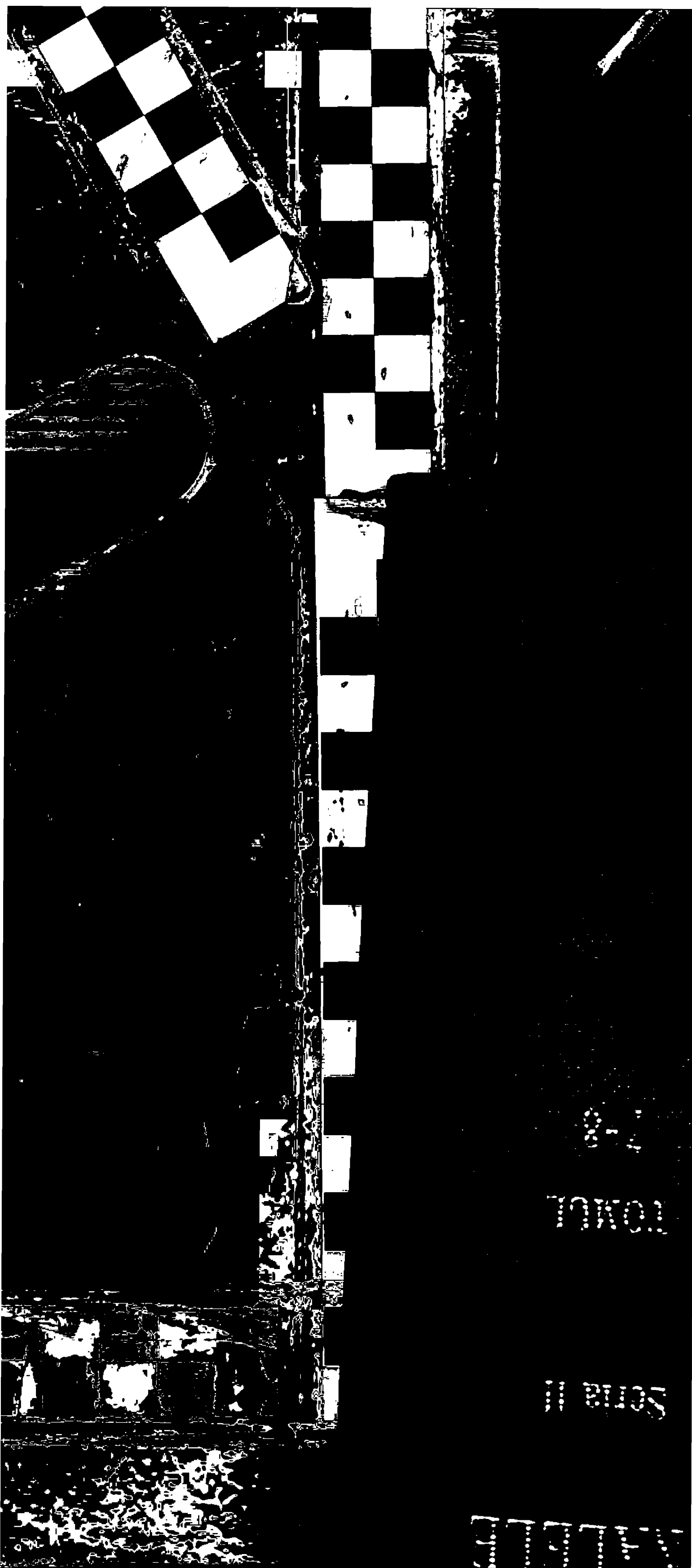
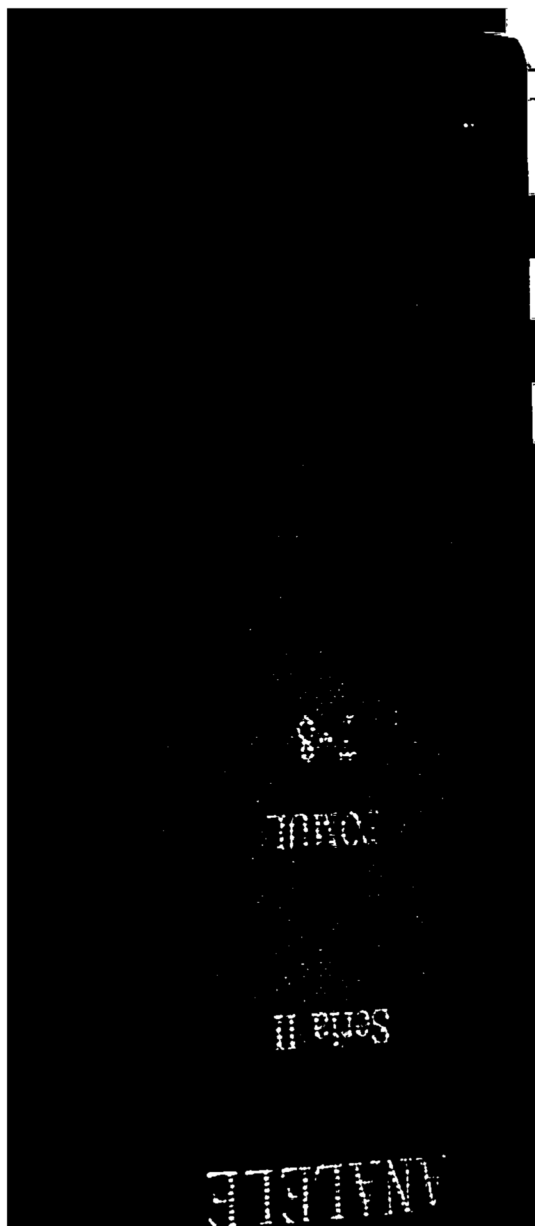
ACADEMIA
ROMÂNĂ

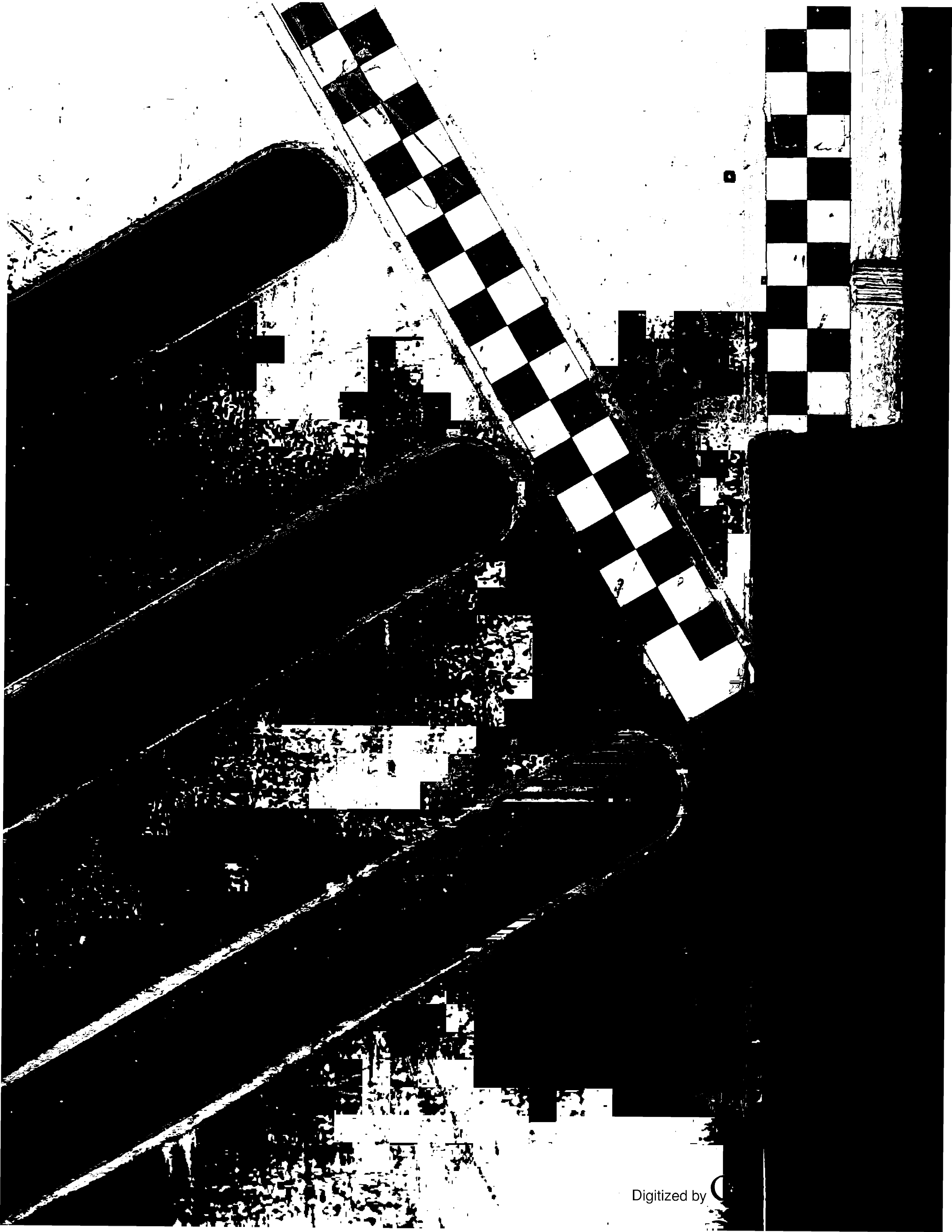
ANALELE

Seria II

TOMUL

Seria II
TOMUL
7-8

ANALELE
Seria II
TOMUL
7-8

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ VII.

1884—1885.

SECȚIUNEA I.

PARTEA ADMINISTRATIVĂ ȘI DESBATERILE.

BUCURESCĬ
TIPOGRAFIA ACADEMIEĬ ROMÂNE (LABORATORIĬ ROMÂNĬ)
Strada Academiei No. 26.
1885.

PARTEA I.

PROCESELE VERBALE ALE ŞEDINŢELORŬ ORDINARE

DE LA

20 APRILIE 1884 PÂNĂ LA 15 FEBRUARIE 1885.

ACADEMIA ROMANA

SUMARELE ȘEDINȚELORŬ ORDINARE DIN ANULŬ 1884—1885.

ȘEDINȚA DIN 25 MAIŬ 1884.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Vineria viitóre fiind ḑi de ședință publică, se decide că D-lŭ *B. P. Hasdĕŭ* va ceti cestionarulŭ filologicŭ elaboratŭ de D-sa pentru adunarea de materialŭ trebuinciosŭ la lucrarea «Etymologicum magnum Romaniae.»

ȘEDINȚA DIN 1 IUNIE 1884.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ *B. P. Hasdĕŭ* face o dare de sémă despre Cestionarulŭ linguisticŭ redactatŭ de Domnia sa pentru adunarea materialuluĭ trebuinciosŭ la lucrarea dicționaruluĭ etimologicŭ și popularŭ cu care este însărcinatŭ de Academie.

Domnia sa resumă și citesce unele cestiunĭ. Cere apoĭ ca Academia să dispună de urgență tipărirea cestionaruluĭ spre a se împărți în deosebitele părțĭ locuite de Românĭ. (A se vedé maĭ josŭ în *Anexe*).

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* relatéză despre inscripţiunile copiate, stampate şi aduse la museŭ, si face o relaţiune despre starea săpăturilorŭ de la Adam-Clissi.

ŞEDINŢA DIN 8 IUNIE 1884.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se citesce adresa Ministeruluĭ Instrucţiuniĭ Publice pe lângă care se înaintéză unŭ raportŭ alŭ Domnuluĭ *Alex. Odobescu,* privitorŭ la întrunirea Congresuluĭ internaţionalŭ de Antropologie şi Archeologie preistorică în anulŭ 1885 în Bucurescĭ. Ministerulŭ cere avisulŭ Academieĭ asupra oportunităţiĭ acesteĭ propunerĭ.

Considerându-se importanţa specială a cerereĭ Ministeruluĭ, se decide a se amâna luarea uneĭ hotărârĭ până la şedinţa proximă, la care să se convóce toţĭ membriĭ Academieĭ carĭ se află în capitală.

ŞEDINŢA DIN 15 IUNIE 1884.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se comunică o adresă a Domnuluĭ *A. Odobescu* prin care înaintéză Academieĭ 27 fascicule nóue cu documente culese din Archivele franceze, şi anume No. 192—218 pentru aniĭ 1808—1812.

D-lŭ *Odobescu* citesce raportulŭ adresatŭ de Domnia sa Ministeruluĭ de Culte şi Instrucţiune publică privitorŭ la întrunirea în Bucurescĭ a Congresuluĭ de Antropologie şi Archeologie preistorică în Septembre anulŭ 1885.

D-lŭ *Odobescu* propune ca Academia să nu esite a se pronunţa în

modŭ afirmativŭ asupra cestiuniĭ acestuĭ congresŭ, pentru că întrunirea în capitala nóstră a învĕţaţilorŭ ce-lŭ compunŭ va fi fórte folositóre, de o parte pentru studiile ce aceĭ învĕţaţĭ vorŭ face asupra ţĕreĭ nóstre, de altă parte pentru avêntulŭ studiilorŭ de antropologie şi archeologie preistorice pe care ilŭ va produce în ţéră la noĭ întrunirea congresuluĭ.

D-lŭ *Sturdza* ḑice, că a cugetatŭ multŭ la propunerea D-luĭ *Odobescu*, şi că trebue să declare cu părere de rĕŭ, că este silitŭ a fi contra eĭ, întâĭ pentru că esploraţiunile sciinţifice privitóre la acestŭ congresŭ nu esistă încă, şi se îndoesce că se potŭ efectua în timpŭ de unŭ anŭ de ḑile în modŭ seriosŭ, a dóua pentru că nicĭ sciinţificesce nu suntemŭ în destulŭ de pregătiţĭ pentru a primi pe învăţaţiĭ Europeĭ, a treia pentru că biblioteca, museulŭ şi colecţiunile nóstre sunt într'o stare atâtŭ de primitivă încâtŭ nu ne putemŭ espune a aduna acum învăţaţiĭ Europeĭ pentru a le-o arăta.

D-lŭ *Odobescu*, respunḑêndŭ la cele ḑise de D-lŭ *Sturdza*, arată că partea ce trebue să iea la lucrările unuĭ congresŭ ca acesta naţiunea în sinulŭ căreia se întrunesce este multŭ maĭ mică şi maĭ modestă de câtŭ crede D-lŭ *Sturdza*. Citéză întrunirile făcute de acestŭ congresŭ la Budapesta şi la Lisabona, unde nu se afla din nicĭ unŭ punctŭ de vedere pregătire maĭ multă ca la noĭ.

D-niĭ *Stefănescu* şi *Hasdĕŭ* sunt de părerea esprimată de D-lŭ *Sturdza*, susţinêndŭ că nu suntemŭ destulŭ de pregătiţĭ din nicĭ unŭ punctŭ de vedere pentru a primi la noĭ congresulŭ despre care tratéză raportulŭ D-luĭ *Odobescu*.

După o discuţiune la care ieaŭ parte D-niĭ *Maiorescu, Aurelianu, Sion, Fălcoianu, Odobescu*, se decide ca discuţiunea să se amâne pe şedinţa viitóre.

ȘEDINȚA DIN 22 IUNIŬ 1884.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Fiindŭ la ordinea ḑileĭ continuarea discuțiuniĭ asupra întruniriĭ în Bucurescĭ a Congresuluĭ de antropologie și archeologie preistorică în tómna anuluĭ 1885, D-lŭ Vice-Președinte *Bacaloglu* întrébă dacă Academia crede că maĭ trebue discutată acea propunere, orĭ să se pună numaĭ la votŭ, în urma discuțiuniĭ urmată în Vineria trecută.

D-lŭ *Sturdza* crede că arŭ fi bine ca D-lŭ *Odobescu* să expue din noŭ propunerea proiectată de Domnia sa.

D-lŭ *Odobescu* ḑice, că nu D-sa a făcutŭ acea propunere ci a fostŭ opinia unuĭ mare numĕrŭ din membriĭ congresuluĭ. Crede că avemŭ ceva materialŭ sciințificŭ și bărbațĭ cunoscĕtorĭ, așa în câtŭ s'arŭ puté, cu bună voință, face preparațiunile satisfăcĕtóre pentru întrunirea congresuluĭ. Membriĭ congresuluĭ nu se aștéptă a vedé la noĭ marĭ lucrurĭ, ci numaĭ tendința de a face ceva. O țéră tênără nu póte avé colecțiunĭ ca cele cu veche civilisațiune; la acésta vomŭ puté ajunge în mulțĭ anĭ. La întrebarea : *cine* să arete congresuluĭ puținulŭ ce avemŭ? D-sa crede că avemŭ *cine;* unele cestiunĭ de carĭ se ocupă congresulŭ aŭ fostŭ studiate, în modŭ magistralŭ, altele cu maĭ puținŭ resultatŭ de uniĭ învĕțațĭ aĭ noștri.

D-sa crede că, părerea ce Academia are a presenta. Ministeruluĭ asupra acesteĭ cestiunĭ, nu trebue să fie așa de umilită. Academia să se pronunțe afirmativŭ, lăsândŭ apoĭ ca guvernulŭ să vadă dacă sub punctulŭ de vedere alŭ speselorŭ și din alte considerațiunĭ póte să realiseze acestŭ congresŭ.

Ne vomŭ sili cu toțiĭ ca congresulŭ să găséscă la noĭ o primire bine-voitóre, cea ce este totŭ ce ni s'arŭ cere.

D-lŭ Felix ḑice, că D-sa cunósce întru câtŭ-va organisațiunea acestorŭ congrese, și de obicĭnuitŭ scie că partea cea maĭ mare din lucrare se face de indigenĭ la carĭ se întrunesce congresulŭ. Noĭ nu putemŭ de o cam dată face acésta pentru congresulŭ despre care se discută.

D-lŭ Odobescu, arată că la acestŭ congresŭ nu se face așa. Pămintenil caută a forma unŭ materialŭ, spre a-lŭ pune înaintea congresuluĭ, presentândŭ totŭ de o dată și cestiunĭ de interesŭ localŭ. Partea mare a lucrărilorŭ și a discuțiuniĭ nu o facŭ indigeniĭ ci străiniĭ. Arată cum s'a procedatŭ la alte sesiunĭ ale congresuluĭ, analisândŭ unele ședințe din sesiunile de la Copenhaga, Pesta și altele.

Noĭ avemŭ cestiunea importantă a poporațiunilorŭ nóstre ; medicil arŭ puté face mĕsurătorĭ de craniĭ carĭ arŭ fi prețióse date pentru studiile antropologice. D-lŭ *Hașdĕŭ* a tratatŭ cestiunea originiĭ popórelorŭ din Dacia și s'a folositŭ de tóte luminile sciinţeĭ. Nóuĕ cercetărĭ arŭ fi de mare folosŭ pentru acéstă cestiune.

Avemŭ apoĭ cestiunea Epoceĭ de pétră, dacă acéstă epocă a existatŭ la noĭ? Bolliac a făcutŭ descoperirĭ importante în acéstă privință și ne-a lăsatŭ lista multorŭ stațiunĭ preistorice. Dacă s'arŭ explora unele din aceste stațiunĭ ne-arŭ da noŭ materialŭ de presentatŭ congresuluĭ.

De asemenea cestiunea Epoceĭ de bronzŭ, precum și a monumentelorŭ de pămêntŭ, carĭ ținŭ la noĭ loculŭ monumentelorŭ megalitice din alte țĕrĭ.

Acestŭ congresŭ este independentŭ de guvernŭ, nu e oficialŭ. Guvernulŭ nu face de câtŭ primirea, și dă unele mijlóce pentru pregătire, așa în câtŭ nu crede, că țéra s'arŭ puté compromite prin acestŭ congresŭ; și apoĭ acéstă întrunire ne arŭ puté deschide orizonurĭ marĭ prin cercetările învĕțațilorŭ străinĭ, pe carĭ țéra le înlesnesce printr'o primire ospitalieră.

Crede că sub raportulŭ sciințificŭ nu suntemŭ cu totulŭ lipsițĭ de pregătirĭ, și apoĭ într'unŭ anŭ ne vomŭ puté pregăti și maĭ multŭ, și când vomŭ veni înaintea congresuluĭ ne vomŭ puté presenta în modŭ onorabilŭ.

Cestiunile nóstre se vorŭ lumina de învĕțațiĭ carĭ aŭ făcutŭ cercetărĭ în alte țĕrĭ. Așa este cestiunea olărieĭ, de care avemŭ o mare bogăție; străiniĭ ne vorŭ aràta cu care din olăriile din alte țĕrĭ are analogie, și în acestŭ modŭ vomŭ avé o elucidare făcută prin ómenĭ din alte țĕrĭ.

Totŭ așa stă lucrulŭ și cu cestiunea poporațiunii. Virchow, în trecerea luĭ prin Bucurescĭ, vĕḑêndŭ varietatea poporațiuniĭ din capitala nóstră, a ḑisŭ că Roesler are dreptate când ḑice, că poporațiunea română este o amestecătură de popóre de totŭ felulŭ, trecute de peste Dunăre. Dar să arătămŭ adevĕratulŭ caracterŭ alŭ poporuluĭ românŭ de la munte, unde să fie învĕțațĭ ca Quatrefages, Vogt, Lubbock; atuncĭ fără îndoială cestiunea originiĭ populațiunilorŭ nóstre va face marĭ pașĭ spre adevĕrata eĭ soluțiune.

Ómenĭ învățațĭ din Occidentŭ, peste 90, aŭ declaratŭ în scrisŭ că doiescŭ a veni și a studia România. Orĭ-carĭ arŭ fi decisiunile guvernuluĭ, D-sa crede că în sînulŭ Academieĭ e de datoria nóstră să nu ḑicemŭ că suntemŭ așa neputincioșĭ, în câtŭ să nu putemŭ face acestŭ congresŭ. Guvernulŭ va vedé dacă alte cause nu-ĭ permitŭ a da ajutorulŭ sĕŭ. D-sa crede că ómeniĭ de la noĭ vorŭ căuta să nu ne rușinămŭ, și e sigurŭ că vomŭ eși cu onóre din acéstă presentare. Folosulŭ va fi mare, căcĭ străiniĭ ne vorŭ lumina și noĭ vomŭ da elemente nóue de studiŭ. Orĭ cum va fi, noĭ vomŭ intra în concertulŭ sciințificŭ europénŭ. Este prea multă umilință din partea nóstră și chiar nepăsare, a declara că nu putemŭ primi congresulŭ la noĭ. Sarcina este onorătóre și chiar patriotismulŭ nostru trebue să ne îndemne la realisarea acestuĭ congresŭ.

D-lŭ Sturdza, tocmaĭ din punctulŭ de vedere sciințificŭ și din amorŭ propriŭ naționalŭ, crede că congresulŭ acesta nu se va puté face la 1885 nicĭ doĭ treĭ anĭ în urmă. Nu cugetămŭ că avemŭ d'abia câțĭ-va bărbațĭ cunoscĕtorĭ? alta este că acestia să mérgă la congrese în străinătate și alta să primimŭ la noĭ 100—150 de ómenĭ specialĭ în antropologie și archeologia preistorică. Unŭ anŭ de pregătire nu e suficientŭ, și dacă amŭ primi congresulŭ pentru anulŭ viitorŭ ne-amŭ presenta cu o pregătire superficială. Nu e umilință de a declara că nu putemŭ primi congresulŭ, căcĭ de o cam dată nu avemŭ nimicŭ. Ceea ce a spusŭ Bolliac trebuesce din noŭ cercetatŭ și controlatŭ, căcĭ elŭ chiar cu voință ascundea adevĕrulŭ. In colecțiunea luĭ se află obiecte cumpĕrate chiar de D-lŭ *Sturdza* în

Germania și date în schimbŭ pentru monedĭ, și apoĭ Bolliac le ținea în colecțiunea luĭ ca obiecte găsite în țéră.

D-lŭ *Sturdza* crede că treĭ până la patru ómenĭ aĭ noștriĭ arŭ face bine să mérgă la congresŭ în străinătate și să profite de tóte discuțiunile sciințifice, dar aicĭ la noĭ nu putemŭ aduna congresulŭ.

Colecțiunile nóstre sunt așa de rĕŭ instalate în câtŭ este peste putință a le arăta unuĭ congresŭ.

D-sa recunósce tóte folósele marĭ ale congresuluĭ. Dar nu e bine să ne socotimŭ maĭ marĭ de cum suntemŭ, precum nu e bine nicĭ să ne socotimŭ maĭ micĭ de cum suntemŭ.

In Archeologiă preistorică avemŭ câțĭ-va, dar antropologĭ nu avemŭ nicĭ unulŭ: Nimenĭ nu s'a ocupatŭ cu craneologia țĕriĭ în modŭ sistematicŭ.

Orĭ guvernŭ, orĭ Academie orĭ cine face, țara face. Amorulŭ propriŭ nu ne lasă a fi maĭ josŭ ca ceĭ maĭ pe josŭ. Când învĕțațiĭ vorŭ vedé că nu avemŭ bibliotecĭ, ne facemŭ de rîsulŭ lumiĭ.

Să lucrămŭ ca să facemŭ posibile întrunirile acestorŭ congrese. Discuțiunea provocată de acéstă cestiune ne arată starea miseră în care ne aflămŭ în privirea sciințifică. Să se facă dotațiĭ pentru Bibliotecă și Museŭ și zidirĭ cum se cere; căcĭ de o cam-dată suntemŭ în stare primitivă. După ce vomŭ fi adunatŭ anticitățĭ și le vomŭ fi studiatŭ *noĭ*, atuncĭ să aducemŭ congresulŭ. De o cam-dată D-sa crede că nu amŭ face bine să aducemŭ învățațiĭ din Europa. La noĭ nu există nicĭ unŭ rudimentŭ de biroŭ statisticŭ, și ne lipsescŭ orĭ-ce date asupra poporațiuniĭ țĕriĭ, așa că nu scimŭ cum sunt grupate diferitele rase de popóre în țară la noĭ.

In apatia sciințifică în care suntemŭ, nu ne póte electrisa congresulŭ, noĭ trebue să ne electrisămŭ.

Cum amŭ împinsŭ în partea politică națiunea unde a ajunsŭ, totŭ așa să facemŭ și în privirea sciințifică.

Congresulŭ e o plăcere; înainte să ne punemŭ la lucru și să fimŭ pregătițĭ a gusta plăcerea sciințeĭ. Să ne silimŭ a face să înceteze desinteresarea pentru sciință. D-sa propune să facemŭ unŭ programŭ de ceea ce ne lipsesce, să-lŭ arătămŭ guvernuluĭ și să-ĭ spunemŭ

că nicĭ congresŭ preistoricŭ, nicĭ altŭ felŭ de congresŭ nu putemŭ primi la noĭ, ne fiindŭ pregătiţĭ. Trebue instalărĭ pentru Bibliotecile şi Museele nóstre; trebue dotaţiunĭ cu carĭ să se formeze bibliotecĭ şi musee precum şi cheltuelĭ de întreţinerĭ, pentru ca ómeniĭ învĕţaţĭ să se pótă ocupa de sciinţă. Din aceste cause D-sa crede că arŭ fi cea maĭ mare greşală întrunirea orĭ-căruĭ congresŭ sciinţificŭ în ţéră.

D-lŭ Bacaloglu propune să se formuleze părerea exprimată de D-lŭ *Sturdza* şi să se trimétă guvernuluĭ dreptŭ rĕspunsŭ la adresa privitóre la congresŭ.

Academia aprobă.

ŞEDINŢA DIN 29 IUNIŬ 1884.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. A. Sturdza* presintă o colecţiune de optŭ cărţĭ vechĭ românescĭ dăruite Academieĭ de M. S. Regele.

Colecţiunea dăruită de M. S. se compune din următórele:

1. Indreptarea legiĭ cu Dumnedeŭ, care are tótă judecata archieréscă şi împĕrătéscă de tóte vinile preoţeştĭ şi mireneştĭ. — Târgovişte 1658. — 1 vol. fol.
2. Octoic, adecă osmoglasnicu. Tipogr. Mitrop. Iaşĭ 1787. 1 vol. 8°.
3. Psaltirea fericituluĭ Prooroců şi Impĕratu David. — Braşovŭ 1833. — 1 vol. 8°.
4. Aceluĭ intru sfinţĭ părinteluĭ Ioanŭ Damaschinŭ, descoperire cu amăruntulŭ a pravoslavniciĭ credinţe. Iaşĭ 1806. 1 vol. 8°.
5. Kekragarion alŭ Dumnedeesculuĭ şi sfintuluĭ Augustinŭ, adecă 4 cărţĭ. Tipogr. Mănăst. Neamţuĭŭ 1814. Iunie 5. — 1 vol. 8°.
6. Orologhion adecă Céslovŭ. Braşovŭ 1835.—1 vol. fol.
7. Psaltirea Prooroculuĭ şi Impĕratuluĭ Davidŭ. Mănăst. Némţuluĭ 1843.— 1 vol. fol.
8. Schimbarea omuluĭ celuĭ vechiŭ şi naşterea celuĭ noŭ, adecă naşterea de a doua óră. 18..... 1 vol. 8°.

Academia decide a se exprima M. S. simţemintele sale de gratitudine şi recunoscinţă.

ŞEDINŢA DIN 6 IULIE 1884.

Preşedinta D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se primesce Archiv des Vereines für siebenbürgische Laudeskunde. Tom XIX fasc. II. Se atrage atenţiunea Academieĭ asupra uneĭ cronice-jurnalŭ intitulată «Acta dierum, sub quibus illustres principes Georgius Rákoci et Achatius Barczai una cum suis adhaerentibus intra et extra civetatem Szeben super regimine regni Transylvaniae contendunt anno Domini 1660, per Demetrium Kereszturi de Dobofalva observata et conscripta». In fascicula ce se presintă se află a doua jumĕtate a acestorŭ memoriĭ publicate de Carl Albrich. Intr'însa se cuprindŭ o mulţime de date privitóre la Domniĭ Românĭ şi din acestŭ punctŭ de vedere unŭ studiŭ amănunţitŭ asupra eĭ arŭ da bogate resultate pentru istoria nóstră.

ŞEDINŢA DIN 17 AUGUSTŬ 1884.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ Secretarŭ Generalŭ *D. A. Sturdza*, comunică din partea D-luĭ membru *N. Cretzulescu* o nouă colecţiune de dóuĕ-ḑecĭ şi cincĭ documente de la Domniĭ şi boeriĭ românĭ din secolulŭ XV, fotografiate din archivele imperiale din Moscva unde se păstréze originale. Cu acéstă nouă colecţiune numĕrulŭ fotografiilorŭ de pe documente vechĭ aduse de D-lŭ *Cretzulescu* a ajunsŭ însemnatŭ şi publicarea lorŭ va fi de celŭ maĭ mare interesŭ pentru istoria Românilorŭ din epocele primilorŭ Domnĭ Muntenĭ şi Moldovenĭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ presintă şépte volume manuscrise slavone deteriorate şi şépte volume tipărite, tóte cărţĭ bisericescĭ aduse de la Mănăstirea Probota în districtulŭ Sucéva de D-lŭ Bibliotecarŭ

2

alŭ Academieĭ *I. Bianu,* în urma autorisăriĭ Ministeruluĭ Instrucţiuniĭ Publice.

De asemenea se presintă treĭ volume manuscrise slavone, aduse de D-lŭ scriitorŭ alŭ Academieĭ *Al. A. Pop* din biserica comuneĭ Năsăud-S. Georgiŭ, precum şi unŭ volumŭ manuscrisŭ românescŭ din secolulŭ presentŭ, şi unŭ esemplarŭ deterioratŭ din «Trebniculŭ» Mitropolituluĭ Dosofteiŭ, aduse din biserica comuneĭ Borgo-suseniĭ din Transilvania; de asemenea maĭ multe desenurĭ şi foĭ volante de la finele secoluluĭ trecutŭ şi începutulŭ celuĭ presentŭ aduse din aceiaşĭ comună.

ŞEDINŢA DIN 24 AUGUSTŬ 1884.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ Secretarŭ Generalŭ arată că, conformŭ decisiuneĭ luate de Academie în sesiunea generală, s'a tipăritŭ «Programa pentru adunarea datelorŭ privitóre la limba română» întocmită de D-lŭ *B. P. Hasdĕŭ;* numĕrulŭ de 5000 esemplare însă, câte s'a tipăritŭ, nu este suficientŭ nicĭ pentru a se distribui la toţĭ învĕţătoriĭ şi preoţiĭ din ţéră. Se decide a se tipări încă 5000 esemplare, din carĭ să se triméţă şi în ţerile române vecine.

ŞEDINŢA DIN 31 AUGUSTŬ 1884.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

După ce se primescŭ cărţile dăruite de către diferite persóne pentru biblioteca Academieĭ în decursulŭ sĕptĕmâneĭ, D-lŭ Dr. Obedenaru, membru corespondentŭ, presintă Academieĭ din partea D-luĭ

Prof. E. Monaci din Roma primele dóuĕ fascicole ale publicaţiunil Sale «Facsimili di antichi manoscritti per uso delle scuole di filologia neolatina.» D-lŭ Obedenaru comunică că distinsulŭ romanistŭ de la Roma, dându-I aceste fascicole, a exprimatŭ dorinţa de a întroduce în colecţiunea sa de facsimile şi vr'o dóuĕ treĭ facsimile de pe cele maĭ vechĭ manuscrise române, dându-i-se negative din partea Academieĭ. Propunerea aprobându-se, se decide a se da o sticlă cu dóuĕ pagine din Codicele voroneţianŭ, o altă cu dóuĕ din Codex Sturdzanus (numitŭ aşa de D-lŭ *Hasdĕŭ* în Cuvinte din bătrânĭ, tomŭ II), şi o a treia cu unulŭ din cele maĭ vechĭ documente românescĭ din archivele statuluĭ, ce va alege D-lŭ *Hasdĕŭ*.

ŞEDINŢA DIN 14 SEPTEMBRE 1884.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se primesce pentru Bibliotecă de la D-lŭ *G. Chiţu* o colecţiune de diferite broşurĭ moderne românescĭ. De la Cardinalulŭ Haynald se primesce «Monumenta vaticana Hungariae,» seria II-a tom. I. (1524 —1526), pe lângă o scrisóre a Eminenţieĭ sale. Se atrage atenţiunea asupra importanţeĭ deosebite a acesteĭ publicaţiunĭ, în care se găsescŭ maĭ multe decumente privitóre la istoria nóstră naţională. Ar fi de celŭ maĭ mare folosŭ să se procure întréga colecţiune şi să urmărimŭ publicaţiunĭ de acestŭ felŭ carĭ sunt unŭ bogatŭ isvorŭ pentru istoria nóstră, până când mijlócele ne vorŭ permite a face cercetărĭ speciale. Se decide a se mulţămi cardinaluluĭ Haynald, membrulŭ nostru onorarŭ, prin Delegaţiune.

ŞEDINŢA DIN 21 SEPTEMBRE 1884.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ presintă o publicaţiune ruséscă întitulată «*Dardanele, Bosforŭ şi Marea Négră în Secolulŭ XVIII, de N. A. Uljanitki.*» Acestŭ volumŭ face parte din publicaţiunile archivelorŭ imperiale din Moscva. Importanţa luĭ pentru istoria nóstră este de cea maĭ mare însemnătate, fiind-că tractéză despre cele maĭ vitale interese economice şi comerciale ale principatelorŭ române în secolulŭ trecutŭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ presintă unŭ manuscrisŭ în dóuĕ volume în limba grécă, cuprinḑêndŭ *dreptulŭ canonicŭ.* Manuscrisulŭ este din epoca luĭ Constantinŭ Racoviţă şi s'a dăruitŭ academieĭ de D-lŭ *N. Voinov.*

Se comunică o scrisóre de la D-lŭ G. *Bariţŭ* prin care arată că a tipăritŭ rapórtele asupra activităţiĭ Românilorŭ din Transilvania în revoluţiunea din 1848—9, scrise de Ioanŭ Maiorescu pentru treĭ prefecţĭ aĭ Românilorŭ din acea revoluţiune. Comunică apoĭ că în curândŭ va întreprinde o călătorie pentru a aduna documente istorice de prin Transilvania şi Ungaria.

D-lŭ Dr. Obedenaru presintă o colecţiune de 78 copiĭ de documente dimpreună cu ḑece documente originale din secolulŭ XVII, adunate la Roma. D-sa însoţesce acéstă colecţiune cu o relaţiune despre adunarea acestorŭ documente şi despre cercetările făcute de D-sa în bibliotecele şi archivele Romeĭ cu privire la istoria Românilorŭ. (A se vedé maĭ josŭ în *Anexe*).

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică că s'a stabilitŭ — după iniţiativa guvernuluĭ Belgianŭ — unŭ biroŭ internaţionalŭ pentru schimbulŭ publicaţiunilorŭ oficiale între diverse state. D-sa crede că ar fi bine ca biroulŭ ce va înfiinţa România să fie la Academie şi publicaţiunile ce

se vorŭ primi în schimbŭ să se pĕstreze în Biblioteca sa. Guvernulŭ ar puté da fondurĭ pentru acestŭ biroŭ.

Academia aprobă acéstă idee.

ȘEDINȚA DIN 12 OCTOBRE 1884.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ *Odobescu* trimite continuarea colecțiuniĭ de documente istorice estrase din Archiva Ministeruluĭ de Externe din Paris și anume caietele Nr. 219—237. O parte din aceste caiete cuprindŭ documente destinate a completa colecțiunea trimisă maĭ înainte.

Sĕ amintesce că Academia în sesiunea generală a reservatŭ pentru ședințele ordinare de peste anŭ cetirea memoriuluĭ presentatŭ de D-lŭ *Marienescu* intitulatŭ «De patria veche a Dacilorŭ în Asia și de însemnătatea numeluĭ Dacŭ», precum și decisiunea dacă acestŭ memoriŭ se va publica în Anale. După propunerea D-luĭ *Maniŭ* se decide ca acestŭ memoriŭ să fie datŭ spre cercetarea D-luĭ *Hasdĕŭ* inainte de a fi cetitŭ în ședință. Apoĭ Secțiunea istorică dimpreună cu cea literară să-șĭ dea părerea asupra luĭ.

Se pune în vederea Academieĭ că D-lŭ *Alexandri* încă din Aprilie a depusŭ manuscrisulŭ D-luĭ *Marienescu* intitulatŭ «Novacesciĭ, fragmentŭ de epopee națională». D-lŭ *Alexandri,* care a fostŭ însărcinatŭ cu relațiunea acesteĭ lucrărĭ, arată că este împedecatŭ a o face.

D-lŭ *Hasdĕŭ* spune că D-sa cunósce colecțiunea, care este compusă din materiale adevĕratŭ poporane, de aceia este de părere ca acéstă colecțiune să se publice în Memoriile Academieĭ, însă fără unele din multele comentariĭ cu carĭ autorulŭ insoțesce colecțiunea și dintre carĭ multe nu potŭ susține o critică severă. — Academia decide să se publice textulŭ cu notele indispensabile.

ȘEDINȚA DIN 19 OCTOBRE 1884.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se primesce de la D-lŭ C. Soranzo o serie de documente istorice privitóre la Românĭ, adunate din Biblioteca Marciana din Veneția. Acéstă colecțiune se va continua spre completarea colecțiuniĭ Hurmuzachi.

Se comunică invitațiunea primită de la Societatea Bohemă de sciințe din Praga, ca Academia să iea parte la serbarea centenariuluĭ aceleĭ societățĭ. Se decide a însărcina pe D-lŭ *I. U. Iarnik,* membru corespondentŭ alŭ Academieĭ cu locuința în Praga, ca să represinte Academia la acéstă serbare.

Se comunică scirea despre încetarea din viéță a distinsuluĭ filo-românŭ Ubicini, membru onorarŭ alŭ Academieĭ. Se decide ca Delegațiunea să esprime familieĭ condoleanțele Academieĭ pentru perderea distinsuluĭ bărbatŭ.

ȘEDINȚA DIN 16 NOVEMBRE 1884

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ *D. A. Sturdza* presintă maĭ multe fragmente de óse petrificate găsite la satulŭ Găicéna (județulŭ Tecucĭ). Se decide a se trimite aceste fragmente la museulŭ de geologie. De asemenea se decide a se trimite la acelŭ museŭ și o măsea dăruită Academieĭ înainte cu câțĭ-va anĭ de D-lŭ Adv. Vicol din Piatra prin D-lŭ *Urechiă.*

D-lŭ *D. A. Sturdza* presintă pentru colecțiunile Academieĭ treĭ

hrisóve dăruite de D-lŭ Nicolae Rosnovanu. Tóte treĭ aceste hrisóve sunt pe pergamentŭ și cu peceţĭ suspense bine conservate:

1. Petru VV, anulŭ 7054—1546 la Hușĭ.

2. Stefan Tomșa VV. anulŭ 1622 Septembrie 2. Iașĭ.

3. Constantinŭ Movilă VV. anulŭ 1610 Decembrie 7. Iașĭ, cu semnătura luĭ Nestorŭ Urechiă mare vornicŭ de ţéra de josŭ. Din acestŭ documentŭ se află numaĭ partea de josŭ, restulŭ fiindŭ perdutŭ.

ŞEDINŢA DIN 14 DECEMBRE 1884.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se comunică o nóuă colecţiune de documente privitóre la istoria Românilorŭ estrase din Biblioteca St. Marco din Veneţia prin îngrijirea D-luĭ *C. Soranzo* pentru completarea colecţiunilorŭ Hurmuzachi.

D-lu *Urechiă* presintă cincĭ documente istorice dintre carĭ treĭ în originalŭ:

1. 7143 Ianuarie 10, de la Mateĭ Basarabŭ, slavonescŭ pe hârtie.

2. 7123 Iunie 8, de la Radulŭ VV. pe pergamentŭ, slavonŭ.

3. 7122 Iulie 15, de la Radulŭ VV. pe pergamentŭ, slavonŭ.

Tóte treĭ cu traducerĭ de la 1833 și cu copiĭ moderne.

4. Copia uneĭ hotărniciĭ de la 7260 cu o copie modernă.

5. Dóuĕ copiĭ moderne a uneĭ traducţiunĭ de la 1833 după unŭ hrisovŭ alŭ luĭ Radu Vodă de la 7130 Iulie 15.

D-lŭ *Urechiă* arată că aceste documente sunt proprietatea D-luĭ Col. Stefanŭ Vlădoianu și propune ca Academia să facă copiĭ după aceste documente. Observându-se că cancelaria Academieĭ nu are înlesnirile trebuinciόse pentru asemenea lucrărĭ, se decide, în urma propuneriĭ D-luĭ *Hasdĕŭ*, ca documentele să se triméţă la Direcţiunea Arhivelorŭ Statuluĭ care va face copiile și traducţiunile trebuinciόse.

Se dă cuvêntulŭ P. S. S. Episcopuluĭ Melchisedecŭ care cetesce memoriulŭ sĕŭ asupra «Istoriculuĭ Bisericeĭ treĭ Ierarhiĭ» din Iașĭ.

ȘEDINȚA DIN 11 IANUARIE 1885.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Ministerulŭ de Externe trimite în copie scrisórea D-luĭ Baron Bühler, Directorŭ alŭ Archivelorŭ principale din Moscva, prin care mulțumesce pentru publicațiunile istorice Hurmuzachi, carĭ s'aŭ trimisŭ bibliotecеĭ acelorŭ Archive. Totŭ-odată trimite catalogulŭ publicațiunilorŭ Archivelorŭ, învitândŭ pe Academie să alégă pe acelea carĭ va crede că o intereséză. Academia recomandă Delegațiuniĭ acéstă scrisóre, exprimândŭ totŭ-de-odată mulțumirile sale D-luĭ Baron Bühler.

Se primesce o scrisóre de la Inaltŭ Pré Sf. Sa Mitropolitulŭ Primatŭ pe lângă care a bine voitŭ a dărui pentru biblioteca Academieĭ 17 volume privitóre la dreptulŭ ginților, publicate în secolulŭ alŭ XVII-lea. Se decide a se esprima I. P. S. Sale cele maĭ viĭ mulțumirĭ ale Academieĭ pentru acestŭ prețiosŭ darŭ.

ȘEDINȚA DIN 18 IANUARIE 1885.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se citesce o scrisóre primită de la D-lŭ I. U. Iarnik din Praga, membru corespondentŭ alŭ Academieĭ. În acéstă scrisóre arată modulŭ în care D-sa a lucratŭ glosarulŭ pentru colecțiunea de poesiĭ populare adunate din Ardélŭ și publicată de Academie, expune apoĭ ideile sale

asupra modululă în care arŭ trebui să se facă unŭ dicționarŭ alŭ limbei române după basme, cântece și tóte felurile de literatură poporală orală. Trimete cóla 1-a din glosarulŭ colecțiunii de poesii poporale.

D-lŭ R. Bergner trimete scrierea sa întitulată : «Siebenbürgen — Eine Darstellung des Landes und der Leute». pentru bibliotecă, exprimândŭ dorința de a intra în relațiuni mai de aprópe cu Academia.

D-lŭ *Urechiă* exprimă părerea că arŭ fi bine ca scrieri de natura acesteia să fie date unuia din membri Academiei care cunósce limba în care sunt scrise, cu însărcinarea de a raporta Academiei în scrisŭ saŭ verbalŭ asupra cuprinsului lorŭ. — Academia aprobă acéstă propunere, susținută și de D-lŭ *Quintescu*, și în casulŭ de față decide ca D-lŭ *Quintescu* să se însărcineze cu facerea dării de sémă asupra cărții D-lui Bergner într'una din ședințele viitóre.

D-lŭ *Hasdĕŭ* raportéză verbalŭ asupra memoriului D-lui *Marienescu* intitulatŭ «De partea veche a Dacilorŭ în Asia etc.» D-sa arată că acestŭ memoriŭ păcătuesce prin aceia că se baséză pe învățații din secolii trecuți, a cărorŭ valóre este redusă la zero în sciința modernă, citéză mai multe exemple pentru dovedirea acestui adevĕrŭ și conchide, că este de părere, ca acestŭ memoriŭ să nu se publice de către Academie. — Academia aprobă în unanimitate conclusiunea D-lui *Hasdĕŭ*.

D-lŭ *Maiorescu* presintă următórea popunere :

«Vĕḑênd, că o scriere a unui membru alŭ Academiei publicată în «Anale, s'a tradusŭ în limba germană și s'a adresatŭ prin acésta la «unŭ cercŭ de cetitori multŭ mai numerosŭ, putêndŭ provoca o «discuțiune publică prin foile străine,

«Academia declară, că nu iea nici unŭ felŭ de respundere pentru «părerile cuprinse în operele publicate de vre unŭ membru alŭ sĕŭ «sub propriulŭ lui nume». — Se decide ca acéstă propunere să se discute în ședința viitóre.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică Academieĭ cererea trimésă de D-lŭ *Odobescu* Bibliotecaruluĭ Academieĭ, de a i se trimite la Paris Albumulŭ tesauruluĭ de la Pietrósa făcutŭ la Londra în 1869. — In fața disposițiuniĭ precise a art. 37 din Regulamentulŭ Bibliotecеĭ, în urma căreia nu se potŭ împrumuta cărțĭ de câtŭ «numaĭ la persóne ce locuescŭ în capitală,» nu se póte satisface cererea D-luĭ *Odobescu*.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ arată că colecțiunea numismatică a Academieĭ s'a îmbogățitŭ din noŭ prin cumpĕrarea a 385 monede dela Bogdanŭ-Vodă, carĭ aŭ o mare importanță, căcĭ vorŭ înlesni schimburĭ cu alte colecțiunĭ. Arată apoĭ că a cumpĕratŭ și 4 monede de argintŭ barbare pe carĭ le dăruesce spre a fi trimise Museuluĭ de Anticitățĭ. Totŭ odată arată că încă de maĭ mulțĭ anĭ se află în păstrarea casieruluĭ Academieĭ 57 monede de aramă și una de argintŭ grece, romane și bizantine, și propune ca, dupĕ modulŭ obicĭnuitŭ, să se trimétă la Museulŭ de Anticitățĭ. — Academia aprobă acéstă propunere. — De asemenea propune să se trimétă pentru colecțiunea Museuluĭ geologicŭ o măsea fosilă care se află asemenea de multŭ în păstrarea casieriеĭ Academieĭ. — Acéstă propunere se aprobă de asemenea.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică apoĭ spre sciință Academieĭ lista cărțilorŭ carĭ s'aŭ presentatŭ la concursulŭ premiilorŭ anuale pentru anulŭ curentŭ și carĭ s'aŭ trimisŭ comisiuniĭ însărcinate cu esaminarea lorŭ.

ȘEDINȚA DIN 25 IANUARIE 1885.

Preşedința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Punĕndu-se în discuțiune propunerea presentată în ședința precedentă de D-lŭ *Maiorescu,* cu privire la declinarea solidarităţiĭ Acade-

miei faţă cu părerile coprinse în operele publicate de unŭ membru sub numele sĕŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* exprimă părerea că nu este bine a se feri Academia de solidaritate cu tóte lucrările publicate de membriĭ sĕĭ, cu atâtŭ maĭ puţinŭ a le desaproba pre tóte printr'o singură decisiune. In casurĭ speciale, când Academia se află în posiţiunea dificilă de a fi silită pentru susţinerea *prestigiuluĭ sĕŭ,* să declare în publicŭ că nu are nicĭ o solidaritate cu părerile cuprinse în vr'o scriere a unuia din membriĭ sĕĭ, atuncĭ trebue ca acésta să se facă in modŭ specialŭ, indicându-se anume lucrarea cu care nu vrea să fie solidară. Domnia sa cere ca în casulŭ de faţă să se procédă totŭ aşa. Scrierea pe care o are în vedere propunerea D-luĭ *Maiorescu* este «Memoriŭ despre mişcarea literatureĭ istorice în România şi în străinătate urmată în decursulŭ anilorŭ 1880—1881, de *V. Maniu*». De aceea Domnia sa cere ca Academia să iee o decisiune în sensulŭ propuneriĭ D-luĭ *Maiorescu* relativă anume la acéstă scriere. Domnia sa presintă decĭ următorulŭ amendamentŭ la propunerea D-luĭ *Maiorescu:* «Vĕdĕndŭ că raportulŭ anualŭ alŭ Secretaruluĭ Secţiuniĭ «Istorice a Academieĭ, relativŭ la mişcarea literatureĭ istorice în Ro«mânia şi în străinătate urmată în cursulŭ anilorŭ 1880—1881 şi «publicatŭ în *Anale* pe 1881—1882 (seria II, Tom. IV, secţ. 2. «p. 165—330) s'a tradusŭ în limba germană şi s'a adresatŭ prin a«césta la unŭ cercŭ de cetitorĭ multŭ maĭ numerosŭ, putĕndŭ pro«voca o discuţiune publică prin foile străine, Academia declară că «nu iea nicĭ unŭ felŭ de rĕspundere pentru părerile cuprinse în ra«porturile anuale ale Secretarilorŭ de secţiunĭ.»

Punĕndu-se la votŭ acéstă propunere, după o îndelungată discuţiune, Academia o primesce în unanimitate a membrilorŭ presenţĭ şi se decide a se publica îndată.

D-lŭ *Maniu* cere a se trece în procesulŭ verbalŭ că Domnia sa contestă validitatea acesteĭ hotărîrĭ, care este contrară cu cea luată de sesiunea generală care singură póte reveni cu o decisiune asupra scrieriĭ sale.

ȘEDINȚA DIN 1 FEBRUARIE 1885.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu*

Se dă lectură procesuluĭ verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente care se adoptă.

Cu acéstă ocasiune D-lŭ *V. A. Urechiă* își face reservele sale în privința conclusiunilorŭ relative la publicațiunile D-lorŭ secretarĭ de secțiunĭ; la timpulŭ oportunŭ își va arĕta privirile sale în acéstă cestiune.

P. S. S. *Melchisedecŭ* dă lectură elaboratuluĭ sĕŭ, intitulatŭ «O escursiune în Bulgaria» care se ascultă cu interesŭ de publiculŭ asistentŭ. Pe la jumătatea lectureĭ, care a duratŭ două ore, P. S. S. crede că e bine a amâna lectura restuluĭ pentru o altă ședință.

SEDINȚA DIN 15 FEBRUARIE 1885.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ *B. P. Hasdĕŭ* citesce unŭ studiŭ etimologicŭ, asupra cuvêntuluĭ «*Ariciŭ*» ca specimenŭ din Dicționarulŭ etimologicŭ cu care este însărcinatŭ.

Anexa I la pag. 1.

PROGRAMA PENTRU ADUNAREA DATELORŬ PRIVITÓRE LA LIMBA ROMÂNĂ
de **B. P. Hasdĕŭ.**

Deschiḑêndŭ sesiunea generală a Academieĭ Române din 1884, M. S. Regele a rostitŭ următórele cuvinte :

«Avêndŭ onorulŭ de a fi membri aĭ acesteĭ adunărĭ, Regina și Eŭ venimŭ «totŭ-d'a-una cu bucuriă în mijloculŭ D-vóstră, spre a asculta discuțiile sciin-«țifice, pe carĭ le urmărimŭ cu unŭ interesŭ neîncetatŭ. Și cum póte să fie «altŭ-felŭ, când lucrările de căpeteniă ale Academieĭ sunt istoria și limba, «temeliele existențeĭ nóstre naționale? Țéra datoresce astă-ḑĭ Academieĭ unŭ «șirŭ de documente istorice, ascunse până acum, și carĭ aŭ fostŭ scóse din în-«tunericŭ prin ostenelele neobosite ale membrilorŭ eĭ, rĕspândindŭ astŭ-felŭ o «nouă lumină asupra trecutuluĭ némuluĭ românescŭ. Nu maĭ puținŭ însă trebue «să ne ocupămŭ și de viitorŭ..... de limba nóstră, care s'a păstratŭ neatinsă «in câmpiile roditóre ale Dunăreĭ, în plaiurile mărețe ale Carpațilorŭ, aceste «ținuturĭ incântătóre, descrise cu măestriă și în o limbă așa de curată de poe-«tulŭ nostru popularŭ V. Alecsandri. Ce sarcină maĭ dulce póte avé Academia «decâtŭ a lua sub paza sa acéstă limbă veche, pe care poporulŭ o înțelege și «iubesce? Mănținemŭ dar aceste frumóse expresiunĭ întrebuințate de străbunĭ, «și nu ne tememŭ de cuvinte carĭ aŭ căpĕtatŭ de vécurĭ împămîntenirea.

«*Superflua non nocent.*»

«Ce limbă are norocułŭ de a dispune de patru cuvinte pentru o însușire, care «trebue să fie mândria fie-căruĭ poporŭ, care trebue să fie scrisă pe stégulŭ «fie-căriĭ armate : voiniciă, vitejiă, bravură, eroismŭ? Să ne ferimŭ însă de o «îmbelșugare de expresiunĭ moderne, care, ne punêndŭ o stavilă la timpŭ, va «înstrăina poporuluĭ limba sa.

«Am fostŭ îndemnatŭ a rostì aceste câte-va cuvinte prin dragostea care am «pentru frumósa și bogata limbă română și fiindŭ încredințatŭ că dorința mea— «îndrăsnescŭ a ḑice și a Academieĭ—nu rĕmâne unŭ *pium desiderium*.

«Supunŭ dar la chibzuiala D-vóstre, dacă nu arŭ fi folositorŭ de a face unŭ «felŭ de *Etymologicum magnum Romaniae*, conținêndŭ tóte cuvintele vechĭ, «carĭ almintrelea vorŭ fi perdute pentru generațiunile viitóre.

«*Verba volant, scripta manent.*

«Spre a sprijinì acéstă întreprindere, pentru care patru, cincĭ, şése anĭ vorŭ «fi trebuincioşĭ, punŭ în fie-care anŭ modesta sumă de şése miĭ leĭ la dispo-«siţia Academieĭ.

«Într'adevĕrŭ, lucrarea acésta este fórte întinsă, póte chiarŭ nemărginită; să «ne amintimŭ însă cuvintele luĭ Horaţiŭ : *Est modus in rebus sunt certi denique «fines*, şi sum convinsŭ că opera Academieĭ care-şĭ va ridica şie-şĭ unŭ mo-«numentŭ neperitorŭ, va fi încoronată de o isbândă fericită.»

Chibsuindŭ asupra dotaţiuniĭ Maiestăţiĭ Sale, Academia Română a bine-voitŭ a'mĭ încredinţa mie îndeplinirea Augusteĭ dorinţe şi a primì totŭ-o-dată următorulŭ prospectŭ, pe care mĕ credusemŭ datorŭ a i-lŭ supune spre aprobare :

«Lucrarea, care se va esecuta din dotaţiunea M. S. Regeluĭ, nu va avé în vedere anume limba română literară de astă-ḑĭ, ci maĭ alesŭ limba cea veche şi graiulŭ actualŭ alŭ poporuluĭ cu divergințele sale dialectale.

Pentru limba cea veche vorŭ servì ca fântâne :

1. Texturile vechĭ române tipărite şi manuscripte ;

2. Cuvinte saŭ locuţiunĭ române de prin vechile documente scrise slavonesce saŭ în altă limbă străină;

3. Actele vechĭ publicate saŭ inedite scrise românesce ;

4. Vechile dicţionare şi glosare române manuscripte.

«Pentru graiulŭ actualŭ alŭ poporuluĭ cu divergințele sale dialectale vorŭ servì ca fântâne :

1. Scriitoriĭ moderni fórte popularĭ, precum Alecsandri, Costache Negruzzi, Anton Pann etc. şi uniĭ scriitorĭ de pe la începutulŭ seculuĭ ;

2. Dicţionarele şi vocabularele române, maĭ alesŭ acelea din prima jumătate a seculuĭ, dar tóte cernute prin excluderea neologismelorŭ ;

3. Poesiile poporane, basmele, ḑicĕtórele, locuţiunile proverbiale etc. publicate saŭ inedite ;

4. Archaisme şi provincialisme adunate de-a dreptulŭ din gura poporuluĭ, întru câtŭ graiulŭ viŭ conservă până astă-ḑĭ elemente dispărute din limba literară ;

5. Terminologia tecnică vulgară din istoria naturală şi din viaţa industrială.

«Pentru înavuţirea ultimelorŭ două rubrice, a patra şi a cincea, se vorŭ consulta învĕţătoriĭ sătescĭ, preoţiĭ şi alte persóne de prin sate din tóte provinciele locuite de Românĭ, cărora li se va adresa unŭ cestionarŭ ad-hoc, tipăritŭ într'unŭ mare numĕrŭ de exemplare sub titlu de : *Dotaţiunea Carolŭ I. Programă pentru adunarea datelorŭ privitóre la limba română*. Rĕspunsurile la acestŭ

cestionarŭ, după ce vorŭ fi utilisate, se vorŭ depune în originalŭ în archiva Academieĭ.

«Stabilită pe aceste base, lucrarea va da după putinţă pentru fie-care cuvîntŭ pe lângă traducerea sensuluĭ generalŭ în limba latină saŭ în cea francesă, următórele rubrice :

a) Forma cea maĭ rĕspândită şi formele dialectale vechĭ şi nóue ;

b) Diferitele accepţiunĭ cu citarea exemplelorŭ din fântânele indicate maĭ susŭ ;

c) Filiaţiunile istorico-etimologice.

«Spre a fi înlesnitŭ în sarcina curatŭ materială, autorulŭ, avêndŭ o neapărată trebuinţă de celŭ puţinŭ treĭ tinerĭ carĭ să lucreze sub direcţiunea sa, primindŭ o modestă retribuţiune, guvernulŭ va fi rugatŭ din partea Academieĭ Române să iea cu acestŭ scopŭ o mĕsură ce va crede de cuviinţă.

«Opera intrégă urmândŭ a fi terminată în intervalŭ de şése anĭ, în fie-care anŭ autorulŭ va presenta Academieĭ o parte din lucrare, însoţită de unŭ raportŭ despre mersulŭ eĭ ulteriorŭ. Tipărirea definitivă se va puté începe în sesiunea generală din anulŭ 1885, după ce Academia va fi luatŭ cunoscinţă de unŭ specimen alŭ opereĭ».

Grăbindu-mĕ acumŭ, cu o oră înainte, a da la lumină Cestionarulŭ, despre care vorbesce prospectulŭ, îmĭ permitŭ a atrage atenţiunea corespondenţilorŭ meĭ asupra următórelorŭ puncturĭ :

1. A nu rĕspunde la tóte cestiunile, ci numaĭ la acelea în privinţa cărora corespondentulŭ e în deplină cunoscinţă de causă ;

2. A arĕta totŭ-d'a-una cu precisiune localitatea în care se întrebuinţéză cuvîntulŭ ;

3. A însoţi fie-care vorbă de câte-va frase în carĭ ea figuréză, pentru a se puté înţelege astŭ-felŭ maĭ bine sensulŭ cuvîntuluĭ saŭ deosebitele luĭ sensurĭ în gura poporuluĭ ;

4. A transcrie vorbele şi frasele câtŭ se póte maĭ foneticŭ, adecă întocmaĭ aşa cum le rostesce poporulŭ ;

5. Rĕspunsurile să se adreseze : D-luĭ *B. P. Hasdĕŭ la Bucurescĭ.*

1. In ce cuvinte anume poporulŭ de acolo rostesce curatŭ pe *a* celŭ neaccentatŭ, fără a'lŭ trece în *ă*, bunăóră *malaĭu*, iar nu *mălaĭu* și altele?

2. In ce se coprinde pe acolo, în chipulŭ de a rosti alŭ poporuluĭ, deosebirea între sonurile *ă* (ъ) și *î* saŭ *â* (ѫ)?

3. Carĭ sunt cuvintele unde se aude maĭ bine sonulŭ ѫ?

4. Se dice óre: *sară*, *fată*, *masă* etc., orĭ *séră*, *fétă*, *mésă* și altele?

5. Sunt óre cuvinte, în carĭ poporulŭ rostesce curatŭ pe *o* celŭ neaccentatŭ, fără a'lŭ trece în *u*, bună óră *dormimŭ* pentru *durmimŭ*, *Românŭ* pentru *Rumânŭ* etc.

6. Se dice óre *umblu* orĭ *îmblu*? *unghiŭ* orĭ *înghiŭ*? saŭ cum altŭ-fel se dice?

7. Suntŭ óre cuvinte în carĭ *nĭ* nu s'a muĭatŭ în *ĭ*, precum *întânĭu* pentru *întaĭu*, *cunĭu* pentru *cuĭu*, *stranĭu* pentru *straĭu*, *călcânĭu* pentru *călcâĭu* etc.

8. Sunt óre cuvinte, în carĭ *lĭ* nu s'a muiatŭ în *ĭ*, precum *talĭu* pentru *taĭu*, *puliu* pentru *puĭu*, *lĭepure* pentru *ĭepure*, *ureclĭe* pentru *urechĭe* și altele.

9. Se audŭ óre pe acolo în chipulŭ de a rosti alŭ poporuluĭ vocale lungĭ, adecă *a* lungitŭ ca *aa*, *o oa oo*, etc.?

10. Se întâmplă óre, ca poporulŭ să rostéscă întregŭ pe *u* de la sfârșitulŭ unuĭ cuvîntŭ fără articolŭ, precum *omu* în locŭ de *om*, saŭ la verburĭ ca *facu* în locŭ de *facŭ* etc.

11. Nu cumva se rostesce câte o dată întregŭ *i* de la sfârșitulŭ cuvîntuluĭ bună-óră *ómeni* pentru *ómenĭ*, *faci* pentru *facĭ* etc.?

12. Se dice óre *cuvente*, *mente*, *mormente*, *vene*, *mene* etc. în locŭ de *cuvinte*, *minte*, *morminte*, *vine*, *mine*?

13. Diftongulŭ *oa* se rostesce elŭ curatŭ, adecă așa ca să se audă *o* și *a* orĭ se aude maĭ mult numaĭ una din ele și care anume?

14. Diftongulŭ *ea* se rostesce elŭ așa ca să se audă bine *e* și *a*, orĭ se audŭ maĭ multŭ ca *ĭa*?

15. Sunt óre cuvinte, în carĭ poporulŭ rostesce *é* saŭ *ea* acolo unde limba nóstră literară de astădĭ pune pe simpulŭ *e* d. ex. *plăcére* pentru *plăcere*, *lége* pentru *lege*, *mérge* pentru *merge* etc.?

16. Sunt óre cuvinte, în carĭ se rostesce simplulŭ *e* acolo unde limba nóstră

literară de astăḑĭ pune pe *é*, d. e. *şese* pentru *şése*, *vre* (voesce) pentru *vreá*, şi altele?

17. Ce alte particularităţĭ străine limbeĭ nóstre literare de astăḑĭ se observă în privinţa vocalelorŭ în graĭulŭ poporuluĭ de acolo?

18. Poporulŭ de acolo cunósce elŭ numaĭ sonulŭ *z*? orĭ că deosebesce pe *z* de *dz*?

19. *Z* în *Dumnezeŭ* se rostesce elŭ totŭ aşa ca *z* în *praznicŭ*, orĭ altŭfelŭ cumva?

20. Carĭ sunt anume cuvinte, unde se aude *dz* în locŭ de *z*?

21. Poporulŭ de acolo rostesce elŭ óre pe *r* în două felurĭ, deosebindŭ adecă pe unŭ *r* vîrtosŭ, ceva ca *rr*, de unŭ *r* móle?

22. In carĭ cuvinte anume se aude *rr*?

23. Poporulŭ de acolo preface elŭ óre pe *f* în *h*, de exemplu *hie* pentru *fie*, *hĭer* pentru *fĭer*, *hĭerbe* pentru *fĭerbe* etc.?

24. Sunt óre cuvinte, în carĭ *fĭe* saŭ *fi* nu se preface nicĭ odată în *hĭe* saŭ *hi*?

25. Sonurile *fĭe* saŭ *fi* nu se rostescŭ óre ca *ş* saŭ chĭar ca *cĭ*, bună-óră *şerŭ* saŭ *cerŭ* pentru *fĭerŭ*?

26. In ce cuvinte preface poporulŭ de acolo, pe *v* în *h*, d. ex. *hulpe* pentru *vulpe*, *răhnire* pentru *răvnire* etc.?

27. Sciţĭ óre cuvinte, în carĭ *h* se preface în *v*?

28. Poporulŭ de acolo nu rostesce elŭ óre de o potrivă, fără a simţì deosebirea de sonurĭ, *fie* şi *hie* saŭ *vulpe* şi *hulpe*?

29. In ce cuvinte poporulŭ preface pe *v* în *g*, d., ex. *ghiu* în locŭ de *viŭ*, *ghie* pentru *vie* etc.?

30. Nu se rostesce óre *jiŭ* saŭ chĭar *giŭ* pentru *viŭ*, şi altele de asemenea?

31. Unŭ *v* la începutulŭ cuvîntuluĭ nu pere elŭ óre câte o dată, rostindu-se bună-óră *in* în locŭ de *vinŭ*?

32. In cuvintele *stéua*, *ḑiua*, *réua* etc. nu se aude óre *va* pentru *ua* adecă *stéva*, *ḑiva* şi altele?

33. Deosebesce óre bine poporulŭ de acolo pe *j* (ж) de *gĭ* (џ), orĭ că le pune pe una în locŭ de alta, ḑicêndŭ de exemplu *gĭurŭ* pentru *jurŭ*, *jinere* pentru *ginere*?

34. Poporulŭ de acolo rostesce elŭ óre pe *bi* ca *ghi*, de pildă *ghine* pentru *bine*, *cerghĭ* pentru *cerbĭ*, *corghĭ* pentrn *corbĭ* etc.?

35. Poporulŭ de acolo rostescc elŭ pe *pi* ca *ki*, *kĭept* în locŭ de *pĭeptŭ*, *kicĭor* în locŭ de *picĭorŭ*, şi altele?

36. Nu cumva se rostesce chĭar *cept* saŭ *cicĭor* în locŭ de *pĭeptŭ* şi *picĭorŭ*?

37. Cum se rostesce pluralulŭ de la *lupŭ* și de la *popă*, adecă: *lupĭ, lukĭ, lupkĭ, lupcĭ*, saŭ cum altŭ-felŭ?

38. *Mie* și *mielŭ* cum óre se rostescŭ, adecă: *nie, nielŭ*, orĭ *mnie, mnielŭ*, saŭ cum altŭ-felŭ?

39. Poporulŭ de acolo rostesce elŭ în acelașĭ chip *mie* (1000) și *mie* (pentru mine) în frasa: «mĭ-a datŭ mie o mie de leĭ»?

40. In ce cuvinte poporulŭ de acolo preface pe *n* între vocale în *r*, bună-óră *pîră* în locŭ de *pînă* și altele?

41. In ce cuvinte poporulŭ de acolo preface pe *r* în *n*, bună-óră *fănină* pentru *făriнă* etc.?

42. Poporulŭ de acolo nu amestecă óre pe *j* cu *ș*, întrebuințândŭ pe una în locŭ de alta?

43. Nu amestecă óre pe *s* cu *z*?

44. Nu amestecă óre pe *cĭ* cu *gĭ*?

45. Carĭ sunt exemple de tóte aceste schimbărĭ de consóne în gura poporuluĭ, și de alte schimbărĭ de aceĭașĭ fire ce se maĭ observă pe acolo?

46. Rostesce poporulŭ pe acolo *fluerarĭu* orĭ *fluerar*, *mâncătorĭu* orĭ *mâncător*, *ajutorĭu* orĭ *ajutor*, *cuptorĭu* orĭ *cuptor*, și alte vorbe de acestŭ felŭ?

47. Are poporulŭ pe acolo obiceĭulŭ de a ḑice: *l'*amŭ vĕḑutu-*lŭ*, *te*-aŭ bătutu-*te*, *i*-amŭ datu-*ĭ*, *ne*-amŭ întâlnitu-*ne*, *le*-aŭ arătatu-*le*, — cu pronumele repețitŭ? orĭ ḑice numaĭ: *l'amŭ vĕḑutŭ, ĭ-amŭ datŭ, ne-amŭ întâlnitŭ* etc.?

48. Are poporulŭ pe acolo obiceĭulŭ de a ḑice: ómeniĭ *merge*, copiiĭ *dórme*, muĭerile *tace*, în locŭ de: ómeniĭ *mergŭ*, copiĭ *dormŭ*, muĭerile *tacŭ*?

49. Ḑice poporulŭ pe acolo *mânile, mânule, mânurile*, orĭ într'altŭ-felŭ? se întrebuințéză numaĭ o formă? și care? orĭ se întrebuințéză maĭ multe și anume carĭ?

50. Carĭ sunt cuvintele, puținŭ întrebuințate pe aĭurĭ saŭ necunoscute, privitóre la climă, adecă la ĭarnă, primăvară, vară, tómă, zăpadă, ghĭață, poleĭu, arșiță etc.

51. Carĭ sunt cuvintele, puținŭ întrebuințate pe aĭurĭ saŭ necunoscute, privitóre la posițiunea locurilorŭ, bună óră la:
mare, noĭanŭ, toĭu, rîŭ, pîrâŭ etc.?
munte, movilă, măgură, dălmă, gruĭu, etc.?
codru, pădure, redĭu etc.?
stanŭ, lespede, stîncă, cărșiă etc.?
vale, văgăună, grópă, vizuină etc.?

52. Carĭ sunt pe acolo numirile locale cele maĭ neobicĭnuite pe aĭurĭ, şi cum işĭ explică saŭ cum tălmăcesce poporulŭ acele numirĭ?

53. Carĭ sunt cuvintele, puţinŭ întrebuinţate pe aiurĭ, saŭ necunoscute, privitóre la minerale, adecă: pétră, bolovanŭ, cotrónţă, aurŭ, argintŭ, ferŭ, cositorŭ, plumbŭ, păcură, etc.?

54. Carĭ sunt metaforele, figurele saŭ asemĕnările luate de poporŭ din lumea minerală, adecă: ce felŭ de lucrurĭ saŭ însuşirĭ se asemenéză cu aurulŭ, ce felŭ cu argintulŭ, cu ferulŭ etc. şi cu ce cuvinte anume?

55. Carĭ sunt cuvintele, puţinŭ întrebuinţate pe aĭurĭ saŭ necunoscute, privitóre la vegetaţiune, adecă părţile arboreluĭ saŭ planteĭ una câte una, crescerea planteĭ etc.?

56. Carĭ sunt numirile cele maĭ neobicĭnuite pe aĭurĭ ale arborilorŭ sĕlbaticĭ: stejarŭ, fagŭ, ulmŭ, mestécănŭ, aninŭ, bradŭ, etc.?

57. Carĭ sunt numirile cele maĭ neobicĭnuite pe aĭurĭ ale arborilorŭ roditorĭ: părŭ, mărŭ, prunŭ şi altele?

58. Carĭ sunt pe acolo diferitele numirĭ de strugurĭ, cu descrierea pe câtŭ se póte maĭ pe largŭ a fie-căriĭ varietăţĭ?

59. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la viiă şi la lucrarea eĭ saŭ la culesŭ?

60. Carĭ sunt pe acolo numirile feluritelorŭ vinurĭ şi cele privitóre la culórea vinuluĭ, la gustulŭ luĭ, la tăria etc.?

61. Carĭ sunt pe acolo numirile feluritelorŭ grâne: grâŭ, orḑŭ, ovĕsŭ, etc. şi dacă sunt vre-unele numirĭ neobicĭnuite pe aĭurĭ?

62. Carĭ sunt pe acolo numirile, puţinŭ întrebuinţate pe aĭurĭ saŭ necunoscute, ale legumelorŭ: bobŭ, mazere, fasole etc.?

63. Sunt óre pe acolo numirĭ de arborĭ, de plante, de grâne saŭ de legume, carĭ se întrebuinţéză şi pe aĭurĭ în ţéră, dar cu unŭ altŭ înţelesŭ?

64. Carĭ sunt pe acolo, într'unŭ numĕrŭ pe câtŭ se póte maĭ mare şi cu o descriere pe câtŭ se póte maĭ lămurită, numirile diferitelorŭ buruenĭ, ĭerburĭ şi florĭ?

65. Carĭ sunt metaforele, figurele saŭ asemĕnările luate de poporŭ din lumea vegetală, adecă: ce fel de lucrurĭ saŭ însuşirĭ se asemĕnéză cu arborulŭ cutare, cu flórea cutare, cu buruiana cutare etc.?

66. Carĭ sunt pe acolo numirile, puţinŭ întrebuinţate pe aĭurĭ saŭ necunoscute, ale feluritelorŭ fiare şi dobitóce?

67. Carĭ sunt pe acolo cuvintele în privinţa caluluĭ: felurile luĭ, vrîsta luĭ, culórea şi altele?

68. Carĭ sunt pe acolo cuvintele în privinţa bouluĭ şi vaceĭ: felurile, vrîsta, culórea şi altele?

69. Carĭ sunt pe acolo cuvintele în privinţa berbeculuĭ şi oieĭ: felurile, vrîsta, culórea şi altele?

70. Carĭ sunt pe acolo cuvintele în privinţa capreĭ şi a porculuĭ: felurile lorŭ, vrîsta, culórea şi altele?

71. Carĭ sunt pe acolo cuvintele în privinţa câĭneluĭ; felurile, vrîsta, culórea şi altele?

72. Carĭ sunt pe acolo cuvintele în privinţa pisiceĭ?

73. Cum se numescŭ pe acolo deosebitele felurĭ de şórecĭ?

74. Cum se numescŭ pe acolo deosebitele felurĭ de vermĭ?

75. Cum se numescŭ pe acolo deosebitele felurĭ de insecte?

76. Carĭ sunt pe acolo cuvintele despre gâscă, raţă, lebădă, porumbelŭ saŭ turturică, cocoşŭ şi găină şi altele?

77. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la albină şi la crescerea albinelorŭ?

78. Carĭ sunt pe acolo cuvintele despre ursŭ, lupŭ, vulpe, cerbŭ saŭ cĭută şi căprióră, vidră, iepure, veveriţă, etc.?

79. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la vulturŭ, uliŭ, coroiŭ, şoĭmŭ şi alte păserĭ răpitóre de acestŭ felŭ?

80. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la bufniţă saŭ cucuvae?

81. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la corbŭ şi cĭóră?

82. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la mĭerlă, sturdŭ, cĭocărliă, rândunică, vrabiă, cucŭ, potârniche etc.?

83. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la cocorŭ şi la barză saŭ cocostârcŭ?

84. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la bróscă şi felurile eĭ, la aricĭu, la vĭezure etc.?

85. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la şopârlă cu felurile eĭ, şi la şerpĭ cu felurile lorŭ?

86. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la melcŭ saŭ culbecŭ, la scoică, la racŭ, la paĭanjenŭ, la omidă, fluturŭ, lăcustă, grierŭ, furnică, lipitóre etc.?

87. Carĭ sunt pe acolo numirile feluriţilorŭ pescĭ?

88. Carĭ sunt metaforele, figurele saŭ asemĕnările luate de poporŭ din lumea animală, adecă: ce felŭ de lucrurĭ saŭ însuşirĭ se asemĕnéză cu fĭara cutare saŭ cu dobitoculŭ cutare?

89. Cum se chĭamă pe acolo sonulŭ saŭ glasulŭ ce scoţŭ feluritele fĭare saŭ

dobitóce, bună-óră boulŭ muge, rața măcăesce și așa maĭ încolo pentru tóte animalele, în privința cărora se află în poporŭ cate o vorbă deosebită?

90. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la vînătóre?

91. Carĭ sunt țipetele saŭ strigătele ce obicĭnuescŭ vînătoriĭ, fiă în privința vînatuluĭ, fie în a câĭnilorŭ de vînatŭ?

92. Ce felŭ de nume se daŭ pe acolo câĭnilorŭ de vînatŭ?

93. Carĭ sunt pe acolo cuvintele în privința pescărieĭ?

94. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la cĭobănie, bună-óră felurile de locuință cĭobănéscă, uneltele obicĭnuite de către cĭobanĭ, vorbe despre pășĭune, despre brînzeturĭ și lăpturĭ cu felurile lorŭ și cu chipulŭ de a le face etc.?

95. Ce felŭ de numĭ daŭ cĭobaniĭ vitelorŭ ca să deosebéscă pe una de alta?

96. Ce felŭ de numirĭ se dă pe acolo câĭnilorŭ cĭobănescĭ?

97. Ce deosebire facŭ cĭobaniĭ între unŭ dulăŭ, und mosocŭ saŭ unŭ altŭ-felŭ de câĭne de stână?

98. Cum împărțescŭ cĭobaniĭ ḑiua și cum se chĭamă la eĭ fie-care parte a ḑileĭ?

99. Carĭ sunt metaforele, figurele saŭ asemĕnările întrebuințate de către cĭobanĭ în privința deosebitelorŭ lucrurĭ saŭ însușirĭ?

100. Aŭ óre cĭobaniĭ cuvinte, pe carĭ nu le întrebuințéză cei-l'alțĭ sătenĭ?

101. Carĭ sunt pe acolo cuvintele, puținŭ întrebuințate pe aĭurĭ saŭ necunoscute, privitóre la plugăriă?

102. Cum se numescŭ deosebitele felurĭ de câmpŭ, lucratŭ și nelucratŭ?

103. Cum se numescŭ deosebitele unelte saŭ scule de plugăriă?

104. Cum se numescŭ, una câte una, deosebitele părțĭ ale pluguluĭ?

105. Cum se numescŭ, una câte una, deosebitele părțĭ ale căruțeĭ?

106. Cum se numescŭ, una câte una, deosebitele părțĭ ale móreĭ?

107. Cum se numescŭ deosebitele meșteșugurĭ saŭ meseriĭ cunoscute pe la țéră?

108. Cum se numescŭ uneltele de dulgheriă, materialulŭ și apucăturile la lucru ale dulgherilorŭ?

109. Cum se numescŭ uneltele de ferărie, materialulŭ și apucăturile la lucru ale feraruluĭ?

110. Cum se numescŭ uneltele de zidăriă, materialulŭ și apucăturile la lucru ale zidaruluĭ?

111. Cum se chĭamă deosebitele felurĭ de țesĕturĭ țĕrănescĭ, covóre pânzeturĭ etc.?

112. Cum se chîamă deosebitele unelte de torsŭ, ţesutŭ şi cusutŭ?

113. Carî sunt pe acolo cuvintele, puţinŭ întrebuinţate pe aîurî saŭ necunoscute, privitóre la plutire, precum luntre, vîslă etc.?

114. Cum se chîamă deosebitele arme, cu carî se servescŭ sătenii?

115. Ce felŭ de cuvinte s'aŭ păstratŭ printre săteni despre armele obicînuite la Românî în trecutŭ?

116. Carî sunt pe acolo cuvintele, puţinŭ întrebuinţate pe aîurî saŭ necunoscute, privitóre la ale caseî, precum la: zidŭ, acoperişŭ, pórtă, ferestre, vatră, becîu, curte saŭ ogradă, puţŭ, patŭ, scaune saŭ laviţe, mese, óle etc.?

117. Óre se întrebuinţéză acelaşî cuvîntŭ, când este vorba că mănâncă unŭ omŭ şi când este vorba că mănâncă o fîară saŭ unŭ dobitocŭ, orî că altŭ-felŭ se numesce mâncarea de omŭ şi altŭ-felŭ mâncarea de animalŭ?

118. Carî sunt pe acolo una câte una, numirile haînelorŭ la săteni, fie bărbătescî, fie femeiescî?

119. Carî sunt pe acolo numirile podóbelorŭ femeiescî, precum: salbă, brăţărî, inele etc.?

120. Carî sunt pe acolo numirile maî deosebite ale mâncărilorŭ?

121. Carî sunt pe acolo numirile deosebite ale bĕuturilorŭ?

122. Carî sunt cuvintele privitóre la înrudire, adecă despre părinţî, fraţî, verî şi alte rude, trupescî şi sufletescî?

123. Carî sunt cuvintele privitóre la căsătoriă, începêndŭ de la logodnă până la săvîrşirea nunteî?

124. Ce felŭ de jurăminte întrebuinţéză poporulŭ de acolo?

125. Ce felŭ de ocărî întrebuinţéză poporulŭ de acolo?

126. Ce felŭ de jocurî copilărescî, cu cuvintele privitóre la ele, cunósce poporulŭ de acolo?

127. Cum se numescŭ vasele pentru gătirea bucatelorŭ, pentru punerea lorŭ pe masă şi pentru ducerea lorŭ în câmpŭ?

128. Carî sunt pe acolo cuvintele cu privire la gătirea bucatelorŭ şi la totŭ ce se ţine de acésta?

129. Cum se numescŭ deosebitele felurî de cântece ce le cântă poporulŭ pe acolo?

130. Carî sunt pe acolo cuvintele privitóre la joculŭ de cărţî?

131. Ce felŭ de danţurî, cu cuvintele privitóre la ele, cunósce poporulŭ de acolo?

132. Cum se nnmescŭ pe acolo deosebitele instrumente de musică, cu părţile fie-căruĭa?

133. Carĭ sunt pe acolo cuvintele privitóre la înmormîntare?

134. Face poporulŭ vre-o deosebire între sufletŭ de omŭ şi sufletŭ de dobitocŭ, şi cum se numesce a-parte fie-care din ele?

135. Este óre vre-unŭ cuvîntŭ deosebitŭ când se vorbesce despre mórte de omŭ şi unŭ cuvîntŭ deosebitŭ când se vorbesce despre mórte de dobitocŭ, bună óră: omulŭ móre şi dobitoculŭ cicnesce?

136. Carĭ sunt credinţele poporuluĭ în privinţa cugetuluĭ, a minţiĭ, a gândiriĭ etc.?

137. Cum înţelege poporulŭ frumosulŭ, şi carĭ sunt, după părerea luĭ, lucrurile cele maĭ frumóse în lume?

138. Care este părerea poporuluĭ în privinţa stelelorŭ, despre natura lorŭ, scopulŭ etc.?

139. Cum se chĭamă la poporŭ, una câte una, deosebitele stele, şi ce se ḑice despre fie-care din ele?

140. Cum se chĭamă partea cea albicĭósă a ceruluĭ de nópte, pe care uniĭ o numescŭ calea luĭ Troĭanŭ, şi ce se povestesce despre ea?

141. Cum privesce poporulŭ eclipsa orĭ întunecarea sóreluĭ saŭ a luneĭ, şi ce povestesce despre acestea?

142. Ce sunt vîrcolaciĭ după credinţa poporuluĭ şi cum se maĭ chĭamă?

143. Cum înţelege poporulŭ aşa numitulŭ *diochĭu* şi ce povestesce în acéstă privinţă.

144. Ce felŭ de ḑinĭ şi ḑîne cunósce poporulŭ, cum iĭ numesce pe toţĭ unulŭ câte unulŭ şi ce povestesce despre eĭ?

145. Ce se povestesce despre ḑina Cosânzana saŭ Sânzana şi ce altŭ nume i se maĭ dă?

146. Cunósce óre poporulŭ vre-o ḑînă cu numele de «Filma»?

147. La nunţĭ saŭ în alte întîmplărĭ se cântă óre despre «Lada» şi «Mana» şi ce sunt acestea?

148. Ce povestesce poporulŭ despre Drăgaĭca?

149. Ce povestesce poporulŭ despre Strigoĭ saŭ Strigóie şi despre Stafie, şi prin ce se deosebescŭ aceste fiinţe unele de altele?

150. Ce povestesce poporulŭ despre draculŭ şi cum ilŭ descrie?

151. Ce povestesce poporulŭ despre Ursite şi cum le maĭ numesce?

152. Ce povestesce poporulŭ despre Iele saŭ Dînsele şi despre Iezme şi cum le maĭ numesce?

153. Ce povestesce poporulŭ despre Joĭmarica şi cum o maĭ numesce?

154. Ce credinţe şi obiceĭurĭ are poporulŭ în privinţa ḑileĭ sântuluĭ Ion Botezătorulŭ?

155. Ce este Papaluga saŭ Paparuda şi cu ce felŭ de obiceĭurĭ e însoţită?

156. Ce povestesce poporulŭ despre Sburătorŭ şi cum îlŭ maĭ numesce?

157. Cunósce óre poporulŭ de acolo vre-unŭ obiceĭŭ saŭ vre-o credinţă cu numele de Turcă saŭ Ţurcă?

158. Ce este Brezaia?

159. Ce sunt Borbósele?

160. Cum se petrecŭ pe acolo Colindele?

161. Ce povestesce poporulŭ despre Pricoliciu saŭ Tricoliciu şi cum îlŭ maĭ numesce?

162. Ce însemnătate aŭ în basmele şi credinţele de acolo Zmeiĭ şi Balauriĭ şi cum sunt descrişĭ de către poporŭ?

163. Poporulŭ de acolo povestesce elŭ ceva despre «Ómeniĭ roşiĭ», şi ce anume?

164. Ce obiceĭurĭ sunt pe acolo în privinţa vrăjilorŭ?

165. Carĭ sunt pe acolo cuvintele în privinţa bólelorŭ de omŭ?

166. Carĭ sunt pe acolo cuvintele în privinţa bólelorŭ de vite?

167. Care este, după părerea poporuluĭ de acolo, pricina frigurilorŭ, a epilepsieĭ, a holereĭ, a ciumeĭ etc.?

168. Cum povestesce poporulŭ de acolo despre sântulŭ Petru?

169. Cum povestesce poporulŭ de acolo despre sântulŭ Ilie?

170. Ce alţĭ sfinţĭ sunt maĭ socotiţĭ de către poporŭ şi pentru ce anume sunt maĭ socotiţĭ?

171. Cum împărţesce poporulŭ ḑiua şi nóptea, necunoscêndŭ împărţirea precisă în ore saŭ ciasurĭ?

172. Dacă pe acolo ḑiua d'întâiŭ a fie-căriĭ lune nu pórtă o numire deosebită, bună-oră: *Sânvăsia*, *luĭ Faur*, *a luĭ Mărţişor* etc.?

173. Ce ḑice poporulŭ despre fie-care ḑi a sĕptĕmâneĭ, adecă le socotesce pe tóte de o potrivă, orĭ face între ele vre-o deosebire?

174. Ce povestesce poporulŭ despre Sânta Miercurĭ, Sânta Joĭ, Sânta Vinerĭ, Sânta Duminică etc.?

175. Ce felŭ de dobitóce saŭ păsĕrĭ socotesce poporulŭ de acolo ca maĭ plăcute luĭ Dumnedeŭ?

176. Sunt óre locurĭ, ape, pădurĭ, movile saŭ altŭ ceva, pe carĭ poporulŭ le privesce ca sfinte?

177. Poporulŭ privesce elŭ óre ca sfințĭ pe Sórele și pe Luna?

178. Ce sunt, după părerea poporuluĭ de acolo, Zorilă și Murgilă?

179. Este óre pe acolo vre-unŭ blăstemŭ cu pomenirea Dunăriĭ, bună-óră: bată-te Dunărea! saŭ altŭ-felŭ cum-va?

180. Carĭ sunt prejudecățile poporuluĭ de acolo în privința vîntuluĭ?

181. Cum se numescŭ pe acolo deosebitele vînturĭ?

182. Cunósce óre poporulŭ de acolo nescaĭva rugăciunĭ afară de cele bisericescĭ?

183. Cum își explică poporulŭ căderea stelelorŭ?

184. Ce înțelege poporulŭ prin *fapțĭ*, — *punerea cuțituluĭ* și *darea de argintŭ viŭ?*

185. Ce este și cum se face *legarea* saŭ *deslegarea ploeĭ?*

186. Ce este *Mama păduriĭ?*

187. Ce este *Ciurica* și ce sunt *Circoviĭ?*

188. Ce credințe și obiceiurĭ are poporulŭ asupra *anuluĭ noŭ*, a *boboteziĭ*, a *lăsatuluĭ de secŭ?*

189. De ce scotŭ babele ochiĭ la sfințiĭ zugrăvițĭ pe biserică?

190. Ce sunt *pasĕrile cu cĭoculŭ de focŭ?*

191. Ce este *vîntulŭ turbatŭ?*

192. Ce înțelege poporulŭ prin *tóca din cerŭ?*

193. Ce crede poporulŭ despre curcubeŭ?

194. Ce este *rodulŭ pămîntuluĭ?*

195. Ce e *mânicătórea?*

196. Ce e *foculŭ luĭ Sân-Medru?*

197. Ce e *iarba férelorŭ?*

198. Ce sunt *pocîndeiĭ* și *colăceriĭ?*

199. Ce e *cĭasorniculŭ caseĭ?*

200. Ce credință are poporulŭ despre Raiŭ și despre Iadŭ?

201. Ce înțelege poporulŭ când dice: «pe cel-altŭ tĕrîmŭ»?

202. Ce se înțelege cu *Craiŭ-noŭ?*

5

203. Cum îșĭ explică poporulŭ *eșirea cu plinŭ*, — *eșirea cu secŭ?*
204. Ce este *Spiridușulŭ?*
205. Ce sunt *căpcăunii* saŭ *cătcăunii* și cum altŭ-felŭ se maĭ chĭamă?
206. Ce crede poporulŭ despre *Vremea d'apoĭ?*

Anexa II, la pag. 12.

RELAȚIUNE DESPRE CERCETĂRI ISTORICE PRIVITÓRE LA ROMÂNI FĂCUTE LA ROMA

de D-lŭ **Dr. M. Gr. Obedenaru,**
Membru corespondentŭ alŭ Academiei.

Domnule Președinte,

Am onorulŭ a oferi Academiei 78 de copii de pe documente și ḑece manuscrise originali vechi.

Șase-ḑeci-și-șapte copii sunt luate în mare parte din archivele Papilorŭ; unŭ micŭ numĕrŭ din biblioteca Vallicelliană din Roma.

Unŭ-spre-ḑece copii sunt din archivele provinciei Bulgaro-Valachice ale ordinului Franciscanilorŭ. Archivele acestea se află la Pesta, însă în anulŭ trecutŭ fuseseră aduse la Roma. Mai multe din acestea sunt din 1724—1734, pe când Oltenia era ocupată de armata austriacă.

Cele ḑece documente vechi originali sunt:

1. Unŭ decretŭ alŭ lui Radulŭ fiulŭ lui Mihnea Domnulŭ Țĕrei-românesci, din 1614, în limba latină, subsemnatŭ cu cirilice, și relativŭ la favorurile acordate catolicilorŭ, după mijlocirea unui Petru boieru.

2. O scurtă relațiune despre bisericele catolice din Moldova, în italienesce, cam din anulŭ 1606; împreună cu o copie făcută acum de pe ḑisulŭ originalŭ.

3. O relațiune în italienesce, din anii 1657—1658, asupra misiunii unui frate Bernardino Valentini trămisŭ în misiune în Moldova și în Țéra-românéscă. Misionarulŭ, care a statŭ șapte ani în țĕrile nóstre. vorbesce de invasiunile Tătarilorŭ, Cazacilorŭ și Ungurilorŭ, în țĕrile române pe la 1653—1654, și de calamitățile cari căḑuseră peste Românĭ.

4. Unŭ manuscrisŭ latinescŭ de patru pagine, din 14 Maiŭ 1666. Este relaţiunea unuĭ frate Blasius Kovinich despre numerósele scandalurĭ şi desordinĭ comise de unŭ călugărŭ numitŭ Gabriel Tomasy, care a funcţionatŭ şi în Bulgaria şi în Ţéra-românéscă. Se ḑice între altele că Domnulŭ Ţěreĭ-românescĭ, Mihaiŭ Radulŭ, trimisese la Roma pe Archiepiscopulŭ de Sofia (Sardicensis) cu o epistolă pentru Papa; că Domnitorulŭ însărcinase pe fratele Gabrielŭ să însoţéscă pe Archiepiscopulŭ. În Transilvania calea nefiindŭ sigură, Archiepiscopulŭ s'a reîntorsŭ în Ţéra-românéscă. Gabrielŭ n'a voitŭ să urmeze pe superiorulŭ sěŭ, ci a plecatŭ înainte şi s'a dusŭ cu false epistole scrise de dînsulŭ şi atribuite Domnuluĭ Ţěreĭ-românescĭ, de le-a presentatŭ la maĭ mulţĭ suveranĭ. E posibilŭ dar să se afle în archivele străine scrisorĭ pe nedreptŭ atribuite Domnitoruluĭ acestuia.

Din ḑisulŭ documentŭ vedemŭ că pe la 1666, în Ţéra-românéscă se afla unŭ Archiepiscopŭ catolicŭ purtândŭ ca titlu numele uneĭ localităţĭ din Bulgaria *(Sardicensis)*.

5. Unŭ manuscrisŭ de 15 pagine în italienesce din 1674; este descripţiunea Bulgarieĭ, Sârbieĭ şi Bosnieĭ făcută de Mateo Gondola, ambasadorŭ pe lângă republica de Ragusa.

6. Unŭ manuscrisŭ de 50 pagine în italienesce; este relaţiunea uneĭ călětoriĭ făcute la 1626 în Bosnia de către Athanasio Georgicev. Relaţiunea este adresată Impěratuluĭ.

7. Unŭ manuscrisŭ italienescŭ de 53 pagine, fără dată; pare a fi din alŭ XVII secolŭ; are titlu «Relaţiune despre marele staturĭ, avuţiĭ, «forţe, religiune, guvernŭ, ordinĭ militarĭ antice şi moderne ale pu«terniculuĭ Împěratŭ şi mare duce alŭ Moscovieĭ, şi unŭ discursŭ a«supra moduluĭ cum să se întórcă spiţeriele (productele coloniale «din India) iar la traficulŭ Italianilorŭ, chiar contra voinţeĭ Spanio«lilorŭ şi Portugesilorŭ.»

8. O descripţiune în italienesce a cetăţiĭ Gradisca, situată între Friul şi Istria (saŭ maĭ esactŭ între Friul, Carniola şi Küstenland). În descripţiunea călětorieĭ ce a făcutŭ în Istria, reposatulŭ Maiorescu ne dă probe că înaintea veniriĭ Slavilorŭ, regiunea acésta a fostŭ locuită de o populaţiune românéscă, saŭ putemŭ ḑice, că populaţiunea in-

termediară, și pentru limbă și pentru caracterele etnice, între Românĭ și Italienĭ.

Manuscriptulŭ n'are dată, însă pare a fi din secolulŭ alŭ XVII-lea.

9 și 10. Dóuĕ scrisorĭ autografe din 1603 ale Archiducelui Ferdinand adresate din Gratz luĭ Papa Clementŭ alŭ optulea. Ponteficele se supărase că Archiducele autorisase pe Iesuițĭ să se introducă într'o mănăstire din Carintia. Archiducele cere iertare pentru acésta, apoĭ se plânge de neajunsurile ce-ĭ făcea Patriarchulŭ din Aquilea (Cetate în Friul) și de lipsa de respectŭ ce prelatulŭ manifesta unuĭ membru alŭ caseĭ de Austria.

În a dóua epistolă, din 3 Februarie 1603, archiducele spune Papeĭ că Turciĭ și Tătariĭ aŭ invaditŭ Stiria, unde comitŭ deprădărĭ, incendiurĭ, măcelurĭ. Ferdinand se rógă cu căldură de Papa ca să-lŭ ajute, fiind-că elŭ cu supușiĭ seĭ nu se simtŭ destulŭ de forțĭ ca să resiste invaditorilorŭ.

Pe *verso* alŭ fóieĭ a doua se vede resoluția pusă de Clementŭ VIII: «să se rĕspundă Archiducelui printr'unŭ brevŭ esortându-lŭ să se în«tórcă spre acela care póte maĭ multŭ de câtŭ noĭ, adică către cum«natu-sĕŭ.»

Acésta a doua epistolă are negréla așa de spălăcită, că este espusă să devie illisibilă după puținŭ timpŭ. Pentru aceia adaugŭ și o copie de pe originalŭ.

Viŭ la copiile de pe documentele din Archivele Papilorŭ.

Aci aflămŭ:

Doue scurte descripțiunĭ ale Moldoveĭ cam de pe la anulŭ 1600.

Treĭ piese relative la gestele luĭ Mihaĭ Bravulŭ; se dă multe detaliurĭ asupra luptelorŭ repurtate de eroulŭ românŭ.

Douĕ piese concernândŭ Sigismund Batori; adică instrucțiunile date de acesta unuĭ agentŭ alŭ sĕŭ la Roma, și unŭ memoriŭ alŭ agentuluĭ presintatŭ Papeĭ.

Patru documente, instrucțiunĭ date nunțiilorŭ apostolicĭ acreditațĭ pe lângă curțile din Austria, Polonia și Transilvania, între aniĭ 1594 și 1596. În acestea se tractéză și de afacerile țĕrilorŭ românescĭ.

Patru epistole ale Papilorŭ către regiĭ și episcopiĭ polonĭ, relativŭ la afacerile Moldoveĭ, din aniĭ 1590—1602.

Treĭ epistole de Papĭ către episcopiĭ de Argeșŭ, cam pe la 1602.

Patru epistole ale luĭ Petru Cercelŭ adresate cardinaluluĭ Comendore; din carĭ 3 trimise din Paris și una din Constantinopolŭ. Amŭ luatŭ și *fac-simile* de pe semnătura luĭ Petru Cercelŭ.

Două-ḑecĭ și patru epistole ale Papilorŭ adresate Domnilorŭ românĭ. Unele pentru a cere Domnilorŭ protecțiune pentru catoliciĭ din țéră; altele relativŭ la *unirea* bisericelorŭ românescĭ cu Roma, căcĭ se pare că maĭ mulțĭ Domnĭ aŭ manifestatŭ Papilorŭ dorința acésta. La multe evenimente politice aludă Ponteficiĭ în corespondența lorŭ.

Epistolele sunt adresate Domnilorŭ următorĭ : Petre Schiopulŭ, Ieremia Movilă, Stefan Tomșa, Gasparŭ, Vasile Lupu, Gheorghiŭ Stefanŭ, Stefanŭ Lupu; acestia din Moldova; apoĭ vinŭ din Țéra-românéscă următoriĭ : Mihaĭ Bravulŭ, Radu Mihnea, Mateĭ Basarab, Ion Mihaiŭ Radu, Gregorie Ghica, Constantinŭ Brâncovénu, vĕduva și fiiĭ luĭ Stefanŭ Cantacuzino. Pe văduva Domnuluĭ acestuia, o numesce *Pagona*. Să fiă Păuna?...

Dintr'unŭ documentŭ aflămŭ că Mateiŭ Basarabŭ a cerutŭ de la Papa în 1637 pe unŭ călugărŭ catolicŭ eruditŭ a nume Rafaelŭ Croatu, fórte cunoscĕtorŭ de limba slavă veche, pentru ca să lucreze la retipărirea și coregerea cărțilorŭ bisericescĭ. Papa trămite pe ḑisulŭ călugărŭ la Mateiŭ Basarabŭ. Domnulŭ acesta a maĭ espresŭ dorința să se unéscă cu Roma, să-ĭ trămiță Papa o relică și din licuidulŭ acela care curge din Reliqua Sântuluĭ Nicolae din Bari. La 1644 unŭ episcopŭ catolicŭ din România relată dorințele luĭ Basarabŭ, și Propaganda dă unŭ decretŭ prin care autorisă reîntórcerea episcopuluĭ în România cu titlulŭ de Nunțiŭ ca să tracteze cu Domnulŭ Țĕreĭ-românescĭ pe basa conciliuluĭ din Florența. Pare că Mateiŭ Basarabŭ voia unirea cu Roma fiind-că era desgustatŭ de rapacitatea patriarchatuluĭ grecŭ din Constantinopolŭ.

La 1631 doĭ-spre-ḑece notabilĭ din Cotnarŭ scriŭ Propagandeĭ că episcopiĭ catolicĭ Polonĭ sunt bețivĭ, desfrânațĭ, nesățioșĭ de avuțiĭ, simoniacĭ, etc.; pe când episcopiĭ și preoțiĭ italianĭ sunt fórte bunĭ.

Notabilii cerŭ ca să nu se maĭ trimétă în Moldova episcopĭ Polonĭ ci numaĭ Italienĭ. Şi catolicil din Cotnarŭ chiar procedŭ la electiunea unuĭ episcopŭ italianŭ, de şi în Biserica occidentală episcopiĭ nu sunt aleşĭ de către fideli. Se vede că deprinderile Românilorŭ influenţaseră şi pe Catolicĭ. Din altŭ documentŭ vedemŭ că ultimulŭ episcopŭ polonŭ, care punea gagiŭ la cârcĭumă potirele rĕmase de la episcopiĭ italianĭ, fusese numitŭ după recomandaţiunea Regeluĭ Poloniei.

În fine maĭ aflămŭ rĕspunsulŭ luĭ Papa din 1590 la scrisorile ce Pontificele primise de la Mitropolitulŭ Suceveĭ şi de la episcopulŭ de Romanŭ.

Apoĭ din 1660 rĕspunsulŭ Papeĭ la scrisórea ce primise de la Ignaţiŭ Mitropolitulŭ Ţĕreĭ-românescĭ. Primatulŭ românŭ ceruse ajutorulŭ Papeĭ în favórea Ţĕreĭ-românescĭ, care suferia multŭ din partea Turcilorŭ. Naturalmente, Papa esortă la unirea bisericelorŭ, şi promite ajutorulŭ sĕŭ şi intervenţiunea pe lângă Împĕratulŭ în favórea Românilorŭ.

N'am putută încă afla chiar epistolele adresate Papeĭ de către prelaţiĭ românĭ, dar n'am disperatŭ de a puté afla şi documentele acestea.

Daŭ aci alăturată şi indicaţiunea a şase-spre-ḑece volume conţinêndŭ bule şi breve ale Papilorŭ Piu III, Iuliŭ II şi Leon X, pe carĭ le-am resfoitŭ fără să aflu altŭ de câtŭ patru micĭ fragmente relative la istoria nóstră din anulŭ 1508, fragmente ce le daŭ în copie. Se face menţiune în acelea de bravura Domnilorŭ românĭ în resbelele contra Turcilorŭ, şi de calamităţile ce aceste resbele făceaŭ să plouă peste Românĭ.

PARTEA II.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1885.

6

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1885

ȘEDINȚA DIN 19 FEBRUARIE.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ dă lectură raportuluĭ asupra lucrărilorŭ Academieĭ în decursulŭ anuluĭ 1884—85, în cuprinderea următóre:

«*Domnilorŭ Colegĭ,*

«Am onóre a vĕ presenta relaţiunea lucrărilorŭ Academieĭ şi a Delegaţiuniĭ în decursulŭ anuluĭ academicŭ espiratŭ.

«Inainte de tóte ţinŭ a vĕ asigura că Academia nu a suferitŭ nicĭ o perdere însemnată în urma nefastuluĭ incendiŭ, întîmplatŭ chiar în timpulŭ sesiuniĭ generale trecute. Neorânduiala în care aŭ fostŭ atuncĭ aduse colecţiunile nóstre a încetatŭ îndată după închiderea sesiuniĭ, căcĭ încă în vacanţa Paştilorŭ s'aŭ pusŭ în ordine biblioteca, colecţiunea manuscriptelorŭ şi a documentelorŭ, iar Academia şi-a putută ţiné şedinţele ordinare în localulŭ sĕŭ. Făcêndu-se apoĭ cercetare amănunţită, s'a aflatŭ că perderea suferită de biblioteca Academieĭ cu acea ocasiune este de 133 diferite broşurĭ, din carĭ multe se află în alte exemplare în biblioteca nóstră, în totalŭ o perdere cu totulŭ neînsemnată. Maĭ multe amănunte în acéstă privinţă ni se vorŭ comunica de comisiunea Bibliotecеĭ prin raportulŭ sĕŭ anualŭ.

«Singura colecţiune, care nu s'a pusŭ încă în orânduială este colecţiunea numismatică. Causele sunt două: întâiŭ greutatea de a clasifica din noŭ o colecţiune de monede adusă în desordine, şi alŭ

doilea lipsa de spaţiŭ, căcĭ armoriulŭ de astă-ḑĭ nu maĭ póte conţiné colecţiunea nóstră.

«In acestŭ locŭ am durerea de a vĕ comunica scirea întristătóre despre mórtea distinsuluĭ şi cunoscutuluĭ filo-românŭ Ubicini, membru onorarŭ alŭ Academieĭ. Simţemintele luĭ de simpatie pentru Românĭ şi îndelungata luĭ activitate pentru binele naţiuniĭ nóstre sunt de toţĭ cunoscute. Prin mórtea luĭ amŭ pierdutŭ pe unulŭ din vechiĭ luptătorĭ pentru înaintarea politică şi culturală a Românilorŭ.

«I. Şedinţele ordinare de peste anŭ.

«Şedinţele septĕmânale ale Academieĭ s'aŭ ţinutŭ regulatŭ şi aŭ fostŭ ocupate cu diferite cestiunĭ sciinţifice şi administrative.

«1. Şedinţele de la 15 şi 22 Iunie aŭ fostŭ ocupate cu lungĭ discuţiunĭ asupra uneĭ propunerĭ formulate de colegulŭ nostru D-lŭ Odobescu şi trimésă Academieĭ de Ministerulŭ Instrucţiuniĭ publice. Propunerea acésta era de a se face în capitala nóstră în tómna viitóre întrunirea congresuluĭ internaţionalŭ de antropologie şi archeologie preistorică. Cu ocasiunea discuţiuniĭ aceste propunerĭ, amŭ constatatŭ cu toţiĭ nusuficienţa mişcăriĭ literare şi sciinţifice în ţéră la noĭ, şi din acéstă causă ne-amŭ vĕḑutŭ în neputinţă de a aduna la noĭ pe învĕţaţiĭ Europeĭ şi a-ĭ primì în modŭ demnŭ şi onorătorŭ pentru ţéră. In rĕspunsulŭ datŭ Ministeruluĭ Instrucţiuniĭ publice, prin care i s'a comunicatŭ părerea Academieĭ, amŭ atrasŭ tótă atenţiunea guvernuluĭ asupra releĭ stărĭ de lucrurĭ în care ne aflămŭ în privinţa sciinţifică şi asupra necesităţiĭ de a se da unŭ impulsŭ solidŭ studiilorŭ sciinţifice în generalŭ şi celorŭ privitóre la ţéra nóstră în particularŭ.

«2. In şedinţa publică de la 1 Iunie, D-lŭ colegŭ B. P. Hasdĕŭ, conformŭ decisiuniĭ luate în sesiunea generală trecută, a presentatŭ programa lucrată de D-sa pentru adunarea datelorŭ limbistice din graiulŭ viŭ alŭ poporuluĭ pentru a se ajuta la facerea mareluĭ dicţionarŭ etimologicŭ alŭ limbeĭ române, cu lucrarea căruia este însărcinatŭ. D-sa a arĕtatŭ marea importanţă ce aŭ cercetările de acestŭ felŭ şi resultatele bogate ce producŭ ele.

«3. In aceeaşĭ şedinţă D-lŭ membru corespondentŭ Gr. G. Tocilescu a făcutŭ o relaţiune despre descoperirile epigrafice din Dobrogea, precum şi despre starea de atuncĭ a săpăturilorŭ de la Adam-Clissi.

«4. In şedinţa publică de la 14 Decembre P. S. S. Episcopulŭ Melchisedecŭ a cetitŭ unŭ memoriŭ istoricŭ asupra bisericeĭ Treĭ-Ierarchĭ din Iaşĭ.

«5. In şedinţa de la 1 Februarie P. S. Sa a cetitŭ unŭ memoriŭ despre «escursiunea făcută în Bulgaria.»

«6. In şedinţa de la 15 Februarie D-lŭ Hasdĕŭ a cetitŭ ca specimenŭ din *Magnum Etymologicum Romaniae*, articolulŭ privitorŭ la cuvêntulŭ *ariciŭ*.

«7. In şedinţele ordinare septĕmânale Academia a fostŭ ţinută continuŭ în curentŭ cu mersulŭ lucrărilorŭ carĭ se făceaŭ în urma decisiunilorŭ luate în sesiunea generală trecută.

«8. D-lŭ colegŭ Florianŭ Porcius a presentatŭ discursulŭ sĕŭ de recepţiune care are a se ceti în sesiunea acésta. Cu rĕspunsulŭ s'a însărcinatŭ D-lŭ P. S. Aurelianŭ.

«II. Publicaţiunile Academieĭ executate în anulŭ espiratŭ.

«1. *Analele*. Dóuĕ volume din *Anale* rĕmăsese neterminate din aniĭ trecuţĭ şi anume:

«Vol. IV. secţiunea II^a, conţinêndŭ memoriile şi notiţele pe anulŭ 1881—1882, a fostŭ completatŭ prin tipărirea lucrăriĭ D-luĭ Dr. D. Brândză despre «Vegetaţiunea Dobrogeĭ».

«De asemenea s'a terminatŭ şi Volumulŭ V. secţiunea II^a, cuprindêndŭ memoriile pe anulŭ 1882—1883, prin tipărirea lucrăriĭ D-luĭ I. Sbiera despre Grigorie Urechi.

«Memoriile cuprinse în aceste dóue volume s'aŭ trimisŭ separate, îndată ce s'aŭ tipăritŭ, membrilorŭ şi instituţiunilorŭ cu carĭ suntemŭ în schimbŭ de publicaţiunĭ. La încheiarea volumelorŭ s'aŭ făcutŭ titlurĭ şi table de materiĭ pentru volumele întregĭ şi s'aŭ espediatŭ şi ele celorŭ carĭ aŭ primitŭ memoriile în broşurĭ, spre a le puté pune în ordine.

«Pentru aceste dóue volume de memoriĭ se anunţaseră dóue lucrărĭ carĭ în urmă nu s'aŭ putută publica în ele: una a mea asupra documenteloră găsite la Wiesbaden şi dăruite Academieĭ, alta a D-luĭ V. A. Urechiă despre câte-va documente în limba polonă asupra luĭ Mihaĭ Vodă Vitézulŭ facsimilate de reposatulŭ A. Papiu Ilarianŭ. Amŭ credutŭ că nu arŭ fi fostŭ bine să maĭ fi ţinutŭ volumele acestea neîncheiate până se vorŭ tipări şi cele dóue memoriĭ, fiindŭ-că eraŭ deja destulŭ de întârdiate. Lucrările acestea se vorŭ puté publica într'unŭ volumŭ următorŭ.

«Analele pentru anulŭ trecutŭ, 1883—1884, s'aŭ tipăritŭ şi împărţitŭ tóte: Secţiunea I, Desbaterile, s'a împărţitŭ în luna Ianuariŭ. Memoriile carĭ compunŭ secţiunea a II^a^ aŭ fostŭ tipărite îndată după sesiunea generală din urmă şi s'aŭ împărţitŭ îndată după tipărire. Volumulŭ s'a închisŭ cu memoriulŭ D-luĭ Gr. Stefănescu despre Coleopterele Românieĭ.

«In acestŭ modŭ amŭ ajunsŭ la di cu publicarea *Analelorŭ*, ne maĭ fiindŭ nicĭ o parte din ele în întârdiere.

«2. *Colecţiunea de poesiĭ poporale din Ardealŭ, adunate de D-niĭ I. U. Jarnik şi A. Bârsanŭ* era tipărită întrégă încă la sesiunea generală trecută. In acea sesiune generală D-vóstră aţĭ aprobatŭ ca glosarulŭ ce lucrase D-lŭ Jarnik pentru acéstă colecţiune să fie tipăritŭ la Praga sub îngrijirile D-sale. D-lŭ Jarnik a supusŭ glosarulŭ întregŭ la o revisiune radicală, prin care lucrarea D-sale a fostŭ fórte multŭ îmbunătăţită. Una din schimbările ce a făcutŭ în glosarŭ este că semnificarea vorbelorŭ românescĭ s'a făcutŭ în limba francesă în locŭ de cea germană, cum era în redacţiunea presentată Academieĭ. Revisiunea făcută de D-lŭ Jarnik, fiindŭ adese orĭ refacere totală, a ocupatŭ multŭ timpŭ aşa în câtŭ glosarulŭ nu este încă întregŭ tipăritŭ. S'aŭ tipăritŭ până acum 3 cóle în 108 pagine.

«Acestŭ glosarŭ sistematicŭ este de mare preţŭ şi va ridica fórte multŭ valórea colecţiuniĭ de poesiĭ poporale tipărită de Academie prin bogăţia materialuluĭ pentru studiulŭ limbeĭ române.

«Colecţiunea se va precede atuncĭ de o precuvîntare în care adunătoriĭ eĭ vorŭ esplica cu deamăruntulŭ cum, când şi din carĭ anume

regiunī s'aŭ adunatŭ poesiile poporale din acea frumósă colecţiune. Peste puţinŭ timpŭ putemŭ spera că colecţiunea va fi publicată dimpreună cu tóte aceste lucrărī întregitóre. Pentru acoperirea chieltuelilorŭ de tipărire a glosaruluī s'aŭ trimisŭ D-luī Jarnik unŭ acomptŭ de 900 leī.

«3. Din *Istoria romană de Titu Liviŭ* în traducerea premiată a D-luī *N. Barbu* s'a publicatŭ volumulŭ I, cuprindêndŭ primele 6 cărţī, a cărorŭ tipărire era gata încă de la sesiunea trecută. In cartónele cancelarieī se maī află traducerea cărţiī a VII. Când traducĕtorulŭ va presenta materialŭ suficientŭ pentru formarea volumuluī II, Academia va avé a lua mĕsurile ce va crede de cuviinţă pentru continuarea tipăririī,

«4. Lucrarea D-luī *At. M. Marienescu* întitulată «*Sĕrbătorile și datinele romane vechī*» începuse a se tipărì încă din anulŭ trecutŭ, și patru cóle eraŭ tipărite până în ultimele ḑile ale sesiuniī generale trecute. In cursulŭ anuluī s'a tipăritŭ întrégă acéstă lucrare prin îngrijirea Secretariatuluī și a autoruluī, căruia i s'a trimesŭ corectură de pe tóte cólele. Lucrarea a formatŭ unŭ volumŭ în 8° mare de 447 pagine.

«5. *Psaltirea versificată de Mitropolitulŭ Dosofteiŭ.* De maī mulţī anī, de când am avutŭ fericirea a puté dăruì Academieī frumosulŭ și nepreţuitulŭ manuscrisŭ alŭ Psaltiriī în versurī a Mitropolituluī Dosofteiŭ cu o mulţime de îndreptărī, schimbărī și note marginale scrise de mâna ilustruluī prelatŭ, de atuncī se impunea necesitatea de a face o ediţiune critică a acestuī preţiosŭ monumentŭ alŭ literatureī nóstre din secolulŭ alŭ XVII-lea. Acéstă necesitate se impunea cu atâtŭ maī multŭ cu câtŭ ediţiunea făcută de însușī autorulŭ și tipărită la Uniev în anulŭ 1673 este plină de greșelī de tiparŭ. Dar afară de acésta. manuscrisulŭ fiindŭ scrisŭ pe când Dosofteiŭ era episcopŭ de Romanŭ, aŭ trecutŭ maī mulţī anī până la tipărire și în acestŭ timpŭ elŭ a făcutŭ maī multe schimbărī în versurile sale, ba uniī psalmī i-a versificatŭ cu totulŭ din noŭ.

«Ediţiunea nóstră, din care s'aŭ tipăritŭ până acum 14 cóle în 8° (224 pagine), se baséză pe redacţiunea manuscrisuluī, îndreptându-se

cu ajutorulŭ edițiunii tipărite greșelile străcurate în elŭ de copistŭ, și însemnându-se ca variante tóte deosebirile, până și cele ortografice de óre-care însemnătate, carĭ se află între tiparŭ și manuscrisŭ. In acestŭ modŭ vomŭ avé o edițiune critică a textuluĭ versurilorŭ luĭ Dosofteiŭ.

«Edițiunea acéstă va fi însoțită de unŭ studiŭ biograficŭ și literarŭ asupra luĭ Dosofteiŭ. Se va studia de asemenea versificațiunea și particularitățile fórte însemnate ale limbeĭ întrebuințate de dînsulŭ în scrierile sale, încheindu-se volumulŭ cu unŭ glosarŭ alŭ cuvintelorŭ maĭ însemnate din scrierile luĭ.

«Pentru esecutarea acesteĭ edițiunĭ în bune condițiunĭ materiale, tipografia Academieĭ s'a înzestratŭ cu literă cirilică nouă, fiindŭ că cea veche era cu totulŭ usată și avea o formă urîtă. Spre acestŭ scopŭ Delegațiunea a acordatŭ tipografieĭ unŭ acomptŭ de 4000 leĭ asupra lucrărilorŭ sale, în vederea trebuințeĭ ce Academia are adese orĭ de litere cirilice bune și frumóse pentru publicațiunile sale.

«6. *Codicele veronețianŭ.* În urma cereriĭ D-luĭ I. Sbiera, care este însărcinatŭ cu tipărirea acestuĭ codice, i s'aŭ trimesŭ 2000 leĭ pentru acoperirea cheltuelilorŭ de tiparŭ. S'aŭ tipăritŭ până acuma 15 cóle în 4⁰ (120 pagine). Din tóte cólele tipărite D-lŭ Sbiera a trimesŭ la cancelaria nóstră câte dóuĕ esemplare, după carĭ se póte vedé modulŭ în care se face acéstă publicare.

«7. Ațĭ alocatŭ în budgetŭ suma de 2000 leĭ pentru tipărirea volumuluĭ asupra luĭ Coressi cu care colegulŭ nostru D-lŭ *Hasdĕŭ* era însărcinatŭ a continua publicarea începută prin textulŭ Psaltiriĭ de la 1577. Acéstă sumă a rĕmasŭ neatinsă, lucrarea nefiindŭ încă presintată.

«8. De asemenea a remasŭ neatinsă suma de 3000 leĭ alocată pentru tipărirea lucrăriĭ D-luĭ Gr. Tocilescu «*Țĕranulŭ românŭ*» premiată de Academiă în sesiunea generală din anulŭ 1882. La 1 Iunie anulŭ trecutŭ s'a datŭ manuscrisulŭ autoruluĭ, în urma cereriĭ sale, spre a-lŭ revedé și a maĭ face unele îndreptărĭ înainte de a-lŭ da la tiparŭ. Peste puținŭ timpŭ sperămŭ că manuscrisulŭ va fi revĕḑutŭ și se va începe tipărirea.

«9. Suma de 1000 leĭ pe care ațĭ alocat-o ca ajutorŭ la publicarea catalogului monumentelorŭ epigrafice și sculpturale ale Museuluĭ nostru de anticitățĭ s'a datŭ, dimpreună cu clișeurile făcute de Academiă, D-luĭ Tocilescu, directorulŭ Museuluĭ, care peste puținŭ timpŭ va începe tipărirea acesteĭ lucrărĭ.

«10. Credŭ că este aci loculŭ potrivitŭ pentru a vě pune în vedere următorulŭ faptŭ : Vě este cunoscutŭ că la 1880 colegulŭ nostru D-lŭ *A. Odobescu*, începuse, între altele, tipărirea viețiĭ S-ților Varlaamŭ și Ioasafŭ tradusă din slavonesce de Udriște Năsturelŭ cumnatulŭ luĭ Mateiŭ Vodă Basarabŭ. Tipărirea se începuse după unŭ manuscrisŭ aprópe contimporanŭ cu epoca traduceriĭ care aparținea Bibliotecei statuluĭ și care acum se află la Museulŭ de anticitățĭ. Din acéstă edițiune s'aŭ tipăritŭ numaĭ 40 de pagine, iar de la plecarea din țéră a D-luĭ *Odobescu* cólele tipărite, în numěrŭ de 5, staŭ în depositŭ la broșuratorulŭ Academieĭ. Arŭ fi bine să se hotărască dacă acéstă edițiune va trebui să se continue în modulŭ cum s'a începutŭ orĭ nu, pentru ca să se scie ce este a se face cu cólele tipărite. Când se va presenta din noŭ cestiunea publicăriĭ acestuĭ textŭ, se va decide modulŭ în care va trebui să se facă edițiunea luĭ, maĭ cu sémă fiindŭ-că în aniĭ din urmă aŭ eșitŭ la ivélă maĭ multe manuscrise, carĭ tóte trebuescŭ să fie întrebuințate pentru a face o edițiune sciințifică a viețiĭ S-ților Varlaamŭ și Ioasafŭ.

«11. In sesiunea generală trecută ațĭ pusŭ în budgetŭ suma de 1000 leĭ pentru a veni în ajutorulŭ publicațiuniĭ profesoruluĭ Nilles de la Innsbruck intitulată «*Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae orientalis in terris Coronae S. Stephani.*» Scopulŭ acestuĭ ajutorŭ era de a pune pe învěțatulŭ autorŭ în posițiune de a puté îmbogăți publicarea sa cu o serie de documente carĭ privescŭ directŭ pe Românĭ și carĭ altŭ-felŭ nu s'arŭ fi pututŭ publica de astă dată. Publicațiunea profesoruluĭ Nilles este tipărită întrégă și peste puținŭ vomŭ primi exemplarele carĭ s'aŭ abonatŭ prin numitulŭ ajutorŭ.

«Autorulŭ a trimisŭ câte-va exemplare din «Index synopticus» alŭ cărțiĭ, din care se vede că maĭ multŭ de dóuě din treĭ părțĭ din vo-

lumulŭ sĕŭ, care trece peste 1000 de pagine, privescŭ directŭ istoria Românilorŭ și relațiunile loŕŭ cu biserica catolică romană.

«12. Lucrarea cea mare asupra limbeĭ române pe care a concepuťo și a pus'o pe cale de a se realisa M. S. Regele, augustulŭ și generosulŭ nostru Președinte onorarŭ, a fostŭ lăsată de D-vóstră în sarcina D-luĭ Hasdĕŭ, celŭ maĭ competentŭ dintre noĭ în lucrărĭ de acestŭ felŭ. D-sa vĕ va arăta modulŭ cum a începutŭ *Marele Etimologicŭ alŭ României* și ne va expune progresele ce a făcutŭ lucrarea sa în decursulŭ anuluĭ.

«Delegațiunea a îngrijitŭ a se tipări îndată după sesiunea trecută *Programa pentru adunarea datelorŭ privitóre la limba română* lucrată de d-lŭ Hasdĕŭ, cu ajutorulŭ căreia să se adune materialŭ pentru acéstă lucrare din graiulŭ viŭ alŭ poporuluĭ din deosebitele regiunĭ ale limbeĭ române. Programa a fostŭ împărțită prin Ministerulŭ instrucțiuniĭ publice pre la preoțiĭ și învĕțătoriĭ din tótă țéra. Respunsurile s'aŭ trimesŭ dea-dreptulŭ D-luĭ Hasdĕŭ spre a le întrebuința la cercetările sale.

«Conformŭ dorințeĭ d-luĭ Hasdĕŭ, exprimată chiarŭ în programa lucrăriĭ presentată de D-sa Academieĭ și aprobată, Delegațiunea a obținutŭ de la Ministerulŭ Instrucțiuniĭ publice fondurile necesare pentru a remunera treĭ tinerĭ carĭ să dea ajutorŭ materialŭ d-luĭ Hasdĕŭ la marea sa lucrare.

«Materialulŭ pe care-lŭ utiliséză d-lŭ Hasdĕŭ, consistă din peste o sută cărțĭ și manuscripte române, și maĭ multe sute de documente, în mare parte inedite, afară de mulțimea operelorŭ filologice străine, consultate pentru comparațiunĭ. Pe lângă acésta, deja până acum i-aŭ venitŭ aprópe dóuĕ sute de caiete din diferite localitățĭ, cu rĕspunsurĭ la cestionarulŭ elaboratŭ de D-sa. Numaĭ simpla corespondență cu autoriĭ acestorŭ rĕspunsurĭ, de la carĭ trebuescŭ cerute lămurirĭ peste lămurirĭ, necesitéză ajutorulŭ a doĭ scriitorĭ. Unŭ alŭ treilea, dacă nu maĭ mulțĭ, este indispensabilŭ la facerea și maĭ alesŭ la copiarea estractelorŭ sub direcțiunea D-luĭ Hasdĕŭ. De și lucrarea este abia la începutŭ și de și D-lŭ Hasdĕŭ promisese în sesiunea trecută numaĭ unŭ micŭ specimen pentru sesiunea de față, totușĭ

D-sa are deja de totŭ gata materialulŭ pentru primulŭ volumŭ de peste 400 pagine de tiparŭ, unŭ materialŭ consistândŭ din peste 3000 de buletine clasificate.

«13. Inainte de a încheia capitolulŭ publicaţiunilorŭ, am onóre a vĕ arăta, Domnilorŭ Colegĭ, progresele şi starea actuală a lucrărilorŭ Comisiuniĭ însărcinate cu publicarea colecţiunilorŭ şi lucrărilorŭ istorice remase de la reposatulŭ *Eudoxiŭ Hurmuzachi.*

«*a.* Din seria volumelorŭ colecţiuniĭ de documente s'a publicatŭ în decursulŭ anuluĭ partea a II-a a volumuluĭ IV, de 86 cóle, din carĭ 74 eraŭ tipărite în anulŭ trecutŭ. Documentele cuprinse în acéstă a II-a parte, care are întinderea obicĭnuită a celorŭ-alalte volume sunt parte comunicate de D-lŭ Esarcu, iar treĭ patrimĭ sunt adunate cu cheltuiala fonduluĭ publicaţiunilorŭ Hurmuzachi din Archivele de statŭ din Veneţia prin rara bună-voinţă a D-luĭ Cecchetti, Directorulŭ acelorŭ archive.

«Acestŭ volumŭ de documente (IV,2) completéză volumulŭ documentelorŭ adunate de Hurmuzachi (IV,1) în aşa modŭ în câtŭ, spre exemplu, istoria luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ, la care se raportă cea maĭ mare parte din documentele cuprinse în aceste dóuĕ volume, ni se presintă cu o mulţime de detaliĭ cu totulŭ necunoscute până astădĭ. Pentru anulŭ 1600 cu deosebire putemŭ urmări aprópe ḑi cu ḑi pe eroulŭ nostru în răsbóiele şi în combinaţiùnile luĭ politice.

«*b.* Vĕḑêndŭ resultatele aşa de bogate şi de preţióse ce aŭ produsŭ cercetările făcute în ajutorulŭ nostru cu atâta bună voinţă, amŭ continuatŭ a întreţiné cele maĭ bune relaţiunĭ cu persóne carĭ potŭ să ne ajute în aceste cercetărĭ, pe carĭ de o cam dată noĭ nu putemŭ să le facemŭ numaĭ prin propriile nóstre mijlóce. D-lŭ Cecchetti continuă lucrarea sa fecundă şi din timpŭ în timpŭ primimŭ de la D-sa copiĭ de documente de mare preţŭ pentru noĭ.

«Pe de altă parte D-lŭ C. Soranzo, asistentŭ în biblioteca S. Marco din Veneţia, a bine-voitŭ a ne oferi ajutorulŭ sĕŭ, făcêndŭ cercetărĭ în acea bogată bibliotecă cu scopulŭ de a aduna totŭ ce se află într'însa cu privire la istoria nóstră. Copiile primite ne daŭ cele maĭ

marĭ speranţe pentru cantitatea şi valórea documentelorŭ ce D-sa ne va procura de acuma înainte.

«Cu plăcere mě folosescŭ de ocasiunea care mi se presintă în acestŭ momentŭ pentru a vě aminti că începerea acestorŭ relaţiunĭ între Academie şi numiţiĭ învěţaţĭ de la Veneţia o datorimŭ iniţiativeĭ colegului nostru D-luĭ N. Cretzulescu, de când în calitate de representantŭ alŭ ţěreĭ la Roma a pusŭ unŭ bunŭ începutŭ pentru aceste folositóre relaţiunĭ. De atuncĭ încóce D-lŭ Obedenaru, membrulŭ nostru corespondentŭ, n'a încetatŭ nicĭ odată a ajuta cu multŭ zelŭ lucrările nóstre în acéstă direcţiune.

«*c.* Fondulŭ destinatŭ pentru publicarea lucrărilora istorice ale luĭ Eudoxiŭ Hurmuzachi realizase în aniĭ trecuţĭ economiĭ însemnate prin aceea că în decursulŭ anuluĭ se tipăria maĭ puţinŭ de câtŭ era valórea fonduluĭ. Comisiunea s'a întrunitŭ în şedinţă la $^{1}/_{13}$ Iulie anulŭ trecutŭ şi a luatŭ decisiunĭ ca cu economiile realisate de fondulŭ acestorŭ publicaţiunĭ să se facă lucrărĭ carĭ să completeze şi să continue marea operă a luĭ Eudoxiŭ Hurmuzachi prin adunarea şi publicarea de alte documente istorice.

«Comisiunea a hotărîtŭ a nume următórele:

«1. Ca documentele adunate de D-lŭ Odobescu în arhivele Ministeruluĭ de externe din Paris să se publice din fondulŭ publicaţiunilorŭ Hurmuzachi combinându-se cu colecţiunea făcută maĭ nainte de D-lŭ Tocilescu în Biblioteca naţională din Paris, în urma însărcinărilorŭ ce a primitŭ de la Ministerulŭ Instrucţiuniĭ publice. Aceste dóue colecţiunĭ se completézâ reciprocŭ, pentru că documentele diplomatice ale Franciei înainte de circa 1650 aŭ fostŭ depuse în Biblioteca naţională şi numaĭ cele posteriore se află în archivele Ministeruluĭ de externe.

«Colecţiunile acestea vorŭ forma dóue volume carĭ vorŭ fi considerate ca unŭ suplementŭ la colecţiunea luĭ Hurmuzachi, şi vorŭ cuprinde într'unŭ corpŭ documentele ce s'aŭ găsitŭ în Franţa cu privire la Românĭ şi la tóte relaţiunile aceleĭ ţerĭ cu principatele române până la anulŭ 1814.

«Indată după ce comisiunea a luatŭ acea decisiune, s'a începutŭ

tipărirea documentelorŭ. Până acuma s'aŭ tipăritŭ din volumulŭ I 15 cóle (112 pagine), cuprindêndŭ documente pentru aniĭ 1518—1595, parte nepublicate până acuma parte adunate din diferite publicaţiunĭ. Volumulŭ alŭ II-lea s'a tipăritŭ aprópe întregŭ în 88 cóle în 4° (704 pagine), cuprindêndŭ documente din aniĭ 1781—1814. Pentru amândóuĕ aceste volume se va face, pe lângă unŭ indice cronologicŭ alŭ documentelorŭ, şi unŭ indice analiticŭ şi alfabeticŭ alŭ numelorŭ şi faptelorŭ maĭ însemnate.

«2. Colecţiunea făcută de Hurmuzachi pentru epocele maĭ vechĭ ale istorieĭ Românilorŭ, adecă înainte de anulŭ 1576, este fórte restrînsă. Documentele privitóre la acea epocă sunt respândite prin diferite publicaţiunĭ istorice făcute în Ungaria şi în alte părţĭ. Comisiunea a decisŭ ca colecţiunea luĭ Hurmuzachi, pentru epoca anterióră anuluĭ 1576, să fie completată cu tóte documentele privitóre la istoria nóstră câte se vorŭ fi publicatŭ până acuma.

«Cu pregătirea acesteĭ lucrărĭ comisiunea a însărcinatŭ pe D-lŭ N. Densuşianu şi totŭ-odată a decisŭ a se procura din fondulŭ sĕŭ unele din publicaţiunile în carĭ se află documente din epoca numită. D-lŭ Densuşianu a începutŭ lucrarea în luna Septembre şi de atuncĭ a exploratŭ cu minuţiositate maĭ cu sémă bogatele publicaţiunĭ ale luĭ Theiner, şi o mare parte din *Codex diplomaticus* a luĭ Fejer. D-sa a făcutŭ extracte desvoltate din fie-care documentŭ, şi tóte extractele s'aŭ aşezatŭ în ordine cronologică. Materialulŭ alesŭ şi pregătitŭ în acestŭ modŭ până acuma este suficientŭ pentru formarea unuĭ volumŭ întregŭ.

«Documentele până acuma studiate se rapórtă la epoca Cumanilorŭ, la Episcopia Milcovieĭ şi a Cumanilorŭ, la istoria imperiuluĭ româno-bulgarŭ, corespondenţa luĭ Ioaniţiŭ domnulŭ Românilorŭ şi alŭ Bulgarilorŭ cu Papa Inocenţiŭ III şi încoronarea sa ca rege alŭ Românilorŭ şi Bulgarilorŭ, resbelele luĭ Ioaniţiŭ şi Ioanŭ Asanŭ cu Greciĭ şi Latiniĭ, invasiunea Tătarilorŭ, venirea Turcilorŭ în Europa, incursiunile lorŭ în Ţéra-Românéscă şi Moldova şi resbelele cu dînşiĭ, în fine relaţiunile internaţionale ale ţĕrilorŭ romane cu Ungaria, cu Polonia şi scaunulŭ Papalŭ.

«Lucrarea va continua în acestŭ modŭ, și tipărirea va începe când tóte documentele cunoscute vorŭ fi combinate în ordine cronologică. In acestŭ modŭ vomŭ avé unŭ corpŭ câtŭ se póte maĭ completŭ alŭ documentelorŭ privitóre la istoria Românilorŭ anterióră secoluluĭ alŭ XVII-lea.

«O îmbunătățire a acesteĭ lucrărĭ o datorimŭ bună voințeĭ D-luĭ Obedenaru, alŭ căruĭ zelŭ neobositŭ pentru lucrările istorice vĕ este tuturorŭ cunoscutŭ. D-sa a bine voitŭ a lua asupră-șĭ însărcinarea de a face să se colaționeze cu originalele din Vaticanŭ unele cuvinte și maĭ alesŭ nume propriĭ carĭ se parŭ a fi greșitŭ tipărite de Theiner. Colaționarea acésta se face de către paleografĭ deprinșĭ cu astŭ-felŭ de lucrărĭ Numele propriĭ, a cărorŭ descifrare presintă dificultățĭ și nu este sigură, vorŭ fi chiarŭ facsimilate după originale.

«Colecțiunea documentelorŭ privitóre la istoria Românilorŭ din secoliĭ XIV și XV s'a îmbogățitŭ printr'o fórte prețiósă serie de 74 copiĭ fotografice de pe documentele originale din archivele imperiale de la Moscva. Aceste documente scrise parte în limba latină și altă parte maĭ mare în limba slavonă, sunt tractate de ale domnilorŭ Moldoveĭ și Țĕreĭ-Românescĭ cu Polonia, și alte scrisorĭ privitóre la relațiunile țĕrilorŭ române cu acelŭ regatŭ. Ele aŭ aparținutŭ archiveĭ de statŭ a Polonieĭ și despre aceste documente vorbesce Dogiel, publicândŭ 17 dintre cele latine (*Codex diplomaticus*, I 597—623). Multe dintre documentele latine sunt numaĭ resumate pe scurtŭ de Dogiel iar altele neamintite cu totulŭ. Acéstă colecțiune, de celŭ maĭ mare prețŭ, a trimis'o Academieĭ d-lŭ colegŭ N. Cretzulescu, a căruĭ rîvnă luminată pentru cercetările istorice ne sunt de multŭ cunoscute.

«*d.* Din Colecțiunea luĭ Hurmuzachi, îndată după terminarea volumuluĭ IV, partea 2-a, s'a pusŭ la tiparŭ Vol. V, care va cuprinde documentele privitóre la aniĭ 1650—1700. S'aŭ tipăritŭ până acuma 2 cóle (16 pagine).

«*e.* Din *Fragmente zur Geschichte der Rumänen* s'a publicatŭ în decursulŭ anuluĭ Volumulŭ III (de 514 pagine) din care eraŭ tipărite până la sesiunea trecută 24 cóle. Acestŭ volumŭ cuprinde studiĭ a-

supra istoriei țěrilorŭ române de la mórtea luĭ Mihaiŭ Vitézu până la pacea de la Carlovitz Apoĭ s'a începutŭ tipărirea Volumuluĭ IV, din care s'aŭ tipăritŭ până acum 23 cóle (368 pagine).

«Astŭ-felŭ publicațiunea Hurmuzachi conține astădĭ:

Documente privitóre la istoria Românilorŭ culese de Eudoxiŭ de Hurmuzachi:

Vol. III, (1576—1599). Cu portretulŭ luĭ Mihaiŭ-Vodă vitézulŭ.
Vol. IV, Partea I. (1600—1650). Cu portretulŭ luĭ Mateiŭ Basarabŭ.
Vol. IV, Partea II, (1600—1650). Cu portretulŭ luĭ Vasile Lupu.
Vol. V, (1650—1700). *Sub presă.*
Vol. VI, (1700—1750). Cu portretulŭ luĭ Dimitrie Cantemirŭ
Vol VII, (1740—1818). Cu portretulŭ luĭ Grigore Ghica.

Fragmente zur Geschichte der Rumänen von Eudoxius Freiherrn von Hurmuzaki:

Vol. I, Istoria Românilorŭ înainte de fundarea Principatelorŭ, și istoria Principatelorŭ de la fundarea lorŭ până la pierderea independenței.
Vol. II, Istoria bisericéscă a Românilorŭ din Transilvania.
Vol. III, Istoria Principatelorŭ române de la mórtea luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ până la pacea de Carlovitz.
Vol. IV, *Sub presă.*

Fragmente din Istoria Românilorŭ de Eudoxiŭ Baron de Hurmuzachi. Tomulŭ I.

«III. Cercetărĭ și esplorărĭ sciințifice.

«Cu ajutorulŭ sumelorŭ pe carĭ Camera le-a pusŭ la disposițiunea Academieĭ ne-a fostŭ cu putința în s siunea trecută a dispune unele cercetărĭ sciințifice de naturĭ deosebite.

«1. Colegului nostru D-luĭ Odobescu i s'aŭ pusŭ la disposițiune 5000 leĭ pentru a continua cu facerea copiilorŭ de documente din archivele Ministeruluĭ de externe din Paris, cu privire la istoria țěrilorŭ române. Acéstă lucrare s'a continuatŭ, și în decursulŭ anuluĭ s'aŭ primitŭ 46 fascicule (192—237), din carĭ unele continuă colecțiunea primită în anulŭ trecutŭ, iar altele o completéză.

«Acéstă colecțiune de documente va fi peste puținŭ timpŭ publicată, precum s'a arětatŭ maĭ susŭ.

«2. De asemenea în sesiunea trecută ațĭ pusŭ la disposițiunea colegului nostru D-lŭ G. Barițŭ suma de 5000 leĭ pentru a aduna documente istorice privitóre la Românĭ. D-sa va face o relațiune despre lucrările sale în acéstă privință.

«3. Colegulŭ nostru D-lŭ V. Babeșŭ s'a însărcinatŭ, în urma cereriĭ sale, cu facerea de cercetărĭ archeologice în părțile Banatuluĭ, spre care scopŭ i s'a pusŭ la disposițiune suma de 1000 leĭ. D-sa va bine-voì asemenea a presenta Academieĭ relațiune în scrisŭ asupra resultatelorŭ obținute prin explorările D-sale, fiindŭ de celŭ maĭ mare interesŭ ca aceste relațiunĭ să se publice în Analele nóstre.

«4. Prin nenorocitulŭ incendiŭ dela 24 Martie, vĕ aducețĭ aminte că bogatele și prețiósele colecțiunĭ ale museuluĭ botanicŭ aŭ fostŭ cu totulŭ nimicite. Spre a ușura durerea ce acéstă perdere a causatŭ coleguluĭ nostru D-lŭ Dr. D. Brândză, activitățiĭ căruia se datora formarea aceleĭ colecțiunĭ, D-vóstră v'ațĭ grăbitŭ a pune la disposițiunea sa suma de 2000 leĭ spre a ajuta restabilirea acelorŭ colecțiunĭ. Perderea cea mare a fostŭ recunoscută de tótă țéra și urmarea a fostŭ că museulŭ botanicŭ este astă-ḑĭ aprópe cu totulŭ restabilitŭ. D-lŭ Dr. Brândză va binevoì a vĕ face o relațiune asupra stăriĭ colecțiunilorŭ puse sub a sa direcțiune.

«5. Dotațiunea museuluĭ de anticitățĭ de 10.000 leĭ, s'a datŭ pe anulŭ trecutŭ Academieĭ de către Cameră, pentru ca ea să se cheltuiasca sub controlulŭ Academieĭ.

«Din acéstă dotațiune jumătate a fostŭ destinată pentru diferite cumpărărĭ pentru Museŭ. Acéstă sumă s'a cheltuitŭ aprópe întrégă pentru maĭ multe objecte cumpărate în urma cererilorŭ Directoruluĭ, după cum vețĭ vedé din raportulŭ asupra operațiunilorŭ caseĭ.

«A doua jumătate a fostŭ destinată anume pentru continuarea esplorărilorŭ archeologice dela Adam-Clissi și pentru aducerea la Museŭ a anticitățilorŭ găsite în acea localitate. D-lŭ Directorŭ alŭ Museuluĭ a fostŭ împedicatŭ în acestŭ anŭ de a continua aceste lucrărĭ, și din acéstă causă suma a rĕmasŭ aprópe întrégă necheltuită. însă este reservată pentru a se cheltuì în anulŭ viitorŭ, conformŭ dorințeĭ guvernuluĭ.

«IV. Concursurile.

«Pentru sesiunea anuluĭ acestuia eraŭ publicate treĭ premiĭ; pe deoparte premiile anuale: *Marele premiŭ Năsturelŭ*, carele este a se decerne pentru o scriere în limba română cu conținutŭ de orĭ-ce natură care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate în aniĭ 1881—1884; apoĭ *Premiulŭ Statuluĭ Heliade-Rădulescu*, care este a se decerne uneĭ scrierĭ în limba română cu conținutŭ literarŭ care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate în aniĭ 1883 și 1884.

«La aceste douĕ premiĭ s'aŭ presintatŭ până la termenulŭ regulamentarŭ, 31 Decembre 1884, următórele publicațiunĭ, carĭ aŭ fostŭ trimise fără întârḑiere comisiuniĭ respective spre studiare:

1. Cursŭ elementarŭ de gramatică românéscă. Partea I. Etimologia de Vasile Ionescu. Iași 1884.
2. Legile istorice care esplică limba română de Vasile Ionescu. Iașĭ 1884.
3. Ludovicŭ XIV și Constantinŭ Brâncovénu. Studiĭ asupra politiceĭ francese în Europa răsăriténă de Ionnescu-Gion. Bucurescĭ 1884.
4. Memoriile geologice ale șcóleĭ militare din Iașĭ. Memoriulŭ I. Studiĭ geologice și paleontologice asupra unorŭ tĕrîmurĭ terțiare din unele părțĭ ale Românieĭ de G. Cobălcescu. Bucurescĭ 1883.
5. Studie asupra Constituțiuneĭ Românilorŭ saŭ espilcarea pactuluĭ fundamentalŭ din 1 Iulie 1866, de G. G. Meitani. Fascicula IX. Bucurescĭ 1884.
6. Manualŭ saŭ călăusa cetățénuluĭ în materie judiciară de Ioanŭ Radoi. Bucurescĭ 1884.
7. Negriada, epopeiă națională, de Ar. Densușianu. Partea II. Bucurescĭ 1884.
8. Teoria luĭ Rösler. Studiĭ asupra stăruințeĭ Românilorŭ în Dacia Traiană de A. D. Xenopol. Iașĭ 1884.
9. Raportulŭ generalŭ anualŭ asupra învĕțămîntuluĭ, presintatŭ D-luĭ Ministru de Instrucțiune Publică și Culte de Spiru C. Haret. Bucurescĭ 1884.
10. Revoluțiunea luĭ Horea în Transilvania și în Ungaria, 1784—1785, scrisă după documentele oficiale de Nic. Densușianu. Bucurescĭ 1884.
11. Elemente de terapeutică și materie medicală de Dr. Z. Petrescu. Partea I, Vol. I, II, III. Partea II. Bucurescĭ 1884.
12. Manualŭ de archeologie biblică de Isidorŭ de Onciulŭ. Cernăuțĭ 1884.

«Totŭ pentru acestŭ anŭ maĭ era publicatŭ și concursulŭ premiuluĭ *Lazarŭ* pentru celŭ maĭ bunŭ «*Studiŭ asupra agricultureĭ, industrieĭ*

şi comerciuluĭ în România». La acestŭ concursŭ nu s'a presentatŭ nicĭ unŭ manscrisŭ.

«V. Colecţiunile.

«În decursulŭ anuluĭ, de la sesiunea generală trecută până acum, colecţiunile nóstre s'aŭ îmbogăţitŭ într'unŭ modŭ cu totulŭ neobicĭnuitŭ. În specialŭ biblioteca este astă-dĭ maĭ mare de câtŭ de dóuĕ orĭ câtŭ era în anulŭ trecutŭ. Comisiunea Bibliotecel vĕ va arăta maĭ cu deamăruntulŭ cum s'aŭ îmbogăţitŭ biblioteca şi ce s'a lucratŭ în decursulŭ anuluĭ pentru ţinerea eĭ în bună ordine. Eŭ mĕ mărginescŭ a vĕ comunica următórele:

«1. Amŭ avutŭ fericirea a primì în luna Iulie a anuluĭ trecutŭ în localulŭ nostru preţiósa bibliotecă pe care Camera a cumpĕrat'o pentru Academie de la D-lŭ D. C. Sturdza de la Scheia. Acéstă bibliotecă, compusă din 7487 volume, fără a socotì dubletele, este unŭ adevĕratŭ tesaurŭ pentru studiile nóstre istorice. Ea a fostŭ formată în cursŭ de maĭ multe decimĭ de anĭ şi îndreptată în specialŭ asupra istorieĭ Românilorŭ. Posedămŭ într'însa o mulţime de publicaţiunĭ din cele maĭ rare şi maĭ preţióse pentru istoria nóstră; vomŭ amintì numaĭ o colecţiune fórte bogată de ediţiunĭ vechĭ a cronicarilorŭ şi istoricilorŭ polonĭ. Cu acéstă bibliotecă amŭ maĭ primitŭ şi 143 volume manuscrise, o preţiósă colecţiune de documente originale române şi transilvane din secoliĭ XV—XVIII şi maĭ multe monede românescĭ.

«2. Prin darurĭ şi schimburĭ s'a înmulţitŭ biblioteca nóstră în acestŭ anŭ asemenea fórte multŭ. Numĕrulŭ volumelorŭ primite în acestŭ modŭ trece peste 1820.

«3. Încă înainte de sesiunea trecută localulŭ bibliotecel nóstre nu maĭ era îndestulătorŭ pentru aşezarea tuturor cărţilorŭ. D-vóstră, prevĕdêndŭ o parte din crescerea bibliotecel, aţĭ dispusŭ facerea uneĭ nóuĕ instalărĭ pentru aşezarea părţiĭ care nu maĭ încăpea în cea veche. Acéstă lucrare s'a executatŭ întocmaĭ după cererea făcută în sesiunea trecută de comisiunea bibliotecel şi aprobată de D-vóstră.

«De şi instalarea acésta este făcută câtŭ a fostŭ cu putinţă maĭ încăpătóre, totuşĭ, în urma cresceriĭ enorme a bibliotecii, ea nu este

de ajunsŭ pentru instalarea sistematică a tuturorŭ cărţilorŭ. De aceea din ce în ce maĭ multŭ devine urgentă necesitatea unuĭ localŭ propriŭ alŭ Academieĭ în care să se pótă face instalărĭ suficiente pentru biblioteca nóstră care în cursŭ de puţinĭ anĭ a ajunsŭ a fi cea maĭ preţiósă în ţéră. Avemŭ vie speranţă că guvernulŭ M. S. Regeluĭ se va grăbì câtŭ maĭ curândŭ a înzestra Academia cu unŭ localŭ potrivitŭ cu trebuinţele sale.

«4. Colecţiunea numismatică. — În cursulŭ anuluĭ espiratŭ s'aŭ presentatŭ favorabile ocasiunĭ prin carĭ amŭ pututŭ îmbogăţì fórte multŭ colecţiunea nóstră de monede vechĭ românescĭ prin însemnate cumpărărĭ.

«Numĕrulŭ bucăţilorŭ cu carĭ a crescutŭ colecţiunea este de circa 1200, tóte moldovenescĭ. Din acéstă numerósă colecţiune, 575 de monede sunt de la Bogdan Voevod şi 470 de la Petru Muşatŭ, celealalte de la diferiţĭ domnĭ. Exemplarele în numĕrŭ aşa de mare din monedele luĭ Bogdanŭ şi ale luĭ Petru Muşatŭ aŭ o însemnătate considerabilă din maĭ multe puncte de vedere: pe de o parte se potŭ alege din ele exemplare de o conservaţiune bună, pe de altă parte vorŭ puté servì la facerea de schimburĭ cu alte cabinete numismatice, şi în fine servescŭ spre a ne da o idee despre circulaţiunea numeraluluĭ în anumite epoce şi despre cantitatea monedelorŭ bătute de diferiţĭ domnĭ.

«5. Colecţiunea de documente istorice a crescutŭ prin diferite darurĭ, între carĭ voiŭ amintì cu deosebire colecţiunea compusă din 78 documente în copiĭ şi 10 în originalŭ dăruită de D-lŭ membru corespondentŭ Obedenaru. Aceste documente preţióse pentru Istoria Românilorŭ aŭ fostŭ colectate la Roma şi dăruite de D-lŭ Obedenaru pe lângă o relaţiune asupra direcţiuniĭ ce arŭ trebuì dată cercetărilorŭ istorice române în archivele şi bibliotecele Romeĭ.

«Prin cumpărare s'aŭ procuratŭ 470 documente române din diferite epoce şi de maĭ multe felurĭ.

«VI. Din cele ce am avutŭ onóre a vĕ expune în capitolele precedente aţĭ vĕdutŭ, Domnilorŭ Colegĭ, că colecţiunile nóstre de totŭ felulŭ aŭ crescutŭ în anulŭ trecutŭ într'unŭ modŭ cu totulŭ neobicĭ-

nuitŭ. Acéstă crescere a înmulţitŭ în proporţiune lucrările ce trebuescŭ făcute pentru punerea şi ţinerea colecţiunilorŭ în bună rânduială. Cu tótă străduinţa cu care a lucratŭ personalulŭ fórte restrînsŭ alŭ cancelariei nóstre, elŭ nu a pututŭ birui tóte operaţiunile câte reclamă acéstă crescere de materialŭ. De aceea ni se impune necesitatea de a mai mări personalulŭ cancelariei, mai alesŭ fiindŭ-că tóte colecţiunile nóstre trebue ordinate într'unŭ modŭ definitivŭ după sisteme raţionale şi bine studiate spre a puté apoi continua pe aceiaşi basă şi cu orânduirea materialelorŭ cu cari de acumŭ înainte se vorŭ îmbogăţi. Aceste organisări cerŭ, pe lângă unŭ studiŭ seriosŭ asupra metódelorŭ, fórte multă lucrare materială, cum sunt copiare de titlurile cărţilorŭ, facerea de inventarii pentru documente, etc. pentru formarea diferitelorŭ catalóge cari sunt hotărîte de regulamentulŭ bibliotecei votatŭ de d-vóstră în sesiunea trecută. Delegaţiunea va veni în acéstă privinţă cu propuneri înaintea D-vóstră spre a satisface şi aceste trebuinţe ale serviciului internŭ alŭ Academiei nóstre.

«VII. Spre a încheia raportulŭ asupra lucrărilorŭ din cursulŭ anului, am onóre a vĕ espune resumatulŭ operaţiunilorŭ casei Academiei în anulŭ nostru budgetarŭ 1884—1885:

I.

«Am onóre a presenta situaţiunea provisorie a comptabilităţii şi a casei pe anulŭ 1884—1885 până eri séra în 15 Februarie a. c., avĕnd pe cea definitivă a o da la finitulŭ acestui anŭ budgetarŭ.

«Situaţiunea actuală e cum urméză:

A. Din veniturile prevĕḑute a rĕmasŭ neîncasate până eri:

1. Restŭ din subvenţiunea Statului	Lei	7.500.—
2. Din fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu.	»	7.302.50
3. » fondulŭ economiilorŭ.	»	744.50
4. » avansulŭ tipografului	»	479.10
In totalŭ	»	16.026.10

din următórele cause:

«1. Restulŭ din subvenţie, de lei 7.500, nu s'a încasatŭ, pentru că până aḑi a fostŭ numerariulŭ suficientŭ.

«2. Leĭ 7.302.50 de la fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu, ca arendă semestrială de Aprilie — Octombre 1885 după moşiile Năsturelŭ şi Lamotescĭ, fiindŭ a se plăti conformŭ contractuluĭ la ḑiua de 23 Februarie a. c., pe când sperămŭ că va intra.

«3. Leĭ 744.50 de la fondulŭ economiilorŭ sunt ne incasabilĭ, de óre ce vinderea publicaţiunilorŭ nu a ajunsŭ la suma prevĕḑută în budgetŭ de Leĭ 1.000.

«4. Leĭ 479.10, restŭ din avansulŭ tipografuluĭ de leĭ 4.000, nu a intratŭ, din causă că nefiindŭ articolulŭ de la budgetulŭ de cheltuelĭ actuale Cap. II. § II, Art. z. Lit. D. Mithologia în suma de leĭ 1.000 suficientŭ pentru tipărirea acestuĭ opŭ, a rĕmasŭ unŭ restŭ neplătitŭ pe anulŭ viitorŭ.

«*B. Situaţiunea budgetuluĭ de cheltuelĭ* e următórea:

		Suma votată		*s'a plătitŭ*		*a rĕmasŭ*
Litera a.	Leĭ	23.000.—	Leĭ	21.720.—	Leĭ	1.280.—
» b.	»	6.000.—	»	5.540.—	»	460.—
» c.	»	1.000.—	»	1.000.—	»	—
» d.	»	2.400.—	»	2.200.—	»	200.—
» e.	»	3 300.—	»	3.300.—	»	—
» f.	»	13.080.—	»	11.990.—	»	1.090.—
» g.	»	200.—	»	—	»	200.—
» h.	»	400.—	»	400.—	»	—
» i.	»	1.500.—	»	1.484.20	»	15.80
» j.	»	4.500.—	»	4.472.10	»	27.90
» k.	»	500.—	»	496.83	»	3.17
» l.	»	1.200.—	»	1.188.—	»	12.—
» m.	»	2.000.—	»	1.993.65	»	6.35
» n.	»	4.000.—	»	4.000.—	»	—
» o.	»	5.000.—	»	4.595.—	»	405.—
» p.	»	5.000.—	»	682.—	»	4.318.—
» q.	»	5.000.—	»	5.000.—	»	—
» r.	»	765.—	»	765.—	»	—
» s.	»	3.200.—	»	3.200.—	»	—
» t.	»	1.103.20	»	1.103.20	»	—
» u.	»	6.000.—	»	6.000.—	»	—
» v.	»	5.000.—	»	5.000.—	»	—
» w.	»	1.000.—	»	1.000.—	»	—
» x.	»	8.000.—	»	6.027.07	»	1.972.93
» y.	»	2.000.—	»	1.525.—	»	475.—
» z.	»	1.000.—	»	1.000.—	»	—
» aa.	»	2.000.—	»	—	»	2.000.—
De reportatŭ .	.	108.148.20	»	95.682.05	»	12.466.15

	Suma votată	s'a plătitŭ	a rĕmasŭ
Reportŭ .	Leĭ 108.148.20	Leĭ 95.682.05	Leĭ 12.466.15
Litera bb.	» 1.500.—	» 790.—	» 710.—
» cc.	» 1.500.—	» 1.100.—	» 400.—
» dd.	» 3.000 —	» —	» 3.000.—
» ee.	» 3.000.—	» 2.000.—	» 1.000.—
» ff.	» 1.000.—	» 1.000.—	» —
» gg.	» 2.000.—	» 2.000.—	» —
» hh.	» 1.000.—	» 1.000.—	» —
	Leĭ 121.148.20	» 103.572.05	» 17.576.15

«Prin urmare sporulŭ din budgetulŭ cheltuelelorŭ este de Leĭ. . . . 17.576.15

«*C. Comptulŭ Escedentŭ* aruncă următorulŭ beneficiŭ :

«Escedentulŭ care arŭ fi trebuitŭ să resulte după budgetulŭ curentŭ arŭ fi fostŭ de . . . . Leĭ 426.05

«Agio la aurŭ vîndutŭ . . . . » 1.075.25

«In fine se înscrie sporulŭ resultatŭ din budgetulŭ de cheltuelĭ de maĭ susŭ . . . . » 17.576.15

Suma economiilorŭ în totalŭ . . . . . . » 19.077.45

«De aicĭ se scade ca neîncasabile suma arătată la începutŭ sub fondulŭ Economiilorŭ de la vinderea de publicaţiunĭ maĭ puţinŭ . Leĭ 744.50

«Decĭ Escedentulŭ curatŭ adĭ este de. . . . . » 18.332.95

«Este de notatŭ, că fiind a se maĭ face plăţĭ din acestŭ budgetŭ până la finitulŭ anuluĭ budgetarŭ curentŭ, acestŭ escedentŭ va maĭ scădé după cum va arĕta alŭ doilea raportŭ de închidere.

«*D. Fondurile Academieĭ* în efecte depuse la Casa de depunerĭ, de consemnaţiunĭ şi de economiĭ sunt totŭ acelea la numĕrŭ ca în anulŭ trecutŭ. S'a sporitŭ însă, după cum se va arĕta la loculŭ sĕŭ, cu L. 14.000, ce derivă din capitalisarea premiilorŭ şi a dobânḑilorŭ Lazărŭ şi Eliade Rădulescu şi a dobânḑilorŭ fondurilorŭ Cuza şi Fĕtu.

«Fondurile în efecte aḑĭ sunt următórele :

«*1. Fondulŭ Zappa.*

59 titl.	rentă amortisabilă	de 5%	à L. 5.000 —	L. 295.000 —	
$3^1/_2$ »	» »	» 5%	» » 500 —	» 1.750 —	
4 »	» română	» 5%	» » 2.000 —	» 8.000 —	
14 »	» »	» 5%	» » 500 —	» 7.000 —	L. 311.750.—

«II. Fondulŭ Cuza.

$5\frac{2}{5}$	titl. rentă amortisabilă	de 5%	à L. 5.000 —	L. 27.000 —		
2	obligațiunĭ municipale	» 5%	» » 500 —	» 1.000 —		
1	scrisŭ fonciarŭ ruralŭ	» 5%	» » 1.000 —	» 1.000 —		
2	» » »	» 5%	» » 100 —	» 200 —	»	29.200.—

«III. Fondulŭ Economiilorŭ.

18	titl. rentă amortisabilă	de 5%	à L. 5.000 —	L. 90.000 —		
3	» » »	» 5%	» » 500 —	» 1.500 —		
46	obligațiunĭ municipale	» 5%	» » 500 —	» 23.000 —		
8	scris. funciare rurale	» 7%	» » 100 —	» 800 —	»	115.300.—

«IV. Fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu.

5	titl. rentă amortisabilă	de 5%	à L. 2.000 —	L. 10.000 —		
11	obligațiunĭ municipale	» 5%	» » 500 —	» 5.500 —	»	15.500.—

«V. Fondulŭ Chițu.

1	titl. rentă română	de 5%	à L. 500 —	L. 500 —	»	500.—

«VI. Fondulŭ Danielŭ.

15	oblig. de Statŭ . . .	de 5%	à L. 500 —	L. 15.000 —	»	15.000.—

«VII. Fondulŭ A. Fĕtu.

2	titl. rentă amortisabilă	de 5%	à L. 5.000 —	L. 10.000 —		
2	oblig. municipale . .	» 5%	» » 500 —	» 1.000 —	»	11.000.—

«VIII. Fondulŭ G. Lazărŭ.

5	Scirs. fonc. rurale.	de 7%	à L. 1.000 —	L. 5.000 —		
6	» » »	» 5%	» » 1.000 —	» 6.000 —		
$12\frac{1}{2}$	obligaț. municipale	» 5%	» » 500 —	» 6.250 —	L.	17.250.—

«*IX. Fondulŭ Eliade Rădulescu.*

4	scris. fonc. rurale	de 7°/₀	à L. 1.000 —	L. 4.000 —	
1	» » »	» 7°/₀	» » 200 —	» 200 —	
8	» » »	» 7°/₀	» » 100 —	» 800 —	
6	» » »	» 5°/₀	» » 1.000 —	» 6.000 —	
12$^1/_2$	oblig. municipale	» 5°/₀	» » 500 —	» 6.250 —	L. 17.250.—
				Suma în efecte	» 532.750.—

«Decĭ Academia posedă efecte :

84$^2/_5$	titl. rentă amortis.	de 5°/₀	à L. 5.000 —	L. 422.000 —	
6$^1/_2$	» » »	» 5°/₀	» » 500 —	» 3.250 —	
9	» » română	» 5°/₀	» » 2.000 —	» 18.000 —	
15	» » »	» 5°/₀	» » 500 —	» 7.500 —	
86	oblig. municipale .	» 5°/₀	» » 500 —	» 43.000 —	
30	» de stat . .	» 6°/₀	» » 500 —	» 15.000 —	
9	scris. fonciar. rural	» 7°/₀	» » 1.000 —	» 9.000 —	
1	» » »	» 7°/₀	» » 200 —	» 200 —	
16	» » »	» 7°/₀	» » 100 —	» 1.600 —	
13	» » »	» 5°/₀	» » 1.000 —	» 13.000 —	
2	» » »	» 5°/₀	» » 100 —	» 200 —	L. 532.750.—

«In anulŭ trecutŭ aceste fondurĭ aŭ fostŭ în efecte :

84$^2/_5$	titl. rentă amortis.	de 5°/₀	à L. 5.000 —	L. 422.000 —
6$^1/_2$	» » »	» 5°/₀	» » 500 —	» 3.250 —
9	» » română	» 5°/₀	» » 2.000 —	» 18.000 —
15	» » »	» 5°/₀	» » 500 —	» 7.500 —
58	oblig. municipale .	» 5°/₀	» » 500 —	» 29.000 —
30	» de statŭ. .	» 5°/₀	» » 500 —	» 15.000 —
9	scris. fonciar. rural.	» 7°/₀	» » 1.000 —	» 9.000 —
1	» » »	» 7°/₀	» » 200 —	» 200 —
16	» » »	» 7°/₀	» » 100 —	» 1.600 —
13	» » »	» 5°/₀	» » 1.000 —	» 13.000 —
2	» » »	» 5°/₀	» » 100 —	» 200 —
			Suma. . . .	L. 518.750. —

a crescutŭ prin adaugerea sporuluĭ susŭ arătatŭ de . . . . » 14.000. —

Suma ca susŭ L. 532.750.—

«Acéstă crescere de L. 14.000 se inscrie la următórele fondurĭ :

1. *La fondulŭ G. Lazărŭ*	L.	6.250 —	
2. » » *Eliade Rădulescu*	»	6.250 —	
3. » » *Cuza*	»	1.000 —	
4. » » *Fĕtu*	»	500 —	L. 14.000.—

«*E. Fondulŭ Societăţiĭ craiovene* pentru inaintarea învĕţămêntuluĭ publicŭ este în efecte totŭ ca în anulŭ trecutŭ şi anume :

$9^1/_2$ titl. rentă amortisab.	de $5^0/_0$	à L.	500 —	L.	4.750 —		
1 scrisŭ fonciarŭ rur.	» $7^0/_0$	» »	1.000 —	»	1.000 —		
1 » » »	» $7^0/_0$	» »	500 —	»	500 —		
1 » » »	» $7^0/_0$	» »	200 —	»	200 —		
14 » » »	» $7^0/_0$	» »	100 —	»	1.400 —	L.	7.850.—

«Numaĭ saldulŭ a crescutŭ din L. 59.85 prin încasarea cupónelorŭ în anulŭ curentŭ la . . . . » 514.35

în totalŭ adĭ » 8.364.35

«*F. Fondulŭ publicăriĭ documentelorŭ istorice Hurmuzachi* a începutŭ anulŭ cu unŭ saldŭ de . . . . L. 12.201.20

«A intratŭ :

«De la casieria centrală pe 1884—1885.	»	18.000.—
» » L. 24.000, renta amortisabilă, cuponulŭ	»	1.200.—
» » vinderea de documente.	»	315.—
Intraţĭ. . . .	L.	31.716.20

«S'a plătitŭ :

«Pentru tipăritŭ	L.	21.888.50	
» decopiare de documente	»	758.10	
» retribuţiune de tipăritŭ	»	1.875.—	
» remun. pentru căutarea de documente pe 6 lunĭ à L. 350.	»	2.100.—	
«Secretaruluĭ comisiuniĭ pe 10 lunĭ à L. 350 .	»	3.500.—	
«Cheltueli de espediţie a documentelorŭ . . .	»	1.168.70	L. 31.290.30
«Remâne saldŭ pe anulŭ viitorŭ			» 425.90

şi L. 24.000 titlurĭ de rentă amortisabilă à $5^0/_0$.

«Este de notatŭ că prin lucrare maĭ multŭ din acestŭ fondŭ saldulŭ a scădutŭ considerabilŭ în anulŭ corentŭ.

«*G. Leĭ 300*, incurşĭ în anulŭ budgetarŭ 1882—1883 de la Prefectura Iaşilorŭ pentru înfiinţarea de staţiunĭ metereologice, se află şi adĭ neatinşĭ.

«După situaţiunea până aicĭ Academia posedă următórea avere în efecte şi saldurĭ afară de averea publicăriĭ documentelorŭ istorice Hurmuzaki, care fondŭ este à parte de averea Academieĭ :

«Sub. c.	escedentulŭ anuluĭ 1884—1885	L.	18.322.95
» d.	efecte de la 9 fondurĭ	»	532.750.—
» e.	» fonduluĭ craiovénŭ	»	7.850.—
» »	numerarulŭ fonduluĭ craiovénŭ	»	514.35
» g.	» intratŭ de la Iaşĭ	»	300.—
	În totalŭ	»	559.737.30

«În fine am onóre a arĕta că numerariulŭ caseĭ a fost erĭ de L. 5.271.30 banĭ.
«Bucurescĭ 16 februarie 1885.»

II.

«Conformŭ arĕtăriĭ din întâiulŭ raportŭ alŭ comptabilităţiĭ şi alŭ Caseĭ din 16 Februarie 1885, am onóre acum a presenta situaţiunea finală cu încheerea anuluĭ budgetarŭ 1884—1885.

«Acesta este cum urmézâ :

«*A. Din veniturile prevĕdute* a rĕmasŭ neîncasatŭ numaĭ :

«Din fondulŭ Năsturelŭ Herăscu jumătate arenda moşiilorŭ Năsturelŭ şi Lămotescĭ până la 26 Octombre 1885 în sumă de	L. 3.651.25.
şi din avansulŭ tipografuluĭ restulŭ de	» 479.10.
In totalŭ	L. 4.130.35.

carĭ sume se saldézâ pe anulŭ viitorŭ.

«*B. Escedentulŭ a fostŭ* în 16 Februarie de . . . . L. 18.332.95.

«Se scade ca cheltuiţĭ:

a. Indemnisarea Secretaruluĭ generalŭ pe Martie.	L. 200.—	
b. Apuntamentele funcţionarilorŭ pe Martie.	» 1.090.—	
c. Tipărirea Analelorŭ, unŭ restŭ	» 500.—	
d. Costulŭ a 24 scaune cumpĕrate	» 180.—	
e. Spesele mărunte în decursulŭ sessiuneĭ	» 85.90.	2.055.90.
rĕmâne escedentŭ realŭ de		L. 16.277.05.

care se va înscrie în budgetulŭ viitorŭ.

«*C. La fondulŭ publicăriĭ documentelorŭ istorice Hurmuzaki* saldulŭ era notatŭ în 16 Februarie 1885 în sumă de . . . . L. 425.90.

«Se scade remunerarea pentru căutare de documente pe luna Martie a. c. în sumă de. . . . . L. 350.—
ese saldulŭ pe anulŭ viitorŭ . . . . L. 75.90

«*D. Numerarulŭ Caseĭ* în 10 Martie 1885 este de . . . . L. 14.016.65.

«Cu acestŭ raportŭ suplementarŭ și finalŭ tóte lucrările anuluĭ 1884—1885 sunt încheiate.

«Bucurescĭ 11 Martie 1885.»

Dlŭ Președinte citesce programa elaborată de Delegațiune în cuprinderea următóre:

«PROGRAMA

«LUCRĂRILORŬ SESIUNIĬ GENERALE DIN ANULŬ 1885.

«1. Raportulŭ Secretaruluĭ generalŭ despre activitatea academieĭ și a secțiunilorŭ în decursulŭ anuluĭ încetatŭ. (Art. 17 Statute și art. 12 Regulamentŭ).

«2. Alegerea comisiuniĭ pentru esaminarea lucrărilorŭ făcute de Delegațiune în decursulŭ anuluĭ încetatŭ, — a Comisiuniĭ pentru cercetarea compturilorŭ din anulŭ încetatŭ și pentru combinarea budgetuluĭ pe anulŭ 1885—1886. (Art. 27 Regul.)

«3. Darea de sémă a D-luĭ Hasdeŭ despre lucrarea Mareluĭ Etimologicŭ alŭ limbeĭ Române.

«4. Discursulŭ de recepțiune alŭ D-luĭ Florianŭ Porcius și rĕspunsulŭ D-luĭ P. S. Aurelianu.

«5. Raportulŭ Comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea cărților intrate la concursŭ pentru Marele premiŭ Năsturelŭ de 12000 leĭ și premiulŭ Eliade de 5000 leĭ.

«6. Raportulŭ Comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea lucrărilorŭ Delegațiuniĭ în decursulŭ anuluĭ 1884—1885. (Art. 27 Regul.)

«7. Raportulŭ asupra stăriĭ financiare a Academieĭ (Art. 7 lit. b Statute).

«8. Cestiunea Ortografieĭ. Continuarea discuțiuneĭ asupra luĭ *u* mutŭ finalŭ.

«9. Determinarea subiectelorŭ de pusŭ la concursŭ pe aniĭ viitorĭ (Art. 7. lit. a. Statute).

«10. Determinarea subiectuluĭ ce este a se pune la concursulŭ premiuluĭ Eliade-Rădulescu de 5000 leĭ pentru anulŭ 1888 (Art. 95 Reg.)

«11. Alegerea uneĭ Comisiunĭ pentru cercetarea colecţiunilorŭ de ariĭ poporale române carĭ se vorŭ presenta la concursulŭ premiuluĭ Heliade-Rădulescu de 5000 leĭ pe anulŭ 1886.

«12. Alegerea Comisiuniĭ de 9 membri pentru cercetarea publicaţiunilorŭ ce vorŭ intra la concursulŭ premiilorŭ anuale în anulŭ viitorŭ 1886. (Art. 7 lit. c Statute).

«13. Raportulŭ Comisiuniĭ Biblioteceĭ.

«14. Formarea budgetuluĭ pe anulŭ 1885—1886. (Art. 7 lit. m. şi Art. 40 Statute).

«15. Disposiţiunĭ pentru facerea uneĭ nóue ediţiunĭ a «Istorieĭ Românilorŭ în epoca luĭ Mihaiŭ Vodă Vitézulŭ de N. Bălcescu.»

«16. Alegerĭ de membri onorarĭ şi corespondenţĭ.

«17. Propunerĭ diverse din partea secţiunilorŭ şi a membrilorŭ.

«18. Alegerea Delegaţiuniĭ pe anulŭ viitorŭ 1885—1886 (Art. 7. lit. i. şi Art. 15 Statute).

«19. Raportulŭ secretaruluĭ generalŭ asupra lucrărilorŭ sesiuniĭ generale (Art. 12 Regul.)»

D-lŭ *Sturdza* face cunoscutŭ că după necesitatea simţită pentru plasarea şi conservarea colecţiuniĭ numismatice, Dumnia luĭ a regulatŭ să facă pe conta sa încă unŭ armoriŭ de fierŭ care speră că va fi adusŭ în localulŭ Academieĭ până peste o lună. — Uniĭ din membri cerŭ ca aceste spese să privéscă pe Academie; Dumnia luĭ însă insistă a se primì ca ofertă din partea sa, cunoscêndŭ strîmtorările budgetare. Academia îĭ esprimă mulţămirile sale.

D-lŭ *Alecsandri* arată că Dumnia luĭ fiindŭ posesorulŭ unuĭ odorŭ fórte preţiosŭ pe care-lŭ are dăruitŭ de M. S. Regina, representândŭ unŭ pergamentŭ pe care M. S. a scrisŭ cu însuşĭ mâna sa cu litere gotice poesia cunoscută cu titlulŭ de «Concertulŭ în luncă», şi ilu-

strată cu maĭ multe vignete artistice, ce caracterisă înaltulŭ sĕŭ gustŭ esteticŭ, — și avêndŭ necesitate de a se absenta din ţéră, în temerea de a nu se pierde, rógă pe Academie să-lŭ priméscă în depositulŭ sĕŭ provisoriŭ. — Se primesce cu mulţumire.

Se comunică din partea D-luĭ Colonelŭ A. Costiescu unŭ numĕrŭ de 12 esemplare fascicula intitulată «Equerulŭ grafometru etc.» însoţite de instrumentulŭ relativŭ, cu cerere ca să se aibă în vedere la premiulŭ Lazărŭ. Se decide a se avé în vedere în anulŭ viitorŭ.

Se comunică o adresă a D-luĭ *P. M. Georgescu* carele revine cu lucrarea sa de traducţiune a luĭ Plutarchŭ, cerêndŭ ca să fie primită spre a-șĭ puté căpĕta indemnisaţiunea de traducĕtorŭ. — Academia, de și lucrarea D-luĭ Georgescu a respins'o definitivŭ încă din anulŭ trecutŭ, totușĭ, avêndŭ în vedere arătarea sa cum că șĭ-arŭ fi îndreptatŭ traducţiunea după indicaţiunile de maĭ înainte ale Secţiuniĭ literare, o recomandă din noŭ Secţiuniĭ literare.

Se recomandă Secţiuniĭ istorice oferta D-luĭ L-t Colonelŭ Pappazoglu pentru vîndarea unorŭ colecţiunĭ de manuscrise de importanţă istorică, spre a o judeca după inventariile anexate pe lângă cererea sa.

D-lŭ *Hasdĕŭ*, apreciândŭ importanţa raportuluĭ D-luĭ Secretarŭ-generalŭ, propune și plenulŭ admite ca raportulŭ să se traducă și în limba francesă spre a se puté comunica societăţilorŭ savante în străinătate.

ȘEDINȚA DIN 20 FEBRUARIE.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se comunică că D-lŭ *Maiorescu* a depusŭ din partea D-luĭ I. A. Cantacuzino o tablă pentru reducerea la nivelulŭ măriĭ a presiunilorŭ barometrice observate la Bucurescĭ (înălțime = 87 metri).

Se primesce cu mulțămire și se decide a se trimite Secțiuniĭ scințifice.

Se procede la alegerea comisiunilorŭ și se alegŭ, în comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ făcute în decursulŭ anuluĭ încetatŭ D-niĭ : *G. Barițŭ, I. Caragiani, S. Fl. Marianu;* în comisiunea financiară se alegŭ D-niĭ : *Gr. Ștefănescu, V. Babeșŭ, St. Fălcoianu.*

D-lŭ Președinte recomandă comisiunilorŭ a se ocupa cu lucrările lorŭ respective.

ȘEDINȚA DIN 22 FEBRUARIE.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se comunică din partea D-lorŭ membri *Cipariu* și *Teclu*, că din motive diverse nu credŭ să pótă lua parte în sesiunea anuluĭ curentŭ.

Asemenea din partea D-luĭ *Barițŭ* 25 esemplare din «Actele conferințeĭ electorale a representanțilorŭ alegĕtorilorŭ românĭ din Ungaria și Transilvania» cu invitațiune ca să se împartă pe la membri, dându-se câte 2 exemplare la bibliotecele statuluĭ. Se primesce cu mulțămire.

Se dă lectură uneĭ scrisorĭ a D-luĭ *N. Cretzulescu* prin care dă

o relaţiune despre publicaţiunile istorice ce se tipărescŭ la Petersburg de către D-lŭ W. Ulianicki, sub auspiciile societăţiĭ istorice din Moscva, în carĭ se cuprindŭ documentele relative la relaţiunile principatelorŭ române cu vechiulŭ regatŭ alŭ Poloniei.

D-lŭ Preşedinte, întrebândŭ dacă secţiunile saŭ comisiunile aŭ ceva lucrărĭ gata de adusŭ la ordinea ḑileĭ, D-lŭ *Bariţŭ* respunde că Secţiunea istorică s'a constituitŭ şi că speră în curêndŭ a puté supune plenuluĭ unele din lucrările sale.

SEDINŢA DIN 23 FEBRUARIE.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ *Bacaloglu*, invitândŭ pe P. S. S. *Melchisedecŭ* să ţină preşedinţa, declară că D-luĭ, simţindu-se de prisosŭ în comisiunea de premiĭ vine a-şĭ depune demisiunea din acésta. Singurulŭ motivŭ care-lŭ îndémnă a face acéstă declaraţiune este că între cărţile venite la concursŭ nu vede nicĭ una de specialitatea D-sale, pentru ca să se crédă competinte a o cerceta.

O oposiţiune generală se ridică în contra acesteĭ declaraţiunĭ. Maĭ mulţĭ membri combătêndŭ argumentele aduse de D-lŭ *Bacaloglu* pentru necompetinţă, se demonstréză în cele din urmă că după art. 27 din statute fie-care membru e datorŭ să pórte sarcinele ce i se daŭ de plenulŭ adunăriĭ.

După acésta incidentulŭ declarându-se închisŭ, D-lŭ Preşedinte invită pe membri a trece în secţiunĭ saŭ comisiunĭ pentru lucrările lorŭ respective.

ȘEDINȚA DIN 25 FEBRUARIE.

Preşedinta D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuniĭ istorice pentru ședința de la 21 Februarie, dimpreună cu raportulŭ secretaruluĭ aceleĭ secțiunĭ asupra srierilorŭ și documentelorŭ manuscrise de interesŭ istoricŭ pentru țĕrile nóstre, intrate la Academie în decursulŭ anuluĭ 1884—85. Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ în ședințele următóre.

Se comunică procesulŭ verbalŭ. alŭ Secțiuniĭ literare pentru ședința de la 22 Februarie. Se decide asemenea a se pune la ordinea ḑileĭ în ședințele următóre.

Se comunică cererea părinteluĭ *Marianŭ* de a se da unŭ esemplarŭ din publicațiunile Academieĭ pentru biblioteca gimnasiuluĭ superiorŭ românŭ din Sucéva. Academia aprobă acéstă cerere.

O cerere de asemenea natură presintă D-lŭ *Babeșŭ* pentru biblioteca seminaruluĭ din Aradŭ, care este asemenea aprobată.

ȘEDINȚA DIN 26 FEBRUARIE.

Președința *P. S. S. Ep. Melchisedecŭ.*

Se comunică o epistolă a D-luĭ membru corespondentŭ Ioanŭ Urban Jarnik, care propune să fie însărcinatŭ a publica unŭ dicționarŭ, în care să fie cuprinse tóte cuvintele din literatura poporală, cu desvoltărĭ asupra obiceielorŭ poporuluĭ și a totŭ ce constituă folk-lor-ulŭ nostru naționalŭ.

D-lŭ *Hasdĕŭ* și alțĭ membri observă că se vede că D-lŭ Jarnik nŭ

scie despre dotaţiunea M. S. Regeluĭ din anulŭ trecutŭ şi de mĕsurile ce s'aŭ luatŭ de a se face unŭ dicţionarŭ care să cuprindă materia propusă de D-luĭ a aduna. După maĭ multe discuţiunĭ, se recomandă Secţiunii literare spre a veni cu unŭ raportŭ asupra acesteĭ propunerĭ.

Se comunică din partea Secţiunil istorice unŭ alŭ doilea procesverbalŭ despre şedinţa ţinută în 23 Februarie. Se decide a se trece la ordinea ḑileĭ spre a se supune la votulŭ plenuluĭ deslegarea propunerilorŭ în elŭ cuprinse.

D-lŭ *Sion* anunţă că raportulŭ comisiuniĭ bibliotecei este gata de a se supune plenuluĭ. Se decide a se asculta în proxima şedinţă publică ce se va ţiné.

D-lŭ *Marianŭ* cere să se dea precăderea cestiuniĭ ortografieĭ a căreia soluţiune o aştéptă mulţĭ cu mare nerăbdare.

ŞEDINŢA DIN 27 FEBRUARIE.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

În urma comunicăriĭ D-luĭ Secretarŭ generalŭ că **M. S. Regele** a exprimatŭ dorinţa de a asista la şedinţa de sâmbătă, se decide ca acea şedinţă să fie publică şi D-lŭ *Hasdĕŭ* va face atuncĭ dare de sémă despre lucrarea Mareluĭ Etimologicŭ. Totŭ în acea şedinţă se va ceti, conformŭ decisiuniĭ luată în şedinţa precedentă, raportulŭ comisiuneĭ bibliotecei, precum şi relaţiunea D-luĭ *Bariţŭ* asupra cercetărilorŭ sale istorice.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ istorice pentru şedinţa de la 25 Februarie. Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ într'una din şedinţele viitóre.

Se comunică raportulŭ secretaruluĭ Secţiuniĭ sciinţifice asupra constituiriĭ Secţiuniĭ prin alegerea D-luĭ P. S. Aurelianŭ ca Preşedinte şi a D-luĭ Generalŭ Fălcoianu ca Vice-Preşedinte. Se iea actŭ.

Se primesce de la D-lŭ Iosifŭ Vulcanŭ cartea «Evangeliile» tipărită la Buda la 1799 în limba română cu litere latine în ortografiă ungurĕscă. Acestŭ esemplarŭ este celŭ dîntâiŭ cunoscutŭ din acéstă publicaţiune. D-luĭ Vulcanŭ i se esprimă mulţămirĭ pentru acestŭ darŭ.

D-lŭ *Nicolae Ionescu* presintă următórea propunere:

«Conformŭ articluluĭ 3, lit. a din Statute, Academia română avêndŭ «în atribuţiunile şi însărcinările sale «compunerea unuĭ dicţionarŭ «românŭ, care să pótă fi dreptariulŭ limbeĭ», propunemŭ ca să se «pună la ordinea ḑileĭ cestiunea: În ce stare se află lucrările între-«prinse în scopulŭ elaborăriĭ dicţionaruluĭ?»

D-lŭ *Sionŭ* crede că în urma donaţiuniĭ M. S. Regeluĭ pentru facerea dicţionaruluĭ cu care este însărcinatŭ D-lŭ *Hasdĕŭ*, propunerea presentată de D-lŭ *Ionescu* nu maĭ are nicĭ o raţiune de a fi pusă la ordinea ḑileĭ.

P. S. S. Episc. Melchisedecŭ crede, din contră, că acéstă propunere e bine să fie pusă la ordinea ḑileĭ în rîndulŭ celorŭ alalte lucrărĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că propunerea presentată de D-sa este de mare importanţă şi cere a i se da precădere, punêndu-se la ordinea ḑileĭ înaintea celorŭ alalte lucrărĭ.

D-lŭ *Alecsandri* se unesce cu acéstă propunere din causă că este necesitate fórte simţită de unŭ dicţionarŭ care să reguleze terminologia ce are să fie întrebuinţată în diferitele administraţiunĭ, industriĭ etc.

D-lŭ *Urechiă* ḑice că în urma celorŭ spuse de D-niĭ *Ionescu* şi *Alecsandri*, se unesce din tótă inima cu propunerea D-luĭ *Ionescu*, pentru că tóte instituţiunile şi administraţiunile speciale, cum sunt drumurile de ferŭ, marina etc., introducŭ în fie-care ḑi în limba română terminĭ noĭ luaţĭ din limbile străine. Spre delăturarea acestuĭ rĕŭ trebue să se facă unŭ dicţionarŭ în care să se înscrie toţĭ ter-

menii așa cum trebue întrebuințațĭ și să se împiedece intrarea vorbelorŭ nóue străine și indigeste; cere ca propunerea să se pună la ordinea ḑileĭ pentru ședința de lunĭ.

D-lŭ *D. Sturdza* amintesce că Academia a avutŭ odată la ordinea ḑileĭ cestiunea dicționaruluĭ și atuncĭ cestiunea s'a resolvatŭ prin elaborarea dicționaruluĭ pe care-lŭ avemŭ astă-ḑi lucratŭ de repausațiĭ Laurianŭ și Maximŭ ca proiectŭ. S'aŭ alesŭ apoĭ maĭ mulțĭ anĭ de-a rîndulŭ comisiunĭ de revisuire, dar nu s'a avutŭ nicĭ unŭ resultatŭ. Atuncĭ președintele onorarŭ alŭ Academieĭ, **M. S. Regele**, a venitŭ și a adusŭ iarășĭ la ordinea ḑileĭ cestiunea dicționaruluĭ prin darulŭ pe care l'a făcutŭ Academieĭ cu acestŭ scopŭ. Academia a făcutŭ o programă pentru facerea unuĭ dicționarŭ, din acéstă causă D-sa crede că propunerea care se presintă acum póte să fie în contraḑicere cu lucrarea începută în anulŭ trecutŭ.

D-lŭ *Hasdĕŭ* este de părere că asupra acesteĭ propunerĭ, așa cum este redactată, nu se póte discuta. D-sa cere ca D-lŭ *Ionescu* să aducă o propunere formulată cu maĭ multă precisiune spre a se sci scopulŭ la care țintesce.

D-lŭ *Quintescu* cere ca să se numéscă o comisiune pentru studiarea acesteĭ propunerĭ care să raporteze asupra eĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* spune că lucrarea propusă de D-sa nu este în contraḑicere cu lucrarea ce o face D-lŭ *Hasdĕŭ* în urma donațiuniĭ **M. S. Regeluĭ.** Aceste sunt dóue lucrărĭ deosebite prin scopulŭ și programulŭ lorŭ.

Academia decide a se pune la ordinea ḑileĭ pentru ședința de lunĭ propunerea D-luĭ *N. Ionescu.*

D-lŭ *Babeșŭ* citesce o scrisóre de la D-lŭ *Marienescu* privitóre la tipărirea memoriuluĭ sĕŭ «Novăcesciĭ». Scrisórea se recomandă Secțiuniĭ literare.

ŞEDINŢA DIN 1 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ literare din 28 Februarie. — S'a vĕḑutŭ : 1. că asupra propuneriĭ D-luĭ membru corespondentŭ I. U. Jarnik de a se însărcina cu facerea unuĭ dicţionarŭ care să cuprindă cuvintele carĭ se află în literatura poporală română atâtŭ în prosă câtŭ şi în versurĭ, Secţiunea, avêndŭ în vedere că Academia a însărcinatŭ pe D-lŭ *Hasdĕŭ* cu o lucrare lexicografică care are să cuprindă aceeaşĭ materie, decide a nu admite propunerea D-luĭ I. U. Jarnik. — Academia aprobă acéstă decisiune a secţiuniĭ. — 2. Asupra cereriĭ D-luĭ *Marienescu* de a se revenì asupra decisiuniĭ luate de Academie în şedinţa de la 16 Novembre 1884 şi a se decide ca să se tipărescă lucrarea sa intitulată «Novăcesciĭ» împreună cu tóte notele, Secţiunea opinéză ca Academia să nu se însărcineze cu acéstă publicare.

D-lŭ *Babeşŭ*, ḑice că nu vrea să se pronunţe asupra votuluĭ Secţiuniĭ care are tótă competinţa, cu atâtŭ maĭ multŭ că s'a pronunţatŭ asupra acésteĭ cestiunĭ în unanimitate. D-sa crede că spre a se evita orĭ ce atingere a colegului nostru D-lŭ *Marienescu* dacă nu se admite ca lucrarea sa să se publice cu note, apoĭ în aşa casŭ să i se întórcă manuscrisulŭ.

D-lŭ *Urechiă* reamintesce că în şedinţa de la 2 Aprilie 1883 D-lŭ *Hasdĕŭ* a presentatŭ Academieĭ 30 balade despre Novacŭ, culese de D-lŭ *Marienescu*, şi a propusŭ atuncĭ ca acele balade să fie publicate după modulŭ cum s'a hotărîtŭ a se publica colecţiunea Bărsan-Jarnik, însă fără notele de carĭ sunt însoţite. D-sa cere ca decisiuniĭ de astăḑĭ a Academieĭ să i se dea o aşa formă, în câtŭ să nu se atingă susceptibilitatea unuĭ colegŭ, ci să se decidă şi acum ca să se publice numaĭ colecţiunea sa fără note.

D-lŭ *Hasdĕŭ* ḑice că lucrarea D-luĭ *Marienescu* i s'a trimisŭ D-sale spre cercetare, şi că D-sa a făcutŭ raportŭ verbalŭ asupra eĭ con-

statândŭ că de şi D-lŭ *Marienescu* şĭ-a permisŭ unele remanierĭ, totuşĭ baladele sunt adevĕratŭ poporale. D-lŭ *Marienescu* indică chiar şi numele culegĕtorilorŭ lorŭ. Lucrarea sa originală este numaĭ coordonarea materieĭ făcută cu intenţiunea de a forma o epopeă naţională. Introducerea care precede colecţiunea şi notele carĭ o urmeză, tracteză mitologie şi filologie în modŭ cu totulŭ necorespundĕtorŭ cu sciinţa modernă. Acésta este causa pentru care D-sa a cerutŭ la 1883 şi cere şi acum ca poesiile să se publice, dar fără introducere şi fără note.

D-lŭ *Alecsandri* aduce aminte că de câte orĭ s'a presentatŭ vre o cestiune despre poesia şi cântecele poporale D-sa a datŭ dovedĭ de interesulŭ ce are pentru acestŭ felŭ de lucrărĭ. Aşa când s'a presentatŭ colecţiunea D-lorŭ Jarnik şi Bârsan, de şi multe din poesiile aceleĭ colecţiunĭ eraŭ deja publicate prin diferite foĭ, totuşĭ a susţinutŭ să se tipărescă tóte, întocmaĭ precum s'aŭ presentatŭ. Ocupându-se multŭ cu poesia poporală D-sa s'a deprinsŭ cu stilulŭ eĭ atâtŭ de multŭ, în câtŭ orĭ ce elementŭ străinŭ s'ar reproduce în poesia poporală, D-sa îlŭ recunósce. Când i s'a datŭ manuscrisulŭ D-luĭ *Marienescu*, D-sa l'a cetitŭ şi impresiunea ce i-a produsŭ a fostŭ că nu este poesie adevĕratŭ poporală în tótă firea eĭ. Din aceste cause părerea D-sale este că versurile presentate de D-lŭ *Marienescu* potŭ să fie basate pe poesia poporală, dar aşa cum ni se presintă, sunt desfigurate. De altŭ-felŭ D-sa singurŭ spune că a avutŭ 95 de balade despre Novacŭ pe care le-a *topitŭ* în 23 de balade de sine stătătóre. Daca D-lŭ *Marienescu* arŭ fi trimesŭ cele 95 balade aşa cum le-a fostŭ adunatŭ, atuncĭ D-sa arŭ susţine să se tipărescă; dar când D-lŭ *Marienescu* le contopesce şi le preface în 23, nu este de idee ca Academia să le tipărescă.

D-lŭ *Quintescu* reamintesce că Academia, când a luatŭ decisiunea de a se tipări colecţiunea Jarnik-Bârsan, nu a admisŭ nicĭ să se îndrepteze unele versurĭ rele; de aceea crede că cu atâtŭ maĭ puţinŭ se póte publica lucrarea D-luĭ *Marienescu.*

D-lŭ *Marianu* dice că D-lŭ *Marienescu* contopesce baladele numaĭ atuncĭ, când se întîmplă de aŭ maĭ multe versurĭ identice pu-

nêndu-le numai odată, iar variantele le pune totŭ-d'a-una în note indicândŭ totŭ-odată de cine și de unde sunt culese. D sa propune deci ca să se înapoieze D-lui *Marienescu* manuscrisulŭ întregŭ, dacă nu se aprobă publicarea notelorŭ la cari D-sa ţine multŭ.

D-lŭ *Babeşŭ* spune asemenea că D-lŭ *Marienescu* i-a esp. imatŭ părerea de rĕŭ că prin decisiunea din 16 Novembre s'a împedecatŭ publicarea notelorŭ, și din cererea sa mai nouă se vede că nu doresce ca lucrarea sa să se publice fără note. D-sa cere să se decidă ca notele să nu se publice.

D-lŭ *Urechiă* cere a se reveni și a se primi decisiunea de la 2 Aprilie 1883 adecă, de a se publica numai versurile fără note.

În urma acestora, discuţiunea se închide și punêndu-le la votŭ decisiunea Secţiunii, se aprobă de Academie.

ŞEDINŢA DIN 2 MARTIE.

Preşedinţa **M. S. Regelui.**

M. S. Regele a bine-voitŭ a oferi pentru Biblioteca Academiei scrierea *M. Sale* publicată la 1873 «Asupra serviciului de tirailori și asupra întrebuinţării lui».

Din partea **M. S. Reginei** oferе «Mein Rhein! Dichtungen von Carmen Sylva,» «Aus Carmen Sylvas Leben von Natalie Freiin von Stackelberg».

M. S. Regele bine voesce a da cuvîntulŭ D-lui *B. P. Hasdĕŭ,* care face relaţiune asupra lucrării Marelui Etimologicŭ alŭ României.

M. S. bine voesce a rĕspunde cu următórele cuvinte:

«Mulţumescŭ D-lui *Hasdĕŭ* pentru lucrarea sa care a început'o, și «vĕdŭ cu multă plăcere că propunerea mea pentru unŭ dicţionarŭ alŭ «Academiei Române, a fostŭ bine primită, căci astă-ḑi este deja lu-

«crarea începută. Rĕmâne ca Academia în altă ședință să decidă a«supra raportuluĭ.»

Acum este D-lŭ *G. Barițŭ* care are cuvîntulŭ asupra cercetărilorŭ istorice.

D-lŭ *G. Barițŭ* citesce raportulŭ asupra cercetărilorŭ istorice făcute de D-sa în Transilvania și Ungaria.

Ședința se suspendă pentru 10 minute, în care intervalŭ **M. S. Regele** bine-voesce a se întreținea cu membriĭ Academieĭ.

D-lŭ *G. Sion* citesce raportulŭ Comisiuniĭ Bibliotecei asupra progreselorŭ și îmbunătățirilorŭ făcute în bibliotecă în decursulŭ anuluĭ încetatŭ.

M. S. Regele bine-voesce apoĭ a visita noulŭ localŭ alŭ Bibliotecei.

ȘEDINȚA DIN 4 MARTIE

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se comunică o cerere a D-luĭ *S. Fl. Marianŭ* de a i se da unŭ ajutorŭ pentru tipărirea colecțiuniĭ sale de Descântece. Cererea se trimete la Secțiunea literară.

D-lŭ *Babeșŭ* dice că de și procesulŭ verbalŭ alŭ ședințeĭ precedente nu este gata, crede că din acéstă causă Academia nu este impedecată de a pune de urgență la ordinea dileĭ cestiunile privitóre la sumele cerute de D-lŭ *Hasdĕŭ* pentru tipărirea mareluĭ Etimologicŭ în darea de sémă ce a făcutŭ în ședința precedentă în presența **M. S. Regeluĭ.**

D-lŭ *Urechiă* dice că asupra acesteĭ cestiunĭ Secțiunea literară

va venì cu decisiunile sale, după ce va lua în maĭ de apróре cercetare lucrarea D-luĭ *Hasdĕŭ*

D-lŭ *Sturdza*, ḑice că arŭ fi bine ca să se tracteze acéstă cestiune câtŭ maĭ în grabă spre a i se da o soluţiune, ca apoĭ să fie comunicată **M. S. Regeluĭ.**

D-lŭ *Bariţŭ* ḑice că nu maĭ este îndoială că lucrarea D-luĭ *Hasdĕŭ* trebue să se tipăréscă, şi din acéstă causă trebue să se recomande comisiuniĭ budgetare şi Delegaţiuniĭ. Maĭ înainte însă trebue să se ducă la Secţiunea literară pentru ca dînsa să studieze maĭ de apróре lucrarea, căcĭ Academia nu póte tipărì o lucrare pe care nu o cunósce de câtŭ din dóue treĭ cuvinte. D-sa crede că este chiar de datoria Secţiuniĭ să se ocupe maĭ de apróре cu acestŭ operatŭ atâtŭ de eruditŭ, de vastŭ şi de interesantŭ.

D-lŭ *Hasdĕŭ* ḑice că Academia a luatŭ în sesiunea generală trecută decisiunĭ carĭ aŭ regulatŭ fórte lămuritŭ situaţiunea D-sale faţă cu Academia în ce privesce acéstă lucrare. De aceea orĭ-ce discuţiune trebuesce să se baseze pe hotărîrile luate în anulŭ trecutŭ.

D-lŭ *Alecsandri* arată că mulţĭ din membriĭ Secţiuneĭ literare sunt absenţĭ, de aceea cere ca asupra lucrăriĭ D-luĭ *Hasdĕŭ* să se unéscă lângă Secţiunea literară şi o altă secţiune, saŭ să se delege din cele-alalte secţiunĭ câte unulŭ saŭ doĭ membri carĭ să lucreze cu Secţiunea literară.

D-lŭ Preşedinte pune la votŭ propunerea de a se trimete lucrarea D-luĭ *Hasdĕŭ* la Secţiunea literară.

D-lŭ *Hasdĕŭ* ḑice că înainte de a pune la votŭ acéstă propunere trebue să cerceteze dacă D-sa este orĭ nu obligatŭ a-şĭ supune lucrarea la censura Secţiuniĭ.

D-lŭ *Bariţŭ* rĕspunde că dacă D-lŭ *Hasdĕŭ* contestă îndatorirea sa de a-şĭ presenta lucrarea Secţiuniĭ literare, atuncĭ cestiunea se schimbă cu totulŭ. D-sa nu va maĭ fi obligatŭ nicĭ să şĭ-o supună la controlulŭ plenuluĭ Academieĭ şi în acestŭ casŭ lucrarea D-sale va fi cu totulŭ independentă de Academie.

D-lŭ *Hasdĕŭ* amintesce că în anulŭ trecutŭ s'a obligatŭ ca la începutulŭ fie-căreĭ sesiunĭ generale să presinte o relaţiune despre mer-

sulŭ lucrăriĭ. Specimenele presentate de D-sa se baséză pe programa adoptată în sesiunea trecută.

D-lŭ *Urechiă* dice că propunerea de a se trimete la Secţiunea literară relaţiunea D-luĭ *Hasdĕŭ* nu este de locŭ expresiunea vre-uneĭ neîncrederĭ faţă cu valórea lucrăriĭ sale. Academia are treĭ Secţiunĭ, şi orĭ de câte orĭ se presintă vre o lucrare, ea trebuesce trimisă Secţiuniĭ competente, de aceea şi lucrarea D-luĭ Hasdĕŭ trebue să urmeze aceeaşĭ cale.

D-lŭ *Stefănescu* dice că trebue să mérgă la Secţiunea literară, ca să vadă dacă lucrarea este făcută conformŭ programeĭ, fiind-că este vorba de a se da fondurĭ pentru tipărire. Dară nu înţelege că numaĭ acesta este rolulŭ secţiuniĭ, şi maĭ cu sémă alŭ plenuluĭ, căcĭ, saŭ Academia nu are dreptulŭ să introducă modificărĭ în modulŭ de compunere alŭ acestuĭ dicţionarŭ şi atuncĭ ea declină orĭ-ce responsabilitate, şi dicţionarulŭ va fi consideratŭ ca o lucrare proprie a unuia din colegiĭ noştri căruia i s'a datŭ acéstă însărcinare de M. S. Regele în unire cu Academia; saŭ, dacă Academia doresce să considere acestŭ dicţionarŭ ca alŭ sĕŭ, atuncĭ trebue să discute lucrarea D-luĭ *Hasdĕŭ* şi să introducă modificările ce va crede.

D-lŭ *Sion* cere ca relaţiunea D-luĭ *Hasdĕŭ* să nu se trimétă la Secţiunea literară, ci să se decidă în plenŭ, pentru că sunt maĭ multe cestiunĭ asupra cărora Secţiunea se va puté cu dificultate pronunţa, precum este cestiunea redacţiuniĭ. Apoĭ din dóue treĭ cuvinte D-sa nu-şĭ póte face o opiniune generală asupra lucrăriĭ, şi de aceea nu póte vota tipărirea eĭ cu ochiĭ închişĭ.

D-lŭ *Alecsandri* cere ca să se specifice ce anume are de făcutŭ Secţiunea literară faţă cu lucrarea D-luĭ *Hasdĕŭ?* Să se hotărască dacă Secţiunea are puterea numaĭ de a face observaţiunĭ autoruluĭ saŭ chiar de a-ĭ respinge lucrarea, când nu o va găsi bună.

D-lŭ *Sturdza* dice că D-sale nu i se pare lucrulŭ aşa de complicatŭ. M. S. Regele, avêndŭ dorinţa ca să se facă acéstă lucrare, arŭ fi pututŭ să o facă în particularŭ, dar a dat'o, ca să se facă sub îngrijirea Academieĭ, ca o instituţiune competentă. — In anulŭ trecutŭ s'a făcutŭ unŭ programŭ pentru acéstă lucrare cu a căruĭ executare s'a

însărcinatŭ D-lŭ *Hasdĕŭ*, alesŭ de noĭ ca celŭ maĭ competentŭ în lucrărĭ de acéstă natură. D-lŭ Hasdĕŭ în acéstă sesiune a făcutŭ dare de sémă despre lucrarea sa. Acuma este naturalŭ că Academia are să judece dacă D lŭ *Hasdĕŭ* s'a conformatŭ cu însărcinarea ce i s'a datŭ. Secţiunea literară póte să céră de la D-lŭ *Hasdĕŭ* şi alte specimene; acésta însă nu atrage după sine unŭ controlŭ amănunţitŭ, ci numaĭ de a vedé din specimenele presentate dacă lucrarea D-luĭ *Hasdĕŭ* corespunde cu programa. Secţiunea apoĭ va face plenuluĭ o relaţiune asupra lucrăriĭ. De altŭ-felŭ lucrarea acésta are caracterulŭ uneĭ lucrărĭ proprie a D-luĭ *Hasdĕŭ* publicată sub auspicele **M. S. Regeluĭ** şi ale Academieĭ.

Discuţiunea se închide şi se pune la votŭ propunerea de a se trimete la Secţiunea literară lucrarea D-luĭ *Hasdĕŭ* şi se aprobă.

Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ pentru şedinţa din Vineria viitóre cestiunea ortografieĭ.

Se punŭ la ordinea ḑileĭ conclusiunile raportuluĭ Comisiuniĭ biblioteceĭ care se aprobă, recomandându-se partea financiară Comisiuniĭ budgetare, şi esprimându-se D-luĭ *D. Sturdza* mulţămirile Academieĭ pentru multele şi preţiósele darurĭ cu carĭ a înmulţitŭ colecţiunile Academieĭ în decursulŭ anuluĭ trecutŭ.

ŞEDINŢA DIN 5 MARTIE.

Preşedinţa *P. S. S. Ep. Melchisedecŭ.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ literare, pentru şedinţa dela 4 Martie, cu privire la lucrarea Mareluĭ Etimologicŭ alŭ Românieĭ de către D-lŭ *Hasdeŭ.* — Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ.

Se pune asemenea la ordinea ḍileĭ procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ literare, pentru şedinţa de la 5 curentŭ, cu privire la darea unuĭ ajutorŭ D-luĭ *S. Fl. Marianŭ* pentru publicarea colecţiuniĭ sale de descântece poporale.

Se comunică şi se decide a se pune la ordinea ḍileĭ procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuneĭ istorice cu privire la memoriulŭ D-luĭ *Marianŭ* despre «Inscripţiunĭ şi documente adunate în Bucovina,» precum şi despre relaţiunile D-luĭ *Babeşŭ* asupra cercetărilorŭ sale archeologice.

La ordinea ḍileĭ se pune propunerea D-luĭ *N. Ionescu* presentată în şedinţa de la 27 Februarie a. c.

D-lŭ *Sion* aduce aminte Academieĭ, că după publicarea proiectuluĭ de dicţionarŭ lucratŭ de către reposaţiĭ Laurianŭ şi Maximŭ, s'a alesŭ o comisiune lexicografică cu însărcinarea de a revisuì acelŭ proiectŭ de dicţionarŭ. Comisiunea s'a disolvatŭ fără să încépă lucrarea sa de revisiune, pentru că s'a găsitŭ cu cale că este necesarŭ a se tipărì maĭ întâiŭ unŭ mare numĕrŭ de cărţĭ vechĭ cu ajutorulŭ cărora să se compue unŭ dicţionarŭ istoricŭ cum este alŭ luĭ Grimm. D-sa crede că trebue maĭ întâiŭ a se căuta dacă nu arŭ fi bine ca acea comisiune să-şĭ reîncépă lucrarea.

D-lŭ *Ionescu* ḍice că după părerea D-sale este nevoe a se numì o nóuă comisiune care să revisuiască proiectulŭ de dicţionarŭ.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* crede asemenea că comisiunea trebuesce alésă şi însărcinată să se ocupe numaĭ de câtŭ cu facerea dicţionaruluĭ. Retipărirea cărţilorŭ vechĭ nu este necesară pentru facerea dicţionaruluĭ, pentru că membriĭ comisiuniĭ, carĭ vorŭ face acéstă lucrare, fiindŭ membriĭ aĭ Academieĭ vorŭ puté consulta chiarŭ originalele cărţilorŭ, şi nicĭ nu este bine a se face dicţionarulŭ după reproducerĭ ci după originalŭ.

D-lŭ *Bariţŭ* ḍice că atuncĭ când s'a hotărîtŭ a se retipărì maĭ multe din cărţile vechĭ pentru facerea dicţionaruluĭ s'a presupusŭ că în acele cărţĭ se află miĭ de miĭ de cuvinte carĭ vorŭ trebuì adunate şi introduse în dicţionarŭ. Vorŭ trebuì însă mulţĭ anĭ până

să se retipărésă cărţile vechĭ, şi cu lucrarea dicţionaruluĭ nu se póte aştepta până atuncĭ. Amintesce că Societatea Academică, încă de la începutulŭ sĕŭ, s'a gânditŭ la cuvintele vechĭ şi a însărcinatŭ pe D-lŭ *Cipariu* să facă unŭ glosarŭ de cuvintele cuprinse în cărţile şi manuscriptele anteriόre anuluĭ 1700. Comisiunea de revisiune s'a desfiinţatŭ când s'a decisŭ a se retipărì cărţile bisericescĭ. Acuma nu maĭ trebue să se alégă o comisiune specială care să se ocupe cu dicţionarulŭ, ci să se lase acéstă lucrare în sarcina Secţiuniĭ literare care prin Statute este anume însărcinată cu ea. Propune ca să se trimétă la Secţiunea literară propunerea D-luĭ *Ionescu* şi Secţiunea să fie însărcinată cu revisuirea saŭ compunerea din noŭ a dicţionaruluĭ.

D-lŭ *Ionescu* este de părerea D-luĭ *Bariţŭ*: Secţiunea literară este însărcinată de Statute a se ocupa de dicţionarŭ. Secţiunea va cere, dacă va crede de bine, ajutorŭ la acéstă lucrare de la persóne afară din Academie. Trebue însă ca şi cele-alalte secţiunĭ să se ocupe de acéstă lucrare. Spre acestŭ scopŭ Secţiunea literară să specifice întru cât cele-alalte secţiunĭ póte lua parte la lucrarea dicţionaruluĭ. Cere ca propunerea să se triméţă la Secţiunea literară.

D-lŭ *Sturdza* ḑice că din anulŭ trecutŭ Academia se ocupă de cestiunea lexicografică şi crede că nu trebue să despărţimŭ propunerea ce se discută acum de către lucrarea deja începută. După publicarea proiectuluĭ de dicţionarŭ lucratŭ de reposaţiĭ Laurianŭ şi Maximŭ a trecutŭ unŭ timpŭ în care să se aşeze ideile asupra faceriĭ unuĭ dicţionarŭ alŭ limbeĭ române. M. S. Regele, când a făcutŭ darulŭ Sĕŭ, nu a specificatŭ modulŭ în care să se facă lucrarea, ci a lăsatŭ ca să decidă Academia. Arŭ fi bine să îngrijimŭ ca decisiunea ce se va lua asupra acesteĭ propunerĭ să nu se ciocnéscă cu decisiunile din anulŭ trecutŭ, pentru că nu se póte face acum abstracţiune de propunerea M. S. Regeluĭ care s'a primitŭ şi regulamentatŭ în anulŭ trecutŭ.

D-lŭ *Urechiă* ḑice că lucrarea care se află în mânile D-luĭ *Hasdeŭ* se póte face paralelŭ cu cea propusă. D-sa reamintesce discuţiunile şi decisiunile din sesiunea generală a anuluĭ 1883, şi conchide că

astă-dĭ avemŭ să deşteptămŭ din noŭ atenţiunea Secţiuneĭ literare pentru lucrarea lexicografică ce este a se face după hotărîrile din anulŭ 1883.

Discuţiunea se închide şi propunerea D-luĭ *Ionescu* se trimite la Secţiunea literară.

Se aprobă decisiunea Secţiuniĭ istorice (23 Febr.) de a se însărcina D-lŭ *S. Fl. Marianŭ* să priméscă de la D-lŭ W. Schmidt din Suceva cărţile carĭ se află împrumutate din Biblioteca de la Scheia.

Se aprobă decisiunea Secţiuniĭ istorice (25 Febr.) de a se tipări în *Anale* darea de sémă a D-luĭ *Bariţŭ* despre resultatele de călătorie şi cercetările sale Istorice.

Se decide a se cetì în şedinţă publică memoriulŭ D-luĭ *Urechiă* despre «Unŭ manuscriptŭ care cuprinde maĭ multe scrierĭ istorice privitóre la Moldova», conformŭ decisiuniĭ Secţiuniĭ istorice de la 28 Februarie.

Se aprobă propunerea presentată de D-lŭ *Ionescu* Secţiuniĭ istorice (28 Februarie) de a se retipări Cronica luĭ Mironŭ Costinŭ, şi se recomandă Comisiuniĭ budgetare.

Asupra decisiuniĭ Secţiuniĭ literare (23 Febr.) de a se respinge traducţiunea din Plutarchŭ de P. M. Georgescu, dându-i-se totuşĭ o compensaţiune, Academia decide a se respinge fără a se da recompensă.

Se aprobă decisiunea Secţiuniĭ literare (5 Martie) de a se da D-luĭ *S. Fl. Marianŭ* unŭ ajutorŭ de 500 leĭ pentru tipărirea colecţiuniĭ sale de descântece populare.

ȘEDINȚA DIN 6 MARTIE.

Președința *P. S. S. Ep. Melchisedecŭ.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ ședinței Secțiunii istorice, pentru ședința de la 5 Martie a. c., ale căruĭ conclusiunĭ se aprobă în cuprinderea următóre: Să se publice în *Anale* memoriulŭ presentatŭ de D-lŭ *S. Fl. Marianŭ*, precum și scrierile *P. S. S. Ep. Melchisedecŭ* despre călătoria în Bucovina și despre inscripția de la Răsboenĭ. Se aprobă asemenea decisiunea Secțiuniĭ de a se respinge propunerea făcută de D-lŭ Pappazoglu (vîndare de documente istorice) cu rĕspunsŭ motivatŭ.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuniĭ sciințifice, pentru ședința de la 6 Martie, prin care s'a decisŭ tipărirea în Anale a tabeleĭ pentru reducerea la nivelulŭ măriĭ a presiunilorŭ barometrice observate în Bucurescĭ, făcută de D-lŭ I. A. Cantacuzino. Decisiunea Secțiuniĭ se aprobă de către Academie.

D-lŭ Sturdza anunță că a depusŭ la biblioteca Academieĭ o colecțiune de manuscrise carĭ aparținuse mănăstiriĭ Hangu precum și o colecțiune de diare de pe la 1856 încóce. — Academia primesce cu recunoscință.

ȘEDINȚA DIN 8 MARTIE.

Președința **M. S. Regeluĭ.**

Se citesce procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuniĭ literare, pentru ședința de la 4 Martie, în care se cuprindŭ decisiunile Secțiuniĭ privitóre la tipărirea Mareluĭ Etimologicŭ alŭ Românieĭ, cu a căruĭ lucrare este însărcinatŭ D-lŭ *B. P. Hasdĕŭ.*

Majestatea Sa Regele, luându cunoscinţă de decisiunea Secţiunii literare, aprobată şi de plenulŭ Academiei, a bine voitŭ a declara, că spesele de tiparŭ ale Marelui Etimologicŭ vorŭ fi făcute totŭ de Maiestatea Sa.

Membrii Academiei, ridicându-se în picióre, primescŭ cu profundŭ respectŭ şi cu vie recunoscinţă acéstă nóuă dovadă de viulŭ interesŭ ce Maiestatea Sa Regele are pentru instituţiunea Academiei şi pentru totŭ ce ţine la desvoltarea sciinţelorŭ în Patrie şi la înaintarea poporului românŭ.

M. S. Regele binevoesce a da cuvîntulŭ D-lui *S. Fl. Marianŭ* pentru a ceti memoriulŭ sĕŭ despre «câte-va inscripţiuni şi documente din Bucovina.»

Deschiḑêndu-se discuţiunea asupra suprimării lui *u* mutŭ finalŭ din publicările Academiei, Maiestatea Sa binevoesce a da cuvîntulŭ D-lui *Maiorescu.*

D-lŭ *Maiorescu :* Secţiunea literară în majoritatea membrilorŭ ei vine a vĕ propune de a intra din noŭ în cercetarea lui *u* mutŭ finalŭ, şi a o resolva. Necesitatea acestei hotărîri este următórea : Vĕ aduceţi aminte că la 1880, când s'a stabilitŭ ortografia, aşa cum este acuma, pentru scrierea publicaţiunilorŭ Academiei şi a membrilorŭ sĕi, s'a întîmplatŭ că, printr'unŭ votŭ cam neconsecuentŭ, s'aŭ votatŭ, în şedinţa de la 14 Aprilie 1880, totŭ sub Preşedinţa **M. S. Regelui**, dóuĕ amendamente : unulŭ sub-scrisŭ de D-nii Laurianŭ, Sion şi Bariţŭ : «să se conserve tóte accentele introduse în limbele «europene : ˘ — ' ` ^ cari facilită înţelesulŭ : *mută, mut'a, mutà, mu-«tândŭ, carte, parte, cârti, pàrti, mutamŭ, mutàmŭ, veḑu, vedi, vede, ve-«demŭ, vedeţi. vĕḑêndŭ.»* Alŭ doilea sub-scrisŭ de D-nii Laurianŭ, Fontaninŭ şi Quintescu în următórea cuprindere : «în vorbele flexibile «să se conserve *u* finalŭ : *omu, bunu, socru, acru, macru, cultulu, lu-«crulu, plecu, dregŭ, facŭ,»*. Amendamentulŭ întâiŭ nu fixa anume întrebuinţarea accentelorŭ, iar alŭ doilea a întîmpinatŭ greutăţi în aplicare, fiind-că unii scrieaŭ chiarŭ şi adverbiulŭ *curând* cu *u* scurtŭ, al-

ţiĭ nu puneaŭ pe *u* scurtŭ la numele articulate. Din acéstă causă Secţiunea literară a trebuitŭ să se ocupe din noŭ cu decisiunile luate în 1880.

Cu ortografia stabilită la 1880 şi 1881 s'a unificatŭ în mare parte scrierea română din tóte părţile locuite de Românĭ, şi a fostŭ pentru noĭ o mare bucurie de a vedé că sistema nóstră de scriere a fostŭ adoptată de aprópe tóte foile de peste Carpaţĭ: Familia, Gazeta Transilvanieĭ, Tribuna, etc. Aşa dar prin acea sistemă de scriere s'a făcutŭ unŭ însemnatŭ pasŭ înainte spre adoptarea unuĭ modŭ de scriere uniformŭ. Dar pentru cele dóuĕ puncte aprobate prin votarea amendamentelorŭ citate şi în specialŭ pentru *u* scurtŭ de la sfîrşitulŭ vorbelorŭ, Academia se găsesce cu ortografia sa în aceeaşĭ posiţiune ca în 1880, adecă, că în faptŭ în tótă publicitatea din România liberă nu se observă de nimenĭ modulŭ de scriere alŭ Academieĭ. Astădĭ *ŭ* se găsesce părăsitŭ în tóte organele de publicitate din România liberă, deşi este păstratŭ în publicaţiunile Academieĭ. Ne aflămŭ în deosebire de opiniune în acéstă privinţă cu cea maĭ mare parte din scriitorĭ. Acésta este causa care a îndemnatŭ pe Secţiunea literară a reveni asupra luĭ *ŭ* de o cam dată.

Aşa cum s'a resolvatŭ cestiunea scrieriĭ acesteĭ litere la 1880, este neconsecuentă, pentru că se comite o abatere de la principiulŭ moduluĭ de scriere adoptatŭ ca fundamentŭ.

Inainte scrieamŭ cu slove cirilice. Când s'aŭ deşteptatŭ simţimêntulŭ latinităţiĭ nóstre, cu dreptŭ, ne-amŭ hotărîtŭ să luămŭ alfabetulŭ latinŭ, şi cestiunea era de a representa în alfabetulŭ latinŭ limba română de acum.

S'a născutŭ greutatea provenită din faptulŭ că limba nóstră avea unele sunete pentru carĭ nu se găsiaŭ semne corespundĕtóre în alfabetulŭ latinŭ. Aceste sunete sunt ъ, ж, ш, щ, ц, ч, џ,. Prin acéstă greutate s'a întîmplatŭ la noĭ unŭ evenimentŭ unicŭ, fără analogie în restulŭ Europeĭ, care trebue să disparà. Noĭ nu putemŭ discuta asupra ortografieĭ ci asupra elementelorŭ grafice, adecă asupra stabiliriĭ uneĭ simple grafie prin schimbarea semnelorŭ brutale grafice pentru representarea sunetelorŭ. Asupra acestuĭ punctŭ era

la noĭ o mare desbinare de păreri. Nu ortografie voimŭ să facemŭ, ci să stabilimŭ o grafie.

Discuțiune ortografică esistă la tóte popórele în orĭ ce momentŭ, pentrucă limbile înaintéză în desvoltarea lorŭ și acéstă desvoltare lasă in totŭ d'auna discuțiune asupra moduluĭ de scriere. La Germanĭ, spre exemplu, este discuțiune dacă trebue să se scrie *Mut* saŭ *Muth*, dar nicĭ unŭ Germanŭ nu maĭ discută dacă sunetulŭ luĭ *h* trebue să fie representatŭ prin *h* saŭ prin altŭ semnŭ. Când vrea să represente sunetulŭ *ṣ*, Germanulŭ va scrie totŭ deauna *sch*, Francesulŭ *ch*, Englesulŭ *sh*. Numaĭ la noĭ maĭ este discuțiune asupra semnuluĭ simplu cu care să se scrie sonulŭ. Totalitatea Românilorŭ nu era unită cum să scrie pe ъ, ж, щ, ц, ѱ etc.; trebuia stabilitŭ carĭ sunt semnele latine cu carĭ să se represinte sunetele representate prin aceste litere cirilice. Pumnulŭ scriea pe ъ cu *æ*, ш cu *s̄*, pe ч cu *c̄*, pe к cu *c*, în câtŭ scria кіп cu *cip*, чіне cu *c̄ine*. Cipariu represinta pe ъ prin vocala originară fără semnŭ, pe ш prin *s* cu regulă de pronunțare, iar în România representamŭ pe ъ prin *ă* și *ĕ*, pe ш prin *ṣ*, uniĭ chiar prin *sh*. In acestŭ modŭ s'a produsŭ o confusiune în scriere așa de mare, în câtŭ dacă se vedeaŭ treĭ cărțĭ scrise cu cele treĭ sisteme de scriere, se păreaŭ a fi scrise în treĭ limbĭ deosebite, și acésta din causă că nu s'a stabilitŭ elementulŭ graficŭ alŭ sunetelorŭ.

In acéstă stare unică și de necomparatŭ cu cele petrecute la alțiĭ, s'a întimplatŭ că totŭ veșmîntulŭ exteriorŭ alŭ limbeĭ se presinta într'unŭ modŭ care ne separa din ce în ce maĭ multŭ. Acéstă stare de lucrurĭ era intolerabilă. Trebue să ne înțelegemŭ asupra semnelorŭ pentru sonurile fundamentale. Cu acésta ajungemŭ la siguranța că pentru cutare sonŭ avemŭ cutare semnŭ. Trebue să stabilimŭ de o cam dată o uniformitate în litere. In dată ce mergemŭ maĭ departe ajungemŭ pe unŭ terenŭ pe care nu este bine de pășitŭ în momentulŭ de față. Nu s'a făcutŭ încă dicționarulŭ în care să se cuprindă totalitatea cuvintelorŭ și pronunțarea lorŭ, nu avemŭ încă gramatica fundamentală a limbeĭ române. In acéstă stare de lucrurĭ nu putemŭ să ne ocupămŭ de cestiunea ortografieĭ, de întrebarea dacă *ŭ* să se puie la

sfîrşitulŭ vorbelorŭ orĭ nu, întrebarea dacă trebue să se scrie *lucru* şi *cultul,* adecă dacă articolulŭ românŭ este *ul* saŭ *lu* saŭ *il.* Părerile sunt aicĭ totŭ aşa de puţinŭ fixate ca şi asupra întrebăriĭ, dacă trebue să se dică: *năciune, naţiune, natione, naţie.* Acésta este cestiune controversată care nu se póte decide adĭ.

Să nu uitămŭ, că discuţiunea grafică s'a născutŭ la noĭ pentru ca să exprimămŭ nóuele sunete române prin anumite semne latine. Dacă amŭ fi găsitŭ în limba latină semne pentru ъ şi ж, ш şi ц etc., discuţiunea arŭ fi fostŭ de prisosŭ. Asupra acestuĭ punctŭ lucrulŭ s'a clarificatŭ multŭ : noĭ amŭ disŭ să nu se scrie ъ cu *æ* ca Pumnulŭ, nicĭ cu *a* fără semnŭ ca Cipariu, ci când cu *ă*, când cu *ĕ*, făcêndŭ concesiune etimologieĭ; de asemenea să se scrie щ când cu *şt* când cu *sc.*

În mijloculŭ acesteĭ fixărĭ grafice, vine discuţiunea ortografică pentru *ŭ* ca o materie străină. Ce este *u?* Unŭ sonŭ pentru care avemŭ în limba latină pe semnulŭ *u* necontestatŭ. Stabilirea *grafică* a scrieriĭ nóstre nu are prin urmare să se ocupe de *u,* şi nu ne póte oprì aicĭ controversa, dacă să se însemneze în scrisŭ chiar acelŭ *u* care nu se aude şi nu vrea să se audă. Când vrea cineva să audă şi să pronunţe pe *u* la finele cuvintelorŭ, să-lŭ şi scrie; dar cine nu vrea să se audă, de ce să-lŭ silițĭ să pună pe *ŭ?* De ce în discuţiunea simplă grafică vîrîţĭ o pretenţiune ortografică? Punctulŭ nostru de plecare era acesta : Alungândŭ alfabetulŭ cirilicŭ, aveamŭ să unificămŭ alfabetulŭ românŭ în transiţiunea luĭ de la alfabetulŭ cirilicŭ la celŭ latinŭ. Din punctulŭ de vedere alŭ ortografieĭ se putea discuta şi în alfabetulŭ cirilicŭ, dacă este a se scrie ѻм saŭ ѻмŭ. Din acestŭ simplu faptŭ vedeţĭ câtŭ de neconsecuentă este întroducerea scrieriĭ luĭ *u* mutŭ în acéstă discuţiune a stabiliriĭ alfabetuluĭ nostru cu litere latine.

Este aşa dar precipitatŭ să discutămŭ cestiunĭ de ortografie înainte de stabilirea unitară a semnelorŭ grafice. Prin urmare să fie reformatŭ votulŭ Academieĭ în privinţa luĭ *ŭ* şi să se lase, ca principiŭ graficŭ, a se scrie *u* unde se aude. Iar dacă trebue să se scrie şi acolo unde nu se aude, acésta este o cestiune gramatico-ortogra-

fică, pentru a cărei resolvire trebue să aşteptămŭ terminarea vocabularuluĭ şi a gramaticeĭ academice.

D-lŭ *Sion* ḑice că orĭ cum s'arŭ spune de ademenitorŭ prin discursulŭ eruditŭ şi abilŭ alŭ D-luĭ *Maiorescu*, D-sa crede că nu se póte cere a se decide despre o grafie fără a se prejudeca o ortografie. — Propunerea eliminăriĭ luĭ *u* din scrierea nóstră vine din noŭ a sgîndărì cestiunea ortografieĭ nóstre. Şi dacă cum-va s'arŭ forma astă-ḑĭ, pentru decapitarea luĭ, o maioritate de unŭ votŭ, cum se formase pentru manţinerea luĭ, credemŭ óre că se închide dosarulŭ acesteĭ neînţelegerĭ...? Nu, domnilorŭ, căcĭ ca mâne maioritatea se póte schimba, şi cestiunea se va vedé iarăşĭ în`picióre. Ortografia adevĕrată nu se va puté stabilì decât când se va puté aşeza pe base solide şi raţionale. Fonetiştiĭ credŭ că eĭ aŭ găsitŭ basele aceste solide : a scrie dupe cum se aude; a se servì cu literele corespunḑĕtóre cu sonulŭ care se produce cu limba. Acésta fiindŭ teoria lorŭ, apoĭ vinŭ de ne vorbescŭ mereŭ de legile limbistice moderne, inventate şi propagate de ćine scie câte capete de filologĭ cu ideĭ excentrice s'aŭ încurcate. În adevĕrŭ, domnilorŭ, scimŭ că sunt filologĭ carĭ se încércă a propune legĭ de acéstă natură chiar pentru limbĭ vechĭ, carĭ îşĭ aŭ ortografiile lorŭ de secolĭ stabilite; dar eŭ sperŭ că lumea multŭ timpŭ încă va rîde de asemenea novatorĭ fără să-ĭ asculte. Adepţĭ unorŭ asemenea utopiştĭ s'aŭ formatŭ şi pe la noĭ. Cu arguţiile lorŭ maiestre aŭ reuşitŭ a ameţì multă lume; şi nu va fi póte greŭ, ca după curentulŭ ce s'a făcutŭ de a americanisa tóte în societatea nóstră, să-şĭ ajungă la scopŭ pe deplinŭ; şi daca se va americanisa limba, adoptându-se sisteme fără raţiunĭ în cultura saŭ în scriptura eĭ, se va puté americanisa şi multe alte tendinţe spre reforme, în câtŭ să ajungemŭ a face atenţiune şi chiarŭ la predicele de la Franzelaru. — Póte chiarŭ ne-amŭ apropiatŭ de acea epocă, căcĭ astă-ḑĭ nu maĭ vedemŭ unŭ curentŭ binefăcĕtorŭ pentru cultura seriósă a limbeĭ; nimenĭ nu se maĭ ocupă de originele, de istoria eĭ, de cultura eĭ progresivă, de raţiunile ce trebue să o conducă spre perfecţionare saŭ înavuţire. Junimea americanisată de astă-ḑĭ nu va să scie nimica de tote acestea; ba chiarŭ studiulŭ

gramaticeĭ l'am vĕḑutŭ până maĭ alaltăerĭ eliminatŭ din şcóle spre marea fericire a şcolarilorŭ puţinŭ serioşĭ; şi limba română, departe de a fi considerată ca unŭ preţiosŭ odorŭ, demnŭ de predilecţiunea studiilorŭ nóstre, nu e considerată de câtŭ ca unŭ instrumentŭ comunŭ de utilitate efemeră. Să nu credeţĭ, domnilorŭ, că junimea de astă-ḑĭ se gândesce vre-odată la păstarea saŭ la alungarea luĭ *u* scurtŭ saŭ mutŭ, după cum îlŭ numescŭ alţiĭ. Atâtŭ despre acésta câtŭ şi despre cele maĭ elementare legĭ ale limbeĭ nu se gândescŭ maĭ puţinŭ de câtŭ la eclipsele sóreluĭ saŭ ale luneĭ, orĭ la aurorile boreale saŭ la comete. Se trecŭ bacalaureate, se capĕtă licenţe în dreptŭ şi chiarŭ în litere, fără să fie în stare să scrie ḑece rîndurĭ cu unŭ stilŭ îngăduitŭ de legile eleganţeĭ saŭ cu cuvinte îngăduite de legile limbeĭ române. De aceea vedemŭ în *Monitorŭ*, în reviste, în ḑiare redactate de profesorĭ şi chiar de prelaţĭ, limba desfigurându-se din ḑi în ḑi după capriţiŭ, cu o obstinaţiune de cele maĭ cerbicóse. Instrăinaţĭ de poporŭ, mulţĭ din scriitoriĭ modernĭ nu vorŭ nicĭ să audă nicĭ să ţină în sémă de graiulŭ poporuluĭ; lorŭ li se pare că e maĭ dulce, maĭ nobilŭ, maĭ graţiosŭ, să ḑică *seceră* în locŭ de *secere, securā* în locŭ de *secure, suferă* în locŭ de *sufere, coperă* în locŭ de *copere* ş. c. l. Eĭ nu maĭ ţinŭ comptŭ de timpŭ saŭ de genŭ, nicĭ după cum vorbesce vulgulŭ; credŭ că este maĭ bine şi maĭ frumosŭ să ḑică: *eĭ lucrez* în locŭ de *eĭ lucrézā*, *eĭ face* în locŭ de *eĭ facŭ*, *legĭ nuoĭ* în locŭ de *legĭ nouĕ*, şi alte de aceste gâscănăriĭ carĭ ne aducŭ aminte de limba incroiabililorŭ (1) din opereta *Madame Angot*.

Ceea ce contribue a atrage saŭ a mărì numĕrulŭ proseliţilorŭ la şcóla numită a fonetismuluĭ purŭ şi neraţionatŭ este aparenţa înlesniriĭ de a scrie. Dar asemenea închipuită înlesnire póte óre să ne ducă ca să avemŭ o grafiă consecuentă? Evidentŭ că nu, fiindŭ-că chiarŭ în organele fonetiştilorŭ vedemŭ inconsecuenţe la totŭ pasulŭ: acelaşĭ cuvêntŭ, pe aceiaşĭ pagină, se vede scrisŭ în douĕ şi treĭ modurĭ. Decĭ întrebŭ: cu asemenea sistemă póte-se ḑice că amŭ avé o ortografiă? Căcĭ a pretinde că e totŭ una daca se va scrie *sunt, sînt*

(1) Caractere ridicole din Offenbach.

şi *sînt*, *gînd* şi *gând, pâne* şi *pîne*, este a despreţuì raţiunea umană, afirmândŭ că se scrie ortograficesce.

Până la 1860, când preşedintele nostru actualŭ, D-lŭ *Ion Ghica*, cu o simplă circulară, a promulgatŭ întroducerea alfabetuluĭ latinŭ în România, — când maĭ totŭ pe atuncia (mi se pare) unŭ prelatŭ în Ardélŭ scotea chiar cărţĭ de afurisenie asupra celorŭ ce arŭ părăsì literele cirilice, — eraŭ dóuĕ curente pentru modulŭ scrieriĭ nóstre cu literele latine : unulŭ dincolo de munţĭ, stabilitŭ de prea eruditulŭ nostru filologŭ şi commembru Cipariu, şi altulŭ dincóce în România propagatŭ de acela căruia i s'a înălţatŭ o statuă în faţa Universităţiĭ, neuitatulŭ nostru colegŭ I. Heliade. Despre curentulŭ din Moldova credŭ că nu merită nicĭ a se menţiona, fiind-că n'a putută forma nicĭ o opiniune, nicĭ o şcólă. Despre acelŭ din Bucovina ĭarăşĭ nu voiŭ menţiona, fiindŭ că elŭ s'a fostŭ circumscrisŭ numaĭ în provincia aceea, iar acuma şi acolo s'a abandonatŭ.

Până la epoca întroduceriĭ alfabetuluĭ, ḍicŭ, era dóuĕ şcóle ortografice : acea din Ardealŭ, purŭ etimologică şi sciinţifică, şi acea din România pe base maĭ multŭ eclectice, care, daca n'a putută forma o adevĕrată şcólă, dar a căpĕtatŭ mulţĭ proseliţĭ, carĭ şi până astă-ḍĭ se ţinŭ de ea. Până atuncia totŭ omulŭ care aspira să scrie bine, se punea să studieze sistemele gramaticale saŭ ortografice, dacă nu în şcólă, dar măcar acasă. Eŭ unulŭ am studiatŭ tóte sistemele: am cetitŭ tóte studiile filologilorŭ şi limbisticilorŭ noştri, tóte disertaţiunile şi cugetările lorŭ. Nicĭ Cipariu, nicĭ Maiorescu (Niţu), nicĭ Eliade, nicĭ Pumnu, nicĭ Laurianŭ, nicĭ Massimŭ, nu mi-aŭ scăpatŭ din vedere; şi dacă astă-ḍĭ am ceva convincţiunĭ limbistice, le datorescŭ studiilorŭ vieţiĭ mele întregĭ. Unŭ capriţiŭ saŭ o fantasiă maĭ curĕndŭ póte m'ar împinge să mĕ înscriŭ pentru o nóuă sectă religiósă decât m'ar îndupleca să-mĭ schimbŭ óre care convincţiunĭ limbistice.

Acuma însă, când tótă lumea trebue să scriă cu litere latine, şi când e vederatŭ că cineva, spre a scrie, trebue să se serve cu o ortografie óre-care, vinŭ o sémă de filologĭ saŭ filosofĭ carĭ ḍicŭ : «daţĭ şcólele de o parte, svîrliţĭ gramaticile josŭ, scrieţĭ cum vĕ place;

«facă-şĭ fie-cine regule şi sisteme, să scrie cum îĭ va plăcea, numaĭ «ideile să-şĭ esprime!» Eată adevĕrăta lege filologică modernă!

Acéstă şcólă, domnilorŭ, a adusŭ confusiunea cea mare între noĭ. După acéstă şcólă, şi după probele câte ne-a datŭ, publiculŭ se vede ademenitŭ să facă *anortografiă, cacografiă* saŭ *strîmbografiă*, iară nicĭ de cum ortografiă. Póte, cu tóte aceste, să esiste şi alte limbĭ cu carĭ să se învoiéscă principiile unorŭ asemenea filologĭ, póte că vre-odată vorŭ reuşì să facă numaĭ unŭ singurŭ *ai* în limba germană şi unŭ singurŭ *e* în cea francesă, póte vorŭ îndupleca nu numaĭ pe noĭ să scótemŭ pe *u* dar chiar pe Bismark să taie pe *k* din códa numeluĭ sĕŭ. Se potŭ tóte acestea, căcĭ lumea câte-odată adoptéză principiile cele maĭ ultra-revoluţionare şi maĭ excentrice. Dar óre noĭ, corpŭ savantŭ, suntemŭ chiemaţĭ să decretămŭ asemenea ideĭ cu dispreţulŭ raţiuniĭ şi alŭ logiceĭ? Noĭ, domnilorŭ, din ḍiua şi din momentulŭ când ne-amŭ decisŭ a ne servì de alfabetulŭ latinŭ, ne vedemŭ nevoiţĭ a ne conduce de o direcţiune, care nu póte să fie raţională fără base etimologice. Nu nevoia de a arĕta la lume că ne tragemŭ din Romanĭ trebue să ne conducă la asemenea pasŭ, dar nevoia de a scrie bine şi dreptŭ. Decĭ spre a scrie bine şi dreptŭ trebue a învĕţa ceva. Nu credŭ să fie nicĭ o limbă în lume pe care să o scrie bine orĭ şi cine fără să înveţe regulele şi legile eĭ ortografice şi fără să aibă idee de raţiunile etimologice carĭ se ţinŭ de natura eĭ. Dar cum? — ḍice-vorŭ domniĭ fonetiştĭ, — cum? Să silimŭ pe poporŭ să înveţe latinesce ca să pótă scrie? reviĭ la sistema etimologică care a condamnat'o maioritatea scriitorilorŭ? Nu, domnilorŭ! Suntemŭ maĭ toleranţĭ decât tótă lumea: să înveţe poporulŭ câtŭ de multŭ şi orĭ şi cum, să scrie lumea cum va voì şi va puté, dar să nu vie să ne céră nóuĕ testimoniŭ că a scrisŭ bine când a scrisŭ rĕŭ. Nu e de demnitatea corpuluĭ nostru de a pretinde că, cu unŭ votŭ, eliminândŭ pe *u* din scriere, amŭ resolvitŭ cestiunea ortografieĭ. Omulŭ care n'are ocasiune saŭ mijlóce ca să înveţe atâtŭ câtŭ să scrie ortograficesce, va scrie cum va puté; va puté ajunge chiar avocatŭ şi deputatŭ, scriindŭ fórte prostŭ, şi ḍicêndŭ *justiţiune* în locŭ de *justiţia*, *influenţiune* în locŭ de *influenţă;* acésta o vedemŭ adese;

dar acésta nu ne silesce pe noĭ să-ĭ dămŭ diplomă de capacitate sciinţifică.

Cunoscŭ unŭ bietŭ notarŭ de comună, care încă de când onor. nostru colegŭ Ion Ghică (la 1860), ca ministru, a promulgatŭ introducerea alfabetuluĭ latinŭ, — încă de atuncia îşĭ bate capulŭ să înveţe ortografia şi îşĭ face mereŭ întrebarea : pentru ce *c* alăturatŭ de *u* să facă *cu* iar nu *ciu?* pentru ce *g* cu *e* să facă *ge* iar *g* cu *a* să facă *ga?* Elŭ, pentru că nu póte să înţelégă raţiunile acesteĭ schimbărĭ, şi-a făcutŭ o ortografiă a luĭ, care nu se póte ḑice că nu e fonetică : scrie *chu, ghîndulŭ, chotul, chînd ghata* în locŭ de *cu, gândul, cotul, când* saŭ *gata.* In nenumĕrate rândurĭ m'am cercatŭ să-ĭ esplicŭ că acelŭ *h* care-lŭ pune înaintea luĭ *a, o, u,* e de prisosŭ, dară elŭ persistă a crede că maĭ bine a înţelesŭ elŭ decât alţiĭ circulara D-luĭ Ghica. Acum, după 25 de anĭ de practică, când îlŭ maĭ întâlnescŭ şi-lŭ întrebŭ cum scrie pe *g* şi *c* înaintea luĭ *a, o, u,* elŭ îmĭ respunde : «Totŭ aşa, după sistema fonetică, că-ĭ maĭ uşóră de învĕţatŭ.» Lucru curiosŭ însĕ! acestŭ ignorantŭ, căruia satulŭ îĭ ḑice *buche bătrână*, păstréză cu mare religiositate pe *ŭ*, fiindŭ-că aşa l'a apucatŭ din cărţile bătrâne, fiindŭ-că chiar în gura luĭ îlŭ simte, şi fiind-că nu simte nicĭ o greutate de a-lŭ scrie.

Terminŭ cu acéstă anecdotă, care, dacă nu e tocmaĭ academică, dar în alte corpurĭ deliberative este de modă, spre a vĕ puté convinge că pre câtŭ alte dificultăţĭ ortografice maĭ însemnate sunt încă pendente pentru discuţiunile nóstre, cestiunea luĭ *ŭ* este şi póte să remână cea din urmă. Când amŭ adoptatŭ provisoriŭ modulŭ grafieĭ nóstre, amŭ discutatŭ în destulŭ, raţiunile menţineriĭ luĭ s'aŭ produsŭ atuncia. Nu vĕdŭ aducêndu-se raţiunĭ noue din creieriĭ Minerveĭ, prin urmare nicĭ oportunitatea de a ne ocupa despre acésta.

D-lŭ *A. Romanŭ :* D-lŭ Maiorescu a vorbitŭ în cestiunea luĭ *ŭ* luândŭ argumente prea departe, şi totuşĭ a ocolitŭ cestiunea. Se aştepta ca să se desbată dacă *ŭ* se aude orĭ nu se aude. D-lŭ Maiorescu a vorbitŭ despre altele şi nu respunde la tóte argumentele carĭ se aducŭ pentru *ŭ*. Nu este cestiunea dacă *u* viŭ are să se scrie, pentrucă acésta e evidentŭ. D-lŭ Maiorescu citéză exemplulŭ germanŭ

Mut și *Muth*, și fără îndoială cestiunea nu este cum să se scrie *h*, ci dacă este a se scrie cu saŭ fără *h*.—Bine a observatŭ D-lŭ Maiorescu că cestiunea acésta este de grafie. — Legile fonetice ale limbeĭ române nu lasă să se ḑică *nație*, pentrucă arŭ trebuì să se ḑică saŭ нъціє saŭ *nață*. — D-lŭ Maiorescu cere libertate, ḑicêndŭ că cine nu vrea să audă pe *ŭ* să nu-lŭ scrie și că D-sa nicĭ nu-lŭ aude nicĭ nu-lŭ scrie; acesta nu e unŭ argumentŭ. Argumentulŭ adusŭ din deprinderile ḑiariștilorŭ D-sa nu-lŭ póte primì, pentrucă ḑiariștiĭ în mare parte nu aŭ învĕțatŭ gramatică; nu putemŭ noĭ să lăsămŭ a ni se impune modulŭ de scriere întrebuințatŭ de eĭ.

Când se scriea cu litere cirilice se vede, cu câtŭ mergemŭ maĭ departe îndărătŭ, că la finele cuvintelorŭ *ŭ* se scrie cu unŭ semnŭ care arată că era o literă acolo : омъ, în epoca maĭ veche se scriea chiar cu ȣ̆. În limba română nicĭ unŭ cuvîntŭ nu se póte termina decât în vocală.

D-lŭ Maiorescu ḑice că *u* finalŭ nu se aude, dar vomŭ vedé că acésta este o lege fonetică. Vocalele aŭ diferite sunete într'o anumită gradațiune : *a* are patru gradațiunĭ : I ca ъ, celŭ maĭ de josŭ sonŭ alŭ luĭ *a;* II *a* la începutŭ *alună*, capr*a;* III *a* cu accentŭ *aráre;* IV *a* în *arà*, gradulŭ celŭ maĭ tare căcĭ resistă și tociriĭ. Totŭ așa și *e : pĕrŭ, pere, sécere*, a *vedé. U* și *i* aŭ aceiașĭ natură și *i* va servì ca argumentŭ pentru *u:* avemŭ *i* scurtŭ în *florĭ*, *i* întregŭ în *inimă, i* accentuatŭ în *fire*, *adormíre*, *i* fórte accentuatŭ în *înflorì; ĭ* în *florĭ* se aude, și aci amŭ făcutŭ ortografia cum auḑimŭ; în *ciurŭ*, *giurŭ i* nu se aude și totŭ se scrie; de aceea Pumnulŭ avea dreptate, în exagerațiunea sa fonetică, scriindŭ *c̄urŭ*, *ḡurŭ*. Îndată ce noĭ amŭ întrodusŭ pe *i* după *c*, amŭ făcutŭ ortografie. În acestŭ casŭ *i* sună maĭ puținŭ de câtŭ *ŭ* finalŭ, și dacă amŭ admisŭ scrierea *ciurŭ, giurŭ* cu *i*, nu înțelegŭ pentru ce să nu admitemŭ pe *ŭ*. Grafia nu cere de locŭ pe *i* în acele cuvinte, și dacă într'unŭ locŭ se impune ortografia, trebue să o facemŭ și aiurea. D-sa nu admite ca asupra articoluluĭ maĭ póte fi discuțiune, dacă este *lu* saŭ *ul;* aceste sunt cestiunĭ peste carĭ sciința a trecutŭ.

D-sa crede că este indiferentŭ cum scriŭ jurnaliștĭ, scrie cum vorŭ

vrea; schimbarea în scrierea ḍiarelorŭ de peste Carpaţĭ, pe care a constatat'o D-lŭ Maiorescu, aŭ făcut'o ca lucru de speculă, spre a fi cetite ḍiarele lorŭ şi în România, căcĭ nimenĭ nu citesce aci ce se scrie în Ardealŭ şi vice-versa. În cestiunĭ de sciinţă ca acésta D-sa nu admite supunerĭ la vulgŭ. Sunt uniĭ pentru carĭ articolulŭ este *u*, *lupu* în locŭ de *lupulŭ*, şi a vĕḍutŭ chiar şi unŭ jurnalŭ scrisŭ în acestŭ felŭ.

Necesitatea ortografieĭ ni se impune. Cum să scriŭ cuvintele : *mălaiŭ*, *meiŭ*, *maiŭ*, căcĭ aci se aude numaĭ *mălaĭ*, *meĭ*, *maĭ*; dacă aci scriemŭ cu *ŭ*, nu este raţiune de a nu-lŭ scrie în *somnŭ*, *domnŭ*, unde se aude totŭ atâtŭ *ŭ* ca şi în *maiŭ* etc., şi pe care l'aŭ auḍitŭ şi l'aŭ scrisŭ ceĭ carĭ aŭ scrisŭ cu litere cirilice. Nu e cestiunea să dămŭ libertate cum să se scrie, pentru că toţĭ scriŭ cum vreaŭ, cestiunea este să dămŭ regulele uneĭ scrierĭ regulate şi corecte.

Ŭ finalŭ nu este mutŭ ca i în *cĭurŭ* şi *gĭurŭ*, ci elŭ se aude în cele patru 'grade de sunetŭ pe carĭ le-am arĕtatŭ maĭ susŭ : *ŭ*, *u*, *ú ù*. În loculŭ luĭ ъ nu amŭ scrisŭ altă literă de câtŭ *ŭ*, şi cu grafie amŭ făcutŭ şi ortografie.

Tóte argumentele aduse contra luĭ *u* de D-lŭ Maiorescu să baséză pe ideea că de astă-dată facemŭ numaĭ grafie; dar şi grafia trebue să fie raţională. Să se vaḍă că la flexiunĭ, atâtŭ la substantive câtŭ şi la verbe, *ŭ* are o însemnătate. Dacă scriemŭ *lupŭ*, *lupulŭ*, este fórte clarŭ atâtŭ pentru copiĭ câtŭ şi pentru străinĭ care e forma cuvintuluĭ şi care e articolulŭ.

Singurulŭ argumentŭ care maĭ rĕmâne contrarŭ luĭ *ŭ* este, că elŭ nu se aude; se aude însă maĭ multŭ de câtŭ *i*, şi dacă amŭ şterge pe *u* arŭ trebui să eliminămŭ şi pe *ĭ*. Pentru necesităţĭ gramaticale precum şi pentru că *ŭ* se aude de urechia fină a Românuluĭ trebue să-lŭ manţinemŭ în scriere; să-lŭ considerămŭ ca organicŭ în limba română şi ca necesarŭ pentru flexiunĭ, de aceea să-lŭ păstrămŭ în scrierea nóstră.

D-lŭ *B. P. Hasleŭ:* E greŭ a discuta evidenţa. Pentru ce să scrie? Pentru a se perpetua vorbirea şi nimicŭ maĭ multŭ. Ce e vorbirea? Combinaţiune de sonurĭ avêndŭ o semnificare. Scopulŭ

scrierii este fotografiarea vorbirii. Voltaire, personificaţiunea bunului simţŭ omenescŭ, a dişŭ «l'écriture c'est la peinture de la voix, «plus elle est ressemblante, meilleur elle est.» Orĭ când la unŭ poporŭ s'a întrodusŭ unŭ alfabetŭ, scrisórea era fonetică. La Francesĭ, când a începutŭ a se scrie s'a scrisŭ *fait, mais, aime,* carĭ se parŭ astă-dĭ scrise etimologicŭ, dar în evulŭ mediŭ s'a pronunţatŭ aşa precum sunt scrise. Germanulŭ scrise *Schule,* în evulŭ mediŭ se pronunţa cum e scrisŭ, fiind-că derivă de la latinulŭ *schola.* Modulŭ de scriere odată întrodusŭ a rĕmasŭ, iar limba s'a schimbatŭ şi prin acésta ortografia a devenitŭ nu etimologică ci istorică, tradiţională.

Românii se află în situaţia unuĭ poporŭ la care pentru întâia óră se întroduce unŭ alfabetŭ. Alfabetulŭ latinŭ nu ne dă tóte semnele de carĭ avemŭ trebuinţă pentru scrierea sunetelorŭ limbeĭ, de aceea suntemŭ nevoiţĭ să-lŭ modificămŭ după trebuinţele nóstre. Peste vre-o 500 de anĭ scrierea pe care noĭ o adoptămŭ astădĭ ca fonetică va fi etimologică. In poporŭ substantivele articulate nu se maĭ pronunţă nicăierĭ cu *l* la sfârşitŭ: nu *lupulŭ* ci *lupu.* Pe la aniĭ 1550 până la 1700, în cărţĭ şi manuscrise, găsimŭ pe *u* finalŭ adese orĭ. Acésta dovedesce că aşa se pronunţa pe atuncĭ, de aceea se scriea aşa, şi nu este nicĭ o raţiune de a-lŭ scrie şi astădĭ când nu-lŭ pronunţămŭ.

S'a dişŭ că ortografia fonetică este imposibilă, pentru că fie-care provincie arŭ întroduce în scriere particularităţile vorbiriĭ sale, şi pentru că altŭ-felŭ vorbescŭ clasele culte şi altŭ-felŭ cele de josŭ. Aşa arŭ fi, dacă fie-care limbă, pentru a deveni limbă naţională, nu arŭ fi adoptatŭ unŭ dialectŭ care a devenitŭ dialectŭ tipŭ, limbă naţională. Din dată ce limba tipică naţională este vorbită şi scrisă de o clasă cultă, există o normă stabilită pentru scriere. Dacă arŭ fi unŭ singurŭ omŭ care arŭ dice; *acestu omu privindu la vîrfulu acestuĭ monumentu,* amŭ scrie cu toţiĭ aşa.

Să scriemŭ totŭ d'auna pe *u* acolo unde se pronunţă; scriemŭ *boŭ, greŭ, noŭ* cu *ŭ*, pentru că aşa se pronunţă, şi scriemŭ *Ionescu, Stefănescu, Demetrescu,* fiind-că se pronunţă aşa; orĭ unde însă nu se pronunţă, nu avemŭ nevoie de a-lŭ scrie.

Inainte se invoca exemplulŭ limbeĭ francese şi englese, dicêndu-se că nu s'arŭ înţelege dacă s'arŭ scrie foneticŭ; astădĭ s'a constatatŭ că acésta este o gravă eróre, şi amêndouĕ acele naţiunĭ aŭ începutŭ a se gândì la scrierea fonetică, şi nicĭ nu este o raţiune de a nu se înţelege o limbă scrisă cu ortografia eĭ fonetică, când ea se înţelege vorbindu-se. Max Müller a scrisŭ o lucrare asupra aceste' cestiunĭ şi a publicat'o englezesce cu ortografie fonetică, şi este totuşĭ fórte uşorŭ de înţelesŭ.

S'a disŭ că fără *ŭ* nu se potŭ înţelege flexiunile şi s'arŭ încurca gramatica; dar gramatica nu stă în scrisóre ci în vorbire. Vorbimŭ gramaticesce pentru că o vorbire fără gramatică este imposibilă; totulŭ va fi clarŭ dacă în scrisŭ nu vomŭ face altŭ-ceva de câtŭ reproducerea vorbiriĭ. Când nu se fotografiéză vorbirea prin scriere, atuncĭ se încurcă gramatica.

In programa pentru adunarea datelorŭ privitóre la limba română D-sa a pusŭ cestiunea, dacă *u* finalŭ se pronunţă unde-va; a primitŭ până acum vre-o 200 de respunsurĭ, şi nicăirĭ nu i s'a respunsŭ că se pronunţă *omu lupu,* ci peste totŭ loculŭ *om, lup,* şi rĕspunsurile primite sunt din Moldova, Muntenia, Transilvania, Banatŭ. Mulţĭ dintre autoriĭ respunsurilorŭ n'aŭ înţelesŭ întrebarea şi aŭ respunsŭ că *u* se pronunţă, dândŭ exemple ca: «*omu acesta,*» neînţelegêndŭ unde este articolŭ şi unde nu.

Prin scrisóre nefonetică se încurcă gramatica, pentru-că gramatica este în limbă iar nu în scrisóre. In unele rĕspunsurĭ se constată că *u*, care nu se aude nicăirĭ în vorbire, se aude totuşĭ în cântece şi în mirărĭ, aşa într'unŭ cântecŭ poporalŭ se dice:

«De uimit ce suntu
«nu vĕd iarba pe pămêntu.»

Intr'altulŭ:

«Dragu mami mititelu
«mult e frumuşelu».

Adecă *u* se pronunţă numaĭ în cântărĭ şi mirărĭ. Cu câtŭ unŭ poporŭ este maĭ primitivŭ, cu atâtŭ elŭ cântă maĭ multŭ. Vreţĭ ca poporulŭ nostru să cânte totŭ-d'auna ca sălbaticiĭ?

In cestiunī de limbă ne interesézā poporulŭ nu teoriile individuale. Unŭ mare numĕrŭ din colegiī noștri ţinŭ la scrierea luī *ŭ;* poporulŭ însă l'a lăsatŭ, și în scriere l'aŭ lepădatŭ aprópe toţī scriitoriī și gazetariī chiar de peste Carpaţī. Va rămâné numaī Academia cu acestŭ semnŭ distinctivŭ în scrierea sa. *Ŭ* a existatŭ, a fostŭ unŭ străbunŭ venerabilŭ, dar a muritŭ. D-vóstră vreţī să-lŭ îmbălsămaţī și să-ī daţī viéţă cu orī ce preţŭ, elŭ însă nu mișcă, fiind-că nu maī are viéţă în graiulŭ viŭ alŭ naţiuniī.

Ședinţa se rădică, rĕmânĕndŭ ca discuţiunea să se urmeze și să se iea decisiune într'o altă ședinţă,

---

ȘEDINŢA DIN 11 MARTIE.

Președinţa D-luī *Em. Bacaloglu.*

Se comunică adresa Ministeruluī Instrucţiuniī publice cu Nr. 2862, prin care se anunţă că Ministerulŭ a luatŭ decisiunea de a se da Bibliotecei Academiei cărţile și manuscrisele provenite din donaţiunea Ubicini. — Se decide a se esprima viile mulţămirī ale Academieī către D-lŭ Ministru alŭ Instrucţiuniī.

Se comunică o scrisóre a D-eī Sofia G. Tomara prin care propune ca Academia să cumpere manuscrisulŭ traduceriī Apostoluluī în dialectulŭ macedo-românŭ de către reposatulŭ G. Tomara. — Cererea se trimete la Secţiunea literară.

ȘEDINŢA DIN 12 MARTIE.

Președinţa *P. S. S. Melchisedecŭ.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniī istorice, pentru ședinţa de la 7 Martie. — Se iea actŭ.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiunii literare, pentru şedința de la **11** Martie 1885, prin care se recomandă a se cumpĕra manuscrisulŭ traducerii Apostolului în dialectulŭ macedo-românŭ de către G. **Tomara** pentru suma de 1.000 leĭ. — Propunerea se aprobă şi se recomandă Comisiunii financiare.

D-lŭ *Aurelianu* anunță că, după înțelegerea ce a avutŭ cu D-lŭ *Porcius*, ca să se însărcineze a rĕspunde la discursulŭ sĕŭ de recepţiune, D-sa se află preparatŭ pentru orĭ-ce ḑi se va pune la ordinea ḑilei.

În urma propunerii Secțiunii istorice făcute prin procesulŭ verbalŭ de la 2 Martie, se decide a se tipări în *Anale* memoriulŭ D-luĭ *S. Fl. Marianŭ* deja cetitŭ în şedință publică.

Se presintă următórea propunere subscrisă de şépte membrĭ aĭ Secțiunii istorice: «Propunemŭ membru corespondentŭ alŭ Academiei «în Secţiunea istorică pe D-lŭ Eugen Schuyler, fostŭ ministru alŭ «Statelorŭ-Unite în România, autorulŭ cărții «Peter the great» care «dovedesce o cunoscință amănunțită a cronicarilorŭ Românĭ». — Punĕndu-se la votŭ prin bile, se primesce cu unanimitatea membrilorŭ presenţĭ.

În urma cererii D-luĭ *Alexandri*, se decide a se tipări în *Anale* raportulŭ D-luĭ *Barițŭ* asupra cercetărilorŭ sale istorice.

ŞEDINŢA DIN 13 MARTIE.

Preşedința D-luĭ *Em. Bacaloglu*.

D-lŭ *Hasdĕŭ* anunţă că D-sa, fiindŭ numitŭ raportorŭ generalŭ alŭ Comisiunii de 9, însărcinate cu cercetarea cărţilorŭ intrate la concursŭ

pentru marele premiŭ Năsturelŭ şi premiulŭ Eliade, este gata a-şĭ îndeplini sarcina orĭ când i se va cere.

Se decide ca pe a dóua ḑi la 9 ore a. m. să se pună la ordinea ḑileĭ.

D-lŭ Preşedinte depune budgetulŭ pe anulŭ viitorŭ proiectatŭ de Delegaţiune. — Se recomandă Comisiuniĭ budgetare.

D-lŭ *Bariţŭ* dă lectură raportuluĭ Comisiuniĭ pentru esaminarea lucrărilorŭ făcute de Delegaţiune în cursulŭ anuluĭ încetatŭ :

«*Onorabilĭ Domnĭ Colegĭ,*

«Comisiunea de treĭ exmisă de către D-Vóstră în persónele D-lorŭ *Ioanŭ Caragiani, Sim. F. Marianu* şi a subscrisuluĭ, cu însărcinarea de a-şĭ forma opiniunea sa şi a o presenta D-vóstră despre acele lucrărĭ ale Academieĭ şi ale Delegaţiuniĭ, căte se vědŭ comunicate în raportulŭ onor. domnŭ Secretarŭ generalŭ, pentru anulŭ academicŭ espiratŭ, — a simţitŭ în acéstă lucrare a sa greutate maĭ mare decât s'a putută prevedé la prima citire a unuĭ operatŭ atâtŭ de întinsŭ şi multŭ cuprinḑětorŭ. Acea greutate însă nu vine de airea, decât numaĭ din abundenţa materiilorŭ despre carĭ tractéză raportulŭ, cum şi din legătura strînsă pe care o aflămŭ între unele părţĭ cu celealalte, aşa că anevoie ne putemŭ apěra de repetiţiunĭ, pe carĭ însă le amŭ fi evitatŭ bucurosŭ, numaĭ spre a face economie de timpŭ în favórea atâtorŭ agende prevěḑute în programa sesiuniĭ actuale. Preste acéstă, Comisiuniĭ D-Vóstre i s'a părutŭ că în unele enunciaţiunĭ ale raportuluĭ a descoperitŭ şi óre-care umbră de pesimismŭ, pe care dînsa nu-lŭ împărtăşesce, ilŭ va semnala însă la loculŭ sěŭ.

«In titlulŭ ce se dă raportuluĭ ni se promitŭ informaţiunĭ numaĭ din anulŭ Academicŭ 1884—85, în realitate însă elŭ recapitutéză în câteva părţĭ ale sale o mulţime de lucrărĭ din alţĭ anĭ întreprinse de către acestŭ corpŭ academicŭ saŭ de către câţĭ-va membri aĭ sěĭ, ceea ce adauge fórte multŭ la claritatea informaţiunilorŭ sale şi facilitéză Academieĭ continuarea lucrărilorŭ pe viitorŭ.

«Acésta este impresiunea produsă asupra comisiunii D-vóstră prin raportŭ în totalitatea luĭ.

«Voindŭ să intrămŭ în cercetarea lucrărilorŭ şi măsurilorŭ desvoltate în cele cincĭ părţĭ principale ale raportuluĭ, maĭ întâĭ reflectămŭ la cele cuprinse în exordiulŭ sĕŭ, că avemŭ să ne felicitămŭ cu toţiĭ, că în urmarea nefastuluĭ incendiŭ din timpulŭ sesiuniĭ generale trecute, acea catastrofă a causatŭ o perdere cu totulŭ neînsemnată pentru Academie, ceea ce s'a constatatŭ pe deplinŭ prin raportulŭ comisiuniĭ biblioteceĭ.

«In câtŭ pentru colecţiunea numismatică, este şi acéstă comisiune de părere, că lipsa de spaţiŭ trebue să fie delăturată câtŭ maĭ curând prin cumpĕrarea unuĭ alŭ doilea armariŭ, cu atâtŭ maĭ vârtosŭ, că acea colecţiune se îmmulţesce necurmatŭ şi că pre câtŭ ajungŭ informaţiunile, adevĕratulŭ eĭ urzitorŭ, donatorŭ, şi, dacă e permisŭ a-ĭ ḑice, crescĕtorŭ, îşĭ are ca una din problemele principale ale vieţeĭ sale a înavuţì numismatica ţĕreĭ, aşa încât aceea se pótă servì ca una din fântânile principale ale istorieĭ statuluĭ românescŭ şi ale naţiuniĭ.

«Durerea nóstră la primirea scireĭ despre mutarea din viéţa pămîntéscă a distinsuluĭ filo-românŭ Ubicini o împărtăşescŭ nu numaĭ membriĭ acestuĭ corpŭ academicŭ, ci toţĭ adevĕraţiĭ Românĭ carĭ simtŭ pe fie care ḑi marea lipsă de amicĭ simpaticĭ şi sincerĭ luptătorĭ pentru înaintarea politică şi culturală a Românilorŭ. Să-ĭ urămŭ cu toţiĭ repausŭ eternŭ cu sufletele drepţilorŭ, şi recunoscinţa ce-ĭ datorămŭ să o impunemŭ şi urmaşilorŭ noştri.

«Partea I a raportuluĭ, întru care se constată ţinerea regulată a şedinţelorŭ sĕptămânale, este subîmpărţită în optŭ puncte, după cum unele cestiunĭ aŭ fostŭ pertractate în anumite şedinţe. Câte-va din acestea sunt a se lua la cunoscinţă, despre altele ni se daŭ informaţiunĭ indestulătóre în părţile celealalte ale raportuluĭ. Comisiunea D-vóstră se va oprì ceva numaĭ la p. I, întru care, din incidentulŭ propuneriĭ coleguluĭ nostru D-lŭ Alexandru Odobescu, de a se învita *Congresulŭ* internaţionalŭ de antropologia şi archeologia preistorică în *capitala* Românieĭ, se arată că s'a constatatŭ nesuficienţa mişcăriĭ lite-

rare și sciințifice în acéstă țéră, iară din acéstă causă s'a vĕḑutŭ neputința de a aduna aicĭ pe învĕțațiĭ Europeĭ și a-ĭ primi în modŭ demnŭ și onoratorŭ pentru țéră. Se adaugă maĭ departe, că Academia, în rĕspunsulŭ datŭ în cestiunea acésta Ministeruluĭ Instrucțiuniĭ publice, a atrasŭ tótă atențiunea guvernuluĭ asupra releĭ stărĭ de lucrurĭ în care s'arŭ afla țéra în privința sciințifică și asupra necesităţiĭ de a se da unŭ impulsŭ solidŭ studiilorŭ sciințifice în generalŭ și celorŭ privitóre la patria română în particularŭ.

«Fără a voi să tragemŭ la îndoială una singură aserțiune din acelŭ testimoniŭ, de altmintrelea întru tóte veridicŭ alŭ raportuluĭ, comisiunea arŭ fi doritŭ ca la acele observațiunĭ dureróse, carĭ între alte împrejurărĭ arŭ fi în stare a descuragia în locŭ de a îmbărbăta, să se fie numitŭ și unele cause cu totulŭ independente de voința națiuniĭ întregĭ, carĭ chiar și până în primulŭ pătrarŭ alŭ acestuĭ secolŭ aŭ ținut'o în locŭ pe calea cultureĭ în sensulŭ strictŭ alŭ cuvîntuluĭ, că însă îndată ce aŭ încetatŭ causele una câte una, acéstă națiune, deșteptându-se curând din somnolența de odinióră, a și apucatŭ calea progresuluĭ, uneorĭ și prea repede, când apoĭ s'aŭ comisŭ și câte o eróre grea, maĭ alesŭ în alegerea și întroducerea sistemelorŭ de învĕțămîntŭ, în cultivarea unilaterală și aprópe esclusivă a unorŭ ramurĭ anumite și în delăturarea aprópe totală a unorŭ sciințe totŭ așa de necesare și folositóre saŭ dóra în gradŭ și maĭ mare. Era de exemplu unŭ timpŭ, în care generațiunea de atuncĭ avea pasiunea de a învĕța câtŭ se póte maĭ multe limbĭ străine și pe acelea cât se póte maĭ rĕŭ, cu singura escepțiune de limba sa maternă, pe care nu o cultiva de locŭ, pentru că se afla în rătăcita și periculósa credință, că aceea se póte învĕța prea bine în casă și familie. Din sistema scolastică introdusă la 1864 studiulŭ limbeĭ române fusese eliminatŭ. și acelŭ exiliŭ tristŭ alŭ limbeĭ materne și naționale a duratŭ 11 anĭ, până când D-lŭ Ministru alŭ Instrucțiuniĭ publice din 1874—75, ne maĭ putêndŭ suferi acea tractare maĭ multŭ decât vitregă a limbeĭ, a întrodus'o prin decretŭ. Se înțelege prea ușorŭ că de la o generațiune eșită din șcóle fără a-șĭ fi învĕțatŭ limba maternă, nu se póte aștepta nicĭ o mișcare literară sănătósă românéscă,

iară prin puținele escepțiunĭ numaĭ cât sé confirmă regula. In alte timpurĭ tinerimea se îmbulzia aprópe numaĭ la unele cursurĭ juridice, iară alte sciințe, precum arŭ fi cele technice și afiliatele lorŭ, cum și medicina, le lăsaŭ pe séma străinilorŭ veniţĭ din tóte țările Europeĭ; în fine agronomia, acéstă condițiune principală a existențeĭ statuluĭ, era maĭ așa desprețuită ca și încălțămintea cunoscută cu nume de *opincă*. Ferice însă de acelŭ poporŭ ca și de orĭ-care individŭ ce-șĭ cunósce erorile, căcĭ erórea cunoscută însémnă jumătate îndreptare. Pe lângă acestea este bine să facemŭ neîncetatŭ studiŭ asupra nóstră și asupra popórelorŭ, ca să dicemŭ așa, de talia nóstră, pentru ca să ne convingemŭ despre două adevĕrurĭ, că dacă nu suntemŭ maĭ bunĭ, însă nicĭ maĭ rĕĭ decât alțiĭ; precum și că nicĭ unŭ poporŭ, numaĭ așa numĕrosŭ precum este alŭ nostru și aflându-se între condițiunĭ analóge, nu a făcutŭ în acelașĭ periodŭ de timpŭ progrese așa considerabile, precum se vĕdŭ în România. Din acestea încheiămŭ, că pre lângă o deligență maĭ încordată, o disciplină maĭ riguróså pre cât o sufere libertatea dreptŭ înțelésă, pe când lumea va scrie anulŭ 1900, Academia română nu va maĭ fi silită a constata nesuficiența mișcăriĭ literare și sciințifice, care astă-dĭ este în adevĕrŭ nesuficientă.

«Partea II din raportŭ cuprinde o serie lungă de informațiunĭ despre publicațiunile Academieĭ executate în anulŭ trecutŭ, cum și de cele carĭ aŭ începutŭ a se executa, dar din cause diverse nu s'aŭ terminatŭ.

«După ce s'aŭ pututŭ delătura piedecile pe carĭ secretariatulŭ le întimpinase maĭ înainte la publicarea Analelorŭ Academieĭ, maĭ alesŭ în ceea ce concerne partea technică și corecturele, împregiurarea că nicĭ o parte din acelea nu se află în întârdiare, póte servì corpuluĭ Academicŭ spre plăcuta sciință. Dacă comisiunea D-Vóstră arŭ avé să-șĭ maĭ descopere la loculŭ acesta vre-o altă dorință, aceea arŭ fi, ca și clasa literată a națiuniĭ să arate maĭ multŭ interesŭ pentru aceste publicațiunĭ ale Academieĭ, din carĭ singure se póte lua cunoscința autentică atâtŭ despre lucrările eĭ câtŭ și de modestele mijlóce carĭ-ĭ staŭ la disposițiune.

«Relativŭ la celealalte publicaţiunĭ enumĕrate în raportŭ sub 12 puncte, comisiunea e de părere, că o parte bună din ele ne póte servì spre adevĕrată satisfacţiune, pentru că ele ne daŭ totŭ atâtea probe nu numaĭ de deligenţa cu care Delegaţiunea şi secretariatulŭ aŭ înaintatŭ acele lucrărĭ, ci şi de nobilulŭ zelŭ cu care câţĭ-va domnĭ membri actualĭ şi corespondenţĭ aŭ ostenitŭ şi ostenescŭ neîncetatŭ întru câştigarea şi prepararea pentru publicaţiune atâtŭ de lucrărĭ propriĭ, câtŭ şi de documente istorice, descoperirĭ archeologice şi cărţĭ vechĭ necesare la studiarea limbeĭ nóstre şi a graduluĭ de cultură întru care se aflase naţiunea în cele din urmă treĭ secole ale vieţeĭ sale.

«Unŭ singurŭ inconvenientŭ pe care-lŭ întîmpină acéstă comisiune cu privire la publicaţiunile carĭ se facŭ deadreptulŭ din ordinulŭ Academieĭ şi cu spesele sale, crede dînsa că este obligată a-lŭ releva şi a-lŭ recomanda maĭ de aprópe atenţiuniĭ Domnieĭ vóstre, iară pe acela îlŭ află întru împrejurarea, că în cursulŭ anilorŭ s'aŭ votatŭ maĭ multe publicaţiunĭ a cărorŭ tipărire, începută şi continuată până la unŭ locŭ, s'a curmatŭ din vre-o causă saŭ alta, precum din lipsa de manuscripte purŭ şi simplu, saŭ din lipsa de o seriósă revisiune a lorŭ. Casurĭ de acestea obvinŭ anume la publicaţiunile trecute în raportŭ sub punctele 1, 3, 5, 7, 10. La p. 10 este şi secretariatulŭ de părere, că arŭ fi bine ca să se hotărască, dacă acéstă ediţiune (Viéţa S-lorŭ Varlaam şi Ioasaf) va trebuì să se continue în modulŭ cum s'a începutŭ orĭ nu.

«Comisiunea este de modesta părere, ca relativŭ la lucrărĭ a cărorŭ tipărire se decide a se face cu spesele Academieĭ, pe lângă mĕsurile prevĕḑute în regulamentŭ, să se pună şi alte regule precise, cu scopŭ de a evita orĭ-ce daună ce s'arŭ causa fondurilorŭ Academieĭ prin publicarea mancă, fragmentariă, întreruptă pe anĭ înainte a unorŭ lucrărĭ, carĭ numaĭ tipărite întregĭ potŭ să aibă vre-o valóre. Aşa arŭ fi de exemplu pentru multe casurĭ o regulă, ca tipărirea uneĭ lucrărĭ, fie aceea originală saŭ traducţiune, să se încépă numaĭ atuncĭ, când manuscriptulŭ se va afla depusŭ întregŭ în ar-

chivulŭ Academieĭ și după ce va fi supusŭ la revisiune de către secțiunea în alŭ căreĭ resortŭ cade acela.

«Tipăriturile semnalate la p. 2 pag. 3 și p. 11 pag. 5, se ieaŭ spre sciință ca unele, pentru carĭ spesele s'aŭ fostŭ votatŭ în sesiunea anuluĭ trecutŭ, de carĭ ne place a crede că Academieĭ nu-ĭ va păré rĕŭ nicĭ odată. Poesiile poporale culese de I. Jarnık și A. Bârsanŭ vorŭ da etnografilorŭ ocasiune de a studia maĭ de aprópe viéța, ca să dicemŭ așa sufletéscă, a uneĭ părțĭ considerabile a poporuluĭ românescŭ și puterea luĭ de resistență milenară în mijloculŭ atâtorŭ influențe de altă natură și adesea fórte violente. — «Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae orientalis etc.», adecă colecțiunea de documente, în alŭ cărorŭ secretŭ până maĭ de curênd arŭ fi fostŭ aprópe preste putință să străbată ochĭ de Românŭ, vorŭ servì spre a înavuți și totŭ-o dată a *corege* nu numaĭ istoria eclesiastică, ci și cea politică a Românilorŭ din țările Corónеĭ S-tuluĭ Stefanŭ, în unele epoce chiar și din statulŭ Românieĭ.

«In câtŭ pentru comunicările făcute în p. 12 alŭ publicațiunilorŭ, despre lucrarea cea mare asupra limbeĭ române, concepută și pusă pe cale de a se realisa de către **M. S. Regele**, augustulŭ și generosulŭ Președinte onorarŭ alŭ acestuĭ corpŭ academicŭ, acéstă comisiune se simte dispensată de a maĭ adăoga unŭ singurŭ cuvîntŭ după cele audite din graiulŭ distinsuluĭ nostru colegŭ alŭ d-luĭ *B. P. Hasdĕŭ*, în ședința publică ținută în 1(13) ale l. c., cum și după votulŭ cuprinsŭ asupra aceleĭ lucrărĭ în procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuniĭ literare, comunicatŭ în ședința publică din 8(20) ale l. c., cu care ocasiune Academia fu surprinsă de noŭ prin altă subvențiune grațiósă acordată acesteĭ lucrărĭ de către Maiestatea Sa pentru coperirea speselorŭ de tiparŭ.

«Dacă totușĭ Comisiunea ar voì ca să vĕ maĭ întrețină cu vre-o observațiune de ale sale la loculŭ acesta, apoĭ aceea arŭ fi numaĭ, că dînsa vede o analogie singulară între acéstă situațiune nóuă și fórte plăcută în care este pusă Academia și între cea definită de către Plinius junior din acea epocă fericită, întru care elŭ a pututŭ dice în senatulŭ Romeĭ despre principele sĕŭ, că acela pe lângă ce ser-

via ca modelŭ de viéța integră pentru generațiunea de atuncĭ, ținea totŭ-o dată în onóre pe cultivatoriĭ sciinţeĭ şi aĭ sapienţieĭ, îmbărbătândŭ pe toţĭ la lucrare şi făcêndŭ ca studiele să-şĭ reiee, sub conducerea sa, viéţă nóuă în patrie, după ce fuseseră odinióră şi timpurĭ, întru carĭ acelea eraŭ chiar şi exilate. «Quid? vitam, quid? mores «iuventutis quam principaliter formas! Quem honorem dicendi magi. «stris; quem dignationem sapientiae doctoribus habe! Ut sub Te spi- «ritum, et sanguinem et patriam receperint studia, quae priorum tem- «porum immanitas exiliis puniebat..... At Tu easdem artes in complexu «oculis, auribus habes» etc. (1)

«Aşa *Marele Etimologicŭ alŭ Românieĭ* va lua şi elŭ caracterulŭ uneĭ victoriĭ din cele maĭ strălucite, care se va câştiga sub conducerea Regeluĭ Preşedinte în contra unorŭ vrăşmaşĭ maĭ periculoşĭ decât orĭ-carĭ alţiĭ pe acestŭ pămîntŭ, carĭ sunt *nesciinţa şi recele indiferentismŭ cătră limba maternă.*

«Inaintândŭ la informaţiunile ample şi preţióse ale raportuluĭ cuprinse sub punctŭ 13, relative la publicarea colecţiunilorŭ şi lucrărilorŭ istorice rĕmase de la fericitulŭ Eudoxiŭ Hurmuzachi, membriĭ acesteĭ comisiunĭ sunt de credinţă, că la citirea atentă a lorŭ sufletele nóstre ale tuturorŭ s'aŭ umplutŭ cu prisosinţă de bucurie pentru atâtea tesaure scóse la lumină şi altele adunate totŭ cu acelŭ scopŭ, de a ne vedé odată istoria nóstră scrisă aşa, pentru ca să ne servéscă, cum amŭ ḑice, de *diplomă*, cu care acéstă naţiune să-şĭ ocupe loculŭ cuvenitŭ eĭ în concertulŭ popórelorŭ Europeĭ. Simţimŭ o adevĕrată fală naţională vĕḑêndu-ne într'unŭ restimpŭ abia de ḑece anĭ înavuţiţĭ cu colecţiunĭ atâtŭ de numeróse şi de o importanţă atâtŭ de mare, pre câtŭ puţinĭ dintre noĭ avuseră curagiulŭ a spera că vorŭ ajunge în viéţa lorŭ. Iară ceea ce ne póte înălţa sufletele şi maĭ multŭ este împrejurarea, că în interesulŭ istorieĭ nóstre ne întindŭ mână de ajutorŭ generosŭ atâţĭ bărbaţĭ eminenţĭ din alte staturĭ şi naţiunĭ, cărorŭ nu numaĭ acestŭ corpŭ academicŭ, dară şi celalalţĭ ómenĭ de litere aĭ naţiuniĭ le vorŭ fi totŭ d'a una recunoscĕtorĭ.

(1) Caii Plinii Caecilii Secundi Panegyricus c. XLVII.

«Acea recunoscinţă însă nu are să se mărginéscă numaĭ la atâta. Patrioţĭ eminenţĭ şi în parte colegĭ aĭ Academieĭ, în frunte cu venerabilulŭ şi iubitulŭ nostru alŭ tuturorŭ D-lŭ N. Kretzulescu, sunt aceia carĭ orĭ în ce statŭ alŭ Europeĭ primescŭ misiunĭ în interesulŭ patrieĭ lorŭ, preste totŭ caută şi află bărbaţĭ distinşĭ, cu alŭ cărorŭ ajutorŭ înmulţescŭ colecţiunile şi biblioteca Academieĭ.

«Întocma aceeaşĭ recunoscinţă propunemŭ a se vota D-lorŭ membri aĭ Comisiuniĭ însărcinate de către Guvernulŭ ţēreĭ cu publicarea tuturorŭ documentelorŭ, atâtŭ pentru economiile realisate la fondulŭ acelorŭ publicaţiunĭ, câtŭ şi pentru înţeleptele şi patrioticele mēsurĭ ulteriόre luate spre a continua cu publicarea de documente istorice, ceea ce se şi întîmplă, precum se arată la pag. 7 a raportuluĭ, şi anume relativŭ la istoria din evulŭ mediŭ, cu folosirea lucrărilorŭ istorice ale neobosituluĭ nostru colegŭ dr. M. Obedenaru, cum şi cu documentele din sec. XIV şi XV câştigate din archivele imperiale de la Moscva, altele din Polonia şi maĭ multe din Ungaria şi Transilvania.

«In p. III a raportuluĭ se dă sémă despre sumele puse de către ţéră la dispoşiţiunea Academieĭ pentru cercetărĭ şi explorărĭ sciinţifice. Restimpulŭ de câte-va lunĭ, trecute de la votarea şi respective încasarea acelorŭ sume, este multŭ maĭ scurtŭ decât să se pótă vedé preste totŭ resultatele practice ale acelorŭ cercetărĭ şi explorărĭ, carĭ presupunŭ studiŭ îndelungŭ, călĕtoriĭ împreunate cu destule greutăţĭ, corespondenţe, lucrărĭ prin archive, săpăturĭ ş. a. Intr'aceea art. 3 litera *b)* din statutele Academieĭ tocma la deslegarea unorŭ probleme ca acelea obligă în linia primă pe membriĭ Secţiuniĭ istorice, adecă «culegere de documente importante, maĭ alesŭ atingĕtóre de istoria «Românilorŭ, organisarea de misiunĭ pentru asemenea lucrărĭ, luarea «iniţiativeĭ pentru explorarea archeologică a ţĕrilorŭ române, încura-«giare, premiare,» întocma precum se cere sub lit. *c* şi de la Secţiunea sciinţifică.

«Intr'aceea totuşĭ folosulŭ practicŭ şi salutarŭ din misiunĭ ca cea de la Moscva şi Petersburg, şi maĭ alesŭ ca cea de la Paris, şi cea din Ungaria din anulŭ 1879, s'aŭ arĕtatŭ şi până acum, între altele,

prin dóuě scrierī istorice instructive, intrate pe anulŭ acesta la concursŭ. Alte folóse carī se aştéptă de aicī potŭ să urmeze ca de sigurŭ, numaī după ce colecţiunile şi alte resultate ale explorărilorŭ vorŭ eşì de sub presă, ca să ajungă în mânile publiculuī literatŭ.

«Pentru fericita restabilire aprópe întrégă a preţióseī colecţiunī din museulŭ botanicŭ întemeiatŭ de către colegulŭ nostru D-lŭ Dr. D. Brândză, avemŭ să ne felicitămŭ cu toţiī, nu numaī D-sa, şi să cunóscemŭ că sumuşóra pusă spre acelŭ scopŭ la disposiţiune a fostŭ întrebuinţată de nu se póte maī bine. Din relaţiunea d-luī colegŭ Brândză se va cunósce starea colecţiunilorŭ de sub a sa direcţiune.

«In câtŭ pentru resultatele dotaţiuniī Museuluī de antichităţī cu 10000 de leī din partea statuluī, pentru ca acea sumă să fie întrebuinţată sub controla Academieī, ne place a crede că, maī vârtosŭ după ce se vorŭ termina şi explorările de la Adam Clissi, Academia ca şi publiculŭ va avé ocasiune de a se informa despre acelea în tótă regula.

«Cu privire la resultatulŭ concursurilorŭ, specificate în partea a IV-a a raportuluī, pentru cele treī premiī, adecă marele premiŭ Năsturelŭ de 12000 şi cele dóuě ale statuluī de câte 5000 leī, rĕmâne ca să se pronunţe comisiunea de 9 membri, alésă din sesiunea trecută, şi să decidă voturile D-vóstre, conformŭ litereī testamentuluī, pentru unulŭ, şi cu provocare la art. 95 din regulamentŭ pentru celealalte dóuě premiī

«Dacă arŭ avé să observe ceva şi acéstă comisiune la resultatulŭ concursuluī, arŭ fi numaī ca să regrete şi dînsa, că pentru premiulŭ Lazărŭ nu a intratŭ nicī unŭ *«studiŭ asupra agricultureī, industrieī şi comerciuluī în România»*. Academia nicī odată nu arŭ fi pututŭ alege şi pune la concursŭ o temă de unŭ interesŭ maī generalŭ, de o importanţă maī mare şi vitală, care să merite maī multŭ a trage asupră-şī atenţiunea încordată a economiştilorŭ, pentru ca să fiă tractată şi desvoltată din punctŭ de vedere *sciinţificŭ* şi totŭ-o-dată *practicŭ*. Intru o epocă pre când, atâtŭ în România câtŭ şi în staturile limitrofe, crisa economică se putea prevedé prea bine şi când ea ameninţa să céră victime nenumĕrate, s'arŭ fi credutŭ că acelŭ studiŭ

pusŭ de cătră Academiă la concursŭ va provoca o nobilă rivalitate între bărbaţiĭ competenţĭ în materiă.

«In p. V din raportŭ se dă sémă despre îmmulţirea, pe câtŭ neaşteptată pe atâta şi fórte îmbucurătóre, a diverselorŭ colecţiunĭ ale Academieĭ. După ce însă tóte acelea colecţiunĭ, intre carĭ la loculŭ întâiŭ stă biblioteca şi numismatica, aŭ apucatŭ a fi cercetate şi verificate după actele respective de către Comisiunea biblioteceĭ, alŭ căreĭ raportŭ. este cunoscutŭ, acilea remâne numaĭ ca comisiunea de treĭ să se refere la coprinsulŭ aceluia, precum şi ca să-şĭ unéscă votulŭ sĕŭ cu alŭ secretariatuluĭ şi alŭ Delegaţiuniĭ pentru dotarea Academieĭ cu unŭ localŭ care să corespundă pe vécurĭ înainte la trebuinţele sale.

«Între altele, raportulŭ promite în epilogulŭ sĕŭ, că Delegaţiunea va veni cu propunerĭ înaintea D-vóstră cu scopŭ de a cere ca să fie satisfăcute şi unele trebuinţe ale serviciuluĭ internŭ alŭ Academieĭ. Comisiunea, ne voindŭ a prejudeca nicĭ în cestiunĭ de acestea, crede că este bine să se aştepte acele propunerĭ ale Delegaţiuniĭ.

«Cu cercetarea operaţiunilorŭ caseĭ Academieĭ fiindŭ însărcinată o altă Comisiune, D-vóstră veţĭ binevoi a vĕ informa despre resultate din raportulŭ aceleia.

«Pentru acéstă Comisiune maĭ remâne numaĭ că, resumândŭ acestea apreţiărĭ ale sale făcute asupra celorŭ cuprinse în raportulŭ Secretaruluĭ generalŭ, să propue Academieĭ, precum şi face.

«1. Ca să se esprime de cătrĕ D-vóstră, D-lorŭ colegĭ, în procesu verbalŭ, mulţămirea colegială pentru diligenţa şi modulŭ cu care Delegaţiunea academică a condusŭ în decursulŭ anuluĭ afacerile Academieĭ.

«2. Ca propunerile făcute de cătrĕ dînsa, cu scopŭ de a înainta tóte afacerile Academieĭ, să se iea în de aprópe consideraţiune, pre câtŭ acelea n'aŭ apucatŭ a fi discutate şi terminate până acuma.

«3. Ca în privinţa tipăriturilorŭ carĭ se facŭ cu spesele Academieĭ să se iea măsurĭ maĭ riguróse în sensulŭ celorŭ observate în acestŭ raportŭ.

«4. Totŭ aşa să se caute modulŭ maĭ eficace ca din cărţile tipărite cu spesele Academieĭ să se desfacă unŭ numĕrŭ maĭ considerabilŭ.»

Deschiḑêndu-se discuţiunea, D-lŭ *Sion* observă că plenulŭ nu este în numĕrŭ spre a puté vota conclusiunile propuse prin raportulŭ Comisiuniĭ.

D-lŭ *Quintescu* încă cere a se lua vre-o mĕsură în contra neregularităţiĭ unora din membri. Arată că erĭ optŭ din membriĭ Secţiuniĭ literare aŭ subscrisŭ o invitaţiune de a se afla astă-ḑĭ la $^1/_2$ după 12, şi astă-ḑĭ abĭa 5 aŭ venitŭ la şedinţă.

D-lŭ *Caragiani* ḑice, că dacă la deschiderea şedinţeĭ aŭ fostŭ faţă numĕrulŭ regulamentarŭ alŭ membrilorŭ, aceĭ ce acuma lipsescŭ se potŭ considera ca abstinuţĭ, prin urmare ceĭ ce remânŭ potŭ vota, şi votulŭ, dacă se va da cu unanimitate, arŭ fi fórte legalŭ.

D-lŭ *Romanŭ* află că ideea acésta arŭ forma unŭ rĕŭ precedentŭ, căcĭ s'arŭ puté decide cu 5—6 voturĭ mĕsurĭ de mare importanţă carĭ s'ar desaproba de marea majoritate.

D-lŭ *Poni* susţine părerea D-luĭ *Caragiani.*

D-lŭ *Bariţŭ* obsérvă, că în casulŭ de faţă crede că ar trebui să fiă presentŭ neapĕratŭ D-lŭ Secretarŭ generalŭ, fiindŭ-că Comisunea rĕspunde anume la lucrarea sa; şi arŭ fi necuviinciosŭ chiar ca să se iea decisiunĭ cu 9 voturĭ a membrilorŭ presenţĭ.

D-lŭ *Sion* crede că inconvenientulŭ nu se va puté înlătura, până nu se va da o sancţiune articoluluĭ 4 din regulamentŭ; şi pentru acésta se reservă a propune modificarea aceluĭ articolŭ.

ŞEDINŢA DIN 14 MARTIE.

Preşedinţa *P. S. S. Episcopuluĭ Melchisedecŭ.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ literare, pentru şedinţa de la 14 Martie. — Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ.

Se punŭ la ordinea ḑileĭ conclusiunile raportuluĭ comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea lucrărilorŭ de peste anŭ. Punctulŭ 1 şi 2 din aceste

conclusiunĭ se aprobă fără discuţiunĭ; punctulŭ 3, privitorŭ la tipăriturile Academieĭ începute şi neterminate, se aprobă după esplicările date de D-lŭ Secretarŭ generalŭ.

Dândŭ aceste esplicărĭ, D-lŭ Secretarŭ generalŭ amintesce că în raportulŭ generalŭ presentatŭ la deschiderea sesiuniĭ s'a arĕtatŭ situaţiunea în care se găsescŭ aceste lucrărĭ. Ele sunt de treĭ categoriĭ: cele d'intâiŭ, precum tipărirea Psaltiriĭ luĭ Coresi, partea II-a, fiindŭ în sarcina D-luĭ *Hasdĕŭ*, nu s'a terminatŭ încă fiindŭ întreruptŭ cu lucrarea Etimologiculuĭ, dar a luatŭ angajamentulŭ că până la viitórea sesiune va termina şi va tipări glosarulŭ cu care trebue să încheie lucrarea; asemenea lucrarea vieţeĭ luĭ Varlaam, care este în sarcina D-luĭ *Odobescu*, care a remasŭ îndărătŭ, şi care probabilŭ după o nóuă invitaţiune din partea Academieĭ, se speră că o va continua. De a doua categorie vine tipărirea *Ţĕranulŭ românŭ*, care încă nu s'a esecutatŭ, din causă că autorulŭ, fiindŭ prea ocupatŭ ca secretarŭ generalŭ alŭ Ministeruluĭ instrucţiuniĭ, n'a avutŭ timpŭ săşĭ revadă opera spre a o puté pune sub presă. Acuma însă, fiindŭ uşuratŭ de acea sarcină, speră că va avé ţimpŭ să o revadă, şi cartea va eşi maĭ bine completată. De a treia categorie este tipărirea traducerilorŭ de autorĭ clasicĭ: la rândŭ arŭ veni tipărirea luĭ Erodotŭ, dar după conclusulŭ luatŭ de Academie de a nu se tipări până ce traducĕtorulŭ nu va depune manuscrisulŭ a patru cărţĭ, lucrarea nu se póte pune pe cale de execuţiune.

După aceste lămurirĭ se adoptéză tóte conclusiunile raportuluĭ.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ raportulŭ Comisiuniĭ de 9, pentru premiarea cărţilorŭ venite la concursŭ şi maĭ mulţĭ din membri arĕtândŭ că trebue să se ducă spre a lua parte la serbarea aniversăriĭ proclamăriĭ regatuluĭ, se decide ca a doua ḑi să se ţie şedinţă iarăşĭ de diminéţă spre a se asculta raportulŭ D-luĭ *Hasdĕŭ*.

D-lŭ *Babeşŭ* dă lactură raportuluĭ Comisiuniĭ financiare, care referéză că cheltuelile s'aŭ găsitŭ făcute după acte justificative şi că din previsiunile budgetare a resultatŭ unŭ escedentŭ de 17277 leĭ:

«*Domnilorŭ Colegĭ,*

«Comisiunea însărcinată de D-vóstră cu esaminarea compturilorŭ eserciţiuluĭ anuluĭ espiratŭ, terminându-şĭ lucrarea, are onóre a supune apreţiăriĭ D-vóstre resultatulŭ.

«Comisiunea a avutŭ în vedere pe de-o parte budgetulŭ votatŭ de adunarea generală din 1884 (pag. 116—119 a Analelorŭ), iar de altă parte espunerea situaţiuniĭ financiare, presentată de Comptabilitate sub 16 Februarie, provisormente, şi sub 10 Martie, finalmente.

«După cea d'întâiŭ, din suma incasărilorŭ prevĕḑute de leĭ 135,552, până la începerea sesiuniĭ s'aŭ fostŭ realisatŭ leĭ 119,525 şi banĭ 90, remânêndŭ la 4 articolĭ unŭ restŭ neîncasatŭ de leĭ 16,026 şi banĭ 10, şi anume :

«1. din subvenţiunea de la Statŭ, leĭ 7500, carĭ n'aŭ fostŭ încasaţĭ din causă că casieria nu era în lipsă de numerarŭ ;

«2. din fondulŭ Nasturelŭ-Herĕscu leĭ 7302, banĭ 50, carĭ nu se încasaseră din causă că terminulŭ pentru respunderea arendeĭ avea să urmeze de la 23 Februarie a. c.;

«3. din fondulŭ economiilorŭ leĭ 744 şi banĭ 50, cu care sumă vînḑarea publicaţiunilorŭ n'a atinsŭ suma prevĕḑută în budgetŭ, şi care sumă prin urmare va fi a se şterge din veniturile acestuĭ anŭ;

«4. din avansulŭ de leĭ 4000, ce s'a făcutŭ tipografuluĭ, şi din care unŭ restŭ de leĭ 479, banĭ 10, a remasŭ neachitatŭ până la proxima răfuială cu dînsulŭ.

«Acésta era situaţiunea încasărilorŭ până la deschiderea sesiuniĭ. D'atuncĭ, după raportulŭ finalŭ alŭ comptabilităţiĭ, s'aŭ maĭ încasatŭ: restulŭ din subvenţiune de la statŭ, cu leĭ 7500, (maĭ sus sub 1) şi din arenda moşiilorŭ Năsturelŭ şi Lămotescĭ *una jumătate*, adecă leĭ 3651 şi banĭ 25; astŭ-felŭ cea-laltă jumătate de leĭ 3651 şi banĭ 25, precum şi restulŭ de leĭ 479, banĭ 10, din avansulŭ tipografuluĭ, (maĭ sus sub 4), in totalŭ suma de leĭ 4130 şi banĭ 35, remânêndŭ a fi trecuţĭ în saldulŭ anuluĭ ce urméză.

«După atinsele nóue incasărĭ, situaţiunea finală a anuluĭ este la incasărĭ de leĭ 130,677 şi banĭ 15, care sumă, cu espusulŭ restŭ de

leĭ 4130 și banĭ 35, și cu ceĭ 744 leĭ și banĭ 50, scădĕmîntŭ la vîndarea de publicaţiunĭ, dă suma totală a prevederilorŭ în budgetŭ la veniturĭ, de leĭ *135,552*, *banĭ 10*.

«Privindŭ cheltuelele, acestea aŭ fostŭ votate în budgetulŭ anuluĭ cu leĭ 121,148 și banĭ 20. Din acéstă sumă până la deschiderea sesiuniĭ s'aŭ cheltuitŭ leĭ 103,572 și banĭ 5, remânêndŭ necheltuiţĭ leĭ 17,576, banĭ 15, fără ca nicĭ unulŭ din articoliĭ budgetuluĭ cheltuelelorŭ să fi fostŭ întrecutŭ.

«Escedentulŭ prin urmare, care în budgetŭ se prevĕduse numaĭ cu cifra de leĭ 426, banĭ 5, adăogându-ĭ agiulŭ auruluĭ vîndutŭ, leĭ 1075, banĭ 25, și partea maĭ sus arĕtată necheltuită de leĭ 17,576, banĭ 15, apare în totalŭ cu leĭ 19,077 și banĭ 45. Dar din acestŭ escedentŭ trebuindŭ scădută ca ne maĭ realisabilă în acestŭ anŭ suma maĭ sus arĕtată (sub 3) de leĭ 744, banĭ 50, remâne adevĕratulŭ escedentŭ, până la deschiderea sesiuniĭ, de leĭ 18,332, banĭ 95.

«De la deschiderea sesiuniĭ încóce și până la încheiarea anuluĭ financiarŭ, raportulŭ finalŭ alŭ comptabilităţiĭ ne presentă încă cheltuelile la 5 articolĭ, de leĭ 2055 și banĭ 90, care sumă scădêndu-se din maĭ sus arĕtatulŭ escedentŭ de leĭ 18,332, banĭ 95, escedentulŭ finalŭ remâne de leĭ *16,277* și banĭ *5*. — Acestŭ escedentŭ se va inscrie la budgetulŭ pe 1885—86.

«La fondulŭ publicaţiunilorŭ istorice (Hurmuzachi) situaţiunea este, după ambele raporturĭ și cărţile contabilităţiĭ, precum urméză:

La încasărĭ . . .	leĭ	31,716, banĭ	20.
La cheltuelĭ . . .	»	31,640, »	30.
Restŭ în numerarŭ :	»	75 »	90.

Fondulŭ in efecte publice de leĭ 24,000 este intactŭ.

«Se observă, că din publicaţiunĭ, pe lângă partea II-a apărută din tomulŭ alŭ IV-lea de Documente, și tomulŭ alŭ III-lea din Fragmente, maĭ sunt tipărite peste 100 cóle din suplimentele cuprindĕtóre de documente din Francia și aprópe întregŭ tomulŭ alŭ IV-lea din Fragmente.

«Se observă maĭ departe că avemŭ conturĭ nelimpedite cu librarulŭ Socec până și despre cărţĭ primite de la Ministerŭ, maĭ nainte

de a se da aceste publicațiunĭ în îngrijirea Academieĭ; din care causă acéstă Comisiune vĕ face propunerea: să binevoițĭ a însărcina pe D-lŭ Comptabilŭ, ca câtŭ se póte maĭ curând, să ne reguleze socotelile, cu preferință cele maĭ vechĭ, cu numita librărie.

«Fondurile Academieĭ, nouĕ la numĕrŭ, aflătóre la Casa de depunerĭ și consemnațiunĭ, se constată în suma de leĭ 532,750; adăogândŭ acestora încă fondulŭ Craiovénŭ în efecte, de leĭ 7850, cifra fondurilorŭ dece in efecte publice, este de leĭ 540,600; iar maĭ adăogândŭ, cum s'a făcutŭ anŭ, și capitalulŭ în efecte publice de leĭ 24,000 alŭ publicațiunilorŭ Hurmuzachiane, totalulŭ fondurilorŭ unŭ-spre-dece în efecte publice este de leĭ 564,600.

«In darea de sémă de acum unŭ anŭ, tóte aceste fondurĭ presentaŭ cifra de leĭ 550,600; prin urmare ele astă-dată ne presintă unŭ crescĕmîntŭ de leĭ 14,000. Acestŭ crescĕmîndŭ ni se esplică ca provenindŭ din capitalisarea unorŭ premiĭ și dobândĭ, carĭ s'aŭ inscrisŭ:

«1. la fondulŭ Lazărŭ cu leĭ 6250; 2. la fondulŭ Heliade cu leĭ 6250; 3. la fondulŭ Cuza cu leĭ 1000; 4. la fondulŭ Anastasie Fĕtu cu leĭ 500.

«Scriptele comptabilitățiĭ le-amŭ găsitŭ în deplină regulă.

«Numerariulŭ caseĭ, arĕtatŭ în raportulŭ finalŭ ca de leĭ 14,016 și banĭ 65, visitândŭ chiar astă-dĭ cassa D-luĭ comptabilŭ, l'amŭ constatatŭ esactŭ.

«De asemenea amŭ constatatŭ esistența a 21 recipise ale Caseĭ de depunerĭ și consemnațiunĭ, despre efectele publice depuse, ce compunŭ maĭ sus arĕtatele fondurĭ de leĭ 564,600.

«In fine amŭ maĭ găsitŭ și alte 2 recipise despre valórea de leĭ 7200, ce constitue garanția D-luĭ Casierŭ.

«Incheiămŭ rugându-vĕ, Domnĭ Colegĭ, să bine voițĭ a lua actŭ de acéstă situațiune și a încuviința conclusiunile acestuĭ raportŭ».

«Bucurescĭ 14 Martie 1885.

Gr. Stefănescu *V. Babeșŭ.* Raportorŭ.»

Academia, luândŭ actŭ, aprobă conclusiunile acestuĭ raportŭ.

La ordine fiindŭ propunerea Secțiuniĭ literare relativă la subiectulŭ de propusŭ pentru premiulŭ Heliade în anulŭ 1888, și care pórtă ca titlu: «Nunta la Românĭ, studiŭ istorico-etnograficŭ comparativŭ,» D-lŭ *Maniu*, luândŭ cuvîntulŭ, dice că subiectulŭ propusŭ nu i se pare purŭ literarŭ ci maĭ multŭ istoricŭ; de aceea propune ca să se întórcă lucrarea la Secțiune spre a venì cu unŭ altŭ subiectŭ care să corespundă maĭ bine la ideea pentru care s'a instituitŭ premiulŭ.

D-lŭ *Sion* respunde, că în sînulŭ Secțiuniĭ D-sa a propusŭ ca subiectŭ «Femeea română în tóte treptele sociale», iar D-lŭ Negruzzi «Teatrulŭ popularŭ românŭ», carĭ însă n'aŭ pututŭ căpĕta votulŭ majorităţiĭ, și de aceea s'a adoptatŭ acelŭ propusŭ de D-lŭ *Hasdĕŭ*. Crede însă că Secțiunea n'ar fi gelósă până într'atâta în câtŭ să crédă că o nóuă propunere, făcută de alțĭ membri afară din sînulŭ eĭ, i-ar atinge demnitatea. Orĭ care altŭ membru, din orĭ-care Secțiune, în plenŭ póte să propue unŭ altŭ subiectŭ și elŭ va fi bine venitŭ de va fi aprobatŭ de majoritate.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* dice că după art. 28 fie-care secțiune are dreptŭ de a face propunerĭ pentru premiĭ, dar că plenulŭ nu póte să impună uneĭ secțiunĭ unŭ subiectŭ de premiŭ, elŭ póte să nu priméscă acelŭ subiectŭ, dară atuncĭ trimite chestiunea din noŭ la secțiune pentru a venì cu o nóuă propunere.

După maĭ multe discuțiunĭ se pune la votŭ propunerea Secțiuniĭ literare și se adoptéză.

ȘEDINȚA DIN 15 MARTIE.

Președința *P. S. S. Ep. Melchisedecŭ*.

D-lŭ *Urechiă* face următórea propunere, susținută de D-niĭ *Babeșŭ*, *Alecsandri*, *Papadapolŭ-Calimachŭ*, *Quintescu*, *Sion*: «Alegerea subiec- «telorŭ de pusŭ la concursŭ pentru premiile literare, să se facă în «viitorŭ de ambele secțiunĭ filologice și istorice întrunite.»

D-lŭ *Hasdĕŭ*, ca raportorŭ alŭ Comisiuniĭ premiilorŭ, citesce raportulŭ generalŭ asupra lucrărilorŭ Comisiuniĭ, din care se vede că Comisiunea a decisŭ:

1. Premiulŭ Heliade-Rădulescu să se dea D-luĭ N. Densuşianu, pentru care decisiune aŭ fostŭ şése bile albe din şépte votanţĭ.

2. Pentru marele premiŭ Năsturelŭ-Herĕscu a fostŭ în Comisiune o majoritate negativă, astŭ-felŭ că opera D-luĭ Dr. Petrescu a obţinuţŭ numaĭ treĭ bile albe din şépte votanţĭ. Comisiunea a decisŭ apoĭ să se citéscă în plenŭ:

1. Darea de sémă a D-luĭ *Dr. Brândză* despre lucrările D-lorŭ Cobălcescu şi Dr. Petrescu,

2. Darea de sémă a D-luĭ *Bariţŭ* despre opera D-luĭ N. Densuşianu, şi,

3. Darea de sémă cea sintetică a D-luĭ *Hasdĕŭ*.

Conformŭ acesteĭ decisiunĭ se dă cetire raportuluĭ D-luĭ *Bariţŭ* asupra scrieriĭ D-luĭ Densuşianu şi raportuluĭ sinteticŭ alŭ D-luĭ *Hasdĕŭ* care cuprinde apreţierile sale propriĭ asupra scrierilorŭ presintate la premiile acestuĭ anŭ.

D-lŭ Preşedinte, spre simplificarea discuţiuniĭ, întrébă dacă este cine-va care să céră cuvîntulŭ pentru a susţiné premiarea uneia din cele 12 cărţĭ afară de cele dóuĕ recomandate de Comisiune.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice, că în cuvintele D-luĭ Preşedinte este o mică neexactitate: Comisiunea nu recomandă pe nimenĭ pentru marele premiŭ Năsturelŭ. Comisiunea a deliberatŭ multŭ şi a decisŭ în majoritate să nu se dea nimănuĭ; acésta se vede şi din raportulŭ generalŭ în care se spune că scrierea D-luĭ Petrescu a fostŭ susţinută numaĭ de o minoritate de 3 voturĭ din 7, pentru a fi recomandată premieriĭ. D-lŭ *Hasdĕŭ* recomandă numaĭ de la sine premiarea acesteĭ scrierĭ cu premiulŭ de 12000 leĭ. La plenŭ Comisiunea propune spre premiare numaĭ scrierea D-luĭ Densuşianu pentru premiulŭ Heliade. Dacă vre unulŭ din plenŭ arŭ cere să se premieze şi o altă scriere afară de cea propusă, trebue să facă propunere.

D-lŭ *Sion* găsesce, că e tristŭ că Comisiunea n'a putută să propue nicĭ o scriere pentru marele premiŭ Năsturelŭ. După testamentŭ

și regulamentŭ premiulŭ *trebue* să-lŭ dămŭ. Dacă toțĭ membriĭ Comisiuniĭ eraŭ de față s'arŭ fi putută recomanda cu majoritate o scriere și pentru acestŭ premiŭ. Din acéstă causă D-sa nu este de idee a se înlătura cartea D-luĭ Petrescu, din causă că nu a obținutŭ majoritate în Comisiune.

D-lŭ *Quintescu:* Când s'a decisŭ ca Comisiunea premiilorŭ să fie compusă din 9 membri, acésta s'a făcutŭ cu scopŭ ca fie-care Secțiune să fie representată prin treĭ membri. D-sa se miră pentru ce nu s'a înlocuitŭ D lŭ *Bacaloglu,* după ce a declaratŭ că nu va lua parte la lucrările Comisiuniĭ. Acésta a fostŭ o greșală. D-sa cere să se citéscă tóte rapórtele, ca să scimŭ cum s'a aprețiatŭ fie-care carte, cu atâtŭ maĭ multŭ cu câtŭ D-lŭ *Hasdĕŭ,* în raportulŭ sĕŭ generalŭ, se raportéză la D-lŭ *Dr. Brândză.* D-lŭ *Hasdĕŭ* a făcutŭ o inovație, fiindŭ că norma îndatinată era ca membriĭ comisiuniĭ să raporteze asupra cărțilorŭ cu carĭ eraŭ însărcinațĭ și raportulŭ generalŭ să resumeze aceste rapórte, espunêndŭ lucrările Comisiuniĭ. D-lŭ *Hasdĕŭ* însă a luatŭ asupră-șĭ, ca membru în comisiune, a face unŭ raportŭ asupra tuturorŭ scrierilorŭ presentate. Arŭ fi bine să se decidă dacă pe viitorŭ se maĭ permite acéstă procedură.

D-lŭ *Bacaloglu* ḑice că fie-care membru din comisiune are dreptŭ a face raportŭ asupra tuturorŭ cărților presentate, căcĭ spre acestŭ scopŭ se trimetŭ membrilorŭ Comisiuniĭ tóte scrierile intrate la concursŭ.

D-lŭ *Hasdĕŭ,* ca raportorŭ alŭ Comisiuniĭ, face apelŭ la memoria colegilorŭ că a făcutŭ darea de sémă esactă despre decisiunile Comisiuniĭ. Comisiunea l'a însărcinatŭ a cetĭ și darea sa de sémă personală asupra cărțilorŭ presentate. După ce toțĭ membriĭ comisiuniĭ aŭ primitŭ tóte cărțile, nimenĭ nu-lŭ póte împedeca de a le esamina pe tóte; acésta este cu atâtŭ maĭ importantŭ cu câtŭ o apreciare comparativă nu póte esista de câtŭ atuncĭ când se esaminéză tóte cărțile, și comisiunea este însărcinată a studia care este cartea cea maĭ bună dintre cele presentate. Ca raportorŭ generalŭ și-a făcutŭ datoria întocmaĭ după cum a fostŭ însărcinatŭ de Comisiune.

D-lŭ *Urechiă* ḑice, că a ascultatŭ cu plăcere esplicările D-luĭ *Has-*

dĕŭ, dar întrébă care este obiectulŭ discuţiuniĭ? Cere să se intre în regulamentŭ: să se citéscă raporturile speciale, fiindŭ acésta absolutŭ necesarŭ pentru a ne face o idee esactă despre valórea cărţilorŭ presentate.

D-lŭ *Sturdza* crede, că cererea D-luĭ *Urechiă* este dréptă şi că trebue să se citéscă tóte raporturile şi nu numaĭ cele asupra cărţilorŭ recomandate. După ce se vorŭ ceti raporturile vomŭ procede la votŭ asupra decisiunilorŭ comisiuniĭ comunicate prin raportulŭ generalŭ. Singura propunere positivă a comisiuniĭ este a se acorda premiulŭ Heliade scrieriĭ D-luĭ Densuşianu. Pentru celŭ alaltŭ premiŭ Comisiunea nu recomandă pe nimenĭ.

D-lŭ *Hasdĕŭ* amintesce, că cartea D-luĭ Petrescu a obţinutŭ 3 din 7 voturĭ şi că prin urmare decisiunea s'a luatŭ cu unŭ singurŭ votŭ. Dintre membriĭ Comisiuniĭ lipsiaŭ doĭ din Secţiunea sciinţifică de specialitatea căreia se ţine scrierea D-luĭ Petrescu.

D-lŭ *Maiorescu:* In comisiune s'a ḑisŭ de majoritate, că astă dată nu se póte da marele premiŭ Năsturelŭ. Majoritate negativă nu a fostŭ, a fostŭ majoritate positivă să remână premiulŭ la economiĭ şi prin acésta să se urmeze conformŭ testamentuluĭ.

In testamentulŭ luĭ Herĕscu la litera *d* se ḑice: «că premiulŭ se «póte da şi pentru sciinţele esacte,» însă nu este acesta spiritulŭ testamentuluĭ. La litera *i* se ḑice: «că premiulŭ celŭ mare să se dea «maĭ cu sémă cărţilorŭ de literatură de unŭ meritŭ cu totulŭ supe«riorŭ spre a se da astŭ-felŭ o încuragiare maĭ puternică desvoltă«riĭ literatureĭ naţionale». In Comisiune ne-amŭ întrebatŭ dacă suntemŭ chemaţĭ şi competenţĭ de a da unŭ premiŭ pentru Terapeutică şi Farmacie? Amŭ puté noĭ premia o lucrare de acestŭ felŭ ca modelŭ? Dar dacă se contestă formulele din acea carte? Trebue să fie convingere că lucrarea premiată cu acestŭ premiŭ este de cea maĭ înaltă însemnătate. Amŭ datŭ marele premiŭ luĭ Alecsandri, avêndŭ convingerea că Alecsandri este necontestatŭ pentru toţĭ, de asemenea s'arŭ da, dacă arŭ fi o lucrare monumentală ca a luĭ Hurmuzachi. Dacă amŭ da premiulŭ celŭ mare pentru formule chimice şi terapeutice amŭ intra în controverse medicinale, şi acésta nu i se pare

că arŭ fi prudentŭ. In testamentŭ se dice: «că prisosulŭ din venituri se póte întrebuința în tipăriri, remunerațiuni sciințifice etc.,» de unde se vede că se potŭ da ajutóre și rĕsplătiri pentru lucrări afară de premii. Cere ca Academia să caute o soluțiune în acestŭ sensŭ.

D-lŭ *Negruzzi* propune să se procédă și în plenŭ, precum s'a procedatŭ în Comisiune, prin eliminarea scrierilorŭ presentate cari nu vorŭ fi susținute saŭ nu vorŭ întruni numĕrulŭ de voturi cerutŭ de Regulamentŭ.

D-lŭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ* arată valórea însemnată a cărții D-lui Cobălcescu și propune se i se dea marele premiŭ Năsturelŭ.

D-lŭ *Maiorescu* propune a se pune la votŭ decisiunile Comisiunii.

D-lŭ *Dr. Brândză* dă cetire rapórtelorŭ făcute de D-sa asupra scrierilorŭ D-lorŭ Cobălcescu și Petrescu.

D-lŭ *Hasdĕŭ*, amintindŭ că D-lŭ *Maiorescu* a propusŭ ca premiulŭ celŭ mare să se pue la economii, dice că acésta nu se póte face de câtŭ atunci când nu se va găsi nici o carte care să merite a fi premiată.

D-lŭ *Felix* cere să se aibă în vedere, că de la lucrările Comisiunii aŭ lipsitŭ tocmai doi membri din Secțiunea sciințifică.

D-lŭ *Bacaloglu* crede, că e regulatŭ să se pue la votŭ tóte cărțile presentate.

D-lŭ *Ionescu* dice, că este conformŭ cu usulŭ de a se vota asupra conclusiunilorŭ Comisiunii. Dacă doi membri din Secțiunea sciințifică nu aŭ luatŭ parte la lucrările comisiunii, este probă în contra lorŭ și în contra cărții. Academia trebue să se pronunțe asupra decisiunilorŭ Comisiunii.

Se pune la votŭ propunerea Comisiunii de a se da premiulŭ Heliade-Rădulescu de 5000 lei D-lui Nicolae Densușianu, pentru scrierea sa «Revoluțiunea lui Horia,» și resultatulŭ votului este: 16 bile albe pentru și 6 negre contra.

D-lŭ Președinte proclamă premiarea cărții D-lui Densușianu.

ȘEDINȚA DIN 16 MARTIE.

Pre̦ședința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

La ordinea ḑileĭ fiindŭ punctulŭ întâiŭ din decisiunile Comisiuniĭ premiilorŭ relativŭ la cartea D-luĭ Petrescu, se dă cuvîntulŭ D-luĭ *Dr. Felix,* care cere să se iea în considerațiune raportulŭ D-luĭ *Dr. Brândză* asupra publicațiuniĭ D-luĭ Petrescu. D-sa ḑice că scrierea D-luĭ Petrescu este în mare parte originală, nu e nicĭ copie nicĭ compilare din alte publicațiunĭ, ci resultatulŭ uneĭ muncĭ inteligente și îndelungate. Cartea D-luĭ Petrescu va ocupa multŭ timpŭ unŭ locŭ de ónóre în literatura medicală de la noĭ. Academia nu trebue să cadă în erórea publiculuĭ celuĭ mare, ci trebue să distingă pe medicil de clientelă de medicil de sciință, carĭ sunt în generalŭ ignorațĭ de publicŭ. D-lŭ Petrescu merită să fie premiatŭ de Academiă spre a i se recunósce printr'acésta munca luĭ și valórea acesteĭ cărțĭ. Rógă ca să se acórde premiulŭ celŭ mare publicațiuniĭ D-luĭ Petrescu.

D-lŭ *Urechiă* ḑice, că D-sa se unesce cu propunerea D-luĭ *Dr. Felix.*

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice, că este îndrăznélă din partea sa de a combate conclusiunile raportuluĭ D-luĭ *Brândză.* D-lŭ *Felix* ḑice că D-lŭ Petrescu este așa de sus pusŭ între ceia-lalțĭ medicĭ încât merită recunóscerea publiculuĭ, și arŭ dori ca Academia să exprime și dînsa acéstă recunóscere, dândŭ D-luĭ Petrescu marele premiu Năsturelŭ. D-sa crede însă că medicil practicanțĭ aŭ și dînșiĭ o posițiune însemnată și merită recunoscința publiculuĭ, pentru-că îndeplinescŭ acea lucrare care le încarcă consciința și cu bine și cu rĕŭ. Medicil de sciință facŭ numaĭ bine, pentrucă se consacră sciințeĭ, și D-lŭ *Felix* cere ca acésta să se recunóscă de Academiă. Acésta ar fi bine să se facă, dacă amŭ avé o Academiă de medicină. In acéstă discuțiune trebue să judecămŭ cu consciință despre misiunea Academieĭ. Să presupunemŭ că cartea D-luĭ Petrescu, ca scriere didactică, este cea maĭ meritorie. Acésta este unŭ bunŭ începutŭ și merită tótă încuragiarea, dar acéstă încuragiare să vie de la Facultatea de me-

dicină saŭ de la autoritatea scolară care are de scopŭ a se îngrijì să se facă cărţĭ bune de şcólă. D-niĭ *Felix* şi *Brândză* aŭ ḑisŭ că scrierea D-luĭ Petrescu este originală, că este multŭ noŭ într'însa ; dar D-lŭ Petrescu declară în prefaţa cărţiĭ sale: «N'am pretenţiunea să «fiŭ făcutŭ vre o descoperire saŭ invenţiune ; n'am făcutŭ decât sin«tesa lucrărilorŭ profesorilorŭ meĭ cu óre carĭ apreciaţiunĭ propriĭ a«supra acţiunilorŭ fisiologice şi aplicaţiunilorŭ terapeutice ale medica«mentelorŭ celorŭ maĭ principale, apreciaţiunĭ basate pe esperimentele «farmacoterapice şi farmacodinamice ce le-am practicatŭ atâtŭ pe «ómenĭ bolnavĭ, cât şi pe animale sănătóse». Prin urmare singurŭ ḑice că n'a făcutŭ nicĭ o descoperire. Meritulŭ este că a lucratŭ în bună direcţiune ca profesorŭ. Nu este acesta însă scopulŭ mareluĭ premiŭ Năsturelŭ, elŭ trebue să se dea la o carte care arŭ ocupa primulŭ locŭ în literatura română. Acésta n'arŭ esclude de la premiare o lucrare medicală, când ar fi o operă magistrală din punctulŭ de vedere literarŭ. D-sa susţine propunerea Comisiuniĭ. Plenulŭ este deplinŭ suveranŭ şi póte să restórne tóte decisiunile Comisiuniĭ. După testamentŭ se potŭ premia cărţĭ didactice, dar cartea D-luĭ Petrescu nu este în acestŭ casŭ. D sa a făcutŭ o carte utilă care-ĭ face cu atâtŭ maĭ multă onóre cu cât ceĭ-alţĭ profesorĭ nu aŭ lucratŭ nimicŭ pe acestŭ terenŭ. — Propune ca marele premiŭ Năsturelŭ să se trécă la economiĭ.

D-lŭ *Aurelianŭ*: Ne fiindŭ competentŭ în materie tractată în cartea D-luĭ Petrescu, se razimă pe aprecierile făcute de specialiştĭ, şi când vede pe D-niĭ *Dr. Brândză* şi *Felix* că se pronunţă favorabilŭ asupra acesteĭ scrierĭ, D-sa nu stă la îndoială a vota premiarea acesteĭ cărţĭ.

I se pare curiosŭ unŭ curentŭ care s'a arătatŭ în Academie. Erĭ D-lŭ *Maiorescu* a ḑisŭ, că Academia nu este chemată să premieze cărţĭ în carĭ se vorbesce de chinină şi alte materiĭ medicale. Crede că nu este bine să ne deprindemŭ a despreţuì ce nu înţelegemŭ. Aci avemŭ o carte magistrală şi în acestŭ casŭ trebue să o judecămŭ cu dreptate şi conformŭ cu intenţiunile luĭ Herĕscu. Nicĭ o dată n'a trecutŭ prin mintea luĭ Herĕscu ideea ca o carte de sciinţe să nu fie premiată. In secolulŭ de faţă sciinţa este la aceiaşĭ înăl-

ţime ca şi literatura, şi chiar filosofia se baséză pe sciinţă. Să nu se stabiléscă o jurisprudenţă, ca operile de sciinţă să fie escluse de la marele premiŭ Năsturelŭ. D-lŭ *Ionescu* a adusŭ astă-ḍĭ aceiaşĭ idee, ḍicêndŭ că scrierea D-luĭ Petrescu ar fi putută fi premiată de o Academiă de medicină. Suntemŭ departe însă de a avé câte o Academie de fie-care specialitate de sciinţă, şi până le vomŭ avé pe tóte trebue ca Academia nóstră să încurageze tóte sciinţele. Cere dar ca să se dea marele premiŭ Năsturelŭ cărţiĭ D-luĭ Petrescu.

D-lŭ *Urechiă* se unesce întru tóte cu cele ḍise de D-lŭ *Aurelianŭ* şi amintesce numaĭ că D-lŭ *Ionescu* nu a spusŭ că Academia a făcutŭ greşală, când a premiatŭ cartea D-luĭ Crăinicénu, numaĭ după raportulŭ D-luĭ *Fălcoianu;* ci din contră în şedinţa de la 8 Aprilie 1883 D-sa a susţinutŭ premierea aceleĭ cărţĭ militare. Academia nu face deosebire între premiŭ mare saŭ micŭ. Valórea financiară nu intră în jocŭ. Ar dorì să se intre în regulamentŭ, căcĭ întrebarea este, orĭ dămŭ orĭ nu dămŭ premiulŭ cărţiĭ D-luĭ Petrescu? Iĭ pare rĕŭ că nu este unŭ premiŭ şi pentru cartea D-luĭ Cobălcescu. Cere a se pune la votŭ premiarea cărţiĭ D-luĭ Petrescu cu premiulŭ de 12000 leĭ.

D-lŭ *Sturdza* nu se pune pe terenulŭ pe care s'a pusŭ erĭ D-lŭ *Maiorescu*, că o carte sciinţifică nu póte fi premiată cu marele premiŭ. Inţelesulŭ testamentuluĭ este ca premiulŭ să se dea cărţiĭ celeĭ maĭ bune, şi întrebarea e, care este cartea cea maĭ bună? Este o deosebire mare între premiile marĭ şi premiile cele micĭ. Unŭ premiŭ micŭ este o încurajare, pe când celŭ mare este premiarea uneĭ cărţĭ eminente în tóte privinţele.

S'a datŭ erĭ premiulŭ de 5000 leĭ D-luĭ Densuşianu pentru o carte de istorie studiată după metódele adevĕratŭ sciinţifice. Acéstă carte era resultatulŭ uneĭ cercetărĭ basate pe studiulŭ directŭ alŭ documentelorŭ; şi faptele descrise într'însa sunt puse în legătură cu faptele anteriórе, aşa încât se explică printr'o neîntreruptă lănţuire a lucrurilorŭ. Scrierea acésta este făcută aşa încât, în orĭ-ce limbă ar fi fostŭ scrisă, ea ar fi avutŭ aceleaşĭ merite sciinţifice pe carĭ le-amŭ recunoscutŭ noĭ premiind'o. Aşa dar amŭ premiatŭ acéstă scriere,

pentrucă este fórte meritorie din punctulŭ de vedere alŭ metódeĭ istorice şi a faptelorŭ puse în lumină printr'însa, cum a constatat'o şi D-lŭ *Hasdĕŭ* în raportŭ. — Totŭ aşa de meritorie era şi cartea de teologie premiată în aniĭ trecuţĭ.

Când ne pronunţămŭ asupra valoriĭ lucrurilorŭ presentate la premiile nóstre, nu trebue să le comparămŭ cu ceea ce s'a făcutŭ orĭ se face la noĭ, ci cu ceea ce se face în sciinţă în genere.

Premiulŭ celŭ mare s'a datŭ numaĭ odată până acum şi s'a datŭ aceluia dintre poeţiĭ noştri, care, în decursŭ de aprópe o jumătate de secolŭ, a statŭ şi stă în fruntea literatureĭ, recunoscutŭ nu numaĭ de noĭ ci de întréga lume literară care se ocupă cu literatura universală, D-luĭ Alecsandri : s'a datŭ premiulŭ primeĭ nóstre ilustrităţĭ literare recunoscute şi în străinătate. — In casulŭ actualŭ putemŭ orĭ nu da noĭ premiulŭ ? D-lŭ *Dr. Brândză* ḑice, în conclusiunea raportuluĭ asupra cărţiĭ D-luĭ Petrescu, că merită să fie premiată, fiindŭ carte de valóre «cu atâtŭ maĭ mare cu cât ea este prima carte completă «cu resultate sciinţifice originale asupra terapeuticeĭ şi materieĭ medi-«cale scrisă în limba română.»

In conclusiunea asupra scrieriĭ D-luĭ Cobălcescu ḑice «că este o «scriere sciinţifică cu totulŭ originală, plină de resultate nouĕ şi de «o însemnătate cu atâtŭ maĭ mare, din punctulŭ de vedere alŭ cu-«noscinţeĭ geologice a Românieĭ, cu câtŭ este prima şi singura lu-«crare maĭ completă asupra tĕrîmurilorŭ terţiare a ţereĭ nóstre şi..... «este destinată să servéscă ca o călăusă indispensabilă şi preţiósă «tuturorŭ geologilorŭ ce vorŭ voi să împingă maĭ departe cercetările «lorŭ în acéstă privinţă».

După aceste conclusiunĭ D-sa arŭ fi atrasŭ maĭ multŭ a da premiulŭ lucrăriĭ D-luĭ Cobălcescu, fiindŭ maĭ originală, maĭ profundă, maĭ nóuă, şi asupra ţeriĭ. Dar cu tóte meritele acestorŭ cărţĭ le putemŭ da lorŭ premiulŭ? Dacă arŭ fi fostŭ în acestŭ anŭ premiulŭ sciinţificŭ Lazărŭ, fără îndoială s'arŭ fi datŭ uneia din ele. Să se considere aceste cărţĭ ca presentate la premiulŭ Lazărŭ pentru anulŭ viitorŭ. Marele premiŭ nu li se póte da şi nicĭ nu se scie care

din ele l'arŭ merita maĭ multŭ. D-sa cere ca premiulŭ pentru acestŭ anŭ să se adaogă la capitalŭ.

Se închide discuţiunea şi se pune la votŭ decisiunea Comisiuniĭ şi resultatulŭ este: 11 contra şi 9 pentru.

Se dă cuvîntulŭ D-luĭ *Gr. Stefănescu* pentru a se pronunţa asupra cărţiĭ D-luĭ Cobălcescu.

D-lŭ *Stefănescu*: Domnilorŭ Colegĭ, După cum aţĭ vĕḑutŭ, eŭ am evitatŭ să iaŭ parte la acéstă discuţiune, şi eramŭ decisŭ să nu vorbescŭ de locŭ; regretŭ dară că, provocatŭ de dóuĕ orĭ ca să-mĭ spuiŭ şi eŭ părerea în acéstă privinţă, sunt nevoitŭ s'o facŭ, şi acésta pentrucă voiŭ fi silitŭ să refusŭ lucrăriĭ D-luĭ Cobălcescu, lucrare de altmintrelea, o recunoscŭ, originală şi care se referă la ţéra nóstră, dară cărea nu-ĭ potŭ da marele premiŭ.

Nu potŭ să intru acum într'o discuţiune amănunţită a întregiĭ lucrărĭ a D-luĭ Cobălcescu, căcĭ nu aşŭ voi să vĕ obosescŭ multŭ, şi apoĭ nicĭ timpulŭ nu ne permite, din causa lucrărilorŭ ce maĭ avemŭ de terminatŭ; mĕ voiŭ mărgini dară la dóue treĭ observaţiunĭ numaĭ.

1. *Sarea gemă* din Moldova, basinulŭ Putneĭ şi Bacăŭ, şi maĭ cu sémă din acestŭ din urmă judeţŭ, se află, după o lucrare a D-luĭ Coquand din 1867 (1) (iară nu din 1874, după cum ḑice D-lŭ Cobălcescu la pag. 68), la partea superióră a *sistemuluĭ eocenicŭ* (Flygsch), şi dă, ca probă incontestabilă pentru acésta, presenţa fucoidelorŭ în stratele ce o conţinŭ. D-lŭ Cobălcescu, care ḑice că a studiatŭ cu atenţiune acéstă regiune, contestéză vîrsta eocenică a săriĭ geme din acestŭ basinŭ, şi-ĭ dă o vîrstă maĭ mică.

Este permisŭ orĭ-cuĭ să se înşele asupra unuĭ faptŭ, când este vorba de nisce observaţiunĭ de felulŭ acesta, dară atuncĭ se ḑice purŭ şi simplu că n'a putută constata acestŭ faptŭ, fără să-lŭ infirme într'unŭ modŭ absolutŭ, cum o face D-lŭ Cobălcescu, în lucrarea sa; iacă ce ḑice D-sa la pagina 69: «nu se vede în elŭ nimicŭ care să aducă aminte de *Macigno* saŭ *Albereză*. Ce este maĭ

(1) *Coquand*, Sur les gîtes de pétrole de la Valachie et de la Moldavie etc. — Bulletin de la Société géologique de France, 2-e série (iară nu a XI-a seriă), tom. 24. pag. 505. 1867.

«multŭ, elŭ nu cuprinde nimicŭ care să semene cu *Chondrites intri-«catus*; căcĭ nicĭ eŭ nicĭ D-lŭ inginerŭ Drăghicénu, cu tóte îndelun-«gatele nóstre cercetărĭ, nu amŭ putută isbuti să aflămŭ acéstă fu-«coidă, ca și pre nicĭ una din acelea citate de Coquand, ce în ade-«vĕrŭ caracteriséză *Flyschulŭ* Alpilorŭ, câtŭ și Macigno și Albereza A-«peninilorŭ.»

Eĭ bine, Domnilorŭ, întîmplarea a făcutŭ, ca anulŭ trecutŭ să studiezŭ eŭ însu-mĭ acéstă regiune, cu ocasiunea studiilorŭ pentru lucrările hărțiĭ geologice, și vĕ potŭ arĕta cantitățĭ de aceste fucoide; ele se potŭ vedé în colecțiunile Biurouluĭ geologicŭ și încă am găsitŭ câte trele spețele de *Chondrites* citate de D-lŭ Coquand, adică *Chondrites intricatus, Ch. Targioni* și *Ch. furcatus,* diseminate în gresiĭ și calcare margóse, în mijloculŭ cărora se află sarea gemă cea maĭ veche, căcĭ, după observațiunile mele, esistă și unŭ alŭ doilea nivelŭ de sare gemă maĭ nóuă; prin urmare, în acéstă regiune esistă două nivele de sare gemă, de vîrstă deosebită; unŭ *nivelŭ miocenicŭ,* celŭ indicatŭ de D-lŭ Coquand, și unulŭ evidentŭ maĭ noŭ, pre care-lŭ credŭ miocenicŭ.

2. Maĭ departe găsescŭ că D-lŭ Cobălcescu, vorbindŭ despre vulcaniĭ noroioșĭ. (de glodŭ) din județulŭ Buzĕuluĭ, emite asupra teoriĭ formațiuniĭ lorŭ ideĭ nu prea conforme cu sciința; așa, la pag. 76—77, dice că glodulŭ, *dilatatŭ de căldură,* s'a ridicatŭ și a formatŭ o protuberanță; pre când se scie de tótă lumea, și lucrulŭ este elementarŭ, că glodulŭ, adică argilulŭ, prin căldură se *contractéză* iară nu se dilatéză. Plecatŭ de la acéstă teorie D-sa ajunge, la pag. 78, să ne asimileze conurile Salzelorŭ cu *craterele de ridicăturĭ,* teorie admisă óre când pentru vulcaniĭ propriŭ dișĭ, iară nicĭ de cum pentru Salze, și în orĭ ce casŭ ea este părăsită astă-dĭ de maĭ toțĭ geologiĭ.

3. O lucrare ca acésta, apărută anulŭ trecutŭ, nu póte, fără să păcătuiască gravŭ, când autorulŭ eĭ pare că este străinŭ de mișcarea ce se face de câțĭ-va anĭ în lumea geologică pentru unificarea nomenclatureĭ. Astă-dĭ, când tóte publicațiunile ce aparŭ, întrebuințéză nóua nomenclatură adoptată de congresulŭ geologicŭ, când chiar edițiunile noĭ ale lucrărilorŭ vechĭ îșĭ refacŭ nomenclatura lorŭ, D-lŭ

Cobălcescu singurŭ întrebuinţéză vechea nomenclatură geologică în opera sa.

4. În ceea ce privesce topografia saŭ reliefulŭ solului României, lucrarea D-luĭ Cobălcescu nu ne presintă nimicŭ originalŭ; nicĭ o înălţime nu a fostŭ luată şi determinată de D-sa, ci tóte împrumutate, după cum singurŭ o măturisesce la pag. 3, de la determinările făcute de corpulŭ de geniŭ austriacŭ.

Acéstea sunt, Domnilorŭ colegĭ, câte-va din consideraţiunile pentru carĭ nu sunt de părere a se acorda premiulŭ celŭ mare lucrăriĭ D-luĭ Cobălcescu. Dacă amŭ fi chemaţi, cum dicea adineaorea on. nostru Colegŭ D-lŭ *Sturdza*, să dămŭ premiulŭ anualŭ de patru saŭ cincĭ miĭ de leĭ, premiŭ, care, mĕ unescŭ şi aci cu D-sa, este consideratŭ maĭ multŭ ca o încuragiare pentru autorĭ, aşŭ da bucurosŭ acestŭ premiŭ studiilorŭ geologice şi paleontologice, dară premiulŭ celŭ mare nu-lŭ merită, şi eŭ unulŭ nu vĕ potŭ sfătuì să-lŭ acordaţĭ.

Acestŭ premiŭ, nu trebuie să perdemŭ din vedere, nu este numaĭ o simplă resplată ce se face autoruluĭ, elŭ implică şi o responsabilitate morală ce luămŭ faţă cu publiculŭ şi cu străinătatea, cum că cele cuprinse în lucrarea premiată sunt totŭ ce póte fi maĭ conformŭ şi maĭ bine espusŭ cu starea lucrurilorŭ la carĭ se referă. Eĭ bine, acésta nu o putemŭ afirma pentru lucrarea ce ne ocupă; ea ne presintă fapte necompletŭ observate, unele ideĭ şi teoriĭ sciinţifice cam învechite saŭ neconforme cu datele sciinţeĭ; o necunoscinţă, saŭ celŭ maĭ puţinŭ, o dorinţă a autoruluĭ de a remâné isolatŭ şi în afară de curentulŭ mişcăriĭ geologice, în ceea ce privesce nomenclatura geologică. Iacă cuvintete pentru carĭ eŭ sunt de părere că nu putemŭ da premiulŭ celŭ mare lucrăriĭ D luĭ Cobălcescu. D-vóstră veţĭ decide cum veţĭ crede.

D-lŭ *Sturdza* dice, că i se pare că rapórtele D-luĭ *Brândză* maĭ multŭ apasă asupra cărţiĭ D-luĭ Cobălcescu. Defecte de carĭ a constatatŭ D-lŭ *Stefănescu* în acéstă carte, potŭ să se găséscă şi în cartea D-luĭ Petrescu. Premiulŭ celŭ mare trebue datŭ numaĭ uneĭ lucrărĭ de valóre cu totulŭ superióră. După art. 95 din Regulamentŭ, aceste douĕ scrierĭ potŭ fi presentate la premiulŭ Lazărŭ pentru viitórea sesiune. Este

bine să se facă așa, pentru-că ne aflămŭ în fața unorŭ lucrărĭ carĭ merită încuragiarea Academieĭ, dar cărora nu li se póte da marele premiŭ.

D-lŭ *Ionescu* dice, că lucrarea D-luĭ Cobălcescu este unŭ începutŭ. O carte, prin aceea că cuprinde erorĭ și eresiĭ, nu se face nedemnă de remunerațiune, căcĭ care este cartea care nu cuprinde erorĭ și eresiĭ? Cartea D-luĭ Cobălcescu intră maĭ multŭ în vederile Academieĭ decât a D-luĭ Petrescu, pentrucă este unŭ începutŭ fericitŭ și dacă i se va da încuragiare de Academie va puté continua și a face din ea o lucrare de mare valóre.

D-lŭ *Felix* dice, că asupra cărțiĭ D-luĭ Petrescu nu se póte pronunța în modŭ așa severŭ, după cum a făcutŭ D-lŭ *Stefănescu* asupra cărțiĭ D-luĭ Cobălcescu. In cartea D-luĭ Petrescu n'a găsitŭ tocmaĭ eresiĭ.

Discuțiunea se închide, și se pune la votŭ premiarea cărțiĭ D-luĭ Petrescu cu marele premiŭ Năsturelŭ. Resultatulŭ votuluĭ este 12 pentru și 9 contra.

Se pune apoĭ la votŭ cartea D-luĭ Cobălcescu care întrunesce 9 pentru și 12 contra.

D-lŭ Președinte anunță că prin acestŭ votŭ cartea D-luĭ Cobălcescu e respinsă de la premiare, iar a D-luĭ Petrescu se va pune la votŭ din noŭ în ședința de mâne.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică o propunere presentată de D-lŭ Ispirescu, prin care se obligă a tipărì istoria luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ de Bălcescu, în condițiunile specificate într'însa. Academia primesce acéstă propunere, pe care o va aduce la îndeplinire Delegațiunea.

ȘEDINȚA DIN 17 MARTIE.

Președința D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuniĭ istorice, pentru ședința de la 16 Martie, ale căruĭ conclusiunĭ se aprobă, precum urméză :

a. Se trece la ordinea ḑileĭ asupra scrieriĭ D-lŭ *Marienescu* despre «patria veche a Dacilorŭ în Asia.»

b. Se aprobă a se ceti în şedinţă publică unele părţĭ din scrierea D-luĭ *A. Papadopulŭ-Calimachŭ* asupra poemuluĭ slavonŭ «Slovo o polku Igoreve,» şi a se publica întrégă lucrarea în *Anale.*

D-lŭ *D. Sturdza* comunică Academieĭ o mare colecţiune de poesiĭ poporale adunate de D-lŭ G. Dem. Teodorescu, cerêndŭ ca să i se dea unŭ ajutorŭ pentru tipărirea lorŭ. — Se recomandă de urgenţă Secţiuniĭ literare.

Se procede la a dóua votare asupra premiăriĭ cărţiĭ D-luĭ Dr. Petrescu cu marele premiŭ Năsturelŭ. Resultatulŭ votuluĭ este : 11 pentru şi 9 contra. Conformŭ Statutelorŭ rĕmâne a se vota încă odată.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ literare, pentru şedinţa de la 17 Martie, în care se cuprindŭ decisiunile Secţiuniĭ asupra propuneriĭ presentate de D-lŭ *N. Ionescu,* cu privire la facerea dicţionaruluĭ : de a se amâna lucrarea până la anulŭ viitorŭ. — Se iea actŭ.

D-lŭ *V. Babeşŭ* citesce budgetulŭ pentru anulŭ viitorŭ 1885—1886. Partea veniturilorŭ este aprobată în suma de leĭ 127.818, 15, după explicările cerute de D-lŭ *N. Ionescu* asupra sumelorŭ Museuluĭ şi date de D-lŭ Secretarŭ generalŭ *Sturdza.*

Cetindu-se şi partea cheltuelelorŭ în sumă de leĭ 127.611, 55 se constată că budgetulŭ presintă unŭ excedentŭ de 206 leĭ, 60 banĭ.

D-lŭ *N. Ionescu*, luândŭ cuvîntulŭ în discuţiunea generală, ḑice că arŭ fi bine ca biblioteca Academieĭ să fie deschisă publiculuĭ de dóuĕ orĭ pe sĕptĕmână, după ce prin budgetŭ s'a îmmulţitŭ personalulŭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *Sturdza* ḑice, că şi până acuma biblioteca a fostŭ deschisă tuturorŭ studioşilorŭ şi bibliotecarulŭ le-a pusŭ totŭd'a-una la disposiţiune colecţiunile pentru studiŭ, conformŭ cu art. 32 din Regulamentulŭ Biblioteceĭ.

D-lŭ *Urechiă* ḑice, că totŭ-d'a-una bibliotecarulŭ i-a datŭ, atâtŭ D-sale câtŭ și persónelorŭ străine de Academie, cărţĭ pentru studiŭ întru câtŭ condiţiunile localuluĭ aŭ permisŭ.

D-lŭ *Papadopulŭ-Calimachŭ* amintesce, că e o mare deosebire între biblioteca uneĭ Academiĭ, destinate numaĭ pentru studioșiĭ serioșĭ, și între o bibliotecă publică. Biblioteca Academieĭ nóstre, ca și ale celorŭ-alalte Academiĭ, a fostŭ și este totŭ-d'a-una la disposiţia cercetătorilorŭ.

D-lŭ *Bariţŭ*, profitândŭ de discuţiunea asupra biblioteceĭ, întrébă dacă prescripţiunea art. 43 din Regulamentulŭ eĭ s'aŭ realisatŭ?

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *Sturdza* rĕspunde, că pe lângă tóte silinţele Delegaţiuniĭ, i-a fostŭ peste putinţă a face să reintre tóte cărţile Biblioteceĭ; că se află împrumutate la uniĭ membri chiar și manuscrise preţióse de maĭ mulţĭ anĭ. Arŭ trebuĭ să se pue capĕtŭ acesteĭ rele deprinderĭ. Spre acestŭ scopŭ cere ca Academia să dea unŭ votŭ severŭ în acéstă privinţă.

După maĭ multe discuţiunĭ și explicărĭ se votéză luarea în consideraţiune a budgetuluĭ de cheltuelĭ.

Se citesce apoĭ pe articole și se votéză tóte. Punêndu-se la votŭ în totalŭ budgetulŭ cheltuelilorŭ prin bile, se aprobă cu unanimitate.

Se propune alegerea de membru onorarŭ a Ex. Sale Sir William White. Punêndu-se la votŭ se aprobă cu unanimitate.

ȘEDINŢA DIN 18 MARTIE.

Președinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică o scrisóre a Ex. Sale Sir W. A. White prin care mulţămesce pentru alegerea sa de membru onorarŭ.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiunei literare, pentru şedinţa de la 18 Martie, prin care Secţiunea opinéză ca ajutorulŭ propusŭ pentru publicarea colecţiunii de poesii populare a D-lui G. Dem. Teodorescu să se dea din budgetulŭ anului viitorŭ după aparițiunea operei.

D-lŭ *Bariţŭ* dice, că dacă arŭ fi fostŭ presentată acéstă colecțiune celŭ puţinŭ la începutulŭ sesiunii, pentru-ca Academia să iea deplină cunoscinţă de dînsa, D-sa arŭ vota cu plăcere ajutorulŭ cerutŭ, crede însă că este rĕŭ obiceiulŭ de a venì cu astŭ-felŭ de cereri tocmai la finele sesiunii. D-sa crede că arŭ fi bine ca termenulŭ prescrisŭ de art. 58 din regulamentŭ să se observe şi de către acei cari cerŭ ajutóre. Propune ca acéstă mĕsură să se aprobe şi să se anunţe spre a fi cunoscută, şi pentru ca Academia să nu mai fie surprinsă cu astŭ-felŭ de cereri.

D-lŭ *Quintescu* dice, că-i pare rĕŭ şi D-sale că cererea a venitŭ târdiŭ, căci s'arŭ fi pututŭ da unŭ ajutorŭ pentru publicarea acestei preţióse colecţiuni, cum s'a datŭ pentru traducerea Apostolului în dialectulŭ macedo-românŭ de G. Tomara. D-sa propune însă să se decidă, ca, în casŭ când din budgetulŭ votatŭ pentru anulŭ viitorŭ arŭ remâné economii, să se dee dintr'însele ajutorŭ pentru acéstă tipărire, fixându-se de acum suma ce este a se da.

D-lŭ *Sturdza* dice, că propunerea făcută de D-lŭ *Bariţŭ* este de luatŭ în consideraţiune. Nu trebue însă să se uite că adese-ori ómenii sunt sfiicioşi şi nu îndrăznescŭ a cere ajutorŭ de la Academie. Manuscrisulŭ D-lui Teodorescu l'a adusŭ D-sa, şi dacă Academia nu se află în posiţiune de a-i da ajutorulŭ necesarŭ pentru publicare, opiniunea ei i-arŭ fi de folosŭ pentru a găsì acestŭ ajutorŭ aiurea. Intru câtŭ privesce propunerea D-lui *Quintescu*, nu trebue să o primimŭ, pentru-că arŭ fi unŭ fórte rĕŭ precedentŭ, dacă ne-amŭ pune pe terenulŭ de a da ajutóre din economiile budgetului. Conclusiunea Secţiunii literare este o recomandare pentru anulŭ viitorŭ.

Academia aprobândŭ părerea D-lui *Sturdza*, trece la ordinea dilei, remânêndŭ ca decisiunea Secţiunii să se aibă în vedere la sesiunea viitóre.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică, că, în urma însciințăriĭ de ierĭ, D-lŭ *Hasdĕŭ* a depusŭ astă-ḑĭ colecțiunea de documente istorice adunate de D-sa în Polonia, pe lângă o notiță. — Academia exprimă căldurósele eĭ mulțămirĭ D-luĭ *Hasdĕŭ*.

Făcêndu-se a treia votare pentru premiarea cărțiĭ D-luĭ Petrescu cu marele premiŭ Năsturelŭ, resultatulŭ votuluĭ a fostŭ 7 bile albe pentru şi 13 negre contra. In consecință D-lŭ Preşedinte declară cartea respinsă de la premiare.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ alegerea Delegațiuniĭ se pune la votŭ alegerea Preşedinteluĭ. D-lŭ *Ion Ghica* întrunesce 18 voturĭ, şi este proclamatŭ de Preşedinte.

Procedêndu-se la alegerea vice-preşedinților, se alegŭ D-niĭ *Bacaloglu* cu 19 voturĭ, *Sion* cu 12 voturĭ şi *Ionescu* cu 11 voturĭ.

D-lŭ *Bacaloglu* mulțămesce pentru încrederea ce i-a arĕtatŭ Academia prin acéstă alegere, declară însă că-ĭ este peste putință a primì însărcinarea ce i s'a datŭ prin acestŭ votŭ.

D-niĭ *Ionescu* şi *Sion* făcêndŭ declarațiunĭ analóge, se procede din noŭ la alegerea vice-preşedinților.

Sunt aleşĭ vice-preşedințĭ D-niĭ *Hasdĕŭ* cu 15 voturĭ, *Felix* cu 13 voturĭ şi *Papadopolŭ-Calimachŭ* cu 10 voturĭ.

Se procede la alegerea Comisiuniĭ de 9 membriĭ pentru cercetarea cărților intrate la concursulŭ premiilorŭ anuale pentru sesiunea viitóre. Se alegŭ D-niĭ *Maiorescu, Hasdĕŭ, Negruzzi* din Secțiunea literară; *Barițŭ, Ionescu, Melchisedecŭ* din Secțiunea istorică; şi *Aurelianu, Ştefănescu, Felix* din Secțiunea sciințifică.

Din partea Secțiuniĭ sciințifice se propune alegerea D-lorŭ Dr. Z. Petrescu şi Gr. Cobălcescu de membri corespondențĭ.

Punêndu-se la votŭ, D-lŭ Petrescu întrunesce 18 bile albe pentru şi una négră contra, D-lŭ Cobălcescu asemenea 18 bile albe pentru

şi una négră contra. — D-niĭ Petrescu şi Cobălcescu se proclamă de membri corespondenţĭ.

Se pune la ordinea ḑileĭ alegerea Comisiuniĭ de treĭ membri pentru examinarea colecţiuniĭ de ariĭ poporale ce se vorŭ presenta la concursulŭ premiuluĭ Heliade pentru anulŭ viitorŭ 1886. Constatându-se că membriĭ nu maĭ sunt în numĕrŭ, votarea se amână pe şedinţa de mâne.

ŞEDINŢA DIN 19 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdĕŭ.*

Se procede la alegerea comisiuniĭ pentru cercetarea colecţiunilorŭ de ariĭ poporale ce se vorŭ presenta la concursulŭ premiuluĭ Heliade pentru anulŭ viitorŭ. Se alegŭ D-niĭ *V. Alecsandri*, *T. Maiorescu*, şi *V. A. Urechiă.*

Se presintă o propunere subscrisă de 17 membriĭ de a se alege membru onorarŭ alŭ Academieĭ D-lŭ I. C. Brătianu.

Se pune la votŭ şi întrunesce unanimitatea de 20 voturĭ.

Se dă cuvîntulŭ D-luĭ *Fl. Porcius* pentru cetirea discursuluĭ sĕŭ de recepţiune asupra Floreĭ districtuluĭ Bistriţa-Nĕseud.

Se dă cuvîntulŭ apoĭ D-luĭ *P. S. Aurelianu* spre a rĕspunde la discursulŭ D-luĭ *Porcius.*

D-lŭ Preşedinte arată că dintre cestiunile puse în programulŭ sesiuniĭ a rĕmasŭ cestiunea scrieriĭ luĭ *u* mutŭ finalŭ, asupra căreia s'a făcutŭ discuţiune, fără să se dee unŭ votŭ alŭ Academieĭ. Orĭ-care arŭ fi resultatulŭ, trebue ca Academia să dee unŭ votŭ asupra acesteĭ cestiunĭ.

D-lŭ *Stefănescu* dice, că acéstă discuţiune duréză de câţĭ-va anĭ, că dacă nu s'a datŭ unŭ votŭ până acuma, nu crede că este momentulŭ a se da unŭ votŭ în acéstă şedinţă, fiind-că mulţĭ din membriĭ Academieĭ aŭ plecatŭ şi în lipsa lorŭ nu se póte face votarea.

D-lŭ *Romanŭ* dice, că cestiunea acésta nu a fostŭ pusă în programulŭ fixatŭ de ierĭ pentru şedinţa de astă-dĭ. Din acéstă causă nicĭ nu se póte da unŭ votŭ.

D-lŭ *Quintescu* dice, că în şedinţa de la 8 Martie **M. S. Regele** ĭ-a datŭ D-sale cuvîntulŭ, dar terminându-se şedinţa a rĕmasŭ să vorbéscă într'o şedinţă ulterióră. Maĭ sunt şi alţĭ membri carĭ voescŭ să vorbéscă în acéstă cestiune, şi de aceia orĭ-ce decisiune trebuesce amânată până la sesiunea viitóre.

Se pune la votŭ amânarea şi se aprobă de majoritate.

Se dă cuvîntulŭ D-luĭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza*, care cetesce raportulŭ sĕŭ asupra lucrărilorŭ făcute de Academie în sesiunea generală :

«*Domnilorŭ Colegĭ*,

«Sesiunea generală, pe care o închidemŭ astă-dĭ, a avutŭ 26 de şedinţe. Amŭ avutŭ fericirea ca dóuĕ din aceste şedinţe să fie presidate de **M. S. Regele**, Augustulŭ Protectorŭ alŭ Academieĭ.

«In şedinţele acestea Domniile Vóstre v'aţĭ ocupatŭ de diferite lucrărĭ, parte aduse în discuţiune de programa presentată de Delegaţiune la începutulŭ sesiuniĭ, parte aduse în desbaterĭ de către Secţiunĭ. Mĕ voiŭ mărginì a însemna numaĭ lucrările principale carĭ aŭ ocupatŭ şedinţele nóstre.

«In şedinţa de la 2 Martie D-vóstră aţĭ ascultatŭ relaţiunea D-luĭ Hasdĕŭ asupra mareĭ lucrărĭ lexicografice despre limba română, provocată în sesiunea trecută prin actulŭ de înaltă generositate a **M. Sale Regeluĭ**. Secţiunea literară, şi după dînsa Academia întrégă, a aprobatŭ lucrarea D-luĭ Hasdĕŭ, iară **M. S. Regele** a bine-voitŭ a da o nóuă dovadă de înaltulŭ sĕŭ interesŭ pentru studiulŭ şi cultura limbeĭ române, luândŭ asupra sa şi cheltuelile de tipărire a acesteĭ marĭ lucrărĭ.

«Pre lângă acésta D-vóstră ațĭ avutŭ a vĕ ocupa de alte douĕ lucrărĭ lexicografice asupra limbeĭ nóstre: Una propusă de către D-lŭ profesorŭ și membru corespondentŭ alŭ Academieĭ I. U. Jarnik, care se oferise a face pentru Academie unŭ dicționarŭ în care să se cuprindă tóte cuvintele și formele culese din literatura poporală română atâtŭ în prosă câtŭ și în versurĭ; cea-alaltă provocată de o propunere presentată de D-lŭ Nicolae Ionescu și privitóre la facerea de către Academie a unuĭ dicționarŭ românŭ, care să servéscă de îndreptariulŭ limbeĭ. Amêndouĕ aceste propunerĭ aŭ fostŭ studiate de Secțiunea literară, care a luatŭ prudenta holărîre de a nu maĭ începe deocamdată o nóuă lucrare lexicografică, și de a aștepta publicarea celŭ puținŭ a uneĭ părțĭ însemnate din dicționarulŭ la care lucréză D-lŭ Hasdĕŭ și din care maĭ multe specimene aŭ fostŭ deja presentate Academieĭ. In ședință plenară D-vóstră ațĭ aprobatŭ decisiunile Secțiuneĭ literare în acéstă privință.

«Cestiunea ortografieĭ a ocupatŭ și în acéstă sesiune unŭ locŭ însemnatŭ în desbaterile nóstre. Acéstă discuțiune se continua din anulŭ trecutŭ și privia unŭ singurŭ punctŭ din modulŭ nostru de scriere, anume dacă trebue să continuămŭ a scrie pe *u* mutŭ finalŭ la cuvintele flexibile orĭ nu. Cestiunea fiindŭ în sine delicată, susținută și combătută cu putere, nu ațĭ credutŭ că este bine a da unŭ votŭ asupra eĭ, remănêndŭ a continua cu modulŭ de scriere întrebuințatŭ până acuma.

«Cărțile presentate la premiĭ s'aŭ luatŭ în cercetare. Discuțiunile făcute maĭ cu sémă în comisiunea însărcinată cu aceste lucrărĭ, aŭ arĕtatŭ că s'aŭ presentatŭ în acestŭ anŭ maĭ multe publicațiunĭ de valóre. Din cele douĕ premiĭ carĭ eraŭ a se da în acestŭ anŭ, ațĭ acordatŭ numaĭ unulŭ, și anume premiulŭ Heliade-Rădulescu care s'a datŭ D-luĭ N. Densușianu pentru publicațiunea sa «Revoluțiunea luĭ Horea», în urma raporturilorŭ D-lorŭ Barițŭ și Hasdĕŭ, carĭ amêndoĭ aŭ constatatŭ meritele marĭ ale acesteĭ cărțĭ din punctulŭ de vedere alŭ metódeĭ sciințifice și alŭ obiectivitățiĭ cu care sunt studiate într'însa faptele de carĭ se ocupă. Prin premiărea acesteĭ cărțĭ Academia a afirmatŭ intențiunile sale de a încuraja lucrările făcute după

legile și principiile sciinței. «Cartea D-luĭ Densușianu — a disŭ D-lŭ «Hasdĕŭ în raportulŭ sĕŭ — este o lucrare fórte consciințiósă, care «va contribuì multŭ a închide pe viitorŭ în România epoca istorio«grafieĭ melo-dramatice, după cum s'a închisŭ de câtŭ-va timpŭ aceea «a filologieĭ sentimentale».

«Afară de acéstă scriere se maĭ aflaŭ între cele presentate și altele de o valóre însemnată. Vĕ amintescŭ Memoriulŭ geologicŭ alŭ D-luĭ Cobălcescu, Terapeutica D-luĭ Dr. Petrescu, și cu tóte acestea atâtŭ comisiunea premiilorŭ câtŭ și plenulŭ Academieĭ aŭ fostŭ de părere că niciĭ uneia din aceste scrierĭ nu se póte acorda marele premiŭ Năsturelŭ. D-vóstră ațĭ credutŭ că celŭ maĭ mare premiŭ alŭ Academieĭ, după intențiunea fundatoruluĭ sĕŭ, nu póte fi acordatŭ de câtŭ scrierilorŭ de o valóre și însemnătate cu totulŭ superióră.

«Pentru a recunósce însă meritulŭ scrierilorŭ D-lorŭ Cobălcescu și Petrescu, Academia i-a numitŭ membri corespondențĭ.

«Din partea secțiunilorŭ s'aŭ presentatŭ maĭ multe lucrărĭ. Dintre acestea voiŭ aminti memoriulŭ D-luĭ Marianŭ asupra maĭ multorŭ inscripțiunĭ și documente istorice din Bucovina, memoriulŭ D-luĭ Papadopolŭ-Calimachŭ despre unŭ poemŭ slavonŭ din secolulŭ alŭ XII-lea, în care se află maĭ multe date privitóre la istoria Românilorŭ.

«De la Secțiunea istorică a venitŭ o propunere care a fostŭ aprobată de D-vóstră, ca D-lŭ Urechiă să fie însărcinatŭ cu facerea uneĭ nóue edițiunĭ a scrierilorŭ luĭ Mironŭ Costinŭ, dintre carĭ una este in dită. Ațĭ luatŭ mĕsurile trebuinciόse pentru ca acéstă lucrare să se pótă termina în decursulŭ anuluĭ.

«Pentru a ajuta, întru câtŭ ne permitŭ mijlócele, publicarea poesiilorŭ poporale ațĭ acordatŭ D-luĭ Marianŭ unŭ ajutorŭ de 500 leĭ pentru tipărirea colecțiuniĭ sale de descântece. Cu părere de rĕŭ ne amŭ vĕdutŭ în neputință de a da de astă dată ajutorulŭ nostru pentru publicarea bogateĭ și prețióseĭ colecțiunĭ adunate de D-lŭ G. Dem. Teodorescu. Avemŭ speranță că totușĭ se va publica în curêndŭ acéstă colecțiune, care este cea maĭ bogată și maĭ variată dintre cele publicate până acum.

«Pentru studiarea dialectuluĭ macedo-românŭ ațĭ decisŭ a cumpĕra

traducţiunea Apostoluluĭ făcutŭ în acelŭ dialectŭ de către reposatulŭ Tomara.

«Pentru premiulŭ Heliade-Rădulescu, care este a se da în anulŭ 1888, după recomandarea Secţiuneĭ literare, aţĭ decisŭ a se propune subiectulŭ: «Nunta la Românĭ, studiŭ istorico-etnograficŭ comparativŭ.»

«O însemnată parte din timpulŭ acesteĭ sesiunĭ a fostŭ ocupată cu cercetarea şi examinarea diferitelorŭ lucrărĭ îndeplinite saŭ începute în decursulŭ anuluĭ de cătră Delegaţiune, conformŭ decisiunilorŭ luate în sesiunea trecută, precum şi cu cercetarea administraţiuniĭ financiare a Academieĭ.

«În urma propuneriĭ făcute prin raportulŭ generalŭ presentatŭ la începutulŭ acesteĭ sesiunĭ, aţĭ luatŭ disposiţiunile necesare pentru facerea uneĭ nóue şi complete ediţiunĭ a operilorŭ luĭ Nicolae Bălcescu.

«Discursulŭ de recepţiune alŭ vener. colegŭ Fl. Porcius a fostŭ pentru noĭ o sărbătóre, pentrucă amŭ putută privì toţĭ cu multă bucurie resultatele uneĭ îndelungate activităţĭ îndreptate cu stăruinţă şi iubire spre investigaţiunĭ sciinţifice.

«Zelulŭ neobositŭ alŭ mareluĭ nostru cetăţénŭ Ion Brătianu pe terîmulŭ cultureĭ nóstre naţionale a decisŭ Academia a îndeplini o dorinţă de multŭ simţită de noĭ toţĭ, proclamându-lŭ în unanimitate de membru onorarŭ alŭ eĭ.

«Viulŭ interesŭ ce a purtatŭ totŭ deauna Ex. Sa Sir W. White, Ministrulŭ M. S. Regineĭ Engliterel, pentru ţéra nóstră şi în specialŭ pentru Academie v'a îndemnatŭ a-lŭ alege membru onorarŭ.

«Aţĭ alesŭ de membru corespondentŭ alŭ Secţiuniĭ istorice pe Ex. Sa D-lŭ Eugen Schuyler, fostŭ ministru reşedinte alŭ Statelorŭ unite în România, în a căruĭ istorie a luĭ Petru celŭ mare evenimentele privitóre la Românĭ sunt studiate cu o deplină cunoscinţă a cronicarilorŭ noştri.

«Inchidemŭ sesiunea generală a acestuĭ anŭ cu acelŭ strigătŭ care pornesce cu iubire şi devotamentŭ din inimile nóstre a tuturorŭ : să

trăiască MM. LL. Regele şi Regina, Auguştiĭ membri şi Protectorĭ aĭ **Academieĭ.»**

Sesiunea generală a acestuĭ anŭ se declară închisă şi şedinţa se **ridică la ora 11 1/2.**

BUDGETULŬ ACA-

PE ANULŬ

	I. VENITURI						
1	**Escedentele din anulŭ 1884—1885** . . .	—	—	—	—	16277	05
2	**Fondurĭ cu destinaţiune generală:**						
	Fondurĭ comune:						
	a. *Subvenţiunea Statuluĭ*, subvenţiune anuală . . .	—	—	—	—	20000	—
	b. *Fondulŭ Zappa:*						
	Cuponulŭ de rentă amortisabilă à 5%	296750	—	14837	50		
	» » » română à 5%	15000	—	750	—	15587	50
	c. *Vĕrsămîntulŭ Zappa:*						
	Vĕrsămîntulŭ anualŭ de galbenĭ 1000	—	—	—	—	11750	—
	d. *Fondulŭ Economiilorŭ:*						
	Cuponulŭ de rentă amortisabilă à 5%	91500	—	4575	—		
	» municipalŭ à 5%	23000	—	1150	—		
	» fonciarŭ ruralŭ à 7%	800	—	56	—		
	Produsulŭ vîndăriĭ publicaţiunilorŭ	—	—	2500	—	8281	—
	e. *Prelevărĭ* de la:						
	Fondulŭ Cuza:						
	Din Leĭ 1460.— à 15% . . . . Leĭ 219.—	—	—	219	—		
	Fondulŭ Năsturelŭ-Herăscu:						
	Din Leĭ 15380.— à 15% . . . . Leĭ 2.307.—	—	—	2307	—		
	Fondulŭ Daniel:						
	Din Leĭ 900.— à 15% . . . . Leĭ 135.—	—	—	135	—		
	Fondulŭ A. Fĕtu:						
	Din Leĭ 550.— à 15% . . . . Leĭ 82.50	—	—	82	50		
	Fondulŭ G. Lazărŭ:						
	Din Leĭ 962.50 à 15% . . . . Leĭ 144.40	—	—	144	40		
	Fondulŭ Eliade-Rădulescu:						
	Din Leĭ 962.50 à 15% . . . . Leĭ 144.40	—	—	144	40	3032	30
3	**Fondurĭ cu destinaţiune specială**						
	a. *Dotaţiunea M. S. Regeluĭ.* Dotaţiune anuală de . .	—	—	9000	—		
	b. *Dotaţiunea Statuluĭ:*						
	Pentru premiulŭ G. Lazărŭ . . . Leĭ 5.000.—	—	—				
	» » El. Rădulescu . . Leĭ 5.000.—						
	» publ. doc. istorice . . . . » 15.000.—	—	—	25000	—		
	c. *Fondulŭ Cuza:*						
	Cupóne de rentă amortis. à 5%. . Leĭ 1.350.—	27000	—				
	» funciare rurale à 5%. . . » 60.—	1200	—				
	» municipalŭ à 5% . . . . » 50.—	1000	—				
	Suma . . Leĭ 1.460.—						
	minus 15% prelevaţiĭ . . . . . Leĭ 219.—	—	—	1241	—		
	De reportatŭ . . .	456250	—	35241	—	74927	85

DEMIEÏ ROMANE

1885—1886

	II. CHELTUELI							
1	**Cheltuelĭ propriĭ ale Academieĭ**							
	A. Personalŭ							
	a. Diurnele sesiuniĭ generale 1885.	22.000	—					
	b. » *ședințelorŭ ordinare*	6.500	—					
	c. » *a patru membri delegațĭ.*	1.000	—					
	d. Remun. Secretaruluĭ generalŭ pe 1 anŭ à leĭ 200 .	2.400	—					
	e. » *a treĭ secretarĭ de secțiunĭ* pe 11 lunĭ .	3.300	—					
	f. Apuntamentele funcționilorŭ pe 1 anŭ:							
	1 Casierŭ-comptabilŭ. à Leĭ 400.— Leĭ 4.800.-							
	1 Bibliotecarŭ . . . » » 350.— » 4.200.—							
	1 Scriitorŭ-archivarŭ. » » 200.— » 2.400.—							
	1 Ajutorŭ de bibliot. . » » 150.— » 1.800.—							
	1 Scriitorŭ . . . . . » » 120.— » 1.440.—							
	1 Odăiașŭ . . . . . » » 100.— » 1.200.—							
	1 Servitorŭ . . . . . » » 80.— » 960.—	16.800	—					
	g. Spese de procese	200	—					
	h. Ajutorulŭ Epitropieĭ Sf. Vinerĭ	400	—	52.600	—			
	B. Materialŭ							
	i. Spese de cancelarie, materialŭ, încăldităŭ, etc . .	2.500	—					
	j. Mobiliarulŭ bibliotecei	1.000	—					
	k. Spese neprevĕdute	500	—					
	l. Spese de espedițiune publicaț. și primirea cărțilorŭ	1.500	—					
	m. Chiria unuĭ magazinŭ pentru publicațiunĭ . .	1.050	—	6.550	—	59.150	—	
2	**Premiĭ, acuisițiunĭ, publicațiunĭ și tipărituri.**							
	A. Premiĭ							
	n. Premiulŭ Heliade Rădulescu.	5.000	—	5.000	—			
	B. Acuisițiunĭ							
	o. Acuisițiunĭ pentru Museulŭ de antichitățĭ . . .	405	—					
	De reportatŭ . .	405	—	5000	—	59150	—	

Reportŭ		456250	—	35241	—	74927	85
d. Fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu :							
Veniturile moşieĭ Lămotesci . . .	Leĭ 4,055.—						
» » Năsturelŭ . . .	» 10.550.—						
Cupónele renteĭ amortisabile à 5%.	» 500.—	10000	—				
» municipale à 5%. . . .	» 275.—	5500	—				
Suma . .	Leĭ 15.380.—						
minus 15% prelevaţĭ.	» 2.307.—	—	—	13073	—		
e. Fondulŭ Daniel :							
Cup. obligat. de statŭ à 6% . . .	Leĭ 900.—	15000	—				
minus 15% prelevaţĭ.	» 135.—	—	—	765	—		
f. Fondulŭ A. Fĕtu :							
Cupónele renteĭ amortisabile à 5%.	» 500.—	10000	—				
» municipalŭ à 5%. . . :	» 50.—	1000	—				
Suma . .	» 550.—						
minus 15% prelevaţĭ.	» 82.50	—	—	467	50		
g. Fondulŭ G. Lazărŭ :							
Cupóne fonciare rurale à 7%. . .	Leĭ 350.—	5000	—				
» » » à 5%. . .	» 300.—	6000	—				
» municipale à 5%	» 312.50	6250	—				
Suma . .	Leĭ 962.50						
minus 15% prelevaţĭ	» 144.40	—	—	818	10		
h. Fondulŭ Hel. Rădulescu :							
Cupóne funciare rurale à 7% . . .	Leĭ 350.—	5000	—				
» » » à 5% . . .	» 300.—	6000	—				
» municipale à 5%	» 312.50	6250	—				
Suma .	Leĭ 962.50						
minus 15% prelevaţĭ.	» 144.40	—	—	818	10	51182	70
i. Fondulŭ Craiovénŭ :							
Cup. renteĭ amortisabile Leĭ 237.50		4750	—				
» fonciarŭ ruralŭ. . . » 217.—		3100	—				
În sald. 1884—1885 . . » 514.35	Leĭ 968.85	—	—	968	85		
h. Fondulŭ Chiţu :							
In rentă română à 5%		500	—				
» numerarŭ		—	—	738	75	1707	60
		540600	—	—	—	127818	15

	Reportŭ	405	—	5000	—	59150	—
	p. Aducerea monumentuluĭ de la Adam Clissi . .	4.318	—				
	q. Monede, chrisóve, etc.	765	—				
	r. Cărțĭ de fie-care secț. à Leĭ 1.000— Leĭ 3.000.– legatulŭ . . . . » 2.000.–	5.000	—				
	s. Apostolulŭ macedo-românŭ de Tomara . . .	1.000	—				
	t. Copiare de documente istorice	5.000	—	16.488	—		
	C. Publicațiunĭ:						
	u. Etymologicum magnum Romaniae.	6.000	—				
	v. Publicarea colecțiuniĭ de «Descântece populare».	500	—	6.500			
	D. Tipăriturĭ						
	w. Anale	4.000	—				
	x. Dosoteiŭ	3.000	—				
	y. Mithologia (Marien. Cultulŭ păg. și creștinŭ).	821	25				
	z. Poesiile populare.	600	—				
	aa. Țĕranulŭ românŭ	2.000	—				
	bb. Codicele voronețianŭ	2.000	—				
	cc. Catalogulŭ epigraficŭ	1.000	—				
	dd. Retipărirea Cronicelorŭ luĭ Miron Costin . .	2.000	—				
	ee. Tipărirea Etimologicum magnum	3.000	—	18.421	25	46.409	25
3	**Capitalisarea fondurilorŭ speciale**						
	Premiulŭ Năsturelŭ Herăscu	12.000	—				
	Premiulŭ G. Lazărŭ.	5.000	—				
	Procentele fonduluĭ Cuza	1.241	—				
	» » *Fĕtu.*	467	50				
	» » *G. Lazărŭ*	818	10				
	» » *Heliade-Rădulescu* . . .	818	10				
	Saldulŭ fonduluĭ Craiorénŭ	968	85				
	Adausulŭ și procentele fonduluĭ Chițu . . .	738	75	22.052	30	22.052	30
4	**Escedentŭ**					206	60
						127818	15

Bucurescĭ, 17 Martie 1885.

Gr. Stefănescu.

Raportorŭ, *V. Babeșŭ.*

SECŢIUNEA LITERARĂ.

ŞEDINŢA DIN 22 FEBRUARIE.

Preşedinţa D-luĭ *V. Alecsandri.*

Inainte de tóte la ordinea ḑileĭ fiindŭ constituirea oficiuluĭ Secţiuniĭ, s'aŭ alesŭ cu unanimitate: D-lŭ *V. Alecsandri* ca Preşedinte, şi D-lŭ *Maiorescu* ca Vice-Preşedinte.

După acésta se iea în desbatere reclamaţiunea D-luĭ P. M. Georgescu, relativă la traducţiunea luĭ Plutarchŭ. După ce se espune istoriculŭ acestorŭ lucrărĭ în tóte amănuntele sale, D-lŭ *Hasdĕŭ* a emisŭ ideea ca să se tipărésca Plutarchŭ aşa precum s'a tradusŭ de D-lŭ Georgescu, iar asupra părţilorŭ unde arŭ fi ne-înţelegere între traducĕtorŭ şi revisuitorŭ să se facă note. Acestŭ modŭ însă a fostŭ combătutŭ ca puţinŭ practicŭ pentru o lucrare aşa de întinsă, şi s'a luatŭ din noŭ în observaţiune traducerea D-luĭ Georgescu. Decĭ, vĕḑêndu-se că numitulŭ traducĕtorŭ, nu numaĭ că nu a coresŭ lucrarea sa după observaţiunile Secţiuniĭ din anulŭ trecutŭ, dar s'a observatŭ că elŭ ţine încă cu obstinaţiune la lucrarea sa, atâtŭ de abătută de la sensulŭ adevĕratŭ alŭ textuluĭ originalŭ, ceea ce dă bănuiala saŭ că D-lŭ Georgescu n'a făcutŭ traducţiunea după originalŭ, saŭ că nu înţelege bine limba luĭ Plutarchŭ, decĭ, fiindŭ-că asemenea lucrare nu se póte admite a se tipări sub auspiciile şi cu fondurile Academieĭ, Secţiunea se pronunţă pentru a doua óră pentru respingere; totuşĭ este de părere că, în vedere că numitulŭ traducĕtorŭ a pusŭ o însemnată muncă, după îndemnulŭ ce s'a făcutŭ de Academie, este de părere a se supune la avisulŭ plenuluĭ spre a-ĭ da o compensaţiune óre-care.

ȘEDINȚA DIN 28 FEBRUARIE.

Preșidința D-luĭ *V. Alecsandri.*

La ordinea lucrăriĭ venindŭ propunerea D-luĭ Joan Urban Jarnik de a fi autorisatŭ să facă unŭ glosarŭ alŭ museĭ populare române după modelulŭ acelora carĭ în limbele străine se numesce «folk-lore;» avêndŭ în vedere că Academia a însăcinatŭ pe D-lŭ *Hasdĕŭ* cu o lucrare lexicografică care are să cuprindă aceeașĭ materiă, Secțiunea nu admite propunera acésta.

Asupra scrisoriĭ D-luĭ *At. Marienescu*, înregistrată la No. 2771, deschiḍêndu-se discuțiunea și avêndu-se în vedere maĭ întâiŭ decisiunea luată pentru tipărirea opuluĭ numitŭ *Novăcesciĭ*, apoĭ considerantele carĭ aŭ împedicatŭ acéstă lucrare în ședința din 16 Novembre 1884, D-lŭ *Alecsandri*, cerêndŭ maĭ întâiŭ cuvîntulŭ, a arĕtatŭ că, după câtŭ cunósce lucrarea acésta din manuscriptŭ, ea nu este de câtŭ o lucrare de fantasiă, — că însușĭ autorulŭ în prefața sa spune că din 95 balade populare D-luĭ a compusŭ o poemă de 23 rapsodiĭ, în care se găsescŭ câte-va elemente populare, dar în așa stare nu crede că póte rĕspunde la dorința Academieĭ care este de a publica maĭ alesŭ adevĕrata poesie a poporuluĭ românŭ. D-luĭ încheiă propunêndŭ părerea ca Academia să nu se însărcineze cu acéstă publicațiune.

Secțiunea aprobă acéstă propunere în unanimitate.

ȘEDINȚA DIN 4 MARTIE.

Preșidința D-luĭ *V. Alecsandri.*

La ordinea ḍileĭ cestiunea elaborăriĭ Mareluĭ Etimologicŭ alŭ limbeĭ române.

D-lŭ *Hasdĕŭ* arată că, după decisiunea din anulŭ trecutŭ a Academieĭ, D-luĭ șĭ-a îndeplinitŭ sarcina; că lucrarea a făcut'o întocmaĭ după programa ce i s'a datŭ; că materialulŭ primeĭ litere din alfabetŭ, care crede că forméză a șeptea parte din lucrarea totală, este gata de tipăritŭ

D-lŭ *Sion* arată dorinţa de a se aduce pe masa Secţiuniĭ lucrarea acésta, pentru ca vĕḑênd'o, să-șĭ dea opiniunea. D-luĭ crede că Secţiunea este în dreptŭ a-șĭ face observaţiunile sale asupra moduluĭ lucrăriĭ. După cele 2—3 specimene ce le-a ascultatŭ, crede că se póte observa că prea mare întindere se dă citaţiunilorŭ, carĭ, dacă arŭ arĕta diferitele înţelesurĭ ce unŭ cuvîntŭ are în limbă, arŭ fi în adevĕrŭ utile, dar așa cum a făcut'o autorulŭ crede că este unŭ luxŭ, care póte să mărescă volumulŭ fără vre-unŭ folosŭ instructivŭ.

D-lŭ *Hasdĕŭ* respunde, că nu se crede obligatŭ a se supune la censura Secţiuniĭ, că orĭ-ce observaţiunĭ le va privì cu mulţămire, că până la punerea sub tiparŭ are obiceiulŭ de a face totŭ d'auna corecţiunĭ succesive opereĭ.

D-lŭ *Negruzzi* crede că Secţiunea trebue să se pronunţe asupra formatuluĭ ce trebue să se dea, tipărindu-se acéstă operă.

D-niĭ *Caragiani* și *Romanŭ* credŭ, că maĭ înainte trebue să se examineze dacă sunt fondurĭ pentru tipărirea acesteĭ opere; căcĭ acele ce le are Academia aŭ destinaţiunĭ determinate prin testamente și statute; apoĭ să se observe că trebuescŭ marĭ sume pentru acésta.

D-lŭ *Sion* crede, că cestiunea fondurilorŭ trebue lăsată asupra plenuluĭ. Delegaţiunea, care administréză fondurile, ne va spune dacă avemŭ fondurĭ saŭ dacă va trebuì să avemŭ recursŭ la alte mijlóce.

D-lŭ *Hasdĕŭ* crede, că suma nu va fi așa de mare: 3000 leĭ pe anŭ arŭ ajunge; și că măcarŭ parte din aceștĭ banĭ, de se vorŭ avansa, vorŭ puté reintra din vînḑarea și abonamentulŭ opereĭ.

D-lŭ *Maiorescu* ḑice că, Academia, care găsesce mijlóce a tipări orĭ-ce lucrărĭ presintă membriĭ sĕĭ, ceea ce a și făcutŭ în maĭ multe casurĭ, va găsì mijlóce ca să tipărescă și lucrarea acésta.

După maĭ multe chibzuirĭ, Secţiunea convine ca să se tipărescă în formatulŭ 8⁰ mare cu douĕ colóne și, făcêndu-se abonamente, să

se scótă fie-care volumŭ în patru fascicule, pentru ca să ajungă maĭ curêndŭ la publiculŭ nerăbdătorŭ de a vedé acéstă lucrare. Acésta, punêndu-se în lucrare imediatŭ, autorulŭ iea sarcina a face corecturile sub rĕspunderea sa.

ŞEDINŢA DIN 5 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *V. Alecsandri.*

La ordinea ḑileĭ fiindŭ propunerea D-luĭ *S. Fl. Marianŭ*, recomandată Secţiuniĭ şi înregistrată la No. 2778, după maĭ multe discuţiunĭ, Secţiunea propune a se da unŭ ajutorŭ de 500 leĭ D-luĭ *Marianŭ*, în consideraţiunea importanteĭ publicaţiunĭ a *Descântecelorŭ populare.*

ŞEDINŢA DIN 11 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *T. Maiorescu.*

La ordinea ḑileĭ propunerea D-neĭ Tomara de a i se cumpĕra manuscriptulŭ reposatuluĭ eĭ soţŭ George Tomara care a tradusŭ *Apostolulŭ* în dialectulŭ macedonénŭ.

D-lŭ *Caragiani* relatéză, că cu acestŭ manuscriptŭ presentându-se D-na Tomara la Ministerulŭ cultelorŭ în 1883, D-luĭ a fostŭ primitŭ invitaţiunea de a-lŭ examina şi a-şĭ da avisulŭ. Acelŭ avisŭ l'a datŭ încă de atuncia printr'unŭ raportŭ, care l'a cetitŭ în Secţiune, şi care afirmă că acéstă lucrare este făcută ca tótă consciinţa în dialectulŭ celŭ maĭ purŭ popularŭ alŭ Macedonenilorŭ; şi că sub acestŭ punctŭ de vedere lucrarea este fórte meritósă.

D-lŭ *Hasdĕŭ* afirmă, la rândulŭ sĕŭ, că pentru cestiunea filologică şi etimologică a limbeĭ române, acéstă lucrare forméză unŭ materialŭ

fórte preţiosŭ maĭ alesŭ pentru elaborarea Marelui Etimologicŭ, cu care se află D-luĭ însărcinatŭ, căcĭ acestŭ textŭ s'arŭ puté compara cu cele patru texturĭ vechĭ daco-române cunoscute în literatura vechiă a cărţilorŭ bisericescĭ.

D-lŭ *Quintescu* găsesce, că acéstă lucrare o consideră ca o necesitate sciinţifică pentru literatura nóstră; apoĭ, considerândŭ munca care trebue să-şĭ fi datŭ autorulŭ, crede că bine ar fi să se compenseze în cumpĕrărea acestuĭ manuscrisŭ, cu care s'arŭ împlinì şi o faptă de umanitate faţă cu vĕduva luĭ soţiă.

După aceste cuvinte, Secţiunea, în umanitate, admite propunerea de a se plătì lucrarea acésta cu preţulŭ de una mie leĭ.

ŞEDINŢA DIN 14 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *V. Alecsandri.*

La ordinea ḑileĭ cestiunea subiectuluĭ de propusŭ la premiulŭ E-liade pentru anulŭ 1888.

D-lŭ *Hasdĕŭ* propune ca subiectŭ : *Nunta la Românĭ*, studiŭ istorico-etnograficŭ comparativŭ.

D-niĭ *Sion* şi *Negruzzi* propunŭ încă dóuĕ subiecte, pe carĭ însĕ, după maĭ multe argumentaţiunĭ, le retragŭ.

Maioritatea adoptéză subiectulŭ D-luĭ *Hasdĕŭ.*

ŞEDINŢA DIN 17 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *V. Alecsandri*

Se pune la ordinea ḑileĭ propunerea D-luĭ *N. Ionescu*, susţinută de D-niĭ *Brândză* şi *Alecsandri*, relativŭ la revisiunea Dicţionaruluĭ prevĕḑută la art. 3 lit. a din Statute.

D-lŭ *Sion* face următórea propunere :

1. Până la sesiunea anuluĭ viitorŭ, membriĭ cariĭ vorŭ voì să se ocupe cu lucrarea revisiuniĭ Dicţionaruluĭ, vorŭ aduce câte unŭ specimen de 3—4 cóle, representândŭ modulŭ cum vorŭ crede eĭ că trebue să se facă revisiunea, care să servéscă de basă la deliberaţiunea ce va trebuì să decidă continuarea şi completarea lucrăriĭ Dicţionaruluĭ.

2. Specimenele lucrate se vorŭ tipărì în formatulŭ şi literele proiectuluĭ vechiŭ, cu cheltuiala Academieĭ, în numĕrŭ de 100 esemplare.

3. Colaboratoriĭ vorŭ primì o indemnisaţiune analogă cu acea ce s'a datŭ pentru lucrarea primitivă.

4. In lucrare se va avé de modelŭ şi tipŭ Dicţionarulŭ Academieĭ francese.

5. Colaboratoriĭ se vorŭ înţelege între eĭ pentru ca să nu lucreze la aceeaşĭ materiă simultaneŭ maĭ mulţĭ.

D-niĭ *Negruzzi* şi *Ionescu*, invitaţĭ în consultaţiune, combatŭ propunerea pentru esecuţiunea lucrăriĭ, celŭ dintâiŭ cerêndŭ ca să se amâne până va eşì primulŭ volumŭ din lucrarea D-luĭ *Hasdĕŭ*, iar celŭ de alŭ doilea până se vorŭ tipărì cărţile vechĭ.

La opiniunea acésta însoţindu-se majoritatea se decide amânarea lucrăriĭ până la anulŭ viitorŭ.

ŞEDINŢA DIN 18 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *V. Alecsandri*.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ raportulŭ D-lorŭ *Hasdĕŭ* şi *Sion* asupra colecţiuniĭ de *Poesiĭ populare române* făcute de D-lŭ G. Dem. Teodorescu, înaintată Secţiuniĭ în şedinţa de erĭ, avêndu-se în vedere conclusiunile raportuluĭ (care se anexéză), considerândŭ că budgetulŭ este acuma şi votatŭ, Secţiunea opinéză ca ajutorulŭ cerutŭ să se acorde după apariţiunea opereĭ, din sorginţile budgetuluĭ anuluĭ viitorŭ.

Raportulŭ D-lorŭ B. P. Hasdĕŭ şi G. Sion asupra colecţiunii de poesiĭ poporale făcute de D-lŭ G. Dem. Teodorescu.

Domnilorŭ Colegĭ.

Esaminândŭ colecţiunea de *poesiĭ populare române* adunată de D-lŭ G. Dem. Teodorescu, ce ni s'a recomandatŭ de Secţiunea literară, amŭ constatatŭ cu fericire, că este cea maĭ importantă din tóte câte aŭ apărutŭ până acum. Meritulŭ colectantuluĭ este cu atâtŭ maĭ însemnatŭ, că afară de ostenéla care şi-a datŭ spre a aduna unŭ materialŭ atâtŭ de avutŭ, afară de ingeniósa clasificare şi grupare ce le-a datŭ, apoĭ a avutŭ grija a însemna în note şi proveninţa lorŭ; astŭ-felŭ că, dacă Academia a găsitŭ cu cale a acorda ajutórele sale colecţiunilorŭ Jarnik-Bârsanŭ, S. Fl. Marianŭ şi altele, cu atâta maĭ alesŭ s'arŭ crede datóre a venì în ajutorulŭ publicaţiuniĭ acesteĭ colecţiunĭ, care ajutorŭ să i se acórde după apariţiune.

Sion, *B. P. Hasdĕŭ.*

SECŢIUNEA ISTORICĂ.

ŞEDINŢA DIN 21 FEVRUARIE.

Preşedinţa D-luĭ *G. Bariţŭ.*

Se procede la constituirea Secţiuniĭ, conformŭ cu art. 14 şi 15 din Statute ; se proclamă D-lŭ *D. Sturdza* de Preşedinte şi D-lŭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ* de Vice-Preşedinte.

D-lŭ *V. Maniu* chiamă atenţiunea Secţiuniĭ asupra unuĭ votŭ datŭ în şedinţa ordinară a Academieĭ din 18 (30) Ianuarie 1885, privitorŭ

la scrierea sa întitulată «*Românii în literatura străină*» publicată în Analele Academieĭ pe anulŭ 1881—1882, şi protestândŭ în contra decisiunii luate fără competinţă în numele plenuluĭ Academeĭ, solicită intervenirea Secţiuniĭ.

Cestiunea rădicată de D-lŭ Secretarŭ punêndu-se în desbatere, şi după discuţiunea urmată între D-niĭ *Sturdza, N. Ionescu* şi *G. Bariţŭ*, se primesce propunerea D-luĭ *D. Sturdza* de a se duce acéstă cestiune de însuşĭ Secţiunea în plenulŭ Academieĭ:

«Secţiunea istorică, în urma reclamăriĭ D-luĭ *Vasile Maniu* în contra validităţiĭ votuluĭ datŭ în şedinţa ordinară a Academieĭ din 18 (30) Ianuarie 1885 asupra declaraţiuniĭ luate în numele Academieĭ asupra scrieriĭ sale privitóre la «Mişcarea istorică în România» (Analele pe anulŭ 1881—1882), fără a se specifica vre unŭ temeiŭ care arŭ fi putut'o motiva, declaraţiune căreia i s'a datŭ publicitate prin diare;

«Avêndŭ în vedere, că Academia trebue fără îndoială să ţie a nu fi tărîtă ca atare într'o polemică, provocată de unulŭ din membri seĭ.

«Că se cuvine ca observările carĭ s'arŭ găsi necesare a se face vre uneĭ lucrărĭ a unuĭ membru alŭ Academieĭ spre a înlătura orĭ-ce respundere a acesteia, trebue se fie introduse pe temeiurĭ precise;

«Că în totŭ casulŭ asemine observărĭ, carĭ ieaŭ forma uneĭ decisiunĭ a Academieĭ, nu se potŭ lua decâtŭ în şedinţele plenare ale Sesiuniĭ generale;

«Decide, că acéstă cestiune se va aduce de Secţiune în plenulŭ Academieĭ.»

ŞEDINŢA DIN 23 FEVRUARIE.

Preşedinţa D-luĭ *D. Sturdza*.

D-lŭ Secretarŭ *V. Maniŭ* cetesce darea sa de sémă despre documentele, cărţile şi lucrările intrate la Academie în cursulŭ anuluĭ cu referinţă la studiile istorice de competenţa Secţiuniĭ:

«Raportulŭ Secretarului Secţiunii istorice asupra scrierilorŭ şi documentelorŭ manuscrise de interesŭ istoricŭ pentru ţĕrile nóstre, intrate la Academie în decursulŭ anului 1884 Aprilie până la 1885 Februarie.

«Domnilorŭ Colegĭ,

«Voiŭ începe raportulŭ meŭ prin a vĕ comunica că Secţiunea istorică n'a fostŭ în putinţă să ţină de astă dată şedinţele ordinare de peste anŭ după îndatinarea din trecutŭ; cause cu totulŭ independente de voinţa membrilorŭ Secţiunii aŭ făcutŭ ca întrunirile nóstre să nu-şĭ pótă urma usitatulŭ procedementŭ de altă dată; cu tóte acestea maĭ mulţĭ din membriĭ sĕĭ aŭ luatŭ parte la şedinţele ordinare în Secţiunile unite, astŭ-felŭ că Secţiunea nóstră a fostŭ bine representată şi la puţinele şedinţe publice de peste anŭ.

«Totŭ la acestŭ locŭ îmĭ voiŭ permite să amintescŭ că una din decisiunele Secţiunii istorice care fusese supusă plenuluĭ şi încuviinţată de întregulŭ Academiei nu s'a putută traduce în faptă; este vorba, Domnilorŭ Colegĭ, despre lucrarea D-luĭ Dr. *A. Marienescu*, cuprindêndŭ unŭ studiŭ despre *«Patria veche a Dacilorŭ în Asia şi însemnătatea numeluĭ Dacŭ»*.

«După dorinţa Secţiunii s'a fostŭ reservatŭ lectura acestuĭ studiŭ pentru una din şedinţele publice de peste anŭ; acestŭ desideratŭ nu s'a putută realisa până acum, deşi eŭ personalŭ mĕ oferisemŭ cu plăcere să înlocuescŭ pe colegulŭ nostru la lectura publică.

«Acea scriere, Domnilorŭ Colegĭ, se încredinţase în una din şedinţele ordinare doctuluĭ nostru colegŭ D-luĭ *B. P. Hasdĕŭ* spre censurare. Procesulŭ verbalŭ alŭ şedinţeĭ de la Ianuarie espiratŭ constată că în urma uneĭ propunerĭ motivate a numituluĭ nostru colegŭ *Hasdĕŭ* s'a înlăturatŭ decisiunea Secţiunii nóstre, cu tóte că ea avea încuviinţarea plenuluĭ din trecuta sesiune estraordinară.

«După aceste premise restrînse trecŭ la enumărarea şi indicaţiunea scrierilorŭ şi documentelorŭ manuscrise intrate în decursulŭ anuluĭ espiratŭ şi consemnate în registrulŭ din alăturare.

«*A. Documente manuscrise.*

«1. Copiĭ fotografice în numĕrŭ de 74 luate după documente originale din archivele imperiale de la Moscva, scrise parte în limba latină și parte în limba slaviană. In acéstă colecțiune avemŭ unŭ însemnatŭ numĕrŭ de tractate de ale domnilorŭ Moldoveĭ și aĭ țerilorŭ românescĭ încheiate cu Polonia; peste totŭ prețiósa colecțiune represintă numaĭ documente de însemnătate istorică pentru Românĭ din suta XIV—XV. (A se vedé raportulŭ Secretaruluĭ generalŭ pe anulŭ 1884—1885.)

«2. Documente originale române și transilvane din suta XV—XVIII, precum și 143 volume manuscrise importante și de mare interesŭ pentru istoria Românilorŭ. Tóte acestea facŭ parte din cele 7489 volume, carĭ compunŭ biblioteca D-luĭ D. C. Sturdza, cumpĕrate de Camera legiuitóre pentru Academia nóstră. (A se vedé citatulŭ raportŭ pag. 10.)

«3. Colecțiunea compusă din 78 documente în copiĭ și 10 în originalŭ, dăruite Academieĭ de membrulŭ eĭ corespondentŭ Onor. D-lŭ Dr. Obedenaru. Alte 478 documente române din diferite epoce sunt procurate prin cumpărare. Tóte de resortulŭ istoricŭ (ibid. p. 11.)

«*B.* — Cărțile tipărite, mare parte scrise în limba română, câte-va în cea germană și una în idiomulŭ maghiarŭ, de interesŭ pentru istoria nóstră, sunt următórele :

1. *Schuller Karoly Iános*, Megvilágitása azon vádiratnak mellyet a két oláh püspök urak a szás nemzet ellen az 1841—1843 erdélyi országgyülésen a rendeknek benyujtottak. Szeben 1844. 1 vol. 8°.
2. *V. Demetrescu*, Istoria orașuluĭ Severinŭ. Severinŭ 1883. 1 vol. 8°.
3. *Dr. Ion Ardeleanu*, Istoria dieceseĭ române greco-catolice a Oradieĭ-Mari. Partea I. Gherla 1883. 1 vol. 8°.
4. *D. Gârleanu*, Arbore istoricŭ alŭ Românieĭ. Bucurescĭ 1884. Stampă.
5. — Protestation contre les listes électorales pour le Divan ad-hoc, adressée par les patriotes moldaves aux membres de la commission internationale siegeant à Bukarest. Bruxelles 1857.
6. *George Sion*, Notițe despre Bucovina. Bucurescĭ 1882. 1 br. 8°.
7. *Dr. Gr. G. Tocilescu*, Inschriften aus der Dobrodscha. Wien 1882. 1 br. 8°.

8. *Petru Maioru*, Din scrierile luĭ edate de Societatea literară «Petru Maiorŭ». Budapesta 1883. 1 vol. 8°.
9. *Dr. Gr. G. Tocilescu*, Neue Inschriften aus der Dobrudscha. Wien 1884. 1 br. 8°.
10. » Revista pentru istoriă, archeologiă și filologie.
11. — Treĭ raporturĭ de ale acelorŭ prefecțĭ de legiunĭ românescĭ carĭ în anulŭ 1848-9 aŭ susținutŭ luptele cu insurgențiĭ ungurĭ până la reintrarea trupelorŭ imperialĭ în Transilvania. Sibiŭ 1884.
12. — Monumenta comitialia Regni Transilvaniae. Buda-Pesta. 1883.
13. *Damaskin P. Bojâncă*, Anticile Romanilorŭ acum întâia óră românesce scrise. Buda 1832.
14. *Alexandru Grama*, Istoria universale a bisericeĭ de la începutulŭ eĭ până în ḑilele nóstre. Blajŭ 1881. 1 v. 8°.
15. » » Elemente de istoria bisericéscă universale și particulare a Românilorŭ. Blajŭ 1879.
16. » » Istoria basericeĭ românescĭ unite cu Roma. Blajŭ 1884.
17. *A. D. Xenopol*, Teoria luĭ Rösler, studiĭ asupra stăruințeĭ Românilorŭ în Dacia Traiană. Iașĭ 1884.
18. *Nic. Densușianu*, Revoluțiunea luĭ Horea în Transilvania și Ungaria 1784—1785. Scrisă pe basa documentelorŭ oficiale. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.
19. *Ionnescu-Gion*, Ludovicŭ XIV și Constantinŭ Brâncovénu. Studiĭ asupra politiceĭ francese în Europa răsăriténă. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.
20. *Bergner Rudolf*, Siebenbürgen. Eine Darstellung des Landes und der Leute. Leipzig 1884. 1 vol. 8.
21. *Publicațiunile D-luĭ G. Barițŭ în ḑiarulŭ «Observatoriulu» din Sibiŭ cuprinḑêndŭ :*

   a. Raportulŭ luĭ Avramŭ Iancu, prefectŭ alŭ uneĭ legiunĭ românescĭ. Despre faptele ósteĭ poporane, care a statŭ sub comanda luĭ pe timpulŭ resboiuluĭ civile din Transilvania în aniĭ 1848—9.

   b. Raportŭ despre faptele ósteĭ poporane românescĭ, care a statŭ sub comanda luĭ Simionŭ Balintŭ pe timpulŭ resboiuluĭ civile din Transilvania în aniĭ 1848—9.

   c. Raportulŭ luĭ I. Axente Severu, prefectŭ alŭ uneĭ Legiunĭ românescĭ din Transilvania, despre operațiunile sale din timpulŭ resboiuluĭ civile purtatŭ în Transilvania în aniĭ 1848 și 1849.

D-lŭ *Urechiă* se felicită de a auḑi că Secțiunea istorică are la activulŭ seŭ de peste anŭ atâtŭ de multe lucrărĭ. Dumnia-luĭ însă crede că maĭ dreptŭ este să felicitămŭ pe D-lŭ *Maniŭ*, căcĭ le-a scotocitŭ din archivele Academieĭ, căcĭ Secțiunea nu a avutŭ despre ele nicĭ o

sciință până adĭ. D-lŭ *Urechiă*, ca fostŭ Vice-preşedinte alŭ Secţiuniĭ, este datorŭ să mărturiséscă că nu s'a primitŭ, cu scirea luĭ, nicĭ o lucrare la Secţiune din cele enumerate de D-lŭ Secretarŭ perpetuŭ alŭ Secţiuniĭ şi că de aceia nicĭ a fostŭ ocasiune să se ţină măcar o dată şedinţă peste anŭ. D-lŭ *Urechiă* adaogă apoĭ, că D-lŭ Secretarŭ nu este bine informatŭ câtŭ privesce scrierea D-luĭ *Marienescu*. Există unŭ votŭ datŭ de *plenum* care a regulatŭ, sunt puţine ḑile, sórta aceleĭ scrierĭ.

D-lŭ Preşedinte *Sturdza* explică în ce sensŭ s'a datŭ acelŭ votŭ de Academie.

D-lŭ *N. Ionescu* e de părere că *plenum* peste anŭ nu póte schimba hotărîrile Academieĭ şi cere să se pună cestiunea la ordinea ḑileĭ în Secţiune pe altă ḑi.

D-lŭ *G. Barițŭ* amintesce în ce împrejurărĭ a intratŭ anulŭ trecutŭ manuscriptulŭ D-luĭ *Marienescu*. Incendiulŭ întîmplatŭ n'a maĭ datŭ timpŭ să fie cetitŭ şi o hotărîre definitivă despre elŭ nu s'a pututŭ lua.

Secţiunea decide să se citéscă în Secţiune manuscriptulŭ D-luĭ *Marienescu* şi să se aviseze asupra luĭ.

D-lŭ *Marianŭ* arată că din cărţile D-luĭ Sturdza de la Scheia se află în mânile D-luĭ W. Schmidt, profesorŭ pensionatŭ din Bucovina, câte-va şi primesce a fi însărcinatŭ să i le reclame spre a le trimite la Academie.

Se primesce propunerea.

D-lŭ *Urechiă* arată că este dispusŭ să citéscă în Secţiune o dare de sémă despre unŭ *Codex* în care a aflatŭ o lucrare inedită a luĭ Mironŭ Costinŭ şi unŭ micŭ memoriŭ probândŭ că cu nedreptate se atribue luĭ Raicevicĭ scrierea «Osservazioni storiche,» carte scrisă de unŭ italianŭ.

Se decide a se asculta comunicaţiunile D-luĭ *Urechiă* Joĭ, 28 Februarie.

D-lŭ *Sturdza* anunţă cetirea uneĭ monografiĭ a D-sale despre o monedă rară de la Rĕsvanŭ-Vodă.

D-lŭ *Bariţŭ*, după invitarea Secţiuniĭ, primesce a cetì, Marţĭ 26 Februarie, darea sa de sémă despre resultatele călĕtorieĭ Domnieĭ sale istorice de peste munţĭ.

D-lŭ *Marianŭ* va face în o proximă şedinţă darea de sémă despre maĭ multe documente, chrisóve şi inscripţiunĭ ce a colectatŭ.

ŞEDINŢA DIN 25 FEVRUARIE.

Preşedinţa D-luĭ *D. Sturdza.*

Se dă lectură procesuluĭ verbalŭ de la 23 Febrarie şi, după óre-carĭ observaţiunĭ făcute de D-lŭ *Sturdza*, se adoptă.

D-lŭ *G. Bariţŭ* citesce darea sa de sémă despre resultatele călătorieĭ şi cercetărilorŭ sale istorice şi archeologice de peste munţĭ cu carĭ a fostŭ însărcinatŭ din partea Academieĭ în interesulŭ sciinţeĭ. In resumatŭ raportulŭ depusŭ şi alăturatŭ acì (1) cuprinde următórele materiĭ.

a. Publicare de documente adunate şi parte de adunatŭ, relative la istoria Românilorŭ.

b. Esaminarea colecţiuniĭ de documente remasă de la nemuritorulŭ cronicarŭ G. Şincai.

c. Consultaţiunile avute cu maĭ mulţĭ bărbaţĭ însemnaţĭ de sciinţă, despre documente manuscrise de mare preţŭ adunate la diferiţĭ eruditĭ.

d. Informaţiunĭ despre lucrările carĭ se facŭ în archivele Universităţiĭ săsescĭ.

(1) A se vedé maĭ josŭ în anexe.

e. Dare de sémă despre colecţiunea renumită remasă de la reposatulŭ conte I. Kemény.

f. Despre biblioteca şi archiva Telekiană.

g. Studiarea şi urmărirea vasteĭ colecţiunĭ care se publică din archivele renumiteĭ familiiĭ a conţilorŭ Károly.

h. Despre archivele din Buda-Pesta şi explorările fórte interesante ale D-luĭ Torma.

i. Săpăturile de la Sarmisegetusa (Ulpia Traiană); urmărirea lucrărilorŭ de acolo.

D-lŭ *Sturdza,* în numele Secţiuniĭ, mulţămesce din inima D-luĭ *Bariţŭ* atâtŭ pentru instructiva dare de sémă câtŭ şi pentru darulŭ de documente manuscripte ce-lŭ face Academieĭ.

Se decide a se propune plenuluĭ lectura raportuluĭ pentru una din şedinţele publice câtŭ şi tipărirea luĭ în Analele Academieĭ.

ŞEDINŢA DIN 28 FEBRUARIE.

Preşedinţa D-luĭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ.*

D-lŭ *G. Bariţŭ* comunică Secţiuniĭ propunerea venită de la On. D-lŭ L.-Colonelŭ Pappazoglu pentru colecţiunea de cărţĭ şi documente consemnate în alăturatulŭ registru şi oferită Academieĭ spre cumpĕrare.

D-lŭ *V. A. Urechiă* este de părere a se delega unŭ membru alŭ Secţiuniĭ pentru cercetarea colecţiuniĭ spre a se cunósce valórea eĭ.

D-lŭ *G. Bariţŭ* cere a i se încredinţa registrulŭ spre a lua în de apró pe esaminare conţinutulŭ luĭ.

Secţiunea încuviinţéză cererea D-luĭ *G. Bariţŭ.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* dă lectură unuĭ codice manuscrisŭ tratândŭ despre următórele materiĭ istorice:

a. Inceperea neamuluĭ celuĭ slăvitŭ alŭ Slovenilorŭ.

b. Cuvîntŭ întâiŭ de descălicatulŭ ţĕreĭ celŭ dintâiŭ şi de neamulŭ moldovenescŭ.

c. Istorie de crăie unguréscă izvodită de pre limba latinéscă pre limba moldovenéscă.

d. Carte de'ntâiŭ de neamulŭ Moldovenilorŭ, din ce ţéră aŭ eşitŭ strămoşiĭ lorŭ.

e. De aicea scrie pentru neamurile ce aŭ descălicatŭ pe aceste locurĭ maĭ nainte de Traianŭ împĕratulŭ Rîmuluĭ şi de domniĭ ce aŭ stăpânitŭ maĭ pe urmă pămîntulŭ acesta alŭ Moldoveĭ şi o stăpînescŭ şi până astădĭ.

f. Povestea domnilorŭ de Moldova carĭ aŭ stăpânitŭ pămîntulŭ acesta începêndŭ de la domnia luĭ Dragoş vodă carele aŭ descălicatŭ ţéra întâiŭ, alŭ doilea după Traianŭ împĕratŭ, şi ţine de atuncĭ şi până astădĭ.

D-lŭ *N. Ionescu*, după terminarea lecturiĭ, propune a se mijlocì de la plenulŭ Academieĭ retipărirea Croniceĭ luĭ Mironŭ Costinŭ dimpreună cu acéstă nóuă scriere necunoscută până acum, cu condiţiune însă ca D-lŭ *V. A. Urechiă* să iea asupră-şĭ însărcinarea de a conduce lucrarea. D-lŭ *N. Ionescu* este de părere ca acéstă nóuă ediţiune, dimpreună cu portretulŭ mareluĭ scriitorŭ, să se facă cu multă economie, în felulŭ ediţiuniĭ luĭ Mihaiŭ vitézulŭ, spre a se puté respândì şi avé pe preţŭ minimŭ.

De asemenea propune a se recomanda recensiunea D-luĭ *V. A. Urechiă* spre citire într'o şedinţă publică.

D-lŭ *V. A. Urechiă* declară că primesce însărcinarea ce i se va da din partea Academieĭ.

Secţiunea admite propunerea D-luĭ *N. Ionescu* în tóte punctele eĭ.

ŞEDINŢA DIN 2 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *D. Sturdza.*

Părintele *Marianŭ* face dare de sémă despre inscripţiunile şi documentele din Bucovina; înaintéză pentru Academie 11 documente manuscrise originale şi maĭ multe copiĭ după inscripţiunile de la mănăstirea Putna.

D-lŭ *Sturdza* aducêndŭ mulţumirile Secţiuniĭ D-luĭ colegŭ *Marianŭ*, propune a se recomanda plenuluĭ raportulŭ D-sale, pentru lectură publică şi tipărire în Analele Academieĭ. — Propunerea se primesce.

D-lŭ *Babeşŭ* espune verbalŭ raportulŭ sĕŭ despre cercetările archeologice cu cariĭ a fostŭ însărcinatŭ, arată dificultăţile întîmpinate la întreprinderea săpăturilorŭ; esplică modulŭ sĕŭ de procedare întru înlăturarea greutăţilorŭ prin înfiinţarea uneĭ societăţĭ archeologice, de se va puté, cu concursulŭ D-luĭ Torma, membru onorarŭ alŭ Academieĭ nóstre; acestŭ mijlocŭ, asigurându-ĭ o neîndoiósă reuşită în esploraţiunĭ, speră că în anulŭ viitorŭ va fi pusŭ în posiţiune a presenta unŭ raportŭ bogatŭ în resultatele întreprinderiĭ. Secţiunea, luândŭ actŭ de comunicaţiunile şi asigurările D-luĭ *Babeşŭ*, trece la altă lucrare.

ŞEDINŢA DIN 5 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *D. Sturdza.*

D-lŭ *Sturdza* propune ca d'odată cu memoriulŭ părinteluĭ *Marianŭ* să se publice şi visita P. S. S. părinteluĭ Episcopŭ Melchisedecŭ în Bucovina.

P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedecŭ* face şi din parte-ĭ propunere ca,

d'odată cu acea dare de sémă despre resultatele cercetărilorŭ ce s'aŭ făcutŭ pe la mănăstirile din Bucovina, să se tipăréscă și comentariulŭ P. Sânției sale asupra inscripțiunilorŭ de la mănăstirea Răzbóienĭ.

Se decide a se propune plenuluĭ spre încuviințare.

D-lŭ *G. Barițŭ* espune verbalŭ părerea sa asupra colecțiuniĭ de cărțĭ și documente manuscrise cuprinse în dóuĕ caiete de inventariŭ propuse Academieĭ spre cumperare, de către D-lŭ L. Col. Papazoglu. D-lŭ *Barițŭ* observă ca documentele manuscrise sunt în cea maĭ mare parte din suta XVIII și XIX, câte va din suta XVII și fórte puține din suta XVI, că multe din manuscrisele colecțiuniĭ se găsescŭ tipărite, de asemenea este de părerea ca, de óre-ce cele maĭ multe din manuscripte sunt din Muntenia, provenindŭ de la familiile de frunte, de óre-ce D-lŭ propunĕtorŭ consimte a vinde și esemplare separate, ar fi bine să se însărcineze unŭ membru spre a le clasifica după epoce și însemnătatea lorŭ. D-lŭ *Barițŭ* termină prin a releva câte-va posițiunĭ de prețurĭ a cărorŭ esagerațiune se impune.

D-lŭ *Sturdza* împărtășesce vederile D-lŭ *Barițŭ*. Cunósce colecțiunea oferită spre cumpĕrare, precum cunoscea și pe ale reposatuluĭ D-lŭ C. Bolliac; dice ca neajunsulŭ celŭ maĭ mare la propunerĭ de asemenea natură este esagerațiunea prețuluĭ; este o enormitate după D-sa a se cere pentru semnătura luĭ Tudorŭ, și acea neverificate, suma de 3000 leĭ; conchide prin a propune să se respundă D-lŭ L.-C. Papazoglu că, în vederea scumpetiĭ, Academia nu este în posițiune a cumpĕra colecțiunea nicĭ în parte nicĭ în totalŭ.

Se admite părerea și conclusiunea D-luĭ *Sturdza* și se decide a se înapoia D-luĭ L.-C. Pappazoglu cele 2 caiete însoțite de unŭ respunsŭ motivatŭ.

ȘEDINȚA DIN 7 MARTIE.

Președința D-luĭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ.*

D-lŭ *G. Barițŭ* întrébă dacă manuscrisulŭ D-luĭ colegŭ *Marienescu* este înapoiatŭ Secțiuniĭ spre a i se da lectură, conformŭ decisiuniĭ luate într'una din ședințele trecute.

Cerutulŭ manuscrisŭ înapoindu-se Secțiuniĭ prin D-lŭ bibliotecarŭ Bianu, se pune la ordinea ḑileĭ pentru ședința proximă.

ȘEDINȚA DIN 16 MARTIE.

Președința D-luĭ *D. Sturdza.*

D-lŭ *Barițŭ* dă citire raportuluĭ sĕŭ asupra scrieriĭ D-luĭ *Marienescu* intitulată : «*De patria vechiă a Dacilorŭ în Asia*».

Secțiunea, ascultândŭ expunerile făcute de D-lŭ *Barițŭ*, trece la ordinea ḑileĭ.

D-lŭ *A. Papadopolŭ-Calimacŭ* dă lectură traduceriĭ făcute de D-sa a unuĭ interesantŭ poemŭ lirico-epicŭ din suta a XII, scrisŭ în limba slavonă sub titlulŭ : «*Slovo o polcu Igoreve,*» adecă cuvîntŭ despre expedițiunea Principeluĭ Igorŭ contra Polovțilorŭ saŭ Comanilorŭ urmată la anulŭ 1185. În esență elŭ vorbesce despre Dacia ca țară a luĭ Traianŭ, despre expedițiunea acestuĭ împĕratŭ în Dacia și din Dacia peste Donŭ.

D-lŭ *Sturdza* este de părere a se face unŭ resumatŭ de cele maĭ interesante părțĭ relative la istoria nóstră spre a se cetì într'o ședință publică și a se propune plenuluĭ tipărirea întreguluĭ poemŭ (tradusŭ în românesce) în Analele Academieĭ.

SECŢIUNEA SCIINŢIFICĂ

Raportulŭ D-luĭ Secretarŭ Gr. Stefănescu, despre constituirea Secţiuniĭ.

Domnilorŭ Colegĭ,

Am onóre a vĕ face cunoscutŭ, că, conformŭ art. 14 din Statute, Secţiunea sciinţifică şi-a constituitŭ biuroulŭ sĕŭ, alegêndŭ ca preşedinte pe D-lŭ *P. S. Aurelianu* şi ca vice-preşedinte pe D-lŭ generalŭ *Stefanŭ Fălcoianu.*

ŞEDINŢA DIN 6 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *Em. Bacaloglu.*

La ordinea ḑileĭ a Secţiuniĭ fiindŭ cercetarea «Tabeleĭ pentru reducerea la nivelulŭ măriĭ a presiunilorŭ barometrice observate în Bucurescĭ (înălţimea 87 metri)» de D-lŭ I. A. Cantacuzino, şi presentată Academieĭ de către D-lŭ *T. Maiorescu,* luându-se în cercetare, Secţiunea opinéză că merită ca tabela D-luĭ I. A. Cantacuzino să se publice în *Anale.*

COMISIUNEA PREMIILORŬ ANUALE.

Raportŭ generalŭ asupra cărţilorŭ intrate la concursulŭ premiilorŭ anuale pe 1885, de d-lŭ B. P. Hasdeŭ.

Domnilorŭ Colegĭ,

Constituită sub preşedinţa D-luĭ *G. Bariţŭ* şi avêndŭ de secretarŭ pe D-lŭ *Dr. Brândză,* comisiunea pentru defigerea premielorŭ de ĕstanŭ a ţinutŭ cincĭ şedinţe, în cursulŭ cărora s'aŭ cititŭ următórele dărĭ de sémă:

1. Despre operele D-lorŭ N. Densuşianu şi Meitani, de D-lŭ *G. Bariţŭ;*
2. Despre opera D-luĭ Ionnescu-Gion, de D-lŭ *N. Ionescu ;*
3. Despre opera D-luĭ Arone Densuşianu, de D-lŭ *T. Maiorescu* ;
4. Despre opera D-luĭ Radoi, de D-lŭ *I. Negruzzi;*
5. Despre operele D-lorŭ Dr. Petrescu şi Cobălcescu, de D-lŭ *Dr. Brândză;*
6. Despre opera D-luĭ Onciul, de P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedecŭ;*
7 In fine, de subscrisulŭ, o privire sintetică asupra totalităţiĭ cărţilorŭ presintate la premiare, cuprindêndŭ între altele apreciarea lucrărilorŭ D-lorŭ Xenopol şi Vasile Ionescu.

Comisiunea a regretatŭ, că unulŭ din ceĭ nouĕ membri, D-lŭ *Bacaloglu,* n'a putută lua parte la lucrările eĭ, ĭar unŭ altŭ membru, D-lŭ generalŭ *Fălcoianu,* a fostŭ împedecatŭ de a aduce darea de sémă cu care bine-voise a se însărcina în speciă despre lucrarea D-luĭ Haretu.

Să se observe că tóte operele, menţionate maĭ susŭ, fuseseră depuse la Academiă înainte de 1 Ianuariŭ 1885, astŭ-felŭ că toţĭ membriĭ comisiuniĭ aŭ avutŭ timpŭ îndestulătorŭ pentru a le studia fără pripă şi pentru a trage din comparaţiunea lorŭ conclusiunĭ obiective cu sânge rece, fără nicĭ o înrîurire momentană.

Discutândŭ apoĭ împreună asupra fie-căriĭ dărĭ de sémă, Comisiunea a începutŭ *prin* a elimina de la votŭ scrierile D-lorŭ Meitani, Ar. Densușianu, Iounescu-Gion, Vasile Ionescu, Onciul, Haretu și Radoi, pentru carĭ nu s'a găsitŭ nicĭ unŭ susținĕtorŭ; apoĭ, punêndu-se la votŭ cele-l'alte opurĭ, resultatulŭ a fostŭ:

1. Pentru marele premiŭ Năsturelŭ-Herescu a fostŭ o majoritate negativă, astŭ-felŭ că opera D-luĭ Dr. Petrescu a obținutŭ numaĭ 3 bile albe din 7 votanțĭ;

2. Pentru premiulŭ Heliade-Rădulescu opera D-luĭ Nicolae Densușianu a obținutŭ maĭ multŭ decât majoritatea cerută de dóuĕ treimĭ, anume 6 bile albe din 7 votanțĭ.

Făcêndu-mĭ onórea de a mĕ alege raportorŭ generalŭ și dorindŭ a vĕ pune pe D-vóstră în deplină cunoscință despre valórea opurilorŭ asupra cărora avețĭ a vĕ rosti, Comisiunea mĭ-a recomandatŭ de a vĕ citi:

1. Darea de sémă a D-luĭ Dr. *Brândză* despre lucrările D-lorŭ Cobălcescu și Dr. Petrescu, dintre carĭ acestŭ din urmă a dobânditŭ cele maĭ multe voturĭ pentru marele premiŭ Năsturelŭ-Herăscu;

2. Darea de sémă a D-luĭ *Barițŭ* despre opera D-luĭ N. Densușianu, care a căpĕtatŭ aprópe unanimitatea voturilorŭ pentru premiulŭ Heliade-Rădulescu;

3. Darea de sémă cea sintetică a subscrisuluĭ.

Elemente de terapeutică și materie medicală de Dr. Z. Petrescu. Bucurescĭ 1884. 2 părțĭ în 8°, din carĭ Partea I de 1126 pag. divisată în 3 vol., Partea II 1 vol. de 362 pag. — Raportŭ de D-lŭ *Dr. D. Brândză*

Tractatulŭ D-luĭ Dr. Z. Petrescu este sintesa concisă a tuturorŭ cercetărilorŭ făcute până astădĭ de bărbațĭ specialĭ asupra acțiunilorŭ farmacodinamice și aplicațiunilorŭ terapeutice ale medicamentelorŭ, cercetărĭ carĭ aŭ fostŭ controlate și verificate de autorŭ prin maĭ

multe esperienţe farmacoterapice practicate atâtŭ pe ómeniĭ bolnavĭ şi simulanţĭ, câtŭ şi pe animalele sănătóse.

Fondulŭ acesteĭ cărţĭ didactice este farmacodinamia saŭ acţiunea fisiologică intimă, elementară a medicamentelorŭ, sprijinită prin 3—4 sute de observaţiunĭ personale.

Autorulŭ a vrutŭ ca, înainte de a recomanda aplicaţiunea unuĭ agentŭ farmacologicŭ saŭ fisicŭ în contra uneĭ bóle, să pună pe elevŭ în posiţiune de a-şĭ da sémă despre modificările fisiologice prin carĭ acestŭ agentŭ medicamentosŭ póte vindeca saŭ numaĭ uşura pe bolnavŭ.

După acestŭ principiŭ şi pentru a înlesnì studiulŭ terapeuticeĭ într'unŭ modŭ sinteticŭ şi sistematicŭ, autorulŭ a făcutŭ o clasificaţiune a medicamentelorŭ, fundată pe mecanismulŭ de acţiune alŭ fie-căruĭ medicamentŭ, adecă pe acţiunea farmacodinamică, numită acţiune primitivă saŭ positivă, lăsândŭ elevuluĭ deducerea tuturorŭ acţiunilorŭ secundare saŭ negative, şi consecutivŭ aplicaţiunile curative în contra orĭ-căreĭ bóle, după indicaţiunile patogenice şi etiologice.

Pe basa acesteĭ clasificaţiunĭ autorulŭ a făcutŭ studiulŭ detaliatŭ alŭ tuturorŭ medicamentelorŭ întrebuinţate astă-ḑĭ în medicină, insistândŭ în modŭ didacticŭ asupra efectelorŭ lorŭ fisiologice şi asupra proprietăţilorŭ lorŭ chimice, carĭ daŭ cheia esplicaţiuniĭ maĭ multorŭ acţiunĭ farmacoterapice, numite acţiunĭ iatrochimice.

Cu modulŭ acesta autorulŭ face pe elevŭ să utiliseze în terapeutică tóte descoperirile chimieĭ moderne; să beneficieze de progresulŭ realisatŭ maĭ alesŭ în chimia organică, de la care terapeutica şi-a împrumutatŭ maĭ toţĭ agenţiĭ activĭ : alcaloiḑiĭ, glicosiḑiĭ, produşiĭ hydrocarbonaţĭ, aromaticĭ, etc.

Autorulŭ, espunêndŭ în detaliŭ acţiunea farmacodinamică a fie-căruĭ medicamentŭ, caută prin acésta a esplica, în modŭ plausibilŭ, modificarea în plus saŭ în minus a organelorŭ lesate saŭ a funcţiunilorŭ turburate, modificare ce s'a numitŭ acţiune farmacoterapică saŭ vindecare.

Prin acéstă espunere didactică autorulŭ a voitŭ să desvolte spon-

taneitatea individuală a elevuluï, făcêndu-lŭ să raţioneze prin sine însuşï asupra orï-căriï acţiunï positive saŭ negative a unuï medicamentŭ. Cu atâtŭ maï multŭ că în partea curatŭ terapeutică a medicamentelorŭ, aceea a aplicaţiunilorŭ curative, în locŭ de a pune sub ochiï elevuluï o simplă enumerare a morbilorŭ saŭ numaï a simptomelorŭ lorŭ, în contra cărora s'aŭ datŭ în modŭ empiricŭ unele medicamente; în locŭ de a lăsa pe elevŭ să-şï încarce memoria cu o mulţime de recete empirice saŭ preparaţiunï farmaceutice făcute în contra tuturorŭ regulelorŭ de asociaţiune, şi să caute să le aplice prin rutină la tóte bólele, elŭ îï dă numaï cheia deducţiuniï tuturorŭ aplicaţiunilorŭ terapeutice ale unuï medicamentŭ, carï potŭ fi făcute, în modŭ raţionalŭ, în contra diverselorŭ elemente morbide (lesiunï organice saŭ turburărï funcţionale), produse printr'unŭ mecanismŭ fisiologicŭ contrarŭ. Ast-felŭ în câtŭ autorulŭ conduce pe elevŭ, pe câtŭ sciinţa îï permite, la o terapeutică raţională, sciinţifică, indicândŭ în specialŭ acţiunile positive şi negative prin carï unŭ medicamentŭ póte combate maï multe bóle saŭ elemente morbide. Prin acestŭ studiŭ raţionalŭ elevulŭ este pusŭ în posiţiune de a puté combate şi orï-ce recomandaţiune empirică de medicamente; căcï acesta, sciindŭ care este farmacodinamia saŭ acţiunea positivă a unuï medicamentŭ, nu se va lăsa să fie înşelatŭ prin panegiriculŭ ce se face aceluï medicamentŭ de către empiriciï de rea credinţă. Acésta maï alesŭ astă-dï cândŭ o mulţime de medicamente cu composiţiunï cunoscute saŭ necunoscute, secrete, se află de vîndare prin maï tóte drogheriile şi chiar în unele farmaciï.

* * *

Autorulŭ a verificatŭ, atâtŭ prin cercetărï chimice câtŭ şi prin esperienţe, maï tóte medicamentele descrise în tractatulŭ sĕŭ; dar a studiatŭ în specialŭ, prin sfigmografie şi termografie, acţiunile farmacodinamice şi farmacoterapice ale următórelor substanţe active: Alcoolulŭ etilicŭ, Eterulŭ sulfuricŭ, Apomorfina, Morfina, Javorandi şi Pilocarpina, Pelletierina, Digitala şi digitalina, Kairina, Mărgărită-relulŭ, Chinina şi Cinchonidina, Antipirina, Ergotina, Atropina, Du-

boisina, Mercuriulŭ, Cloroformulŭ și Cloralulŭ, Eserina, în fine, Bromurulŭ de potasiŭ.

1. *Alcoolulŭ etilicŭ.* — Descripțiunea magistrală, metodică a acestuĭ medicamentŭ este basată pe cercetările clinice, făcute de autorŭ asupra maĭ multorŭ bolnavĭ și simulanțĭ în spitalulŭ centralŭ alŭ armateĭ. O parte din aceste cercetărĭ clinice sunt espuse în tesa despre Sfigmografie a unuia din eleviĭ săĭ, D-lŭ Dr. Grigorie Petrescu. Pe basa acestorŭ cercetărĭ clinice autorulŭ preconiséză alcoolulŭ în dosă mică, fracționată, ca medicamentŭ *nutritivŭ*, *antispasmodicŭ* și *antiflogisticŭ*, în contra *inanițiuniĭ*, a *adinamieĭ* și a *anemieĭ* saŭ *ischemieĭ*.

2. *Eterulŭ sulfuricŭ.* — Acțiunea farmacodinamică stimulantă difusă a eteruluĭ sulfuricŭ a fostŭ verificată de către D-lŭ Dr. Z. Petrescu asupra maĭ multorŭ bolnavĭ prin ajutorulŭ sfigmografuluĭ.

3. *Apomorfina.* — Acestŭ alcaloidŭ artificialŭ alŭ opiuluĭ, descoperitŭ la 1869 și întrebuințatŭ în medicină la 1871, a fostŭ întrodusŭ în țéra nóstră pentru prima óră la 1872 de către D-lŭ Dr. Z. Petrescu. Apomorfina, administrată atâtŭ prin tubulŭ digestivŭ câtŭ și prin injecțiunĭ subcutanee, lucréză ca unŭ vomitivŭ de *urgență*. Pentru a verifica acéstă acțiune vomitivă energică și repede a apomorfineĭ, autorulŭ a făcutŭ aplicațiunea eĭ curativă în contra bronchitelorŭ acute și cronice.

4. *Morfina.* — Acțiunea farmacodinamică a acestuĭ alcaloidŭ a fostŭ verificată de către D-lŭ Dr. Z. Petrescu prin sfigmogramele inserate la pagina 528—30, și în acelașĭ timpŭ comparată cu acțiunea farmacodinamică a cloraluluĭ, constatândŭ o analogie de acțiune între aceste două medicamente. Acțiunea farmacoterapică a morfineĭ a fostŭ controlată prin maĭ multe aplicațiunĭ terapeutice făcute în contra *fenomenelorŭ nervóse*, și în specialŭ în contra *fenomenelorŭ ataxo-adinamice* provenite dintr'o anemie saŭ o ischemie cerebrală.

5. *Jaborandi* și *Pilocarpina în natură saŭ în sărurĭ.* — Celŭ d'întâiŭ care a întrodusŭ în țéra nóstră ca medicamentŭ planta Jaborandi și principiulŭ eĭ activŭ pilocarpina, a fostŭ D-lŭ Dr. Z. Petrescu. D-nia sa face esperiențe încă de la 1874 cu foile de Jaborandi în infusiune și cu pilocarpina pură saŭ salină, atâtŭ prin metoda digestivă și prin

instilărĭ în ochĭ, cât şi prin metoda ipodermică. In timpŭ de 10 anĭ, de când face aplicaţiunĭ terapeutice de pilocarpină în spitalulŭ centralŭ alŭ armateĭ, D-lŭ Dr. Z. Petrescu a practicatŭ minimum cincĭ miĭ de injecţiunĭ subcutanee a 4—6 centigrame de pilocarpină muriatică pe ḑi, controlândŭ efectele lorŭ cu sfigmografulŭ. Cu acestŭ chipŭ autorulŭ a verificatŭ şi confirmatŭ acţiunea *stimulantă ipercrinică (spoliatóre)* şi acţiunea midriatică a pilocarpineĭ, acţiune energică şi fórte utilă în tratamentulŭ maĭ multorŭ bóle. In cursulŭ studiuluĭ farmacoterapicŭ alŭ acesteĭ plante D-lŭ Dr. Z. Petrescu a descoperitŭ prin sfigmografŭ unŭ traseŭ fórte importantŭ. Acestŭ traseŭ, comparatŭ cu traseurile obţinute de la ómeniĭ bolnavĭ de febră intermitentă, ne dă cheia pentru a esplica, într'unŭ modŭ destulŭ de convingĕtorŭ, acţiunea farmacodinamică a pilocarpineĭ.

6. *Pelletierina.* — Acestŭ principiŭ activŭ, estrasŭ în 1878 din cója rădăcineĭ şi a trunchiuluĭ arbustuluĭ *Punica granatum* (Rodie), de către farmacistulŭ francesŭ Tauret, şi numitŭ *Pelletierină*, în onórea chimistuluĭ francesŭ Pelletier, a fostŭ întrodusŭ la noĭ în ţéră la 1880 de către D-lŭ Dr. Z. Petrescu. In urma aplicaţiunilorŭ terapeutice făcute cu succesŭ de către acestŭ din urmă, Pelletierina a fostŭ întrebuinţată de către mediciĭ românĭ şi recunoscută ca celŭ maĭ activŭ medicamentŭ *teniafugŭ.*

7. *Digitala* şi *Digitalina.* — Asupra acestuĭ medicamentŭ D-lŭ Dr. Z. Petrescu a făcutŭ unŭ studiŭ specialŭ, o monografie de o însemnată valóre sciinţifică. Elŭ a verificatŭ acţiunea stimulantă a digitaleĭ asupra nervuluĭ pneumogastricŭ prin maĭ multe sute de observaţiunĭ clinice şi prin câte-va esperienţe practicate pe animale, şi a ajunsŭ să aducă chiar o modificare radicală în posologia acestuĭ medicamentŭ. A ajunsŭ să urce dosa terapeutică de 80 centimetre, maximum unŭ gramŭ a autorilorŭ clasicĭ, la 4 şi chiar la 6 grame pe ḑi foĭ de digitală, şi la 4—6 milligrame pe ḑi digitalină de Merk şi Nativelle. Acéstă modificare este sprijinită pe 250 observaţiunĭ amănunţite personale ale autoruluĭ. O mare parte din aceste observaţiunĭ aŭ fostŭ espuse în tesa de doctoratŭ a unuia din eleviĭ sĕĭ, D-lŭ Dr. Brăiloiu. Aceste cercetărĭ clinice, făcute de către D-lŭ Dr. Petrescu

asupra acţiunii farmacodinamice şi farmacoterapice a digitalei, sunt fórte bine demonstrate şi prin traseurile aflate în albumurile sfigmografice ce le-a presentatŭ Academiei.

8. *Kairina.* — Acestŭ medicamentŭ, introdusŭ de abia de unŭ anŭ doi în terapeutică, a fostŭ controlatŭ în efectele sale şi la noi în ţéră de către D-lŭ Dr. Z. Petrescu, din cercetările clinice ale căruia resultă că Kairina este în adevĕrŭ unŭ medicamentŭ antipireticŭ, unŭ sedativŭ circulatoriŭ, şi că în unele casuri arŭ puté suplini digitala.

9. *Mărgăritărelulŭ* saŭ *Lăcrămióra.* — Acestŭ medicamentŭ noŭ, care a fostŭ reputatŭ ca celŭ mai bunŭ succedaneŭ alŭ digitalei, a fostŭ de asemenea studiatŭ în detaliŭ de către D-lŭ Dr. Petrescu. A făcutŭ chiarŭ unŭ studiŭ comparativŭ între acestŭ medicamentŭ şi între digitală, studiŭ care a făcutŭ subiectulŭ tesei unuia din elevii sĕi, şi iată conclusiunea la care a ajunsŭ: efectele farmacodinamice şi farmacoterapice ale mărgăritărelului sunt cu multŭ mai inferióre acelorŭ produse de digitală şi în specialŭ în pneumonie.

10. *Chinina şi cinconidina.* — Sărurile de chinină şi cinconidină aŭ făcutŭ asemenea obiĕctulŭ unui studiŭ specialŭ din partea D-lui Dr. Z. Petrescu. Ceea ce merită de a fi menţionatŭ în acestŭ studiŭ este verificarea acţiunii *emenagoge* şi *ecbolice* a sărurilorŭ de chinină, date în dosă mare.

11. *Antipirina.* — Acestŭ alcaloidŭ artificialŭ, consideratŭ ca unŭ succedaneŭ alŭ chininei, a fostŭ asemenea verificatŭ în efectele sale prin sfigmografŭ, de către D-lŭ Dr. Petrescu. Conclusiunea la care a ajunsŭ este că Antipirina este unŭ agentŭ *antipireticŭ* fórte energicŭ, dar cu o acţiune fórte trecĕtóre.

12. *Ergotina.* — Acţiunea Ergotinei lui Bonjean dată prin tubulŭ digestivŭ şi prin injecţiuni subcutanee, a fostŭ verificată prin sfigmografŭ de către D-lŭ Dr. Petrescu. Asemenea a verificatŭ şi acţiunea farmacoterapică a acestui medicamentŭ prin mai multe aplicaţiuni curative.

13. *Atropina.* — Efectele farmacodinamice ale acestui medicamentŭ aŭ fostŭ studiate în detaliŭ de către D-lŭ Dr. Petrescu, atâtŭ pe ómeni bolnavi şi simulanţi câtŭ şi pe animale sănătóse. Asupra ómenilorŭ a verificatŭ acţiunea *stimulantă ganglionară*, *anticrinică* şi *mis-*

driatică a Atropineĭ; iar acţiunea eĭ *antidotică* în contra Eserineĭ a verificat'o pe cânĭ.

14. *Duboisina.* — Acestŭ alcaloidŭ noŭ a fostŭ studiatŭ de către D-lŭ Dr. Petrescu, atâtŭ din punctulŭ de vedere alŭ farmacodinamieĭ cât şi din punctulŭ de vedere alŭ farmacoterapieĭ. Autorulŭ a constatatŭ că Duboisina are aceeaşĭ acţiune farmacodinamică ca şi Atropina, cu diferinţă de intensitate: Duboisina este maĭ puţin activă decât Atropina. Elŭ a verificatŭ şi acţiunea antagonistă ce esistă între Duboisină şi între Pilocarpină şi Eserină. A făcutŭ aplicaţiunĭ terapeutice analóge cu acelea ale Atropineĭ şi a obţinutŭ efecte curative identice.

15. *Mercuriulŭ.* — Valórea şi importanţa studiuluĭ făcutŭ de autorŭ asupra sărurilorŭ de mercuriŭ, constă maĭ alesŭ în descriere fórte metodică a diferiţilorŭ compuşĭ chimicĭ aĭ mercuriuluĭ şi esplicarea prin acţiunea iatro-chimică a tuturorŭ efectelorŭ curative ale preparaţiunilorŭ mercuriale. Injecţiunile subcutanee cu sărurile mercuriale şi în specialŭ cu biclorurulŭ de mercuriŭ, făcute pentru prima dată de către Liegeois, aŭ fostŭ introduse de către D-lŭ Dr. Petrescu, maĭ alesŭ în practica spitaluluĭ centralŭ alŭ armateĭ, unde maĭ toţĭ bolnaviĭ cu bóle diatesice se tractéză astădĭ cu formula luĭ Liegeois modificată de către Dr. Petrescu.

16. *Cloroformulŭ şi Cloralulŭ.* — Capitolulŭ ce tractéză despre Cloroformŭ este o sintesă completă a tuturorŭ cercetărilorŭ celorŭ maĭ moderne ale bărbaţilorŭ specialĭ străinĭ. Asemenea şi capitolulŭ Cloraluluĭ. Acéstă sintesă este sprijinită pe maĭ multe cercetărĭ clinice proprie atât asupra cloroformuluĭ cât şi asupra Cloraluluĭ.

17. *Eserina.* — Acestŭ alcaloidŭ alŭ bobuluĭ de Calabarŭ a fostŭ studiatŭ de către D-lŭ Dr. Petrescu maĭ alesŭ asupra cânilorŭ, cu scopŭ de a verifica acţiunea luĭ antagonistă şi antidotică, precum şi cea toxică. Asemenea a verificatŭ pre ómenĭ bolnavĭ de ochĭ acţiunea miosică a acestuĭ medicamentŭ, acţiune fórte utilă în contra midriaseĭ produsă de Duboisină şi Atropină.

18. *Bromurulŭ de potasiŭ.* — Capitolulŭ relativŭ la Brom şi sărurile sale întrebuinţate în medicină, merită o menţiune cu totulŭ spe-

cială, maĭ cu sémă din causă că autorulŭ a controlatŭ și verificatŭ prin sfigmografŭ, acțiunea farmaco-dinamică a bromuruluĭ de potasiŭ, care este sarea bromică cea maĭ activă și cea maĭ întrebuințată în terapeutică. Sfigmogramele obținute în urma unorŭ dose marĭ de bromurŭ de potasiŭ sunt din cele maĭ caracteristice. Din aceste sfigmograme se constată în modŭ evidentŭ, că bromurulŭ de potasiŭ augumentéză tensiunea intra-vasculară în raportŭ directŭ cu dosa dată și cu durata administrăriĭ acestuĭ medicamentŭ.

Afară de acestea, merită o mențiune specială, ca metodŭ și ca cuprinsŭ descripțiunea magistrală a medicamentelorŭ stimulante, acea a medicamentelorŭ irito-alterante și aceea a medicamentelorŭ sedative nervóse. Gruparea și desvoltarea dată medicamentelorŭ cuprinse în aceste treĭ clase din tractatulŭ D-luĭ Dr. Petrescu, este o lucrare originală proprie, care denotă o labóre intelectuală seriósă, o cunoscință și o erudițiune întinsă în ale medicineĭ.

Ca introducțiune la tractatulŭ sĕŭ, autorulŭ a făcutŭ unŭ resumatŭ fórte concisŭ și rațională de *arta de a formula,* adică arta după care se face preparațiunea medicamentelorŭ oficinale și magistrale, precum și regulele după carĭ se face asociațiunea medicamentósă saŭ prescripțiunea medicamentelorŭ compuse. Prin acestŭ resumatŭ de *arta de a formula*, autorulŭ a scutitŭ memoria elevuluĭ de o mulțime de formule magistrale, inutile și chiar vătămătóre, cu carĭ o încarcă maĭ tóte farmacologiile și formularele magistrale; căcĭ nu înțelegemŭ, ḑice D-lŭ Dr. Petrescu, care ar fi folosulŭ realŭ alŭ studentuluĭ, când ar sci că cutare formulă, compusă din 10—20 substanțe, s'a datŭ saŭ se dă în contra cutăreĭ bóle, fără să cunóscă însă basa medicamentósă a acesteĭ formule și acțiunile farmaco-dinamice și farmaco-terapice ale acesteĭ base.

Astŭ-felŭ autorulŭ înlătură pentru totŭ-d'a-una polifarmacia fantastică a luĭ Galien, prejudițiósă atâtŭ sănătățeĭ cât și sciințeĭ. O formulă prescrisă după regulele polifarmacieĭ Galienice nu numaĭ că nu ne dă nicĭ o idee despre acțiunea farmaco-dinamică a substanțelorŭ asociate, dar, ceea ce este și maĭ gravŭ, aduce și o piedică în evoluțiunea naturală, ciclică a bóleĭ, dacă nu chiar și o vătămare

bolnavuluĭ care este osânditŭ a ingera atâtea substanțe asociate după fantasie.

După autorulŭ acestuĭ tractatŭ, terapeutica modernă și a viitoruluĭ este aceea a monofarmacieĭ raționale, în dosă allopatică, iar nu o-meopatică. Astŭ-felŭ înțelésă terapeutica este nu numaĭ o artă dar și o sciință biologică positivă.

Interesantulŭ studiŭ făcutŭ în acéstă introducțiune asupra absorbțiuniĭ și a eliminațiuniĭ medicamentelorŭ merită o mențiune cu totulŭ specială.

Din recensiunea ce precede se póte vedé că tractatulŭ D-luĭ Dr. Z. Petrescu este o scriere însemnată, consciinciósă și fórte meritorie. Valórea eĭ este cu atâtŭ maĭ mare cu cât ea este prima carte completă cu resultate sciințifice originale asupra terapeuticeĭ și a materieĭ medicale scrisă în limba românéscă. Așa fiindŭ, *Elementele de terapeutică și materiă medicală* merită, din tóte punctele de vedere, de a fi premiate de Academie.

Revoluțiunea luĭ Horia în Transilvania și Ungaria, 1784—1785, scrisă pe basa documentelorŭ oficiale de Nic. Densușianu. Bucurescĭ 1884. 1 vol. in 8°. 523 pag. — Raportŭ de D-lŭ *G. Barițŭ.*

Înainte de a mĕ ocupa de a dreptulŭ cu cuprinsulŭ acestuĭ studiŭ anevoiosŭ făcutŭ de către D-lŭ N. Densușianu asupra evenimentelorŭ sângeróse din țéra vecină înainte cu una sută de anĭ, mĕ simțŭ necesitatŭ a premite, că din ḑiua în care mi s'a impusŭ acéstă sarcină de a împărtăși opiniunea mea asupra valóreĭ acestuĭ opŭ istoricŭ, mĕ aflu întru o situațiune care mĕ genéză fórte multŭ. Nu că dóră eŭ, în judecarea vre-uneĭ lucrărĭ a cuĭva așŭ căuta la persónă, departe de la mine o rătăcire ca acésta. Alta este împrejurarea care mĕ supĕră și mĕ genéză. S'a întîmplatŭ adecă, precum vĕ este prea bine cunoscutŭ, Domnilorŭ Colegĭ, că tocmaĭ pre când autorulŭ

cărțeĭ era să ésă cu resultatulŭ ostenelelorŭ sale înaintea publiculuĭ, politica actuală militantă și organele sale de publicitate s'aŭ acaparatŭ de istoria revoluțiuniĭ romănescĭ din 1784, apoĭ, ca și cum acea mișcare violentă, acea scuturare a juguluĭ feudalŭ, nu s'arŭ fi maĭ vĕḑutŭ nicăirea în lume și anume în Europa, partidele politice de diverse colorĭ aŭ începutŭ a-șĭ făuri dintr'însa câte-o armă periculósă îndreptată, precum se înțelege de sine, asupra elementuluĭ romănescŭ. Din presa periodică agitațiunea pătrunse în sferele guvernamentale și de acolo chiar și în cabinetele umbróse ale diplomațieĭ. Totŭ-odată se vĕḑură luate mĕsurĭ de precauțiune, ca și asupra vre-unuĭ pericolŭ iminentŭ; se maĭ intentară și procese de presă, prin carĭ spiritele se iritară și maĭ multŭ.

Pas' acum de iea cartea D-luĭ Densușianu în mână ca să o citescĭ și să-ĭ judecĭ cuprinsulŭ eĭ cu sânge rece, purŭ și simplu din punctŭ de vedere *istoricŭ*, apărându-te neîncetatŭ de orĭ-ce influență a politiceĭ militante, astupându-țĭ urechile ca să nu auḑĭ nimicŭ din acelŭ sgomotŭ înmiitŭ alŭ uneĭ prese în cincĭ limbĭ, din acelŭ Tohu-va Bohu alŭ pasiunilorŭ politice, naționale și chiar confesionale învolburate, carĭ domnescŭ dincolo de munțĭ până departe spre apusŭ și miéḑă-nópte.

În acéstă situațiune avêndŭ eŭ a veni înaintea D-vóstră cu opiniunea mea formulată asupra cărțiĭ din cestiune, Vĕ rogŭ, Domnilorŭ colegĭ, ca să-mĭ permitețĭ a mĕ retrage cu aceea pe terenulŭ deschisŭ mie de către Secțiunea nóstră istorică înainte cu 7 anĭ. Căcĭ adecă D-lŭ autorŭ nu șĭ-a presentatŭ monografia revoluțiuniĭ romănescĭ de la 1784 la acéstă Academie maĭ întâiŭ pe termenulŭ de 31 Dec. 1884, ci în 1878, adecă atuncĭ când, aducêndu-șĭ manuscriptulŭ, pe lângă cererea uneĭ subvențiunĭ pentru spese de tiparŭ, Academia îlŭ transpusese la Secțiunea istorică, ca să-șĭ dea opiniunea asupra aceleĭ lucrărĭ, iară acésta mĕ numise de raportorŭ alŭ sĕŭ. Ulteriórele decisiunĭ ale Academieĭ în acéstă cestiune, cuprinse fiindŭ în Analele de atuncĭ și din 1879, le supunŭ cunoscute pentru noĭ toțĭ; adaogŭ acì numaĭ atâta, că acelea decisiunĭ aŭ produsŭ fructe bune și frumóse. D-lŭ Densușianu, cu ajutorulŭ ce i s'a datŭ, a întreprinsŭ călătoriĭ,

a pătrunsŭ în bibliotece și archive, dintre carĭ unele pentru noĭ ceĭ bătrânĭ eraŭ odinióră închise cu câte șépte lacăte apocaliptice. Urmele cercetărilorŭ istorice făcute de către D-lŭ Densușianu se află și în archivele Academieĭ, dară mulțime din acelea staŭ dinaintea nóstră în opulŭ sĕŭ presentatŭ la concursŭ, așa că eŭ pentru persóna mea am să mĕ ocupŭ astădĭ cu unŭ studiŭ prelucratŭ cu totulŭ din noŭ, pe temeiulŭ unuĭ numĕrŭ mare de documente maĭ totŭ oficiale, dintre carĭ o parte considerabilă fuseseră cu totulŭ necunoscute până acuma publiculuĭ cititorŭ.

Aŭ maĭ scrisŭ în aniĭ din urmă încă și alțĭ doĭ istoricĭ maghiarĭ despre evenimentele din 1784 anume comitele Dominicŭ Teleki în 1865 și Franciscŭ Szilágyi în 1871. S'aŭ folositŭ și aceĭ doĭ patrioțĭ de multe documente istorice relative la acea epocă, însă nicĭ pe departe nu in acelŭ numĕrŭ în care se vĕdŭ ele citate în opulŭ românescŭ ce ne stă de față și nicĭ cu acea critică obiectivă imperiosŭ cerută maĭ alesŭ în acele părțĭ ale istorieĭ, dintru carĭ pasiunile și egoismulŭ omenescŭ se încércă a face capitalŭ politicŭ și a forma pretensiunĭ de domniă încă și după sute de anĭ.

Cu tóte acestea voiŭ să constatŭ, că opulŭ D-luĭ Densușianu nicĭ decum nu póte fi consideratŭ ca o scriere de ocasiune și efemeră, precum li s'a părutŭ unorŭ ómenĭ, ci autorulŭ eĭ a simțitŭ maĭ de mulțĭ anĭ trebuința de a revĕrsa lumina peste unŭ episodŭ fórte importantŭ din istoria maĭ nóuă a suferințelorŭ poporuluĭ românescŭ, preste acelŭ episodŭ, carele ca și altele maĭ multe din istoria nóstră, în locŭ de a fi clarificatŭ în modŭ obiectivŭ, maĭ vêrtosŭ fusese schimositŭ și întunecatŭ înadinsŭ, anume așa, că în descrierea evenimentelorŭ se luaŭ efectele în locŭ de cause și vice-versa. Totŭ-deodată autorulŭ pune în vederea lectorilorŭ înfricoșatele abusurĭ și nelegiuirĭ ale sistemeĭ feudale, degenerarea și decăderea claselorŭ feudale, pe carĭ însușĭ împĕratulŭ Josifŭ II, după o tristă experiență de maĭ mulțĭ anĭ și după călĕtoriĭ dese făcute prin țĕrile supuse sceptruluĭ sĕŭ, le declarase prin acte publice de aprópe incorigibile. Punemŭ temeiŭ pe aceste descoperirĭ ale autoruluĭ, maĭ vêrtosŭ din causă că din acea stare a lucrurilorŭ de înainte cu 100 de anĭ se

esplică o mulțime de alte evenimente posteriόre chiar și până în timpulŭ de față. Din acestŭ punctŭ de vedere considerată opera D-luĭ Densușianu, eŭ unulŭ cutezŭ a susține, că aparițiunea eĭ a fostŭ o adevĕrată necesitate, de unde apoĭ urmézà totŭ-odată, că ajutorulŭ votatŭ de către Academie înainte de 7 anĭ spre scopulŭ acela, a avutŭ celŭ maĭ bunŭ resultatŭ.

Economia cărțeĭ. După o prefațiune scurtă, autorulŭ sub unŭ titlu comunŭ de *Introducțiune* descrie maĭ întâiŭ caracterulŭ revoluțiuniĭ în câte-va liniamente clare; de aci ne face cunoscută literatura aceleĭ revoluțiunĭ în vre-o 28 de clase, câtă s'a aflatŭ până acum în diverse limbĭ; sub unŭ altŭ titlu numĕra *fântânile* istorice, adecă colecțiunile de documente în numĕrŭ de 7 și afară de acelea unele archive, precum alŭ comiteluĭ Jankovich, alŭ gubernuluĭ Transilvaniel, alŭ Ungarieĭ și alte câte-va, ca cele din Sibiiŭ, din Blajŭ și de airea.

De la pag. 28 înainte, sub titlulŭ *Românĭĭ în epoca militară*, voindŭ să arate nexulŭ evenimentelorŭ maĭ nόue cu cele maĭ vechĭ, face o escursiune până departe în sec. alŭ XII-lea; iară de la pag. 57, sub titlulŭ *Feudalitatea ungurέscă în Transilvania*, arată pe scurtŭ succesiva perdere a libertățiĭ atâtŭ naționale și politice câtŭ și a celeĭ religiόse a poporuluĭ românescŭ între maĭ multe lupte sângerόse, până când în cele din urmă lucrurile ajunseră și la catastrofa din 1784.

Propria descriere a evenimentelorŭ carĭ daŭ materia acestuĭ studiŭ istoricŭ se începe numaĭ de la Partea I capŭ VI înainte. În acésta până la capŭ X se arată asupririle feudale și turburarea cea d'întâiŭ de la comuna Câmpenĭ în 1782. Totŭ acì se daŭ informațiunĭ interesante despre cele dόuĕ călătoriĭ din aniĭ 1773 și 1783 ale împĕratuluĭ Iosifŭ II în Transilvania, unde nu maĭ călcase nicĭ unŭ domnitorŭ din casa Habsburg până în aceĭ anĭ. Totŭ așa urmézà și alte împărtășirĭ despre câte-va călătoriĭ ale maĭ multorŭ deputațĭ românĭ la împĕratulŭ în Viena și mijlocirea de resolutiunĭ favorabile, de carĭ însă feudaliĭ nicĭ nu voiaŭ să audă. In acelașĭ timpŭ urmézà și o nόuă conscripțiune militară, poruncită de către împĕratulŭ cu scopŭ de a maĭ înființa vre-o dόuĕ regimente românescĭ granițiare, saŭ vorbindŭ

și maĭ respicatŭ, de a înarma pe poporulŭ românescŭ, ceea ce a și fostŭ una din causele principale ale vărsărilorŭ de sânge.

In Partea II, până la capŭ XXXII inclusive, se desfășură pe largŭ totŭ decursulŭ revoluțiuniĭ cu tóte peripețiile sale, proptite preste totŭ cu documente autentice.

Partea III, desfăcută în 10 capete, se póte considera ca actulŭ din urmă alŭ uneĭ tragediĭ teribile, care se încheiă cu execuțiunĭ sălbatice și fioróse fórte caracteristice pentru gradulŭ, nu de cultură, ci de barbarie alŭ legilorŭ feudale dinaintea anuluĭ 1848.

Studiŭ pre câtŭ de lungŭ pre atâtŭ și bine făcutŭ, instructivŭ și folositorŭ. Limba scriitoruluĭ curată, stilŭ curgĕtorŭ și ușorŭ de înțelesŭ.

Resumândŭ tóte calitățile bune ale acestuĭ studiŭ seriosŭ, eŭ ĭlŭ recomandŭ cu tótă căldura ca să se acorde autoruluĭ sĕŭ premiulŭ de 5000 leĭ.

Memoriile geologice ale Scóleĭ militare din Iașĭ. Memoriulŭ I. Studiŭ geologicŭ și paleontologicŭ asupra unorŭ tărâmurĭ terțiare din unele părțĭ ale Românieĭ, de G. Cobălcescu. Bucurescĭ 1883. 1 vol. in 4⁰ de 165 pag. (textŭ românescŭ și francesŭ), cu 13 figurĭ intercalate in textŭ și XVIII tabele, din carĭ XVI fotografiate. — Raportŭ de D-lŭ *Dr. D. Brândză.*

Autorulŭ îșĭ împarte lucrarea sa în dóuĕ părțĭ; partea I^ia^ privesce Geologia, Partea II^a^ paleontologia.

Partea I începe printr'o introducere, în care se arată că, după intervenirea Coloneluluĭ Zamfirŭ Ghiorghiŭ, Ministerulŭ de Resbelŭ a prevĕḑutŭ în reglementulŭ Scóleĭ fiilorŭ de militarĭ din Iașĭ escursiunĭ geografice și geologice. Cea d'intâiŭ escursiune s'a făcutŭ în 1881, în unele părțĭ din districtele Buzĕŭ și Iașĭ. Memoriulŭ de față dă sémă nu numaĭ de acéstă escursiune, dar încă și de altele anterióre făcute de D-lŭ Cobălcescu în alte părțĭ ale Moldoveĭ.

După întroducere urméză o scurtă ochire asupra relieful uĭ generalŭ alŭ soluluĭ esploratŭ. Autorulŭ împarte Muntenia, din acestŭ

punctŭ de vedere, în patru zone, și anume : *terasa danubiană*, *zona șesurilorŭ*, *zona dealurilorŭ* și *zona munților̆*

Terasa danubiană urméză marginea Dunăreĭ. Depărtarea eĭ de Dunăre variéză, dar de ordinarŭ este de 10 kilometri. Între ea și Dunăre șesulŭ este ocupatŭ de lacurĭ și mlăștinĭ.

Zona șesurilorŭ de ordinarŭ este îngustă. Începe numaĭ din marginea Jiuluĭ. Are o înclinare către Sudŭ și alta către Estŭ. Din acéstă causă rîurile curgŭ spre Sudŭ-Estŭ. Înclinările acestea le are cu începere din stînga Oltuluĭ.

Zona dealurilorŭ cuprinde partea din suprafața Munteniei pe care se ridică înălțimĭ de 750^m.

Zona munților̆ cuprinde partea din suprafața Munteniei pe care se ridică înălțimĭ de 800^m celŭ puținŭ.

Reliefulŭ Moldoveĭ diferă de alŭ Munteniei. Moldova se împarte numaĭ în dóuĕ zone : a *dealurilorŭ* și a *munților̆*.

Zona dealurilorŭ are o înclinare spre Sudŭ și alta spre Estŭ, dar fiindŭ-că cea de Sudŭ este maĭ mare, rîurile curgŭ spre Sudŭ.

După generalitățile ce precedŭ, autorulŭ trece la descrierea diverselorŭ tărâmurĭ studiate, și anume : *Tărâmulŭ cu Congeriĭ*, *Depositele sarmatice*, *Formațiunea saliferă și tărâmurile Oligocene.*

I. *Tărâmulŭ cu Congeriĭ.* — *Formațiunea cu Paludine.* Acéstă formațiune constitue tótă zona dealurilorŭ din Moldova și tótă zona șesurilorŭ, cum și cea maĭ mare parte din a dealurilorŭ din Muntenia. Nu trece în Bulgaria.

Punctele principale în carĭ a constatat'o sunt : rîpa din fața găreĭ de la Bărboșĭ ; rîpele de pe marginea Siretuluĭ până în Dealulŭ-mare la Bacăŭ ; la Iveștĭ, Cosmescĭ, Ploscutenĭ, Dealulŭ-mare și spre rĕsăritŭ în totŭ masivulŭ dintre Siretŭ și marginea Prutuluĭ; dealungulŭ Putneĭ până la Călimanŭ în Vrancea ; pe Trotușŭ în susŭ până la Caiuțŭ ; în toțĭ munțiĭ județuluĭ Buzĕŭ dintre Călnăŭ și Buzăŭ până la Lopătarĭ. La Pârscovŭ între Slănicŭ și Călnăŭ are grosime de 600—700^m, iar la Lopătarĭ maĭ mică. La Becenĭ, pe țĕrmulŭ dreptŭ alŭ Slăniculuĭ ; la Josenĭ, Nicolescĭ, Coca-Saca, Palanca, No-

renĭ; la confluenţa Slănicului cu Buzăulŭ; la Berca şi pe cursulŭ Săratei şi alŭ Slănicului.

Stratele ce se raportéză la acéstă formaţiune sunt grupate, începêndŭ de josŭ în susŭ, astŭ-felŭ:

1. Sistema cu *Psilodonţĭ* { Zona inferióră cu *Psilodonţĭ*. / Zona cu *Littoglyphă* şi *Psilodonţĭ*. / Zona superióră cu *Psilodonţĭ*. }
2. Sistema cu *Unio*.
3. Sistema nefosiliferă.

II. *Depositele Sarmatice*. Ele constitue solulŭ părţeĭ nordice şi mijlociĭ ale Moldoveĭ şi sunt înclinate spre Sudŭ-Estŭ.

Punctele principale unde le-a constatatŭ sunt: Dealulŭ Rĕpedea şi pe pîrîulŭ Vameşóia; la Pestreştĭ pe Bahlueţulŭ rece, de unde se întindŭ spre Costescĭ şi Tîrgulŭ-frumosŭ; dealulŭ de la Lespeḑĭ, de unde se prelungesce pe tótă clina orientală a cateneĭ Tazlăuluĭ la Luncanĭ, Faraónĭ, Valea-sécă, Drăgusenĭ, Delenĭ, Hârlăŭ şi Flămânḑĭ.

Depositele acestea sunt grupate, începêndŭ de josŭ în susŭ, astŭfelŭ.

Zona inferióră—Grezĭ cu concreţiunĭ.
Zona mijlocie—Strate cu *Mactra podolică*.
Zona superióră—Calcarulŭ de la Răpedea.

III. *Formaţiunea saliferă*. Acéstă formaţiune se întinde din judeţulŭ Buzăŭ în tótă Moldova şi până dincolo de Oltŭ. Punctele principale unde a constatat'o sunt: pe ţĕrmulŭ Slăniculuĭ între Moinescĭ şi Lopătarĭ în judeţulŭ Buzăŭ; în rîpa de la Valea-sécă; în catena Tazlăuluĭ la Vestŭ de Bacăŭ; în basinulŭ Trotuşuluĭ pe tótă distanţa dintre Grozescĭ, Ocna, Berzunţŭ, Brătila şi Rediana în judeţulŭ Bacăŭ; în basinulŭ Zăbrăuţuluĭ, alŭ Şuşiţeĭ şi alŭ Putneĭ în judeţulŭ Putna.

IV. *Tărâmurĭ Oligocene*. In judeţulŭ Buzăŭ sunt: de la Lopătarĭ în susŭ spre muntele Ţiganuluĭ; în munţiĭ Zăristea şi Poiana Greuluĭ. Depositele acestea se întindŭ în Moldova în totŭ lungulŭ Carpaţilorŭ. In basinulŭ Trotuşuluĭ, în judeţulŭ Băcăŭ, sunt: în împrejurimile Moinescilorŭ, Solonţuluĭ, Câmpenilorŭ, Teţcanilorŭ, etc. In districtulŭ Neamţuluĭ forméză catena dintre Domesnicŭ şi Sĕculŭ, ca-

tena dintre Sĕculŭ și Topolița numită Sirghia; catena Sihleĭ; munții Piatra și Pietricica; muntele Cér-Negura, catena Tazlăuluĭ.

In privința munteluĭ Măgura și a Dealuluĭ Săreĭ de la Slănicŭ din județulŭ Bacăŭ, autorulŭ combate părerea luĭ Coquand, care a opinatŭ că depositele cu sare din Carpațĭ arŭ fi dedesubtulŭ Gresieĭ din muntele Măgura și că arŭ fi Eocene. D-lŭ Cobălcescu susține, că gresulŭ din muntele Măgura este Oligocenŭ, iar aceia din dealulŭ Săreĭ maĭ nóuă, aparține formațiuniĭ salifere. Combate și pe Schermak care a opinatŭ că gresurile și șisturile de la Slănicŭ sunt Cretacee.

Partea geologică a lucrăriĭ D-luĭ Cobălcescu se termină prin descrierea *Vulcanilorŭ de glodŭ* din districtulŭ Buzăŭ. Aceștĭ vulcanĭ, numițĭ și *Salze*, sunt grupațĭ în foculare, așezate pe aceiașĭ linie între Berca și Policiorĭ.

Focularulŭ de lângă Berca este recentŭ; s'a formatŭ în primăvara anuluĭ 1881, fără fenomene prevestitóre. Vulcaniĭ din acestŭ focularŭ sunt formațĭ numaĭ din cavitățĭ pline cu apă noroiósă, bituminósă, sărată și rece, avêndŭ pe suprafață unŭ stratŭ de noroiŭ. In fundulŭ cavităților̆ sunt crepăturĭ prin carĭ se degajéză hydrogenŭ carbonatŭ, și loculŭ saŭ posițiunea acestorŭ crepăturĭ este însemnată pe stratulŭ de noroiŭ cu locurĭ circulare pe carĭ noroiulŭ lipsesce.

Focularulŭ de la Becĭ este situatŭ între catena Balauruluĭ și a Măgureĭ-atârnate. Aci vulcaniĭ sunt prevĕdațĭ cu conurĭ înalte de unŭ metru saŭ maĭ micĭ, la basă conice, iar în susŭ puțin sugrumate saŭ cilindrice.

Focularulŭ de la Policiorĭ este așezatŭ la unghiulŭ de întrunire alŭ cateneĭ Balauruluĭ cu a Măgureĭ-atârnate.

Formarea acestorŭ vulcanĭ se datoréză existențeĭ unorŭ rîurĭ subterane, carĭ circulă sub pămîntŭ și acumuléză în canalele lorŭ hydrogenŭ carbonatŭ. Aceste rîurĭ se suie din când în când pe încrețiturile stratelorŭ congeriane, și în locurile favorabile ajungŭ la suprafață, unde hydrogenulŭ se degajéză și dă nascere vulcanilorŭ.

Descrierea tuturorŭ Salzelorŭ acestora este însoţită de dóuĕ tabele esplicative fórte instructive.

În partea a II^a, privitóre la Paleontologie, autorulŭ a formatŭ subgenulŭ *Psilodon*, unŭ grupŭ de scoicĭ carĭ aŭ maĭ multă asemănare cu cele din genulŭ *Cardium* de câtŭ cu orĭ carĭ altele, şi pentru care asemănare le-a raportatŭ la acestŭ genŭ. Numele de *Psilodon* le este datŭ, pentru singurulŭ dinte cu care sunt provĕḑute vulvele, celŭ puţinŭ la una din ele, la cea stîngă, este limbiformŭ şi ascuţitŭ. După óre-carĭ consideraţiunĭ generale asupra fosilelorŭ aflate în formaţiunea cu Congeriĭ, enumeră 94 speciĭ de molusce fosile, dintre carĭ 33 speciĭ Lamelibranchiate şi 61 speciĭ Gasteropode. Tóte speciile acestea se află figurate pe 16 planşe fotografiate, de carĭ se află însoţitŭ textulŭ. Dintre speciile acestea, 65 sunt descrise ca speciĭ nóuĕ şi anume: *Cardium (Psilodon) Euphrosinae, Heberti, Zamphiri, Brusinae, Bratiani, Sturi, Berti, Haueri, Arioni, Urechi, Dabijae, Vitzui, Damienensis, Porumbari; Unio Heberti, acutus, Kitzui, Sturdzae, Orescui, Rosseti; Anodonta problematica; Psidium Covurluensis, Jassiensis; Cyclas subnobilis; Corbicula Jassiensis; Melanopsis Cotrocenensis, Draghiceniani*; *Lyrcea Euphrosinae; Vivipara Berti, Alexandrieni, Popescui, Murgescui, Damienenis, Porumbari, Maracineni, Euphrosinae, Heleni, Heberti, Jarcae, Romaloi, Maldarescui, Giurescui, Virginiae, Michaëli, Cerchesi; Bythinia Heleni, Berti, Vitzui, speciosa, conica; Hydrobia grandis, Covurluensis, Becenensis; Succinea parscovensis; Lithoglyphus cingulatus, acutus, Michaëli, obliquus, harpaeformis*; *Neritina becenensis; Latirus Paoli; Turbo Neumayri.*

Din scurta dare de sémă ce precede se póte vedé că interesantulŭ memoriŭ alŭ D-luĭ G. Cobălcescu, geologŭ cunoscutŭ şi apreţiatŭ de învĕţaţiĭ străinĭ, este o scriere sciinţifică cu totulŭ originală, plină de resultate nóuĕ, şi de o însemnătate cu atât maĭ mare, din punctulŭ de vedere alŭ cunoscinţeĭ geologice a Românieĭ, cu cât este prima şi singura lucrare maĭ completă asupra tărâmurilorŭ terţiare ale ţĕreĭ nóstre şi că astŭ-felŭ, nu numaĭ că este unŭ materialŭ fórte preţiosŭ pentru charta geologică a Românieĭ, dar este şi desti-

nată să servéscă ca o călăuză indispensabilă și prețiósă tuturorŭ geologilorŭ ce vorŭ voi să împingă maĭ departe cercetările lorŭ în acéstă privință. Așa fiindŭ, ea merită a fi premiată de Academie.

Darĕ de sémă sintetică asupra cărților presentate la concursulŭ premielorŭ anuale pe 1885, de D-lŭ B. P. Hasdĕŭ.

Domnilorŭ Colegĭ,

Voiŭ începe prin a elimina din verdictulŭ meŭ personalŭ o lucrare cu totulŭ afară din sfera sciințelorŭ antropologice, astŭ-felŭ că nu sum de locŭ competentŭ de a o judeca, fie în trăsurĭ câtŭ de generale, și anume: *Studie geologice și paleontologice* de D-lŭ G. Cobălcescu. Remâne ca naturaliștiĭ de profesiune să verifice dînșiĭ, dacă în adevĕrŭ savantulŭ profesorŭ dela Iașĭ a descoperitŭ saŭ nu, între altele, o mulțime de scoĭce necunoscute până acum și cărora Domnia sa le-a datŭ gentilele numirĭ de: Psilodon Bratiani, Arioni, Urechi, Dabijae, Porumbari etc. etc. In acéstă privință eŭ unulŭ nu regretŭ de a nu mĕ pricepe.

Voiŭ elimina apoĭ din discuțiune cele dóuĕ cărticele de D-lŭ Vasile Ionescu, carĭ nu merită nicĭ măcar de a fi menționate, de și una din ele pórtă mirobolantulŭ titlu de: *Legile istorice carĭ explică limba română.*

In fine, dintr'o altă causă, voiŭ elimina *Negriada* de D-lŭ Arone Densușianu. Să presupunemŭ că o epopee arŭ fi cu putință în secolulŭ nostru eminamente Toma-necredinciosulŭ. Să admitemŭ că astădĭ arŭ puté să placă cuĭ-va nisce versurĭ ca:

Suptŭ brațu-ĭ cade Crețulŭ, Culménŭ și Orbenice,
Și Barburŭ și cu Arburŭ și Mirea și Mirane,
Oțelŭ și Barbă-Albă, Fătoiŭ și Gălbenice,
Cornesculŭ și Muzesculŭ și Raĭulŭ și Melane...

Şi totŭ încă opera D-luĭ Arone Densuşianu trebue eliminată, căcĭ Domnia sa vine a cere premiŭ de la Academie pentru ultimele şése cânturĭ dintr'o poemă epică, ale căriĭ cele de'ntâiŭ şése cânturĭ fuseseră deja respinse de la premiŭ de către Academie sunt acum câţĭ-va anĭ. Dacă s'arŭ acorda premiulŭ, arŭ resulta decĭ o curiósă dilemă : orĭ că unitatea lipsesce Academieĭ, saŭ că lipsesce unitatea epopeeĭ D-luĭ Densuşianu.

După aceste eliminaţiunĭ prealabile, trecŭ la cele-l'alte opurĭ, supuse aprecierilorŭ nóstre în vederea celorŭ două premiĭ de éstŭ anŭ.

D'intâiŭ lucrarea D-luĭ A. Xenopol: *Teoria luĭ Rösler*, prin care Domnia sa a luatŭ asupră-şĭ o sarcină nu tocmaĭ uşóră de a spulbera *Romänische Studien* ale reposatuluĭ profesorŭ de la Gratz.

Teoria luĭ Rösler este o negaţiune până la probă contrarie. Dacă nu-mĭ demonstraţĭ continuitatea elementuluĭ românescŭ în Dacia luĭ Traianŭ, — ḑice Rösler — eŭ negŭ acéstă continuitate.

Bună saŭ rea, negaţiunea se susţine pe câtŭ timpŭ nu vine cineva s'o dărâme, printr'o sistemă de doveḑĭ. Acéstă sistemă trebue să cuprinḑă celŭ puţinŭ una din două :

1. Saŭ nóuĕ fântâne istorice, descoperite în urma luĭ Rösler;

2. Saŭ studiulŭ comparativŭ alŭ limbeĭ române, în care se cuprinde întréga neîntreruptă istoriă a naţionalităţiĭ nóstre, începêndŭ dela colonisare şi până astăḑĭ.

Eĭ bine, pe de o parte D-lŭ Xenopol n'a descoperitŭ contra luĭ Rösler nicĭ o nóuă fântână istorică, ci numaĭ sucesce pe cele de multŭ cunoscute, ba încă maĭ adesea le întrebuinţéză după citaţiunile altora, fără a le fi supusŭ uneĭ propriĭ critice directe; pe de altă parte, Domnia sa nu e nicĭ o fărâmă de linguistŭ, şi chiar fuge de linguistică, iară când cutéză a se apropia de ea — comite erorĭ ne maĭ pomenite.

Iată de ce, resumându-mĕ în dóuĕ cuvinte, cartea D-luĭ Xenopol are puţină valóre sciinţifică; iară dacă o vomŭ privì numaĭ ca opera literară — e scrisă aşa şi aşa.

Ca limbă din contra este bine scrisă cartea D-luĭ Ionnescu-Gion :

Ludovic XIV și Constantinŭ Brâncovénu. E bine scrisă, de și stilulŭ este prea coloratŭ. Tînărŭ încă și plinŭ de vervă, autorulŭ va puté să devină unŭ eminentŭ istoricŭ, dacă........dacă va începe a muncì maĭ multŭ, căcĭ cată să-ĭ spunemŭ verde că lucrarea Domnieĭ sale nu e destulŭ de muncită.

D-lŭ Ionnescu-Gion ḑice într'unŭ locŭ: «datoria de căpetenie a orĭ-căruĭ studiŭ istoricŭ este *înlănțuirea faptelorŭ...»* Da, așa este; însă maĭ întâiŭ faptele cele de înlănțuitŭ trebuescŭ strînse, adunate, culese de pretutindenĭ una câte una, până ce se face ó mare grămadă, iară nu numaĭ spicuite cu o grațiósă ușurință de pe icĭ de pe colea, de pe unde se găsescŭ ce-va maĭ multicele din întîmplare, bună-óră din documentele copiate de D-lŭ Odobescu în Archivulŭ Ministeruluĭ de externe din Paris, și aprópe atâta totŭ.

Vorbindŭ despre Brâncovénu, D-lŭ Ionnescu-Gion nu se sfiesce a cita într'o lungă notă (pag. 342) pe Sofocle, pe Ovidiŭ, pe Seneca și pe Lucanŭ. Nu strică. Erudițiunea cea maĭ variată e necesară unuĭ istoricŭ. Orĭ-cum însă, arŭ fi fostŭ maĭ nimeritŭ să citeze, de exemplu, condica Vistieriеĭ dela 1694 și cartea luĭ Del Chiaro de la 1718, două importantissime izvóre pentru istoria luĭ Brâncovénu, pe carĭ Domnia sa nu le cunósce.

Sărmanulŭ Del Chiaro! Necunoscutŭ D-luĭ Ionnescu-Gion, elŭ este mereŭ citatŭ, din contra, tocmaĭ de D-lŭ Isidorŭ de Onciul în *Manualŭ de archeologia biblică.* Del Chiaro și Vechiulŭ Testamentŭ, ce are a face una cu alta! Evreiĭ aveaŭ obiceiŭ de a ședé cu piciórele încrucișate; D-lŭ de Onciul (pag. 131) citéză pe Del Chiaro, pentru a ne încredința că totŭ așa ședeaŭ și Fanarioțiĭ. În cărțile luĭ Moise se recomandă a se desculța la intrare în templu; D-lŭ de Onciul (p. 140) ne citéză și aci pe Del Chiaro, etc. etc.

Lacrarea D-luĭ de Onciul nu e tocmaĭ rĕŭ scrisă. Din când în când câte unŭ *pumnismŭ,* dar acésta se iartă unuĭ bucovinénŭ.

Domnia sa a făcutŭ o bunicică compilațiune după Baehr, de Wette, Keil și Saalschütz; însă o compilațiune, fie cât de bună, remâne

totŭ compilaţiune, şi nu câte-va citaţiunĭ de prin Del Chiaro saŭ de prin Raicevich o potŭ ridica la trépta uneĭ opere originale.

Şi maĭ puţinŭ originală, negreşitŭ, este cartea D-luĭ I. Radoi: *Manualulŭ saŭ călăusa cetăţénuluĭ în materie judiciară,* o voluminósă colecţiune de formulare, între carĭ Domnia sa n'a uitatŭ la pag. 383 «donaţiunile cu reserve, sarcine şi condiţiunĭ». Apoĭ ce arŭ dice óre donatoriĭ Academieĭ Române saŭ moştenitoriĭ acestora, dacă din fondurile lorŭ ne-amŭ apuca a premia o compilaţiune ca aceia a D-luĭ Radoi? Din punctulŭ de vedere practicŭ, fără dór şi póte, este o carte folositóre; ca redacţiune, iarăşĭ nu am nimicŭ de disŭ contra; pentru labóre materială complimentele şi chiar condoleanţele mele D-luĭ Radoi; dar premiŭ nu.

De câtŭ D-lŭ de Onciul şi D-lŭ Radoi, este fără alăturare maĭ originală opera D-luĭ Meitani: *Studie asupra Constituţiuneĭ Românilorŭ.* Ş'apoĭ e o muncă şi iarăşĭ muncă, nu glumă. Iată deja alŭ 9-lea volumŭ! vorŭ ajunge peste puţinŭ să fie maĭ multe volume de câtŭ aniĭ trecuţĭ de când cu Constituţiunea în România. Noĭ respectămŭ sciinţa şi maĭ alesŭ persistenţa autoruluĭ; dar nu avemŭ încotro, trebue să-ĭ spunemŭ fără a ocoli, că întreprinderea D-sale, orĭ-cum arŭ executa-o, este în principiŭ necóptă. Explică cine-va o constituţiune trăită, consolidată, avêndŭ unŭ trecutŭ alŭ sĕŭ, o istorie, iar nu pe unŭ copilŭ, ba nicĭ măcarŭ atâta, ci pe unŭ bietŭ lăstarŭ abia încolţitŭ pe pămîntulŭ nostru dintr'o sămînţă belgiană. O constituţiune se explică maĭ întâiŭ de tóte prin faptele ce se desfăşură din ea de la sine în cursulŭ durateĭ sale, şi numaĭ după aceia vine teoria. Epoca D-luĭ Meitani e peste unŭ secolŭ.

Epoca de astă-dĭ este a D-luĭ Haretu. Ca inspectorŭ generalŭ alŭ şcólelorŭ, Domnia sa presintase Ministeruluĭ Intrucţiuniĭ publice unŭ raportŭ de actualitate, de totŭ actualitate, dar nu actualitate fotografică, ci o actualitate fórte încărcată, ca să se vadă maĭ bine şi să se vadă maĭ de departe. Mergŭ rĕŭ şcólele în România, fie; însă nu mergŭ nicĭ pe jumătate aşa de rĕŭ precum i se pare coleguluĭ

nostru și amiculuĭ meŭ D-luĭ Haretu. Dacă despre tóte ramurile de activitate în România s'arŭ publica raporturĭ de acéstă natură, România intrégă arŭ trebuì ștérsă din cartea popórelorŭ, căcĭ nu merită să maĭ trăéscă. Și totușĭ sunt sigurŭ că D-lŭ Haretu, unulŭ din membriĭ ceĭ maĭ distinșĭ aĭ corpuluĭ nostru universitarŭ, a scrisŭ din convicțiune și din dorință de a îndrepta lucrurile, iar nu pentru a face gălăgie. O întrebare însă : când unŭ medicŭ examinéză o simplă bubă și i se năzare că este unŭ cancerŭ, maĭ póte elŭ óre să-ĭ găséscă o doftorie?..

Medicina ne aduce pe nesimțite la cartea D-luĭ Dr. Petrescu : *Elemente de terapeutică și materie medicală,* două tomurĭ în patru volume, oferindu-ne resultatulŭ uneĭ munce de două-ḑecĭ de anĭ.

Maĭ tóte medicamentele descrise în acestŭ tractatŭ aŭ fostŭ verificate *de visu*, la patulŭ bolnavuluĭ, aducêndŭ une-orĭ pe D-lŭ Petrescu la descoperirĭ importante, dintre carĭ voiŭ menționa aci numaĭ una, și anume urcarea doseĭ terapeutice a digitalineĭ de la maximum de unŭ gramŭ, ca până acuma, la o dosă împătrită și chiar înșesită. Ca să ajungă la acéstă surprinḑĕtóre dosare, autorulŭ a făcutŭ 250 observațiunĭ amănunțite personale.

Lucrarea D-luĭ Petrescu, originală ca fondŭ și bine scrisă ca formă, este menită cu totŭ dreptulŭ a ocupa primulŭ locŭ în marea sărăcie a literatureĭ nóstre medicale.

Unŭ eminentŭ profesorŭ alŭ Facultățiĭ de Medicină din Bucurescĭ, D-lŭ Dr. Demostene, nu s'a temutŭ a mĕ asigura, că opera D-luĭ Petrescu merită a figura alăturĭ cu ale celorŭ maĭ renumițĭ terapeutiștĭ italianĭ, ca Rasori saŭ Giacomini.

Dar nu eŭ, ci colegiĭ noștri D-niĭ Dr. Felix și Dr. Brânḑă sunt competințĭ de a se pronunța în acéstă cestiune cu o deplină cunoscința de causă.

De aceia, revenindŭ la o sferă unde sunt eŭ maĭ a casă, trecŭ d'adreptulŭ la cartea D-luĭ N. Densușianu : *Revoluțiunea luĭ Horia în Transilvania și Ungaria 1784—1785.*

Iată cea d'intâiŭ și singură până acum lucrare pe deplinŭ seriósă asupra istorieĭ moderne a Românilorŭ, adecă nepărtenitóre, scrisă

cu unŭ spiritŭ rece, combinândŭ elementele sale într'unŭ modŭ metodicŭ; şi maĭ pre susŭ de tóte, lucrare întemeiată pe o cunóscere directă a tuturorŭ fântânelorŭ.

Nu sunt saŭ potŭ a nu fi de părerea autoruluĭ asupra punctuluĭ cutare saŭ cutare; chiar însă dacă Domnia sa n'arŭ avé dreptate, totŭ încă trebue să-ĭ recunóscemŭ că a căutatŭ s'o aibă ca unŭ adevĕratŭ omŭ de sciinţă, cercetândŭ, iarăşĭ cercetândŭ şi mereŭ cercetândŭ.

Din tóte aprecierile de maĭ sus asupra celorŭ douĕ-spre-ḑece cărţĭ ce se presintă de astă dată la premiare, conclusiunea mea este:

1. A se acorda D-luĭ Dr. Petrescu marele premiŭ Năsturelŭ-Herescu, nu numaĭ ca rĕsplată a uneĭ activităţĭ personale de o viéţă întrégă, dar totŭ-o-dată ca unŭ îndemnŭ colectivŭ la muncă pentru juna pleiadă a medicilorŭ românĭ.

2. A se acorda D-luĭ N. Densuşianu premiulŭ Heliade-Rădulescu pentru o lucrare fórte consciinţiósă, care va contribuì multŭ a închide pe viitorŭ în România epoca istoriografieĭ melodramatice, după cum s'a închisŭ de câtŭ-va timpŭ aceia a filologieĭ sentimentale.

Ar. Densuşianu, Negriada, epopee naţională, partea II, cu ultimele 6 cânturĭ. Bucurescĭ 1884. 1 vol. în 8° de 244 pag. — Raportŭ de D-lŭ *T. Maiorescu.*

Asupra părţiĭ d'întâĭ a acesteĭ Epopee, colegulŭ nostru d-lŭ Quintescu a făcutŭ o lungă şi consciinţiósă dare de sémă în sesiunea generală a Academieĭ din anulŭ 1880 (Anale seria II, Tom. II, pag. 305—322).

D-sa recomanda poema D-luĭ Densuşianu pentru unulŭ din cele dóuĕ premiĭ literare de atuncĭ ca «fiindŭ cea maĭ bună producere curatŭ literară intrată la concursŭ». Însă majoritatea Academieĭ a acordatŭ premiele altorŭ opere.

Arŭ fi greŭ póte, după ce Academia nu a premiatŭ atuncĭ partea I, a

uneĭ scrierĭ, să premieze acum partea II, a aceleiaşĭ scrierĭ, când nu este întru nimicŭ schimbată în forma lucrăriĭ.

Subscrisulŭ raportorŭ este cu atâtŭ maĭ puţinŭ în stare de a vĕ recomanda epopea D-luĭ Densuşianu la premiare, cu cât, şi în afară de acea piedecă formală, nu împărtăşesce părerea favorabilă a D-luĭ Quintescu asupră-ĭ.

Şi maĭ întâiŭ amestecarea figurilorŭ mitice de la diferite popóre, din diferite epoce şi din diferite ciclurĭ de credinţe, cu unele creaţiunĭ mitologice propriĭ ale d-luĭ Densuşianu ĭmĭ pare cu totulŭ inadmisibilă într'o Epopee, care trebue să aibă o unitate de concepţiune.

La D-lŭ Densuşianu Sfânta Vinerĭ să plânge la Iupiter, «Dalba» nimfa Albina merge la Vulcanŭ, nimfa Sulfină stă alăturea cu unŭ îngerŭ creştinescŭ ce se arată bĕtrânuluĭ Ilinŭ, care «veghéză în rugăciune ;» la pag. 32 «nemuritórele zine» sunt singurele carĭ potŭ să spună poetuluĭ numele eroilorŭ, iar la pag. 38 este «nemuritórea falmă» care este chiemată să-ĭ spună numele eroilorŭ ş. c. l.

Cu câtŭ este maĭ comodŭ pentru poetŭ de a se folosi când de o figură mitică, când de alta, fie ele chiar heterogene, cu atâtŭ poesia pierde maĭ multŭ din claritatea şi din valórea eĭ.

Pe temeiulŭ acelorașĭ ideĭ mitice, pe carĭ le întrebuinţéză şi Homerŭ şi Virgilŭ, s'a putută formà o întrégă lume de statue antice de acelaşĭ tipŭ, cu aceleaşĭ atribute înţelese, cu aceeaşĭ concepţiune de forme. În figurarea Olimpuluĭ anticŭ potŭ sta alăturea şi Jupiter şi Juno, şi Vulcan şi Venus, şi Mercur şi Minerva, şi împreună cu eĭ toţĭ Semi-ḑeiĭ într'o încântătóre armonie.

Dar închipuiţi-vĕ acum o grupă de statue saŭ o composiţie de pictură după modulŭ «Negreadeĭ» :

Anticulŭ Jupiter în olimpica-ĭ frumuseţe pusŭ lângă bizantinŭ-înţepenita Sfânta Vinerĭ, şi puternicul Vulcanŭ cu urîciunea-ĭ clasică pusŭ lângă unŭ îngerŭ creştinescŭ cu aripele smerite!

Impresia produsă nu póte fi a uneĭ poeme serióse, şi acéstă impresie nefavorabilă se întăresce, când autorulŭ la nisce întîmplărĭ micĭ aplică până şi cuvintele măreţe, ce ne staŭ în memorie din alte epopee. Aşa după ce :

Toţĭ în giurŭ de flacărĭ s'aşéză la gustare
Şi moş-Sorinŭ a cântatŭ sórta luĭ Manole,

poetulŭ arată, cum Ana şi Manole beaŭ în sănătatea cântăreţuluĭ, şi sfîrşesce:

Şi-lŭ închină pe nume, ca toţĭ maĭ cu plăcere
Să stee şi s'ascultе. Aşa sórtea a vrutŭ.»

cum amŭ ḑice Διὸς δ'ἐτελείετο βουλή din alŭ cincilea versŭ alŭ Iliadeĭ.

La acestŭ defectŭ fundamentalŭ se adaogă lipsa de precisiune în întrebuinţarea cuvintelorŭ, ce aŭ să sensibiliseze substantivele. Unulŭ şi acelaşĭ adiectivŭ aplicatŭ la cele maĭ felurite persóne şi lucrurĭ, aceiaşĭ comparare repeţită fără causă, multe calificative puse în legătură nefirésсă lângă substantive.

D. e. In cântulŭ VII la pag. 12 iase:

Cea *dalbă* de mirésă,

şi câte-va rândurĭ după acésta:

la *dalbele* de mese se 'nşiră óspeţĭ valurĭ,

şi după alte câte-va rândurĭ:

Earŭ prin vecinĭ atuncea şi junĭ şi *dalbe* june
Deştepte staŭ şi ascultă.

Şi maĭ departe :

Se varsă o *dalbă* zare prin văile adâncĭ. (pag. 25).
—Dómna cu *dalbiĭ* gemenĭ. (p. 26).
O! câtŭ amarŭ şi mórte v'aştéptă *dalbĭ* feciorĭ. (p. 32).
Părea că-ĭ *dalbulŭ* sóre în arme luminândŭ. (p. 37).
Albuna *dalba* nimfă. (p. 41).
O! *dalbe* Negoiţă. (p. 46). etc.

La pag. 31 :

Şi odată miĭ de spade ca fulgerulŭ luciră
Când cade fără ştire prin aerŭ şerpuindŭ.

(NB. In textŭ mulţimea îşĭ scóte spadele, şi aceste spade *înălţate* se compară cu fulgerulŭ care *cade* din cerŭ, şi încă *şerpuindŭ)*. Şi iarăşĭ la pag. 35 :

Ear spadele prin aerŭ parŭ fulgere prin nourĭ

și iarășĭ la pag. 39 :

Și spada numaĭ turbă și fulgeră d'omorŭ

Și la pag. 47 :

... Sângerósa-ĭ spadă.
Ce fulgeră de mórte

și îndată după acésta :

In cât părea că fulgerŭ din cerurĭ a cădutŭ.

La pag. 39 se vorbesce de

secerĭ marĭ, *dințóse.*

La pagina 40.

Cu spada'ĭ *arborósă*

și alte și alte asemenea esemple. Iară a maĭ relevà în deosebĭ rime ca :

pășunândŭ—strălucindŭ (p. 15).
zurăindŭ — respingĕndŭ (p. 41).
cruntândŭ — suferindŭ (p. 29).

Voĭ terminà prin arătarea unorŭ esemple de construcțiunĭ limbistice saŭ sintactice, de elisiunĭ și de pronunțărĭ ritmice, ce le credŭ inadmisibile într'o poesie română cu tótă așa numita «licență poetică» :

Și ca să-lŭ caute, vorbă! periră maĭ vre-o treĭ (p. 7).

în locŭ de :

încă vr'o treĭ.

Pân'azĭ din apa-ĭ dulce *cin'bea* nu se maĭ duce. (p. 8).
Și *domnuluĭ nostru* Negru de mare monumentŭ. (p. 10).
Atâta strălucire, putere și mărire
Vĕrsas'atuncea cerulŭ fâptura-ĭ *minunândŭ*. (p. 38).
Ca celŭ puținŭ cadavru-ĭ să'lŭ n'aibă Riscogel. (p. 43),

în locŭ de :

să nu-lŭ aĭbă

Tóte exemplele citate sunt scóse numaĭ din cântulŭ alŭ 7-lea, unulŭ singurŭ din cele 12 ale poemeĭ întregĭ şi din cele 6 ale părţiĭ a doua trimise la concursulŭ acestuĭ anŭ. In materie de critică literară, este greŭ, dacă nu cu neputinţă, a aduce dovedĭ convingĕtóre pentru toţĭ. Aicĭ gustulŭ individualŭ va juca totŭ-d'auna unŭ rolŭ însemnatŭ.

M'am încercatŭ dar numaĭ, prin cele arătate maĭ susŭ, a presenta colegilorŭ meĭ din Academie câte-va argumente, carĭ celŭ puţinŭ pe mine unulŭ, mĕ silescŭ a mĕ pronunţa în contra admiteriĭ epopeeĭ «Negriada» la vre-unŭ premiŭ.

Manualulŭ saŭ Călăuza cetăţénuluĭ în materie judeciară de Ión Rădoĭ. — Raportŭ de D-lŭ *Iacobŭ Negruzzi.*

Manualulŭ D-luĭ Rădoĭ este o scriere întinsă cuprinsă într'unŭ mare volumŭ 8°, LII şi 854 pagine, tipărită în Bucurescĭ la 1882.

Autorulŭ, împărţindŭ tótă materia în XIX titlurĭ, a tractatŭ succesivŭ despre organisarea justiţieĭ civile, execuţiunea silită, legea timbruluĭ, probe şi absenţe, acte şi contracte, succesiunĭ, donaţiunĭ între viĭ şi testamente, creanţe saŭ drepturĭ incorporale, óre-carĭ acte speciale, convenţiunĭ şi transacţiunĭ, prescripţiune, hotărniciĭ, noţiunĭ de dreptŭ comercialŭ, noţiunĭ de procedură penală, imposite fiscale, instrucţiunĭ la acte de stare civilă, şi ţinerea registrelorŭ. Fie-care titlu este împărţitŭ în capitole, iar acestea sunt adese-orĭ sub-împărţite în secţiunĭ după mărimea şi importanţa materieĭ. In fruntea fie-căruĭ titlu capitolŭ saŭ fie-căriĭ secţiunĭ, autorulŭ face maĭ întâiŭ pe scurtŭ teoria materieĭ ce cuprinde, după aceia înşiră unŭ numĕrŭ însemnatŭ şi fórte variatŭ de formulare, atâtŭ de deosebite acte publice cât şi de contracte, petiţiunĭ şi orĭ-ce alte acte private.

Cartea D-luĭ Rădoĭ este póte nu întâia, dar de sigurŭ cea maĭ complectă şi maĭ bună scriere românéscă ce s'a făcutŭ în materia asta. Ea este folositóre atâtŭ autorităţilorŭ cât şi maĭ alesŭ particularilorŭ,

carĭ găsescŭ în ea cu ușurință orĭ-ce formularŭ de acte de carĭ aŭ trebuință în deosebitele lorŭ relațiunĭ de dreptŭ.

Sistema adoptată de autorŭ este practică și, ceea ce face maĭ multŭ meritulŭ cărțiĭ D-luĭ Rădoĭ este, că atâtŭ teoriile de dreptŭ cât și formularele sunt scrise într'o limbă limpede și corectă. Autorulŭ nu s'a lăsatŭ prea multŭ atrasŭ de neologismele așa de obicĭnuite la noĭ în materie juridică, ci șĭ-a datŭ ostenéla să ție unŭ felŭ de mijlocie între terminologia cea veche și cea nóuă. Póte că în privința acésta arŭ fi fostŭ bine să caute cu maĭ multă stăruință încă a înlătura neologisme nepotrivite și netrebuitóre.

In totulŭ părerea nóstră asupra cărțiĭ D-luĭ I. Rădoĭ este favorabilă. Rămâne numaĭ a se sci, dacă Academia va găsi cu cale a onora cu unŭ premiŭ o scriere de asemenea natură. Obicĭnuitŭ se acordă premiĭ la scrierĭ ce documentéză nu numaĭ muncă îndelungată, spiritŭ practicŭ și stăruință neobosită, ci la scrierĭ carĭ, pe lângă aceste calităţĭ, aŭ însemnătate curatŭ literară și dovedescŭ pătrundere adâncă de spiritŭ adesŭ unită cu bogate închipuirĭ. Acéstă cestiune remâne însă la aprecierea onorabileĭ Academiĭ, după împrejurările speciale în carĭ se găsescŭ scrierile de orĭ ce natură carĭ se compunŭ astă-ḑĭ de autoriĭ românĭ.

Studie asupra Constituțiuneĭ Românilorŭ saŭ esplicarea pactuluĭ nostru fundamentalŭ din 1 Iuliŭ 1866 de G. G. Meitani. Fasc. IX. Bucurescĭ 1884. — Raportŭ de D-lŭ *G. Barițŭ.*

In acéstă parte a noua din studiele sale constituționale D-lŭ autorŭ a ajunsŭ cu fericire la comentarea articlilorŭ 81 până la 90 din Constituțiunea saŭ pactulŭ fundamentalŭ alŭ statuluĭ Românieĭ. Cu escepțiune de art. 81 toțĭ ceĭ-l'alțĭ nouĕ, carĭ urméză a fi comentațĭ acilea, sunt de o natură așa delicată (gingășă), pre câtŭ este de mare și a lorŭ importanță pentru statŭ, națiune, viitorulŭ și secu-

ritatea acestuia saŭ a orĭ-căruĭ altŭ statŭ monarchicŭ costituţionalŭ dintre acelea, carĭ de şi monarchice, nu sunt aşezate pe fundamente feudalistice de clase privilegiate, ci de a dreptulŭ pe base largĭ, democratice. Aicĭ adecă se face analisa şi se constată raţiunea acelorŭ părţĭ a legeĭ fundamentale, întru carĭ naţiunea, representată prin representanţiĭ sĕĭ aleşĭ, cunoscuse necesitatea imperiósă a decreta, că: puterile constituţionale ale *Domnuluĭ*, astădĭ Regeluĭ, să fiă hereditare în linia descendentă, directă şi legitimă din bărbatŭ în bărbatŭ, prin ordinulŭ de primogenitură, iar aceĭ descendenţĭ să fie crescuţĭ în religiunea ortodoxă a rĕsărituluĭ. Maĭ departe s'a prevĕḑutŭ casulŭ lipseĭ de coboritorĭ direcţĭ, cum şi altulŭ, când nicĭ unulŭ dintre fraţĭ saŭ din descendenţiĭ acestora nu s'arŭ maĭ afla în viéţă, orĭ arŭ declara maĭ dinainte că nu primescŭ tronulŭ, în care casŭ Domnitorulŭ să pótă numì pe succesorŭ dintru o dinastiă suverană din Europa, cu învoirea representaţiuniĭ naţionale.

De la art. 84 şi 90 se prevĕdŭ casurĭ de vacanţă şi de mórte, pentru carĭ se reguléză activitatea ambelorŭ adunărĭ ale ţĕreĭ cum şi a consiliuluĭ de ministri, orĭ a regenţeĭ, în care timpŭ nu se póte face nicĭ o modificaţiune a Constituţiuniĭ.

La tóte aceste părţĭ ale pactuluĭ fundamentalŭ şi la casurile prevĕḑute într'însele comentatorulŭ are necurmatŭ înaintea ochilorŭ întrebarea, că óre legislatoriĭ din 1866 aŭ nemerit'o aşa? şi óre nu s'arŭ fi aflatŭ şi alte modurĭ de a regula şi consolida viéţa de statŭ a Românieĭ? Spre a-şĭ da rĕspunsŭ câtŭ se póte maĭ precisŭ cu care să-şĭ împace consciinţa sa şi a orĭ-căruĭ patriotŭ bunŭ, intră afundŭ în istoria popórelorŭ antice şi moderne, studiindŭ aşezămintele lorŭ de statŭ, pentru ca să compare cu cele recunoscute de maĭ bune încă şi acéstă parte a Constituţiuniĭ române din 1866. In acelaşĭ timpŭ consultă neîncetatŭ pe ceĭ maĭ renumiţĭ bărbaţĭ de statŭ aĭ Europeĭ, câţĭ s'aŭ ocupatŭ până acuma cu studiulŭ criticŭ alŭ aşezămintelorŭ politice din staturile cele maĭ înaintate.

După aprofundarea atâtŭ de îngrijită a cestiunilorŭ, în fine comentatorulŭ vine maĭ preste totŭ la conclusiunea, că şi acestea părţĭ ale pactuluĭ fundamentale sunt introduse şi susţinute bine şi înţelepţesce

așa precum sunt, căci adaogă d-sa : «Credința nóstră este, că forma monarchieĭ constituționale, întru o întocmire politică, este regimulŭ celŭ maĭ perfectŭ, omenesce vorbindŭ, între tóte întocmirile, ce geniulŭ omuluĭ, în cercetările sale, a pututŭ până astă-dĭ produce». Și maĭ departe :

«Regele este o forță în statŭ, care însă urméză a fi mĕsurată după trebuințele statuluĭ». Apoĭ: «La noĭ nu a existatŭ și nicĭ nu există lupta între monarchulŭ ereditarŭ și parlamentŭ.»

Ceea ce nu place comentatoruluĭ în regularea nóuă a instituțiuniĭ monarchice în România este, că suveranulŭ nu se dice Rege alŭ *Românilorŭ*, ci Rege alŭ *Românieĭ*, ceea ce sémăna, după D-sa, ca și cum ne-amŭ întórce în feudalitatea din evulŭ mediŭ (pag. 174).

Domnĭ Colegĭ! Eŭ nu am uitatŭ decisiunea luată de către D-Vóstră cu privire la Studiile constituționale ale D-luĭ G. G. Meitani, cu ocasiunea concursuluĭ din anulŭ trecutŭ, când ațĭ enunțatŭ, că voițĭ să așteptațĭ eșirea de sub tiparŭ a întreguluĭ opŭ alŭ D-sale, pentru că după aceea, ajungêndŭ în deplină cunoscință a tuturorŭ părțilorŭ luĭ, să-ĭ apretiațĭ valórea din tóte punctele de vedere. Acésta este causa unică, pentru care eŭ astădĭ nu-mĭ înnoescŭ propunerea din alțĭ anĭ de a se premia studiile D-luĭ Meitani. Nu voiŭ înceta însă a le recomanda pe acelea maĭ vîrtosŭ tinerimiĭ și tuturorŭ fiilorŭ patrieĭ cățĭ se simtŭ inspirațĭ de iubirea libertățiĭ și a drepturilorŭ eĭ.

Manualŭ de archeologie biblică de Isidorŭ de Onciul. Cernăuțĭ 1884. — Raportŭ de *P. S. S. Episcopŭ Melchisedecŭ.*

Domnilorŭ Colegĭ,

Mĭ-ațĭ făcutŭ onóre a cere opiniunea mea asupra opereĭ întitulate «Manualŭ de archeologia biblică de Isidorŭ de Onciul, profesorŭ la facultatea teologică din Cernăuțĭ. 1884 Cernăuțĭ.

25

Informările, ce am credutŭ de trebuinţă a vĕ da despre acéstă carte, constaŭ în următórele noţiunĭ despre ea :

Cartea cuprinde 539 pagine, 8⁰ mare. La urmă are dóuĕ charte geografice, carĭ represintă Palestina în dóuĕ diferite epoce ale esistenţeĭ politice şi religióse a poporuluĭ israelitŭ : una de la cucerirea Palestineĭ prin Josua şi până la dărâmarea statuluĭ iudeŭ de Navucodonosorŭ regele Babilonuluĭ ; alta de la reînturnarea poporuluĭ iudeŭ din sclăvia babilonică, sub Cirŭ împĕratulŭ Perşilorŭ, şi până la dărâmarea Ierusalimuluĭ şi desfiinţarea statuluĭ iudeŭ prin Romanĭ.

Scopulŭ acesteĭ opere este de a înlesnì înţelegerea Sfinteloru Scripturĭ ale Vechiuluĭ şi Nouluĭ Testamentŭ, carĭ, fiindŭ scrise în limbĭ antice, ebraică, caldaică şi grécă, într'o vechime depărtată de noĭ cu miĭ de anĭ în urmă, într'o ţéră cu deosebite moravurĭ, cu deosebită constituţiune politică şi religiósă, cu particularităţĭ geografice, fisice, climatice, sociale şi morale; în relaţiune cu diferite popóre, carĭ iarăşĭ aveaŭ ale lorŭ datine, moravurĭ, constituţiunĭ politice şi religióse; cu unŭ modŭ particularŭ de esprimare, împrumutatŭ de la acele particularităţĭ locale : îngreunéză adese-orĭ înţelesulŭ pentru omulŭ ce nu le cunósce.

Autorulŭ, intrândŭ în desvoltarea subiectuluĭ sĕŭ, după o introducere care cuprinde 24 pagine, tractéză :

1. Despre partea geografică a Palestineĭ, parte care se întinde până la pag. 82;

2. Despre viéţa casnică a Israiltenilorŭ : lăcuinţele, agricultura, păstoria, nutrimentulŭ, îmbrăcămintea, relaţiunile familiare, bólele, înmormîntarea, meseriile, comerţulŭ, mĕsurile, artele, cartea saŭ literatura şi sciinţa ;

3. Despre starea politică, a nume: constituţia teocratică a poporuluĭ ebreŭ în deosebitele eĭ fase: republicană, monarchică, independentă şi vasală; poliţia sanitară, dreptulŭ criminalŭ, dreptulŭ comercialŭ, dreptulŭ personalŭ, căsătoria, moştenirea, sclăvia, proprietatea, judecătoria, resboiulŭ şi óstea ;

4. Cultulŭ şi Biserica cu istituţiunile sale; datinele religióse, sectele religióse, şi partidele politice ;

5. Locurile sacre, sacrificiile, personalulŭ cultuluĭ, sĕrbătorile, idololatria la Ebreĭ şi la popórele vecine.

Tóte aceste ideĭ generale, ce compunŭ viéţa socială a unuĭ poporŭ, sunt desvoltate de autorŭ cu deamăruntulŭ, şi cu citate de texturĭ biblice, carĭ se referă la natura Palestineĭ saŭ la aşezămintele şi datinele sociale ale poporuluĭ ebreŭ şi ale vecinilorŭ luĭ. De multe orĭ texturile se reproducŭ în limba originală ebraică, séŭ numaĭ terminĭ isolaţĭ, carĭ aŭ trebuinţă de esplicaţiunĭ archeologice. În notiţe are o mulţime de arĕtărĭ la texturile biblice respective şi citate din diferiţĭ autorĭ, reproduse în limbile în carĭ aceia aŭ scrisŭ: latinesce, nemţesce, italienesce.

În genere acéstă carte este de mare trebuinţă pentru persónele ce dorescŭ a se ocupa cu studiulŭ Sfinteĭ Scripturĭ, care de la Judeĭ a trecutŭ la Creştinĭ, împreună cu Evanghelia, care, după cuvîntulŭ Mântuitoruluĭ nostru, este complinirea Scriptureĭ Vechiuluĭ Testamentŭ.

Cu deosebire acéstă carte este de mare folosŭ pentru tinerimea ce studiéză prin seminare şi în facultăţĭ teologice, unde archeologia biblică formézâ unulŭ din ramurile exegeticeĭ, care prescrie regulele, cum maĭ bine şi maĭ solidŭ să se pótă înţelege şi esplică Sfînta Scriptură, care este fundamentulŭ religiuniĭ nóstre creştinescĭ.

Scrierea părinteluĭ Onciul, pentru noĭ Românii, maĭ are şi acelŭ meritŭ, că este prima carte completă publicată românesce în ramulŭ acesta de învĕţămîntŭ teologicŭ. Pe lângă aceea arată şi unele datine române, a cărora obârşie este biblică, întroduse în viéţa poporuluĭ nostru odată cu creştinătatea.

Limba română din acéstă carte, în genere vorbindŭ, este corectă. Sistemulŭ ortograficŭ este acelŭ etimologicŭ. Limba însă sufere adesea de germanisme, d. e. «făcêndu-şĭ David cetatea acésta de reşedinţă;» «ilŭ unse Samuilŭ de rege;» «nu se dice orĭ de a fostŭ cu acésta împreunată;» «când il întrebară, orĭ de se cuvine a da darea» (p. 298); «se îmbia regeluĭ cu preţŭ maĭ mare» (299); «în mĕsură maĭ mare încă decât ceĭ-lalţĭ preoţĭ, Arhiereulŭ era mărginitŭ» etc.

Maĭ sufere încă limba română în cartea Părinteluĭ Onciul de ar-

chaisme şi neologisme de ale luĭ Pumnu, cunoscutulŭ dascălŭ de limbă alŭ Bucovinenilorŭ.

Acésta se vede în multe ḑicerĭ stropşite după sistemulŭ luĭ Pumnu, d. e. *den, pren, necĭ, de întru* (dintru), *spiretulŭ*, *criminoşĭ* (criminalĭ), *condiciune*, judecătoriĭ, *şerbiaŭ* (serviaŭ), *corupciunea*, *aseguratŭ*, *domninţă*, *mejloculŭ*, *poşedinţă* (posesiune), *situăciune*, marea *méḑă-ţĕrană* (Meditee-rană), *esvorŭ*, *esvorăşce*. etc.

Domnilorŭ Colegĭ! În vederea maĭ multorŭ opere însemnate, ce sunt la concursŭ pentru dóuĕ premiĭ ce avemŭ anulŭ acesta la disposiţia nóstră, eŭ nu cutezŭ a vĕ propune cartea părintelui Onciul spre premiare. Dar credŭ, că noĭ amŭ puté face ceva spre încuragiarea autoruluĭ, şi anume, că Academia să recomande acestŭ manualŭ da archeologie D-luĭ Ministru de Instrucţiune, de a procura unŭ numĕrŭ de esemplare pentru bibliotecele şcólelorŭ nóstre, cu deosebire pentru învĕţămîntulŭ teologicŭ prin seminare.

Îndeplinindu-mĭ însărcinarea ce mĭ-aţĭ pusŭ, subordinezŭ apreciările mele apreciărilorŭ Domniilorŭ Vóstre.

ANEXE.

RAPORTŬ ASUPRA CERCETĂRILORŬ ISTORICE FĂCUTE ÎN TRANSILVANIA ŞI UNGARIA.

de

D-lŭ G. Barițŭ
Membru alŭ Academieĭ.

Onorabilĭ Domnĭ Colegĭ,

Domnia vóstră ațĭ aflatŭ de bine, în sesiunea din anulŭ 1884, a pune și la disposițiunea mea cincĭ miĭ leĭ noĭ pentru coperirea speselorŭ împreunate cu adunarea de documente pentru istoria Românilorŭ. Alte condițiunĭ Domnia vóstră nu ațĭ aflatŭ cu cale a-mĭ pune. Eŭ însă, sub data din 1(13) Aprilie, mi-am pusŭ însu-mĭ, și în una din ședințele Academieĭ m'am obligatŭ la următórele:

1. Publicare de documente istorice adunate la mine și de carĭ se maĭ potŭ aduna din Ungaria și Transilvania, relative la istoria Românilorŭ.
2. Esaminarea colecțiuniĭ de documente remase de la Gheorghe Șincai și conservate în Oradea-mare.
3. Consultare cu domniĭ canonicĭ Timoteŭ Cipariu și Ioanŭ M. Moldovanu în Blajŭ, carĭ amêndoĭ aŭ colecțiunĭ prețióse.
4. Informațiunĭ despre lucrările carĭ se facŭ în timpulŭ acesta în archivele universitățiĭ săsescĭ și în ale cetățilorŭ Sibiiŭ și Brașovŭ până în véculŭ alŭ 14-lea înapoĭ.
5. Archivele străvechĭ de la episcopia catolică de Alba-Iulia (Bălgradŭ în Transilvania).
6. Renumita colecțiune a repausatuluĭ grafŭ Iosef Kemény.
7. Biblioteca și archivele familieĭ grafilorŭ Teleki în Murășŭ-Oșorheiŭ.

8. Urmărirea și studiarea colecțiunii vaste care se publică din archivele renumitei familii a grafilorŭ Károlyi, precum și a colecțiunii pe care o scóte la lumină Societatea istorică maghiară de câți-va ani încóce; căci trebue să remânemŭ și noi în curentulŭ lucrărilorŭ cari se facŭ pentru istorie de către învĕțații din statulŭ vecinŭ.

9. Cercetări în archivele din Buda-Pesta, cum și studiarea explorărilorŭ fórte instructive ale D-lui Torma.

10 Săpăturile de la Sarmisegetuza saŭ Ulpia Traiană, cercetarea lorŭ din noŭ și urmărirea lucrărilorŭ de acolo.

Cu acea ocasiune uitasemŭ să observŭ, că executarea acestei programe ce-mi formulasemŭ eŭ, nu era prevĕḍută numai pentru unŭ anŭ; îmi cunosceamŭ slăbiciunea puterilorŭ mele multŭ mai bine decât să fiŭ cutezatŭ a lua asupra mea o sarcină ca acésta pe unŭ periodŭ așa de scurtŭ, precum este anulŭ.

In cele 8 și jumătate luni, câte mai rămaseră de la închiderea sesiunii până la finea anului 1884, am reușitŭ, între alte ocupațiuni grele, a executa următórele puncte din programa ce-mi formulasemŭ, despre care mĕ simțŭ îndatoratŭ a vĕ da séma Dumnia vóstră.

In câtŭ pentru punctulŭ întâiŭ din programa de mai susŭ, eŭ apucasemŭ a publica între anii 1868 și 1878 aprópe 600 documente istorice, atâtŭ vechi câtŭ și mai noi, în colónele organului Asociațiunii nóstre literare din Sibiiŭ titulatŭ *Transilvania.* Vĕḍêndŭ eŭ de o parte că despre evenimentele și catastrofele dintre anii 1848—1849 se publică înăuntrulŭ statului unguréscŭ mulțime mare de documente în limbile maghiară și germană, nu numai autentice, dară și multe de cuprinsŭ saŭ eronatŭ saŭ chiar falsificatŭ înadinsŭ, iară de altă parte că generațiunile mai nóue, crescute în șcóle străine, începŭ se pérḑă nexulŭ strînsŭ dintre presentŭ și trecutulŭ de 36 de ani și să nu mai înțelégă faptele și suferințele părinților, am simțitŭ necesitatea de a scóte la lumină în limba nóstră unele din actele cele mai importante de la anulŭ 1849 și anume:

Raportulŭ lui Avramŭ Iancu, prefectŭ alŭ unei legiuni românesci, despre faptele óstei poporane, care a statŭ sub comanda lui pe timpulŭ războiului civile din Transilvania în anii 1848—1849, și *două ra-*

porturĭ de ale acelorŭ prefecţĭ de legiunĭ românescĭ, carĭ în anulŭ 1848—1849 aŭ susţinutŭ luptele cu insurgenţiĭ ungurĭ până la reintrarea trupelorŭ imperiale în Transilvania.

Aceştĭ doĭ prefecţĭ saŭ comandanţĭ aŭ fostŭ Simionŭ Balintŭ şi Ioanŭ Axente Severu.

Tóte acele treĭ raporturĭ înaintate fiindŭ la monarcŭ ca belliduce supremŭ numaĭ în limba germană şi pre câtŭ timpŭ durase sistema absolutistică şi escepţională (1849—1861), oprită fiindŭ a lorŭ publicare în limba nóstră, s'aŭ tradusŭ maĭ târḑiŭ după publicaţiunea «Romanen der oesterreichischen Monarchie», Viena 1850.

Ediţiunea mea este cuprinsă în dóuĕ broşurĭ tipărite amândóuĕ pe $10^1/_2$ cóle 8^0 în 1200 exemplare. Unŭ numĕrŭ considerabilŭ de acelea se împărţiră gratis; din celealalte credŭ că va eşì o parte din spesele tiparuluĭ în vre-o 2—3 anĭ.

Ad p. 2. *Colecţiunea documentelorŭ rĕmase de la Gheorghe Şincai* în biblioteca episcopieĭ românescĭ de la Oradea-mare (Magno-Varadinum, Nagy-Várad, Grosswardein) în Ungaria.

Imĭ era cunoscutŭ prea bine, că acea colecţiune fusese cercetată şi până acuma de către câţĭ-va bărbaţĭ românĭ amicĭ aĭ sciinţelorŭ şi că în aniĭ maĭ din cóce, în urmarea misiuniĭ date de către acestŭ corpŭ eruditŭ, onor. domnŭ Nicolae Densuşianu examinase în maĭ multe ḑile cu tótă diligenţa totŭ ce a aflatŭ în Oradea remasŭ de la Şincai şi de la alţĭ contimporanĭ aĭ luĭ, precum se vede şi din raportulŭ d-sale publicatŭ în *Analele* Academieĭ din 1879—1880, Seria II, Tom. II, secţ. I, pag. 103—223.

Eraŭ însă douĕ întrebărĭ pe carĭ mi le pusesemŭ neîncetatŭ în timpŭ de anĭ treĭ-ḑecĭ, adecă de când îmĭ venise la mână Chronica tipărită, şi fiind-că nu-mĭ puteamŭ da rĕspunsŭ la ele, mĕ şi aflamŭ în mare nedumerire cu privire la numita colecţiune. Numĕrulŭ autorilorŭ şi documentelorŭ citate în acea Chronică este fórte mare; eŭ însă mĕ întrebamŭ, întâiŭ: Nu cum-va G. Şincai maĭ avuse şi altă colecţiune de care nu s'a folositŭ, saŭ maĭ exactŭ, nu a cutezatŭ a se folosì în aniĭ de funestă memorie câţĭ aŭ venitŭ preste elŭ după mórtea imperatoruluĭ Iosifŭ II până ce a închisŭ şi elŭ ochiĭ pentru

eternitate? alŭ doilea, nu cum-va de optŭ-ḑecĭ și maĭ alesŭ de anĭ 50 încóce, adică de la înființarea succesivă a câtorŭ-va societățĭ de ómenĭ învĕțațĭ de naționalitățĭ diverse, o sumă maĭ mare saŭ maĭ mică de documente, chrisóve, chronice, memoriale etc. câștigate în copie de către Șincai, vorŭ fi fostŭ nu numaĭ copiate, cumpĕrate saŭ câștigate pe alte căĭ și de către alțiĭ, dară și date la tiparŭ, după cum am avutŭ ocasiune de a cunósce chiar și în patria mea câte-va casurĭ de acestea? căcĭ adecă în casulŭ acesta arŭ fi o labóre póte cu totulŭ nefolositóre a ne apuca să decopiemŭ după exemplariele de la Oradea o mulțime de acte, carĭ póte fi că se află undeva tipărite.

Agitatŭ de aceste cugete am plecatŭ cu voia luĭ Dumneḑeŭ în 4 Octomvrie (22 Septemvrie) de la Sibiiŭ la Oradea-mare. Indată a doua ḑi, presentându-mĕ la Pré Sfinția Sa D-lŭ episcopŭ diecesanŭ Mihaiŭ Pavelŭ, m'am rugatŭ ca să binevoiască a-mĭ permite să pocĭŭ corespunde după putință la una din acele misiunĭ cu carĭ eramŭ onoratŭ de către Domnia vóstră, Domnĭ colegĭ. Pré St. Sa nu numaĭ îmĭ acordă la momentŭ rugarea, dară după masă mĕ conduse singurŭ în localulŭ în care sunt așezate colecțiunile împreună cu o parte mare a bibliotecei episcopescĭ, în care observaĭ maĭ multe opurĭ celebre și de mare valóre, cele maĭ multe latinescĭ. Colecțiunile relative la istoria Românilorŭ se aflaŭ așezate la unŭ locŭ într'unŭ dulapŭ care se închide. In ce stare se vorŭ fi ținutŭ acelea odinióră și maĭ vêrtosŭ după ce fuseseră preumblate pentru timpŭ maĭ îndelungatŭ pe la Viena, nu mĕ aflu în posițiune ca să daŭ nicĭ o informațiune sigură; ceea ce scimŭ cu toțiĭ este, că acele manuscripte și colecțiunĭ rĕmase de la Șincai aŭ trecutŭ în aceștĭ vre-o șépte-ḑecĭ de anĭ prin câte-va pericule de a se perde saŭ nimici cu totulŭ; nicĭ-odată însă pericolulŭ nu a pututŭ fi maĭ mare de câtŭ în aniĭ 1848—1849, pre când residența episcopieĭ era ocupată și prefăcută în quartire, odată pentru generalulŭ de insurgențĭ Iosef Bem cu statŭ-majorulŭ sĕŭ, după aceea pentru Lud. Kossuth cu aĭ sĕĭ, maĭ târḑiŭ pentru principele Paskievicĭ cu adjutanțiĭ, cu caĭ, cu servitorĭ rusescĭ.

Cu atâtŭ a fostŭ maĭ mare bucuria mea, când dăduĭ nu numaĭ

de manuscriptulŭ Chronicei tipărite, legatŭ în tomurĭ 4°, ci și de două foliante pântecóse și grele, în carĭ se află decopiate atâtŭ de mâna luĭ Gheorghe Șincai, câtŭ și de alte mânĭ străine, părțĭ întregĭ relative la istoria Românilorŭ scóse din autorĭ, uniĭ cunoscuțĭ, alțiĭ deveniţĭ fórte rarĭ, apoĭ chronice și memoriale încă netipărite până în acele timpurĭ, maĭ alesŭ în limbele : maghiară, latină, și italiană, unele și în cea germană. Alăturea cu acele foliante marĭ se aflaŭ unele fascicule 4°, carĭ cuprindŭ indice saŭ estrase scurte; dară maĭ preste tóte acelea sunt trase liniĭ spre semnŭ că ele fuseseră folosite la compunerea Chronicei care acum se află tipărită.

Examinândŭ eŭ câte-va ḑile foliantele în cuprinsulŭ lorŭ, am cunoscutŭ fără greutate, că în chronicele și memoriile decopiate se află consemnate prea multe fapte de valóre istorică, pe carĭ cronicaruluĭ nostru ĭ-a fostŭ absolutŭ peste putință a le folosì și trece în opulŭ seŭ în acea epocă, pre când, pe lângă o censură fórte rigurósă, maĭ domnia încă și o ramură din vechea inquisițiune religiósă. Așa de ex. : din epoca luĭ Mihaiŭ-Vitézulŭ și preste totŭ din véculŭ alŭ 17-lea și o parte bună din alŭ 18-lea se află trecute evenimente și fapte, carĭ se potŭ numì cu totŭ dreptulŭ rușinea véculuĭ și a generațiunilorŭ din acele epoce, pe carĭ însă, după a mea părere modestă, storiciĭ moderni sunt datorĭ să le scóță la lumină.

Alăturea cu acele foliante legate bine se maĭ află și unele fascicule libere, carĭ cuprindŭ maĭ totŭ acte oficióse de ale guvernuluĭ și ale altorŭ autorităţĭ publice, cum și suplice și raporturĭ de ale luĭ Șincai din aniĭ în carĭ elŭ funcționa ca profesorŭ și directorŭ la Blajŭ. Considerate din punctulŭ de vedere alŭ cultureĭ nóstre naționale *prin școle*, eŭ unulŭ aflaiŭ actele acestea atâtŭ de instructive, în câtŭ înainte de tóte m'am pusŭ ca să și iaŭ în copiă celŭ puținŭ pe acelea carĭ mi s'aŭ părutŭ a fi de maĭ mare importanță, remânêndŭ copiarea celoralalte pentru unŭ timpŭ maĭ acomodatŭ.

Impêratulŭ Iosifŭ II dedese ordinŭ strictŭ către guvernulŭ Transilvanieĭ, ca afară de școlele din Blajŭ și câte-va înființate pe la companiile celorŭ dóuĕ regimente românescĭ de grănicerĭ, să îngrijéscă pentru înființarea încă de 12 școle elementare românescĭ în

12 ţinuturĭ ale ţěreĭ. Majoritatea consiliarilorŭ gubernialĭ s'arŭ fi învoitŭ celŭ multŭ încă la dóuě şcóle românescĭ, pentru că se ḑicea că nu este bine a cresce atâţia şerpĭ românescĭ în sînulŭ lorŭ. Bietulŭ Şincai şi toţĭ contimporaniĭ consideraŭ acea graţie împěrătéscă ca o desdaunare a conto pentru schiturile românescĭ din Ardealŭ, locuite odinióră de câte doĭ treĭ monachĭ, de la carĭ învěţaŭ carte feciorĭĭ de preoţĭ şi de cântăreţĭ, câtŭ le trebuia pentru executarea rituluĭ bisericescŭ; dar cumplitulŭ generalŭ comandante baronulŭ Buckov pusese ca să se dea focŭ la cele maĭ multe schiturĭ.

Din actele rěmase de la Şincai se află maĭ întâiŭ informaţiune autentică despre lupta desperată ce a decursŭ pe la finea véculuĭ alŭ 18-lea asupra înfiinţăriĭ de şcóle românescĭ în Transilvania.

Citindŭ prin foliantele luĭ Şincai, m'am ocupatŭ adesea cu întrebarea, că óre nu arŭ fi bine ca să le decopiemŭ întregĭ pentru biblioteca Academieĭ române? căcĭ ca să le câştigămŭ în starea în care se află acelea, nu cutezŭ a spera. A le lua în copiă, la acésta se cere timpŭ cu aniĭ. Maĭ târḑiŭ mi-am modificatŭ planulŭ ḑicêndumĭ, ca să lăsămŭ necopiate tóte părţile scóse din cărţĭ tipărite, să descriemŭ numaĭ acte şi cronice recunoscute de autentice chiar de către istoriciĭ ungurĭ, dacă credemŭ că acelea nu aŭ vědutŭ niciodată lumina prin tiparŭ.

Acestŭ planŭ din urmă am şi începutŭ a-lŭ realisa. Prea S. Sa D-lŭ episcopŭ a bine voitŭ a permite, ca părintele Ciceronescu, carele este unulŭ dintre actuariĭ cancelarieĭ episcopescĭ, să decopieze în orele libere tóte acele părţĭ, care mi s'aŭ părutŭ mie a fi maĭ interesante pentru istoria nóstră, între carĭ se află şi actele de la dóuě diete transilvane ţinute sub domnia luĭ Mihaiŭ şi altele multe. Lucrarea se face sub inspecţiunea reverenţieĭ sale D-luĭ canonicŭ Vela, membru alŭ consistoriuluĭ şi cancelarŭ episcopescŭ. In Ianuariŭ îmĭ şi venise unŭ convolutŭ bunŭ de acte decopiate. Dacă nu le depunŭ astăḑĭ la biblioteca Academieĭ, causa este numaĭ, că fiindŭ cele maĭ multe maghiare, până la venirea mea încóce îmĭ lipsise timpulŭ ca să facŭ şi câte unŭ estrasŭ pe scurtŭ în limba nóstră. Pe luna ce

vine aşteptŭ unŭ altŭ transportŭ decopiatŭ, anume şi o cronică bogată în descoperirĭ frapante.

Dară în Oradea se maĭ află şi alte marĭ tesaure istorice nu numaĭ la episcopia românéscă, ci maĭ alesŭ la capitolulŭ catolicŭ maĭ vechiŭ ca de 800 de anĭ, apoĭ şi la străvechia mănăstire, unde se află şi academia de drepturĭ. Dară acestea le voiŭ cerceta în altă călătoriă, daca voiŭ avé viéţă.

In 1(13) Octobre, apucândŭ calea de la Oradea în curmezişulŭ Ungarieĭ, am trecutŭ la Aradŭ, unde se află scaunulŭ uneĭ episcopiĭ românescĭ de religiunea ortodoxă, a căreĭ diecesă este din cele maĭ marĭ, şi a căreĭ locuitorĭ în numĕrŭ maĭ bine de $^1/_2$ milionŭ toţĭ Românĭ. In aceste părţĭ ale Ungarieĭ existase din străvechime o episcopie grécă rĕsăriténă ortodoxă, care odinióră aparţinea la mitropolia din Transilvania de la Alba-Iulia, iar maĭ târdiŭ, după desele catastrofe urmate atâtŭ sub domnia turcéscă în cursŭ de aprópe 150 de anĭ, câtŭ şi după aceea sub cea austriacă, ajunsese nu numaĭ sufragană la mitropolia de la Carloviţŭ, dară şi prefăcută în episcopiă sârbéscă, până când, după multe procese şi suferinţe, Româniĭ aŭ reuşitŭ, abia pe la începutulŭ acestuĭ secolŭ, ca să-ĭ recâştige caracterulŭ românescŭ, aşa cum locuitoriĭ aderenţĭ aĭ seĭ ţinŭ la naţionalitatea şi la limba românéscă. Unulŭ dintre mitropoliţiĭ ceĭ maĭ renumiţĭ, dară şi maĭ nefericiţĭ, adică Sava Brancovicĭ, din vechia familiă Brancovicĭ, ajunse de la Ienopole la scaunulŭ mitropolieĭ din Ardélŭ. Istoria dieceseĭ Ienopole — Aradŭ arŭ face o parte bună nu numaĭ din istoria bisericéscă, ci şi din cea socială şi politică a Românilorŭ. Eŭ însă nu sciŭ să se fie publicatŭ măcar o monografie scurtă a numiteĭ diecese. Ceea ce presupunŭ eŭ este că trebue să se afle materialŭ bogatŭ pentru o monografie a numiteĭ diecese. Eŭ doriamŭ să aflu astă dată celŭ puţinŭ până la care epocă veche se vorŭ fi aflândŭ acte şi documente în archivele dieceseĭ, pentru că pe urma acelora să se pótă căuta şi altele póte maĭ multe la Buda, la Viena şi maĭ alesŭ la Carloviţŭ. Nu că dóră eŭ aşŭ cugeta vre-odată să scriŭ monografia numiteĭ episcopiĭ saŭ a orĭcăreĭ alteia, dară multe documente bisericescĭ ne sunt fórte necesa-

rie la orientarea orĭ-căruia din noĭ în istoria politică a patrieĭ ; apoĭ ne este cunoscutŭ, că astădĭ diecesa Araduluĭ se póte lăuda cu unŭ numĕrŭ respectabilŭ de bărbaţĭ eminenţĭ şi zeloşĭ, carĭ arŭ face onóre la orĭ-care altă eparchiă de orĭ-ce confesiune religiósă, atâtŭ din clerŭ câtŭ şi din seculari, între carĭ onorab. nostru amicŭ şi colegŭ în acéstă academie, membru alŭ aceleiaşĭ diecese, ocupă unŭ locŭ din cele maĭ eminente. Este curatŭ vocaţiunea Dumnia lorŭ a compune monografia dieceseĭ proprie.

În câtŭ pentru acestŭ scopŭ, la care voiamŭ să ajungŭ în Aradŭ, astă-dată nu mĭ-a succesŭ. Causa unică a fostŭ, că Prea S. Sa domnulŭ episcopŭ Ioanŭ Meţianu, demnulŭ şi energiosulŭ înaintatorŭ alŭ bineluĭ şi înfloririĭ aceleĭ eparchiĭ frumóse, trebuia să plece îndată a dóua di pe termenŭ fixŭ la Sibiiŭ, spre a lua parte la lucrările consistoriuluĭ metropolitanŭ de o importanţă extraordinară, precum în statulŭ Ungarieĭ se maĭ întîmplă de acestea în afacerĭ bisericescĭ. Intr'aceea eŭ avuĭ rara bucurie de a vedé câte-va institute diecesane, saŭ înfiinţate din noŭ saŭ cele vechĭ restaurate şi lărgite spre fericirea credincioşilorŭ şi lauda Domnuluĭ : residenţa restaurată maĭ din fundamentŭ, unŭ seminariŭ noŭ pentru una sută de elevĭ, institutŭ pedagogicŭ cu o grădină fórte largă, averea bisericeĭ adaosă, alte fondurĭ îmmulţite, şi tóte acestea în restimpŭ numaĭ de dece anĭ şi numaĭ din mijlócele poporuluĭ credinciosŭ.

De la Aradŭ am trecutŭ la Deva, pentru ca să vĕdŭ noulŭ museŭ înfiinţatŭ de către societatea archeologică de acolo. Inainte cu doĭ anĭ acelŭ museŭ nu era de locŭ ordinatŭ şi clasificatŭ. Astă-dată îlŭ aflaiŭ adusŭ în ordine, şi onorab. domnŭ Franciscŭ Solyom Fekete avu deosebita bunătate de a sta óre întregĭ cu mine şi a-mĭ da ocasiune să mĕ convingŭ despre importanţa aceleĭ întreprinderĭ patriotice. Partea cea maĭ mare a colecţiunilorŭ din acelŭ museŭ s'a desmormîntatŭ totŭ numaĭ din comitatulŭ Hunedóreĭ, începêndŭ de la ţĕrmiĭ Mureşuluĭ pe rîurile Streiŭ şi Cerna până în pasulŭ Vulcanŭ, muntele Retezatu şi Pórta-de-fierŭ, saŭ adecă până în linia Sarmisegetuzeĭ. Maĭ multe obiecte şi unele inscripţiunĭ latine din periodulŭ domnieĭ romane sunt din cele maĭ rare şi maĭ preţióse pen-

tru istoria nóstră. Pre câtŭ am aflatŭ, archeologiĭ, cum amŭ ḑice de profesiune, se ocupă cu descrierea şi, pre câtŭ se póte, definirea obiectelorŭ adunate, cu scopŭ de a se publica. Se ḑice că o parte din cele maĭ rare ăs va trimite şi la exposiţiunea ce se va deschide în Maiŭ la Buda-Pesta.

Săpăturile. — De la Deva eramŭ să maĭ mergŭ odată la Sarmisegetuza ; dară acolo fusesemŭ a dóua óră în ceĭ doĭ anĭ din urmă, în ḑilele din 19—20 Augustŭ, ca să aflu până unde aŭ înaintatŭ săpăturile întreprinse în ruinele străvecheĭ capitale a Dacieĭ de către susŭ numita societate archeologică. Am şi aflatŭ săpăturĭ próspete atâtŭ în *Arena*, câtŭ şi maĭ susŭ în *Castrum*, precum şi în grădina unuĭ omŭ săracŭ aprópe de biserica comuneĭ, unde s'aŭ descoperitŭ vre-o treĭ păreţĭ de zidŭ tare aĭ vre-uneĭ case. Dară tóte acelea săpăturĭ sunt numaĭ o mică încercare pentru că ce póte să facă acea societate cu subvenţiunea de 500 fiorinĭ valuta austriacă, primită spre acelŭ scopŭ de la statŭ şi cu alte câte-va sutişóre donate de către alţiĭ? După archeologiĭ doctorulŭ I. F. Neigebauer, doctorulŭ Fodor şi M. I. Ackner (1) *Castrum* din Sarmisegetuza ocupa unŭ spaţiŭ de 600 (şése sute) urme patrate, zidurĭ înalte, şanţŭ *(vallum)* fórte afundŭ, înlăuntrulŭ sĕŭ case marĭ (casarme) cu suterane ; *afară* din castru fusese amfiteatru, maĭ de vale către satulŭ de astăḑĭ. *Arena* are în lungime 80, în lăţime 50 de paşĭ. Atâtŭ dincóce câtŭ şi dicolo de satŭ maĭ dămŭ preste alte ruine, în carĭ s'aŭ aflatŭ sarcofage şi urne de ale morţilorŭ. Dar apoĭ unde este *Necropolea* aceleĭ capitale daco-romane Ulpia Traiana, Sarmiz, pe alŭ căreĭ teritoriŭ se află astăḑĭ vre-o cincĭ sate? Unde sunt templele, unde aquaeductele, băile mărețe şi residenţele autorităţilorŭ publice? Unde fortificaţiunile de strîmtórea de munţĭ depărtată de la Ulpia Traiană numaĭ 1 $^1/_2$ milŭ austriacŭ? Din tóte se maĭ vede deasupra pămîntuluĭ numaĭ drumulŭ Romeĭ care ese din capitală şi trece pe la comuna Ostrovulŭ înainte!

În raportulŭ meŭ din 1883 ḑisesemŭ, că ceĭ ce vorŭ să înavu-

(1) Toţĭ treĭ repausaţĭ. Vedĭ însă *Neigebauer, Dacien aus den Ueberresten des classichen Alterthums.* Kronstadt 1851. pag. 17–45.

ţéscă istoria Daciei din ruinele Ulpiei traiane, aŭ să dispună celŭ puţinŭ de o sută de mii fiorini saŭ 250 mii franci. Am disŭ prea puţinŭ şi rogŭ pe cine nu-mi crede, să nu-şi pregete a călători în acea regiune frumósă şi încântătóre, în aşa numitulŭ districtŭ alŭ Haţegului, să petrécă acolo numai trei patru dile, cercetândŭ şi adunândŭ informaţiuni de la bărbaţi de sciinţă, precum sunt de exemplu protopopii noştri şi unii proprietari. Intr'aceea, sub împregiurările date, să ne îndestulămŭ şi cu atâta cu câtŭ face susŭ numita societate tênără, că încai obiecte de valóre istorice câte esŭ la lumină nu mai devinŭ aşa uşorŭ prada nesciinţei şi vandalismului, de care până acum aŭ fostŭ acusaţi cu totŭ dreptulŭ chiar şi unii proprietari maghiari şi de alte rase, dară toţi de inteligenţă superióră, însă saŭ indolenţi saŭ egoişti.

Mai insemnŭ acilea, că alăturea cu societatea din Deva, se ocupă şi prea S. Sa domnulŭ episcopŭ greco-catolicŭ românescŭ Victorŭ Mihali de la Lugojŭ în Banatŭ, a cărui diecesă se întinde şi preste comitatulŭ Hunedórei până către Mureşŭ. Nu am vêdutŭ colecţiunea acelui episcopŭ amicŭ alŭ sciinţelorŭ, se spune însă că are mai multe obiecte fórte preţióse.

Totŭ în diecesa domnului episcopŭ Victorŭ se află şi minunatulŭ monumentŭ din comuna Densuşŭ, care astădi servesce de biserică cristiană. Am călătoritŭ şi la acelŭ monumentŭ ca să-lŭ vêdŭ mai de aprópe şi reverenţia sa domnulŭ parochŭ Densuşanu a avutŭ bunătate de a mê conduce şi a-mi da multe informaţiuni preţióse mai alesŭ despre opiniunile emise de către câţi-va archeologi europeni asupra acelui monumentŭ unicŭ în felulŭ sêŭ, pe care l'aŭ cercetatŭ aceia; m'a lovitŭ însă şi pe mine o adevêrată jale vêdêndŭ starea desolată nu numai a monumentului ca monumentŭ anticŭ, dară şi a bisericei ca biserică. Mi s'a spusŭ că se făcuseră încercări de a repara acelŭ monumentŭ şi că unii ingineri arŭ fi calculatŭ spesele la 2 până la 3 mii fiorini, că însă din tóte acelea planuri până acuma nu s'aŭ alesŭ nimicŭ. Aŭ cernutŭ tótă diua ca să nu frământe nici-odată. Partea din drépta, cum intri în biserică, amerinţă cu ruina. Comuna bisericéscă locală este săracă, poporenii,

pe lângă ce sunt săracĭ, nu-șĭ cunoscŭ întru nimicŭ interesulŭ lorŭ. Dacă acelŭ monumentŭ s'arŭ afla în altă ţéră, în proprietatea vre-unuĭ poporŭ în adevĕrŭ civilisatŭ, acelŭ délŭ și acea grădină de pomĭ în care se află monumentulŭ de la Densușŭ, s'ar fi prefăcutŭ de multŭ *în locŭ de peregrinagiŭ*, grădina arŭ fi unŭ parcŭ frumosŭ, comuna întrégă o grădină și casa parochială transformată într'unŭ edificiŭ superbŭ cu unŭ etagiŭ, iară în curte ómeniĭ nu arŭ fi siliţĭ a sări preste bălţĭ. S'arŭ fi reparatŭ tóte din fundamentŭ, apoĭ s'arŭ fi introdusŭ o taxă moderată de intrare din care arŭ fi crescutŭ unŭ fondŭ respectabilŭ.

Comuna Densușŭ se află în distanţă numaĭ de una oră de la comuna Grădiște, pe alŭ căreĭ teritoriŭ a fostŭ centrulŭ capitaleĭ dace, adică ca și cum aĭ merge din centru în vre-o suburbie maĭ depărtată pe drumŭ rĕŭ. Intre petrile și altarele cu inscripţiunĭ de la Densușŭ, din carĭ se maĭ vĕdŭ unele chiar în biserică conservate bine destulŭ, sunt și de acelea carĭ vorbescŭ de *Colonia Sarmitz*, *Ordo Col : Ulp. Trai. Dacic. Zarmizeg.* Pe unele petri de la morminte se vĕdŭ inscripţiunĭ pentru persóne de rangŭ în colonie, precum *Duumvir*, Patronus Coll. Flamen. Din acestea eŭ cutezŭ a deduce, că și teritoriulŭ pe care este situată comuna Densușŭ a făcutŭ parte din capitala Dacieĭ.

De altmintrea în cele vre-o 110 inscripţiunĭ latine câte s'aŭ desgropatŭ în cursulŭ timpurilorŭ de la Grădiște, apoĭ s'aŭ publicatŭ, după alţiĭ, și de către eruditulŭ Neigebauer înainte cu 34 de anĭ, se află fórte multe cu *Col : Sarmitz. — Colonia Dacica Sarmitz. — Col : Ulp : traiana. — Col : Ulpia traiana Aug : Dacica Sarmitz. — Provinc : Dac. Col : Ulp : Traia. Sarmiz.* etc.

Despre cercetările carĭ se facŭ în archivele din Sibiiŭ și Brașovŭ de către treĭ bărbaţĭ germanĭ (sașĭ) voiŭ avé onóre a da informaţiunĭ din punctulŭ nostru de vedere cu altă ocasiune, când acelea vorŭ fi maĭ multŭ înaintate, căcĭ la o lucrare așa de migălósă și obositóre doĭ anĭ aŭ fostŭ unŭ timpŭ maĭ scurtŭ de câtŭ s'arŭ puté crede.

Ajunsŭ către capĕtulŭ acestuĭ raportŭ, am onóre a presenta și transpune pentru biblioteca Academieĭ dóuĕ manuscripte, despre carĭ eŭ credŭ că merită să ajungă în proprietatea Academieĭ române, adică :

1. Unŭ estractŭ de documente, începêndŭ de la anulŭ 1195, de când Dacia centrală începuse a se numì *Transilvania*, până pe la anulŭ 1788, în numĕrŭ ca de 340. Acestŭ estrasŭ este decopiatŭ din tomulŭ III alŭ colecțiunilorŭ eruditululĭ comite *Iosifŭ Kemény* care se începe de la litera Q și încheie cu litera Z. In acestŭ tomŭ se cuprindŭ sub litera *V* tóte acelea documente și alte scirĭ istorice câte aŭ a face maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ cu poporulŭ cunoscutŭ sub nume de *Valachi* în lungulŭ periodŭ de aprópe 700 de anĭ. La fiecare estrasŭ saŭ indice este arĕtatŭ și loculŭ, colecțiunea, autorulŭ, saŭ compilatorulŭ, orĭ archivulŭ, unde se află documentulŭ respectivŭ, prin care se ușuréză nespusŭ de multŭ căutarea. Totŭ acilea se vĕdŭ indicate și alte documente religióse, politice, agrarie saŭ așa numite urbariale maĭ vechĭ și maĭ dincóce, în carĭ s'aŭ aflatŭ poporulŭ românescŭ în vécurile anterióre.

2. O colecțiune de documente și estrase de documente istorice, în numĕrŭ de vre-o 450, cuprinse într'unŭ tomŭ formatŭ 4⁰ pe 494 pagine, decopiate odinióră cu mare grijă și diligență totŭ din minunata colecțiune a repausatuluĭ comite Jos. Kemény prin mâna reverențieĭ sale domnuluĭ Stefanŭ Moldovanu, odinióră protopopŭ, astădĭ venerabilulŭ canonicŭ prepositŭ în Lugojŭ. Reverenția sa îmĭ lasă acéstă colecțiune împreună cu altele în posesiunea mea. Eŭ o am ținutŭ și folositŭ până acum ca unŭ tesaurŭ ; iară acuma mĕ rogŭ ca Academia Română să binevoéscă a o primì în proprietatea sa și să crédă, că celŭ care va scrie vre-odată adevĕrata istorie a Românilorŭ, va trage folosŭ dintr'însa. Nu că dóră cele maĭ multe din aceste documente arŭ fi nepublicate, din contră, cele maĭ multe sunt tipărite, însă maĭ vêrtosŭ cele relative la istoria nóstră se află atâtŭ de risipite, ca se dicŭ așa, prin biblioteci și archive, în câtŭ arŭ maĭ costa iarășĭ anĭ de dile ca să le maĭ adune cine-va din noŭ. Aci le are în ordine cronologică, începêndŭ de la anulŭ 1096

până la 1576; le póte folosì saŭ de a dreptulŭ, saŭ a le transcrie la loculŭ lorŭ în altă colecțiune maĭ mare ce va fi avêndŭ. Preste acésta, pe lângă ce se arată la fie-care documentŭ loculŭ de unde s'a transcrisŭ, comitele Kemény a maĭ adaosŭ la multe și critica sa, icĭ colo a trasŭ la îndoiala autenția, iară unele puține le-a declaratŭ de apocrife, a luatŭ însă icĭ colo și de acestea în colecțiunea sa, pentru casurĭ când în urmarea altorŭ descoperirĭ s'arŭ proba totușĭ autenția lorŭ.

Mulțămindu-vĕ, Domnĭ colegĭ, pentru încrederea cu care m'ațĭ onoratŭ, cu acestea încheiŭ raportulŭ meŭ pentru anulŭ expiratŭ.

Sibiiŭ. 1 Martie stilŭ noŭ 1885.

TABLĂ PENTRU REDUCEREA LA NIVELULŬ MĂREĬ A PRESIUNILORŬ BAROMETRICE OBSERVATE IN BUCURESCI (INĂLŢIMEA=87 METRĬ)

întocmită de

D-lŭ I. A. Cantacuzin.

Formula luĭ Laplace :

$$x=18405^m\left(1+\frac{2t}{546}\right)\left(1+0,00260\cos 2\lambda\right)\left(1+\frac{x+15986}{6.366200}\right)\log\frac{H_a}{H_b}$$

servă pentru a calcula deosebirea de înălţime între dóuĕ staţiunĭ prin observarea presiuniĭ atmosferice. Când x este datŭ, (în casulŭ de faţă $x=87^m$) şi când necunoscuta este H_a, adică presiunea barometrică la nivelulŭ măreĭ, adică la înălţimea O, atuncĭ formula de maĭ susŭ se póte pune sub următórea formă, fórte practică şi fórte lesne de calculatŭ :

$$\log H_a=\log H_b+\frac{2,5742957}{546+2t}$$

Cu acéstă formulă s'a calculatŭ tabla de faţă, specială pentru înălţimea Bucurescilorŭ, pentru tóte presiunile din milimetru în milimetru de la 725^{mm}—770^{mm}, şi pentru temperaturile din gradŭ în gradŭ de la -20^0 C. până la $+35^0$ C.

Bucurescĭ, Februarie 1885

CANTITATEA CARE TREBUESCE ADAUSĂ LA ÎNĂLȚIMEA BAROMETRULUÏ LA ZERO SPRE A-LŬ ÎNDREPTA DUPĂ ÎNĂLȚIME

Temperatura aer.	Presiunea observată la înălțimea de 87 metri și redusă la 0°												
	725mm	726mm	727mm	728mm	729mm	730mm	731mm	732mm	733mm	734mm	735mm	736mm	
—20°	8,54	8,55	8,57	8.58	8,59	8,60	8,61	8,63	8,64	8,65	8,66	8,67	—20
19	51	52	53	54	56	57	58	59	60	61	63	64	19
18	48	49	50	51	52	53	55	56	57	58	59	60	18
17	44	45	47	48	49	50	51	52	54	55	56	57	17
16	41	42	43	44	46	47	48	49	50	51	53	54	16
15	38	39	40	41	42	43	45	46	47	48	49	50	15
14	34	36	37	38	39	40	41	42	44	45	46	47	14
13	31	32	33	35	36	37	38	39	40	41	43	44	13
12	28	29	30	31	33	34	35	36	37	38	39	41	12
11	25	26	27	28	29	30	32	33	34	35	36	37	11
10	22	23	24	25	26	27	28	30	31	32	33	34	10
9	19	20	21	22	23	24	25	26	28	29	30	31	9
8	15	17	18	19	20	21	22	23	24	26	27	28	8
7	12	13	14	16	17	18	19	20	21	22	23	25	7
6	09	10	11	13	14	15	16	17	18	19	20	22	6
5	06	07	08	10	11	12	13	14	15	16	17	18	5
4	03	04	05	07	08	09	10	11	12	13	14	15	4
3	00	01	02	04	05	06	07	08	09	10	11	12	3
2	7,97	7,98	7,99	01	02	03	04	05	06	07	08.	09	2
1	94	7,95	96	7,98	7,99	00	01	02	03	04	05	06	1
0	91	92	94	95	96	7,97	7.98	7,99	00	01	02	03	0
+ 1	88	90	91	92	93	94	95	96	7,97	7,98	7,99	00	+ 1
2	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	7,97	2
3	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	94	95	3
4	80	81	82	83	84	85	86	87	89	90	91	92	4
5	77	78	79	80	81	82	83	85	86	87	88	89	5
6	74	75	76	77	79	80	81	82	83	84	85	86	6
7	71	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	7
8	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	8
9	66	67	68	69	70	71	72	73	74	76	77	78	9
10	63	64	65	66	67	69	70	71	72	73	74	75	10
11	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	11
12	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	12
13	55	56	57	58	59	60	61	63	64	65	66	67	13
14	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	14
15	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	15
16	47	48	49	50	51	52	54	55	56	57	58	59	16
17	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	17
18	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	18
19	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	19
20	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	20
21	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	21
22	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	22
23	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	23
24	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	24
25	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	25
26	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	26
27	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	27
28	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	28
29	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	29
30	13	14	15	16	17	18	19	20	21	21	22	23	30
31	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	31
32	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	32
33	06	07	08	09	10	10	11	12	13	14	15	16	33
34	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	34
35	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	35

TEMPERATURA AERULUI	Presiunea observată la înălţime de 87 metri şi redusŭ la 0°.												
	737mm	738mm	739mm	740mm	741mm	742mm	743mm	744mm	745mm	746mm	747mm	748mm	
—20	8.68	8,70	8,71	8,72	8,73	8,74	8,76	8,77	8,78	8,79	8,80	8,81	—20
19	65	66	67	69	70	71	72	73	74	76	77	78	19
18	62	63	64	65	66	67	69	70	71	72	73	74	18
17	58	59	61	62	63	64	65	66	68	69	70	71	17
16	55	56	57	58	59	61	62	63	64	65	66	68	16
15	52	53	54	55	56	57	58	60	61	62	63	64	15
14	48	49	50	52	53	54	55	56	57	59	60	61	14
13	45	46	47	48	50	51	52	53	54	55	56	58	13
12	42	43	44	45	46	47	49	50	51	52	53	54	12
11	38	40	41	42	43	44	45	47	48	49	50	51	11
10	35	36	38	39	40	41	42	43	44	45	47	48	10
9	32	33	34	35	37	38	39	40	41	42	43	44	9
8	29	30	31	32	33	35	36	37	38	39	40	41	8
7	26	27	28	29	30	31	32	33	35	36	37	38	7
6	23	24	25	26	27	28	29	30	32	33	34	35	6
5	20	21	22	23	24	25	26	27	28	30	31	32	5
4	16	18	19	20	21	22	23	24	25	26	28	29	4
3	13	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	26	3
2	10	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	23	2
1	07	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1
0	04	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	0
+ 1	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	+ 1
2	7,99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	2
3	96	7,97	7,98	7,99	00	01	02	03	04	05	06	08	3
4	93	94	95	96	7,97	7,98	99	00	01	02	04	05	4
5	90	91	92	93	94	95	96	97	99	00	01	02	5
6	87	88	89	90	91	92	93	95	96	97	98	99	6
7	84	85	86	87	89	90	91	92	93	94	95	96	7
8	81	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	8
9	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	9
10	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	10
11	73	74	75	76	77	78	79	80	82	83	84	85	11
12	70	71	72	74	75	76	77	78	79	80	81	82	12
13	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	13
14	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	14
15	62	63	64	65	66	68	69	70	71	72	73	74	15
16	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	16
17	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	17
18	54	55	56	58	59	60	61	62	63	64	65	66	18
19	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	19
20	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	20
21	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	21
22	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	22
23	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	23
24	39	40	41	42	43	14	45	46	47	48	49	50	24
25	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	25
26	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	26
27	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	27
28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	28
29	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	29
30	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	30
31	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	31
32	20	21	22	23	24	25	26	26	27	28	29	30	32
33	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	33
34	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	34
35	13	14	15	16	17	17	18	19	20	21	22	23	35

TEMPERATURA AERULUĬ	Presiunea observată la înălțime de 87 metri și redusă la 0°.											
	749mm	750mm	751mm	752mm	753mm	754mm	755mm	756mm	757mm	758mm	759mm	760mm	
—20	83	84	85	86	87	88	90	91	92	93	94	96	—20
19	79	80	81	83	84	85	86	87	88	90	91	92	19
18	76	77	78	79	80	81	83	84	85	86	87	88	18
17	72	73	74	76	77	78	79	80	81	82	84	85	17
16	69	70	71	72	73	75	76	77	78	79	80	82	16
15	65	67	68	69	70	71	72	73	75	76	77	78	15
14	62	63	64	65	67	68	69	70	71	72	74	75	14
13	59	60	61	62	63	64	66	67	68	69	70	71	13
12	55	57	58	59	60	61	62	63	65	66	67	68	12
11	52	53	54	55	57	58	59	60	61	62	63	65	11
10	49	50	51	52	53	54	56	57	58	59	60	61	10
9	46	47	48	49	50	51	52	54	55	56	57	58	9
8	42	44	45	46	47	48	49	50	51	53	54	55	8
7	39	40	41	42	44	45	46	47	48	49	50	51	7
6	36	37	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	6
5	33	34	35	36	37	38	40	41	42	43	44	45	5
4	30	31	32	33	34	35	36	38	39	40	41	42	4
3	27	28	29	30	31	32	33	35	36	37	38	39	3
2	24	25	26	27	28	29	30	31	32	34	35	36	2
1	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	32	33	1
0	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	30	0
+ 1	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	27	+ 1
2	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	2
3	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	21	3
4	06	07	08	00	10	11	12	13	14	15	16	18	4
5	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	14	15	5
6	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	11	12	6
7	97	98	99	00	01	02	03	04	06	07	08	09	7
8	94	95	96	7,97	7,98	99	01	02	03	04	05	06	8
9	91	92	93	95	96	97	98	99	00	01	02	03	9
10	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	10
11	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	7,97	11
12	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	12
13	80	81	82	83	84	85	86	88	89	90	91	92	13
14	77	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	14
15	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	15
16	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	16
17	69	70	71	72	73	75	76	77	78	79	80	81	17
18	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	18
19	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	19
20	61	62	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	20
21	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	21
22	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	22
23	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	23
24	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	24
25	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	25
26	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	26
27	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	27
28	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	53	28
29	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	29
30	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	30
31	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	31
32	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	32
33	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	33
34	27	28	29	29	30	31	32	33	34	35	36	37	34
35	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	35

TEMPERATURA ANNULUĬ	Presiunea observată la înălțime de 87 metri și redusă la 0°. 761mm	762mm	763mm	764mm	765mm	766mm	767mm	768mm	769mm	770mm	
−20	8,97	8,98	8,99	9,00	9,01	03	04	05	06	9,07	−20
19	93	95	96	8,98	8,99	00	01	02	03	04	19
18	90	91	92	93	94	95	96	98	99	00	18
17	86	87	88	90	91	92	93	94	95	97	17
16	83	84	85	86	87	88	89	91	92	93	16
15	79	80	82	83	84	85	86	87	89	90	15
14	76	77	78	79	80	82	83	84	85	86	14
13	72	74	75	76	77	78	79	81	82	83	13
12	69	70	71	72	74	75	76	77	78	79	12
11	66	67	68	69	70	71	73	74	75	76	11
10	62	63	65	66	67	69	70	71	72	73	10
9	59	60	61	63	64	65	66	67	68	69	9
8	56	57	58	59	60	61	62	63	65	66	8
7	53	54	55	56	57	58	60	61	62	63	7
6	49	51	52	53	54	55	56	57	58	59	6
5	46	47	48	50	51	52	53	54	55	56	5
4	43	44	45	46	48	49	50	51	52	53	4
3	40	41	42	43	44	45	46	48	49	50	3
2	37	38	39	40	41	42	43	44	45	47	2
1	34	35	36	37	38	39	41	42	43	44	1
0	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	0
+ 1	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	+ 1
2	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	2
3	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	3
4	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	4
5	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	5
6	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	6
7	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	7
8	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	8
9	04	05	06	07	08	09	10	11	12	14	9
10	01	02	03	04	05	06	08	09	10	11	10
11	98	99	00	01	02	04	05	06	07	08	11
12	95	97	98	99	00	01	02	03	04	05	12
13	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	13
14	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	14
15	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	15
16	84	86	87	88	89	90	91	92	93	94	16
17	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	17
18	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	18
19	76	77	78	79	80	81	83	84	85	86	19
20	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	20
21	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	21
22	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	22
23	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	23
24	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	24
25	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	25
26	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	26
27	56	57	58	59	60	60	61	62	63	64	27
28	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	28
29	51	52	52	53	53	55	56	57	58	59	29
30	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	30
31	46	46	47	48	49	50	51	52	53	54	31
32	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	32
33	41	42	43	44	45	46	46	47	48	49	33
34	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	34
35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	35

TEMPERATURA ḌILEI DE 25 AUGUSTŬ st. n. 1881 LA BRĂILA.

Notă de D-lŭ **Stefan C. Hepites.**
Membru corespondentŭ alŭ Academiei

I

De abia sunt câte-va ḍile de la acéstă epocă (1) şi fie-care are presentă în memoriă temperatura însemnată din tóte punctele de vedere ale acestei ḍile.

Voiŭ pune aci faţă în faţă temperaturele observate la Brăila atâtŭ în ḍiua de 25 Augustŭ, precum şi în celealalte dóuĕ ḍile precedente şi următóre. Voiŭ mai adăoga încă o colónă care ne va arĕta temperatura aerului 6 ḍile mai târḍiŭ, adecă la 31 Augustŭ :

ORELE	LUNA AUGUSTŬ TEMPERATURILE ÎN GRADE CENTIGRADE			
	în 24	în 25	în 26	în 31
6 a	21°.7	23°.0	20°.7	10°.0
7	22°.5	24°.0	21°.3	12°.5
8	23°.1	25°.8	21°.7	14°.7
9	24°.5	28°.1	22°.9	15°.6
10	26°.3	29°.2	24°.5	18°.1
11	27°.7	30°.7	26°.1	19°.5
prânḍŭ	28°.7	32°.2	27°.1	20°.5
1 p.	30°.3	32°.4	28°.6	20°.8
2	31°.7	33°.3	29°.1	21°.2
3	32°.2	34°.7	29°.7	21°.5
4	32°.3	38°.2	29°.2	21°.3
5	31°.7	36°.9	29°.0	21°.1
6	30°.9	34°.5	27°.7	20° 1
7	28°.9	30°.4	25°.8	18°.5
8	27°.8	28°.8	25°.3	17°.1
9	25°.8	26°.5	24°.3	16°.3
10	26°.0	25°.5	23°.3	14°.5
11	—	24°.5	—	—
12	—	24°.1	—	—
Maximă	32°.8	39°.1	30°.1	21°.8
Minimă	20°.8	22°.1	19°.1	9°.2
Media	26°.8	30°.6	24°.6	15°.5
Diferenţa	3.8		6.0	
			15°1.	

(1) Acéstă notă a fostŭ redactată la 9/11 Septembre 1881

Pentru determinarea temperatureĭ aeruluĭ din ḍiua de 25 Augustŭ am luatŭ nisce mĕsurĭ cu totulŭ esceptionale :

Citirea se făcea de doĭ observatorĭ : unulŭ observa în localulŭ staţiuniĭ meteorologice psicometrulŭ arangiatŭ şi instalatŭ după modelulŭ Institutuluĭ meteorologicŭ din Viena, iar eŭ observamŭ termometrulŭ praştiă (fronde) în grădina Sântuluĭ Mihailŭ, ce se găsesce în mijloculŭ oraşuluĭ şi în care grădină, din causa numeróselorŭ strade largĭ şi drepte ce daŭ într'însa, circulaţia aeruluĭ se face cu fórte mare înlesnire, aşa în câtŭ considerŭ cifrele înscrise în colóna ḍileĭ de 25 ca representândŭ adevĕrata temperatură a aeruluĭ.

Comparândŭ cifrele din colónele ḍilelorŭ 24 şi 25, vedemŭ că de la 6 ore diminéţa, când se face prima observaţiune, temperatura de la 25 întrece cu $1^0,3$ pe cea din aceeaşĭ oră a ḍileĭ precedente.

Acéstă diferinţă cresce din oră în oră : la 9 ore ea este de $3^0.6$, iar la 3 după amiaḍŭ diferinţa nu este de câtŭ de $2^0.5$.

De şi până în acestŭ momentŭ temperatura ḍileĭ de 25 a fostŭ tnecontenitŭ superióră celeĭ precedente şi diferinţele mergeaŭ până la 4 grade, de acum înainte însă, într'unŭ timpŭ de dóuĕ ore aprópe, emperatura devine escesivă ; şi, spre a ne face o idee maĭ justă de crescerea repede a căldureĭ, voiŭ arĕta care sunt temperaturele ce am observatŭ în acele momente la intervalŭ de jumătate oră :

Orele :	3	$3^1/_2$	4	$4^1/_2$	5	$5^1/_2$	6	$6^1/_2$	7
Temperatura	$34^0,7$;	$37^0,5$;	$38^0,2$;	$37,^05$;	$36^0,9$;	$35^0,7$;	$34^0,5$;	$32^0,4$;	$30^0,4$.

Aceste cifre ne arată că, în jumătatea de oră de la 3 la $3^1/_2$, termometrulŭ a crescutŭ cu $2^0,8$, iar de la $3^1/_2$ la 4 temperatura de la $37^0,5$ a crescutŭ până la $39^0,1$ şi s'a coborâtŭ apoĭ până la 38^02; căcĭ temperatura maximă a avutŭ locŭ pe la 3 ore 50 minute.

Unŭ vîntŭ uşorŭ de la SSW se părea că aduce căldura prin suflărĭ succesive. Acéstă suflare, care d'abia făcea să adieze ramurile cele maĭ subţirĭ ale copacilorŭ, a produsŭ o uscăciune însemnată a aeruluĭ, pe totŭ timpulŭ câtŭ a ţinutŭ suflarea sa. Iată în adevĕrŭ care a fostŭ umiditatea aeruluĭ constatată cu psicrometrulŭ :

ORELE	UMIDITATEA	ORELE	UMIDITATEA
6 a	81%	4½	20
7	77	5	25
8	69	5½	31
9	60	6	35
10	61	6½	41
11	65	7	52
prânḑŭ	55	8	62
1 p.	59	9	60
2	59	10	67
3	54	11	73
3½	23	12	74
4	17		

Inspecţiunea simplă a acestorŭ cifre ne arată fórte bine cum de odată umiditatea aeruluĭ a scăḑutŭ între orele 3 şi $3^1/_2$ adecă tocmaĭ atuncĭ când temperatura a începutŭ a cresce într'unŭ modŭ aşa de însemnatŭ.

Vîntulŭ, din a căruĭ causă s'a produsŭ aceste fenomene, trebue să provină din acele vînturĭ, carĭ, în Arabia şi în Africa producŭ acele teribile furtunĭ uscate (orages secs) şi căruia se dă diferite numirĭ: Khamsin, Simum, Harmattan etc.

Simptomele carĭ caracterisă acele vînturĭ s'aŭ observatŭ şi aci:

Fără de a maĭ vorbì de temperatura escesivă a aeruluĭ şi de uscăcĭunea sa, lucrurĭ ce am constatatŭ maĭ susŭ, barometrulŭ a scăḑutŭ în acea ḑi într'unŭ modŭ continuŭ. La 6 ore diminéţa presiunéa atmosferică redusă la 0 grade era de $757^{mm}5$; la 9, 757,3; la prânḑŭ 756,4; la 3, 755,4; la 6, 753,4; la 9 séra 755,5, iar a doua ḑi diminéţa barometrulŭ indica 758,3. Vedemŭ aşa dar o diferenţă de 4^{mm},1 între înălţimea barometruluĭ de diminéţă şi aceea de la 6 ore p. m. De sigurŭ însă că minimum presiuniĭ atmosferice va fi avutŭ locŭ între orele 3 şi 6 şi că diferinţa între maximulŭ şi minimulŭ aceleĭ ḑile a trebuitŭ să fie multŭ maĭ mare de câtŭ cantitatea indicată maĭ susŭ. Lipsa însă a aparatelorŭ înregistrătóre nu

ne-a permisŭ de a constata acéstă diferință fórte importantă de cunoscutŭ pentru multe casurĭ.

Evaporațiunea apeĭ a fostŭ asemenea fórte activă; ea a fostŭ de 6^{mm}9 în 24 de ore, cu tóte că, după cum se vede din cifrele umidităţiĭ arĕtate maĭ susŭ, atâtŭ diminéța până la 3 ore p. m. câtŭ și séra de la 7 ore, gradulŭ de umiditate a fostŭ superiorŭ cifreĭ de 50%.

In totŭ timpulŭ ḑileĭ cerulŭ a fostŭ fórte seninŭ: pre icĭ pre colo d'abia se puteaŭ zări câte unŭ micŭ cumulo-stratus. Insă pe la 3 ore p. m., precum și în totŭ timpulŭ până la 5 ore, atmosfera se parea acoperită cu unŭ vĕlŭ care nu putea fi de vaporĭ. Era unŭ ce semănândŭ cu descripțiunea ce se face a fenomenuluĭ *cețeĭ uscate*. Vĕlulŭ era fórte subțire și în totŭ timpulŭ a fostŭ străbătutŭ de radele arḑĕtóre ale sóreluĭ.

Suprafața pămîntuluĭ încă s'a resimțitŭ de temperatura toridă a acesteĭ ḑile. Temperatura maximă constată la suprafață pămîntuluĭ acoperitŭ cu iarbă a fostŭ de 43°,3.

II.

Din punctulŭ de vedere climatologicŭ este fórte importantŭ de a determina care este, într'o localitate dată, maximulŭ ce póte atinge temperatura în casurĭ escepționale.

Din lipsa uneĭ lungĭ seriĭ de observațiĭ, nu este pentru țéra nóstră nicĭ cea maĭ mică posibilitate de a înscrie câte-va cifre carĭ să presinte o óre care probabilitate de certitudine.

Pentru Brăila temperatura maximă 39°,1 constatată *cu certitudine* în ḑiua de 25 Augustŭ, aŭ întrecutŭ cu multŭ temperaturele maxime absolute ce am pututŭ determina în cursulŭ celorŭ treĭ anĭ de când facŭ observațiunĭ în acéstă localitate.

Pentru 1879 temperatura maximă a fostŭ 33°,8 în ḑiua de 26 Iuniŭ, iar în anulŭ 1880 amŭ avutŭ 33°,9 la 3 Augustŭ. Vedemŭ dar că anulŭ acesta temperatura maximă absolută a întrecutŭ cu 5°,2 pe cea maĭ mare din ceĭ doĭ anĭ precedențĭ.

Dacă amŭ voi să ne facemŭ o ideă de maximulŭ temperaturilorŭ observate într'unŭ cursŭ de maĭ mulţĭ anĭ în ţéra nóstră, nu putemŭ recurge de câtŭ la observaţiunile ce se facŭ la şcóla de agricultură sub conducerea învĕţatuluĭ sĕŭ directorŭ D-lŭ P. S. Aurelianu şi care cuprindŭ o periódă de 11 anĭ cu începere din 1871.

Din tabela ce găsimŭ publicată de D-lŭ B. S. Moga în *Revista sciinţifică* (1) estragemŭ că, în intervalulŭ indicatŭ maĭ susŭ, temperaturele maxime absolute observate la Bucurescĭ sunt următórele :

1871	la 1 Augustŭ	. . . .	32°0.
1872	la 2 »	. . . .	34°0.
1873	la 12 Iuliŭ	. . . .	34.5.
1874	la 24 »	. . . .	34.2.
1875	la 25 » și 1 »	. . . .	32.8.
1876	la 6 Augustŭ	. . . .	31.6.
1877	la 23 »	. . . .	38.2.
	la 24 »	. . . .	38.7.
1878	la 17 »	. . . .	34.4.
1879	la 2 »	. . . .	36.3.

De aci resultă că în 1877 temperatura maximă observată la 24 Augustŭ 38°,7 nu a diferitŭ de câtŭ cu 0°,4 de acea observată anulŭ acesta în Brăila, şi arŭ resulta prin urmare că temperaturĭ carĭ arŭ atinge 39 de grade nu arŭ fi prea rarĭ pentru ţéra nóstră.

Cu tóte acestea, orĭ şi cine s'a ocupatŭ cu determinarea temperatureĭ aeruluĭ, scie câtŭ este de dificilŭ a obţiné, la unŭ momentŭ datŭ, acestŭ elementŭ cu óre care esactitate: sunt o mulţime de condiţiunĭ de împlinitŭ, o mulţime de precauţiunĭ de luatŭ. Negligerea unorŭ precauţiunĭ, carĭ în aparenţă s'arŭ crede că nu potŭ avé o mare acţiune asupra termometruluĭ, influenţéză une-orĭ într'unŭ modŭ cu totulŭ capitalŭ asupra condiţiunilorŭ termometrice, şi acésta este atâtŭ de adevĕratŭ, în câtŭ până astădĭ nu s'a pututŭ încă fixa natura şi forma celuĭ maĭ convenabilŭ apărătorŭ termometricŭ.

(1) Seria II, Tom. II, Nr. 2 de la 1 Martie 1881.

In generalŭ toţĭ apărătoriĭ termometricĭ, şi maĭ cu sémă ceĭ carĭ sunt espuşĭ razelorŭ solare, după cum este apărătorulŭ Stewenson (1) întrebuinţatŭ în Englitera, şi pavilionulŭ întrebuinţatŭ la şcóla de agricultură din Bucurescĭ, facŭ să se înregistreze temperaturĭ multŭ maĭ marĭ de câtŭ cele adevĕrate. Acestŭ efectŭ trebue să fie cu atâtŭ maĭ pronunţatŭ la staţiunea meteorologică din capitală cu câtŭ d'asupra pavilionuluĭ se află o lanternă cu glamurĭ, care are rolulŭ de a transforma, până la unŭ óre care punctŭ, apărătorulŭ termometricŭ într'o galerie cu glamlicŭ.

Acésta mĕ face să credŭ că temperaturele observate în anulŭ 1877 la Bucurescĭ, arŭ fi póte multŭ maĭ ridicate de câtŭ cele carĭ aŭ avutŭ locŭ în realitate.

Invĕţatulŭ meteorologŭ francesŭ, D-lŭ E. Renou, recunoscutŭ în tótă lumea prin precisiunea observaţiunilorŭ sale termometrice, a arĕtatŭ de multŭ timpŭ că termometrulŭ praştiă este instrumentulŭ celŭ maĭ puţinŭ espusŭ influenţelorŭ accidentale. Acesta este într'adevĕrŭ instrumentulŭ ce amŭ vĕḑutŭ întrebuinţându-se la observatoriulŭ sĕŭ meteorologicŭ de la Parc St. Maur.

Temperatura $39^{0},1$ a fostŭ obţinută la Brăila servindu-mĕ de unŭ escelentŭ termometru praştiă construitŭ de Baudin din Paris. De aci resultă că temperatura maximă a ḑileĭ de 25 Augustŭ a pututŭ fi chiarŭ maĭ mare de câtŭ $39^{0},1$; de sigurŭ este însă că a atinsŭ acéstă cifră într'unŭ modŭ positivŭ (2).

Acéstă determinare o considerŭ ca unŭ punctŭ capitalŭ pentru climatologia ţĕreĭ nóstre, şi arŭ fi de doritŭ a se cunósce maximele de

(1) Acésta reese şi din observaţiunile comparative ce facŭ de unŭ anŭ de ḑile între indicaţiunile termometrelorŭ espuse într'unŭ apĕrătorŭ *Stewenson* fabricatŭ de D-lŭ *L. Casello* din Londra şi acele ale termometrelorŭ espuse în apĕrătorulŭ de zincŭ, modelulŭ Institutuluĭ meteorologicŭ din Viena.

(2) Trebue să spunŭ că între orele $3^{1}/_{2}$ şi 4 p. m. am observatŭ termometrulŭ praştie în grădina St. Mihailŭ la fie care 5 minute; temperatura $39^{0},1$ am cititu-o când am făcutŭ observaţiunea pentru $3^{0},45$ şi pentru $3^{0},50$, după care apoĭ temperatura a începutŭ a scădé cu iuţélă dândŭ $38^{0},2$ peste 10 minute la 4 ore. Urméză d'aci că în intervalulŭ de 5 minute cuprinsŭ între 3,45 şi 3,50 a pututŭ fórte bine să se fi produsŭ încă o crescere şi o scădere de una, două, saŭ treĭ ḑecimĭ însă nu maĭ multŭ, şi prin urmare temperatura $39^{0},1$ póte, cu o aproximaţiune destulŭ de suficientă, fi considerată ca maxima temperatureĭ ḑileĭ de 25 Augustŭ.

temperatură observate în celealalte localităţi ale ţĕreĭ, precum şi precisiunea determinăriĭ lorŭ.

III.

Amŭ fi doritŭ a face o comparaţiune între temperatura ḑileĭ de 25 Augustŭ, observată în diferite localităţĭ, atâtŭ în ţéră precum şi în restulŭ Europeĭ: elementele însă, până acum, ne lipsescŭ aprópe cu desăvârşire. Totulŭ ce putemŭ constata este că în Bavaria, singura localitate de a căreĭ observaţiunĭ meteorologice avemŭ cunoscinţă, luna luĭ Augustŭ n'a fostŭ însemnată prin nicĭ o ḑi a căreĭ temperatură să fie diferitŭ într'unŭ modŭ simţitorŭ de celealalte, şi ce este maĭ multŭ, temperatura cea maĭ înaltă a acesteĭ lunĭ a avutŭ locŭ în a doua pentadă, iară nicĭ de cum la finele luneĭ.

Nu ne găsimŭ însă totŭ în aceeaşĭ imposibilitate de a face o paralelă între temperatura luĭ Iuliŭ observată la Brăila şi cu acea observată în occidentulŭ Europeĭ.

Publicaţiunile de carĭ amŭ putută lua cunoscinţă ne arată că occidentulŭ a avutŭ a suferi multŭ de marea temperatură observată în unele ḑile din Iulie. Ast-felŭ la Parc Saint-Maur lângă Paris D-lŭ Renou a constatatŭ cu siguranţă 38°4 în ḑiua de 5 Iulie; la Bruxelles s'a observatŭ 35°2 în ḑiua de 19. Ambele aceste temperaturĭ aŭ fostŭ cele maĭ înalte carĭ s'aŭ observatŭ cu siguranţă, de când se ţinŭ registre pentru obervaţiunĭ meteorologice. In Belgia s'aŭ maĭ observatŭ în maĭ multe localităţĭ temperaturĭ maĭ susŭ de câtŭ 35 şi 36 grade, chiar şi maĭ marĭ; astŭ-felŭ la Arlon s'a găsitŭ 36.0 şi la Maesayck 37°3.

In Bavaria asemenea temperatura aeruluĭ a fostŭ în genere maĭ ridicată în luna luĭ Iuliŭ. Ḑiua cea maĭ caldă a fostŭ la 20, când, la Speyer, s'a observatŭ 37,3.

In Brăila temperatura luĭ Iuliŭ n'a avutŭ nimicŭ de extraordinarŭ în privinţa temperatureĭ. Cea maĭ mare căldură observată a avutŭ locŭ la 7, când d'abia a atinsŭ 32°,5 (în aniĭ 1879 şi 1880 maximulŭ temperatureĭ în Iuliŭ fusese respectivŭ 32°,6 la 23 şi 33°.5 la

21) şi temperatura medie a întregeĭ lunĭ a fostŭ 22°,3 adică cu o ḑecime de gradŭ maĭ mică decâtŭ acea din 1879 şi cu unŭ gradŭ maĭ inferióră decâtŭ temperatura din Iuliŭ anulŭ precedentŭ.

Nu voiŭ termina fără să-mĭ permitŭ a atrage atenţiunea Onorateĭ Academiĭ asupra temperatureĭ ḑileĭ de 31 Augustŭ, cândŭ termometrulŭ minimum a indicatŭ d'abia 9°,2, ceea ce face o diferenţă de temperatură de 29°,9 ce a avutŭ locŭ într'unŭ intervalŭ de şése ḑile.

BOLIDULŬ DIN SÉRA DE 25 AUGUSTŬ st. n. 1881 VĔḌUTŬ LA BRĂILA.

Notiță de D-lŭ **Stefanŭ C. Hepites.**
Membru corespondentŭ alŭ Academieĭ.

In séra de 25 Augustŭ st. n. la 8 ore 23 minute s'a vĕḍutŭ la Brăila unŭ bolidŭ fórte strălucitorŭ.

Trajectoria parcursă în direcțiunea Nord-Est avea o lungime cam de 25 grade; ea începea de sub constelația Ursa Mare spre a se perde în constelația Dragonuluĭ. Mișcarea boliduluĭ era fórte încétă; trajectoria sa a fostŭ descrisă într'unŭ timpŭ ce estimezŭ până la 2 secunde. Lumina albă argintiă a boliduluĭ se distingea într'unŭ modŭ fórte simțitorŭ dintre stelele pe dinaintea cărora trecea. Mărimea sa aparentă întrecea de douĕ orĭ mărimea luĭ Joe. Intensitatea lumineĭ a trebuitŭ să fie cu atâtŭ maĭ puternică cu câtŭ nicĭ nu se înoptase bine : stelele d'abia începuseră a se ivì. Cerulŭ era fórte seninŭ.

Urma lăsată de bolidŭ avea asemenea o lumină albă argintiă fórte strălucitóre și care a dispărutŭ pe nesimțite.

N'am pututŭ observa nicĭ unŭ felŭ de colorațiune nicĭ în bolidŭ, nicĭ în trajectoria sa.

DARE DE SÉMĂ

ASUPRA

MARELUĬ ETIMOLOGICŬ ALŬ ROMÂNIEĬ

de

D-lŭ **B. Petriceĭcu-Hasdĕŭ**

Membru alŭ Academieĭ.

(După note stenografice).

Sire, Domnilorŭ Colegĭ,

Când Majestatea Sa şi Academia mĭ-a făcutŭ onórea de a mĕ însărcina cu marea operă a Dicţionaruluĭ etimologicŭ alŭ Românieĭ, cu tesaurulŭ limbeĭ istorice și poporane a naţiuniĭ române, nu mĭ-am ascunsŭ dificultatea acesteĭ sarcinĭ; şi totuşĭ onórea ce mi s'a făcutŭ îmĭ impunea datoria de a face nu numaĭ bine, ci de a mĕ sili să facŭ fórte bine, să facŭ pe cât voiŭ puté maĭ bine în tótă întinderea puteriĭ mele individuale.

A compune cine-va unŭ dicţionarŭ din capŭ, a se strînge doĭ, treĭ, ḑece și de a ḑice: aĭde să facemŭ unŭ dicţionarŭ alŭ limbeĭ, arŭ fi o copilărie; nimenĭ nu cunósce ca individŭ decât celŭ multŭ jumătatea limbeĭ sale, şi din acea jumătate pe care o cunósce scie abia jumătate din sensurile fie-căruĭ cuvîntŭ; dacă sunt 5, 10 asociaţĭ, carĭ toţĭ trăescŭ în aceiaşĭ localitate saŭ facŭ parte din acelaşĭ mijlocŭ socialŭ, eĭ, toţĭ la unŭ locŭ, nu sciŭ de câtŭ totŭ acea jumătate din acea jumătate. A lua alte dicţionare pentru a compune după ele unulŭ noŭ, revine totŭ acolo; căcĭ acele dicţionare cine le-a făcutŭ? cum le-a făcutŭ? Totŭ aşa individualŭ, din capŭ, după priceperea unuia.

Faţă cu acésta, ce trebuia să facŭ? — Iată cestiunea pe care mĭ-o puseĭ din capulŭ loculuĭ. — Pe de o parte, trebuia să despoiŭ, după

putinţă, tóte texturile vechĭ tipărite saŭ manuscripte, trebuia să despoiŭ pe ceĭ maĭ mulţĭ autorĭ românĭ până la 1840, şi chiar dintre ceĭ modernĭ pe autoriĭ ceĭ maĭ poporanĭ, ca Grigorie Alexandrescu, Costache Negruzzi, Alecsandri, Antonŭ Pann etc. . . In acéstă parte a sarcineĭ, în acea relativă la despoiarea texturilorŭ, puteaŭ să mĕ ajute câţĭ-va tinerĭ. D-lŭ Chiţu, când era ministru, în urma interveniriĭ Academieĭ, îmĭ pusese la disposiţiune vr'o 2000 leĭ cu acestŭ scopŭ, pentru a plăti munca acelorŭ tinerĭ carĭ se vorŭ oferi a mĕ ajuta materialmente. Din acéstă sumă am avutŭ unŭ tênĕrŭ plătitŭ cu 100 leĭ pe lună, la alţiĭ plătiamŭ după mărimea saŭ importanţa cărţiĭ de despoiatŭ; din aceiaşĭ sumă trebuia să plătescŭ portulŭ numerósei corespondenţe din districte. Unŭ singurŭ tênĕrŭ, distinsulŭ meŭ elevŭ D-lŭ Bianu, m'a ajutatŭ, pe câtŭ i-a permisŭ timpulŭ, refusândŭ orĭ-ce rĕsplată, ceea ce ţinŭ a constata în faţa Academieĭ. Acum, ce făcea toţĭ aceştĭ ajutătorĭ? Lua fie-care câte o carte, estrăgea din ea tóte cuvintele începĕtóre cu litera *A* şi la fie-care estractŭ indica pagina cărţeĭ; îmĭ rĕmânea apoĭ mie alegerea estractelorŭ celorŭ trebuinciόse, îmĭ rĕmânea verificarea şi completarea lorŭ după însăşĭ cartea, şi în fine înlăturarea estractelorŭ celorŭ de prisosŭ. După ce am spusŭ *ce* aŭ făcutŭ aceştĭ ajutătorĭ, să ne întrebămŭ: *cât* aŭ făcutŭ? puţinŭ de totŭ. Fie-căruia îĭ trebuia o lună şi maĭ bine pentru o singură carte, ast-felŭ că în ultimulŭ resultatŭ aŭ făcutŭ estracte din şépte cărţĭ. Prin urmare, grosulŭ munceĭ, chiar în acéstă parte curatŭ materială îmĭ revenia totŭ mie. Îmĭ ajunge a spune că numaĭ despoiarea texturilorŭ mĕ ocupa patru ore pe fiăcare ḑi : o oră diminéţa, o oră după amiaḑŭ, şi dóuĕ ore séra. Resultatulŭ proprieĭ mele muncĭ sunt buletinele acestea (*Arată unŭ grosŭ portofoliŭ*), buletine clasificate; şi nu numaĭ atâtŭ, maĭ am, pe lângă acésta, cărţĭ, carĭ fiindŭ ale mele, m'am mulţămitŭ a însemna în ele cu creionulŭ cuvintele începĕtóre cu *A*, reservându-mĭ facerea estractelorŭ la redactarea definitivă a fie-căruĭ cuvîntŭ.

Dar nu numaĭ prin despoiarea texturilorŭ trebuia să inaugurezŭ lucrarea mea, nu numaĭ prin limba veche şi cea scrisă, ci totŭ de odată din gura poporuluĭ; cu acestŭ scopŭ, immediatŭ după închide-

rea sesiunii generale trecute a Academiei, s'a publicatŭ unŭ cestionarŭ elaboratŭ de mine, unŭ cestionarŭ în care se cuprindeaŭ întrebări relative la fonetică, la forme gramaticale, la istoria naturală, la viéța industrială a poporului, la tóte relațiunile din traiŭ și din natură, care cestionarŭ, prin intermediulŭ Ministerului instrucțiunei publice, s'a trimisŭ la toți învĕțătorii sătesci, iar unŭ numĕrŭ de esemplare s'a trimisŭ și peste Carpați, nu sciŭ dacă se va fi trimisŭ și în Macedonia. Prin o adresă specială voiŭ arăta maĭ târḑiŭ onor. D. Ministru alŭ instrucțiunii publice, colegŭ alŭ nostru, câte rĕspunsurĭ și de la cine anume am primitŭ din fie-care districtŭ, și se va vedé că din unele districte, maĭ alesŭ din Romanŭ, Bacăŭ, Gorjŭ, Romanați, Mehedinți și Vâlcea, nu am primitŭ de locŭ, iar de la altele prea puține, din causa negligenței revisorilorŭ școlarĭ. Orĭ-cum însă, vre-o 200 rĕspunsurĭ aŭ venitŭ la mine, carĭ sunt acestea *(Arată unŭ voluminosŭ portofoliŭ).* Din aceste 200 rĕspunsurĭ, vr'o 20 sunt din Transilvania și din Banatŭ, și așŭ puté să ḑicŭ că tocmaĭ ele sunt din cele maĭ bune. Așa cum este acum acéstă colecțiune, cu tóte defectele eĭ, cu tóte că uniĭ n'aŭ înțelesŭ cestionarulŭ meŭ și aŭ rĕspunsŭ anapoda, alțiĭ aŭ rĕspunsŭ abia în câte-va cuvinte, cu tóte acestea este unŭ adevĕratŭ tesaurŭ, în care se cuprindŭ nu ḑecimĭ, ci sute și iarăși sute de cuvinte, de locuțiunĭ proverbiale, de idiotisme etc. pe carĭ nu le găsimŭ în nicĭ unŭ dicționarŭ alŭ limbeĭ române. Voiŭ da unŭ singurŭ esemplu, și ḑicŭ unŭ singurŭ esemplu, fiindŭ-că nu voiŭ puté să răpescŭ din timpulŭ Majestățiĭ Sale și alŭ Academieĭ. In Macedonia strugurulŭ se numesce *auă* din latinulŭ *uva*. Acestŭ cuvîntŭ *auă* a esistatŭ și în limba românéscă veche, de exemplu la Coresi, dar numaĭ până pe la 1650, și ca probă este chiar ultimulŭ textŭ în care se află acestŭ cuvîntŭ, Evangeliarulŭ de la Belgradŭ din 1648. Se pare ca deja pe timpulŭ acela *auă* eșise din usŭ, astŭ-felŭ în câtŭ editorulŭ, după ce a pusŭ în textŭ *auă*, a notatŭ la margine că *auă* însemnéză *strugure*, pentru că bănuia că cititoriĭ sĕĭ nu vorŭ înțelege cuvîntulŭ *auă* luatŭ dintr'o redacțiune maĭ veche a Evangeliuluĭ. Acestŭ cuvîntŭ, care se părea la noĭ perdutŭ și care nu se găsesce nicĭ într'unŭ dicționarŭ, eĭ bine, elŭ se

află până astădĭ la poporulŭ românŭ; se află însă conservatŭ într'unŭ singurŭ districtŭ, și încă cu unŭ sensŭ specificatŭ, nu ca strugure în generalŭ, ci ca unŭ felŭ de strugure; așa în respunsulŭ învĕțătoruluĭ din comuna Cióră, plasa Călmățuiŭ, județulŭ Teleormanŭ, la întrebarea mea despre diferitele varietățĭ de strugurĭ, se dice: numirile de strugurĭ sunt: strugurĭ albĭ, strugurĭ negri și strugurĭ roșiĭ, *(citesce):* «*aua*, saŭ, cum ĭĭ maĭ dice în alte părțĭ, și berbecelŭ, este unŭ strugure, cu bóbele mărunte și dese». Totŭ din Teleormanŭ, învĕțătorulŭ din comuna Voivoda îmĭ respunde: «strugurele așa numitŭ *aua* se asémănă cu celŭ albŭ, cu deosebire că bóbele sunt maĭ micĭ și multŭ maĭ desŭ așezate pe cĭorchinŭ».

Vedețĭ dar, că chiar în Teleormanŭ, pe lângă *aua*, s'a maĭ introdusŭ și altŭ termenŭ, *berbecelŭ;* peste câtŭ-va timpŭ, póte, *aua* nu se va maĭ audi nicĭ acolo.

Iată dară unŭ faptŭ constatatŭ, cum că *aua* a remasŭ în limba română, de și într'unŭ singurŭ districtŭ și anume specificându-se, căcĭ generalmente când într'o limbă se introducŭ maĭ multe cuvinte cu acelașĭ sensŭ, unulŭ rĕmâne, celealalte se diferențiéză sub raportulŭ semnificațiuniĭ, începêndŭ a însemna fie-care câte o altă nuanță.

Astădĭ potŭ să dicŭ Majestățiĭ Sale și Academieĭ că litera *A* din Dicționarŭ este pe deplinŭ gata, și dacă vețĭ decide ca tipărirea să începă mâne, de mâne se va începe, ĭar începêndŭ, până la sesiunea viitóre, vețĭ avé unŭ volumŭ de peste 500 pagine care va cuprinde numaĭ litera *A*. Dar a dice litera *A* în limba română, este a dice multŭ, căcĭ litera *A* este, ca să mĕ esprimŭ astŭ-felŭ, unŭ brevetŭ de latinitate a limbeĭ române. Mulțĭ aŭ căutatŭ slavisme la Românĭ; aceste slavisme în partea lexică a graiuluĭ se găsescŭ o mulțime, dar în partea spirituală, ca să dicŭ așa, a limbeĭ, în economia totală a graiuluĭ, în eufonia nóstră națională, sunt fórte puține, ba încă de multe orĭ ne isbescŭ fenomene diametralmente opuse celorŭ slave. In limba slavă s'arŭ puté dice că nu esistă litera inițială *A*. Dacă vomŭ lua marele dicționarŭ alŭ luĭ Miklosich, și vomŭ căuta într'însulŭ, vomŭ vedé că litera *A* abia cuprinde câte-va foĭ, și în aceste câte-va foĭ nu sunt maĭ multŭ de vr'o câte-va cuvinte cu inițialulŭ

A carĭ să fie slavice, tóte cele-alte : *August*, *Adamant*, etc. sunt străine. Inițialulŭ *A* dar este ceva cu totulŭ opusŭ spiritului limbelorŭ slavice. Limbele romanice însă, cele neo-latine, din contră, se deosebescŭ printr'o predilecțiune marcată pentru inițialulŭ *A*. Francesa, italiana, spaniola etc. ne presintă cuvinte cu inițialulŭ *A* într'unŭ numĕrŭ fórte mare; limba română s'arŭ puté ḑice că întrece chiar pe surorile eĭ din occidentŭ în acéstă privință. In adevĕrŭ, dacă vomŭ lua, ḑicŭ, unŭ textŭ românescŭ vechiŭ și poporanŭ și vomŭ numĕra tóte cuvintele carĭ începŭ cu litera *A*, în comparațiune cu cuvintele carĭ începŭ cu orĭ-care altă literă, vomŭ vedé că aprópe a șéptea parte a limbeĭ consistă din cuvinte începĕtóre cu *A*. De exemplu. *(Citesce unŭ pasagiŭ din Cronicul̆ luĭ Cantemir).*

In acestŭ pasagiŭ sunt 128 cuvinte, din acestea 17 se începŭ cu litera *A*. Nu maĭ vorbescŭ despre dialectulŭ macedo-românŭ, acolo este ceva de spaĭmă, câte odată jumătate din cuvinte se începe cu *A*. Macedonenii aŭ o predilecțiune atâtŭ de mare pentru *A*, încâtŭ inițialulŭ *r* la eĭ nu esistă, ci totŭ-d'a-una se preface în *ar*, și chiar din cuvîntulŭ *Românŭ* eĭ aŭ făcutŭ *Armân*.

Este aci o colecțiune de cântece macedo-române de colegulŭ nostru D-lŭ Caragiani. *(Citesce)*. Din câtŭ v'amŭ cititŭ, jumătate sunt cuvinte cu inițiala *A*.

A ḑice dară că avemŭ gata litera *A* din Magnum Etymologicum, este a ḑice că avemŭ gata a 7-a parte din dicționarŭ.

Îmĭ remâne acuma a arăta, cum mĭ-am esecutatŭ sarcina? Îmĭ vețĭ permite, Sire și Domnilorŭ Colegĭ, de a vĕ citi unŭ specimen saŭ dóue, după carĭ vețĭ judeca despre totalitate. Voiŭ observa însă maĭ pe susŭ de tóte dóuĕ lucrurĭ : 1. Intr'o limbă se resfrânge întrégă viéța unuĭ poporŭ ; dacă dar decționarulŭ este repertoriulŭ limbeĭ, atuncĭ elŭ trebue să fiă în acelașĭ timpŭ și o enciclopediă a viețeĭ naționale; alŭ 2. Sarcina ce mi s'a datŭ de Majestatea Vóstră și de Academie, cere ca la fie-care cuvîntŭ să daŭ tóte sensurile aceluĭ cuvîntŭ, să daŭ pentru fie-care sensŭ citațiunĭ din textele vechĭ, din scriitorĭ maĭ noĭ, din literatura poporuluĭ, și să încheiŭ fie-care cu-

vîntŭ prin comparațiunĭ istorico-filologice, prin o etimologie adevĕratŭ scienţifică. Voiŭ lua dar vre-o dóuĕ cuvinte din Etymologicum, ca să le presintŭ ca specimen, voiŭ lua cuvîntulŭ cu sensŭ concretŭ *Alunŭ* și unŭ cuvîntŭ de relaţiune *Așa* :

ALUN, ALUNĂ ȘI DERIVATELE.

1. Alun, s. m. noisetier, coudrier; copăcel din familia celor cu róde acoperite cu poșghiță.

Alunul ocupă unul din locurile cele maĭ importante în mitologia nóstră poporană.

«Un tinĕr aprins de ĭubire — ḑice Alexandri (Poes. pop.[2] 9) — e fermecat de vre-o babă Clónță ce ĭ-a făcut cu ulcica. Acel nenorocit este expus a încăleca pe o prăjină și a se duce prin văzduh după glasul fermecătóreĭ care bătênd cu o verguță de *alun* peste o ulcică din vatră, chĭamă necontenit pe ĭubitul eĭ...»

Și nu numaĭ vĕrguța babeĭ e de alun, ci tot de alun este și prăjina, pe care călĕtoresce bĭetul fermecat, căcĭ el cântă într'o doĭnă:

Să scií că eŭ vin nebun
Pe-o prăjină de *alun*.....
(*Alex.*[2] 234).

E și maĭ curios, când un asemenea aeronaut încalecă pe o simplă frunḑă și totușĭ lucrul nu e imposibil după credința poporuluĭ:

Porunci-tu-mĭ-a mîndra
Să mĕ duc pîn'la dînsa;
Duce-m'oiŭ ca un nebun
Pe o frunḑă de *alun*......
(*Alex.*[2] 371).

In Vâlcea (com. Zăvoeniĭ și Nisipiĭ) fetele marĭ se duc la un «hududoĭu» adecă un părĭĭaș, fac peste el o puntecică din surcele de alun, arțar și scaete, la capĕtul căriĭa pun un busuĭoc, și apoĭ recită invocând fie-care pe «scrisul» eĭ:

Tu, *alun*,
Să mi'l aducĭ ca pe-un nebun!
Tu, harțar,
Să mi'l aducĭ ca pe-un călușar!
Tu, scaete,
Să mi'l aducĭ ca pe-un herete!...

Alunul are puterea de a băga în neastîmpăr nu numaĭ pe om, dar pînă și pe o păsăruĭcă, care cuteză a se încuĭba în frunḑișul luĭ:

Numa ĭo's pasere strină :
Nice cin,
Nice malin,
Că m'i cuĭbul lăngă drum
Pe-o crenguță de *alun*....
(*Pompiliŭ,* Sibiŭ, 35).

Ce să vorbim însă de o sărmană păserică, când chĭar jigania cea maĭ veninósă se teme de alun: «Șerpele, fie cât de mare, dacă'l găsesce omu încolătăcit și'l va descânta cu băț de *alun*, póte să'l pórte și după gât, și nimica nu'ĭ face» (Stareţul G. Theodorescu, Galaţĭ). De aceia ţĕraniĭ în unele locurĭ (Vâlcea, com. Nisipiĭ) dic că «*alunul* este nașul șérpeluĭ». Tot de aci în descântecul de mușcătură de șérpe:

Vita sécă
Prisécă,
Cu cincĭ degete luată,
Peste gardurĭ aruncată,
Cu boz, cu *alun* descântată...
(*Burada* Dobrogia, 274).

Acest băț de alun maĭ servă Românuluĭ la altele multe, bune și rele. Așa, de exemplu, pentru ca să nu ĭea cine-va «mana» adecă laptele de la vite, pe a-locurĭ ţĕraniĭ «îngrópă în pămînt casa de la vacile fĕtate întâiŭ, de'mpreună cu un fir de mătase și un băț de *alun*...» (Rîmnic-Sărat, com. Dedulescĭ).

Afară de verguță de alun, crénğă de alun, frundă de alun, prăjină de alun, băț de alun, din trunchĭul acestuĭ copăcel se póte face o măcĭucă, înzestrată și ea cu puterĭ miraculóse. Un Român din Ardél, furios pe Ungurimea care'ĭ gonesce pe frațiĭ seĭ, cântă:

De-or fi morţĭ, să mi-ĭ resbun
Cu-o măcĭucă de *alun*
Ce'ĭ bună de descântat
Și morţiĭ de resbunat....
(*Alex.*[2] 317).

In viața cea haĭducéscă, alunul maĭ are și o alt-fel de însemnătate. Hoțul, silit ĭérna a argăți pe la cĭocoĭ, aștéptă cu nerăbdare:

Pîn' ce-a da frunza'n cătun
Ș'a cânta cucu'n *alun*,
Primă-vara de-a veni,
Iar la codru ne-om porni...
(*Alex.*[2] 258).

Apoĭ o dată în codru, ca un fel de petrecere, — dice Alexandri (Poes. pop. 235) — «flăcăiĭ românĭ de astăzĭ aŭ încă obiceĭul de a face să plesnéscă în palme frunze de *alun*....»

Insă frunza alunuluĭ, după credinţa poporană, ţine numaĭ pînă la Crăcĭun:

Mĕ usuc ca frunza 'n vînt:
Ca frunza curechĭuluĭ
In postul Sân-Petruluĭ,
Ca frunza *alunuluĭ*
In postul Crăciunuluĭ..
(*Marian*, Bucovina, II, 182)

Pînă ce dară frunza de alun apucă «a se usca în vînt», Românul se inspiră de la ea într'o mulţime de cântece, bună óră:

Frunză verde de *alun*,
Intr'o Joĭ după Crăcĭun
La cătane m'a luat,
Părul mi l'a retezat
Şi departe am plecat...
(*Iarnik-Bărsanu*, Transilv. 318)

saŭ:

Frunză verde treĭ *alunĭ*,
Auzit'aţĭ ómenĭ bunĭ?
Că de-asupra satuluĭ
Potira ţinutuluĭ
De'mprejur că s'a sculat...
(*Marian*, Bucovina, I, 6)

Une-orĭ în loc de tristeţă cobitóre, ne întîmpină ironie:

Frunză verde treĭ *alunĭ*
In grădina cea cu prunĭ
Fac fetele rugăciunĭ
Sâmbăta, Dumineca,
Să se pótă marita!...
(*Iarnik-Bărsanu,* Transilv. 449)

Maĭ nicĭ o dată însă, alunul nu inspiră veseliă, çi aprópe tot-d'a-una un simţimînt melancolic şi chiar ce-va infernal. In balada luĭ Ghemiş:

Intr'o zi Ghemiş punea
Şepte buţĭ alăturea,
Cu vînăta le sărĭa,
Pe vînăta o spetĭa;
Iar Ghemiş ca un nebun
O lega de un *alun*
Şi treĭ ḑile o plângea,
Nicĭ că se maĭ mângăia!
Apoĭ, mări, se 'n d r ă c ĭ a,
Colé 'n vale se ducea...

In Transilvania (Lex. Budan.) şi în Bucovina alunul se numesce pe alocurĭ şi tufă, adecă copăcel, «arbrisseau par excellence». Tot acolo — ne spune Marian (art. Însemnătatea alunuluĭ, în Aurora română, 1882, p. 9) — «un struţişor de maĭ multe *alune* se numesce căluş saŭ căluşel şi se ḑice un căluş saŭ un căluşel de alune.»

Pentru pojghiţa saŭ învĕlitórea aluneĭ, ieromonahul Macarie, în Lexiconul slavo-român din 1778 manuscript al Bibliotecei Centrale din Bucuresci, numeră următórele sinonime : «faşa aluneĭ, plĭupa saŭ găócé aluneĭ, ţăstul or coaja aluneĭ,» dintre carĭ termenul cel maĭ interesant este faşă.

Caracterul magic al alunuluĭ aparţine unuĭ ciclu legendar respândit de secolĭ în Europa întrégă, luând în fie-care ţéră câte o nuanţă proprie. «La verge des magiciens devait être en bois de noisetier» (Gubernatis, Mythol. d. plantes, II, 240; cfr. Collin de Plancy, Dict. infernal, v. baguette divinatoire).

v. *Alună. — Tufă. — Faşă.*

2. **Alun,** n. pr. loc. aşa se chiamă maĭ multe localităţĭ în România, de unde şi porecla *Alunénu*, după care apoĭ ïarăşĭ numele de sat *Alunenĭ* în disrictul Dolj (Frunḑescu, ad voc.)

Alună, s. f., noisette, rodul copăcelului numit alun.

O ghicitóre descrie fórte comic aspectul aluneĭ pe créngă :

Săcâita, vaĭ de ea,
Şéde 'ntr'un vîrf de nuea....
(*Ispirescu*, Pilde, 24).

Alunele fiind hrana de predilecţiune a veveriţelor, de aci într'o fabulă a luĭ Donicĭ :

Veveriţa cinste mare
De la leŭ aŭ dobândit,
Ş'aŭ luat făgăduinţă
Că din dările ce vin,
Ĭĭ va da spre cunoscinţă
Un car de *alune* plin....

Caracterul infernal al alunuluĭ s'a resfrânt întru cât-va şi asupra aluneĭ. Aşa într'o doĭnă :

Frunză verde de *alună*,
Sună, sună, şi resună,
Sună pietricica 'n vale
Resturnându-se pe cale,
Mândra mea plânge cu jale....

şi maĭ jos :

Frunză verde de *alună*
Duce-se lelea nebună...
(*Alex.*[2] 283).

Într'o altă doĭnă, care se cântă în Transilvania, o fétă se hotăresce a cununa pe iubitul eĭ cu o altă fată, pe care însă vrea tot-o-dată s'o fermece prin alune :

Cununa-l'aş cununa,
Da la fina ce' ĭ voiŭ da?
Da o mână de *alune*,
Să se ducă fina 'n lume,
Să remână finu june,
Cu mine să se 'mpreune!..
(*Iarnik-Bărsanu*, Transilv. 99).

Prin accepţiunea sa diabolică *aluna* fiind în antagonismŭ cu Sântul Ilie, tradiţionalul vrăjmaş al draculuĭ, Românii din ţéra Făgăraşuluĭ, póte şi de pe aĭurĭ, cred că : «dacă durdue în ziua de Sânt-Ilie, în acel an se ghiermănoséză *alunele*» (com. Copăcel şi Ohaba).

În cântecele poporane figuréză fórte des «frunză verde de alună» în loc de «frunḑă verde de alun», deşi frunḑa, neapĕrat, aparţine copacĭuluĭ, ĭar nu roduluĭ. Cele maĭ multe din aceste cântece, ca şi acele cu «frunḑă verde de alun», sunt de natură voĭnicéscă. Aşa :

Frunḑă verde de *alună*,
Codrenaş cu voe bună
Se urca în dél la stână,
Se urca şi chiuĭa,
Toţĭ cĭobaniĭ că fugĭa....
(*Codrénul*).

saŭ :

Frunḑă verde de *alună*
Mulţĭ fecĭorĭ frumoşĭ s'adună
Şi 'ntr'o cétă se 'mpreună :
Toţĭ îmĭ plécă la bătaĭe
Între sunet de cimpóĭe....
(*Pompiliŭ*, Sibiŭ, 77).

Une-orĭ se începe alt-fel :

Fóie verde ş'o *alună*,
Italia 'ĭ ţéră bună
Fără mie 'mĭ pare rea,
C'am şeḑut doĭ anĭ în ea
Departe de mândra mea....
(*Iarnik-Bărsanu*, Transilv. 320).

Dar rolul principal al aluneĭ, prin care ea se distinge de alun, este erotic :

Pe sub póle de pădure
Merg copilele la mure,

Nevestele la *alune*
Și rîd ca niște nebune :
Eŭ m'am dus să taĭu nuĭele
Și prin hucĭŭ am dat de ele...
(*Alex.*[2] 365).

saŭ :

Frunḑă verde de *alună,*
Mă duseĭ nóptea pe lună
Să găsesc o floricică
Care mult inima 'mĭ strică...
(*ibid*, 232).

saŭ :

Frunḑă verde de *alună,*
Decât c'un tată ș'o mumă
Maĭ bine c'o mândră bună...
(*Iarnik-Bărsanu,* Transilv. 13).

Elementulŭ erotic al aluneĭ ne întimpină și la alte popóre. Francesul ḑice că : «lorsque l'année est fertile en noisettes, il y a beaucoup de naissances illégitimes» (De Nore, ap. Manhardt, Wolf's Z. f. d. Mythol. III, 100). La Germanĭ, a merge la alune și a face curte este tot una : «in die Haseln gehen». La vechiĭ Romanĭ însă, dragostea era într'o legătură maĭ strînsă cu nuca :

. . . . . tibi ducitur uxor,
Sparge, marite, nuces...

E peste putinţă a deriva *alună* d'a-dreptul din lat. *avellana.* Între ambele a existat o formă metatetică intermediară : *allevana* saŭ prin contracţiune *alvana.* Între glossele luĭ Isidor (ap. Du Cange, Gloss. m. lat. ed. Carpent. I, 165) se găsesce în adevĕr forma *albana* : «albanae, nuces pristinae». .Din *albana* saŭ *alvana* vine *alună* întocmaĭ ca din *tavanus* saŭ *tabanus* — *tăun.* În dialectul frances dela Fribourg în Elveţia, aluna se chiamă *alogne.* După femininul *alună* Româniĭ aŭ format apoĭ pe masculinul *alun,* întocmaĭ ca spaniolesce *avellano* «alun» după *avellana* «alună», căcĭ lătinesce nu era pentru «alun» *avellanus*, ci *corylus* saŭ *corulus.*

Alună-de-pămînt, s. f., terre-noix, noix de terre, Bunium bulbocastanum. v. *Alunele* 3.

1. Alunarĭu, s. m., le mois d'Août; numele macedo-român al luĭ August, luna când se culeg a l u n e l e, macedonesc *allunc*, αλλοῦνε (Miklosich, Rum. Untersuch. II, 60).

De aci, prin împrumut, albanesul toskic αλονάρι și λανάρι «die Zeit wo das Getreide gedroschen wird» (Hahn).

Etimologia *alun* cu sufixul *-arĭu.*

2. **Alunarĭu,** s. m., coudraie, aulnaie; pădurice de alun.

Formă puţin întrebuinţată.

v. *Aluniş.*

3. **Alunarĭu,** s. m., vendeur de noisettes; precupeţul care vinde alune.

4. **Alunarĭu,** s. m., casse-noix, nucifraga caryocatactes, pasere numită de asemenea *Gaiţă-de-munte.*

Marian, Ornit. II, 407:

«Alunarĭul. Acesta trăesce prin alunişurĭ şi se nutresce cu alune, pe carĭ «le sparge cu cĭocul şi apoĭ le mănâncă. El e de colóre pestriţă şi de mărimea «uneĭ cĭorĭ. E bun vînat. Numirea e usitată atât în Bucovina, cât şi'n Ţéra «Bârseĭ în Transilvania. Se pare a fi paserea, care se numesce germ. Hasel- «oder Rothhuhn, saŭ póte şi aceia care se numesce germ. Nussknacker».

Numaĭ identificarea din urmă e corectă. Acéstă păsăruĭcă pórtă aprópe acelaşĭ nume în Savoia şi 'n Elveţia romandă: *casse-alogne cass'alognoz, alognier* (Rolland, Faune popul. II, 130), ĭar la Nizza se chiamă *avelanié.* În Savoia şi şi 'n Elveţia i se maĭ dă numele de *geai de montagne,* care corespunde sinonimuluĭ român *gaiţă-de-munte.*

5. **Alunarĭu,** s. m. muscardin, myoxus avellanarius; «mic şórece de pădure de culóre roşietică» Prahova, com. Mălăescĭ).

Peste Olt (Dolj, com. Bodăescĭ), acest şórece se chiamă Pricolicĭu.

«Le myoxus avellanarius est un grand mangeur de noix et de noisettes.» (Rolland, Faune popul. I, 39). De aci numele frances al acestuĭ şórece *croque-noisette,* nemţesce *Haselmaus* etc.

Alunaş, s. m. petit noisetier, deminutiv dela alun, cu acelaş sens.

Într'o doĭnă:

> *Alunaş* cu-alune multe,
> Am drăguţ şi'ĭ dus la munte;
> *Alunaş* cu alune micĭ,
> Am drăguţ şi nu'ĭ pe-aicĭ...
> (*Marian,* Bucovina, II, 175).

Alunea, s. f. lentille, envie; micĭ semne pe corp şi maĭ ales pe obraz.

Se întrebuinţéză maĭ mult la plural: *alunele.*

Etimologia: *alună* cu sufixul deminutival *-ea=ella.* Din *alunea,* cu aferesa luĭ *a* şi prin asimilaţiune consonantică regresivă, s'a născut forma transilvană *nunea, nunele* (Lex. Bud. 452).

v. *Nunea.*

1. **Alunel,** s. m., lentille, envie; acelaşĭ sens ca în *alunea.*

Ne întîmpină numaĭ la plural:

Leliţo cu *alunei*,
Nu căta la doi, la trei,
Şi cată la ochii mei
Că 's albaştri ca ş'ai tei...
(*Alex.*[2] 344).

Etimologia : *alun* cu sufixul diminutival *-el*.

2. **Alunel**, s. m., nom d'une danse populaire; aşa se chiamă o horă ţerănéscă, fórte respăndită pe ambele maluri ale Oltului (Vâlcea, Romanaţi, Teleorman, Olt). Mişcarea se începe dela stânga la drépta, apoi pe loc, puţin înainte şi 'napoi, şi iar re 'ncepe. Se însoţesce de cântece, dintre cari iată unul :

Alunel cu alunele!
Vin' la leica, băieţele!
Prin crânguri şi prin vălcele
Să te joci mereŭ cu ele!..

Melodia din Romanaţi, comunicată de d. prof. Moceanu :

v. *Alunică* 2.

1. **Alunele**, s. f. plur.—v. *Alunea*.

2. **Alunele**, s. f. plur. millefeuille, Achillea millefolium, nume de plantă întrebuinţat mai ales în Banat :

«*Alunele*, Schafgarbe, cu acéstă plantă se vindecă a l u n e l e l e (Sommersprossen) de pe faţa ómenilor» (Mangiucă, în Familia 1874 p. 586).

Pe aluri se chiamă generalmente «códa şoricelului».

3. **Alunele**, s. f. plur. Bunium bulbocastanum, terre-noix ; plantă din familia ombeliferelor, cunoscută de asemenea sub numele de m ă n d ă l a c saŭ m ă n d ă n a c, al cării rod, negru pe din afară, alb pe din întru, mare ce-va cât o alună, se întrebuinţézǎ la mâncare, avênd un gust cam apropiat de al castanei.

Cihac (I, 10) aplică acelaşĭ termen la «Carum bulbocastanum» şi la Fumaria solida et cava», ceĭa ce noĭ n'am putut verifica.

Se mai chiamă şi *alună-de-pămînt* (Covurluĭu).

1. **Alunică**, s. f., «petite noisette», deminutiv dela alună, cu acelaşĭ sens.

E de observat că doĭnele câte se încep cu «frunḑă verde alunică» povestesc saŭ prevestesc o nenorocire.

Aşa într'un cântec de doliŭ :

Frunză verde *alunică*,
Pe casa luĭ Vasilică
Sînt doĭ puĭ de rîndunică...
(*Marian*, Bucov. II, 126).

In balada luĭ Iordache al Lupuluĭ :

Frunză verde *alunică*,
Grea pulbere se ridică
De la Eşi înspre Milescĭ;
Iar printr'insa ce zărescĭ?
Arnăuţĭ cu şuşanele,
Cu argint pe la oţele.....

In balada «Neluca» :

Frunză verde *alunică*,
Mircea sue pe potică
Şi 'ntâlnesce o fetică
Ce purta cofiţă 'n mână
Cu apă....

Mircea bea din apă şi móre de dor.

Intr'o doĭnă :

Frunză verde *alunică*,
Am avut o mândră mică
Ş'am lăsat'o să maĭ créscă
Minte 'n cap să dobândéscă,
Dar de când o am lăsat,
Aŭ crescut, s'aŭ măritat....
(*Alex.* [2] 303).

Etimologia : *alun* cu sufixul diminutival *-ică*.

2. **Alunică**, s. f. nom d'une danse populaire; aşa se chiamă un danţ ţěrănesc în Râmnicul-Sărat (com. Vişanĭ), póte acelaşĭ cu danţul cunoscut în partea occidentală a Ţěreĭ-Românescĭ sub numele de *alunel*.

3. **Alunică**, s. f. lentille, envie; acelaşĭ sens ca în *alunea*.

Intr'o doĭnă :

Când mĕ uĭt la casa ta,
Mi se rupe inima;
Alunica'ţĭ dela gît
M'aŭ aprins, m'aŭ omorît;
Alunica'ţĭ de pe braţă
A să mĕ scóţă din viéţă...
(*Alex.* [2] 344)

1. **Aluniş** (plur. *alunişurĭ*), s. n. coudraie, aulnaie; pădurice de alunĭ.
E des în poesia poporană.
In balada luĭ Meşter-Manole:

Nu cumva-ĭ vĕzut
Pe unde-aĭ trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit
La loc de grindiş,
La verde-*aluniş*?...

Intr'o doĭnă din Transilvania:

Aluniş cu-alune multe,
Spune la badea din curte.
Pe Duminică ce vine
Să 'şĭ gătéscă péna bine...
(*Iarnik-Bărsan*, Transilv. 40).

Intr'o altă doină:

Aluniş cu frunza 'n criş,
Ibovnic tînăr mĭ-am prins;
Aluniş cu frunza désă,
Frică mi-ĭ să nu mĕ lasă!
(*Ibid.* 51)

In *alunişurĭ* cresc adesea carpenĭ şi paltenĭ, ast-fel că ele sînt în acelaşĭ timp cărpenişurĭ saŭ păltenişurĭ.
In balada luĭ Ghemiş:

Frunză verde de-*aluniş*,
Tace cucul la răriş,
La răriş, la cărpeniş,
De frica celuĭ Ghemiş,
Că de-ĭ mic şi ghemuit.
Are faţa de 'ngrozit...

In balada Mihu Copilul, hoţiĭ luĭ Ianoş Ungurén petrec:

La valea adîncă,
La muche de stîncă,
La des pălteniş.
Mĕrunt *aluniş*....

Amestecul alunişuluĭ cu întréga natură de la ţéră se caracterisă de minune în «Viaţa câmpenéscă» de Gr. Alexandrescu :

In vale se vĕd desişurĭ,
Pădurĭ, livedĭ, *alunişurĭ*,
Pe urmă ochiul zăresce
Un dél ce se prelungesce
Verde şi împestriţat...

Etimologia : *alun* cu sufixul colectival *-iş*, ca şi 'n cărpeniş, pălteniş, stejăriş etc.

2. **Aluniş,** n. pr. loc., aşa se chiamă o mulţime de localităţĭ în România (Frundescu, ad. voc.).

Aluniţă, s. f. lentille, envie; acelaşĭ sens ca în *alunea*.

Acéstă formă cu aceiaşĭ semnificaţiune aŭ împrumutat'o dela Românĭ Bulgariĭ : *lunitză*, maĭ formând apoĭ din ea un diminutiv curat bulgăresc ; *luničkă*.

Aluniŭ, adj. couleur de noisette ; o culóre brună-roşietică, V. Marian, Chromatica poporuluĭ român, 50.

Cihac (I, 10) trage acest adjectiv dintr'un prototip latin imaginar *avellanivius*. Este o formaţiune curat românéscă din *alun* cu sufixul *-iŭ* ca în *vişiniŭ* dela *vişină* saŭ *undelemniŭ* dela *unt-de-lemn*, fără să aibă a face d'a dreptul cu epoca romană.

Trecŭ la cuvîntulŭ celŭ maĭ bogatŭ din litera *A*, celŭ maĭ greŭ din causa multorŭ semnificaţiunĭ, şi 'n care, pe lângă literatura poporană, pe lângă rĕspunsurile primite la cestionarulŭ meŭ din diferite părţĭ, am pututŭ întrebuinţa şi literatura veche română :

Aşà, adv., sic, ita, itaque, adeo...

I. Varietatea semnificaţiunilor.

Adverbul *aşa*, chiar fără a vorbi aci de adjectivul *aşa*, are în graĭu atâtea nuanţe de sens, încât le póte schimba de treĭ-patru orĭ într'un dialog de o minută.

Intr'un vodevil de Costache Negruzzi (Cârlaniĭ, sc. XII) :

«Lionescu. — Eştĭ *aşa* de frumuşică, *aşa* de bunişóră, că...

Vochiţa. — Da las, las. Dumnĭavóstră cuconaşiĭ *aşă* sînteţĭ deprinşĭ a zice la tóte...

Lionescu. — Vin, Vochiţo, să şidem pe laiţa asta.

Vochiţa. — *Aşa!* Da ce a zice de mine lumea. Bărbatul meŭ a face un calabalic...

Lionescu. — N'aĭ nicĭ o grijă, drăguţă.

Vochiţa. — Da 'ĭ şedea binişor, *aşa* 'ĭ?...»

In acéstă conversațiune : *așa* de frumușică=«si mignonne» ; *așă* sînteți deprinși=«vous êtes habitués de la sorte» ; apoĭ esclamațiunea : așa !=«ah ! vraiment oui!» ; în fine, întrebarea *așa* 'ĭ ?=«n'est-ce pas ?»

II. Corelațiunea cu alte adverburĭ.

a) cum—așa :

Pravila Moldov. 1646, f. 40 : «cum ĭaste maĭ cu direptate, *așĭa* să fie...»

Cum e bradul arătos,
Așa-ĭ badea de frumos;
Cum e bradul nalt din munte,
Așa-ĭ badea meŭ de frunte!..
(*Iarnik-Bârsan*, Transilv. 39)

In proverburĭ (Pann, II, 35, 101 ; III. 71) :

Cum are naș copilașul,
Așa are naș și nașul...

«Cum iți veĭ așterne, *așa* veĭ dormi....

Cu inversiunea așa — cum saŭ așa — ca :

Niculae Costin (II, 36): «27 de petre roșiĭ *așa* de late și de groase într'un chip, cumu 'ĭ acéstă figură ce scrie aice...»

Neculcea (II, 441) despre amicia Turcilor : «*așa* țin și eĭ preteșugul ca lupul cu oaĭa și ca cânele Vinerea....»

Tot aci vine corelațiunea maĭ puțin elegantă : precum — așa, saŭ : după cum — așa saŭ chiar : ca cum — așa :

Cantemir, Chronic, I, 102 : «... precum singur cântă, *așé* singur gĭoacă, ĭară pre alțiĭ la horă și danțul săŭ niciĭ aŭ tras, nicĭ a trage poate...»

Badé Bălăcénul, 1679 (A. I. R. I, 1 p. 61) «precum iĭ vețĭ tocmi și 'ĭ vețĭ așăza, *așa* să le facețĭ și scrisorĭ la mânile lor de înpăcăčune...»

Neculcea (II, 353), vorbind despre Rușĭ : «ca cum ar lua oare-cine cârpa uneĭ femeĭ din cap, așa ținea eĭ că or lua și or bate puterea Împărățieĭ Turceștĭ...»

In basmul cu Fĕt-frumos : «după cum ḑisese bătrânul, *așa* se și întâmplă...» tradus în macedo-româna : «după cum avea ḑisu aușlu, *așĭ* să féce... (Petrescu, Mostre, I, 11).

Cu inversiunea : așa — precum :

Neculcea (II, 312) : «și *așa* aŭ ținut de bine acéstă pace, precum țin câniĭ vinerile...»

b) așa — cât :

Acéstă corelațiune ne întimpină maĭ ales în vechea literatură.

Portretul luĭ Mateiu Basarab în Miron Costin (I, 326) : «nemândru, blând, dirept om de țară, harnic la răsboaĭe, *așa* neînfrânt și nespăimat, cât poțĭ să'l semenĭ cu marĭ și vestițĭ oștenĭ a lumiĭ...»

Moxa, 1620, p. 402: «*aşa* de se vrăsa sânge multŭ, câtŭ era văile crunte...»

III. A ş a d e —:

Când *aşa* stă de 'naintea unuĭ alt adverb saŭ a unuĭ adjectiv, îĭ urméză generalmente partitivul *de*, ca în pasagĭul de maĭ sus din C. Negruzzi *aşa* de frumuşică, *aşa* de bunişóră...

Se póte însă şi fără *de*, adesea maĭ bine, şi în orĭ-ce cas maĭ energic:

«Cine ţĭ-a scos ochiĭ? — Frate-meŭ — D'aceĭa ţĭ-a scos *aşa* adânc...» (Pann, Prov. III, 28).

Neculcea (II, 348), povestind un prânḑ pe care 'l dete în Iaşĭ Cantemir luĭ Petru cel Mare, ḑice că împăratul şi ceĭ-l'alţĭ Muscalĭ: «se ospăta şi se veselĭa pré frumos cu vin de Cotnar şi lăuda vinul fórte, şi încă maĭ bine le plăcea vinul cel cu pelin, şi mult se mira cum spre partea lor nu se face vin cu pelin *aşa* bun...»

IV. a ş a «oui, ainsi, c'est ainsi»:

a) a f i r m a ţ i u n e s i m p l ă:

Docum. moldav. 1642 (A. I. R. I. 1 p. 24): «*aşa* mărturisim noĭ cu trupul şi cu sufletul înainté lui Dumnăzău şi înainté mării tale...»

Docum. munten. 1622 (A. I. R. I, 1 p. 31): au întrebatu pe óre cineva din oameni: a cui este moşiĭa pe acelu vârfu frumosu? Iéu spusu cinevaş că este a nostră moştenilor Brăneşti; dumnélor auḑindu *aşa*, au venitu la noi şi néu întrebatu...»

Pann, Prov. I, 101:

— Ce mĕ porţĭ din pom în pom,
Ca căscat din om în om?
— Dar ce? o întrebă el,
Căscatul umbă asfel?
Zise ea: dar aŭ nu sciĭ?
Glaba dar eştĭ între viĭ!
El privind'o a respuns:
Aşa, bine că mĭ-aĭ spus...

Tot de aci se ţine locuţiunea «*aşa* să sciĭ.»

Cost. Negruzzi (Cârlaniĭ, sc. IV):

«Miron. — Pentru mine? Mări ce spuĭ?

Terinte. — *Aşa* s'o sciĭ, pentru tine, sermane omule!..»

Ion din St. Petru, 1620, 11: «*aşa* să ştiţĭ, că Dumnezăi voştri căţi aveţi, elineşti şi ai Indiei şi ai Persilor toţi sămtŭ în ĭadŭ...»

Tot aci în legătură cu imperativul «fie!»:

«Impĕratul zise: bine, fie şi *aşa* cum zicĭ...»
(Pann, Prov. II, 7)

«Lionescu. — Ce te mâniĭ? E bine, să'ţĭ daŭ înapoĭ sărutarea ce ţ'am luat'o.

Domnica. — Ba mě rog.

Lionescu. — Fie ș'*așa* dacă vreĭ...»

(C. Negruzzi, Cârlaniĭ, sc. XIII)

Orĭ-cum fie, *așa* fie,
Eștĭ frumósă și'mĭ placĭ mie!..

(Alex. Poes. pop. [2] 368)

Apoĭ locuţiunile: *așa* a fost să fie... *așa* 'ţĭ trebue!.. *așa*! na!.. uĭte *așa*!..

In limba veche, ca și la ţeraniĭ de astăḑĭ, «a afirma» se exprimă prin: ḑice că este *așa*, ĭar «a nega» — că nu'ĭ *așa*:

Pravila Moldov. 1646, f. 84: «mai adevărate sămtŭ mărturiile carile dzăcŭ că ĭaste *așĭa* decătŭ ceĭa ce dzicŭ că nu‿i *așĭa*...»

b) afirmaţiune repeţită:

Balada Vidra:

— Așa este, Vidro fa?
— *Așa*'ĭ, Stoene, *așa*!
Am zis'o și 'nc'o maĭ zic
Că mĭ-e drag cine'ĭ voĭnic
De se luptă făr'a cere
Agĭutor de la muĭere...

Simeon Movilă Vv. 1602 (Cuv. d. bătr. I, 116): «*așa* vă grăescu, și mai mult să nu-i învăluiţ pre călugărĭ, *așa* vě grăescu...»

In loc de repeţitul *așa — așa*, se póte ḑice: *maĭ așa*, însă numaĭ cu o nuanţă ironcă:

«Florica. — Maĭ frumósă viéţă unde se dă?

Colivescu. — Nu'ĭ *așa*?

Florica. — Maĭ *așa*!...»

(Alexandri. Florin și Florica, sc. 2)

Când e vorba de o acţiune continuă, afirmaţiunea nu se exprimă prin repeţirea luĭ *așa*, ci prin tot așa:

Miron Costin (I, 231): «Domniea luĭ Stefan-vodă Tomșea precum s'aŭ început n vărsărĭ de sânge, tot *așa* aŭ ţinut...»

Afară de repeţirea energică *așa așa*, există o repeţire comică: *așa și așa* «tellement quellement», pe care o aŭ de asemenea latiniĭ din Occidinte: span. *asi asi* ital. *così così* sicil. *accussì accussì* etc. Maĭ este apoĭ o repeţire și maĭ comică, când vorbesce cineva despre discursul altuia, ḑicênd: «și a spus *așa* și *așa* și *așa*...»

Ceva analog la Neculcea (II, 330) în reproducerea sfaturilor ce le da Turcilor un Svedian în privinţa resboiuluĭ cu Rușiĭ: «el *așa* socotesce, să gătéscă vezirul patru-sute de tunurĭ, și *așa* cu acele tunurĭ slobozind odată și de doě orĭ,

și de treĭ orĭ, ar pute rumpe obuzul moschicesc, să'l spargă să facă drumurĭ pin-tr'însul lovind acele multe tunurĭ, și *așa* cu acel meșteșug póte să biruéscă...»

Tot de felul acesta:

«Timpurile sunt grele, politica Europeĭ *așa* și *așa*... Trebue dar ca adevĕrațiĭ patrioțĭ să chibzuie...»

(Alex. Gură-cască)

Maĭ menționăm aci locuțiunea: ađĭ *așa*, mâĭne *așa*.

«Ađĭ *așa*, mâĭne *așa*, trecea đilele ca păcatele de iute...»

(Ispirescu Leg. 337).

c) afirmațiune conclusivă:

Ca ultimul grad de afirmațiune, este *așa dar* saŭ *așa dară* «ergo, c'est ainsi donc.»

Pann, Prov. II, 91:

«Munca pe om nicĭ o dată nu'l lasă a flămânzi,
Când cu firea 'nbărbătată nóptea o va face zi.
Așa dar d'aci 'nainte să nu ședem lenevoșĭ...»

Un grad maĭ slab de aceiașĭ noțiune se exprimă prin și așa «itaque»:

Neculcea (II, 288): «... și *așa*, sosind temeiul Nemților, ĭ-aŭ luat pre Turciĭ pre toțĭ de grumađĭ...»

La interogativ: *și așa*? saŭ: *așa dară*? însemnéză «eh bien?» provocând órecum o conclusiune dela cel întrebat.

Tot într'un mod conclusiv, dar ironic, se întrebuințéză *așa* în loc de interjecțiunea «Aș!» care este de o altă origine și despre care s'a vorbit la locul seŭ.

«Când se întâmpla de se îndrăgia vre-un cuconaș de o cuconiță și vrea săĭ spue alénu sufletuluĭ, socotițĭ căĭ scriea răvășelele franțuzescĭ ca în điua de astăđĭ?... *Așa*!... Mĕ punea pe mine de cântam nopțĭ întregĭ pe supt ferestrele eĭ...»

(Alex. Barbu Lăutarĭul)

V. așa «adeo, adeoque»:

Pus la începutul proposițiuniĭ cu sens de «atât de mult», *așa* este fórte energic, maĭ ales în poesiă:

Marian, Bucovina, II, 184:

Așa 'mĭ vine câte-o dată
Să daŭ cu capul de pétră.
Așa 'mĭ vine une-orĭ
Să béŭ otravă să mor...

Jarnic-Bârsan, Transilv. 201:

Așa 'mĭ vine câte-o dată,
Să mĕ suĭ la munțĭ cu piatră,

Să 'mĭ fac ochișorii roată,
Să mĕ uit în lumea tótă.
Așa 'mĭ vine une-orĭ,
Să mĕ suiŭ la munțĭ cu florĭ,
Să mĕ uit pe la surorĭ,
Doară 'mĭ vĕd batăr una,
Și 'mĭ maĭ stâmpăr inima.
Așa 'mĭ vine une-orĭ,
Să mĕ suiŭ la munțĭ cu florĭ,
Să mĕ jeluesc la norĭ,
Să 'mĭ maĭ treacă de plânsorĭ!

Nu maĭ puțin energic este *așa* în aceiașĭ posițiune, dar preces de *și*, ca lătinesce în «atque adeo»:

Ș'așa cântă de duĭos
De se lasă frunza jos,
Ș'așa cântă cu durere
De maĭ tótă frunza pere....
(Marian, Bucovina, II, 10)

Cântă puiul cuculuĭ
In mijlocul codruluĭ!
Ș'așa cântă de cu dor,
Frunzele în vênt că sbor
Ș'așa cântă de cu jale,
De pică frunza pe cale;
Ș'așa cântă de duios,
De pică frunzele jos!
(Jarnik-Bârsan, Trans. 220.)

Câte-o dată aceiașĭ vigóre presintă *așa* pus la sfârșit:
Alex. Poes. pop.[2] 334:

De meĭ bate cu gardul,
Tot m'oiŭ iubi cu altul!
Așa 'mĭ cere sufletul,
Așa 'mĭ este umbletul...

VI. așa numaĭ:

Insoțit cu *numaĭ*, fie după saŭ înainte, *așa* capătă înțelesul de «cu ușurință» Jarnik-Bârsan, Transilv. 218:

Lumea mea cea frumușea
Se petrece num'*așa*;
Lumea mea cea frumușică
Se peterce într'o nimică...,

unde *numaĭ așa* se comentéză prin «într'o nemică.»

Pravila Moldov. 1646. f. 42: «nu va putĭa nime să cérce pre locŭ strein pentru să găséscă comoară fără de voĭa stăpânuluĭ aceluĭ locŭ; ĭară de va cerca

și de va găsi fără svatulŭ stăpânuluĭ celuĭa cu locul, *așĭa* numaĭ den capul luĭ, nu va rămânĭa să fie a luĭ...»

Ibid. f. 66: «*așĭa* numaĭ într'o pizmă va vrĭa să'l ucigă...»

Gheorghe Stefan Vv. 1656 (A. I. R. III, 230): «Domniĭa mé și cu tot svatul nostru n'am crezut nice pre unii *așé* grăind numai cu gurile...»

In basmul «Voĭnicul cel cu cartea» (Ispirescu, ed. 1 p. 108): «Dară ce credețĭ, că Arapiĭ mi'l lăsară numaĭ *așa* cu una-doă? nicĭ să vĕ gândițĭ!..»

In basmul «Poveste țĕrănéscă» (ib. 257): «cel ce a făcut o asemenea vitejie, nu cređ să se fi culcat pe urechĭa aĭa și să fi stat numaĭ *așa* cu degetul în gură...»

Cu acelașĭ sens se întrebuințéză în vechile texturĭ construcțiunea *așa fieștecum*:

Pravila Moldov. 1646, p. 4: «De nu va lucra pământul bine cumu să cade, ce va sămăna *așĭa* fieșŭ-te-cumŭ, acesta să nu ĭa nemică den roada ce va face acelŭ pământŭ...».

Lângă *numaĭ așa* saŭ *așa fieștecum* se alătură *cam așa* «à peu près»:

In basmul «Cele doă-spre-đece fete» (Ispir. op. cit. 239):

«— Care va să đică, tu te-aĭ ținut după noĭ și sciĭ unde mergem noĭ nóptea?

— Cam *așa*, Măria ta...»

VII. Ĭac'așa:

Exclamațiune față cu o întâmplare neprevĕđută și cĭudată, dar nu de o mare importanță, ceva ca în francesa «en voici d'une autre!» *ĭaca'așa*, literalmente «ecce sic», șĭ-a obândit în poesia poporană din Transilvania un loc specia tocmaĭ în capul unor doĭne de acéstă natură:

Jarnik-Bârsan, Transilv. 374, cântecul unuĭa căruĭa 'ĭ place maĭ mult mama decât féta:

Fóie verde ĭac'*așa*.
Dragu mi-ĭ de dumnéta,
Dar maĭ drag de maĭcă-ta.

Ibid. 101:

Frunză verde ĭac'*așa*
Temnița-ĭ numaĭ colea:
Ce lucru póte să fie
Să mĕ bage în robie!....

Ibid. 98:

Fóie verde ĭac'*așa*
Poruncit'a bădița
Pe-un spic verde de secară
Să mĕ duc, că el se 'nsóră..

In loc de «ĭac'*așa!*» se întrebuințéză une-orĭ, cu o mică nuanță de sens, exclamațiunea «ĭan *așa!*» care ar fi lătinesce «en sic».

Plângerea unuĭ recrut: «cât ţi'ĭ ḑiulica Domnuluĭ de mare, mĕ ţin la sóre, ca pe un cocostârc, ean *aşa!* numaĭ într'un picĭor...»

(Alex., Şoldan Vitézul)

VIII. aşa în jurăminte.

Acest *aşa*, bogat deja la vechiĭ Romanĭ: «ita me di ament!» «ita sim felix!» «ita valeas!» etc., e nu maĭ puţin respândit la Românĭ:

aşa să'mĭ ajute Dumneḑeŭ!

aşa să am parte de...!

ḑeŭ că 'ĭ *aşa*!

aşa ḑeŭ! etc.

In Călătoria Maĭceĭ Domnuluĭ la Iad, text de pe la 1550, între ceĭ pedepsiţĭ vedem şi pe: «aceĭa su ceĭa ce'u ǵuratu pré cinstita cruce şi dzicu: *aşâ* mi aǵute Dumnezău şi sila cruciei!...» (Cuv. d. bătr. II, 326).

Intre cele-l'alte, e fórte interesant jurămîntul «*aşa* să trăesc» saŭ «aşa să trăescĭ», deja la Romanĭ «ita vivam!» «ita vivas!»

In basmul «Porcul cel fermecat» (Ispir., op. cit. 54):

«— *Aşa* să trăescĭ, bătrânico, ĭa spune'mĭ d'a minune ce are bărbătu-meŭ..?»

La Alexandri:

Susana.
Aşa să trăescĭ?
Toader.
Aşa să trăesc!
Susana.
Că tu mĕ ĭubescĭ?
Toader.
Că eŭ te ĭubesc!
Susana.
Şi, ḑeŭ, nu glumescĭ?
Toader.
Şi, ḑeŭ, de glumesc!
Susana.
Aşa să trăescĭ?
Toader.
Aşa să trăesc!

(Russaliile, sc. IV)

Jurămîntulŭ «*aşa* să trăesc» e fórte obicĭnuit şi la Macedo-românĭ: «*aşi* si banezu!» (Bojadschi, 124)

IX. aşa de danţ.

Nu există maĭ nicĭ o horă ţărănéscă, pe care să n'o însoţéscă corul sgomotóselor *aşa*.

In Transilvania, maĭ ales, prin *aşa* se încheiă aprópe tóte strigătele de danţ:

Place-mĭ mie d'a juca
Cu drăguța d'altuia,
Că să uită pe supt gene
Și de mine că ș'o teme!
Așa copile.
(Jarnik-Bârsan, 360).

Dragele mele nepóte,
Nu vě pot juca pe tóte;
Faceţĭ bine și ertaţĭ,
Că pe rând toate jucaţĭ!
Așa măĭ!
(ibid. 363)

saŭ:

Mândră maĭc'am maĭ avut!
Copil mândru m'a făcut:
M'a băiat cu florĭ de munte,
Toţĭ gura să mi-o asculte....
Mândrele să mi-o sărute!
Hop *așa* măĭ!
(ibid.)

saŭ:

Pentru tine, mândră hăĭ!,
Mi-a pierit iarba 'ntre văĭ
Și bucatele 'n hotare
Nouě clăĭ și nouě care,
Nouě carě de secară
Și nouě de grâŭ de vară!
Așa ḑěŭ, copile!
(ib. 369)

In «Ţurca» saŭ Cerbul, ast-fel cum se jócă în ajunul Crăcĭunuluĭ în unele locurĭ din Ardeal, unul din strigăte este:

Așa jócă calul meŭ,
Cându'ĭ daŭ câte-un jisdăŭ!
Așa jócă ĭépa mea,
Cându'ĭ daŭ câte-o nuĭa!
(P. Olteanu, Haţeg)

In fine, printr'un tradiţional *așa* se isprăvesce maĭ tot-d'auna basmul român:

Iar eŭ încălecaiŭ pe-o șea
Și vě spuseiŭ dumněvóstră *așa*.

In unele locurĭ:

Și m'am suit pe-o șea
Și am spus'o *așa;*
M'am suit pe o rótă
Și am spus'o tótă!...
(Ispir., op. cit. 182)

X. Filiaţiunĭ istorico-filologice:

a) Dialectul daco-român:

O formă *aşi* s'a conservat numaĭ în compusele *aşişĭ* şi *aşijdere*, pe carĭ vedi-le la locul lor.

Formele existenţĭ: *aşa* saŭ *aşĭa*, *aşă* saŭ *aşe*, uneorĭ *şa*, *şă* saŭ *şe*, şi poecul *daşa* cu un ἅπαξ λεγόμενον *daşare*.

Forma *aşe* adesea în Pompiliŭ, Sibiiŭ, 19, 21, 23:

Nicĭ *aşè* n'aĭ avé pace,
Că eŭ un pescar m'aş face...

Jura badea şi nu prè,
Că scia c'a fost *aşè*...

Aleĭ slugă, fătul meŭ,
De ce muscĭ tu *aşè* rĕŭ...?

Dintre ceĭ vechĭ, *aşe* nu e rar la Dosofteiŭ, de ex. 1673, f. 163:

Ca otava ce să tréce
De soare şi de vînt réce:
De deminéţă'ĭ cu floare,
Sara'ĭ véştedă de soare.
A doa dzà să usucâ
Ca 'n cuptorĭu cînd o aruncâ.—
Aşe cu lesne ne arde
Urgié ta şi ne scade...

«La noĭ în Banat se dice adesea *aşè* şi chiar *şè* pentru *aşa*» (D. Recénu, c. Bucova).

«Forma *şa*, care se întrebuinţéză în limba română în expresiunea «*şa şi şa*,» lipsesce in dicţionarul d-luĭ Cihac.» (Burlă, Studie filol. 86)

Forma cu proteticul *d* ca în *dalb*:

Marian, Bucovina, I, 63:

Calapod îĭ respundea:
Dacă e tréba *daşa*...

Ibid. II, 206:

— Mĕĭ femee! tu 'mĭ cânţĭ mie?
— Ba! bărbate, nu 'ţĭ cânt ţie,
Daşa merge cântecul,
Bată-te 'ntunericul!...

Jarnik-Bârsan, Transilv. 195.

Daşa 'ĭ, Dómne, 'ntre străinĭ
Ca mlădiţa între spinĭ:
Suflă vîntul ş'o clătesce,
De toţĭ spiniĭ mĭ-o lovesce!...

Intr'o notiță versificată, scrisă de mână în secolul XVII pe scórța Omeliarului Coresi din 1580, canonicul Cipariŭ (Organul 1848 No. 62) citesce :

. . . .
Poruncit'o ferimanu,
Feriman di 'npărăție
Să lipséscă Vodă din Domnie ;
Dunde în masă n[e]pusă
El în mână ș'o luară
Și dâncepu da cetire,
Lacrămile 'l podidiră ;
Iar ce Dómnă de Stăncuți,
E din graĭu *dașa* ĭĭ grăire :
Nu găndi Dómne nimica.
Vom dari v'uîn blid de galbeni,
Și va f[i] Dómne *dașare*. . . .

unde ne întimpină alăturĭ cu proteticul *d* în *dunde*, *dîncepu* și *dacetire*, nu numaĭ forma *dașa*, dar încă o formă *dașare*, cu același inorganic *-re* ca la Iarnik-Bârsan p. 335 :

Frunză verde și frunza*re*,
Măĭ bădiță Iona*re* etc.

Maĭ adăugăm că în vechile texturĭ rustice ne întimpină *așa* scris la sfîrșit cu duplul aa : «*așaa* amu aflatu cu alé nooastré suflété...», dar tot acolo maĭ jos : «*așa* amu aflatu...» (Tudor Logofĕt, Muscel, circa 1580, Cuv. d. bătr. I. 38). In alte texturĭ finalul *a* din *așa* se fusionéză cu inițialul din verbul auxiliar : «*așau* fost...»=«așa au fost...» (Gherghi, Tîrgoviște, 1602, Cuv. d. bătr. I, 122).

b) Dialectul macedo-român :

S'a conservat forma primitivă *ași* alăturĭ cu *așițe*, adecă *așice*, cu *-ce* întocmaĭ ca în *atunce*, *aice* etc. La Românii din Epir și Tesalia se aude o formă și maĭ veche *acși*, *acșițĭ*, *acșice*. Confruntarea acestor diferite forme v. în Miklosich (Rum. Untersuch. I, 62).

c) Dialectul istriano-român :

Forma primitivă *ași* s'a perdut, conservându-se numaĭ *așa* afară de adjectivul *așava* «tel».

Din cele doue etimologie ale luĭ *așa*, una din lat. aeque-sic, propusă de Diez și susținută de Cihac, cea-l'altă din lat. eccum-sic, preferită de Flecchia, carĭ ambele explică pe *c* în macedo-românul *acși*, în ital. così saŭ cusì, sicil. accussì, vechiŭ provențal acsi, brescian icsi și altele, numaĭ derivațiunea din eccum-sic ne satisface pe deplin. Ca sens, eccum-sic se justifică prin românul «ĭac'așa» ; ca formă, trecerea luĭ ecc- în ac- ne întimpină de asemenea în acel, acest, acolo etc., carĭ ne apar tot cu ac- în limbile romanice occidentale; pe când

latinul aeque n'aŭ dat nascere nicăirĭ la o formaţiune analógă. Cu perderea luĭ *c* prin asimilaţiune, românuluĭ *aşa* saŭ *aşi* corespunde span. así, catal. assi, portug. assin etc. Prin nasalisare, s'aŭ format lombardul insci, vechiŭ span. ansi, franc. ainsi, în privinţa cărora etimologia luĭ Ménage, Littré şi Brachet de la o formă latină separată in-sic «mot-à-mot en ainsi» este inadmisibilă, nesocotind cele-l'alte paralelurĭ romanice. In macedo-românul *acşice*, cea maĭ completă din tóte formele neo-latine, se resfrânge un prototip latin archaic : eccumsice, cu «sice» pentru «sic» ca în Plaut. La Reto-romanĭ, ca şi la noĭ, există o formă cu *-a* şi o alta cu *-i*, punêndu-se *aşì* de 'naintea unuĭ adjectiv saŭ adverb : «aschì bein, aschi mal» etc., dar *aşà*, când stă deosebit saŭ când vine după un verb, : «far aschia, dir aschià. . . » (Carigiet, Raetorom. Wtb. 1882, p. 15),

Finalul *-a* în *aşa*=reto-rom. aschia n'are a face cu emfaticul *a* în acum-a, atuncĭ-a, aĭurĭ-a etc. (v.⁶*A.*), care nu e niceĭ o dată tonic şi este specific românesc, ci resultă din diftongirea scurtuluĭ *i* în latinul sic, după cum s'a diftongit scurtul *i* şi în «abia» din lat. vix. Deşi nu latine clasice, totuşĭ cele treĭ forme române *acşi*, *aşi* şi *aşa* sînt dară romanice generale. Lîngă èccum-sic, literalmente «ĭac'aşa», comun tuturor Neo-latinilor, atât în ramura occidentală cum şi 'n cea orientală, latina rustică maĭ avea un alterum-sic, maĭ puţin respândit şi numaĭ la Apus, de unde franc. aussi, vechiu altresi, literalmente «încă o dată aşa», d. ex. în Chanson de Roland, v. 3329 :

«Altresi blanches cume neif sur gelée ...»

v. *Aşişĭ*, — *Aşijdere*. — *Aşava*. — *Şi*. — *Cum*. — *Cât*. — *Atât* . . .

2. **Aşà,** adj.. talis.

Conservând forma sa adverbială, *aşa* funcţionéză adesea ca un curat adjectiv. De patru orĭ în proverbul : «la *aşa* barbă, *aşa* răsătură; la *aşa* cap, *aşa* chĭulat» (Pann, II, 52) «telle barbe, telle rasade; telle tête, tel bonnet».

Une-orĭ numaĭ din totalitatea fraseĭ se póte înţelege, dacă *aşa* este adverb saŭ dacă 'ĭ adjectiv. In exclamaţiunea : «*aşa* te voĭu, băete!» el este adverb, când îl punem în legătură cu «voĭu» : «ita volo te esse», ĭar în legătură cu «te» este adjectiv : «talem te esse volo». Apoĭ este adjectiv în frasa : «*aşa* ceva nu 'mĭ vine să cred, atare lucru nu 'mĭ vine să cred, unde c e - v a figuréză ca substantiv.» (Laurianu-Massimu, v. *asia*).

Balada Român Grue Grozovanul :

Dar colo, cât colo 'n fund,
Ĭat'un negru cam rătund,
Care sóre n'aŭ vedut
De când mă-sa l'aŭ făcut ;
La el Grue se ducea,
Mâna 'n cómă că 'ĭ punea,

Din loc nicĭ că mi'l clintĭa:
Aşa cal ĭĭ trebuĭa..•

Când adjectivul *aşa* «tel» e pus în corelaţiune cu cum, atuncĭ şi acest din urmă încetéză de a fi adverb, adjectivându-se cu sensul de «quel».

Balada Bogdan :

Cum era şi nuntaşul,
Aşa 'ĭ da şi postavul...

Cu sens adjectival, *aşa* a devenit tipic într'o mulţime de locuţiunĭ ca : *aşa* e povestea, *aşa* e tréba, *aşa* e gĭóca, *aşa* e vorba etc.

Graur. — Dacă aşĭ vra să te sărut, nicĭ că te-aşĭ maĭ întreba.

Florica. — Ba ḑeŭ!

Graur. — Dec! Nu cum-va te-aĭ fasoli poate?

Florica. — Maĭ ştiĭ?

Graur — E, e, e! Nu mĕ face, că eŭ acuş cerc.

Florica. — Ean cearcă, sĕ veḑĭ.

Graur. — *Aşa* ţi 'ĭ povestea, fa? Apoĭ aştéptă (se repede s'o sărute).

(Alexandri, Cinel-cinel, sc. XIII; cfr. Arvinte şi Pepelea, sc. IV)

Vecină mândruţ' aleasă,
De băditu meu te lasă!...
Să scii tu, vecină, bine,
C'*aşa*-i povestea cu mine :
Să bolesc la pat o lună,
Cum mĕ scol, ţi-l iau din mână
Şi să zac chiar patru ai,
Cum mĕ scol, bădişor n'ai!
(*Iarnik-Bârsan*, Transilv. 278)

Acum décă'ĭ tréba-*aşa*,
Spune-ĭ, dragă maĭcă-ta
Să 'ngrădéscă uliţa
Tot cu in şi cu pelin,
Se nu ne maĭ întâlnim!...
(*Iarnik-Bârsan*, 61)

In fine, legat cu noţiunea destinuluĭ :

Iarnik-Bârsan, Transilv. 147 :

Nu plânge, iubita mea,
Că scrisa nóstră 'ĭ *aşa*!...

Alexandri, nota la Mioriţa :.. «întâmplările lumiĭ îl găsesc (pe Român) tot-d'a-una pregătit a primi lovirile lor, căcĭ el se întăresce în credinţa mângăetóre că : *aşa* ĭ-aŭ fost scris! *aşa* ĭ-aŭ fost zodia! *aşa* ĭ-aŭ fost să fie! etc.»

«Ursita o numesce poporul şi Dată!» ḑicênd : *aşa* i-a fost Ursita! saŭ : *aşa* i-a fost Data. (N. Sânzian, Haţeg).

Așava, adj. «talis.» Istriano-românii aŭ făcut pentru adjectivul *așa* o formă separată de adverbul *așa*, și anume *așava*, de ex. : «*așava* place»=«talis merces», *așava* morte=«talis mors» (Miklos. R. Unters. I, 19), pe când adverbial se dice numai *așa* : «cùm se șopae, *așa* se joca» (ib. 12).

Finalul *-va* din *așava* nu póte fi un adaus analogic după -va din când-va ce-va, cum-va etc., căci acest -va nu se acață nici o dată la adjective. Dialectul istriano-român a suferit la culme inrîurirea slavică. In *așava* «talis» din *așa* «sic» finalul *-va* este pur și simplu sufixul adjectival slavic -vŭ, -va, în takovŭ, takova «talis» din tako «sic».

Conchidŭ dar cerêndŭ încă o dată tipărirea immediată a dicționarului, de care am avutŭ onóre a da Maiestății Vóstre și Academiei o dare de sémă, și să se tipăréscă immediatŭ, pentru ca să se vadă cu o oră mai curândŭ că fericita idee a Maiestății Vóstre nu numai a prinsŭ rădăcină, dar a și începutŭ a da róde.

Totŭ de o dată o altă cerere fórte urgentă. Rĕspunsurile la cestionarulŭ meŭ mi-aŭ suggeratŭ o mulțime de alte întrebări, pe cari trebue să le facŭ de acum înainte și cari cerŭ retipărirea cestionarului cu unŭ suplimentŭ. La unŭ locŭ cu cestionarulŭ astŭ-felŭ adaosŭ trebuie să se publice vre o câte-va din cele mai bune rĕspunsuri, ca toți învĕțătorii să vadă cum trebuie să rĕspundă, pe când adi am constatatŭ că unii nu m'aŭ înțelesŭ de locŭ. Afară de acésta; totŭ cu acestŭ cestionarŭ adaosŭ, să se publice și unŭ specimenŭ din dicționarŭ, două saŭ trei cuvinte, de exemplu, *alun, așa, ariciu*, ca să vadă cum merge lucrarea, care este planulŭ ei, și atunci chiar din societate mulți, în cunoscință de causă, vor puté să-mi dea luminatulŭ lorŭ concursŭ.

Maiestatea Sa Regele Carol I : Mulțumescŭ D-lui Hasdĕŭ pentru lucrarea sa care a început'o, și vĕdŭ cu multă plăcere că propunerea Mea pentru unŭ dicționarŭ alŭ Academiei Române, a fostŭ bine primită, căci astădi este deja lucrarea începută. Remâne ca Academia în altă ședință să decidă asupra raportului.

LISTA CĂRȚILORŬ DĂRUITE PENTRU BIBLIOTECA ACADEMIEĬ ROMÂNE DE LA 1 APRILIE 1884 PÂNĂ LA 31 MARTIE 1885

I. Academiĭ, Institute și societățĭ:

1. De la Academia de sciințe din Agram.

Daničić (D.), Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Svezak 5—6. Agram 1884. 2 vol. 8⁰.

Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Vol. XV. Acta historiam confinii militaris Croatici illustrantia. Tom. I. Agram 1884. 1 vol. 8⁰.

Pilar (Georgio), Flora fossilis Susedana. Agram 1883. 1 vol. 4⁰.

Rad jogoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga LXVIII—LXXIII. Agram 1883 - 1884. 6 vol. 8⁰.

Starine. Knjiga XV—XVI. Agram 1883—1884. 2 vol. 8⁰.

Stari Pisci Hrvatski. Tom. XIV. Agram 1884. 1 vol. 8⁰.

2. De la Societatea archeologică croată din Agram.

Viestnik hrvatskoga arkeologičkoga družtva. God. VI. Agram 1 vol. 8⁰

3. De la Academia din Aix.

Memoires de l'Académie des sciences, agriculture, arts et belles-lettres d'Aix. Tom. XI—XII. Aix 1878. 2 vol. 8⁰.

Séances publiques de l'Académie des sciences, agriculture, arts et belles-lettres d'Aix. 1879—1882. 5 vol. 8⁰.

4. De la Academia de sciințe din Amsterdam.

Neam- en Zaakregister op de verslagen en Mededeelingen der k. Akademie van Wetenschappen. Afd. Natuurkunde. Sect. II, Tom. I—XX. Amsterdam 1884. 1 vol. 8⁰.

Verhandelingen der k. Akademie van Wetenschappen. Tom. XVIII—XXII. Amsterdam 1879—1883. 5 vol. 4⁰.

Verhandelingen der k. Akademie van Wetenschappen. Afdeeling Letterkunde. Tom. I—XV. Amsterdam 1859—1883. 15 vol. 4⁰

Verslagen en Mededeelingen der k. Akademie van Wetenschappen. Afdeeling Natuurkunde. Tom. I—XV. XVII—XVIII. Amsterdam 1876—1883. 17 vol. 8⁰. Serie II Tom. XIX, XX. 2 vol. 8⁰.

Verslagen en Mededeelingen der k. Akademie van Wetenschappen. Afdeeling Letterkunde. Tom. I—XII. Amsterdam 1870—1884. Ser. 3. Tom I. Amsterdam 1884. 13 vol. 8⁰.

5. *De la Societatea literară serbă din Belgrad.*

Гласник српског ученог друштва, књига 55 расправе и други чланци са једном геолошком картом. Belgrad 1884. 1 vol. 8⁰.

6. *De la Societatea antropologică, etnologică și preistorică din Berlin.*

Verhandlungen der berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. Berlin 1884. 1 vol. 8⁰.

7. *De la Mitropolia din Blajŭ.*

Acathistieriŭ. Blajŭ 1880. 1 vol. 8⁰

Acatistŭ. Blajŭ 1816. 1 vol. 8⁰.

Actele conferinței ținute de Românii gr.-cat. din provincia metropolitana de Alba Iulia. Blajŭ 1871. 1 vol. 8⁰.

Apostoleriu intogmit după ritul basericeĭ rĕsărituluĭ. Blajŭ. 1 vol. fol.

Catavasierŭ. Blajŭ 1824. 1 vol. 8⁰.

Catechismu pentru șcólele poporale gr.-cat. Blajŭ 1882. 1 vol. 8⁰.

Chirila (Elie), Fisica pentru școlele popularĭ. Blajŭ 1883. 1 vol. 8⁰.

Cipariu (Tim.), Acte și fragmente latine românescĭ pentru istoria bisericeĭ române maĭ ales unite. Blajŭ 1855. 1 vol. 8⁰.

— Archivŭ pentru filologie și istorie. Blajŭ 1867. 1 vol. 4⁰.

— Cuvîntŭ la inaugurarea Asociațiuniĭ române Transilvană. Blajŭ 1862. 1 vol. 8⁰.

— Despre încreștinarea Românilorŭ. 1 vol. 8⁰.

— Elemente de limba română după dialectele și monumentele vechĭ, Blajŭ 1854. 1 vol. 8⁰.

— Elemente de poetică, metrică și versificațiune. Blajŭ 1854. 1 vol. 8⁰.

— Gramatica latină, Partea 2. Blajŭ 1869. 1. vol. 8⁰.

— Principii de limbă și de scriptură. Blajŭ 1866. 1 vol. 8⁰.

Dumnedeescile și sântele liturgiĭ. Blajŭ. 1870. 1 vol. 4⁰.

Elemente din constituțiunea patrieĭ. Blajŭ 1880. 1 vol. 8⁰.

Euchologiŭ. Blajŭ 1868. 1 vol. 8⁰.

Fondațiunea fericituluĭ Alexandru Sterca Șuluțŭ. Blajŭ 1870. 1 vol. 8⁰.

Geografie pentru școlele populare. Cursulŭ I. Blajŭ 1882. 1 vol. 8⁰.

Grama (Dr. Alexandru), Elemente de istoria bisericéscă universală și particulară a Românilorŭ. Blajŭ 1879. 1. vol. 8°.

— Esplicarea mecanică modernă a natureĭ și credința în Dumnedeŭ. Blajŭ 1881. 1. vol. 8°.

— Introducerea sfinteĭ scripturĭ. Blajŭ 1878. 1 vol. 8°.

— Istoria bisericeĭ românescĭ unite cu Roma. Blajŭ 1884. 1 vol. 8°.

— Istoria universală a bisericiĭ de la începutulŭ eĭ până în dilele nóstre. Blajŭ 1881. 1 vol. 8°.

— Principiile morale saŭ etice ale religiuneĭ creștine. Blajŭ 1878. 1 vol. 8°.

Istoria Ungarieĭ pentru școlele populare. Blajŭ 1878. 1 vol. 8°.

Krug (W T.), Elemente de filosofiă. Tradusă de T. Cipariu. Blajŭ 1861. 2 vol. 8°.

Mărculețiŭ (I.), Manualŭ de aritmetică pentru gimnasiulŭ inferiorŭ după Dr. Fr. Cav. de Močnik. Blajŭ 1877. 1 vol 8°.

Micu (Simionŭ), Catechismulŭ religiuneĭ creștine-catolice pentru I, II și III clase gimnasiale. Blajŭ 1884. 1 vol. 8°.

Moldovanu (Ioane M.), Acte sinodalĭ ale bisericeĭ române de Alba Iulia și Făgărașŭ. Blajŭ 1869. 2 vol. 8°.

— Istoria patrieĭ pentru școlele poporale române din Ardélŭ. Blajŭ. 1875. 1 vol. 8°.

— Spiciuire în istoria bisericéscă a Românilorŭ. Respunsŭ la contracritica domnuluĭ N. Popea. Blajŭ 1873. 1 vol. 8°.

Munteanu (George) și *Solomon (Petre)*, Educațiunea și instrucțiunea generală Blajŭ 1874. 1 vol. 8°.

Negruțiŭ (Ioanŭ F.), Manualŭ de stilistică pentru școlele medie și institutele preparandiale. Blajŭ 1884. 1 vol. 8°.

Negruțiŭ-Ungurénu, Eserciție practice pentru invețarea limbeĭ maghiare, în usulŭ școlelorŭ poporale. Blajŭ 1884. 1 vol. 8°.

Nestor (Silvestru), Manualŭ de gramatică germană pentru școlele medie. Blajŭ 1878. 1 vol. 8°

Octoechu micŭ pre optŭ tonurĭ. Blajŭ. 1875 1 vol. 8°.

Octoic. Blajŭ. 1825. 1 vol. 4°.

Orologiulŭ celŭ mare. Blajŭ 1869. 1. vol. 8°

Păcurariŭ (Popŭ Corn.), Regule de bon-ton. Blajŭ 1882. 1 vol. 8°.

Pentecostariŭ micŭ. Blajŭ 1878. 1 vol. 8°.

Popescu (Nicolaŭ), Manualŭ de geografie pentru cl. I gim. Blajŭ 1878. 1 vol. 8°.

Popŭ (Gavrilă), Istoria biblică a testamentuluĭ vechiŭ și noŭ. Blajŭ 1883. 1 vol. 8⁰

— Istoria biblică pentru școlele poporale. Blajŭ 1884. 1. vol. 8⁰.

— Istoria biblică pentru școlele poporale. Blajŭ 1879. 1 vol. 8⁰.

Popu (Georgiu), Indreptariŭ practicŭ în tóte afacerile finanțiale. Blajŭ 1879. 1 vol. 8⁰.

Popu (Stefan), Economia rurală. Blajŭ 1881. 1 vol. 8⁰.

— Legendariŭ pentru școlele populare române. Blajŭ 1879. 1 vol. 8⁰.

Psaltirea. Blajŭ 1835. 1 vol. 8⁰.

Rațiŭ (Basiliu), Istoria bisericéscă. Blajŭ 1854. 1 vol. 8⁰.

Sciința Sânteĭ Scripturĭ. Blajŭ 1854. 1 vol. 8⁰.

Schinnagel (M.), Lectionariŭ latinŭ pentru a doua clase gimnasială. Blajŭ 1879. 1 vol. 8⁰.

Sfânta evangeliă ce se citesce în sânta și luminata Dumineca Pascelorŭ la liturgie și înseratŭ. Blajŭ 1880. 1 vol. fol.

Sfânta și dumnedeiasca a luĭ Isus Christosŭ evangelie. Blajŭ 1817. 1 vol. fol.

Simonŭ (Sim. P.), Rătăcirile luĭ Odysseu, poemă epico-tradiționarie în 15 cânturĭ, dupe Homeru. Blajŭ 1880. 1 vol. 8⁰.

Solomon-Munteanu, Elementariŭ pentru clasa întâi a școlelorŭ poporale. Blajŭ 1883. 1 vol. 8⁰.

— Computulŭ mintalŭ și cu cifre pentru școlele poporale după Fr. cav. de Močnik. Partea 2 și a 3-a. Blajŭ 1878. 2 vol. 8⁰.

Stoianŭ (Ioanŭ S.), Aritmetică pentru școlele populare. Blajŭ 1864. 1 vol. 8⁰.

Strastnicŭ. Blajŭ 1817. 1 vol. fol.

Tartia (Iosifŭ), Învĕțătura religiuneĭ creștine în usulŭ tinerimeĭ române gr.-cat. 1 vol. 8⁰.

Viciu (Alexiŭ), Eserciție în partea formarie a gramaticeĭ latine pentru clasa I gim. Blajŭ 1883. 1 vol. 8⁰.

— Legendariŭ românescŭ pentru a V-a și VI-a clasă gimnasială. Blajŭ 1884. 1 vol. 8⁰.

Vlassa (Georgiŭ), Manualŭ de aritmetică pentru gimnasiile inferióre, după Dr. Cav. de Močnik. Partea I. Blajŭ 1879. 1 vol. 8⁰.

— Geometria pentru gimnasiile inferióre, după Dr. Fr. Cav. de Močnik. Partea 1 și 2. Blajŭ 1877. 2 vol. 8⁰.

8. De la Academia de arte și sciințe din Boston.

Proceedings of the American Academy of arts and sciences. New Series vol. XI. Whole ser. vol. XIX. Partea 1 și 2. 2 vol. 8°.

9. De la Direcțiunea liceuluĭ românŭ din Brașovŭ.

Programa gimnasiuluĭ mare din Brașovŭ pe anulŭ 1883-4. Brașovŭ 1884. 1 vol. 8°.

10. De la Observatoriulŭ regalŭ din Bruxelles.

Annales de l'observatoire royal de Bruxelles. Nouvele série. Annales astronomiques. Tom. III-IV. Bruxelles 1883-4. 2 vol. 4°.

Annuaire de l'observatoire royal de Bruxelles, 1882-1884. Bruxelles. 3 vol. 8°.

Diagrammes du météorographe van Rysselberghe, 1879-1882. Bruxelles 1883. 2 vol. fol.

Houzeau (I. C.) Lancaster (A. A.), Bibliographie générale de l'astronomie ou catalogue méthodique. Tom. II. Bruxelles 1883. 1 vol 8°.

— Vade-mecum de l'astronome. Bruxelles 1883. 1 vol. 8°.

— et *Buys-Ballot (C. H. D.),* Observations météorologiques faites aux stations internationales de la Belgique et des Pays-Bas. Quatrième année 1880. Bruxelles 1884. 1 vol. 4°.

Lagrange (Ch.), Exposition critique de la méthode de Wronscki pour la résolution des problèmes de mécanique céleste. Première partie. Bruxelles 1882. 1 vol. 4°.

11. De la Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina.

Coca (Calistrat), Calindariŭ pe anulŭ ordinariŭ 1885. 1 vol. 8°.

Prelegerĭ publice poporale ținute în iarna 1883-1884 de către membriĭ societățiĭ pentru cultura și literatura română în Bucovina. 1 vol 8°.

12. De la Ministerulŭ agriculturiĭ în Bucurescĭ.

Lege pentru regularea proprietățiĭ mobiliare în Dobrogea și regulamentulŭ pentru aplicarea eĭ. Bucurescĭ. 1 vol. 8°.

Statistica din România. Invĕțămêntulŭ pe anulŭ școlarŭ 1882-1883. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.

13. De la Ministeriulŭ de externe în Bucurescĭ.

Albumulŭ armateĭ române. Bucurescĭ 1873. 1 vol. 4°. obl.

A magyar k. orzágos levéltara vonatkozó máig érvenyes törvén yek ésrendeletek. Budapesta 1884. 1 vol. 8°.

Annuaire statistique de la Norvège. Année V. 1884. Cristiania 1884. 1 vol. 8°.

British and foreign state papers, 1812-1877. — Index 1373-1873. Londra 1841 —1884. 67 vol. 8°.

Catalogue de l'exposition spéciale de la ville de Paris et du département de la Seine. Paris 1883. 1 vol. 8°.

Compte des recettes et des dépenses. Département de la Seine 1881-1882. Paris 1882-1883. 2 vol. 4°.

Conseil général du département de la Seine, 1880-1881, 1882-1883. Mémoires de M. le Prefet de la Seine et de M. le Prefet de police et Procès-verbaux des délibérations. Paris 1881. 12 vol. 8°.

Das ungarische Unterrichts-Wesen in den Studienjahre 1881-82 und 1882-83. Budapesta 1884. 1 vol. 8°.

Département de la Seine. Budget des recettes et des dépenses ordinaires et extraordinaires, 1883—1884. Paris 1883-1884. 2 vol. 4°.

Extracte din desbaterile corpurilorŭ legiuitóre asupra legeĭ electorale a Regatuluĭ Românieĭ. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Holtzendorff (Franz von), Les droits riverains de la Roumanie sur les Danube. Consultation de droit international. Lipsca 1884. 1 vol. 8°.

Jahresberichte der Handelskammern und kaufmännischen Corporationen der Preussichen Staats, 1860, 1861, 1863—1867, 1872. 10 vol. 4°.

Lois et réglements en vigueur jusqu'à ce jour concernant les archives de royaume de Hongrie. Budapesta 1884. 1 vol. 8°.

Müller (W.), Politische Geschichte der Gegenwart, 1867—1883. 9 vol. 8°.

Statistik der Sparkassen in den im Reichsrathe vertretenen König reichen und Ländern für das Jahr 1882. Viena 1884. 1 vol. 4°.

Preussisches Handelsarchiv 1848—1856, 1858—1872, 1874—1875, 1877, 1879. 56 vol. 8° și 4°.

Rapport de l'inspecteur principal à M. le sénateur préfet de la Seine pour l'année 1880. Paris 1881. 1 vol. 4°.

Rapport sur le service des aliénés du département de la Seine pendant l'année 1881 et 1882. Paris 1882—1883. 2 vol. 4°.

Recensement général de l'Egypte. Tom I. Sect. 5 și 6. Cairo 1884. 1 vol 4°.

Schulttess (H.), Europäischer Geschichtskalender, 1860—1881. 22 vol. 8°.

Stackelberg (Natalie Freiin von), Aus Carmen Sylva's Leben. Heidelberg 1885. 1 vol. 8°.

Statistique de la navigation à l'embouchure du Danube pour l'année 1884. 1 vol. 4°.

Tabloŭ generalŭ indicândŭ comerciulŭ Românieĭ cu țérile străine în anulŭ 1883. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8°.

Travaux et memoires du Bureau international des poids et mesures. Tom. II-III. Paris 1883, 1884. 2 vol. 4°.

Vorstermann van Oyen (A. A.), Dictionnaire nobiliaire. La Haye. 1 vol. 8°.

14. De la Ministerulŭ Instrucțiunii publice și alŭ cultelorŭ în Bucurescĭ.

Actele Consiliuluĭ generalŭ alŭ instrucțiuneĭ din sesiunea anuluĭ 1883. I. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.

Bodnărescu (Samson), Din scrierile luĭ. Cernăuțĭ 1884. 1 vol. 8°.

Budgetulŭ pentru cheltuelele Ministeruluĭ Instrucțiuneĭ publice pe exercițiulŭ 1884 - 1885. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.

Buletinulŭ Ministeruluĭ Instrucțiuneĭ Publice și alŭ Cultelor. Anulŭ I. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Collection de documents inédits sur l'histoire de France. Tom II, III, V. Paris 1883. 3 vol. 4°.

Erbiceanu (Constantin), Istoriculŭ seminariuluĭ Veniaminŭ din mănăstirea Socola fondată la 1804. Iașĭ 1885. 1 vol. 8°.

Făgărașanu (N.), Remediĭ contra crizeĭ. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

— Criza economică. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Iliescu (Sterie), Șcóla de farmacie și profesoriĭ seĭ. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

Pană (N.), Cursŭ practicŭ de gramatica limbeĭ române pentru usulŭ claselorŭ inferióre de licee și gimnasie. Bârladŭ 1882. 1 vol. 8°.

Petiție către onorabila Cameră legislativă a 2500 locuitorĭ carĭ suferă înneculŭ Ialomițeĭ, din causa morilorŭ luĭ Zapa și referatulŭ D-luĭ Ministru alŭ lucrărilorŭ publice cătră Consiliulŭ de miniștrĭ. 1885. 1 vol. 8°.

Principles of forecasting by means of Weather Charts. Londra 1885. 1 vol. 4°.

Proectŭ de budgetŭ alŭ Ministeruluĭ de interne pe exercițiulŭ 1885—1886. 1 vol. 8°.

Pruncu (Niculai), Dare de sémă asupra administrațiuneĭ comunale a orașuluĭ Focșanĭ. Focșanĭ 1883. 1 vol. 4°

Meissas (Achille) et Michelot (Aug.), Nouvelle géographie méthodique. Paris 1879. 1 vol. 8°.

Mirescu (D.), Cursŭ elementarŭ de aritmetica practică. Partea II. Buucurescĭ 1881. 1 vol. 8°.

Musicescu (Gavriilŭ), Cursŭ practicŭ de musica vocală, pentru usulŭ gimnasiilorŭ și a scólelor secundare de ambe sexe. Lipsca. 2 vol. 8°.

Radu (Basile I.), Condițiunea juridică a incapabililorŭ din punctulŭ de vedere alŭ exercițiuluĭ drepturilorŭ lorŭ civile în dreptulŭ romanŭ şi românŭ. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

Raportŭ asupra administrațieĭ şi a trebilorŭ comuneĭ Botoşani pe 1883—1884. Botoşanĭ. 1 vol. 8°.

Refutation d'une brochure grecque par un Valaque Epirote. 1879. 1 vol. 8°.

Vasilianu (Stefanŭ), Soltegiŭ saŭ exercițiŭ la lectura musicală pentru usulŭ liceelorŭ, gimnasiilorŭ şi şcólelorŭ normale. Focşanĭ. 1 vol. 8°.

Véntulŭ (A.).Viața şi scrierile luĭ Q. Valeriu Catul. Iaşĭ 1884. 1 vol. 8°.

Wallner (Maximilian I. M.), Gramatica limbeĭ germane pentru usulŭ scólelorŭ şi instrucțiuneĭ private. Partea II. Sintaxa. Bârladŭ 1882. 1 vol. 8°.

15. De la Ministerulŭ de Finanțe din Bucurescĭ.

Statistica timbruluĭ şi înregistrăriĭ pe anulŭ 1882. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.

16. De la Societatea geografică din Bucurescĭ.

Anuarulŭ birouluĭ geograficŭ. Anulŭ 1883—1884. Nr. 2. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

— 1884 Sem. 1. Partea II. 1 vol. 8°.

17. De la Biroulŭ geologicŭ din Bucurescĭ.

Anuarulŭ birouluĭ geologicŭ în Bucurescĭ. Anulŭ 1883—1884. Nr. 2. 1 vol. 4°.

18. De la Primăria comuneĭ Bucurescĭ.

Budgetulŭ primărieĭ comuneĭ Bucurescĭ pe eserciținlŭ 1884—1885. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Cariagdi (D.), Dare de sémă asupra administrațiuneĭ comunale a oraşuluĭ Bucurescĭ pentru timpulŭ de la 1 Ianuarie 1882 până la 1 Ianuarie 1883. Bucurescĭ 1883. 1 vol, 8°.

19. De la Societatea funcționarilorŭ publicĭ din Bucurescĭ.

Dare de sémă a Consiliuluĭ de administrație alŭ Societățiĭ funcționarilorŭ publicĭ. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.

20. De la Oficiulŭ centralu de Statistică din Bucurescĭ.

Mişcarea populațiuniĭ din România în aniĭ 1881,1882. Bucurescĭ 1883,1884. 2 vol. 4°.

Statistica din România. — Invĕțămêntulŭ pe anulŭ scolarŭ 1881—1882. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.

Statistica judiciară din România pe anulŭ 1879. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

21. De la Societatea Petru Maiorŭ din Buda-Pesta.

Maiorŭ (Petru), Din scrierile luĭ, edate de Societatea literară «*Petru Maior*». Budapesta 1883. 1 vol 8°.

Regulamentulŭ generalŭ alŭ Societăţiĭ de lectură «*Petru Maior*» pe aniĭ scolasticĭ 1882-3, 1883-4. Sibiŭ 1884. 1 vol. 8°.

22. De la Academia ungară de sciinţe din Budapesta.

A magyar tudományos Akadémia, elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek, 1882. Tom. I, 6-10. Tom. II, 1-2. Budapesta 1883. 2 vol. 8°.

— Értesitöje 1873, 1—7. 1884, 1—2. Budapesta 1883—4. 2 vol. 8°.

— Archaeologiai értesitö. Tom II, III, Nr. 1—2. Budapesta 1884. 3 vol. 8°.

— Mathematikai és természettudományi értesitö. Tom. I, 1—9. II, 1—9. Budapesta 1883. 2 vol. 8°.

— Évkönyvek. Tom XVII, I. Budapesta 1883. 1 vol. 4°.

— Nyelvtudományi közlemények. Tom. XVII. 3, XVIII, 1. Budapesta 1883. 2 vol. 8°.

— Értekezések a nyelv- és széptudományok köréböl. Tom. XI, 1-10. Budapesta 1883. 1 vol. 8°.

— Értekezések a társadalmi tudományok köréböl. Tom. VII, 1. 1882. Budapesta 1884. 1 vol. 8°.

— Értekezések a történelmi tudományok köréböl. Tom. XI, 1-6. Budapesta 1883. 1 vol. 8°.

— Értekezések a nemzetgazdaságtan ét statistikai köréböl. Tom. I. 6—10, II, 1—5. Budapesta 1883. 2 vol. 8°.

— Értekezések a mathematikai tudományok köréböl. Tom. IX, 11-13. Budapesta 1882. 1. vol. 8°.

— Értekezések a természettudományok köréböl. Tom. XII, 8—10. Budapesta 1882. 1 vol. 8°.

Anjoukori okmánytár. Tom. III. Budapesta 1883. 1 vol. 8°.

Archivum Rákoczianum. S. 1 vol. 9. Budapesta 1883. 1 vol. 8°.

Deák (Farkas), A bujdosók levéltára. Budapest 1883. 1 vol. 8°.

Finály (Henrik), Az ókori súlyokról és mértékekröl, II oszt. Budapesta 1883. 1. vol. 8°.

Földes (Bela Dr.), Nemzetgazdasági és statisztikai évkönyv. Budapesta 1883. 1 vol. 8°.

Ipolyi (Arnold), Gróf Károlyi István emlékezete. Budapesta 1883. 1 vol. 8⁰.

Kállay (Béni), Magyarország a kelet és a nyugot határán. Budapesta 1883. 1 vol. 8⁰.

Károlyi (Arpád Dr.), Illésházy István hütlenségi pöre. II oszt. Budapesta 1883. 1 Vol. 8⁰.

Kunn (Géza), Additamentorum ad codicem Cumanicum novam seriem. Budapesta 1883. 1. vol. 8⁰.

Levelek és okiratok I Rákoczy György keleti összeköttetései történetéhez. Budapesta 1883. 1 vol. 8⁰.

Monumenta comitialia regni Transsylvaniae. Tom. IX. Budapesta 1883. 1 vol. 8⁰.

Pulszky (Ferencz Dr.), A részkor Magyarországban. Budapesta 1883. 1 vol. 4⁰.

Reissenberger (Lajos) és *Henszlmann (Imre)*, A nogyszebeni és a székesfehérvári régi templom. Budapesta 1883. 1 vol. 4⁰.

Simonyi (Zsigmon), A Magyar kötöszók, egyuttal az összetett mondat elmélete. Budapesta 1883. 1 vol. 8⁰.

Szinnyei (József Dr.), Finn-magyar szotár. Budapest 1884. 1 vol. 8⁰.

— Ugor füzetek. Adalekok az ugor nyelvek ismeretéhez és összehasonlitásához. Szám 2. Budapesta 1883. 1 vol. 8⁰.

Ungarische Revue 1883, 4—10. 1884, 1—7. 2 vol. 8⁰.

Wenzel (Gusztáv), A fugyerek jelentösége Magyarország történetében. Budapesta 1883. 1 vol. 8⁰.

23. De la Universitatea din Cernăuţĭ.

Personalstand der k. k. Franz-Iosefs Universität zu Czernowitz im Winter-Semester 1884—5. Cernăuţi 1884. 1 vol. 4⁰.

Personalstand und Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der k. k. Franz Iosefs Universität zu Czernovitz im Sommer-Semester 1885. Cernăuţĭ 1885. 1 vol. 4⁰.

Verzeichnis der öffentlichen Vorlesungen an der k. k. Franz-Iosefs Universität zu Czernowitz in Winters Semester 1884—5. Cernăuţĭ 1884. 1 vol. 4⁰.

24. De la Universitatea din Clujŭ.

Acta reg. scient. Universitatis Claudiopolitanae Francisco-Iosephinae anni 1884-1885. Beszédek melyek a Kolozsvári m. k. Ferencz-Jozsef-tud.-egyetem 1884—1885 tanévi rectora és tanácsanak beiktatása és a tanév megnyitása alkalmából 1884 tartattak. Clujŭ 1884. 1 vol. 8⁰.

A Kolozsvári m. k. Ferencz-Jozsef tudomány egyetem tanrendje. Az 1884—1885 tanév, II-ik felére. Clujŭ 1885. 1 vol. 8.

A Kolozsvári magyar k. Ferencz-Jozsef-tudomány-egyetem tanrendje. Az 1883-4 tanév II-ik felére. Clujŭ 1884. 1 vol. 8⁰.

— Almanachja 1883—4. Clujŭ 1884. 1 vol. 8⁰.

Beszédek melyek a Kolozsvári m. k. Ferencz-Jozsef-tudomány-egyetem 1884, Május ho 29-iki pályady-kiosztási ünnepélyén tartattak. Clujŭ 1884. 1 vol. 8⁰.

25. De la Societatea reg. a anticarilorŭ de Nord din Copenhaga.

Aarböger for nordisk oldkyndighed og historie. 1—3 Hefte 1884. Copenhaga. 2 vol. 8⁰.

26. De la Academia regală din Copenhaga.

Bulletin de l'Académie royale de Copenhague pour 1883 Nr. 3, 1884 Nr. 1. Copenhaga. 2 vol. 8⁰.

Green (Dr. I. P.), Undersögelser angaaende Maengden af Printal under en given Graese. Cl. des sciences, Vol. II, Nr. 6. Copenhaga 1884. 1 vol. 4⁰.

Haunover (Adolf), Den Menneskelige Hjerneskals ved Synotia og Misdannelsens Forhold til Hjeneskallens Primordialbrusk. Cl. des sciences, Vol. I, Nr. 9—10. Copenhaga 1884. 1 Vol. 4⁰.

Oversigt over det kongelige Danske Videnskabernes Selskabs, Forhandlinger og dets Medlemmers Arbejder i Aaret 1884 Nr. 2 (Mart-Mai). Copenhaga 1884. 1 Vol. 8⁰.

Mémoires de l'Académie royale de Copenhague. Ser. 5. Tom. III. Copenhaga 1884. 1 Vol. 4⁰.

27. De la Societatea regală din Dublin.

The scientific proceedings of the Royal Dublin Society. Vol. III și IV. Dublin 1882—1883. 2 vol. 8⁰.

The scientific transactions of the Royal Dublin Society. Vol. I și III. Ser. 2. Dublin 1882—1883. 2 vol. 4⁰.

28. De la societatea regală din Edinburg.

Proceedings of the Royal Society of Edinburg. Vol. X, XI și XII. Edinburg 1878—1882. 3 vol. 8⁰.

Transactions of the Royal Society of Edinburg. Vol. XXVIII, XXIX, XXX, și XXXII. Edinburg. 4 vol. 4⁰.

29. De la Accademia dela Crusca din Florența.

Atti della R. Accademia della Crusca, adunnanza publica del 7 di Dicembre 1884. Florența 1885. 1 vol. 4⁰.

Vocabulario degli Accademici della Crusca. Quinto impressione. Vol. V. fas. 1. Florența 1885. 1 vol. 4°.

30. De la Societatea Ligurica din Genua.

Atti dela Società ligure di storia patria. Vol. XV și XVI. Genua 1881. 2 vol. 8°.

31. De la Academia imp. Leopold-Carol din Halle.

Nova acta Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae germanicae naturae curiosorum. Tom. XLV și XLVI. Halle 1884. 2 vol. 4°.

Leopoldina. Amtliches Organ der k. Leopoldino-Carolinischen deutschen Akademie der Naturforscher. Heft XIX. Halle 1883. 1 vol. 4°.

32. De la Universitatea din Halle.

Aly (Wilhelm), Ueber die Wermehrung der rothen Blutkörperchen bei Amphibien. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Armster (Carl), Sir John Denham. Ein Beitrag zur Geschichte der englischen Litteratur. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Beau (Otto), Untersuchungen auf dem Gebiete der trigonometrischem Reihen und der Fourrierschen Integrale. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Becker (Franz), Ueber den Einfluss, welchen verschiedene Salze auf die rothen Blutkörperchen ausüben. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Behrens (Franz), Ueber das Vorkomen von Mastzellen in patologischen Bindegewebe. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Bestmann (H. I.), Quaestionum eticarum. Pars I. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Bieligk (Ernestus), De casuum syntaxi a Floro historico usurpata. Halle 1883. 1 vol. 8°.

Boehme (Ioannes), De Theophrasteis quae feruntur Περι Σηλλειων excerptis. Hamburg 1884. 1 vol. 8°.

Böttger (Hugo), Beiträge zur Behandlung des chronischen Gelenkrheumatismus mit Electricität. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Bremiker (Hermann), Zur Vergleichung der Schopenhauer'schen mit der Kantischen Erkenntnisstheorie. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Brunswik (Alfred), Wordsworth's Theorie der poetischen Kunst. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Buhring (Iohannes), Venedig, Gustaw Adolf und Rohan. Eine Beitrag zur allgemeinen politischen Geschichte in Zeitalter der dreissigjährigen Krieges aus venetianischen Quellen. Erstes Buch : Ursprung und Anfänge der Beziehungen Venedigs zu schweden und dem Herzog von Rohan. Halle 1884. 1 vol, 8°.

Bunge (Dr. Paul), Ueber Gesichtsfeld und Faserverlauf im optischen Leitungsapparat. Halle 1884. 1 vol. 4⁰.

Burdach (Konrad), Die Einigung der neuhochdeutschen Schriftsprache. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Chronik der k. vereinigten Friedrich-Universität Halle-Wittemberg für das Jahr 1883. Programm. Halle. 1 vol. 4⁰.

Dietrich (Eduard), Ueber die Einwirkung des Rubidium und Caesiumchlorids auf den quergestreiften Muskel des Frosches. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Dittmar (Max), Beiträge zur Geschichte der Stadt Magdeburg in den ersten Jahren nach ihrer Zerstörung 1631. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Erbes (Hugo), Ueber die Entwickelung secundärer carcinome durch Implantation. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Erxleben (Ricardus), De comparativi cum comparata re coniuncti usu Herodoteo. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Fahr (Alban), Zur Casuistik der congenitalen Sprunggelenkluxationen. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Falckenthal (Emil), Ueber Pseudolenkämie, unter Mittheilung eines Falles. dieser Krankheit von sehr acutem Verlauf. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Fleischhauer (Curt), Die Beziehungen der Vaginal-Katarrhe zur ophthalmoblennorrhoea neonatorum und deren Prophylaxe. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Franke (Iohannes) Ueber Lotzer's Lehre von der Phänomenalität des Raumes. Erfurt 1884. 1 vol. 8⁰.

Trohne (August), Der Begriff der Eigenthümlichkeit oder Individualität bei Schleiermacher. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Fritsch (Otto), Martin Opitzen's Buch von der deutschen Poeterei. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Gerhardt (Robert), Rohrflöte, ein Pfeifenregister der Orgel. Halle 1884. 1 vol. 4⁰.

Gerstmann (Heinrich), Zur Lehre vom Strömen nichthomogener Flüssigkeiten durch Kapillare Röhren. Halle 1884. 1 vol. 8.

Greiff (Carl), Ueber Chorea minor. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Grosch (Hermann), Kants Lehre vom ideal des reinen Vernuft. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Guenther (Carolus), De genuini quem vocant dativi usu Homerico. Halle 1884 1 vol. 8⁰.

Hausen (Friedrich), Die Kampfschilderungen bei Hartmann von Aue und Wirnt von Gravenberg. Halle 1884. 1 vol. 8⁰.

Hecht (Withelm), Zur Integration der Differentialgleischung Mdx+Ndy=o. M. und N bedeuten in Bezug auf x und y algebraische ganze rationale Functionen. Halle 1884. 1 vol. 4°.

Hesselbach (Alfred), Ueber die Entstehung des ersten Herztones. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Hildebrand (Fridericus), Ueber das französische Sprachelement im Liber Censualis Wilhems I von England. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Hildebrandt (Franciscus), De Hecynae Terentianae origine. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Hiller (Robert), Ueber die Elasticität der Aorta. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Hoffmann (Hermann), Pharmakologische Studien über die Alkaloide der Quebrachorinde mit besonderer Berücksischtigungen der muskällähmenden Wirkung. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Hollaender (Georg), Experimentelle Versuche über Unschädlichmachung tuberculöser Sputa. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Index scholarum in universitate litteraria Fridericiana Halensi cum Vitebergensi consociata per aestatem et hiemem anni MDCCCLXXXIV. Halle 1884. 1 vol. 4°.

Joël (Max), Ueber eine Art von Bewegung auf der Oberfläche einer Kugel, dagerstellt mit Hülfe hypelliptischer Integrale. Halle 1884. 1 vol. 4°.

Jormann (Wilhelm), Ueber Knochenabscesse. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Kalkoff (Fritz), Beiträge zur Differentialdiagnose der hysterischen und der kapsulären Hemianaesthesie. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Kähler (Martin D.), Der Brief des Paulus an die Galater in genauer Wiedergabe seines Gedankenganges. Halle 1884. 1 vol 8°.

Kaempffer (Ludwig), Ueber die Wirkung der Vaguserregung auf das Froschherz in Sonderheit über die sogen. Beschleunigungsfasern im Herzwagus. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Kindel (Paul), Von der elliptischen Bewegung eines frei beweglichen Massenpunktes unter der Wirkung von Attraktionskräften. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Kriege (Hermanus), De enuntiatis concessivis apud Plautum et Terentium. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Krieg (Martin), Beiträge zum zeitlichen Verlauf der galvanischen Polarisation. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Küpp (Wilhelm Otto), Die unmittelbaren Quellen des Parzival von Wolfram von Eschenbach. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Lampe (Paul), Zur Kenntniss des Baues und der Entwicklung saftiger Früchte. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Laue (Max.), Ferreto von Vicenza. Seine Dichtungen und sein Geschichtswerk. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Lehmann (Robert), Ueber Lävulose. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Leser (Dr. Med. Edmund), Untersuchungen über ischaemische Muskellähmungen und Muskelcontracturen. Lipsca 1884. 1 vol. 4°.

Lindemann (Ricardus), De substantiae attributorum modorum apud Spinozam ratione et cohaerentia. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Linsenbarth (Hermann), Zur Theorie des ampèreschen Versuchs wonach zwe in derselben Graden gelegene Elemente desselben Stromes sich abstossen. Halle 1884. 1 vol 8°.

Loosch (Reinhold), Ueber die Bewegung eines von der Schwerkraft beeinflüssten materiellen Punctes auf einem Rotationskegel. Halle 1883. 1 vol. 8°.

Loescher (Carl), Ueber magnetische Folgepunkte. Halle 1884. 1 Vol. 8°.

Löwenhardt (Felix), Versuche über das Schicksal und die Wirkungsweise elastischer Ligaturen in der Bauchhöhle. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Luddecke (Robert), Ueber die Verletzungen grosser Gelenke. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Lukowicz (Marcel von), Beitrag zur Prognostik des Glioma retinae. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Luther (Otto), Ursache und Entstehung vom Misbildungen. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Mueller (Hermann), Zur Aetiologie der Parotitis. Halle 1883. 1 vol. 8°.

Panning (Emil), Dialektisches Englisch in elisabethanischen Dramen. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Pfeifer (Friedrich), Beitrag zur Kenntniss der Sternaltumoren. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Pfützner (Ferdinand), Ueber die Aussprache des provenzalischen *A*. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Piper (Wilhelm), Die Politik Gregors VII gegenüber der deutschen Metropolitangewalt. Quedlinburg 1884. 1 vol. 8°.

Pohlisch (Bernhard), Die Patoisformen in Molières Lustspielen. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Pommer (Emil), Beiträge zur Geschichte der Landwirthschaft im Regirungsbezirk Merseburg. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Priebs (Bernhard), Die Condensation des Benzaldehyds mit Mitromethan und Nitroaethan. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Rackwitz (Max), Studien über Causalität und Identität als Grundprincipien des Spinozismus. Ein kritischer Versuch. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Reinhard (Friedrich), Die Causalsätze und ihre Partikeln im Nibelungenlied. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Ricken (Wilhelm), Untersuhungen über der metrische Technik Corneille's und ihr Verhältniss zu den Regeln der französischen Verskunst. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Rhenius (Max), Grundzüge einer allgemeinen Theorie vieldimensionaler Räume. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Robolski (Arnold), Ueber den Uebergang fremdartiger Stoffe von der Mutter auf den Foetus mit besonderer Berücksichtigung des Quechsilbers. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Rohrbach (Carl), Beiträge zur Frage der Wasserleitungsfähigkeit des Kernholzes. Halle 1884. 1 vol. 4°.

Rulf (Paul,) Ueber das Verhalten der Gerbsaure bei der Keimung der Pflanzen. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Schaar (Henricus), De comparativi apud Homerum significatione. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Scharffenorth (Ernst), Ueber die Auflösung der rotten Bltutkörperchen im freilen und circulirenden Blute, insbesondere durch die Einwirkung electrischen Schläge. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Schirmer (Richard), Distorsio pedis und ihre Behandlung. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Schlomka (Ernst), Die politischen Beziehungen zwischen Kurfürst Moritz und Heinrich II von Frankreich von 1550 bis zum Vertrag von Chambord. Halle 1885. 1 vol. 8°.

Schmidt (Enrich), Untersuchugen der Chronik des St. Peterklosters zu Erfurt in Bezug auf ihre einzelnen Teile und deren geschichtlichen Wert. Halle 1884. 1 vol 8°.

Schneider (Friedrich), Arnold II, Erzbischof von Coeln 1151—1156. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Schollmeyer (Ernestus), Quid Cicero de poëtis Romanorum indicaverit. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Schrader (Adolf), Ein grosshirnschenkelherd mit secundären Degenerationen der Pyramide und Haube. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Schoenemann (Otto), De cohortibus Romanorum auxiliariis. Halle 1883. 1. vol. 8°.

Schulze (Ernestus Theod), De Q. Aurelii Symmachi vocabulorum formationibus ad sermonem vulgarem pertinentibus. Halle 1884. 1. vol. 8°.

Scwarze (M.), Die Frau in dem Niebelungenliede und der Kudrun. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Seelisch (Adolf), Zur Textkritik von Hartmans Gregorius. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Spangenberg (Ericus), De Atheniensium publicis institutis aetate Macedonum commutatis. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Stier (Hugo), De scriptore prioris adversus Aristogitonem orationis quae Demosthenis esse fertur. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Stosz (Wilhelm), Lesages als Vorkämpfer der Atomistik. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Szlávik (Mathias), Die Reformation in Ungarn. Halle 1884 1. vol. 8°.

Thamhayn (Willy Ernst), Ueber den Stil des deutschen Rolandsliedes nach seiner formalen Seite. Halle. 1884. 1 vol. 8°.

Thimann (Paul), Zur Anwendung des Natrium Ichthyolsulfonicum. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Trost (Iohannes), Ein Fal von Endothelioma intravasculare melanoticum. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Verzeichniss der auf der königlichen vereinigten Friedrich-Universität Halle-Wittenberg im Sommer und Winter Halbjahr 1884. Halle 1884. 2 vol. 4°.

Weigel (Hax), Die Landfriedens Verhandlungen unter König Sigmund vor und während der Zeit des Constanzer Concils. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Weise (Ricardus), Vindiciae Juvenalianae. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Weisse (Samson), Philo von Alexandrien und Moses Maimonides. Ein vergleichender Versuch. Halle 1884. 1 vol. 8°.

Welkeri (H.), Academiae Fridericianae Hallensis cum Vitebergensi consociatae rector Theodorus Ackermann cum senatu nomina civium suorum qui in certamine litterario diem XXII m. Martii a. MDCCCLXXXIV solemnium Regis augustissimo nataliciorum causa indicto praemia reportaverunt renuntiat novasque simul quaestiones in annum sequentem propositas promulgat. Halle 1884. 1 vol. 4°.

Wilke (Wilhelm), Metrische Untersuchungen zu Ben Jonson. Halle 1884 1 vol. 8°.

Zwick (Richard), Ueber die Sprache des Renaut von Montauban. Halle 1884. 1 vol. 8°.

33. De la Societatea istorică turingică din Jena.

Zeitschriften des Vereins für thüringische Geschichte und Altertumskunde. (Neue Folge) Bd. IV Heft 1 și 2. 1 vol. 8°.

34. De la Institutul etnograficŭ din Londra.

Fraser (Iohan), The Aborigines of new south Wales. 1 vol. 8°.

35. De la Oficiul meteorologic din Londra.

Hourly Readings 1882. Part. 2—3. April to Iune, Iuly to September. London 1884. 2 vol. 4°.

Report of the Kew commitee 1884. London 1884. 1 vol. 4°.

Report of the meteorological council to the royal society. London 1884-1885. 2 vol. 4°.

The Monthly weather report of the meteorological Office. London 1884. 1 vol. 4o.

The Quarterly weatter report of the meteorological Office (new series). London 1884. 1 vol. 8o.

The Quarlerly weather report 1878. Appendices and plates. London 1884. 1 vol. 8°.

36. De la Societatea limbilor romanice din Montpellier.

Revue des langues romanes publiée par la société pour l'étude des langues romanes. Ser. 3 Tom II. Montpellier 1884. 1 vol. 8o.

37. De la Institutul Meteorologică din München.

Beobachtungen der meteorologischen Stationen im Königreich Bayern. Jahrgang V. 1883 Heft 4. Jahrgang VI. 1884 Heft 1—3. München 1883-1884. 2 vol. 4o.

38. De la Academia regală de sciinţe din München.

Abhandlungen der philosoph.-philolog. Classe der k. b. Akademie der Wissenschaften. Band VII. Abth. 1. München 1853. Band XVII. Abth. I. München 1884. 2 vol. 4°.

Bezold (Friederich von), Festrede zur Vorfeier des Allerchöchsten Geburts-und Namensfeste seiner Majestät des Königs Ludwig II, gehalten in der öffentlischen sitzung der k. Akademie der Wissenschaften zu München am 25 Mai 1884. München 1884. 1 vol. 4°.

Christ (Wilhelm von), Gedächtnissrede auf Leonhard von Spengel. München 1881. 1 vol. 4°.

Druffel (Aug. von), Festrede zur Vorfeier des Allerhöchsten Geburt-und Namenfestes Seiner Majestät Ludwig II König von Bayern. München 1879. 1 vol. 4o.

— Monumenta tridentina. Beiträge zur Geschichte des Concils von Trient. München 1884. 1 vol, 4°.

Heigel (Karl Teodor), Die, Wittelsbacher in Schweden. München 1881. 1 vol. 8°.

Kuhn (Ernst), Ueber Herkunft und Sprache der transgangelischen Völker· München 1873. 1 vol. 8°.

Rockinger (Dr. Ludwig), Die Pflege der Geschichte durch die Wittelbacher München. 1 vol. 4°.

Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und historischen Classe der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München. Heft. 1—4. 1884. 1 vol. 8⁰.

Stieve (Felix), Festrede zur Vorfeier des Allerhöchsten Geburts- und Namenfestes Seiner Majestät des Königs Ludwig II. München 1882. 1 vol. 4⁰.

Wölfflin (Eduard), Gedächnissrede auf Karl von Halm. München 1883. 1 vol. 4⁰.

39. De la Societatea etnografică din Paris.

Annuaire de la Société d'éthnographie, constitutée par deux arrêts ministeriéls. Paris 1874. 1 vol. 8⁰.

Annuaire de la Société d'éthnographie, reconnue comme éteblissement d'utilité publique. Paris 1881. 1 vol. 4⁰.

Archives de la société americaine de France. 1 vol. 8⁰.

Dumas (Victor), Annuaire de l'Atenée oriental. Paris 1880. 1 vol. 8⁰.

Epreuves pour corrections et additions de la liste générale des membres du congrès international des Orientalistes. 1 vol. 8⁰.

Instruction pour les délégations. Paris 1880. 1 vol. 8⁰.

Rapport annuel sur les récompenses et encouragements décernés en 1883. Paris 1883. 1 vol. 8⁰.

Schoebel (C.), L'âme humaine au point de vue de la science ethnographique. Paris 1879. 1 vol. 8⁰.

Statuts revisés par le conseil et adoptés par l'assemblée générale le 3 mars 1879. 1 vol. 8⁰.

40. De la Institutulŭ Franciei din Paris.

Mémoires des l'Académie des sciences de l'Institut de France. Tom XLII. Paris 1883. 1 vol. 8⁰.

Mémoires de l'Académie des sciences morales et politiques de l'Institut de France. Tom XV. Paris 1884. 1 vol. 4⁰.

Mémoires présentés par divers savants à l'Académie des sciences de l'Institut de France. Tom XXVII, XXVIII. Paris 1884. 2 vol. 4⁰.

Mémoires présentés par divers savants a l'Académie des inscriptions et belles-lettres. Ser. 1, Tom IX. Par. 2. Paris 1884. 1 vol. 4⁰.

Mémoires de l'Académie des inscriptions et belles-lettres Tom XXX, XXXI Part. 1 şi 2. Paris 1883-1884. 2 vol. 4⁰.

Mémoires présentés par divers savants à l'Académie de inscriptions et belles-lettres de l'Institut de France. Ser. 2, Tom VI. Part. 1. Paris 1883. 1 vol. 4⁰.

Recueil des historiens des croisades publié par les soins de l'Académie des

inscriptions et belles-lettres. Historiens Orientaux. Tom. III. Paris 1884. 1 vol. fol.

Recueil de mémoires, rapports et documents relatifs à l'observation du passage de Venus sur le Soleil. Tom II, III. Part. 1—3. Paris 1882-1883. 3 vol. 4⁰.

Tables générales des travaux contenus dans les mémoires de l'Académie des sciences. Ser. 1 Tom I à XIV, Ser. 2 à XL. Paris 1881. 1 vol. 4⁰.

Tables générales des travaux contenus dans les mémoires présentés par divers savants à l'Académie des sciences. Sér. 1. Tom I și II (1806—1811). Ser. 2. I à XXV (1827—1877). Paris 1881. 1 vol. 4⁰.

41. De la Academia de inscripțiunĭ și frumóse litere din Paris.

Académie des inscriptions et belles-lettres.— Comptes rendus des séances de l'année 1883, 1884. Quatrième Série Tom XI, XII. Paris 1883, 1884. 2 vol. 8⁰.

42. De la Șcóla limbilorŭ orientale moderne din Paris.

Barbier de Meynard (A. C.), Dictionnaire turc-français. Supplément. Paris 1883. 1 vol. 8⁰.

Mélanges orientaux. Paris 1883. 1 vol. 8⁰.

Chronique dite de Nestor. Traduite sur le Texte slavon-russe... par Louis Leger. Paris 1884. 1 vol. 8⁰.

Chrestomathie persane... Publiée par Ch. Schefer. Tome I. Paris 1883. 1 vol. 8⁰.

43. De la Ministerulŭ Instrucțiuniĭ publice din Paris.

Collection de documents inédits sur l'histoire de France. Tom II, III și V. Paris 1883. 3 vol. 4⁰.

Annales du bureau central météorologique de France. Année 1881. Paris 1883. 3 vol. 4⁰.

44. De la Ministerulŭ lucrărilorŭ publice din Paris.

Ports maritimes de la France. Tom V, cu atlas. Paris 1883. 1 vol. 8⁰.

45. De la Academia de sciințe din Paris.

Comptes rendus hebdomadaires des séances de l'Académie des sciences. 1885. N⁰ 1—7. Paris 1885. 1 vol. 4⁰.

46. De la Comisiunea polară internațională din St. Petersburg

Mittheilungen der internationalen Polarcommission. Heft 5-6. St. Petersburg 1884. 1 vol. 4⁰.

47. De la Observatoriulŭ centralŭ meteoroolgicŭ din St. Petersburg.

Annalen des physikalischen Central-Observatoriums. Jahrg. 1881—1883. St. Petersburg 1882—1884. 3 vol. 4°.

48. De la Academia Imperială de sciințe din St. Petersburg.

Записки императорской Академіи Наукъ. Tom XLVIII, part. II, XLIX Petersburg 1884. 2 vol. 8°.

49. De la Comitetulŭ centralŭ de statistică din Praga.

Mittheilungen des Central-comité für die Land und forstwirthschaftlichen Statistik des Königreiches Böhmen für das Jahr 1871—1879. Praga 1872-1880. 9 vol. 8°.

Dorre (F. C.) Funke (W.), Der Bezirk Tetschen in seinen Land und forstwirtschaftlichen Verhältnissen. Praga 1871. 1 vol. 8°.

50. De la Mănăstirea Probota.

Antologhion. Iașĭ 1726. 1 vol. fol.

Carte întru care să cuprinde celŭ micŭ și celŭ mare îngerescŭ chipŭ, la începutŭ rasoforulŭ și la sfârșitŭ șase cuvinte învĕțĕtóre pentru viața monahicească. Mănăstirea Niamțu 1815. 1 vol, 4°.

Cuvintele și învățăturile prea cuviosuluĭ părinteluĭ nostru Efrem Syrul. M. Niamțu 1819. 1 vol. fol.

Cuvintele sfântuluĭ părinteluĭ nostru Theodorŭ Studitulŭ. Râmnic 1784. 1 vol. fol.

Kyriakodromion. M. Niamțu 1811. 1 vol. fol.

Slujba cuviosuluĭ părinteluĭ nostru Dimitrie de la Basarabov. Bucurescĭ 1801. 1 vol. 4°.

Prale (Ioan Moldovénulŭ), Urmărĭ pre mormînturĭ. 1820. 1 vol. 4°.

51. De la Academia dei Lincei din Roma.

(Ședința camereĭ din Roma de la 15 Martie 1884 despre Quintino Sella). 1 vol. 4°.

Atti della R. Accademia dei Lincei. 1883-84. Serie 3. Trasunti Vol. VIII, Fas. 10—16. Roma 1884. 1 vol. 4°.

— 1884-85. Ser. 4. Rendiconti. Vol. I fas. 1—4. Roma 1884. 1 vol. 8°.

52. De la Societatea romană pentru istoria patrieĭ din Roma.

Archivio della Società Romana di storia patria. Roma 1867. Vol. I—III. VI—VII. 5 vol. 8°.

Catino (Gregorio di), Il regesto di Farfa. Vol. II şi III. Roma 1879—1883. 2 vol. 4⁰.

53. De la Societatea pentru cunóscerea Trasilvaniei din Sibiiŭ.

Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Tom XVII—XIX. Hermannstadt. 3 vol 8⁰.

Jahresbericht des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde für das Vereinsjahr 1881—1882, 1883-4. 2 vol. 8⁰.

Programm des evangel. Gymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen. Realschule, sowie der ev. Bürgerschule A. B. zu Hermannstadt für das Schuljahr 1882—1883. Sibiiŭ 1883. 1 vol. 4⁰.

54. De la Universitatea din Strassburg

Abraham (Guilelmus), Studia Plautina. Lipsca 1884. 1 vol. 8⁰.

Bartels (Enno), De Terentii memoria apud Nonium servata. Argentorati 1884. 1 vol. 8⁰.

Becklig (M.), Göthe's Iphigenie auf Tauris nach den vier überlieferten Fassungen. Colmar 1884. 1 vol. 8⁰.

Bergkammer (Friedrich), Beiträge zur Lehre von der Entzündung und Entartung der quergestreiften Muskelfasern. Strassburg 1884. 1 vol. 8⁰.

Bergergrün (Alexander), Die politischen Beziehungen Deutschlands zu Frankreich während der Regierung Adolfs von Nassau. Strassburg 1884. 1 vol. 8⁰.

Bickel (Gustav), Ueber die Ausdehnung und den Zusammenhang des lymphatischen Gewebes in der Rachengegend. Berlin 1884. 1 vol. 8⁰.

Cahn (Iosef), Ueber die Resorption-und Ausscheidungsverhältnisse des Mangans im Organismus. Lipsca 1884. 1 vol. 8⁰.

Der Rectoratswechsel an der Kaiser Wilhelm-Universität. Strassburg 1884. 1 vol. 8⁰.

Die Einweihung der Neubauten der Kaiser-Wilhelms-Universität Strassburg 26—28. Octob. 1884. Strassburg 1884. 1 vol. 8⁰.

Ellenbeck (Iohannes), Die Vorton-Vocale in französischen Texte bis zum Ende des XII. Jahrhunderts. Bonn 1884. 1 vol. 8⁰.

Festschrift zur Einweihung der Neubauten der Kaiser-Wilhelms-Universität. Strassburg 1884. 1 vol. 4⁰.

Frost (Bruno), Die Constitution der Terebinsäure. Strassburg 1884. 1 vol. 8⁰.

Grupe (Eduardus), De Justiniani institutionum compositione. Argentorati 1883. 1 vol. 8⁰.

Haacke (Ernst), Versuch einer geschichtlichen Darstellung der Lehre von der

normalen Lage der gesunden, nicht schwangern Gebärmutter. Burg 1884. 1 vol. 8°.

Hoffmann, Ueber Beziehungen der Refraction zu den Muskelverhältnissen des Auges auf Grund einer an den Augen der Schüler der Strassburger Lyceums ausgeführten Untersuchung. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Keller (Adolf), Die Sprache des Venezianer Roland V. Calw 1885. 1 vol. 8°.

Knittel (Michel), Ueber sporadische psychische Ansteckung. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Koch (Alfred), Ueber den Verlauf und die Endigungen der Siebrähren in den Blättern. Lipsca 1884. 1 vol. 8°.

Lindner (August), Die therapeutische Anwendung des Paroldchyds. Hamburg 1884. 1 vol. 8°.

Liweh (Theodor), Anglesit, Cerussit und Linarit von der Grube, Hausbaden bei Badenweiler. Lipsca 1884. 1 vol. 8.

Luthmer (Johannes), De choriambo et jonico a minore diiambi loco positis. Argentorati 1884. 1 vol. 8°.

Maki (Rioschiro), Ueber den Einfluss des Campfers, Coffeins et Alkohols an das Herz. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Marcks (Erich), Die Ueberlieferung des Bundesgenossen—Kriges 91—98. vor Chr. Marburg 1884. 1 vol. 8°.

Maren (Emil), Beiträge zur Lehre von der Augen-Tuberkulose. Berlin 1884. 1 vol. 8°.

Mayer (Lucian), Der Einspruch wider die Ehe nach französischem Recht. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Meyer (Theodor), Ueber die Kegel des Pappus und des Hachette. Berlin 1884 1 vol. 8°.

Möller (Wilhelm), Photometrische Untersuchungen. Berlin 1884. 1 vol. 8°.

Mounstein (A.), Ueber die spontane Gangraen und infarcte. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Müller (Julius), Ueber die Diagnose der Extrauterin schwangerschaft. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Scholle (Wilhelm), Laurence Minots Lieder. Grammatisch-Metrisch-Einleitung. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Schott (Alphons), Ueber eine bisher wenig beschriebene Form von Gaumen. Geschwüren die bei Typhus Abdominalis vorkommen. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Schubert (Hansvon), Die Unterwerfung der Alamannen unter die Franken. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Schüler (O.), Die Topographie des intertitielle Bindegewebes im Weiblichen Beken. Strassburg 1884. 1 vol 8°.

Roetteken (Hubert), Die hypothetischen und relativen Satzverbindungen bei Berthold von Regensburg. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Tahintzis (C. Th.), Ein Fall von Prolapsus vaginae bei einer Jungfrau. Strassburg 1884. 1 vol 8°.

Wartanian (Gregoire), Geschichte des landschaftlichen Kreditsystems für die Provinz Schlesien bis zum Jahre 1870. Strassburg 1884. 1 vol. 8°.

Weinstein (Ludwig), Ueber die α und β Hydropiperin säure. Hamburg. 1 vol. 8°.

55. De la Academia reg. de anticităţi din Stockholm.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademiens Manadsblad. Stockholm 1883-1884. 1 vol. 8°.

— Academiens-Handlingar. Nr. 29. Stockholm 1884. 1 vol. 8°.

— Antiquarisk Tidskrift för Suerige. — 1 vol. 8°.

56. De la direcţiunea Liceului din Suceava.

Programm des. gr. or. Ober-gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1884. 1 vol. 8°.

57. De la Academia de sciinţe din Turin.

Il primo secolo della R. Accademia delle scienze di Torino 1783—1883. Turin 1883. 1 vol. 4°.

Atti della R. Accademia delle scienze di Torino. Vol. XIX fas. 1-8. Vol. XX fasc. 1—4. Turin 1883—4. 2 vol. 8°.

58. De la Universitatea din Turin.

Bulletino dell' Osservatorio della regia università di Torino. Anno XVIII (1883). Turin 1884. 1 vol. 4°.

59. De la Seminarului archeologică din Viena.

Archeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich-Uagarn. Jahrgang VIII. Heft 2. Viena 1884. 1 vol. 8°.

60. De la Oficiului Meteorologică din Viena.

Jahrbücher der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus. Band XIX. Jahrgang 1882. Viena 1884. 1 vol. 4°.

61. De la Academia de sciinţe din Viena.

Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Classe. Tom. CIV. CV. CVI. Viena 1883. 3 vol. 8°.

— Naturwissenschaftliche Classe. Tom. LXXXVII. Heft 4 şi 5. LXXXVIII. Viena 1883. 3 vol. 8°.

62. De la Oficiulŭ meteorologicŭ din Zürich.

Annalen der schweizerischen meteorologischen Central-Anstalt. 1882. Neunzehnter Jahrgang, Zürich 1882. 1 vol. 4°.

2. De la autorĭ, traducĕtorĭ, editorĭ şi tipografĭ.

Amante (Bruto), Una visita a Kustendié (Antica Tomi) sul Mar Nero. 1884. 1 vol. 8°.

Angelescu (Dr. G), Cursŭ de medicină populară. Buzeu 1884. 1 vol. 8°.

— Colecţiunĭ de note sciinţifice traduse. Buzeŭ 1884. 1 vol. 8°.

Ardeleanu (Dr. Ioan), Istoria diecesiĭ române greco-catolice a Oradiĭ Mari. Partea I. Gherla 1883. 1 vol. 8°.

Bergner (Rudolf) Siebenbürgen. Eine Darstellung des Landes und der Leute. Lipsca 1884. 1 vol. 8°.

Blancard (Jules), Lettre aux anarchistes. 1884. 1 vol. 8°.

— Les lauréats-voyageurs. Valréas 1882. 1 vol. 8°.

Bodnarescu (Samson), Din scrierile luĭ. Cernauţĭ 1882. 1 vol. 8°.

Borghi (L. C.), Proverbi e detti sapienziali, latino-italice. Veneţia 1882. 1 vol. 8°.

Bujoreanu (Ioan M.), Pravila bisericéscă (numită cea mică) tipărită în mănăstirea de la Govora la anulŭ 1640 şi pravila luĭ Meteiŭ Basarabu cu canónele sânţilorŭ apostolĭ intitulată: Îndreptarea legiĭ, tipărită la Tîrgoviste în anulŭ 1652 Bucurescĭ 1885. 1 vol. 8°.

Cobălcescu (G.), Memoriile geologice ale acóleĭ militare din Iaşĭ. Memóriŭ I. Studiĭ geologice şi paleontologice asupra unorŭ tărîmurĭ terţiare din unele părţĭ ale Românieĭ. Bucurescĭ 1884. 1. vol. 4°.

Cristoforu (G. I.), Divorţiulŭ în dreptulŭ romanŭ şi românu. Iaşĭ 1885. 1 vol. 8°.

Demetrescu (V.), Istoria oraşuluĭ Severin. T. Severin 1883. 1 vol. 8°.

Donnadieu (Fr.), Société archéologique, scientifique et littéraire de Béziers. Séance publique. Béziers 1884. 1 vol. 8°.

— William-Charles Bonaparte-Wyse. Montpellier. 1 vol. 8°.

Densuşianu (Ar.,) Negriada, epopeie naţională. Partea II. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Densuşianu (Nic.), Revoluţiunea luĭ Horea în Transilvania şi Ungaria, 1784—1785, scrisă pe basa documentelorŭ oficiale. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Felix (Dr. I.), Raportulŭ generalŭ asupra serviciuluĭ sanitarŭ alŭ capitaleĭ pe anul 1883. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Florantin (I. P.), Horea, romanŭ originalŭ. Iaşĭ 1885. 1 vol. 4°.

Florescu (Bonifaciu), Bibliótheca omuluĭ de gustŭ. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Frunza (Gheroghe,) Unŭ pas înainte în istoria Românieĭ. Bucurescĭ 1884. 1. vol. 8°.

Furculescu (N. C.), Despre libertatea alegerilorŭ. T. Măgurele 1884. 1 vol. 8°.

Gaster (Dr. M.), Beiträge zur vergleichenden Sagen und Märchenkunde. Bucurescĭ 1883 1 vol. 8°.

— Scholomonar, d. i. der Garabancijaš dijak nach der Volksüberlieferung der Rumänen. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

Gârleanu (D.), Arbore istoricŭ alŭ Românieĭ. Bucurescĭ 1864. 1 stampă.

Ghica (Ion), Pamîntul şi omul. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Haretŭ (Spiru C.). Raportulŭ generalŭ anualŭ asupra învĕţămêntuluĭ presentatŭ D-luĭ Ministru de Instrucţiune publică şi culte. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Hesdeŭ (B. P.), Oltenescele (patru discursurĭ). Craiova 1884. 1 vol. 8°.

Institutulŭ de fete «Educaţiunea română» sub direcţiunea D-neĭ Elisa Manliu. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Ionnescu-Gion, Ludovicŭ XIV şi Constantin Brâncovénu. Studiĭ asupra politiceĭ francese în Europa resărăténă. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Ionescu (Vasile), Cursŭ elementarŭ de gramatica românéscă. Partea I. Etimologia. Iaşĭ 1884. 1 vol. 8°.

— Legile istorice cari explică limba română. Iaşĭ. 1884. 1 vol. 8°.

Ispirescu (P.), Jucariĭ şi jocurĭ de copiĭ. Biblioteca poporală a tribuneĭ No. 6. Sibiiŭ 1885. 1 vol. 16°.

Istrati (M.), Sur l'éthyle-benzine monochlorée. 1 vol. 8°.

Istrati (C.), Sur les Éthylbenzines chlorées et sur quelques observations relatives aux points d'Ébullition dans la série aromatique. Paris 1885. 1 vol. 8°.

Linas (Ch. de), Anciens ivoires sculptés. 1885. 1 vol. 8°.

— Gourde antique en bronze émaillé. Paris 1884. 1 vol. 8°.

Legrelle (A.), Louis XIV et Strassbourg. Paris 1884. 1 vol. 8°.

Meitani (G. G.), Studie asupra Constituţiuneĭ Românilorŭ saŭ esplicarea pactuluĭ nostru fundamentalŭ din 1 Iuliŭ 1866. Fasc. IX. Bucurescĭ 1885. 1 vol 8°.

Miculŭ catechismŭ evangelic tradus din limba germană de War. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 16°.

Micu (*S.*), Teologia fundamentală saŭ generală, prelucrată după I. Schwetz. Blajŭ 1876. 1 vol. 8°.

— Teologia dogmatică specială. Blajŭ 1881. 1 vol. 8°.

Minovici (*M.*), Discursulŭ pronunțatŭ în intrunirea electorale din Ploesci la 28 Octombrie 1884. Ploescĭ. 1 vol. 8°.

Monaci (*Enesto*), Facsimili di antichi manoscritti per uso delle scuole di filologia neolatina. Roma 1881. (fasc. 1, 2). 1 vol. fol.

Munténu (*Theodor*), Starea economică-culturală a orașuluĭ Curtea de Argeș. Pitescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Olinescu (*D. O.*), Tesaurulŭ de la Petrósa. Gherla 1884. 1 vol. 8°.

Onciul (*Isidorŭ de*),Manualŭ de archeologie biblică. Cernauțĭ 1884. 1 vol. 8°.

Opranu (*Petre*), Marturisirea pacatelor. Craiova 1885. 1 vol. 8°.

Păcuraru (*Dr. Stefanŭ*), Discursŭ ținutŭ în conferință generală din Sibiu, la 1, 2 și 3 Iunie 1884. 1 vol. 8°.

— Românii și Universitatea funduluĭ regiu. Sibiu 1885. 1 vol. 8°.

Πασχιδου (Θ. Α.), Ημερολογιον της Ελλαδος Του 1885. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 8°.

— Εκδρομι αφηγητικη εις οδυσσον Μοισιας. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 8°.

Petrescu (*Dr. Z.*), Elemente de terapeutică și materie medicală. Bucurescĭ 1884. 4 vol. 8°.

Petrovanŭ (*Dr.*), Atheneulŭ, revista encyclopedică. I vol. Galați 1884.

Picot (*Emile*), Catalogue des livres componsant la bibliothèque de feu M. le Baron James de Rothschild. Tom I. Paris 1884. 1 vol. 8°.

Popillianu (*N.*), Românii din peninsula balcanică. Cercetări. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 8°.

Puică (*N.*), Studiu asupra tacticeĭ artilerieĭ de campania. Craiova 1884. 1 vol. 8°.

Rădoĭ (*Ioan*), Imbunătățirĭ în legĭ și în administrațiunea justițieĭ. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

— Manualŭ sau caleusa cetațianuluĭ în materie juridică. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

Rosny (*Léon de*), Vocabulaire de l'écriture hiératique yucatéque. Paris 1883. 1 vol. 4°.

Samfirescu (*Dr. Z.*), Manual de obstetrica teoretică și practică pentru elevele scólelor de moșit. Iașĭ 1883. 1 vol. 8°.

Sbiera (Ioan al luĭ G.), Puterea graiuluĭ naţionalŭ. Insemnătatea teritoriuluĭ naţionalŭ. Cernăuţĭ 1884. 1 vol. 8°.

Schuchardt (*Hugo*), Dem Herrn Franz von Miklosich zum 20 November 1883. Slawo-deutsches und Slawo-italienisches. Graz 1885. 1 vol. 4°.

Schwarzfeld (*M.*), Anuarŭ pentru Israeliţĭ pe anul 1884—1885. Anul alŭ VII. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Soutzo. (*M. C.*), Systèmes monétaires primitifs de l'Asie mineure et de la Grèce. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Statescu (*George*), Influinţa şi importanţa pădurilor în România precum şi alte consideraţiunĭ relative. Craiova 1884. 1 vol. 8°.

Theodor (*Iancu*), Sórele şi locuitori luĭ. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 8°.

Vuia (*Dr. G.*), Higiena poporala cu privire la săténulŭ românŭ. Arad 1884. 1 vol. 8°.

Xenopolŭ (*A. D.*,) Une énigme historique. Les Roumains au moyen age. Paris 1885. 1 vol.

— Programulŭ cursuluĭ de istoria Românilor 1884—1885, Semestru I. Iaşĭ 1884. 1 vol. 8°.

— Teoria luĭ Rösler. Studiĭ asupra stăruinţeĭ Românilorŭ în Dacia Traiană. Iaşĭ 1884. 1 vol. 8°.

3. De la Redacţiunĭ.

Amiculŭ familieĭ, în Gherla 1884. 1 vol. 4°.

Baioneta, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.

Biserica ortodoxă română, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Bukarester Tagblatt, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. fol.

Buletinulŭ telegrafo-postalŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Carpaţiĭ, în Craiova 1884. 1 vol. 4°.

Cărţile săténuluĭ românŭ, în Gherla 1884. 1 vol. 8°.

Cimpoiulŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.

Convorbirĭ literare, în Iaşĭ 1884. 1 vol. 4°.

Contemporanulŭ, anulŭ I. (1883—1884.), în Iaşĭ. 1 vol. 8°.

Curierulŭ, în Iaşĭ 1884. 1. vol. fol.

Curierulŭ financiarŭ, în Bucuruscĭ 1884. 1 vol. 4°.

Curierulŭ Prahoveĭ, în Ploescĭ 1884. 1 vol. fol.

Dacia viitóre, în Paris 1883. 1 vol. 8°.

Democratulŭ, în Ploescĭ 1884. 1 vol. fol.
Doina, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.
Dreptulŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.
Economia rurală, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.
Educatorulŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.
Familia, în Orădia Mare 1884. 1 volum. 4°.
Fóia scolastică. Blajŭ 1884. 1 vol. 8°.
Fraternitatea, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.
Gazeta Craioveĭ, în Craiova 1884. 1. vol. 4°.
Gazeta de Focşanĭ, în Focşanĭ 1884. 1 vol. 4°.
Gazeta Transilvanieĭ, în Braşovŭ 1884. 1 vol. fol.
L'Économiste roumain, în Bucurescĭ 1883—1884. 2 vol. 4°.
L'Indépendance roumaine, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. fol.
Le Pays, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.
Liberalul, în Iaşĭ 1884. 1 vol. fol.
Luminătorulŭ, în Timişóra 1884. 1 vol. fol.
Lupta, în Iaşĭ 1884. 1 vol. 4°.
Monitorulŭ comunalŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol 4°.
Monitorulu oficialŭ, în Bucurescĭ 1884. 4 vol. 4°.
Naţiunea, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. fol.
Observatoriulŭ, în Sibiiŭ 1884. 1. vol. fol.
Olténulŭ, în Craiova 1884. 1 vol. 4°.
Peleşulŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.
Preotulŭ românŭ, în Gherlă 1884. 1 vol. 8°.
Progresulŭ, în Bârladŭ 1884. 1 vol. fol.
Progresulŭ medicalŭ românŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.
Resboiulŭ românŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.
România liberă, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. fol.
România liberă, numĕrŭ literarŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. 4°.
România, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. fol.
Românulŭ, în Bucurescĭ 1884. 1. vol. fol.
Ţara nóuă, în Bucurescĭ 1884. 1. vol. 8°.
Telegrafulŭ, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. fol.
Telegrafulŭ românŭ, în Sibiiŭ 1884. 1 vol. fol.

Transilvania, în Sibiiŭ 1884. 1 vol. 4⁰.

Tribuna, în Sibiiŭ 1884. 1 vol. fol.

Vocea Covurluiuluĭ, în Galaţĭ 1884. 1 vol. fol.

Voinţa naţională, în Bucurescĭ 1884. 1 vol. fol.

4. Particularĭ.

63. De la Maiestatea Sa Regele Românieĭ.

Aceluĭ întru sfinţĭ părinteluĭ Ioanŭ Damaschinŭ descoperire cu amăruntulŭ a pravoslavniciĭ credinţe. Iaşĭ 1806. 1 vol. 8⁰.

Indreptarea legiĭ cu Dumnedeŭ, care are tótă judecata archierésca şi împĕrătéscă de tóte vinile preoţescĭ şi mirenescĭ. Târgovişte 1658. 1 vol. fol.

Kekragarion al dumnedeescululuĭ şi sfinţituluĭ Avgustin, adecă 4 cărţĭ etc. M. Neamţu 1814. 1 vol. 8⁰.

Oktoihos adecă osmoglasnicŭ. Iaşĭ 1787. 1 vol. 8⁰.

Orologhion adecă Cĭaslovŭ. Braşovŭ 1835. 1 vol. fol.

Psaltirea fericituluĭ proroc şi împĕratŭ David. Braşov 1833. 1 vol. 8⁰.

Psaltirea proroculuĭ şi împĕratuluĭ David. M. Neamţu 1843. 1 vol. fol.

(Schimbarea omuluĭ celuĭ vechiŭ şi nascerea celuĭ noŭ, adecă nascerea de a doua óră. 18...) 1 vol 8⁰.

64. De la I. P. S. Mitropolitulŭ-Primatŭ din Bucurescĭ.

Barbayrac, Supplement au corps universel diplomatique du droit des gens. Amsterdem, A La Haye 1739. 5 vol. fol.

Dumont (*J.*), Corps universel diplomatique du droit de gens. Vol. I—VIII. Amsterdam 1726. 8 vol. fol.

Histoire des traités de paix et autres négociations du dix-septième siècle. Tom. 1—2. Amsterdam 1725. 2 vol. fol.

Negociations secrètes touchant la paix de Munster et d'Osnabrug. A La Haye 1725. 4 vol. fol.

65. De la D-lŭ V. Alecsandri.

Alexandri (*V.*), Fontâna Blanduzieĭ, piesă în 3 acturĭ şi în versurĭ. — Varia. Bucuresсĭ 1884. 1 vol. 8⁰.

Felibrige. Publication mensuelle de la maintenance de Languedoc. Année 1884, Janvier et Mai. Montpellier 1884. 2 vol. 8⁰.

Laforgue (*Camille*) Brinde pourtat a la reino Elisabeth de Roumanio lou XIV Mai 1883. Montpellier 1884. 1 vol. 8⁰.

Laforgue (Camille), Discours tengut davans la court d'amour de clapiers, lou VII de Mai 1882. Montpellier 1883. 1 vol. 8⁰.

Le centenaire de Favre. Journal illustré publié sous le patronage littéraire du comité de centenaire, 22—25 Mai 1884. 1 vol. 4⁰

L'ioù de Pascas (a double rousset) Armanac Rouman per las annadas 1884—1885. Mont-Peliè 1884. 1 vol. 8⁰.

66. De la D-lŭ G. Barițŭ.

Actele conferinței electorale a representanților alegĕtorilorŭ Românĭ din Ungaria și Transilvania ținută în Sibiŭ la 1, 2 și 3 Iunie 1884. Sibiŭ 1884. 1 vol. 8⁰.

Nilles (Nicolaus), Kalendarium manuale utriusque ecclesiae orientalis et occidentalis Academiis clericorum accomodatum. Oeniponte 1879. 2 vol. 8⁰.

Treĭ raporturĭ de ale acelorŭ prefecțĭ de legiunĭ românescĭ cari în anulŭ 1848—1849 aŭ susținutŭ luptele cu insurgenții unguri până la reintrarea trupelorŭ imperialĭ în Transilvania. Sibiŭ 1884. 1 vol. 8⁰.

67. De la D-lŭ T. T. Burada.

Burada (Teod. T.), Almanachulŭ musicalŭ, pe aniĭ 1875—1877. 3 vol. 8⁰.

— Despre crestăturile plutașilorŭ pe cherestele și alte semne doveditóre de proprietate la Românĭ. Iașĭ 1880. 1 vol. 8⁰.

— O călătorie în Dobrogea. Iașĭ 1884. 1 vol. 8⁰.

— O călătorie pe muntele Athos. Iașĭ 1884. 1 vol. 8⁰.

— Datinile poporuluĭ românŭ la înmormântare. Iașĭ 1882. 1 vol. 8⁰.

— Studiĭ pentru violina. Fas. XII. Lipsca. 1 vol. 4⁰.

— Souvenir de Galațĭ, Quadrile pour le piano. Iașĭ. 1 vol. 4⁰.

— Tanzi polca pentru piano. 1 vol. 4⁰.

68. De la D-lŭ A. Papadopolŭ-Calimachŭ.

Historia priorum regum Persarum post firmatum în regno Islamismum ex Mohammede Mirchond, persice et latine. Viena 1782. 1 vol. 4⁰.

69. De la D-lŭ I. Caragiani.

Aristotele, Pasiunile. Traducere din retorica luĭ Aristotele cartea II, de I. Caragiani. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8⁰.

70. De la D-lŭ Barbu Constantinescu.

Marzescu (G.), Apărarea Arhiereuluĭ Calistrat Orleanu înaintea Inalteĭ Curțĭ de Casație și de Justiție. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8⁰.

71. De la D-lŭ D. Coroianu.

Schematismus venerabilis cleri dioecesis Szamosujváriensis pro 1882. Gherla 1882. 1 vol. 8°.

72. De la D-lŭ G. Erbiceanu.

Janet (Paul), Combaterea materialismuluĭ. Dacă omul se derivă din momiţă. Tradusă şi prelucrată de G. Erbiceanu. Iaşĭ 1884. 1 vól. 8°.

73. De la D-lŭ C. Esarcu.

Atheneulŭ românŭ. Conferinţe publice, 1883-84, 1884—85. Bucurescĭ 1884. 2 vol. 8°.

74. De la D-lŭ Petre Grădişteanu.

Cuvintele sfântuluĭ părinteluĭ nostru Teodor Studitulŭ, tălmăcite de pe limba cea próstă grecéscă şi îndreptate de prea sfiinţitulŭ Kir Filaretŭ episcopulŭ Râmniculuĭ. Râmnic 1784. 1 vol. fol.

75. De la D-lŭ B. P. Hasdeŭ.

Genealogia şi biografia D-luĭ B. P. Hasdeŭ. Craiova 1884. 1 vol. 8°.

76. De la E. S. Cardinalŭ Hainald.

Monumenta vaticana historiam regni Hungariae illustrantia. Ser. 2. Tom. I. Budapesta 1884. 1 vol. 4°.

77. De la D-lŭ Goldis János.

Carmen Silva, Iehovah, forditotta Goldis Iános. Arad 1884. 1 vol. 8.

78. De la D-lŭ Dr. Obedenaru.

Innocentii III Romani pontificis epistolarum libri XI. Paris 1682. 2 vol. fol.

Obédénare (G.), L'article das la langue roumaine (dialecte du Danube). Montpellier 1884. 1. vol. 8°.

79. De la D-lŭ A. Odobescu.

Baye (le Baron I. de), L'archéologie préhistorique. Paris 1880. 1 vol. 8°.

Carmen Sylva, Le Pic aux regrets. Conte roumain. Montpellier. 1 vol 4°.

Congrès international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques. Session 4, Copenhague 1869. Copenhague 1875. 1 vol. 8°.

— Session 6, Bruxelles 1872. Bruxelles 1873. 1 vol. 8°.

— Session 7, Stockholm 1874. Stockholm 1876. 2 vol. 8°.

Nadaillac (le Marquis de), Les premiers hommes et les temps préhistoriques. Paris 1881. 2 vol. 8°.

80. De la D-lŭ Dr. Z. Petrescu.

Analele medicale române, revista mensuală. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8°.

Augustin (Ioan), Infecţiunea tifică, patogenie şi tratament. Bucurescĭ 1883. 1. vol. 8°.

Brailov (Dimitrie), Despre digitala, posologia şi acţiunea eĭ în pneumonie comparativŭ cu acţiunea mărgăritărelului. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 8°.

Casassovicĭ (H.), Despre pilocarpina şi sărurile eĭ în specialŭ. Bucurescĭ 1880. 1 vol. 8°.

Petrescu (Gr.), Studie de sfigmorafie. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8_0.

Michaeli (Vassile), Jaborandi saŭ pilocarpulŭ pinnat, noŭ medicamentŭ sudorific şi sialagog, acţiunea sea physiologica şi therapeutică. Bucurescĭ 1876. 1. vol. 8.

81. De la D-lŭ I. Popescu.

Doctrina christiana ex probatis authoribus collecta, ad usum hujus scholasticae juventutis cooptata. Blajŭ 1757. 1 vol. 16°.

Evstatievici (Dimitrie), Scurt izvod pentru lucrurĭ de obşte de chilin în scrisorĭ de multe chipurĭ. Sibiŭ 1792. 1. vol. 8.

Schuler (Károly Iános), Magvilágitása azon vádiratnak mellyet a két oláh püspök urak a Szasz nemzet elen az 1841—1843 erdélyi országgyülésen a rendeknek benyujtattak. Sibiŭ 1844. 1 vol. 8°.

Vizsgálodás az Erdélyi kenézsekröl. Aiud 1848. 1 vol. 8°.

82. De la D-lŭ A. Pĕtruţŭ.

Unzer (D. Iohann August), Der Arzt. Eine medicinische Wochenschrift. Hamburg, Luneburg şi Lipsca 1769. 1 vol 8°.

Psalmiĭ luĭ David prooroculuĭ şi imperatuluĭ. Râmnic. 1 volum 8°.

83. De la D-lŭ Alex. Pop.

Dosofteiŭ Mitrop., Trebnic, (stricat, fără începutŭ şi sfêrşitŭ). 1 vol. 4°. (cincĭ) foĭ volante. 5 foĭ.

84. De la D-lŭ I. Puscariŭ.

Analele fundaţiuneĭ luĭ Gozsdu pe 1880—1883. Fas. III. Budapesta 1884. 1. vol. 8°.

85. De la D-lŭ N. Ch. Quintescu.

Quintescu (N. Ch.), Ŭ amenințiatŭ cu decapitarea. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

86. De la D-lŭ G. Sion.

Protestation contre les listes électorales pour le Divan ad hoc, adressée par les patriotes moldaves aux membres de la Commission internationale siégeant à Bucarest. Bruxelles 1857. 1 vol. 8°.

87. De la D-lŭ Alexandru I. Stamate.

Corneille (P.), Les quatre livres de l'imitation de Jesus-Christ. Traduits et paraphrasez en vers françois. Rouen 1654. 1 vol. 4°.

88. De la D-lŭ D. A. Sturdza.

Abcatici (G.), Gramatică italiano română întitulată instructorulŭ italianŭ. Bucurescĭ 1848. 1 vol. 8°.

Abecedar italiano-român. 1848. 1 vol. 8°.

About (E.), La question roumaine. Leipzig 1859. 1 vol. 8°.

Acathister. Bucurescĭ 1823. 1 vol. 4°.

Afacerea de la Șosea. Bucurescĭ 1882. 1 vol 8°.

Alexandri (V.), Les bonnets de la comtesse. Comédie en un acte en vers. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

Allgemeine Rechnung über den Staatshaushalt des I Quartals 1877. Berlin. 1 vol. 4°,

Almanach de Gotha, pe aniĭ 1851—65, 1867, 1869—71, 1875, 1877—82. Supplément, la 1882, 1883. 34 vol. 16°.

Almanach de Paris. 1868--69. Paris. 2 vol. 16.

Almanahŭ saŭ calendariŭ portativŭ pe anul de la Christ 1873. Bucurescĭ 1873 1 vol. 32°.

Angelescu (Elia,) Elemente de aritmetica rațională. Bucurescĭ 1878. 1 vol. 8°.

Anlagen zum Staatshaushalts-Etat für das Jahr 1863—1880—1881. Berlin. 3 vol. 4°.

Annales parlementaires de Belgigue. Session legislative de 1862 și 1863. 1 vol.4°.

— Session legislative de 1862—1863. Senat. 1 vol. 4°.

Annuaire général de Roumanie 1882. Bucurescĭ. 1 vol. 8°.

Annuaire des ordres de chevalerie et des distinctions honorifiques officielles. Paris 1885. 1 vol. 8°.

Annuaire pour l'an 1878 publié par le bureau des longitudes. Paris. 1 vol. 12⁰.

Annales télégraphiques publiées par un comité composé de fonctionnaires de l'administration des lignes télégraphiques. Paris 1858. 3 vol. 8⁰.

Anuariulŭ pensionarilorŭ statuluĭ în 1885. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 8⁰.

Antimemuarŭ rostitŭ în ședința Divanuluĭ domnescŭ din 4 Maiŭ 1855 în pricina de judecată dintre spătărésa Ecat. Radu cu logofĕtulŭ Costachi D. Sturdza și casa reposatuluĭ vornicŭ Al. D. Sturdza. 1 vol. 8⁰.

Anweisung zum Bau und zur Unterhaltung der Kunststrassen. Berlin 1834. 1 vol. 4⁰.

Anzeige der Vorlesungen, welche im Winter-Halbjahr 1867—68, auf der Grossherzoglich Badischen Ruprecht-Carolinischen Universität zu Heildelberg gehalten werden solen. Heidelberg. 1 vol. 8⁰.

Apelulŭ preotuluĭ Gerota făcutŭ către sfântul Sinodŭ contra decisiuneĭ duhovnicescului Consistorŭ alŭ Eparhiĭ Râmnicu Noulŭ Severinŭ. Craiova 1879. 1 vol. 8⁰.

Apostrophen (R.), Römisch-Juristisch Drehorgel. Hildburghausen und Leipzig. 1 vol. 4⁰.

Arago (M. Ant.), Préfectures générales et sous-préfectures par contons. Paris 1858. 1 vol. 8⁰.

Archiv für Landeskunde der Preussichen Monarchie. Berlin 1856—1858. 6 vol. 4⁰.

Arneth (J.), Beschreibung der zum k. k. Münz- und Antiken-Cabinette. Gehörigen Statuen, Büsten, Reliefs, Inschriften, Mosaiken. Wien 1850. 1. vol. 8⁰.

— Das k. k. Münz- und Antiken-Kabinet. Wien 1845. 1 vol. 8⁰.

Atheneulŭ românŭ. Conferențe publice 1884—1885. Bucurescĭ. 1 vol. 8⁰.

Așik (Anton), Боспорское царство съ его палеографическими и надгробиными памятниками. Odesa 1848. 1 vol. 4⁰.

Așăzămêntŭ ostășescŭ pentru stréja pămêntéscă a Valahieĭ. Partea IV (Așezămêntŭ judecătorescŭ și disciplinescŭ.) 1. vol. 4⁰.

Assemblée nationale. Enquéte parlementaire sur les actes du gouvernement de la défense nationale. Pièces justificatives. Paris 1875. 2 vol. 4⁰.

— Enquéte parlementaire. Dépositions des témoins. Paris 1873. 5 vol. 4⁰.

— Raports. Paris 1873. 9 vol. 4⁰.

Balș (Mihail), Impositulŭ financiarŭ în România. Craiova 1882. 1 vol. 8⁰.

Bartl (Joh.), Posthandbuch. Viena 1864. 1 vol. 8⁰.

Barozzi (J. C.), Studiŭ constituționalŭ. Iași 1884. 1. vol. 8⁰.

Basilescu (Toma), Cursŭ complectŭ de esploatarea postelorŭ şi telegrafelorŭ. Bucurescĭ 1884. 1. vol. 8⁰.

— Studiĭ critice asupra postelorŭ şi telegrafelorŭ în legătură cu căile ferate Bucurescĭ. 1 vol. 8⁰.

Batovec (Hein. Jul.), Azienda. Viena 1882. 1 vol. 8⁰.

Baudi (Dominici), Epistolae semicenturiae. Amsterdam 1662. 1 vol. 16⁰.

Baye (J. de), Congrès international d'anthropologie et d'archéologie prehistoriques tenue à Stockholm, Lisbonne, Budapest. 1875 – 6, 1880. 3 vol. 8⁰.

Becquerel (M.), Populäre Naturlehre. 1—6, 7—9 Theil. Stuttgart 1845. 3 vol. 8⁰.

Bekker (Ern. Im.), De emptione venditione quae Plauti fabulis fuisse probetur. Berlin 1853. 1. vol. 8⁰.

Bejulescu (Mihail), Divorţiulŭ. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8⁰.

Bemerkungen uber die Zoll-Vereins-Resultate für das erste Semester 1854. Berlin 1855. 1 vol. 8⁰.

Bemerkungen zum Staats-Voranschlage des österreichischen Kaiserstaats für das Verwaltungs-Jahr 1862. Wien 1861. 1 vol. fol.

Bengesco (Georges), Voltaire, bibliographie de ses oeuvres. Tom. II. Paris 1885. 1. vol 8⁰.

Bericht des Finanzausschusses über den Staats-Voranschlag für das Verwaltungsjahr 1862. 1 vol. 4⁰.

Bilancio preventivo delle entrate e dele spese dell' esercizio 1860. 1 vol. 4⁰.

Blanqui (A.), Tractatŭ de economie politică. Tradusŭ de T. Sergiescu. Bucurescĭ 1855. 1 vol. 8⁰.

Blarenberg (N.), Thèse pour la licence. Aix 1865. 1. vol. 8⁰.

Block (M.) et Guillaumin, Annuaire de l'économie politique et de la statistique pour 1857—1863, 1866, 1875—1877, 1880—1882. Paris. 14 vol. 16⁰.

Blume etc., Rheinisches Museum für Jurispundenz. Göttingen 1834. 1 vol. 8⁰.

Boerescu (V.), Codicele române. Bucurescĭ 1865. 1 vol. 8⁰.

Bojâncă (Damaschin T.), Anticile Romanilorŭ acum întâia óră românesce scrise. Buda 1832. 2 vol. 8⁰.

Borchgrave (Émil de), La Serbie. Bruxelles1883. 1. vol. 8⁰.

Botesato (Const.), De carcinomate pulmonum et pleurae. Berlin. 1 vol. 8⁰.

Boucquéau, Discussion du projet de loi de la Banque Nationalle. Bruxelles 1872. 1 vol. 8⁰.

Bouquié (Jules,) De la justice et de la discipline dans les armées à Rome et au moyen-age. Paris 1884. 1. vol. 8⁰.

Brauchitsch (M. von.), Die Organisationsgesetze der inneren Verwaltung. Zweiter und dritter Band. Berlin 1876. 2. vol. 8⁰.

— Die neuen preussischen Verwaltungsgesetze Tom. I și II. Berlin 1881. 2 vol. 8⁰.

Brissonii, De verborum quae ad ius pertinent significatione. Lugduni 1559. 1 vol. 4⁰.

Bucóvnă pentru învĕțătura pruncilor. Sibiiŭ. 1 vol. 8⁰.

Budgets de la Belgique pour 1863 - 64. 1 vol. 8⁰.

Budget des recettes et des dépenses de l'exercice 1285 (1869—70). Sublime Porte. — Ministère des finances. — Constantinopole 1869. 1 vol. 4⁰.

Budgete, raporte, etc. relative la comuna Tecuciu, pe aniĭ 1872—1876 1 vol. 4⁰.

Budgetulŭ cheltuelelorŭ pentru exercițiulŭ anuluĭ 1867, Bucurescĭ 1866. 1 vol. 4⁰.

Bulletin de l'Association littéraire et artistique internationale, Nr. 22 Juillet 1884. 1 vol. 8⁰.

Busch (Dr. A. L.), Vorschule der darstellenden Geometrie. Berlin 1846. 1 vol. 8⁰.

Buthmann (A.), Griechische Grammatik. Berlin 1854. 1. vol. 8⁰.

Călinescu (Al.), Calea ferată de legătură între România și Dobrogia. Galațĭ 1879. 1 vol. 8⁰.

Cantilli (Gr.), Esplicarea sistemuluĭ metricŭ (legea din 15 Septembrie 1864). Bucurescĭ 1865. 1 vol. 8⁰.

Canton de Genève. Progamme de l'école iudustrielle, cours du soire. Année scolaire 1872 —1873. Genève 1872. 1 vol. 8⁰.

Cantu (César), Histoire universelle. Paris 1883. 19 vol. 8⁰.

Carmen Sylva, Le Pic aux regrets. Conte roumain. 1884. 1 vol. 4⁰.

Чърти изъ животътъ на Князъ Георгия Бибеско, кандидатъ за Българский тронъ. 1879. 1 vol. 8.

Catalogue de la bibliothèque du Comte D. Mavros. Riga 1881. 1 vol 8⁰.

Catalogue de la section roumaine à l'exposition universelle de Vienne en 1873. Vienne 1873. 1 vol. 8⁰.

Catalogue des produits des colonies françaises. Paris 1878. 1 vol. 8⁰.

Catanesco (C. C.), Thèse pour la licence. Toulouse 1870. 1 vol. 8⁰.

Catanescu (Cesar), Catalogulŭ generalŭ alŭ bibliotecei centrale din Iașĭ. Iașĭ 1868. 1 vol. 8⁰.

Catihismulŭ micŭ saŭ scurtată pravoslavnică mărturisire a legiĭ grecescĭ neunite. Sibiiŭ 1834. 1 vol. 8⁰.

Cestiunea proprietățiĭ de moșiă în România. Craiova 1881. 1 vol. 8⁰.

Chambre des representants. Session legislative de 1862-63. Documents parlementaires. 1 vol. 4⁰

Chavanne (C. D. de la), Histoire des classes agricoles en France. Paris 1858. 1 vol. 8⁰.

Chemin de fer souterrain de Galata à Péra. Constantinopole 1869. 1 vol. 4⁰.

Cinacii (Iacobi), Operum posthumorum, opus Paralipomenon. Francfurt 1598. 1 vol. 8⁰.

Code-formulaire de la garde nationale et les sapeurs pompiers. Grenoble, Paris 1854. 1 vol. 8⁰.

Codru (Ioanu G.), Rudimentele gramaticeĭ române. 1848. 1 vol. 8⁰.

Cogălniceanu (M.), Raportulŭ privitorŭ la proiectulŭ de lege pentru reînființarea porturilorŭ france Galațĭ și Brăila presentatŭ în numele Comisiuneĭ Delegațilorŭ. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 4⁰.

Combes (François), Histoire de la formation de l'équilibre européen ou les raités de Westphalie et des Pyrénées. Paris 1854. 1 vol. 8⁰.

Comitetulŭ de acusare alŭ foștilorŭ Miniștri dațĭ în judecată. Raportulŭ presentatŭ adunareĭ deputaților. Anexe la raportŭ și apendice la actulŭ de acusare. Bucurescĭ 1877. 3 vol. 4⁰.

Comité international des poids et mesures. — Huitième rapport aux gouvernements signataires de la convention du mètre sur l'exercice 1884. Paris 1885. 1 vol. 4⁰.

Compte définitif des dépenses de l'exercice 1858. Paris 1860. 1 vol. 4⁰.

Compte général de l'administration des finances rendu pour l'année 1859. Paris 1860. 1 vol. 4⁰.

Compte rendu par le Ministre de l'intérieur pour l'exercice 1859. Paris 1861. 1 vol. 4⁰.

Compte rendu sur le recrutement de l'armée pendant l'année 1859. Paris 1860. 1 vol. 4⁰.

Congrès international des sciences géographiques tenu à Paris du 1-er au 11 Août 1875. Paris 1878. 1 vol. 8⁰.

Conférence internationale tenue à Washington pour l'adoption d'un premier

méridien unique et d'une heure universelle. Oct. 1884. Washington. 1 vol. 8°.

Conférence internationalle pour la détermination des unités electriques. Session 2. Paris 1884. 1 vol. 8°.

Constituţiunea şi legea electorală. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Codicis Dn. Justiniani sacratissimi principis PP. Augusti, repetitiae praelectionis libri XII. 1569. 1 vol. fol.

Copăcineanu (C.), Comentariile luĭ C. I. Caesare de belulu galicu. Traducere. Bucurescĭ 1872. 1 vol. 8°.

Crainicénu (Gr.), Cursŭ de fortificaţie pasageră. Partea I şi II. Atlas part. I şi II. Bucurescĭ 1881. 2 vol. 8°.

Crébillon, Oeuvres avec les notes des tous les commentateurs. Edition publiée par M. Parrelle. Paris 1828. 3 vol, 8°.

Cuciuran (George), Descrierea celorŭ maĭ însemnate spitalurĭ din Germania, Englitera şi Franţa. Iaşĭ 1842. 1 vol. 4°

Curierulŭ financiarŭ, pe aniĭ 1876—1878. Bucurescĭ. 3 vol. 4°.

Cuţarida (V.), Tractatŭ de verbĭ neregulaţĭ aĭ limbeĭ francese. Bucurescĭ 1842. 1 vol. 8°.

Cuvintele funebre pronunţate la înmormêntarea rĕposatuluĭ Archiereŭ Felaretŭ Scribanŭ, episcopulŭ Stavropolieĭ. Iaşĭ 1880. 1 vol. 8°.

Dare de sémă a Consiliuluĭ de administraţie al primei societăţĭ de credit funciarŭ românŭ din Brcurescĭ pe anulŭ 1882. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 4°.

Darlegung der Gründe und Erfolge der seit dem allerhöchsten Diplome vom 20 Oct. 1860 ohne verfassungsmässige Zustimmung des hohen Reichsrathes ergriffenen Finanzmassregeln. Viena 1861. 1 vol. fol.

Das Unterscheidende des römischen Lautgesetzes. Berlin 1836. 1 vol. 4°.

Das Württembergische Branntweinsteuergesetz vom 19 Sept. 1852. Stuttgart 1852. 1 vol. 4°.

Décrets et réglement concernant les salles d'asile. Paris 1855. 1 vol. 4°

Dehn (Paul), Zur Einführungen von Reichspost-Sparkassen. München şi Leipzig 1884. 1 vol. 8°.

Delprat (Ed.), L'administration et la presse. Paris 1861. 1 vol. 8°.

Demeur (A.), Les chemins de fer français en 1860. Statuts des compagnies. Paris 1860. 1 vol. 8°.

Densuşanu (Ar.), Arta poetică a luĭ Horaţiŭ. Iaşĭ 1882. 1 vol. 8°.

— Din vocalismulŭ Latinŭ şi românŭ. Iaşĭ 1882. 1 vol. 8°.

Deplanque (L.), La tenue des livres en partie simple et en partie double. Paris 1858. 1 vol. 8°.

Der neue Münzumrechner. Nürenberg. Leipzig 1866. 1 vol. 8°.

Dictionnaire pour la correspondance télégraphique secrète. Paris 1869. 1 vol 8°.

Dictionnaire pour la correspondance télégraphique secrète. Paris 1867.1 vol. 8°.

Dictio qua diem anniversarium fundatae regiae scient. univers. Ung. Pestinensis anno 1826 Iunii 26 celebravit Ioan Reisinger. Budae. 1 vol. 4°.

Die Leiden des Jungen Werther. Lipsca 1865. 1 vol. 4_0.

Die Maispflanze in ihrer vollen Verwertung. Viena 1863. 1 vol. 16°

Dienstinstruction für die königliche Telegraphenverwaltung, Band I. Berlin 1860. 1 vol. 4°.

Diferite rapórte, proiecte și legĭ. 1876. Bucurescĭ. 1 vol. 8°.

Différents rapports sur des questions administratives et financières 1859. 1 vol. 4.

Difour (G. H.), Corso di tattica. Geneva 1850. 2 vol. 8°.

Digestum vetus seu pandectarum iuris civilis. Lugduni 1569. 3 vol. 8°.

Dimitrescu (V.), Viitorul societăților de istorie și archeologie din județul Mehedințĭ. Turnu-Severin 1882. 1 vol. 8°.

Dissescu (C. G.), Cestiunea revisuirii legiĭ electorale. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

— De la puissance du mari sur la personne et les biens de la femme. Thèse pour le doctorat. Paris 1877. 1 vol. 8°.

— Părere asupra reformeĭ esecuțiunilor. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8°.

— Thèse pour la licence. Paris 1875. 1 vol. 8°.

Djuvara (Alexandru G.), Idealism și naturalism. Cercetărĭ critice. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

Donceviŭ (Ioan), Cursulŭ primitivŭ de limba română. Chișineŭ 1865. 1 vol. 8°.

Dougall (J. D.), Shooting simplified, a concise treatise on guns and shooting. Glaskow 1857. 1 vol. 8°.

Duchêne (Robert), Almanah-manuel du chasseur. Paris. 1 vol. 8°.

Dufin (Br. Ch.), Forces productives et commerciales de la France. Paris 1827. Vol. II. 1 vol. 4°.

Durand (Em.) et Paultre (Em.), Code général des lois françaises. Paris 1864. 2 vol. 4°.

Dusch (Dr. Th. v.), Oppenheimer (Dr. Z.), Siebenter Jahresbericht über die Luisen-Heilanstalt für kranke Kinder zu Heidelberg. Heidelberg 1867. 1 vol. 8°.

Εφημερις της κυβερνησεως του βασιλειου της Ελλαδος. No 29. 1861. 1 vol. 4°.

38

Egger (Dr.), Auctions-Katalog der polnischen Münzen und Medaillen. Wien 1869. 1 vol. 8°.

Egger (Dr. G. A.), Wiener numismatische Monatschrift. Viena 1866. 1 vol. 8°.

Engel (A.), Choix de tessères grecques en plomb tirées des collections athéniennes. 1 vol. 8°.

Engelmann (Wilh.), Bibliotheca scriptorum classicorum et graecorum et latinorum. Leipzig 1853. 2 vol. 8°.

— Bibliotheca philologica. Leipzig 1853. 1 vol. 8°.

Enquête sur la révision de la législation des céréales. Paris 1859. 2 vol. 4°.

Érdy (Dr Iános), Numi Transilvaniae. Erdély érmei. Kepatlasszal. Pesta 1862. 1 vol. 8°.

— A Boszna és Szerb régi érmek. Buda 1857. 1 vol. 4°.

Erster pester Kunst- Auction. 1868. 1 vol. 8°.

Esarcu (C.), Monumentul Plevneĭ. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

— Raportŭ la clădirea biblioteciĭ şi edificiul Atheneuluĭ. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

Esamenile şcólelor secundare şi speciale din Bucurescĭ. Bucurescĭ 1882 1 vol. 8.

Espunerea situaţiuneĭ judeţuluĭ Tecuciŭ pe anul 1876. Tecuciŭ 1876. 1 vol. 12°.

Evhologhion adecă molitevnic. Bucurescĭ 1741. 1 vol. 4°.

Exner (Iosef I.), Cheia pentru transformarea mĕsurilorŭ vechĭ ale Românieĭ în mĕsurile noĭ metrice şi vice-versa cât şi a preţurilor mĕsurilor noĭ şi vice-versa. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Făgărăşanu (N.), Care sunt sarcinĭ pe budget, căile normale orĭ căile înguste? Respuns. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

— Drumurile de fer. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8.

— Ideĭ pentru economia nóstră politică. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

Fĕtu (Dr. An.), Proiectŭ de organisarea poliţieĭ sanitară în România. Iaşĭ 1863. 1 vol. 8°.

Faucher (Jul.) und Michaelis (Otto), Vierteljahrschrift für Volkswirthschaft und Kulturgeschichte. 1863. 1864. 1865. Berlin. 15 br. 8°.

Felix (Dr. I.), Sur la prophilaxie de la pellagre. Genua 1882. 1 vol. 8°.

Felner (Dr. Leopold), Franzensbad und seine Heilmittel. Wien 1871. 1 vol. 8°.

Fericeanu (Iosif), Logica. Braşov 1881. 1 vol. 8°.

Fillunger (I.), Vergleichende statistische Zusammenstelung. Viena 1863. 1 vol. 4°.

Foerster (G.), De altitudine poli Bonensi. Roma. 1 vol. 4.

Frehburger (Dr. Diaconanus), Festrede gehalten bei der hundertjährigen Geburtstagsfeier Iohann Peter Hebel's. Karlsruhe 1860. 1 vol 8°.

Gămulea (George N.), Studiĭ asupra revisuireĭ sistemuluĭ nostru electoralŭ. Galaţĭ. 1 vol. 8°.

Gany (Mateĭ I.), Creditulŭ fonciarŭ în România. Iaşĭ 1874. 1 vol. 8°.

Gavand (E.), Projet de distribution d'eau de Galata, de Pera... Constantinopole 1869. 1 vol. 8°.

Gendre (Dr. E. Q. le), De la chute de l'uterus. Paris 1860. 1 vol. 8°.

Gerbach (A. C.), Die Seelenthätigkeit der Thiere an sich und im Vergleich zu denen der Menschen. Berlin 1859. 1 vol. 8°.

Gerber (C. I. v.), Grundzüge eines Sistems des deutschen Statstrecht. Leipzig 1869. 1 vol. 8°.

Gerber (Eug.), Proiectŭ de căĭ ferate economice şi de interesŭ localŭ. Bucuresci 1882. 1 vol. 8°.

Ghica (George), Cestiunea proprietăţiĭ în Dobrogea. Part. I. Bucurescĭ 1880. 1 vol. 8°.

Ghica (Ion), Convorbirĭ economice. Broş. 1. 2. Bucurescĭ 1865. 1 vol. 8°.

Glaser (D. I. E.), Jahrbücher für Gesellchafts- und Staatswissenschaften. Berlin 1868. 11 fas. 2 vol. 8°.

Gneist (Dr. Rudolf), Gutachten für den vierten deutschen Juristentag. Berlin 1863. 1 vol. 8°.

Goering (Dr. Stüve), Preussiches Handelsarchiv. Wochenschrift für Handel, Gewerbe und Verkeranstalten. Jahrgang 1877. Heft 1—2. Berlin 1877. 1 vol. 4°,

Gottfried (Dr. Joh. Chr.), Die Erziehung des Menschen zur Selbstbeherrschung. Leipzig 1850. 1 vol. 8°.

Gramatică unguréscă. 1 vol. 8°.

Grätzer (Dr. J.), Ueber die Organisation de Armen, Kranken, Pflegen in grössseren Städten. Breslau 1851. 1 vol. 8°

Grecian (Alexand. N.), Elemente de agricultura sciinţifică. Part. 1—4. Iaşi 1883. 1 vol. 8°.

Gregorovius (Ferd.), Geschichte der Stadt Rom. Band VIII. Stuttgart 1872. 1 vol. 8°.

Grigorie (egumenulŭ), Prescurtarea istorieĭ universale, tălmăcită după cea elinéscă. Bucurescĭ 1862. 4 vol. 4°.

Hajdĕŭ (Alexandru), Cuvîntul către eleviĭ şcóleĭ ţinutuluĭ Hotinuluĭ. Tradusŭ în limba română de Cav. Costachi Stamati. Iaşĭ 1855. 1 vol. 16°.

Halipă (*G.*), Pomăritul rațional. Cernăuți 1883. 1 vol. 8°.

Handbuch für das deutsche Reich auf das Jahr 1885. Berlin 1885. 1 vol. 8°.

Hausch (*Fr.*), Vollständiges arithmetisches Taschenbuch. Stuttgart 1836. 1 vol. 8°.

Heffter (*Aug. W.*), Das europäische Völkerrecht der Gegenwart. Berlin 1848 1 vol. 8°.

Heliade Rădulescu (*I.*), Cursŭ intregŭ de poesie generală. Bucuresci 1879. 1 vol. 8°.

Herbette (*L.*), Statistique pénitentiaire pour l'année 1880. Paris 1883. 1 vol. 8°.

Herovanu (*Nicolai I.*), Studiu economic. Peatra 1882. 1 vol. 8°.

Herzog (*Chr. Gott.*), C. Julii Caesaris commentarii de bello gallico. Viena 1846. 1 vol. 8°.

— C. Julii Caesaris commentariorum de bello gallico libri VIII. Lipsca 1831. 1 vol. 8°.

Hildebrand, Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik.

Jahrgang	I	1863	6	fasc.	Jahrg.	II	9	fasc.	Jahrg.	III	6 fas.
»	IV	1866	8	»	»	V	8	»	»	VI	8 »
»	VII	»	6	»	»	VIII	6	»	»	IX	7 »
»	X	»	7	»	»	XI	7	»	»	XII	5 »

Jena 1863—1874. 23 vol. 8°.

Hildebrandt (*Ad. M.*), Vierteljahrschrift für Heraldik, Sphragistik und Genealogie. XII Jahrgang. Heft 2, 3. Berlin 1884. 1 vol. 8°.

Hiort-Lorenzen (*H. R.*), Annuaire généalogique des maisons princières regnant en Europe depuis le commencement du XIX e siècle avec des notes sur les mariages morganatiques. 1, 3 année. Berlin, Paris 1882, 1884. 2 vol. 16.

Historisch-heraldisches Handbuch zum genealogischen Taschenbuch der gräflichen Häuser. Gotha 1855. 3 vol. 16°.

Hohler (*Em. Th.*), Cornelii Nepotis vitae excellentium imperatorum. Viena 1844. 1 vol. 8°.

Holtzendorff (*Dr. Fr. v.*), Rechtslexicon. Band I. Lipsca 1870. 1 vol. 8°.

— Encyclopädie der Rechtswissenschaft. Erster Theil. Lipsca 1870. 1 vol. 8°.

— und *Brentano* (*Dr. S.*), Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirthschaft im deutschen Reich. Lipsca 1877. 1 vol. 8°.

Höpfner (*L. J. Fried.*), Theoretisch-practischer Commentar über die Heineccische Institutionen. Frankfurt 1818. 1 vol. 4°.

Hoppe (*J.*), Dr. Strousberg und Consorten, die rumänische Regirung und die Besitzer rumänischer Eisenbahn-Obligationen. Berlin 1871. 1 vol. 8°.

Hosto (*Matthaeo*), Historiae rei numariae veteris libri quinque. Frankfurt 1850. 1 vol. 8°.

Hörnes (*Dr. M.*), Uebersichtliche Darstellung des mohsischen Mineralsystemes. Wien 1847. 1 vol. 8°.

Houdetot (*Adolphe d'*), Le chasseur rustique. Paris 1855. 1 vol. 8°.

— La petite vénerie ou la chasse au chien courrant. Paris 1855. 1 vol. 8°.

Hrdina (*J. Rep.*), Geschichte der Wieliczkaer Saline. Wien 1842. 1 vol. 8°.

H. R., Înalta Curte de Justiție. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8°.

Hubner (*Otto*), Geographisch-statistiche Tabellen aller Länder der Erde. Frankfurt 1880 1 vol. 8°.

— Tableau statistique universel. Leipzig 1854. 1 vol 8°.

Huber (*Chr.- Wilh.*), Numismatische Zeitschrift. Jahrgang 1870. Wien 1870, 1871. 2 vol. 8°.

Illenau. Geschichte, Bau, inneres Leben, Statut, Hausordnung, Bauaufwand und finanzielle Zustände der Anstalt. Karlsruhe 1865. 1 vol. 8°.

Illustrirte Gesundheitsbücher. Leipzig 1870. 1 vol 4°.

Illustrirter Kalender für 1869, 1871, 1875. Leipzig 3 vol. 4°.

Indreptarea păcătoșilorŭ, (fără titlu) și sinopsisŭ adecă adunarea a celorŭ șépte taine. Iașĭ 1751. 1 vol. 4°.

Institution Gouin a Genève. Sciences et langues. Genève 1870. 1 vol 8°.

Institutionum sive primorum totius jurisprudentiae elementorum libri 4. Dn. Justiniani sacratissimi principis.... 1569. 1 vol. 8°.

Institutu de educațiune și instrucțiune pentru fete sub direcțiunea D-neĭ Em. Humpel- Maiorescu. Brașovŭ 1870. 1 vol. 8°.

International conference held at Washington for the purpose of fixing a prime meridian and a universal day. 1884. Washington 1884. 1 vol. 8°.

Introducțiune la resolvarea problemelorŭ de resbelŭ. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°

Invĕțătorulŭ satuluĭ, 1843 și 1844. Bucurescĭ. 1 vol. fol.

Impressions sur le rapport de la commission internationale réunie au Caire. Paris 1870. 1 vol. 8°.

Ioachim (*Joh. Fried.*), Des neueröfneten Münzcabinets zweiter Theil. Nürnberg 4 vol. 8°.

Ionescu (*Ioan*), Dare de sémă către alegătoriĭ colegiuluĭ IV din Romanŭ. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

Iohn (*Dr. Gustav*), Hypsometrische Tafeln oder Hülfstafeln für die Berechnung barometrischer Höhenmessungen nebst Reductionstabellen für Barometerbeobachtungen. Leipzig 1832. 1 vol. 12°.

Jahresbericht über das k. k. akademische Gymnasium in Wien für das Schuljahr 1873—1874. Wien 1874. 1 vol. 8°.

Jay (*J. L.*), Guide des huissiers en matière civile, commerciale et criminelle. Paris 1849. 1 vol. 8°.

Jireček (*Jos. K.*), Bibliographie de la littérature bulgare moderne 1806—1870. Viena 1872. 1 vol. 8°.

Journal d'agriculture pratique. 1860—1863. Paris. 7 vol. 8°.

Journal des économistes. 1859—1865. necompletŭ. 31 vol. 8°.

Journal de agricultură, fóie periodică pe 1857. Iașĭ. 1 vol. 4°.

Jus civile, L Russardo editore. Antverpiae 1567. 1 vol. 8°.

Katalog für die schweizerische Abtheilungen der wiener Welt-Ausstellung 1873. Winterthur 1873. 1 vol. 8°.

Kerndörffer (*Dr.*), Rechnungsfortheile bei Waaren etc. Quedlinburg und Leipzig. 1 vol 8°.

Koch, Historie abrégée des traités de paix entre les puissances de l'Europe, depuis la paix de Westphalie. Ouvrage entièrement refondu...par F. Schoell. Paris 1817. 15 vol. 8°.

Колуко нас кошта бог и господар? Viena 1884. 1 vol. 8°.

Komers (*A. G.*), Jahrbuch für œsterreichische Landiwirte 1863—1873 Prag 1863. 4 vol. 8°.

Lahovari (*G. E.*) et *Drumen* (*J. van*), Projet d'un canal Danubien. Ixelles-Bruxelles 1883. 1 vol. 8°.

Lahovari (*Gr. I.*), De usufructu bonorum. Berlin. 1 vol 8°.

Lammasch (*Dr. H.*), Das Recht der Auslieferung. Viena 1884. 1 vol. 8°.

Länger (*C.*), Gymnastiche Spiele in Freien. Leipzig 1843. 1 vol. 8°.

Langsdorff (*Dr. G. W. v.*), Lehrbuch der Planimetrie für Schulen. Mannheim 1843. 1 vol. 8°.

— Grundriss der Geodäsie für den Unterricht und Selbsbelehrung. Mannheim 1843. 1 vol. 8°.

Lanzi (Luigi), Saggio di lingua etrusca e di altre antiche d'Italia. Roma 1789. 3 vol. 8°.

Lascaris (*An. I.*), Aveurysmatis aortae descendentis historia cum epichrisi. Lipsca 1832 1 vol. 8°.

Lassalle (*Ferdinand*), Offenes Antwortschreiben an das Central-Comité. Zürich 1863. 1 vol. 8°.

La vérité sur le projet Paterson. Paris 1871. 1 vol. 8°.

La vérité sur les faillites en Roumanie. Iașĭ 1882. 1 vol. 8°.

Legea complabilităţii generale a statuluĭ. Legea inalteĭ curţĭ de de copturĭ

Legea inspectorilor financiarĭ. Bucurescĭ 1875. 1 vol. 8°.

Lege pentru greutăţĭ și mĕsurĭ. Bucurescĭ 1864. 1 vol. 8°.

Lege pentru urmărirĭ în materiĭ de contribuţiunĭ directe și alte veniturĭ ale statuluĭ. Bucurescĭ 1862. 1 vol. 12°.

Lege pentru organisarea putereĭ armate în România. 30 Ian. 1870. (din Monitorulŭ oficial nr. 23.)

Legile pentru așeḑarea contribuţiunilorŭ directe. Bucurescĭ 1871. 1 vol. 8°.

Legĭ române din aniĭ 1862—1867. 1 vol 8°.

Lehman (Christof), Chronica der freyen Reichsstatt Speyr. Francfurt 1612. 1 vol. fol.

Le Journal de Bucarest, politique, scientifiques, littéraire et commercial. Années 1870—72. 2 vol. fol.

Lelewel (Joachim), Numismatique du moyenage. Paris 1885. 1 vol. 8°.

Liebig (I. de), Sur un nouvel aliment pour nourisson. Paris 1837. 1 vol 8°.

Liéutaud (V.), Marius. Pouémo prouvenceau assumant qu'a gagna la cigalo d'or i festo latino de Mount-Pelié 23 de Mai 1878. Marsiho 1882. 1 vol. 8°.

— Carlobéu de santo Estello. Marsiho 1877—1882. 1 vol. 8°.

Llorente (Jean Ant.), Histoire critique de l'inquisition d' Espagne. Paris 1817, 1818. 4 vol. 8°.

Loi sur les faillites, banqueroutes et sursis du 18 Avril 1851. Bruxelles 1851. 1 vol. 8°.

Loi sur l'instruction publique. Genève 1872. 1 vol. 8°,

Lochmann (Dr Joh.), De typo abdominali. München 1859. 1 vol. 8°.

Lochmann (P.), Endo- et pericarditis. München 1852. 1 vol. 8°.

Luczenbacher (János), A' szerb zsupánok, királyok, és czárok pénzei. Buda 1843. 1 vol. 8°.

Lucian, Toxar. Traducere din elenă de D· Matheescu. Bărladŭ 1883. 1 vol. 8°.

Lucrările adunăreĭ deputaţilorŭ, începĕndŭ cu anulŭ 1859—1879. 27. vol. 4°.

Lübsen (H. B.), Ausführliches Lehrbuch der ebenen und sphärischen Trigonometrie. Hamburg 1852. 1 vol. 8°.

Maasse, Gewichte und Münze. 1 vol. 8°.

Mayer (Dr. Fr. Ant.), Einleitug in die alten römischen Numismatik. Zürich 1842. 1 vol. 12°.

Maiorescu (T.), Contra scólei Barnuț. Iașĭ 1863. 1 vol. 8°.

Maiorescu (T. L.) Thèse pour la licence. Paris 1861. 1 vol. 8°.

Mândrénu (V.), Gramatica română. Part. I. Caransebeșŭ 1882. 1 vol. 8°.

Mannkopff (A. I.), Ergänzungen und Abänderungen der Preussischen Gesetzbücher. Berlin 1835—1840. 8 vol. 8°.

Manu (G. I.), Aritmetica și algebra. Paris 1865. 1 vol. 8°.

Marcu (Ioan), Biserica română. Satu-Mare 1883. 1 vol. 8°.

Marquardsen (Dr. Heinrich), Handbuch des œffentlichen Rechts der Gegenwart in Monographien. I Band II Abth. II Band, 2 Halbband. III Band 1 Halbband 1 Lifer. III Band 1 Halbbd. 2 Abthl. III Band 1 Halbbd. III Abthl. III Band 2 Halbband 1 Abth. III Band 2 Halbbd 2 Abth. III Bd. 2 Halb. 3 Abth. IV Band I Theil. Freiburg, Tübingen 1884. 7 vol. 8°.

Martens et Cussy, Receuil manuel et pratique des traités, conventions et autres actes diplomatiques. Leipzig 1857.. Vol. VI și VII. 2 vol. 8°.

— Le guide diplomatique Paris 1851. 2 vol. 8°.

Martens (G. F. de), Precis du droit des gens moderne de l'Europe. Paris 1858. 2 vol. 8°.

Maurocordatos (Al.), De impensis necesariis in res dotales factis. Berlin. 1867. 1 vol. 8°.

Mechel (Chr. de), Oeuvre du chevalier Hedlinger ou recueil des medailles de ce celebre artiste. Basle 1776. 1 vol. 4°.

Meibauer (Dr. R. O.), Der Novemberschwarm der Sternschnuppen. Berlin 1868. 1 vol. 8°.

Melik (I. M.), Anuariulŭ pe 1880—1881 a institutelorŭ unite. Iași 1881. 1 vol. 8°.

Memoriŭ asupra fabricilor de spirt și de bere in Romania. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 8°.

Memoriul unuĭ conflictŭ de atribuțiunĭ. Iași 1869. 1 vol. 8°.

Mémoires et notes au sujet de l'utilisation des cours d'eau du royaume de Hongrie. Roma 1881. 1 vol. 8°.

Mentzel (O), Ludersdorff (Dr.), Verbesserter Landwirthschaftlischer Hülfs- und Schreib-Kalender auf das Jahr : 1863—1866, 1869—1872, 1876—1878, 1880—1881. Berlin. 14 vol. 8°.

Mertens (J.), L'aide du compteur ou le calcul simplifié. Paris 1858. 1 vol. 8°

Meșota (Dr. I. G.), Geografia și istoria evuluĭ vechiŭ, mediŭ și noŭ. Vol. I. Evulŭ vechiŭ. Iași 1867. 1 vol. 8°.

Metz (M. de) et Blouet (M. G. Abel), Raports à M. le comte de Montalivet sur les pénitenciers des Etats—Unis. Paris 1837. 1 vol. 4⁰.

Mezger (M.), Die römischen Steindenkmähler, Inschriften und Gefässstempel. Augsburg 1862. 1 vol. 8⁰.

Miclescu (C. M. D.), Noţiunĭ de economie politică. Iaşi 1883. 1 vol. 8⁰.

Milo (Matei), Apele de la Văcărescĭ. Comedie vodevilă in 3 acte. Bucurescĭ 1872. 1 vol. 8⁰.

Millotianu (Dr. M.), Cuvîntare rostită la adunarea medicilor din ţéră la 27 Octombre 1883. T. Severinŭ 1883. 1 vol. 8⁰.

Militär-Sanität und freiwillige Hilfe im Kriege. Viena 1873. 1 vol. 8⁰.

Ministerul lucrărilor publice. Colecţiune de diferite legĭ, regulamente, instrucţiunĭ, acte şi situaţia cheltuelelorŭ pe anul 1876. 1 vol. fol.

Mionnet (T. E.), De la rareté et du prix des medailles romaines. Paris 1847. 2 vol. 8⁰.

Moch (Achile), Gândaciĭ de mătasă in România. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8⁰.

Mognier (Gustav), Das erste Decennium des rothen Kreuzes. Bern 1873. 1 vol. 8⁰.

Molitevnic bogatŭ. Bucuresci 1819. 1 vol. 4⁰.

Mongredien (Augustus), Liberulŭ schimbŭ şi comerciulŭ engles. Tradusŭ de I. Cetăţianu. Galaţi 1880. 1 vol. 8⁰.

Monitorulŭ Romanŭ, pe 1848. 1 vol. fol.

Monnaies en argent et en or, qui composent une des différentes parties du cabinet de S. M. l'Empereur. Vienne 1856—9. 2 vol. fol.

Montesquieu, Mărimea Romanilor saŭ băgare de sémă asupra pricinilor înălţăriĭ şi căderiĭ lorŭ, tradusă din franţuzesce de S. Căpăţineanulŭ. 1830. 1 vol. 8⁰.

Moreau-Christophe (L.), Rapport à M. le comte de Montalivet sur les prisons de l'Angleterre. Paris 1829. 1 vol. 4⁰.

Müller (L.), Liste des Alexandres de ma collection qui ne se trouvent pas dans le catalogue. 1 vol. 8⁰.

Müller (Wilh.), Politische Geschichte der Gegenwart. Bd. XVI. XVII. Berlin 1883—1884. 2 vol. 8⁰.

Naville (Ernest), La question électorale en Europe et en Amérique. Geneva. 1 vol. 8⁰.

Navy estimales for the Jear 1860—1861. 1 vol. 8⁰.

Neueste Telegraphen-Karte Deutschlands und der angrenzenden Länder. Halle 1852. 1 vol. 8⁰.

Niţulescu (*N.*), Elemente de gramatica limbeĭ ebraice. Bucurescĭ 1877. 1 vol. 8°.

Oeconomu (*D. Ciru*), Discursŭ d'naintea curţiĭ de apelŭ şi respunsŭ de A. Cantacuzino. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 4°.

Ohnet (*Georges*), Bătăile vieţiĭ. Trad. din francesă de V. C. Radovitz. Tom. I şi II. Bucuresci 1883. 2 vol. 8°.

Ohm (*Dr. Martin*), Die Arithmetik bis zu die hohern Gleischungen. Berlin 1844. 3 vol. 8°.

Opran (*Petru*), Cestia proprietăţiĭ de moşiĭ în România. Paris 1858. 1 vol. 8°.

— Viitorul Romanieĭ. Craiova 1881. 1 vol. 8°.

— Violarea constituţiuneĭ. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

Ottmayer (*Anton*), Wechsel-Gesetz-Buch für das Königreich Ungarn und Nebenländer. Ofen 1840. 1 vol 8°.

Pacatianu (*T. V.*), Florĭ de tómnă. Timişóra 1882. 1 vol 8°.

P. A. M., Encore quelques mots sur la question rurale dans les Principautés-unies roumaines. Galatz 1864. 1 vol. 8°.

Pann (*Anton*), Noulŭ Erotocrit. Sibiu 1837. 5 vol. 8°.

Parbs (*Wilhelm*), Berichtigungen und Ergänzungen zu G. F. Puchta's Pandecten Vorlesungen. Schwerin und Rostock 1852. 1 vol. 8°.

Paringault (*Eug.*), De l'administration de la justice criminelle en France. Paris 1860. 1 vol. 8°.

Partsch (*C.*), Kurze Uebersicht der im k. k. Hof-Mineralien-Kabinette zu Wien zur Schau gestellten Acht Sammlungen. Wien 1843. 1 vol. 8°.

Partsch (*Paul*), Die Meteoriten oder vom Himmel gefallen Steine und Eisenmassen. Wien 1843. 1 vol. 8°.

— Die Minaralien-Sammlung. Wien 1884. 1 vol. 8°.

— Die terminologische oder Kenzeichen Sammlung. Wien 1844. 1 vol. 8°.

Patima şi mórtea Domnuluĭ şi Mântuitoriuluĭ nostru Iususŭ Hristosŭ. Sibiŭ 1829. 1 vol. 8°.

Pelagić (*V.*), Стварни домаћи учитељ. Цепна књига за здраве и болесне, за старе и младе, за сељаке и барошане. Нови Сад 1879. 1 vol. 8°.

— Како треба да се школујемо па да дођемо до опште среће и братске солидарности. Belgrad 1881. 1 vol. 8°.

— Узорите беседе и пјесме. Budapesta 1879. 1 vol. 8°.

— Шта прича руска Сибирија. Budapesta 1880. 1 vol. 8°.

Perrol (*L.*), Statistique des prisons et établissements pénitenciaires pour l'année 1857. Paris 1859. 1 vol. 8°.

Personnel et organisation des bureaux du ministère de l'intérieur. 1855. Paris. 1 vol. 8°.

Petrini (G. S.), Manualuiŭ juraţilorŭ. Iaşi 1867. 1 vol. 8°.

Pfeufer (Dr. R.), Zum Schutze wider die Cholera. Heidelberg 1854. 1 vol. 8°.

Plattner (C. Fr.), Die Probirkunst mit dem Löthrohre. Leipzig 1847. 1 vol. 8°.

Plocque et Mirès, La caisse générale des chemins de fer. Affaire Mirès et Solar. Plaidoirie. Paris 1861. 1 vol. 8°.

Poschinger (Dr. H. Ritter von), Preussen im Bundestag 1851—1859. Documente der k. Preuss. Bundestags-Gesandschaft. Vierter Theil. Lipsca 1885. 1 vol. 8°.

Poni (Petru), Analisa apelorŭ minerale de la Peatra. Iaşĭ 1883. 1 vol. 8°.

Popescu Zorileanu (N.), Apele minerale de la Olănescĭ. Bucurescĭ 1882.

Post-porto Tarif. Berlin 1862. 1 vol. 8°.

Première Sociéte du credit foncier roumain de Bucarest. Loi et statuts Bucurescĭ 1873. 1 vol. 8°.

Prevost (l' Abbé), Histoire de Manon Lescaud et du chevalier des Grieux. Paris. 1 vol. 8°.

Prima fabrică din comuna Mălăescĭ pentru estragerea zaharuluĭ din sfecle şi napĭ. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

Primăria urbeĭ Turnu Severin. Actele relative la strămutarea oraşuluĭ Cerneţ. la noulŭ oraşŭ Turnu-Severinŭ. Turnu Severinŭ 1885. 1 vol. 8°.

Procesulŭ D-lorŭ Caton G. Leca, Ioan G. Leca. Victor G. Leca şi Dimitrie I. Leca pentru maltratarea D-luĭ C. Radu. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

Procesulŭ de la Nomolósa. Bucurescĭ. 1881. 1 vol. 8°.

Prodănescu (State), Progresele ţĕriĭ românescĭ de la 1866 până în ḑiua de aḑĭ. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Programm der Grossherzöglichen höheren Bürgerschule zu Müllheim vom Schuljahr 1861—1862. Freiburg 1864. 1 vol. 8°.

Programm der grossh. höheren Bürgerschule zu Müllheim vom Schuljahr 1863—1864. Müllheim 1864. 1 vol. 8°.

Programme des cours de l'Université de Genève pendant des deux semestres de l' année 1875—1876. Genéve 1875. 1 vol. 8°.

Programme des cours du gymnase, (Canton de Genève) l'année scolaire 1875—76. Genève 1875. 1 vol. 8°.

Proiectŭ de lege privitorŭ la regularea proprietăţiĭ în Dobrogea. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

Proiectŭ de budgetŭ generalŭ alŭ Statuluĭ, veniturĭ şi cheltuelĭ: Exerciţiul anuluĭ 1864. 1 vol. 4°.

Projet de loi pour la fixation des recettes et des dépenses de l' exercice 1861. Paris 1860. 1 vol. 4°.

Projet de loi sur les crédits supplémentaires et extraordinaires de la session de 1858. Paris 1858. 1 vol 4°.

Protestation des habitans de la Moldavie contre le mode d'application du Firman pour la convocation des divans ad-hoc. 1 vol. 4°.

Pruncu (*N. I.*), Consiliŭ comunalu alŭ urbeĭ Focşanĭ. Focşanĭ 1882. 1 vol. 4°.

Psaltirea fericituluĭ prooroculuĭ şi impěratuluĭ David. Bucurescĭ 1855. 1 vol. 8°.

Psaltirea prooroculuĭ şi împăratŭ David. Iaşĭ 1803. 1 vol. 4°.

Ψαλτίριον τοῦ προφυτοῦ καὶ Βασιλέω Δαβίδ. Snagovŭ 1700. 1 vol. 4°

Puşcariu (*I. Cav. de*), Mèrulu. Buda-pesta 1883. 1 vol. 16°.

Puchta (G. F.), Pandekten. Achte verm. Auflage. Leipzig 1856. 1 vol. 8°.

Quinet (*Edgar*), Merlin l'enchanteur. Paris 1860. 2 vol. 8°.

Rabe (*Karl L. H.*), Sammlung preussischer Gesetze und Verordnungen. Halle und Berlin 1820. 19.vol. 8°.

Radu (*Alexandru*), Predice. Galaţĭ 1885. 1 vol. 8°.

Rănişténu (*H.*), Sistemulŭ electoralŭ cu scrutinu de listă. Constanţa 1883. 1 vol. 8°.

Ranke (*Leopold v.*), Weltgeschichte. 5 Theil. Lipsca 1884. 1 vol. 8°.

Răpirea Bucovineĭ 1775. Bucurescĭ 1875. 1 vol. 8°.

Raportulŭ anualŭ alŭ Societăţiĭ academice române «*Junimea*» în Cernăuţĭ. Cernăuţĭ 1884. 1 vol. 8°.

Raportulŭ anualŭ alŭ societăţiĭ academice social-literare «România Jună» din Viena. Anulŭ VII. Viena 1877. 1 vol. 8°.

Rapport adressé au congrès de Paris par la Commision européenne siégeant à Bucarest en 1857. Bucarest 1869. 1 vol. 8°.

Rapport du département de l'instruction publique pour l'année scolaire 1873—1874. Genève 1875. 1 vol 8°.

Rapport de la banque de Moldavie soumis à la quatrième assemblée générale régulière à Iassy 18 Mai 1865. Iaşĭ 1865. 1 vol. 8°.

Rasp (*Carl*), Die Ergebnisse der Viehzählung im Königreiche Bayern vom 10 Ianuar 1883. München 1884. 1 vol 8°.

Rau (*K. H.*), Grundsätze der Finanzwissenschaft. Leipzig und Heidelberg 1855. 2 vol. 8°.

Rau (Dr. Karl H.) Haussen (Dr. Georg), Archiv der politischen Oeconomie und Polizeiwissenschaft. Vol. 1. 2. 8 și 9. Heidelberg 1844. 4 vol. 8°.

Récensement général de l'Égypte. Tom. 1. Cairo 1884. 1 vol. 4°.

Recursulŭ P. S. S. Archiereuluĭ Calistratŭ Orlénu Bărlădénu. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Reforma universuluĭ. Cartea verde. Brăila 1881. 1 vol. 8°.

Réglement de l' Université de Genève adopté par le Conseil d'état. Genève 1874. 1 vol. 8°.

Regnauld, Cours élémentaire de chimie. Paris 1851. 4 vol. 8°.

Regulile saŭ gramatica poesieĭ, traduse in românesce de I. Eliad. Bucurescĭ 1831 1 vol. 8°.

Regulamentul scóleĭ de medicină și farmacie. Bucurescĭ. 1 vol. 4°.

Reiffeisen (I. W.), Die Darlehnskassen Vereine. Neuwied et Leipzig. 1 vol. 8°.

Revue britannique. Nr. 12 Décembre 1863. Nr 1 10 Ian. Oct. 1864.

Revue de deux mondes. 15 Iulie 1875, 15 Iunie 1876, 15 febr. 1877.

Revue de droit international et de législation comparée. I année 1869. Nr. 2 3, 4. II Année Nr. 1, 2, 4. Paris.

Revue numismatique publiée par I. de Vitte et A. de Longpérier. Année 1867, Javier—Août. Paris—Londres. 1 vol. 8°.

Reudand (F. S.), Edvardi (M.), Jussien (A. v.), Populäre Naturgeschichte der drei Reiche. Botanik 6. Theile, Zoologie 4 Theile, Geologie 2 Theile und Minerologie 2 Theile. Stuttgart 1844. 14 vol. 8°.

Românulŭ, ḑiarŭ politicŭ, comercialŭ, literarŭ pe 1857. Bucurescĭ 1 vol. fol.

Rouquayrol et Denayrouze, L'art de plonger et de travailler sous l' eau. Paris. 1 vol. 8°.

Roscher (Wilh), Nationalökonomik des Handels und Gewerbfleisses. Stuttgart 1881. 1 vol. 8°.

Rüst (Dr. W. A.), Grudriss der Technologie. Berlin 1844. 1 vol. 8°.

Sacchetti (I.), Considérations sur les machines à battre les blés. Iașĭ 1842. 1 vol. 8°.

Sacken (Dr. Ed. Fr. von) und Keuner (Dr Fr.), Die Sammlungen des k. k. Münz- und Antiken Cabinetes. Viena 1866. 1 vol. 8°.

Saintoin Lerey, Comptabilité de la petite culture. Orléans 1863. 1 vol. 4°.

Sandulescu-Nănovénu (I. G.), Esplicarea teoretică și practică a codiceluĭ de procedură civilă. Bucurescĭ 1879. 1 vol. 8°.

Schick (Ernst), Rechenbuch für das Geschäftsleben. Leipzig 1843. 1 vol. 8°.

Schlickeisen (F. W. A.), Erklärung der Abkürzungen auf Münzen des Alterthums. Berlin 1855. 1 vol. 8°.

Schmidt (Karl), Schulnachrichten 1875. 1 vol. 8°.

Schnuse (Dr. E. H.), Sammlung ausgewählter allgemeiner Formeln, Beispiele und Aufgaben. Braunschweig 1844. 1 vol. 8°.

Schönemann (Karl Tr. Gotlob), Versuch eines vollständigen System's der.... Diplomatik. Vol. I. Hamburg 1801. 1 vol. 8°.

Schulz (Karl), Sammlung von ein hundert und zwanzig Aufgaben. Leipzig 1844. 1 vol. 8°.

Seulescu (Gr.), Hronologia şi Istoria universală. Iaşĭ 1837. 2 vol. 4°.

Siber (Thadda), Anfangsgründe der Physik und angewandten Mathematik. Landshut 1828. 1 vol. 8°.

Sibineanu (Ioan), Despre vestita cometă a anuluĭ 1834 şi despre sistema sóreluĭ. Traducere. Buda 1833. 1 vol. 8°.

Sion (George), Notiţe despre Bucovina. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

Situaţiile judeţelor pe 1875—1876. 1 vol. 4°.

Situaţiunea caseĭ obligaţiunilor rurale şi domeniale pe anul 1879. 1 vol. 8°.

Situaţiunile casierieĭ centrale pe anul 1879. 1 vol. fol.

Societatea creditulŭ fonciarŭ urbanŭ din Bucurescĭ. Legea, statutele şi regulamentulŭ. Bucurescĭ 1875. 1 vol. 8°.

Şoimescu (Sava N.), Poesiĭ lirice. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

Sucevanu (Eugeniu), Stenografie română. Viena 1882. 1 vol. 8°.

Staatshaushalts-Etat für das Jahr, 1860, 1863. Berlin. 2 vol. 4°.

Staats-Voranschlag des österreichischen Kaiserstaates für das Verwaltungs-Jahr 1862. 1 vol. fol.

Stackelberg (Natalie Freiin von), Aus Carmen Sylva's Leben. Heidelberg 1885. 1 vol. 8°.

Statistiche Monatschrift. X. Jahrgang, Juli Heft. Viena 1884. 1 vol. 8°.

Statistische Nachrichten von den österreichisch-ungarischen Eisenbahnen. Band 1 Heft I. Viena 1873. 1 vol. 4°.

Statistik der Sweizerischen journal. — Wiener Weltausstellung. Basel 1873. 8 vol. 4°.

Statistique des prisons et établissements pénitenciaires pour l'année 1859. Paris 1861. 1 vol. 8°.

Statutele Societăţiĭ academice sociale literare «România Jună» in Viena. Viena 1876. 1 vol. 8°.

Statutele Societății economice și raportul comisiuneĭ verificatóre. Bucurescĭ 1879. 1 vol. 8°.

Statutele Societății de istorie și archeologie din județulŭ Mehedinți. T. Severin 1881. 1 vol. 8°.

Statutele Societății *«Lumina»* pentru cultura Românilorŭ din peninsula Balcanică. Bucurescĭ 1885. 1 vol. 8°.

Statutele societățeĭ pentru fundarea liceuluĭ St. Gheorghe. Bucurescĭ. 1 vol. 8°.

Statutele și regulamentulŭ societății Universitare *«Unirea»*. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8°.

Statuten der numismatischen Gesellschaft in Wien. Viena 1870. 1 vol. 8°.

Stefănescu (Theodor), Curs completŭ de comptabilitate în partidă dublă. Bucurescĭ 1874. 1 vol. 8°.

Steffenhagen (Emil), Beiträge zu v. Savigny's Geschichte des Römischen Rechts im Mittelalter. Königsberg 1861. 1 vol 8.

Stenographischer Bericht über die Verhandlungen der deutschen constituirenden Nationalversammlung zu Frankfurt am Main. Frankfurt am Main 1884. 9 vol. 4°.

Stereometrie. Fünftes Buch. 1 vol. 8°.

Stirbey (D.), De la remise de la dette en droit romain et en droit français. Paris 1868. 1 vol. 8°.

Stipulations concernant la navigation du Pruth. 1 vol. 4°.

Stock (M. le Baron), Les matinées espagnoles. 1 vol. 4°.

Stoica (Dimitrie), Gramatica latină pentru seminariile din Principatulŭ Moldoveĭ. Iașĭ 1859. 1 vol. 8°.

— Gramatica latină pentru clasele gimnasiale din Principatulŭ Moldoveĭ. așĭ 1852. 1 vol. 8°.

Stoicesco (G. I.), Du Frisson. Sa valeur séméiologique pendant l'état puerpéral Paris 1876. 1 vol. 8°.

Stolze (W.), Ausführlicher Lehrgang der deutschen Stenographie. Berlin 1852. 1 vol. 8°.

— Tafeln zu dem Lehrgang der deutschen Stenographie. 1 vol. 8°.

Strajan (M.), Manual de gramatica limbeĭ române. Fonetica și etimologia. Edit. II. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

-- Sintaxa. Bucurescĭ 1881. 1 vol. 8°.

— Stilistica. Edit. II. Bucurescĭ 1882. 1 vol. 8°.

Strat (I. D. A.), De Italiorum jure criminali. Berlin. 1 vol. 8°.

Sturdza (*D. A.*), Convenţiunea cu Rusia. Discurs rostit în senatŭ în 17 Aprilie 1877. Bucurescĭ 1877. 1 vol. 8°.

— Memoriŭ asupra numismaticeĭ române. Bucurescĭ 1878.

— Besarabia şi Dobrogea. Cuvîntŭ rostitŭ în senat în 28 Septembre 1878. Bucurescĭ 1878. 1 vol. 8°.

— Memoriŭ asupra portretelorŭ Domnilorŭ românĭ. Bucurescĭ 1875. 1 vol. 8°.

— Memoriŭ asupra portretelorŭ Domnilorŭ românĭ. Bucurescĭ 1874. 1 vol. 8°.

— Eudoxiŭ Hurmuzaki. Notiţe biografice. Bucurescĭ 1877. 1 vol. 8°.

Tăbăcăria română Galaţĭ 1883 1 vol. 4°.

Tablou de veniturile incasate pe séma statuluĭ şi comitetuluĭ domenialŭ de la 1 Ianuarie—15 Decembre 1879. 1 vol. 8°.

Tableau général du commerce de la France avec ses colonies et les puissances étrangères pendant l'année 1856. 1 vol. fol.

Tacu (*Demetrie*), Organisaţiunea magistraturiĭ în România. 1881. 1 vol. 8°.

Teodorescu (*G. Dem.*), Tractatŭ de versificaţiune latină. Bucurescĭ 1880. 1 vol. 8°.

Theodori (*Julius A.*), De pellagra. Berlin. 1 vol. 8°.

Theodori (*O. de*) Ad disputationem publicam sine praeside pro summis in utroque jure honoribus rite obtinendis. . . Monachii 1858. 1 vol. 4°.

Theodori (*Octav von*), Ueber das Interdict des römischen Rechts zur Erhaltung des Besitzes. München 1846. 1 vol. 8°.

— Ueber das Interdict des römischen Rechts zur Erhaltung des Besitzes. München 1858. 1 vol. 8°.

Tocilescu (*Dr. Gr. G.*), Inschriften aus der Dobrudscha. Viena 1882. 1 vol. 8°.

— Neue Inschriften aus der Dobrudscha. Wien 1884. 1 vol. 8°.

Trachsel (*C. F.*), Catalogue des monnaies et médailles polonaises. Berlin 1869. 1 vol. 8°.

Treitschke (*H. von*), *Delbrük* (*H.*), Preussische Jahrbücher. Berlin 1883. 1 vol. 8°.

Trendelemburg (*Adolf*), Zur Erinnerung an Ioh. Gott. Fichte. Berlin 1861. 1 vol. 8°.

Triandafil (*Alexandru*), Despre testamente în dreptulŭ romanŭ şi românŭ. Bucurescĭ 1884. 1 vol. 8°.

Ueber Mittel zur Vermeidung und Auffindung von Rechenfehlern. 1 vol. 8°.

Uhland (*Ludwig*), Alte hoch- und niederdeutsche Volkslieder. Erster Band. Stuttgart und Tübingen 1845. 2 vol. 8°.

Ulianițki (V. A.), Дарданеллы, Босфоръ и черное море въ XVIII вѣкѣ. Mosсva 1884. 1 vol. 8°.

Ulmeanu (N.), Lupta politică a unuĭ liberal cu conservatoriĭ, piesă originală petrecută în Bucurescĭ. Vodev. în 6 acte. 1 vol. 8°.

Université de Genève. Programmes détaillés des examens du baccalauréat ès sciences. Genéve 1875. 1 vol. 8°.

— Programmes détaillés des examens du baccalauréat ès lettres. Genève 1875. 1 vol. 8°.

Vapereau (G.), Dictionnaire universel des contemporains. Paris 1858. 1 vol. 8°.

Vergleichung der Budgets-Sätze für die Jahre 1864 und 1865. Karlsruhe. 1 vol. 4°.

Verhandlungen	des	ersten	deutschen	Juristentages.	Berlin 1860.	1 vol. 8°.
»	»	zweiten	»	»	» 1862.	4 fas. 1 vol 8°.
»	»	dritten	»	»	» 1862.	3 fas. 1 vol. 8°.
»	»	vierten	»	»	» 1863.	3 fas. 1 vol. 8°.
»	»	fünften	»	»	» 1864.	2 vol. 8°.
»	»	sechsten	»	»	» 1865.	4 vol. 8°.
»	»	siebenten	»	»	» 1868 și 69	2 vol. 8°.

Verlag der k. k. Hof- und Statsdruckerei in Wien. 1859. 1 vol. 8°.

Véron (Dr. L.), Mémoires d'un bourgeois de Paris. Paris 1853. 5 vol. 8°.

Verzeichniss der Bücher, Landkarten etc., welche vom Juli 1869 bis zum Juni 1874 neu erchienen oder neu aufgelegt worden sind. Lipsca 1869—1874. 8 vol. 8°.

Vestitorul românesc, Gazetă semi oficială, pe 1844. Bucurescĭ 1 vol. fol.

Villarques (Rol. de), Code du notariat. Bruxelles 1851. 1 vol. 8°.

Virgilii (P. Maronis.) Opera. Lipsca 1844. 1 vol. 4°.

Vlahuți (P.), O părera asupra legiĭ electorale. Bucurescĭ 1883. 1 vol. 8°.

Voltaire, Oeuvres complètes avec des remarques et des notes historiques scientifiques et littéraires. Paris 1826. Vol. II—LI, LIII—LXIX, LXXI—LXXV, LXXVII—XCV. 91 vol. 8°.

Weber (I. I.), Illustrirte Katechismen. Leipzig 1869. 1 vol. 4°.

Weidhas (*Ioh. Fr.*), Verzeichniss der Münz- und Medailen-Sammlung. Erste Abtheilung. Berlin 1856. 1 vol. 8°.

Welenheim (L. W. de), Catalogue de la grande collection de monnaies et médailles. Viena 1844. 3 vol. 8°.

Wertheimer (Ed.), Geschichte Oesterreichs un Ungarns. Leipzig 1884. 1 vol. 8°.

Weschs (M.), Allgemeiner volständiger und zuferlässiger Rathgeber und Schnellrechner. Wien. 1 vol. 8°.

Wesener (F. I.), Die Gotthard Minus'sche die Adolph Preis'sche Sammlung von Münze und Medaillen. Viena 1874. 1 vol. 8°.

Wieseler (Fr.), Theatergebäude und Denkmäler des Bühnenwesens. Göttigen 1851. 1 vol. 4°.

Will (Heinrich), Tafeln zur qualitativen chemischen Analyse. Heidelberg 1854. 1 vol. 8°.

Winkler (G.), Beschreibung eines verbesserten, bequemen und einfachen Reise-Barometers. Wien 1821. 1 vol. 8°.

Wirth (Max). Ungarn und seine Bodenschätze. Frankfurt am Main 1885. 1 vol. 8°.

Witte (Henning), Diarium biographicum. Gedani 1688. 1 vol. 4°.

Xenopol (A. D.), Resbóele dintre Ruşĭ şi Turcĭ şi inrîurirea lor asupra ţerilor române. Iaşi 1880. 2 vol. 8°.

— Studiĭ economice. Craiova 1882. 1 vol. 8°.

Zagórski (Ign.), Monety dawnej polski jakotez prowincyj i miast do niéj. niegdy nalezac cych. Varşovia 1845. 2 vol. 4°.

Zawitz (Henricus), Dissertatio de regula, secundum quam nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest. Gottingae 1837. 1 vol. 8°.

Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft. Jahrgang 1845, 1852, 1853. 1855, 1856, 1867, 1868, 1869, 1880. Tübingen. 29 vol. 8°.

Zeller (I.), Zur Erkenntniss unserer statswirtschaftlichen Zustände. Berlin 1885. 1 vol. 8°.

Ziemann, Zu der öffentlichen Prüfung welche mit den Zöglingen der höhern Realschule im Waisenhause zu Halle am 4 April 1838, veranstaltet werden soll... werden die geehrten Aeltern der Schüler... hiedurch ehrerbietigst eingeladen. Halle 1838. 1 vol. 4°.

De la D-lŭ G. Theodorescu.

Blanchard (Pierre), Beautés de l'histoire de France. Paris 1816. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ Gr. Tocilescu.

Revista pentru istoriă, archeologie şi filologie. Anul II, vol. 1 Bucurescĭ 1884, 1 vol. 8°.

De la D-lŭ F. C. Tomescu.

Arnds (Iohann), Sechs Bücher vom wahren Christenthum. Stutgart 1754 1 vol. 8°.

Καραϊωάννου (Κωνσταντίνου), Θησαυρος γραμματικης. Buda 1796. 2 vol. 8°.

Hufeland (Christ. Wilh.), Die Kunst das menschliche Leben zu verlängern. Jena 1798. 2 vol. 8°.

Morellii (Gulielmi), Amalthaeum graecae locutionis sive thesaurus linguae latinae, graecae et galicae. Lugduni 1611. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ V. A. Urechiă.

Vizanti (Andreiŭ), Importanţă şi utilitatea studiuluĭ limbeĭ române. Iaşĭ 1878. 1 vol. 8°.

De la D-lŭ I. Vulcanŭ.

Evangeliile la tóte duminecile şi rĕrbătorile preste tot anul. Buda 1799 1 vol. 8°.

De la D-lŭ A. D. Xenopol.

Revue historique. Neuvième année. Paris 1884. 1 vol. 8°.

LISTA CĂRŢILORŬ CUMPĂRATE IN ANULŬ 1884–1885.

Adam (L.), Les patois lorrains. Nancy-Paris 1884. 1 vol 8°.

Agassiz (L.), Monographies d'échinodermes vivans et fossiles. Neuchatel 1838—1842. 1 vol. 4°.

Annales de chimie et de physique. Paris 1790—1815. 96 vol. 8°.

— Tables 1—30, 31—60, 61—96. 3 vol. 8°.

— par M M. Gay-Lussac et Arago. Paris 1816—1840. 75 vol. 8°.

— Troisième série I—LXIX. Paris 1841—1863. 69 vol. 8°.

— Tables 1—30, 31—69. 2 vol. 8.°

— Quatrième série. I—XXX. Paris 1864—1873. 30 vol. 8°.

— Table. Paris 1874. 1 vol. 8°.

— Cinquième série. I—XXX. Paris 1874—1883. 30 vol. 8°.

Archivio glottologico italiano diretto da G. I. Ascoli. Vol. V 3, VII 3, VIII 2. 3 vol. 8°.

Arneth (A. R. von), Ioseph II und Leopold von Toscana. Ihr Briefwechsel von 1781 bis 1790. Viena 1872. 2 vol. 8⁰.

Azaïs (G.), Dictionnaire des idiomes romans du midi de la France. Montpellier 1877. 3 vol. 8⁰.

Berger (S.), La Bible française au moyen âge. Paris 1884. 1 vol. 8⁰.

Boehmer, Romanische Studien, fasc. 1—20. Halle Bonn 1871—1883. 6 vol. 8⁰.

Calendar pentru Bucovina pe anulŭ 1850. 1 vol. 4⁰.

Calendarŭ pe anul 1815. Buda. 1 vol. 8⁰.

Carigiet (P. B.), Raetoromanisches Wörterbuch. Bonn 1882. 1 vol. 12⁰.

Carte ghicitoare a împĕratuluĭ Solomon. Bucurescĭ 1839. 1 vol. 8⁰.

Comparetti (D.), Virgilio nel medio evo. Livorno 1872. 2 vol. 8⁰.

Dictionnaire encylopédique des sciences médicales:

I Série 26—30, II Série 16—20, III Série 1—14, IV Série 1—9, 10 fasc. 1. 32 vol. 8⁰.

Diez (Fr.), Leben und Werke der Troubadours. Zweite vermehrte Auflage von Karl Bartsch. Leipzig 1882. 1 vol. 8⁰.

Douen (O.), Clément Marot et le Psautier huguenot. Paris 1878—1879. 2 vol. 8⁰.

Düringsfeld, Sprichwörter der germanischen und romanischen Sprachen. Leipzig 1872, 1875. 2 vol 8⁰.

Encyclopaedia metropolitana. London 1845. 29 vol 4⁰.

Finamora (G.), Vocabulario dell'uso abruzzese. Lanciano 1880. 1 vol. 8⁰.

Florian, Eliezer şi Naftali. poemă tradusă de Gr. Alexandrescu. Bucurescĭ 1832. 1 vol. 8⁰.

Friedenfels (E. von), Ioseph Bedeus von Scharberg. Viena 1876. 2 vol. 8⁰.

Graf (A.), Roma nella memoria e nelle immaginazioni del medio evo. Torino 1882. 2 vol. 8⁰.

Haltrich (I.), Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Viena 1882. 1 vol. 8⁰.

Herbert (H.), Repertorium über einen Theil der Siebenbürgen betreffenden Literatur. Sibiŭ 1878. 1 vol. 8⁰.

Hochmeister (A. v.), Leben und Wirken des Martin Edlen von Hochmeister. 1767—1837. Sibiŭ 1873. 1 vol. 8⁰.

Literaturblatt für germanische und romanische Philologie. 1884. Heilbronn. 1 vol. 4⁰.

Miklosich (Dr. Fr.), Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen. I, II. Viena 1884. 1 vol. 4°.

— Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen. 2te Ausgabe. Viena 1875-1883. 4 vol. 8°.

— Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte. Viena 1881—1883. 5 vol. 8°.

. Monumenta Germaniae historica. Scriptores rerum Merovingicarum. Tom. I Part. 1. 1 vol. 4°.

— Diplomata Regum et Imperatorum Germaniae. Tomi I, Pars III. Hannoverae 1884. 1 vol. 8°.

Rivista di filologia e d'istruzione classica, XI, XII. 2 vol, 8°.

Rivista di filologia romanza. I, II. 2 vol. 8°.

Romania 1884. 1 vol. 8°.

Savini (G.). La grammatica ed il lessico del dialetto teramano. Torino 1881. 1 vol. 8°.

Scheler (A.), Anhang zu Diez' etymologischen Wörterbuch der rom. Sprachen. Bonn 1878. 1 vol. 8°.

Ştirbeiŭ (Barbu), Relaţie de lucrările departamentuluĭ logofeţieĭ trebilorŭ bisericeştĭ. Bucurescĭ 1834. 1 vol. 8°.

Studj di filologia romanza publicati de Ernesto Monaci. Fasc. 1, 2. 1 vol. 8°.

Szádeczky (Dr. Lajos), Mihály Vajda okmánytár 1599—1601. 1 vol. 8°.

Teutsch (G. D.), Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk. Leipzig 1874. 2 vol. 8°.

Tiktin (H.), Studien zur rumänischen Philologie. 1ter Theil. Leipzig 1884. 1 vol. 8°.

Weisbach (Dr. A.), Die Schädelform der Rumänen. Viena 1869. 1 vol. 4°.

Zeitschrift für romanische Philologie herausgegeben von Dr. G. Gröber. I—VII. 7 vol. 8°.

— Bibliographie. 1875—1880. I—V. 5 vol. 8°.

Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, herausgegeben von Dr. A. Kuhn. XXII, 3. XXV—XXVII. 3 vol. 8°.

Zieglauer (Dr. Fr. von), Die politische Reformbewegung in Siebenbürgen zur Zeit Iosephs II und Leopolds II. Viena 1882. 1 vol. 8°.

PREMIILE ACADEMIEĬ ROMÂNE.

ÎNSCIINȚARE.

După decisiunile luate de Academia Română în sesiunile de până la anulŭ 1885, concursurile propuse de Academiă sunt cele următóre:

I. *Premiulŭ Năsturelŭ-Herescu* din Seria B, de 4000 leĭ, se va decerne, în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martie-Aprilie 1886, uneĭ cărțĭ scrise în limba română cu conținutŭ de orĭ ce natură, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie până la 31 Decembre 1885.

II. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ*, de 5000 leĭ, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martie-Aprilie 1886 uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținutŭ sciințificŭ, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1884 până la 31 Decembre 1885, saŭ celeĭ maĭ importante invențiunĭ sciințifice făcute de la 1 Ianuarie 1884 până la 31 Decembre 1885.

NB. Concurențiĭ la aceste premiĭ vorŭ bine-voi a trimite la cancelaria Academieĭ Române în Bucurescĭ — Palatulŭ Universitățiĭ — operele lorŭ, carĭ vorŭ fi în condițiunile de timpŭ aci însemnate, în câte 12 exemplare, până la 31 Decembre 1885.

III. *Marele Premiŭ Năsturelŭ-Herescu* din Seria B, în sumă 12,000 leĭ, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martie-Aprilie 1889, uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținutŭ de orĭ-ce natură, care se va judeca maĭ meritoriă printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1885 până la 31 Decembre 1888.

NB. In privința premiilorŭ «*Năsturelŭ-Herescu*» se punŭ în cunoscința publi-

culuĭ următórele disposițiunĭ din codicilulŭ reposatuluĭ întru fericire C. Năsturelŭ-Herescu :

«*B. Premiĭ pentru opere publicate.*

«In totŭ anulŭ Societatea Academică Română va avé a premia, din veniturile fondului *Năsturelŭ*, o carte tipărită originală, în limba română, care se va «socoti de către Societate ca cea maĭ bună publicațiune apărută în cursulŭ anuluĭ.

«Însă aceste premie vorŭ fi de două specie :

«1. In treĭ anĭ consecutivĭ, d'a rândulŭ, se va decerne câte unŭ premiŭ de «patru miĭ leĭ, No. 4000 L. n. *minimum*, la cea maĭ bună carte apărută în «cursulŭ anuluĭ espiratŭ ;

«2. Iară în alŭ patrulea anŭ se va decerne unŭ premiŭ fixŭ de leĭ 12,000 «carele se va numì «*Marele premiŭ Năsturelŭ*», opereĭ care va fi judecată ca «publicațiunea de căpetenie ce va fi apărutŭ în cursulŭ celorŭ patru anĭ precedențĭ. Acestŭ premiŭ nu se va puté decerne uneĭ lucrărĭ, care va fi obținutŭ «deja unulŭ dintre premiile anuale, de câtŭ defalcândŭ dintr'însulŭ valórea pre-«miuluĭ precedinte.

«Operele ce se vorŭ recompensa cu acéstă a dóua serie de premie vorŭ «tracta cu preferință despre materiile următóre :

«*a)* Scrierĭ seriόse de Istorie și sciințele accesoriĭ ale istorieĭ, preferindu-se «cele atingĕtóre de istoria țĕrilorŭ române ;

«*b)* Scrierĭ de Religiunea ortodoxă, de morală practică și de Filosofiă ;

«*c)* Scrierĭ de Sciințe politice și de Economia socială ;

«*d)* Tractate originalĭ despre Sciințele esacte ;

«*e)* Scrierĭ enciclopedice, precum Dicționare de istorie și geografie, în carĭ să «intre și istoria și geografia Românieĭ ; Dicționare generale saŭ parțiale de sciințe «esacte, de arțĭ și meseriĭ, de administrațiune și jurisprudență, și alte asemenĭ «lucrărĭ utile și bine întocmite ;

«*f)* Cărțĭ didactice de o valóre însemnată ca metodŭ și ca cuprinsŭ ;

«*g)* Dicționare limbistice în limba românéscă maĭ alesŭ pentru limbile antice «și orientale, adică limba latină, elenă, sanscrită, ebraică, arabă, turcă, slavonă «vechiă și altele ;

h) Publicațiunĭ și lucrărĭ artistice de o valóre seriósă, adecă relative la arțile «plastice, architectură, sculptură, pictură, gravură și chiar opere musicale seriόse, «pe carĭ aceste tóte Societatea Academică Română le va puté apreția atuncĭ «când îșĭ va întinde activitatea eĭ și asupra tuturorŭ materiilorŭ de bele-arțĭ ;

«*i)* Scrierĭ de pură literatură română, în prosă și în versurĭ, precum poeme, «drame și comediĭ seriόse, — maĭ alesŭ subiecte naționale, — și orĭ ce alte opere «de înaltă literatură. Acestora maĭ cu sémă așŭ dorì să se acorde *Marele-Pre-*

«*miŭ Năsturelŭ*, când vorŭ fi judecate ca avêndŭ unŭ meritŭ cu totulŭ superiorŭ, «spre a se da astŭ-felŭ o încurajare maĭ puternică desvoltăriĭ literatureĭ naţionale».

La acestea se maĭ adaugă următórele disposiţiunĭ luate de Societatea Academică.

1. La concursurile acestorŭ premiĭ se potŭ presenta şi opurĭ preînnoite în nóue ediţiunĭ, carĭ se vorŭ fi retipăritŭ în cursulŭ anuluĭ de autorĭ în viéţă.

2. După cuprinderea chiar a testamentuluĭ, traducţiunile din limbĭ străine sunt escluse de la concursŭ; se va face însă escepţiune pentru acele traducţiunĭ de pe opurĭ străine clasice, carĭ:

a) saŭ prin dificultăţile învinse ale uneĭ perfecte reproducerĭ în versurĭ românescĭ, vorŭ constituì adevĕrate opurĭ literare ale limbeĭ române;

b) saŭ prin anexarea de elucidărĭ şi de note sciinţifice, cu totulŭ proprie traducĕtoruluĭ, îşĭ vorŭ fi însuşitŭ meritele unorŭ lucrărĭ originale în limba română.

3. Cărţile premiate de Academia Română din alte fondurĭ ale sale saŭ cele tipărite din iniţiativa şi cu spesele eĭ nu potŭ intra la concursŭ pentru premiile Năsturelŭ din seria B.

4. Premiile Năsturelŭ din Seria B se potŭ acorda nu numaĭ unorŭ opurĭ complete, ci şi părţiĭ unuĭ opŭ tipăritŭ în cursulŭ anuluĭ, cu condiţiune însă ca acéstă parte să fie de valórea şi de întinderea unuĭ volumŭ şi nu de ale uneĭ simple făscióre, (minimum 400 pag. formatŭ în 8°. garmond).

5. Premiarea uneĭ părţĭ a unuĭ opŭ la unŭ concursŭ anualŭ nu împedică premierea uneĭ alte părţĭ a aceluiaşĭ opŭ la unŭ concursŭ posteriorŭ.

6. Opurile anonime şi pseudonime vorŭ puté fi admise la concursulŭ cărţilorŭ tipărite, iar autoriĭ lorŭ, spre a primì premiile acordate, vorŭ trebuì să justifice proprietatea lorŭ.

IV. *Premiulŭ Statuluĭ Heliade Rădulescu* de 5,000 leĭ se va decerne, în sesiunea generală din Martie-Aprilie 1886, celeĭ maĭ bogate colecţiunĭ de ariĭ poporale române.

Colecţiunile vorŭ trebuì să întrunéscă următórele condiţiunĭ:

1. Ariile să fie arangĭate pentru clavirŭ şi, la melodiile cântate din gură, pentru clavirŭ şi voce, cu însemnarea cuvintelorŭ sub note.

2. Să fie însoţite de o indicare pe câtŭ se va puté maĭ completă a publicărilorŭ anterióre de melodiĭ române.

3. Să se arate loculŭ şi împrejurările în carĭ aŭ fostŭ adunate melodiile cele nóue.

Terminulŭ presintăriĭ colecţiunilorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1885.

V. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ*, de 5,000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din Martie-Aprilie 1887 celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ.

«*Flora descriptivă a unuĭ județŭ din România*» după alegerea concurentuluĭ.

Manuscrisulŭ trebue să cuprindă materie pentru 300—400 pagine de tiparŭ în 8° *garmond.*

Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi 31 Decembre 1886.

VI. *Premiulŭ Alexandru Ioanŭ Cuza*, de 4,000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din primăvara anuluĭ 1887 celeĭ maĭ bune disertațiunĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

«*Istoria Românilorŭ în Dacia Traiană, de la Aurelianŭ până la fundarea principatelorŭ Moldova și Țéra-Românéscă.*

Întinderea operatuluĭ va fi de 20 cóle de tiparŭ în 4° micŭ saŭ 8° ordinarŭ cu litere *Cicero.* Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ va fi 31 Decembre 1886.

VII. *Premiulŭ Statuluĭ Heliade Rădulescu*, de 5,000 leĭ, se va decerne, în cursulŭ sesiuniĭ generale din Martie-Aprilie 1887, uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținutŭ literarŭ, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1885 până la 31 Decembre 1886.

VIII. *Premiulŭ Statuluĭ Heliade Rădulescu*, de 5,000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din Martie-Aprilie 1888, celeĭ maĭ bune disertațiunĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

«*Nunta la Românĭ. Studiŭ istorico-etnograficŭ comparativŭ*».

Usurile nupțiale trebuescŭ studiate în varietățile lorŭ după tóte provinciele române, comparându-se cu nunta la vechiĭ Romanĭ și la popórele neo-latine pe de o parte, cu nunta la veciniĭ Românilorŭ (Slavĭ, Ungurĭ, Grecĭ, Albanesĭ) pe de alta, de unde să reésă apoĭ de la sine o conclusiune istorico-etnografică.

Manuscrisulŭ va trebuì să cuprindă materie pentru 200—300 pagine de tiparŭ în 8° *garmond*.

Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1887.

NB. Manuscrisele relative la premiile de sub N-riĭ IV, V, VI și VII se vorŭ presenta anonime, purtândŭ o devisă, care va fi reprodusă pre unŭ plicŭ sigilatŭ conținêndŭ numele concurentuluĭ.

Academia îșĭ reservă dreptulŭ de a tipări în publicațiunile sale lucrările ce se vorŭ premia.

PERSONALULŬ
ACADEMIEÏ ROMANE
ÎN ANULŬ 1885.

MEMBRIÏ ACADEMIEÏ

I. Secțiunea Literară

1. D. **Romanŭ** *Alexandru*, numitŭ la 1866.
2. » **Ciparîŭ** *Timoteŭ*, » » »
3. » **Caragiani** *Ioanŭ*, » » »
4. » **Sbiera** *Ioanŭ*, » » »
5. » **Alecsandri** *Vasile*, » » »
6. » **Maiorescu** *Titu*, » » 1867.
7. » **Sion** *Gheorghe*, alesŭ la 1868.
8. » **Fontaninu** *George M.*, » » 1870.
9. » **Hasdeŭ** *Bogdanŭ P.*, » » 1877.
10. » **Quintescu** *Nicolae*, » » »
11. » **Chițu** *Gheorghe*, » » 1879.
12. » **Negruzzi** *Iacobŭ*, » » 1881.

II. Secțiunea Istorică

1. D. **Barițŭ** *Gheorghe*, numitŭ la 1866.
2. » **Babeșŭ** *Vincențiŭ*, » » »
3. » **Urechiă** *Vasile A.*, » » »
4. » **Ionescu** *Nicolae*, » » 1867.
5. » **Kogălniceanu** *Mihailŭ*, alesŭ la 1869.
6. » **Melchisedecŭ** *P.S.S.Ep.* » » 1870.
7. » **Odobescu** *Alexandru*, » » »
8. » **Sturdza** *Dimitrie A.*, » » 1871.
9. » **Manïŭ** *Vasile*, » » 1876.

10. D. **Papadopolŭ-Calimachŭ** *A.*, la 1876.
11. » **Marianŭ** *Simeonŭ Fl.* » » 1881.
12. » **Marienescŭ** *At. M.*, » »

III. ȘECȚIUNEA ȘCIINȚIFICA

1. D. **Kretzulescu** *Nicolae*, alesŭ la 1871.
2. » **Fĕtu** *Anastasie*, » » »
3. » **Aurelianu** *Petre S.*, » » »
4. » **Ghica** *Ion*, » » 1874.
5. » **Stefănescu** *Grigorie*, » » 1876.
6. » **Fălcoianu** *Stefanŭ*, » » »
7. » **Bacaloglu** *Emanoil*, » » 1879.
8. » **Brândză** *Dimitrie*, » » »
9. » **Poni** *Petre*, » » »
10. » **Felix** *Iacobŭ*, » » »
11 » **Teclu** *Nicalae*, » » »
12. » **Porcius** *Florianŭ*, » » 1882.

MEMBRI ONORARI

M. S. CAROL I, *Regele României.*

Protectorŭ alŭ Academieĭ Române.

Preşedinte onorarŭ.

M. S. ELISABETA, *Regina Românieĭ* **(Carmen Sylva).**

3. D. **Adrianŭ**, *Generalŭ Goerge* (Bucurescĭ).
4. » **Ioanide,** *George* (Bucurescĭ).
5. » **Polizu,** *Dr. G.* (Bucurescĭ).
6. » **Grădişteanu,** *Grigorie* (Bucurescĭ).
7. » **Popea,** *Archimandritu Nicolae* (Sibiŭ).
8. » **Puşcariu**, *Cav. Ioan* (Pesta).
9. » **Silaşi,** *Dr. Grigorie* (Clujŭ).
10. » **Mureşanu,** *Iacobŭ* (Braşovŭ).
11. » **Gonata,** *Stefanŭ* (Basarabia).
12. » **Câmpénu,** *Petre* (Iaşĭ).
13. » **Cihac,** *Iacobŭ* (Elveţia).
14. » **Capellini,** *Cav. Giov.* (Bolonia).
15. » **Biondelli,** *Cav. E.* (Milanŭ).
16. » **Ascoli,** *Graz. Isaia* (Milanŭ).
17. » **Egger,** *Emile* (Paris).
18. » **Desjardins,** *Ernest* (Paris).
19. » **Frœhner,** *Wilhelm* (Paris).
20. » **Bataillard,** *Paul* (Paris).
21. » **Linas,** *Charles de* (Arras).
22. » **Vegezzi-Ruscalla,** *G.* (Turinŭ).
23. » **Avril,** *Bar. Adolphe d'* (Paris).
24. » **Stanley of Alderley,** *Lord Henry* (Londra).
25. » **Müller,** *Max* (Oxford).
26. » **Steenstrup,** *I. S.* (Copenhaga).
27. » **Lepsius,** *Richard* (Berlin).
28. » **Tobler,** *Adolf* (Berlin).
29. » **Schuchardt,** *Hugo* (Gratz).

30. D. **Bock,** *Dr. Franz* (Aquisgrane).
31. » **Uvaroff,** *Comite Alexi* (Moscova).
32. » **Picot,** *Emile* (Paris).
33. » **Mommsen,** *Teodorŭ* (Berlin).
34. » **Miklosich,** *Franz* (Viena).
35. » **Torma,** *Carolŭ* (Budapesta).
36. » **Creţianu,** *Gheorghe* (Bucurescĭ).
37. » **Grădişteanu,** *Petre* (Bucurescĭ).
38. » **Haynald,** *Cardinal L.* (Calocia).
39. » **Hurmuzachi,** *Nicu* (Cernăuţĭ).
40. » **Ionescu,** *Ioanŭ* (Bradu).
41. » **Kotzebue,** *Wilhelm de* (Orrenhoff).
42. » **White,** *William A.* (Constantinopole).
43. » **Brătianu,** *Ioanŭ C.* (Bucurescĭ).

MEMBRIĬ CORESPONDENŢĬ

Pentru Secţiunea Literară

1. D. **Laurianŭ,** *D. A.* (Bucurescĭ).
2. » **Boiŭ,** *Zacharia* (Sibiiŭ).
3. » **Popescu,** *Ioanŭ* (Sibiiŭ).
4. » **Densuşianu,** *Aronŭ* (Iaşĭ).
5. » **Vulcanu,** *Iosifŭ* (Oradea-mare).
6. » **Rosny,** *Léon Prunol de* (Paris).
7. » **Iarnik,** *Ioanŭ Urban* (Praga).
8. » **Ganea,** *N.* (Iaşĭ).
9. » **Bengescu,** *Gheorghe* (Paris).
10. » **Esarcu,** *Constantinŭ* (Bucurescĭ).

Pentru Secţiunea Istorică

11. D. **Tocilescu,** *Grigorie* (Bucurescĭ).
12. » **Densuşianu,** *Nicolae* (Bucurescĭ).
13. » **Moldovanu,** *Ioanŭ* (Blajŭ).
14. » **Legrand,** *Emile* (Paris).
15. » **Jung,** *Dr. Julius* (Praga).
16. » **Slavicĭ,** *Ioanŭ* (Sibiiŭ).
17. » **Vizanti,** *Andreiŭ* (Iaşĭ).
18. » **Goldişŭ,** *Ioanŭ* (Aradŭ).
19. » **Sutzu,** *Michailŭ* (Bucurescĭ).
20. » **Schuyler,** *Eugen* (Washington).

Pentru Secţiunea Sciinţifică

21. D. **Cuciureanu,** *Dr.* (Iaşĭ).
22. » **Obedenaru,** *Dr. M. G.* (Roma).
23. » **Robescu,** *C. F.* (Bucurescĭ).
24. » **Haretu,** *Spiru* (Bucurescĭ).
25. » **Hepites,** *Stefanŭ* (Bucurescĭ).
26. » **Janca,** *Victo ŭ* (Pesta).
27. » **Kanitz,** *Aug.* (Clujŭ).
28. » **Petrescu,** *Dr. Zaharie* (Bucurescĭ)
29. » **Cobălcescu,** *Gr.* (Iaşĭ).

OFICIILE ACADEMIEĬ ROMÂNE PE ANULŬ 1885-1886.

A. PERSONALULŬ DELEGAȚIUNIĬ

Președinte alŭ Academieĭ Române. . . . . . D-lŭ **Ghica** *Ion*.
Asesorĭ (Vice-Președințĭ): din *Secțiunea Literară*. » **Hasdeŭ** *B. P.*
din *Secțiunea Istorică* . » **Papadopolŭ-Calimachŭ** *A*
din *Secțiunea Sciintifică*. » **Felix** *Dr. I.*
Secretarŭ generalŭ (pe 7 anĭ 1884—1891). . . » **Sturdza** *D. A.*

B. PERSONALULŬ SECȚIUNILORŬ

I. SECȚIUNEA LITERARĂ

Președinte . . . . D-lŭ **Alecsandri** *Vasile* (Paris)
Vice-președinte . . . . » **Maiorescu** *T.* (Bucurescĭ)
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1883—1890). . . . . . » **Sion** *G.* (Bucurescĭ)

Membriĭ : D-niĭ **Caragiani** *Ioanŭ* (Iașĭ), **Chițu** *George* (Bucurescĭ), **Ciparĭŭ** *Timoteiŭ* (Blajŭ), **Fontaninŭ** *George M.* (Craiova), **Hasdĕŭ** *B. P.* (Bucurescĭ), **Negruzzi** *Iacobŭ* (Bucurescĭ), **Quintescu** *Nicolae* (Bucurescĭ), **Romanŭ** *Alexandru* (Pesta), **Sbiera** *Ionŭ* (Cernăuțĭ).

II. SECȚIUNEA ISTORICĂ

Președinte . . . . D-lŭ **Sturdza** *D. A.* (Bucurescĭ).
Vice-președinte. . . . . » **Papadopolŭ-Calimachŭ** (Teuciŭ)
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1880—1887) . . . » **Maniŭ** *Vasile* (Bucurescĭ).

Membriĭ: D-niĭ **Babeșŭ** *Vincențiu* (Pesta), **Barițŭ** *George* (Sibiiŭ), **Ionescu** *Nicolae* (Iașĭ), **Kogălnicénu** *Mihailŭ* (Bucurescĭ), **Marianu** *S. Fl.* (Sucéva), **Marienescu** *A. M.* (Pesta), **Melchisedecŭ** *P. S. S. Episcopŭ* (Romanŭ), **Odobescu** *Alex.* (Bucurescĭ), **Urechiă** *V. A.* (Bucurescĭ).

III. SECȚIUNEA SCIINȚIFICĂ

Președinte . . . . D-lŭ **Aurelianu** *P. S.* (Bucurescĭ)
Vice-președinte . . . . » **Fălcoianu** *Stefanŭ* (Bucurescĭ)
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1879—1886) . . . » **Stefănescu** *Grigore* (Bucurescĭ).

Membriĭ : D-niĭ **Bacaloglu** *Em.* (Bucurescĭ), **Brândză** *Dim.* (Bucurescĭ) **Felix** *Iacobŭ* (Bucurescĭ), **Fĕtu** *Anastasie* (Iașĭ), **Ghica** *Ion* (Londra), **Kretzulescu** *Nic.* (St. Petersburg), **Poni** *Petre* (Iașĭ), **Porcius** *Fl.* (Rodna), **Teclu** *Nicolae* (Viena).

C. PERSONULULŬ COMISIUNILORŬ.

I. *Comisiunea permanentă a Bibliotecei :*

Membriĭ : D-lŭ **Sion** *G.*, secretarŭ alŭ Secțiuniĭ literare.
» **Maniŭ** *Vasile*, secretarŭ alŭ Secțiuniĭ istorice.
» **Stefănescu** *Grigore*, secretarŭ alŭ Secțiuniĭ sciințifice.

II. *Membru conservatorŭ alŭ colecțiuniĭ numismatice :* D-lŭ **Sturdza** *D. A.*

III. *Comisiunea pentru cercetarea cărților tipărite intrate la concursŭ pentru :*

Premiulŭ *Năsturelŭ* din Seria B, de 4,000 leĭ, destinatŭ celeĭ maĭ bune cărțĭ în limba română cu conținutŭ de orĭ-ce natură, tipărită de la 1 Ianuarie până la 31 Decembre 1885; și

Premiulŭ Statuluĭ *Lazărŭ* de 5,000 leĭ, pentru cea maĭ bună carte scrisă în limba română cu conținutŭ sciințificŭ și tipărită în timpulŭ de la 1 Ianuarie 1884 până la 31 Decembre 1885, saŭ pentru cea maĭ importantă invențiune sciințifică făcută de la 1 Ianuarie 1884 până la 31 Decembre 1885.

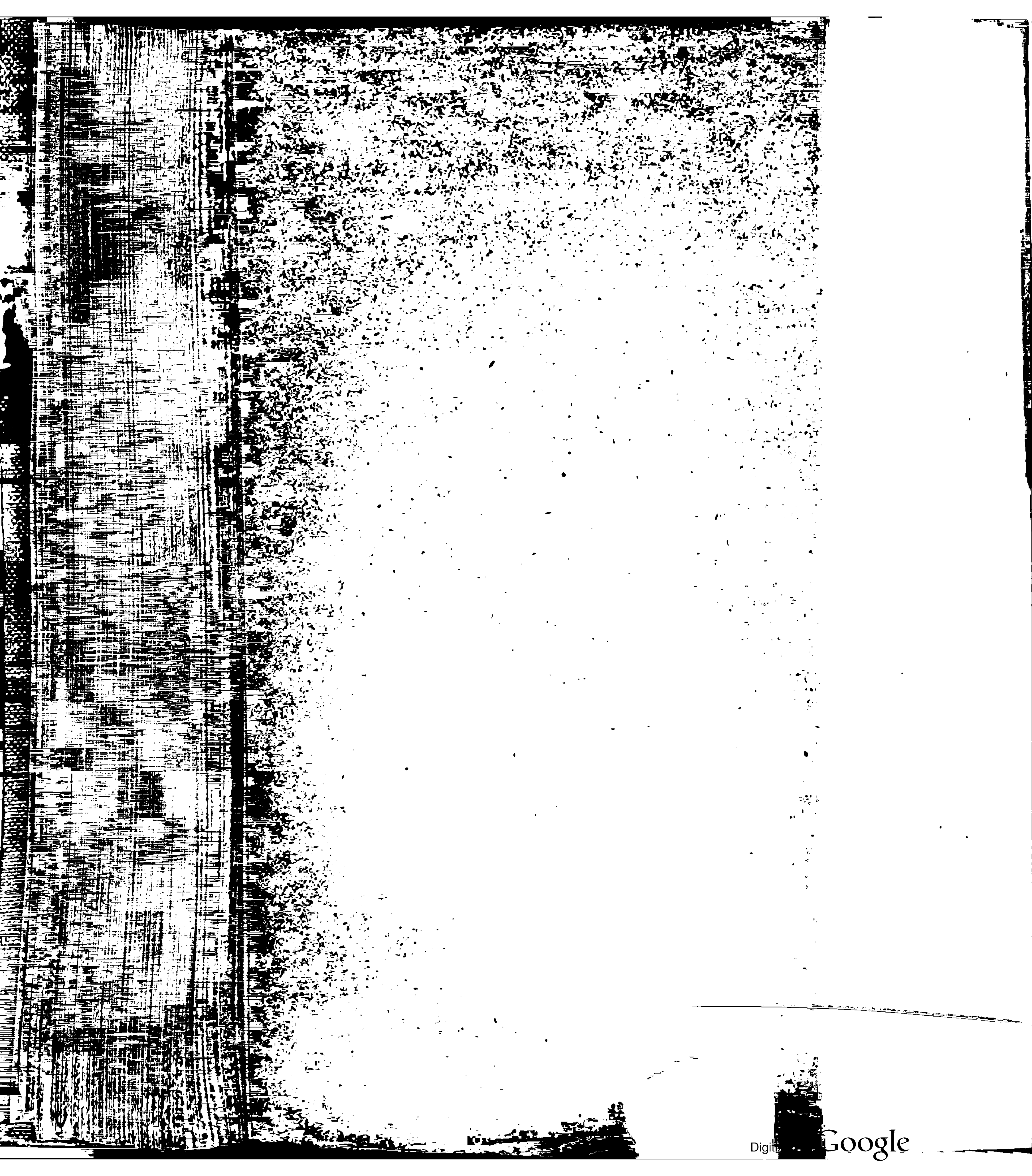
Membriĭ :

din Secțiunea literară : D-niĭ **Hasdĕŭ** *B. P.*, **Maiorescu** *T.*, **Negruzzi** *Iacobŭ.*
din Secțiunea istorică » **Barițŭ** *G.*, **Ionescu** *N.*, P. S. S. Ep. **Melchisedecŭ.**
din Secțiunea sciințifică » **Aurelianu** *P. S.*, **Stefănescu** *Gr.*, **Felix** *Dr. I.*

IV. *Comisiunea pentru cercetarea colecțiunilorŭ de ariĭ poporale române presentate la concursŭ pentru :*

Premiulŭ Statuluĭ *Heliade-Rădulescu* de 5,000 leĭ pe anulŭ 1886 :

D-niĭ *V.* **Alecsandri,** *T.* **Maiorescu,** *V. A.* **Urechiă.**

CUPRINSULŬ

TOMULUĬ VII, SECȚIUNEA I A ANALELORŬ ACADEMIEĬ ROMÂNE.

PARTEA I. — ȘEDINȚELE ORDINARE DIN ANULŬ 1884—1885.

Pag.

PARTEA II. — SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1885.

Pag.

Secțiunea Sciințifică.

Comisiunea premiilorŭ anuale.

Pag.

Anexe.

ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ VII.

1884—1885

SECŢIUNEA II.

DISCURSURI, MEMORII ŞI NOTIŢE.

BUCURESCÏ
TIPOGRAFIA ACADEMIEÏ ROMÂNE (LABORATORIÏ ROMÂNÏ),
42. — STRADA COLŢEI, — 42.
1886.

CUPRINSULŬ

FLORA

DIN FOSTULŬ DISTRICTŬ ROMÂNESCŬ ALŬ NĂSĔUDULUĬ ÎN TRANSILVANIA.

DISCURSŬ DE RECEPŢIUNE

de

Florianŭ Porcius
Membru alŭ Academiei Române.

Cetită în şedinţa de la 19 Martie 1885.

Domnilorŭ Colegĭ,

Distincţiunea ce aţĭ bine-voitŭ a-mĭ acorda, chemându-mĕ în sânulŭ acestuĭ eruditŭ corpŭ, este pentru mine pe câtŭ de măgulitóre pre atâtŭ de neaşteptată. Dar nu fără sfiélă m'am hotărîtŭ să ocupŭ acestŭ onorificŭ locŭ, pentrucă-mĭ impune o sarcină grea, la care etatea mea înaintată anevoie îmĭ va permite ca să corespundŭ deplinŭ.

Şi dacă totuşĭ m'am hotărîtŭ să primescŭ, am făcut acésta din îndemnulŭ pentru a puté contribui şi eŭ, după modestele mele puterĭ, la cultivarea şi progresarea aceluĭ ramŭ de sciinţă, cu alŭ căruĭ studiŭ am avutŭ predilecţiunea a mĕ ocupa aprópe 40 de anĭ, înţelegŭ ramulŭ sciinţeĭ botanice.

Vĕ mulţămescŭ, Domnilorŭ, pentru bună-voinţa arĕtată către mine.

Cu acéstă ocasiune îmĭ voiŭ lua libertate de a tracta despre «flora din fostulŭ districtŭ alŭ Năsĕudului,» unŭ ţinutŭ alŭ Transilvanieĭ, care este în parte limitrofŭ cu România (Moldova) şi a căruĭ populaţiune este română.

Tractatulŭ conţine notiţiĭ :

I. Despre situaţiunea şi istoriculŭ ţinutuluĭ;

II. Despre relaţiunile orografice, hidrografice şi topografice;

III. Despre relaţiunile geologice şi

IV. Despre relaţiunile vegetaţionale.

I. SITUAŢIUNEA ŞI ISTORICULŬ

In unghiulŭ nordŭ-osticŭ alŭ Transilvaniei, între 41° 54′ şi între 43° 18′ a lungimei de la insula Ferro, apoi între 46° 54′ şi între 47° 36′ a latitudinei nordice, esistă unŭ ţinutŭ, alŭ căruĭ locuitorĭ Românĭ, cu ocasiunea întroduceriĭ institutuluĭ militarŭ confiniarŭ în Ardealŭ în seculului trecutŭ, aŭ fostŭ militarisaţĭ.

Acestŭ ţinutŭ s'a compusŭ din comune aparţinĕtóre de patru vălĭ: de valea Rodneĭ, a Şieuluĭ, a Mureşuluĭ şi a Bârgăuluĭ.

Valea Rodneĭ, care pórtă numirea de la opidulŭ Rodna (1), a con-

(1) Acum se numesce Rodna-veche, spre a se deosebì de comuna formată maĭ târdiŭ Rodna-nóuă (vulg. Şanţŭ).

Timpulŭ de când acestŭ opidŭ îşĭ are începutulŭ e necunoscutŭ. Dacă considerămŭ că la Rodna, unde şi acum se lucră la mine, se află urme de opere metalurgice şi de spĕlătoriĭ de aurŭ străvechĭ, se află în maĭ multe locurĭ cunicule (vulg. stolurĭ), în carĭ provinŭ intermisiunĭ spre desemnarea durateĭ de timpŭ pentru îndeplinirea lucruluĭ, întocmaĭ după cum era usitatŭ la Romanĭ, şi că drumulŭ romanŭ (via romana) descoperitŭ în timpulŭ maĭ recentŭ la comuna Cociŭ (din susŭ de opidulŭ Betleanŭ, unde se varsă Şieulŭ în Someşŭ) îşĭ are continuarea pre lângă fluviulŭ Someşŭ în susŭ spre Rodna (Die römischen Alterthümer und die deutschen Burgen in Siebenbürgen, von M. I. Ackner. Wien 1857, p. 52), şi în fine, dacă—precum se dice—unŭ Zamolxis (numire colectivă a ponteficilorŭ saŭ regilorŭ Dacieĭ) a locuitŭ în ţinutulŭ de unde isvorescŭ fluviile: Tisa, Cocaionŭ (Bistriţa-aurie) şi Someşulŭ (Zamos, Samos, Samusius, numire, ce se póte aduce în analogie cu Zamolxis), şi la centrulŭ acestorŭ fluviĭ altŭ locŭ maĭ corespundĕtorŭ ca la Rodna nu se află, nu póte fi îndoială a fi existatŭ aci unŭ oraşŭ metalurgicŭ alŭ Dacilorŭ, care a fostŭ de o dată şi reşedinţa luĭ Zamolxis, şi că după ocuparea Dacieĭ prin Romanĭ, acestia aŭ continuatŭ lucrarea minelorŭ romanisândŭ de o dată şi numele oraşuluĭ dacicŭ.

Uniĭ sunt de părere, că cetatea Romanilorŭ «Ruconium», despre care se maĭ susţine a se fi aflatŭ: parte la Iecĭ (ungr. Véts) lângă fluviulŭ Mureşŭ din susŭ de Reginulŭ-săsescŭ, parte la Ţagŭ lângă Tisa şi parte la Rîurenĭ în Moldova, arŭ fi fostŭ la Rodna, pentru care aŭ începutŭ a scrie «*Rocna*».

Opidulŭ Rodna provine în opurile istorice maĭ vechĭ sub numirile: *Rudana, Rodano, Rudna* şi *Rodna*.

Aşa

a) la Rogerus în Carmen miserabile super destructione R. Hungariae per Tartaros facta, cap. 20, se numesce *Rudana* (Cadan. . . inter Rusciam et Cumaniam ad divitem *Rudanam*. . . villam regis argentiferam, in qua morabatur innumera populi multitudo. . . pervenit);

stituitŭ în timpurile maĭ vechĭ o jurisdicţiune proprie sub numirea «districtus Rodnensis» saŭ «districtus vallis Rodnensis». După acea a fostŭ anexată la comitatulŭ Salnocŭ-interiorŭ şi apoĭ la comitatulŭ Dăbâca, numĕrându-se locuitoriĭ între nobiliĭ acestorŭ jurisdicţiunĭ (1).

b) la Bonfinius Rer. Hungar. decade II. libr. VIII, p. 208 se ḑice *Rodana* (Cadan, inter Cumaniam et Ruteniam veniens, per sylvas trium dierum itinere facto ad *Rodanam*, in editissimis montibus sitam, ubi fodinae auri et argenti erant, tandem pervenit);

c) în scrisórea papeĭ Urban IV din 1264 încă se numesce : *Rodana*. Katona VI. p. 417. Fejér Cod. Dipl. Tom. IV, vol. 3, p. 216;

d) la Samuel Köleseri în Auraria romano-dacica se ḑice : *Rudna* ;

e) în documentulŭ din 1310, prin care Ladislau Voivoda Transilvanieĭ dechiară a se supune regeluĭ Robert, se numesce : *Rodna*. Fridwalski mineralog. Transsilv. p. 107. Katona VIII. p. 303;

f) în scrisórea luĭ Ladislaŭ voivodeĭ Transilvanieĭ şi a luĭ Nicolaŭ comiteluĭ Secuilorŭ de la 1366, prin care demândă luĭ Nicuşŭ să dee satisfacţiune oficiaruluĭ lorŭ Ladislau (Vladŭ) pentru unŭ omorŭ, încă se numesce : *Rodna*. E manuscript. Andreae Huszti. Fijér Cod. Dipl. Tr. App. III.

In gura poporuluĭ românŭ de aci se aude «Rogna». Eŭ însă scriŭ Rodna, pentru că sub acéstă numire provine în tóte documentele publico-diplomatice şi în tóte actele oficióse de la secolulŭ XIII în cóce. Fejér Cod. Dipl. tom. IV, vol. 3, p. 480, Tom. V, vol. 2. p. 547, Tom. VIII, vol. 1, p. 389—391, Tom. X. vol. 8, p. 536, apoĭ p. 551—552 şi p. 650.

S'a făcutŭ încercare în secolulŭ trecutŭ din partea Sasilorŭ a se deduce numirea acestuĭ opidŭ de la germănesculŭ «Raden-au» (pratŭ estirpatŭ), pentru care aŭ fostŭ începutŭ a scrie «Rodnau».

Acésta e însă numaĭ o ficţiune, pentru că, de şi e verisimilŭ a se fi aflatŭ la Rodna pre la începutulŭ secoluluĭ XIII unŭ despărţemîntŭ alŭ orduluĭ cavalerilorŭ germanĭ (Cavaleriĭ germânĭ aşezaţĭ totŭ pre acestŭ timpŭ în ţéra Bârseĭ aŭ fostŭ alungaţĭ la 1225 de către regele Andreiŭ II-lea şi probobilmente cu aceştia de o dată şi ceĭ aşezaţĭ în nordŭ-ostulŭ Transilvanieĭ), după cele espuse maĭ susŭ, şi fiindŭ-că nu se póte presupune a se fi aşezatŭ aceĭ cavalerĭ între munţĭ la locurĭ neînpopulate, apoĭ find-că venirea colonieĭ de Sasĭ la Bistriţă (din Scepusia în Ungaria) datéză numaĭ de la finea seculuIuĭ XII (începutulŭ Bistriţeĭ se pune după însăşĭ cronicile Sasilorŭ la 1206), pre când Rodna, ca oraşŭ metalurgicŭ se afla de maĭ nainte tare împopulatŭ, aşa originea acestuia nu se póte adscrie elementuluĭ germanŭ.

Acestŭ oraşŭ, ca emporiŭ şi ca pasŭ de transiţiune a comerciuluĭ cu orientulŭ, a avutŭ cumpăna sa proprie de banĭ (valuta) şi marca sa (insignia). An. Chr. 1268: Magistratus civicus Rodnensis jussu regis de quibusdam possessionibus 155 marcis argenti fulminati venditis testimonium elargitur. «Nos judex et jurati de *Rodna* ad universorum notitiam harum serie cupimus pervenire praesentium per tenorem, quod comes Rotho. . . . vendidit has possessiones comiti Henrico filio Brendolino et suis heredibus heredumque successoribus pro centenos et quinquaginta V marcis fulminati argenti *cum pondere de Rodna*». E coll. Dipl. Széchényi, tom. II. p. 325 Fejér Cod. Dipl. Tom. IV. vol. 3, p. 480.

(1) In literile statutorie din 21 Ianuarie 1440, prin carĭ se adeveresce, că regina Elisabeta a demândatŭ, ca Mihailŭ fiulŭ luĭ Stefanŭ Iaks de Kuzal şi alţiĭ din acéstă familie să fie instalaţĭ în posesiunea fortăreţeĭ Rodna şi a maĭ multorŭ comune dependinte, se ḑice că aparţine acéstă vale comitatuluĭ Solnocŭ-interiorŭ (. . . . in castrum desertum sive locum

Constelaţiunile politice aŭ fostŭ începutŭ de timpuriŭ a se desvolta totŭ maĭ tare în defavorulŭ naţiuniĭ române din Ardealŭ. Să ne aducemŭ aminte de conflictele cele dese între Principiĭ Ardealuluĭ şi aĭ Românieĭ, de ura nedumerită între apuseni şi rĕsăritanĭ (1) din cause religionare, de influinţele străinilorŭ curtenĭ recrutaţĭ în cea maĭ mare parte din preoţĭ catolicĭ şi cavalerĭ germanĭ, de «unio trium nationum»; să nu perdemŭ din vedere starea administraţiuniĭ politice şi justiţiare de pe atuncĭ, când Sasiĭ, întrunițĭ în jurisdicţiunĭ propriĭ, aveaŭ tótă administraţiunea teritoriuluĭ regescŭ în mâna lorŭ; să ne maĭ aducemŭ aminte în fine, că din seculuŭ XIII începêndŭ, pe basa buleĭ de aurŭ şi a slăbiciunilorŭ regilorŭ, usurpările câtor-va familiĭ puternice ajunseră la culme, carĭ, neluândŭ în sémă autoritatea regéscă, cuprindeaŭ teritoriĭ întregĭ după placulŭ lorŭ şi, prevĕduţĭ cu castele bine întărite şi cu cete de ostaşĭ, se aruncaŭ asupra poporuluĭ liberŭ şi a nobililorŭ maĭ micĭ de prin prejurŭ şi-ĭ adstringeaŭ a intra în relaţiunĭ de dependinţă cătră dînşiĭ, până ce în urmă-ĭ aserviră.

Aceste esemple stârniră pofta de asemenea procedere şi la oraşele săsescĭ, şi dreptŭ acea nu avemŭ a ne mira, că Sasiĭ circumspecţĭ, vĕdêndŭ fatalitatea situaţiuniĭ pentru Românĭ şi starea favorabilă

castri desolati Rodna nuncupati, nec non in possessiones seu villas in maiori parte, ut dicitur, vacuas et inhabitatoribus destitutas, similiter: Rodna Major (Maieru), Zentgyurgh (Sângiorgiu). Nyirmező (Feldru), Felsö-Rebra (Rebra-mare), Also-Rebra (Rebrişóra), Cheh (Leşŭ orĭ Telciŭ). Nazod (Năseudŭ; în decretulŭ regeluĭ junior şi duceluĭ Transilvanieĭ Stefanŭ de la 1263 se numesce acéstă comună: Nazwod. Fejér Cod. Dipl. Tr. App. tom. I), Zalua (Salua), Zagra et Maklod (Mocodu) *in comitatu Solnok-interiore* partium Transsilvanarum habitas). Exst. autogr. in Arch. Conv. Kolos-Monostor XIII. Fejér Cod. Dipl. Fr. App. tom. V.

(1) Româniĭ din Muntenia şi Moldova, fiind-că eraŭ la religiune rĕsăriténă, se numiaŭ din partea catolicilorŭ: *infidelĭ, păgânĭ*. Aşa se dice:

a) în diploma dată orduluĭ cavalerilorŭ germanĭ din ţéra Bârseĭ de la anulŭ 1213. . . . et a quotidianis *paganorum* defendunt incursibus;

b) în documentulŭ de donaţiune datŭ orduluĭ Ioaniţilorŭ spre scopŭ de a se aşeza în Ardealŭ din anulŭ 1247 . . . . arma assumere contra omnes *paganos;*

c) în documentulŭ regeluĭ Mateiŭ din 1471 despre Braşovŭ, că se află . . . . in confinibus christianitatis et in metis *infidelium;*

d) în scrisórea papeĭ Eugenŭ din 1436 despre decanatulŭ Sibiiuluĭ, că se află . . . . . in confinibus *paganorum.*

Ast-felŭ eraŭ priviţĭ şi tractaţĭ şi Româniĭ din Ardealŭ din causă că nu eraŭ catolicĭ.

pentru dînşiĭ, apoĭ sciindŭ, că darurile de banĭ (1) ce serviciĭ bune vorŭ face curţeĭ regale, care, parte în urma deselorŭ resbele şi parte pentru luxulŭ ce domina la curte, se afla adese-orĭ în mare perplesitate, s'aŭ sciutŭ folosi de împrejurărĭ cu atâta succesŭ spre a câştiga ţinuturĭ întregĭ locuite de Românĭ, avêndŭ de scopŭ de a face pre aceştia cu timpulŭ iobagĭ, şi că aceştĭ Românĭ, în parte mare libertinĭ saŭ şi nobilĭ, cu tóte privilegiile lorŭ, nu aŭ fostŭ în stare a se apĕra cu destulŭ resultatŭ în contra atacurilorŭ îndreptate asupra lorŭ.

Sub ast-felŭ de împrejurărĭ a devenitŭ la 1475 valea Rodneĭ desmembrată de la comitatulŭ Dăbâca şi incorporată la cetatea Bistriţa (2).

Din momentulŭ, în care a cădutŭ Valea Rodneĭ sub potestatea magistratuluĭ din Bistriţa (3) a devenitŭ sórta locuitorilorŭ românĭ din ce în ce maĭ grea.

(1) Regele Mateiŭ a primitŭ de la cetatea Bistriţa în a. 1464 unŭ darŭ de 6000 florinţĭ de aurŭ, iară pentru alţĭ 4000 fl. de aurŭ le-a datŭ castelulŭ din apropiere edificatŭ de Ioanŭ Huniadi.

Totŭ acestŭ rege a maĭ primitŭ în 1471 de la Sasiĭ din Ardealŭ 21600 florinţĭ, iară la 1475 alţĭ 10000 florinţĭ de aurŭ.

Cu ce jertfe vorŭ fi câştigatŭ Bistriţeniĭ totŭ de la regele Mateiŭ în 1465 emanciparea de sub dominarea familieĭ Huniadescilorŭ, şi cu ce jertfe vorŭ fi câştigatŭ şi încorporarea valeĭ Rodneĭ, nu se scie.

(2) Incă la anulŭ 1472 a emanatŭ regele Mateiŭ unŭ decretŭ, prin care dispune a se separa valea Rodneĭ de comitatulŭ Dăbâca şi a se încorpora la cetatea Bistriţa. Fejér Cod. Dipl. tom. III p. 347-348.

Remânêndŭ fără succesŭ acéstă disposiţiune, a emanatŭ totŭ regele Mateiŭ altŭ decretŭ cu datulŭ Budae Sabbatho proximo post octavas festi sacratissimi corporis Christi, a. 1475, prin care ordină din noŭ separarea valeĭ Rodna de comitatulŭ Dăbâca şi încorporarea la cetatea Bistriţa, însă sub espresa condiţiune «. . . . ut praefatum oppidum (Rodna) cum suis pertinentiis, hospitesque et incolae earundem universis juribus, libertatibus, consvetudinibus, gratiis et privilegiis, quibus ipsa civitas Nostra Bistritiensis, civesque et communitas ejusdem ab antiquo usa exstitit, uti perpetuo et gaudere valeat atque possit . . . .»

(3) Referitorŭ la valea Rodneĭ a maĭ emanatŭ:

a) Regele Mateiŭ unŭ decretŭ cu datulŭ 16. Calendis Maij a. 1488, prin care confirmă încorporarea urmată la 1475.

b) Regele Vladislaŭ alte 4 decrete:

dd Budae in festo decollationis b. Ioannis baptistae, a. 1492;

dd. Budae 1 Septembris. a. 1494;

dd. Budae, feria V-a proxima post festum b. Barbarae virginis et martyris, a. 1498;

dd. Budae, in festo visitationis b. Mariae virginis, a. 1508.

Prin decretulŭ dintâiŭ şi alŭ doilea confirmă simpleminte încorporarea de sub întrebare;

Acestŭ magistratŭ, întocmaĭ după cum practisaŭ şi celealalte magistrature săsescĭ din fondulŭ regiŭ faţă de comunele române, a întrebuinţatŭ tóte mijlócele spre a stórce şi spre a despoia pre locuitorĭ de drepturile lorŭ, cu scopŭ de a-ĭ aduce la stare de servitute (1).

Un incidentŭ provocatŭ de interese maĭ înalte de statŭ a eliberatŭ pe comunele române de sub potestatea magistratuluĭ din Bistriţa. Acestŭ incidentŭ a fostŭ întroducerea institutuluĭ militarŭ confiniarŭ în Ardealŭ în secolulŭ trecutŭ, la care în 1762 s'aŭ atrasŭ tóte comunele române aparţinĕtóre de districtulŭ Bistriţeĭ (2), formându-se din ele *regimentulŭ alŭ II-lea românŭ de graniţă Nr. 17*, iară complexulŭ teritorialŭ s'a numitŭ *«Districtulŭ militarŭ a Rodneĭ»* (Rodnaer militär District) (3).

prin alŭ treilea respinge încercarea comitatuluĭ Solnocŭ-interiorŭ de a recâştiga valea Rodneĭ; iară prin alŭ patrulea interdice magistratuluĭ din Bistriţa dĕ a supune pe locuitoriĭ acesteĭ văĭ la greutăţĭ illegale, demândândŭ de o-dată a se observa usulŭ vechiŭ.

c) Regele Ludovicŭ unŭ decretŭ dd. Budae in festo b. Ladislai regis et confessoris, a. 1520, sunătorŭ despre diversele libertăţĭ şi drepturĭ ale opiduluĭ Rodna.

(1) Procederea cea maĭ cutezătóre a magistratuluĭ bistriţianŭ şi-a ajunsŭ culmea, când acesta, cu ocasiunea introduceriĭ sistemeĭ numite «Seebergiane» şi a legeĭ celeĭ noue de contribuţiune, a dispusŭ a se conscrie toţĭ locuitoriĭ din comunele române aparţinĕtóre de districtulŭ Bistriţeĭ ca «iobagĭ».

Acestŭ actŭ de summa injuria, după ce toţĭ paşiĭ întreprinşĭ pe cale legală aŭ remasŭ fără efectŭ, a datŭ ansă la o revoltă cunoscută sub «Tumultus 23 pagorum districtus Valachici Rodnensis», care a fostŭ înăduşită cu putere armată.

(2) Pe lângă 21 comune din valea Rodneĭ şi alte 2 comune din valea Şieuluĭ.

Ajungêndŭ investigaţiunea asupra revolteĭ amintite maĭ susŭ la guvernulŭ transilvanŭ, acesta, cu provocare la literile privilegiale ale regeluĭ Mateiŭ din 1475, pe basa cărora s'a încorporatŭ valea Rodneĭ la cetatea Bistriţa, prin sentinţa din 15 Februariŭ 1760 Nr. 227, a decisŭ, că locuitoriĭ din comunele române ale valeĭ Rodneĭ sunt în sensulŭ legilorŭ patrieĭ de condiţiune libertinală şi ca atarĭ a se tracta.

Cu tóte acestea magistratulŭ din Bistriţa, prin documentulŭ de cessiune de la 1762, transpune pe comunele de sub întrebare la regimulŭ militarŭ cu titlu de jus dominale, şi pretinde de la statŭ ca rebonificare pentru terenele transferate cu titlu de fundi allodiales şi pentru perderĭ de prestaţiunĭ şi de veniturĭ de natură urbarială, o sumă de 105144 fl. rhen. $51^{5}/_{16}$ xr., în contulŭ căreĭ i s'a şi datŭ o anticipaţiune de 10000 fl. rh.

Maĭ târdiŭ s'a constatatŭ a fi nefundată acea pretensiune; decĭ acelŭ magistratŭ a fostŭ dejudecatŭ la refundarea anticipaţiuniĭ primite, şi a estradatŭ altŭ documentŭ de cesiune dd. Bistriţa în 9 Ianuariŭ 1766, prin care transpune aceleaşi comune numaĭ din punctŭ de vedere alŭ dreptuluĭ jurisdicţionalŭ şi fără nicĭ o pretensiune de desdăunare.

(3) La începutŭ a constatŭ acestŭ regimentŭ din 12 companiĭ pedestraşĭ (infanterie) şi din 8 companiĭ călăreţĭ (dragonĭ). Călăreţiĭ s'aŭ desfiinţatŭ la 1770, străformându-se în infanterie.

Emblema sigiluluĭ regimentuluĭ a fostŭ la începutŭ : pajura imperială cu dóue capete

Din causă că din populaţiunea acestorŭ comune nu se putea completa numĕrulŭ soldaţilorŭ campestri statoritŭ pentru acestŭ regimentŭ cu 3000 combatanţĭ, s'aŭ maĭ militarisatŭ la 1764—5 încă 5 comune române din valea Şieuluĭ şi două comune din valea Mureşuluĭ, iară la 1783 alte 2 comune din valea Bârgăuluĭ (1) şi toate aceste comune saŭ anexatŭ la districtulŭ militarŭ alŭ Rodneĭ (2).

Fiindŭ acestŭ regimentŭ necesitatŭ a purta numaĭ dela sine spesele administraţiuniĭ interne şi celea şcolare, aşa îndată la începutŭ s'a înfiinţatŭ din venitele drepturilorŭ regale minore, ce aparţineaŭ caselorŭ comunale aşa numitulŭ fondŭ de provente (3).

deasupra acesteia devisa «Virtus romana rediviva» şi cu circumscripţiunea «Sigil. II-dae legionis Valach. Nr. 17.»

(1) Din aceste 2 comune ale valeĭ Bârgăuluĭ s'aŭ formatŭ maĭ târḑiŭ cu totulŭ 8 comune. Causa pentru care nu s'aŭ militarisatŭ şi aceste comune deodată cu celealalte, a fostŭ, după cum se constată din operatulŭ generaluluĭ Boron Siscovics dd. Sabiiŭ in 28 Aprilŭ 1764, religiunea greco-orientală a locuitorilorŭ.

(2) In valea Rodneĭ s'aŭ formatŭ între 1765—1781 încă 6 comune: Rodna-nóuă (Şanţŭ), Ilva-mare, Măgura, Sânt-Iosifŭ (Poiana), Parva (Lunca-vinuluĭ) şi Romuli (Strîmba), iară comuna Vărarea, după ce a fostŭ strămutată de pre malulŭ dreptŭ pre malulŭ stângŭ alŭ Someşuluĭ, a primitŭ numirea «Nepos».

Căpitanulŭ comes Sylvius Tanoli (italianŭ), care a compusŭ unŭ opşorŭ intitulatŭ «Poëmation de secunda legione Valachica sub Barone de Enzenbergio», Cibinii 1768, amplificatŭ şi retipăritŭ la Oradea-mare în 1830, a salutatŭ acestŭ regimentŭ prin combinarea numelorŭ următórelorŭ comune:

Salva Romuli Parva Nepos.

(3) Administraţiunea fonduluĭ de provente din acestŭ regimentŭ a fostŭ concredută unuĭ organŭ constătătorŭ din representanţĭ comunalĭ sub presidiulŭ comandanteluĭ regimentuluĭ ce purta numirea «Comisiunea economică-militară» (Militär Oeconomie Commission).

Pre tabla afişată în sala acestĕ comisiunĭ se afla inscripţiunea:

Consilia hic Pallas, Themis
Hic oracula dictat;
Dat frumenta Ceres, Mars
Pater arma dat.

Incă la 1765 s'a înfiinţatŭ în Năseudŭ, unde era staţiunea de stab. a regimentuluĭ, o şcólă constătătóre la începutŭ numaĭ din dóuĕ clase, la carĭ în 1785 s'a adaosŭ clasa a 3-a, iară la 1824 clasa a 4-a

In acéstă şcólă s'a învĕţatŭ până la 1770 limba română şi germană, de aci până la 1820 limba germană şi latină, iară de aci încolo numaĭ limba germană.

In legătură cu acéstă şcólă a statŭ şi unŭ institutŭ militarŭ de educaţiune (Militär Erziehungs Institut) clăditŭ la 1783-4 în care până la 1828 s'aŭ susceputŭ şi întreţinutŭ 50 elevĭ numaĭ

In anulŭ 1830 s'a înființatŭ totŭ din isvóre de veniturĭ ale caselorŭ comunale «fondulŭ de montur,» din care să se procure pentru soldațiĭ campestri vesminte din pănură maĭ fină analogŭ regimentelorŭ de linie, iară la 1838 s'aŭ maĭ înființatŭ, pentru purtarea speselorŭ necesare cu întreținerea școlelorŭ comunale pentru fiecare dintre celea 44 comune granițare, câte unŭ «fondŭ scolasticŭ comunalŭ,» saŭ în totalŭ 44 fondurĭ școlastice comunale (1).

La începutulŭ anuluĭ 1851 s'a desființatŭ institutulŭ militarŭ confiniarŭ din Ardealŭ (2).

Abia însă depuseră grănițariĭ românĭ armele ce le-aŭ purtatŭ cu onóre atâtŭ în timpŭ de pace câtŭ și de resbelŭ pentru apărarea tronuluĭ și a patrieĭ, și aŭ și începutŭ a se ridica furtune grele asupra lorŭ, ce-ĭ amenința cu ruinare.

Aci vedemŭ iarășĭ reînviata acea politică inimică Românilorŭ care țintesce a desbrăca pre foștiĭ grănițarĭ românĭ de averile lorŭ câștigate pre cale legală și apărate cu sângele lorŭ vĕrsatŭ pre tóte câmpurile de resbele ale Europeĭ (3).

din acestŭ regimentŭ, iară dela acestŭ anŭ începêndŭ 30 elevĭ din acestŭ regimentŭ și alțĭ 30 elevĭ dela regimentulŭ I românŭ de graniță (cu stabulŭ în Orlatŭ).

In salonulŭ acestuĭ institutŭ se afla o tablă cu inscripțiunea :

Literae et virtus
Vestra felicitas.

Afară de aceste institute s'aŭ maĭ înființatŭ la 1766 încă 3 școle române triviale : în Năseudŭ, Maierŭ și Monorŭ, iară la 1786 alte 2 : în Zagra și Borgo-Prundŭ.

Maĭ târḑiŭ s'a strămutatŭ școla trivială din Maierŭ la Sângiorgiŭ și cea din Năseudŭ la Telciŭ.

Aceste cincĭ scóle s'aŭ străformatŭ la 1837 în școle germane triviale.

La 1826 s'a înființatŭ în Năseudŭ și o școlă de fete.

(1) Inființarea școlelorŭ comunale datéză de la 1828, și acestea s'aŭ întreținutŭ, până la completarea capitalelorŭ de fundațiune, pre spesele caselorŭ comunale.

(2) Flamura batalionuluĭ I de la acestŭ regimentŭ a fostŭ decorată de către Maiestatea Sa în 20 Maiŭ 1852 (în Klagenfurt) cu unŭ medalionŭ mare de aurŭ, ce are circumscripțiunea : «Für standhaftes Ausharren in der beschwornen Treue im Jahre 1848» (pentru insistere cu perseveranță în credința jurată în anulŭ 1848).

(3) Espedițiunile belice, la carĭ aŭ participatŭ și grănițariĭ din acestŭ regimentŭ, sunt numĕrate în «Istoria regimentuluĭ alŭ II-lea românescŭ granițiariŭ transilvanŭ» de G. Barițiŭ. Brașovŭ 1874, și maĭ în detaiŭ în opulŭ : «Geschichte des k. k. Infanterie Regiments Nr. 50 Friedr. Wilh. Ludwig Grossherzog von Baden. 1762 bis 1850. Zweites Siebenbürger Romanen grenz. Infant. Regiment.» Von G. Ritt. v. Treuenfest. Wien 1882.

In anulŭ 1861 încétă în Transilvania și Ungaria regimulŭ absolutisticŭ și face locŭ celuĭ constituționalŭ.

Cancelariulŭ Transilvanieĭ Baron Franciscŭ Kemény, care cu datulŭ din 10 Ianuariŭ 1861, face propunere la Maiestatea Sa pentru reactivarea jurisdicțiunilorŭ transilvane, dice în acéstă propunere, referitorŭ la cererea Năseudenilorŭ pentru formarea uneĭ jurisdicțiunĭ civile din raionulŭ fostuluĭ districtŭ militarŭ a Rodneĭ, că, după ce regimentulŭ alŭ II-lea românŭ de graniță s'a compusŭ din comune ce aŭ aparținutŭ înainte de militarisare la maĭ multe jurisdicțiunĭ, arŭ fi lucru naturalŭ a se încorpora acestea comune iarășĭ la respectivele jurisdicțiunĭ. Considerândŭ însă că acéstă cestiune este a se deslega pe calea legislațiuniĭ, dînsulŭ nu póte propune acum realisarea acesteĭ încorporărĭ, ci este de părere, că, pentru a nu se împedeca organisarea țěriĭ, întregŭ teritoriulŭ fostuluĭ regimentŭ alŭ II-lea românŭ de graniță, până la proxima dietă, să se anexeze la districtulŭ Bistrițeĭ. Nu póte dînsulŭ sprijinì cererea Năseudenilorŭ și din acelŭ motivŭ *pentru că nu află consultŭ, ca unŭ poporŭ constătătorŭ numaĭ din Românĭ deprinșĭ în arme și aflătorŭ tocmaĭ la granița Moldoveĭ, unde comunicațiunea cu Principatele dunărene este atâtŭ de frecuentaveră, să fie de sine stătătorŭ sub conducerea și inspecționarea de oficiațĭ proprìĭ naționalĭ, fiindcă, de și acéstă împrejurare în presentŭ nu s'arŭ arěta a fi periculósă, aŭ nu arŭ puté fi maĭ târdiŭ? remâne ascunsŭ în întunereculŭ viitoruluĭ,* și dreptŭ aceea dînsulŭ nu se încumetă a lua asuprășĭ responsabilitatea împreunată ca o propunere satisfăcětóre.

Maiestatea Sa însě, în contra acesteĭ propunerĭ, a ordonatŭ, cu datulŭ din 24 Martie 1861, înființarea districtuluĭ Năseudŭ ca jurisdicțiune civilă de sine stătătóre.

Acestŭ districtŭ, după o durată abia de 15 anĭ, s'a desființatŭ ia-

Perderile acestuĭ regimentŭ s'aŭ constatatŭ :

a) In resbelulŭ cu Prusia la 1779	210
b) In resbelulŭ cu Turcia la 1788—1791.	1218
c) In resbelulŭ cu Francia de la 1793—1815	2334
d) In garnisónele de la 1830 și de la 1846.	57
e) In resbelulŭ civilŭ (revoluțiunea) de la 1848 și 1849 .	412
cu totulŭ . . .	4231 persóne.

rășĭ, cătră finea anuluĭ 1876, și împreunându-se cu fostulŭ districtŭ alŭ Bistrițeĭ, constituescŭ ambele o jurisdicțiune sub numirea «Comitatulŭ Bistrița-Năseudŭ».

În timpulŭ existențeĭ districtuluĭ Năseudŭ s'a resolvatŭ, după marĭ lupte, în modŭ favoritorŭ și cestiunea de proprietate în respectulŭ averilorŭ comunale, care devenise încă de la 1851 sub întrebare.

În presentŭ posedă populațiunea română din fostulŭ districtŭ alŭ Năseuduluĭ, pentru scopurĭ de cultură, următórele fondurĭ:

Unŭ fondŭ scolasticŭ centralŭ (1),

Unŭ fondŭ de stipendiĭ (2),

44 fondurĭ scolare comunale (3).

Nu esistă în întregŭ regatulŭ Ungarieĭ unŭ ținutŭ de asemenea estensiune teritorială, care să fie depusŭ pre altarulŭ cultureĭ atâtea sacrificiĭ câte le vedemŭ depuse de poporulŭ românŭ din fostulŭ districtŭ alŭ Năseuduluĭ.

(1) Din acestŭ fondŭ se susținŭ următórele institute publice de învĕțămîntŭ :

a) Unŭ gimnasiŭ superiorŭ de 8 clase în Năseudŭ;

b) Treĭ șcóle principale de câte 4 clase : în Năseudŭ, Borgo-Prundŭ și Monorŭ;

c) O șcólă de fete în Năseudŭ;

d) Treĭ șcóle poporale superióre de câte 3 clase în Sân-Giorgiŭ, Telciŭ și Zagra.

e) Până la edificarea unuĭ convictŭ pentru 100 elevĭ în Năseudŭ, se distribuescŭ în totŭ anulŭ ajutóre bănescĭ la studențiĭ gimnasiștĭ.

Spesele relative se urcă pre anŭ până la 40000 fl. v. a. (circa 90000 leĭ).

(2) Din fondulŭ de stipendiĭ se distribuescŭ în totŭ anulŭ burse la fiiĭ foștilorŭ grănițarĭ de aci, carĭ studiéză pre la Universitățĭ saŭ Academiĭ, până la suma de 5000 fl. v. a. (circa 11000 leĭ).

(3) Din fondurile școlare comunale se pórtă spesele pentru școlele poporale de prin respectivele comune.

II. RELAŢIUNÏ OROGRAFICE, HIDROGRAFICE ŞI TOPOGRAFICE.

Ţinutulŭ acesta este de unŭ caracterŭ eminamente muntosŭ, şi prin urmare, în partea sa cea maï precumpănitóre, în defavorŭ pentru agricultură, însă cu atâtŭ maï acomodatŭ pentru economia de vite, care şi constitue sorgintele principalŭ a subsistenţeï poporuluï ce-lŭ locuesce.

Partea nordică şi ostică, învecinată cu Marmaţia, Bucovina şi România (Moldova), este acoperită de o catenă continuativă de munţï înalţï, ce aparţinŭ Carpaţilorŭ. De la acésta se estindŭ radialmente maï multe ramificaţiunï principale, carï ramificându-se iarăşï, presintă în totalitate o reţea de munţï, monticulï şi délurï ce alternéză cu văï, în partea cea maï mare strîmte şi adâncï şi adăpate de fluviï, rîurï şi păraie.

Acéstă catenă se póte divide în douĕ grupurï : în grupulŭ ce constitue munţiï Rodneï şi în grupulŭ ce constitue munţiï Bârgăuluï.

Grupulŭ d'întâiŭ se estinde — în direcţiune de către vestŭ spre ostŭ — dela muntele Ţibleşŭ, care forméză *triplex confinium* între acestŭ ţinutŭ şi între comitatele Solnocŭ, Dăbâca şi Marmaţia, până la pasulŭ Bârgăuluï, iară alŭ doilea dela acestŭ pasŭ până la Drăgoiasa, punctŭ, care încă forméză *triplex confinium* între acestŭ ţinutŭ, între România şi comitatulŭ Ciucului (secuime).

Catena din grupulŭ primŭ, care la obârşia fluviuluï Bistriţa-aurie se légă cu o cunună de munţï, ce străbate din Marmaţia, presintă piscurile cele maï înalte din nordu-ostulŭ Transilvanieï, precum : Ţibleşulŭ 1842 m. (1), Arsulŭ 1597 m., Măgura-négră 1591 m., Vîrvulŭ Pleşcuţiï 1072 m., Comarnicŭ 1073 m., Stefăniţa 1204 m.,

(1) Datele nivelurilorŭ sunt induse după charta cea maï nóuă edată de către c. r. institutulŭ militarŭ-geograficŭ din Viena în mĕsură 1:75000.

Vîrvulŭ Poşuşuluĭ 1202 m., Muncelulŭ rîiosŭ 1703 m., Basaraba 1171 m., Bătrâna 1755 m., Lespedea 2222 m., Obârşia Rebri 2056 m., Repedea 2077 m., Isvorulŭ mare 1940 m., Gemenea 2191 m., Gergeleŭ 2169 m., Gălaţĭ 2061 m., Vîrvu Clăi 2119 m.. Vîrvu Omuluĭ 2135 m., Céşa 2061 m., Vîrvu Ineuluĭ 2280 m., Vîrvu Roşŭ 2225 m., Gagĭ 1851 m., Prelucĭ 1667 m., Lopadna 1594 m., Vîrvu Omuluĭ 1932 m., Vâlfa 1595 m.

Inălţimea acesteĭ catene ajunge gradulŭ supremŭ la Vîrvu Ineuluĭ (2280 m.), care dominéză întrégă catena.

In dóue puncte, peste carĭ trecŭ dóue drumurĭ jurisdicţionale, ce comunică între valea Rodneĭ şi Marmaţia, sufere acéstă înălţime o depresiune considerabilă : pe Şetrefŭ (între Vîrvu Plescuţiĭ şi Comarnicĭ) se reduce până la 877 m., iară pe Rotunda (între Prelucĭ şi Lopadna) până la 1257 m.

Alte piscurĭ din ramificaţiunile acestuĭ grupŭ sunt : Poiana Runculuĭ 1203 m., Picĭorulŭ negru 1364 m., Comarnicĭ 1270 m., Stăniga 1699 m., Muncelulŭ 1582 m., Vîrvu Cormăieĭ 1952 m., Petrosulŭ 2027 m., Rantea 1890 m., Oprişasca 1788 m., Cósta Guşetuluĭ 1775 m., Bătrâna 1756 m., Craia (Detunata) 1691 m., Vîrvu Duşilorŭ 1460 m., Bârla 1628 m., Dosulŭ-Grajdiuluĭ 1754 m., Obârşia Cormăieĭ 1855 m., Vîrvu Lapteluĭ 1930 m., Rabla 1907 m., Bârlede 1106 m., Vîrvu Muncelulu̇ĭ 1622 m., Vîrvu Prelucilorŭ 1257 m., Mihăiasa 1801 m., Cósta Teiuluĭ 1800 m., Corongişĭ 1995 m., Picĭorulŭ Secĭĭ 1715 m., Saca 1707 m., Vîrvu Petrosuluĭ 1549 m., Stolŭ 1882 m., Picĭorulŭ Onculuĭ 1547 m., Tomnateculŭ 2027 m., Picĭorulŭ Pleşcuţiĭ 1960 m., Capulŭ munteluĭ 1715 m., Vîrvu Cĭungilorŭ 1639 m., Curăţelŭ 1524 m., Beneşŭ 1588 m., Vîrvu Ineuţuluĭ 2116 m., Ineuţulŭ 1831 m., Vîrvu Stânişóreĭ 1700 m., Délulŭ Gândaculuĭ 1471 m., Perşuţa 1357 m., Pănastri 1337 m., Perşa 1414 m., Cucurésa 1394 m., Muncеĭ înşiraţĭ 1332 m., Cârţibavulŭ 1045 m., Muntele Corni 1447 m., Vîrvu Durni 1272 m., Măgura luĭ Arsente 1118 m., Măgura caselorŭ 1180 m., Măgura négră 1307 m., Délulŭ Frăŭ 1117 m., Miroslava 1607 m., Vîrvu Munceluluĭ 1539 m., Heniulŭ 1614 m., Tomnateculŭ 1190 m.

Grupulŭ alŭ doilea este formatŭ din ramificaţiunĭ de ale munţilorŭ Călimanĭ, ce se estindŭ în ţinutulŭ nostru şi sunt dominate de Petrosulŭ, dintre carĭ o parte pătrunde în Bucovina şi o parte în România.

Piscurile maĭ înalte din acestŭ grupŭ sunt : Petrosulŭ 2102 m., Petricéua 1886 m., Faţa gardululĭ 1900 m., Délulŭ latŭ 2031 m., Cerbucŭ 2013 m., Isvorulŭ bucinişuluĭ 1850 m., Dumitrelŭ 1747 m., Dosulŭ Petrosuluĭ 1935 m., Capulŭ déluluĭ 1693 m., Faţa Temeuluĭ 1785 m. Temeulŭ 1860 m., Tomnateculŭ 1656 m., Petrile roşi 1632 m., Mărişelŭ 1856 m., Miragĭ 1575 m., Pétra Dorni 1651 m., Gruiulŭ 1840 m., Struniorulŭ 1964 m., Dălbidanŭ 1697 m., Pétra luĭ Orbanŭ 1583 m., Făgeţelŭ 1401 m., Bistricĭóra 1991 m., Buba 1672 m., Délulŭ luĭ Toaderŭ 1499 m., Bucşóia 1595 m., Délulŭ negru 1508 m., Vulturulŭ 1516 m., Petrile scrise 1469 m., Pétra cuşmi 1319 m., Picĭorulŭ munteluĭ 1468 m., Poiana Tomi 1469 m.

Apele principale sunt :

1. Fluviulŭ *Bistriţa-aurie*. care, dela obârşia sa, pe partea nordică a munteluĭ Gălaţĭ şi până la valea Diiaca, forméză limitele din parte cu Marmaţia şi din parte cu Bucovina.

Afluenţiĭ principalĭ aĭ acestuia sunt : valea Laleĭ, Rusaia şi Diiaca.

Rîurile laterale : *Coşna* şi *Teşna,* care încă forméză graniţa cu Bucovina, se varsă, după împreunarea lorŭ, în rîulŭ Dorna, iară acesta în Bistriţa-aurie.

2. Fluviulŭ *Someş* (mare) se compune din dóue rîurele : Someşelulŭ şi Măriile, ce isvorescŭ din munţiĭ Lopadna şi Vîrvu Omuluĭ; trece prin valea Rodneĭ şi se varsă în Ungaria în Tisa.

Afluenţiĭ principalĭ aĭ acestuia sunt : Cubăşelulŭ, Isvorulŭ, Anieşulŭ, Cormaia, Ilva, Feldrişelulŭ, Rebra, Valea Luşci, Sălăuţa şi Ţîbleşelulŭ.

3. Rîulŭ *Bistriţa,* care curge prin valea Bârgăuluĭ şi

4. Rîulŭ *Şieŭ,* care curge prin valea ce pórtă acéstă numire, după ce se întrunescŭ, se varsă, sub numirea de Şieŭ, în Someşŭ.

5. Fluviulŭ *Mureşŭ.* trece printre comunele Morărenĭ şi Rusiĭ-munţĭ numaĭ la o distanţă scurtă.

Ca afluenţĭ aĭ fluviuluĭ Bistriţa-aurie maĭ sunt rîurile ce isvorescŭ din catena grupuluĭ alŭ doilea, şi anume Dorna şi Dornişóra, carĭ intră în Bucovina, apoĭ Haita şi Negrişóra, carĭ intră în România.

Lacurĭ de estindere maĭ însemnată nu sunt, iară maĭ micĭ se află atât pre munţĭ, precum pe Ineŭ, Corongişŭ etc., câtŭ şi pe localităţĭ maĭ inferióre, de es. la Rodna-veche, Năsĕudŭ, Zagra. Lacurile pe munţĭ se numescŭ de poporŭ *iazere.*

Locurile turfóse-uliginóse, numite tînave şi bahne, de estensiune maĭ mare se află numaĭ la comunele Coşna şi Ilva-mare.

Afară de apele dulcĭ se află şi isvóre de apă minerală (apă acră), în maĭ multe locurĭ. Aşa la comunele Rodna-veche, Rodna-nouă, Săngiorgiŭ, Parva şi Coşna, apoĭ pe munţĭ la Şăndróia, Valea Colibiţeĭ. Diiaca, şi Délulŭ latŭ.

Intocmirĭ pentru folosirea acestorŭ ape spre scopŭ de cură se află numaĭ la Sângiorgiŭ, Anieşŭ, Antonia şi Valea Vinuluĭ.

La comuna Sângiorgiŭ, precum şi la Aniesŭ (Dombhat), în depărtare de $^1/_2$ oră de la Rodna-veche, sunt întocmirĭ pentru scalde (băĭ) calde şi pentru incuartirarea óspeţilorŭ.

La Antonia, în depărtare de $^1/_4$ oră, şi la Valea Vinuluĭ, în depărtare de **1** oră de comuna Rodna-veche, se află întocmirĭ numaĭ pentru scalde recĭ.

Analisa chimică preste apele minerale dela Sârgiorgiŭ, Anieşŭ şi Valea Vinuluĭ este susceputâ sub numirea colectivă «Die Rodnaer Sauerbrünen» (isvórele de apă acră dela Rodna) în «Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt. Jahrg. X (1859),» şi în broşura «Uebersicht der bekantesten zu Bade- und Trinkkuranstalten benützten Mineralwässer Siebenbürgens, von Profess. Dr. Sigmund, Wien 1860.»

In acestŭ ţinutŭ sunt cu totulŭ 46 comune, dintre carĭ 44 aŭ fostŭ militarisate, iară alte două : Coşna şi Cârlibava-Transilvanieĭ, nu aŭ fostŭ (1).

(1) Comuna Coşna s'a desmembratŭ de la Moldova cu ocasiunea ocupăriĭ aşa numitu-

Aceste comune se află situate :

A. In valea Rodneĭ

a. Valea principală

		elevat. în metri.
1.	Rodna-Nouă (Şanţŭ)	629
2.	Rodna-veche (opidŭ)	531
3.	Maierŭ	474
4.	Sângiorgiŭ	452
5.	Ilva-mica	404
6.	Feldru	378
7.	Nepos (Vărarea)	361
8.	Rebrişóra	332
9.	Năsĕudŭ (opidŭ)	322
10.	Salva	308
11.	Mititeĭ	306
12.	Mocodŭ	290

b. Valea laterală Ilva.

13.	Ilva-mare	609
14.	Măgura	543
15.	Sânt-Iosifŭ (Poiana)	514
16.	Leşŭ	516

c. Valea laterală Rebra.

17.	Parva (Lunca vinuluĭ)	515
18.	Rebra-mare	376

d. Valea laterală Sălăuţa.

19.	Romuli (Strîmba)	570
20.	Telciŭ	380
21.	Bichigĭ	457
22.	Horduŭ	340

luĭ terenŭ revendicatŭ la 1769, însă locuitoriĭ aŭ rĕmasŭ nemilitarisaţĭ, de şi aŭ statŭ sub jurisdicţiunea militară.

Comuna Cârlibava-Transilvanieĭ (Ludwigsdorf) s'a formatŭ din o colonie de minarĭ, lucrătorĭ la proprietarulŭ de mine în Bucovina Manz de Mariensee.

e. Valea laterală Țibleșelŭ.

23. Suplaiŭ	604
24. Runcŭ.	659
25. Poienĭ.	480
26. Găurenĭ	550
27. Zagra	399

B. In valea Bârgăuluĭ.

28. Borgo-Mureșenĭ	680
29. B. Tiha	496
30. B. Bistrița	512
31. B. Prundŭ	495
32. B. Susenĭ	477
33. B. Mijlocenĭ.	468
34. B. Josenĭ.	460
35. B. Rusŭ	440

C. In valea Șieuluĭ.

36. Budaculŭ-românŭ	507
37. Ragla	444
38. Gledinŭ	483
39. Monorŭ	479
40. Șieuțŭ.	430
41. Sânt-Ioana.	373
42. Nușfaleŭ	357

D. In valea Mureșuluĭ.

43. Morărenĭ.	438
44. Rușiĭ-munțĭ.	436

E. In ținutulŭ fluvialŭ alŭ Bistrițeĭ-aurie.

45. Cârlibava-Transilvanieĭ	930
46. Coșna.	864

Alte puncte, alŭ cărorŭ nivelŭ merită a fi considerate, sunt :

Scalda la Antonia.	511
Scalda la Anieșŭ	495

Scalda Valea-vinuluĭ	700
La casa de spălatŭ metalŭ No. 2	880
La casa de la cunicula Teresia	1007
Pétra gloduluĭ, la móra de ferestrĕŭ	661
La scurgerea Măriilorŭ în Someşelŭ (2.84 m. peste nivelulŭ apeĭ)	682
La îmbinarea Isvoruluĭ mare cu Isvorulŭ Preluciloră	709
La gura parĕuluĭ Necitaşŭ	777
La îmbinarea păraielorŭ Prelucĭ şi Isvorulŭ Smeuluĭ	844
La podulŭ peste parculŭ Caprofoilorŭ	938
In Poiana rotundă la casarma de gendarmĭ . .	1189
In poiana rotundă pe tarniţă, punctulŭ celŭ maĭ înaltŭ alŭ drumuluĭ jurisdicţionalŭ ce comunică între valea Rodneĭ şi valea Bistriţeĭ-aurie.	1257
La juncţiunea acestuĭ drumŭ cu drumulŭ Marmaţieĭ (Sigetuluĭ) în valea Bistriţeĭ-aurie . .	1066
Tarniţa şi délulŭ Durni, peste care trece drumulŭ vecinalŭ, ce comunică între Rodna-veche şi Ilva-mare.	842
Punctulŭ celŭ maĭ înaltŭ pe Strîmba, peste care trece drumulŭ jurisdicţionalŭ ce comunică între valea Rodneĭ şi valea Bârgăuluĭ . . .	720
Tihuţa, la staţiunea de postă	1058
Pasulŭ Bârgăuluĭ, punctulŭ celŭ maĭ înaltŭ la Măgura-Caluluĭ, peste care trece drumulŭ de ţară ce comunică între Transilvania şi Bucovina.	1183
Priporulŭ-Candriĭ, limite între Transilvania şi Bucovina.	1117
Tarniţa pe Şetrefŭ, peste care trece drumulŭ jurisdicţionalŭ ce comunică între valea Rodneĭ şi Marmaţia	877
Isvorulŭ celŭ maĭ înaltŭ pe partea sudică (Cósta netedă) alŭ alpeluĭ Ineŭ.	2150
Laculŭ Lala pe partea nordică alpeluĭ Ineŭ. . .	1920
Isvorulŭ celŭ maĭ înaltŭ din valea Laleĭ . . .	2060

III. RELAŢIUNI GEOLOGICE.

Intregŭ teritoriulŭ se compune :

a) din şisturĭ cristaline şi din calcarŭ primitivŭ, carĭ ocupă aprópe a patra parte;

b) din formaţiune triasică, care acopere circa treĭ din patru părţĭ, şi

c) din diluviŭ şi aluviŭ, ce sunt represintate pe o arie cu totulŭ mică.

Şisturile cristaline şi calcarulŭ, asemenea şi cele-lalte roce sedimentare, aŭ suferitŭ posteriorminte însemnate modificărĭ şi ascensiunĭ prin massele eruptive, pentru care acestŭ teritoriŭ manifestă în cele maĭ multe locurĭ o fisionomie admirabilă.

Şisturile cristaline se presintă pe dóue complexe cu totulŭ separate între sine. Unulŭ maĭ mare în catena munţilorŭ Rodneĭ, alŭ căruĭ centru este alpele Ineŭ, şi altulŭ maĭ micŭ în catena munţilorŭ Bârgăuluĭ cu centrulŭ în Călimanĭ.

Varietatea prevalentă se compune din *şistŭ micaceŭ*, ce constă din mică şi cuarţŭ. Adese-orĭ predomnesce cuarţulŭ, şi în casulŭ acesta apare a fi şistŭ de cuarţŭ. Alte varietăţĭ, ce provinŭ maĭ rarŭ, sunt: *şistulŭ chloriticŭ, şistulŭ de horublendă, şistulŭ tălcosŭ, şistulŭ argilosŭ, şistulŭ graficŭ* şi *gnaisulŭ* (gneiulŭ).

In complexulŭ din catena munţilorŭ Rodneĭ are formaţiunea şisturilorŭ cristaline o figură triunghiulară-oblongă, care se îngustéză în partea de către ostŭ.

Limitele acesteĭ formaţiunĭ începe — de către nordŭ-vestŭ — de la muntele Muncelulŭ-rîiosŭ şi cobóră la vale spre sudŭ pe malulŭ dreptŭ alŭ rîuluĭ Rebra pe la pólele munţilorŭ Stăniga şi Muncelulŭ, apoĭ, trecêndŭ pe malulŭ stângŭ alŭ acestuĭ rîŭ, continuă la vale

totŭ spre sudŭ până din susŭ de comuna Parva. De aci se întórce spre ostŭ şi merge maĭ paralelŭ cu fluviulŭ Someşŭ peste vîrvulŭ Bîjeĭ, vîrvu Prelucilorŭ şi Pétra Buhi până în valea Anieşuluĭ, unde se apropie de acestŭ fluviŭ. De aci totŭ spre ostŭ, pe din susŭ de stabilimentele de scaldă (băĭ) de la Anieşŭ şi de comuna Rodna-veche, trece pe malulŭ stângŭ alŭ Someşuluĭ şi continuă peste Jidelŭ şi Valea-teiuluĭ, apoĭ, reintrândŭ iarăşĭ pe malulŭ dreptŭ alŭ Someşuluĭ, ajunge la Pétra-gloduluĭ, de unde, după ce trece a dóua-óră pe malulŭ stângŭ, continuă pe la pólele sudice ale munţilorŭ Lopadna, Vîrvulŭ-omuluĭ şi Vâlfa.

Intregŭ terenulŭ, ce se estinde spre nordŭ şi nordŭ-ostŭ dela a-céstă linie până în limite cu Marmaţia şi cu Bucovina, aparţine — cu puţina excepţiune în valea Bistriţeĭ-aurie — şisturilorŭ cristaline.

Şisturĭ de horublendă se află în masse maĭ marĭ pe muntele Rablă, în valea Anieşuluĭ, pe Isvorulŭ băilorŭ (la Rodna-veche), la Şghiabulŭ-Draculuĭ şi în Valea-gloduluĭ.

Gnais se găsesce în apropiere de comuna Rodna-veche la piciorulŭ Dealuluĭ-fântânelorŭ şi la piciorulŭ dintre Valea-Vinişóreĭ şi Valea-alunişuluĭ.

Celealalte varietăţĭ provinŭ numaĭ ca formaţiunĭ transitoriĭ în mĕsură cu totulŭ neînsemnată.

Acestea şisturĭ, ce sunt în multe locurĭ penetrate de o varietate de trachitŭ numitŭ dacitŭ, alternéză cu calcarulŭ primitivŭ.

Acestŭ calcarŭ începe pe malulŭ dreptŭ alŭ rîuluĭ Rebra aprópe de catena munţilorŭ. După o scurtă întrerumpere se presintă iarăşĭ pe malulŭ stângŭ ca unŭ complexŭ continuativŭ, însă tare neregulatŭ pe munţiĭ : Obârşia-Rebri, Craia, Lucăciasa, Cormaia, Miraşa, Mihaiasa, pe o parte din Isvorulŭ-mare şi din Gălaţĭ, pe Corongişŭ, Saca şi Crăciunelŭ, pe o parte din Cişa, pe Curăţelŭ şi Beneşŭ, pe o parte din Ineuţŭ, din Gagĭ şi din Prelucĭ. Maĭ provinŭ şi unele insule sporadice, precum în Valea-Cormăieĭ şi în Valea-Anieşuluĭ, pe munţiĭ Stolŭ şi Tomnatecŭ, în apropiere de comuna Rodna-veche în Valea-opcineĭ, în Valea-Strîmtureĭ şi în Valea-alunişuluĭ, maĭ încolo la

vĕrsarea Măriilorŭ în Someşelŭ şi în valea Bistriţeĭ-aurie sub Rotunda.

Complexulŭ alŭ doilea, compusŭ din şisturĭ cristaline, aparţine aceleĭ porţiunĭ din munţiĭ Călimanĭ, care constitue unghiulŭ estremŭ de către sud ostŭ alŭ ţinutuluĭ acestuia, unŭ teritoriŭ, ce se mărginesce spre nordŭ cu Moldova iară spre ostŭ şi sudŭ cu comitatulŭ Cluculuĭ. In acestŭ complexŭ zacŭ munţiĭ : Cerbucŭ, Dealulŭ-latŭ. Isvorulŭ-bucinişuluĭ, Faţa-garduluĭ şi Petricéua.

Formaţiunea *Jura* este represintată — în câtŭ se observase până acum — pe muntele Bătrâna, unde ca calcarŭ coraliferŭ este suprapusă şisturilorŭ micacee, pe partea nordică a alpeluĭ Ineŭ în Valea-Laleĭ şi în Poiana-rotundă.

Gresulŭ carpaticŭ constitue formaţiunea cea maĭ rĕspândită în acestŭ ţinutŭ. Acesta acopere, cu escepţiunea unorŭ insule de altă formaţiune, începêndŭ dela marginea vestică şi nordică a ţinutuluĭ, întregŭ celalaltŭ terenŭ ce se estinde spre ostŭ până în Bucovina iară spre sudŭ până la pólele nordice ale munţilorŭ ce zacŭ spre sud-ostŭ dela valea Bârgăuluĭ.

Unŭ elementŭ alŭ eocenuluĭ sunt *Conglomeratele*. Acestea se află în bucăţĭ frumóse la comuna Sângiorgiŭ, pe Dealulŭ-Runculuĭ şi la Pétra-buhi. Conglomeratele din localitatea ultimă sunt de o structură finŭ-granulósă, solidă şi compactă, pentru care se folosescŭ la ustrinele dela Rodna-veche de materialŭ ce resistă acţiuniĭ foculuĭ.

Calcarulŭ munuliticŭ provine disparsŭ pe maĭ multe localităţĭ, dintre carĭ unele aŭ o elevaţiune considerabilă, precum pe Ţibleşŭ (1842 m.), Bătrâna (1755 m.), Lopadna (1594 m.), şi în vecina Bucovina pe Ouşorŭ (1642 m.). Maĭ încolo se află în Valea-Rebri, din susŭ de stabilimentele de scaldă de la comuna Sângiorgiŭ, la Pétra-buhi, la scalda de la Anieşŭ şi la piciorulŭ Déluluĭ-fântânelelorŭ. Este interesantă provenința la Anieşŭ sub «Cetate,» unde trachitulŭ a eruptŭ printre formaţiunea eocenă.

In estensiune maĭ considerabilă provine acestŭ calcarŭ în partea nordŭ-ostică, unde, începêndŭ dela Perşuţa, continuă de alungulŭ clinelorŭ de munţĭ pe ambele malurĭ ale rîuluĭ Coşna până în comuna

Coşna, de unde, trecêndŭ pe teritoriulŭ Bucovineĭ, se estinde în direcţiune spre sudŭ până la fruntaria Transilvanieĭ (Priporulŭ Candri) şi de aci până la Măgura-caluluĭ.

Straturĭ miocene se află pe malulŭ dreptŭ alŭ Someşuluĭ numaĭ în dóue localităţĭ separate prin gresŭ carpaticŭ : una la învecinatele comune Zagra, Mocod şi Mititeĭ, şi alta începêndŭ dela comuna Rebrişóra până din susŭ de comuna Feldru. Maĭ încolo în valea Bârgăuluĭ în jurulŭ comunelorŭ Borgo-Rusŭ, B. Josenĭ, B. Mijlocenĭ, B. Susenĭ, B. Prundulŭ şi B. Bistriţa, în valea Şieuluĭ la comunele Ragla, Budaculŭ-românŭ, Nuşfaleŭ, Sânt-Ioana, Şieuţŭ, Monorŭ şi Gledinŭ şi în fine valea Mureşuluĭ la comunele Morărenĭ şi Ruşiĭ-munţĭ.

Diluviulŭ are o estindere fórte restrînsă şi se găsesce numaĭ pe malurile fluviilorŭ şi la gurĭ de rîurĭ în terase înguste supraposite.

Terase diluviale, din carĭ maĭ nainte s'a spălatŭ aurŭ, se află în valea Bistriţeĭ-aurie, iară în valea Rodneĭ la gura rîuluĭ Cubăşelŭ din josŭ de comuna Rodna-nouă, — la pólele Măgureĭ din josŭ de comuna Rodna-veche, şi din josŭ de comuna Sângiorgiŭ.

Aurulŭ spălatŭ a fostŭ de formă foiósă, avêndŭ unele bucăţĭ la o grosime de 1—$1^1/_2$ mm., o lungime până la 4—5 mm.

Rocele eruptive din ţinutulŭ acesta aparţinŭ formaţiuniĭ terţiare maĭ recente şi se presintă parte ca masivurĭ de o estindere maĭ mare orĭ maĭ mică, şi parte numaĭ ca filóne maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ puternice.

Este de observatŭ, că acestea erupţiunĭ aŭ datŭ nascere şi la numerose isvóre de apă minerală (apă acră), carĭ provinŭ cu deosebire acolo, unde şisturile cristaline staŭ în contactŭ cu trachitulŭ.

Massele eruptive din acestŭ ţinutŭ aparţinŭ unorŭ speciĭ de trachite, dintre carĭ :

1. *Trachitulŭ surŭ* compune masse de o estindere continuativă maĭ mare în munţiĭ ce zacŭ spre sud-ostŭ dela valea Bârgăuluĭ şi carĭ cu capulŭ lorŭ nordicŭ trecŭ în Bucovina, iară cu laturea de către ostŭ se légă cu massele cristaline din complexulŭ alŭ doilea.

In valea Rodneĭ provine acéstă specie de trachitŭ maĭ multŭ în formă de insule, precum în muntele Ţibleşŭ — spre nordŭ de co-

muna Maierŭ, — între comunele Rodna-veche, Ilva-mare şi Măgura, Maierŭ, Sângiorgiŭ şi Sânt-Iosifŭ şi din susŭ de comuna Leşu. In cele maĭ multe dintre acestea localităţĭ a eruptŭ massa vulcanică printre gresulŭ carpaticŭ, formândŭ în mare parte piscurĭ conice.

2. *Dacitulŭ*, care e tare avutŭ în cuarţŭ, se află în valea Rodneĭ pe malulŭ dreptŭ alŭ Someşuluĭ numaĭ în graniţă cu Marmaţia, unde compune muntele Stefăniţa; maĭ încolo pe ramulŭ de munţĭ, ce desparte valea Rodneĭ de valea Bârgăuluĭ, începêndŭ dela Măgura-caluluĭ şi până pe Strâmba. Şi acéstă specie de trachitŭ a eruptŭ printre gresulŭ carpaticŭ.

3. *Rhiolitulŭ* s'a observatŭ până acum numaĭ în filóne. O deosebită atenţiune merită rhiolitulŭ ce se ivesce pe malulŭ stângŭ alŭ Someşuluĭ între comunele Maierŭ şi Sângiorgiŭ, care conţine, în o massa fundamentală compactă, tare solidă şi albă, fórte multe granule de cuarţŭ, ce sunt maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ cristalisate.

IV. RELAŢIUNI VEGETAŢIONALE.

Vegetaţiunea unuĭ ţinutŭ, fie acesta câtŭ de restrînsŭ după estensiunea sa, este oglinda productivităţiĭ şi fertilităţiĭ pămîntuluĭ sěŭ.

Cine, privindŭ unŭ câmpŭ cu vegetaţiune, nu s'a încântatŭ, nu a admiratŭ diversitatea formelorŭ, splendórea, varietatea şi mirosulŭ ce presintă florile?

A pututŭ orĭ şi cine, de şi nu botanistŭ, observa, că vegetaţiunea manifestă o schimbare frapantă cu schimbarea localităţilorŭ. Alte plante presintă planiţiile, alte plante colinele, alte plante malurile fluviilorŭ şi rîurilorŭ, alte plante localităţile espuse inundărilorŭ de apă, alte plante terenele sărate, alte plante marginile lacurilorŭ şi alte plante pădurile.

Totŭ astŭ-felŭ se schimbă panorama dacă ne suimŭ la regiunĭ maĭ înalte. Ajungêndŭ pe unŭ munte de asupra regiuniĭ păduriĭ vedemŭ dintr'odată altă lume vegetaţională cu totulŭ diversă de cea dela câmpie. Cu câtŭ ajungemŭ maĭ susŭ, cu atâtŭ aflămŭ maĭ mare schimbare în plante. Piscurile Alpilorŭ, stâncile abrupte şi precipişurile acestora, asemenea şi esposiţiile, fie-care îşĭ aŭ propriile sale plante.

Astŭ-felŭ de schimbărĭ ne impunŭ a cugeta, să fie acéstă variabilitate numaĭ resultatulŭ uneĭ casualităţĭ, orĭ depinde dela numite condiţiunĭ?

Dacă cercetămŭ maĭ cu aprofundime jurstările sub carĭ ni se presintă productele vegetaţionale, aflămŭ că distribuirea diverselorŭ speciĭ de plante pe deosebitele localităţĭ şi regiunĭ este legată de speciale condiţiunĭ.

Scopulŭ meŭ este, nu numaĭ de a da unŭ simplu registru despre plantele ce provinŭ în acestŭ ţinutŭ, ci de o dată a arĕta şi condiţiunile ce presidéză la proveninţa lorŭ. In câtŭ însă mě aflu re-

strînsŭ numaĭ la flora acestuĭ ţinutŭ, care faţă de întrégă Transilvania constitue abia a 19-lea parte, nu voescŭ a-mĭ revindeca dreptulŭ de a fi datŭ o desluşire completă, care în genere să fie aplicaveră şi pentru alte teritoriĭ maĭ estinse.

Abstrăgêndŭ dela apreţiarea curatŭ sciinţifică, credŭ că cercetările, ce se facŭ în raportulŭ condiţiunilorŭ de distribuire a plantelorŭ, aŭ unŭ folosŭ practicŭ şi asupra economieĭ rurale.

Ca factorĭ principalĭ, dela carĭ atârnă distribuirea plantelorŭ, sunt: relaţiunile geografice, clima, elevaţiunea şi solulŭ.

Relaţiunĭ geografice.

Relaţiunile geografice la distanţe maĭ marĭ sunt în stare a produce în vegetaţiune o diversitate însemnată. De esemplu ne póte servi flora Austro-Ungarieĭ, care manifestă o schimbare considerabilă în vegetaţiune, dacă comparămŭ productulŭ din provinciile dela nord cu productulŭ provinciilorŭ sudice.

Fiindŭ însă ţinutulŭ de sub întrebare de o estensiune cu totulŭ mică, pentrucă are în lungime abia 1° 20″, iară în lăţime numaĭ 0°42″, aşa din acestŭ punctŭ de vedere influenţa geografică se arată a fi atâtŭ de minimă, în câtŭ acésta în vegetaţiunea de aci nu produce efecte învederate.

Rĕmânŭ dară ca factorĭ principalĭ numaĭ clima, elevaţiunea şi solulŭ.

Influenţa climeĭ

Tóte plantele aŭ lipsă de unŭ anumitŭ gradŭ de temperatură, care dacă e prea mare orĭ prea micŭ, causéză perturbaţiunĭ în funcţiunile organismuluĭ. De aci urméză că temperatura are să fie corespundĕtóre natureĭ fie-căreĭ plante, pentrucă când suma căldureĭ nu ajunge spre îndeplinirea tuturorŭ faselorŭ de desvoltare până la maturitatea fructelorŭ, devine detrasŭ modulŭ de a se puté regenera, celŭ puţinŭ la plantele anuale, iară când plantele nu potŭ contrasta temperatureĭ deprese, urméză totala lorŭ nimicire.

Efectulŭ căldureĭ se manifestă prin durată şi intensiune, iară di-

ferinţa se produce prin elevaţiune în legătură cu alte jurstări locale.

Pe lângă relaţiunile de temperatură maĭ conlucră şi alţĭ factorĭ la distribuirea plantelorŭ pe diferite elevaţiunĭ, precumŭ : continuitatea şi forma masseĭ ascendente, esposiţia singuratecelorŭ localităţĭ, cantitatea precipitaţiunilorŭ atmosferice, pădurile şi în parte solulŭ.

Teritoriulŭ acestuĭ ţinutŭ se presintă în formă de munţĭ înalţĭ aşezaţĭ în catene şi cu piscurĭ şi maĭ aredicate, abrupte, stâncóse, în formă de monticulĭ, délurĭ, coline şi văĭ.

Pe munţĭ se află pămîntulŭ în timpŭ de vară maĭ multŭ umedŭ, încă şi după unŭ maĭ îndelungatŭ timpŭ secetosŭ.

Aci urméză formarea de róuă, de negurĭ şi de ploĭ maĭ necontenitŭ, şi acestea producŭ o umeḑélă continuă.

In acestŭ ţinutŭ sunt precipitaţiunile atmosferice pe munţĭ şi în apropierea acestora multŭ maĭ abundante decât pe locurĭ maĭ îndepărtate.

Pădurile cele estinse, carĭ acoperŭ aprópe treĭ din patru părţĭ, şi carĭ se consideră cu totŭ dreptulŭ de conservatorulŭ şi regulatorulŭ hidrometeorelorŭ, sunt factorĭ puternicĭ pentru formarea de negurĭ şi de ploĭ. Cum că ploile sunt de comunŭ însoţite de rĕcélă e lucru cunoscutŭ. Cu câtŭ e regiunea maĭ înaltă, cu atâtŭ şi rĕcéla maĭ mare. Acésta e causa, că la vîrvurile munţilorŭ maĭ înalţĭ la meḑŭ de véră nu arare-orĭ cade néuă şi grindină, în acelŭ timpŭ când în regiunile maĭ inferióre cade plóie.

Ploile venite de către ostŭ, nordŭ-ostŭ şi sudŭ sunt de comunŭ în grabă trecĕtóre, pe când cele de către vestŭ duréză maĭ îndelungatŭ.

In desele mele escursiunĭ pe munţĭ am esperiatŭ maĭ de multe orĭ, cum — fiindŭ seninŭ jurŭ împrejurŭ — a începutŭ a se forma repentinŭ norĭ groşĭ pe vîrvurile din apropiere, din carĭ a căḑutŭ grindină, ce era însoţită de fulgere şi trăsnete înfiorătóre. După o jumătate de óră a încetatŭ tempestatea şi iarăşĭ s'a înseninatŭ, urmândŭ apoĭ timpulŭ celŭ maĭ frumosŭ.

Dar nu numaĭ munţiĭ, ca atarĭ, ci şi văile acestora, cu deosebire dacă sunt înguste şi adâncĭ, conţinŭ o umiditate şi răcélă prin agră-

mădirĭ de néuă şi prin împedecarea influenţeĭ căldureĭ solare, prin ce se înmăresce depresiunea limiteĭ plantelorŭ, şi acésta e causa, că în astŭ-felŭ de văĭ se desvóltă vegetaţiunea maĭ târdiŭ decâtŭ pe localităţĭ maĭ înalte însă altŭ cum libere.

Agrămădirile de néuă în masse maĭ marĭ, ce provinŭ în acestŭ ţinutŭ prin văile alpine şi sub-alpine în numeróse locurĭ şi sunt în mare parte produse prin desele lavine, causéză o răcélă jurŭ împrejurŭ, şi acéstă răcélă are o durată cu atâtŭ maĭ mare, cu câtŭ massele sunt maĭ estinse şi maĭ voluminóse, cu câtŭ localităţile acestora sunt maĭ înguste şi maĭ adâncĭ, şi prin urmare cu câtŭ topirea pretinde timpŭ maĭ îndelungatŭ.

Acolo, unde aceste masse se topescŭ peste unŭ părĕŭ, se formézā deasupra o boltitură de ghiaţă, ce concede o intrare afundă. De multe orĭ am fostŭ necesitatŭ a trece în luna luĭ Iuliŭ peste atarĭ agrămădirĭ de néuă ce aveaŭ la mijlocŭ o grosime şi până la 40 metri.

Pe partea nordică a Alpeluĭ Ineŭ se topescŭ deplinŭ massele de néuă numaĭ în verĭ secetóse.

Vênturile încă esercită influenţă asupra vegetaţiuniĭ, întru câtŭ modifică temperatura aeruluĭ. Cu deosebire se manifestă acéstă influenţă asupra arborilorŭ. Esperienţa ne arată, că piscurile promontoriilorŭ, carĭ altŭ-cum cadŭ în regiunea păduriĭ, sunt de comunŭ lipsite de arborĭ, dacă posiţia lorŭ e espusă neîmpedecateĭ suflărĭ a vênturilorŭ.

Despre altă parte e sciutŭ şi acea, că atâtŭ ramiĭ câtŭ şi rădăcinile arborilorŭ se reguléză după direcţiunea acestorŭ vênturĭ. Acestŭ fenomonŭ se póte cunósce şi din tăietura transversală a copacilorŭ, fiindcă mĕduva se vede pe cerculŭ planŭ în posiţie maĭ apropiată de periferie spre partea opusă din cătrăŭ suflă vêntulŭ predominantŭ în timpŭ de primăvară şi de vară.

In acestŭ ţinutŭ este vêntulŭ dela sud-vestŭ şi vestŭ celŭ predominantŭ, care de comunŭ aduce plóie. Vêntulŭ dela ostŭ vestesce timpŭ frumosŭ, celŭ dela nordŭ şi nordŭ-ostŭ aduce rĕcélă, iară celŭ dela nordŭ şi nordŭ-vestŭ aduce în timpŭ de iarnă néuă în masse maĭ marĭ.

Unŭ fenomenŭ specialŭ manifestă periodicitatea acelorŭ vênturĭ carĭ suflă maĭ linŭ, însă totuşĭ bine observabilŭ, de către cununa munţilorŭ spre ţéră şi iarăşĭ de către ţéră spre cununa munţilorŭ. În ḑile senine începe îndată după apusulŭ sóreluĭ suflarea unuĭ vêntŭ rĕcorosŭ ba une orĭ chiar rece, de la cununa munţilorŭ prin vălĭ în direcţiunea acestora spre ţéră, care duréză vre-o câte-va óre. După rĕsăritulŭ sóreluĭ, între 6—9 óre, începe a sufla altŭ vêntŭ în direcţiune contrarie, adecă de către ţéră spre cununa munţilorŭ. De esemplu ne potŭ servì între altele gurile vălilorŭ de la Anieşŭ, Cormaia, Rebra.

Unŭ fenomenŭ specialŭ, care se póte esplica numaĭ prin periodicitatea suflăriĭ acestorŭ vênturĭ, am esperiatŭ aflându-mĕ pe cununa munţilorŭ în apropiere de alpele Gemenea (2191 m. elev.), unde am dormitŭ în liberŭ peste nópte. Diminéţa, îndată după rĕsăritulŭ sóreluĭ, am vĕḑutŭ cum veniaŭ negurĭ gróse şi continuative de către Marmaţia, suindu-se spre cununa munţilorŭ, carĭ la momentŭ, câtŭ ce ajungeaŭ la acéstă cunună, dispăreaŭ cu totulŭ. Acestŭ fenomenŭ a duratŭ aprópe 2 óre.

Temperatura aeruluĭ liberŭ esercită acţiunea sa şi asupra stratelorŭ supreme ale pămîntuluĭ. Este constatatŭ, că cu câtŭ se află unŭ stratŭ maĭ aprópe de suprafaţa pămîntuluĭ, cu atâtŭ şi temperatura sa corespunde celeĭ atmosferice din apropiere, pe când în straturile maĭ adâncĭ nu numaĭ domnesce altă temperatură, dară şi fluctuaţiunile acesteia urméză maĭ târḑiŭ.

Ca temperatura să pătrundă o adâncime de 1 piciorŭ (circa 30 cmetri) are lipsă :

După Leslie . . . . de 6 ḑile
» Munke. . . . . » 4 »
» Arago . . . . » 6 »
» Bischoff . . . . » 5 »
» Quetelet . . . . » 6 » iară Studier calculă pentru climatele nóstre 5.8 ḑile.

De aci resultă, că maximulŭ şi minimulŭ temperatureĭ urméză cu atâtŭ maĭ târḑiŭ, cu câtŭ adâncimea e maĭ depărtată de suprafaţa

pămîntuluĭ, saŭ că pentru dóuĕ straturĭ în distanţă de 6 picióre (ceva maĭ puţinŭ de 2 metri) e de lipsă o lună dela intrarea estremuluĭ pe suprafaţă până la străplantarea luĭ în adâncime, prin urmare, pe când la suprafaţă domnesce maximulŭ, în adâncime e minimulŭ.

Diferenţa temperatureĭ, la care participă o plantă în acelaşĭ momentŭ, are să fie cu atâtŭ maĭ mare, cu câtŭ străbatŭ rĕdăcinile sale maĭ afundŭ în pămîntŭ. Aceste̍ĭ împrejurărĭ este a se adscrie faptulŭ, că arboriĭ maĭ bătrânĭ, ale cărorŭ rĕdăcinĭ pĕtrundŭ maĭ adâncŭ în pămîntŭ, sunt în stare a suferì rĕcelĭ multŭ maĭ marĭ decâtŭ ceĭ tinerĭ.

Cugetŭ a nu fi de prisosŭ pentru a da puţine notiţiĭ şi despre temperatura isvórelorŭ (scaturiginilorŭ) basate pe observărĭ întreprinse la unŭ numĕrŭ considerabilŭ de isvóre.

Acéstă temperatură s'a aflatŭ în calculŭ mediŭ :

La o elevat. dela	500—800 metri	8.5° R.
» » » »	800—1000 »	7.0
» » » »	1000—1500 »	5.8
» » » »	1500—2000 »	4.0
» » » peste	2000 »	3.

Isvórele din munţiĭ ce constaŭ din calcarŭ, aŭ în genere o temperatură maĭ înaltă, decât acelea din munţiĭ compuşĭ din şisturĭ cristaline. Diferinţa face de la 0.5—1.2° R.

Am maĭ observatŭ şi acea, că isvórele aŭ către tómnă (Septembre, Octombre) o temperatură ceva maĭ înaltă, decâtŭ în timpŭ de primăvară saŭ de vară.

Din temperatura acestorŭ isvóre se póte deduce — de şi numaĭ aproximativmente — elevaţiunea loculuĭ.

După ce ţinutulŭ de sub întrebare manifestă în respectulŭ elevaţiuniĭ o diferinţă de 1900 metri (2280—290), urméză de sine că şi temperatura sufere o ecuivalentă schimbare.

De şi însă în regiunile maĭ înalte e temperatura maĭ aspră, prin vâlile principale, unde sunt situate comunele, se póte numì moderată, pentru că catena de munţĭ scutesce ca unŭ zidŭ teritoriulŭ maĭ

interiorŭ contra vênturilorŭ violente de médă-nópte și de rĕsăritŭ, apoĭ pădurile estinse încă moderéză gerulŭ în timpŭ de iarnă și căldura în timpŭ de vară.

Pentru a puté determina referințele climatice după diferitele regiunĭ, s'arŭ recere a se face în fie-care regiune observărĭ meteorologice în modŭ regulatŭ și în o serie de anĭ maĭ îndelungată.

În lipsa acestorŭ date ne vomŭ mulțămì cu observările ce s'aŭ realisatŭ în dóuĕ locurĭ: La *Năsĕudŭ* (sub 42° 46′ a lungimeĭ dela Ferro și 47° 17′ a lățimeĭ nordice, 322.4 metri elevat.) în aniĭ 1883 și 1884 (1), și în vecinătatea acestuĭ ținutŭ la orașulŭ *Bistrița* (sub 42° 13′ a lungimeĭ de la Ferro și 47° 7′ a lățimeĭ nordice, 358 metri elevat.) în aniĭ 1872, 1873 și 1874, apoĭ din parte în 1876—1879 (2).

Resultatulŭ observațiunilorŭ realisate în aceste dóuĕ stațiunĭ sunt nesuficiente pentru a ne da o cheie bună la stabilirea marginilorŭ între carĭ se mișcă fenomenele meteorologice.

Credŭ totușĭ, că din datele ce urméză, se va puté deduce — barem aproximativŭ — influența acțiuniĭ acestorŭ fenomene asupra vegetațiuniĭ din acestŭ ținutŭ.

(1) Datele de la *Năsĕudŭ* le-amŭ primitŭ directŭ dela observatoriulŭ d-luĭ Dr. A. P. Alexi, profesorŭ gimnasialŭ.

De instrumente servescŭ:

a) pentru temperatură termometrulŭ Celsius, construitŭ de Capeller, iară

b) pentru presiunea aeruluĭ barometrele de mercuriŭ, sistemulŭ Capeller.

Ambele instrumente verificate la institutulŭ centralŭ din Buda-Pesta.

(2) Datele dela *Bistrița* sunt estrase din Jahrbücher der k. u. Centralanstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus. Budapest. Jahrgang 1872—1880.

I. Temperatura. C.

Lunile	NASEUDU				BISTRITA			
	Mediulŭ lunarŭ	Maximulŭ	Minimulŭ	Diferința	Mediulŭ lunarŭ	Maximulŭ	Minimulŭ	Diferința
Ianuariŭ. . . .	— 5.1	+ 5.0	—19.8	24.8	— 4.4	+ 5.6	- 16.4	22.0
Februariŭ . . .	— 3.5	+ 4.4	—11.6	16.0	— 1.5	+ 7.2	—12.0	19.2
Martie	+ 0 7	+13.0	—10.6	23.6	+ 3.7	+15.0	— 6.3	21.3
Aprilie.	+ 5.6	+18.1	— 1 9	20.0	+ 7.0	+22.8	— 0.3	23.1
Maiŭ.	+14.0	+26.1	+ 5.6	20.5	+13.5	+26 3	— 3 3	23.0
Iuniŭ.	+18.1	+27.8	+11.2	16.6	+18.1	+28.2	+10.5	17.7
Iuliŭ	+19.9	+30.8	+10.0	20.8	+19.0	+30.4	+12.5	17.9
Augustŭ . . .	+18.1	+26.1	+10.1	16.0	+19.3	+29.4	+11.3	18.1
Septembre. . .	+13 2	+29.3	+ 2.1	27 2	+14.5	+26.1	+ 4.8	21.3
Octombre . . .	+ 8.7	+19.9	0.0	19 9	+10.0	+21 0	+ 0 2	20.8
Novembre . . .	+ 3.2	+14.5	— 4.4	18.9	+ 2.4	+14.2	— 8.7	22.9
Decembre . . .	+ 4 6	+ 3.2	—17.2	20.4	+ 1.7	+ 9.4	—16.0	25.4
Mediulŭ anualŭ	+ 7.4	+18 2	— 2.2	21.2	+ 8.6	+19.6	— 1.3	20.8

Din aceste date se vede, cum-că din ambele stațiunĭ resultă:

ÎN LUNILE	MEDIULŬ	MAXIMULŬ	MINIMULŬ
	TEMPERATUREĬ		
Ianuariŭ	— 4.8	+ 5.3	—18.0
Februariŭ	— 2.5	+ 5.8	—11.8
Martie.	+ 2.2	+14.0	— 8.5
Apriliŭ	+ 6.3	+20.5	— 1.1
Maiŭ	+13.8	+26.2	+ 4.5
Iuniŭ	+18.1	+28.0	+10.8
Iuliŭ.	+20.3	+30.6	+11.2
Augustŭ.	+18.7	+27.8	+10.7
Septembre	+13.8	+·27.7	+ 3.5
Octobre	+ 9.3	+20.4	+ 0.1
Novembre.	+ 2.8	+14.3	— 6.6
Decembre.	— 1.5	+ 6.3	—16.6
Anualŭ. . . .	+ 8.0	+18.8	— 1.8

Cea maĭ mare căldură este în Iuliŭ, celŭ maĭ mare frigŭ în Ianuariŭ. Temperatura cresce până la +30.6 şi descresce până la —18.0 Cels.

II. Presiunea aeruluĭ în milimetri.

Lunile	NASEUDU 700 +				BISTRITA 700 +			
	Mediulŭ	Maximulŭ	Minimulŭ	Diferinţa	Mediulŭ	Maximulŭ	Minimulŭ	Diferinţa
Ianuariŭ	37.1	48.6	28.5	20.1	32.8	41.3	18.7	22.6
Februariŭ . . .	38.7	46.7	27.6	19.1	30.0	39.6	16.7	22.9
Martie	28.2	46.9	12.8	34.1	27.4	38.0	18.1	19.9
Apriliŭ.	30.7	39.8	16.1	23.7	26.4	34.0	17.2	16.8
Maiŭ	29.5	35.1	19.1	16.0	27.2	33.8	18.4	15.4
Iuniŭ.	30.8	37.9	24.9	13.0	29.1	34.3	22.5	11.8
Iuliŭ	30.1	37.8	25.7	12.1	27.1	34.0	22.1	11.9
Augustŭ	30.9	31.1	29.1	2.0	28.9	33.4	22.0	11.4
Septembre. . .	32.1	40.8	23.6	17.2	30.0	37.1	22.5	14.6
Octobre	34.9	47.4	21.6	15.8	31.4	38.3	22.5	15.8
Novembre . . .	35.2	44.4	21.0	23.4	29.7	39.6	18.2	21.4
Decembre . . .	32.6	48.1	11.3	36.8	29.5	41.0	15.9	25.1
Mediulŭ anualŭ	32.7	42.1	21.8	20.3	29.1	37.1	19.6	17.5

Combinându-se presiunea aeruluĭ din ambele aceste stațiunĭ, resultă pentru lunile :

	MEDIULŬ	MAXIMULŬ	MINIMULŬ
Ianuariŭ	734.9.	745.0.	725.6.
Februariŭ.	34.4.	43.1.	21.0.
Martiŭ.	27.8.	42.5.	15.4.
Apriliŭ	28.6.	36.9.	16.6.
Maiŭ	28.4.	34.5.	18.8.
Iuniŭ	30.0.	36.1.	23.7.
Iuliŭ.	28.6.	35.9.	23.9.
August.	29.9.	32.2.	25.5.
Septembre	31.0.	38.9.	23.1.
Octobre.	33.2.	42.9.	22.0.
Novembre.	32.5.	42.0.	20.8.
Decembre.	31.1.	44.6.	13.6.
Anualŭ	730.9.	739.6.	720.7.

Resultă cea maĭ mare presiune pentru lunile de tómnă și de ĭarnă : Septembre, Octobre, Novembre, Decembre, Ianuariŭ și Februariŭ, ĭară cea maĭ mică pentru Martie, Apriliŭ și Maiŭ.

III. Presiunea aborilorŭ din aerŭ în milimetri.

Mediulŭ lunarŭ şi anualŭ.

LUNILE	NASĔUDŬ	BISTRIŢA	DIN AMBELE STAŢIUNÎ
Ianuariŭ	2.7.	3.1.	2.9.
Februariŭ.	3.0.	3.2.	3.1.
Martie.	4.0.	4.7.	4.3.
Apriliŭ	6.8.	6.5.	6.7.
Maiŭ	12.0.	8.6.	10.3.
Iuniŭ	12.8.	10.9.	11.9.
Iuliŭ.	13.8.	12.8.	13.3.
Augustŭ.	13.4.	12.2.	12.8.
Septembre	10.1.	9.8.	10.0.
Octobre.	7.3.	8.0	7.6.
Novembre.	5.1.	5.2.	5.1.
Decembre.	3.0.	3.9.	3.4.
Anualŭ	7.8.	7.4.	7.6.

Resultă cea maĭ mare presiune în lunile de vară Iuniŭ Iuliŭ şi Augustŭ, ĭară cea maĭ mică în lunile de iarnă Decembre, Ianuariŭ şi Februariŭ.

IV. Umiditatea in percenţĭ.

Mediulŭ lunarŭ şi anualŭ.

LUNILE	NASĔUDŬ	BISTRIŢA	DIN AMBELE STAŢIUNĬ
Ianuariŭ	81.3.	82.7.	82.0.
Februariŭ.	77.4.	81.0.	79.2.
Martiŭ.	81.7.	76.0.	78.9.
Apriliŭ	91.9.	67.0.	79.5.
Maiŭ	97.2.	69.0.	83.1.
Iuniŭ	81.3.	66.0.	73.7.
Iuliŭ.	79.9.	70.0.	74.9.
August.	87.0.	69.0.	78.0.
Septembre	79.1.	68.0.	73.6.
Octobre.	84.1.	76.0.	80.1.
Novembre.	89.0.	80.0.	84.5.
Decembre.	86.0.	82.0.	84.0.
Anualŭ	84.6.	74.0.	79.3.

Umiditatea aerului e mai mare în lunile : Octobre, Novembre, Decembre, Ianuariŭ şi Maiŭ, iară mai mică în lunile : Iuniŭ, Iuliŭ şi Septembre.

V. Mediulŭ sumelorŭ la lună și la anŭ alŭ meteorelorŭ apóse în milimetri.

LUNILE	NASĔUDŬ	BISTRIȚA	DIN AMBELE STAȚIUNĬ
Ianuariŭ	$21._{9}$.	$20._{6}$.	$21._{3}$.
Februariŭ.	$14._{8}$.	$39._{4}$.	$27._{1}$.
Martiŭ.	$49._{4}$.	$51._{0}$.	50_{2}.
Apriliŭ	$56._{8}$.	$56._{0}$.	$56._{4}$.
Maiŭ	$99._{3}$.	$113._{0}$.	$106._{2}$.
Iuniŭ	$92._{8}$.	$88._{0}$.	$90._{4}$.
Iuliŭ.	$122._{2}$.	$82._{0}$.	$102._{1}$.
Augustŭ.	$78._{5}$.	$63._{0}$.	$70._{8}$.
Septembre	$53._{0}$.	$56._{0}$.	$54._{5}$.
Octobre.	$72._{8}$.	$42._{7}$.	$57._{7}$.
Novembre.	$41._{5}$.	$47._{0}$.	$44._{2}$.
Decembre.	$77._{0}$.	$58._{5}$.	$67._{7}$.
Sumele anuale . . .	$780._{0}$.	$717._{2}$.	$748._{8}$.
Mediulŭ lunarŭ. . .	$65._{0}$.	$59._{8}$.	

Columna ceo forméză meteorele apóse peste anŭ variéză de la $712._{2}$. până $780._{0}$mm., saŭ în mediŭ anualŭ e de $748._{6}$mm.

Cele maĭ bogate lunĭ de meteore apóse sunt lunile Maiŭ, Iuniŭ și u liŭ, ĭară cele maĭ sărace Ianuariŭ și Februariŭ.

Solulŭ.

Substratulŭ, pe care provinŭ plantele, este orĭ firmŭ orĭ fluidŭ. În câtŭ pentru ţinutulŭ de sub întrebare, unde lipsescŭ lacurĭ maĭ marĭ şi alte ape de o extensiune maĭ însemnată, sunt fórte puţine plante de apă, tóte celealalte crescŭ pe substratŭ firmŭ.

Composiţiunea geologică a terenuluĭ manifestă întru atâta influinţă în raportulŭ distribuiriĭ plantelorŭ, în câtŭ o parte din acestea provinŭ exclusivamente numaĭ pre o anumită formaţiune.

Suntŭ plante, carĭ provinŭ numaĭ pre solŭ de calcarŭ, altele numaĭ pre solŭ de şisturĭ cristaline, pre când ĭarăşĭ altele se arată indiferente în raportŭ cu solulŭ.

Formaţiunea şisturilorŭ cristaline produce o vegetaţiune abundentă în indiviḍĭ şi variată în speciĭ cu deosebire în regiunĭ maĭ înalte.

Calcarulŭ schimbă cu totulŭ icóna vegetaţiuniĭ pretutindenĭ unde esistă, fie elevaţiunea orĭ-care şi fie estensiunea maĭ mare saŭ maĭ mică.

Rarităţile de plante, ce se află în acestŭ ţinutŭ, aparţinŭ cu preferinţă soluluĭ de calcarŭ.

Gresulŭ carpaticŭ este şi elŭ avutŭ în producţiune, însă vegetaţiunea sa e pretutindenea maĭ aceeaşĭ, fără de a presinta forme speciale şi proprie numaĭ sieşĭ.

Trachitulŭ încă nu are ceva specialŭ, şi numaĭ acolo unde ajunge la regiunĭ maĭ înalte, conţine plante subalpine şi alpine.

Influenţa celoralalte roce subordinate încă nu arată producte de unŭ interesŭ specialŭ.

Unger(1) divide plantele cu privire la solŭ în cele :

a) ce provinŭ exclusivamente numaĭ pre calcarŭ (Kalkstete);

b) ce aŭ o predilecţiune pentru calcarŭ (Kalkholde);

c) ce sunt propriĭ şisturilorŭ cristaline, precum şistŭ micaceŭ, de chloritŭ, de hornblendă, de gnais, de granitŭ şi de argilă (Schieferstete).

(1) Ueber den Einfluss des Bodens auf die Vertheilung der Gewächse. Wien, 1836.

Schnitzlein și Frickinger (1) mergŭ și maĭ departe în distingerea soluluĭ, și dividŭ plantele în cele :

a) ce pretindŭ unŭ solŭ cu preferinţă avutŭ în calcarŭ (Kalkzeiger);

b) ce încă pretindŭ calcarŭ, fără ca acesta să constitue elementulŭ principalŭ (Kalkdeuter);

c) a cărorŭ solŭ constă din elemente de silice cu puţine mixturĭ de Kali, Natrium, Calcarŭ, Magnesie, Oxidŭ de ferŭ (Kieselzeiger);

d) ce aŭ lipsă de unŭ solŭ, în care elementulŭ siliciosŭ să fie în cantitate subordinată (Kiseldeuter);

e) ce pretindŭ unŭ solŭ tenace de calitate argilósă (Thondeutende);

f) saŭ de humă în cantitate mare și deodată umedă (Humuszeiger);

g) ce provinŭ atâtŭ pe calcarŭ, câtŭ și pre arenă și pre argilă, ca neconstante (Bodenschwank).

Totŭ aceste distingerĭ le aplică și Bogenhard pentru flora de la Jena (2).

În câtŭ despre flora din fostulŭ districtŭ alŭ Năsĕuduluĭ voiŭ înregistra pre acelea plante, carĭ provinŭ exclusivamente orĭ numaĭ pre calcarŭ orĭ numaĭ pre șisturĭ cristaline.

A. Pre calcarŭ

Thalictrum flexuosum Rchb. non Brnh.
Ranunculus Thora L.
β. carpaticus (R. carpaticus Wahlbrg. flor. carpat. princ. non Herb.).
γ. rhizophyllus Schur.
— Breyninus Crantz (R. Hornrchuchii Hoppe. R. Pseudo Villarsii Schur).
α. forma minor.
β. forma maior.
Aquilegia nigricans Bmgt. (A. glandulosa Janka, Czecz, Porcius, non Fisch).
Aconitum Anthora L.
α. floribus minoribus.
β. floribus maioribus.
Hypericum androsemifolium Vill. (H. alpinum W. K.)
Linum extraaxillare Kit.
Arabis arenosa Scop. var. multijuga Borbás.
Erysimum Wittmanni Zaw.
Hesperis nivea Bmgt.
Alyssum repens Bmgt.
Draba carinthiaca Hoppe.

(1) Die Vegetations-Verhältnisse der Jura- und Keuperformation in den Flussgebiethen der Wörnitz und Altmühl Nördlingen, 1848.

(2) Taschenbuch der Flora von Jena. Leipzig, 1850.

β. ramosa Porcius.
γ. Porciusi Stur.
Thlaspi dacicum Heuff. var. transsilvanicum Porcius.
— alpestre L.
Biscutella laevigata L.
β. hispidissima (B. ambigua DC.)
Dianthus speciosus Rchb. (D. superbus a. grandiflorus Schur.).
— compactus W. K. var. d. lactiflorus.
Silene Zawadzkii Herbich (S. nivalis Bmgt. non K.).
Saxifraga luteo-viridis Schott. (S. luteo-purpurea Bmgt. Tr.).
Moeringia muscosa L
Chrysosplenium glaciale Fuss (Chr. alpinum Schur).
Sempervivum hirtum L.
Epilobium alsinefolium Vill.
β. foliis ternatis (E. Brândzăi Porcius).
γ. alternifolium (E Stefănescui Porcius).
Potentilla Thuringiaca Bernh. (P. heptaphylla Lehm. Rev. Pot. non Mill.).
β maculata Porcius, non Poir.
Anthyllis alpestris W. K. non Rchb.
Trifolium pratense L. var. ε. nivale (Tr. nivale Sibth.)
β. heterophyllum (Tr. heterophyllum Lej.).
Lotus corniculatus L. var. γ. alpinus Bmgt.).
Oxytropis campestris DC.
Hedysarum obscurum L.
Astrantia maior L. var. β. montana Stur.
Heracleum alpinum L.
β. carpaticum (H. carpaticum Porcius).
Bupleurum aureum Fisch.
Pleurospermum austriacum Hoffm.
Lonicera Xylosteum L. var. β. floribus flavis (L. carpatica Porcius. An L. lejophyllum A. Kern.).
Valeriana dacica Porcius.
Knautia longifolia Koch
β. gracillima Schur.
γ. albiflora Schur.
Crăciunelensis Porcius.
— Brândzăi Porcius
— transilvanica Schur (Kn. sylvatica β. lancifolia Heuff.).
Scabiosa lucida Vill.
β. simplex.
γ. longeinvolucrata Porcius.
Aster alpinus L.
Erigeron Villarsii Bell. var. (E. carpaticus G. Sch. E. atticus Wahlbrg. carpat.).
Achillea lingulata W. K.
Pyrethrum subcorymbosum Schur.
Leontopodium alpinum Cass.
Senecillis carpatica Schott.
Tephroseris microrrhiza Schur.
Aronicum carpaticum Schur.
Senecio rupestris W. K.
Saussurea serrata DC.
— alpina DC.
Centaurea carpatica Porcius
β. capitata.
— Kotschyana Heuff. non Koch Syn.
— mollis W. K.
— seusana Vill.
Carduus glaucus Bmgt.
Cirsium Erisithales Scop.
— spathulatum Moretti (C. decussatum Janka).
Leontodon pyrenaicus Gouan var. δ. pinnatifidus (Apargia crocea Willd.)

Taraxacum officinale Wigg. var ξ. lividum Koch (T. palustre DC. Leontodon lividus W. K.)
Crepis sibirica L
— chondrilloides Fröhl. non Jacq. (C Jacquinii Tausch.).
Hieracium villosum Jacq.
β. involucratum.
— bifidum Kit.
— incisum Hoppe.
— Rodnense Porcius (H. Nestleri var. Rodnense).
Phyteuma tetramerium Schur.
— Vagneri A. Kern (Ph. nigrum α. atropurpureum Schur.).
β. pallidum.
— orbiculare L.
— fistulosum Rchb.
Campanula Scheuhzeri Vill. α. glabra (C. linifolia DC. non Scop.).
β dacica (C. dacica Porcius).
— carpatica L
Swertia alpestris Bmgt.
Gentiana carpatica Porcius.
— lutea L.
Eritrichium villosum Bunge.
Myosotis transsilvanica Porcius.
β. albicans.
Pulmonaria dacica Porcius.
Cerinthe alpina Kit.
Euphrasia salisburgensis Funke.
Melampyrum sylvaticum L.
Pedicularis exaltata Bess. var. β. subalpina (P. carpatica Porcius).
Primula longiflora All.
— carpatica Gr. Sch. (Fuss.).
— macrocalyx Bunge.
Corthusa pubens S. K. N.
Salix dacica Porcius.
Epipactis rubiginosa Gaud.
— viridiflora Rchb.
Gymnadenia conopsea R. Br. var. b. leucantha Schur. (G. ornithis Jacq.)
Orchis cordigera Fries (O. rivularis Heuff.).
β. depauperata (O. cruenta Roch.).
Narcissus radiiflorus Salisb.
Muscari transsilvanicum Schur.
β. albiflorum.
Erythronium Dens canis L. var. β. alpestris Porcius.
Allium sibiricum Willd.
— Victorialis L.
— Xanthicum Gr. et Sch.
— montanum Schmidt.
Festuca Porcii Hack. sp. n.
— carpatica Dietr.
Aira chrysophaena Porcius.
Alopecurus laguriformis Schur.
Calamagrostis Halleriana DC.
β. pulchella (C. pulchella Saut.).
Carex brevicollis D.C. (C. rhynchocarpa Heuff.).
— tristis M. B.
β. Baritiana Porcius.
Juncus triglumis L.

În sumă de 106 specil.

B. Pre șisturĭ cristaline.

Callianthemum coriandrifolium Rchb
Anemone alpina L. (A. Burseriana Scop.).

β. parviflora (A. alba Rchb.).
Ranunculus glacialis L. α. roseus Hegetschw.
— crenatus W. K.
β. maior, ramosus (R. vaginalis Somm.).
— Pseudo-Steveni Porcius.
Aconitum Hosteanum Schur.
Papaver pyrenaicum DC. (P. alpinum β. flaviflorum Koch Syn.)
Arabis glareosa Schur.
— floribunda Schur.
Draba fladnicensis Gaud non Wulf (Dr. Wahllenbergii var. α. homotriha).
Dianthus Carthusianorum Flor. Tr. var. saxatilis (D. saxatilis Porcius).
— gelidus Schott.
Silene acaulis L.
β. exscapa (S. exscapa All.).
Polyschemone nivalis Schott Anal. bot. (Lychnis nivalis Kit. Silene Siegeri Bmgt. Tr. Lychnis Siegeriana Schur. Viscaria Siegeri Gr. et Sch. Melandryum nivale Nym. Sill. fl. Europ.).
Cerastium macrocarpum Schur.
Scleranthus uncinatus Schur.
Saxifraga Baumgartenii Schott.
— bryoides L.
— cymosa W. K.
— muscoides Wulf var. β. floribus luteolis.
γ. floribus croceis (S. Crocea Gaud.).
— androsacea L.
— carpatica Rchb.
— hieracifolia W. K.
Sempervivum montanum L.
—assimile Schott. (Pre stâncĭ de hornblendă).

Rhodiola rosea L.
Epilobium anagallidifolium Lam. var. gelidum, pusillum (E. carpaticum Porcius).
Alchemilla vulgaris L. var. glaberrima, alpestris (A. alpestris Porcius).
Trifolium repens L. var. β. alpestris, prostratum, minimum (Fr. glaciale Porcius).
Laserpitium alpinum W. K.
Galium carpaticum Porcius.
Adenostyles albifrons Rchb.
β. stipulata Wahlbrg.
Anthemis carpatica W. K.
Achillea stricta Schl. var. γ. alpina, nana, floribus, purpureis, (A. nivalis Porcius).
Artemisia Baumgartenii. Bess.
Aronicum Clusii Koch.
— glaciale Rchb.
Senecio carpaticus Herb. (S. monocephalus Schur.).
— transsilvanicus Boiss. non Schur (S. glaberrimus Schur).
Campanula alpina Jacq.
β. frigida Schur.
Azalea procumbens L.
Gentiana tenella Rothb.
— frigida Haenk.
— nivalis L.
Myosotis svaveolens Kit. (M. alpestris Schmidt).
Thymus pulcherrimus Schur.
Veronica Baumgartenii R. et Sch.
— saxatilis Jacq.
— alpina L. var. β. integrifolia Schrnk.
Pedicularis versicolor Wahlbrg.
Primula minima L.
Corthusa Matthioli L.
Oxyria digyna Campd.

Émpetrum nigrum L.
Salix herbacea L.
— reticulata L.
Pinus Cembra L.
Luzula nigricans Desv.
— spicata DC.
β. conglomerata (L. conglomerata Miel.).
Seileria caerulans Friv.
— disticha Pers.
Poa laxa Haenke.
β. pallescens (P. flavescens Thom.).
— pumila Host.
— alpina L. var. φ. Pseudolaxa (P. Pseudolaxa Schur.).
— gelida Schur.
— subtilis Schur.
Festuca Pseudoxanthina Porcius.
α. floribus variegatis.
β. floribus flavescentibus.
— supina Schur.
β. oligantha Hack. (F. oligosantha Schur.).
Aira flexuosa L. var. γ alpina, colorata, contracta (Lerchenfeldia cuprina Schur.).
Agrostis rupestris All.
Carex curvula All.
β. Rodnensis Porcius.
— atrata L.
β rhizogyna Porcius.
— fuliginosa Schkuhr.
— Personii Sieb.
— lagopina Walbrg. (C. approximata Hoppe).
— bicolor All.
Eriophorum Scheuchzeri Hoppe (E. copitatum Host).
In suma 77 specil.

Mulţi botanişti facŭ distincţiune între regiunea plantelorŭ şi între regiunea uneĭ specie de plante. Cea d'întâiŭ, ca espresiune sumară de condiţiunĭ, ce presintă vegetaţiunea cu referinţă la o anumită estensiune orizontală a teritoriuluĭ, corespunde conceptuluĭ de *floră*, iară cea de a doua corespunde diferinţeĭ ce manifestă vegetaţiunea între limitele aceste flore cu referinţă la *elevaţiune.*

Sub elevaţiune se înţelege acea ascensiune a terenuluĭ peste nivelulŭ măriĭ, care conţine propriĭ condiţiunĭ pentru anumite plante.

Cu câtŭ e maĭ mare diferinţa niveluluĭ, cu atâtŭ maĭ pronunţatŭ se manifestă şi proveninţa vegetaţiuniĭ după regiunĭ.

O regiune începe acolo, unde se arată alte speciĭ de plante, pe când cele de maĭ nainte disparŭ.

Cu referinţă la elevaţiune se divide acestŭ ţinutŭ în 4 regiunĭ :

I. *Regiunea inferióră,* care începe de la punctulŭ celŭ maĭ josŭ, 290 metri, şi se ridică până la 800 metri.

În acéstă regiune se cultivă tóte acele speciĭ de plante, ce servescŭ

pentru scopŭ de nutrimêntŭ, de industrie, comerciŭ, medicinǎ şi frumuseţe. Totŭ în acéstǎ regiune provine şi pǎdurea de stejarŭ.

II. *Regiunea montanǎ* dela 800 pânǎ la 1250 metri, care corespunde limiteĭ superióre medie a pǎdureĭ de fagŭ.

Terenulŭ acesteĭ regiunĭ este în mare parte acoperitŭ de pǎdure, cu preferinţǎ de fagŭ. Locurile libere de pǎdure parte se folosescŭ de fênaţŭ şi parte se cultivǎ pe dînsele ovĕsŭ, orḑŭ, inŭ şi cartofĭ.

III. *Regiunea subalpinǎ* de la 1250 pânǎ la 1700 metri, saŭ pânǎ la limitele supremŭ alŭ pǎdureĭ de molidŭ.

In acéstǎ regiune încǎ este terenulŭ în cea maĭ mare parte acoperitŭ de pǎdure, în care predomnesce cea de molidŭ. Locurile libere se folosescŭ cu preferinţǎ de pǎşune pentru vite, şi în parte şi de fênaţŭ.

IV. *Regiunea alpinǎ* dela 1700 pânǎ la 2280 metri. Terenulŭ acesteĭ regiunĭ se folosesce numaĭ pentru pǎşune cu vitele.

Sunt numaĭ puţine speciĭ de plante, carĭ provinŭ de-odatǎ în dóuĕ, treĭ saŭ şi în tóte patru regiunĭ; tóte cele-alalte se aflǎ restrînse numaĭ la o anumitǎ regiune.

În unele casurĭ vedemŭ însǎ plante, ce aparţinŭ regiunilorŭ maĭ înalte, pe localitǎţĭ maĭ inferióre. Acestŭ fenomenŭ se póte esplica parte prin transportarea seminţelorŭ şi a rǎdǎcinilorŭ perenale prin pǎraie, vĕrsǎrĭ de apǎ şi lavine de néuǎ, şi parte prin umeḑéla, ce domnesce pe acele localitǎţĭ şi corespunde natureĭ respectivelorŭ plante.

Dacǎ vedemŭ, cǎ anumite plante provinŭ numaĭ pe anumite regiunĭ, saŭ, cǎ fie-care regiune îşĭ are propriile sale plante, se nasce întrebarea, ce póte fi causa la acésta? saŭ ce le împedecǎ de a trece din o regiune în alta?

Rĕspunsulŭ îlŭ aflǎmŭ în condiţiunile, ce presintǎ fie-care regiune particularminte, condiţiunĭ, dela carĭ depinde esistenţa respectivelorŭ plante.

Intre aceste condiţiunĭ jócǎ rolulŭ principalŭ : temperatura, umiditatea şi elevaţiunea.

In câtŭ despre umiditate, ca unulŭ dintre factoriĭ principalĭ la distribuirea plantelorŭ, maĭ este de observatŭ, cǎ însuşĭ De Candolle

a împărțitŭ vegatațiunea Franciei în trei ținuturi florali după relațiunile umedelei.

In acestŭ ținutŭ începe vegetațiunea a se desvolta mai d'întâiŭ în regiunea inferióră către finea lunei lui Martie.

Ca prenunțiuri ale acestei desvoltări sunt : Corylus Avellana L.— Alnus glutinosa Gärtn.— Galanthus nivalis L.—Tussilago Farfara L.— Cornus mas L. — Populus tremula L. — P. canescens Sm. — P. nigra L. — P. alba L.— P. pyramidalis Roz. — Hepatica triloba Chaix.-- Levcoium vernum L. — Lamium purpureum L. —Veronica polita Fr.— V. agrestis L. — Capsella bursa pastoris Monch. — Salix purpurea L. — S. rubra Huds. — S. viminalis L. — S. cinerea L.

Acestora urmézâ : Luzula campestris DC. — L. vernalis DC. — Crocus banaticus Heuff. — Carex praecox Jacq. — C. transilvanica Schur. — Veronica arvensis L. — Asarum europaeum L. — Lamium amplexicaule L. — Petasites officinalis Mönch. — P. albus Gärtn. — P. Kablikianus Tausch. — Adoxa Moschatellina L. — Scilla bifolia L. — Daphne Mezereum L. — Draba verna L. — Erythronium dens canis L. — Pulmonaria officinalis L. — Salix Capraea L. — Taxus baccata L.—Viola hirta L.—Stellomaria media Vill. — Prunus Armeniaca L.— Amygdalus persica L. — Lathraea Squammaria L. — Anemone nemorosa L. — A. ranunculoides L. — Chrysosplenium alternifolium L. — Isopyrum thalictroides L. — Ficaria ranunculoides Roth. — F. calthaefolia Rehb. — Carex digitata L. — Cerastium semidecandrum L. — C. glutinosum Fries. — Senecio vulgaris L. — Heleborus purpurascens W. K. — Corydalis solida Sm. — C. cava Schw. et Korn. — Gagea lutea Schult. — G. minima Schult.

Către finea lui Aprilie și pe la începutulŭ lui Maiŭ începŭ a înflorì : Prunus spinosa L. — Pr. insititia L. — Pr. cerasifera Ehrh. — Pr. domestica L. — Cerasus dulcis Flor. d. Wett. — Cerasus acida Fl. d. Wett. — Pyrus communis L. — Malus sylvestris Mill. — Cydonia vulgaris L.

Mestécănii, fagii și carpinii începŭ a înfrundì.

Pe la jumătate Maiŭ se află vegetațiunea de primăvară din regiu-

nea inferióră la culmea desvoltăriĭ sale, şi pădurile frondóse sunt aprópe pretutindenĭ înfrundite.

Acéstă desvoltare merge însă treptatŭ.

Intre Năseudŭ şi Rodna-veche am observatŭ în decursŭ de mulţĭ anĭ, că este o diferinţă de 6 ḑile în reportulŭ cursuluĭ de desvoltare. Diferinţa de elevaţiune între aceste dóuĕ staţiunĭ este de 209 metri. Dacă amŭ presupune, că totŭ în acéstă proporţiune decurge desvoltarea până la regiunea cea maĭ înaltă, arŭ urma, că până la începutulŭ regiuniĭ subalpine sufere o întârḑiere de 27 ḑile, — până la începerea regiuniĭ alpine de 40 ḑile, iară până la elevaţiunea de 2280 metri de 55 ḑile.

In faptă însă vedemŭ altŭ resultatŭ.

In regiunea subalpină începe desvoltarea abia după jumătate Maiŭ, saŭ după circa 50 ḑile (computată de la Năseudŭ), iară în regiunea alpină numaĭ în Iuniŭ.

Specialminte în regiunea alpină sunt numaĭ dóuĕ perióde : de primăvară în Iuniŭ şi de véră în Iuliŭ şi Augustŭ, când vegetaţiunea sa se află în deplină desvoltare.

De aci urméză, că specialminte plantele alpestre sunt necesitate a se conforma timpuluĭ celuĭ scurtŭ, ce le stă la disposiţiune, în ceea ce se referesce la deplina lorŭ desvoltare. Despre altă parte se vede, că însăşĭ natura s'a îngrijitŭ pentru perpetuarea acestorŭ plante, pentru că cu câtŭ e maĭ mare elevaţiunea, cu atâtŭ e maĭ mare şi numĕrulŭ celorŭ perenale. După cum se va arăta maĭ josŭ, în regiunea subalpină sunt dintre 165 speciĭ numaĭ 13 anuale şi bienale, iară în regiunea alpină dintre 172 speciĭ numaĭ 6 anuale şi bienale, tóte cele-alalte sunt perenale.

Plantele de primăvară din regiunĭ maĭ inferióre, dacă ajungŭ în maĭ superióre, înflorescŭ maĭ târḑiŭ cu privire la anotimpŭ, însă nu maĭ târḑiŭ faţă de datulŭ, ce corespunde temperatureĭ din regiunile maĭ inferióre.

Plantele din regiunile maĭ inferióre, carĭ înflorescŭ de către tómnă, arată o desvoltare multŭ maĭ de timpuriŭ, dacă ajungŭ în regiunĭ maĭ înalte. Aşa am vĕḑutŭ Colchicum autumnale înflorindŭ la o e-

levaţiune de circa 1000 metri pe la finea Augustŭ, când în staţiunile maĭ inferióre se afla numaĭ în preflorescenţie. Totŭ asemenea am observatŭ şi la Parnassia palustris, care provine până către 2000 metri.

Pădurile, carĭ în ţinutulŭ acesta ocupă aprópe treĭ din patru părţĭ alŭ arealuluĭ totalŭ, merită atâtŭ din punctŭ de vedere alŭ influenţeĭ lorŭ asupra climeĭ, câtŭ şi din punctulŭ de vedere alŭ intereselorŭ de veniturĭ, ce prestéză proprietarilorŭ, carĭ sunt comunele fóste grăniţare, ca corpurĭ moralĭ, o deosebită atenţiune.

Decĭ îmĭ voĭ lua libertate a da puţine notiţe şi despre aceste pădurĭ.

Pădurile se distingŭ în aceróse şi frondóse.

Pădurea acerósă, care în limba poporuluĭ de aci pórtă numirea «pădure de molidŭ,» consta din arborĭ de molidŭ şi de bradŭ.

Pinus Abies L. (Pinus excelsa Lam. fl. fr. — Pinus Picea du Roi.— Abies excelsa Poir in Lam. Dict. — Picea excelsa Link in Linn. — Picea vulgaris Link Abhandl. d. Berl. Acad.). *Molidŭ, Molidŭ-albŭ.* Acesta, din care în acestŭ ţinutŭ am vĕdutŭ numaĭ forma Picea erythrocarpa Purkyne (1), constitue pădurĭ întregĭ şi continuative.

Pinus Picea L. (Abies pectinata D.C. — Abies excelsa Link Abhandl. d. Berl. Acad. non Poir. — Abies alba Mill. — Abies vulgaris Poir. in Lam. Dict. — Pinus Abies Du Roi non L.). *Bradŭ, Molidŭ-roşŭ.* Acesta nu constitue de sine pădurĭ separate saŭ părţĭ de pădurĭ continuative, ci provine disparsŭ printre pădurea de molidŭ parte ca arborĭ singuratecĭ şi parte numaĭ în grupurĭ maĭ mărunte.

(1) Purkyne are dóue forme :

α. P. erythrocarpa. Ramiĭ cu foĭ aceróse (la Rodna-veche se numescŭ aceste foĭ «cetină») indesuite şi sessile. Strobiliĭ nematurĭ in timpulŭ veriĭ de culóre întunecată-violetă, ceĭ maturĭ de culóre brună-roşie. Squamele strobililorŭ indesuite, la basă subţirĭ. Nervulŭ mediŭ la squamele fulcrante este observabilŭ până la vîrfulŭ lamineĭ. Aripile seminţelorŭ sunt obovate şi de 3—3½ orĭ maĭ lungĭ de câtŭ seminţele obtusiuscule. Anterele cu ⅓ parte maĭ micĭ ca la forma β.

β, *chlorocarpa.* Ramiĭ cu foĭ aceróse puţinŭ peţiolate. Strabiliĭ nematurĭ pre timpulŭ vereĭ de colóre verde deschisă, ceĭ maturĭ de colóre brună-galbenă. Squamele strobililorŭ la basă îngroşate. Nervulŭ mediŭ la squamele fulcrante se perde încă înainte de a fi ajunsŭ la jumătate lamina. Aripile seminţelorŭ sunt oblongĭ, de 4 orĭ maĭ lungĭ de câtŭ seminţele acute. Anterele cu ⅓ parte maĭ lungĭ ca la forma precedentă.

Limitele superiorŭ alŭ pădureĭ de molidŭ este la

N.	N.O.	O.	S.O.	S.	S.V.	V.	N.V.
1520.	1500.	1570.	1620.	1680.	1700.	1600.	1550.

saŭ în calculŭ mediŭ 1592 metri elevaţiune.

Exposiţia cea maĭ favorabilă e cea sudŭ-vestică, ĭar maĭ nefavorabilă cea nordŭ-ostică. Diferinţa între ambele extreme corespunde uneĭ diferinţe de elevaţiune de 200 metri.

Limitele superiorŭ alŭ braduluĭ nu trece preste 1400 metri elevat., prin urmare este cu 248 m. maĭ josŭ de câtŭ celŭ mediŭ, saŭ cu 160 m. maĭ josŭ şi de câtŭ exposiţia cea maĭ nefavorabilă (N.O.) a pădureĭ de molidŭ.

Bradulŭ ĭubesce maĭ multŭ văĭ strîmte şi sghiaburĭ adăpate de părăurĭ orĭ şi alte localităţĭ maĭ multŭ umede.

Limitele inferiorŭ alŭ pădureĭ de molidŭ este cu anevoie de determinatŭ, pentru că pre unele localităţĭ e maĭ susŭ, pre altele maĭ josŭ, apoĭ maĭ preste totŭ în zona inferióră — specialmente în exposiţiile sudŭ-ostice, ostice şi sudice — este pădurea de molidŭ maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ amestecată cu cea de fagŭ.

Limitele superiorŭ încă sufere o depresiune considerabilă în acele văĭ, ce se deschidŭ spre nordŭ, şi sunt incluse de cóste tare oblice; pre când despre altă parte şi limitele inferiorŭ se cobóră multŭ maĭ josŭ ca pre alte localităţĭ.

Cele maĭ multe pădurĭ aceróse din acestŭ ţinutŭ sunt străvechĭ, în carĭ se află arborĭ sănătoşĭ, ce aŭ o lungime până la 50 metri şi în partea de desuptŭ o grosime în diametru până la 1.25 metri.

La pădurea de molidŭ se póte adnumera şi unŭ grupŭ de pădure, ce consistă din *Pinus Cembra* L. *Pinŭ*, şi care provine în acestŭ ţinutŭ pre o singură localitate. adecă pre partea nordică a alpeluĭ Ineŭ în valea Laleĭ între 1780 şi 2000 metri elevaţiune.

Alte grupurĭ de arborĭ cu foĭ aceróse sunt carĭ constaŭ din *Pinus Mughus* Scop.

Din acesta provinŭ dóue forme :

a. *Pinus Pumilis* Haenke. *Pinŭ inpilitŭ*, vulgo. *Şnépenŭ mare*. Acesta con-

stitue grupurĭ isolate de estensiune maĭ mare saŭ maĭ mică pre cóstele şi spinările munţilorŭ între 1600 şi 1900 metri elevaţiune.

β. *Pinus uliginosa* Neum (Pinus rotundata Link) numitŭ simplamente *Pinŭ*. Acesta se află pre localităţĭ sponghióse-turfóse (numite tînove saŭ bahne) între 800 şi 900 m. elevat. numaĭ pe teritoriile comunelorŭ Coşna şi Ilva-mare. Maĭ rarŭ se găsesce pre acestea localităţĭ şi o formă hibridă : Pinus Pumilio-uliginosa.

Pădurea frondósă se divide în pădure de fagŭ şi în pădure de stejarŭ.

Fagus sylvatica L. *Fagŭ*. Acesta constitue pădurĭ întregĭ şi estinse.

Limitele superiorŭ normalŭ este la :

N.	N.O.	O.	S.O.	S.	S.V.	V.	N.V.
1180.	1240.	1310.	1380.	1320.	1240.	1190.	1140.

saŭ în calculŭ mediŭ 1250 metri elevaţiune.

Exposiţia maĭ favoritóre este cea sudŭ-ostică, ĭară maĭ nefavoritóre cea nordŭ-vestică. Diferinţa între ambele extreme corespunde uneĭ diferinţe de elevaţiune de 220 metri.

Aci e de observatŭ, că uniĭ arborĭ singurateci se rădică şi preste limitele indicate maĭ susŭ, respective vinŭ disparsĭ printre pădurea de molidŭ; asemenea obvinŭ casurĭ extraordinarĭ, când la exposiţiile S. şi S.V. se arată grupurĭ întregĭ de fagŭ susŭ preste linia normală, pre când terenulŭ din josŭ de aceste grupurĭ presintă numaĭ pădure de molidŭ.

Pădurea de stejarŭ constă numaĭ din dóue speciĭ :

Quercus pedunculata Ehrh. (Q. Robur Smith non Roth, Rchb. et Kit. — Q. Robur α. L. fl. suec. — Q. racemosa Lam. Dict. — Q. pedunculata Schkuhr), *Stejarŭ de vérŭ*, şi

Quercus sessiliflora Smith (Q. Robur β. L. fl. succ. — Q. Robur Roth, Rchb. Excurs. Schult. Oesterr. fl. et Kit. Add. non Smith. — Q. sessilis Ehrh), *Stejarŭ de iarnŭ.*

Ambele aceste speciĭ formézá corpurĭ de pădure pre localităţĭ separate între 300 şi 500 metri elevaţiune.

Alţĭ arborĭ, arbusculĭ şi frutece, ce nu constituescŭ de sine corpurĭ de pădure, ci sunt numaĭ părţĭ accesoriĭ a pădureĭ de molidŭ, de fagŭ şi de stejarŭ, sunt :

A. Arbori,

Fraxinus excelsior L. *Frasinŭ.* (1)
Ulmus montana Smith. *Ulmŭ.* (2)
Ulmus glabra Mill. *Ulmŭ.*
Ulmus suberosa Willd. *Ulmŭ.*
Acer platanoides L. *Jugastru.*
Acer Pseudoplatanus L. *Paltinŭ.*
Acer campestre L. *Arţarŭ.*
Populus tremula L. *Plopŭ de munte.*
Tilia europaea L. Sm. *Teiŭ.*
Carpinus Betulus L. *Carpinŭ.*
Alnus glutinosa Gartn. *Arinŭ negru,*
Alnus incana D.C. *Arinŭ albŭ.*
Betula alba L. *Mestécănŭ.*
Betula carpatica Willd. *Mestécănŭ negru.*
Salix pentandra L. *Salce de munte.*
Prunus Padus L. (Cerasus Padus D. C). *Mălin negru.*
Cornus mas L. *Cornŭ* (córne).
Cerasus acida Flor. de Wett. *Cireş sĕlbatecŭ* (amarŭ).
Malus acerba Merat (Pyrus acerba D. C). *Mĕrŭ pădureţŭ.*
Pyrus communis β *Pyraster* Wallr. Pĕrŭ pădureţŭ. (3)

B. Arbusculĭ.

Taxus baccata L. *Tisă.*
Alnus viridis D. C. *Liliacŭ de munte.*
Corylus Avellana L. *Alunŭ* (Tufă).
Sambucus racemosa L. *Socŭ roşŭ.*
Hedera Helix L. *Ederă, Iederă.*
Sorbus Aucuparia β. *lanuginosa* Kit. *Scoruşŭ.*
Viburnum Opulus L. *Călinŭ.*
Evonymus verrucosus Scop. *Lemnŭ rîiosŭ.*

(1) Nu arare orĭ provinŭ arborĭ de Frasinŭ, ce aŭ o grosime în diametru până la 1.20 metri. Frasiniĭ numiţĭ creţĭ sunt tare căutaţĭ pentru lucrurĭ de tîmplarĭ (măsarĭ).

(2) Dr. A. Kerner in Ö. b. z. 1876 şi în Schedae ad floram exiccatam Austro-Ungaricam, 1881, p. 98, a demonstratŭ că Ulmus campestre L. sp. ed I. (1753) e sinonimŭ cu Ulmus montana Sm. Engl. Bot. Acesta se distinge de Ulmus glabra Mill. prin foile acuminate şi aspre pre pagina superióră şi prin fructele mature, carĭ aŭ unŭ canalŭ alŭ stigmeĭ atâtŭ de lungŭ, în câtŭ loculuŭ (loja) seminţeĭ devine situatŭ la mijloculŭ fructuluĭ, precândŭ la Ulmus glabra Mill. sunt foile numaĭ latŭ-acute şi de către tómnă glabre, netede şi lucitóre, apoĭ canalulŭ stigmeĭ e atâta de scurtŭ, în câtŭ loculuŭ seminţeĭ devine situatŭ tocmaĭ sub fisura stigmeĭ.

(3) Fraxinus excelsior L. — Ulmus montana Sm. — Acer platanoides L. şi Acer Pseudoplatanus L. provin cu deosebire printre pădurea de molidŭ până la o elevaţiune de 1300 metri.

Prunus Padus L. prin zona inferióră alŭ acesteĭ pădurĭ. Ulmus glabra Mill.—Populus tremula L. — Tilia europaea L. Carpinus Betulus L. şi Betula alba L. in cea maĭ mare parte printre pădurea de fagŭ. Cerasus acida fl. de Wett. — Malus acerba Mer. — Pyrus communis β. Pyraster Wallr. numaĭ printre pădurea de fagŭ.

Betula carpatica Wèld. şi Salix pentandra L. numaĭ pre localităţĭ mlăstinóse-turfóse printre Pinus uliginosa.

Alnus glutinosa Gärtn şi Alnus incana D. C. pre marginea fluviilorŭ, rîurilorŭ şi pâraelorŭ. Acest din urmă se suie până la o elevat. preste 900 metri. Acer campestre L. — Ulmus suberosa Willd. şi Cornus mas L. atâtŭ prin zona inferióră a pădureĭ de fagŭ, cât şi prin pădurĭ de stejarŭ.

Maĭ multe speciĭ de sălcĭ (Salix Capraea L —S. silesiaca Willd.— S. fagifolia Willd.—S. grandifolia Ser.—S. cinerea L.—S. aurita L. precum și unele forme hibride) (1),

C. *Frutcce.*

Jnuiperus intermedia Schur. *Snépenŭ micŭ.*
Daphne Mezereum L. *Tulcină,*
Vaccinium Myrtillus L. *Afinŭ.*
Betula pubescens Ebuh. *Mestécănașŭ.*
Atragene alpina L. *Curpenŭ de munte*(2).
Rubus jdaeus L. *Smeură.*
Rubus Bellardi Weihe. *Mure.*
Rubus hirtus wk. *Mure.*
Rubus caesius L. *Mure.*
Rubus affinis Weihe. *Mure.*
Rubus nitidus Weihe. *Mure.*
Rubus candicans Weihe. *Mure.*
Rosa pyrenaica Gouan. *Trandafirŭ de munte.*
Lonicera Xylosteum L. *Caprafoiŭ.*
Lonicera nigra L. *Caprafoiŭ.*
Lonicera transilvanica Porcius (An. L. lejophylla A. Kern). *Caprafoiŭ.*
Spiraea ulmifolia Scop. *Caprafoiŭ.*
Viburnum Lantana L. *Drîmoxŭ, Dîrmoxŭ.*
Ligustrum vulgare L. *Mălinịță.*
Clematis Vitalba L. *Curpenŭ* (Năprasnicŭ).
Cornus sanguinea L. *Sângerŭ, Sângerelŭ.*
Rhamnus cathartica L. *Verigariŭ.*
Evonymus europaeus L. *Lemnŭ câĭnescŭ.*
Prunus spinosa L. *Porumbelŭ, Coțobrelŭ.*
Crataegus monogyna Jacq. *Păducelŭ.*
Crataegus intermedia Fuss. *Păducelŭ.*
Rosa canina L. *Măcieșŭ, Rugŭ.*
β. dumalis (R. dumalis Bechst).
γ. dumetorum (R. dumetorem Thuill).
δ. collina (R. collina Jacq.)
ε. sepium (R. Sepium Thuill).
Rosa tomentosa Smith. *Măcieșŭ, Rugŭ.*
Rosa rubiginosa L. *Măcieșŭ, Rugŭ.*
Sambucus nigra L. *Socŭ negru.*

Afară de acestea maĭ esistă încă plante de constituție lemnósă, carĭ, de și nu sunt părțĭ accesoriĭ a pădurilorŭ, merită a fi notate aci. Acestea sunt :

(1) Taxus baccata L. — Alnus viridis D. C. — Sambucus racemosa L. și Sorbus Aucuparia β. lanuginosa Kit. printre pădurea de molidŭ.
Corylus Avellana L. pre marginea inferióră a pădureĭ de fagŭ.
Hedera Helix L. printre pădurea de fagŭ și de stejarŭ și numaĭ rareorĭ și printre cea de molidŭ. Acésta produce florĭ numaĭ atuncĭ, când nu se póte sui maĭ sus. Foile la planta sterilă sunt 3—5 lobate saŭ 3-5 angulare, la cea floriferă sunt romboidale și pre marginĭ întregĭ.
Viburnum Opulus L. maĭ multŭ pre la marginea pădureĭ de fagŭ, însă numaĭ la locurĭ umede.
(2) Este prea frumosŭ aspectulŭ, când privimŭ (în Iuniŭ) Atragene alpina încolăcită pre lângă alte frutece și chiar pe lângă arborĭ înalțĭ, pre care ĭĭ împodobesce cu florile sale cele mari de colóre lilacină saŭ albastră.

Juniperus nana Willd. *Snépenŭ micŭ.*
Rhododendron myrtifolium Sch.-Kotschy. Merişorŭ (1).
Populus alba L. *Plopŭ albŭ.*
Populus nigra L. *Plopŭ.*
Populus canescens Smith. *Plopŭ.*
Salix fragilis L. *Salce, Răchită.*
Salix alba L. *Salce, Răchită.*
Salix Russeliana Smith. *Salce, Răchită.*
Salix fragilis Russeliana. Salce Răchită.
Salix alba Russeliana. Salce, Răchită.
Salix amygdalina fragilis Wimm. *Salce, Răchită.*
Salix fragili amygdalina. Salce, Răchită·
Salix amygdalina L. vulg. *Lozŭ.*
α. concolor (S. triandra L.)
β. discol (S. amygdalina L.)
Salix purpurea L. vulg. *Lozŭ.*
Salix rubra Hups. vulg. *Lozŭ.*
Salix molissima Ehrh. vulg. *Lozŭ.*
Salix viminalis L. vulg. *Lozŭ.* (2).
Salix reticulata L.
Salix reticulata β *maior* (S. Kitaibeliana Willd).
Salix myrsinites L. var. integrifolia (S. Jaquiniana Willd.)
Salix dacica Porcius.
Salix rosmarinifolia Wulf.
Salix herbacea L. (3).
Enpetrum nigrum L. *Vuctóre, Bobiţă.*
Andromeda polifolia L. *Ruginare.*
Azalea procumbens L.
Vacinium uliginosum L. forma alpina frigida (V. arcticum Schur).
Oxycoccos palustris Pers.
Rosa pumila L. *Macieşŭ.*

· Pre teritoriulŭ fostuluĭ Districtŭ alŭ Năseuduluĭ am colectatŭ cu totulŭ :

A. *Plante, ce crescŭ spontaneŭ* (sĕlbatece).
Dicotyledone. . . . . 1119 speciĭ

(1) Iuniperus nana Willd. şi Rhododendron myrtifolium Sch. K. provinŭ în grupurĭ deasupra pădureĭ de molidŭ.

Rhododendron myrtifolium provine numaĭ pre Carpaţĭ şi se distinge de Rh. ferrugineum L. prin foile ovale orĭ abovatŭ-eliptice, prin tubulŭ coroleĭ, care pre partea esternă şi pre partea internă la gâtŭ, asemenea şi filamentele la basă sunt hirsute, şi în fine prin stilulŭ, care e ceva maĭ scurtŭ decâtŭ ovariulŭ.

(2) Afară de Populus alba L. care în acestŭ ţinutŭ se află numaĭ la comuna Mititeĭ pre o cóstă oblice între spineturĭ, tóte celealalte speciĭ de Populus şi de Salix, indicate maĭ sus provinŭ pre la marginile fluviilorŭ. rîurilorŭ şi pârâilorŭ în reg. inferióre.

Salix fragilis — Russeliana. — S. alba Russeliana. — S. Amygdalina fragilis. — S. fragili amygdalina. — şi S. rubra sunt plante hibride

Salix reticulata — S. retusa β maior. — S. myrsinites L. var. integrifolia, şi S. dacica provinŭ numaĭ în reg. subalpină şi alpină.

(3) Salix herbacea este cea maĭ mică dintre tóte speciile de sălcĭ. Ramiĭ tulpineĭ repente sunt numaĭ de la 3—5 centimetri lungĭ, iară amentele aŭ 2—5 capsule fórte micĭ. Pre acésta am aflatŭ numaĭ la vîrvulŭ Alpeluĭ Ineŭ la 2280 metri.

Transportŭ. . . .	1119	»
Monocotyledone	269	»
Cryptogame vasculare . . .	31	»
	1419	»

B. *Plante cultivate.*

Dicotyledone	250	»
Monocotyledone	44	»
Cryptogame vasculare. . . .	—	»
	294	»
saŭ în suma totală. . .	1713	»

Afară de acestea maĭ este indicatŭ de botaniştĭ ca provenitorŭ pre acestŭ teritoriŭ încă unŭ numĕrŭ considerabilŭ de speciĭ, plante spontanee, pre carĭ eŭ în totŭ decursulŭ esplorărilorŭ mele în decursŭ de preste 32 anĭ nu le-am aflatŭ.

Dintre acestea este o parte maĭ mică indicată în opulŭ luĭ Baumgarten «Enumeratio stirpium in M. Pr. Transilvaniae (1), de unde datele aŭ trecutŭ în opulŭ luĭ Fuss «Flora Transilvaniae excursoria» (2) şi în a luĭ Schur «Enumeratio plantarum Transilvaniae (3).

Cealaltă multŭ maĭ numerósă parte susceputǎ totŭ în opulŭ luĭ Fuss şi Schur datéză de la alţĭ botaniştĭ, carĭ aŭ făcutŭ escursiunĭ în acestŭ ţinutŭ.

In câtŭ despre celea indicate în opulŭ luĭ Baumgarten sunt de părere, că o parte a trebuitŭ să dispară maĭ târḑiŭ, iară altă parte s'a putută strămuta pre alte localităţĭ, pre unde eŭ nu am umblatŭ orĭ şi de le-am visitatŭ, nefiindŭ pre acelŭ timpŭ desvoltate, orĭ aflându-se vestejite, orĭ şi din altŭ incidentŭ le-am trecutŭ cu vederea. De altŭ cum şi însuşĭ Baumgarten a putută comite erorĭ în indicarea localităţilorŭ.

Ce se ţine de celelalte speciĭ, a cărorŭ provenință datéză de la alţĭ botaniştĭ, am convingerea, că s'aŭ comisŭ determinărĭ eronate.

(1) Tom. I, II, III conţinŭ plantele phanerogame ordinate după sistema luĭ Linée şi sunt tipărite la Viena în 1816, iară tom. IV conţine cryptogamele frondóse şi e tipăritŭ la Sibiiŭ în anulŭ 1846.

(2) Tipăritŭ la Sibiŭ în 1866.

(3) Tipăritŭ la Viena în 1866.

După părerea mea basată pre îndelungata esperienţă se potŭ divide tóte acelea specil neaflate de nime în 3 categoril.

a) In celea, despre care se póte presupune, că provinŭ, saŭ celŭ puţinŭ aŭ provenitŭ maï înainte, de şi maï târḑiŭ aŭ dispărutŭ. Numĕrulŭ acestora îlŭ calculezŭ la 58 specil (1).

b) In celea, despre carï am constatatŭ, că se referescŭ la alte specil, ce provinŭ tocmaï pre localităţile indicate. Acestea numĕră 135 specil (2).

(1) Acestea suntŭ : Selaginella spinulosa A. Br. — Selaginella denticulata Spring. — Cystopteris montana Link. — Athyrium fontanum Roth. — Aspidium spinulosum Swartz. — Asplenium Adianthum nigrum L. — Lasiagrostis Calamagrostis Link. — Festuca pumila Vill. — Festuca spadicea L. — Goodiera repens R. Br. — Soldanella pusilla Bmgt. — Plantago uliginosa Bmgt. — Plantago alpina L. - Androsace Chamaejasme Host. — Pedicularis rostrata L. — Pedicularis recutita L. — Veronica aphylla L. var. depauperata W. K. — Digitalis lutea L. — Linaria alpina Mill. — Swertia perennis L. — Chlora perfoliata L. — Arctostaphyllos officinalis Wim et Gr. — Campanula pulla L. — Campanula Valdensis All. — Campanula redux S. K. N. — Campanula transilvanica Schur. — Campanula pusilla Haenke. — Campanula barbata L. — Hieracium Jacquinil Vill. — Hieracium saxatile Jacq. — Crepis alpina L. — Crepis blattarioides Vill. - Leontodon incanus Schrauk. — Senecio incanus L. — Senecio lyratifolius Rchb. — Achillea Clavenae L. — Achillea atrata L. — Bellidiastrum Michelii Cass. — Valeriana elongata L. — Athamantha cretensis L. — Imperatoria Ostruthium L. — Myrrhis odorata Scop. — Draba Kotschyi Stur. — Arabis brassicaeformis Wallr. — Cochlearia saxatilis Lam. — Aethionema saxatilis R. Br. — Hutchinsia petraea R. Br. — Viola alpina Jacq. — Cerastium latifolium L. — Arenaria ciliata L. — Arenaria biflora L. — Alsine Gerardi Willd. — Saxifraga laeta S. K. N. — Ribes petraeum Wulf. — Alchemilla alpina L. – Trifolium alpinum L. — Phaca alpina Jacq. — Rhamnus alpina L.

(2) Acestea sunt :

Eriophorum alpinum Will.	se referesce la	E. Scheuchzeri Hoppe.
Carex sempervirens Vill.	» » »	C. tristis M. B.
Alopecurus ruthenicus Weimn . .	» » »	A. laguriformis Schur.
Avena laevigata Schur	» » »	A. pnbescens S.
Bromus Pseudoasper Schur	» » »	Br. asper Murr.
Festuca colorata Schur	» » »	F. valesiaca Schl.
Festuca flaccida Schur.	» » »	F. violacea Gaud.
Poa supina Schrad.	» » »	P. anua L. γ. Pseudosupina Porcius.
Sesleria coerulea Ard. Sesleria Haynaldiana Schur } . .	» » »	S. coerulans Friv.
Ornithogalum pyrenaicum L. . . .	» » »	O. stachyoides R. et Sch.
Allium acutangulum L.	» » »	A. montanum Schmidt.
Allium ochroleucum W.K.	» » »	A. Xanthium Gr. et Sch.
Narcissus poëticus L.	» » »	N. radiiflorus Salisb.
Crocus vernus All.	» » »	Cr. banaticus Heuff.
Pinus Laricio Poir	» » »	P. Cembra L.

c) In celea a cărorŭ provenință pre localitățile indicate se arată a fi dubie din maĭ multe puncte de vedere, pre când despre altă parte

Salix arbuscula L. Salix Lapponum L. Salix phylicifolia L. }	se referesce la S. dacica Porcius.
Salix angustifolia Wulf.	» » » S. rosmarinifolia L.
Rumex pratensis M. et K.	» » » R. alpinus L.
Daphne alpina L.	» » » D. Mezereum L.
Thesium tenuifolium Saut.	» » » Th. alpinum L. var. ramosum Porcius, non Hayne,
Polygonum alpinum All.	» » » P. viviparum L.
Soldanella montana Willd	» » » S. alpina L.
Primula auricula L.	» » » Pr. carpatica Gr. et Sch.
Lysimachia nemorum L.	» » » L. Nummularia L.
Pingvicula leptoceras Rchb. Pingvicula vulgaris L. } . .	» » » P. flavescens Flörke.
Pedicularis Barrelieri Rchb. . . .	» » » P. versicolor Wahlbrg.
Pedicularis Hacquettii Gref. Pedicularis foliosa L. } . . .	» » » P. exaltata Bess. var. carpatica Porcius
Melissa grandiflora L.	» » » M. alpina Benth.
Lamium cupreum S.K.N.	» » » L. maculatum L.
Thymus humifusus Benth. Thymus comos Heuff. }	» » » Th. pulcherrimus Schur.
Gentiana verna L. Gentiana bavarica L. }	» » » G. aestiva R. et Sch.
Gentiana Gaudiniana Thom. . . .	» » » G. lutea L.
Gentiana acaulis L.	» » » G. excisa Presl.
Gentiana prostrata Haenke	» » » G. frigida Haenke.
Gentiana nana Wulf.	» » » G. tenella Rothb.
Rhododendron ferrugineum Jacq.	» » » Rh. myrtifolium S.K.
Swertia punctata Bmgt	» » » Sw. alpestris Bmgt.
Pyrola media Swartz	» » » P. minor L.
Campanula arcuata Schur	» » » C. Hostii Bmg.
Campanula Welandii Heuff. . . .	» » » C. patula L.
Phyteuma Scheuchzeri All. Phyteuma Michelii Bertol. Phyteuma Halleri All. } . . .	» » » Ph. Vagneri A. Kern.
Hieracium longifolium Schl. Hieraciam lanatum Vill. } . .	» » » H. villosum Jacq.
Crepis aurea Cass	» » » Leontodon croceum Haenke.
Carlina nebrodensis Guss	» » » C. simplex W.K.
Cirsium eriophorum Scop.	» » » C. spathulatum Mor. (C. decussatum Jank.)
Centaurea atropurpurea W. K. . .	» » » C. Kotschyana Heuff.
Centaurea nigra L.	» » » C. conglomerata C. A. Meyer.
Carduus nigrescens Vill	» » » C. alpestris W.K.

nu mi-a fostŭ posibilŭ a constata, la carĭ alte speciĭ s'ar puté refera. Altă împrejurare este, că unele dintre plantele de sub întrebare

Senecio cordatus Koch	se referesce la	S. subalpinus Koch.
Tephroseris longifolia Rchb. Tephroseris crispa Rchb. Tephroseris pratensis Rchb. Tephroseris alpestris Rchb. Tephroseris capitata Gris. Tephroseris aurantiaca Rchb	» » »	T. microrrhiza Schur.
Sen ecillis glauca Gaertn	» » »	S. carpatica Schott.
Aronicum scorpioides Koch. Doronicum cordifolium Sternbrg. Doronicum caucasium M. B.	» » »	Aronicum carpaticum Schur.
Artemisia Mutellina Vill. Artemisia glacialis L. Artemisia spicata Wulf. Artemisia tanacetifolia All. Artemisia nana Gaud.	» » »	A. Baumgartenii Bess.
Buphthalmum grandiflorum L.	» » »	Telekia speciosa Bmgt.
Inula germanica L.	» » »	I. Britanica L.
Erigeron uniflorus L.	» » »	E. alpinus L.
Aster hirsutus Host.	» » »	A. alpinus L.
Valeriana montana L.	» » »	V. simplicifolia Kab.
Galium pumillum Lam. Galium sylvestre Poll. var. scabrum. Galium austriacum Jacq.	» » »	G. supinum L.
Galium pusillum L.	» » »	G. carpaticum Porcius.
Galium petraeum var. ramosissimum Schur	» » »	G. Mollugo L. var.
Bupleurum longifolium L.	» » »	B. aureum Fisch şi din parte la B. diversifolium Roch.
Astrantia dondiaefolia Schur. . . .	» » »	A. montana Stur.
Gaya simplex Gaud.	» » »	Meum Mutellina Gärtn.
Chaerophyllum elegans Gaud. . .	» » »	Ch. hirsutum L.
Archangelica officinalis Hoffm . . .	» » »	Angelica montană Schl.
Anemone baldensis L.	» » »	A. alpina L.
Ranunculus alpestris L.	» » »	R. crenatus W.K.
Ranunculus Gouani Willd.	» » »	R. Breyninus Crantz (R. Pseudo-Villarsii Schur) forma maior.
Ranunculus caucasicus M. B. . . .	» » »	R. nemorosus D.C.
Ranunculus malacophyllus Schur.	» » »	R. Frieseanus Jord.
Aconitum strictum Bernh.	» » »	A. tauricum Wulf.
Geranium macrorrhizum L.	» » »	G. alpestre Schur.
Polygala calcareas Schultz.	» » »	P. amarella Crantz.
Erisymum cheiranthoides Pers. . .	» » »	E. Wittmanni Zaw.

precum Lychinis Coronaria Lam. — Dracocephalum Ruyschiana L. — Veronica foliosa W. K.—Iberis umbellata L. și Larix europaea D. C.

Erysimum pumillum Gaud. Erysimum odoratum Ehrh. Erysimum carniolicum Dall. Erysimum Czeczianum Schur.	Se referesce la E. Wittmanni Zaw.
Thlaspi rotundifolium Gaud. var. corymbosum	» » » Th. dacicum Heuff. var. transsilvanicum Porcius.
Dianthus plumarius L.	» » » D. superbus L.
Dianthus sylvestris Wulf. var. virgineus Jacq.	» » » D. speciosus Rchb. (D. grandiflorus Schur.).
Dianthus glacialis Haenke	» » » D. gelidus Schott.
Silene nemoralis W.K.	» » » S. italica Pers.
Silene viridiflora L. var. latifolia Schur.	» » » S. nutans L.
Cerastium laniferum Schur.	» » » C. lanatum Lam.
Spergula Morisonii Borr.	» » » Sp. arvensis Weihe var. maxima.
Alsine laricifolia Wulf. Alsine stricta All.	» » » A. caespitosa Ehrh.
Sagina apetala L.	» » » S. procumbens L. var. apetala.
Saxifraga elatior M.K.	» » » S. recta Lap.
Saxifraga cochlearis Rchb. Saxifraga crustata Vest.	» » » S. brevifolia Sternberg.
Saxifraga caespitosa L.	» » » S. muscoides Wulf.
Chrysosplenium oppositifolium L.	» » » Chr. glaciale Fuss.
Sempervivum hirtellum L. Sempervivum Wulfenii Hoppe Sempervivum globiferum L. Sempervivum Braunii Funk. . . .	» » » S. hirtum L.
Sempervivum arachnoideum L. Sempervivum blandum Schott Sempervivum Funkii Br. .	» » » S. montanum L.
Epilobium palustre L. var. hyssopifolium Schur.	» » » E scaturiginum Wim.
Epilobium nutans Tausch.	» » » E. carpaticum Porcius.
Ribes alpinum L.	» » » R. Grossularia L.
Geum intermedium Ehrh.	» » » G. strictum Ait.
Potentiila alpestris Hall. fil.	» » » P. aurea L.
Potentilla maculata Poir.	» » » P. Thuringiaca Bernh. foliis maculatis.
Spiraea Chamaedryfolia L	» » » Sp. Ulmaria Scop.
Anthyllis vulneraria var. alpicola Schur.	» » » A. alpestris Hegetschw.
Oxytropis montana D.C.	» » » O. campestris D. C.
Rhamnus saxatilis L.	» » » Rh. Frangula L.

le-am vědutŭ în acestŭ ținutŭ și în vecinătatea acestuia numaĭ în stare de cultură, prin urmare nu potŭ să provină spontaneŭ și încă tocmaĭ pe munțĭ înalțĭ, — altele iarășĭ se consideră de botaniștĭ ca problematice, precum Calamagrostis dubia Bunge, — Hieracium carpaticum Bess. — Laser trilobum Bmgt. — Stellaria uliginosa Murr. var fontana, Bmgt, și în fine însușĭ Fuss pune la îndoială posibilitatea provenințeĭ la multe dintre dînsele.

Acestea plante sunt în numĕrŭ de 125 speciĭ (1).

Dacă s'arŭ computa la numĕrulŭ plantelorŭ spontanee aflate de mine (1419) și celea, a cărorŭ proveninṭa este probabilă (58), arŭ fi numĕrulŭ totalŭ 1477 speciĭ.

Nefiindŭ însă deplinŭ asigurată provenința acelorŭ speciĭ, voiŭ lua de basă la calcululŭ următorŭ numaĭ celea colectate de mine.

(1) Acestea sunt: Equisetum hiemale L. E. alpinum Schur. — Lycopodium alpinum L. — Setaginella helvelica Spring. — Blechnum spicant Roth. — Allosurus crispus Bernh. — Carex rigida Good. — Carex clavaeformis Hoppe — Calamagrostis dubia Bunge. — Calamagrostis alpina Host. — Poa coenisea All. — Asparagus tenuifolius Lam. — Allium sphaerocephalum L. — Allium rotundum L. — Scilla praecox Willd. — Iris caerpitosa Pall. — Cephalaria rubra Rich. — Larix europaea D. C. — Globularia nudicaulis L. — Primula crenata Lam. — Androsace obtusifolia All. — Androsace lactea L. — Androsace septemtrionalis L. — Orobanche plada Mart. — Pedicularis asplenifolia Flörke. — Pedicularis atrorubens Schleich. — Pedicularis comosa L. — Pedicularis acaulis Scop. — Brunckenthalia spiculifolia Rchb. — Veronica foliosa WK. — Thymus acicularis WK. var. micranthus Schur. — Melissa patavina Bernh. — Scutellaria alpina L. — Dracocephallum Ruyschiana L. — Betonica Alopecurus L. — Phlomis tuberosa L. — Phleboanthe Laxmanni Tausch. — Scorodonia heteromala Tausch. — Gentiana campestris L. — Campanula excisa Schl. — Campanula Raineri Pers. — Campanula thyrsoidea L. — Edrajanthus Kitaibelii A. D. C. — Wahlenbergia hederacea Rehb. — Phyteuma pauciflorum L. Phyteuma hemisphaericum L. — Phyteuma comosum L. — Hieracium lasiophyllum Koch. — Hieracium ramosum WK. — Hieracium cydoniaefolium Koch. — Hieracium carpaticum Wimm. non Bess. Hieracium carpaticum Bess. non Wimm. — Hieracium foliosum W. K. — Crepis montana Re b. — Achyrophorus Hypochoeris) apargioides Schur. — Serratula radiata M. B. — Cirsium leucophanum Schur. — Senecio umbrosus WK. — Achillea Clusiana Tausch. — Achillea Thomasiana D. C. — Inula ensifolia L. — Asperula capitata Kit. — Astrantia maior L. var. alpestris Stur (A. transsilvanica Schur). — Pimpinella nigra Willd. — Bupleurum junceum L. — Bupleurum stellatum L. — Bupleurum falcatum L. Imperatoria augustifolia Bell. — Laser trilobum Bmgt. — Laserpitium hirsutum L. — Thalictrum medium Jacq. — Pulsatilla vulgaris Mill var. alpigena Schur. — Pulsatilla montana Rehb. — Adonis vernalis L. var. alpina Schur. — Ranunculus gramineus L. — Aconitum Lycoctonum L. — Aconitum toxicum Rchb. — Hypericum quadrangulum L. var. subeorymbosum Schur. — Hypericum humifusum L. — Hypericum Coris L. — Cardamine resedifolia L. — Dentaria pinnata L. — Alyssum petraeum Ard. — Alys-

I. PLANTE CE CRESCŬ SPONTANEŬ.

	Numĕrulŭ speciilorŭ.	
In regiunea inferióră :		
Dicotyledone.	607	
Monocotyledone	127	
Cryptogame vasculare	4	738
In regiunea montană :		
Dicotyledone.	264	
Monocotyledone.	64	
Cryptogame vasculare	16	344
In regiunea subalpină :		
Dicotyledone.	114	
Monocotyledone	64	
Cryptogame vasculare	11	165
In regiunea alpină :		
Dicotyledone.	134	
Monocotyledone.	38	
Cryptogame vasculare	—	172
Saŭ cu totulŭ . .		1419

sum Wulfeenianum Beruh. — Draba Aizoon Wahlbrg. — Draba lapponica Wahlbrg. — Iberis umbellata L. — Iberis saxatilis L. — Biscutella laevigata L. var. saxatilis Schl. și var. glabrescens Schur. — Lepidium latifolium L. — Viola elatior Fries. — Viola lutea Sm. var. sudetica Willd. — Silene livida Willd. — Gypsophylla repens L. — Lychnis Coronaria Lam.— Stellaria uliginosa Murr. var. Bmgt. — Alsine tenuiifolia Wahlbrg, Alsine Villarsii M. K. — Spergula pentandra L. — Scleranthus perennis L. — Scleranthus dichotomus Schur. — Hernaria glabra L. (pre alpele Ineŭ) — Montia rivularis Gmel. — Montia minor Gmel. — Saxifraga Burseriana L. — Saxifraga-Rudolphiana Hornsch. — Saxifraga Kochii Horn. — Saxifraga cuneifolia L. — Saxifraga Geum L. — Saxifraga petraea L. — Saxifraga cernua L. — Saxifraga heucherifolia Gr. Sch. — Sedum Anacampseros L. — Epilobium denticulatum Wender. — Sibbaldia procumbens L. — Potentilla ambigua Gaud. — Alchemilla truncata Tausch. — Genista Halleri Reyn. — Trifolium parviflorum Ehrh. — Oxytropis lapponica Gaud. — Oxytropis cyanea M. B. — Astragalus purpureus Lam. — Astragalus austriacus Jacq. — Astragalus argenteus Bertol. — Orohus albus L. fil (pre alpĭ).

Acestea se subdividŭ :

A. După regiunĭ şi consistenţă

REGIUNEA	ERBACE	SUFRUTECE şi FRUTECE	ARBORĬ	SUMA
		a. Dicotyledone		
Inferióră. . . .	545	44	18	607
Montană	216	33	15	264
Subalpină . . .	101	9	4	114
Alpină	121	11	2	134
Suma . . .	983	97	39	1119
		b. Monocotyledone		
Inferióră	127	—	—	127
Montană. . . .	64	—	—	64
Subalpină . . .	40	—	—	40
Alpină	38	—	—	38
Suma . . .	269	—	—	269
		c. Cryptogame vasculare		
Inferióră	4	—	—	4
Montană. . . .	16	—	—	16
Subalpină . . .	11	—	—	11
Alpină	—	—	—	—
Suma . . .	31	—	—	31
		Recapitulaţie		
	983	97	39	1119
	269	—	—	269
	31	—	—	31
	1283	97	39	1419

B. După regiunĭ și durată

Regiunea		ANUALE	BIENALE	ANUALE-BIENALE	PERENALE	SUMA
I Inferióră	Dicotyledone	190	79	3	335	607
	Monocotyledone . . .	19	5	2	101	127
	Cryptogame vasculare	—	—	—	4	4
	Suma.	209	84	5	440	738
II Montană	Dicotyledone	13	15	2	234	264
	Monocotyledone . . .	—	—	—	64	64
	Cryptogame vasculare	—	—	—	16	16
	Suma.	13	15	2	314	344
III Subalpină	Dicotyledone	6	7	—	101	114
	Monocotyledone . . .	—	—	—	40	40
	Cryptogame vasculare	—	—	—	11	11
	Suma.	6	7	—	152	165
IV Alpină	Dycotyledone	4	2	—	128	134
	Monocotyledone. . . .	—	—	—	38	38
	Cryptogame vasculare	—	—	—	—	—
	Suma.	4	2	—	166	172

Recapitulație

	ANUALE	BIENALE	ANUALE-BIENALE	PERENALE	SUMA
	209	84	5	440	738
	13	15	2	314	344
	6	7	—	152	165
	4	2	—	166	172
	232	108	7	1072	1419

C. Sumarŭ numaĭ după durată.

		NUMĔRULŬ SPECIILORŬ	
Dicotyledone	anuale	213	
	bienale	103	
	anuale-bienale	5	
	perenale	798	1119
Monocotyledone	anuale	19	
	bienale	5	
	anuale-bienale	2	
	perenale	243	269
Cryptogame vasculare	anuale	»	
	bienale	»	
	anuale-bienale	»	
	perenale	31	31
		Suma	1419

Intre plantele perenale sunt parasitice :

Dicotyledone	10
Monocotylodone	1
	11

In procente esprimatŭ conţinŭ aceste plante :

A. După regiunĭ.

inferióră	52.0	
montană	24.3	
subalpină	11.6	
alpină	12.1	100.0°/₀

B. După durată.

Dicotyledone.	anuale . . . . (213)	15.3	
	bienale. . . . . (103)	7.3	
	anuale-bienale. . . . . (5)	0.4	
	perenale . . . . (798)	56.1	79.1
Monocotyledone.	anuale. . . . . (19)	1.3	
	bienale. . . . . (5)	0.4	
	anuale-bienale. . . . . (2)	0.1	
	perenale . . . . (243)	17.0	18.8
Cryptogame vasculare.	anuale.	»	
	bienale.	»	
	anuale-bienale.	»	
	perenale. . . . . (31)	2.1	2.1
			100.0%

C. După consistență.

Erbace.	Dicotyledone. . . . . . (983)	69.4	
	Monocotyledone. . . . (269)	18.9	
	Cryptogame vasculare. (31)	2.1	90.4
Sufrutece și frutece.	Dicotyledone . . . . . (97)	6.8	
	Monocotyledone. . . .	»	
	Cryptogame vasculare.	»	6.8
Arborĭ.	Dicotyledone . . . . . (39)	2.8	
	Monocotyledone. . . .	»	
	Cryptogame vasculare.	»	2.8
			100.0%

D. Sumarŭ.

a. După durată.

anuale. . . . . (232)	16.4	
bienale . . . . (108)	7.6	
anuale-bienale . . . . (7)	0.5	
perenale. . . . . . . (1072)	75.5	100.0%

b. După consistență.

Erbace . . . . (1283)	90.4		
Sufrutece și frutece. . . . (97)	6.8		
Arborĭ . . . . (39)	2.8	100.0°/₀	

c. După structura anatomică.

Dicotyledone . . . . (1119)	78.9	
Monocotyledone . . . . . (269)	19.0	
Cryptogame vasculare . . . (31)	2.1	100.0°/₀

II. PLANTELE CULTIVATE

Aparținŭ tóte regiuneĭ inferióre, și numaĭ din unele specíĭ, precum : ovĕsŭ, orḑŭ, cartofĭ și inŭ se cultivă și în regiunea montană :

Acestea se dividŭ :

A. După consistență.

Erbace	Dicotyledone	191	
	Monocotyledone	44	
	Cryptogame vasculare	—	235
Sufrutece și frutece	Dicotyledone	38	
	Monocotyledone	—	
	Cryptogame vasculare	—	38
Arborĭ	Dicotyledone	21	
	Monocotyledone	—	
	Cryptogame vasculare	—	21
			294

B. După durată.

Anuale	Dicotyledone	113	
	Monocotyledone	9	
	Cryptogame vasculare. . .	—	122
Bienale	Dicotyledone	18	
	Monocotyledone	4	
	Cryptogame vasculare. . .	—	22
Anuale-bienale	Dicotyledone	4	
	Monocotyledone	5	
	Cryptogame vasculare. . .	—	9
Perenale	Dicotyledone	115	
	Monocotyledone	26	
	Cryptogame vasculare. . .	—	141
			294

C. După structura anatomică.

	Dicotyledone	250	
	Monocotyledone	44	
	Cryptogame vasculare. . .	—	294

In procente esprimatŭ conţinŭ plantele cultivate.

I. INTRE SINE COMBINATŬ :

A. După durată :

Dicotyledonele	Anuale . . . . (113)	38.5	
	Bienale . . . . (18)	6.1	
	Anuale-bienale . . . (4)	1.4	
	Perenale. . . . . . . (115)	39.1	85.1
Monocotyledonele	Anuale. . . . . (9)	3.1	
	Bienale. . . . . (4)	1.4	
	Anuale-bienale . . . (5)	1.4	
	Perenale. . . . . . . (26)	9.0	14.9
Cryptogamele vasculare	Anuale	—	
	Bienale.	—	
	Anuale-bienale.	—	
	Perenale	—	
			100.0%

B. După consistență.

Erbace.	Dicotyledone.	(191)	65.0	
	Monocotyledone. . . .	(44)	14.9	
	Cryptogame vasculare.		»	79 9
Sufrutece și frutece.	Dicotyledone	(38)	12.9	
	Monocotyledone. . . .		»	
	Cryptogame vasculare.		»	12.9
Arbori.	Dicotyledone	(21)	7.2	
	Monocotyledone. . . .		»	
	Cryptogame vasculare.		»	7.2
				100.0°/₀

II. IN COMBINARE CU CELE SPONTANEE.

a. Față de numĕrulŭ totalŭ (1419)

Dicotyledonele	17.6	
Monocotyledonele	3.1	
Cryptogamele vasculare . .	—	20 7°/₀

b. Față de numĕrulŭ celorŭ din regiunea inferióră (738).

Dicotyledonele	33.9	
Monocotyledonele	5.9	
Cryptogamele vasculare . .	—	39.8°/₀

Computându-se la numĕrulŭ speciilorŭ spontanee din regiunea inferióră de	738.
și cele cultivate cu	294.
resultă pentru acéstă regiune unŭ numĕrŭ totalŭ de.	1032.
saŭ pentru tóte regiunile de	1713 specii.

Din datele espuse mai susŭ resultă că numĕrulŭ specielorŭ de plante spontanee scade cu elevațiunea. Acéstă împrejurare se esplică prin împuținarea arealului regiunilorŭ mai înalte.

In calculŭ mediŭ se póte computa estensiunea regiunii.

Inferióre la. . .	25	milurĭ □	austriace.	
Montane la. . .	18	»	»	»
Subalpine la . .	$8^1/_2$	»	»	»
Alpine la . . .	4	»	»	»
	$55^1/_2$	»	»	»

Combinândŭ numĕrulŭ speciilorŭ spontanee, ce provinŭ în fie-care regiune cu estensiunea respectiveĭ regiunĭ, aflămŭ că în regiunea montană și subalpină este acelŭ numĕrŭ maĭ micŭ, de cum resultă din computulŭ de proporțiune. Acéstă disproporție resultă de acolo, că o parte considerabilă de terenŭ din ambele acestea regiunĭ este ocupată de pădurĭ.

Prin datele premerse am arătatŭ în care numĕrŭ se află plantele spontanee distribuite pre diversele regiunĭ. La acéstă împărțire am luatŭ de basă observarea făcută : în care regiune sunt respectivele specіĭ individualminte representate în mĕsură preponderantă.

In câtŭ despre altele, ce nu se restrîngŭ numaĭ la o singură regiune, ci se află disparse prin douĕ, treĭ saŭ și prin tóte patru regiunĭ, am constatatŭ că provinŭ deodată.

In	regiunea	I și II.	68	specіĭ.
»	»	I, II și III . . .	51	»
»	»	II și III	32	»
»	»	III și IV	19	»
»	»	II, III și IV . . .	12	»
»	»	I, II, III și IV . .	6	»
		cu totulŭ. .	188	»

TABLOŬ SUMARŬ

Despre familiile, genurile şi numĕrulŭ specielorŭ colectate de mine, ce provinŭ spontaneŭ pre teritoriulŭ fostului districtŭ romănescŭ alŭ Năsĕudului.

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORŬ	NUMELE GENURILORŬ		NUMĔRULŬ SPECIILORŬ singularŭ	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ sumarŭ	Observaţiune
	I. Dicotiledone.					
1.	Ranunculacee	1.	Clematis	2.		
		2.	Atragene	1.		
		3.	Thalictrum	4.		
		4.	Anemone	4.		
		5.	Callianthemum	1.		
		6.	Hepatica	1.		
		7.	Adonis	1.		
		8.	Myosurus	1.		
		9.	Ranunculus	28.		
		10.	Ficaria	2.		
		11.	Caltha	1.		
		12.	Trollius	1.		
		13.	Helleborus	1.		
		14.	Isopyrum	1.		
		15.	Nigella	1.		
		16.	Aquilegia	1.		
		17.	Delphinium	2.		
		18.	Aconitum	9.		
		19.	Actaea	1.		
		20.	Cimicifuga	1.	64.	
2.	Papaveracee	1.	Papaver	3.		
		2.	Chelidonium	1.	4.	
3.	Fumariacee	1.	Fumaria	1.		
		2.	Corydalis	3.	4.	
4.	Crucifere	1.	Nasturtium	3.		
		2.	Barbaraea	2.		
		3.	Turritis	1.		
		4.	Arabis	5.		

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORŬ		NUMELE GENURILORŬ	NUMĔRULŬ SPECIELORŬ singularŭ	NUMĔRULŬ SPECIELORŬ sumarŭ	Observaţiune
		5.	Conringia	1.		
		6.	Cardamine	5.		
		7.	Dentaria	2.		
		8	Erysimum	3.		
		9.	Alliaria	1.		
		10	Sisymbrium	4.		
		11.	Hesperis	1.		
		12.	Brassica	1.		
		13.	Sinapis	1.		
		14.	Melanosinapis	1.		
		15.	Lunaria	1.		
4.	Crucifere	16.	Berteroa (Farsetia)	1.		
		17.	Alyssum	2.		
		18.	Draba	5.		
		19.	Cochlearia	1.		
		20.	Camelina	2		
		21.	Thlaspi	5.		
		22.	Biscutella	1.		
		23.	Lepidium	3.		
		24.	Capsella	1.		
		25.	Neslia	1.		
		26.	Senebiera	1.		
		27.	Bunias	1.	56.	
5.	Cistinee	1.	Helianthemum	2.	2.	
6.	Violariee	1.	Viola	10.	10	
7.	Resedacee	1.	Reseda	2.	2.	
8.	Droseracee	1.	Drosera	1.		
		2.	Parnassia	1.	2.	
9.	Polygalee	1.	Polygala	6.	6	
10.	Silenee	1.	Dianthus	7.		
		2.	Gypsophila	1.		
		3.	Saponaria	1.		
		4.	Vaccaria	1.		
		5.	Silene	10		
		6.	Polyschemone	1.		

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORŬ		NUMELE GENURILORŬ	NUMĔRULŬ SPECIELORŬ singularŭ	NUMĔRULŬ SPECIELORŬ sumarŭ	Observaţiune.
10.	Silenee	7.	Melandrium	2.		
		8.	Viscaria	1.		
		9.	Lychnis	1.		
		10.	Agrostemma	1.		
		11.	Cucubalus	1.	27.	
11.	Alsinee	1.	Malachium	1.		
		2.	Cerastium	10.		
		3.	Stellaria	7.		
		4.	Moeringia	2.		
		5.	Holosteum	1.		
		6	Arenaria	1.		
		7.	Alsine	1.		
		8.	Sagina	1.		
		9.	Spergella	1.		
		10.	Spergula	1.		
		11.	Spergularia (Lepigonum)	2.	28.	
12.	Linee	1.	Linum	6.	6.	
13.	Malvacee	1.	Hibiscus	1.		
		2.	Althaea	1.		
		3.	Malva	3.		
		4.	Lavatera	1.	6.	
14	Tiliacee	1.	Tilia	1.	1.	
15.	Hypericinee	1.	Hypericum	5.	5.	
16.	Acerinee	1.	Acer	3.	3.	
17.	Geraniacee	1.	Geranium	9.		
		2.	Erodium	1.	10.	
18.	Balsaminee	1.	Impatiens	1.	1.	
19.	Oxalidee	1.	Oxalis	1.	1.	
20.	Celastrinee	1.	Evonymus	2.	2.	
21.	Rhamnee	1.	Rhamnus	2.	2.	
22.	Papilionacee	1.	Ononis	1.		
		2.	Genista	1.		
		3.	Cytisus	3.		
		4.	Anthyllis	2.		
		5.	Medicago	4.		

Nr. CURENTŬ	NUMELE			NUMĔRULŬ SPECIELORŬ		Observaţiune.
	FAMILIILORŬ	GENURILORŬ		singularŭ	sumarŭ	
22.	Papilionacee . . .	6.	Melilotus	3.		
		7.	Trifolium	19.		
		8.	Dorycnium	1.		
		9.	Lotus	2.		
		10.	Galega.	1.		
		11.	Oxytropis.	1.		
		12.	Astragalus	2.		
		13.	Coronilla	1.		
		14.	Hedysarum	1.		
		15.	Onobrychis	1.		
		16.	Ervum	4.		
		17.	Vicia	12.		
		18.	Lathyrus	5.		
		19.	Orobus.	4.	68.	
23.	Amygdalee . . .	1.	Prunus.	2.		
		2.	Cerasus	1.	3.	
24.	Rosacee	1.	Spiraea	5.		
		2.	Dryas	1.		
		3.	Geum	3.		
		4.	Sieversia	1.		
		5.	Tormentilla	1.		
		6.	Potentilla.	19.		
		7.	Fragaria	3.		
		8.	Comarum.	1.		
		9.	Rubus.	9.		
		10.	Agrimonia.	1.		
		11.	Rosa	5.	49.	
25.	Sanquisorbee. . .	1.	Alchemilla	2.		
		2.	Sanquisorba	1.		
		3.	Poterium	1.	4.	
26.	Pomacee	1.	Pyrus	1.		
		2.	Malus	1.		
		3.	Catoneaster	1.		
		4.	Sorbus.	1.		
		5.	Crataegus.	2.	6.	

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILILORŬ		NUMELE GENURILORŬ	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ singulari	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ sumarŭ	Observaţiune
27.	Onagrariee . . .	1.	Circaea	3.		
		2.	Oenothera	1.		
		3.	Epilobium	18.	22.	
28.	Haloragee. . . .	1.	Myriophyllum	1.	1.	
29.	Ceratophyllee. . .	1.	Ceratophyllum	1.	1.	
30.	Callitrichinee . .	1.	Callitriche	2.	2.	
31.	Lythraariee . . .	1.	Lythrum	2.		
		2.	Peplis	1.	3.	
32.	Tamariscinee. . .	1.	Myricaria	1.	1.	
33.	Cucurbitacee. . .	1.	Bryonia	1.	1.	
34.	Portulacee . . .	1.	Portulaca	1.	1.	
35.	Paronychiee . . .	1.	Herniaria	1.	1.	
36.	Scleranthee . . .	1.	Scleranthus	2.	2.	
37.	Crassulacee . . .	1.	Sempervivum	3.		
		2.	Sedum.	9.		
		3.	Rhodiola . ;	1.	13.	
38.	Grossulariee . . .	1.	Ribes	1.	1.	
39.	Saxifragee . . .	1.	Saxifraga	15.		
		2.	Chrysosplenium	2.	17.	
40.	Umbelifere. . . .	1.	Astrantia	1.		
		2.	Sanicula	1.		
		3.	Eryngium.	2.		
		4.	Cicuta.	1.		
		5.	Aegopodium	1.		
		6	Carum.	1.		
		7.	Pimpinella	3.		
		8.	Bupleurum	4.		
		9.	Aethusa	1.		
		10.	Oenanthe	1.		
		11.	Libanotis	2.		
		12.	Seseli	1.		
		13.	Meum	1.		
		14.	Conioselinum	1.		
		15.	Selinum	1.		

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORŬ		NUMELE GENURILORŬ	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ singularŭ	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ sumarŭ	Observaţiune.
		16.	Angelica	2.		
		17.	Ferulago	1.		
		18.	Peucedanum	3.		
		19.	Thysselinum	1.		
		20.	Pastinaca	2.		
		21.	Heracleum	3.		
		22.	Tordylium	1.		
		23.	Laserpitium	4.		
40.	Umbelifere	24.	Daucus	1.		
		25.	Caucalis	1.		
		26.	Torilis	1.		
		27.	Anthriscus	2.		
		28.	Chaerophyllum	3.		
		29.	Conium	1.		
		30.	Pleurospermum	1.		
		31.	Bifora	1.	50.	
41.	Araliacee	1.	Hedera	1.	1.	
42	Cornee	1	Cornus	2.	2.	
43.	Loranthacee	1.	Viscum	1.	1.	
		1.	Lonicera	2.		
44.	Caprifoliacee	2.	Sambucus	3.		
		3	Viburnum	2.		
		4.	Adoxa	1.	8.	
		1.	Sherardia	1.		
45.	Stellate	2.	Asperula	5.		
		3.	Galium	15.	21.	
46.	Valerianee	1.	Valeriana	8.		
		2.	Valerianella	3	11.	
		1.	Dipsacus	3.		
		2.	Scabiosa	3.		
47.	Dipsacee	3.	Succisa	1.		
		4.	Knautia	7.		
		5.	Cephalaria	1.	15.	
48.	Composite	1.	Hieracium	43.		
		2.	Crepis	7.		

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORŬ	NUMELE GENURILORŬ	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ singulari	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ sumari	Observaţiune
		3. Prenanthes	1.		
		4. Lactuca	3.		
		5. Mulgedium	1.		
		6. Sonchus	4.		
		7. Taraxacum	1.		
		8. Hypochocris	3.		
		9. Scorzonera	1.		
		10. Tragopogon	1.		
		11. Picris	1.		
		12. Oporina	1.		
		13. Leontodon (Apargia) . .	4.		
		14. Cichorium	1.		
		15. Aposcris	1.		
		16. Lampsana	1.		
		17. Serratula	1.		
		18. Lappa	5.		
		19. Cirsium	15.		
48.	Composite . . .	20. Carduus	5.		
		21. Onopordon	1.		
		22. Kentrophyllum	1.		
		23. Centaurea	18.		
		24. Saussurea	2.		
		25. Carlina	3.		
		26. Echinops	1.		
		27. Senecio	13.		
		28. Tephroseris (Cineraria) .	1.		
		29. Senecillis	1.		
		30. Hoppea (Ligularia) . . .	1.		
		31. Aronicum.	3		
		32. Doronicum	1.		
		33. Arnica.	1		
		34. Fillago.	3.		
		35. Leontopodium	1.		
		36. Antennaria	1.		
		37. Gnaphalium	4.		

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORŬ		NUMELE GENURILORŬ	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ singulari	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ sumarĭ	Observaţiune
		38.	Tanacetum	1.		
		39.	Artemisia.	3.		
		40.	Pyrethrum	2.		
		41.	Tripleurospermum	1.		
		42.	Matricaria	2.		
		43.	Chrysanthemum (Leucanthemum	4.		
		44.	Achillea	6.		
		45.	Maruta	1.		
		46.	Anthemis	5.		
		47.	Bidens.	3.		
48.	Composite.	48.	Telekia	1.		
		49.	Pulicaria	1.		
		50.	Inula	4.		
		51.	Chrysocoma	1.		
		52.	Solidago	2.		
		53.	Erigeron	6.		
		54.	Aster	3.		
		55.	Tussilago	1.		
		56.	Petasites	3.		
		57.	Homogyne	1.		
		58.	Adenostyles	1.		
		59.	Eupatorium	1.	209.	
49.	Ambrosiacee	1.	Xanthium	2.		
50.	Campanulacee	1.	Campanula	16.		
		2.	Phyteuma.	4.	20.	
51.	Vaccinee	1.	Vaccinium	3.		
		2.	Oxycoccos	1.	4.	
52.	Ericinee	1.	Andromeda	1.		
		2.	Rhododendron	1.		
		3.	Azalea.	1.	3.	
53.	Pyrolacee	1.	Pyrola.	3.		
		2.	Monesis	1.	4.	
54.	Oleacee	1.	Fraxinus	1.		
		2.	Ligustrum.	1.	2.	
55.	Asclepiadee	1.	Asclepias	1.	1.	
56.	Apocynee	1.	Vinca	1.	1.	

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORŬ		NUMELE GENURILORŬ	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ singulari	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ sumari	Observaţiune
57.	Gentianee.	1.	Gentiana	12.		
		2	Swertia	1.		
		3.	Menyanthes	1.		
		4.	Erythraea.	2.	16.	
58.	Polemoniacee	1.	Polemonium	1.	1.	
59.	Convolvulacee	1.	Convolvulus	2.		
		2.	Cuscuta	4.	6.	
60.	Boraginee	1.	Cerinthe	2.		
		2.	Heliotropium	1.		
		3.	Echium	1.		
		4.	Symphytum	3.		
		5.	Nonnea	1.		
		6.	Anchusa	1.		
		7.	Pulmonaria	4.		
		8.	Lithospermum	2.		
		9.	Myosotis	9.		
		10.	Eritrichium	1.		
		11.	Echinospermum	2.		
		12.	Cynoglossum.	1,		
		13.	Asperugo	1.	29.	
61.	Solanee	1.	Hyosciamus	1.		
		2.	Scopolina	1.		
		3.	Datura.	1.		
		4.	Physalis	1.		
		5.	Solanum	3.		
		6.	Atropa.	1.	8.	
62.	Verbascee	1.	Scrophularia	2.		
		2.	Verbascum	8.	10.	
63.	Antirrhinee	1.	Veronica	23.		
		2.	Limosella	1.		
		3.	Digitalis	1.		
		4.	Linaria	4.	29.	
64.	Orobanchee	1.	Orobanche	4.		
		2.	Lathraea	1.	5.	
65.	Rhinanthacee	1.	Pedicularis	3.		
		2.	Tozzia.	1.		

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORŬ	NUMELE GENURILORŬ		NUMĔRULŬ SPECIILORŬ singulară	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ sumară	Observaţiune
65.	Rhinanthacee . .	3.	Melampyrum.	5.		
		4.	Rhinanthus	4.		
		5.	Bartsia	1.		
		6.	Euphrasia.	7.	21.	
66.	Labiate	1.	Mentha	4.		
		2.	Pulegium	1.		
		3.	Lycopus	2.		
		4.	Salvia.	4.		
		5.	Origanum.	1.		
		6.	Thymus	10.		
		7,	Clinopodium.	1.		
		8.	Calamintha (Melissa) . .	2.		
		9.	Scutellaria	2.		
		10.	Prunella	3.		
		11.	Nepeta	2.		
		12.	Glechoma.	2.		
		13.	Melittis	1.		
		14.	Lamium	4.		
		15.	Galeobdolon.	1.		
		16.	Leonurus.	1.		
		17.	Chaiturus.	1.		
		18.	Galeopsis.	5.		
		19.	Stachys	7.		
		20.	Betonica	1.		
		21.	Ballota	1.		
		22.	Ajuga.	2.		
		23.	Teucrium.	1.	59.	
67.	Verbenacee . . .	1.	Verbena	1.	1.	
68	Lentibulariee. . .	1.	Utricularia	1.		
		2.	Pinguicula	1.	2.	
69.	Primulacee . . .	1.	Soldanella	1.		
		2.	Cortusa	2.		
		3.	Primula	5.		
		4.	Lysimachia	3.		
		5.	Anagallis.	2.		
		6.	Hottonia	1.	14.	
70.	Plantaginee . . .	1.	Plantago	3.	3.	

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORŬ		NUMELE GENURILORŬ	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ singulari	NUMĔRULŬ SPECIILORŬ sumari	Observaţiune
71.	Amaranthacee . .	1.	Amaranthus	2.	2.	
72.	Chenopodee . . .	1.	Atriplex	7.		
		2.	Blitum.	1.		
		3.	Chenopodium	9.		
		4.	Salicornia.	1.	18.	
73.	Polygonee . . .	1.	Polygonum	14.		
		2.	Rumex	8.		
		3.	Oxyria.	1.	23.	
74.	Thymelee. . . .	1.	Daphne	1.		
		2.	Passerina. , ...	1.	2.	
75.	Santalacee . . .	1.	Thesium	3.	3.	
76.	Aristolochiee. . .	1.	Aristolochia	1.		
		2.	Asarum	1.	2.	
77.	Empetree	1.	Empetrum	1.	1.	
78.	Euphorbiacee . .	1.	Mercurialis	1.		
		2.	Euphorbia	12.	13.	
79.	Urticee.	1.	Urtica	2.		
		2.	Humulus	1.		
		3.	Ulmus.	2.	5.	
80.	Cupulifere	1.	Carpinus	1.		
		2.	Corylus	1.		
		3.	Quercus	2.		
		4.	Fagus	1.	5.	
81.	Salicinee	1.	Salix	29.		
		2.	Populus	4.	33.	
82.	Betulinee	1.	Betula	3.		
		2.	Alnus	3.	6.	
83.	Conifere	1.	Pinus	6.		
		2.	Juniperus	2.		
		3.	Taxus	1.	9.	

II. Monocotyledone.

84.	Hydrocharidee . .	1.	Hydrocharis	1.	1.
85.	Alismacee. . . .	1.	Alisma.	1.	1.
86.	Butomee	1.	Butomus	1.	1.

Nr. CURENTŬ.	NUMELE			NUMĔRULŬ SPECIILORŬ		Observaţiune
	FAMILIILORŬ		GENURILORŬ	singulari	sumari	
87.	Juncaginee . . .	1.	Triglochin	2.		
		2.	Scheuchzeria	1.	3.	
88.	Potamee	1.	Potamogeton.	3	3.	
89.	Lemnacee. . . .	1.	Lemna.	1.	1.	
90.	Typhacee. . . .	1.	Typha.	1.		
		2.	Sparganium	3.	4.	
91.	Aroidee	1.	Calla	1.	1.	
92.	Orchidee	1.	Orchis.	15.		
		2.	Gymnadenia.	2.		
		3.	Coeloglossum	1.		
		4.	Platanthera	2.		
		5.	Nigritella	1.		
		6.	Herminium	1.		
		7.	Leuchorchis	1.		
		8.	Cephalanthera	1.		
		9.	Epipactis	5.		
		10.	Listera. . . . , . .	1.		
		11.	Neottia	1.		
		12.	Sturmia	1.	32.	
93.	Iridee	1.	Iris.	2.		
		2.	Crocus.	3.		
		3.	Gladiolus	1.	6.	
94.	Amaryllidee . . .	1.	Narcissus.	1.		
		2:	Leucoium.	1.		
		3.	Galanthus.	1.	3.	
95.	Asparagee. . . .	1.	Streptopus	1.		
		2.	Convallaria	5.		
		3.	Majanthemum	1.		
		4.	Paris	1.	8.	
96.	Liliacee	1.	Allium.	6.		
		2.	Gagea	2.		
		3.	Ornithogalum	1.		
		4.	Lloydia	1.		
		5.	Scilla	1.		
		6.	Muscari	3.		
		7.	Anthericum	1.		

Nr. CURENTU	NUMELE FAMILIILORU		NUMELE GENURILORU	NUMĔRULU SPECIILORU singulară	NUMĔRULU SPECIILORU sumară	Observaţiune
		8.	Erythronium	1.		
		9.	Lilium	1.	17.	
97.	Colchicacee	1.	Colchicum	1.		
		2.	Verathrum	2.	3.	
98.	Juncacee	1.	Juncus	12.		
		2.	Luzula	8.	20.	
99.	Cyperacee	1.	Cyperus	2.		
		2.	Scirpus	3.		
		3.	Heleocharis	2.		
		4.	Blismus (Schoenus)	1.		
		5.	Eriophorum	5.		
		6.	Carex	47.	60.	
100.	Graminee	1.	Andropogon	1.		
		2.	Leersia	1.		
		3.	Agrostis	4.		
		4.	Calamagrostis	5.		
		5.	Baldingera	1.		
		6.	Milium	1.		
		7.	Setaria	2.		
		8.	Echinochloa	1.		
		9.	Digitaria	3.		
		10.	Alopecurus	4.		
		11.	Anthoxanthum	1.		
		12.	Phleum	4.		
		13.	Crypsis	2.		
		14.	Melica	2.		
		15.	Catabrosa	1.		
		16.	Aira	3.		
		17.	Holcus	1.		
		18.	Arrhenatherum	1.		
		19.	Avena	8.		
		20.	Triodia	1.		
		21.	Phragmites	1.		
		22.	Bromus	9.		
		23.	Festuca	14.		
		24.	Dactylis	1.		
		25.	Briza	1.		

Nr. CURENTŬ	NUMELE FAMILIILORU		NUMELE GENURILORU	NUMĔRULU SPECIILORU singulară	NUMĔRULU SPECIILORU sumară	Observaţiune
		26.	Poa.	13.		
		27.	Sclerochloa	1.		
		28.	Glyceria	4.		
		29.	Molinia	1.		
		30.	Koeleria	1.		
		31.	Brachypodium	2.		
		32.	Cynosurus	1.		
		33.	Sesleria	2.		
		34.	Nardus	1.		
		35.	Elymus	1.		
		36.	Agropyrum (Triticum). .	3.		
		37.	Lolium.	2.	105.	

III. Cryptogame vasculare.

101.	Equisetacee . . .	1.	Equisetum	5.	5.	
102.	Lycopodiacee. . .	1.	Lycopodium	3.	3.	
		1.	Botrychium	1.		
		2.	Polypodium	5.		
		3.	Woodsia	1.		
		4.	Aspidium	7.		
103.	Filice	5.	Asplenium	4.		
		6.	Cystopteris	2.		
		7.	Scolopendrium	1.		
		8.	Pteris	1.		
		9.	Struthiopteris	1.	23.	

Recapitulaţiune.

I. Dicotyledonele	conţinŭ	83	familiĭ cu	376	genurĭ.
II. Monocotyledonele. . . .	»	17	»	» 88	»
III. Cryptogamele vasculare	»	3	»	» 11	»
În sumarŭ	»	103	»	» 475	»

Din datele ce conţine acestŭ tabloŭ se vede, că familia compositelorŭ este cea maĭ avută atâtŭ în genurĭ (59), câtŭ şi în speciĭ (209), avêndŭ numaĭ cu 60 speciĭ maĭ puţinŭ de câtŭ întrégă clasa Monocotyledonelorŭ.

După acésta urméză, cu privire la numĕrulŭ speciilorŭ, familiile : Gramineele (105), Papilionaceele (68), Ranunculaceele (64), Cyperaceele (60), Labiatele (59), Cruciferele (56), Umbeliferele (50), Rosaceele (49), Salicineele (33), Orchideele (32), Boragineele (29), Alsineele (28) și Sileneele (27).

Genulŭ celŭ maĭ numerosŭ în speciĭ este Carex (47). După acésta : Hieracium (43), Salix (29), Ranunculus (28), Veronica (23), Trifolium (19), Potentilla (19), Centaurea (18), Epilobium (18), Campanula (16), Saxifraga (15), Cirsium (15), Orchis (15), Galium (15), Festuca (14), Polygonum (14), Senecio (13), Poa (13), Gentiana (12), Vicia (12), Euphorbia (12), Juncus (12), Cerastium (10), Silene (10), Viola (10) și Thymus (10).

PLANTELE CULTIVATE

Teritoriulŭ fostuluĭ Districtŭ alŭ Năseuduluĭ conține, după diferitele culturĭ :

Pămintŭ aratoriŭ	5.11	mil. □	austr.		
Grădinĭ și finețe	8.44	»	»	»	
Pășunĭ, inclusive cu ale munțilorŭ	11.07	»	»	»	
Pădurĭ	29.44	»	»	»	
	= 55.57	»	»	»	

Plantele, ce se cultivă, servescŭ parte pentru nutrimentŭ și parte pentru scopurĭ industriale, medicinale și de frumséțe.

I. Pentru scopŭ de nutrimentŭ se cultivă :

A. *Cereale.*

Zea Mays L. *Păpușoiŭ, Porumbŭ, Cucuruzŭ. Malaiŭ.* prin văiĭ până la o elevațiune de 700 m.

Triticum turgidum L. *Grâŭ englesescŭ.*

Triticum sativum L. *Grâŭ.*

α. hibernum, de tómnă.

β. aestivum, de vară.

Grâŭ de tómnă și în parte și de vară se cultivă numaĭ la unele

comune și anume : la Mocodŭ, Mititeĭ, Salva, Borgo-Rusŭ, B. Josenĭ, B. Mijlocenĭ, B. Susenĭ, B. Prundŭ, Nușfaleŭ, Sântióna, Ragla, Sieuțŭ, Monorŭ, Gledinŭ, Morărenĭ și Rușiĭ-munțĭ.

Grâŭ englesescŭ se cultivă maĭ rarŭ totŭ la aceste comune.

La comunele : Suplaiŭ, Găurenĭ, Poienĭ, Runcŭ, Zagra, Hordeŭ, Bichigĭ, Telciŭ, Romuli, Năsĕudŭ, Rebrișóra, Rebra-mare, Parva, Nepos, Feldru, Ilva-mică, Leșŭ, Sânt-Iosifŭ, Măgura, Ilva-mare, Rodna-nóuă, Rodna-veche, Maierŭ, Sângiorgiŭ, Borgo-Bistrița, B. Tiha, B. Mureșenĭ și Budaculŭ-Românŭ se cultivă numaĭ grâŭ de vară.

Triticum monococcum L. *Alacŭ* (impropriaminte numitŭ) se produce numaĭ la unele puține comune.

Secale cereale L. *Secară*. Se cultivă de tómnă la comunele unde se sémănă grâŭ de tómnă, iară de vară la o parte dintre comunele unde se cultivă numaĭ grâŭ de vară.

Hordeum vulgare L. *Orḑŭ*.

Hordeum coeleste L. *Orḑóic* (în valea Rodneĭ și a Bârgăuluĭ).

Se cultivă ambele — acéstă din urmă maĭ rarŭ — până la o elevat. de 950 m.

Hordeum distichum L. *Orḑóic* (în valea Șieuluĭ și Mureșuluĭ). Se sémănă numaĭ la unele puține comune.

Avena sativa L. *Ovesŭ albŭ* și

Avena nigra. *Ovesŭ negru*. Provinŭ ambele până la 1250 m. elevat.

Panicum miliaceum L. *Părincŭ*, *Meiŭ*, *Mălaiŭ măruntŭ*, și

Setaria italica P. B. *Meiŭ*. Se află cultivate numaĭ în puține localitățĭ, cu deosebire prin grădinĭ.

Polygonum Fagopyrum L. *Hriscă* și

Polygonum tataricum L. *Hriscă*. Se cultivă prin văĭ icĭ colea. Acéstă din urmă cu multŭ maĭ puținŭ.

B. *Alte specii*.

Daucus Carota L. *Morcovĭ*, *Murcoĭ*.

Petroselinum sativum Hoffm. *Petringeĭ*.

β. crispum (Apium crispum Mill. Petringeĭ crețĭ.

Apium graveolens L. β. rapaceum Mill. *Țelerŭ*, *Celerŭ*, *Selerŭ*.

Pastinaca sativa L. *Păstrănacŭ*, *Păstărnacŭ*.

Beta vulgaris L. β. rapacea. *Sfeclă*.

Brassica oleracea L. *Varză*, *Curechiŭ*.

β. capitata. Varză s. Curechiŭ cu căpățină de iarnă.

γ. Sabauda. Varză s. Curechiŭ cu căpățină de véră.

Brassica Gongyloides L. *Călărabă*.

Brassica Botrytis L. *Carfiolŭ* (Conopidă).

Brassica Napobrassica L. *Napĭ curecescĭ*.

Brassica Rapa L. β rapifera. *Napĭ curecesci.*

Raphanus sativus L. *Rădichĭ* (Ridichĭ).

Solanum tuberosum L. *Cartofĭ, Crumpene, Crumpirĭ, Barabol. Gramcirĭ, Napĭ, Barabule, Bologene, Brandaburce, Hadaburce, Picioci, Piciórcă, Mere de pămêntŭ, Póme de pământŭ, Ţermerŭ.*

Solanum Lycopersicum L. *Patlagéle, Mere de paradisŭ.*

Capsicum annuum L. *Piparcă, Pipăruşĭ, Chipăruşĭ, Piperiŭ turcescŭ* (Ardeĭ).

Allium Schoenoprasum L. *Purĭ, Aiŭ intufeşatŭ.*

Allium Ascalonicum L. *Hajme.*

Allium Cepa L. *Cépă.*

Allium Ampeloprasum L. *Cépă de véră.*

Allium fistulosum L. *Cépă ciorască.*

Allium Porrum L. *Cépă blândă.*

Alium sativum L. *Aiŭ* s. *Usturoiŭ de véră.*

Allium Ophioscorodon Don. *Aiŭ* s. *Usturoiŭ de tómnă.*

Spinacia inermis Mönch. *Spinatŭ* (Spănacŭ).

Atriplex hortensis L. *Lobode albe.*

Rumex scutatus L. *Macrişŭ.*

Rumex hispanicus Koch. *Macrişŭ.*

Rumex patientia L. *Macrişŭ.*

Anthriscus Cerefolium Hoffm. *Turbure.*

Artemisia Dracunculus L. *Tarhonŭ, Tarahonŭ.*

Asparagus officinalis L. *Spargă, Sparangă, Sporangicŭ, Sperghé.*

Anethum graveolens L. *Mărariŭ.*

Nigella sativa L. *Chimionŭ negru.*

Thymus vulgaris L. *Cimbru de grădină.*

Faba vulgaris DC. *Bobŭ.*

Phaseolus vulgaris L. *Fasole* (Pasulă).

Phaseolus nana L. *Fasole* (Pasulă) *ológă.*

Phaseolus multiflorus L. *Fasole* (Pasulă) *mare.*

Phaseolus coccineus Lam. *Fasole* (Pasulă) *înfocată.*

Pisum sativum L. *Mazere ológă.*

Pisum arvense L. *Mazere mare.*

Lathyrus esculentus Grab. (Ervum Lens L.). *Linte.*

Lathyrus sativus L. *Linte albă.*

Cucumis sativus L. *Crastaveţĭ.*

Cucumis Melo L. *Melonŭ, Pepenĭ dulcĭ.*

Cucumis Citrullus L. *Lubeniţă.*

Cucurbita Melopepo L. *Bostanĭ* (Harbuşĭ) *albĭ de mâncatŭ.*

Cucurbita maxima Duch. *Bostanĭ* (Harbuşĭ) *marĭ de mâncatŭ.*

Papaver somniferum L. *Macŭ.*

Ribes rubrum L. *Agrişĭ, Acrişĭ, Agréşe, Strugurel.*

Ribes Uva crispa L. *Cócăze de grădină, Cócăze albe, Burbone, Rezichie de grădină.*

Lactuca sativa L. *Salată de grădină.*

Cichorium Endivia L. *Endivie.*

Scorzonera hispanica L. *Scorzoneră.*

Fragaria grandiflora Ehrh. *Fragĭ marĭ de grădină.*

În unele grădinĭ se cultivă şi *Fragaria elatior* Ehrh. care altcum provine spontaneŭ.

Vitis vinifera L. *Viţă de vie.* Numaĭ la unele puţine comune şi în extensiune neinsemnată.

Berberis vulgaris L. *Acrisŭ roşŭ, Dră-*

gină, *Mucrişŭ spinosŭ*, *Lemnŭ galbĕnŭ*.

Helianthus annuus L. *Flórea sórelui*.

Helianthus tuberosus L. *Napi turcesci*.

Pyrus communis L. *Pĕrŭ*. Maĭ multe varietățĭ.

Malus sylvestris Mill. (M. domestica Bmgt.) *Mĕrŭ*. Încă maĭ multe varietățĭ.

Cydonia vulgaris L. *Gutâiŭ*.

Amygdalus persica L. *Amigdalŭ*, *Migdalŭ*, *Persecŭ*.

Cerasus dulcis flor. d. Wett. (Prunus Avium L.). *Cireşŭ*.

Cerasus acida fl. d. Wett. (Prunus cerasus L.). *Vişinŭ*.

Prunus Armeniacă L. *Zarzarŭ*, *Apricosŭ*.

Prunus cerasifera Ehrh. *Culduouşe micĭ albastre*.

Prunus domestica L. *Perşe*, *Prune Perşe*, *Prune bistrițene*.

Prunus insititia L. Din acéstă specie şi verosimilŭ din Pr. insititia x cerasifera provinŭ maĭ multe feliurĭ de fructe şi anume :

a. fructele micĭ, globóse, verḑĭ (Firțicuşe verḑĭ.).

b. fructele micĭ, globóse, roşietice (Firțicuşe roşietece).

c. fructele micĭ, globóse galbine (Firțicuşe galbine).

d fructele maĭ marĭ, globóse, roşietice (Póme grase roşietece).

e. fructele maĭ marĭ globóse, roşĭ (Póme grase roşĭ).

f. fructele maĭ marĭ, globóse, albastre. (Póme grase albastre).

g. fructele şi maĭ marĭ, eliptice, roşietice (Póme capaóne, Póme grase marĭ, Rangloŭ).

h. fructele şi maĭ marĭ, subglobóse, albe (Póme capaóne, Póme grase albe, Rangloŭ).

Juglans regia L. *Nucŭ*.

II. Pentru scopurĭ industriale şi alte trebuințe casnice.

Morus alba L. *Agudŭ* saŭ *Frăgariŭ albŭ*.

Morus nigra L. *Agudŭ* saŭ *Frăgariŭ negru*.

Cerasus Padus DC. (Prunus Padus L). *Mălinŭ negru*. Provine altcumŭ şi spontaneŭ prin pădurĭ.

Sorghum vulgare Pers. *Flocósă*.

Sorghum saccharatum Pers. *Flocósă*.

Linum usitatissimum L. *Inŭ*.

Cannabis sativa L. *Cânepă*.

Phytolaca decandra L. *Rumenióră*.

Calendula officinalis L. *Ruşnicĭ*, *Ruşnică*, *Hilimică*, *Roşuliță*, *Rugulită*.

Carthamus tinctorius L. *Şofrănelŭ*, *Şofrăraşŭ*.

Isatis tinctoria L. *Cardamonŭ*.

Vicia sativa L. *Măzeriche*.

Trifolium pratense sativum. *Trifoiŭ roşŭ*.

Arrhenaterum avenaceum P. B. (Avena elatior L.) *Ovesŭ francesŭ*. Provine şi spontaneŭ.

Onobrychis sativa Lam. (Hedysarum o-

nobrychis L.). *Esparsetă, Sparsetă.* Provine și spontaneŭ.

Brassica Ropa var. *oleifera. Rapiță de oleiŭ.*

Cucurbita Lagenaria L. *Cucurbetă, Tidvă.*

Cucurbita Pepo L. *Bostanŭ, Harbuzŭ.*

Cucurbita verrucoso x *Pepo. Bostanŭ,*

Kochia Scoparia Schrad. *Măturĭ de grădină.*

Nicotiana rustica L. *Tăbacŭ țigănescŭ, Baconŭ, Baconiță.*

Nicotiana latissima Mill. *Tăbacŭ, Tutŭnŭ.*

III. Pentru scopurĭ medicinale de casă.

Ricinus communis L. *Ricinŭ.*

Digitalis purpurea L. *Degețelŭ roșŭ.*

Cucurbita verrucosa L. *Bostanŭ buburuzatŭ, Dovlacŭ.*

Cucurbita aurantiaca Willd. *Bostanŭ gălbinŭ*

Saturcja hortensis L. *Piperniță de grădină, Cimbru de grădină.*

Mentha crispata Schrad. *Mintă încrețită.*

Mentha parviflora Schultz. (M. austriaca Jacq.). *Mintă crétă.*

Mentha dentata Roth. *Mintă crétă.*

Salvia officinalis L. *Jale, Jóie de grădină, Salbie.*

Lavandula Spica α. L. *Lavandulă, Aspicŭ, Spichinată.*

Melissa officinalis L. *Mătăcină, Mintă turcéscă.*

Borrago officinalis L. *Boranță, Arățelŭ, Otrățelŭ.*

Cnicus benedictus L. *Schinelŭ.*

Sylibum Marianum Gärtn. *Armurare, Scaiulŭ s-tei Marie.*

Artemisia annua L. *Pelină.*

Artemisia camphorata L. *Pelinŭ de cеiŭ bunŭ*

Pyrethrum Parthenium Sm. *Mătricé, Póla s-teĭ Marie, Grănatŭ, Tarhonŭ, Érbă-amară.*

Anacyclus officinalis. Hayn. Anaciclu

Inula Helenium Érbă mare,

Pimpinella Anisum L. *Anisonŭ, Anisŭ, Chimionŭ dulce, Chimionŭ* de *grădină, Bădeanŭ.*

Foeniculum vulgare Gärtn. *Molotru, Secărea de grădină.*

Levisticum officinale Koch. *Leușteanŭ. Buruiană de lungóre.*

Coriandrum sativum L. *Coriandru.*

Althaea rosea Cav. *Nalbă mare.*

Malva crispa L. *Nalbă crétă.*

Fumaria officinalis L. *Fumărică, Fumulŭ pămîntuluĭ, Saftiră.*

Sinapis alba L. *Muștariŭ de grădină, Rapiță de grădină.*

Eruca sativa Lam. *Muștariŭ.*

Lepidium sativum L. *Hraniță.*

Sempervivum tectorum L. *Érba tunuluĭ, Érbă de urechĭ.*

Sempervivum hirtum var. Heuffelii Schott.

Trigonella coerulea Sering. *Sufulfŭ vînĕtŭ.*

Glycyrrhiza glabra L. *Dulcișorŭ, Lemn dulce, Rădăcină dulce, Érbă dulce.*

Rhustyphina L. *Scumpie.*

Veronica foliosa W.K. *Veronică.*

Pre lângă acestea se mai folosescŭ de poporŭ pentru scopurĭ medicinale de casă și alte *plante ce crescŭ spontaneŭ.*

Acestea sunt :

Valeriana officinalis L. *Odoleanŭ, Guşa porumbuluĭ.*

Matricaria Chamomilla L. *Muşăţelŭ, Romoniţă.*

Matricaria suaveolens L. *Muşăţelŭ, Romoniţă.*

Sambucus nigra L. *Socŭ negru.*

Sambucus Ebulus L. *Bozĭ.*

Achillea Millefolium L. *Códa şoreceluluĭ*

Tussilago Farfara L.. *Podbélŭ.*

Geum urbanum L. *Crâncesĭ, Rădichióră.*

Geum strictum Ait. *Crâncesĭ, Rădichióră.*

Arnica montana L. *Arnică.*

Mentha sylvestris L. *Minta cailorŭ, Voeştniţă.*

Hyosciamus niger L. *Măsălăriţă, Măsălarĭ, Nebunăriţă, Sunătóre.*

Physalis Alkekengi L. *Papaleŭ, Papéle.*

Viola tricolor L. *Violă, Barba împĕratuluĭ.*

Convallaria Polygonatum L. *Códa cocoşuluĭ, Pecétea luĭ Solomonŭ.*

Convallaria latifolia Jacq. *Códa cocoşuluĭ.*

Convallaria multiflora L. *Códa cocoşuluĭ.*

Daphne Mezereum L. *Tulcină, Tulichină, Lemnŭ cânescŭ.*

Althaea officinalis L. *Nalbă albă.*

Malva vulgaris Fries. *Caşŭ, Caşulŭ popi.*

Malva borealis Wallm. *Caşŭ, Caşulŭ popi.*

Verbascum thapsiforme Schrad. *Códa vaceĭ, Códa lupuluĭ, Códa bouluĭ, Lipanŭ, Purŭ.*

Verbascum phlomoides L. *Códa vaceĭ, Códa lupuluĭ, Códa bouluĭ, Lipanŭ, Purŭ.*

Polygonum Bistorta L. şi

Polygonum alpestre Schur. *Cârligaţĭ, Cârligăţeĭ, Rădăcina şerpilorŭ.*

Gentiana lutea L. *Ginţură, Engeră.*

Gentiana punctata L. *Ginţură, Engeră.*

Gentiana cruciata L. *Ferea pămêntuluĭ.*

Erythraea centaurium L. *Potrócă, Ferea* (Herea) *pămêntuluĭ.*

Menyanthes trifoliata L. *Trifoiste, Trifoiŭ amarŭ.*

Polygala amarella Crantz. *Şerpăriţă, Amărélă.*

Polygala austriaca Crantz. *Şerpăriţă, Amărélă.*

Artemisia Absinthium L. *Pelinŭ bunŭ, Peliniţă.*

Tanacetum vulgare L. *Vetricé.*

Taraxacum officinale Wigg. *Păpădie, Dintele câneluĭ.*

Anthyllis alpestris Hegetschw. *Vătămătóre, Érbă de vătămŭ, Renolare.*

Ficaria ranunculoides Roth. Mönch. *Scorbutăriţă, Grâuşorŭ, Sălată de câmpŭ, Schinteuţă galbină, Calcemică.*

Lemna minor L *Sdreţe.*

Plantago maior L. *Limba óieĭ.*

Helleborus purpurascens W.K. *Spânzŭ.*

Carlina acaulis L. *Turté*, *Tătăișă*, *Bunga babeĭ*, (Cépă ciorască).
Verathrum album L. *Steregóe*.
Scolopendrium offiicinarum Sw. *Limbă vecină*, *Limba cerbuluĭ*.

IV. Pentru frumuséță.

Baldingera arundinacea L. β. picta. *Érbă albă*.
Ornithogalum umbellatum L. β. hortense.
Convallaria majalis L. *Clopoțélc*, *Suflețéle*. Provine și spontaneŭ.
Hyacinthus orientalis L. *Hiacintŭ*, *Iacintŭ*, *Zambulŭ*.
Hemerocalis fulva L. *Stinjinĭ roșĭ*, *Crinulŭ fênuluĭ*,
Hemerocallis flava L. *Stinjinĭ galbenĭ*.
Funkia coerulea Rchb.
Funkia alba Rchb.
Tulipa Gesneriana L. *Tulipanĭ*, *Tulpanĭ*, *Tulpenĭ*, *Lale*.
Polyanthes tuberosa L. *Tuberose*.
Fritillaria imperialis L.
Lilium bulbiferum L. *Lilie*, *Crinŭ*.
Lilium croceum Chaix *Lilie*, *Crinŭ*.
Lilium candidum L. *Lilie albă*, *Crinŭ albŭ*.
Narcissus poëticus L. *Narcisŭ*.
Narcissus Pseudonarcissus L. *Narcisŭ*.
Narcissus incomparabilis Cass. *Narcisŭ*
Iris germanica L. *Stinjinĭ vinețĭ*, *Lilie vinétă*, *Flóre vinétă*, *Crinŭ vinétă*
Iris iberica.
Salix babilonica L. *Salce mórtă*, *Salce plângătóre*.
Populus pyramidalis Roz. *Plopŭ*.
Gladiolus psittacinus Lindl.
Polygonum orientale L. *Bojorŭ*.
Buxus sempervirens L. *Cimșerŭ*, *Buxbanŭ*.
Vinca minor L. *Bărbănogŭ*, *Cununiță*, *Saschiŭ*, *Saseŭ*, *Fonchiŭ*. Provine și spontaneŭ.
Chenopodium Botrys L. *Tămâiță de grădină*
Amaranthus caudatus L. *Bojorŭ*.
Amaranthus sanguineus L. *Bojorŭ*.
Celosia cristata L.
Mirabilis Ialapa L.
Primula elatior L. *Auriculă de grădină*.
Antirrhinum majus L. *Gura leuluĭ*, *Buruiană de inŭ*.
Mimulus maculatus L.
Mimulus moschatus Dougl.
Collinsia bicolor Benth.
Nicandra physaloides Gärtn.
Petunia nyctaginiflora Iuss. *Petunie*.
Lycium barbarum L. *Licină*.
Syringa persica L. *Mălină roșŭ*.
Syringa chinensis Willd. *Mălinŭ roșŭ*.
Syringa vulgaris L. *Mălinĭ roșŭ*, *Liliacŭ*, *Iorgovanŭ*, *Scumpie*, *Scrinte*.
Verbena chamaedryfolia Iuss. *Verbenă*.
Rosmarinus officinalis L. *Rusmalinŭ*.
Ocymum Basilicum L. *Bosiocŭ*, *Busuiocŭ*.
Origanum Majorana L. *Măgeranŭ*.
Nemophila insignis Benth.

Hyssopus officinalis L. *Isopŭ*, *Cimbru de celŭ bunŭ.*
Dracocephalum Moldavica L. *Capŭ de smeŭ*, *Mătăcină*, *Mătăciune.*
Heliotropium peruvianum L. *Vanile.*
Convolvulus sylvaticus WK. *Valbură de grădină.*
Convolvulus tricolor L.
Ipomoea purpurea Lam.
Phlox paniculata L.
Phlox Drumondii Hook.
Lobelia erinus L. *Lobelie.*
Asclepias Cornuti Decaisn
Adenostyles coccinea Ait.
Amberboa (Centaurea) *moschata* DC. *Pesmă.*
Amberboa odorata DC. *Pesmă.*
Xeranthemum annuum L *Plevăĕţă.*
Zinnia elegans Iacq *Zinie.*
Tagetes erecta L. *Bofte*, *Crăĕţă*, *Buruienĭ domnescĭ*, *Fîrfonŭ.*
Tagetes patula L, *Bofte micĭ.*
Cosmea bipinnata Cav.
Sanvitalia procumbens Lam
Senecio elegans L.
Helichrysum bracteatum Wild. *Imortélă*, *Florĭ de paie.*
Helichrysum fulgidum L.
Tanacetum Balsamita L. *Calapĕrŭ*, *Vetricé*, *Isma Mariei preciste.*
Artemisia Abrotanum L. *Lemnușŭ*, *Lemnulŭ domnuluĭ.*
Chrisanthemum indicum L. *Crisantemŭ.*
Chrisanthemuum carinatum Schousb.
Pinardia coronaria Cass.
Dahlia variabilis Desf. *Georgină.*
Bellis perennis L. *Frușiță*, *Flóre frumósă.*
Achillea Ptarmica L. *Rotoţele albe.* Provine și spontaneŭ.
Aster laevis Nees ab Essb. *Saponele.*
Aster chinensis L. *Rușĭ de tómnă.*
Calliopsis bicolor Rchb.
Scabiosa atropurpurea L.
Lonicerĭ tatarica L.
Lonicera Periclimenum L. *Caşie.*
Lonicera Caprifolium L. *Caşie.*
Lonciera semperflorens L. *Caşie.*
Symphoricarpus racemosus Michx. *Corale albe.*
Opulus glandulosa Bmgt.
Asperula azurea L.
Adonis autumnali L. *Cocoşeĭ*, *Cocoşel.*
Ranunculus repens L. var. *degeneratus* (R. hortensis Schur.) *Schinteuţă galbină.*
Nigella damascena L. *Bórze.*
Nigella aristata Smith.
Aquilegia vulgaris L. *Toporașĭ*, *Căldărușă*, *Cincĭ códe*, *Cincĭ clopoţeĭ.*
Delphinium Ajacis L. *Toporașĭ.*
Delphinium intermedium D. C.
Paeonia officinalis L. *Rușĭ de rusaliĭ*, *Rusióră*, *Bujorŭ.*
Paeonia festiva Tausch.
Tropaeolum europaeum L. *Lopostanĭ.*
Impatiens Balsamita L. *Balsamine.*
Malope trifida Cav.
Lavathera trimestris L.
Ampelopsis hederacea Michx.
Aesculus Hippocastanum L. *Castanŭ selbatecŭ.*
Dicentra spectabilis Borkh.
Eschscholtia californica L
Cheiranthus Cheiri L. *Vioré galbină.*
Matthiola incana R. Br. *Vioré roșie*, *Lercoie roșie.*

Hesperis Matronalis L. *Nopticosă*, *Viórŭ de nópte*.
Iberis amara L.
Iberis bicolor Ehrh.
Iberis affinis Iord.
Iberis umbellata L. *Limba Mareĭ*.
Viola odorata L. *Micşunele*, *Viorélе mirositóre. florĭ mărunte*.
Viola tricolor L. var. *grandiflora*. *Panse*.
Reseda odorata L. *Rosetă*.
Reseda alba L. *Rosetă*.
Dianthus prolifer L.
Dianthus barbatus L.
Dianthus pruiinosus Iarka.
Dianthus Caryophyllus L. *Garófă de grădină*, *Vĕzdógă*, *florĭ domnescĭ*, *Cuişóre*, *Sacfiŭ*.
Dianthus caesius Smith. *Garófă de rusaliĭ*.
Dianthus chinensis L.
Silene Armeria L.
Silene pulchella L.
Lychnis chalcedonica L. *Arsinicŭ*.
Coronaria tomentosa L. (Lychnis Coronaria Lam) *Flocoşéle*, *Flórea cununeĭ*.
Portulaca sativa Haw.
Clarkea elegans Dougl.
Clarkea pulchella Dougl.
Philadelphus coronarius L. *Iasminŭ de grădină*.
Rubus odoratus L.
Rosa lutea Mill. *Rosă galbină*, *Trandafirŭ galbinŭ*.
Rosa pimpinellifolia D. C. *Rosă ghimpósă*.
Rosa alba L. *Rosă albă*, *Trandafirŭ albŭ*.
Rosa centifolia L. *Rosă plină*, *Trandafirŭ pliuŭ*.
Rosa provincialis Ait. *Rosă*, *Trandafirŭ*.
Rosa galica L. *Rosă*, *Trandafirŭ*.
Rosa cinnamomea L. *Rosă* saŭ *Trandafirŭ de rusaliĭ*.
Rosa damascena L. *Rosă* s. *Trandafirŭ de lună*.
Spiraea ralicifolia L.
Spiraea crenata WK.
Spartium junceum L.
Lupinus angustifolius L.
Lupinus hirsutus L.
Lupinus varius L.
Lupinus albus L.
Tetragonolobus purpureus Mönch. *Dungăţé*, *Nohotŭ*.
Colutea cruenta Ait.
Amorpha fruticosa L.
Robinia Pseudacacia L. *Salcămŭ*, *Acaţŭ*.
Robinia violacea L.
Lathyrus latifolius L.
Lathyrus odoratus L.
Dolichos Lublab L.
Gleditschia triachantos L. *Gledicie*.

Pre lângă plantele cultivate enumerate maĭ susŭ se folosescŭ de poporŭ şi fructele dela următórele speciĭ, ce crescŭ spontaneŭ şi anume dela :

Vaccinium Myrtillus L. *Afine* (albastre).
Vaccinium Vitis Idaea L. *Afine* (roşĭ) *Merişóre*, *Cócăze*.

Juniperus nana Willd. *Bóbe de Snépenŭ.*
Fragaria vesca L. *Fragĭ, Pomnițe.*
Fragaria elatior Ehrh. *Fragĭ, Pomnițe.*
Fragaria collina Ehrh. *Căpşunĭ.*
Rubus Idaeus L. *Smeurŭ.*
Rubus Bellardi Weihe. *Mure.*
Rubus hirtus WK. *Mure.*
Rubus affinis Weihe *Mure.*
Rubus nitidus Weihe. *Mure.*
Rubus candicans Weihe. *Mure.*
Prunus spinosa L. *Porumbéle. Coțobréle.*
Sorbus Aucuparia L. β. *lanuginosa* Kit. *Scoruşă.*
Rosa canina L. *Cacadărĭ.*

Intre plantele vasculare, ce crescŭ spontaneŭ în ținutulŭ acesta, se află unele *veninóse* în mĕsură maĭ mare saŭ maĭ mică. Acestea sunt:

Coronilla varia L. *Sămăchişă, Coroniste.*
Evonymus europaeus L. *Lemnŭ cânescŭ.*
Evonymus verrucosus Scop. *Lemnŭ rîiosŭ.*
Rhamnus cathartica L. *Verigariŭ, Salbă móle, Spinulŭ cerbuluĭ.*
Euphorbia helioscopia L. *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia platyphyllos L. *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia stricta L. *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia carniolica Jacq *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia epithymoides L. *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia procera M. B. *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia amygdaloides L. *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia Cyparissias L. *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia Esula L. *Laptele câneluĭ, Aiorŭ.*
Euphorbia salicifolia Host. *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia falcata L. *Laptele câneluĭ.*
Euphorbia exigua L. *Laptele câneluĭ.*
Mercurialis perennis L. *Trepădătóre, Brîie, Breiŭ, Slobonorŭ, Buruiană cânéscă.*
Oxalis acetosella L. *Macrişŭ iepurescŭ, Macrişorŭ, Macrişŭ trifoiosŭ, Macrişŭ păsărescŭ.*
Chrysosplenium alternifolium L. *Splina auruluĭ, Splină de aurŭ.*
Sedum acre L. *Oloisă, Érbă grasă.*
Drosera rotundifolia L. *Rocă, Róua ceriuluĭ, Érba féreloŭ.*
Viola canina L. *Viorele selbatece, Florĭ selbatece.*
Viola tricolor L. *Barba împĕratuluĭ.*
Bryonia alba L. *Mutătóre, Tidvă de pămîntŭ, Cucurbețea.*
Papaver Rhoeas L. *Macŭ roşŭ.*
Chelidonium majus L. *Rostopaste.*
Clematis Vitalba L. *Curpenŭ, Năprasnicŭ, Luminósă.*
Atragene alpina L. *Curpeniță, Năprasnicŭ.*
Thalictrum augustifolium, Jacq. *Rutişorŭ.*
Anemone nemorosa L. *Dedețeĭ albĭ, Flórea ascilorŭ, Flórea paserilorŭ, Muscericĭ albĭ, Zlacŭ.*

Anemone ranunculoides L. *Dedeţeĭ galbinĭ, Găinuşă galbină.*

Adonis aestivalis L. *Cocoşeĭ de câmpŭ. Érba cocoşuluĭ.*

Ranunculus Flammula L
Ranunculus Thora L.
Ranunculus acris L.
Ranunculus lanuginosus L.
Ranunculus repens L.
Ranunculus nemorosus D. C.
Ranunculus polyanthemos L.
Ranunculus sceleratus L.
Ranunculus arvensis.
} – *Ranunculĭ. Rărunchĭ. Piciorŭ de cocoşŭ, Boglorĭ.*

Caltha palustris L. *Calce, Scalce, Bulbucŭ, Capră nemţéscă.*

Helleborus purpurascens W.K. *Spénzŭ.*

Delphinium elatum L. *Totnicĭ, Tatnişŭ, Nemţişorŭ.*

Aconitum Anthora L. *Omeagŭ galbinŭ.*

Aconitum Moldavicum Hacq. *Omeagŭ.*

Aconitum Hosteanum Schur. *Omeagŭ.*

Aconitum variegatum L. *Omeagŭ.*

Aconitum paniculatum Lam. *Omeagŭ.*

Aconitum Napellus L. *Omeagŭ.*

Actaea spicata L. *Cristoforea, Érba cristoforuluĭ, Érbă de orbanţă.*

Astrantia maior L. *Stevie.*

Cicuta virosa L. *Cicută s. Cucută de apă, Cucută veninósă.*

Oenante Phellandium Lam. *Inate.*

Aethusa cynapium L. *Petringelŭ cânescŭ, Petringică.*

Heracleum Sphondylium L. *Brânca ursuluĭ.*

Conium maculatum L. *Cucută, Bucinişŭ.*

Chaerophyllum bulbosum L. *Guşnică, Alunele.*

Anthriscus sylvestris Hoffm. *Haşmaciucă.*

Sambucus Ebulus L. *Bozĭ.*

Lonicera Xylosteum L. *Caprafoĭ.*

Lonicera nigra L. *Caprafoĭ.*

Asclepias Vincetoxicum L. *Brilioneă.*

Solanum Dulcamara L. *Lesnicióre, Lesnicióră.*

Solanum nigrum L. *Zîrnă.*

Physalis Alkekengi L. *Papaleŭ, Papele.*

Atropa Belladona L. *Mătrăgună.*

Scopolina atropoides Schult. *Mătrăgună, Bolundare.*

Hyosciamus niger L. *Măsălăriţă, Măsălarĭ, Nebunariţă, Sunătóre.*

Datura Stramonium L. *Ciumăfae, Balundariţă, Turbare, Laurŭ, Ciuma feteĭ.*

Convolvulus Sepium L. *Volbură mare, Volbură de gardurĭ* (Holbură).

Convolvulus arvensis L. *Volbură mică* (Holbură), *Forfecarĭ.*

Scrophularia nodosa L. *Urdică négră, Érbă négră, Frundă de bubă rea, Bubărie, Pólă.*

Digitalis grandiflora Lam. *Degeţelŭ.*

Linaria vulgaris Mill. *Inŭ selbatecŭ, Buruiană de inŭ.*

Rhinanthus major Ehrh.
Rhinanthus hirsutus Lam.
Rhinanthus minor Ehrh.
Rhinanthus alpinus Bmgt.
} – *Clocoticĭ. Crésta cocoşuluĭ*

Pinguicula flavescens Flörke. *Ingrăşătóre, Grăsătóre.*

Andromeda polifolia L. *Ruginare.*

Lactuca Scariola L. *Lăptucă, Marole.*

Daphne Mezereum L. *Tulcină, Tulpină, Lemnŭ cânescŭ.*

Cannabis sativa L. *Cânepă.*

Taxus baccata L. *Tisă.*
Asarum europaeum L. *Popivnică, Popilnică.*
Paris quadrifolia L. *Póma vulpeĭ, Bobiță, Bobița lupuluĭ, Mĕrulŭ lupuluĭ, Strugurulŭ lupuluĭ.*
Alisma Plantago L. *Plătangină de apă, Podbelŭ de apă, Limba brósceĭ.*
Crocus banaticus Heuff. *Brânduşĭ de primăvéră, Şofranŭ, Şofrănelŭ.*
Calla palustris L. *Códa smeuluĭ.*
Narcissus radiiflorus Salis. *Narcisŭ, Flóre de narcisŭ.*
Lolium temulentum L. *Neghină, Zîzanie, Obsigă, Selbăție.*
Eupatorium cannabinum L. *Cânepióră, Cânepólă.*
Erigeron acris L. *Bătrânişŭ.*
Hedera Helix L. *Ederă, Iederă.*
Viburnum Lantana L. *Drîmox, Dîrmocŭ, Drîmocŭ.*

Teritoriulŭ fostuluĭ Districtŭ alŭ Năsĕuduluĭ, de şi micŭ după conținutulŭ arealuluĭ sĕŭ, produce unele plante, carĭ celŭ puținŭ până acum în alte părțĭ ale Transilvanieĭ, asemenea şi în România, nu s'aŭ aflatŭ. Acestea rarităţĭ sunt :

Aquilegia nigricans Bmgt (A. glandulosa Janka. Czcz Porcius non Fisch).
Polyschemone nivalis Sch. Kots. Nym.
Linum extraaxillare Kit.
Epilobium scaturiginum Wimm.
— ternatum Schur.
Dorycnium diffusum Janka.
Valeriana dacica Porcius.
Knautia Crăciunelensis Porcius.
— Brândzăi Porcius.
Hieracium poliotrichum Wimm.
— Rodnense Porcius.
Gentiana carpatica Porcius.
Cuscuta Schkuhriana Pfeiff.
Pulmonaria dacica Porcius.
Orobanche transsilvanica Porcius.
Senecillis carpatica Schott.
Tephroseris microrrhiza Schur.
Saussurea serrata D. C.
Centaurea conglomerata C. A. Meyer.
— carpatica Porcius.
Cirsium spathulatum Mor (C. decussatum Janka).
Petasites Kablikianus Tausch.
Melampyrum Bihariense A. Kern (M. nemorosum var. montanum Porcius)
Salix dacica Porcius.
Festuca carpatica Dietr.
— Porcii Hackel Monogr. Festucar. europ.
Aira chrysophaena Porcius
Phleum glabrum Porcius.
Carex bicolor All
— tristis M. B.
Myosotis transilvanica Porcius. (41)

(41) Saussurea serrata D. C. maĭ provine în Europa numaĭ în Laplandia şi în Siberia.
Carex tristis M. B. în provinciele caucasice şi în Siberia.
Festuca carpatica şi Linum extraaxilare pre Carpațiĭ din Ungaria.

Cugetŭ a nu fi de prisosŭ pentru a face o comparare între flora ținutuluĭ nostru și între cea a țĕrilorŭ și ținuturilorŭ din prejurŭ.

Transilvania. — inclusive cu acestŭ ținutŭ—are o estensiune teritorială de 1050 milurĭ □ austr., prin urmare ținutulŭ nostru face numaĭ circa a 19-lea parte.

Flora Transilvanieĭ întregĭ numĕră după opulŭ :

luĭ *Baumgarten* 2304 specil phanerogame și cryptogame vasculare, din carĭ subtrăgêndu-se cele cultivate în numerŭ de 16, maĭ rămânŭ ca spontanee 2288 specil.

luĭ *Fuss* 2478 specil phanerogame și cryptogame vasculare.

luĭ *Schur* 4209 specil phanerogame și cryptogame vasculare, din carĭ subtrăgêndu-se 269 ca cultivate, maĭ rĕmânŭ spontanee 3940.

Prin urmare flora ținutuluĭ nostru are față de opulŭ

luĭ Baumgarten	62°/₀
luĭ Fuss.	57°/₀
luĭ Schur	36°/₀

Bucovina are o suprafață de 189,56 milurĭ □ austr., decĭ este aprópe de $3^1/_2$ orĭ maĭ mare de câtŭ ținutulŭ nostru.

Flora Bucovineĭ (1) numĕră 1096 specil phanerogame (2), ce crescŭ spontaneŭ. Astŭ-felŭ flora ținutuluĭ nostru are unŭ plus de 282 specil phanerogame.

Ungaria, inclusive cu Bănatulŭ, cu cele 4 jurisdicțiunĭ desmembrate de la Transilvania și cu Slavonia are o estensiune teritorială totală de 4389.57 milurĭ □ austr., dintre carĭ

Ungaria inclusive cu Bănatulŭ . . .	3990.43
Cele 4 jurisdicțiunĭ fóste transilvanene.	104.46
Slavonia	294.68
	4389.57

Prin urmare acestŭ teritoriŭ este aprópe de 89 orĭ maĭ mare de câtŭ ținutulŭ nostru.

Flora Ungarieĭ numĕră, după Dr. Neilreich (3), cu totulŭ 2490 specil

(1) Flora der Bucovina, von Dr. Herbich. Leipzig, 1859.

(2) Cryptogamele sunt omise.

(3) Aufzählung der in Ungarn und Slavonien bisher beobachteten Gefässpflanzen, von Dr. Aug. Neilreich. Wien, 1866.

Aufzählung der in Ungarn und Slavonien bisher beobachteen Gefässpflanzen. Nachträge und Verbesserungen, von Dr. Aug. Neilreich. Wien 1870.

phanerogame şi cryptogame vasculare. Decĭ ţinutulŭ nostru conţine 57 % din întrégă flora Ungarieĭ.

Bănatulŭ (temişianŭ), a căruĭ estensiune teritorială face 540 milurĭ pătraţĭ austr., are după Heuffel (1) 2055 specií phanerogame (2), dintre carĭ subtrăgêndu-se cele cultivate în numĕrŭ de 77, maĭ rĕmânŭ spontanee 1978, prin urmare flora phanerogamă din ţinutulŭ nostru, care e maĭ micŭ aprópe de 10 orĭ, conţine ceva preste 67 % phanerogame.

Comitatulŭ Marmaţieĭ (3), care are o estensiune de 77.65 milurĭ pătraţĭ austr. numĕră cu totulŭ 1161 speciĭ phanerogame şi cryptogame vasculare, din carĭ subtrăgêndu-se 129 ca cultivate, maĭ rĕmânŭ spontanee 1032. Decĭ ţinutulŭ nostru, deşi e maĭ micŭ cu 22.8 milurĭ pătr. austr., are totuşĭ unŭ plus de 387 speciĭ.

România are o estensiune teritorială de preste 2000 milurĭ pătr. austr. respective este aprópe de 40 orĭ maĭ mare de câtŭ ţinutulŭ nostru. După Prodromulŭ floreĭ Românieĭ compusŭ de colegulŭ nostru Dr. D. Brândză se află în România :

1683	speciĭ	dicotyledóne
337	»	monocotyledóne şi
43	»	cryptogame vasculare, saŭ în totalŭ
2063	»	

Combinândŭ acéstă floră cu cea din ţinutulŭ nostru, resultă pentru flora Românieĭ unŭ plus de :

564	speciĭ	dicotyledóne
68	»	monocotyledóne
12	»	cryptogame vasculare, saŭ în suma
644	»	prin urmare flora ţinutuluĭ nostru conţine aprópe 69 %, din cea a Românieĭ.

Este unŭ numĕrŭ considerabilŭ de plante, carĭ provinŭ în ţinutulŭ

(1) Enumeratio plantarum in Banatu Temesi nsi, auct. D-re Ioanne Heuffel. Vindobonae, 1858.

(2) Cryptogamele sunt omise.

(3) Mármaros Vármegye egyetemes leírása. Szerkeszte Szilágyi István. Budapest, 1876.

nostru și în cea mai mare parte și în alte ținuturi ale Transilvaniei. cari lipsescŭ în flora Românie1 :

Acestea sunt :

Callianthemum coriandrifolium Rchb.
Thalictrum flexuosum Rchb. non Bernh
Aconitum Hosieanum Schur.
Linum extraaxillare Kit.
Ranunculus paucistamineus Tausch.
— divaricatus Schrank.
— glacialis L. var. roseus Hegetschw.
— crenatus W. K.
Corydalis capnoides L.
Nasturtium palustre DC.
Barbaraea stricta Andrz.
Arabis glareosa Schur.
— Halleri L.
Erysimum Wittmanni Zaw.
Brassica campestris L.
Draba fladnicensis Gaud. non Wulf.
— contorta Ehrh.
— confusa Ehrh.
Thlaspi dacicum Heuff. var. transilvanicum Porcius.
Drosera rotundifolia L.
Viola Riviniana Rchb.
— Schultzii Bill.
Dianthus biternatus Schur.
Silene sylvestris Schott.
Polyschemone nivalis S.K.N.
Cerastium pumillum Curt.
Saxifraga Clusii Gouan.
— tridactylides L.
— hieracifolia W.K.
Chrysosplenium glaciale Fuss (Chr. alpinum Schur).
Peplis Portula L.
Sempervivum montanum L.
— assimile Schott.
Sedum boloniense Lois (S. sexangulare M. et K.)
— repens Schleich (S. rubens Haenke)
Epilobium ternatum Schur.
— collinum Gmel.
— palustre L.
— scaturiginum Wimm.
— alsinefolium Vill.
— alpinum fl. germ.
— trigonum Schrank.
— chordorrhizum Fries.
— obscurum Rchb. non Schreb.
Crataegus intermedia Fuss (Schur).
Comarum palustre L.
Potentilla norvegica L.
— pilosa Willd.
— fissidens Borbás.
— thyrsiflora Hülsen.
— cinerea Chaix
Rubus glandulosus Bell.
— hirtus W. K.
— suberectus Andrz.
— affinis Weihe.
— nitidus Weihe.
Poterium polygamum W.K.
Rosa tomentosa Sm.
Trifolium heterophyllum Lej.
— glaciale Porcius.
— patens Schreb.
Dorycnium diffusum Janka.
Vicia cordata Wulf.
— Bobartŭ Forster.
Orobus glaberrimus Schur.
Pimpinella rubra Hoppe.
Bupleurum aureum Fisch.

Conioselinum Fischeri Wim. Gr.
Heracleum palmatum Bmgt.
Laserpitium alpinum WK.
Pleurospermum austriacum Hoffm.
Bifora radians M. B.
Valeriana dacica Porcius.
Valerianella carinata Loisl.
— Auricula D. C.
Asperula arvensis L.
Galium Bauhinii R. Sch.
— uliginosum L.
— supinum Lam.
— Tirolense Willd.
Cephalaria radiata Gr. Sch.
Knautia Crăciunelensis Porcius.
— Brândzăi Porcius.
Hieracium brachyatum Bert.
— stoloniferum Hazslinsky x. Borbás
— Rackyi Vukot.
— floribundum Rchb.
— obscurum Rchb.
— pilosclloides Vill.
— poliotrichum Wim.
— Rodnense Porcius.
— cymigerum Rchb.
— gothicum Fries.
— praenanthoides Vill.
Hieracium syloestre Tausch.
— lanceolatum Vill.
Crepis grandiflora Tausch.
— sibirica L.
Apargia crocea Willd.
Saussurea serrata D. C.
— alpina D. C.
Echinops exaltatus Schrad.
Cirsium heterophyllum All.
Carduns glaucus Bmgt.
Centaurea nigrescens Willd.
— microptilon Gr. God (C. indurata Janka.)
— salicifolia M. B.
— austriaca Willd.
— conglomerata C. A. Meyer.
— carpatica Porcius.
— Kotschyana Heuff-non Koch syn.
Carlina simplex WK.
Senecio sylvaticus L.
— transsilvanicus Boiss (S. glaberrimus Schur.)
— subalpinus Koch.
— aquaticus Huds.
Tephroseris microrrhiza Schur.
Senecillis carpatica Schott.
Ligularia sibirica Cass.
Aronicum carpaticum Schur.
— glaciale Rchb.
— Clusii Koch.
Pyrethrum subcorymbosum Schur.
Chrysanthemum heterophyllum Willd.
Leucanthemum atratum D. C.
Matricaria svaveolens L.
Achillea lanata Sprengel (A. magna Willd.—non Roch.)
— stricta Schleih.
Solidago alpestris WK.
Erigeron Dröbachensis Mill.
— Villarsii Bell. var. (E atticus Wahbrg carpat E. carpaticus Gr. Sch.)
Petasites Kablikianus Tausch.
Phyteuma fistulosum Rchb.
— Vagneri A. Kern.
Campanula dacica Porcius.
— neglecta R. Sch.
Oxycoccos palustris Pers.
Andromeda polifolia L.
Swertia alpestris Bmgt.

Gentiana punctata L.
— tenella Rothb.
— carpatica Porcius.
Cuscuta Schkuhriana Pfeiff.
Myosotis transsilvanica Porcius.
Cerinthe alpina Kit.
Pulmonaria dacica Porcius.
Solanum humile Bernh.
Verbascum austriacum Schrad.
Linaria Cymbalaria Mill.
Veronica saxatilis Jacq.
— acinifolia L.
Limosella aquatica L.
Orobanche minor Sutt.
— transsilvanica Porcius.
Euphrasia stricta Host.
— coerulea Tausch.
— minima Schleich.
— salisburgensis Funke.
Melampyrum Bihariense A. Kern. (M. nemorosum var. montanum Porcius.)
— albicans Porcius (An. M. Pseudo-barbatum Schur.)
Thymus alpestris Tausch (Th. pulegioides Lang.)
— angustifolius Pers.
— clandestinus Schur.
— collinus M. B.
— pulcherrimus Schur.
Galeopsis pubescens Bess.
Stachys segetum Hagen.
Primula macrocalyx Bunge.
Chenopodium opulifolium Schrad.
Rumex arifolius All.
Polygonum alpestre Schur.
Thesium ebracteatum Hayn.
Euphorbia stricta Sm.
— carniolica Jacq.

Salix rubra Huds.
— molissima Ehrh.
— fagifolia Willd.
— grandifolia Sering.
— rosmarinifolia Wulf.
— dacica Porcius.
Betula carpatica Wild.
Callitriche aestivalis Schur.
Juniperus intermedia Schur.
Pinus uliginosa Neum.
Scheuchzeria palustris L.
Triglochin maritimum L.
Sparganium simplex Sm.
— natans L.
Orchis laxiflora Lam.
— elegans Heuff.
— incarnata Willd. non L.
— saccigera Brogn.
— Traunsteineri Saut.
— foliosa Lindl.
Gymnadenia ornithis Jacq.
Platanthera chlorantha Custor.
Epipactis violacea Dur Duquesn.
— viridiflora Hoffm.
Iris sibirica L.
Ornithogalum stachyoides Schult.
Allium montanum Schmidt.
Muscari transsilvanicum Schur.
Verathrum Lobelianum Bernh.
Juncus trifidus L.
— Hostii Tausch var monantha (J. monanthos Jacq).
— castaneus Sm.
Luzula spadicea D. C.
— nigricans Desv.
Heleocharis ovatus R. Br.
Scirpus Tabernaemontani Gmel.
Blismus (Scirpus) compressus Panz.

Eriophorum vaginatum L. (E. caespitosum Host.)
— gracile Koch.
— capitatum Host (E. Scheuchzeri Hoppe).
Carex curvula All.
— dioica L.
— divulsa Good.
— teretiuscula Good.
— paniculata L.
— elongata L.
— Grypos Schkuhr.
— lagopina Wahlbg (C. approximata Hoppe).
— canescens L.
— Personii Sieb.
— Bueckii Wimm. (C. banatica Heuff)
— vulgaris Fries.
— dacica Heuff.
— bicolor All.
— tomentosa L.
— transsilvanica Schur.
— polyrrhiza Wallr (C. longifolia Host).
— ornithopoda Wild.
— brevicollis D. C.
— capillaris L.
— fuliginosa Schkuhr.
— tristis M. B.
— ampullacea Goomittd.
— vesicaria L.
— Kochiana D. C.
Digitaria ciliaris Koel.
— glabra R. & Sch.
Alopecurus laguriformis Schur.
Phleum glabrum Porcius.
Sesleria disticha Pers.
Calamagrostis Halleriana D. C.
— stricta Spr.
Aira chrysophaena Porcius.
Avena (sativa) atrocarpa Schur.
— planiculmis Schrad.
— Scheuchzeri All. (A. versicolor Vill).
— flavescens L. var. variegata Schur (sub Trisetum).
— carpatica Host.
— alpestris Host.
Triodia decumbens P. B.
Poa laxa Haenke.
— pumilla Host.
— gelida Schur.
— sudetica Haenke.
— pseudonemoralis Schur.
Glyceria distans Wahlbrg.
Festuca capillata Lam.
— pseudovina Hackel (F. pulchra Schur).
— supina Schur.
— picta Kit. (F. violacea Schur)
— Austriaca Hackel (F. amethystina L. non Host. — T. inarmata & coerulans Schur)
— valesiaca Schl.
— carpatica Dietr.
— Porcii Hackel.
— montana M. B. (F. Drymaea M. K).
— Pseudoxanthina Porcius.
— apennina De Not (F. australis Schur).
Bromus giganteus L. (Fostuca gigantea Vill).
Equisetum ramosum Schl.
Polypodium Robertianum Hoffm.
Aspidium tanacetifolium D. C. var. rupestre Schur.
Polypodium alpestre Hoppe.
Woodsia hyperborea Koch.
Cystopteris regia Presl.
Cu totulŭ 278 speciĭ.

Din datele espuse resultă, că flora din fostulŭ districtŭ alŭ Năseuduluĭ, în comparare cu flora din întrégă Transilvania, din Bănatŭ, Ungaria, Marmaţia, Bucovina şi România, înfăţişéză o abundanţă, care cu privire la estensiunea teritoriuluĭ sĕŭ prevaléză multŭ.

Acestŭ evenimentŭ nu este a se adscrie uneĭ fertilităţĭ şi posiţiunĭ estraordinare a teritoriuluĭ sĕŭ, ci numaĭ aceleĭ împrejurărĭ, că flora sa a fostŭ scrutată şi esplorată maĭ cu deamănuntulŭ de câtŭ în alte părţĭ.

In specie, ce se ţine de România, care posede tóte condiţiunile pentru producerea uneĭ vegetaţiunĭ bogate în genurĭ şi speciĭ, se pote afirma, că resultatele obţinute până acum în esplorarea vegetaţiuniĭ sale sunt nesuficiente.

Botaniştilorŭ indigenĭ le stă dinainte unŭ câmpŭ vastŭ de activitate.

Unŭ mijlocŭ, prin care, după părerea mea, s'arŭ puté accelera ajungerea acestuĭ scopŭ, arŭ fi acela, dacă — urmândŭ esemplulul introdusŭ în alte ţĕrĭ civilisate din Europa — s'arŭ înfiinţa în diferite centre şi dacă s'arŭ puté în fie-care judeţŭ, reuniunĭ de botaniştĭ, a cărorŭ problemă să fie esplorarea continuă a vegetaţiuniĭ din tóte localităţile cercululĭ sĕŭ, avêndŭ aceste reuniunĭ de a comunica materialulŭ adunatŭ la reuniunea centrală din Bucurescĭ.

Me nutrescŭ deci cu speranţa, că cu concursulŭ acestuĭ învĕţatŭ corpŭ, cu concursulŭ guvernuluĭ şi alŭ ţĕreĭ şi cu concursulŭ reuniunilorŭ, despre carĭ credŭ că se vorŭ înfiinţa nu preste multŭ va fi explorată în modŭ satisfăcĕtorŭ şi flora Românieĭ.

In o ţéră *per eminentiam* agricolă, cum e România, e indispensabilă deplina cunóscere a vegetaţiuniĭ sale, care aco dă însemnate avantage şi agricultureĭ şi silvicultureĭ şi horticultureĭ.

ENUMERAREA PLANTELORŬ SPONTANEE COLECTATE PRE TERITORIULŬ FOSTULUĬ «DISTRICTŬ ALŬ NASEUDULUĬ» ARANJATE DUPĂ REGIUNĬ ŞI ÎN ACESTEA DUPĂ DEOSEBITELE LOCALITĂŢĬ.

Plantele notate cu * sunt numaĭ varietăţĭ ale acelorŭ speciĭ carĭ provinŭ pre alte localităţĭ saŭ şi în alte regiunĭ.

I. Regiunea inferióră.

A. Lacurĭ, bălțĭ și alte ape stagnante.

Dicotyledone

Ranunculus paucistamineus L.
— divaricatus Schrank.
Myriophyllum spicatum L.
Menyanthes trifoliata L.
Hottonia palustris L.
Utricularia vulgaris L.
Polygonum amphibium L.
α. natans
β. coenosum.
Callitriche verna Kütz.
— aestivalis Schur.
Ceratophyllum demersum L.

Monocotyledone

Hydrocharis Morsus ranae L.
Glyceria aquatica Wahlbrg.
— fluitans R. Br.
— plicata Fries.
Potamogeton crispus L.
— natans L.
Carex Bueckii Wim. (C. Banatica Heuff.)
— glauca. Scop.

Cryptogame vasculare

(Nu se află).

B. Locurĭ turfóse — sponghióse, paludinóse, uliginóse.

Dicotiledone

Caltha palustris L.
α. latifolia (C. latifolia S. K. N).
β. cornuta (C. cornuta S. K. N).
Nasturtium palustre L.
Viola Schultzii Bill.
Epilobium parviflorum Schreb.
— rivulare Wahlbrg.
— palustre L.
β. latifolium (E. Schmidtianum Rostk.)
γ. Pseudoscaturiginum Porcius.
Lythrum Salicaria L.
β. longistylum.
Galega officinalis L.
Thysselinum palustre Hoffm.
β. foliis angustioribus.
γ. foliis angustissimis.
Galium uliginosum L.
— palustre L.
Bidens minima L.
Gnaphalium uliginosum L.
β. divaricatum.
Sonchus uliginosus M. B.
Myosotis palustris Wither.
β. albiflora.
— caespitosa Schultz.
Lycopus exaltatus L. fil.
Veronica scutellata L.
* Plantago major L. var. paludosa (Pl. paludosa Turcz).

Monocotyledone

Orchis elegans Heuff.
— laxiflora Lam.
Iris sibirica L.
Triglochin palustre L.
Juncus glaucus Ehrh.
— conglomeratus L.
— effusus L.

— bufonius L.
β. fasciculatus (J. mutabilis Savi).
Nardus stricta L.
Glyceria distans Wahlbrg.
Alopecurus fulvus Sm.
— geniculatus L.
Baldingera arundinacea L.
Agrostis canina L.
Carex ampullacea Good.
— vesicaria L.
— leporina L.
— Pseudo-Cyperus L.
Carex riparia Curt.
β. Nassodiensis Porcius.
γ. androgyna Schur.
— Kochiana D. C.
β. androgyna Porcius.
— pallescens L.
— limosa L.
— acuta L.
β. spicis femineis infimis longe ve-longissime pedunculatis.
γ. duplicata Porcius.
— stellulata Good.
— muricata L.
β. nemorosa (C. nemorosa Lumn. — non Willd. nec. Rebent.)
γ. virens, longebracteata (C. virens Lam).
— flava L.
β altissima Porcius.
Blismus (Scirpus) compressus L.
Heleocharis ovatus R. Br.
— palustris R. Br.
β. maior.
γ. gracilis (Scirpus varius Schreb).
Scirpus Tabernaemontani Gmel.
Cyperus flavescens L.
— fuscus L.
Typha latifolia L.
Butomus umbellatus L.

Cryptogame vasculare

Eguisetum limosum L.
Struthiopteris germanica Willd.

C. *La marginĭ de fluviĭ și rîurĭ, pe păraie, șanțurĭ cu apă, locurĭ inundate, lângă isvóre de apă dulce și sărată.*

Ranunculus sceleratus L.
β. pygmaeus.
Geranium palustre L.
Impatiens nolli tangere L.
Nasturtium sylvestre R. Br.
Barbaraea stricta Andrz.
Cardamine pratensis L.
— hirsuta L.
— impatiens L.
Malachium aquaticum Fries.
Spergularia salina Presl.
Sagina procumbens L.
β. apetala.
Epilobium hirsutum L. (E. grandiflorum All.).
— roseum Schreb (E. tetragonum L. — von Koch Syn.).
Lythrum hyssopifolia L.
Myricaria germanica Desv.
Peplis Portula L.
Trifolium fragiferum L.
Oenanthe Phellandrium Lois.
Senecio aquaticus Huds.
Cirsium rivulare Link.
— oleraceum Scop. All.
Eupatorium cannabinum L.

Tussilago Farfara L.
Pulicaria vulgaris Gärtn.
Bidens cernua L. radiata (Coreopsis-Bidens S.).
Aster Tripolium L.
Stachys palustris L.
Symphytum officinale L.
β. albiflorum (S. bohemicum Schmidt)
Scutellaria galericulata L.
β. puberula Porcius.
Lycopus europaeus L.
Pulegium vulgare Mill.
Mentha rubra Sm.
— arvensis L. α. vulgaris.
— sativa L. α. vulgaris.
Solanum Dulcamara L.
Limosella aquatica L.
Veronica Anagallis L.
— Beccabunga L.
*Plantago maior L. var. minima (Pl. minima D.C.).
Rumex conglomeratus Murr.
Polygonum Hydropiper L.
— minus Huds.
— mite Schrank.
*— amphibium L. var. teresfre.
Populus canescens Sm.
— nigra L.
Salix amygdalina L.
α. concolor (S. triandra L.).
β. discolor (S. amygdalina L.).
— amygdalina × fragilis Wim.
— fragili × amygdalina.
— alba × Russeliana.
— fragili × Russeliana.
— Russeliana Sm.
— alba L.
β. vitellina.
— fragilis L.
— purpurea L.
Salix rubra Huds.
— molissima L.
— viminalis L.
Alnus incana D.C.
— glutinosa Gärtn.
Salicornia herbacea L.

Monocotyledone

Alisma Plantago L.
Juncus lampocarpus Ehrh.
β. viviparus.
γ. capitulis nigricantibus.
Phragmites communis Trin.
α. flavescens (Phr. isiaca Sieb).
β. nigricans (Phr. nigricans Mer.).
Catabrosa aquatica P. B.
Leersia oryzoides Sw.
Scirpus diginus Godr.
α. macrostachys Willd.
β. compactus Krock.
Sparganium ramosum L.
— simplex Huds.
— natans L. (Sp. minimum Fries.).
Potamogeton pusillus L.
Lemna minor L.
Triglochin maritimus L.

Cryptogame vasculare.

Equisetum palustre L.

D. *Prin păduri, bercuri şi la marginea acestora, prin tufişuri, spinişuri şi lângă garduri.*

Clematis Vitalba L.
β. banatica Wierzb.
Ranunculus auricomus L.
α. fallax (R. fallax Wim. Gr.).
β. variifolius Schur.
γ. incisifolius Rchb.
δ. intermedius. maior.
— flabellifolius Heuff.
Lavatera thuringiaca L.
Geranium sanguineum L.
Hypericum hirsutum L.
— quadrangulum L.
Fumaria Vaillantii L.
Acer campestre L.
Chelidonium majus L.
Alliaria officinalis Andrz.
Sisymbrium strictissimum L.
Viola canina L.
α. ericetorum (V. ericetorum Schrad).
β. lucorum (V. lucorum Rchb.)
— Riviniana Rchb.
Viola hirta L.
β. pratensis Neilr.
γ. lactiflora (V. lactiflora Rchb.)
Saponaria officinalis L.
Vaccaria pyramidalis fl. d. West.
Silene nutans L.
— noctiflora L.
Melandryum pratense Röhl (Lychnis vespertina Sibth.).
*Cerastium triviale Link var. nemorosum (C. nemorosum Uechtr.).
Cucubalus bacciferus L.
Moeringia trinervia Clairv.
Stellaria graminea L.
β. floribus minoribus.
Circaea Lutetiana L.
— intermedia Ehrh.
Chrysosplenium alternifolium L.
Prunus spinosa L.
β. coaetanea Wim. et Gr. (Pr. fruticans Weihe).
Crataegus monogyna Jacq.
— intermedia Fuss.
Geum urbanum L.
β. grandiflorum Schur.
Potentilla alba L.
Fragaria vesca L.
β. efflagellis Duch.
— elatior Ehrh.
Rubus caesius L.
— suberectus Andrz.
Agrimonia Eupatoria L.
Rosa canina L.
β. dumalis (R dumalis Bechsl.).
γ. dumetorum (R dumetorum Thuill.
— canina L.
δ. collina (R. collina Jacq.).
ε. sepium (R. sepium Thuill.).
— tomentosa Sm.
Cytisus leucanthus W K.
— elongatus W.K.
— nigricans L.
Melilotus alba Desr.
Trifolium aureum Poll. — non Thuill. (Tr. agrarium L.).
Astragalus glycyphyllos L.
Ervum tetraspermum L.

— cassubicum Peterm.
Vicia Cracca L.
β. kitaibeliana Rchb.
— tenuifolia Roth.
— sepium L.
β. angustifolia Koch. (V. montana Fröhl.).
Lathyrus hirsutus L.
— sylvestris L.
Orobus vernus L.
β. foliolis latioribus.
Rhamnus cathartica L.
— Frangula L.
Evonymus europaeus L.
— verrucosus Scop.
Chaerophyllum bulbosum L.
Anthriscus sylvestris Hoffm.
β. abortiva Porcius.
Torilis Anthriscus Gmel.
Angelica sylvestris L.
Tordylium maximum L.
Bupleurum rotundifolium L.
— falcatum L.
Aegopodium Podagraria L.
Conium maculatum L.
Cornus sanguinea L.
— mas L.
Asperula Aparine Schott.
Sambucus nigra L.
— Ebulus L.
Viburnum Opulus L.
Galium Aparine L.
β. infestum (G. infestum W.K.).
— Mollugo L.
— cruciata Scop.
— boreale L
β. angustifolium.
γ. intermedium (G. Pseudorubioides Schur.).
δ. hyssopifolium (G. hyssopifolium Hoffm.).
Valeriana officinalis L.
Dipsacus pilosus L.
Knautia arvensis Coult.
β. campestris (Scabiosa campestris M. B.).
γ. pinnatifida Schur.
δ. dumetorum (Kn. dumetorum Heuff.)
ε. integrifollia Heuff.
ξ. drymaea (Kn. drymaea Heuff.)
— sylvatica Dub.
Asclepias Vincetoxicum L.
Aster Amellus L.
Solidago Virga aurea L.
β. angustifolia Koch.
Inula salicina L.
— hirta L.
Achillea Millefolium L.
α. umbrosa Beck.
β. collina (A. collina Beck.).
γ. lanata Koch (A. Pannonica Scheele).
— Ptarmica L.
Gnaphalium sylvaticum L.
α. fuscatum (Gn. rectum Sm.).
β. virgatum.
γ. umbrosum.
Artemisia vulgaris L.
Senecio sylvaticus L.
— tenuifolius Jacq.
Centaurea Jacea L.
β. vulgaris Koch.
γ. lacera Koch (C. decipiens Rchb.).
δ. commutata Koch.
ε. pratensis (C. pratensis Thuill.)
— nigrescens Willd.
— salicifolia M. B.

— microptilon Gr. et Godr. (C. indurata Janka).
— nigrescens × austriaca Porcius.
— austriaca × nigrescens Porcius.
— cirrhata Rchb.
— Scabiosa L. var. coriacea Koch.
— spinulosa Rochel.
β albiflora.
Kentrophyllum lanatum DC.
Carduus crispus L.
Cirsium arvense Scop.
α. mite Koch.
β. setosum (C. setosum M. B.)
Serratula tinctoria L.
β. integrifolia.
Lappa minor D. C.
Lampsana communis L.
β. glanduloso-pilosa Schur.
Hieracium umbellatum L.
α. submonocephalum Schur.
β. brevifolium Tausch.
γ. Wellandii Heuff.
δ. integrifolium Fröhl.
ε. latifolium Fröhl.
ζ. serotinum Host.
Picris hieracioides L.
β. sinuato-dentata Schur.
γ. humilis, integrifolia (P. ruderalis Schmidt).
δ. paleacea (P. paleacea Vest.)
ε. subumbellata Schur.
ζ. praenanthoides (P. praenanthoides Schur).
Crepis praemorsa Tausch var. glabrata.
Lactuca muralis Gärtn.
Campanula rapunculoides L.
— neglecta R. & Sch.
Vinca minor L.
Convolvulus Sepium L.
Myosotis sylvatica Hoffm.
— sparsiflora Mikan.
Pulmonaria officinalis L.
— angustifolia L.
β. oblongata (P. oblongata Schrad).
Ajuga genevensis L.
β. latifolia (A. latifolia Host.)
Symphytum tuberosum Jacq.
Salvia nemorosa L.
Lamium album L.
Nepeta Pannonica Jacq. (Nepeta nuda L. var. violacea).
Clinopodium vulgare L.
Glechoma hirsuta W. K.
— hederacea L.
β. grandiflora Schur.
Galeopsis versicolor Curt.
β. unicolor.
Ballota nigra L.
α. viridis.
β. albiflora (B. alba L.)
γ. ruderalis (B. ruderalis Fries.)
Mentha sylvestris L.
α. canescens (M. canescens Roth.)
β. candicans (M. candicans Crantz.)
Ligustrum vulgare L.
Verbascum austriacum L.
— nigrum L.
Physalis Alkekengi L.
Cerinthe minor. L.
β. maculata M. B.
Veronica orchidea Crantz.
— Teucrium L. (V. latifolia fl. plur.)
— longifolia L. var transilvanica Schur.
— Chamaedrys L.
Scrophularia nodosa L.
Odontites lutea Rchb. (Euphrasia lutea L.)

Rumex obstusifolius L.
β. sylvestris (R. sylvestris Wallr.)
— sanguineus L.
Polygonum dumetorum L.
Aristolochia Clematitis L.
Thesium ebracteatum Hayn.
— ramosum Hayn.
Bryonia alba L.
Euphorbia polychroma A. Kern (E. epithymoides Jacq. non L.)
— salicifolia Host (E. incana Schur).
Ulmus suberosa Willd.
Quercus sessiliflora Smith.
— pedunculata Ehrh.
Humulus Lupulus L.
Populus alba L.

Monocotyledone

Convallaria Polygonatum L.
— multiflora L.
— latifolia Jacq.
Luzula vernalis D. C.
— albida D. C.
Scirpus sylvaticus L.
Agropyrum repens P. B.
α. aristatum, caesium (A. caesium Presl.)
β. mucronatum (dumetorum)
γ. muticum (arvense.)
— caninum P. B.
β. pouciflorum.
Brachypodium pinnatum P. B.
α. vulgare
β. rupestre (Br. rupestre R. & Sch.)
Poa nemoralis L.
α. subuniflora Rchb (vulgaris.)
β. biflora (vulgaris.)
γ. nodis culmeis spongioso-cirrhosis.
— trivialis L.
β. radicans, viridiflora.
— fertilis Host.
β. effusa (P. effusa Kit.)
Festuca capillata Lam (F. ovina var. capillatta.)
Bromus inermis L.
Melica uniflora L.
— nutans L.
Digitaria glabra R. & Sch.
Carex digitata L.
— divulsa Good.

Cryptograme vasculare.

(nu se află)

E. Pre locurĭ cultivabile : agri, semănăturĭ, grădinĭ de legumĭ, răzóre.

Adonis aestivalis L.
α. maculata (A. maculata Wallr).
β. miniata Schur.
Myosurus minimus L.
Ranunculus Pseudobulbosus Schur (R. mediteraneus Gris.)
— arvensis L.
α. carpellis echinatis.
β. carpellis tuberculatis (R. tuberculatus D. C.)
γ. carpellis tuberculatis, foliis tenuisectis.
Nigella arvensis L.
Delphinium Consolida L.
Hibiscus Trionum L.
Papaver Rhoeas L.

β. strigosum Schur.
γ. intermedium (P. intermedium Beck).
— dubium L.
Brassica campestris L.
*Arabis arenosa Scop. var. segetalis (A segetalis Schur.)
Sinapis arvensis L.
β. Schkuhriana (S. orientalis Murr).
Melanosinapis communis Schk. & Spen. (Sinapis nigra L. Brassica nigra Koch. Syn.)
Thlaspi alliaceum L.
— perfoliatum L.
— arvense L.
Neslia paniculata Desv.
Cochlearia Armoracea L.
Senebiera Coronopus Poir.
Camelina dentata Pers.
β. microcarpa (C microcarpa Andrz).
Silene sylvestris Schott (S. galica L. var. sylvestris.)
Agrostemma Githago L.
β. anomala Porcius.
Stellaria media Vill.
β. maxima Schur.
Holosteum umbellatum L.
Spergula arvensis L.
β. maxima (Sp. maxima Weihe).
Potentilla norvegica L.
Portulaca oleracea L.
Trifolium arvense L.
β. strictius (Tr. Brittingeri) Weitenweb).
Ervum hirsutum L.
Lathyrus Aphaca L.
Bifora radians M. B.
Vicia villosa Roth.
— varia Host.
— pannonica Jacq.
— sativa L.
— cordata Wulf.
— angustifolia Roth.
— segetalis Thuill.
— Bobartii Forster.
Caucalis daucoides L.
Aethusa Cynapium L.
β. cynapioides M. B.
Asperula arvensis L.
Sherardia arvensis L.
Valerianella Auricula D. C
— Morisonii D C,
α. lejocarpa (Fedia dentata Pohl.)
β. lasiocarpa (V. pubescens Mer.)
— carinata Loisl.
Erigeron canadensis L,
Bidens tripartita L.
β. cannabina (B. cannabina Tausch.)
γ. integrifolia C. Koch.
Maruta Cotula D. C.
Tripleurospermum inodorum C. H. Schultz (Matricaria inodora L.)
Matricaria svaveolens L.
— Chamomilla L.
Centaurea Cyanus L.
Carduns acanthoides L.
Sonchus arvensis L.
— oleraceus L.
α. integrifolius Wallr.
β. triangularis Wallr.
γ. lacerus Wallr.
— asper Vill.
Convolvulus arvensis L.
Lithospermum arvense L.
Anchusa officinalis L.
Stachys segetum Hagen.
— annua L.

Galeopsis Tetrachit L.
— pubescens Besser.
β. albiflora Porcius.
— bifida Boeningh.
Lamium purpureum L.
β. albiflorum Schur.
— amplexicaule L.
β. clandestinum Rchb.
Linaria Elatine Mill.
— spuria Mill.
Veronica hederaefolia L.
— Buxbaumii Ten.
β. parvifolia.
— polita Fries.
— agrestis L.
— acinifolia L.
Melampyrum arvense L.
Anagallis arvensis L.
— coerulea Schreb.
β. grandiflora.
Amaranthus retroflexus L.
— commutatus A. Kern. (A. prostratus Sadl. non Balb.)
Chenopodium polyspermum L.
Polygonum Convolvulus L.
— nodosum Pers (P. lapathifolium L. var. nodosum).
— lapathifolium L. var. subincanum.
Euphorbia helioscopia L.
— falcata L.
— exigua L.
— stricta Sm.
— platyphylla L.
Heliotrophium europaeum L.

Monocotyledone

Muscari racemosum Mill.
— comosum Mill.
Ornithogalum stachyoides R. & Sch.
Lolium temulentum L. robustum, scabrum (L. robustum Rchb.).
Bromus secalinus L.
α. grossus Koch (Br. grossus D.C.).
β. vulgaris Koch.
— patulus M. K.
Avena fatua L.
— sativa L. var. atrocarpa Schur.
Digitaria sanguinalis Scop.
— ciliaris Koel.
Echinochloa Crus Galli P. B.
α. floribus neutris breve aristatis.
β. floribus neutris longe aristatis.
Setaria viridis P. B.
α. maior.
β. intermedia.
γ. minor.
— glauca P. B.
Crypsis alopecuroides Schrad.

Cryptogame vasculare

(nu se află)

F. *Pe praturĭ, păşunĭ, câmpurĭ.*

Thalictrum angustifolium Jacq.
α. stenopetalum Wim. & Gr.
β. heterophyllum Wim. & Gr.
γ. laserpitiifolium Koch.
Ranunculus Flammula L.
β angustifolius.
— acris L.
β. napellifolius Crantz.
— Steveni × acris Porcius
— Steveni Andrz.

— Frieseanus Jord.
— repens L.
β. grandiosus Porcius.
— parvulus L.
Ficaria ranunculoides Roth.
— calthaefolia Rchb.
Geranium pratense L.
Erodium Cicutarium L'Herit.
β. immaculatum.
Hypericum perforatum L.
β. angustifolium.
Linum hirsutum L.
— flavum L.
— tenuifolium L.
Polygala maior Jacq.
— neglecta A. Kern.
— comosa Schkur.
— vulgaris L.
— austriaca Crantz.
Turritis glabra L.
Barbaraea vulgaris R. Br.
Erysimum repandum L.
Arabis hirsuta L.
β conferta (A. conferta Willd.).
Conringia thaliana Rchb (Arabis thaliana L.).
Camelina sativa Bmgt.
β. pilosa (C. sylvestris Wallr.).
Capsella bursa pastoris Mönch.
α. integrifolia.
β. sinuata.
γ. pinnatifida.
δ. apetala Opitz.
Bunias orientalis L.
Viola pratensis M. & K.
— tricolor L.
α. vulgaris Koch.
β. macrantha Schur.
γ. arvensis Koch (V. segetalis Schur).
δ. luteola Schur (V. saxatilis Schmidt).
ε. banatica (V. banatica Kit).
Dianthus Armeria L.
— Carthusianorum Fl. Transsilv.
— biternatus Schur.
β. fastigiatus.
Lychnis Flos Cuculi L.
Cerastium glutinosum Fries.
β. pallens Koch.
— semidecandrum L.
β. murale (C. murale Schur).
— pumillum Curt.
— triviale Link.
Stellaria viscida M. B. (Cerastium anomalum W. K.).
Arenaria serpyllifolia L. α sphaerocarpa.
Viscaria purpurea Röhl (Lychnis Viscaria L.).
Potentilla reptans L.
β. floribus tetrameris, sed habitu P. reptantis.
γ. habitu P. mixtae Nolt. sed floribus pentameris.
— opaca Jacq.
— cinerea Chaix.
Fragaria collina Ehrh.
Spiraea Filipendula L.
Alchemilla vulgaris L.
β. minor.
Sanguisorba officinalis L.
Poterium polygamum W. K.
Rosa pumilla L.
— rubiginosa L.
α. micrantha (R. micrantha D.C.)
β. nemorosa (R. nemorosa Libert)
Genista tinctoria L.
Medicago falcata L.

β. maior (M. procumbens Bess.).
— minima Lam.
— lupulina L.
— sativa L.
β. versicclor (M. media Pers.).
Melilotus macrorrhiza Pers.
Melilotus officinalis Desr.
β. arvensis (M. Petitpierreana Willd.)
Anthyllis Vulneraria L.
Trifolium pratense L.
β. parvifolium Wierzb.
γ. pilosum Heuff.
δ. ramosissimum Heuff.
— medium L.
β. capitulis longius pedunculatis.
— ochroleucum L.
— repens L.
— hybridum L.
— campestre Schreb.
— patens Schreb.
— procumbens Schreb. — non L.
— filiforme Koch (Tr. minus Smith).
Dorycnium diffusum Janka.
Lotus corniculatus L.
β. ciliatus Koch.
— tenuifolius Rchb.
Onobrychis sativa Lam.
Astragalus Cicer L.
Coronilla varia L.
Ononis hircina Jacq.
Lathyrus tuberosus L.
— pratensis L.
β. elongatus Porcius.
Orobus Pannonicus Jacq. (O. albus L. fil.).
Daucus Carota L.
Pastinaca sativa L.
— opaca Bert.
Heracleum Sphondylium L.
β. elegans (H. elegans Jacq.).
Peucedanum Cervaria L.
— Oreoselinum Mönch.
Ferulago sylvatica Rchb.
Carum Carvi L.
Eryngium campestre L.
— planum L.
Galium verum L.
α. lejophyllum.
β. trachyphyllum Wallr.
γ. pallidiflorum Schur.
— vernum Scop.
Asperula galioides M. B
— Cynanchica L.
Succisa pratensis Mönch. var. glabrata Schott.
Cephalaria radiata Schrad.
Chrysocoma Linosyris L.
Inula Britanica L.
— cordata Boiss.
Filago germanica L.
β. squarrosa.
Cirsium canum M. B.
Carlina vulgaris L
Senecio Jacobaea L.
Leontodon hastilis L.
α. glabratus (L. danubiale Jacq.)
β. hispidus Rchb. (Apargia hispida Host.).
Chrysanthemum Leucanthemum L.
β. carpaticum Bess.
γ. sublyratum Schur.
δ. atratum Koch — non Leucanthemum atratum D.C.
ε. monstrositas fasciata.
ζ. Pseudoheterophyllum Porcius.
Crepis biennis L.
α. runcinata (Cr. lodomeriensis Bess.).

β. sinuata.
γ. dentata Koch.
δ. lacera Koch.
Oporina autumnalis Don.
α. vulgaris.
β. monocephala.
γ. pratensis Koch.
δ. latifolia Schur.
Tragopogon pratensis L.
β. tortilis Meyer.
Hypochaeris radicata L.
β. subalpina Schur.
Taraxacum officinale Wigg.
β. giganteum Porcius.
γ. monstrositas fasciata.
δ. glaucescens Koch.
Hieracium Pilosella L.
β. microcephalum Schur.
γ. flagelliflorum Schur.
δ. robustius Koch.
ε. parvulum.
ζ. dicephalum Porcius.
φ. pilosissimum (H. Peleterianum Mer.).
— subbifurcum Porcius.
— bifurcum Koch.
β. flagelliflorum Schur.
— Pilosella × bifurcum Porcius.
— bifurcum × Pilosella Porcius.
— brachyatum Bert.
— Auricula L.
β. minimum Schur.
γ. subbifurcum.
δ. flagelliflorum Porcius.
— Auricula × pratense.
— Auricula × fallax.
— Rackyi Vukot.
— Pseudobifurcum Porcius.
— stoloniferum Harlinsky et Borb.
(H. Bauhinii × Pilosella.
Erythraea Centaurium Pers.
β. capitata (E. capitata R. et Sch.).
— pulchella Fries.
β. depauperata.
Gentiana Pneumonanthe L.
— cruciata L.
Myosotis hispida Schlecht.
— intermedia Link.
Campanula patula L.
β. floribus albis.
Prunella vulgaris L.
β. parviflora Poir.
— grandiflora Jacq.
α. foliis integris.
β. pinnatifida.
— alba Pall.
α integrifolia.
β. pinnatifida (Pr. laciniata Jacq).
Ajuga reptans L.
β. albiflora.
γ. pumilla (A. pumilla Schur).
Scutellaria hastifolia L.
Thymus pannonicus All.
— collinus M. B.
β. albiflorus.
— lanuginosus Schkuhr — non Link.
Stachys germanica L.
— recta L.
Salvia pratensis L.
— verticillata L.
Verbascum phlomoidi × nigrum Porcius.
Veronica serpyllifolia L.
— dentata Schmidt.
— prostrata L.
— arvensis L.
β. murorum Schur.
γ. ramosissima Schur.

δ. simplex (V. Pseudoromana Schur).
Euphrasia Rostkoviana Hayn.
— stricta Host.
Odontites verna Rchb (Euphrasia Odontites L.).
Rhinanthus minor Ehrh.
— hirsutus Lam.
— maior Ehrh.
β. angustifolius Fries.
Melampyrum albicans Porcius (An M. Pseudobarbatum Schur. M. Arvense β. hybridum mihi olim).
Lysimachia punctata L.
— vulgaris L.
— Nummularia L.
Passerina annua Wickstr. (Stellera Passerina L.).
Plantago media L.
β. oblongifolia (R. oblongifolia Schur).
— lanceolata L.
β. polystachya.
γ. elata (Pl. elata Schur).
δ. minor Ledeb.
Rumex crispus L.
— Acetosa L.
Euphorbia Cyparissias L.
β. pinifolia Schur.
γ. Pseudo-Esula Schur.
— Esula L.

Monocotyledone

Voratrum album L.
Orchis maculata L.
— Morio L.
β. albiflora.
— coriophora L.
Anthericum ramosum L.
Gladiolus imbricatus L.
Allium oleraceum L.
Luzula campestris D. C.
β. nemorosa Host.
— multiflora Lej.
β. pallescens (L. pallescens Bess).
Juncus compressus Jacq.
Andropogon Ischaemum L.
Briza media L.
Dactylis glomerata L.
β. abbreviata R. Br. (D. hispanica Roth).
Phleum glabrum Porcius (An Phl. ambiguum Sibth ?)
Koeleria cristata Pers.
Cynosurus cristatus L.
Festuca Pseudovina Hackel (F. pulchra Schur).
β. tenuissima Hackel.
— elatior L.. (F. pratensis Huds).
β. macrostachya Schur.
γ. pseudololiacea Hackel.
Bromus mollis L.
β. leptostachius (Br. nanus Weigel).
γ. polystachius.
— racemosus L.
Crypsis aculeata Ait.
Poa pratensis L.
α. angustifolia Koch.
β. filifolia Schur.
γ. anceps Gaud.
Alopecurus pratensis L.
Phleum pratense L.
β. nodosum (Phl. nodosum L.).
γ. elongatum Schur.
δ. viviparum.
Agrostis vulgaris Wither.

β. Hornungiana (A. Hornungiana Schur).
γ. aristata (A. aristata Meyer).
δ. vivipora (A. sylvatica Pall).
Carex distans L.
— tomentosa L.
— vulpina L.
β. interrupta, nemorosa Koch Syn (C. nemorosa Willd. & Rebent, — non Lumnitzer).
Carex praecox Jacq.
β. longebracheata.
γ. anomala Janka.
δ. monoica Porcius.
ε. pedunculata.
— transsilvanica Schur.
β. monostachya.
γ. ambigua Porcius.

Cryptogame vasculare.

Equisetum arvense L.

G. Lângă căĭ, murĭ, pre locurĭ ruderale.

Geranium columbinum L.
— pusillum L.
β. malvaefolium Schur.
— dissectum L.
Althaea officinalis L.
Malva sylvestris L.
β. parvifolia Schur.
— vulgaris Fries.
— borealis Wallr.
Sisymbrium officinale Scop.
— Sophia L.
β. depauperatum, pygmaeum (S. Quintescui Porcius.)
— Loeselii L.
Erysimum cheiranthoides L.
Lepidium Draba L.
— campestre R. Br.
— ruderale L.
Reseda luteola L.
— lutea L.
Potentilla supina L.
Dipsacus sylvestris Mill.
β. pinnatifidus Koch.
— laciniatus L.
Xanthium Strumarium L.
— spinosum L.
Anthemis arvensis L.
Artemisia Absinthium L.
Filago arvensis L.
Tanacetum vulgare L.
Senecio vulgaris L.
Onopordon Acanthium L.
Cirsium lanceolatum Scop.
Lappa maior Gärtn.
β. conglomerata Schur.
— tomentosa Lam.
— tomentosa × maior.
— tomentosa × minor.
Lactuca Scariola L.
— saligna L.
Cichorium Intybus L.
Crepis setosa Hall. fil. (Cr. hispida W. K.)
β. glabrata.
— rhoeadifolia M. B.
Asperugo procumbens L.
Cynoglossum officinale L.
Echinospermum Lappula Lehm.
Lithospermum officinale L.
Echium vulgare L.
β. albiflorum.
Nepeta Cataria L.

Chaiturus Marrubiastrum Rchb.
Leonurus Cardiaca L.
Verbena officinalis L.
Solanum nigrum L.
— humile Bernh.
Datura Stramonium L.
Hyosciamus niger L.
Verbascum Blattaria L.
Plantago maior L.
Chenopodium opulifolium Schrad.
— Vulvaria L.
— album L.
β. viride.
— glaucum L.
— Bonus Henricus L.
— murale L.
— urbicum L.
— hybridum L.
Blitum virgatum L.
Atriplex nitens Rebent.
— latifolia Wahlbrg.
— oblongifolia L.
— erecta Smith.
— patula L. (A. angustifolia W. K.)
β. microsperma.
— tatarica L. (A. laciniatum L).
— albicans Bess. (A. rosea L.)
Polygonum aviculare L.
α. decumbens.
β. erectum (P. erectum Roth.)
— Persicaria L.
Urtica dioica L.
β. angustifolia.
— urens L.

Monocotyledone.

Lolium perenne L.
β. ramosum Schur.
γ. tenue (L. tenue L.)
Poa annua L.
Bromus arvensis L.
— sterilis L.

Cryptogame vasculare.

(nu se aflǎ).

H. Pre locurĭ aride : arenóse, petróse, stâncóse.

Potentilla anserina L.
α. discolor.
β. concolor, sericea.
— canescens Bess.
β. grandiosa Porcius.
— thyrsiflora Hülsen.
— sordida Fries (P. argentea var. sordida.)
— argentea L.
— recta L.
— obscura Willd.
β. laciniosa.
— fissidens Borbás (P. inclinato × obscura mihi olim.)
— pilosa Willd.
Arabis arenosa Scop.
β. parviflora.
γ. sarmentosa Schur.
Nasturtium pyrenaicum R. Br.
Berteroa incana D. C. (Farsetia incana R. Br.)
β. viridis Tausch.
Alyssum calycinum L.
Draba contorta Ehrh.
— confusa Ehrh.
— verna L. (Erophila vulgaris D.C.)
β. maxima (Dr. Krockeri Andrz.)

*Dianthus Carhtusianorum fl. Tr. var. saxatilis (D. saxatilis Porcius.)
Cerastium glomeratum Thuill. (C. viscosum Fries.)
Spergularia rubra Presl.
Scleranthus annuus L.
β. cymosum Fenzl.
γ. biennis (Scl. biennis Reut.)
Herniaria glabra L.
Sedum acre L.
Oenothera biennis L.
Anthemis tinctoria L.
β. floribus maioribus, flavo-albicantibus.
Scabiosa ochroleuca L.
— Scopolii Link.
Filago minima Fries. (F. montana D. C.)
Erigeron acris L.
β. serotinus (E. serotinus Weihe).
Centaurea maculosa Lam.
β. rhenana (C. rhenana Bor.)
Myosotis stricta Link.
Nonnea pulla D. C.
Teucrium chamaedrys L.
Galeopsis Ladanum L.
α. latifolia (G. latifolia Hoffm.)
β. angustifolia (G. angustifolia Ehrh
γ. canescens (G. canescens Schult).
Thymus angustifolius Pers. var. foliis elliptico lanceolatis.
Calamintha Acinos Benth.
Linaria Cymbalaria Mill.
— vulgaris Mill. var. intermedia Schur.
Verbascum phoeniceum L.
— Lychnitis L.
— phlomoides Schrad.
β. condensatum (V. condensatum Schrod.)
Rumex Acetosella L.
β. multifidus.
Polygonum incanum Schmidt.
* — aviculare var. saxosum Porcius.

Monocotyledone.

Agropyrum glaucum P. B.
β. barbulatum (A. barbulatum Schur.)
Sclerochloa dura P. B.
Agrostis stolonifera L.
α. alba (A. alba Schrad.)
β. gigantea (A. gigantea Schrad.)
γ. varia (A. varia Host.)
δ. aristulata (A. dubia Leers. A. compressa Bmgt.)
ε. coarctata (A. coarctata Ehrh).
ξ prorepens Koch.
*Molinia coerulea Mönch. var. floribus fusco-luteolis. (M. Hodosii Porcius).
Poa compressa L.
Calamagrostis Epigeios Roth.
Carex hirta L.
β. hirtaeformis Pers.

Cryptogame vasculare.

(nu se află).

I. Plante parasitice.

Dicotyledone.

Viscum album L.
Cuscuta europaea L.
— Epithymum Smith. (C. minor D.C.)
— Epilinum Weihe.

Monocotyledone.

(nu se află).

II. Regiunea montană.

A. Pre locurĭ turfóse-sponghióse, paludinóse, uliginóse, la marginĭ de lacurĭ.

Dicotyledone.

Drosera rotundifolia L.
Stellaria Frieseana Ser. var. transsilvanica Porcius.
Comarum palustre L.
Cicuta virosa L.
Hoppea sibirica Rchb. (Ligularia sibirica Cass.).
Cirsium brachypetalum Juratzka (arvensi × palustre).
— palustre Scop.
Oxycoccos palustris Pers.
Andromeda polifolia L.
Polygonum Bistorta L.
— alpestre Schur.
Salix pentandra L.
— rosmarinifolia Wulf.
Betula pubescens Ehrh.
— carpatica Willd.
Pinus uliginosa Neum.
— Pumilio × uliginosa.

Monocotyledone.

Sturmia Loeselii Rcbb.
Epipactis palustris Crantz.
Orchis incarnata Willd. (O. sambucina L. var. purpurea Koch.).
— foliosa Lindl.
— latifolia L.
β. foliis maculatis (O. haematodes Rchb.).
Calla palustris L.
Scheuchzeria palustris L.
Juncus atratus Krock.
β. capitato-lobatus Porcius.
— alpinus Vill.
Holcus lanatus L.
Carex vulgaris Fries.
— paniculata L.
— teretiuscula Schkuhr.
— dioica L.
Eriophorum latifolium Hoppe.
— angustifolium Roth.
— gracile Koch.

Cryptogame vasculare.

(Nu se află).

B. La marginĭ de rîurĭ și de păraie, lângă isvóre (scaturiginĭ).

Dicotyledone.

Cardamine amara L.
α. glabra.
β. hirta Koch (C. sylvatica Hartm. — C. Libertiana Lej.).
Cerastium macrocarpum Schur (C. longirostre Wichura).
Valeriana tripteris L.
Epilobium ternatum Schur.
— obscurum Rchb. (E. tetragonum Koch non L.).
— chordorhizum Fries (E. obscurum Schreb. non Rchb.).
Chaerophyllum hirsutum L.
β. floribus roseis (Ch. Cicutarium B. Vill.).

Heracleum palmatum Bmgt.
*— Sphondylium L. var. giganteum Porcius.
Petasites officinalis Mönch.
— albus Gärtn.
— Kablikianus Tausch.
Cirsium palustri × rivulare Schiede (C. subalpinum Gaud.).
— palustri × oleraceum (C. hybridum Koch.).
— heterophyllum All.
Polemonium coeruleum L.
Salix aurita L.
— cinerea L.
— aurita × cinerea Wim.
— Capraea × cinerea Wim.

Monocotyledone.

Aira caespitosa L.
Calamagrostis littorea DC.

Cryptogame vasculare

(Nu se află)

C. Prin păduri, bercuri, tuferişuri şi la marginea acestora.

Dicotyledone

*Atragene alpina L. var. montana Schur
Thalictrum aquilegifolium L.
β. atropurpureum Jacq.
γ. paucitlorum (Th. pauciflorum Schur.).
δ. niveum Bmgt.
— minus L. α macrophyllum Schur.
Anemone ranunculoides L.
— nemorosa L.
β. micrantha Schur.
γ. variegata Schur.
δ. grandiosa Porcius.
Hepatica triloba Chaix.
β. rotundifolia Schur (H. americana DC.).
Ranunculus Cassubicus L.
β. foliis radicalibus binis
— nemorosus DC.
— polyanthemos L.
β. hirsutus (A. hirsutus Ait.).
γ. Thomasii (Neilr. Nachtr. z. fl. Ung. Slav. p. 69).
δ. polyanthemoides (R. polyanthemoides Schur.).
— lanuginosus L.
β. geraniifolius DC.
Helleborus purpurascens W.K.
Isopyrum thalictroides L.
Aconitum Moldavicum Hacq.
β. grandiflorum Schur.
Aconitum Camarum Jacq.
β. macranthum Schur.
— rostratum Bernh.
— nasutum Fisch.
— variegatum L.
— paniculatum L. (A. cernuum Wulf).
Actaea spicata L.
Cimicifuga foetida L.
Oxalis Acetosella L.
Geranium Robertianum L.
Tilia europaea L.
α. acuminata.
β. oligantha Rchb.
γ. minrophylla Willd.
Hypericum montanum L.

β. scabrum Koch.
Acer Pseudoplatanus L.
— platanoides L.
Corydalis solida Smith (C. digitata Pers.).
β. decipiens S.K.N.
γ. depauperata (C. depauperata Schur.).
— cava Schweig. et Kört.
β. albiflora.
Dentaria bulbifera L.
— glandulosa W.K.
β. quadrifoliata.
γ. bifoliata.
Lunaria rediviva L.
Viola sylvestris Lam.
— mirabilis L.
Dianthus compactus W.K.
β. trichotomo-ramosus.
γ. subbarbatus (D. subbarbatus Schur.).
Dianthus superbus L.
Silene italica Pers.
— pilosa Sprengl (Cucubalus molissimus W.K.).
— inflata Sm.
β. rorida Schur.
Cerastium sylvaticum W.K.
Stellaria nemorum L.
— Holostea L.
Melandryum sylvestre Röhl. (Lychnis diurna Sibth.).
Circaea alpina L.
Epilobium angustifolium L.
β. latifolium.
— montanum L.
β. lanceolatum (ovato-lanceolatum) Koch, non Sebast. (E. nitidum Host.).
γ. verticillatum.
— collinum Gmel.
β. perramosum (E. perramosum Schur.).
— montana × roseum.
Ribes Grossularia L. α. gl nduloso-pilosum Koch Syn.
Prunus Padus L. (Cerasus Padus DC.).
Sorbus lanuginosa W.K.
Cerasus acida Fl. d. Wett. var. sylvestris.
Malus acerba Mer (Pyrus acerba DC.).
Pyrus communis β. Pyraster Wallr.
Geum aleppicum Jacq. (G. strictum Ait.).
Spiraea Aruncus L.
— glauca Schultz.
— denudata Presl.
Potentilla chrysantha Trev.
β. grandiflora (P. grandiflora Rchb. — non L.).
Rubus Idaeus L.
— glandulosus Bell (R. Bellardii Weihe).
— hirtus W. K.
— affinis Weihe.
— nitidus Weihe.
— thyrsoideus Wim. (R. candicans Weihe).
Laserpitium prutheniceum L.
β. glabratum Schur.
Angelica montana Schl.
Selinum carvifolia L.
Libanotis sibirica Koch.
— montana Koch.
β. minor.
Valeriana tripteris L.
— sambucifolia Mik.

— exaltata Mik.
— angustifolia Tausch.
Asperula odorata L.
Galium Bauhinii R. et Sch.
— sylvaticum L.
— Schultesii Vest.
Viburnum Lantana L.
Sambucus racemosa L.
Lonicera Xylosteum L.
β, floribus flavis (L. carpatica Porcius. An L. lejophyllum A. Kern?).
Adoxa Moschatellina L.
Hedera Helix L.
Sanicula europaea L.
Chaerophyllum aromaticum L.
Peucedanum Chabraei Rchb.
Pimpinella magna L.
Astrantia maior L.
Ervum sylvaticum Peterm.
Vicia dumetorum L
Orobus glaberrinus Schur.
— niger L.
β. tristis (O. tristis Lang.).
Knautia dipsacifolia Host. — non Heuff.
Telekia speciosa Bmgt.
Achillea stricta Schl.
α. floribus albis.
β. floribus purpureis (A. amibigua Poll. — A. magna Roch — non Willd. nec All.).
— distans Willd. (A. tanacetifolia α. dentifera Koch Syn. — A. magna All.—non Willd. nec Roch.)
— lanata Spr. (A. magna Willd. — non All. nec Roch.).
Chrysanthemum heterophyllum Willd.
— rotundifolium W.K.
Anthemis macrantha Heuff.
*— tinctoria L. var. Fussii Gris (A. chrysantha Schur.).
Pyrethrum corymbosum Willd.
Senecio nemorensis L. α. Jacquinianus Rchb.
— Fuchsii Gmel.
α. ovatus (S. ovatus Willd.)
β. salicifolius (S. salicifolius Wallr.)
— vernalis W. K.
— viscosus L.
Echinops exaltatus Schrad.
Carlina acaulis L.
β. caulescens (C. caulescens Lam. — C. alpina Jacq.)
Centaurea austriaca Willd.
β. albiflora.
Carduus Personata Jacq.
Cirsium nemorale Rehb.
* — arvense Scop. vor. horridum Koch Syn.
— argenteum Vest.
Aposeris foetida Lees.
Prenanthes purpurea L.
β. transilvanica (P. Wolffiana Schur.)
Hieracium sylvestre Tausch.
— boreale Fries.
— lanceolatum Vill. Tausch.
— sabaudum L.
— murorum L.
β. sylvaticum Koch.
γ. oblongifolium.
— transsilvanicum Heuff. (Crepis Kovacsii Fuss Fl. Tr.)
— vulgatum Koch.
β. sylvaticum (H. sylvaticum Lam)
γ. gracillimum Schur.
— gothicum Fries.
— obscurum Rchb.
— cymigerum Rchb.

— glomeratum Fries.
Hieracium Nestleri Vill. α. hirsutum Koch.
— poliotrichum Wim.
— inciso×vulgatum Porcius vel sp. n.
Campanula latifolia L.
— Trachelium L.
β. floribus albis.
γ. dasycarpa Koch (C urticifolia Schmidt.)
— cervicaria L.
— Hostii Brmgt.
α. floribus parvis paniculatis.
β. floribus parvis racemosis.
γ. floribus magnis paniculatis
δ. floribus magnis paucis.
— persicifolia L.
β, eriocarpa Koch. (C. dasycarpa Kit.)
γ. diversifolia.
δ. humilis.
— rotundifolia L.
α. vulgaris, giabra & pilosa.
β, tenuifolia Hoffm.
Vaccinium Vitis Idaea L.
— Myrtillus L.
Pyrola secunda L.
— rotundifolia L.
Monesis grandiflora Salisb.
β. subcaulifera Schur.
Gentiana asclepiadea L.
— obtusifolia Willd. var. spathulata Bartl.
Symphytum cordatum W. K.
Stachys sylvatica L.
Galeobdolon luteum Huds.
Betonica officinalis L. var. stricta (B. stricta Ait.)
Lamium maculatum L.
β. immaculatum.
Melittis Melissophyllum L.
β: grandiflora (M. grandiflora Sm.)
Thymus montanus W. K.
β. albiflorus.
— Chamaedrys Fries.
— clandestinus Schur.
Origanum vulgare L.
β. megastachyum (O. creticum DC.
Salvia glutinosa L.
Fraxinus excelsior L.
β. montana (Nuces apicae obtusae et non emarginatae.)
γ. acuminata (Nuces apicae acutae et non emarginatae.)
*Verbascum nigrum L. var. floribus albis.
Atropa Belladona L.
Scopolina atropoides Schult.
Veronica urticifolia L.
— officinalis L.
Melampyrum Bihariense A. Kern (M. nemorosum var. montanum Porcius.)
Euphrasia coerulea Tausch.
Daphne Mezereum L.
Asarum europaeum L.
Euphorbia procera M. B. (E. villosa W. K)
β. trichocarpa (E. mollis Gmel.)
— amygdaloides L.
— carniolica Jacq.
β. expansa Janka.
Mercurialis perennis L.
Ulmus montana Sm. (U campestris L.)
Fagus sylvatica L.
Corylus Avellana L.
Carpinus Betulus L.
β Carpinizza Host.

Populus tremula L.
Salix silesiaco × Capraea.
— cinereo × Capraea
— Capraea L.
β. sphacelata Willd.
— silesiaca Willd.
α. foliis obovatis, crassioribus.
β. foliis ovatis vel obovatis, mollioribus.
γ. foliis ovato-vel oblongo-lanceolatis, mollioribus, subtus glaucescentibus.
δ. foliis ovato-vel obovato-oblongis subtus parum tomentosis, junioribus sericeis;
ε. amentis brevius vel longius pedunculatis, basi foliatis;
ξ. capsulis junioribus parum sericeo-pilosis.
— fagifolia Willd.
— grandifolia Sering.
Betula alba L.
β pendula.

Monocotyledone.

Orchis militaris L.
— saccigera Brogn.
Listera ovata R. Br.
Epipactis latifolia All.
Cephalanthera ensifolia Rich.
Platanthera bifolia Rich.
β. trifoliata.
Crocus irridiflorus Heuff.
Galanthus nivalis L.
β. montanus (G. montanus Schur).
γ. biscapus (G. Alexandrii Porcius)
Leucoium vernum L.
β. biscapum (L. transsilvanicum Porcius).

Lilium Martagon L.
Erythronium dens canis L.
Gagea lutea Schult.
Allium ursinum L.
Paris quadrifolia L.
β. quinquefolia.
Majanthenum bifolium D. C.
Convallaria verticillata L.
— majalis L.
Streptopus amplexifolius D. C.
Elymus europaeus L.
Brachypodium sylvaticum R. & Sch.
*Poa fertilis Host. var. montana.
* — nemoralis L. var. firmula var. coarctata.
Festuca montana M. B. (F. Drymaea M. K.).
β. lucorum (F. lucorum Schur).
Bromus giganteus L. (Festuca gigantea Vill.).
β. subtriflorus Schur (sub Festuca)
γ. uliginosus Schur (sub Festuca).
— asper Murr.
Molinia coerulea Mönch.
β. altissima (M. altissima Link).
Milium effusum L.
α. confertum.
β. elatius.
Calamagrostis sylvatica D. C.
Carex sylvatica Huds.
— pilosa Scop.
— montana L.
β. forma transitoria in C. Czeczii.
— bryzoides L.
— polyrrhiza Wallr (C. longifolia Host).
— Michelii Host.
β. gynobasea Porcius.
γ. incompleta Porcius.

Cryptogame vasculare

Equisetum sylvaticum L.
Lycopodium Selago L.
— clavatum L.
Aspidium pilosum Schur.
— Filix mas Sw.
Asplenium Filix femina Bernh.
Pteris aquilina L.

D. *Pe câmpurĭ erbóse : locurĭ de fênaţŭ şi de păşune.*

Clematis recta L.
Geranium phaeum L.
* — columbinum L. var. montanum Porcius.
Helianthemum vulgare D. C. var. glabrum Koch Syn.
Linum catharticum L.
Tormentilla erecta L.
Alchemilla montana Willd.
*Lathyrus pratensis L. var. tenerrimus Porcius.
Trifolium montanum L.
— pannonicum Jacq.
— armenium Willd.
Sesseli coloratum Ehrh.
Bupleurum diversifolium Roch.
Pimpinella Saxifraga L.
β. dissectifolia Wallr (P. dissecta Brmgt).
Centaurea conglomerata C. A. Meyer.
— Pseudophrygia C. A. Meyer (C. Phrygia Koch Syn).
Arnica montana L.
β. petiolulata Schur.
γ. alpina Brmgt.
Hieracium pratense Tausch.
α. astolonum.
β. flagelliferum Schur.
γ. flagelliflorum.
— pratense × praealtum.
— praealto × pratense.
— piloselloides Vill. — von Wallr.
— praealtum Koch. Gris.
α. auriculoides Rchb. fil. — non Lang.
β. Reichenbachii Rchb.
γ. Bauhinii Koch Syn.
δ. fallax Koch Syn.
ε. decipiens Koch Syn
η. hirsutum Koch syn.
φ. setosum Koch Syn.
— Auricula × praealtum Döll.
— praealto × Auricula.
Phyteuma Vagneri A. Kern (Ph. nigrum var. atropurpureum Schur).
β. pallidum.
Campanula glomerata L.
α. congesta (C. congesta B & Sch.)
αα. floribus albis.
β. aggregata (C. aggregata Willd.)
ββ. floribus albis.
γ. speciosa (C. speciosa Horn.)
δ. elliptica (C. elliptica Kit).
ε. pusilla.
*Rhinanthus alpinus Bmgt. var. angustifolius Gmel.
Primula officinalis Jacq.

Monocotyledone

Herminium Monorchis R. Br
Platanthera chlorantha Custor.
Gymnadenia conopsea R. Br.
β. comygera (G. comigera Rchb).

γ. transsilvanica (G. transilvanica Schur).
Orchis ustulata L.
— mascula L:
α. acutiflora Koch.
β. speciosa (O. speciosa Host.)
Crocus banaticus Heuff.
Iris graminea L.
Colchicum pannonicum Gris.
β. vernale
γ. montanum
Festuca rubra L.
α. vulgaris
β. grandiflora
γ. juncea
δ. villiflora Hackel.
— Austriaca Hackel (F. amethystina L.— non Host.— F. inarmata & coerulans Schur).
* Aira caespitosa L. var. setifolia Schur.
Anthoxanthum odoratum L.
* Poa annua L. var. Pseudosupina Porcius.

Cryptogame vasculare.

Botrychium Lunaria Swartz.

E. Pre locurĭ aride: arenóse, petróse, stâncóse.

Corydalis capnoides L.
Arabis Halleri L.
β. polymorpha Schur.
γ. stolonifera (A. stolonifera Host.)
δ. diversifolia.
ε. dacica Heuff.
Silene transsilvanica Schur.
Gypsophila muralis L.
Saxifraga tridactylites L.
Sempervivum assimile Schott.
Sedum maximum Sut.
— purpurascens Koch.
— Fabaria Koch.
— glaucum W.K.
— boloniense Lois (S. sexangulare M. K)
Epilobium rosmarinifolium Haenke.
Cotoneaster vulgaris Lindl.
Spiraea ulmifolia Scop.
Rubus saxatilis L.
Conioselinum Fischeri Wim. & Gr.
Erigeron Droebachensis Mill.
— Pseudoacris Schur.
Antennaria dioica Gärtn.
Campanula carpatica L.
Echinospermum deflexum Lehm.
Verbascum thapsiforme Schrad.
β. cuspidatum (V. cuspidatum Schrad.)
Digitalis grandiflora Lam.
α. acutiflora (D. grandiflora Rchb.)
β. obtusiflora (D. ochroleuca Rchb.)
Corthusa Matthioli L.

Monocotyledone.

Triodia decumbens P. B.

Cryptogame vasculare.

Polypodium vulgare L.
— Phegopteris L.
— Dryopteris L.
— Robertianum Hoffm.
Aspidium tanacetifolium D. C. var. rupestre Schur.
Asplenium serpentini Tausch.
Cystopteris fragilis Bernh.

α. lobulato-dentata Koch.
β. anthriscifolia Roth.
γ. cynapifolia Roth.
Scolopendrium officinarum Swartz.

F. *Plante parasitice.*

Dicotyledone

Orobanche vulgaris Poir.
— minor Sut.
— coerulea Vill.
Lathraea squammaria L.
Cuscuta Schkuhriana Pfeiff.

Monocotyledone

Neottia Nidus avis Rich.

III. Regiunea subalpină.

A. *Pre locurĭ turfóse-sponghióse, paludinóse, uliginóse, la păraie și isvóre* (scaturiginĭ).

Dicotyledone.

Parnassia palustris L.
Silene quadrifida L.
β. pudibunda (S. pudibunda Hoffmgg).
Epilobium trigonum Schrank.
β. foliis binis oppositis-non ternatis (E. Sturdzăi Porcius).
— scaturiginum Wim.
— alsinefolium × palustre (E Kanitzii Porcius.)
Saxifraga aizoides L.
β. autumnalis (S. autumnalis L.)
— Clusii Gouan (S. leucanthemifolia Lap.)
Chrysosplenium glaciale Fuss (Chr. alpinum Schur.)
Valeriana dacica Porcius.
* Taraxacum officinale Wigg. var. lividum Koch Syn. (T. palustre D. C. — Leontodon lividus W. K.)
Tozzia alpina L.

Monocotyledone.

Orchis cordygera Fries (O. rivularis Heuff.)
β. depauperata (O. cruenta Roch.)
— Traunsteineri Saut.
Corex elongata L.
— canescens L.
β· longibracteata (C. Kanitzii Porcius).
Eriophorum vaginatum L. (E. caespitosum Host.)

Cryptogame vasculare.

(Nu se află)

B. *Prin pădurĭ și la marginea acestora.*

Atragene alpina L.
Ranunculus aconitifolius L.
β. nanus (R nanus Curt.)
γ. altior, multiflorus (R. platanifolius L.)
— carpaticus Herb.—non Wahlbrg.

β. pygmaeus.
Potentilla chrysocraspeda Lehm.
β. foliis radicatibus plerumque 3 natis, nonnulis etiam 4—5 natis.
Geranium alpestre Schur.
Geum rivale L.
Laserpitium alpinum W. K.
— latifolium L.
Lonicera nigra L.
Knautia transsilvanica Schur (Kn. Sylvatica var. lamifolia Heuff.)
Homogyne alpina Cass.
Doronicum austriacum Jacq.
Cirsium spathulatum Moretti (C. decussatum Janka).
— pauciflorum Sprengl.
Mulgedium alpinum Less.
Saussurea serrata D.C. (S. alata Czecz & Porcius.)
Hieracium incisum Hoppe.
— inciso × murorum Porcius.
*— murorcum L. var. alpestre Gris
Campanula abietina Gr. & Sch.
Vaccinium uliginosum L. α. alpina. frigida Schur.
Pyrola minor L.
Myosotis transsilvanica Porcius.
β. floribus albicantibus.
Pulmonaria rubra S. K. N.
— dacica Porcius (An P. montana Lösch.?)
Stachys alpina L.
* Symphytum tuberosum Jacq. var. subalpinum Porcius.
Scrophularia Scopolii Hoppe.
Primula carpatica Gr. & Sch. (Fuss).
— macrocalyx Bunge.
Melampyrum sylvaticum L.
— saxosum Bmgt.

Taxus baccata L.
Juniperus intermedia Schur.
Pinus Picea L.
— Abies L. α. erithrostachis Purkyne (Picea montana Schur.)
Salix myrsinites L. var. maior, integrifolia (S. Jacquinianus Willd.)
Alnus viridis D. C. (A. alpina Borkh.)

Monocotyledone

Epipactis violacea Dur. Duquesn.
— rubiginosa Gaud.
Orchis sambucina L.
Lusula maxima D. C.
* — albida D. C. var. rubella Hoppe.
* Poa trivialis L. var. prorepens viridiflora, et var. prorepens, nigricans Schur.
* — nemoralis L. var. montana Gaud var. glauca (glaucantha Schur.).
— Pseudonemoralis Schur. (P. caesia ligulis productis.)
— sudetica Haenke.
β. remota Fries.
— hybrida Gaud.
Festuca sylvatica M. K.
Calamagrostis Halleriana D. C.
β. pulchela (C. pulchella Saut.)
— stricta Nutt.
Carex ornithopoda Willd.
— remota L.

Cryptogame vasculare.

Equisetum ramosum Schl.
Lycopodium annotinum L.
Polypodium alpestre Hoppe.
Aspidium lobatum Swartz.
— angulare Sw.
— aculeatum Sw.

C. *Pre locurĭ de păşune şi de fâneţe.*

Dicotyledone.

Thalictrum flexuosum Rchb.—non Bernh.
Anemone narcissiflora L.
β. monantha D. C.
γ. elatior Schur.
Ranunculus binatus Kit.
— montanus L. var. gracilis.
— Breyninus Crantz (R. Pseudo-Villarsii Schur.)
α. forma minor.
β. forma maior.
* — acris L. var. subalpinus Schur.
Trollius europaeus L.
β. viridiflorus Schur.
γ. humilis (Tr. humilis Crantz.)
δ. multiflorus (Tr. altissimus Crantz.)
Delphinium elatum L.
α. alpinum (D. alpiuum W. K.)
β montanum (D. montanum D.C.)
γ. palmatifidum (D. palmatifidum D. C.).
* Silene inflata Sm. var. alpina (S. alpina Schur.)
* Dianthus compactus WK. var. lactiflorus.
* Melandryum sylvestre Röhl. var. pallidum.
* Cerastium triviale Link. var. holosteoides Fries et var. subalpinum Schur.
Linum montanum Schl.
— extraaxillare Kit.
Polygala amarella Crantz.
Potentilla Thuringiaca Bernh (P. heptaphylla Lehm. Revis. Potent. et plur. fl. — non Mill.).
β. maculata Porcius—non Poir.
Hesperis nivea Bmgt.
Viola declinata W. K.
β. gracilis Schur.
* Trifolium pratense L. var. nivale (Tr. nivale Sibth.).
— alpestre L.
* — medium L. var. altissimum.
* Carum Carvi L. var. alpina Schur.
Anthriscus alpestris Wim. & Gr.
Pimpinella rubra Hoppe.
* Astrantia major L. var. montana Stur.
Galium sylvestre Poll.
α. hispidum Schrad.
β. Boccone (G. Boccone Willd.—non All. nec D.C.).
Knautia Brandzăi Porcius (Kn. Dipsacifolia Host. floribus eradiatis.)
Scabiosa lucida Vill.
β. caulis simplex.
γ. longeinvolucrata.
Solidago alpestris W.K.
β. cambrica Huds.
Pyrethrum subcorymbosum Schur.
Gnaphalium norvegicum Gun.
Tephroseris microrrhiza Schur.
Senecio subalpinus Koch.
Carlina simplex W.K.
Centaurea carpatica Porcius.
β. capitata (eradiata).
Cirsium Erisithales Scop.
Carduus alpestris W.K.
Leontodon caucasicus Fisch.
β. longifolius.
Scorzonera rosea W.K.
Hypochoeris maculata L.

α. alpicola Schur. } sub Achyrophoro.
β. alpestris Schur.
γ. obtusifolia Schur.
— uniflora Vill.
β. montana.
γ. pygmaea.
Crepis grandiflora Tausch.
α. monocephala.
β. oligocephala.
γ. polycephala.
* Hieracium umbellatum L. var. alpicolum.
Hieracium praenanthoides Vill.
β. Aureliani Porcius.
γ. involucris nigricantibus.
δ. bupleurifolium Wim.
ε. perfoliatum Fröhl.
— Pseudopraenanthoides Porcius.
— aurantiacum L.
β. staloniferum.
γ. giganteum.
δ. flagelliferum, pallidum Schur.
ε. luteum.
— Rodneuse Porcius (H. Nestleri Vill. var. Rodnense mihi olim.)
* — Auricula L. var. alpicolum Schur.
* — pratense Tausch var. alpigenum Schur.
Phyteuma tetramerium Schur.
Gentiana excisa Presl.
— aestiva R. & Sch.
Calamintha alpina Lam.
Thymus alpestris Tausch (Th. pulegioides Lang.)
— lanuginoso × alpestris.
Rhinanthus alpinus Bmgt.
Rumex alpinus L.
Pedicularis exaltata Bess. var. carpatica (P. carpatica Porcius.)
Veronica nivalis Schur.
Thesium alpinum L.
β. ramosum Porcius — non Th. ramosum Hayn.

Monocotyledóne

Nigritella globosa Rchb.
β. maior Schur.
Leuchorchis albida L.
Coeloglossum viride Hartm.
β. macrobracteatum Schur.
Gymnadenia Ornithis Jacq. (G. conopsea R. Br. var. leucantha Schur).
Crocus Velluchensis Herb.
Muscari transsilvanicum Schur.
β. albiflorum.
Scilla bifolia L.
β. albiflora.
γ. Kladnii (Sc. Kladnii Schur).
*Erythronium Dens canis L. var. alpestre Porcius.
Narcissus radiiflorus Salisb.
Gagea minima Schult.
*Luzula albida DC. var. alpigena Schur).
Poa alpina L.
β. vivipara.
γ. subalpina (P. subalpina Schur.)
δ. brevifolia (P. brevifolia Schur.)
ε. media (P. media Schur.).
ζ. Pseudolaxa (P. Pseudolaxa Schur).
Festuca Valesiaca Schl.
β. saxatilis (F. saxatilis Schur).
*Festuca elatior L. var. alpina, violaceo-variegata Schur.
— apennina De Not. (F. australis Schur).

* — rubra L. var. baicalensis Hackel.
var. fallax Hack. (F. Pseudorubra Schur)
ββ. alpestris, nigricans (F. nigrescens Lam. — non Gaud.).
Avena planiculmis Schrad.
— pubescens L.
— flavescens L. var. variegata (Trisetum flavescens d. variegatum Schur).
Arrhenatherum avenaceum P. B.
*Aira caespitosa L. var. pallida Koch (A. altissima Lam.).
Phleum Michelii All.
Alopecurus laguriformis Schur.
β. spica geminata.
Carex brevicollis D.C.
— capillaris L.

Cryptogame vasculare

(Nu se află).

D. Pre localități petróse, stâncóse.

Dicotyledóne

*Arabis arenosa Scop. var. multijuga Borbás.
var. oriophila Schur.
*Erophila vulgaris DC. var subalpina.
Galium Tirolense Willd. ((G. Mollugo L. var. rupicolum).
Knautia Crăciunelensis Porcius (Kn. longifolia var. oblongifolia et ovalifolia mihi olim.).
Cerastium arvense L. var. alpicolum (C. alpicolum Fenzl.).
Scleranthus uncinatus Schur.
β. semiuncinatus Porcius.
*Spiraea ulmifolia Scop. var. subalpina Schur.
Saxifraga Aizoon Jacq.
α. maior (S. recta Lap.).
β. maior, inpunctata (S. intacta Willd.).
γ. minor (S. brevifolia Sternbrg.).
— controversa Sternbrg.
β. maior Schur.
γ. integerrima Schur.
Sempervivum hirtum L.
Sedum annuum L.
Rosa pyrenaica Gouan.
Erigeron Villarsii Bell. var. (E. atticus Wahlbrg carpat. E. carpaticus Gr. et Sch.).
Centaurea mollis W. K.
Carduus glaucus Bmgt.
*Antennaria dioica Gärtn. var. alpigena Schur.
Hieracium bifidum Kit.
α. gracillimum Schur.
β. elatior Schur.
Crepis sibirica L.
Phyteuma orbiculare L.
— fistulosum Rchb.
β. floribus flavescentibus.
Gentiana carpatica Porcius.
Cortusa pubens Sch. K. N.
Salix dacica Porcius.

Monocotyledone

Epipactis viridiflora Hoffm.
Festuca picta Kit. (F. violacea Schur. — F. nigricans M. K.).
Aira flexuosa L.

Cryptogame vasculare

Woodsia hyperborea Koch.

Aspidium Lonchitis Swartz.
Asplenium Trichomanes L
— viride Huds.
Cystopteris regia Presl.

E. Plante parasitice

Orobanche transsilvanica Porcius.

IV. Reginnea alpină.

A. *Pe locuri turfóse-sponghióse, la pirae și isvóre* (scaturigini), *la margini de lacuri* (iazere) *și de agrămădiri de néuă.*

Dicotyledone

Ranunculus crenatus W. K.
β. maior, ramosus (R. vaginalis Somm.)
Aconitum Hosteanum Schur.
Cardamine rivularis Schur.
Trifolium badium Schreb.
Saxifraga stellaris L.
Valeriana simplicifolia Kab.
Epilobium alsinefolium Vill.
β. foliis ternatis (E. Brândzăi Porcius.)
γ. alternifolium (E. Stefanescui Porcius).
— anagallidifolium L.
α. alpinum pl. germ.
β. gelidum pusillum (E. carpaticum Porcius).
Callitriche verna Kütz. var. alpina (C alpina Schur).

Monocotyledone.

Allium sibiricum Willd.
Carix Personii Sieb.
— bicolor All.
— lapopina Wahlbrg (C. approximata Hoppe)
— Grypos Schkuhr.
— dacica Heuff. (C. vulgaris var alpestris).
Eriophorum capitatum Host. (E. Scheuchzeri Hoppe.
Juncus castaneus Smith.
— triglumis L.

Cryptogame vasculare.
(Nu se află)

B. *Pre locuri de pășune*

Dycotiledone

Ranunculns aureus Schleich.
Hypericum androsaemifolium Vill (H. alpinum W. K.
Helianthemum alpesre Rchb.
Arabis arenosa Scop. var. floribunda (A. floribunda Schur)
Dianthus tenuifolium Schur
Thlaspi dacicum Heuf. var transilvanicum Porcius.
Polyschemone nivalis S. K. N. (Lychnis nivalis Kit. Silene Siegeri Bmgt. Lychnis Sigeriana Schur. Melandryum nivale Nym. Syll).
Stellaria cerastoides L. (Cerastium trigynum Vill.)

Cerastium lanatum Lam.
— alpinum L.
β. glabratum (C. glabratum Hartm)
*— triviale Link. var. alpinum Koch non L.
Spergella saginoides Rchb (Sagina saxatilis Wim.)
Sedum atratum L.
— repens Schl.
Drias octopetala L.
Sieversia montana Spr. (Geum montanum L
* Alchemilla vulgaris L. var. glaberima alpestris (A. alpestris Porcius)
Potentilla aurea L
β. foliis radicalibus 3—5, plerumque 5 natis.
γ. foliis radicalibus 3—5, plerumque 3 natis. forma pusila.
*Lotus corniculatus L. var. alpinus Bingt.
Trifolium glaciale Porcius (Tr. repens var. alpestre prostratum, minimum mihi olim)
— heterophyllum Lej (Tr. pratense L. var. heterophylum)
α. maior.
β. humilis (Tr. carpaticum Porcius).
Hedysarum obscurum L.
Anemone alpina L. (A. Burseriana Scop.
β. parviflora Schur (A. alba Rchb.)
Laserpitium peucedanoides L.
Heracleum alpinum L.
β. carpaticum (H carpaticum Porcius).
Leontodon pyrenaicus Gouan.
α. aurantiacus Koch (L. croceum Haenke.—Apargia aurantiaca Kit.)
β. humilis (Apargia alpina Host.)

Meum Mutellina Gärtn.
Galium supinum Lam.
— carpaticum Porcius.
Knautia longifolia Koch.
β. gracillima,
γ. albiflora.
Adenostyles albifrons Rchb.
β. stipulata Wahlbrg.
* Erigeron alpinus L. var. glabratus.
Anthemis carpatica W. K.
Gnaphalium supinum L.
β. pusillum (Gn. pusillum Willd).
Achilea lingulata W. K.
*— stricta Al. var. alpestris (A. nivalis Porcius).
Senecillis carpatica Schott.
Senecio carpaticus Herb. (S. monocephalus Schur).
* Taraxacum officinale Wigg. var. alpinum Koch. (Leontodon caucasicus Stev. — L. alpinus Hoppe)
Hieracium alpinum L
β. pygmaeum frigidum Schur.
γ. pumilum Koch.
γ' subglabrum Schur.
ε. elatior.
ζ. sudeticiforme.
Campanula alpina Jacq.
β. frigida Schur.
— Baumgartenii Beck.
Gentiana nivalis L
— punctata L.
— lutea L.
Cerinthe alpina Kit.
Myosotis svaveolens Kit. (M. alpestris Schmidt).
Thymus pulcherrimus Schur.
* Prunella vulgaris L. var. nana, alpina.
Euphrasia minima Schl.

Veronica bellidioides L.
Bartsia alpina L.
Pedicularis verticillata L.
Pingvicula flavescens Flörke
Soldanella alpina L. (S. Clusii Schm.)
Rumex arifolius All.
Polygonum viviparum L.
Juniperus nana Willd.
Pinus Pumilio Haenke.

Monocotyledone.

Lloydia serotina Salisb.
Allium Victoriallis L.
— Xanthium Gr. & Sch.
— montanum Schmidt.
Veratrum Lobelianum Bernh.
Luzula nigricans Desv.
— spadicea D. C.
β. glaberrima.
— spicata D. C.
β. conglomereta (L. conglomerata Miel.)
Festuca supina Schur.
β. oligantha Hack. (F. oligosantha Schur.)
Avena Scheuchzeri All. (A. versicolor Vill.)
— alpestris Host.
α. floribus purpureo-variegatis.
β. floribus flavescentibus.
γ. mutica Porcius.
Avena carpatica Host.
α. floribus pallide-flavescentibus Porcius.
β. floribus violaceo-variegatis (Trisetum varium Schur.)
Sesleria coerulans Friv.
Aira chrysophaena Porcius.
* — flexuosa L. var. alpina, colorata contracta (Lerchenfeldia cuprina Schur).
Phleum alpinum L.
Carex curvula All.
β. Rodnensis Porcius.

Cryptogame vasculare.
(Nu se află)

C. Pre piscurĭ şi alte localităţĭ petróse, stâncóse, abrupte.

Callianthemum coriandrifolium Rchb.
Ranunculus glacialis L. α. roseus Hegetschw.
— Pseudo-Steveni Porcius.
— Thora L.
β. carpaticus (R. carpatic s Wahlbrg. fl. carpat. — non Herb.)
γ. rhizophyllus Schur.
Aquilegia nigricans Bmgt (A. glandulosa Janka, Czez, Porcius, — non Fisch.)
Papaver pyrenaicum L. (P. alpinum β. flaviflorum Koch Syn.)
Aconitum Anthora L.
α. floribus minoribus.
β. floribus maioribus.
— Napellus L.
α. Koellianum (A. Koellianum Rchb).
β. tauricum (A. tauricum Wulf.)
Arabis alpina L.
β. crispata (A. crispata Willd.)
γ. declinata (A. declinata Tausch.)
— glareosa Schur.
Erysimum Wiltmanni Zaw.
Alyssum repens Bmgt.
Thlaspi alpestre L.
Draba Fladnicensis Gaud. non Wulf.
— carinthiaca Hoppe.

β. ramosa Porcius.
γ. Porciusi Stur. ö. b. z. 1861 p. 21.
Biscutella laevigata L.
β. hispidissima (B. ambigua D. C.)
Viola biflora L.
Dianthus gelidus Schott.
* — superbus L. var; grandiflorus (D) grandiflorus Schur).
Silene acaulis L.
β. exscapa (S. exscapa All.)
— Zawadzkii Herb.
Moeringia muscosa L.
Alsine caespitosa Ehrh.
β. carpatica Porcius.
Rhodiola rosea L.
Saxifraga luteo-viridis Schott.
— Baumgartenii Schott. (S. retusa Bmgt. non Gouan.)
— oppositifolia L.
— androsacea L.
— bryoides L.
— cymosa W.K.
— muscoides Wulf.
α. floribus luteolis.
β. floribus croceis (S. crocea Gaud.
— carpatica Rchb. (S. sibirica Wahlbrg. carpat. — non L. — S. rivularis Bmgt.)
— hieracifolia W.K.
Sempervivum montanum L.
Anthyllis alpestris Hegetschw.
Oxytropis campestris D.C.
Bupleurum aureum Fisch.
Pleurospermum austriacum Hoffm.
Aster alpinus L.
Erigeron alpinus L.
α. monocephalus.
β. oligocephalus.
Anthemis tenuifolia Schur (Ptarmica tenuifolia Schur. — Anthemis caespitosa Herbich. — Achillea Schurii Schultz Bip.)
Saussurea alpina D.C.
Centaurea Kotschyana Heuff. — non Koch Syn.
— seusana Vill (C. rupestris Bmgt).
Leucanthemum atratum D.C. (Chrysanthemum montanum L. α. atratum Koch Syn).
Artemisia Baumgartenii Bess.
Leontopodium alpinum Cass.
Aronicum glaciale Rchb.
— Clusii Koch.
— carpaticum Schur.
Senecio transsilvanicus Boiss. (S. glaberrimus Schur).
— rupestris W.K.
Apargia crocea Willd (Leontodon pyrenaicus var. pinnatifidus Koch Syn).
Crepis Jacquinii Tausch (Cr. chondrilloides Fröhl. — non Tausch).
Hieracium villosum Jacq.
β. involucratum Koch.
Campanula Sheuchzeri Vill. α. glabra (C. linifolia D.C. — non Scop).
— dacica Porcius.
Gentiana tenella Rothb.
— frigida Haenke.
Azalea procumbens L.
Rhododendron myrtifolium S.K.
Swertia alpestris Bmgt.
Eritrichium villosum Bunge.
Oxyria digyna Campd.
Veronica alpina L. var. integrifolia (V. integrifolia Schrank).
Veronica saxatilis Jacq.

— Baumgartenii R. & Sch. (V. petraea Bmgt).
Euphrasia salisburgensis Funke.
Pedicularis versicolor Wahlbrg (P. flammea Wulf. — non L.).
Primula longiflora All.
— minima L.
Empetrum nigrum L.
Salix herbacea L.
— retusa L.
— reticulata L.
Pinus Cembra L.

Monocotyledone

Juncus trifidus L.
— Hostii Tausch var. monanthos (J. monanthos Jacq).
Sesleria disticha Pers.
Poa gelida Schur.
— pumilla Host.
β. flavida.
— laxa Haenke.
β. pallescens (P. flavescens Tham)
Festuca carpatica Dietr.
— Porcii Hackel sp. n. Monogr. Festucar. europ. p. 147.
— Pseudoxanthina Porcius.
α. floribus flavescentibus.
Agrostis rupestris All.
β. straminea (A. Fetui Porcius).
Carex fuliginosa Schkuhr.
— atrata L.
β. rhizogyna Schur.
— tristis M. B.
β. Baritiana Porcius.

Cryptogame vasculare

(Nu se află)

D. *Plante parasitice.*

(Nu se află).

RESPONSULŬ D-LUI P. S. AURELIANU LA DISCURSULŬ DE RECEPŢIUNE ALŬ D-LUĬ FL. PORCIUS.

Domniloră Colegĭ,

De când este lumea nicĭ o priveliște nu a atrasŭ și nu a fermecatŭ pe omŭ maĭ multŭ de câtŭ Natura. Șĭ a căutatŭ omulŭ mulţumirea sufletéscă în tóte direcţiunile, a născocitŭ câte în lume și in sóre; nimicŭ însă din ce a inventatŭ nu a putută să-ĭ însufle maĭ multă admiraţiune, să-lŭ cuprindă până în cele maĭ ascunse increţiturĭ ale inimeĭ sale, decât vederea aceleĭ sublime și minunate panorame care se desfășură înaintea sa de la unŭ capĕtŭ până la celalaltŭ alŭ pămîntuluĭ. De la unŭ polŭ până la Ecuatorŭ, de la Ecuatorŭ până la celalaltŭ polŭ, din vârfulŭ munţilorŭ, carĭ se amestecă cu noriĭ și până în adânculŭ misteriosŭ alŭ mărilorŭ, de unde crépă lemnele și petrele de gerŭ până acolo unde căldura pare a isbucni dintr'unŭ vulcanŭ, omulŭ a umblatŭ și umblă, a căutatŭ și caută de când celŭ A-totŭ-puternicŭ l-a datŭ viéţa, și cu tóte acestea totŭ pare că se află la începutŭ: farmeculŭ și admiraţiunea de care este cuprinsŭ de la începutulŭ lumeĭ pare a nu avé sfîrșitŭ. Veacurĭ întregĭ, lăsându-se în voia porniriĭ sale firescĭ de a admira, luminatŭ numaĭ de simţulŭ sĕŭ intimŭ, omulŭ a statŭ în faţa Natureĭ ca înaintea unuĭ tabloŭ datoritŭ peneluluĭ unuĭ ilustru maestru: a admiratŭ și iarășĭ a admiratŭ, necăutândŭ a-șĭ esplica decât partea estetică a tablouluĭ. Geniulŭ sĕŭ nesfîrșitŭ, după miĭ de anĭ de frământare, descopere sciinţa, unélta cea maĭ puternică pentru a puté străbate, pe câtŭ este datŭ fiinţeĭ nóstre, în tainicele ma-

nifestărî ale lumeî. În nesăţiósa nóstră dorinţă de a înţelege, de a pătrunde misterele Natureî, pentru a le puté admira şi maî multŭ, ne-amŭ îngâmfatŭ şi amŭ mersŭ cu trufia până a crede că scimŭ totulŭ; că pentru noî viéţa ca şi mórtea nu maî are nicî unŭ misterŭ. Amăgire zădarnică, ilusiune din care ne trezimŭ la fie-care pasŭ. De abia după atâta trudă amŭ ajunsŭ să ridicămŭ unŭ colţişorŭ alŭ vĕluluî care ascunde viéţa, de abia amŭ începutŭ a silabisì în marea carte a Natureî, şi deja, nesocotiţî ce suntemŭ, ne credemŭ ajunşî la vârfŭ. E lungă calea; aŭ să trécă veacurî peste veacurî, generaţiî peste generaţiî şi póte lumî peste lumî, şi totuşî misterulŭ va rĕmâné misterŭ. Vomŭ pătrunde maî adâncŭ în tainele vieţeî; însă în acelaşî timpŭ ne vomŭ convinge că nu ne este datŭ a descoperì totulŭ, a înţelege totulŭ. Sciinţa ne va învĕţa a fi maî modestî, a părăsì orî-ce trufie, şi plinî de recunoscinţă şi de admiraţiune să înălţămŭ sentimentele nóstre de recunoscinţă şi de adoraţiune către Acela care este însuşî viéţa.

Grandiosŭ, mişcătorŭ este tabloulŭ Natureî; cum se face însă, Domnilorŭ Colegî, că unŭ farmecŭ, care nu se póte esprima, ne atrage de preferinţă către acea lume vegetală, iubită şi admirată de când omulŭ a apărutŭ pe acestŭ pămîntŭ? Ce să fie óre care insuflă omuluî atâta amóre pentru acéstă lume de plante, care-lŭ face să caute cu iubire a trăì în mijloculŭ eî? Nu sciŭ; acesta este unŭ misterŭ pentru mine, precum este unŭ misterŭ nevoia de a iubì ceva. Sciŭ numaî atâtŭ că unŭ sentimentŭ de recunoscinţă ne impune dragostea plantelorŭ; viéţa nóstră este legată de a lorŭ, n'amŭ puté trăì fără dînsele.

Planta ne hrănesce, ea ne îmbracă, ne adăpostesce, ne dă viéţă, căcî premenesce atmosfera, ne prepară acelŭ elementŭ alŭ respiraţiuniî în lipsa căruia omulŭ nu póte trăì. Iată pentru ce omulŭ s'a ocupatŭ de plante de când a apărutŭ pe pămîntŭ. Cele maî vechî documente scrise, cărţile sânte, sunt pline de descrierî de plante. Poeţiî aŭ aflatŭ în descrierea lorŭ unele dintre cele maî sublime inspiraţiî; aŭ căutatŭ să le facă să vorbéscă, le-aŭ atribuitŭ simţirî, aŭ personificatŭ într'însele sentimentele carî ne facŭ să iubimŭ maî multŭ

viéţa. Lumea tótă, avutulŭ şi săraculŭ, a iubitŭ şi iubesce plantele; toţi le-aŭ căutatŭ şi le caută cu nesaţiŭ. S'arŭ crede că unŭ sentimentŭ secretŭ de iubire esistă între noĭ şi ele. Care dintre noĭ n'a vorbitŭ cu florile? Care, odată celŭ puţinŭ în viéţa sa, n'a căutatŭ în plante potolirea dureriĭ saŭ espresiunea unuĭ sentimentŭ? Cum ne esprimămŭ óre iubirea către viĭ ca şi către morţĭ decât oferindu-le florĭ?

Iată pentru ce, Domnilorŭ Colegĭ, sciinţa plantelorŭ este cea maĭ atrăgĕtóre; iată pentru ce atâţĭ ómenĭ ilustri din tóte epocele şi din tóte ţĕrile, aŭ închinatŭ florilorŭ viéţa lorŭ. Alăturĭ cu amatoriĭ aflămŭ atâţĭ botaniştĭ carĭ, părăsindŭ viéţa pacînică a căminuluĭ şi nesocotindŭ tóte pericolele, s'aŭ aventuratŭ preste mărĭ şi preste ţĕrĭ; aŭ cutreeratŭ deşerturile, s'aŭ afundatŭ în singurătăţile triste ale regiunilorŭ polare, s'aŭ urcatŭ pe vârfurile cele maĭ neaccesibile ale munţilorŭ, aŭ străbătutŭ pădurile vergine ale continentelorŭ, înfruntândŭ cu abnegaţiune tóte dificultăţile, numaĭ şi numaĭ ca să ne facă cunoscută lumea plantelorŭ.

Respectŭ şi recunoscinţă acestorŭ ómenĭ ilustri carĭ cu atâtea sacrificiĭ, cu atâtŭ devotamentŭ aŭ înzestratŭ sciinţa natureĭ cu acea dintre ramurile sale care ne înfăţişéză maĭ multŭ utilulŭ şi frumosulŭ, cu sciinţa Botanică. Să citezŭ pe ceĭ maĭ celebri? Dar nu-ĭ cunósceţĭ toţĭ? Cuĭ îĭ este necunoscutŭ, între atâţĭ alţĭ, marele Linneŭ, ilustrulŭ Suedesŭ care a datŭ cea maĭ puternică impulsiune sciinţeĭ şi ne-a făcutŭ să iubimŭ maĭ multŭ de câtŭ orĭ-care altulŭ sciinţa plantelorŭ? Întâiulŭ, dintre ceĭ d'intâiŭ, Linneŭ a aruncatŭ lumina sciinţeĭ în nesfîrşitulŭ domenŭ alŭ lumeĭ vegetale; elŭ a fostŭ favoritulŭ căruĭa. Natura ĭ-a desvelitŭ de preferinţă secretulŭ vieţeĭ plantelorŭ. Cine nu cunósce familiele de botanistĭ ale luĭ Jussieu şi Decandolle?

Vitregia timpurilorŭ ne-a făcutŭ, D-lorŭ Colegĭ, să rĕmânemŭ între ceĭ din urmă cu privire la propagarea şi desvoltarea sciinţelorŭ. Cuprinşĭ de alte nevoĭ, condamnaţĭ a ne disputa esistenţa contra năvălirilorŭ şi asupririlorŭ, noĭ Românii de abia numaĭ de vr'o treĭ-ḑecĭ, patruḑecĭ de anĭ amŭ începutŭ a ne îndruma pe calea desvoltăriĭ cultu-

rale. Până pe la 1852 sciinţele naturale, şi în specialŭ botanica, nu figuraŭ în programele colegiuluĭ St-Sava. La acea epocă de abia s'a întrodusŭ elemente de sciinţele fisico-chimice şi naturale în liceele nóstre, şi multŭ maĭ târḑiŭ în învĕţămîntulŭ primarŭ. Facultăţile nóstre de sciinţe datéză de ierĭ. Astŭ-felŭ fiindŭ se esplică înapoiarea nóstră relativă în cultura sciinţelorŭ. Să uĭtămŭ însă trecutulŭ, şi plinĭ de curagiŭ să privimŭ cu încredere viitorulŭ. De abia resuflămŭ de câţĭ-va anĭ şi deja bărbaţĭ distinşĭ, cunoscuţĭ de D-vóstră toţĭ, lucréză fără pregetŭ maĭ în tóte direcţiunile. Botanica n'a fostŭ uĭtată, şi o dovadă între altele, este lucrarea venerabiluluĭ nostru colegŭ D-lŭ F. Porcius, lucrare cu atâtŭ maĭ meritoriă cu câtŭ acela care o supune Academieĭ Române, vĕ spune din capulŭ loculuĭ că nu este botanistŭ de profesiune, că a făcutŭ botanică maĭ multŭ de pasiune pentru acéstă frumósă sciinţă.

Născutŭ în anulŭ 1816, de abia terminase studiile gimnasiale, colegulŭ nostru fu chematŭ, ca fiŭ de grănicerŭ, sub arme. Destinatŭ însă învĕţămîntuluĭ publicŭ, comanda regimentuluĭ din care făcea parte îlŭ trimise în tómna anuluĭ 1844 la Viena, unde se ocupă cu pedagogia, cu economia rurală şi cu sciinţa sa favorită, cu botanica. Intorsŭ de la studiĭ, fu aplicatŭ ca profesorŭ la şcóla aceluĭ regimentŭ. Chematŭ maĭ târḑiŭ la funcţiunĭ superióre administrative, în cele din urmă se retrase la 1876 din serviciulŭ publicŭ aşezându-se în loculŭ sĕŭ natalŭ, târgulŭ Rodna-Veche.

De şi ocupaţiunile principale ale coleguluĭ nostru aŭ fostŭ cu totulŭ de altă natură, totuşĭ de timpuriŭ a fostŭ pătrunsŭ de o aplicare specială pentru sciinţa botanică. Nu a lăsatŭ să-ĭ scape nicĭ-o ocasiune pentru a cunósce vegetaţiunea din diferitele localităţĭ pe unde a staţionatŭ.

Făcuse deja o colecţiune preţiósă de plante din împrejurimile Năsĕuduluĭ; avu însă durerea să o vaḑă nimicită în urma călcăriĭ acesteĭ localităţĭ în 1849 de către Maghiarĭ.

Cu răbdarea ce dă devotamentulŭ pentru sciinţă D-lŭ Porcius reîncepu erborisaţiunile atâtŭ pentru a-şĭ reface erbariulŭ câtŭ şi pentru a intra în relaţiune de schimbŭ cu botaniştiĭ din diferite alte localităţĭ.

Așezatŭ în Năsĕudŭ în timpŭ de cincĭ-spre-ḑece anĭ (de la 1861—1876), venerabilulŭ nostru colegŭ a avutŭ ocasiune maĭ îndemânatecă pentru a cerceta maĭ cu de a măruntulŭ flora districtuluĭ Năsĕudŭ. Neobositŭ, doritorŭ de a pune o petricică la edificiulŭ cultureĭ naționale, nu a lăsatŭ să-ĭ scape nicĭ o ocasiune pentru a cutriera districtulŭ în tóte direcțiunile, a-ĭ visita munțiĭ, délurile, culmile și văile în repețite rândurĭ și în diferițĭ ano-timpĭ. Resultatele uneĭ viețĭ întregĭ de muncă, de sacrificiŭ și de răbdare, este flora districtuluĭ Năsĕudŭ, lucrare dintre cele maĭ seriόse din câte avemŭ în literatura nόstră sciințifică.

Flora Năsĕuduluĭ este interesantă nu numaĭ ca o lucrare locală, dar și din punctulŭ de vedere alŭ botaniceĭ generale. In adevĕrŭ, este constatatŭ că flora Transilvanieĭ, din care acea a Năsĕuduĭ face parte întregitivă, înfățișéză în partea sa cea maĭ mare caractere carĭ îĭ daŭ o formă de transițiune a vegetațiuniĭ din Europa apusénă la cea din Europa rĕsăriténă. Acéstă floră intermediară continuă, în măsură maĭ mare saŭ maĭ mică, și pe teritoriulŭ Românieĭ; de unde urméză că resultatele obținute asupra floreĭ Transilvanieĭ sunt de unŭ interesŭ mare pentru o parte considerabilă a floreĭ țĕreĭ nόstre.

Ca factorĭ carĭ conlucréză la producerea acesteĭ florĭ intermediare, unică óre-cum în felulŭ eĭ, nu potŭ contribuì numaĭ împrejurările climatice, geografice și geologice, trebue să esiste și alte influințe cu totulŭ locale carĭ aŭ rĕmasŭ nedescoperite până astăḑĭ.

Urmândŭ pe calea altorŭ botaniștĭ distinșĭ, D-lŭ Porcius a contribuitŭ la înavuțirea uneĭ florĭ atâtŭ de interesante ca aceea a Transilvanieĭ. Pre când flora luĭ Baumgarten conține numaĭ 2288 specĭĭ vegetale, iar a luĭ Fuss 2478, unŭ altŭ botanistŭ cunoscutŭ în lumea învĕțată, D-lŭ Schur, descrie în opulŭ sĕŭ *Enumeratio plantarum Transilvaniae* 3940 speciĭ de plante spontanee. S'a imputatŭ acestuĭ distinsŭ botanistŭ de către uniĭ din colegiĭ sĕĭ că arŭ fi mersŭ prea departe în specialisare. Colegulŭ nostru D-lŭ Porcius afirmă că în unele casurĭ faptulŭ este adevĕratŭ; însă în mare parte speciile formate de Schur sunt basate pe unŭ studiŭ adâncŭ pătrunḑĕtorŭ și ca atarĭ necunoscute de uniĭ dintre ceĭ maĭ renumițĭ botaniștĭ aĭ timpuluĭ presinte.

In trécătŭ, credŭ utilŭ a nota, cu privire la flora Transilvanieĭ, că

între botaniştiĭ carĭ s'aŭ ocupatŭ de dînsa se póte cita şi D-lŭ Victor de Janca, actualŭ custode la museulŭ naţionalŭ, despărţemîntulŭ botanicŭ din Budapesta. Acestŭ botanistŭ, pe lângă că a descoperitŭ multe speciĭ nóue în flora Transilvaniei, dar a şi deslegatŭ óre-carĭ probleme privitóre la acéstă floră carĭ până la dînsulŭ formaŭ obiectŭ de confusiune.

Modestia la o parte, însă, în cea ce privesce flora districtuluĭ Năsĕudŭ, să póte susţine că acésta este până acum cea maĭ bine cercetată dintre tóte ţinuturile Transilvaniei, atâtŭ în cea ce se referesce la numĕrulŭ speciilorŭ câtŭ şi la acela alŭ variĕtăţilorŭ. Colegulŭ nostru a descoperitŭ 31 speciĭ şi 54 varietăţĭ cu totulŭ nóuĕ, carĭ până acum nu sunt descrise orĭ enumĕrate în nicĭ-o scriere de botanică şi cărora D-lŭ Porcius le-a datŭ numirĭ specifice. Douĕ din aceste plante pórtă chiar numele descoperitoruluĭ şi sunt citate chiar de Haeckel în *Monographia Festucarum Europaearum* şi a nume : *Festuca Porcii*, şi alta Draba carinthiaca, Var. Porciu şi Stur.

In scopŭ de a-şĭ înmulţi colecţiunile, de a face cunoscută flora patrieĭ sale, D-lŭ Porcius a statŭ şi stă în relaţiunĭ cu suma de botaniştĭ, din care mulţĭ cu reputaţiune europénă. Academia şi ţéra trebue să-ĭ fie recunoscătóre, de óre-ce prin sciinţa sa contribue la înălţarea reputaţiuniĭ patrieĭ.

Intru cât privesce lucrarea ce venerabiluluĭ nostru colegŭ înfăţişéză Academieĭ, după umila mea părere, este unŭ modelŭ în felulŭ sĕŭ şi va puté servì de normă tinerilorŭ noştri botaniştĭ carĭ se vorŭ aplica la studiulŭ floreĭ diferitelorŭ localităţĭ din ţéră. Amŭ dorì ca esemplulŭ acestuĭ venerabilŭ bătrânŭ să servéscă de stimulentŭ tinerimiĭ studióse, care, fie disŭ în trécătŭ, nu trebue să scape din vedere că în timpulŭ de faţă şi *a fortiori* în viitorŭ sciinţa este temelia cea maĭ solidă pe care se póte rezima viéţa popórelorŭ ; în afară de ea nu se află mântuire. De témă de a slăbì meritulŭ acesteĭ însemnate lucrărĭ analisându-o, mĕ mărginescŭ a ura venerabiluluĭ nostru colegŭ viéţă îndelungată pentru a înzestra sciinţa cu lucrărĭ totŭ atâtŭ de preţióse.

CUVINTŬ

DESPRE ESPEDIŢIA LUĬ IGOR SVEATOSLAVICĬ, PRINCIPELE NOVGORODULUĬ NORDICŬ, CONTRA POLOVŢILORŬ SAŬ CUMANILORŬ.

Traducere și note

de

ALEXANDRU PAPADOPULŬ-CALIMAHŬ

Membru alŭ Academieĭ Române.

Şedinţa de la 17 Martie 1885.

PREFAŢĂ

Cuvîntulŭ, povestirea saŭ cântarea, despre espediţia luĭ Igor, Principele Novgoroduluĭ Nordicŭ — **Слово о пълку Игоревѣ** — scrisŭ slavonesce pe la sfîrșitulŭ seculuĭ XII, este unŭ fragmentŭ de multŭ preţŭ din vechĭa literatură slavonéscă. Elŭ a fostŭ găsitŭ la 1795 de Comitele Musin Pușchin, prin manuscrisele Monastiriĭ Mântuitoruluĭ din Iaroslavŭ, și s'a tipăritŭ la 1800. Manuscrisulŭ era din secolulŭ alŭ XIV; elŭ cuprindea și poemulŭ epicŭ bizantinŭ din secolulŭ alŭ X, Digenis Acritas — Διγενής Ακρίτας — în traducere slavonéscă (1). Şépte-spre-ḑece anĭ după găsirea sa, acestŭ manuscrisŭ peri în arderea Moscveĭ de la 1812. Astŭ-felŭ *Slovo o polcŭ Igóreve*, nefiindŭ cunoscutŭ, de câtŭ printr'unŭ singurŭ manuscrisŭ, și acesta perindŭ maĭ în urmă, nu se scie de câtŭ textulŭ tipăritŭ la 1800 de Comitele Musin Pușchin, și o copie găsită în hârtiile Impĕrătéseĭ Ecaterina II; nu există decĭ nicĭ o variantă prin care s'arŭ puté lămuri și îndeplini locurile întunecóse și neînţelese ale acesteĭ scrierĭ.

Am cercatŭ să facŭ cunoscutŭ la noĭ acestŭ vechiŭ monumentŭ alŭ istorieĭ rusescĭ, pentru originalitatea sa primitivă, și pentru că

(1) Alfred Rambaud. Une épopée Byzantine au X siècle. În Revue des deux Mondes, tom. X 15 Août 1875, pag. 935.

evenimentele ce elŭ cuprinde s'aŭ desfăşuratŭ, cum se vede, unde-va nu departe de hotarele Moldoveĭ; pentru că în elŭ se vorbesce de *Trajanŭ*, colonisatorulŭ Dacieĭ nóstre, de *ţara luĭ Traianŭ*, adică de Dacia nóstră, de Cumaniĭ saŭ Polovţĭ, atâtŭ de desŭ întâlniţĭ în istoria nóstră, şi carĭ aŭ lăsatŭ numele şi pomenirea lorŭ la atâtea localităţĭ din ţara nóstră, de *Boianŭ* bardulŭ străvechiŭ alŭ Slavilorŭ, care a cântatŭ biruinţele împěratuluĭ Trajanŭ, de *Dunărea* nóstră, de *Cogâlnicŭ*, de *Carpaţĭ*, şi de litoralulŭ românescŭ alŭ Măreĭ-Negre.

M'am servitŭ de ediţia luĭ Iacobŭ Pojarski, tipărită la St. Petersburg la 1819, în tipografia departamentuluĭg instrucţiuniĭ publice, de parafrasa şi de comentariile Comiteluĭ Musin Puşchin, de ale admiraluluĭ Şişcov şi de ale luĭ Alexandru Pojarski, de istoriculŭ Caramsin, de scrierea d-luĭ Rambaud şi de alte maĭ multe.

Greutăţile stiluluĭ acestuĭ poemŭ, obscuritatea sa, sunt atâtŭ de marĭ, cuprinderea sa e atâtŭ de preţiósă pentru mitologiă şi istoriă, în câtŭ mulţĭ literaţĭ ruşĭ şi străinĭ aŭ cercatŭ să-lŭ comenteze şi să-lŭ lămuréscă. Vice-admiralulŭ Alexandru Şişcov l'a parafrasatŭ; eruditŭ Paliţin, Iarniţki şi Leviţki l'aŭ tradusŭ în versurĭ rusescĭ, Orest Miller l'a tradusŭ în limba germană; Şevirev, Maximovicĭ, Dubenski, Buslaev, Saharov, Gregorovicĭ, şi în cele din urmă Tihonravof şi Principele Paul Viazemski (1), aŭ scrisŭ şi s'aŭ ocupatŭ multŭ despre acestŭ doemŭ însemnatŭ.

Slovo o polkù Igóreve este pentru Slavĭ maĭ multŭ de câtŭ este pentru francesĭ *La chanson de Roland*, pentru că e unicŭ în felulŭ sěŭ; elŭ este pentru eĭ ceea ce sunt pentru Elinĭ poemele luĭ *Omerŭ*, ceea ce este pentru germanĭ *Niebelungen*: juvaerulŭ literatureĭ lorŭ naţionale. Acestŭ poemŭ se citesce şi se explică în scólele rusescĭ; la 1868, eruditulŭ profesorŭ Tihonravof a scosŭ, la Moscva, o ediţie menită pentru scolĭ, cu vocabularŭ şi cu note explicative. *Slovo o polku Igoreve* se citéză de tóte cărţile savante şi va fi multŭ timpŭ obiectulŭ controverselorŭ comentatorilorŭ.

(1) Замѣчанія на слово о пълку Игоревѣ. Îmĭ pare rěŭ că nu mĭ-am pututŭ procura ediţia luĭ Tihonravof cu comentariile Principeluĭ Paul Viazemski. Despre *Slavo o polçu Igoreve* a scris şi Adam Mickiewicz, Coursdes langues slaves, tom. I, pag. 64, 183--201.

Erudituluĭ francesŭ Delaveau ne-a datŭ la 1854 o analisă despre acestŭ poemŭ (1), și nu de multŭ d-lŭ Alfred Rambaud, despre care amŭ pomenitŭ maĭ susŭ, profesorŭ la facultatea de litere de la Nancy, a scrisŭ despre acestŭ monumentŭ alŭ vecheĭ literaturĭ slavonescĭ, în remarcabila sa carte despre epopea ruséscă (2).

Acéstă cântare lirico-epică, deși se tipăresce obicĭnuitŭ în formă de prosă, ea însă are óre-care ritmŭ și mĕsură. Limba eĭ este fórte vechie, și după Maximovicĭ și Zelenețki, basa limbeĭ acesteĭ scrierĭ este dialectulŭ vechiŭ nordicŭ, amestecatŭ cu vechile forme ale limbeĭ slavonice bisericescĭ (3) Acéstă producție a anticitățeĭ slavonescĭ, dice istoriculŭ Caramzin, se deosebesce prin puterea espresieĭ, prin frumusețea unuĭ stilŭ pitorescŭ și prin comparațiĭ îndrăsnețe, proprie poesieĭ popórelorŭ tinere; ea ne dă o idee despre gustulŭ și despre limba poetică a vechilorŭ Slavĭ (4).

Acestŭ poemŭ s'a alcătuitŭ în dilele principalilorŭ eroĭ aĭ drameĭ ce elŭ cuprinde, și puținŭ după întîmplările pe carĭ le descrie: dovadă maĭ multe pasage din elŭ, și maĭ alesŭ invocațiunea de la sfîrșitŭ. Evenimentulŭ despre care elŭ vorbesce, este celŭ următorŭ:

La 1185, *Igorŭ*, unulŭ din Principiĭ Novgoroduluĭ Nordicŭ, întreprinde o espediție contra *Polovțilorŭ* saŭ a *Cumanilorŭ*, poporŭ nomadŭ și crudŭ de pe la Donŭ, Nipru și Dunăre, care călca și prăda necontenitŭ principatele Rusieĭ meridionale. Acestŭ *Igorŭ* este fiulŭ luĭ Sveatoslav, mareluĭ Principe Domnitorŭ alŭ Kievuluĭ. Cu unŭ anŭ maĭ nainte, adecă la 1184, Principiĭ Rusieĭ făcură cu isbândă o expediție comună contra Polovțilorŭ; dar, la acéstă expediție, Principiĭ Novgoroduluĭ Nordicŭ nu luase parte; eĭ se hotărîră decĭ, să se deosebéscă la rîndulŭ lorŭ. Igorŭ ĭea armele, aliatŭ cu fratele sĕŭ, Vsevolodŭ Principele de Kursk, cu fiulŭ sĕŭ Vladimirŭ Principele Putilveĭ și cu nepotu-sĕŭ Sveatoslavŭ Principele de Rilsk. O întunecime a sóreluĭ prevestesce nenorocitulŭ sfîrșitŭ alŭ acesteĭ expedițiĭ.

(1) Revue des deux Mondes, din 15 Decembre 1854.

(2) Rambaud, La Russie épique, étude sur les chansons héroïques de la Russie. Paris, 1876.

(3) К. Зеленецкiи. Исторiя Русской Литературы. pag. 30—32. Odessa, 1849.

(4) Карамзинъ, Исторiя Государства Россiйскаго. Tom. III, pag. 134. 132.

Igorŭ, cu Principiĭ aliaţiĭ sĕĭ, bate la începutŭ pe Polovţĭ; dar după biruinţă, armata ruséscă se dă nepĕsăriĭ şi petrecerilorŭ. Polovţiĭ, folosindu-se de acéstă nepază şi îmbărbăţiţĭ de Haniĭ lorŭ *Gzak* şi *Koncĭak* (Гзакъ и Кончакъ), staŭ din noŭ la luptă, şi se înşiră pe malurile apeĭ Kaĭal (Каялъ) adecă a Cogâlniculuĭ, care curgea prin ţara lorŭ. Aicĭ Ruşiĭ sunt învinşĭ; Igorŭ şi fiulŭ sĕŭ Vladimirŭ cadŭ prisonierĭ în luptă. La audirea acesteĭ catastrofe Rusia întrégă se scólă în piciórе. Bĕtrânulŭ voevodŭ Sveatoslavŭ, tatălŭ luĭ Igorŭ, face apelŭ la toţĭ Principiĭ Rusieĭ: la Iaroslavŭ principele de Galitz, la Roman, Mstislav, Ingvar şi Vsevolod, principiĭ Volinieĭ, la Izeaslav principele de Pereiaslav. Tótă Rusia se rădică, ca pentru unŭ resbelŭ sfîntŭ, — iar Efrosina Iaroslavna, soţia principeluĭ Igorŭ, plânge amarŭ pe zidurile Putivleĭ.

Igorŭ scapă din robie şi fuge, cu ajutorulŭ unuĭ Polovţŭ botezatŭ, anume Ovlur saŭ Olvur, şi Polovţiĭ sunt bătuţĭ din noŭ de Ruşĭ, cu desĕvârşire. Acum sórele luminéză în Cerŭ — dice poemulŭ — principele Igorŭ se află acum pe pămîntulŭ rusescŭ; fetele cântă *la Dunăre;* glasurile se întindŭ prin mare până la Kiev: Дѣвицы поютъ на Дунаи; вьются голоса чрезъ Море до Кыева. Igorŭ merge călare la biserica Maĭceĭ Domnuluĭ; ţinuturile se bucură, târgurile se veselescŭ, cântândŭ cântare de biruinţă bĕtrânilorŭ voevodĭ şi tinerilorŭ voevodĭ: «Glorie luĭ Igorŭ Sveatoslavicĭ! Aprigului-bourŭ Vsevolod! luĭ Vladimir Igorevicĭ! Să trăéscă Principiĭ şi *drujina* (camaradiĭ) lorŭ, carĭ se batŭ pentru creştinĭ contra cetelorŭ păgâne! Glorie Principilorŭ şi glorie drujineĭ!» (1).

Acesta este în scurtŭ subiectulŭ bĕtrâneĭ povestirĭ slavonescĭ *Slóvo o polcŭ Igóreve* pe care filologiĭ de la Apusŭ o' numescŭ: *Cântarea luĭ Igor — Le chant d'Igor — Cantum «Igor»*.

Dar, nainte de a începe cu traducerea eĭ, să dicemŭ câte-va cuvinte despre *Novgorodulŭ* peste care domnia Igor, eroulŭ acestuĭ poemŭ, şi despre *Polovţiĭ* saŭ *Cumaniĭ*.

Novgorodulŭ (Новгородъ) peste care domnia Igor, este marele

(1) К. Зеленецкій, Истор. Русск. Литерат. pag. 32. — Карамзинъ, Истор. Госуд. Россійск. Tom. III, pag. 42. 43.

orașŭ, reședința antică a Slavilorŭ; numele sĕŭ însemnéză *orașŭ noŭ* (Новый городъ). Capitala străvechie, primitivă a slavilorŭ era *Slavensk*, situată aprópe de lacului Ilmen. Acéstă Romă hyperboreană, cum o numesce Comitele Armand d'Allonville, — *cette Rome hyperboréenne* — republică sgomotósă, resboĭnică și neastêmpărată, domnia peste o mulțime de popóre tributare; dar în secolulŭ alŭ V locuitoriĭ sĕĭ o părăsiră și descălecară aprópe de ea, ca la două kilometre, vestitulŭ *Novgorodŭ* (orașŭ noŭ), care, fiindŭ cârmuitŭ cu acelașĭ regimŭ ca și Slavensk, deveni atâtŭ de puternicŭ prin resbelŭ și prin comerciŭ, încâtŭ avea dreptŭ devisă : *cine contra luĭ Dumnedeŭ și a Mareluĭ Novgorodŭ?* Кто противъ Бога и великаго Новаграда? Însă la 862, Slaviĭ de Novgorodŭ, amestecațĭ prin intrigile boerilorŭ lorŭ și turburațĭ prin desele mișcărĭ ale poporuluĭ, făcură ca bărbațiĭ lorŭ de statŭ să dorescă o dinastie străină; eĭ trimiseră decĭ o deputație peste mare, la Vareagiĭ-*Rușĭ*, și invitară pe treĭ frațĭ cu nume mare, adecă pe *Riurik*, pe *Sinav* saŭ Sineus și pe *Truvor*, să le fie Domnĭ. Deputația se presintă dinaintea acestorŭ Principĭ Normanĭ saŭ Scandinavĭ, și le rosti următórele cuvinte scurte dar cuprindĕtóre, pe carĭ bĕtrânulŭ și celŭ maĭ vechiŭ cronicarŭ alŭ Rusieĭ, Nestorŭ, ni le-aŭ pĕstratŭ : *țara nóstră este mare și îmbelșugată, dar n'are nicĭ o tocmală; venițĭ să domnițĭ și să stăpânițĭ peste noĭ.* Земля наша велика и обильна, а поряда въ ней нѣсть; да поидѣте княжитъ и владѣть нами. Principiĭ Normanĭ primiră chemarea : Rurik, celŭ maĭ mare dintre eĭ, merse și-șĭ așeză scaunulŭ la Novgorodŭ, Sinav saŭ Sineus la Beloozero, ĭar Truvor la Izborsk; eĭ aduseră cu dînșiĭ garnizone scandinave. Și așa se numi *Rusia* (1).

Între popórele cu carĭ Rușiĭ aŭ avutŭ în vechime lupte crâncene și neîmpăcate și dușmăniĭ nesfîrșite, era în primulŭ locŭ *Polovțiĭ*, Половцы; cronicariĭ și istoriciĭ Rușĭ ĭĭ numescŭ : *neobosițĭ făcĕtorĭ de*

(1) Несторъ. Повѣсть врѣменныхъ лѣтъ. Cap. XV. edit. Fr. Miklosich, Vindobona 1860. — Novguardia Metropolis Russiae tam potens, ut in proverbio efferent cives ejus ; *Quis potest contra Deum et magnam Novguardiam?* (Crantz, Vandal. 301, 5 et Paul. Oderborn. Iohannis Basilidis. Magni Moschoviae Ducis Vita, apud Карамзинъ, Истор. Госуд. Россійск. Tom. I, pag. 19 et nota 271, Tom VI, nota 188, Tom. I, pag. 26. 69. — Dlugoch, Histor. Polon. libr. I, pag 48 sq — Louis Léger. Chronique dite de Nestor, pag. 362—365. Paris 1884.

rele aĭ Rusieĭ — неутомимые злодѣи Россіи (1). Aceştia sunt duşmaniĭ cu cariĭ s'a bătutŭ şi principele Igor Sveatoslavicĭ, eroulŭ povestiriĭ despre care vorbimŭ.

Polovţiĭ saŭ *Cumaniĭ* eraŭ, se dice, unŭ norodŭ de viţă *turco-fineză* (2), *turco-tatară* (3) saŭ *Ugrică* (4). Baer dice că Polovţiĭ sunt *Uziĭ* saŭ *Comaniĭ* (5). Împĕrătésa Anna Comnena ne încredinţéză că Polovţiĭ aveaŭ aceeaşĭ limbă şi eraŭ de acelaşĭ némŭ cu Pecenegiĭ şi cu Comaniĭ (6). Slaviĭ numiaŭ Polovţĭ pe Cumanĭ, pe Pecenegĭ, şi pe Uzĭ, saŭ pe Uţĭ (7). La 1114 Pecenegiĭ aŭ fostŭ goniţĭ de Polovţĭ, adecă de Cumanĭ, din împrejurimile Donuluĭ (8). Cronicariĭ slavonescĭ spunŭ, că Polovţiĭ saŭ Cumaniĭ aŭ năvălitŭ pentru întâia óră asupra Rusieĭ la 968, pornindŭ ca unŭ uraganŭ din câmpiile Moldoveĭ (9). Anonimulŭ Notarŭ alŭ Regeluĭ Bela scrie că Polovţiĭ sunt Cumaniĭ (10).

Orĭ-care să fi fostŭ originea Polovţilorŭ saŭ a Cumanilorŭ, se dovedesce că eĭ locuiaŭ maĭ alesŭ în hotarele Moldoveĭ. Domnitorulŭ Dimitrie Cantemir ne spune că hotarele Polovţilorŭ şi ale Pecenegilorŭ eraŭ pustiile cele de peste Nistru (11). Polovţiĭ eraŭ unŭ poporŭ aventurierŭ şi nomadŭ; de multe orĭ eĭ s'aŭ bătutŭ cu Ruşiĭ şi de multe orĭ iarăşĭ eĭ aŭ servitŭ pentru banĭ în armatele unora din Domnitoriĭ Rusieĭ în dilele luptelorŭ civile (12).

Letopisiţele slavonescĭ spunŭ că Sveatoslav cu óstea sa, într'o es-

(1) Карамзинъ, II, 57.
(2) Rambaud, op. cit. pag. 196.
(3) К. А. Грота, Моравія и Мадьяры съ половины IX до начала X вѣка, pag. 172, 183, 184, 193, 203—205, 207. St. Petersburg 1881. — Léger, Chronique de Nestor, pag. 354—355.
(4) E. Hurmuzaki, Fragmente din Istoria Românilor, tom. I, pag. 213. — Benkö, Milcovia, tom. II, pag. 7.
(5) Карамзинъ, I, nota 90.
(6) Memor. populor. III, 908, apud Карамзинъ, tom. I, nota 336. — Conf. Bilski apud D. Cantemir, Cronic. Român. Mold. Vlah. tom. II, pag. 187. Iaşĭ 1836.
(7) Φιλιππίδης Ἱστορία τῆς Ρουμουνίας, tom. I, pag. 358.
(8) Карамзинъ, II, nota 218.
(9) Несторъ, XXXIII. — Карамзинъ, I. 146. — Бантышъ Каменскій, Исторія Малой Россіи, Tom. I, pag. 5. Moscva, 1842.
(10) Anonymi Belae Regis Notarii, Historia Ungarica, tom. I, pag. 3—10.
(11) Cantemir, Cronic. tom. I, pag. XXXIX. Iaşĭ, 1835.
(12) Карамзинъ, II, 49, 56, 59, 64.

pediție precedentă, a umblatŭ după Polovțĭ *cincĭ ḑile dincolo de Dnipru* (adecă, după noĭ, dincóce de Dnipru) ; dovadă că locuința acestuĭ neamŭ era în hotarele Moldoveĭ (1). Cronica Kievuluĭ arată, că la 1187, principiĭ Sveatoslav și Rurik, cugetândŭ să năvăléscă și să bată pe Polovțĭ, aŭ trebuitŭ să renunțe, căcĭ fiindŭ tómnă și Nipru mare, nu-lŭ puteaŭ trece ca să mérgă asupra lorŭ : и не лзѣ бѣ ѣхати по нихъ; сполнился бяше Днѣпръ; бѣ бо весна (2). La 1246 monahulŭ franciscanŭ Ioanŭ Carpinŭ (Duplan), trimisŭ de Papa Inocentie IV cu scrisorĭ amicale către Hanulŭ Tătarilorŭ Batu, scrie că *a trecutŭ prin téra Polovțilorŭ, unde curgŭ apele Nipruluĭ, Donuluĭ, Volga și Iaica*, și unde vara umblaŭ Tătariĭ, ĭar érna se retrăgeaŭ spre Marea Négră (3).

Cumaniĭ, ḑice Stricowski, s'aŭ poreclitŭ de Rușĭ *Polovțĭ*, pentrucă locuiaŭ părțile locurilorŭ la câmpŭ (поле=câmpŭ), saŭ căcĭ în vênatŭ îșĭ țineaŭ viața (ловля=vênatŭ), saŭ de la cuvîntulŭ ловить, adecă a prăda, a prinde, a apuca, căcĭ eraŭ obicĭnuițĭ a trăi cu tâlhușagurĭ și cu apucatulŭ. In limba lorŭ eraŭ amestecate multe cuvinte românescĭ (4). Pe la 1057 Cumaniĭ cuprindeaŭ Ucrania, Pocuția, Moldova, Bugeaculŭ și Valahia, până în téra Unguréscă ; étă pentru ce, ḑice Cantemirŭ, *limba lorŭ a fostŭ amestecată cu limba Românéscă*, după istoriciĭ și cronicariĭ Rușĭ (5). Moldova în secolulŭ XII și XIII se numia de pe Cumanĭ — *Cumania* (6), și Cumaniĭ de la o vreme, ḑice Tomaschek, aŭ fostŭ atâtŭ de amestecațĭ cu Româniĭ, încâtŭ mulțĭ dintre Cumanĭ aveaŭ nume Românescĭ, d. e. unŭ Principe alŭ lorŭ de pe la 1148, care se numia *Lazarŭ*, după mărturia istoriculuĭ Byzantinŭ Cinnamus (7). Pe aceștĭ Cumanĭ, Pecenegĭ, deși năvălitorĭ, îĭ găsimŭ și aliațĭ ba chiar și amestecațĭ cu Româniĭ. Istoriculŭ

(1) Кіевская лѣтопись, apud Карамзинъ, tom. III, pag. 40.

(2) Apud Карамзинъ, III, nota 74.

(3) Apud Карамзинъ, tom. IV, pag. 26—27. Despre misionarulŭ Ioanŭ Carpinŭ, Duplan, vedĭ Lalanne, Biographie Universelle, pag. 303.

(4) D. Cantemir, Cronic. Romăno-Moldo-Vlahilorŭ, tom. II, pag. 184. Iașĭ. 1836.

(5) Cantemir, Cronic. tom. II, pag. 184. 186. 187.

(6) Joseph Benkö, Milcovia, tom. I, pag. 32. 34 37. 107. Viena, 1771.

(7) Apud Comes Géza Kuun, Additamentorum ad Codicem Cumanicum nova series, pag. 17 Budapestini 1883.

Caramsin vorbindu-ne, sub aniĭ 1160, despre puterea și întinderea belicóseĭ Domniĭ a Bârladuluĭ, în Moldova, dintre Prutŭ și Siretŭ, care ajunsese până la Nipru, și cucerise orașulŭ Oleșie (1), ne spune că locuitoriĭ acesteĭ Domniĭ a Bârladuluĭ *eraŭ Românĭ și Pecenegĭ* saŭ Cumanĭ (2). Din causa acesteĭ unirĭ a Bârlădenilorŭ cu Cumaniĭ, s'aŭ găsitŭ autorĭ, fórte ponderoșĭ, carĭ credŭ că numele chiarŭ de *Bârladŭ* arŭ fi Cumanicŭ, și că orașulŭ *Bârladŭ* este de origină Cumanică (3).

Istoriculŭ Ville-Hardouin, martorŭ ocularŭ, scrie că în Aprilie 1205, Cumaniĭ de la Dunăre cu Româniĭ, conduşĭ de Domnulŭ Româniloru *Craiŭ-Ioanŭ* (4), aŭ bătutŭ armatele Cruciaţilorŭ la Adrianopole, comandate de Louis de Blois et de Chartres, de Etienne du Perche, fratele Comiteluĭ Geoffroi, de Renaud de Montmirail și de Gervais du Châtel. În acéstă luptă armata Cruciaţilorŭ abĭa a scăpatŭ de completă ruină, prin energia și vitejia luĭ Ville-Hardouin. Cumaniĭ de sub ordinile luĭ Craiŭ-Ioan, era în numĕrŭ de patru-spre-ḑece miĭ, și *nu era botezaţĭ;* aceștĭ Cumanĭ locuĭa malurile Dunăreĭ. «Iohannis li rois de Blaquie venoit secoure cels d'Andrenople à mult grant ost; que il amenoit Blas et Bogres, et bien *quatorze mil Cumains, qui n'estoient mie baptezié* (5).

Pe la 1169—1240 domnia Cumanilorŭ era maĭ alesŭ peste Prutŭ în Basarabia pe la cataractele Dnipruluĭ (6); pe la 1185 domnia peste Cumanĭ teribilulŭ lorŭ rege *Koncĭak*, despre care face pomenire *Slovo o polcù Igóreve* (7), și alŭ căruĭ nume pare că-lŭ eterniséză o localitate din Valahia, din judeţulŭ Ilfovŭ numită *drumulŭ luĭ Concĭacŭ*

(1) *Oleşie* saŭ *Aleşie*, oraşŭ vestitŭ comercialŭ numitŭ de Genovesĭ *Elice*, pe loculŭ unde astăḑĭ se află satulŭ *Aleşki*, în faţa oraşuluĭ Cherson.

(2) Карамзинъ. Истор. Госуд. Россiиск. Томъ II, nota 394. Conf. Pray, apud Benkö Milcovia, tom. I, pag. 107.

(3) Joseph Benkö, Milcovia, tom. II, pag. 7.

(4) Se crede că acestŭ *Craiŭ-Ioanŭ* este fondatorulŭ *Craioveĭ*.

(5) Geoffroi de Ville-Hardouin, La conquète de Constantinople, pag. 206, Chap. LXXIX § 352 edit. Natalis de Wailly. Paris 1872.

(6) Несторъ. Cap. XXXVI. pag. 42. edit. Miklosich. Viena 1860.

(7) Карамзинъ, Истор. Госуд. Росс. tom. III, nota 3. 58. 60. 67. 68. — Hasdeŭ, Istoria Critică a Românilorŭ, tom. I, pag. 77; Trajan, No. 52, pag. 208 din 1869. — Алексѣй Накко, Исторія Бессарабіи, tom. I, pag. 787. Odessa 1873.

Ардѫмѫа аѫ Команѫ, pe care îlŭ pomenesce unŭ actŭ de vîndare alŭ moşieĭ Berilescii de pe la 1608 (1).

Pe Cumanĭ saŭ Comanĭ, uricele nóstre-ĭ numescŭ şi *Mocanĭ*.

Lesur scrie că de la secol. IX, *Ucraina* o locuĭa *Pecenegiĭ*, ĭar de la secol. X *Cumaniĭ* saŭ *Polovţiĭ*, şi de la începutulŭ secol. XIII Tatariĭ (2).

La 1241 Mongoliĭ restórnă domnia *Cumanilorŭ din Basarabia;* cu tóte aceste multe din cetele Cumanilorŭ rĕmânŭ aice stabilite, sub domnitorĭ propriĭ. Arhidiaconulŭ anonimŭ de Gnesen, care a scrisŭ Cronica sa la 1395, vorbesce despre Cumanĭ sub anulŭ 1259, şi atuncĭ pentru întâĭa óră; eĭ se cunoscŭ sub denumirea de *Cumanĭ Basarabienĭ* (3). Domnia Cumanilorŭ din Basarabia, avea Chilia dreptŭ capitală (4). La 1282 Cumaniĭ Basarabienĭ, sub domnulŭ lorŭ *Odamur* saŭ *Oldamur*, cugeta să calce Ungaria, şi turbura neîncetatŭ hotarele eĭ (5). La 1346, domnulŭ Cumanilorŭ *Bali-Han*, care-şĭ avea reşedinţa la Carabuna, a trimesŭ ajutorŭ de óste Impărătesei Byzantine Anne de Savoie, contra luĭ Ioan Cantacuzino. *Cumaniĭ Basarabienĭ* îmbrăţişase pe atuncĭ, maĭ toţĭ, legea creştinéscă, şi de şi eraŭ încunjuraţĭ de naţiĭ de dogma grecéscă, eĭ însă aŭ fostŭ ţinuţĭ, printr'o misiune de franciscanĭ-ungurĭ, în uniunea bisericeĭ latinescĭ. Acéstă deosebire de religie, contribuì la desfiinţarea desăvârşită a odmnieĭ Cumanice (6).

Bĕtrânulŭ cronografŭ Nestorŭ ne-a păstratŭ douĕ-decĭ şi optŭ nume propriĭ de ale domnilorŭ saŭ Hanilorŭ Cumanĭ saŭ Polovţĭ, între carĭ unulŭ se numesce *Kuman* (Коуманъ) la 1103 (7). Acestŭ şirŭ de domnĭ Cumanĭ saŭ Polovţĭ se întinde de la 1053 până lă 1111.

Erudiţiĭ Klaproth şi Berezin, aŭ publicatŭ o *Gramatică Polovţă* şi

(1) Vedĭ acéstŭ actŭ în Hasdeŭ. Cuvente den bătrânĭ, tom. I. pag. 168-171.

(2) Lesur, Histoire des Kozaques, précédée d'une introduction ou coup d'oeil sur les peuples qui ont habité les pays des Kozaques avant l'invasion des Tartares. Paris 1814.

(3) Sommerberg, Scriptores rerum Silesiae I, 82; II, 73. 92.

(4) Hasdeŭ, Trajanŭ No. 72 § 5 din 1869.

(5) Şincai, Chronic. Român. tom. I. pag. 284. Iaşĭ 1853.

(6) Gebhardi, Weltgeschichte, XV. part. IV pag. 299. 512, apud Malte-Brun. Géographie universelle, tom. III, pag. 435. Paris 1853.

(7) Нестор, Cap. LXXXVI.

unŭ *vocabularŭ Polovţŭ*. Comitele Géza Kuun a scrisŭ multŭ despre Cumanî saŭ Polovţî şi despre limba lorŭ, editândŭ şi unŭ *Codex Cumanicus*, manuscrisŭ din 1303, scosŭ din biblioteca Sântuluî Marcu din Veneţia, şi unŭ adaosŭ la acelŭ codex (1).

Domnitorulŭ şi istoriculŭ Moldoveî Dimitrie Cantemirŭ, Petru Majorŭ, Dimitrie Filipide şi Eudoxiŭ Hurmuzaki aŭ scrisŭ despre Polovţî, Pecenegî, Cumanî saŭ Comanî şi Uţî,—unulŭ şi acelaşî neamŭ(2).

Petru Maiorŭ crede că *Cumaniĭ*, poreclițî de Slavî *Polovţî*, eraŭ Românî, ca şi Pecenegiî, ba chiarŭ că eî arŭ fi fostŭ o colonie adusă de Traianŭ din oraşulŭ *Cumae,* şi din aceî Cumanî carî, după Titŭ Liviŭ, aŭ descălecatŭ odinióră Neapoli : *Cumanorum* Colonia Neapolis fuit.....(3) Acéstă idee trebue să fi rĕsăritŭ din istoriciî bizantinî carî, împreună cu lexicografulŭ Suidas, credeaŭ că Pecenegiî şi prin urmare Cumaniî eraŭ *Dacĭ*, presupuindŭ acésta pentru că locuiaŭ în Dacia, unde până în sfîrşitŭ s'aŭ amestecatŭ şi s'aŭ contopitŭ cu pămînteniî (4). După anulŭ 1152, prin *Cumanĭ,* istoriciî, şi maî alesŭ ceî grecescî, pururea aŭ înţelesŭ pe Româniî ceî din Moldova şi ceî din Valahia (5).

Aceste părerî şi opiniunî despre obârşia şi némulŭ Cumanilorŭ,

(1) Codex Cumanicus bibliothecae ad templum Divi Marci Venetiarum primum ex integro edidit prolegomenis, notis et compluribus glossariis instruxit Comes Géza Kuun, Acad. Sc. Hung. Sodalis. Budapestini, editio scient. Academiae Hung. 1880.

Additamentorum ad Codicem Cumanicum. Budapestini ex typographia Societ. Franklin, 1883.

(2) *Dimitrie Cantemirŭ,* Chronicon Româno-Moldo-Vlahilorŭ, tom. II, pag. 183—189. Iaşî 1836.

Petru Majorŭ, Istoria pentru începutulŭ Românilorŭ în Dacia, pag. 153—167.

Δ. Φιλιππίδης, Ἱστορία τῆς Ρουμουνίας, tom. I, pag. 355—363. Lipsiae 1816.

Eudoxiŭ Hurmuzaki, Fragmente din Istoria Românilorŭ, tom. I, pag. 8. 22. 52. 105. 213. 226. 305. 12. 213. Bucurescî 1879.

В. Радловъ. О языкѣ Кумановъ, по поводу изданія Куманскаго Словаря. Приложеніе къ XLVIII-му тому Записокъ Императорской Академіи Наукъ No. 4, pag. 1—53 С. Петербургъ 1884.

(3) Petru Majorŭ, Istoria pentru începutulŭ Românilorŭ în Dacia, pag. 161—166. 159. — Conf. V. Maniu, Româniî în literatura străină, în Analele Academieî Române seria II, tom. V secţ. II, pag. 177—225. Bucurescî 1883.

(4) Şincaî, Cronic. tom. I, pag. 172. 163. 173. «Maxima Cumanorum pars post irruptionem Mongolorum *in Moldavia et Valahia remansit, quae tandem progressu temporis cum Valachis in unam eandemque gentem confluxit.*» (Comes Géza Kuun, Additamentorum pag. 19).

(5) Şincaî, Cronic. tom. I, pag. 285 Vedî încă despre *Comani* şi despre *Comania :* Lelewel, Géographie du moyen âge, tom. III—IV, pag. 192—205 edit. Breslau 1852.

poreclițĭ de Slavĭ *Polovțĭ*, — nu eŭ le voiŭ alege și le voiŭ deslega, — căcĭ, cum ḑice poetulŭ :

Non nostrum inter vos tantas componere lites!...

Atâta numaĭ potŭ arăta, că niciĭ o țéră în lume n'are dreptulŭ să ḑică că Cumaniĭ aŭ fostŭ aĭ seĭ, cum îl are România. In coprinsulŭ eĭ o mare mulțime de localitățĭ și de sate șich iarŭ nume propriĭ, învecĭnicescŭ pomenirea Cumanilorŭ și a Pecenegilorŭ prin județele Vlașca, Argeșŭ, Prahova, Romanațĭ, Vâlcea, Gorjŭ, Botoșanĭ, Bacăŭ, Tutova, Mehedințĭ, Covurluiŭ, Brăila, Dorohoiŭ, Oltŭ, Doljŭ, Némțu, și prin Basarabia (1). In rîndurile armateĭ Moldoveĭ era unŭ *Vel Căpitanŭ de Comanĭ* care se ḑicea și *Vel Căpitanŭ de Cotmanĭ* (2).

Dar să sfirșimŭ cu acestŭ exordiŭ, și să începemŭ cu traducerea povestireĭ despre espediția luĭ Igor.

(1) D. e. Veḑĭ Frunḑescu, Dicționarŭ topograficŭ și statisticŭ alŭ Românieĭ, pag. 127—129. 246. 354. 168. Bucurescĭ 1872.

(2) Comes Géza Kuun, Additamentorum, pag. 20. — Letopisițele Moldoveĭ, tom. III, pag. 293, edit. princeps.

CUVÎNTŬ

DESPRE ESPEDIŢIA LUI IGOR FIULŬ LUI SVEATOSLAVŬ, NEPOTULŬ LUI OLEGŬ.

Nu-ĭ maĭ bine, fraţilorŭ, să începemŭ în limba vechiă povestirea despre espediţia vitejéscă a luĭ Igorŭ Sveatoslavicĭ? Dar s'o începemŭ după cum s'a întîmplatŭ în vremile de faţă şi nu după închipuirea luĭ Boĭanŭ. Căcĭ divinulŭ Boĭanŭ, când vroia să facă cuĭva o cântare, rătăcia cu gândulŭ prin vechime, ca lupulŭ pe pămîntŭ, ca vulturulŭ sub norĭ. E vrednicŭ de amintitŭ cum se povestia în vremile vechĭ despre resbóie; atuncĭ se slobodia ḑece şoĭmĭ după unŭ cârdŭ de lebeḑĭ, şi alŭ cuĭ şoĭmŭ ajungea cârdulŭ maĭ întâiŭ, acela cânta cântare cu precădere, bună óră luĭ Iaroslav celŭ bĕtrânŭ, luĭ Mstislav vitézulŭ care a învinsŭ pe Reded în faţa oştilorŭ Casogilorŭ (1), saŭ luĭ Roman Sveatoslavicĭ celŭ frumosŭ. Insă Boĭanŭ, fraţilorŭ, nu slobodia ḑece şoĭmĭ după unŭ cârdŭ de lebeḑĭ, — ci punea degetele sale ghibace pe strune viĭ, şi acestea sbârnâĭaŭ singure gloria Principilorŭ.

Să începemŭ dar, fraţilorŭ, acéstă povestire, de la Vladimir celŭ bĕtrânŭ până la acestŭ de acum Igor (2), care a încinsŭ mintea sa

(1) Mstislav, Principele Tmutaracanuluĭ, declară resbelŭ la 1022 *Casogilorŭ*, vecinilorŭ sĕĭ, poporŭ de neamŭ cerkezescŭ. Domnulŭ Casogilorŭ, vitézulŭ *Reded*, provocă la luptă personală pe Mstislav. Amândoĭ se prindŭ vitejesce pieptŭ la pieptŭ. Reded cade mortŭ în faţa ósteĭ sale uĭmite. Mstislav intră după acésta în ţéra luĭ Reded, face prisonieră familia sa, şi pune dărĭ peste noiĭ sĕĭ supuşĭ. (Карамзинъ, Истор. Госуд. Росс. II, 10—12. — Leger, Nestor, pag. 320).

Tmutaracanulŭ, unde domnia Mstislav, era unŭ oraşŭ pe insula Taman, pe loculŭ pe care stă astă-ḑĭ oraşulŭ Ecaterinoslav. Tmutaracanulŭ a fostŭ, de la alŭ X până la alŭ XII secolŭ, capitala unuĭ principatŭ care se da ca apanagiŭ principilorŭ din casa luĭ Rurik. Invazia Mongolilorŭ a pusŭ capĕtŭ acestuĭ principatŭ. (Bouillet, Dictionnaire historique, pag. 1885).

(2) До нынѣшняго Игоря; *până la acestŭ de acum Igorŭ*. Acestŭ pasagiŭ dovedesce, ca şi

cu tărie, a ascuțitŭ inima sa cu bărbăție, și umplându-se de suflare resbolnică, a dusŭ vitezele sale oștĭ în țara Polovțilorŭ, dincolo de țara Rusieĭ.

Atuncĭ Igor s'a uĭtatŭ la luminatulŭ Sóre, și vĕḑêndŭ óstea sa acoperită de întunerecŭ, a strigatŭ către drujina sa (1) : «Frațĭ și drujino! maĭ bine să fimŭ tăiațĭ în bucățĭ, decâtŭ să ajungemŭ robĭ. Să încălecămŭ, frațilorŭ, caiĭ noștri fugarĭ, și să ne uĭtămŭ spre albastrulŭ Don». A intratŭ în cugetulŭ Principeluĭ o dorință, și râvna de a gusta marele Don, a nimicitŭ prevestirea. «Voescŭ, strigă elŭ, să spargŭ cu vîrfulŭ sabieĭ câmpiile Polovțilorŭ, împreună cu voĭ, Rușilorŭ, voescŭ să-mĭ punŭ capulŭ, saŭ să beaŭ Donulŭ cu coĭfulŭ meŭ.» O! să fi cântatŭ tu, Boĭane, privighetórea vremilorŭ vechĭ, să fi vĕḑutŭ tu acéstă óste, când săreaĭ ca privighetórea cu imaginațiunea ta prin vechime, când desfășuraĭ gloria trecutuluĭ, *urmărindŭ óstea luĭ Trajanŭ peste câmpiĭ până la munțĭ!* (2). Arŭ fi trebuitŭ să cânțĭ tu, o Boĭane,

celŭ de la începutulŭ cântăriĭ : «*după cum s'a întîmplatŭ în vremile de față* (по былинамъ сего времени)» că bardulŭ era contimpuranŭ alŭ luĭ Igor. Acéstă cântare a fostŭ dar compusă între 1185, data expedițieĭ luĭ Igor contra Cumanilorŭ, și data morțiĭ luĭ Igor.

(1) *drujina* (дружина) vra se ḑică *camarațĭ;* acestŭ cuvîntŭ însemnéză totŭ-odată unŭ corpŭ de óste.

(2) Adecă de la Nistru până la Carpațĭ. Acestŭ pasagiŭ se raportă fără îndoială la supunerea Dacieĭ de către Trajanŭ și la expediția sa din 107, când împĕratulŭ Trajanŭ s'a sculatŭ cu oștile sale și a trecutŭ prin Dacia peste Don, în Asia, asupra Armenilorŭ care se resculase (Cantemirŭ, Cronic. tom. I pag. 248). Acestŭ pasagiŭ dovedesce că *Boĭanŭ* cântase expedițiunile mareluĭ împĕratŭ prin Dacia și preste Don. Dar cine să fi fostŭ óre acestŭ Boĭan, acea *privighetóre a vremilorŭ vechĭ* — соловіи стараго времени —? Caramsin ne spune că orĭ-ce urmă despre acestŭ Omerŭ alŭ Slavilor a perită, cum a peritŭ și tóte poemele și cântecele sale (Истор. Госуд. Росс. tom. III, pag. 131—132). Dar erudițiĭ Venelin și Jireček, ne arată ca acestŭ Boĭan a fostŭ unulŭ din fiiĭ regeluĭ Bulgarieĭ Vladimir II (928-931). Acestŭ Vladimir II a avutŭ patru fiĭ : Petru, Ioanŭ, Mihailŭ și Veniaminŭ saŭ *Boĭanŭ*. După mórtea tatăluĭ sĕŭ, Petru I domni peste Bulgaria; frațiĭ sĕĭ Ioanŭ și Mihailŭ fură numițĭ Voevoḑĭ de provincíĭ, iar *Boĭanŭ*, pe care istoriciĭ bisantinĭ îlŭ numescŭ și *Veniaminŭ*, prefera viața privată, viața de trubadurŭ. Elŭ s'a devotatŭ sciințelorŭ și literatureĭ, și maĭ alesŭ poesieĭ și musiceĭ; elŭ umbla prin țérile slavonescĭ, cântândŭ faptele marĭ ale vitejilorŭ. Slaviĭ îlŭ priveaŭ și ca magŭ, vrăjitorŭ, ghicitorŭ, cum scrie Lintprand, ambasadorŭ la Constantinopole din partea luĭ Othon I, pe la 950. Pe atuncĭ Bulgariĭ eraŭ, între tóte popórele slavonescĭ, poporulŭ celŭ maĭ civilisatŭ și literatŭ. *Boĭanŭ* a umblatŭ și a cântatŭ, călătorindŭ pe urmele luĭ Trajanŭ, prin Balcanĭ, prin Carpațĭ și prin câmpiile Nistruluĭ și ale Donuluĭ. (Ю. И. Венелинъ. Критическія изслѣдованія объ Исторіи Болгаръ. pag. 261—266. Moscva 1849. — Иречекъ. Исторія Болгаръ. pag. 219, Odessa 1878). — Așa dar Boĭanŭ a trăitŭ și a cântatŭ

cântarea luĭ Igor, strănepotulŭ vestituluĭ Oleg. Nu vijelia a dusŭ pe şoĭmĭ prin largele câmpiĭ; corbiĭ sbóră cârdurĭ spre marele Don. Să cântămŭ, divine Boĭane, nepóte alŭ luĭ Veles! (1) Caiĭ nechezescŭ dincolo de Sula; Slava resună la Kiev; trimbiţile trimbiţescŭ la Novgorod; stégurile staŭ drepte la Putivla. Igor aştéptă pe iubitulŭ sĕŭ frate Vsevolod. *Aprigulŭ-bourŭ* (2) Vsevolod îĭ rĕspunde: tu Igor, eştĭ singurulŭ meŭ frate, singura mea lumină luminósă; amândoĭ suntemŭ fiiĭ luĭ Sveatoslav; pune şéua, frate, pe fugariĭ tĕĭ, căci aĭ meĭ staŭ gata înainte, la Kursk; ĭar Kurcianiĭ meĭ sunt meşterĭ să tragă la ţintă; eĭ sunt născuţĭ în sunetulŭ trîmbiţelorŭ, eĭ sunt crescuţĭ sub coĭfurĭ, eĭ sunt hrăniţĭ cu vîrfulŭ suliţeĭ; drumurile le sunt cunoscute, rîpele sciute, arcurile lorŭ sunt întinse, tolbele deschise, săbiile ascuţite; eĭ sarŭ ca lupiĭ surĭ prin câmpie, cerşîndŭ pentru sine onorŭ, pentru principele glorie. Atuncĭ principele Igor s'a suitŭ în scărĭ de aurŭ şi plecă prin câmpia deschisă. Sórele-ĭ ţiné calea prin întunecime; nóptea gemândŭ de frică, trezia paserile; buhna ţipă în vîrfulŭ coduluĭ, dă scire pustietăţiĭ, Volgăĭ şi ţĕrilorŭ de la mare şi de la Sula, şi Surajeĭ şi Korsuneĭ, şi ţie manină de la Tmutaracan (3). Polovţiĭ alérgă prin drumurĭ nebătute spre marele Don;

pe la 931. Iazykof, poetŭ rusŭ din secolulŭ nostru, a scrisŭ la 1825, o frumósă poesie despre acestŭ anticŭ bardŭ alŭ Slavilorŭ, sub titlulŭ *Cântecele luĭ Boĭanŭ*, pe care Mestscherski a tradus'o în versurĭ francese (Élim Mestscherski, Les poètes russes traduits en vers français, tom. II, pag. 172—175. Paris 1846).

(1) *Veles* saŭ *Volos*, în mitologia Slavilorŭ era Zeulŭ agricultureĭ şi alŭ poesieĭ. *Nepotŭ alŭ luĭ Veles* (Велесовъ внукъ) echivaléză dar cu expresiunea *fiulŭ luĭ Apolon*, adecă poetŭ (Карамзинъ. Истор. Госуд. Росс. tom. I, pag. 53, — Rambaud, op. cit. pag. 208). Când la 911, împĕratulŭ bizantinŭ Leonŭ filosofulŭ, încheiă tratatŭ de pace cu Oleg regentulŭ Rusieĭ, tratatŭ scrisŭ grecesce şi slavonesce, împĕratulŭ Leonŭ jură pe sânta Evangelie, iar Oleg şi Voevoḑiĭ sĕĭ pe armele lorŭ şi pe zeiĭ poporuluĭ slavonescŭ *Perun* şi *Volos* (Карамзинъ, I, 81—86).

(2) Ruşiĭ poreclise pe Vsevolod, pentru bărbăţia şi iuţéla sa: Буй-туръ, adică *zimbru* saŭ *bóurŭ-aprigŭ*.

(3) *Suraja* era unŭ oraşŭ pe malulŭ nordicŭ alŭ Măreĭ Negre, în faţă cu Marea Meostida (Azovŭ) care se numea de Slavĭ Сурожевое Море.

Sula unŭ afluentŭ alŭ Dnipruluĭ.

Korsun (Корьсоунъ) oraşŭ la gura Dnipruluĭ, distrusŭ de Tatarĭ în secolulŭ de mijlocŭ (Leger, Nestor, pag. 320—321). Cunoscutulŭ actualulŭ oraşŭ Chersonŭ l'a înlocuitŭ maĭ târḑiŭ.

Tmutaracan, oraşulŭ actualŭ Fanagoria (Veḑĭ Charta Rusieĭ din secol. IX în Карамзинъ

se întinde în miedulŭ nopțiĭ scârțiitulŭ carelorŭ, par'că-ĭ strigătŭ de lebede ce sborŭ. Igor duce óstea sa la Don; paserile -ĭ pascŭ nenorocirea; lupiĭ îmmulțescŭ spaĭma prinprejurŭ; vulturiĭ chĭamă fiarele sĕlbatece la cĭolane; vulpile latră pintre scuturĭ purpuriĭ. O țară rusască! tu aĭ rĕmasŭ acum dincolo de Șelomean (1). Multŭ se lungesce nóptea; lumina zorilorŭ a cădutŭ, întunereculŭ a acoperitŭ câmpiile, privighetórea a adormitŭ, cĭóca strigă. Rușiĭ aŭ cuprinsŭ câmpiile întinse cu scuturile lorŭ purpuriĭ, cerșândŭ șie onorŭ și principeluĭ glorie.

Vineĭ în dorĭ de di Rușiĭ aŭ călcatŭ sub picĭórele lorŭ cetele păgâne ale Polovțilorŭ, și repezindu-se ca săgețile, în câmpie, răpescŭ

Истор. Госуд. Росс. tom. I edit. Einerling, St. Petersburg 1842). Slaviĭ numiaŭ în vechime o parte din Bosforulŭ Cimericŭ: *Tmutarakan*. Ĭar orașulŭ Fanagoria *Tamatarha*, *Matarha*, *Metraha* (Карамзинъ. tom. I, pag. 105, 135 et nota 355, 389. — tom. II, pag. 10).

Manină de la Tmutaracan, adică idolŭ de la Tmutaracan — тьмутораканьскый блъванъ — era una din acele statuĭ grosolane ce nomadiĭ așezaŭ pe moviliĭ spre închinare (Rambaub, op. cit. pag. 199, not. 1).

Fanagoria (Φαναγόρια) a fostŭ o colonia ioniană, după încredințarea luĭ Arrianŭ «Ἐντὸς τῆς Μαιώτιδος νῆσος ἀπειρεσίη ἐξήρτηται, ἣν καλοῦσι Ταυρικὴν, εἰ ἧ Φαιναγόρα καὶ Ἑρμώνασσα, Ἰώνων ἄποικοι πόλεις, ὧν ἡγήσατο Φαιναγόρας τις καὶ Ἕρμων, ἀφ' ὧν οἱ τόποι καλοῦνται. (Müller, Fragmenta istoricorum Graecorum. tom. III. pag. 597 § 60. Paris 1849). Fanagoria fiindŭ distrusă în secol. VI, apăru maĭ târdiŭ sub numele de Tamatarka (Rambaud. L'empire grec au dixième siècle, pag. 487, Paris 1870). La 1111 Tmataracanulŭ era ocupatŭ de Polovțĭ. Călătoriĭ italienĭ numescŭ acestŭ tîrgŭ *Mátreca, Matrega* (Louis Leger în alŭ sĕŭ Index la Chronica luĭ Nestorŭ. pag. 381).

Bosforulŭ Cimericŭ se numia, cum amŭ disŭ, de Slavĭ *Tmutaracan*. Numele slavonescŭ *Tmutaracan* pare că traduce pe *Cimericŭ*, care în limba feniciană vra să dică *întunerecŭ* (Malte-Brun, Géographie universelle. tom. I, pag. 25. Conf. Homer. Odyss. XI, vers. 14-19) *tma* slavonesce însemnéză întunerecŭ, Ĭar *taracan*, la byzantiniĭ *Matarka*, *Metarha*, este orașulŭ Fanagoria (Constant. Porphyrog. in Banduri I, 113).

În dilele împĕrăteseĭ Ecaterina cea Mare s'a găsitŭ în ruinele vechĭuluĭ orașŭ *Tmutaracan* adecă a Fanagorieĭ, o pétră de marmoră cu inscripțiunea următóre slavonesce: La aniĭ 6576 (1068) indiction 6. Principele Gleb a mĕsuratŭ marea pe ghĭață de la Tmutaracan până la Kercĭ: *dece miĭ și patru miĭ* (= 14000) *sajenĭ*. (A. X. Оленинъ. Изслѣдованie о Тмутороканѣ. pag. 58, și Письмо о Тмутороканскомъ камнѣ, apud Карамзинъ. II, nota 120). 1 sajen = 2.133561 metre (Ольдекопъ. Словарь Русско-Француз. tom. II, pag. 854. St. Petersburg 1841). Prin urmare 14,000 sajenĭ facŭ 28,000 metre aproximativŭ, saŭ 28 kilometre. Tmutaracanulŭ era dar în depărtare de 28 kilometre de la Chersonŭ peste mare.

(1) *Șelomean* este rîulŭ Șelona, Șolona — Шелона, Шолона, Шеломянъ, din gubernia Novgoroduluĭ, în hotarŭ cu Polovțiĭ. La 1239 Principele Iaroslav II. Vsevolodoviciĭ, ĭ-aŭ întăritŭ malurile, pentru a apĕra provinciile Novgoroduluĭ de năvălirile Ciudeĭ (Чудь), adecă totŭ a Povțilorŭ, pe carĭ Rușiĭ ĭĭ poreclise în mânia lorŭ Чудь, adecă *arĕtare*, *fantasmă*, *spaĭmă* (Карамзинъ. Истор. t. III, nota, 116. IV, pag. 16. 81. II. nota 395).

fetele frumóse ale Polovţilorŭ şi cu ele aurŭ, pândĭ bogate şi catifele de mare preţŭ. Ruşiĭ facŭ podurĭ peste bălţĭ şi peste locurile noroióse, cu *ortomanele*, cu mantalele, cu cojócele şi cu gătelele Polovţilorŭ (1). Unŭ steagŭ roşu, unŭ praporŭ albŭ, o cordelieră roşie, o hampă de argintŭ, aŭ venitŭ în partea vitézuluĭ Igor Sveatoslavicĭ.

Dormitéză în câmpie vitejesculŭ cuĭbŭ alŭ luĭ Oleg, sburatŭ departe, elŭ nu s'a născutŭ ca să fie batjocura şoĭmuluĭ, nicĭ a ereteluĭ, nicĭ a ta, negrule corbŭ, păgânule Polovţŭ. Gzak alérgă ca unŭ lupŭ surŭ, ĭar Concĭeak îĭ arétă drumulŭ spre Donulŭ celŭ mare (2).

A doua ḑi tare de diminéţă, zorĭ de sânge vestescŭ lumina; nuorĭ negri se rădică despre mare şi voescŭ să întunece patru sorĭ; din

(1) *Ortoman* (ортьмя) era la Polovţĭ saŭ Cumanĭ, o haĭnă de voĭnicŭ, (sucmanŭ, guzamanŭ, contomanŭ). Este de luatŭ aminte că în limba slavonéscă acestŭ cuvintŭ *Ortoman* nu se găsesce decât numaĭ in *Slovo o polky Igoreve*; poetulŭ ĭlŭ intrebuinţéză ca cuvintŭ străinŭ, Polovţescŭ, Cumanicŭ (Вице-Адмиралъ Шишковъ. примѣчаніе на Слово о пълку Игоревѣ. pag. 55). Nicĭ în Dicţionarulŭ slavono-rusŭ alŭ Academieĭ din St. Petersburg, nicĭ în Reiff, nicĭ în Tatiscev, acestŭ cuvîntŭ nu se cuprinde, şi nicĭ vre-unŭ altŭ autorŭ slavŭ ilŭ întrebuinţéză. În Moldova, acestŭ cuvîntŭ se aude din vechime, rĕmasŭ de la Cumanĭ, şi are acelaşĭ înţelesŭ ca *sucmanŭ*, *contomanŭ*; femeile numescŭ încă *ortŭ*, *ordŭ* (orḑire, urḑitŭ) – pânza (Lexicon Budense, pag. 469. 471. edit. 1825). In poesiile nóstre populare găsimŭ asemenea cuvîntulŭ de *ortomanŭ*, d. e. in cântecculŭ mocănescŭ saŭ comănescŭ *Mioriţa* :

Pe unŭ picĭorŭ de plaiŭ, Pe-o gură de raiŭ, Iacă vinŭ în cale Se coborŭ la vale, Treĭ turme de mieĭ Cu treĭ cĭobăneĭ : Unu-ĭ Moldovanŭ Unu-ĭ Ungureanŭ Şi unu-ĭ Vrânceanŭ. Iar celŭ Ungureanŭ Şi cu celŭ Vrânceanŭ	Mâri se vorbiră Şi se sfătuiră : Pe l'apusŭ de sóre Ca să mi-lŭ omóre Pe celŭ Moldovanŭ, Că-ĭ maĭ *ortomanŭ*, Ş'are oĭ maĭ multe, Mândre şi cornute, Şi caĭ învĕţaţĭ Şi cânĭ maĭ bărbaţĭ . . .

(V. Alecsandri, Poesiĭ populare, pag. 1. Bucurescĭ 1866)

Despre acestŭ cuvîntŭ cumanescŭ saŭ mocănescŭ *Ortomanŭ* veḑĭ şi studiulŭ colegulu̍ nostru Hasdeŭ, în Istoria Critică a Românieĭ, tom. I, pag. 284 - 287 Bucurescĭ 1873.

(2) *Gzak* saŭ *Cobeacŭ* şi *Concĭacŭ* eraŭ doĭ domnĭ saŭ Hanĭ aĭ Polovţilorŭ : Кобякъ и Кончакъ ханы половецкіе (Карамзинъ. III, 12, 36, 41).

nuorĭ scânteescŭ fulgere albăstriĭ ; tună grozavŭ, plouă cu săgeţĭ despre marele Donŭ : aicĭ se rupŭ suliţile, aicĭ se tocescŭ săbiile de colfurile Polovţilorŭ, pe rîulŭ Kalal la Donulŭ celŭ mare (1). O ţéră ruséscă ! tu nu maĭ eştĭ ca dincóce de Şelomeanŭ. Vînturile, nepoţiĭ luĭ Stribog (2), suflă săgeţĭ despre mare peste oştile vitejescĭ ale luĭ Igor ! pămîntulŭ sună, rîurile curgŭ turbure, câmpiele-sŭ învălite de colbŭ, stégurile huescŭ : Polovţiĭ vinŭ de la Don şi de la mare şi din tóte părţile. Oştile rusescĭ aŭ datŭ înapoĭ. Feciorii Draculuĭ aŭ cuprinsŭ câmpia cu strigătele lorŭ, ĭar vitejiĭ Ruşĭ aŭ cuprins'o cu scuturile lorŭ purpuriĭ (3). Tu Aprig-Boure Vsevolod ! staĭ la luptă, aruncĭ săgeţĭ în duşmanĭ, sdrobescĭ colfurĭ cu sabia ta o-

(1) На рѣцѣ Каялѣ, у Дону Великаго. Rîulŭ *Kalal*, *Kalala*, (Каяла), se ḑice de cronicariĭ slavo-ruşĭ şi *Kogâlnic* (Когольникъ). Aicĭ pe malurile Cogâlniculuĭ s'aŭ datŭ între Ruşĭ şi Polovţĭ acéstă bătălie care a ţinutŭ treĭ ḑile, şi unde morţiĭ se numĕraŭ cu miile şi vitejia a fostŭ la culmea eĭ (Карамзинъ. Истор. Госуд. Росс. t. III, 42, nota 70). Cogâlniculŭ se varsă în Don. In limba Cumanilorŭ saŭ a Polovţilorŭ *Kalal*, *Kogal* va să ḑică neguţătorŭ. Cogâlniculŭ se numĭ astŭ-felŭ de la o colonie de neguţătorĭ Cumanĭ aşezaţĭ pe malurile sale (Карамзинъ, III, 42). O ramură a Cogâlniculuĭ curge prin judeţulŭ Cahulŭ (Frunḑescu, Diction. topograf. alŭ Românieĭ, pag. 126). După Cantemirŭ Cogâlniculŭ se varsă în Nistru; elŭ nu are sorginţĭ, ci numaĭ atuncĭ se póte numi pîrăŭ, când se umple de ploile de tómnă. Iar pentru tótă vara este secŭ şi uscatŭ şi ca unŭ şanţŭ la vedere (Cantemirŭ, Descriptio Moldaviae, pag. 8. Bucurescĭ 1872 şi pag. 17 în edit. Iaşĭ 1861).

Istoriculŭ rusŭ Tatiscev ne-a lăsatŭ câte-va pagine minunate despre *bătălia luĭ Igor Sveatoslavicĭ cu Polovţiĭ pe apa Kogâlniculuĭ.*

(2) *Stribog* Стрибогъ saŭ *Striba*, este în mitologia Slavilorŭ zeulŭ vînturilorŭ şi alŭ vijelieĭ, — Eolulŭ Slavilorŭ. Nestorŭ scrie, că la 980 Vladimir, suindu-se pe tronulŭ Rusieĭ, a ridicatŭ în faţa palatuluĭ sĕŭ, pe o înălţime, maĭ mulţĭ idoliĭ : pe zeulŭ Perun, făcutŭ din lemnŭ cu capulŭ de argintŭ şi cu barba de aurŭ, şi pe zeiĭ Chors, Dajdbog, *Stribog*, Seamovgl şi Mocos (Нестор. cap. XXXVIII, pag. 46, edit. Fr. Miklosich). Lesur observă că numele acestuĭ zeŭ, alŭ luĭ Stribog, nu ni s'a păstratŭ decâtŭ prin cronica luĭ Nestorŭ şi prin *cântarea despe espediţia luĭ Igor*, care îlŭ califică de *moşulŭ vînturilorŭ* (in Leger, Chronique de Nestor, pag. 373).

(3) Leonŭ Diaconulŭ, istoricŭ bisantinŭ ne spune (an. 940) că Ruşiĭ, când se retrăgeaŭ, aruncaŭ pe umerĭ enormele lorŭ scuturĭ, cariĭ acopereaŭ de la capŭ până la picióre (apud Rambaud, op. cit. pag. 200). Acestŭ chipŭ de apĕrare era comunŭ în vechime Macedonenilorŭ şi Romanilorŭ ; elŭ se ḑicea *testudo*, adecă acoperĕmîntŭ (Caesar, de bell. Gall. II, 6. — Tacit. Histor. III, 27. IV. 23. — Tit. Liv. XLIV, 9, citaţĭ de A. Rich, Dictionnaire des antiquités romaines et grecques, pag. 633. Paris 1873 şi Onosander, Στρατηγικὸς λόγος, Nuremberg 1761).

Poetulŭ numesce *feciorĭ aĭ Draculuĭ*, дѣти Бѣсовы, pe Polovţĭ ; cam aşa numiaŭ şi Greciĭ in vechime pe Dacĭ şi pe Geţĭ : Ἐχθροὶ κατάρατοι Γέται (Δίων Χρυσόστομ. Βορυσθεν. λόγ. XLVIII, cap. 2).

ţelită. Unde sare Bourulŭ, strălucindŭ cu coĭfulŭ sĕŭ de aurŭ, acolo cadŭ capetele spurcate ale Polovţilorŭ; coĭfurile Ovarilorŭ (1) s'aŭ făcutŭ sdrenţe sub sabia ta de oţelŭ, Aprige-Bourŭ Vsevolod! Ce rănĭ potŭ fi dureróse pentru elŭ, fraţilorŭ, când elŭ a uĭtatŭ pompa, viaţa, cetatea Cernigovulŭ, tronulŭ sĕŭ de aurŭ părintescŭ, voia bună şi desmĭerdările drăgălaşe ale nevesteĭ sale, ale frumóseĭ Glebove! (2) Aŭ fostŭ năvălirile luĭ Troianŭ (3), aŭ fostŭ ḑilele luĭ Iaroslav, aŭ fostŭ oştile luĭ Oleg Sveatoslavicĭ. Acestŭ Oleg a încătuşatŭ rĕscóla cu sabia sa şi a semĕnatŭ săgeţĭ pe faţa pămîntuluĭ; elŭ a intratŭ cu scărĭ de aurŭ în cetatea Tmutaracan(4), şi bĕtrânulŭ, Marele Iaroslav, fiulŭ luĭ Vsevolod, auḑia zîngănitulŭ sĕŭ, ĭar Vladimir în fiecare diminéţă sta cu urechile la Cernigov; pe Boris Veaceslavicĭ, gloria l'a dusŭ la judecată şi l'a culcatŭ pe unŭ învelişŭ verde de mătasă, pentrucă a obijduitŭ pe vitézulŭ tinĕrŭ principele Oleg. Totŭ de aicĭ de pe malurile Kaĭaleĭ, Sveatopolc a dusŭ óstea tatăluĭ sĕŭ prin mijloculŭ călărimeĭ ungurescĭ, la Kiev la sfînta Sofia. In ḑilele luĭ Oleg Gorislavicĭ, se semĕna şi rĕsăria rĕsbóie; a peritŭ véculŭ nepoţilorŭ luĭ Dajd-bog (5), s'a scurtatŭ de gâlcevile prin-

(1) *Ovarĭ*, Avarĭ, Comanĭ, Mocanĭ, Polovţĭ, Pecenegĭ, Uzĭ, Khazarĭ, Berendeĭ sunt acelaşĭ neamŭ, numaĭ osebite triburĭ.

(2) *Glebova*, adecă fica luĭ Gleb.

(3) Были вѣчи Трояни... Şi la Slavĭ, ca şi la noĭ în poporŭ, Traianŭ se ḑice şi *Troianŭ*:

„S'aŭ sculatŭ maĭ anŭ
Bădica *Troianŭ*
Ş'aŭ încălecatŭ
Pe-unŭ calŭ învĕţatŭ...„

Ruinele poduluĭ luĭ Traianŭ de pe Dunăre, la Turnulŭ-Severinŭ, se numescŭ de poporŭ *podulŭ luĭ Troianŭ* (V. Alecsandri, Poesiĭ populare, pag. 387. 392. — Карамзинъ, tom. I, nota 69). Veḑĭ şi Mironŭ Costinŭ, Letop. Moldoveĭ, tom. I, pag. 215.

(4) Oraşulŭ Tmutaracan, aprópe de Marea Azovuluĭ, era şi reşedinţă domnéscă şi episcopală. Elŭ a fostŭ distrusŭ de Polovţĭ pe la sfârşitulŭ secol. XI (Veḑĭ Галицкій Исторический Сборникъ, издаемый Обществомъ Галицко—Русской Матицы tom. I. pag. 126. Lwow 1853.)

(5) Véculŭ luĭ Dajd bog, adecă luĭ *Dă-Dumneḑeŭ*, véculŭ de aurŭ în anticitatea slavonéscă. *Dajd-Bog*, *Daje-Bog*, Дажебогъ, Дажбогъ, era zeulŭ ospitalităţiĭ, alŭ milostiviriĭ, alŭ îmbelşugăriĭ şi alŭ linisceĭ, — era Plutus alŭ Slavilorŭ...

„*A peritŭ véculŭ nepoţilorŭ luĭ Dajd-Bogŭ...*„

Aceste cuvinte ne amintescŭ pe Ovidiŭ:

„Aurea prima sata est aetas, quae, vindice nullo,
Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebat...„
(Ovid. Metamorphos. I, 112).

cipilorŭ, viaţa omenéscă. Atuncĭ, în ţéra Rusieĭ, rarŭ se audia gura plugaruluĭ, ci maĭ desŭ corbiĭ croncăniaŭ, împărţindu-şĭ cadavrele, şi cĭócele sburândŭ spre leşurĭ, umpleaŭ lumea de strigătulŭ lorŭ. Aşa a fostŭ în acele bătăliĭ, în acele oştĭ; *dar bătălie ca acésta de acum* (1) nicĭ că s'a maĭ auditŭ: De diminéţă până în séră, de cu séră până în zorĭ, sborŭ săgeţile oţelite, lovescŭ săbiile în coĭfurĭ. huescŭ suliţele oţelite, prin câmpiĭ necunoscute, în ţéra Polovţilorŭ. Pămîntulŭ e negru de copite, e semĕnatŭ de cĭolane şi îndopatŭ de sânge. Polovţiĭ, pliniĭ de cĭudă, intră în ţéra ruséscă. Ce frémătŭ, ce vuete, aşa de diminéţă, maĭ nainte de zorĭ? Igor dă înapoĭ ostile sale; luĭ îĭ e jale de iubitulŭ sĕŭ frate Vsevolod. Se batŭ o di, se batŭ douĕ, ĭar a treia-di, înainte de amiadă, aŭ cădutŭ stégurile luĭ Igor. Aicĭ fraţiĭ se despărţiră pe malurile repedeĭ Kaĭale; aicĭ vinulŭ de sânge nu maĭ ajunge; aicĭ şĭ-aŭ încheiatŭ banchetulŭ vitejiĭ ruşĭ, s'aŭ îmbătatŭ óspeţiĭ, şi s'aŭ culcatŭ pentru ţéra ruséscă. Érba se uită josŭ de jale, şi codrulŭ, de durere, s'a plecatŭ spre pămîntŭ. Diua ce venise, fraţilorŭ, nu maĭ era veselie, şi putere nu maĭ era. S'a ridicatŭ năpastea în puterile nepoţilorŭ luĭ Dajbog (2); ea s'a lăsatŭ ca Deva peste ţéra luĭ Traianŭ, apoĭ a plesnitŭ cu aripele sale de lebĕdă peste marea albăstrie, şi bătêndŭ în palme la Don, a deşteptatŭ vremĭ omorítóre (3). A lipsitŭ de la principĭ lupta comună contra necredincĭoşilorŭ, căcĭ fratele a disŭ frateluĭ: acesta e alŭ

(1) Şi aceste cuvinte «*dar bătălie ca acésta de acum*» dovedescŭ că acéstă cântare a fostŭ scrisă chiar în aniĭ când se petrecuse evenimentulŭ.

(2) *Dajbog*, Dă-Dumnedeŭ. Poetulŭ înţelege pe Ruşĭ de nepoţĭ aĭ zeuluĭ *Dă-Dumnedeŭ*, Дажьбогъ, Дажьбогъ. — Eruditulŭ Jagič a consacratŭ acestuĭ zeŭ o monografie importantă, în tom. V, pag. 1—14 *Archiv für Slavische Philologie* (L. Leger, Chronique de Nestor, pag. 291, 321).

(3) *Deva*, Дѣва, Дива, adecă *Fata* este Diana saŭ vr'o Dumnedeire rĕŭ-făcĕtóre omeniriĭ despre care se vorbesce prin poveştile populare ale Slavilorŭ, precum *Ţar-Deviţa*, *Baba-Ega* şi altele. In limba Sarmaţilorŭ Diana se numia *Devana* Дѣвана. Aicĭ poetulŭ face alusie la Diana vênătóre, dicêndŭ că năpastea s'a lăsatŭ ca Diana vênătóre peste Ruşĭ. (Vedĭ comentariile luĭ Musin Puşchin şi ale luĭ Iacobŭ Pojarski, pag. 64—65).

Acestŭ pasagiŭ arată vederatŭ că Polovţiĭ aŭ năvălitŭ în Rusia venindŭ *din ţéra luĭ Traianŭ*, adecă din Dacia, trecêndŭ de aicĭ peste mare şi peste Don: Обида встунилъ Дѣвою на землю Трояню, въсплескала лебедиными крылы на синѣмъ морѣ у Дону плещуци, убуди жирня времени.

meŭ, și acela totŭ alŭ meŭ! aŭ începutŭ principiĭ a ḑice despre fiecare lucru micŭ că e mare, și a-șĭ face singurĭ turburărĭ; ĭar păgâniĭ aŭ străbătutŭ din tóte părțile cu biruințĭ în țéra rusésců. O! departe a sburatŭ șoĭmulŭ, gonindŭ pasĕrile la mare: dar óstea vitézuluĭ Igor nu va maĭ învia. In urma luĭ aŭ strigatŭ Karna și Jlĭa și aŭ năvălitŭ peste țéra rusésců, împroșcândŭ focŭ din cornurĭ de pară (1). Aŭ plânsŭ nevestele rusce, ḑicêndŭ: Nicĭ cu gândulŭ să nu maĭ gândimŭ de acum la iubițiĭ noștri, nicĭ cu cugetulŭ să nu maĭ cugetămŭ la eĭ, nicĭ cu ochiĭ să nu-ĭ maĭ videmŭ, ĭar cu aurŭ și cu argintŭ să nu ne maĭ gătimŭ. Kievulŭ a oftatŭ, frațilorŭ, de mâhnire și Cernigovulŭ de năpaste; s'a vĕrsatŭ jalea ucigătóre peste țéra rusésců; jalea ucigătóre curge prin mijloculŭ țĕriĭ rusescĭ. Principiĭ îșĭ făcură eĭ singurĭ supĕrare, ĭar păgâniĭ, năvălindŭ biruitorĭ peste țéra rusésců, aŭ luatŭ dare câte o veveriță de casă (2). Pentru că

(1) *Karna* și *Jlĭa* (Карна и Жля) doĭ voĭvoḑĭ Polovțĭ.

Împroșcândŭ focŭ din cornurĭ de pară: смагу мычючи въ пламянѣ розѣ. Cronicariĭ rușĭ spunŭ că și în lupta ce Rușiĭ aŭ avutŭ cu unŭ anŭ maĭ nainte, la 30 Iulie 1184 cu Polovțiĭ saŭ Cumaniĭ, pe malurile apeĭ *Ugla* saŭ *Orela*, aceștĭ din urmă, adecă Polovțiĭ, întrebuințară contra Rușilorŭ *unŭ focŭ viŭ*, Живый огонь, cu care împroșca pe Rușĭ printr'unŭ felŭ de mecanismŭ. Caramzin crede că acestŭ focŭ era foculŭ grecescŭ (feu grégeois, ὑγρὸν πῦρ), împrumutatŭ de la Bizantinĭ, saŭ póte chiar unŭ felŭ de prafŭ de pușcă (Карамзинъ. Истор. Госуд. Росс. tom. III. pag. 41, nota 68. — Tom. V, nota 136).

Se pretinde că prafulŭ de pușcă a fostŭ pentru prima óră întrebuințatŭ în resbelele Europeĭ la 1338 (Dictionnaire de la conversation et de la lecture, tom. XLV, pag. 82). Iată câte va note despre acésta după Caramzin: Italianulŭ Polidor Virgiliŭ, în cartea sa *de inventoribus rerum*, scrie că prafulŭ s'a inventatŭ de Bertold, și că acesta a comunicatŭ invențiunea sa Venețianilorŭ, de sigurŭ nu la 1380, cum mulțĭ aŭ socotitŭ, ci maĭ nainte, de óre-ce Eduard III la 1349, avea tunurĭ, și prafulŭ era cunoscutŭ în Francia de pe la 1338. (Rapin, Hist. d'Anglet. III, 196. — Daniel, Histoire de France, III, 467). — Alțiĭ spunŭ că prafulŭ și tunulŭ s'aŭ inventatŭ în secolulŭ alŭ XII la Așem saŭ Așam și că s'aŭ întrebuințatŭ întâiŭ în China. (Sulzer, Gesch. des Osm. Reisches, II, 486). Unŭ autorŭ din secolulŭ XIII, secretarŭ regeluĭ Egiptuluĭ Salech, vorbesce despre puscĭ. Abu-Abdula-Ebu-Alcatib, maurŭ din Spania, vorbesce despre aparatulŭ fulgerătorŭ alŭ Regeluĭ Grenadeĭ, la 1312. Peltzel, în Istoria Bohemieĭ scrie că pușca s'a inventatŭ în ḑilele Regeluĭ Ioanŭ, la 1310—1346. — Celebrulŭ călugărŭ englesŭ Roger Bacon, supranumitŭ *Doctorulŭ admirabilŭ*, mortŭ la 1294, vorbesce despre prafŭ și despre pușcă (Epistola de secretis operibus naturae et artis, et de nullitate magiae, Paris 1542). In Rusia întrebuințarea prafuluĭ și a pușceĭ s'aŭ întrodusŭ de la Nemțĭ, la 6897, adecă la 1389. — Acestea sunt însemnările luĭ Caramzin.

(2) Бѣлка съ двора. Veverița albă era obicĭnuita dare ce barbariĭ, d. e. Chozariĭ, luaŭ de la Slavĭ. Schloezer, in Nestor III, 64; apud Карамзинъ, tom. I, pag. 25).

Slaviĭ înființase apoĭ o monetă de piele albă, care prin reminiscență, eĭ o numiră бѣльи

ceĭ doĭ fiĭ vitejĭ aĭ luĭ Sveatoslav, Igor şi Vsevolod, aŭ deşteptatŭ minciuna pe care o adormise tatălŭ lorŭ, marele principe alŭ Kievuluĭ Sveatoslav celŭ grozavŭ. Elŭ a fostŭ grozavŭ : elŭ făcuse pe toţĭ să tremure, cu puternica sa óste şi cu sabia sa oţelită ; elŭ intrase în ţéra Polovţilorŭ, călcase délurĭ şi văĭ, turburase rîurĭ şi lacurĭ, uscase pîraie şi bălţĭ, ĭar pe pagânulŭ Kobak (1) l'a svârlitŭ ca uraganulŭ din sînulŭ măreĭ, din mijloculŭ puternicelorŭ oştĭ ale Polovţilorŭ, şi s'a pomenitŭ Kobak căḑutŭ în cetatea Kievuluĭ, la curtea luĭ Sveatoslav. Acum Nemţiĭ şi Veneţianiĭ, Greciĭ şi Moraviĭ slăvescŭ pe Sveatoslav, dar jelescŭ pe Principele Igor, căcĭ şĭ-a înnecatŭ puterea în fundulŭ rîuluĭ polovţescŭ Kaĭal, risipindŭ aurulŭ rusescŭ (2). Aicĭ Principele Igor s'a coborîtŭ de pe şéua sa aurită pe o şea de slujitorŭ ; zidurile oraşuluĭ s'ŭ întristatŭ şi veselia a pusŭ ochiĭ la pămîntŭ. Sveatoslav viséză unŭ visŭ supĕrătorŭ : «astă-nŏpte, ḑicea elŭ Boerilorŭ sĕĭ, visamŭ că mĕ îmbrăca pe înălţimile Kievuluĭ cu o prostire négră, pe unŭ patŭ de tisă ; că mi se da de bĕutŭ vinŭ negru mestecatŭ cu veninŭ ; că pe sînulŭ meŭ curgeaŭ şiróie de mărgăritare din tolbele duşmanilorŭ ; şi se certaŭ cu mine, că la palatulŭ meŭ cu acoperemîntŭ de aurŭ, scândurile nu se maĭ ţineaŭ de grinḑĭ, că de cu sară şi tótă nóptea, corbiĭ luĭ Bus (3) croncăniaŭ din lunca de la Plenska, pe valea Kişaneĭ, şi eŭ nu-ĭ puteamŭ gonì spre marea albastrie». Boeriĭ respundeaŭ principeluĭ : «De acum, Dómne, scârba a cuprinsŭ minţile ; căcĭ doĭ şoimĭ aŭ sburatŭ de la tronulŭ de aurŭ

бѣлки, adecă *Vereriţă* (Карамзинъ, I, nota 150 şi 154). Acéstă monetă de piele a avutŭ cursŭ în Novgorod până în secolulŭ XV. Monahulŭ *Rubruquis* (Ch. de Ruysbroek) Cordelier, care a fostŭ trimisŭ de Regele Franciei Saint-Louis la 1253 în Tataria ca să visiteze pe Chanulŭ Mongolilorŭ, scrie în cartea călĕtorieĭ sale : Pour les Russes, la monnaie qui a cours entre eux est de *petites pièces de cuir*, marquetées de couleurs (Bergeron, Voyages. Voyage de Rubruquis, tom. I, pag. 91, edit. 1629. Lalanne, Biographie universelle, pag. 1366. Paris 1853). Unŭ ucaz alŭ împĕratuluĭ Petru I, din 8 Martie 1700, către administraţiunea financelorŭ, ne dovedesce că în ḑilele acestuĭ monarhŭ, avea încă cursŭ, în Caluga şi în oraşele vecine, moneta de piele (Карамзинъ, not. cit.).

(1) *Kobak* saŭ *Kokeak*, Hanulŭ Polovţilorŭ, bătutŭ la 1166 de Principele Sveatoslav pe malurile Dnipruluĭ (Карамзинъ, II, 183 şi nota 410).

(2) Apa *Kaĭal* (Kogălniculŭ) curgea prin ţéra Polovţilorŭ, adecă a Cumanilorŭ, cum amŭ ḑisŭ maĭ susŭ.

(3) *Bus* (Бусъ) unulŭ din voevoḑiĭ Polovţĭ.

părintescŭ, să caute orașulŭ Tmutaracan saŭ să beĭe Donulŭ cu coĭfulŭ. Acum aripele șoĭmilorŭ s'aŭ rătezatŭ de săbiile păgânilorŭ, și șoĭmiĭ staŭ în lanțurĭ de ferŭ». A treĭa ḑi a fostŭ întunerecŭ: doĭ Sorĭ s'aŭ întunecatŭ, doĭ stâlpĭ de porfirŭ s'aŭ stinsŭ, ĭar cu dînșiĭ și Lunele tinere, Oleg și Sveatoslav, s'aŭ întunecatŭ. Pe apa Kaĭal întunereculŭ a cuprinsŭ lumina: Polovțiĭ s'aŭ întinsŭ ca unŭ cuĭbŭ de pardoșĭ peste țara rusască, aŭ dus'o în prăpastie și aŭ datŭ Hanuluĭ mare obrăznicie. Batjocura a căḑutŭ acum peste laudă; nenorocirea a călcatŭ fericirea, buhna s'a lăsatŭ pe pămîntŭ. Frumósele fete ale Goților (1) cântă pe malulŭ măreĭ albăstrie și sunândŭ cu aurulŭ rusescŭ, laudă ḑilele luĭ Bus, fericescŭ resbunarea luĭ Șarocan (2), ĭar la noĭ, camaraḑĭ, nu maĭ este veselie. Atuncĭ marele principe Sveatoslav, a slobodițŭ din gura sa unŭ cuvîntŭ de aurŭ, mestecatŭ cu lacrămĭ, și a grăitŭ astŭ-felŭ: «O fiilorŭ meĭ, Igor și Vsevolod, de vreme ațĭ începutŭ voĭ să împingețĭ în lacrămĭ, cu săbiile vóstre, țara Polovțilorŭ, și să vĕ căutațĭ voue glorie; dar fapta vóstră a fostŭ fără cuviință, căcĭ fără cuviință ațĭ vĕrsatŭ sângele păgânilorŭ. Inimile vóstre vitejescĭ sunt oțelite cu oțelŭ gróznicŭ și călite spre resbóie. Étă ce ațĭ făcutŭ voĭ pĕruluĭ meŭ argintiŭ! Eŭ nu maĭ vĕdŭ pe puternicul și bogatulŭ meŭ frate Iaroslav, cu numerósa sa óste, cu *Baliĭ* din Cernigov, cu *Mogutiĭ*, cu *Tatraniĭ*, cu *Șelbiriĭ*, cu *Topcĭakiĭ*, cu *Revughiĭ* și cu *Olberiĭ*, carĭ fără scuturĭ, numaĭ cu cuțitulŭ din turétcă, batŭ strigândŭ cetele dușmanilorŭ, sunândŭ slava străbunilorŭ. Voĭ ațĭ ḑisŭ: să fimŭ bărbațĭ singurĭ; să punemŭ mâna singurĭ pe acéstă glorie și singurĭ să ne-o împărțimŭ a doua-ḑi. Dar cuvine-se ca acum, frațilorŭ, și bătrânulŭ să se facă tênărŭ? Șoimulŭ plécă după pradă, elŭ go-

(1) Готскія красныя дѣвы. — Câte-va cete gotice așezate pe Marea Négră, aŭ fostŭ cucerite de Polovțĭ la 1050. Aceștĭ Goțĭ serviaŭ în rîndurile cuceritorilorŭ lorŭ, și Rușiĭ ĭĭ confundaŭ cu Polovțiĭ. Erudituluŭ Brunn, membrulŭ Societățiĭ istorice și archeologice din Odesa, a cititŭ nu de multŭ Academieĭ sciințelorŭ din St. Petersburg, unŭ memoriŭ, despre așezările Goțilorŭ la Marea Négră: Черноморскіе Готѳы и слѣды долгаго ихъ пребыванія въ Южной Россіи. С. Петербургъ, 1874 (Rambaud, op. cit. pag. 203 în nota). A se vedé și studiulŭ colegulul nostru Hasdeŭ: *Goțiĭ și Gepiḑiĭ în Dacia* (Columna luĭ Trajanŭ, No. 4 din 1877, pag. 153—183).

(2) *Bus*, *Șarocan*, doĭ Voevoḑĭ Polovțĭ, Cumanĭ.

nesce susŭ pasĕrile şi nu lasă în primejdie cuibulŭ sĕŭ; dar nenorocirile principilorŭ nu-mĭ sunt spre ajutorŭ : vremile s'aŭ schimbatŭ. Eată Urim se vaită sub săbiile Polovţilorŭ şi Vladimir de ranele sale. Jalea şi scârba aŭ datŭ peste fiulŭ luĭ Gleb. Mare Principe Vsevolode! de ce nu sborĭ tu ca gândulŭ de departe, să aperĭ scaunulŭ tĕŭ părintescŭ de aurŭ? Tu poţĭ să stropescĭ Volga cu vâslele tale; tu poţĭ să deşerţĭ Donulŭ cu coifurile tale. De eraĭ tu, n'arŭ fi ajunsŭ nevasta pe o *nogată* şi flăcăulŭ pe o *rezană*. (1) Căcĭ tu poţĭ săgeta pe uscatŭ, cu vitejiĭ fiĭ aĭ luĭ Gleb ca cu nişte arme viĭ. O voĭ, vitejilorŭ Principĭ Rurik şi David! aŭ nu coifurile vóstre aurite aŭ notatŭ în sânge? aŭ nu vitezele vóstre ostĭ răcnescŭ ca zimbriĭ, pe câmpiĭ necunoscute, rănіţĭ de săbiĭ călite? Săriţĭ pe scările vóstre aurite, să resbunaţĭ aceste vremĭ, pentru ţara ruséscă, pentru ranele viteazuluĭ Igor Sveatoslavicĭ! Tu Iaroslave, Principe Galiţieĭ! tu, cu mintea câtŭ optŭ! Tu care şeḑĭ susŭ pe tronulŭ tĕŭ de aurŭ; tu care aĭ îngrăditŭ munţiĭ Ungurescĭ (2) cu cetele tale de ferŭ; tu aĭ îngrăditŭ drumulŭ Craiuluĭ (3), aĭ închisŭ porţile Dunăreĭ, aruncândŭ bolovanĭ din norĭ, aşezândŭ judeţe pe malurile Dunăreĭ. Numele tĕŭ se pórtă gróznicŭ prin tóte ţĕrile. Tu deschiḑĭ porţile Kievuluĭ, tu baţĭ pe Sultanĭ, (4) de pe tronulŭ tĕŭ părintescŭ de aurŭ, peste ţĕrĭ depărtate. Lovesce, Dómne, pe Konclak, pe păgânulŭ Kosceĭ, pentru numele ţĕriĭ rusescĭ, pentru

(1) *Nogata*, *Rezana* — sunt moneḑĭ vechĭ slavonescĭ. *Grivna* avea 20 de *nogate* saŭ 50 de *rezane*; două rezane făcea o *cună* (Карамзинъ, Истор. Госуд. Росс. tom. II, pag. 30, nota 79). Polovţiĭ robindŭ nevestele şi flăcăiĭ Ruşilorŭ, ĭĭ vindeaŭ pe o *nogată* şi pe o *rezană*; atât de mulţĭ aŭ fostŭ ceĭ robiţĭ!.. Cumaniĭ precupeţiaŭ, ḑice Nikita Choniates, la popóre necreştine pe creştiniĭ prinşĭ în roirile lorŭ prădalnice. (E. Hurmuzaki, Fragmente din Istoria Românilor, tom. I, pag 52. Bucureştĭ 1879).

(2) La Slavĭ *Munţĭ Ungurescĭ* (Угорскія горы. Венгерскія горы) se ḑicea munţiĭ Carpaţĭ (Chronic. Nestor apud Карамзинъ, tom. I, nota 302 fine. III, nota 77 şi pag. 133). Munţiĭ Carpaţĭ se maĭ numia de Slavĭ : *Caucaz* (Кавкасскія Горы). Chronica Volinieĭ, descriindŭ fuga boerilorŭ din Galitz. la 1226 ḑice : «Boeriĭ aŭ *fugitŭ în ţara Peremisl prin Munţiĭ Caucaz carĭ se numescŭ şi Ungurescĭ*, pe la Nistru... (ap. Карамз. tom. III, pag. 326).

(3) Se înţelege aice Craiulŭ Ungurescŭ care domnia peste Ungaria la 1186, după cum notéză Caramzin (tom. III, nota 77). Acestŭ Craiŭ alŭ Ungarieĭ este Bela III (veḑĭ M. I. Boldenyi. La Hongrie ancienne et moderne, pag. 29, Paris 1851. Lalanne, Biographie Universelle pag. 1621).

(4) Aice înţelege pe Domniĭ Polovţilorŭ. *Sultan* în limba Cumanilorŭ vra se ḑică Domnŭ.

ranele vitézuluĭ Igor Sveatoslavicĭ! şi voĭ vitejilorŭ Roman şi Mstislav! Cugetulŭ vostru vitejescŭ vĕ înalţă mintea spre biruinţĭ; voĭ sburaţĭ susŭ iute, spre biruinţĭ, ca şoimulŭ care se repede în aerŭ să răpéscă pasărea în repegiune. Voĭ aveţĭ busturĭ de ferŭ sub coifurĭ latinescĭ, în faţa cărora aŭ cădutŭ ţara şi multe părţĭ ale Hanilorŭ. Litva, Iatva, Deremela şi Polovţiĭ aŭ lepădatŭ suliţele lorŭ şi aŭ plecatŭ capetele lorŭ, sub spadele vóstre oţelite. Acum pentru Principele Igor lumina Sóreluĭ s'a întunecatŭ şi codriĭ aŭ lepădatŭ frundele lorŭ de nebine. Pe Ros (1) şi pe Sula se înalţă oraşele, dar óstea vitézuluĭ Igor nu va maĭ învia! O Doamne! Donulŭ strigă către tine şi chiamă pe Voevodŭ la biruinţă. Vitejiĭ Principĭ Olgoviciĭ sosescŭ la luptă; Ingvar şi Vsevolod şi tus-treĭ fiiĭ luĭ Mstislav,—şése aripĭ dintr'unŭ cuibŭ strălucitŭ. N'aţĭ luatŭ voĭ óre puterea prin sórta biruinţelorŭ? La ce v'arŭ maĭ servi coifurile vóstre de aurŭ şi suliţele şi scuturile polone! Deschideţĭ dar porţile cetăţilorŭ spre câmpie, cu segeţile vóstre ascuţite, pentru numele ţĕriĭ rusescĭ, pentru numele vitézuluĭ Igor Sveatoslavicĭ. Sula nu maĭ curge cu unda sa argintie spre oraşulŭ Pereĭaslav, iar Dvina curge turbure spre gróznicĭĭ Polovţĭ sub strigătulŭ păgânilorŭ. Numaĭ unulŭ, Izeaslav fiulŭ luĭ Vasilco, lipsesce. Elŭ a tocatŭ cu suliţele sale ascuţite coifurile Litvenilorŭ (2), a nimicitŭ gloria bunuluĭ sĕŭ Vseslav, dar se nimici şi elŭ însuşĭ, cădêndŭ sub scutulŭ sĕŭ purpuriŭ pe ĭarba scăldată în sânge de săbiile Litvenilorŭ. Dorindŭ ca ĭarba udată cu sânge să-ĭ fie sicriŭ, elŭ strigă murindŭ: pe vitejiĭ tĕĭ, Principe, vulturiĭ îĭ umbrescŭ cu aripele lorŭ şi fiarele le beaŭ sângele!... Nu era aice frate-sĕŭ Breacislav, nicĭ celalaltŭ frate Vsevolod; elŭ a slobodităŭ singurŭ sufletulŭ sĕŭ de mărgăritarŭ din trupŭ vitejescŭ, prin gulerulŭ sĕŭ de aurŭ; glasurile s'aŭ

(1) *Ros* (Рось Рѣсь) unŭ afluentŭ alŭ maluluĭ stângŭ a Dnipruluĭ, unde se vărsa în Kanev. La 1095, Polovţiĭ aŭ trecutŭ peste ţĕrmurile apeĭ Ros (Nestor Cap. 78. Leger, Nestor pag. 360).

(2) Litveniĭ (Литовци), duşmanĭ cumplitĭ aĭ Rusieĭ apusane. Acestŭ norodŭ a plătitŭ dare Rusieĭ timpŭ de 150 de anĭ; dar îmbărbătatŭ de luptele civile ale Ruşilorŭ, s'aŭ declaratŭ neatărnaţĭ la 1183 (Stricowski, Chronic apud Карамзинъ III, pag. 40). Ruşiĭ numiaŭ obicĭnuitŭ pe Litvenĭ *Litva* (литва); cronicariĭ noştri îĭ numescŭ totŭ *Litva*. Moldoveniĭ ca şi Ruşiĭ simţiaŭ aceiaşĭ aversiune pentru *Litva cea spurcată*.

întristatŭ; veselia a cădutŭ; trimbiţile trimbiţescŭ la Gorodenko. Iaroslave, şi voĭ toţĭ nepoţĭ aĭ luĭ Vseslav! plecaţĭ stégurile vóstre, puneţĭ în técă săbiile vóstre ucigătóre! Voĭ aţĭ perdutŭ gloria faptelorŭ vóstre; căcĭ voĭ prin desbinările vóstre aţĭ începutŭ a aduce pe păgânĭ peste ţara rusască, peste vIaţa luĭ Vseslav. Ce năvălire a fostŭ despre ţara Polovţilorŭ! în alŭ şéptelea secolŭ după Trajanŭ, Vseslav aruncă sorţĭ pentru draga sa fetiţă (1). Întorcêndu-se pe caiĭ sĕĭ, elŭ a mersŭ cu fuga la Kiev, şi a atinsŭ cu hampa tronulŭ de aurŭ alŭ Kievuluĭ. De aice elŭ se repedi ca o fiară sĕlbatecă spre amédă la Belgorod, pe o negură albăstrie, iar diminéţa a deschisŭ porţile Novgoroduluĭ, a răsbitŭ slava luĭ Iaroslav şi a săritŭ ca lupulŭ până la Nemiga (2) de la Dudutoc. Pe Nemiga în locŭ de snopĭ, se seceră capete, se trieră cu lanţurĭ oţelite, se pune viaţa pe arie, se vêntură sufletele din trupŭ. Ţĕrmurile sângeróse ale Nemigăĭ, nu-sŭ semĕnate cu norocŭ, ci cu ósele fiilorŭ Rusieĭ. Principele Vseslav judeca lumea, cârmuĭa oraşele princiare, dar nóptea rătăcia singurŭ ca lupulŭ; de la Kiev la Tmutaracan, elŭ ajungea înainte de cântarea cocoşilorŭ; elŭ trecea dinaintea mareluĭ Hors (3), în fugă cu lupulŭ; îĭ trăgeaŭ clopotele la Polovţk, diminéţa de utrenie, la Sfânta Sofia, şi elŭ le audia tocmaĭ din Kiev; deşi sufletulŭ sĕŭ se afla în altŭ trupŭ şi prorocia, însă elŭ de multe orĭ su-

(1) De la epoca luĭ Trajanŭ până la epoca luĭ Vseslav Principele de Poloţk (1064) sunt maĭ multŭ de şépte secolĭ, — sunt aprópe dece... Karamzin crede cu dreptŭ cuvîntŭ că aice numĕrulŭ de şépte este o greşală a uniculuĭ manuscrisŭ care se pĕstréză (Карамзинъ, Istor. I, nota 69).

In alŭ şéptelea secolŭ după Trajanŭ . . . На седьмомъ вѣцѣ Трояни. . . Acestŭ pasagiŭ dovedesce că Slaviĭ socotea veleatulŭ, în vechime, de la epoca luĭ Trajanŭ, uĭmiţĭ de gloria şi de faptele minunate ale acestuĭ mare împĕratŭ (Карамзинъ, I, pag. 19). Vseslav trăĭa pe la 1064 (Карамзинъ, II, not. 118). Epoca expediţieĭ luĭ Trajanŭ este 101--106 (Lalanne, Biographie universelle, pag. 1534).

Aice bardulŭ slavŭ merge cu gândulŭ, maĭ alesŭ, la dilele când Trajanŭ, după mărturia luĭ Dionŭ Cassiŭ, luĭ Eutropiŭ şi Xiphilinŭ, s'aŭ sculatŭ cu oştĭ, şi *aŭ trecutŭ prin Dacia peste Don,* în Asia, asupra Armenilorŭ carĭ rădicase capulŭ, şi asupra Parţilorŭ, la an. 107 (Vedĭ şi Cantemirŭ, Chronic. Român. tom. I, pag. 248). Amŭ vĕdutŭ maĭ susŭ, că bardulŭ numesce Dacia *Ţara luĭ Trajanŭ*. . . земля Трояна.

(2) Slaviĭ numiaŭ în vechime fluviulŭ Niemen, *Nemiga* (Карамзинъ, II, nota 118 fine).

(3) *Marele Hors* (Великій Хоръ) era unŭ idolŭ alŭ Slavilorŭ (Карамзинъ, Истор. I, 53, not. 203, 208. t. V, nota 79).

feria de nenorocirĭ. Despre elŭ bine a cântatŭ divinulŭ Boĭan, că : nicĭ viclénulŭ, nicĭ isteţulŭ, nicĭ pasĕrea măiastră, nu scapă de judecata luĭ Dumneḑeŭ (1). Cuvine-să să oftezĭ, o ţară a Rusieĭ, aducêndu-ţĭ aminte de vremile vechĭ şi de domniĭ tĕĭ ceĭ vechĭ. Pe Vladimir celŭ bătrânŭ nu era cu putinţă a-lŭ pironì la înălţimile Kievuluĭ, — dar pe acesta de acum l'aŭ ţinutŭ stégurile luĭ Rurik, şi ale luĭ David; însă aceştia, devenindŭ puternicĭ, calcă pămîntulŭ cu cĭobóte, dar sabiile sună la Dunăre.

Se aude glasulŭ Iaroslavneĭ (2), parcă-ĭ cântare de cucŭ; ea se bocesce în zorĭ de ḑi: Să plecŭ, ḑice ea, să sborŭ ca cuculŭ de-a lungulŭ Dunăreĭ; să udŭ mânecele mele de castorŭ în apa Kaĭaleĭ; să spălŭ ranele sângerόse ale principeluĭ, pe trupulŭ sĕŭ vitejescŭ!

Iaroslavna dis-de-diminéţă, se bocesce pe zidurile Putivleĭ (3): «O vîntule! O marele vîntŭ! de ce sufli tu aşa de tare? de ce ducĭ tu pe aripele tale uşóre sĕgeţile Hanuluĭ peste óstea iubituluĭ meŭ? Nu ţĭ-e de ajunsŭ, Stăpâne, să sufli colo susŭ în nuorĭ, să légenĭ corabiele pe marea albăstrie? De ce sufli tu în veselia mea prin érba acesteĭ câmpiĭ?

Iaroslavna dis-de-diminéţă se bocesce pe zidurile Putivleĭ: «O Dnieprule slăvitŭ! tu aĭ străbătutŭ munţiĭ de pétră prin ţéra Polovţilorŭ! tu aĭ legănatŭ pe undele tale luntrile luĭ Sveatoslav contra

(1) Iată ce ḑice istoria despre acestŭ minunatŭ principe Vseslav: «Principele de Polovţk Vseslav (1064) strănepotŭ alŭ luĭ Rognedin, duşmănindŭ pe fiiĭ mareluĭ Principe Iaroslav alŭ Kievuluĭ, şi pretinḑêndu-se de legitimŭ moştenitorŭ alŭ tronuluĭ mareluĭ principatŭ kievianŭ, pentrucă bunulŭ sĕŭ Izeaslav a fostŭ fiulŭ celŭ maĭ mare alŭ Sf. Vladimir, declară resbelŭ şi cucerì Novgorodulŭ, robindŭ şi prădândŭ până şi biserica Sânteĭ Sofia din acestŭ oraşŭ. Dar principiĭ fiiĭ luĭ Iaroslav, unindu-şĭ puterile, împresóră oraşulŭ Minsk din Principatulŭ Polovţk, ĭlŭ supusă şi omórâ mulţĭ locuitorĭ. Marele principe biruì, dar temêndu-se de vĕrulŭ sĕŭ, sta cu dînsulŭ în tractărĭ şi-lŭ invită la elŭ (3 Martie 1067). Vseslav încreḑêndu-se jurămintelorŭ fiilorŭ luĭ Iaroslav, că nu-ĭ vorŭ face nemicŭ rĕŭ, trece Dniprulŭ cu luntrea, aprópe de Smolensk. Marele principe ĭlŭ întîmpină cu onorŭ, ĭlŭ primesce în cortulŭ sĕŭ dar de o-dată ĭlŭ dădù pe mâna slujitorilorŭ sĕĭ, cu amândoĭ fiiĭ sĕĭ, şi-ĭ aruncă în temniţa de la Kiev. Cronicariĭ slavĭ ne încredinţéză că Vseslav era rĕŭ, iubitorŭ de sânge, vrăjitorŭ şi farmecătorŭ. (Карамзинъ, Истор. Госуд. Росс. tom. II, pag. 42—43.)

(2) Efrosina Iaroslavna, soţia luĭ Igor, fiica luĭ Iaroslav.

(3) *Putivl*, oraşŭ în gubernia Kursk, în distanţă 109 de kilometre la Kursk, pe apa Sem. (Dezobry et Bachelet, Diction. de géographie et d'histoire, tom. II pag. 2187. Paris 1866).

óstei lui Kobak (1); adă-mĭ, te rogŭ, stăpâne, pe iubitulŭ meŭ, ca să nu maĭ vĕrsŭ pentru elŭ lacrămile mele la mare.

Iaroslavna dis-de-diminéță se bocesce pe zidurile Putivleĭ: «O Sóre luminatŭ, de treĭ orĭ luminatŭ! tu eştĭ caldŭ şi frumosŭ pentru toțĭ! De ce îndrepțĭ tu, Dómne, razele tale arḑĕtóre, peste ostaşiĭ iubituluĭ meŭ? De ce prin pustiurĭ fără apă, usucĭ tu arcurile în mânile lorŭ? de ce umpli tu cu jale tolbele lorŭ?» (2).

La meḑulŭ nopțiĭ marea se sgudue; nuoriĭ negri se împrăştie. Dumneḑeŭ arată luĭ Igor calea din țara Polovțilorŭ spre țara Rusieĭ, spre tronulŭ de aurŭ alŭ părinteluĭ sĕŭ. Zorile de séră s'aŭ stinsŭ (3); Igor dórme, Igor e treazŭ; Igor mĕsóră cu gândulŭ câmpia care desparte marele Don de miculŭ Donețŭ. La meḑulŭ nopțiĭ calulŭ sĕŭ sta gata. *Ovlúr* (4) şueră peste rîŭ şi dă semnŭ principeluĭ. Principele Igor nu-ĭ: pămîntulŭ a pârâitŭ, ĭarba a foitŭ; străjile Polovțilorŭ s'aŭ mişcatŭ. Principele Igor a săritŭ pe calŭ, ca cacomulŭ în stuhŭ, ca alba leşită în apă; elŭ se aruncă pe unŭ fugarŭ, apoĭ descalecă, fuge ca lupulŭ sprintenŭ prin luncile Donețuluĭ, şi sbóră ca şoĭmulŭ în vreme de pâclă, vînândŭ lebede şi căprióre selbatece pentru dejunŭ, pentru prânḑŭ şi pentru cină. Când principele Igor sbóră ca şoĭmulŭ, Olvur fuge pe urma sa ca lupulŭ; eĭ scutură acum roua de pe florile câmpuluĭ, căcĭ caiĭ lorŭ aŭ căḑutŭ.

Donețulŭ ḑice: O Principe Igor! nu-ĭ puțină slavă pentru tine, nu-ĭ puțină ciudă pentru Konciak şi veselie pentru țara rusască! —

(1) Alusiune la espedițiunea luĭ Sveatoslav contra Hanuluĭ Polovțilorŭ Kobak, din 1171.

(2) Este peste putință să nu admirămŭ acéstă plângere duiósă a Efrosineĭ Iaroslavneĭ, după soțulŭ eĭ Igor. Ea rivaliséză cu cele maĭ frumóse elegiĭ ale anticitățeĭ grece şi romane. Ea ne amintesce frumósele versurĭ ale luĭ Moschus:

Αἰλινά μοι στοναχεῖτε, νάπαι καὶ Δώριον ὕδωρ,
Καὶ ποταμοὶ κλαίοιτε τὸν Ἱμερόεντα Βίωνα.
Νῦν φυτά μοι μύρεσθε, καὶ ἄλσεα νῦν γοάοισθε,
Ἄνθεα νῦν στυγνοῖσιν ἀποπνείοιτε κορύμβοις . . . .
(Μόσχου, Ἐιδύλλιον Γ')

(3) Ruşiĭ deosebescŭ două zorĭ, — ca şi Româniĭ: *zorĭ de séra — zorĭ de ḑi* (заря вечерная — заря утренная).

(4) *Ovlur*, *Lavor* saŭ *Ulvur* (Овлуръ) este numele Polovțuluĭ botezatŭ, care a ajutatŭ pe principele Igor să scape cu fuga din robia Polovțilorŭ.

Igor îĭ rĕspunde : O Donețule! nu-ĭ maĭ puțină mărire și pentru tine; tu aĭ legănatŭ pe Principele pe undele tale; ĭ-aĭ așternutŭ érbă verde pe malurile tale argintiĭ, l'aĭ îmbrăcatŭ cu nourĭ calde la umbra copacilorŭ verḍĭ, l'aĭ păḍitŭ ca pe o rață în apă, ca pe o rândunea de apă în vîrtejurĭ, ca pe o leșiță în văzduhŭ. N'aŭ făcutŭ totŭ așa Stugna (1) : unda eĭ rĕutăciósă, înghițindŭ ape străine, aŭ sfărmatŭ luntrele nóstre de malurile sale; pe tînărulŭ Voevodŭ Rostislav, Dnieprulŭ l'a respinsŭ de la ripele sale umbróse; mama luĭ Rostislav plânge; florile se culcă de jale și de mâhnire, codriĭ se plecŭ spre pămîntŭ.

Pe urmele luĭ Igor, fugŭ călare Gzak și Konciak. Corbiĭ nu maĭ croncănescŭ, ceucele aŭ tăcutŭ, țercile nu maĭ strigă, ci sărindŭ prin sălcĭ, arată cu strigarea lorŭ, drumulŭ spre rîŭ; privighitórele, cântândŭ voiosŭ, vestescŭ lumina ḍileĭ.

Gzak ḍice luĭ Konciak: de óre ce șoimulŭ a sburatŭ spre cuĭbulŭ sĕŭ, se străpungemŭ pe șoĭmețulŭ cu săgețele nóstre aurite (2).

Konciak rĕspunde luĭ Gzak; de óre-ce șoĭmulŭ a sburatŭ spre cuĭbulŭ sĕŭ, să încurcămŭ pe șoĭmețŭ în brațele uneĭ frumóse copiliṭe. Gzak rĕspunde luĭ Konciak : «de-lŭ vomŭ încurca în brațele uneĭ frumóse copilițe, nu vomŭ maĭ puté ține nicĭ pe șoĭmețŭ, nicĭ pe frumósa copiliță, — și puiĭ lorŭ vorŭ începe a ne bate, într'o ḍi, pe câmpiele polovțeștĭ (3).

E greŭ capuluĭ fără umerĭ, e rĕŭ trupuluĭ fără capŭ, ĭar țereĭ rusescĭ ĭ-e greŭ fără Igor. Lumineză sórele în cerŭ; lumineză Principele Igor în țara Rusieĭ; fetele cântă la Dunăre; se întindŭ glasurile prin mare până la Kiev. Igor merge călare prin Boricev

(1) Pe malurile Stugneĭ (Стугна), unŭ afluentŭ alŭ maluluĭ dreptŭ a Dnipruluĭ, principiĭ rușĭ aŭ fostŭ bătuțĭ de Polovțĭ, la 1092. Mulțĭ ostașĭ și maĭ alesŭ tînĕrulŭ Voevodŭ Rostislav, s'aŭ înnecatŭ în valurile Stugneĭ, pe care-o umflase necontenitele ploĭ. (Nestor, Cap. LXXVI).

(2) Fiulŭ luĭ Igor rĕmăsese în captivitate la Polovțĭ.

(3) Cu tótă dușmănia mutuală, principiĭ rușĭ, de multe orĭ aŭ luatŭ de neveste fete de-ale voevoḍilorŭ Polovțĭ saŭ Cumanĭ, nu numaĭ în scopŭ politicŭ, ca să maĭ contenéscă necontenitele rĕsbóĭe între eĭ, dar și pentru că femeile Polovțe eraŭ fórte frumóse : astŭ-felŭ la 1094, Principele Sveatopolk iea de nevastă pe fiĭca luĭ *Tugor* Domnulŭ Polovțilorŭ, și la 1107, Vladimir fiulŭ Principeluĭ Oleg, iea de soție pe fiĭca luĭ *Aiepa* fiulŭ luĭ Asen și strănepotulŭ luĭ Ghirghen, Domnĭ aĭ Polovțĭ. (Nestor, cap. LXXII. LXXXVIII).

la biserica Maĭceĭ-Domnuluĭ Pirogoştea (1). Ţinuturile se bucură, o-raşele se veselescŭ, cântândŭ cântărĭ întâĭ bătrânilorŭ principĭ şi a-poĭ celorŭ tinerĭ; s'a cântatŭ slava luĭ Igor Sveatoslavicĭ, apriguluĭ-bourŭ Vsevolod şi luĭ Vladimir Igorevicĭ. Să trăiţĭ, principĭ şi dru-jină, carĭ vĕ luptaţĭ pentru creştinĭ contra oştilorŭ păgâne! Glorie principilorŭ şi drujineĭ glorie.

(1) *Boricev* era o ripă, astă-ḑĭ îndreptată, care ducea de la Dnipru susŭ în dealŭ unde era vechĭulŭ oraşŭ Kiev. Acea rîpă s'a numitŭ multŭ timpŭ *Săritura Draculuĭ*, pentru că de aice Săntulŭ Vladimir, botezătorulŭ Rusieĭ, a aruncatŭ în Dnipru idolulŭ luĭ Perun celŭ cu capulŭ de argintŭ şi cu barba de aurŭ. (Rambaud, op. cit. pag. 206).

INSCRIPȚIUNEA

DE LA MĂNĂSTIREA RĂSBOIENIĬ JUDEȚULŬ NÉMȚULUĬ

COMENTATĂ DE

EPISCOPULŬ MELCHISEDEC
Membru alŭ Academieĭ Române.

Ședința de la 6 Martie 1885.

Bătălia de la Valea-Albă, saŭ maĭ bine de la Părăulŭ-albŭ. — Laiotă Domnulŭ muntenescŭ aliatŭ cu Turciĭ contra Mareluĭ Ștefanŭ. — Familia și originea Mareluĭ Ștefanŭ. — Istoriculŭ Bisericeĭ și a Mănăstiriĭ de la Răsboienĭ.— Vechia traducție a acesteĭ inscripțiunĭ.

Въ д҃ни б҃лгоч҃стиваго и Хс҃толюбиваго гс҃дна Іѡ҃ Стефана воеводі б҃жїею м҃лстїю гс҃пдарѣ земли Молдавскои с҃на Богдана воеводи. въ лѣто ҂ѕц҃пд. а гс҃два ѐго к҃ лѣто текъщее * въздвижес силнїи Махмет ц҃ръ тѹрскїи. съ въсѣми своими въсточ ними силами. Еще же и Басараб воевода названїи Лаїѡта. прїиде съ ним съ въсеѧ своеѧ басарабскоѧ землеѧ прїидоша плѣнити и гѹблѧти землю молдавскою и доидоша до зде на мѣсто нарицаемое бѣлїи поток. И мы Стефан воевода и съ сыном нашим Алеѯандром и-

In ḑilele evseviosuluĭ și iubitoruluĭ de Christos Domnuluĭ Ioanŭ Stefanŭ voevoda, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnitorŭ țéreĭ Moldavieĭ, fiiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda, în anulŭ 6984, iară alŭ domnieĭ luĭ alŭ 20-le anŭ curgĕtoriŭ, sculatus'a puterniculŭ Mahmet împĕratulŭ turcescŭ cu tóte ale sale rĕsăritene puterĭ, încă și Basarab Voevoda celŭ numitŭ Laiota venit'a cu dînsulŭ, cu tótă țéra sa cea basarabéscă; aŭ venitŭ ca să jăfuiéscă și să pérḑă țéra Moldoveĭ, și aŭ ajunsŭ până aicĭ la loculŭ numitŭ Părâulŭ-

зидохом прѣднимн зде и сътворихом съ ними велик развои. м҃сца юл к҃ѕ. и допꙋщенїем б҃жїем побѣждени быша Х҃рстїане ѡт поган. и падоша тꙋ многое множество ѡт Молдавских воех. Тогдаже и татаре ꙋдариша землю Молдавскою ѡт тоа страни. Того ради бл҃гопронзволи Iѡ҃ Стефан воевода б҃лгим своим пронзволенїем и създа сън храм въ имѣ архистратига Михаила и въ молбъ себѣ и госпождї своен марїи и с҃ном своим Алеѯандрꙋ и Богданꙋ. и въ памет и въ зад҃шїе въсѣх православних х҃рстїан иже зде потрѣбнкшихса * в҃лтѡ ,зд. а г҃ства ѐго лѣтѡ м҃ текъщее. м҃ца Ное. ӥ.

albŭ ; şi noĭ Stefanŭ Voevoda şi cu fiiulŭ nostru Alexandru eşi-t'amŭ înaintea lorŭ aicĭ, şi amŭ făcutŭ cu dînşiĭ mare răsboiŭ, în luna luĭ Iulie în 26 ḑile ; şi cu îngăduirea luĭ Dumneḑeŭ biruiţĭ fură creştiniĭ de către păgânĭ, şi căḑură acolo multă mulţime din ostaşiĭ moldovenĭ. Totŭ atuncĭ şi Tătariĭ lovit'aŭ ţéra Moldoveĭ din acea lature. Pentru aceea bine-voit'a Ioanŭ Stefanŭ Voevoda de buna sa bine-voinţă, şi zidì acestŭ templu întru numele Archistratigului Mihailŭ, întru rugă şie şi Dómneĭ sale Marieĭ şi fiilorŭ sĕĭ Alexandru şi Bogdanŭ şi întru pomenirea şi întru desufleţia tuturorŭ ortodoxilorŭ creştinĭ, carĭ aicĭ aŭ peritŭ ; în anulŭ 7004 iară alŭ domnieĭ luĭ anulŭ 40-lea curgĕtorŭ, luna Noembre 8.

Inscripţia acésta datéză de la zidirea bisericeĭ, în anulŭ 7004 de la Adam, saŭ 1495 de la Christos, adică cu 19 anĭ după răsboiulŭ de la Pârâulŭ-albŭ saŭ Valea-albă. Ḑiua de 8 Noembrie, arătată în inscripţiune, coincide cu serbarea sântuluĭ Archistratigŭ Mihailŭ, căruia Marele Stefanŭ a dedicatŭ templulŭ de la Răsboienĭ. Se înţelege că în acea ḑi s'a sânţitŭ biserica, şi s'a făcutŭ în ea întâia pomenire a ostaşilorŭ căḑuţĭ acolo în răsboiŭ, şi că acéstă pomenire avea să se perpetue în fie-care anŭ.

Inscripţiunea acésta cuprinde noţiunĭ de mare interesŭ pentru istoria ţĕreĭ. Anume :

1. Maĭ întâiŭ însemnămŭ, că data anuluĭ, în care cronicarulŭ Ureche pune răsboiulŭ de la Valea-albă «cu Turciĭ și cu Munteniĭ» corespunde întocma cu data din acéstă inscripție, adică 6986 de la Adam, carele este anulŭ 1476 de la Christos. Chiar și ḑiua, în care s'a datŭ bătălia, este la Ureche aceeașĭ ca și în inspripțiune: 26 Iulie (Letop. t. I. p. 131).

2. In inscripțiiune se spune, că răsboiulŭ acesta coincide cu anulŭ alŭ 20-lea alŭ domnieĭ luĭ Stefanŭ: «а господства єго к҃ лѣто текѫщее = iară alŭ domnieĭ luĭ anulŭ alŭ 20-lea curgĕtorŭ.» Prin urmare nu sunt esacte datele cronologice ale scriitorilorŭ posteriorĭ (Engel, Laurianŭ etc.), carĭ punŭ începutulŭ domnieĭ luĭ Stefanŭ în anulŭ 1458, când ea s'a începutŭ în anulŭ 1457. (Veḑĭ, pentru acésta, inscripția de pe acoperĕmîntulŭ de la mormîntulŭ Mareluĭ Stefanŭ de la Putna).

3. «Єще же и Басараб воеводаназванїи Лаїωта прїиде съ ним. «Incă și Basarabŭ Voevoda, celŭ numitŭ Laiota venit'a cu dînsulŭ» (cu Sultanulŭ). Rĕposatulŭ Laurianŭ a încurcatŭ fórte, în multe locurĭ, cronologia domnilorŭ moldovenescĭ și muntenescĭ. Așa despre acestŭ domnŭ, Basarab Laiota, nicĭ se pomenesce nimica în cronologia luĭ. După dînsulŭ răsboiulŭ acesta coincide cu domnia luĭ Țepeșŭ-Vodă, ceea ce nicĭ de cum nu este esactŭ. Alțĭ istoricĭ, d. e. d-lŭ Cogălnicénu, credŭ că domnulŭ muntenescŭ, ce s'a bătutŭ la Răsboienĭ contra Moldovenilorŭ, arŭ fi fostŭ Radu-Vodă (Archiv. română t. I. edit. 1860, Iașĭ, p. 79). Dar nicĭ acésta nu este esactŭ. Inscripția nóstră face chiar pe Marele Stefanŭ să ne spună, că domnulŭ muntenescŭ, carele s'a sculatŭ cu Turciĭ contra Moldoveĭ era Basarab Laiota. Basațĭ pe inscripțiunea de la Răsboienĭ, unde se arată că Basarab Laiota domnia în țéra muntenéscă în anulŭ 1476, și că a fostŭ aliatŭ cu Turciĭ contra Mareluĭ Ștefanŭ, să cercămŭ, cu ajutorulŭ cronicarilorŭ românĭ și străinĭ, a restabili domnia luĭ Basarab Laiota saŭ Laiot.

Vorniculŭ Ureche ne spune, că în anulŭ 1473, în alŭ doilea răsboiŭ, ce a avutŭ Marele Stefanŭ cu Radu-Vodă, domnulŭ muntenescŭ, a luatŭ Stefanŭ cu sine pe Basarab Laiotŭ, ca să-lŭ pună domnŭ în loculŭ luĭ Radu. După ce Stefanŭ a câștigatŭ victoria și a cu-

prinsŭ cetatea domnéscă a luĭ Radu de la Dâmboviţă (Bucurescĭ), Radu-Vodă a scăpatŭ la Turcĭ peste Dunăre. Stefanŭ a pusŭ atuncĭ domnŭ Muntenieĭ pe Basarab Laiot (Letop. t. I. p. 125); a luatŭ cu sine la Moldova pe dómna şi pre fiica luĭ Radu-Vodă.

Din acéstă spunere a luĭ Ureche se vede, că Basarab Laiota era rivalulŭ domnuluĭ muntenescŭ Radu; că petrecea la Stefanŭ în Moldova, şi prin ajutorulŭ luĭ aspira a se rădica pe tronulŭ Munteniеĭ, ceea ce a şi ajunsŭ. Insă domnia acésta a luĭ Laiot a duratŭ numaĭ câte-va lunĭ; căcĭ Radu curêndŭ a venitŭ cu óste turcéscă, la finele anuluĭ 1473, a bătutŭ şi a alungatŭ pre Basarab Laiota, şi iarăşĭ a ocupatŭ tronulŭ muntenescŭ. Laiota a năzuitŭ din noŭ în Moldova la Marele Stefanŭ, deşi óstea turcéscă l'a urmăritŭ până la Bârlad, prădândŭ ţéra (ibid. p. 125, 126).

In anulŭ următorŭ 1474, tómna, Stefanŭ din noŭ a rădicatŭ răsboiŭ asupra luĭ Radu, şi a cuprinsŭ cetatea Teléjineĭ, a ars'o, a tăiatŭ pe părcălabĭ, a robitŭ muierile lorŭ şi o mulţime de ţiganĭ. Dar la domnia ţêreĭ muntenescĭ se ivesce unŭ alŭ treilea pretendentŭ, Ţepeluşŭ-Vodă, carele a venitŭ cu Ungurіĭ să ocupe tronulŭ. Stefanŭ Vodă a bătutŭ şi alungatŭ pre Ungurĭ şi pe Ţepeluşŭ. Spuindŭ acésta, Ureche adaogă, că Stefanŭ în aceeaşĭ lună, Octombre 20, a răsbitŭ şi pre Basarab (ibid. p. 126). De unde s'arŭ înţelege, că Stefanŭ, după alungarea luĭ Laiota de către Radu, n'a voitŭ să maĭ protégă pre Laiot, iară acesta îşĭ găsise alte sprijóne, şi se cercase cu forţa a ocupa tronulŭ Munteniеĭ. Stefanŭ Vodă se vede a avé ale sale vederĭ şi interese propriĭ în privire către Radu vodă şi către ţéra luĭ: dacă nu o va puté cucerì, celŭ puţinŭ să o facă aliată a sa. De aceea elŭ a respinsŭ şi alungatŭ şi pre Ţepeluşŭ şi pe Basarab Laiota. Radu era duşmanŭ mare luĭ Stefanŭ; dar dómna şi fiica luĭ eraŭ în mânile luĭ Stefanŭ, prisoniere în Moldova. Pe de altă parte inima luĭ Stefanŭ era robită de fiica luĭ Radu, pre carea elŭ voia să o iea soţie. Prin respingerea luĭ Ţepeluşŭ şi a luĭ Laiota, Stefanŭ a făcutŭ órecum celŭ întâiŭ pasŭ spre apropiere de Radu. Acesta însă a rĕmasŭ neînduplecatŭ.

In anulŭ 1475, ca să-şĭ rĕsbune asupra luĭ Stefanŭ şi să-şĭ scóţă

cu puterea de la elŭ dómna şi fiica, Radu s'a aliatŭ cu Turciĭ, și póte ĭ-a îndemnatŭ asupra luĭ Stefanŭ. Bătălia s'a datŭ la Podulŭ-înaltŭ în judeţulŭ Vasluiuluĭ. Victoria a fostŭ a luĭ Stefanŭ. După respingerea Turcilorŭ s'a luatŭ după Munteni, și aprópe de Râmnicŭ s'a încăeratŭ bătălia. Atâtŭ Stefanŭ cu Moldoveniĭ, câtŭ şi Radu cu Munteniĭ s'aŭ luptatŭ vitejesce, și aŭ sfârșitŭ răsboiulŭ prin o pace frățéscă. Radu a renunțatŭ la pretențiunile sale asupra ținutuluĭ Putneĭ, și a datŭ pe fiica sa în căsătorie luĭ Stefanŭ (ibid. p. 128, 129.)

Domnia luĭ Radu însă după acéstă pace n'a duratŭ multŭ, căcĭ în anulŭ următorŭ 1476, cu ocasia răsboiuluĭ de la Valea-albă, domnŭ muntenescŭ era Basarab Laiota. Orĭ că Radu a muritŭ curêndŭ după pacea încheiată cu Stefanŭ, orĭ că alianța luĭ cu Stefanŭ a deșteptatŭ invidia puterilorŭ vecine și machinațiunile politice de a întreţiné ura și luptele între aceste dóuĕ țĕrĭ surorĭ, și aŭ motivatŭ detronarea luĭ Radu şi înlocuirea luĭ cu Laiot; sigurŭ însă este, că acestŭ domnŭ muntenescŭ acum era dușmanŭ Mareluĭ Stefanŭ, pentru care elŭ s'a și unitŭ cu Turciĭ, ĭ-a îndemnatŭ și ajutatŭ la răsboiulŭ de la Valea-albă. Scriitorulŭ polonŭ Dlugoș, precum vomŭ vedé maĭ josŭ, spune respicatŭ, că acestŭ Basarab a îndemnatŭ pe Turcĭ să vină cu răsboiŭ asupra Moldoveĭ. Cronica Moldoveĭ încă spune, ca și inscripția, că domnulŭ muntenescŭ, aliatulŭ Turcilorŭ în bătălia de la Răsboieniĭ, se chema Basarab-Vodă, și adaogă, că «toțĭ domniĭ de prin prejurŭ îlŭ cuvînta de rĕŭ, ḑicêndŭ că n'a fostŭ într'agiutorŭ cruciĭ și creștinilorŭ, ci păgânilorŭ și dușmanilorŭ» (ibid. p. 131). Șincai, pe temeiulŭ scriitorilorŭ polonĭ, de asemenea numesce Basarab pe acestŭ domnŭ muntenescŭ aliatŭ cu Turciĭ. Elŭ citéză cuvintete cu carĭ Dlugoș descrie starea oștiriĭ turcescĭ după bătălia de la Valea-albă : «Cĭuma și fómetea, dóue rele nesufericióse, intrase în óstea Turculuĭ, și mulțĭ Turcĭ peria de dînsele în tóte ḑilele. Numaĭ o mângâere avea Turculŭ și óstea luĭ, că Basarab Voevodulŭ Valahieĭ, *pentru care se și slobodise Turculŭ la răsboiulŭ acesta*, cu ómenĭ, cu hrană și cu tóte ce era de lipsă ajuta pre Turcĭ în tóte lipsele lorŭ, și óstea muntenéscă, ca ceea ce era de o limbă, de unŭ

năravŭ şi scia tóte ascunsurile Moldovenilorŭ, maĭ multŭ năcăja pre aceştia decât Turciĭ.» (Şinc. Cron. Rom. t. II. p. 65. 66).

Cronicele Ţĕreĭ-muntenescĭ încă punŭ pre Laiot vodă nemijlocitŭ după Radu-Vodă. Aşa cronica căpitanuluĭ Constantinŭ ne spune, că, dupăce a domnitŭ Radu-Vodă anĭ 15, a luatŭ domnia Laiotă Basarab, carele a închinatŭ ţéra Turcilorŭ. Elŭ presupune că Laiota arŭ fi domnitŭ 16 anĭ (Magaz. istor. t. I. p. 107). Altă cronică anonimă pune de asemenea pre Laiot după Radu, şi ḑice despre elŭ : «Laiot Basarab vodă celŭ bătrânŭ, carele a închinatŭ ţéra Turcilorŭ, domnit'aŭ anĭ 17» (ibid. tom. IV. p. 234). Amândoĭ aceştĭ cronicarĭ greşescŭ, dândŭ domnieĭ luĭ Laiot o durată fórte lungă, 16—17 anĭ. Dar, precum îndată vomŭ vedé, domnia luĭ nicĭ unŭ anŭ n'a pututŭ să dureze.

Dupăce Stefanŭ vodă a fostŭ bătutŭ de Turcĭ la Valea-albă, precum arată inscripţia de la Răsboienĭ şi tóte cronicele ţĕreĭ şi cele străine, elŭ totuşĭ, adunându-şĭ în pripă puterĭ, a alungatŭ pre Turcĭ din ţéră. Cronicele moldovenescĭ nu spunŭ despre vre unŭ noŭ răsboiŭ cu Munteniĭ, ca rĕsbunare pentru participarea lorŭ la bătălia de la Răsboienĭ, până la anulŭ 1481. Dar cronicele ungare şi polone spunŭ că Stefanŭ, după alungarea Turcilorŭ, ajutatŭ de Ungurĭ, a mersŭ asupra luĭ Basarab Vodă, l'a bătutŭ şi l'a silitŭ a fugì din ţéră (Şinc. tom. II. p, 68 –69). Dlugoş vorbesce despre acésta maĭ lămuritŭ, însă nu dă esactŭ numele domnuluĭ muntenescŭ, înlocuindŭ pre Basarab Laiota cu Radu. Iată cuvintele luĭ dupre Şincai : «Stefanŭ voevodulŭ Moldoveĭ, bărbatulŭ celŭ inimosŭ, după ce şĭ-a cârpitŭ óstea sa cea de Turcĭ sfărticată, prin noĭ şi de la córnele pluguluĭ luaţĭ voĭnicĭ, ca să nu maĭ petrécă timpulŭ fără folosŭ, pe la ḑiua Sântuluĭ Martin, a întratŭ cu óstea sa în Valachia, şi pre (1) Radu vodă IV Dracula, carele era pusŭ domnŭ Valachieĭ de împĕratulŭ turcescŭ, dându-i-se acesta prin cetăţeniĭ din Braşovŭ, l'a prinsŭ, şi,

(1) Laios, de unde Laiot şi Laiota, este traducere ungară a numeluĭ *Ludovic*. De aicĭ confusia în numele luĭ Basarab vodă Laiota; uniĭ l'aŭ tradusŭ în limba slavo-română de atuncĭ prin «Vlad saŭ Vladislaŭ», alţiĭ prin «Radu», şi l'aŭ amestecatŭ când cu Radu-Vodă, când cu Vlad Ţepeşŭ.

după ce a cuprinsŭ tótă Valachia și a tăiatŭ saŭ alungatŭ pe Turciĭ ceĭ într'însa aflaţĭ, pre Ţepelușŭ l'a pusŭ domnŭ Valachieĭ...» Altŭ istoricŭ, Cromer, descriindŭ aceleașĭ evenimente, spune, că Marele Stefanŭ, împreună cu Stefanŭ Batori, generalulŭ luĭ Matiaș Corvin, după ce a alungatŭ pre Turcĭ din Moldova, a trecutŭ în Valachia asupra voevoduluĭ muntenescŭ, carele sfătuise și ajutase pre Turcĭ în acelŭ răsboiŭ. Despre numele acestuĭ domnŭ spune, că chrisóvele unguresci îlŭ numescŭ Basarab, iară Dlugoș și Stricovski îlŭ numescŭ «Radu celŭ poreclitŭ Dracula»; că acestŭ voevodŭ, ca să scape de urgia luĭ Stefanŭ, a fugitŭ la Brașovŭ, «precum arată epitola luĭ Stefanŭ Batori către Sibianĭ, scrisă din tabĕra oștilorŭ crăescĭ de lângă Bucurescĭ, în 11 Noembrie din anulŭ 1476, de la Eder. Iară cetăţeniĭ din Brașov aŭ datŭ pre Radu (1) protivniculuĭ sĕŭ Stefanŭ V-lea, domnulŭ Moldavieĭ, de i-a stinsŭ viéţa (Șinc. tom. II. p. 69).

Din mărturiele acestorŭ istoricĭ resultă, că Marele Stefanŭ, dupăce și-a rĕsbunatŭ deplinŭ urgia sa supra luĭ Basarab Laiota, rădicêndu-ĭ viéţa, a pusŭ, în înţelegere cu generalulŭ ungurescŭ, pre Vlad-Ţepeșŭ saŭ Ţepelușŭ a doua óră domnŭ în Ţéra-munténéscă. Ţepeșŭ era favoritŭ de Ungaria, precum amŭ vĕḑutŭ în urmă. După cronicele Moldoveĭ, Marele Stefanŭ a trăitŭ în pace cu Ţepeșŭ până la anulŭ 1481, când iarășĭ s'a iscatŭ răsboiŭ sângerosŭ între aceștĭ doĭ domnĭ românĭ, amândoĭ aprigĭ și răsboinicĭ. Biruinţa fu și atuncĭ în partea luĭ Stefanŭ, carele a pusŭ în loculŭ luĭ Ţepeșŭ domnŭ pre Vlad vodă călugărulŭ (Letop. t. I. p. 132).

4. Прїиде... съ въсеа своеа басарабскоа землеа = venit'a.... cu tótă ţéra sa basarabéscă. Marele Stefanŭ, în inscripţia sa de la Răsboienĭ, numesce Ţéra-munténéscă *Ţéra basarabéscă*, adică a Basarabilorŭ, orĭ Basarabia, negreșitŭ de la famila Basarabilorŭ, domnitóre acolo. Ţéra românéscă din vechime se numia Basarabia și de către uniĭ scriitorĭ străinĭ. De ex. Dlugoș numesce pre Ladislav Dracula «domnŭ alŭ Basarabieĭ» (Șinc. t. II. p. 70). In Moldova, pe timpulŭ cronicaruluĭ Ureche (finele véculuĭ XVI-le), era deja stabilitŭ usulŭ de a numì ţéra suroră «Ţéra-munténéscă». Numirea acésta credŭ că este o i-

(1) Înţelegemŭ pre Laiota.

mitaţie a numirii, ce daŭ acelei părţi ale României vechii scriitori ai Ungariei: «Valachia transalpină». Numirile de «Munténŭ», «Muntenia», de la Moldoveni aŭ trecutŭ la scriitorii poloni şi ruşi din vécurile următóre, cari numescŭ Ţéra-muntenéscă, cu o mică schimosire, «Multania», iară pe locuitorii ei «Multany». Spre deosebire pre Moldoveni îi numescŭ «Volochi», iară ţéra Moldovei »Voloşscaia Zemlia».

Numirea de Basarabia, în urmă, de la Ţéra-muntenéscă a trecutŭ şi s'a păstratŭ la partea sudică a Basarabiei actuale, parte pre carea Tătarii aŭ numit'o «Bugiag» (unghiŭ). Numirea acelei părţi cu epitetulŭ de Basarabia provine negreşitŭ de acolo, că acea parte de locŭ óre-când a fostŭ stăpânită, saŭ celŭ puţinŭ pretinsă de familia domnitóre a Basarabilorŭ munteni. Cronicele ţěrei ne arată, că pe la începutulŭ véculuĭ XV între Moldoveni şi Munteni aŭ fostŭ certe şi lupte pentru domnirea asupra cetăţilorŭ Kilia şi Cetatea-albă ce se aflaŭ pe acelŭ teritoriŭ. Unii domni, atâtŭ Moldoveni câtŭ şi Munteni, aŭ mersŭ cu rivalitatea acésta până acolo, că, ca să pótă stăpânì unghiulŭ acela de ţéră, puneaŭ cetăţile acelea sub protecţia, când a Ungurilorŭ, când a Polonilorŭ, când a Turcilorŭ. Marele Stefanŭ le-a luatŭ cu puterea de la Turci şi de la Munteni, dar n'a putută ale stăpânì îndelungŭ, căci Turcii, în puterea suzeranităţii lorŭ asupra Ţěrei-muntenesci, iarăşi aŭ reluatŭ în stăpânirea lorŭ acele cetăţi. Numirea de Basarabia a rěmasŭ însă acelui teritoriŭ, ca o amintire a pretenţiunilorŭ de stăpânire a Basarabilorŭ asupra cetăţilorŭ şi a teritoriului din acelŭ locŭ. Turcii aŭ favoratŭ acéstă numire, căci ei aŭ ocupatŭ acele locuri cu titlurile feudalilorŭ lorŭ domni Basarabi, şi a trebuitŭ să le apere contra Marelui Stefanŭ, carele nu odată a bătutŭ şi alungatŭ de acolo pre Unguri, pre Munteni şi pre Turci, apărândŭ integritatea şi comerţulŭ Moldovei. Cromer vorbesce astŭ-felŭ despre ultima luare a acestorŭ cetăţi prin Turci de la Marele Stefanŭ: «Baiazet II, avêndŭ linişte acasă, ca să isbândéscă ruşinea şi perderea, ce o suferise tatălŭ sěŭ de la Stefanŭ, în anulŭ de la Christos 1484, a pornitŭ asupra *Basarabiei* şi a *Moldovei*, pe apă şi pe uscatŭ şi, nu fără mare vărsare de sânge, a luatŭ cetăţile

cele prea tarĭ, Kilia de lângă sbocătura Dunăriĭ şi Moncastrulŭ de lângă sbocătura Nistruluĭ în Marea-négră....» (Şinc. t. II. p. 77.)

Ruşiĭ, după ce în 1812 aŭ luatŭ tótă partea Moldoveĭ dintre Prutŭ şi Nistru, aŭ întinsŭ numirea de Basarabia, saŭ, cum îĭ ḑicŭ eĭ, Besarabia, la tótă partea Moldavieĭ, smulsă de eĭ din trupulŭ ţĕreĭ nóstre.

5. Inscripţia maĭ departe ne arată scopulŭ ce urmăriaŭ duşmaniĭ luĭ Stefanŭ, Turciĭ şi Laiota cu Munteniĭ: «прїидоша плѣнити и гꙋблати землю Молдавскою = venit'aŭ ca să jăfuiască şi să pérḑă ţéra Moldoveĭ»; adică să prade averile, să robéscă tinerĭ şi tinere, să cuceréscă ţéra cea independentă şi să pérḑă pre Marele Stefanŭ carele avea politica sa proprie, opusă planurilorŭ Turcieĭ. Despre prăḑile făcute de Turcĭ în Moldova, cu ocasia acestuĭ răsboiŭ, D-lŭ Hasdĕŭ în «Archiva istorică» a sa (tom. I. Nr. 304), ne dă, dupre unŭ analistŭ turcescŭ, o relaţiune fórte preţiósă. Iată cuvintele aceluĭ analistŭ: «Dóue lunĭ în şirŭ, prădândŭ Moldova din ordinulŭ Sultanuluĭ, soldaţiĭ căpĕtară atâtea jafurĭ şi atâta mulţime de animale, încât nu le puteaŭ cuprinde câmpiĭ şi luncile. După totala ruină şi stricare a Moldoveĭ, Sultanulŭ îşĭ reconduse armata la reşedinţa de Andrianopole. In acestŭ resbelŭ domnulŭ muntenescŭ servì cu óstea luĭ, fiind vĕḑutŭ şi tractatŭ cu bunătate de către Sultanulŭ. Elŭ căpĕtă de asemenea o parte din prăḑile moldovenescĭ, câtŭ i se cădea luĭ, şi tóte turmele de porcĭ găsite în acea întinsă ţéră căḑură în partea ósteĭ muntenescĭ». Şi maĭ sus: «Căḑură acolo la mâna musulmanilorŭ miĭ de băeţĭ şi de copile moldovenescĭ, de o aşa frumuseţe, încât numaĭ privindu-ĭ gustaĭ fericirea ceréscă». Acelaşĭ autorŭ turcescŭ numesce pre Stefanŭ «îndrăcitulŭ domnŭ moldovenescŭ.»

6. «И доидоша до зде на мѣсто нарицаемое бѣлїи поток = Şi aŭ ajunsŭ până aicĭ, la loculŭ numitŭ Părăulŭ-albŭ». Din aceste cuvinte ale inscripţiuniĭ se vede, că loculŭ unde s'a datŭ acestŭ răsboiŭ, pe timpulŭ Mareluĭ Stefanŭ se numia «Părăulŭ-albŭ». Părăulŭ-albŭ a datŭ numirea sa văieĭ, prin carea elŭ curge: Valea-albă. Prin urmare Vorniculŭ Ureche greşesce, când dă a înţelege, că Valea-albă s'arŭ fi numitŭ pentru că poĭana, unde a fostŭ bătălia, s'arŭ fi «năl-

bitŭ de trupurile celorŭ periţĭ» (Letop. t. I. p. 131). Pe valea pârăuluĭ, pre carele inscripţia îlŭ numesce Părăulŭ-albŭ, în depărtare ca de o oră de la Răsboienĭ spre rĕsăritŭ, lângă satulŭ Tupilaţĭ, se află o cătună rezăşéscă, care şi astădĭ se numesce Valea-albă.

7. «Изидохом прѣд ними зде и сътворихом съ ними велик разбои. месаца юл к҃ѕ : Eşit'am înaintea lorŭ şi am făcutŭ cu dînşiĭ mare răsboiŭ, în luna Iulie 26.» Cronicarulŭ Ureche spune, că Moldoveniĭ, vĕdêndŭ puterea cea mare a Sultanuluĭ Mehmet, boieriĭ aŭ sfătuitŭ pre Stefanŭ să se tragă la unŭ locŭ strîmtŭ; apoĭ descrie răsboiulŭ astŭ-felŭ: «Întorsu-s'a Stefanŭ de aŭ intratŭ spre munţĭ, unde şĭ-aŭ alesŭ locŭ de răsboiŭ la strîmtóre, la Valea-albă, unde se chiamă acum Răsboieniĭ, de pre acelŭ răsboiŭ, ce aŭ avutŭ Moldoveniĭ cu Turciĭ. Şi pedestrindu-se óstea, ca să nu nădăjduiască de fugă, ci numaĭ la arme, s'aŭ datŭ răsboiŭ lunĭ, Iulie în 26, şi multă vreme trăindŭ răsboiulŭ ne alesŭ, de ambe părţile osteniţĭ, şi Turciĭ totŭ adăogându-se cu óstă próspătă, iar Moldoveniĭ obosiţĭ, şi neviindu-le ajutorŭ nice de o parte, aŭ picatŭ nu fiesce-cum; eĭ până la mórte se apĕra, nice biruiţĭ de arme, ci stropşiţĭ de mulţimea Turcilorŭ. Aŭ rĕmasŭ isbânda la Turcĭ; şi atâta de mulţĭ aŭ peritŭ, câtŭ aŭ nălbitŭ poĭana de trupurile celorŭ periţĭ, unde a fostŭ răsboiulŭ, şi mulţĭ din boieriĭ ceĭ marĭ aŭ picatŭ, şi vitejiĭ ceĭ bunĭ aŭ peritŭ cu totulŭ atuncĭ. Şi fu scârbă mare în tótă ţéra, şi tutulorŭ domnilorŭ şi crailorŭ de prin pregiurŭ, daca aŭ audịtŭ că aŭ cădụtŭ Moldoveniĭ sub mâna păgânilorŭ» (Letop. t. I. p. 131.).

8. «Тогдаже и татаре ѹдаришиа замлю Молдавскою ѡт тоа страни = Totŭ atuncĭ şi Tătariĭ aŭ lovitŭ ţéra Moldoveĭ din acea lature.» Din inscripţie nu se vede, că Tătariĭ aŭ luatŭ parte la bătălia de la Răsboienĭ, ci numaĭ că şi eĭ aŭ lovitŭ şi prădatŭ ţéra din partea despre rĕsăritŭ, ce se învecina cu dînşiĭ, negreşitŭ după înţelegerea avută cu Turciĭ, ca să pótă împărţi puterea luĭ Stefanŭ. Letopiseţulŭ ţĕreĭ ne spune, că Tătariĭ odată cu Turciĭ aŭ intratŭ în Moldova, uniĭ deoparte, alţĭ de alta; că Stefanŭ multŭ s'a nevoitŭ să nu lase pre Turcĭ să trécă Dunărea, ci n'a pututŭ; că Tătariĭ de o parte Ţurciĭ de altă parte năvălindŭ, ĭ-a căutatŭ numaĭ a dare cale Tur-

cilorŭ. S'a apucatŭ de Tătarĭ, şi prea lesne biruindu-ĭ, i-a gonitŭ până la Nistru. Vrea a da răsboiŭ şi Turcilorŭ, ci vĕḑêndŭ atâta turcime cu împĕratulŭ, şi mulţime de óste cu pedestrime şi cu puscĭ (tunurĭ), s'a retrasŭ la munte, şi a eşitŭ înaintea Turcilorŭ la Valea-albă (Letop. t. I. p. 135—131).

9. «И мы Стефан воевода и съ сѫном нашим Алеѯандром изидохом прѣд ними = Şi noĭ Stefanŭ Voevoda şi cu fiiulŭ nostru Alexandru eşit'amŭ înaintea lorŭ.» Din aceste cuvinte se vede, că, împreună cu Marele Stefanŭ, în răsboiulŭ acesta a participatŭ şi fiiulŭ sĕŭ Alexandru. Maĭ josŭ se pomenesce în inscripţie şi unŭ altŭ fiiŭ alŭ luĭ Stefanŭ, a nume Bogdanŭ, alăturea cu Alexandru şi în rândŭ cu soţia Mareluĭ Stefanŭ, dómna Maria: «въ молбъ себѣ и госпожди(1) своеи Марїи и с҃ном своим Алеѯандрȣ и Богданȣ: întru rugă şie şi dómneĭ sale Marieĭ şi fiilorŭ sĕĭ Alexandru şi Bogdanŭ.»

Alexandru era fiiulŭ celŭ maĭ mare alŭ luĭ Stefanŭ. In uricele Mareluĭ Stefanŭ, Alexandru se pune totŭ-d'auna celŭ întâiŭ între fiiĭ luĭ, după elŭ Bogdanŭ. Une-orĭ fiiĭ luĭ Stefanŭ se numescŭ voevoḑĭ, alte orĭ se pune numaĭ simplu numele lorŭ (veḑĭ d. e. Cronica Romanuluĭ part. I. p. 136, 147). Alexandru fiiulŭ Mareluĭ Stefanŭ a făcutŭ biserica din Bacăŭ, numită Precista, precum arată inscripţia slavonă de pe zidulŭ bisericeĭ, pe carea o reproducemŭ aicĭ în textulŭ eĭ originalŭ şi cu traducere română:

«Изволенїем ѡтца. и поспѣшенїем с҃на. и съвръшенїем ст҃го д҃ха. благочестивїи и х҃столюбивїи Іѡ Алеѯандръ воевода. с҃нъ Стефана воеводи гп҃дрь земли Молдавскои създа сьи храм въ имѣ ȣспѣнїю прѣчистѣи б҃ци и приснодв҃ѣи Марїи. и съвръшиса в лѣто ҂ѕц҃чд мсца ген. а҃» Adică: «Cu voinţa tatăluĭ şi cu ajutorulŭ fiiuluĭ şi cu săvârşirea sântuluĭ duhŭ. Evseviosulŭ şi iubitorulŭ de Christos Ioanŭ Alexandru Voevoda, fiiulŭ luĭ Stefanŭ Voevoda, domnitorulŭ ţĕreĭ Moldoveĭ, a ziditŭ acestŭ templu în numele adormiriĭ pré curateĭ Născĕtóreĭ de Dumneḑeŭ şi pururea fecióreĭ Marieĭ. Şi s'a săvârşitŭ (templulŭ) în

(1) Ḑicerea slavonă «госпоѫжа» (dómna) în documentele nóstre slavone se scrie în două felurĭ: une-orĭ «госпоѫжа» alte orĭ «госпожда,» precum este în inscripţia de la Răsboienĭ. Acéstă formulă din urmă este maĭ aprópe de eufonia limbeĭ române.

anulŭ 6999, luna Ianuarie 1». Data acésta corespunde anuluĭ de la Christos 1491.

Alexandru a avutŭ și unŭ fiŭ, anume Bogdanŭ, precum mărturisesce însușĭ Marele Stefanŭ întru o inscripție mormîntală din biserica fósteĭ episcopiĭ din Rădăuțĭ, unde s'a înmormîntatŭ acestŭ nepotŭ alŭ sĕŭ, alŭ căruia epitafŭ, pusŭ de însușĭ buniculŭ sĕŭ Marele Stefanŭ, se esprimă astŭ-felŭ: **«бл҃гочьстивыи и х҃олюбивыи Іѡ Стефан воевода г҃дрь земли Молдавскои с҃нъ богдана воеводы ѹкраси гроб сьи ѹнѹкѹ своемѹ Іѡ Богданѹ воеводѣ с҃нѹ алеѯандра воеводы .·. в҃лѣт ҂ѕц҃пи м҃сца ген. л҃»** Ceea ce vrea să dică românesce: «Evseviosulŭ și iubitorulŭ de Christos Ioanŭ Stefanŭ voevoda, domnitorulŭ țĕreĭ Molnoveĭ, fiiulŭ luĭ Bogdanŭ voevoda, a înfrumusețatŭ acestŭ mormîntŭ nepotuluĭ sĕŭ Bogdanŭ voevoda, fiiulŭ luĭ Alexandru voevoda, în anulŭ 6988, luna Ianuarie 30.» Adică în anulŭ de la Christos 1480. Epitafulŭ scesta dar s'a pusŭ pe mormîntulŭ nepotuluĭ Mareluĭ Stefanŭ, la 4 anĭ după răsboiulŭ de la Valea-albă. Suntemŭ dar în dreptŭ a crede, că Alexandru, în timpulŭ resbeluluĭ menționatŭ, era însuratŭ, și avea și copiĭ; celŭ puținŭ unulŭ, Bogdanŭ, este cunoscutŭ.

Cronica Moldoveĭ ne spune, că Alexandru voevodŭ, fiiulŭ Mareluĭ Stefanŭ, a trăitŭ până la anulŭ 1496, când a muritŭ, la 25 Iulie, și s'a înmormîntatŭ «în mănăstirea Bistrițeĭ, lângă strămoșulŭ sĕŭ Alexandru» celŭ bunŭ. (Letop. t. I. p. 135.)

Aceeașĭ cronică ne spune, că Bogdanŭ alŭ doilea fiŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ, a muritŭ în anulŭ 1478 (ibid. p. 132). De aicĭ urmézá, că Stefanŭ a avutŭ doĭ fiĭ cu numele Bogdanŭ, unulŭ, carele a muritŭ în anulŭ amintitŭ, altulŭ, carele a succesŭ la tronŭ după Marele Stefanŭ, și carele, precum se ve vedé maĭ josŭ, este născutŭ din căsătoria cu dómna Maria, fiica luĭ Radu vodă. Ureche maĭ pomenesce încă între fiiĭ luĭ Stefanŭ pre Petru voevodŭ, carele, dice elŭ, a rĕposatŭ în anulŭ 1480 (ibid.). Acestŭ Petru încă se găsesce amintitŭ în unele din uricele Mareluĭ Stefanŭ, d. e. într'unŭ uricŭ de la mănăstirea Putna, datŭ de Marele Stefanŭ, în anulŭ 6987 (1479). Din o inscripțiune mormîntală, ce se află în biserica mănăstiriĭ Putna

se vede, că amândoï aceştĭ fiĭ aĭ Mareluĭ Stefanŭ, Bogdanŭ şi Petru, aŭ rĕposatŭ în acelaşĭ anŭ 1479, maĭ întâiŭ Bogdanŭ, la 26 Iulie, şi apoĭ Petru la 21 Novembre, şi s'aŭ îngropatŭ în unŭ singurŭ mormîntŭ, deasupra căruia tatălŭ lorŭ a pusŭ o pétră cu epitafŭ, arătătorŭ de numele şi data morţiĭ acestorŭ doĭ fraţĭ. Iată cuvintele epitafuluĭ : «Сїи гробы сжто раб божїих Богдана и Петра с҃ны Їω Стефана воеводы г҃подрѣ земли Молдавскои, иже прѣставишеса Богдань вл҃то ѕц҃пз м҃ц Іꙋлїа к҃ѕ Петрж вл҃то ѕц҃пи Но. ка.» Românesce : «Aceste morminte sunt ale robilorŭ luĭ Dumnedeŭ Bogdanŭ şi Petru, fiiĭ luĭ Ioanŭ Stefanŭ voevoda, domnitorulŭ ţĕreĭ Moldoveĭ, carĭ aŭ rĕposatŭ : Bogdanŭ în anulŭ 6987, luna Iulie 26; Petru în anulŭ 6988, Novembre 21.» Adică Petru a muritŭ la 4 lunĭ fără 5 dile după fratele sĕŭ Bogdanŭ. După mórtea acestuĭ Bogdanŭ, a rĕmasŭ totŭ cu acestŭ nume fiulŭ celŭ născutŭ din fata luĭ Radu-vodă (1).

Despre acestŭ fiŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ, Bogdanŭ alŭ doilea, observămŭ, că elŭ maĭ avea şi supranumele de Vladŭ. De aceea în o mulţime de urice ale Mareluĭ Stefanŭ elŭ se amintesce cu amândoue aceste numirĭ : Bogdanŭ-Vladŭ. Pomelniculŭ de la mănăstirea Bistriţeĭ, înşirândŭ membriĭ familieĭ Mareluĭ Stefanŭ, după fie-care pune saŭ o virgulă négră, saŭ unŭ punctŭ roşu. Numele însă aceste dóue : Bogdanŭ şi Vladŭ, după ce le deosebesce de cele-alalte prin dóue puncte roşiĭ, unulŭ prepusŭ altulŭ postpusŭ, le scrie într'una, ca cum arŭ fi unŭ singurŭ cuvîntŭ : «Богданавлада» (Bogdanvlad), spre a arĕta, că sub aceste dóue numirĭ este una şi aceeaşĭ persónă. Obiceiulŭ de a avé dóue numirĭ, unulŭ din botezŭ, altulŭ adaosŭ pre urmă, din motive superstiţióse, există şi astădĭ în poporulŭ românŭ. Când unŭ copilŭ zace de o bólă grea şi îndelungată, maĭ alesŭ însoţită de spasmurĭ, mamele schimbă numele bolnavuluĭ, credêndŭ, că prin acésta arŭ ascunde óre-cum copilulŭ de spiritulŭ celŭ rĕŭ, carele, dupre credinţa lorŭ, produce bóla. Cu modulŭ acesta copilulŭ rĕmâne în tótă viéţa cu dóue nume, unulŭ acelŭ din botezŭ, altulŭ acelŭ superstiţiosŭ. In casulŭ de faţă póte că numele de

(1) In pomelniculŭ de la Bistriţa Bogdanŭ 2-le, feciorulŭ luĭ Stefanŭ, se pomenesce aşa : благочьстиваго г҃дна Їω Богдана воеводж внꙋка Радꙋла воеводы (f. 4.)

Vlad să se fi adaosŭ luĭ Bogdanŭ celŭ micŭ, spre a-lŭ deosebì de Bogdanŭ celŭ mare, şi a continuatŭ une-orĭ a se numì astŭ-felŭ şi după mórtea frateluĭ maĭ mare Bogdanŭ.

Maĭ observămŭ, că uniĭ din vechiĭ traducĕtorĭ aĭ uricelorŭ, din acestŭ nume duplu aŭ făcutŭ doĭ fiĭ aĭ Mareluĭ Stefanŭ : Bogdanŭ şi Vladŭ. Casulŭ acesta se póte vedé d. e. în condica episcopieĭ de Romanŭ, în carea sunt reproduse vechile urice slavone ; anume, în uriculŭ Mareluĭ Stefanŭ din anulŭ 6996, luna Octobrie 15 (1487), se reproduce astŭ-felŭ numele fiilorŭ Mareluĭ Stefanŭ : **«и вѣра прѣ възлюбленних с҃нов гпд҃ва ми Алеѯандра и Багдана вьди, и Влада.** (Veḑĭ «Chron. Romanuluĭ.» part. I. p. 136).

În pomelniculŭ de la mănăstirea Bistriţeĭ din Moldova s'aŭ păstratŭ numele Domnilorŭ vechĭ şi ale familielorŭ lorŭ. Acolo, între fiiĭ Mareluĭ Stefanŭ, după Alexandru urméză Iliaşŭ, apoĭ Petru şi Bogdanŭ, apoĭ Bogdanŭ-Vladŭ, iară la urma tuturorŭ fecĭorilorŭ, o fată, numită Olena, adică Elena. Reproducemŭ aicĭ chiar cuvintele pomelniculuĭ : **«Помѣни г҃и б҃лгочс҃тиваго господарѣ. Стефана воеводж. с҃нь Богдана воеводы и матере єго Олтѣ. и с҃ны єго, Алеѯандрь. Илїаша. Петра Богдана. и Богданавлада. и дъщер єго Олена»** (f. 3).

La feciorii Mareluĭ Stefanŭ, amintiţĭ până acum, trebue să adăogimŭ pe Petru Rareşŭ; căcĭ elŭ însulŭ în multe urice şi alte documente istorice se numesce fiŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ. De ex. în o notiţă istorică din Evangelia de la Homorŭ, din anulŭ 1538, precum şi în inscripţiunea de la biserica mănăstiriĭ Pobrata, zidită de dînsulŭ în anulŭ 1529. In inscripţia de la jertfeniculŭ aceleiaşĭ bisericĭ se ḑice : **«помѣни г҃и дѹши раб своих Їwн Стефан воеводъ и с҃на єго Петръ воевода».**

Până acum avemŭ numele a şése fiĭ aĭ Mareluĭ Stefanŭ şi alŭ uneĭ fice, Olena saŭ Elena. Acéstă princesă a fostŭ măritată după Ioanŭ saŭ Ivanŭ, fiiulŭ Ţaruluĭ Moscveĭ Ioanŭ III. Nunta s'a făcutŭ pe la anulŭ 1481 în Moscva. Din acéstă căsătorie, în 1483, s'a născutŭ unŭ principe anume Dimitrie. Însă ginerele Mareluĭ Stefanŭ a muritŭ curêndŭ, anume în anulŭ 1490, în vârstă de 32 de anĭ (Le-

top. t. I. p. 135 (1), Caramzin, vedĭ Magazinŭ istor. t. II. p. 311). Dimitrie, nepotuiŭ Mareluĭ Stefanŭ, la vârsta de 15 anĭ, cu mare pompă fu proclamatŭ de buniculŭ sĕŭ, ţarulŭ Ivanŭ III, clironomŭ alŭ tronuluĭ. Până atuncĭ Elena şi cu fiiulŭ sĕŭ se bucurase de tótă onórea şi favórea socruluĭ. Dar apoĭ curêndŭ, prin intrigele grecеĭ Sofia, a dóua soţie a luĭ Ivanŭ III, carea voia a se da succesiunea la tronŭ fiiuluĭ sĕŭ Vasilie, Elena şi cu fiiulŭ eĭ cădură în disgraţia ţaruluĭ. Ea şi cu fiiulŭ eĭ, carele acum era în vârstă de 18 anĭ, fură urgisiţĭ şi arestaţĭ, ca complotiştĭ contra ţaruluĭ. Dimitrie fu opritŭ de a maĭ purta titlulŭ de Mare Knézŭ, carele se dădu luĭ Vasilie celŭ născutŭ din Sofia, împreună cu succesiunea la tronŭ. In acéstă posiţie de osândă Elena a trăitŭ la Moscva până la anulŭ 1505, când a muritŭ de scârbă la anulŭ după mórtea tatăluĭ sĕŭ (Caramz. Magaz. istor. ibid. p. 318—319). Dimitrie, fiiulŭ eĭ, după mórtea mameĭ sale şi după ce a continuatŭ încă patru anĭ urgia inchisóreĭ, a muritŭ în anulŭ 1509 (Русск. истор. Н. Устрялова. tom. I. p. 207). Tótă acéstă dramă istorică este pre largŭ descrisă de D-lŭ Hăjdĕŭ în «Columna luĭ Traianŭ», 1869, No. 75, etc.

Cronica ţĕreĭ spune, că în anulŭ 1478 a rĕposatŭ «Knéjna», dar nu-ĭ arată numele; reposarea eĭ însă o pune între reposările a doĭ fiĭ aĭ Mareluĭ Stefanŭ: Bogdanŭ şi Petru (Letop. t. I. p. 132). Titlulŭ de *Knéjnă* se da fetelorŭ şi surorilorŭ de domnitorĭ nemăritate. Presupunemŭ că şi acéstă «Knéjnă» a pututŭ să fie încă o fată a Mareluĭ Stefanŭ.

Intre mormintele familieĭ Mareluĭ Stefanŭ din biserica mănăstiriĭ Putna, se maĭ găsesce încă şi mormîntulŭ uneĭ alte fete a luĭ numită «Knéjna Maria.» Cum că acésta nu se póte confunda cu Knéjna de maĭ susŭ a cronicaruluĭ Ureche, se vede de pe data morţiĭ lorŭ: Knéjna Maria a rĕposatŭ în anulŭ 1518, Knéjna cea fără nume, de carea amintesce Ureche, în anulŭ 1478. Iacă epitafulŭ acesteĭ Knéjne în întregimea luĭ: «**Сьи ѥст гроб Марїи рекомїа кнажна дщр Стефана воевод господарь земли Молдавской ктитора ст҇ыи**

(1) Ureche Vorniculŭ cu greşală numesce *nepotŭ* Mareluĭ Stefanŭ pre ginerele Ioanŭ, vorbindŭ de mórtea luĭ (Letop. t. I. p. 135).

ѡбитѣли сеи. иже прѣстависѧ къ вѣчнимъ ѡбитѣлем * в лѣто ҂зкѕ м҃сца Мар҃ ҃ні : Acesta este mormîntulŭ Mariei, ce se ḑicea Knéjna, fica luĭ Stefanŭ Voevodŭ, domnitorulŭ ţereĭ Moldoveĭ, ctitorulŭ sântuluĭ locaşuluĭ acestuia, carea s'a mutatŭ la vecĭnicele locaşurĭ în anulŭ 7026 (1518), luna Mart. 18».

D-lŭ Hăjdĕŭ, basatŭ pe cetirea şi transcrierea greşită a acestuĭ epitafŭ, publicatŭ în «Archiva română» (t. I. p. 307. edit. 1860 Iaşĭ), unde acéstă fică a luĭ Stefanŭ, în locŭ de «Knéjnă,» se numesce «кнѣгина» (Knéghina) (ceea ce dă a înţelege, că ea ar fi fostŭ măritată), deduce prin combinaţiunĭ istorice, că ea arŭ fi fostŭ mătuşa luĭ Stefanŭ-Vodă celŭ têněrŭ, fiiulŭ luĭ Bogdanŭ, mătuşă carea a fostŭ măritată în Polonia după Knézulŭ Teodorŭ Sambuszko, carea a muritŭ în anulŭ 1518 în Polonia, şi carea, prin intervenirea nepotuluĭ sěŭ, menţionatuluĭ domnitoriŭ, s'a adusŭ în ţéră în aniĭ 1523—4, şi s'arŭ fi înmormîntatŭ în mănăstirea Putneĭ. Tótă acéstă combinaţiune arŭ fi fostŭ binevenită, dacă în epitafŭ arŭ fi în adevěrŭ «Маріа кнѣгина,» dar, precum amŭ vĕḑutŭ, este «Маріи рекомїа кнѣжна,» de unde resultă, că ea era fată nemăritată. Insuşĭ D-lŭ Hăjdĕŭ spune, vorbindŭ despre epitafulŭ acesta, că «limba slavo-eclesiastică, în carea e redactată inscripţiunea de maĭ susŭ, posedă doĭ termenĭ deosebiţĭ : «Kniezsna» însémnă pe fata unuĭ principe, nemăritată încă, «Knieghina» pe navasta, séŭ vĕduva unuĭ principe (Column. Traianŭ 1870, No. 45). Acésta însă nu împedică, ca vre o fată de domnŭ Moldovenescŭ, chiar a luĭ Stefanŭ celŭ Mare, să fi fostŭ măritată după Knézulŭ Sambuszko, că ea să fi fostŭ mătuşa luĭ Stefanŭ celŭ têněrŭ, şi că după mórtea eĭ în Polonia acestŭ domnŭ să fie transportatŭ rĕmăşiţele eĭ mortuare în ţéră. Negămŭ numaĭ, că acésta nu este Knéjna Maria, alŭ căreia epitafŭ se găsesce la Putna. Acéstă descoperire meritorie a D-luĭ Hăjdĕŭ numaĭ atuncĭ s'arŭ puté aplica la acéstă fiică a Mareluĭ Stefanŭ, când s'arŭ dovedi că epitetulŭ de «Knéjnă» se da şi princeselorŭ măritate, abusivŭ negreşitŭ; dar asemenea abusurĭ cu limba slavă la Românĭ se întimpină multe.

Pe temeiulŭ celorŭ espuse până acum putemŭ forma o listă de fecioriĭ şi fetele Mareluĭ Stefanŭ, cunoscuţĭ până acum :

Alexandru,
Iliașŭ,
Petru,
Bogdanŭ,
Bogdanŭ-Vladŭ, nepotulŭ luĭ Radu-Vodă,
Petru Rareșŭ,
Olena (Elena (1),
Knéjna,
Maria Knéjna.

Să trecemŭ acum la nevestele, séŭ dómnele Mareluĭ Stefanŭ.

Cea întâiŭ căsătorie a Mareluĭ Stefanŭ, de carea amintesce letopisețulŭ țéreĭ, este acea cu Evdochia, săvârșită în anulŭ 1463, adică, cum se ḑice acolo, în alŭ șeptelea anŭ alŭ domnieĭ sale (Letop. t. I. p. 118, 119).

Insă Stefanŭ trebue să fi avutŭ altă soție înainte de Evdokia, căcĭ în anulŭ 1476, la răsboiulŭ de la Valea-albă, adică la 13 anĭ după căsătoria luĭ cu Evdokia, Stefanŭ, precum amŭ vĕḑutŭ, avea cu sine împreună-luptătorŭ pre fiiulŭ sĕŭ Alexandru, carele, spre a puté lupta într'unŭ răsboiŭ atâtŭ de crâncenŭ, nu putea fi maĭ micŭ, celŭ puținŭ de 20 de anĭ (2). De aceea elŭ trebue să fi fostŭ născutŭ din o dómnă anterióră multŭ Evdokieĭ. Afară de acésta amŭ vĕḑutŭ în urmă, că pe timpulŭ răsboiuluĭ de la Valea-albă, Alexandru trebue să fi fostŭ însuratŭ, și să fi avutŭ și copiĭ. Acéstă nedumerire o deslégă pomelniculŭ de la Bistrița, carele la urma dómnelorŭ luĭ Stefanŭ, menționate în letopisețŭ, pune pre Mărușca, și arată, că ea este muma luĭ Alexandru (3). De aceea noĭ punemŭ cea întâiŭ dómnă a luĭ Stefanŭ pre Mărușca, muma luĭ Alexandru, celŭ întâiŭ fiŭ alŭ luĭ Stefanŭ. Traiulŭ eĭ cu eroulŭ sĕŭ bărbatŭ n'a putulŭ să

(1) Insușĭ Marele Stefanŭ, într'unŭ uricŭ din anulŭ 1466, numesce pe acéstă fiică a sa Olena (Archiv. istor. t. I. Nr. 161).

(2) Mĕ mirŭ, că D-lŭ Hăjdĕŭ, ca să pótă face pe Alexandru fiŭ alŭ Evdochieĭ de la Kiev, admite, că elŭ a luatŭ parte la acestŭ răsboiŭ, ca copilŭ de 13 anĭ!! (Columna luĭ Traian, 1869, Nr. 80).

(3) Pomelniculŭ înșiră astŭ-felŭ dómnele luĭ Stefanŭ: «господжи его, Євдокія, Марія, и дрѹгаа Марія. и Мѫрѹшка, мати Алеѯандрови.

ţie decât până după anulŭ 1460; căcĭ în anulŭ 1463, letopiseţulŭ ne spune, că Marele Stefanŭ s'a căsătoritŭ cu Evdokia de la Kiev, fiica orĭ sora împěratuluĭ Simeon (1). Evdokia a trăitŭ cu Stefanŭ vre-o treĭ anĭ. Dintr'unŭ uricŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ din anulŭ 1466, Iulie 9, se vede că acéstă dómnă era încă în viéţă (Arch. istor. t. I. No. 161). Dar după arětarea letopiseţuluĭ, ea a muritŭ în acelaşĭ anŭ la Novembre 25 (Letop. t. I. p. 121) (2).

După cincĭ anĭ de la mórtea Evdochieĭ, adică în anulŭ 1471 saŭ 72, Stefanŭ s'a căsătoritŭ cu princesa Maria de la Magop. Letopiseţulŭ nu ne spune nimica maĭ multŭ despre acéstă căsătorie, ca şi despre cea anterióră, nicĭ despre familia din care se trăgea acéstă Marie. Dar din alte isvóre scimŭ, că la Magop, în Crimea, era o familie din viţa Comnenilorŭ, ce aŭ împěrăţitŭ în Constantinopole. D-lŭ Hăjděŭ ne spune, că acea familie se retrăsese în Crimea după căderea Trapezuntuluĭ sub domnirea Turcilorŭ (Column. Traian. 1869 No. 75). Pomelniculŭ de la Bistriţa ne a conservatŭ maĭ multe nume ale membrilorŭ acesteĭ familiĭ, dela carĭ călugăriĭ, trimişĭ cu pandahuza, aŭ adunatŭ mile, ca şi de la alţĭ binefăcětorĭ din tóte ţěrile ortodoxe. Aceste nume sunt : «Avramŭ, Anna, Isaacŭ, Iacovŭ, Melchisedecŭ, Davidŭ.» Stefanŭ a trăitŭ cu Maria de la Magop ca la cincĭ anĭ, căcĭ în anulŭ 1475 elŭ s'a cununatŭ cu fata luĭ Radu-Vodă. Dar Maria dela Magop a maĭ trăitŭ încă ca věduvă, până la anulŭ 1476, când a muritŭ, şi s'a înmormîntatŭ în mănăstirea Putna, precum arată inscripţia de pe mormîntulŭ eĭ, carea se păstréză până astăḑĭ acolo, şi în carea se ḑice, că ea a reposatŭ în anulŭ 6985, Decembre 19, dată, carea corespunde cu sfîrşitulŭ anuluĭ 1476.

Reproducemŭ aicĭ inscripţiunea, pre carea amŭ decalcat'o de pe mormîntulŭ acesteĭ dómne, din mănăstirea Putna :

(1) Observămŭ aicĭ, că pe atuncĭ Kievulŭ era încorporatŭ la Marele Ducatŭ alŭ Litveĭ, prin urmare nu putea avea împěratŭ. D-lŭ Hăjděŭ (Colum. Traian. 1869, No. 75), pe temeiulŭ cronicelorŭ rusescĭ, ne spune, că Simeonŭ era unŭ simplu principe feudalŭ de Kiev, din familia Olelcovicĭ; că Evdochia era soră a luĭ Simeonŭ, carele afară de ea, maĭ avea încă o soră Teodora şi unŭ frate Michailŭ; că Simeon a rěposatŭ în anulŭ 1471.

(2) D-lŭ Hăjděŭ spune, că din acéstă căsătorie s'arŭ fi născutŭ ceĭ d'intâiŭ fiĭ aĭ Mareluĭ Stefanŭ : Alexandru şi Elena, nora ţaruluĭ Moscveĭ. Despre Alexandru nu se póte admite acéstă maternitate, precum amŭ věḑutŭ maĭ susŭ. Despre Elena n'avemŭ doveḑĭ contrarice.

«Вл҃ѣт ҂ѕц҃пе м҃сц дек. д҃і. прѣстависа благоч҃стивал раба б҃жіа Маріа госпождѫ бл҃гоч҃стиваго Іѡанна Стефана воеводы гидрѣ землн Молдавскон. с҃нъ Богдана воеводы : In anulŭ 6985, luna Decembre 19, reposat'a euseviósa róba luĭ Dumnedeŭ Maria, dómna euseviosuluĭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, domnitorulŭ țĕreĭ Moldoveĭ, fiiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda».

Nu putemŭ a nu aminti aicĭ încă unŭ monumentŭ istoricŭ, privitorŭ la acéstă dómnă și la originea bizantină a eĭ. Acesta este pocrovulŭ, saŭ acoperemîntulŭ de pe mormîntulŭ eĭ, pusŭ acolo încă de la mórtea eĭ. Acoperemîntulŭ acesta este cusutŭ cu firŭ și represintă chiar portretulŭ cusutŭ alŭ dómneĭ morte. Ea este îmbrăcată în costumŭ de dómnă, cu o corónă imperială bizantină pe capŭ. De la corónă atârnă până din josŭ de umere nisce decorurĭ metalice, în formă de șuvițe lănțuite. Este îmbrăcată cu o dalmatică lungă până la picióre. Portretulŭ o represintă mórtă, culcată, cu ochiĭ închișĭ și cu mânile pe peptŭ. La dóue colțurĭ ale pocrovuluĭ este cusută pajura cu dóue capete, marca imperiuluĭ bizantinŭ; iară la alte dóue colțurĭ, dóue monograme grecescĭ, carĭ negreșitŭ sunt emblema familieĭ imperiale, din carea se trăgea reposata. Pe laturile de prin prejurulŭ portretuluĭ este cusută cu firŭ următórea inscripție: сїй ѥсть покровъ гроба рабы божіа благочестивой и христолюбивой госпожди Іѡ҃. Стефана воеводы господарѧ землн Молдавской Маріи. иже прѣстависа къ вѣчным ѡбитѣлем. вл҃ѣто ҂ѕцпе мца Декевріа д҃ї. къ пѧт. час. є҃ дне : «Acesta este acoperemîntulŭ mormîntuluĭ róbeĭ luĭ Dumnedeŭ euseviósei și iubitóreĭ de Christos dómneĭ luĭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda domnitorulŭ Moldoveĭ — Maria, carea s'a mutatŭ la vecĭnicele lăcașurĭ în anulŭ 6985 (1476), luna Decembre 19, Vinerĭ, la 5 cĭasurĭ din di.» Acestŭ pocrovŭ confirmă deplinŭ cele dise de D-lŭ Hăjdĕŭ despre originea acesteĭ Dómne din familia împĕrațilorŭ bizantinĭ.

Cronica țĕreĭ ne spune, că Marele Stefanŭ, în anulŭ 1472, după ce a bătutŭ pre Radu-Vodă la loculŭ numitŭ Cursulŭ apeĭ în țéra muntenéscă, a ocupatŭ cetatea Dâmbovița, unde era reședința domnéscă a luĭ Radu, ĭ-a luatŭ tótă averea, împreună cu dómna luĭ

Maria, și cu fiica sa Voichița. Acésta s'a întîmplatŭ in 24 Novembre. Dómna și fata luĭ Radu aŭ statŭ captive la Stefanŭ până în anulŭ 1475, vra să dică în curgere de vr'o treĭ anĭ, când, după o nóuă victorie a luĭ Stefanŭ asupra luĭ Radu-Vodă, s'a făcutŭ pace între amândoĭ Domniĭ românĭ. Stefanŭ a devenitŭ ginere luĭ Radu, luândŭ pe fica sa în căsătorie, iară pre dómna Maria, sócra sa, o a trămisŭ cu mare cinste la Radu-Vodă, bărbatulŭ eĭ (Letop, t. I. p. 125. 129). Ureche numesce pre fiica luĭ Radu-Vodă Voĭchița (1); însă alte documente istorice, fórte sigure, o numescŭ Maria, ca și pe muma eĭ. Așa, precum amŭ vědutŭ, pomelniculŭ de la Bistrița, puindu-o după Maria de la Magop o numesce «дрѹгаа Марїа» (altă Maria); dar cea maĭ convingětóre dovadă este inscripția de pe mormîntulŭ eĭ la Putna, unde ea se numesce «Марїа дъщи Радѹла воевод : Maria fica luĭ Radu-Voevoda.» Din acéstă căsătorie s'a născutŭ Bogdanŭ, succesorulŭ Mareluĭ Stefanŭ, pentru care, precum amŭ vědutŭ în urmă, în pomelniculŭ de la Bistrița, elŭ se numesce «внѹкъ (nepotŭ) радѹла воевода. După spunerea letopisețuluĭ, Maria a trăitŭ încă șése anĭ și jumătate după mórtea Mareluĭ Stefanŭ, și a muritŭ în anulŭ 1511, luna Februarie, și s'a înmormîntatŭ în mănăstirea Putna (Letop. t. I p. 151). Mormîntulŭ eĭ cu epitafulŭ, alăturea cu alŭ Mareluĭ Stefanŭ, sunt bine păstrate până astă-dĭ. Pe epitafŭ se citescŭ aceste cuvinte : «Сїй гроб єст Марїи г҃пжди дъщи Радѹла воевод гпджа г҃пдна Стефана воеводы г҃пдрѣ земли Молдавской иже прѣстависѧ къ вѣчним ѡбитѣлем в лѣто ҂з.... м҃ц.... : Acestŭ mormîntŭ este alŭ Marieĭ dómneĭ, fica luĭ Radulŭ Voevoda, dómna domnuluĭ Stefanŭ Voevoda, Domnitorulŭ țěreĭ Moldoveĭ, carea s'a mutatŭ la vecĭnicele locașurĭ în anulŭ 7.... luna....» Atâtŭ în epitafulŭ dómneĭ Marieĭ, câtŭ și în alŭ Mareluĭ Stefanŭ nu se arată data morțiĭ deplinŭ, ci numaĭ cifra de 7 miĭ. Acésta se esplică prin aceea, că amândóuě aceste pietre mormîntale s'aŭ comandatŭ de Marele Stefanŭ încă fi-

(1) Numele «Voĭchița» saŭ «Dochița» este diminutivulŭ românescŭ alŭ numeluĭ «Evdochia.» Eŭ credŭ, că așa se numia în Moldova principesa Evdochia, saŭ Ovdotia de la Kiev. Cronicarulŭ Ureche va fi găsitŭ undeva numele acesta, datŭ uneĭ dómne a Mareluĭ Stefanŭ, și pe găcite ĭlŭ va fi însușitŭ Marieĭ ficeĭ luĭ Radu, maĭ alesŭ, că și pre muma eĭ totŭ Maria o chema, și elŭ va fi credutŭ, că ele trebuia să aibă numirĭ deosebite.

îndŭ elŭ în viéţă, şi a rĕmasŭ, ca data fixă să se pună după mórtea lorŭ, ceea ce însă nu s'a făcutŭ.

Prin urmare neesactă este aserţiunea unorŭ istoricĭ modernĭ, carĭ afirmă, că Stefanŭ, după declararea resbeluluĭ de la Valea-albă, arŭ fi alungatŭ de la sine pre fiica luĭ Radu, soţia sa (Archiva română, t. I. p. 86. edit. 1860).

Fiindŭ-că, precum amŭ vĕḑutŭ, Petru Rareşŭ se numesce fiŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ, nu putemŭ a nu aminti şi pre muma luĭ, deşi nu ca soţiă legitimă, după afirmarea cronicaruluĭ Ureche. Petru Rareşŭ, in pomelniculŭ săpatŭ în pétră la jertfeniculŭ din mănăstirea Pobrata (Probota), numesce pre tatălŭ sĕŭ şi pre muma sa cu aceste cuvinte : **«помѣни г҃и д҃ша раб своих Їwн Стефан воевод, с҃на єго Петрѫ и матери єго Марїа** : pomenesce Dómne sufletele robilorŭ tĕĭ Ioanŭ Stefanŭ Voevodŭ, pre fiiulŭ sĕŭ Petru şi pre muma luĭ Maria». Pomelniculŭ de la Bistriţa încă numesce Maria pre muma luĭ Petru Rareşŭ; **«Помѣни г҃и д҃ша раб своих Іw пéтра воевода, и матери єго Марía»** (f. 4). Cronicarulŭ Ureche ne spune, că mama luĭ Petru Rareşŭ, adică acéstă Marie, fusese soţie legitimă a unuĭ neguţătorŭ din Hârlăŭ pronumitŭ Rareşŭ; că în anulŭ 1487 Marele Stefanŭ a ziditŭ în Hârlăŭ o biserică şi curţĭ domnescĭ (Letop. t. I. p. 135. 156). Multe urice ale Mareluĭ Stefanŭ pórtă data din Hârlăŭ, de unde se vede, că elŭ de multe orĭ petrecea acolo, în apropierea vielorŭ de la Cotnarŭ, unde era via luĭ cea renumită, care astă-ḑĭ o posedă familia boerécsă Roznovanu. Prin urmare nascerea luĭ Petru Rareşŭ, a trebuitŭ să urmeze după anulŭ 1487. Cu modulŭ acesta Petru, când s'a făcutŭ Domnŭ, la 1527, putea să aibă vârsta între 30 şi 40 anĭ.

Aşa dar pe temeiurile espuse maĭ susŭ, afirmămŭ, că soţiele Mareluĭ Stefanŭ aŭ fostŭ :

Măruşca, muma luĭ Alexandru,
Evdochia de la Kiev(1),
Maria de la Magop,

(1) Marele Stefanŭ, într'unŭ uricŭ din anulŭ 1466, numesce pe Evdochia — Ovdotia (Archiv. istor. t. I. No. 161).

Maria fiica luĭ Radu-Vodă,
Maria Rareşŭ de la Hârlăŭ.

În pomelniculŭ de la Bistriţa s'aŭ păstratŭ numele tuturorŭ membrilorŭ familieĭ luĭ Bogdanŭ, tatălŭ Mareluĭ Stefanŭ, anume :

Bogdanŭ-Voevodŭ }
Oltea (1) } părinţiĭ Mareluĭ Stefanŭ,

Ioachimŭ, }
Ioanŭ, } fraţiĭ Mareluĭ Stefanŭ.
Cristea, }

Maria, }
Sorea, } surorile Mareluĭ Stefanŭ,

Totŭ acolo se însémnă şi membriĭ familieĭ ţaruluĭ Moscveĭ şi a luĭ Radu-Vodă, ceĭ înrudiţĭ cu Marele Stefanŭ :

Ivanŭ ţarulŭ Moscveĭ,

Anastasia ţariţa (întâia soţie a luĭ Ivanŭ III, mama luĭ Ivanŭ saŭ Ioanŭ, ginerele Mareluĭ Stefanŭ),

Ivanŭ ţarevicĭ, ginerele Mareluĭ Stefanŭ,

Evdochia, fica lorŭ, sora ţarevicĭuluĭ Ivanŭ,

Teodorŭ }
Iurie } fraţiĭ ţaruluĭ,

Radulŭ Voevodŭ,
Maria dómna,
Manoilŭ şi
Ana, dómna luĭ.

Din inscripţiunile mormîntale, ce se află în fosta catedrală a vecheĭ episcopiĭ din Rădăuţĭ în Bucovina, se potŭ constata maĭ multe persóne dintre ascendenţiĭ familieĭ Mareluĭ Stefanŭ, domnĭ aĭ ţěreĭ înainte de Alexandru celŭ bunŭ. Aceste incripţiunĭ epitafice sunt în nu-

(1) In uriculŭ Mareluĭ Stefanŭ din anulŭ 1466, amintitŭ în notiţa precedentă, Marele Stefanŭ numesce pre muma sa Maria. Insă acéstă Oltea, împreună cu Bogdanŭ, se pomenesce şi la Episcopia de Romanŭ între ctitorĭ. Dacă în uriculŭ publicatŭ în Archiva D-luĭ Hajdĕŭ nu este o neexactitate în cetirea şi transcrierea numeluĭ Oltea ѡлтѣ, atuncĭ trebue să admitemŭ, că muma luĭ Stefanŭ avea dóuĕ nume : Oltea şi Maria.

mĕrŭ de 6, tóte făcute de Marele Stefanŭ, în aniĭ 1478 şi 1480, spre conservarea memorieĭ strămoşilorŭ sĕĭ, ce sùnt înmormîntaţĭ în acea biserică, şi carea esista acolo, ca mănăstire, înainte de înfiinţarea episcopieĭ de Rădăuţĭ sub Alexandru celŭ bunŭ. Aceştĭ strămoşĭ şi moşĭ aĭ Mareluĭ Stefanŭ sunt :

1. Bogdanŭ celŭ bătrânŭ (старыи Богдан),

2. Laţco Voevodŭ,

3. Romanŭ Voevodŭ,

4. Stefanŭ Voevodŭ celŭ bătrânŭ (старый). Pe toţĭ aceştia Marele Stefanŭ îĭ numesce strămoşĭ (прѣдѣди) aĭ sĕĭ.

5. Bogdanŭ Voevodŭ, fratele luĭ Alexandru Voevodŭ (celŭ Bunŭ) (братъ Алеѯандра воеводы). Pre acesta Stefanŭ îlŭ numesce moşŭ saŭ bunicŭ (дѣдъ).

6. O strămóşă a Mareluĭ Stefanŭ (прѣдѣдица). Inscripţia spune, că ea se chema Maria, şi a avutŭ mamă pre Anastasia fica luĭ Laţco-Voevodŭ.

Ne mărginimŭ aicĭ cu relaţiunea despre familia Mareluĭ Stefanŭ, şi ne întórcemŭ iarăşĭ la incripţiunea de la Războienĭ.

10. «Того ради б҃гопроизволи Їѡ҃ Стефан воевод.... създа сеи храм въ имѣ архистратига Михаила и въ молбъ себѣ.... и въ памет и въ за д҃шїе въсѣх православних Х҃рстїан иже зде потрѣбившихсѧ : Pentru aceea bine-voì Ioanŭ Stefanŭ Voevodŭ... şi zidì acestŭ templu în numele Archistratigululuĭ Michailŭ şi întru rugă şie... Şi întru pomenirea şi întru desufleţia tuturorŭ ortodoxilorŭ creştinĭ carĭ aŭ peritŭ aicĭ».

Scopulŭ principalŭ aşa dar, cu care Marele Stefanŭ a ziditŭ biserica de la Răsboienĭ este neuĭtata pomenire a ostaşilorŭ căḑuţĭ în războiŭ, şi înmormîntaţĭ acolo. Letopiseţulŭ spune, că «dacă aŭ eşitŭ nepriet̕nii din ţéră, a strînsŭ Stefanŭ-Vodă trupurile celorŭ morţĭ, le-a înmormîntatŭ într'o grópă mare şi a făcutŭ deasupra eĭ movilă, şi a ziditŭ deasupra óselorŭ o biserică, carea trăesce până astă-ḑĭ la Răsboienĭ, întru pomenirea acelorŭ suflete» (Letop. t. I. p. 131). Din inscripţie urmézā că Stefanŭ tocma la 19 anĭ după răsboiŭ, adică în 1495, a ziditŭ biserica d'asupra movileĭ, unde aŭ fostŭ îngropaţĭ ostaşiĭ. Astăḑĭ la acéstă biserică este unŭ schitŭ de maĭce,

carele este administratŭ în partea materială de epitropia generală a spitalelorŭ din Moldova. Urmărindŭ documentele acestuĭ schitŭ, aflătóre la epitropia spitaluluĭ St. Spiridonŭ din Iașĭ, găsimŭ următórele noțiunĭ istorice despre sórta bisericeĭ Mareluĭ Stefanŭ de la Răsboienĭ.

Dintru-o carte de judecată din anulŭ 1620, de la Gasparŭ Vodă, se constată, că Stefanŭ, zidindŭ biserica de la Răsboienĭ ca unŭ monumentŭ comemorativŭ celorŭ căḑuțĭ în răsboiŭ pentru apĕrarea țĕreĭ, a dotatŭ acea biserică cu o bucată de locŭ, din alŭ căreia venitŭ ea să se pótă întreține și să se perpetue pomenirea ostașilorŭ acolo îngropațĭ. Pe acelŭ locŭ alŭ bisericeĭ cu timpulŭ s'a formatŭ sătișorulŭ Răsboieniĭ, vecinŭ cu satulŭ rezĕșescŭ Uscațiĭ.

Cu curgerea timpuluĭ însă acéstă proprietate a bisericeĭ de la Răsboienĭ a devenitŭ proprietate boeréscă. Așa, pe timpulŭ luĭ Stefanŭ Tomșa (1612), proprietarulŭ moșieĭ Răsboieniĭ, împreună cu ea și a bisericeĭ Mareluĭ Stefanŭ, era visterniculŭ Nicóră Prăjesculŭ. Nicóră, participândŭ la revolta boerilorŭ contra domnuluĭ Tomșa, elŭ, ca și mulțĭ alțĭ colegĭ aĭ sĕĭ, ca să scape de urgia domnéscă, a fugitŭ în Polonia. Vodă a confiscatŭ moșia luĭ Nicóră — Răsboieniĭ, și a dăruit'o mănăstiriĭ Sântuluĭ Ilie (din Bucovina).

Sub domnulŭ Radu-Vodă călugăriĭ de la Sânt-Ilie se judecă la domnie pentru o bucată de locŭ a moșieĭ Răsboieniĭ, ce o impresurase rĕzeșiĭ din Uscațĭ, și câștigă procesulŭ. In anulŭ 1632 Lupu Prăjescu, fiulŭ luĭ Nicóră, prin bună învoială cu călugăriĭ de la mănăstirea Sânt-Ilie, rescumpĕră moșia Răsboieniĭ cu biserica, dându-le 300 talerĭ și nisce vite, și primindu-șĭ documentele îndărăptŭ. In acelașĭ anŭ Ionașcu Prăjescu a pretinsŭ a i se da și luĭ o parte din moșia părintéscă Răsboieniĭ. Logofĕtulŭ Pătrașcu Bașotă, comendatŭ de la domnie, a împărțitŭ moșia Răsboieniĭ în dóuĕ părțĭ : Lupuluĭ ĭ-a datŭ partea din josŭ, iară Ionașculuĭ partea de susŭ. Moșia acésta s'a stăpânitŭ de familia Prăjască până la anulŭ 1668, când ea tótă se stăpânia de Dumitrașcu Prăjescu, carele a trecut'o în stăpânirea cumătruluĭ sĕŭ Gavrilŭ Tăbârță, fostŭ (biv) Cămărașŭ, jumătate prin danie, iară jumătate prin vîndare. Tăbârță, împrumutândŭ de la Ionașcu Prăjescu 130 leĭ, ĭ-a amanetatŭ jumătate din moșia

Răsboienii, și neplătindŭ banii, partea de moșia cea amanetată, a trecutŭ iarăși la familia Prăjască. In anulŭ următorŭ 1669 Tăbârță a vîndutŭ și cealaltă parte din Răsboienĭ fostuluĭ spătarŭ Todorachi Iordachi. Se vede însă, că acéstă vîndare nu s'a efectuatŭ; căcĭ peste dóuĕ lunĭ face altă vîndare pe jumătate din moșia Răsboieniĭ nașuluĭ sĕŭ alŭ doilea logofĕtŭ Dumitrașcu Boulŭ. Acéstă vîndare se întăresce prin ispisocŭ domnescŭ de Stefanŭ Petriceĭcu-Vodă, din anulŭ 1673. In anulŭ 1688 Maria Prăjasca, cu fiulŭ sĕŭ Stefanŭ și cu ginerele eĭ, vîndŭ jumătatea lorŭ din Răsboienĭ hatmanuluĭ Constantinŭ Veliciсo. Vîndarea acésta s'a făcutŭ cu condiție, ca hatmanulŭ să plătéscă o datorie a vîndĕtóreĭ Prăjasca la mănăstirea Hanguluĭ, unde era amanetată acea parte de moșie. Hatmanulŭ Velicĭco însă n'a plătitŭ acea datorie, și mănăstirea, avêndŭ trebuință de banĭ, ca să acopere biserica mănăstiriĭ, a vîndutŭ acea parte de moșie slugeruluĭ Nicolaiŭ, împreună cu biserica.

In anulŭ 1714 a patra parte din moșia Răsboieniĭ se stăpânia de Velicĭco sin Cațichi, starostele de negutătorĭ din Iașĭ, carele în acestŭ anŭ a vîndut'o slugeruluĭ Nicolaiŭ și giupâneseĭ sale Catrineĭ. Așa dar acum maĭ tótă moșia Răsboieniĭ se stăpânia de slugerulŭ Nicolaiŭ, fiiulŭ medelniceruluĭ Eni, carele la rândulŭ sĕŭ și elŭ a avutŭ procese cu rezeșiĭ din Uscațĭ pentru hotară ; dar judecata constată dréptă stăpânirea slugeruluĭ și o confirmă.

Egumenulŭ mănăstiriĭ Hangu, când a vîndutŭ slugeruluĭ partea Prăjascăĭ din Răsboienĭ, se adresase maĭ întâiŭ nepotuluĭ eĭ Andreiŭ, feciorulŭ luĭ Stefanŭ Prăjesculŭ, cu propunere de a rescumpĕra elŭ acea parte a mătușeĭ sale; acela însă ĭ-a respunsŭ, că n'are banĭ ca să o rescumpere. Maĭ pe urmă acestŭ Andreiŭ Prăjescu, în anulŭ 1731, a intentatŭ procesŭ slugeruluĭ. In curgerea acestuĭ procesŭ pentru jumătatea Prăjască din satulŭ Răsboieniĭ, pe carea cădea și biserica Mareluĭ Stefanŭ, în anulŭ 1734, slugerulŭ Nicolaiŭ, vĕdêndŭ că împreună cu partea Prăjascăĭ, cea reclamată de nepotulŭ eĭ, avea să pérdă și biserica domnéscă, ca să scape măcarŭ acea biserică de a trece la alțĭ stăpânĭ, s'a decisŭ a preface biserica Mareluĭ Stefanŭ de la Răsboienĭ în mănăstire de călugărĭ. Spre

acestŭ sfârșitŭ ĭ-a hărăzitŭ a patra parte din moșia sa de la Răsboienĭ pentru întreținere, a alesŭ de egumenŭ pe preotulŭ Dimitrie, a împuternicitŭ pre fiiĭ sĕĭ Sandu și Safta să se ducă la mitropolitulŭ țěreĭ, carele atuncĭ era Antonie, spre a cere pe de o parte recunóscerea și întărirea noueĭ mănăstirĭ și a danieĭ, iară pe de alta să dobândéscă bine-cuvîntarea preotuluĭ Dimitrie de a se călugărì. De atuncĭ datéză fundarea mănăstiriĭ saŭ schituluĭ Răsboieniĭ. Intre acestea procesulŭ slugeruluĭ cu Prăjescu continua. După ce judecata a legitimatŭ dreptulŭ Prăjescululuĭ, slugerulŭ n'a voitŭ să priméscă de la elŭ baniĭ de rescumpĕrare, și a lăsatŭ procesuluĭ locŭ deschisŭ pentru alte vremĭ. Prăjescu însă, puindŭ stăpânire pe partea din moșia Răsboieniĭ, n'a ținutŭ sémă de schitulŭ și de dania slugeruluĭ, ci a vîndutŭ tótă acea parte de moșie cu schitulŭ logofĕtuluĭ Sandu Sturza. După mórtea slugeruluĭ, fiulŭ sĕŭ vătavulŭ Costache a continuatŭ procesulŭ cu Andreiŭ Prăjescu, carele însă prin judecată a silitŭ pre rivalulŭ sĕŭ a primì baniĭ de rescumpĕrare, ce-ĭ dăduse tălŭ sĕŭ slugerulŭ pe partea Prăjascăĭ din Răsboienĭ.

Noulŭ proprietarŭ alŭ moșieĭ Răsboieniĭ, Sandu Sturza, a respectatŭ schitulŭ fundatŭ acolo de slugerulŭ Nicolae, și a lăsatŭ pe călugărĭ în pace să stăpânéscă biserica și dania făcută lorŭ de slugerulŭ, precum și de alțĭ rezeșĭ din vecinătate. Așa în documentele schituluĭ se vede, că în anulŭ 1768 era la schitulŭ Răsboieniĭ egumenŭ monachulŭ Visarionŭ, carele se judecă cu rezeșiĭ de la Uscațĭ, cariĭ pretindeaŭ, că biserica schituluĭ arŭ fi pe moșia lorŭ, că prin urmare călugăriĭ arŭ fi stăpânindŭ cu nedreptulŭ o parte din moșia rezeșéscă. Dar pe temeiulŭ ispisoculuĭ de la Radu-Vodă, din 1624, ce era la mâna călugărilorŭ, s'a recunoscutŭ dreptatea schituluĭ.

In anulŭ 1789 monachulŭ Ilie Dabija, dintre rezeșiĭ localĭ, hărăzesce schituluĭ tótă averea sa. Din o scrisóre din anulŭ 1790, se vede, că moșia Răsboieniĭ cu schitulŭ trecuse de la Sandu Sturza la Constantinŭ Sturza, și acesta o a datŭ de zestre gineruluĭ sĕŭ vornicŭ (se pare) Michailŭ Sturza. Totŭ din acea scrisóre se vede, că era năčalnicŭ schituluĭ archimandritulŭ Efremŭ. Ginerele Sturzeĭ împuternicesce, prin amintita scrisóre, pre Efremŭ a strînge veniturile

moșiei Răsboienii, ca și sub socrulŭ sĕŭ, și a le întrebuința întru ținerea bisericei și a servitorilorŭ ei. De aici se vede, că la începutŭ noulŭ proprietarŭ, Michailŭ Sturza, era favorabilŭ schitului și archimandritului Efremŭ; dar acésta n'a duratŭ multŭ, precum vomŭ vedé mai josŭ.

In archiva mitropoliei Moldovei se află o mărturie a mai multorŭ boeri Sturzesci, dată în anulŭ 1790, prin care se adeveresce, că moșia, pe carea Stefanŭ a ziditŭ biserica de la Răsboieni, a fostŭ cumpĕrată de tatălŭ lorŭ, marele logofĕtŭ Sandu Sturza de la unŭ Prăjescu, și o a afierositŭ schitului Răsboienii, carele la acestŭ timpŭ se administréză de archimandritulŭ Efremŭ, pre carele ei îlŭ laudă și îlŭ recomandă pentru buna orânduială duhovnicéscă ce ține în schitŭ. Boerii Sturzesci subscriși în acea mărturie sunt : Ioanŭ Sturza vel vornicŭ, Stefanŭ Sturza vel logofĕtŭ, Dumitrachi Sturza banŭ, Grigorie Sturza hatmanŭ.

In anul 1792 Domnulŭ Alexandru Moruz, prin chrisovulŭ sĕŭ, miluesce schitulŭ Răsboienii cu óre-cari hărăziri din veniturile (ruzumaturile) domnesci. Aceleași hărăziri se confirmă în anulŭ următorŭ de Domnulŭ Michailŭ Suțulŭ.

Din o suplică a archimandritului Efremŭ, din anulŭ 1793, către Mitropolitulŭ Iacovŭ Stamati (suplică ce se păstréză în archiva mitropoliei Moldovei) se vede, că acestŭ Efremŭ a făcutŭ mai multe îmbunătățiri la schitulŭ Răsboienii, cari, cum se esprimă elŭ, l'aŭ costatŭ «sudori de sânge», întrebuințândŭ tótă silința sa spre înzestrarea schitului, atâtŭ cu podóbe frumóse în interiorulŭ bisericei, câtŭ și pe dinafară prin repararea bisericei, prin construirea a patru chilii, prin înzestrarea schitului cu mori și cu vii.

Dar totŭ din acea suplică se vede, că proprietarulŭ moșiei Răsboienii, logofĕtulŭ Michailŭ Sturza, schimbase atitudinea sa anterióră către schitŭ. Elŭ tindea acum a se face deplinŭ stăpânŭ pe moșia schitului și chiar a desființa schitulŭ, întrebuințândŭ la acésta până și silnicii și violări. Se vede, că contra acestei atitudini ilegale a logofĕtului Sturza, Efremŭ își procurase de la boerii Sturzesci mărturia citată mai susŭ, și în carea nu figuréză Sturza celŭ cu pretenția.

Efremŭ apoĭ se jăluesce Mitropolituluĭ, că acestŭ boerŭ voesce să-lŭ alunge de la Răsboienĭ și «să strice schitulŭ», ca să se facă elŭ stăpânŭ pe moșia schituluĭ; că s'a încercatŭ în multe rândurĭ să apuce documentele schituluĭ, ce se păstra la egumenŭ. Spre acestŭ sfârșitŭ ĭ-a prădatŭ chilia în maĭ multe rândurĭ, până ce în fine a isbutitŭ a pune mâna pe documentele schituluĭ. Apoĭ a instalatŭ pre vătavulŭ sĕŭ cu familia în schitŭ, poruncindu-ĭ a pune mâna pe tótă averea călugărilorŭ. Efremŭ, avêndŭ a lupta cu unŭ dușmanŭ mare și puternicŭ, a credutŭ de-o-dată, că prin răbdare va puté îmblândi «féra», cum numesce elŭ pre Sturza; dar totulŭ a fostŭ în zadarŭ, și în fine, răsbitŭ de suferințe, a fostŭ silitŭ a se tângui Mitropolituluĭ. Se vede că și Mitropolitulŭ n'a pututŭ ajuta pe Efremŭ, căcĭ de acum schitulŭ Răsboieniĭ cu moșia sa a trecutŭ în stăpânirea familieĭ Sturzescĭ și schitulŭ de călugărĭ a rĕmasŭ desființatŭ de o cam-dată.

In anulŭ 1803 Mitropolitulŭ Veniaminŭ, în înțelegere cu Domnulŭ Alexandru Moruz, a făcutŭ o reformă în mănăstirile de călugărițe. Pe a finele veaculuĭ trecutŭ, o cuviósă bĕtrână, Maica Nazaria, sub conducerea stareţuluĭ Paisie de la mănăstirea Némţuluĭ. a înființatŭ unŭ schitŭ de maice, la Văraticulŭ, nu departe de târgulŭ Némțuluĭ. Acolo s'aŭ adunatŭ curêndŭ multe femeĭ și fete din tóte stările societățiĭ, doritóre de călugărie, între carĭ multe fete de boerĭ, date la călugărie maĭ multŭ din motive economice. De aicĭ a urmatŭ necesitate a se destina pentru călugărițe o mănăstire maĭ mare și maĭ avută. Pe de altă parte, eraŭ maĭ multe schiturĭ micĭ de maicĭ, împrăștiate prin deosebite locurĭ ale țĕreĭ, unde călugărițele trăiaŭ nu cu destulă disciplină mănăstiréscă. Astŭ-felŭ eraŭ: 1) schitulŭ Prepadómna din capitala Iașiĭ, 2) schitulŭ Socola de lângă Iașĭ, 3) schitulŭ Vânătoriĭ preste rîulŭ Bistrița, din josŭ de orașulŭ Pétra, județulŭ Némțuluĭ, 4) schitulŭ Gârcina, aprópe de Pétra, totŭ județulŭ Némțuluĭ. Tóte aceste schiturĭ, prin chrisovulŭ Domnuluĭ Moruz, din anulŭ 1803, s'aŭ desființatŭ. Pentru locuința călugărițelorŭ s'a destinatŭ o mănăstire mare, Agapia, care, de la înființarea eĭ încă din véculŭ XVI, fusese locuită de călugărĭ. Călugăriĭ acum s'aŭ strămutațŭ pe la alte mănăstirĭ, precum Némțulŭ, Râșca; iar egumenulŭ

s'a strămutatŭ la mănăstirea Socola, care s'a înzestratŭ cu câte-va moşiĭ, şi s'a prefăcutŭ în seminarŭ, pentru educarea şi învĕţătura candidaţilorŭ de preoţie. Tóte celelalte schiturĭ desfiinţate s'aŭ prefăcutŭ în metóce ale mănăstiriĭ Agapieĭ, sub a căreĭa conducere s'a datŭ şi schitulŭ Văraticulŭ. Călugăriţele adunate, neîncăpêndŭ tóte la Agapia, douĕ-ḑecĭ şi cincĭ dintre ele s'aŭ aşezatŭ în schitulŭ Răsboieniĭ. De schitulŭ Răsboieniĭ însă nu se pomenesce nimica în chrisovulŭ Domnuluĭ Moruz, de unde se vede că aşezarea călugăriţelorŭ acolo s'a făcutŭ după o disposiţie ulterióră a Mitropolituluĭ Veniaminŭ, şi după o înţelegere particulară a luĭ cu familia Sturzéscă, în a căreia posesiune era acum schitulŭ. De aceea călugăriţele de acolo, până în anulŭ 1813, n'aŭ avutŭ nicĭ un actŭ publicŭ, constătătorŭ dreptuluĭ lorŭ de a locuì acolo şi a avé dreptŭ la întreţinere din averea schituluĭ.

În anulŭ 1811 murise marele logofĕtŭ Michailŭ Sturza, răpitorulŭ schituluĭ Răsboieniĭ. Urmaşiĭ luĭ, împreună cu tótă familia Sturzéscă, aŭ închinatŭ schitulŭ cu moşia Răsboieniĭ spitaluluĭ S-tuluĭ Spiridonŭ din Iaşĭ. În actulŭ de danie se ḑice între altele, că familia Sturzéscă avea numaĭ epitropia prin clironomie asupra schituluĭ şi a moşieĭ sale. Reproducemŭ întregŭ acestŭ actŭ de danie, după cum l'a publicatŭ d-lŭ D. Gusti, fostŭ epitropŭ alŭ caseĭ S-tuluĭ Spiridonŭ, în jurnalulŭ «Curierulŭ» (Balasanŭ) din Iaşĭ, în anulŭ 1876, Nr. 87.

Actulŭ de danie este adeveritŭ de Mitropolitulŭ Veniaminŭ :

«Datoria neapĕrată şi creştinéscă este cu adevĕratŭ a urma sfinţelorŭ evangelicescilorŭ dogme, şi maĭ alesŭ acésta adecă : unde va fi comóra vóstră, acolo va fi şi inima vóstră ; şi iarăşĭ : milostenia spală şi curăţesce mulţime de pĕcate şi izbăvesce suflete de mórte.

«Dintre aceste sfinte şi dumneḑeescĭ învĕţăturĭ amânându-ne şi îndemnându-ne, întindemŭ mânile nóstre (măcar deşi nevrednicĭ suntemŭ) cătră pré înaltulŭ şi pré puternicŭlŭ Dumneḑeŭ, şi din bună voinţa inimiĭ nóstre închinămŭ pré sfîntuluĭ şi mareluĭ sĕŭ nume, adică la spitalulŭ pămîntuluĭ *(ţĕreĭ)*, ce este în mănăstirea sfîntuluĭ de minunĭ făcĕtoruluĭ Spiridonŭ, sfîntulŭ schitŭ Răsboieniĭ, ce este pe Valea-Albă, la ţinutulŭ Némţuluĭ, unde se cinstesce si se

prăznuesce hramulŭ sfinţilorŭ maĭ marilorŭ Voevoḑĭ Michailŭ şi Gavrilŭ, dimpreună cu tótă moşia sa, ce se cuprinde prin scrisorĭ, şi cu tóte alte averĭ ale sale, mişcătóre şi nemişcătóre, ce sunt arĕtate anume prin osebitŭ isvodŭ; care acestŭ sfîntŭ schitŭ cu moşia sa aŭ fostŭ după moştenire sub epitropia némuluĭ nostru până la rĕposaţiĭ părinţiĭ noştriĭ Michailŭ Sturza şi Ecaterina Sturza, pe care acum cu a nóstră bună-voinţă şi cu a tuturorŭ némurilorŭ nóstre, îlŭ închinămŭ şi îlŭ afierosimŭ cu tóte ale sale la spitalulŭ pămîntuluĭ, ce este în mănăstirea sfîntuluĭ şi de minunĭ făcĕtoruluĭ Spiridonŭ, ca totŭ venitulŭ, ce se strînge, să fie deapururea spre purtare de grijă, maĭ întâiŭ a sfîntuluĭ schitŭ Răsboieniĭ, spre a nu contenì nicĭ odinióră cele către înduratulŭ Dumneḑeŭ rânduite rugăcĭunĭ, ci maĭ vârtosŭ cu plecată umilinţă ne rugămŭ a se sporì; şi alŭ doilea pentru hrana şi grija bolnavilorŭ, ce năzuescŭ pentru tămăduirea lorŭ la acestŭ obştescŭ spitalŭ din mănăstirea sfîntuluĭ Spiridonŭ, pentru pomenirea sufletelorŭ şi pentru iertarea pĕcatelorŭ nóstre şi ale părinţilorŭ, fraţilorŭ, şi tuturorŭ celorŭ de o seminţie din vĭacŭ răposaţĭ, şi a celorŭ viĭ; care de acum înainte să fie vecĭnică danie şi miluire la spitalulŭ pămîntuluĭ, spre întrebuinţarea de maĭ susŭ arătată, în vĭacĭ desăvârşitŭ. Iar cine din némurile nóstre saŭ din străinĭ s'arŭ ispiti a strica, saŭ câtŭ de puţinŭ a strămuta acéstă a nóstră danie, să fie neiertatŭ de Domnulŭ Dumneḑeŭ în vĭaculŭ de acum şi în celŭ viitorŭ, şi în ḑiua înfricoşateĭ dumneḑeesciĭ judecăţĭ să aĭbă pârâşĭ pe sfinţiĭ maĭ marĭ voevoḑĭ Michailŭ şi Gavrilŭ şi pe sfîntulŭ de minunĭ făcĕtorulŭ Spiridonŭ. Şi spre întărirea acesteĭ adevĕrate daniĭ încredinţămŭ cu ale nóstre iscăliturĭ, iscălindu-se şi alţĭ cinstiţĭ boerĭ de némulŭ nostru.»

Iscăliţĭ : Constantinŭ Ghica logofĕtŭ, Sandu Sturza hatmanŭ, Grigorie Sturza vistericŭ, Dimitrie Sturza vornicŭ, Ioan Sturza, Alexandru Sturza, Ioan Neculcea spătarŭ.

Când s'a făcutŭ dania de maĭ susŭ, în schitulŭ Răsboieniĭ eraŭ aşezate, precum amŭ vĕḑutŭ, douĕ-ḑecĭ şi cincĭ de călugăriţe, carĭ formaŭ acelŭ schitŭ, şi se întreţineaŭ din venitulŭ moşieĭ încungĭurătóre. Epitropia arŭ fi voitŭ să depărteze de acolo acele călugăriţe,

ca să rĕmână averea schituluĭ tótă în folosulŭ spitaluluĭ. După intervenirea Mitropolituluĭ Veniaminŭ, epitropia a consimţitŭ, ca să rămână în acelŭ schitŭ acele doue-ḑecĭ şi cincĭ de călugăriţe, până la mórtea lorŭ, neavêndŭ atuncĭ unde se strămuta ele, cu condiţie însă, ca să nu se adune acolo maĭ multe călugăriţe, decât cele presente atuncĭ, iar după mórtea lorŭ, schitulŭ să se desfiinţeze, rămâindŭ tóte veniturile moşieĭ în folosulŭ spitaluluĭ. În urmarea acesteĭ disposiţiĭ s'a datŭ de epitropiĭ caseĭ S-tuluĭ Spiridonŭ călugăriţelorŭ următórea carte, care a legitimatŭ petrecerea lorŭ în schitulŭ Răsboieniĭ:

«S'a datŭ cartea nóstră maicelorŭ călugăriţelorŭ, ce sunt aşezate la schitulŭ Răsboieniĭ, ţinutulŭ Némţuluĭ, care schitŭ este afierositŭ de dumnia-lorŭ boeriĭ Sturzescĭ metocŭ mănăstiriĭ St. Spiridonŭ, cu tótă moşia şi altele ce are schitulŭ; şi fiindŭ-că maĭcele eraŭ aşezate maĭ dinainte la acestŭ schitŭ, şi nicĭ unŭ chipŭ nu-ĭ, ca să se pótă strămuta la altŭ locŭ, mănăstirea sfîntuluĭ Spiridonŭ, vĕḑêndŭ neputinţa acestorŭ maĭce şi că nu aŭ chipŭ unde aiurea să se mute, prin arătarea ce ne-aŭ făcutŭ şi preosfinţia sa părintele Mitropolitŭ Kirio Kir Veniaminŭ, li s'aŭ datŭ de la noĭ voie, ca să se aşeze la numitulŭ schitŭ, în tótă viéţa lorŭ nesupĕrate, însă numaĭ aceste douĕḑecĭ şi cincĭ maĭce câte sunt acolo la schitŭ, acestea să petrécă în pace, iar maĭ multŭ să nu aibă voie a se aduna; cum şi moşia, câtă este împrejurŭ a schituluĭ, să rĕmâe spre hrana maĭcelorŭ şi pentru altele, ce vorŭ avé trebuinţă, fără să fie supĕrate cu dare de baticŭ de către mănăstirea sfîntuluĭ Spiridonŭ. Iar după săvârşirea lorŭ, va rămâné schitulŭ şi moşia iarăşĭ a mănăstiriĭ sfîntuluĭ Spiridonŭ, ca o danie ce este dată mănăstiriĭ. 1813, Mart. 20».

Epitropiĭ: Nectarie Sardion, Iordaki Canta logofĕt, Sandu Sturza visternicŭ.

Călugăriţele de la Răsboienĭ nu s'aŭ maĭ împuţinatŭ până în presentŭ şi aŭ continuatŭ a forma schitulŭ de maĭce, cum a fostŭ de la inceputulŭ vceaculuĭ. Pe la anulŭ 1835, s'a încercatŭ unŭ boerŭ, Alecu Sturza ce se ḑicea urmaşŭ alŭ donatorilorŭ schituluĭ, a cere de la epitropia caseĭ St. Spiridonŭ alungarea călugăriţelorŭ de la Răsboienĭ pentru totŭ-d'auna, şi cu venitulŭ schituluĭ să se întreţină

în spitalulŭ St. Spiridonŭ cincĭ paturĭ pentru bolnavĭ, peste acele ce întreţinea atuncĭ spitalulŭ. Elŭ amenință, că la casŭ contrarŭ, va cere de la guvernŭ stricarea danieĭ şi reînturnarea eĭ la urmaşiĭ familieĭ. Mitropolitulŭ Veniaminŭ şi acum a apĕratŭ esistența schituluĭ de maĭcĭ la Răsboienĭ. Maĭ pe urmă, sub Mitropolitulŭ Meletie, chiar epitropia spitaluluĭ s'a încercatŭ a desființa schitulŭ şi a întrebuința averea luĭ numaĭ la spitalŭ; dar şi acum mitropolia a apĕratŭ schitulŭ, încât elŭ continuă până astă-ḑĭ în tótă pacea, şi adăpostesce unŭ numĕrŭ micŭ de femeĭ bătrâne sărace, din clasele inferióre ale populaţiuniĭ nóstre. Mitropoliţiĭ noştri bine aŭ făcutŭ, sprijinindŭ acestŭ schitŭ; căcĭ prin acésta s'a îndeplinitŭ voința donatorilorŭ, carĭ aŭ închinatŭ mănăstiriĭ S-tuluĭ Spiridonŭ schitulŭ cu averea luĭ. Numirea de schitŭ arată anume, că acolo era o locuinţă călugăréscă (fie de bărbaţĭ, fie de femeĭ). Maĭ departe se ḑice în actulŭ de danie, că din acelŭ schitŭ nicĭ-o-dată să nu înceteze rugăciunile cătră Dumneḑeŭ; că averea luĭ să se întrebuinţeze spre ținerea schituluĭ, şi numaĭ ceea ce va prisosì să se întrebuinţeze în folosulŭ spitaluluĭ; că nimenea, fie dintre rude, fie dintre străinĭ, să nu strice, nicĭ să prefacă acea danie nicĭ odinióră, nicĭ câtŭ de puţinŭ.

De aceea şi epitropia a lăsatŭ în pace esistenţa schituluĭ de călugăriţe de la Răsboienĭ; a regulatŭ însă ca moşióra schituluĭ să se arendeze, ca şi alte moşiĭ ale spitaluluĭ S-tuluĭ Spiridonŭ, de cătră epitropie; schituluĭ i s'a făcutŭ budgetŭ aparte. Moşia schituluĭ a avutŭ o întindere de 684 fălcĭ, din carĭ 239 dându-se locuitorilorŭ clăcaşĭ din satulŭ Răsboieniĭ, aŭ rĕmasŭ pe séma proprietăţiĭ 445 de fălcĭ. Acestŭ pămîntŭ arendatŭ, produce anualŭ 6000 leĭ noĭ. Din acéstă sumă 4,480 leĭ se daŭ pentru întreţinerea schituluĭ, iară restulŭ se iea în profitulŭ spitaluluĭ.

11. **Вꙁ памет и въ задꙋшїе** = *spre memoria şi spre desufleţia.* Espresia задꙋшїе, pre carea noĭ amŭ tradus'o literalŭ prin *desufleţie,* este fórte obicĭnuită în vechile nóstre documente slavone. Ea este vrednică de însemnatŭ, căcĭ în ea este obârşia unorŭ espresiunĭ românescĭ, păstrate până astă-ḑĭ în limba poporuluĭ. Prin ea se esprimă în sensŭ abstractŭ tóte faptele bune, ce, după credinţele creştine, se

facŭ pentru ușurarea și mântuirea sufletelorŭ celorŭ rĕposațĭ în credință, precum : rugăcĭunile cele obicĭnuite ale bisericeĭ, milosteniile, fântânele, podurile, dotarea și zidirea bisericelorŭ, etc., ce se facŭ *de* saŭ *pentru* sufletulŭ cutăruĭ reposatŭ.

De aicĭ espresiunile românescĭ : *a datŭ de sufletŭ*, *a îngrijì de sufletŭ*. Totŭ de aicĭ în limba populară fiulŭ adoptivŭ se numesce *fiŭ de sufletŭ*, *desufle*ț*elŭ*, orĭ simplu *sufle*ț*elŭ*, cu privire la datória luĭ, de a îngriji de sufletulŭ tatăluĭ sĕŭ adoptivŭ după mórtea luĭ.

12. Cea dintâiŭ traducere a inscripțiuniĭ de pe biserica de la Răsboienĭ o a publicatŭ G. Asachi, la finele nuveleĭ sale istorice intitulată Valea-albă. (Vedĭ opera luĭ Asachi «Nuvele istorice a Românieĭ», edit. 3-a Iașĭ, 1867. p. 122). Acéstă traducere apoĭ o aŭ reprodusŭ întocmaĭ maĭ mulțĭ alțiĭ: d-lŭ Cogălnicénu în articolulŭ. «Bătălia de la Răsboienĭ» (Archiv. rom. t. I. p. 87); d-lŭ Gusti, în articolulŭ menționatŭ maĭ susŭ, despre schitulŭ Răsboienĭ. Acea traducere cuprinde maĭ multe neesactitățĭ, chiar grosolane, carĭ arată, că traducĕtoriulŭ era fórte slabŭ în cunoscința limbeĭ slavice a documentelorŭ nóstre. De aceea punemŭ aicĭ neesactitățile cele maĭ principale:

a. **Єще же и Басараб воевода названїи Лаїωта прїнде съ ним съ въсеѧ своеѧ басарабскоѧ землеѧ.** La Asachi se traduce : «*Încă și Basaraba V. V. chiematŭ fiindŭ la răsboiŭ, aŭ venitŭ cu dînsulŭ cu tótă puterea pămîntuluĭ luĭ Basarab.*

b. **Прїндоша плѣнити и гѹбла́ти землю молдавскою** : *aŭ venitŭ cu dînsulŭ să robéscă și să iea pămîntulŭ Moldoveĭ.*

c. **На мѣсто нарицаемое бѣлїи поток** : *la loculŭ ce se chiamă Valea-albă.*

d. **Тогдаже и титаре ѹдариша землю молдавскою ωт тоѧ страни** : *atuncĭ aŭ luatŭ și a treia parte din pămîntulŭ Moldoveĭ, despre acea lature.*

D-lŭ Codrescu, la finele părțiĭ a III-a a Uricaruluĭ sĕŭ, p. 279, publică o nóuă traducere a acesteĭ inscripțiĭ, însă și aceea greșită ; d. e. numele luĭ Laiotŭ, ilŭ traduce prin Ionŭ, numele luĭ Alexandru, fiulŭ mareluĭ Stefanŭ, ilŭ schimbă în Bogdanŭ ; de Tătarĭ nu pomenesce nimică, puindŭ în loculŭ lorŭ treĭ puncturĭ.» etc.

O VISITĂ
LA CATEVA MĂNĂSTIRÎ ȘI BISERICÎ ANTICE DIN BUCOVINA

DE

EPISCOPULŬ MELCHISEDEC.
Membru alŭ Academieĭ Române.

Ședința de la 6 Martie 1885.

In anulŭ acesta, la 21 Augustŭ, Sâmbătă, am plecatŭ din Romanŭ însoțitŭ de directorulŭ episcopieĭ d-lŭ V. Mandinescu și de profesorulŭ din Bucurescĭ d-lŭ Grigorie Crețulŭ, spre a face o visită în interesulŭ archeologieĭ nóstre pe la câte-va mănăstirĭ și bisericĭ antice din Bucovina.

Dintru'ntâiŭ ne-amŭ dusŭ la Cernăuțĭ spre a ne lua bine-cuvîntarea de la Inaltŭ Pré Sfințitulŭ Metropolitŭ alŭ Bucovineĭ D. Silvestru Morariŭ. Ajungêndŭ la reședința Metropolituluĭ, după o călătorie de 6 ore cu drumulŭ de ferŭ, amŭ fostŭ primițĭ de pré distinsulŭ archipăstorŭ cu tótă obicĭnuita luĭ dragoste și bunătate. Acestŭ archipăstorŭ, prin erudiția, înțelepcĭunea, bunătatea inimeĭ, simplicitatea viețeĭ, modestia și afabilitatea conduiteĭ sale cătră toțĭ, este primulŭ între toțĭ archipăstoriĭ românĭ, câțĭ am cunoscutŭ eŭ în viéța mea; de aceea elŭ și este iubitŭ și stimatŭ de toțĭ. De asemenea și totŭ personalulŭ ce îlŭ încungĭură, clericĭ și laicĭ, sunt persóne vrednice de tótă recomandația, prin sciința și moralitatea lorŭ. Consistoriulŭ, cu carele elŭ administréză eparchia, este unŭ adevĕratŭ ministerŭ, și compusŭ din bărbațĭ eminențĭ, fără avisulŭ cărora metropolitulŭ nu ĭea nicĭ o hotărîre, atâtŭ în privința administrăriĭ materiale, câtŭ și a celeĭ disciplinare a bisericelorŭ și a cleruluĭ.

Reședința metropolitană se compune din treĭ palaturĭ mărețe, unulŭ spre nordŭ, celŭ maĭ mare, destinatŭ metropolieĭ, altulŭ spre rĕsăritŭ, numitŭ «presbiteriŭ», destinatŭ pentru locuința și găzduirea preoțilorŭ, acum ocupatŭ provisoriŭ de facultatea de sciințe, până la isprăvirea nouluĭ palatŭ universitarŭ, carele se construesce acum. Alŭ treilea palatŭ, despre apusŭ, este seminarulŭ cu facultatea de teologie, așa că metropolia Bucovineĭ este unŭ adevĕratŭ centru de sciință și învĕțătură. In metropolie sunt douĕ bisericĭ fórte frumóse, o capelă în palatulŭ metropolitanŭ și o biserică în palatulŭ seminarialŭ, fórte de gustŭ în tóte privirile, și pe din afară și pe din lăuntru. Palaturile aceste aŭ unŭ aspectŭ fórte grandiosŭ, represintă unŭ stilŭ maurescŭ copiatŭ depre unŭ castelŭ din Spania. Tóte aceste palaturĭ sunt cu douĕ etagĭurĭ. Celŭ metropolitanŭ se distinge prin măreția și spațiositatea salónelorŭ și a coridórelorŭ sale. Salonulŭ, destinatŭ congresuluĭ bisericescŭ este o capo-d'operă de artă, ca architectură și ca pictură și ca mărime ; se distinge și prin frumósele sale colóne de marmură, produsă de munțiĭ Bucovineĭ. Aceste edificiurĭ monumentale facŭ onóre bisericeĭ Bucovineĭ, și împĕratuluĭ actualŭ Franț Iosifŭ, sub a căruĭa domnie s'aŭ făcutŭ aceste și alte îmbunătățirĭ în biserica ortodoxă română a Bucovineĭ. Nu maĭ puțină laudă merită împĕratulŭ pentru reglementarea cea înțeléptă introdusă în administrația bisericéscă a Bucovineĭ, ĭar maĭ multŭ de câtŭ tóte, că a pusŭ în fruntea eĭ unŭ archipăstorŭ atâtŭ de meritoriŭ ca actualulŭ metropolitŭ alŭ Bucovineĭ, care face onóre națiuniĭ și bisericeĭ ortodoxe române în genere. Să dămŭ aicĭ câte-va notițe despre activitatea și serviciile aduse de elŭ națiuniĭ române și păstorițilorŭ sĕĭ.

Doctorulŭ Samuilŭ Andreevicĭ Morariŭ, așa se numĭa metropolitulŭ Silvestru înainte de călugărie, s'a născutŭ în comuna Mitoculŭ-Dragomirneĭ în Bucovina, aprópe de Sucĭava, în anulŭ 1818. Tatălŭ sĕŭ a fostŭ parochŭ. După ce a săvârșitŭ liceulŭ și cursulŭ filosoficŭ în Cernăuțĭ, a urmatŭ în aniĭ 1840—1843 cursulŭ sciințelorŭ teologice în institutulŭ teologicŭ totŭ de acolo. In anulŭ 1843, după isprăvirea studiilorŭ teologice, căsătorindu-se, fu chirotonitŭ și orînduitŭ maĭ în-

tâiŭ ca administratorŭ și apoĭ ca parochŭ în comuna Clahorŭ lângă Cernăuțĭ, unde în curgere de 20 anĭ a desvoltatŭ o mare activitate păstorală. Norocita luĭ viéță conjugală n'a duratŭ multŭ : soția sa a muritŭ, și elŭ a rĕmasŭ vĕduvŭ; însă a căutatŭ și a aflatŭ mângăere în activitatea pastorală și în ocupațiunile literare. In aniĭ din urmă aĭ activitățiĭ luĭ parochiale a fostŭ numitŭ protopopŭ alŭ ocoluluĭ Cernăuțilorŭ, postŭ pe care l'a ocupatŭ cu multŭ devotamentŭ pentru biserică și șcólă. In anulŭ 1862 elŭ fu numitŭ referentŭ-adiunctŭ alŭ consistoriuluĭ, fiindŭ totŭ-odată însărcinatŭ și cu postulŭ de profesorŭ de cântărĭ și de tipicŭ în seminariŭ și în scóla de cântărĭ. In anulŭ 1866, când s'a făcutŭ reforma consistoriuluĭ, doctorulŭ Andreevicĭ Morariulŭ fu decretatŭ de împĕratulŭ membru actualŭ alŭ consistoriuluĭ. In anulŭ 1874 Samuilŭ Andreevicĭ a intratŭ în tagma monachicéscă, primì numele de Silvestru, și apoĭ rangulŭ de archimandritŭ titularŭ alŭ bisericeĭ catedrale. După 3 anĭ, în 1877, fu numitŭ archimandritŭ consistorialŭ și generalŭ vicarŭ. Apoĭ în anulŭ 1879, murindŭ metropolitulŭ Blajevicĭ, Silvestru Morariŭ fu numitŭ administratorŭ provisoriŭ alŭ archidieceseĭ Bucovineĭ. După acésta nu târḑiŭ, în anulŭ 1880, a urmatŭ alegerea și numirea luĭ definitivă la archiepiscopia și metropolia Bucovineĭ, unde eminentele luĭ calitățĭ și neobosita activitate aŭ ajunsŭ deplina lorŭ desvoltare.

Doctorulŭ Andreevicĭ Morariŭ, în sfera literatureĭ didactice și bisericescĭ, a desvoltatŭ o activitate fórte productivă, prin care elŭ șĭ-a asiguratŭ recunoscința și mulțămirea contimporanilorŭ și a posterităţiĭ. In sfera didacticeĭ, încă pe când era parochŭ la Clahorŭ, a compusŭ 16 manuale de învĕțămîntŭ religiosŭ pentru școlele primare și secundare, carĭ s'aŭ tipăritŭ de depositulŭ imperialŭ alŭ cărților didactice la Viena, și carĭ cea maĭ mare parte s'aŭ edatŭ de douĕ și de treĭ orĭ, și carĭ și astă-ḑĭ sunt în întrebuințare. Inșirămŭ aicĭ pe cele ce le avemŭ în mânile nóstre.

1. Liturgica saŭ tâlcuirea rânduelelorŭ Liturgieĭ. 8⁰ micŭ: 113 pag. 1860, Cernăuțĭ.

2. Învĕțătura ortodoxă pentru clasele superióre ale gimnasiuluĭ

Partea I-a. 8⁰ mic. 159 pag. Viena, 1862. — Partea II-a, 175 pag. Viena, 1862. — Partea III-a, 203 pag. 1862, Viena.

Partea I-a tractéză despre învĕțătura dogmatică generală, partea II-a despre învĕțătura dogmatică specială, partea III-a despre morala creștină.

3. Miculŭ catichis pentru clasa III a școlelorŭ poporane. 8⁰ micŭ. 76 pag. Viena 1879.

4. Epistolele și Evangeliile la tóte duminecile și sĕrbătorile anuale, cu deduceri și aplicări la viéța practică, pentru clasa III-a a școlelorŭ poporane. 1865, Viena. 8⁰ micŭ. 166 pag.

5. Prescurtare din istoria sfântă a Vechiuluĭ și Nouluĭ Testamentŭ, pentru a II-a clasă a școlelorŭ poporane. 8⁰ micŭ. 97 pag. Viena.

6. Istoria sfântă a Testamentuluĭ vechiŭ și noŭ, pentru a IV-a clasă a școlelorŭ poporane 1865, Viena. 281 pag.

Metropolitulŭ Bucovineĭ este și unŭ bunŭ predicatorŭ. Ca dovadă a activitățiĭ luĭ în ramulŭ acesta este cartea luĭ intitulată: «Cuvîntărĭ bisericescĭ la tóte duminecile și sĕrbătorile anuale», rostite de elŭ ca parochŭ la Cĭahor și tipărite la Cernăuțĭ în anulŭ 1860. Cartea are formatulŭ 4⁰ și 320 de pag. Aceste cuvinte ale parochuluĭ de la Cĭahor arată pe omulŭ adîncŭ cunoscĕtorŭ alŭ vieţeĭ morale și materiale a poporuluĭ românŭ. Elŭ scie a-ĭ vorbì în limba și în inima luĭ, conformŭ cu trebuințele luĭ sociale și religióse. Nu'ĭ vorbesce multŭ, dar bine, pe înțeles și pătrundĕtorŭ.

Ca profesorŭ de cântările bisericescĭ și ca bunŭ cântărețŭ bisericescŭ și musicantŭ, elŭ a tradusŭ pe note lineare o bună parte din cântările nóstre bisericescĭ, cum se cântă ele în Bucovina, și le-a tipăritŭ în anulŭ 1879 în Viena, într'o carte numită «Psaltikie bisericéscă». Cartea are formatulŭ 4⁰ mare, cu 97 pag. Ea este precesă de o scurtă metodă a valóreĭ notelorŭ lineare și aplicarea lorŭ la cântulŭ nostru bisericescŭ.

Jurnalulŭ «Neue illustrirte Zeitung» din Viena, 1880, Nr. 29, pag. 458, de unde împrumutămŭ cea maĭ mare parte din aceste noțiunĭ biografice ale metropolituluĭ Bucovineĭ, încheie articolulŭ sĕŭ cu aceste aprecierĭ ale subiectuluĭ sĕŭ: «Morariŭ Andreevicĭ unŭ timpŭ înde-

lungatŭ a fostŭ deputatŭ în dieta Bucovineĭ şi în senatulŭ imperialŭ, şi în acéstă calitate a desvoltatŭ o vióe activitate. Elŭ ca oratorŭ se bucură de unŭ eminentŭ renume; şi când vorbesce, fie în anvonŭ, fie în sala şedinţelorŭ, scie totŭ-d'auna a captiva auditoriulŭ sĕŭ prin ţinuta şi prin forma discursurilorŭ sale. Însă şi ca omŭ elŭ se bucură de cea maĭ deplină simpatie a tuturorŭ celorŭ ce sunt în contactŭ cu dînsulŭ. Conduita luĭ amicală şi atingĕtóre şi omenoşia luĭ cătră fie-carele, sunt dovedĭ de bunătatea inimeĭ luĭ.»

Am ḑisŭ maĭ susŭ, că unulŭ din palatele reşedinţeĭ metropolitane este ocupatŭ de seminariŭ cu facultatea teologică. Seminariulŭ acesta în partea din dosŭ are o grădină spaţiósă, înconjurată cu ziḑurĭ, unde studenţiĭ vara îşĭ meditéză studiile lorŭ şi se recreéză. Seminariulŭ are unŭ internatŭ, unde se crescŭ şi se instruescŭ 40 de studenţĭ, aşa ḑicêndŭ sub ochiĭ bunuluĭ archipăstorŭ. Toţĭ aceştĭ studenţĭ sunt destinaţĭ a devenĭ servitorĭ aĭ bisericeĭ, adică aĭ religiuniĭ şi moraleĭ poporuluĭ ortodoxŭ alŭ Bucovineĭ. Spre a puté intra în seminariŭ, eĭ trebue să fi absolvitŭ maĭ întâiŭ cursulŭ licealŭ. Studenţiĭ se întreţinŭ în seminariŭ cu tóte cele necesare: îmbrăcăminte, hrană, etc. Îngrijirea de eĭ este aşa de mare şi părintéscă, că chiar în timpulŭ vacanţeĭ, analogia întreţineriĭ lorŭ li se dă în banĭ, ca subvenţie pentru înlesnirea lorŭ. După terminarea cursuluĭ, eĭ de asemenea primescŭ subvenţiune, până ce ocupă vre-unŭ postŭ publicŭ, bisericescŭ saŭ civilŭ. Preoţĭ se facŭ numaĭ dintre tineriĭ carĭ aŭ absolvitŭ cursurile facultăţiĭ teologice, carĭ duréză 4 anĭ, şi numaĭ atuncĭ, când se declară după lege vre-o parochie vacantă. Facultatea teologică are 7 profesorĭ ordinarĭ şi unŭ docentŭ. Pentru administrarea seminariuluĭ este unŭ personalŭ deosebitŭ, compusŭ din 14 persóne, începêndŭ de la rectorŭ până la servitorŭ.

Bucovina, cu o populaţiune ortodoxă de 413,575 suflete, este împărţită în 12 protopopiate. În fie-care protopopiatŭ în terminŭ de mijlocŭ, se socóte ca la 25 de parochiĭ, cu bisericile lorŭ parochiale şi filiale. Numĕrulŭ bisericelorŭ parochiale şi filiale în tótă Bucovina ortodoxă este de 284. La aceste bisericĭ funcţionéză 286 de preoţĭ, uniĭ ca parochĭ, alţiĭ ca coadiutorĭ. Numĕrulŭ sufletelorŭ la o paro-

chie variéză dupre localitățĭ, de la 600 până 3000 și maĭ susŭ. Unde numĕrulŭ este maĭ mare de câtŭ arŭ puté îngriji unŭ preotŭ, i se dă unŭ coadiutorŭ (ajutorŭ). Cu postulŭ acesta începŭ cariera lorŭ preoțiĭ ceĭ tinerĭ. Parochiĭ aŭ de la comună, saŭ de la statŭ, casă de locuitŭ. făcută anume pentru acéstă destinație, cu grădină și cu livadă; aŭ 24 fălcĭ de pămîntŭ de lucru, precum și salariulŭ de 1000 fiorinĭ pe anŭ. Preoțiĭ coadiutorĭ primescŭ numaĭ salariŭ de 500 fiorinĭ și veniturile particulare de la parochienĭ. În schimbulŭ acestorŭ beneficiĭ, preoțiĭ sunt datorĭ a face serviciile bisericescĭ și acele religióse pe la casele locuitorilorŭ, a preda religiunea și morala în șcóla comunală și a predica în tóte sĕrbătorile. Predica se cere cu mare strictețĕ. Preoțiĭ sunt datorĭ a trimite la consistoriŭ tóte predicele anuale; acolo ele se citescŭ, se califică, se notifică într'o condică, și de la zelulŭ predicatoralŭ și de la calitatea predicelorŭ depinde viitorulŭ preotuluĭ. Afără de acésta preotulŭ maĭ are și alte însărcinărĭ, precum: participarea în consiliile comunale, în consiliile școlare, administrarea bisericeĭ etc. La buna întreținere a bisericelorŭ participă cu o parte din cheltuele proprietarulŭ moșieĭ, carele de dreptŭ pórtă titlu de patronŭ, saŭ cum s'arŭ dice la noĭ epitropŭ, și cu altă parte comuna. În comunele, carĭ sunt pe moșiile fonduluĭ religiosŭ, ce se administréză de statŭ, titlulŭ de patronŭ alŭ bisericelorŭ îlŭ pórtă împĕratulŭ. Preoțiĭ bĕtrânĭ saŭ neputincioșĭ, retrăgêndu-se din funcție, primescŭ pensie; de asemenea și soțiile lorŭ vĕduve primescŭ subvențiunĭ pentru întreținerea lorŭ și a orfanilorŭ.

Pentru formarea cântăreților̆ŭ trebuitorĭ pe la biserici este în metropolie o șcólă deosebită pentru învĕțarea cântuluĭ bisericescŭ. Acolo învață 50 de elevĭ, veniți de pe la comune, atâtŭ de la cele române câtŭ și de la cele rutene. Eĭ învață limbile respective, română și ruténă, caligrafia, tipiculŭ și cântarea bisericéscă după melodia română și ruténă; și primescŭ subvenție din fondulŭ bisericescŭ pentru întreținerea lorŭ. Șcóla are unŭ directorŭ, unŭ catichetŭ și 5 învĕțătorĭ. Cursulŭ este de 4 anĭ.

Scopulŭ acesteĭ călătoriĭ în Bucovina era visita câtorŭ-va bisericĭ

și mănăstirĭ vechĭ, din acea parte de locŭ, spre a puté culege la fața loculuĭ óre-carĭ noțiunĭ istorice și archeologice, ce se maĭ păstréză la ele, ca suvenirŭ din timpurile antice ale țěreĭ nóstre.

Locurile alese pentru acésta eraŭ mănăstirile Putna, Sucevița, Dragomirna, și orașele Rădăuțĭ și Sucĭava.

După ce amŭ petrecutŭ Dumineca în metropolia de Cernăuțĭ, a dóua ḑi, Lunĭ, însoțitŭ de d-lŭ pictorŭ Bucevski, carele a avutŭ plăcerea a ne întovărăși și călăuzi în escursiunea nóstră, luându-ne bine-cuvîntarea Înaltŭ-prea-sfințituluĭ Metropolitŭ, amŭ plecatŭ spre mănăstirea Putna.

Trebue să adaogŭ, că părintele Metropolitulŭ, cunoscêndŭ scopulŭ escursiuniĭ nóstre, a îngrijitŭ, fără a ne spune, ca în tóte locurile să fimŭ primițĭ și tratațĭ frățesce, ceea-ce așa s'a și urmatŭ. Pretutindinea amŭ fostŭ primițĭ și tratațĭ chiar pomposŭ.

În calea spre Putna ne-amŭ opritŭ în târgușorulŭ Storojineț, proprietatea d-luĭ Cavalerŭ Georg. Flondor, unulŭ din puținiĭ boerĭ românĭ, ce aŭ maĭ rěmasŭ în Bucovina, din vechile familiĭ boerescĭ ale Moldoveĭ. D-lŭ Flondor este unŭ bărbatŭ plăcutŭ, afabilŭ, ne-a primitŭ și tratatŭ cu multă dragoste. In curgere de dóuĕ ore, câtŭ ne-amŭ bucuratŭ de ospitalitatea d-sale, ne-a desfătatŭ cu maĭ multe anecdote hasliĭ despre rěposatulŭ episcopŭ alŭ Bucovineĭ Eugenie Hacman. De la Storojineț plecândŭ, amŭ ajunsŭ séra la Crasna, proprietatea d-luĭ Baronŭ Manolache Stârcea. Timpulŭ a fostŭ fórte frumosŭ în tótă escursiunea nóstră prin Bucovina. Drumulŭ de la Cernăuțĭ la Crasna este fórte plăcutŭ, prin variația terenuluĭ: dealurĭ, văĭ, pădurĭ frumóse și bine păstrate, sate marĭ cu case bune, cu livedĭ de pomĭ și cu grădinĭ; locuitoriĭ parte sunt Românĭ, parte Rutenĭ. Româniĭ îșĭ păstréză intactŭ vechiulŭ costumŭ moldovenescŭ. Femeile se îmbracă cu materiĭ fabricate de dînsele din cânepă și lână, variate cămășĭ cu altițe și cătrințe; ĭar bărbațiĭ cu cămășĭ largĭ, încinșĭ cu brâne orĭ curele late cu nasturĭ, cu bondițe cusute cu florĭ, cu sucmane și cu ițarĭ de lână; încălțămintele sunt cibótele și opincile, iar în capŭ pălăriĭ cu bordurile late, prin carĭ eĭ totŭ-d'auna se deosebescŭ de Rutenĭ, ale cărora păláriĭ aŭ bordurile înguste și capușonulŭ maĭ înaltŭ.

In satulŭ Crasna ne-a întîmpinatŭ preotulŭ comuneĭ, părintele Exarchŭ S. Petrovski, carele ne-a poftitŭ să visitămŭ biserica, ceea-ce amŭ și făcutŭ fiindŭ-că ea era chiar lângă drumŭ. Bisericuța este frumușică și curățică, bine întreținută de proprietarŭ. La biserică era și unŭ numĕrŭ de săteni, cu carĭ amŭ conversatŭ câtŭ-va, și apoĭ ne-amŭ dusŭ la casa d-luĭ Baronŭ Stârcea, carele ne aștepta. Bĕtrânulŭ octogenarŭ, Baronulŭ Stârcea ne a primitŭ în curtea sa boeréscă cu tóte buna-voință și dragostea frățéscă, maĭ alesŭ că aveamŭ cunoscința domnieĭ sale maĭ dinainte.

Din întîmplare totŭ acolo a găsduitŭ în acea séră și d-lŭ Baronŭ Nicu Hurmuzachi, fratele nemuritoruluĭ Eudoxiŭ Hurmuzachi, împreună cu doĭ copiĭ aĭ sĕĭ, și care de la moșia sa mergea la Cernăuțĭ. Petrecerea la Crasna a fostŭ o adevĕrată sĕrbătóre, și pentru noĭ și pentru gasdă. Bĕtrânulŭ baronŭ Stîrcea, străinŭ de estravaganțele civilisațieĭ moderne, unesce în persóna sa, pe lângă calitățile cele bune ale vechiuluĭ boerŭ moldovenescŭ, polițeța și cultura omuluĭ modernŭ.

A doua ḍi, în călătoria la Putna, amândoĭ Baroniĭ, Stârcea și Hurmuzachi cu fiĭ sĕĭ, ne-aŭ petrecutŭ până la Vicovu-de-susŭ, cale ca o oră de la Crasna. In Vicovŭ ne-amŭ opritŭ la casa parochuluĭ Dimitrie Onciulŭ, carele este totŭ o-dată și protopopŭ. Aicĭ, despărțindu-ne de buniĭ și iubițiĭ noștri petrecĕtorĭ, amŭ luatŭ drumulŭ la mănăstirea Putna, care era departe de aicĭ ca la 1 $^{1}/_{2}$ oră.

Atâtŭ Crasna câtŭ și Vicovulŭ sunt la pólele Carpațilorŭ.

Numele de Vicovŭ pórtă dóuĕ sate marĭ și frumóse: Vicovulŭ-de-susŭ, unde noĭ ne-amŭ opritŭ, și Vicovulŭ-de-josŭ. Ele sunt despărțite prin apa Putna, carea curge din munțĭ. Amândóuĕ satele aŭ o populațiune peste 7,000 de suflete, toțĭ Românĭ. Trecêndŭ apa Putna, amŭ trecutŭ pe lângă o văcărie a statuluĭ, unde se întrețînŭ cele maĭ bune vite spre a se prăsi și rĕspândi în țéră, amŭ mersŭ spre mănăstire printre munțĭ, pe lângă o comună nemțéscă numită Kaiserberg, până ce amŭ intratŭ în satulŭ Putna, care se întinde până la mănăstire, cu o populațiune română de 1033 suflete. Mănăstirea, fiindŭ situată între munțĭ pe valea cea întortochiată a Putneĭ, nu se vede până ce nu te apropiĭ de dînsa. In satulŭ Putna este o mică

bisericuță de lemnŭ, despre care tradițiunea spune, că arŭ fi fostŭ durată de Dragoșŭ-Vodă la satulŭ Olovĕțŭ (astădĭ Volovĕțŭ), apoĭ strămutată la Putna de marele Stefanŭ, carele a ziditŭ la Olovĕțŭ o biserică de pétră. Despre acéstă tradițiune menționéză și cronicarulŭ Nicolae Costinŭ (Letop. t. I. p. 99. în notițe). Bisericuța acésta însă a fostŭ prefăcută, în câtŭ astă-dĭ, după spusa parochuluĭ, numaĭ la partea altaruluĭ are lemnŭ de stejarŭ de acelŭ vechiŭ, ce se dice că arŭ proveni de la Dragoșŭ.

I. MĂNĂSTIREA PUTNA.

Acéstă mănăstire șĭ-a luatŭ numele de la torentulŭ Putna pe valea căreia este situată acéstă mănăstire, între munțĭ.

Dicerea *putna* este unŭ adiectivŭ slavonŭ, derivatŭ de la substantivulŭ *put*, cale, drumŭ. Elŭ ne dă a înțelege, că pe valea saŭ pîrâulŭ Putneĭ a fostŭ o cale de comunicațiune cu localitățile de la munte, de la care cale pîrâulŭ cu valea sa, a luatŭ numele de Putna, ceea-ce va să dică pe românesce : pîrâulŭ saŭ valea căiĭ, a drumuluĭ, saŭ pîrâulŭ cu calea, cu drumulŭ (slavonesce : Putna-a rieclka, dolina).

Mănăstirea acésta, după cum ne spune letopisețulŭ, s'a fundatŭ de marele Stefanŭ în anulŭ 1466 (6974) Iulie 10, spre a mulțumi luĭ Dumnedeŭ pentru victoria ce a purtatŭ asupra păgânilorŭ la cetățile Chilia și Cetatea-Albă, pe carĭ iarășĭ le-a redatŭ Moldoveĭ, și a pusŭ în ele părcălabĭ românĭ, pe Isaia și pe Buchtea (Letop. t. I. p. 119). Zidirea mănăstiriĭ s'a urmatŭ în curgere de 4 anĭ, până în anulŭ 1470 (6978) Septembre 3, când Stefanŭ Vodă, după o victorie purtată asupra Tătarilorŭ, aprópe de Nistru, la dumbrava Lipințĭ, carĭ incurseseră în țéră spre a prăda, a sfințitŭ mănăstirea, și spre mulțumirea sfinteĭ Fecióre, căreia Stefanŭ atribuia victoria sa, a dedicat'o adormiriĭ eĭ, carea se serbéză la 15 Augustŭ. Sfințirea s'a făcutŭ cu mare pompă, în presența Mareluĭ Stefanŭ și a tuturorŭ boerilorŭ, a o mulțime de călugărĭ și poporŭ, de către metropolitulŭ țereĭ Teoctistŭ, împreună cu episcopulŭ de Romanŭ Terasie, cu

egumenulŭ mănăstiriĭ archimandritulŭ Iosifŭ, și cu altŭ personalŭ bisericescŭ, archiereĭ, preoțĭ, diaconĭ, în numĕrŭ de 64 persóne, carĭ toțĭ aŭ liturgisitŭ (Letop. ibid. p. 123). Marele Stefanŭ a dotatŭ acéstă mănăstire cu averĭ însemnate și cu odóre prețióse, din carĭ multe se păstréză până astă-ḑĭ. Mănăstirea acésta era loculŭ celŭ maĭ iubitŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ, unde elŭ își făcea devoțiunile sale și își recrea spiritulŭ. Ea fu destinată de dînsulŭ și ca locŭ de înmormîntare pentru sine și pentru familia sa.

Însă în starea eĭ actuală acéstă mănăstire, în zidirile eĭ nu ne-a păstratŭ nimica din timpulŭ Mareluĭ Stefanŭ. Biserica, chiliile, zidulŭ încungiurătorŭ, turnurĭ, totulŭ este de o construcție posterióră saŭ chiar modernă.

Mănăstirea Mareluĭ Stefanŭ de la Putna a fostŭ dărâmată pe la jumĕtatea seculuĭ alŭ 17-lea de Vasile Vodă. Iată ce ne spune cronicarulŭ Ioanŭ Neculcea despre acéstă dărâmare : «Vasile Vodă aprópe de mazilie, aŭ greșitŭ luĭ Dumneḑeŭ, că i s'a întunecatŭ mintea spre lăcomie, de aŭ stricatŭ mănăstirea Putna, gândindŭ că va găsì banĭ, și n'aŭ găsitŭ. Și s'a apucatŭ să o facă din noŭ iarășĭ precum aŭ fostŭ, și nu ĭ-aŭ ajutatŭ Dumneḑeŭ să o facă, că aŭ zidit'o numaĭ din temelie din pămîntŭ, până la ferestre, și ĭ-aŭ luatŭ Dumneḑeŭ domnia. Că s'aŭ sculatŭ Gheorghe Stefanŭ logofĕtulŭ cu óste asupra luĭ și l'aŭ scosŭ din domnie. Iară plumbulŭ cu carele aŭ fostŭ acoperită mănăstirea Putna, l'aŭ luatŭ Căzaciĭ luĭ Timuș, a gineneluĭ luĭ Vasile Vodă, de l'aŭ dusŭ la cetate la Suclava, de aŭ făcutŭ glonțurĭ de pușcă, să apere cetatea Suceveĭ despre Gheorghie Stefanŭ. Ce sciŭ, că aŭ apărat'o bine că s'aŭ osânditŭ și Timuș, pentru prada și jacurile ce aŭ făcutŭ pe la sfintele mănăstirĭ, și șĭ-aŭ pusŭ și elŭ capulŭ de glonțŭ, precum scrie letopisețulŭ. Și pe urmă aŭ gătitŭ mănăstirea Putna Gheorghe Stefanŭ, după ce aŭ luatŭ domnia, de este zidită precum se vede acum.» (Letop. t. II. 205). Biserica acésta de a dóua s'a sfințitŭ în anulŭ 1662, în anulŭ întâiŭ alŭ domnieĭ luĭ Eustratie Dabija, precum arată o mică inscripțiune slavonă, ce este d'asupra ușeĭ, la intrarea din pridvorŭ în biserică : **Сїа цр҃ковь поднови Iѡ҃ Гешргїи Стефан Воевод ї съвръшит въ д҃ни Iѡ҃ Iстратїи**

Давѣжи вωд клѣт зр҃о : acéstă biserică a înnoit'o Ioanŭ Gheorghie Stefanŭ Voevoda și s'a săvârșitŭ în ḑilele luĭ Istratie Dabija Voevoda, în anulŭ 7170 (1662).»

Unŭ altŭ ctitorŭ mare alŭ mănăstiriĭ Putna a fostŭ, pe la jumătatea veaculuĭ 18-lea metropolitulŭ Iacovŭ Putnénulŭ. Elŭ fiindŭ călugăritŭ în mănăstirea Putna, totŭ acolo s'a retrasŭ, după ce a demisionatŭ din trépta de metropolitŭ, silitŭ fiindŭ la retragere de intrigile boerilorŭ fanarioţĭ, la a cărora lăcomie se opunea acestŭ metropolitŭ, sub Vodă Ioanŭ Calimachŭ. Ce a făcutŭ elŭ pentru mănăstirea Putna se va vedé în urmă, când vomŭ vorbi despre sinodiculŭ saŭ pomelniculŭ acesteĭ mănăstirĭ.

Biserica actuală a mănăstiriĭ nu înfăţişéză nimica interesantŭ și artisticŭ nicĭ în construcţia sa, nicĭ în forma sa, nicĭ în pictură, fiindŭ nezugrăvită. Nicĭ forma sa esterióră nu are nimica din gustulŭ, măreţia și soliditatea, cu care se distinge architectura bisericilorŭ domnescĭ din Moldova din veacurile 15-lea, 16-lea și parte din 17-lea.

Cu tóte aceste ea are o atracţie mare pentru inima românéscă, căcĭ cuprinde în sine mormîntulŭ celuĭ maĭ mare geniŭ alŭ Moldoveĭ, dacă nu alŭ Românieĭ întregĭ. Apropierea de mormîntulŭ luĭ îţĭ umple sufletulŭ de nisce mișcărĭ lăuntrice, carĭ te transpórtă în trecutulŭ celŭ gloriosŭ alŭ ţéreĭ, condusă de acestŭ estraordinarŭ bărbatŭ, mare eroŭ și mare politicŭ. Mișcarea sufletéscă te înfioréză, te umple de lacrămĭ și te sgudue în tótă esistenţa fisică și spirituală. Ce va fi fostŭ elŭ în viéţa luĭ, dacă numaĭ umbra luĭ are atâta putere morală !

Veneraţia posterităţiĭ către memoria mareluĭ domnŭ s'a rĕspânditŭ și către mănăstirea Putna, unde se află mormîntulŭ luĭ; căcĭ acéstă mănăstire totŭ-d'auna s'a socotitŭ ca cea întâiŭ, și a avutŭ prerogativele eĭ de precădere și distincţiune între tóte mănăstirile ţĕriĭ.

În mănăstirea Putna se păstréză unŭ singiliŭ de la metropolitulŭ Iacovŭ din anulŭ 1765, prin carele se constată prerogativele tradiţionale ale acesteĭ mănăstirĭ. Iată cuprinderea luĭ :

«Iacovŭ cu mila luĭ Dumneḑeŭ Archiepiscopŭ și Metropolitŭ Moldavieĭ.

«În sciință să fie tuturorŭ cuĭ se cade a scì. De vreme ce sfânta și marea mănăstire Putna, zidirea reposatuluĭ întru fericire Domnŭ Stefanŭ V.V. celŭ bunŭ, dinceputŭ s'aŭ cinstitŭ a se numì cea maĭ întâiŭ, capŭ tuturorŭ mănăstirilorŭ pămîntuluĭ Moldoveĭ, singură de sine stăpânitóre, nicăirea supusă, dintru începutulŭ eĭ aŭ fostŭ și este archimandrie, avênd igumeniĭ eĭ totŭ-d'auna cu protimisire a fi înălțațĭ la stepena archieriеĭ la sfintele episcopiĭ a acestiĭ patriĭ, cum s'aŭ urmatŭ și până la smerenia nóstră; și lângă alte miluirĭ s'aŭ datŭ eĭ protia, ca igumeniĭ să slujască, cu nebederniță, cu cruce de peptŭ și cu cârja archimandréscă, care eĭ, spre a lorŭ vecĭnica pomenire, le-aŭ afirositŭ acesteĭ sfinte mănăstirĭ. Dreptŭ acésta și smerenia nóstră aflămŭ cu cale a întărì acestŭ ctitorescŭ așeḑămîntŭ, și blagoslovimŭ pe prea cuviosulŭ archimandritŭ Kir Varftolomeŭ Mazerénulŭ, cum și pe cuviosulŭ igumenŭ Kir Calistratŭ, ca la dumneḑeescile slujbe să slujască cu pomenitele maĭ susŭ podóbe. Și încă cuviosulŭ Achimandritŭ să aĭbă voe a slujì și cu archimandrésca mitră ce se află la numita mănăstire. Și poftimŭ și pe alțĭ următorĭ scaunuluĭ nostru preasfințițĭ archiereĭ, ca acestŭ ctitorescŭ așeḑămîntŭ să-lŭ păzéscă spre slava luĭ Dumneḑeŭ, pentru cinstea acesteĭ mănăstirĭ și a lorŭ vecĭnică pomenire, Aminŭ. Vleto 7265. Mart. 20.»

Subscrisŭ : Iacovŭ Metropolitulŭ Moldoveĭ.

Acestŭ singiliŭ s'a confirmatŭ și de episcopulŭ de Rădăuțĭ Dosotheiŭ Ch·resculŭ în anulŭ 1786, după ce Bucovina a trecutŭ sub stăpânirea Austrieĭ, și s'a recunoscutŭ că prerogativele ctitorescĭ ale mănăstiriĭ Putna nu sunt contrarie nouluĭ regulamentŭ bisericescŭ promulgatŭ de guvernulŭ austriacŭ în Bucovina.

În mănăstirea Putna s'aŭ păstratŭ multe lucrurĭ istorice și archeologice, precum : inscripțiunĭ mormîntale și morminte a diferite persóne însemnate în istoria țĕriĭ, cusăturĭ prețióse și alte odóre, carĭ pe lângă importanța istorică, represintă și arta contimporană origineĭ lorŭ; de asemenea cărțĭ vechĭ, manuscrise și tipărite, icóne vechĭ, etc.

Să începŭ maĭ întâiŭ cu inscripțiunile mormîntale.

1. Când intrămŭ în pridvorulŭ bisericeĭ, îndată, la partea dréptă, lângă părete, găsimŭ mormîntulŭ metropolituluĭ Iacovŭ Putnénulŭ;

iar lângă dînsulŭ, mormîntulŭ părinţilorŭ luĭ. Amândouĕ aceste morminte aŭ d'asupra lorŭ petre cu inscripţiunĭ române. Pe mormîntulŭ metropolituluĭ este scrisŭ :

«Ѧчесть гробник ѫсте аль преѡсфинцитꙋлꙋи Митрополит ал Молдовїи ши ктиторюл ачещїи сфинте мѫнѫстири Кѵр Ӏѧковь. каре саꙋ мꙋтат кѫтрѫ вѣчничиле лѫкашꙋри. ла анїи ҂зсп҃s. лꙋна маи еї.» (7286).

Pe marginea petreĭ, dinainte, sunt scrise cuvintele : «кареле дин схимѫ саꙋ нꙋмит Євдимїи. ҂аѱон.» (1778).

2. Iar pe mormîntulŭ părinţilorŭ luĭ se scrie :

«Єꙋпт ачастѫ пїатрѫ зак ѡаселе робилор лꙋи Дꙋмнизѫꙋ Кѵр Ѧндрїан Ӏеросхимонах ши Марїа монахїа дꙋпѫ трꙋпь пѫринци а пре ѡсфинцитꙋлꙋи Митрополит Молдовїи Кѵр Ӏѧкѡв ал кѫрора ѡаселе саꙋ адꙋс анчѣ. ла анїи ҂зсѯs. ген. к҃.» (7266, 1758).

3. În partea stângă a pridvoruluĭ este mormîntulŭ metropolituluĭ Theoctistŭ, pe carele însuşĭ marele Stefanŭ a pusŭ următorulŭ epitafŭ :

«Благочестивыи господарѫ земли молдавскои Ӏѡ Єтефан воевода. с҃нь Богдана воеводы. оукраси гробь сѫи ѿтцꙋ нашемꙋ Митрополитоу сꙋчавскомоу. преѡс(вѧ)щеномоу Кѵр Ѳеѡктистꙋ иже прѣставесе в лѣт ҂sцп҃s. но. иї. Evseviosulŭ Domnitorŭ alŭ ţěriĭ Moldoveĭ Ioan Stefanŭ Voevoda, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda, a înfrumuseţatŭ acestŭ mormintŭ părinteluĭ nostru metropolituluĭ Suclaveĭ, prea sfinţituluĭ Domnŭ Theoctistŭ, carele s'a mutatŭ în anulŭ 6986 Novembre 18.» (1477). Data morţiĭ metropolituluĭ este pusă în letopiseţŭ (tom. I. p. 132) cu unŭ anŭ maĭ înainte (6985. Novem. 8) (1). Acesta este metropolitulŭ Theoctistŭ 1-iŭ. Numele acestuĭ metropolitŭ se găsesce în documentele nóstre istorice de pe la anulŭ 1454.

Din pridvorŭ saŭ porticŭ intrândŭ în întâia despărţire a biserice

(1) Inscripţiile de la mănăstirea Putna s'aŭ copiatŭ şi tradusŭ întâia dată în anulŭ 1843 de ieromonachulŭ Sev. Georgiescu, eclesiarchulŭ mănăstiriĭ, şi s'aŭ publicatŭ de d-lŭ M. Cogălniceanu în tomulŭ alŭ II-lea alŭ «Archiveĭ româneseĭ» publicată în Iaşĭ în anulŭ 1845. Însă transcripţia şi traducerea părinteluĭ Georgiescu are multe greşelĭ şi neesactităţĭ, d. es. data morţiĭ metrop. Theoctist o pune : «6958 20 Ianuarie.» De aceea noĭ ne vomŭ sili a corege greşelile părinteluĭ Georgiescu din inscripţiunile ce le-amŭ găsitŭ şi urmăritŭ la Putna.

care în limbagiulŭ mănăstirescŭ se numesce «polunoşnicŭ», pentru că acolo se citesce rugăciunea de međulŭ nopţiĭ, care slavonesce se chiamă «polunoşniţa» (međunoptica), iar în limba technică se numesce «narthică», sunt următórele morminte cu inscripţiunĭ. În partea dréptă :

4. Mormîntulŭ luĭ Bogdanŭ Vodă, fiulŭ luĭ Stefanŭ celŭ mare, rĕposatŭ în 1517. Pe pétra mormîntală se citesce :

«сьи гробь єсть благочестиваго господина Богдана воевод господарѣ земли молдавскои с͠на Стефана воевода ктитора свѧтѣи ѡбитѣли сеи иже прѣставеса къ вѣчным ѡбитѣлем. в лѣто ꙁ҃ки҃є м҃сца априла к҃ къ полѹнощи. Acestŭ mormîntŭ este alŭ euseviosuluĭ Domnŭ Bogdanŭ Voevoda Domnitorulŭ ţĕreĭ Moldoveĭ, fiulŭ luĭ Stefanŭ Voevoda ctitorulŭ acestuĭ sfântŭ locaşŭ, carele s'a mutatŭ la vécĭnicele locaşurĭ în anulŭ 7025, Aprilie 20, la međulŭ nopţiĭ.» (1517).

5. Mormîntulŭ Knéjneĭ Marieĭ, fata Mareluĭ Stefanŭ, reposată în anulŭ 1518. Epitafulŭ :

«сьи ест гров Маріи рекоміа кнѧжна дщер Стефана воевод господарѣ земли Молдавскои ктитора свѧтѣи. ѡбитѣли сеи. и она прѣстависе къ вѣчнимь ѡбитѣлем. в л҃то ꙁ҃ки҃ѕ мсца мар иі. Acesta este mormîntulŭ Marieĭ ce se đice Knéjna (1), fiĭca luĭ Ştefanŭ Voevoda Domnitorulŭ ţĕreĭ Moldoveĭ, ctitorulŭ acestuĭ sfântŭ locaşŭ, care s'a mutatŭ la vécĭnicele locaşurĭ în an. 7026, luna Martie 18.» (1518).

În partea stîngă sunt mormintele :

6. Alŭ întâeĭ Dómne a luĭ Petru Rareşŭ, rĕposată în anulŭ 1529. Epitafulŭ :

«Благочестивьи и Христолюбивьи Іѡань Петрꙿ воевода господарь земли молдавскои. Ѹкраси грѡв сьи господжи своеи Маріи иже и прѣстависѧ къ вѣчньм ѡбитѣлем вѣчнаа еи памѧт в лѣт ꙁ҃лꙁ мсц іѹніа ки днь. Evseviosulŭ şi iubitorulŭ de Christosŭ Ioan Petru Voeveda, Domnitorulŭ ţĕriĭ Moldoveĭ, a înfrumseţatŭ mormîntulŭ acesta Dómneĭ sale Marieĭ, carea s'a mutatŭ la vécĭnicele locaşurĭ. Vécĭnica eĭ pomenire. În anulŭ 7037, luna Iunie 28.

(2) Părintele Georgiescu a cetitŭ şi tradusŭ rĕŭ câte-va pasage din acestŭ epitafŭ : numele Knejneĭ îlŭ schimbă în : «Maria Recomia princesă», luna Marte o schimbă în «Maiŭ».

Acésta este întâia soție a luĭ Petru Rareș. A doua a fostŭ Elena, carea este înmormîntată împreună cu dînsulŭ în mănăstirea Probota din Moldova. Acésta a doua soție în epitafŭ se numesce : «**дѣштери деспотѫва царѣ** fata țaruluĭ Despotŭ.»

7. Alŭ nepotuluĭ luĭ Petru Rareș, Stefanŭ-Vodă celŭ tênĕrŭ, reposatŭ în anulŭ 1527. Epitafulŭ : «**Благочестивьи и христолюбивьи Іѡ Петрѫ воевода господарь земли молдавскои ѹкраси грѡб сьи внѹкѹ своемѹ Стефанѹ воеводѣ иже и прѣстависе къ вѣчним ѡбитѣлем в лѣто ҂зле мсца**....(1). Evseviosulŭ și iubitoriulŭ de Christos Iónŭ Petru-Voevoda, domnitorulŭ țĕriĭ Moldoveĭ, a înfrumsețatŭ mormîntulŭ acesta nepotuluĭ sĕŭ Stefanŭ Voevodŭ, carele s'a mutatŭ la vecînicele locașurĭ în anulŭ 7035, luna (dupre Letopisețŭ, Ianuarie 14)».

Acestŭ Stefanŭ Voevodŭ este predecesorulŭ luĭ Petru Rareș. Stefanŭ celŭ tênĕrŭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ și nepotŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ. Letopisețulŭ ne spune despre dînsulŭ, că a muritŭ în cetatea Hotinuluĭ și a fostŭ înmormîntatŭ «cu cinste în mănăstirea Putna». (Letop. t. I. p. 156).

8. Din despărțirea numită «nartica» saŭ «polunoșnicŭ» intrândŭ în despărțirea propriŭ numită «templu» saŭ «a têmpleĭ», în partea din urmă găsimŭ loculŭ așa numitŭ «alŭ ctitorilorŭ». Aicĭ se înfățișéză priviriĭ un baldohimŭ mărețŭ, cu pĕrețiĭ de sticlă și ornatŭ cu cusăturĭ strălucitóre de aurŭ. O putere taĭnică te face să îngenunchĭ înaintea umbreĭ mareluĭ bărbatŭ, întru carele aŭ fostŭ întrupate bărbăția, spiritulŭ și geniulŭ, bărbatulŭ carele a fostŭ fala națiuniĭ române și onórea întregeĭ creștinătățĭ. Este mormîntulŭ mareluĭ nostru eroŭ, Stefanŭ celŭ Mare, așezatŭ în laturea dréptă. Mormîntulŭ sĕŭ este ridicatŭ dela pămîntŭ și acoperitŭ cu o lespede frumósă de marmură, fórte bine conservată, ca cum arŭ fi nóuă, și acoperită cu o stofă frumosŭ cusută, făcută și hărăzită de pietatea către memoria luĭ, în timpurile din urmă. Pe marmură sunt fórte frumosŭ sculptate următórele cuvinte :

(1) Data luneĭ e nelegibilă. Părintele Georgiescu a cetitŭ : «генаріе 12». Letopisețulŭ o pune la «Genarie 14». Părintele Georgiescu, ḑicerea slavonă din epitafŭ : «внѹк» (nepotŭ) o traduce prin «unchiașŭ», carea numaĭ *nepotŭ* nu însémnă.

«Благочестивыи господинъ Іѡ Стефан воевода божїею милостїю господарь земли молдавской. сынъ Богдана воевод ктитор и създател свѧтѣи ѡбитѣли сеи. иже зде лежит»; apoĭ inscripția continuă pe marginea dinainte a marmoreĭ: «прѣставис къ вѣчным ѡбитѣлем в лѣто ,з... мсца... и господствова лѣт....» «Evseviosulŭ Domnŭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnŭ alŭ țěriĭ Moldoveĭ, fiiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda, ctitorulŭ și ziditorulŭ acestuĭ sfântŭ locașŭ, carele aicĭ zace, și s'a mutatŭ la vécĭnicele locașurĭ în anulŭ. 7..... luna.... și a domnitŭ anĭ....»

Marmura și cu inscripția de pe ea este pregătită, precum se vede, de însușĭ marele Stefanŭ, fiindŭ încă în viéță. De aceea data morțiĭ, anume: anulŭ, luna morțiĭ, precum și aniĭ câțĭ a domnitŭ, nu s'aŭ pusŭ la facerea inscripțiuniĭ, ci s'aŭ lăsatŭ a se pune după mórtea luĭ de către urmașiĭ seĭ; însă acésta nu s'a făcutŭ de nime.

Din inscripția de pe acoperemîntulŭ pusŭ de Bogdanŭ pe mormîntulŭ tatăluĭ seŭ, Mareluĭ Stefanŭ, se scie, că elŭ a muritŭ în anulŭ 1504 (7012) Iulie 2. Și a domnitŭ 47 de anĭ și 3 lunĭ (1).

Lângă mormîntulŭ Mareluĭ Stefanŭ sunt câte-va urne de sticlă, acoperite cu capace totŭ de sticlă, și cu inscripțiunĭ pe hârtiuțe puse d'asupra. În ele se păstréză resturile găsite în mormintele de la Putna cu ocasiunea desgropăriĭ lorŭ și a solemnitățiĭ naționale dela 15 Augustŭ anulŭ 1871.

Din acestea vomŭ aminti: 1) o maramă — brobódă a uneĭ Dómne. Ea este lungă șĭ îngustă; pe laturĭ brodată cu sârmă de aurŭ, în lățime ca de 4 degete, și la mijlocŭ — țesĕturĭ de mătase fórte fină. Din resturile rĕmase, unŭ pictorŭ bunŭ o póte restabilì în întregimea eĭ. 2) O păreche de cerceĭ de aurŭ, lucrațĭ în à jour, de formă lungăréță, ca de 3 degete, sunt fórte finŭ lucrațĭ și bine conservațĭ. După frumusețea lorŭ arŭ sta bine cu eĭ și astădĭ orĭ căreĭ regine. 3) Câte-va inele de aurŭ. Unulŭ din ele, de care ceĭ sciutorĭ spunŭ că este din mormîntulŭ luĭ Bogdanŭ-Vodă, pe pétră are chiputŭ u-

(1) Data de 7012, carea se găsesce la păr. Georgiescu, negreșitŭ este împrumutată din letopisețŭ și adaosă de dînsulŭ.

nul taurŭ strechindŭ. 4) Sunt întru o urnă resturĭ din o hlamidă domnéscă.

9. Alăturea, ceva maĭ josŭ, este mormîntulŭ ultimeĭ Dómne a luĭ Stefanŭ, Maria, fata luĭ Radu-Vodă, cerea a rĕposatŭ în anulŭ 1511. Lespedea este totŭ de marmură, fórte bine conservată și frumosŭ sculptată, de acelașĭ meșterŭ ca și a Mareluĭ Stefanŭ. Epitafulŭ constă din aceste cuvinte :

«Сън грωб ест Марїи господжи. дъщи Радула воевод господжи Стефана воеводы господарѣ земли молдакскои иже и прѣставис къ вѣчним ωбитѣлем в лѣто ҂з... мсца...», adică :

«Acestŭ mormîntŭ este alŭ Marieĭ Dómneĭ, fata luĭ Radu-Vodă, Dómna Domnuluĭ Stefanŭ-Voevodŭ, domnitorulŭ țĕreĭ Moldoveĭ. Carea s'a mutatŭ la vécĭnicele locașurĭ în anulŭ 7 . . . luna . . .» (1). Și aicĭ lipsesce data, fiindŭ lăsatŭ numaĭ loculŭ deșertŭ. Causa este ca și la inscripția de maĭ susŭ de pe pétra mormîntală a Mareluĭ Stefanŭ. Aceste petre se vede, că aŭ fostŭ făcute o dată, din ordinulŭ Mareluĭ Stefanŭ, fiindŭ elŭ încă în viéță precum și Dómna luĭ. Și după mórtea lorŭ nu s'a pusŭ datele. Acéstă lacună însă și aicĭ o îndeplinesce letopisețulŭ, carele ne spune, că Dómna Maria a muritŭ în anulŭ 7019 (1511), Februariŭ, Mercurĭ în sĕptămâna albă, și că a fostŭ înmormîntată în mănăsirea Putneĭ (Letop. t. I, p. 151).

În partea stângă sunt mormintele :

10. Alŭ Dómneĭ Maria de la Mangop, soția 3-a a Mareluĭ Stefanŭ, reposată în anulŭ 1476, cu epitafulŭ următorŭ :

«в лѣт ҂ѕцпе мсца дек д҃ї прѣставися благочестиваа раба Божїа Марїа госпождж благочестиваго Іωанна Стефана воеводы господарѣ земли молдавскои. сынь Богдана воеводы : În anulŭ 6985, luna Dec. 19 rĕposat'a evseviósa róba luĭ Dumnedeŭ Maria, Dómna Evseviosuluĭ Ioanŭ Stefanŭ Voevodŭ, Domnitoriulŭ țĕreĭ Moldoveĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda». Data acésta a reposăriĭ acesteĭ Dómne corespunde

(1) Părintele Georgiescu și aicĭ pune data, însă nu aceea din letopisețŭ, ca maĭ susŭ, ci alta, 7017 (1509), nu sciŭ de unde luată, dacă nu va fi o greșală de tiparŭ care a schimbatŭ pe 9 în 7.

în totulŭ cu acea din letopisețulŭ vorniculuĭ Ureche (Letop. t. I. p. 132).

11. Mormîntulŭ a doĭ fiĭ aĭ luĭ Stefanŭ, Bogdanŭ și Petru, reposațĭ în anulŭ 1479. Epitafulŭ spune.

«Сїи гробы сѫть раб божїих Богдана и Петра сыны Iѡ Стефана воеводы господарѣ земли молдавскои иже прѣставишеса Богдань в лѣто ҂ѕцпз мсца Iѹлiа к҃ѕ Петръ в лѣто ҂ѕцпи Но. к҃а : Aceste morminte sunt ale robilorŭ luĭ Dumnedeŭ Bogdanŭ și Petru, fiĭ aĭ luĭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, Domnitorulŭ țeriĭ Moldoveĭ, carĭ aŭ rĕposatŭ : Bogdanŭ în anulŭ 6987, luna Iulie 26, Petru în anulŭ 7988, Novembre 21.» Anulŭ este, după numĕrarea nóstră de astădĭ, acelașĭ, 1479. Dar în vechime anulŭ noŭ era la 1 Septembre; de aceea mórtea luĭ Petru, întâmplată în luna Novembre se pune ca cum arŭ fi fostŭ în anulŭ următorŭ. Despre mórtea acestorŭ fiĭ aĭ Mareluĭ Stefanŭ pomenesce și cronicarulŭ Ureche, dar diferă puținŭ în datele dilelorŭ lunare ale morțiĭ lorŭ «17 Iulie» și «15 Novembre.» (Letop. t. I. p. 122). (1)

12. Afară de biserică, în partea despre miadă-nópte, lângă altarŭ, se găsesce o pétră mormîntală, care arată mormîntulŭ luĭ Theofanŭ episcopulŭ Rădăuțilorŭ, rĕposatŭ în anulŭ 1670 :

«сьи ест надгробное камен сътвори емѹ себѣ Өеофань быв епископь Радовскї происходии ѿт Пѹтнаа иже прѣстави в лѣто ҂зрои. (2) Acéstă pétră epitafică a făcut'o șie Theofanŭ fostŭ episcopŭ de Rădăuțĭ, originariŭ de la Putna, carele a rĕposatŭ în anulŭ 7178.»

Pe lângă acestea amŭ maĭ găsitŭ și alte inscripțiunĭ sculptate în pétră, în deosebitele locurĭ din cuprinsulŭ mănăstiriĭ. Așa sunt :

13. La intrarea de din afară, d'asupra porțiĭ mănăstiriĭ, se află săpată în pétră marca țĕreĭ, și împrejurŭ inscripția :

«Благочестивыи господарь вьсеи земли молдавскои великїи Iѡ Стефан воевод с҃нь великаго Богдана воеводы създа и сътвори монастирь сьи въ имѣ свѧтѣи Богородици. при Архимандритѣ Iѡсафѣ. в лѣто ҂ѕцпд : Evseviosulŭ Domnitorŭ a tótă țéra Moldoveĭ, marele Ioanŭ

(1) Părintele Georgiescu pune, în locŭ de Novembre : «Octobre 1.»

(2) Construcția fraseĭ, de totŭ pocită, a acestuĭ epitafŭ, arată în autoriulŭ eĭ deplina necunoscință a limbeĭ, în care afecta a scrie.

Stefanŭ Voevoda, fiulŭ marelui Bogdanŭ Voevoda, a ziditŭ şi a făcutŭ mănăstirea întru numele Sfinteĭ Născĕtóre de Dumnedeŭ, sub archimandritulŭ Ioasafŭ, în anulŭ 6989.» (1481).

Epitetele de «mare» (великїи), date în acéstă inscripţiune atâtŭ luĭ Stefanŭ câtŭ şi tată-luĭ sĕŭ Bogdanŭ, epitete, carĭ nu se găsescŭ nicĭ în unulŭ din documentele de la Marele Stefanŭ, nicĭ în cele următóre până pe la finele véculuĭ alŭ 16-lea, când a începutŭ a se da luĭ Stefanŭ epitetulŭ de «mare» (1), arată că acéstă inscripţiune şi cu marca eĭ este de o dată cu multŭ posterióră. Chiar data zidiriĭ mănăstiriĭ, pe care letopiseţulŭ o pune între aniĭ 6974 (1466) şi 6978 (1470), în inscripţie este 6989. Încă şi numele celuĭ întâiŭ egumenŭ, carele după letopiseţŭ a fostŭ archimandritulŭ Iosifŭ, în acéstă inscripţie se numesce «Ioasaf» (2). Noĭ credemŭ, că acéstă marcă cu inscripţia eĭ datéză de la jumătatea véculuĭ alŭ 18-lea, când metropolitulŭ Iacov a reparatŭ mănăstirea, şi între altele, precum se arată în sinodiculŭ mănăstiriĭ «zidulŭ mănăstiriĭ, carele era de totŭ rĕsăritŭ şi părăsitŭ, totŭ din temelie l'aŭ făcutŭ.»

14. D'asupra porţiĭ, din partea din lăuntrulŭ mănăstiriĭ, este iarăşĭ marca ţĕriĭ sculptată în pétră, cu o inscripţie împrejurŭ în limba română, care arată data, când zidulŭ mănăstiriĭ s'a reînnoitŭ de metropolitulŭ Iacov, anume sub domnia luĭ Constantinŭ Racoviţă. Inscripţia este acésta: «Кѕ мила лѕи дѕмнезеѕ Іωан Константин Раковицъ воевод Домн църъ Молдовїи.» Marca are d'asupra coróna între buzdugan şi sabie, la mijlocŭ pe unŭ scutŭ bourulŭ cu sórele, luna şi o stea şi vulturulŭ cu crucea; căcĭ acestŭ Domnŭ a domnitŭ peste amândouĕ ţĕrile române; de desuptulŭ scutuluĭ data: ҂зс҃ѯе (7265) adică anulŭ 1757.

15. D'asupra uşeĭ paraclisuluĭ din chiliile stăreţescĭ încă este o marcă a ţĕriĭ fórte usată. In ea se distingŭ încă: la mijlocŭ bourulŭ cu stéua între córne, din drépta sórele, din stânga unŭ leŭ cu códa întórsă d'asupra, şi împrejurŭ o inscripţiune slavonă, din care numaĭ

(1) Vedĭ inscripţia grecéscă de pe unŭ mormîntŭ din biserica Sf. Nicolae din Suclava.

(2) Părintele Georgiescu schimbă atâtŭ numele archimandrituluĭ în «Ioanichie», câtŭ şi data în «6988», adăugêndŭ de la sine luna: «Мѣсяц Іѹнїа», ceea ce în originalŭ nu se află.

o parte din cuvinte se póte citi, și data care se rapórtă la anulŭ 1559, care coincide cu întâia domnie a luĭ Alexandru Lăpușnénulŭ. Iată cuvintele legibile din acea inscripțiune : «благочестивы господарь.... Іѡ Ѧлеѯандръ воевод господарь земли молдавской.... Іѡ Ѧлеѯандръ воевод с҃и Богдана воевод и вну̂к добраго Стефана воевод... в лѣт ,зѯз.» (7067).

De aicĭ urmézĭ, că marca acésta cu inscripțiunea eĭ datéză, precum am ḍisŭ, dela Alexandru Lăpușnénu. De asemenea se vede din ea, că Alexandru Lăpușnénu avea pretențiunea de a fi fecĭorŭ alŭ luĭ Bogdanŭ Vodă, fiulŭ mareluĭ Stefanŭ, și de aicĭ nepotŭ alŭ mareluĭ eroŭ Stefanŭ (1).

16. In pîrgulŭ mănăstiriĭ Putna se găsesce o pétră cu o inscripțiune română, care arată data fundăriĭ sihastrieĭ Putneĭ, în anulŭ 1758. Inscripțiunea spune :

«Сф҃нта Сїхъстрїе пу̂тнї днинчену̂т ести фъку̂т дин лемнь де наие Кантаку̂зъни шии сау̂ .фнонт фъкъндусе де пїатрь .фн зилеле Мърии сале Констатин Раковиц воеводь ку̂ мила му̂латор крештин. прин силинца старецу̂лу̂и Силаїн шии сау̂ сфинцьт де Кvр Досодеи Єпископ Ръдъу̂ц. лѣт. ,зсѯs. пис. мър.» (2).

Acéstă sihăstrie era o filială a Putneĭ, departe de la mănăstire, în munțĭ, cale de o oră, destinată pentru sihastri saŭ pustnicĭ. Ea astăḍĭ nu maĭ există, ci numaĭ ruinele și petrele mormîntale arată loculŭ eĭ. Pétra acésta cu inscripțiunea s'a adusŭ în mănăstire, spre a se păstra ca o suvenire a fosteĭ sihastriĭ.

(1) Părintele Georgiescu spune, că cu 40 anĭ în urmă, când a copiatŭ elŭ inscripțiunile de la Putna, acéstă marcă era d'asupra ușeĭ cuhneĭ. Se vede că cu prefacerea urmată la înnoirea încăperilorŭ mănăstiriĭ, unele din inscripțiile vechĭ s'aŭ strămutatŭ, altele nicĭ se maĭ găsescŭ.

Părintele Georgiescu, transcriindŭ și traducêndŭ acéstă usată inscripțiune, îșĭ permite o licență, care întrece pe tóte cele amintite până aicĭ. Elŭ, credêndŭ că are aface cu Marele Stefanŭ, ctitorulŭ mănăstiriĭ, îlŭ face a se numi «nepotŭ alŭ luĭ Alexandru Voevodŭ, și fiŭ alŭ luĭ Bogdanŭ dupre sfințita corónă a luĭ Dragoșŭ Voevodŭ». Maĭ credea că cuhnea, pe care era marca cu inscripția, ar fi fostŭ locuința luĭ Stefanŭ Vodă. Născocesce și data de 6981 cu luna Maiŭ.

(2) Monograma sculptoruluĭ : «Мърин» orĭ Мъртин, saŭ altŭ nume ce s'arŭ începe cu silaba : Мър.

Dintre ornamentele bisericescĭ antice, păstrate în mănăstirea Putna, vomŭ însemna pre acele ce s'aŭ părutŭ maĭ remarcabile pentru artă și datele istorice ce representă.

1. Unŭ acoperemîntŭ pentru mormîntulŭ Dómneĭ Maria de la Magop. Elŭ este cusutŭ cu firŭ de aurŭ și represintă portretulŭ acesteĭ Dómne, culcată, în posițiune de mórtă, cu ochiĭ închișĭ, cu brațele pe peptŭ, îmbrăcată în costumulŭ eĭ de Dómnă, cu coróna bizantină în capŭ De la corónă atârnă până din josŭ de umere nisce decorurĭ de metalŭ în formă de șuvițe înlănțuite. La două colțurĭ are pajura bizantină cu două capete, și la alte două colțurĭ două monograme grecescĭ ca simbole ale origineĭ sale din o familie a împěrațilorŭ bizantinĭ. Pe marginea acoperemîntuluĭ este cusută inscripțiunea următóre:

«**сїи есть покровъ гроба рабы божїа благочестивои и христолюбивои госпожди Iω Стефана воеводы господара земли Молдавскои Марїи. иже прѣставися въ вѣчным жилищем в лѣт ҂ѕцпе мсца декебрїе дї. въ пат. час е̃ д̃не.**» adecă:

«Acesta este acoperemîntulŭ mormîntuluĭ róbeĭ luĭ Dumnedeŭ evseviósei și iubitóreĭ de Christos Dómneĭ luĭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, Domnitorulŭ țěriĭ Moldoveĭ. Marieĭ, care s'a mutatŭ la vécĭnicele locașurĭ în anulŭ 6985 (1476), Vinerĭ, în căasulŭ alŭ 5-lea din di.»

2 O dveră saŭ perdea de la ușile împěrătescĭ, hărăzită de marele Stefanŭ. Ea este lungă de 136 cm. și lată de unŭ metru 3 cm., cusută cu sârmă de argintŭ de diferite culorĭ. Represintă icóna Binevestireĭ. La mijlocŭ Sf. Fecióră și Archangelulŭ Gavriilŭ; maĭ susŭ, la spatele Archangeluluĭ Proroculŭ David; la spatele Feciórei proroculŭ Solomonŭ. In partea de desupt pe margine inscripția: «**Сїа двера сътвори Iω Стефан воевода с̃нъ Богдана воеводи ѕ монастир ωт Пѹтнои. юн гї.** Acéstă dveră a făcut'o Ioanŭ Stefanŭ Voevoda fiiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda la mănăstirea din Putna, Iunie 13».

3. O altă dveră maĭ mare de câtŭ cea anterióră. Pe ea se represintă restignirea Domnuluĭ. Este cusută cu sîrmă de argintŭ, pe pânză de mătasă roșie. Din drépta cruceĭ este Maĭca-Domnuluĭ însoțită de sântele Mironosițe și d'asupra eĭ cusute cuvintele Domnuluĭ: «**жено**

се с҃нъ твои : (femee! iată fiulŭ tĕŭ)»; din stînga — Ioan Teologulŭ și Longinŭ Sutașulŭ; în partea de josŭ a grupeĭ Mironosițelorŭ, din drépta este portretulŭ mareluĭ Stefanŭ îmbrăcatŭ in costumŭ regalŭ, cu coróna și cu hlamida. De la corónă atîrnă pe spate și umere nisce lănțujele de aurŭ. Stefanŭ este fără barbă, numaĭ cu mustețe. Din stînga, în linie cu Stefanŭ, este Dómna, de asemenea în costumŭ regalŭ. Aceste două figurĭ domnescĭ le-a comunicatŭ Academieĭ d-lŭ Bucevski în anulŭ trecutŭ, când se trata cestiunea despre barba luĭ Stefanŭ celŭ mare. Ele nu sunt pe unŭ epitafŭ, după cum din greșală se dicea atuncĭ, ci pe acéstă dveră ctitorescă. Pe de laturile dvereĭ, d'asupra Domnuluĭ și a Dómneĭ, sunt cusuțĭ în linie verticală câte 4 serafimĭ. D'asupra cruceĭ tocma susŭ sunt cusuțĭ Archangeliĭ, Mihailŭ d'a drépta și Gavriilŭ d'a stînga. La capĕtulŭ dreptŭ alŭ cruceĭ este scrisŭ «цар», la celŭ stângŭ «славы» (împĕratulŭ Slaveĭ)(1). La stinga cruceĭ josŭ staŭ, în posiție de rugăcĭune, Iosivŭ și Nicodimŭ. De desuptulŭ icóneĭ acéstă inscripție: «Іѡн Стефан воевод. с҃нъ Богдана воевод. и госпожда его Марїа дщер Радꙋ воевод. сътвори сїа двеpѫ. Монастирю своемꙋ пꙋтенском. в лѣтъ господва. его м҃ пол. в лѣт ҂зи. Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda, și Dómna luĭ Maria, fiĭca luĭ Radu Voevoda aŭ făcutŭ acéstă dveră mănăstiriĭ sale Putna, în anulŭ domnieĭ luĭ alŭ 40-lea și jumĕtate. Anulŭ 7008 (1500).»

4. Altă dveră saŭ perdea de ușă. Acésta represintă o mare icónă a hramuluĭ mănăstiriĭ, Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ. Lungimea eĭ e de 2 m. 33 cnm., lățimea de 1 m., 78 cnm. Icóna este măréță și cu multă artă lucrată, cusută cu sîrmă de firŭ. La mijlocŭ se represintă corpulŭ Sânteĭ Fecĭóre, culcatŭ pe năsălie; de desubtŭ îngerulŭ cu sabia, și jidovulŭ Athonie cu mânile tăiate, pentru că voise a resturna năsălia. Corpulŭ Maĭceĭ Domnuluĭ este încungiuratŭ de Apostolĭ; d'asupra lorŭ Domnulŭ Christos ducêndŭ sufletulŭ Mai-

(1) Aceste cuvinte ne aducŭ aminte o mare dispută lipovenéscă din véculŭ alŭ 17-lea. Lipovenil pretindeaŭ, pe baza documentelorŭ antice, a nu se scrie pe cruce cuvintele: «Is. Nazarinénulŭ, împĕratulŭ Jidovilorŭ», cuvinte batjocoritóre inventate de Jidovĭ, ci numaĭ cuvintele «царь Славы» împĕratulŭ Slaveĭ.

ceĭ sale la cerŭ, încungiuratŭ de îngerĭ, apoĭ maĭ susŭ Serafimiĭ. La marginea de josŭ a acestuĭ tabloŭ, la o parte este portretulŭ luĭ Bogdanŭ-Vodă. Elŭ se represintă îmbrăcatŭ în marele costumŭ regalŭ bizantinŭ, ca şi tatălŭ sĕŭ pe dvera anterióră, cu corónă şi cu hlamidă. Pe de laturile tabloului celuĭ mare sunt alte tablourĭ maĭ micĭ, în numĕrŭ de 12, carĭ represintă cetăţile şi popórele pe unde se aflaŭ Sfinţiĭ Apostolĭ predicândŭ, când a adormitŭ Maĭca Domnuluĭ, şi de unde îngeriĭ, dupre legenda bisericéscă, pe norĭ aŭ adusŭ pe Apostolĭ la Ierusalimŭ, la înmormîntarea Maiceĭ Domnuluĭ. Numele acelorŭ cetăţĭ sunt scrise cu literile iniţiale d'asupra fie-căreĭ cetăţĭ, precum şi unŭ îngerŭ ducêndŭ pe câte unŭ apostolŭ pe norĭ. Tabloulŭ de desubtŭ are acéstă inscripţiune : «**Благочестивыи и христолюбивыи Іωан Богдан воевод божїею милостїю господарь земли молдавскои с҃нь Стефана воевод внѹк Радѹла воевод сътвори двер сїа въ ц҃ркви създанѣи ωт негова родителѣ въ пѹтенском монастири идеже ест храм ѹспенїе пречистеи богородици. в лѣт ҂зі҃ї. а господства своего лѣто ѕ҃ и седмо текѫщїе. м҃сца авг. еї.** Evseviosulŭ şi iubitorulŭ de Christosŭ Ioanŭ Bogdanŭ Voevodŭ, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorulŭ ţĕriĭ Moldoveĭ, fiulŭ luĭ Stefanŭ Voevodŭ, nepotulŭ luĭ Radu-Voevodŭ, a făcutŭ acéstă dveră în biserica zidită de alŭ luĭ părinte în mănăstirea Putna, unde este hramulŭ Adormirea prea curateĭ Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ. În anulŭ 7018 (1510), ĭară alŭ domnieĭ sale 6 anĭ şi alŭ şéptelea curgĕtorŭ, luna Augustŭ 15».

5. O zavesă : totŭ dveră saŭ perdea de uşă, numită cu altă numire slavonă. Acésta ĭarăşĭ represintă icóna Adormiriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ; e cusută cu firŭ şi sîrmă. Tabloulŭ are maĭ puţine icóne decât cea anterióră, anume : trupulŭ Maĭceĭ Domnuluĭ încongiuratŭ de Apostolĭ, carĭ o prochodescŭ; sub corpulŭ Maĭceĭ-Domnuluĭ legenda cu ângerulŭ, care taie mânile jidovuluĭ Athonie; d'asupra Domnulŭ Christos, ducêndŭ sufletulŭ eĭ la cerŭ, încungiuratŭ de îngerĭ. De desuptŭ are acéstă inscripţie, din care se vede, că ea datéză de la Marele Stefanŭ din anulŭ 1485 : «**Сїа закѣса сътвори Іω Стефан воевода божїею милостїю господарь земли молдавскои с҃нь Богдана воеводи ѕ монастир ωт пѹтнои в лѣто ҂зц҃чг маі е҃.**» (6993, 1485).

6. Altă zavesă totŭ de la Marele Stefanŭ, din anulŭ 1484, de asemenea cusută. Ea represintă icóna înălțăriĭ Domnuluĭ Christos: Domnulŭ redicatŭ de îngerĭ la cerŭ; pe de laturĭ sórele și luna; de desubt Archangeliĭ Mihailŭ și Gavriilŭ vorbindŭ cu Apostoliĭ, și arĕtându-le cerulŭ, unde se înalță Christos; apostoliĭ grupațĭ lângă Maica-Domnuluĭ. De desuptŭ inscripția următóre «Іѡ Стефан воевода господарь земли молдавскои сътвори сїѧ завѣса монастирю ѿ пѹтна в лѣто ҂ѕц҃чв» (6992, 1484).

7. Aerŭ saŭ epitafŭ de la Marele Stefanŭ, din anulŭ 1480. Pe elŭ se represintă tabloulŭ puneriĭ Domnuluĭ în mormîntŭ. La capŭ este Maĭca Domnuluĭ și cu sf. Maria Magdalena; la picióre Iosifŭ și Nicodimŭ și cu dóuĕ sfinte muierĭ mironosițe. Dintr'o parte Evangelistulŭ Ioanŭ ține pe D-lŭ Christos de mână; împregiurŭ sunt îngeriĭ carĭ cântă înmormîntarea. Supra-scrierea în limba grécă: ο ενταφη ασμος (cântarea de înmormîntare). In colțurĭ simbolurile biblice ale Evangeliștilorŭ, și la fie-care simbolŭ scrise cuvintele grecescĭ liturgice, cu litere cirilice: «адонта. воѡнта. кекрагота. ке легонта.» Dedesubtŭ acéstă inscripție: «Изволенїем ѡтца и съ поспѣшенїем с҃на и съвръшенїем свѧтаго дѹха Іѡн Стефан воевода божїею милостїю господарь земли молдавскои с҃нь Богдана воевода и съ благочестивою господжи его Марїи и съ възлюбленими дѣти. Алеѯандра и Богдана Влада сътвориша сьи аерь вь монастири ѿ пѹтнои идеже е храм ѹспенїе прѣсвѧтїѧ богородици и приснодѣви Марїѧ. в лѣтѡ ҂ѕцчи.
Cu voința Tatăluĭ și cu conlucrarea Fiuluĭ și săvârșirea sfântuluĭ Duhŭ, Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorŭ țĕreĭ Moldoveĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda, și cu evseviósa Dómna luĭ Maria și cu iubițiĭ copiĭ Alexandru și Bodanŭ-Vladŭ, făcut'aŭ acestŭ aerŭ în mănăstirea de la Putna, unde este hramulŭ adormiri prea sânteĭ Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ și pururea-feciórei Maria, în anulŭ 6998 (1490).»

Mărimea aeruluĭ este, în lungime 2,42 m., în lățime — 1,48 m. Elŭ este reînnoitŭ; anume, pânza de mătase cea veche rumpêndu-se, s'a înlocuitŭ cu alta nóuă de mătasă albastră, și tóte cusăturile de pe cea veche, și literile, s'aŭ cusutŭ pe acésta nóuă în aceeașĭ posițiune.

8. Altŭ aerŭ, din anulŭ 1516, cusutŭ cu firŭ pe o stofă de mătasă de colóre cenuşie cu florĭ. Partea cusută are o lungime de 1.80 m., lăţimea de 1.20 m. Împregiurŭ are acéstă inscripţie slavonă : «Изволенїемь ѡтца и съ поспѣшенїемь сына и съвръшенїем свѧтаго дꙋха. изволи рабъ божїи панъ. Гаврилъ вистѣрникь тотрꙋшань. еже ѡнь желанїем въжделѣвше любве Хрїстовѣ страсти рачитель потъщательно сътвори сеи аерь. и даде его во молвѫ себѣ. и своеи съжителници. и чад его. въ монастирь ѡт воронець идеже ест храм свѧтаго славнаго великомꙋченика и побѣдоносца Геѡргїа. в лѣто ҂зкд мсц авг. ке : Cu voinţa Tatăluĭ şi cu conlucrarea Fiuluĭ şi cu săvârşirea sfântuluĭ Duhŭ, voit'a robulŭ luĭ Dumneḑeŭ panulŭ Gavrilŭ Vistérniculŭ Totruşanu, carele, aprinsŭ de dorulŭ dragostiĭ luĭ Christos (şi) iubitorŭ de patimele (luĭ), făcu acestŭ aerŭ şi l'a datŭ spre rugă şie şi convieţuitóreĭ sale şi fiilorŭ seĭ, în mănăstirea de la Voroneţŭ, unde este hramulŭ sfântuluĭ slăvituluĭ Mareluĭ Martirŭ Gheorghie, în anulŭ 7024, luna Augustŭ 25.» (1516).

9. Unŭ acoperemîntŭ de tetrapodŭ, făcutŭ de Dómna Maria, ultima soţie a Mareluĭ Stefanŭ, din anulŭ 1503. Elŭ constă din o stofă verde cu catifea roşie, lungŭ de 1.70 m., latŭ de 75 cm. Împrejurŭ este brodatŭ cu firŭ şi cu inscripţiunea : «† сьи покровь над тетраподом сътвори раба божїа Марїа госпожда Іѡанна Стефана воеводы дъщи Радꙋла воеводы въ еже ѡт них съзиданѣи церкви въ пꙋтенском монастыри въ лѣтѡ ҂зві мсца ноевріа двадесать. Acestŭ acoperemîntŭ pe tetrapodŭ făcutu-l'a róba luĭ Dumneḑeŭ Maria, Dómna luĭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, fata Raduluĭ Vodă, în biserica cea zidită de dînşiĭ în mănăstirea Putneĭ; în anulŭ 7012, luna Novembre 20.» (1503).

10. Unŭ acoperemîntŭ pe mormîntulŭ Dómneĭ Marieĭ, pusŭ de fiulŭ eĭ Bogdanŭ, în anulŭ 1513. Elŭ este din o stofă cu câmpulŭ roşu, lungă de 1.70 m., lată de 1 m., împrejurŭ brodată de o inscripţie cu litere marĭ, înalte de 10 cm., şi constă din aceste cuvinte : «сьи покровецъ ꙋкраси Іѡ Богданъ воевода божїею милостїю господарь земли молдавскои снь Стефана воеводы внꙋк Радꙋла воеводы. и положи его на гробѣ свѧтопочившеи матери его Марїи госпожи Стефана воеводы в лѣто ҂зка. ген. л : Acestŭ acoperemînţelŭ l'a înfrum-

sețatŭ Ioanŭ Bogdanŭ Voevoda, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorŭ țěreĭ Moldoveĭ, fiulŭ luĭ Stefanŭ Voevoda, nepotulŭ luĭ Radu-Voevoda, și l'a pusŭ pe mormintulŭ rěposateĭ întru santitate maĭceĭ sale Marieĭ, Dómneĭ luĭ Stefanŭ-Voevoda, în anulŭ 7021, Ianuare 30.» (1513).

11. Acoperemintŭ pe mormîntulŭ Mareluĭ Stefanŭ, pusŭ de fiulŭ sěŭ Bogdanŭ, după mórtea tatăluĭ sěŭ. Constă din o stofă grea de catifea cu firŭ de aurŭ, lungă de 1.64 m., lată de 1.22 m. O parte stă pe mormîntŭ alta atârnă în partea dinainte. Pe partea ce stă pe mormîntŭ are acéstă inscripție slavonă : «Іѡ҃ Богданъ воевода божїею милостїю господарь земли молдавской ѹкраси и покры покровом сим гроб ѡтца своего Іѡн Стефана воеводы господствовавшаго въ молдавской земли мз лѣт и три мсци и иже прѣставися въ вѣчнѣи ѡбитѣли в лѣтѡ ҂зві мсца їѹл. в днь. въ день вторника въ чїтврътыи час дне. Ioanŭ Bogdanŭ Voevoda, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorŭ țěreĭ Moldoveĭ, a înfrumsețatŭ și acoperitŭ cu acestŭ acoperemîntŭ mormîntulŭ tatăluĭ sěŭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, carele a domnitŭ în țéra Moldoveĭ 47 anĭ și treĭ lunĭ, și carele s'a mutatŭ la locașulŭ celŭ vecînicŭ în anulŭ 7012, luna Iulie, diua a doua, Marțĭ în césulŭ 4-lea din di.»

Combinândŭ data morțiĭ luĭ Stefanŭ și aniĭ domnieĭ luĭ în Moldova, venimŭ la resultatulŭ, că elŭ s'a suitŭ pe tronulŭ țěreĭ în anulŭ de la Christos 1457, la începutulŭ luneĭ luĭ Aprilie, saŭ 6965, data de la Adam, carea se însémnă și în letopisețulŭ luĭ Ureche.

Afară de aceste ornamente frumóse, carĭ sunt o dovadă vie despre îngrijirea ce se punea în vécul 16-lea, epoca glorieĭ nóstre naționale, în cultivarea arteĭ cusătorieĭ și a pictureĭ bisericescĭ, maĭ sunt încă multe altele, făcute și date mănăstiriĭ de domniĭ și boeriĭ anticĭ, și pe carĭ timpulŭ nu mĭ-a permisŭ a le inspecta și înșira în memoriulŭ meŭ, lăsându-le pentru altă ocasiune.

Trecemŭ acum la Evangeliĭ și icóne :

1. Evangelia slavonă comendată de Marele Stefanŭ a se scrie; daŭ întâmplându-i-se mórtea, o a săvârșitŭ și legatŭ fiulŭ sěŭ Bogdanŭ. Ea este scrisă pe pergaminŭ, fórte frumosŭ, cu chipurile Evangeliștilorŭ,

cu decorurĭ și inițiale elegante, în aurŭ. Zacĭalele (sincopele) și tipicele de asemenea sunt scrise cu aurŭ. Cartea este mare, voluminósă și grea. Este îmbrăcată cu argintŭ masivŭ poleitŭ cu aurŭ. Pe laturea d'asupra are în reliefŭ icóna învieriĭ Domnuluĭ cu legenda scóterel sufletelorŭ din iadŭ, și cu ceĭ patru evangeliștĭ pe la colțurĭ. Pe partea de desubt se represintă totŭ în reliefŭ icóna Adormiriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ. Tablele la rădăcina cărțiĭ sunt împreunate cu o mreją de argintŭ. Pe partea de desubt, sub icóna hramuluĭ, se citesce acéstă inscripție :

«Іѡ Богданъ Воевода вожїею милостїю господарь землн молдавскон ѡкова сын тетроевангель монастирю пꙋтенскомꙋ идеже есть храм ꙋспенїе богородици въ задꙋшие скатꙋпочившаго родителѣ своего Стефана воеводы и за свое здравїе и спасенїе в лѣто ҂зеї маи е : Ioanŭ Bogdanŭ Voevoda cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorŭ țĕreĭ Moldoveĭ a ferecatŭ acestŭ Tetroevangeliŭ mănăstiriĭ Putneĭ, unde este hramulŭ Adormirea Născătóreĭ de Dumnedeŭ, spre desufleția rĕposatuluĭ întru sântitate părinteluĭ sĕŭ Stefanŭ Voevoda, și pentru sănătatea și mântuirea sa, în anulŭ 7015, Maiŭ 5.» (1507).

La finele Evangelieĭ de la Ioanŭ se găsesce acéstă însemnare despre originea acesteĭ Evangeliĭ :

«Благоизволенїем ѡтца и поспѣшенїем сна и съвръшенїем свтаго дꙋха благочестивыи и христолюбивыи господинъ Іѡн Стефан Воевода. божїею милостїю господарь землн мѡлдавскон. еже ѡн божественым желанїем ражедса. и христовых слѡвес рачителних сын. потъщател поначѧ сын тетроевангелъ. монастирю своемꙋ поутенскомꙋ. идеже ест храм оуспенїе прѣсвѧтѣи богородици. и оу том ѡбрѣте его смрть и непостиже съвръшити. а сын оубо его Богдан Воевѡда. божїею милостїю господарь землн молдавскон ѡкова его и съвръшн въ задꙋшїа свѧтопочившаго рѡдителѣ своего, Стефана воеводы. и за свое здравїе и спасенїе.»

«Cu bună voința Tatăluĭ, și conlucrarea Fiuluĭ, și cu săvârșirea Sântuluĭ Duh. Evseviosulŭ și iubitorulŭ de Christos Domnŭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorŭ țĕreĭ Moldoveĭ, carele aprinsŭ fiindŭ de dorulŭ dumnedeescŭ, și fiindŭ iubitorŭ de

cuvintele luĭ Christos, a începutŭ acestŭ Tetroevangelŭ mănăstiriĭ sale Putneĭ, unde este hramulŭ Adormirea prea sfinteĭ Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ. Și între acestea l'a găsitŭ mórtea și n'a ajunsŭ să-lŭ săvârșéscă. Decĭ dară fiulŭ sĕŭ Bogdanŭ Voevoda, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorŭ țĕreĭ Moldoveĭ, l'a ferecatŭ și săvârșitŭ, spre desufleția rĕposatuluĭ întru santitate părinteluĭ sĕŭ Stefanŭ Voevoda, și întru sănătatea și mântuirea sa».

2. Evangelie de la marele Stefanŭ, din anulŭ **1488**. Ea este frumosŭ scrisă pe pergaminŭ. N'are chipurile evangeliștilorŭ, ci numaĭ locurĭ lăsate pentru dînsele, de unde se vede, că ele trebuiaŭ a se face de unŭ pictorŭ, dar nu s'aŭ realisatŭ. Ea a fostŭ ferecată cu argintŭ de marele Stefanŭ Dar în urmă stricându-se legătura primitivă, evangelia a fostŭ din noŭ legată de Roxanda Dómna luĭ Lăpușnénu Vodă, cu argintulŭ primeĭ legăturĭ, precum arată inscripția de pe dînsa. Pe partea de d'asupra este în reliefŭ icóna învieriĭ cu legenda scóter eĭ din iadŭ a sufletelorŭ drepțilorŭ din legea veche, cu Adam și Eva în fruntea lorŭ. Pe partea de desubt este icóna Adormiriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ. Inscripția glăsuesce :

«**сѫи тетроеваngелъ обнови и ѡкова господѫжа Роѯанда ѡт вѣтхое сребро ѡт стараго Стефана воевода и даде его въ пѹтное монастирѫ идеже ест храмь ѹспенїе пречистыѧ владычицы нашїѧ богородицѫ в лѣто ҂зои септ ка** : Acestŭ tetroevangelŭ îlŭ înoi și ferecă Dómna Roxanda din argintulŭ celŭ vechiŭ de la bĕtrânulŭ Stefanŭ Voevoda, și l'a datŭ în mănăstirea Putna, unde este hramulŭ Adormirea pré curateĭ stăpâneĭ nóstre Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ, în anulŭ 7078, Septemb. 21». (1569).

La finele evangelieĭ de la Ioanŭ este o însemnare, despre originea eĭ primitivă de la marele Stefanŭ, unde se spune :

«**благочестивїи господинь Іѡн Стефан воевода господарю всеи земли молдавскои. сътвори и исписа и сковa. сии тетроеvангел монастирю своемѹ ѡт пѹтнои въ л҃ тое и в҃ лѣто господства его. и при архимандритѣ паисїа низскаго ржкож многогрѣшнаго тах монах Паладїа въ лѣт ҂зцчз. и начас мсца сеп г҃ и съврьшис мр кг** : Evsevio-

sulŭ Domnŭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda domnitorulŭ a tótă ţéra Moldoveĭ, făcu şi scrise şi ferecâ acestŭ tetroevangelŭ mănăstiriĭ sale de la Putna, în anulŭ alŭ 32-lea alŭ domnieĭ sale, şi fiindŭ archimandritŭ Paisie Scurtulŭ, prin mâna multŭ păcătosuluĭ tachigrafŭ monachulŭ Paladie, în anulŭ 6997. Şi s'a începutŭ în luna Sept. 3, şi s'a săvârşitŭ la Mart. 23». Adică tachigrafulŭ a scrisŭ acéstă voluminósă carte în curgere de 7 lunĭ.

3. Evangelia, totŭ slavonă, scrisă pe chârtie, formatŭ mare, ferecată cu argintŭ şi poleită. Pe legătură are aceleaşĭ icóne ca şi cele anterióre. Pe laturea d'asupra are o inscripţiune, din care se vede, că ea este făcută de Georgie Părcălabulŭ de Hotinŭ, împreună cu soţia sa Knéghina Christina, în anulŭ 1598. Iată inscripţia :

«сїє євангелїє сътвори и ѡкова рабъ божїи пань Геѡрге пръкълабъ хотинскїи въ҆ѕнѣ съ кнѣгинѣ господства ємѕ наимѣ кръстина въ д҃ни благочестиваго господинь Іеремї Могилъ воевод божїю милостїю господарь земли молдавскои в лѣтѡ ҂зрѕ март : Acéstă evangelie a făcut'o şi a ferecat'o robulŭ luĭ Dumnedeŭ, panulŭ Gheorghe Părcălabulŭ de Hotinŭ, împreună şi cu Knéghina (princesa) Domnieĭ luĭ anume Christina, în dilele evseviosuluĭ Domnŭ Ieremia Moghilă Voevodŭ, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorŭ ţéreĭ Moldavieĭ, în anulŭ 7106, Mart.» (1598),

La finele Evangelieĭ este o însemnare lungă scrisă în anulŭ următorŭ după isprăvirea evangelieĭ (1599); în ea se arată scriitorulŭ evangelieĭ şi meşterulŭ carele o a ferecatŭ în ţéră în Sucéva. Totŭ din ea se vede, că acéstă evangelie din începutŭ a fostŭ dată de făcĕtorulŭ eĭ bisericeĭ Adormiriĭ din Hotinŭ. Noĭ o reproducemŭ aicĭ în originalŭ şi traducere, maĭ alesŭ ca caracteristică pentru pietatea acelui timpŭ :

«въ д҃ни благочестиваго и христолюбиваго господина нашего милостиваго Іѡ Єремїа Могилж воевода божїю милостїю господаръ земли молдавскои. Повелѣнїєм раб божїих пань Геѡргїе Излозѣи пръкълаб хотинскїи въ҆ѕнѣ и съ кнѣгинѣ господствоємѕ на имѣ крестина написас сїе сватоє тетръевангелїе и дотогжде и ѡковаше а съ помощїа

божїєа и съ въсъм ѕсердїєм иⷯ и дадоша ѧ въ церков въ град хотинскїи идеж єст храм оуспенїє прѣсвѧтїє владычицѫ нашѧ богородицѫ въ молбъ и въ памет им и ꙗко да бѹдет им и чадом иⷯ и родителем иⷯъ и въсемѹ рѡдѹ иⷯ ближнемѹ и далнемѹ и ѡтдадоша и подожиша ѧ съ благословенїєм божїим и рекоша тако покладаючи сїє свѧтое євангелїє на престолъ божїи и рекоша ѡбое ѡт ниⷯ бѫдѫщи въ єдина мыслъ въздъхиѹвши ѡт глъбини сердца иⷯ приклонше глави и колѣнѣ свои на прѣд престѹ божїа где ѧ положише рекоша прїими ѡт нас ѡче невидимїи ѡтче и сыне и д҃ше свѧтїи єдиносѫщен бившїи въ троици славимїи прїимѣте ѡт нас и мати божїѧ єѧже єст храм сїє наше малое приношенїє дар въ молба ѡт нас нед стоиниⷯ иноже ѡтци свѧтїи чьтите и за нас грѣшниⷯ бога молите миже ѡтци свѧтїи єпископи и єще иници свѧтїи ви исповѣдѹєм и съ благословенїєм ѡт помощи божїа покладаем зде въ свѧтѣм храмѣ више ѡписанном оуспенїє пречистїє владычица богородица и приснодѣви Марїа а кто би имѣл ѡтдалити и възѣти сїє наше наданїє ѡт сїѧ свѧтїѧ церкви или заклад положити и имѣл би ѧ порѹшити ѡт сег свѧтаго мѣста ѡт град ѡт хотин идеже єст храм оуспенїє пречистїє владычици нашеѧ богородици ꙗко да бѹдет проклѣт и триклѣт ѡт свѧтиⷯ ѡтецъ т҃и и ѡт вї апостолъ и именем божїєм анадема и аз Геѡргїє пръкълаб въ кѹпѣ и съ кнѣгина моа и ми хощем съ таковим человѣкѡм кто би въсхотѣл възѣти сїа свѧтаа книга и ѡтдалити ѡт тог свѣтаго мѣста где дадохом ми хощем соби питати съ таковим человѣкѡм на страшном сѫде идеже нѣст лицемѣрїа и исписас сїє свѧтое євангелїє рѫкоѫ оуныллаг и нетребнаг и многогрѣшнаг раба божїа Мартин васевич ѡт рахотин ѡт землн ладїамска и ѡковас рѫкоа вренеа раб божїи Икым златар ѡт сѹчав в лѣто ҂зрз рок мс҃ца март кв. În ḍilele evseviosuluĭ și de Christos iubitoruluĭ Domnuluĭ nostru milostivuluĭ Ioanŭ Ieremia Moghilă Voevoda, cu mila luĭ Dumneḍeŭ Domnitorŭ țěreĭ Moldoveĭ. Din porunca robilorŭ luĭ Dumneḍeŭ Panulŭ Gheorghie Izlozénu Părcălabulŭ Hotinuluĭ împreună și cu cnéghinea domnieĭ luĭ anume Cristina, scrisu-s'a acéstă sfântă Tetroevangelie, și totŭ atuncĭ s'a și ferecatŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḍeŭ și cu tótă osârdia lorŭ și aŭ dat'o în biserica din cetatea Hotinuluĭ, unde este hramulŭ Adormirea prea sfin-

teĭ stăpâneĭ nóstre Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ, întru rugă și pomenirea lorŭ, și ca să fie lorŭ și fiilorŭ lorŭ și părinților lorŭ și totŭ némului lorŭ apropiatŭ și depărtatŭ. Și o aŭ datŭ și pusŭ cu bine-cuvîntarea luĭ Dumnedeŭ. Și aŭ disŭ așa, puindŭ acéstă sfântă Evangelie pe prestolulŭ (tronulŭ) luĭ Dumnedeŭ, și aŭ disŭ fie-carele din eĭ, fiindŭ întru o cugetare, suspinândŭ din adânculŭ inimiĭ lorŭ, plecândŭ capetele și genuchele sale înaintea prestoluluĭ luĭ Dumnedeŭ, unde aŭ pus'o aŭ disŭ : priimesce de la noĭ, părinte nevĕdutule, Părinte și Fiiule și Duhule sfinte, celŭ de o ființă, carele eștĭ slăvitŭ în Treime; priimițĭ de la noĭ și tu Maĭcă a luĭ Dumnedeŭ, alŭ căreia este hramulŭ, acéstă mică ofertă a nóstră, darŭ întru rugăciune de la noĭ nevrednicil. De asemenea: părințĭ sfințĭ, cetițĭ, și pentru noĭ păcătoșiĭ rugațĭ pe Dumnedeŭ. Iară noĭ, sfințĭ părințĭ episcopĭ, și încă și vouĕ sfinților călugărĭ, vĕ mărturisimŭ și cu bine-cuvîntare de ajutorŭ dumnedeescŭ o punemŭ aicĭ în sfintulŭ templu maĭ susŭ scrisŭ, Adormirea prea curateĭ stăpâneĭ nóstre Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ și pururea fecióreĭ Marieĭ. Iară cine ar depărta și lua acéstă hărăzire a nóstră de la acéstă sfântă biserică, saŭ arŭ pune o amanetŭ și arŭ instrăina-o de la acestŭ sfântŭ locŭ din cetatea de la Hotinŭ, unde este hramulŭ Adormirea prea curateĭ stăpâneĭ nóstre Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ, să fie blestematŭ și de treĭ orĭ blestematŭ de ceĭ 318 sfințĭ părințĭ și de ceĭ 12 Apostolĭ, și în numele luĭ Dumnedeŭ anatema. Și eŭ Gheorghie părcălabulŭ, împreună și cu cnéghinea mea, voimŭ ca unŭ astŭ felŭ de omŭ, carele arŭ vrea să ĭea acéstă sfântă carte și să o depărteze de la acestŭ sfântŭ locŭ, unde noĭ amŭ dat'o, voimŭ a ne întreba cu astŭ-felŭ de omŭ la înfricoșatulŭ județŭ, unde nu este fățărie. Și s'a scrisŭ acéstă sfântă Evangelie cu mâna trândavuluĭ și netrebniculuĭ și multŭ păcătosuluĭ robuluĭ luĭ Dumnedeŭ Martinŭ Vasevicĭ de la Rohatin din țéra Ladiam (Lodomeria ?). Și s'a ferecatŭ cu mâna de țĕrînă a robuluĭ luĭ Dumnedeŭ Iachimŭ argintarulŭ din Suclava în anulŭ 7107 (1599), luna Marte 22.»

Observămŭ, că lucrulŭ argintărieĭ la acéstă Evangelie este inferiorŭ Evangeliilorŭ anterióre, amintite maĭ susŭ.

4. Evangelie slavonă, scrisă pe pergaminŭ, cu icónele Evangeliș-

tilorŭ, ferecată cu argintŭ, poleită cu aurŭ, cu aceleașĭ icóne pe ferecatură : Învierea luĭ Christos și Adormirea Maĭceĭ Domnuluĭ. Din inscripțiunile aflătóre atâtŭ în lăuntrulŭ eĭ (una înainte de Evangelia luĭ Luca, alta la finele Evangelieĭ luĭ Ioanŭ), câtŭ și pe ferecătură, se vede, că acéstă Evangelie a fostŭ făcută de Pan Petru Albota, starostele de Cernăuțĭ, și dată spre pomenire mănăstiriĭ Putna. S'a scrisŭ în anulŭ 7077 (1569) și s'a ferecatŭ în anulŭ 7079, adică cu doĭ anĭ maĭ în urmă.

Din biblioteca mănăstiriĭ Putna se vede, că Marele Stefanŭ nu numaĭ cu Evangeliĭ ci și cu tóte celealalte cărțĭ bisericescĭ, trebuitóre la serviciulŭ divinŭ anualŭ, a înzestratŭ mănăstirea sa, tóte în limba slavonă, scrise pe pergaminŭ. Dar puține din ele aŭ maĭ rĕmasŭ.

Icóne vechĭ :

1. Douĕ ripide de argintŭ poleite cu aurŭ; ele sunt în formă de Serafimĭ, frumosŭ lucrate. Fie-care din ele are inscripția următóre, în carea se spune, că sunt date mănăstiriĭ de Marele Stefanŭ, în anulŭ 1497: **Іѡн Стефан воевод божїею милостїю господарь земли молдавской. сынъ Богдана воеводы сътвори сїѧ репідѧ въ монастири ѡт пѹтной идеже ест храм. ѹспенїе прѣсвѧтѣи богородици в лѣтѡ ҂зе. ген. дї.**

2. Icóna Nasceriĭ Domnuluĭ Isus Christos. Marginile eĭ sunt îmbrăcate cu plăcĭ de argintŭ cu florĭ în reliefŭ. Sub rama de susŭ, pe o placă de argintŭ, sunt scrise aceste cuvinte : **рождство господа нашего їѹ ха** : Nascerea Domnuluĭ nostru Isus Christos. Pe altă placă de argintŭ de pe rama de josŭ se citescŭ aceste cuvinte : **сїа иконѫ сътвори и ѡкова епископъ Анастасїе романскы и даде ѫ монастирѹ ѡт пѹтной. идеже ест храм ѹспенїе пресвѧтѣи богородици в лѣто ҂зои мсца фев. иї.** Acéstă icónă o făcu și fereca episcopulŭ Anastasie alŭ Romanuluĭ, și a dat'o mănăstiriĭ de la Putna, unde este hramulŭ Adormirea prea sânteĭ Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ. In anulŭ 7078 (1570), luna Febr. 18.

3. O altă icónă de aceiașĭ formă și mărime ca și cea anterióră, dăruită de acelașĭ episcopŭ, cu doĭ anĭ maĭ înainte. Ea se intituléză :

възнесеніе господа нашего Іс Хса : Înălţarea Domnuluĭ nostru Isusŭ Christos. Inscripţia de desubt ḑice : **сїи иконы окова Єпископъ Анастасїе романскы. в лѣтѡ ҂зоѕ мца ген. а** : Acéstă icónă a ferecat'o episcopulŭ Anastasie alŭ Romanuluĭ, în anulŭ 7076 (1568), luna Ianuar 1.

4. Icóna Botezuluĭ Domnuluĭ ornată cu plăcĭ de argintŭ poleite, ca și cele menționate maĭ susŭ. Pe partea de susŭ se însémnă numele sèrbătóreĭ ce represintă : **богоявленїе господа бога** : Dumneḑeésca arĕtare a Domnuluĭ Dumneḑeŭ. De desubt inscripţia : **сїа икона сътвори и ѡкова Архимандрит Досоѳеи ѿ пȣтна и съ ȣчеником своим єродїаконѡм Анасїе. в лѣто ҂зчг мсца авг** : Acéstă icónă a făcut'o și ferecat'o archimandritulŭ Dosotheĭ de la Putna și cu ucenicul sĕŭ Ierodiaconulŭ Anasie, în anulŭ 7093 (1585), luna Augustŭ.

5. Maĭca Domnuluĭ cu rĕstignirea înaintea sa, tótă îmbrăcată cu argintŭ, în mărime de 31 cm. lungime, și 27 cm. lăţime; datéză de la metropolitulŭ Iacovŭ Putnénulŭ, din anulŭ 7276 1768, când acestŭ metropolitŭ era retrasŭ din scaunŭ și petrecea la Putna.

Acésta se vede din inscripţia Icóneĭ : **Іаковъ пронинъ митрополитъ Молдавиеи. лѣт ҂зсоѕ.** (7276).

6. Icóna Învieriĭ Domnuluĭ, pe margine cu plăcĭ de argintŭ poleite, în mărime 50 cm. lungime și 43 cm. lăţime. Deasupra este întitulată: **въскресенїе**, învierea. De desubt pórtă inscripţia : **сїа икона ѡкова Архимандрит Спиридѡн ѿ пȣтна в лѣт ҂зод** : Acéstă icónă o a ferecatŭ archimandritulŭ Spiridonŭ de la Putna, în anulŭ 7074 (1566).

Pe acéstă icónă se represintă d-lŭ Christos scoţêndŭ din iadŭ pe Adam și Eva. La partea din stânga se represintă patriarchiĭ din vechiulŭ testamentŭ; iar în partea dréptă, sfântulŭ Ioanŭ Botezătorulŭ și prorociĭ, între carĭ Solomonŭ, ţiindŭ în mânĭ o hârtie, în care sunt scrise românesce câte-va cuvinte din pildele sale : **ѱницелепчюн аȣ зидит шїе касъ**. Aceste puţine cuvinte românescĭ ne dă a înţelege, că pe la anulŭ 1566 se deșteptase între Românĭ dorulŭ şi gustulŭ de a avé carte și scriere românéscă. Tóte aceste icóne sunt micĭ, destinate pentru proschinitariŭ. Acum ele se păstréză în casele egumenescĭ

Totŭ acolo se maĭ păstréză și douĕ sculpturĭ antice :

7. O iconiță sculptată în osŭ de fildeșŭ, în lungime de 10 cm. și lată de 7 cm. Sculpturile eĭ fine represintă : Învierea, Tăierea capuluĭ sfântuluĭ Ioanŭ Botezătorulŭ, restignirea Domnuluĭ, Christos cu Samarinéna la puțŭ, Soborulŭ Arhangeluluĭ Michailŭ. Este ferecată cu privazurĭ de argintŭ lucrată în à jour. Pe dosŭ este căptușită cu o placă de argintŭ, cu icóna restigniriĭ și cu inscripția : **Сїа икона wкова Єпискона Анастасїа романскаго в лѣто ,зѯѕ мсца юнїа вї :** Acéstă icónă a ferecat'o episcopulŭ Anastasie alŭ Romanuluĭ, în anulŭ 7066 (1558), luna Iulie 12.

8. O cruce de lemnŭ, în 8 cornurĭ, legată cu argintŭ, avêndŭ josŭ și unŭ mânerŭ de ținutŭ. Mărimea eĭ este : 34 cm. lungime și 22 cm. lățime. Pe laturile acesteĭ crucĭ se celesce inscripția : **Сїи крестъ wкова пан Іwанъ банскыи пръкълабъ wрхеискїи и жѹпаница его Марїа идаде а въ монастири wт пѹтна идеже є храмъ Ѹспенїе пръстїа бце и присодвѣ марие. в лѣто ,зод Авгѹст к :** Acéstă cruce a ferecat'o pan Ioanŭ Banski pârcălabulŭ de Orcheiŭ și jupănița luĭ Maria, și a dat'o în mănăstirea de la Putna, unde este hramulŭ Adormirea Pré-curateĭ Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ și pururea fecióreĭ Marieĭ; în anulŭ 7074 (1566) Augustŭ 20. — Pe acéstă cruce sunt sculptate 32 de iconițe între carĭ : sfințĭ, patimile Domnuluĭ și alte fapte evangelice.

În biblioteca mănăstiriĭ sunt douĕ dulapurĭ pline cu cărțĭ, parte manuscrise parte tipărite, în limbile slavonă și română. Timpulŭ nu m'a ertatŭ să le revisuescŭ pe tóte, ci numaĭ vre-o câte va, carĭ sunt :

1. O pravilă mare slavonă, scrisă pe pergaminŭ. Aprópe de finele cărțiĭ este o însemnare, din care se vede, că acéstă pravilă a fostŭ destinată și dată maĭ întâiŭ bisericeĭ episcopieĭ de Romanŭ, în anulŭ 7087 (1578) Octobre 16, de Eustratie episcopulŭ Romanuluĭ. Pe urmă episcopulŭ resgândindu-se, o a dăruitŭ mănăstiriĭ Putna, dândŭ în loculŭ eĭ episcopieĭ altă pravilă.

2. Pomelniculŭ mănăstiriĭ Putna, făcutŭ de mitropolitulŭ Iacovŭ la anulŭ 1756, după altele maĭ vechĭ.

La începutŭ are următórea poesie religiósă:

Omulŭ în lume născêndŭ,
  Se nasce golŭ și plângêndŭ.
Și câțĭ anĭ viețuesce,
  Totŭ deșertăciunĭ poftesce.
În cinste, în slavă, în bogăție,
  Pururea dorindŭ să fie,
Care sunt amăgitóre,
  Schimbate nestătătóre,
Și sunt tóte trecĕtóre,
  Ca o érbă ca o flóre.
Și ca o umbră ce tréce,
  Și nu o maĭ sciĭ ce se féce.
Tóte deșertăciunĭ sunt,
  Câte se vĕdŭ pre pămîntŭ.
Că cinstea, slava, bogăția,
  Némulŭ mare și boeria,
Cu sine să le ducă nu póte,
  Ci rĕmânŭ în lume tóte.
Și ce folosŭ de acéstea iaste,
  Viindŭ mórtea fără véste;
Că bogăția în ceasŭ de mórte
  Să foloséscă nu póte.
Nice cinstea cea luméscă,
  Din mórte să-lŭ izbăvéscă.
Ce precum golŭ și plângêndŭ
  S'aŭ născútŭ omŭ pre pămêntŭ,
Așa golŭ cu jale plângêndŭ
  Va fi din lume eșindŭ.
Numaĭ acela iĭ fericitŭ
  Carele s'aŭ învrednicitŭ,
De aŭ făcutŭ vr'unŭ bine în lume
  Și i s'aŭ scrisŭ vecĭnicŭ nume.
S'aŭ feritŭ de rĕutățĭ,
  De lăcomiĭ și nedreptățĭ.
Și după câtŭ aŭ pututŭ.
  Și bunătățĭ aŭ făcutŭ,
Mănăstirí sfinte inoindŭ,
  Moșiĭ și milosteniĭ dândŭ.
La carele ișĭ lasă în lume
  Scrisŭ alŭ sĕŭ fericitŭ nume
Spre vécĭnica fericire
  Și în vécĭ are pomenire.
Și celŭ ce acéstea le face.
  Luĭ Dumnedeŭ fórte iĭ place
Și iĭ va da luĭ ca să fie
  Raiulŭ și ceriulŭ moșie
Întru nespusa dulcéță
  Și intru vécĭnica viéță.
      Amin.

Apoĭ urméză o precuvîntare a metropolituluĭ despre datoria mănăstiriĭ de a pomenì pe ctitorĭ și bine-făcĕtorĭ. Se pune și pre sine între ctitoriĭ mănăstiriĭ Putneĭ, dicêndŭ: «amŭ innoitŭ acele surpate și răsipite părțĭ a zidiriĭ sfântuluĭ și dumnedeesculuĭ locașŭ a sfinteĭ mănăstirĭ a Putneĭ, nu din veniturile și agonisélele sfinteĭ metropoliĭ, ce dintru acélea, care din copilărésca nóstră vrâstă și până astădĭ, prin multe ostenéle și sudorile nóstre amŭ câștigatŭ și cu acestŭ desăvârșitŭ scopos, ca și de acum înainte, câtŭ vomŭ puté, să înfrumsețămŭ și să înnoimŭ acéstă sfântă mănăstire, până la rĕsuflarea

nóstră cea de pe urmă. Iar după mutarea nóstră cea către Domnulŭ : lăsămŭ la acéstă numită domnéscă mănăstire a Putneĭ tóte ale nóstre, câte din darulŭ archieriеĭ, şi din dreptele nóstre agonisirĭ vomŭ câştiga» etc. Acéstă prefaţă este ca unŭ testamentŭ alŭ metropolituluĭ Iacovŭ. Ea este adresată părinţilorŭ din mănăstirea Putna şi subscrisă cu mâna metropolituluĭ : Iacovŭ metropolitŭ Moldoveĭ.

Reproducemŭ din pomelniculŭ acesta óre-carĭ noţiunĭ istorice, privitóre la familiile dăruitorilorŭ mănăstiriĭ :

La pag. 39 : *Antonie Metropolitulŭ.* Acesta s'a prestăvitŭ în ţéra Mosculuĭ, la Bélogradŭ, în anulŭ 1748.

Sava metropolitŭ. Acesta a călugăritŭ pe episcopulŭ Calistru, iară Calistru pe Antonie metropolitŭ, iară Antonie pre Iacovŭ metropolitŭ.

Calistru episcopŭ. Atanasie episcopŭ.»

Pag. 75 : *Io Vasilie Voevodŭ,* cu Dómna Teodosia şi cu dóuĕ fete : Alexandra, Maria.

Pag. 76 : *Iacovŭ Archiepiscopŭ.* Alăturea cu acestŭ nume se dice : Innoitorulŭ acesteĭ sfinte mănăstirĭ şi părinţiĭ luĭ : Adrianŭ Ieromonachŭ, Mariana monachia. Acesta (metropolitulŭ), de bună voie lăsândŭ scaunulŭ metropolieĭ, a venitŭ şi s'a aşezatŭ aicea întru acéstă mănăstire aşa, şi aŭ trăitŭ aicea anĭ 18 şi treĭ lunĭ i pol (şi jumătate).

«Şi apropiindu-se sfârşitulŭ şi eşirea sa dintru acéstă lume, a primitŭ sfânta şi marea schimă. Dintru carea s'a numitŭ Evtimie; şi după luarea schimeĭ a maĭ trăitŭ 5 dile, şi aŭ rĕposatŭ în domnulŭ în Mercuria otdanieĭ Paştilorŭ, cu Christos Voscres. v léto 1778, Maiŭ 16.»

Episcopŭ Dositeĭ. Părinţiĭ luĭ : Monahŭ Efremŭ, Monachia Elena. Fraţiĭ luĭ : Ilie, Theodorŭ. Sora luĭ : Elena.

Pe fila următóre Vartolomeŭ egumenulŭ, în anulŭ 1759, face istoriculŭ ctitorieĭ luĭ Iacovŭ la Putna, dicêndŭ aşa :

«Decĭ şi acum în dilele nóstre preofinţitulŭ Părintele nostru Kyr Iacovŭ metropolitulŭ Moldoveĭ, vĕdêndŭ acéstă sfântă mănăstire, de totŭ fiindŭ învechită şi tóte zidirile din prejurulŭ eĭ răsipite şi de totŭ pără-

site; şi fiindŭ preosfinţia sa fiŭ închinatŭ acesteĭ sfinte mănăstirĭ, umilindu-se s'a umplutŭ de râvnă şi dorinţă sufletéscă; şi s'aŭ apucatŭ cu tótă osârdia şi silinţa sa de înnoirea acesteĭ sfinte şi dumneḑeescĭ mănăstirĭ. Maĭ întâiŭ de tóte aŭ scosŭ sfânta şi făcĕtórea de minunĭ icóna prea sfinteĭ Născĕtóreĭ de Dumneḑeŭ din sf. altarŭ, şi o aŭ ferecatŭ preste totŭ cu argintŭ, şi făcêndu-ĭ scaunŭ frumosŭ o aŭ aşezatŭ în mijloculŭ sf. bisericĭ. Şi ĭ-aŭ făcutŭ candele frumóse de argintŭ; la care sf. icónă îndată aŭ începutŭ a face minunĭ şi tămăduirĭ de bóle şi de duhurĭ necurate. După aceea cu ajutorulŭ aceĭ pré-sfinte Maice s'aŭ apucatŭ de zidulŭ ogrăḑiĭ celŭ din prejurulŭ mănăstiriĭ, care zidŭ era de totŭ răsăritŭ şi părăsitŭ, şi totŭ din temelie noŭ l'aŭ făcutŭ, şi săvîrşindu-lŭ l'aŭ şindilitŭ şi l'aŭ tâncuitŭ şi l'aŭ vĕruitŭ frumosŭ. Iară clopotniţa fiindŭ crăpată şi plecată fórte şi întru mare primejdie de cădere, aŭ săpatŭ grópă mare până în temelie, întru carea puindŭ mulţime de pétră, 'ĭ-aŭ ziditŭ picĭorŭ fórte ţapănŭ şi o aŭ îndreptatŭ. Aşijderea trepăzarea şi cu pivniţele fiindŭ de totŭ răsipite şi de totŭ părăsite de mulţĭ anĭ, s'aŭ apucatŭ de dînsele şi aŭ curăţitŭ pivniţele şi le-aŭ făcutŭ tóte de iznovŭ nóuĕ. Biserica cea de susŭ, hramulŭ sfinţilorŭ Apostolĭ Petru şi Pavelŭ, împreună cu chiliele şi cu cerdaculŭ eĭ; şi trepăzarea cu tóte vasele ce sunt într'însa de aramă şi de cositorŭ; şi pităria şi cuhnea şi beciurile; acestea tóte preosfinţia sa din temelie de iznovŭ noŭ le-aŭ prefăcutŭ, fără de alte moşiĭ şi viĭ şi odóră ce aŭ datŭ preosfinţia sa acestiĭ sfinte mănăstirĭ. Şi nice la unulŭ dintre aceste lucrurĭ bune, ce aŭ făcutŭ preosfinţia sa întru acéstă sf. mănăstire, pentru smerenia sa, n'a primitŭ să i se scrie numele sĕŭ, ca să se scie după vremĭ, de cine sunt înnoite şi făcute.»

Fila 53: «*Monach Pachomie.* Acesta aŭ fostŭ Alexandru Voevodŭ (Lăpuşnénulŭ), şi lăsândŭ Domnia s'aŭ călugăritŭ.»

Fila 106: «*Familia Domnilorŭ-Racoviţă.*

Michailŭ Voevodŭ	*Costantinŭ Voevodŭ*
Ana Dómna	Ioanŭ Beĭzadea
Sultana Dómna	Stefanŭ Beĭzadea

Sultana Domnița	Michailŭ Beĭzadea
Dimitrie Beĭzadea	Roxanda Domnița
Anastasia Domnița	Caterina Domnița.»

Fila 126 : «*Io Stefanŭ Voevodŭ.* Dómna luĭ Maria. Acesta a fostŭ dintâĭ întemeetorŭ și ziditorŭ acesteĭ sfinte mănăstirĭ. Acestuia ĭĭ ḑice Stefanŭ Vodă celŭ bunŭ și vestitŭ.»

Fila 135 : «*Eremie Voevodŭ.* Elisafta Dómna luĭ.

Stefanŭ Voevodŭ. Axanina Dómna luĭ.»

Fila 157 : «Theodosie Archiepiscopŭ Barnovski, Gheorghie Archiepiscopŭ Moghilă. Teofanŭ episcopŭ Radovski.»

Fila 160 : «Anastasie episcopŭ.»

Fila 161 : Anastasie archiepiscopŭ.

Ioanichie episcopŭ Romanuluĭ. Acesta a datŭ ajutorŭ 500 leĭ la prefacerea trepăzărilorŭ acesteĭ sfinte mănăstirĭ în anulŭ 7266 (1758). Nicolaĭ ieromonachŭ fratele acestuĭ episcopŭ. Ioana, muma acestuĭ episcopŭ. Safta, sora acestuĭ episcopŭ.»

Fila 163 : «Gheorghie episcopŭ Romanschi, ot Moldovița.»

Fila 165 : «Bogdanŭ Voevodŭ, cu doĭ feciorĭ aĭ săĭ : Sfefanŭ Voevodŭ, Petru Voevodŭ.»

Fila 166 : «David archiepiscopŭ.»

Fila 207 : «Archiereĭ, schimonachŭ Mina. Acesta aŭ fostŭ Mihailŭ episcopŭ la Rădăuțĭ.»

3. *Liturgie a sfântuluĭ Ioanŭ Zlatoust.* «Cu mila luĭ Dumneḑeŭ acum întâiŭ tipărită în tipografia sfinteĭ episcopiĭ Rădăuțuluĭ. În ḑilele prea luminatuluĭ domnŭ Ioanŭ Nicolae Voevodŭ. Cu blagoslovenia preasfințituluĭ Kir Nekifor metropolitulŭ a tótă Moldova. Cu ostenéla și tótă cheltuiala a iubitoruluĭ de Dumneḑeŭ Kyr Iacovŭ episcopulŭ Rădăuțuluĭ. Fiindŭ cursulŭ anilorŭ de la zidirea lumiĭ 7254 : ĭară de la întruparea luĭ Chs. 1745. Și s'aŭ tipăritŭ de Sandulŭ sin Irimiĭ tipografuluĭ.»

Acéstă carte este o liturgie destinată pentru serviciulŭ archierescŭ. De aceea ea cuprinde numaĭ rugăciunile, pre carĭ le citesce archiereulŭ liturgisitorŭ. Rugăciunile sunt tóte slavonesce. Numaĭ tipiculŭ

este românescŭ. Cartea constă numaĭ din 37 pagine, formatŭ mare. Cuprinde liturgia sfântuluĭ Chrisostomŭ rânduiala chirotoniilorŭ : a preotuluĭ, diaconuluĭ, ipodiaconuluĭ și sfințirea antiminselorŭ. În frontespiciu are dóuĕ icóne : una a sfântuluĭ Nicolaiŭ, cu patru stichurĭ la adresa Domnuluĭ Ioanŭ Mavrocordatŭ, alta a Mântuitoruluĭ, cu o mică rugăciune adresată luĭ.

4. *Evchologion.* «Adică Molitvenicŭ. Acum într'acesta-șĭ chipŭ tipăritŭ, in ḑilele prea luminatuluĭ și înălțatuluĭ domnuluĭ nostru Ioanŭ Mateĭ Ghica Voevodŭ. Cu blagoslovenia și cu tótă cheltuiala preasfințituluĭ metropolitŭ alŭ Moldoviĭ Kyr Iacovŭ. În sfânta metropolie în Iașĭ, la aniĭ de la Chs. 1754. De cucerniculŭ între diaconĭ Ioanŭ Simionoviciŭ tipografulŭ ardeleanŭ.» Pe pagina 2-a a frontespiciuluĭ este marca domnéscă, carea întrunesce mărcile amândurorŭ țĕrilorŭ române, și sub marcă aceste stichurĭ :

Dóuĕ închipuirĭ, ce în pecete s'aŭ însemnatŭ
  Cu aceste amândóuĕ steme s'aŭ încoronatŭ.
Măria sa Ghica celŭ de bună viță,
  Păzască lŭ domnulŭ cu multă biruință :
Țara bine în pace să o domnéscă
  Și pe vrăjmașiĭ sĕĭ pururea sĕ-ĭ biruiască.

Molitveniculŭ acesta este dăruitŭ mănăstiriĭ de episcopulŭ de Rădăuțĭ Dosoteiŭ Cheresculŭ, precum este însemnatŭ de dînsulŭ cu mâna luĭ, în anulŭ 1757, și ḑice că l'a cumpĕratŭ de la sf. metropolie.

5. «Canonulŭ a celuĭ dintru sfințĭ părinteluĭ nostru Spiridonŭ episcopuluĭ Trimithundieĭ făcĕtorulŭ de minunĭ. Acum d'întâiŭ tălmăcitŭ și tipăritŭ, în ḑilele prea luminatuluĭ domnuluĭ nostru și oblăduitoruluĭ a tóteĭ țĕriĭ Moldoviĭ I. K. M. G. V. V. metropolitŭ fiindŭ Kyr Nikiforŭ peloponisianulŭ. Cu cheltuiala a prea cinstituluĭ și de bunŭ némŭ dumisale Constantinŭ Razulŭ vel vornicŭ. De Duca Sotiriovicĭ tipografulŭ de la Thasos, întru a căruia tipografia, în Iașĭ, v létŭ 7258.» (1750). Acéstă carte este o filadă de formatŭ mare. Cuprinde slujba sfântuluĭ Spiridonŭ. La urmă are biografia luĭ; dar — numaĭ o pagină; restulŭ lipsesce.

6. «Пареміиле престе анъ типъритe кꙋ порꙋнка мъріий сале прѣлꙋ-

минатѹлѹй ꙟнтрѹ Гс Хс Iωан Дѹка воевода кѹ мила лѹй Дѕѫѹ Домнъ цржй Молдовїи ши Ѹкраинеи. кѹ послѹшаниꙗ смеритѹлѹи Досодей митрополитѹл, ꙟн типарница цѫржи че нѣѹ дѫрѹит пѫринтеле нострѹ фериченѹл Iωаким Патриархѹл де слѫвита патрiархiꙗ а Москѹлѹй милостивѹл Дѕѫѹ сѫл благословаскѫ вѫ лѣт ꙁрча мѣсцωк з днъ» (7191, 1682).

Pe a dóua pagină a frontispiciuluĭ este desemnatŭ «гхербѹл цѫржй» și stichurĭ asupra luĭ, făcute de Dosotheiŭ, apoĭ urméză cunoscuta chronologie a domnilorŭ Moldoveĭ, versificată de Dosotheiŭ. În esemplarulŭ acesta lipsesce o parte din ea, anume : partea d'înaintea Domnieĭ luĭ Gheorghiţă Stefanŭ. După ea se începe profitologiulŭ, carte cunoscută a metropolitului Dosotheiŭ. Profitologiulŭ este împărţitŭ în dóuĕ părţĭ : 1-a cuprinde paremiile și unele canóne triodice; deasemenea paremiile și slujbele sĕrbătorilorŭ penticostariale, traduse de Dosotheiŭ în românesce. Partea acésta coprinde 139 file. Partea 2-a cuprinde peremiile sĕrbătorilorŭ mineale și unŭ canonŭ alŭ sfinteĭ Feclóre, pentru ḑiua de 30 Novembre, de carele ḑice Dosotheiŭ, că l'a vĕḑutŭ «кѫи прѣ фрѹмос де рѹгѫ ши ѹмиленїе.» Apoĭ la urmă : канонѹл чел маре фачерꙗ свнтѹлѹй Андреи де критъ.

La finele canonuluĭ acestuia, cu carele se sfârșesce și cartea paremiilorŭ, se adaoge : «мѫртѹрїе кѫ нѹ ꙗсте оприт а сѫ кѫнта литѹргїе рѹмѫнꙗще.» Mărturia se aduce în limba grécă, scrisă cu cirilică, din autorĭ grecĭ. Anume : întrebarea adresată de Marcu patriarchulŭ Alexandrieĭ luĭ Theodorŭ Balsamon patriarchulŭ Antiochieĭ : Cuvine-se óre, ca preoţiĭ ortodoxĭ din Siria, din Armenia, și din alte ţĕrĭ ortodoxe, să ierurgisécă în limbele lorŭ propriĭ ? Balsamon rĕspunde afirmativŭ, amintindŭ cuvintele apostoluluĭ Pavelŭ către Evreĭ, unde ḑice, că Dumneḑeŭ nu este numaĭ alŭ Iudeilorŭ ci și alŭ tuturorŭ naţiunilorŭ.

Se vede dintru acésta, că în Moldova, pe timpulŭ luĭ Dosotheiŭ, eraŭ încă mulţĭ conservatorĭ neraţionabilĭ, carĭ se opuneaŭ la românisarea bisericeĭ, din felurite motive, voindŭ ca să conserve măcarŭ liturgia slavonă, cu carea se deprinsese, și pe carea acum o alunga Dosotheiŭ cu românésca luĭ.

Cu acéstă carte este legată o alta totŭ a luĭ Dosotheiŭ :

7. **Молитвеникъ денцелес.** Якмȣ типърит ꙟнтрȣ благословите ѕѫлеле мърїиӥ сале прѣлȣминатȣлȣӥ ꙟнтрȣ Іс҃-хс҃. Іωан Дȣка воевода кȣ мила лȣӥ Дѕ҃ъȣ Домнъ църъӥ Молдовеӥ кȣ келтȣıала мърїӥ сале ши кȣ послȣшанїѧ смеренїии ноастре Досодеӥ Митрополитȣл Сочавїи ꙟн типарница с҃нтеи Митрополїи ꙟн Іаш. в лѣт ωт съз. мира ҂зрп҃д мѣсеца маи к҃в день (7189, 1681).

Pe pagina a doua a frontispiciuluĭ are aceeaşĭ marcă domnéscă şi cu aceleaşĭ stihurĭ. Pe pagina 3-a, predislovia (precuvîntarea) de dedicaţie luĭ Duca Vodă. După ce laudă pe Duca, pentru că a ajutatŭ la tipărirea cărţiĭ, urméză îndată chronologia în versurĭ, care aicĭ este întrégă. Molitveniculŭ acesta cuprinde maĭ întâiŭ rânduiala liturgieĭ, care pórtă acestŭ titlu :

«Токмала свнтеи ши Дм҃незъещїи литȣргїи, карѣ ѫсте аша ꙟн бесѣрика чѣ маре ши ла с҃та гора.» Cartea cuprinde : proscomidia, liturgia sfântuluĭ Chrisostomŭ, a sfântuluĭ Vasilie, «liturgia прежде свщенїилωр» ; rânduiala sfinţireĭ antiminselorŭ : «рѫндȣлъ ла свн҃цитȣл антиминселор.» Într'unŭ fragmentŭ din altŭ exemplarŭ, după sfintirea antiminselorŭ urméză imediatŭ : «молитва челора че шъ адȣк даръ ла с҃нта бесѣрикѫ ден фрȣнтѫ помелωр. — молитвѫ ла арѫ чѫ кȣ пѫине. — молитвѫ ла кȣлесȣл вїилωр. — молитвѫ ла благословенїѧ винȣлȣи ꙟн крамѫ.» «Слȣжба вечернїеи. Дїаконїиле оутрънїи (rânduiala utreniĭ). ωтпȣстȣриле празничилωр — ωтпȣстȣриле престе съптъмѫнѫ. рѫндȣала бдѣнїеи, скоасѫ дин изводделе чѫле векї гречещь. рѫндȣала полȣнощницїи Дȣминика шӥ де престе тωте ѕѫлеле. възглъшенїиле ла пацъ. мтва ла свн҃та причащенїе а свн҃тȣлȣи Мареле Василїе. (Este numaĭ una, cea de la începutulŭ celorŭ actuale : Деспȣиторюле Дм҃не Іс҃-хс҃ Дн҃ѕъȣл нострȣ). Казанїа ла цой марї а дїнтрȣ св҃нць пъринтеле нострȣ Іωан архїепискωпȣл де ц҃рьград рωстȣл де аȣр — кȣвѫнт де ꙟмвъцътȣрѫ — бл҃ви ωтчи! Мтва коливелωр. Мтва ла бл҃словитȣл мъцъшорелωр ла Дȣминика флорилор. Cartea se închee cu : типъритȣсаȣ ꙟн каса св҃нтеи Митрополи ꙟн Іаш лѣть ҂зрч҃а (1683). типарникȣл Никȣлаи.» Liturgiarulŭ metropolituluĭ Dosotheiŭ cuprinde 71 file, 4° micŭ.

La sfîrșitulŭ liturgieĭ luĭ Chrisostomŭ, f. 25, este o însemnare din care se vede că Dosotheiŭ a profitatŭ de venirea în Moldova și petrecerea în Iașĭ a luĭ Partenie patriarhulŭ de Alexandria, și a luatŭ de la elŭ bine-cuvîntare, spre tipărirea liturgiaruluĭ, «ка съ ꙟнцълѣгꙖ крещинiи свꙷнтеле тайни.» Acésta a fostŭ o apĕrare a luĭ Dosotheiŭ contra hulitorilorŭ cărțiĭ române.

8. Totŭ la unŭ locŭ este legată și o altă carte a luĭ Dosotheiŭ : Octoihulŭ. Se începe cu titlu grecescŭ : Ѧрхи син деѡ агiѡ тис ѡктѡнхꙋ. ꙟчепътꙋръ кꙋ Дꙃъꙋл свꙷнть де ѡсмогласникꙋл.» În acéstă carte se află numaĭ slujba duminicelorŭ pe treĭ glasurĭ și apoĭ încetéză; însă lucrarea nu este isprăvită, căcĭ chiar tropariulŭ de la urmă alŭ fericirilorŭ glasuluĭ alŭ 3-lea nu este întregŭ, lipsindŭ o filă. În totalŭ sunt păstrate 39 file.

Se vede că metropolitulŭ Dosotheiŭ plănuise a traduce și introduce în biserică românesce tóte cărțile cele maĭ necesare cultuluĭ divinŭ. Elŭ le-a tipăritŭ totŭ părțĭ și isolate, după cum le traducea treptatŭ, și după cum avé mijlóce a le tipări.

Molitveniculŭ metropolituluĭ Dosotheiŭ avea să cuprindă tóte ierurgiile preoțescĭ și arhierescĭ, după modelulŭ Evchologiuluĭ grecescŭ. De aceea «Molitveniculŭ», propriŭ numitŭ astădĭ, vine la elŭ în formă de carte deosebită, și cuprinde, ca și celŭ usitatŭ actualminte la Românĭ după modelulŭ celorŭ slavone, ierurgiile preoțescĭ, carĭ se facŭ maĭ cu sémă prin case, și la diferite ocasiunĭ ale viețiĭ creștinescĭ. Cartea acésta Dosotheiŭ o intituléză astŭ-felŭ :

9. Кꙋ Дмнеꙃъꙋ ꙟчепем млꙷтвникъ ръндꙋiала ла сфнта бгоꙗвленiе. Дꙋпъ млꙷтва ꙃаамвонꙋлꙋи нꙋ ꙃычем : бꙖди имѧ гдне. чи ꙟдатъ ешим кътрꙖ апъ кънтꙖнд тропар etc. În cartea acésta se cuprinde :

1) Rînduiala Agiasmeĭ ceĭ marĭ de la Bobotéză. 2) Rînduiala Agiasmeĭ micĭ. Amândouĕ aceste părțĭ aŭ fostŭ tipărite în altă tipografie, fiindŭ-că literile sunt cu totulŭ altele decât în restulŭ cărțiĭ. După acestea urméză : 3) Logodna. 4) Cununia. 5) млтва фемеїи ꙟн ꙃꙋа ꙟнтъе а нъскꙋтꙋлꙋй коконꙋлꙋй ей. 6) млтва де печетлꙋит кꙋконꙋл лꙋꙖнд нꙋме а опта ꙃꙖ де нащерѧ са. 7) млтва фемеии нъскътоаре дꙋпъ мꙷ де ꙃꙖле. 8) млтва майчїи кꙋконꙋлꙋй. 9) млтвъ шалтъ кꙋко-

нълѹй ла м̃ де зжли. 10) млтва фемеии кжнд съ тжмплж де пїарде, 11) млтвж ла фъкѹтѹл оглашеникѹлѹи. 12) слѹжба свн̃тѹлѹи ботезь. 13) свнтеле масле че съ слѹжеск де з̃ преѹць стржнши ꙟ бисарикж, саѹ ꙟ касж. 14) млтва коливелѡр. 15) млтва кърнї ла пащї. 16) молитва чѣ маре де ла дховникъ ѹченичилор де исповадж. 17) молитва де ертат а тоть бльстъмь ши афѹрисанїе ѡмѹлѹи ръпъѡсат. ѡ четаще арх̃иереѹл, ꙟисъ ꙟнтжи ла проскомидїе ѡ читескь тоци преѹцжи чеи гата де литѹргїе ꙟмбръкаци. апои ла въходѹл херѹвикѹлѹи ꙟн ешитѹл сн̃телор дарѹрї ѫсъ денаинтѧ дарѹрилор денценѹнке арх̃иереѹл ши кѹ ѹмиленїе ле читѫще ши дѣка обръщѫще, скѡалж ши ѫ сн̃теле дарѹрї де ла дїаконь ши де ла преѹт де ле адѹче ꙟн олтарї пре сн̃тѹл престол. (Aceste sunt acele sciute douě rugăciunĭ, ce se cetescŭ şi acum la morţĭ). 18) млтва ла гроазж де тѹнете ши де фѹлџере. 19) млтвж де рѹгж ла тоатж литїѧ. 20) а дентрѹ с̃нць пъринтеле нострѹ Iѡан арх̃иепископѹл де константинопол рость де аѹр кѹвжнт де ꙟнвъцътѹрж ла сн̃та џои маре. 21) млтва де спѹркъчѹне кжнд каде чева ꙟ пѹць саѹ фжнтжнж де съ спѹркж. 22) слѹжбж де кждѣ чева спѹркат де прѡспът ꙟн вас кѹ олои саѹ вин саѹ мїаре саѹ ꙟнтралтж. 23) млтвж пре васѹл че са фи спѹркат кѹ чева. 24) млтвж гржѹлѹи саѹ фжнний, саѹ алтж легѹмж че са хи спѹркат. 25) слѹжба сн̃теи причещенїй. 26) а сн̃тѹлѹи мареле василї ꙟмвъцътѹрж тинерилор (călugărĭ). 27) млтва пре стихѹрї а сн̃тѹлѹи Сїмеон метафраст ꙟн тоате зжле съ ши читѣскж тоть крещинѹль. 28) ачѣстж сн̃тж млитвж оумилїчоасж ѫсте де трѣбж крещинѹлѹи къзѹт ꙟн боалж съ ш ѡ читѣскж кѹ лакржмї фъкѹтъи де кѹр Iѡан вратопол, архиврачюл керкиреск ши скоасж де пре елинѣще. 29) слѹжба преклоненїилѡр (adică : a plecărĭĭ genunchilorŭ la vecernia din Dumineca pogorîreĭ Duhuluĭ sfântŭ). 30) млтве пентрѹ плое, фъкѹтес де сніцїѧ са калист патриархѹл де цриградь ле читеще арх̃иереѹл кѹ тот нъродѹл ꙟнџенѹнкац кжнд жм ес кѹ сн̃теле икоане ꙟн царинж. La sfîrşitulŭ acestorŭ rugăciunĭ se scrie slavonesce : пис от четъцѹѧ лет з̃р̃пв : Scrisu-s'a la Cetăţue la anulŭ 7182 (1674).

Apoĭ Dosotheiŭ se rógă aşa în limba slavonă : «Господи́н Іс̃-Хс̃ сыне божїй единородне, едниосжщїй ѡц̃ѹ съ сты твоим дх̃ом, молитвами прѣчістыѧ прс̃нодв̃и марїѧ помилѹй мѧ грѣшнаго Досоѳеѧ твоего

рава, аминь. Dómne Isuse Christóse, fiiule, alŭ luĭ Dumneḍeŭ, ununăscutule, celŭ de o ființă cu Tatălŭ și cu Sfântulŭ tĕŭ Duhŭ, cu rugăciunile prea curateĭ pururea fecĭóreĭ Marieĭ, miluesce-mĕ pre mine păcătosulŭ Dosotheiŭ robulŭ tĕŭ. Amin.» 31) **Исповеданїа. чела че ва сѫ сѫ покъиаскѫ де пѫкателе сале ꙟнтрѫ ꙟн сфѫнта бесерйкѫ кꙋ фрйкѫ, кꙋ смеренїе, кꙋ мѫнꙋле стрѫнсе шй капꙋл плекат. ш. ч.** 32) **Казанїе ла погребанїа проводꙋлꙋй крещинеск**: la thema, cu textulŭ slavonŭ: «necazŭ și durere am aflatŭ și numele Domnuluĭ am chematŭ.» Acesta este unŭ cuvîntŭ funebru genericŭ pentru toțĭ rĕposațiĭ. Pentru prunciĭ are altă închiare, în care se aducŭ maĭ multe texturĭ din Evangelie, unde se vorbesce de prunci. Într'unŭ fragmentŭ din altŭ exemplarŭ, după cazania acésta urméză. 33) Rânduiala înmormîntăriĭ, întitulată la Dosotheiŭ așa: **Проводникꙋль ромѫнѫще: крещинескь, пентрꙋ мирѫни.** 34) Simbolulŭ credințeĭ despre sfânta Treime, de carele se ḍice acolo, că este descoperitŭ de Maĭca Domnuluĭ cu Sfântulu Ioanŭ Theologulŭ. Simbolulŭ se pune maĭ întâiŭ românesce, tradusŭ de Dosotheiŭ, apoĭ texturile grecŭ și latinŭ, scrise cu litere cirilice. 35) **Мълтка касеї кѫнд аре кро сꙋпѫраре де дрѫчїи де фармече ши фаптꙋри дрѫчещь.** Aicĭ cartea se sfârşesce, dar se vede că lipsesce încă, căcĭ rugăciunea acésta din urmă nu este întrégă. În fragmentulŭ, de carele amŭ pomenitŭ la Nr. 32. este încă 36) **Благословенїа тѫмѫеи.** Urméză apoĭ vre-o 4 file de greșalele făcute la tiparŭ (errata), și se închee cu aceste versurĭ ale luĭ Dosotheiŭ:

Іѡнашко Билевичь чаꙋ пꙋсь невоинцѫ,
Дѣꙋ адꙋсь типаре де мѡскь кꙋ прїинцѫ
Дѫи дꙋмнезеꙋ санѣѫ ꙟнтра вїецїи карте,
Сѫ се скрїе н рѫндꙋль кꙋ сфинцїи ꙟн парте.
Амин.

Cartea cuprinde 131 file, formatŭ 4^0 micŭ. Este tipărită cu litera tipografieĭ dăruită de Ioachimŭ Patriarchulŭ Moscveĭ și instalată în metropolia din Iașĭ.

10. **«Вїаца ши петрѫчера свинцилор... акмꙋ типѫрите ꙟн зѫлеле прѣ лꙋминатꙋлꙋи ꙟнтрꙋ Іс. Хс. Іѡань Дꙋка воевода, кꙋ мила лꙋи Дꙋмнезеꙋ Домнь цѫрѫи Молдовеи ши Оукраинеи, дин порꙋнка мѫрїи сале,**

ши кȣ послȣшанїѧ а смереніеи ноастре Досоѳеи митрополитȣл Сȣчѣвеи. ꙟи типарница митрополіи ꙟн Іашь. ла каре типарницѫ.... де ла Москь скинцїѧ са пѫринтеле нострȣ патрїархȣль Іѡакимь... дела ꙟнчепȣтȣл лȣмїи.... мѣсеца ѡктомври к҃з дни..... де ла наꙋерѧ Домнȣлȣи ши мѫнтȣиторюлȣи нострȣ І҃с. Х҃с.... лѣт ҂ах҃пв» (1682). Fila este ruptă şi nu s'a pututŭ reproduce tóte cuvintele frontispiciuluĭ.

Cartea acésta este rară. Ea constă din douĕ volume în folio. Maĭ alesŭ volumulŭ alŭ 2-lea este fórte rarŭ; eŭ pentru întâia óră l'amŭ vědutŭ acum, de şi nu este întregŭ nicĭ aicĭ. In esemplarulŭ de la Putna sunt legate la unŭ locŭ amândouĕ volumele şi compunŭ carte voluminósă.

Pe a doua pagină a frontispiciuluĭ este marca Moldoveĭ cu inscripţia: «Стихȣри пре гȣергїѧ молдовеи». Stihurile sunt sub marcă, în numĕrŭ de 10 strofe: dar nu se potŭ cetì deplinŭ, fiindŭ ruptă fila. Cele d'întâiŭ strofe sunt aceleaşĭ, ca şi în alte cărţĭ ale luĭ Dosotheiŭ. Numaĭ cele 4 de la urmă sunt privitóre la Duca Vodă.

Cartea se începe cu luna luĭ Septembre, ca începĕtóre a anuluĭ. Ḑilele de la începutŭ lipsescŭ, până la fila д (9).

Vieţele sfinţilorŭ pe 6 lunĭ sunt tóte, adică până la sfârşitulŭ luneĭ Februariŭ Acésta este partea saŭ tomulŭ 1-iŭ. Metropolitulŭ Dosotheiŭ inchee tomulŭ acesta cu aceste cuvinte: «Ши сосинд пънѫ аичѣ рȣгѫм пре милостивȣлъ Дȣмнезеȣ съ не сподобаскѫ ши ꙟнаинте алте шасе лȣни, съ ле пȣтем фаче. иаръ че ѡм хи грешит, савем ертаре де ла юбицїи лȣи Х҃с ши скинцїи четитори, къ ной ка ниꙋе простачи прекѫть ам бирȣит а грѫи ꙟн лимба рȣмѫнѣскѫ, ам невоит дѣм скрис кȣмъ нѣȣ ꙟндерептать милостивȣль Дȣмнезъȣ, депре изводе гречещь. Смеритȣл Досоѳеи митрополитȣл Сȣчѣвеи. ши типарничїи. Єрмонах Митрофань фъкъторюль типарелор кȣ оученичїи сьи Павель ши Оурсȣль. Андреи.»

Partea a doua are depline dóuĕ lunĭ: Martie şi Aprilie. La finele luneĭ luĭ Martie, Dosotheiŭ ḑice: «Ши еȣ смеритȣль Досоѳеи мь рогь кȣ оумиленїе нȣ мъ ȣитарець ла скѫнта рȣгѫ пре ȣн мишель ши нетребникь шерв лȣи Дȣмнезъȣ ши д'милѡр воастре сфинцъ креꙋинї. че мъ поменицъ ши мъ ертаць». Luna luĭ Maiŭ incă este intrégă. La

finele eĭ Dosotheiŭ scrie : **Анна Дорофичювна Лѣтивова Маршалкова стародꙋбовска, датаꙋ аꙋꙋтюрю ла типаре ши саꙋ ръпъшсат ꙟн цара Лешаскѫ ꙟн ,зр҃чд (1686) ї юл Дꙋмнезъꙋ сѫ ѡ ꙗрте.»**

Din luna luĭ Iunie are vieţile Sfinţilorŭ numaĭ pe 10 ḑile; restulŭ lipsesce. Din Iulie numaĭ pe 12 ḑile. Se vede, că acéstă lună s'a tipăritŭ isolatŭ; căcĭ are numerotaţia filelorŭ deosibită de cele precedente, începêndŭ de la una, iară nu continuândŭ, şi merge până la fila 12. Restulŭ lipsesce.

Chrisóvele mănăstiriĭ Putna, ca şi ale tuturorŭ celoralalte mănăstirĭ din Bucovina, se păstrézǎ la Viena, la administraţia centrală a fonduluĭ religiosŭ alŭ Bucovineĭ. Totuşĭ sunt remase câte-va din ele în păstrarea mănăstiriĭ. Le amintimŭ aicĭ numaĭ spre sciinţă, ne iertându-mĕ timpulŭ a le studia în detaliŭ.

1. Chrisovŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ din anulŭ 6998=1490. În elŭ se pomenesce şi Gheorghie Metropolitulŭ Suceveĭ, precum şi fiiĭ Mareluĭ Stefanŭ : Alexandru şi Bogdanŭ-Vladŭ.

2. Altulŭ totŭ din acestŭ anŭ, în carele se pomenesce «Kyr Ioanikie» episcopulŭ de Rădăuţĭ.

3. Chrisovŭ alŭ M. Stefanŭ din anulŭ 6978 = 1470. În elŭ se pomenescŭ : «Kyr Theoctist» metropolitulŭ Suceveĭ, şi «Kyr Tarasie» episcopulŭ de Romanŭ.

4. Chrisovŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ, din anulŭ 6987=1479. În elŭ Episcopia de Rădăuţĭ se numesce «metropolie» iară ierarchulŭ eĭ — «Episcopulŭ Kyr Ioanikie». Se amintescŭ şi doĭ fiĭ aĭ Mareluĭ Stefanŭ : Alexandru şi Petru

5. Chrisovŭ totŭ de la Stefanŭ celŭ mare, din anulŭ 7010=1501 (datŭ după 1 Sept.) În elŭ se amintescŭ tustreĭ Ierachiĭ Moldoveĭ : Kyr Gheorghie metropolitulŭ Suceveĭ, Kyr Theoctistŭ **«єпископ долнеи Митрополїи ѡт романова тръгл»** (Episcopulŭ metropolieĭ de josŭ de la târgulŭ luĭ Romanŭ), Kyr Ioanikie **«єписгоп Радовскїи.»** Se amintesce de asemenea şi Bogdanŭ, fiulŭ Mareluĭ Stefanŭ.

Numirea episcopiilorŭ de Romanŭ şi Rădăuţĭ cu titlu de «metropolie», credŭ că provine de acolo că aceste oraşe fusese reşedinţĭ

metropolitane înainte de organisarea eparchiilorŭ de Alexandru celŭ bunŭ, când metropolia s'a stabilitŭ în Suclava. Metropoliţiĭ înainte se pare că aŭ reşedutŭ la Rădăuţĭ, în mănăstirea unde sunt înmormîntaţĭ domniĭ ceĭ vechĭ, şi apoĭ la Romanŭ.

6. Chrisovŭ totŭ de la Marele Stefanŭ, din anulŭ 6978=1470 pentru liberarea unuĭ Tătarŭ din robie. Se pomenesce : Alexandru fiulŭ Mareluĭ Stefanŭ, metropolitulŭ Theoctistŭ şi Tarasie «єпископ ѡт долнєго тръга» (de la târgulŭ de josŭ - Romanulŭ).

7. Chrisovŭ de la Vasilie Vodă din anulŭ 1639, pentru scutéla unorŭ ómenĭ daţĭ în serviciulŭ episcopieĭ de Rădăuţĭ. Se pomenescŭ : Kyr Varlaamŭ archiepiscopŭ şi metropolitŭ Suclaveĭ, Kyr Metrofanŭ episcopŭ Romanskiĭ, Kyr Anastasie episcopŭ Rădăuţiskiĭ, Kyr Gheorghie episcopŭ Huşskiĭ. Deasemenea fiulŭ luĭ Vasilie Vodă, — Ioanŭ Voevodă.

Tóte aceste urice sunt pe pergaminŭ, date în limba slavonă. Unele păstréză resturĭ ale mareĭ peceţĭ domnescĭ atârnată. Una din ele este bine conservată şi provine de la Stefanŭ celŭ Mare. Pe dînsa citimŭ : † печать іѡ стєфань воєвѡда гѡсподар земли мѡлдавскои.

Vechiulŭ portretŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ.

Cu ocasiunea discuţiunilorŭ urmate în Academia română în anulŭ trecutŭ asupra adevĕratuluĭ portretŭ alŭ erouluĭ nostru, mulţĭ credeaŭ, că portretulŭ cunoscutŭ până acum, carele represintă pe Stefanŭ în forma unuĭ sfântŭ şi cu barbă, arŭ fi copiatŭ de pe zidurile bisericeĭ din mănăstirea Putna, care este ctitorie a Mareluĭ Stefanŭ, şi unde negreşitŭ trebuia să se fi păstratŭ adevĕratulŭ luĭ portretŭ. Acésta m'a îndemnatŭ să cercetezŭ la Putna despre acestŭ portretŭ. Am vĕḑutŭ maĭ susŭ că în biserica de la Putna, afară de mormintele şi odórăle ctitorescĭ, nu s'a păstratŭ nimica din timpulŭ Mareluĭ Stefanŭ, fiindŭ totulŭ prefăcutŭ din temelie de alţĭ ctitorĭ posteriorĭ. Biserica nu este zugrăvită. Am aflatŭ însă în trapezarea mănăstiriĭ portretulŭ căutatŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ, care maĭ înainte se păstra în biserică. Portretulŭ cu rama sa are o lungime de 1,35 m., şi 98 cm. lăţ. Draperia pe de lăturĭ este roşie; câmpulŭ icóneĭ — în

reionulŭ capuluĭ — albastru, împregiurulŭ capuluĭ colórea albastră formézǎ o aureolă de radie totŭ albastre. Marele Stefanŭ este representatŭ cu coróna în capŭ. La mijloculŭ radelorŭ corónei, în partea dinainte, este o rădicătură, pe care este închipuitŭ Dumnedeŭ Sabaoth cu globulŭ în mână, iară deasupra rădicăturei o cruce, care predomină tótă coróna. Părulŭ lungŭ acopere umeriĭ, în frunte despărţitŭ prin cărare; ochiĭ, maĭ multŭ închişĭ, căutându în josŭ. Bărbia cu falca de josŭ aŭ numaĭ puţine umbre de perĭ, aşa că la cea dintâiŭ privire, chipulŭ se înfăţişézǎ numaĭ cu musteţe şi fără barbă. De la bărbie, pe de amândóue laturile feţeĭ, se lasă în josŭ nişce umbre, în lungime de 8 cm., carĭ se împreună la partea de josŭ în doĭ cârlionţĭ, întorşĭ, unulŭ în drépta altulŭ în stânga, iară în dosŭ se unescŭ cu pĕrulŭ capuluĭ. Împrejurulŭ grumazuluĭ Stefanŭ pórtă o alurgidă de aurŭ, lată de 12 cm., cu diferite desemnurĭ pe ea şi cu capete de omŭ. De alurgidă atârnă unŭ engolpiŭ lungŭ de 27 cm. La colţulŭ de josŭ din drépta, portretulŭ are acéstă inscripţie: «Acesta este chipulŭ luĭ Stefanŭ Voevodŭ fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevodŭ, celŭ bătrânŭ, carele aŭ domnitŭ în pămîntulŭ Moldavieĭ 47 de anĭ, s'aŭ scosŭ de pe altŭ chipŭ fórte vechiŭ din dilele Măriei sale în aniĭ de la Chr. 1456, prin osârdia a Sfinţieĭ sale Paisie Ionoviciĭ egumenulŭ Sfinteĭ mănăstirĭ Putna, şi s'aŭ lucratŭ de smeritulŭ Vasilie Popoviciĭ din târgulŭ Suceveĭ la lét 1797, febr. 18.» Iată dar fórte bine precisată data zugrăviriĭ acestuĭ portretŭ: anulŭ 1797, sub egumenulŭ Paisie, de unŭ zugravŭ de bisericĭ din Sucĭava. Portretulŭ acestuĭ egumenŭ se păstrézǎ totŭ în trapezare, şi se spune în inscripţie, că elŭ a egumenitŭ de la anulŭ 1796 până la anulŭ 1805. Va să dică acestŭ egumenŭ chiar în anulŭ dintâiŭ alŭ egumenieĭ a pusŭ pe zugravulŭ Vasilie din Sucĭava de a zugrăvitŭ portretulŭ Mareluĭ Stefanŭ.

Dar zugravulŭ dice, că l'a scosŭ de pe unŭ *altŭ chipŭ fórte vechiŭ*, din dilele luĭ Stefanŭ-Vodă, din anulŭ 1456. Să admitemŭ, că acestŭ chipŭ a putut să fie fostŭ scosŭ de pe unŭ altulŭ fórte vechiŭ, însă acea vechime n'a pututŭ să fie «din dilele măriei sale din anulŭ 1456,» căcĭ atuncĭ Stefanŭ încă nu era domnŭ; căcĭ, precum se deduce din datele

găsite pe acoperemîntulŭ de pe mormîntulŭ Mareluĭ Stefanŭ, resultă că elŭ s'a suitŭ pe tronulŭ domnescŭ în anulŭ 1457, la începutulŭ luneĭ Aprilie. În portretulŭ acesta nu este nimica luatŭ de pe natură, ci totulŭ arată pe unŭ zugravŭ ordinarŭ de icóne, carele are sciute tipurĭ, pe carĭ le reproduce maĭ bine saŭ maĭ rĕŭ, după talentulŭ sĕŭ pictoralŭ și după usŭ. Trăsurile principale sunt acele ale chipuluĭ luĭ Christos, care se descriŭ la finele claslóvelorŭ celorŭ marĭ românescĭ; anume : pĕrulŭ despărțitŭ deasupra frunțiĭ prin cărare, lăsatŭ pe umere, crețŭ în partea de josŭ, barba despărțită în furculiță, înfățișare serióse, frumósă, etc. Dar și aceste trăsurĭ ale luĭ Christos sunt rĕŭ representate în portretulŭ de care vorbimŭ : Căutătura sémănă maĭ multŭ cu a unuĭ omŭ mortŭ; posiția alurgideĭ pe peptŭ este nenaturală, fiindŭ că lasă sub bărbie o bună parte de peptŭ decoltată; pĕrulŭ lăsatŭ pe nisce umerĭ prea lațĭ este iarășĭ ceva nenaturalŭ; haĭna are forma unuĭ sacŭ largŭ și fără deschidătură pe dinainte, în câtŭ îĭ acopere și mânile; nu are asemĕnare cu clamida domnéscă cunoscută din alte monumente ale pictureĭ antice.

Venindŭ la barba și nebarba acestuĭ portretŭ, voiŭ maĭ adăoga, că d-lŭ Bucevski, observândŭ acea nebarbă de pe portretulŭ în cestiune, crede că arŭ fi umbre rĕŭ decopiate de pe portretulŭ celŭ vechiŭ, dacă acela arŭ fi esistatŭ, saŭ rĕŭ inventate de pictorulŭ portretuluĭ actualŭ. Eŭ credŭ maĭ multŭ, că portretulŭ acesta este o invenție a zugravuluĭ din Suciava, din anulŭ 1797, carele, spre a-șĭ recomanda lucrarea și a dobândi maĭ mulțĭ mușteriĭ la atelierulŭ sĕŭ, a inventatŭ decopiarea de pe unŭ portretŭ fórte vechiŭ din anulŭ 1456, din dilele Măriel sale Stefanŭ Voevodŭ.

Reposatulŭ G. Asachi, în zelulŭ luĭ de a deștepta simțulŭ naționalŭ, și a reînnoi memoria mareluĭ nostru eroŭ, a decopiatŭ portretulŭ de la Putna. Luĭ însă nu i-a plăcutŭ barba și *nebarba* din portretulŭ de la Putna, de aceea i-a făcutŭ barbă omenéscă cum se cade, și în acéstă formă a publicatŭ portretulŭ credutŭ până acum în România ca alŭ Mareluĭ Stefanŭ.

II. MĂNĂSTIREA SUCEVIȚA.

Localitatea acésta șĭ-a luatŭ numirea de la părăulŭ Sucevița, carele curge pe lângă mănăstire. Și acéstă mănăstire ca și Putna este situată între munțĭ. Deosibirea este, că loculŭ aicĭ este maĭ spațiosŭ și aspectulŭ maĭ plăcutŭ. Înainte de a ajunge la mănăstire, este comuna Sucevița, locuită de Românĭ în numĕrŭ de 960 suflete.

Egumenulŭ mănăstiriĭ, archimandritulŭ Ilarionŭ Filipovicĭ ne-a primitŭ fórte amicalŭ, și ne-a pusŭ la disposiție totŭ ce timpulŭ ne-a permisŭ a vedé și observa.

Mănăstirea acésta este cea maĭ frumósă dintre mănăstirile Bucovineĭ : o curte spațiósă și fórte curatŭ ținută, case frumóse, maĭ alesŭ cele egumenescĭ, fórte bine și curatŭ ba chiar elegantŭ întreținute. O biserică măréță în mijlocŭ, zugrăvită pe din afară și pe din lăuntru, zugrăvélă antică bine conservată. Păstrarea zugrăveleĭ de din afară se datoresce atâtŭ arteĭ solide, câtŭ și streșineĭ ceĭ jóse a acoperemîntuluĭ, care apĕră păreții de plóie, formă antică care în Bucovina se păstréză încă la unele bisericĭ vechĭ. Zidurile mănăstiriĭ sunt fórte înalte și în partea de susŭ cu metereze, ceea ce ne aduce aminte, că mănăstirile în vechime, maĭ alesŭ după ce Turciĭ a ordonatŭ stricarea cetăților și aŭ opritŭ construirea altora, serviaŭ ca cetățĭ de apĕrare. Partea de susŭ a ziduluĭ, sub metereze, este maĭ îngustă, în câtŭ partea de josŭ a ziduluĭ forméză acolo unŭ felŭ de prispă, pe care să pótă umbla și sta apĕrătoriĭ, carĭ prin metereze ținteaŭ cu armele pre dușmaniĭ de din afară, ce arŭ fi asediatŭ mănăstirea. Biserica mănăstiriĭ este împărțită în maĭ multe despărțirĭ prin păreți cu ușĭ. În întâia despărțitură este pridvorulŭ saŭ porticulŭ, în a dóua nartica saŭ polunoșniculŭ, în a 3-a numită «a ctitorilorŭ» sunt mormintele domnilorŭ Ieremia și Simeonŭ Moghilă. Mormintele lorŭ aŭ epitafurĭ, și pe păreți sunt dóuĕ marĭ tablourĭ, carĭ represintă pe aceștĭ domnĭ frațĭ, cu familiele lorŭ. Chipurile sunt cusute cu firŭ în mărime naturală și păstrate fórte bine sub sticlă. În a 4-a despărțire este «templulŭ» propriŭ numitŭ; în a cincea altariulŭ. Biserica nu are inscripțiune, ci numaĭ loculŭ pregătitŭ, unde

ea trebuia să fie, deasupra uşeĭ la intrarea din afară; în loculŭ eĭ este o icónă.

Şi acéstă mănăstire are multe odóre ctitorescĭ, urice şi cărţĭ vechĭ. Ne avêndŭ timpŭ a le revedé tóte, am însemnatŭ numaĭ următórele:

1 Evangelie scrisă pe pergaminŭ finŭ, cu o caligrafie escelentă, cu icóne frumóse, şi împodobită cu o mulţime de ilustraţiunĭ fórte frumóse, pe fie-care pagină câte 2—3, carĭ represintă în icóne evenimentele cuprinse în Evangelie. În lăuntru nu are nicĭ o inscripţiune, de şi caligrafulŭ a pregătitŭ la finele fie-căruĭ Evangelistŭ, spre a se scrie ceva acolo, saŭ a se pune portrete ctitorescĭ. Evangelia este ferecată cu argintŭ şi poleită cu aurŭ. Pe partea deasupra ferecătureĭ are icóna Învieriĭ cu legenda eĭ. Pe partea dedesubt. Botezulŭ Domnuluĭ, şi acéstă inscripţie slavonă: **Сь тетроеvангелїе ѹсрьдскова и сьтвори и ѡкова Iѡн Еремїа Могила воевод и госпожда его Елисаведа и сынь иѵ Iѡ Константин воевод и даде его въ памѣт себѣ въ новосъзданнѣи иѵ монастир глаголема Сѹчевица идеж ест храм въскрьсенїи господа бога и спаса нашего Iѕ. Ха. вл. ,зреі март. ке.**

«Acéstă Tetroevangelie osărduì şi o făcu şi o ferecă Ioanŭ Ieremia Moghila Voevoda şi domna luĭ Elisabeta şi fiulŭ lorŭ Ioanŭ Constantinŭ Voevoda, şi a dat-o întru pomenire şie în noŭ zidita lorŭ mănăstire, ce se ḑice Suceviţa, unde este hramulŭ Invierea Domnuluĭ Dumneḑeuluĭ nostru Iisus Christos, în anulŭ 7115, Mart. 25» (1607).

2. O altă Evangelie, scrisă pe chârtie totŭ cu ilustraţiĭ multe, ca şi cea anterióră, deşi ceva maĭ prostuţă. Este ferecată cu argintŭ şi poleită cu aurŭ. Pe partea de deasupra, icóna Învieriĭ cu legenda eĭ; pe partea de desubt icóna sfântuluĭ Nicolae îmbrăcatŭ archieresce şi şeḑêndŭ pe unŭ tronŭ. De desubt inscripţia: «**Сь тетроеvангел ѡкова Iѡ Иеремїа Могіла воевода в лѣто ,зргі мѣсяца ав. ке...** Acestŭ Tetrovangelŭ l'a ferecatŭ Ioanŭ Ieremia Moghila Voevoda, în anulŭ 7113, Augutŭ 25» (1605). Multe file sunt deslegate, şi în genere cartea este deteriorată prin umeḑélă şi mucigaiŭ; însă totuşĭ scrisórea şi ilustraţiile sunt conservate. Acéstă evangelie este cu deosebire însemnată prin câte-va portrete domnescĭ aflătóre în ea. Aşa: 1) După

zăcéla 116, saŭ finele evangelistuluĭ Mateiŭ sunt douĕ portrete domnescĭ : unulŭ, celŭ maĭ mare, pórtă inscripţia : Іωн Алеѯандрꙋ воевод ; altulŭ, celŭ maĭ micŭ, represintândŭ unŭ june inberbŭ, pórtă inscripţia : Іωн Мнхнѣ воевод. Eĭ staŭ în formă rugătóre, cu mânile întinse către evangelistulŭ Mateiŭ, carele iĭ bine-cuvintéză cu mâna, avêndŭ degetele aranjate în forma antică usitată până astădĭ la Lipoveniĭ Staroverĭ Domniĭ aicĭ representaţĭ sunt : Alexandru Vodă Mircea, fratele luĭ Petru Şchiopulŭ, şi cu fiulŭ sĕŭ Mihnea, carĭ aŭ domnitŭ în Muntenia unulŭ după altulŭ, între aniĭ 1566—1583. 2) La finele evangelieĭ luĭ Marcu este portretulŭ tânăruluĭ Mihnea cu inscripţia : Іωн Мнхнѣ воевода, totŭ în aceeaşĭ posiţie înnaintea evangelistuluĭ Marcu, carele-lŭ bine-cuvintéză. 3) La finele evangelieĭ de la Luca acelaşĭ Mihnea în aceeaşĭ posiţiune înnaintea evangelistuluĭ Luca cu inscripţia : Іωн Мнхнѣ воевода господар. 4) La finele evangelieĭ de la Ioanŭ, portretulŭ luĭ Alexandru-Vodă ţiindŭ crucea în mâna stângă şi cu drépta arătândŭ la cartea ce o ţine evangelistulŭ Ioanŭ în mână. În tóte aceste portrete Domniĭ sunt representaţĭ cu corónе în capŭ, îmbrăcaţĭ cu unŭ conteşŭ lungŭ, cu mânecĭ atârnate în josŭ, de la subţióre până la pămîntŭ, iar mânile sunt libere de la umere. Materia haĭneĭ este aurie cu florĭ roşi. Conteşulŭ este căptuşitŭ cu blană, şi gulerulŭ de blană, resfrântŭ pe umere. D-lŭ pictorŭ Bucevski afirmă, că acestŭ conteşŭ pe timpulŭ acela era contimpuranŭ şi în alte ţĕrĭ europene : în Polonia, Ungaria, chiar şi în Germania.

Evangeliarulŭ acesta este anteriorŭ epoceĭ luĭ Ieremia Moghilă, şi este de provenință din ţara muntenéscă, şi a servitŭ de modelŭ la facerea celuĭ precedentŭ, carele este ctitorie a luĭ Ieremia. Ieremia-Vodă însă a ferecatŭ din noŭ acestŭ tetrovangelŭ, precum arată inscripţia de pe legătură, unde se spune că Ieremia : обнови и шкова : l'a înnoitŭ şi ferecatŭ.

3. Altă evangelie, mare, scrisă pe hărtie grósă ca pergaminulŭ şi lucie. Are numaĭ nisce ornamente grotescĭ, înfrumseţate cu balaurĭ şi paserĭ : una la începutŭ, alta maĭ la fine. Evangelia nu este împărţită în zăcéle, ca cele anterióre aceleĭ epoce, dupe modelulŭ ce-

lorŭ slavone, obicĭnuite în Moldova, ci pe ḑile, după cum se citesce evangelia în biserică în curgerea anuluĭ, dupe moda grecéscă. Ea încă este ferecată cu argintŭ poleitŭ cu aurŭ. Pe partea deasupra are icóna învieriĭ cu legenda eĭ. Deasupra icóneĭ, acéstă inscripţiune : **Сїю тетроевангелїе сътвори Іωн Нѣгое воевода ї господинь** : Acéstă tetroevangelie o făcù Ioanŭ Négoe Voevodŭ. Dată nu are. Pe partea de desubtŭ, icóna Adormiriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ, cu inscripţie grécă : ἡ κοίμησις τῆς Θκου. Adormirea Născĕtóreĭ de Dumneḑeŭ. Şi acésta este de proveninţă din Muntenia, şi este ctitorie a luĭ Négoe-Vodă, carele a domnitŭ între aniĭ 1512—1521.

4. O evangelie scrisă pe pergaminŭ, cu ornamente bizantine şi iniţiale frumóse. La începutulŭ fie-căreĭ din cele 4 evangeliĭ are icónele evangeliştilorŭ respectivĭ. Este ferecată cu argintŭ auritŭ. Pe partea cea deasupra are icónele evangeliştilorŭ pe la colţurĭ, iar în mijlocŭ icóna Învieriĭ cu legenda eĭ. De partea de desubtŭ, icóna S-tuluĭ Nicolae îmbrăcatŭ arhieresce, şeḑêndŭ pe tronŭ. Arta argintărieĭ decăḑută arată pe unŭ argintarŭ, saŭ, cum se ḑicea atuncĭ, covaciŭ prostŭ. De desubtŭ are inscripţia : **Сьи тетроевангелъ ωбнови и ωкова Іω Єремїа Могила воевода, божїею милостїю господаръ земли мωлдавскои влѣто ˏзрдї мѣсаца март вї днь** : Acestŭ tetroevangelŭ l'a innoitŭ şi ferecatŭ Ioanŭ Ieremia Moghilă Voevoda, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnitorŭ ţĕreĭ Moldoveĭ, în anulŭ 7114, luna Mart. 12 ḑile (1606) Altă inscripţie în lăuntru nu are.

Evangeliile de sub numerile 2, 3, şi 4, carĭ tóte pórtă icónele nu a hramuluĭ mănăstiriĭ Suceviţeĭ, ci ale altorŭ bisericĭ străine, şi anume din ţéra muntenéscă, eŭ credŭ că aŭ ajunsŭ la Suceviţa în urma invasiuniĭ luĭ Ieremia Moghilă în Muntenia cu oştile moldovenescĭ şi leşescĭ, în luptele ce avusese la începutulŭ domnieĭ cu Mihaiŭ Vitézulŭ. Ostaşiĭ, în de comunŭ, când se aflaŭ pe teritoriulŭ duşmănescŭ, prădaŭ între altele şi bisericele; jăfuiaŭ odórele apoĭ le vindeaŭ pe la boerĭ şi domnĭ, carĭ le depuneaŭ pe la bisericele şi mănăstirile zidite de dînşiĭ în ţéră.

5. Dóuĕ aere marĭ (epitafe) cusute frumosŭ, unulŭ cu mărgăritare şi cu petre scumpe.

6. Unŭ pocrovățŭ de la Stefanŭ celŭ Mare datŭ de elŭ în anulŭ 7001 (1493) episcopiei de Rădăuți. Pe elŭ este cusută cu firŭ și representată liturgia mistică, care adese ori se întimpină în arta antică română de pictură și cusătorie. Adică : Domnulŭ Christos în formă de arhiereŭ stă dinaintea prestolului; pe de laturile prestolului. sfinții apostolii primindŭ de la elŭ cu evlavie sfânta împărtășire, în forma cum o primescŭ preoții când liturgisescŭ cu arhiereulŭ. Împrejurulŭ lorŭ, chorulŭ îngerilorŭ.

7. Icóna sfântului Nicolae, ferecată cu argintŭ auritŭ, de desubt cu inscripția : **Сїѧ икона ѡковасѣ въ митрополи ѹ Радовци при епискѹпѣ Кир Пахомїе в лѣто ҂згї мс҃ъ но и҃і** : Acéstă icónă s'a ferecatŭ în mitropolie la Rădăuți, sub episcopulŭ Kyr Pahomie, în anulŭ 7013, luna Noem. 18. Pe laturea din stânga icónei este altă inscripție mai nóuă, mai mică și gravată în afundŭ : **и ѡбнови и позлати Архиепископъ и Митрополитъ Сѹчавскїи Геѡргие Могила въ дни господина Іѡ Єрими Могила воевода божїю милостїю господар земли молдавскои в лѣто ҂зрз** : Și a înnoit'o și aurit'o arhiepiscopulŭ și metropolitulŭ Sucevei Gheorghie Moghilă, în dilele Domnului Ieremia Moghilă Voevoda, cu mila lui Dumnedeŭ Domnitorŭ țěrii Moldovei, în anulŭ 7107 (1609). Pe dosulŭ ei, căptușitŭ cu pânză, se scrie : **сїѧ їкона свѧтаго ѡтца Николаа церкви скитѹ великаго ест, идеже и ѡбновисѧ Їеромонахом Іѡвом малерем вълѣто ѿ рождества Христова ҂ахчи. мѣсаца авгѹста дна а. а во дни їгѹменства ѡтца Софронїа** : Acéstă icónă a sfântului părinte Nicolae este a bisericei Schitului-mare, unde s'a înnoitŭ de ieromonahulŭ Iovŭ zugravulŭ, în anulŭ de la nascerea lui Christos 1698, luna Augustŭ 1-a di. În dilele egumeniei părintelui Sofronie. Schitulŭ mare a fostŭ o mănăstire la hotarulŭ Bucovinei despre Galiția, compusă din călugări români și Ruși. Ea a esistatŭ acolo până la luarea Bucovinei de Austria, când și acești călugări s'aŭ împrăștiatŭ. Parte din ei aŭ trecutŭ în Moldova și s'aŭ așezatŭ în mănăstirea Coșula din județulŭ Botoșanilorŭ.

8. Icóna Maicei Domnului, în stilŭ bizantinŭ, ca și cea anterióră, ferecată pe margini cu argintŭ. Pe dosŭ este căptușită cu mătasă și

are acéstă inscripţiune : «ѡтцъ Іѡаким патріархъ антїѡхїйскіи дал сїѧ сватаа икона ѡтцȣ Геѡргїȣ епископъ Радовскомȣ и епископъ Геѡргїе дал ѧ въ новосъзданаа своа ѡбители монастир Сочавицѧ идеже ест храм въскресенїе господа бога и Спаса нашего Іс Хрс. и ктоже покȣсит ȣзѧти еѧ или епископили нѣкто ѡт калȣгеръ а ѡн да ест непрощен ѡт Бога и Спаса нашего Іс Хрс. и ѡт тиї ѡтцъ, иже въ Никеи и причътен бѫдет съ Іȣдеѧ скарїѡтом въ лѣто ,зче.

«Părintele Ioachimŭ Patriarchulŭ Antiochieĭ a datŭ acéstă sfântă icónă părintelui Gheorghie episcopulŭ de Rădăuţĭ. Şi episcopulŭ Gheorghie a datŭ în noŭ ziditulŭ sĕŭ locaşŭ mănăstirea numită Suceviţa, unde este hramulŭ Învierea Domnuluĭ D-ḑeŭ şi Mântuitoruluĭ nostru Is. Chr. Şi cine va îndrăznì să o iea, orĭ episcopŭ, orĭ cine-va dintre călugărĭ, unulŭ ca acela să fie neiertatŭ de Dumneḑeulŭ şi Mântuitorulŭ nostru Is. Chr. şi de ceĭ 318 părinţĭ de la Nicea, şi să fie numĕratŭ cu Iuda Scariotulŭ. În anulŭ 7095 (1587)».

Mănăstirea Suceviţa este ctitorie a tuturorŭ fraţilorŭ Movilescĭ; de aceea şi Gheorghie o numesce în acéstă inscripţiune «Mănăstire noŭ-zidită a sa.» Metropolitulŭ Gheorghie era frate cu Domniĭ Ieremia şi Simeonŭ.

9. O evangelie deslegată, scrisă pe chârtie, formatŭ mare, cu icónele evangeliştilorŭ şi cu ornamente bizantine. Are o inscriptiune slavonă, din care se vede, că ea este făcută de Ştefanŭ Tomşa Vodă, fiulŭ luĭ Stefanŭ Tomşa-Vodă, şi dată mănăstiriĭ ceĭ nóuĕ a sa, numită «Solca», la anulŭ 7124, aug. (1616). Acestŭ fiŭ alŭ luĭ Tomşa, în documente une-orĭ se numesce «Tomşevicĭ». Ştefanŭ-Vodă Tomşa tatălŭ a domnitŭ între aniĭ 1563—64. Iar fiulŭ sĕŭ, de carele se vorbesce în inscripţiunea evangelieĭ aicĭ menţionate, a domnitŭ întâia óră între aniĭ 1612—1616. Prin urmare evangelia acésta este făcută în anulŭ din urmă alŭ domnieĭ luĭ ceĭ d'întâiŭ

10. Mineiŭ slavonŭ, pe luna Decembre, manuscrisŭ pe chârtie, formatŭ mare. Pe fila de pe urmă are acéstă însemnare :

«Сїа книга зовомаа Минеи мѣсѧца Дек. благопроизволи и сътвори ег благочестивїи и христолюбивїи. и самодръжавнїи господинъ Іѡн Еремїа Могила воевод и даде его въ новосъзданнѣм своем молбȣ сватаа мона-

стир Сꙋчевици идеже ест храм славное въскресеніе христа бога нашего въ памат господства си в лѣто ,зрді мѣсяца маи а.

«Acéstă carte, ce se numesce Mineiulŭ luneĭ Decembre, bine-voĭ și o făcŭ evseviosulŭ și iubitorulŭ de Christos, și autocratorulŭ Domnŭ Ioanŭ Ieremia Moghilă Voevodŭ și l'a datŭ în noŭ-zidita sa rugă sfânta mănăstire a Sucevițiĭ, unde este hramulŭ slăvita Înviere a luĭ Christos Dumnedeulŭ nostru, întru pomenirea Domnieĭ sale, în anulŭ 7114, luna Maiŭ 1» (1606).

Scriitorulŭ acesteĭ însemnărĭ, continuă apoĭ maĭ departe, spuindŭ cu jale, că Domnulŭ Ieremia Moghilă peste două lunĭ de la isprăvirea acesteĭ cărțĭ a muritŭ, și că cartea acésta, după ce s'a scrisŭ, o a revědutŭ și aprobatŭ metropolitulŭ de atuncĭ Teodosie Barbovski. Iată și acéstă parte a însemnăriĭ originale :

«Пріят же господства си конец, и прѣиде шт свѣтнаго сего мира къ желаемомꙋ хꙋ тогоже лѣта мѣсяца Іюн л въ днъ събшр святых апостол, вѣчнаа господства си памат. и лꙋче би не въсіати нам солнце, нежели оуста благочестиваго и крѣпкаго и милостиваго господина прѣмлъчати и шт шчїю нашею зайти, ꙋвы, ꙋвы, кто нас разлꙋчи шт толиких благ господства си, ш горе, ш горе нам. И архїереи сѣ боудѣщꙋ тогда въ млдавстѣи земли смиренный и прѣшсвящанный Кνр Өешдосіе барбовски митрополит Сꙋчавскій, бив исправник сим святым книгам. пис кцлꙋлц. Și a luatŭ Domnia-sa sfîrșitulŭ, și a trecutŭ din acéstă lume deșartă la doritulŭ Christos în același anŭ, luna Iunie 30, în diua Soboruluĭ sfinților Apostolĭ, vecĭnica Domnieĭ sale pomenire. Și maĭ bine arŭ fi fostŭ să nu ne răsară sórele, decât să tacă buzele (gura) evseviosuluĭ și puterniculuĭ și milostivuluĭ domnŭ, și să se ducă de la ochiĭ noștri. Vaĭ, vaĭ cine ne-a despărțitŭ de atâtea bunurĭ ale domnieĭ sale! O amarŭ! o amarŭ! nouě. Și archieria sa fiind atuncĭ în țéra Moldoveĭ smeritulŭ și pré sfințitulŭ Kir Teodosie Barbovski metropolitulŭ Suceveĭ, fiind îndreptătorŭ acestorŭ sfinte cărțĭ. Scris'aŭ кцлꙋлц». Numele scriitoruluĭ este ascunsŭ în criptografie. Maĭ alesŭ călugăriĭ din vechime, pentru smerenie, îșĭ ascundeaŭ numele, în scrierea cărțilorŭ, orĭ nescriindu-lŭ nicĭ de cum,

orĭ scriindu-lŭ criptograficŭ, ca în casulŭ de faţă. Secretulŭ acesteĭ scrierĭ stă în a traduce maĭ întâiŭ literile numeluĭ în numere cirilice, apoĭ a scădé unimile din 10, ḑecimele din 100, sutimile din 1000, şi restulŭ, iar în numere cirilice, a-lŭ pune în loculŭ literelorŭ numeluĭ ascunsŭ. Aşa criptografulŭ de faţă se traduce prin : **прохор**, Prohorŭ, nume călugărescŭ.

11. O carte slavonă, manuscrisŭ 4⁰ pe pergaminŭ, saŭ cum se ḑice în ea : **паргамин**. Cuprinde slujba Paştilorŭ, paraclise, irmóse, şi psalmiĭ aleşĭ ce se cântă la Mărimurĭ (Velicéniĭ). Are la începutŭ o inscripţie slavonă, unde se arată, că cartea este făcută din propria sa avere, a episcopuluĭ de Rădăuţi Teodosie Barbovski, şi dată, spre pomenirea luĭ, mănăstiriĭ Suceviţeĭ, în anulŭ 7112, Maiŭ (1604).

12. Penticostarŭ, scrisŭ pe pergaminŭ. Cuprinde slujbele de la înjumătăţirea prazniculuĭ Paştilorŭ până la Dumineca tuturorŭ sfinţilorŭ. De unde se înţelege, că pe atuncĭ penticostarulŭ era împărţitŭ în dóuĕ volume, după maniera slavonă. Partea întâia se începea de la Dumineca Floriilorŭ şi veniă până la sĕrbătórea înjumătăţiriĭ, sub numire de «Triodulŭ florilorŭ» Cartea la fine are o inscripţiune slavonă, din care se vede, că este făcută de Ieremia Moghilă, şi sub metropolitulŭ Teodosie Barbovski, odată cu cea de sub Nr. 10. Scriitorulŭ este acelaşĭ Prohor, carele şi aicĭ adaogă la fine însemnarea de maĭ susŭ despre mórtea luĭ Ieremia Moghilă, cu aceleaşĭ cuvinte de jale. Elŭ şi aicĭ se subscrise criptograficŭ, ba încă maĭ adaogă la criptografie cuvîntulŭ : **писал** (scris'a) **кѡда кцлѫц**.

13. O carte slavonă, în 4⁰, tipărită în lavra Pecerska de la Kiev, în anulŭ 1628 pe când Petru Moghilă era archimandritŭ în acea lavră, de unde apoĭ s'a ridicatŭ la trépta de metropolitŭ alŭ Kievuluĭ şi alŭ Galiţieĭ. Ea cuprinde cuvintele de învĕţătură a Aveĭ Dosoteiŭ. La începutŭ pórtă marca familieĭ domnitóre a Moghilescilorŭ, în care pe scutŭ eraŭ mărcile amândurorŭ ţĕrilorŭ române, ca simbolŭ, că acéstă familie a datŭ domnĭ amândurorŭ ţĕrilorŭ. Cartea este dedicată luĭ «**Петрѫ Могила воеводич земль молдавскиҳ**», «Petru Moghilă fiŭ de Voevodŭ din ţĕrile Moldovenescĭ.»

14. Dóuă psaltirĭ tipărite, ale metropolituluĭ Dosoteiŭ : Una acea

slavo română intrégă, cu frontispicii și cu prefața adresată luĭ Duca Vodă, tipărită în «Tiparnița din metropolie» in anulŭ 7188 (1680). Numaĭ la urma eĭ lipsesce ceva din pascalie. Alta, cea în versurĭ. Aicĭ începutulŭ lipsesce, până la psalmulŭ 14. La urmă sunt adause câte-va file din Acatistulŭ Maĭceĭ Domnuluĭ, lucrare totŭ a luĭ Dosoteiŭ anterióră, tipărită în tipografia mănăstiriĭ Uniev din Podolia, fiindŭ că în Moldova atuncĭ nu era tipografie.

15. În mănăstirea Sucevița, în biserică, în despărțitura ctitorésca, este unŭ policandru, de forma policandrelorŭ antice de la mănăstirea Sfinților Treĭ-Ierachĭ din Iașĭ; de dînsulŭ este atârnatŭ unŭ globŭ de argintŭ, carele se desface în dóuĕ jumătățĭ, împreunate cu unŭ șurupŭ din susŭ în josŭ. În acelŭ globŭ se păstréză pĕrulŭ Dómneĭ luĭ Ieremia Moghilă Elisabeta. Acéstă Dómnă după mórtea bărbatuluĭ sĕŭ petrecuse unŭ timpŭ la gineriĭ sĕĭ în Polonia, apoĭ venise cu doĭ din eĭ și se așezase în Iașĭ. Unulŭ dintre eĭ, Visnovețki murise în Iașĭ. Corețki, cu 600 de Polonĭ, de și urgisitŭ și de Regele Poloniei, amenințatŭ și de Turcĭ, continuă a petrece la sócra sa. Neastâmpărulŭ și intrigile Elisabeteĭ și a ginerilorŭ eĭ pentru a dobândì domnia iarăși la familia movilésca, aŭ adusŭ lucrulŭ acolo, că Sultanulŭ a însărcinatŭ pe Radu Domnulŭ Moldoveĭ și pre Schinder pașa de Silistra, să alunge pe Leșĭ din Moldova. Radu-Vodă a însciințatŭ de timpuriŭ pre Dómna Elisabeta și pre ginerele sĕŭ să fugă din Iașĭ; eĭ n'aŭ ascultatŭ, până ce oștirea turcéscă s'a apropiatŭ de Iașĭ. Atuncĭ Dómna cu ginerele și cu boeriĭ partizanĭ și cu Poloniĭ năimițĭ aŭ fugitŭ: dar aŭ fostŭ ajunșĭ de Turcĭ la satulŭ Drăcșanĭ în ținutulŭ Hârlăuluĭ; cățĭ aŭ pututŭ să fugă aŭ scăpatŭ. Dómna însă cu fiulŭ sĕŭ Bogdanŭ, carele era încă copilŭ, saŭ coconŭ, cum îlŭ numesce letopisețulŭ, cu ginerile sĕŭ Corețki și cu boeriĭ rebelĭ, aŭ fostŭ prinșĭ. Cu acéstă ocasie letopisețulŭ se esprimă: «Dómna la mare ocară aŭ sositŭ; de care singură aŭ mărturisitŭ cătră boerĭ. Trecêndŭ cu carulŭ aŭ vĕḑutŭ pe boerĭ, și lăcrămândŭ aŭ ḑisŭ: «boerĭ, boerĭ, rușinatu-m'aŭ păgânulŭ» (Letop. t. I. p. 234). Tradiția spune, că la acéstă ocasiune a întâlniriĭ cu boeriĭ, Dómna, în desperația eĭ, șĭ-a tăiatŭ códa și a dat'o unuia din boerĭ, ca sa o de-

pună la mănăstirea Sucevița, nesciindŭ unde și cum are să i se întimple sfârșitulŭ. Acésta este códa Dómneĭ Elisabeteĭ Moghilă, care se păstréză, cum am ḑisŭ, în policandru ctitorescŭ alŭ Suceviței. Dómna, spune letopisețulŭ, a fostŭ dusă în robie la Țarigradŭ, cu ginerele și cu fiulŭ sĕŭ încă june. Ginerele a isbutitŭ a se rescumpăra cu mulțĭ banĭ. Dómna s'a măritatŭ acolo după unŭ Agă turcŭ, iară Bogdanŭ fiulŭ eĭ s'a turcitŭ și a ajunsŭ Capigi-baș. Acestea, ḑice letopisețulŭ, s'aŭ întîmplatŭ în anulŭ 7124 (1616) (ibid.). De aceea mormîntulŭ acesteĭ Dómne nu se află în mănăstirea Sucevița, alăturĭ cu alŭ bărbatuluĭ eĭ. Pĕrulŭ Dómneĭ Elisabeteĭ forméză dóuĕ codițe, lungĭ de o palmă și jumătate, împletite la partea de susŭ, fiecare în deosebĭ și legate la unŭ locŭ cu unŭ firŭ de sârmă de argintŭ; grosimea la legătură este numaĭ de unŭ degetŭ. Pĕrulŭ este de colóre castaniŭ deschisŭ, bine-păstratŭ. Tăietura se vede a fi fostŭ făcută cu briciulŭ. De pe pĕrŭ se vede că ea era încă în tótă puterea viețeĭ; căcĭ nu se vede în elŭ nicĭ o urmă de vârstă înaintată. În globulŭ în carele se păstréză acestŭ pĕrŭ este și o chârtie cu descrierea provenințeĭ acestuĭ pĕrŭ. Chârtia actuală și scrisórea sunt nóuĕ, dar unulŭ din călugărĭ mi-a spusŭ, că elŭ a prescris'o de pe o altă vechie, care era ruptă.

Urmele pietățiĭ luĭ Ieremia Moghilă din mănăstirea Suceviței, vaetele și tânguirea scriitoruluĭ Prohor despre mórtea luĭ, îndreptățescŭ trăsurile caracteristice, cu carĭ letopisețulŭ descrie pe acestŭ Domnŭ: «era omŭ întregŭ de minte. nerăpitorŭ, nemândru, nevĕrsătorŭ de sânge, blândŭ, dumneḑeescŭ (religiosŭ)... Ci de este de vr'o osândă stingerea caseĭ luĭ Ieremia Vodă, — totŭ din faptele Dómneĭ sale». Și maĭ susŭ vorbindŭ de rĕutățile acesteĭ Dómne, ḑice: «era o femee răpitóre, precum spunŭ, și de vreme ce și pe cumnatulŭ sĕŭ pe Simeonŭ Vodă ea l'a otrăvitŭ (de va fi așa), și de frica luĭ Dumneḑeŭ depărtată». (Letop. t. I. p. 234).

Anticitățile mănăstiriĭ Sucevița aŭ trebuință de unŭ studiŭ maĭ îndelungatŭ acolo la fața loculuĭ, ceea ce eŭ n'am putută face cu acéstă ocasiune, căcĭ a dóua ḑi Sâmbătă la améză am părăsitŭ acéstă mănăstire.

III. RĂDĂUŢĬ.

Eşindŭ din mănăstirea Suceviţeĭ şi trecêndŭ pe lângă o frumósă livadă ce este din afara mănăstiriĭ, plină de pomĭ încărcaţĭ cu fructe, am luatŭ drumulŭ la Rădăuţĭ, acompaniaţĭ de venerabilulŭ archimandritŭ Filipovicĭ, care ne-a petrecutŭ până la Rădăuţĭ. De la Suceviţa la Rădăuţĭ este cale ca de dóue óre.

În acestŭ orăşelŭ ne-amŭ opritŭ puţinŭ la venerabilulŭ protopopŭ şi parochŭ Ioanŭ Mândrilă, carele ne-a condusŭ la biserică şi ne-a arătatŭ anticităţile ce se cuprindŭ în ea.

Orăşelulŭ Rădăuţĭ, între mulţĭ locuitorĭ de naţiunĭ şi religiunĭ diferite, are şi unŭ numĕrŭ de 3074 suflete de creştinĭ ortodoxĭ Românĭ, o singură biserică românéscă, fóstă óre când catedrală a episcopieĭ de Rădăuţĭ. Se păstréză încă încăperile vechiĭ reşedinţĭ episcopale, se înţelege că reformate, şi astă-dĭ tóte ocupate de amploiaţĭ aĭ guvernuluĭ austriacŭ, nelăsândŭ măcarŭ o încăpere pentru locuinţa preotuluĭ, carele trăesce în oraşŭ destulŭ de departe de biserica sa.

Biserica românéscă de la Rădăuţĭ a fostŭ până nu de multŭ lăsată în părăsire şi în o tristă decadenţă, acum însă este restaurată şi zugrăvită din noŭ. Acésta este cea maĭ veche biserică, din câte esistă astădĭ în Moldova şi în Bucovina. De aceea şi forma şi construcţia eĭ sunt cu totulŭ particulare. Ea are forma basilicelorŭ antice. La începutŭ ea se despărţia numaĭ în 3 părţĭ : nartica, templulŭ şi altarulŭ. Biserica în lungimea eĭ este despărţită în treĭ părţĭ prin dóuĕ rândurĭ de colóne pătrate, simple. Pe aceste colóne este o boltă lungăréţă care se întinde peste tóţă biserica în partea eĭ de mijlocŭ, care prin boltă devine maĭ înaltă de câtŭ părţile lăturale dintre colóne şi păreţĭ. Bolta în lungimea eĭ se întrecurmă prin doĭ păreţĭ, unulŭ acelŭ de la pridvorŭ, altulŭ între nartică şi templu. Amândoĭ păreţiĭ aceştia despărţitorĭ aŭ uşĭ cu uşorĭ de pétră, sculptaţĭ în rigle şi încheiaţĭ d'asupra în formă gotică de unghiŭ ascuţitŭ. Deasupra bolţilorŭ lăturale dintre colóne şi zidŭ, sub acoperemîntŭ, sunt în jurulŭ bisericeĭ nisce chiliuţe cu micĭ ferestrue, carĭ trebue să fie fostŭ tainiţe pentru vremĭ grele, de carĭ adese orĭ se întâmplaŭ în

Moldova în anticitate. Intrarea în acele chiliuțe se face prin scărĭ a parte, carĭ se începŭ de la unŭ antretŭ deosebitŭ ce este din partea din urmă, nartica. Biserica nu are cupolă, ca alte biserici din veacurile 15—16 și 17. Acoperemîntulŭ a păstratŭ forma antică : țuguiatŭ, cu streșinele lăsate în josŭ de cornice ca de doĭ stânjinĭ, spre apĕrarea ziduluĭ de umeḑéla ploilorŭ.

În anulŭ 1559, Domnulŭ Alexandru Lăpușnénulŭ a adaosŭ la acéstă biserică a 4-a despărțitură; pridvorulŭ, saŭ porticulŭ, care este rădicatŭ până susŭ la nivelulŭ înălțimiĭ bisericeĭ, și boltitŭ a parte, cu dóuĕ antrete, unulŭ spre mĭaḑă-nópte, altulŭ spre méḑăḑi. Afară lângă antretulŭ de méḑăḑi se citesce următórea inscripțiune :

«Благоизволенїем Ѡтца и поспѣшенїем сына и сѫдѣйствїем свѧтаго дꙋха : начас и сѫздасѧ сѫи припраг (1) церковны Ѡт благочестиваго и трочѫскаго поклоника господина Iѡ Алеѯандра воеводи господарѣ земли молдавскои в лѣто ,зѯз мѣсѧца Iꙋн. л. и при епископѣ Кѵрѫ Єѳимїа».

«Cu bună voirea Tatăluĭ și cu ajutoriulŭ Fiuluĭ și cu lucrarea sfântuluĭ Duhŭ, s'a începutŭ și s'a ziditŭ acestŭ porticŭ bisericescŭ de evseviosulŭ şi închinătorulŭ Treimeĭ Domnulŭ Ioanŭ Alexandru Voevoda, Domnitorulŭ țĕriĭ Moldoviĭ, în anulŭ 7067, luna Iunie 30, și fiindŭ episcopŭ Kyr Euthimie». Vrea să ḑică pridvorulŭ s'a adaosŭ în anulŭ 1559.

În altarŭ, pe părete lângă jertfelnicŭ, este o inscripţie lungă, săpată în pétră, care cuprinde o disposiție a luĭ Bogdanŭ Vodă, din anulŭ 1514, despre modulŭ cum să i se facă luĭ vecĭnică pomenire în «metropolia de la Rădăuțĭ». Reproducemŭ acéstă inscripţie în întregimea eĭ :

«Се азъ рабѫ божїи Iѡ Богданѫ воевѡд господарь молдавскои иже произволи господство ми нашим благим и чистим сердцем и Ѡт ѕсеи нашеи воли и совѣтовахомсѧ сѫ нашим моливником кѵр Пахомїе епископом Радовским и ѕчинили есмо за наше здравїе и за спасенїе дꙋши господствами и дали есми нашеи митрополїи радовскои идеже ест храм

(1) припрагѫ : la pragŭ, ceea ce este la pragulŭ ușeĭ, adică antretulŭ, porticulŭ; придвор, la curte adică antretulŭ saŭ porticulŭ adaosŭ la curte.

свѧтаго архїерарха и чюдотворца николы ѿ злат а нашъ епископъ пахомїе или пак бѹд кои богъ изберет епископа ѹ нашеи митрополїи. Я тоти епископи по его животѣ ѹсида имают нам слѹжити въ сем нашем животѣ доколѣ нам даст богъ да бѹдем живи на каждое лѣт в нед мироносицам ѹ веч параклис а заѹтра божествена литѹргїа съ всѣми попы а по нашим животѣ колко нам даст богъ а wни на кажд лѣт да имают слѹжити за спасенїе наше ѹ вчер парастас а заѹтра литѹргїю (1). и пак аще кто сѧ покосит ние испльнит наше дданїе а тот да имат дати wтвѣтъ на страшнѣм сѫдищим прѣд господом Іс. Хом влѣт ҂зкг мѣсѧца де. и҃.

«Iată eŭ robulŭ luĭ Dumneḍeŭ Ioanŭ Bogdanŭ Voevoda Domnitorulŭ Moldavieĭ, carele am voitŭ Domnia mea cu a nóstră bună și curată inimă și cu tótă voința nóstră, și ne-amŭ sfătuitŭ cu rugătorulŭ nostru kyr Pachomie episcopulŭ de Rădăuțĭ, și făcut'amŭ pentru sănătatea nóstră și pentru mântuirea sufletuluĭ Domnieĭ mele, și dat'amŭ metropolieĭ nóstre de la Rădăuțĭ, unde este hramulŭ sfântuluĭ archierarchŭ și făcĕtoruluĭ de minunĭ Nicola 800 galbenĭ. Iară episcopulŭ nostru Pachomie, saŭ iarășĭ orĭ pe carele va alege Dumneḍeŭ episcopŭ la metropolia nóstră, și aceĭ episcopĭ toțĭ câțĭ vorŭ fi după viéța luĭ, să aibă a ne slujì în acéstă viéță, până când ne va da Dumneḍeŭ să fimŭ viĭ, în fie-care anŭ în Dumineca Mironosițelorŭ la vecernie — paraclisŭ, iară diminéța dumneḍeiasca liturgie cu toțĭ popiĭ. Iară după viéța nóstră, câtă ne va da Dumneḍeŭ, eĭ în fie-care anŭ să aibă a slujì pentru mântuirea nóstră, séra parastasŭ, ĭară diminéța liturgie. Și iarășĭ, dacă cine-va arŭ cuteza și nu arŭ împlinì dania nóstră, acela să aĭbă a da rĕspunsŭ la înfricoșatulŭ județŭ, înaintea Domnuluĭ Is. Chs. În anulŭ 7023 luna Decemb. 8.»

Dar ceea ce face acéstă biserică fórte prețiósă pentru noĭ și pentru istoria țĕreĭ, și care arată o vechime a eĭ maĭ profundă decât a tuturorŭ bisericilorŭ din Moldova, este că în ea sunt îngropațĭ Dom-

(1) Cuvintele următóre sunt rĕŭ conservate, dar ele se potŭ cetì cu ajutorulŭ uneĭ alte dispozițiunĭ totŭ de acéstă cuprindere, făcută de Bogdanŭ la Episcopia de Romanŭ. Veḍĭ «Cronica Romanuluĭ» part. I. p. 154.

nii cei maï vechï aï Moldodeï, în numěrŭ de 5. Aceştï Domnï sunt :

1. Bogdanŭ, carele în inscripţie se numesce «Старын» : *celŭ bătrânŭ,*
2. Laţko Voevodŭ,
3. Romanŭ Voevodŭ,
4. Stefanŭ Voevodŭ *celŭ bătrânŭ :* «Старын»,
5. Bogdanŭ Voevodŭ, fratele luï Alexandru celŭ Bunŭ (братъ Алеѯандра воеводы).

Marele Stefanŭ, în aniï 1478 şi 1480, a făcutŭ unŭ mare serviciŭ şi istorieï ţěriï, ordonândŭ a se reînnoi tóte inscripţiunile de pe mormintele domnescï din biserica catedrală a episcopieï de Rădăuţï, şi în acéstă stare ele se păstréză până astădï. Mormintele aceste, cu epitafurile lorŭ, sunt aşezate înlăuntru, lângă păreţiï bisericiï.

Iată epitafurile lorŭ :

1. Pe mormîntulŭ luï Bogdanŭ celŭ bětrânŭ : «Милостїа божїеа Іωн Стефань воевода господаръ земли молдавскои. сынъ Богдана воеводы. ѹкраси съи гробъ своемѹ прѣдѣдѹ. старомѹ богданѹ воеводѣ в лѣт ҂ѕцпи мѣсаци ген кз. сїи гробы чинилі маистръ ıак.»

«Cu mila luï Dumnedeŭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda Domnitorulŭ ţěriï Moldoviï, fiulŭ luï Bogdanŭ Voevoda, înfrumseţă acestŭ mormîntŭ strămoşuluï sěŭ bětrânuluï Bogdanŭ Voevoda, în anulŭ 6988, luna Ianuarie 27. Mormintele acestea le-a făcutŭ maistrulŭ Iak».

2. Pe mormîntulŭ luï Laţco-vodă : «Благочестивыи и хрїстолюбивый Іω Стефан воевода господарь земли молдавскои. сынь богданѹ воевод ѹкраси гроб съи своего прѣдѣда. Іω Лацка воеводы в лѣт ҂ѕцпи мѣсаца ген к при епископѣ радовском Іωаникїи.»

«Evseviosulŭ şi iubitorulŭ de Christos Ioanŭ Ştefanŭ Voevoda, Domnitorulŭ ţěriï Moldoviï, fiulŭ luï Bogdanŭ Voevoda, înfrumseţă mormîntulŭ acesta strămoşuluï sěŭ Ioanŭ Laţco Voevoda, în anulŭ 6988 luna Ian. 20, sub episcopulŭ de Rădăuţï Ioanichie».

3. Pe mormîntulŭ luï Romanŭ Vodă :

«Милостїа божїеа благочестивыи господина Іω Стефан воевод господаръ земли молдавскои сынъ Богдана воеводи господара земли мол-

давской ѹкраси гроб сьи своемѹ прѣдѣдѹ Іѡ романѹ воеводѣ господарю земли молдавской. в лѣт ҂ѕцпз мѣсяц дек еі.»

«Cu mila luĭ Dumneḑeŭ evseviosulŭ Domnŭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, Domnitorŭ țěriĭ Moldoviĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda Domnitorulŭ țěriĭ Moldoveĭ, înfrumsețâ mormîntulŭ acesta strămoșuluĭ sěŭ Ioanŭ Romanŭ Voevoda Domnitorulŭ țěreĭ Moldoviĭ, în anulŭ 6987, luna Decemb. 15».

4. Pe mormîntulŭ luĭ Ștefanŭ Vodă celŭ bătrânŭ :

«Благочестивый и Христолюбивыи Іѡ Стефан воевода господарь земли молдавской сынь богдана воеводи. Ѹкраси гроб сьи своемоу прѣдѣдѹ Іѡаннѹ Старомѹ Стефанѹ воеводѣ : иже побит ѹ трьг на хриловѣ в лѣт ҂ѕцпи мѣсяца ма. к.»

«Evseviosulŭ și iubitorulŭ de Christos Ioanŭ Stefanŭ Voevoda Domnitorulŭ țěriĭ Moldoviĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda, înfrumsețâ mormîntulŭ acesta strămoșuluĭ sěŭ Ioanŭ Stefanŭ Voevoda celŭ bătrânŭ, carele fu ucisŭ la târgulŭ de pe Hârlăŭ (1). În anulŭ 6988, luna Maiŭ 20».

5. Pe mormîntulŭ luĭ Bogdanŭ, fratele luĭ Alexandru celŭ bunŭ :

«Благочестивыи и хрістолюбивыи Іѡ Стефан воевода господарь земли молдавской сынь богдана воеводы. Ѹкраси гроб сьи дѣдѹ своемѹ Іѡ Богдана воеводѣ брата Алеѯандра воеводы в лѣт ҂ѕцпи мѣсяца ген. ке днь вь вѣчнаа емѹ памать».

«Evseviosulŭ și iubitorulŭ de Christos Ioanŭ Stefanŭ Voevoda Domnitorulŭ țěriĭ Moldoviĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda, înfrumsețâ mormîntulŭ acesta moșuluĭ (buniculuĭ) sěŭ Ioanŭ Bogdanŭ Voevoda, fratele luĭ Alexandru Voevoda, în anulŭ 6988, luna Ianuarie 25 ḑile, spre vecînica luĭ pomenire.»

Cuvintele aceste de pe urmă arată sentimentulŭ de rudire apropiată a luĭ Stefanŭ cu acestŭ Bogdanŭ, pre carele póte că elŭ îlŭ apucase în viéță. Acestŭ Bogdanŭ era buniculŭ luĭ Stefanŭ, prin ur-

(1) Din espresiunea slavonă : «трьг на хрилов҃ѣ» se vede că numirea Hârlăuluĭ vine de la numele părăuluĭ ce curge pe lângă dînsulŭ. Totŭ-o-dată se vede de aicĭ, că târgulŭ Hîrlăŭ esista înainte de a fi făcutŭ Stefanŭ acolo biserică și palatŭ domnescŭ (Letop. t. I. p. 135).

mare tată lui Bogdanŭ tatălŭ marelui Stefanŭ. Cum că Bogdanŭ acesta, înmormîntatŭ în biserica de la Rădăuţi, este frate cu Alexandru celŭ bunŭ, şi prin urmare fiŭ luĭ Romanŭ-Vodă, se vede din uriculŭ luĭ Romanŭ Vodă, datŭ din târgulŭ Romanŭ în anulŭ 1392, în care uricŭ acestŭ Domnŭ pomenesce şi pe doĭ fiĭ aĭ sĕĭ «Olexandro i Bogdan.» De aceea Marele Ştefanŭ, amintindŭ în unele urice ale sale pe Alexandru celŭ Bunŭ, îlŭ numesce şi pe dînsulŭ **«дѣдъ»**, une orĭ **«диадъ»** : *moşŭ, unchiaşŭ;* iară pe fecioriĭ luĭ : pe Iliaşŭ şi Stefanŭ, îĭ numesce «unchĭ» (**ѕиковe нашн**) (vedĭ «Chronica Romanuluĭ» I. p. 136. De asemenea «Archiv. istor.» a D-luĭ Hasdeŭ, t. I. Nr. 161).

Ceĭ patru Domnĭ amintiţĭ aicĭ întâiŭ, şi ale cărora morminte se află în biserica de la Rădăuţĭ, sunt ceĭ întâĭ Domnĭ ce aŭ domnitŭ în Moldova după înfiinţarea domniatuluĭ. Acésta o afirmămŭ, basaţĭ pe unŭ documentŭ istoricŭ foarte valorosŭ, descoperitŭ de vre-o doĭ anĭ de d-lŭ Dimitrie Sturdza, şi care documentŭ acum se află în posesiunea Academieĭ Române. Acesta este pomelniculŭ mănăstiriĭ Bistriţeĭ din Moldova, în care sunt numele tuturorŭ ctitorilorŭ şi bine-făcĕtorilorŭ mănăstiriĭ, în curgere de maĭ multe veacurĭ. Este scrisŭ slavonesce pe pergaminŭ şi datéză din anulŭ 6915 (1407), adică după ce s'a ziditŭ mănăstirea de Alexandru celŭ bunŭ. După ce în prefaţă se arată datorinţa de a se pomeni la sfântulŭ jertfelnicŭ bine-făcĕtoriĭ, şi cum să se înscrie numele lorŭ în pomelnicŭ, apoĭ se începe pomelniculŭ, cu numele Domnilorŭ ce aŭ domnitŭ în Moldova până la Alexandru celŭ bunŭ: partea aceasta are următorulŭ titlu scrisŭ cu litere roşiĭ : **«зде поминаѫтсѧ благочестивїи господарїе земли молдовлахыискыѧ, иже сѫть сии : Помѣни господи православныѧ господарѧ землѧ сеѧ**

«Aicĭ se pomenescŭ evseviosiĭ Domnitorĭ aĭ ţĕriĭ Moldo-Vlachieĭ, cariĭ sunt aceştia : pomenesce Dómne pe ortodoxiĭ domnitorĭ aĭ ţĕreĭ acesteia». Apoĭ urméză, scrisŭ negru :

«Помѣни господи — Богдана воеводѫ. Помѣни господи Лацка воеводѫ. Помѣни господи Костѣ воеводѫ. Помѣни господи петра воеводѫ.

Помѣни господи Романа воеводѫ. Помѣни господи Стефана воеводѫ. Помѣни господи Юга воеводѫ.»

«Pomenesce Dómne pe Bogdanŭ voevoda,
» » » Lațcu voevoda,
» » » Costea voevoda,
» » » Petru voevoda,
» » » Romanŭ voevoda,
» » » Stefanŭ voevoda,
» » » Iuga voevoda.»

După acești Domnĭ pomelniculŭ pune pe Alexandru celŭ bunŭ și familia luĭ; apoĭ pe fiiĭ luĭ, Domniĭ Iliașŭ și Stefanŭ cu familia luĭ. După aceea urméză Domniĭ .

Romanŭ-Voevodŭ Iliașevicĭ.

Petru-Voevodŭ fiulŭ luĭ Alexandru Voevodŭ (fiulŭ luĭ Stefanŭ Voevodŭ),

Bogdanŭ Voevodŭ,

Alexandru Voevodŭ celŭ tânărŭ (младаго).

În pomelniculŭ de la Bistrița lipsescŭ unele numirĭ de Domnĭ, carĭ se află în letopisețulŭ luĭ Ureche, anume : Dragoșŭ, Sasŭ, ceĭ doĭ fiĭ aĭ luĭ Stefanŭ celŭ bătrânŭ : Stefanŭ și Petru. De asemenea se pomenesce după Lațcu unŭ Domnŭ : *Costea-Vodă*, de carele letopisețulŭ nu scie nimica.

Cu tóte acestea noĭ dămŭ maĭ multă credare pomelniculuĭ de la Bistrița, aĭ căruia autorĭ, călugăriĭ de la Bistrița, la începutulŭ veaculuĭ 15-lea, eraŭ maĭ aprópe de jumătatea veaculuĭ 14-lea, când se pare că s'aŭ înființatŭ domniatulŭ Moldoviĭ, și puteaŭ maĭ bine ține minte numele a 7 domnĭ precedențĭ, decât vorniculŭ Ureche, carele a scrisŭ letopisețulŭ pe la începutulŭ veaculuĭ 17-lea. Prin urmare îĭ desparte unŭ periodŭ aprópe de 200 anĭ.

Cum rĕmâne acum cu Dragoșŭ și cu fiulŭ sĕŭ Sasŭ? Eŭ credŭ că vorniculŭ Ureche a luatŭ din tradițiunea populară istoria cu Dragoșŭ-Vodă și cu fiulŭ sĕŭ Sasŭ-Vodă. In acésta se confirmă chiar forma legendară, saŭ de poveste, în care letopisețulŭ ne predă aventura luĭ Dragoșŭ. În ea se povestesce că Dragoșŭ era unŭ vênă-

torŭ de zimbri saŭ taurĭ sălbaticĭ; că avea o căţea dresată la vênatŭ, numită Molda, care gonindŭ unŭ zimbru s'arŭ fi înnecatŭ în apă, care apoĭ după numele eĭ a dobânditŭ numele de Moldova, adică ţéra unde a peritŭ Molda, orĭ rîulŭ şi apoĭ ţéra căţeleĭ Molda. Că capulŭ zimbruluĭ, carele a causatŭ nenorocirea Moldeĭ, spre suvenire, Dragoşŭ l'arŭ fi transformatŭ în marca ţĕreĭ.

Adevĕrulŭ istoricŭ, ce va fi esistândŭ în legenda luĭ Dragoşŭ îlŭ va arĕta timpulŭ şi critica sănătósă, după ce se vorŭ descoperì documente istorice positive. În totŭ casulŭ acum de o cam dată, fără a nega esistenţa istorică a luĭ Dragoşŭ şi partea luĭ în istoria Moldoviĭ, trebue să raportămŭ esistenţa luĭ istorică la unŭ timpŭ anteriorŭ înfiinţăreĭ domniatuluĭ Moldoviĭ, şi stabilimŭ, că celŭ întâiŭ domnŭ a fostŭ Bogdanŭ, pe carele Stefanŭ celŭ Mare îlŭ numesce, precum am vĕdutŭ, «celŭ bĕtrânŭ» (stariĭ), iară pomelniculŭ de la Bistriţa îlŭ pune în fruntea domnilorŭ Moldoviĭ. O puternică dovadă la acésta avemŭ chrisovulŭ luĭ Ludovicŭ I-iŭ regele Ungarieĭ, din anulŭ 1365, şi în care amare ocărĭ se punŭ asupra luĭ Bogdanŭ domnulŭ Moldoveĭ, carele, *ca unŭ trădătorŭ,* eşindŭ pe ascunsŭ împreună cu fiiĭ sĕĭ din ţéra Maramurăşuluĭ, a cuprinsŭ Moldova şi s'a făcutŭ acolo domnŭ. De aceea iea de sub stăpânirea luĭ maĭ multe sate ce le avea în Maramurăşŭ, şi le dă pe totŭ-deauna luĭ Balc, fiulŭ credinciosuluĭ şi iubituluĭ Sasŭ, Voevodulŭ Maramurăşuluĭ. Satele acele le dăruesce luĭ Balc şi fiuluĭ sĕŭ Dragu, şi fraţilorŭ luĭ, Dragomirŭ şi Stefanŭ. Şi acésta pentru multele luĭ suferinţe ce aŭ avutŭ în Moldova, unde elŭ şĭ-a vĕrsatŭ sângele, a suferitŭ rane de mórte, i s'aŭ omoritŭ tirănesce fraţiĭ şi maĭ mulţĭ slujitorĭ, şi pentru care elŭ din Moldova a trecutŭ în Ungaria, spre a face să crescă cinstea şi puterea aceluĭ regatŭ. De aicĭ se vede, că domnia luĭ Bogdanŭ în Moldova a fostŭ precedată de lupte marĭ între partisaniĭ Ungarieĭ şi aĭ independenţiĭ nouluĭ statŭ moldovenescŭ. Dar ceea ce pe noĭ acum ne interesézá este, că pe la anulŭ 1365 Bogdanŭ era domnulŭ Moldoveĭ. (Şinc. t. I. p. 326).

Când şi câţĭ anĭ aŭ domnitŭ ceĭ d'întâĭ Domnĭ aĭ Moldoveĭ, ce sunt ingropaţĭ la Rădăuţĭ, nicĭ Marele Stefanŭ, nicĭ pomelniculŭ de la

Bistriţa nu ne spune; ne înşiră numaĭ numele lorŭ. Letopiseţulŭ ţĕreĭ. până la domnia luĭ Romanŭ. nu ne dă nicĭ o dată positivă. Aicĭ citéză elŭ uriculŭ din 1392, datŭ din *târgulŭ luĭ Romanŭ.* La domniĭ anteriorĭ vorniculŭ Ureche le pune numaĭ aniĭ câţĭ aŭ domnitŭ, şi aceea fără dovedĭ positive, pentru care şi aŭ toţĭ domniĭ numere rotunde de anĭ întregĭ : Dragoşŭ 2, Sasŭ 4, Laţco 8, Bogdanŭ 6, Petru Muşatŭ 16, Romanŭ 3, Iuga 2.

Pentru câte-va din domniile acestea de la începutŭ avemŭ date cronologice la scriitoriĭ străinĭ. Aşa despre Bogdanŭ Vodă celŭ bătrânŭ amŭ vĕḑutŭ în chrisovulŭ regeluĭ Ludovic, că elŭ domnia pe la aniĭ 1365;

Laţco-Vodă domnia pe la aniĭ 1370—1374 (Şinc. I. p. 339-349);

Petru, pe carele Ureche îlŭ numeşte «Muşatŭ», adică : celŭ frumosŭ, domnia la aniĭ 1387—1388 (Şinc. I. p. 354. Archiv. istor. I. p 177);

Romanŭ-Vodă, precum arată uriculŭ luĭ datŭ din Romanŭ, domnia pe la anulŭ 1392.

După acéstă digresiune, să revenimŭ acum iarăşĭ la mormintele din biserica Rădăuţilorŭ.

Afară de mormintele domnescĭ, arĕtate maĭ susŭ, sunt încă următórele :

6. Mormîntulŭ uneĭ strămóşe a Mareluĭ Stefanŭ : Maria fata Anastasieĭ ficeĭ luĭ Laţco. Inscripţia spune :

«Іѡ Стефан воевода господарь земли молдавскои в лѣт ҂зе мѣсяца маи ѹкраси сьи гроб своеи прѣдѣдици марїа дьщи Анастасїи иже даде коцман ѡбители сеи. Дьщи Лацко воевод ѡна прѣставися в лѣт ҂ѕцки мѣсяца март кѕ.

«Ioanŭ Stefanŭ-Voevoda Domnitorulŭ ţĕreĭ Moldoviĭ, în anulŭ 7005 (1497), luna Maiŭ, înfrumseţă acestŭ mormîntŭ strămóşeĭ sale Maria, fata Anastasieĭ care a datŭ Coţmaniĭ acestuĭ sfântŭ locaşŭ, fică a luĭ Laţcu Voevoda. Ea (Maria) a rĕposatŭ în anulŭ 6928, luna Martie 26 (1419)».

Din acestŭ epitafŭ se vede, că atuncĭ când Dómna Anastasia a dăruitŭ moşia Coţmaniĭ, la Rădăuţĭ era mănăstire (ѡбитѣль)..

7. Mormîntulŭ Dómnei Stanei, soţia luĭ Bogdanŭ şi muma luĭ Stefanŭ-Vodă celŭ tînĕrŭ.

«Благочестивыи и христолюбивыи Іѡ Стефан воевода господар земли (1) молдавскои. сынъ Богдана воеводы. ꙋкраси гроб съи матери своеи станѣ в лѣт ҂зкѕ мѣсаца ген. ки. при єпископ пахомїє.

Evseviosulŭ şi iubitorulŭ de Christos Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, Domnitorŭ ţĕriĭ Moldoviĭ, înfrumseţă mormîntulŭ acesta mameĭ sale Staneĭ. În anulŭ 7026, luna Ianuare 28. Sub episcopulŭ Pahomie (1518)».

8. Mormîntulŭ luĭ Bogdanŭ, nepotulŭ mareluĭ Stefanŭ şi fiŭ luĭ Alexandru fecĭorulŭ mareluĭ Stefanŭ.

«Благочьстивыи и христолюбивыи Іѡ Стефан воевода господарь земли молдавскои сынъ богдана воеводы ꙋкраси гроб съи ꙋнꙋкоу своемꙋ Іѡ Богданꙋ воеводѣ сынꙋ Алеѯандра воеводы : в лѣто ҂ѕцпи мѣсаца ген. л».

«Evseviosulŭ şi iubitorulŭ de Christos Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, Domnitorŭ ţĕriĭ Moldoveĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevodŭ, înfrumseţă mormîntulŭ acesta nepotuluĭ sĕŭ Ioanŭ Bogdanŭ Voevoda, fiulŭ luĭ Alexandru Voevoda, în anulŭ 6988, luna Ianuarie 30».

Observămŭ că data 1480 (6988) corespunde cu timpulŭ, când s'a pusŭ pétra mormîntală. Bogdanŭ a pututŭ să fie muritŭ maĭ nainte de acéstă dată.

După treĭ óre de petrecere în biserica fósteĭ episcopiĭ din Rădăuţĭ, luându-ne ḑiua bună de la părintele egumenulŭ Suceviţeĭ şi de la protopopulŭ Mandrilă, carĭ cu tótă buna-voinţa ne-aŭ secundatŭ în cercetările nóstre prin biserică, amŭ părăsitŭ Rădăuţulŭ şi ne-amŭ îndreptatŭ spre Sucĭava, unde amŭ ajunsŭ aprópe de 9 óre séra.

IV. SUCĬAVA.

Aicĭ ne aştepta părintele arhimandritulŭ Darie Turnovieţki, la vechĭa metropolie a Moldoveĭ, unde amŭ fostŭ găzduiţĭ.

Sucĭava, vechĭa capitală a Moldoveĭ, are o posiţiune fórte frumósă,

(1) Cuvintele subliniate sunt nedescifrabile; dar se potŭ uşorŭ restabili, după contextŭ şi istorie.

așezată pe platoulŭ unuĭ délŭ, carele singurŭ prin natura sa are o posițiune strategică, fiind apĕratŭ din tóte părțile cu văĭ adîncĭ. Din vechime orașulŭ era numaĭ pe délŭ, iar acum s'a întinsŭ și pe cóstă, în partea despre Moldova. Orașulŭ este totŭ ocupatŭ de străinĭ, maĭ alesŭ Jidovĭ; Românĭ aŭ rĕmasŭ puținĭ, numaĭ pe margine prin mahalale.

Duminecă, în diua de 29 Augustŭ, când se serbéză tăierea capuluĭ sfântuluĭ Ioanŭ Botezătoruluĭ, biserica vechiĭ metropoliĭ era plină de închinătorĭ, maĭ alesŭ de Rusnacĭ venițĭ din Galiția, spre a se închina la móștele sfântuluĭ Ioanŭ Noulŭ, care sunt depuse în Sucĭava încă de Alexandru celŭ Bunŭ, aduse de la Akermanŭ (Cetatea-albă), unde acestŭ sfântŭ primise martirulŭ de la Turcĭ. Aceste sfinte móște facŭ din Sucĭava unŭ locŭ de pelerinagiŭ pentru creștiniĭ, maĭ alesŭ din Moldova de susŭ, din Bucovina, Galiția și alte provinciĭ austriace. Credința în puterea vindecătóre a móștelorŭ aduce în tóte dilele acolo bolnavĭ la rugă cătră sfântulŭ; lângă sicriŭ deapururea găsescĭ astŭ-felŭ de pacienți, răzemațĭ cu capetele de sicriulŭ sfântuluĭ, rugându-se înșiĭ, și ascultândŭ rugăcĭunile preoțilorŭ. Credința lorŭ cea mare produce efecte miraculóse, carĭ mărescŭ devotamentulŭ cătră sfântŭ și ĭ-aŭ făcutŭ unŭ renume mare în poporŭ, nu numaĭ între ortodoxĭ, dar și eterodoxĭ. Toțĭ ilŭ stiméză, fără osebire de cultŭ și dogmă, ca cum arŭ fi alŭ lorŭ protectorŭ și apĕrătorŭ comunŭ. Rusnaciĭ din Galiția se deosebescŭ printr'unŭ devotamentŭ maĭ mare. Câte serbărĭ are biserica ortodoxă dedicate sfântuluĭ Ioanŭ Botezătorulŭ, eĭ în tóte vĕdŭ pe sfântulŭ Ioanŭ de la Sucĭava, și cu cârdu vinŭ de se închină la móștele luĭ în acele sĕrbătorĭ.

Biserica vechiĭ metropoliĭ are architectura moldovenéscă din véculŭ alŭ 16-lea pre care o putemŭ numi clasică; ea este o continuare a celeĭ din véculŭ alŭ 15-lea. Dintr'unŭ documentŭ din anulŭ 1523, publicatŭ de d-lŭ Hasdeŭ, în «Columna luĭ Trajanŭ» (1870, Nr. 45) se vede că ea s'a făcutŭ de Stefanŭ-Vodă celŭ tinĕrŭ și acoperitŭ cu plumbŭ adusŭ de elŭ din Polonia în lățime de 50 centoare. Ea a fostŭ zugrăvită pe din lăuntru și pe din afară Zugrăvéla pe din lăuntru este fórte usată de timpŭ, abia se maĭ cu-

nósce; iar pe din afară este încă unŭ restŭ în partea despre méḑăḑi. Pridvorulŭ este adaosŭ în urmă, în anulŭ 1579 de metropolitulŭ Teofanŭ, precum se vede din inscripţia aflătóre acolo:

«сѥи притворь сътвори Ѳеофан митрополит происходин ѡтъ ръчкаѧ обытѣли. въ чест свѧтаго велико мѹченика Іѡн новаго. въ дни благочестиваго господина нашего Іѡ Петра воеводи в лѣтѡ ҂зпз.

«Acestŭ pridvorŭ l'a făcutŭ Teofanŭ metropolitulŭ originarŭ de la mănăstirĭ, Răcĭca, întru cinstea Sfântuluĭ Mareluĭ Mucenicŭ Ioanŭ noulŭ, în ḑilele evseviosuluĭ Domnuluĭ nostru Petru Voevoda; în anulŭ 7087.

În anulŭ 1589 Petru Şchiopulŭ a acoperitŭ din noŭ metropolia şi a făcutŭ clopotniţa, precum arată o inscripţie de pe părete, în dosulŭ baldochinuluĭ cu móştele Sfântuluĭ Ioanŭ; inscripţia datéză chiar de la Petru Şchiopulŭ, coprinḑêndŭ maĭ multe date istorice ale domnieĭ luĭ. Iată-o:

«҂зпв юл кд ста на господство Іѡ Петръ воевода в лѣто ҂зчѕ юн кд покри церковь митрополїѹ и сътвори клопотницѹ и приведе свѧтаго Іѡнѹ митрополїѹ. в лѣто ҂зчв юл ла родисѧ Стефана воеводи сынъ петра воеводи. и паки в лѣто ҂зчи фев. в. съ помощїю божїею принесошѧ емѹ скиптръ ѡт царѣ тѹрецкаго и помазаѣса на господство ръкѫѫ прѣѡсвѧщеннаг ѡтца. нашег Кѵр Геѡргїа мовиловича митрополита вьсеи земли молдавскои».

«7082 (1574), Iulie 24 s'a ridicatŭ la Domnie Ioanŭ Petru Voevoda, în anulŭ 7097 (1589) Iunie 24, acoperi biserica metropolieĭ, şi a făcutŭ clopotniţa, şi a adusŭ pe Sfântulŭ Ioanŭ în metropolie (1). În anulŭ 7092 (1584), Iulie 31, s'a născutŭ Stefanŭ Voevoda, fiulŭ luĭ Petru Voevoda. Şi ĭarăşĭ în anulŭ 7098 (1590) Fev. 2., cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ ĭ-aŭ adusŭ luĭ skiptru de la împĕratulŭ turcescŭ, şi s'a unsŭ la Domnie cu mâna prea sfinţituluĭ părinteluĭ nostru Kyr Gheorghie Movilovicĭ metropolitulŭ a tótă ţéra Moldoveĭ.»

(1) Se înţelege, că în timpulŭ reparaţiuniĭ bisericeĭ metropolitane, móştele Sfântuluĭ Ioanŭ aŭ fostŭ strămutate în altă biserică, de unde apoĭ, la finele reparaţiuniĭ, iarăşĭ s'aŭ adusŭ la metropolie.

Pe acelașĭ părete unde este inscripția, se află zugrăvite portretele luĭ Petru Vodă Șchiopulŭ si ale familieĭ luĭ.

Partea din urmă a bisericiĭ : nartica, are frumóse motive architectonice, anume păreţiĭ aŭ frumóse colóne de piatră cioplită, care se întrunescŭ din tóte părţile în boltă, formândŭ nisce arcade ascuţite, mărețe Biserica este consacrată Sfântuluĭ Martirŭ Gheorghie, purtătorulŭ de biruință și patronulŭ Moldoveĭ. Acestŭ patronagiŭ alŭ unuĭ sfântŭ vitézŭ ostașŭ trebuia să amintéscă Moldovenilorŭ totŭ-d'auna, că ţéra lorŭ s'a formatŭ și s'a păstratŭ prin vitejia strămoșéscă !

In pomelniculŭ metropolieĭ, carele datéză din anulŭ 1805, se spune, că biserica s'a sfârșitŭ în anulŭ 1522 ; că are de ctitorĭ pe Bogdanŭ Vodă și pre fiulŭ sĕŭ Ștefanŭ ; că acéstă biserică multă vreme remăsese pustie și descoperită, până ce metropolitulŭ Iacov a acoperit'o, a tocmitŭ turnulŭ și alte lucrurĭ din lăuntru.

Pe păretele eclisiarchieĭ este o inscripţie veche ; dar nu sunt citibile de câtŭ cuvintele : «кнлѧ̈є . . . . . барновски воевод . . . . . земли молдавской . . . . .»

In Sucĭava maĭ sunt încă 6 bisericĭ vechĭ românescĭ :

1. Biserica Sfântuluĭ Dimitrie, cu unŭ turnŭ înaltŭ la pórtă, deasupra căruia se află adaosŭ unŭ foișorŭ modernŭ pentru paza de focŭ. Biserica acésta este făcută de Marele Stefanŭ, lângă palatulŭ sĕŭ domnescŭ din Sucĭava. Letopisețulŭ ne spune că fundamentele acesteĭ bisericĭ le-a pusŭ Marele Stefanŭ după ce s'a întorsŭ la Sucĭava de la încheierea păciĭ cu Radu-Vodă, și la ocasia căsătorieĭ sale cu Dómna Maria fata luĭ Radu (Letop. I. p. 129). Pe unde a fostŭ palatulŭ domnescŭ alŭ Mareluĭ Stefanŭ astă-ḑĭ sunt case neguțătorescĭ : dar totŭ loculŭ acesta este presăratŭ cu temeliĭ și cu beciurĭ și mine zidite, care aparţineaŭ palatuluĭ domnescŭ. Loculŭ ocupatŭ de palatŭ era fórte spațiosŭ după spusele tradiționale, așa că totŭ în reionulŭ curţiĭ, anume în grădină, ar fi fostŭ încă o mică biserică pentru beizadele și domnițe, pe loculŭ unde acum este o bisericuţă a Sfântuluĭ Ioanŭ Botezătorulŭ, spre rĕsăritŭ de la Sf. Dimitrie.

In biserica Sfântuluĭ Dimitrie sunt multe petre mormîntale antice, dar nu maĭ sunt cetibile, în parte saŭ în totalŭ fiindŭ usate și róse

literile din seculare călcare cu piciórele pe dînsele. Pe una din aceste petre, în partea stângă, în dreptulŭ ferestreĭ, se potŭ încă cetì următórele cuvinte : «сѧи гроб Ѹкраси кнѣгинѣ.....дрѹгѹ своемѹ. рабѹ божїю панѹ Томи. великомѹ вистѣрникѹ..... иже прѣставися къ вѣчнѣиwбитѣли : в лѣто ҂зна мѣсѧца агѹста кд» (1543).

Pe alta pétră în laturea dréptă se potŭ încă cetì cuvintele : » сѧи гроб Ѹкраси..... Ѹ своемѹ богданѹ, иже прѣста...

Pre o altă din stinga se póte cetì numaĭ : «логофетъ».

In fine pe o altă pétră se zăresce numele : «wвдотїа» cea ce arŭ puté da a înțelege, că aicĭ a fostŭ înmormîntată Dómna Mareluĭ Stefanŭ : Ovdotia saŭ Evdokia de la Kiev.

Pe clopotniță este o inscripțiune, pe partea din afară; dar fiindŭ fórte susŭ nu o am pututŭ cetì.

2. O mică bisericuță dedicată Sf. Ioanŭ Botezătorulŭ, spre rĕsăritŭ de la a Sf. Dimitrie. Ea este acea bisericuță, de care s'a vorbitŭ maĭ sus că arŭ fi fostŭ în coprinsulŭ curțiĭ domnescĭ; însă în forma eĭ actuală ea datéză de la Vasilie Vodă, și nu represintă nicĭ unŭ interesŭ archeologicŭ, și este prea rĕŭ întreținută, ca orĭ ce lucru de prisosŭ.

3. Biserica Sfântuluĭ Nicolae. Din inscripția de asupra ușeĭ se vede, că ea, în forma sa actuală, este zidită în véculŭ 17-lea de Visterniculŭ Nicóră Prăjesculŭ. Architectura n'are nimica interesantŭ. In biserică este și unŭ mormîntŭ cu epitafŭ anticŭ, care arată că acolo este îngropatŭ unŭ boerŭ visternicŭ, grecŭ de națiune. Epitafulŭ este parte slavonesce, parte grecesce :

«сѧи кїтѵонi нїа на лежащ камен сътвори и Ѹкраси кнѣгинѣ илисавда жѹпанѹ своемѹ панѹ кие калѹгерwполо велики вистѣрник иже прѣставис и зде погребен. в лѣто ҂зрд мѣсѧца март кд : въ понедлю : еки коїти о дѹлос тѹ деѹ Iwаннис вистиарис ек погонанофїе» :

«Acéstă pétră zăcĕtór cu scrisóre vechie o făcŭ și înfrumuseță knéghina Elisavtha jupânuluĭ seŭ panulŭ Iane Kaligheropolo marele visternicŭ, carele a reposatŭ și aicĭ s'a înmormîntatŭ; în anulŭ 7104 (1596), luna Mart. 24, Lunĭ. Acolo zace robulŭ luĭ Dumnedeŭ Ioanŭ Vistiariulŭ din Pogonanofia.

În Biserica Sf. Nicolae maĭ sunt încă douĕ morminte vechĭ cu epitafurĭ slavone, unulŭ din anulŭ 1510, alŭ unuĭ Ratcu; altulŭ din anulŭ 1664 alŭ luĭ Michailŭ Paharnicu Cărăsculŭ. Le reproducemŭ aicĭ :

«сꙗи гроб ꙋкраси раба божїа настасїа мѫжеви своемꙋ ратꙋ, иже прѣставися къ вѣчнѣи шбителн. в лѣто ,здї мѣсяца. шктоврїа єі, вѣчнаа емꙋ паматъ».

«Acestŭ mormîntŭ îlŭ înfrumuseță róba luĭ Dumnedeŭ Nastasia, bărbatuluĭ sĕŭ Ratcu, carele s'a mutatŭ la vecĭniculŭ lăcașŭ ; în anulŭ 7019 (1510), luna Octobre 15. Vecĭnica luĭ pomenire.»

«сꙗи камен сътвори. и ꙋкраси Лꙋпꙋл Кърскꙋл, ꙋнокꙋ своемꙋ Михаила пъхарникꙋл иже преставис в лѣто ,зрог дек ки.

«Acéstă pétră o făcù și o înfrumuseță Lupulŭ Cărăsculŭ, nepotuluĭ sĕŭ Michaiŭ păharniculŭ, carele a reposatŭ în anulŭ 7173 (1664). Decem. 28.»

4. Biserica Adormiriĭ din suburbia Ițcanĭ. Din vechime aicĭ era o mănăstire de călugărițe. Ițcaniĭ eraŭ deosebițĭ de orașŭ, carele se mărginea numaĭ pe platoulŭ déluluĭ. Loculŭ din prejurulŭ acesteĭ bisericĭ aparținea mănăstiriĭ ca moșie a sa proprie și apĕrată de orĭce intervenire a autorităților orășenescĭ. In prejurulŭ acesteĭ mănăstirĭ s'a formatŭ o slobozie, unde cu hrisóve domnescĭ s'aŭ așezatŭ meșterĭ din țĕrile vecine, cu scutire de dărĭ și de vamă, numaĭ ca să practice în țéră meseriile lorŭ, precum : olarĭ, curelarĭ, cojocarĭ, ciobotarĭ, etc. Esistența acesteĭ mănăstirĭ se constată prin hrisóve și cărțĭ domnescĭ. Astŭ-felŭ sunt : 1) Uriculŭ din anulŭ 1453 de la Alexandru Voevodŭ, în care acéstă mănăstire de maĭce se numesce «Mănăstirea de lângă Sucĭava, a luĭ Jațco», și spune că atuncĭ era stareță Maĭca Fevronia. 2) Uriculŭ luĭ Ieremia Moghilă, din anulŭ 1597, prin carele, cu totŭ sfatulŭ țĕreĭ, cu metropolitulŭ, episcopiĭ și boeriĭ, se confirmă tóte drepturile anterióre date de Stefanŭ celŭ Mare și cu slobozia locuitorilorŭ de pe moșia mănăstiriĭ. Aceste douĕ urice scrise pe pergaminŭ sunt depuse la Academie. Mănăstirea luĭ Jațco, saŭ cum se numia în urmă Iațcaniĭ și Ețcaniĭ,

a esistatŭ până în veaculŭ trecutŭ, precum se vede dintr'o carte a domnuluĭ Matheiŭ Ghica, din anulŭ 1755, dată călugărițelorŭ spre a le împuternici să strângă dijma de pe moșia mănăstiriĭ.

Biserica de la Ițcanĭ nu înfățișéză nicĭ unŭ interesŭ istoricŭ în privința architectureĭ saŭ a altorŭ anticitățĭ. Este numaĭ unŭ epitafŭ grecescŭ, carele arată că în anulŭ 1590 s'a înmormîntatŭ acolo unŭ grecŭ, anume Ioanŭ, fiulŭ luĭ Manuilŭ Megaliromeu. Iată acelŭ epitafŭ:

«Мнисдите кѵ̈ре мета твн агіон сѵ̈ тин ѱѵ̈хин тоѵ̈ доѵ̈лѸ сѸ Іѡ. ѵ̈іѸ манѸил мегалиромаіѸ. Єкоімиди каі етафи ен клисіа тоѵ̈ адентос Іѡ поѵ̈данос коевода. ѵ̈юѵ̈ тоѵ̈ мегалѸ кѵ̈р Стефанѡ коевода ети ҂зчи ми іг авгѸстѵ̈.

«Pomenesce Dómne cu sfințiĭ tĕĭ sufletulŭ robuluĭ tĕŭ Ioanŭ, fiulŭ luĭ Manuilŭ Megaliromeulŭ (din Roma cea mare). A reposatŭ șĭ s'a înmormîntatŭ în biserica Domnuluĭ Ioanŭ Bogdanŭ Voevoda, fiulŭ mareluĭ Domnŭ Stefanŭ Voevoda, în anulŭ 7098 luna Augustŭ 13». În acéstă inscripție sunt de însemnatŭ: a) numele *Megaliromeŭ*, carele arată, că reposatulŭ era originarŭ din Roma, adică se trăgea din Greciĭ emigrațĭ acolo după cucerirea Constantinopoleĭ de Turcĭ. Roma *mare* numescŭ Greciĭ Roma, spre deosebire de Constantinopole, care se numesce la eĭ: Roma mică, nóuă, jună. b) Se vede că biserica de la mănăstirea Ițcaniĭ, care esista la finele veaculuĭ 16-le, era zidită de Bogdanŭ Vodă. c) Pe la finele veaculuĭ 16-lea începuse a se da Domnitoruluĭ eroŭ alŭ Moldoveĭ, Stefanŭ, epitetulŭ de «Marele».

Aceste patru bisericĭ din Sucĭava, afară de vechia metropolie, forméză, împreună cu două cătune, Lisarva și Cutulŭ, două parochiĭ ale Suceveĭ, cu doĭ parochĭ, dintre carĭ unulŭ protopopŭ. Fiindŭ-că numĕrulŭ parochienilorŭ este de 2490 suflete, maĭ sunt încă atașațĭ la ele doĭ preoțĭ coadjutorĭ.

5. Este încă o biserică românéscă antică, cu hramulŭ «Invieriĭ», pre care astădĭ o ocupă Ruteniĭ uniațĭ din Sucĭava. În pomelniculŭ vecheĭ metropoliĭ, acéstă Biserică se numesce «**Въскресеніа**» (Invierea), și se punŭ ca ctitorĭ aĭ eĭ Petru Rareșŭ cu Dómna luĭ Elena. Acéstă biserică, după luarea Bucovineĭ, aŭ ocupat'o catoliciĭ pentru sine,

și ĭ-aŭ dărâmatŭ turla, caracteristica architectureĭ române antice. După ce eĭ șĭ-aŭ făcutŭ biserica lorŭ proprie, aŭ cedatŭ pe acésta antică uniaților cari sunt totŭ de aĭ lorŭ.

6. Este încă o biserică antică românéscă în marginea Suceveĭ despre cetate. Ea este descoperită, bolțile și părețiĭ fórte deteriorațĭ; nu are nicĭ o inscripțiune. Ea servesce ca magazie pentru producte agricole, închiriată de negutătorĭ de la primăria Suceveĭ.

Sunt încă în orașulŭ Suceveĭ două bisericĭ armenescĭ; însă ele fiindŭ moderne nu înfățișéză nicĭ unŭ interesŭ istoricŭ. Dar este o a treia biserică armenéscă, afară din orașŭ, numită Zamca, care merită o deosebită atențiune: unŭ locŭ închisŭ din tóte părțile cu zidŭ vechiŭ, carele în unele locurĭ se ruinéză, cu o pórtă de intrare, cu unŭ turnŭ vechiŭ înaltŭ la unulŭ din cele 4 colțurĭ ale zidului. Biserica armenéscă, care este în mijloculŭ Zamceĭ, este construcțiune modernă. Deasupra porțiĭ este o capelă pustie, de o formă antică; dar n'are nicĭ o inscripțiune. Zamca vine la marginea platouluĭ Suceveĭ; de la ea în josŭ se forméză o vale adîncă, unde este unŭ satŭ; se cunoscŭ și șanțurile cu carĭ Zamca a fostŭ în vechime înconjurată. Numele de Zamca (1), posiția eĭ strategică, zidurile, turnulŭ, tóte cu unŭ cuvîntŭ ne daŭ a înțelege, că aicĭ în vechime a fostŭ unŭ fortŭ alŭ Suceveĭ. Tradiția locală spune, că după ce Sucĭava a fostŭ părăsită prin strămutarea capitaleĭ, la Zamca rĕmăsese numaĭ biserica, și unŭ metropolitŭ a vîndut'o Armenilorŭ. Armeniĭ, de și aŭ acolo biserică, însă în ea se servesce numaĭ odată pe anŭ, la hramŭ. Posesorulŭ loculuĭ, Arménŭ, ține acolo unŭ pǎzitorŭ.

De la Sucĭava amŭ comendatŭ pe d-lŭ profesorŭ Gr. Crețulŭ la satulŭ Rĕusenĭ, carele nu este departe de Sucĭava, ca să decalce inscripțiunile ce s'arŭ găsi la acea biserică; căcĭ acolo este loculŭ, unde, precum spune letopisețulŭ, în anulŭ 1454 rebelulŭ Petru Aronŭ a tăiatŭ capulŭ luĭ Bogdanŭ, tatălŭ mareluĭ Stefanŭ (Letop.

(1) Ḑicerea *Zamca* este slavonă, de la *Zámok*. Lexiconulŭ academicŭ ruso-slavŭ definesce așa ḑicerea Zamok: «Cetățue (крѣпостца) înconjurată cu șanțurĭ și cu murĭ cu turnurĭ».

I. p. 116). De la Rěușenĭ s'aŭ adusŭ douě decalcurĭ, representândŭ dóuě inscripţiunĭ slavone :

1) Inscripţiunea deasupra ușeĭ la intrarea în biserică, care spune, că pe loculŭ unde s'a tăĭatŭ Bogdanŭ-Vodă, marele Stefanŭ a începutŭ să zidéscă biserica actuală, dar, murindŭ elŭ înainte de a o sfârși, o a isprăvitŭ fiulŭ sěŭ Bogdanŭ. Iată chiar inscripţiunea :

«В лѣтѡ ҂заі сеп. и. Іѡ Стефан воевод божїею милостїю господарь земли молдавскои благоизволи и нача създати храмъ съи въ имѣ усѣкновенїа честнїа главы честнаго и славнаго пророка предтеча крестителѣ Іѡанна на сем мѣстѣ где был усѣчена глава ѡтца его Богдана воеводы. и Стефана воеводи постиже смрът вѣчна емꙋ памѧт а сынъ его Богдан воевода въздвиже початокъ ѡтца своего и съвръши храм сън в лѣто ҂звї мѣсаца сеп. и.

«În anulŭ 7011 (1502), Septemb. 8. Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorŭ ţěreĭ Moldoveĭ, bine-voì și începù a zidì templulŭ acesta în numele tăieriĭ cinstituluĭ capŭ alŭ cinstituluĭ și slăvituluĭ proroculuĭ înainte mergětoruluĭ botezătoruluĭ Ioanŭ; la acestŭ locŭ unde fu tăĭatŭ capulŭ părinteluĭ sěŭ Bogdanŭ Voevoda. Și pe Stefanŭ Voevoda l'a ajunsŭ mórtea : Vecĭnica luĭ pomenire. Iară fiulŭ sěŭ Bogdanŭ Voevoda a rădicatŭ începutulŭ părinteluĭ sěŭ și a săvârșitŭ templulŭ acesta în anulŭ 7012 luna Sept. 8».

Anulŭ 7012 (1504) este anulŭ morţiĭ mareluĭ Stefanŭ, căcĭ totŭ Bogdanŭ ne spune în inscripţia de pe acoperemîntulŭ pusŭ de elŭ pe mormîntnlŭ tatăluĭ sěŭ, că acesta a rěposatŭ în acestŭ anŭ, Iulie 2. Va să dică Bogdanŭ a continuatŭ zidirea bisericiĭ începută de tatălŭ sěŭ, și a isprăvit'o peste 2 lunĭ și 6 dile. Dar ceea ce merită a observa este, că Bogdanŭ aicĭ întinde anulŭ 7012 peste Septembre, ceea ce e contra datineĭ de atuncĭ, când la 1 Septembre se începea altŭ anŭ. Se vede, că de pe timpulŭ acela se manifesta une-orĭ dorinţa de a începe anulŭ noŭ de la 1 Ianuariŭ și a părăsì datina veche.

2) Despre mormîntulŭ luĭ Bogdanŭ d-lŭ Creţu ne-a spusŭ, că elŭ se află în partea din urmă a bisericiĭ, este ce-va ridicatŭ de la pardoséla bisericiĭ; dar pétra este despicată, și literele inscripţiuniĭ așa

de róse de piciórele ómenilorŭ în câtŭ nu se potŭ ceti. Și în adevĕrŭ decalculŭ adusŭ de d-luĭ represintă maĭ multŭ urmele literelorŭ, decât litere, din carĭ să se pótă forma cuvinte.

Despre tatălŭ mareluĭ Stefanŭ, Bogdanŭ-Vodă, letopisețulŭ ne spune: a) că a domnitŭ după Alexandru-Vodă fiulŭ luĭ Iliașŭ (1), anume, după ce acesta domnise 4 anĭ, începêndŭ din anulŭ 1454 (6962) Augustŭ 22; b) că Bogdanŭ, după maĭ multe răsbóie purtate asupra luĭ Alexandru, a învinsŭ și a ocupatŭ domnia pe care a ținut'o doĭ anĭ; c) că Bogdanŭ arŭ fi fostŭ feciorŭ luĭ Alexandru-Vodă și prin urmare unŭ fiŭ rebelŭ contra tatăluĭ sĕŭ. Acéstă din urmă aserțiune nu este adevĕrată; căcĭ, precum amŭ vĕḑutŭ din inscripțiunile mormîntale de la Rădăuțĭ, Alexandru era nepotŭ luĭ Bogdanŭ, și Bogdanŭ venĭa unchiŭ luĭ Alexandru, fiind vĕrŭ primarŭ cu Iliașŭ, tatălŭ luĭ Alexandru. Observămŭ totŭ-odată că datele cronologice din letopisețŭ nu sunt esacte; căcĭ, dacă domnia luĭ Alexandru s'arŭ fi începutŭ la anulŭ 1454, atuncĭ 4 anĭ aĭ domnieĭ luĭ și cu 2 aĭ domnieĭ luĭ Bogdanŭ arŭ împinge domnia mareluĭ Stefanŭ tocmaĭ la anulŭ 1459; dar este doveditŭ, că Stefanŭ a începutŭ a domnì în anulŭ 1457 (6965), la începutulŭ luneĭ Aprilie. Din chrisovulŭ datŭ mănăstiriĭ Iățcaniĭ în anulŭ 1452. Febr. 23, citatŭ maĭ susŭ, se vede că acestŭ domnŭ domnia maĭ înainte de data luĭ Ureche 1454.

De la Sucĭava ne-amŭ repeḑitŭ, așa ḑicêndŭ, și până la mănăstirea Dragomirna, care este departe ca 1 $^1/_2$ óră de la Sucĭava.

V. MĂNĂSTIREA DRAGOMIRNA.

Aicĭ amŭ fostŭ întîmpinațĭ și primițĭ de egumenulŭ mănăstiriĭ, părintele Veniaminŭ Jacota, și amŭ statŭ 3 óre. Mănăstirea acésta este zidită pe la începutulŭ véculuĭ alŭ 17-lea de metropolitulŭ Anastasie Crimca saŭ Crimcovicĭ, carele a archipăstoritŭ în Moldova pe la aniĭ 1609—1630. Mănăstirea este încunjurată cu zidŭ înaltŭ, și zidulŭ provĕzutŭ cu metereze, sub carĭ iară-șĭ este unŭ pripiciŭ pentru

(1) În pomelniculŭ de la Bistrița acestŭ Alexandru se numesce «Iliașevicĭ».

a se puté umbla la metereze, ca și la Sucevița. Zidulŭ este acoperitŭ, și pe lângă metereze are unŭ balconŭ, pe carele se umblă. Deasupra porțiĭ este o clopotniță înaltă, cu treĭ etaje ; în unulŭ este o capelă. Deasupra porțiĭ din afară este o inscripțiune cu marca țěreĭ, dar n'am putut'o cetì, fiindŭ fórte susŭ pusă. Marca și inscripția sunt în forma celeĭ de la Putna, și fórte bine conservată. La colțurile zidurilorŭ sunt patru pîrgurĭ, carĭ daŭ mănăstiriĭ formă de o adevěrată cetățue; se ḑice, că pîrgurile arŭ fi zidite de Barnovski-Vodă. Unulŭ dintre aceste pîrgurĭ, în partea de nord-ostŭ, este maĭ înaltŭ, are multe odăĭ și başte, la carĭ se urcă prin dóuě rîndurĭ de scărĭ de pétră în părete. Se vede că acolo eraŭ taĭnițe și ascunḑětorĭ în vreme de restriște.

Biserica mănăstiriĭ este o adevěrată capo-d'operă de artă architectonică între bisericile Moldoveĭ din vécurile 15-lea și 17-lea inclusivŭ. În privința arteĭ și a gustuluĭ ea se póte clasa între tóte bisericile antice ale Românieĭ, ca a 3-a, după cea de la Argeșŭ a luĭ Neagoie-Vodă, și a Treĭ-Ierarchilorŭ din Iașĭ a luĭ Vasile-Vodă. Înălțimea zidiriĭ covârșește pe tóte bisericele antice române, așa că biserica predomină peste tóte zidirile mănăstiriĭ.

Cupola saŭ turla este înaltă, subțire și tótă din petre cĭoplite și sculptate. Bolțile bisericeĭ încă sunt ornate cu petre sculptate. Părțile interióre ale bisericeĭ nu sunt despărțite prin părețĭ ca la alte bisericĭ vechĭ. Dar are acea particularitate, că părțile se deosebescŭ între sine prin câte-va trepte totŭ maĭ susŭ, așa că altarulŭ predomină asupra tuturorŭ. Pe lângă părețĭ sunt multe colóne de pétră, sculptate și poleite, ele formézǎ fie-care o împletitură spirală și se împreună în boltă în formă de arcade ascuțite. Partea numită templu se desparte de cea din urmă prin colóne patrate, carĭ se arcuescŭ d'asupra. Biserica a fosŭ zugrăvită tótă pe din lăuntrulŭ, astăḑĭ însă se păstréză zugrăvélă numaĭ în partea templuluĭ, iară partea posterióră este văruită. Pridvorulŭ este despărțitŭ prin unŭ părete, și are dóuě intrărĭ. Aicĭ sunt maĭ multe petre mormîntale așternute pe josŭ, și arată mormintele unorŭ persóne ce aŭ fostŭ acolo înmormîntate. Unele din acestea aŭ inscripțiunile de totŭ usate de umblare

pe dînsele, în câtŭ nu se maĭ potŭ ceti, la altele numaĭ părţĭ din scrisóre se potŭ cetì. Între dînsele este o pétră de marmură cu scrisóre grecéscă, ale căreĭa mărginĭ sunt róse de totŭ. Părinţiĭ spunŭ, că acolo este înmormîntatŭ architectulŭ Dima, carele este trecutŭ și în pomelniculŭ mănăstiriĭ, ca plănuitorŭ și constructorŭ alŭ mănăstiriĭ. O altă pétră cu scrisóre totŭ grecéscă, dar legibilă, fiindŭ dintr'o epocă maĭ aprópe de noĭ, anume din anulŭ 1770, ne spune că acolo este înmormîntată Maria, soţia paharniculuĭ Gheorghie Balsovlu, care se trăgea din strălucita viţă a Mavrocordaţilorŭ, carĭ aŭ domnitŭ în amândóuă ţĕrile române, pentru care epitafulŭ se și împodobesce cu mărcile ţĕrilorŭ române, vulturulŭ și zimbrulŭ. Epitafulŭ este scrisŭ cu multŭ enfas grecescŭ și cu pretenţiunile de clasicismŭ elinescŭ. Pe a treia pétră se potŭ cetì aceste cuvinte : «сꙿи камень над гробни сътвори и ѹкраси. панъ Дѹмитрашко.... ѿтцѹ своемѹ.... иже прѣставися къ вѣчним обителем и погребен здє въ дни господина нашего. Iѡ. Дѹмитрашка воевод божїею милостїю господаръ земли молдавскои лѣт ҂зрпи мѣсяца юнї д. Држгѹлескѹ. Numele din urmă Drăgulescu credŭ că este alŭ maistruluĭ carele a sculptatŭ pétra. Data petreĭ corespunde anuluĭ 1680.

A patra inscripţie pórtă data 1673, și se potŭ încă citì pe ea următórele cuvinte :

«сꙿи камен гроби сътвори и ѹкраси панъ дѣдѹ пръкълаб бив меделничерю, покоинномѹ.... иже прѣставися къ вѣчним ѡбителем и погребен здес въ дни господина нашего Iѡ Дѹмитрашко воевод. лѣт ҂зрпа мѣсяца Iанѹар д.»

Data acésta corespunde anuluĭ întâiŭ alŭ domnieĭ întâia a luĭ Dumitrașcu Cantacuzinŭ; iară cea de susŭ la anulŭ întâiŭ alŭ domnieĭ a dóua a acestuĭași domnŭ.

În nartica bisericeĭ încă este unŭ mormîntŭ, rădicatŭ de la pardosélă ca de 2 palme și acoperitŭ cu unŭ covorŭ. Părintele egumenulŭ mĭ-a spusŭ, că acesta este mormîntulŭ metropolituluĭ Anastasie Crimca, ctitorulŭ mănăstiriĭ; dar pétra mormîntală nu are nicĭ

o inscripţie. De asemenea şi biserica nu are inscripţiune, de unde să se pótă precisa data fundăriĭ eĭ.

Biserica pe din afară are şi ea, ca şi alte bisericĭ vechĭ, proptele de zidŭ, pentru maĭ multă tărie; dar aicĭ acele proptele sunt în formă de colóne eşite din zidŭ, pe pétră, cioplite şi rădicate până deasupra în nivelulŭ ziduluĭ bisericeĭ. Pe deasupra ferestrelorŭ bisericeĭ este colaculŭ de pétră în formă spirală, carele este semnulŭ distinctivŭ alŭ architectureĭ bizantine. Deasupra ziduluĭ bisericeĭ, sub stréşină, este unŭ alŭ doilea colacŭ, totŭ în forma celuĭ dintâiŭ. Acum însă acestŭ din urmă este acoperitŭ de stréşina modernă, care cu plafonulŭ eĭ ilŭ ascunde vederiĭ.

Eleganţa architectureĭ bisericeĭ este în câtva transportată şi în architectura clopotniţeĭ. Aşa unghiurile zidiriĭ la dînsa de susŭ până josŭ sunt formate din petre marĭ cĭoplite. Portaliulŭ (gangulŭ) încă este ornatŭ cu petre cĭoplite şi sculptate în formă spirală, carĭ se împreună deasupra crucişŭ înfrumseţate şi cu alte detailurĭ de sculptură.

Dintre anticităţile păstrate la mănăstirea Dragomirna, n'amŭ putută să revĕdŭ astădată, de câtŭ următórele cărţĭ :

1. O Evangelie slavonă scrisă pe pergaminŭ, ferecată cu argintŭ şi poleită cu aurŭ. Pe partea d'asupra are în reliefŭ icóna Învieriĭ cu legenda eĭ. Pe partea de desubt, totŭ în reliefŭ, icóna hramuluĭ : pogorirea sfântuluĭ Duchŭ. Sub apostolĭ, carĭ staŭ în semicercŭ, avêndŭ la mijlocŭ pe Maĭca Domnuluĭ, este lumea simbolizată în forma unuĭ bătrânŭ încoronatŭ, carele ţine în mână o măhramă întinsă, ceea ce credŭ că simbolisézä atmosfera ce înconjură pămîntulŭ; pe lângă bătrânŭ sunt grupaţĭ ómenĭ. In alte desemnurĭ ale aceste icóne bătrânulŭ este singurŭ, cu măhrama întinsă pe mânĭ şi d'asupra luĭ inscripţia : «о космос.» Evangelia are multe ilustraţiĭ şi icóne. Pe unele este representatŭ chiar metropolitulŭ Crimca, îmbrăcatŭ în vestminte archierescĭ, îngenuchiatŭ şi cu numele scrisŭ. Atâtŭ pe legătură câtŭ şi la finele Evangelieĭ sunt inscripţiunĭ slavone, carĭ arată că metropolitulŭ acesta a fostŭ fiulŭ luĭ Ioanŭ Crimca (pentru care elŭ se numesce Crimcovicĭ); muma luĭ s'a numitŭ Christina; că elŭ a făcutŭ şi împodobitŭ acea Evangelie, pentru pomenirea sa şi a

părinţilorŭ sĕĭ, și o a datŭ în mănăstirea Dragomirna cea din noŭ zidită de dînsulŭ, cu hramulŭ pogorîrea sfântuluĭ Duchŭ, în dilele luĭ Constantinŭ Moghila Voevodŭ, fiulŭ luĭ Ieremia domnulŭ Moldoveĭ, în anulŭ 7118, Sept. 1. (1608). (De la 1 Sept. se începea 1609).

2. Altă Evangelie slavonă, manuscrisŭ totŭ pe pergaminŭ, ferecată cu argintŭ și poleită cu aurŭ. Pe partea d'asupra și pe cea de desubt are aceleașĭ icóne în reliefŭ. Sub icóna hramuluĭ are o inscripţie. Pe de lăturile inscripţiuniĭ sunt gravate, din drépta portretulŭ metropolituluĭ Crimca îmbrăcatŭ archieresce, ţiindŭ într'o mână crucea, în alta cartea. Din stânga, în faţă de metropolitulŭ, este gravatŭ portretulŭ domnuluĭ Tomșa, representatŭ în genuchĭ cu o carte de rugăciune în mânĭ, pe care sunt gravate cuvintele : «г҃де Іс х҃с б҃же наш». În inscripţie se spune, că și acéstă Evangelie este făcută de metropolitulŭ Anast. Crimcovicĭ, dată în noŭ-zidita sa mănăstire Dragomirna, în anulŭ 7122 Iul. 1. (1614). Și acéstă Evangelie este frumosŭ ilustrată, ca și cea anterióră. Din ó inscripţie de pe fila de la începutŭ se vede, că ea s'a datŭ mănăstiriĭ în anulŭ 1624.

3. O liturgie manuscrisă pe pergaminŭ, ferecată cu argintŭ și aurită. Pe o parte are icóna hramuluĭ mănăstiriĭ cu kosmos, pe alta Sfânta Treime, amândóuĕ în reliefŭ, formatulŭ 4° micŭ. Din inscripţia de pe ferecătură se vede, că ea este făcută de metrop. Crimca în anulŭ 7120 (1612). Din o altă inscripţie din carte se vede că metropolitulŭ o a dăruitŭ mănăstiriĭ în anulŭ 1616 în dilele domnilorŭ Ioanŭ Alexandru Moghilă Voevodŭ și a frateluĭ sĕŭ Ioanŭ Bogdanŭ Voevoda și a maĭceĭ lorŭ dómna Elisabeta, urmașiĭ luĭ Ieremia Moghila Voevoda (anulŭ 7124 luna Iulie 6). Data acésta ne aduce aminte de interregnulŭ ce a urmatŭ între domnia întâia a luĭ Ștefanŭ Tomșa și domnia luĭ Radu Michaiŭ, interregnŭ causatŭ din amestecăturile și răsbóiele urmate din frămîntările dómneĭ Elisabeta Moghilă și a ginerilorŭ sĕĭ polonĭ, carĭ se siliaŭ a agonisi tronulŭ Moldoveĭ pentru fecioriĭ luĭ Ieremia Moghilă. Stefanŭ Tomșa se refugiase în ţéra muntenéscă, și Radu Domnulŭ celŭ noŭ încă nu venise. Tronulŭ provisoriŭ îlŭ ocupase Elisabeta cu fiiĭ și cu ginériĭ eĭ.

Dintr'o inscripţiune slavonă, scrisă la începutulŭ cărţiĭ, pe partea

de josŭ a filelorŭ, se vede că, când a jăfuitŭ Timuşŭ Hmelniţsky mănăstirile din Moldova, a jăfuitŭ şi Dragomirna, şi între alte odóră s'a luatŭ şi acéstă Evangelie şi s'a dusŭ în ţéra căzăcéscă, unde a statŭ câtŭ-va timpŭ; dar în anulŭ 7164 (1656) Iul. 12, găsind'o acolo unŭ boerŭ moldovenescŭ, «Panulŭ Saulia Vel Mestnic», şi cu knéghinea luĭ Erina, o aŭ rescumpĕratŭ, dândŭ 13 polobóce de miere curată, şi iarăşĭ o aŭ datŭ la mănăstirea Dragomirna, spre vecĭnica lorŭ pomenire.

4. Altă liturgie slavonă, manuscrisŭ pe pergaminŭ, formatulŭ 4⁰ micŭ, ferecată şi aurită, ilustrată ca şi cea anterióră, cu deosebire, că pe partea superióră are icóna hramuluĭ cu kosmos, pe cea de desubtŭ icóna sfinţilorŭ Treĭ-Ierarchĭ. Din inscripţiunĭ se vede, că totŭ metropolitulŭ Crimca a făcut'o şi a dat'o mănăstiriĭ în anulŭ 7118 (1610).

Din o altă inscripţiune se vede, că şi acéstă carte a fostŭ luată de Cazaciĭ luĭ Timuşŭ, dar o a rescumpĕratŭ Vasilie Vodă şi o a trimisŭ mănăstiriĭ în anulŭ 7162 Sept. 28 (1653). Actulŭ acesta dovedesce consciinţiositatea luĭ Vasilie-Vodă. În anulŭ 1653 elŭ umbla pribégŭ prin ţéra Cazacilorŭ şi pe la Tătarĭ. În Moldova domnia rebeluluĭ Gheorghe Stefanŭ. Moldoveniĭ îĭ fusese cea maĭ mare parte necredincioşĭ; cu tóte acestea elŭ rescumpĕră acéstă carte moldovenéscă şi o trimite la urma eĭ.

În cărţile metropolituluĭ Crimca în maĭ multe locurĭ se vede zugrăvitŭ domnulŭ contimpuranŭ Stefanŭ Tomşa alăturea cu metropolitulŭ ctitorŭ, ceea ce dă a se presupune între dînşiĭ relaţiunĭ amicale. Cu tóte acestea în Bucovina esistă o legendă, care represintă pe Tomşa Vodă ca duşmanŭ şi chiar ucigaşŭ alŭ metropolituluĭ. Iată cuprinderea aceleĭ legende:

Stefanŭ Tomşa zidise mănăstirea Solca, totŭ în Bucovina. A chematŭ pe metropolitulŭ de o a sfinţitŭ. La masa dată cu acéstă ocasiune, la care se aflaŭ toţĭ boeriĭ ţĕreĭ, domnulŭ, după ce s'a cam chefuitŭ, a adusŭ vorba şi despre Dragomirna, mănăstirea metropolituluĭ. Vodă se esprimă atuncĭ cu rĕutate despre mănăstirea metropolituluĭ, care întrecea cu frumuseţea pe a luĭ: «Să dea Dumnedeŭ

ca mănăstirea preasfinţieĭ tale să fie beciŭ la a mea.» Metropolitulŭ tăcù, şi schimbă vorba. Vodă repeţì aceeaşĭ urare de rĕŭ augurŭ· Metropolitulŭ se făcù şi acum că nu înţelege, de şi în inima sa era fórte măhnitŭ. Când Vodă repeţì a treia óră aceeaşĭ provocare, atuncĭ metropolitulŭ luându-şĭ inima în dinţĭ, cum se çice, replică luĭ Vodă: «Ba să dea Dumneçeŭ, ca mănăstirea Măriei tale să fie beciŭ la mănăstirea mea, căcĭ Măria ta aĭ facut'o din prisosinţă, iară eŭ pe a mea amŭ făcut'o cum a datŭ Dumneçeŭ, cu banĭ hărăziţĭ de vĕduve şi de alţĭ bieţĭ creştinĭ şi ómenĭ de omenie». Vodă se necăjì, dar nu maĭ çise nimicŭ. Şi Vodă şi metropolitulŭ aŭ fostŭ de o potrivă necăjiţĭ unulŭ pe altulŭ. Metropolitulŭ nu întârçie a pleca, de şi Vodă şi toţĭ boeriĭ voiaŭ a-lŭ reţiné să nu plece nóptea. După ducerea metropolituluĭ, Vodă aţîţatŭ de dómnă, care maĭ multŭ se ofensase de replica metropolituluĭ cea cutezătóre, se luă în gónă după metropolitulŭ şi-lŭ ajunse la mijloculŭ căiĭ între Solca şi Arbora, şi acolo îlŭ bătù cu buzduganulŭ aşa de tare, în câtŭ elŭ fu dusŭ la Dragomirna abia viŭ. Mănăstirea încă nu era sfinţită. Metropolitulŭ a pusŭ să se sfinţéscă mănăstirea în acea nópte, la care participă şi elŭ numaĭ de formă, îmbrăcatŭ si purtatŭ de călugărĭ. După sfinţire îndată arŭ fi muritŭ, mulţămindŭ luĭ Dumneçeŭ că şĭ-a vĕçutŭ mănăstirea sfinţită. Pe loculŭ unde s'a săvârşitŭ crima, tradiţia arată până astăçĭ o cruce veche şi mare de stejarŭ. (Veçĭ acéstă legendă publicată de S. Fl. Marianŭ în «Calendarulŭ Bucovineĭ» pe anulŭ 1877, p. 114—119).

Stefanŭ Tomşa arŭ fi fostŭ capabilŭ de o asemenea faptă, după natura luĭ grosolană şi crudă. Iată trăsurile, cu care îlŭ descrie letopiseţulŭ: «Mare vĕrsătorŭ de sânge, grosŭ la hire, prostaticŭ, câtŭ îĭ părea că aşa este bine; maĭ alesŭ în domnia dintâiŭ. Iară la a doua domnie cu multŭ schimbatŭ într'altŭ chipŭ, după patimĭ ce-ĭ venise şi luĭ la capŭ». (Letop. I. p. 256). Alăturândŭ acéstă legendă cu istoria, putemŭ admite numaĭ unŭ conflictŭ între Stefanŭ Tomşa şi metropolitulŭ Crimca, ba chiar şi buzdugănélă, însă nu mortală; căcĭ metropolitulŭ Crimca, precum amŭ vĕçutŭ din inscripţia din a dóua Evangelie, încă în anulŭ 1624, când se sfârşise a doua domnie a luĭ

Tomșa, în alŭ doilea anŭ alŭ domnieĭ luĭ Radu, succesorulŭ Tomșeĭ, a dăruitŭ mănăstiriĭ sale Dragomirna acea Evangelie. Acéstă spusă din legendă nu se potrivesce nicĭ cu alte date istorice, anume, că mănăstirea Solca s'a sfârșitŭ înainte de Dragomirna, la care ocasie s'arŭ fi întâmplatŭ conflictulŭ acelŭ fatalŭ între Vodă cu metropolitulŭ. Letopisețulŭ ne spune, că Tomșa, de și începuse mănăstirea sa în domnia d'intâiŭ, dar o a isprăvitŭ și sfințitŭ tocmaĭ în anulŭ 1630 (7138) (Letop. I. p. 253), când domnia Moise Moghilă Vodă.

Din construcția architectonică a mănăstiriĭ, din cărțile cele frumosŭ scrise și cu eleganță ornate, dăruite de metropolitulŭ Crimca, precum și din frumósa luĭ scrisóre și iscălitură proprie, se constată că elŭ a fostŭ unŭ omŭ cultŭ, iubitorŭ de arte, și pe lângă tóte unŭ eminentŭ patriotŭ. Trasulŭ acesta din urmă se constată din testamentulŭ ce a lăsatŭ elŭ mănăstiriĭ Dragomirna, și unde se arată și ceĭ-alalțĭ ctitorĭ aĭ mănăstiriĭ. În acestŭ documentŭ légă elŭ cu mare blestemŭ, ca nu cum-va vre-odată mănăstirea luĭ să se închine vre-uneĭ mănăstirĭ stràine de la sfântulŭ munte, orĭ Ierusalimŭ, orĭ vre-unuĭ Patriarchŭ saŭ metropolitŭ, nicĭ să se înlocuiască călugăriĭ moldovenĭ cu străinĭ. Acésta ne aduce aminte, că în véculŭ alŭ 17-lea se începuse tóna închinăriĭ mănăstirilorŭ țĕreĭ la mănăstirĭ grecescĭ din Orientŭ. Urmașiĭ ctitorilorŭ, fanatisațĭ de călugăriĭ Grecĭ ce vagabundaŭ prin țĕră și lipsițĭ de consciința națională, închinaŭ mănăstirile acelorŭ străinĭ, sub pretextŭ, că aceĭa eraŭ ómenĭ sfințĭ iar călugăriĭ românĭ proștĭ și nesfințĭ. Reproducemŭ aicĭ acestŭ documentŭ prețiosŭ alŭ metropolituluĭ Crimca, în originalŭ și traducere:

Ис҃ | Хс҃
Н | К

Въ ймѧ̀ ѿтца и с҃на и҆ с҃тго д҃ха. трѡ҃це ст҃аа є҆диносѫщнаа и҆ неразд҄ѣлнаа. Се мы ра́бы вл҃дкы г҃а б҃а и҆ сп҃са на́шегѡ І҆с҃ х҃а. Тро̆чьскыи поклѡ́нници. Кѷр А҆наста́сіе Кримкѡвич и҆ митрѡпо́лит мѡлдавскими земли̑. Й великии ктитѡр Лѹ́нѹл Стрѡічъ. И с҃нъ є҆гѡ̀ Йѡ҆нашкѡ Стрѡич. Й и҆ѿан кримка. Ї кр҃стина. и҆ въси ктитѡр ст҃го м҃нстира нѡ҆восъзданн҃аа г҃лема драгмирна. Идеж є҆стъ х҃ра́м съшествї̈е с҃тагѡ

д҃ха. Свѣдтелствѹем сим нашим записѡм. Кѡгда слѹчитсѧ с҃тмѹ м҃нстирю нѣкаѧ нѫжда, па нашей с҃ъмрти въ нѣкаѧ врѣмена. Ѥлма и҃зберет б҃ъ быти гс҃подръ въ мѡлдавскими земли. Кѡгда ктѡ покѹс҃исѧ ѡт гс҃подрей ктитор или болѣрин или ѡт рѡда нашегѡ. поклонити с҃тѣи гѡрѣ или ієр҃слимѹ или под власть дати наша м҃нстир или патріѡрсѣ или митрополитѹ или измѣнити калѹгер молдавской землѧ. или поставити егѹмен ѡт чюждый м҃нстир. нж да имате ѡставити еж реч выше. ст҃аа м҃нстир въ въсем оу҃мирнѡ и непоколѣбим въ вѣкы. Ащеж ктѡ разѡрит наша писаніа и оу҃строеніе тъ҃ да бѫдет проклѧт и триклѧт анадема маранада. ѡт г҃а б҃а и҃ ѡт въсѣ с҃тых амин : — Въ д҃ни благочьстиваго гс҃пдна Іѡ Кѡстантин могила Воевода с҃нь Іѡ Еремій могила воевѡд. в л҃тѡ ҂зрі҃і м҃сца Мартъ ѕ҃і д҃нъ.

† Смѣреніи Анастасіе митрополит.

«În numele Tatăluĭ și alŭ Fiuluĭ și alŭ Sfântuluĭ Duhŭ, Treimea cea sfântă, de o ființă și nedespărțită. Iată noĭ robiĭ stăpânuluĭ Domnuluĭ Dumneḑeŭ și Mântuitoruluĭ nostru Isus Christos, aĭ Treimeĭ închinătorĭ : Kyr Anastasie Krimcovicĭ și metropolitŭ alŭ pămînturilorŭ moldovenescĭ, și marele ctitorŭ Lupulŭ Stroicĭ, și fiulŭ sĕŭ Ionașcu Stroicĭ, și Ioanŭ Crimca, și Cristina, și toțĭ ctitoriĭ sfinteĭ mănăstirĭ ceĭ din noŭ zidită, care se ḑice Dragomirna, unde este hramulŭ pogorîrea sfântuluĭ Duhŭ : mărturisimŭ cu acéstă scrisóre a nóstră: când se va întâmpla sfinteĭ mănăstirĭ, în vre-unŭ timpŭ, după mórtea nóstră, vre-o nevoe, pe cine va alege Dumneḑeŭ a fi domnŭ în pămînturile moldovenescĭ, nu cum-va să cuteze cine-va din domnitorĭ, ctitorĭ, saŭ boeriĭ din némulŭ nostru, a închina mănăstirea nóstră sfântuluĭ Munte saŭ Ierusalimuluĭ, orĭ a o da subt autoritatea vre-unuĭ patriarchŭ saŭ metropolitŭ, saŭ a schimba pe călugăriĭ din țéra Moldoveĭ, saŭ a le pune egumenŭ din mănăstire străină. Ci să aibă a lăsa maĭ susŭ ḑisa mănăstire întru tóte în pace și neclintită în vecĭ. Iară dacă cine-va arŭ strica scrisórea și orânduiala nóstră, acela să fie blestematŭ și de treĭ orĭ blestematŭ,

anatema maranatha (1) de la Domnulŭ Dumnedeŭ și de la toți sfinții. Aminŭ. În dilele evseviosuluĭ domnŭ Ioanŭ Constantinŭ Moghila Voevoda, fiulŭ luĭ Ioanŭ Eremia Moghila Voevoda. În anulŭ 7118 (1610), luna Mart. 16 dile.» Subscrisŭ : «Smeritulŭ Anastasie metropolitŭ».

Sfârșindŭ aicĭ cercetările nóstre la Dragomirna, ne-amŭ înapoiatŭ la Suclava, acompaniațĭ de părintele egumenulŭ până la gara Ițcaniĭ. A doua di, lunĭ, mulțămindŭ bătrânuluĭ archimandritŭ Darie pentru ospitalitate și luându-ne diua bună de la drăgălașa Bucovină, ne-amŭ înturnatŭ în iubita nóstră Româuie.

* * *

Precum se vede din acéstă relațiune, mănăstirile nóstre ne-aŭ păstratŭ multe resturĭ din vechĭa cultură a Românilorŭ. Bisericile nóstre, daca nu în totulŭ, celŭ puținŭ în parte, represintă motive sublime de architectură, carĭ și astădĭ facŭ onóre geniuluĭ străbunŭ. Pictura bisericéscă ne dă tipurile și modelurile după carĭ trebue să se cultive și să se desvólte la noĭ acéstă artă. De asemenea sculptura, argintăria, desenulŭ și cusătoria, găsescŭ aicĭ modele vrednice de imitatŭ și continuatŭ. Ele ne îndémnă la formarea tipurilorŭ de arte naționale. Mănăstirile, de asemenea, prin monumentele lorŭ istorice ne daŭ o mulțime de date, spre a ne completa și desvolta istoria trecutuluĭ nostru în tóte privirile. Academia română arŭ face unŭ mare serviciŭ cultureĭ nóstre intelectuale și artelorŭ, dacă arŭ lua mĕsurĭ, prin ómenĭ competențĭ, a se aduna tóte resturile cultureĭ nóstre antice păstrate prin mănăstirĭ, și a se publica într'unŭ albumŭ, carele să pótă fi pusŭ la disposițiunea publiculuĭ, a scriitorilorŭ și artiștilorŭ românĭ. Architectura nóstră bisericéscă, lipsită de modelurĭ tipice, a ajunsŭ în anarchie, lăsată la caprițiulŭ architecților, carĭ cea maĭ mare parte se conducŭ orĭ de modelurĭ

(1) ***Maranatha***, cuvîntŭ biblicŭ, în limba siriacă, însémnă venirea Domnuluĭ. ***Anathema maranatha*** este forma ultimă, cea maĭ extremă a blestemuluĭ biblicŭ bisericescŭ, și are înțelesulŭ, că pre celŭ lovitŭ de asemenea blestemŭ nime nu-lŭ maĭ póte deslega, și are să stea subt acéstă osândă până la *a doua venire a Domnuluĭ* la judecata cea de pe urmă, la sfârșitulŭ lumiĭ.

străine, orĭ inventate de dînşiĭ, şi adesea-orĭ fără gustŭ şi rĕŭ nimerite. Dacă arŭ fi adunate într'unŭ albumŭ frumósele motive antice de architectură bisericéscă, s'arŭ forma după ele o architectură bisericéscă proprie naţională, şi totŭ-odată frumósă, unitară. Şcólele nóstre de pictură, desemnŭ şi de cusătorie, încă arŭ căpĕta o mulţime de modelurĭ pentru arta şi industria naţională.

Propunŭ decĭ, ca onorabila Academiă să iea disposiţiunile următóre :

1. Să se adune şi studieze la Academiă tóte inscripţiunile aflătóre, în tóte ţĕrile locuite de Românĭ, pe la bisericĭ, mănăstirĭ şi alte monumente antice.

2. Să se angajeze unŭ architectŭ, saŭ şi doĭ, carĭ să alégă modelurile şi motivele cele maĭ alese din architectura nóstră antică, să le desemneze şi descrie, compunêndŭ totŭ-odată după ele modele de architectură bisericéscă naţională.

3. Să se angajeze unŭ pictorŭ, carele să formeze unŭ albumŭ de pictură antică, de sculptură, de desemnurile ornamentelorŭ bisericescĭ, de cusătorie şi argintărie.

Acéstă lucrare se póte face treptatŭ, alocândŭ pe fie-care anŭ în budgetulŭ Academieĭ o sumă óre-care. Lucrările persónelorŭ însărcinate cu acéstă colecţiune de producte artistice să se publice într'unŭ albumŭ, care să fie pusŭ la disposiţiunea artiştilorŭ românĭ, pentru restabilirea şi desvoltarea artelorŭ române : architectura, pictura, desemnulŭ, argintăria şi cusătoria ornamentelorŭ bisericescĭ.

Acéstă lucrare s'a făcutŭ de multŭ în tóte ţĕrile civilisate. Este timpulŭ, ca şi România să nu maĭ fie lipsită de ea.

O asemenea lucrare va fi totŭ o-dată şi de mare onóre pentru naţiunea nóstră. Ea va da dovada cea maĭ pipăită despre cultura şi inteligenţa românéscă, nu numaĭ în presentŭ, dar şi în vécurile de multŭ trecute ; va lega cultura actuală cu cea trecută, şi în multe ne va emancipa din robia spirituală, care ne împinge a căuta şi a adopta tóte de la străinĭ.

Când am fostŭ în Petersburg, în anulŭ 1868, trimisŭ de guvernŭ, împreună cu rĕposatulŭ Ioanŭ Cantacuzinŭ, am dusŭ bătrâ-

nuluĭ metropolitŭ Isidor unŭ esemplarŭ din albumulŭ facutŭ de Majestatea sa Regele nostru, albumŭ în care eraŭ desemnate cu eleganță o parte din vechile bisericĭ şi mănăstirĭ române. Metropolitulŭ, foiletându-lŭ, a admiratŭ frumusețea zidirilorŭ, şi cu surprindere mi-a ḑisŭ : «Eŭ n'amŭ sciutŭ că în țéra d-vóstră se află aşa frumóse bisericĭ !»

Lucrarea acésta pe care o propunŭ, nu trebue amânată multŭ; căcĭ monumentele nóstre aceste preciόse, pe ḑi ce merge, multe se deterioréză, se strică şi se perdŭ. Aşa d. e. d-lŭ Bucevski, carele a visitatŭ în anulŭ acesta biserica Logofĕtuluĭ Tăutulŭ de la Bălinescĭ, care în tóte privirile este unŭ monumentŭ de artă antică, şi de care amintesce şi letopisețulŭ Moldoveĭ, numind'o «iscusită biserică» (Letop. I. p. 146) mi-a spusŭ, cu durere de inimă românéscă, că ea a ajunsŭ acum în cea maĭ deplorabilă stare, descoperită, părăsită de tótă îngrijirea şi gata a se ruina.

Cine, dacă nu Academia, corpulŭ savanțilorŭ românĭ, trebue să simță maĭ adâncŭ trebuința de a face să se perpetue şi să se lase posterităţiĭ geniulŭ cultureĭ şi alŭ arteĭ strămoşilorŭ noştri?

CÂTEVA
INSCRIPŢIUNĬ ŞI DOCUMENTE DIN BUCOVINA

adunate de

S. Fl. MARIANU

Membru alŭ Academieĭ Române.

Şedinţa de la 8 Martie 1885.

Maestate,

Domniloră Colegĭ,

În luna luĭ Augustŭ din anulŭ 1882 cercetaiŭ mănăstirea Putna din Bucovina cu scopŭ ca să adunŭ totŭ ce voiŭ puté afla acolo de interesŭ istoricŭ, şi apoĭ ceea ce voiŭ fi adunatŭ să vě împărtăşescŭ în una din sesiunile generale ale Academieĭ.

În timpŭ de o sěptămână, câtŭ petrecuiŭ la acea mănăstire, unde se află depuse osemintele luĭ Stefanŭ celŭ Mare, fundatorulŭ acestuĭ sfântŭ locaşŭ, adunaiŭ maĭ multe inşcripţiunĭ de pe petre mormîntale, de prin cărţĭ, precum și de pe maĭ multe obiecte bisericescĭ. Colecţia mea era deja însemnată.

Scurtŭ timpŭ însă după aceea, întâlnindu-mě în Cernăuţĭ cu neobositulŭ şi multŭ meritatulŭ scrutătorŭ istoricŭ pré stimatulŭ nostru colegŭ episcopulŭ Melchisedec şi spuindu-mĭ că și Pré Sfinţia Sa, voesce să cerceteze mănăstirea Putna, ca să adune ceea ce va afla acolo de interesŭ istoricŭ, puseiŭ notiţele mele la o parte, fiind deplinŭ încredinţatŭ că Pré Sfinţia Sa, ca unulŭ ce maĭ tótă viéţa s'a ocupatŭ cu lucrărĭ de natura acésta şi care e cu multŭ maĭ versatŭ decât mine în astfelŭ de cercetărĭ, va scóte la lumină nu numaĭ ceea

ce am adunatŭ eŭ, ci încă și multe altele, carĭ saŭ nu apucasemŭ încă a le aduna saŭ le trecusemŭ cu vederea. Dar, cetindŭ maĭ pe urmă resultatulŭ cercetărilorŭ Pré Sfinţieĭ Sale publicatŭ sub titlulŭ de *«O visită la câte-va mănăstirĭ și bisericĭ antice din Bucovina»*, în «Revista pentru istorie, archeologie și filologie» edată de d-lŭ Gr. G. Tocilescu, an. I. vol. I, fasc. 2, p. 245 și urm. și vĕḑêndŭ că încă multe lucrurĭ fórte interesante din punctulŭ de vedere istoricŭ, carĭ se află la acea mănăstire și carĭ merită a fi scóse la lumină, nu sunt cuprinse în visita amintită, fiind că Pré Sfinţia sa nu a avutŭ destulŭ timpŭ a le aduna pre tóte, cugetaiŭ că nu voiŭ face rĕŭ dacă, prin cele ce vi le împărtășescŭ cu acéstă ocasiune, voiŭ completa măcarŭ în cât-va cercetările pré stimatuluĭ nostru colegŭ.

Dintre obiectele de la mănăstirea Putna, ale cărorŭ inscripţiunĭ nu provinŭ în visita Pré S. S. episcopuluĭ Melchisedec, înșirŭ aicĭ următórele :

1. Unŭ acoperemîntŭ cu marginile de mătasă roșiă, iar mijloculŭ din brocatŭ roșŭ ţesutŭ cu fire de aurŭ și de argintŭ. Pe marginile acestuĭ acòperemîntŭ saŭ pocrovĕţŭ, care e de 78 cm. în lungime și de 1.03 m. în lăţime, se află următórea inscripţiune cusută cu firŭ de aurŭ și de argintŭ : † **IѠ҃ СТЄФАНЬ ВОЄВѠДА . Б҃ЖЇЄЮ МЛ҃СТЇЮ Г҃СПДР ЗЄМЛИ МОЛДАВСКОИ . С҃НЬ БѠГДАНА ВОЄВѠД . СЪТВОРИ СЪИ ПОКРОВЄЦ . И ДАДЄ Є ВЪ М҃ЛБѪ СЄБѢ ВЪ ЦР҃КѠВ ѠТ ПѸТЄНСКАГО МОНАСТИРѢ . ВЛ҃ТО ҂ЗІ . А҃ Г҃ВА СВОЄГ ЛѢТ . М҃ . ИНА Ѕ ТЄКѪЩЄЄ М҃СЦА ДЄК : КЄ** : În românesce : «Ioanŭ Stefanŭ Voevoda, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnitorŭ ţĕriĭ Moldavieĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevodŭ, făcŭ acestŭ pocrovĕţŭ și-lŭ dădŭ spre rugă șie la biserica din mănăstirea Putna, în anulŭ 7010 (1502), iar alŭ domnieĭ sale în anulŭ alŭ 40 curgĕtorŭ, luna Decembre 25».

2. Unŭ acoperemîntŭ de catifea roșiă de 82 cm. în lăţime și 74 cm. în lungime, ĭar prin cornurĭ câte cu unŭ canafŭ mare de colóre roșiă cu următórea inscripţiune :

* ІѠ БОГДАНЪ ВОЕВОДА . БЖЇЕЮ МЛСТЮ ГНДРЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ . СНЪ СТЕФАНА ВОЕВОДЇ СЪТВОРИ СЇИ ПОКРОВЕЦЪ . И ДАДЕ ЕГО ВЪ МОЛБѪ СЕБѢ . ВЪ ПѸТЕНСКОМ МОНАСТИРИ . · . ВЛТО . ЗДЇ . ЮНЇЕ ВЇ. Romănesce : «Ioanŭ Bogdanŭ Voevoda, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnitorŭ țěriĭ Moldavieĭ, fiulŭ luĭ Stefanŭ Voevodŭ, făcŭ acestŭ pocrověțŭ și l'a datŭ spre rugă șie la mănăstirea Putna, în anulŭ 7014 (1506) Iuniŭ 12».

Acéstă inscripțiune e cusută de jurŭ împrejurŭ pe marginile pocrovětuluĭ cu fire de aurŭ. Stricându-se însă în decursulŭ timpuluĭ, inscripțiunea fŭ reparată, coșěndu-se locurile róse cu mătasă roșiă.

3. Altŭ acoperemîntŭ de mătase galbenă întunecată de 87 cm. în lățime și de 75 cm. în lungime, în dóuě cornurĭ cu canafĭ verdĭ, iar în celealalte dóue cu canafĭ albastri, și cu următórea inscripțiune :

† СЇИ ПОКРОВЕЦЪ СЪТВОРИ ГНДЖА ЕЛЇНА ПЕТРА ВОЕВОНДЪ ЩЕР ДЇЕПОТА И ДАДЕ ЕГО ВЪ ЗАДѸШЕ СЕБѢ ВЪ ПѸТНЕСКОИ МОНАСТИРИ ИЖЕ ЕСТ ХРАМ ѸСПЕНЇЕ ПРѢСТѢИ БЦѪ . ВЛТО . ЗМД . Romănesce : «Acestŭ pocrověțŭ ilŭ făcŭ Dómna Elena a luĭ Petru Voevoda, fiĭca despotuluĭ, și-lŭ dădŭ spre desufleție șie la mănăstirea Putna, unde este templulŭ Adormiriĭ Pré Sfinteĭ Născětóreĭ de Dumnedeŭ, în anulŭ 7044 (1536)».

Inscripțiunea acésta este cusută cu fire de aurŭ de jurŭ împrejurulŭ acoperemîntuluĭ. Iar la mijlocŭ se află cusute cu firŭ de aurŭ și de argintŭ, precum și cu mătasă roșiă și verde, maĭ multe acere (pajure) câte cu dóuě capete și între capete câte c'o cruce.

4. Unŭ acoperemîntŭ pentru discos, din care o parte nu e adevěratŭ originală, ci innoită maĭ pe urmă întocmaĭ după acoperemîntulŭ celŭ originalŭ. Pe dînsulŭ se află următórele cuvinte cu carĭ Mântuitorulŭ lumiĭ a stabilitŭ sfânta taĭnă a eucharistieĭ : * ПРИИМѢТЕ И ЯДИТЕ СЕ ЕСТЬ ТѢЛО МОЕ ЕЖЕ ЗАВЫ ЛО-

МИМОЄ ВЪ ѠСТАВЛЕНІЄ ГРѢХОМЪ : Adecă : «Luațĭ și mâncațĭ, acesta este trupulŭ meŭ, care pentru voĭ se frânge spre iertarea păcatelorŭ».

5. Altŭ acoperemîntŭ de mătasă cafenie pentru potirŭ, părechia celuĭ de maĭ nainte, pe care se află cusute cu mărgăritare chipulŭ apostoluluĭ Petru, căruia i se întinde vinŭ, și a luĭ Isus Christos care i-lŭ întinde, precum și chipulŭ unuĭ arhanghelŭ. Pe marginea acestuĭ acoperemîntŭ se află urmarea și încheierea cuvintelorŭ cu carĭ Mântuitorulŭ a stabilitŭ taĭna sfinteĭ eucharistiĭ : † **ПИИТЕ ѠТ НЕѦ ВЪСИ СЕ ЕСТЬ КРЪВЬ МОѦ НОВАГО ЗАВѢТА . ѦЖЕ ЗА ВЫЗА МНОГИ . И ЗЛИВАЕМАѦ ВЪ ѠСТАВЛЕНІЄ ГРѢХОМЪ.** Adecă : «Bețĭ dintru acesta toțĭ, acesta este sângele meŭ alŭ nouluĭ testamentŭ, care pentru voĭ și pentru mulțĭ se varsă spre iertarea păcatelorŭ».

6. Unŭ aerŭ de mătasă cafenie în înălțime de 58 cm. iară în lățime de 83 cm. pe care se află închipuirea puneriĭ în mormîntŭ a Domnuluĭ nostru Isus Christos, apoĭ chipulŭ MaĭceĭDomnuluĭ, a MarieĭMagdalineĭ, a sfântuluĭ Ioanŭ și a patru arhanghelĭ, tóte cusute cu firŭ de aurŭ și înfrumsețate cu maĭ multe mărgăritărele. Șirulŭ chipurilorŭ cusute pe acestŭ aerŭ e celŭ următorŭ : în cornulŭ de a stânga de susŭ sórele cu raḑe auriĭ și încunjuratŭ de maĭ multe stele; după sóre, în același rîndŭ, chipulŭ arhangeluluĭ Mihailŭ, apoĭ a archangeluluĭ Gavrilŭ și în cornulŭ din drépta totŭ de susŭ luna cusută cu firŭ de argintŭ și încunjurată de maĭ multe stele. Dreptŭ la mijloculŭ aeruluĭ e chipulŭ Mântuitoruluĭ pusŭ în mormîntŭ, iar de asupra sa cincĭ stele și anume : patru formândŭ unŭ pătratŭ, ĭar a cincea stândŭ în mijloculŭ lorŭ. De-a stânga mormîntuluĭ e chipulŭ MaiceĭDomnuluĭ, ĭar de-a drépta a MarieĭMagdalineĭ și a sfântuluĭ Ioanŭ. De desubtulŭ mormîntuluĭ, în marginea de josŭ spre stânga, chipulŭ archangeluluĭ Rafailŭ, ĭar de-a drépta a arhangeluluĭ Iruilŭ.

Pe marginea de asupra și pe cea din dreapta și din stânga a acestuĭ aerŭ se află cusutŭ cu litere tropariulŭ st. Iosifŭ : † **БЛАГО-**

ѠБРАЗНЫ. ІѠСИФЬ СЪ ДРѢВА СЪНЕМЬ ПРЧТОЕ ТѢЛО ТВЕ ПЛАЩАНИЧЕѦ ЧИСТОѦ ѠБВИВЬ И ВОНѢМИ ВЪ ГРОБѢ НОВѢ ЗАКРЫВЬ ПОЛОЖИ. Adecă : «Iosifŭ celŭ cu bunŭ chipŭ de pe lemnŭ luândŭ prea curatulŭ tĕŭ trupŭ cu giulgiŭ curatŭ înfăşându-lŭ şi cu miresme ungêndu-lŭ, în mormîntŭ noŭ acoperindu-lŭ l'a pusŭ».

Iar pe marginea de josŭ a aeruluĭ se află acéstă inscripţiune cusută cu firŭ de aurŭ : † **ІѠ СТЕФАНЬ ВОЕВОДА БЖЇЕѪ МАТЇѪ ГПДРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ. СЪТВОРИ СЪИ. ВАТО ЅЧПѲ МРТ К.** Adecă: «Ioanŭ Stefanŭ Voevodŭ cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnitorŭ ţĕriĭ Moldoviĭ, făcŭ acestŭ aerŭ în anulŭ 6989 (1481) Martie 20.»

7. O cruce de lemnŭ de chiparosŭ cu optŭ cornurĭ şi înaltă de 45 cm. pe care sunt maĭ multe chipurĭ şi scene din sfânta scriptură săpate. Pe ferecătura de argintŭ şi suflată cu aurŭ a acesteĭ crucĭ se află următórea inscripţiune :

† ЇѠ СТЕФАН ВОЕВОДА БЖЇЕЮ МЛТЇЮ ГПДРЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ СНЬ БОГДАНА ВОЕВОДИ СЪТВОРИ И ОКОВА СЪИ КРСТЬ ЦРКВИ СВОЕИ ѠТ ПѠТЕНСКАГО МОНАСТЫРѢ ИДЕЖЕ ЕСТ ХРАМ ѸСПЕНЇЕ ПРѢСВѢТѢИ БЧИ ВАТО ЗАІ А ГДВ ЕГО ЛѢТО М И НА СЕДМО ТЕКЪЩЕЕ МЦА ѠК Ѕ. În românesce : «Ioanŭ Stefanŭ Voevoda cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnitorŭ ţĕriĭ Moldavieĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevoda, făcŭ şi ferecă acéstă cruce bisericeĭ sale de la mănăstirea Putna, unde este templulŭ Adormiriĭ Prea sfinteĭ Născĕtóre de Dumneḑeŭ în anulŭ 7011 (1503), iară alŭ domnieĭ luĭ anulŭ alŭ 40 curgĕtorŭ, luna Octobre în 6.»

Inscripţiunea este săpată în ferecătură. Ea se începe şi se sfârşesce în partea superióră a mănunchiuluĭ cruceĭ.

8. O cădelniţă de argintŭ, suflată cu aurŭ şi înfrumseţată cu maĭ

multe arabescuri, în carĭ sunt întărite optŭ petre scumpe. Pe lănțișórele eĭ se află cincĭ serafimĭ și cincĭ zurgălăuóșe. Pe partea inferióră aceste cuvinte : † **СІЯ КАДЕЛНИЦ СЪТВОРЕНЯ ЕСТЬ ѠТ ІѠАНА СТЕФАНА ВОЕВОДЬ ГОСПОДАРѢ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ ВАТО ЅЦОИ АП ВІ ДНЬ.** Românesce : «Acéstă cădelniță e făcută de Ioanŭ Stefanŭ, Domnitorŭ pămîntuluĭ Moldavieĭ, la anulŭ 6978 (1470) April. 12 ḑile».

9. O icónă, care represintă pre Maĭca Domnuluĭ cu Mântuitorulŭ lumiĭ în brațe, și care se află în șirulŭ celŭ dintâĭ alŭ catapitesmeĭ. Pe marginea de desubtŭ a acesteĭ icóne se află următórea inscripțiune în limba română : † **АЧАСТЪ ЕФТЪ ИКОАНЪ САꙋ ФЕРЕКАТ ШИ САꙋ ꙟФРꙋМСЪЦАТ ДИН АРЦИНТꙋЛ МЪНЪСТИРИ ПꙋТНИ ꙟСЪ Кꙋ ѠСИРДИЕ ШИ КЕЛТꙋІАЛА ПРЕОСФИНЦИТꙋЛꙋИ МИТРОПОЛИТ АЛ МОЛДОВИ КИРЬ ІАКОВ ꙟ АНЇ ЗСѮ ГАР ЄГ.**=7260 (1752) Genar în 15.

10. Unŭ *colivarŭ*, adecă unŭ sahanŭ mare de argintŭ, pe de o parte cu insigniile Moldoveĭ și anume : unŭ capŭ de bourŭ cu stea între córne, cu sórele de-a drépta, cu semiluna de-a stânga și 'mprejurŭ cu inscripțiunea : **ІѠ АЛЕѮАНДРЪ ВОЕВОДА**, ĭar pe de cea laltă parte cu o cruce în optŭ cornurĭ și cu următórea inscripțiune pe'mprejurŭ : **И ГПДЖА ЕГО РОѮАНДА** : adecă românesce : «*și Dómna luĭ Roxanda*».

Pe marginea deasupra a acestuĭ sahanŭ se află inscripțiunea următóre, care se estinde de jurŭ împrejurŭ și care este încunjurată de florĭ fórte frumosŭ gravate :

† **СЪИ БЛЮД СЪТВОРИ ГПДЬ. ІѠ АЛЕѮАНДРЪ ВОЕВОДА. И ГДПЖДА ЕГО РОѮАНДА. И ЧАДИ ИХ БОГДАНА И ПЕТРЪ. И КОСТАНТИН : И ДАДЕ ЕГО ВЪ ПꙋТНОИ МОНАСТИРЬ : БИТИ ЗА КОЛИВꙋ. ВАТО ЗОЕ ЮН АІ.** Românesce : «Acestŭ blidŭ ilŭ făcŭ Domnulŭ Ioanŭ Alexandru Voevodă, și Dómna luĭ Roxanda și copiiĭ lorŭ Bogdanŭ și Petru și Constan-

tinŭ, și l'aŭ datŭ mănăstiriĭ Putna, ca să fie pentru colivă, în anulŭ 7075 (1567) Iuniŭ 11».

Iară pe marginea din dosŭ se află încă și următórea inscripțiune, care asemenea este încunjurată cu florĭ fórte frumosŭ gravate : † **Й ТОГДА ПРИА́РХІ́МАНДРИТѢ СПИРИДОНѢ СЪТВОРИ СѦ СЪИ Й БЛЮД ѠТ МОНАСТИРСКОЄ СРЄБРО Ф̈ ЗЛАТ.** A-decă : «și atuncea sub archimandritulŭ Spiridonŭ s'a făcutŭ acesta și (unŭ altŭ) blidŭ din argintulŭ mănăstiriĭ, 500 zlațĭ».

Prin aceștĭ 500 zlațĭ se vede că se înțelege greutatea sahanuluĭ alŭ doilea făcutŭ din argintulŭ mănăstiriĭ.

Din aceste douĕ inscripțiunĭ se vede că în acelașĭ timpŭ s'aŭ făcutŭ douĕ sahane pentru colivă, și anume unulŭ domnescŭ de Alexandru Voevodŭ și familia sa, care se 'ntrebuința numaĭ la ḑilele cele marĭ și maĭ alesŭ la hramulŭ mănăstiriĭ, ĭar altulŭ din argintulŭ mănăstiriĭ, care se 'ntrebuința la sĕrbătorile cele micĭ.

11. Unŭ clopotŭ, celŭ maĭ mare dintre tóte câte se află la mănăstirea Putna, numitŭ din vechime și până în ḑiua de astăḑĭ «*Buga*» din causa resunetuluĭ sĕŭ puternicŭ și închisŭ. Elŭ datéză dela Stefanŭ celŭ Mare și, după cum arată inventariulŭ acesteĭ mănăstirĭ, are dimpreună cu limba o greutate de 2795 punțĭ vienesĭ. In decursulŭ timpuluĭ însă, stricându-se, fŭ de maĭ multe orĭ din noŭ vĕrsatŭ. Iată și inscripțiunea în limba română, care se află pe acestŭ clopotŭ : **САꙊ ЛꙊКРАТ ДЄ МАИСТЄР МИХАИЛ ФЪГЪРАШ** (1) **КЛОПОТАР. А. К. К. БꙊКОВИНИ.**

АЧЄСТ КЛОПОТ АНꙊМЄ БꙊГА А МЪНЪСТИРІЙ ПꙊТНІЙ ЛА А̂НИИ ДЄЛА Х̈С 1484 САꙊ ФѢКꙊТ ДЄ КТИТОРꙊЛ Є̂Й ФЄРИЧИТꙊЛ СТЄФАН ВОЄВОД ЧЄЛ ВЄСТИТ І̂АРЪ ЛА А-НІЙ 1760 САꙊ СТРИКАТ ШИ МЪНЪСТИРЄ КꙊ АЏЮТО-

(1) Urmașiĭ acestuĭ maister-clopotarŭ, care se vede că a fostŭ de origine din *Făgărașŭ* în Transilvania, esistă și astăḑĭ în Bucovina și anume în satulŭ *Pătrăuțĭ* de lângă Suciava, însă nu maĭ multŭ sub numele celŭ adevĕratŭ românescŭ de *Făgărașŭ*, care l'aŭ avutŭ dintru începutŭ, ci sub ungurasculŭ *Fogoraș*.

РЮЛ МИТРОПОЛИТꙋЛꙋЙ ІАКОВ ПꙋТНѢНꙋЛ ЛАꙋ ПРЕФЪКꙋТ; ШИ ЛА АНІЙ 1793 ІАРЪШ САꙋ СТРИКАТ ШИ ЛА АНꙋЛ 1818 ПРИН СИЛИНЦА ІГꙋМЕНꙋЛꙋЙ ФИЛАРЕТ БЕНДЕВСКІИ Кꙋ АЏЮТОРЮЛ БОЕРИЛОР ЙЛЇЕ ЙЛСКІИ, ДИМИТРАКІИ КОСТѪН ШИ ВАСИЛЕ ВАСИЛКО̀ ІАРЪШ ДЕ ИЗНОВЪ САꙋ ПРЕФЪКꙋТЪ. АꙋЗИ Д҃МНЕ ГЛАСꙋЛ ЛѠР.

Acéstă inscripţiune ocupă treĭ părţĭ laterale ale clopotuluĭ, iară pe a patra parte se află insigniile Moldoveĭ.

12. Altŭ clopotŭ, numitŭ *Silvanŭ*, care în privinţa mărimiĭ e alŭ doilea după *Buga* şi care cântăresce 1500 de punţĭ vienesĭ, conţine următórea inscripţiune : **ІѠ ПЕТРЪ ВОЕВОДА ГПДРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ. СЪТВОРИ СЪИ ЅВОН. ПРИАРХІМАНДРИТѢ | ЙЖЕ ВЪ Х҃А Б҃А ВѢРЕИ. КИР СИЛꙋАНѢ. ВЛѢТ ‚ЗЛ҃И.** Românesce : «Ioanŭ Petru Voevoda Domnitorŭ ţĕriĭ Moldavieĭ, făcù acestŭ clopotŭ, sub archimandritulŭ şi credinciosulŭ în Chr. Dumneḑeŭ Kyr *Siluan*, în anulŭ 7038 (1530)».

13. Alŭ treilea clopotŭ, numitŭ *Blagovisnicŭ* care are o greutate de 567 de punţĭ vienesĭ, conţine acéstă inscripţiune : † **СТЕФАНЬ ВОЕВОДА ГПРЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ СЪТВОРИ СІИА КАМБАНЬ. МОНАСТИРЮ СВОЕМОѴ ѠТ ПОѴТНОЮ. ПРЇАРХИМ҃НТА ПАИСІА. МАЛАГ. ВЛѢТ ‚ЅЦ‚СИ.** Românesce : «Stefanŭ Voevoda Domnitorŭ ţĕriĭ Moldavieĭ a făcutŭ acestŭ clopotŭ mănăstiriĭ sale de la Putna sub archimandritulŭ Paisie Miculŭ, în anulŭ 6998 (1490)» (1).

(1) Inscripţiunile de pe aceste treĭ clopote, precum şi de pe alte dóue totŭ de la mănăstirea Putna, s'aŭ maĭ publicatŭ odată de Sev. Georgiesculŭ, fostulŭ eclesiarchŭ alŭ acesteĭ mănăstirĭ, în *Archiva românéscă*, redactată de M. Cogălnicénu, t. II, Iaşĭ 1845, p. 420—422, însă într'unŭ modŭ cu totulŭ arbitrarŭ, adecă unele schimosite şi neesacte, ĭar altele cu adaosurĭ din partea decopiatoruluĭ. Clopotele *Uşeriulŭ* şi *Miculŭ*, despre carĭ amintesce eclesiarchulŭ Georgiesculŭ în revista indicată p. 421 şi 422, nu maĭ există astăḑĭ. *Miculŭ*, care era făcutŭ în an. 1761 de schimniculŭ *Sila*, de la sihăstria din Putna, s'a vĕrsatŭ şi s'a făcutŭ altŭ clopotŭ dintr'însulŭ.

Acestea sunt tóte inscripţiunile adunate de mine, carĭ nu-sŭ publicate în visita P. S. S. episcopul Melchisedec.

* * *

Afară de inscripţiunile, carĭ se află pe petrele mormîntale, pe diferite obiecte şi prin cărţile bisericescĭ, s'aŭ maĭ păstratŭ până acuma la acéstă mănăstire încă şi peste 200 documente de la diferiţĭ domnitorĭ, începêndŭ de la Stefanŭ celŭ Mare şi pînă la încorporarea Bucovineĭ la Austria, precum şi de la diferiţĭ metropoliţĭ, episcopĭ şi egumenĭ aĭ Moldoveĭ. Unele dintre aceste documente sunt originale, altele însă numaĭ în copiĭ. Dintre tóte, câte le-am vĕḑutŭ eŭ, în scurtulŭ timpŭ cât am petrecutŭ la Putna, amŭ decopiatŭ numaĭ 12, carĭ aŭ fostŭ maĭ cetéţe, dintre cele originale, scrise tóte în limba românéscă. Celealalte, dacă-mĭ vorŭ ierta împrejurările şi timpulŭ, voiŭ aşijderea să le decopiezŭ câtŭ maĭ de grabă.

Cuprinsulŭ pe scurtŭ alŭ documentelorŭ, carĭ le-am decopiatŭ câtŭ s'a putută de esactŭ, şi ale cărorŭ copiĭ vi le presintŭ astăḑĭ, este celŭ următorŭ :

1. Unŭ uricŭ de la *Stefanŭ Voevodŭ* din anulŭ 7169 (1661) Martie 21, prin care se întărescŭ două zapise de cumpĕrătură ale luĭ *Sava*, metropolitulŭ Suceveĭ, şi anume : unulŭ prin care se adeveresce cumpĕrătura uneĭ fălcĭ şi jumătate de vie la Cotnarŭ în Zlodica de la fostulŭ vistierŭ *Gheorghie Roşca*, ĭar altulŭ prin care se adeveresce cumpĕrătura uneĭ fălcĭ de vie totŭ la Cotnarŭ în dealŭ la Horodişte de la Gheorghie (Voiculeiu saŭ Voiculeţŭ?).

2. O carte domnéscă de la *Grigore Ghica Voevodŭ* din anulŭ 7235 (1726) Noiembre 2, prin care se face tocmélă în privinţa plăţiĭ goştineĭ, cu satele mănăstiriĭ Putna, anume : *Vicovele* şi *Frătăuţiĭ* din ţinutulŭ Suceveĭ, şi prin care totŭ-odată se scutescŭ de caiĭ de olacŭ, de podvozŭ de solărie, de branişţĭ, precum şi de alte lucrărĭ domnescĭ, din causă că aceste sate, după cum spune uriculŭ, *«sunt de trébă nu numaĭ sfinteĭ mănăstirĭ ci şi ţĕriĭ, stândŭ de strajă acolo de marginĭ la poticĭ».*

3. O carte domnéscă totŭ de la *Grigorie Ghica Voevodŭ* din a-

nulŭ 7244 (1736), Martie 14, prin care se daŭ doĭ ómenĭ de scutélă *bisericeĭ de lemnŭ* din *Olovățŭ* (satŭ în Bucovina din ținutulŭ Rădăuțilorŭ, numitŭ astădĭ *Volovĕțŭ*), care a fostŭ zidită de *Dragoș-Vodă* și strămutată la Putna de *Ștefanŭ-Vodă*.

4. O carte sobornicéscă de la *Iacob Putnénulŭ*, arhiepiscopulŭ și metropolitulŭ Moldoveĭ, din anulŭ 7264 (1756) Ian. 2, prin care, în urma unuĭ soborŭ ce s'a ținutŭ subt președința acestuĭ metropolitŭ, se hotărasce ca *mănăstirea Putna*, care «*din începutŭ s'a cinstitŭ a se numì cea maĭ întâiŭ capŭ între alte domnescĭ mănăstirĭ de țéră*», să nu se închine nicĭ-odată nicĭ metropolieĭ țĕriĭ, nicĭ altorŭ locurĭ străine, ci câtŭ va trăì și va fi, să fie slobodă, singură stăpânitóre lucrurilorŭ eĭ și ascultătóre de metropolia țĕriĭ, după cum a fostŭ dintru începutŭ.

5. O carte domnéscă de la *Scarlatŭ Ghica Voevod* din anulŭ 7265 (1757), Iulie 5, prin care se scutesce schimniculŭ *Sila*, precum și alțĭ săhastriĭ de la săhăstria Putna, de desiatina a 300 de stupĭ; i se încuviințéză maĭ departe a lua fără plată din *vama cea mare* în fie-care anŭ câte 40 mierțe de grâŭ și 20 de sĕcară, precum și alte lucrurĭ necesare săhăstrieĭ; și în fine i se maĭ dă încă și 5 ómenĭ, carĭ se scutescŭ de orĭ și ce birŭ, dacă vorŭ servì numaĭ săhăstrieĭ.

6. Unŭ hrisovŭ de la *Ioanŭ Teodorŭ Voevodŭ* din anulŭ 7267 (1758) Decembre 17, prin care se înnoiescŭ și se întărescŭ schimniculuĭ *Sila* și altorŭ călugărĭ săhastri de la săhăstria Putna beneficiile acordate acestora de Scarlatŭ Ghica Voevodŭ precum și de alțĭ domnitorĭ.

7. Altŭ hrisovŭ totŭ de la *Ioanŭ Teodorŭ Voevodŭ* din anulŭ 7268 (1760), prin care se acórdă șése ómenĭ de scutélă din ținutulŭ Suceveĭ luĭ *Iacobŭ Putnénulŭ*, fostulŭ archiepiscopŭ și metropolitŭ alŭ Moldoviĭ, care, după cum spune hrisovulŭ, s'a retrasŭ de bună voie (?) de la metropolie, ca să-șĭ petrécă restulŭ viețiĭ în pace și odihnă în mănăstirea Putna, unde este și cu metania închinatŭ.

8. Unŭ hrisovŭ de la *Grigorie Ioanŭ Voevodŭ* din anulŭ 7270 (1761) Novembre 20, prin care se întăresce luĭ *Sila* schimniculŭ, precum și altorŭ călugărĭ de la săhăstria Putna, beneficiile acordate acestora de domnitoriĭ premergĕtorĭ.

9. Unŭ altŭ hrisovŭ totŭ de la *Grigorie Ioanŭ Voevodŭ* din anulŭ 7270 (1762) Ian. 15, prin care se întărescŭ beneficiile acordate de *Ioanŭ Teodorŭ Voevodŭ* fostuluĭ archiepiscopŭ și metropolitŭ *Iacobŭ Putnénulŭ,* maĭ acordându-i-se totŭ-odată și alte beneficiĭ nouĕ.

10. O carte domnéscă de la *Grigorie Ioanŭ Voevodŭ* din anulŭ 7270 (1762) Maĭ 30, prin care, în urma jalobeĭ făcute de *Vartolomeiŭ,* archimandritulŭ și egumenulŭ de la mănăstirea Putna, se poruncesce desetnicilorŭ din ținutulŭ Suceveĭ ca să iee desetina boeréscă de pe stupiĭ călugărașilorŭ de la mănăstirea din Putna.

11. Unŭ hrisovŭ de la *Grigorie Calimachŭ Voevodŭ* din anulŭ ,зѱ҃ѕ (1767) Iuniŭ 1, care are maĭ totŭ acela-șĭ cuprinsŭ ca și uriculŭ luĭ *Ioanŭ Teodorŭ Voevodŭ* din an. 1760 și a luĭ *Grigorie Ioanŭ Voevodŭ* din an. 1762, Ian. 15, citate maĭ susŭ, și prin care se acórdă luĭ *Iacobŭ Putnénulŭ,* fostulŭ archiepiscopŭ și metropolitŭ alŭ Moldoveĭ, șépte ómenĭ de scutélă, precum și alte beneficiĭ.

12. Unŭ altŭ hrisovŭ totŭ de la *Grigorie Ioanŭ Calimachŭ Voevodŭ* din anulŭ ,зѱ҃ѕ (1767), Iuniŭ 9, prin care schimniculŭ *Sila* și alțĭ călugărĭ de la săhăstria Putna se scutescŭ de darea desetineĭ pentru 300 stupĭ și li se acórdă maĭ multe privilegiĭ.

* * *

Afară de copiile de pe documentele aflătóre la mănăstirea Putna, alŭ cărorŭ scurtŭ cuprinsŭ vi l'am făcutŭ deja cunoscutŭ, am avutŭ deosebitulŭ norocŭ de-a maĭ aduna încă și alte *dece* documente originale, precum și o copie, carĭ asemenea sunt de unŭ interesŭ fórte mare pentru istoria nóstră, maĭ alesŭ că unele dintre dînsele se referescŭ la *Iezuițiĭ leșescĭ,* carĭ nu numaĭ că aŭ petrecutŭ unŭ timpŭ îndelungatŭ în Moldova, ci aŭ avutŭ încă și moșiĭ în acéstă țéră.

Cuprinsulŭ acestorŭ documente, carĭ le-amŭ adunatŭ de pe la diferițĭ particularĭ din Bucovina și carĭ asemenea vi le punŭ la dispositiune, este celŭ următoriŭ :

1. Unŭ zapisŭ de vîndare din anulŭ 7177 (1669) Iulie 6, de la *Maria Solomonia* și feciorulŭ eĭ *Ursulŭ,* amîndoĭ din târgulŭ Suciava,

prin care se adeveresce şi întăresce vîndarea unuĭ locŭ de casă în târgulŭ Sucevii luĭ *Ionaşco Bulaĭ* totŭ din Sucéva.

2. O poruncă domnéscă de la *Stefanŭ Petru Voevodŭ* din anulŭ 7181 (1673) Februarie 27, prin care se ordinéză luĭ *Dumitraşco Boulŭ*, logofĕtulŭ alŭ doilea, ca să hotărască confiniile satuluĭ unguerescŭ *Trébeşulŭ* din ţinutulŭ Bacăuluĭ de confiniile *Trébeşuluĭ moldovenescŭ* totŭ de acolo.

3. Unŭ fragmentŭ dintr'unŭ zapisŭ saŭ mărturie din anulŭ 1693, Genar 12, scrisŭ în limba grecéscă în Galaţĭ.

4. O carte domnéscă de la *Costantinŭ Ducă Voevodŭ* din anulŭ 7210 (1702) April. 14, prin care se 'mputernicesce *Bejan Hudicĭ*, vorniculŭ de pórtă, ca să mérgă la satulŭ *Totsebénŭ* pe Prutŭ în ţinutulŭ Iaşilorŭ ca să hotărască confiniile acestuĭ satŭ, care este moşia *Iazoviţilorŭ leşescĭ.*

5. Unŭ uricŭ de la *Costantinŭ Ducă Voevodŭ* din anulŭ 7210 (1702) Iunie 22, prin care, în urma uneĭ jalobe din partea *Iazoviţilorŭ*, se demândă luĭ *Bejan Hudicĭ*, vorniculŭ de pórtă, ca să mérgă la *Tocsobéni,* care este peste Prutŭ în ţinutulŭ Iaşilorŭ, şi să marcheze confiniile acestuĭ satŭ, care este alŭ preoţilorŭ leşescĭ saŭ alŭ *Iazoviţilorŭ.* Se confirmă apoĭ hotarele acesteĭ moşiĭ.

6. O carte domnéscă de la *Antiochŭ Cantemirŭ Voevodŭ* din anulŭ 7213 (1705) Iuniŭ 16, prin care se scutescŭ de tóte dăjdiile precum şi de tóte celealalte îndătorirĭ *treĭ ómenĭ străinĭ,* ce vorŭ avea *Iazoviţiĭ,* preoţiĭ leşescĭ, la moşia lorŭ de peste Prutŭ în ţinutulŭ Iaşilorŭ, şi unŭ viarŭ la *Urşulea,* în câtŭ timpŭ aceştĭ ómenĭ vorŭ sluji cu credinţă numaĭ pre *Iazoviţiĭ leşescĭ.*

7. O carte domnéscă de la *Costantinŭ Ducă Voevodŭ* din anulŭ 7243 (1735) April. 10, prin care se 'mputernicescŭ *Iazoviţiĭ* din Moldova ca să-şĭ stăpânéscă o moşie a lorŭ, anume *Horoliştĭ* din ţinutulŭ Cârligătureĭ.

8. O carte domnéscă de la *Grigorie Ghica* voevodŭ din anulŭ 7249 (1741) Februar 4, prin care se dă ordinŭ luĭ *Radulŭ Racoviţă,* biv. vel (fostŭ mare) paharnicŭ, ca să determineze confiniile moşieĭ *Baraţilorŭ,* anume *Trebeşulŭ* din ţinutulŭ Bacăuluĭ.

9. Unŭ uricŭ de la *Grigorie Ioanŭ Voevodŭ* din anulŭ 7269 (1761) Iulie 2, prin care se stătoresce cu de-amĕruntulŭ unde are să fie târgulŭ de vîndare și cumpĕrătură în *orașulŭ Sucĭava* în ḑilele de iarmaróce și în ce locŭ anume să staționeze diferitele stărĭ de comercianțĭ.

10. O mărturie din anulŭ 1805 Iulie 31, scrisă, ca și tóte celealalte documente, despre carĭ am vorbitŭ până acuma, în limba românéscă, însă cu litere latine, prin care se adeveresce cum că din gura apeĭ *Nigeluluĭ* și până în gura *Trebeșuluĭ* aŭ fostŭ o mănăstire și o moșie unguréscă a *Baraților*ŭ.

11. O copie de pe o scrisóre a luĭ *Grigorie Ghica Voevodŭ* din anulŭ 1766 April 1, adresată din Iașĭ în limba italiană Comiteluĭ Alexandrovicz, trimisŭ estraordinarŭ, prin care li se încuviințéză părinților conventualĭ de-a face o campanarie saŭ clopotniță de lemnŭ în loculŭ celeĭ vechĭ, care este aprópe de a se ruina. — Presupunŭ că acéstă clopotniță avea să se facă în Iașĭ.

* * *

În fine încă dóuĕ inscripțiunĭ, și apoĭ încheiŭ raportulŭ meŭ :

1. O inscripțiune de pe-o pétră mormîntală, care se află așezată alăturea cu păretele din mâna dréptă, aprópe de catapitésmă, în biserica din satulŭ *Zaharcscĭ*, ținutulŭ Sucevĭĭ în Bucovina :

† СЪИ ГРОБЪ ѸКРАСИИ ПАНЪ НИКОАРЪ ХЪРѠВИЧЬ ПРЪКЪЛАБЪ ХОТИНЬСКИ МАТЕРИ СВОЕИ МАРЕНА, ИЖЕ И ПРѢСТАВИСѦ КЪ ВѢЧНѢИ ѠБИТѢЛИ. ВЛ҃ТѠ ҂ЗН. МЦ҃Ѧ. СЕПТ И҃. Românesce : «Acestŭ mormîntŭ l'a înfrumsețatŭ Domnulŭ Nicóră (1) Hărovicĭ, prăcălabŭ de Hotinŭ, maiceĭ sale Mărena, care a trecutŭ la locașurile cele vecĭnĭce în anulŭ 7050 (1441), luna Septemvre în 8.»

Beserica, în care se află pétra cu inscripțiunea acésta, este zidită.

(1) În Bucovina esistă maĭ multe familiĭ românescĭ, carĭ pórtă connumele de *Nicóră*. Numele de botezŭ *Nicóră* însă, care pe la an. 1441, după cum arată inscripțiunea acéstă, nu era încă înlocuitŭ prin *Nicolaiŭ* saŭ *Niculaiŭ*, astă-ḑĭ, celŭ puținŭ în Bucovina, nu se prea aude.

Însă cine e ziditoriulŭ eĭ şi în ce anŭ anume s'a ziditŭ, până acuma n'am pututŭ afla.

2. Inscripţiunea de pe baldachinulŭ din anulŭ 1783 de la metropolia Suceveĭ, unde se păstréză reliquiile ss. M. M. Ioanŭ celŭ noŭ, care baldachin în anulŭ 1870 s'a înlocuitŭ cu altulŭ noŭ, ce esistă şi astădĭ. Baldachinulŭ celŭ vechiŭ, împrejurulŭ căruia era scrisă cu litere cirilice inscripţiunea ce urméză, am înţelesŭ că în timpulŭ de faţă se află aruncatŭ în podulŭ biericeĭ. Iată şi inscripţiunea de pe dînsulŭ : **ДИН МΪЛА ЛꙊЙ ДМ҃ЗЕꙊ, КꙊ ПОРꙊНКА ПРЕА Ꙟ-НАЛТꙊЛꙊЙ ДІН ПРОНІА Д҃ЗЕЕАСКЪ ΪѠСІФ АЛ ДОИЛЕ ꙞМПЪРАТ А РꙖМЛЕНИ ИПРОЧИ** (=şi altele) **ПРИН ЧЕРЕ-РЕА ПРЕОСВИНЦИТꙊЛꙊИ КИРИО КИР ДОСИѲЕИ ХЕРЕ-СКꙊЛ, ЕПИСКОПꙊЛ РЪДЪꙊЦꙊЛꙊИ ШИ А ТОАТЪ БꙊКО-ВИНА, САꙊ АДꙊС СФ. МОАЩЕ А СФ. М. М. ΪОАН ЧЕЛ НОꙊ ДЕ ЛА СꙊЧАВЪ, ЧЕ АꙊ ФОСТ Ꙟ ЦАРА ЛЕШАСКЪ ЖОЛТКВА ШИ САꙊ АШЕЗАТ Ꙟ МЕТРОПОЛІА СꙊЧЕВЕИ ВЛ҃Т : ҂АѰПГ** (1783) **СЕПТ ДІ** (14).

DUNĂREA

ÎN LITERATURĂ ȘI ÎN TRADIȚIUNÎ

DE

A. Papadopol-Calimah.
Membru alŭ Academieĭ Române.

Ședința din 2 Aprilie 1886.

Ἐς δίνας Ἴστροιο Διϊπετέος ποταμοῖο,
Ἐσβαλέειν κέλομαι δοιοῦς Κυβέλης θεράποντας,
Θῆρας ὀρειτρεφέας. καὶ ὅσα τρέφει Ἰνδικὸς ἀὴρ
Ἄνθεα, καὶ βοτάνας εὐώδεας· αὐτίκα δ'ἔσται
Νίκη, καὶ μέτα κῦδος, ἅμ' εἰρήνη ἐρατεινῇ.
(Χρησμὸς Ἀπόλ. Δελφ.).

Conjurato descendens Dacus ab *Istro*...
(Virgil. Georg. II, 497).

Ἱερὸς Ἴστρος
(Διονυς. περιήγ. στίχ. 299, 230).

Dunărea, Istrulŭ — Ἴστρος. Δανούβιος. Δάνουσις (1), Δάννουβις (2), Hister (3), Ister. Danubius Danubis, — izvoresce din Pădurea Négră *Schwarzwald* (4) din Marele Ducatŭ Baden. Obârșia eĭ se forméză prin întrunirea a două pârâieșurĭ numite *Brieg* și *Breg* în havuzulŭ de pétră din târgușorulŭ *Donaueschingen*, din ograda castelulu Principilorŭ de Fürstenberg (5); de aicĭ iese ca unŭ rîulețŭ ce-lŭ poțĭ sări cu piciorulŭ, se co-

(1) Στέφαν. Βυζάντ. pag. 221. ed. Amstelodami 1678.
(2) Νικήτας Χωνιάτης, ubi infra.
(3) Lucan Pharsal. libr. II.
(4) *Pădurea Négră, Schwarzwald*, se numea de anticĭ Ἑρκύνιος δρυμός. (Strab. Geograph. in Chrestomat. libr. VII, tom. III, pag 362, edit. Coray, Parisiis 1819.
(5) Malte-Brun, Géographie Universelle, tom. II, pag. 619. Paris, 1853.

bóră repede spre Bavaria, curgêndŭ într'o vale cotită, adâncă, rîpósă şi strânsă, între Alpiĭ Svabieĭ şi Alpiĭ Constanţeĭ, şi cresce treptatŭ prin maĭ multe rîurĭ ce primesce în sine, în câtŭ, la Ulm (Würtemberg) ea devine plutitóre. Aicĭ valea se lărgesce, deşi numaĭ spre partea dréptă a fluviuluĭ, căcĭ partea stângă rămâne totŭ rîpósă şi umbrită de ramurile munţilorŭ Boemieĭ. La Passau valea Dunăreĭ se îngustă iară între Alpiĭ Reticĭ şi munţiĭ Boemieĭ, şi ţine aşa până la Linţ; apoĭ se lungesce din noŭ, şi se resfaţă în nisce câmpiĭ, curgêndŭ până la Graţ, unde Dunărea se vede din noŭ strînsă, între Carpaţĭ şi Alpiĭ Stirieĭ. De aicĭ Dunărea se totŭ măresce, la fie-care depărtare de o oră, cu rîurĭ însemnate(1), şi curge întinsŭ, măreţŭ şi capriciosŭ, prin câmpiile şi smârcurile Ungarieĭ şi ale Slavonieĭ, până ce ajunge la *Porţile de ferŭ*(2) aprópe de Orşova, unde, năcăjită de stavila ce vroescŭ a-ĭ pune doĭ marĭ uriaşĭ coalizaţĭ, Carpaţiĭ, la Nordŭ şi Balcaniĭ la Sudŭ, se aruncă între eĭ cu furie, şi după unŭ

(1) Lucanŭ *(Marcus Annaeus Lucanus)*, poetŭ romanŭ care scriea pe la 64 după Christos ḑice: «Dunărea cutrierândŭ lumea, se îngróşe cu rîurile şi cu pâraele pe carĭ le întâlnesce în cale, şi le târâe cu dînsa la marea Scitică» (adică la marea Négră).

. . . . dum permeat orbem
Hister, casuros in quaelibet aequora fontes
Accipit, et Scythicas exit non solus in undas».
(Lucan. Pharsal. libr. II).

(2) *Porţile de ferŭ*, elinesce *Cataracte* Καταῤῥάκται saŭ πέτραι ἐν Ἴστρῳ ποταμῷ. Lexicografulŭ Suidas reproduce o admirabilă şi poetică descriere a cataractelorŭ Dunăreĭ dintr'unŭ autorŭ grecŭ necunoscutŭ. (Suidas, tom. I, pag. 1398, edit. Coloniae 1619). Numele de *Porţile de ferŭ* Πύλαι σιδηραὶ, l'aŭ datŭ maĭ târḑiŭ Binzantiniĭ (Strab. Geograph. VII, cap. 305. — Varin. Favorin. Dictionar. pag. 369, Venet. 1779. — Νικήτας Χωνιάτης, Epistol. Imperial. din 1187, apud Σαθᾶς Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, tom. I, pag. 78). Slaviĭ numescŭ şi eĭ Porţile de ferŭ, după Bizantinĭ, Желѣжна врата; Turciĭ *Demir-Kapi* saŭ *Demircapu* (Veḑĭ Chrisovulŭ luĭ Mircea Voevodŭ celŭ Mare, în Arhiva Istorică a Românieĭ, tom. I, pag. 4, şi Cantemir, Descrierea Moldoveĭ, cap. IV, pag. 23, edit. Academieĭ Române).

Iată fragmentulŭ clasicŭ din Suidas pomenitŭ maĭ susŭ: Καταῤῥάκται, πέτραι ἐν τῷ Ἴστρῳ ποταμῷ, ὄρους τρόπον τινὰ ὑπό τῷ ῥεύματι ἐπί παντὸς τοῦ πλάτους ὑποπεφυκότος. αἷς ἅπασιν ὁ ποταμὸς ἐμπίπτων μετὰ μεγίστου πατάγου ἀνακόπτεται· καὶ καγχλάζων περὶ ταῖς πέτραις, ἔπειτα ὑπερφερόμενος, ἑλιγμούς τε, καὶ παλιῤῥοίας, καὶ χαρύβδεις κυκλουμένου τοῦ ῥεύματος, ἀποτελεῖ· καὶ τὸ σύμπαν ὁ ποταμὸς κατὰ ταῦτα τὰ χωρία, οὐ πολὺ ἀπέοικε τοῦ κατὰ Σικελίαν πορθμοῦ. adecă:

«*Cataracte*, pietre, stâncĭ în fluviulŭ Istru, carĭ resarŭ ca nisce munţĭ sub cursulŭ apeĭ. pe tótă lărgimea eĭ; între aceste stâncĭ saŭ petre, căḑêndŭ Dunărea cu sgomotŭ mare, se despică, şi clocotindŭ împrejurulŭ pietrelorŭ şi apoĭ sărindŭ în susŭ, formézā învârtiturile undeĭ, vârtejurĭ, refluxurĭ şi charibde. In totŭ, Dunărea în aceste locurĭ, nu se deosebesce multŭ de strâmtórea Sicilieĭ».

cursŭ repede, verticulosŭ pe o albie ce este când unŭ abisŭ, când unŭ sorbŭ, când o cingătóre de stâncĭ ascuţite, ce-ĭ dispută trecerea în tótă lungimea eĭ, străbate maĭ măréţă şi maĭ lină, şi începe a surîde câmpielorŭ roditóre ale Românieĭ; şi curge astŭ-felŭ şerpuindŭ capriciosŭ şi între sute de insule, formândŭ la cóstele sale o mulţime de lacurĭ întinse, până ce, după unŭ cursŭ de 680 leghe, se varsă în Marea-Négră prin cincĭ gurĭ sub 45° 32′ de lăţime şi 47° 34′ de lungime, ducêndŭ cu sine apele ce le primesce de la 120 de rîurĭ tributare, carĭ şi aceste adună miĭ de pâraie şi de izvóre. Dunărea atinge România la satulŭ Vârciorova, judeţulŭ Mehedinţĭ; de acolo plécă spre Ostŭ, făcêndŭ o cotitură spre Vestŭ la satulŭ Izvorulŭ-frumosŭ; taie în josŭ iar spre Ostŭ, până la satulŭ Cetate, unde se maĭ întórce o dată spre Vestŭ, făcêndŭ cea maĭ mare cotitură spre teritoriulŭ Românieĭ, în judeţulŭ Doljŭ. Cursulŭ fluviuluĭ se îndréptă spre Ostŭ, adăpândŭ tótă partea de sudŭ a Ţĕreĭ, până la oraşulŭ Ştirbeĭ saŭ Călăraşĭ din judeţulŭ Ialomiţa; apoĭ se desface în maĭ multe braţe carĭ mergŭ spre nordŭ până la satulŭ Gura-Ialomiţeĭ, unde se restrângŭ, făcêndŭ o cotitură; apoĭ Dunărea se desface formândŭ cele maĭ multe canalurĭ, carĭ tóte daŭ la Brăila într'o singură albie; de aicĭ trece pe la Galaţĭ şi face o cotitură ce merge până la Renĭ; de acolo cotesce, şi aprópe de Tulcea se desparte în două braţe micĭ : *Braţulŭ Chilia*, spre Nordŭ-Ostŭ ce se varsă în Marea Négră la târgulŭ Vâlcovŭ; acesta e celŭ maĭ lungŭ din tóte braţele Dunăreĭ, căcĭ are o lungime de 60,000 stânjinĭ, şi *Braţulŭ Sf. Gheorghe* care se îndréptă spre Sudŭ-Ostŭ, vărsându-se în Marea Négră la punctulŭ Stâna. Din acestŭ braţŭ, puţinŭ maĭ josŭ de Tulcea, se forméză unŭ alŭ treilea braţŭ *Sulina* maĭ scurtŭ de câtŭ celealalte două cu 13,000 de stânjinĭ; acesta slujesce de plutire vaselorŭ ce intră şi iesŭ din Dunăre.

Dunărea se împarte firesce în treĭ părţĭ, şi anume : 1. *Dunărea de susŭ*, de la izvorulŭ eĭ şi până la vĕrsarea Moraveĭ în ea, lângă Presburg în Austria proprie; 2. *Dunărea de mijlocŭ*, de la Morava şi până la vĕrsarea Cerneĭ în ea, aprópe de Orşova, şi 3. *Dunărea de josŭ*, care este română şi adapă România, în totŭ

cursulŭ eĭ, până la Marea Négră (1). Dunărea face unŭ drumŭ de 2800 kilometre saŭ 1,262,800 stânjinĭ; ea este fórte repede, căcĭ face 7 chilometre pe ciasŭ. Lungimea eĭ s'a maĭ măritŭ cu facerea *Canaluluĭ Ludovicŭ*, începutŭ de Carolŭ-celŭ-mare și terminatŭ de fostulŭ Rege alŭ Bavarieĭ, în câtŭ astădĭ Dunărea unesce Marea Norduluĭ cu Marea Négră, — Roterdam cu Constantinopole!..

Nicĭ unŭ fluviŭ în lume nu légă prin plutire atâtea deosebite popóre, nu oglindesce în undele sale atâtea orașe, cetățĭ și monumente, atâtea câmpiĭ istorice, — nu póte da cugetăreĭ învĕțatuluĭ și imaginațieĭ poetuluĭ atâtea fapte istorice, atâtea legende romantice, atâtea meditațiĭ poetice... Numele cele maĭ marĭ ale istorieĭ aŭ ilustratŭ cursulŭ Dunăreĭ. Dariŭ, Alexandru celŭ mare, Decebalŭ, Traianŭ, Atila, Carolŭ-celŭ-mare, Mateiŭ Corvinŭ, Mircea, Dragoșŭ, Stefanŭ-celŭ-mare, Mihaiŭ-Vitézulŭ, Principele Eugenie, Napoleonŭ I, Moreau și alțĭ ómenĭ vestițĭ, aŭ lăsatŭ pe țĕrmurile Dunăreĭ urme neperitóre de trecerea lorŭ și de faptele lorŭ. Cantemir dice: «de câte orĭ și câțĭ Muhamedĭ, câțĭ Baezițĭ, câțĭ Murațĭ în câmpiĭ moldovenescĭ s'aŭ sfărâmatŭ și *miĭ de miĭ de Turcĭ valurile Dunăreĭ*, a Prutuluĭ, a Sirетuluĭ, a Bârladuluĭ și a Nistruluĭ aŭ înghițitŭ...» Quoties quotque Muhammedos, Baiezidos, et Murados, in Moldavicis campis profligatos et *innumeras suorum myriades Danubi*, Tyratis, Pruthi, Sireti ac Barladi *undas absorbisse!* (2).

Napoleonŭ I numea Dunărea *Rege alŭ fluviilorŭ Europeĭ:* «Le Danube est le Roi des fleuves de l'Europe». O omenire întrégă a consacratŭ Istruluĭ, Dunăreĭ, bătrânuluĭ Danubiŭ, unŭ cultŭ dumnedeescŭ; cuceritorĭ și diplomațĭ felurițĭ aŭ visatŭ despre elŭ visurĭ felurite, pe carĭ Marele Istru, Ἴστρος Διιπετής, le duce pe rândŭ, pe valurile sale, în Mare... (3).

(1) România posedă și peste treĭ sute de insule în Dunărea de josŭ (Frundescu, Dicționarŭ topograficŭ și statisticŭ al Românieĭ, pag. XIII).

(2) Cantemir, Chroniculŭ Româno-Moldo-Vlahilorŭ, tom. I, pag. XLVI și LXVIII în prefață, Iașĭ 1835.

(3) Encyclopédie moderne, tom. XI, pag. 672—676. Paris 1851. — D. Frunzescu, Diction. topograf. și statist. alŭ Românieĭ, pag. 179—185. Bucurescĭ, 1872. — Bouillet, Dictionn. d'histoire et de géographie, pag. 669, 508, 463. — Danubius Panonico-Mysicus, observationibus geogra-

I.

Hesiod, marele și vestitŭ poetŭ care a scrisŭ cu 900 de anĭ înainte de Christosŭ, poemulŭ sĕŭ Θεογονία, adecă *Naşterea Zeilorŭ* (1); făcêndŭ genealogia némuluĭ Oceanuluĭ, principiulŭ apelorŭ și părintele Zeilorŭ, după Omer (2), și genealogia Zeiţeĭ Tetis (Τηθὺς) pe care nu trebue s'o confundămŭ cu nimfa Tetis Θέτις muma luĭ Achile (3), se esprimă astŭ-felŭ despre fluviulŭ Istru:

«Tetis aŭ făcutŭ luĭ *Oceanŭ* (4) fiĭ, fluviĭ cu cursulŭ plinŭ de cotiturĭ (5): pe Nilŭ, pe Alfeŭ, pe Eridan cu abisurile sale adâncĭ, pe Strimon, pe Meandru, *pe Istru cu undele sale frumóse*, pe Fasis, pe Resus, pe Rodius, pe Aliacmon, pe Eptapor, pe Granicus, pe Esepus, pe divinulŭ Simois, pe Peneus, pe Hermus, pe Caicus cu undele sale drăgălașe, pe largulŭ Sangarius, pe Ladon, pe Partenius, pe Erenus, pe Ardescus și pe divinulŭ Scamandrus; Tetis aŭ făcutŭ apoĭ acelŭ grupŭ sacru de nimfe, care împreună cu Apolo și cu Fluviile, îngrijescŭ

phicis, astronomicis, historicis, physicis, perlustratus et in sex tomis digestus ab Aloisio Ferd. Comite Marsigli; Hagua Amstelodami 1726, 6 tomurĭ. — Adelbert Müller, Die Donau, 2 vol. Regensburg 1816. — Le Comte de Marsigli, La Hongrie et le Danube, avec cartes et préface de Mr. Bruzer de la Martiniere A la Haye, 1741. — Comitele N. de Rosetti. Cestia libereĭ navigaţiĭ pe Dunăre, cu charta Dunăreĭ. Bucurescĭ 1859. — Ch. A. Hartley, Mémoire sur les travaux d'amélioration exécutés aux embouchures du Danube par la Commission Européenne. Galatz, 1867. — Ministeriulŭ afacerilorŭ streine. Cestiunea Dunăreĭ. Acte și Documente, pag. 1-912, Bucurescĭ MDCCCLXXXIII. — Maiorulŭ Mihailŭ Dràghicescu, din flotila nóstră a scrisŭ o carte fórte erudită: *Dunărea de la Orșova la Mare și cóstele Măreĭ de la Varna la Cetatea Albă*. Galaţĭ, tipo-litografia G. Bălăşescu 1884, cu chărţĭ și distanţiere.

(1) 'A. Γαζῆ, Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη, tom. I, pag. 127, ediţ. Veneţ. 1807. — Lalanne, Biographie universelle. pag. 753. Paris 1853.

(2) Iliad. XIV. 302.

(3) *Tetis* (Τηθὺς) este fica luĭ Uranos şi a Gheiĭ, și femeea Oceanuluĭ; iar *Tetis* (Θέτις) este cea maĭ mare dintre nimfele Nereide, (fiica luĭ Nereŭ) nepóta Zeiţeĭ măreĭ *Tetis* femeia luĭ Pilevs, Regele Mirmidonilorŭ și mama luĭ Achile.

(4) După unŭ fragmentŭ alŭ luĭ Phavorinus, cuvintele *Oceanŭ* și *Oghinŭ* Ὠκεανὸς, Ὠγὴν, nu sunt grecescĭ, ci împrumutate de la barbarĭ (Vedĭ Spohn, de Nicephori Blemmidae duobus opusculis, 1818, pag. 23.

(5) Ovidiŭ dice despre Dunăre:

Obliqua obit Ister aqua...
(Pont. lib. IV, cap. X, vers. 58)

Virgiliŭ dice:

«Turbidus, et torquens flaventes *Ister* arenas...
Georg. III.

pe pământŭ de copilăria Eroilorŭ. Insușĭ Jupiter le-aŭ datŭ lorŭ acéstă însărcinare. Treĭ miĭ de Oceanide (fiice a Oceanuluĭ) cu piciórele frumóse, némŭ vestitŭ și dumnedeescŭ, respândite prin tóte părțile, locuescŭ pe pământŭ și în adânculŭ apelorŭ. Alțĭ fluviĭ, născuțĭ din Oceanŭ și din Tetis, rostogolescŭ în depărtare valurile lorŭ sgomotóse. Este greŭ pentru unŭ muritorŭ să scie numile tuturora, și numaĭ popórele carĭ trăescŭ pe țĕrmurile lorŭ, le cunoscŭ (1).

Hesiodŭ este celŭ întâiŭ autorŭ din câțĭ cunóscemŭ, care a vorbitŭ despre Istru (2).

II.

Tradiția sacră a preoțilorŭ și învĕțăților din Egiptŭ ne spune că în vechimea cea maĭ depărtată, cu multe miĭ de anĭ înainte de Christosŭ, Egipteniĭ isbutise să pătrundă și să cunóscă Dunărea.

«Uniĭ din autorĭ, dice istoriculŭ Diodorŭ Siceliotulŭ, contimpuranŭ alŭ luĭ Iuliŭ Cesarŭ, scriŭ, că în Nysa din Arabia, se vĕdŭ mormintele și monumentele Regilorŭ-Dumnedeĭ aĭ Egiptuluĭ, Osiris și Isis, cu inscripțiĭ scrise cu litere sacre. Pe mormintulŭ Regeluĭ Osiris se vede scrisŭ: «Tatălŭ-meŭ este Saturnŭ, celŭ maĭ tinĕrŭ născutŭ dintre Deĭ. Eŭ sunt Regele Osiris, care am dusŭ răsboiŭ în tóte «țĕrile până la pustiurile Indiilorŭ și *până la isvórele fluviuluĭ Istru*, și prin alte «părțĭ până la Oceanŭ. (3)»

III.

Unŭ altŭ cuceritorŭ mare, Regele Egiptuluĭ Sesostris saŭ Usortezen III (4), aŭ străbătutŭ *Istrulŭ și s'aŭ bătutŭ cu Gețiĭ și aŭ așezatŭ în téra lorŭ coloniĭ.* Părintele istorieĭ Herodot scrie că preoțiĭ egipteniĭ i-aŭ arĕtatŭ o carte, în care era scrisŭ, că Sesostris a fostŭ celŭ întâiŭ care a eșitŭ cu vase de resbelŭ din golfulŭ Arabicŭ și că din biruință în biruință a cutrieratŭ Asia, și a trecutŭ în Europa, unde a supusŭ pe Sciţĭ și pe Tracĭ... și a săditŭ coloniĭ egiptene:

(1) Ἡσίοδος, Θεογονία. 337—345. pag. 146, edit. Hanisch, Basileae 1571.
(2) Malte-Brun, Géographie Universelle, tom. I, pag. 24. Paris 1853. — Vivien de Saint-Martin, Histoire de la Géographie, pag. 67. Paris 1873.
(3) Διόδωρ. Σικελ. lib. I, 27, edit. Didot, Paris 1843.
(4) G. Maspero, Histoire ancienne des peuples de l'Orient, pag. 112, 113, 119. Paris 1876.

Κατέλεγων οἱ Ἱερέες ἐκ βίβλου, Σέσωστριν πρῶτον πλοίοισι μακροῖσι ὁρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου τοὺς παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέφεσθαι... τῦτα δὲ ποιέων διεξήϊε τὴν ἤπειρον, εἰς ὃ ἐκ τῆς Ἀσίης ἐς τὴν Εὐρώπην διαβὰς τούς τε Σκύτας κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρήϊκας (1).

Sesostris a făcutŭ, se ḑice, şi o chartă a tuturorŭ ţĕrilorŭ prin carĭ a umblatŭ (2). Diodorŭ Siceliotulŭ ne dă câte-va desluşirĭ despre espediţia luĭ Sesostris contra Geţilorŭ (3); amintirea acesteĭ espediţiĭ se păstra încă, ḑice Valerius Flaccus, în ḑilele Argonauţilorŭ, într'o săpătură de pe porţile templuluĭ Sóreluĭ din Curtea Regeluĭ Colchideĭ Aetas:

> Nec minus hic varia Dux laetus imagine templi
> Ad geminas fert ora forens, cunabula gentis
> Colchidos hic ortusque tuens: *ut prima Sesostris*
> *Intulerit rex bella Getis*... (4)

Epoca Argonauţilorŭ se socotesce pe la 1263 înainte de Christosŭ (5) Valerius Flaccus a scrisŭ pe la 111 după Christos (6).

IV.

Apoloniŭ de la Rodos a scrisŭ, la 276 înainte de Christos, cunoscutulŭ sĕŭ poemŭ despre espediţia Argonauţilorŭ: Ἀργοναυτικά. Fondulŭ poemelorŭ Argonautice este istoria comerciuluĭ, istoria descopeririĭ *Pontuluĭ Axen*, maĭ târḑiŭ numitŭ *Pont Euxin*, şi culegerea tradiţiilorŭ de pe atuncĭ despre originea maĭ multorŭ oraşe şi ţĕrĭ depărtate (7). Apoloniŭ de Rodos ne dă o pagină întrégă despre

(1) Erodot, libr. II, cap. 100—108.

(2) Εὐσταθίου παρεκβολαὶ, în Geographi Graeci Minores, tom. II, pag. 214, edit. Müller. Paris 1861.

(3) Diodor Sicul. lib. I, 55.

(4) Valerius Flaccus, Argonauticorum, V, 417—420.

(5) Κυριακ. Μελιβρύτου, Χρονολογία ἱστορική, pag. 77—78. Odessa 1836.

(6) Lalanne. Op. laud. pag. 1554.

(7) Vivien de Saint-Martin, Histoire de la Géographie, pag. 46 sq. — Baron Behr, Recherches sur l'histoire des temps héroïques de la Grèce, pag. 238—332. Paris 1856.

Marea Négră se ḑicea maĭ nainte *Pont Axen*, adecă mare neospitalieră, iar maĭ târḑiŭ s'a numitŭ *Pont Euxin*, adecă mare ospitalieră. Ovidiŭ ḑice:

> Frigida me cohibent *Euxini* litora *Ponti*:
> Dictus ab antiquis *Axenus* ille fuit...
> (Ovid. Trist. lib. IV, Eleg. IV, vers. 54—55).

istoria Istrului (Dunărei). Vomŭ cerca să traducemŭ frumósele sale versurĭ, carĭ ne dovedescŭ, la fie-care pasŭ, câtă dreptate avea însuşĭ Cicero să fie sfiiciosŭ când trebuia să traducă, chiar în limba latină, vr'o bucată dintr'unŭ autorŭ elinŭ, de esemplu, din Plato, ḑicêndŭ: «quod apud Platonem est luculente dictum, *si modo id exprimere latine potuero; nam difficile factu est: sed conabor tamen....* (1) şi Voltaire, când ḑicea despre limbele nóstre moderne:

«Nous avons la clarté, l'agrément, la justesse:
Mais égalerons-nous l'Italie et la Grèce?... (2)

«Medea părăsise acum curţile tatăluĭ sĕŭ Aetas; ea adormise, cu farmecile sale, pe bălaurulŭ care păzea pelea de aurŭ, şi fugise pe corabia Argonauţilorŭ, ducêndŭ cu sine unŭ amorŭ nemĕsuratŭ şi speranţe nesfârşite... Iasonŭ îĭ jurase pe Jupiter Olimpiculŭ şi pe Junona, că îndată ce vorŭ ajunge în ţéra sa, o va lua de nevastă, şi spre întărirea acestorŭ făgăduinţĭ şi acestorŭ jurăminte, Iasonŭ *a datŭ mâna dréptă în mâna dréptă Medeeĭ:*

Χεῖρα παρασχεδὸν ἦραρε χειρὶ
Δεξιτερὴν... (3).

Acum Argonauţiĭ plutea... Acum cu ajutorulŭ Junoneĭ eĭ ajunsese în apele Paflagonieĭ, şi cugeta să apuce pe calea pe unde venise... Dar de odată Iason îşĭ aduce aminte, că după prorocirea luĭ Fineŭ, Argonauţiĭ trebuia, la întórcerea lorŭ, să ieae o altă cale... Acéstă cale însă nicĭ unulŭ din eĭ n'o scia... Dar Argos, sculându-se în picióre, le ḑice următórele cuvinte: «Putemŭ lua o altă cale, «ca să ne supunemŭ oracluluĭ dumneḑeescŭ; acéstă cale esistă; ea este cuno-«scută preoţilorŭ din Teba, de pe ţĕrmurile Niluluĭ... Ascultaţĭ! Era o vreme «când stelele, carĭ facŭ evoluţiele lorŭ în Cerŭ, nu esistaŭ tóte; urmaşiĭ luĭ Danaos

(1) M. Tulii Ciceronis, de Republica, I. 43, edit. cu trad. franc. de Villemain, pag. 66. Paris 1858.

(2) Voltaire, Epitre à Horace, tom. IX de ses Oeuvres complètes, pag. 459—465. Paris 1831.

(3) Ἀπολλων. Ῥόδ. Ἀργοναυτικὰ, IV, 99—100. — Totŭ aşa şi în *Niebelungen*, Regele Saxonilorŭ Lindgar *dă mâna*, spre credinţă, Regeluĭ Burgundieĭ Gunther (Niebelungen, chap. IV, pag. 45, traduct. franç. de Laveleye, Paris 1866). *A da mâna* este o imagine de prietenie şi de credinţă, din vremile cele maĭ depărtate ale omeniriĭ: ea însémnă tocméla, unirea, prietenia, credinţa.

Pe Columna luĭ Trainŭ este o figură care înfăţişéză pe unŭ ostaşŭ Dacŭ închinându-se unuĭ ostaşŭ romanŭ, şi primindu-ĭ mâna dréptă cu mâna dréptă, în semnŭ de încredere: Dacus Romano militi se dedens, *dextram dextra apprehendit, in fidei signum.* (F. Alfonso Ciacono Hispano, Historia utriusque belli Dacici a Traiano Caesare gesti, ex simulacris quae in eiusdem Columna Romae visuntur collecta. Adaosŭ la cartea luĭ Fabretti, de Columna Traiani syntagma, simulacr. 171, edit. Romae 1690.

«erau încă necunoscuţi (1); urmaşii luĭ Deucalion nu domniaŭ încă în ţéra Pelasgilorŭ (2). Arcadienii erau încă singurii Greci; însă Egiptulŭ, ţéră mănósă, «mama omenirii, era de multŭ renumită; din Egiptŭ resărise unŭ ostaşŭ vestitŭ, «Sesostris (3), care a cutreeratŭ Europa şi Asia, şi a descălecatŭ în tóte părţile unŭ numěrŭ nesfârşitŭ de oraşe, din carĭ multe nu maĭ sunt, iar altele «înflorescŭ încă după atâţia secolĭ. Din numěrulŭ acestora este şi oraşulŭ Aea. «*Este unŭ fluviŭ largŭ şi adâncŭ, isvorŭ mănosŭ pentru mare, pe care elŭ o îmbo«găţesce cu tributulŭ apelorŭ sale. Egiptenii, carĭ aŭ cunoscutŭ o mare parte a cur«sului sĕŭ, îlŭ numescŭ Istru.* Stâncile din carĭ elŭ isvoresce, maĭ din susŭ de su«flarea Crivăţuluĭ (Boreas), facŭ parte din munţiĭ Rifeĭ. După ce elŭ străbate «câmpiĭ nesfârşite, ajunge la hotărele Sciţilorŭ-Tracĭ, unde se împarte în douě «ramurĭ. Una se aruncă în Pontŭ, cea-laltă într'unŭ golfŭ adâncŭ (4) care, întin«dêndu-se pe din susŭ de Marea Sicilieĭ, udă ţĕrmurile Eladeĭ şi primesce în sâ«nulŭ sĕŭ fluviulŭ Achelous. Acésta este calea vostră!» Abia sfârşise Argos aceste cuvinte, şi de o dată se ivi o pară în cerŭ, în direcţia spre care Argonauţiĭ trebuiaŭ să apuce, ca să ajungă la gurile Dunăreĭ. Cu strigăte de bucurie eĭ îndreptară corabia Argos spre acea cale»(5).

După Valeriŭ Flacŭ Colchidieniĭ se ieaŭ după Argonauţĭ, şi gonindu-ĭ zărescŭ gurile Dunăreĭ, insula verde a Dunăreĭ, şi vârfulŭ catargurilorŭ Argonauţilorŭ. Dar Zeiţa Juno, protectóre luĭ Iason, ridică vân-

(1) *Danaos*, originarŭ din Egiptŭ, domni peste Argos la 1511 înainte de Christos (Chronic. de Paros. Locuitorii din Argos şi apoĭ toţĭ Greciĭ se numiră, după elŭ, *Danaĭ* (Δαναοί). Danaos, călcândŭ Argos, ucise pe Regele pămîntênŭ Gelanor. — Danaos avea cincĭ-deci de fete. (Herodot. II. 171. — Propertii, lib. II, eleg. XXXI).

(2) *Elin*, fiulŭ luĭ Deucalion şi părintele luĭ Eolŭ, Dorus şi Xutus, din carĭ se tragŭ cele maĭ multe din pópórele elene, aŭ domnitŭ la Ftiotida, în Tesalia, pe la 1521 înainte de Christos (Chronique de Paros). — *Deucalion*, tatălŭ luĭ Elin, a venitŭ din muntele Caucazŭ, din Asia, la 1574 înainte de Christos, şi a domnitŭ peste Tesalia, izgonindŭ pe Pelasgĭ. (K. Μελετίου. op. laud. pag. 151).

(3) După unŭ pasagiŭ alŭ luĭ Dicearh, păstratŭ de Scholiastulŭ luĭ Apolonii, *Sesostris* a domnitŭ la anii 3712 înainte de Christos.

(4) Golfulŭ Adriaticŭ. Greciĭ anticĭ credeaŭ, că Istrulŭ (Dunărea) se descărca şi în golfulŭ Adriaticŭ şi în pontulŭ Euxin. Acéstă opinie se întemeia pe numele de *Istria* ce pórtă astă-dĭ încă o peninsulă aşezată în fundulŭ golfuluĭ Adriaticŭ, nume ce Greciĭ credeaŭ că-lŭ are acea peninsulă de la unŭ fluviŭ Istru care ar fi trecêndŭ prin acea ţéră şi ar fi comunicândŭ cu Istrulŭ care se varsă în Marea-Négră (Strab. Geograph. I, 57. VII, 317. — Plin. III, 19. — Pompon Mela. II, 3. — Aristotel. Histor. Animal. VIII. 13. Diodor Siceliotul a îndreptatŭ acéstă rătăcire, πλάνη, geograficéscă (libr. IV. cap. 56 § 7).

(5) Ἀπολλών. Ῥόδ. Ἀργοναυτικῶν. IV. 257—266, pag 158—159, Lipsiae 1814. — Conf. Aristotel, de Mirabil. Auscultat. Cap. 112. — Histor. animal VIII, 15. — Valer. Flacc. Argonaut. VIII, 179 - 200.

turile şi sfărâmă flota Colchidienilorŭ; rămăşiţele eĭ scapă cu mare nevoe, la malulŭ opusŭ de insula Peuce (Pevki). Şi astŭ-felŭ Argonauţiĭ scăpă de góna Colchidienilorŭ.

> . . . . ostia donec
> Danubii viridemque vident ante ostia Peucen,
> Ultimaque agnoscunt Argoi cornua mali.
> . . . .
> Haud ita sed summo segnis sedet Aethere Juno;
> Ergo ubi dira rates hostemque accedere cernit
> Ipsa subit terras, tempestatumque refringit
> Ventorumque domos... (1).

Poetulŭ Pisandru, care a scrisŭ la 648 înainte de Christos, ḑice şi elŭ, în poemulŭ sĕŭ epicŭ Ἡρωϊκαὶ θεογαμίαι, adecă *Căsătoriele Eroilorŭ şi ale Ḑeilorŭ,* că Argonauţiĭ, fugăriţĭ de regele Aetas, s'aŭ adăpostitŭ la gurile Dunăreĭ, acolo unde Dunărea se varsă în Mare (2).

Istoriculŭ bizantinŭ Zosimŭ, contimporanŭ alŭ luĭ Onoriŭ şi alŭ luĭ Teodosiŭ celŭ tînĕrŭ, ne amintesce pe Pisandru, ḑicêndŭ: τοῦς Ἀργοναύτας φασίν ὑπὸ τοῦ Αἰήτου διωκομένους, ταῖς εἰς τὸν Πόντον ἐκβολαῖς τοῦ Ἴστρου προσορμισθῆναι... ὧν ὁ ποιητὴς ἱστορεῖ Πείσανδρος, ὁ τῇ τῶν Ἡρωϊκῶν θεογαμειῶν ἐπιγραφῇ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, ἱστορίαν περιλαβὼν (3).

După Apolodorŭ, care a scrisŭ la 150 înainte de Christos, Argonauţiĭ, în călătoria lorŭ, aŭ cunoscutŭ *Mysia*, *Istrulŭ* şi localitatea *Tomi*, adecă Constanţa nóstră actuală, (4) care îşĭ datoresce numele de *Tomi* luĭ Aetes Regele Colchideĭ, tatălŭ frumóseĭ Medee, nepóta mareluĭ Impĕratŭ Sóre.... *Magni virgo regia Solis* (5). Medea, fugêndŭ din Colchida cu iubitulŭ eĭ, şi urmărită de tată-sĕŭ Aetas, apucă pe maĭ miculŭ eĭ frate Absirt, Ἄψυρτος, pe care îlŭ luase în fuga sa cu ea, îlŭ tae bucăţĭ şi-ĭ împrăştie bucăţile în drumŭ pe mare. Nenorocitulŭ părinte se oprea în cale ca să totŭ adune bucăţile copiluluĭ

(1) Valer. Flacc. Argonaut., VIII., 290—375.
(2) Pisandri fragmenta, edit. Dŭbner, pag. 5, Paris 1840.
(3) Zosimus, Istoria nova, lib. V, cap. 29, pag. 583 -584 edit. Jenae 1729.
(4) Ἀπολλοδώρου βιβλιοθήκη, libr. I, cap. IX, în Fragmenta Historicorum Graecorum, tom. I, pag. 120 -122, edit. Müller, Paris 1853.
(5) Valer. Flacc. VIII, 282.

sĕŭ, și după ce le-a culesŭ pe tóte, a aruncatŭ ancora la o cóstă ca să-și îngrópe copilulŭ: acea cóstă și târgulŭ de maĭ târḑiŭ de aicĭ se numiră din acéstă împrejurare *Tomi* (căcĭ *Tomi*, Τόμοι va să ḑică *părţĭ*, *bucăţĭ*), învecĭnicindŭ astŭ-felŭ până astăḑĭ tăierea în bucăţĭ a nenorocituluĭ Apsirt, fratele nebuneĭ din amorŭ Medee. Și așa a scăpatŭ Medea de urmărirea tatăluĭ sĕŭ...

Αἰήτης ὥρμησε τὴν ναῦν διώκειν ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν πλησίον ὄντα Μήδεια τὸν ἀδελφὸν Ἄψιρτον φονεύει καὶ μελίσασα κατὰ βυθοῦ ῥίπτει συναθροίζων δὲ Αἰήτης τὰ τοῦ παιδός μέλη τῆς διώξεως ὑστέρησε διόπερ ὑποστρέψας, καὶ τὰ σωθέντα τοῦ παιδὸς μέλη θάψας, τὸν τόπον προσηγόρευσε Τόμους. . (1) Poetulŭ Ovidiŭ, care a fostŭ esilatŭ aicĭ la *Tomi*, la Constanţa nóstră actuală, din causa amoruluĭ sĕŭ cu fata Impĕratuluĭ Augustŭ, istorisesce jalnicŭ nelegiuirea Medeeĭ, de aicĭ de la Tomi, unde elŭ a fostŭ esilatŭ la sfârșitulŭ luĭ Novembre anulŭ 763 de la zidirea Romeĭ (10 anĭ înainte de Christos), *pe cóstele Geţilorŭ și ale Savromaţilorŭ*,

In Geticos Sarmaticosque sinus..
Getici littoris (2)

între *Geţiĭ îmbrăcaţĭ cu cojóce*, și *cu părulŭ lungŭ*,

pellitos inter Getas
intonsi Getae (3),

între *Besĭ și Geţĭ*,

inter Bessosque Getasque (4),

unde cuvintele latinescĭ făceaŭ să rîdă pe Geţĭ,

Et rident stolidi verba latina Getae (5),

la Tomi, *orașŭ vechiŭ* aprópe de *Dunărea cu două numĭ:* vetus urbs, ripae vicina binominis Istri (6), ca să-șĭ plătéscă păcatele amoruluĭ sĕŭ și a cărţeĭ sale *Ars amandi*, cu care sĕmănase foculŭ și pârjo-

(1) Ἀπολλοδώρου Ἀθηναίου Γραμματικοῦ βιβλιοθήκη, lib. I, cap. 19, edit. Viena 1811.
(2) Trist. libr.. eleg. V. vers 62. – Eleg. X, vers 14.
(3) Pont. libr. IV, epist. 10: Ep. II, vers. 2.
(4) Trist. lib. IV, eleg. I, vers. 64.
(5) Trist. libr. IV, eleg. X, vers. 38.
(6) Pont. lib. I, epist. VIII, vers. 11.

lulŭ dragostei printre nevestele, fetele și flăcăii Romei. Iată versurile sale despre aceste origine ale târgului *Tomi*:

«Vetus huic nomen, positaque antiquius urbe.
Constat ab Absyrti caede fuisse, loco.
Nam rate, quae cura pugnacis facta Minervae,
Per non tentatas prima cucurrit aquas,
Impia desertum fugiens Medea parentem,
Dicitur his remos applicuisse vadis.
Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto:
Hospes, ait, nosco, Colchide, vela, venit.
Dum trepidant Minyae, dum solvitur aggere funis,
Dum sequitur celeres anchora tracta manus.
Conscia percussit meritorum pectora Colchis,
Ausa atque ausura multa nefanda manu.
Et, quamquam superest ingens audacia menti.
Pallor in adtonito virginis ore sedet.
Ergo ubi prospexit venientia vela tenemur.
Et pater est aliqua fraude morandus, ait.
Dum quid agat quaerit, dum versat in omnia vultus:
Ad fratrem casu lumina flexa tulit.
Cujus ut oblata est praesentia: Vincimus, inquit:
Hic mihi morte sua causa salutis erit.
Protinus ignari nec quidquam tale timentis
Innocuum rigido perforat ense latus;
Atque ita divellit. divulsaque membra per agros
Dissipat, in multis invenienda locis.
Neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
Pallentesque manus, sanguineumque caput:
Ut genitor luctuque novo tardetur. et artus
Dum legit exstinctos. triste moretur iter.
Inde *Tomis* dictus locus hic, quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.. (1).

Însă numele de *Istru*, *Histru*, nu l'aŭ datŭ Egiptenii fluviului nostru, ci Egiptenii l'aŭ repetatŭ, audindu-lŭ de la locuitorii țěrmurilorŭ sale. Geografulŭ Iornandes. cu erudiția sa specială despre țěrile Dunărene, ne asigurézä, că *Dunărea* se numea *Hister* în limba Besilorŭ:

(1) Ovid. Trist. libr. III, Elegia IX, 6—35.

«*Danubius lingua Bessorum Hister vocatur* (1); iar în limba Besilorŭ *Istru* va să dică apă (2).

Geografulŭ Strabo, care scriea pe la aniĭ 80 după Christos, ne spune că Romaniĭ numea *Danubiŭ* (Danubius) partea de susŭ a Istruluĭ, de la obârşia sa până la *Cataracte* (adecă până la Porţile de ferŭ, cum se dice astădĭ), care acéstă parte curge maĭ multŭ în părţile Dacilorŭ; iar partea de josŭ, de aicĭ de la Cataracte până la Pontŭ, Romaniĭ o numea *Istru;* acéstă parte curge în părţile Geţilorŭ (3).

Totŭ aşa dice şi geografulŭ Ptolemeŭ, care scriea pe la 125—135 după Christos şi care da Cataractelorŭ numele de 'Ἐκβολαί (4), şi istoriculŭ Apianŭ, care aŭ scrisŭ pe la 147 după Christos (5).

V

Autoriĭ vechĭ Armenĭ, între carĭ şi istoriculŭ Moisi Khorew, care a scrisŭ în secolulŭ IV, numescŭ Dunărea *Tanúp* (6). Unguriĭ o numescŭ *Duna* (7).

Maiestatea Dunăreĭ aŭ admirat'o şi Părinţiĭ Bisericeĭ. Eĭ aŭ cre

(1) Iornandes. de Getarum origine, cap. XII. — Besiĭ *(Bessi)*, poporŭ de némŭ tracicŭ, ca şi Daciĭ şi Geţiĭ, aŭ eşitŭ din muntele Rodope din Tracia, la fluviulŭ Strymon, actualulŭ Struma saŭ Strimona din Macedonia. Ţéra Besilorŭ se numea *Bessica*, iar capitala loŕŭ: *Bessapara*. Se crede că eĭ aŭ datŭ numele lorŭ *Basarabieĭ* (Bouillet, Diction. d'hist. et de géograph. pag. 212. -- Malte-Brun. Géographie universelle, tom. IV, pag. 350). — Istoriculŭ Iornandes a scrisŭ pe la aniĭ 550.

(2) Alexandre Moreau de Jonnés, La France avant ses premiers habitans. pag. 177. Paris 1856. — Besiĭ ca şi Geţiĭ era locuitoriĭ Dunăreĭ de josŭ. Ovidiŭ scriea la....

«Vivere quam miserum est *inter Bessosque Getasque.*
Illi, qui populi semper in ore fuit!..»

(Trist. libr. IV, eleg. I. vrs. 66—67).

(3) Strab. lib. VII. cap. 305.

(4) Πτολεμ. Γεωγραφ. lib. III. cap. 8. §. 4 et lib. VIII. cap. 7. §. 2, tom. I. pag. 178. — Tom. II. pag. 202. edit. Lipsiae 1843.

(5) 'Αππιανοῦ. 'Ιλλυρική. cap. XXII.

(6) Histoire d'Arménie, Chap. LXXVI în Collection des historiens anciens et modernes de l'Arménie, par Victor Langlois. tom. II. pag 119, şi în Fragmente. tom. I, pag. 395. Paris 1867—1869.

(7) Dezobry et Bachelet, Dictionnaire de biographie et d'histoire, de mythologie, de géographie ancienne et moderne, tom. I, pag. 743. Paris 1866.

ḑutŭ că Dunărea iasă din Paradisŭ şi că este unulŭ din cele patru rîurĭ (*Fisonŭ, Gheonŭ, Tigru* şi *Eufratŭ)* carĭ, isvorîndŭ din Raiŭ, respândeaŭ undele lorŭ bine-făcĕtóre peste Universŭ (1). Aşa Cesarius Nazianzinulŭ, fratele sântuluĭ Grigorie Nazianzinulŭ, care scriea pe la 350 după Christos, ne spune: (2)

«Unulŭ din cele patru rîurĭ carĭ isvorescŭ din Raiŭ, rîulŭ pe care scriptura îlŭ numesce *Fison*, iar Eliniĭ îlŭ numescŭ *Istros*, Romaniĭ *Danubius* şi Goţiĭ *Dunăre*, iarna înghéţă şi firea liquidă a rîuluĭ se preface în pétră, în câtŭ potŭ trece peste elŭ armate întregĭ şi mulţimĭ de ómenĭ carĭ trecŭ în părţile Romanilorŭ şi în Iliria şi Tracia, şi póte ţinea pe elŭ ḑece miĭ de cavalerie şi de călăreţĭ, cum s'aŭ vĕḑutŭ de multe orĭ».

VI.

In limba Dacilorŭ, Istrulŭ s'a numitŭ totŭ-d'a-una *Dunare,* adecă *ducătorŭ de nuorĭ*. Romaniĭ aŭ tradusŭ acestŭ nume prin equivalentulŭ *Danubius*. Iată ce ḑice unŭ istoricŭ vechiŭ romanŭ, ale căruĭ scrierĭ sunt perdute, din carĭ însă Lydus, scriitorŭ grecŭ din secolulŭ V, ni-aŭ păstratŭ unŭ fragmentŭ: «Istrulŭ îşĭ păstrézā numele de Istrŭ până la Panonia (pe care Greciĭ aŭ numit'o *Peonia* pentru eufonie şi pentru a evita barbarismulŭ) şi până la Sirmium (3), oraşŭ odiniórā fericitŭ alŭ Romanilorŭ, iar astăḑĭ alŭ Gepiḑilorŭ. Insă în părţile Traciéĭ, i se schimbă numele de către pămênteniĭ din acea parte, şi se numesce de eĭ *Dunăre* (Danubius). Traciĭ l'aŭ numitŭ ast-felŭ pentru că la Nordŭ, munţiĭ şi vêntulŭ nordicŭ, facŭ aerulŭ norosŭ din causa umeḑeleĭ apeĭ, şi prin urmare *Dunărea* devine causa deselorŭ ploĭ, căcĭ în limba strămoşască a Tracilorŭ *Dunăre* vra se ḑică *ducătorŭ de norĭ* νεφεληφόρος. Acéstă încredinţare ni-o dă Samonicus, istoricŭ romanŭ, în cartea sa de respunsurĭ des-

(1) Facere, cap. II. 10–14.

(2) Magna bibliotheca Patrum, tom. XI, pag. 1654. Paris 1624 apud V. Jagič, Archiv für slavische Philologie, VII. 292—293.

(3) *Sirmium* Σείρμιον, este *Mitrovitz* de astăḑĭ, pe malulŭ Dunăreĭ, la hotarele Dacieĭ. (Procop. Historia arcana, 18. de bell. Goth. apud Hasdeŭ, Columna luĭ Traianŭ, din 4 Aprilie 1877, pag. 167).

pre fluviĭ, pe care a închinat'o luĭ Diocletianŭ şi luĭ Valeriŭ celŭ bĕtrânŭ» (1).

Aşa dar acestŭ fluviŭ în limba Tracilorŭ, una cu a Dacilorŭ şi a Geţilorŭ (2), se numea *Dunare (du-nuorĭ, da-nubes)*, iar în limba Besilorŭ, megieşĭ cu Geţiĭ, — *Istru, Histru.* Pentru acésta Ovidiŭ numesce Dunărea: *binominis Ister*, adecă: «Istrulŭ celŭ cu dóuĕ nume» (3). Aşa îlŭ numesce şi poetulŭ Romanŭ Statius, care a scrisŭ pe la 80 după Christos (4).

Erodianŭ, autorŭ şi ostaşŭ romanŭ din secol. III, scrie că dintre fluviile carĭ curgŭ de la Nordŭ, cele maĭ marĭ sunt Rinulŭ şi *Istrulŭ;* că Rinulŭ curge pe la Germanĭ, iar Dunărea pe la Panonĭ, carĭ vara plutescŭ pe ea, iar iarna, fiindŭ prinsă de gheaţă, umblă pe ea călărĭ ca pe o câmpie; că gheaţa se face pe Dunăre atâtŭ de grósă şi de tare, în câtŭ resistă sub piciórele ómenilorŭ şi ale cailorŭ; că locuitoriĭ ţermurenĭ, ca să bee apă, spargŭ gheaţa cu toporulŭ şi cu sapa, şi ieŭ apă din Dunăre în vase, ba o ducŭ şi cu mâna ca pe o pétră (5).

VII.

Istrulŭ, Danubiŭ, *era cinstitŭ ca Dumneḑeŭ* de locuitoriĭ ţermurilorŭ sale: Dacĭ, Geţĭ, Besĭ şi Sciţĭ. Maximŭ Tiriŭ, care a scrisŭ în secolulŭ II după Christos, ne încredinţéză despre acésta, şi că jurămîntulŭ pe valurile Dunăreĭ era la eĭ unŭ jurămîntŭ înfricoşatŭ: Ἔστι του καὶ ποταμῶν τιμή, ἢ κατ' ὠφέλειαν ὥπερ Αἰγυπτίοις πρός τὸν Νεῖλον, ἢ κατὰ κάλλος ὡς Θετταλοῖς πρός τόν Πηνειὸν, ἢ κατὰ μέγεθος ὡς Σκύθαις πρὸς τὸν Ἴστρον, ἢ κατὰ μῦθον ὡς Αἰτωλοῖς πρὸς Ἀχελῶον, ἢ κατὰ νόμον ὡς Σπαρτιάταις πρὸς τὸν Εὐρώταν, ἢ κατὰ τελετὴν ὡς Ἀθηναίοις πρὸς Ἰλισσὸν (6). Totŭ Maximŭ Tiriŭ ne spune că Masa-Geţiĭ cinstea pe Tanais (Don) ca Dumneḑeŭ:

(1) Joannis Lydi, de magistratibus Reipublicae Romanae, libr. III, cap. 32, pag. 206—209 edit. Hase, Paris 1812.

(2) Herodot. IV, 93. — Strab. VII, 303.

(3) Ovid. Pontic. libr. I, Epistola VIII, vers. 12.

(4) Papinii Statii, Silvarum libr. V, Carmen 1.

(5) Ἡρωδιανός, libr. VI, cap. 7, pag. 156, edit. N. Duca, Viena 1813.

(6) Maxim. Tyr. Dissertat. VIII, § 1. II, § 31, pag. 71, edit. Νεοφ. Δούκα, Viennae 1810.

Τάναϊς ποταμὸς ὕδως τιμᾶται παρὰ Μασσαγετῶν (1), pe Tanais care, după părerea anticilorŭ, despărţia Europa de Asia:

Εὐρώπην δ' Ἀσίης Τάναϊς διὰ μέσον ὁρίζει... (2)

şi care maĭ nainte se numea *Amazonius*, pentru că în elŭ se scălda Amazónele (3).

La Geţĭ, la Dacĭ şi la Masageţĭ jurămîntulŭ pe undele Dunăreĭ era ca la Grecĭ jurămîntulŭ pe undele luĭ Stix, pe care înşişĭ Zeiĭ îlŭ pronunţaŭ cu frică:

Ἴστω νῦν τόδε Γαῖα καὶ Οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅστε μέγιστος
Ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσιν (4)

căcĭ Styx da pe faţă călcările lorŭ de jurăminte:

Styx perjuria Divum arguit... (5).

Vederea, priveliştea măréţă a Dunăreĭ, μέγεθος, pornirea valurilorŭ sale nesfîrşite, aŭ făcutŭ pe Dacĭ să vadă în Istru dumnedeirea lorŭ, păzitorulŭ lorŭ, hrănitorulŭ şi pedepsitorulŭ: *Bată-te Dunărea!* este blestemulŭ rĕmasŭ din dile străvechĭ până astădĭ în gura popórelorŭ Dunărene. După mărturia luĭ Aufidius Modestus, scriitorŭ din secolulŭ II şi a autorilorŭ pe carĭ elŭ îĭ citéză, la Dacĭ jurămîntulŭ celŭ maĭ sacru era legatŭ cu solemnitatea de a bea apă din Du-

(1) Maxim. Tyr. Dissert. VIII, § 8, pag. 77. 78. Le fleuve de *Tanaïs* que les Turcs appellent *Donk* (Antoine du Pinet Seigneur de Noroy. L'Histoire du Monde d. C. Pline second. livre IV. chap. 28, tom. I. pag. 127. Paris 1621).

(2) Dionys. Orbis descriptio, vers. 14.

(3) Pseudoplutarchus de fluviorum et montium nominibus, XIV. 1, în Müller Geographi Graeci minores, tom. II, pag. 652. Paris 1861.

(4) Omer. Iliad., II, 755. XV. 36. VIII, 369.

Sórele dice jurândŭ:

promissis testis adesto
Dis juranda palus, oculis incognita nostris.
(Ovid. Metamorphos. libr. II. 45—46).

şi Iris, după Apolloniŭ:

Λοιβὴν Στυγὸς ὤμοσεν ἥτε θεοῖσι
Ῥιγίστη πάντεσσιν, ὀπιδνοτάτη τε τέτυκται
(Ἀργοναυτικ. II, 291—292).

(5) Papinii Statii, Thebaid. libr. VIII, vers. 30.

năre, în câtŭ *purtătorulŭ de norĭ* pedepsea apoĭ pe sperjurĭ: *îĭ bătea Dunărea:*

Conjurato descendens Dacus ab Istro... (1)

Poetulŭ grecŭ Opianŭ află în desgheţulŭ Dunăreĭ puterea uneĭ Dumnedeirĭ: «Istrulŭ, dice Opianŭ, răsbindŭ hotarele de gheaţă ce Crivăţulŭ (Boreas) opune cursuluĭ sĕŭ, isbesce unda sa peste stâncile şi peste promontoriile pe carĭ le atinge cu valurile sale, şi străbate în Scitia cu unŭ mugetŭ sgomotosŭ şi spăĭmântătorŭ:»

Ἔνθεν μὲν βορέαο ταμῶν ἀργῆντα χαλινᾶ,
Ἄν Σκυθίην Ἴστρος λέλακε μέγα πάντοθε πάντη,
Συρόμενος κρημνοῖσι καὶ ὑδατοπλήγεσιν ἄκραις (2).

VIII.

Ateneŭ, scriitorŭ din secol. II, laudă unŭ felŭ de pesce mare a Niluluĭ numitŭ λάτις, care trage peste 200 de litre, şi dice că acelŭ pesce este albŭ întocmaĭ ca pescele Istruluĭ (Dunăreĭ) ce se numesce γλάνις (3). Anticiĭ diceaŭ că fluviile Indus, Nilulŭ, *Istrulŭ*, Eufratulŭ şi Fasis, sunt pline de monstri de mare, carĭ mănâncă ómenĭ, şi că aceştĭ monstri sunt maĭ marĭ şi maĭ negri decât γλάνις din fluviile Meandru şi Ermus, deşi aŭ aceiaşĭ formă (4).

Pliniŭ dice că la isvórele Dunăreĭ este unŭ felŭ de pesce negru, *nigros pisces*, care dă o mórte năprasnică celorŭ celŭ mănâncă (5).

In secolulŭ V crapiĭ Dunăreĭ eraŭ vestiţĭ, şi se serveaŭ la mese marĭ şi de lux. Aşa la 448—449 ambasadoriĭ trimişĭ din partea Impĕratuluĭ Teodosie celŭ tînĕrŭ la Atila regele Hunilorŭ, care se afla pe atuncĭ în banatulŭ Temişóreĭ, între Timiş şi Dunăre, aŭ primitŭ darŭ de la acestŭ grósnicŭ cuceritorŭ, unŭ boŭ şi crapĭ (carpa) de Dunăre (6).

(1) Aufidius Modestus, ap. Phylarq. in Virgilii Georgic. 497. — Hasdeŭ, Istoria critică a Românilorŭ, tom. I, pag. 307. Bucuresci 1873.
(2) Ὀππιανοῦ Κυνηγετικῶν, libr. II, 140, 142.
(3) Ἀθήν. Δειπνοσοφιστ. libr. VII, cap. 311.
(4) Pausanias, Messenica, cap. 34, tom. II, pag. 475.
(5) Plin. Hist. Nat. libr. XXXI. Cap. 19.
(6) Ambassade de Théodose le jeune à Attila, in *Excerpta Legationum*. — şi Cassiodor. libr. XII, cap. 4, apud Guizot, Histoire de la civilisation en France, tom. IV, pag. 129, Paris 1857.

IX.

Nilulŭ și *Istrulŭ* eraŭ cu deosebire veneraţĭ la anticĭ. Nilulŭ amintea cultulŭ preoţilorŭ Egipteni: numele sĕŭ cuprindea ceva dumnedeescŭ, vecĭnicŭ, taĭnicŭ, căcĭ isvórele sale eraŭ taĭnice, necunoscute(1). Literele carĭ compunŭ numele Niluluĭ, Νεῖλος, înfăţişéză cele 365 de dile ale anuluĭ, — decĭ timpulŭ, vecĭnicia :

N	=	50
E	=	5
I	=	10
Λ	=	30
O	=	70
Σ	=	200
		365 (2);

Iar Istrulŭ (Dunărea) închipuea depărtarea, cultulŭ luĭ Apolo, adecă alŭ Sóreluĭ, şi alŭ Dianeĭ, adecă alŭ Luneĭ (3); bogăţiile duse în Grecia pe Dunăre de la Hyperboreĭ, cultulŭ Cabiricŭ, adecă cultulŭ Marilorŭ Zeĭ (μεγάλοι θεοί) Castorŭ şi Pollux care se profesa pe ţĕrmurile Dunăreĭ de josŭ, cum dovedescŭ monetele oraşuluĭ *Istria* Ιστριη de la gurile Dunăreĭ, — comerciulŭ, vitejia şi dreptatea Tracilorŭ, a Ge-

(1) Τοῦ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι. (Erodot., II, 28).

(2) Eustat. Commentarii ad Dionys. Perieget. in Geographi Graeci Minores, tom. II, pag 256. edit. Müller, Paris 1861.

(3) Jurămîntulŭ celŭ mare alŭ Geţilorŭ era :

Jur pe Sóre, Dumnedeulŭ Masa-Geţilorŭ !

(Erodotŭ, I, 212. 216). Astă-dĭ încă jurămîntulŭ poporuluĭ la Românĭ este :

«Jur pe sfântulŭ Sóre»...

căcĭ, cum dice unŭ poetŭ românŭ :

«Mitras — *Inaltulŭ Sóre domnise*
Peste Dacia cu famă,
Templu-ĭ se deosebise
C'o splendóre peste samă»...

(Al. Pelimon, Traianŭ în Dacia, Cant. VII, pag. 73. Bucurescĭ 1874).

Diana, Luna se numea în limba Tracilorŭ, prin urmare şi a Dacilorŭ şi Geţilorŭ, *Venda* şi *Vusvata* (Varin. Favor. Dictionar. pag. 133. 141. edit. Venet. 1779).

ţilorŭ şi a Dacilorŭ, patria luĭ Orfeŭ şi ţéra de predilecţie a Zeuluĭ Ares. Dunărea (Istrulŭ) era la anticĭ o lume întrégă de bogăţiĭ, de întimplărĭ, de vitejiĭ, de amorŭ, de poesie!..

Sofocles, vestitulŭ tragedianŭ grecŭ, care scriea cu 495 de anĭ înainte de Christos, dice că la anticĭ, apa Istruluĭ, ca şi apa luĭ Fasis, era *espiatorie*, adecă curăţitóre de păcate : «Credŭ, dice Sofocles, în Οἰδίπους τύραννος, despre o familie păcătósă, că *nicĭ Istrulŭ*, nicĭ Fasis, n'arŭ puté spăla *cu apele lorŭ espiatoriĭ* păcatele câte acopere acésta casă :

Οἶμαι γὰρ οὔτ' ἂν Ἴστρον οὔτε Φᾶσιν ἂν
Νίψαι καθαρμῷ τήνδε τὴν στέγην, ὅσα
Κεύθει ....(1).

Aşa era şi *Tibru* la Romanĭ, apă espiatorie : spăla păcatele (2).

Istrulŭ era la anticĭ sacru, sfântŭ. Unŭ oracolŭ anticŭ alŭ luĭ Apollo de la Delfi ilŭ numesce Ἴστρος Διϊπετής, *Istru ce se pogóră de la Jupiter*. Dionisie Periegetulŭ, geografŭ din secolulŭ I, ilŭ numesce Ἱερὸς Ἴστρος, *Sacrulŭ Istru* (3), şi Eustatie Archiepiscopulŭ Tesaloniceĭ, care a trăitŭ pe la 1160, scrie în Comentariile sale, că *Istrulŭ* era sacru, sfântŭ, la Eliniĭ, şi că acestŭ fluviŭ se pronumea de Sciţĭ *Matoas*, ceia ce vra se dică în limba scitică : *dreptŭ, cuviosŭ, norocosŭ :* αἴσιος (4).

Până şi prin Asia, vestea şi cinstea luĭ Istru eraŭ marĭ. Când regiĭ Persieĭ se suiaŭ pe tronŭ, li se aducea şi se depunea în visteria lorŭ (Gaza) *vase cu apă din Nilŭ şi din Istru,* — emblema maiestăţeĭ şi a totŭ-putemicieĭ. Acésta ni-o încredinţéză nu numaĭ Plutarch, dar chiar istoriculŭ Dinon, martorŭ ocularŭ, care a întovărăşitŭ pe Alexandru celŭ Mare în tóte espediţiile sale (5).

(1) Σοφοκλῆς Οἰδίπους τύραννος, vers. 1227—1229, edit. Didot, Paris 1842.

(2) Tit. Liv. Hist. Rom. libr. I, cap. 45.

(3) Διονυσ. Περιήγησ. vers. 299, 230.

(4) Eustat. Schol. ad Dionys. § 298. în Geographi Graeci Minores, tom. II, pag. 268. edit. laud. Maĭ este şi o altă tălmăcire a cuvîntuluĭ *Matoas* (Steph. Bysant. pag. 221. edit. Amstelodam. 1678, -- şi Stuckius, Scholia in Periplum Arrhiani Ponti Euxini). Dar mărturia luĭ Eustatiŭ are o valóre maĭ mare

(5) Πλούταρχος ἐν 'Αλεξάνδρῳ, cap. XXXVI. tom. II, pag. 818, edit. Didot, Paris 1847.

Alexandri, scriitorŭ italianŭ (născutŭ la Neapoli la 1461, mortŭ la 1523) dice : «Feruntque Babylonios Reges ex Nilo et *Istro aquas inter Gazas* condere assueuisse, velut hoc argumentum suae magnitudinis ostenderent, quum per tot spacia terrarum, totque invitas regiones aductae fuerint» (1).

Când Alexandru Macedonŭ a trecutŭ Dunărea și a bătutŭ pe Geţĭ, espediţia sa n'a avutŭ de obiectivŭ cucerirĭ, ci *gloria de a fi trecutŭ Istrulŭ.* După ce din Marea-Négră a trecutŭ în gurile Dunăreĭ și a biruitŭ pe Geţĭ, carĭ locuiaŭ dincóce de Dunăre, și a luatŭ cetatea lorŭ, care se afla ca la o parasangă, adecă ca la 3750 de pașĭ de la Dunăre, Alexandru a sacrificatŭ *pe malulŭ Dunăreĭ*, luĭ Jupiter Mântuitorulŭ, luĭ Ercules și *maĭ alesŭ fluviuluĭ Istru care l'a învrednicitŭ și ĭ-a permisŭ să trécă peste undele sale* (2).

Cetatea Geţilorŭ de lângă gurile Dunăreĭ se numea în limba lorŭ *Genucla*, iar Grecĭĭ o numea *Istria* Ἰστρίη, Ἰστρία, *Istropolis* Ἰστρόπολις, și *Istros* Ἴστρος, după numele fluviuluĭ Istru (3).

X.

Erodotŭ, părintele istorieĭ, călĕtorindŭ și scriindŭ pe la 450 înainte de Christos, dice despre Dunăre :

Istrulŭ, începêndŭ de la Celţĭ și de la orașulŭ Pirina, curge tăindŭ în douĕ Europa; apoĭ elŭ se sfârșesce în marea Pontuluĭ Euxin, la loculŭ unde coloniĭ din Milet aŭ descălecatŭ orașulŭ *Istria.* Istrulŭ curge prin ţĕrĭ locuite, și multă lume îlŭ cunósce, pe când nimene nu póte vorbi despre isvórele Niluluĭ, pentru că Libia, prin care curge Nilulŭ, este pustie și nelocuită de ómenĭ. Istrulŭ are cincĭ gurĭ... Istrulŭ este celŭ maĭ mare fluviŭ din câte cunóscemŭ. (4)

(1) Alexandri ab Alexandri, Genialium Dierum libri lib. IV, caput XVII, pag. 215. Parisiis 1549.

(2) Πλούταρχ. ἐν Ἀλεξάνδρῳ, cap. XI. — și Ἀῤῥιανοῦ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου, libr. I, cap. 3, 4, pag. 15—20 edit. Amstelodami, 1757. — Σκαρλάτ. Βυζάντ. Λεξικὸν, pag. 1003. Athenae 1852.

(3) Erodot. II, 33. IV, 78. — Plin. libr. IV, cap. 24. — Anonymi Periplus Ponti Euxini, cap. 70. în Geographi Graeci minores, tom. I, pag. 420 edit. Müller, Paris 1855.—Dion Cass. Hist. Roman. libr. LI, cap. 26, tom. VII, pag. 194, edit. Gros. Paris 1865.

(4) Erodot, libr. II, 33. 34.—IV, 47, 48.

XI.

Némurile de la Istru eraŭ némurĭ zdravene, deştepte şi viteze. *Geţiĭ de la Istru*, Traciĭ, Mysiĭ, aŭ luatŭ o parte activă, ca aliaţĭ aĭ Troadeĭ, în espediţia cea vestită care a costatŭ ḍece anĭ de asediŭ, de bătae şi de sânge, din pricina frumóseĭ Elene. Menesteus Ateniaanulŭ, celŭ maĭ mare tacticŭ dintre toţĭ regiĭ grecĭ duşĭ asupra Troadeĭ, şi care învăţa óstea aliată la Aulida cum se opereze, — împărţise lupta astŭ-felŭ : contra Mysilorŭ elŭ opunea pe însuşĭ elŭ şi pe Achile cu Patrocles; contra luĭ Emus, fiul luĭ Ares, — pe Diomed, pe Palamed şi pe Stenetlu; *iar contra oştilorŭ venite de la Istru*, — pe Atriḍĭ, pe Locros şi restulŭ armateĭ eline.

Aceste le istorisesce Filostrat, autorŭ care a scrisŭ pe la 193 după Christos.(1)

Traciĭ eraŭ comandaţĭ de regiĭ lorŭ Acama, Pirou şi Resu (2). Inainte de a se declara resbelulŭ Troadeĭ, atâtŭ Eliniĭ câtŭ şi Troideniĭ, trimisese solĭ ca să céră sfatulŭ şi mijlocirea regeluĭ *Polte*, care domnea peste Tracĭ; acesta hotărî ca Alexandru să înapoieze pe Elena, făgăduindŭ să-ĭ dea elŭ, în schimbŭ, din ţéra sa, două femeĭ frumóse în locŭ de una.... (3) căcĭ femeile trace eraŭ vestite de frumóse şi drăgălaşe; dar propusulŭ compromisŭ n'a izbutitŭ, de óre-ce a urmatŭ răsboiŭ.

Tzetzes, poetŭ şi gramaticŭ grecŭ, care, culegândŭ din autorĭ vechĭ astă-ḍĭ perduţĭ, ce se păstraŭ în ḍilele sale în bibliotecele de la Constantinopole, a compusŭ în versurĭ, la anulŭ 1120, două scrierĭ importante istorice: Τὰ πρὸ Ὁμήρου, *Ante-Omerica*(4) şi Τὰ μεθ' Ὅμηρον, *Post-Omerica* (5),

(1) Philostrati, Heroïcus, cap. III, pag. 284 edit. Didot, Paris 1849. — Lalanne. Biographie universelle, pag. 1243.

(2) Ovid. Ars amandi II. — Iliad X, 434, 435. II, 844. V, 462, IV, 533. 537.

(3) Plutarch. Reg. et Imperat. apophthegmata, în Script. moral. tom. I, pag. 207.

(4) Adecă evenimentele espediţieĭ Troiene înaintea celorŭ descrise de Omer,—căcĭ Omer începe istoria resbeluluĭ numaĭ de la mânia luĭ Achile contra luĭ Agamemnon, pentru că i-aŭ luatŭ pe frumósa Briseida.

(5) Adecă evenimentele de după Omer, întâmplate în urma celorŭ cântate de Omer,

ḑice : Achile ucide pe *Melanip Ducele Myzilorŭ, fiulŭ iubitŭ alŭ Regeluĭ Helor de la Istru* (1)

Achile celŭ întâĭ, cu Palamide și cu alțĭ Grecĭ, se repede contra Myzilorŭ, contra tabereĭ luĭ Eraclid Telef, rege mare și de bunŭ némŭ. Aice se încinge o luptă crâncenă și se face mare omorŭ de Grecĭ și de Myzĭ; mulțĭ Grecĭ aliațĭ aŭ peritŭ. Aicea a căḑutŭ Telef și regele Emus fiulŭ luĭ Ares, apoĭ Elor și Acteŭ, *némurĭ de la Istru*; femeile Myzilorŭ se băteaŭ cu arme întocmaĭ ca bărbațiĭ (2).

Epoca când aceste se petreceaŭ, era cam cu 1218 anĭ înainte de Christos (3).

Sub numele de Tracĭ și de Myzĭ, Omer cuprindea și pe Dacĭ și pe Gețĭ, cum ne încredințéză geografulŭ Strabo (4).

XII.

Pisandru de la Camira, autorulŭ poemuluĭ Θησηΐς (Theseida), istoriculŭ Ferechides și poetulŭ Pindar (5), scriŭ că la gurile Dunăreĭ (Istruluĭ), în orașulŭ Istria, era odinióră o *cerbóică cu córne de aurŭ :* χρυσόκερως ἔλαφος θήλεια ἀπὸ Ἰστρίας. Teseŭ regele Ateneĭ, care domnea pe la 1322 înainte de Christos, cutreerândŭ lumea după vitejiĭ și fapte marĭ, auḑi că la gurile Istruluĭ, unde Istrulŭ da în Pont, la orașulŭ de acolo *Istria*, se găsea acea cerbóică cu córne de aurŭ. Teseŭ plecă decĭ ca s'o cucerésească. Pindar spune că odinióră nimfa Taigeta, amanta luĭ Jupiter, una din surorile Pleade, prefăcută de Jupiter în constelație, închinase, aice la Istria, acéstă cerbóică cu córne de aurŭ, ἔλαφος χρυσόκερως, Zeițeĭ Ortosia, adecă Artemideĭ, Dianeĭ, și astŭ-felŭ o făcuse *sacră*, ἅνποτε Ταΰγέτα, Ἀντιθεῖσ' Ὀρθωσίᾳ, ἔγραψεν ἱερὰν (6).

(1) Τζέτζης, τὰ μεθ' Ὅμηρον (Post-Omerica) vers. 551—556, pag. 8, edit. Dübner. Paris 1840.

(2) Tzetzes, τὰ πρὸ Ὁμήρου (Ante-Omerica) vers. 268—276. edit. Dübner, pag. 8.

(3) Μελιβρύτου, χρονολογία, pag. 79.

(4) Strab. Geograph. libr. VII. cap. 295—304. edit. Coray.

(5) Pindar a trăitŭ și a scrisŭ pe la 520 înainte de Christos. — Ferechides a scrisŭ pe la 508 înainte de Chr. — Pisander 648 înainte de Chr.

(6) Schol. in Pindari Olymp. III, 5. — Pisandr. fragm. III, pag. 7. edit. Dübner, Paris 1840. — Pherecydis fragm. în Fragmenta Historicorum Graecorum, tom. I, pag. 78, No. 31 a., edit. Müller, Paris 1853.

Ortosia, Artemis 'Ορθωσία, "Αρτεμις, Diana, era ḑeitatea Geţilorŭ şi a Sciţilorŭ, Tracilorŭ, Panonilorŭ. Femeile acestorŭ popóre i se închinaŭ şi-ĭ aduceaŭ darurĭ, rugând-o să le facă nurlie şi plodóse (1). In limba Tracilorŭ, una cu a Dacilorŭ şi Geţilorŭ, Artemis se numea *Venda* şi *Vusvata*, cum amŭ arătatŭ maĭ susŭ. In limba Sarmaţilorŭ Artemis se numea *Devana* (Дѣванна), în limba Polonilorŭ *Diana* şi *Devana*, la Slaviĭ de Novgorod *Diva* (Дива) adecă fata, — căcĭ Artemis, Diana, era nu numaĭ ḑeiţa vânatuluĭ ci şi a feteĭ (2).

XIII.

Pe la 508 înainte de Christos, Dariŭ Istasp, regele Perşilorŭ, face o espediţie contra Sciţilorŭ. Elŭ trece Istrulŭ cu o lume de ómenĭ. De la malulŭ Măreĭ Negre armata luĭ Dariŭ plécă pe uscatŭ desbarcândŭ de la mare, şi merge în susŭ de-a lungulŭ Dunăreĭ, până ce ajunge, după două ḑile de mersŭ, la unŭ gâtŭ alŭ acestuĭ fluviŭ unde elŭ se imparte în maĭ multe gurĭ; aicea Dariŭ trece Istrulŭ peste unŭ podŭ de lemnŭ construitŭ de Ionieniĭ pe cari-ĭ trimisese înainte pentru acestŭ lucru (3). Acestŭ locŭ, unde Dariŭ a trecutŭ Dunărea (Istrulŭ), este vadulŭ de la *Obluciţa* numită de Turcĭ *Isaccea* (4). După ce Dariŭ a trecutŭ Istrulŭ, elŭ intră între Istru (Dunărea) şi Tyras (Nistru), în *pustietăţile Geţilorŭ*, Γετῶν ἐρημία, câmpie nesfârşită şi lipsită de apă. Dariŭ era câtŭ pe aci să se prăpădéscă cu armata sa (5). Aice, prin ţéra de josŭ a Moldoveĭ, l'a întâmpinatŭ ambasadoriĭ Sciţilorŭ de la Dunăre, adecă a Geţilorŭ, aducêndu-ĭ darurĭ de la regele lorŭ: o vrabie, unŭ şórece, o bróscă şi cincĭ săgeţĭ, — alegorie gróznică, care voia să ḑică: dacă nu veţĭ sbura ca vrăbiile, dacă nu vĕ veţĭ ascunde în pămintŭ ca şóreciĭ,

(1) Erodot. IV, 33.

(2) Veḑĭ Якова Пожарскаго. Примѣчанія на Слово о плъку Угоревѣ pag. 64—65, edit. St. Petersburg 1819.

(3) Erodot. libr. IV, cap. 89. 93. 97.

(4) Cantemir, Chronic. Român. tom. I, pag 323. Iaşĭ 1836. - Hasdeŭ, Istor. critic. a Român. tom. I. pag. 210-212, ediţ. II-a.

(5) Strab. Geograph. VII, pag. 364 tom. III, edit. Coray. — Erodot. IV, 122. 141. sqq. — şi Strab. Geograph. VII. cap. 14. tom. II, pag 23—24 edit. laud.

dacă nu vĕ veţĭ arunca, ca să scăpaţĭ, prin lacurĭ ca bróştele, — veţĭ perì de săgeţile nóstre (1). «Lorsque Darius s'avança dans le désert de la Moldavie, entre le Danube et le Niester, ḑice istoriculŭ englesŭ Gibbon, le Roi des Scythes lui envoya une sourie, une grenouille, un oiseau et cinq flèches. Cette allégorie présente une image effrayante... (2).» Dariŭ încurcatŭ în câmpiĭ pustiĭ, necunoscute şi fără apă, s'a întorsŭ înapoĭ ruşinatŭ, într'o stare vrednică de plânsŭ (3). In Dacia domnea atuncĭ regele Idantirs (4).

Cu 282 de anĭ înainte de Christos, unŭ altŭ neastâmpăratŭ, Lisimachŭ regele Traciei, unulŭ din urmaşiĭ luĭ Alexandru celŭ mare, trece Dunărea şi atacă pe Geţĭ şi pe regele lorŭ Dromihet; dar Geţiĭ şi regele lorŭ nu eraŭ deprinşĭ să fie bătuţĭ. Lisimachŭ fu risipitŭ, şi abea scăpă cu fuga, lăsândŭ încă, în mânele Geţilorŭ, prisonierŭ pe fiulŭ sĕŭ Agatocles. Lisimachŭ cercă în maĭ multe rândurĭ să bată pe Geţĭ şi să scape pe fiulŭ sĕŭ din robie, dar a fostŭ totŭ-d'auna bătutŭ. Perḑêndŭ speranţa, Lisimachŭ a fostŭ silitŭ să încheie o pace ruşinósă cu regele Geţilorŭ, retrocedândŭ Geţilorŭ o parte de ţéră pe care o stăpânea în ţéra lorŭ, dincóce de Dunăre, şi dândŭ pe fica sa de nevastă regeluĭ Geţilorŭ Dromihet. Numaĭ aşa a dobânditŭ elŭ liberarea fiuluĭ sĕŭ.... (5).

XIV.

Pentru a personifica relaţiile neîntrerupte de comerciŭ şi bogăţiile ce Istrulŭ ducea la Mare, Himeriŭ (Ἱμέριος), autorŭ din secolulŭ III, ne spune, într'unŭ fragmentŭ din scrierile sale astă-ḑĭ perdute, prin o închipuire într'adevărŭ poetică, că «Istrulŭ se iubea cu Marea de la Bosforŭ, şi că Amorulŭ ìlŭ făcea să fie mirele eĭ» (6).

(1) Erodot. libr. IV. 131. 132. Πλούταρχος, ἀποφθέγματα βασιλέων καὶ στρατηγῶν, in Plutarchi scripta moralia, tom. I, pag. 207. edit. Didot. Paris 1839.

(2) Gibbon, Histoire de la décadence et de la chute de l'Empire Romain, tom. I, pag. 615 traduct. Guizot, Paris, 1848.

(3) Strab. Geograph. VII, cap. 305. tom. II § 14, pag. 23. edit. Coray, Paris 1817.

(4) Plutarch. Apophthegmata tom. I, pag. 207.

(5) Παυσανίου Ἑλλάδος περιήγησις. Ἀττικά, cap. IX. tom. I, pag. 60. edit. Clavier, Paris 1814.

(6) Himerii Oratio I. cap. 8, pag 40 edit. cum Philostrat. oper. Paris 1849. — Lalanne, Biographie universelle, pag. 757. — Ovidiŭ scria amiculuĭ sĕŭ Maxim Cota: Caeruleis *jungitur* Ister aquis (Pont. libr. III Epistol. V).

Aprópe acéstă imagine frumósă o găsimŭ în poetulŭ romanŭ Statius, care scriea pe la 80 după Christos : «Visita-veĭ (întrébă poetulŭ) cele șépte gurĭ ale Istruluĭ la loculŭ unde acestŭ fluviŭ sărută pe Peuce cu undele sale drăgăstóse?»

. . . . An te septenus habebit
Ister, et undoso circumflua conjuge Peuce? (1).

Căcĭ comerciulŭ Dunăreĭ cu Marea Négră și cu lumea de peste ea era mare, bogățiile țĕrilorŭ Dunărene eraŭ întinse. Aceste bogățiĭ le esploataŭ de vécurĭ, prin o plutire neîncetată pe Dunăre, Egiptenii, Grecii, Romanii, Perșiĭ și coloniile de tóte némurile așezate pe țĕrmurile Dunăreĭ și ale Măreĭ Negre. Sciții plugarĭ, Σκύθαι ἀροτῆρες, în șesulŭ Moldoveĭ și alŭ Munteniei actuale, *Agatirsiĭ* și *Grifoniĭ*, *Gripsoriĭ*, păzitorĭ de aurŭ, în Oltenia și în Muscelulŭ de astă-ḍĭ (2), *Arimaspiĭ* totŭ aice în Dacia, Dacĭ saŭ Gețĭ poreclițĭ astŭ-felŭ, ca și Masa-Gețiĭ, după numele regilorŭ lorŭ (3), sunt martorĭ despre producția, bogăția și comerciulŭ țĕrilorŭ Dunărene. Amŭ vĕḍutŭ că la gurile Dunăreĭ, la Istria, era o capră cu córne de aurŭ; acésta este încă o alegorie despre întinsulŭ comerciŭ alŭ acestorŭ țĕrĭ frumóse.

Părțile de dincolo de Istru, ḍice Erodotŭ (4), sunt cuprinse de albine și din causa lorŭ nu poțĭ trece maĭ departe (5). Acésta însemnéză, că din-cóce de Istru se făcea de pe atuncĭ o apicultură întinsă. Mierea și ceara era unŭ productŭ mare aice; Gețiĭ vindeaŭ chiar roiurĭ de albine prin tótă Misia, cum încredințéză Elianŭ, scriitorŭ din secolulŭ III (6).

Din vremĭ nepomenite Gețiĭ de la Dunăre eraŭ plugarĭ, și plugăria se făcea la eĭ pe o scară întinsă; țéra, ca și astă-ḍĭ, era cu deosebire agricolă. Poetulŭ Sofocle, care scriea pe la 490 înainte de Christos, represintă pe Gețĭ sub regele lorŭ *Harnavon* (Χαρναβών) ca

(1) Papinii Statii, Silvarum libr. V. carmen 2.
(2) Hasdeŭ, Istor. crit. a Rom. I, pag. 187—223.
(3) Erodot. III, 116. — IV, 13—14. — Strabo, Geograph. libr. I, 21. — XI, 507. — Diodor Sicul. II. 43.
(4) Adecă, după noĭ, *de dincóce* de Istru.
(5) Erodotŭ. V, 10.
(6) Aelianus, de natura animalium, libr. II, cap. 7, pag. 37, recens. Herscher, Paris 1858.

celŭ întâiŭ poporŭ din lume, pe care zeița Ceres l'a învățatŭ plugăria prin trimisulŭ eĭ Triptolem

«Καὶ Χαρναβῶντος ὃς Γετῶν ἄρχει τὰ νῦν (1).

La 560 înainte de Christos, Cyrus celŭ bĕtrânŭ, regele Perşilorŭ, într'una din espedițiile sale, găsindu-se într'o pustietate lipsitŭ de hrană, în câtŭ ostaşiĭ sĕĭ se ucideaŭ de fóme şi se mâncaŭ uniĭ pe alțiĭ, trimise la *Arimaspĭ*, rugându-se pentru ajutorŭ. Arimaspiĭ, milostivindu-se de descrierea lipseĭ, aŭ datŭ luĭ Cyrus *treĭ-ḑecĭ de miĭ de care de grâŭ*. Din causa acésta Perşiĭ recunoscĕtorĭ aŭ schimbatŭ numele de Arimaspĭ şi din acea epocă îĭ numiră *Evergeți*, Εὐεργέτας, adecă *binefăcĕtorĭ* (2).

XV.

In Sarmatia trăia o dinióră, în vremĭ depărtate şi abia pomenite, nimfa *Peuca*, Πεύκη. Zeiĭ din largulŭ Olimp, eroiĭ, muritoriĭ, eraŭ uĭmițĭ de frumusețea eĭ. Într'o ḑi Peuca, primblându-se prin câmpie, dă de fluviulŭ *Istru;* aprinsŭ de frumusețea Peuceĭ, Istrulŭ se iea după dînsa ca s'o prindă. Nimfa fuge, alérgă o lume întrégă, fără speranță de scăpare; ea ajunge la o insulă a Gețilorŭ, acolo unde Istrulŭ se varsă în Marea Négră, şi anume lângă gura Dunăreĭ ce se numesce Καλὸν στόμα (3); aicea Istrulŭ o ajunge, şi ea, obosită şi ne maĭ putĕndŭ fugi, se supune, învinsă într'o peşteră, pasieĭ luĭ Istru. De atuncĭ acea *insulă Getică*, spre a înveclnici amintirea Peuceĭ, îĭ pórtă numele :

Insula Sarmaticae Peuce stat nomine nymphae,
Torvus ubi et ripa semper metuendus utraque
In freta per saevos Ister descendit Alanos.
. . . . olim
Ister anhelantem Peucen quo presserat antro (4).

(1) Σοφοκλῆς, fragm. 339, pag. 313. edit. Ahrens, Paris 1882. — Conf. Κομητᾶ, Μυθολογία, pag. 66—67. edit. Pesta 1827.
(2) Diodor. Sicul. libr. XVII. cap, 81. — Humboldt, Cosmos tom. II, pag. 168. 169. 498. 154. 170. 171. 172, şi tom. I, pag. 389—407.
(3) Ἀπολλών Ῥόδ. Ἀργοναυτικ. libr. I. vers. 309. 313.
(4) Valer. Flacc. Argonaut. VIII. 256. 217. 293. Martial. Epigram. libr. VII, epigr. 84. Insula *Peuce* este propriŭ ḑisŭ Delta formată prin diferitele brațe ale Dunăreĭ (Nisard, not. în Val. Flacc.) Eustatiŭ, în comentariile sale, spune că insula Peuce are forma unuĭ triunghiŭ, şi se află între gurile Dunăreĭ (Comment. in Dionys. Perieget. vers. 301).

Poetulŭ Statius face alusie la acésta în versurile pe carĭ le-amŭ citatŭ maĭ susŭ (1).

Insula Dunăreĭ Peuce (τὴν Πεύκην τὴν ἐν τῷ Ἴστρῳ νῆσον) aŭ locuit'o *Bastarniĭ* carĭ după insulă se poreclîră *Peucinĭ* (2). Bastarniĭ sunt vechiĭ locuitorĭ aĭ Basarabieĭ (3). După Amian Marcelin insula Peuce aŭ locuit'o şi Troglodiţiĭ : «*Peucem* insulam circumlocunt *Troglodytae* et Peuci» (4). Acéstă insulă şi peştera în care odinióră frumósa nimfă sarmatică Peuce s'a supusŭ dragosteĭ luĭ Istru, a datŭ adăpostŭ şi celorŭ întâĭ sărutărĭ ale Medeeĭ în braţele luĭ Iason:

> Gramineis ast inde toris discumbitur, olim
> Ister anhelantem Peucen quo presserat antro (5).

După Mercator, insula *Peuce*, *Pevki*, se numesce astă-ḑĭ *Barillana:* «Peuce insula, quam hodie *Barillanam* dicunt.» (6)

XVI.

Ţermurile Istruluĭ, ţéra Geţilorŭ, era patria Zeuluĭ Marte (Ares). Virgiliŭ ḑice :

> Multa movens animo, Nymphas venerabar agrestes,
> Gradivumque patrem, *Geticis* qui praesidet arvis (7)...

Valeriŭ Flaccu ḑice :

> Ecce autem *Geticis veniens Gradivus ab antris*,
> Ingentemque trahens Arctoa per aequora nubem (8).

Orfeŭ în Argonautice ḑice :

> Τοξοφόρους Σκύθας Ἄρεος πιστοὺς θεράποντας. (9)

adecă : *Sciţiĭ purtătorĭ de arcurĭ, închinătorĭ credincioşĭ aĭ luĭ Ares.*

(1) Statii Silvarum libr. V, carmen 2.
(2) Strab. Geograph. VII. 306.
(3) D. Cantemir, Chronic. Rom. şi Descrierea Moldoveĭ.
(4) Ammian. Marcel. XXII. 34.
(5) Val. Flacc. Argon. VIII. 255.
(6) Gerardi Mercatoris, Atlas sive Cosmographicae meditationes de fabrica Mundi et fabricati figura, pag. 306. Amstelodami 1612.
(7) Virgil. Eneid. III, 34. 35.
(8) Val. Flacc. Argonaut. VI, 619.
(9) Ὀρφέως Ἀργοναυτικὰ στίχ. 1072.

Când Jupiter hotărî să trimétă pe Ares la Argos, ca să ațâțe resbelulŭ tebanŭ, elŭ a trimisŭ să-lŭ caute și să-lŭ chieme de la munțiĭ și de la *orașele Gețilorŭ,* unde-șĭ avea templulŭ și palatele sale și învrăjbea *lumea : Getices* populatus caedibus *urbes* (1).

Pentru acésta Sciții, Geții, Tracii, deși se închinaŭ la maĭ mulțĭ zeĭ, eĭ însă rădicaŭ idole și capiște numaĭ luĭ Ares, ca unuĭ zeŭ propriŭ alŭ lorŭ, legatŭ cu eĭ prin aceiașĭ patrie (2).

Apolo (Sórele) era una din Dumnedeirile cele maĭ venerate ale némurilorŭ de la Istru. Dacia și Geția era locuința sa de plăcere. Pindar, în una din odele sale, represintă pe Apolo, ducătorulŭ vointelorŭ Destinuluĭ, părăsindŭ Egina și Troada, și mergêndŭ să petrécă la răsboinicele Amazone și *la regiunile pe carĭ Istrulŭ le udă cu undele sale* (3).

După Omerŭ patria zeuluĭ Ares era Tracia, din care causă ea se numea și *Aria*, Ἄρεια (4), și o câmpie din Tracia se numea *câmpulŭ luĭ Ares,* Ἄρειον πεδίον (5). Locuința luĭ Ares era, după Omer, în Tracia, (6) după Virgiliŭ și Stațiŭ în téra Gețilorŭ. De pe aicea eraŭ, se vede, și vitezele Amazone, carĭ aŭ mersŭ în ajutorulŭ Troadeĭ, conduse de regina lorŭ *Pentesilea de némŭ din Tracia, fica luĭ Ares,* de a căreĭ frumusețe și vitejie Achile a rĕmasŭ uimitŭ, când a ucis'o în resbelŭ:

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, mediisque in milibus ardet
Aurea subnectens exsertae cingula mammae
Bellatrix, audetque viris concurrere virgo....(7)

XVII.

Pe Columna luĭ Traianŭ este o figură închipuindŭ ceremonia a *doĭ leĭ*

(1) Statii, Thebaid. III. 221. VII, 6. 35.
(2) Erodot. IV, 59. 60. 61. 62.
(3) Πίνδαρ. Ὀλύμπ. od. VIII.
(4) Stephan Byzant. pag. 311. 312, edit. Amstelodami, 1678.
(5) Πολύβ. libr. XIII, 10. 7.
(6) Odiss., VIII. 361.
(7) Vedĭ Cyclicorum poetarum fragmenta, pag. 583, în edit Homeri, Paris 1837, și Virgil Eneid. I. 490.—Vedĭ articolulŭ meŭ *Despre amazóne* în *Revista contemporană*, II (1874), pag. 217 236, 305—323,

aruncaţĭ în valurile Dunăreĭ. Acéstă ceremonie ne amintesce porunca unuĭ vechiŭ oracolŭ alŭ luĭ Apolo de la Delphi în următórea cuprindere: «Aruncă, îţĭ poruncescŭ, *în valurile Istruluĭ*, fluviŭ ce se pogóră de la Jupiter, doĭ servitorĭ aĭ Cibeleĭ, doĭ leĭ sălbatecĭ de la munte; maĭ aruncă totŭ ce India cresce, florĭ şi parfumurĭ mirositóre. Indată va fi biruinţă, mare glorie, și pacea dorită» :

'Ες δίνας Ἴστροιο Διϊπετέος ποταμοῖο,
'Εσβαλέειν κέλομαι δοιοὺς Κιβέλλης θεράποντας,
Θῆρας ὀρειτρεφέας. καὶ ὅσα τρέφει Ἰνδικὸς ἀήρ
Ἄνθεα, καὶ βοτάνας εὐώδεας, αὐτίκα δ'ἔσται
Νίκη, καὶ μέγα κῦδος, ἅμ' εἰρήνῃ ἐρατηνῇ....

Nu scimŭ dacă Impĕratulŭ Traianŭ, viindŭ contra Dacilorŭ, a îndeplinitŭ acestŭ oracolŭ. Dar acésta ceremonie stă pe columna luĭ Traianŭ, și Traianŭ a fostŭ biruitorŭ. Lucianŭ scrie, că Impĕratulŭ Marcŭ Aureliŭ, puţinĭ anĭ după Traianŭ, în espediţia sa contra Marcomanilorŭ (Bohemia) și contra Quadilorŭ (Moravia), îndemnatŭ de pseudoprofetulŭ Alexandru, care avea mare trecere la Rutillianus şi la curte, a pusŭ în lucrare acestŭ oracolŭ; dar leiĭ, scăpândŭ în notŭ la malulŭ opusŭ alŭ Dunăreĭ, barbariĭ i-aŭ luatŭ dreptŭ cânĭ saŭ lupĭ, și i-aŭ ucisŭ cu ciomegele; iar Romaniĭ aŭ fostŭ bătuţĭ, perdêndŭ 25,000 de ómenĭ. Pseudoprofetulŭ se scusă, dicêndŭ că oracolulŭ predicea în adevĕrŭ, biruinţă, însă nu lămurea de era să fie biruinţa în partea Romanilorŭ saŭ în partea duşmanilorŭ. (1) Alegoria zeuluĭ de la Delphi ne pare însă și astădĭ adevĕrată: leiĭ închipuescŭ puterea, parfumurile Indieĭ sunt emblema comerciuluĭ; decĭ acelŭ care va avé puterea și comerciulŭ pe Dunăre, va avé biruinţa, gloria şi pacea dorită! (2).

(1) Lucianŭ în Alexandr. pseudomant. cap. XLVIII, tom. I, pag. 539. edit. Halae Magdeburgicae, 1800.—Şi traduct. Talbot, în not.—Despre acéstă nenorocită bătălie vedĭ şi Xiphilin. libr. LXXI şi Iul. Capitolin. cap. 13, 14, 22. După Dion. Cassiŭ, Marcŭ Aureliŭ avea baza sa de operaţiĭ în Panonia (libr. LXVII, cap. 7).

(2) La Grecĭ şi la Romanĭ parfumurile şi aromatele eraŭ emblema comerciuluĭ, întâiŭ pentru că ele se aduceaŭ tocmaĭ din fundulŭ Indiilorŭ, trecêndŭ printre sute de mărĭ, de ţĕrĭ şi de popóre; alŭ doilea pentru că la anticĭ, întrebuinţarea parfumurilorŭ, a miresmelorŭ şi a aromatelorŭ de totŭ felulŭ luase o întindere fără marginĭ. — (Vedĭ o interesantă notiţă despre acésta în A. Debay, Les parfums et les fleurs, chap. 1, pag. 7—19. Paris 1861).

XVIII

Peste dóuĕḍecĭ de popóre se hrăneaŭ, după geografiĭ anticĭ, pe amândóuĕ părţile Dunăreĭ. Dionisie Periegetulŭ, Rufus Festus Avienus şi Priscianus, numescŭ, la nordulŭ Dunăreĭ, următórele némurĭ: Germanĭ, Sarmaţĭ, Geţĭ, Bastarnĭ, *imensa ţéră a Dacĭlorŭ:* Δακῶν ἄσπετος αἶα, Alanĭ, Taurĭ, Agavĭ, Melanchlenĭ, Ipimolgĭ, Neurĭ, Ipopoḍĭ, Gelonĭ, Agatirsĭ; iar la sudulŭ Dunăreĭ: Gherĭ, Noricĭ, Panonĭ, Myzĭ şi Traciĭ cu ţéra lorŭ nemărginită: Θρήϊκες ἀπείρονα γαῖαν ἔχοντες. Acestea sunt némurile carĭ locuiaŭ în prejma Dunăreĭ: Ἴστρον ποταμὸν τόσσοι περιναιετάουσιν (1). Hecateŭ ne maĭ arată ţĕrmuraşĭ aĭ Dunăriĭ pe Crovizĭ şi pe Trizĭ, némurĭ la sudulŭ Istruluĭ: ἔθνη πρὸς νότον τοῦ Ἴστρου (2). Impăratulŭ Iulianŭ maĭ pomenesce pe Sagadares, carĭ se hrăniaŭ în préjma Dunăriĭ, Σαγάδαρες οἱ περὶ τὸν Δάνουβιν ἐκτραφέντες (3). În ḍilele luĭ Alexandru Macedon trăiaŭ pe malurile Dunăreĭ şi Galĭ saŭ Celţĭ, după cum ne încredinţéză Arian (4). Aceştĭ *Celţĭ, Galaţĭ*, aŭ lăsat póte numele lorŭ localităţeĭ oraşuluĭ nostru *Galaţĭ* (5). Dion Cassiu ne maĭ amintesce pe Iazygĭ şi pe Marcomanĭ trăind totŭ pe malurile Dunăriĭ (6), cu carĭ Impăratulŭ Marcŭ Aureliu a avutŭ atâtea lupte gloriόse (7), în timpulŭ cărora elŭ a scrisŭ, pe malurile Dunăreĭ, mare parte din nemuritórele sale cărţĭ Εἰς Ἑαυτὸν, cugetărĭ de domnŭ mare şi de filosofŭ. Ovidiŭ maĭ pomenesce pe *Coralĭ îmbrăcaţĭ cu cojóce*, pelliti Coralli (8); şi geografulŭ Strabon maĭ citéză ca locuitorĭ ţĕrmuraşĭ aĭ Dunăreĭ pe Tiri-Geţĭ şi pe Scordiscĭ-Galaţĭ (9).

(1) Διονύσιος περιηγητής, vers. 302—330. Fest. Ruf. Avien, Descriptio Orbis terrae, vers. 437—440 — Priscian. Periegesis, vers. 294—315, toţĭ în Müller, Geographi Graeci minores, tom II, pag. 121—122. 181. 192.

(2) Müller, Fragmenta Historum Graecorum, tom. I, pag. 10.

(3) Iuliani Imperatoris Epistol. Basilio LXXVII, pag. 146 edit. Heyler 1828, Moguntiae.

(4) Ἀῤῥιανοῦ, περί ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου pag. 19 edit. laud.

(5) César Bolliac, Mémoires pour servir à l'histoire de la Roumanie, I, pag. 32, Paris 1856.

(6) Δίωνος Κασσίου Ἱστορ. Ῥωμ. libr. LXXI, cap. 3. tom. X pag. 8 edit. Gros, Paris 1870.

(7) Μαρκομάνους καὶ Ἰάζυγας πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἀγῶσι καὶ κινδύνοις Μάρκος ὑπέταξεν Dion Cass. lib. LXXI. cap. 8. pag. 18 tom. X edit. laud.

(8) Ovid. Pont. lib. IV, ep. VIII. vers. 83.

(9) Strab. II. 118. VII, 293, edit. Coray.

XIX.

Dramaturgulŭ Eschil, cu 524 de anĭ înainte de Christos, a scrisŭ două tragediĭ astădĭ perdute, Προμηθεὺς Λυόμενος adecă *Prometeŭ deslegatŭ*, și Νιόβη, *Niobe*. În cea d'întâĭ elŭ vorbea despre Istru, dicêndŭ că izvoresce din *Munţiĭ Iperboreĭ și din Munţiĭ Rifeĭ* (1); în a doua, adecă în *Niobea*, Eschil lăuda frumuseţea și bărbăţia fetelorŭ dunărence. Iată singurulŭ versŭ ce ni s'a păstratŭ din acésta tragedie :

Astfelŭ de fete face Istrulŭ...
Ἴστρος τοιαῦτας παρθένους λοχεύεται. (2)

Par-că audimŭ, cu 2388 de anĭ după Eschil, pe Vasilie Alexandri vorbindu-ne de :

Cele fete Moldovence
Floricele Dunărence,
Vorbitóre, cântătóre
Și de pânzĭ înălbitóre.... (3).

XX.

Cu 560 de anĭ înainte de Christos Cyrus, regele Persieĭ, trece Istrulŭ cu obrăznicie, ca să bată pe Geţĭ și pe Masa-Geţĭ. Acéstă espediţie i-o dicta motive serióse: întâiŭ, nascerea sa, căcĭ Cyrus se credea născutŭ din deĭ; alŭ doile, norocululŭ sĕu, căcĭ nicĭ unŭ poporŭ n'a putută scăpa de armele sale biruitóre.

Cyrus trece Dunărea. Regele Masa-Geţilorŭ murise, și soţia sa *Tomyris* saŭ *Tamara* domnea acum peste Masa-Geţĭ. Cyrus trimete întâiŭ solĭ regineĭ, propuindu-ĭ s'o iee de nevastă. Tamara-ĭ respunde cu mândrie să-șĭ caute de trébă: «Nu te pune cu Masa-Geţiĭ, că te voiŭ sătura de sânge; domnesce tu peste popórele tale și eŭ peste popórele mele; întórce-te în ţéra ta». Dar Cyrus dorea și

(1) Aeschyli Opera, fragment, 73. pag. 192, edit. Paris 1842. — Müller, Fragmenta Historicorum Graecorum, tom. VI. pag. 519.
(2) Aeschyl. fragm. 180, pag. 221 edit. laud.
(3) V. Alexandri, Poesiĭ populare ale Românilorŭ, pag. 134.

resbelŭ, căcĭ umbla după vitejiĭ și dorea și pe Tamara, căcĭ era frumósă. Cyrus trece Istrulŭ, înaintéză mereŭ, trece rîulŭ Aras după Masa-Geţiĭ, carĭ se totŭ retragŭ, și omóră pe fiulŭ Tamareĭ, prinḑêndu-lŭ într'o cursă. Atuncĭ Masa-Geţiĭ cu regina lorŭ staŭ, se adună și năvălescŭ cu turbarea resbunăriĭ contra luĭ Cyrus; eĭ se batŭ întâiŭ cu săgeţile de departe, apoĭ se isbescŭ contra Persilorŭ cu suliţele și cu cuţitele; armata Persilorŭ e învinsă, și cea maĭ mare parte din ea cade pe câmpulŭ de bătae; însușĭ regele Cyrus cade mortŭ în luptă. Tamara ridică cadavrulŭ sĕŭ dintre morţĭ, ĭĭ taie capulŭ și-lŭ pune într'unŭ vasŭ plinŭ de sânge omenescŭ, rostindu-ĭ următórele cuvinte: «Tu m'aĭ perdutŭ pe mine, deși trăescŭ și te-am învinsŭ în răsboĭ, căcĭ aĭ prinsŭ pe fiulŭ meŭ în cursă; dar eŭ te voiŭ sătura de sânge, cum te amerinţasem» (1). Așa a peritŭ Cyrus umblândŭ peste Dunăre contra Masa-Geţilorŭ și a Isidonilorŭ: ἐλάσας ὑπέρ ποταμὸν Ἴστρον ἐπί Μασσαγέτας τε καὶ Ἰσσηδόνας. (2). Uniĭ istoricĭ, între carĭ Diodorŭ Siceliotulŭ, spunŭ că Cyrus a fostŭ prinsŭ viŭ în luptă de Regina Tamara, apoĭ supusŭ supliciuluĭ cruceĭ, și apoĭ Tamara i-a tăiatŭ capulŭ cu mâna eĭ și l'a pusŭ într'unŭ vasŭ cu sînge (3). Resbunare înfricoșată!

XXI.

Aprópe de gura cea mică a Dunăreĭ, lângă Chilia actuală, este o insulă care se numea Θιαγόλη (4), după care acea gură a Dunăreĭ *(gura saŭ gârla Chilieĭ)* se ḑicea Θιαγόλα saŭ Ψιλὸν στόμα (5). Insula șĭ-a luatŭ numele de la *Nimfa Tiagola*, despre care mitologia povestesce lucrurĭ minunate.

(1) Erodot., I, 201—216.
(2) Φιλοστράτου Ἡρωϊκὸς, cap. 6, pag. 292, edit. laud. — Πολυαίνου Στρατηγήματα, libr. VIII. cap. 28, pag. 274.
(3) Διοδώρ. Σικελ. libr. II, cap. XLIV.
(4) Σκαρλάτ. Βυζάντ. Λεξικὸν ἐν κυρίοις ὀνόμασιν, pag. 72.
(5) Ptolem. Geograph. libr. III, cap. 10.

XXII.

Multe și marî insule are Dunărea (1). Maî deosebită, îndată ce eșî din gurile eî, este, în luciulŭ mărei (*au large*, cum se esprimă vice-admiralulŭ Jurieu de la Gravière), o insulă vestită numită de anticî *Lerki*, Λευκή (Albă), *Faenă* Φαεννή (Luminósă), după albéța țermurilorŭ sale, ἀπὸ τῆς χροιᾶς ὀνομάζουσιν Λευκήν, și *Achilea* Ἀχίλλεια, adecă insula luî Achille (2), Ἀχίλλεος δρόμος saŭ Ἀχιλλέως δρόμος, *drumulŭ luì Achile*, după unŭ drumŭ de pétră fórte anticŭ, care ducea de la mare prin insulă la partea eî sudică (3). Ea se maî numesce *insula Fericițilorŭ* νῆσος Μακάρων (4), și *insula Eroilorŭ*, νῆσος Ἡρώων (5). Strabon o numesce Λευκὴ νῆσος πελαγία, adecă *insula Levki în mare*, pentru că ea se află în luciulŭ mărei. Acéstă insulă se numesce astădî *Insula șerpilorŭ*, *Fidonisi* (Φειδονῆσι), *Jılan-Adassi*, *Île des serpents*. După geografiî anticî, Arianŭ și Pausanias, ea avea o circumferință de dóuĕdecî de stadiî, adecă de 2500 pașî, căcî unŭ stadiŭ este egalŭ cu 600 picióre grecescî saŭ cu 125 pașî (7). In mijloculŭ eî era unŭ templu renumitŭ și o statuă a luî Achile, din care causă insula se numise *Achillea*, Ἀχίλλεια; iar Achile, fiindŭ veneratŭ aicî, la gurile Dunăreî, la intrarea Pontuluî, adecă a Mărei Negre, era pronumitŭ Ποντάρχης, Ἀχιλλεὺς ποντάρχης, adecă *Achilŭ Regele Pontuluî*, și Ἀχιλλεὺς Λευκῆς Μεδέων, adecă *Achilŭ Regele insuleî Levki*, cum se vede în inscripțiunile găsite în acéstă insulă.

Templulŭ luî Achile de aicî, încunjuratŭ de plopî, avea darulŭ tămăduiriî. In dilele resbeluluî Crotoniațilorŭ cu Locrieniî din Italia, Leonymus Voevodulŭ Crotoniațilorŭ, fiindŭ rănitŭ la pieptŭ și su-

(1) Παυσαν. Ἀρκαδικά, cap. XXV, tom. IV, pag. 401. edit. Clavier, Paris 1817. — Anonym. Periplus Ponti Euxini. cap. 68, în Geographi Graeci minores I, pag. 420.

(2) Ἀῤῥιαν. περίπλ. Εὐξ. Πόντ. cap. 32. — Στέφαν. Βυζάντ. pag. 147 și nota 12. — Πίνδαρ ἐν Νεμέοις, IV, 49. — Στράβ. Γεωγραφ. VII. 306. — Εὐριπίδ. Ἰφιγεν. Ταυρίδ. vers. 435. — Φιλοστράτ. Ἡρωϊκ. XX. cap. 32. — Anonymi Periplus Ponti Euxini, cap. 64 tom. I. pag. 419. Op. laud.

(3) Στέφανος Βυζάντιος. Περὶ πόλεων καὶ δήμων, pag. 147 și nota; edit. Amstelodami 1678. — Πτολεμαίου Γεωγραφ. lib. III, cap. 5, § 25, lib. III, cap. 10, § 17.

(4) Fest. Avienus. 750. — Διονύσ. Περιήγησ, vers. 560.

(5) Διονύσιος Περιηγητής. ubi infra.

(6) Σκαρλάτ. Βυζάντ. Λεξικόν, pag. 1290. Athenae 1852.

44

ferindŭ cumplitŭ de rana sa, se duse să consulte oracolulŭ de la Delphi. Pythia l'a trimesŭ spre tămăduire la gurile Dunărei, la insula Levki, adecă la insula șerpilorŭ, ḑicându-ĭ că acolo va găsi pe Aiax, care-lŭ va lecui. Leonymus veni la Levki și se vindecă, apoĭ întorcêndu-se în ţéra sa sănătosŭ, povestea că a vĕḑutŭ aicea umbrele luĭ Achile, luĭ Aiax, luĭ Patroclu; și că Elena cea frumósă devenise acum nevasta luĭ Achile și petrecea cu elŭ în acéstă insulă de la gurile Dunărei (1). Aretinus, istoricŭ fórte vechiŭ citatŭ de Patriarchulŭ Photius, spune că o mamă, luândŭ copilulŭ eĭ care căḑuse în focŭ, l'a dusŭ spre vindecare și s'a vindecatŭ la insula Levki de la gurile Dunărei (2). Poetulŭ liricŭ grecŭ Stesichoras de la Himera din Sicilia, care trăia pe la 626 înainte de Christos, a scrisŭ, în dialectulŭ doricŭ, istoria insuleĭ Levki și a templuluĭ tămăduitorŭ de pe ea, dar din nenorocire scrierile luĭ Stesichoras sunt perdute (3). Despre începutulŭ insuleĭ Levki se povestesce, că Tetis a dat'o fiuluĭ sĕŭ Achile și că aicea a fostŭ reședinţa luĭ. Póte că acéstă alegorie ascunde că Achile a fostŭ originarŭ de pe unde-va nu departe de aicea de Insula șerpilorŭ, și ca unulŭ ce a domnitŭ pe aicea, i s'aŭ rădicatŭ acestŭ templu. Leon Diaconulŭ, scriitorŭ din secol. X, citéză unŭ pasagiŭ din Arian încredinţătorŭ că «Achile, fiŭ adoptivŭ alŭ luĭ Peleŭ, era de némŭ Sciticŭ, născutŭ la Myrmichion, aprópe de Palus Meotide; că fiindŭ isgonitŭ din ţéra sa, de către compatrioţiĭ sĕĭ din causa obrăsniciei și a cruḑimeĭ sale, elŭ emigră și se statornici în Tesalia; că portulŭ sĕŭ, pĕrulŭ sĕŭ blondŭ și ochiĭ sĕĭ albastri mărturisescŭ încă originea sa ne-grecéscă» (4). S'ar maĭ puté ḑice că se bănuesce din chiar Iliada luĭ Omerŭ, că Achile era străinŭ în luptele Grecilorŭ cu Troada (5), că era în adevĕrŭ harţăgosŭ și se gâlcevea cu tótă lumea (6), și că

(1) Παυσαν. Λακωνικὰ, cap. XIX, tom. III, pag 163—164. edit. Clavier. Paris 1817.
(2) Φωτίου Μυριόβιβλ. Cod. CCXXXIX.
(3) Παυσαν. Λακωνικὰ, cap. XIX. XIII. tom. II, pag. 164.
(4) Leon Diacon. Histor. libr. IX, cap. VI, apud A. C. Moreau de Jonnès, L'Ocean des anciens et les peuples préhistoriques, pag. 271. Paris 1873.
(5) Iliad, I, 149--158.
(6) Iliad., I, 176—180.

caiĭ luĭ Achile aveaŭ nume carĭ nu sunt grecescĭ : *Balia*, *Xant.* (1) Insula Levki nu era locuită de altă lume decât numaĭ de preoţiĭ şi de închinătoriĭ templuluĭ. Câte-va capre păsceaŭ aicea, închinate luĭ Achille tămăduitoruluĭ de bolnavĭ însănătoşiţĭ. In acestŭ templu se vedea o mare mulţime de fiole, inele şi petri scumpe, darurĭ de la ceĭ vindecaţĭ, şi se citeaŭ multe epigrame, unele latinescĭ, altele elinescĭ. Miĭ de pasĕrĭ, anume lari, pescarĭ, bodârlăĭ şi leşiţe de mare, visitaŭ acéstă insulă sfântă; ele se scăldaŭ tótă ḑiua în mare, apoĭ sburaŭ în templu cu aripele ude şi-lŭ stropeaŭ şi apoĭ îlŭ măturaŭ cu aripele lorŭ.

Euripidŭ, care a trăitŭ pe la 479 înainte de Christos, pomenesce insula Levki; elŭ o numesce Πολυόρνιθος αἶα : *ţĕră cu multe pasĕrĭ*, λευκὰν ἀκτὰν : *ţĕrmŭ alb* şi 'Αχιλλῆος δρόμους καλλισταδίους : *drumŭ frumosŭ*, şosea frumósă, *a luĭ Achille* (2). Geografulŭ Scymnos de la Chios, care scriea pe la 90 înainte de Chr., ḑice că «mulţimea de paserĭ de pe acésta insulă era dumestică, şi că insula are, pentru ceĭ ce o visitéză, o înfăţoşare dumneḑeiască : θέαν ἱεροπρεπῆ τοῖς ἀφικνομένοις (3).

Scyllax de la Carianda, geografŭ grecŭ din seculolŭ V înainte de Christos, ḑice despre insula Levki (Insula şerpilorŭ), că este o insulă nelocuită ce se chiamă Levki, *sacră a luĭ Achille* (4). Geografulŭ Ptolemeŭ, care a scrisŭ pe la 125—135 după Christos, o menţionéză, numind'o : 'Αχιλλέως νῆσος, Λευκὴ νῆσος, Δρόμος 'Αχιλλέως (5).

Dionisiŭ Periegata, care a scrisŭ în versurĭ *descrierea lumeĭ*, Οἰκουμένης περιήγησις, în ḑilele Impĕratuluĭ Augustŭ (6), vorbesce maĭ multişorŭ despre ea, ḑicêndŭ : (7)

(1) Iliad., XXI, 149. — XXIV, 400.
(2) Εὐριπίδ. 'Ιφιγένεια ἐν Ταύροις, vers. 435.
(3) Scymni Chii Orbis descriptio, vers. 790—793. în Geographi Graeci minores, tom. I, pag. 228. edit. Müller, Paris 1855.
(4) Σκύλακος Καρυανδέως περίπλους, cap. 68, în Geographi Graeci minores, tom. I, pag. 57—58 edit. laud.
(5) Κλαυδίου Πτολεμαίου Γεωγραφία, libr. III, cap. V, § 25; cap. X § 17; tom. I, pag. 172. 186. Lipsiae 1843.
(6) Plin. Histor. natural. libr. VI, cap. 27. apud 'Ανθ. Γαζῆ, βιβλιοθήκη 'Ελληνική, tom. I, pag. 328.
(7) Dionysii Orbis descriptio, vers. 541—548, în Geographi Graeci Minores, tom. II, pag. 137, edit. laud.

«Este in susŭ de Pontulŭ Euxin, în stânga, în mare, o insulă renumită, Insula Eroilorŭ, care se numesce *Levki* (Albă) după pasěrile albe carĭ o locuescŭ. Aicea se aducŭ rugăciunĭ și darurĭ luĭ Achille și celoralalțĭ Eroĭ».

Dion Chrysostomulŭ, care scriea pe la aniĭ 30 după Chr. și care a călătoritŭ și a trăitŭ mulțĭ anĭ la Boristene și la Gețĭ, vorbesce despre renumele ce avea în ḑilele sale templulŭ luĭ Achille de la insula Levki, de la Insula șerpilorŭ (1).

Arianŭ și Filostratŭ de la Lemnos ne-aŭ lăsatŭ câte-va pagine carĭ descriŭ insula Levki, templulŭ și tradițiile despre ea.

Iată descrierea luĭ Arianŭ din ḑilele când era Prefectŭ alŭ Capadocieĭ, adresată Impăratuluĭ Adrianŭ, fiŭ adoptivŭ alŭ luĭ Trajanŭ, scrisă în alŭ dóuěḑecilea anŭ alŭ Impěrățieĭ luĭ Adrianŭ, adecă la aniĭ 137 după Christos, puținŭ maĭ nainte de espediția contra Alanilorŭ (2):

«La una din gurile Dunăreĭ, ḑice Arianŭ, care se numesce *Psilon*, Ψιλὸν στόμα (3), cum eșĭ dreptŭ în mare, este o insulă pe care uniĭ o numescŭ *insula luĭ Achille*, alțiĭ *drumulŭ luĭ Achille*, iar alțiĭ *Levki* după colórea eĭ. Se ḑice că Tetis a datŭ acéstă insulă fiuluĭ sěŭ Achile și că elŭ o locuesce. Pe acéstă insulă este unŭ templu și o statuă a luĭ Achille, de lucru anticŭ. Insula este nelocuită de ómenĭ, și pe ea pascŭ câte-va capre; se ḑice că aceste capre se aducŭ ofrandă luĭ Achille de visitatorĭ. In templu se vědŭ multe darurĭ, și anume fiole și inele și pietri din cele maĭ scumpe; tóte aceste darurĭ sunt închinate luĭ Achille, ca și epigramele din templu și de pe insulă,

(1) Δίωνος Χρυσοστόμου, Βορυσθενικὸς λόγος, XXXVI. Cap. IV, tom. III, pag. 18 ediția luĭ Neofit Duca, Viena 1810.

(2) Ἀνθ. Γαζῆς, βιβλιοθήκη Ἑλληνική, tom. I. pag. 372.

(3) Ψιλὸν στόμα saŭ Thiagola (Θιαγόλα), astăḑĭ *Gura* saŭ *Gârla Chilieĭ* (Müller not. în Geograph. Graec. minor. tom. I, pag. 397).

Autoriĭ vechĭ nu sunt unițĭ asupra numěruluĭ gurelorŭ, saŭ a brațelorŭ Dunăreĭ:

Erodotŭ ḑice că Dunărea are *cincĭ* gurĭ. (IV, 47).

Dionisie Periegetă *cincĭ* (Orbis descriptio, vers. 301),

Pliniŭ, *șése* (Hist. Nat. IV. 24),

Strabo, *șepte* (Geograph. VII. cap. III, §. 15).

Ptolomeŭ, *șése* (Geogr. III, cap. 10, § 1-7),

Valeriŭ Flac, *șepte* (Argonaut. VIII. 137).

Istoriculŭ grecŭ Ephor. care scriea cu 350 de anĭ inainte de Christos, *cincĭ* (fragm. LXXVII LXXVIII. în Müller, Fragmenta Historicorum Graecorum, tom. I, pag. 257).

Poetulŭ Statius, *șepte* (Silvarum. libr. V, carmen 2).

Ammianŭ Marcelinŭ, *șepte* (libr. XXII, cap. 44—46).

unele latinescĭ, altele grecescĭ, în feliurite versurĭ, lăudândŭ pe Achille. Sunt unele din epigrame închinate luĭ Patroclu, căcĭ aicĭ se cinstesce și Patroclu cu Achille, de aceĭ ce voescŭ să fie plăcuțĭ luĭ Achille. O mulțime nenumĕrată de paserĭ petrecŭ pe insulă : larĭ, pescarĭ, dobărlăĭ și ciorì de mare. Aceste paserĭ slujescŭ în templulŭ luĭ Achille. In fie-care diminéță ele sbóră la mare, apoĭ din mare cu aripile udate, sbóră grabnicŭ la templu și stropescŭ templulŭ, și după ce l'aŭ stropitŭ bine, mătură pavimentulŭ cu aripele lorŭ.

Aceĭ carì aducŭ la insulă jertve, uniĭ vinŭ în adinsŭ și le aducŭ pe corăbiĭ, și parte le sacrifică, parte le închină luĭ Achille; iar aceĭ carĭ se adăpostescŭ aicĭ, isbițĭ de furtună, cerŭ victime pentru jertvă de la însușĭ Zeulŭ Achille, întrebândŭ oracolulŭ (căcĭ este și unŭ orăcolŭ pe insulă) dacă n'ar fi bine să jertvéscă din caprele ce pascŭ aicĭ, și depunŭ prețulŭ pe care eĭ ilŭ socotescŭ; dacă oracolulŭ refusă, prețulŭ se sporesce, și dacă maĭ refusă o dată, prețulŭ se totŭ sporesce, iar când oracolulŭ învoiesce, se înțelege că prețulŭ propusŭ este primitŭ. Victimele staŭ, în așa casŭ, de bună voe, și nu fugŭ. Din asemenea împrejurărĭ mulțĭ banĭ se păstréză aicĭ în vistieria luĭ Achille din prețulŭ jertvelorŭ.

De multe orĭ Achille se arată în visŭ celorŭ ce se apropie de insulă și celorŭ ce plutescŭ în préjma eĭ, și le spune în ce parte este maĭ bine să trécă pe lângă insulă, și în ce parte a insuleĭ este maĭ bine să stea. Uniĭ ḑicŭ că aŭ vĕḑutŭ pe Achille în vedenie, arătându-se pe catargŭ saŭ în capĕtulŭ corabieĭ, cum se arată Dioscuriĭ, cu deosebire numaĭ că Dioscuriĭ facŭ maĭ multŭ de câtŭ Achille, căcĭ acestia se arată celorŭ ce plutescŭ pretutindene, în orĭ ce mare, și arătându-se iĭ scapă de primejdiĭ, pe când Achille se arată numaĭ celorŭ ce plutescŭ în apropiere de insula sa. Sunt uniĭ carĭ aŭ vĕḑutŭ în visŭ aicĭ și pe Patroclu. Aceste eŭ le-am scrisŭ, despre insula luĭ Achille auḑindu-le de la ceĭ ce aŭ fostŭ acolo, saŭ de la alte persóne sigure. Și eŭ ḑicŭ că aceste tóte sunt vrednice de credință». (1)

Flaviŭ Filostratŭ de la Lemnos, care trăia pe la 193 după Christos, prietinŭ și colegŭ în *societatea învĕțațilorŭ* fondată de Iulia Domna *(Pia-Felix-Augusta-Iulia Domna)* soția Impĕratuluĭ Septimiŭ Severŭ (2), a scrisŭ despre insula luĭ Achille (actuala insula Șerpilorŭ) într'unŭ stilŭ elegantŭ și romanticŭ, deprinsŭ a scrie *pentru Iulia Domna*, câteva paginĭ din carĭ estragemŭ următórele :

(1) Ἀῤῥιανοῦ Ἐπιστολὴ πρὸς Τραϊανὸν Ἀδριανὸν ἐν ᾗ καὶ Περίπλους Εὐξείνου Πόντου, cap 32—35, în Geographi Graeci minores, I, p. 397—399.

(2) Lalanne, Biographie universelle, pag. 1243 și pag. 816. — Ἀνθ. Γαζῆ, Βιβλιοθήκη Ἑλληνική, tom. II, pag. 51—53.

«Insula cea minunată din Pontŭ, *Levki*, insula luĭ Achille, situată maĭ multŭ la cóstele măriĭ, la stânga cum intri în Pontŭ, are în lungime treĭ-ḑecĭ de stadiĭ (1), iar în lărgime nu maĭ multŭ de câtŭ patru; pe insulă crescŭ, icĭ colo plopĭ și ulmĭ, maĭ alesŭ împrejurulŭ templuluĭ, spre podóbă. Templulŭ privesce spre Meotida, care fiindŭ situată în fața Pontuluĭ, se varsă în elŭ. In templu sunt statue a luĭ Achille și a Eleneĭ, uniţĭ de Sóră; de și dragostea stă în ochĭ, și poețiĭ ḑicŭ că Amorulŭ se nasce din ochĭ, dar Achille și Elena aŭ fostŭ ceĭ întâĭ carĭ, fără să se fi veḑutŭ, aflându-se ea la Egiptŭ și elŭ la Troada, s'aŭ iubitŭ, simțindŭ prin auḑŭ dorulŭ de a fi unițĭ trupesce (2). Și fiindŭ că le-a fostŭ ursitŭ să trăiască în vecĭnicie împreună, Tetis (muma luĭ Achille) s'a rugatŭ luĭ Poseidonŭ (Neptunŭ) să le scótă din mare vreo insulă, în care să locuéscă. Neptunŭ, aducêndu-șĭ aminte de lungimea Pontuluĭ și că, nefiindŭ nicĭ o insulă în elŭ, ómeniĭ plutescŭ ca în pustiŭ, a scosŭ la lumină insula Levki, ca să fie de locuință luĭ Achille și Eleneĭ, și ca navigatoriĭ să aibă cine să-ĭ ajute și la cine să alerge în mijloculŭ măreĭ. Neptunŭ, domnindŭ peste tóte apele, și vĕḑêndŭ că fluviile Termodon, Boristen și Istrulŭ curgŭ neîncetatŭ în Pontŭ, a grămăditŭ înainte malulŭ acestorŭ fluviĭ, pe care ele, începêndŭ din țéra Sciților, ilŭ ducŭ la mare, și așa a făcutŭ insula despre care vorbescŭ, prinḑêndŭ și întărindŭ temeliile eĭ în fundulŭ măreĭ. Aicĭ s'aŭ vĕḑutŭ întâiŭ și s'aŭ strinsŭ în brațe cu dragoste Achille și Elena, și aicĭ la nunta lorŭ aŭ luatŭ parte însușĭ Neptunŭ și Amfitrita și tóte Nereidele și tóte fluviile și demoniĭ carĭ aŭ legăturĭ cu Meotida și cu Pont. Pe insulă locuescŭ paserĭ albe de apă carĭ mirósă a mare; ele slujescŭ luĭ Achille și-ĭ grijescŭ pădooricea, făcêndŭ vêntŭ și stropindŭ cu aripele lorŭ, sburândŭ josŭ și rădicându-se puținŭ de la pămêntŭ. Este învoitŭ tuturorŭ carĭ plutescŭ pe mare

(1) Unŭ stadiŭ στάδιον este cât 600 picióre greceștĭ saŭ 125 de pașĭ (Robinson, Antiquités grecques, tom. II, pag. 75. — Σκαρλάτ. Βυζαντ. Λεξικὸν, pag. 1290), saŭ, după măsura de astă-ḑĭ, 185 metri și 184 milimetri (Σκαρλ. Βυζαντ. pag. 1584).

(2) Frumósa Elena maĭ avuse unŭ amorŭ cu Teseŭ nepotulŭ luĭ Neptunŭ și fugise cu elŭ în Egiptŭ, înainte de a fugi cu Paris fiulŭ regeluĭ Troadeĭ Priam (Ovid. Heroides, epistol. XVII).

Istoriciĭ ḑicŭ însă, că Elena, când a fugitŭ cu Paris, a rătăcitŭ din causa furtunelorŭ, și a statŭ în Egiptŭ, în locŭ se mérgă la Ilionŭ, și că ca nu se afla în Troada câtŭ a ținutŭ resbelulŭ. (Erodot, II, 112—121).

Elena era atâtŭ de renumită pentru frumusețа eĭ, în câtŭ vestea făcea pe mulțĭ să se amoreseze de ea, fără s'o vadă, și să se aprindă de dorulŭ eĭ. Așa chiar Paris, fiulŭ regeluĭ Priam, a plecatŭ la Sparta ca s'o iee, saŭ cum se ḑice, ca s'o răpéscă, amoresatŭ de ea prin auḑŭ, fără s'o fi vĕḑutŭ. Ovidiŭ represintă pe Paris scriindŭ Eleneĭ:

Te prius optavi, quam mihi nota fores:
Ante tuos animo vidi, quam lumine, vultus;
Prima fuit vultus nuntia fama tui...

(Heroid. epist. XVII, vers. 36 sq.).

să se adăpostéscă la acéstă insulă, căci ea stă aicĭ ca o vatră de ospeţie pentru plutitorĭ, dar n'are voe nimene, nicĭ chiar locuitoriĭ din împrejurimile Pontuluĭ, fie Grecĭ fie barbarĭ, să aibă locuinţă pe insulă. Aceĭ carĭ vinŭ aicĭ, după ce aŭ săvêrşitŭ sacrificiile, sunt datorĭ să plece de pe insulă la apusulŭ sóreluĭ; eĭ nu potŭ rĕmêné aicĭ nóptea, ci legândŭ vasele lorŭ de malŭ, potŭ petrece nóptea pe vase, căcĭ nóptea Achille şi Elena benchetuescŭ împreună, se primblă pe insulă în petrecerĭ şi în cântece, şi cântă cântece despre amorulŭ lorŭ şi cântece adresate luĭ Omer despre Troada. Achille are şi după mórte darulŭ poesieĭ ce i l'a insuflatŭ Caliope, şi de când s'a lăsatŭ de cele ostăşescĭ se ocupă de versurĭ. Cântecululŭ sĕŭ la Omer este divinŭ şi plinŭ de poesie. Mulţĭ din ceĭ ce s'aŭ apropiatŭ de insulă aŭ auḑitŭ cântândŭ pe Achille şi feliurite alte cântece; iar cântecululŭ sĕŭ la Omer este următorulŭ:

'Αχὼ, παρὰ μυρίον ὕδωρ
Μεγάλου ναίοισα πλευρὰ Πόντου,
Ψάλλει σε λύρα διὰ χειρὸς ἐμᾶς,
Σὺδε θεῖον Ὅμηρον ἀειδέμοι,
Κλέος ἀνέρων, κλέος τ'ἀμετέρων πόνων,
Δι'ὃν οὐ θάνον, δι'ὃν ἐστίμοι
Πάτροκλος, δι'ὃν ἀθανάτοις ἴσος
Ἄιας ἐμὸς,
Δι'ὃν ἁ δορίληπτος ἀειδομένα σοφοῖς
Κλέος ἤρατο κου' πέσε Τροία...

Echo! pe tine, care spre nesfîrşita mare
Locuescĭ cóstele mareluĭ Pontŭ,
Te deştéptă lira prin mâna mea;
Tu dar cântă-mĭ pe divulŭ Omer,
Gloria omeniriĭ, gloria faptelorŭ marĭ,
Prin care eŭ n'am muritŭ, prin care este cu mine
Patroclu, prin care e întocmaĭ cu nemuritoriĭ
Aiax alŭ meŭ,
Prin care biruita cântată de poeţĭ,
A câştigatŭ glorie, şi n'a căḑutŭ, Troada...

«Aşa sunt cântecele ce se audŭ aicea, iar vocea celorŭ ce cântă, adecă vocea luĭ Achile şi a Eleneĭ, resună divină şi splendidă, şi străbate atâtŭ de departe pe mare, în câtŭ corăbieriĭ se temŭ să se scóle, de spaĭmă. Aceĭ carĭ aŭ umblatŭ pe aicea, spunŭ încă că se aude în acelaşĭ timpŭ tropotŭ de caĭ şi huetŭ de arme şi strigăte ca în resbelŭ. Când vre-unŭ vêntŭ protivnicŭ are să se năpustéscă peste ceĭ ce aŭ ancoratŭ la nordŭ saŭ la sudulŭ insuleĭ, Achille se arată la pupă şi deştéptă pe matrozĭ să-şĭ schimbe posiţia. Mulţĭ din ceĭ carĭ vinŭ despre Pontŭ trecŭ pe la mine (1) şi îmĭ povestescŭ acestea

(1) Flaviŭ Filostratŭ scriea Iulieĭ Domneĭ de la insula Lemnos.

tóte, și cum navigatoriĭ, când zărescŭ insula, se îmbrățișéză și plângŭ de bucurie, și coborându-se sărută pămêntulŭ și mergŭ la templu să se închine luĭ Achille și să facă sacrificiŭ. Se povestesce că într'o ḑi unŭ neguțitorŭ, aflându-se la insulă, i s'a arătatŭ Achille, ĭ-a istorisitŭ faptele de la Troada, l'a ospătatŭ și ĭ-a poruncitŭ să mérgă la Ilion (Troada) și să-ĭ aducă de acolo óre-care fată pe care ĭ-a numit'o. Neguțitorulŭ, credêndŭ că Achille e amoresatŭ de acea fată, se supuse porunceĭ, merse la Troada, o cumpără, și o duse la insulă. Achille i mulțumi' și-ĭ porunci să ție fata în corabie, căcĭ nu este permisŭ femeilorŭ să se pogóre pe insulă, și să vie séra la templu, se șadă la masă cu elŭ și cu Elena. Neguțitorulŭ urmă poftiriĭ, și Achille ĭ-a datŭ banĭ mulțĭ, l'a declaratŭ de óspe alŭ sĕŭ și ĭ-a făgăduitŭ 'să-ĭ facă neguțitoria norocósă și plutirea ușóră; iar după ce se lumina de ḑi, ĭ-a ḑisŭ «acum tu plécă, dar fata lasă-mĭ-o pe malŭ». Neguțitorulŭ rădică ancora și plecă; dar abea se depărtase unŭ stadiŭ de la malŭ și auḑi îndĕrăptŭ țipetele și vaetele fetiĭ : Achille o rupea și o făcea bucățĭ....

«Pe Amazone, despre carĭ uniĭ din poețĭ povestescŭ că aŭ mersŭ la Troada ca să se bată cu Achille, nu le-a ucisŭ Achille la Troada, ci în ḑilele Olimpiadeĭ, când biruia la alergare Leonidas Rodiulŭ, Achille a ucisŭ pe cele maĭ resboĭnice dintre Amazone aicea la insula sa. Iată cum s'aŭ petrecutŭ acestŭ lucru, după cum se scie :

«Amazonele, plecândŭ într'o vară de la cataractele luĭ Termodon, de la o depărtare cam de 2000 de stadiĭ, cu unŭ numĕrŭ de Elespontienĭ, pe carĭ iĭ prinsese robĭ, aŭ ajunsŭ la insula luĭ Achille, s'aŭ pogorîtŭ cu obrăsnicie la templu, și aŭ poruncitŭ Elespontienilorŭ să taie copacii carĭ împodobescŭ templulŭ împrejurŭ; dar vĕḑêndŭ că topórele se întorcea asupra celorŭ ce tăia și le intra, unora în capŭ, altora în gâtŭ, și că toțĭ aŭ căḑutŭ la piciórele copacilorŭ, Amazonele, aprinse de mânie, se repeḑiră în góna cailorŭ și cu strigăte cumplite asupra templuluĭ. Dar Achille uĭtându-se grósnicŭ și cu ochĭ de focŭ la ele, și sărindŭ din locŭ, cum elŭ sărea o dinióră la Scamandru și la Ilion, a băgatŭ spaĭma în caiĭ Amazonelorŭ, de care spaĭmă caiĭ coprinșĭ maĭ multŭ decât de téma frâuluĭ, începură a sări în laturĭ și a trânti pe Amazone la pămîntŭ; și făcêndu-se din caĭ fiară, vârea copitele lorŭ în trupurile Amazonelorŭ, călcându le; apoĭ cu cómele sbârlite și cu urechile rădicate le rupea cu dințiĭ și le mânca brațele góle, și spărgându-le țițele și pântecele, scotea și sorbea mațele Amazónelorŭ; apoĭ, săturându-se de mâncare omenéscă, alerga pe insulă turbațĭ, îmbătațĭ de sânge, iar ajungêndŭ la promontoriĭ și uitându-se la mare și luând-o dreptŭ câmpie, se arunca cu furie în mare. Totŭ odată periră și vasele Amazonelorŭ, năpustindu-se peste ele o furtună grósnică; ele se isbea unele de altele și se spărgea, se cufunda unele pe altele, ca într'o bătălie navală, după ce executa tóte

mișcările și tóte evoluțiile câte se esecută de vasele de resbelŭ. Templulŭ se umpluse de o mulțime de obiecte de naufragiŭ și zăceaŭ prin elŭ trupurĭ omenescĭ pe jumătate mâncate respirândŭ încă, și membre și cărnurĭ pe carĭ le împrăștiase caiĭ în turbarea lorŭ.... Achille curăți îndată insula și templulŭ: elŭ a adusŭ unŭ colțŭ de mare care spălă totŭ și duse tóte acestea în nemărginita depărtare» (1).

Dar Achille, cum se vede, pre câtŭ era de vitézŭ și de Dumnedeŭ, era și nestatornicŭ. După ce se iubea cu Elena și petrecea cu ea în dragoste și în cântece la insula Șerpilorŭ, maĭ avea o iubită, pe frumósa *Ifigenia*, cea maĭ mare din fetele luĭ Agamemnon, care era să fie jertvită la Aulida, dar deița Artemis (Diana) o rădică de aicĭ și o duse la Taurida, unde făcêndu-se preotésa Artemideĭ, era datóre să sacrifice pe străinĭ, după obiceiulŭ aceleĭ țĕrĭ. Sosindŭ însă fratele eĭ Orestŭ cu amiculŭ sĕŭ Pilade, aŭ luat'o de aicĭ împreună cu statua Artemideĭ, și maĭ întâiŭ aŭ dus'o la Chrysopolis apoĭ la Delphi, unde ea găsi pe sora sa Electra. După mórte Ifigenia veni la insula *Levki* (insula Șerpilorŭ), și aicĭ, întinerindŭ, s'a numitŭ *Orilohia*, și s'a căsătoritŭ cu Achille, care o îndrăgise cu o dragoste nespusă (2).

Istoria nu ne spune ce a făcutŭ Elena după o asemene necredință; atâta numaĭ, că la insula șerpilorŭ se póte întineri.

In timpiĭ moderni erudituluĭ istoricŭ și anticarŭ *Koehlerus* a visitatŭ și a descrisŭ, la 1684, insula Levki, *insula Șerpilorŭ*, *Fidonisi*. Elŭ dice despre ea, că «saxo constat calcareo, litore alto et praerupto, portum praebens nullum, tribus tamen locis appulsum nautis non denegans; solum versus mediam insulam paullatim assurgit, humo tectum tenui, sed fertili; innumeris frequentata avibus, *serpentium copia infestatur; in media exstant rudera templi Achillei*, cuius in vicinia fodientes crebra eruerunt vasa fictilia. Putei tres incisi saxis..» (3). Așa dar la 1684 se vedeaŭ încă în mijloculŭ insuleĭ ruinele templuluĭ luĭ Achile, ruine carĭ sta aicĭ luptându-se cu secoliĭ spre mărturisire; dar ele se vedeaŭ și maĭ încóce.

(1) Φιλοστράτου Λημνίου, Ἡρωϊκὸς, III, 26. și XX, 32—48. pag. 282, 313—318; edit. Dübner, Paris 1849.

(2) Κουμᾶ Μυθολογία, III, 6. pag. 422. Pesta 1827.

(3) Apud Müller, not. în Arrian.

La 6 Novembre 1856 unŭ oficerŭ din marina britanică, *căpitanulŭ Spratt*, a visitatŭ şi a cercetatŭ înadinsŭ insula Şerpilorŭ, şi a scrisŭ despre ea unŭ memoriŭ fórte interesantŭ sub titlu: Remarques sur l'île de *Fido-Nisi* ou *l'île des serpents*. Insemnămŭ, pentru plăcerea filologilorŭ, că acestŭ memoriŭ alŭ căpitanuluĭ Spratt l'a reprodusŭ întregŭ jurnalulŭ din Bucurescĭ *La Gazette de Roumanie*, din 30 Octobre (11 Novembre) 1882, Nr. 325.

Căpitanulŭ Spratt ḑice, că acéstă insulă are o milă în circumferinţă şi că este încunjurată de stâncĭ de câte 60 şi de câte 100 de picióre de înălţime. In partea sudică a insuleĭ, unde este maĭ lesne de a debarca, se vĕdŭ, ḑice elŭ, ruinele unuĭ drumŭ, făcutŭ cu blocurĭ marĭ de pétră aşezate unele peste altele, lucrare ciclopeană şi fórte antică. Acesta este drumulŭ despre care amŭ vorbitŭ maĭ susŭ şi după care insula Levki se numea de anticĭ Αχίλλειος δρόμος adecă *drumulŭ luĭ Achile*. Căpitanulŭ Spratt a găsitŭ aicĭ în partea sudică felŭ de felŭ de ruine şi de sticlăriĭ, vase cu inscripţiĭ şi cu picturĭ negre, şi obiecte de metalŭ. După maĭ multe luărĭ a minte, căpitanulŭ Spratt, încheie că insula a fostŭ locuită în primele epocĭ ale istorieĭ Grecieĭ, şi că e probabilŭ, că vr'o republică elenă, care făcea comerciŭ cu ţĕrile Dunăreĭ de josŭ, adecă cu Moldova şi cu Valahia, să fi avutŭ pe acéstă insulă depositele sale; şi că acéstă insulă a fostŭ de sigurŭ cultivată odinióră, pentru că se găsescŭ petrile carĭ serveaŭ de hotarŭ ogórelorŭ, şi pentru că pămîntulŭ e acoperitŭ peste totŭ loculŭ de unŭ humus negru şi roditorŭ adâncŭ de 2 până la 3 picióre.

Numele de *Fido-Nisi*, ḑice căpitanulŭ Spratt, adecă de *insula Şerpilorŭ* este modernŭ; acestŭ nume s'a datŭ insuleĭ Levki, după ce ea a fostŭ năvălită de mulţime de şerpĭ carĭ aŭ locuit'o, când ómeniĭ aŭ părăsit'o; astăḑĭ chiar acestĭ şerpĭ sunt fórte mulţĭ; eĭ sunt nisce adevĕraţĭ şerpĭ de mare, carĭ se hrănescŭ cu pescĭ şi trăiescŭ în stâncile rîpóse de alungulŭ ţermuluĭ măreĭ; o mulţime de aceştĭ şerpĭ aŭ peritŭ în puţurile şi citernele carĭ eraŭ pe insulă, în câtŭ nu se maĭ putea bea apă din ele, şi se aducea apă din Dunăre pentru trupele turcescĭ carĭ ocupaŭ insula la 1856. Acestĭ şerpĭ sunt

negri, dar aŭ pântecele albiŭ; capulŭ lorŭ este micŭ și lungimea de 4 până la 5 picióre; eĭ nu sunt primejdioșĭ, dar vederea lorŭ e fórte neplăcută și scârbósă.

Inainte de 1856 și de eruditulŭ căpitanŭ Spratt, și anume la 1839, unŭ altŭ eruditŭ, de naționalitate rusŭ, N. Murzakevicĭ, membru Societățiĭ istorice și archeologice din Odesa, întovărășitŭ de P. V. Soloviev, delegatŭ alŭ gubernatoruluĭ Basarabieĭ, maĭ târḑiŭ membru și elŭ alŭ ḑiseĭ Societățĭ savante, visitase insula Levki, și făcêndŭ unŭ începutŭ de săpăturĭ, găsi urme de zidirĭ străvechĭ: lespeḑĭ de marmoră cu inscripțiĭ, monede și multe obiecte de metalŭ. La 1840 unŭ neguțătorŭ din Ismailŭ, anume Sideri, călători și elŭ la Fidonisi și se întórse la Ismailŭ aducêndŭ petri de marmoră cu inscripțiĭ și alte obiecte găsite în insulă. In ședința de la 5 Novembre 1840, Societatea istorică și archeologică din Odesa, rândui pe membrulŭ eĭ susŭ numitŭ Murzakevicĭ să facă cercetărĭ și săpăturĭ sistematice la insula Șerpilorŭ, iar gubernatorulŭ generalŭ P. I. Feodorov, membru onorarŭ alŭ Societățiĭ, i-a datŭ totŭ concursulŭ sĕŭ. La 29 Maiŭ 1841 Murzakevicĭ, întovărășitŭ de profesorulŭ de sciințe naturale de la liceulŭ Richelieu, A. D. Nordman, de desemnatorulŭ C. Bassoli, de delegatulŭ gubernatoruluĭ I. V. Soloviev, de căpitanulŭ V. S. Tihopov și de unŭ corpŭ de soldațĭ și de saporĭ, se imbarcară pe unŭ vasŭ de resbelŭ la orașulŭ Reni (turcesce Tomarovo) și se îndreptară spre Fido-Nisi. Ajungêndŭ la Gura Sulineĭ, care se numesce din vechime, ḑice Murzakevicĭ, cu numele românescŭ *Gârla Sulincĭ*, espediția se sui pe o barcă mare și înaintă spre insula Levki. Eĭ aruncară ancora la partea sudică a insuleĭ, o-dinióră reședința luĭ Achile, după Pindar, care ḑice:

Ἐν δ᾽ Εὐξένῳ πελάγει
Φαεννὰν Ἀχιλλεὺς
Νᾶσον ἔχει

adecă: «Iar în Marea Euxină (Marea Négră) Achile are (locuesce) insula Faenă (1).

(1) Πινδάρ. Νέμεα, IV. 3.

Aicea espediţia se puse pe lucru : profesorulŭ Nordman se însărcină cu cercetările atingĕtóre de sciinţele naturale, artistulŭ Bassoli cu rădicarea vederilorŭ şi a planuluĭ insuleĭ, iar Murzakevicĭ cu cercetările archeologice.

Insula Levki saŭ Fidonisi constă, ḑice Murzakevicĭ, dintr'o stâncă vărósă, pe care elŭ o crede a fi unŭ fragmentŭ din munţiĭ Beş-tepe porecliţĭ şi Baba-daga. Ea este situată sub 45^0, 15′ 30″ de lăţime nordică şi sub 30^0, 14′, 41″ de lungime orientală (1). Murzakevicĭ observă că *la 1823 căpitanulŭ leitenant Kristskiĭ* rădicase unŭ planŭ fórte esactŭ alŭ insuleĭ Şerpilorŭ. Acéstă stâncă în partea eĭ sudŭ-apusană e fórte înaltă, iar în partea nordŭ-rĕsăritană, maĭ puţinŭ. Malurile insuleĭ s'aŭ găsitŭ de Murzakevicĭ de la 12 până la 17 sajenĭ verticalŭ. Suprafaţa insuleĭ e acoperită peste totŭ de pămîntŭ negru roditorŭ pe care cresce săcară sĕlbatică. Din tótă flora, profesorulŭ Nordman a găsitŭ numaĭ treĭ-spre-ḑece felurĭ de plante; dintre pasĕrĭ elŭ a găsitŭ aicĭ numaĭ larĭ (larus cachinans), strigătulŭ cărora sémănă cu rîsulŭ copiilorŭ; aceste pasĕrĭ domnescŭ aicea peste tótă insula de miĭ de anĭ, căcĭ Dionysiŭ. Periegetulŭ şi Arianŭ spunŭ, că lariĭ, după albeaţa lorŭ, aŭ datŭ insuleĭ numele de λευκή (albă), iar după mulţimea lorŭ ĭ-aŭ datŭ porecla de πελιόρνιθος. Acestea pasĕrĭ nu lasă nicĭ o altă pasĕre să se aşeze pe insulă şi numaĭ cormoraniĭ (corbĭ de mare) negri (phalacrocorax graculus) potŭ să-şĭ facă culburĭ în siguranţă prin crăpăturile malurilorŭ; iar orĭce altă pasĕre ar sbura şi s'ar lăsa aicea spre odihnă, e fugărită şi gonită îndată de putemiciĭ şi obrasniciĭ larĭ. Chiar Murzakevicĭ şi tovărăşiĭ sĕĭ aŭ fostŭ supăraţĭ la începutŭ de aceste obrasnice şi

(1) Geografulŭ Ptolemeŭ, care a scrisŭ cu 1716 anĭ maĭ nainte, pune 57^0, 30′ şi 47^0, 40′. (Veḑĭ Ptolem. Geograph. libr. III, cap. X. § 17). Se scie însă că tóte măsurile acestea ale luĭ Ptolemeŭ sunt greşite ca şi ale tuturorŭ vechilorŭ geografĭ : «La Géographie mathématique des anciens n'offre aucune position sur laquelle on puisse compter. Les latitudes ne sont pas toujours exactes à un degré près; les longitudes n'auraient pu être fixées à deux degrés près, sans un hasard assez extraordinaire. Les erreurs de 3 à 4 degrés ne sont pas rares dans une même contrée, et il y en a de bien plus fortes d'un pays à l'autre»... (Delambre. Histoire de l'Astronomie ancienne, tom. II, pag. 542). Causa greşeleĭ anticilorŭ geografĭ o esplică pre largŭ Vivien de Saint-Martin, Histoire de la Géographie, pag. 201.- -204.—136 – 140. Paris 1873).

neospitaliere dobitóce. Despre aceste paserĭ scriitoriĭ vechĭ spunŭ, că măturaŭ şi spălaŭ cu aripile lorŭ templulŭ de aicea alŭ luĭ Achile. După paserĭ, mulţimea locuitorilorŭ acesteĭ insule, sunt şerpiĭ negri *(coluber hydrus)*, carĭ acopere pămîntulŭ în tóte părţile şi se ascundŭ prin crăpăturĭ; aceştĭ şerpĭ sunt maĭ multŭ scârboşĭ decât primejdioşĭ. Maĭ supărătorĭ sunt unŭ felŭ de insecte veninóse cu multe picióre, *scolopendra cingulata;* unŭ soldatŭ din suita luĭ Murzakevicĭ a fostŭ muşcatŭ de o scolopendră în cea întâiŭ nópte a sosiriĭ espediţieĭ aicea. S'aŭ maĭ găsitŭ pe insulă din némulŭ crustaceilorŭ racĭ negri de patru soiurĭ, şi anume: 1. *Cancer mocnas*, 2. *Thalitrus montagii*, 3. *Eriphia spinifrons* şi 4. *Grapsus variegatus*. Aceştĭ racĭ sunt fórte scârboşĭ la vedere, dar ferţĭ sunt fórte plăcuţĭ la gustŭ. Adese orĭ se arată pe aicea şi foca cu faţa sa de câne (phoca monachus).

Murzakevicĭ dice că nu esistă nicĭ o urmă pe insula Levki care să dovedéscă că ea a fostŭ neîntreruptŭ şi sistematicŭ locuită; că numaĭ ruinele templuluĭ luĭ Achile şi câte-va puţurĭ săpate în pămîntŭ dovedescŭ că aicea aŭ umblatŭ ómenĭ; că întinderea insuleĭ, chiar cum a fostŭ cu dóuĕ miĭ de anĭ înainte, n'a pututŭ cuprinde pe ea locuitorĭ statornicĭ, căcĭ câte familiĭ s'ar fi pututŭ hrăni pe unŭ pămîntŭ, numaĭ de şése-decĭ de stadiĭ adecă de şépte saŭ de optŭ verste, necontenitŭ espusŭ la tóte vînturile? Murzakevicĭ se referă la Arian, care dice că pe insulă nu trăescŭ ómenĭ, dar pascŭ capre, închinate luĭ Achile, adăogêndŭ că Scylax de la Corianda, scriitorŭ din seculŭ VI după Christos, numesce insula *nelocuită*, νῆσος ἐρήμη.

După ce a cutreeratŭ insula în tótă întinderea eĭ, Murzakevicĭ a cercetatŭ urmele templuluĭ luĭ Achile. Când la *1823*, dice Murzakevicĭ, căpitanulŭ-leitenant alŭ floteĭ rusescĭ din Marea Négră *Kristskiĭ* a rădicatŭ planulŭ insuleĭ şerpilorŭ, urmele templuluĭ luĭ Achile eraŭ marĭ; înălţimea temeliilorŭ la unele locurĭ era de $1^1/_2$ arşine (1), iar la altele de o potrivă cu faţa pămîntuluĭ. Aceste urme şi ruine de decimĭ de secolĭ căpitanulŭ Kristskiĭ le-a măsuratŭ pe tóte cu esactitate, le-a reprodusŭ, şi a însemnatŭ pe charta sa cu compasulŭ

(1) 1 arşin = metr. 0.711187 saŭ decimetri 7.11187.

posițiunea și întinderea lorŭ. La 1827, adaoge Murzakevicĭ, vestitulŭ archeologŭ *Keller* a publicatŭ unŭ planŭ alŭ insuleĭ Șerpilorŭ saŭ Levki și alŭ ruinelorŭ templuluĭ luĭ Achille, pe lângă cartea sa *Mémoire sur les îles et la course consacrées à Achille dans le Pont-Euxin*. Acum însă, adecă la 1841, Murzakevicĭ a găsitŭ din ruinele templuluĭ numaĭ movile de pietri, scóse din pămîntŭ și așezate în stânjenĭ cubicĭ; acestŭ vandalismŭ criminalŭ se săvârșise de unŭ antreprenorŭ, care luase în întreprindere să construiască farulŭ de pe Insula Șerpilorŭ, și acestŭ vandalismŭ se făcuse de acelŭ nenorocitŭ antreprenorŭ fără scirea autorităților, pe atuncĭ rusescĭ, de la Marea Négră. Murzakevicĭ a găsitŭ totușĭ, săpândŭ în cursŭ de treĭ dile, câte-va inscripțiĭ antice și 120 de monede pe carĭ le clasifică cum urméză :

1. Monede elinescĭ, de la următórele orașe, insule și regĭ :

Cumae, 1 de aramă,
Chersones-Taurida, 2 de aramă.
Panticapea, 5 de aramă,
Olvidiopoli, 10 de aramă,
Istros, 2 de aramă,
Marcianopoli, 2 de aramă,
Tomi, 2 de aramă,
Bizantiŭ, 2 de aramă.
Cotys II, Regele Tracieĭ, 1 de aramă.
Rimitalce I, Regele Tracieĭ, 1 de aramă;
Filip III, Regele Macedonieĭ, 1 de aramă
Savromat III, IV și V, Regiĭ Bosforuluĭ, 10 de aramă;
Amastris, 5 de aramă
Tios, 2 de aramă
Mitilena, 2 de aramă,
Samos, 2 de aramă
Rodos, 1 de aramă
Ptolemeĭ, Regiĭ Egiptuluĭ, 3 de aramă.
Levkon, Regele Bosforuluĭ 5 de aramă, și alte multe monede elinescĭ cu totulŭ șterse de vechime.

2. Monede romane.

Consulare 1 de argintŭ, 2 de aramă.
Impĕratulŭ Tiberiŭ-Claudiŭ, 1 de aramă
Vespasianŭ, 2 de argintŭ.
Domitianŭ, 2 de argintŭ.
Traianŭ, 2 de argintŭ.
Adrianŭ, 1 de argintŭ
Antoninŭ, 2 de argintŭ
Faustina, 2 de aramă.
Martianŭ, 1 de aramă

3. Monede tătăresci din Crimea.

De la Hanulŭ Gazi-Ghireĭ, 1 de argintŭ.

4. Gemme, pietri scumpe.

Eliniĭ purtaŭ gemmele pe inele și le închinaŭ ḑeilorŭ și eroilorŭ în templele lorŭ, cum scrie Arian despre acestŭ templu alŭ luĭ Achille(1). De aceste gemme a găsitŭ Murzakevicĭ cu imaginea ḑeilorŭ *Jupiter*, *Serapis*, *Palas*, *Mercurŭ;* una înfățoșândŭ unŭ leŭ ținêndŭ în gură unŭ pilus, adecă o căciulă Dacică, și una cu unŭ capŭ de femee.

Murzakevicĭ a maĭ găsitŭ aicea verigĭ de aramă, o roticică de oțelŭ, săgețĭ de aramă, undițe de aramă, o mulțime de fragmente de sticlăriĭ, vase de lutŭ, între carĭ unŭ hârbŭ cu cuvintele scrise în negru :

KOOC
ICMH
HACAN

și unŭ talgerŭ rotundŭ de cumpănă, de osŭ de fildeșŭ, pe care pe o parte este săpatŭ latinesce numĕrulŭ XI, iar pe de alta acelașĭ numĕrŭ grecesce : IA (2).

(1) In periplo Ponti Euxini, cap. 22. δακτύλιοι καὶ λίθοι τῶν πολυτελεστέρων.
(2) Veḑĭ despre tóte acestea și despre cercetările luĭ Murzakevicĭ : Записки Одесскаго Общества исторіи и древностей, tom. I, pag. 547—562. Odesa 1844.

În urma luĭ Murzakevicĭ, totŭ la 1841, s'a maĭ găsitŭ la insula şerpilorŭ de P. V. Soloviev, membru alŭ Societățiĭ istorice şi archeologice din Odessa, unŭ fragmentŭ de statuă cu următórea inscripție bine conservată :

ΜΕΝΕΣΤΡΑΤΟϹ ΑΧΙΛΛΕΙ
ΛΕΥΚΗϹ ΜΕΔΕΟΝΤΙ ΟΛΒΙΟΠΟΛΙΤΗϹ

adecă : «*Menestratŭ Olviopolitulŭ* (a rădicatŭ acéstă statuă) *luĭ Achille care domnesce peste* (insula) *Levki*».

Acésta inscripție se află pe unŭ fragmentŭ din partea inferióră a uneĭ statue a luĭ Achille.

Dar şi în urma acestora, săpăturile executate în cursŭ de şése anĭ la Fidonisi, insula Şerpilorŭ, de Generalulŭ P. I. Fedorov, membru alŭ numiteĭ Societățĭ savante şi Generalŭ Gubernatorŭ alŭ Rusieĭ Nouĕ şi alŭ Basarabieĭ, a îmbogățitŭ cabinetulŭ monetarŭ alŭ Societățiĭ din Odessa cu unŭ mare numĕrŭ de monete (peste douĕ miĭ) găsite în acésta insulă, provenindŭ de la următórele oraşe antice şi insule Eline :

Din Europa. Din Italia, din oraşulŭ Neopoli. — Din Chersones-Taurida, din oraşele Chersones, Panticapea şi Theodosia. — Din Sarmatia Europeană, din Olbia şi Tiras.—Din Mysia de josŭ, din oraşele Dionisopolis, Istros, Marcianopolis, Nicopoli, Tomi. — Din Tracia, de la Enos, Anhialos, Apolonia, Bizantia, Adrianopoli, Mesembria, Odissos, Perinthos. — Din Chersones-Tracieĭ, din Lysimachia, insula Thasos. — Din Macedonia, din Thesalonica. — Din Thesalia, din Theri. — Din Illyrica, din Apolonia. — Din Locrida, din Opuntia. — Din Beotia, din Tanagra. — Din Atica, de la Athena. — Din Achaia, dela Sicion.

Din Asia. Din oraşulŭ Fanogoria. — Din Colchida, din Dioscurias. — Din Pont, din Amysos. — Din Paflagonia, din Amastris şi Sinope. — Din Bithinia, din Iraclia, Nicea, Nicomidia, Prusa, Tios — Din Mysia, din insulele Cyzic, Lampsac. — Din Troada, din Abydos şi Troia. — Din Eolida, din Cuma, din insula Mitilena. — Din Ionia, din

Clazomene, Efes, Smirna, Chios, Samos și Caria. — Din Antiohia, din insula Rodos. — Din Capadocia, din orașulŭ Cesarea.

Din Africa. Din Egiptŭ, din orașulŭ Alexandria.

S'aŭ găsitŭ o mulțime de monede cu numele Regilorŭ anticĭ: de ale Regeluĭ Siracuseĭ Ieronŭ; de ale Regilorŭ Tracĭ: Epinthimin, Lysimah, Remitalc; de ale Regilorŭ Macedonieĭ Filipŭ II, Alexandru III celŭ mare, Filipŭ III; de ale Regilorŭ Bosforuluĭ Savromat IV și Savromat VI, Epinthimen, Riscuporis VI și Riscuporis VII; de ale Regilorŭ Bithynieĭ Prusian I; de ale Regilorŭ Egiptuluĭ Ptolemeĭ. S'aŭ găsitŭ și unele necunoscute până atuncĭ : de ale Regilorŭ Canit și Fileter; apoĭ monede romane fórte multe din ḑilele Republiceĭ și de ale Impĕrațilorŭ Augustŭ, Tiberiŭ, Vespasianŭ, Domițianŭ, Nerva Trajanŭ, Marțianŭ, Galianŭ, Claudiŭ, Aurelianŭ, Probŭ, Cara, Constanțiŭ, Constantinŭ celŭ mare, Teodosiŭ celŭ mare, Onoriŭ, Anastasie și Iustinianŭ.

Pe lângă cele dóuĕ miĭ și maĭ bine de monede, găsite în insula Șerpilorŭ, carĭ se păstréză și se potŭ vedé în museulŭ Societățiĭ istorice și archeologice din Odesa, s'aŭ maĭ găsitŭ monede tătărescĭ, turcescĭ și polone; s'a găsitŭ o iconiță de alamă a sfântuluĭ Ioanŭ Nepomuc și a sfinteĭ Maria Magdalena: dovadă că acéstă insulă a fostŭ visitată și de marinariĭ austriacĭ. S'a găsitŭ apoĭ unŭ fragmentŭ de vasŭ fórte frumosŭ, făcutŭ de unŭ Epictetŭ fiulŭ luĭ Icosthenes, căcĭ e scrisŭ pe elŭ: EΠIKTET. IKOΣΘEN. EΠOIEI. S'a găsitŭ și următórea inscripție de mulțămire, Εὐχαριστήριον, pe o pétră de marmoră:

ΓΛΑVΚΟΣ ΜΕ ΑΝΕΘΗΚΕΝ ΑΧΙΛΛΗΙ
ΛΕVΚΗ ΜΕΔΕΟΝΤΙ ΓΑΙΗΙ ΕΞ ΠΟΣΙΔΗΟ

adecă: «*Glarcos din Posidia m'a închinatŭ luĭ Achille care domnesce peste pămîntulŭ Levkiĭ*». S'aŭ găsitŭ inele de ferŭ și de aramă fórte vechĭ lucrate grosolanŭ și representândŭ în săpătură unele pe Serapis, Jupiter, Diana, Minerva, Apollo, Ares, Mercuriŭ, Igea, Victoria, Fortuna și alte zeitățĭ; altele representândŭ leĭ, epurĭ, boĭ, cânĭ. Pe unŭ inelŭ de aramă este săpatŭ cuvîntulŭ OIBAO, adecă Ὀλβιόπολις. Acestŭ modŭ de scriere, ḑice Murzakevicĭ, se numea de anticĭ βουστροφηδὸν,

și este de o vechime fórte depărtată (1). S'aŭ găsitŭ încă felŭ de felŭ de găteli (parure) femeescĭ (2).

Vice-admiralulŭ Jurien de la Gravière a scrisŭ la 1885 câte-va rînduri despre insula Șerpilorŭ. După ce face istoria eĭ din anticitate, elŭ ne spune cum la 1856 acéstă stâncă, acéstă *insula șerpilorŭ*, *Levki*, *Fido-Nisi*, *drumulŭ luĭ Achile*, era să compromită pacea abea iscălită. Rușiĭ voiaŭ să stăpânéscă eĭ insula, Englezii voiaŭ s'o lase Turcilorŭ, Franța sta nepăsătóre la acéstă neînțelegere. Flota engleză reintră în Marea Négră, Austria dădŭ sprijinulŭ sĕŭ diplomațieĭ engleze, și insula Șerpilorŭ fu smulsă de sub domnia Muscalilorŭ (3).

La 13 Iulie 1378 tractatulŭ de Berlin a datŭ insula Șerpilorŭ Românieĭ: «Les îles formant le delta du Danube, ainsi que l'île des Serpents, le Sandjak de Toultcha, comprenant les districts de Kilia, Soulina, Mahmondié, Isaktcha, Toultcha, Matchin, Babadag, Hirsovo, Kustendjé, Medjidié, sont réunis à la Roumanie. La Principauté re-

(1) Aicĭ face o eróre *in minus* eruditulŭ D. Murzakevicĭ. Modulŭ de a scrie de la drépta la stânga, cum se vede pe acestŭ inelŭ, nu este acela pe care Greciĭ îlŭ numeaŭ βουστροφηδὸν, ci este multŭ maĭ vechiŭ decât acesta. Feniceniĭ, carĭ aŭ fostŭ ceĭ întâĭ inventatorĭ aĭ arteĭ de a scrie, și Egipteniĭ, după mărturia luĭ Erodotŭ (II. 36), scrieaŭ începêndŭ de la mâna dréptă spre mâna stângă, și acesta este celŭ maĭ vechiŭ modŭ de a scrie, adecă celŭ *orizontalŭ* ὁ ὀριζόντειος. Așa scrieaŭ întru începutŭ Evreiĭ și toțĭ locuitoriĭ Asieĭ orientale; așa scrieaŭ și Eleniĭ și Etruriĭ. Când a începutŭ a se scrie de la stânga la drépta, e greŭ de hotărîtŭ; se vede însă că Cadmus a începutŭ a scrie așa (an. 1519 în. de Christ.). După Cadmus a urmatŭ unŭ altŭ modŭ de a scrie: s'a adoptatŭ unŭ sistemŭ (care n'a ținută însă multŭ), după care s'a întrunitŭ modulŭ vechiŭ alŭ Elenilorŭ de a scrie de la drépta la stânga cu modulŭ modernŭ de a scrie de la stânga la drépta, și acesta este modulŭ care s'a numitŭ βουστροφηδὸν, adecă cum facŭ boiĭ când ară, începŭ cea d'întâĭ brazdă de la unŭ locŭ și apoĭ începŭ pe a doua de unde aŭ sfârșitŭ pe cea d'întâĭ; așa și la acestŭ modŭ de scrisŭ poreclitŭ βουστροφηδὸν, unŭ rîndŭ se scriea după modulŭ anticŭ și celŭ-laltŭ după alŭ doile modŭ, cum se vede pe inscripțiĭ de pe la aniĭ 500 înainte de Christos. (Ἀνθ. Γαζῆς, Βιβλιοθήκη Ἑλληνική, tom. I, pag. 20–22, și autoriĭ englezĭ, germanĭ și francezĭ citațĭ de Γαζῆς). Scrisórea dar de pe inelulŭ găsitŭ la insula șerpilorŭ cu inscripția OIBAO este celŭ maĭ vechiŭ modŭ, primitivulŭ modŭ de scriere, fórte multŭ maĭ vechiŭ decât modulŭ ȡisŭ. βουστροφηδὸν; ca datéză dinainte de Cadmus reformatorulŭ literelorŭ și a scrieriĭ grecescĭ, adecă dinainte de aniĭ 1519, înainte de Christos, epoca reformeĭ luĭ Cadmus. (Diodor. Sicul, libr. III. — Μελιρρύτου, Χρονολογία Ἱστορική, pag. 15).

(2) Записки Одесскаго общества исторіи и древностей, tom. II, part. II, pag. 413—415. 838—839. Odessa 1848.

(3) Vice-Amiral Jurien de la Gravière, La marine des Ptolémées et la marine des Romains, tom. II, pag. 174—175. Paris 1885.

çoit en outre le territoire situé au sud de la Dobroutcha jusqu'à une ligne ayant son point de départ à l'est de Silistrie, et aboutissant à la Mer Noire au sud de Mangalia» (1).

XXIII.

In jocurile eroice ale Grecilorŭ Istrulŭ Dunărea, are partea sa. Originea acestorŭ *jocurĭ* saŭ *lupte* se atribuea parte unorŭ Dumneḑeĭ și parte unorŭ Eroĭ, și ținta lorŭ era gloria, nemurirea. Eraŭ patru feliurĭ de jocurĭ saŭ lupte, carĭ maĭ cu osebire se numeaŭ sacre, Ἱεροὶ ἀγῶνες. Următórele versurĭ ne vorbescŭ despre ele, despre numele zeilorŭ, la carĭ eraŭ închinate, și despre resplata ce se da biruitorilorŭ în acele vremĭ primitive dar sdravene și pline de inimă:

Τέσσαρες ἐισίν ἀγῶνες ἀν Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροί;
Οἱ δύο μέν θνητῶν, οἱ δύο δ᾽ἀθανάτων,
Ζηνὸς, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο,
Ἆθλα δέ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

adecă :

Patru sunt luptele în Elada, patru luptele sfinte :
Două ale muritorilorŭ, două ale nemuritorilorŭ;
A luĭ Jupiter, a luĭ Apolo, a luĭ Palemon și Archemor,
Iar resplata lorŭ este *cotinos*, mărulŭ, țelina, salcea (2).

In aceste lupte saŭ jocurĭ, voiniciĭ (toțĭ trebuiaŭ să fie voinicĭ ca să-șĭ apere patria) se întreceaŭ la *săritŭ*, la *fugă*, la *discŭ*, la *suliță*, la *trântă*. Eraŭ:

Jocurile Olimpice, consacrate luĭ Jupiter Olimpiculŭ; ele se țineaŭ în *Olimpia*, orașŭ alŭ Pisanilorŭ, care se numea și Pisa; ele se celebraŭ la fie-care cincĭ anĭ, saŭ, ca se ḑicemŭ maĭ exactŭ, la fie-care cincĭ-ḑecĭ de lunĭ.

Jocurile Pitice se celebraŭ în onorea luĭ Apollo, aprópe de Delphi; fondatorŭ alŭ lorŭ a fostŭ Amfiction fiulŭ luĭ Deucalion.

(1) Traité de Berlin. art. 46. — Benoit Brunswik, Le traité de Berlin annoté et comenté, pag. 147, 148. Paris 1878.
(2) Robinson. Antiquités Grecques, tom. II, pag. 74. Paris 1837.

Jocurile Nemeice se ţineaŭ la Nemea, târguşorŭ situatŭ între oraşele Cleone şi Phlius.

Jocurile Istmice se celebraŭ la istmulŭ Corintuluĭ, lângă templulŭ luĭ Neptunŭ (1).

După vechile tradiţiĭ, *jocurile olimpice* s'aŭ înfiinţatŭ în Grecia de *Hercules venitŭ din Tracia*, şi epoca înfiinţăriĭ lorŭ se crede să fie fostŭ pe la 1346 înainte de Christos. Biruitoruluĭ se da o cunună de *cotinos* (κότινος, cotinum), care se traduce şi măslinŭ sălbatecŭ. Tradiţia ne spune că Hercules Traculŭ, viindŭ de la Hyperboreĭ, *de la izvórele umbróse ale Istruluĭ*, a înfiinţatŭ acéstă serbare, aducêndŭ totŭ de acolo de la Dunăre în Elada şi specia de măslinŭ sălbaticŭ, κότινος, pe care l'ar fi împrumutatŭ de la Geţĭ. Poetulŭ Pindar, care a cântatŭ şi a înveĉnicitŭ în versurile sale nemuritóre aceste jocurĭ sacre şi pe atleţiĭ lorŭ, se esprimă astŭ-felŭ: «După vechiulŭ obiceiŭ statornicitŭ de Ercules, unŭ cetăţénŭ din Eolia, juriŭ nepărtinitorŭ la luptele Elenilorŭ, pune pe capulŭ atletuluĭ biruitorŭ o cunună verḑie de măslinŭ. Ercules a adusŭ în vechime acestŭ arbore de la izvórele umbróse ale *Istruluĭ;* elŭ isbuti să-lŭ dobândéscă de la *popórele Hyperboreice*, închinătorĭ credincioşĭ aĭ luĭ Apollo. Ercules a vroitŭ, judecândŭ înţelepţesce, că acéstă creangă să fie singura resplată gloriósă a triumfurilorŭ nóstre» (2).

Dar numaĭ maĭ târḑiŭ creanga ce se da biruitoruluĭ era ἐλαία γλαυκόχρις, cum ḑice Pindar; în vechimea depărtată ca era o creangă de κότινος. Ἐλαία γλαυκόχρις a înlocuitŭ pe κότινος, care nu pare a fi cuvîntŭ grecescŭ. Ciomagulŭ cu care Hercules a mersŭ de la Dunăre în Elada era totŭ de *cotinos;* elŭ l'a săditŭ în Olimpia, şi astŭ-felŭ a întrodusŭ în Grecia *cotinos*, pentru a se încununa cu crengile sale biruitoriĭ de la jocurile olimpice (3).

Pausanias, geografŭ şi archeologŭ grecŭ, care a scrisŭ în secolulŭ II după Christ, resumă astŭ-felŭ tradiţia despre Hercules: «Lo-

(1) Robinson, op. laud. pag. 81—91.
(2) Πίνδαρ. Ὀλυμπιακὰ, Od. III, 4-20.
(3) Παυσανίου Ἑλλάδος περιήγησις, Κορινθιακὰ, cap. 32., tom. I, pag. 551—552, edit. Clavier, Paris 1814.

cuitoriĭ de la Elida spunŭ că Hercules a adus cotinos (κότινον) de la Iperboreĭ. Iperboreiĭ sunt unŭ poporŭ care trăesce în susŭ de vêntulŭ Boreas. Poetulŭ Olin de la Lycia, în imnulŭ sĕŭ către Achaia, ḍice că acéstă femeie a venitŭ la Delos totŭ din ţéra Iperboreilorŭ. Aristeas de la Procones a scrisŭ despre Iperboreĭ, şi e fórte probabilŭ că elŭ a sciutŭ ceva maĭ multŭ despre eĭ, aflândŭ de la Isedonĭ, la carĭ a călătoritŭ, cum însuşĭ ne spune în versurile sale» (1).

XXIV.

La gurile Dunăreĭ, la cetatea Istria pe care Geţiĭ o numea *Genucla* şi despre care amŭ vorbitŭ maĭ susŭ (cap. IX), era introdusŭ *cultulŭ Cabiricŭ*, cultulŭ *marilorŭ ḍeĭ Cabirĭ Castor şi Pollux*, şi se săvârşiaŭ *misterele Cabirice*. La maĭ multe locurĭ, de la Galaţĭ şi până la gurile Dunăreĭ, s'aŭ găsitŭ monede de ale cetăţeĭ *Istria*, avêndŭ pe o parte unŭ delfinŭ cu o pasăre deasupra luĭ şi cu legenda ΙΣΤΡΙΗ, iar pe cealaltă două capete representândŭ pe Castor şi Pollux (2). Totŭ de aceste monede s'aŭ găsitŭ o mulţime în insula Şerpilorŭ, cum amŭ vĕḍutŭ maĭ susŭ (cap. XXII). Cultulŭ ḍeilorŭ Cabirĭ a fostŭ introdusŭ întâiŭ de Pelasgĭ la insula Samotraca; de la Samotracĭ l'aŭ luatŭ Atenieniĭ şi apoĭ celalalţĭ Elenĭ. Romaniĭ ḍicŭ că acestŭ cultŭ l'a adusŭ în Italia Enea când fugì din risipa Troadeĭ. Daciĭ l'aŭ luatŭ de sigurŭ de la Milesianĭ carĭ îlŭ adusese la Istria, la gurile Dunăreĭ (3). *Misterele Cabirice* eraŭ *necsprimabile* şi *teribile*, ἀπόῤῥητα καὶ τρομερώτατα, şi iniţiarea la aceste mistere se făcea cu cuvinte taĭnice rostite în limba feniciană (4). Ḍeiĭ Cabirĭ se represintaŭ micĭ la trupŭ şi cu membre de Priapĭ. Pausanias, vorbindŭ despre cultulŭ şi misterele

(1) Παυσανίας, Ἠλιακῶν, cap. VII, tom. III. pag. 49, 109. edit. laud. Despre copaculŭ κότινος veḍĭ Pausan. Corinth. cap. XXXII, tom. I, pag. 558. — Dioscorid. de mater medical. libr. I, cap. 136, — tom I. pag. 131. edit. Kühn, Lipsiae 1829.— Μέγα ἐτυμολογικὸν pag. 279, Venet. 1710. — Varini Diction. pag. 400, Venet. 1779.

(2) Eŭ posedŭ o monetă de acestea găsită la 1872 în împrejurimile oraşuluĭ Galaţĭ.

(3) Στ. Κομητᾶς, Μυθολογία, pag. 125. 174. — Σκαρλ. Βυζάντ. Λεξικὸν, part. II, pag. 82. — Dr. I. F. Neugebauer, Dacien, pag. 26. No. 36 şi pag. 174. No. 11 apud Dr. At. M. Marienescu, Cultulŭ păgânŭ şi creştinŭ, tom. I, pag. 418. Bucurescĭ 1884. — A. C. Moreau de Jonnès, L'Océan des anciens et les peuples préhistoriques, pag. 209 şi pag. 191—217. Paris 1873.

(4) Κομητᾶς, op. cit. pag. 174—175.

Cabirice, dice: «Rogŭ pe ceĭ curioşĭ să mĕ ierte, dacă nu le spunŭ ce sunt Cabiriĭ şi ce se face în onórea lorŭ şi în onórea Mumeĭ deilorŭ; nimicŭ însă nu mĕ opresce să spunŭ care este, după sciinţa Tebanilorŭ, originea acestorŭ ceremoniĭ. Eĭ dicŭ că aicea aprópe de Teba era o dată unŭ târgŭ aĭ căruĭ locuitorĭ se numeaŭ *Cabirĭ*. Deiţa Ceres, viindŭ într'o di în ţéra lorŭ, a încredinţatŭ ceva cunoscinţeĭ unuĭ Cabirŭ numitŭ Prometeŭ şi a fiuluĭ sĕŭ numitŭ Etneŭ; de mĕ întrebaţĭ ce le-a încredinţatŭ deiţa Ceres şi ce se petrece spre amintire aicea în templu, unde numaĭ ceĭ iniţiaţĭ potŭ intra, n'am voie să vĕ spunŭ; misterele sunt prin urmare unŭ dar făcutŭ Cabirilorŭ de însăşĭ Cerera. Mânia deilorŭ Cabirĭ este grozavă şi urmările eĭ neînlăturabile contra celorŭ ce le-ar face vre unŭ neajunsŭ» (1). Dioscuriĭ Castor şi Pollux, supranumiţĭ *feciorĭ anacţĭ*, ἄνακτες παῖδες, adecă feciorĭ împĕrătescĭ, sunt deiĭ Cabirĭ (2); eĭ se numeaŭ şi *Deiĭ ceĭ marĭ*, οἱ μεγάλοι θεοί (3). Cabiriĭ aveaŭ temple aprópe pretutindenea, şi aveaŭ chiar provinciĭ închinate lorŭ, de esemplu Pergama (4).

XXV.

Amŭ disŭ maĭ susŭ (cap. IX) că *Apollo* (Sórele) era una din deităţile cele maĭ marĭ ale Dacilorŭ şi că Dunăreă (Istrulŭ) înfăţoşa închipuiriĭ anticilorŭ depărtarea, cultulŭ luĭ Apollo adecă alŭ Sóreluĭ şi alŭ Dianeĭ, adecă alŭ luneĭ, şi că jurămîntulŭ celŭ maĭ grozavŭ alŭ Geţilorŭ era, după Erodotŭ, «jurŭ pe Sóre, stăpânulŭ Masa-Geţilorŭ», "Ἥλιον ἐπόμνυμί τοι τὸν Μασσαγέων Δεσπότεα».

La insula Delos din Marea Egee era unŭ templu vestitŭ alŭ luĭ Apollo, ναὸς τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος, şi unŭ oracolŭ alŭ acestuĭ Dumnedeŭ care prorocea numaĭ vara. *Iperboreiĭ*, adecă Traciĭ carĭ locueaŭ la cataractele Dunăreĭ (5), carĭ se dicŭ astă-dĭ *Porţile de ferŭ*, trimiteaŭ darurĭ în fie-care anŭ acestuĭ Apollo de la Delos, pârga saŭ cele întâiŭ róde ale pămîntuluĭ lorŭ. Erodotŭ (IV, 33) istorisesce cum aceştĭ Hi-

(1) Παυσανίας, Βοιωτικὰ, cap. XXV, tom. V, pag. 134—141. edit. Clavier Paris, 1821.
(2) Παυσανίας, Φωκικὰ, cap. XXXVIII, tom. V, pag. 545 edit. laud.
(3) Παυσανίας, Ἀττικὰ, cap. XXXI. tom. I, pag. 222, şi Ἀρκαδικά, cap. XXI, tom. IV, pag. 366.
(4) Ibid., cap. V, tom. I, pag. 31.
(5) Κομητᾶς, Μυθολογία, pag. 162. edit. Pesta 1827.

perboreĭ trimiteaŭ darurile lorŭ: «Locuitoriĭ de la Delos spunŭ că obiecte sfinte învălite în paie de grâŭ s'aŭ adusŭ din partea Sciţilorŭ, din ţéra Hiperboreilorŭ. Sciţiĭ le-aŭ încredinţatŭ vecinilorŭ lorŭ, apoĭ totŭ din vecinĭ în vecinĭ, până la cele de pre urmă hotare ale Occidentuluĭ, pe marea Adriatică; de aicea, întorcându-se spre médă-ḍi, le-aŭ primitŭ Dodonieniĭ, de la Dodonienĭ s'aŭ dusŭ pe golfulŭ Malianŭ şi aŭ intratŭ în Eubea; apoĭ oraşele acesteĭ insule le-aŭ transmisŭ unuĭŭ altuia, până la Caristos; apoĭ eşindŭ de la Caristos aŭ lăsatŭ în stânga Andros, şi aŭ fostŭ duse de Caristienĭ la Tenos, şi locuitoriĭ de la Tenos le-aŭ adusŭ la Delos».

Pausanias, vorbindŭ şi elŭ despre acésta, ne spune că şi la Prasies, târguşorŭ din Atica, era unŭ templu alŭ luĭ Apollo, unde primiţiile Hiperboreilorŭ veneaŭ ofrande la Deŭ în următorulŭ chipŭ: «Hiperboreiĭ le predaŭ Arimaspilorŭ, Arimaspiĭ Isedonilorŭ, Isedoniĭ Sciţilorŭ, Sciţiĭ le duceaŭ la Sinopa, de unde ofrandele ajungeaŭ la Prasies prin Grecĭ, şi de la Prasies Atenieniĭ le duceaŭ la Delos. Aceste primiţiĭ, cele întâiŭ róde ale pămîntuluĭ, sunt învălite în paie de grâŭ, şi nime nu scie din ce se alcătuescŭ» (1). După tradiţia antică, chiar oracolulŭ luĭ Apollo de la Delphi a fostŭ înfiinţatŭ de Pagasus şi de divinulŭ Agyeus, veniţĭ la Delphi din ţéra Hiperboreilorŭ. Acéstă genesă a oracoluluĭ de la Delphi, se povestesce de însuşĭ *Olen din Lycia*, poetŭ maĭ vechiŭ de câtŭ Omerŭ, care a cântatŭ în imnurile sale pe Hiperboreiĭ ce aŭ introdusŭ în Elada cultulŭ luĭ Apollo şi alŭ Dianeĭ, adecă alŭ Sóreluĭ şi alŭ Luneĭ. In trimiterea acestorŭ pârgi, Dunărea slujea de legătură între Hiperboreĭ şi Delos, şi păstra în cursŭ de secolĭ relaţiile ţărilorŭ dunărene cu coloniile pelasgice (2).

XXVI.

La tóte popórele pe unde trece, Istrulŭ, Dunărea, a fostŭ din vechime în cultŭ şi în închinăciune. Ca la Grecĭ, aşa şi la Romanĭ, aşa şi la Românĭ, şi la Slavĭ, numele de *Istru*, Danubiŭ, Дунай,

(1) Παυσανίας Ἀττικά, cap. XXXI, tom. I, pag. 223.
(2) Erodotŭ, IV, 33.— Παυσανίας, Φωκικά, cap. 5, tom. V, pag. 285. — A. C. Moreau de Jonnés, op. laud. pag. 151 - 154.

Dunăre, se da și ca nume propriŭ personalŭ: d. e. Ἴστρος, istoriculŭ elevŭ alŭ poetuluĭ Callimachos, în ḑilele luĭ Ptolemeŭ Evergheta (1), altŭ Ἴστρος de la Calatis (2); Дунай, principele Galiţieĭ la 1280 (3), și *Dunăre* în poveștile vechĭ ale poporuluĭ românŭ, în carĭ găsimŭ pe *Dunăre Voiniculŭ* pe care nu-lŭ biruea nimenĭ nicĭ la luptă nicĭ la isteţime și a căruĭ voinicie uimì chiar pe Frécă-Pietre, care stândŭ cu unŭ piciorŭ pe unŭ malŭ și cu altulŭ pe celŭ-laltŭ malŭ alŭ uneĭ ape ce venia printr'unŭ codru, *spărgea munţiĭ, și luândŭ dintr'ințiĭ bolovanĭ și colţĭ de pétră, ĭĭ freca în palme și prafulŭ îlŭ da pe gârlă, și de aceia venia apa turbure* (4). In vechile cântărĭ epice și în doinele Slavilorŭ (дилины думы) Dunărea se aude desŭ: Дунай, Дунавъ, Дунагу, — ca și în cântecele Germanilorŭ. Germaniĭ numescŭ Dunărea *repede*, *frumósă*, *albastră*; Slaviĭ o numescŭ *Dunăre-albă*, *Dunăre-lină*, Бѣли Дунавъ, Тихи Дунав, Тихіи Дунабецъ; cum o numeaŭ și Bizantiniĭ: *Dunărea cu unda lină, dulce* τὴν ἐν ποταμοῖς γλυκεῖαν θάλασσαν Δάννουβιν (5). Poemulŭ lirico-epicŭ slavonescŭ din secolulŭ XII, *despre espediţia luĭ Igor*, Слово о пълку Игоревѣ, pomenesce desŭ Dunărea (6): Igor, unulŭ din principiĭ Novgoroduluĭ nordicŭ, plécă cu óstea sa la 1185 contra Polovţilorŭ saŭ Cumanilorŭ... *fetele cântă la Dunăre,.. săbiile zăngănescŭ la Dunăre* (7); și când necunoscutulŭ bardŭ alŭ acestuĭ poemŭ laudă pe Iaroslav Principele Galiţuluĭ, *bărbatŭ cu mintea câtŭ optŭ*, ḑice că «Iaroslav *închide porţile Dunăreĭ...*» (8).

O *bilină* slavonéscă vechie ḑice, că unŭ ostașŭ vitézŭ, unŭ *bogatir*, богатырь din curtea luĭ Vladimir, anume *Dunaĭ*, a ucisŭ pe nevasta sa Nastasia și se ucise și elŭ de desnădăjduire, pe corpulŭ eĭ. *Dunaĭ*

(1) Ἀρποκρατίων, Λεξικόν. — Suidas la Ἴστρος.

(2) Vossius, de Historic. Graecis, libr. IV, cap. 12.

(3) Карамзинъ Исторія Государства Россійскаго, tom. IV, pag. 91 și nota 175.

(4) P. Ispirescu, Dunăre-Voiniculŭ, poveste în Convorbirile literare, XIX, 391.

(5) Νικήτας Χωνιάτης apud Σαθᾶς, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, tom. I, pag. 70. Venet. 1872. — Иречекъ, Исторія Болгаръ. — Jagić, Archiv, VII, 301, 323.

(6) Acestŭ poemŭ s'a tradusŭ de mine și este publicatŭ cu note în Analele Academieĭ Române. Seria II, T. VII, Secţ. II.

(7) Слово о пълку Игоревѣ, pag. 21, 25. edit. St. Petersburg 1819.

(8) Слово, pag. 18.

se prefăcu după mórte într'unŭ fluviŭ mare (Дунай, Dunărea) şi nêvasta sa Nastasia în părăŭ. Acestŭ cântecŭ se aude prin poporŭ din epoca luĭ Vladimir celŭ mare, din secolulŭ X (1).

Cântecele vechĭ slavonescĭ povestescŭ vitejiile Principeluĭ Rusieĭ Sveatoslav, nepotulŭ luĭ Igor, care a domnitŭ la 955; espediţia sa contra Bulgarilorŭ de la Dunăre şi luptele sale cu Greciĭ, pe carĭ i-a bătutŭ şi i-a fugăritŭ până la Adrianopole. După maĭ multe vitejiĭ Sveatoslav se retrage înapoĭ în tómna anuluĭ 972, trece Dunărea şi Nistrulŭ şi iernézâ aprópe de cataractele Dnipruluĭ, la Beloberej; aicĭ năvălescŭ peste elŭ primăvara Pecenegiĭ saŭ Cumaniĭ din Moldova şi din Basarabia, şi eroulŭ rusŭ cade mortŭ în luptă. Voevodulŭ Cumanilorŭ *Curea*, Коуря, îĭ taie capulŭ şi-lŭ scobesce şi face din elŭ unŭ teasŭ, şi bea vinŭ, şi închina cu elŭ la mesele sale (2), — lucru cumplitŭ şi grozavŭ, obicĭnuitŭ pe atuncĭ şi la Slavĭ şi la Cumanĭ. Aşa şi Voevodulŭ Bulgarilorŭ Crum a tăiatŭ capulŭ Impĕratuluĭ bizantinŭ Nichiforŭ, în ḑiua de 26 Iulie 811, şi a făcutŭ din elŭ o *zdraviţă*, здравiца, adecă unŭ teasŭ de beutŭ vinŭ şi de închinatŭ în sănătatea óspeţilorŭ în ḑile marĭ la mese domnescĭ (3).

Poetulŭ rusŭ C. Rileev a scrisŭ o frumósă doină (duma) despre espediţia şi sfîrşitulŭ erouluĭ Sveatoslav, pe care istoriculŭ Caramsin îlŭ poreclesce, cu dreptŭ cuvîntŭ, de *Alexandru Machedonŭ alŭ Rusieĭ.* (4)

Cântecułŭ slavonescŭ adusŭ din Veneţia de Nicodimŭ luminătorulŭ Slavilorŭ, cântecŭ de prin ḑilele când Veneţia resuna de gloria luĭ Stefanŭ celŭ mare alŭ Moldoveĭ, e plinŭ de Dunăre:

Dunăre, Dunăre, de ce curgĭ tristă?
Pe ţermulŭ Dunăreĭ staŭ aicĭ treĭ cete:
Cea d'intâĭ — o cétă Turcéscă,
Cea a dóua — o cétă Tătăréscă,
Cea a treia — o cétă Moldovenéscă.

(1) Alfred Rambaud, La Russie épique, étude sur les chansons héroiques de la Russie, pag. 45, 80, 108, 188. Paris 1876.

(2) Несторъ, повѣсть врѣменныхъ лѣтъ, cap. XXXVI, pag. 43. edit. Miklosich, Vindobona 1860. — Карамзинъ, Истор. Госуд. Росс. tom. I, pag. 107, 117—118. edit. Einerling. St. Petersburg 1842.

(3) Иречекъ, Исторiя Болгаръ, pag. 177. Odessa 1878.

(4) К. Рылѣева, Стихотворенiя, pag. 149—152. Leipzig 1862.

In céta Turcescă învîrtescŭ săbiile,
In céta Tătărescă daŭ cu săgeţile,
In céta Moldovenéscă este Stefanŭ Vodă...
In céta luĭ Stefanŭ plânge o fetiţă,
Şi plângêndŭ grăesce : «Stefane, Stefane,
«Stefane Vodă, orĭ mĕ iea, orĭ mĕ lasă» !
Óre ce-ĭ respunde Stefanŭ Vodă ?
— «Frumósă fetişóră ! te-aşĭ lua eŭ, fetiţo,
«Dacă mi-aĭ fi de o potrivă ; te-aşĭ lăsa, dar îmĭ eştĭ dragă !»
Îĭ respunde fetiţa : «Dă-mĭ drumulŭ Stefane !
«Voiŭ sări eŭ în *Dunăre*, în *Dunărea adâncă* !
«Vaĭ, cine mĕ va ajunge, voiŭ fi a luĭ !»
Nimenĭ n'a ajunsŭ pe frumósa fetiţă,
Nimenĭ afară de Stefanŭ Vodă,
Şi-a luatŭ pe fetiţa de alba mânuţă :
«Fetiţo, sufleţele, îmĭ veĭ fi drăguţă !...» (1)

Cântecele Cazacilorŭ Ucraineĭ vorbescŭ necontenitŭ despre Dunăre. Dunărea e martoră la amorulŭ Cazaculuĭ, la întâlnirile sale cu iubita inimeĭ, la despărţirea, la credinţa, la necredinţa, la luptele sale cu păgâniĭ, la slava şi la vitejia hatmanilorŭ, şi fata Cazaculuĭ se cere să méргă după unŭ Moldovénŭ peste Dunăre... d. e. :

Ѣхавъ Козакъ за Д у н а й,
Сказалъ дѣвчинѣ, прощай,
Бѣлыхъ ручекъ не ломай,
Сырыхъ очекъ не зтирай...

saŭ :

Гей на тимъ боци Д у н а ю Д у н а ю... (2)

saŭ :

Чогожъ тобi, козаченьку, здалека та дивитися,
Лучче мнi, безчастноi, у Дунаi втопитися (3)

(1) Acestŭ cântecŭ este reprodusŭ de Boemulŭ Ioanŭ Blagoslavŭ, în a sa Gramatică Boemă tipărită la 1570. Vedĭ Hasdeŭ, «Columna luĭ Traianŭ, No. 12 din Octobre 1873, pag. 226 —şi Stefanŭ celŭ mare, documente descoperite în Archivele Veneţieĭ de C. Esarcu, pag. 14—15, Bucurescĭ 1874.

(2) Vedĭ maĭ multe cântece Căzăcescĭ în Новѣйшiй всеобщiй пѣсенникъ, tom. II, pag. 174, 172, 164, 149. St. Petersburg 1819.

(3) Jagić, Archiv, I, pag. 315.

Fata Cazaculuĭ ḑice Dunăreĭ că ea e atâtŭ de sveltă și de naltă, că dacă ar maĭ avé și ochĭ negri, ar lua-o de soție hasnatarulŭ Sultanuluĭ:

Ей ти Дунавъ, ти бѣлъ Дунавъ,
Какъ сумъ тенка смъ висока,
Уще да бѣфъ Цѫрнојока,
Бѣфъ го зела Царево-то хазнатарче (1).

Cântecele lirice ale Ucraineĭ și ale Polonieĭ sunt pline de Dunăre. Zaleski, în poemulŭ sĕŭ *Duhulŭ stepelorŭ*, cântă Dunărea. Adam Mickiewicz ḑice: «*Le Danube, le fleuve sacré des Slaves,* joue un grand rôle dans leurs poëmes. C'est lui qui traverse ces steppes mystérieuses, ces pays sévères *aux destinées insaisissables*... Pour le poète, il est souvent la limite du monde, comme l'Océan d'Hésiode; parfois il est le Scamandre d'Homère, teint du sang des armées, roulant dans ses ondes les armures, les cadavres des héros, les trésors des rois» (2).

V. Jagić a scrisŭ unŭ articolŭ fórte însemnatŭ despre *Dunărea în poesia populară a Slavilorŭ* (3).

Calea Cazacilorŭ spre Țarigradŭ este Dunărea lină:

Ой пустиможся на тихий Дунай,
Долів Дунаєм під Царегорocc (4).

La Germanĭ multe cântece și poeme vechĭ pomenescŭ Dunărea. Pe Dunăre plutesce frumósa văduviță de la Worms, *Kriemhilt*, cu curtea eĭ strălucită, compusă din vitejiĭ ceĭ maĭ renumițĭ și din femeile cele maĭ frumóse ale Burgundieĭ, și cu soliĭ pețitorĭ aĭ Regeluĭ *Etzel* (Atila), mergĕndŭ în Ungaria, să lege sórta eĭ de sórta acestuĭ mare și sălbaticŭ cuceritorŭ. Pe malurile Dunăreĭ, la orășelulŭ Tulna, unde până maĭ deunăḑĭ Archiduciĭ Austrieĭ aveaŭ obiceiŭ de eșiaŭ spre întîmpinarea logodnicilorŭ lorŭ, Atila cu curtea sa întîmpină pe

(1) Jagić, ibid. pag. 305.
(2) Adam Mickiewicz, Les Slaves, Cours professé au Collège de France, tom. I, p. 31—35 Paris 1849.
(3) V. Jagić, Archiv für Slavische Philologie, tom. I, pag. 290–333. Berlin 1876.
(4) V. Jagić, pag. 301,

frumósa Burgundeză, viitórea sa soție, escortatŭ de o mulțime de vitejĭ și de domnĭ slăvițĭ de felŭ de felŭ de limbĭ și de némurĭ, creștinĭ și păgânĭ, carĭ venise la nunta sa, între carĭ strălucea cu deosebire *Domnulŭ Moldoveĭ Romanŭ (Ramunc Duce de Vlachenland)* cu aĭ sĕĭ șépte sute de voĭnicĭ călărețĭ, frumoșĭ și împodobițĭ, mergêndŭ pe caĭ fugarĭ și mândri, ca pasările în sborŭ..., cum spune epopea antică germano-franco-gotică *Nibelungen*, în care Dunărea se numesce în limba vechie germană *Tuonouw*, cum se numesce și în literatura vechie armenéscă : *Tanoup* (1).

La Germanĭ *frumósa Dunăre albastră* este unŭ visŭ, unŭ gândŭ adâncŭ și gingașŭ. Musa francesuluĭ Jules Barbier și acordurile armoniose ale luĭ Johann Strauss reproducŭ cugetările ce inspiră Dunărea în cursulŭ eĭ, din pădurile și castelurile întunecóse și umbróse ale Germanieĭ, de unde ésă, până când scapă la noĭ, la *sórele zîmbitorŭ și amorosŭ alŭ Orientuluĭ, eternulŭ amorŭ...*, visŭ care forméză unulŭ din cele maĭ frumóse valsurĭ ale luĭ Strauss, transcrisŭ și variatŭ de I. B. Wekerlin, *Le beau Danube bleu* (2).

Turciĭ, în cântecele lorŭ, slăvescŭ Dunărea.

La 1532 celebrulŭ poetŭ spaniolŭ Garcilasso De La Vega a cântatŭ Dunărea în versurile sale frumóse. Garcilasso De La Vega, născutŭ la Toleda (1503) mortŭ la Nisa (1536), a fostŭ nu numaĭ poetŭ dar și oșteanŭ distinsŭ. Elŭ a urmatŭ pe Carol V în Italia și a fostŭ întrebuințatŭ la maĭ multe espedițiĭ depărtate. La 1532 elŭ a fostŭ unulŭ din apĕrătoriĭ Vieneĭ contra armatelorŭ turcescĭ ale Sultanuluĭ Soleiman. Dar după acestŭ asediŭ neuitatŭ Garcilasso De La Vega a fostŭ disgrațiatŭ pentru că voia să însóre pe unulŭ din nepoțiĭ sĕĭ cu o damă din casa împĕratuluĭ; elŭ urmărì planulŭ sĕŭ cu tótă opunerea suveranuluĭ, însă în locŭ de isbutire a fostŭ esilatŭ pe una din insulele Dunăreĭ. Aice Garcilasso De la Vega a cântatŭ, în poesiĭ pline de melancolie, nenorocirea sa și frumuseța țĕrmurilorŭ esiliuluĭ

(1) Les Nibelungen, traduction d'Emile de Laveleye, XX. XXI. XXII. pag. 194–209. Paris 1866. — Moise de Khorène, Histoire d'Arménie, chap. LXXVI, in fragm. chap. LXXV, în Victor Langlois, Collection des historiens d'Arménie, tom. I, pag. 395 și tom. II, pag. 119. Paris 1867.

(2) Cuvintele luĭ Barbier s'aŭ tradusŭ italienesce de A. de Lauzières.

sĕŭ. Impĕratulŭ Carol V a fostŭ maĭ înduràtorŭ pentru De La Vega decât Augustŭ pentru Ovidiŭ. Elŭ îlŭ iertà peste câte-va lunĭ, şi De La Vega se întórse iarăşĭ la curte în maĭ multă favóre decât maĭ înainte (1). In versurile sale duióse Garcilasso De La Vega numesce Dunărea :

Danubio, rio divino... (2)

Celebrulŭ istoricŭ şi orientalistŭ germanŭ Baronŭ Iosef Hammer-Purgstall, adreséză Dunăreĭ următórele strofe :

Dunăre, Dunăre, dacă aşĭ vrea să laudŭ
Ceea-ce vĕdŭ cu încântare,
Ceea-ce sciŭ din drumurile Tale,
Femee cu şépte gurĭ :

Din şépte limbĭ, precum e foculŭ
La care se'nchină Bramanulŭ,
Ar trebui să sune lira mea,
Ca să fie vrednicŭ de asemenea cântecŭ.

Spanioliĭ şi Turciĭ aŭ cântatŭ
A valurilorŭ Tale rostogolire,
De la Germanĭ poţĭ cere maĭ multŭ :
Simţimîntŭ de patrie (3).

XXVII.

Tóte popórele carĭ aŭ cunoscutŭ Dunărea, i s'aŭ închinatŭ ca unuĭ Dumneḑeŭ. Columna luĭ Traianŭ, monumentŭ mare şi neperitorŭ, care de nóuespreḑece veacurĭ duce lumiĭ pomenirea descălecăriĭ mareluĭ Impĕratŭ în Dacia, ne înfăţoşéză în dóuĕ rîndurĭ, prin dóuĕ sculpturĭ minunate, pe Dumneḑeulŭ Danubius. Dumneḑeulŭ *Danubius* locuesce într'o peşteră, ca tóte Dumneḑeirile rîurilorŭ; capulŭ sĕŭ este încinsŭ cu o cunună de trestiĭ; din pĕrulŭ sĕŭ şi din barba sa curge apă; o manta în chipŭ de eşarpă îĭ învălesce braţele.

(1) Hoefer, Nouvelle biographie générale, tom. XIX, pag. 463—465, Paris 1857.
(2) Garcilasso De La Vega, Canzone.
(3) Citatŭ de Adelbert Müller în fruntea cărţeĭ sale, Die Donau, tom. I.

Dumneḑeulŭ Danubius apare eşindŭ repede din peştera sa, şi privesce mândru cum Romaniĭ facŭ podŭ peste apă şi cum trecŭ în Dacia. După poeţiĭ anticĭ Fluviiĭ se intereséză despre totŭ ce se petrece pe malurile lorŭ; lorŭ însă nu le place să împiedece cine-va libertatea cursuluĭ lorŭ, impunêndu-le ezaturĭ saŭ podurĭ. Dar Dumneḑeulŭ Danubius sufere cu răbdare trecerea armateĭ romane peste elŭ, pentru că elŭ protege legiunile, şi protecţia unuĭ Dumneḑeŭ atâtŭ de puternicŭ e de bunŭ augurŭ. Intinḑêndŭ drépta sa, Dumneḑeulŭ Danubius susţine elŭ însuşĭ podulŭ de vase ce Impĕratulŭ Traianŭ aşéză, şi totŭ aşa susţine şi podulŭ de pétră ziditŭ în a dóua espediţie. Pe o monetă de argintŭ din ḑilele consulatuluĭ alŭ cincelea alŭ luĭ Traianŭ, Dumneḑeulŭ Danubius ţine cârma unuĭ vasŭ. Acéstă monetă înfăţoşéză pe o faţă efigia Impĕratuluĭ Traianŭ cu legenda împrejurŭ: IMP. TRAIANO AUG. GER. DAC. PNT. P., iar pe cealaltă faţă efigia Dumneḑeuluĭ Danubius şeḑêndŭ josŭ şi ţinêndŭ cârma unuĭ vasŭ şi împrejurŭ legenda: COS. V. PP. SPQR. OPTIMO DOMINO, şi josŭ: DANUBIUS (1).

Epopea nóstră naţională de la Dunăre aŭ scris'o doĭ Impĕraţĭ marĭ: Alexandru Macedonŭ în cartea sa perdută Ἐφημερίδες βασίλειοι, *Efemeride Impĕrătescĭ*, (2) şi Traianŭ Impĕratulŭ în cartea sa, şi acésta perdută: *Dacica* (3), după descrierea căreia s'aŭ înălţatŭ la Roma Columna luĭ Traianŭ, a luĭ Traianŭ colonisatorulŭ Dacieĭ, pe care Sibilla, prorocindŭ cu 1984 de anĭ înainte de Christos, l'a numitŭ:

Κελτὸς ὀρειοβάτης, σπεύδων ἐπὶ δῆριν Ἑῴαν...

adecă: *Celtŭ, suitorŭ de munţĭ, mergêndŭ spre cucerirea Orientuluĭ* (4).

(1) Cohen, Médailles impériales, II, pag. 16, Nr. 87 şi Columna luĭ Traianŭ, Tab. 31—33 în W. Froehner, La Colonne Trajanne, pag. 3. Paris 1872.

(2) Plutarch. in Alexandro, cap. 76. 77 şi not. Pierron. — Athen. libr. X, 179. — Arrian, Expedit. Alex. libr. VIII, 25, 26. pag. 539. edit. Amstelodami 1757.

(3) Priscian. Grammatic. Caesarens. Institutionum Grammaticorum libr. VI, cap. 13. în Grammatici latini ex recensione Henrici Keilii, tom. — pag. 205. Lipsiae 1855.

(4) Sibilla numesce pe Traianŭ *Celtŭ* nu după patria sa, căcĭ elŭ era Spaniolŭ, ci după loculŭ miliţieĭ sale, căcĭ a militatŭ în Gallia (Οἱ τῆς Σιβύλλας χρησμοὶ. libr. V, pag. 549 şi not. 15 Servatii Gallaei, edit. Amstelodami 1689. — Ἀνθ. Γαζῆ, Βιβλιοθήκη Ἑλληνικὴ, t. I, p. 97—101. Veneţia 1807).

Acéstă epopeă ne înfăţoşéză pe Dacia bătrâna cu locuitoriĭ eĭ *ceĭ maĭ resboinicĭ din tóte ţĕrile lumeĭ* (1), ceĭ maĭ drepţĭ din tóte popórele tracice: οἱ Γέται Θρηΐκων ἀνδρηϊώτατοι καὶ δικαιότατοι (2), şi *neĭvinnşĭ*, indomiti *Daci* (3), ţinêndu-şĭ puterea la Dunăre cu nestrămutare printre seculĭ (4) şi făcêndŭ să tremure Greciĭ şi Romaniĭ de eĭ (5). Acéstă epopee ne arată pe Dacia ilustrată nu numaĭ prin biruinţele ci chiar prin învingerile eĭ: Nobilitatus cladibus mutuis *Dacus* (6). Ea ne arată pe Alexandru celŭ mare trecêndŭ Istrulŭ şi închinându-se luĭ prin sacrificiŭ ca unuĭ Dumneḑeŭ; şi apoĭ plecândŭ fără cugetŭ de cucerire; şi ne arată pe Traianŭ aşezândŭ peste valurile Dunăreĭ podulŭ uriaşŭ aĭ căruĭ stâlpĭ nicĭ nóuespreḑece seculĭ nu i-aŭ pututŭ dobori şi carĭ staŭ şi astăḑĭ, între Turnulŭ Severinŭ (vechiulŭ *Municipium Drobetense*) în Valahia şi satulŭ Feti-Islam în Serbia, puţinŭ maĭ josŭ de Orşova (7), martorĭ neclintiţĭ aĭ domnieĭ şi aĭ meniriĭ Dacieĭ Traiane.

XXVIII.

In cântecele vechĭ şi în doĭnele Românilorŭ Dunărea e ţéra, vitejia, bogăţia, mândria lorŭ naţională: «*Dunărea aduce ţĕriĭ cele maĭ marĭ folóse*» ḑice domnulŭ şi istoriculŭ Moldoveĭ (8). Românulŭ când se mânie *se face Dunăre;* când blastămă ḑice: *bată-te Dunărea* Româniĭ sunt *şerpiĭ Dunăreĭ* (9). Româncele nu vorŭ bărbaţĭ neguţitorĭ, bogaţĭ, ci ómenĭ voinicĭ, umblaţĭ pe Dunăre:

Bărbatŭ oiŭ lua
Care s'a afla
Dunărea să 'nóte
Rădicândŭ din cóte,

(1) Imperat. Julian. in Caesar. cap. XXII.
(2) Erodot. IV, 93.
(3) Virgil. Eneid. VIII în fine.
(4) Imperat. Julian. in Caesarib. cap. XXI.
(5) Horat. libr. III. Od. 6. — Dion. Chrysostom. Oratio XLVIII. cap. 2.
(6) Tacit. Histor. libr. I, cap. 2.
(7) W. Froebner, Le Colonne Trajanne, pag. 19.
(8) Cantemirŭ, Descrierea Moldoveĭ, cap. III, pag. 13.
(9) Alecsandri, Poesiĭ populare ale Românilorŭ, pag. 116-119.

In picióre stândŭ,
Buzduganŭ purtândŭ..
. . . .
Că-ĭ o ḑicătóre
De însurătóre :
Cine bate Dunărea
Nu mi-lŭ bate mucrea...(1)

A trece de la unŭ malŭ la celalaltŭ alŭ Dunăreĭ este propriŭ némuluĭ românescŭ :

Fă, bădiță, pétră 'n ḑece
La ist malŭ curândŭ de-ĭ trece,
Că suntemŭ de soiŭ românŭ
Nu suntemŭ de némŭ păgânŭ.
Despică Dunărea în dóuă,
Să facemŭ dragoste nóuă,
Colea 'n umbra istorŭ nucĭ
Pe brațe-mĭ să mi te culcĭ,
Să facemŭ dragoste dulcĭ.
—Face-oĭ, puică, cum mĕ 'nvețĭ,
Face-oĭ luntre și lopețĭ
Să despicŭ Dunărea în dóuă,
Când a eși lună nóuă... (2).

Copiiĭ, în jocurile lorŭ, se jócă cu culbeciŭ și le cântă :

Culbeciŭ, culbeciŭ,
Scóte córne boerescĭ,
Și te du la Dunăre,
Să beĭ apă tulbure....

O tradiție veche ne spune, că pe la 1336 unŭ tînĕrŭ boierŭ românŭ de peste Oltŭ, *Banulŭ Mărăcine*, plecă din România de pe malurile Dunăreĭ, cu o cétă de voinicĭ, și merse în Francia să puie sabia sa și a camaraḑilorŭ sĕĭ în serviciulŭ Regeluĭ Franciеĭ Filipŭ de Valois, care se bătea contra Englezilorŭ. Regele Franciеĭ îlŭ primi cu cinste în armata sa. Banulŭ Mărăcine dobândi pentru vitejia sa

(1) Alecsandri, Poesiĭ populare ale Românilorŭ, pag. 121—123.
(2) Alecsandri, ibid., pag. 51.

titlulŭ de Marquis, moşiĭ pe malurile Loareĭ şi averĭ marĭ, apoĭ se statornici în Francia, legându-se prin însurătóre cu familiile cele maĭ însemnate : Trimouille, Bouchage, de Rouaux, de Chaudriers, traducêndu-şĭ numele de Mărăcine în equivalentulŭ franţuzescŭ de Ronsard. Din elŭ s'a trasŭ în linie dréptă renumitulŭ poetŭ francesŭ *Pierre de Ronsard*, poreclitŭ Orfeulŭ Franciеĭ, *l'Orphée de la France*, cum ilŭ numesce biografulŭ sĕŭ Claude Binet. Pierre de Ronsard se născu la 11 Septembre 1524. Elŭ însuşĭ ne lămuresce originea sa, în una din frumósele sale elegiĭ, adresată amiculuĭ sĕŭ Remy Belleau :

Or quant à ma naissance, *j'ai tiré ma race*
D'où le glacé Danube est voisin de la Thrace.
Plus bas que la Hongrie, en une froide part,
Est un seigneur nommé le Marquis de Ronsard,
Riche d'hommes et de gens, de villes et de terre.
Un de ses fils puisnez, ardent de voir la guerre,
Un camp d'autres puisnez assembla hazardeux,
Et quittant son pays, fait capitaine d'eux,
Traversa la Hongrie et la Basse Allemaigne,
Traversa la Bourgogne et toute la Champaigne,
Et soudard vint servir Philippe de Valois,
Qui pour lors avait guerre encontre les Anglois.
Il s'employa si bien au service de France,
Que le Roi lui donna des biens à suffisance
Sur les rives du Loir; puis du tout oubliant
Frères, père et pays, François se mariant,
Engendra les ayeux dont est sorty le père
Par qui premier je vy ceste belle lumière.

. . . .

Du costé maternel j'ay tiré mon lignage
De ceux de la Trimouille et de ceux du Bouchage,
Et de ceux de Rouaux et de ceux de Chaudriers,
Qui furent en leurs temps si vertueux guerriers,
Que leur noble prouesse, au fait des armes belle,
Reprint sur les Anglois les murs de la Rochelle...

. . . .

Mais s'il te plaist avoir autant de cognoissance
(Comme de mes ayeux) du jour de ma naissance,

Mon Belleau, sans mentir je diray verité
Et de l'an et du jour de ma nativité.
L'an que le Roi François fut pris devant Pavie,
Le jour d'un Samedi, Dieu me presta la vie,
L'onziesme de Septembre.... (1).

Alecsandri a eternisatŭ pomenirea vitézuluĭ Olténŭ în poesia sa *Banulŭ Mărăcine :*

Susŭ la munte ninge, plóuă,
La Craiova pică róuă
Din aĭ nopţiĭ ochĭ cerescĭ
Şi din ochiĭ omenescĭ.
Dar ce plângŭ Românii óre?
Sufletulŭ de ce iĭ dóre?
Plângŭ unŭ mândru fraţiorŭ
Deslipitŭ din sînulŭ lorŭ.

Banulŭ tînĕrŭ Mărăcină,
Căruĭ Oltulŭ se închină,
De pe malu-ĭ a plecatŭ
Pe-unŭ fugarŭ ne 'ncălecatŭ,
A plecatŭ în lungă cale
Cu céta slugilorŭ sale
Şi cu cincĭ-ḑecĭ de voinicĭ
Adunaţĭ toţĭ de pe-aicĭ.

Eĭ păşescŭ peste hotare,
Trecŭ prin satele Maghiare,
Prin oraşele Nemţescĭ,
Prin ţĕrĭ lungĭ împĕrătescĭ,
Şi în dragostea moşieĭ,
Ducŭ Vulturulŭ Românieĭ
Care 'n aurŭ lucitorŭ
E cusutŭ pe stégulŭ lorŭ.

Totŭ pe-a Dunăreĭ verḑĭ malurĭ,
Unde umbra-ĭ jócă 'n valurĭ,
Merge mândrulŭ Craiovanŭ
Câte ḑile-s într'unŭ anŭ,
Şi feciorii mi-lŭ urméză,
Şi fugarii lorŭ nechéză.
Şi străiniĭ ce 'ntâlnescŭ
Staŭ în cale de-ĭ privescŭ.

Pasă céta călătóre
Când pe nópte, când pe sóre.
Lungŭ e drumulŭ, lungŭ şi greŭ!
Unde mergŭ aşa mereŭ?
Eĭ se ducŭ la vitejie,
Căcĭ aŭ tainica solie
De-a sădi în viitorŭ
Libertatea Ţĕriĭ lorŭ!

Colo 'n ţĕrmurĭ depărtate
In a Francieĭ cetate
Vechiulŭ Luvru e deschisŭ
Poporimeĭ din Paris
Care-alérgă să privéscă
Armia cavaleréscă
Ce din ḑorĭ s'a adunatŭ
Lâng'alŭ Regeluĭ palatŭ.

Sala tronuluĭ e plină
De o magică lumină
Ce se varsă din seninŭ
Pe frumóse florĭ de crinŭ,

(1) P. de Ronsard, Poésies choisies, pag. 286—290. edit. Paris 1873. şi Vie de Pierre Ronsard par Claude Binet.

Și pe dame strălucite
Totŭ în aurŭ învălite,
Și pe nobilĭ multŭ vestițĭ
Totŭ cu ferŭ acoperițĭ.

Filipŭ Regele s'arată
Cu-a sa frunte 'ncoronată
Și le ḑice: «Nobilĭ frațĭ!
«Scóteţĭ spada şi juraţĭ,
«Din a nóstră dulce ţéră
«Dușmanulŭ streinŭ să péră»!
Miĭ de glasurĭ strigŭ: «jurămŭ
«Francia s'o liberămŭ»!

Étă că în sala mare
Unŭ streinŭ de-o dată pare,
Tînărŭ, măndru, naltŭ, frumosŭ,
La ochire luminosŭ.
Elŭ spre tronŭ măreţŭ păşesce,
Lăngă Rege se opresce,
Și din gură ḑice-așa:
«Să trăescĭ, Măria Ta»!

Toţĭ s'apropie în grabă.
— Ce voescĭ? Regele 'ntrébă.

— «Sîntŭ Românŭ de la Carpaţĭ,
«Ș'aducŭ cincĭ-ḑecĭ de bărbaţĭ
«Ce sîntŭ gata ca și mine
«De-a muri toţĭ pentru tine,
«Apărăndŭ cu braţulŭ lorŭ
«Francia ș'alŭ eĭ onorŭ!

«Ţéra mea cu blânde șópte
«Mi-a ḑisŭ taĭnicŭ într'o nópte:
«Mergĭ, copile, înarmatŭ
«La Apusulŭ depărtatŭ.
«Mergĭ de varsă alŭ tĕŭ sânge
«Pentru Francia ce plânge,
«Căcĭ și ea pe viitorŭ
«Mĭ-a veni în ajutorŭ».

Uĭmitŭ Regele-atuncĭ ḑice:
—«Bunŭ sositŭ la noĭ, voĭnice!
Spune nouă cine escĭ?
In Carpaţĭ cum te numescĭ»?
—«Eŭ sîntŭ Banulŭ Mărăcină
Căruĭ Oltulŭ se închină».
—«Ţine spada mea în darŭ,
Bravŭ Marcheze de Ronsar!» (1).

XXIX.

Dunărea nóstră, la amândóuĕ marginile eĭ, la Porţile de ferŭ (Cataracte) și la gurile eĭ unde dă în Marea Négră, era pusă de anticitatea elenă și romană sub scutulŭ a doĭ Geniĭ, a dóue Dumneḑeirĭ puternice: la Gurile Dunăreĭ era insula, templulŭ, minunile și domnia luĭ Achille; la Porţile de ferŭ era Geniulŭ binefăcĕtorŭ alŭ luĭ Hercules care vindeca bolele ca și geniulŭ luĭ Achille la gurile Dunăreĭ. Și astăḑĭ încă, după dóuĕḑecĭ de secolĭ, băile de la Mehadia, saŭ cum ḑiceaŭ Romaniĭ, de la *Meedia* (Mehedinţiĭ Vala-

(1) Alecsandri, Opere complete, tom. I, pag. 81—85. edit. Bucureștĭ, 1875.

hieĭ) (1) se numescŭ *Thermae Herculanae* (2), adecă băile luĭ Hercule, căcĭ aicĭ, în aceste locurĭ, era domnia și invocațiunea geniuluĭ sĕŭ. La 1737 s'aŭ găsitŭ aicĭ șépte statue ale luĭ Hercules, din carĭ treĭ se păstréză în cabinetulŭ de anticitățĭ din Viena. Pascalis Cariophylus, la 1739, și istoriculŭ Griselini, la 1780, aŭ publicatŭ 22 de tabele votive, găsite la Mehadia, cu invocațiunea luĭ Hercules. Reproducemŭ treĭ din ele:

HERCULI GENIO -
LOCI. FONTIBUS
CALIDIS . CALPUR
NIUS . IULIANUS
V. C. LEG. V. MAC.
LEGA. AUG. PP. PR.
MOE . . . .
V. L. S

adecă: Calpurnius Iulianus Vir Consularis Legionis Quintae Macedonicae, Legatus Augustalis, Propraeses Moesyae, Votum libenter solvit, — luĭ Hercule Geniuluĭ loculuĭ cu fântânĭ calde.

HERCULI . SANC
TO . SIMONIUS . V . C .
PPAESES . DACIARUM

adecă : luĭ Hercules sfîntulŭ Simonius Vir Consularis Președintele Dacielor (aŭ râdicatŭ acésta).

IOVI . STATORI .
HERCULI . VICTORI
M . ULPIUS . NERVA . TRA
IANUS . CAESAR
VICTO . DECEBALO
DOMITA . DACIA
VOTUM . SOLVIT

(1) ad *Mediam*. Romaniĭ pronunciaŭ chiar *Meedia:* Mehedințiĭ nostri.
(2) Herculeș-Bad.

adecă : Luĭ Iupiter Stator, luĭ Hercules biruitorulŭ, Marc Ulpiŭ Nerva Traianŭ Cesar, pentru învingerea luĭ Decebal, pentru supunerea Dacieĭ, — votum solvit (1)

Ast-felŭ anticitatea clasică aŭ pusŭ păḑitorĭ şi geniĭ Dunăreĭ de jos : la caracterele eĭ pe Hercules, la gurile eĭ pe Achile.

Ovidiŭ, dulcele poetŭ alŭ iubiriĭ, cugetândŭ la mărirca şi importanţa Dunăreĭ, o proclamă maĭ presusŭ decâtŭ însuşĭ slăvitulŭ Nilŭ :

Maximus amnis cedere Danubius se Tibi
Nile negat... (2)

(1) Paschalis Cariophylus, Disertatio epistolaris de thermis Herculanis, şi Griselini apud Dr. Al. Popoviciĭ, Băile luĭ Ercule saŭ scaldele de la Meedia, pag. 18—32. Pesta 1872. — A. Treb. Laurian. Istor. Românilorŭ, tom. I, pag. 139. Iaşĭ 1853, — Ma'te-Brun, Géographie universelle, tom. III, pag. 282. — Engel, Commentatio de expeditionibus Trajani ad Danubium, pag. 241—242. 248. Vindobonae 1714. — Geografulŭ Ptolemeŭ numesce băile de la Mehadia Ὕδατα Δακίας (Geograph. III. cap. VIII. § 9.) adecă : *Apele Dacieĭ.*

(2) Ovid. de Ponto, libr. IV, eleg. 10.

In bibliografia Dunăreĭ se póte pune şi următórea importantă carte :

L'Origine del Danubio, con li nomi antichi e moderni di tutti li Fiumi et Acque, che in esso concótrono, come anco delli Regni, Provincie, Signorie, et Citta irrigate dal detto Fiume, sino doue sbocca nel Mare Eusino. Nuouamente corretto con succinta relatione di quanto è seguito sotto dette Citta nelle due Campagne del 1684 e 1685 adornato con 48 figure in Rame. In Venetia, MDCLXXXV.

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ VIII.

1885—1886.

SECȚIUNEA I.

PARTEA ADMINISTRATIVĂ ȘI DESBATERILE.

BUCURESCĬ
TIPOGRAFIA ACADEMIEĬ ROMÂNE (LABORATORIĬ ROMÂNĬ),
42. — STRADA COLȚEĬ, — 42.
1886.

PARTEA I.

PROCESELE VERBALE ALE ȘEDINȚELORŬ ORDINARE

DE LA

5 APRILIE 1885 PÂNĂ LA 7 MARTIE 1886.

ACADEMIA ROMANA

SUMARELE ȘEDINȚELORŬ ORDINARE DIN ANULŬ 1885—1886.

ȘEDINȚA DIN 5 APRILIE 1885.

Președința D-luĭ *Ion Ghica.*

Se comunică o scrisóre a D-luĭ *V. Alecsandri* pre lângă care presintă 17 volume de extracte din numeróse jurnale, privitóre la evenimentele petrecute în țĕrile române între aniĭ 1862—1884, colecțiune făcută de fratele sĕŭ Locotenentŭ-Colonelŭ Ioanŭ Alecsandri, și hărăzită de repausatulŭ Academieĭ.

Se comunică scrisórea Ex. Sale Sir W. A. White prin care mulțămesce pentru alegerea sa de membru onorarŭ. De asemenea se comunică scrisórea D-luĭ Dr. Z. Petrescu prin care mulțămesce pentru alegerea sa de membru corespondentŭ.

ŞEDINŢA DIN 12 APRILIE 1885.

Preşedinţa D-luĭ *Ion Ghica.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* comunică că, într'o ediţiune făcută nu de multŭ în Italia, cunoscuta scriere «Osservazioni» atribuită luĭ Raicevich, este atribuită luĭ Sestini de către editorulŭ italianŭ. D-sa are îndoielĭ asupra autoruluĭ adevĕratŭ alŭ acesteĭ scrierĭ, maĭ cu sémă fiind-că Sestini, în descrierea călătorieĭ sale la Constantinopole, promite a face o descriere asupra Ţĕreĭ-Românescĭ. Cere ca Academia să mijlocéscă prin relaţiunile sale óre-carĭ informaţiunĭ în acéstă privinţă din Italia.

După esplicările şi observaţiunile D-luĭ *Hasdeŭ*, rĕmâne ca D-lŭ *Urechiă* să se adreseze directŭ în Italia fără mijlocirea Academieĭ.

D-lŭ Preşedinte *Ion Ghica* comunică Academieĭ că îndată ce a aflatŭ despre încetarea din viéţă a fostuluĭ membru C. A. Rosetti, Delegaţiunea s'a întrunitŭ şi a decisŭ a se depune o corónă de laurĭ din partea Academieĭ, şi că D-sa a făcutŭ o scurtă vorbire în numele Academieĭ pentru acéstă tristă ocasiune. Academia aprobă întru tóte cele făcute.

D-lŭ *Urechiă* ḑice că portretulŭ luĭ Rosetti va găsi unŭ locŭ la Academie printre ceĭ-alalţĭ membri. După explicările date de D-niĭ *Ion Ghica* şi *Odobescu*, se decide ca portretulŭ luĭ Rosetti să se pue în Academie între portretele celorŭ-alalţĭ membri decedaţĭ.

D-lŭ *Odobescu* spune că unŭ librarŭ din Craiova a începutŭ publicarea uneĭ bibliotecĭ populare şi i-a cerutŭ ca şi D-sa să-ĭ întocméscă unŭ volumŭ din acea bibliotecă. D-sa s'a gânditŭ la poetulŭ Alecu Văcărescu, din ale căruĭ poesiĭ puţine sunt publicate. Intrébă dacă Academia s'ar învoi ca să se publice acele poesiĭ alŭ cărorŭ manuscrisŭ se află în biblioteca sa depusŭ de D-lŭ *Odobescu.*

D-lŭ *Hasdĕŭ* ḑice că D-lŭ *Odobescu* póte face acéstă lucrare și fără autorisațiunea Academiei, fiind-că în tóte Academiile cu deosebire membrii potŭ utilisa tóte materialurile de carĭ dispune biblioteca.

D-lŭ *Quintescu* crede că trebue vĕḑutŭ maĭ întâĭ dacă nu cum-va Academia are de gândŭ a face publicarea acestorŭ poesiĭ.

După esplicărĭ și discuțiunĭ la carĭ ieaŭ parte D-niĭ *Ion Ghica*, *Odobescu*, *Alecsandri*, Academia autorisă pe D-lŭ *Odobescu* a scóte copiĭ de pe manuscrisele numitelorŭ poesiĭ. In câtŭ privesce propunerea de a se da manuscrisele afară din Academie, regulamentulŭ fiind positivŭ contrarŭ, ea nu se póte pune la votŭ.

ȘEDINȚA DIN 3 MAIŬ 1886.

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *D. A. Sturdza*, pentru sărbătorirea ḑileĭ de 10 Maiŭ, care va fi Vinerea viitóre, dă lectură la treĭ notițe istorice: întâia despre o scrisóre de acredĭtare autografă a luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ, de la 1598, dată Postelniculuĭ Grigorie Balog, care a fostŭ însărcinatŭ cu o misiune diplomatică către Principele Transilvanieĭ, către Impĕratulŭ Austrieĭ Rudolfŭ II și către fratele sĕŭ Archiducele Mateiŭ;

A dóua despre unŭ stégŭ românescŭ care se află în museulŭ de la Dresda luatŭ de la asediulŭ Vieneĭ la 1683;

A treia despre seria monedelorŭ luĭ Alexandru celŭ bunŭ și ale luĭ Stefanŭ celŭ mare și despre maĭ multe monede moldovenescĭ descoperite în timpiĭ din urmă.

Sfîrșindŭ lectura sa, D-lŭ *Sturdza* ḑice că, după obiceiulŭ sĕŭ de a participa în Academie la marile serbătorĭ naționale, D-sa dăruesce pentru colecțiunile Academieĭ originalulŭ scrisoriĭ autografe a luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ, o fotografie a steaguluĭ de la Dresda și o serie de 139 de monede moldovenescĭ.

Academia decide ca lucrarea D-luĭ *Sturdza* să se publice în Anale, însoţindu-se de facsimilele scrisoriĭ luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ, precum şi de ale monedelorŭ despre carĭ D-sa a vorbitŭ.

D-lŭ *Urechiă* ḑice ca să se amintéscă în procesulŭ verbalŭ că Academia se asociéză şi dînsa la serbarea mariĭ ḑile de 10 Maiŭ, ca una din cele maĭ marĭ serbătorĭ naţionale.

D-lŭ *Sturdza* comunică dóuĕ copiĭ de documente istorice de la Alexandru celŭ bunŭ şi de la Iliaşŭ Vodă, copiate în Archivele din Moscva de D-lŭ Ulianicki. D-lŭ *Sturdza* comunică apoĭ şése hrisóve dăruite de D-lŭ Constantinŭ Ghica de la Delenĭ, din aniĭ şi de la Domniĭ Moldovenĭ următorĭ:

1785 Aprilie 15, Io Alexandru Ioanŭ Mavrocordatŭ V.V.
1785 Decembre 29, acelaşĭ.
1786 Aprilie 1, acelaşĭ.
1792 Iunie 27, Io Alexandru Constantinŭ Muruzi V.V.
1792 Martie 17, Io Mihailŭ Constantinŭ Suţu V.V.
1793 Iunie 17, acelaşĭ.

Se decide a se exprime donatoruluĭ mulţămirile Academieĭ.

ŞEDINŢA DIN 17 MAIŬ 1885.

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se comunică o scrisóre primită de la D-lŭ membru corespondentŭ Dr. Obedenaru, prin care însciinţéză că s'aŭ colaţionatŭ documentele privitóre la Românĭ din colecţiunea luĭ Theiner cu originalele lorŭ din Archivele Vaticanuluĭ, şi înaintéză caĭetele în carĭ se cuprindŭ deosebirile constatate între publicaţiunea luĭ Theiner şi originale. Trimete o colecţiune de copiĭ de pe documentele aflate în Archivulŭ din Veneţia cu privire la tractatele de Carlovitz, Passarovitz, Sistov

şi Iaşĭ. Trimete, pe lângă acestea, 33 documente copiate din Archivulŭ Vaticanuluĭ şi privitóre la istoria Românilorŭ din seculiĭ XVI şi XVII. Insciinţézá apoĭ că s'a începutŭ facsimilarea litografică a numelorŭ propriĭ aflătóre în Archivulŭ Vaticanuluĭ şi publicate de Theiner.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ însciinţézá că s'aŭ primitŭ la biblioteca Academieĭ cărţile dăruite de D-lŭ Generalŭ Pencovicĭ, şi se află în 4 lăḑĭ, neputêndŭ încă fi puse în orânduială din causa strimtoriĭ localuluĭ.

ŞEDINŢA DIN 31 MAIŬ 1885.

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se comunică decisiunile luate de secţiunea sciinţifică, şi arătate în procesulŭ sĕŭ verbalŭ de la 24 Maiŭ : Secţiunea recomandă a se da Direcţiuniĭ Institutuluĭ meteorologicŭ alŭ Românieĭ instrumentele de observaţiunĭ meteorologice carĭ se află în depositulŭ Academieĭ, precum şi suma de 300 leĭ dată Academieĭ de către consiliulŭ judeţianŭ din Iaşĭ pentru înfiinţarea uneĭ staţiunĭ meteorologice ; cu condiţiunile următóre : 1. Cu instrumentele carĭ se află în depositulŭ Academieĭ să se înfiinţeze o staţiune la punctulŭ Buliga din judeţulŭ Gorjŭ, 2. Cu suma de 300 leĭ să se înfiinţeze o staţiune în judeţulŭ Iaşĭ.

ȘEDINȚA DIN 14 IUNIE 1885.

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se comunică o scrisóre a D-luĭ Ioanŭ Bota, învățătorŭ românŭ în Salciva lângă Trăscăŭ în Transilvania, pre lângă care trimete în darŭ pentru biblioteca Academieĭ următórele treĭ volume manuscrise și o carte tipărită :

1. Viéța și pildele prea înțeleptuluĭ Esopŭ, manuscrisŭ de la 1797, care este copia edițiuniĭ făcută în tipografia luĭ Petru Bart în anulŭ 1795.

2. Volumŭ în 4^0 cuprinḑêndŭ Troparele Trioduluĭ și a Penticostaruluĭ, scrisŭ de Popa Ioanŭ de la Știopi la anulŭ 1734.

3. Copie manuscrisă a Pravileĭ tipărită la Govora la anulŭ 1640.

4. Evangelie la toate Duminics si Szerbetorj peszte tot anul karele ku ëndemnàreâ pre Csinsztitej si szlevitej Doamnei consiliariczej Margaritej Tomeján spre limbe Remlenászke cu telmecsuir, si dirépt veszelia jéj szufleczaszké ku Ortografie Unguraszké la tipar au dat P. David Biro dela Szfënt Petru den Rëndul Piarisztilor. La Kolócza ku tiparul Piarisztilor, la anul MDCCLXIX.

Acestŭ esemplarŭ este singurulŭ până acum cunoscutŭ din acéstă carte.

ȘEDINȚA DIN 21 IUNIE 1885.

Președința D-luĭ *Dr. I. Felix.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* cere ca, în fața necesitățeĭ ce are de maĭ multe manuscrise din biblioteca Academieĭ pentru lucrarea edițiuniĭ scrie-

rilorŭ luĭ Mironŭ Costinŭ, cu care este însărcinatŭ, să i se comunice acelea manuscrise a casa la D-sa, orĭ să i se pue la disposiţiune într'o altă sală din palatulŭ Universităţiĭ, fiindu-ĭ peste putinţă a continua lucrarea în localulŭ propriŭ alŭ Academieĭ din causa răceleĭ camerelorŭ.

In urma uneĭ discuţiunĭ urmate asupra acesteĭ cererĭ, se decide : că, în vedere că D-lŭ *Urechiă* este însărcinatŭ de Academie cu o lucrare specială, a publicăriĭ operelorŭ luĭ Mironŭ Costinŭ, şi fiindŭ-că D-sa din causă de bólă nu póte lucra în localulŭ Academieĭ, se decide a i se împrumuta în fie-care ḍi de lucru, numaĭ pentru órele de serviciŭ ale biblioteceĭ Academieĭ şi în una din camerele palatuluĭ Universităţiĭ, manuscrisele de carĭ va avé trebuinţă, bine înţelegêndu-se că în fie-care séră la închiderea biblioteceĭ ele se vorŭ reda bibliotecaruluĭ.

ŞEDINŢA DIN 16 AUGUSTŬ 1885.

Preşedinţa D-luĭ *Dr. I. Felix.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică Academieĭ perderea ce a suferitŭ în unulŭ din membriĭ sĕĭ corespondenţĭ ceĭ maĭ zeloşĭ, Ministrulŭ plenipotenţiarŭ la Atena Dr. Obedenaru. D-sa aduce aminte câte scrierĭ utile a publicatŭ rĕposatulŭ, cu ce ardóre rĕposatulŭ a lucratŭ în Italia pentru culegerea de documente privitóre la istoria patrieĭ, şi că luĭ îĭ datorimŭ colaţionarea din noŭ în Biblioteca Vaticanuluĭ a documentelorŭ publicate de Theiner. Iubirea sa către ţéră, continuă D-lŭ *Sturdza*, a vrutŭ Dr. Obedenaru se o perpetueze, făcêndŭ donaţiune Academieĭ de tótă averea sa precum şi de manuscrisele sale preţióse, cu condiţiune ca soţia sa şi unulŭ din fraţiĭ sĕĭ să beneficieze de venitulŭ averiĭ pe câtŭ vorŭ trăi.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ crede că Academia va primi cu recunoscință acéstă generósă donațiune.

Totŭ-odată D-sa comunică Academieĭ adrĕsa Ministeriuluĭ de Externe, înregistrată la No. 2958, despre primirea testamentuluĭ olografŭ alŭ defunctuluĭ Dr. Obedenaru de la Ministrulŭ plenipotențiarŭ alŭ țĕreĭ din Atena. După propunerea D-luĭ *Maniŭ*, se rînduesce o comisiune compusă din D-sa și din D-niĭ *Maiorescu* și *Aurelianŭ* pentru a face de urgență unŭ raportŭ asupra acesteĭ cestiunĭ.

ȘEDINȚA DIN 13 SEPTEMBRE 1885

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se primescŭ 14 documente privitóre la moșia Podraga din județulŭ Dorohoiŭ. Documentele sunt din seco liĭ XVI — XIX, și sunt dăruite pentru colecțiunile Academieĭ de D-lŭ *D. Sturdza.*

Din partea D-luĭ *D. Sturdza* se maĭ primescŭ în darŭ pentru biblioteca Academieĭ maĭ multe cărțĭ românescĭ din secolulŭ XVIII și începutulŭ XIX, precum și nóue volume manuscrise cuprindêndŭ cronice moldovenescĭ și chronografe.

Se atrage atențiunea Academieĭ asupra unuĭ studiŭ de D-lŭ C. Schuchardt despre valurile romane de frontieră în Dobrogea, publicatŭ în «Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn» IX, 87-113. Acestŭ studiŭ, făcutŭ în urma cercetărilorŭ amănunțite la fața loculuĭ, merită tótă atențiunea Academieĭ.

Se decide a se recomanda Secțiuniĭ istorice.

ȘEDINȚA DIN 20 SEPTEMBRE 1885.

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* cere a se întruni Secțiunea istorică în ședință, avênd a-ĭ face comunicărĭ relative la lucrările sale asupra luĭ Mironŭ Costinŭ și la alte cestiunĭ.

Se presintă relațiunea D-luĭ Bibliotecarŭ alŭ Academieĭ I. Bianu asupra uneĭ excursiunĭ făcute în Galiția, la Lemberg și Cracovia, în vacanța de vară a acestuĭ anŭ, și asupra cercetărilorŭ istorice făcute cu acéstă ocasiune.

Se decide a se recomanda relațiunea Secțiunilorŭ istorică și literară spre a avisa asupra celorŭ ce sunt de făcutŭ în urma acesteĭ relațiunĭ.

ȘEDINȚA DIN 4 OCTOBRE 1885

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* ḑice că, deși s'a anunțatŭ pentru ședința de astă-ḑĭ citirea scrieriĭ sale dramatice «Marțialŭ,» crede totușĭ că e maĭ potrivitŭ cu lucrările Academieĭ a ceti unŭ memoriŭ asupra unorŭ părțĭ din istoria literatureĭ române. Academia, aprobândŭ acésta, se dă cuvîntulŭ D-luĭ *Urechiă* care citesce acelŭ memoriŭ.

Se presintă șése volume manuscrise, dăruite pentru biblioteca Academieĭ de D-lŭ *Sturdza.* Se primescŭ cu mulțămire,

D-lŭ *Urechiă* ḑice că manuscrisele dăruite de D-lŭ *Sturdza* în

ședința precedentă sunt de mare însemnătate, fiindŭ-că cuprindŭ fórte prețióse texte a cronicelorŭ moldovenescĭ.

Se dă cuvîntulŭ D-luĭ *Urechiă* care cetesce câte-va scene din actulŭ alŭ treilea din «Marțialŭ.»

SEDINȚA DIN 11 OCTOBRE 1885

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se comunică scrisórea D-luĭ C. Stoicescu, înregistrată la No. 3086, prin care însciințéză că rĕposatulŭ seŭ socru G. San-Marin a lăsatŭ Academieĭ, prin testamentulŭ sĕŭ, suma de 10.000 leĭ, din venitulŭ căreia să se dee premiĭ carĭ să pórte numele sĕŭ. Academia, vĕḑêndŭ dispositiunile testamentuluĭ prin care i se lasă deplină libertate asupra premiilorŭ ce sunt a se da din veniturile acestuĭ legatŭ, decide primirea luĭ și recomandă Delegațiuniĭ a face formalitățile necesare pentru acésta.

D-lŭ *Sturdza* comunică o scrisóre adresată D-nieĭ sale de către D-lŭ A. Montandon, pre lângă care-ĭ trimete treĭ lucrărĭ privitóre la fauna Românieĭ. D-lŭ *Sturdza* dăruesce aceste lucrărĭ bibliotecel Academieĭ care decide a se esprima D-luĭ Montandon mulțămirile sale pentru zelulŭ cu care lucréză la studiarea fauneĭ țĕriĭ.

Se iea în cercetare relațiunea D-luĭ I. Bianu despre călătoria sa în Galiția și despre cercetările istorice făcute cu acea ocasiune. Academia decide :

1. Ca acéstă relațiune să se publice în Anale.
2. Ca să se recomande Delegațiuniĭ procurarea de copiĭ de pe

documentele istorice semnalate, carĭ potŭ fi întrebuințate pentru completarea colecțiuniĭ Hurmuzaki.

3. Să se mulțuméscă Caoniculuĭ A. S. Petrușevicz din Lemberg, pentru cărțile dăruite prin D-lŭ Bianu Academieĭ, trimițêndu-i-se publicațiunile Academieĭ.

4. Să se trimétă Institutuluĭ Ossolinski din Lemberg publicațiunile Academieĭ în schimbŭ pentru ale sale.

D-lŭ *Sturdza* arată că, pentru înlesnirea acesteĭ călătoriĭ, s'a datŭ D-luĭ Bianu de către Ministeriulŭ Cultelorŭ unŭ ajutorŭ de 800 leĭ în aurŭ. Se decide a se restitui Ministeriuluĭ acéstă sumă din fondulŭ publicațiunilorŭ Hurmuzaki, pentru carĭ se vorŭ întrebuința indicațiunile procurate în acea călătorie.

D-lŭ *Sturdza* comunică că a făcutŭ descrierea monedelorŭ luĭ Alexandru celŭ bunŭ, carĭ se urcă la 68 tipurĭ, și a fiilorŭ sĕĭ Iliașŭ și Stefanŭ. Acéstă descriere se va publica în Anale dimpreună cu acea a monedelorŭ luĭ Stefanŭ celŭ mare.

ȘEDINȚA DIN 25 OCTOBRE 1885.

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se arată că în colecțiunile Academieĭ se află unŭ păharŭ de sticlă fostŭ alŭ luĭ Grigorie Ghica, ultimulŭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ din acéstă familie, donatŭ de D-lŭ *V. A. Urechiă*, care ḑice că a fostŭ păharulŭ care a servitŭ repausatuluĭ Domnŭ în ḑiua chiarŭ când s'a sinucisŭ. Pe păharŭ se află gravată inițiala Domnuluĭ. D-lŭ Secretarŭ generalŭ propune ca, în considerare că Academia nu are instalărĭ pentru păstrarea obiectelorŭ de acéstă natură, să se trimétă la museulŭ de anticitățĭ. Academia aprobă.

ȘEDINȚA DIN 8 NOVEMBRE 1885.

Președința D-luĭ Dr. *I. Felix*.

D-lŭ *V. A. Urechiă* arată că, pentru lucrările sale asupra luĭ Mironŭ Costinŭ, a cercetatŭ la Tribunalulŭ din Iașĭ și a constatatŭ că atâtŭ la acelŭ Tribunalŭ câtŭ și la cele-alalte din țéră să presintă în procesele pentru proprietățĭ immobile o mulțime de documente vechĭ de mare valóre pentru studiile istorice. D-sa propune ca Academia să intervie pe lângă Ministeriulŭ Justițieĭ, ca să se dobândéscă copiĭ prin grefa Tribunalelorŭ după tóte documentele până la finele secolului alŭ XVIII-lea. D-sa dice că chiar dacă copiile trimese arŭ fi greșite, totușĭ s'ar atrage atențiunea Academieĭ asupra documentelorŭ celorŭ maĭ prețióse, putêndu-se apoĭ urmări originalele.

D-lŭ *Hasdeŭ* dice că propunerea D-luĭ *Urechiă* este nepractică, și realisarea eĭ nu ar puté produce resultatele la carĭ D-sa se aștéptă. Fórte adeseorĭ i se trimetŭ, la Direcțiunea Archivelorŭ Statuluĭ de către Tribunale, documente spre a se traduce, deși ele sunt scrise în limba română chiar la începutulŭ secoluluĭ presentŭ. La Tribunale nu maĭ sunt ómenĭ carĭ să pótă ceti documentele scrise cu cirilice, din care causă este cu neputință a se obține copiile dorite de D-lŭ *Urechiă*.

D-lŭ *Urechiă*, în urma celorŭ spuse de D-lŭ *Hasdeŭ*, care cunósce din practica dilnică starea lucruluĭ, recunósce dificultățile arătate. Crede însă că Grefa Tribunalelorŭ să fie însărcinată numaĭ să atragă atențiunea Academieĭ, anunțându-ĭ intrarea la Tribunalŭ a documentelorŭ ce i s'arŭ presenta. Propunerea, astfelŭ modificată, se aprobă.

Se comunică apoĭ că în Archivele Tribunalelorŭ și ale Curțilorŭ se află fórte multe documente depuse cu ocasiunea proceselorŭ și ne retrase de proprietariĭ lorŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* propune ca să se céră prin Ministeriulŭ Justițieĭ ca aceste documente să se trimită în depositŭ saŭ Academieĭ saŭ la

Archivele Statuluĭ, putêndŭ în acestŭ felŭ a fi întrebuințate la cercetările istorice. Propunerea se primesce.

D-lŭ *V. A. Urechiă* comunică că a studiatŭ Archiva Sf. Spiridonŭ din Iașĭ, în care se află unŭ numĕrŭ considerabilŭ de documente de însemnătate pentru istoria Moldoveĭ și promite să presinte Academieĭ o relațiune asupra acestorŭ documente.

ȘEDINȚA DIN 22 NOVEMBRE 1885.

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedec* presintă, pentru biblioteca Academieĭ, unŭ uricŭ slavonŭ de la Stefanŭ celŭ mare de pe la anulŭ 1470 cu traducere și note de P. S. Sa; scrierile P. S. Sale «Notițe istorice și archeologice adunate de la 48 Mănăstirĭ și Bisericĭ antice din Moldova», și «Cuvîntŭ pentru scólă și biserică ținutŭ cu ocasiunea jubileuluĭ scólelorŭ din Iașĭ». Din partea D-luĭ Nicu Rosetti, P. S. Sa presintă unŭ esemplarŭ din Psaltirea versificată de Ion Pralea.

ȘEDINTA DIN 29 NOVEMBRE 1885.

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Ministeriulŭ Instrucțiuniĭ publice trimete dóue raporte ale directoruluĭ Museuluĭ de anticitățĭ în carĭ se descriŭ maĭ multe mănăstirĭ din țéră. Se recomandă Secțiuniĭ istorice.

ŞEDINTA DIN 6 DECEMBRE 1885

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *Gr. Stefănescu* presintă şése foĭ din charta geologică generală a Românieĭ, lucrată de membriĭ biurouluĭ geologicŭ sub direcţiunea D-sale. În aceste foĭ se cuprinde charta judeţelorŭ Mehedinţĭ, Gorjŭ, parte din Vâlcea şi parte din Doljŭ.

S'a datŭ cuvîntulŭ D-luĭ Gr. G. Tocilescu, care a comunicatŭ maĭ multe inscripţiunĭ găsite la Recĭca, între carĭ ultima a Împĕratuluĭ M. Iulius Philippus tatălŭ, M. Iulius Philippus fiulŭ şi alŭ Ottacilieĭ Severa, din care resultă că Recĭca de astă-dĭ se numia în epoca romană *Colonia Romula*, şi că în anulŭ 248 s'a construitŭ unŭ *valum* în giurulŭ ziduluĭ oraşuluĭ ca să protégă pe locuitoriĭ colonieĭ.

Apoĭ a comunicatŭ treĭ inscripţiunĭ găsite de D-luĭ la Silistra, una privitóre la unŭ Cornicularius *tribuni* alŭ legiuniĭ XI Claudia; alta la unŭ legionarŭ a căreia familie era Dacă, şi a treia la unŭ *vilicus stationis Durostori.*

D-lŭ *V. A. Urechiă*, avêndŭ cuvîntulŭ, felicită pre D-lŭ Tocilescu pentru frumósa sea comunicaţiune; apoĭ dice că nu şĭ-aŭ propusŭ pe diua de adĭ să citéscă vre-unŭ memoriŭ, ci să atragă atenţiunea Academieĭ asupra unora din documentele ce a aflatŭ, cu ocasiuna cercetărilorŭ sale istorice, în Iaşĭ, Romanŭ, etc. şi în Archiva Statuluĭ. D-lŭ *Urechiă* anunţă aflarea a treĭ sigiliĭ de oraşe: a Iaşilorŭ din 1669, a Tecuciuluĭ din 1636 şi a târguluĭ Petreĭ de la aceeaşĭ dată. Aceste, cu sigiliulŭ Câmpu-lunguluĭ, sunt primele ce avem în sigilografia orăşănéscă. D-lŭ *Urechiă* citesce documentele pe carĭ sunt puse aceste sigiliĭ de către Şoltuzulŭ şi ceĭ 12 pîrgarĭ aĭ acelorŭ oraşe.

D-lŭ *Urechiă* maĭ comunică dóue documente relative la domnia în Moldova a luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ şi le comentéză, cerêndŭ învoire a le adăoga către comentariulŭ ce este obligatŭ a da asupra unorŭ facsimile de scrisorĭ de la Mihaiŭ Vitézulŭ, aflate între hărtiile repo-

satuluĭ Papiŭ Ilarianu. In fine maĭ comunică dóue documente din secoluluĭ XVI de «înfrăţire» prin jurămîntŭ în ţéra Muntenéscă.

Terminândŭ, D-lŭ *Urechiă* atrage atenţiunea D-luĭ *D. Sturdza* asupra inscripţiunilorŭ pline de greşelĭ din Mitropolia de la Iaşĭ şi-lŭ rógă să dobândéscă de la Senatŭ legea conservăriĭ monumentelorŭ, care aştéptă votarea de maĭ mulţĭ anĭ. Cu asemenea lege se vorŭ pune capĕtŭ la nelegiuirile contra sciinţeĭ denunţate de D-lŭ Tocilescu.

ŞEDINTA DIN 20 DECEMBRE 1885

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se comunică o scrisóre de la D-lŭ Gherghel, pe lângă care dăruesce Academieĭ unŭ album compusŭ din 12 desenurĭ originale făcute de pictorulŭ francesŭ Boucquet în timpulŭ călătorieĭ sale prin Moldova.

ŞEDINTA DIN 10 IANUARIE 1886

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică, că de la şedinţa din urmă, aŭ încetatŭ din viéţă membrulŭ onorarŭ alŭ Academieĭ G. Vegezzi-Ruscalla şi membrulŭ corespondentŭ Dr. Cuciureanu. Delegaţiunea a exprimatŭ condoleanţele sale familiilorŭ acestorŭ doĭ colegĭ rĕposaţĭ.

ŞEDINŢA DIN 24 IANUARIE 1886.

Preşedinţa D-luĭ Dr. *I. Felix.*

Se comunică scrisórea domnuluĭ *G. Bariţŭ* însoţită de unŭ studiŭ asupra oraşuluĭ Apulum.

Academia decide, ca studiulŭ D-luĭ *Bariţŭ* să se transpună Secţiuniĭ istorice.

ŞEDINŢA DIN 31 IANUARIE 1886.

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se decide a se trimite elaboratulŭ D-luĭ *G. Bariţŭ* asupra cetăţeĭ Apulum D-luĭ membru corespondentŭ Gr. G. Tocilescu, cu rugămintea de a face unŭ raportŭ asupra luĭ.

Se decide, în fine, ca pe Venerĭ la 7 Februarie a. c., să se ţină şedinţă publică, în care vorŭ citi D-niĭ membri : *Hasdeŭ* şi *Urechiă* şi D-lŭ membru corespondentŭ Gr. G. Tocilescu.

ŞEDINŢA DIN 7 FEBRUARIE 1886.

Preşedinţa D-luĭ Dr. *I. Felix.*

D-lŭ membru corespondentŭ Gr. G. Tocilescu întreţine publiculŭ prin raportulŭ D-sale asupra elaboratuluĭ D-luĭ *G. Bariţŭ* despre oraşulŭ Apulum.

Apoĭ D-lŭ *Hasdeŭ* citesce despre cuvintele *adormŭ* şi *aducŭ*, aşa cum s'aŭ redactatŭ în Marele Etimologicŭ.

ŞEDINŢA DIN 14 FEBRUARIE 1886.

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ raportéză Academieĭ că a cumpĕratŭ de la anticarulŭ Şaraga din Iaşĭ următórele obiecte : 42 monede vechĭ, 187 diverse documente domnescĭ, proclamaţiĭ şi hârtiĭ moderne, 4 peceţĭ vechĭ, 3 manuscripte, 1 zea, 7 săgeţĭ şi 1 pintenŭ, tóte la olaltă pentru suma de 1200 Leĭ.

Plata s'a făcutŭ din donaţiunea de 800 Leĭ a D-luĭ Gheorghe Cantacuzino şi restulŭ de 400 Leĭ provenitŭ din vîndarea ediţiunilorŭ Academieĭ, ce s'aŭ luatŭ de D-lŭ Şaraga cu unŭ rabatŭ de 30 %.

ŞEDINŢA DIN 7 MARTIE 1886.

Preşedinţa D-luĭ Dr. *I. Felix.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică Academieĭ durerósa scire despre încetarea din viéţă a membruluĭ Academieĭ Doctorulŭ Anastasie Fĕtu întâmplată la 3 ale luneĭ curente.

D-lŭ Secretarŭ amintesce în scurtŭ meritele ce şi le-a câştigatŭ reposatulŭ prin zelulŭ şi activitatea neîntreruptă ce a desvoltatŭ pentru respândirea studiilorŭ sciinţifice în ţéră. Spre acestŭ scopŭ elŭ a fundatŭ şi întreţinutŭ cu propriele sale mijlóce o grădină botanică la Iaşĭ, a fundatŭ Societatea pentru ajutorarea tinerilorŭ carĭ făceaŭ

studiĭ în străinătate, și a datŭ Academieĭ fondulŭ de 10,000 Leĭ care pórtă numele sĕŭ și care este destinatŭ studieriĭ sciintifice a țĕreĭ.

Se decide a se exprima familieĭ condoleanțele Academieĭ pentru perderea meritosuluĭ bărbatŭ.

Se comunică următórele scrisorĭ adresate Academieĭ :

D-lŭ *G. Barițŭ* trimete o scriere a sa întitulată : *Museulŭ istoricŭ și archeologicŭ din Temișóra*, și Sumariulŭ câtorŭ-va rescripte religionarie din Ungaria relative la gónele religióse din véculŭ alŭ 18-lea.

Se decide a se trimete aceste lucrărĭ Secțiuniĭ istorice.

Ministeriulŭ Instrucțiuniĭ publice trimete originalulŭ raportuluĭ ce i-a adresatŭ D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* asupra cercetărilorŭ D-sale în biblioteca de la St-Gall, precum și despre 11 documente copiate de D-sa din Archivulŭ Municipalŭ din Lemberg. Aceste documente se vorŭ publica în colecțiunea Hurmuzaki.

Anexă la pag. 10.

RELAŢIUNE ASUPRA CĂLĂTORIEĬ ÎN GALIŢIA FĂCUTĂ IN VARA ANULUI 1885.

de D-lŭ I. BIANU,
Bibliotecarulŭ Academieĭ.

Domnule Preşedinte,

In luna luĭ Augustŭ 1686 regele Polonieĭ Ioanŭ Sobieski, conformŭ înţelegerilorŭ luate cu Papa şi cu Împĕratulŭ, a intratŭ în Moldova cu o puternică armată spre a începe o campanie mare în contra oştirilorŭ Turcescĭ şi Tătărescĭ. Greutăţĭ de totŭ felulŭ, în mare parte neprevĕdute, aŭ silitŭ pe gloriosulŭ rege polonŭ a se întórce fără nicĭ o ispravă în ţéra luĭ, după o petrecere în Moldova nicĭ chiar de treĭ lunĭ. Dimpreună cu dînsulŭ a părăsitŭ Moldova şi a plecatŭ în Polonia şi Mitropolitulŭ ţĕreĭ Dosofteiŭ, ducêndŭ cu sine archiva cu tóte odórele Mitropolieĭ precum şi móştele S-tuluĭ Ioanŭ celŭ noŭ, numitŭ şi S-tulŭ Ioanŭ de la Suciava. Acestŭ faptŭ istoricŭ este fórte cunoscutŭ; despre elŭ vorbescŭ cronicariĭ moldovenĭ Nicolae Costinŭ (Letop. II, 40 sqq. ed. 1845), Ioanŭ Neculcea (ibid. p. 257), Dimitrie Cantemir (Ist. Imp. Ottom. trad. Hodosiu, Bucurescĭ 1878, II, 541 sqq.) şi alţĭ contemporanĭ. Părerile lorŭ sunt fórte deosebite şi chiar contradictoriĭ în ceea ce privesce motivele plecăriĭ luĭ Dosofteiŭ şi modulŭ cum elŭ şĭ-a părăsitŭ ţéra. Uniĭ spunŭ că a plecatŭ de bună voie, alţiĭ, maĭ cu sémă Dimitrie Cantemir, dicŭ că a fostŭ ridicatŭ cu forţa de ómeniĭ luĭ Sobieski, torturatŭ şi dusŭ ca prinsŭ în Polonia. Părerile acestea aŭ fostŭ adunate în timpulŭ din urmă cu multă diligenţă şi discutate într'unŭ studiŭ fórte preţiosŭ asupra vieţeĭ şi activităţiĭ Mitropolituluĭ Dosofteiŭ, care se publică în «Candela» de la Cernăuţĭ (No. 2 şi următoriĭ din 1885.)

Asupra acestuĭ punctŭ noĭ aducemŭ aci povestirea unuĭ martorŭ,

așa ḑicêndŭ ocularŭ, la cele petrecute în numita campanie. Povestirea acéstа este, pe câtŭ scimŭ, încă necunoscută prin tiparŭ. In *Teka Naruszewicza* pe aniĭ 1685—1687 (Mss. No. 181, din Biblioteca Czartoryski în Cracova) se află copiate părțĭ din relațiunea făcută de Stanislaŭ de Brzezie Woienski. Copia este făcută după Mss. 266 din biblioteca Corsiniană din Roma. Relațiunea este intitulată : «Compendiosa e veridica Relazione di quanto ha operato nella scorsa campagna l'armata del Rè di Polonia aprò della Santa Lega contro «quella de' Turchi e Tartari nella Podolia, Scritta dall' Ill-mo e Reverendiss. Monsignor Stanislao a Brzezie Woienski, Vescovo di Kamieniec. All' Illustrissimo Signor Giovanni Carlo Matesilani Residente «della Sacra Maestà del Rè di Polonia, dedicata... etc.» Acesta este titlulŭ generalŭ alŭ relațiuniĭ; ea este în volumulŭ luĭ Naruszewicz alŭ 61-lea documentŭ. Pentru noĭ are interesŭ a dóua relațiune care se află în acelașĭ volumŭ la No. 102, și este intitulată : «Relazione «seconda dell' armata polacca dalli 18 Agosto vicino Iassi nella Mol«davia sino alli 4 Ottobre 1686.» Acéstă relațiune pórtă data la sfârșitŭ : «dal campo Regio vicino Iassi 4 Ottobre 1686.» Extragemŭ următórele dóue alineate : Nella Città di Iassi è insorto (dicono) accidentalmente un' incendio, che hà incenerito gran parte di quella «città con le superbe chiese Rutene ed altri edifizj, mà li più sen«sati stimano, che l'incendio sudetto sia seguito ad instigazione de' «nemici, per aver ricevuto con tanto applauso in essa città il no«stro Rè, e singolarmente il Patriarca Ruteno, avvendolo incontrato, «come si scrisse, Pontificalmente vestito accompagnato da 200 preti «di quella nazione.

. . . .

«Risolutosi dunque la Maestà del Rè, per li motivi accennati di «ritornare con tutta l'Armata à Iassi, e di là piegare verso Sniatino, «considerando l'impossibilità di poter, dopo si grande incendio, for«tificare Iassi, come città tutta apperta col castello smaltellato, or«dinò di levar il Presidio postovi prima, e condurlo seco. Il Patri«arca Greco con gran moltitudine di quei cittadini, hanno volonta«riamente abbandonate le proprie case, e si portano in Polonia.»

Este fără îndoială că «Patriarca Ruteno» și «Patriarca Greco,» despre carĭ vorbesce Relațiunea, este Mitropolitulŭ Moldoveĭ Dosofteiŭ. Aceste aliniate estrase din Relațiunea Episcopuluĭ de Camenița sunt diametralŭ opuse cu cele ce povestesce Cantemir despre acestŭ faptŭ.

Mitropolitulŭ Dosofteiŭ a mersŭ cu tóte odórele luate cu sine la Zolkiew, cum spune și Neculcea : «la unŭ târgŭ a Craiuluĭ Sobieski anume Jolkfa.» In acestŭ orășelŭ, care se află la o depărtare de 29 kilometri spre miadă-nópte de la Lemberg, se afla unŭ castelŭ alŭ Regeluĭ Sobieski și o mănăstire de Basilitanĭ. Dosofteiŭ a statŭ aicĭ vr'o șése anĭ cu speranța de a se puté întórce în Moldova. Elŭ nu s'a maĭ întorsŭ însă, ci a trecutŭ în Rusia, lăsândŭ în Zolkiew póte totŭ ce dusese cu dînsulŭ. Prețiósele odóre și colecțiunĭ duse de dînsulŭ aŭ rĕmasŭ la Zolkiew, și deabia în timpulŭ domnieĭ Impĕratuluĭ Iosifŭ II, după încorporarea Bucovineĭ la Austria, s'a ridicatŭ din mănăstirea Basilitanilorŭ móștele S-tuluĭ Ioanŭ și s'aŭ dusŭ la Suciava. — Repețitele cererĭ ale Moldovenilorŭ de a li se restitui totŭ ce dusese Dosofteiŭ la Zolkiew aŭ rĕmasŭ fără resultatŭ. (A se vedea datele adunate în «Candela» pe 1885 p. 406 sqq.). Nu se maĭ avea încă nicĭ o scire despre archiva mitropolieĭ și despre odórele duse de Dosofteiŭ la Zolkiew.

Cam în acelașĭ timpŭ, pe când s'aŭ strămutatŭ móștele S-tuluĭ Ioanŭ la Suciava, adecă la 1783, s'a făcutŭ unŭ inventarŭ oficialŭ alŭ documentelorŭ carĭ rĕmăseseră de la Dosofteiŭ la Zolkiew. Castelulŭ luĭ Sobieski din acestŭ orașŭ devenise pe la 1740 proprietatea familieĭ Radziwil și în a lorŭ stăpânire aŭ trecutŭ și documentele Mitropolieĭ de Suciava; și așa la 1783, când s'a făcutŭ inventariulŭ, ele se aflaŭ în archivulŭ acesteĭ familiĭ principescĭ. Acestŭ inventarŭ este intitulatŭ : «Innhalt deren sämmtlich im Fürst-Radziwilli-«schen Archivo zu Zulkiew vorgefundenen, die Suczawaer Metropolie «betreffenden Urkunden,» și este făcutŭ și subscrisŭ de «Ioanŭ «Anastasiŭ Manowarda, c. r. casierŭ alŭ orașuluĭ Lemberg.» Inventariulŭ rĕmăsese și elŭ necunoscutŭ până în anulŭ trecutŭ, când s'a tipăritŭ în revista «Candela» de la Cernăuțĭ (No. 9 de la Septebre 1884 până la No. 2 din 1885) de către D-lŭ Gheorghe Popo-

vicĭ în mânile căruia se află o copie completă. Un extrasŭ fórte necompletŭ din acestŭ inventarŭ se află şi în Biblioteca Ossolinski în Lemberg Mss. No. 2915.

Preţiosulŭ inventarŭ făcutŭ de Manowarda ne arată că la 1783 archiva Mitropolieĭ Moldoveĭ, care se afla încă la Zolkiew, era compusă din 396 documente de la anulŭ 1403 până la 1693. Cea maĭ mare parte din aceste documente eraŭ chrisóve domnescĭ, pe lângă carĭ se afla unŭ însemnatŭ numĕrŭ de scrisorĭ private ale Mitropolituluĭ Dosofteiŭ. Aprópe pentru tóte, maĭ cu sémă pentru chrisóve, inventariulŭ luĭ Manowarda ne arată şi cuprinsulŭ destulŭ de desvoltatŭ spre a da o idee despre valórea acesteĭ colecţiunĭ.

Bogăţia şi însemnătatea acestuĭ materialŭ istoricŭ m'aŭ hotărîtŭ a me folosi de întâia ocasiune spre a merge la faţa loculuĭ şi a cerceta dacă s'arŭ puté da de urma documentelorŭ acestora, cu atâtŭ maĭ multŭ cu câtŭ scrisorile privitóre în specialŭ la Dosofteiŭ arŭ adăuga o mulţime de date nóue la cunóscerea vieţeĭ acestuĭ prelatŭ, care ocupă unŭ locŭ aşa de însemnatŭ în istoria nóstră literară şi cu studiarea lucrărilorŭ căruia mĕ ocupamŭ de câţĭ-va anĭ. D-lŭ Ministru alŭ Instrucţiuniĭ publice a bine-voitŭ a mĕ încuragia în acéstă hotărîre, dându-mĭ o însărcinare în acestŭ sensŭ prin adresa Nr. 8850 de la 18 Iulie a. c., dându-mĭ în acelaşĭ timpŭ unŭ ajutorŭ materialŭ pentru călătorie şi autorisarea de a presenta Onor. Academiĭ relaţiunea despre resultatulŭ cercetărilorŭ, pentru ca dînsa să le foloséscă cum va crede maĭ bine.

În călătoria întreprinsă în vacanţele de vară ale acestuĭ anŭ în Galiţia, m'am silitŭ a mĕ folosi de puţinulŭ timpŭ de care puteamŭ dispune, spre a urmări şi a lua câtŭ maĭ multe informaţiunĭ despre sórta lucrurilorŭ duse de Dosofteiŭ în Polonia, şi pe de altă parte a vedé ce alte materiale istorice privitóre la Românĭ ar fi de culesŭ în colecţiunile principalelorŭ oraşe ale Galiţieĭ, Lemberg şi Cracovia.

Resultatele cercetărilorŭ făcute se cuprindŭ în următórele note.

1. Documentele Mitropoliei Suciava.

Cele 396 documente privitóre la Mitropolia Sucévei, indicate în inventariulŭ luĭ Manowarda, se aflaŭ la 1783 la Zolkiew în archivulŭ principilorŭ Radziwil. Nicĭ o indicaţiune nu avemŭ despre sórta lorŭ în urma facerii aceluĭ inventarŭ. Faptulŭ însă că inventariuluĭ acesta a fostŭ făcutŭ din ordinulŭ guvernuluĭ austriacŭ «an hohe gubernial-Anordnung» de către o persónă oficială, nasce bănuiala că documentele aŭ fostŭ luate din archivulŭ de la Zolkiew de către statŭ, cu atâtŭ maĭ multŭ că cam în aceeaşĭ vreme averea familieĭ Radziwil din Galiţia a fostŭ secuestrată din cause politice. Celŭ maĭ probabilŭ lucru este că documentele mitropolieĭ aŭ fostŭ luate pentru secularisarea averilorŭ mănăstirescĭ din Bucovina. Se scie că cu ocasiunea aceleĭ secularizărĭ documentele mănăstirilorŭ aŭ fostŭ adunate, şi s'aŭ făcutŭ de pe ele traducerĭ carĭ se află astă-ḑĭ în «Tabla Ţěreĭ» (Landtafel) în Cernăuţĭ; despre originale însă nu se scie încă unde se află.

Acéstă presupunere a mea s'ar puté controla, căutându-se dacă între traducerile de la Cernăuţĭ se află şi traducerĭ de pe documentele resumate de Manowarda.

Castelulŭ de la Zolkiew este astă-ḑĭ aprópe cu totulŭ ruinatŭ; numaĭ o mică parte maĭ este în picióre şi în ea se află instalată o judecătorie de ocolŭ. Vechiulŭ archivŭ alŭ familieĭ Radziwil a fostŭ mutatŭ de aci şi astă-ḑĭ se află la Nieswiz în Rusia (guberniulŭ Minsk); acestŭ archivŭ este unulŭ din cele maĭ bogate archive familiare polone, cuprinḑêndŭ la 600.000 documente. Este fórte probabilŭ că în acelŭ arhivŭ se vorŭ afla multe documente privitóre la istoria nóstră, considerândŭ maĭ cu sémă rolulŭ însemnatŭ ce a jucatŭ adese orĭ acéstă famile în istoria Polonieĭ şi maĭ cu sémă relaţiunile eĭ cu Moldova şi în specialŭ cu Vasilie Lupu. Este însă fórte puţinŭ probabilŭ că documentele duse de Dosofteiŭ să fie rĕmasŭ şi ele în acelŭ archivŭ.

În privinţa sórteĭ acestorŭ documente, resultatele cercetărilorŭ mele

aŭ fostŭ numaĭ nisce vage informaţiunĭ. Cercetărĭ noue şi maĭ amănunţite vorŭ trebui făcute spre a le găsi, dacă cumva nu aŭ fostŭ nimicite în multele catastrófe câte aŭ trecutŭ peste colecţiunile de acéstă natură în Galiţia de la 1783 până astă-ḑĭ.

2. Odóre de ale Mitropolieĭ de Suciava.

La biserica metropolitană unită Sfântu Gheorghe a Rutenilorŭ în Lemberg şi la mănăstirea Basilitanilorŭ din Zolkiew se află o parte din odórele duse de Dosofteiŭ în Polonia.

Prin amabilitatetea Reverendissimuluĭ Canonicŭ A. S. Petruşevicĭ mi s'a arătatŭ Mitra mitropolieĭ de Suciava, despre care se află doveḑĭ scrise — după asigurarea canoniculuĭ Petruşevicĭ, — că a fostŭ dusă de Dosofteiŭ şi apoĭ prin mijlocirea Mitropolituluĭ rutênŭ de la Lemberg a trecutŭ la mitropolia din acelŭ oraşŭ. Din mitra veche se maĭ păstrézá numaĭ crucile şi florile de aurŭ încărcate cu diamante şi alte pietre preţióse. Valórea acestora s'arŭ urca aprópe la 10.000 leĭ, după apreţierile făcute în timpiĭ din urmă. Totŭ fundulŭ însă a fostŭ înnoitŭ, deteriorându-se celŭ vechiŭ prin usŭ.

În aceeaşĭ biserică metropolitană se află o cruce de masă de aurŭ şi înfrumseţată cu frumóse smaragde. Ea are o inscripţie din care se vede că a fostŭ făcută pentru Radu Buzescu la anulŭ 1603 (7111). Motivulŭ pentru care nu am pututŭ copia inscripţiunea şi face o descriere maĭ amănunţită a acesteĭ crucĭ se va arăta maĭ josŭ. Ea provine asemenea de la Mitropolia Suceveĭ, fiindŭ dusă totŭ de Dosofteiŭ.

La Zolkiew am ajunsŭ într'unŭ timpŭ nepotrivitŭ. Tóte odórele vechĭ eraŭ împachetate într'o ladă spre a fi trimise la exposiţiunea istorică şi archeologică care se va deschide în acéstă lună la Lemberg. Cu multă greutate s'a deschisŭ lada şi am pututŭ vedé unŭ aerŭ care se afla chiar de asupra. Tóte cele-l'alte odóre, carĭ se aflaŭ în ladă, nu mĭ-a fostŭ cu putinţă a le vedé. Aerulŭ însă este de o fórte mare valóre. Elŭ este făcutŭ la 1428 (6936). Jurŭ împrejurŭ este cusută în firŭ o inscripţiune grecéscă în care se ḑice că s'a făcutŭ de Ioanŭ Alexandru Voevodŭ în ḑilele Mitropolituluĭ Moldovlahieĭ Macarie, pe

când Alexandrŭ celŭ bunŭ avea, pe lângă doĭ fiĭ pomenițĭ în inscripțiunea cusută pe acestŭ aerŭ, Ilie și Marina, și pre Stefanŭ, despre care însă nu se pomenesce.

Este fórte probabilŭ că chiar între cele-l'alte odóre ale mănăstiriĭ de la Zolkiew, pe carĭ nu le-am pututŭ vedé, să se maĭ afle și altele duse de la Iașĭ. Ar fi de celŭ maĭ mare interesŭ a se cerceta exposițiunea istorică din Lemberg, căcĭ în ea se vorŭ afla și alte multe obiecte de interesŭ pentru noĭ, și póte nicĭ odată nu se va maĭ presenta ocasiunea ca ele să fie adunate din tótă Galiția, cum vorŭ fi în acéstă exposițiune.

3. Manuscrise duse de la Mitropolia Moldoveĭ.

Afară de documente și odóre, mitropolitulŭ Dosofteiŭ a dusŭ cu sine în Polonia maĭ multe manuscrise. Unele vorŭ fi rĕmasŭ la Zolkiew dimpreună cu cele-l'alte obiecte. Mănăstirea Basilitanilorŭ a arsŭ însă cu totulŭ pe la 1840 dimpreună cu biblioteca eĭ. Este probabilŭ dar că o parte din manuscrisele acestea vorŭ fi peritŭ cu acea ocasiune. Biblioteca actuală este compusă dintr'unŭ numĕrŭ fórte micŭ de cărțĭ tipărite și din câte-va manuscrise, dintre carĭ două sunt duse din Moldova. Acestea sunt:

1. Unŭ volumŭ în 8° mare, de 129 foĭ, scrisŭ pe hârtie, întregŭ în limba slavonă, cu inițiale frumóse, făcute cu roșu, galbenŭ și verde la începutulŭ fie-căruĭ textŭ.

Acestŭ volumŭ cuprinde următórele :

4 foĭ. — **М҃ца април. к҃г. С҃тго и славнаго великом м҃чника Геωргїа творимь бдѣнїе и поемь на малѣи вечернїи на г҃и възвах стих҃рых глас в҃. пωд егда ѿ дрѣва.** —

Luna Aprilie 23. Sfîntuluĭ și mărituluĭ mareluĭ Mucenicŭ Gheorghe facemŭ priveghere (denie), și cântămŭ la vecernia cea mică, la *Dómne strigat'am*, stihirile glasŭ 2, pe *Când de pe lemnŭ.*

31 foĭ. — **На велицѣй веч҃рнїи бл҃жень мжж. на г҃и възвах.**

La vecernia cea mare *Fericitŭ bărbatulŭ* pe *Dómne strigat'am.*

23 foĭ. — **М҃сца Іꙋнїа в҃. Слꙋжба ст҃го Іѡанна новаго. На малѣи вечрни.**

Luna Iunie 2. Slujba sfîntuluĭ Ioanŭ celŭ noŭ. La vecernia cea mică.

11 foĭ. — **Ч҃стныи Параклис и с҃то великом м҃чникоу Геѡргїоу.**

Cinstitulŭ Paraclis alŭ sfîntuluĭ mareluĭ Mucenicŭ Gheorghe.

12 foĭ. — **Ч҃стныи Параклис с҃тмꙋ Іѡанноу новскомоу.**

Cinstitulŭ Paraclis alŭ Sfîntuluĭ Ioanŭ celŭ noŭ.

30 foĭ. — **Мѫченїе с҃тго и славнаго великом м҃чника и побѣдоносца Геѡргїа.**

Martiriulŭ Sfîntuluĭ şi mărituluĭ mare mucenicŭ şi biruitorŭ Gheorghe.

18 foĭ. — **Мѫченїе с҃тго и славнаго м҃чника Іѡанна новаго. Иже въ бѣль градѣ мѫчившагоса. Съ писано Григорїемь м҃нихомь** *(sic)*, **и презвитеромь въ великои ц҃ркви молдовлахїискои.**

Martiriulŭ Sfîntuluĭ şi mărituluĭ mucenicŭ Ioanŭ celŭ noŭ, care s'aŭ muncitŭ la Cetatea-Albă. S'aŭ scrisŭ de Grigorie monachŭ şi presbiterŭ alŭ bisericeĭ celeĭ marĭ a Moldo-Vlachieĭ.

Pe faţa întâia a fóieĭ celeĭ din urmă a volumuluĭ se află următórea notiţă :

Изволенїем ѡ҃ца, и съ поспѣшенїем с҃на, и съвръшенїем с҃тго д҃ха. Начаса и съвръшиса сїа книга за погрѣбо с҃тго и славнаго велико м҃чника и побѣдоносца Геѡргїа и Іѡанна новаго. Повелѣнїем и данїем прѣ ѡс҃щеннаго митрополита Кур Гедеѡн сꙋчавскаго, и происхѡдник ѿ с҃таа монастирь називаимаго Сꙋкꙋл. И даде ѫ въ с҃таа мотрополїеꙋ *(sic)* **Сꙋчавъ. да бѫдет емꙋ памат в в҃кі Аминь. — В л҃тѡ ,зрꙁг м҃сца юл е҃ д҃ни. — И исписаса потрꙋжденїем рꙋкож много грѣшнаго Ермонах Θеѡфил ѿ с҃таа монастир Немецкомꙋ. Слава съвръшителю б҃ꙋ нашем в в҃кы Аминь.** — Adecă :

«Cu voia Tatăluĭ, cu ajutorulŭ Fiuluĭ şi cu îndeplinirea Sfîntuluĭ Duhŭ, s'aŭ începutŭ şi s'aŭ săvârşitŭ acéstă carte de cântare la mormîntulŭ (pogreb) mareluĭ mucenicŭ şi biruitorŭ Gheorghie şi Ioanŭ celŭ noŭ, cu porunca şi darea

pré sfinţitului Mitropolitŭ Ghedeon alŭ Suceveĭ, care-şĭ are mĕtania la sfînta mănăstire care se numesce Săculŭ. Şi aŭ dat'o la sfînta Mitropolie Suciava, ca să-ĭ fie luĭ pomenire în vecĭ. Amin. — La anulŭ 7163 luna Iulie 5 ḑile. (1655) — Şi s'aŭ scrisŭ cu ostenéla mâneĭ multŭ păcătosuluĭ ermonachŭ Teofan din sfînta mănăstire a Némţuluĭ. Mărire săvârşitoruluĭ Dumneḑeuluĭ nostru în vecĭ. Amin».

Cele 12 foĭ pe carĭ se află Paraclisulŭ S-tuluĭ Ioanŭ celŭ noŭ aŭ fostŭ atât de desŭ deschise şi întórse în câtŭ sunt cu totulŭ înnegrite pe marginĭ. Acestŭ singurŭ faptŭ ar fi de ajunsŭ spre a arăta că timpŭ îndelungatŭ s'a cetitŭ din acestŭ volumŭ Paraclisulŭ S-tuluĭ lângă móştele sale.

2. Alŭ doilea manuscrisŭ este unŭ Tetravanghelŭ in-folio scrisŭ pe hârtie, în limba slavonă, la 1570 (7078). Are portretele tus-patru Evangheliştilorŭ, iniţiale şi illuminaţiunĭ aurite la începutulŭ fie-căruĭ Evanghelistŭ. Pe fóia dinaintea Evangheliei de la Luca, în partea din josŭ, se află portretulŭ acestuĭ Evanghelistŭ, iar deasupra luĭ următórea notiţă :

Изволе́нїем ѿ҃ца, и̂ посп҃ѣшенїем с҃на, и̂ съкръшенїем с҃тго д҃ха. и̂списас и̂ ѡ̂ко́вас съи тетрѡе҆ѵ҃гль, до́брим помыслом и̂ ѡ̂сърдїем къ б҃ꙋ, братство зꙋгра́вское, и̂ ꙗ̂ко пригото́вашѫс ѿни нача́шѫ прѣрѣко катис, нѣцїи ѿ ни́х хотѣхѫ да́ти е̂го̀ донѣко́и ц҃рке. А̂ дрꙋзїи хотѣа́хѫ е̂го̀ въздати доинѣх ц҃ркках. Занеж бѣхѫ тако́вое прѣрѣкова́нїе междꙋ них. Ꙗ̂ко нѣцїи ѿ зꙋграви недадо́шѫ въ пѡмѡ́щ нищи ꙋ̂ сес тетрѡеѵ҃гль. а̂ кыи е̂го̀ сътвориша ѿни та́кѡ съвѣтова́шѫс, ꙗ̂ко да е̂го̀ да́дѣт въ но́вѣи митрѡпѡ́лїе соꙋчавѣ, ꙗ̂кож е̂ст и̂ данна, и̂деж е̂ст и̂ хра́м с҃тго и̂ сла́внаго велико м҃чника и̂ побѣдоносца х҃ва Геѡргїа, и̂ І҃ѡ новаго. Въ д҃ни г҃спдна Бѡгда́на вѡевѡдѣ. и̂ при митрополитѣ кꙋр Ѳеѡфан соꙋча́вскыи. и̂ съ бл҃кве́нїем с҃тии е̂го̀ поло́жишѫс на с҃тѣм прѣстѡ́лѣ, въ с҃тѣи митрѡпѡлїе. А̂ ктѡ въсхѡ́щет ѿ нас ѿ зꙋграв и̂накѡ прѣвра́тити и̂ раздрꙋшити сїѐ на́ше даа́нїе и̂ токмеж, и̂лѝ възя́ти ѿ с҃тго хра́ма се́го, и̂лѝ ѿ и̂нѣх ч҃лцѣх, и̂ да дадѣт е̂го въ и̂нѣх мѣстѣх, тъи дабѫдет проклѣт ѿ г҃а нашего І̂сꙋ҃ Х҃а, и̂ ѿ въсѣх с҃тых а̂мы́н. И̂ на стра́шнѣм сѫдѣ Х҃свѣ да и̂мат тѧ́жꙋ ѿ с҃тго Геѡргїа. и̂ ѿ І҃ѡ но́ваго. Бл҃тѡ ҂з҃ои. м҃сца ге́н. и҃і.

Adecă :

«Cu voia Tatăluĭ şi cu ajutorulŭ Fiuluĭ şi cu săvîrşirea S-tuluĭ Duhŭ aŭ scrisŭ «şi aŭ legatŭ cu argintŭ acestŭ sfîntŭ Tetravanghelŭ, cu bună cugetare şi osîrdie «cătră Dumnedeŭ, brésla zugravilorŭ; şi când s'aŭ gătitŭ şi când s'aŭ începutŭ «a se lega cu argintŭ, uniĭ din eĭ voiaŭ să-lŭ dee la vr'o biserică, iar alţiĭ aŭ «voitŭ să-lŭ dee la alte bisericĭ, şi pentru acésta aŭ fostŭ cértă între eĭ, pen- «tru că uniĭ dintre zugravĭ n'aŭ datŭ ajutorŭ la acestŭ Tetravanghelŭ; iar «aceĭ carĭ l'aŭ făcutŭ s'aŭ sfătuitŭ aşa ca să-lŭ dee la nóua Mitropolie din Su- «ciava, precum l'aŭ şi datŭ, unde este şi hramŭ a s-tuluĭ şi slăvituluĭ mare- «luĭ mucenicŭ şi biruitorŭ lăudatulŭ Gheorghie şi Ioan celŭ noŭ, în zilele Dom- «nuluĭ Bogdanŭ Voevodŭ, fiindŭ Mitropolitŭ Kir Teofanŭ alŭ Suceveĭ; şi cu «blagoslovenia Sfinţieĭ Sale s'aŭ pusŭ pre Sfîntulŭ altarŭ în Sfînta Mitropolie. «Iar cine va voi dintre noĭ zugraviĭ, saŭ alţĭ ómenĭ, alt-felŭ să prefacă şi să «strice acéstă a nóstră danie şi tocmélă, saŭ să-lŭ iee dela acelŭ sfîntŭ hramŭ «şi să-lŭ dee la alte locurĭ, să fie afurisiţĭ de Domnulŭ Dumnedeulŭ nostru «Isus Christos şi de toţĭ sfinţiĭ, Amin, şi la straşnica judecată a luĭ Christos Dum- «nedeŭ să aibă pără de la S-tulŭ Gheorghie şi de la S-tulŭ Ioan celŭ noŭ. «La anulŭ ..78, luna Ianuarie 18.»(1)

3. În colecţiunea canoniculuĭ Petruşevicĭ se află unŭ manuscrisŭ slavonŭ, cuprindêndŭ comentariile luĭ Teofilactŭ. Pe acestŭ manuscrisŭ, scrisŭ în Moldova în secolulŭ XVI, se află o notă autografă a Mitropolituluĭ Dosofteiŭ, cu pecetia Mitropolieĭ Moldoveĭ apăsată cu cernélă.

Alte manuscrise duse de Dosofteiŭ se vorŭ fi respânditŭ probabilŭ prin Galiţia, unele le va fi dusŭ cu sine în Rusia.

Acestea sunt, Domnule Preşedinte, în scurtŭ, informaţiunile ce am pututŭ aduna despre documentele, odórele şi manuscrisele duse de Mitropolitulŭ Dosofteiŭ în Polonia. De odată cu adunarea lorŭ am căutatŭ a mĕ informa şi despre alte materiale istorice privitóre la Românĭ carĭ se află în colecţiunile ce am pututŭ cerceta, şi resultatele dobândite le însemnezŭ în următórele.

(1) Traducerea acesteĭ notiţe slavone o datorescŭ amabilităţiĭ D-lorŭ B. P. Hasdeŭ şi A. Papadopol-Calimah, carĭ nu sunt în unire asupra cuvintelorŭ *brésla zugravilorŭ*. D-lŭ Papadopol-Calimah traduce братско зѫгравское prin *fraţiĭ* (călugărĭ) *de la* (mănăstirea) *Zugravu* de la muntele Atos.

4. Biblioteca Ossolinski în Lemberg.

Biblioteca fundată de Ossolinski are, pe lângă cărţile tipărite, 3088 volume manuscrise, 907 documente şi 2742 autografe. Cele 3088 manuscrise sunt aprópe tóte colecţiunĭ de acte şi documente istorice originale şi copiate, maĭ cu sémă din secoliĭ XVI—XVIII.

Deşi oficiulŭ bibliotecei era în vacanţă, am pututŭ totuşĭ lucra cu tótă comoditatea, graţie amabilităţiĭ D-luĭ Directorŭ Dr. W. Ketrzyński.

Colecţiunea manuscriselorŭ are catalogŭ tipăritŭ numaĭ pentru numerele 1—317. Tóte volumele ulteriore nu aŭ decât unŭ inventarŭ manuscrisŭ făcutŭ fórte pe scurtŭ, din care cu greŭ se póte vedé cuprinsulŭ volumuluĭ. Eŭ am mărginitŭ lucrarea mea numaĭ la cercetarea volumelorŭ în carĭ credeamŭ că voiŭ afla documente privitóre la istoria nóstră, însemnândŭ numaĭ loculŭ unde ele se află spre a se dispune apoĭ decopiarea lorŭ. D-lŭ Directorŭ a bine-voitŭ a promite că aceste copiĭ se potŭ avé uşorŭ prin mijlocirea D-sale, dându-se numaĭ indicaţiunea documentelorŭ a cărorŭ copiĭ se dorescŭ.

Mss. 134. Resumatŭ făcutŭ de Cromer, indicândŭ cuprinsulŭ a 6 documente relative la aliantele luĭ Mircea (1389, 1391, 1403, 1411, şi unulŭ fără dată) cu regele Poloniei, şi o scrisóre originală a luĭ Vlad «Palatini Bessarabie» etc. 1396. — S'a copiatŭ.

Mss. 135. Resumatulŭ altorŭ 5 documente de aceiaşĭ natură, conformŭ cu «Inventarium» de la 1682 publicatŭ de Rykaczewski la Paris în 1862. — S'a copiatŭ.

Mss. 253. Scrisóre a regeluĭ Poloniei Augustŭ II către domnulŭ Moldoveĭ, 13 Novembre 1711. In limba polonă.

Mss. 368. Mineiŭ slavonŭ in-folio micŭ, pe lunile Ianuarie şi Februarie. După nota de pe ultima pagină a fostŭ scrisŭ la anulŭ 1492 în ḑilele luĭ Stefanŭ celŭ mare de către Isaiĭa taha (adecă *tachigrafŭ*) diĭac pentru Ioanŭ Tăutulŭ Logofĕtŭ. Iată textulŭ acesteĭ note :

Изволенїемь Ѿца, и съ поспѣшенїемь с҃на, и съвръшенїемь с҃тго д҃ха начатсѧ исписаса сїи минеи февруарь Іѡ҃ноу Тъутула логофету въ д҃ни бл҃гочестиваго [и христо]любиваго г҃сдна нашего Іѡ҃ана Стефана воевода с҃нъ Богдана воевода, ѫ [р]ѫкоѫ мнѡгогрѣшноѧ Исаїѧ тахате диѩк. — В л҃то ҂з.—

(Й дадеа с҃таа м҃нстир......, ӥдеж ѐст храм оу҆спенїе Б҃цѣ. М҃сца геноар. к҃е д҃ни).(1)

Adecă:

«Cu voia Tatăluĭ şi cu ajutorulŭ Fiuluĭ şi cu săvirşirea S-tuluĭ Duhŭ, s'a «începutŭ şi s'a scrisŭ acestŭ Mineiŭ pe Februarie pentru Ioanŭ Tăutulŭ logo-«fĕtŭ, în ḑilele piuluĭ şi iubitoruluĭ de Christòs Domnuluĭ nostru Ioanŭ Stefanŭ «Voevodŭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevodŭ — iar cu mâna multŭ păcătosuluĭ Isaia «tachigrafŭ diacŭ. — La anulŭ 7000 (1492).

«Si aŭ dat'o sfinteĭ mănăstirĭ...., unde este hramulŭ Adormirea Maiceĭ Dom-«nuluĭ. Luna Ianuarie 25 ḑile».

Mss. 314. f. 125. O notă istorică în limba polonă privitóre la istoria relaţiu-nilorŭ Moldoveĭ cu Polonia. Este întitulată «ex Archivis Regni Informatio», şi s'a publicatŭ de dr. L. Kubala în «Szkice historyczne» II, 273. sqq.

Mss. 642. Diplomă de la Ioanŭ Albert regele Poloniei, 1498, privitóre la răs-boiulŭ ce a avutŭ în Moldova. S'a publicatŭ în «Akta grodzkie», IX. 163.

Mss. 179. Tomulŭ XX alŭ vestiteĭ colecţiunĭ cunoscută sub numele de «Acta Tomiciana». Acestŭ tomŭ este din colecţiunea originală şi este încă netipăritŭ. Cuprinde documentele privitóre la domnia luĭ Sigismundŭ I, pentru anulŭ 1541.

Privitóre la Românĭ sunt alineatele şi documentele următóre:

f. 15 r. Legatio... de la «Qui sit Regni Ungariae status...» până la f. 16 r. «pericula propulsanda».

f. 19 r. Sigismundŭ I către Paul Plotowski «Praeposito Warmiensi». Alineatulŭ «Addito Legationis...» până la f. 20 r. «...finibus regni sit metuendo».

f. 36 v. Sigismundus... Alineatulŭ întâiŭ până la «non gravabimur» pe f. 37 r.

f. 101 v. Io. de Tamow Castellanus Crac. Bone Regine Polonie. — Intregŭ.

f. 103 r. De rebus Valachicis. — Intregŭ. — Ex alterius exempla... Intregŭ.

f. 103 v. Ut planius res intelligatur. — Intregŭ.

f. 120 v. — 121 r. Nova ex castris Ferdinandi Romanorum Regis. — Intregŭ.

f. 133 r. — 137 r. Andreas de Gorea Castellan. Posn. et Maĭoris Polonie Ca-pitaneus generalis Sigismundo primo regi Poloniae. — Alineatŭ copiatŭ.

f. 173 v. — 174 v. Sigismundus Rex Poloniae... Alineatulŭ «Porro...» până la «...auxilio».

f. 177 r. Soltan Suliman... — Intregŭ.

f. 178 v. Sultan Soliman... — Intregŭ.

f. 195 r. Quae Zienowicz... — Intregŭ.

Mss. 178. Tomulŭ XVII din «Acta Tomician..». Volumŭ copiatŭ; cuprinde aniĭ 1536, 1537.

(1) Cuvintele între parantese sunt scrise în dóuĕ rîndurĭ preste altele carĭ aŭ fostŭ şterse.

f. 3 r. Sigismundus primus... — Intregŭ.

f. 4 r. Legatio... — Intregŭ.

f. 6 r. Legatio... — A se copia titlulŭ întreg, apoĭ f. 7 r. alineatele «Discedens a regno...», «Ut ne ignoretis...», «Quod si qui...», «Verum hoc...» «Quod si soli...» şi «Jam itaque tria sunt...»

f. 9 v. Sigismundus... Intregŭ.

f. 10 r. — 10 v. Sigismundus... 7 Dec. 1535. — Intregŭ.

f. 15 r. Sigismundus... Intregŭ.

f. 18 v. Litterae... Alineatulŭ «Universi et singuli...» până la «...Statuerunt et decreverunt».

f. 20 v. — Item Valachi... Item Judei...

f. 22 v. Legatio... Alineatulŭ «Est quidem sacra M-tas...»

f. 24 r. Sigismundus primus... — Intregŭ.

f. 24 r. — 24 v. Sigismundus... — Intregŭ.

f. 24 v. Ferdinandus Rex... — Intregŭ.

f. 25 r. Sigismundus... — Intregŭ.

f. 32 r.—v. Sigismundus... — Intregŭ.

f. 49 r. Ioannes Choienski... Până în josulŭ pagineĭ.

f. 85 r. Legatio... alineatulŭ «Primum etenim Valachus...»

f. 110 v. Expeditio belli in Valachos.

» Litterae primarum Restium.

f. 111 r. Litterae secundarum Restium.

f. 111 v. Litterae ad Capitaneos...

f. 112 r. Litterae tertiarum Restium.

f. 112 v. Constitutiones...

f. 113 r. De profectione ad bellum.

f. 114 r. Ordinatio...

f. 115 v. Litterae ad Castellanos.

f. 116 r. Sigismundus...

» Ioannes Choienski.

f. 117 r. — 158 v. «Conciones...» privitóre la răsboiulŭ cu Moldova. S'aŭ publicatŭ de Dr. W. Kętrżyński sub titlulŭ «Stanislai Gorski Conciones in maximo «totius regni Poloniae conventu apud Leopolim de republica habitae A. D. «MDCXXXVII», în tom. I din «Archivum Komisyi Historicznéj,» Cracovia 1877; şi s'a tipăritŭ separatŭ într'o broşură in-8⁰ de 87 pagine.

f. 160 r. Gratulatio...

f. 161 v. Ioannes Choienski...

Mss. 1601. fol. 2 v. Anno 1587... A se copia întregŭ.

f. 4. v. Literae... 1586.

Ms. 1905. f. 34 r. Instructia P. Stephanowi Kowalskiemu sludzememu do

Iasnie Wielmoznego Pana Mirona Bernawskiego Woiewody Ziem Moldawskiech. 1631.

f. 38 r. Copia lista od Muctara Passy.

f. 40 r. Scrisóre originală de la Vasilie Lupu, 21 Sept. 1645, în limba polonă, dar subscrisă de Vodă românesce cu cirilice.

f. 41 r. Forma pizisziego... Traducere polonă a unuĭ documentŭ de la Bogdan VV. din 1569.

f. 42 r. Documentŭ în limbă polonă privitorŭ la Moldova, fără titlu și dată.

f. 43 r. Instructia... 1603.

f. 45 r. Scrisóre originală de la Moise Movilă VV., 30 Sept. 1634. Subscriere polonă. Cu pecetea mică în cernélă pusă sub iscălitură.

f. 47. Instructia vrodzonemu... 1603 Nov. 26.

Mss. 116. 117. Memoriale rerum gestarum in Polonia, morte Sigismundi III inchoatum et continuatum levi calamo et raptim descriptum ab Alberto Stanislao Radzivil, supremo cancellario magni ducatus Lithuaniae... In aceste dóue volume, de 316 și 216 foĭ, se cuprinde o copie, nu tocmaĭ bună, a Memoriathe luĭ Radzivil, care e plinŭ de date privitóre la istoria Moldoveĭ. Elŭ cuprinde aniĭ 1632—1655. Ar fi de celŭ maĭ mare interesŭ ca să se céră acelŭ Mss., împrumutându-se pentru cât-va timpŭ spre a se decopia din elŭ tóte alineatele privitóre la istoria Moldoveĭ, căcĭ elŭ este încă netipăritŭ și nicĭ nu sunt speranțe că se va tipări în curêndŭ. Copia biblioteceĭ Ossolinski, de și are multe defecte, este totușĭ cea maĭ completă din câte sunt cunoscute.

Mss. 224. Descrierĭ de călătoriĭ de ale legațilorŭ saŭ ambasadorilorŭ polonĭ trimeșĭ la Constantinopole. Trecêndŭ prin Moldova, eĭ descriŭ totŭ-deauna ce aŭ vĕḑutŭ și daŭ printr'acésta fórte prețióse informațiunĭ istorice.

Una din aceste relațiunĭ de călătorie s'a publicatŭ într'o colecțiune sub titlulŭ «Z podróży Oswiecima Turcya-Francya-Niemcy-Wlochy. Wydal z reko«pisu Klemens Kontecki.» Lemberg 1875, in-8°, 203 pagine.

In acelașĭ volumŭ Mss. pag. 372—378 se află o copie a unuĭ tractatŭ de la 1640 între Vladislaŭ IV și Sultanulŭ Ibrahim.

Mss. 2576. f. 27. Scrisórea luĭ... Lubienski. 17 Sept. 1616.

f. 34—35. Scrisóre originală în limba polonă de la Mateiŭ Basarab VV. Bucurescĭ, 11 Martie 1636. E subscrisă cu litere cirilice și adresată luĭ Zamoiski, cancelarulŭ Polonieĭ.

f. 36. Scrisóre originală în limba polonă de la Vasilie Lupu, Iașĭ 22 Iulie 1639. Subscrisă cu cirile.

Mss. 3020. Copiĭ moderne de pe documente maĭ vechĭ. Tóte în limba polonă.

Pag. 46. Scrisóre de la Voivodulŭ Moldoveĭ. Iașĭ 1572 Octobre 16. — Volumulŭ întregŭ trebue cercetatŭ de aprópe.

Mss. 3021. pag. 11. Litterae Palatini Moldaviae ad ordines R(egni) Poloniae. 1573. In limba polonă; copie orĭ traducere. Volumulŭ intregŭ trebue de aprópe cercetatŭ.

Mss. 3022. «Eclaircissement sur la révolte des Cosaques, et sur l'irruption des Tartares en Pologne en l'année 1647», scrisă de P. Linaget și precedată de o scrisóre «A Monseigneur Seguier Chancelier de France.» E o copie modernă și cuprinde date de interesŭ pentru istoria Moldoveĭ. Nu sciŭ dacă e tipărită.

Mss. 3023. Miscellanea. Cuprinde copiĭ moderne și extracte din documente din secolulŭ XVII. Am copiatŭ câte-va alineate privitóre la Stefanŭ Gheorghiță și la relațiunile luĭ Rakoczy cu domniĭ țĕrilorŭ române. 1658.

Autogr. 72. Scrisóre de la Constantinŭ Movilă VV. cu data Iașĭ 1608. In limba polonă.

Autogr. 2035. Documentŭ în limba polonă despre Petru Schiopulŭ. 159...

Autogr. 68. Scrisóre de la Gaspar Gratian VV. cu data Iașĭ 16 Octobre 1619. In limba latină. Am copiat'o.

Autogr. 69. Scrisóre de la acelașĭ Domnŭ, cu data Iașĭ 28 Octobre 1619. In limba italiană. S'a copiatŭ.

Docum. 851. Hrisovŭ originalŭ de la Stefanŭ VV. cu data Hărlăŭ 1521 (7029), 4 Iunie. In limba slavonă pe pergamentŭ, cu pecetea mare suspensă.

5. Museulŭ Ossolinski în Lemberg.

In acestŭ museŭ, pe lângă cunoscutulŭ portretŭ alŭ luĭ Ioannes Gnadus dux Valachiae (între icóne, la Nr. 331), se maĭ află, în colecțiunea de arme, la nr. 1940, o sabie mare de dóue mânĭ despre care eticheta dice că a fostŭ a luĭ Tomșa VV. care a mersŭ cu ea în Lemberg la 1577 (?!).

6. Biblioteca Universitățiĭ din Lemberg.

La 1848 vechia Universitate din Lemberg a fostŭ distrusă cu totulŭ și biblioteca eĭ nimicită în bombardarea orașuluĭ de către oștirile imperiale carĭ se luptaŭ în contra revoltațilorŭ. Biblioteca s'a refăcutŭ în urmă, și astă-dĭ este fórte bogată maĭ cu sémă în publicațiunĭ moderne. Colecțiunea de manuscrise este fórte mică, totușĭ se află

într'însa o preţiósă serie de mss. slavone de proveninţă moldovenéscă, unele de o deosebită însemnătate. In timpulŭ vacanţelorŭ biblioteca era închisă şi numaĭ printr'o specială amabilitate a bibliotecaruluĭ mĭ-a fostŭ cu putinţă a arunca o repede ochire asupra manuscriselorŭ şi a lua în grabă scurte indicaţiunĭ, carĭ vorŭ puté servi cercetărilorŭ maĭ ticnite ulterióre.

Mss. 1. A. 1. Slavonŭ, cuprinsulŭ nu l'am însemnatŭ; cu o notă posterióră scrieriĭ pe marginea de josŭ a primelorŭ 5 foĭ. Din acéstă notă se vede că mss. a fostŭ alŭ mitropolituluĭ Anastasie Crimcovicĭ. Nota e scrisă în ḑilele luĭ Ioanŭ Radulŭ voevodŭ «Mihnevici» la 1618 (7126).

Mss. 1. A. 3. Tetravanghelŭ şi Apostolŭ slavonŭ, scrisŭ pe pergamentŭ la 1615 (7123) de monachulŭ Teofilŭ de la Voronețŭ pentru Mitropolitulŭ Anastasie Crimcovicĭ. Este scrisŭ fórte frumosŭ şi plinŭ cu illustraţiunĭ şi illuminaţiunĭ, carĭ facŭ din acestŭ volumŭ unulŭ din cele maĭ preţióse monumente de caligrafie şi ilustraţiunĭ făcute la noĭ.

Mss. 1. A. 4. Faptele apostolilorŭ şi Epistolele în limba slavonă, scrise pe pergamentŭ. Volumŭ necompletŭ. După o notă, a fostŭ alŭ luĭ Paisie eromonachulŭ de la Homor la 1540 (7048) Iunie 27.

Mss. 1. A. 5. Apostolŭ slavonŭ scrisŭ pe hârtie, cu o lungă notă pe f. 488 v. de la 1598 (7106) April 14.

Mss. 1. A. 12. Slavonŭ, cuprinde vieţile Regilorŭ şi a Episcopilorŭ Serbieĭ, cu o notă la f. 248 v. de la 1574 (7083) Novembre 20, şi alta dela 1588 (7096), în care se vorbesce de Petru VV. şi de mănăstirea Suceviţa.

Mss. 1. B. 14. Hronografŭ în limba română scrisŭ de Dimitrie Grigorovicĭ Ipodiaconulŭ, şi dedicatŭ luĭ Antonie Mitropolitulŭ Suceveĭ. Are 354 şi 54 foĭ, in folio.

Mss. 1. F. 4. Viéţa luĭ Petru celŭ mare, tradusă din grecesce în romănesce pentru Mitropolitulŭ Moldoveĭ Iacob la 1753. Volumŭ in-folio de 103 foĭ.

Mss. 1. F. 13. Cuvinte de ale sfinţilorŭ părinţĭ. In limba slavonă, cu o notă de la 1643 (7151) Maiŭ 3.

Mss. 1. H. 4. Tipicŭ slavonŭ scrisŭ în Moldova în secolŭ XVI, fórte frumosŭ; bine conservatŭ şi fără nicĭ o notă.

7. Arhivulŭ municipalŭ alŭ oraşuluĭ Lemberg.

Pe lângă documentele, în numĕrŭ de 14, publicate de d-lŭ Emil Kaluzniacki în tom. VII alŭ colecţiuniĭ «Akta grodzkie i ziemskie»

şi tipărită separatŭ sub titlulŭ «Dokumenta moldawskie i multanskie z Archiwum miasta Lwowa» şi de d-lŭ Hasdeŭ în Arhiva istorică, se maĭ află încă în acestŭ bine conservatŭ archivŭ unŭ însemnatŭ numĕrŭ de documente privitóre la Românĭ şi maĭ cu sémă la continuele relaţiunĭ ale Moldovenilorŭ, domnĭ şi boerĭ, cu Galiţia şi în specialŭ cu oraşulŭ Lemberg. Timpulŭ nu mi-a permisŭ a cerceta maĭ de aprópe acestŭ archivŭ; însĕ archivarulŭ actualŭ, d-lŭ Widmann, a bine-voitŭ a declara că, cu cea maĭ mare bucurie, se pune la dispoziţiunea Academieĭ spre a cerceta şi a face să se copieze pentru dînsa tóte documentele privitóre la Românĭ.

8. Arhivulŭ provincialŭ alŭ Galiţieĭ în Lemberg.

Nu mĭ-a fostŭ cu putinţă nicĭ chiar a visita acestŭ archivŭ, din causă că atâtŭ directorulŭ, d-lŭ Prof. Liske, cât şi subdirectorulŭ d-lŭ Prohaska, nu eraŭ în Lemberg în timpulŭ vacanţelorŭ.

9. Stavropighia.

Stavropighia este o veche societate religiósă, ortodoxă până la sfârşitulŭ secoluluĭ XVII şi de atuncĭ unită. Ea a susţinutŭ timpŭ de lungĭ secolĭ biserica Rutenilorŭ din Galiţia şi cultura lorŭ naţională. A avutŭ averĭ fórte însemnate carĭ aŭ fostŭ secularisate ; multe din ele aŭ fostŭ datorite generosităţiĭ domnilorŭ şi boerilorŭ Moldoveĭ. Aci era vestita tipografie de cărţĭ slavone, din carĭ unŭ numĕrŭ fórte mare se cumpĕraŭ pentru bisericele româneścĭ din Moldova şi Ţéra-românéscă.

Biserica ruténă unită a Stavropighieĭ, zidită din pétră, este una din cele maĭ frumóse din Lemberg, şi până astă-ḑĭ e cunoscută de poporŭ sub numele de biserica românéscă «Woloska Cirkich.» La zidirea eĭ a contribuitŭ fórte multŭ maĭ întâiŭ Constantinŭ Corniact, grecŭ din insula Creta, venitŭ în Moldova, unde a ajunsŭ la marĭ boeriĭ şi a strînsŭ multe averĭ cu carĭ a trecutŭ în Polonia. In biserică se află portretulŭ sĕŭ întregŭ în mărime naturală şi a doĭ fiĭ

aĭ sĕĭ. Sub portr tulŭ bătrânuluĭ Corniact, se află depinsă următórea inscripţiune care sémănă a fi copiată după unŭ monumentŭ funerarŭ,

«Hic iacet generosus dm. Constantinus Corniactus in insula Creta «Patria sua parentibus nobilitate et || potentia clarissimis natus: qui «inde in Valachiam cisalpinam veniens, et ob insignem in rebus ge«rendis pruden || tiam, ab Alexandro principe eiusdem Valachiae prae«fectus postea ab Augusto rege honorificentissime acce || situs cum «se suaque omnia in Poloniam contulisset ab eodem Principe in al«bum indigenarum adscriptus tempore deinde || Stephani regis Polo«niae officio maximo cum rei || publicae emolumento, perfunctus es«set; plurimis eidem rei publicae, officiis || praestitis tandem hic in «Russia uxore ex nobilissima familia ducta ex eadem utriusque «sexus natis susceptis, || diem extremum obiit. Vixit annos 86, de«cessit I^ma^ Augusti Anno 1603^tio^.»

Miron Barnovski Vodă a datŭ ajutorulŭ sĕŭ spre a se termina biserica. In lăuntrulŭ bisericeĭ, dea drépta şi dea stânga uşeĭ principale se află următórea inscripţiune săpată în reliefŭ pe pétră la 1629:

d'a stânga: **ТВОЯ Ѿ ТВОИХ ТЕБѢ ЦРУ Х҃Е РАБЪ ТВОИ МІРОНЪ БЕРЪНАВЪСКІЙ ВОЙВОДА МОЛДОВЛАХІЯ. СЪВЕРШЕНІЕ ХРАМА СЕГО ЛЮБЕЗНѢ ПРИНОСИТЪ**

d'a drépta: **ПРІЙМИ УБО МЛСТИВНѢ, РАСПНЫЙ СА ПЛОТІЮ І҃СЕ СЛОВЕ БЖІЙ: И ВСѢХ КТИТОРОВ СТИ ХРАМ СЕЙ И ЛЮДИ. ЅЛОВѢРІА ИЗБАВИ:**
[РОК ҂А. Х. К. Д.

Adecă:

«Ale tale dintru ale tale ţie, împărate Christóse, robulŭ tĕŭ Miron Bernavski Voevodulŭ Moldovlachieĭ, sfîrşitulŭ acestuĭ hram cu dragoste aduce;

«Primesce dar cu milostivire Tu, care te-aĭ răstignitŭ cu trupulŭ, Isuse cuvîntule a luĭ Dumneḑeŭ; şi pe toţĭ cititoriĭ s-tuluĭ hramuluĭ acestuia şi pe poporŭ mântuesce-ĭ de credinţă rea. Anulŭ 1629».

In secolulŭ XVI Alexandru Lăpuşneanulŭ şi Movilesciĭ aŭ făcutŭ Stavropighieĭ multe darurĭ, şi în archiva eĭ se păstréză până astăḑĭ chrisóvele domnescĭ. O parte din aceste chrisóve aŭ fostŭ publicate de canoniculŭ A. S. Petruşevicĭ în calendarele anuale ale Stavro-

pighieĭ intitulate Временникъ Института Ставропигійского, pe 1881 și urm. Nu am putută vedé colecțiunea acestorŭ chrisóve și lua note despre ele, pentru că actualulŭ directorŭ saŭ președinte alŭ Stavropighieĭ, D lŭ Prof. Șaranevicĭ, în a căruĭ îngrijire se află odórele și documentele cele maĭ prețióse, lipsia pentru timpulŭ vacanțelorŭ din Lemberg. Totŭ din acea causă nu am putută vedé odórăle bisericeĭ și nicĭ colecțiunea de cărțĭ vechĭ și manuscrise, puțină numĕróse, după cum mi s'a spusŭ.

In cancelaria Stavropighieĭ am vĕdutŭ, într'unŭ dulapŭ închisŭ, unŭ patrachirŭ cu următórea inscripțiune cusută la marginea din josŭ cu firŭ de argintŭ pe catifea roșie:

† СЪ ЄПИТРАХИЛЬ. СЪТВОРИ
IѾ ВАСИЛЇЄ ВОИВОДА. ГОСПОДАРЪ
ЗЄМЛИ МОЛДАВСКОИ. В ЛТѠ. ,зрна.

«Acestŭ patrachirŭ l'a făcutŭ Ion Vasile Voevod, Domnŭ alŭ țereĭ Moldovenescĭ, la anulŭ 7151 (1643)»

Totŭ în cancelaria Stavropighieĭ mi s'a arătatŭ unŭ pachetŭ în care se păstréză scrisorile de la domniĭ și boeriĭ moldovenĭ. In acestŭ pachetŭ se află următórele scrisorĭ despre carĭ am luatŭ fórte repede însemnare:

17 de la Alexandru Lăpușnénu, 1558-1566. S'aŭ publicatŭ de canoniculŭ Petrușevici în Calendarulŭ citatŭ.

2 de la Petru Șchiopulŭ din 1590, publicate în acelașĭ Calendarŭ.

13 de la Lucaș Stroicĭ, 1590-1603; autografe afară de cele de la 1590 dec. 16 și 1606 maĭ 10, carĭ sunt scrise de altă mână și numaĭ subscrise de Stroicĭ.

15 de la Ieremie Movilă VV., 1598-1605, publicate în Calendarŭ.

9 de la Elisaveta Movilă, Dómna luĭ Ieremia VV., 1604-1632.

1 de la Isaia Balica, 1606 Maiŭ 5.

1 de la Simeon Movilă VV. 1607.

3 de la Constantinŭ Movilă VV. 1610-1611.

1 de la Marin Zlojen (?) . . . . «postelnicŭ moldovenescŭ,» 1614.

1 de la Margareta Moghila, Dómna Moldoveĭ, 1614.

1 de la Radulŭ VV. Mold. 1627.

2 de la Miron Barnovski VV. 1627 și 1629.
1 de la Visilie Lupu VV. 1641.
5 de la Moise Movila VV. 1651-1661.
2 de la Ana Movilésca Potocka, Dómna Moldoveĭ, 1664.
1 de la Ioan Duca VV. 1664.
1 de la Constantinŭ Duca VV. 1694.

Peste totŭ 76 documente, dintre carĭ, pe câtŭ sciŭ eŭ, numaĭ cele 17 de la Alexandru Lăpușneanu, 2 de la Petru Schiopulŭ și 15 de la Ieremia VV. sunt publicate.

10. Colecțiunile Canoniculuĭ Petrușevicĭ.

Canoniculŭ A. S. Petrușevicĭ a strînsŭ, în continuele sale cercetărĭ, o fórte bogată bibliotecă de cărțĭ vechĭ și nóue privitóre maĭ cu sémă la istoria națiuniĭ sale rutene, la istoria Galițieĭ și a țerilorŭ din jurŭ. Țerile Române, și maĭ alesŭ Moldova, aŭ fostŭ studiate cu multŭ interesŭ de venerabilulŭ canonicŭ de la Lemberg, și deacea, în cercetările sale și în studiele numeróse istorice și filologice publicate de D-sa, Româniĭ ocupă un locŭ fórte însemnatŭ. Biblioteca adunată a dăruit'o întrégă «Caseĭ naționale» a Rutenilorŭ, însemnată instituțiune a lorŭ națională, instalată în zidirea vecheĭ universitățĭ. O parte mare din bibliotecă s'a și predatŭ.

Intre cărțile canoniculuĭ Petrușevicĭ am vĕḑutŭ, pe lângă manuscrisulŭ slavonŭ cu nota autografă a luĭ Dosofteiŭ, despre care am vorbitŭ maĭ susŭ, și pe lângă maĭ multe cărțĭ românescĭ și slavone tipărite în secolulŭ XVII în țerile române, unŭ prețiosŭ Mss. slavonŭ in-folio, scrisŭ pe hârtie și fórte bine conservatŭ, cuprinḑêndŭ unŭ corpŭ de Pravile. Volumulŭ a fostŭ scrisŭ, după cum se vede din nota finală, la anulŭ 1606 (7114) Maiŭ 1 pentru Ieremia Moghila VV. la mănăstirea Sucevița.

Din lucrările sale publicate, din carĭ maĭ avea exemplare disponibile, canoniculŭ Petrușevicĭ a binevoitŭ a-mĭ da din tóte câte unŭ exemplarŭ pentru biblioteca Academieĭ. Am onóre a le înainta deodată cu acéstă relațiune.

Dintre lucrările sale încă netipărite voiŭ aminti dicționarulŭ etimo-

logico-istoricŭ alŭ numelorŭ topografice din Rusia sudică, Galiţia, Polonia, Moravia, Bohemia, Ţerile române şi ţerile sud-slavice. Lucrarea este unŭ colosŭ, care tipărindu-se arŭ forma celŭ puţinŭ 10-12 volume marĭ în 4°; din acéstă causă nicĭ nu se póte prevedé şi spera în curîndŭ tipărirea eĭ. Pentru noĭ, pentru istoria limbeĭ şi a naţiuneĭ în generalŭ, însemnătatea fórte mare a acesteĭ lucrărĭ se póte vedé numaĭ din cuprinsulŭ aşa pe scurtŭ cum l'am însemnatŭ, sciutŭ fiind ce însemnătate mare are toponimia în cercetările istorice asupra vecheĭ epoce a naţieĭ nóstre.

De o specială însemnătate pentru noĭ este o altă colecţiune a aceluiaşĭ venerabilŭ canonicŭ. In multele sale călătoriĭ prin Galiţia şi Bucovina, a visitatŭ aprópe tóte bisericile şi mănăstirile, decopiindŭ totŭ felulŭ de inscripţiunĭ, de pe morminte, de pe petrile comemorative pentru fondarea bisericilorŭ, de pe vestmintele bisericescĭ şi de pe totŭ felulŭ de odóră; deasemenea notele din tóte cărţile tipărite şi din M-sele carĭ i-aŭ ajunsŭ în mână în lungile sale peregrinaţiunĭ. In acestŭ modŭ a adunatŭ unŭ numĕrŭ fórte mare de astfelŭ de copiĭ carĭ tóte sunt fórte preţióse documente istorice şi literare. Cele privitóre la Moldova şi la Românĭ în generalŭ le-a orînduitŭ deosebitŭ în ordine cronologică. Este o bogată colecţiune începêndŭ din secolulŭ XIV şi până în XVIII, care tipărindu-se arŭ forma unŭ mare volumŭ şi ne-arŭ da unŭ nepreţuitŭ materialŭ istoricŭ. In acéstă colecţiune s'a introdusŭ şi inscripţiunea de pe crucea luĭ Radu Buzescu, despre care am vorbitŭ maĭ susŭ, precum şi notele de pe maĭ multe M-se ale sale propriĭ, din care causă eŭ nu le-am decopiatŭ. Canoniculŭ Petruşevicĭ e fórte dispusŭ a tipări colecţiunea sa privitóre la Românĭ, dar cause materiale ilŭ împiedecă deocamdată.

11. Biblioteca Universităţiĭ Jagelonice în Cracovia.

Biblioteca vecheĭ şi vestiteĭ Universităţĭ Jagelonice este cea maĭ mare dintre tóte bibliotecele Galiţieĭ. Pe lângă circa 200,000 volume tipărite şi unŭ considerabilŭ numĕrŭ de câteva sute de incunabule, ea maĭ posedă o colecţiune de 4176 volume manuscrise. Unŭ în-

semnatŭ numĕrŭ din ele cuprindŭ materiale istorice; cele maĭ multe însĕ sunt codice de autorĭ vechĭ bisericescĭ şi profanĭ rĕmase din timpurile vecheĭ universităţĭ de la secululŭ XIV încóce. Acéstă însemnată colecţiune de M-se póte fi acum cu uşurinţă cercetată şi cunoscută, cu ajutorulŭ catalogulu̇ĭ descriptivŭ şi analiticŭ lucratŭ de D-lŭ Dr. W. Wislocki, Custos alŭ Bibliotecei, şi publicatŭ, între aniĭ 1877-1881, cu ajutorulŭ Academieĭ din Cracovia.

Documentele privitóre la Românĭ pe carĭ le-am cercetatŭ şi despre carĭ am luatŭ note sunt urmălórele.

Mss. 43. Copiĭ de documente.

f. 120. Literae Pochtmis (potentissimi?) Gierei Galga ad Reg. M tem; dimpreună cu alte dóue scrisorĭ care urmézá.

f. 1. Literae fidei ad Imperatorem Andreae Debnin Opalinski. 1601 Martie 28, Varşovia.

f. 2. Legatio ad eundem.

— Responsum ad literas.

— Responsum ad legationem (până la vorbele... «idoneum et oportunum fore.»)

— Praescriptum legationis... (pină la «in Lithuania sistendum curet.»)

f. 23 v. Imperatoris Romanorum de Valachia . . .

Responsum Regiae Ma-tis. 1602.

f. 103. v. Scrisóre de la Chidir Basze. (1603)

f. 105. Responsum ad literas.

f. 124. Imperatoris de Radulio Valachiae Palatino (20 dec. 1603).

— Responsum Regiae M-tis (20 jan. 1604).

f. 125. Turcarum imperatoris per Imbraimum Czausium.

— Responsum Regiae M-tis (28 Nov. 1603)

f. 138. Imperatoris Turcarum per Mechmet Czausium missae.

— Vesiri Bassae per eundem missae.

— Responsum Regiae M-tis (29 Maiŭ 1603).

— Literae Moysis Siculi.

f. 142 v. Literae Transylvanorum ex Nandor Alba ad Regiam M-tem (13 Januarie 1604).

— Responsum Regiae M-tis.

— De Transylvanis ad Caesarem (24 Maiŭ 1604).

Mss. 49. f. 52. Copia scrisoriĭ Voevoduluĭ Cracovieĭ către K. 1644. Cu dóue «Ceduly» lipite pe dos.

f. 113. Scrisóre de la Mihael Meger(?). 1647 Febr. 17.

f. 114. Alta de acelașĭ.

f. 115. Instructia . . . .

f. 125. Scrisóre de la Mihail Meger (?), 4 Martie 1647.

f. 127. Alta de acelașĭ.

f. 133.135. de acelașĭ.

f 137. Scrisóre de la Gherei Chan (trad. pol.) 1647.

Mss. 211. f. 417-420. Relația luĭ Alexandru Chocimirski de la 14 Sept. 1627.

f. 423. și urm. Scrisorĭ de la Barnovski VV. către St. Chmielecki, cu data 14 Sept. 1627, dóue de la 15 Oct. 1627, 10 Nov. 1627, 16 Nov. 1627.

f. 435. Scrisóre a cancelaruluĭ St. Zolkievski. 24 Sept. 1620.

f. 443 sqq. Scrisorĭ de la Barnovski VV. 4 Julie 1627, treĭ dela 17 Julie 1627.

f. 453. Documentŭ despre Barnovski. 23 Julie 1627.

f. 454. Documentŭ despre Barnovski.

f. 456. Scrisóre de la Barnovski VV. 23 Julie 1627.

f. 458. Puncta...

f. 460. Despre afacerile moldovenescĭ.

f. 461. Instructia...

f. 463. Relatia . . . A se copia tóte până la f. 474.

ff. 479. 481. 483-484. Alte documente de copiatŭ.

Mss. 1114. Scrisórea Sultanuluĭ cătră Regele Polonieĭ (1594) și respunsulŭ Regeluĭ.

Mss. 1151. Scrisorĭ originale cătră Regele Ioan Sobieski:

f. 4. Scrisórea de la Castelanulŭ Helmki (?).

ff. 12, 15, 16, 74. Scrisorĭ dela Alexandru Balaban. Iașĭ 12 Aug., 4 Octobre, 11 Aug., 1881.

f. 75. Scrisóre dela Alexandru Buhuș Hatman. Iașĭ 20 Iunie 1681.

f. 76. » » » Stefan.... 9 Iunie 1681.

Mss. 2906. pag. 303. Actio deliberativa de Ivonia Duce Valachiae, Turcae rebelle, Polonis addicto. (9 foi).

Mss. 5. f. 31. Scrisóre în limba polonă despre Tomșa VV. iscălită: «Balșe logofĕtŭ și Nicoară Spătarŭ.

f. 931. Votum....

Mss. 114. f. 104—112 r. Salvus conductus.... Stephani. — Homagium Palatini Valachiae.... (1485).

f. 115. Fœdus Turcicum....

f. 116 v. Focdus cum Caesare Turcarum. 1554.

f. 119 v. Contenta Pactorum cum Turcarum Imperatore. 1568.

f. 122 v. Foedus Turcicum 1565.

f. 126. Exemplum pactorum Turcarum Imperatoris, 1565.

Mss. 102. pag. 9—13. Anno Domini 1600. Scrisórea luĭ Ioanŭ Zamoiski cătră Mihaiŭ Vitézulŭ.

p. 322—392. Note cronologice, în carĭ se află maĭ multe date privitóre la istoria Moldoveĭ, de la inceputulŭ secol. XVII.

p. 464—475. Confederația de la Hotinŭ, în care a întratŭ și Tomșa VV. Mold. 1612.

p. 505—507. Documente ce sunt a se copia.

p. 517—524. «Votum» alŭ luĭ Stanislaŭ Zolkiewski.

p. 535—538. Copia uneĭ scrisorĭ a luĭ Jaikowski. 1620.

p. 541—555. Documente privitóre la cele petrecute între aniĭ 1622 și 1623.

p. 585—588. Scrisóre de la Constantinopole. 1624.

p. 557—561. Unŭ jurnalŭ despre întîmplărĭ din 1621.

p. 1117. Scrisórea luĭ Barnovski Vodă cătră Lubomirski. 3 Iulie 1629.

Mss. 166. Scrisorĭ și alte documente din sec. XVI și XVII. Copiĭ.

f. 41. Scrisórea luĭ Jaikowski, 20 Octobre 1620.

f. 143. Scrisóre a luĭ Otwinowski. 6 Aprilie 1620.

f. 147. Sigismund III.... 1620.

f. 179. Despre Turcĭ și Tătarĭ.

f. 249. Witanie Krola.... 1626.

f. 253. Gavrilŭ Batori.... 1626.

Mss. 175. Copiĭ de documente din anulŭ 1552. Volumulŭ a aparținutŭ biblioteceĭ regale. Se află într'însulŭ 10 documente privitóre la Românĭ și în specialŭ la Moldova, care sunt publicate în «Scriptores rerum Polonicarum.»

f. 330—382 cuprindŭ copiĭ de documente relative la relațiunile cu Turciĭ și cu Tătariĭ în anulŭ 1558.

Mss. 2906. Copiĭ.

f. 303—376. Actio deliberativa de Ivonia Duce Valachiae Turcae Rebelle Polonis addicto.

Mss. 3729 vol. II.

f. 7. Scrisórea luĭ Stefanŭ Batori Regele Poloniei cătră Petru Schiopulŭ. 4 Aprilie 1583. Copiată.

12. Biblioteca Principeluĭ Czartoryski în Cracovia.

Bogatele colecțiunĭ ale familieĭ Czartoryski aŭ fostŭ fundate de abia spre sfîrșitulŭ secoluluĭ trecutŭ și s'aŭ înavuțitŭ multŭ în secolulŭ nostru. Astădĭ aceste colecțiunĭ sunt fórte însemnate atâtŭ prin bogăția materialelorŭ adunate câtŭ și prin valórea lorŭ sciințifică. Museulŭ și biblioteca Czartoryski sunt instalate de câțĭ-va anĭ

într'unŭ frumosŭ localŭ construitŭ anume pentru ele. Biblioteca este bogată maĭ cu sémă în cărţĭ tipărite privitóre la istoria Poloniei.

Colecţiunea de manuscrise este compusă din 3961 volume, carĭ aprópe tóte cuprindŭ materiale istorice, colecţiunĭ de documente, originale saŭ copiĭ, pentru secoliĭ XIV—XIX. In acéstă bibliotecă se află vestita colecţiune de documente adunată sub directiunea luĭ Naruszewicz şi compusă din peste 220 volume în folio. Materialulŭ cuprinsŭ în acéstă colecţiune este enormŭ; elŭ a fostŭ adunatŭ în specialŭ pentru istoria Polonieĭ, dar unŭ mare numĕrŭ de documente privescŭ şi istoria ţĕrilorŭ române şi maĭ cu sémă a Moldoveĭ. Volumele luĭ Naruszewicz aŭ fostŭ cercetate numaĭ odată pentru istoria nóstră, de cătră D-lŭ Hasdeŭ. D-sa a decopiatŭ tóte documentele privitóre la Românĭ până la Mihaiŭ Vitézulŭ exclusivŭ. Ar fi de cea maĭ mare însemnătate a se dispune continuarea cercetăriĭ acesteĭ colecţiunĭ şi decopiarea tuturorŭ documentelorŭ privitóre la istoria Românilorŭ carĭ se vorŭ maĭ afla într'însa.

Colecţiunea de Msse a acesteĭ biblioteci are numaĭ unŭ catalogŭ scrisŭ, unŭ inventarŭ, de fórte puţinŭ ajutorŭ pentru cercetărĭ, fiindŭ că într'însulŭ se indică în modŭ fórte vagŭ şi necompletŭ cuprinsulŭ volumelorŭ. Din acéstă causă cercetarea lorŭ cere fórte multŭ timpŭ. Cetindŭ catalogulŭ întregŭ, am notatŭ 226 volume (afară de Mssele luĭ Naruszewicz), în carĭ mi s'a părutŭ că s'ar puté afla documente privitóre la Românĭ, tóte înainte de secululŭ XVIII. Dintre acestea am cercetatŭ 60 volume. Resfoindŭ cu deamăruntulŭ acele volume, în multe din ele nu am aflatŭ nimicŭ privitorŭ la istoria nóstră. Acestŭ resultatŭ are totuşĭ folosulŭ că scimŭ carĭ sunt volumele în carĭ nu maĭ avemŭ de căutatŭ şi prin acésta se va cruţa timpulŭ cercetărilorŭ ulterióre.

Mss. 1348. Manuscrisŭ completŭ alŭ cunoscutuluĭ poemŭ despre Moldova, scrisŭ de Mironŭ Costinŭ la 1684. Foile 1—3 cuprindŭ dedicarea cătră Ioanŭ III Regele Polonieĭ; 17 foĭ următóre : poemulŭ în treĭ cânturĭ; alte 6 foĭ despre Metropolitulŭ, Episcopiĭ şi boeriile Moldoveĭ.

Mss. 307. f. 205. Scrisóre de la Radu VV. Domnulŭ Ţĕreĭ Românescĭ (1567). cătră Regele Polonieĭ Sigismundŭ Augustŭ, scrisă în limba slavonă, fără dată.

f. 309. Scrisórea luĭ Mehmet Pașa (1584) către Regele Poloniei.

Mss. 309. ff. 75, 76. Scrisórea luĭ Andreiŭ Taranowski de la Constantinopole. 6 Ianuarie 1575.

p. 231. Acta quaedam comitiorum (1585).

p. 233. Externa.

p. 283. Alineatŭ privitorŭ la Bogdanŭ VV. Mold.

Mss. 310. p. 132—139. Scrisórea luĭ Stefanŭ Batori către Cromer despre Tatarĭ. 1583 Ianuarie 13.

pp. 157 și 159. Scrisorĭ de la acelașĭ către Cromer asupra aceluiașĭ subiectŭ.

pp. 304—305. Copia listu....

Mss. 330. Rudolphi II Imperatoris Epistolae ad diversos negotia publica spectantes ab Anno 1589 ad Annum 1595. Copiĭ moderne.

Mss. 340. Documentele de pe foile 110—112, 116—117, 118—119 (1590, 1589) sunt a se copia.

f. 144. Scrisórea luĭ Heder Pașa către Ioanŭ Zamoiski, 1598 Aprilie 10.

f. 148. Scrisórea unuĭ Beglerbeg.

f. 150. Scrisórea luĭ Zamoiski, 1589 Sept. 27.

f. 152. Scrisóre de la Zamoiski către senatorĭ. 16 Octobre 1589.

Mss. 342. Acta sub Sigism. III. ab A. 1600 ad A. 1611. Tom. II.

p. 23—26. Scrisóre adresată Regeluĭ Poloniei despre afacerile Moldoveĭ și despre Stroici logofĕtŭ. 1603 Aug. 1.

p. 195. Scrisóre de la 1606 Ianuarie 26 despre afacerile Moldoveĭ.

Mss. 332. Commissio Cracoviae celebrata Anno Domini 1596 cum commissariis Caesareis de Societate armorum contra Turcas.—Chronologia comitiorum regni Poloniae anno MDXCVII Varsaviae celebratarum.

Mss. 396. Documente originale din aniĭ 1282—1669. Volumŭ nepaginatŭ.

Scrisóre de la Gheorghe Stefanŭ VV. Mold. Iașĭ 26 Maiŭ 1655.

Mss. 398. Documente din timpulŭ luĭ Wladislaŭ IV și Ioanŭ Kazimir. Copiĭ.

f. 3. Scrisóre de la Chmielnicki despre Domnulŭ Moldoveĭ.

Mss. 1107. Cuprinsulŭ documentelorŭ privitóre la țĕrile române, carĭ se aflaŭ în archivulŭ regalŭ alŭ Poloniei. Acestŭ cuprinsŭ e scrisŭ de mâna luĭ Cromer și cuprinde 150 documente, dintre carĭ la unele cuprinsulŭ ocupă 1, 2 saŭ chiar 3 pagine. Documentele privitóre la Moldova, Țéra Românéscă și câte-va privitóre la Turcia ocupă 152 pagine.

Mss. 402. Volumŭ de 745 pagine, compusŭ întregŭ din scrisorĭ originale.

p. 313. Scrisóre de la Gheorghe Stefanŭ VV. Mold. 13 Dec. 1657, Iașĭ.

Mss. 408. Documente din aniĭ 1571—1677. Copiĭ.

f. 159. Scrisórea luĭ Ioanŭ Kazimir către Vizirulŭ. 1667 Febr. 18.

f. 160. Scrisórea primateluĭ Regatuluĭ Poloniei către guvernatorulŭ Stetinuluĭ «In causa Palatini Moldaviae».

f. 183 r. «Pacta» cu Impěratulŭ Turcilorŭ. Anno Domini 1672.

f. 186 v. Scrisorĭ de la Sultanŭ și Vizirŭ cătră regele Poloniei.

f. 188. Aprobarea pactuluĭ Turcilorŭ, 1667.

f. 191. Scrisorĭ de la Hanulŭ Crîmuluĭ și de la Sultanŭ, 1673.

Mss. 428. Scrisóre de la Impěratulŭ Leopoldŭ cătră Sobieski, 10 Maiŭ 1684.

Mss. 423. p. 531. Copia respunsuluĭ cătră Domnulŭ Țěreĭ Românescĭ. 21 Iunie 1676.

p. 335. Responsu... 2 Iulie 1676.

Mss. 421: Copiĭ.

f. 124. Scrisóre a luĭ Ioan Sobiețki.

Mss. 422. Documente de la Ioan III, 1687 și 1688. Copiĭ. Aprópe întregŭ volumulŭ e compusŭ din documente privitóre la incursiunile luĭ Sobieski în Moldova.

Mss. 616. Acte relative la afacerile turcescĭ, 1542—1733.

ff. 114 — 135. Călětoria unuĭ ambasadorŭ polonŭ trimisŭ la Constantinopole la 1619. Vorbindŭ despre trecerea luĭ prin Moldova la mergere și întórcere, dă multe informațiunĭ despre starea acesteĭ țěrĭ și despre primirile ce i s'aŭ făcutŭ.

f. 138. Scrisórea luĭ Vladislaŭ IV cătră Sultanulŭ, 30 Nov. 1633.

f. 140. Scrisórea aceluiașĭ către Sultanŭ 1634.

ff. 307—324. Rélație despre evacuarea Camenițeĭ la 1699.

f. 288. Delimitatio inter Polones et Turcas (de 14 9-bre 1699 nel 14 8-bre 1703).

f. 293. Documentŭ despre delimitarea între Polonia și Turcia și despre granițele Moldoveĭ. 14 Octobre 1703.

f. 334. Altă relațiune despre aceeașĭ delimitare. 1703.

f. 344. Despre altă delimitare între Polonia și Moldova. 1711.

f. 391—400. Cincĭ scrisorĭ de la I. Grigorie Ghica, 1732, 1733, și treĭ rěpunsurĭ către elŭ.

Mss. 1594. Scrisorĭ originale din aniĭ 1337—1520.

Epistolă dela 1503 de la Ioan de Lasco către Episcopul «Warmiensis».

Mss. 1598. Scrisorĭ originale, 1541—1548.

— Scrisóre de la Petru Porembski către «Petro Eppo Greznensi,» cu data Alba Iulia 2 Octobre 1542, despre Petru VV. (4 foi).

— Scrisóre de la Petru VV. cu data Sucéva 1542.

— Altă scrisóre de la acelașĭ Petru Porembski cu data 31 Octobre 1542.

Mss. 1627. Copiĭ de documente din sec. XVI și începutulŭ sec. XVII.

f. 32 v. Responsum legationis a Rodolfo Imperatore datum Andreae Buin Opalinsky, 3 Iunii 1601. — De la f. 33 r. «Quod de Michaele Valachiae...» până la f. 39 v.

ff. 41, 42. Dóue scrisorĭ de la Sigismund Regele Poloniei despre pretențiunĭ față cu Moldova.

Mss. 1631. Scrisorĭ originale din aniĭ 1573—1616.

Cătră finele volumuluĭ: Copia uneĭ scrisorĭ de la Soroca, 12 Iunie 1614.

Scrisóre de la Stanislaŭ Zolkiewski, 12 Maiŭ 1615.

Cedula z listu Hospodara Woloskiego do P. Hetman....

Mss. 1662. Documente de la Sigismund III până la Ioan III. Copiĭ.

p. 54—57. Copia uneĭ scrisorĭ de la Sultanulŭ cătră Regele Polonieĭ, 1617. Se vorbesce în ea despre Ureche, boer moldovénŭ.

p. 63—75. Scrisóre de la Skender pașa cătră Zolkiewski Halmanulŭ.

Mss. 1644. Documente din timpulŭ luĭ Zigismund III. Copiĭ.

p. 82—138. Scrisórea către Hatmanulŭ Radziwil. La pag. 85 vorbesce «de infausta strage Valachica;» scurtŭ alineatŭ despre Moldova.

p. 139. Scrisóre de la Sultanulŭ, 1617.

p. 168. Scrisóre de la Sultanulŭ, 1613.

13. Cărțĭ cumpĕrate.

Pe lângă cărțile dăruite de venerabilulŭ cononicŭ A. S. Petrușevicĭ, despre carĭ am vorbitŭ maĭ susŭ în punctulŭ 10 alŭ acesteĭ relațiunĭ, am onóre a presenta pentru biblioteca Academieĭ următórele cărțĭ procurate de mine în acéstă călĕtorie:

Dicționarulŭ limbeĭ polone de Linde, 6 vol. in 4°.

Catalogulŭ manuscriselorŭ biblioteceĭ Ossolinski redactatŭ de directorulŭ eĭ D-lŭ Dr. W. Kętrzyński, volumulŭ 1 și întâia jumătate a vol. II, cât s'a publicatŭ până acuma.

Catalogulŭ manuscriselorŭ biblioteceĭ Universitățiĭ jagelonice în 2 volume, redactatŭ de custodele eĭ, d-lŭ Dr. W. Wislocki.

Schițe istorice de dr. L. Kubala, 2 volume, în carĭ se află multe părțĭ privitóre la istoria Moldoveĭ.

Calendarele Institutuluĭ Stavropighia pe 1874, 1875, 1878, 1880, 1881, 1885, în carĭ se află documente și studiĭ privitóre la ajutórele primite de Rutenĭ de la Domniĭ Moldoveĭ pentru bisericile lorŭ.

Rumunia, Lemberg 1874. Scriere anonimă asupra trecutuluĭ și viitoruluĭ Românieĭ.

Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti de F. Miklosich, edițiunea 1, de la 1850.

Descriere istorică și statistică a bibliotecelorŭ și archivelorŭ publice și private din Polonia de Fr. Radziszewski.

O fórte interesantă broșură, pe cât sciŭ necunoscută, relativă la Mihaiŭ Vitézulŭ și întitulată «Gratiae Deo actae ab ecclesia pro victoria ex Michaele multano parta,» tipărită în Polonia, fără indicarea loculuĭ, la anulŭ 1601.

14. Conclusiunĭ.

In aceste note scurte şi fórte repede luate constă, Domnule Preşedinte, resultatulŭ excursiuniĭ mele în Galiţia. Aşa cum sunt notele mele aŭ o valóre fórte relativă. Timpulŭ puţinŭ de care dispuneam şi materialulŭ colosalŭ câtŭ îmĭ sta dinainte m'a împedecatŭ de a copia maĭ multe din preţiósele documente câte mi-aŭ trecutŭ prin mână resfoindŭ volumele bibliotecelorŭ din Lemberg şi Cracovia. Eram convinsŭ de altŭ-felŭ că maĭ bine arŭ fi să însemnezŭ numaĭ locurile anume unde se află documente privitóre la istoria nóstră şi apoĭ fórte uşorŭ se va puté mijloci decopiarea lorŭ de către persóne din localitate şi cu cheltuelĭ relativŭ micĭ. Notele mele sunt luate în acestŭ sensŭ şi spre acestŭ scopŭ. Onor. Academie va dispune cum va crede maĭ bine. Eŭ amintescŭ numaĭ că persónele din direcţiunile bibliotecelorŭ şi archivelorŭ visitate aŭ primitŭ cu multă bună-voinţă cererĭ făcute de mine în acestŭ sensŭ sub reserva ulteriórelorŭ hotărârĭ ale Academieĭ.

D-lŭ Bibliotecarŭ de la Ossolinski m'a însărcinatŭ a face Onor. Academiĭ propunerea de a trimete Institutuluĭ Ossolinski publicările sale în schimbŭ pentru cele publicate de elŭ. Acestŭ institutŭ posedă, pe lângă bibliotecă şi museŭ, şi o tipografie în care se imprimă în continuŭ maĭ alesŭ publicaţiunĭ istorice.

Canoniculŭ A. S. Petruşevicĭ din Lemberg m'a însărcinatŭ de asemenea a propune Academieĭ să-ĭ dea unŭ ajutorŭ de 1000 florenĭ pentru tipărirea notelorŭ privitóre la istoria Românilorŭ, despre carĭ am vorbitŭ maĭ susŭ.

Terminândŭ acéstă relaţiune, îmĭ permitŭ a atrage atenţiunea Onor. Academiĭ asupra cercetărilorŭ carĭ arŭ fi de făcutŭ în colecţiunile Galiţieĭ pentru istoria nóstră. Colecţiunile din Lemberg, Cracovia şi alte oraşe maĭ micĭ ale Galiţieĭ posedŭ unŭ colosalŭ materialŭ istoricŭ privitorŭ la Românĭ. Acestŭ materialŭ se află însă împrăştiatŭ între colecţiunĭ marĭ de documente privitóre la istoria Polonieĭ, aşa în cât cercetarea luĭ sistematică arŭ cere timpŭ fórte îndelungatŭ şi

mijlóce însemnate pentru pregătirea copiilorŭ. Cea maĭ mare parte, aprópe tóte documentele din aceste colecţiunĭ, şi în specialŭ pentru secoliĭ XVI, XVII şi XVIII, sunt scrise în limba polonă. Din acéstă causă cercetarea completă, şi aşa ḍicêndŭ definitivă a colecţiunilorŭ Polonieĭ pentru istoria nóstră, nu póte fi făcută de câtŭ de persóne carĭ să aĭbă solide cunoscinţe de istoria Românilorŭ şi să posédă perfectŭ limba polonă, avêndŭ în acelaşĭ timpŭ şi deprindere la cetirea textelorŭ polone vechĭ. Convingerea mea este că numaĭ o cercetare făcută în aceste condiţiunĭ póte aduna totŭ materialulŭ istoricŭ coprinsŭ în acele bogate colecţiunĭ; prin acésta istorieĭ nóstre s'arŭ deschide unŭ orizon de o bogăţie nemărginită, care până astă-ḍĭ este încă fórte puţinŭ cunoscutŭ.

Bucurescĭ, 10 Octombre, 1885.

PARTEA II.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1886.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1886.

ŞEDINŢA DIN 11 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *Ion Ghica.*

D-lŭ *Secretarŭ generalŭ D. Sturdza* citesce raportulŭ sĕŭ urmĕtorŭ asupra lucrărilorŭ Academieĭ în decursulŭ anuluĭ 1885—86 :

«*Domnilorŭ Colegĭ,*

«Inainte de a vĕ expune relaţiunea obicĭnuită asupra lucrărilorŭ îndeplinite de Academie în decursulŭ anuluĭ încetatŭ, am durerea a vĕ comunica încetarea din viéţă a unuia din colegiĭ noştri şi a unora din membriĭ onorarĭ şi corespondenţĭ.

«Membrulŭ Academieĭ Dr. Anastasie Fĕtu a încetatŭ din viéţă la 3 (15) ale luneĭ curgĕtóre. Scirea despre acésta ne-a sositŭ tocmaĭ în ḑiua înmormîntăriĭ, aşa încât a fostŭ peste putinţă ca Academia să fie directŭ represintată la ceremonia funebră. Meritele pre carĭ şi le-a câştigatŭ Doctorulŭ Fĕtu prin îndelungata sa activitate sunt cunoscute tuturorŭ Românilorŭ. Elŭ a făcutŭ sacrificiĭ însemnate pentru cultivarea sciinţelorŭ naturale, pentru ajutorarea studiilorŭ tinerimiĭ române, şi a scrisŭ maĭ multe opere sciinţifice şi medicale. Academia îĭ păstréză cu deosebire o adâncă recunoscinţă pentru donaţiunea unuĭ fondŭ destinatŭ în specialŭ sciinţelorŭ naturale şi care pórtă numele sĕŭ.

«La 29 Aprilie (11 Maiŭ) 1885 a încetatŭ din viéţă Visarion Ro-

manŭ, membru corespondentŭ pentru Secţiunea literară. Reposatulŭ a desvoltatŭ o însemnată activitate pentru respândirea culturei în poporulŭ românŭ.

«La 9 (21) Iulie 1885 a încetatŭ din viéţă membrulŭ corespondentŭ pentru Secţiunea sciinţifică, Dr. M. G. Obedenaru, a căruia zelŭ neobositŭ pentru sciinţă şi pentru prosperitatea Academieĭ ne este tuturorŭ cunoscutŭ. Elŭ a îmbogăţitŭ colecţiunile nóstre cu cărţĭ şi documente istorice, ne-a pusŭ în relaţiune cu archivele Vaticanuluĭ, şi a făcutŭ însemnate lucrărĭ statistice şi filologice cunoscute şi apreciate şi aiurea de lumea învĕţată. Obedenaru a doveditŭ prin faptŭ înţelegerea şi interesulŭ celŭ mare pe care-lŭ nutria pentru marea instituţiune naţională ce representămŭ, făcêndu-ne donaţiune tótă averea sa.

«La 10 (22) Ianuarie 1886 s'a primitŭ altă scire întristătóre despre pierderea Doctoruluĭ Gheorghe Cuciureanu de la Iaşĭ, fostŭ Ministru alŭ Instrucţiuniĭ publice în Moldova şi membru corespondentŭ pentru Secţiunea sciinţifică. Meritele acestuĭ bărbatŭ pentru organisarea spitalelorŭ şi a serviciuluĭ sanitarŭ în Moldova, precum şi stăruinţele luĭ în ale instrucţiuniĭ publice sunt titlurĭ, carĭ îĭ asigură amintirea unuĭ bărbatŭ luminatŭ, activŭ şi patriotŭ.

«Anulŭ trecutŭ ne-a răpitŭ asemenea doĭ dintre ceĭ maĭ iluştri şi maĭ stimaţĭ membri onorarĭ din străinătate.

«Émile Egger, renumitulŭ elenistŭ şi profesorŭ alŭ Sorboneĭ, a încetatŭ din viéţă la 30 Augustŭ st. n. 1885. Pierderea ilustruluĭ eruditŭ a atinsŭ în specialŭ pe maĭ mulţĭ din colegiĭ noştri, carĭ s'aŭ adăpatŭ la lecţiunile luĭ pline de erudiţiune şi de nemărginită iubire pentru studiulŭ literatureĭ elene.

«G. Vegezzi-Ruscalla a încetatŭ din viéţă la 2 Decembre 1885. st. n. In decursulŭ anilorŭ greĭ, în carĭ Româniĭ se luptaŭ pentru recâştigarea independinţeĭ lorŭ, acestŭ bărbatŭ a fostŭ unulŭ dintre ceĭ maĭ activĭ amicĭ aĭ naţiuniĭ nóstre şi a susţinutŭ causa românéscă fără încetare prin scrierile sale.

«Pierderea durerósă suferită de naţiunea întrégă prin încetarea din viéţă a luĭ C. A. Rosetti a lovitŭ şi Academia nóstră. Rosetti

fusese numitŭ membru alŭ Societăţiĭ Academice chiar la fundarea eĭ, prin decretulŭ de la 2 Iunie 1867. Dintr'unŭ excesŭ de modestie elŭ n'a voitŭ nicĭ odată să iea parte la lucrările Societăţiĭ, nicĭ după reorganisarea eĭ la 1879, când a fostŭ din noŭ invitatŭ să-şĭ iea între noĭ loculŭ ce i s'a acordatŭ prin numirea de la 1867. Totuşĭ, de dreptŭ dacă nu de faptŭ, elŭ a fostŭ membru alŭ acesteĭ instituţiunĭ prin munca luĭ neobosită şi constantă pe tărâmulŭ întregeĭ culturĭ naţionale.

«Delegaţiunea şi-a făcutŭ datoria de a arĕta durerea nóstră a tuturora familiilorŭ acestorŭ colegĭ încetaţĭ din viéţă

I. Şedinţele de peste anŭ.

«In decursulŭ anuluĭ şedinţele de septămână, publice saŭ private, aŭ fostŭ ocupate cu diferite comunicărĭ şi discuţiunĭ sciinţifice saŭ administrative. Voiŭ aminti dintr'acestea numaĭ pe cele maĭ însemnate.

«In şedinţa de la 12 Aprilie 1885 D-lŭ V. A. Urechiă a arătatŭ îndoielile ce are asupra adevĕratuluĭ autorŭ a cărţeĭ «Osservazioni storiche, naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia, Napoli 1788», cunoscută sub numele luĭ Raicevich. Aceste îndoielĭ aŭ fostŭ provocate prin faptulŭ că acéstă carte s'a tipăritŭ în o nóuă ediţiune italiană sub numele luĭ Sestini, cunoscutŭ prin alte publicaţiunĭ privitóre la ţĕrile române.

«In şedinţa de la 30 Augustŭ s'a comunicatŭ catalogulŭ bibliotecеĭ foste a luĭ Gheorghe Lazăr. Protosincelulŭ Dr. Ilarionŭ Puşcariu din Sibiiŭ a adunatŭ acéstă colecţiune de cărţĭ de la rudele vestituluĭ dascălŭ din Avrigŭ şi a trămisŭ Academieĭ unŭ catalogŭ, din care se vede că valórea lorŭ intrinsecă nu e însemnată.

«In şedinţa publică de la 4 Octobre D-lŭ V. A Urechiă a cetitŭ unele capitole din «Schiţele de istoria literatureĭ române», carĭ de atuncĭ s'aŭ şi publicatŭ în volumŭ, precum şi unele părţĭ din nóua sa dramă «Marţialŭ».

«D-lŭ membru corespondentŭ Gr. G. Tocilescu a presintatŭ Academieĭ, în maĭ multe şedinţe, interesante relaţiunĭ despre inscripţiu-

nile romane descoperite în țéră în anulŭ trecutŭ. De o deosebită însemnătate este o inscripțiune de la Recĭca, despre care D-nia sa a relatatŭ Academieĭ în ședința de la 6 Decembre și din care resultă că pe tărâmulŭ satuluĭ Recĭca de astădĭ se ridica în timpurile romane *Colonia Romula*, și că la anulŭ 248 s'a construitŭ unŭ *vallum* împrejurulŭ ziduluĭ orașuluĭ, ca să protégă pe locuitoriĭ colonieĭ.

«Academia a luatŭ și în acestŭ anŭ, ca și în ceĭ precedențĭ, partea sa la marea serbătóre națională de la 10 Maiŭ:

«In ședința de la 3 Maiŭ, care preceda acéstă mare di, amŭ avutŭ ședință pubică, în care D-lŭ Gr. G. Tocilescu a făcutŭ o comunicațiune asupra uneĭ nóue și prețióse diplome militare de la împĕratulŭ Traianŭ descoperită în Dobrogea și care este unică în Museulŭ nostru de anticităţĭ.

«Comunicarea D-luĭ Tocilescu a fostŭ precedată de citirea unorŭ notițe ale subscrisuluĭ despre unŭ biletŭ autografŭ alŭ luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ și despre monete de la Alexandru celŭ Bunŭ, pe carĭ am avutŭ fericirea a le dăruì colecțiunilorŭ Academieĭ, precum și despre unŭ stégŭ alŭ luĭ Șerbanŭ Cantacuzino, care se păstréză în museulŭ de la Dresda și de pe care am depus o fotografie.

«In ședința de la 7 Februarie a. c. D-lŭ membru corespondentŭ Gr. G. Tocilescu a întreținutŭ Academia și publiculŭ asupra elaboratuluĭ D-luĭ colegŭ G. Barițŭ despre orașulŭ romanŭ *Apulum*.

«Din ședințele de sĕptămână s'aŭ recomandatŭ Secțiunilorŭ lucrările de competința lorŭ. In specialŭ Secțiuniĭ istorice s'aŭ recomandatŭ dóuĕ lucrărĭ trimise de D-lŭ G. Barițŭ, dóuĕ rapórte ale D-luĭ Gr. G. Tocilescu adresate Ministeriuluĭ Instrucțiuniĭ publice, despre maĭ multe mănăstirĭ din țéră.

«Secțiunile ne vorŭ relata despre decisiunile luate de dînsele.

«Despre tóte amĕruntele ocupațiunilorŭ nóstre în ședințele sĕptămânale vețĭ puté lua cunoscință din *Anale*.

«Suma prevĕdută în budgetulŭ anualŭ pentru diurnele ședințelorŭ de sĕptămână nefiindŭ de ajunsŭ în acestŭ anŭ, faptulŭ s'a comunicatŭ Academieĭ în ședința de la 31 Ianuarie a. c., în care s'a de-

cisŭ în unanimitate a nu se depăşi suma budgetară, renunţândŭ al diurne membriĭ carĭ aŭ venitŭ la şedinţele ulteriore.

II. Publicaţiunile Academieĭ.

«Starea publicaţiunilorŭ nóstre este următórea:

«1. *Analele* pe anulŭ 1884—85 (Tom. VII, Secţ. I), partea administrativă şi desbaterile, s'aŭ tipăritŭ în scurtŭ timpŭ după închiderea sesiuniĭ generale trecute şi fără întârdiere s'aŭ împărţitŭ şi pusŭ la disposiţiunea publiculuĭ.

«Din secţiunea a II[a] din acelaşĭ volumŭ s'aŭ tipăritŭ 39 cóle, în carĭ se cuprindŭ tóte memoriile carĭ fusese puse la disposiţiunea cancelarieĭ, în numĕrŭ de 5, şi carĭ sunt:

Flora din fostulŭ districtŭ românescŭ alŭ Nĕsĕuduluĭ în Transilvania. Discursŭ de recepţiune de Fl. Porcius; cu respunsulŭ D-luĭ P. S. Aurelianu.

Cuvîntŭ despre espediţia luĭ Igor Sveatoslavicĭ, Principele Novgoroduluĭ nordicŭ, contra Polovţilorŭ saŭ Cumanilorŭ. Traducere şi note de A. Papadopolŭ-Calimachŭ.

Inscripţiunea de la mănăstirea Războieniĭ din Judeţulŭ Neamţuluĭ, comentată de P. S. S. Ep. Melchisedec.

O visită la câte-va mănăstirĭ şi bisericĭ antice din Bucovina de P. S. S. Ep. Melchisedec.

Câte-va inscripţiunĭ şi documente din Bucovina adunate de S. Fl. Marian.

«Aceste memoriĭ s'aŭ tipăritŭ după obiceiŭ si separatŭ. Ele însă nu aŭ fostŭ suficiente pentru a forma unŭ volumŭ, din care causă volumulŭ nu s'a închisŭ, ci aşteptă maĭ înainte a fi complectatŭ cu maĭ multe memoriĭ carĭ sunt în întârdiere.

«2. Colecţiunea de poesiĭ populare din Ardélŭ s'a terminatŭ de tipăritŭ dimpreună cu glosariulŭ întocmitŭ de D-lŭ membru corespondentŭ J. U. Jarnik şi cu o prefaţă de D-lŭ A. Bârsan. Volumulŭ s'a publicatŭ sub titlulŭ: *Doĭne şi strigăturĭ din Ardélŭ.*

«3. *Psaltirea luĭ Dosofteiŭ.* S'a tipăritŭ, în decursulŭ anuluĭ, întregŭ textulŭ în 32 cóle în 8°. Introducerea la acéstă publicaţiune este preparată, dar diferite cause aŭ întârdiatŭ tipărirea eĭ. Indată însă după închiderea sesiuniĭ generale acéstă publicare se va termina.

«4. D-lŭ colegŭ I. Sbiera a sfârşitŭ în decursulŭ anuluĭ tipărirea preţiosuluĭ textŭ din testamentulŭ noŭ cunoscutŭ sub numele de *Codicele Voroneţean*, conformŭ însărcinăriĭ ce i s'a datŭ de către Academie. D-sa a înzestratŭ ediţiunea cu unŭ glosarŭ completŭ alŭ textuluĭ, precum şi cu unŭ studiŭ lungŭ şi amărunţitŭ asupra luĭ.

«5. In sesiunea generală trecută (şedinta din 5 Martie) aţĭ decisŭ a se retipări cronica luĭ Mironŭ Costinŭ, şi D-lŭ colegŭ V. A. Urechiă, care s'a însărcinatŭ cu acéstă lucrare, a şi începutŭ tipărirea, din care s'a făcutŭ până acum 10 cóle. D-lŭ Urechiă a datŭ lucrăriĭ sale o întindere multŭ maĭ mare decât cea prevĕdută, voindŭ a publica în acéstă ediţiune tóte operele cunoscute ale luĭ Mironŭ Costinŭ, atâtŭ cele nepublicate câtŭ şi cele deja tipărite în alte ediţiunĭ. Ministeriulŭ Instrucţiuniĭ publice a binevoitŭ a veni în ajutorulŭ acesteĭ lucrărĭ, luândŭ asupra sa sumele carĭ arŭ trece peste 2000 leĭ prevĕduţĭ în budgetulŭ Academieĭ.

«6. Lucrarea premiată a D-luĭ Gr. G. Tocilescu, *Ţĕranulŭ Românŭ*, nu a începutŭ a se tipări. Manuscriptulŭ se află la autorŭ spre a-lŭ revedé, şi suma de 2000 leĭ prevĕdută în budgetŭ pentru tipărirea luĭ a rĕmasŭ neatinsă. Sperămŭ că în anulŭ curentŭ acéstă lucrare se va tipări.

«7. În aceiaşĭ situaţiune se află şi catalogulŭ epigraficŭ ale Museuluĭ de anticităţĭ, pentru care aţĭ prevĕdutŭ, în budgetulŭ anuluĭ trecutŭ, suma de leĭ 1000.

«8. În sesiunea trecută aţĭ acordatŭ colegului nestru D-luĭ S. Fl. Marianŭ suma de leĭ 500 ca ajutorŭ pentru publicarea colecţiuniĭ de *Descântece* adunate de D-nia sa. D-lŭ colegŭ Marianŭ nu ne-a făcutŭ până acum nicĭ o comunicare asupra acesteĭ publicaţiunĭ.

«9. In sesiunea generală trecută aţĭ aprobatŭ propunerea făcută de D-lŭ P. Ispirescu, tipografulŭ Academieĭ, de a face o nóuă ediţiune a «Istorieĭ luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ de N. Bălcescu». După decisiunea luată atuncĭ, nóua ediţiune a acesteĭ opere era a se face după manuscrisele autoruluĭ, reproducêndu-se tóte notele la textŭ, carĭ aŭ fostŭ tóte omise în ediţiunea făcută la 1878 de D-lŭ colegŭ A. Odobescu. Manuscrisulŭ luĭ Bălcescu este însă în cea maĭ mare parte numaĭ

prima redacţiune, iar notele sunt adeseorĭ dispuse provisoriŭ, aşa încât este fórte greŭ a se sci la ce anume locŭ din textŭ se referŭ. Pentru acésta arŭ fi necesarŭ a se controla aprópe tóte notele cu cărţile din carĭ sunt luate. Acéstă controlare cere însă o muncă fórte îndelungată, aşa încâtŭ a fostŭ peste putinţă ca Delegaţiunea cu personalulŭ cancelarieĭ să o pótă executa. Dificultatea acésta a fostŭ comunicată Academieĭ în şedinţa de la 11 Octobre trecutŭ, când s'a decisŭ a se lăsa lucrarea în suspensiune şi a se raporta casulŭ sesiuniĭ generale pentru a se lua mĕsurile necesare în consecinţă.

«10. Indată după închiderea sesiuniĭ trecute colegulŭ nostru D-lŭ B. P. Hasdeŭ a începutŭ tipărirea Mareluĭ Etimologicŭ alŭ Românieĭ. Primele dóuĕ fascicule din acéstă însemnată lucrare, carĭ formézä întâia jumătate din celŭ dintâiŭ volumŭ, vĕ sunt cunoscute. In aceste dóuĕ fascicule se cuprindŭ cuvintele de la *A* — *Aflu*.

«D-lŭ Hasdeŭ ne va face o relaţiune maĭ amărunţită despre starea lucrăriĭ sale şi despre continuarea eĭ. In decursulŭ anuluĭ D-sa a ţinutŭ Academia în curentŭ despre progresulŭ lucrăriĭ şi în maĭ multe şedinţe a cetitŭ uniĭ articolĭ dintr'însa. D-lŭ Hasdeŭ ne promite că în scurtŭ timpŭ volumulŭ întâiŭ, adică întrégă litera *A*, va fi terminatŭ.

III. Publicaţiunile Hurmuzaki.

Din raportulŭ pe care am avutŭ onóre a vi-lŭ presinta la deschiderea sesiuniĭ generale trecute, aţĭ vĕḑutŭ întinderea ce s'a datŭ cercetărilorŭ şi tipăririlorŭ de documente istorice, carĭ completézä colecţiunea adunată de nemuritorulŭ nostru Eudoxiŭ Hurmuzaki. În decursulŭ anuluĭ încetatŭ aceste lucrărĭ aŭ făcutŭ nóuĕ progrese şi s'aŭ deschisŭ nóuĕ isvóre de cercetărĭ.

Starea acesteĭ publicaţiunĭ istorice, pe care o putemŭ numi astăḑĭ monumentală, este următórea în momentulŭ de faţă :

1. Din seria *Documentelorŭ privitóre la istoria Românilorŭ* s'a terminatŭ de tipăritŭ în decursulŭ anuluĭ volumulŭ V partea I, care era de abia începutŭ la adunarea generală trecută. In acestŭ vo-

lumŭ, de XXII şi 547 pagine, se cuprindŭ documentele adunate de Hurmuzaki pentru aniĭ 1650—1699.

2. După terminarea părţeĭ I a volumuluĭ V s'a începutŭ tipărirea părţeĭ a II-a a aceluiaşĭ volumŭ, avêndŭ a cuprinde documente adunate din Archivulŭ Statuluĭ şi din biblioteca San-Marco de la Veneţia, precum şi din diferite archive şi bibloteci de la Roma. Din acéstă parte s'a tipăritŭ până acum 386 documente în 31 cóle (pagine 248). La sfîrşitulŭ părţeĭ a II^a a volumuluĭ se va tipări unŭ indice generalŭ alfabeticŭ asupra cuprinsuluĭ documentelorŭ din amândóuĕ părţile luĭ.

3. Din *Fragmente zur Geschichte der Rumänen* s'a terminatŭ de tipăritŭ şi s'a publicatŭ volumulŭ IV. S'a tipăritŭ apoĭ întregŭ volumulŭ V, care nu maĭ aşteptă, pentru a eşi la lumină, decât indicele alfabeticŭ.

4. Colecţiunea de documente adunate sub îngrijirea D-luĭ colegŭ A. Odobescu din Archivele Ministeriuluĭ de externe din Paris s'a terminatŭ de tipăritŭ. Ea a fostŭ precedată şi completată prin colecţiunea de documente adunate şi extrase de D-lŭ Gr. G. Tocilescu, pentru secolulŭ XVI si o parte din XVII, din diferite publicaţiunĭ francese, precum şi din Biblioteca Naţională de la Paris. Acestŭ materialŭ a fostŭ împărţitŭ în dóuĕ părţĭ, carĭ formézá dóuĕ marĭ volume : I-lŭ cuprinḑêndŭ aniĭ 1518—1780 de 135 cóle (pagine LXXII şi 1003), alŭ II-lea cuprinḑêndŭ aniĭ 1781—1814, de 101 cóle (pagine XLVIII şi 756).

Pentru documentele cuprinse în aceste 2 volume, în numĕrŭ de 2402, este în lucrare unŭ indice generalŭ şi completŭ alfabeticŭ, care se va tipări în decursulŭ anuluĭ viitorŭ.

Tabloulŭ următorŭ arată starea actuală a tuturorŭ documentelorŭ tipărite în acéstă colecţiune până acum :

Volumulŭ.	*Aniĭ.*	*Documente*	*Adunate de Hurmuzaki.*	*Adause de Academie.*
III	1576—1599.	443	341	102
IV p. 1.	1600—1649.	629	629	—
IV p. 2.	1576—1650.	732	—	732
		1804	**970**	**834**

	Report.	1804	970	834	
V p. 1.	1650—1699.	362	362	—	
V p. 2.	1650—1699.	386	—	386	(în cursŭ de tipărire).
VI	1700—1750.	355	355	—	
VII	1750—1818.	308	308	—	
Suplem. I.	1518—1780.	1414	—	1414	
» II.	1781—1814.	988	—	988	
		5617	1995	3622	

«5. In anulŭ trecutŭ am avutŭ onóre a vĕ arăta modulŭ în care Comisiunea publicaţiunilorŭ Hurmuzaki a hotărîtŭ, la 1 Iulie 1884, să se completeze colecţiunea cu documentele secolilorŭ XIII, XIV și o parte din XV, carĭ sunt a se aduna din diferitele publicaţiunĭ anterióre făcute maĭ cu sémă de străinĭ. Am arĕtatŭ atuncĭ, că cu acéstă lucrare Comisiunea a însărcinatŭ pe D-lŭ membru corespondentŭ alŭ Academieĭ Nicolae Densușianu. In decursulŭ anuluĭ încetatŭ D-sa a continuatŭ fără întrerupere cercetările spre acestŭ scopŭ. D-sa a estrasŭ până acum 1400 documente privitóre la Românĭ, începêndŭ cu anulŭ 1200, din ḑece marĭ publicaţiunĭ, şi anume din :

Fejer, Codex diplomaticus Hungariae, 41 vol. 8°.

Theiner, Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia. vol. I. II.

Theiner, Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia. Vol. I, II.

Theiner, Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia. Vol. I. II.

Codex diplomaticus Comitum Károly. I.

Ljubić, Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Vol. I, II, III, IV.

Ant. Szeredai, Notitia veteris et novi capituli ecclesiae Albensis Transilvaniae.

Kemeny, Notitia historico-diplomatica Archivi... Capituli Albensis.

Fr. Pesty, A Szörenyi bánság. Vol. III.

Kurz, Magazin für Geschichte Siebenbürgens. Vol. I, II.

Engel, Geschichte der Moldau und Walachey.

Századok, 1882.

«Cuprinsulŭ tuturorŭ documentelorŭ alese spre a fi reproduse a fostŭ resumatŭ în scurtŭ şi resumatele aŭ fostŭ aşezate în ordine

cronologică, însemnându-se la fie-care publicaţiunea în care documentulŭ se află tipăritŭ.

«In anulŭ trecutŭ am avutŭ onóre a vĕ comunica că prin mijlocirea rĕposatuluĭ Obedenaru s'aŭ colaţionatŭ până acum aprópe tóte documentele privitóre la istoria nóstră, carĭ aŭ fostŭ publicate de Theiner din archivulŭ Vaticanuluĭ. Lucrarea acésta se continuă şi greşelile constatate se vorŭ avé în vedere la retipărirea documentelorŭ în colecţiunea nóstră.

«O deosebită dificultate presintă însă numele propriĭ, maĭ cu sémă cele topografice. De acea, pre lângă colaţionarea lorŭ, s'aŭ luatŭ mĕsurĭ a se decalca esactŭ după originale şi a se reproduce în facsimile litografice, pentru ca istoriciĭ să aibă sub ochĭ aceste facsimile, când ar fi vre-o îndoială asupra cetiriĭ vre unuĭ nume. Lucrarea acésta, începută asemenea prin mijlocirea rĕposatuluĭ Obedenaru, se continuă şi sperămŭ că peste puţinŭ timpŭ aceste facsimile, dispuse pe treĭ tabele, vorŭ fi gata şi ni se vorŭ trimite.

«La amândouĕ aceste lucrărĭ, pentru carĭ se cerŭ solide cunoscinţe paleografice, suntemŭ ajutaţĭ de persóne fórte competente de la Roma.

«6. Decopiarea de documente din Archivulŭ de Statŭ din Veneţia sub îngrijirea D-luĭ Cechetti şi din Biblioteca Marciană sub a D-luĭ C. Soranzo, continuă şi primimŭ numeróse copiĭ de documente de celŭ maĭ mare preţŭ maĭ cu sémă pentru istoria secolilorŭ XVI, XVII şi XVIII.

«7. In vara anuluĭ trecutŭ Ministeriulŭ Instrucţiuniĭ publice a însărcinatŭ pe bibliotecarulŭ Academieĭ, D-lŭ I. Bianu, a face o călătorie în Galiţia pentru cercetărĭ literare şi istorice, comunicându-ĭ totŭ odată, că relaţiunea asupra acesteĭ călătoriĭ să o presinte de a dreptulŭ Academieĭ.

«Academia, ascultând acéstă relaţiune, a decisŭ, în şedinţa de la 10 Octobre trecutŭ, ca resultatele şi informaţiunile adunate în acea călătorie să se întrebuinţeze pentru completarea colecţiuniĭ Hurmuzaki, dispunêndu-se decopiarea documentelorŭ semnalate. Cu ocasiunea călătorieĭ sale, D-lŭ Bianu a făcutŭ cercetărĭ în maĭ multe bibliotecĭ

și archive ale Galiției, luândŭ însemnărĭ despre documentele privitóre la istoria Românilorŭ. Pe basa acestorŭ însemnărĭ s'a dispusŭ de o cam dată decopierĭ de documente în biblioteca Ossolinski din Lemberg, în Archivulŭ Instituțiuniĭ Stavropighia din acelașĭ orașŭ, în bibliotecele Czartoryski și a Universitățiĭ Jagellonice din Cracovia. S'aŭ primitŭ până acum copiĭ de pe numeróse documente din aceste colecțiunĭ și lucrarea continuă.

«Cu deosebire istoria relațiunilorŭ domnilorŭ Moldoveĭ în seculŭ XVII cu Polonia câștigă o mulțime de nóue informațiunĭ de cea maĭ mare însemnătate.

«8. D-lŭ colegŭ V. A. Urechiă, în maĭ multe ședințe de peste anŭ, a atrasŭ atențiunea Academieĭ asupra numeróselorŭ documente istorice, carĭ se află prin archivele tribunalelorŭ și curțilorŭ de justiție ale Moldoveĭ.

«Spre a mijloci decopiarea celorŭ maĭ prețióse dintre dînsele i s'a pusŭ la disposițiune de către Delegațiune 200 leĭ. Copiile câștigate vorŭ aparținé materialelorŭ istorice ale colecțiuniĭ Hurmuzaki, cu alŭ căreĭ fondu se facŭ.

IV. Cercetărĭ și esplorărĭ sciințifice.

«Restrînsele mijlóce de carĭ dispune Academia ne permitŭ a da fórte puține însărcinărĭ și a dispune fórte puține cercetărĭ sciințifice de orĭ-ce natură.

«1. Suma de 5000 leĭ trecută în budgetulŭ anualŭ pentru copiarea de documente istorice a fostŭ împărțită între D-niĭ colegĭ A. Odobescu și G. Barițŭ. Pînă acum numaĭ D-lŭ G. Barițŭ a trimisŭ maĭ multe documente copiate în Transilvania și Ungaria, carĭ aŭ fostŭ comunicate Academieĭ în ședința de la 12 Iulie trecutŭ.

«2. In decursulŭ anuluĭ s'aŭ datŭ Directoruluĭ Museuluĭ de anticitățĭ sumele remase pentru Museŭ din anulŭ trecutŭ, carĭ aŭ fostŭ cerute pentru aducerea anticităților descoperite la Adam-Clissi și pentru alte cheltuelĭ ale Museuluĭ.

«3. Înființându-se Institutulŭ meteorologicŭ în Bucurescĭ, Academia, în ședința din 31 Maiŭ, sub reserva aprobăriĭ sesiuniĭ generale,

i-a datŭ instrumentele meteorologice cumpĕrate în aniĭ trecuțĭ și din carĭ o parte s'a deterioratŭ cu ocasiunea incendiuluĭ. I s'a datŭ totŭ o dată și suma de 300 leĭ care fusese trămisă de județulŭ Iașĭ pentru a se face acolo o stațiune meteorologică.

«4. În urma relațiuniĭ verbale făcută de D-lŭ V. Babeșŭ, în sesiunea trecută Secțiuniĭ istorice, asupra cercetărilorŭ archeologice în Banatŭ cu carĭ a fostŭ însărcinatŭ acum doĭ anĭ, D sa va presinta acuma raportulŭ sĕŭ asupra progreselorŭ ce aŭ făcutŭ aceste cercetărĭ.

V. Legate și donațiunĭ.

«În decursulŭ anuluĭ s'aŭ făcutŭ Academieĭ treĭ legate testamentare, asupra cărora Academia, în ședințele de peste anŭ, a luatŭ decisiunĭ provisorie, remâindŭ ca în sesiunea generală, conformŭ art. 7, lit. n din Statute, să se iea asupra lorŭ decisiunĭ definitive și să se regulamenteze.

«1. Rĕposatulŭ A. I. Dimitriu, fostŭ profesorŭ și directorŭ la școla comercială din Iașĭ, a lăsatŭ prin testamentulŭ sĕŭ Academieĭ dóuĕ bucățĭ obligațiunĭ 6$^0/_0$ de câte 500 leĭ, cu condițiunea ca să se deie ca premiŭ celeĭ maĭ bune composițiunĭ literare pentru școlele comerciale din Iașĭ, și pentru biografia sa.

«In ședința de la 12 Aprilie Academia a decisŭ a nu primi acestŭ legatŭ.

«2. Rĕposatulŭ Gheorghe Sân-Marin, proprietarŭ în Bucurescĭ, prin testamentulŭ sĕŭ a lăsatŭ ḑece miĭ leĭ Academieĭ Române, alŭ cărorŭ venitŭ va servi de a se da premiurĭ ce vorŭ purta numele sĕŭ.

«Academia, în ședința de la 11 Octobre a. tr., a decisŭ a primi acestŭ legatŭ și după acéstă decisiune s'a și încasatŭ suma fonduluĭ.

«3. Rĕposatulŭ Dr. M. Gr. Obedenaru, prin testamentulŭ sĕŭ, a lăsatŭ Academieĭ nuda proprietate a întregeĭ sale averĭ, fără a impune nicĭ o condițiune asupra întrebuințăriĭ eĭ. Acéstă avere costă în:

«a. 3000 francĭ venitŭ în rentă francesă 3$^0/_0$. Titlurile de rentă sunt depuse la Banca Francieĭ, afară de un titlu de 50 francĭ venitŭ, care se afla la rĕposatulŭ.

«b. 65000 leĭ în scrisurĭ fonciare rurale 7% şi 12000 în scrisurĭ funciare 5% depuse la Banca Naţională a Românieĭ.

«c. Partea rĕposatuluĭ din moşia Obedeniĭ, care aduce 12000 leĭ venitŭ pe anŭ,

«Usufructulŭ avereĭ de sub *a* şi *b*, rĕposatulŭ l'a lăsatŭ soţieĭ sale câtŭ va trăi; iar usufructulŭ moşieĭ, frateluĭ sĕŭ Pandele pe viéţă. După mórtea acestora întregŭ venitulŭ va fi alŭ Academieĭ.

«Academia, în şedinţa de la 16 Augustŭ, a decisŭ a se primi acestŭ legatŭ. In consecinţă s'aŭ făcutŭ formalităţile necesare pentru intrarea în posesiunea averiĭ lăsate.

«S'a mijlocitŭ ridicarea valorilorŭ aflătóre la Banca Naţională şi depunerea lorŭ la Casa de depunerĭ şi consemnaţiunĭ, dându-se Dómneĭ vĕduve Obedenaru cupónele acelorŭ valorĭ.

«De asemenea s'a luatŭ mĕsurile necesare pentru rădicarea valorilorŭ depuse la Banca Franciеĭ.

«După punerea Academieĭ de către Tribunalŭ în posesiunea întregeĭ averĭ, doĭ din fraţiĭ rĕposatuluĭ aŭ deschisŭ procesŭ asupra succesiuniĭ. D-lŭ colegŭ T. Maiorescu a bine-voitŭ a se însărcina să apere interesele Academieĭ înaintea justiţieĭ în totŭ ce privesce acestŭ legatŭ.

«4. Academia nu a putută încă intra în posesiueea legatuluĭ ce i s'a făcutŭ de reposatulŭ Dimitrie Hagi-Vasile şi primitŭ de Academie în şedinţa de la 13 Ianuarie 1884, din causa unorŭ dificultăţĭ carĭ s'aŭ ivitŭ la executarea disposiţiunilorŭ testamentuluĭ. Regularea acesteĭ succesiunĭ se află înaintea justiţieĭ şi sperămŭ că ea va lua în curêndŭ soluţiunea dorită.

VI. Colecţiunile.

«Colecţiunile Academieĭ aŭ continuatŭ a cresce fórte multŭ şi în decursulŭ anuluĭ încetatŭ. Biblioteca, cu colecţiunile sale de cărţĭ tipărite, manuscrise şi documente, s'a îmbogăţitŭ prin numeróse donaţiunĭ, pe lângă cele ce s'aŭ putută procura cu ajutorulŭ sumelorŭ puse în budgetŭ spre acestŭ scopŭ.

«De asemenea s'aŭ datŭ cele maĭ marĭ silinţe pentru punerea lorŭ în bună orînduială şi pentru facerea catalógelorŭ, întru câtŭ a fostŭ cu putinţă în condiţiunile în carĭ se află localulŭ şi personalulŭ cancelariĭ. Comisiunea Bibliotecei va comunica Academieĭ relaţiunĭ maĭ amĕrunţite asupra stăriĭ şi progreselorŭ Bibliotecei.

«Aicĭ voiŭ aminti următórele:

«1. Rĕposatulŭ membru onorarŭ alŭ Academieĭ şi cunoscutulŭ filo-românŭ Ubicini, prin testamentulŭ sĕŭ, a lăsatŭ tótă biblioteca sa Statuluĭ românŭ. Ministeriulŭ Instrucţiuniĭ publice a dispusŭ ca acéstă bibliotecă să se dee Academieĭ. Biblioteca a fostŭ primită la 14 Martie 1885. Ea se compune din 1049 volume tipărite şi 8 manuscrise. Cărţile aŭ fostŭ regulate şi introduse în catalógele bibliotecei nóstre.

«2. D-lŭ Generalŭ Pencovicĭ a dăruitŭ Academieĭ o preţiósă colecţiune de cărţĭ românescĭ în numĕrŭ de 809 volume. Acéstă colecţiune, adunată în decursŭ de maĭ mulţĭ anĭ, este compusă maĭ cu sémă din cărţĭ şi broşurĭ publicate pe la sfârşitulŭ secoluluĭ trecutŭ şi în întâia jumătate a celuĭ presentŭ. Intre ele se află multe adevĕrate rarităţĭ bibliografice române. Colecţiunea D-luĭ Pencovicĭ s'a primitŭ la Academie la 12 Maiŭ a. tr. şi s'a instalatŭ şi catalogatŭ.

«3. D-lŭ C. Hepites de la Brăila, prin scrisórea comunicată în şedinţa de la 6 Septembre, a făcutŭ cunoscutŭ că dăruesce biblioteca sa Academieĭ. Aşteptămŭ numaĭ timpulŭ favorabilŭ, în care donatoruluĭ i-ar conveni a o preda.

«4. Ministeriulŭ Instrucţiuniĭ publice în vara anuluĭ trecutŭ, a aprobatŭ a se aduce pentru Biblioteca nóstră colecţiunea de cărţĭ, carĭ s'aŭ aflatŭ în vechea biserică a Mitropolieĭ din Târgovişte. Biblioteca nóstră s'a îmbogăţitŭ astŭ-felŭ, între altele, cu treĭ preţióse cărţĭ din prima epocă a tipografieĭ în România, adică din întâia jumătate a secoluluĭ XVI.

«5. Colegulŭ nostru D-lŭ N. Kretzulescu, profitândŭ de petrecerea sa în capitala Rusieĭ, a isbutitŭ a căpĕta pentru Biblioteca nóstră fórte bogate colecţiunĭ de publicaţiunĭ de la Archivele imperiale din Moscva şi de la Universitatea din Petersburg, stabilindŭ în aceleaşi

timpŭ relaţiunĭ de schimbŭ pentru publicaţiunile Academieĭ nóstre şi ale acelorŭ instituţiunĭ.

«6. In urma călătorieĭ în Galiţia făcută de bibliotecarulŭ Academieĭ, după cum s'a arĕtatŭ maĭ înainte, s'a intratŭ în relaţiunĭ de schimbŭ şi cu Institutulŭ Ossolinski din Lemberg.

«7. In urma uneĭ invitărĭ ce ni s'a făcutŭ, aceleaşĭ relaţiunĭ s'aŭ stabilitŭ între Academie şi Ministeriulŭ de lucrărĭ publice şi comerciŭ din Mexico.

«8. Subscrisulŭ a avutŭ plăcere a dărui în decursulŭ anuluĭ pentru biblioteca nóstră o colecţiune de manuscrise românescĭ şi cărţĭ tipărite.

«9. La 2 Aprilie 1885 s'a sancţionatŭ legea, prin care se obligă tóte tipografiile din ţéră a trămite Academieĭ precum şi bibliotecelorŭ centrale din Bucurescĭ şi Iaşĭ câte 3 exemplare din tóte imprimatele lorŭ. In urma acesteĭ legĭ s'aŭ primitŭ, pe lângă o mare colecţiune de jurnale, peste 400 de volume şi broşurĭ.

«Acéstă lege va inzestra pe viitorŭ cele treĭ bibliotecĭ cu colecţiunĭ complete de totŭ ce se publică în ţéră.

«10. Colecţiunea numismatică a crescutŭ fórte multŭ şi în anulŭ trecutŭ. Suma pusă în budgetŭ pentru cumpĕrare de monede a fostŭ departe de a puté satisface trebuinţile în faţa ofertelorŭ ce ni s'aŭ făcutŭ. Spre a veni în ajutorulŭ acesteĭ dificultăţĭ D-niĭ Gheorghe Gr. Cantacuzino şi Ioanŭ Calinderu aŭ donatŭ celŭ d'întâiŭ 800 şi alŭ doilea 500 leĭ, pentru carĭ Academia le-a exprimatŭ mulţămirile sale cele maĭ viĭ.

«In urma neorînduelĭĭ în care ajunsese colecţiunea numismatică cu ocasiunea incendiuluĭ, monedele aŭ începutŭ a fi din noŭ clasificate şi descrise.

VII. Concursurile

«Pentru anulŭ curentŭ eraŭ publicate concursurĭ pentru două premiĭ anuale.

«1. La concursulŭ premiuluĭ Năsturelŭ-Herescu de 4000 leĭ s'aŭ presentatŭ următórele publicaţiunĭ, carĭ aŭ fostŭ trămise membrilorŭ comisiuniĭ spre studiare:

V. Gr. Borgovan, Indreptarŭ teoreticŭ şi practicŭ pentru învĕţămîntulŭ intuitivŭ. Gherla 1885.

V. Gr. Borgovan, Antâia, a doua şi a treia carte de Aritmetică pentru şcólele populare române.

Th. Alexi (Stan Pârjol), Mórtea luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ. Tragedie în cincĭ acte. Braşov 1881.

G. Dem. Teodorescu, Poesiĭ populare române. Bucurescĭ 1885.

Ar. Densuşianu, Istoria limbeĭ şi literatureĭ române. Iaşĭ 1885.

G. G. Meitani, Studiĭ asupra Constituţiuneĭ Românilorŭ, Fasc. X. Bucurescĭ 1885.

Gr. H. Grandea, Miosotulŭ, Poesiĭ. A 4-a ediţie. Bucurescĭ 1885.

Gr. H. Grandea, Fulga saŭ idealŭ şi realŭ. A 8-a ediţie. Bucurescĭ 1885.

Ion al luĭ G. Sbiera, Codicele Voroneţeanŭ, cu unŭ vocabularŭ şi studiŭ asupra luĭ. Cernăuţĭ 1885.

«2. La concursulŭ premiuluĭ Lazărŭ s'aŭ presintatŭ următoriĭ concurenţĭ, a cărorŭ lucrărĭ aŭ fostŭ asemenea trămise comisiuniĭ:

Col. A. Costiescu, Equerulŭ grafometru saŭ Quadrantulŭ de campanie.

I. I. Puşcariu, Suprastructura de cale metalică cu studiulŭ unuĭ noŭ sistemŭ. Bucurescĭ 1885.

«3. La concursulŭ premiuluĭ Heliade pentru cea maĭ bogată colecţiune de ariĭ populare române s'a presintatŭ unŭ singurŭ concurentŭ, D-lŭ D. Vulpianu.

«Colecţiunea de ariĭ presentată a fostŭ pusă la disposiţiunea comisiuniĭ însărcinate cu studiarea eĭ.

«VIII. Ca încheiarea a acesteĭ scurte relaţiunĭ asupra activităţiĭ Academieĭ în decursulŭ anuluĭ trecutŭ, amŭ onóre a vĕ expune în următórele resumatulŭ operaţiunilorŭ caseĭ Academieĭ pentru anulŭ budgetarŭ 1885—86:

I.

«Am onóre a presenta situaţiunea provisorie a comptabilităţiĭ şi a casseĭ pe anulŭ 1885—86 până erĭ séra în 10 Martie 1886, adecă până în preséra deschideriĭ sesiuniĭ anuluĭ presentŭ, avêndŭ pe cea definitivă a o presenta la încheiarea acestuĭ anŭ bugetarŭ, adecă la 31 ale luneĭ curente.

«*A. Din veniturile prevĕḑute* în budgetŭ aŭ rĕmasŭ neîncassate până erĭ:

1. Unŭ restŭ din subvenţiunea Statuluĭ cu	. Leĭ	9.000.—
2. Din fondulŭ Năsturelŭ Herăscu	. . . . »	1.013.75
3. Din fondulŭ Economiilorŭ	. . . . »	520.18
In totalŭ	. Leĭ	10.533.93

din causele următóre:

«1. Leĭ 9.000, restulŭ din subvenţiune, nu s'aŭ incassatŭ, pentru că până aḑĭ a fostŭ numerariulŭ suficientŭ.

«2. Leĭ 1.013.75, jumătatea câştuluĭ de 23 Aprilie 1886 a moşieĭ Lămotescĭ, a rĕmasŭ să-lŭ plătéscă arendaşulŭ la finitulŭ luneĭ curente.

«3. Cu leĭ 520.18 s'aŭ vêndutŭ publicaţiunĭ maĭ puţinŭ decât suma prevĕḑută în budgetŭ de leĭ 2.500; prin urmare acéstă sumă, fiindŭ neincassabilă, trebue scăḑută de la Comptulŭ excedentŭ.

«In totalŭ din veniturile prevĕḑute in budgetulŭ 1885—86 de	Leĭ	127.818.15
s'a incassatŭ până astăḑĭ suma de	»	117.284.22
şi a remasŭ neincassată suma de susŭ de	Leĭ	10.533.93

«*B. Situaţiunea budgetuluĭ de cheltuelĭ* e următórea:

			S'a votatŭ		s'a plătitŭ		a rĕmasŭ
Litera	a.	Leĭ	22.000.—	Leĭ	18.270.—	Leĭ	3.730.—
»	b.	»	6.500.—	»	6.500.—	»	—
»	c.	»	1.000.—	»	1.000.—	»	—
»	d.	»	2.400.—	»	2.200.—	»	200.—
»	e.	»	3.300.—	»	3.300.—	»	—
»	f.	»	16.800.—	»	15.373.30	»	1.426.70
»	g.	»	200.—	»	197.35	»	2.65
»	h.	»	400.—	»	400.—	»	—
»	i.	»	2.500.—	»	2.485.52	»	14.48
»	j.	»	1.000.—	»	670.—	»	330.—
»	k.	»	500.—	»	498.25	»	1.75
»	l.	»	1.500.—	»	1.320.95	»	179.05
»	m.	»	1.050.—	»	1.050.—	»	—
»	n.	»	5.000.—	»	5.000.—	»	—
»	o.	»	405.—	»	338.85	»	66.15
»	p.	»	4.318.—	»	4.318.—	»	—
»	q.	»	765.—	»	760.—	»	5.—
»	r.	»	5.000.—	»	5.000.—	»	—
»	s.	»	1.000.—	»	1.000.—	»	—
De reportatŭ		Leĭ	75.638.—	Leĭ	69.682.22	Leĭ	5.955.78

		S'a votatŭ	s'a plătitŭ	a rĕmasŭ
Reportŭ		Leĭ 75.638.—	Leĭ 69.682.22	Leĭ 5.955.78
Litera	t.	» 5.000.—	» 5.000.—	» —
»	u.	» 6.000.—	» 6.000.—	» —
»	v.	» 500.—	» 500.—	» —
»	w.	» 4.000.—	» 4.000.—	» —
»	x.	» 3.000.—	» 2.145.—	» 855.—
»	y.	» 821.25	» 821.25	» —
»	z.	» 600.—	» 600.—	» —
»	aa.	» 2.000.—	» —	» 2.000.—
»	bb.	» 2.000.—	» 1.990.20	» 9.80
»	cc.	» 1.000.—	» —	» 1.000.—
»	dd.	» 2.000.—	» 2.000.—	» —
»	ee.	» 3.000.—	» —	» 3.000.—
Suma . .		Leĭ 105.559.25	Leĭ 92.738.67	Leĭ 12.820.58

«Prin urmare sporulŭ din budgetulŭ cheltuelilorŭ se arată de Leĭ 12.820.58

«*C.* Ivindu-se ocasiunea pentru o achisițiune însemnată de chrisóve, monete și alte anticitățĭ în valóre de L. 1.200 și fiindŭ articolulŭ corespundetorŭ alŭ budgetuluĭ curentŭ epuisatŭ, acéstă sumă s'a achitatŭ cu L. 800, donațiunea D-luĭ G. Gr. Cantacuzino și cu Leĭ 400 din cassa Academieĭ. Acéstă sumă de Leĭ 400 are a fi încuviințată printr'unŭ votŭ de indemnitate alŭ Academieĭ și deocamdată comptabilitatea trebue s'o scadă din comptulŭ excedentŭ.

«S'a maĭ făcutŭ și o altă achisițiune de monete în sumă de L. 590.75 afară de budgetŭ, care sumă însă întrégă s'a echilibratŭ prin donațiunĭ din partea D-luĭ I. Calinderu de Leĭ 500 și a D-luĭ D. Sturdza cu Leĭ 90.75.

«*D. Comptulŭ excedentuluĭ* este în beneficiulŭ următorŭ:

«Excedentulŭ rĕmasŭ în bugetulŭ 1885—86 de		Leĭ 206.60
«Agio la aurŭ vêndutŭ		» 2.991.60
«Profitulŭ de la efectele eșite la sorțĭ și înlocuite cu altele .		» 100.40
«Dóuĕ dulape vechĭ vêndute 1 cu 60, 1 cu 40		» 100.—
«In fine, inscriindu-se sporulŭ din budgetulŭ de cheltuelĭ maĭ susŭ arătatŭ.		» 12.820.58
Suma economiilorŭ este în totalŭ . .		Leĭ 16.219.18
«De aicĭ se scade ca neincassabilă suma arătată la începutŭ sub fondulŭ Economiilorŭ de	Leĭ 520.18	
și cheltuițĭ peste budgetŭ, arătațĭ maĭ susŭ sub C.	» 400.—	» 920.18
«Decĭ Excedentulŭ curatŭ în economiĭ adĭ este de		Leĭ 15.299.—

«Este de notatŭ, că fiindŭ a se maĭ face plățĭ din acestŭ budgetŭ până la finitulŭ exercițiuluĭ curentŭ, acestŭ excedentŭ va maĭ scădé, după cum va arăta alŭ doilea raportŭ de închidere.

«*E. Fondurile Academieĭ* în efecte depuse la Cassa de depunerĭ, de consemnațiunĭ și de economiĭ, a sporitŭ în anulŭ curentŭ, cum se va specifica maĭ josŭ, cu dóuĕ fondurĭ nóue și prin capitalisarea mareluĭ premiŭ Năsturelŭ, a premiuluĭ și a dobândilorŭ G. Lazarŭ și a dobândilorŭ fondurilorŭ Eliade Rădulescu, Cuza și Fĕtu. tóte în suma de Leĭ 109.100.

«Fondurile în efecte adĭ sunt următórele:

1. Fondulŭ Zappa.

59	titl. rentă amortisabilă	de 5%	à L. 5.000 —	L. 295.000 —	
$3^1/_2$	» » »	» 5%	» » 500 —	» 1.750 —	
4	» » română	» 5%	» » 2.000 —	» 8.000 —	
14	» » »	» 5%	» » 500 —	» 7.000 —	L. 311.750.—

2. Fondulŭ Cuza.

$5^7/_{10}$	titl. rentă amortisabilă	de 5%	à L. 5.000 —	L. 28.500 —	
2	oblig. municipale	» 5%	» » 500 —	» 1.000 —	
1	scrisŭ fonciarŭ ruralŭ	» 5%	» » 1.000 —	» 1.000 —	
2	» » »	» 5%	» » 100 —	» 200 —	L. 30.700.—

3. Fondulŭ Economiilorŭ.

18	titl. rentă amortisabilă	de 5%	à L. 5.000 —	L. 90.000 —	
3	» » »	» 5%	» » 500 —	» 1.500 —	
46	oblig. municipale	» 5%	» » 500 —	» 23.000 —	
8	scrisurĭ fonciare rurale	» 7%	» » 100 —	» 800 —	L. 115.300.—

4. Fondulŭ Năsturelŭ Herăscu.

$2^2/_{10}$	titl. rentă amortisabilă	de 5%	à L. 5.000 —	L. 11.000 —	
2	» » »	» 5%	» » 500 —	» 1.000 —	
5	» » română	» 5%	» » 2.000 —	» 10.000 —	
11	oblig. municipale	» 5%	» » 500 —	» 5.500 —	L. 27.500.—

5. Fondulŭ Chițu.

1	titlu rentă română . .	de 5%	de L. 500 —	L. 500 —	L. 500.—
				De reportatŭ . . .	L. 485.750.—

Reportatŭ . . . L. 485.750.—

6. Fondulŭ Daniel.

30 obligaţiĭ de Statŭ. . .	de 6% de	L. 500 —	L. 15.000 —	L. 15.000.—

7. Fondulŭ A. Fĕtu.

2 titl. rentă amortis. . .	à 5% de	L. 5.000 —	L. 10.000 —	
3 oblig. municipale. . .	» 5% »	» 500 —	» 1.500 —	L. 11.500.—

8. Fondulŭ G. Lazarŭ.

5 scrisurĭ fonc. rur. . .	à 7% de	L. 1.000 —	L. 5.000 —	
6 » » »	» 5% »	» 1.000 —	» 6.000 —	
$26\frac{1}{2}$ obligaţ. municipale .	» 5% »	» 500 —	» 13.250 —	L. 24.250.-

9. Fondulŭ El. Rădulescu.

4 scrisurĭ fonc. rurale. .	à 7% de	L. 1.000 —	L. 4.000 —	
1 » » »	» 7% »	» 200 —	» 200 —	
8 » » »	» 7% »	» 100 —	» 800 —	
6 » » »	» 5% »	» 1.000 —	» 6.000 —	
$14\frac{1}{2}$ obligaţ. municipale.	» 5% »	» 500 —	» 7.250 —	L. 18.250.—

10. Fondulŭ Obedenaru.

13 scrisurĭ fonciare rurale	à 7% de	L. 5.000 —	L. 65.000 —	
3 » » »	» 7% »	» 200 —	» 600 —	
2 » » »	» 5% »	» 5.000 —	» 10.000 —	
2 » » »	» 5% »	» 1.000 —	» 2.000 —	L. 77.600.—

11. Fondulŭ G. San-Marin.

$1\frac{9}{10}$ titl. rentă amortisab.	de 5% à	L. 5.000 —	L. 9.500 —	L. 9.500.—

Suma în efecte L. 641.850.—

«Decĭ Academia posedă efecte:

$88\frac{4}{5}$ titl. rentă amortisab.	de 5% à	L. 5.000 —	L. 444.000 —
$8\frac{1}{2}$ » » »	» 5% »	» 500 —	» 4.250 —
9 » » română	» 5% »	» 2.000 —	» 18.000 —
		De reportatŭ. . .	466.250 —

		Reportŭ . . .		L. 466.250 —
15 titl. rentă română	» 5% » »	500 —	» 7.500 —	
103 oblig. municipale	» 5% » »	500 —	» 51.500 —	
30 » de Statŭ	» 6% » »	500 —	» 15.000 —	
13 scris. fonc. rurale.	» 7% » »	5.000 —	» 65.000 —	
9 » » »	» 7% » »	1.000 —	» 9.000 —	
4 » » »	» 7% » »	200 —	» 800 —	
16 » » »	» 7% » »	100 —	» 1.600 —	
2 » » »	» 5% » »	5.000 —	» 10.000 —	
15 » » »	» 5% » »	1.000 —	» 15.000 —	
2 » » »	» 5% » »	100 —	» 200 —	L. 641.850.—

«In anulŭ trecutŭ fondulŭ a fostŭ în efecte :

84²/₅ titl. rentă amortisab.	de 5% de L.	5.000 —	L. 422.000 —
6¹/₂ » » »	» 5% » »	500 —	» 3.250 —
9 » » română	» 5% » »	2.000 —	» 18.000 —
15 » » »	» 5% » »	500 —	» 7.500 —
86 obligaț. municipale.	» 5% » »	500 —	» 43.000 —
30 » de Statŭ.	» 6% » »	500 —	» 15.000 —
9 scrisurĭ fonc. rurale	» 7% » »	1.000 —	» 9.000 —
1 » » »	» 7% » »	200 —	» 200 —
16 » » »	» 7% » »	100 —	» 1.600 —
13 » » »	» 5% » »	1.000 —	» 13 000 —
2 » » »	» 5% » »	100 —	» 200 —

«A crescutŭ prin adaugerea celorŭ două fondurĭ nóue și a sporuluĭ susŭ arĕtatŭ de . . . . . . » 109.100 —

Suma ca maĭ susŭ . . . — L. 641.850.—

«Acestŭ crescĕmîntŭ de L. 109.100.— se înscrie la următórele fondurĭ :

I. La fondurĭ nóuĕ :

1, la fondulŭ Obedenaru cu . . .	L. 77.600 —	
2, » » G. San-Marin cu . .	» 9.500 —	L. 87.100 —

II. La fondurĭ vechĭ :

1, la fondulŭ Năsturelŭ Hĕrĕscu cu	L. 12 000 —	
2, » » G. Lazarŭ cu . . .	» 7.000 —	
3, » » Cuza cu	» 1.500 —	
4, » » Eliade Rădulescu cu .	» 1.000 —	
5, » » A. Fĕtu cu	» 500 —	» 22.000 —
	In totalŭ	L. 109.100.—

«*F. Afară de fondurile susŭ citate*, în efecte depuse, se înregistréză aicĭ și venitulŭ anualŭ alŭ fonduluĭ Obedenaru testatŭ Academieĭ :

1. de la Banca Franciei în Paris efecte în rentă română à 5% și rentă franceză à 3% cu venitŭ anualŭ de. . . . . . . L. 3.000.—
2. Venitulŭ anualŭ alŭ moșiei Obedeni de. . . . . . . » 12.000.—
în totalŭ. . . L. 15.000.—

«*G. Fondulŭ Societățiĭ Craiovene* pentru înaintarea învĕțămîntuluĭ publicŭ este în efecte totŭ ca în anulŭ trecutŭ și anume :

9½ titl. rentă amortisabilă	à 5%	de	L. 500 —	L. 4.750 —		
1 scrisŭ fonc. ruralŭ. .	» 7%	»	» 1.000 —	» 1.000 —		
1 » » » . . .	» 7%	»	» 500 —	» 500 —		
1 » » » . . .	» 7%	de	» 200 —	» 200 —		
14 » » » . . .	» 7%	»	» 100 —	» 1.400 —	L. 7.850.—	

«Numaĭ saldulŭ care în anulŭ trecutŭ era cu L. 514.35
a crescutŭ prin incass. cupónelorŭ cu. . . . » 454.50 —
în anulŭ corentŭ, la . . . . L. 968.85
In totalŭ ađĭ . . . . L. 8.818.85

«*H. Fondulŭ publicăriĭ documentelorŭ istorice* Hurmuzaki a începutŭ anulŭ curentŭ cu unŭ saldŭ de. . . . . L. 75.90.—

«Aŭ intratŭ :

de la Casieria centrală pe 1885—86. . . . . L. 18.000.—
» » transcrierea a L. 23.000.— nominalŭ, rentă amortisabilă asupra fondurilorŭ Năsturelŭ Herĕscu, G. San Marin și Cuza (în locŭ de a se vinde), după cursulŭ đileĭ în valóre de. . . . . » 24.174.15
» » cuponulŭ de 1 Aprilie 1885 la L. 24.000 rentă à 5% . » 600.—
» » cuponulŭ de 1 Octobre 1885 la L. 10.500.— rentă à 5%. » 262.50
» » vênđare de publicațiunĭ (regulare cu librariulŭ). . . . » 4.630.10
Intrațĭ în totalŭ. L. 47.742.65

«S'a plătitŭ :

tipografuluĭ. . . . . L. 28.667.50
pentru decopiarea de documente . . . . » 1.956.65
» cercetărĭ în Galiția . . . . » 920.—
» retribuțiunĭ de tipăritŭ . . . . » 4.090.—
» remunerare de căutare de documente pe 11 lunĭ à L. 350 . . . . » 3.850.—
secretaruluĭ comisiuniĭ pe 14 lunĭ à L. 350.— lunarŭ » 4.900.—
cheltuelĭ de expediție și altele la espedarea volumelorŭ tipărite. . . . . » 1.534.35 L. 45.918.50
Rĕmâne sald pe anulŭ viitorŭ . . . . L. 1.824.15

şi L. 1,000.— într'o fracţiune ($^1|_5$) de titlu rentă amortisabilă à 5°|₀ de L. 5000, care se va transcrie după cursulŭ ḑileĭ în anulŭ budgetarŭ viitorŭ asupra fondululŭ Cuza, unde sunt şi celealalte fracţiunĭ.

«Este de notatŭ că prin tipărire şi altele s'aŭ întrebuinţatŭ atâtŭ efectele cât şi subvenţiunea.

«*I. Leĭ 300.* — incurşĭ în anulŭ budgetarŭ 1882—83 de la prefectura Iaşilorŭ pentru înfiinţarea de staţiunĭ meteorologice s'aŭ întrebuinţatŭ în anulŭ curentŭ pentru destinaţiunea lorŭ.

«Recapitulândŭ situaţiunea, Academia în acestŭ momentŭ posedă următórea avere în efecte şi saldurĭ, afară de fondulŭ «Publicările documentelorŭ istorice Hurmuzaki», care fondŭ nu intră în averea Academieĭ:

Sub. d. excedentulŭ anuluĭ 1885—86	L.	15.299.—
» e. efecte a 11 fondurĭ	»	641.850.—
» f. venitulŭ fonduluĭ Obedenaru	»	15.000.—
» g. efectele fonduluĭ Craiovénŭ	»	7.850.—
» — numerarulŭ fonduluĭ Craiovénŭ	»	968.85.—
In totalŭ.	»	680.967.85

«In fine amŭ onóre a arăta că numerariulŭ casseĭ a fostŭ erĭ de L. 8.511.20.

«Bucurescĭ 11 Martie 1886.»

II.

«Conformŭ arătăriĭ din întâiulŭ raportŭ alŭ comptabilităţiĭ şi alŭ casseĭ din 11 curentŭ, am onóre acum a presenta situaţiunea finală cu încheierea anuluĭ budgetarŭ 1885—86.

«Acésta este cum urméză:

«*A. Veniturile ce aŭ* fostŭ de încasatŭ s'aŭ încasatŭ tóte.

«*B. Excedentulŭ a* fostŭ în 11 curentŭ de		L. 15.299.—
«Se scadŭ ca cheltuiţĭ:		
a. Indemnisarea Secretaruluĭ generalŭ pe luna curentă	L. 200.—	
b. Apuntamentele funcţionarilorŭ pe luna curentă.	» 1.400.—	
c. Tipărirea Etimologiculuĭ, suma disponibilă ca acomptŭ tipografuluĭ	» 3.000.—	
d. Spese de cancelarie de la 11 curentŭ până aḑĭ	» 12.65.	
e. Spese de espediţie de la 11 curentŭ până aḑĭ.	» 125.35.	» 4.738.—
«Remâne excedentulŭ realŭ de		» 10.561.—

care se va înscrie în budgetulŭ viitorŭ.

10

«*C. La fondulŭ Publicarea* documentelorŭ istorice Hurmuzaki saldulŭ era notatŭ în 11 curentŭ . . . . L. 1.824.15.

«Se scade remunerarea pentru căutare de documente pe luna curentă . . . . » 350. –

şi ese saldulŭ pe anulŭ viitorŭ de. . . . . L. 1.474.15

«*D. Numerariulŭ casseĭ* adĭ este de. . . . . L. 13.436.95.—

«Cu acestŭ raportŭ suplimentarŭ şi finalŭ tóte lucrările anuluĭ 1885—86 sunt încheiate.

«Bucurescĭ 31 Martie 1886.»

Se dă cetire Programeĭ lucrărilorŭ sesiuniĭ generale din anulŭ 1886 :

«1. Raportulŭ Secretaruluĭ generalŭ despre activitatea Academieĭ în decursulŭ anuluĭ încetatŭ.

«2. Alegerea Comisiuniĭ pentru examinarea lucrărilorŭ făcute în decursulŭ anuluĭ încetatŭ.

«3. Alegerea Comisiuniĭ financiare pentru cercetarea compturilorŭ din anulŭ încetatŭ şi pentru combinarea budgetuluĭ pe 1886—87.

«4. Darea de sémă a D-luĭ B. P. Hasdeŭ despre lucrarea Mareluĭ Etimologicŭ alŭ Românieĭ.

«5. Raportulŭ Comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea publicaţiunilorŭ presentate la concursulŭ premiuluĭ Năsturelŭ-Herĕscu de 4000 leĭ şi a premiuluĭ Lazărŭ de 5000 leĭ.

«6. Raportulŭ Comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea colecţiuniĭ de ariĭ poporale române presentată la concursulŭ premiuluĭ Heliade-Rădulescu de 5000 leĭ.

«7. Raportulŭ Comisiuniĭ financiare asupra compturilorŭ pe 1885—86.

«8. Raportulŭ Comisiuniĭ însărcinate cu examinarea lucrărilorŭ făcute în decursulŭ anuluĭ încetatŭ.

«9. Luarea decisiunilorŭ asupra legatelorŭ A. I. Dimitriu, G. San-Marin şi Dr. M. G. Obedenaru.

«10. Determinarea subiectuluĭ ce este a se pune la concursulŭ premiuluĭ Lazărŭ de 5000 leĭ pentru anulŭ 1889.

«11. Alegerea Comisiuniĭ pentru cercetarea lucrărilorŭ ce se vorŭ

presenta la concursulŭ premiuluĭ Lazărŭ de 5000 leĭ pentru 1887: *Flora descriptivă a unuĭ judeţŭ din România.*

«12. Alegerea Comisiuniĭ pentru cercetarea lucrărilorŭ ce se vorŭ presenta la concursulŭ premiuluĭ Alexandru Ioanŭ Cuza pe 1887: *Istoria Românilorŭ în Dacia Traiană de la Aurelianŭ până la fundarea Principatelorŭ Moldova şi Ţéra-românéscă.*

«13. Alegerea Comisiuniĭ de 9 membri pentru cercetarea publicaţiunilorŭ ce vorŭ intra la concursulŭ premielorŭ Năsturelŭ-Herĕscu de 4000 leĭ şi Heliade-Rădulescu de 5000 leĭ pentru anulŭ 1887.

«14. Raportulŭ Comisiuniĭ Bibliotecеĭ.

«15. Formarea budgetuluĭ pe 1886-87.

«16. Dispoşiţiunĭ pentru facerea uneĭ nóue ediţiunĭ a «Istorieĭ Românilorŭ în epoca luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ» de N. Bălcescu.

«17. Alegerea unuĭ membru alŭ Academieĭ în Secţiunea sciinţifică în loculŭ rĕposatuluĭ Dr. A. Fĕtu.

«18. Alegerĭ de membri onorarĭ şi corespondenţĭ.

«19. Cestiunea ortografieĭ. Continuarea discuţiuniĭ asupra luĭ *u* mutŭ finalŭ.

«20. Alegerea Preşedinţilorŭ şi Vice-Preşedinţilorŭ Secţiunilorŭ (Art. 14 Stat.)

«21. Alegerea Secretaruluĭ Secţiuniĭ sciinţifice pe 7 anĭ. (Art. 15 Stat.)

«22. Alegerea Delegaţiuniĭ pe anulŭ 1886-87.

«23. Raportulŭ Secretaruluĭ generalŭ asupra lucrărilorŭ sesiuniĭ generale.»

D-lŭ *N. Ionescu* cere să se completeze programa lucrărilorŭ cu lichidarea donaţiuniĭ făcute Academieĭ de rĕposatulŭ Dr. Fĕtu. Dice că e bine să se iea deprinderea de a aprecia pe ceĭ ce se ducŭ dintre noĭ nu numaĭ pentru lucrările ce aŭ pututŭ face, ci maĭ alesŭ pentru intenţiunile lorŭ cele bune. Academia să facă omagiĭ celorŭ carĭ ne daŭ nu numaĭ munca lorŭ, dar şi economiile lorŭ pentru a puté satisface necesităţile cu multŭ maĭ marĭ ale instituţiuniĭ nóstre faţă cu mijlócele de carĭ dispune, după cum o constatămŭ în fiecare anŭ. Salută Preşedintele care a înfruntatŭ călĕtoriĭ grele şi lungĭ

pentru a venì la adunarea generală a Academiei, precum şi pe membrii, carĭ aŭ venitŭ din depărtare.

D-lŭ *Preşedinte Ion Ghica* ḑice, că cu mare părere de rĕŭ a lipsitŭ de la sesiunea generală din anulŭ trecutŭ, fiindŭ reţinutŭ de o misiune ce i-a fostŭ încredinţată de guvernŭ. In viitorŭ va face totdeauna totŭ ce va puté spre a fi faţă la acéstă adunare solemnă şi naţională.— Dr. Fĕtu din cea maĭ tênĕră vârstă a luptatŭ pentru propăşirea naţieĭ. D-lŭ Preşedinte crede că arŭ fi bine ca membrulŭ care va fi alesŭ spre a înlocui pe Dr. Fĕtu să facă cuvîntulŭ de regretŭ, în care să se arete meritele rĕposatuluĭ, precum se face şi în alte academiĭ şi societăţĭ învĕţate.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică două scrisorĭ primite de la d-niĭ colegĭ *Florianŭ Porcius* şi *Ioanŭ Sbiera*, prin carĭ anunţă că nu vorŭ puté lua parte la sesiune.

ŞEDINŢA DIN 12 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *Ion Ghica.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ dă citire următórelorŭ comunicărĭ :

D-lŭ *Odobescu* însciinţéză prin telegramă că nu va puté veni la sesiune, anunţândŭ că a espediatŭ documentele culese, însoţite de unŭ raportŭ specialŭ.

D-lŭ *Tim. Cipariu* anunţă că nu va puté lua parte la sesiune.

D-na Eufimia de Hizdeŭ anunţă că răposatulŭ sĕŭ soţŭ Boleslas de Hizdeŭ a lăsatŭ Academieĭ biblioteca sa. Se decide a se mijloci ca biblioteca să se priméscă de către Legaţiunea română de la Viena şi să se trămită Academieĭ, mulţumindu-se d-neĭ Hizdeŭ pentru frumósa donaţiune.

D-lŭ *N. Ionescu* propune ca să se scadă preţulŭ de vîndare alŭ colecţiuniĭ documentelorŭ adunate de Hurmuzaki. Propune totŭ o

dată a se trămite d-luĭ Murray unŭ exemplarŭ din Dicționarulŭ Academieĭ, fiindŭ numitulŭ însărcinatŭ cu facerea mareluĭ dicționarŭ istoricŭ alŭ limbeĭ engleze.

D-lŭ *Sturdza* dice că, maĭ multe persóne s'aŭ plânsŭ în contra prețuluĭ cu care se vîndŭ volumele documentelorŭ luĭ Hurmuzaki. D-sa propune că prețutŭ să se reducă de la 40 la 25 leĭ de volumŭ.

Academia decide ca să se adopte prețulŭ de 25 leĭ de volumŭ.

Se procede la alegerea comisiuniĭ pentru esaminarea lucrărilorŭ făcute în decursulŭ anuluĭ încetatŭ. Se alegŭ d-niĭ *V. A. Urechiă*, *N. Quintescu* și *G. Barițŭ*.

In comisiunea financiară se alegŭ d-niĭ *St. Fălcoianu*, *V. Babeșŭ* și *N. Teclu*.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ citesce următórea propunere presintată în ședința de ierĭ de D-lŭ *N. Ionescu*.

«Rogŭ pe Onor. Academie să bine-voéscă a numi o comisiune «specială pentru liquidarea donațiuniĭ făcute de multŭ regretatulŭ no«stru colegŭ d-lŭ Dr. *A. Fĕtu*».

D-lŭ Secretarŭ generalŭ propune ca acésta însărcinare să se dea comisiuniĭ financiare. Propunerea se primesce.

Se decide a se ține Vinerea viitóre ședință publică, în care va ceti D-lŭ *G. Barițŭ* despre colecțiunile archeologice ale museuluĭ din Timișóra și despre publicațiunile Societățiĭ archeologice din acelașĭ orașŭ.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* amintesce că d-lŭ *Alecsandri* a însciințatŭ că nu va puté lua parte la lucrările comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea colecțiuniĭ de ariĭ populare presentată la concursulŭ premiuluĭ Heliade și că D-sa, într'o ședință de peste anŭ, a fostŭ însărcinatŭ provisoriŭ a înlocui pe d-lŭ *Alecsandri* în acésta comisiune.

Academia decide ca d-lŭ *Hasdeŭ* să continue a lua parte la lucrările comisiuniĭ în loculŭ d-luĭ *Alecsandri*.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza* propune a se alege *o comisiune specială* pentru cercetarea legatelorŭ făcute Academieĭ în decursulŭ anuluĭ. Se alegŭ cu unanimitate d-niĭ *T. Maiorescu*, *I. Negruzzi* și *V. Maniu*.

ȘEDINȚA DIN 13 MARTIE.

Președința D-luĭ *Ion Ghica.*

Se primescŭ de la d-lŭ *Hasdeŭ* pentru colecțiunile Academieĭ următórele documente :

1. Diploma originală din 4 Februarie 1676, pe pergamenŭ cu sigilulŭ regescŭ pendinte și cu subscrierea Regeluĭ Ioanŭ III Sobieski, acordândŭ boieruluĭ moldovenescŭ George Hasdeŭ nobleța în regatulŭ polonŭ.

2. Aceiașĭ diplomă în copiă oficială legalisată din 1808 după vidimatulŭ oficialŭ din 1725.

3. Copia oficială legalisată după prescriptulŭ din 2 Februarie 1676, prin care Nicolae și Iancu Hasdeŭ sunt recunoscuțĭ de către Regele Ioanŭ III Sobieski nepoțĭ și succesorĭ aĭ domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ Petriceĭcu, însușĭ originalulŭ aflându-se în Archivulŭ generalŭ alŭ Regatuluĭ Polonieĭ, în rubrica «Matriculae Sigillatorum» No. 13 pag. 68.

Se decide a se esprima d-luĭ *Hasdeŭ* mulțumirile Academieĭ.

Se procede la alegerea comisiuniĭ pentru cercetarea lucrărilorŭ ce se vorŭ presenta la premiulŭ Lazarŭ pe 1887: «Flora descriptivă a unuĭ județŭ din România». Se alegŭ d-niĭ *Aurelianŭ, Porcius, Stefănescu.*

In comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ ce se vorŭ presenta la premiulŭ Cuza pe 1887 asupra: «Istorieĭ Românilorŭ în Dacia până la fundarea Principatelorŭ», se alegŭ d-niĭ *Hasdeŭ*, *Ionescu*, *Barițŭ.*

In comisiunea de nouĕ membri pentru premiile anuale pe 1887 se alegŭ: din Secțiunea literară d-niĭ *N. Quintescu*, *I. Caragiani* și *A. Ro-*

manŭ; din Secţiunea istorică d-niĭ *V. A. Urechiă, N. Ionescu, G. Bariţŭ;* din Secţiunea sciinţifică d-niĭ *Fălcoianŭ, Brândză, Teclu.*

D-lŭ *T. Maiorescu* presintă următórea propunere susţinută şi de d-niĭ *N. Ionescu, I. Negruzzi, V. A. Urechiă, P. S. S. Ep. Melchisedec:*
«Propunemŭ ca Academia să binevoéscă a lua următórea deci«siune regulamentară : Nicĭ unŭ membru ordinarŭ alŭ Academieĭ Ro«mâne nu póte lua parte ca concurentŭ la premiile ce se decernŭ de «Academie. Acéstă disposiţiune nu se aplică la membriĭ onorarĭ şi «corespondenţĭ».

Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ într'una din şedinţele viitóre.

In urma uneĭ discuţiunĭ urmate între maĭ mulţĭ membri asupra ideeĭ emise de a se însărcina membrulŭ alesŭ în loculŭ reposatuluĭ Fĕtu de a face unŭ discursŭ biograficŭ asupra meritelorŭ reposatuluĭ, d-niĭ *Bacaloglu* şi *Urechiă* sunt de părere să se lase recipiendaruluĭ libertatea alegeriĭ subiectuluĭ discursuluĭ de intrare.

D-lŭ *N. Ionescu* amintesce că art. 25 din Statute a determinatŭ îndatoririle membruluĭ noŭ alesŭ. Elŭ are libertatea a vorbi saŭ despre meritele predecesoruluĭ sĕŭ saŭ despre unŭ subiectŭ sciinţificŭ.

Se decide ca punctulŭ din programa lucrărilorŭ, care privesce nóua ediţiune a Istorieĭ luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ de Bălcescu, să se recomande în cercetare Secţiuniĭ istorice.

ŞEDINŢA DIN 14 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *Ion Ghica.*

D-lŭ *G. Bariţŭ* dă citire relaţiuniĭ sale asupra museuluĭ istoricŭ şi archeologicŭ din Timişóra.

ȘEDINȚA DIN 18 MARTIE.

Președința D-luĭ *Ion Ghica*.

Se citesce raportulŭ primitŭ de la D-lŭ *A. Odobescu* asupra însărcinăriĭ ce i s'a datŭ din anulŭ trecutŭ de a continua culegerea de documente istorice relative la România în Archivele Ministeriuluĭ de externe din Paris. Trimete treĭḑecĭ caiete decopiate (Nr. 238—276), și arată nóuele cercetărĭ și decopierĭ ce sunt de făcutŭ.

Raportulŭ se recomandă Secțiuniĭ istorice.

D-lŭ *I. Negruzzi* arată că se află în posesiunea D-sale o scrisóre a d-luĭ *Ion Ghica* către D-lŭ *V. Alecsandri* despre poetulŭ Grigorie Alexandrescu și propune ca să se citéscă în proxima ședință publică.

Propunerea se apróbă, decidêndu-se ca acéstă scrisóre să se citéscă înainte de relațiunea D-luĭ *Hasdeŭ* asupra Mareluĭ Etimologicŭ pusă la ordinea ḑileĭ pentru aceiașĭ ședință.

P. S. S. Episcopulŭ Melchisedec arată că, printr'o particulară norocire, se află în posesiunea P. S. Sale unŭ volumŭ manuscrisŭ, în care se cuprindŭ predicele ținute de Antim Ivireanulŭ: Acéstă colecțiune este singura de acestŭ felŭ ce ni s'a păstratŭ de la episcopiĭ și mitropolițiĭ din trecutŭ. Mitropolitulŭ Antim este unulŭ dintre ceĭ maĭ activĭ bărbațĭ, carĭ aŭ lucratŭ pe terenulŭ literatureĭ bisericescĭ, de aceia colecțiunea sa este de o însemnătate cu deosebire mare. P. S. Sa cere ca Academia să-șĭ dea consimțemîntulŭ pentru ca acestŭ volumŭ să se tipăréscă. Intr'însulŭ se află și unŭ memoriŭ alŭ Mitropolituluĭ Antim către Constantinŭ Brancoveanu. In contra luĭ Antim eraŭ intrigĭ multe din partea Grecilorŭ, carĭ lucraŭ pentru ca elŭ să fie alungatŭ din țéră, din causă că elŭ, deși era străinŭ de neamŭ, totușĭ se identificase întru tóte cu interesele Românilorŭ și lucra din tóte puterile sale pentru înaintarea literatureĭ române și pentru românisarea bisericeĭ și a cărțilorŭ bisericescĭ. Brancoveanu

dăduse ascultare contrarilorŭ luĭ Antim şi i-a cerutŭ ca să-şĭ dea demisiunea. Pentru a se justifica în contra acusărilorŭ aduse asupra luĭ, Antim a presentatŭ domnitoruluĭ acestŭ memoriŭ, care are o însemnătate mare istorică. Manuscrisulŭ este o copie făcută către sfîrşitulŭ seculuĭ trecutŭ.

D-lŭ *V. Maniŭ* propune ca cestiunea acésta să se trămită în cercetarea Secţiuniĭ literare, căreia P. S. S. *Episcopulŭ Melchisedec* să-ĭ presinte manuscrisulŭ în cestiune.

D-lŭ *V. A. Urechiă* crede că Secţiunea literară n'ar puté singură să se pronunţe asupra propuneriĭ P. S. Sale şi că soluţiunea eĭ privesce şi Secţiunea istorică; de aceia D-sa propune ca cercetarea să se facă de Secţiunile literară şi istorică unite, carĭ să delege din sînulŭ lorŭ o comisiune specială.

ŞEDINŢA DIN 19 MARTIE.

Preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ istorice pentru şedinţa de la 15 Martie, în urma căruia se decide a se tipări în *Anale* raportulŭ d-luĭ Secretarŭ alŭ Secţiuniĭ *V. Maniŭ* asupra lucrărilorŭ Secţiuniĭ în decursulŭ anuluĭ.

ŞEDINŢA DIN 20 MARTIE

Preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica.*

D-lŭ *Gr. Stefănescu* presintă Anuarulŭ biurouluĭ geologicŭ pe anulŭ 1882—83, Nr. 1 şi 2, în ediţiune francesă.

Se dă cuvîntulŭ d-luĭ *G. Barițŭ*, care ca raportorŭ citesce relațiunea comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea lucrărilorŭ îndeplinite în anulŭ 1885—86, în următórea cuprindere:

«*Onorabilĭ Domnĭ Colegĭ*,

«Comisiunea D-vóstre denumită, în sensulŭ punctelorŭ 2 și 8 din programa lucrărilorŭ acesteĭ sesiunĭ generale, spre a examina lucrările făcute în decursulŭ anuluĭ încetatŭ, îșĭ ține de alŭ sĕŭ oficiŭ tristŭ, ca urmândŭ exemplulŭ datŭ prin raportulŭ generalŭ, înainte de tóte să dea și din partea sa espresiune profundeĭ dureri sufletescĭ pe care o simțirămŭ cu toțiĭ ascultândŭ în prima ședință întroducțiunea la raportulŭ generalŭ.

«Acestŭ corpŭ academicŭ și cu elŭ națiunea perdŭ într'unŭ singurŭ anŭ cincĭ bărbațĭ iubitorĭ aĭ sciințelorŭ, zeloșĭ, tarĭ în credința lorŭ nutrită din fragedele tinerețe despre vitalitatea poporuluĭ românŭ cum și despre farmecele neînvinse ale limbeĭ nóstre materne și totŭ odată naționale.

«Unulŭ din aceĭ cincĭ reposațĭ în scurtulŭ timpŭ, în care fusese ministru de culte și instrucțiune publică, în anulŭ 1866, bogatŭ de marĭ evenimente bellice, scóte repede proiectulŭ unorŭ statute și alŭ unuĭ decretŭ pusŭ la o parte din cause grave cu aprópe doĭ anĭ maĭ înainte, mijlocesce confirmarea lorŭ, prin urmare înființarea *Societățiĭ academice* transformate maĭ târḍiŭ în acestŭ *corpŭ academicŭ;* iară elŭ însușĭ se șterge din catalogulŭ membrilorŭ propușĭ de către alțĭ bărbațĭ de statŭ, ḍicêndu-ne: «Lucrațĭ voĭ în pace și liniște, așa precum cere sciința, căcĭ acesteia nu-ĭ place a se arunca în vîrtejulŭ și în valurile politiceĭ militante». Acesta era C. A. Rosetti.

«La 1871 este chematŭ în sînulŭ Societățiĭ unŭ altŭ bărbatŭ erudităŭ din România de peste Milcovŭ, Dr. Anastasie Fĕtu, carele, pătrunsŭ maĭ dinainte de imensa importanță a numeróselorŭ probleme impuse corpuluĭ academicŭ prin însașĭ natura lucrurilorŭ spre deslegare, îĭ devotéză Academieĭ nu numaĭ tesaurele cunoscințelorŭ sale ci și o parte din averea sa materială.

«Vine în curêndŭ și alŭ treilea, Dr. Mich. G. Obedenaru, ca mem-

bru corespondentŭ. Acelŭ spiritŭ devotatŭ cu totulŭ naţiuniĭ, patrieĭ sale, sciinţelorŭ, în aniĭ din urmă, folosindu-se înţelepţesce de misiunile sale diplomatice în Roma vechiă şi în Roma nouă fundată de Constantinŭ M., lucra aprópe necurmatŭ pentru avuţirea istorieĭ nóstre naţionale, şi, cu perseveranţă demnă de bărbăţia luĭ, reuşesce ca să i se deschidă uşile la unele archive carĭ până în epoca de faţă se păreaŭ încuiate ca cu şépte încuietorĭ apocaliptice maĭ virtosŭ pentru individĭ de alte confesiunĭ religióse; în fine însă, simţindŭ că prin o crudime a sorţiĭ va fi chematŭ la o altă viéţă unde nu este durere nicĭ întristare, se decide iute ca să aducă prinosŭ întrégă sa avere materială cultureĭ maĭ înalte naţionale, dicêndŭ în sufletulŭ sêŭ: «Eŭ nu maĭ pociŭ lucra, morŭ însă în credinţa şi cu consolaţiunea ce-mĭ uşoréză durerile, că Academia română va folosi la timpulŭ sêŭ veniturile ce va trage din fondurile mele cu atâta înţelepciune şi economie, în cât posteritatea să-ĭ guste fructele salutarie în decursulŭ tuturorŭ vécurilorŭ — *sine fine.*

«Obedenaru a dovedıtŭ prin faptŭ înţelegerea şi interesulŭ celŭ «mare pe care-lŭ nutria pentru marea instituţiune naţională ce re«presentămŭ, făcêndu-ne donaţiune tótă averea sa».

«Acestea din urmă sunt cuvintele cuprinse în raportulŭ generalŭ, demne de a fi cunoscute în cercurile cele maĭ largĭ ale societăţiĭ românescĭ.

«La unŭ altŭ bărbatŭ, membru corespondentŭ alŭ Secţiuniĭ sciintifice, încărcatŭ de meritele resumate pe scurtŭ în raportŭ, i se maĭ conservă memoria la contimpuraniĭ din etatea sa încă şi prin încercările sale alăturea cu alţĭ câţĭ-va moldovenĭ de a restabili o comunicaţiune sciintifică şi literară între toţĭ locuitoriĭ din orĭ care ţéră unde se vorbesce limba română ca limbă maternă. Biografulŭ care-ĭ va împleti o cunună neveştedită din meritele doctoruluĭ Gheorghe Cuciuranu, credemŭ că nu va uita nicĭ pe acesta.

«Unŭ alŭ cincilea bărbatŭ, Visarionŭ Romanŭ, răpitŭ dintre noĭ, îşĭ propusese îndată de la începutulŭ activităţiĭ sale publice a lucra pe unŭ terenŭ prea puţinŭ cultivatŭ până înainte cu treidecĭ de anĭ, adecă compunerea de cărţĭ didactice şi redactarea primeĭ foĭ peda-

gogice în Ardealŭ «*Amiculŭ școlei*»; în aniĭ maĭ dincóce înființase și unŭ ḑiarŭ beletristicŭ ilustratŭ, susținutŭ cu spese considerabile. Veḑêndŭ apoĭ, că fără a învĕța pe acestŭ poporŭ sbiciulatŭ de multe furtune, ca să scie câștiga cu muncă dréptă multŭ, dară să pricépă a și păstra multŭ, progresŭ maĭ însemnătorŭ ar fi aprópe peste putință, — a desvoltatŭ cea maĭ încordată activitate alăturea cu alțĭ câțĭ-va bărbațĭ spre a înființa înainte cu 14 anĭ unŭ institutŭ de creditŭ și economiĭ «Albina», care a înfrînatŭ usurăria omorîtóre de poporŭ; iară astăḑĭ acelŭ institutŭ învîrte în operațiunĭ de bancă până la suma totală de 15 milióne florenĭ (aprópe 38 milióne leĭ noĭ) preste anŭ, împărțindŭ și dividende frumóse. După «Albina» s'aŭ maĭ înființatŭ totŭ de către locuitoriĭ românĭ alte optŭ băncĭ maĭ micĭ totŭ cu scopŭ de a scăpa pe poporŭ din ghiarele cămătarilorŭ. Astă dată esemplulŭ bunŭ a aflatŭ mulțĭ imitatorĭ.

«Despre toțĭ aceștĭ cincĭ repausațĭ în Domnulŭ se póte susținé cu totŭ dreptulŭ, că eĭ aŭ căḑutŭ prea curêndŭ victime zeluluĭ lorŭ desvoltatŭ în interesulŭ prosperitățiĭ publice.

«Serius aut ocius metam properamus ad unam», toțĭ facemŭ aceiașĭ cale, o scimŭ acésta cu toțiĭ fórte bine și nu ne rĕmâne de cât resignațiunea. Dară căutândŭ noĭ bine prin totŭ corpulŭ nostru naționalŭ și aflândŭ că suma totală a inteligențeĭ nóstre superióre până acum încă nu este așa considerabilă, pentru ca să se pótă umplea așa ușorŭ golulŭ celorŭ dușĭ din acésta lume, doliulŭ nostru pentru pierderile încercate este cu atâtŭ maĭ simțitŭ, cu cât aceĭ repausațĭ își câștigaseră în cursulŭ viețeĭ lorŭ maĭ mare dreptŭ la iubirea și stima nóstră a tuturorŭ. De aceia comisiunea D-vóstre este convinsă, că vomŭ ḑice cu toțiĭ din tótă inima nóstră: Binecuvîntată și eternă să fie memoria lorŭ!

«Dacă ceĭ doĭ bărbațĭ ilustri și stimațĭ membri onorarĭ din străinătate Emile Egger și G. Vegezzi-Ruscalla, mutațĭ la alta viéță, își câștigaseră dreptulŭ la recunoscința nóstră prin manifestările repețite de simpatie cătră națiunea română, apoĭ comisiunea D-vóstre nu va esita de a susținé, că anume Vegezzi-Ruscalla tocmaĭ înainte cu patru-ḑecĭ de anĭ devenise, prin o îngrijire părintéscă a Provedințeĭ, o

adevĕrată sentinelă pusă la Turinŭ pentru apĕrarea drepturilorŭ de independenţă a Statuluĭ Românieĭ şi popularisarea numeluĭ românescŭ în Europa meridională şi apusană. Recunoscinţa nóstră către dînsulŭ o vomŭ transmite ca parte de moştenire la descendenţiĭ noştri cu atâtŭ maĭ vîrtosŭ cu cât *gratitudinea* în epoca de faţă a devenitŭ *o virtute rară.*

«Emile Egger a fostŭ celŭ d'intâiŭ dintre învĕţaţiĭ Francieĭ, care cu privire la naţionalitatea nóstră avuse curagiulŭ de a înfrunta mulţime de preocupaţiunĭ şi a ne revindica *originea nóstră latină la Sorbona.*

«După ce comisiunea se simţi obligată a vĕ propune D-vóstre, Domnĭ Colegĭ, ca memoria celorŭ şépte membri actualĭ, corespondenţĭ şi onorarĭ să fie păstrată încă şi în acestŭ actŭ celŭ puţinŭ în termeniĭ arătaţĭ maĭ în susŭ, ea trece la propriele părţĭ ale raportuluĭ generalŭ.

«Partea I relativă la ţinerea şedinţelorŭ de preste anŭ comisiunea propune ca să se iea spre sciinţă cu condiţiunea accentuată de către d-lŭ Secretarŭ generalŭ, că secţiunile vorŭ da informaţiunĭ ulterióre despre elaboratele şi colecţiunile intrate la Academiă în 11 lunĭ trecute dela sesiunea anuluĭ 1885 până la acésta de acuma.

«Aliniatulŭ din urmă relativŭ la diurnele de preste anŭ credemŭ că va fi luatŭ în consideraţiune de către comisiunea D-vóstre financiară.

«*II. Publicaţiunile Academieĭ din anulŭ trecutŭ.*

«Accelerarea tipăririĭ Analelorŭ depinde multŭ de la înaintarea la timpŭ a manuscriselorŭ de către acele persóne, cărorŭ li se acordă favórea de a se publica lucrările lorŭ pe spesele Academieĭ în Analele sale. In cât pentru secţiunea II din Anale, să sperămŭ că nu vorŭ lipsi încă şi alte memoriĭ, pentru ca cu acelea să se împlinéscă şi alŭ II-lea volumŭ. Remâne apoĭ, ca şi presa nóstră periodică să vie în ajutorŭ maĭ alesŭ claseĭ de ómenĭ literaţĭ prin anunciărĭ repeţite ale publicaţiunilorŭ Academieĭ, care, în proporţiunea modestelorŭ sale veniturĭ şi cu privire la mulţimea problemelorŭ grele câte-ĭ

staŭ dinainte, votéză totuşĭ cu mână largă spesele de tipărire, uneorĭ chiar preste puterile sale.

«Colecţiunea de poesiĭ populare din Ardélŭ tipărită se află în mânile nóstre, iar maĭ departe este chemarea criticeĭ ca să-şĭ dea părerea despre aceia ca şi despre glosariulŭ elaboratŭ în interesulŭ filologilorŭ cu o minuţiositate ce presupune pacienţă de ferŭ.

«Comisiunea D-vóstre simte adevĕrată bucurie la primirea sciriĭ, că în fine *Psaltirea luĭ Dosofteiŭ* va ajunge preste puţinŭ a fi de domeniŭ publicŭ.

«*Codicele Voroneţeanŭ*, care a apărutŭ însoţitŭ de unŭ lungŭ şi amĕnunţitŭ studiŭ, fiindŭ acela pusŭ totodată la concursŭ, după ce s'a tipăritŭ cu spesele Academieĭ, comisiunea nu se simte competentă întru nimica a emite vre o opiniune anume asupra aceluĭ studiŭ din momentulŭ când opulŭ întregŭ se află trecutŭ la comisiunea de nóue membri însărcinaţĭ cu examinarea cărţilorŭ de premiatŭ.

«Dacă Cronica luĭ Mironŭ Costinŭ şi tóte celealalte opere ale luĭ vorŭ vedé cât maĭ curîndŭ lumina în ediţiune nóuă, din raportulŭ generalŭ aflămŭ că aceste publicaţiunĭ, pe lângă zelulŭ pusŭ de către colegulŭ nostru d-lŭ V. A. Urechiă, avemŭ să le mulţămimŭ iarăşĭ, ca şi în alte câteva casurĭ din aniĭ trecuţĭ, luminatuluĭ patriotismŭ şi generosităţiĭ Ministeriuluĭ de instrucţiune publică, carele a binevoitŭ a veni în ajutorulŭ acesteĭ lucrărĭ, luândŭ asupra sa coperirea speselorŭ câte vorŭ trece de sigurŭ departe peste suma de 2000 leĭ votată de către Academie spre scopulŭ acesta.

«Că onor. domnŭ profesorŭ Gr. G. Tocilescu a luatŭ înapoĭ lucrarea sa premiată *Ţĕranulŭ românŭ* cu scopŭ de a o supune la o nóuă revisiune preste cea făcută de către membriĭ în a cărorŭ apreţiare fusese aceea dată, comisiuniĭ nu i se pare lucru straniŭ. Acésta tesă, pusă odiniórǎ la concursŭ de către Academie, este ca monografie din natura sa una din cele maĭ grele şi totŭ odată în unele privinţe şi gingaşă. Preste acésta condiţiunile de existenţă a poporaţiunilorŭ rurale din treĭ staturĭ marĭ învecinate cu România aŭ avutŭ, cu tóte încercările de isolare, în decursulŭ maĭ multorŭ vécurĭ, o influenţă fatală asupra stăriĭ poporuluĭ ruralŭ din România

întru atâta, că maĭ multe raporturĭ agrarie ale claseĭ ţĕranilorŭ cătră clasa proprietarilorŭ se potŭ esplica pentru unele epoce maĭ uşorŭ din legĭ agrarie străine decât din cele patriotice.

«Relativŭ la *Catalogulŭ epigraficŭ alŭ Museuluĭ de anticităţĭ* comisiunea nu se póte conteni ca să nu-şĭ exprime părerea sa de rĕŭ pentru lunga întârḑiere a tipăririĭ, care e prevĕḑută, discutată şi aşteptată nu de unulŭ ci de o serie de anĭ, adecă de când esistă Societatea Academică. Pentru acéstă publicaţiune se votaseră 2000 leĭ, care sumă s'a şi numĕratŭ din casa Academieĭ. S'aŭ procuratŭ cu banĭ scumpĭ clişeurĭ carĭ zacŭ de atâţĭ anĭ neîntrebuinţate, s'aŭ şi tipăritŭ nisce specimene din carĭ s'aŭ alesŭ nimicŭ. Societăţile archeologice şi istorice din alte ţĕrĭ, chiar şi din vecina Ungariă, publică mereŭ la inscripţiunĭ vechĭ şi maĭ nóuĕ, óreşĭ-cum pe întrecute. Comisiunea D-vóstre crede că e timpulŭ supremŭ ca ḑisulŭ Catalogŭ să încépă a se publica nesmintitŭ în anulŭ acesta.

«Dacă onor. domnŭ colegŭ Marianŭ nu a făcutŭ până acum nicĭ o comunicaţiune despre tipărirea colecţiuniĭ *Descântecelorŭ*, nimicŭ nu împedeca ca să i se facă o întrebare colegială din partea onor. Delegaţiunĭ academice despre causele întârḑieriĭ, o mĕsura acésta ce se póte observa şi în alte casurĭ analoge chiar în sensulŭ Regulamentuluĭ art. 29.

«După ce nóua ediţiune a *Istorieĭ luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ* de N. Bălcescu întîmpină dificultăţĭ atâtŭ de marĭ precum se arată în raportŭ şi precum aceea fusese comunicată Academieĭ în o şedinţă a sa, după care lucrarea fu suspensă, opiniunea comisiuniĭ este, ca cestiunea acésta să se îndrepte de urgenţă la Secţiunea istorică spre deliberare, iară apoĭ opiniunea aceleia să se pună la ordinea ḑileĭ în una din şedinţele plenarie, pentru ca să se vaḑă nu cumva ar fi maĭ bine ca acea Istoriă să fie tipărită şi în a dóua ediţiune întocmaĭ după cea din 1878, fără note, spre a servi de lectură ca şi maĭ înainte pentru publiculŭ celŭ mare. Iară apoĭ, după ce în aniĭ din urmă aŭ eşitŭ la lumină mulţime mare de documente şi cronice relative la viéţa întrégă a aceluĭ domnitorŭ, istoria patrieĭ din epoca luĭ să se pună la concursŭ pe unŭ terminŭ de cincĭ anĭ următorĭ.

în acestŭ casŭ concurenţiĭ arŭ afla că este în interesulŭ lorŭ ca să controleze şi notele dispuse de repausatulŭ scriitorŭ în manuscrisele sale numaĭ în modŭ provisoriŭ.

«Cele cuprinse în raportŭ, partea II punctulŭ 10, privescŭ de a dreptulŭ pe d-lŭ colegŭ B. P. Hasdeŭ şi comisiunea lasă acilea D-sale cuvîntulŭ.

«*Partea III. Publicaţiunile Hurmuzaki.*

«Raportulŭ generalŭ dă acestorŭ publicaţiunĭ onórea distinsă de a le numi *monumentale.* Orĭ cine vede acele volume vaste, iară maĭ virtosŭ aceia carĭ nu-şĭ pregetă a şi frunḑări prin acelŭ mormanŭ de acte şi documente şi carĭ observă că ele se îmmulţescŭ pe anŭ ce merge óreşĭ-cum în proporţiunea în care se simte şi necesitatea lorŭ, va conveni cu comisiunea D-vóstre ca să recunóscă cu plăcere, că bine şi cu totŭ dreptulŭ şe dete acelorŭ colecţiunĭ titlulŭ de *monumentale*, atât pentru nemuritorulŭ scrutatorŭ şi istoriografŭ *Eudoxiu Hurmuzaki* în linia primă, cât şi pentru guvernŭ şi pentru corpulŭ legislativŭ, care a binevoitŭ a pune la disposiţiunea comisiuniĭ însărcinate cu aceste publicaţiunĭ sumele necesare la tipărirea şi în parte îmmulţirea documentelorŭ, fără carĭ arŭ fi curatŭ preste putinţă să avemŭ vre-odată istoria demnă de trecutulŭ acestuĭ statŭ şi de tóte luptele cumplite susţinute de către naţiunea română în tóte timpurile şi locurile pentru existenţa sa.

«Mĕsurile ulteriόre luate de către susŭ numita comisiune, atâtŭ cu scopŭ de a maĭ aduna documente şi înavuţi colecţiunile, cât şi de a le concentra într'o singură colecţiune vastă cu tóte cele publicate în alte ţĕrĭ şi în alte timpurĭ iară astă-ḑĭ devenite fórte rarĭ, fórte scumpe şi în unele casurĭ preste putinţă de a le maĭ câştiga cu nicĭ unŭ preţŭ, sunt totŭ atâtea titlurĭ pentru comisiunea publicaţiunilorŭ Hurmuzaki la recunoscinţa nóstră a tuturorŭ.

«Misiunea dispusă de către Ministeriulŭ instrucţiuniĭ publice pentru cercetărĭ literare şi istorice în Galiţia ne dete o probă nóuă pe lângă cele din trecutŭ despre resultatele, une-orĭ neaşteptatŭ de favorabile, pe carĭ le aŭ asemenea misiunĭ, prin carĭ se aruncă lumină une orĭ preste câte o epoca rĕmasă până acilea întru întunecime, ce ne aduce

aminte aceea ce numescŭ fisicii horror vacui; când adecă în câte ó serie lungă de anĭ istoriculŭ nu vede nimicŭ, încât i se pare pe unŭ momentŭ ca şi cum arŭ fi dispărutŭ poporulŭ cu ţéră cu totŭ de pre suprafaţa Europeĭ; alte orĭ iarăşĭ se perdŭ saŭ se confundă succesiunile domniilorŭ. Periseră archive întregĭ din ţéră, lipsiseră cronicariĭ şi acuma suntemŭ siliţĭ să-ĭ căutămŭ prin alte ţĕrĭ. Ferice de noĭ dacă vomŭ fi în stare să le aflămŭ încaĭ pe cele maĭ multe în străinătate spre a risipi întunereculŭ câtorva sute de anĭ. Dară în acéstă direcţiune maĭ este încă fórte multŭ de făcutŭ; de aceea comisiunea crede că şi misiunile de la Roma şi Veneţia sunt din cele maĭ nemerite; i se pare însă că va veni timpulŭ când Academia va simţi necesitatea de a căuta documente încă şi în Neapole, saŭ încaĭ a se informa despre resultatele cercetărilorŭ făcute în archivele vechĭ ale aceleĭ capitale de către Academia maghiară prin ómeniĭ sĕĭ pentru vécurile alŭ 13-lea şi 14-lea, de când dinastia Arpadŭ se încuscrise cu dinastia Anjou şi până la mórtea regeluĭ Ludovicŭ I, în care periodŭ ţĕrile românescĭ aflându-se tocmaĭ în fervórea cea maĭ critică a *reorganisăriĭ* sale politice şi religióse, veniseră maĭ de multe orĭ în contacte fórte neplăcute şi sângeróse cu domnitoriĭ din acea casă.

«*IV. Cercetărĭ si esplorărĭ sciinţifice.*

«Observările făcute cu respectŭ la misiunile susŭ atinse comisiunea le înţelege şi cu privire la cele cuprinse în partea IV din raportulŭ generalŭ, cu adaosŭ însă că, pre cât sciŭ membriĭ din cariĭ este ea compusă, istoriciĭ şi archeologiĭ din alte ţĕrĭ aŭ începutŭ în aniĭ maĭ dincóce a se interesa maĭ multŭ decât odinióră de resultatele explorărilorŭ cariĭ credŭ eĭ că se facŭ pe teritoriulŭ Dacieĭ vechĭ chiar de către învĕţaţiĭ Românilorŭ, atâtŭ din punctulŭ de vedere alŭ colonisăriĭ antice câtŭ şi din celŭ etnograficŭ relativŭ la popórele cunoscute în istoriă sub nume de Cumanĭ, Pacinaţĭ, Pecenegĭ, Cazarĭ, Polovţi, iară în véculŭ nostru şi de Secuĭ şi Ciangăĭ (Csángo Magyarok). Pe teritoriulŭ Ungarieĭ, pe lângă museulŭ archeologicŭ centralŭ din Pesta, s'aŭ maĭ înfiinţatŭ în diverse părţĭ ale ţĕreĭ câte-va *societăţĭ archeologice şi etnografice* aĭ cărorŭ conducĕtorĭ lucră cu zelŭ

și devotamentŭ pentru scopulŭ lorŭ, iară autoritățile politice le sunt de totŭ ajutorulŭ în casurile obveniente, precum esproprierĭ de pămîntŭ spre a intra în sînulŭ luĭ prin săpăturĭ, adunărĭ de monede și alte anticitățĭ, precum și căutărĭ de chrisóve pe la familiĭ ș. a.

«Partea V și VI din raportŭ membriĭ acesteĭ comisiunĭ le citiră cu óreșĭ-care fală națională și cu credință tare în viitorulŭ acestuĭ institutŭ sciințificŭ, carele înaintéză totŭ prosperândŭ. Precum legatele și donațiunile făcute din noŭ Academieĭ anume de către neuitatulŭ nostru amicŭ Dr. Obedenaru și de bravulŭ patriotŭ Gheorghe San-Marin, așa și bibliotecele dăruite iar de către nobilulŭ filoromânŭ Ubicini, de generoșiĭ patrioțĭ domniĭ generalŭ Pencovicĭ și C. Hepites, iară în dilele din urmă de către heredi̦ĭ repausatuluĭ proprietarŭ Boleslas de Hizdeŭ prin actulŭ din 18 Martie a. c., se potŭ considera ca totŭ atâtea simptome ale simpatieĭ lorŭ nutrite pentru Academia română, prin care cresce cu atâtŭ maĭ multŭ valórea acelorŭ donațiunĭ, carĭ și de altmintrelea ele în sine sunt de unŭ prețŭ fórte considerabilŭ pentru presentŭ și viitorŭ.

«Colecțiunile prețióse de publicațiunĭ din bibliotecele de la Moscva și St. Petersburg înaintate la Academiă de către venerabilulŭ nostru colegŭ d-lŭ Nicolae Kretzulescu, actualŭ ministru plenipotențiarŭ alŭ Româniеĭ în Rusia, cum și colecțiunea de manuscrise românescĭ și cărțĭ tipărite dăruite de către generosulŭ nostru colegŭ și secretarŭ generalŭ D. Sturdza sunt, precum scițĭ prea bine, Domnilorŭ Colegĭ, unŭ adausŭ noŭ la numeróse alte donațiunĭ anterióre, cu carĭ aceștĭ doĭ dintre pilastriĭ acestuĭ institutŭ aŭ înavuțitŭ la diverse ocasiunĭ biblioteca, colecțiunile și preste totŭ averea Academieĭ.

«Comisiunea arŭ lipsi oficiuluĭ sĕŭ de referență sinceră și exactă, dacă nu arŭ releva și la loculŭ acesta îngrijirea specială și necurmată a guvernuluĭ de prosperarea Academieĭ române, ceea ce se vede și din informațiunile cuprinse la punctele 4 și 9 din raportulŭ datŭ despre colecțiunĭ.

«Dacă colecțiunea numismatică s'a înavuțitŭ fórte multŭ în anulŭ espiratŭ maĭ alesŭ prin patrioticele contribuirĭ ale eminențilorŭ patrioțĭ d-niĭ *Gheorghe Gr. Cantacuzino* și *Ion Calenderu* și dacă Academia

le-a esprimatŭ pentru acelŭ ajutorŭ mulţămita sa cea maĭ vie, precum ne asigură raportulŭ, de aicĭ încă nu urmézä, că în acéstă sesiune generală să nu ne folosimŭ cu tótă plăcerea de ocasiune spre a da espresiune căldurósei recunoscinţe cătră d-niĭ donatorĭ.

«Partea VII despre concursurĭ cade în resortulŭ comisiuniĭ de 9 membri ocupate cu censurarea cărţilorŭ de premiatŭ. Totŭ aşa renunţă ea şi la relevarea operaţiunilorŭ caseĭ Academieĭ, a căreĭ revisiune exactă este de competenţa comisiuniĭ budgetare.

«Resumândŭ comisiunea opiniunile sale submise deliberăriĭ D-vóstre in acestŭ referatŭ alŭ sĕŭ, îşĭ permite a veni din partea sa cu propunerile următóre:

«1. Delegaţiuniĭ academice din anulŭ 1885-86 să i se esprime, prin procesŭ verbalŭ, recunoscinţa corpuluĭ academicŭ pentru gestiunea îngrijită şi zelósă a afacerilorŭ Academieĭ.

«2. Conformŭ concluselorŭ anteriόre şi praxeĭ introduse la acestŭ corpŭ academicŭ să se prevédă în budgetulŭ anuluĭ ce urmézä o sumă corespundĕtóre după analogia din trecutŭ pentru portretele repausaţilorŭ membri C. A. Rosetti şi Dr. Anastasie Fĕtu spre a se alătura lângă portretele celoralalţi membri repausaţĭ.

«3. A se lua prin delegaţiunĭ viitóre unele mĕsurĭ practice pentru compunerea biografieĭ membrilorŭ repausaţĭ celŭ puţinŭ într'unŭ modŭ compendiosŭ, pentru ca posteritatea să afle în Analele Academieĭ, din ce elemente a constatŭ acestŭ corpŭ academicŭ atât în decadele prime ale activităţiĭ sale cât şi maĭ târdiŭ, să cunóscă totodată împrejurările carĭ vorŭ fi susţinutŭ eĭ în interesulŭ sciinţeĭ şi alŭ cultureĭ adevĕrate, pentru ca să fie meritatŭ a face parte dintr'însulŭ.

«4. După ce publicaţiunile făcute cu spesele Academieĭ se înmulţescŭ pe fie-care anŭ şi prin urmare în acelea staŭ închise sume considerabile, să se comunice Academieĭ unŭ conspectŭ detailatŭ despre vindările efectuate din fiecare carte saŭ din alte publicaţiunĭ, în acéstă sesiune generală, dacă se póte, iar dacă acésta ar fi peste putinţă maĭ vîrtosŭ din causa întârdieriĭ unorŭ librarĭ, celŭ multŭ în dóuĕ lunĭ după închiderea sesiuniĭ, adecă după ce se presupune că conformŭ usuluĭ vechiŭ întrodusŭ la clasa librarilorŭ, acestia vorŭ

fi încheiatŭ compturile cu toţĭ amiciĭ lorŭ de afacerĭ. Cu librarĭ indolenţĭ să se curme orĭ ce afacere de comerciŭ.

«5. Să se compună unŭ catalogŭ regulatŭ de tóte publicaţiunile maĭ vechĭ şi recente ale Academieĭ, cum şi de cele ce se află sub tiparŭ, cu arătarea formatelorŭ şi a preţurilorŭ, care tipărindu-se în câteva exemplare, să fie împărţite pe la tóte foile periodice române politice şi nepolitice, peste totŭ pe unde există presă periodică românéscă, în România şi în străinătate, învitate fiindŭ redacţiunile în numele sciinţeĭ şi alŭ cultureĭ naţionale. ca să binevoéscă a reproduce acelŭ catalogŭ celŭ puţinŭ de câte dóuĕ orĭ peste anŭ, numindu-se şi librăriile la carĭ s'arŭ puté adresa lectoriĭ. Totodată să se iea mĕsurĭ, ca nicĭ o carte să nu se vîndă maĭ scumpă decât este preţulŭ eĭ pusŭ din partea Academieĭ, pentru că sub acéstă condiţiune ieaŭ librariĭ câte 30% rabatŭ.

«6. Dacă cumva tipărirea catalogulu epigraficŭ alŭ museuluĭ de anticităţĭ nu depinde numaĭ de la voinţa Academieĭ, atuncĭ acéstă afacere să fie lămurită înainte de votarea budgetuluĭ, pentru ca să nu se maĭ angajeze sume de banĭ cu condiţiunĭ problematice, pe când acelea potŭ fi saŭ alăturate la fondŭ saŭ votate pentru alte tipăriturĭ carĭ s'aŭ începutŭ şi se facŭ în realitate.

«7. Relativŭ la scóterea uneĭ a dóua ediţiunĭ din Istoria luĭ Mihaĭ Vitézulŭ de N. Bălcescu, comisiunea repetă părerea sa împărtăşită maĭ în susŭ, ca acéstă afacere se trécă deocamdată în deliberarea Secţiuniĭ istorice şi de acolo să se întórcă la plenulŭ Academieĭ.

«8. In casurĭ când Academia votéză premiĭ pentru operate intrate la concursurĭ publicate din partea sa, să se introducă de acum înainte regula observată la alte Academiĭ maĭ vechĭ, ca adecă premiulŭ să se numere concurentuluĭ învingĕtorŭ numaĭ după ce lucrarea premiată va fi tipărită întocmaĭ după originalulŭ revĕdutŭ, acceptatŭ şi depusŭ la archivulŭ Academieĭ. Cuvintele pentru carĭ Academiile străine aŭ întrodusŭ acea praxă ne sunt cunoscute la toţĭ.

«9. Cu privire la înaintarea vigurósă şi circumspectă a colecţiunilorŭ carĭ se continuă, se immulţescŭ şi se publică mereŭ sub titlulŭ cunoscutŭ alŭ colecţiunilorŭ *Hurmuzaki*, să se esprime comisiuniĭ

care a luatŭ asupra-şĭ acea sarcină pe cât de onorifică pe atât de grea şi obositóre, recunoscinţă din partea Academieĭ prin procesŭ verbalŭ, precum opinarămŭ maĭ susŭ în analisa părţiĭ III din raportŭ.

«10. In mĕsura în care comisiunea D-vóstre simte bucurie din causa înavuţiriĭ biblioteciĭ şi a tuturorŭ colecţiunilorŭ nóstre, tocmaĭ în acea mĕsură ne cresce şi îngrijarea saŭ chiar frica de periculŭ ca celŭ din 1884. Din acestŭ motivŭ propunemŭ ca on. Delegaţiune academică să binevoéscă a da o informaţiune despre starea în care va fi ajunsŭ proiectulŭ ventilatŭ de căţi-va anĭ încóce relativŭ la câştigarea unuĭ locŭ şi la înălţarea unuĭ edificiŭ pentru Academie şi pentru atâtea tesaure ale eĭ acumulate într'unŭ spaţiŭ atât de îngustŭ precum este acestŭ localŭ provisoriŭ în care ne aflămŭ.

«Bucurescĭ 20 Martie (1 Apr.) 1886.

«G. Bariţiu ca referente, N. Quintescu, V. A. Urechia.»

Se decide a se pune chiar astăḑĭ în discuţiune conclusiunile şi propunerile comisiuniĭ în numĕrŭ de ḑece.

Propunerea întâia se primesce în urma uneĭ modificărĭ de redacţiune presintată de d-lŭ *N. Ionescu.*

La propunerea a dóua d-lŭ *Urechiă* amintesce că într'o şedinţă ordinară de peste anŭ s'a datŭ unŭ votŭ în urma căruia este a se face şi portretulŭ luĭ C. A. Rosetti. In urma discuţiuniĭ, la care aŭ luatŭ parte d-niĭ *Sion* şi *Maniu*, şi a explicăriĭ date de d-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza*, propunerea a dóua se primesce cu adaugerea propusă de d-lŭ *Urechiă.*

Asupra propuneriĭ a treia, d-lŭ *I. Negruzzi* iea cuvîntulŭ şi cere să nu se priméscă, pentru că D-sa ḑice că e în contra obiceiurilorŭ altorŭ Academiĭ ca membriĭ să-şĭ facă uniĭ altora biografiile.

D-lŭ *Maiorescu* ḑice că înţelesulŭ propuneriĭ comisiuniĭ atârnă de la întinderea ce se dă vorbeĭ biografie. Dacă ar fi vorba să se facă câte o carte întrégă asupra vieţiĭ fiecăruĭ membru reposatŭ, d-lŭ *Negruzzi* are dreptate; se pare însă că nu este acesta înţelesulŭ propuneriĭ comisiuniĭ. Este o adevĕrată calamitate în mişcarea nóstră

literară, că nu se adună de nimeni datele privitóre la mişcarea literară contimpurană. Dintre toți câți scriŭ astădĭ la noĭ, numaĭ d-lŭ *Ion Ghica* a avutŭ buna idee de a spune despre contimpuraniĭ săĭ ceia ce a vědutŭ şi cunoscutŭ. Din istoria nóstră contimpurană nu ne remânŭ nicĭ descrierĭ nicĭ memoriĭ, carĭ să arunce o lumină îndestulătóre asupra epoceĭ în care trăimŭ. Aşa, spre exemplu, despre Cuza Vodă, care este o figură mare în istoria nóstră modernă, nu avemŭ informaţiunĭ suficiente privitóre la persóna şi la viéța luĭ. D-lŭ *Maiorescu* crede că din aceste motive a pornitŭ propunerea comisiuniĭ. Dacă din aceste biografiĭ s'arŭ păstra numaĭ 3 saŭ 4 pagine cu câte-va date asupra vieţiĭ şi lucrărilorŭ celorŭ morțĭ, ar fi totuşĭ fórte folositóre. De acea D-sa cere ca să se priméscă propunerea comisiuniĭ. Ar fi bine chiar ca să se însărcineze anume persóne cu facerea biografiilorŭ acelora dintre reposaţiĭ membri a cărorŭ viéță şi activitate le sunt maĭ bine cunoscute. Biografiile cele maĭ marĭ, carĭ cerŭ studiĭ întinse, cum sunt a luĭ C. Negruzzi saŭ a luĭ Eliade, s'arŭ puté pune la premiĭ. Din aceste motive D-sa este pentru propunerea comisiuniĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* propune o modificare de redacţiune şi crede că ar fi bine, ca Secţiunea istorică să se însărcineze cu aducerea la îndeplinire a propuneriĭ.

In urma esplicărilorŭ d-luĭ *G. Barițŭ* propunerea se primesce însărcinându-se Delegaţiunea cu executarea eĭ.

Propunerile 4, 5 şi 6 se primescŭ fără discuţiune.

La propunerea a şeptea d-lŭ *N. Ionescu* dice că este bine ca nóua ediţiune a Istorieĭ luĭ Michaiŭ Vitézulŭ de Bălcescu să se facă întocmaĭ ca şi cea de la 1878, ilustrându-se însă, întru cât se póte, cu planurĭ şi harte, după cum a fostŭ şi dorinţa esprimată de Bălcescu. Scrierea acésta, deşi necompletă, are merite fórte marĭ, din care causă este fórte multŭ citită. D-lŭ *N. Ionescu* crede că Academia póte admite chiar de acum propunerea comisiuniĭ.

D-lŭ *D. Sturdza* găsesce asemenea bună propunerea comisiuniĭ, precum şi completarea eĭ de d-lŭ *N. Ionescu* şi esplică că în aceste

condiţiunî ediţiunea se va face fără nicî o cheltuială din partea Academieî.

In urma acestorŭ esplicaţiunî propunerea a şéptea se apróbă.

Propunerea a opta. D-lŭ *Maniu* ḑice că în principiŭ este de acordŭ cu comisiunea, dar întrébă dacă, în casŭ când autorulŭ uneî scrierî premiate ar afla lucrurî nóuĕ privitóre la cuprinsulŭ lucrăriî sale în timpulŭ pe când manuscrisulŭ se află la Academie, nu i s'ar permite ca în lucrarea premiată să facă adaugerî orî îndreptărî? D-sa crede, că ar fi bine ca să se facă în propunerea comisiuniî acéstă restricţiune.

D-lŭ *G. Sion* ḑice că propunerea acésta e cestiune de regulamentŭ şi ar trebui să se aducă în discuţiune conformŭ disposiţiunilorŭ privitóre la modificările regulamentuluî.

D-lŭ *D. Sturdza* ḑice că propunerea comisiuniî este dréptă şi bine chibzuită. Academia dă premiî pentru lucrările pe carî le găsesce bune şi nimica nu împedică pe autorŭ de a le îmbunătăţi înainte de a le da la tiparŭ. Propunerea comisiuniî tinde ca premiile să nu se dea până ce lucrarea premiată nu va fi tipărită. Acéstă mĕsură este necesară pentru a împedeca ca lucrările premiate să nu aştepte anî de ḑile fără să se tipărescă. Mĕsura acésta este în aplicare la alte Academiî şi societăţî învĕţate. Academia voesce ca o lucrare premiată să fie tipărită şi cât maî iute respândită în publicŭ.

In urma acestorŭ esplicărî propunerea a opta se primesce.

Propunerile 9 şi 10 se primescŭ fără discuţiune.

D-lŭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ* ḑice că de cât-va timpŭ a crescutŭ multŭ numĕrulŭ acelora carî se ocupă cu studiî istorice. Academia are o frumósă colecţiune de documente istorice originale şi ar trebui ca se fundeze o publicaţiune periodică în care să se tipărescă aceste documente fără alte comentarie, spre a le pune în acestŭ modŭ la disposiţiunea tuturorŭ acelorŭ carî arŭ voi să le studieze. Dacă acésta nu s'ar puté, D-sa crede că ar fi bine să se facă şi să se publice unŭ catalogŭ analiticŭ a tuturorŭ documentelorŭ din colecţiunea Academieî.

D-lŭ Preşedinte învită pe d-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* să depue propunerea sa în scrisŭ pentru a fi pusă la ordinea ḑileĭ într'o şedinţă viitóre.

D-lŭ Preşedinte *Ion Ghica* spune că a vĕḑutŭ unŭ proiectŭ de lege privitorŭ la Ateneulŭ Românŭ. In acestŭ proiectŭ presentatŭ Senatuluĭ se află unŭ articlu care privesce pe Academie, întru cât se ḑice într'însulŭ că Academia va puté delega doĭ membri aĭ sĕĭ în biuroulŭ Ateneuluĭ.

D-niĭ *D. Sturdza* şi *N. Ionescu* propunŭ ca acéstă cestiune să se discute într'o şedinţă viitóre.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ propunerea presentată de d-lŭ *T. Maiorescu* în şedinţa de la 13 Martie, se acordă cuvîntulŭ d-luĭ *Maiorescu*. D-sa ḑice:

Când s'a făcutŭ Regulamentulŭ Academieĭ, comisiunea care a elaboratŭ proiectulŭ era compusă din d-niĭ *Aurelianŭ*, *Odobescu* şi D-sa. Atuncĭ D-sa a propusŭ ca membriĭ actualĭ aĭ Academieĭ să nu iee parte la concursurile premiilorŭ. D-lŭ *Odobescu* însă s'a opusŭ, ḑicêndŭ că la Paris nu se face acéstă restricţiune. D-lŭ *Maiorescu* a renunţatŭ atuncĭ la propunerea sa, aşteptândŭ să véḑă cum se va lămuri lucrulŭ prin practică. Acum D-sa are impresia că, prin faptulŭ că membriĭ Academieĭ aŭ concuratŭ şi obţinutŭ premiĭ, s'a făcutŭ maĭ multŭ rĕŭ decât bine. Pe D-sa l'a surprinsŭ cu deosebire impresia ce a făcutŭ în publicŭ premiulŭ celŭ mare ce s'a datŭ d-luĭ *Alecsandri*, care este maĭ presusŭ de orĭ ce îndoială întâia nóstră auctoritate literară. Tocmaĭ în tinerime s'a deşteptatŭ multă nemulţămire şi critică, şi s'a luatŭ în nume de rĕŭ d-luĭ *Alecsandri* pentru că a primitŭ unŭ premiŭ, şi din acéstă causă vede în tinerime o reacţiune contra d-luĭ *Alecsandri*.

Simţemîntulŭ tinerimiĭ este că Academia, care are să judece valórea lucrărilorŭ literare şi scienţifice, să nu se amestece în afacerĭ de banĭ. Este rĕŭ a pune cestiunea de banĭ alăturĭ cu cestiunea demnităţiĭ membrilorŭ Academieĭ.

Din causa premieriĭ membrilorŭ Academieĭ s'a produsŭ în tinerime o descurajare de a lucra pentru premiile academice. Sunt mulţĭ carĭ ḑicŭ, că premiile aŭ să se împarţă în familie, şi eĭ de ce să se maĭ presinte? Acéstă stare de lucrurĭ isbesce în rădăcină activitatea literară şi sciinţifică, pe care din contra Academia este chemată a o deştepta în cercurĭ cât maĭ întinse. Nu-ĭ e témă că vre-unŭ membru alŭ Academieĭ va înceta de a lucra când nu ar avé în vedere unŭ premiŭ de 5 saŭ 4 miĭ de leĭ. Pentru ceĭ afară din Academie e mare cestiune, dacă se lăţesce acéstă idee. Ar fi maĭ folositorŭ pentru scopurile Academieĭ, ca să se respândéscă credinţa că premiile nu se daŭ acelora carĭ sunt totodată judecătorĭ în causă.

Inconvenientele carĭ se légă de procedura păzită până acum sunt marĭ. Propunerea presentată le-ar înlătura.

D-lŭ *D. Sturdza* se declară în contra propunerii presentate de d-lŭ *Maiorescu,* pentru că premiile s'aŭ instituitŭ ca să stimuleze activitatea acelora carĭ lucréză în literatură şi sciinţă. S'a ḑisŭ că propunerea acésta s'a presentatŭ în numele tinerimiĭ. Alŭ căreĭ tinerimĭ? Alŭ celeĭ care a lucratŭ saŭ alŭ celeĭ care nu lucréză? D-sa ar dori ca tinerimea nóstră să lucreze, dar cu durere constată că sunt fórte puţinĭ tineriĭ carĭ se punŭ într'unŭ modŭ seriosŭ pe studiĭ şi cercetărĭ.

S'a citatŭ ca exemplu premiulŭ datŭ d-luĭ *Alecsandri.* In acestŭ casŭ s'aŭ indignatŭ ceĭ ce n'aŭ lucratŭ contra celuĭ ce a lucratŭ. S'a datŭ premiulŭ luĭ *Alecsandri* pentru că a publicatŭ opere carĭ aŭ încălḑitŭ o generaţiune întrégă şi aŭ contribuitŭ la înaintarea naţieĭ în cultură. Şi cum? pentru acésta să se revolte tinerimea care trebue încă să lucreze? La acésta ĭ-a împinsŭ numaĭ invidia, şi tineriĭ cu invidie nu potŭ intra în consideraţiunile Academieĭ. Să vie tineriĭ să lucreze, şi când vorŭ face cărţĭ de valóre li se vorŭ da premiĭ. Simţemîntulŭ despre care vorbesce d-lŭ *Maiorescu* nu se póte înţelege nicĭ din premiile carĭ s'aŭ datŭ până acum de Academiă: Dintre poeţĭ s'aŭ premiatŭ *Alecsandri* şi *Sion,* ale cărorŭ scrierĭ aŭ o însemnătate nediscutabilă în mişcarea nóstră literară; s'aŭ premiatŭ dóuĕ scrierĭ ale d-luĭ *Hasdeŭ* a cărorŭ valóre a fostŭ recunoscută de

bărbaţĭ de sciinţă chiar afară din ţéră; s'a datŭ d-luĭ *Brândză* unŭ premiŭ pentru o lucrare care arŭ fi pututŭ fi premiată de orĭ şi care altă Academiă; d-lŭ *Aurelianŭ* a făcutŭ o escelentă carte de statistică care este ḑilnicŭ întrebuinţată de toţĭ câţĭ se ocupă cu afacerile economice ale ţĕriĭ; valórea cărţiĭ a fostŭ recunoscută de Academie şi pentru ea s'a datŭ autoruluĭ unŭ premiŭ; s'a premiatŭ scrierea d-luĭ Odobescu despre istoria archeologieĭ a căreĭ valóre a fostŭ de toţĭ recunoscută; s'a datŭ apoĭ unŭ premiŭ d-luĭ *Marianŭ* pentru o carte adunată cu multă muncă şi de o valóre nediscutabilă. Dar pe lângă acestea s'aŭ datŭ treĭ premiĭ anuale unorŭ autorĭ carĭ nu sunt membriĭ Academieĭ : d-lorŭ Crainicénŭ, Stefanelli şi N. Densuşianu. Academia nu a fostŭ părtinitóre pentru membriĭ eĭ, şi de aceea a respinsŭ pe uniĭ dintre dînşiĭ de la premiĭ; aşa când d-lŭ *Hasdeŭ* s'a presentatŭ a treia óra la concursŭ, noĭ am creḑutŭ că nu este bine să-ĭ dămŭ premiulŭ, şi fără îndoială la luarea aceleĭ decisiunĭ s'a luatŭ multŭ în considerare tocmaĭ impresiunea asupra publiculuĭ, ca să nu se pară că premiile se daŭ prea desŭ membrilorŭ.

Totŭ aşa stă lucrulŭ şi cu premiarea scrierilorŭ presentate la concursurile puse de Academie asupra unorŭ subiecte determinate. S'aŭ premiatŭ cele dóuĕ volume ale gramaticeĭ luĭ *Cipariu;* dar s'aŭ datŭ dóuĕ premiĭ şi d-luĭ Tocilescu, care nu este membru actualŭ.

Tóte cărţile premiate de Academie până acuma sunt meritorie. Academia a doveditŭ că scie să fie dréptă şi chiar económă. De când sunt instituite premiile nu numaĭ că nu s'a refusatŭ vr'unŭ premiŭ uneĭ scrierĭ de valóre pentru a se da uneia de maĭ puţină valóre fiindŭ-că arŭ fi fostŭ scrisă de unŭ membru alŭ Academieĭ, dar nicĭ nu s'aŭ publicatŭ nicĭ una care să fie superióră celorŭ premiate.

Tineriĭ carĭ se punŭ să lucreze numaĭ în scopulŭ celorŭ 5000 leĭ daŭ puţină speranţă de seriositate. Să avemŭ consciinţă de demnitatea nóstră, să arătămŭ că noĭ, când lucrămŭ în Academie, lucrămŭ cu consciinţă curată înaintea ţĕriĭ. Când amŭ hotărî ca unŭ membru alŭ Academieĭ să nu se pótă presenta la premiĭ, ar însemna că nu avemŭ consciinţă de datoria nóstră, că n'avemŭ încredere în nepăr-

tinirea și onestitatea nóstră. Concursurile sunt una din atribuțiunile principale ale Academieĭ și nu este bine să restrîngemŭ câtușĭ de puținŭ numerulŭ acelora ce s'arŭ puté presenta la ele.

In țéră la noĭ nu avemŭ unŭ publicŭ cetitorŭ mare ca la alte națiĭ; nu sunt la noĭ literațiĭ de profesiune carĭ din scrierile lorŭ să câștige maĭ multŭ decât valórea unorŭ premiĭ, cum este în Germania spre esemplu, unde mulțĭ profesorĭ de Universitate câștigă cu scrierile lorŭ maĭ multŭ decât este retribuțiunea lorŭ de profesorĭ. La noĭ trebue să rogĭ adeseorĭ pe mulțĭ să citéscă cărțile bune.

Membriĭ Academieĭ sunt selecțiunea a totŭ ce avemŭ maĭ învĕțatŭ în țéră; scrierile lorŭ trebue luate în considerație, premiate când merită iar nu înlăturate.

Din aceste cause D-sa nu se póte uni cu propunerea presentată de d-lŭ *Maiorescu*. Academia va fi dréptă în judecarea scrierilorŭ ce se vorŭ presenta la concursurile sale, și experiența ce se câștigă cu timpulŭ va face că din ce în ce maĭ sigurŭ va puté judeca lucrările ce i se vorŭ presenta.

Propunerea presentată nu póte fi admisă și din causă că este în opunere cu Statùtele. Atribuțiunile Academieĭ și activitatea eĭ specificate prin art. 3 arŭ fi restrînse prin acéstă propunere, care tinde a împedeca unele opere de a se presenta la concursurĭ. După principiulŭ Statutelorŭ orĭ ce operă presentată este a se judeca după valórea eĭ, indiferentŭ fiindŭ dacă e scrisă de tînĕrŭ orĭ de bătrânŭ, de unŭ membru alŭ Academieĭ orĭ de unŭ străinŭ. Membriĭ Academieĭ aŭ datoria a judeca și a lucra după consciință; dacă amŭ admite contrariulŭ atuncĭ s'arŭ pune unŭ semnŭ de întrebare în tóte celealalte lucrărĭ ale nóstre.

Propunerea presentată de d-lŭ *Maiorescu* este dar din tóte aceste considerațiunĭ de înlăturatŭ. Acéstă propunere se póte considera ca unŭ îndemnŭ ca să fimŭ totŭ d'auna cu atențiune și să se dea premiĭ acelorŭ lucrărĭ carĭ într'adevĕrŭ merită, iar nu acelora carĭ *în sine* nu merită, ci aŭ numaĭ o valóre relativă. Lucrândŭ astŭ-felŭ vomŭ avé totŭ-deauna încrederea și stima națiuniĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* vede cu totulŭ altŭ-felŭ ințelesulŭ acesteĭ propu-

nerĭ decât d-lŭ *Sturdza;* și ea nu atinge Statutele. Réua impresiune făcută prin darea premiuluĭ luĭ *Alecsandri,* pe care a constatat'o d-lŭ *Maiorescu,* este reală. Tinerimea nu e cuprinsă de simțemîntulŭ de invidie în contra luĭ *Alecsandri* orĭ a altora, dar ea murmură pentru că se vede că are forțe neegale de a lupta cu membriĭ Academieĭ. D-sa crede că arŭ fi bine ca premiile să se dea maĭ cu sémă pentru încuragiarea tinerimiĭ. La maĭ multe premiĭ nu s'aŭ presentatŭ tinerĭ, neîndrăsnindŭ a o face, căcĭ se temeaŭ că vorŭ întâlni ca concurentŭ pre vr'unŭ membru alŭ Academieĭ. Așa amŭ avutŭ premiulŭ Cuza, care s'a publicatŭ maĭ mulțĭ anĭ pe rândŭ, fără să se presinte nicĭ unŭ concurentŭ. Trebue să luămŭ mĕsurĭ ca să nu ne socotéscă țéra de o coterie. Tineriĭ se simtŭ descuragiațĭ, pentru că nu se simtŭ în stare a concura cu membriĭ Academieĭ.

Amintesce că, după art. 5 din Statute, Academia póte însărcina cu cercetărĭ pe anumite persóne, orĭ comisiunĭ. Prin urmare membriĭ aŭ atâtea mijlóce de lucru carĭ lipsescŭ tinerimiĭ. D-sa arŭ dori ca membriĭ Academieĭ să nu descurageze tinerimea acea care nu vine cu lucrărĭ la premiĭ. Trebue ca Academia să fie o instituțiune maĭ pre susŭ de orĭ ce bănuială că membriĭ eĭ arŭ puté participa la mijlócele de încuragiare carĭ se daŭ în formă de premiĭ. Luândŭ unŭ exemplu citatŭ de d-lŭ *Sturdza,* D-sa crede că d-lŭ N. Densușianu nu arŭ fi făcutŭ acea carte, dacă Academia nu ĭ-arŭ fi datŭ o misiune și dacă nu arŭ fi avutŭ speranța de a avé unŭ premiŭ. Din aceste motive D-sa este pentru propunere.

Ora fiindŭ înaintată, discuțiunea se amână pentru ședința de Sâmbătă.

ȘEDINȚA DIN 21 MARTIE.

Președința d-luĭ *Ion Ghica*.

D-lŭ *I. Negruzzi* ḑice că cine s'a ocupatŭ de mișcarea literară în timpulŭ nostru, cunósce scrisorile pe carĭ d-lŭ *Ion Ghica* le-a adresatŭ d-luĭ *Alecsandri* și pe carĭ domnia sa a avutŭ onórea a le publica în «Convorbirĭ literare.» Ele aŭ fostŭ publicate și în volumŭ specialŭ așa în cât sunt cunoscute publiculuĭ iubitorŭ de literatură. In aceste scrisorĭ se află o mulțime de informațiunĭ istorice de la începutulŭ acestuĭ secolŭ încóce și descrierĭ de evenimente, la unele dintre carĭ d-lŭ *Ion Ghica* a avutŭ ocasiunea a lua o parte însemnată. Adese orĭ se descriŭ într'însele fapte carĭ eraŭ deja uitate. D-lŭ *Ghica* ne dă în aceste scrisorĭ tablourĭ viĭ despre moravurile trecutuluĭ depărtatŭ, nu prin lungimea timpuluĭ, ci prin schimbările marĭ carĭ s'aŭ făcutŭ în societatea nóstră în timpiĭ din urmă. Acuma d-lŭ *Ion Ghica* la scrisorile trecute a maĭ adaosŭ una nóuă privitóre la poetulŭ Grigorie Alexandrescu. Autorulŭ și Academia aŭ autorisatŭ pe d lŭ *Negruzzi* a ceti acéstă scrisóre în ședința publică de astă-ḑĭ.

D lŭ *B. P. Hasdeŭ :* Sunt datorŭ în fie-care anŭ a da sémă despre mersulŭ mareĭ lucrărĭ a dicționaruluĭ limbeĭ române cu care m'a însărcinatŭ Academia în urma îndemnuluĭ M. S. Regeluĭ.

Orĭ ce dare de sémă cuprinde laude și scuse pe carĭ și le face unŭ autorŭ, arătândŭ greutățile ce a învinsŭ în lucrarea sa și cerênd iertare pentru acelea carĭ nu le-a pututŭ învinge saŭ pentru că cele învinse l'aŭ costatŭ timpŭ îndelungatŭ de muncă. Laudele, dacă meritŭ, le lasŭ altora, cu scusele mĕ însărcinezŭ eŭ.

In sesiunea trecută Academia a decisŭ să se începă tipărirea Mareluĭ Etimologicŭ. Tipografia, cu care s'aŭ fixatŭ condițiunile lucrăriĭ la 18 Aprilie, a cerutŭ timpŭ pentru a-șĭ procura materialulŭ necesarŭ, din acéstă causă tipărirea s'a începutŭ pe la începutulŭ luĭ Iunie. Eram departe dar de a avé unŭ anŭ până la acéstă sesiune generală, maĭ

remănêndu-mĭ numaĭ nóuĕ lunĭ, dintre carĭ vre-o treĭ am fostŭ silitŭ a lipsi în străinătate din causa stăriĭ sănătățiĭ mele și pentru trebuințele familieĭ. Mi-aŭ remasŭ dar pentru lucrarea Etimologiculuĭ șése lunĭ, în carĭ am lucratŭ câte șése ore pe ḑi. Chiar dacă nu arŭ fi fostŭ nicĭ unŭ felŭ de piedică, totușĭ s'arŭ fi simțitŭ greutatea care se întîmpină totŭ-d'auna la începutulŭ orĭ-căreĭ lucrărĭ. Sunt cestiunĭ de practică, de rutină, carĭ trebuescŭ câștigate prin deprindere; de acea și începutulŭ lucrăriĭ mele a fostŭ de treĭ orĭ maĭ greŭ de cum va fi continuarea.

Dacă în cursulŭ întâiuluĭ anŭ am putulŭ presenta vre-o 20 cóle tipărite, carĭ equivaléză cu 40 cóle ordinare, mĕ măgulescŭ a crede că lucrarea dicționaruluĭ va merge din ce în ce maĭ iute.

Mulțĭ se sperie când audŭ că litera A va ocupa singură unŭ volumŭ întregŭ, și observă câte volume vorŭ trebui să ocupe tóte celealalte litere. Acéstă temere nu e justificată, pentru că în limbile romanice litera A este cea maĭ mare decât tóte întru câtŭ privesce numĕrulŭ cuvintelorŭ începătóre cu dînsa. In dicționarulŭ italianŭ alŭ luĭ Tommaseo în 7 volume, litera A ocupă volumulŭ I-iŭ întregŭ. In limba română cuvintele începătóre cu A formézĕ a 7-a orĭ a 8-a parte din întregŭ dicționarulŭ.

O revistă francesă, «Revue internationale,» în fascicola ultimă îmĭ face onórea a se ocupa de Magnum Etymologicum și-lŭ compară cu dicționarulŭ luĭ Littré. Comparațiunea este măgulitóre. Dacă însĕ e vorbă de munca curatŭ materială, atuncĭ nu mĕ sfiescŭ a ḑice că unŭ dicționarŭ românescŭ făcutŭ pe planulŭ conceputŭ de mine cere maĭ multă muncă de câtŭ Littré saŭ Grimm. Despre acésta se póte convinge orĭ cine, comparândŭ s. ex. cuvîntulŭ *aducŭ* din dicționarulŭ meŭ cu cuvintele corespunḑĕtóre *apporter* saŭ *bringen* din acele dicționare.

Unŭ elementŭ fórte importantŭ, chiar esențialŭ din dicționarulŭ meŭ și care în mare parte lipsesce în Grimm și Littré, este elementulŭ curatŭ poporanŭ scosŭ din gura poporuluĭ. In sesiunea trecută, vorbindŭ despre începutulŭ acesteĭ lucrărĭ, am spusŭ că la cestionarulŭ adresatŭ preoțilorŭ și învĕțătorilorŭ românĭ s'aŭ primitŭ respunsurĭ

de la vre-o 200. Acuma am peste 1000 de respunsurĭ, şi potŭ ḑice că cunoscŭ cum se vorbesce în peste 1000 de comune în România şi în multe din Banatŭ şi Transilvania. Adeseorĭ am fostŭ silitŭ a intra în corespondenţă cu aceĭ carĭ aŭ trimisŭ rĕspunsurile pentru a le cere explicărĭ, cântece poporane saŭ alte informaţiunĭ asupra rĕspunsurilorŭ date. Din acéstă corespondenţă s'a formatŭ unŭ dosarŭ întregŭ. Cu acéstă ocasiune îmĭ pare bine a puté constata unŭ lucru: Orĭ ce s'ar ḑice despre starea instrucţiuniĭ publice în România, rĕspunsurile ce am primitŭ dovedescŭ că sunt nu numaĭ în oraşe, dar chiar şi în sate şi în cătune, învĕţătorĭ de o inteligenţă rară, carĭ arŭ face onóre or-căreĭ şcolĭ străine.

Fascicula a 2-a a Dicţionaruluĭ s'a publicatŭ numaĭ de câte-va ḑile, aşa în câtŭ în străinătate lucrarea e cunoscută numaĭ după fascicula 1-a. Totuşĭ a fostŭ apreţiată în modulŭ celŭ maĭ favorabilŭ. Ilustrulŭ romanistŭ francesŭ Gaston Paris a presentat'o cu multe laude Academieĭ de Inscripţiunĭ. De asemenea am primitŭ felicitărĭ de la Ascoli, Schuchardt şi Tobler, cele maĭ marĭ autorităţĭ contemporane ale filologieĭ romanice. Profesorulŭ Vesselowski felicită Academia că a începutŭ realisarea acesteĭ lucrărĭ, care în Academia Imperială din St. Petersburg e de o cam dată numaĭ în perspectivă.

Totŭ ce am a maĭ spune este că lucrezŭ şi nu voiŭ înceta de a lucra.

D-lŭ *V. A. Urechiă* rógă pe d-lŭ *Hasdeŭ* ca, spre terminarea dăriĭ sale de sémă, să citéscă pentru publiculŭ presentŭ unulŭ saŭ douĕ articole din lucrarea sa.

D-lŭ *Hasdeŭ* citesce articoliĭ despre cuvinele *aferim* şi *afin*:

[1]. **Aferim!** interj.; bravo! parfait! c'est bien! E persianul âferîn cu acelaşĭ sens (Şainénu, Elem. turcescĭ p. 7); însă vechimea şi marea respândire a acestuĭ cuvînt în limba română, fiindŭ fórte poporan în tóte provinciele, ne fac a crede că n'a trecut la noĭ maĭ în urmă prin Osmanliĭ, ci póte deja în vécul de mijloc prin Cumanĭ, al cărora dialect turc era plin de persianismĭ.

v. *Accè*.

Dicţionarul bănăţén Mss. circa 1670 (Col. l. Tr. 1883 p. 421): «*Aferim* Euge. Laudantis particula».

Cantemir, Divanul lumiĭ 1698, f. 75 b:

Math. XXV, 23: «*Aferim*, slugă bună și credinčoasă, că pre puține aĭ fost credinčoasă, maĭ pre mult te voĭu pune...»	...e u g e, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam...

Pentru aceĭașĭ noțiune, vechiĭ Romanĭ luaseră de la Grecĭ pe εὖγε, Românіĭ dela Turcĭ pe *Aferim*.

In secolul nostru, când s'a întrodus sinonimul b r a v o, mult timp ambele interjecțiunĭ se întrebuințaŭ una lîngă alta.

Filimon, Cĭocoiĭ vechĭ p. 41: «B r a v o, Ioane, *aferim!* aĭ respuns tocmaĭ după dorința mea....»

Alexandri, Cinel-cinel, sc. 3: «O căprióră! *Aferim!..* tocmaĭ de ḑiua Smărăndițeĭ...»

Balada Ghemiș:

Aferim, frate Ghemiș,
B i n e făcușĭ că venișĭ...

Balada Meșterul Manole:

Aferim, Manole,
Meștere Manole,
Meșter învĕțat,
Meșter lăudat!
Aferim, zidarĭ,
Noĕ meșterĭ marĭ...
(G. D. Teodorescu, Poes. pop. 620)

In construcțiune: «*aferim* de c i n e v a», de ex. într'o colindă:

Grăi bunul Dumneḑeŭ:
Aferim, domn bun, de tine,
Că stătușĭ de mĕ'ntrebașĭ
Când e capul véculuĭ,
Sfîrșitul pămîntuluĭ...
(Conv. lit. 1877 p. 401).

Marian, Bucovina, II, 159:

Și ĭubesc o copiliță,
Aferim d e Româncuță
Cu garófe în cosiță...

Cu sens ironic:

Critil și Andronius (Iașĭ, 1794), p. 64: «—eu nu maĭ știu, ziâ este au noapte; spune-ți'mŭ mă rogŭ. — *Aferimŭ!* ĭ-a zis Hironŭ. Lučafărulŭ nu ese din umbrile nopțiĭ decât ca să vestéscă sosiré ziliĭ...»

Marian, II, 239 :

Mândra cum mĕ audîa,
Uşa ĭute-o descuĭa
Şi în casă mĕ poftĭa;
Eŭ în casă m'am vîrît,
Găsiĭ focul desvălit
Şi lemne nepuse'n vatră:
Aferim că era fată!...

Balada Fulga :

Din guriţ'o judeca,
Cu năpârca o bătea
Şi din gură'ĭ tot ḑicea:
Aferim, căţea bătrînă!
Unde'mĭ sînt mieórele?
Unde'mĭ sînt odórele?...
(G. D. Teodorescu, Poes. pop. 511).

In Ţéra-Românéscă, printr'un adaus de ironiă se ḑice: *aferim* popă Marin!» (L. M.), măcar că acela cu care vorbim nu e nicĭ «popă» nicĭ «Marin». v. *Halal.*

[2]. **Aferìm** (plur. *aferimĭ*), s. m.; le bravo. Interjecţiune luată ca substantiv.

«Fă ce'ţĭ ḑic eŭ, şi'ţĭ voĭu da un *aferim*...» (L. M.)

Costachi Negruzzi, Cum am învĕţat românesce: «Bărbaţiĭ îl fericĭaŭ, îĭ mulţemĭaŭ, îĭ strigaŭ aferim de se sguduĭaŭ păreţiĭ; şi bătrânul Socolén, doborît sub grindina laudelor şi a *aferimilor*, se lăsase pe un scaun, unde'l împrejuraseră copiiĭ, ameţit, răpit...»

v. [1]. *Aferim.*

Àfin saŭ **afìn**, s. m.; 1° t. de Botan.: airelle, Vaccinium Myrtillus; 2° t. de Mythol. populaire: nom d'un héros qui se sacrifie par amitié.

Tufa numită *afin* înfloresce şi rodesce între lunile Maĭu şi Iuniŭ pe tóte plaĭurile Românieĭ, scoţênd micĭ brobóne albastre dând în negru, fórte gustóse şi carĭ se chiamă afine.

Dr. Brândză, Prodrom p. 336: «*Afin*, prin locurile stâncóse şi umede din pădurile montane şi subalpine şi prin păşunile petróse din regiunea alpină».

Jipescu, Opincaru, 92: «(pĕ ĭérba munteluĭ Gămălĭea) făceam singur în mijlocu frunḑilor, a stâncilor, a fragilor ş'a *afinilor*, o prescurtare lăuntrică dĕ tóte câte-mĭ vini 'n minte...»

Cuvîntul e comun tuturor Românilor. In macedo-româna, aşa cum se vorbesce pe la Cruşova, *afin* se chĭamă *afinchĭu*, afină—afinche (M. Iutza)

cu un sufix deminutival, după cum și la «fragă» se acață acolo un sufix deminutival «afrandză».

Un tufar de *afinĭ* se ḑice afinarĭu (P. Olténu, Transilv., Haţeg) saŭ afiniș (A. Bunea, Făgăraș, c. Vaĭdarecea) orĭ afinet (R. Simu, Sibiĭu, c. Orlat).

Une-orĭ se pronunță : *afen*, afenă, afeniș.

Dar de unde vine cuvîntul?

Româniĭ posedă în doĕ varianturĭ legenda erouluĭ care merge cu amicia pînă a se preface de bună voe într'un stan de pétră : un variant bănăţén publicat de fraţiĭ Schott sub titlul de «Viliș Vitézul» (Wal. Märchen, Stuttg. 1845 No. 11) și un variant cules în Muntenia de reposatul Filimon sub numele de «Omul de pétră» (I. Ionescu, Ţĕranul român 1862, No. 34). Legende analóge aŭ fost studiate de Hahn (Griech. Märchen, Leipz. 1864, No. 29) : una neo-grécă, una neapolitană, una germană, afară de óre-carĭ asemĕnărĭ indice.

«Omul de pétră» se începe așa :

«A fost o dată un împĕrat și o împĕrătésă, amîndoĭ tinerĭ și frumoșĭ, dar nu făceaŭ copiĭ. Într'o ḑi veni la împĕrat un Arap buzat și-ĭ ḑise : Să trăescĭ luminate împĕrate! Am auḑit că împĕrătésă nu face copiĭ, și am adus buruienĭ, pe care cum le-o bé, rĕmâne grea. Impĕratul luâ buruienile dela Arap și porunci să-ĭ dea cal împĕrătesc și un rând de haĭne de aur ce-ţĭ lua vederile de frumuseţe, apoĭ chemâ pe împĕrătésa și-ĭ dete buruienile să le férbă și să le bea, Impĕrătésa chemâ pe bucătărésă și-ĭ dete buruienile să le férbă, fără să-ĭ spue de ce trébă sînt. Bucătărésa nesciind puterea lor, gustâ dintr'însele și apoĭ le duse împĕrătesei să le bea. Nu trecu mult timp la mijloc, și rĕmase grea împĕrătésa. Éră când veni vremea, născură amîndoĕ câte un coconaș, maĭ frumos decât tot ce este frumos pe lumea acésta, și le puse nume : unuĭa Dafin și altuĭa *Afin*...»

Basmul întreg amintesce într'un mod surprinḑĕtor mitul elenico-fenician al Dioscurilor, ceĭ doĭ fraţĭ gemenĭ, unul de viţă maĭ strălucită decât cela-l'alt, sacrificându-se necontenit unul pentru altul. De o cam dată însă ne interesă numaĭ elementul onomastic : Dafin și *Afin*. Aci nu e o simplă paronomasă fonetică, ca la Arabĭ între «Abel» și «Kabel» (Avel și Cain) saŭ în Bibliă între «Gog» și «Magog» (cf. Farrar, Language and languages, Lond. 1878 p. 227), ci este o ingeniósă întrebuinţare logică a douĕ forme ale unuĭa și aceluĭașĭ cuvînt, ajunse a însemna douĕ lucrurĭ fórte înrudite : dafin «laurier» și *afin* «myrte». Laurul și mirtul se bucuraŭ la vechiĭ Romanĭ de o egală consideraţiune maĭ pre sus de tóte cele-l'alte plânte : «duabus coronis utebatur, laurea et myrtea» (Plin. H. N. XV, 29). Ambiĭ eraŭ de o potrivă sacri (Dierbach, Flora mythol. p. 63). Ambiĭ se menţionéză mereŭ împreună : «cum floribus lauri et mirtae» (Du Cange, v. Mirta). Este o reminiscinţă clasică la Corneille :

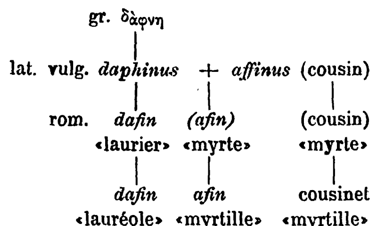
Votre époux à son m y r t e ajoute ce l a u r i e r...

Nu vom urmări pe Max Müller (Selected Essays, 1881, I, 396) în ingeniósa identificare a greculuĭ δάφνη (=δάχνη) cu sanscritul vedic «ahanâ (=aghanâ)» de unde ar resulta posibilitatea chĭar la Elinĭ a unuĭ dublet ἄφνη. Filologia romanică rare-orĭ are nevoe de a se urca sus tocmaĭ pînă la epoca ario-europeă. In generalitatea casurilorŭ, cheĭa problemelor se află cu mult maĭ aprópe şi e cu mult maĭ sigură.

Romȃnul d a f i n, trecut sub acéstă formă la Serbĭ şi la Bulgarĭ, nu vine din neo-gréca, ci din vechĭul grec δάφνη prin intermediul anume al latinităţiĭ vulgare, care adăusese pe caracteristicul *-i-*. In inscripţiunĭ latine ne întimpină: Daph*i*ne, Daph*i*no, Daph*i*nidis, Daf*i*ne (Corssen, Ausspr.[2], II, 264, 609). Acest *-i-* probéză într'un mod irresistibil latinismul d a f i n u l u ĭ la Romȃnĭ, dela carĭ cuvîntul a colindat apoĭ la popóre învecinate, ĭar nicĭ decum viceversa (Cihac, II, 653). Din d a f i n, chĭar pe tărîmul latin rustic, cată să se fi născut *afin* ca nume al «mirtuluĭ» prin etimologiă poporană dela «a f f i n i s», vulgar «a f f i n u s» (Du Cange), ambele plȃnte fiind privite ca rude, ca ceĭ doĭ fraţĭ gemenĭ din legendă. Din causa acesteĭ fusiunĭ a doĕ cuvinte isvoresce necertitudinea accentuluĭ în *afin*, rostit maĭ adesea *àfin* (à f i n ă) ca în d à f i n, dar une-orĭ *afìn* (a f ì n ă) ca în a f f ì n i s.

Dafinul şi mirtul nefiind indigenĭ în Romȃnia, vechile lor numirĭ latine poporane ar fi trebuit să dispară din graĭu, dacă nu s'ar fi adaptat la alte tufe, cu carĭ — bine saŭ reŭ — ĭĭ asemĕna omul dela ţéră. După cum numele d a f i n u l u ĭ «laurier» s'a dat la noĭ plȃnteĭ «mezereum», maĭ numită altfel «tulichină», «cleiţă», «piperu-lupuluĭ», pe care şi limbile neo-latine occidentale o chiamă «laureola» (lauréole, loireolea), deminutiv din «laurus», tot asemenea numele *afinuluĭ* «myrte» a trecut la Romȃnĭ către o varietate de «vaccinium», căriĭ şi graiurile romanice din Apus ĭĭ ḑic «myrtillus», franc. myrtille, ital. mirtillo, span. mirtilo etc., un deminutiv dela «myrtus». Paralelismul e perfect. Dar maĭ este ce-va. Una din numirile francese poporane ale «mirtilleĭ» e c o u s i n e t, c o u s i n, c o u s i n e, adecă o traducere a latinuluĭ a f f i n i s, ceĭa ce maĭ intăresce încă o dată cele spuse maĭ sus despre *afin* ca nume al «mirtuluĭ» deja în latinitatea vulgară. Să se observe că în vechea francesă în loc de «cousin», «cousine», se putea ḑice fórte bine: «a f f i n», «a f f i n e», de exemplu: «bien veigniez touz, vous mi «a f f i n» (Godefroy, Dict. d. l'anc. fr., v. Afin); şi atuncĭ între numele luĭ «vaccinium myrtillus» la noĭ şi numele luĭ la Francesĭ n'ar maĭ fi nicĭ măcar deosebirea dintre original şi traducere.

In conspect:

Frațĭ în archeologia latină, frațĭ în mitologia românéscă, *afin* și d a f i n sînt frațĭ și prin etimologiă. In Banat, pînă astădĭ *afinul* se chiamă pe a-locurĭ *dafin*, ĭar brobónele luĭ cele dulcĭ d a f i n e (Paroh G. Iancu, com. Visag, Bobolna, Baĭa-de-Criș). Să nu uĭtâm că prepoziționalul *d* ca în «dalb»=«alb» nu se acață la noĭ nicĭ o dată la terminĭ botanicĭ. Se ḑice «aĭu», «aglică», «alun», «anin», «arțarĭu» etc., nu: «daĭu», «daglică» și așa maĭ încolo. Forma *dafin* pentru *afin*, conservată la Bănățenĭ, este dară cea organică, moștenită ca dublet din epoca latină.

Dela noĭ pe *afin* «vaccinium myrtillus», saŭ maĭ bine numele fructuluĭ a f i n ă, l'aŭ luat apoĭ pe de o parte Unguriĭ, prefăcêndu'l în a f o n y a după armonia vocalică maghiară, ĭar pe de alta — Ruteniĭ din Bucovina sub forma a f e n a, alăturĭ cu termenul propriŭ rutenesc «boriwka» (=polon. borowka).

ȘEDINȚA DIN 22 MARTIE.

Președința d-luĭ *Ion Ghica.*

D-lŭ *D. Sturdza* propune ca scrisórea d-luĭ *Ghica* despre poetulŭ Gr. Alexandrescu, citită în ședința publică de Vineria trecută de către d-lŭ *Negruzzi*, să se tipăréscă în Anale, saŭ în corpulŭ procesuluĭ verbalŭ alŭ aceleĭ ședințe saŭ deosebitŭ. Propune de asemenea ca în contextulŭ relațiuniĭ făcute de d-lŭ *Hasdeŭ* asupra Mareluĭ Etimologicŭ să se tipăréscă în Anale și cele dóuĕ cuvinte citite în acéiașĭ ședință, pentru ca publiculŭ din aceste specimene să-șĭ pótă face o idee despre modulŭ cum se face lucrarea.

D-lŭ *Ion Ghica* ḑice că scrisórea sa despre Alexandrescu aparține

«Convorbirilorŭ literare», pentru carĭ a trimis'o, și dacă Academia voesce să se publice în Anale, va trebui să se reproducă după ce va fi tipărită în acea revistă.

Propunerea d-luĭ *Sturdza* se aprobă dimpreună cu esplicările d-luĭ *Ghica*.

Se comunică o scrisóre de la d-lŭ *S. Fl. Marianŭ*, prin care însciințéză că nu va puté lua parte la sesiune și că colecțiunea de descântece poporane, pentru a căreĭ publicare i s'a datŭ de Academie unŭ ajutorŭ anulŭ trecutŭ, va fi tipărită până la Pascĭ.

Universitatea din Berna trimete publicațiunile sale cerêndŭ a i se trămite în schimbŭ ale Academieĭ. — Cererea se apróbă.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ dă citire propuneriĭ presintate de d-lŭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ* în următórea cuprindere:

«Academia posede astădĭ unŭ mare numĕrŭ de urice domnescĭ, cărțĭ domnescĭ, surete, anaforale și alte acte, tóte originale, de prin diferite epoce, carĭ constitue unŭ tesaurŭ neprețuitŭ pentru studiile istorice atingătóre de țéra nóstră, studiĭ carĭ astădĭ ieaŭ o mare desvoltare. Aceste monumente, marturĭ viĭ și nebănuițĭ aĭ vremilorŭ trecute, sunt de unŭ folosŭ imensŭ în privința istorică, cronologică, genealogică, topografică și literară. Dar tóte aceste tesaure staŭ grămădite și închise în archivele Academieĭ nóstre necunoscute acelora carĭ se ocupă de studiile nóstre istorice și carĭ le-arŭ consulta cu mare folosŭ și s'arŭ îmbărbăți în esploatarea frumóseĭ și întinseĭ câmpiĭ care ni s'a deschisŭ în domeniulŭ mărețŭ alŭ istorieĭ Româniloŭ și alŭ cultureĭ nóstre naționale.

«Ca să punemŭ dar în mâna lumeĭ studióse atât din țéră cât și din străinătate aceste tesaure grămădite în Academia nóstră, eŭ propunŭ ca Academia se iea una din următórele decisiunĭ:

«1. Să se fondeze de Academie o *Revistă istorică a Academieĭ Române*, care să apară la fie-care dóuĕ lunĭ, și în care să se publice textele tuturorŭ hrisóvelorŭ, uricelorŭ și celoralalte acte vechĭ câte sunt și câte vorŭ maĭ întra în Academia Română, fără nicĭ unŭ co-

mentariŭ. Iar actele slavonescĭ să se tipăréscă cu traducere românéscă.

«2. Dacă acésta ar păré dispendiosŭ, facŭ o a dóua propunere, adecă să se fondeze unŭ *Catalogŭ istoricŭ de actele vechĭ aflătóre în Academia Română*, care catalogŭ, indicândŭ numĕrulŭ înregistrăriĭ fie-căruĭ actŭ în Academie, va arăta data, loculŭ și cuprinderea în scurtŭ a fie-căruĭ actŭ, cum acésta se obicĭnuesce și în alte țĕrĭ.

«Acestŭ *Catalogŭ* saŭ acéstă *Revistă* să se publice în 1000 de exemplare în edițiune, (formatŭ în 8⁰) cât se póte maĭ eftină, ca să se pótă cumpăra de toțĭ.

«O comisie din Academie alésă de plenum să fie însărcinată cu acéstă lucrare.

A. Papadopolŭ-Calimachŭ.

«Sprijinimŭ: *G. Barițŭ.* — Sprijinescŭ publicarea unuĭ indice: *Melchisedec, Hasdeŭ, Quintescu*».

Propunerea se recomandă spre cercetare Secțiuniĭ istorice.

Se comunică treĭ propunerĭ pentru alegerĭ de membri corespondențĭ. — Se decide a se recomanda secțiunilorŭ.

Se comunică scrierea «Cercetărĭ asupra pieleĭ și pĕruluĭ ursuluĭ ócheșŭ din Carpațiĭ românescĭ» de Dr. C. Freytag.

Se comunică de asemenea volumele I și II din «Cartea de cetire» de d-lŭ Stefanŭ Stefureac, trămisă de autorŭ.

Se decide a se mulțămi dăruitorilorŭ.

La ordinea ḑileĭ fiindŭ continuarea discuțiuniĭ asupra propuneriĭ d-luĭ *Maiorescu* privitóre la nepresentarea membrilorŭ Academieĭ la concursurile eĭ, se dă cuvîntulŭ d-luĭ *Sion*.

D-sa ḑice că asupra fonduluĭ propuneriĭ ar avé puținŭ de ḑisŭ în urma celorŭ spuse de d-lŭ *Sturdza*. Cu tóte acestea crede că, după cele ce s'aŭ vorbitŭ în susținerea eĭ, merită a se maĭ face óre carĭ observațiunĭ. S'a vorbitŭ despre impresiunĭ lamentabile ce s'arŭ fi formatŭ în publicŭ despre acordarea premiilorŭ între membriĭ Academieĭ; dar suntemŭ noĭ óre chemațĭ aicĭ ca să repercutămŭ banalitățile Zoililorŭ saŭ ale spiritelorŭ ușurele și necópte încă, carĭ nu sciŭ ce să îndruge pentru ca să-șĭ scuze ste-

rilitatea? Asemenea acusațiunĭ s'aŭ făcutŭ destule prin unele reviste și foițe obscure. De demnitatea nóstră nu e de a le băga în sémă. Consciințele nóstre nu trebue să se turbure, fiindŭ că fără nicĭ o părtinire și cu convicțiune amŭ datŭ premiile nóstre; și pentru acésta suntemŭ absolvițĭ chiar de fundatorulŭ principalŭ alŭ premiilorŭ, de fericitulŭ întru memorie Năsturelŭ-Herĕscu, carele prin testamentulŭ sĕŭ anume dice că membriĭ Academieĭ aŭ dreptulŭ să-șĭ presinte lucrările la concursŭ. Apoĭ scopulŭ premiilorŭ este de a încorona opere bine scrise și a resplăti scriitorĭ eminențĭ, iar nu a încuraja persóne carĭ credŭ că arŭ puté lucra. Propunerea este neoportună, și cu atât maĭ neînțelésă cu cât vine de la uniĭ membri carĭ maĭ totdeauna aŭ figuratŭ în comisiunile anuale de premiĭ și nu și-aŭ desvoltatŭ teoriile acolo în sînulŭ comisiunilorŭ, carĭ singure trebuiaŭ să se ocupe de acésta.

D-lŭ *Hasdeŭ* regretă că e silitŭ a combate de astă dată pe d-lŭ *Maiorescu,* cu care se înțelege fórte bine asupra multorŭ cestiunĭ. Nu împărtășesce ideia cuprinsă în propunerea sa și nu înțelege de ce a făcut'o. Dacă ar fi făcut'o acum câțĭ-va anĭ, când unulŭ după altulŭ s'aŭ premiatŭ vre-o câțĭ-va membri aĭ Academieĭ, totușĭ s'ar fi înțelesŭ; dar de vre-o treĭ anĭ încóce nu s'aŭ maĭ datŭ premiĭ membrilorŭ.

D-sa nu scie care se fie fostŭ motivulŭ rumoreĭ de nemulțămire contra premieriĭ luĭ *Alecsandri;* dar scie că rumóre multŭ maĭ mare a fostŭ pentru premiele date d-lorŭ Crăĭniceanu și Stefanelli, carĭ nu sunt membri aĭ Academieĭ.

D-lŭ *Maiorescu* vine și vorbesce în numele tinerimiĭ, pe care și d-lŭ *Hasdeŭ* o iubesce fórte multŭ. Dar D-sa se pune în posițiunea tinerimiĭ, și nu i-ar fi plăcutŭ de locŭ ca să se facă pentru dînsa acéstă propunere; s'ar fi simțitŭ vătămatŭ, pentru că ar fi avutŭ aerulŭ a se dice: tu, tinerule, nu lucrezĭ decât pentru premiŭ. D-sa s'ar fi revoltatŭ, fiindŭ tînĕrŭ, și din altŭ punctŭ de vedere; dacă i s'ar fi disŭ : poțĭ să te presințĭ la premiĭ, dar de la ele vorŭ fi înlăturațĭ toțĭ ómeniĭ de o valóre însemnată; concursulŭ are să se petrécă între copilașĭ. Propunerea d-luĭ *Maiorescu* nu apără de locŭ

tinerimea, ci din contră îĭ dă unŭ testimonium paupertatis, atât întru cât privesce puterea eĭ de a lucra, cât și în privința scopurilorŭ ce le-ar urmări prin lucrările sale. E maĭ durerosŭ pentru unŭ tînĕrŭ cu unŭ simțemîntŭ de demnitate a alerga după premierĭ și resplătirĭ ale munceĭ sale decât a lucra fără să se gândéscă la acestea. Cea maĭ plăcută resplată a munceĭ este plăcerea de a munci, abstracțiune făcêndŭ de orĭ ce resplată ce ar puté atrage după sine. Din aceste cause D-sa va vota în contra propuneriĭ.

D-lŭ *I. Negruzzi:* Când s'a combătutŭ propunerea d-luĭ *Maiorescu* de către d-lŭ *Sturdza*,* unŭ argumentŭ s'a adusŭ din art. 3 alŭ Statutelorŭ și s'a disŭ că propunerea ar fi contrară aceluĭ articulŭ. Dacă ar fi o disposițiune în legea Academieĭ, în care să se dică că membriĭ eĭ își potŭ presenta lucrările la premiĭ, atuncĭ fără îndoială propunerea presentată nu s'ar puté admite. Dar în art. 3 D-sa nu a găsitŭ nicĭ o disposițiune, din care să se vadă că propunerea acésta ar fi în contradicțiune cu statutele.

Și D-sa a avutŭ adînculŭ simțemîntŭ, că publiculŭ românŭ a vĕdutŭ cu ochĭ rĕĭ premiarea membrilorŭ Academieĭ de către colegiĭ lorŭ. Acéstă părere s'a făcutŭ din faptulŭ că din dece premiĭ optŭ s'aŭ datŭ membrilorŭ. Ce s'ar întimpla când Curtea de casațiune s. e. ar avé premiĭ pentru scrierĭ juridice, orĭ facultatea de medicină pentru scrierĭ medicale, și din dece premiĭ numaĭ dóuĕ s'arŭ da la concurențĭ străinĭ de aceste instituțiunĭ? Negreșitŭ s'ar respândi părerea că și colegialitatea jócă unŭ rolŭ în împărțirea premiilorŭ. D-sa propune ca membriĭ Academieĭ să facă unŭ actŭ de abnegațiune, să se mulțăméscă cu onórea de a se afla în celŭ maĭ înaltŭ areopagŭ literarŭ și sciințificŭ alŭ țeriĭ și să renunțe la onórea de a fi și premiațĭ, maĭ cu sémă când acéstă onóre este împreunată și cu o remunerațiune materială.

Era o vreme când actele de abnegațiune eraŭ fórte dese, bĕtrâniĭ din generațiunea anterióră aŭ lucratŭ cu abnegațiune. Astădĭ se vorbesce fórte puținŭ de abnegațiune; se vorbesce numaĭ de diurne, de cumul, de tantieme. Póte că și simțemîntulŭ de invidie să se amestece în aceste strigăte, dar când ele sunt atât de generale, trebue

să aĭbă unŭ fondŭ adevĕratŭ. Ca soţia luĭ Cesarŭ, ce nu trebuia să fie macar bănuită, Academia Română trebue pusă la adăpostulŭ orĭ căruĭ prepusŭ, căcĭ Academia este nu numaĭ corpulŭ învĕţaţilorŭ dintre Românĭ, dar represintă astădĭ totodată, avêndŭ în sinulŭ eĭ representanţĭ aĭ tuturorŭ provinciilorŭ române, acelŭ simbure fecundŭ din care sperămŭ că se va desvolta pomulŭ celorŭ maĭ scumpe aspiraţiĭ naţionale.

D-lŭ *Sturdza* dice că d-lŭ *Negruzzi* a spusŭ că vede în Academie nu numaĭ o adunare de învĕţaţĭ dar şi visulŭ viitoruluĭ, căcĭ de la Academie trebue să pornéscă unŭ spiritŭ de desinteresare. D-lŭ *Sturdza* crede că corpulŭ acesta nu represintă numaĭ visulŭ viitoruluĭ, ci este maĭ alesŭ şi unŭ corpŭ de învĕţaţĭ actualĭ.

Academia are să dea premiile sale pentru lucrărĭ bune; tineriĭ n'aŭ decât să se facă tarĭ în sciinţă şi să muncéscă, ca să pótă concura cu membriĭ Academieĭ, şi astfelŭ de tinerĭ nu vorŭ fi înlăturaţĭ de la premiile nóstre. Am adusŭ în şedinţa precedentă de exemplu pe d-lŭ N. Densuşianu, şi acum mĕ folosescŭ de ocasiune spre a îndrepta o greşită afirmaţiune ce s'a făcutŭ asupra luĭ în şedinţa precedentă. D-lŭ Densuşianu a lucratŭ înainte de orĭ ce ajutorŭ de la Academie; acele lucrărĭ l'aŭ făcutŭ cunoscutŭ Academieĭ şi ajutorulŭ ce i s'a datŭ, l'a pusŭ numaĭ în putinţă de a urmări studiile începute. Cartea premiată nu a făcut'o de locŭ în vederea vre unuĭ premiŭ, cum s'a disŭ; şi când a publicat'o nu avea de locŭ intenţiunea de a o presenta Academieĭ. D-lŭ *Sturdza* a cetitŭ lucrarea şi i s'a părutŭ forte bună, şi de aceia a stăruitŭ ca d-lŭ Densuşianu să o presinte la premiĭ, şi numaĭ după multă insistenţă l'a putută hotărî să o presinte.

D-lŭ *Sturdza* se miră de inconsecinţa ce vede din partea d-luĭ *Maiorescu*. In anulŭ trecutŭ D-sa şi cu alţiĭ aŭ cugetatŭ să se dea premiulŭ celŭ mare iar d-luĭ *Alecsandri* pentru a dóua óră, iar acum vine şi cere să se închidă de acum înainte membrilorŭ calea premiilorŭ. D-lŭ *Sturdza* nu vede de locŭ motivele carĭ aŭ putută schimba cu totulŭ ideile în acéstă privinţă în decursulŭ anuluĭ încetatŭ.

Apoĭ dacă e vorba de desinteresare, de abnegaţiune, să renunţămŭ la diurnele de şedinţe, ca să nu se dică că noĭ ne întrunimŭ aicĭ numaĭ pentru că avemŭ a primi 20 leĭ de şedinţă. Acésta D-sa nu o cere, pentru că este dreptŭ ca membriĭ Academieĭ să aibă o remunerare cât de modestă pentru ostenéla şi timpulŭ ce punŭ pentru a lua parte la şedinţe, şi nu e fără folosŭ că se face acéstă cheltuială, pentru că dacă în unele şedinţe se face puţinŭ, în altele se lucréză, şi lucrarea acésta e fórte folositóre.

Inţelesulŭ statutelorŭ şi alŭ testamentelorŭ nóstre este că orĭ ce lucrare bună ar fi, orĭ de unde ar veni, trebue premiată; şi asupra acestuĭ punctŭ nu se póte face restricţiune. Totŭ cu acelaşĭ dreptŭ s'ar puté dice că Academia să nu maĭ tipăréscă nicĭ o carte a unuia din membriĭ seĭ, pentru că prin acésta s'ar împedeca alţiĭ de a tipări cărţĭ. Dacă noĭ vomŭ fi drepţĭ şi vomŭ judeca cu deplină nepărtinire cărţile ce ni se vorŭ presenta la premiĭ, nicĭ o pedecă nu se pune desvoltăriĭ cercetărilorŭ şi lucrărilorŭ scienţifice şi literare, ci maĭ multŭ se vorŭ încuragia toţĭ aceia carĭ îşĭ daŭ silinţa de a face lucrărĭ de o adevĕrată valóre. Datoria nóstră morală este ca să punemŭ dreptatea şi judecata nóstră maĭ presusŭ de orĭ ce suspiţiune.

Se constată că membriĭ nu maĭ sunt în numĕrŭ şi discuţiunea se amână pentru şedinţa următóre, ridicându-se şedinţa la ora 11 a. m.

ŞEDINŢA DIN 24 MARTIE.

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ literare, prin care se arată, că Secţiunea a alesŭ pe d-lŭ *G. Chiţu* preşedinte şi pe d-lŭ *B. P. Hasdeŭ* vice-preşedinte pentru anulŭ 1886-87, că Secţiunea a alesŭ pe d-niĭ *Hasdeŭ* şi *Sion* pentru ca împreună cu 2 delegaţĭ aĭ

Secţiunii istorice să cerceteze propunerea de a se tipări manuscrisulŭ de predice alŭ Mitropolitului Antim Ivireanulŭ.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* dice, că comisiunea de care se vorbesce în acestŭ procesŭ-verbalŭ alŭ Secţiunii literare s'a întrunitŭ şi că d-lŭ *Urechiă* este însărcinatŭ a expune decisiunile comisiunii.

D-lŭ *Urechiă* dice, că Secţiunea istorică a delegatŭ în acéstă comisiune pe *P. S. S. Melchisedec* şi pe d-sa. Comisiunea s'a întrunitŭ, şi după cercetarea manuscrisului a decisŭ, că elŭ merită atenţiunea Academiei şi că tipărirea lui este dorită de ambele Secţiuni, pentru că atinge cestiuni literare şi istorice. Din aceste cause, Comisiunea se rógă a se pune la ordinea dilei tipărirea operei lui Antim Ivireanulŭ aprobate de comisiune.

D-lŭ *Hasdeŭ* amintesce că Mitropolitulŭ Antim a fostŭ contemporanŭ cu Brâncoveanu, manuscrisulŭ presentatŭ este însă o copie posterióră cu vre-o 80 ani. Copia este bună şi de interesŭ istoricŭ şi literarŭ. Cestiunea asupra căreia comisiunea nu s'a pronunţatŭ este, cine să fie însărcinatŭ cu tipărirea.

D-lŭ *V. A. Urechiă* crede că trebue să se decidă întâiŭ tipărirea în principiŭ. Acéstă decisiune să se trimétă apoi la comisiunea financiară, care va cerceta şi va spune dacă sunt în acestŭ anŭ mijlóce pentru a se esecuta lucrarea. Când apoi tipărirea se va puté începe, va fi a se decide cine să fie însărcinatŭ cu esecutarea ei.

ŞEDINŢA DIN 25 MARTIE.

Preşedinţa D-lui *Ion Ghica.*

La ordinea dilei se pune continuarea discuţiunii asupra propunerii d-lui *Maiorescu.*

D-lŭ *V. Maniu* constată că cestiunea ce se discută este fórte delicată. Propunerea presentată tinde a pune la adăpostŭ faţă de ori

ce suposițiune jignitóre prestigiulŭ și posițiunea Academieĭ. Pentru a puté admite acésta propunere urméză să ne întrebămŭ, dacă Academia a pututŭ da locŭ până acuma la asemenea mișcărĭ în simțemîntulŭ și opiniunea publică. S'a ḑisŭ că s'aŭ premiatŭ numaĭ opere de ale membrilorŭ Academieĭ; dar pentru a trage din acésta o conclusiune trebue să se cerceteze ce opere eraŭ în concurență cu cele premiate, pentru ca să se pótă da locŭ la bănuelĭ de părtinire. Operele luĭ *Alecsandri* nu potŭ deștepta nicĭ o bănuială de parțialitate; de asemenea nicĭ lucrările premiate ale d-luĭ *Hasdeŭ*, carĭ s'aŭ impusŭ, prin valórea lorŭ, nu numaĭ Academieĭ, dar tuturorŭ Românilorŭ. S'a premiatŭ scrierea teologică a d-luĭ Stefanelli care nu avea unŭ altŭ concurentŭ; de asemenea și scrierea d-luĭ *Marian*. Cand s'a premiatŭ lucrarea d-luĭ *Sion*, puținŭ voluminósă dar cu sîmbure, într'însa s'a premiatŭ lucrarea viețeĭ sale întregĭ; și apoĭ ce concurentŭ superiorŭ s'a înlăturatŭ? Aceia-șĭ întrebare trebue făcută și cu lucrarea premiată a d-luĭ *Brândză* și cu celealalte.

Dacă s'arŭ înființa din seninŭ o restricțiune ca cea propusă, ar însemna că noĭ punemŭ la îndoială sinceritatea și buna credință a nóstră. Acestŭ actŭ arŭ fi nemeritatŭ. Dar maĭ sunt și statutele și voința testatorilorŭ carĭ nu permitŭ să fie modificate după bunulŭ placŭ. Acéstă disposițiune arŭ maĭ fi avutŭ înțelesŭ dacă s'arŭ fi presentatŭ ca propunere directă de modificarea statutelorŭ. D-sa crede că nu-ĭ de locŭ bine a veni prin o disposițiune ca cea propusă, să se ḑică publiculuĭ : iată am făcutŭ rĕŭ până acum, am fostŭ părtinitorĭ în acordarea premiilorŭ Academieĭ; voimŭ să ne îndreptămŭ. Acésta arŭ însemna că ni se cere să ne dămŭ pe nedreptŭ unŭ verdictŭ de paupertate.

D-lŭ *Poni* crede că cestiunea, cum s'a pusŭ de propuitorĭ, nu este pe adevĕratulŭ eĭ terenŭ. Nu este a se discuta valórea premiilorŭ date până acuma, căcĭ era naturalŭ că, pe cât timpŭ membriĭ Academieĭ puteaŭ să concureze la premiĭ, eĭ să le iea, pentru că eĭ sunt ceĭ maĭ distinșĭ învĕțațĭ aĭ noștri, și lucrările lorŭ vorŭ fi în generalŭ superióre celoralalte. Cestiunea însă e aiurea : orĭ ce premiŭ presupune unŭ concursŭ, și D-sa nu înțelege ca judecătoriĭ acestuĭ con-

cursŭ să vie și eĭ să se presinte la dînsulŭ. Exemplele aduse cu Academiile străine nu s'aŭ lămuritŭ bine. In Francia s. ex. este nepomenitŭ ca o Academie să premieze pre unulŭ din membriĭ aceleia-șĭ Academiĭ; s'aŭ datŭ câtor-va membri premiulŭ Institutuluĭ, dar Institutulŭ este compusŭ din cincĭ Academiĭ și prin urmare unŭ membru din o Academie este premiatŭ de celealalte Academiĭ nu de colegiĭ sĕĭ. Din aceste motive D-sa este pentru propunere.

D-lŭ *Quintescu* recunósce că cestiunea în sine are și o parte rea. D-lŭ *Poni* are dreptate când ḑice că premiulŭ este unŭ concursŭ la care judecătoriĭ nu trebue să fie concurenţĭ; dar recunósce asemenea că Academia nóstră nu se póte pune la înălţimea Institutuluĭ Franciеĭ. Noĭ ne aflămŭ în alte condiţiunĭ; nu avemŭ așa mare mulţime de învĕţaţĭ, în cât să putemŭ exclude o parte dintre concurenţĭ dela premiile ce avemŭ de acordatŭ. S'a ḑisŭ că suntemŭ bănuiţĭ de parţialitate în judecata nóstră, dar în contra bănueliĭ nu este leacŭ; chiar presentarea acesteĭ propunerĭ este atingĕtóre pentru Academie. Dacă ea arŭ fi primită și concurenţiĭ ce s'arŭ presenta în viitorŭ nu arŭ merita și nu li s'arŭ da premiĭ, s'arŭ puté ḑice că acéstă severitate este din causă că concurenţiĭ sunt afară din Academie. Noĭ nu putemŭ să ne punemŭ în posiţia altorŭ ţĕrĭ; trebue să remunerămŭ și să încuragiemŭ munca fără alte consideraţiunĭ. Să maĭ așteptămŭ până ce vomŭ vedé că ni se presintă scrierĭ bune venite dela persóne din afară și atuncĭ să facemŭ restricţiunea propusă pe tăcute. D-lŭ *Maiorescu* a ḑisŭ, că maĭ multe critice s'aŭ rădicatŭ asupra scrierilorŭ d-luĭ *Alecsandri* de când i s'a datŭ unŭ premiŭ. D-sa nu vede în acésta nicĭ unŭ rĕŭ, căcĭ acésta arŭ însemna numaĭ că critica a începutŭ să se desvolte și la noĭ.

D-lŭ *V. Babeșŭ* ḑice că D-sa scie să aprecieze cele dóuĕ tendinţe ce s'aŭ manifestatŭ în discuţiunea acesteĭ propunerĭ. După D-sa propunerea nu e fără temeiŭ : este positivŭ, că dacă dintre premiile date până acum nu se întîmpla ca celea maĭ multe să fie date membrilorŭ Academieĭ, nimenuĭ nu-ĭ vinea în gândŭ să facă acéstă propunere. Indemnulŭ dar din care a pornitŭ propunerea, este o întîmplare și D-sa nu voesce a intra în cestiunea dacă e bine ca mem-

briĭ Academieĭ să premieze pe colegiĭ lorŭ. S'a ḑisŭ, ca argumentŭ, de contrariĭ propuneriĭ, că de câţĭ-va anĭ nu s'aŭ maĭ presentatŭ şi nu s'aŭ maĭ premiatŭ membri şi că scrierile presentate la concursŭ aŭ fostŭ mediocre. D-sale i se pare că acestŭ argumentŭ póte fi întorsŭ pentru propunere, căcĭ se póte ḑice, că nu s'aŭ presentatŭ scrierĭ bune la concursŭ tocmaĭ pentru că s'a rĕspânditŭ în publicŭ credinţa că premiile se daŭ maĭ uşorŭ la membri. Academia e silită să ţie comptŭ de ideile şi de credinţele ce se manifestă în publicŭ; şi importanţa cea mare este că se face în publicŭ critică în contra Academieĭ pentru că a datŭ premiĭ membrilorŭ eĭ. Dacă ni se ḑice că s'a descurajatŭ o generaţiune, noĭ trebue să ţinemŭ comptŭ de acésta şi să înlăturămŭ pretextulŭ de a se descuraja. Acésta o putemŭ face printr'o decisiune din care să se scie că Academia va premia scrierile celorŭ carĭ nu sunt membriĭ eĭ. D-sa crede că propunerea este oportună şi printr'însa se îndémnă tineriĭ la muncă. Crede că chiar numaĭ acéstă discuţiune va produce unŭ efectŭ bunŭ în publicŭ.

D-lŭ *St. Fălcoianu* ḑice, ca prin acéstă propunere se atinge prestigiulŭ Academieĭ ca corpŭ şi alŭ fie-căruĭ membru în parte. Nu-şĭ póte ascunde impresia penibilă causată de celea spuse de d-lŭ *Maiorescu*, că propunerea s'a făcutŭ pentru tinerimea care s'a supĕratŭ pe *Alecsandri* că a fostŭ premiatŭ. Este acesta unŭ argumentŭ pentru ca Academia să vină şi să ḑică că a lipsitŭ la demnitatea eĭ? Orĭ cum se va întórce, acéstă propunere e unŭ blamŭ care s'arŭ da tuturorŭ membrilorŭ pentru tóte lucrările lorŭ trecute. Acésta este ne meritată. D-lŭ *Maiorescu* a spusŭ că s'aŭ presentatŭ traducerĭ la concursurĭ şi aŭ fostŭ respinse, dar traducerile aŭ fostŭ rele şi defectele lorŭ se arată în rapórtele făcute şi publicate. Susţiitoriĭ propuneriĭ n'aŭ venitŭ să arete că s'aŭ respinsŭ scrierĭ bune pentru a se premia unele rele, şi numaĭ acésta ar fi justificatŭ presentarea propuneriĭ. Propunerea acésta, dacă va fi adoptată, va avé unŭ efectŭ fórte rĕŭ, căcĭ toţĭ şi fie-care membru va fi aspru judecatŭ, şi lucrările Academieĭ de până acum nu merită astŭ-felŭ de judecată.

D-lŭ *G. Bariţŭ* ḑice că aceiaşĭ impresiune a făcutŭ asupra D-sale

propunerea ca și acea manifestată de d-lŭ *Fălcoianu*. Acéstă propunere are aerulŭ a ḑice, că premiile trecute s'aŭ datŭ fără merite, iar membriĭ aŭ fostŭ nedrepțĭ, ca și când ar fi fostŭ concurențĭ multŭ maĭ meritoriĭ decât ceĭ premiațĭ. Totușĭ D-sa va vota pentru oprirea membrilorŭ de a se presenta la premiĭ, dacă se va suprima dispo-sițiunea privitóre la votare cuprinsă în art. 10 alŭ statutelorŭ. Dacă s'arŭ primi propunerea, o urmare naturală a eĭ ar fi să se cerceteze de o comisiune, carĭ premiĭ s'aŭ datŭ pe nedreptŭ și să se iee în-dărăpt de la ceĭ premiațĭ. Este nedreptŭ a se ḑice că Academia nu a îndemnatŭ tinerimea la lucru. S'aŭ publicatŭ o mulțime de con-cursurĭ pentru traducerĭ din autorĭ clasicĭ și pentru lucrărĭ asupra unorŭ subiecte date; la tóte însĕ s'aŭ presentatŭ concurențĭ puținĭ cu lucrărĭ în generalŭ fórte puținŭ satisfăcătóre.

D-lŭ *I. Caragiani :* Când este a se da unŭ premiŭ, cestiunea este care e lucrarea cea maĭ bună, și ea să fie premiată fără considerație de persónă. Presentându-se la acelașĭ concursŭ unŭ membru alŭ Academieĭ și unŭ străinŭ, dacă lucrarea străinuluĭ e maĭ bună, co-misiunea care cercetéză lucrările nu se póte înșela; premiulŭ se va da lucrăriĭ celeĭ maĭ bune. Se ḑice însĕ că lumea bănuesce pe membri de părtinire. D-sa întrébă însă dacă fie-care n'a datŭ vre odată votulŭ sĕŭ asupra unuĭ premiŭ fără să aibă convingerea că-lŭ dă pentru scrierea cea maĭ bună? Dar chiar lumea nu este de acordŭ în a-prețiarea moduluĭ în care s'aŭ datŭ premiile Academieĭ; și noĭ nu putemŭ să ținemŭ socotélă de aprețierile uneĭ părțĭ fără cealaltă.

S'a ḑisŭ că membriĭ Academieĭ, concurândŭ la premiĭ sunt și concurențĭ și judecătorĭ, dar nu este așa, căcĭ nicĭ odată unŭ membru nu a luatŭ parte la lucrările comisiuniĭ concursuluĭ la care arŭ fi concuratŭ și elŭ. S'a ḑisŭ asemenea că nu e bine ca membriĭ să judece pe unŭ colegŭ alŭ lorŭ. Noĭ nu putemŭ însă să-lŭ respingemŭ de la judecata nóstră, când vine și cere să fie judecatŭ.

Dacă amŭ exclude pe membriĭ Academieĭ de la concursurĭ, ur-marea arŭ fi că amŭ avé lucrărĭ mediocre de premiatŭ. D-sa ḑice că este dreptŭ ceia ce a spusŭ d-lŭ *Barițŭ* că, dacă primimŭ acéstă propunere, atuncĭ trebue să se revie asupra vechilorŭ premiĭ și să

se iee îndărăptŭ, fiindŭ considerate ca acordate pe nedreptulŭ. D-sa este de părere să se continue cum s'a urmatŭ până acum, avêndu-se încrederea că toţĭ membri sunt multŭ maĭ susŭ puşĭ decât să fie părtinitorĭ în decisiunile lorŭ privitóre la primiĭ.

Propunerea să pune la votŭ şi se respinge.

D-lŭ Preşedinte *Ion Ghica* amintesce că la Senatŭ s'a depusŭ unŭ proiectŭ de lege privitorŭ la societatea Ateneuluĭ românŭ, în care se află unŭ articolŭ care ḑice că şi Academia să aibă doĭ delegaţĭ în biuroulŭ Ateneuluĭ. Guvernulŭ, înainte de a presenta acestŭ articolŭ, trebuia să întrebe pe Academie, care este o persónă morală. D-sa supune casulŭ la discuţiunea Academieĭ.

D-lŭ *Aurelianŭ* ḑice că acelŭ articolŭ nu obligă pe Academie la nimicŭ; îĭ dă numaĭ dreptulŭ de a controla, dacă voesce, lucrările Ateneuluĭ. Disposiţiunea este facultativă.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că D-sa a combătutŭ în cameră acéstă disposiţiune din lege, care de alt-felŭ nu e obligatóre pentru Academie. Cugetarea guvernulŭ a fostŭ ca să iea garanţie că Ateneulŭ va remâné totdeauna o instituţiune devotată sciinţeĭ. Academia, de şi e declarată de institutŭ de statŭ, dar are independenţa sa; legea a înţelesŭ să pue o instituţiune existentă în legătură maĭ de aprópe cu Ateneulŭ.

D-lŭ *D. Sturdza* explică că art. 2 din proiectulŭ de care se vorbesce, a fostŭ făcutŭ pentru a se da unŭ felŭ de satisfacţiune Academieĭ şi D-sale, căcĭ D-sa avusese intenţiunea de a câştiga loculŭ din dosulŭ grădineĭ Episcopieĭ pentru a zidi localulŭ Academieĭ şi alŭ Museelorŭ. Atuncĭ s'a presentatŭ la Cameră propunerea pentru a se da acelŭ locŭ Ateneuluĭ. De atuncĭ lucrulŭ a luatŭ o consistenţă maĭ mare, căcĭ societatea Ateneuluĭ a făcutŭ o lotărie pentru a-şĭ strînge mijlócele necesare clădiriĭ localuluĭ. Ateneulŭ este o societate în care, după statutele sale actuale, lucrurile nu sunt încă bine fixate. De aceia D-sa crede că arŭ fi maĭ bine ca membriĭ Academieĭ, carĭ sunt la Senatŭ, să fie autorisaţĭ a cere suprimarea aceluĭ articolŭ.

D-lŭ *Maiorescu* ḑice că prin acestŭ articolŭ a voitŭ a se pune unŭ

felŭ de controlŭ asupra Ateneuluĭ, cea ce ar puté fi şi o împedecare pentru desvoltarea aceleĭ societăţĭ. Dar maĭ este cestiunea nelămurită de articolŭ, şi anume ce posiţiune arŭ avé membriĭ delegaţĭ de Academie în biuroulŭ Ateneuluĭ? Ce s'arŭ întîmpla când membriĭ Academieĭ ar crede că Ateneulŭ se abate de la calea şi de la scopurile sale? Totŭ feliulŭ acesta de a controla e unŭ vêntŭ reacţionarŭ. D-sa crede că e maĭ bine să se stăruéscă pentru suprimarea articoluluĭ şi să se lase Ateneulŭ a se desvolta singurŭ fără amesteculŭ Academieĭ.

D-lŭ *V. Babeşŭ* crede că membriĭ pe carĭ i-ar delega Academia în biuroulŭ Ateneuluĭ ar avé misiunea să influenţeze moralmente, şi este de părere că Academia este obligată a întinde acéstă influenţă orĭ unde póte, pentru rĕspândirea ideilorŭ. De acea D-sa ar voi susţinerea articoluluĭ din proiectulŭ de lege.

D-lŭ Preşedinte formuléză o decisiune în următórele cuvinte : *Academia nu voesce nicĭ o inmixtiune în afacerile Ateneuluĭ.* Acéstă formulare se primesce, şi d-lŭ Preşedinte rógă pe membriĭ Academieĭ carĭ se află în Senatŭ a stărui pentru suprimarea articoluluĭ 2 din proiectulŭ legeĭ Ateneuluĭ.

ŞEDINŢA DIN 26 MARTIE.

Preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica.*

Se comunică o scrisóre prin care d-lŭ *Odobescu* însciinţéză că a expediatŭ încă optŭ caiete de documente istorice decopiate la Paris, şi că va maĭ trimete vr'o ḑece peste câteva ḑile. — Se recomandă scrisórea Secţiuniĭ istorice.

Comisiunea Bibliotecеĭ presintă raportulŭ sĕŭ anualŭ. Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ pentru o şedinţă viitóre.

ŞEDINŢA DIN 27 MARTIE.

Preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica.*

Se comunică o scrisóre a d-luĭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ* pre lângă care presintă din partea d-luĭ generalŭ Pencovicĭ Regulamentulŭ de navigaţie şi poliţie pe Dunărea-de-josŭ, în cincĭ limbĭ.

Se va mulţămi d-luĭ generalŭ Pencovicĭ pentru acestŭ dar.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ istorice pentru şedinţa de la 22 Martie a. c.

Secţiunea propune a se aproba continuarea lucrăriĭ d-luĭ *Odobescu* de a aduna documente istorice de la Paris. — Propunerea Secţiuniĭ se aprobă.

Decisiunea Secţiuniĭ de a se păstra la Academie o colecţiune de corespondenţe aduse de d-lŭ *G. Bariţŭ* dintre aniĭ 1838—1848, precum şi de a se publica din acele corespondenţe cele ce va alege d-lŭ *Bariţŭ* dimpreună cu notele D-sale, se aprobă de Academie, exprimându-se d-luĭ *Bariţŭ* mulţămirile Academieĭ pentru dăruirea aceleĭ corespondenţe.

ŞEDINŢA DIN 28 MARTIE.

Preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica*.

D-lŭ M. Suţu, membru corespondentŭ, citesce memoriulŭ sĕŭ despre greutăţile şi monedele romane şi italice, care, ascultatŭ cu mare interesŭ, este primitŭ cu aplause.

D-lŭ *G. Bariţŭ* vorbesce despre valórea istorică a corespondenţelorŭ şi altorŭ scrierĭ de ale maĭ multorŭ bărbaţĭ din România repausaţĭ în aniĭ din urmă, de la carĭ însă s'a conservatŭ o lungă

serie de scrisorĭ din epoca anterióră anuluĭ 1848, adecă de la anulŭ 1838, în care s'a întemeiatŭ şi la Braşovŭ presa periodică românéscă, şi anume în Ianuarie aceluĭ anŭ *Fóia pentru minte, inimă şi literatură*, iar în Martie *Gazeta de Transilvania*, ḑiarŭ politicŭ; carĭ ambele apăreaŭ în aniĭ dintâĭ câte odată pe săptămână. Fundatorulŭ acelorŭ dóuĕ foĭ periodice, care după doĭ anĭ îşĭ luase de colaboratorŭ pe Andreiŭ Mureşanu, fostŭ profesorŭ şi cunoscutulŭ poetŭ ardelénŭ, cere ca scrierile dinainte cu 40 şi cu 50 de anĭ câte s'aŭ conservatŭ netipărite, să fie astăḑĭ apreţiate totŭ după împrejurările în carĭ aŭ eşitŭ acelea din penele bărbaţilorŭ generaţiuniĭ bĕtrâne, pre când *censura preventivă* era totŭ aşa de rigurósă ca şi înainte cu o sută de anĭ, iar consulatele puterilorŭ străine îşĭ reservaŭ dreptulŭ de a se amesteca în afacerile de presă; şi anume unulŭ mergea cu pretensiunile sale aşa departe, în cât pretindea exilarea unorŭ scriitorĭ cum şi interdicţiunea.

Dorindŭ literaţiĭ românĭ din acelea timpurĭ, în frunte cu Ioanŭ Eliade Radulescu, cu Cost. Negruzzi ş. a., ca să restabiléscă între toţĭ Româniĭ o comunicaţiune curatŭ literară cât se póte maĭ désă, eĭ aŭ întimpinatŭ până la 1848 cele maĭ marĭ pedecĭ, între carĭ se numĕră carantina de câte 5 până la 20 şi chiarŭ 40 de ḑile contra ciumeĭ, lipsa totală de postă de ex. între Braşovŭ-Bucurescĭ şi cu tótă Moldova, sosirea scrisorilorŭ de la Iaşĭ în câte 9—10 ḑile prin Bucovina, lipsa maĭ peste totŭ de şosele în România, oprirea strictă a întrăriĭ de cărţĭ din România în ţĕrile monarchieĭ austriace fără censură prealabilă, care se putea face numaĭ la reşedinţa gubernelorŭ provinciale, unde zăceaŭ câte dóuĕ până la ḑece lunĭ, după cum eraŭ dispuşĭ censoriĭ.

Timpulŭ fiindŭ fórte înaintatŭ, aicĭ conferenţiarulŭ îşĭ curmă discursulŭ sĕŭ, şi a remasŭ ca consultaţiunea ulterióră să se continue în sînulŭ Secţiuniĭ istorice.

ŞEDINŢA DIN 29 MARTIE.

Preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica.*

Se comunică raportulŭ d-luĭ *Gr. Stefănescu,* secretarŭ alŭ Secţiuniĭ sciinţifice, prin care arată că Secţiunea a decisŭ a presenta doĭ candidaţĭ, pe d-niĭ Gr. Cobălcescu şi Spiru Haretŭ, pentru alegerea unuĭ noŭ membru în loculŭ reposatuluĭ Dr. Fĕtu.

Se decide a se procede îndată la votŭ.

Punêndu-se la votŭ candidatulŭ Gr. Cobălcescu întrunesce 17 bile albe pentru şi 3 negre contra.

D-lŭ Preşedinte proclamă pe d-lŭ *Gr. Cobălcescu* membru alŭ Academieĭ.

D-lŭ *M. Cogălniceanu* presintă unŭ exemplarŭ din traducerea germană făcută de d-lŭ E. de Herz a scrieriĭ d-luĭ *Alecsandri* «Fântâna Blandusieĭ». D-sa ḑice că traducerea este făcută în versurĭ şi că nu este întru nimica inferióră originaluluĭ.

La ordinea ḑileĭ se pune raportulŭ comisiuniĭ Bibliotecеĭ, ale căruĭ conclusiunĭ se apróbă, recomandându-se comisiuniĭ financiare partea privitóre la budgetulŭ anuluĭ viitorŭ.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ literare pentru şedinţa de la 27 Martie anulŭ curentŭ.

Decisiunea întâia a Secţiuniĭ, de a se publica din noŭ concursŭ pentru traducerea oraţiunilorŭ luĭ Cicerone, în aceleaşĭ condiţiunĭ în carĭ s'aŭ pusŭ la concursŭ şi cele-alalte traducerĭ din autorĭ clasicĭ, se aprobă.

Asupra punctuluĭ 2, privitorŭ la începerea tipăririĭ traduceriĭ premiate a luĭ Herodotŭ făcută de d-lŭ D. I. Ghica,

D-lŭ *Quintescu* amintesce că, când s'a hotărîtŭ ca tipărirea traduceriĭ acesteia să nu se încépă înainte de a fi gata manuscrisulŭ celorŭ d'intâĭ 5 cărţĭ, s'a avutŭ intenţiunea ca să se asigure terminarea lucrăriĭ. D-sa crede că nu este bine să revenimŭ asupra aceleĭ

decisiunĭ. Recunósce d-luĭ Ghica unŭ mare meritŭ, căcĭ a pusŭ în acéstă lucrare o muncă colosală. Nu póte însă să nu observe că, după programulŭ ce și-a făcutŭ d-lŭ Ghica pentru lucrarea sa, întregŭ Herodotŭ ar forma 9 marĭ volume; și cu tótă dorința ce ar avé se vadă acéstă lucrare făcută, d-lŭ *Quintescu* se întrébă dacă Academia și-a propusŭ să publice edițiunĭ așa marĭ din autoriĭ clasicĭ? D-sa este de părere ca să se róge d-lŭ Ghica a maĭ reduce și împuțina notele pe carĭ le-a pusŭ la traducerea sa.

D-lŭ *N. Ionescu* diferă cu totulŭ de d-lŭ *Quintescu.* Crede că misiunea Academieĭ nu e de a face edițiunĭ complete de autorĭ clasicĭ; este bine să se publice o parte din eĭ maĭ multŭ ca modelŭ, și apoĭ vorŭ veni alțiĭ și comerciulŭ de librărie și le vorŭ continua. D-sa este de părere să se tipăréscă immediatŭ partea din Herodotŭ tradusă de d-lŭ Ghica; acésta ar fi o probă de zelulŭ cu care se lucréză la studiile clasice în universitățile străine, pe când la noĭ înainte de a fi gustatŭ din clasicismŭ și începemŭ a ne desgusta.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* crede și D-sa că nu e trebuință a se aștepta cu tipărirea până să se termine întrégă traducerea. Și în străinătate fórte de multe orĭ învĕțațiĭ aŭ publicatŭ o parte numaĭ dintr'unŭ autorŭ clasicŭ, care-ĭ interesa saŭ le plăcea maĭ multŭ. Cu atât maĭ multŭ ar fi bine să se încépă tipărirea părțiĭ deja traduse, cu câtŭ în acéstă parte se cuprindŭ informațiunile privitóre la țĕrile românescĭ de astădĭ.

D-lŭ *Romanŭ* dice că se póte reveni asupra decisiuniĭ de la 1880, și este de părere a se începe tipărirea chiar în acestŭ anŭ. De asemenea este de părere ca textulŭ grecescŭ să se tipăréscă alăturĭ cu traducerea. In privința notelorŭ dice că ar fi bine ca traducătorulŭ să fie rugatŭ a le reduce.

D-lŭ *Quintescu* dice că noĭ n'avemŭ încă unŭ textŭ românescŭ din Herodotŭ, și nu i se pare practicŭ să începemŭ prin o ediție din care cartea I să formeze dóuĕ volume. Acéstă edițiune va costa enormŭ de multŭ, așa în cât în curêndŭ Academia se va vedé în imposibilitate de a o continua. D-sa este de părere ca traducătorulŭ să fie rugatŭ a condensa cât se póte maĭ multŭ notele.

D-lŭ *Urechiă* amintesce că cartea IV din Herodotŭ este tradusă romănesce de d-lŭ A. Suţu. Dacă acum se presintă o lucrare de erudiţiune, ea va onora atât pe Academie cât şi pe autorulŭ eĭ. D-sa este pentru tipărirea opereĭ premiate aşa cum s'a presentatŭ.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* observă că o lucrare ca acésta are să se tipăréscă în maĭ mulţĭ anĭ şi cheltuelile de tiparŭ se vorŭ prevedé cu încetulŭ în maĭ multe budgete consecutive, aşa în cât nu este nicĭ o témă că finanţele Academieĭ s'arŭ îngreuia prea multŭ prin acéstă lucrare. Este de părere să se tipăréscă şi textulŭ dimpreună cu traducerea. In privinţa notelorŭ ḑice că autorulŭ ar trebui să le refacă cu totulŭ spre a le reduce; observă că ele sunt de celŭ maĭ mare folosŭ, din causă că în autoriĭ clasicĭ sunt multe de esplicatŭ, şi de acea este de părere că notele sunt necesare. Propune decĭ ca tipărirea să se încépă chiar în acestŭ anŭ şi lucrarea să se tipăréscă aşa precum s'a presentatŭ, cu textulŭ şi cu notele.

D-lŭ *Sion* arată că asupra lucrăriĭ notelorŭ a discutatŭ multŭ cu traducătorulŭ şi că acesta ţine multŭ ca să se tipăréscă aşa cum le-a lucratŭ, şi nu ar voi să se tipăréscă traducerea fără de note, nicĭ s'ar îndupleca a le reduce, şi că trebue să ţinemŭ sémă de acéstă disposiţiune a traducătoruluĭ.

Propunerea formulată de d-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* se pune la votŭ şi se aprobă, recomandându-se comisiuniĭ budgetare.

Propunerea a treia a Secţiuniĭ de a se da d-luĭ N. Barbu remuneraţiunea, ce nu i s'a datŭ încă pentru traducerea părţiĭ tipărite din Titu Liviŭ, se apróbă recomandându-se comisiuniĭ budgetare.

ŞEDINŢA DIN 31 MARTIE.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se dă citire uneĭ scrisorĭ primite de la d-lŭ membru corespondentŭ Eugen Schyler, prin care însciinţéză că a trimesŭ biblioteceĭ Academieĭ scrierea sa «American diplomacy» în care se află unŭ capitolŭ care tractéză despre libera navigaţiune a fluviilorŭ. Trimete câteva notiţe despre România şi despre Academie publicate de D-sa în diare americane.

ŞEDINŢA DIN 1 APRILIE.

Preşedinţa d-luĭ Dr. *I. Felix.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ istorice, pentru şedinţa dela 18 Martie a. c., şi se aprobă decisiunea Secţiuniĭ de a se tipări în Anale rapórtele d-luĭ Gr. G. Tocilescu, adresate Ministeriuluĭ Instrucţiuniĭ publice asupra maĭ multorŭ mănăstirĭ din ţéră, cu reserva dacă acele rapórte nu s'aŭ publicatŭ aiurea.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ aceleiaşĭ Secţiunĭ pentru şedinţa dela 27 Martie.

Se pune în discuţiune decisiunea Secţiuniĭ: Să se facă unŭ inventariŭ de tóte documentele istorice pe carĭ le posedă Academia.

D-lŭ *Sion* dice, că inventariulŭ documentelorŭ istorice din colecţiunea Academieĭ este făcutŭ, şi că se completéză înscriindu-se într'însulŭ documentele carĭ se adaogă la acéstă colecţiune.

D-lŭ *Bariţŭ* dice, că acelŭ inventariŭ nu corespunde înţelesuluĭ propuneriĭ d-luĭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* şi alŭ decisiuniĭ Secţiuniĭ. Elŭ trebue să arate cât se póte maĭ desvoltatŭ cuprinsulŭ documentuluĭ.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* ḑice că D-sa este de părere ca documentele să se publice întregĭ în broşurĭ carĭ să formeze unŭ felŭ de publicaţiune periodică, care să apară la dóuĕ saŭ la treĭ lunĭ. Numaĭ în acestŭ modŭ colecţiunile de documente ale Academieĭ arŭ puté fi puse la disposiţiunea acelorŭ carĭ se ocupă cu cercetărĭ istorice. D-sa crede că este bine să se încépă publicarea cu documentele slavone, carĭ să se tipăréscă în originalŭ şi cu traducere românéscă, pentru că în curêndŭ nu va maĭ fi nimenĭ în ţéră care va înţelege aceste documente, şi scólele superióre nu pregătescŭ de locŭ tinerimea în cunóscerea limbeĭ slavone care e absolutŭ necesară pentru studiarea istorieĭ Românilorŭ.

D-lŭ *Maniu* ḑice că Secţiunea a admisŭ propunerea asupra căreia se discută aşa cum a formulat-o d-lŭ *Sturdza* şi conformŭ cu propunerea d-luĭ *Papadopolŭ-Calimachŭ*. D-sa crede că ceea-ce maĭ este de discutatŭ privesce modulŭ în care să se facă acéstă lucrare.

D-lŭ *Urechiă* cere ca documentele să se publice întregĭ, altŭ-felŭ orĭ-ce catalogŭ este inutilŭ, pentru că sunt o mulţime de documente carĭ nu se potŭ resuma decât lăsândŭ afară părţĭ carĭ sunt fórte însemnate.

D-lŭ *Ion Ghica* ḑice că în tóte bibliotecele şi archivele se află documente şi manuscrise, şi toţĭ câţĭ studiéză se ducŭ în acele institute spre a le examina. D-sa crede că Academia nu póte începe acum publicarea tuturorŭ documentelorŭ în întregulŭ lorŭ, pentru că mijlócele pentru acésta lipsescŭ. Va fi maĭ bine ca să se pregătéscă cu încetulŭ acéstă publicaţiune, şi când se va puté începe, să se facă într'o bună ordine şi în modŭ sistematicŭ. Resumatele documentelorŭ nu aŭ de scopŭ a face cunoscutŭ cuprinsulŭ lorŭ, ci numaĭ de a arĕta publiculuĭ şi în particularŭ celorŭ carĭ se ocupă cu cercetărĭ istorice ce documente se află în Academie, pentru ca să scie să vie şi să se foloséscă de ele ; de acea D-sa crede că este maĭ bine a se face unŭ catalogŭ analiticŭ alŭ documentelorŭ. Pentru acéstă lucrare va trebui însă să se cheme cine-va ca să ajute persónele ce se voiŭ însărcina din Secţiunea istorică. Secţiunea însă

arŭ trebui să facă o programă bine determinată după care să se facă lucrarea.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că ceea ce este maĭ bine este să se priméscă propunerea Secţiuniĭ aşa cum s'a presentatŭ, şi apoĭ se va cerceta modulŭ celŭ maĭ potrivitŭ pentru executarea eĭ.

Propunerea Secţiuniĭ se aprobă, cu explicaţiunile date de d-lŭ *Ion Ghica;* se recomandă comisiuniĭ financiare.

D-lŭ *V. A. Urechiă* presintă patru documente istorice moldovenescĭ din secoliĭ XVII şi XVIII de la d-lŭ senatorŭ Iuraşcu.

Se presintă propunerĭ de a se alege membri onorarĭ şi corespondenţĭ, dar, constatându-se că membriĭ nu maĭ sunt în numĕrŭ, se decide a se pune la ordinea ḑileĭ în şedinţele viitóre.

D-lŭ *Ion Ghica* presintă următórea propunere : «Propuiŭ să se numéscă o comisiune pentru a revisui regulamentulŭ şi a propune modificările ce va crede necesare. Proiectele de modificărĭ se vorŭ presenta şi discuta în sesiunea viitóre».

Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ în şedinţa de mâne.

ŞEDINŢA DIN 2 APRILIE.

Preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica.*

Se presintă din partea Biurouluĭ geologicŭ foile VII, VIII şi IX din charta geologică a Românieĭ.

Se citesce procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ istorice pentru şedinţa de la 29 Martie. Se aprobă decisiunea Secţiuniĭ de a se dispune o nóuă misiune pentru cercetarea documentelorŭ duse de Mitropolitulŭ Dosofteiŭ în Polonia.

D-lŭ *Urechiă* este de părere că arŭ fi bine ca cu acéstă misiune

să se însărcineze aceeașî persónă care a maî făcutŭ călătoriî în acéstă direcțiune în anulŭ trecutŭ.

Decisiunea comisiuniî cu esplicările d-luî *Urechiă* se recomandă comisiuniî financiare.

Se aprobă decisiunea Secțiuniî de a se tipări în Anale scrierea d-luî *Barițŭ* despre «Apulum».

Asupra decisiuniî Secțiuniî de a se însărcina d-lŭ *Barițŭ* să cerceteze colecțiunea de documente adunate de doctorulŭ Vasile Pop, care fusese lăsată d-luî *Cipariu;* d-lŭ *Barițŭ* dă următórele esplicațiunî : Dr. Vasile Pop a fostŭ chematŭ la 1819, dimpreună cu alțî treî tinerî din Transilvania, ca să fie profesorî la scóla de la Socola. Maî târḑiŭ a trecutŭ din Moldova în Muntenia și a muritŭ la 1845. In călătoriile sale prin mănăstirî a adunatŭ o colecțiune de documente în copiî pe carî apoî le-a dăruitŭ d-luî *Cipariŭ.* Până la 1848 se aflaŭ în biblioteca acestuia, dar d-lŭ *Barițŭ* nu scie dacă nu s'aŭ perdutŭ în revoluțiunea de la 1848—49. D-sa se însărcinéză a merge și a cerceta aceste documente. Resultatulŭ cercetărilorŭ ilŭ va comunica Academieî. — D-luî *Barițŭ* i se mulțumesce pentru că bine-voiesce a lua asupra sa acéstă însărcinare.

Se citesce procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuniî istorice pentru ședința de la 31 Martie. — Se aprobă decisiunea Secțiuniî de a se tipări în Anale scrierea d-luî *Papadopolŭ-Calimachŭ* întitulată «Dunărea în literatură și în tradițiunî».

Se pune la votŭ propunerea de a se alege d-lŭ Teodorŭ Codrescu membru corespondentŭ. — Propunerea se aprobă de maioritate.

D-lŭ Președinte proclamă pe d-lŭ Teodorŭ Codrescu membru corespondentŭ alŭ Academieî pentru Secțiunea istórică.

La ordinea ḑileî se pune propunerea presentată de d-lŭ *Ion Ghica* pentru alegerea uneî comisiunî care să studieze până la sesiunea viitóre modificările ce arŭ trebui făcute în regulamentŭ. Propunerea aprobându-se, se decide a se alege o comisiune de treî membri. Se alegŭ d-niî *D. Sturdza, T. Maiorescu* și *Dr. Brândză.*

ȘEDINȚA DIN 3 APRILIE.

Președința d-luĭ *Ion Ghica.*

Se comunică procesulŭ-verbalŭ alŭ Secțiuniĭ istorice pentru ședința de la 1 Aprilie. Se aprobă propunerea Secțiuniĭ de a se recomanda comisiuniĭ bibliotecеĭ să procure volumele din publicațiunile societățiĭ istorice din Odessa, pe cariĭ nu le posedă până acum biblioteca.

Asupra comunicăriĭ aceleĭașĭ Secțiunĭ că *P. S. S. Episcopulŭ Melchisedec* a bine-voitŭ a se însărcina să urmărescă la Odessa documentele ce s'arŭ fi aflândŭ pe acolo relative la istoria Românilorŭ, se decide a se exprime P. S. Sale mulțămirile Academieĭ pentru acéstă însărcinare gratuită.

La ordinea ḑileĭ se presintă propunerea Secțiuniĭ sciințifice de a se alege maĭ mulțĭ membri corespondențĭ.

D-lŭ *Maiorescu* exprimă părerea, că ar fi maĭ bine ca votarea de membri corespondențĭ și onorarĭ să se amâne pentru sesiunea viitóre din causa puținuluĭ timpŭ ce maĭ remâne lucrărilorŭ actualeĭ sesiunĭ, precum și în vederea modificărilorŭ ce se vorŭ face în regulamentŭ în sesiunea viitóre, când probabilŭ se va regula și modulŭ votăriĭ membrilorŭ.

Propunerea d-luĭ *Maiorescu* se primesce.

ȘEDINȚA DIN 4 APRILIE.

Președința d-luĭ *Ion Ghica.*

Se comunică o scrisóre a d-luĭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ* pre lângă care dăruesce șépte volume din edițiunĭ de autorĭ clasicĭ și alte publicațiunĭ din secolele XVI și XVII.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuniĭ istorice pentru ședința de la 3 Aprilie a. c., din care se vede că d-lŭ *V. A. Urechiă* a comunicatŭ Secțiuniĭ o colecțiune de peste 2000 documente istorice adunate din țéră pentru care urméză a-șĭ da ulteriorŭ avisŭ.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* vorbesce despre Dobrogea din punctulŭ de vedere filologicŭ și alŭ literatureĭ poporale a Românilorŭ din acéstă provincie.

D-lŭ M. Suțu, membru corespondentŭ, continuă lectura memoriuluĭ sĕŭ despre greutățile și monedele vechĭ italice.

ȘEDINȚA DIN 5 APRILIE.

Președința d-luĭ *Ion Ghica.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuniĭ sciințifice, prin care se arată că Secțiunea și-a reînnoitŭ biuroulŭ pentru anulŭ 1886—87, alegêndŭ: Președinte pe d-lŭ *P. S. Aurelianŭ*, Vice-Președinte pe d-lŭ generalŭ *St. Fălcoianu* și Secretarŭ pe 7 anĭ (1886—1893) pe d-lŭ *Gr. Stefănescu.*

Se iea actŭ de constituirea Secțiuniĭ.

D-lŭ *T. Maiorescu* dă citire raportuluĭ comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea legatelorŭ făcute în favórea Academieĭ în anulŭ 1885—86:

«*Domnilorŭ Membri,*

«Subscrisa comisiune, însărcinată cu cercetarea legatelorŭ făcute în favórea Academieĭ Române, are onóre a vĕ da următórea relaţiune şi a supune aprobăriĭ d-vóstre următórele resoluţiunĭ.

«Legatele făcute în favórea Academieĭ în decursulŭ anuluĭ trecutŭ sunt aceste :

«1. Legatulŭ A. I. Dimitriu de douĕ obligaţiunĭ a 500 leĭ, pentru a se premia cea maĭ bună composiţiune literară a şcóleĭ comerciale din Iaşĭ şi a biografieĭ testatoruluĭ, care să se imprime şi să se dăruéscă din exemplare şi pe la şcolĭ.

«La 12 Aprilie 1885 Academia, într'o şedinţă ordinară, a decisŭ a nu se primi acestŭ legatŭ.

«*Resoluţiunea I.* Comisiunea propune, ca Academia în adunarea generală să aprobe acéstă decisiune, adecă de a nu se primi legatulŭ A. I. Dimitriu, fiindŭ prea onerosŭ.

«2. Legatulŭ G. San-Marin de *ḑece miĭ leĭ noĭ*, din alŭ cărorŭ venitŭ să se institue premiurĭ cu numele testatoruluĭ.

«Academia, în şedinţa ordinară de la 11 Octobre 1885, a primitŭ acestŭ legatŭ şi acceptarea s'a aprobatŭ prin decretulŭ domnescŭ No. 2689 din 18 Novembre 1885.

«*Resoluţiunea II.* Comisiunea propune : *a)* aprobarea acesteĭ primirĭ de către adunarea generală ; *b)* autorisarea Delegaţiuniĭ, ca să propună adunăriĭ generale viitóre modulŭ de întrebuinţare a venituluĭ din acestŭ legatŭ.

«3. Legatulŭ M. Georgiade Obedenaru, ale căruĭ amĕnunte sunt cuprinse în raportulŭ Secretaruluĭ generalŭ pentru acéstă sesiune la No. V, 3.

«La 16 Augustŭ 1885 s'a decisŭ în şedinţă ordinară primirea acestuĭ legatŭ, care primire s'a şi aprobatŭ prin decretulŭ regalŭ No. 2038 din 13 Septembre 1885.

«*Resoluţiunea 3.* Comisiunea propune adunăriĭ generale ratificarea acesteĭ primirĭ.

«Regulamentarea întrebuințării legatuluĭ Obedenaru se va puté face după ce Academia va fi intratŭ în folosința veniturilorŭ.

T. Maiorescu, Maniu, I. Negruzzi».

Conclusiunile raportuluĭ se apróbă.

D-lŭ *V. Babeșŭ* dă citire raportuluĭ comisiuniĭ financiare asupra compturilorŭ anuluĭ 1885—86:

«*Domnilorŭ Colegĭ*,

«Comisiunea însărcinată de D-vóstră cu esaminarea compturilorŭ de pe anulŭ espiratŭ 1885—86, are onóre a vĕ supune binevoitóreĭ aprețieriĭ următorulŭ resultatŭ alŭ lucrăriĭ sale.

«Avêndŭ în vedere d'o parte budgetulŭ votatŭ în adunarea generală de anulŭ trecutŭ (pag. 140—143 a Analelorŭ), d'altă parte espunerea situațiuniĭ financiare, presentată de comptabilitate sub 11 Martie, provisorminte, și sub 31 Martie a. c. finalminte, și vĕḑêndŭ actele justificative, amŭ constatatŭ, că din prevederile la *veniturĭ* de leĭ 127,818 și banĭ 15, până la ḑiua de deschidere a presinteĭ sesiunĭ aŭ fostŭ încassațĭ leĭ 117,284 banĭ 22; remânêndŭ a se încassa până la încheierea anuluĭ financiarŭ leĭ 9000 de la Statŭ, și leĭ 1013 banĭ 75 de la arendașulŭ moșieĭ Lămotescĭ; iar leĭ 520 și banĭ 18, din suma prevĕḑută cu leĭ 2500, venitŭ din vinderea de publicațiunĭ dovedindu-se nerealisabilă.

«După raportulŭ finalŭ alŭ comptabilitățiĭ, primele dóuĕ sume, împreună de leĭ 10,013 și banĭ 75 aŭ fostŭ încassate; remânêndŭ astŭfelŭ neîncassatŭ și respective neîncassabilŭ numaĭ restulŭ de leĭ 520 și banĭ 18 din publicațiunĭ, care este decĭ a se scădé din totalulŭ încassărilorŭ, resultândŭ suma totală la veniturĭ cu leĭ *127,297 și banĭ 97*.

«*Cheltuelile votate* aŭ fostŭ în totalŭ de leĭ 127,612 și banĭ 15, cu unŭ escedentŭ în plus de leĭ 206 și banĭ 60. Dar în acéstă sumă aŭ fostŭ cuprinse și capitalisările de diferite fondurĭ; iar realele cheltuelĭ prevĕḑute făceaŭ numaĭ suma de Leĭ 105,559 și banĭ 25. Din acéstă sumă s'aŭ cheltuitŭ în faptă până la deschiderea acesteĭ sesiunĭ leĭ 92,738 și banĭ 67; iară după raportulŭ finalŭ alŭ comptabilitățiĭ,

până la 31 Martie încă leĭ 4738; peste totŭ decĭ leĭ 97,476 şi banĭ 67. Va să dică la cheltuelile prevědute suma economiilorŭ este de leĭ 8082 banĭ 58.

«Comptabilitatea ne spune, că ivindu-se ocasiunea pentru achisiţiunĭ însemnate de chrisóve, monete etc. acestea s'aŭ cumpěratŭ cu preţulŭ de leĭ 1200, achitându-se acéstă sumă, de óre-ce articolulŭ corespundětorŭ alŭ budgetuluĭ era consumatŭ, cu 800 leĭ donaţĭ prin d-lŭ Gr. G. Cantacuzino şi cu 400 leĭ din cassa Academieĭ, remânêndŭ a se încuviinţa acéstă sumă de leĭ 400 printr'unŭ votŭ de indemnitate din partea Academieĭ.

«Comisiunea, apreţiindŭ însemnătatea achisiţiuniĭ, vě propune receruta încuviinţare. S'a maĭ făcutŭ şi o altă achisiţiune de monede în preţŭ de leĭ 590 şi banĭ 75, dar acéstă sumă a fostŭ acoperită întrégă prin d-niĭ I. Calinderu (cu leĭ 500) şi *D. Sturdza* (cu leĭ 90 banĭ 75).

«*Comptulŭ escedentuluĭ* în beneficiŭ ni se presintă, la 11 Martie, precum urméză:

«Escedentulŭ rěmasŭ în budgetulŭ anuluĭ precedentŭ de leĭ 206, banĭ 60, agiulŭ la aurulŭ vêndutŭ leĭ 2991,60; profitulŭ la efectele eşite la sorţĭ şi înlocuite cu altele leĭ 100,40; dóuě dulape vechĭ vêndute cu leĭ 100, în fine suma economiilorŭ care era la deschiderea sesiuniĭ presente de leĭ 12,820 şi banĭ 58. In totalŭ suma de leĭ 16,219 şi banĭ 18; din care sumă subtrăgêndu-se, dacă veţĭ binevoi a încuviinţa, scădĕmîntulŭ de leĭ 520,18 de la vîndarea de publicaţiunĭ şi adausulŭ de leĭ 400 la cumpěrarea de chrisóve şi monete, la olaltă leĭ 920 şi banĭ 18, se arată la 11 Martie a. c. escedentulŭ în economie de leĭ 15,299; iar din acestŭ escedentŭ scădêndu-se cheltuelile de leĭ 4738, făcute, precum arată raportulŭ finalŭ alŭ comptabilităţiĭ până la 31 Martie, remâne escedentulŭ curatŭ alŭ anuluĭ espiratŭ, escedentŭ ce are să fie înscrisŭ în budgetulŭ anuluĭ următorŭ de leĭ *10,561*.

«La fondulŭ *publicaţiunilorŭ istorice* (Hurmuzaki), după ambele raporturĭ şi dovada ce ni-o daŭ cărţile comptabilităţiĭ, situaţiunea este:

«Incassărĭ leĭ 47,742 şi banĭ 65 (prin vîndarea de 23,000 leĭ rentă).
«Plătiţĭ » 46,268 » » 50.

«Remânêndŭ decĭ unŭ saldo pe anulŭ viitorŭ de leĭ 1474 şi banĭ 15; cătră aceştia unŭ restŭ de leĭ 1000 într'o fracţiune de titlu rentă amortisabilă, $^{4}/_{5}$ deja trecută la fondulŭ casseĭ.

«Va să dică întrégă situaţiunea fonduluĭ publicaţiunilorŭ de documente istorice astădĭ este redusă la suma de leĭ 2474 şi banĭ 15; acésta prin multele colecţiunĭ şi publicaţiunĭ în decursulŭ anuluĭ 1885—86.

«Aicĭ este loculŭ, Domnilorŭ Colegĭ, d'a se spune, că d-lŭ comptabilŭ alŭ Academieĭ, conformŭ însărcinăriĭ ce aţĭ binevoitŭ a-ĭ da din sesiunea de anŭ, a regulatŭ tóte socotelile cele vechĭ cu librăria Socec şi alţiĭ, incassândŭ şi introducêndŭ în socotele la acestŭ fondŭ, din vîndarea de publicaţiunĭ, o sumă de leĭ 4630 şi banĭ 10.

«*Fondurile Academieĭ*, carĭ anŭ eraŭ *nóuĕ* la numĕrŭ, s'aŭ sporitŭ cu dóuĕ, cu fondulŭ *Obedenaru* ca alŭ X-lea, pân'acuma de leĭ 77,600, în scrisurĭ fonciare rurale, şi fondulŭ *G. San-Marin*, ca alŭ XI-lea, de leĭ 9500 în rentă amortisabilă. Tóte 11 fondurĭ, cuprinse în 314 şi $^{4}/_{5}$ şi $^{1}/_{2}$ de diferite efecte publice, represintă suma nominală de leĭ 641,850.

«Acum unŭ anŭ fondurile Academieĭ se coprindeaŭ în 271 $^{2}/_{5}$ şi $^{1}/_{2}$ titlurĭ de efecte şi presentaŭ cifra de leĭ 532,750. Va să dică astădĭ notămŭ unŭ acrescămîntŭ de leĭ 109,100, provenindŭ din cele dóuĕ fondurĭ nóuĕ şi din capitalisările efectuate.

«Afară de fondurile sus citate, comptabilitatea Academieĭ maĭ înregistrézá venitulŭ anualŭ alŭ fonduluĭ Obedenaru : 1, de leĭ 3000 după efectele ce se află depuse la Banca Franceĭ din Paris, şi 2, de leĭ 12,000 din arenda moşieĭ Obedenĭ; totalŭ de leĭ 15,000.

«Separatŭ de tóte acestea este, pentru destinaţiunea sa, fondulŭ Societăţiĭ craiovene, astădĭ în suma totală de leĭ 8818 şi banĭ 85, care sumă consistă în 26$^{1}/_{2}$ efecte publice şi într'unŭ sald de leĭ 968 banĭ 85.

«Relativŭ la fondulŭ *Fătu*, care în seria raportuluĭ comptabilităţiĭ, ni se înfăţişézá la loculŭ alŭ VII-lea, şi se cuprinde în 5 efecte, în valóre de leĭ 11,500, conformŭ însărcinăriĭ ce aţĭ binevoitŭ a ne da,

în conțelegere cu onorabila comisiune juridică, ne permitemŭ a vĕ face următórele lămurirĭ :

«Acestŭ fondŭ se întemeéză pe actulŭ donaționalŭ din 17 Augustŭ 1872, actŭ prevĕdutŭ cu tóte recerințele legiĭ pentru valabilitatea sa. Prin acestŭ actŭ regretatulŭ colegŭ Dr. A. Fĕtu dăruesce Academieĭ, specialŭ în usulŭ Secțiuniĭ sciințifice, o sumă de leĭ 10,000, ca «*Capitalŭ perpetuŭ*», din a căruĭ dobândă să se facă premiĭ, maĭ întâiŭ pentru «*cea maĭ bună chartă geologică a Românieĭ*», dup'aceea și pentru alte scopurĭ sciințifice. La puncturile 6 și 7 se face dechiarațiunea, că «*Capitalulŭ remâne ca împrumutŭ cu 10 la sută la donatorŭ,*» și asemenea «*și veniturile se vorŭ conserva iarăși de către mine*, dice donatorulŭ, *totŭ cu titlulŭ de împrumutŭ până la intrarea uneĭ opere meritóse de premiatŭ*».

«Printr'o hârtie a sa, cu datulŭ de 3 Aprilie 1880, donatorulŭ, pe motivulŭ că încetaseră bonurile rurale cu 10% și dînsulŭ alocase capitalulŭ în bonurĭ domeniale cu 8%, dechiară că dobânda de la 23 Aprilie 1880 are să fie calculată numaĭ cu 8 la sută.

«La 28 Maiŭ 1882 donatorulŭ depune la mânile președinteluĭ Academieĭ dóuĕ titlurĭ rentă amortisabilă în suma nominală de leĭ 10,000, cu 5% și cu cuponulŭ de la 1 Octobre 1882, dechiarândŭ în epistola sa că «*cât privesce procentele cuvenite pe timpulŭ trecutŭ, le voiŭ achita maĭ târdiŭ*».

«Capitalulŭ depusŭ și cu cuponulŭ încassatŭ până acum, constituesce fondulŭ maĭ sus arĕtatŭ sub VII; iară interesele cuvenite pe timpulŭ trecutŭ, și adecă până la 23 Aprilie 1880, pe 7 anĭ și 8 lunĭ, calculate cu 10%, d'atuncĭ și până la 28 Maiŭ 1882, pe 2 anĭ și 1 lună, cu 8%, d-lŭ comptabilŭ alŭ Academieĭ le-a însemnatŭ în totalŭ cu leĭ 9,333 și banĭ 32.

«Acésta fiindŭ situațiunea, comisiunea juridică a opinatŭ și comisiunea financiară consimțindŭ și din a sa parte, vĕ propune : să binevoițĭ a aproba, ca Delegațiunea Academieĭ să aducă acéstă situațiune la cunoscința eredilorŭ reposatuluĭ nostru colegŭ donatorŭ, și să provóce o dechiarațiune din partea acelora.

«In fine d-lŭ comptabilŭ arată, că suma de leĭ 300, încursă de la prefectura Iașilorŭ pentru înființarea de stațiunĭ meteorologice, în decursulŭ acestuĭ anŭ financiarŭ s'a datŭ la destinațiune și prin urmare încétă d'a maĭ figura în socotelile Academieĭ.

«Recapitulândŭ situațiunea, d-lŭ comptabilŭ suméză totalulŭ avutuluĭ Academieĭ în efecte și saldurĭ, afară de fondulŭ Hurmuzaki care nu intră în acéstă categorie, de leĭ 680,967 și banĭ 85; iar numerarulŭ casseĭ ni l'a arătatŭ în ḑiua de 31 Martie de leĭ 13,436 și banĭ 95.

«Tóte aceste cifre le-amŭ găsitŭ esacte și scriptele comptabilitățiĭ în ordine; și vĕ rugămu a lua actŭ de acésta.

«Ceea-ce comisiunea D-vóstre n'a pututŭ împlini și remâne a se împlini posteriorminte este revisuirea casseĭ Academieĭ, a căreĭ casse una chee se află în păstrarea d-luĭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza*, astăḑĭ precum sciţĭ, în străinătate. După însemnările ce avemŭ din partea comptabilitățiĭ, în cassa Academieĭ se găsescŭ : 25 recepise asupra efectelorŭ depuse la Cassa de depunerĭ, consemnațiunĭ și economiĭ, în valóre nominală de leĭ 650,700, precum și 2 recepise despre garanția comptabiluluĭ de leĭ 7200; iar în numerarŭ leĭ 900, aparținĕtorĭ totaluluĭ numerаruluĭ maĭ sus arătatŭ.

«In acéstă privință comisiunea financiară s'a înțelesŭ și vĕ rógă a încuviința, că după returnarea d-luĭ Secretarŭ generalŭ revisiunea recerută să se facă supletorminte prin membrulŭ sĕŭ din capitală generalŭ *Fălcoianu*.

Bucurescĭ 4 Aprile 1886.

St. Fălcoianu, Teclu, V. Babeșŭ reportore.»

«Verificarea casseĭ s'a făcutŭ astă-ḑĭ, 8 Aprilie, în presența d-luĭ Președinte, fiindŭ presențĭ și toțĭ membriĭ comisiuniĭ, și s'a constatatŭ existența întocmaĭ a 25 recepise, în valóre nominală totală de 650,700 leĭ și a dóuĕ alte recepise împreună de 7200 leĭ, constituindŭ garanția d-luĭ cassierŭ. — Ceĭ nóuĕ sute leĭ numerarŭ ce s'aŭ găsitŭ în cassă s'aŭ predatŭ d-luĭ cassierŭ.

St. Fălcoianu, Teclu, V. Babeșŭ.»

Conclusiunile acestuĭ raportŭ se aprobă cu unanimitate.

Comisiunea financiară presintă proiectulŭ de budgetŭ pentru anulŭ 1886—87. Budgetulŭ veniturilorŭ, în suma de leĭ 107,955 banĭ 95, se aprobă. Se aprobă asemenea în unanimitate budgetulŭ cheltuelilorŭ în suma de leĭ 104,993 banĭ 05; budgetulŭ presintă astfelŭ unŭ excedentŭ de leĭ 2962 banĭ 90.

D-lŭ *T. Maiorescu* dă citire raportuluĭ comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea colecţiuniĭ de ariĭ poporale române presintată de d-lŭ D. Vulpianu la concursulŭ premiuluĭ Heliade-Rădulescu.

«*Domnilorŭ Membri,*

«La premiulŭ Statuluĭ de 5000 leĭ, pentru cea maĭ bogată colecţiune de ariĭ poporale române, s'a presentatŭ numaĭ d-lŭ D. Vulpianu cu o colecţiune în adevĕrŭ fórte bogată, din care s'aŭ şi tipăritŭ dóuĕ volume, cuprindêndŭ :

«I. *250* jocurĭ de brâŭ,

«II. *481* «Balade, Colinde, Doine, Idile».

Iar vol. III cu *500* hore este sub presă, ni s'aŭ arătatŭ foile de corectatŭ şi d-lŭ Vulpianu asigură, că va apăré în decursulŭ luneĭ Aprilie.

«Colecţiunea cuprinde prin urmare *1231* melodiĭ române.

«Prima din cele 3 condiţiĭ ale concursuluĭ (vedĭ «Insciinţarea», lit. B, No. IV) e îndeplinită, ariile sunt aranjate pentru clavirŭ, la vol. II, care cuprinde 481 melodiĭ cântate din gură, este clavirŭ şi voce, precum şi însemnarea cuvintelorŭ sub note pentru primele strofe. D-lŭ Vulpianu a maĭ presentatŭ în manuscriptŭ şi cuvintele pentru strofele următóre, adecă poesiile întregĭ, care arŭ remâné să se tipăréscă de D-sa în volumŭ deosebitŭ.

«A 2-a şi a 3-a condiţie nu e încă îndeplinită în întregŭ. Printr'o petiţie dată astă-dĭ, d-lŭ Vulpianu promite a le îndeplini maĭ târziŭ sub forma uneĭ prefeţe maĭ întinse, care să însoţéscă publicarea D-sale.

«Aşa fiindŭ împrejurările şi avêndŭ în vedere meritulŭ acesteĭ co-

lecţiunĭ atât de bogate, Comisiunea are onóre a vĕ propune următórea resoluţiune :

«Academia Română, fără a voi să judece prin acésta asupra valoriĭ musicale tehnice a colecţiuniĭ d-luĭ D. Vulpianu, îĭ decerne premiulŭ Statuluĭ de 5000 leĭ, din carĭ 2500 să i se dea îndată, iar 2500 după ce comisiunea va constata îndeplinirea şi celorlalte părţĭ din condiţiile concursuluĭ printr'unŭ raportŭ, de care va lua actŭ Academia în sesiunea ordinară.

T. Maiorescu, B. P. Hasdeŭ, V. A. Urechiă.

D-lŭ *V. Maniu*, luândŭ cuvîntulŭ, dice că, din raportulŭ şi explicaţiunile date de d-lŭ *Maiorescu* resultă că colecţiunea presentată nu întrunesce tóte condiţiunile carĭ aŭ fostŭ publicate pentru acestŭ premiŭ. D-sa întrébă dacă se póte face unŭ precedentŭ, premiindu-se o lucrare care n'a îndeplinitŭ condiţiunile programeĭ determinate de Academie. Crede că unŭ ast-felŭ de precedentŭ nu e de recomandatŭ. D-sa dice că e bună împărţirea premiuluĭ propusă de comisiune. Pe D-sa îlŭ pune pe gândurĭ partea a treia din conclusiunea comisiuniĭ privitóre la partea tehnică a colecţiuniĭ presintate. Arŭ fi trebuitŭ ca Academia să aĭbă informaţiunĭ precise dacă colecţiunea este bine făcută şi în partea tehnică. Trebue să se bage de sémă să nu se pótă dice că Academia a acordatŭ premiulŭ cu uşurinţă, dacă se va constata că transcrierea arielorŭ nu este bine făcută. De aceea crede că nu se potŭ premia lucrărĭ decât când sunt făcute în bune condiţiunĭ şi conformŭ cu cele propuse.

D-lŭ *Hasdeŭ* constată că în privinţa moduluĭ dăriĭ premiuluĭ, d-lŭ *Maniu* este de acordŭ cŭ comisiunea. Apoĭ dice că d-lŭ Vulpianu nu s'a abătutŭ de la condiţiunile propuse de Academie. Condiţiunea întâia a concursuluĭ este îndeplinită, căcĭ ariele sunt aranjate pentru clavirŭ şi cele cântate din gură pentru clavirŭ şi voce cu însemnarea cuvintelorŭ sub note. Condiţiunea a doua este asemenea îndeplinită şi, când comisiunea dice că ar dori ceva maĭ multŭ, adică ca indicaţiunile bibliografice asupra publicăriĭ de musică poporală să fie maĭ complete, acésta nu însemnéză că concurentulŭ s'a abătutŭ de la a-

céstă condițiune. Condițiunea a treia este asemenea îndeplinită, căcĭ aprópe la tóte ariele s'a indicatŭ satulŭ și numele persónelorŭ de la carĭ aŭ fostŭ culese. In cât privesce partea tehnică, comisiunea a fostŭ modestă, dar deși ea voesce a degaja respunderea Academieĭ asupra valóreĭ musicale tehnice a colecțiuniĭ, totușĭ d-lŭ *Maiorescu* a examinatŭ la piano, cu ajutorulŭ unorŭ persóne competente, ariele din colecțiune și a constatatŭ că nu se află eresiĭ niciĭ erorĭ marĭ în transcriere.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* este pentru conclusiunile raportuluĭ, propuindŭ ca colecțiunea să fie premiată, pentru că condițiunile concursuluĭ sunt maĭ tóte îndeplinite; și când ele vorŭ fi cu totulŭ îndeplinite i se va da și a doua parte a premiuluĭ.

D-lŭ *Maniu* dice că explicările date de d-lŭ *Hasdeu* l'aŭ liniștitŭ și se declară și D-sa pentru conclusiunile raportuluĭ.

Se pune la votŭ conclusiunea raportuluĭ și se aprobă cu unanimitate.

La ordinea dileĭ se pune alegerea Delegațiuniĭ pentru anulŭ 1886-87.

Se alegŭ : Președinte d-lŭ *Ion Ghica*, Vice-Președințĭ d-niĭ *T. Maiorescu*, *M. Kogălnicénu*, generalŭ *St. Fălcoianu*.

D-lŭ Președinte *Ion Ghica* mulțumesce în numele noueĭ Delegațiunĭ pentru acéstă probă de încredere.

ȘEDINȚA DIN 7 APRILIE.

Președința d-luĭ *Ion Ghica*.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secțiuniĭ istorice pentru ședința de la 5 Aprilie, în care se cuprinde relațiunea verbală făcută de d-lŭ *G. Barițŭ* în sînulŭ Secțiuniĭ asupra cercetărilorŭ de documente, cu carĭ a fostŭ însărcinatŭ; se comunică asemenea că Sec-

țiunea, reînnoindu-și biuroulŭ, a alesŭ pentru anulŭ 1886—87, Președinte pe d-lŭ *V. A. Urechiă*, vice-președinte pe d-lŭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ.*

Se iea actŭ de aceste comunicărĭ ale Secțiuniĭ.

D-lŭ *G. Barițŭ* propune a se trămite Analele Academieĭ Societățiĭ archeologice din Timișóra în schimbulŭ publicațiunilorŭ aceleĭ Societățĭ. — Propunerea se apróbă.

D-lŭ *G. Cobălcescu* presintă următórea propunere:

«D-lŭ Beldiceanu, prin o publicațiune, a făcutŭ cunoscută localitatea de la Cucutenĭ care, pe o întindere de maĭ multe fălcĭ, presintă îngropate o imensă cătime de resturĭ de industrie umană și de oseminte de animale stinse, dintre carĭ unele sunt preistorice.

«Intre specimenele preistorice desgropate se află unele carĭ sunt din epoca petreĭ luciete, însoțite de resturĭ de animale ce nu maĭ trăescŭ astădĭ în regiunile nóstre saŭ carĭ aŭ dispărutŭ cu totulŭ din Europa; iar dintre cele din timpurile istorice se însémnă unele carĭ acusă epoce fórte vechĭ, căcĭ sunt din timpurile cele maĭ vechĭ ale Greciеĭ și chiar egiptene.

«In acéstă localitate se află dar unŭ vastŭ și prețiosŭ tesaurŭ pentru istoria țĕreĭ nóstre și care trebue studiatŭ de ómenĭ competențĭ, saŭ celŭ puținŭ conservatŭ intactŭ și apĕratŭ de destrucțiunea ce i se causéză, atât prin esploatarea de pétră stabilită în localitate, cât și prin săpăturile ce facŭ diferite persóne iubitóre de anticitățĭ, săpăturĭ carĭ, fiindŭ lipsite de orĭ ce metodă, facŭ că obiectele estrase perdŭ din autenticitatea lorŭ, și în totŭ casulŭ se privéză în cea maĭ mare parte din resultatele sciințifice la carĭ s'ar puté ajunge prin unŭ studiŭ seriosŭ și competentŭ alŭ acestuĭ avutŭ tesaurŭ.

«De aceea subscrisulŭ atrage atențiunea Academieĭ asupra acesteĭ importante cestiunĭ și propune:

«1. De a se interveni la autoritățile administrative spre a se scuti localitatea de stricăciunile aduse de particularĭ și de esploatatoriĭ de carierĭ, și

«2. De a se numi de către Academie o comisiune care să procédă

la o esplorare regulată şi scienţifică a localităţiĭ, şi să presinte totodată Academieĭ memoriile scienţifice cerute asupra resultatelorŭ scienţifice căpĕtate.

G. Cobălcescu, Dr. I. Felix, A. Papadopolŭ-Calimachŭ».

D-lŭ *Urechiă* ḑice că acéstă cestiune a fostŭ deja tractată în Academie în Secţiunea istorică. Negreşitŭ descoperirile despre carĭ vorbesce propunerea d-luĭ *Cobălcescu* sunt de o mare importanţă. D-sa nu vede însă mijloculŭ cu care Academia ar puté interveni în modŭ eficace pentru acésta, din causă că Guvernulŭ nu are la disposiţiune o lege de exproprierĭ pentru interese scienţifice. Orĭ cât de importantă e propunerea, ea nu se póte discuta astăḑĭ, ci trebue să se trimétă maĭ întâiŭ în cercetarea Secţiuniĭ respective şi apoĭ, însoţită de părerea acesteia, să se recomande Delegaţiuniĭ.

D-luĭ *Maniu* i se pare că însemnătatea acesteĭ propunerĭ este aşa de mare, în cât ea trebue se primeze orĭ ce altă discuţiune. Grecia a atrasŭ atenţiunea şi interesulŭ lumiĭ civilisate asupra sa prin descoperirile însemnate archeologice ce s'aŭ făcutŭ pe teritorulŭ eĭ. D-sa se miră cum a putută rĕmâné părăsită acéstă cestiune, dacă ea a fostŭ ridicată în Academie şi în Secţiunea istorică. Părerea D-sale este ca fără perdere de timpŭ să se însărcineze Delegaţiunea ca să intervie la Ministeriulŭ de culte şi la Consiliulŭ de ministri, spre a se lua disposiţiunile necesare pentru îngrijirea şi explorarea acesteĭ preţióse descoperirĭ; apoĭ să se róge persónele carĭ aŭ obiecte adunate din acelŭ locŭ, ca să le pue la disposiţia ţĕreĭ.

D-lŭ *Urechiă* ḑice că propunerea d-luĭ *Cobălcescu* să fie trămisă de urgenţă în cercetarea Secţiunilorŭ scienţifică şi istorică. Conclusiunile acestora se vorŭ supune Academieĭ în şedinţă ordinară, dacă n'ar maĭ fi altă şedinţă plenară peste cea de aḑĭ.

Se apróbă propunerea d-luĭ *Urechiă*, trimiţĕndu-se cestiunea în cercetarea Secţiunilorŭ istorică şi scienţifică.

Se decide a se amâna pentru sesiunea următóre discuţiunea ortografică asupra luĭ *u* mutŭ finalŭ.

D-lŭ *A. Romanŭ* face următórea comunicaţiune:

«O familie din Ungaria superióră, avêndŭ în posesiunea eĭ o colecţiune de 24 documente, cea maĭ mare parte scrise în limba latinéscă şi câte-va în cea unguréscă şi anume: decrete împĕrătescĭ (de la Ferdinandŭ II împĕratulŭ Austrieĭ), sentinţe judecătorescĭ, petiţiunĭ şi corespondenţe de ale luĭ Nicolau Petraşcu Voevodŭ fiulŭ luĭ Mihaiŭ Voevodŭ, domnŭ alŭ ţĕreĭ românescĭ, supranumitŭ Vitézulŭ, şi de ale veduveĭ luĭ Nicolau Petraşcu (Ana Radulea), tóte aceste parte în originalŭ parte în copiĭ autenticate de la locurile numite Credibilia (capitlulŭ din Posoniŭ etc.), le-a oferitŭ spre cumpĕrare biblioteceĭ museuluĭ unguréscŭ din Budapesta; d-lŭ bibliotecarŭ a însărcinatŭ cu cercetarea lorŭ pe d-lŭ Lud. Szádeczky, funcţionarŭ la biblioteca Universităţiĭ din Budapesta, ca pe unulŭ ce s'a ocupatŭ cu istoria luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ, publicândŭ şi dóuĕ cărţĭ, una despre viéţa şi faptele luĭ Mihaiŭ Voevodŭ, alta o colecţiune de documente referitóre la epoca luĭ Mihaiŭ Voevodŭ. D-lŭ Szádeczky mi le-a comunicatŭ şi totodată oferitŭ spre cumpĕrare, spunêndu-mĭ că posesorulŭ acestorŭ documente, fiindŭ în stare lipsită, le vinde cu preţulŭ de 40 fl.

«Subsemnatulŭ, după ce am cititŭ aceste documente şi am luatŭ chiar şi copiĭ de maĭ multe din ele, aflândŭ că sunt preţióse şi că revarsă lumină asupra familieĭ mareluĭ domnitorŭ românŭ, viŭ a vĕ propune, Domnilorŭ Colegĭ, ca să binevoiţĭ a decide cumpĕrarea acestorŭ documente, carĭ nicăirĭ nu se potŭ păstra în locŭ maĭ cuvenitŭ decât chiar în biblioteca Academieĭ Române, însărcinândŭ pe on. Delegaţiune ca să facă cele necesare pentru acéstă acuisiţiune.»

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* dă citire raportuluĭ generalŭ asupra lucrărilorŭ presentate la concursurile premiilorŭ Nasturelŭ-Herescu şi Lazarŭ. Din acestŭ raportŭ resultă că comisiunea premiilorŭ recomandă cu unanimitate scrierea d-luĭ Dr. Z. Petrescu «Elemente de Terapeutică» pentru a i se acorda premiulŭ Lazarŭ. Pentru premiulŭ Năsturelŭ-Herescu majoritatea comisiuniĭ nu recomandă nicĭ una din scrierile

presentate; scrierile d-lorŭ G. Dem. Teodorescu și Grandea aŭ întrunitŭ în comisiune, cea d'întâĭ 2, a dóua 1 votŭ pentru a fi premiate.

Se pune la votŭ conclusiunea raportuluĭ comisiuniĭ de a se da premiulŭ Lazarŭ scrieriĭ d-luĭ Dr. Z. Petrescu și întrunesce 19 bile albe pentru și 2 negre contra.

D-lŭ Președinte proclamă premiată scrierea d-luĭ Dr. Petrescu cu premiulŭ Lazarŭ.

Se pune la votŭ premiarea colecțiuniĭ de poesiĭ populare publicate de d-lŭ G. Dem. Teodorescu.

D-lŭ *I. Negruzzi* dice, că în aprețiarea acesteĭ publicațiunĭ a fostŭ de altă părere ca majoritatea comisiuniĭ. D-sa crede că lucrarea d-luĭ Teodorescu ar merita să fie premiată, cu atât maĭ multŭ cu cât la facerea uneĭ colecțiunĭ ca acésta se cere pe lângă însemnate cunoscințe și o muncă considerabilă. Trebue să se dea premiŭ acesteĭ colecțiunĭ chiar întemeindu-se pe părerea esprimată în anulŭ trecutŭ de d-niĭ *Hasdeŭ* și *Sion* și publicată ca prefață în fruntea opereĭ. Observațiunea făcută de d-lŭ *Hasdeŭ* că lucrarea acésta ar fi numaĭ o colecțiune fără muncă scientifică proprie, n'o împărtășesce, și în totŭ casulŭ n'ar trebui să ne împedece a-ĭ da premiulŭ, pentru că maĭ sunt precedente de acéstă natură; chiar în dilele trecute Academia a premiatŭ colecțiunea de ariĭ populare presintată de d-lŭ Vulpianu.

D-lŭ *Hasdeŭ* respunde că cele spuse de d-lŭ *Negruzzi* s'aŭ spusŭ deja în sînulŭ comisiuniĭ. D-sa recunósce că colecțiunea e bine făcută și o recomandă la o încuragiare, dar nu la premiŭ. Raportulŭ D-sale este scurtŭ; nu a indicatŭ într'însulŭ și defectele lucrăriĭ, cariĭ nu lipsescŭ. Autorulŭ voesce a-șĭ recomanda colecțiunea prin mulțimea materialuluĭ, arătândŭ că ea cuprinde peste 40000 versurĭ; acéstă cifră se reduce însă în realitate la maĭ puținŭ de jumătate, pentru că autorulŭ imparte versurile reale în 2 și 3 părțĭ, pe carĭ le consideră ca versurĭ de sine stătătóre. Notele autoruluĭ constaŭ numaĭ în arătarea loculuĭ de unde s'aŭ culesŭ bucățile; din aceste note se vede că cele maĭ multe sunt adunate de la lăutarulŭ Șolcan din Brăila; altele de la vre-o 2—3 persóne din Bucurescĭ și o mică

parte i s'aŭ comunicatŭ de către diferite persóne din provincie. Aşa dar nicĭ munca materială în sine n'a fostŭ mare, nicĭ se póte asemăna cu a luĭ Alecsandri şi Russo, carĭ aŭ umblatŭ prin munţĭ şi, după ce aŭ culesŭ materialulŭ de a dreptulŭ din gura poporuluĭ, l'aŭ contopitŭ aşa că se póte făli literatura poporală română. Partea scienţifică adecă comparativă lipsesce, când nu lipsesce ea e dată în modŭ cu totulŭ curiosŭ; aşa când autorulŭ voesce a compara o baladă română cu una sârbéscă, nu se mărginesce a cita balada sârbéscă, ci caută în traducerea francesă a luĭ Dozon, face de pe acéstă traducere o traducere românéscă în versurĭ albe şi apoĭ o tipăresce în colecţiunea sa. Acéstă procedare este cu totulŭ nescienţifică. Totŭ cam aşa staŭ lucrurile şi cu diferitele variante ale aceleiaşĭ poesiĭ: în locŭ să indice în note saŭ la capetulŭ fie-căreĭ poesiĭ, că în loculŭ cutăruĭ versŭ se află altulŭ într'o altă lecţiune, autorulŭ reproduce de 2—3 orĭ aceiaşĭ bucată cu deosebire de câte-va versurĭ; în acestŭ modŭ numĕrulŭ versurilorŭ a crescutŭ multŭ maĭ multŭ decât e în realitate. Clasificarea poesiilorŭ în colecţiune e ingeniósă, dar nu e nouă.

D-lŭ *Urechiă* este de opiniune contrară cu d-lŭ *Hasdeŭ.* D-sa nu crede că o colecţiune nu merită premiarea, când e bine făcută. Cartea d-luĭ Teodorescu, întrunindŭ acéstă condiţiune, merită a i se da premiŭ, şi din acéstă causă D-sa se unesce cu opiniunea minorităţiĭ din comisiune.

Se pune la votŭ propunerea minorităţiĭ de a se acorda d-luĭ Teodorescu premiulŭ Nasturelŭ-Herescu, şi resultatulŭ votuluĭ este 7 bile albe pentru şi 13 negre contra.

D-lŭ Preşedinte proclamă respingerea propuneriĭ minorităţiĭ.

Se pune la votŭ propunerea de a se acorda premiŭ d-luĭ Grandea şi întrunesce 5 bile albe pentru şi 15 negre contra.

D-lŭ Preşedinte, constatândŭ respingerea şi a acesteĭ propunerĭ, arată că premiulŭ Nasturelŭ pe acestŭ anŭ remâne a se capitalisa în fondulŭ Nasturelŭ-Herescu.

D-lŭ *V. A. Urechiă* comunică că Secţiunea istorică a luatŭ în considerare propunerea d-luĭ *Romanŭ* şi a decisŭ a se recomanda Delegaţiuniĭ să procure documentele în cestiune pentru colecţiunile Academieĭ. — Decisiunea Secţiuniĭ se apróbă.

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ scienţifice, prin care Secţiunea presintă ca subiectŭ de pusŭ la concursulŭ premiuluĭ Lazarŭ pe anulŭ 1889 «Studiulŭ vinurilorŭ din România din punctulŭ de vedere economicŭ şi alŭ composiţiuniĭ lorŭ chimice».

Propunerea Secţiuniĭ se apróbă.

ŞEDINŢA DIN 8 APRILIE.

Preşedinţa d-luĭ *Ion Ghica.*

Se comunică procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuniĭ istorice cu dóuĕ conclusiunĭ : a) că în cestiunea propuneriĭ d-luĭ *Cobălcescu* s'aŭ desemnatŭ d-niĭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* şi *V. A. Urechiă*, ca împreună cu membriĭ ce-ĭ va desemna Secţiunea sciinţifică să mérgă la Cucutenĭ pentru exploraţiunĭ; b) că în privinţa propuneriĭ d-luĭ *Romanŭ* de a se cumpĕra de la familia Mailath 24 documente originale, să se recomande plenuluĭ ca să rĕspundă d-luĭ *Romanŭ* 100 leĭ din fondulŭ destinatŭ pentru aquisiţiunĭ de asemenea natură.—Ambele propunerĭ se aprobă.

D-lŭ *P. S. Aurelianŭ*, preşedintele Secţiuniĭ sciinţifice, anunţă că Secţiunea a delegatŭ pe d-niĭ *Cobălcescu* şi *Stefănescu*, spre a lua parte la lucrările comisiuniĭ însărcinate cu cercetările de la Cucutenĭ.

D-lŭ *V. Babeşŭ* comunică din partea comisiuniĭ financiare că, primindu-se cheile casseĭ Academieĭ s'a cercetatŭ cuprinsulŭ eĭ şi s'a găsitŭ conformŭ cu indicaţiunile raportuluĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că unŭ amicŭ alŭ archeologieĭ naţionale, d-lŭ Butculescu, aflândŭ despre misiunea trimisă de Academie pen-

tru cercetarea staţiunii de la Cucuteni, se oferă să mérgă şi D-sa dimpreună cu comisiunea spre a lua parte la acele lucrări.

D-lŭ *Ion Ghica* socotesce că informaţiunile tuturorŭ acelora, cari aŭ făcutŭ cercetări la Cucuteni, arŭ fi de mare folosŭ comisiunii, dar crede că nu e bine să dămŭ o însărcinare oficială pe lângă comisiune unei persóne străine de Academie.

D-lŭ *Ionescu* ḑice că s'aŭ mai datŭ misiuni la persóne străine de Academie, şi încă la unele nu prea cunoscute ca competente pentru însărcinările ce li s'aŭ datŭ. In casulŭ de faţă, când unele persóne aŭ anticipatŭ lucrările Academiei, nu arŭ fi rĕŭ să se recomande comisiunii de a se adresa la acele persóne cerêndu-le informaţiunile şi ajutorulŭ lorŭ. D-lŭ Butculescu este fórte competentŭ în acestŭ felŭ de cercetări şi asistenţa sa n'ar puté fi decât folositóre comisiunii.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* este în contra propunerii d-lui *Ionescu*. D-sa ḑice că nu este esemplu la alte Academii, că după ce a datŭ însărcinare unei comisiuni să-i impue apoi şi alţi membri străini de Academie. Comisiunea va încerca fără îndoială a-şi procura cât se póte mai multe informaţiuni, dar să i se lase deplină libertate de a lucra.

D-lŭ *Urechiă* crede că nu este bine să se refuse lumini cât de mici, venite de ori şi unde; pentru lucrările comisiunii vorŭ fi cu deosebire folositóre informaţiunile persónelorŭ cari aŭ fostŭ la staţiunea ce este a se cerceta.

D-lŭ *Babeşŭ* crede că nu se póte contesta dreptulŭ comisiunii de a chema şi consulta pe ori-care bărbatŭ de specialitate, şi cu unŭ enunciatŭ generalŭ s'arŭ mulţumi.

D-lŭ Preşedinte resumă în următórele părerea care resultă din discuţiune ca dorinţă a majorităţii : Comisiunea va face cercetările şi va lua informaţiuni de la cine va voi.—Acéstă conclusiune se aprobă de majoritate.

Se dă cuvîntulŭ d-lui *G. Sion* care, în absenţa d-lui Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza*, dă cetire relaţiunii sale următóre asupra lucrărilorŭ Academiei în decursulŭ presentei sesiuni generale .

«*Domniloră colegĭ*,

«In sesiunea generală pe care o închidemŭ cu ședința de astădĭ ațĭ resolvitŭ tóte lucrările prevĕdute în programa presentată de Delegațiune la deschiderea sesiuniĭ; ațĭ cercetatŭ lucrările esecutate în anulŭ trecutŭ și ațĭ dispusŭ pe cele ce sunt a se face în anulŭ viitorŭ.

«Afară de acestea ațĭ discutatŭ diverse propunerĭ, luândŭ resoluțiunĭ dictate de mature cugetărĭ.

«După tradițiunea constantă a societățiĭ nóstre, am onóre, ca îndeplinitorŭ sarcineĭ Secretaruluĭ generalŭ, care a fostŭ nevoitŭ să se absenteze, să recapitulezŭ printr'o repede revistă, lucrările carĭ aŭ ocupatŭ cele 24 de ședințe ale nóstre.

«Una din îngrijirile capitale ale d-vóstre a fostŭ de a completa golulŭ ce se făcuse în sînulŭ nostru prin încetarea din viéță a regretatuluĭ nostru colegŭ Dr. Fĕtu. Secțiunea sciințifică, în alŭ căreia sînŭ se făcuse acéstă vacanță, presentându-vĕ doĭ candidațĭ, d-vóstre ațĭ alesŭ cu aprópe unanimitate pe d-lŭ Gr. Cobălcescu, carele, ca profesorŭ de geologie la Universitatea din Iașĭ, de demultŭ îșĭ făcuse o posițiune însemnată între bărbațiĭ de sciință aĭ Românilorŭ prin lungile și neobositele sale studiĭ și lucrărĭ.

«Treĭ din ședințele nóstre aŭ fostŭ destinate publiculuĭ, care prin afluența sa arată din ce în ce maĭ multŭ interesŭ pentru lucrările Academieĭ. In aceste ședințe s'aŭ cititŭ o epistolă a venerabiluluĭ nostru președinte, d-lŭ *Ion Ghica*, prin care face o succintă amintire despre viéța și operele rĕposatuluĭ poetŭ Grigorie Alexandrescu; darea de sémă a d-luĭ *Hasdeŭ* despre lucrarea Mareluĭ Etimologicŭ alŭ limbeĭ române, unŭ studiŭ alŭ d-luĭ M. Suțu, membru corespondentŭ alŭ nostru, asupra greutăților și monedelorŭ primitive italice și romane, care a ocupatŭ douĕ ședințe publice. D-lŭ colegŭ *G. Barițŭ* a făcutŭ interesante comunicărĭ scóse din corespondențele private ale d-sale relative la începutulŭ mișcăriĭ literare de 50 anĭ încóce și la dificultățile de relațiunĭ ce întîmpinaŭ fundatoriĭ diaristiceĭ românescĭ. Unŭ altŭ discursŭ alŭ d-luĭ *Barițŭ* a fostŭ despre museulŭ archeo-

logicŭ și istoricŭ de la Timișóra și cercetările carĭ se facŭ pe teritoriulŭ Banatuluĭ Timișanŭ.

«D-lŭ colegŭ *Hasdeŭ* a vorbitŭ despre particularitățĭ linguistice ale Românilorŭ din Dobrogea și despre literatura poporală din acea provincie.

«Lucrările și cercetările istorice aŭ ocupatŭ o parte cu deosebire însemnată din preocupările d-vóstre din acéstă sesiune. Secțiunea istorică a presentatŭ maĭ multe propunerĭ asupra cărora d-vóstre ațĭ luatŭ decisiunĭ în consecință. Așa ațĭ dispusŭ continuarea decopierilorŭ de documente, ce se facŭ la Paris sub îngrijirea d-luĭ colegŭ *Odobescu*. Ațĭ hotărîtŭ continuarea cercetărilorŭ începute în anulŭ trecutŭ în Polonia pentru aflarea archivelorŭ moldovenescĭ duse în acea țéră de mitropolitulŭ Dosofteiŭ la anulŭ 1686. In urma uneĭ propunerĭ presentate de d-lŭ colegŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* ațĭ decisŭ a se face unŭ inventariŭ cât se póte maĭ completŭ alŭ documentelorŭ aflătóre în colecțiunea Academieĭ, spre a le face cunoscute publiculuĭ și maĭ cu sémă acelora carĭ se ocupă cu cercetărĭ istorice. Ațĭ decisŭ a se retipări Istoria Românilorŭ din epoca luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ de Bălescu, pentru ca publiculŭ să nu fie lipsitŭ de lectura acesteĭ cărțĭ atâtŭ de prețiósă prin stilulŭ și spiritulŭ în care este scrisă. Spre a înlesni respândirea în publiculŭ nostru a colecțiunilorŭ de documente adunate de fericitulŭ Eudoxie de Hurmuzaki, ațĭ hotărîtŭ a reduce aprópe la jumătate prețulŭ de vêndare alŭ acesteĭ colecțiunĭ.

«Vre-o treĭ ședințe aŭ fostŭ ocupate cu lungĭ desbaterĭ asupra uneĭ propunerĭ presentate de d-lŭ *T. Maiorescu*, cu scopŭ de a se lua o decisiune ca membriĭ actualĭ aĭ Academieĭ să nu se maĭ presinte ca concurențĭ la premiele ce se decernŭ de acéstă instituțiune. In urma numeróselorŭ argumente aduse în favórea și în contra acesteĭ propunerĭ, majoritatea d-vóstre a găsitŭ, că nu trebue ca să se facă restricțiunĭ de asemenea natură.

«Comisiunea însărcinată de d-vóstră a revisui lucrările îndeplinite în decursulŭ anuluĭ trecutŭ, ca conclusiunĭ a raportuluĭ seŭ, v'a presentatŭ maĭ multe propunerĭ, carĭ aŭ câștigatŭ aprobarea d-vóstre, devenindŭ ast-felŭ decisiunĭ regulamentare ce aŭ a fi observate pe

viitorŭ. Așa ațĭ decisŭ a se aduna tot-d'auna informațiunĭ biografice asupra membrilorŭ rĕposațĭ, carĭ să se publice în Anale. Ațĭ decisŭ asemenea ca în viitorŭ premiele acordate lucrărilorŭ manuscrise să nu se libereze concurențilorŭ decât după tipărirea operelorŭ premiate.

«In urma propunerilorŭ făcute de Secțiunea literară, d-vóstre ațĭ decisŭ a se continua traducerea și publicarea în românesce de autorĭ clasicĭ latinĭ și grecĭ, lucrare care fusese de cât-va timpŭ lăsată. Ațĭ decisŭ a se publica noŭ concursŭ pentru continuarea traduceriĭ luĭ Cicerone.

«Ațĭ revenitŭ asupra decisiuniĭ de la 1880, hotărândŭ ca tipărirea traduceriĭ premiate a d-luĭ D. I. Ghica din Herodotŭ să se încépă chiar în acestŭ anŭ.

«Colegulŭ nostru P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedec*, presentându-vĕ unŭ manuscrisŭ vechiŭ ce cuprinde predicele Mitropolituluĭ Antimŭ Ivireanu, d-vóstre, aprețuindŭ valórea istorică și literară a acestuĭ manuscriptŭ, l'ațĭ recomandatŭ Secțiunilorŭ respective spre a-șĭ da avisulŭ. In consecință opiniunea ambelorŭ Secțiunĭ istorică și literară fiindŭ favorabilă, d-vóstră ațĭ aprobatŭ tipărirea luĭ. Cu acéstă ocasiune d-lŭ Ministru alŭ instrucțiuniĭ publice, colegulŭ și secretarulŭ nostru generalŭ, a declaratŭ că ia asupra Ministeriuluĭ sĕŭ spesele acesteĭ publicațiunĭ.

«In cursulŭ desbaterilorŭ diverselorŭ lucrărĭ în Secțiunĭ observându-se casurĭ de defecte și lacune în regulamentulŭ generalŭ alŭ Academieĭ, d-vóstră ațĭ aprobatŭ, conformŭ cu statutele, revisuirea luĭ, numindŭ o comisiune care să propue modificările necesare în sesiunea generală a anuluĭ viitorŭ.

«Secțiunea istorică presentându-vĕ ca membru corespondentŭ pe d-lŭ T. Codrescu, d-vóstre, în vederea neobositeĭ activitățĭ a acestuĭ bărbatŭ pe câmpulŭ literatureĭ și a istorieĭ, ațĭ bine voitŭ a-lŭ vota cu mare majoritate. Dar pe când cele-lalte Secțiunĭ se gătiaŭ a vĕ face recomandațiunĭ de asemenea natură, ațĭ găsitŭ cu cale a amâna asemenea lucrare pentru sesiunea viitóre, maĭ alesŭ în vederea modificărilorŭ ce se vorŭ propune în regulamentulŭ nostru generalŭ.

«In urma relațiuniĭ ce v'a presentatŭ comisiunea juridică alésă de

d-vóstre cu scopŭ de a cerceta situaţiunea diverselorŭ legaturĭ ce s'aŭ primitŭ în modŭ provisoriŭ de instituţiunea nóstră în cursulŭ anuluĭ trecutŭ, d-vóstre aţĭ aprobatŭ avisulŭ ca legatulŭ rĕposatuluĭ A. I. Dimitriu să se respingă, iar acele ale rĕposaţilorŭ G. San-Marin şi Obedenaru să se priméscă.

«Chemaţĭ a decerne diverse premiĭ din fondurile ce ni s'aŭ lăsatŭ de fericitulŭ Năsturelŭ-Herĕscu şi de Statŭ, după raporturile ce v'aŭ venitŭ de la dóuĕ comisiunĭ ce încă din anulŭ trecutŭ aţĭ numitŭ, aţĭ votatŭ :

«a) Premiulŭ *Heliade* d-luĭ D. Vulpianu, care a presentatŭ la concursŭ cea maĭ avută colecţiune de ariĭ poporale, pusă la concursŭ, care a căpătatŭ unanimitatea voturilorŭ d-vóstre; b) Premiulŭ *Lazărŭ* d-luĭ Dr. Petrescu pentru meritosulŭ sĕŭ opŭ : «Elemente de Terapeutică».

«N'aţĭ putută însă decerne şi premiulŭ Năsturelŭ, cu tótă bunăvoinţa ce aţĭ avutŭ, în vederea nesuficienţeĭ operelorŭ ce s'aŭ presentatŭ la concursŭ anulŭ acesta.

«O singură lucrare n'a fostŭ resolvată din acele ce aŭ figuratŭ în programa cu care s'a deschisŭ sesiunea de est-timpŭ ; acésta e cestiunea ortografică a luĭ *u* finalŭ, pentru a căruia menţinere saŭ eliminare s'aŭ produsŭ atâtea lupte şi s'aŭ ţinutŭ atâtea discursurĭ acum doĭ anĭ. Ingrijiţĭ că nu vomŭ avé timpŭ în destulŭ pentru ca să dămŭ iarăşĭ vîntŭ la nóuĕ lupte şi discuţiunĭ, amŭ amânatŭ desbaterile pentru sesiunea anuluĭ viitorŭ.

«Pentru lucrările ce sunt a se face în decursulŭ anuluĭ viitorŭ, precum şi pentru acelea ce sunt a se prepara pentru sesiunea viitóre, d-vóstre, după ce aţĭ votatŭ prin budgetŭ spesele cu carĭ să se pótă esecuta, apoĭ aţĭ alesŭ şi comisiunile ce aŭ să se ocupe cu diferitele lucrărĭ în parte.

«In cele din urmă aţĭ reînnoitŭ comitetulŭ nostru esecutivŭ, Delegaţiunea, punêndŭ şi pentru anulŭ viitorŭ lucrările nóstre sub preşedinţa, şi putemŭ ḑice luminata şi devotata conducere a venerabiluluĭ nostru colegŭ *Ion Ghica*, preschimbându-se numaĭ asesoriĭ prin alegerea d-lorŭ *Maiorescu*, *Kogălniceanu* şi *Fălcoianu*.

«Cu aceste lucrări încheindu-se sesiunea anuluĭ acestuia, nu ne remâne, Domnilorŭ Colegĭ, decât, aducêndu-ne aminte că lucrarea cea mare a Etimologiculuĭ limbeĭ române, cu care se mândresce Academia nóstră, este fundaţiunea Augustuluĭ nostru Rege, să strigămŭ, maĭ alesŭ astădĭ când coincidéză aniversarea Sa : Trăiască M. S. Regele Carolŭ, Preşedintele şi Protectorulŭ acesteĭ instituţiunĭ! Trăiască M. S. Regina Elisabeta, augusta nóstră membră onorară!»

D lŭ Peşedinte declară închisă sesiunea generală a anuluĭ 1886.

BUDGETULŬ ACA-

PE ANULŬ

Nr.							
	I. VENITURI						
1	**Escedentulŭ din anulŭ 1885—1886** . . .	—	—	—	—	10561	—
2	**Fondurĭ cu destinaţiune generală.**						
	Fondurĭ comune :						
	a. Subvenţiunea Statuluĭ, Subvenţiune anuală . . .	—	—	—	-	20000	—
	b. Fondulŭ Zappa :						
	Cuponulŭ de rentă amortisabilă à $5^0/_0$	296750	—	14837	50		
	» » » română à $5^0/_0$.	15000	—	750	—	15587	50
	c. Vĕrsămîntul Zappa :						
	Vĕrsămîntulŭ anualŭ de Galbenĭ 1000	—	—	—	—	11750	—
	d. Fondulŭ Economiilorŭ :						
	Cuponulŭ de rentă amortisabilă à $5^0/_0$	91500	—	4575	—		
	» municipalŭ à $5^0/_0$.	23000	—	1150	—		
	» fonciarŭ ruralŭ à $7^0/_0$	800	-	56	—		
	Produsulŭ vîndăriĭ publicaţiunilorŭ	—	—	1500	—	7281	—
	e. Prelevaţĭ de la *:*						
	Fondulŭ Cuza :						
	Din Leĭ 1,535.—à $15^0/_0$. . . . . Leĭ 230,25	—	—	230	25		
	Fondulŭ Năsturelŭ-Herăscu :						
	Din Leĭ 13.980.—à $15^0/_0$. . . . . Leĭ 2.397.—	—	—	2397	—		
	Fondulŭ Daniel :						
	Din Leĭ 900.—à $15^0/_0$. . . . . Leĭ 135.—	—	—	135	--		
	Fondulŭ A. Fĕtu :						
	Din Leĭ 575.—à $15^0/_0$. . . . . Leĭ 86 25	—	—	86	25		
	Fondulŭ G. Lazărŭ :						
	Din Leĭ 1,312,50 à $15^0/_0$. . . . . Leĭ 196.90	—	—	196	90		
	Fondulŭ Eliade-Rădulescu :						
	Din Leĭ 1,012,50 à $15^0/_0$ . . . . . Leĭ 151,90	—	—	151	90		
	Fondulŭ G. San-Marin :						
	Din Leĭ 475,—à $15^0/_0$ . . . . . Leĭ 71,25	—	—	71	25	3268	55
3	**Fondurĭ cu destinaţiune specială.**						
	a. Dotaţiunea M. S. Regeluĭ, dotaţ. Etimologiculuĭ. .	—	—	9000	—		
	b. Dotaţiunea Statuluĭ :						
	Pentru premiulŭ G. Lazăr . . . . Leĭ 5,000,—	—	—				
	» » El. Rădulescu . . Leĭ 5,000,—	--	—	10000	—		
	c. Fondulŭ Cuza :						
	Cupónele renteĭ amortisabile à $5^0/_0$. Leĭ 1,425,—	28500	—				
	» funciarŭ ruralŭ à $5^0/_0$ . . » 60,—	1200	—				
	» municipalŭ à $5^0/_0$ . . . » 50,—	1000	—				
	Suma. . . Leĭ 1,535,—						
	minus $15^0/_0$ prelevaţiĭ . . . . . Leĭ 230,25	—	--	1304	75		
	De reportat. . .	457750	—	20.304	75	68448	05

	II. CHELTUELI							
1	**Cheltueli proprii ale Academiei**							
	A. Personalŭ:							
	a. Diurnele sesiunii generale 1886.	22.000	—					
	b. » *ședințeloră ordinare*	6.500	—					
	c. » *a patru membri delegați*	1.000	—					
	d. Remunerare Secretarului generală pe 1 anŭ	2.400	—					
	e. » *a trei secretari de secțiuni pe 11 luni*	3.300	—					
	f. Apuntamentele funcționariloră pe 1 anŭ:							
	1 Casierŭ-comptabilŭ. à Lei 400.— Lei 4.800.—							
	1 Bibliotecarŭ . . . » » 350.— » 4.200.—							
	1 Sriitorŭ-Archivarŭ . » » 200.— » 2.400.—							
	1 Ajutorŭ de Bibliot. » » 150.— » 1.800.—							
	1 Scriitorŭ . . . . » » 120.— » 1.440.—							
	1 Odăiașŭ . . . . » » 100.— » 1.200.—							
	1 Servitorŭ . . . . » » 80.— » 960.—	16.800	—					
	g. Spese de cancelarie, materială, încăldită etc.	1.500	—					
	h. Ajutorulŭ Epitropiei Sf. Vineri	400	—	53.900	—			
	B. Materială:							
	i. Spese de procese	300	—					
	j. Mobiliarŭ	500	—					
	k. Spese neprevědute.	500	—					
	l. Spese de expedițiune publicaț. și primirea cărțiloră.	1.500	—					
	m. Chiria unui magazină și instalare	2.000	—					
	n. Portretele membriloră decedați	800	—	5.600	—	59.500	—	
2	**Premii, acuisițiuni, publicațiuni, și tipărituri.**							
	A. Premii:							
	o. Premiulŭ G. Lazărŭ.	5.000	—					
	p. » *Eliade Rădulescu*	5.000	—	10.000	—			
	B. Acuisițiuni:							
	q. Acuisițiuni pentru Museulŭ de antichități	66	15					
	De reportatŭ	66	15	10.000	—	59.500	—	

Reportată.			457750	—	20.304	75	68448	0
d. Fondulŭ Năsturelŭ-Herăscu :								
Venitulŭ moșieĭ Năsturelŭ		Leĭ 10,550,—						
» » Lămotescĭ. . . .		» 4,055,—						
Cuponulŭ renteĭ amortisabile à 5%		» 600,—	12000	—				
» » române à 5% . . .		» 500,—	10000	—				
» municipalŭ à 5% . . .		» 275,—	5500	—				
Suma . .		Leĭ 15,980,—						
minus 15% prelevațĭ		» 2,397,—	—	—	13583	—		
e. Fondulŭ Daniel :								
Cuponulŭ renteĭ amortisabile à 6%.		Leĭ 900,—	15000	-				
minus 15% prelevațĭ.		» 135,—	—	—	765	—		
f. Fondulŭ A. Fetu :								
Cuponulŭ renteĭ amortisabile à 5%.		Leĭ 500,—	10000	—				
» municipalŭ à 5% . . .		» 75,—	1500	—				
Suma. . .		Leĭ 575,—						
minus 15% prelevațĭ.		» 86.25	—	—	488	75		
g. Fondulŭ G. Lazărŭ :								
Cuponulŭ funciarŭ ruralŭ à 7% . .		Leĭ 350,—	5000	—				
» » » à 5% . .		» 300,—	6000	—				
» municipalŭ à 5%. . . .		» 662,50	13250	—				
Suma. . .		Leĭ 1,312,50						
minus 15% prelevațĭ.		» 196,90	—	—	1115	60		
h. Fondulŭ Eliade Rădulescu :								
Cuponulŭ fonciarŭ ruralŭ à 7% . .		Leĭ 350,—	5000	—				
» » » à 5% . .		» 300,—	6000	—				
» municipalŭ à 5%. . . .		» 362,50	7250	—				
Suma . . .		» 1,012,50						
minus 15% prelevațĭ		» 151,90	—		860	60		
i. Fondulŭ G. San-Marin :								
Cuponulŭ renteĭ amortisabile à 5%.		Leĭ 475,—	9500	—				
minus 15% prelevațĭ . Leĭ	71,25							
» avans de . . . »	200,65	» 271,90	—	—	203	10	37320	80
k. Fondulŭ Craiorénŭ :								
Cuponulŭ renteĭ amort. Leĭ	237,50		4750	—				
» fonciarŭ ruralŭ. »	217,—		3100	—				
In sald. 1885—1886 . . »	968,85	Leĭ 1,423,35	—	—	1423	35		
l. Fondulŭ Chițu :								
In rentă română à 5%			500	—				
» numerarŭ			—	—	763	75	2187	10
			572100	—	—	—	107955	95

	Reportatŭ	66	15	10.000	—	59.500	—
	r. Monete, chrisóre	765	—				
	s. Cărţĭ de fie-care secţ. à Leĭ 1.000.– Leĭ 3.000.— legatulŭ . . . . » 2 000.–	5.000	—	5.831	15		
	C. Publicaţiunĭ :						
	t. Etymologicum magnum Romaniae	6.000	—	6.000	—		
	D. Tipăriturĭ :						
	u. Anale	5.000	–				
	v. Dosoteiŭ.	2.000	—				
	w. Poesiile populare	500	—				
	x. Titu Liviu.	1.002	—				
	y. Herodotŭ	2.000	—				
	z. Tipărirea Etimologiculuĭ	3.000	—	13.502	—	35.333	15
3	**Capitalisarea fondurilorŭ speciale**						
	Premiulŭ Năsturelŭ.	4.000	–				
	Procentele fonduluĭ Cuza	1.304	75				
	» » *Fĕtu*	488	75				
	» » *G. Lazărŭ.*	1.115	60				
	» » *Heliade Rădulescu*	860	60				
4	» » *G. San-Marin*	203	10				
	Saldulŭ fonduluĭ Craiorénŭ	1.423	35				
	Adausulŭ şi numerariuluĭ fonduluĭ Chiţu	763	75	10.159	90	10.159	90
	Escedentulŭ	—	—	—	—	2.962	90
		—	—	—	--	107955	95

St. Fălcoianu, *Teclu*, Raportorŭ, *V. Babeşŭ.*

SECȚIUNEA LITERARĂ.

ȘEDINȚA DIN 24 MARTIE.

Președința d-luĭ *G. Chițu.*

Se procede la constituirea oficiuluĭ Secțiuniĭ. Se alegŭ: d-lŭ *G. Chițu* Președinte și d-lŭ *Hasdeŭ* Vice-președinte.

Se iea în discuțiune mĕsura recomandată de plenŭ de a se însărcina doĭ delegațĭ carĭ, împreună cu aĭ Secțiuniĭ istorice, să se ocupe cu cercetarea manuscrisuluĭ de predice ale Mitropolituluĭ Antimŭ. Se alegŭ în unanimitate d-niĭ *Hasdeŭ* și *Sion.*

ȘEDINȚA DIN 27 MARTIE.

Președința d-luĭ *G. Chițu.*

Convocându-se Secțiunea, s'a pusŭ la ordinea ḑileĭ cestiunea traduceriĭ autorilorŭ clasicĭ, arătându-se din partea maĭ multorŭ membriĭ părerea de rĕŭ că acéstă lucrare de vre-o doĭ anĭ se vede întreruptă.

I. Avêndu-se în vedere maĭ întâĭ că traducțiunea operelorŭ luĭ Cicerone s'a întreruptŭ din causă că d-lŭ D. Laurianŭ, care încă în anulŭ 1877 a luatŭ însărcinarea de a continua traducerea, după tóte invitațiunile ce i s'aŭ făcutŭ și după repețite promisiunĭ ce a datŭ, n'a urmatŭ a aduce nimica din lucrarea cu care s'a însărcinatŭ, Secțiunea s'a pronunțatŭ ca să se publice din noŭ concursŭ promițêndu-se aceeașĭ remunerațiune ca pentru partea tipărită.

II. Avêndu-se în vedere că pentru traducţiunea luĭ Herodotŭ făcută de d-lŭ Dim. I. Ghica, până astădĭ nu s'a primitŭ de la traducĕtorŭ manuscrisŭ decât cartea I şi parte din cartea IV; avêndu-se în vedere că asupra acesteĭ lucrărĭ în anulŭ 1880 s'a luatŭ decisiunea a nu se începe tipărirea decât după ce se va depune manuscrisulŭ a cincĭ cărţĭ întregĭ; avêndu-se în vedere că manuscrisulŭ cărţiĭ prime este atâtŭ de abundantŭ în cât din elŭ s'ar puté forma maĭ multŭ decât unŭ volumŭ; Secţiunea opinéză că anulŭ acesta să se încépă tipărirea, recomandându-se comisiuniĭ budgetare să prevadă sumele necesare pentru tipărirea a 30 cóle celŭ puţinŭ. Totodată observându-se că dacă opera s'ar tipări, după conclusulŭ luatŭ în anulŭ 1880 cu textulŭ originalŭ în faţa traducţiuniĭ şi cu notele traducĕtoruluĭ, atuncĭ cartea ar ajunge de cincĭ orĭ maĭ voluminósă, ceia ce pe de o parte ar întârdia pe traducĕtorŭ în lucrarea sa, iar pe de alta ar împovora budgetulŭ Academieĭ, uniĭ membri aŭ emisŭ părerea ca să se supună casulŭ din noŭ în deliberarea plenuluĭ, spre a avisa la modulŭ cu care să se esecute lucrarea maĭ repede.

III. In privirea traducţiuniĭ luĭ Titŭ Liviŭ, Secţiunea, avêndŭ maĭ întâiŭ în vedere că d-lŭ N. Barbu traducĕtorulŭ, pentru cele 6 cărţĭ carĭ s'aŭ şi tipăritŭ, n'a primitŭ nicĭ până astădĭ parte din remuneraţiunea ce i se cuvine, Secţiunea opinéză ca să se recomande plenuluĭ să voteze suma de 1002 leĭ ce se cuvinŭ traducĕtoruluĭ.

SECȚIUNEA ISTORICĂ.

ȘEDINȚA DIN 15 MARTIE.

Preșidința d-luĭ *D. Sturdza.*

D-lŭ *V. Maniu*, Secretarulŭ Secțiuniĭ, dă citire raportuluĭ sĕŭ despre lucrările Secțiuniĭ de peste anŭ:

«*Domnilorŭ Colegĭ*,

«Membriĭ Secțiuniĭ istorice, deși în numĕrŭ restrinsŭ, și-aŭ avutŭ partea lorŭ de activitate sporitóre lucrândŭ și în decursulŭ anuluĭ espiratŭ în Secțiunile unite la înavuțirea istorieĭ naționale prin cercetărĭ amănunțite întreprinse pe terenulŭ istoricŭ.

«Resultatulŭ studiilorŭ la care aŭ fostŭ supuse variate subiecte istorice de unŭ interesŭ meritoriŭ, îlŭ avemŭ maĭ alesŭ în producțiunile onor. d-nĭ colegĭ *G. Barițŭ*, *A. Papadopolŭ-Calimachŭ*, *V. A. Urechiă*, Gr. Tocilescu, *P. S. Părintele Melchisedec* și *S. Fl. Marianŭ.*

«Raportulŭ generalŭ cititŭ în ședința de deschidere a sesiuniĭ generale din acestŭ anŭ, spunêndu-ne că ședințele septemânale de peste anŭ private și publice aŭ fostŭ ocupate cu diferite comunicărĭ și discuțiunĭ scientifice, amintesce în prima linie lucrarile d-lorŭ *V. A. Urechiă* și *G. Barițŭ*, ca pe cele maĭ însemnate.

«Cu precădere le vomŭ resuma și la acestŭ locŭ, fiindŭ maĭ alesŭ Secțiunea istorică chemată, prin procesele verbale din 20 Septembre 1885, din 24 Ianuarie și 7 Martie 1886, a se rosti în acéstă sesiune generală asupra merituluĭ lorŭ și a moduluĭ de utilisare.

«Astfelŭ este studiulŭ d-luĭ *V. A. Urechiă* asupra cărțiĭ luĭ *Raicevich*, cunoscută sub indicațiunea de: «*Osservationi storiche, naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia*» editată la Napolea în a. 1788.

«Reeditarea acesteĭ cărțĭ sub numele luĭ Sestini a deșteptatŭ în-

doielĭ la onor. nostru colegŭ asupra adevĕratuluĭ autorŭ. Lămurirea, care se caută prin aprofundatulŭ studiŭ, neapĕratŭ are unŭ interesŭ neprețuitŭ pentru subiectulŭ cercetărilorŭ sale și de sigurŭ Secțiunea nóstră, solicitată a-șĭ da a sa părere, va respunde cu îndatinata-ĭ solicitudine, spre a se obține dorita soluțiune.

«De aceiașĭ însemnătate literară-istorică este și lucrarea on. colegŭ *V. A. Urechiă* asupra mareluĭ nostru cronicarŭ Mironŭ Costinŭ, recomandată de asemenea Secțiuniĭ nóstre.

«In ședința publică de la 4 Octobre a. c. menționatulŭ d-nŭ colegŭ a cititŭ *unele capitole din schițele de istoria literatureĭ române*. Dacă reamintescŭ și în raportulŭ de față acestŭ faptŭ plăcutŭ, este că țînŭ să-mĭ facŭ datoria, punêndu-ve în vedere, Domnilorŭ Colegĭ, că Secțiunea nóstră a fostŭ bine representată la conferințele publice de peste anŭ ale Academieĭ. De necontestată importanță istorică este studiulŭ on. d-nŭ *G. Barițŭ* asupra municipiuluĭ și a colonieĭ «Apulum». Prin procesulŭ verbalŭ Nr. 37 din ședința de la 29 Ianuarie a. c. studiulŭ în cestiune se recomandă Secțiuniĭ istorice.

«In darea de sémă a onor. d-nŭ Secretarŭ generalŭ despre activitatea Academieĭ desvoltată în decursulŭ anuluĭ încetatŭ, ni se spune că onor. colegŭ d-lŭ *G. Barițŭ* a trimesŭ Academieĭ maĭ multe documente copiate în Transilvania și Ungaria.

«Prin procesulŭ verbalŭ Nr. 43 din 7 Martie c. se transpune Secțiuniĭ istorice raportulŭ veneratuluĭ nostru colegŭ *G. Barițŭ* asupra museuluĭ istoricŭ și archeologicŭ din Temișóra, precum și asupra esploratiunilorŭ D-sale din Banatŭ, Aradŭ și Oradea-mare.

«Cercetările întreprinse prin regiunile Temișaneĭ, Crișaneĭ și Bióreĭ aŭ meritulŭ a fi îmbrățișatŭ maĭ multe puncte cardinale, așa ḑicêndŭ, de interesŭ archeologicŭ pentru istoria Românilorŭ.

«Localitățile menționate în raportŭ, precum sunt: Streiu, Palanca, Rama, Hațegŭ, Caransebeșŭ, Jupanŭ, Reșița, Mehedia, Verșeț, Temișóra, neapĕratŭ vorŭ fi păstrândŭ în sînulŭ pămîntuluĭ multe și bogate vestigiĭ, documente istorice despre vechimea, continuitatea și viéța culturală a poporuluĭ românŭ în străvechia Dacia Traiană.

«Societatea archeologică din Banatŭ, cu reședința în capitala Temi-

șanei, despre care am avutŭ și eŭ onóre a vĕ întreține în maĭ multe rândurĭ, iar de astă-dată ne vorbesce cu multŭ interesŭ și meritată laudă onoratulŭ nostru colegŭ, a desvoltatŭ, ca și cea din Deva, o activitate surprindĕtóre pe terenulŭ archeologicŭ. Onor. d-nŭ colegŭ, apretiândŭ în mĕsură dréptă valórea și însemnătatea istorică a regiuniĭ banatice, n'a pututŭ maĭ bine se respundă la adresa meritóseĭ societățĭ decât printr'unŭ omagiŭ bine meritatŭ pentru activitatea desfășurată cu zelŭ și sacrificiŭ pe terenulŭ sciințeĭ archeologice. Dacă însă munca încordată depusă din partea diseĭ societățĭ n'a respunsŭ prin resultatele obținute la așteptările legitime, întru cât nu ni se daŭ lămurirĭ desbrăcate de preocupațiunĭ cu totulŭ străine subiectelorŭ istorice asupra celorŭ maĭ meritoriĭ cestiunĭ de resortulŭ archeologico-istoricŭ, causa pare a fi după noĭ, viciulŭ învechitŭ alŭ unuĭ sistemŭ condamnatŭ de a subordona interesulŭ generalŭ folosuluĭ particularŭ aparinte și trecĕtorŭ.

«Onoratulŭ nostru colegŭ ne face unŭ prețiosŭ estrasŭ din buletinele vorbiteĭ societățĭ și se opresce asupra unorŭ puncte însemnate din studiile d-luĭ Sg. Ormoș, referitóre la cetățile Viminacium și Margum, Aponte și Arcidava (Palanca și Rama, în vechime legate printr'o punte, fiindŭ loculŭ de stațiune alŭ Legiuniĭ VII Claudiana).

«In contextulŭ raportuluĭ ni se daŭ informațiunĭ despre însemnătatea orașuluĭ Verșețŭ din punctulŭ de vedere alŭ apeductelorŭ romane (astădĭ în ruine) și a monedelorŭ aflate primprejurŭ, representândŭ o serie de 17 imperatorĭ romanĭ etc.

«Este de interesŭ a se releva minuțiositatea cu care onor. nostru colegŭ a urmăritŭ pasŭ cu pasŭ tóte bogățiile adunate prin mijloculŭ descoperirilorŭ archeologice de către învățațiĭ Ungarieĭ vecine, între carĭ loculŭ de distincțiune îlŭ ocupă d-lŭ Torma.

«Colecțiunile epigrafice cu 150 inscripțiunĭ asupra Dacieĭ, îmbrățișândŭ împărțirea și administrațiunea eĭ (publicate în «Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn, anulŭ VI), aŭ să reverse óre-care lumină asupra multorŭ puncte din istoria Dacieĭ australe.

«Cele 8 castre descrise în citatulŭ buletinŭ archeologicŭ de către

d-lŭ Boleszny și enumerate de d-lŭ *Barițŭ* în alŭ sĕŭ bogatŭ raportŭ, aŭ egalŭ interesŭ pentru istoria Dacieĭ ca și definitiva fixare a drumurilorŭ romane din Banatŭ, datorite membrilorŭ fruntașĭ menționațĭ în raportŭ. Ele se vĕdŭ a fi abătute cu totulŭ de la locurile indicate de Ilics și T. Mommsen. Intre copiile de documente trimese Academieĭ din partea onor. colegŭ d-lŭ *Barițŭ* sunt maĭ multe rescripte și decrete relative la persecuțiunile religióse din suta 18, de care aŭ avutŭ să sufere prin escelență poporulŭ romanŭ din Transilvania.

«Martiriulŭ ce l'a încercatŭ poporulŭ romanŭ din țĕrile corónei S. Stefanŭ, este ilustratŭ cu culorĭ viĭ și în cartea eruditulul teologŭ N. Nilles din Societ. Iesu, intitulată : «Symbolae ad illustrandam hi-«storiam Ecclesiae Orientalis in terris Coronae S. Stephani» (p. I) an. 1885. Ca specimen și spre a se înțelege importanța documentelorŭ adunate de onor. nostru colegŭ, va fi bine să se consulte în citata scriere partea care rĕspunde la acea epocă de terórе.

«Astŭ-felŭ capit. II (vol. I, p. 141—145) descrie starea bisericeĭ române de sub coróna Ungarieĭ înainte de uniune cu Roma. «De ecclesia Orientali sub sacra Corona ante Unionem» și ca corolariŭ avemŭ la capit. XIII, p. 362—371, descripțiunea faptelorŭ sângeróse : «Ex «tristi septennio luctuosi belli civilis ab anno 1703 ad annum 1711,» prin care a trecutŭ poporulŭ românŭ, apărându-șĭ biserica străbună.

«In adăstarea unuĭ raportŭ din partea d-luĭ colegŭ *V. Babeșŭ* asupra cercetărilorŭ archeologice în Banatŭ, am ținutŭ de a mea datorie, să puiŭ pentru momentŭ în evidența onor. Secțiunĭ lucrările d-lorŭ colegĭ *V. A. Urechiă* și *G. Barițŭ*, ele fiindu-ne recomandate prin citatele procese verbale.

«Totŭ cu acéstа ocasiune îmĭ permitŭ a pune în vederea Onor. Secțiunĭ studiulŭ d-luĭ C. Schuchhardt despre valurile romane din Dobrogea, publicatŭ totŭ în menționatulŭ buletinŭ : Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oest.-Ungarn p. 87—113. De asemenea sunt recomandate onor. Secțiunĭ, prin procesele verbale No. 31 din 29 Novembre espiratŭ și No. 21 din 20 Septembre espiratŭ, atât rapórtele onor. d-nŭ Gr. G. Tocilescu despre maĭ multe mănăstirĭ din țéră, cât și relațiunea d-luĭ I. Bianu, bibliotecarulŭ Academieĭ, asupra es-

cursiunei sale în Galiția, la Lemberg și Cracovia, încoronate de succesŭ, adunândŭ mai multe notițe despre documente însemnate pentru istoria nóstră.

«Prin raportulŭ generalŭ se face menţiune despre interesantele relaţiuni presentate Academiei de către d-lŭ membru corespondentŭ Gr. G. Tocilescu, cuprindêndŭ inscripţiunile descoperite în ţéră, între care merită o particulară atenţiune inscripţiunea de la Recica. Descripţiunea făcută, în şedinţa de la 6 Decembre espiratŭ, tinde a încredința cu tótă positivitatea, că pe terenulŭ satului Recica de astă-dî era rădicată în timpurile romane «Colonia Romula» şi că pe la anulŭ 248 s'a fostŭ construitŭ unŭ «vallum» împrejurulŭ acelui centru spre a se protege locuitorii coloniei.

«O altă comunicaţiune de egală valóre s'a făcutŭ Academiei în şedinţa publică de la 3 Maiŭ totŭ de onor. d-nŭ Gr. G. Tocilescu, de astă dată asupra unei preţióse diplome militare de la Impĕratulŭ Traianŭ, descoperită în regiunile Dobrogei, şi care se află depusă în Museulŭ nostru de antichităţi.

«Documente şi inscripţiuni din Bucovina trimise de onor. colegŭ *S. Fl. Marian* vorŭ face neapăratŭ obiectulŭ preocupaţiunelorŭ nóstre în actuala sesiune.

De la P. S. S. Ep. *Melchisedec* avemŭ de înregistratŭ o preţiósă dare de sémă despre resultatele escursiunii P. S. Sale prin Bulgaria, şi asupra bibliotecei d-lui *D. Sturdza* de la Miclăuşeni, publicate ambe lucrări în Revista pentru istorie, arch. şi filol. din 1885. Dar mai alese sunt notiţele istorice şi archeologice adunate de pe la 48 mănăstiri şi biserici antice din Moldova publicate într'o ediţiune particulară în anulŭ 1885.

«Onor. nostru colegŭ d-lŭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ* a publicatŭ două monografii, una sub formă de «Scrisóre despre Tecuciŭ» (în Convorbiri literare No. 11 din 1886), alta sub indicaţiunea de : «Amfilohie Hotiniulŭ» (în Revista pentru archeol. ist. şi filologie vol. V p. II, 885), ambele scrieri fórte preţióse şi peste totŭ instructive.

«Nu póte fi fără interesŭ pentru Secţiune a i se pune în vedere a-

lesulŭ darŭ în manuscrise și cărțĭ tipărite ce s'a făcutŭ bibliotecei nóstre şi de astă dată din partea d-luĭ *D. Sturdza.*

«Din prețiósele documente pentru istoria nóstră națională, adunate în colecțiunea Eudoxie Hurmuzaki şi înavuțite prin documente culese de d-niĭ Odobescu și Tocilescu, publicate în volumulŭ I, suplimentulŭ I-iŭ pe anulŭ 1886, dămŭ la acestŭ locŭ ca specimene, pentru a lorŭ însemnătate, următórele :

«Pagina 2. D. de Baif către Episcopulŭ D'Auxerre dice că Sultanulŭ ar fi datŭ domnia țĕriĭ Românescĭ luĭ Aloisie Grity ; (de însemnatŭ că vorbitulŭ Grity pare a fi din familia cunoscutuluĭ Palatin alŭ Ungarieĭ, acelŭ duşmanŭ neîmpăcatŭ alŭ Corvinilorŭ Huniadi) anulŭ 1532.

«Pagina 26. Epistola Regeluĭ Carolŭ IX către Episcopulŭ d'Acqs despre dorința Sultanuluĭ de a alipi la coróna Polonieĭ țéra Românéscă și Moldavia, anulŭ 1572.

«Pagina 29. Episcopulŭ d'Acqs către Jean de Montluc, despre refusulŭ Viziruluĭ de a concede Polonilorŭ drepturile asupra Valachieĭ.

«Pagina 40. Promisiunea luĭ Henric de Valois de a supune Moldova la coróna Polonieĭ se iea în rîsŭ de unŭ anonimŭ.

«Pagina 57. Scrisórea autografă a luĭ Petru Cercelŭ către Henric III, anunțându-ĭ sosirea sa în Constantinopole și favorurile de carĭ se bucură sub protecțiunea luĭ.—Anulŭ 1581.

«Pagina 146. Harlay către Regina dice că Turciĭ, profitândŭ de turburările Germanieĭ, de petrecerea Polonilorŭ în Moscovia, voescŭ a supune cu desăvârșire Transilvania, Moldova și țéra Românéscă și a le face pașalîk—1612.

«Pagina 355. Date asupra imperiuluĭ Otoman și principatelorŭ creștine de sub suzeranitatea Turcieĭ. — 1702.

«Ibid. D-lŭ de Ferriol către Rege, despre religiunea principatelorŭ române și politica Sultanuluĭ în acéstă chestiune. — Din aceste raporturĭ se întrevede năzuința curțeĭ romane (papale) de a converti şi pe Româniĭ țĕrilorŭ dunărene la biserica Romeĭ, precum reușise a face cu Româniĭ Transilvanieĭ.

«Cu multa satisfacțiune înregistrămŭ în acestŭ raportŭ aparițiunea

unuĭ noŭ operatŭ de la veneratulŭ și neobositulŭ cronicarŭ, d-lŭ Teodorŭ Codrescu din Iașĭ. De astă dată ni s'a datŭ alŭ VII-lea tomŭ din prețiósele sale colecțiunĭ, cunoscute sub numele de Uricarŭ, la care D-sa lucréză fără întrerupere încă de la 1855.

«Acestŭ noŭ volumŭ cuprinde documente importante din epoca Fanarioților de tristă memorie; maĭ cuprinde și acte privitóre la înființarea scólelorŭ naționale.

«Voiŭ încheia acestŭ scurtŭ raportŭ prin a-mĭ permite să chemŭ seriósa D-vóstre atențiune asupra moduluĭ vătămătorŭ, după mine, intrebuințatŭ de unŭ timpŭ încóce la scrierea istorieĭ nóstre naționale, atât în țéră cât și în afară; cum maĭ alesŭ se propune istoria Românilorŭ chiar și prin multe din scólele nóstre elementare și secundare, fără a se avé în vedere scopulŭ care trebue urmăritŭ față cu junimea, de a i se întipări faptele momentóse din viéța némuluĭ, spre a se inrădăcina la dînsulŭ iubirea de țéră și a i se deștepta consciința și mândria națională, făcêndu-lŭ să cunóscă de la cine îșĭ are primită acea cultură prin a căreĭ putere poporulŭ românŭ a reușitŭ să învingă uriașe dificultățĭ și să se ridice, fără ajutorŭ saŭ îndemnŭ din afară, la trépta pe care se găsesce adĭ statulŭ românŭ.

«După a nóstră părere, sistemulŭ în scriere și propunerea învĕțămêntuluĭ istoricŭ din timpiĭ din urmă este spre dauna cultureĭ naționale și în detrimentulŭ verităţiĭ istorice, de óre-ce, întunecându-se până și faptele cele maĭ irrepugnabile și dându-se unorŭ simple suposițiunĭ saŭ și aberațiunilorŭ condamnate putere de adevĕrŭ, prin măestria dialecticeĭ speculative, slăbesce încrederea de sine, scade consciința și mândria națională.

«Mare neapĕratŭ este numĕrulŭ erudiților străinĭ și românĭ, carĭ în tóte punŭ maĭ pe susŭ de orĭ ce interesŭ sacrulŭ cultŭ alŭ scințeĭ și alŭ adevĕruluĭ. Mulțĭ sunt meritoșiĭ nostri dascălĭ, carĭ îșĭ facŭ unŭ apostolatŭ din catedra lorŭ, dar cu atât numaĭ remânemŭ îndărătulŭ bătrânilorŭ nostri, nu ne póte fi posibilă conservațiunea caracteruluĭ naționalŭ, misiunea nóstră culturală; nu ne póte fi asiguratŭ progresulŭ în mĕsură cu recerințele și spiritulŭ timpuluĭ în care trăimŭ.»

După observaţiunile ridicate de d-lŭ *N. Ionescu* asupra conclusiunilorŭ din raportŭ, carĭ aŭ datŭ locŭ la unŭ schimbŭ de ideĭ între membriĭ Secţiuniĭ, recunoscêndu-se importanţa reflesiunilorŭ făcute de d-niĭ *Sturdza*, *N. Ionescu* şi *V. A. Urechiă*, în urma esplicărilorŭ date de d-lŭ Secretarŭ, Secţiunea pe de o parte admite raportulŭ cu modificaţiunile propuse şi introduse, iar pe de alta decide a se pune la ordinea ḑileĭ cestiunea învĕţămîntuluĭ întregŭ alŭ istorieĭ nóstre naţionale.

D-lŭ *Bariţŭ* cere a se pune la ordinea ḑileĭ cetirea sumariuluĭ sĕŭ, cuprinḑêndŭ câte-va rescripte şi decrete religionare din Ungaria relative la gónele religióse din véculŭ alŭ 18-lea.

Secţiunea încuviinţéză lectura ḑisuluĭ sumarŭ în şedinţa proximă.

Raportulŭ d-luĭ Secretarŭ alŭ Secţiuniĭ se va înainta plenuluĭ cu decisiunea de a se tipări.

ŞEDINŢA DIN 18 MARTIE.

Preşedinţa d-luĭ *D. Sturdza*.

Se dă lectură adreseĭ cu care s'a înaintatŭ Secţiuniĭ istorice raportulŭ d-luĭ Gr. G. Tocilescu cu descripţiunea maĭ multorŭ mănăstirĭ din ţéră.

După cetirea şi examinarea inscripţiunilorŭ din colecţiunea d-luĭ Tocilescu, Secţiunea, apreţiindŭ importanţa raportuluĭ, decide a se propune plenuluĭ tipărirea operatuluĭ în Analele Academieĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* este de părere ca Secţiunea, propunêndŭ tipărirea colecţiuniĭ de inscripţiunĭ, ar face bine să se ocupe maĭ din adinsŭ cu acéstă ocasiune de însemnătatea numeluĭ Iw, care se vede în tóte documentele şi monedele domnilorŭ noştri, atâtŭ din Moldova cât şi din Muntenia, întrebuinţatŭ sub diferite forme precedândŭ numele

personalŭ alŭ domnilorŭ. D-sa pune acéstă întrebare nu pentru că ar voi să se publice acelŭ usitatŭ nume subt o altă formă de cum elŭ se presintă în diferite chrisóve, ci pentru ca să se cunóscă adevĕrata semnificaţiune ce s'ar puté da acesteĭ lecţiunĭ de importanţă istorică.

D-lŭ *V. A. Urechiă:* Cestiunea a fostŭ agitată încă de către Cantemir. In Descriptio Moldaviae (pag. 40), D. Cantemir, aducêndŭ seria domnilorŭ Moldoveĭ, ḑice că «e *regia tamen veterum Moldaviae stirpe patre Bogdano, Ioannis filio a quo principes omnes semper* **Ioannes** *suis in titulis scribi solent, ortum fuisse, constans apud nos est traditio*». O altă părere este că **Iw** de la titulatura domnilorŭ, nu numaĭ moldovenĭ ci şi muntenĭ, de óre-ce se află şi la titulatura domnilorŭ bulgarĭ, ar trebui să amintéscă pre *Ioanŭ* orĭ *Ioniţă* imperatorele, de carele în interesulŭ prestigiuluĭ şi autorităţiĭ, îşĭ legaŭ originea domnitoriĭ noştri. Cum că *Ioanŭ* insemnéză **Iw** şi nu «*Eŭ*» nu este nicĭ o îndoială; dar ca **Iw** orĭ *Ioan* însemnéză împĕratulŭ Ioniţă, acésta este, după mine, încă a se demonstra. O altă părere aşŭ suggera D-vóstre : nu cum-va în sensulŭ bisericescŭ este a se explica acestŭ *Ioanŭ?* Domnitorulŭ este *înainte mergĕtorulŭ* poporuluĭ sĕŭ, ca şi *Ioanŭ* alŭ luĭ Christ. Firmanele turcescĭ de investitură aŭ tradusŭ óre-cum acestŭ simbolicŭ cuvîntŭ *Ioanŭ* prin vorbele «*întâiule* din némulŭ luĭ Mesia etc.»

In difinitivŭ, ceea ce putemŭ ḑice este că **Iw** nu este pronumele personalŭ *Eŭ* ci *Ioanŭ,* cum aflăm tradusŭ **Iw** în orĭ-ce documentŭ românŭ din secoliĭ anteriorĭ tradusŭ în limba latină. Urméză încă de aci că în transcrierea cu litere latine a vechilorŭ nóstre documente să se înlocuéscă **Iw** prin *Ioanŭ?* Eŭ nu dorescŭ acésta. Este bine să se conserve **Iw** întocmaĭ cum se va afla în originalulŭ documentŭ. Să lăsămŭ ulteriórelorŭ studiĭ definitiva soluţiune a întrebăriĭ d-luĭ *N. Ionescu.*

P. S. S. Ep. Melchisedec ḑice că nu scie de unde îşĭ va fi avêndŭ originea cuvîntulŭ **Iw**; cea ce póte să afirme, este că şi alte popóre megiaşe, precum Bulgariĭ şi Sârbiĭ (după *cum i se pare*), întrebuinţéză acestŭ nume ca o întitulatură domnéscă; prin urmare se simte necesitatea de o cercetare maĭ întinsă.

în inscripţiunĭ atâtŭ lapidare cât şi cusăturĭ, de asemenea pe ornamente bisericescĭ se vede încrustatŭ întregŭ cuvîntulŭ *Ioanŭ;* ast-felŭ de esemplu este inscripţiunea de asupra uşeĭ de la biserica mare a mănăstiriĭ Némţu, unde *Stefan celŭ mare* se numesce : *Ioan Stefan Voevod* fiulŭ luĭ Bogdan Voevod.

D-lŭ *V. Maniu* presupune ca genesa numeluĭ în chestiune se urcă maĭ susŭ de epoca Ioaniţilorŭ. Cantemir póte să aibă mare cuvîntŭ când susţine ca menţionatulŭ nume prepusŭ (antepusŭ) servea să indice seria dinastiilorŭ române începêndŭ de la Ioaniţiu. Acéstă esplicaţiune are pentru sine unŭ temeiŭ, dar nu póte fi suficientă, nu resolvă pe deplinŭ problema; pare-se că întrebuinţarea luĭ a trecutŭ ca o tradiţiune din timpĭ multŭ maĭ vechĭ la domniĭ românĭ, însemnândŭ cu totulŭ alt-ceva decât legătura căutată saŭ presupusă de Cantemir.

In forma acestuĭ prefix domnescŭ se vede o apropiere de numele «Iovius» usitatŭ ca *atributŭ divinŭ* de imperatoriĭ romanĭ, începêndŭ de la *Diocletianŭ.*

Sciutŭ este, că după ce acestŭ domnŭ a înlăturatŭ cu totulŭ autoritatea senatuluĭ şi puterea pretoriană, după ce a ruptŭ cu tradiţiile republiceĭ, însuşindu-şĭ tótă puterea statuluĭ, după ce a înlocuitŭ simplicitatea moravurilorŭ din timpiĭ vechĭ prin fastulŭ orientalŭ (asiaticŭ), punêndu-şĭ singurŭ coróna (diadema) unuĭ suveranŭ autocratŭ pe alŭ sêŭ capŭ, nu numaĭ a începutŭ să întrebuinţeze celŭ d'intâiŭ epitetulŭ de *Iovius* (Dominus) ca atributŭ divinŭ analogŭ cu formula «din *graţia divină*» introdusă maĭ târḑiŭ la domnitoriĭ creştinĭ aĭ Occidentuluĭ, dar a şi înfiinţatŭ douĕ legiunĭ (gardă de onóre), una cu denumire de *Ioviana* alta de *Herculea.* Nu póte fi de creḑutŭ după mine că domniĭ românĭ, în modŭ inconscientŭ, aŭ adoptatŭ acéstă formulă ca unŭ simplu prefixŭ saŭ nume personalŭ antepusŭ fără vre o desinenţă.

Eŭ mi-am fostŭ permisŭ să atingŭ chestiunea chiar şi în scrierea mea din 1883 întitulată : «*Românii în literatura străină,*» supuind'o meditaţiuniĭ d-vóstre. Astă-dată, mărginindu-mĕ în cele premise, voiŭ încheia prin a vĕ pune în vedere că în favorulŭ suposiţiuniĭ saŭ alŭ

ipotesei mele militâ şi afinitatea dintre latinesculŭ *Iovius* şi românulŭ *Ion* = *Iova* = *Giovan*, totŭ atâtea variante avêndŭ una şi aceiaşĭ genesă.

D-lŭ *Sturdza* nu intră în esplicarea cuvîntuluĭ **Iw**, ci doresce numaĭ să arate cea ce ne ḑice în privinţa acestuĭ cuvîntŭ numismatica nóstră. In legendele cu litere latine ale monetelorŭ celorŭ maĭ vechĭ muntenescĭ şi moldovenescĭ, nu se vede **IO** precedândŭ numele domnilorŭ; elŭ se citesce însĕ în legendele slavone «**IѠ**»; se aflâ înaintea numeluĭ pe monetele următorilorŭ domnĭ aĭ Munteniei: *Mircea I* (1386—1418), *Mihailŭ I* (1418), *Radu II* (1437), *Vlad II Draculŭ* (1431—1445), *Radu III* (1462—1477), *Vlad III Ţepeşŭ* (1456—1492), *Radu IV celŭ mare* (1493—1508), *Vlad V* (1530-1532), *Mihaiŭ Radu* (1658—1659); aĭ Moldoveĭ: *Bogdan II* (1454—1455), *Stefan V Lăcustă* (1538—1540), *Despot Vodă* (1561—1563), *Eustratie Dabija* (1662—1666).

Pe monedele luĭ *Vlad II Draculŭ* se citesce **IѠAN BЛAДIOЛAB**; pe monetele luĭ *Despotŭ Vodă*: IOHANN D. G. WAIVODA; pe monetele; luĭ *Istrate Dabija:* IOHANN-ISTRAT DAB; pe cele-alte «**IѠ**». E dar certŭ că chiar din întâia jumătate a seculuĭ 15 domnĭ îşĭ ḑiceaŭ «*Ioan*». In câtŭ privesce reproducerea inscripţiunilorŭ saŭ a legendelorŭ, ele trebuescŭ reproduse întocmaĭ.

D-lŭ *Hasdeŭ :* Părintele *Melchisedec* a completatŭ cele ḑise de d-lŭ *Sturdza* şi eŭ n'am decât a mĕ uni cu conclusiunile amĕndurora; voiŭ adaoga numaĭ ca titlulŭ *Ioanŭ* scurtatŭ în «*Io*» a esistatŭ de o potrivă la domniĭ românĭ şi la toţĭ împĕraţiĭ româno-bulgarĭ în urma luĭ Ioaniţiu *Asan*, până la căderea Bulgarieĭ sub Turcĭ: *Ioanŭ Asan*, *Ioanŭ Caliman*, *Ioanŭ Alexandru*, *Ioanŭ Şisman* etc.

Era ca *Caesar* în *Roma*, nume personalŭ devenitŭ titlu.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* ḑice că în ce privesce **Iw**, care se vede scrisŭ înaintea numeluĭ domnilorŭ românĭ, acesta necontestatŭ însemnéză *Ioanŭ*, dovadă monedele vechĭ moldovenescĭ şi muntenescĭ, unde acestŭ **Iw** este scrisŭ latinesce IOANNES; dovadă chiar chrisóvele domnilorŭ fanarioţĭ scrise grecesce carĭ, respectândŭ tradiţia veche, ḑicŭ şi scriŭ ΙΩΑΝΝΗΣ. Trebue dar să cetimŭ *Ioanŭ*. Acésta nu póte fi supusŭ la nicĭ o îndoială. Dar ce însemnéză acestŭ **Iw** =

IOANNES? Acésta e fórte greŭ de hotărîtŭ. Eŭ nu credŭ că elŭ însemnéză vre-unŭ domnŭ vechiŭ și că se repetă prin acésta memoria acelui domnŭ, d. e. cum ḑicŭ uniĭ pe *Ioanițiu*, domnulŭ Româno-Bulgarilorŭ. Eŭ credŭ ca ΙΩΑΝΝΗΣ, Ιω, este bizantinŭ. ΙΩΑΝΝΗΣ în limba grecéscă bizantină însemnéză *cuviosŭ*, sfântŭ, cea ce în latinesce însemnéză *Pius*, și precum *Pius* preceda numele impĕrațilorŭ romanĭ, așa și Ioanne a precedatŭ numele domnilorŭ românĭ până pe la 1828. Dovadă titlulŭ domnilorŭ Ipsilant, Scarlatŭ Calimach și Caragia în hrisóvele de promulgarea codului civilŭ.

Secțiunea remâne pentru acum pe lângă decisiunea sa de a se propune tipărirea vorbiteĭ formule din inscripțiunĭ întocmaĭ precum se presintă în originalŭ.

ȘEDINȚA DIN 22 MARTIE.

Președința d-luĭ *D. Sturdza*.

Se comunică Secțiuniĭ raportulŭ d-luĭ *Odobescu* despre documentele din Paris și propunerea P. S. S. Episcopuluĭ *Melchisedec* de a se tipări predicele luĭ Antim Ivirénulŭ, ambe trimise de la plenulŭ Academieĭ.

Luându-se în cercetare atât raportulŭ cât și propunerea relativă la tipărire, Secțiunea, în urma desbaterilorŭ mijlocite, decide ca d-lŭ *Odobescu* să continue lucrarea începută, iar în cea ce privesce propunerea de tipărirea predicelorŭ să se supună uneĭ comisiunĭ compusă din câte doĭ delegațĭ aĭ Secțiunilorŭ istorică și literară cu însărcinare de a-șĭ presenta plenuluĭ înscrisa părere.

D-lŭ *G. Barițŭ* espune în resumatŭ cuprinsulŭ memoriuluĭ sĕŭ despre persecuțiunile religióse din Transilvania de carĭ avu'aŭ să sufere Româniĭ și biserica ortodoxă în secolulŭ XVIII. In urmă, dândŭ lectură unorŭ corespondențe întreținute cu ceĭ maĭ însemnațĭ bărbațĭ din Muntenia și Moldova, anume cu Eliade, Asachi, Varnav, Săulescu

Marcovicĭ, Câmpineanu, Negruzzi, Kogălniceanu, Dr. Teodori, C. Cantacuzinŭ generalŭ rusescŭ, şi maĭ mulţĭ studenţĭ din Paris, cu începere de la anulŭ 1838—1848, întrébă dacă n'ar fi bine ca documentele istorice şi literare de asemenea interesŭ naţionalŭ să fie păstrate pe viitorŭ în archivele Academieĭ până le va veni timpulŭ a fi date publicităţiĭ.

D-lŭ *Sturdza* este de părere că, apreţiindu-se importanţa ce o are colecţiunea de corespondenţe a d-luĭ *Bariţŭ* cu diferiţiĭ bărbaţĭ însemnaţĭ dintr'o epocă ca cea de la 1838—1848, să remână în păstrarea Academieĭ ca documente preţióse pentru viéţa nóstră literară şi politică; în acelaşĭ timpŭ să fie rugatŭ d-lŭ *Bariţŭ* a culege pe cele ce sunt de datŭ acum publicităţiĭ însoţindu-le şi de ale d-sale interesante notiţe.

D-lŭ *Ionescu*, unindu-se cu opiniunea emisă de d-lŭ *Sturdza*, observă că va fi bine a se face unŭ anume armariŭ pentru păstrarea tuturorŭ documentelorŭ relative la istoria contimporană.

Secţiunea, unită cu vederile d-lorŭ *Sturdza* şi *N. Ionescu*, decide a se face plenuluĭ propunerea emisă de numiţiĭ doĭ membri.

ŞEDINŢA DIN 27 MARTIE.

Preşedinţa d-luĭ *D. Sturdza*.

D-lŭ *V. A. Urechiă* este de părere că P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedec* ar face bine luândŭ asupra P. S. Sale întocmirea uneĭ precuvîntărĭ la predicele episcopuluĭ Antim Ivireanu ce sunt a se tipări, însoţind'o cu notiţe biografice.

P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedec* declară că este decisŭ a face pe séma Academieĭ o biografie maĭ pe largŭ a distinsuluĭ Mitropolitŭ şi totodată va satisface şi dorinţa esprimată de d-lŭ *V. A. Urechiă*.

Primindu-se cu mulţămire declaraţiunea, se trece la ordinea ḑileĭ.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* propune să se facă o mică revistă fără comentariĭ din partea Academieĭ, unde să se publice după ordinea cronologică documentele vechĭ, numindu-se pentru alegerea și clasificarea lorŭ o anume comisiune.

D lŭ *Sturdza* ḑice că în Academie și în archiva Statuluĭ sunt documente vechĭ adunate în numĕrŭ însemnatŭ; colecţiunea începe a deveni de o mare valóre; nimicŭ nu împedecă, fie pe membriĭ Academieĭ, fie pe lumea din afară, să le consulte și chiar să și le decopieze. Greutatea este în partea materială. Nu este de idee a se publica unŭ felŭ de archivă neregulată, trebue să se facă publicaţiunea într'unŭ modŭ sistematicŭ, începêndu-se cu decopiarea și sistemisarea documentelorŭ. Este fórte bine că s'a pusŭ în ḑiscuţiune și vede cu satisfacţiune că s'a oferitŭ d-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* pentru acéstă lucrare însemnată. Când materialulŭ va fi adunatŭ, publicaţiunea începe de la sine.

P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedec* nu este de părere să se publice documentele fără nicĭ unŭ comentariŭ. P. S. Sa reflectă maĭ alesŭ la documentele scrise în limba slavonă în carĭ se potŭ găsi cuvinte a cărorŭ esplicaţiune potŭ fi de mare interesŭ pentru sciinţă.

D-lŭ *V. A. Urechiă* ḑice că D-sa are peste 2000 documente gata pentru a fi date la lumină. Modulŭ publicaţiuniĭ îlŭ lasă cu totulŭ la apreţiarea Academieĭ, facă-se ea în formă de revistă șaŭ și altŭcum. D-lŭ *Urechiă* declară că n'are de vênḑare pentru Academie, dar bucurosŭ este a pune la disposiţiunea eĭ prinosulŭ munceĭ D-sale, când va veni timpulŭ pentru publicaţiune; se unesce cu d-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* de a se mărgini publicarea în textulŭ documentelorŭ, căcĭ se teme de comentariĭ. De altcum comentariile arŭ mări volumulŭ publicaţiunilorŭ.

P. S. S. Episcopulŭ *Melchisedec* n'a înţelesŭ a susţiné ca să se facă publicaţiunea cu comentariĭ, ci a creḑutŭ că esplicaţiunea unorŭ cuvinte însemnate ar fi spre folosŭ.

D-lŭ *N. Ionescu :* Este bine să ne ocupămŭ cu publicarea documentelorŭ patrieĭ; ḑice că cu publicarea documentelorŭ Hurmuzaki s'a făcutŭ începutulŭ și crede că se póte continua și cu documentele

interne. Forma tipăririi nu-lŭ preocupă, doresce să scie ce avemŭ de tipăritŭ.

D-lŭ *Sturdza* amintesce că publicarea documentelorŭ externe a luatŭ nascere prin donaţiunea Hurmuzaki. Acum e vorba, când se vorŭ puté publica documente interne, în ce formă să se urmeze cu publicaţiunea lorŭ? Pentru aceste documente va fi necesitate de noue fondurĭ pe carĭ neapăratŭ le vomŭ cere de la Cameră îndată ce materialulŭ va fi adunatŭ.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că nu-lŭ preocupă formatulŭ, elŭ póte fi celŭ maĭ economicŭ; cea ce dorimŭ cu toţiĭ este ca documentele patrieĭ să fie publicate; deocamdată însă trebue să ne ocupămŭ cu coordonarea documentelorŭ spre a ne puté orienta şi ca să vedemŭ cu ce să începemŭ.

D-lŭ *V. A. Urechiă* crede că archiva S-tuluĭ Spiridonŭ din Iaşĭ este sleită cu desăvârşire; asemenea şi alte archive din părţile Moldoveĭ, pe carĭ D-sa le-a cercetatŭ şi de unde are adunate peste 1000 documente; aşteptarea Academieĭ va puté fi satisfăcută puindu-se la disposiţiune acestŭ materialŭ adunatŭ; ḑice că a sleitŭ şi condicile de anaforale de la Ministeriulŭ Justiţieĭ din Moldova. Prin buna voinţă a d-luĭ *Sturdza* a străbătutŭ şi în archiva Credituluĭ fonciarŭ ruralŭ şi este în plăcuta posiţiune a pune la disposiţiunea Academieĭ o frumósă colecţiune; maĭ are adunate documente şi de la Ministeriulŭ Domenielorŭ.

In Archiva Statuluĭ din Iaşĭ a vĕḑutŭ dosare de ale divanuluĭ de întăriturĭ, cuprinḑêndŭ o serie lungă de anĭ. De peste totŭ a culesŭ unŭ numĕrŭ considerabilŭ de documente; peste totŭ are 2000, dintre carĭ unele sunt de fórte mare însemnătate, de óre-ce, prin indicaţiunile lorŭ, se schimbă seria domnilorŭ Moldoveĭ, maĭ alesŭ a Movilescilorŭ.

Tóte le oferă Academieĭ, doresce însă ca să fie date publicaţiuniĭ. Ele, fiindŭ clasate pe domnĭ, potŭ fi în orĭ ce momentŭ puse sub tiparŭ.

O serie de documente vorŭ apare în publicaţiunea despre Costinŭ.

D-lŭ *Bariţŭ* este de părere a se amâna cestiunea tipăririĭ până

nu vomŭ sci ce materialŭ avemŭ; spre acestŭ scopŭ ar fi bine să se încépă facerea unuĭ inventariŭ în formă de extractŭ.

La acéstă lucrare pregătitóre bucurosŭ va lua şi D-sa parte alăturea cu d-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ.*

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* propune dóuĕ mijlóce: 1) să se publice documente în întregulŭ lorŭ cu micĭ notiţe de îndreptarea erorilorŭ cronologice; publicarea să încépă cu cele scrise pe pergamente carĭ tóte sunt în limba slavonă; 2) saŭ să se facă unŭ catalogŭ cu resumatulŭ cuprinsuluĭ; acelŭ catalogŭ să fie tipăritŭ.

D-lŭ *N. Ionescu* se unesce cu opiniunea d-luĭ *Sturdza* de a se înlătura propunerea de publicaţiune, începêndu-se cu facerea unuĭ inventariŭ de documente care să fie publicatŭ în Analele Academieĭ. Dorinţa D-sale este a se face o lucrare critică asupra documentelorŭ la care cu plăcere va conlucra şi D-sa.

D-lŭ *Sturdza* formuléză următórele 2 propunerĭ:

1. Să se facă unŭ inventariŭ de tóte documentele istorice pe carĭ le posedă Academia.

2. Să fie rugatŭ d-lŭ *V. A. Urechiă* a presenta Secţiuniĭ istorice colecţiunea D-sale spre a se avé cunoscinţă despre lucrarea ce a făcutŭ şi a se lua o decisiune în consecuenţă şi în cunoscinţă de causă.

Primulŭ punctŭ punêndu-se la votŭ se primesce.

Asupra secunduluĭ punctŭ urmândŭ discuţiunea,

D-lŭ *Babeşŭ* ḑice că, dacă este vorba de publicarea documentelorŭ, apoĭ i se pare fórte naturalŭ să se încépă de la acea ce posedă Academia; totŭ asemenea naturalŭ este de a se primi totŭ ce se oferă Academieĭ, urmându-se cu ele ca şi cu ale sale proprïĭ. Intrebarea este de către cine să se facă inventariulŭ? Printr'o comisiune saŭ în altŭ modŭ?

D-lŭ *V. A. Urechiă* reflectă că colecţionarea de documente nu s'a făcutŭ nicĭ de Hurmuzaki nicĭ de Urechiă; ea începe de la V. Popp în Transilvania; astăḑĭ nu se scie unde este acea colecţiune. Dacă ar fi tipărită, ea astăḑĭ ar fi pututŭ fi utilisată cu mare folosŭ. Academia este datóre să priméscă totŭ ce i se pune la disposiţiune.

Declară că oferă colecţiunea sa pentru a fi publicată, iar nicĭdecum spre a se inventoria numaĭ.

D-lŭ *Barițŭ* observă că colecţiunea reposatuluĭ V. Popp a fostŭ testată luĭ *Cipariŭ;* veneratulŭ bĕtrânŭ, la rîndulŭ sĕŭ, a testat'o scólei şi capitoluluĭ din Blajŭ; nu se îndoesce că, dacă i s'ar adresa o cerere din partea Academieĭ, ar reveni asupra disposiţiunilorŭ luate prin testamentŭ spre a satisface dorinţa Academieĭ, dacă cumva acele documente n'aŭ peritŭ la 1848—9. In cât pentru colecţiunea d-luĭ *V. A. Urechiă* întrébă dacă onor. colegŭ va fi dorindŭ că acea colecţiune să fie tipărită cu totulŭ desbinată de alte documente? După părerea D-sale, arŭ fi bine ca d-lŭ *V. A. Urechiă* să pună tesaurulŭ sĕŭ sub auspiciile Academieĭ şi în cercetarea Secţiuniĭ istorice spre a se elimina contradicţiunile posibile.

D-lŭ *Sturdza* a înţelesŭ că d-lŭ *V. A. Urechiă* să comunice Secţiuniĭ ale sale documente spre a se avé cunoscinţă despre tóte împrejurările şi că Secţiunea să fie pusă în posiţiune a se convinge despre meritulŭ şi valórea colecţiuniĭ. Decisiunea Secţiuniĭ are în totŭ casulŭ unŭ interesŭ în sine luatŭ.

D-lŭ *N. Ionescu* scie că a esistatŭ o comisiune documentară şi întrébă ce s'a făcutŭ acea comisiune?

D-lŭ *V. A. Urechiă* rĕspunde că acea comisiune s'a mărginitŭ a copia documentele şi a le trece în condicĭ după mănăstirĭ; condicele actualmente se află la Archiva Statuluĭ.

Secţiunea, în urma acestorŭ desbaterĭ, decide a se invita d-luĭ *V. A. Urechiă* că, în şedinţa de Sâmbăta viitóre, să dea relaţie despre a sa colecţiune de documente.

ŞEDINŢA DIN 29 MARTIE.

Preşedinţa d-luĭ *G. Bariţŭ.*

D-lŭ *M. Kogălniceanu* reamintesce Secţiuniĭ că D-sa propusese Academieĭ maĭ acum unŭ anŭ să caute a lua informaţiunĭ despre sórtea documentelorŭ pe carĭ mitropolitulŭ Dosofteiŭ le-a fostŭ luatŭ cu sine cu ocasiunea treceriĭ sale în Polonia în urma luĭ Sobieski, când a rădicatŭ atât archiva mitropolieĭ cât şi pe a ţĕreĭ Moldoveĭ aşezând-o la Zolkiew, în castelulŭ luĭ Sobieski; la luarea Galiţieĭ de către Austria, ḑice d-lŭ *Kogălniceanu*, s'a făcutŭ unŭ inventariŭ de tóte acele documente; unŭ asemenea inventariŭ a avutŭ şi D-sa, dar s'a perdutŭ într'unŭ naufragiŭ în apele Mediteraneĭ; cercetândŭ maĭ târḑiŭ d-lŭ *Kogălniceanu* ar fi aflatŭ că tóte acele documente s'aŭ luatŭ de prinţulŭ Radziwil de la Zolkiew şi s'aŭ transpusŭ la Radziwilowka în Podolia. Scie că între acele hârtiĭ se găseaŭ şi tractatele vechĭ ale Moldoveĭ cu Sultaniĭ, şi se înţelege că este de mare interesŭ a se da de urma acelorŭ documente spre a se procura celŭ puţinŭ copiĭ după dînsele. Propune din noŭ a se cere de la plenum mijlócele necesare pentru a se însărcina o persónă competentă cu acésta misiune.

D-lŭ *V. A. Urechiă* rĕspunde că totŭ în urma propuneriĭ făcute de d-lŭ *Kogălniceanu* s'a trimisŭ d-lŭ Bianu în acele părţĭ spre descoperirea acelorŭ preţióse documente. După încredinţarea d-luĭ Bianu ele s'arŭ fi aflândŭ la prinţulŭ Radziwil în Podolia, lipsindŭ în străinătate prinţulŭ Radziwil, nu s'a pututŭ îndeplini misiunea ce avea d-lŭ Bianu.

D-lŭ *Maniu* spune că d-lŭ Bianu în anulŭ trecutŭ n'a pututŭ face cercetărĭ în archivulŭ familieĭ Radziwil, fiindŭ-că prinţulŭ Radziwil plecase la Berlin de la Niesviecz, unde se află archivele; dar că prinţulŭ i-a promisŭ că va fi bine primitŭ când va merge, fiindŭ principele la moşia sa.

Secţiunea decide a se comunica plenuluĭ propunerea d-luĭ *Kogălniceanu* şi a se cere alocaţiunea uneĭ sume pentru acésta misiune.

D-lŭ *Barițŭ* comunică Secțiunil o propunere semnată de maĭ mulțĭ membri aĭ seĭ, pentru alegere de membri corespondențĭ în persónele d-lorŭ Dr. Schuchhardt și Prof. Calužniacki din Cernăuțĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* cere a se amâna discuțiunea până se vorŭ lua informațiunĭ maĭ esacte.

Totŭ d-lŭ *Barițŭ* cu alțĭ membri propune de membru corespondentŭ pe d-lŭ T. Codrescu din Iașĭ.

Propunerea, fiindŭ susținută de tótă Secțiunea, se primesce.

Se pune în vederea Secțiunil a dóua scrisóre de la d-lŭ *Odobescu* trimisă Secțiunil din partea Delegațiunil.

D-lŭ *V. A. Urechiă* observă că cererea d-luĭ *Odobescu,* cuprinsă în scrisórea comunicată, fiindŭ încuviințată încă după prima D-sale scrisóre, nu maĭ póte fi locŭ de discuțiune.

Luându-se actŭ de faptulŭ relevatŭ, se trece la ordinea ḑileĭ.

D-lŭ *Barițŭ* întrébă dacă operatulŭ sĕŭ asupra vechiuluĭ Apulum s'a supusŭ Secțiunil spre esaminare, după cum ceruse D-sa prin scrisóre către Delegațiune; dacă, în urma observațiunilorŭ critice ce s'aŭ făcutŭ din partea d-luĭ Tocilescu aceleĭ lucrărĭ, maĭ crede Secțiunea că raportulŭ sĕŭ, însoțitŭ de acea lucrare, maĭ póte fi păstratŭ la Academie saŭ să i se înapoieze.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* propune a se recomanda plenuluĭ spre tipărire în Analele Academieĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* observă că Secțiunea nu póte fi competentă a înapoia o lucrare ce i se trimite de la membriĭ seĭ; vede o neregularitate în procedeulŭ urmatŭ; maĭ nainte de a se dispune de o asemenea lucrare, Delegațiunea era ținută a o supune la examenulŭ Secțiunil. Se unesce cu propunerea d-luĭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* de a se recomanda plenuluĭ spre tipărire în Analele Academieĭ.

Secțiunea decide în sensulŭ propunerii făcute de d-niĭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* și *N. Ionescu.*

D-lŭ *Babeșŭ* observă că în privința propunerii pentru documentele luĭ V. Popp nu s'a luatŭ în Secțiune nicĭ o resolutiune. D-sa este de părere a se solicita de la plenulŭ Academieĭ ca să însărcineze

pe d-lŭ *Barițŭ* a interveni la d-lŭ colegŭ *Cipariu* pentru colecțiunea sus ḑisă.

D-lŭ *N. Ionescu* crede că va fi bine ca, pe lângă însărcinarea ce se dă d-luĭ *Barițŭ*, să facă și Delegațiunea o adresă către veneratulŭ colegŭ *Cipariu* prin care între altele să-ĭ comunice că d-lŭ *Barițŭ* este însărcinatŭ de Academie a se presenta la D-sa în persónă spre a espune și verbalŭ dorințele Academieĭ.

Se decide a se face plenuluĭ o propunere în sensulŭ arătatŭ de d-lŭ *N. Ionescu*

ȘEDINȚA DIN 31 MARTIE.

Președința d-luĭ *G. Barițŭ*.

D-lu *Papadopolŭ-Calimachŭ* dă lectură lucrăriĭ sale intitulată : «Dunărea în literatură și în tradițiunĭ».

După discuțiunea urmată, Secțiunea decide a se propune plenuluĭ tipărirea scrieriĭ în Analele Academieĭ și a se învita d-lŭ *Papadopolŭ Calimachŭ* să alégă părțile carĭ le crede D-sa maĭ indicate pentru lectura publică.

ȘEDINȚA DIN 1 APRILIE.

Președința d-luĭ *G. Barițŭ*.

D-lŭ *V. A. Urechiă*, după ce comunică în resumatŭ cuprinsulŭ maĭ multorŭ documente din a sa colecțiune, ḑice că din 2500 documente parte istorice parte juridice gata de publicare, D-sa va face pentru

usulŭ Academieĭ unŭ extrasŭ din cele maĭ însemnate, după modelulŭ presentatŭ Secţiuniĭ în documentele de la Mateiŭ Basarabŭ din aniĭ 1632 şi 1634, găsite la Creditulŭ fonciarŭ din Bucurescĭ, în carĭ se face vorbire despre instituirea saŭ aşezarea servituţiĭ în Muntenia de pe timpulŭ luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ, cunoscută sub numire de Legătura luĭ Mihaiŭ Vodă.

P. S. S. Ep. *Melchisedec* întrébă de ce se întrebuinţéză terminulŭ de *ĭobagĭŭ* ca sinonimŭ pentru *vecinŭ* sau adecă servitute, de óre ce nu era cunoscutŭ în Moldova şi Muntenia acelŭ terminŭ.

D-lŭ *N. Ionescu* observă că suntemŭ ţinuţĭ a reproduce cuvintele ast-felŭ precum ele se găsescŭ în diferite seriĭ de documente; când este vorba de Moldova, terminulŭ întrebuinţatŭ în documente este celŭ de *vecinŭ* şi *vecinie* identicŭ cu *rumânŭ* usitatŭ în Muntenia şi cu celŭ de *ĭobagĭŭ* cunoscutŭ în Ardealŭ.

D-lŭ *Bariţŭ* ḑice, cu privire la aşa ḑisa *legătura* luĭ Mihaiŭ Vodă, că în cronicele ungurescĭ a datŭ de urmele servituţiĭ instituite de Mihaiŭ-Vodă.

D-lŭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* presupune că documentulŭ cu acea *legătură* a luĭ Mihaiŭ Vodă s'arŭ fi păstrândŭ în Odessa la Societatea istorică şi archeologică, unde se găsescŭ multe documente românescĭ. D-sa face propunere să intervină Secţiunea la plenum pentru a se procura Analele care se tipărescŭ peste anŭ de către acea Societate, din carĭ Academia posedă până acum numaĭ 7 volume din 20 câte aŭ apărutŭ.

P. S. S. Ep. *Melchisedec* se oferă a merge în persónă la Odessa, dându-i-se însărcinarea Academieĭ, fără cea maĭ mică pretenţiune la ajutorŭ bănescŭ, spre a cerceta dacă acelŭ documentŭ cu *legătura* luĭ Mihaiŭ Vodă saŭ şi alte documente românescĭ se găsescŭ fie la societate fie la alte bibliotecĭ şi archive.

Secţiunea, primindŭ cu mulţămire propunerea P. S. S. Ep. *Melchisedec*, decide a se mijloci de la plenum ruga să se însărcineze cu asemenea misiune.

ȘEDINȚA DIN 3 APRILIE.

Preşedinţa d-luĭ *G. Bariţŭ.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* observă că greşitŭ se dice în procesulŭ verbalŭ cumcă s'ar fi legatŭ a face unŭ extractŭ din cele maĭ însemnate documente ale colecţiuniĭ sale, pe când D-sa s'a mărginitŭ a declara că oferă Academieĭ colecţiunea sa pentru publicare.

D-lŭ *Maniu* respunde la obiecţiunea ridicată că nu înţelege cum ar fi pututŭ să reproducă în procesulŭ verbalŭ cuvinte care n'aŭ fostŭ rostite, dar stăruindŭ d-lŭ *Urechiă* în afirmaţiunile D-sale, este gata a face îndreptarea cerută.

Secţiunea, luândŭ actŭ, trece la ordinea dileĭ.

D-lŭ *V. A. Urechiă* dă lectură uneĭ seriĭ de extracte din diferite documente ale colecţiuniĭ sale; între altele citesce resumatulŭ din documentulŭ de la Vasilie Lupu, purtândŭ data anuluĭ 1646 Maiŭ 29 privitorŭ la cumperătóre de moşie în Moldova făcută de Mateiŭ Basarabŭ; resumatulŭ unuĭ zapisŭ a luĭ Vasilie Nenciu din anulŭ 1646 Maiŭ 29 în care se vede figurândŭ Dabija ca martorŭ;

Altŭ zapisŭ a luĭ Ienescu feciorulŭ luĭ Christea din anulŭ 1647, prin care vinde luĭ Mateiŭ Basarabŭ din ţéra Românéscă o sută de şerbĭ etc.;

Resumatulŭ unuĭ uricŭ din 1647 de la Vasilie Vodă contrasemnatŭ de Todorescu vel logofĕtŭ;

Unŭ zapisŭ de cumperătórea uneĭ moşiĭ în Târgovişte din a. 1650 Septembre 30, făcută de cătră Mateiŭ Basarabŭ;

Unŭ uricŭ de la Gheorghe Stefanŭ din anulŭ 1654, care se ocupă de cestiunea vînătóreĭ;

Resumatulŭ unuĭ zapisŭ din anulŭ 1652 Iunie 20, prin care femeia Anna îşĭ vinde de vecĭ doĭ feciorĭ aĭ sĕĭ preotuluĭ Gavrilă dreptŭ 20 ughĭ din causă de fóme, dicêndŭ să fie preotuluĭ ţiganĭ de vecĭ;

Resumatulŭ uneĭ anaforale din anulŭ 1423 Martie 31, în care se citéză unŭ óre-care Moise Filosofulŭ.

Resumatulŭ unuĭ uricŭ de la Dabija Vodă, anulŭ 7170 saŭ 1662 Aprile 5, datŭ luĭ Rustea neguţătorulŭ, ca să aibă voie a se aşeza în ţéră unde va voi spre a face negoţŭ, plătindŭ cu ruptulŭ precum plătescŭ şi Brăileniĭ. Prin acestŭ uricŭ chiamă şi pe alţĭ neguţătorĭ fugiţĭ din ţéră în vremurĭ grele.

Relativŭ la păcura din ţéră, pune în vederea Secţiuniĭ cele d'întâĭ documente găsite până acum de la 1596 Martie (în limba slavă), 1605, 1628 (în limba română), în care se vorbesce despre fântânile de păcură de pe moşia Tateştĭ.

ŞEDINŢA DIN 5 APRILIE.

Preşedinţa d-luĭ *G. Bariţŭ.*

D-lŭ *Maniu*, Secretarulŭ Secţiuniĭ, relevă că nu s'a luatŭ nicĭ o decisiune în privinţa colecţiuniĭ de documente interne a d-luĭ *V. A. Urechiă*, de şi, în urma cetiriĭ ce s'a datŭ unuĭ însemnatŭ numĕrŭ de estracte, s'a recunoscutŭ marea importanţă ce aŭ acele documente atât pentru istoria nóstră naţională cât şi pentru viéţa socială politică şi juridică din Moldova şi Muntenia. De asemenea maĭ are să se pronunţe Secţiunea în modŭ definitivŭ nu numaĭ asupra corespondenţeĭ d-luĭ *Bariţŭ* cu diferiţĭ bărbaţĭ din ţĕrile nóstre, dar şi în privinţa documentelorŭ cu a cărorŭ adunare fusese D-sa însărcinatŭ şi pe carĭ le-a înaintatŭ Academieĭ în treĭ rîndurĭ spre îndeplinirea misiuniĭ sale, însoţindu-le cu informaţiunĭ de unŭ interesŭ particularŭ. In fine pune în vederea onor. Secţiunĭ necesitatea de a se procede numaĭ decât la constituirea Secţiuniĭ conformŭ cu prescripţiunile regulamentuluĭ.

D-lŭ *Bariţŭ* dice că Academia, votândŭ banĭ pentru culegere de documente, este în dreptŭ a cere dare de sémă de la D-sa de împlinirea misiuniĭ cu care a fostŭ însărcinatŭ; la rîndulŭ sĕŭ, D-sa

este datorŭ a da comptŭ de cum şi-a îndeplinitŭ sarcina ce-ĭ era încredinţată; pune în vederea Secţiuniĭ sumariulŭ de documente politice şi istorice cuprinse în conspectulŭ pe care l'a înaintatŭ Academieĭ împreună cu documentele.

D-lŭ *Kogălniceanu* observă că colecţiunea conteluĭ Kemeny este publicată în dóuĕ catalóge şi întrébă dacă documentele cuprinse în registrulŭ d-luĭ *Bariţŭ* sunt numaĭ unŭ extractŭ din cele publicate în sus ḑisele catalóge Kemeniane saŭ maĭ sunt şi altele nepublicate privitóre la ţĕrile românescĭ.

D-lŭ *Bariţŭ* rĕspunde că conspectulŭ D-sale cuprinde şi o parte din cele publicate în catalógele tipărite; sumariulŭ documentelorŭ trimise Academieĭ în decursulŭ cestorŭ doĭ anĭ conţine o serie de diplome, rescripte şi decrete împărătescĭ relative la turburările religióse din véculŭ alŭ 18-lea precum şi estrase din cronice latinescĭ ardelene carĭ se referŭ şi la istoria principatelorŭ române; maĭ sunt şi legiuirile dieteĭ convocate de domnulŭ Mihaiŭ Vitézulŭ, una în anulŭ 1599 Novembre 20, alta în anulŭ 1600 Iulie 20 la Alba-Iulia; în fine sunt şi extracte din maĭ multe cronice unguresci, începêndŭ de la 1592 până la 1679, altele decât cele publicate din colecţiunea Kemeniană.

Secţiunea, luândŭ actŭ de espunerile d-luĭ *Bariţŭ*, decide a se pune şi în vederea plenuluĭ darea de sémă a d-luĭ *Bariţŭ* făcută în sînulŭ Secţiuniĭ.

Se procede la constituirea Secţiuniĭ şi se alege preşedinte d-lŭ *V. A. Urechiă*, iar vice-preşedinte d-lŭ *A. Papadopolŭ-Calimachŭ*.

ŞEDINŢA DIN 7 APRILIE.

Preşedinţa d-luĭ *V. A. Urechiă.*

1. Propunerea d-luĭ *A. Romanŭ*, făcută în şedinţa plenară şi transmisă Secţiuniĭ spre a-şĭ da avisulŭ, luându-se în examinare şi vědêndu-se că documentele oferite Academieĭ pentru suma de 100 leĭ aflătóre în posesiunea comiteluĭ Mailath din Ungaria, sunt originale (în numěrŭ de 24), aŭ o necontestată însemnătate pentru istoria nóstră naţională cu privire la familia mareluĭ domnŭ Mihaiŭ Vitézulŭ, cuprindêndŭ faptele petrecute între aniĭ 1622 şi 1635; Secţiunea, în urma esplicărilorŭ primite de la d-lŭ *A. Romanŭ*, consultândŭ copiile acelorŭ documente depuse de onor. nostru colegŭ, decide a se recomanda plenuluĭ, ca din fondulŭ desemnatŭ pentru cumpěrare de documente să se rěspundă d-luĭ *A. Romanŭ* suma de 100 leĭ pentru acuisiţiunea acelorŭ 24 documente originale.

2. In privinţa espunerilorŭ făcute plenuluĭ din partea d-luĭ *Cobălcescu* asupra staţiuniĭ preistorice de la Cucutenĭ,

Secţiunea, împărtăşindŭ vederile espuse în sînulŭ plenuluĭ, decide a se însărcina d-niĭ *Papadopolŭ-Calimachŭ* şi *V. A. Urechiă* ca, împreună cu delegaţiĭ Secţiuniĭ sciinţifice, să procédă la faţa loculuĭ pentru esploraţiune, remânêndŭ ca, după primirea raportuluĭ, Delegaţiunea să facă propunerile necesare.

SECŢIUNEA SCIINŢIFICA

Raportulŭ Secretaruluĭ Secţiuniĭ sciinţifice despre alegerea candidaţilorŭ pentru înlocuirea reposatuluĭ membru Dr. A. Fĕtu.

Domnilorŭ Colegĭ,

Secţiunea sciinţifică, avêndŭ a se ocupa cu propunerea unuĭ noŭ membru în loculŭ multŭ regretatuluĭ nostru colegŭ Dr. Fĕtu, s'a întrunitŭ în maĭ multe şedinţe şi a discutatŭ, dacă înlocuitorulŭ trebue să fie de aceiaşĭ specialitate ca rĕposatulŭ saŭ póte fi şi de o altă specialitate sciinţifică, şi în urma discuţiunilorŭ urmate s'a decisŭ ca, fără privire la ramura din care ar face parte candidatulŭ, să recomande pe acelŭ saŭ aceĭ bărbaţĭ carĭ prin capacitatea şi meritele lorŭ să obţie şi sufragiele D-vóstre pre lângă acelea ale Secţiuniĭ nóstre.

Ca urmare a acesteĭ decisiunĭ s'a propusŭ în sînulŭ Secţiuniĭ maĭ mulţĭ bărbaţĭ din diferite ramurĭ ale sciinţeĭ, şi după ce s'aŭ arătatŭ meritele fie-căruia, s'aŭ pusŭ la votŭ succesivŭ. Doĭ din eĭ aŭ obţinutŭ majoritatea de 5 voturĭ a Secţiuniĭ; aceştĭ bărbaţĭ sunt : d-lŭ Gr. Cobălcescu şi Spiru Haretu, ambiĭ corespondenţĭ aĭ Academieĭ. Pe d-lŭ Cobălcescu l'aţĭ votatŭ în sesiunea din anulŭ trecutŭ, pe d-lŭ Haretu în sesiunea din anulŭ 1879. În consecinţă dar Secţiunea nóstră vĕ propune *doĭ candidaţĭ ;* prin acésta ea a voitŭ, pe de o parte să dea unŭ justŭ omagiŭ bărbaţilorŭ de meritŭ, iar pe de alta să lase plenuluĭ tótă latitudinea în alegerea sa.

Secretarŭ, *Gr. Stefănescu.*

Raportulŭ Secţiuniĭ sciinţifice despre constituirea sa pentru anulŭ 1886—87.

Domnilorŭ Colegĭ,

Am onóre a vĕ face cunoscutŭ că Secţiunea sciinţifică, conformŭ art. 14 şi 15 din statute, şi-a reînnoitŭ biuroulŭ sĕŭ, alegêndŭ :

Preşedinte pe d-lŭ *P. S. Aurelianu*, Vice-Preşedinte pe d-lŭ Generalŭ *St. Fălcoianu*, Secretarŭ pe d-lŭ *Gr. Stefănescu.*

Raportulŭ Secţiuniĭ sciinţifice prin care recomandă subiectulŭ de pusŭ la concursulŭ premiuluĭ Lazarŭ pe anulŭ 1889.

Subjectulŭ de pusŭ la concursŭ pentru premiulŭ Lazărŭ în anulŭ 1889:

«Studiulŭ vinurilorŭ din România din punctulŭ de vedere economicŭ şi alŭ composiţiuniĭ lorŭ chimice».

COMISIUNEA BIBLIOTECEI.

Raportŭ asupra progreselorŭ Biblioteceĭ în anulŭ 1884—85.

Domnilorŭ Colegĭ,

Din raportulŭ asupra lucrărilorŭ Academieĭ de peste anŭ, pe care ni l'a presentatŭ d-lŭ Secretarŭ generalŭ, aţĭ vĕdutŭ, în trăsurĭ generale, progresele ce le-a făcutŭ biblioteca Academieĭ în decursulŭ anuluĭ academicŭ espiratŭ. Comisiunea biblioteceĭ vine acuma a vĕ pune în vedere relaţiunea sa maĭ amĕnunţită asupra cresceriĭ şi îm-

bunătăţirilorŭ ce s'aŭ făcutŭ în biblioteca nóstră, a vĕ arăta totŭ odată trebuinţele eĭ cele maĭ simţite în următórele puncte :

1. In budgetulŭ anualŭ s'a alocatŭ suma de 2400 leĭ pentru cumpĕrare de cărţĭ, pentru Secţiunile sciinţifică şi literară. Cu acéstă sumă s'aŭ cumpĕratŭ, în urma decisiunilorŭ comisiuniĭ, 454 volume. S'aŭ procuratŭ tóte volumele carĭ aŭ maĭ apărutŭ din «Dictionnaire encyclopédique des sciences médicales» pe care biblioteca nóstră îlŭ posedă întregŭ câtŭ s'a publicatŭ până acum. S'a profitatŭ apoĭ de o favorabilă ocasiune spre a se procura preţiósa «Encyclopaedia Metropolitana» publicată la Londra la 1845 în 29 volume în 4⁰. Totŭ o asemenea ocasiune a făcutŭ pe comisiune să decidă procurarea însemnateĭ publicaţiunĭ «Annales de chimie et de physique» de la 1790—1883 în 309 volume. Pentru cumpĕrarea acesteĭ din urmă colecţiunĭ suma disponibilă în budgetŭ nu era suficientă ; de aceea comisiunea a decisŭ, şi a fostŭ aprobată şi de Delegaţiune, ca să se facă o datorie plătibilă în rate anuale de câte 600 francĭ librărieĭ de la care s'a procuratŭ şi care s'a învoitŭ la acéstă combinaţiune.

In acelaşĭ articlu alŭ budgeteluĭ s'a prevĕḑutŭ suma de 800 leĭ pentru legarea cărţilorŭ. Cu acéstă alocaţiune s'aŭ legatŭ 292 volume.

2. Prin darurĭ şi schimburĭ de publicaţiunĭ cu alte Academiĭ şi Societăţĭ a crescutŭ biblioteca în acestŭ anŭ cu 1952 volume. Printre dăruitorĭ avemŭ fericirea a numĕra în acestŭ anŭ pe M. S. Regele, augustulŭ nostru Preşedinte onorarŭ, care, pre lângă documentele istorice carĭ ni s'aŭ presentatŭ în sesiunea trecută, a binevoitŭ a maĭ dona o colecţiune de cărţĭ vechĭ românescĭ.

I. P. S. S. Mitropolitulŭ Primatŭ ne-a dăruitŭ o serie de 23 preţióse volume publicate în secolulŭ XVII-lea cu privire la dreptulŭ ginţilorŭ.

D-lŭ *D. A. Sturdza* a îmbogăţitŭ în acestŭ anŭ biblioteca nóstră cu 1023 volume tipărite, 56 manuscrise (37 românescĭ din seculiĭ XVIII şi XIX, 18 grecescĭ şi unulŭ francesŭ).

Inainte de a merge maĭ departe, ne credemŭ datorĭ a arĕta că onor. nostru Secretarŭ generalŭ, preste cărţile menţionate maĭ susŭ, a destinatŭ diurnele sale de şedinţe şi acele de Secretarŭ la cumpărărĭ de cărţĭ, manuscrise şi monede plus armoriulŭ de ferŭ anun-

țatŭ prin raportulŭ de deschidere a sesiuniĭ, plus diverse alte sume date din punga sa pentru diverse achisițiunĭ destinate a înavuți colecțiunile Academieĭ.

Prin nóuĕ relațiunĭ de schimbŭ s'aŭ primitŭ publicațiunĭ de la următórele instituțiunĭ :

Academia imperială din Viena ne-a trimesŭ amândóuĕ seriile dărilorŭ de sémă ale ședințelorŭ sale de la 1883 încóce.

Academia de sciințe din Amsterdam și Societatea regală din Edimburg ne-aŭ trimisŭ colecțiunile principalelorŭ lorŭ publicațiunĭ. S'aŭ stabilitŭ de asemenea relațiunĭ de schimbŭ cu Academia de sciințe din Aix en Provence și cu capitululŭ metropolitanŭ din Blajŭ. Pe lângă acestea s'aŭ primitŭ publicațiunĭ de la Academiile și institutele cu carĭ eramŭ de maĭ înainte în aceleașĭ relațiunĭ. Registrulŭ publicațiunilorŭ primite, care vi se presintă de o dată cu acéstă dare de sémă, vĕ va da o idee esactă despre îmbogățirea biblioteceĭ nóstre cu prețióse publicațiunĭ obținute prin aceste relațiunĭ.

3. Vĕ este pe deplinŭ cunoscută neorînduiala completă în care a fostŭ aruncată biblioteca nóstră din causa incendiuluĭ care a sdruncinatŭ palatulŭ Universitățiĭ în anulŭ trecutŭ. Cărțile biblioteceĭ aŭ fostŭ amestecate cu exemplarele de publicațiunĭ, cu o mare parte din archiva și biblioteca Senatuluĭ. In timpŭ fórte scurtŭ însĕ după acelŭ desastru, biblioteca a fostŭ adusă în ordinea sa anterióră. La acéstă grea lucrare bibliotecarulŭ nostru a fostŭ ajutatŭ de maĭ mulțĭ tinerĭ studențĭ de la facultatea de litere, a cărora remunerațiune s'a datŭ de a dreptulŭ de către colegulŭ nostru *Sturdza*, a căruia generositate și zelŭ fără exemplu pentru colecțiunile nóstre vĕ sunt de multŭ cunoscute. După punerea în ordine a biblioteceĭ, bibliotecarulŭ, prin raportulŭ presentatŭ la 11 Decembre 1884, a constatatŭ că s'aŭ perdutŭ 130 de publicațiunĭ în 136 volume; de atuncĭ s'aŭ maĭ găsitŭ 3 publicațiunĭ în 3 volume, așa că astădĭ perderea biblioteceĭ constă în 127 publicațiunĭ în 133 volume. Din lista perderilorŭ însĕ a constatatŭ că multe din publicațiunile perdute se maĭ află în bibliotecă în alte exemplare puse la alte numere, și ast-felŭ

perderile suferite de biblioteca nóstră cu acea nenorocită ocasiune aŭ fostŭ cu totulŭ neînsemnate.

4. Vĕ este cunoscutŭ că onor. Cameră legislativă în anulŭ trecutŭ a datŭ Academieĭ unŭ semnŭ de înaltă consideraţiune, acordândŭ mijlócele spre a se cumpĕra şi a ne oferi nóue biblioteca d-luĭ D. C. Sturdza de la Scheia. Acéstă preţiósă bibliotecă s'a depusŭ în localulŭ Academieĭ în luna luĭ Iuliŭ. Ea este compusă din 7431 volume tipărite, 142 volume manuscrise şi o colecţiune de documente istorice originale parte din principatele române parte din Transilvania şi Ungaria din seceliĭ XVI—XVIII. Aprópe întréga bibliotecă era pusă în ordine cu numere curente la fie-care volumŭ de la 1—6896. Volumele carĭ pórtă aceste numere sunt trecute într'unŭ catalogŭ alfabeticŭ scrisŭ în volumŭ. Afară de aceste 6896 volume s'aŭ maĭ primitŭ 589 cărora li s'aŭ datŭ numere în urmă, precum şi maĭ multe exemplare duple. Făcêndu-se inventariulŭ după catalogulŭ alfabeticŭ s'a constatatŭ că lipsescŭ dintre cele 6896 volume catalogate 54, despre carĭ s'a dresatŭ o listă de către oficiulŭ biblioteceĭ. O parte din cărţile carĭ lipsescŭ se află împrumutate de fostulŭ posesorŭ alŭ bibliotecеĭ încă înainte de a le preda Academieĭ. Acuma înse Delegaţiunea a luatŭ disposiţiunĭ pentru ca acele publicaţiunĭ să se înapoieze bibliotecеĭ.

Nu vomŭ insista asupra valoriĭ acesteĭ bibliotecĭ care este unŭ adevĕratŭ tesaurŭ cu deosebire pentru studiile istorice române.

5. Prevĕdêndŭ crescerea cea fórte însemnată a bibliotecеĭ, în sesiunea trecută s'aŭ luatŭ disposiţiunĭ pentru întocmirea localuluĭ necesarŭ aşezăriĭ cărţilorŭ. Decisiunile luate atuncĭ s'aŭ executatŭ tóte, anume :

a) Depositulŭ de publicaţiunile Academieĭ s'a aşezatŭ într'unŭ localŭ închiriatŭ în oraşŭ, şi cu acestŭ chipŭ s'a lăsatŭ liberŭ salonulŭ în care se aflaŭ maĭ înainte ;

b) In acestŭ salonŭ s'aŭ făcutŭ nisce rafturĭ pre câtŭ s'a pututŭ maĭ simple şi maĭ potrivite pentru aşezarea şi păstrarea cărţilorŭ. In acestŭ noŭ localŭ s'a instalatŭ biblioteca primită de la Scheia şi

o parte din vechia bibliotecă a Academieĭ pentru care localulŭ devenise neîncăpătorŭ.

Prin facerea acestorŭ nóuĕ instalărĭ, localulŭ bibliotecei a devenitŭ de treĭ orĭ maĭ mare de cum era înainte; cu tóte acestea nicĭ acum localulŭ nu e îndestulătorŭ pentru așezarea cărților într'o ordine sistematică, lăsândŭ locŭ pentru continuările carĭ se potŭ prevedé într'o mică serie de anĭ. Din acéstă causă necesitatea unuĭ localŭ mare, întocmitŭ în modŭ definitivŭ, nu rĕmâne maĭ puţinŭ simţită ca maĭ înainte.

De o cam dată însă instalările făcute în anulŭ trecutŭ aŭ trebuinţă de maĭ multe accesoriĭ spre a fi complete; este necesarŭ a se face dóuĕ dulapurĭ la ferești, o masă specială pentru catalogŭ, și altele. Pentru aceste vĕ propunemŭ să votaţĭ în budgetŭ suma de 1000 leĭ.

6. Prin crescerile despre carĭ amŭ vorbitŭ maĭ sus, biblioteca nóstră a ajunsŭ de posedă actualmente cam 30,000 volume. In faţa acesteĭ stărĭ înfloritóre ni se impune necesitatea de a lua mĕsurĭ pentru regularea sistematică și definitivă a bibliotecei. Pentru acésta, pe de o parte trebue ca biblioteca să se despartă în câte-va secţiunĭ după cuprinsulŭ cărţilorŭ, pe de altă parte trebue să se facă catalogulŭ alfabeticŭ definitivŭ.

Bibliotecarulŭ nostru va trebui să se ocupe cu studiulŭ acestorŭ lucrărĭ spre a le realisa în anulŭ următorŭ.

Biletele cataloguluĭ alfabeticŭ provisoriŭ ce este acum în usŭ se vorŭ întrebuinţa la clasificarea cărţilorŭ și vorŭ continua a fi întrebuinţate provisoriŭ până la facerea cataloguluĭ alfabeticŭ definitivŭ. Asemenea bilete s'aŭ făcutŭ pentru întréga bibliotecă de la Scheia. Pentru facerea acestorŭ lucrărĭ se cere, pe lângă studiulŭ metódelorŭ, fórte multă muncă materială, cum este copierea titlurilorŭ cărţilorŭ. Din acéstă causă bibliotecarulŭ ne arată că are absolută necesitate de celŭ puţinŭ unŭ ajutorŭ, pe lângă concursulŭ ce i-lŭ dă personalulŭ cancelarieĭ. Remâne ca casulŭ acesta să se supună aprobăriĭ D-vóstre la timpŭ de către Delegaţiune.

7. Pe lângă trebuinţele până aicĭ arătate ale bibliotecei, avemŭ onóre a vĕ maĭ pune în vedere următórele :

a) In biblioteca de la Scheia se află mai multe publicaţiuni periodice cari încă sunt în cursŭ de publicare şi trebuescŭ completate cu cele publicate de câţi-va ani încóce. Pentru completarea acestorŭ publicaţiuni este necesarŭ ca suma alocată în budgetŭ pentru cumpărare de cărţi să fie în acestŭ anŭ celŭ puţinŭ de 1200 lei de fiecare Secţiune.

b) Numĕrulŭ volumelorŭ cari trebuescŭ legate fără întârdiere spre a se conserva în bună stare a devenitŭ fórte mare, fiindŭ că sumele alocate în budgetele anuale spre acestŭ scopŭ aŭ fostŭ totŭ-deauna multŭ mai mici de câtŭ trebuinţele. Cu primirea bibliotecei de la Scheia numĕrulŭ acestorŭ volume a crescutŭ fórte multŭ.

De aceea este necesarŭ a se aloca în budgetulŭ anului viitorŭ celŭ puţinŭ *2000 lei* pentru asemenea destinaţiune.

Aceste sunt, Domnilorŭ Colegi, trebuinţele principale ale bibliotecei nóstre. Nu ne îndoimŭ că D-vóstre veţi aproba cererile comisiunii, dândŭ mijlócele cerute ca necesare pentru păstrarea bibliotecei în bună ordine şi pentru desvoltarea ei.

G. Sion, Gr. Stefănescu, V. Maniu.

Raportŭ asupra progreselorŭ Bibliotecei în anulŭ 1885—86.

Domnilorŭ Colegi,

D-lŭ Secretarŭ generalŭ, în raportulŭ sĕŭ asupra lucrărilorŭ de peste anŭ, v'a făcutŭ cunoscute câte-va din cele mai însemnate progrese ce a făcutŭ biblioteca Academiei în decursulŭ anului încetatŭ. Comisiunea bibliotecei are onóre a vĕ arăta, în următórea sa expunere, lucrările cari s'aŭ făcutŭ în cursulŭ anului pentru crescerea colecţiunilorŭ Academiei şi pentru ţinerea lorŭ în bună ordine.

1. Suma de 3000 lei, ce aţi prevĕdutŭ în budgetŭ pentru crescerea bibliotecei, s'a întrebuinţatŭ pentru procurarea a 530 volume,

parte publicațiunĭ nóuĕ parte vechĭ, avêndu-se în vedere și completarea saŭ continuarea unorŭ publicațiunĭ din carĭ biblioteca poseda de maĭ nainte o parte.

Cu suma de 2000 leĭ, prevĕḑută în budgetŭ, s'aŭ legatŭ 689 volume în deosebite formate.

2. In decursulŭ anuluĭ încetatŭ biblioteca a crescutŭ fórte multŭ prin însemnate donațiunĭ.

Numĕrulŭ volumelorŭ adause la bibliotecă în acestŭ modŭ se urcă la 2462 tipărite și 125 manuscrise.

Din acestea, biblioteca lăsată Academieĭ de rĕposatulŭ Ubicini ne-a adusŭ 1049 volume tipărite și 8 manuscrise; biblioteca dăruită de d-lŭ generalŭ Pencovicĭ a măritŭ biblioteca nóstră cu 809 volume tipărite.

D-lŭ *D. Sturdza* ne-a dăruitŭ 877 volume tipărite și 117 manuscrise.

In urma legiĭ privitóre la tipografiĭ s'aŭ primitŭ 615 volume în câte treĭ exemplare.

Diferițĭ particularĭ, autorĭ saŭ editorĭ, ne-aŭ dăruitŭ 284 volume.

De o deosebită însemnătate este colecțiunea de manuscrise dăruite de d-lŭ *D. Sturdza*. Aprópe tóte sunt vechĭ codice de ale cronicarilorŭ moldovenĭ, și prin urmare prețióse isvóre pentru facerea edițiunilorŭ critice ale scrierilorŭ nóstre istorice din secoliĭ XVII și XVIII.

Relațiunile de schimbulŭ publicațiunilorŭ cu institute sciințifice aŭ continuatŭ a mări biblioteca cu publicațiunile făcute de ele. In schimbŭ s'aŭ primitŭ 686 volume.

S'aŭ stabilitŭ nóuĕ relațiunĭ de schimbŭ cu Institutulŭ Ossolinski din Lemberg și cu Ministeriulŭ de lucrărĭ publice și de comerciŭ din Mexico.

De la promulgarea legiĭ din 2 Aprilie 1885 se primescŭ de la tipografiile din țéră imprimatele de orĭ-ce natură și numĕrulŭ lorŭ este din ce în ce maĭ mare.

3. In decursulŭ anuluĭ personalulŭ cancelariĭ s'a ocupatŭ cu punerea în ordine și catalogarea colecțiunilorŭ primite precum și cu a celorŭ carĭ nu eraŭ catalogate de maĭ înainte. Pe de o parte s'a continuatŭ și completatŭ catalogulŭ generalŭ alfabeticŭ, introducêndu-se în elŭ tóte publicațiunile din noŭ intrate, pe de altă parte s'aŭ

făcutŭ inventariĭ atât pentru biblioteca de la Scheia, cât şi pentru partea din bibliotecă formată din publicaţiunile ultimilorŭ doĭ anĭ.

Lucrările de orînduire şi catalogare ale bibliotecеĭ întîmpină însă o pedică fórte mare în strîmtorarea localuluĭ, carele a devenitŭ cu totulŭ nesuficientŭ, aşa în cât cărţile ce se vorŭ primi în anulŭ viitorŭ, vomŭ fi siliţĭ a le aşeza maĭ tóte în magasinulŭ de publicaţiunĭ.

Pentru continuarea cresccreĭ şi buneĭ întreţinerĭ a bibliotecеĭ este necesarŭ a se prevedé în budgetulŭ anuluĭ viitorŭ aceleaşĭ sume, carĭ aŭ fostŭ prevĕḑute şi în anulŭ trecutŭ.

Gr. Stefănescu, G. Sion, Maniu.

Lista cărţilorŭ cumpărate în anulŭ 1885—86.

Abeţedariŭ russo-romănescŭ. Iaşĭ 1831. 1 vol. 4°.

Alfavitŭ sau Bucoavnă pentru folosulŭ şi procopsala şcoalelorŭ némuluĭ rumănescŭ typărită în Blajŭ, 1796. 1 vol. 8°.

Archaeologiai értesitö I—XIV, Uj folyam I, 3. II, 2, 3. 16 vol. 8°.

Archaeologiai közlemények I—XIII. Pest 1859—1880. 13 vol. 8°.

Archiv des Vereins für die Kenntniss Siebenbürgens. Seria veche, tom. I—IV. Seria nóuă, tom. I—IX. Hermannstadt 1843—1871. 13 vol. 8°.

Archiv für die Kenntniss Siebenbürgens. Tom. I, 1. 2. Hermannstadt 1840—1841. 1 vol. 8°.

Archiv für österreichische Geschichte, Tom. XL. 2, LXII. 2, LXIII—LXVI, LXVII, 1. Wien 1869, 1881—1886. 7 vol. 8°.

Archiv für slavische Philologie. I—VIII. 8 vol. 8°.

Asaki D., Impresiĭ de călĕtorie în ţările Caucazuluĭ prin Besarabia şi Crimeea. Iaşĭ 1858. 1 vol. 8°.

Babeşŭ V., veḑĭ *Cornil.*

Bartoli A., Storia della letteratura italiana. Firenze 1878—84. I—V, VII. 6 vol. 8°.

Calendariŭ pe şapte planete aşăzat, în care cuprinde 140 de anĭ, începându-să de la 1816 şi până la 1956. Iaşĭ 1816. 1 vol. 8°.

Chéĭa înţelesuluĭ scoasă pre limbă rum(ă)néscă cu os(ă)rdiĭa P. Sfn. Kyr. Var. Mit. Ung. Vlah. în zil. Pré lum. Dom. Io Şer(ban) V. V. şi s'aŭ typăritŭ întăiŭ în Mitrop. Bucureşt. Aniĭ Dom. 1678. 1 vol. fol.

Cornil A. V. et *V. Babes*, Les Bactéries. Paris 1885. 2 vol. 8°.

Correspondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde, 1878—85. Hermannstadt. 8 vol. 8°.

Czuczor Gergely és *Fogarasi János*, A magyar nyelv szótára. Pest 1862—1874. 6 vol. 8°.

Dictionnaire encyclopédique des sciences médicales. I-re Série, tom. 31, 32, 33 p. 1; II-e Série, tom. 21, 22 p. 1; III-e Série, tom. 15; IV-e Série, tom. 10 p. 2.

Értekezések a nyelv és szép tudományok körébol. Kiadja a Magyar tudományos Akadémia. I—VIII, IX, 5. 9 vol. 8°.

Értekezések a történettudományi osztály körébol. Kiadja a Magyar tudományos Akadémia. I—VIII. IX, 3, 12. 10 vol. 8°.

Fontes rerum austriacarum. Zweite Abtheilung. Diplomataria et acta. XLIII, XLIV. Wien 1883, 1885. 2 vol. 8°.

Geitler Dr. L., Die Albanesischen und Slavischen Schriften. Wien 1885, 1 vol. 4°.

Jäger O., Geschichte der Griechen. Gütersloh 1881. 1 vol. 8°.

Jahrbuch für romanische und englische Literatur. I—XV. Berlin, Leipzig. 1859—1876. 15 vol. 8°.

Magyar történelmi tár. I—XXV. Pest 1856—1878. 25 vol. 8°.

Mărgăritare. Bucureştĭ, 1691 (7199). 1 vol. fol.

Mila y Fontanals M., De la poesia heroico-popular castellana. Barcelona 1874. 1 vol. 8°.

Mila y Fontanals M., De los trovadores en España. Barcelona 1861. 1 vol. 8°.

Molităvnicŭ. Izvodit din Slovenie pre limba Rumănĭască suptŭ crăiĭa şi biruinţa Pré luminatuluĭ şi milostivuluĭ Domnŭ Mihailŭ Apafi, celŭ maĭ mare. Belgrad 1689. 1 vol. 4°.

Neue Fr., Formenlehre der lateinischen Sprache. Berlin 1877. 2 vol. 8°.

Le Pays roumain, I, II. Bucurescĭ 1867—1868. 2 vol. fol.

Pič I. L., Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage. Leipzig 1886. 1 vol. 8°.

Pravilă comerţială. — Allgemeine Handlungs- und Wechsel-Ordnung: saŭ Pravilă comerţială. Braşovŭ 1837. 1 vol. 8°.

Pravoslavnica mărturisire a săborniceştiĭ şi apostoleştiĭ Beséreceĭ Răsărituluĭ. Buzăŭ 7200 (1692). 1 vol. 8°.

Preutulŭ, foaie bisericéscă, Anulŭ III. 1863. Iaşĭ. 1 vol. 4°.

Rivista di filologia e d'istruzione classica. XIII, XIV, 1884, 1885. 2 vol. 8°.

Romania. XIV. 1885. 1 vol. 8°.

Romania. Table analytique des dix premières années (1872—1881), par J. Gilliéron. Paris 1885. 1 vol. 8°.

Rostŭ de poesiĭ adecă stihurĭ. 1822. 1 vol. 8°.

Salvioni C., Fonetica del dialetto moderno della città di Milano. Torino 1884. 1 vol. 8°.

Seulesculŭ Gh., Abeţedariŭ românescŭ. Ediţia a cincia. Iaşĭ 1847. 1 vol 8°.

Seydlitz E. V., Geographie. Ausgabe A. B. C. Breslau 1885. 3 vol. 8°.

Szabó K., Régi magyar könyvtár. Budapest 1879, 1880. 2 vol. 8°.

Századok, I—XV. 15 vol. 8°.

Teleki József, Hunyadiak kora Magyarországon. I—VI. 1, X—XII. 9 vol. 8°.

Thurot Ch., De la prononciation française. Paris 1881—83. 3 vol. 8°.

Acta Tomiciana, IX. Posnaniae 1876. 1 vol. fol.

Történelmi tár, 1878—1885. 8 vol. 8°.

Tudományos gyujtemény. 1817—1837. 1838, I, II, IV, VI, VIII—XII. 1839, I, II, IV—XII. 1840, I, III—VI, VIII—XI. 1841, II—XII. Pest. 249 vol. 8°.

Új magyar muzeum. 1850—1860. Pest. 18 vol. 8°.

Zeitschrift für romanische Philologie. IX, 1885. 1 vol. 8°.

Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung. XXVIII. 1 vol. 8°.

Codex diplomaticus comitum Zichy. Pest 1871—78. 4 vol. 8°.

COMISIUNEA PREMIILORŬ ANUALE.

ȘEDINȚA DIN 31 MARTIE.

Se iaŭ următórele decisiunĭ :

1. D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* iea asupra sa raportulŭ asupra cărțiĭ d-luĭ Ar. Densușianu, presentată pentru premiŭ.

2. Se consideră ca recomandatŭ printre cărțile presentate pentru premiŭ și opulŭ d-luĭ Dr. Z. Petrescu «Elemente de terapeutică și de materie medicală» cu majoritate.

3. Se citesce raportulŭ d-luĭ *Hasdeŭ* asupra cărțilorŭ d-luĭ Borgovan și G. Dem. Teodorescu. Cărțile d-luĭ Borgovan sunt respinse cu unanimitate. In privința colecțiuniĭ d-luĭ Teodorescu, majoritatea admite raportulŭ d-luĭ *Hasdeŭ*, contra *J. Negruzzi*.

4. Codicele Voronețean s'a înlăturatŭ, după decisiunea Academieĭ din 7 Septembre 1876.

5. Cărțile d-lorŭ Costiescu și Pușcariŭ se respingŭ în urma raportuluĭ generaluluĭ *Fălcoianu*.

ȘEDINȚA DIN 2 APRILIE.

D-lŭ *Maiorescu* cetesce raportulŭ relativŭ la scrierile d-luĭ Gr. Grandea presintate la concursŭ conchiḑêndŭ la respingere.

Conclusiunile raportuluĭ se admitŭ în unanimitatea voturilorŭ.

D-lŭ *Hasdeŭ* cetesce raportulŭ relativŭ la scrierea d-luĭ Densuișanu «Istoria limbeĭ și literatureĭ române» presentată la concursŭ, conchiḑêndŭ la respingere. Conclusiunile raportuluĭ se admitŭ în unanimitate.

D-lŭ *Hasdeŭ* este alesŭ raportorŭ generalŭ.

ŞEDINŢA DIN 3 APRILIE.

Se cetesce raportulŭ d-luĭ *N. Ionescu* relativŭ la cartea d-luĭ Meitani presentată la premiŭ, care conchide la respingere.

Conclusiunile raportuluĭ, puse la votŭ, se primescŭ în unanimitate.

D-lŭ *Hasdeŭ* va ceti raportulŭ generalŭ Sâmbătă în 5 Aprilie în comisiune.

Raportŭ generalŭ asupra cărţilorŭ intrate la concursulŭ premiilorŭ anuale pe 1886, de d-lŭ B. P. Hasdeŭ.

Domnilorŭ,

Afară de premiulŭ pentru cea maĭ bună culegere de ariĭ poporale supusŭ cercetăriĭ uneĭ comisiunĭ ad-hoc, Academia Română are a decerne în sesiunea de faţă următórele dóuĕ :

1. Premiulŭ Năsturelŭ Herescu de 4000 leĭ pentru o lucrare literară în genere ;

2. Premiulŭ Lazărŭ pentru o lucrare sciinţifică în specie.

Comisiunea alésă de d-vóstre în sesiunea trecută pentru a se rosti asupra ambelorŭ acestorŭ premie, constituindu-se sub preşedinţa d-luĭ *G. Bariţŭ* şi avêndŭ de secretarŭ pe d-lŭ *I. Negruzzi*, a ascultatŭ raporturile speciale ale membrilorŭ sĕĭ, a discutatŭ apoĭ valórea fiecăriĭ lucrărĭ în parte, le-a trecutŭ pe tóte prin scrutinŭ şi mi-a făcutŭ şi de astă-dată onórea de a mĕ însărcina cu facerea raportuluĭ generalŭ, onóre pe care am primit'o cu atâtŭ maĭ voiosŭ, cu cât nu voiŭ puté să mĕ maĭ bucurŭ de o asemenea sarcină în sesiunea viitóre.

Domniloră,

Fie-care din cele dóuĕ premiĭ urméză a fi votată în deosebĭ. De aci resultă divisiunea raportuluĭ meŭ în dóuĕ părţĭ, cărora le voră corespunde, ca resultate immediate, cele douĕ votărĭ ale d-vóstre. Numaĭ printr'o ast-felŭ de împărţire se înlătură orĭ-ce confusiune, fiecare votare resultândŭ d'a-dreptulŭ din impresiunea produsă prin auḑirea părţiĭ respective a raportuluĭ.

Incepŭ dară prin a vĕ supune cele relative la :

I. Premiulŭ Lazărŭ.

Iată textulŭ legiĭ (art. 95 Regul.) :

«Dotaţiunea Statuluĭ, consacrată premiiloră *Lazără* şi *Heliade-Rădulescu* prin art. 4 alŭ legeĭ din 27 Martie, va constitui pe fie-care anŭ, dóuĕ premiĭ de câte 5,000 leĭ.

«Insă forma acestoră dóuĕ premiĭ se va schimba alternativŭ, la fie-care doĭ anĭ; adică în anulŭ când Academia va fi defiptŭ o cestiune sciinţifică ca să constitue unŭ concursŭ pentru premiulŭ *Lazărŭ*, ea va decerne premiulŭ *Heliade-Rădulescu* uneĭ bune cărţĭ, cu conţinutŭ literarŭ, tipărită în decursulŭ celorŭ doĭ anĭ precedenţĭ.

«In anulŭ următorŭ, premiulŭ *Heliade-Rădulescu* va constitui concursŭ asupra uneĭ determinate cestiunĭ literare, iară premiulŭ *Lazărŭ* se va acorda uneĭ bune publicaţiunĭ saŭ uneĭ importante invenţiunĭ sciinţifice, făcute în decursŭ de doĭ anĭ precedenţĭ.

«Şi totŭ astŭ-felŭ înainte, începêndŭ acéstă alternanţă din anulŭ 1882, până când ambele premiĭ se vorŭ da la publicaţiunĭ judecate meritoriĭ.

«La tóte aceste premiĭ nu potŭ concurge decât scrierĭ în limba română.»

In conformitate cu disposiţiunile legiĭ, s'aŭ presentatŭ la premiŭ treĭ lucrărĭ, din carĭ douĕ de acum, iar una din anulŭ trecutŭ, şi anume:

1. Equerulŭ grafometru saŭ quadrantulŭ de campanie, de colonelŭ A. Costiescu ;

2. Suprastructura de cale metalică cu studiulŭ unuĭ noŭ sistemŭ de I. I. Puscariŭ ;

3. Elemente de terapeutică și de materia medicală, de Dr. Z. Petrescu.

Despre primele dóuĕ lucrărĭ, nefiindŭ nimenĭ competentŭ în sînulŭ comisiuniĭ, ne-amŭ permisŭ a cere opiniunea d-luĭ generalŭ *Fălcoianu*, care ne-a și respunsŭ următórele:

Equerulŭ grafometru saŭ Quadrantulŭ de campanie, de colonelŭ A. Costiescu.
Suprastructurĭ de cale metalică cu studiulŭ unuĭ noŭ sistemŭ de Ion Ion Pușcariu, Bucurescĭ 1885.

Raportŭ de d-lŭ Generalŭ St. Fălcoianu.

«*Domnule Președinte!*

«Conformându-mĕ dorințeĭ esprimate în scrisórea Dnieĭ-vóstre din 16 Martie, ce ațĭ binevoitŭ a-mĭ adresa, am examinatŭ cu tótă atențiunea ce compórtă lucrările presentate spre premiare de d-lŭ Colonelŭ de artilerie A. Costiescu și inginerŭ de la căile ferate I. Pușcariŭ.

«Lucrarea d-luĭ Colonelŭ A. Costiescu întitulată «Equerulŭ grafometru saŭ quadrantulŭ de campanie», constă în resolvarea problemuluĭ următorŭ: Dacă avemŭ o circumferință de o radă de 100$^{m.}$ și dacă pe de o parte ducemŭ o tangentă la acéstă circumferință, iar pe de alta dirigemŭ din centru, din gradŭ în gradŭ, rade carĭ întâlnescŭ tangenta într'unŭ sensŭ, dobândimŭ cu înlesnire prin unŭ calculŭ elementarŭ, lungimea tangenteĭ corespundetóre fie-căruĭ unghiŭ. Aceste lungimĭ găsite astfelŭ teoreticŭ, dacă le raportămŭ pe unŭ cuartŭ de circumferință instrumentală, putemŭ dobândi unŭ instrumentŭ, cu ajutorulŭ căruia, când voimŭ să avemŭ distanța care ne desparte de loculŭ unde ne aflămŭ și unŭ punctŭ óre-care aflatŭ la orisontŭ, ridicămŭ pe linia ce voimŭ să mĕsurămŭ, în loculŭ unde ne aflămŭ, o perpendiculară; mĕsurămŭ pe acéstă perpendiculară o basă de 100$^{m.}$ și la acéstă distanță a baseĭ așezămŭ instrumentulŭ, graduatŭ și aplicatŭ cum am disŭ maĭ susŭ; dirigemŭ originea saŭ *0* alŭ gradațiuniĭ cătră punctulŭ de unde a plecatŭ și visămŭ apoĭ obiectulŭ la orisontŭ, a căruĭ depărtare voimŭ să aflămŭ. Linia de visare dirijată asupra obiectuluĭ indică pe cuartulŭ de circumferință

instrumentalŭ, care cuprinde distanțele corespundetóre, acea la care se află obiectulŭ a căruĭ depărtare voimŭ să o cunóscemŭ. Acéstă simplă aplicațiune a problemeĭ elementare menționate maĭ susŭ este obiectulŭ principalŭ alŭ lucrăriĭ d-luĭ colonelŭ Costiescu, și prin aceașĭ aplicațiune elŭ a fostŭ repurtatŭ prin o disposițiune particulară a instrumentuluĭ și la mĕsurătórea distanțelorŭ de nivelŭ între dóuĕ puncte a cărorŭ distanță orisontală ar fi cunoscută.

«O dificultate însă fórte mare face resolvarea problemuluĭ în cestiune fórte dificilă. Acéstă dificultate constă în acea a graduluĭ de aproximație ce autorulŭ póte dobândi prin aplicațiunea sa. Așa dar, dacă din punctulŭ de vedere teoreticŭ problema se póte resolva cu cea maĭ mare înlesnire, din punctulŭ de vedere însă alŭ aplicațiuniĭ ea presintă diferite dificultățĭ, carĭ nu potŭ fi învinse cu mijlócele propuse de autorŭ. Astfelŭ mĕsurarea uneĭ distanțe de maĭ multe kilometre, cu ajutorulŭ uneĭ base numaĭ de 100$^{m.}$, nu se póte face, maĭ cu sémă cu ajutorulŭ instrumentuluĭ d-luĭ Costiescu, decât cu o aproximație fórte grosieră, căcĭ basa fiindŭ prea mică, resultă că cea maĭ mică eróre făcută asupra unghiuluĭ, erórea este considerabilă asupra linieĭ ce se mĕsóră. Osebitŭ de acésta distanțele înscrise pe limbulŭ metalicŭ, neputêndu-se face pentru tóte unghiurile posibile, erórea devine încă și maĭ mare asupra mĕsurăriĭ distanțeĭ.

«Conchidŭ că instrumentulŭ d-luĭ colonelŭ de artilerie Costiescu, deși ca concepțiune este ingeniosŭ și originalŭ, ca aplicațiune însă, cu tóte perfecționările aduse, adaptândŭ instrumentuluĭ o lunetă și unŭ micŭ vernier, nu póte însă satisface aplicațiuniĭ din causa erorilorŭ inherente moduluĭ de resolvare a problemeĭ. Totușĭ printre instrumentele de felulŭ acesta întrebuințate până acum, acesta alŭ d-luĭ Costiescu este superiorŭ.

«Lucrarea d-luĭ inginerŭ Pușcariŭ are de obiectŭ a înlocui sistemulŭ traverselorŭ de lemnŭ prin unŭ sistemŭ metalicŭ. Acestŭ sistemŭ constă în întrebuințarea unuĭ scaunŭ compusŭ din 2 păreți de ferŭ în formă de lopată, în capulŭ cărora se prinde cu butóne raliulŭ. Distanța între raliurĭ se propune a se menține prin traverse de raliurĭ vechĭ de o lungime de 2$^{m.}$ împărechiate câte 2 bucățĭ. Pentru

acésta autorulŭ propune întrebuințarea de raliurĭ fără scaunŭ. Pentru înlăturarea sgomotuluĭ ce ar produce îmbinarea feruluĭ cu ferŭ în mişcarea trenurilorŭ, autorulŭ propune încă întrebuințarea uneĭ tălpĭ de stejarŭ, care să se aşeze între traverse şi îndoitura lopeţilorŭ. Acéstă lucrare a d-luĭ ingînerŭ Puşcariŭ póte da resultate fórte satisfăcătóre, dar totuşĭ aplicaţiunea trebue să dovedéscă acésta, căcĭ şi sistemele întrebuințate până acum aŭ părutŭ la începutŭ avantagióse, iar în urmă aplicaţiunea singură a doveditŭ nesuficienţa saŭ inconvenientele lorŭ.

«Cu tóte acestea lucrarea d-luĭ Puşcariŭ are meritulŭ de a fi originală, raţionată şi diferită de acelea ce s'aŭ propusŭ până acum.»

Intemeĭată pe conclusiunile raportuluĭ de maĭ susŭ, Comisiunea a respinsŭ cu unanimitate lucrările d-lorŭ Puşcariŭ şi Colonelŭ Costiescu.

Despre opera d-luĭ Dr. Z. Petrescu, ĭată raportulŭ d-luĭ *Dr. Felix :*

Elemente de terapeutică şi materie medicală de Dr. Z. Petrescu. — Raportŭ de d-lŭ Dr. I. Felix.

«*Domnule Preşedinte şi Domnilorŭ colegĭ,*

«In sesiunea anuluĭ trecutŭ cartea d-luĭ Profesorŭ Dr. Z. Petrescu «Elemente de Terapeutică şi de materie medicală, Bucurescĭ 1884» a concuratŭ pentru premiulŭ Năsturelŭ-Herescu. Academia a recunoscutŭ valórea aceleĭ scrierĭ însemnate, consciinţióse şi fórte meritorie, care represintă sintesa tutulorŭ cercetărilorŭ făcute până astă-ḑĭ de bărbaţĭ specialĭ asupra acţiunilorŭ farmaco-dinamice şi aplicaţiunilorŭ terapeutice ale medicamentelorŭ; ea n'a putut însă să-ĭ decerne premiulŭ celŭ maĭ mare, cu care se recompenséză lucrările unuĭ Vasilie Alecsandri şi ale altorŭ geniĭ rarĭ, carĭ facŭ gloria naţiuniĭ române; s'a propusŭ însă în sînulŭ Academieĭ, ca cartea d-luĭ Dr. Z. Petrescu să se considere ca presentată pentru premiulŭ Lazărŭ în anulŭ 1886.

«Vĕ rogŭ dar, Domnule Preşedinte şi Domnilorŭ Colegĭ, ca să bine

voițĭ a vĕ reaminti raportulŭ specialŭ alŭ d-luĭ *Dr. Brândză*, membru comisiuniĭ premiilorŭ din anulŭ trecutŭ și raportulŭ generalŭ alŭ d-luĭ *Hasdeŭ*, raportorŭ aceleĭ comisiunĭ, carĭ amândoĭ recomandă opulŭ d-luĭ Dr. Petrescu într'unŭ modŭ căldurosŭ pentru a fi premiatŭ. Subsemnatulŭ, unindu-mĕ cu laudele ce aceștĭ colegĭ aŭ făcutŭ cărțiĭ în cestiune, am onóre a o recomanda pentru premiulŭ Lazărŭ».

Punêndu-se la votŭ, Comisiunea a opinatŭ cu unanimitate a se acorda opereĭ d-luĭ Dr. Petrescu premiulŭ Lazarŭ.

Subscrisulŭ îșĭ face dar datoria de a o supune scrutinuluĭ D-vóstre, aducêndu-vĕ totŭ-o-dată aminte că în sesiunea trecută lucrarea d-luĭ Dr. Petrescu reușise a obține la primele dóuĕ votărĭ succesive majoritatea absolută chiar pentru marele premiŭ de 12,000 leĭ.

II. Premiulŭ Năsturelŭ-Herescu.

S'aŭ presentatŭ la concursŭ următórele lucrărĭ :

V. Gr. Borgovan, Indreptarŭ teoreticŭ și practicŭ pentru învĕțămîntulŭ intuitivŭ. Gherla 1885.

V. Gr. Borgovan, Antâia, a doua și a treia carte de Aritmetică pentru școlele populare române.

Th. Alexi (Stan Pârjol), Mórtea luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ. Tragedie în cincĭ acte. Brașov 1881.

G. Dem. Teodorescu, Poesiĭ populare române. Bucurescĭ 1885.

Ar. Densușianu, Istoria limbeĭ și literatureĭ române. Iașĭ 1885.

G. G. Meitani, Studiĭ asupra Constituțiuneĭ Românilorŭ, fasc. X. Bucurescĭ 1885.

Gr. H. Grandea, Miosotulŭ, Poesiĭ. A 4-a ediție. Bucurescĭ 1885.

Gr. H. Grandea, Nostalgia, Poesiĭ. Bucurescĭ 1885.

Gr. H. Grandea, Fulga saŭ idealŭ și realŭ. A 8-a ediție. Bucurescĭ 1885.

Ion alŭ luĭ G. Sbierea, Codicele Voronețean, cu unŭ vocabularŭ și studiŭ asupra luĭ. Cernăuțĭ 1885.

Comisiunea a începutŭ prin a elimina cartea d-luĭ Th. Alexi alias «Stan Pârjol», tipărită tocmaĭ la 1881, și pe «Codicele Voronețean», tipăritŭ chiar cu spesele Academieĭ, adică înlăturatŭ de la concursurĭ academice prin decisiunea din 7 Septembre 1876.

Pentru cele-alalte lucrărĭ s'aŭ citită următórele raporturĭ speciale :

a) alŭ d-luĭ *Hasdeŭ* despre Borgovan, Teodorescu şi Aronŭ Densuşianu;

b) alŭ d-luĭ *Ionescu* despre Meitani;

c) alŭ d-luĭ *Maiorescu* despre Grandea.

In privinţa cărţilorŭ d-lorŭ Borgovan, Aronŭ Densuşianu şi Meitani, Comisiunea a fostŭ unanimă în verdictulŭ negativŭ, primindŭ conclusiunile următórelorŭ raporturĭ speciale :

V. Gr. Borgovan, Indreptarŭ teoreticŭ şi practicŭ pentru învĕţămîntulŭ intuitivŭ. Gherla 1885.

V. Gr. Borgovan, Antâia, a doua şi a treia carte de Aritmetică pentru scólele poporale române.

Raportŭ de d-lŭ B. P. Hasdeŭ.

«Cele dóuĕ lucrărĭ ale d-luĭ V. Gr. Borgovan de la Gherla, «Invĕţămîntulŭ intuitivŭ» şi «Aritmetica», arŭ puté să se presinte la premiulŭ celŭ didacticŭ, de care dispune Academia, nicĭ într'unŭ casŭ însă la premiele cele literare şi sciinţifice, căcĭ în aceste lucrărĭ sciinţa câtă se găsesce e pré puţină şi este compilată, ĭar valóre literară nu se află.»

Ar. Densuşianu, Istoria limbeĭ şi literatureĭ române, Iaşĭ 1885. — Raportŭ de d-lŭ B. P. Hasdeŭ.

«Comisiunea n'a fostŭ tocmaĭ bine-voitóre pentru mine însărcinându-mĕ cu apreţiarea cărţiĭ d-luĭ Aron Densuşianu.

«Istoria limbeĭ şi literatureĭ române» — titlu măreţŭ. «Manualŭ,» saŭ «Incercare,» orĭ «Schiţă,» saŭ altŭ ceva asemenea nu convenia autoruluĭ, care ne spune la pag. 13 că voesce «a da următorilorŭ «speranţa şi puterea de lucrurĭ maĭ marĭ şi maĭ frumóse! Gloria lorŭ «va fi şi a nóstră!»

«După prefaţă şi după o introducere destulŭ de lungă, care se încheie prin exclamaţiunea de maĭ susŭ, urméză «partea generală» privitóre la limbă şi «partea specială» consacrată literatureĭ.

«Metoda externă, adecă o împărţire nemerită a materieĭ după

însăşĭ natura lucrurilorŭ şi unŭ stilŭ concisŭ, clarŭ, scurtŭ şi coprindĕtorŭ, acésta nu lipsesce d-luĭ Densuşianu; îĭ lipsesce însă cu desăvârşire metoda internă, care este tocmaĭ ea cea de căpetenie şi pentru care sunt neapĕrate : 1°, cunóscerea deplină şi adâncă a subiectuluĭ în tóte straturile şi substraturile luĭ; 2°, înlăturarea a totŭ felulŭ de prevenţiunĭ, tendinţe şi patime personale, une-orĭ rĕŭ botezate naţionale, şi carĭ împingŭ pe d-lŭ Densuşianu de a cerceta nu pentru a găsi adevĕrulŭ, ci pentru a dovedi că d-sa avusese dreptate chiar înainte de a fi cercetatŭ.

«Partea relativă la limbă este întrégă maĭ pe josŭ de orĭ-ce critică. Autorulŭ e cu totulŭ străinŭ curentuluĭ filologieĭ comparative în genere şi-ĭ sunt cu totulŭ străine lucrările speciale ale romaniştilorŭ. Vaĭ de ceea ce vorbesce d-lŭ Densuşianu despre vocala obscură, despre zetacismŭ, despre articlulŭ postpositivŭ, despre unitatea graiuluĭ etc. etc. In partea a doua, privitóre la istoria literară propriŭ ḑisă, după ce admirabila literatură poporană a Românilorŭ capĕtă abia patru foĭ, în carĭ nu se ḑice aprópe nimicŭ, maĭ rĕŭ de cum arŭ fi fostŭ chiar nimicŭ, urmézá apoĭ unŭ şirŭ de aruncăturĭ de ochĭ asupra manuscriptelorŭ şi tipăriturilorŭ române până la 1700, unde e bunŭ numaĭ dóră ceea ce bunŭ fusese deja la Cipariŭ şi la alţĭ câţĭ-va, pe carĭ îĭ utiliséză d-lŭ Densuşianu. Studiŭ originalŭ alŭ fântânelorŭ nu se vede nicăerĭ cu o singură escepţiune, care şi aceea e problematică. In adevĕrŭ, autorulŭ are aerulŭ de a fi aprofundatŭ prin sine-şĭ cronica luĭ Ureche, ajungêndŭ la conclusiunea că ea aparţine luĭ Nestor Ureche, iar nu luĭ Grigorie Ureche; dar şi acésta din întîmplare o spusese cineva încă de la 1865. Proprie d-luĭ Densuşianu nu sunt decât o mulţime de erorĭ secundare, dintre carĭ ne va ajunge a cita aci una saŭ douĕ. Aşa la pag. 133 d-sa ne spune că a descoperitŭ unŭ codice scrisŭ «pe la finele seculuuĭ XV saŭ începutulŭ secoluluĭ XVI de ieromonachulŭ Varlaam la mănăstirea Seculŭ», iar la pag. 162 mărturisesce că mănăstirea Seculŭ n'a fostŭ zidită decâtŭ pe la anulŭ 1602, adică cu o sută de anĭ maĭ târḑiŭ. Ast-felŭ iarăşĭ la pag. 282 —283 d-lŭ Densuşianu confundă portretulŭ luĭ Vladŭ Ţepeşŭ publicatŭ pe la 1500 la Strassburg cu por-

tretulŭ luĭ Stefan celŭ Mare datŭ la lumină de Asachi şi pe care Asachi l'a însoţitŭ de nisce versurĭ : «iată iroulŭ Moldoveĭ etc.» ceea ce autoruluĭ «Istorieĭ limbeĭ şi literatureĭ române» i se pare fórte vechiŭ, dar totuşĭ — ḑice d-sa cu gravitate — «limba şi ortografia «ne facŭ să ne îndoimŭ de o vechime aşa mare». Alte poticnelĭ analóge ne întîmpină la totŭ pasulŭ.

«Nu vomŭ vorbi nimicŭ despre modulŭ d-luĭ Densuşianu de a privi asupra literatureĭ române moderne, în care Bolintinénu şi Mureşénu îĭ aparŭ ca nisce uriaşĭ, pe când Alecsandri devine maĭ mititelŭ decât reposatulŭ Lepădatu de la Braşovŭ.

«Conchidŭ darŭ la nepremiarea acesteĭ lucrărĭ».

G. G. Meitani, Studiĭ asupra Constituţiuneĭ Românilorŭ saŭ esplicarea pactuluĭ nostru fundamentalŭ din 1 Iuniŭ 1866, Fascicula X. — Raportŭ de d-lŭ N. Ionescu.

«D-lŭ G. G. Meitani, cu esplicările sale asupra Constituţiuniĭ nóstre, urméză mereŭ înainte, sciindŭ bine că, orĭ şi cum, face lucru meritoriŭ pentru scripturistica nóstră politică. In acestŭ anŭ se presintă publiculuĭ cu cărticica a X-a, care cuprinde comentariele a 10 articole, ajungêndŭ până la articlulŭ 100. I-aŭ rĕmasŭ numaĭ 33 de articole de esplicatŭ. Autorulŭ ne spune că nu cruţă nicĭ timpulŭ nicĭ travaliŭ pentru desăvârşirea opuluĭ sĕŭ laboriosŭ. Intru acestŭ alŭ ḑecelea fasciculŭ, ḑice D-sa, i-aŭ fostŭ de mare folosinţă istoriciĭ românĭ. Intru adevĕrŭ, ni se pare că acum, nu numaĭ sub raportulŭ juridicŭ ci şi în respectulŭ istoricŭ, cercetările aceste studióse adaugŭ la valórea scriptuluĭ.

«Materia cercetată despre Domnulŭ constituţionalŭ şi Ministriĭ sĕĭ deşteptă maĭ vârtosŭ interesulŭ publicŭ din respectulŭ practiceĭ constituţionale iar nu numaĭ alŭ teorieĭ pure. Am puté ḑice cu dreptŭ cuvîntŭ, că de astădată senatorulŭ comentatorŭ alŭ Constituţiuniĭ române ne aduce opulŭ sĕŭ de căpetenie, dacă nu o capod'operă de strădainţa juridică-politică.

«D-lŭ Meitani caută a esplica funcţionarea regulară a regimuluĭ constituţionalŭ prin tóte ţĕrile. Pentru acésta a făcutŭ bine de a a-

lergatŭ la archetipulŭ, ca să nu dicŭ prototipulŭ, tuturorŭ pactelorŭ constituţionale moderne care este *marea carte a libertăţilorŭ* Engliterei din primiĭ anĭ aĭ secululuĭ XIII.

«Eŭ unulŭ sunt convinsŭ că d-lŭ Meitani a nimerit'o bine căutândŭ de unde şi cum s'a iscatŭ constituţionalismulŭ acesta odiernŭ, care face giurulŭ lumeĭ civilisate. Nu maĭ puţinŭ a nimerit'o şi când se arată persuasŭ că pentru a înţelege sructura constituţiuniĭ englese trebue a o studia în istoria Englitereĭ. De aceea, pentru a preurzi şi tinereĭ Constituţiunĭ române unŭ traiŭ de viéţă lungă, caută să vedemŭ cum 'şi până la ce gradŭ reunesce România de astă-dĭ condiţiunile de prosperitate a regimuluĭ de libertate. Nimica, se vede, nu lipsesce aicĭ din cea ce trebue unorŭ instituţiunĭ politice pentru ca să prindă rădăcină adâncă şi să se desvolte pentru fericirea unuĭ poporŭ de viţă bună şi cu bune însuşirĭ.

«Regimele constituţionalŭ are acestŭ bunŭ prea stimatŭ, că mereŭ şi necontenitŭ se caută a se potrivi legile cu deprinderile morale, şi a se regula deprinderile prin legĭ cât maĭ bune şi împlantate în consciinţa tuturorŭ şi iubite de toţĭ, de principe şi de poporŭ.

«Bine este dară a se sci, în de totŭ, de cine şi cum se facŭ legile cele bune. Insă maĭ bine şi de folosŭ este a ne pricepe cum să facemŭ şi să dregemŭ ca legile bune să se aplice bine, căcĭ bunătatea legilorŭ maĭ vârtosŭ atârnă de la acurata lorŭ esecutare. A compara o constituţiune politică cu o plantaţiune tînĕră lăsată în voia vênturilorŭ, adecă a o lăsa să crécă maĭ întâiŭ şi să trăiască pentru a o judeca, este a comite nu numaĭ o eróre de perspectivă, ci maĭ alesŭ a nu purta grijă de ceea ce face maĭ cu sémă viéţa uneĭ instituţiunĭ, vremŭ să dicemŭ practica eĭ de tóte dilele şi necontenita îngrijire.

«Ni s'a părutŭ că comentatorulŭ nostru constituţionalŭ e pătrunsŭ de acestŭ adevĕratŭ sistemŭ de a esplica de la începutŭ şi a nu înceta nicĭ odată de a esplica resultatele practiceĭ constituţionale. Domnulŭ şi Ministriĭ fiindŭ în mecanismulŭ constituţionalŭ pirotulŭ prin care totulŭ se mişcă, d-lŭ Meitani se arată însuşĭ cu deplină satisfacţiune în adânculŭ inimeĭ că face o operă cu totulŭ naţională. A scrie,

comentândŭ constituţiunea nóstră, despre prerogativele Suveranuluĭ constituţionalŭ şi despre diregĕtoria Ministrilorŭ sĕĭ rĕspundĕtorĭ este de bună sémă a fi folositorŭ ţĕriĭ, a coopera la întemeierea instituţiunilorŭ sale libere.

«Faţă cu aşa de bune intenţiunĭ şi cu atâtŭ de stăruitóre străduinţe, devolute asupra unorŭ studiĭ de aşa mare interesŭ, critica caută să fie nu atâtŭ scrupulósă cât simpatică şi binevoitóre.

«Lucrarea de acum a d-luĭ Meitani s'ar puté intitula : Despre prerogativele Regeluĭ constituţionalŭ şi despre atribuţiunile Ministrilorŭ sĕĭ rĕspundĕtorĭ, comentate dupre textulŭ constituţiuniĭ în vigóre. In faţă cu demnitatea regală se pune diregĕtoria ministerială. Regele domnesce, ministeriulŭ ocârmuiesce (Le roi régne, mais ne gouverne pas). Iacă, în patru vorbe, teoria guvernamentuluĭ constituţionalŭ. Cât despre practică, comentatorulŭ nostru n'a întreprinsŭ a face numaĭ istoriculŭ împrejurărilorŭ după carĭ s'a importatŭ la noĭ o carte constituţională, ci caută încă a arăta că, după dece anĭ de practică liberală, ne putemŭ lăuda şi cu excelenţa puneriĭ în aplicare a teoriilorŭ constituţionale.

«D-lŭ Meitani totuşĭ este pe calea cea bună. Totŭ făurindŭ va ajunge meşterŭ-faurŭ de comentariĭ constituţionale. Metodulŭ adoptatŭ însă în recenta sa lucrare se resimte maĭ vârtosŭ de o precipitare regretabilă în aprecierile sale istorice. Aşa bună óra (la pag. 22), sub No. 628, citimŭ următórele :

«Regimulŭ constituţionalŭ a fostŭ pururea regimulŭ celŭ maĭ bine «vĕdutŭ, din causă că elŭ singurŭ dă mişcare multă în funcţionarea «organismuluĭ puterilorŭ publice. Istoriculŭ Fotino ne dice că Domniĭ «*de prin vechime* luaŭ *totŭ-d'auna* părerea adunărilorŭ ţĕreĭ. Nicĭ una «din afacerile cele marĭ ale Statuluĭ nu se resolva fără consimţimîntulŭ «acestorŭ adunărĭ». Acéstă sentinţă o citéză d-lŭ Meitani din grecésca luĭ Fotino, scriindŭ însă cu litere latine.

«Alăturea cu acestea ne-amŭ permite să dicemŭ ce urméză.

«Celŭ maĭ vechiŭ cronicarŭ moldovénŭ cunoscutŭ, vorniculŭ mare Grigorie Ureche, ne dă óreşĭ-carĭ lămurirĭ despre aşezămintele cele d'intâiŭ ale domnieĭ Moldoveĭ. Elŭ dice, în capitolulŭ intitulatŭ : «Pen-

«tru descălecatulŭ țěreĭ Moldeveĭ», că «o samă de feciorĭ de domnĭ... «și cu ómeniĭ lorŭ din Maramureșŭ, viindŭ peste munțiĭ ungurescĭ «și peste munțiĭ țěreĭ Moldoveĭ, vênândŭ hérc sělbatice, până aŭ e- «șitŭ la apa ce-ĭ dicemŭ Moldova, gonindŭ unŭ zimbru, carele l'aŭ «și vênatŭ la loculŭ unde se chiamă acmu satulŭ Boureniĭ, pre acea apă a Moldoveĭ . . .

«. . . Și pentru acésta se cunósce că, precum nu este descălecată «țéra de ómenĭ așezațĭ, așa nice tocméla, nice obiceele țěreĭ bine nu-sŭ «așezate; ci tótă direptatea aŭ lăsatŭ pre celŭ maĭ mare să o gĭudece, «și ce i-aŭ părutŭ luĭ, orĭ bine orĭ rěŭ, aceea aŭ fostŭ lége; de unde «aŭ luatŭ și voe p'așa mărie și vărvu. De ce cumu-ĭ voia Domnuluĭ, «numaĭ ce caută să le placă tuturorŭ, orĭ cu folosŭ orĭ cu paguba «țěreĭ, care obiceiŭ și până astă-dĭ trăesce.

«Și aŭ domnitŭ doĭ anĭ Dragoșŭ Vodă, și s'aŭ săvârșitŭ.» (Cap. I.)

«Și întru acésta începătura aŭ fostŭ domnia ca o căpitănie.» (Cap. I. Cron. Ureche.)

«Cap. XIII. De domnia luĭ Bogdanŭ Vodă feciorulŭ luĭ Stefan Vodă celuĭ Bunŭ (1504—1517).

«Iară în anulŭ 7025 Aprilie în 18, rěposat'aŭ Bogdanŭ V, celŭ «orbŭ și grozavŭ, fiiulŭ luĭ Stefanŭ Vodă, la unŭ césŭ de nópte, în «Târg în Huși, nu cu puțină laudă pentru lucrurile vitejescĭ ce aŭ fă- «cutŭ. Că nu în bețiĭ și în ospețe petrecea, ci ca unŭ strejariŭ în «tóte părțile priveghia, ca să nu se știrbéscă țéra ce-ĭ rěmăsese de la «tată-sěŭ. Și domnindŭ 12 anĭ și 9 lunĭ și 3 sěptěmânĭ, multe lu- «crurĭ bune aŭ făcutŭ și cu mare cinste l'aŭ îngropatŭ în mănăsti- «rea Putna.

«Iar ce se va fi lucratŭ înăuntru, saŭ în țéră la noĭ despre par- «tea gĭudéțelorŭ și a direptățeĭ nu aflămŭ; ce cunóscemŭ, că unde nu-sŭ «pravile, din voia domnilorŭ multe strâmbătățĭ se facŭ.»

«Să punemŭ acum de o parte cercetările comparative dintre constituțiunea română și cu cartele constituționale ale altorŭ țěrĭ, și să ne ocupămŭ de ceea ce d-lŭ Meitanĭ numesce «istoria și datinele «nóstre naționale.» La fie-ce articolŭ găsimŭ însemnărĭ juridico-isto-

rice preţióse, chiar şi atuncĭ când ele ni s'aŭ părutŭ neacurate. Să continue comentatorulŭ nostru şi va face maĭ bine.

«La art. 91 textulŭ este lămuritŭ : «*regele nu póte să devie capulŭ «unuĭ altŭ statŭ fără consimţimêntulŭ adunărilorŭ.*» Paragrafulŭ alŭ 2-lea, alŭ art. determină procedura după care se exprimă învoirea representaţiuniĭ naţionale, şi care este aceeaşĭ ca la orĭ-ce modificare a disposiţiunilorŭ constituţionale, adecă $^2/_3$ din numĕrulŭ celorŭ presenţĭ într'unŭ completŭ de $^2/_3$ din efectivulŭ membrilorŭ. Regeluĭ, ḑice d-lŭ Meitani, póte să-ĭ surîḑă splendórea uneĭ îndoite coróne; lucirea pietrelorŭ preţióse ce ea va arăta póte să turbure, întru câtŭ-va, vederea limpede, la începutŭ, a suveranuluĭ; şi într'o asemenea eventualitate, legea a ḑisŭ că, şi Domnulŭ, şi Camera şi Senatulŭ aŭ să judece şi să hotărască.... După art. 48 din constituţiunea Greciеĭ, este proibitŭ în modŭ hotăritorŭ regeluĭ Elenilorŭ de a fi vr'odată şi capŭ alŭ vre-unuĭ altŭ statŭ. Ni se pare că aci nemeresce bine comentatorulŭ nostru constituţionalŭ când (pag. 13) arată causa pentru care se proibesce coróna duplă unuĭ monarchŭ constituţionalŭ. Când unŭ statŭ maĭ slabŭ şĭ-ar pune capulŭ sub coróna unuĭ statŭ maĭ tare, individualitatea celuĭ slabŭ s'ar sdrobi lesne de celŭ maĭ tare. Acesta ni se pare destulŭ temeiŭ pentru disposiţiunea proibitivă absolută.

«După textulŭ constituţiuniĭ nóstre, învoirea ambelorŭ Camere legiuitóre este destulă garanţie pentru o înţeléptă resoluţiune.

«La articolulŭ 92 textulŭ ḑice : «Persóna regeluĭ este neviolabilă. «Miniştriĭ luĭ sunt rĕspunḑĕtorĭ. Nicĭ unŭ actŭ alŭ regeluĭ nu póte «avé tărie, dacă nu va fi contrasemnatŭ de unŭ ministru care, prin «acésta chiar, devine rĕspunḑĕtorŭ de acelŭ actŭ.»

«Maĭ bine de o jumătate din cărticica d-luĭ Meitani se vede umplută ochiŭ cu comentariile acestuĭ articolŭ, care este tractatŭ ca o dogmă constituţională. Credemŭ că nu este de trebuinţă de o pré ageră perspicacitate juridică pentru ca să pricépă óre-cine că, dacă monarchulŭ constituţionalŭ este neviolabilŭ, apoĭ aceĭ ce-ĭ contrasemnéză actele adecă ministriĭ caută să fie rĕspunḑĕtorĭ.

«Pentru ca coróna să fie neviolabilă caută să fie portofoliele responsabile.

«De aceea nicĭ responsabilitatea ministerială nu este nicĭ trebue să fie numaĭ o simplă ficţiune constituţională. Cine-va caută bine să rĕspundă pentru actele administraţiuniĭ esecutive.

«Articlulŭ 93 cuprinde summa prerogativelorŭ suveranuluĭ constituţionalŭ comentate în jumătatea a 2-a a cărticeleĭ d-luĭ Meitani.

«Inainte de a presenta conclusiunile ce ne-a inspiratŭ repedea cetire a comentariilorŭ d-luĭ Meitani credemŭ a face încă următórele citărĭ:

«Pag. 56—59. «... principiulŭ responsabilităţiĭ ministeriale este o creaţiune cu totulŭ modernă. Ḑicemŭ modernă, faţă cu timpurile cele maĭ depărtate....

«In privinţa Statuluĭ Românŭ faţă cu principiulŭ acesta, ce amŭ cercetatŭ până aci, a responsabilităţiĭ ministeriale, avemŭ puţine de cercetatŭ, puţine de ḑisŭ, Dreptulŭ nostru publicŭ internŭ a fostŭ puţinŭ desvoltatŭ în trecutŭ. Era de libertate, instituţiunile moderne, sistemulŭ constituţionalŭ, guvernulŭ representativŭ şi corolariulŭ tutulorŭ acestorŭ întocmirĭ... principiulŭ responsabilităţiĭ ministeriale, aŭ fostŭ tóte aceste fórte târḑiŭ aşezate la noĭ. Vĕlulŭ intunericuluĭ din trecutŭ, ce ne acoperea, maĭ alesŭ în privinţa instituţiunilorŭ constituţionale, nu se ridică pentru Statulŭ Românŭ de câtŭ în 1858 Augustŭ 7, atuncĭ când Convenţia din Paris aşeză primele base ale organisăriĭ nóstre politice. Art. 14 din menţionata convenţie ne arăta că principele guvernéză cu concursulŭ miniştrilorŭ numiţĭ de dênsulŭ... Art. 15 adăoga: «Orĭ-ce actŭ, emanatŭ de la capulŭ Statuluĭ, trebue să fie contra-semnatŭ de către miniştriĭ competinţĭ. — Miniştri vorŭ fi respunḑĕtorĭ *de violarea legilorŭ* **şi maĭ alesŭ de orĭ-ce risipă a banilorŭ publicĭ.** — Eĭ vorŭ fi justiţiabilĭ înaintea Inalteĭ curţĭ de Justiţie şi de Casaţie. Urmăririle vorŭ putea fi provocate şi de principe şi de Adunare. — Punerea sub acusaţiune a miniştrilorŭ nu se va putea pronunţa de câtŭ cu majoritatea de două părţĭ din treĭ a membrilorŭ presenţĭ.»

«Afară de aceste disposiţiunĭ aflate într'o întocmire regulată, nu vomŭ merge negreşitŭ să căutămŭ pedepsele, ce aplica fruntaşilorŭ ţĕriĭ Domnulŭ Ţepeşŭ şi alţĭ semenĭ acestuia.

«Aşa, ştimŭ că Vlad III (1), în periodulŭ primeĭ sale domniĭ, se arată unulŭ din Domniĭ ceĭ maĭ cruḑĭ din câţĭ Ţara Românéscă a avutŭ vre-odată să sufere. Elŭ chemă într'una din ḑile pe toţĭ fruntaşiĭ Statuluĭ şi-ĭ măcelări pe toţĭ;

(1) Supranumitŭ Ţepeşŭ saŭ Ţepeluş, 1456.

așa știa elŭ să facă judecată și să o esecute contra celorŭ ce-lŭ nemulțumia (1). Ce să maĭ ḑicemŭ de Vladŭ I Țepeșŭ care puse în țépă pe toțĭ fruntașiĭ Târgoviștei în întĕia zi de paște, 1400, pentru o mică ofensă ce aceștia făcuseră unuĭ frate alŭ luĭ Țepeșŭ (2). Totŭ astŭ-felŭ pe la 1585, Mihnea turcitulŭ porunci să se tae capulŭ luĭ Stanciŭ, fruntașŭ alŭ țĕriĭ, mare Logofĕtŭ. Maĭ târḑiŭ, Mihnea III pe la 1658 decapită pe Vornicu Radu Kindescu, pe frațiĭ acestuia Negoiță și Moise; pe marele Spătarŭ Udriță; pe marele Stolnicŭ Radu Fărcășanu; pe marele Postelnicŭ Perețeanu împreună cu fiulŭ acestuia Preda, mare logofĕtŭ; pe marele Comis Badea Comăneanu și alțĭ mulțĭ fruntașĭ aĭ țĕriĭ (3). — De câte orĭ ne silimŭ dar a comenta pactulŭ nostru fundamentalŭ din 1 Iuliŭ 1866, nu ne vomŭ urca nicĭ odată la asemenea sorginte, pentru a lumina pe cititorŭ și a ne lumina și convinge pe noĭ înși-ne. Vomŭ alerga la instituțiunile moderne, la instituțiunile altorŭ țĕrĭ, ce aŭ întocmirĭ semene întocmirilorŭ nóstre; vomŭ întreba, vomŭ consulta pe aceĭ comentatorĭ carĭ aŭ esplicatŭ asemenea întocmirĭ.»

«Ca ultimă citațiune vomŭ citi cele din urmă pagine atingătóre de neresponsabilitatea Corónei — Le roy ne peut mal faire.

Pag. 297—301. «Articolulŭ nostru 100, cu care ne ocupămŭ actualmente, combinatŭ cu art. 93 și 92 din Constituțiune, cu care ne-amŭ ocupatŭ deja, așéză unulŭ din pilastrele cele maĭ puternice, pe care se razemă măreṭulŭ nostru edificiŭ politicŭ din Iulie 1866. — *Pactulŭ nostru fundamentalŭ* din 1866, acestŭ documentŭ scumpŭ, ce cuprinde drepturile cele maĭ sfinte ale națiuniĭ, așéză totodată o instituțiune nóuă, necunoscută până atuncĭ în țéră la noĭ, instituțiunea Regalitățiĭ și domnia ereditară. Constituțiunea, prin tóte disposițiunile eĭ, a căutatŭ se absórbă pe Rege în instituțiune, așa ca stabilitatea să se pótă odată întemeia în țéră și în Principe, neobicĭnuindu-ne a vedea pe persóna privată, ci numaĭ pe persóna publică, să putemŭ astfelŭ perpetua instituțiunea. Când Domnulŭ nu póte nicĭ da ordine, nicĭ face vre-unŭ actŭ, fără contrasemnătura ministruluĭ competentŭ, elŭ nu póte face nimicŭ vătămătorŭ țĕreĭ; când legea nóstră fundamentală declară că persóna Regeluĭ este inviolabilă, ea înțelege că Suveranulŭ Românieĭ nu este nicĭ responsabilŭ, nicĭ justițiabilŭ pentru nimicŭ, și fórte dréptă este declarațiunea acésta. De timpŭ ce Regele nu póte face nimicŭ vătămătorŭ țĕreĭ, elŭ nu póte fi pentru nimicŭ respunḑĕtorŭ, nicĭ justițiabilŭ (4).— Și tóte aceste întocmirĭ le-a făcutŭ țera în 1866, tóte aceste ficțiunĭ

(1) Veḑĭ F. Aaron. Idee repede de istorie t. I. p. 107—108.
(2) Dionisie Fotino. Istoria vecheĭ Dacie. t II p. 37, ediția 1818.
(3) Dionisie Fotino. Istoria vecheĭ Dacie t. II, p. 110 și 210, ediția 1818.
(4) L'inviolabilité, appliquée à une personne, signifie qu'elle n'est ni responsable, ni justiciable. - Hello. loc. cit. p. 205 și 203.

constituţionale aŭ fostŭ create de pactulŭ nostru fundamentalŭ din acelŭ anŭ pentru a ne scăpa odată de starea nesigură din alte timpurĭ şi a se pune sfârşitŭ tuturorŭ acelorŭ rele, de carĭ a suferitŭ Statulŭ Românŭ din causa preschimbărilorŭ continue a Domnitorilorŭ de pe timpurĭ.

«Unulŭ din ilustriĭ nostri istoricĭ, d-lŭ F. Aaron, în precuvîntarea «istorieĭ», ce ne-a lăsatŭ, iată ce ḑice între altele asupra acesteĭ cestiunĭ: «In vremea de resuflare între acele resbóie crunte, şi chiar şi în sgomotulŭ acela alŭ armelorŭ, unirea Românilorŭ pentru slobodenie, şi faptele lorŭ cele viteze, cu care aŭ apăratŭ cinstea Patrieĭ, putea să înalţe duhulŭ lorŭ, să-ĭ facă a se simţi maĭ pre susŭ de ceea ce eraŭ, şi să îmbrăţişeze cultura cu foculŭ ce caracteriséză pe o astfelŭ de naţie; *dar ceea ce a opritŭ duhulŭ Românilorŭ de a nu se gândi la acésta şi de a nu face nicĭ o mişcare spre înaintare* **a fostŭ turburările din întru,** *carĭ aŭ fostŭ maĭ dese decât resbóele cu puterile vecine, carĭ aŭ ţinutŭ maĭ multŭ decât acestea,* **şi aŭ pricinuitŭ maĭ marĭ nefericirĭ decât ar fi putută se aducă Românilorŭ orĭ care putere streină.** Pe când naţia desfăşura o energie naţională apărândŭ drepturile Patrieĭ, *slava* **tronuluĭ** *aţiţa jaluzia între familiile cele maĭ însemnate ale ţĕreĭ,* acésta încuibă dihonia; intrigile tăiară pe tótă naţia în partide, aprinseră între Românĭ unŭ focŭ de vraşmăşie şi de resbóe crunte, şi Româniĭ, pentru o deşertăciune a unuia şi a altuia, vĕrsară sânge de Românŭ! Aceste nenorocirĭ obştescĭ ţinură maĭ multe vécurĭ, supseră mĕduva ţĕreĭ maĭ multŭ decât resbóele streine, slăbiră pe Românĭ chiar în vremile în carĭ trebuia se desfăşure vitejia cea maĭ minunată. Unele din urmările acelorŭ nenorocirĭ veniră până la noĭ, şi cu durere se simtŭ şi astăḑĭ de orĭ-care Românŭ patriotŭ...».

«Astfelŭ vorbea în 1836 unulŭ din aceĭ publiciştĭ însemnaţĭ, a cărorŭ nume e simbolulŭ redeşteptăriĭ nóstre naţionale. O asemenea dar stare de lucrurĭ, constituanţiĭ nostri din 1866, recitindŭ istoria şi vĕḑêndŭ relele trecutuluĭ, aŭ voitŭ să facă să dispară, aşĕzândŭ şi întărindŭ prin tóte mijlócele stabilitatea pe tronŭ; şi tronulŭ astfelŭ se întăresce, şi dihonia, de care vorbesce ilustrulŭ istoricŭ, astfelŭ se înlătură, făcêndu-se să se stingă, din inima fie-căruĭ visătorŭ, speranţa chiar de a puté vre-odată încinge *Coróna* ţĕreĭ, *ce* este dată, cu dreptŭ de moştenire, familieĭ Regeluĭ nostru Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, actualulŭ nostru Suveranŭ.

«Acéstă stare de lucrurĭ nu se putea altfelŭ funda pentru totdeauna, decât lăsândŭ în afară de orĭ-ce luptă de partidŭ, pentru ocuparea locurilorŭ din ministerŭ, pe Şefulŭ irresponsabilŭ alŭ Statuluĭ.

«De nu amŭ pune în minte tóte învĕţămintele istorieĭ, de nu ne-amŭ folosi de esperienţa trecutuluĭ, de nu amŭ citi cu folosinţă criticele ilustrilorŭ nostri scriitorĭ, din alte timpurĭ, de nu ne-amŭ pătrunde adâncŭ de acestŭ adevĕrŭ

necontestabilŭ că preschimbările continue nu aducŭ decât tempeste și cataclisme, nu amŭ merita, în casulŭ acesta, să atingemŭ vre-odată țermulŭ acela doritŭ ce steaua tutelară a României, luminându-ne de șése secolĭ, ne-a arĕtatŭ în fine de pe înălțimile ce inconjóră Plevna; în acelŭ orășelŭ din Bulgaria, de 30,000 suflete, sângele bravilorŭ noștri ostașĭ a chezășuitŭ cu desăvârșire viitorulŭ măreţŭ ce Provedința a hotăritŭ Românilorŭ. Spre acésta să iubimŭ legile țěreĭ; ca să le iubimŭ trebue să le cunóștemŭ, și ca să le cunóștemŭ trebue să le învățămŭ... Să citimŭ dar, ca să învĕțămŭ, legea legilorŭ, Constituțiunea nóstră.»

«Tóte ficțiunile d-luĭ Meitani se potŭ înțelege și esplica; una singură, credemŭ, nu se póte susține decât întorcêndu-ne îndărătŭ în nóptea trecutuluĭ.

«Anulŭ trecutŭ (1885) venerabilulŭ nostru colegŭ, raportorulŭ asupra cărțiĭ d-luĭ Meitani, aducea aminte decisiunea anterióră luată de Academie cu privire la elaboratulŭ d-luĭ Meitani, cu ocasiunea concursuluĭ din anulŭ 1884. Acea decisiune era în cuprindere ca să se aștepte eșirea de sub tiparŭ a întreguluĭ opŭ, și dreptŭ aceea n'a maĭ înnoitŭ propunerea de a se premia studiele d-luĭ Meitani. Urmândŭ acéstă prudentă reservă, viŭ și eŭ a nu propune alta decât să așteptămŭ coronamentulŭ opuluĭ pentru a-lŭ lăuda după tótă cuviința.»

Despre colecțiunea d-luĭ Teodorescu raportulŭ specialŭ se rostesce în următorulŭ modŭ :

Poesiĭ populare române. Culegere de G. Dem. Teodorescu. Bucurescĭ 1885.— Raportŭ de d-lŭ B. P. Hasdeŭ.

«Colecțiunea de cântece poporane, publicată de d-lŭ G. Dem. Teodorescu, e fórte meritósă, și de aceea subscrisulŭ, împreună cu d-lŭ *G. Sion,* am fostŭ propusŭ deja din sesiunea trecută de a se da eminentuluĭ colectorŭ unŭ ajutorŭ bănescŭ, întocmaĭ după cum s'a datŭ Părinteluĭ *S. Fl. Marian* pentru publicarea descântecelorŭ. Cartea este de ajutoratŭ, da; de premiatŭ, nu. Premiarea presupune o însemnată

activitate intelectuală proprie a celuĭ premiatŭ; ajutorarea constată numaĭ o mare dosă de persistenţă saŭ de muncă materială.»

Comisiunea dară se crede datóre a recomanda plenuluĭ acordarea unuĭ ajutorŭ de una mie leĭ colecţiuniĭ d luĭ Teodorescu. D-niĭ *Maiorescu* şi *Negruzzi*, separându-se în acéstă privinţă de opiniunea majorităţiĭ, aŭ fostŭ de părere a se acorda colectoruluĭ premiulŭ Năsturelŭ-Herescu.

Despre lucrările d-luĭ Grandea, raportorulŭ specialŭ d-lŭ *Maiorescu* a emisŭ următórele:

Gr. H. Grandea, Miosotulŭ, Poesiĭ. A patra ediţie. Bucurescĭ 1885.
Gr. H. Grandea, Nostalgia, Poesiĭ. Bucurescĭ 1885.
Gr. H. Grandea, Fulga saŭ idealŭ şi realŭ. A opta ediţie. Bucurescĭ 1885.
Raportŭ de d-lŭ T. Maiorescu.

«*Domnilorŭ Colegĭ*,

«Dintr'o notiţă biografică ce şi-a pus-o d-lŭ Grandea în noua ediţie (din 1885) a poesiilorŭ d-sale *Miosotulŭ*, resultă, că aceste poesiĭ aŭ fostŭ scrise, pe când D-sa era în vârsta de la 15 la 20 de anĭ (între 1858 şi 1864; d-lŭ Grandea e născutŭ la 1843).

«De atuncĭ în timpŭ de peste 20 de anĭ d-lŭ Grandea nu maĭ publicase alte poesiĭ. Dar în contra celorŭ ce «bănuiaŭ», că politica, l'arŭ fi absorbitŭ cu totulŭ, D-sa ne asigură, că «nu dă politiceĭ ḑi-«leĭ decât timpulŭ în care voesce să se repauseze de celelalte studiĭ «şi lucrărĭ», şi că «grămădesce în sartarele luĭ», ca fiecare autorŭ «petre scumpe saŭ false». (Prefaţa din 1884).

«Şi în adevĕrŭ la 1885 a maĭ publicatŭ volumulŭ de poesiĭ *Nostalgia.*

«Din acésta dar se cuvine maĭ alesŭ a fi judecatŭ poetulŭ. Căcĭ cele d'intâĭ încercărĭ sunt prea din copilărie, şi autorulŭ însuşĭ în prefaţa din 1884 vrea să desarmeze critica maĭ seriósă prin următórele cuvinte: «Critica ar fi pretenţiósă, dacă ar căuta în aceste

«versurĭ ceea ce nu se află decât in fructele uneĭ minţĭ cóptă prin «vârstă, studiŭ şi esperienţă. Ea va avea ocasia să-şĭ arate ascuţimea «condeiuluĭ asupra lucrărilorŭ din o vârstă maĭ înaintată».

«De şi noĭ suntemŭ de părere că nu ar fi «pretenţiósă» critica, dacă ar cere, ca orĭ ce lucrare publicată să fie fructulŭ uneĭ minţĭ cópte, ci că din contră este pretenţiosŭ autorulŭ, care se presintă în publicŭ înainte ca mintea să-ĭ fie cóptă, totuşĭ pentru judecarea scrierilorŭ presentate la concursŭ trebue să admitemŭ reserva făcută de însuşĭ autorulŭ, şi ne vomŭ ocupa dar maĭ alesŭ de poesiile posterióre adunate în volumulŭ *Nostalgia*, precum şi de novela *Fulga*.

«Din aceste două cărţĭ supunŭ apreţieriĭ D-vóstre următórele citate, destulŭ de numeróse pentru a vĕ puté forma convingerea asupra întregeĭ valorĭ literare a lucrărilorŭ din carĭ sunt extrase:

Din Nostalgia:

'Mĭ-aŭ ḑisŭ desŭ amiciĭ meĭ
Când eramŭ copilŭ ca eĭ:
«Cu voinţa ta de ferŭ
Şi cu mândru-ţĭ caracterŭ,
Veĭ fi Cromvel maĭ târḑiŭ.»
Dragă, eĭ minţiaŭ.... o sciŭ!

(pag. 13).

Eram strugurŭ înainte,
Eram june coptŭ de minte;
De când însă te-amŭ zăritŭ,
Strugurul s'a stafiditŭ,
Iară mintea mĭ-a peritŭ.

(pag. 12).

Am scăpatŭ acum de jugŭ,
Jugulŭ dulceluĭ amorŭ;
Par'că esŭ dintr'unŭ cosciugŭ,
Ḑeŭ, aşa respirŭ uşorŭ!

(pa. 20).

Tómn'aĭ către fine. Vêntulŭ rece bate,
Scuturândŭ din arborĭ frunḑele uscate.

Dar vĕḑêndŭ cum ele se rotescŭ în vêntŭ
Și ca plóie d'aur cadŭ *p'acestŭ pămêntŭ*,
Cletinându-mĭ capulŭ, ḑicŭ cu întristare etc.
(pag. 23).

Fragidă ca crinulŭ ce, scăldatŭ de roă,
Dulce îlŭ poleĭe rumenele zĭorĭ,
Veselă ca plaĭulŭ când o bură-lŭ plouă.
Și îĭ smălțuesce viile culorĭ,—
Te-amŭ vĕḑutŭ, copilă, pe aceste malurĭ,
In astŭ cuĭbŭ divinŭ,
Ce se oglindează în albastre valurĭ,
Ca'ntr'unŭ cerŭ seninŭ.
(pag. 28).

Ilusie plăcută! Dar când încercŭ pe liră
Să cânt ce simțŭ în mine, ce mintea mea admiră,
Atuncĭ.., atuncĭ *svêrl lira*, de ea fiind nedemnŭ,
Și viselorŭ ascunse îndată mĕ resemnŭ.
(pag. 44)

Sufletu-țĭ candid 'șĭ închipuĭesce
Totŭ frumusețe, ca celŭ copilŭ
Care se jócă și plăsmuĭesce,
Ca elŭ întocmaĭ îngerĭ d'argilŭ.

Scumpe ilusiĭ, fulgerŭ în care
Noĭ vedemŭ cerulŭ ce ne-amŭ promisŭ,
Vĕ cunoscŭ prețulŭ cât e de mare,
Aḑĭ când din sînu-mĭ voĭ v'ațĭ proscrisŭ!

Oh! facă cerulŭ, scumpă copilă,
Ca în ilusiĭ să sborĭ mereŭ...
Realitatea, monstru ce 'mpilă,
Să nu te prindă în sborulŭ tĕŭ.
(pag. 70).

Voĭoșĭ serbămŭ, Armido, a ta aniversară.
Natura însă-ĭ tristă și plângerea-ĭ amară
Resună p'între pomiĭ de frunḑă scuturațĭ,
Ca gemĕtulŭ în nópte alŭ celorŭ trepasațĭ.
(pag. 71).

FICA LUI GELU

In castelulŭ ce-șĭ resfață
Fruntea veche pîntre norĭ,
Ațĭ vĕḑutŭ p'a luĭ terață
O fecióră une-orĭ?

Ea e jună și frumósă,
E a lumeĭ mândră stea,
E candidă și duiósă...
O cunósce-țĭ voĭ pe ea?

Degetele-ĭ fugĕtóre
Scotŭ din harpa de ebenŭ
Sunete fermecătóre
Care 'ncântŭ acelŭ edenŭ.

Ale mele secĭ cuvinte
De ce n'aŭ putere, ḑĕŭ,
Să deștepte 'n voĭ ferbinte
Dorulŭ care-lŭ simțŭ mereŭ.

(pag. 91)

«Din *Fulga:*

— Păcatŭ de acestŭ june! — esclama une-orĭ o dómnă care păstrase din junețea de odinióră numaĭ cochetăria, și pe lângă carĭ grațiile arŭ fi pututŭ trece fără témă că vorŭ fi întunecate. — Păcatŭ! — ḑicea ea, — îĭ placŭ maĭ multŭ ḑînele munteluĭ, arboriĭ stâncelorŭ, noriĭ ceruluĭ, de câtŭ lumea. Este unŭ sĕlbatecŭ. N'are crescere. Cu tóte că în fața luĭ este o dulce melancolie, dar sunt sigură că este unŭ fiŭ de bădăranŭ. *(pag. 6)*

Ochiĭ 'ĭ eraŭ arḑĕtorĭ, buzele îĭ murmuraŭ. Unŭ fluture, lipindu-se de buzele eĭ, arŭ fi auḑit'o șoptindŭ: *unde o fi elŭ acum?* Apoĭ întórse ochiĭ către monastire și'ĭ aținti la feréstra vecină cu a eĭ. Nu vĕḑu de câtŭ perdelele albe fîlfîindŭ în vêntŭ, pomiĭ legănându'șĭ vêrful și suspină. *(pag. 9 și 10)*

Cum! esclamă Zoe — și elŭ a ștersŭ aceste versurĭ carĭ sunt atâtŭ de frumóse? Dacă 'lŭ voiŭ cunósce odată, o să'lŭ rogŭ să mi le scrie *în albumŭ.*

(pag. 11)

— De odată Zoe se schimbă la față. Ea vĕḑu unŭ june care înainta încetŭ și cugetândŭ. Ascunse hârtia în sînŭ. Ochiĭ lorŭ se întâlniră, și douĕ scânteĭ scăpărară de odată.

— Cine o fi? — se întrebă copila roşindŭ şi tremurândŭ. Ochiĭ eĭ împăenjenațĭ nu maĭ vedeaŭ de câtŭ întunerecŭ, şi în acelŭ întunerecŭ privirea tristă şi profundă a juneluĭ.

— Cine o fi? — se întreba Fulga, urmândŭ calea către monastire. Nu putea se'şĭ ştérgă din minte acea figură de ângerŭ şi acea ochire care iĭ pătrunsese totŭ sufletulŭ.

Nóptea veni. Luna se ridică pe umĕrulŭ déluluĭ şi lumină întinsa şi frumósa vale a Argeşuluĭ. Lumea dormea. Intr'acelaşĭ timpŭ două ferestre se deschiseră la monastire, două figurĭ se arătară.

— Cine o fi? — murmură Zoe, inclinându-şĭ fruntea pe mână.

— Cine o fi? — murmură Costinŭ, ştergêndŭ o lacrimă.

Şi ochiĭ lorŭ rătăcitră multŭ timpŭ peste vale. Apele scânteiaŭ la lumina luneĭ şi a stelelorŭ.

In acelaşĭ timpŭ două suspine se îngânară cu frémătulŭ frunḑelorŭ, cu cântecululŭ greerilorŭ, două vocĭ şoptiră:

— Cine o fi?

Şi ferestrele se închiseră. *(pag. 12 şi 13)*

Intinse brațele ca s'o strângă la sînŭ, fantasma peri.

Costinŭ se sculă cu fruntea udată de sudorĭ. Lacrimĭ arḑĕtóre iĭ şuruiaŭ din ochĭ. Camera părea plină de profumulŭ ce esala pĕrulŭ fantasmeĭ.

Rĕmase multŭ pe gândurĭ. Era turburatŭ, tristŭ şi voiosŭ; auḑia în sufletulŭ luĭ şuerăturile vijelieĭ, adierile îmbălsămite ale dimineţeĭ, gugulirile voluptățiĭ sufletescĭ; vedea seninulŭ ceruluĭ, purpura zorilorŭ, rĕsfrângându-se în cristalulŭ apelorŭ. Işĭ trudia mintea ca să înțelégă acelŭ misterŭ.

— Să credŭ în farmece? — se întreba elŭ cu ciudă, ştergêndu-se pe frunte.— Pentru ce copila de erĭ nu'mĭ ese din minte? Ciudatŭ!

Şi elŭ eşi din casă, dóră va eşi copila din inima luĭ!

Dar să nu eşĭ, Zoe! Unde veĭ afla tu unŭ templu maĭ sântŭ, maĭ luminosŭ, maĭ plinŭ cu armonie şi amorŭ, de câtŭ inima luĭ Costinŭ Fulga? Nu te îngrija dacă s'a supĕratŭ óre-cum, pentru că nu înțelege ceea ce simte.

Pentru întâia óră simte voluptósele torturĭ ale amoruluĭ. Şi tu totŭ asemenea, dulce copilă, tu care te svârcolescĭ cu neastâmpĕrŭ în patu'ţĭ virginalŭ fără ca somnulŭ să pótă atinge genele'țĭ lăcrămate.

Cele două ochirĭ ce v'aţĭ aruncatŭ erĭ, aŭ fostŭ două fulgere; inima vóstră a fostŭ iasca care s'a aprinsŭ de acestŭ focŭ cerescŭ. Tóte apele pământuluĭ nu potŭ stinge ceea ce Dumneḑeŭ aprinde. *(pag. 15 - 16)*

Intr'o speluncă sub pólele monastireĭ, vĕḑu pe Zoe. Era însoțită de Amalia. Biata copilă avea aerulŭ abătutŭ. Şedea pe ţĕrmulŭ unuĭ isvorŭ şi rupea

florĭ dintr'unŭ buchetŭ pe carĭ le arunca în apă, apoĭ le urma cu ochiĭ cum plutiaŭ.

Costinŭ nu cuteză a se apropia. Şi cu tóte acestea câtŭ de multŭ doria să şaḑă pe acelŭ covorŭ de iarbă lângă copilă, maĭ cu sémă că era unŭ locŭ liberŭ lângă dênsa! *(pag. 23)*

Vorbiră de poesie, de musică, de pictură, de botanică, de astronomie, numaĭ de amorŭ nu cutezară nicĭ unŭ cuvînt.

A treia ḑi Costinŭ într'unŭ momentŭ de răpire, o salută cu numele simplu :

— Zoe !

A patra ḑi elŭ nu eşi din casă, avu frigurĭ. Zoe aflândŭ, se închise şi stătu tótă nóptea la feréstră.

A cincea ḑi se întâlniră.

Elŭ iĭ ḑise : — Zoe!

Ea iĭ ḑise : — Costinŭ! şi 'ĭ întinse mâna pe care elŭ o atinse cu buzele. *(pag. 27)*

Urianu este unŭ nume care ascunde pe celŭ adevĕratŭ.

Nicĭ că amŭ pututŭ face altminterea, când ceĭ maĭ mulţĭ din eroiĭ noştri vieţuescŭ încă.

Zoe vorbi părinţilorŭ eĭ atâta despre întinsele cunoştinţe ale luĭ Costinŭ Fulga în litere, sciinţe şi arte, în câtŭ aceştia întinseră mâna juneluĭ cu bună voinţă. *(pag. 29)*

«Aceste exemple potŭ întemeia părerea sub-scrisuluĭ, că operele d-luĭ Grandea nu sunt din cele ce s'arŭ cuveni să fie premiate de Academia Română».

Comisiunea a admisŭ prin votŭ conclusiunea raportuluĭ d-luĭ *Maiorescu.* Subscrisulŭ singurŭ n'a împărtăşitŭ şi nu împărtăşesce acestŭ modŭ de a vedé. Nu mĕ sfiescŭ a susţiné că, lucrarea d-luĭ Grandea, fiindŭ maĭ bună decât tóte câte s'aŭ presintatŭ astă dată la concursŭ, urméză a fi premiată, după litera şi spiritulŭ testamentuluĭ. «D-lŭ Grandea — ḑicea la 1861 în Revista Română de George Creţénu — are o imaginaţie fină, naivă; poesia curge cu profusie din pana sa şi se traduce în cele maĭ graţióse comparaţiĭ şi imaginĭ...» Totŭ atuncĭ ḑicea Bolintinénu despre Grandea : «Poesiele sale când ne încântă prin delicateţa cugetărilorŭ şi eleganţa espresiilorŭ, când aŭ darulŭ

să misce inima și să lăcrimeze ochiĭ ceĭ maĭ secațĭ...» In fine, iată cum se rostia colegulŭ nostru d-lŭ Sion:

«Arŭ fi lucru de prisosŭ ca să facŭ unŭ elogiŭ maĭ întinsŭ acestorŭ versurĭ: ele se recomandă de sine-le. Corecția lorŭ, naturalitatea stiluluĭ, nobleța espresiilorŭ, suavitatea concepțieĭ, arta versificațieĭ, originalitatea ideilorŭ și a subiectelorŭ, — tóte aceste însușirĭ esențiale ale arteĭ poetice, — caracterisă unŭ talentŭ adevĕratŭ pentru junele Grandea și o aquisiție meritósă pentru literatura română».

Acum, decidețĭ, Domnilorŭ....

Anexa I.

MUSEULŬ ISTORICŬ ŞI ARCHEOLOGICŬ DIN TEMIŞÓRA. CĂLĔTORIĬ ÎN INTERESULŬ SCIINŢEĬ. CERCETĂRĬ ULTERIÓRE IN ORADEA-MARE.

de D-lŭ G. BARIŢŬ
Membru alŭ Academieĭ Române.

Până în anulŭ trecutŭ 1885 avusem ocasiunĭ de a călĕtori şi a petrece pe la unele localităţĭ maĭ însemnate numaĭ în partea de susŭ a Banatuluĭ Temeşanŭ, adecă în comitatele Caraşŭ şi Timişóra, iar districtele muntóse ale luĭ nu le cunosceamŭ; iar acéstă lipsă de cunoscinţă topografică o simţiamŭ de câte orĭ mĕ ocupamŭ saŭ cu istoria dacoromană dintre aniĭ 100 şi 275 saŭ cu istoria care se începe cu primele invasiunĭ ale Turcilorŭ preste Dunăre încóce şi se termină cu scóterea lorŭ definitivă anume din Banatŭ în urmarea păceĭ de la Passarovitz (Pasĭarevatz) încheiată în 21 Iunie 1718. Vechia mea dorinţă de a visita odată şi părţile muntóse ale Banatuluĭ devenise maĭ intensivă din aniĭ de când în Timişóra, care este capitala Banatuluĭ şi totodată cetate de mare importanţă, s'a întemeiatŭ *o societate istorică şi archeologică*, cu scopŭ declaratŭ de a studia istoria antică şi a evuluĭ mediŭ, a culege documente şi monumente din carĭ să înfiinţeze unŭ museŭ archeologicŭ pentru «Ungaria meridională», precum se numesce în statutele sale, cum şi a face săpăturĭ îndată ce-ĭ vorŭ permite mijlócele de banĭ.

Pentru ca să pociŭ face comparaţiune ceva maĭ sigură între dóuĕ

musee și între cele dóuĕ societățĭ archeologice înființate numaĭ de puținĭ anĭ, în ḑilele prime ale luneĭ Septembre st. n. am maĭ visitatŭ odată miculŭ museŭ archeologicŭ din Deva, despre care avusem onóre a raporta în altă sesiune și am aflatŭ, că cu tótă lipsa greŭ simțită de mijlóce bănescĭ acelŭ museŭ s'a înmulțitŭ din noŭ cu câte-va obiecte și inscripțiunĭ de o valóre eminentŭ istorică, precum și că obiectele adunate atât daco-romane cât și unele preistorice, după cum se crede, sunt clasificate și așezate cu multă cunoscință de lucru. Pĕcatŭ numaĭ că miculŭ localŭ închiriatŭ pentru museŭ corespunde rĕŭ scopuluĭ și că este espusŭ la pericolulŭ de focŭ.

Se adună în Deva și documente scrise, câte se potŭ afla în acea parte a Transilvanieĭ, din mare fatalitate însă maĭ multŭ cu scopŭ de a le pune în serviciulŭ politiceĭ naționaliste maghiare decât în alŭ sciințeĭ istorice pure.

De la Deva am apucatŭ pe rîulŭ Streiŭ în susŭ prin acelea regiunĭ încântătóre pline și de cele maĭ mărețe reminiscențe istorice, până la orașulŭ românescŭ Hațegŭ, iar de acolo plecândŭ în $^{2}/_{14}$ Septembre cu trăsura pe drumŭ bine îngrijitŭ pe la Sarmisegetusa înainte, de la comuna Zaicanĭ intrarămŭ pintre pădurĭ în pasulŭ saŭ strimtórea de munțĭ numită de comunŭ *Pórta de ferŭ,* unŭ nume fórte celebru acesta în istoria țĕreĭ din maĭ multe vécurĭ, consideratŭ maĭ vîrtosŭ din punctŭ de vedere strategicŭ. Câtŭ ține maĭ alesŭ până la satulŭ Bucova saŭ și până la Bauțarĭ pintre acelea strîmtorĭ de munțĭ și între atâtea pădurĭ dese, chiar și ochiulŭ unuĭ laicŭ se póte convinge că orĭ ce armată eroică va fi încercatŭ să pătrundă vreodată prin acele strimtorĭ în sînulŭ Dacieĭ centrale și să respingă o armată patriotică disciplinată, va fi trebuitŭ să plătéscă cutezarea sa cu torențĭ de sânge vĕrsatŭ, încă și în casurĭ când armata ar fi fostŭ comandată de unŭ Traianŭ în contra unuĭ Decebalŭ saŭ de vreunŭ sultanŭ orĭ mare vezirŭ în contra unuĭ Ioanŭ Corvinŭ de Hunedóra. Munții de alăturea aceleĭ văĭ lungĭ nu sunt înalțĭ și nicĭ valea ce se întinde pintre aceia până la trecĕtórea de la Bucova nu este așa strîmtă precum o descriŭ uniĭ geografĭ maĭ vechĭ, este însă îngustă destulŭ pentru ca să nu poțĭ desfășura într'însa nicăirĭ vreo trupă

maĭ numĕrósă spre a o pune în ordine de bătae. Se potŭ vedé şi urme de şanţurĭ trase în curmezişŭ peste vale şi drumŭ. Despre epoca în care se vorŭ fi făcutŭ acele şanţurĭ de apĕrare, istoriciĭ Transilvanieĭ diferŭ în opiniunile lorŭ. Cea ce se scie de sigurŭ este că şi în răsbóiele turcescĭ s'aŭ trasŭ asemenea şanţurĭ în strîmtorile numite Pórta de ferŭ. Din timpurile Romanilorŭ aŭ remasŭ numaĭ urmele drumuluĭ romanŭ care vine de la Banatŭ prin comuna bănăţénă Marga la comuna Bauţarĭ; iar la Bucova s'aŭ maĭ aflatŭ şi resturĭ de zidurĭ, cărămiḑĭ şi alte obiecte căutate de archeologĭ. Totŭ în hotarulŭ Bucoveĭ se vĕdŭ urmele uneĭ petrăriĭ (carieră) de marmoră cristalină, cum îĭ ḑicŭ montaniştiĭ, iar maĭ la o parte zacŭ colóne şi alte lucrurĭ de pétră începute de către petrariĭ romanĭ, dară neterminate. Când va veni odată timpulŭ şi într'însulŭ ómenĭ cu averĭ marĭ ca unŭ Schlieman şi totodată competenţĭ în ale archeologieĭ, ca să desgrópe ruine de ale Ulpieĭ Traiane, atuncĭ aceia vorŭ sci judeca până la ce mĕsură se vorŭ fi folositŭ Romaniĭ în capitala Dacieĭ de petrăria de la Bucova. Intr'aceea Dr. I. F. Neigebaur între vreo *112* inscripţiunĭ decopiate de pe monumente de pétră scóse din ruinele Ulpieĭ Traiane nu a lipsitŭ a numi şi pe cele sculptate în marmoră.

In aceaşĭ ḑi, după călătorie de ḑece óre, am ajunsŭ séra târḑiŭ la oraşulŭ Caransebeşŭ, cunoscutŭ sub acestŭ nume în actele publice de la 1273, espusŭ sub domnia turcéscă la marĭ adversităţĭ; din ḑilele împĕratuluĭ Iosifŭ II (1780—1790) residenţă a statuluĭ majorŭ pentru unŭ regimentŭ românescŭ de graniţarĭ, iar de la an. 1865 residenţă a episcopieĭ ortodoxe orientale românescĭ întemeiată de către Majestatea sa împĕratŭ şi rege Franciscŭ Iosifŭ I spre mare consolaţiune sufletéscă a Românilorŭ din Banatŭ, supuşĭ până atuncĭ cu totŭ clerulŭ lorŭ ierarchieĭ sârbescĭ.

Avêndŭ cineva de scopŭ a studia istoria Dacieĭ luĭ Traianŭ şi voindŭ a cerceta urmele drumuluĭ şi ale localităţilorŭ însemnate pe Tablele Peutingeriane, va face prea bine dacă va sta cevaşĭ în Caransebeşŭ şi, urcândŭ pe délŭ unde se maĭ cunoscŭ resturĭ multe ale uneĭ fortăreţe vechĭ, va cerca să se orienteze de acolo, privindŭ

preste acea regiune frumósă și sănătósă până unde-lŭ vorŭ ajuta puterile vederiĭ; presupunŭ înse că va avé și conducĕtorĭ nu numaĭ ospitalĭ și binevoitorĭ, ci totodată pătrunșĭ pe deplinŭ de necesitatea cercetărilorŭ istorice, precum aŭ fostŭ pentru mine aceĭ doĭ domnĭ membri aĭ consistoriuluĭ recomandațĭ de către venerabilulŭ octogenarŭ preas. domnŭ episcopŭ diecesanŭ Ioanŭ Popasu, cum și unŭ domnŭ architectŭ românŭ, carĭ îmĭ devotară o ḑi întrégă în interesulŭ cercetărilorŭ mele, iar apoĭ d-lŭ architectŭ binevoi a mĕ însoți și conduce a treia ḑi, totŭ prin comune locuite numaĭ de poporațiune românéscă, până la minunatele stabilimente montanistice de la Reșița, carĭ se află în posesiunea uneĭ societățĭ francese. Intre altele Caransebeșulŭ merită încă și din alte puncte de vedere ale epoceĭ presente ca să fie cunoscutŭ maĭ de aprópe; anume diversele institute românescĭ religióse și naționale înființate în acea residență de anĭ dóuĕḑecĭ încóce nu le póte trece cu vederea nicĭ unŭ Românŭ care scie, că totŭ ce s'a făcutŭ este numaĭ resultatulŭ unuĭ zelŭ sacru, iar nicĭ decum alŭ vre-unuĭ ajutorŭ, fie alŭ statuluĭ fie alŭ vre-uneĭ alte bisericĭ surorĭ care ar dispune de milióne. Ca și cum aĭ ara și semĕna într'o țelină, a căreĭ fertilitate nu o cunoscĭ de locŭ și aștepțĭ secerișulŭ cu legitimă impaciență, întocma așa era silitŭ a lucra primulŭ episcopŭ diecesanŭ cu membriĭ consistoriuluĭ sĕŭ, și Dumneḑeulŭ părinților nostri i-a ajutatŭ.

Aflândŭ frațiĭ meĭ Românĭ din Reșița despre scopulŭ călătorieĭ mele, întocma ca și ceĭ din Caransebeșŭ, îmĭ steteră pe întrecute în ajutorŭ ca să mĕ îndrepte spre regiunile cele maĭ interesante pentru istoria nóstră.

Așa, după alte dóuĕ ḑile petrecute în Reșița, aflându-mĕ în linia căleĭ ferate, apucaiŭ iarășĭ prin o regiune cunoscută prea bine archeologilorŭ, adecă pe la Bocșa românéscă și pe lângă comuna Jidovin înainte către Timișóra. La acelea regiunĭ însă vomŭ chema atențiunea d-lorŭ colegĭ îndată după ce vomŭ visita museulŭ archeologicŭ din Timișóra.

Museulŭ societăţiĭ istorice şi archeologice din Ungaria meridională.

Societatea istorică şi archeologică, a căreĭ residenţă este cetatea Timişóra, există de 14 anĭ. Preşedinte alŭ societăţiĭ e d-lŭ Sigismund Ormoş, totodată prefectŭ (comite supremŭ) alŭ comitatuluĭ Timişóreĭ cu 345 miĭ de locuitorĭ, dintre carĭ 146 miĭ sunt Românĭ, 107 miĭ Germanĭ, 18 miĭ Maghiarĭ, 47 miĭ Sârbĭ, iar restulŭ alte rasse de ómenĭ. Acestŭ preşedinte este unulŭ din archeologiĭ pasionaţĭ pe studiulŭ lorŭ. Secretarŭ este de câţîva anĭ călugărulŭ piaristŭ Stefanŭ Pontelli, italianŭ de origine, precum îlŭ arată şi conumele, profesorŭ la liceŭ, bărbatŭ eruditŭ şi devotatŭ cu totulŭ pentru prosperarea societăţiĭ. Organisarea proprie a societăţiĭ se póte vedé din statutele eĭ. Credŭ că este bine să premitŭ acilea celŭ puţinŭ atâta, că societatea acésta istorică şi archeologică în privinţa materială stă neasemănatŭ maĭ bine decât cea din Deva; ea-şĭ are şi casele propriĭ susŭ în cetate, unde se află aşezate în ordine frumósă tóte părţile constitutive ale museuluĭ, cum şi o prea modestă bibliotecă şi unŭ micŭ începutŭ de pinacotecă.

După o primire căldurósă din partea confraţilorŭ nostri Românĭ, bravulŭ şi nepregetătorulŭ d-nŭ advocatŭ şi publicistŭ Paulŭ Rotariŭ avu bunătate a comunica secretaruluĭ Pontelli dorinţa mea de a cerceta museulŭ. In 7/19 Septembre, însoţitŭ de către amiculŭ Rotariŭ, am mersŭ la museŭ, unde d-lŭ secretarŭ, primindu-ne cu acea urbanitate proprie naţiuniĭ din care se trage, nu-şĭ pregetă a ne conduce pe la tóte despărţemintele museuluĭ, cum şi a ne informa óre întregĭ maĭ alesŭ despre provenienţa multorŭ obiecte archeologice din cele maĭ interesante pentru sciinţă. Voiŭ observa acilea că cercetările nu se facŭ numaĭ cu privire la archeologia daco-romană, ci se adună şi obiecte despre carĭ se crede că arŭ fi *preistorice;* maĭ departe, precum la museulŭ centralŭ din Budapesta şi la unele parţiale din alte ţinuturĭ, se caută cu zelŭ încă şi resturĭ de ale domnieĭ *Hunilorŭ*, cércăne (nemţ. Ringe) saŭ fortificaţiunĭ de pămîntŭ de ale *Avarilorŭ*, urme de morminte din timpulŭ veniriĭ Maghiarilorŭ în Panonia şi Dacia etc.; întocmaĭ face şi acéstă societate din Timişóra;

de aceea este bine a cerceta musee din Ungaria, avêndŭ în vedere *şi* aceste scopurĭ multiple ale societăţilorŭ respective, precum şi a ne însemna resultatele, că de ex. în mulţime de casurĭ în carĭ cine-va caută şi sapă după urme de Hunĭ, de Avarĭ şi Maghiarĭ, se pomenesce că dă totŭ numaĭ de urmele domnieĭ Romanilorŭ anticĭ.

Eramŭ să uĭtŭ că în museulŭ din Timişóra se adună şi hrisóve din vécurile maĭ dincóce precum se face şi la Deva. Intre cele din Timişóra încă se află câteva originale autentice de ale principilorŭ Transilvanieĭ.

Colecţiunea numismatică a museuluĭ a înaintatŭ dóră maĭ bine decât tóte celelalte părţĭ ale sale. Aşŭ fi doritŭ să cunoscŭ maĭ de aprópe acéstă colecţiune; dară, precum sciţĭ, Domnilorŭ Colegĭ, visite cum a fostŭ şi acésta de vre-o treĭ óre, obosescŭ încă şi pe ómeniĭ ce se află în tótă vigórea vieţeĭ. Intr'aceea domnulŭ secretarŭ avu bunătatea de a-mĭ oferi buletinulŭ societăţiĭ de pre şépte anĭ, carele apare în limba maghiară, câte patru fascicule pe fie-care anŭ (Történelmi és régészeti értesitö. A délmagyarországi történelmi és regészeti társulat közlönye). Publicate fiindŭ în acestŭ buletinŭ procesele verbale ale şedinţelorŭ, cum şi câte-va disertaţiunĭ istorice şi archeologice, după ce vede cine-va museulŭ, din buletine póte să culégă informaţiunĭ ulterióre şi póte fi că maĭ esacte decât cele date prin graiulŭ viŭ. Tocma acésta mĕ voiŭ încerca să facŭ şi eŭ. Citindŭ acele buletine de pre şépte anĭ, mi s'a părutŭ că se cuprindŭ într'însele câte-va lucrărĭ şi descoperirĭ de o valóre, pe care nicĭ secţiunea istorică din Academia Română nu arŭ voi să le trécă cu vederea.

Cele maĭ multe urme de anticităţĭ daco-romane se află în comitatele *Caraşŭ* şi *Severinŭ,* întrunite politicesce în aniĭ din urmă într'unŭ singurŭ municipiŭ mare, adecă totŭ teritoriulŭ Banatuluĭ care se întinde din regiunea oraşuluĭ *Lugojŭ* până josŭ la Dunăre, ĭară spre România până la *Mehadia* şi *Orşova.* Acestŭ comitatŭ, compusŭ din dóuĕ, are la *385* miĭ suflete, din carĭ aprópe *300* de miĭ sunt Românĭ curaţĭ, vre o 19 miĭ Sârbĭ, cătră 40 de miĭ Germanĭ, ceva preste 7 (şépte) miĭ Maghiarĭ, ĭară restulŭ diverse alte limbĭ. După modesta mea părere, cifrele acestea comparate între sine pot să fie sem-

nificative nu numaĭ pentru etnografĭ, ci și pentru archeologiĭ carĭ caută în Banatŭ urme de ale domnieĭ romane. Vedemŭ adecă și din buletinele societățiĭ de la Timișóra, că aceĭ membri aĭ sĕĭ carĭ se ocupă cu archeologia, maĭ totŭ în acéstă parte a Banatuluĭ îșĭ concentréză cercetările lorŭ, totŭ așa precum făcuseră și alțiĭ înainte de eĭ.

Cercetărĭ pe urmele Tablelorŭ Peutingeriane și ale Geograficĭ luĭ Ptolomeŭ.

In fasc. 3, din anulŭ IV alŭ buletinuluĭ societățiĭ aflămŭ disertațiunea presidentuluĭ Sigism. Ormoș scrisă cu multă diligență despre cercetările sale și ale altorŭ istoricĭ făcute asupra ruinelorŭ de la *Viminacium* și *Margum*. Ormoș a consultatŭ pe toțĭ eruditiĭ câțĭ aŭ scrisŭ până acum în acéstă materie până la Kanitz și Mommsen; apoĭ, adoptând și opiniunea luĭ Dr. Ortvay, profesorulŭ de la Pressburg, care făcuse asemenea studiŭ seriosŭ la fața loculuĭ, constată între altele, că *Viminacium* a fostŭ acolo unde astădĭ este situată comuna Kostolatz în regatulŭ Sârbieĭ la rîulŭ Mlava, cam vis-à-vis de insula *Ostrova;* ĭară Margum, unde fusese stațiunea flotileĭ danubiane a Romeĭ, a statŭ pe malulŭ Dunăreĭ aprópe de comuna sârbéscă *Culicĭ*, acolo unde astădĭ se vede unŭ nucetŭ numitŭ pe sârbesce *Orașie*. In aceste cercetărĭ ale Ungurilorŭ le-a fostŭ de bunŭ ajutorŭ preotulŭ sârbescŭ *Steva* de la Kostolatz, care avea și o colecțiune frumósă numismatică și de alte obiecte archeologice. D-lŭ Ormoș mustră în disertațiunea sa pe guvernulŭ Sârbieĭ pentru indolență, căcĭ lasă ca tesaure de acelea mâne poĭmâne să dispară de la numitulŭ preotŭ, care de altmintrea nu a voitŭ să dea Ungurenilorŭ nicĭ o bucățică din acelea, nicĭ chiar pe unŭ prețŭ cu care-lŭ îmbiase Ormoș, ceea ce însemnéză că popa Steva cunoscea óreșĭ-cum valórea obiectelorŭ adunate de elŭ.

Așa dară *Viminacium*, capitala Mesieĭ superióre, și Margum, ca fortăréță renumită situată la Dunăre, nu vorŭ maĭ da materie de discuțiunĭ între archeologĭ.

Aponte** și **Arcidava**.* In fascic. 4 din anulŭ III aflăm o altă descriere de la *Palanca veche* și ***Rama, cuprinsă din ordinulŭ luĭ Or-

moş într'unŭ procesŭ verbalŭ luatŭ de către o societate care mersese de la *Biserica albă*, în Maiŭ 1877, la Palanca veche şi la Rama, cu scopŭ de a căuta morminte rĕmase din răsbóiele turcescĭ şi monumente romane. In acestŭ actŭ se constată, că pe acele malurĭ ale Dunăreĭ, unde se vĕdŭ astădĭ comunele Palanca şi Rama, aŭ statŭ odinióră faţă în faţă *Apo* şi *Arcidava*, totŭ aşa precum se vĕdŭ arătate pe Tablele Peutingeriane, precum şi că chiar şi până în ḑiua de astăḑĭ se maĭ vede pe ambiĭ ţĕrmĭ câte unŭ *capŭ de podŭ*, care, dacă şi nu fusese aşa de minunatŭ ca celŭ de la Severinŭ, totuşĭ a trebuitŭ să fie fostŭ ziditŭ fórte bine, saŭ încaĭ compusŭ din luntrĭ, aşa ca legiunile Romeĭ să pótă trece sigurŭ preste elŭ, şi de la Viminacium, Lederata, Aponte, Arcidava, Centum-Putei, Berzabis etc. să înainteze către Tibiscum, iară de acolo maĭ înăuntru în Dacia.

După inscripţiunile aflate la Rama şi decopiate în susŭ citatulŭ fasciculŭ 4, pag. 170—171, în acele dóuĕ fortificaţiunĭ aŭ stătutŭ cine scie până când *legio VII Claudiana*.

Adevărata direcţiune a drumuluĭ Romeĭ prin Banatŭ.

Archeologiĭ aŭ ostenitŭ multŭ întru cercetarea acelorŭ localităţĭ şi castre, carĭ sunt numite în Tablele Peutingeriane şi pe la carĭ va fi trecutŭ drumulŭ luĭ Traian de la Viminacium prin Banatulŭ de astăḑĭ în o direcţiune saŭ alta. Ceĭ carĭ aŭ avutŭ în vedere numaĭ numĕrulŭ miilorŭ de paşĭ romanĭ, fără ca să aĭbă timpŭ şi ocasiune pentru esplorărĭ făcute la faţa loculuĭ, aŭ fostŭ induşĭ adesea în eróre. In buletinulŭ societăţiĭ archeologice de la Timişóra an. IX, fascicula 2, de la pag. 49—59, aflămŭ o critică eşită din pana archeologuluĭ *Leonard Böhm*, locuitorŭ în oraşulŭ bănăţénŭ *Biserica-albă*, care se ocupă maĭ bine de anĭ dóuĕ-ḑecĭ cu carcetărĭ archeologice în Banatŭ; iară anume în 1882 a întreprinsŭ din noŭ, în societate cu renumitulŭ archeologŭ *Carolŭ Torma*, o călătorie înadinsŭ, cu scopŭ de a fixa odată definitivŭ urmele acelorŭ localităţĭ. Resultatulŭ acele călătoriĭ şi aceluĭ studiŭ a fostŭ, că numiţiĭ doĭ domnĭ respingŭ opiniunile maĭ vechĭ ale altorŭ archeologĭ, precum şi pe a d-luĭ *Ilics*,

adoptată și de T. Mommsen în opulŭ seŭ monumentalŭ, ca și cum drumulŭ de la Viminacium și Lederata de la Dunăre arŭ fi trecutŭ prin partea Daciei numită astăḍi Banatŭ până la Tibiscum pe unŭ încunjurŭ mare, adecă pe la Verșețŭ, Buziașŭ, Lugojŭ et Cavaran; ci numiții doi domni producŭ probe pentru direcțiunea următóre: De la Viminacium, trecêndŭ preste podŭ la *Lederata*, a apucatŭ spre *Biserica-albă*, de acolo pe la Varadia, unde a fostŭ *Arcidava*, de aci la *Surducu*, unde fusese *Centum-Putei*, de aci la Berzovia, în regiunea unde se află astăḍi comuna *Jidovin* în linia căleí ferate, unde s'aŭ scosŭ și până acum diverse obiecte archeologice; în fine de aici drumulŭ a apucatŭ către *Tibiscum*, care cetate nu a fostŭ situată tocmai pe loculŭ unde este acum Caransebeșulŭ, ci mai la vale între *Timiș* și *Bistra*, acolo unde se împreună aceste dóuě rîurí, precum se póte observa bine din délŭ de la Caransebeșŭ. De altmintrea în cât pentru *Tibiscum*, începêndŭ de la *Marsigli* și *Katancsich* până la *Neigebaur* și *Ackner*, toți archeologii sunt de acordŭ că acelŭ municipiŭ daco-romanŭ fusese situatŭ între numitele dóuě rîurí; iară Dr. Ortvay a limpeḍitŭ și mai bine acéstă cestiune, precum vomŭ vedé mai la vale.

Din tóte acestea însă, după modesta mea opiniune, nu se póte susținé, că nu arŭ mai fi fostŭ și în Banatŭ încă și alte drumurí de ale Romanilorŭ, îndată ce se va proba de ajunsŭ, că afară de susŭ numitele localități aŭ mai fostŭ în acea parte a Daciei încă și alte colonií, municipií, castre stative, turnurí și așa numite *mansiones*. Sunt multe urme de acestea descoperite și până acuma, iară pre câtŭ credŭ eŭ, va mai descoperi desŭ numita societate de la Timișóra, chiar și dacă nu arŭ voi archeologii ei; căci de ex., urmărindŭ pe Huni și pe Avari, numai ce te pomenesci că daŭ preste câte unŭ restŭ de edificiŭ monumentalŭ de ale Romei saŭ preste o sumă considerabilă de monede de ale imperatorilorŭ.

La Verșețŭ, orașŭ cu vre-o 23 mii locuitori, care astăḍi este mai multŭ germanŭ și sârbescŭ, cu episcopie ortodoxă sârbéscă, până în anii mai dincóce nu credea mai nimeni că s'arŭ afla și obiecte archeologice de ale Romei; iară despre resturile unui a-

peductŭ fórte lungŭ numitŭ canalulŭ saŭ șanțulŭ *Flórei* de la numele unei fete de Românŭ anume *Flórea*, se lățise mai de multŭ fabula, că acelŭ apeductŭ l'arŭ fi făcutŭ *Mustafa* pașa pe la 1716 adecă puținŭ înainte de a deșerta Turcii Banatulŭ pentru totŭ-d'a-una; iară la acea lucrare l'arŭ fi înduplecatŭ fica unui Românŭ bătrânŭ, care împreună cu soția sa ajunsese la mare neputință, iară fica lorŭ trebuia să le aducă apă bună de bĕutŭ de la o distanță mare, unde mergea și pașa ca să bea apă próspĕtă. Flórea era în acei ani fata cea mai frumósă, deșteptă și sănătósă din Verșețŭ. Mustafa pașa vĕdêndu-o a statŭ să înnebunéscă după dînsa și o a cerutŭ de navastă pentru haremulŭ sĕŭ. Flórea s'a opusŭ până la unŭ timpŭ cu tărie sufletéscă la tóte lingușirile Moslimului; în fine însă, vĕdêndŭ că nu scapă de Turcŭ, îi puse o condițiune, dicêndu-i: «Tu vedi, pașă, că eŭ ducŭ părinților mei în tóte dilele apă próspĕtă de la puțulŭ depărtatŭ, fără care ei arŭ muri. Dacă m'așŭ mărita eŭ departe de casa părintéscă, cine să le mai ducă lorŭ apă? Dacă însă tu te vei lega să faci unŭ scocŭ lungŭ de la puțŭ până în curtea casei părinților mei, atunci mĕ legŭ și eŭ să mĕ măritŭ după tine». Pașa s'a legatŭ și a făcutŭ canalulŭ, și așa Flórea nóstră era să se facă turcóică. Aci însă încheie poesia poporului așa că, canalulŭ nu apucase a fi terminatŭ, pre când Flórea fu lovită de fulgerŭ tocmai pe loculŭ unde-și renegase ea părinții și religiunea sa.

Prea frumóse idei poetice acestea, bune și pentru unŭ dramaturgŭ, dară adevĕrulŭ istoricŭ este cu totutŭ altulŭ. D-lŭ B. Milleker, de la care împrumutarămŭ și acéstă fabulă, în fasc. 3 din anulŭ VII, publică o disertațiune, din care aflămŭ, că după ce a visitatŭ la mai multe locuri resturile acelui canalŭ și a comparatŭ materialulŭ și modulŭ esecutării cu alte apeducte de ale Romei, este silitŭ a recunósce și elŭ, ca și archeologii Böhm, Ilics, și Torma, că și acelŭ apeductŭ de la Verșețŭ a fostŭ totŭ productŭ alŭ artei romane antice.

Totŭ acilea se mai observă, că și la Verșețŭ s'aŭ aflatŭ monete de ale imperatorilorŭ. Vre o 9 din acele monete aŭ fostŭ cumpărate în a. 1856 de către unŭ pricepătoriŭ, care le-a dăruitŭ scólei militare din Panciova. Unele aveaŭ inscripțiunea DIVUS ANTONINUS

(138—161 d. Chr.); altele eraŭ de ale luĭ *Constantinŭ M.*, de când acesta se bătuse cu *Liciniŭ;* acestea aveaŭ pe aversŭ capulŭ imperatoruluĭ cu cască, iară pe reversŭ unŭ altariŭ pe care este aşezatŭ *globulŭ;* inscripţiunile pe acelea : VOTIS XX şi BEATA TRANQUILLITAS. Pe una moneta de aramă : MAXIMUS NOB. CAES.

In acelaşĭ fasc. 3 din an. VII saŭ adică din 1881, dămŭ preste o altă informaţiune publicată de către preşedintele Sigismundŭ Ormoş, despre unŭ tesaurŭ mare de *monete romane* aflate de câţĭ-va lucrătorĭ din comuna *Seculŭ* pe unŭ délŭ numitŭ *Pétra-albă* dintre localităţile montanistice *Reşiţa* şi *Franzensdorf.* Până să afle ómeniĭ competenţĭ şi autorităţile politice, aceĭ muncitorĭ aŭ împărţitŭ repede acelŭ tesaurŭ între sine şi ceĭ maĭ mulţĭ aŭ vêndutŭ acele monede cu preţurĭ bagatele; după ce însă escel. sa episcopulŭ rom. catolicŭ *Alexandru Bonnaz* (francesŭ de orig.) acum ca şi altă-dată avu generositatea de a destina o sumă de banĭ pentru cumpărarea monetelorŭ aflate, archeologiĭ societăţiĭ aŭ şi reuşitŭ a cumpăra şi aduna 466 de monete romane. D-lŭ Ormoş, luândŭ în ajutorŭ catalogulŭ museuluĭ imper. din Viena redactatŭ de numismaticulŭ Iosef Eckel în an. 1779, a clasificatŭ acele 466 monete şi a aflatŭ, că acésta este o mică colecţiune fórte interesantă de la 17 împěraţĭ, împěrătese saŭ şi mame de ale unorŭ împěraţĭ. Ordinea lorŭ cronologică se începe cu *Marcu Aureliŭ* şi cu consórta sa *Faustina Iunior* (161—180), trece la *Commodus*, la *Septimius Severus* şi consórta sa *Iulia Domna*, şi aşa maĭ departe până ce ajungŭ la *Philippus pater* cu consórta sa *Otacilia Severa* şi la *Philippus filius*, adecă până la 249 d. Chr.

Cine voesce să aibă descripţiunea esactă a acelorŭ monete, o póte afla pe largŭ în aceeaşĭ disertaţiune a d-luĭ *Ormoş.*

Fiindŭ-că ajunseiŭ a mĕ ocupa puţinŭ cu monetele aflate la Pétra-albă, îmĭ permitŭ a observa, ca laicŭ ce sunt în numismatică, despre colecţiunea din Timişóra, numaĭ atâta, că între monetele adunate din Banatulŭ Timişóreĭ nu se află numaĭ de ale imperatorilorŭ până la Aurelianŭ (275), ci şi de la alţĭ împěraţĭ carĭ aŭ domnitŭ mult maĭ târḑiŭ, despre carĭ se vĕdŭ în buletinŭ dărĭ de sémă făcute de către

secretarŭ şi de alţiĭ în maĭ multe şedinţe ale comitetuluĭ, din carĭ se ieaŭ procese verbale.

Dintre cele vre-o 90 de monete romane aflate în a. 1878 în urmarea unorŭ săpăturĭ la oraşulŭ *Recaşŭ*, 23 km. de la Timişóra, numaĭ 70 aŭ ajunsŭ în mâna d-luĭ Ormoş, dară între acestea nu sunt maĭ vechĭ decât începêndŭ de la desfrînatulŭ *Heliogabalus* până la *Traianus Decius Caius Messius* şi consórta sa *Herenia Etruscilla,* adecă până la aniĭ 249—251. S'aŭ aflatŭ însă monete romane şi maĭ dincóce de Aurelianŭ în alte localităţĭ ale Banatuluĭ, precum de ex. de la Diocletianŭ (284—305), de la Constantinŭ M. (306—337) şi de la alţiĭ, câştigate pentru museŭ din diverse părţĭ ale Banatuluĭ, precum se póte ceti în procesele verbale ale comitetuluĭ societăţiĭ. In şedinţa din 28 Septembre 1881 (1) s'aŭ presentatŭ comitetuluĭ, între unŭ numĕrŭ maĭ mare de monete vechĭ adunate de curêndŭ, una de aramă de la împĕratulŭ *Constantinŭ* fiulŭ luĭ Constantinŭ M., una de la *Toedosiŭ* (278—295) pe aversŭ cu *Imp. Theodosius P. F. Aug.*, iară pe reversŭ *Pacificatio reiterata;* capulŭ împĕratuluĭ încununatŭ cu dóuĕ şire de mărgăritarŭ. Altă monetă de la *Iustinianŭ*, pe aversŭ : *Imp. Iustinianus P. Aug.* capulŭ coronatŭ cu laurŭ; pe reversŭ din treĭ părţĭ +, sub ea B. şi M. maĭ în josŭ NIKM. (Iustinianŭ a domnitŭ între 526—565).

In şedinţa din 30 Ianuarie 1884 aŭ fostŭ presentate monete multe din vécurĭ diverse; între cele de la Roma este una de la *Imp. Maximianus* (Gal. Val., care domnise de la 292—311) cu inscripţiunea : *Sacra Moneta Aug., Et Caes. Nostror.,* adecă moneta sacra, a căreĭ falsificare saŭ radere era supusă la pedepse înfricoşate.

Alta : *D. N. Valens P. F. Aug.*, pe reversŭ : Securitas Reipublicae (364—378).

A treĭa : *Constans P. F. Aug.,* pe reversŭ : *Victoria Aug. B.*(?) *Sis* (ciae). Constans a domnitŭ 337—350.

In a dóua şedinţă din 27 Februarie, între cincĭ monete de ale Romeĭ,

(1) Buletinŭ a. VII fasc. 1.

se maĭ presentă una *Constantinus Max. Aug.*, pe reversŭ circumscrisŭ Gloria Exercitus; de desubt S. M. AR. (1).

Tóte aceste monete sunt de aramă.

In şedinţa de la 25 Aprilie 1881 aŭ fostŭ presentate între altele încă şi aceste monete : 1 de aramă *Imp. C. Val. Constantinus P. F. Aug.;* pe reversŭ Jupiter cu Victoria; împregĭurŭ : Iovi Conservatori; monogramă : S. M. N. (=Signata Moneta Narbone); pe area N.E.

Alta totŭ de la acelŭ imperatorŭ *Constantinus Max. Aug.* (alusiune la gloria luĭ Alexandru M.); pe reversŭ doĭ ostaşĭ; împrejurŭ : Gloria Exercitus; monogramă : S. M. T. S. A. (Sacra Moneta Treviris Signata officina Prima).

A treia de la Constantinŭ II, născutŭ din Fl. Max. Fausta consórta a doua, a luĭ Constantinŭ I, pe aversŭ : *Constantinus Iun. Nob. C.;* pe reversŭ : *Providentiae Caess.;* monogramă : S. M. S. A.

Descoperirĭ epigrafice. Importanţa cea mare a obiectelorŭ antice cu inscripţiunĭ, fie acelea metale, fie pietre şi cărămiḑĭ, este recunoscută de către toţĭ. Despre inscripţiunile adunate în museulŭ din Timişóra avemŭ o informaţiune bună în scrierea epigrafică maĭ nóuă a d-luĭ Carolŭ Torma apărută în publicaţiunea «Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich, an. VI fasc. 2, sub titlu «Inschriften aus Dacia, Moesia superior und Panonia inferior». Eŭ n'am cititŭ acea dissertaţiune a luĭ Torma, dară buletinulŭ de la Timişóra, an. IX, fasc. 3, ne asigură că în aceea se publicară 150 de inscripţiunĭ, maĭ multe nóue necunoscute până acuma, iar altele supuse la revisiune şi corecturĭ, tóte latinescĭ de ale Romeĭ, cele maĭ multe adunate din Dacia şi Panonia, atâtŭ inscripţiunĭ câtŭ şi mărcĭ saŭ litere pe cărămiḑĭ romane. Din cele 150 de inscripţiunĭ vre-o 40 s'aŭ adunatŭ de pre teritoriulŭ Banatuluĭ, în timpŭ numaĭ *de 3 anĭ*, anume 9 de la Tibiscum (astăḑĭ Zsuppa), treĭ de la Caransebeşŭ, 4 de la Mehadia, 3 de la Pojejena sârbéscă, 1 de la Slatina, 5 de la Titel etc.; iară cărămiḑĭ cu marca vre-uneĭ legiunĭ saŭ a vre-uneĭ cohorte de la 7 locurĭ, anume de la Jidovin 4, Pojejena 4, Tibiscum 3, etc. Din tóte acestea 40, în museulŭ din Timişóra s'aŭ depusŭ 21.

(1) Buletinŭ fasc. 2 din a. X, adecă 1884.

Câte sute şi miĭ de acestea vorŭ fi maĭ stândŭ ascunse în sînulŭ pămîntuluĭ din acea parte de ţêră şi câte miriade aŭ fostŭ distruse în 1500 de anĭ!

In adevĕrŭ se póte ḑice şi despre Banatŭ, că şi elŭ este, ca şi Transilvania, unŭ museŭ necunoscutŭ până acuma; căcĭ adecă nu numaĭ în Timişóra se adună monumente din Banatŭ acum în ḑilele nóstre, ci ele s'aŭ căutatŭ şi strînsŭ mereŭ de la eşirea Turcilorŭ şi maĭ vârtosŭ de la 1736 înainte totŭ pentru cabinetele de anticitățĭ la Viena, iară de maĭ mulțĭ anĭ încóce se adună şi pentru museulŭ centralŭ din Budapesta, unde s'aŭ încercatŭ să strămute maĭ ca în silă şi pe celea de la Timişóră, Oradea şi alte câte-va. Preste acestea aŭ şi câțĭ-va particularĭ colecțiunile lorŭ, între carĭ, dacă nu mĕ înşelŭ, stă în fruntea celor-alalțĭ preas. sa domnulŭ espiscopŭ diecesanŭ greco-catolicŭ *Victorŭ Mihályi* cu colecțiunea sa archeologică de mare valore.

Acestea şi suscitatele despre monetele aflate în Banatŭ dela imperatoriĭ Romeĭ carĭ aŭ urmatŭ după Aurelianŭ, fie de ajunsŭ numaĭ ca esemple.

Treĭ Daciĭ. Dacia Malvensis.

Istoricilorŭ le este prea bine cunoscută confusiunea în care se maĭ află icĭ colo încă şi până astaḑĭ cestiunea depre cele *treĭ Daciĭ.* Aci diversele ipotese îşĭ aflară câmpŭ largŭ de discusiunĭ, pentru ca maĭ la urmă să dispară una după alta. Se ḑice că unulŭ din istoriciĭ Banatuluĭ, adecă Griselini, a fostŭ celŭ d'intâiŭ, care, fără ca să producă probe istorice, a împărțitŭ Dacia veche în Alpestris, Mediterranea et Ripensis; iară pe acesta l'aŭ urmatŭ alțiĭ până la ceĭ maĭ dincóce şi anume până la L. Böhm citatŭ maĭ în sus. In cursulŭ anilorŭ s'aŭ descoperitŭ inscripțiunĭ cu Tribus Daciis şi Trium Daciarum; din atâta însă nu se putea afla nici numele celorŭ treĭ provinciĭ, în carĭ imperatoriĭ vorŭ fi desfăcutŭ statulŭ monarchicŭ alŭ Dacieĭ, nicĭ părțile de teritoriŭ circumscrisŭ pentru fie-care din ele. In fine eşiră la lumină inscripțiunĭ cu câte treĭ nume, adecă : Dacia

Apulensis, Auraria, Malvensis; mai de curêndŭ însă şi mai vârtosŭ după studiŭ şi cercetări de ani îndelungaţi ale d-lui Carolŭ Torma se află şi *Provincia Porolissensis* cu capitala sa *Porolissum*, tocma sus în partea septentrională a Transilvaniei pe teritoriulŭ comunei de astădi *Moigrad* în comitatulŭ *Selagiu*.

S'a mai escatŭ încă şi altă neînţelegere grea mai alesŭ în capetele acelora, cari amestecaŭ în scrierile lorŭ încă şi Daciile lui Aurelianŭ din Mesia cu Dacia lui Traianŭ. Acéstă neînţelegere din urmă a descurcat'o dintre scriitorii noştri români şi erudituIŭ domnŭ canonicŭ Ioanŭ M. Moldovanŭ, vechiŭ profesorŭ şi directorŭ de liceŭ, în scrierea sa polemică din a. 1873.(1)

Insă care a fostŭ Dacia saŭ Provincia Malvensis? Atâtea inscripţiuni vorbescŭ şi de câte unŭ Procurator (Caesaris) Trium Daciarum Apulensis, Aurariae, *Malvensis*, prin urmare acésta a existatŭ alăturea cu celelalte dóuĕ părţi; însă unde? Dr. Antoniŭ Boleszny, unulŭ dintre membrii societăţii archeologice de la Timişóra, în Buletinulŭ din 1884, fasc. 3, se încércă să probeze, că Dacia Malvensis s'a numitŭ totŭ teritoriulŭ Banatului Timişórei de astădi, alŭ Banatului numitŭ odinióră alŭ Severinului, mai târdiŭ alŭ Craiovei, precum şi totŭ teritoriulŭ cunoscutŭ până în dilele nóstre sub nume de *Muntenia*, iară capitala acelei provincii dice elŭ că a fostŭ *Drobeta* situată în regiunea comunei Turnu-Severinului. Acilea Boleszny iea în ajutorŭ câte-va inscripţiuni din Neigebaur, Ackner, Borghesi şi altele. In câtŭ pentru municipiulŭ Drobeta, temeiurile dînsului se potŭ accepta; iară cele aduse în favórea *teritoriului* Daciei Malvense mi se parŭ cam problematice. Să sperămŭ că archeologii vorŭ rĕuşi, prin necurmatele lorŭ cercetări, ca să scóţă şi aici adevĕrulŭ întregŭ la lumină. Pentru situaţiunea cetăţei Drobeta în acea parte a Daciei, disertantele se provócă la descoperirile făcute de generalulŭ austriacŭ Hamilton, fostŭ gubernatorŭ alŭ Banatului, care pe la 1736 aflase în regiunea băilorŭ Herculane multe petri votive publicate de archeologulŭ Caryophilus la Viena în 1737 sub titlu: *De Thermis Hercu-*

(1) A se vedé: Spicuire în istoria bisericéscă a Românilorŭ. Rĕspunsŭ la contra-critica d-lui N. Popea de I. M. Moldovanu. Blajŭ 1873, pag. 81.

lanis nuper in Dacia detectis, iară între acelea şi o pétră de mormîntŭ pusă unuĭ «Decemvir municipii *Drobetae*», copiată cu erorĭ de Griselini, dară corésă de Mommsen sub No. 1579. Că Drobeta fusese nu numaĭ colonie simplă, ci *municipiŭ* importantŭ, Boleszny probéză între altele şi cu inscripţiunea luată de pre o pétră patrată descoperită la castrum de lângă Severinŭ, unde elŭ o aflase aruncată la o parte în grădina publică. De şi literele sunt tocite şi anevoie de cetitŭ, Boleszny ḑice că le-a descifratŭ aşa :

IMP. CAES. DIV.
HADRIANI FIL.
DIVI. TRAIA. PART.
NEPOT. DIVI. NERV.
PRONEPT. AELIO HA
DRIANO ANTONI
NO. AUG. PIO. PONT. MA
XIM. TRIB. POT. VIII.
IMP. II. COS. IIII. PR
RESPVBLICA MVN.
HADRIANI DROBET
DEC. DEC.

Archeologiĭ din România, carĭ cunoscŭ acea pétră de la Severinŭ, vorŭ sci să ne spună, dacă copia luată de către archeologulŭ din Banatŭ este saŭ nu autentică.

Intr'aceea Boleszny, după ce pune mare temeiŭ pe demonstraţiunile sale şi după ce visitase de câte-va orĭ atâtŭ regiunea de la Severinŭ cât şi cea de la Mehadia şi Orşova jurŭ împrejurŭ, apoĭ, cu carta Peutingeriană şi cu geografia luĭ Ptolemeŭ în mână, plécă maĭ departe prin Banatŭ în sus pe urmele unuĭ altŭ drumŭ alŭ Romeĭ, şi află printre munţĭ şi délurĭ până aprópe de *Caransebeşŭ optŭ castre şi municipiĭ romane;* cu alte cuvinte, elŭ ne presintă unŭ teritoriŭ locuitŭ fórte îndesatŭ de coloniĭ romane. Acele castre, fortăreţe, turnurĭ cu coloniĭ şi municipiĭ le pune Boleszny în ordinea acésta :

1. *Castrum Severinum* dincóce de capulŭ poduluĭ Traianŭ cu municipiulŭ *Drobeta;*

2. *Castrum Tierna* saŭ Dierna şi colonia sa;

3. *Ad Mediam*, *castrum* şi *colonia*, despre care totŭ Boleszny ţinuse

o disertaţiune istorică în acelaşi anŭ 1884, spre a proba cu citate numeróse, că ceea ce se numise odinióra Ad Mediam, după multe vécuri ridicându-se acolo altă fortificaţiune, acésta s'a numitŭ *Mihald*, care obvine în multe documente din ḑilele regilorŭ din casa Anjou Carol Robert şi Ludovicŭ I, din ale luĭ Ioanŭ Corvinŭ şi după aceea; iară de la unŭ timpŭ încóce se numesce *Mehadia;* prin urmare ceĭ carĭ cercetéză ruinele din acea regiune, aŭ să fie cu mare luare aminte ca să nu confunde pe cele rĕmase din timpulŭ Romanilorŭ cu altele maĭ târḑie. Intr'aceea şi Boleszny ca şi *Frideric Pesty*, în scrierea sa despre districtele vechĭ românescĭ din Banatŭ (1), amestecă şi unele ipotese, cărorŭ nu se prea póte da creḑĕmîntŭ;

4. Alŭ 4-lea Castrum în ordinea pusă de Boleszny ar fi *Praetorium*, despre care ḑice dînsulŭ că a fostŭ situatŭ la distanţă numaĭ de treĭ kilometri de la Mehadia, între rîurile Bolvasniţa şi *Bela-Reka;*

5. *Ad Pannonios*, pe care Boleszny îlŭ află între comuna *Cornea*, unde este şi gara de cale ferată, şi între *Domasnia* pe hotarulŭ în care aflase şi elŭ unele resturĭ ale domnieĭ Romeĭ;

6. *Gaganis*, *castrum* şi *colonia*. Boleszny le află la comuna montanistică *Ruszka* pe partea din care intră rîuleţulŭ Rusca în rîulŭ Temeşŭ, unde ḑice dînsulŭ că a descoperitŭ fundamentele şi maĭ multe ruine pe proprietatea unuĭ românŭ anume Duma Dumescu.

7. *Masclianis*, care pe charta Peutingeriana e pusă la distanţă de XIIII miĭ de paşĭ romanĭ (quatuordecim millia passuum) adecă 28 miĭ paşĭ simpli de aĭ noştri saŭ circa 19 kilometri. Boleszny pune acéstă fortăréţa şi colonie între comunele bănăţene *Slatina* şi *Sadova-veche*, pe unde se maĭ vĕdŭ şi resturĭ din unŭ altŭ drumŭ alŭ Romeĭ, care ducea totŭ către *Caransebeşŭ* respective către *Tibiscum* saŭ *Zsupa* de astăḑĭ. Totŭ pe acolo se întinde şi unŭ şanţŭ (vallum) lungŭ, de origine misteriósă, până ce vorŭ rĕuşi a-lŭ cerceta maĭ de aprópe. Totŭ aci se aflase şi o pétră de mormîntŭ, a căreĭ inscripţiune o descifrase *Ackner* şi a fostŭ pusă AELIO ARIORTO omorîtŭ de bandiţĭ în etate de anĭ 57, precum fusese şi *Bassus* fostŭ quaestor in *Drobeta*.

(1) Pesty Frigyes, A szörényi Bánság története.

8. In fine *Tibiscum*, atât ca *Castrum* cât și ca Municipium. Despre acéstă localitate aŭ fostŭ multe dispute între archeologĭ și istoricĭ, carĭ se răzimaŭ maĭ totŭ pe ipotese, până când în a. 1875 Dr. *Teodorŭ Ortvay* de la Pressburg, ca membru alŭ Academieĭ maghiare, eșindŭ cu unŭ studiŭ cititŭ în o ședință, spulberă câte-va ipotese și revarsă lumină maĭ multă preste cestiunea disputată. Ortvay se încércă să probeze maĭ de ajunsŭ decât se întâmplase până acum, că cu nume de *Tibiscum* aŭ fostŭ odinióra dóuĕ coloniĭ și respective municipiĭ de ale Romeĭ în partea Dacieĭ numită astădĭ Banatŭ, adecă una maĭ mică, unde stă în véculŭ nostru cetatea *Temișóra*, pe alŭ căreĭ teritoriŭ încă s'aŭ aflatŭ multe obiecte antice, monete de ale imperatorilorŭ ș. a. In câtŭ pentru celalaltŭ Tibiscum, situatŭ la drumulŭ militarŭ alŭ luĭ Traianŭ, între rîurile Bistra și Temeșŭ, Ortvay produse pentru opiniunea sa și o inscripțiune pe care avuse noroculŭ ca să o descopere în a. 1872 la Caransebeșŭ în grădina unuĭ românŭ pintre multele ruine carĭ se aflà acolo maĭ alesŭ în partea de sus a orașuluĭ, pe strade, în curțĭ și grădinĭ; se pare însă că alte inscripțiunĭ, de și vorŭ fi existatŭ, în 1500 și maĭ bine de anĭ aŭ dispărutŭ, orĭ că staŭ astupate undeva în sînulŭ pămîntuluĭ. Pétra de marmoră în lungime de 3 urme și 6 policarĭ, în grosime 2 urme, are inscripțiunea bine conservată de cuprinsulŭ următorŭ :

I. O. M. D.
IULIUS
VALENTIN
LAMEN M. T.
PRO SALUTEM
SUAM SUORUM
QUE OMNIUM
CONTUBERNIAUM
V. L. M. P.

S'a întregitŭ așa :

Iovi optimo maximo Dolicheno. Iulius Valentinus Flamen Municipii Tibisci. Pro salutem suam *(sic)* suorumque Contubernalium. Votum libens merito posuit (1).

(1) A se vedé : *Tibiscum helyfekvése.* Források és egyujabb feliratos emlékek valamint közvetlen helyszemlélet alapján. Irta Dr. Ortvay Tivadar akademiai tag. Egy térképpel és több rajzzal. Budapest 1876, pag. 48.

Pe lângă regiunile şi localităţile înşirate până acilea, după cercetările făcute de către archeologiĭ societăţiĭ de la Temişóra s'arŭ maĭ puté numi fórte multe altele, în carĭ s'aŭ aflatŭ urme sigure de locuinţa şi de domnia romană, de unde apoĭ să se vadă în ce proporţiunĭ marĭ a fostŭ colonisată şi acéstă parte a Dacieĭ. Scopulŭ meŭ însă nu a fostŭ şi nu póte să fie în casulŭ de faţă altulŭ, decât numaĭ o scurtă recensiune a unorŭ studiĭ şi disertaţiunĭ aflate în buletinele desŭ numiteĭ societăţĭ, pentru că prin acésta să tragŭ atenţiunea bărbaţilorŭ competinţĭ în materie la lucrările aceleĭ societăţĭ. M'am ţinutŭ obligatŭ a face acésta cu atâta maĭ vârtosŭ, după ce am reflectatŭ la o epistolă a luĭ T. Mommsen către Dr. Ortvay, în care cela regretă că nu póte folosi scrierile tipărite în limba maghiară cu totulŭ necunoscută la alte popóre.

Podulŭ luĭ Traianŭ; turnulŭ şi cetatea luĭ Alexandru Sever; turnulŭ din evulŭ mediŭ şi turnulŭ de acum alŭ Severinuluĭ.

Incă numaĭ câte-va cuvinte despre aceste monumente şi apoĭ am terminatŭ cu recensiunea. Voiŭ să ḑicŭ, că uniĭ membriĭ aĭ societăţiĭ archeologice de la Timişóră nu-şĭ pregetară a întinde cercetările lorŭ şi în România. Din tóte vomŭ numi acilea unŭ studiŭ eşitŭ totŭ din pana susŭ numituluĭ Antonie Boleszny, publicatŭ în buletinulŭ din 1880 fasc. 3, despre podulŭ luĭ Traianŭ şi despre *Turnulŭ Severinŭ.* D-lŭ Boleszny este parochŭ catolicŭ de mulţĭ anĭ în Orşova, are poporenĭ şi la Turnu Severinuluĭ, pe carĭ îĭ visitéză desŭ. In anulŭ 1871, venindŭ renumitulŭ profesorŭ Desjardins, a luatŭ lângă sine şi pe Boleszny cu scopŭ de a visita totŭ ţinutulŭ de prin prejurŭ, dincóce şi dincolo de Dunăre, adecă pe la Severinŭ şi la Cladova. De atuncĭ Boleszny s'a pusŭ cu totŭ adinsulŭ pe cercetărĭ ulteriόre şi pe adunare de monumente, până când a reuşitŭ ca să-şĭ complinéscă studiulŭ sĕŭ publicatŭ subŭ titlulŭ de maĭ susŭ. Boleszny cunósce şi citéză pe istoriciĭ câţĭ aŭ scrisŭ despre podulŭ luĭ Traianŭ şi despre cetatea luĭ Alexandru Severŭ, începêndŭ de la Francke şi Sulzer, cariĭ aŭ căutatŭ cu totulŭ airea podulŭ luĭ Traianŭ, până la ceĭ maĭ dincóce, cărora le ajutaseră ele-

mentele, anume în aniĭ 1858 şi 1863, ca să vadă cu ochiĭ lorŭ capetele pilastrilorŭ, pre când apele Dunăreĭ scădĭuseră fórte tare. Eŭ aşŭ dori ca să reflectămŭ şi noĭ Româniĭ la acelŭ studiŭ alŭ luĭ Boleszny, ce se întinde pe vre-o 12 pagine şi se împarte în treĭ capitole. Pe lângă temeiurile sale nóue, bune, relative la turnŭ şi la municipiŭ, are şi Boleszny unele conjecturĭ trase de pĕrŭ, adecă de acelea de carĭ nu e scutitŭ nicĭ unŭ scriitorŭ din acea clasă de ómenĭ carĭ voiescŭ să degrade sciinţa pură la condiţiune de servitóre a aceleĭ politice militante, care sufere de morbulŭ fanatismuluĭ naţionalŭ.

Dela Timişóra, luândŭ calea pe la Aradŭ, unde iarăşĭ recomandŭ că şi alţĭ Românĭ călătorĭ să stea spre a se informa despre starea Românilorŭ, am trecutŭ iarăşĭ la *Oradea mare* spre a-mĭ continua studiulŭ începutŭ în tómna anuluĭ 1884. In anulŭ acesta avuiŭ în vedere unele cronice manuscripte latinescĭ, pericope şi acte aflate în opurile cele maĭ rarĭ adunate de G. Şincai, fórte necesare pentru istoria nóstră; în fine aflaiŭ cu cale a lua în copie unŭ numĕrŭ respectabilŭ de acte oficióse, maĭ alesŭ împĕrătescĭ, relative la fatalele certe şi persecuţiunĭ religióse înverşunate, câte s'aŭ întîmplatŭ maĭ fără precurmare în cursŭ de o sută şi maĭ bine de anĭ în Ungaria şi Transilvania, între diversele confesiunĭ şi secte religióse spre dauna nespusă a popórelorŭ locuitóre în aceste ţĕrĭ.

Am adunatŭ şi astă-dată unŭ volumŭ bunicelŭ de manuscripte; îmĭ permitŭ însă a observa că în archivele de la *Oradea mare* arŭ afla unulŭ şi doĭ istoricĭ materialŭ nu pentru 2—3 săptămânĭ ci pentru anulŭ întregŭ, chiar şi în casŭ când s'arŭ mărgini numaĭ la materialŭ necesarŭ pentru istoria nóstră.

Am scrisŭ în Novembre 1885, în Sibiiŭ.

Sumariulŭ câtorŭ-va rescripte şi Decrete religionare din Ungaria relative la gónele religióse din véculŭ alŭ XVIII-lea.

Acatolicĭ

Intre aniĭ 1731 şi 1796 aflu într'unŭ indice foliantŭ mare, conservatŭ în biblioteca episcopieĭ greco-catolice de la Oradea-mare, până la pag. 102, decrete, rescripte, resoluţiunĭ, prin carĭ se reguléză ra-

porturile popórelorŭ şi bisericilorŭ acatolice, adecă protestante, de diverse confesiunĭ, cătră biserica latină catolică şi cătră statŭ, în cele maĭ multe casurĭ cu călcarea manifestă a libertăţiĭ şi toleranţeĭ religiόse, adesea cu denegarea orĭ-căruĭ dreptŭ de esistenţă a celorŭ-lalte confesiunĭ religiόse. Adecă romano-catoliciĭ, după ce aŭ ajunsŭ la domnie, aŭ plătitŭ protestanţilorŭ scuturatŭ şi îndesatŭ pentru gόnele religiόse întreprinse maĭ alesŭ în Transilvania şi părţile adnexe în cursŭ de 100 de anĭ, spre esterminarea catolicismuluĭ.

Din mulţimea mĕsurilorŭ luate de cătră casa domnitόre şi de cătră guvernulŭ unguréscŭ asupra sectelorŭ protestante, maĭ alesŭ calvină şi luterană, vomŭ cita numaĭ câte-va, din carĭ se va puté cunόsce spiritulŭ şi tendinţa tuturorŭ.

Cu decretulŭ din 7 Ianuarie 1731 se *curmă şi interḑice* orĭ-ce tragere de salarie şi alte ajutόre din tesaurulŭ statuluĭ în favόrea popilorŭ protestanţĭ. Totŭ din acelŭ anŭ şi ḑi, greco-catoliciĭ sunt obligaţĭ a ţiné şi eĭ serbătorile romano-catolicilorŭ, adecă a nu lucra întru acelea.

Cu decretulŭ din 6 Aprilie 1731 protopopiĭ romano-catolicĭ sunt autorisaţĭ a visita şi examina pre popiĭ protestanţĭ asupra administrăriĭ baptismuluĭ, iară causele matrimoniale ale protestanţilorŭ fuseră supuse la judecătoriile episcopilorŭ romano-catolicĭ. Umilire înfricoşată. In acelaşĭ timpŭ funcţionariĭ şi advocaţiĭ de confesiunĭ protestantice aŭ fostŭ obligaţĭ a depune jurămîntŭ după o formulă catolică decretată înadinsŭ spre scopulŭ acela.

Prin decretulŭ din 20 Octobre 1734 acatoliciĭ sunt opriţĭ a înfiinţa şcόle superiόre, dacă nu aŭ privilegiŭ de la regele spre scopulŭ acesta.

Din 3 Iunie 1746 popiĭ protestanţĭ sunt obligaţĭ sub pedépsă a publica în bisericile lorŭ din amvonŭ serbătorile catolicilorŭ, pentru ca şi popόrele protestante să le cunόscă şi să nu lucreze în acele ḑile.

In 24 Ianuarie 1747 aceleaşĭ mĕsurĭ relative la serbătorile catolice se ieaŭ cu rigόre şi maĭ mare.

Din *decretulŭ de la 7 Martie 1747* se vede, că în Ungaria eraŭ maĭ

multe localităţĭ, în carĭ protestanţiĭ nu aveaŭ exercițiŭ liberŭ alŭ religiuniĭ lorŭ, prin urmare în acelea *baptismulŭ*, *cununiile* şi *înmormîntările* se făceaŭ şi la protestanţĭ totŭ de cătră parochiĭ romano-catolicĭ.

Decretulŭ din 29 Augustŭ 1749 interdice sub pedepse grele darea şi primirea pruncilorŭ catolicĭ la şcóle protestante; iară dacă totuşĭ prunciĭ catolicĭ ar fi fostŭ crescuţĭ în vre-o religiune protestantă, să fie scoşĭ de acolo şi catechisaţĭ, dară să *nu maĭ fie bătuţĭ nicĭ legaţĭ* saŭ în altŭ modŭ maltrataţĭ, ci dacă nu s'arŭ supune, să fie trimişĭ la părinţiĭ lorŭ şi supraveghiaţĭ, ca să nu se întórcă iară la protestanţĭ. (Totŭ din 26 Augustŭ 1749).

Totŭ atuncĭ s'a demandatŭ, ca popiĭ protestanţĭ să nu cuteze a cununa părechĭ, daca nu vorŭ produce testimoniŭ de la parochulŭ catolicŭ, că nu esistă nicĭ o pedecă canonică. Iară protestanţiĭ carĭ arŭ cuteza să îndemne pe catolicĭ la trecere în biserica lorŭ, să fie arestaţĭ şi pedepsiţĭ ca şi apostaţiĭ.

Din 28 Iunie 1753. Dacă vre-unŭ preotŭ catolicŭ ar voi să visiteze între împrejurărĭ anumite pe bolnavĭ de vre-o religiune protestantă, acatoliciĭ să nu cuteze a-ĭ opri; dară nicĭ popiĭ catolicĭ să nu aplice violenţa în convertirea acelorŭ bolnavĭ, ci să-ĭ înveţe cu blândeţe. Decretŭ fórte caracteristicŭ acesta.

30 Aprilie 1753. Pe protestanţiĭ condamnaţĭ la mórte îĭ potŭ însoţi şi popiĭ protestanţĭ, însă la perdare să asiste numaĭ popiĭ catolicĭ şi în carcere să le dea numaĭ aceştia învĕţăturile din urmă cu scopŭ firesce de a-ĭ converti.

In 12 Martie 1754 se *innoesce* oprirea de a da pe prunciĭ catolicĭ la şcóle protestante.

16 Ianuarie 1755. Dacă vre-unŭ pedagogŭ protestantŭ arŭ cuteza să priméscă şcolarĭ catolicĭ în instrucţiune privată, să fie aruncatŭ în prinsóre (casulŭ cu prunciĭ baronuluĭ Moise Révay).

Asemenea mĕsură se luase şi sub data din *12 Martie 1754.*

Ceĭ carĭ nu s'arŭ supune la prea înaltele resoluţiunĭ de natura acestora, dacă sunt plebeĭ, să fie aruncaţĭ îndată şi ţinuţĭ în prinsóre; iară dacă sunt nobilĭ, să fie citaţĭ prin fiscŭ şi judecaţĭ; sentinţa însă să fie înaintată spre aprobare maĭ înaltă.

Totŭ din acelŭ anŭ şi ḑi : Acatolicii sunt opriţi sub pedépsă a recurge în numele comunităţilorŭ la locurile mai înalte în contra vre-unei asupriri a confesiunii lorŭ.

10 Novembre 1755. Protestanţii sunt obligaţi din noŭ şi sub pedépsă a ţiné serbătorile catolice.

6 Septembre 1759. Acatolicii să se supună în causele matrimoniale la jurisdicţiunea episcopilorŭ catolici diecesani.

26 Ianuarie 1761. Preoţii catolici să cerce a converti pe popórele protestante şi mai alesŭ pe tinerimea lorŭ cu mijlóce mai blânde la catolicismŭ, apoi să îngrijéscă că să nu recadă.

19 Februarie 1761. Popii acatolici să fie traşi în judecată, dacă arŭ cuteza să tragă pe vre unŭ Jidovŭ la legea lorŭ şi să-lŭ boteze.

4 Maiŭ 1762. Popii protestanţi să nu mai pótă fi obligaţi a plăti şi ei taxe personale popilorŭ catolici. (Acésta era o favóre şi graţie escepţională).

30 Decembre 1766. Popii protestanţi sunt opriţi a mai însoţi pe cei condamnaţi la mórte.

20 Maiŭ 1767. Popii acatolici cari arŭ cuteza să cunune persóne cari nu se ţinŭ de jurisdicţiunea lorŭ, să fie aruncaţi îndată (mox) în prinsóre şi apoi lipsiţi de ori-ce beneficiŭ şi funcţiune.

28 Iulie 1768. Superintendenţii şi protopopii acatolici să nu cuteze a judeca şi esecuta sentinţe matrimoniale înainte de a fi supuse acelea la revisiunea şi judecata episcopilorŭ catolici. (Adecă poruncă veche publicată din noŭ).

Nr. 3756 şi 3757 din 1769. Acatolicii să nu cuteze a ţiné adunări în bisericile lorŭ spre a se consulta despre afaceri temporale (mirenesci).

Nr. 2003, 2004 şi 1396 din 1770. Comunităţile acatolice să nu pótă lua bani împrumutŭ pentru zidiri de biserici şi case parochiale.

Nr. *2532 din 1771.* Protestanţii sunt opriţi din noŭ a judeca în cause matrimoniale.

De aci încolo mĕsurile luate contra acatolicilorŭ se rărescŭ până la mórtea împĕrătesei Maria Teresia. A urmatŭ apoi *decretulŭ toleranţei religióse* alŭ împĕratului Iosifŭ II, prin care s'a sfărămatŭ o

mulţime de ferecăturĭ spirituale. S'aŭ maĭ luatŭ şi după aceea mĕsurĭ relative la protestanţĭ, însĕ maĭ multŭ spre a-ĭ înfrâna şi pe eĭ de la facerea de proseliţĭ, spre a-ĭ constrînge ca să ducă matricule regulate, şi altele ca acestea.

Istoriciĭ noştri versaţĭ în istoria imperiuluĭ otomanŭ vorŭ afla în mĕsurile religionare citate acilea pe scurtŭ maĭ multe carĭ sémănă cu unele luate de către sultaniĭ imperiuluĭ otomanŭ în contra comunităţilorŭ christiane saŭ şi cu cele aplicate de către biserica anglicană asupra bisericeĭ catolice din Irlanda. Cu tóte acestea încă totŭ se maĭ află scriitorĭ în Ungaria şi în Transilvania, cărora le place a propaga încă şi până astădĭ neadevĕrulŭ manifestŭ, ca şi cum diversele societăţĭ religióse saŭ secte christiane ar fi trăitŭ totŭ-d'auna în pace şi armonie unele cu altele.

Din estrasele carĭ urméză acilea, ne convingemŭ şi maĭ multŭ, că în statulŭ Ungarieĭ, începêndŭ de la reformaţiunea pornită pe la începutulŭ véculuĭ alŭ 16-lea şi până în véculŭ presentŭ, nicĭ odată nu a pututŭ fi vorba de drepturĭ egale, de libertate, toleranţă şi pace adevĕrată între diversele societăţĭ religióse; din contra fanatismulŭ religiosŭ a fostŭ adesea la ordinea dileĭ; din ură religiósă s'a şi vĕrsatŭ multŭ sânge omenescŭ. Din tóte popórele însĕ locuitóre în aceste ţĕrĭ nicĭ unulŭ nu a suferitŭ atâtea góne, umilirĭ, amărăciunĭ, daune materiale şi spirituale, remânerea în cultură, pre câtŭ a suferitŭ poporulŭ românescŭ din causa religiuniĭ şi a rituluĭ sĕŭ.

Aceste adevĕrurĭ se potŭ proba pe deplinŭ cu legĭ, cu decrete şi cu mulţime de acte publice; *numaĭ câtŭ ele trebue adunate* în numĕrŭ câtŭ se póte maĭ mare, pentru ca să nu remână nimicŭ neprobatŭ. Atuncĭ apoĭ nu se va maĭ mira nimenĭ nicĭ de certele confesionale ale Românilorŭ din statulŭ Ungarieĭ, nicĭ de starea tristă a uneĭ părţĭ marĭ din clerŭ, şi cu atâtŭ maĭ puţinŭ de renegarea unorŭ familiĭ fruntaşe şi trecerea lorŭ la alte riturĭ.

Sibiiŭ în Novembre 1885.

Greco-catoliciĭ şi Greco-rĕsăriteniĭ neuniţĭ.

Anulŭ 1732, Novembre 28. Graeco ritui addicta *natio* in locis ubi cum catholicis promiscue habitat, festa catholicorum rite celebret.

1747, Ian. 17 et Mart. 9. Graeci ritus non uniti ad observantiam festorum decretalium non nisi quoad forum externum adstringantur.

Acelaşĭ decretŭ s'a înnoitŭ în 10 Octobre 1747 cu adaosŭ, că grecii neuniţĭ să nu cuteze a lucra la câmpŭ în sĕrbătorile romano-catolice: praesertim ne campestres labores peragere audeant. Urmarea era, că Româniĭ şi Sârbiĭ, siliţĭ a perde şi maĭ multe ḑile de lucru, trebuiaŭ firesce ca să rĕmâe şi maĭ săracĭ.

Prin decretele din *12 Octobre 1752 şi 18 Ianuarie 1759* greciĭ neuniţĭ sunt obligaţĭ, ca afară de duminecĭ, să maĭ ţie şi sĕrbătorile cele maĭ marĭ ale catolicilorŭ, Pascile, Rusaliile, Crăciunulŭ şi Joia verde, şi să le celebreze, însă numaĭ câte o ḑi, iară în celealalte sĕrbătorĭ ale catolicilorŭ să stea fără lucru numaĭ până la orele 11 a. m. şi neguţătoriĭ să ţină boltele închise.

In fine şi o resoluţiune maĭ blândă din *27 Iulie 1752*, în care se demandă, ca poporulŭ şi clerulŭ de ritŭ grecescŭ, *din ambele confesiunĭ, să nu fie maltratatŭ şi nicĭ turburatŭ în eserciţiulŭ rituluĭ sĕŭ*, iară la unirea cu biserica romano-catolică să nu fie silitŭ prin mijlóce *violente.* Totŭ din 27 Iulie 1752 se provócă la unŭ proiectŭ de regulamentŭ relativŭ la înfiinţarea de *seminariĭ* şi *de scóle* pentru poporulŭ greco-catolicŭ adică trecutŭ la unire cu Roma.

10 Novembre 1755. Se dictéză *din noŭ* pedepse asupra locuitorilorŭ grecĭ neuniţĭ, carĭ nu voiaŭ să ţină sĕrbătorile romano-catolice.

1759 Octobre 5. Se înnoesce ameninţarea cu pedepse asupra părinţilorŭ catolicĭ, carĭ s'arŭ încumeta să-şĭ trimiţă copiiĭ la şcóle grece neunite, cum şi asupra dascălilorŭ carĭ i-arŭ primi; să fie daţĭ în judecată prin fiscalŭ ca orĭ-care crimă, iar sentinţa să fie submisă la curtea imperială spre revisiune.

1761 Februarie 19. Preoţiĭ grecĭ neuniţĭ să fie supuşĭ la rĕspundere pentru baptisme şi cununiĭ.

1766 Iulie 17. Se înnoesce mĕsura luată pentru sĕrbătorile catolice.

1766 Augustŭ 21. Pe ómeniĭ de religiunea greco-ortodoxă neunită condamnaţĭ la mórte preoţiĭ catolicĭ să-ĭ pótă petrece până la pórtă, iară dacă nu ĭ-ar puté converti prin vorbe dulcĭ, atuncĭ să-ĭ petrécă preotulŭ de ritŭ grecescŭ neunitŭ până la loculŭ de perḑare.

1767 Iulie 18. Pe poporulŭ unitŭ de ritulŭ grecescŭ să nu cuteze nimenĭ a-lŭ împedeca întru plătirea taxelorŭ şi altorŭ veniturĭ cuvenite preoţilorŭ propriĭ.

Totŭ din 18 Iulie 1767. Călugăriĭ grecescĭ uniţĭ şi călugăriĭ de ritŭ latinŭ să curme certele dintre eĭ şi să-şĭ înfrîne mânia (ab hujus modi animositatibus abstineatur.) Se certaŭ maĭ alesŭ ceĭ din Blajŭ cu Iesuiţiĭ de la Clujŭ.

Din 20 Maiŭ aceluiaşĭ anŭ. Popiĭ grecescĭ uniţĭ, carĭ arŭ cuteza să îndeplinéscă cununiĭ clandestine, să fie aruncaţĭ în prinsóre şi să nu maĭ pótă funcţiona nicăirĭ.

1768 Martie 7. Tineriĭ de ritulŭ unitŭ să nu cuteze a se hirotoni în vre o ţéră străină sub pedépsă de a fi suspinşĭ de la orĭ-ce funcţiune şi să fie supuşĭ la contribuţiunile statuluĭ.

In anul 1769, sub Nr. 2926 aceeaşĭ mĕsură se aspresce şi maĭ multŭ asupra candidaţilorŭ uniţĭ, şi li se ameninţă cu aruncare în statulŭ iobagieĭ.

1770, Nr. 5367. Precum protestanţiĭ aşa şi greciĭ neuniţĭ sunt obligaţĭ ca, în casŭ de a încheia căsătoriĭ mestecate, să dea reversale, că toţĭ prunciĭ vorŭ fi educaţĭ în religiunea catolică.

In acelaşĭ anŭ 1770 aŭ fostŭ *opriţĭ* şi greciĭ neuniţĭ, ca şi protestanţiĭ, a lua banĭ împrumutŭ pentru zidire de bisericĭ şi case parochiale (N-riĭ 2003, 2004 şi 1396). (Apoĭ să te mirĭ, dacă maĭ vedĭ şi până astă-dĭ bisericĭ de gardŭ coperite cu pae!)

1773, Nr. 3412. Greco-catoliciĭ să nu iea banĭ pentru sântulŭ mirŭ (s. chrismă) precum nicĭ pentru mărturisirea pĕcatelorŭ; încă nicĭ pentru sântulŭ maslu (ungerea de pre urmă) să nu iea taxă de la bolnavĭ; dară nicĭ episcopiĭ greco-catolicĭ uniţĭ să nu iea nicĭ o plată pentru hirotonirea preoţilorŭ.

Sub acelaşĭ Nr. şi anŭ : Preoţiĭ greco-catolicĭ să se aibă bine cu preoţiĭ de ritulŭ latinŭ. (Se vede că se aveaŭ rĕŭ uniĭ cu alţiĭ şi curtea imperială se informase despre urgiile dintre eĭ).

Totŭ acolo împĕrătésa dispune ca, *nobiliĭ* greco-catolicĭ şi fiiĭ de preoţĭ greco-catolicĭ să fie aplicaţĭ în fucţiunĭ publice, fie-care după capacitatea sa, precum să fie primiţĭ şi la profesiunĭ saŭ meseriĭ (o-

pifices ad contubernia admittantur), căci nu eraŭ suferiţĭ de Saşĭ şi de Ungurĭ, iară împĕrătésa şi maĭ târḑiŭ fiulŭ sĕŭ Iosif II s'aŭ încercatŭ să spargă acelŭ monopolŭ, ci n'aŭ pututŭ.

Nr. 7596 din 1787. Mărginirea numĕruluĭ serbătorilorŭ la greco-catolicĭ (reduse cu totulŭ la 24).

Sub Nr. 21651 din 1824. Impĕratulŭ Francisc dedese ordinŭ strictŭ, ca toţĭ băeţiĭ de la 6 anĭ în susŭ să fie obligaţĭ, prin autorităţile competinte, a merge la şcólă, dar clasele feudale n'aŭ voitŭ să scie de acelŭ ordinŭ şi şcóle nu s'aŭ făcutŭ nicăirĭ.

Apostaţiĭ.

Cele maĭ aspre mĕsurĭ s'aŭ luatŭ în secolulŭ alŭ XVIII-lea în contra celorŭ carĭ treceaŭ de la biserica romano-catolică la alta orĭ-care. Scótemŭ şi din acelea câte-va.

20 Octobre 1734. Inainte de a fi pedepsiţĭ apostaţiĭ, sentinţele respective trebue să se trimită la maestatea sa.

23 Decembre 1746. Apostasia este declarată de *crimă mare*, asupra căreia să se facă investigaţiunea cea maĭ strictă; ceĭ inculpaţĭ să fie traşĭ în judecată prin fiscŭ şi aflându-se vinovaţĭ, jurisdicţiunile seculare să-ĭ pedepséscă cu pedepse grele *arbitrariĭ* (gravi arbitraria poena puniantur).

25 Aprilie 1749. Resoluţiunea anterióră prea înaltă emanată contra apostaţilorŭ la protestanţĭ, să se aplice şi la aceia carĭ trecŭ de la credinţa catolică la schismă adică la biserica grecéscă orientală saŭ neunită. Din acéstă mĕsură n'aŭ lipsitŭ urmările cele maĭ triste.

29 Novembre 1751. Apostatulŭ *Stefanŭ Buda* (românŭ), care s'a întorsŭ iarăşĭ la catolicismŭ, să fie *supraveghiatŭ*, ca să nu recadă. Aşa dar spionatŭ.

18 Martie 1755. In casurĭ de apostasie să se observe o procedură care diferă de procedura observată în alte cause religióse.

5 Octobre 1759. Ca să se delăture ocasiunea de a cădé în crima «apostasieĭ», părinţiĭ catolicĭ, carĭ arŭ trimite pe pruncii lorŭ la şcóla grecéscă neunită şi dascăliĭ carĭ arŭ cuteza să-ĭ priméscă să fie traşĭ

în judecată de către fiscŭ, dară sentința adusă contra lorŭ să fie supusă cu tóte actele la revisiunea prea înaltă.

9 Augustŭ 1762. Apostații întorșĭ la catolicismŭ să *nu* fie liberațĭ din prinsóre înainte de venirea resoluțiunii regescĭ, iară apoĭ să fie pușĭ sub priveghere ca să nu recadă.

Sub Nr. 4197 și 5271 din anulŭ 1780 se ieaŭ mĕsurĭ noue asupra celorŭ carĭ trecŭ de la unițĭ la neunițĭ, acum însă ceva maĭ umane.

O altă resoluțiune teribilă din 10 Iulie 1751 recunósce domnilorŭ feudalĭ, câtŭ se bucuraŭ de dreptulŭ sabieĭ (jure gladii), dreptulŭ de a trage eĭ înșiĭ pe iobagiĭ supușĭ lorŭ în judecată criminală pentru apostasie, adecă trecere de la o confesiune religiósă la alta. Se prea înțelege că acéstă concesiune înfricoșată se făcea numaĭ magnaților principĭ, grafĭ și baronĭ de religiunea romano-catolică, iar nu și celorŭ de alte confesiunĭ religióse.

Eŭ credŭ că trebue să ne câștigămŭ și aceste rescripte și decrete alŭ cărorŭ sumariŭ ilŭ avemŭ acilea, din vre unŭ archivŭ publicŭ și acreditatŭ deplinŭ. Numĕrulŭ lorŭ trece preste 50, iară, precum credŭ eŭ, mergêndŭ pe urmele acestorŭ cincĭ-ḑecĭ, vomŭ da pentru acelașĭ vécŭ alŭ XVIII-lea în aceeașĭ materie preste îndoitŭ atâtea. Numaĭ când le vomŭ avé și pe acelea se va puté ḑice că se póte compune și o istorie bisericéscă din véculŭ alŭ XVIII-lea fórte agitatŭ, în care națiunea nóstră întrégă a trecutŭ într'unŭ înțelesŭ și în altulŭ, aicĭ și dincolo, preste câte o crisă care semĕna că o aduce în dóga morțiĭ.

PREMIILE ACADEMIEĬ ROMÂNE.

ÎNSCIINŢARE.

După decisiunile luate de Academia Română în sesiunile de până la anulŭ 1886, concursurile propuse de Academie sunt cele următóre:

I. *Premiulŭ Năsturelŭ-Herescu* din seria B, de 4000 leĭ, se va decerne, în cursulŭ sesiuniĭ generale din anulŭ 1887, uneĭ cărţĭ scrise în limba română cu conţinutŭ de orĭ ce natură, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie până la 31 Decembre 1886.

II. *Premiulŭ Statuluĭ Heliade Rădulescu*, de 5,000 leĭ, se va decerne, în cursulŭ sesiuniĭ generale din anulŭ 1887, uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinutŭ literarŭ, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1885 până la 31 Decembre 1886.

NB. Concurenţiĭ la aceste premiĭ vorŭ binevoi a trimite la cancelaria Academieĭ Române în Bucurescĭ operele lorŭ, carĭ vorŭ fi în condiţiunile de timpŭ aci însemnate, în câte 12 exemplare, până la 31 Decembre 1886.

III. *Marele premiŭ Năsturelŭ Herescu* din seria B, în sumă 12,000 leĭ, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din anulŭ 1889, uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinutŭ de orĭ-ce natură, care se va

judeca maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1885 până la 31 Decembre 1888.

NB. In privinţa premiilorŭ «*Năsturelŭ-Herescu*» se punŭ în cunoscinţa publiculuĭ următórele disposiţiunĭ din codicilulŭ rěposatuluĭ întru fericire C. Năsturelŭ-Herescu :

B. Premiĭ pentru opere publicate.

«In totŭ anulŭ Societatea Academică Română va avé a premia, din veniturile fonduluĭ *Năsturelŭ*, o carte tipărită originală, în limba română, care se va «socoti de către Societate ca cea maĭ bună publicaţiune apărută în cursulŭ anuluĭ.

«Însă aceste premie vorŭ fi de douĕ specie :

«1. În treĭ anĭ consecutivĭ, d'a rândulŭ, se va decerne câte unŭ premiŭ de patru miĭ leĭ, Nr. 4000 L. n. *minimum*, la cea maĭ bună carte apărută în cursulŭ anuluĭ espiratŭ ;

«2. Iară în alŭ patrulea anŭ se va decerne unŭ premiŭ fixŭ de leĭ 12,000, «carele se va numi «*Marele premiŭ Năsturelŭ*», opereĭ care va fi judecată ca «publicaţiunea de căpetenie ce va fi apărutŭ în cursulŭ celorŭ patru anĭ prece-«denţĭ. Acestŭ premiŭ nu se va puté decerne uneĭ lucrărĭ, care va fi obţinutŭ «deja unulŭ dintre premiile anuale, decât defalcândŭ dintr'însulŭ valórea pre-«miuluĭ precedentŭ.

«Operele ce se vorŭ recompensa cu acéstă a dóua serie de premiĭ vorŭ «tracta cu preferinţă despre materiile următóre :

«*a)* Scrierĭ seriόse de istorie şi sciinţele accesoriĭ ale istorieĭ, preferindu-se «cele atingĕtóre de istoria ţĕrilorŭ române;

«*b)* Scrierĭ de religiunea ortodoxă, de morală practică şi de filosofie;

«*c)* Scrierĭ de sciinţe politice şi de economia socială;

«*d)* Tractate originale despre sciinţele esacte;

«*e)* Scrierĭ enciclopedice, precum dicţionare de istorie şi geografie, în carĭ să «intre şi istoria şi geografia Românieĭ; dicţionare generale saŭ parţiale de sciinţe «esacte, de arţĭ şi meseriĭ, de administraţiune şi jurisprudenţă, şi alte asemenĭ «lucrărĭ utile şi bine întocmite;

f) Cărţĭ didactice de o valóre însemnată ca metodă şi ca cuprinsŭ.

«*g)* Dicţionare limbistice în limba românéscă, maĭ alesŭ pentru limbile an-«tice şi orientale, adică limba latină, elenă, sanscrită, ebraică, arabă, turcă, «slavonă veche şi altele;

«*h)* Publicaţiunĭ şi lucrărĭ artistice de o valóre seriósă, adecă relative la arţile «plastice, architectură, sculptură, pictură, gravură şi chiar opere musicale seriόse, «pe carĭ aceste tóte Societatea Academică Română le va puté apreţia atuncĭ «când işĭ va întinde activitatea eĭ şi asupra tuturorŭ materiilorŭ de Bele-Arţĭ;

«*i)* Scrierĭ de pură literatură română, în prosă şi în versurĭ, precum poeme, «drame şi comediĭ seriόse,—maĭ alesŭ subiecte naţionale,—şi orĭ-ce alte opere «de inaltă literatură. Acestora maĭ cu sémă aşŭ dori să se acorde *Marele Pre-«miŭ Năsturelŭ*, când vorŭ fi judecate ca avêndŭ unŭ meritŭ cu totulŭ superiorŭ, «spre a se da ast-felŭ o încurajare maĭ puternică desvoltăriĭ literatureĭ naţionale».

La acestea se maĭ adaogă următórele disposiţiunĭ luate de Societatea Academică.

1. La concursurile acestorŭ premiĭ se potŭ presenta şi opurĭ preînnoite în nόue ediţiunĭ, carĭ se vorŭ fi retipăritŭ în cursulŭ anuluĭ de autorĭ în viéţă.

2. După cuprinderea chiar a testamentuluĭ, traducţiunile din limbĭ străine sunt escluse de la concursŭ; se va face însă esceptiune pentru acele traducţiunĭ de pe opurĭ străine clasice, carĭ :

a) saŭ prin dificultăţile învinse ale uneĭ perfecte reproducerĭ în versurĭ românescĭ, vorŭ constitui adevĕrate opurĭ literare ale limbeĭ române ;

b) saŭ prin anexarea de elucidărĭ şi de note sciinţifice, cu totulŭ proprie traducĕtoruluĭ, îşĭ vorŭ fi însuşitŭ meritele unorŭ lucrărĭ originale în limba română.

3. Cărţile premiate de Academia Română din alte fondurĭ ale sale saŭ cele tipărite din iniţiativa şi cu spesele eĭ nu potŭ intra la concursŭ pentru premiile Năsturelŭ din seria B.

4. Premiile Năsturelŭ din seria B, se potŭ acorda nu numaĭ unorŭ opurĭ complete, ci şi părţiĭ unuĭ opŭ tipăritŭ în cursulŭ anuluĭ, cu condiţiune însă ca acéstă parte să fie de valόrea şi de întinderea unuĭ volumŭ şi nu de ale uneĭ simple făsciόre, (minimum 400 pag. formatŭ în 8°. garmond).

5. Premiarea uneĭ părţĭ a unuĭ opŭ la unŭ concursŭ anualŭ nu împedică premiarea uneĭ alte părţĭ a aceluĭaşĭ opŭ la unŭ concursŭ posteriorŭ.

6. Opurile anonime şi pseudonime vor puté fi admise la concursulŭ cărţilorŭ tipărite, iar autoriĭ lorŭ, spre a primi premiele acordate, vor trebui să justifice proprietatea lorŭ.

IV. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ*, de 5000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anulŭ 1887 celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

«*Flora descriptivă a unuĭ judeţŭ din România*» după alegerea concurentuluĭ.

Manuscrisulŭ trebue să cuprindă materie pentru 300—400 pagine de tiparŭ în 8° *garmond*.

Termenulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi 31 Decembre 1886.

V. *Premiulŭ Alexandru Iónŭ Cuza*, de 4,000 leĭ, se va decerne în

sesiunea generală din anulŭ 1887 celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

«*Istoria Româniloru în Dacia Traiană, de la Aurelianŭ până la fundarea principateloru Moldova şi Ţéra-Românéscă*».

Intinderea operatuluĭ va fi de 20 cóle de tiparŭ în 4⁰ micŭ saŭ 8⁰ ordinarŭ cu litere *garmond*. Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ va fi 31 Decembre 1886.

VI. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ*, de 5000 leĭ, se va decerne în cursulŭ sesiuniĭ generale din anulŭ 1888 uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinutŭ sciinţificŭ, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1886 până la 31 Decembre 1887, saŭ celeĭ maĭ importante invenţiunĭ sciinţifice făcute de la 1 Ianuarie 1886 până la 31 Decembre 1887.

VII. *Premiulŭ Statuluĭ Heliade-Rădulescu*, de 5000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anulŭ 1888, celeĭ maĭ bune disertaţiunĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

«*Nunta la Românĭ. Studiŭ istorico-etnograficŭ comparativŭ.*»

Usurile nupţiale trebuescŭ studiate în varietăţile lorŭ după tóte provinciile române, comparându-se cu nunta la vechiĭ Romanĭ şi la popórele neo-latine pe de o parte, cu nunta la veciniĭ Româniloru (Slavĭ, Ungurĭ, Grecĭ, Albanesĭ) pe de alta, de unde să reésă apoĭ dela sine o conclusiune istorico-etnografică.

Manuscrisulŭ va trebui să cuprindă materie pentru 200—300 pagine de tiparŭ în 8⁰ *garmond*.

Terminulŭ presintăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1887.

VIII. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ*, de 5000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anulŭ 1889 celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :

«*Studiulŭ vinuriloru din România din punctulŭ de vedere economicŭ şi alŭ composiţiuniĭ lorŭ chimice*».

Manuscrisulŭ va trebui să cuprindă materie pentru circa 300 pagine de tiparŭ în 8⁰ *garmond*.

Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1888.

IX. *Premiulŭ Asociaţiuniĭ Craiovene pentru desvoltarea învĕţămîntuluĭ publicŭ*, în sumă de leĭ 1,500, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1887, celeĭ maĭ bune cărţĭ didactice în limba română din câte se vorŭ fi tipăritŭ de la 1 Ianuarie 1883 până la 31 Decembre 1886. Acéstă dată este şi termenulŭ extremŭ alŭ depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărţilorŭ propuse pentru concursŭ.

X. Conformŭ decisiuniĭ luate în sesiunea anuluĭ 1886, se publică concursŭ pentru cea maĭ bună traducţiune din :

M. Tulii Ciceronis De officiis liber I, cu condiţiunile următóre :

1. Traducţiunea va fi într'o limbă românéscă câtŭ se póte de curată şi de elegantă, căutândŭ a se reproduce în traducere calităţile autoruluĭ tradusŭ.

Traducĕtoriĭ sunt datorĭ a da note critice asupra diferitelorŭ lecţiunĭ ale locurilorŭ obscure din textŭ, cum şi note esplicative asupra terminilorŭ tehnicĭ şi numelorŭ propriĭ carĭ vinŭ în textulŭ autoruluĭ.

2. Manuscriptete venite maĭ târḑiŭ de 31 Decembre 1886, nu se vorŭ lua în consideraţiune.

3. Manuscriptele se vorŭ censura şi judeca de Secţiunea Literară, care va propune premiulŭ destinatŭ pentru aceste lucrărĭ.

4. Manuscriptele nepremiate se vorŭ păstra în archivulŭ Academieĭ până se vorŭ reclama de autoriĭ lorŭ, ale cărorŭ nume remânŭ necunoscute, fiindŭ-că plicurile ce le vorŭ cuprinde nu se vorŭ deschide.

5. Premiulŭ pentru cea maĭ bună traducere de 20 pagine (după ediţiunile stereotipe ale luĭ *Tauchnitz* din Lipsca) va fi de leĭ 120.

6. Celŭ ce va obţine premiulŭ, ca celŭ maĭ bunŭ traducĕtorŭ alŭ părţiĭ însemnate maĭ susŭ, va fi însărcinatŭ de Academie a face traducţiunea scrieriĭ întregĭ, cu premiulŭ fixatŭ de leĭ 120 pentru fie-care 20 pagine, scrise după ediţiunea maĭ susŭ citată, fără ca pentru acésta să se escludă consultarea altorŭ ediţiunĭ în lucrarea traducţiuniĭ.

7. Traducĕtorulŭ astŭ-felŭ însărcinatŭ de Academie va fi datorŭ a urma lucrarea cu aceiaşĭ diligenţă, esactitate, eleganţă şi puritate de limbă cu care a făcutŭ şi proba premiată. Elŭ va fi datorŭ a da pe fie-care anŭ câte 200 pagine de traducere din ediţiunea luată de normă.

8. Traducțiunea se va examina de Secțiunea Literară a Academieĭ și, aflându-se conformă condițiunilorŭ de maĭ susŭ, se va da la tiparŭ, iară traducĕtoruluĭ se va respunde remunerațiunea cuvenită. La casŭ însĕ când traducțiunea n'arŭ corespunde condițiunilorŭ stabilite, ea se va trămite autoruluĭ cu observațiunile făcute de Secțiunea Literară și cu invitațiune de a o amenda.

9. Când traducĕtorulŭ, din orĭ-ce causă, n'arŭ maĭ continua lucrarea, atuncĭ se va publica din noŭ concursŭ de probă, în condițiunile de maĭ susŭ.

10. Autorulŭ clasicŭ, care trece peste 500 pagine, se va împărți între maĭ mulțĭ concurențĭ ce vorŭ escela la concursŭ.

11. Tipărirea autoruluĭ tradusŭ se va face de Academie în 1000 exemplare formatŭ în octavŭ ordinarŭ, cu litere *garmond* și pre hârtie albă curată, după unŭ modelŭ alesŭ de Academie. Formatulŭ adoptatŭ, literele și hârtia aprobate vorŭ servi pentru toțĭ autoriĭ tradușĭ și tipărițĭ cu spesele Academieĭ. Prețulŭ unuĭ exemplarŭ scosŭ la vêndare se va defige în raportŭ cu spesele făcute cu traducerea și tipărirea luĭ, așa că din vêndarea primeĭ edițiunĭ să iasă și să se încaseze cu procentele lorŭ toțĭ baniĭ vĕrsațĭ cu acéstă edițiune.

12. Traducĕtoriĭ operelorŭ premiate de Academie sunt liberĭ a scóte o a doua edițiune din traducțiunea făcută de dînșiĭ; însă numaĭ după trecerea întâieĭ edițiunĭ făcută de Academie eĭ rĕmânŭ proprietarĭ pre traducțiunile lorŭ.

13. Când Academia va afla de cuviință a face o nouă traducțiune din unŭ autorŭ deja tradusŭ și publicatŭ cu spesele eĭ, ea va fi liberă a procede la acésta, fără ca întâiulŭ traducĕtoriŭ să aibă dreptulŭ de a se opune.

NB. Manuscrisele relative la premiile de sub N-riĭ IV, V, VII, VIII și X se vorŭ presenta anonime, purtândŭ o devisă, care va fi reprodusă pe unŭ plicŭ sigilatŭ conținêndŭ numele concurentuluĭ.

Academia ișĭ reservă dreptulŭ de a tipări în publicațiunile sale lucrările ce se vorŭ premia.

Premiile se vorŭ da autorilorŭ numaĭ după tipărirea lucrărilorŭ premiate.

PERSONALULŬ
ACADEMIEI ROMANE
ÎN ANULŬ 1886.

MEMBRIĬ ACADEMIEĬ

I. Secţiunea Literară

1.	D.	**Romanŭ** *Alexandru*,	numitŭ	la	1866.
2.	»	**Ciparĭŭ** *Timoteŭ*,	»	»	»
3.	»	**Caragiani** *Ioanŭ*,	»	»	»
4.	»	**Sbiera** *Ioanŭ*,	»	»	»
5.	»	**Alecsandri** *Vasile*,	»	»	»
6.	»	**Maiorescu** *Titu*,	»	»	1867.
7.	»	**Sion** *Gheorghe*,	alesŭ	la	1868.
8.	»	**Fontaninu** *George M.*,	»	»	1870.
9.	»	**Hasdeŭ** *Bogdanŭ P.*,	»	»	1877.
10.	»	**Quintescu** *Nicolae*,	»	»	»
11.	»	**Chiţu** *Gheorghe*,	»	»	1879.
12.	»	**Negruzzi** *Iacobŭ*,	»	»	1881.

II. Secţiunea Istorică

1.	D.	**Bariţŭ** *Gheorghe*,	numitŭ	la	1866.
2.	»	**Babeşŭ** *Vincenţiŭ*,	»	»	»
3.	»	**Urechiă** *Vasile A.*,	»	»	»
4.	»	**Ionescu** *Nicolae.*	»	»	1867.
5.	»	**Kogălniceanu** *Mihailŭ*,	alesŭ	la	1869.
6.	»	**Melchisedec** *P.S S.Ep.*	»	»	1870.
7.	»	**Odobescu** *Alexandru*,	»	»	»
8.	»	**Sturdza** *Dimitrie A.*,	»	»	1871.
9.	»	**Maniŭ** *Vasile*,	»	»	1876.

10.	D.	**Papadopolŭ-Calimachŭ** *A.*,		la	1876.
11.	»	**Marianŭ** *Simeonŭ Fl.*	»	»	1881.
12.	»	**Mariienescŭ** *At. M.*	»	»	»

III. SECȚIUNEA SCIINȚIFICĂ

1.	D.	**Kretzulescu** *Nicolae*,	alesŭ	la	1871.
2.	»	**Aurelianu** *Petre S.*,	»	»	»
3.	»	**Ghica** *Ion*,	»	»	1874.
4.	»	**Stefănescu** *Grigorie*,	»	»	1876.
5.	»	**Fălcoianu** *Stefanŭ*,	»	»	»
6.	»	**Bacaloglu** *Emanoil*,	»	»	1879.
7.	»	**Brândză** *Dimitrie*,	»	»	»
8.	»	**Póni** *Petre*,	»	»	»
9.	»	**Felix** *Iacobŭ*,	»	»	»
10.	»	**Teclu** *Nicolae*,	»	»	»
11.	»	**Porcius** *Florianŭ*,	»	»	1882.
12.	»	**Cobălcescu** *Grigorie*,	»	»	1886.

MEMBRI ONORARÏ

M. S. CAROL I, *Regele României.*

Protectorŭ alŭ Academieĭ Române

Preşedinte onorarŭ.

M. S. ELISABETA, *Regina României* **(Carmen Sylva).**

3. D. **Adrianŭ,** *Generalŭ George* (Bucurescĭ).
4. » **Ioanide**, *George* (Bucurescĭ).
5. » **Polizu,** *Dr. G.* (Bucurescĭ).
6. » **Grădişteanu,** *Grigorie* (Bucurescĭ).
7. » **Popea,** *Archimandritŭ Nicolae* (Sibiiŭ).
8. » **Puşcariŭ,** *Cav. Ioanŭ* (Budapesta).
9. » **Silaşi,** *Dr. Grigorie* (Clujŭ).
10. » **Mureşanu,** *Iacobŭ* (Braşovŭ).
11. » **Gonata**, *Stefanŭ* (Basarabia).
12. » **Câmpénu,** *Petre* (Iaşĭ).
13. » **Cihac**, *Iacobŭ* (Elveţia).
14. » **Capellini,** *Cav. Giov.* (Bolonia).
15. » **Biondelli,** *Cav. E.* (Milanŭ).
16. » **Ascoli,** *Graz. Isaia* (Milanŭ).
17. » **Desjardins,** *Ernest* (Paris).
18. » **Frœhner**, *Wilhelm* (Paris).
19. » **Bataillard**, *Paul* (Paris).
20. » **Linas,** *Charles de* (Arras).
21. » **Avril**, *Bar. Adolphe d'* (Paris).
22. » **Stanley of Alderley,** *Lord Henry* (Londra).
23. » **Müller**, *Max* (Oxford).
24. » **Steenstrup,** *I. S.* (Copenhaga).
25. » **Lepsius**, *Richard* (Berlin).
26. » **Tobler**, *Adolf* (Berlin).
27. » **Schuchardt**, *Hugo* (Gratz).
28. » **Bock,** *Dr. Franz* (Aquisgrane).

29. D. **Uvaroff,** *Comite Alexi* (Moscva).
30. » **Picot,** *Emile* (Paris).
31. » **Mommsen,** *Teodorŭ* (Berlin).
32. » **Miklosich,** *Franz* (Viena).
33. » **Torma,** *Carolŭ* (Budapesta).
34. » **Creţianu,** *Gheorghe* (Bucurescĭ).
35. » **Grădişteanu,** *Petre* (Bucurescĭ).
36. » **Haynald,** *Cardinalŭ L.* (Calocia).
37. » **Hurmuzachi,** *Nicu* (Cernăuţĭ).
38. » **Ionescu,** *Ioanŭ* (Bradu).
39. » **Kotzebue,** *Wilhelm de* (Orrenhoff).
40. » **White,** *William A.* (Bucurescĭ).
41. » **Brătianu,** *Ioanŭ C.* (Bucurescĭ).

MEMBRII CORESPONDENȚI.

Pentru Secțiunea Literară :

1. D. **Laurianŭ,** *D. A.* (Bucurescĭ).
2. » **Boiŭ,** *Zacharia* (Sibiiŭ).
3. » **Popescu,** *Ioanŭ* (Sibiiŭ).
4. » **Densușianu,** *Aronŭ* (Iașĭ)
5. » **Vulcanu,** *Iosifŭ* (Oradea-mare).
6. » **Rosny,** *Léon Prunol de* (Paris).
7. » **Iarnik,** *Ioanŭ Urban* (Praga).
8. » **Gane,** *N.* (Iașĭ).
9. » **Bengescu,** *Gheorghe* (Paris).
10. » **Esarcu,** *Constantinŭ* (Bucurescĭ).

Pentru Secțiunea Istorică :

11. D. **Tocilescu,** *Grigorie* (Bucurescĭ).
12. » **Densușianu,** *Nicolae* (Bucurescĭ).
13. » **Moldovanu,** *Ioanŭ M.* (Blajŭ).
14. » **Legrand,** *Emile* (Paris)
15. » **Jung,** *Dr. Julius* (Praga).
16. » **Slavicĭ,** *Ioanŭ* (Sibiiŭ).
17. » **Vizanti,** *Andreiŭ* (Iașĭ).
18. » **Goldișŭ,** *Ioanŭ* (Aradŭ).
19. » **Sutzu,** *Michailŭ* (Bucurescĭ).
20. » **Schuyler,** *Eugen* (Molino di Sopra. Alessio. Italia).
21. » **Codrescu,** *Teodorŭ* (Iașĭ).

Pentru Secțiunea Sciințifică :

22. D. **Robescu,** *C. F.* (Bucurescĭ).
23. » **Haretŭ,** *Spiru* (Bucurescĭ).
24. » **Hepites,** *Stefanŭ* (Bucurescĭ).
25. » **Janca,** *Victorŭ* (Budapesta).
26. » **Kanitz,** *Aug.* (Clujŭ).
27. » **Petrescu,** *Dr. Zaharie* (Bucurescĭ).

OFICIILE ACADEMIEĬ ROMÂNE PE ANULŬ 1886-87.

A. PERSONALULŬ DELEGAŢIUNII

Preşedinte alŭ Academieĭ Române. . . . . . . D-lŭ **Ghica** *Ion*.
Asesorĭ (Vice-Preşedinţĭ) : din *Secţiunea Literară*. . » **Maiorescu** *T*.
din *Secţiunea Istorică*. . » **Kogălniceanu** *M*.
din *Secţiunea Sciinţifică*. » **Fălcoianu** *St*.
Secretarŭ Generalŭ (pe 7 anĭ, 1884—1891) . . . » **Sturdza** *D. A*.

B. PERSONALULŬ SECŢIUNILORŬ

I. SECŢIUNEA LITERARĂ

Preşedinte . . . . D-lŭ **Chiţu** *Gheorghe* (Craiova)
Vice-preşedinte. . . . . » **Hasdeŭ** *B. P*. (Bucurescĭ)
Secretarŭ (pe 7 anĭ, 1883-1890). . . . . » **Sion** *G*. (Bucurescĭ)

Membriĭ : D-niĭ **Alecsandri** *Vasile* (Paris), **Caragiani** *Ionŭ* (Iaşĭ), **Cipariŭ** *Timoteiŭ* (Blajŭ), **Fontaninŭ** *George M*. (Craiova), **Maiorescu** *T*. (Bucurescĭ), **Negruzzi** *Iacobŭ* (Iaşĭ), **Quintescu** *Nicolae* (Bucurescĭ), **Romanŭ** *Alexandru* (Pesta), **Sbiera** *Ionŭ* (Cernăuţĭ).

II. SECŢIUNEA ISTORICĂ

Preşedinte. . . . . D-lŭ **Urechiă** *V. A*. (Bucurescĭ)
Vice-preşedinte . . . . » **Papadopolŭ-Calimachŭ** *A*. (Tecucĭ)
Secretarŭ (pe 7 anĭ, 1880-1887) . . » **Maniu** *Vasile* (Bucurescĭ)

Membriĭ : D-niĭ **Babeşŭ** *Vicenţiu* (Budapesta), **Bariţŭ** *George* (Sibiiŭ), **Ionescu** *Nicolae* (Iaşĭ), **Kogălniceanu** *Mihailŭ* (Bucurescĭ), **Marianŭ** *S. Fl*. (Suceava), **Marienescu** *A. M*. (Budapesta), **Melchisedec** *P. S. S. Ep*. (Romanŭ), **Odobescu** *Alex*. (Paris), **Sturdza** *D. A*. (Bucurescĭ).

III. SECŢIUNEA SCIINŢIFICA

Preşedinte . . . . D-lŭ **Aurelianu** *P. S*. (Bucurescĭ)
Vice preşedinte. . . . . » **Fălcoianu** *Stefanŭ* (Bucurescĭ)
Secretarŭ (pe 7 anĭ, 1886-1893). . . » **Stefănescu** *Grigore* (Bucurescĭ)

Membriĭ : D-niĭ **Bacaloglu** *Em.* (Bucurescĭ), **Brândză** *Dim.* (Bucurescĭ), **Cobâlcescu** *Gr.* (Iașĭ), **Felix** *Iacobŭ* (Bucurescĭ), **Ghica** *Ion* (Londra), **Kretzulescu** *Nic.* (Bucurescĭ), **Poni** *Petre* (Iașĭ), **Porcius** *Florianŭ* (Rodna), **Teclu** *Nicolae* (Viena).

C. PERSONALULŬ COMISIUNILORŬ

I. Comisiunea permanentă a Bibliotecei :

Membriĭ : D-lŭ **Sion** *G.*, secretarŭ alŭ Secțiuniĭ literare.
» **Maniŭ** *Vasile*, secretarŭ alŭ Secțiuniĭ istorice.
» **Stefănescu** *Grigore*, secretarŭ alŭ Secțiuniĭ sciințifice.

II. Membru conservatorŭ alŭ colecțiuniĭ numismatice : D-lŭ **Sturdza** *D. A.*

III. Comisiunea pentru cercetarea cărților tipărite intrate la concursŭ pentru :

Premiulŭ *Năsturelŭ* din Seria B, de 4,000 leĭ, destinatŭ celeĭ maĭ bune cărțĭ în limba română cu conținutŭ de orĭ-ce natură, tipărită de la 1 Ianuarie până la 31 Decembre 1886; și

Premiulŭ Statuluĭ *Heliade-Rădulescu* de 5,000 leĭ, pentru cea maĭ bună carte scrisă în limba română cu conținutŭ literarŭ și tipărită în timpulŭ de la 1 Ianuarie 1885 până la 31 Decembre 1886.

Membriĭ :

din Secțiunea literară : D-niĭ **Quintescu** *N.*, **Caragiani** *I.*, **Roman** *A.*
din Secțiunea istorică » **Barițŭ** *G.*, **Ionescu** *N.*, **Urechiă** *V. A.*
din Secțiunea sciințifică » **Fălcoianu** *St.*, **Brândză** *Dr. D.*, **Teclu** *N.*

IV. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ presentate la concursŭ pentru :
Premiulŭ Statuluĭ *Lazărŭ* de 5,000 leĭ pe anulŭ 1887 :
Flora descriptivă a unuĭ județŭ din România :
D-niĭ *P. S.* **Aurelianu**, *Gr.* **Stefănescu**, *Fl.* **Porcius.**

V. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ presentate la concursulŭ Premiuluĭ *Alexandru Ioanŭ Cuza* de 4000 leĭ pe anulŭ 1887 : «*Istoria Românilorŭ în Dacia Traiană de la Aurelianŭ până la fundarea principatelorŭ Moldava și Țéra-Românéscă.*
D-niĭ *B. P.* **Hasdeŭ**, *N.* **Ionescu**, *G.* **Barițŭ.**

VI. Comisiunea pentru revisuirea Regulamentuluĭ generalŭ :
D-niĭ *D.* **Sturdza**, *T.* **Maiorescu**, *Dr. D.* **Brândză.**

VII. Comisiunea pentru explorările dela Cucutenĭ :
D-niĭ *V. A.* **Urechiă**, *A* **Papadopolŭ-Calimachŭ**, *Gr.* **Cobâlcescu**, *Gr.* **Stefănescu.**

CUPRINSULŬ

TOMULUĬ VIII, SECȚIUNEA I, A ANALELORŬ ACADEMIEĬ ROMÂNE.

PARTEA I. — ȘEDINȚELE ORDINARE DIN ANULŬ 1885—86.

PARTEA II. — SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1886.

Secţiunea literară.

Secţiunea istorică.

Secțiunea sciințifică.

Comisiunea Bibliotecei.

Comisiunea premiilorŭ anuale.

Anexe.

ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ VIII.

1885—1886.

SECȚIUNEA II.

DISCURSURĬ, MEMORIĬ ȘI NOTIȚE.

Cu 5 stampe.

BUCURESCĬ
TIPOGRAFIA ACADEMIEĬ ROMÂNE (LABORATORIĬ ROMÂNĬ),
42. — STRADA COLȚEI — 42.
1888.

CUPRINSULŬ.

AMINTIRI DESPRE

GRIGORIE ALEXANDRESCU.

SCRISÓRE CĂTRE V. ALECSANDRI

DE

ION GHICA
Membru alŭ Academieĭ Române.

Ședința din 22 Martie 1886.

Londra, 15 Ghenarie 1886.

Scumpe amice,

De câte orĭ am venitŭ în Londra, una din întâiele mele visite a fostŭ pentru Museulŭ Britanicŭ, acelŭ palatŭ în care se află adunate manuscriptele cele maĭ prețióse ale lumiĭ învĕțate și minunile arteĭ antice, unde se desfășură ca într'o panoramă istoria geniuluĭ omenescŭ.

Intr'una din ḑile, pe când eram acolo, în sala în care sunt expuse de jurŭ împrejurŭ, pe piedestale și pe pĕrețĭ, vestitele marmure Elgin, și stam admirândŭ frumósele metope dintre trigrifele friseĭ exterióre ale Partenonuluĭ, pe care sunt representate în *ronde-bosse* luptele Grecilorŭ cu Centauriĭ, audŭ pe cine-va că-mĭ ḑice:

«Nu te maĭ uita la miserabilele astea de pietre!» Mĕ întorcŭ să vĕḑŭ cine mĕ apostrofézá, și daŭ cu ochiĭ de Lordulŭ Ald...., unŭ vechiŭ amicŭ, turcofilŭ fanaticŭ, care îșĭ urmézá vorba înainte în modulŭ următorŭ:

«Veḑĭ pietrele astea, cu rapsodiile luĭ Homer, cu tragediile luĭ «Sofocle, luĭ Euripid și cu scrierile luĭ Platon, luĭ Aristotele și «Herodot, aŭ fostŭ causa că puterile Europeĭ nu aŭ lăsatŭ pe «Turcĭ la 1821 să strivéscă pe Grecĭ, când s'aŭ resculatŭ în contra

«Sultanuluĭ. Astea aŭ făcutŭ pe Byron cu tinerimea din Cambridge, «din Oxford și din tóte universitățile să alerge în ajutorulŭ Greci-«lorŭ, să exalte opiniunea până a sili pe Europa să ardă flota tur-«céscă la Navarin și să proclame independența Moreeĭ.»

Avea dreptate nobilulŭ Lord. Așa e! Arta și literatura, ómenĭ de acum treĭ miĭ de anĭ, aŭ luptatŭ pentru liberarea Grecieĭ alăturĭ cu ceĭ maĭ eroicĭ palicarĭ aĭ Agoaneĭ.

« . . . . . Și daca s'o întâmpla
«Cu vreme România s'ardice fruntea sa,
«Pe-a Dîmboviței vale oștirĭ de s'ar ivi,
«Aĭ luptelorŭ cumplite părtașĭ eĭ iar vorŭ fi!»

Alexandrescu
(Trecutulŭ la Mănăstirea Délului)

În secolulŭ în care trăimŭ, când tóte se măsóră cu bulgărĭ de aurŭ, o pânză a luĭ Rafael s'a plătitŭ maĭ ḑilele trecute 75,000 de lire st., aprópe două milióne (450 de oca de aurŭ). Apoĭ întrebŭ cum arŭ puté să péră o națiune care a produsŭ ast-felŭ de ómenĭ, care a datŭ nascere luĭ Dante, luĭ Michel Angelo, Tasso și Petrarca? și cine arŭ puté vre-odată să-ĭ tăgăduiască rațiunea și dreptulŭ de a fi? Potcóva Unguruluĭ și a Croatuluĭ a pututŭ s'o calce, dar n'a pututŭ s'o nimicéscă, nicĭ s'o oprescă de a se ridica.

Națiunile trăescŭ și se glorifică prin ómeniĭ ce aŭ produsŭ și prin lucrările lorŭ geniale. Vaĭ de acele popóre care nu aŭ profețĭ! Fie ele câtŭ de marĭ, câtŭ de puternice; numere suflările cu sutele de milióne, cucerescă lumea întrégă, ele sunt condemnate peireĭ și uităriĭ. Urmele biruitorilorŭ se potŭ șterge, dar ale luĭ Molière, Racine, Hugo, Cuvier și Lamartine nicĭ-odată! Cât de marĭ și de puternicĭ fie unŭ Moltke, unŭ Bismarck, gloria lorŭ este trecĕtóre, pe când a luĭ Goethe, Humboldt ș'a luĭ Beethoven va rĕmâné eternă.

Maĭ anŭ capitala nóstră era în picióre; alergaŭ toțĭ în tóte părțile, da omŭ peste omŭ. Oștirea pe jos și călare, înșirată pe strade, cu arma la pămîntŭ și cu stégurile în zăbranicŭ negru, musicĭ la tóte respântiile, clopotele marĭ și micĭ sunaŭ la o sută de bisericĭ, de luaŭ auḑulŭ; urla orașulŭ de vuetŭ și tunulŭ se auḑia în de-

părtare, trăgândŭ a jale. Corpurile constituite tóte, unulŭ după altulŭ cu preşedinţiĭ în frunte, facultăţile şi şcólele cu profesoriĭ loru, corporaţiile cu baniere, urmaŭ în cadenţă. Lumea alerga pe capete să vaḍă carăle încărcate cu sute de coróne de laurĭ şi de florĭ, urmate de driculŭ poleitŭ care ducea la ultima locuinţă pe unŭ bărbatŭ de statŭ, fostŭ de ḍece orĭ ministru, acoperitŭ de sus până jos cu crucĭ, stele şi cordóne.

Acum nu de multŭ totŭ pe aceeaşĭ cale şi totŭ către acelŭ locaşŭ, mergea în tăcere şi ne băgatŭ în sémă, fără stégurĭ, fără tobe şi fără surle, driculŭ modestŭ în care eraŭ rĕmăşiţele pămîntescĭ ale poetuluĭ Alexandrescu. Tăcutulŭ şi puţinŭ numerosulŭ acestŭ cortegiŭ făcea contrastŭ cu acea măréţă şi sgomotósă petrecere a fostuluĭ ministru. Mi-am ḍisŭ că pentru marele poetŭ era momentulŭ când rĕsăria ḍioa din care începea a trăi eternŭ în inima şi în memoria Româniloru.

«...Mulţĭ ómenĭ marĭ şi bunĭ
«Lumiĭ folositorĭ
«Aŭ fostŭ persecutaţĭ
«In vremea ce-aŭ trăitŭ
«Şi fórte lăudaţĭ
«După ce aŭ muritŭ.»

Alexandrescu.
(Rĕspunsulŭ Cometeĭ din 1858)

Mĭ-aducŭ aminte din copilărie, când dascălulŭ Vaillant, venitŭ de curênd în ţéră, cam pe la anulŭ 1831, deschisese o clasă de limba francesă într'o odăiţă în Sfîntulŭ Sava. Adunase câţĭ-va băeţĭ, dintr'aceĭ carĭ maĭ aveaŭ ceva cunoscinţe de acea limbă, căpĕtate pe icĭ pe colea de pe la dascăliĭ Luigi, Coulin, Janeloni şi Vanzand. Clasa se compunea, după cât m'ajută memoria, de :

Costache C. Bălăcénu,
Nae I. Budiştény,
Ion D. Ghica,
Grigorie Sc. Grădiştény,
Scarlat N. Filipescu,
Costache A. Rosetti.

Vaillant ne dicta din : «Grandeur et décadence des Romains» de Montesquieu; făceamŭ versiunĭ în prosă din «la Henriade» a luĭ Voltaire, şi ne da de învĕţamŭ pe dinafară Satire şi Epistole d'ale luĭ Boileau.

Noĭ ceştĭ şase ne credeamŭ maĭ tarĭ în limba franceză decât toţĭ băeţiĭ din Bucurescĭ, ba unulŭ din noĭ făcea şi versurĭ. Deşi îĭ spuneamŭ că eraŭ cam din toporŭ lucrate, elŭ totŭ stăruia să ne împuie urechile citindu-ne odele şi satirele sale. Cele românescĭ începeaŭ maĭ totŭ-d'auna à la Paris Momulénu cu :

«O, ce ciudă cât mĕ mirŭ
«D'alŭ cutăruĭ (saŭ cutăreĭ) haractirŭ.

Rosetache era maĭ modestŭ, ne înveselea cu spirituósele cuplete ce adăoga pe tótă ḑioa la cântecele de modă.

In primăvară Vaillant maĭ recrutase unŭ elevŭ. Se ivise pe banca din fundŭ, lângă părete, unŭ tînĕrŭ — parcă-lŭ vĕdŭ! — înfăşuratŭ într'unŭ surtucŭ cafeniŭ, ócheşŭ, fórte ócheşŭ, pĕrulŭ negru, sprâncenele gróse îmbinate, ochiĭ căpriĭ şi scânteitorĭ; musteaţa îĭ mija pe buză. Nu sciŭ, mica deosebire de vârstă saŭ superioritatea ce credea că aveamŭ noĭ în limba ce venea să înveţe şi elŭ, îlŭ făcea să se ţie arasna. La sfârşitulŭ claseĭ, noĭ eşamŭ grămadă şi sgomotoşĭ, pe când elŭ se strecura binişorŭ şi îşĭ lua drumulŭ singurŭ spre casă. Acesta era tînĕrulŭ Grigorie Alexandrescu.

Odată Vaillant, după ce ne ia d'arândulŭ să-ĭ recitămŭ epistola luĭ Boileau către Molière :

«Rare et fameux esprit dont la fertile veine
«Ignore en écrivant le travail et le peine....

şi ceĭ vechĭ ne încurcămŭ toţĭ, unulŭ după altulŭ, care la versulŭ dintâiŭ care de la celŭ de alŭ doilea, fără ca unul măcar s'o putemŭ scóte la capĕtâiŭ, se îndreptéză către noulŭ venitŭ ḑicĕndu-ĭ :

«Voyons, Monsieur Grégoire, pouvez-vouz me débiter céla? Allons, du courage !»

Tînĕrulŭ se roşasce, clipesce de douĕ treĭ orĭ din ochĭ, începe a recita şi o duce până la sfârşitŭ, fără cea maĭ mică esitaţiune, fără îngânare şi fără o singură greşală, indicândŭ cu precisiune punctua-

ţiunea şi trecêndŭ peste rimă fără a o căuta. Cei-alalţĭ ne uitamŭ unulŭ la altulŭ, exprimândŭ mirare, admiraţiune saŭ gelosie. Nicĭ odată până atuncĭ nu audisemŭ o dicţiune maĭ corectă şi maĭ plăcută, deşi citisemŭ şi recitasemŭ de o sută de orĭ acea epistolă, dar potŭ ḑice că numaĭ atuncĭ i-amŭ înţelesŭ spiritulŭ şi eleganţa.

La eşirea din clasă m'am simţitŭ atrasŭ către acelŭ tînĕrŭ, m'am apropiatŭ de dînsulŭ, şi fiind că mergeamŭ totŭ pe o cale, ne-amŭ luatŭ la vorbă pe drumŭ. Mi-a recitatŭ cu entusiasmŭ scene întregĭ din Andromaca şi din Phedra de Racine. La întrebarea mea, dacă n'a cercatŭ să scrie românesce, mi-a respunsŭ citându-mĭ *Adio la Târgovişte :*

«Culcatŭ p'aste ruine sub care adâncită
«E gloria străbună şi umbra de eroĭ...

Dintr'acea ḑi amŭ fostŭ amicĭ şi iubirea nóstră unulŭ pentru altulŭ nu s'a desminţitŭ nicĭ odată.

Eŭ şedeamŭ pe Podul Caliţiĭ (Calea Craioveĭ), Alexandrescu locuea într'unŭ beciŭ sub scară la Mitropolie, la unchiulŭ sĕŭ, părintele Ieremia. Eramŭ vecinĭ şi ne vedeamŭ în tóte ḑilele; pregăteamŭ lecţiile nóstre împreună.

Iancu Văcărescu, venitŭ de la moşie de la Moţoenĭ, trăsese în gasdă la tată-meŭ, şi, intrândŭ o dată în camera mea, ne găsesce pe Alexandrescu şi pe mine învĕţându-ne lecţia; eŭ cu Boileau în mână, ascultamŭ cum camaradulŭ meŭ ḑicea pe din afară *l'Art poétique.* Văcărescu, în mirare de modulŭ cum acelŭ tînĕrŭ recita versurile, a petrecutŭ tótă séra cu noĭ. Alexandrescu, care, cum sciĭ, avea o memorie estraordinară, i-a recitatŭ tóte poesiile ce publicase într'o mică broşurică în 12°:

Ciasorniculŭ îndreptatŭ.
Oda la Stema Ţĕriĭ.
Primăvara Amoruluĭ, etc.

Văcărescu încântatŭ l'a luatŭ în braţe şi l'a sărutatŭ ḑicêndu-ĭ: «Băete, tu o să fiĭ unŭ poetŭ mare». Alexandrescu mi-a ḑisŭ de multe orĭ că acea séră a fostŭ una din cele maĭ fericite ale vieţeĭ sale. A face cunoscinţa luĭ Văcărescu fusese visulŭ copilărieĭ luĭ.

A doua séră, adunare numerósă în salonulŭ tatăluĭ meŭ. Intre mosafirĭ se găseaŭ: Văcărescu, Efrosin Poteca, Eliad, Popa Grigorie, frațiĭ Câmpinenĭ și alțĭ doĭ, treĭ, rude și amicĭ. Alexandrescu a recitatŭ scene întregĭ din Sofocle și Euripid în limba elenă; sciea pe Anacreon din scórță până în scórță. Anacreon era poetulŭ favoritŭ alŭ Văcărescululuĭ care adesea lua versulŭ din gura luĭ Alexandrescu, până ajungea la câte o strofă care îĭ scăpa din memorie, de unde apoĭ urma iar Alexandrescu înainte, și serata s'a încheiatŭ, după cum se obicĭnuia pe atuncĭ, în sofragerie cu unŭ curcanŭ friptŭ admiratŭ de întréga adunare, blagoslovit de părintele Grigorie Poenăreanu și salutatŭ de tînĕrulŭ poetŭ cu fabula sa care se termina cu :

«Prințule, în locŭ de plată,
«Așĭ pofti câțĭ-va curcanĭ.»
(Vulpoiulŭ predicatorŭ).

De atuncĭ vedeamŭ pe Alexandrescu maĭ rarŭ; îl luase Eliad acasă la dînsulŭ în mahalaoa Dudescululuĭ.

In ajunulŭ sfîntuluĭ Ioanŭ, a venitŭ de mi-a adusŭ unŭ plicŭ mare pecetluitŭ, rugându-mĕ să-lŭ punŭ, fără să scie nimenĭ, în așternutulŭ Văcărescululuĭ sub căpătâiŭ. Acelŭ plicŭ conținea Oda:

«Tu care aĭ fostŭ din pruncie alŭ muselorŭ favoritŭ
«Și ca strămoșéscă-avere Geniulŭ l'aĭ moștenitŭ,
«Cântărețŭ alŭ primăvereĭ......

Maĭ târḑiŭ s'a mutatŭ la Maiorulŭ Câmpinénu, unde se adunaŭ ḑi și nópte Manolache Băleanu, Grigorie Cantacuzino, Iancu Ruset, Aristia, Costache Bălăcescu, ofițerĭ românĭ dintr'unŭ regimentŭ cu Câmpinénu, Căpitaniĭ Golescĭ Ștefan și Nicolae, Căpitaniĭ Crețulescĭ Costache și Scarlat, Căpitanulŭ Teologu, Căpitanul Voĭnescu II, sublocotenentul Rusetache și maĭ mulțĭ tinerĭ de pe atuncĭ, cari petreceaŭ citindŭ istoriĭ militare: Campaniile luĭ Napoleon, memoriile luĭ Frederic-cel-mare și scrierĭ de-ale poețilorŭ în renume: Lamartine, Hugo, Béranger, etc. Alexandrescu înveselea auditorul cu câte o elegie, o satiră, saŭ o fabulă.

Acolo s'a formatŭ Societatea filarmonică, pentru care Eliad a tra-

dusŭ pe Mahomet alŭ luĭ Voltaire, Aristia pe Saul din Alfieri, Alexandrescu pe Alzira, tragediĭ cu care s'a inauguratŭ scena română. Atuncĭ s'aŭ tradusŭ maĭ multe din comediile luĭ Molière, dintre care Amfitrion a avutŭ unŭ mare succesŭ pe scenă. Interpreţiĭ acestorŭ opere aŭ fostŭ :

D-niĭ Andronescu,
Curie,
Iamandi,
Mihaileanu,
Caragiali,
Lascarescu,
D-nele Caliopi,
Raliţa Mihaileanu,
Efrosina Vlasto (Efrosina Popescu).

Contactulŭ cu tineriĭ ofiţerĭ a făcutŭ pe Alexandrescu să dorésca a deveni camaradulŭ lorŭ de arme. Recomandatŭ spătaruluĭ ca bunŭ scriitorŭ, elŭ a fostŭ admisŭ în mica nóstră armată de atuncĭ ca Iunker ataşatŭ la Djurstvă; până când într'o ḑi şefulŭ sĕŭ, dându-ĭ să copieze o preţiósă otnoşenie, prosă pe care autorulŭ eĭ se aştepta s'o vaḑă trecută la nemurire în litere gotice cu florĭ, s'a speriatŭ de icóna nouluĭ Iunker şi l'a trimisŭ la graniţă la Focşanĭ, să studieze sciinţa caligrafică, dându-ĭ importanta misiune de-a întreba de paşaportŭ pe toţĭ câţĭ voiaŭ să trécă şanţulŭ care despărţea partea oraşuluĭ moldovenescŭ de cea muntenéscă, şi să taie la răbojŭ oile care veneaŭ dintr'unŭ malŭ în cel-alaltŭ alŭ Milcovuluĭ. Neputêndu-se împăca cu acéstă slujbă, de şi fusese înălţatŭ la rangulŭ de sub-locotenentŭ, Alexandrescu şi-a datŭ demisiunea ca să se pótă consacra cu totulŭ litereloru.

Iată cum descriea poetulŭ punctulŭ de pază ce i se încredinţase :

«Spre apusŭ curge o apă între două ţĕrĭ hotarŭ,
«Fraţi a cărorŭ neunire aŭ avutŭ sfârşitŭ amarŭ,
«Pe o margine e zimbrulŭ, iar pe alta unŭ vulturŭ
«Care nicĭ nu maĭ visézǎ la alŭ Tibruluĭ murmurŭ,
«Care sub o nouă formă şi numire ce-a luatŭ
«Ca mulţĭ, cântecolŭ, purtarea şi năravul şi-a schimbatŭ.»

(Epistola către D. I. A.)

P'atuncĭ eŭ eramŭ la Paris şi tată-meŭ, care avea o mare afecţiune pentru Alexandrescu, îlŭ luase acasă la dînsulŭ, unde a şedutŭ maĭ mulţĭ anĭ, în camera dedesubtulŭ aceleia ce ocupaĭ acum doĭ anĭ în otelulŭ Brofft peste drumŭ de Teatru. Intr'acea cameră a scrisŭ cele maĭ multe din meditaţiĭ: *Fericirea*, *Mulţumirea* dedicată fetiţeĭ Voĭnesculuĭ II (acum Contesa de Rochemonteux), *Viaţa câmpenéscă* dedicată luĭ Grigorie Cantacuzino, proprietarulŭ moşieĭ Floresci, unde a petrecutŭ o vară; *Epistola către Voltaire* şi altele. Acolo a scrisŭ *Anulŭ 1840:*

«Să stăpânimŭ durerea care pe omŭ supune
«Să aşteptămŭ în pace alŭ sórteĭ ajutorŭ.....

A scrisŭ *Miedulŭ nopţiĭ:*

«...Frumósa Primăvară acuma se grăbesce
«La caru-ĭ să înhame pe zefiriĭ uşorĭ,
«Păşasce şi în urma-ĭ verdéţă se ivesce
«Şi cerulŭ se desbracă de viforoşiĭ norĭ.»

Acolo a scrisŭ fabulele: *Toporulŭ şi Pădurea*, *Cânele şi Căţeŭ*, *Boulŭ şi Viţelulŭ*, *Lupulŭ moralistŭ*, *Vulpea liberală*, *Lebăda şi puiĭ Corbuluĭ* etc.

Când m'am întorsŭ în ţéră, pe la anulŭ 1841, am găsitŭ pe Alexandrescu totŭ la Djurstva, în mahalaoa Gorganĭ, unde îlŭ lăsasemŭ; dar de astă dată nu ca Iunker, nu ca copistŭ, ci ca pensionarŭ, sub chee şi cu pază de soldatŭ cu puşcă la uşă. Iată cum meritase elŭ aceste onorurĭ. General-Consululŭ găsise în înalta-ĭ judecată că în fabula *Lebăda şi puiĭ Corbuluĭ*, Vulpea Viclénă semĕna aidoma cu guvernulŭ ce representa, că puiĭ Corbuluĭ eraŭ nevinovaţiĭ de Românĭ şi Lebăda omulŭ care dă sfaturĭ bune, şi ceruse pedépsa cutezătoruluĭ autorŭ.

«A ḑisŭ. . . . .
«Că lupiĭ, urşiĭ, leiĭ, vorbescŭ de stăpânire,
«Că lupulŭ e cutare ce judecă, dispóie
«Şi ia după om pelea ca lupul după óie,
«Că lebăda e omulŭ ce dă povăţuire
«Acelorŭ care umblă pe calea de peire...»

Alexandrescu
(Epistola cătră Voinescu II).

Aşa era p'atuncĭ; o vorbă rea la palatŭ, o simplă bănuială a consululuĭ te ducea nejudecatŭ şi deadreptulŭ la puşcărie saŭ celŭ puţinŭ la vre-o mănăstire, fără a ţi se permite să veḑĭ altă figură amică decât pe a păzitoruluĭ. Sciĭ că, voindŭ să vĕdŭ pe Alexandrescu la spătărie, unde era închisŭ, mi-a trebuitŭ să alergŭ o sĕptĕmână, să mĕ căciulescŭ pe la tóte autorităţile civile şi militare, de la dorobanţŭ până la Vorniculŭ celŭ mare, până să dobândescŭ o scrisóre cu treĭ iscăliturĭ, în puterea căreia unŭ ofiţerŭ mi-a deschisŭ uşa odăeĭ prisonieruluĭ. Tinĕrulŭ ofiţerŭ care m'a întovărăşitŭ, simpatisa, sunt sigurŭ, maĭ multŭ cu prisonieriĭ, precum îĭ numea cu emfasă, decât cu aceĭ care îĭ dedese în pază. Când am eşitŭ din camera luĭ Alexandrescu, nu maĭ era nimenĭ prin curte; se întunecase şi plecase toţĭ amploiaţiĭ; tinĕrul ofiţerŭ mi-a propusŭ să mĕ ducă să vĕḑŭ şi pe Nicu Bălcescu, căcĭ şi iunkerulŭ Bălcescu era închisŭ acolo de maĭ multe lunĭ, pentru că spusese unorŭ sergenţĭ din regimentulŭ sĕŭ, că Mircea, Michaiŭ şi Ştefanŭ, fusese nisce domnĭ vitejĭ; în anulŭ de graţie 1841, nu era iertatŭ de a rĕspândi asemenea vorbe. Totŭ atuncĭ Colonelulŭ Câmpineanu, închisŭ vre-o doĭ anĭ la Mărginenĭ, fusese transferatŭ în închisórea de la Plumbuita; Manolache Băleanu era surghiunitŭ la Bolintinŭ; Marin Serghiescu (naţionalu) la Ocna de sare la Telega, iar Bolliac maĭ norocitŭ respira aerŭ curatŭ de munte, surghiunitŭ la schitulŭ Poĭana-Mĕruluĭ, unde unŭ cucernicŭ călugărŭ rusŭ îĭ citea în tóte dimineţile molitfele Sfântuluĭ Vasile.

Poliţia, după ce şi-a satisfăcutŭ pe deplinŭ curiositatea, citindŭ treĭ lunĭ, ḑi şi nópte tóte hărtiile şi cărticelele luĭ Alexandrescu, a declaratŭ tată-meŭ, dându-ĭ cheia odăeĭ, că nu maĭ pune peceţĭ pe uşă, şi că avea ordin să libereze pe prisonierŭ.

A doua ḑi m'am dusŭ de l'am luatŭ de la închisóre să-lŭ aducŭ acasă, dar a stăruitŭ să se mute la Otelulŭ Condurĭ, unde a închiriatŭ o odae. Însă după vre-o treĭ saŭ patru lunĭ, plecândŭ eŭ la Iaşĭ, s'a mutatŭ iar la tată-meŭ, unde a şeḑutŭ până la 1844.

Când m'am dusŭ de l'am vĕḑutŭ la închisóre, avea unŭ vrafŭ de hărtiĭ pe masă, pline de ştersĕturĭ şi de crucĭ, în tóte părţile.

Când scria avea mania de se citea și totŭ ștergea și îndrepta; dobândise patima asta, citindŭ adesea versulŭ luĭ Boileau :

«Si j'écris quatre mots, j'en effacerai trois».

Acelŭ vrafŭ de hârtiĭ era traducțiunea Meropeĭ, cu care se ocupase în închisóre, ca să-ĭ trécă de urîtŭ. Ce s'a fi făcutŭ acea traducere?

În vara anuluĭ 1842, profitândŭ de vacanțele Academieĭ din Iașĭ, venisemŭ în Bucurescĭ. Unulŭ din concesionariĭ ocnelorŭ de sare, rĕposatulŭ Oteteleșanu, care pe atuncĭ îmĭ era cam rudă, ne învită pe Alexandrescu și pe mine să-lŭ întovărășimŭ la Baia de Aramă. Se propunea companieĭ să cumpere acea moșie, pentru esploatarea metaluluĭ; ocasiunea era favorabilă; puteamŭ fără mare cheltuială să ne satisfacemŭ o dorință veche ce aveamŭ, de a visita mănăstirile de peste Oltŭ. Într'acea călătorie amŭ mersŭ din mănăstire în mănăstire și din schitŭ în schitŭ de la Cozia până la Tismana; ne-amŭ coborîtŭ la Turnu-Severinŭ ș'apoĭ ne-amŭ întorsŭ, urmândŭ obârșia munțilorŭ din stână în stână, călătorindŭ când pe josŭ, când călare, din gura Bahneĭ în Dunăre până în valea Oltuluĭ, la Turnu Roșu. Alexandrescu a descrisŭ o parte din acea călătorie într'unŭ memorialŭ. În pelerinagiulŭ la Cozia a scrisŭ *Umbra luĭ Mircea :*

«...Mircea, îmĭ rĕspunde dealulŭ, Mircea, Oltulŭ repetéză;
«Acestŭ sunetŭ, acestŭ nume valurile îlŭ primescŭ,
«Unulŭ altuia îlŭ spune, Dunărea se 'nsciințéză
«Ș'ale eĭ spumate unde către mare îlŭ pornescŭ

. . . .

«Lumea e în așteptare . . . . turnurile cele nalte
«Ca fantome de marĭ secolĭ, pe eroiĭ lorŭ jălescŭ
«Ș'ale valurilorŭ mândre generațiĭ spumegate
«Zidulŭ vechiŭ alŭ mănăstiriĭ în cadență îlŭ isbescŭ».

(Umbra luĭ Mircea la Cozia).

La Tismana a scrisŭ *Răsăritulŭ luneĭ;* la Drăgășanĭ *Mormintele,* și maĭ multe alte poesiĭ pline de cugetărĭ mărețe ca aspirațiunile

sufletuluĭ sĕŭ, şi de tablourĭ descriptive, vesele şi înflorite ca frumósele locurĭ ce visita şi ca sburdările inimeĭ sale.

Lăudată fie memoria mereluĭ poetŭ a căruĭ pană a sciutŭ să învieze umbrele gloriόse ale eroiculuĭ nostru trecutŭ ş'a împodobitŭ vechile tradiţiunĭ legendare ale istorieĭ naţionale, îmbrăcându-le în strălucitele colorĭ ale bogateĭ sale imaginaţiunĭ !

La anulŭ 1842 Alexandrescu a fostŭ numitŭ impiegatŭ la postelnicie, la masa jălbilorŭ. Serviciulŭ cu care îlŭ însărcinase şefulŭ sĕŭ, era de a citi tóte petiţiunile adresate Domnuluĭ, de-a face pentru fie-care câte unŭ estractŭ şi de-a le adresa autorităţilorŭ respective cu apostila domnéscă. Vodă Bibescu, mulţumitŭ de modulŭ cum îşĭ îndeplinia datoria, a voitŭ să-lŭ aĭbă pe lângă dînsulŭ, îlŭ luă la Breaza unde petrecea lunile de vară.

Deşi în mare favóre la curtea luĭ Vodă Bibescu, dar nicĭ intriga, nicĭ linguşirea nu s'a pututŭ apropia vre-odată de dînsulŭ. Vorbea tare fără a-şĭ ascunde gândurile şi credinţele.

Odată, aflându-mĕ cu unchiu-meŭ la Câmpina, m'am dusŭ să-lŭ vĕḑŭ la Breaza. Dómna Bibescu, aflândŭ că eramŭ în odae la Alexandrescu, a trimisŭ de m'a poftitŭ la masă. Prânzulŭ a fostŭ veselŭ; Alexandrescu, bine dispusŭ, a povestitŭ o mulţime de istoriόre ţĕrănescĭ în care vestitulŭ Carcalechi, ḑiaristulŭ curţiĭ, juca rolulŭ principalŭ. Dómna, care-lŭ asculta cu plăcere şi rîdea multŭ la acele povestirĭ, îĭ ḑice : «Să viĭ să mănâncĭ în tóte ḑilele cu noĭ». Apoĭ, întorcêndu-se către Vodă cu unŭ tonŭ poruncitorŭ :

«Numesce-lŭ poetŭ alŭ curţiĭ».

Alexandrescu, fără să aştepte care era să fie hotărîrea dómnéscă, rĕspunde : «Să mănâncŭ, fórte bine, merge, dar să fiŭ poetŭ de «poruncélă, vĕdŭ, că Măria Ta n'aĭ cititŭ o satiră ce am făcutŭ «acum vre-o căţĭ-va anĭ unuĭ poetŭ de curte de atuncĭ, pe care-lŭ «povăţuiamŭ cu versurile :

«Ia-ţĭ nădragiĭ de atlas
«De-ţĭ fă stégulŭ la Parnas»;

«apoĭ ce facŭ eŭ cu acele versurĭ când voiŭ îmbrăca nădragĭ de «atlas ?»

Maĭ tărḑiŭ a fostŭ numitŭ directorŭ la departamentulŭ Credinţeĭ, pe când moşiile mănăstirilorŭ închinate şi neînchinate se arenduiaŭ cum da Domnulŭ, postŭ importantŭ şi ambiţionatŭ de toţĭ aceĭ care căutaŭ să facă averĭ marĭ. Elŭ, care l-a ocupatŭ atâţĭ anĭ, a eşitŭ de acolo săracŭ precum intrase.

În anulŭ 1853 se auḑea de răsboiŭ. Alexandrescu ca şi Nicu Bălcescu aŭ avutŭ totŭ-d'auna credinţa că România numaĭ prin arme se putea ridica la rangulŭ ce i se cuvine. Era vorba ca o armată auxiliară francesă, să vie să ocupe valea Dunăriĭ de josŭ, iar flota engleză să cuprindă Marea Négră; se suna şi de venirea luĭ Magheru cu proscrişiĭ Românĭ, şi tinerimea începuse a bate din pintenĭ. Atuncĭ Alexandrescu a scrisŭ : *Cântecul soldatuluĭ*:

«Pe câmpulŭ Românieĭ
«Trompeta când resună
«La glasulŭ datorieĭ
«Oştirea se adună . . . .»

Totŭ atuncĭ a salutatŭ pe Halcinski cu unŭ lungŭ adio în versurĭ. De ce n'a voitŭ sórta să pótă vedea şi elŭ pe Românĭ urcândŭ ca vijălie printre glónţe şi mitralie dealulŭ Griviţeĭ, înfigêndŭ în creştetŭ gloriosulŭ lorŭ stégŭ, şi pe vitézulŭ şi fiorosulŭ Osman-Paşa închinând sabia luĭ unuĭ tînĕrŭ colonelŭ românŭ!

La 1859, după suirea luĭ Vodă-Cuza în scaunulŭ domnescŭ alŭ Principatelor-Unite, Alexandresru a ocupatŭ postulŭ de ministru interimar la Culte. Modestia care-lŭ caracterisa, nu i-a permisŭ să priméscă a fi numitŭ la acelŭ interim ca titularŭ. Maĭ în urmă, la 1860, a fostŭ trimisŭ la Focşanĭ ca membru la comisia centrală. Acolo a fostŭ lovitŭ de o bólă nemilostivă, care l'a ţinutŭ aprópe un sfertŭ de seculŭ mortŭ între ceĭ viĭ.

De copilŭ, Alexandrescu cunoscea poeţiĭ grecĭ vechĭ şi modernĭ la vârsta de şépte-spre-ḑece anĭ citise pe toţĭ clasiciĭ francezĭ şi scia pe dinafară tot ce era măreţŭ şi frumosŭ în literatură.

Cine era şi de unde venise acelŭ băiatŭ în şcóla luĭ Vaillant, şi unde studiase elŭ pân'atuncĭ, în ce şcólă şi cu care dascălŭ? Stu-

diase acolo unde aŭ studiatŭ ómeniĭ de felulŭ luĭ, ómeniĭ de geniŭ: la şcóla inimeĭ şi a spirituluĭ, sub direcţiunea dorinţeĭ şi a plăceriĭ de a sci şi de-a admira. Sciŭ numaĭ că în podul caseĭ la Mitropolie staŭ aruncate vre-o mie de volume, clac peste grămadă, neclasate, necatalogate. Acolo se închidea Alexandrescu de citea. Multe óre plăcute amŭ petrecutŭ noĭ împreună, în mijlocul acelorŭ in-folio, citindŭ când vieţile ómenilorŭ ilustri de Plutarch, când vieţile sfinţilorŭ în Cazanie, când pe Tucidid saŭ pe Xenofon!

Alexandrescu era născutŭ în Târgovişte, în patria Văcărescilorŭ, a luĭ Eliad şi a luĭ Cârlova. Ḑîna care a presidatŭ la nascerea luĭ l'a înzestratŭ cu îmbelşugare cu o mare memorie şi cu darulŭ armonieĭ. Poesiile luĭ se deosibescŭ prin marĭ calităţĭ de stilŭ, de cugetare şi de simţire care-lŭ punŭ între fruntaşiĭ poesieĭ române.

Meditaţiile aŭ unŭ sborŭ înaltŭ care le ridică alăturĭ cu acele ale luĭ Lamartine.

Satirele luĭ sunt înarmate cu împunsăturĭ de felulŭ luĭ Boileau.

Fabulele, care formézĕ o parte însemnată şi originală din scrierile luĭ Alexandrescu, multe, precum *Lebăda şi Puiĭ Corbuluĭ*, *Pădurea şi Toporulŭ*, *Vulpea liberală* şi altele, le-ar fi subsemnatŭ însuşĭ La Fontaine.

A ḑice de dînsulŭ că a fostŭ poetŭ şi poetŭ de unŭ talentŭ superiorŭ, nu este destulŭ. Elŭ a fostŭ unŭ sufletŭ mare şi nobilŭ, o inimă curată şi generósă, veselŭ şi glumeţŭ; îĭ plăcea societatea alésă, şi dacă câte o dată căuta singurătatea era maĭ mult ca o alinare la amărăciunile vieţiĭ, de aceea şi scrierile luĭ dintr'acele momente resipiră o stare de întristare melancolică a sufletuluĭ sĕŭ.

Era de şcóla aceea care consideră darulŭ poesieĭ ca unŭ depositŭ sacru, pe care omulŭ înzestratŭ de sus este datorŭ să-lŭ păstreze curatŭ, neatinsŭ de patimile şi slăbiciunile omenescĭ, aşa că elŭ privea de sus în linişte senină splendórea adevĕruluĭ şi frumosuluĭ care luminézĕ binele şi lovesce viciulŭ şi nemernicia; în mândra şi majestósa sa indignaţiune, condeiulŭ sĕŭ stigmatisa înjosirea, cinismulŭ şi lipsa de probitate, precum o vedemŭ în unele din poesiile sale.

Viéţa luĭ a fostŭ o viéţă de luptă şi de martirŭ; a luptatŭ pe faţă, cu curajŭ, la lumina mare, pentru libertate în contra despotismuluĭ, pentru dreptate în contra abusuluĭ şi năpăstuiriĭ, păstrândŭ totŭ-d'auna căldura şi devotamentulŭ tinereţeĭ. A luptatŭ fără altă ambiţiune decât aceea de a fi folositorŭ ţĕriĭ sale. Condeiulŭ sĕŭ originalŭ şi plinŭ de spiritŭ şi de graţie nu s'a inspiratŭ decât de pulsaţiunile marĭ şi patriotice ale sufletuluĭ sĕŭ.

Generaţia veche a admiratŭ cu iubire scrierile luĭ Alexandrescu, le-a avutŭ ca unŭ catechismu de virtute şi de patriotismu; şi mulţĭ póte că aŭ păşitŭ pe calea cea dréptă de témă să nu-şĭ recunóscă abaterile în vre-o satiră saŭ în vre-o fabulă d'ale luĭ Alexandrescu Tinerilorŭ Românĭ aĭ generaţiuniĭ care se ridică le ḑicŭ : Fiţĭ patrioţĭ şi modeştĭ ca Alexandrescu, şi când voiţĭ să sciţĭ cum se glorifică faptele cele marĭ, citiţĭ Odele şi Elegiile luĭ; când voiţĭ să sciţĭ cum se rîde de ambiţioşiĭ de rândŭ şi cum se biciuesce viţiulŭ, citiţĭ Satirele şi Fabulele luĭ Alexandrescu. Dotatŭ de unŭ talentŭ mare elŭ şĭ-a iubitŭ ţéra, s'a respectatŭ pe sine şi a lăsatŭ în memoria nóstră operele spirituluĭ şi ale inimeĭ sale.

APULUM, ALBA-IULIA, BELGRADU
IN
TRANSILVANIA.

STUDIŬ
DE
GEORGE BARIŢIU
Membru alŭ Academieĭ române

Şedinţa de la 2 Aprilie 1886

Apulum, *Alba-Iulia*, *Belgrad* sunt treĭ numirĭ ale aceleiaşĭ cetăţĭ fortificate din marele principatŭ alŭ Transilvanieĭ. In decursulŭ acestuĭ studiŭ scurtŭ şi, cum amŭ ḑice, fragmentarŭ vomŭ afla, că aceeaşĭ cetate maĭ este cunoscută locuitorilorŭ ţĕreĭ sub alte patru numirĭ, *Alba Carolna*, *Weissenburg*, *Gyula-Fejérvár* şi *Károly-Fejérvár*.

I. Inainte de a intra în tratarea materieĭ ce mĭ-am alesŭ astădată, am fostŭ silitŭ să premitŭ diversele nomenclaturĭ ale aceleĭaşĭ localităţĭ, pentru ca să pótă evita orĭ cine confusiunea ce se nasce în tóte ţĕrile poliglote şi cu atâtŭ maĭ vârtosŭ în geografia şi topografia Transilvanieĭ din mulţimea nomenclaturilorŭ care se daŭ în casurĭ nenumĕrate aceloraşĭ localităţĭ, regiunĭ, districte, munţĭ, văĭ, rîurĭ ş. a., precum observasemŭ înainte cu câţĭ-va anĭ într'unŭ altŭ studiŭ alŭ meŭ de aceeaşĭ natură (1).

Scopulŭ meŭ însă la loculŭ acesta este cu totulŭ altulŭ: îmĭ voiŭ permite adecă, cu voia domnilorŭ colegĭ din Academia română, să relevĕzŭ după putinţă importanţa istorică a uneĭ cetăţĭ fundate maĭ întâiŭ de către împĕratulŭ Traianŭ, înălţată sub domnia Romeĭ la rangulŭ aprópe alăturea cu capitala Dacieĭ, Sarmisegetusa saŭ Ulpia

(1) A se vedé Analele Societăţeĭ Academice din 1871—2 şi Transilvania 1872, cum şi geografiile ţĕreĭ Ardélululĭ scrise înainte de anulŭ 1867.

Traiană, dară maĭ fericită decât aceea în acelŭ înțelesŭ, că udne Ulpia Traiană, căḑută fórte de multŭ în ruine, a făcutŭ locŭ numa, la vre-o ḑece sate și cătune pe teritoriulŭ sĕŭ, din contra Apulum, prefăcutŭ și elŭ de repețite orĭ în ruine în cursŭ ca de cincĭ-spre-ḑece vécurĭ, totŭ de atâtea orĭ s'a restauratŭ din noŭ, totŭ ca municipiŭ fortificatŭ maĭ bine saŭ maĭ rĕŭ, până în ḑioa de astă-ḑĭ, când sub o numire când sub alta, însă așa, că cu numele luĭ sunt legate prin tóte timpurile și epocele seriĭ lungĭ de evenimente care aŭ decisŭ în casurĭ nenumĕrate asupra sórteĭ tuturorŭ locuitorilorŭ țĕreĭ, a căreĭ capitală fusese acéstă cetate de la 1542 până la venirea Transilvanieĭ sub domnia ilustreĭ dinastiĭ de Habsburg.

Regiunea. — Călĕtorulŭ străinŭ care, venindŭ cu trenulŭ de către Arad și trecêndŭ pe lângă moșiile d-lorŭ Mocioni de la Bulciu și Capalnașŭ, va intra în Transilvania pe la Zam, care înainte fusese domeniŭ alŭ altuĭ proprietarŭ românŭ anume Vasilie Nopcea, înaintândŭ totŭ preste frumósele șesurĭ ale Mureșuluĭ, când va trece podulŭ la satulŭ Órda, să scie că a intratŭ pe teritoriulŭ stravecheĭ cetățĭ romane, care se întindea din țĕrmiĭ Mureșuluĭ pe distanța întrégă până sub muriĭ fortificațiunilorŭ de astăḑĭ și pe totŭ teritoriulŭ câtŭ cuprinde orașulŭ locuitŭ de provincialĭ, iară după uniĭ archeologĭ periferia aceluĭ municipiŭ cuprindea preste unŭ miliariŭ saŭ 5 stadiĭ romane □.

Străiniĭ carĭ îșĭ iaŭ ostenéla de a călĕtori prin alte țĕrĭ, visitândŭ și Transilvania în maĭ multe părțĭ ale eĭ și făcêndŭ comparațiuneĭ află o mulțime de regiunĭ ale eĭ totŭ atâtŭ de frumóse și încântătóre, ca și cele maĭ minunate părțĭ ale Elvețieĭ. Înțelegemŭ aceste frumusețĭ cu aplicare la darurile natureĭ, nu și la cele produse de mânĭ omenescĭ. Punctulŭ pe care-lŭ alesese Traianŭ la Mureșŭ pentru întemeiarea unuĭ municipiŭ și a uneĭ coloniĭ latine este unulŭ din cele maĭ frumóse ale țĕreĭ. In față curge Mureșulŭ care, dacă de la punctulŭ acesta arŭ fi regulatŭ, arŭ puté purta pe spatele sale și vapóre maĭ micĭ, precum órtă luntri saŭ caice încărcate cu sare. De a lungulŭ rîuluĭ șesŭ largŭ din cele maĭ fer-

tile; imediatŭ de lângă cetate se începŭ munţiĭ apusenĭ, care se înalţă gradatŭ pe distanţă de câte-va miliare până în regiunile cele bogate în mine de aurŭ, de argintŭ, de metale nenobile şi de minerale diverse.

Aicĭ a fostŭ situatŭ Apulum, alŭ căruĭ nume s'a maĭ conservatŭ astă-ḑĭ în graiulŭ poporuluĭ numaĭ prin numirea ce dă elŭ rîuluĭ *Ampoiu* (latinesce Apullus) ce curge printre munţĭ de către orăşelulŭ Zlatna până în şesŭ, unde se varsă în Mureşŭ. Pe acestŭ rîŭ se crede că l'a înţelesŭ şi Ovidiu când a scrisŭ :

Danubiusque rapax et *Dacicus* orbe remoto *Apullus.*

Aşa se pare că Ovidiu şi póte cu elŭ alţĭ Romanĭ din timpulŭ luĭ Octavianŭ Augustŭ apucase a-şĭ câştiga şi unele cunoscinţe topografice din Dacia centrală, căcĭ adecă rîulŭ Ampoiu nicĭ de cum nu se numĕră între rîurile maĭ marĭ şi principale ale Transilvanieĭ cum sunt Mureşulŭ, Oltulŭ, dóuĕ Someşurĭ, Crişulŭ, dóuĕ Târnave, Arieşulŭ, Streiulŭ, şi totuşĭ Ovidiu îlŭ numesce ca şi cum arŭ fi voitŭ să-ĭ dea nu sciŭ ce importanţă.

Apulum sub domnia Romeĭ. — Archeologiĭ noştri aŭ cu totulŭ alte probe tarĭ şi numeróse despre esistenţa înfloritóre a municipiuluĭ şi a colonieĭ latine Apulum decât arŭ fi unŭ simplu versurelŭ alŭ luĭ Ovidiu. Francesulŭ de Gerando, care înainte cu vre-o 45 de anĭ se aşezase în Transilvania şi se căsătorise în familia Grafilorŭ Teleki, după ce făcuse studiĭ archeologice şi etnografice destulŭ de seriόse în noua sa patrie, în opulŭ sĕŭ întitulatŭ «*La Transilvanie*» ḑice, în partea I, c. 1, că atâtea resturĭ (monumente) de ale Romeĭ nu potŭ produce nicĭ Galia, nicĭ Hispania, nicĭ chiar Italia câte aŭ rĕmasŭ în Dacia.

Ladislaŭ (Vlad) Kővári, unulŭ din ceĭ maĭ serioşĭ archeologĭ maghiarĭ, în cartea sa întitulată «Monumentele de architectură ale Transilvanieĭ» (1) începe introducţiunea sa cu acéstă sentenţă :

«Transilvania este unŭ museŭ bogatŭ, însă necunoscutŭ».

Acéstă sentenţa se póte aplica cu totŭ dreptulŭ şi la ruinele co-

(1) Erdély épitészeti emlékei irta Kővári Lászlo. 30 fametszvénnyel. Erdély régiségei második bövitett kiadása. Koloszvártt 1866. Kiadja Stein I. Muzeum egyleti könyvárus. 8°, pp. 331.

loniei Apulum, pe care astădĭ se vĕdŭ aşezate alte localităţĭ. Cu tóte acestea din miile de monumente, inscripţiunĭ şi alte resturĭ ale gloriei sale aŭ scăpatŭ numaĭ atâtea din perire, câte ne sunt de ajunsŭ ca să probămŭ maĭ pe sus de orĭ ce îndoială, că Apulum, atâtŭ ca municipiŭ câtŭ şi ca colonie, a fostŭ situatŭ la Mureşŭ tocmaĭ pe teritoriulŭ descrisŭ maĭ în sus. O corabie încărcată numaĭ cu monumente şi inscripţiunĭ adunate, din ordinulŭ Impĕratuluĭ Carol VI în anulŭ 1723, cu mare diligenţă şi grije de către contele Ariosti, s'a cufundatŭ la Seghedin spre dauna mare a sciinţeĭ; după ce însă contele Ariosti adunase monumente nespusŭ de multe, o parte mare din acelea totŭ aŭ ajunsŭ la Viena, unde se potŭ vedé aşezate în pereţiĭ bibliotecеĭ. De almintrele Ariosti apucase a decopia celŭ puţinŭ inscripţiunile (1). De atuncĭ s'aŭ deşteptatŭ abia şi câţĭ-va bărbaţĭ dintre fiiĭ patrieĭ, carĭ s'aŭ pusŭ pe studiĭ archeologice, pe adunare de monumente şi inscripţiunĭ. Multŭ maĭ înainte, adecă pe la 1549 adunase şi Verantiu, în ḑilele împĕratuluĭ Ferdinand, vre-o 200 de inscripţiunĭ antice din Transilvania. Impĕrătésa Maria Teresia pusese pe br. Hohenhausen ca să adune din acéstă ţéră nu numaĭ inscripţiunĭ ci şi alte obiecte antice de valóre istorică. De aci înainte colecţiunile câte aŭ urmatŭ de la Seivert încóce până la archeologiĭ din ḑilele nóstre, precum parochulŭ evangelicŭ Ackner, comitele Iosifŭ Kemény, br. dr. I. F. Neigebaur prusianulŭ(2), profesorulŭ C. Torma, apoĭ museulŭ din Cluşŭ, începuturile de colecţiunĭ la Deva şi la Temişóra, încă şi la Blajŭ, tóte acestea sunt pe cale de a înmulţi materialulŭ istoricŭ peste totŭ, a revĕrsa lumina dorită şi preste cele d'întâiŭ vécurĭ ale vieţeĭ coloniilorŭ latine în Dacia, între care Apulum ocupa unŭ locŭ din cele maĭ de frunte.

Sus-citatulŭ Neigebaur a concentratŭ în cartea sa tóte inscripţiunile din Dacia pe câte a pututŭ pune mâna până în anulŭ 1850. Până când se va maĭ afla unŭ altŭ archeologŭ, care să nu-şĭ pregete a publica într'unŭ singurŭ opŭ încă şi monumentele câte s'aŭ maĭ descoperitŭ în Dacia şi anume în Transilvania, pentru ca amiciĭ

(1) Inscrizioni antiche trovate e raccoltate a le rovine della Transilvania l'anno MDCCXXIII.
(2) Dr. I. F. Neigebaur, Kronstadt 1851.

cercetărilorŭ istorice să se pótă folosi de ele maĭ ușorŭ și să nu fie siliţĭ a perde timpulŭ vieţeĭ călătorindŭ de la unŭ museŭ la altulŭ, colecţiunea luĭ Neigebaur, la care a recursŭ chiar și unŭ Mommsen, remâne și pentru noĭ o prea bună călăusă. Așia dară

Despre existenţa colonieĭ Apulum pe teritoriulŭ unde se vede situată astă-ḑĭ și Alba-Iulia, mărturisescŭ inscripţiunile culese de Neigebaur pe paginele 124 până la 166. A le reproduce și la loculŭ acesta pe tóte credŭ că ar fi de prisosŭ, după ce colecţiunea desŭ citată póte fi consultată de către orĭ-cine.

Că *colonia* Apulum a fostŭ tot-odată și *Municipium*, care s'a bucuratŭ de drepturĭ marĭ și frumóse, despre acésta mărturisescŭ până acuma inscripţiunile sculptate pe monumente de marmoră, înregistrate la Neigebaur sub N-riĭ 132, 44; 153, 209; 159, 256. Pe acestea două din urmă, adecă 153, 209 și 159, 256 Apulum e numitŭ «MVN. SEPT. APVL» adecă Municipium Septimum Apulum.

Tóte acestea monumente cu inscripţiunĭ s'aŭ aflatŭ pe teritoriulŭ dintre Murĕșŭ și Alba-Iulia.

In cât pentru posiţiunea politică a acesteĭ coloniĭ în provincia Dacia și în statŭ, ne spunŭ totŭ inscripţiunile, că ea avea *funcţionarĭ* de rangŭ după norma capitaleĭ și a celorŭ maĭ renumite coloniĭ din imperiŭ, precum *Duumviri*, *Decuriones*, *Aediles*, *Quaestores* etc. Așa se descoperiră între altele câte-va monumente cu inscripţiunĭ, precum de exemplu :

C. Iul. Valens II. Vir. Col. Apul.
C. Pomp. Fuscus II Vir. Col. Apul.
P. Aelius Rufinus. Dec. Mun. et. Patronus Coll. Fabrum Col. Apul.
C. Sinnius Anicetus. Dec. Col. Sar. Patron. Col. Fabr. Mun. Sept. Apul.
T. Laelius Q(uaestor). Col. Apul.

Garnisóna saŭ cu termen militariŭ romanŭ Praesidium in Colonia Apulum. Până acum s'aŭ adeveritŭ din inscripţiunĭ, că în partea Dacieĭ unde a fostŭ Apulum se afla sub domnia Romeĭ garnisóne din două legiunĭ *Legio V. Macedonica et Legio XIII Gemina,* precum și unele *Alae* (de călărime) și *Cohortes* auxiliarie din tprue străine de

ale așa numiților *Socii* și mai din urmă alte legiuni curată romane, după cum cerea împrejurările; dară inscripțiunile care mărturisescă despre numitele dóuě legiuni întregi (câte 10 mii și mai mulți într'o legiune) sunt nenumĕrate. Se vede că în Apulum aŭ stată mai totă *cohorți* (bataliône?) din legiunea *XIII gemina*, căci despre acésta se vĕdŭ la Neigebaur într'o singură grupă șése inscripțiuni aflate totŭ în ruinele de la Apulum.

Adăogămŭ la inscripțiuni de pre monumente mulțimea mare de cărămiḑi romane însemnate cu Leg. XIII G, saŭ vre-o cohorte de ale ei, din care o parte bună scósă totŭ din ruinele de la Apulum ne convinge și mai multŭ că la acéstă colonie aŭ statŭ ḑecimi de ani trupe din legiunea XIII gemina, cum și din *Alae* (escadrône?) și cohorți auxiliarie, din care câte-va eraŭ alăturate la acea legiune.

Iosefŭ Vass, călugărŭ piaristŭ, fostŭ profesorŭ la Clușŭ, în cartea sa titulată *Transilvania sub Romani* (1), după mai mulți autori citați de elŭ la p. 122—124, patru aripe (Alae) de călăreți și vre-o nouĕ (9) cohorți auxiliare de pedestrime aŭ fostŭ alăturate totŭ la leg. XIII. Intre acestea se vĕdŭ și una *Ala* civium Romanorum, 1 siliana, una Cohors III civium Romanorum, prin urmare adevĕrați cetățeni ai Romei, și Cohors II et IV Hispanorum ex Legione VI Hispanorum.

Precum în ruinele altorŭ colonii din Dacia centrală, așa în cele de la Apulum și până sus în munții apuseni spre Auraria se află și urmele de profesioniști mititari, care își aveaŭ *Colegiile* și *Patronii* lorŭ, precum era collegium *Fabrorum* (faurii și geometrii), *Dendrophorerum* (architecți, lemnari, saŭ, cum le mai ḑicŭ, dulgheri și bărdași), Centonariorum, saŭ ceea ce numimŭ astă-ḑi cusĕtori, croitori, călțunari etc., liferanți de vestminte pentru armată.

Nume de comandanți superiori, precum Legati et Praefecti, cum și câți-va mai după aceștia s'aŭ aflatŭ până în 1863 în numĕrŭ de

(1) Erdély a Romaiak alatt. Kutjök nyomán. Irta *Vass Iozsef,* kegyes szerzetbeli Aldor, gymnasiumi tanar, s a magyar tudományos akademia levelezö tagja. Kolozsvartt 1863. Carte scrisă cu mare diligență și erudițiune, ea însă abundă în conclusiuni logice imposibile la care s'aŭ redusŭ ura sa ce purta contra absolutismului austriacŭ de înaintea dualismului și une ori ura contra Româniloră.

44, din care vre-o 14 aŭ fostŭ Legati saŭ Praefecti Leg. XIII Gem.

Cultulŭ religiosŭ exercitatŭ și representatŭ în colonia și în Municipiulŭ Apulum. — Este cunoscutŭ, că orĭ unde aŭ străbătutŭ Romaniĭ cu armele lorŭ și aŭ întemeiatŭ coloniĭ, aŭ dusŭ cu sine divinitățile și cultulŭ lorŭ, pentru care aŭ înălțatŭ temple mărețe, aŭ fostŭ însă multŭ maĭ toleranțĭ decât ca prin introducerea cultuluĭ lorŭ să voéscă a extermina de a dreptulŭ religiunile altorŭ popóre, de și, în prea multe casurĭ, maĭ absurde și decât multe superstițiunĭ eline și romane. Se pare însă că Romaniĭ s'aŭ încredutŭ multŭ în pompa relativă fórte mare cu care se executa la eĭ ritulŭ prescrisŭ pentru câte-va divinitățĭ, precum și în împrejurarea, că oficiele principale bisericescĭ, cum s'arŭ dice în limba christiană, eraŭ întrunite în aceleașĭ persóne de rangŭ înaltŭ profanŭ, precum cu consulatulŭ și maĭ târdiŭ cu persóna imperatorilorŭ (Pontifex Maximus etc.); alte-orĭ le schimbaŭ aceleașĭ persóne, astă-dĭ consules, preste unŭ anŭ pontifices etc.

După archeologiĭ ardelenĭ și uniĭ străinĭ, cu toțiĭ vre-o șépte inșĭ, citațĭ de către sus numitulŭ scriitorŭ Ios. Vass (pag. 130—131), în Dacia s'aŭ aflatŭ până acuma urme sigure de cultulŭ următorilorŭ *Dii consentes* saŭ *Dii majorum gentium:*

Jupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo, Mars, Mercurius, Juno, Minerva, Vesta, Ceres, Diana, Venus.

Dintre divinitățile de a doua clasă saŭ *Dii minorum gentium*, semideĭ și geniĭ, prin care s'aŭ personificatŭ ideĭ și pasiunĭ, se află totŭ în acea parte a Dacieĭ adecă în Transilvania urme fórte multe și se totŭ maĭ descopere neîncetatŭ maĭ în tóte părțile țéreĭ, iară cele consemnate la Bartalis, Ackner, Neigebaur și Carol Torma apropie numĕrulŭ de patru-decĭ, ca inscripțiunĭ, ca statue, altare și sub alte forme. Din tóte acelea s'aŭ descoperitŭ maĭ multe chiar în Apulum. Așa de ex.: în biblioteca episcopieĭ romano-catolice din Alba-Iulia (fostŭ Apulum), între alte obiecte archeologice romane, se potŭ vedé patru *reliefe* relative la cultulŭ divinitățeĭ *Mithras* saŭ *Sórele*, fie-care cu inscripțiunea DEO INVICTO MITRAE. In câtŭ pentru cultulŭ luĭ Mithras se vĕdŭ în miculŭ museŭ de la Deva

câte-va obiecte descoperite de curândŭ şi fórte interesante, care ne ajută să pătrundemŭ în câtŭ-va chiar în misteriele aceluĭ cultŭ.

Acelea divinitățĭ de diverse categoriĭ avêndu-şĭ fie-care cultulŭ lorŭ, urma firesce ca să aĭbă şi miniştri aĭ cultuluĭ. In Apulum s'aŭ aflatŭ inscripţiunĭ pe monumente pentru Pontifices, Augures, Flamines, adecă miniştriĭ ceĭ maĭ de frunte aĭ cultuluĭ politeistŭ, de unde se póte judeca şi maĭ bine marea importanță a aceleĭ coloniĭ. Aşa vedemŭ trecuţĭ în colecţiunile archeologice:

C. Iulius Metrobitanus, sacer Dei ejusdem (Aesculapii) Pontifex QQ. II. vir Col. Apul.

L. Ael. Lupus EQ. R. Pontif. et II Viral. (Coloniae Apulensis.)

Q. R. F. C. Num. Certus. EQ. Rom. Augur. Col. Apul.

Ael. Iulianus. Aug. Col. Apul.

P. Aelius. P. F. Fab. Augur. Dec. Mun. Apul.

Tib. Cl. Rufus. Dec. Col. et Flam. Mun. Apul.

M. Munatius cum Balbino. Quaestionum Causarumque Iudex.

Flam. Dial. Mun. Col. Apul.

P. Ael. Iulian. EQ. R. Flam. et II. Viral. Col. Apul.

Câte nume şi titule de aĭ ministrilorŭ cultuluĭ politeistŭ arŭ maĭ eşi la lumină, dacă ar fi cu putinţă a se desgropa vre odată măcar unele părţĭ maĭ ridicate ale necropolelorŭ (cimiterielorŭ) acesteĭ şi ale altorŭ coloniĭ de ale Romeĭ în Dacia.

Din aceste optŭ şi din alte 13 monumente de ale capilorŭ cultuluĭ religiosŭ alŭ Romeĭ aflate în ruinele altorŭ coloniĭ, precum *Sarmiz*, *Paralisum*, *Salinae*, *Napoca*, *Colonia Dac.* etc. învĕţămŭ, că aceia eraŭ aleşĭ saŭ denumiţĭ maĭ totŭ din familiĭ de frunte de ale Romeĭ şi că ceĭ maĭ mulţĭ eraŭ învestiţĭ tot-odată şi cu funcţiunĭ civile şi militare importante. Din numĕrulŭ şi rangulŭ înaltŭ alŭ celorŭ scoşĭ la lumină din ruinele de la Apulum cutezămŭ tot-odată a încheia cu cea maĭ mare probabilitate, că acea colonie a fostŭ fórte întinsă, împoporată preste totŭ cu elemente latine, care ţineaŭ tare la cultulŭ religiosŭ alŭ Romeĭ, pentru că în casŭ contrariŭ nu se pricepe, cum locuitoriĭ arŭ fi fostŭ în stare să înalţe atâtea temple, basilice şi oratorie şi cum se întreţinea atâţĭ popĭ şi sacrificulĭ câţĭ trebue să presupunemŭ că aŭ fostŭ în coloniĭ ca şi Apulum,

unde în fruntea cultuluĭ aŭ statŭ Pontifices, Augures, Flamines etc. Că locuitoriĭ care ţineaŭ la acelŭ cultŭ şi vorbiaŭ limba Laţiuluĭ s'aŭ înmulţitŭ în proporţiunĭ considerabile îndată în primele decade ale colonisăreĭ, ne convingemŭ încă şi din alte date sigure istorice pe care nu le póte trage nimenĭ la îndoială. Indată după prefacerea Dacieĭ în provincie romană, încă sub Traianŭ, s'aŭ aşternutŭ într'însa cele maĭ minunate drumurĭ; în munţiĭ de la Apulum spre apusŭ s'aŭ lucratŭ cu adevĕrata sete de aurŭ prin multe miĭ de ómenĭ la minele cele bogate; agricultura, industria şi comerciulŭ aŭ luatŭ ca prin farmecŭ unŭ avîntŭ necunoscutŭ până în acea epocă, şi s'a continuatŭ cu acestea aşa, în câtŭ după unŭ periodŭ óre-care ţéra s'a pututŭ numi cu totŭ dreptulŭ *Dacia felix.* Inmulţindu-se tare poporaţiunea, guvernulŭ s'a vĕḑutŭ îndemnatŭ a întemeia curândŭ totŭ pe valea Murĕşuluĭ fórte aprópe de Apulum colonia *Hydata*, în regiunea în care se vĕdŭ astă-ḑĭ numaĭ sate ca *Gioagiulŭ* cu ape minerale folosite de Romanĭ, şi alte câte-va comune tóte românescĭ.

Cumpănindŭ bine datele acestea istorice şi altele multe care n'aŭ locŭ în acestŭ studiŭ fórte scurtŭ, nu se va maĭ mira nimenĭ observândŭ, că larga vale a Mureşuluĭ pe ambele părţĭ şi munţiĭ situaţĭ de a lungulŭ, de a drépta Mureşuluĭ până dincolo unde se începŭ şesurile Araduluĭ şi ale Banatuluĭ, aŭ poporaţiune în partea lorŭ cea maĭ mare numaĭ românéscă, iară elementele neromane aparŭ pe teritoriulŭ acela numaĭ ca nisce oase saŭ insule micĭ.

Apulum «Colonia Nova» — La Neigebaur se vede, sub nr. 126, 9, copia uneĭ inscripţiunĭ din ḑilele împĕratuluĭ *Decius* (249—251 d. Chr.) în care Apulum se numesce *Colonia nova.* Uniĭ archeologĭ, cu Bartalis în frunte, sunt de părere, că în ḑilele luĭ *Caracalla* (211—217) Goţiĭ, străbătêndŭ în Dacia, arŭ fi prefăcutŭ şi Apulum în ruine, că însă Decius l'arŭ fi restauratŭ, de unde apoĭ i s'arŭ fi datŭ titlulŭ de *Colonia nova.* Se póte şi aşa ceva, numaĭ cât apărătoriĭ aceste opiniunĭ până acuma n'aŭ temeiurĭ de ajunsŭ pentru ca să ne convingă. Fie însă cum va fi, atâta remâne adeveritŭ pe deplinŭ, că Apulum, fiindŭ situatŭ la unŭ locŭ alesŭ cu mare înţelepciune şi prevedere, a fostŭ şi a

perseveratŭ a fi una din coloniile cele maĭ de frunte ale Romeĭ. Ea a pututŭ fi devastată de către Goţĭ şi de alţĭ barbarĭ, cum şi prefăcută în ruine, precum s'a întîmplatŭ, se maĭ întîmplă şi pînă în ḑilele nóstre într'unŭ modŭ saŭ altulŭ cu multe comune marĭ, cu cetăţĭ şi fortificaţiunĭ; dară loculŭ, împregiurimea, importanţa strategică în capulŭ valeĭ munţilor metalicĭ, cum şi cea economică şi comercială de lângă Mureşŭ nu aŭ fostŭ Goţiĭ şi nu va fi nicĭ o putere omenéscă în stare să i-o schimbe vreodată. Numele Apulum a dispărutŭ din graiulŭ locuitorilorŭ, dară descendenţiĭ aceleĭ coloniĭ aŭ remasŭ şi aŭ perseverat pe acelaşĭ teritoriŭ ca prin o minune dumneḑeéscă în numĕrŭ fórte considerabile, cu aceeaşĭ limbă a colonieĭ modificată ***numaĭ în câtva*** prin influinţa firéscă ce aŭ pututŭ avea asupra eĭ 1600 de anĭ trecuţĭ de la primele invasiunĭ şi migraţiunĭ barbare, în care periodŭ lungŭ aŭ dispărutŭ de pre acelaşĭ teritoriŭ nenumĕrate alte popóre cu nume şi fără nume, ne lăsândŭ nicĭ cea maĭ neînsemnată urma de existenţa lor, nicĭ din limbile lorŭ, nicĭ în fapte memorabile şi cu atâtŭ maĭ puţin monumente scrise saŭ măcar altele formate din metale orĭ din altŭ materialŭ solidŭ, cu esceptiune numaĭ de la secolulŭ alŭ 13-lea încóce, de când totŭ se maĭ vĕdŭ cetăţĭ şi fortificaţiunĭ aşezate pe ruinele edificielorŭ monumentale ale Romanilorŭ.

Pe lungulŭ periodŭ de anĭ 900 computaţĭ de la 300 până la 1200 în istoria Dacieĭ maĭ domnesce până astă-ḑĭ o tristă întunecime, prin care străbate numaĭ icĭ colea câte o raḑă de lumină, care şi ea adesea ne seduce sub forma de tradiţiune, de cântecŭ misteriosŭ, saŭ de câte o ruină, a căreĭ origine este fórte problematică pentru adevĕratulŭ istoricŭ decisŭ a se apĕra din resputerĭ de coniecturĭ şi hipotese visătóre. In cât pentru partea Dacieĭ cunoscută în geografia modernă sub nume de *Transilvania* saŭ Ardélŭ, ung. Erdély, germ. Siebenbürgen, archeologiĭ nepreocupaţĭ de tendenţe străine de problema istoriculuĭ aŭ reuşitŭ până acum a scóte la lumină şi a constata unŭ mare adevĕrŭ, că adecă: ***Maĭ tóte oraşele şi cetăţile maĭ marĭ şi maĭ micĭ, fortificate saŭ deschise, situate în Transilvania, sunt puse pe ruinele cetăţilorŭ, municipielorŭ, castrelorŭ stative, turnu-***

rilorŭ și fortificațiunilorŭ zidite de către coloniștĭ și legionarĭ Romeĭi iară la altele s'aŭ întrebuințatŭ chiar și materialulŭ de zidŭ, petri și cărămiḑĭ scóse din edificiele monumentale ale coloniilorŭ Romeĭ.

Intocmaĭ așa s'a întîmplatŭ și cu ruinele municipiuluĭ Apulum, cu acea diferență mare, că ceĭ care aŭ întemeiatŭ acolo candva *Cetatea albă*, numită în limba slavă *Belgrad*, iara maĭ apoĭ *Alba-Iulia*, ne înțelegêndŭ nimic saŭ fórte puțin din cerințele și operele civilisațiuneĭ antice ale lumeĭ romane, în locŭ de a conserva încaĭ edificiele publice și anume templele și basilicele, a le pune în serviciulŭ christianismuluĭ, dacă cumva aŭ fostŭ christianĭ, eĭ maĭ vîrtosŭ le-aŭ ruinatŭ, uniĭ din fanatismu, alțiĭ din nesciință barbară, precum se maĭ întîmplă pe alocurea până în ḑioa de astăḑĭ.

II. De unde-șĭ luase Apulum numele de Belgrad și de Alba-Iulia?

La întrebarea acésta nu scie da nimenĭ nicĭ unŭ rĕspunsŭ care să merite a fi luatŭ în considerațiune de către istoriciĭ serioșĭ. Unŭ singurŭ lucru îlŭ scie tótă lumea, că adecă popórele s'aŭ dedatŭ a numi *Cetate albă* tóte cetățile fortificate și din întîmplare văruite cu varŭ, prin urmare albe; de aicĭ vine că popórele slave numescŭ, fie-care după dialectele lorŭ, multe cetățĭ Belgrad, Bolgrad, Bielograd etc.; totŭ așa în latinitatea evuluĭ mediŭ adoptată ca limbă diplomatică a Ungarieĭ avemŭ Alba regalis, odinióră locŭ de încoronare și de alte solemnitățĭ marĭ; Belgrad din Serbia se numesce Alba graeca, iară celŭ din Transilvania Alba-Iulia. Maĭ avemŭ și comune numite Biserica *albă*.

Dară de unde s'a numitŭ Apulum *Iulia?* Scriitoriĭ maghiarĭ țînŭ la o tradițiune órbă, totŭ așa de copilărescă ca și a luĭ Dragoșŭ cu cățelușa numită Moldova, că adecă ducele maghiarŭ anume Giula, pe care Maghiarilorŭ le place a-lŭ traduce cu lat. Iulius, venindŭ în Ardélŭ, arŭ fi datŭ peste ruinele de la Apulum, preste care crescuse pădure désă, pe care punêndŭ să o taie, a ziditŭ acolo cetate nóuă, pe care a numit'o pe ungurescе Gyulafejérvár = Alba Iulia. Bonfiniu nu-șĭ pregetase a releva și elŭ acéstă fabulă (Decade I libro XI) pentru ca să aibă ce pune în loculŭ vre-unuĭ documentŭ istoricŭ

ce-ĭ lipsia cu totulŭ în casulŭ acesta. De aci încolo fabula se propagâ mereŭ pînă ce fu discutată şi în «Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde» (Neue Folge II). Maĭ în scurtŭ, până astăḑĭ nu scie nimenĭ de unde-şĭ luase Apulum numele de Iulia. Acéstă nesciinţă însă nu ne va ţiné în locŭ pentru ca să nu scótemŭ câte ceva şi din monografia Albeĭ Iulieĭ, cu atâtŭ maĭ vîrtosŭ, că acéstă cetate a fostŭ în cursŭ de maĭ multe vécurĭ nu numaĭ capitala celuĭ maĭ mare comitatŭ (judeţŭ, districtŭ) alŭ Transilvanieĭ, ci şi reşedinţa unuĭ *episcopŭ* romano-catolicŭ latinŭ, învestitŭ cu multe şi marĭ prerogative cum şi reşedinţa unuĭ *mitropolitŭ* de ritŭ grecŭ orientalŭ, prin urmare locŭ de luptă religiósă cu atâtŭ maĭ tragică şi fatală între cele dóuĕ riturĭ latinŭ şi grecŭ, spre dauna cea maĭ cumplită a ţĕreĭ şi maĭ alesŭ a poporuluĭ romănescŭ din Ardélŭ şi din Ungaria. Maĭ târḑiŭ Alba Iulia ajunsese a fi şi capitala ţĕreĭ şi reşedinţa domnitorilorŭ, precum vomŭ vedé maĭ la vale.

Date istorice din şi despre Alba-Iulia.— Istoria episcopieĭ latine, numite în limba oficiósă Episcopia Transilvanieĭ, se află scrisă bine rĕŭ, publicată în limba maghiară pe la anulŭ 1864.

Istoria mitropolieĭ greco-orientale romănescĭ din Transilvania maĭ este încă în légănŭ, până ce se va afla cine-va, când-va, măcar pe la finea acestuĭ secolŭ, ca, ridicând'o de acolo, să-ĭ dea picióre sănătóse.

In anulŭ 1242 Alba-Iulia fusese devastată de către Tătarĭ cu atâta sĕlbătăcie, în câtŭ bietulŭ canonicŭ Rogerius de la Oradea mare, scăpatŭ ca prin urechile aculuĭ preste munţĭ şi codri până la Alba, aŭ aflatŭ acolo numaĭ ruine şi oseminte de ómenĭ.

In anulŭ 1277 Saşiĭ, carĭ pe atuncĭ trăiaŭ în hostilitate mare cu episcopulŭ şi cu capitululŭ de canonicĭ, comandaţĭ de comitele lorŭ Alard, năvălindŭ în 21 Februarie asupra Albeĭ Iulieĭ pe timpulŭ serviciuluĭ dumneḑeescŭ, aŭ omorîtŭ pe preoţĭ şi pe mulţime de poporŭ devastândŭ totŭ-odată localitatea.

Aceste douĕ evenimente ne daŭ să pricepemŭ, că Alba-Iulia în véculŭ alŭ 13-lea încă nu apucase a se bucura de nu sciŭ ce fortificaţiunĭ ca să pótă fi apĕrată cu óre-şĭ care succesŭ. Se vede

însă că aceeaşî localitate maî târḑiŭ totŭ a fostŭ în câtva fortificată, pentru că, după ce aristocraţiĭ ardelenĭ rebeliseră contra regeluĭ Matia Corvinŭ, acesta în 1469 a datŭ ordinŭ ca muriĭ cetăţeĭ să fie dărîmaţĭ. După răsboiulŭ celŭ sělbaticŭ civilŭ din 1514 sub comanda căpitanuluĭ secuiŭ (maghiarŭ) George Dozsa, sub cuvîntŭ că poporaţiunea rurală să fie ţinută în frică şi respectŭ, din ordinulŭ molaticuluĭ rege Vladŭ, muriĭ cetăţeĭ s'aŭ rěstauratŭ aşa de bine în câtŭ la anulŭ 1550 aŭ pututŭ susţiné împresurarea cu 20 miĭ de ostaşĭ aĭ luĭ *Martinuzzi*, carele bătuse cetatea cu scopŭ ca să scótă de acolo pe nefericita regină *Isabella.* După aceea Alba-Iulia maĭ fusese bombardată de repeţite orĭ şi stricată rěŭ, în câtŭ principele *Gebrielŭ Bethlen* s'a věḑutŭ îndemnatŭ a o repara pe la 1627, însă numaĭ în měsura în care a voitŭ aristocraţia ţěreĭ, căreia nuplăcea ca principele să locuiască în vre-o cetate fortificată bine.

Urmarea aceleĭ leneviri a feudalilorŭ a fostŭ, că d. ex. : Michaiŭ vodă Vitézulŭ, în 1 Novembre 1599, a pututŭ intra cu triumfŭ în Alba-Iulia fără nicĭ o resistenţă din partea cuĭ-va, iară apoĭ în 10 Iuliŭ 1600 a convocatŭ totŭ acolo dieta, care a depusŭ jurămîntulŭ de supunere homagială în numele ţěreĭ.

Totŭ din causa negrijeĭ bărbaţilorŭ de statŭ pentru o fortificare seriósă s'a întîmplatŭ că în anulŭ 1658, când cu nebuniile luĭ George Rákoczi II, Tătariĭ aŭ ocupatŭ fără mare greutate Alba-Iulia şi aŭ devastat'o tătăresce cu sabie şi cu focŭ; iară în 1661 Ali Paşa cu Turciĭ sěĭ a dat'o din noŭ pradă barbarilorŭ. Cetatea s'a maĭ reparatŭ în câtva sub domnia luĭ Mihailŭ Apafi; departe însă de a fi adusă la nivela fortificaţiunilorŭ din acea epocă, ea a rěmasŭ totŭ cu bastilele ruinate şi cu şanţurile dărîmate, aşa câtŭ pe la 1703 nu s'a pututŭ apěra nicĭ măcar în contra curuţilorŭ luĭ Franciscŭ Rákoczi.

Fortăréţa de la Alba-Iulia, aşa cum fusese ea aşezată pe înălţimea de către apusŭ, a fostŭ zidită şi scósă din fundamentele străvechiuluĭ Apulum alŭ Romanilorŭ.— Despre acésta mărturisescŭ chronicariĭ ardelenĭ din véculŭ alŭ 17-lea, şi după dînşiĭ cunoscutulŭ istoricŭ

Volfgangus (Lupulŭ) Bethlen în tomŭ V alŭ istorieĭ sale scrise latinesce. Fortăréța Iulia avuse figura pătrată, adecă ca și *Castra* de odinióră, iar în véculŭ alŭ 16-lea împĕratulŭ Ferdinand I a pusŭ să o împresóre cu șanțurĭ saŭ valurĭ afunde, dară n'a apucatŭ a le termina, și abia sub Gabrielŭ Bethlen s'a maĭ continuatŭ cu săparea lorŭ, însă totŭ fără resultatŭ definitivŭ. Nu se scie de unde aŭ voitŭ, restauratoriĭ cetățeĭ să derive apa în șanțurile făcute sus pe délurĭ afară numaĭ dacă cum-va vorŭ fi reflectatŭ la vechiulŭ *aquaeductŭ* alŭ Romanilorŭ cu scopŭ de a-lŭ restaura și pe acela.

Cetatea Iulia avuse numaĭ dóuĕ porțĭ, una de către rĕsăritŭ numită a S. George, de asupra căreia se vede așezată o pétră monumentală, pe care eraŭ înfățoșațĭ Romulus și Remus cum sugŭ la lupóică. Sémănă fórte, că și acea pétră fusese scósă óre-când tot din ruinele vechiuluĭ Apulum și pusă d'asupra porțeĭ făcute de unŭ altŭ poporŭ. A doua pórtă era pusă spre apusŭ în fața cu comuna civilă care odinióră era situată în acea regiune. Acéstă pórtă se numia a luĭ Michailŭ Archanghelului.

III. *Alba-Iulia prefăcută în Alba-Carolina.*

După scóterea Turcilorŭ din propria Ungarie, dînșiĭ, în urma tractatuluĭ de la Carlovіț, încă totŭ maĭ ținură Banatulŭ până la anulŭ 1716. In aceeașĭ epocă maioritatea ungurimeĭ căuta mijlócele cele maĭ cutezate pentru ca să scuture domnia caseĭ de Habsburg. Partida luĭ Tökölyi și a luĭ Rákoczi nicĭ-odată n'a încetatŭ a lucra spre acelŭ scopŭ în Ungaria și Transilvania; și, după cum credŭ eŭ, nu va înceta nicĭ odinióră, de arŭ sci măcar că face *va-banque* pentru totŭ-d'auna. Răsboiulŭ antidinasticŭ începutŭ în anulŭ 1704 se curmase abia cu mare greutate după optŭ anĭ, în 1712. Atuncĭ curtea imperială din Viena începù a căuta seriosŭ la mijlóce spre a-șĭ asigura domnia Transilvanieĭ, care ea în sine-șĭ a fostŭ considerată totŭ-d'auna ca o cetate vastă și formidabilă. Intre alte mĕsurĭ luate, s'a decisŭ și zidirea uneĭ cetățĭ fortificate cu atâta sciință și artă, precum nu se maĭ afla nicĭ una pe teritoriulŭ acestuĭ principatŭ. Se învoiră ca cetatea nóuă să se ridice acolo unde era Alba-Iulia. Spre a se da

planuluĭ caracterŭ legalŭ s'a convocatŭ dieta țěreĭ, care în anulŭ 1713 decise în principiŭ fortificarea, votândŭ spre acelașĭ scopŭ și suma de 54 miĭ florinĭ, cum și materialulŭ de lemnărie din partea țěreĭ.

Intre acestea genialulŭ generalŭ *Eugeniŭ* duce de Savoia și terórea Turcilorŭ preparase planulŭ cetățeĭ fortificate conformŭ doctrinelorŭ de fortificațiune din acea epocă, iară cu executarea fu însărcinatŭ inginerulŭ germanŭ *Weiss*. Generaluluĭ *Steinville*, comandantuluĭ supremŭ alŭ trupelorŭ din Transilvania, după aceea și acelorŭ din Oltenia, i s'a încredințatŭ inspecțiunea și controla preste lucrărĭ.

Sub conducerea acestorŭ bărbațĭ militarĭ se luară înainte de tóte maĭ alesŭ două měsurĭ radicale. Fortificațiunea veche Iulia fu dărîmată din fundamentŭ, ca, dacă se póte, să nu i se maĭ cunóscă nicĭ loculŭ unde fusese. In acelașĭ timpŭ comuna civilă (orașulŭ, opidulŭ), situată până atuncĭ spre apusŭ, fu prefăcută în ruine și locuitoriĭ forțațĭ a se strămuta în regiunea de către rěsăritŭ și a-șĭ face case pe locurĭ destulŭ de băltóse, acolo unde se află situatŭ și în ḑilele nóstre orășelulŭ cunoscutŭ sub nume de Belgrad saŭ Alba-Iulia, locuitŭ de coloniștiĭ recrutațĭ succesive din vre-o cincĭ rase de ómenĭ, Românĭ, Sêrbĭ, Maghiarĭ, Germanĭ și Jidovĭ maĭ mulțĭ decât orĭ unde în Ardélŭ; așa în câtŭ de aci se póte esplica și lipsa de simpatiĭ și cohesiune între locuitoriĭ aceleĭ comune orășene.

Edificiile cum amŭ ḑice istorice, ca biserica catedrală romano-catolică, reședința și alte puține aŭ rěmasŭ cruțate; reședința însă a mitropolituluĭ gr.-or. românŭ, cu tóte apertenențele sale, a fostŭ nimicită din causă că linia nóuă de fortificațiune avea să trécă dreptŭ prin acea reședință, precum s'a și întîmplatŭ. Ca desdaunare s'aŭ scosŭ ochiĭ cleruluĭ românescŭ cu câte-va miișóre, cu care s'a ziditŭ într'o margine a orașuluĭ noŭ o bisericuță și câte-va chiliĭ călugărescĭ fórte strîmte, după ce și din acea sumă mică o parte de banĭ se defraudase. Clerulŭ însă avuse marĭ temeiurĭ ca să tacă la acea catastrofă care-lŭ atinsese fórte de aprópe. De o parte tocma în aceĭ anĭ Impěratulŭ făcuse cleruluĭ donațiune de două moșiĭ ale statuluĭ, din alŭ cărorŭ venitŭ să-șĭ facă airea reședință, mănăstire, seminariŭ pentru clericĭ, fondurĭ pentru coperirea nenuměratelorŭ sale lipse;

de altă parte acelaşĭ cler se putea consola cu împregiurarea, că dacă i s'a dărîmatŭ mitropolia, celŭ puţinŭ a scăpatŭ de robia calvinéscă, care tocma în Alba-Iulia fusese mare şi tare, în câtŭ tocma acolo protopopiĭ românescĭ aduceaŭ în sinódele lorŭ pe episcopiĭ (superintendenţiĭ) calvinĭ cu lectica pe umeriĭ lorŭ ca pe paraliticĭ, pentru ca să ocupe scaunulŭ presideale şi să conducă eĭ lucrările sinoduluĭ, iar nu mitropoliţiĭ ca capĭ canonicĭ şi naturalĭ aĭ sinoduluĭ. Dară în fine, cuĭ şi cum era să se opună clerulŭ românescŭ, care până atuncĭ fusese supusŭ la gónele cele maĭ fanatice, adesea dejositŭ şi maltratatŭ cu bătăĭ şi cu închisorĭ de către fiinţele cele maĭ abiecte, nesuferitŭ a-şĭ înfiinţa scóle naţionale şi nicĭ chiar pe pruncīĭ preoţilorŭ a-ĭ trimete la învĕţăturĭ maĭ înalte? Şi apoĭ cu cine avea să facă acelŭ clerŭ? Cu unŭ *Eugen* şi cu unŭ *Steinville* şi încă tocma în epoca pre când ajunsese şi Valachia mică sub domnia habsburgică.

In 4 Novembre 1715, adecă în ḑioa onomastică a Imperatuluĭ Carol VI (Carolus Boromeus), generalulŭ *Steinville*, înconjuratŭ de fruntaşiĭ ţĕreĭ şi în presenţa membrilorŭ guvernuluĭ, a pusŭ cu pompă mare pétra din fundamentŭ saŭ pétra din unghiŭ, pe care era sculptatŭ acestŭ chronosticon latinescŭ :

LVCe saCra CaroLI sIMILes ALba aCCIpIt ortVs.
In soLIDa prIMVs ponItUr arCe LapIs.

Părţile constitutive principale ale cetăţeĭ, afară de muriĭ ceĭ cumpliţĭ, sunt şépte bastióne, casematte puse cu multă prevedere, şanţurĭ afunde prin pregiurŭ, mine şi galeriĭ, cum şi douĕ porţĭ măreţe.

Fundamentele ziduluĭ din afară aŭ lărgime de 12 urme şi sunt înnalte de 33 urme.

De către miéḑăḑi, pe laturea din afară a unuĭ bastionŭ, în anulŭ 1730, s'aŭ maĭ pusŭ o pétră de marmoră cu acéstă inscripţiune latină:

SVb Deo et IMperante CaroLo seXto LapIs
Iste bono sIgno optatVs posItVs.

Pe una din monetele commemorative puse în fundamentŭ s'a înscrisŭ :

IVLIa nata fVI CaroLVs vIM robVr et aVxIt.
IVLIa sI LIbeat nVnC CaroLIna VoCer.

Aşa dar Alba-Iulia a începutŭ a se numi, din aceĭ anĭ înainte, *Alba-Carolina* unguresce Károlyfejérvár, nemţ. Karlsburg, în locŭ de Weissenburg ca maĭ înainte; iară poporaţiunea rurală românéscă îĭ ḑice totŭ *Belgrad* ca în vécurile domnieĭ bulgaro-românescĭ. Cetatea întrégă, aşa precum o vedemŭ astă-ḑĭ, s'a terminatŭ abia în anulŭ *1738* adecă după 23 de anĭ de la dărîmarea celeĭ vechĭ.

Câte monumente şi inscripţiunĭ va fi adunatŭ de ex. contele Ariosti din ruinele Iulieĭ, la care se folosise materialulŭ din vechiulŭ Apulum, acésta o va fi sciutŭ numaĭ dînsulŭ şi ceĭ care l'aŭ ajutatŭ în lucrarea sa până la an. 1723, când le-a înaintatŭ la Viena din ordinulŭ Impĕratuluĭ, precum atinserămŭ în partea I a studiuluĭ nostru. Noĭ însă credemŭ că neasemănatŭ maĭ multe aŭ rĕmasŭ înmormîntate pentru tot-d'auna sub zidurile înălţate preste acelea până la terminarea fortificaţiunilorŭ de astăḑĭ. Numaĭ drumurile Romeĭ şi aquaeductele, ale cărorŭ urme se maĭ vĕdŭ şi în regiunea acesteĭ cetăţĭ, nu le-a putută încărca nimenĭ nicĭ pe cară nicĭ pe luntri, pentru ca să le scóţă din ţéră. De altmintrea se maĭ conservă şi până în ḑilele nóstre unŭ numĕrŭ frumosŭ de anticităţĭ romane anume în biblioteca episcopieĭ romano-catolice din acea cetate trecută prin atâtea catastrofe în prea lungulŭ periodŭ de 1780 de anĭ numĕraţĭ de la prima descălecare a coloniilorŭ romane.

Dacă însă din străvechiulŭ Apulum aŭ rĕmasŭ monumente atâtŭ de puţine în comparaţiune cu mărimea şi cu lustrulŭ aceleĭ coloniĭ eminente, ţéra în care s'aŭ ridicatŭ pe teritoriulŭ eĭ una alta cetate, se póte considera desdaunată în cât-va prin alte monumente perpetuate în istoria Transilvanieĭ şi prin maĭ multe evenimente care aŭ fostŭ decisive pentru existenţa acesteĭ ţĕrĭ. Din acelea însemnarămŭ câte-va maĭ în sus. S'arŭ fi putută numĕra înḑecitŭ maĭ multe petrecute totŭ în Alba-Iulia numită şi Alba-Carolina; după ce însă cele maĭ multe dintr'însele staŭ în legătură strînsă cu istoria ţĕreĭ, saŭ maĭ exact, ele facŭ câte o parte esenţială dintr'însa, ca să nu fimŭ aicĭ prea lungĭ, presupunemŭ că doritoriulŭ de a le

cunósce va consulta istoria specială a țěreĭ, prin urmare maĭ atingemŭ acilea numaĭ câte-va ca de încheere.

In Alba-Iulia s'a ținutŭ sub regele Andreiŭ III în *1291* memorabila dietă transilvană, la care aŭ participatŭ și Româniĭ ca națiune regnicolară, precum sună terminulŭ juridicŭ din evulŭ mediŭ.

In biserica catedrală catotică din Alba, reparată pe la a. 1444 din prăḑile câstigate după nimicirea ósteĭ luĭ Mezzet Pașa, se află astrucate rămășițele pămîntescĭ ale mareluĭ eroŭ, voivodŭ alŭ Transilvanieĭ, apoĭ guvernatorŭ alŭ Ungarieĭ *Ioan Corvin* de Hunedóra, lângă elŭ fiiulŭ sěŭ iubitŭ junele Ladislaŭ, căruĭ vrăjmașiĭ îĭ tăiaseră capulŭ, apoĭ Ioan Corvin fiiulŭ regeluĭ Matia cunoscutŭ și sub nume de Miles Junior. Totŭ în acea biserică, de a stânga, îșĭ află repausulŭ eternŭ regina nefericită Isabella și Ioan Sigismund, maĭ încóce principiĭ Stef. Bocskai, Gabrielŭ Bethlen, George Rákoczi, încă și alte persóne istorice ale țěreĭ.

Episcopia catolică, care se înființase în véculŭ alŭ 13-lea și se desființase prin reformațiune în alŭ 16-lea, în a. 1715, adecă dintr'o dată cu începerea zidireĭ la noua cetate, s'a restauratŭ de către impěratulŭ Carol VI, dotată fiindŭ cu domeniŭ mare, din ale căruĭ veniturĭ maĭ toțĭ episcopiĭ cațĭ aŭ stătutŭ până acum, îmbărbătațĭ firesce și de curtea imperială, aŭ înființatŭ multe institute de cultură, seminariŭ de clericĭ, scóle catolice, bibliotece, tipografiĭ, observatoriŭ astronomicŭ și altele multe nu numaĭ în reședință, ci și pe la parochiĭ în țéră, pe unde lipsiaŭ bisericĭ și scóle. De aicĭ a urmatŭ, că în biserica romăno-catolică, aĭ căreĭ credincioșĭ pe la 1700 abia eraŭ în tótă țéra vr'o cincĭ-ḑecĭ de miĭ, astă-ḑĭ numěrulŭ lor ajunge la 300 de miĭ, adecă cam totŭ atâția cât sunt și calviniĭ în Transilvania, cu aceea diferența din punctŭ de vedere alŭ naționalitățeĭ, că calviniĭ sunt toțĭ maghiarĭ, din contră romano-catolici sunt unŭ amestecŭ de naționalitățĭ, maghiarĭ, mulțĭ germanĭ, ma toțĭ armeniĭ, cechi ș. a.

In a. 1849 cetatea Alba-Iulia, proveḑută cu garnisonă puțină, în parte mare compusă din soldațĭ românĭ ardelenĭ și bănățenĭ, cum și din câte-va companiĭ de germanĭ, a suferitŭ bombardărĭ din par-

tea insurgenţilorŭ comandaţĭ la începutŭ (în Aprilie) de către generalulŭ Bem, iară maĭ târḑiŭ de către celonelulŭ germanŭ renegatŭ anume Stein, prin care în 23 Iuniŭ 1849 s'aŭ aprinsŭ biserica, turnulŭ eĭ, reşedinţa episcopéscă, iară locuitoriĭ românĭ, carĭ aŭ patru bisericĭ josŭ în oraşŭ, unde se înţepeniseră insurgenţiĭ, aŭ fostŭ supuşĭ la cruḑimĭ sĕlbatice, la torturĭ şi omorurĭ (1).

In Augustŭ a. c. 1886 Asociaţiunea transilvană pentru literatura şi cultura română va ţiné adunarea sa generală a doue-ḑecĭ şi şésea în Alba-Iulia, unde maĭ ţinuse una în 1866.

Sunt fórte puţine aceste informaţiunĭ scóse din trecutulŭ depărtatŭ alŭ colonieĭ Apulum şi totŭ aşa puţine despre Alba-Iulia numită maĭ tạrḑiŭ Alba-Carolina; îmĭ permitŭ însă a observa, că eŭ nu avuiŭ de scopŭ a împărtăşi unele ca acestea pentru istoriciĭ consumaţĭ carĭ n'aŭ nicĭ o trebuinţă cá să le afle de la mine, ci eŭ am şi astă-dată înaintea ochilorŭ meĭ spirituali maĭ vîrtosŭ pe acea generaţiune jună, care, silită de împrejurărĭ, ascultă istoria ţĕreĭ sale în scóle străine, dela profesorĭ în multe privinţe preocupaţĭ.

Ianuarie 1886.

(1) Despre evenimentele bellice de la Alba-Iulia petrecute în a. 1849 a se vedé «Romanen der oesterreichischen Monarchie», Wien 1850, cum şi câte-va documente şi raporturĭ publicate în «Observatoriulŭ» din Sibiiŭ 1884, anume raportulŭ luĭ Ioan Axente şi alŭ luĭ Simon Balint, apoĭ unŭ memoriu alŭ preotuluĭ Thalson, în «Transilvania» din 1885.

SCHIȚE DIN VIÉȚA

MITROPOLITULUI UNGRO-VLACHIEI FILARET II-LEA 1792

ȘI ALE ALTORŬ PERSÓNE BISERICESCI CU CARĬ ELŬ A FOSTŬ ÎN RELAȚIUNI DE APRÓPE

DE

P. S. S. Episcopulŭ MELCHISEDEC.

Membru alŭ Academieĭ Române.

Ședința de la 14 Martie 1887.

Véculŭ alŭ 18-lea politicesce a fostŭ o epocă plină de amărăciunĭ pentru Româniĭ din Muntenia și Moldova. Ne maĭ putêndŭ suferi jugulŭ celŭ apĕsătorŭ alŭ domnieĭ turcescĭ, Româniĭ din aceste țĕrĭ doriaŭ a se puté alipi de vre unulŭ din Staturile marĭ creștine, vecine cu dînșiĭ, Rusia saŭ Austria. De aicĭ alianța la începutulŭ véculuĭ a Moldovenilorŭ cu Petru celŭ Mare contra Turcieĭ, alianță la care în ascunsŭ aŭ simpatisatŭ și Brâncovénulŭ-Vodă și alțiĭ din Țéra muntenéscă. Rusia și Austria cunosceaŭ aceste disposițiunĭ ale Românilorŭ; adese-orĭ ele se aliaŭ contra Turcieĭ, saŭ isolatŭ îĭ da răsboiŭ. Turcia însă maĭ totŭ-d'auna a eșitŭ învingĕtóre, orĭ prin armele sale, orĭ prin ajutorulŭ diplomațieĭ Statelorŭ marĭ ale Europeĭ, carĭ voiaŭ a prelungi câtŭ de multŭ esistența imperiuluĭ turcescŭ. Turcia unŭ timpŭ îndelungatŭ a privitŭ pe Românĭ ca pe nisce hainĭ și în tóte modurile ĭ-a asupritŭ. Le-a trimisŭ domnĭ străinĭ dintre Greciĭ de la Fanarŭ, carĭ să-ĭ smerĕscă, să-ĭ înspăĭmânte și să-ĭ țină în supunere și ascultare de imperiulŭ Sultanilorŭ. Româniĭ totŭ speraŭ în ajutorulŭ din afară alŭ Austrieĭ și alŭ Rusieĭ. Aceste puterĭ nutriaŭ pe taĭnă aceste speranțe ale

Românilorŭ, îndemnându-ĭ, când la comploturĭ asupra domnilorŭ fanarioţĭ, când la rescóle asupra Turcilorŭ, şi combatere împreună cu oştirile austriace şi rusescĭ. Austria chiar a fostŭ pusă mâna pe Banatulŭ Craioveĭ, pe carele l'a stăpânitŭ de la anulŭ 1718 până la 1727, adică 9 anĭ. Aceste hărţiele politice şi diplomatice se păreaŭ că s'aŭ sfîrşitŭ în fine pe la anulŭ 1769. În acestŭ anŭ Rusia, declarândŭ răsboiŭ Turcieĭ, a ocupatŭ Principatele, şi Româniĭ se înţeleseră cu capiĭ oştirilorŭ, ca să céră la împĕrătésa Rusieĭ, de a-ĭ primi şi pe dînşiĭ între popórele supuse mareluĭ imperiŭ. De aceea fu trimise din partea Munteniei şi a Moldoveĭ douĕ delegaţiunĭ, compuse dintre membriĭ cleruluĭ şi dintre boeriĭ fruntaşĭ, ca să depună împĕrăteseĭ omagiele şi jurămîntulŭ de supunere din partea ţĕrilorŭ. În fruntea delegaţiuniĭ din Muntenia a fostŭ Mitropolitulŭ Grigorie. Cu tótă acéstă faĭmósă şi pompósă supunere a ţĕrilorŭ române, făcută la Petersburg înaintea împĕrăteseĭ Ecaterineĭ şi a tot Synclituluĭ rusescŭ, în anulŭ 1774 Iulie 21 s'a încheiatŭ pacea dela Cuciuc-Cainargi, după care Principatele române aŭ rĕmasŭ totŭ subt Turcia, dar sub protecţia Rusieĭ. În tractatulŭ de pace s'aŭ pusŭ, în adevĕrŭ, maĭ multe condiţiunĭ favorabile autonomieĭ Românilorŭ, în urma cărora Sultanulŭ, prin anume hatişerifŭ recunoscù şi asigură drepturile politice ale Românilorŭ. Turcia începù óre-cum a arĕta tótă buna sa voinţă cătră Românĭ şi a-ĭ trata într'unŭ modŭ carele să le atragă iubirea şi devotamentulŭ cătră dînsa. Le dĕdù domnĭ bunĭ şi înţelepţĭ, la Moldova pe Grigorie Ghica şi în Muntenia pe Alexandru Ipsilantŭ, pre carele documentele istorice îlŭ laudă fórte multŭ pentru administraţia cea înţeléptă şi patriotică în tóte ramurile serviciilorŭ publice. Acésta în adevĕrŭ alipì pe Românĭ maĭ multŭ de Turcia, şi-ĭ desbără întru cât-va de a spera mântuire de la Austria şi de la Rusia, maĭ alesŭ vĕḑêndu-le neputinciόse în politicele lorŭ vis-à-vis de Turcia. Româniĭ începură a se ferì de politicele acestorŭ state marĭ vecine, şi a se teme de dînsele, şi chiar a persecuta pre aceia dintre eĭ, pre cariĭ cu dreptŭ saŭ nedreptŭ îĭ bănuiaŭ cu simpatiĭ cătră Rusia saŭ cătră Austria. Epoca domnieĭ luĭ Alexandru Ipsilantŭ, precum vomŭ vedé maĭ josŭ, se

descrie de contimporanĭ cu culorile cele maĭ strălucite. Fotino ḑice despre Ipsilantŭ aşa : «Alexandru Vodă a domnitŭ 7 anĭ în pace şi «în linisce. In acestŭ rĕstimpŭ comerţulŭ a crescutŭ, locuitoriĭ s'aŭ «cuprinsŭ, şi tótă ţéra a gustatŭ cu fericire, sub unŭ guvernŭ bunŭ «şi dreptŭ, dulcéţa păciĭ. Domnia acésta a fostŭ ca o epocă şi unŭ «secolŭ de aurŭ pentru ţéra acésta, care după atâtea împrejurărĭ «grele, fuse supusă la atâtea greutăţĭ.» (Istor. Dac. part. IV epoca IV, cap. I pag. 172). Însă intrigele politice de afară nu lăsa în pace nicĭ pre Turcĭ, nicĭ pre Românĭ. Vom amintì numaĭ, că nu târḑiŭ după pacea de la Cuciuc-Caĭnargi, Austria răpì cu vicleşugŭ din corpulŭ Moldavieĭ câte-va ţinuturĭ de la nordŭ (Bucovina), alipindu-le la imperiulŭ sĕŭ, şi prin intrigĭ făcù a fi decapitatŭ de Turcĭ domnitorulŭ Grigorie Ghica ca unŭ hainŭ, pentru că elŭ se silia a desmeticì pe Turcia şi a o face să vadă că a fostŭ înşelată de Austria la cedarea Bucovineĭ. Rusia a tăcutŭ! Româniĭ aşa dară aŭ perdutŭ încă de pe atuncĭ simpatiele lorŭ şi către una şi către alta din puterile marĭ vecine şi s'aŭ fostŭ alipitŭ maĭ tare de Turcia — politicesce. Le prestaŭ însă şi aicĭ multe lupte pentru esistenţa lorŭ politică!

Cu tóte tristele împrejurărĭ politice, ce s'aŭ petrecutŭ în Principatele române în véculŭ alŭ 18-lea, acestŭ vécŭ are şi o pagină luminósă în istoria cultureĭ şi a desvoltăriĭ nóstre intelectuale şi naţionale, maĭ alesŭ în cultura limbeĭ române.

Şcóla grecéscă, care cu deosebire s'a desvoltatŭ în Principatele române sub domnia Fanarioţilorŭ, condusă de bărbaţĭ renumiţĭ prin cultura lorŭ, formaţĭ în şcólele cele marĭ ale apusuluĭ, unde se strămutase cultura de la rĕsăritŭ, a pusŭ în contactŭ pe Românĭ cu literaturile cele marĭ şi de modelŭ ale clasicităţiĭ eline şi latine, le-a sporitŭ şi întinsŭ cunoscinţele lorŭ profane şi teologice, a formatŭ dascălĭ aleşĭ, a deşteptatŭ între eĭ mândria naţională şi dorinţa de a-şĭ cultiva şi îmbogăţì limba cu cărţĭ de totŭ felulŭ, cu scrierĭ istorice despre trecutulŭ ţĕreĭ, a-şĭ avé pentru cultulŭ lorŭ divinŭ tóte cărţile în limba românéscă, precum se află ele la alte popóre ortodoxe, la Grecĭ şi la Slavonĭ. Şcóla grécă a datŭ Românilorŭ mulţĭ însemnaţĭ Episcopĭ, Mitropoliţĭ şi Egumenĭ pe la mă-

năstirĭ, carĭ aŭ făcutŭ onóre Bisericeĭ române prin sciința, rîvna și cuvioșia lorŭ, aplicate tóte în folosulŭ românismuluĭ. Vomŭ cita d. e. pre Episcopiĭ Damaschin, Climent, Inochentie, Grigorie, Partenie. Chesarie, Filaretŭ; iar ca vîrfŭ alŭ lorŭ pe Mitropolitulŭ Grigorie (1760—1787), de carele amŭ amintitŭ maĭ susŭ. Acestŭ bărbatŭ, de națiune română, fórte eruditŭ și profundŭ cunoscĕtorŭ de limba elină, și cu o viață cuviósă și plină de râvnă pentru rădicarea bisericeĭ naționale, era ca un centru împrejurulŭ căruia se aduna tótă inteligența profană și bisericéscă. Mitropolia era o școlă de cuvioșie și de învĕțătură; elŭ ținea pe lângă sine dascălĭ, ómenĭ învĕțațĭ adunațĭ de prin diferite locurĭ și uceniciĭ de asemenea învĕțațĭ și doritorĭ a se învĕța. Între uceniciĭ Mitropolituluĭ Grigorie vomŭ însemna pe Cosma episcopulŭ de Buzĕŭ, și maĭ apoĭ Mitropolitŭ; pe Chesarie și pe Filaretŭ Episcopiĭ de Râmnicŭ. Uceniciĭ Mitropolituluĭ Grigorie, sub conducerea luĭ și împreună cu dînsulŭ, traduceaŭ din elinesce cărțĭ bisericescĭ de totŭ felulŭ, carĭ nu eraŭ încă traduse în românesce, saŭ revisuiaŭ pre cele anteriόre, și le tipăriaŭ în tipografia mitropolieĭ saŭ a Râmniculuĭ, orĭ a Buzĕuluĭ. Vomŭ cita aicĭ unele dintre cărțile tipărite și corese de Mitropolitulŭ Grigorie: Evangelia (1760), Triodulŭ (1761), Apostolulŭ, Învĕțăturĭ pentru ispovedanie (1764), Cazania, Cuvintele sf. Simeon Tesaloniculŭ (1765), Mineiu (1766), Psaltire (1767), Penticostariŭ, Triodŭ (1768), Liturgie, Penticostariŭ (1780), etc. etc.

Dar cea maĭ însemnată lucrare a luĭ Grigorie Mitropolitulŭ este traducerea celorŭ doue-spre-ḑece Minee din limba grécă în cea română. Până atuncĭ eraŭ traduse, totŭ în véculŭ 18-lea, numaĭ serviciele sĕrbătorilorŭ anuale, întâiŭ românesce amestecatŭ cu slavonesce, apoĭ numaĭ românesce. Ele compuneaŭ doue cărțĭ marĭ sub numire de «Anthologiŭ», saŭ florĭ alese, și sunt până astăḑĭ în întrebuințare pe la multe bisericĭ, maĭ cu sémă pe la bisericele de țéră, unde nu se face serviciulŭ divinŭ în tóte ḑilele, ci numaĭ Duminicele și sĕrbatorile. În cele 12 Minee, traduse de Mitropolitulŭ Grigorie cu uceniciĭ luĭ, se cuprindŭ, pe lângă serviciile sĕrbătorilorŭ, și cele ale sfinților din tóte ḑilele anuluĭ. Ele cuprindŭ imnurile

și cetirile de la Vecernie, de la Utrenie și Liturgie, precum și sinaxarele saŭ prescurtărĭ din biografiele sfinților.

Acésta a fostŭ o lucrare colosală, ce forméză 12 volumurĭ marĭ în folio, și s'aŭ tipăritŭ tóte, precum vomŭ vedé, în tipografia Episcopieĭ de Râmnicŭ, de Episcopiĭ Chesarie și Filaretŭ, cariĭ înșiĭ aŭ fostŭ ucenicĭ și favorițĭ aĭ Mitropolituluĭ Grigorie.

Nu numaĭ învĕțătura a progresatŭ în clerulŭ înaltŭ în véculŭ alŭ 18-lea, dar și viéța călugărescă prin mănăstirĭ a produsŭ Bisericeĭ și țĕreĭ persóne distinse prin cuvioșie și devotamentŭ evangelicŭ. Acolo se pregătiaŭ prin ascultare și îndeletnicire la cele sufletescĭ și trupescĭ trebuințe omenescĭ bărbațiĭ carĭ în urmă aveaŭ să fie aleșĭ la conducerea trebilorŭ bisericescĭ și a conlucra cu alțĭ patrioțĭ la ridicarea și apĕrarea țĕreĭ. Din mănăstirile cele marĭ luaŭ Mitropoliții și Episcopiĭ pre monachiĭ ceĭ vrednicĭ și maĭ talentoșĭ, ĭĭ esercitaŭ și-ĭ dăscăliaŭ înșiĭ, apoĭ ĭĭ ridicaŭ la diferite serviciĭ bisericescĭ : egumenate, episcopiĭ, etc. În Muntenia, ca locŭ deosębitŭ alŭ vieţeĭ monachicescĭ se proslăvia încă de maĭ înainte mănăstirea Cozia. Citămŭ aicĭ descrierea acesteĭ mănăstirĭ, dupre cum o găsimŭ într'o Cosmografie, scrisă în românesce în anulŭ 1766, și pre care o amŭ găsitŭ în biblioteca rĕposatuluĭ Episcopŭ Dionisie alŭ Buzĕuluĭ. Ajungêndŭ la Principatele românescĭ Transalpina (Muntenia) și Moldavia, face maĭ întâiŭ câte o mică descriere geografică a lorŭ, și anume, vorbindŭ despre partea despre munte a Țĕreĭ muntenescĭ, vorbesce despre mănăstirĭ așa :

«Partea munteluĭ este forte împodobită cu ómenĭ și cu sfinte mănăstirĭ minunate, pe carĭ nu le vomŭ putea trece cele ce sunt maĭ de frunte, cum e Tisména în județulŭ Mehedințilorŭ, zidită pe o pétră fórte înaltă de la pămîntŭ, cum se póte socotì ca o cetate; numaĭ pe o cale te suĭ și iarășĭ pe acésta te coborĭ, nu așa fieș-cum; are înlăuntru izvorŭ de apă curgĕtóre și ese din munte și trece prin cetatea mănăstireĭ; atâta este apa de multă, câtŭ umblă o rótă de móră în tótă vremea; și de acolo picândŭ dreptŭ în josŭ se face ca nisce picăturĭ de plóie. Este zidită acéstă sfântă mănăstire din temelie de sfântulŭ Nicodim, carele și astă-ḑĭ se o-

dihnesce acolo; nu este sciutŭ de mulţĭ, iar prin minunĭ şi semne adevĕrate se cunósce de toţĭ că este tăĭnuitŭ în monastire. (1)

După acésta este sfânta şi vestita lavră a sfinteĭ şi dumneḑeescĭĭ mănăstirĭ Coziĭ, unde se cinstesce hramulŭ sfinteĭ Troiţe. Acéstă sfântă mănăstire este pe apa Oltuluĭ, maĭ în susŭ de Episcopia Râmniculuĭ, cale ca de 4 césurĭ, este zidită de rĕposatulŭ întru fericire Mircea Vodă celŭ bĕtrânŭ, carele a scosŭ rĕmăşiţa Tătarilorŭ din ţéră cu stăpânitórea sabia Măriei Sale. Pusă este tocmaĭ pe malulŭ Oltuluĭ, câtŭ bate apa în zidŭ, când maĭ adaoge, fórte între munţĭ, dar are locŭ fórte cuviosŭ şi veselŭ; atâta este de cu evlavie, câtŭ nu ţi se oţărăsce nicĭ-odată; aşa socotoscŭ că nimenĭ nu va îndrăznì să ḑică, că aŭ vĕḑutŭ într'altă parte locŭ maĭ cuviosŭ şi maĭ cu evlavie vieţiĭ călugărescĭ (afară de sfânta Gora). (Câtŭ şi Măria Sa rĕposatulŭ întru fericire şi vredniculŭ de pomenire Négoe Voevodŭ celŭ ce aŭ ziditŭ cu a sa cheltuială mănăstirea din Târgovişte şi mănăstirea ce se chiamă Argeşulŭ, (care este fórte minunată lumeĭ), ḑice în létopiseţele sale, făcêndŭ voróvă de laudă pentru mănăstirea sa către pré înţeleptulŭ Solomonŭ, de ḑice împĕratuluĭ: Solomóne! cu mărimea nu, dar cu frumuseţea te-amŭ întrecutŭ eŭ): ḑice, vĕḑut'aŭ ochiĭ noştri pe sfânta mănăstire Cozia; vĕḑut'amŭ, ḑice, şi m'amŭ bucuratŭ; mi s'aŭ bucuratŭ sufletulŭ, nu pentru frumuseţea saŭ cioplirea pietrelorŭ, ci pentru întemeiarea şi cuviinţa loculuĭ, că are locŭ de hrană împrejurulŭ mănăstireĭ, câtŭ potŭ să-şĭ muncéscă hrană călugăraşiĭ cu mânile lorŭ; sunt pomĭ şi isvóre frumóse şi cişmele cu ape dulcĭ; rĕsădescŭ şi viĭ, măcar că este fórte între munţĭ, dar pămîntuluĭ îĭ crescŭ verdéţele maĭ timpuriĭ de câtŭ într'alte părţĭ, şi zăpada cade maĭ puţină şi nu stă, că încălḑesce bórea apeĭ, şi curêndŭ se iea. Sunt schiturĭ împrejurulŭ mănăstireĭ, în care locuescŭ călugăriĭ după placulŭ lorŭ. Póte să se numéscŭ acéstă parte cea maĭ mică din loculŭ făgă-

(1) Móştele sfîntuluĭ Nicodim de multŭ nu maĭ erau în Tisména. Călugăriĭ credeaŭ că ele sunt ascunse unde-va în mănăstire. Dar, precum s'a doveditŭ în urmă, ele în timpulŭ uneĭ resmiriţe aŭ fost furate şi duse pe ascuns în Serbia şi aşezate, într'o mănăstire de la Ipec, unde se află şi acum. (Veḑĭ viéţa Sf. Nicodim, publicată de Episcopulŭ Iosifŭ Bobulescu. 1883 p. 74, seqq.).

duinţiĭ, fără îndoială. Are mare laudă acéstă sfântă mănăstire pentru învĕţăturile bune ce aŭ fostŭ într'însa. Eşit'aŭ câţĭ-va Archiereĭ, Mitropoliţĭ şi Episcopĭ, şi alţiĭ mulţĭ s'aŭ proslăvitŭ pentru ostavulŭ (1) celŭ bunŭ şi obiceiurile călugărescĭ, care s'aŭ înmulţitŭ prin ostenelele sfinţilorŭ părinţĭ aducêndu-le şi sădindu-le de prin locurile cele maĭ alese, cum e : de la Ierusalimŭ şi de la S-ta Gora, şi de la creştinésca monarchie a Mosculuĭ. Fórte este veselă şi cuviósă acéstă sfântă mănăstire în tótă vremea, atâta pentru desfătăciunea loculuĭ, câtŭ şi pentru şederea archiereilorŭ, cariĭ, lăsându-şĭ scaunele s'aŭ sălăşluitŭ într'însa până la sfârşitulŭ vieţiĭ, cum aŭ fostŭ părintele Varlaamŭ, Teodosie Mitropoliţiĭ, şi acum prea sfinţia sa părintele Grigorie, lăsândŭ de a sa bună voie scaunulŭ Episcopieĭ Râmniculuĭ la létŭ 1764, s'aŭ sălăşluitŭ la Cozia, de unde s'a şi înălţatŭ la scaunulŭ Archierieĭ, făcêndŭ mare pohvală sfinteĭ Sericĭ şi îndreptare părinţilorŭ, mângâere scârbiţilorŭ, pravilă călugărilorŭ, slava tinerilorŭ şi podóba bĕtrânilorŭ, cuviinţa locuitorilorŭ. Lăsat'aŭ în loculŭ sfinţieĭ sale Episcopŭ cu alegerea totŭ sfatulŭ pre iubitulŭ ucenicŭlŭ sfinţieĭ sale părintele nostru Kir Partenie Episcopulŭ Râmniculuĭ Nouluĭ Severin, iarăşĭ dintru acéstă sfântă mănăstire, fiindŭ împodobitŭ din copilărie cu schima călugărieĭ; fost'aŭ întru acea vreme egumen părintele Kiriu Kir Sofronie Archimăndritŭ învĕţatŭ şi pedepsitŭ de sine cu multe ostenele aicea şi în ţéra Mosculuĭ la şcólele împărătescĭ, carele nu aşa fie-cum aŭ luatŭ egumenia, ci din tréptă în tréptă suindu-se, s'aŭ pusŭ cu alegerea Soboruluĭ».

Urméză apoĭ amintirea de alte mănăstirĭ : Bistriţa, Hureziĭ, Arnota, Govora şi altele; apoĭ amintesce de maĭ multe schiturĭ «cu vieţĭ alese călugărescĭ».

Vorbindŭ despre schitulŭ Pătrunsa, ḑice că este «schitŭ bunŭ de pétră, zugrăvitŭ şi cu cârţĭ bune românescĭ, date de fericitulŭ ctitorŭ, părintele săracilorŭ Climentŭ Episcopulŭ Râmniculuĭ, carele cu belşugŭ a datŭ milostenie celorŭ lipsiţĭ, şi multe suflete creştinescĭ aŭ rĕscum-

(1) Rânduiala, tipiculŭ, regulamentulŭ.

păratŭ de la robie din mânile păgânilorŭ, pe vremea când aŭ luatŭ Turciĭ acéstă parte de locŭ de sub stăpânirea Nemţilorŭ; fost-aŭ într'acea vreme într'acéstă ţéră multă jale şi plângere, de care în vecĭ să ne păzéscă Dumneḑeŭ; jefuire bisericilorŭ, robie creştinilorŭ, pentru care până la sânge s'aŭ nevoitŭ acestŭ părinte, arătându-se adevĕratŭ păstorŭ turmeĭ sale. Zidit'aŭ şi acestŭ sfântŭ lăcaşŭ pentru a sa vecĭnică pomenire; dar nu prea am vĕḑutŭ părinţĭ aşezaţĭ.»

Autorulŭ acesteĭ descrierĭ a Munteniei şi Moldoveĭ a visitatŭ tóte mănăstirile din Muntenia şi este unŭ călugărŭ născutŭ în Moldova; căcĭ, descriindŭ Moldova, vorbesce cu mare jale despre starea eĭ decăḑută sub Turcĭ şi Fanarioţĭ, şi ḑice însuşĭ despre sine că s'aŭ născutŭ şi aŭ trăitŭ în Moldova: «noĭ suntemŭ născuţĭ într'însa şi lăcuitorĭ eĭ».

Spiritulŭ celŭ bunŭ alŭ monachismuluĭ ortodoxŭ românescŭ, în jumătatea de pe urmă a véculuĭ alŭ 18-lea, a căpătatŭ o nouă forţă în devotamentŭ şi sublimare evangelică, anume prin venirea şi aşezarea în România a unuia din ceĭ maĭ renumiţĭ sichastri aĭ Bisericeĭ ortodoxe de rĕsăritŭ. Acesta este renumitulŭ stareţŭ Paisie. El, împreună cu 60 de ucenicĭ aĭ sĕĭ Românĭ, Grecĭ şi Ruşĭ, de împilările Turcilorŭ părăsiră Muntele Atonŭ şi veniră în Moldova. Aicĭ fu bine primiţĭ şi protegiaţĭ de Mitropolitulŭ Gavriilŭ Calimachŭ şi de Domnulŭ Grigorie Calimachŭ, în anulŭ 1763; aŭ dobânditŭ spre petrecere mănăstirea Dragomirna în Bucovina, iar după luarea Bucovineĭ de Nemţĭ, stareţulŭ, nevoindŭ a rĕmâné sub o stăpânire de altă lege, după cererea luĭ i se dădù în Moldova mănăstirea Seculŭ şi apoĭ şi Némţulŭ. Stareţulŭ Paisie, prin înalta luĭ viéţă monachicéscă, devenì o persónă admirată şi stimată în tótă România, ba şi în cele-alalte ţĕrĭ ortodoxe; sub conducerea luĭ se formă o înaltă scólă atât de viéţă înaltă evangelică, cât şi de sciinţa cărţiĭ. Acolo se îndreptaŭ toţĭ ceĭ doritorĭ de cuvioşie şi de ocupaţie cu cartea. Paisie singurŭ era iubitorŭ de învĕţătură şi maĭ alesŭ de limba grécă, pe care o învĕţase de la unŭ călugărŭ românŭ. Elŭ a trimisŭ dintre călugăriĭ tinerĭ pe Gherontie şi pe Doroteiŭ,

ca să învețe limba grécă la Academia de la Bucurescĭ, care era în flóre.

Curêndŭ s'aŭ formatŭ împrejurulŭ luĭ Paisie o societate de cărturarĭ, carĭ se ocupaŭ cu traducerea cărților din grecesce în romănesce, și în rusesce pentru călugăriĭ rușĭ.

Dintre traducĕtoriĭ românĭ vomŭ însemna pe aceia alŭ cărorŭ nume se găsescŭ și astădĭ în multe manuscrise și în tipăriturĭ: Archimandritulŭ Macarie, cuviosulŭ Ilarion, Gherontie, starețulŭ Mitropolituluĭ Grigorie alŭ Ungro-Vlachieĭ, cuviosulŭ Ierodiacon Stefanŭ, Schimonachulŭ Isaac, etc.; și maĭ apoĭ esemplulŭ lorŭ a urmatŭ Mitropolitulŭ Grigorie IV-lea, carele începuse îndeletnicirile sale literare sub conducerea starețuluĭ sĕŭ Gherontie, și apoĭ împreună cu dînsulŭ.

Mănăstirea Némțuluĭ devenindŭ prin Paisie o adevĕrată reședință de cuvioșie și de cărturărie, direcția cea bună a monachismuluĭ s'a rĕspânditŭ prin tóte mănăstirile din întréga Românie, prin călugărĭ formațĭ în spiritul luĭ Paisie. Elŭ curênd a avutŭ ucenicĭ și în Muntenia. Voiŭ amintì d. e. pe cuviosulŭ starețŭ Gheorghie, ucenicŭ alŭ Starețuluĭ Paisie, carele în anulŭ 1781, venindŭ în Muntenia, a dobânditŭ de la Mitropolitulŭ Grigorie bine-cuvîntarea de a restabilì schitulŭ pustiŭ Cernica și a-lŭ preface în mănăstire dupre așezămîntulŭ starețuluĭ Paisie. Abnegația evangelică și cuvioșia luĭ se păstréză până astădĭ în memoria bucurescenilorŭ celorŭ bătrânĭ. Starețulŭ Gheorghie a introdusŭ regulele starețuluĭ Paisie și în mănăstirea Căldărușaniĭ, pe care maĭ în urmă Mitropolitulŭ Filaretŭ o a pusŭ totŭ sub administrația luĭ.

După acéstă privire generală asupra stăriĭ politice și bisericescĭ a Munteniеĭ din jumătatea de pe urmă a véculuĭ 18-lea, să trecemŭ la doĭ Episcopĭ însemnațĭ aĭ Râmniculuĭ din acea epocă. Aceștia sunt Episcopiĭ Chesarie și Filaretŭ, amândoĭ de națiune română, și fórte strânsŭ legațĭ între dînșiĭ prin viéța și activitatea lorŭ, și amândoĭ ucenicĭ aĭ prea demnuluĭ și neuĭtatuluĭ archipăstorŭ Mitropolitulŭ Grigorie II-lea alŭ Ungro-Vlachieĭ. Eĭ amândoĭ, înainte de a fi Episcopĭ, aŭ fostŭ maĭ întâiŭ Archimandrițĭ aĭ Mitropolieĭ și sub

Mitropolitulŭ Grigorie. Eĭ amândoĭ aŭ fostŭ ómenĭ învĕţaţĭ în limba elină, şi activĭ părtaşĭ la traducerea şi tipărirea cărţilorŭ române bisericescĭ. Date amărunte de viéţa lorŭ anterióră ne lipsescŭ până acum. Chesarie în anulŭ 1773 fu înaintatŭ din Archimandritŭ la trépta de Episcopŭ alŭ Râmniculuĭ, în loculŭ Episcopuluĭ Partenie.

Trebue să observămŭ aicĭ, că episcopia de Râmnicŭ a avutŭ o particulară norocire de a avé în fruntea eĭ o serie de Episcopĭ, distinşĭ prin sciinţă şi prin râvnă de a rădica biserica şi limba românéscă. Acéstă serie de Episcopĭ aleşĭ se începe dela Antimŭ Ivirénulŭ, carele celŭ întâiŭ a înfiinţatŭ tipografia în Episcopia Râmniculuĭ (1705). După dînsulŭ urméză în deosebite timpurĭ : Damaschin, Inochentie, Climentŭ, Grigorie, Partenie, la carĭ în urmă s'aŭ adaosŭ Chesarie şi Filaretŭ, cu carĭ acum ne ocupămŭ.

Chesarie, devenindŭ Episcopŭ Râmniculuĭ, a organisatŭ bine tipografia şi s'a apucatŭ de retipăritŭ cărţile bisericescĭ. Intre persónele ce lucraŭ în tipografie se pomenescŭ : Ierodiaconulŭ Episcopieĭ Anatolie, unŭ fórte iscusitŭ caligrafŭ; elŭ prescria pentru tipografie de pe originalele traducerilorŭ românescĭ, orânduia şirulŭ cuprindereĭ cărţilorŭ; Monachulŭ Rafailŭ din mănăstirea Hureziĭ, carele era însărcinatŭ cu corectura tipăriturilorŭ, saŭ cum se ḑicea atuncĭ, era «diortositoriŭ» ; s'aŭ maĭ adaosŭ în urmă Iordanŭ biv vel gramaticŭ Capadochianulŭ, carele avea însărcinarea de a alătura din noŭ traducerea română cu cea grécă, şi a o maĭ îndrepta; şi în fine Ieromonachulŭ Ioachimŭ de la Mitropolie, ca directorŭ alŭ tipografieĭ.

După ce Mitropolitulŭ Grigorie a isprăvitŭ traducerea *Mineelorŭ*, în anulŭ 1776, Episcopulŭ Chesarie, împreună cu Cosma Episcopulŭ de Buzĕŭ, aŭ propusŭ Mitropolituluĭ ca să-ĭ priméscă şi pe dînşiĭ a fi părtaşĭ cu ostenéla şi cu cheltuiala la tipărirea Mineelorŭ în limba română. Mitropolitulŭ a primitŭ şi a lăsatŭ asupra luĭ Chesarie tótă sarcina de a tipărì *Mineele*. Chesarie primì cu bucurie acéstă bine-voitóre însărcinare a Mitropolituluĭ, şi nu cruţa nicĭ cheltuială nicĭ ostenélă de a o esecuta cu tótă consciinţiositatea. A pusŭ sciinţa sa în serviciulŭ lucrăriĭ aceştia, îm-

podobindŭ saŭ ilustrândŭ fie-care carte cu câte o prefaţă, în carea se cuprindŭ noţiunĭ mitologice, istorice despre începutulŭ fie-căreĭ lunĭ, despre serbătorile păgânescĭ ale Romanilorŭ şi ale Elinilorŭ, orĭ ale Iudeilorŭ; despre superstiţiile remase la Românĭ de la strămoşiĭ Romanĭ păgânĭ, precum şi despre sĕrbătorile creştine; face istoriculŭ poporuluĭ românŭ, menţionéză evenimente istorice privitóre la istoria Ţĕreĭ-românescĭ, esprimă şi însuflă sentimente morale de pietate creştină şi de respectŭ către instituţiunile bisericeĭ nóstre ortodoxe. Aceste prefeţe sunt atât de instructive, maĭ alesŭ eşite din condeiulŭ unuĭ Episcopŭ românŭ, că noĭ n'amŭ pututŭ a ne oprì de a da câte un extractŭ din fie-care din aceste precuvîntărĭ, uneorĭ chiar bucăţĭ marĭ, maĭ alesŭ acolo unde se vorbesce de istoria poporuluĭ şi a ţĕreĭ române, a limbeĭ şi a literatureĭ bisericescĭ. Şi la acésta amŭ fostŭ îndemnatŭ şi de împregiurarea, că aceste cărţĭ sunt maĭ necunoscute învĕţaţilorŭ noştri de astăḑĭ, carĭ ceĭ maĭ mulţĭ nicĭ catadixescŭ a pune mâna pe o carte bisericéscă, şi mulţĭ din eĭ se fălescŭ a spune că nicĭ nu potŭ cetì litera cirilică, cu carea sunt tipărite cărţile nóstre bisericescĭ.

Tipărirea *Mineelorŭ* s'a începutŭ de Chesarie de la luna Octombrie. De aceea şi noĭ vomŭ începe analisa nóstră cu acéstă lună.

Mineiulŭ pe luna Octombrie 1776.

Chesarie în prefaţa acestuĭ *Mineiŭ* ne spune, că ideea de a tălmăcì mineele în românesce şi traducerea lor este a Mitropolituluĭ Grigorie, a căruia învĕţătură, râvnă şi ostenélă elŭ le descrie cu deamăruntulŭ, precum vom vedé maĭ josŭ. Chesarie maĭ întâiŭ face o scurtă ochire asupra culturuĭ divinŭ alŭ Bisericeĭ ortodoxe, începêndŭ de la timpurile Apostolilorŭ, şi anume: În timpulŭ Apostolilorŭ cultulŭ divinŭ se mărginea în scurte rugăciunĭ şi învĕţăturĭ împrumutate din Sânta Scriptură, şi în rădicarea pâneĭ, care ţinea loculŭ liturgieĭ de astăḑĭ. După ce s'a lăţitŭ în lume şi a ajunsŭ domnitóre credinţa creştină, atuncĭ urmaşiĭ Apostolilorŭ, Archiereiĭ

şi dascălii Bisericei din tóte ţĕrile, aŭ desvoltatŭ învĕţăturile lorŭ despre credinţa creştină şi aŭ îmbogăţitŭ cultulŭ divinŭ cu multe rugaciunĭ şi serviciĭ bisericescĭ.

Tóte acestea aŭ fostŭ scrise maĭ întâiŭ în limba grécă; maĭ pe urmă s'aŭ tradusŭ în limba slavonă de luminătoriĭ némurilorŭ slavone, ce aŭ trăitŭ în deosebite timpurĭ şi locurĭ. Româniĭ, necunoscêndŭ limba grécă, s'aŭ servitŭ multŭ timpŭ în Biserica lorŭ cu cărţile slavone, fiindŭ în relaţiunĭ maĭ de aprópe cu popórele slavone. Dar la urmă, ajungêndŭ acéstă limbă a fi cu totulŭ neînţelésă la Românĭ, păstoriĭ Bisericeĭ românescĭ, adăpaţĭ cu sciinţa literatureĭ slavone saŭ grecescĭ, s'aŭ sârguitŭ în totŭ chipulŭ a traduce cărţile bisericescĭ în limba românéscă, precum se vĕdŭ deja multe serviciĭ bisericescĭ în limba nóstră. Lipsă mare se simte în timpulŭ de faţă de cele 12 *Minee* care cuprindŭ ḑilnicele serviciĭ bisericescĭ ale tuturorŭ sfinţilorŭ de preste anŭ, care până acum n'aŭ fostŭ traduse în limba nóstră; ci numaĭ aşa numitele «minee obştescĭ», în care se cuprindŭ serviciele serbătorilorŭ celorŭ marĭ, iară pentru sfinţiĭ de tóte ḑilele în ele nu sunt decât numaĭ câteva serviciĭ obştescĭ pentru toţĭ sfinţiĭ, d. e. pentru Mucenicĭ, pentru cuvioşĭ, etc., care se repetescŭ necontenitŭ maĭ în tóte ḑilele, una şi aceeaşĭ servire, cu schimbarea numeluĭ sântuluĭ ḑileĭ.

Onórea traduceriĭ şi tipăreĭ *Mineelorŭ* în limba română, Episcopulŭ Chesarie o dă Mitropolituluĭ Grigorie, ale căruĭ sciinţă şi râvnă Chesarie le descrie cu multă laudă, comunicându-ne şi câteva notiţe despre viaţa şi activitatea acestuĭ însemnatŭ Mitropolitŭ românŭ. Reproducemŭ aicĭ chiar cuvintele luĭ Chesarie din prefaţa Mineiuluĭ pe Octombrie :

Acéstă lipsă de *Minee* vĕḑêndu-o «păstoriulŭ Ungro-Vlachieĭ, pre carele véculŭ de acum şi-lŭ socotesce şie de cinste, şi patria sa se fălesce cu elŭ ca cu o podóbă, pré sfinţia sa părintele Mitropolitulŭ Kiriu Kir Grigorie, carele neamulŭ trăgêndu-şĭ din Ţéra-românéscă, şi fiindŭ întru saţiŭ adăpatŭ de limba cea grecéscă, ce a isvoritŭ tóte slujbele (bisericescĭ), în câtŭ după învĕţătura limbeĭ să se pótă socoti asemenea cu ceĭ dintâiŭ păstorĭ aĭ Bisericeĭ grecescĭ, şi vĕḑêndŭ pre patrioţiĭ

sĕĭ lipsițĭ de slujbele sfințilorŭ celorŭ din tóte ḑilele, n'aŭ pututŭ suferì acéstă lipsire de folosŭ, ci vrêndŭ ea să împodobéscă biserica românéscă și pre fiiĭ sĕĭ ceĭ duhovnicescĭ, cu rugăciunile sfințilorŭ celorŭ din tóte ḑilele maĭ tare să-ĭ îngrădéscă, n'aŭ socotitŭ nicĭ ostenélă la tălmăcire, nicĭ cheltuială la tipărire. Ci la tălmăcire, când se putea ușura de grijele duhovnicescĭ, însușĭ silindu-se, și printr'aĭ sĕĭ ucenicĭ dupre datorie ajutându-se; iară la cheltuială însușĭ încărcându-se. Fost'aŭ rugatŭ de noĭ amândoĭ Episcopiĭ ceĭ supușĭ Sfințieĭ Sale (1), ca să ne îngreueze și pre noĭ, ca în tipografiile Episcopieĭ nóstre să mișcămŭ măcar degetele la greutatea cu carea se încărcase cele îngreuiate de vârstă și de ostenele duhovnicescĭ umerile Sfințieĭ Sale. Și cu rugăciunĭ plecândŭ cea ferbinte râvnă a sa, s'aŭ datŭ la Episcopia Râmniculuĭ a se tipărì luna luĭ Octomvrie, și cele ce urméză după acésta alte două lunĭ». Apoĭ spune motivulŭ pentru ce a preferitŭ a începe tipărirea cu luna luĭ Octomvrie, anume, pentru că în acéstă lună Înalta Pórtă a bine-voitŭ a întărì vechile privilegiĭ ale țĕreĭ, și spre recunoscință către sfințiĭ ce se serbéză în acéstă lună, și cariĭ aŭ bine-voitŭ a însufla Înalteĭ Porțĭ aceste marĭ favorurĭ asupra *ticălóseĭ patriĭ* românescĭ.

La finele cărțiĭ se spune, că tipărirea cărțiĭ s'a făcutŭ cu tótă sârguința Mitropolituluĭ Grigorie, carele din noŭ a revĕḑutŭ și coresŭ tălmăcirea ce era făcută maĭ dinainte dupre originalulŭ grecescŭ; iară așezarea cuvintelorŭ românescĭ s'a făcutŭ sub direcțiunea Monachuluĭ Rafailŭ din mănăstirea Hureziĭ, sub direcțiunea tipografuluĭ principalŭ, cucerniculuĭ între preoțĭ Popa Constantinŭ Michailo Popovicĭ tipografulŭ Râmniculuĭ.

Luna Noembriŭ (1778).

În prefața *Mineiuluĭ* pe luna luĭ Noembriŭ, carele s'a tipăritŭ în anulŭ 1778, Chesarie face o repede ochire asupra istorieĭ Români-

(1) Pe atuncĭ în Muntenia eraŭ numaĭ două Episcopiĭ ; a Râmniculuĭ și a Buzeuluĭ. La 1776, când scrie Chesarie prefața, era la Buzeŭ Episcopŭ Cosma, carele după mórtea luĭ Grigorie s'a ridicatŭ la Mitropolia Ungro-Vlachieĭ. Episcopia de Argeșŭ s'a înființatŭ abia la anulŭ 1793.

lorŭ din Dacia, istorie, pe carea o împarte în treĭ epoce maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ. Epoca întâia cuprinde periodulŭ Dacieĭ înainte de cucerirea eĭ prin Romanĭ, apoĭ periodulŭ de la cucerire până la descălecarea luĭ Radu Vodă Negru. Acéstă epocă o numesce elŭ *Epoca răsbóielorŭ*. A doua epocă cuprinde timpulŭ de la Radu Negru până la Mateiŭ Basarabŭ, şi o numesce Epoca *Zidiriĭ Mănăstirilorŭ*. A treia epocă se întinde de la Mateiŭ Basarabŭ până în ḑilele luĭ Chesarie, şi o numesce Epoca *tălmăciriĭ cărţilorŭ* după slavonie pe limba românéscă. Acéstă tălmăcire, ḑice Chesarie, s'a începutŭ în ḑilele luĭ Mateiŭ Basarabŭ, s'a sporitŭ sub Şerbanŭ Basarabŭ, iară la cea desăvârşită podóbă a venitŭ sub Constantinŭ Basarabŭ Brancovénulŭ, prin osârdia luĭ Kir Damaschinŭ Episcopulŭ de Râmnicŭ. Apoĭ venindŭ la domnia de atuncĭ a luĭ Alexandru Ipsilantŭ, o represintă ca începutulŭ uneĭ noue epoce, a 4-a epocă de norocire pentru naţia română. Reproducemŭ aicĭ chiar cuvintele cu carĭ Chesarie proslăvesce domnia luĭ Ipsilantŭ, şi vede în ea începutulŭ uneĭ ere de prosperitate pentru Românĭ.

«Fără nicĭ o sfială poţĭ numi epochă a patra, adică viac însemnatŭ, viaculŭ de acum alŭ Ţĕreĭ românescĭ, care l'a făcutŭ însemnatŭ şi în viacurile viitóre pomenitŭ domnia pré luminatuluĭ nostru Domnŭ Alexandru Ipsilantŭ Voevodŭ : căcĭ numaĭ în ḑilele Măriei Sale s'aŭ învrednicitŭ ţara a câştiga în scrisŭ de la pré puternica împĕrăţie aşezămînturĭ pentru a sa oblăduire. Pentru care, precum a se aşeza s'aŭ străduitŭ Măria sa, aseminea a se urma cu folosŭ de obşte pururea a privighiatŭ înţelepciunea sa. Aceeaşĭ înţelepciune aŭ întocmitŭ orânduială mănăstirilorŭ, urmândŭ canónelorŭ vieţeĭ călugărescĭ. Aŭ rĕdicatŭ dăjdile preoţilorŭ, după porunca Domnuluĭ ce este scrisă la cartea Leviţilorŭ. Şi pentru ca să plinéscă cuvîntulŭ Psalmistuluĭ,. pre săracŭ şi pre vĕduva va ajuta. Dândŭ pildă cu a sa bogată dare, aŭ pusŭ în mijlocŭ cutie, la carea din picăturile prisosuluĭ dândŭ fieşte-carele, să adaoge câtŭ unŭ izvorŭ curgătorŭ de charurĭ şi rĕcoritorŭ, de ceĭ însetaţĭ din lipsă. Iară cea maĭ vrednică de pomenire faptă socotescŭ a fi acésta, că starea dăjdilorŭ ce era înfiinţată întru nestatornicie, Măria sa, după

ce cu sfatŭ deobşte aŭ aşezatŭ sumă, aŭ potrivitŭ vremea, o iotă saŭ o cirtă n'aŭ maĭ strămutatŭ, şi acésta în vremĭ nestatornice. Însă acestea de obşte. Iară deosebitŭ viaculŭ Domnieĭ Sale l'aŭ însemnatŭ Craiova, carea, ca una ce e întâiŭ lăcuită de câtŭ tóte părţile Ţereĭ-românescĭ, măcar că unŭ viacŭ a petrecutŭ sub puterea luĭ Dichevalŭ cea răsboinică, măcar că s'a odihnitŭ într'unŭ viacŭ de anĭ 60 sub oblăduirea Basarabilorŭ Banoveţĭ, ce aŭ fostŭ aşezaţĭ de Râmlenĭ să oblăduéscă cu titlu de Bănie, până când s'aŭ supusŭ celuĭ întâiŭ Domnŭ Radulŭ Voevodŭ ce se ḑice Negru; măcar că s'aŭ înmulţitŭ subtŭ cea după vremĭ stăpânirea vecineĭ Austrieĭ. Însă nu pomenesce cu celŭ de acum viacŭ, încungiuratŭ cu linişte şi cu pace, maĭ multŭ de câtŭ în locurile cele ce se liniştescŭ prin cetăţĭ şi cu resbóie. Lăcuitoriĭ Craioveĭ ceĭ ce nu puteaŭ să-şĭ stăpânéscă vieţele, acum şi la prisosulŭ lorŭ nu se supără de stăpânitorĭ. Boerimea ce se uită pentru depărtare, se cercetéză nevĕḑêndu-se, şi se miluiasce nearĕtându-se. Decĭ eŭ întru acestŭ viacŭ cu linişte petrecêndŭ, fiindŭ îndemnatŭ de sfinţia sa părintele Mitropolitulŭ ţereĭ, râvnitorulŭ patrieĭ şi eparchieĭ maiceĭ sale ceĭ trupescĭ şi fiiceĭ duhovnicescĭ (1), adaogŭ tălmăcirea şi tipărirea luneĭ luĭ Noemvrie».

Ca ostenitorĭ la tipărire se însémnă doĭ tipografĭ: Popa Constantinŭ şi Dimitrie Michaĭ Popovicĭ. Iară ca «Diortositorĭ şi tocmitorĭ la îndreptarea cuvintelorŭ limbeĭ românescĭ» Ierodiaconulŭ Anatolie şi monachulŭ Rafailŭ. Tipărirea s'a începutŭ la 1 Augustŭ şi s'a sfârşitŭ la 5 Octombre anulŭ 1778.

Mineiulŭ pe luna Decembre 1779.

În prefaţă Episcopulŭ Chesarie face o mică dare de sémă despre istoriculŭ chronologieĭ, din timpurile cele maĭ vechĭ şi până la era chreştină, carea se începe de la Nascerea Domnuluĭ Christos, care se

(1) Prin aceste cuvinte: «Eparchieĭ Maiceĭ Sale ceĭ trupescĭ» Chesarie vrea să spună, că Mitropolitulŭ Grigorie era originariŭ din Eparchia Râmniculuĭ, saŭ Oltenia, pre care elŭ o glorifică prin tipărirea Mineelorŭ la Râmnicŭ.

serbéză la 25 ale luneĭ luĭ Decembre. Era chreştină este stabilită dupre calculele chronografuluĭ Dionisie celŭ micŭ.

Tipărirea s'a începutŭ la 6 Februariŭ şi s'a sfârşitŭ la 2 Maiŭ.

Aceiaşĭ tipografĭ şi ostenitorĭ, ca şi maĭ susŭ. Anatolie spune despre sine, că ă prescris maĭ întâiŭ dupre isvódele tălmăcitorilorŭ de la Mitropolie.

Mineiulŭ luneĭ luĭ Ianuarie 1779.

Prefaţa acestuĭ Mineiŭ este o dovadă de întinsele cunoscinţe istorice ale luĭ Chesarie, de înaltulŭ luĭ simţŭ naţionalŭ, de spiritulŭ pragmaticŭ şi filosoficŭ, cu carele elŭ privesce evenimentele istorice şi prefacerile, cărora este supusă natura şi cu ea omenirea. De aceea noĭ vom reproduce aicĭ maĭ tótă acéstă prefaţă, ca unŭ monumentŭ neperitoriŭ alŭ mareluĭ sufletŭ alŭ Episcopuluĭ Chesarie. După ce arată derivaţia numiriĭ luneĭ de la ḑeulŭ Ianus, carele va să ḑică *portariŭ*, căcĭ de la acéstă lună se deschide, se începe anulŭ. În acéstă lună, la anulŭ noŭ Romaniĭ schimbaŭ oficiele publice şi împărţiaŭ diregătoriele. Marele Constantinŭ, făcêndu-se întâiulŭ împăratŭ creştinŭ, aŭ adusŭ în creştinătate şi datina romană a anuluĭ noŭ la 1-iŭ Ianuariŭ, datină, carea de atuncĭ se păstréză şi la noĭ Româniĭ. Apoĭ, oprindu-se la Românĭ, tratéză despre orignea lorŭ în modulŭ următorŭ :

«Eŭ când văḑŭ principaturile Ţĕreĭ-românescĭ, că din vechime schimbă diregătoriele la începerea luĭ Ianuarie, anŭ noŭ numindu-lŭ şi prăznuindu-lŭ, întorcŭ ochiĭ meĭ înapoĭ la viacurile trecute şi deabea pomenite, creḑŭ cu gândulŭ ceea ce citescŭ prin istoriĭ, şi maĭ vârtosŭ pe istoriculŭ Dion, pre carele îlŭ întăresce Meletie Geografulŭ, cap. 24, scriindŭ pentru Misia, unde curatŭ vădésce, că Traianŭ împăratulŭ, după ce aŭ supusŭ pre Dachĭ cu perderea luĭ Dichevalŭ, aŭ trecutŭ mulţime de Râmlenĭ în părţile acestea, făcându-ĭ pre uniĭ proştĭ lăcuitorĭ, pre alţiĭ stăpânĭ lăcuitorilorŭ. De unde se face nu fără de cuvêntŭ simberasma (1), că principaturile

(1) Συμπέρασμα : conclusie.

românescĭ, ca nisce apikiĭ (1) ale Râmlenilorŭ, urméză de la aducere și ale lorŭ obiceiurĭ. Iară când vĕḑŭ și pre istoriculŭ Bo, că arată pre marele Constandinŭ Impĕratulŭ, că arŭ fi avutŭ lucrurĭ ostășescĭ într'aceste locurĭ, la care și Meletie Geografulŭ, scriindŭ pentru Misia de susŭ, arată pre acestŭ sfântŭ împĕratŭ tăbărâtŭ cu oștile aprópe de Silistra, nu mĕ sfiescŭ a da socotélă, că Marele Constantinŭ, călcândŭ ale acestuĭ locŭ părțĭ, saŭ însușĭ întâiŭ aŭ adusŭ obiceiurile Râmlenilorŭ, saŭ le-aŭ întăritŭ găsindu-le, ca unŭ împĕratŭ alŭ Râmuluĭ celuĭ noŭ. Ci orĭ de la Traianŭ saŭ de la Marele Constantinŭ de se tragŭ cu urmarea aceste obiceiurĭ, nu facŭ filonichie. Insă eŭ dintru acestea descoperŭ lucrurĭ minunate. Aflu linia némuluĭ românescŭ din vechiŭ trăgêndu-se din slăvitŭ némŭ alŭ Romanilorŭ (Valachĭ numindu-se după limba slovenéseă), a cărora slavă aŭ strălucitŭ împreună, unde șĭ-aŭ întins și sórele raḑele. Decĭ acéstă lună a luĭ Ianuarie este ca o planită, carea pórtă în sine pohvalele patrieĭ nóstre, este ca o planită, întru care se vĕdŭ pe anŭ o dată raḑele patrieĭ, este ca un sfeșnic carele și pusŭ subtŭ obrocŭ, prin crăpăturĭ și prin marginĭ ivesce lumina întru care se slăvia odată cele vechĭ viacurĭ ale Patrieĭ. O viacurĭ, viacurĭ! ce învechescĭ lucrurile și prefacĭ stările. Pravilă vechie dintâiŭ este dată în tótă lumea, ca să nască și să móră, ca să ia începere și sfârșitŭ tóte lucrurile. Stăpânulŭ alŭ tuturorŭ n'aŭ voitŭ să fie nicĭ unŭ lucru stătătoriŭ. Tóte câte veḑĭ și te minunezĭ, prin prefacere aŭ că se ducŭ la pierḑare, saŭ la óreșĭ-care schimbare. Veḑĭ acelŭ sóre, lipsesce; luna pătimesce și scade, stelele cadŭ; pogóră-te de la cele din ceriŭ și te uĭtă la aerŭ, acesta se preface în totŭ césulŭ, și vine de se face vîntŭ, norŭ, și plóie; pogóră-te la ape, dintr'acele marĭ gârle ce le numimŭ noĭ pururea curgĕtóre, unele cu totulŭ s'aŭ uscatŭ, altele aŭ schimbatŭ mătcele și drumurile, însușĭ okeanulŭ, lucrulŭ fireĭ ceĭ marĭ și taĭnicŭ, aciĭ de furtunĭ se înalță, aciĭ se smeresce, și când lipsescŭ furtunele nu lipsescŭ de la dînsulŭ vĕrsările și cele înapoĭ curgerĭ (2); cresce și se micșoréză în

(1) Ἀποικία : colonie.
(2) Fluxulŭ și refluxulŭ.

tóte ḑilele pe alocurea, în câtŭ póte cine-vaşĭ să hotărască cum că este odată să se usuce şi să se aducă întru nefiinţă cu totulŭ. Însuşĭ şi pămîntulŭ, de veĭ căuta, care-lŭ dovedescŭ nemişcatŭ şi întru sine statornicŭ, în unele locurĭ cade şi de duhŭ ascunsŭ se cutremură, în alte locurĭ de ape se afundă, saŭ de focŭ se arde. Decĭ când aceste marĭ trupurĭ şi viacĭnice óreşĭ-cum după vederea nóstră, sunt orînduite spre prefacere şi pierḑare, ce socotescĭ pentru cetăţĭ, stăpânirĭ şi împărăţiĭ, carele atâta sunt de muritóre şi stricăciόse, în câtŭ sunt şi aceia, căriĭ le-aŭ întocmitŭ; şi precum la ómenĭ sunt tinereţe, urméză vârsta bărbătéscă, bătrâneţele şi mórtea, aşa şi acestea aŭ începere, crescere, stare, înălţare, şi tóte le are pentru acésta ca să şi caḑă. Unŭ cutremurŭ din ḑilele luĭ Tiberie 12 slăvite oraşe ale Asieĭ le-aŭ surpatŭ; unŭ cutremurŭ în ḑilele Mareluĭ Constandinŭ 12 sate ale Cambanieĭ le-aŭ înghiţitŭ. Unŭ răsboiŭ alŭ Atileĭ maĭ multŭ de o sută de oraşe le-aŭ prefăcutŭ în pulbere. Thivele cele vechĭ ale Egiptuluĭ de-abia auḑirea le pomenesce. Cele o sută de oraşe ale Crituluĭ abia cinevaşĭ le crede. Oraşulŭ Carchidonuluĭ, alŭ Corinthuluĭ, alŭ Athineĭ, alŭ Spartieĭ, şi alte slăvite oraşe, ceĭ vechĭ le-aŭ vĕḑutŭ şi s'aŭ minunatŭ, noĭ auḑindu-le şi nevĕḑêndu-le, ne minunămŭ, ne spăĭmîntămŭ, că nu găsimŭ nicĭ semnele lorŭ. Sate amŭ ḑisŭ până acum şi oraşe, însă şi împărăţiĭ întregĭ şi stăpânirĭ numite se prăvălescŭ într'acea rîpă a pierḑăreĭ. Infloria odată Anadolulŭ, Asiria, Egipetulŭ şi India : era puternice la arme, era iscusite la minte. Greciĭ era întru minune la învĕţătură. Sórta acésta s'aŭ mutatŭ la Europa, aştéptă şi căderea eĭ, câtŭ îĭ veḑĭ şi înălţarea. Şi pentru ca să creḑĭ cele trecute ce nu veḑĭ, veḑĭ cele de acum ce le creḑĭ. Polonia cea ca o nemărginită, iată micşurată şi împărţită. Iezuviţiĭ ce duhovnicià şi pre taină împărăţià, din orânduiala lorŭ rĕdicaţĭ. Sfeţia din republică în despotie rĕdicată şi în monarchie. Bavaria în multe felurĭ bărduită, şi alte stăpânirĭ prefăcute în nouĕ oblăduirĭ. Maĭ întâiŭ necreḑute, iară acum vĕḑute şi pipăite. De unde se vede, că marele acela meşterŭ şi ziditorŭ, are pentru lucrurile omenescĭ multe felurĭ de chipurĭ, şi dupre plăcere, unde socotesce le şi potrivesce, şi pronia Dumne-

ḑeiască, alergândŭ cu umbletŭ fără sunetŭ, cu glăsuire fără de auḑire, ḑice unuia să se scóle şi altuia să căḑă, unuia să împărăţiască, altuia să se supuie, unuia să se ascunḑă, altuia să se ivéscă.

«Asemenea şi oblăduirea Ţereĭ-românescĭ, fiindŭ şi maĭ multŭ supusă subt nestatornică pravilă a lucrurilorŭ omenescĭ, fiindŭ curgerea eĭ prin rîpe şi petre ascunse, avêndŭ ţĕrmurile eĭ fără limanurĭ, s'aŭ asemânatŭ stăpânirea eĭ cu paliriile (1), adica cu apele cele ce de diminéţă până la o vreme curgŭ în susŭ, iară de la o vreme îşĭ întorcŭ curgerea lorŭ în josŭ. Se asémănă şi cu curgerea măreĭ pe la Vizantia, pre care vêntulŭ austruluĭ când bate, îĭ pricinuésce curgerea într'o parte, şi când de la méḑă-nópte bate, intórce curgerea înapoĭ. Întru acestŭ felŭ de grabnice mutărĭ s'aŭ aruncatŭ sórta Ţereĭ-românescĭ. Când era ceĭ dintâiŭ lăcuitorĭ cu nume de Dachĭ, eĭ biruindŭ pre Râmlenĭ le luá dăjde, dupre cum iar Meletie scrie pentru Misia, şi trecêndŭ. dincóce haznelele le ţinea ca în nisce visteriĭ în locurile apeĭ Argentieĭ (póte fi Argeşuluĭ), iară de la Traianŭ s'aŭ supusŭ Dachiĭ plătindŭ eĭ dajde la Râmlenĭ, iară biruitoriĭ supuşĭ. Întru acéstă supunere râmlenéscă s'aŭ oblăduitŭ până la Radulŭ Negru (?) létŭ 1080, saŭ după alţĭ istoricĭ 1313. De atuncea Banulŭ Craioveĭ supuindu-se luĭ Radu-Vodă, şi unŭ trupŭ făcêndu-se totŭ principatulŭ Ţereĭ-românescĭ, se oblăduia cu formă de autonomie de despotismos, şi de alegere la diadochie a Domnieĭ, între fiiĭ şi rudele Domnuluĭ saŭ dupre întâmplare între boiarĭ cu sfatŭ şi priiminţa de obşte a clirosuluĭ şi a boiarilorŭ. Acéstă formă s'aŭ urmatŭ până la Laiota Basaraba Domnulŭ, létŭ 1454. La acesta s'aŭ supusŭ ţéra strălucitóreĭ şi pré puterniceĭ Porţĭ, plătindŭ dajde şi oblăduindu-se cu privilegiurile sale. Care oblăduire la multe Domniĭ s'aŭ păzitŭ şi ţéra s'aŭ mulţămitŭ. Iară de la o vreme în multe reformĭ s'aŭ schimbatŭ, şi de la Constandinŭ Vodă Basaraba Brâncovénulŭ cu totulŭ s'aŭ prefăcutŭ, precum este de toţĭ sciutŭ. Acum iarăşĭ o suflare de vênt cu linişte, o prefacere a drepteĭ celuĭ pré înaltŭ aŭ adus curgerea oblăduireĭ

(1) Παλίῤῥοιος : Fluxulŭ şi refluxulŭ măreĭ.

ţereĭ la matca sa, aŭ opritŭ vênturile, aŭ potolitŭ valurile care strîmbà cârma oblăduireĭ, şi ne lăsândŭ corabia să ajungă la limanŭ, în multe rândurĭ o cufundá şi o spărgea, de-abia scăpândŭ cu trupulŭ cârmuitoriulŭ. Ţéra-românéscă s'aŭ asemĕnatŭ acum cu paserea ce se numesce Finix, carele cu ale sale aripĭ aprindêndŭ focŭ, se aprinde şi arde pre sineşĭ, şi făcêndu-se cu totulŭ cenuşă, iarăşĭ din pulberea cenuşeĭ se nasce şi cresce. Aşa şi ea (Ţéra-românéscă) cu lucrurile răsboiuluĭ, şi de singură însăşĭ între dînsa, şi de alţiĭ arḑêndu-se s'aŭ adusŭ măririle sale în cenuşă şi în pulbere. Şi prin încenuşata starea eĭ trăgêndŭ ochiulŭ milostivireĭ alŭ pré putèrniceĭ nóstre împĕrăţiĭ, adoa óră s'aŭ născutŭ şi s'aŭ întocmitŭ în forma oblăduireĭ, cu carea sè ocrotiá întâiŭ. Aŭ câştigatŭ bogatele milĭ ale împĕrăţieĭ, dăruindu-se cu privileghiurile sale. Clirosulŭ bisericescŭ s'aŭ rĕdicatŭ în cinste, aşeḑêndu-se scaunulŭ Mitropolieĭ la şederea scaunuluĭ Chesarieĭ Capadochieĭ (1). Boerimea se înalţă după linia familieĭ. Pămîntenil se protimisescŭ după cuvîntulŭ pravileĭ ceĭ politicescĭ. Strĕiniĭ se miluescŭ dupre datoria fireĭ şi a creştinătăţiĭ. Negustoria se sporesce avêndŭ curgerea slobodă. Dajniciĭ se adaogă nebănuindu-se de adăogirĭ de dajdĭ. Toţĭ petrecŭ în mulţămire rugându-se ca să caute din ceriŭ Domnulŭ asupra ţereĭ aceştia ce este ca o vie sădită de mâna sa cea dumneḑeéşcă, lucrată şi ploată din darurile sale cele cerescĭ, ca să o ferescă de grindinĭ ce strică rodurile une-orĭ şi asupra coptuluĭ. Fie Dómne mila ta spre noĭ, precum am nădăjduitŭ spre tine.»

Luna luĭ Februariŭ 1779.

Într'o prefaţă lungă Episcopulŭ Chesarie arată maĭ întâiŭ istoriculŭ luneĭ aceştia, de când ea s'a întrodusŭ la Romanĭ, şi de-

(1) Până la anulŭ 1776, Mitropolitulŭ Ungro-Vlachieĭ avea între ierarchiĭ Bisericeĭ rĕsărituluĭ rangulŭ de precădere, ce-lŭ avuse odinióră Mitropolitulŭ Angireĭ, şi titlu de *prea onorabilŭ şi exarcŭ alŭ plaginelorŭ (laturilorŭ)*. Acum, creḑêndu-se că rangulŭ Mitropolieĭ Angireĭ nu era destulŭ de demnŭ pentru Mitropolia Ungro-Vlachieĭ, Patriarchulŭ Sofronie rĕdică Mitropolia la rangulŭ Mitropolieĭ *Chesarieĭ Capadochieĭ*. (Veḑĭ actulŭ patriarchalŭ, în *Condica Sfântă* Deaseminea : *Istor. biser.* Lesviodax. p. 419—429).

rivă numirea eĭ de la rugăciunele și jertvele numite *Februa*, ce făceaŭ Romaniĭ în acéstă lună pentru ceĭ rĕposațĭ. Fiind-că la Creștinĭ sĕrbătórea cea maĭ mare din acéstă lună este Întîmpinarea Domnuluĭ, când dreptulŭ Simeon a primitŭ în brațele sale pe pruncŭlŭ Christos la 40 de ḑile dela nascerea sa, de aceea Chesarie maĭ tótă precuvîntarea sa o ocupă cu istoria dreptuluĭ Simeon și cu legenda luĭ despre promisiunea ce a avutŭ dela Duchulŭ sântŭ de a nu muri până ce nu va vedé cu ochiĭ pe Mesia celŭ preḑisŭ de Prorocĭ, la care ocasie elŭ a și pronunțatŭ imnulŭ sciutŭ : «acum slobоḑescĭ pre robulŭ tĕŭ, stăpâne, că aŭ vĕḑutŭ ochiĭ meĭ mântuirea ta», etc. Se adauge o cronologie a patriarchilorŭ din legea veche dela Adam până la Avraam, spre a se arăta viéța lor cea îndelungată; apoĭ face socotéla anilorŭ dela împĕratulŭ Ptolomeŭ până la Întîmpinarea Domnuluĭ, și a întregeĭ viețĭ a luĭ Simeon, pe care o crede a fi de 360 de anĭ.

Intr'o notiță spune că la personagiulŭ redacțiuniĭ s'a maĭ adaosŭ «Dumnialuĭ Iordan biv vel gramaticŭ Capadochianulŭ», carele a îndreptatŭ tălmăcirea acestuĭ Mineiŭ din limba elinéscă. Tipărirea s'a începutŭ la 9 Augustŭ și s'a sfîrșitŭ la Septembre 30.

Mineiulŭ luneĭ luĭ Martie 1779.

Chesarie începe prefața sa cu o descriere poetică a luneĭ luĭ Martie :

«Când ochiulŭ Ceriuluĭ, luminătoriulŭ lumeĭ, sórele celŭ simțitoriŭ, vine asupra zodieĭ Berbeceluĭ în luna luĭ Martie, ce veselie nu pricinuesce? Viderea nu se satură de privirea verdețeĭ, auḑirea se deștéptă și se plécă la musica paserilorŭ, ceea ce cu armonie rĕsună în dumbrăvile cele aurite de florĭ și de verdețurĭ, și tóte simțirile omuluĭ simtŭ cu bucurie unŭ duhŭ de viéță, ce le mișcă spre a lorŭ energie». Apoĭ face istoriculŭ luneĭ luĭ Martie, de cine și când s'a stabilitŭ : — de la «Romulŭ celŭ întâiŭ împĕratŭ alŭ Râmuluĭ», și s'a numitŭ de la *Mars* ḑeulŭ răsboiuluĭ. Trece apoĭ la creștinătate, și spune că în acéstă lună s'aŭ săvârșitŭ cele maĭ

marĭ evenimente ce se pomenescŭ în Biblie şi în tótă istoria creştinătăţiĭ, crearea lumeĭ, potopulŭ, izbăvirea Israiltenilorŭ din robia Egiptuluĭ, bine-vestirea sfinteĭ Fecióre,, patimele şi mórtea Domnuluĭ Christos. Adaoge maĭ multe legende creştine, între carĭ şi legenda busuioculuĭ, carele crescea pe. loculŭ Golgoteĭ, unde s'a răstignitŭ Domnulŭ, şi prin care s'a păstratŭ în memoria creştinilorŭ loculŭ unde s'a făcutŭ mântuirea lumeĭ, până ce acelŭ locŭ a ajunsŭ în mânile creştinilorŭ. De aceia busuioculŭ se întrebuinţéză până astăḑĭ la «osfeştanie». «O minunată lună a luĭ Martie, esclamă la urmă Chesarie, plină de dulcéţa văzduhuluĭ, încununată cu florĭ de bucurie, arătătóre de minunĭ, descoperitóre de taĭne dumneḑeescĭ! Pre dînsa Râmleniĭ ceĭ neluminaţĭ o cinstea cu ramurĭ şi cu florĭ; iară strănepoţiĭ lorŭ (din linia cărora şi noĭ ne tragemŭ), după ce s'aŭ luminatŭ, ĭ-aŭ încununatŭ ḑilele cu florĭ de pomenirile sfinţilorŭ».

Tipărirea acesteĭ cărţĭ s'a începutŭ la 15 Octombrie şi s'a sfârşitŭ la Decembrie 5. La personagiulŭ de maĭ înainte alŭ tipografieĭ se vede adaosŭ ca îngrijitorŭ saŭ directorŭ alŭ tipografieĭ «Kir Ioachim Ieromonachulŭ din sf. Mitropolie.»

Cu Mineiulŭ de pe luna acésta s'a isprăvitŭ şi activitatea şi viéţa demnuluĭ Episcopŭ Chesarie; căcĭ la sfârşitulŭ prefeţeĭ cetimŭ acéstă însemnare tipărită: «1780 Ianuarie în 9, întru o ḑi Joĭ cătrĕ séră, s'aŭ mutatŭ din viéţa acésta la viacĭnicele lăcaşurĭ acestŭ *plinŭ de râvnă sfântŭ părinte*, ce este maĭ susŭ numitŭ (Chesarie), care *cu mare dragoste fiind aprinsŭ spre folosulŭ de obşte*, s'aŭ apucatŭ a da în tipariŭ mineele pe lunĭ, cu multă cheltuiala sa. Cine va ceti aicĭ, să ḑică: «Dumneḑeŭ să-lŭ iarte!» Mórtea luĭ a fostŭ grabnică şi neaşteptată. În momentele cele de pe urmă, chemândŭ pre Archiereulŭ Filaretŭ, carele se vede că trăia la Râmnicŭ şi lucra împreună cu Chesarie la traducerea şi publicarea cărţilorŭ române bisericescĭ, l'a însărcinatŭ să continue editarea Mineelorŭ până la fine. ceea ce Filaretŭ, precum vomŭ vedé, a împlinitŭ cu tótă esactitatea şi osârdia, înlocuindu-lŭ întru tóte şi continuândŭ opera predecesoruluĭ sĕŭ.

Fotino ne spune, că în Ţéra-românéscă Episcopiĭ se puneaŭ prin scirea Domnuluĭ, cu alegerea Mitropolituluĭ şi a boerilorŭ (Istor. Dac. partea VI, epoca IV, cap. III, p. 165). Alegerea obştéscă şi încuviinţarea domnéscă a căḑutŭ pe Filaretŭ Archiereulŭ Miralichieĭ, amiculŭ luĭ Chesarie. şi *Condica sfântă* a Mitropolieĭ ne spune, că psifiarea luĭ Filaretŭ la Episcopie s'a făcutŭ la 3 Martie, adică aprópe două lunĭ după mórtea luĭ Chesarie, care timpŭ a trecutŭ pentru sevârşirea formelorŭ bisericescĭ. Filaretŭ dar se bucura de favórea şi a domnuluĭ Alexandru Ipsilantŭ, şi a Mitropolituluĭ Grigorie şi a boerilorŭ divanişţĭ.

În *Condica sfântă* a Mitropolieĭ din Bucurescĭ găsimŭ acéstă însemnare despre alegerea şi rădicarea luĭ Filaretŭ la scaunulŭ Episcopieĭ de Râmnicŭ :

«De vreme ce sfânta Episcopie a rĕmasŭ făr de alŭ eĭ adevĕratŭ păstoriŭ, dându-şĭ obştésca datorie fericitulŭ Kyr Chesarie, cu porunca Pré sfinţituluĭ Archiepiscopŭ a Ţarigraduluĭ şi a tóteĭ lumĭ patriarchŭ Kyrio Kyr Sofronie, şi cu voia pré luminatuluĭ şi blagocestivuluĭ Domnŭ a tótă Ungro-Vlachie Ioan Alexandru Ipsilantŭ Voevodŭ, şi cu blagoslovenie pré sfinţii Sale Părinteluĭ Mitropolituluĭ ţĕriĭ Kyr Grigorie, amŭ întratŭ în sfânta Mitropolie a Bucurescilorŭ, unde se prăznuesce hramulŭ Sfinţilorŭ slăviţilorŭ şi întocma cu Apostoliĭ Împĕraţilorŭ Constantinŭ şi Elena, ca să facemŭ alegere pentru păstoriŭ la acéstă Episc., şi amŭ pusŭ întâiŭ pe cuviosulŭ Archimandritŭ a sfinteĭ mănăstirĭ Déluluĭ Kyr Grigorie (1), alŭ doilea pe cuviosulŭ Archimandritŭ a sfinteĭ mănăst. Bistriţiĭ Kyr Ştefan şi alŭ treilea pe sfinţia sa fratele Myreon Kyr Filaretŭ, care s'aŭ alesŭ maĭ dăstoinicŭ şi maĭ de folosŭ a fi păstoriŭ şi Episcopŭ la acéstă Eparchie, dreptŭ acésta li s'aŭ scrisŭ şi numele lorŭ într'acéstă condică».

Urméză apoĭ iscălitura Mitropolituluĭ Grigorie în limba grécă, apoĭ

(1) Acestŭ Archimandritŭ Grigorie Delénulŭ ne-a păstratŭ într'unŭ manuscrisŭ, scrisŭ de elŭ însuşĭ în anulŭ 1781, *Didachiele* saŭ predicele renumituluĭ Mitropolitŭ Antimŭ Ivirénulŭ rostite de elŭ românesce în Mitropolia Bucurescilorŭ. Manuscrisulŭ l'am găsitŭ eŭ şi l'am depusŭ la Academie spre tipărire, cea ce s'a şi realisatŭ în anulŭ trecutŭ 1886.

iscăliturile a 8 Archiereĭ, între carĭ și a Episcopuluĭ de Buzĕŭ Cosma, tóte totŭ grecesce. (Veḑĭ *Biser. Ortod. rom.* Sept. 1885 p. 659).

Totŭ din *Condica sfântă* se vede, că înainte de alegerea luĭ Filaretŭ la Episcopia Râmniculuĭ, se ivise în Bucuresci îndoiala, dacă n'arŭ fi contra canónelorŭ ca pre Filaretŭ, carele avea deja titlu de Mitropolitŭ alŭ Myrelorŭ-Likieĭ, să-lŭ pogóre la rangulŭ de Episcopŭ. Cu acéstă întrebare Domnulŭ Alexandru Ipsilantŭ s'a adresatŭ la Patriarchulŭ ecumenicŭ Sofronie, și acela respunde așa Mitropolituluĭ Grigorie: «Fiindŭ că ni s'a raportatŭ de către bine-cinstitoriulŭ și prea înălțatulŭ și prea creștinesculŭ Domnitoriŭ alŭ Ungro-Vlachieĭ Domnulŭ Alexandru, fiulŭ nostru celŭ în Christos Dumneḑeŭ prea iubitŭ și multŭ doritŭ, că Episcopia Râmniculuĭ cea supusă Mitropolieĭ tale, a rĕmasŭ fără de stăpânŭ și se chiamă prin votulŭ comunŭ și alegerea canonică, spre primirea acesteĭ regulate succesiunĭ, Mitropolitulŭ titulariŭ alŭ Myrelorŭ, D. Filaretŭ, ca celŭ ce este vrednicŭ și învĕțatŭ în conducerea poporuluĭ; și amŭ fostŭ întrebatŭ de către Înălțimea Sa, dacă este posibilŭ ca din Mitropolitŭ titulariŭ să se strămute la o Episcopie, și noĭ rĕspunḑêndŭ scriemŭ pe largŭ Înălțimeĭ Sale și dămŭ voie pentru o asemenea strămutare. Decĭ scriindŭ, poruncimŭ pré sfințieĭ tale ca să facĭ o asemenea strămutare și să stabilescĭ pre titularulŭ Mitropolitŭ alŭ Myrelorŭ D. Filaretŭ, archiereŭ și episcopŭ actualŭ, legalŭ și canonicŭ alŭ Episcopieĭ ceĭ văduve a Râmniculuĭ, etc.» 1780 Mart. 3 (ibid. p. 657—59).

Asupra origineĭ și naționalitățiĭ Episcopuluĭ Filaretŭ nu sunt până acum eșite la ivélă date sigure. Din o corespondență grecéscă între Patriarchulŭ Neofitŭ și Filaretŭ, ca Mitropolitŭ alŭ Ungro-Vlachieĭ, Prea sfinția sa Archiereulŭ Ghenadie Enăceanulŭ, carele posede acea corespondență, conchide că Filaretŭ arŭ fi fostŭ de origină Grecŭ. Reproducemŭ și noĭ pasage din acele scrisorĭ, precum ni le predă Prea sfinția sa Ghenadie în revista *Biser. Ort. rom.* anulŭ V. p. 318. Patriarchulŭ Neofitŭ scrie luĭ Filaretŭ: «Ne-amŭ adusŭ aminte din scrisorile vóstre de relațiunile nóstre cele vechĭ, și Ne-am representatŭ ca înaintea ochilorŭ actele dintre noĭ, când eramŭ petrecêndŭ pe lângă pururea amintitulŭ bătrânulŭ nostru, prea ferici-

tulŭ Partenie alŭ Târnovuluĭ.» — Filaretŭ ĭĭ rĕspunde: «Trebue să recunóscemŭ, Înaltŭ prea sfântulŭ meŭ Domnŭ și Stăpânŭ, că mulțĭ ișĭ schimbă ideile cu demnitățile înalte, însă nobleța și liberalitatea Înaltŭ prea sfinţieĭ Vóstre ceĭ împodobite de Dumnedeŭ, cu tóte că dupre vrednicie s'a ornatŭ cu trépta celeĭ maĭ înalte demnitățĭ creştine, a rĕmasŭ în aceeașĭ posițiune, și făcêndŭ ca unŭ Archipăstoriŭ alŭ luĭ Christos, ișĭ aduce aminte și se arată cu condescendența cea maĭ mare. Pentru acésta și nicĭ a fostŭ posibilŭ ca să se ștérgă din sfânta Vóstră memorie umila mea persónă, cu tótă lungimea timpuluĭ și cu tótă măreția demnitățeĭ, ci vĕ aduceţĭ încă aminte și acum și rechemațĭ acele relațiunĭ vechĭ, carĭ îmĭ permitŭ și mie a dice: Şi ce póte fi pentru mine maĭ mare, maĭ plăcutŭ și maĭ fericitŭ?»

Din aceste douĕ pasage eŭ încă nu mĕ potŭ convinge că Filaretŭ n'a fostŭ românŭ. Se póte ca Partenie Mitropolitulŭ Târnovuluĭ să fi trăitŭ în Bucurescĭ, ca mulțĭ alțĭ archiereĭ grecĭ, destituițĭ orĭ paretisițĭ de la eparchiele lorŭ din Turcia, carĭ veneaŭ apoĭ și trăiaŭ în România, alipindŭ pe lângă dînșiĭ pentru serviciŭ tinerĭ monachĭ orĭ și mirenĭ nu numaĭ dintre Grecĭ, dar și dintre Românĭ, precum a pututŭ să fie Filaretŭ, carele după mórtea stareţuluĭ sĕŭ grecŭ a continuatŭ studiile și cariera sa bisericéscă în țéră. Admițêndŭ că elŭ arŭ fi fostŭ de originā grecŭ, precum afirmă prea sfinţitulŭ Ghenadie Enăcénulŭ, nu putemŭ să nu recunóscemŭ că elŭ pe deplinŭ și-a însușitŭ limba, sentimentele și trebuințele naţionale româneseĭ, și a lucratŭ în tótă viéța sa ca celŭ maĭ eminentŭ Românŭ, precum odinióră neuĭtatulŭ Episcopŭ alŭ Râmniculuĭ și Mitropolitŭ Antimŭ Ivirénulŭ.

Filaretŭ, devenindŭ Episcopŭ alŭ Râmniculuĭ, a desvoltatŭ acolo tótă activitatea sa literară. Tipografia o a menținutŭ în aceeașĭ stare și cu acelașĭ personalŭ ca și sub Chesarie.

Cea maĭ însemnată lucrare a luĭ Filaretŭ în literatura bisericéscă este continuarea tipăririĭ *Mineelorŭ*. *Mineiulŭ* pe luna Aprilie se începuse încă trăindŭ Chesarie, anume de la 9 Decembrie, dar s'a sfârşitŭ la 29 Ianuarie, când Chesarie era mortŭ. De aicĭ se vede

iarăşĭ că Filaretŭ era la Râmnicŭ, şi politicesce era alesŭ Episcopŭ, de şi încă nu se isprăvise lucrările pentru confirmarea luĭ bisericéscă. Lucrarea luĭ Filaretŭ se începe de la prefaţa luneĭ luĭ Aprilie. Elŭ încă ilustréză *Mineele* sale cu prefeţe arĕtătóre de eruditia luĭ şi bisericéscă şi profană.

Luna Aprilie o începe cu jalea sa pentru mórtea luĭ Chesarie, în modul următoriŭ : «De aŭfostŭ altă dată luna luĭ Aprilie cea maĭ pricinuitóre de veselie, pentru cacĭ fiindŭ cea de alŭ doilea a primăvereĭ, întru carea înălţându-se sórele, îşĭ adaogă căldura, şi îndémnă tótă firea spre rodirea celorŭ de mâna ziditoruluĭ sădite seminţe: dar pentru căcĭ nu s'aŭ învrednicitŭ cununiĭ ceĭ care i s'ar fi împletitŭ de înţelepciunea luminătoruluĭ ce aŭ apusŭ de la noĭ, ḑicemŭ, prea iubituluĭ nostru întru Christos frate, şi cu tótă învĕţătura împodobitŭ. fericituluĭ Episcopŭ Kyr Chesarie, acum nu i se cuvine a se împodobi cu străine florĭ, ci cu jale se cade a-şĭ arĕta mâhnirea, ne primindŭ mângâiare, pentru căcĭ i s'aŭ luatŭ mirele, prin carele aştepta a i se alcăltui cununa începĕturiĭ, precum şi la cele-lalte lunĭ, şi pentru care i se cuvinea a se bucura. Dar fiindŭ-că la acestŭ lucru alŭ tălmăcituluĭ *Mineelorŭ*, şi la îndemnarea tipărituluĭ lorŭ, nu numaĭ la unŭ sfatŭ amŭ fostŭ din începutŭ, ci şi la osârdie cu asemeneaşĭ râvnă, şi maĭ vârtosŭ poftindu-ne fericitulŭ. şi la cele dupre urmă césurĭ ale sfârşituluĭ vieţeĭ prin însuşĭ rostulŭ sĕŭ, ca să nu contenimŭ lucrulŭ, ci după putere a ne sili. spre săvârşirea aceluĭ deobşte folositorŭ, şi bisericeĭ împodobitoriŭ lucru; pentru aceea, împlinindŭ frăţésca poruncă şi săvârşindŭ râvna păstorésca, precum fericitulŭ a suferitŭ iuţimea geruluĭ, a ostenelelorŭ trecutelorŭ lunĭ de iarnă, aşa şi noĭ nu fugimŭ de păliciunea sóreluĭ a lunelorŭ celorŭ de vară, ci prin ajutorulŭ Domnuluĭ ne vomŭ sili a suferi arsura ḑileĭ. Insă fericitulŭ în lunele cele trecute materie bogată aŭ pusŭ întru predosloviĭ, împodobindu-le cu istoriĭ de numele lunelorŭ de la cine şi pentru ce pricină sunt puse, şi arătândŭ întru dînsele ce taĭne s'aŭ săvârşitŭ şi ce folosŭ de la ziditorulŭ lumeĭ întru dînsele lumea aŭ dobânditŭ». Filaretŭ spune maĭ departe, că dacă arŭ fi vrutŭ şi elŭ să urmeze esem-

plulŭ luĭ Chesarie, arŭ fi pututŭ să spună, că luna luĭ Aprilie la Elinĭ se numia Thargilion, şi causa pentru ce se numia aşa; că Galiĭ o numescŭ Avril, póte că de la Împĕratulŭ Avrilianŭ; că Aprilie se derivă de la verbulŭ *aperire* (a dischide), de unde şi Grecii în limba *aplà* o numescŭ ἄνοιξις. Dar crede că este maĭ bine a se lăsa ca să se caute aceste lucrurĭ în cărţile profane, iară noĭ să ne îndeletnicimŭ maĭ multŭ a cunósce pre ziditorulŭ din zidirile sale cele vĕḑute, etc.

Personalulŭ tipografieĭ şi sub Filaretŭ a continuatŭ a fi acelaşĭ ca şi sub Chesarie.

Mineiulŭ pe luna luĭ Maiŭ, 1780.

Tipărirea acestuĭ *Mineiŭ* s'a începutŭ la 1-iŭ Februariŭ şi s'a isprăvitŭ la 24 Martie. În prefaţă Filaretŭ, imitândŭ pre Chesarie, arată că numele acesteĭ lunĭ este romanŭ, şi se derivă saŭ de la *Maiores*, pentru că ar fi fostŭ dedicată în cinstea senatorilorŭ şi a altorŭ ómenĭ marĭ (maiores) aĭ cetăţiĭ Romeĭ, saŭ de pe numele mumeĭ ḑeuluĭ Mercur, carea se numia *Maia*. Spune, că la 1-a ḑi a luneĭ acesteia Romaniĭ prăznuiaŭ târnosirea templuluĭ ce făcuse Sabiniĭ în onórea ḑeilorŭ numiţĭ *Lares;* iară jupânesele jărtfiaŭ buneĭ lorŭ ḑeóe Favna, în casa mareluĭ lorŭ Archiereŭ, la care ocasiune nu participa nicĭ unŭ bărbatŭ, ba şi idoliĭ de partea bărbătéscă se înváliaŭ. La 9 ale luneĭ serbaŭ pe *Lemures* saŭ *Remures,* pre care iĭ credeaŭ duhurĭ făcĕtóre de rĕŭ, saŭ suflete neastâmpĕrate ale morţilorŭ, carĭ veniaŭ a supĕra pre ceĭ viĭ, şi se credea, că prin acéstă serbare óre-cum iĭ exorcéză saŭ astîmpără. La 24 ale luneĭ se făcea ceremonia numită *Regifugium* spre amintire de isgonirea luĭ Tarquiniŭ celŭ mândru din Roma. Venindŭ la epoca creştină, spune că serbătórea cea maĭ mare din acéstă lună este serbarea sfinţilorŭ împĕraţĭ Constantinŭ şi Elena, patroniĭ legiĭ creştinescĭ şi începĕtoriĭ împĕrăţieĭ nóstre ceĭ pravoslavnice; că deşi acéstă ḑi se prăsnuesce şi în alte ţĕrĭ creştine, dar nicăirea nu se serbéză aşa de luminatŭ ca în Ţéra-

românéscă, «căcĭ numaĭ aicĭ se închipuesce stăpânirea creştinéscă maĭ luminatŭ decât în tóte laturile, şi maĭ alesŭ acum în auritulŭ viaculŭ nostru ce curge, înduoitŭ şi întreitŭ se cade nouĕ a ne bucura pentru luna luĭ Maĭ, pentru că nouĕ acum totŭ Maĭ ne este viéţa şi petrecerea, fiindŭ-că avemŭ patronĭ şi ocrotitorĭ Părinte şi Fiŭ, adică pre pré sfinţitulŭ nostru păstoriŭ, şi pre pré luminatulŭ nostru Domnŭ, cariĭ ţinŭ crucea luĭ Christosŭ, şi oblăduescŭ ţéra cu bună chibzuire şi cu tótă pravoslavia. Domnulŭ revarsă milĭ împĕrătescĭ, îmbogăţesce săracĭ, rădică din gunoiŭ némurĭ, mângâe scârbiţĭ, ocrotesce sermanĭ, şi tóte cele-lalte darurĭ ce s'aŭ împărtăşitŭ atât de la împĕratulŭ cerescŭ, cât şi de la celŭ pămîntescŭ milostivulŭ nostru împĕratŭ le revarsă în ţéră, şi ca un sóre ne încăldesce pre toţĭ. Păstoriulŭ iarăşĭ cu plóia darurilorŭ duhovnicescĭ rîuréză toţĭ lăcuitoriĭ, şi povăţuesce tóte oile sale spre păşunea sufletéscă nu numaĭ cu cuvîntulŭ prin învĕţăturĭ duchovnicescĭ, ci şi *prin dascălĭ şi învĕţătorĭ* adapă totŭ norodulŭ, şi prin cărţĭ ce se tipărescŭ de totŭ folosulŭ sufletescŭ şi de mare podóbă a Bisericeĭ, precum şi *cu aceste Minee*. Ci maĭ vârtosŭ cu însuşĭ fapta şi cu pilda vieţeĭ sale ceĭ sfinte, a căreea lumină o vĕdŭ fii ceĭ ce nu clintescŭ ochiĭ la sóre şi proslăvescŭ pre părintele celŭ cerescŭ. Şi liniştea ce avemŭ, şi orĭ-ce bine altŭ dobândimŭ, nu se cade a socoti, că se pricinuesce de altŭ undeva, fără numaĭ din vistieria bunătăţilorŭ acestorŭ doĭ oblăduitorĭ. . . . . . Şi de este adevĕratŭ cuvîntulŭ Evangheliei, că din rodŭ se cunósce pomulŭ, póte fieştecarele din buna urmare a oblăduitorilorŭ politicĭ a pricepe înalta înţelepciune a Domnuluĭ, şi din tocmită chibzuire a purtătorilorŭ de grijă a Bisericeĭ — podóbele sufletescĭ ale mareluĭ păstoriuluĭ nostru, a *căruia odraslă şi răposatulŭ părinte Chesarie aŭ fostŭ*, care cu câte roduri sufletescĭ aŭ îndulcitŭ gâtlejulŭ eparchioţilorŭ sĕĭ socotimŭ a nu putea a se tăĭnui nicĭ de însuşĭ zavistniciĭ bunătăţilorŭ».

Vorbesce apoĭ cu întristare, că până astădĭ aŭ rĕmasŭ între Românĭ resturĭ din basnele păgânescĭ, ce eraŭ lipite de luna luĭ Maiŭ, precum: La 1-iŭ Maiŭ esŭ la primblărĭ pe la grădinĭ, unde

se tăvălescŭ pe érbă, credêndŭ că prin acésta vorŭ fi sănătoşĭ tótă vara. Totŭ rĕmăşiţă din păgânătate este şi obiceiulŭ, că în ḑiua Sf. Gheorghie îşĭ împodobescŭ pragurile uşilorŭ şi stâlpiĭ porţilorŭ cu érbă verde. Maĭ este o serbătóre ruşinósă, ce o numescŭ «Ropotinŭ», ce o serbéză Marţĭ în a treia septămână după Pascĭ, şi o numescŭ şi serbătóre a draculuĭ, când babele facŭ, cum ḑicŭ ele, în pofida draculuĭ «ţesturĭ» (tavale de lutŭ).

Mineiulŭ pe luna Iuniŭ, 1780.

Tipărirea s'a începutŭ la 26 Martie şi s'a isprăvitŭ la 16 Maiŭ. În prefaţă, Filaretŭ arată că numele acesteĭ lunĭ uniĭ îlŭ derivă de la ḑicerea latină *Iuniores* (ceĭ maĭ tinerĭ), că adică arŭ fi fostŭ dedicată senatorilorŭ celorŭ maĭ tinerĭ, precum Maiŭ arŭ fi fostŭ dedicată senatorilorŭ celorŭ maĭ bĕtrânĭ; alţiĭ o derivă de la ḑeóea Iuno, sora saŭ soţia luĭ Jupiter; Filaretŭ preferă derivaţia cea dintâiŭ. La Elinĭ acésta lună se numia *Ekatonveon*, care însémnă o sută de boĭ, pentru că în acéstă lună, care la Elinĭ începea anulŭ, eĭ jertfiaŭ o sută de boĭ, prin care mulţămiaŭ prin anticipaţie pentru belşugulŭ anuluĭ. Venindŭ la epoca creştină, ḑice, că în acéstă lună sfinţiĭ Apostolĭ s'aŭ împrăştiatŭ în tótă lumea spre a predica Evangelia, şi înainte de acésta s'aŭ întăritŭ prin postŭ şi rugăciune. De aceea şi Biserica creştină a orânduitŭ a se posti în acéstă lună postulŭ sfinţilorŭ Apostolĭ; şi închee, arĕtândŭ însemnătatea posturilorŭ stabilite de biserică pentru perfecţionarea morală a creştinilorŭ, şi îndémnă pre toţĭ a le păzi cu religiositate.

Mineiulŭ pe luna luĭ Iuliŭ, 1780.

S'a început la 18 Maiŭ şi s'a sfârşitŭ tipărirea la 18 Iulie. În prefaţă Filaretŭ spune, că Împĕratulŭ romanŭ Marcŭ Aureliŭ a numitŭ acéstă lună cu numele luĭ Iuliŭ Cesariulŭ, carele s'a născutŭ în acéstă lună, şi a reformatŭ Calendariulŭ Romanilorŭ. Spune, că Romaniĭ în acéstă lună aveaŭ maĭ multe serbătorĭ, anume : la 6 lea

luĭ Iuliŭ serbaŭ amintirea de mântuirea Romeĭ prin muma luĭ Coriolanŭ; la 12 Iuliŭ serbaŭ cu mare pompă ḑiua nascereĭ luĭ Iulie Cesariulŭ; la 24 se făcea masă mare Archiereilorŭ saŭ pontificilorŭ romanĭ; la 28 jertfiaŭ câţĭ-va cânĭ, spre a opri căldura cea mare a luneĭ, pentru care ḑilele acelea se numiaŭ *Canicule*, iară uniĭ le numiaŭ ale leuluĭ, fiindŭ-că în acele ḑile sórele se află în zodia leuluĭ. Trecêndŭ la epoca creştină, Filaretŭ se opresce la serbarea S-tuluĭ Prorocŭ Ilie, ce se prăsnuesce la 20 ale acesteĭ lunĭ, şi amintesce trăsurile principale, cu care se descrie acestŭ prorocŭ în Biblie; spune că în acéstă lună a încetatŭ potopulŭ şi s'a opritŭ corabia luĭ Noe pe munţiĭ Araratŭ.

Iară pentru Românĭ spune, că este însemnată acéstă lună prin aceea, că în ea s'aŭ adusŭ în ţéră móştele S-tuluĭ Dimitrie Basarabov, carele a izbăvitŭ ţéra de ciumă, şi alŭ doilea că în acéstă lună «s'a stinsŭ flacăra răsboiuluĭ între Inalta Pórtă şi între împěrăţia Rusieĭ.»

Aducerea móştelorŭ S-tuluĭ Dimitrie Basarabov în Bucurescĭ, de care amintesce aicĭ Episcopulŭ Filaretŭ, a fostŭ contimporană cu Episcopiĭ Chesarie şi Filaretŭ, anume în timpulŭ răsboiuluĭ Rusieĭ cu Pórta (1769—1774); după ce a cuceritŭ Ruşciuculŭ, generalulŭ Salticovŭ a ocupatŭ totŭ teritoriulŭ de pe malulŭ Dunăreĭ până la Cernovoda, între care şi satulŭ Basarabov, carele este aprópe de Ruşciuc pe ţermulŭ rîuluĭ Lom, unde se aflaŭ din vechime, de pe timpurile regilorŭ bulgaro-românĭ. Generalulŭ rusŭ a luatŭ acele sfinte móşte cu dreptulŭ de cuceritorŭ şi voiă să le trimită în Rusia. Sosindŭ în Bucurescĭ cu sfintele móşte, un neguţătorŭ anume Hagi Dimitrie, fiindŭ în relaţiunĭ de aprópe cu generalulŭ, l'a rugatŭ să dăruéscă acele sfinte móşte Ţereĭ-românescĭ, ca o despăgubire pentru prăḑile şi jafurile ce a suferitŭ ea în timpulŭ răsboiuluĭ.

(Veḑĭ *Sinaxariulŭ* de la 27 Octom. în *Mineele* din mănăst. Némţuluĭ. Ediţia 1846.)

Mineiulŭ pe luna Augustŭ, 1780.

Tipărirea luĭ s'a începutŭ la Iulie 23, şi s'a isprăvitŭ la 24 Septembriŭ. În prefaţă Filaretŭ ne spune, că acéstă lună îşĭ trage numirea de la împĕratulŭ Romanilorŭ Octavianŭ Augustŭ; dar la noĭ Creştiniĭ este potrivită acéstă numire şi în acea privire, că în acéstă lună se serbéză douĕ *auguste* saŭ prea strălucite praznice creştinescĭ : unulŭ la 6 ale luneĭ, proslăvita Schimbare-la-faţă a Domnuluĭ, când s'a manifestatŭ slava luĭ cea dumneḑeéscă S-ţilorŭ Apostolĭ pe muntele Taboruluĭ; alŭ doilea, la 15 ale luneĭ, Adormirea Sfinteĭ Fecióreĭ Marieĭ, după carea ea s'a înălţatŭ cu trupulŭ la ceriŭ.

Mineiulŭ pe luna Septembriŭ.

In esemplarele ce le-amŭ avutŭ la îndemână lipseaŭ frontispiciulŭ şi prefaţa; dar de sigurŭ că şi acestŭ Mineiŭ a avutŭ prefaţă, ca şi tóte cele-alalte.

Spre dovadă ne raportămŭ la ediţia făcută în anulŭ 1805, la Buda, de doctorulŭ şi profesorulŭ Ioanŭ Molnar cu cheltuiala Episcopuluĭ de Argeşŭ Iosifŭ. Mineiulŭ acesta are prefaţă ca şi tóte cele anterióre şi după acelaşĭ modelŭ, precum amŭ vĕḑutŭ în urmă. De şi nu putemŭ decide cine este autorulŭ eĭ, Filaretŭ saŭ altulŭ, totuşĭ dămŭ aicĭ cuprinderea eĭ. Observămŭ totŭ-odată că sub acéstă precuvîntare nu se pune subscrierea autoruluĭ, ca la cele-alalte *Minee* tipărite la Râmnicŭ, carĭ tóte la precuvîntărĭ aŭ subscrierea autorilorŭ : Chesarie orĭ Filaretŭ.

Luna acésta, se ḑice în prefaţa de la Buda, lună care este a şéptea de la Martie, la Evreĭ, înainte de robia Vavilonuluĭ, se ḑicea *Athanim;* iar după robia Vavilonuluĭ, *Tier.* In acéstă lună Evreiĭ, după aducerea rodurilorŭ, făceaŭ prasniculŭ corturilorŭ spre amintirea de petrecerea cea de 40 de anĭ în pustie. La Evreĭ maĭ era însemnată acéstă lună, căcĭ în curgerea eĭ a primitŭ Moisi a doua

óră tablele legeĭ pe muntele Sinaeĭ; în ea s'a începută la Sinaia facerea cortuluĭ Mărturieĭ; în ea odată în anŭ preotulŭ celŭ mare intra în sfânta sfintelorŭ, aducêndŭ jertfă pentru sine și pentru poporŭ; în ea s'a sfințitŭ templulŭ luĭ Solomon și s'a strămutatŭ în elŭ șicriulŭ legeĭ; de la ea se începea periodulŭ iubileuluĭ de 49 anĭ, saŭ cele 7 sĕptĕmânĭ de anĭ.

Romaniĭ aŭ numitŭ luna acésta *September*, adică a șéptea de la Martie, când Cesariulŭ Augustŭ a stabilitŭ începerea indictionuluĭ, carele era în legătură cu adunarea dăjdielorŭ de la supușĭ. Macedonieniĭ numeaŭ acéstă lună *Gorpièos*, iar Atenieniĭ *Memactiriòn*, pentru că în curgerea eĭ săvârșiaŭ eĭ sĕrbătórea numită *Memactiria*, în cinstea ḑeuluĭ Dios (Jupiter), pe care-lŭ credeaŭ eĭ că amestecă și turbură pămîntulŭ.

Vorbindŭ despre indictionulŭ, carele se începe de la Septembrie, spune că noĭ serbămŭ indictionulŭ, nu pentru că s'a legiuitŭ de Augustŭ Cesariulŭ, ci pentru că în acéstă lună și Domnulŭ Christos a intratŭ în sinagogă și a cetitŭ cuvintele proroculuĭ Isaia, carĭ s'aŭ împlinitŭ întru dînsulŭ.

Serbarea indictionuluĭ s'a stabilitŭ de întâiulŭ sinodŭ de la Nicea, carele a voitŭ prin acésta a stabilì era creștină de la triumfulŭ creștinătățiĭ asupra păgânismuluĭ, prin victoria mareluĭ Constantinŭ asupra tiranuluĭ Maxentie, celŭ din urmă împĕratŭ păgânŭ alŭ Romanilorŭ. De la acéstă lună și de la întâiulŭ sinodŭ de la Nicea aŭ începutŭ treptatŭ a se orânduì sĕrbătorile creștinescĭ și serviciile bisericescĭ în cinstea sfințilorŭ, carĭ aŭ proslăvitŭ Biserica creștină prin faptele, învĕțăturile și suferințele lorŭ pentru numele luĭ Christos și pentru credința creștină, și cărora treptatŭ sfințiĭ făcĕtorĭ de cântărĭ și canóne le-aŭ întocmitŭ slujbele bisericescĭ. Aduce apoĭ temeiurĭ din scriptură și din cuvintele S-tuluĭ Ioanŭ Damaschinŭ despre marea însemnătate ce are în Biserica creştină cinstirea sfinților și cum trebue cinstită pomenirea lorŭ, pentru ca ea să fie în adevĕrŭ spre cinstea și proslăvirea luĭ Dumneḑeŭ carele ĭ-a proslăvitŭ pre dînșiĭ.

La finele acesteĭ precuvîntărĭ este o «înscііnțare» a Episcopuluĭ

Iosifŭ alŭ Argeșuluĭ, în care, după ce laudă pe doctorulŭ Ioanŭ Molnar, profesorulŭ din Academia Clujuluĭ, carele a întreprinsŭ retipărirea la Buda a *Mineelorŭ* reposaţilorŭ Episcopĭ Chesarie și Filaretŭ, Iosifŭ ḑice : «Fiind-că multe greșale s'aŭ întîmplatŭ la tipărirea d'întâiŭ, l'am sfătuitŭ (pe Molnar) ca maĭ întâiŭ să facă îndreptarea acestora, și așa să fie lucrulŭ ostenelei sale desăvârșitŭ, și ascultându-ne ne-aŭ rugatŭ ca cu orĭ-ce mijlocŭ vomŭ socotì să se săvârșéscă acéstă mare trebuinţă iarășĭ aice, de unde și tălmăcirea și tipărirea d'intâiŭ s'aŭ făcutŭ. Și așa noĭ, cu voia și blagoslovenia Preaosfinţituluĭ nostru stăpânŭ Mitropolituluĭ Ungro-Vlachieĭ Kyriu Kyr Dositheĭ, puindŭ în lucrare prin ómenĭ cu sciinţa amândurora limbilorŭ, elinescĭ și românescĭ, și maĭ multŭ prin ostenéla unuĭ prea cuviosŭ părinte, ce aŭ stătutŭ și ucenicŭ alŭ acelorŭ doĭ fericiţĭ Archiereĭ, s'aŭ îndreptatŭ greșalele cele maĭ marĭ, cât s'aŭ pututŭ, atât cele din tălmăcire, cât și cele din tipărire....... și s'aŭ pusŭ la sfârșitulŭ lorŭ greșalele și îndreptările.»

La finele *Mineiuluĭ* de la Râmnicŭ Ierodiaconulŭ Anatolie (1) spune despre sine, că însușĭ Episcopulŭ Filaretŭ a îndreptatŭ tălmăcirea acestuĭ *Mineiŭ;* iară elŭ a prescrisŭ, a tocmitŭ și a așezatŭ slujbele praznicelorŭ împărătescĭ și ale sfinţilorŭ, avêndŭ corectorŭ pre Monachulŭ Rafailŭ de la Hurezŭ. După acésta, întru o notă lungă, Directorulŭ tipografieĭ Ieromonachulŭ Ioachimŭ, cerêndŭ scusă de la publiculŭ cititoriŭ, pentru greșalele ce s'arŭ fi strecuratŭ fără voe în acéstă întinsă lucrare, spune că lucrarea acésta a duratŭ treĭ anĭ ; că s'a începutŭ cu luna luì Octombriŭ și s'a sfârșitŭ cu Septembriŭ ; că la tipărirea acestorŭ *Minee*, ce sunt cele dintâĭ în limba românéscă, Anatolie și elŭ a luatŭ o parte activă ca ajutorŭ la îndreptarea tălmăciriĭ, ca prescriitorŭ și așezătorŭ

(1) Cum că Ierodiaconulŭ Anatolie era unŭ cărturariŭ alesŭ pe acele timpurĭ și caligrafŭ distinsŭ, dovedesce unŭ manuscrisŭ mare în folio, grosŭ de unŭ latŭ de mână, și cuprinḑêndŭ maĭ multe materiĭ. Scrisórea este fórte frumósă, négră și roșie. La începutŭ are unŭ desemnŭ frumosŭ. Anatolie este subscrisŭ grecesce, în calitate de Ierodiaconŭ alŭ Episcopieĭ Râmniculuĭ, și data este latinesce : MDCCLXXVIII. Este și pecetea luĭ, care represintă o corónă, numele «Anatolie» și data 1777. Manuscrisulŭ se află în Biblioteca repos. Episcopŭ Dionisie.

slujbelorŭ; iară Ioachimŭ ca ostenitorŭ ḑiua şi nóptea la diorthosirea (coregerea) tipăriturilorŭ.

Cu luna luĭ Septembrie s'aŭ încheiatŭ tóte cele 12 *Minee* pentru prima óră traduse şi tipărite în limba română. Meritulŭ traduceriĭ, precum amŭ vĕḑutŭ, este alŭ Mitropolituluĭ Grigorie, carele elŭ singurŭ, fiindŭ fórte iscusitŭ în limba grécă, le-a tradusŭ românesce, ajutatŭ de uceniciĭ sĕĭ, toţĭ ómenĭ distinşĭ prin învĕţătură, iară tipărirea şi revisuirea s'aŭ făcutŭ de Episcopiĭ Chesarie şi Filaretŭ: anume Chesarie a tipăritŭ *Mineele* pe lunele : Octombriŭ, Noembriŭ, Decembriŭ, Ianuariŭ, Februariŭ, Martiŭ, şi pe când se tipăria *Mineiulŭ* pe Apriliŭ elŭ a muritŭ. Opera a continuat'o Filaretŭ, cu aceeaşĭ râvnă şi sciinţă, publicândŭ în curgerea anuluĭ 1780 tóte *Mineele* remase, anume : pe lunele Apriliŭ, Maiŭ, Iuniŭ, Iuliŭ, Augustŭ şi Septembriŭ.

Isprăvirea tipăririĭ *Mineelorŭ* de Filaratŭ a fostŭ unŭ evenimentŭ de bucurie şi cu nerăbdare aşteptatŭ în viéţa religiósă a poporuluĭ românŭ din tóte părţile. De aceea toţĭ s'aŭ grăbitŭ, din tóte ţĕrile românescĭ, a şi le procura pentru podóba şi înlesnirea cultuluĭ divinŭ bisericescŭ, avĕndŭ în ele serviciile religióse nu numaĭ ale serbătorilorŭ anuale, dar şi ale fie-căreĭ ḑile în curgerea anuluĭ. Mănăstirile, Episcopiile, boeriĭ pentru bisericile lorŭ şi toţĭ ctitoriĭ bisericilorŭ din Muntenia, Moldova, Ardealŭ şĭ-aŭ îndreptatŭ privirile lorŭ la Râmnicŭ, de unde şĭ-aŭ procuratŭ aceste cărţĭ preţióse şi care până astăḑĭ se păstréză în multe bisericĭ şi se servescŭ încă cu ele, deşi a trecutŭ o sută de anĭ de la edarea lorŭ. Ele aŭ servitŭ de modelŭ la ediţiele făcute în urmă la Buda în Ungaria, şi în Mănăstirea Némţuluĭ în Moldova. Limba lorŭ a remasŭ maĭ intactă până astăḑĭ, ca modelŭ de simplitate şi popularitate.

Atât Chesarie cât şi Filaretŭ aŭ fostŭ uccnicĭ aĭ Mitropolituluĭ Grigorie, de aceea între dînşiĭ eraŭ vechĭ legăturĭ amicale pe tărâmulŭ sciinţeĭ; de aceea vedemŭ, că Filaretŭ, încă ca Archimandritŭ alŭ Mitropolieĭ, în anulŭ 1775, a tipăritŭ în tipografia Episcopuluĭ Chesarie de la Râmnicŭ *Omiliariulŭ*, saŭ cuvintele S-tuluĭ Macarie celŭ Mare alŭ Egiptuluĭ. Apoĭ, după ce în anulŭ 1776 fu rădicatŭ la

trépta de Mitropolitŭ titularŭ alŭ Mira-likieĭ, a publicatŭ, în anulŭ 1777, ceaslovulŭ în tipografia Mitropolieĭ din Bucurescĭ. Apoĭ, asociindu-se cu Chesarie Episcopulŭ Râmniculuĭ, aŭ editatŭ în acelașĭ anŭ în Bucurescĭ, *Mineiulŭ* obștescŭ, saŭ *Anthologiulŭ*, cuprindĕtoriŭ de serviciile bisericescĭ la tóte serbătorile anuale din cele 12 lunĭ. Din aceea ce ne spune elŭ însușĭ (Filaretŭ) în prefețele *Mineelorŭ* sale, că a conlucratŭ la tipărirea lorŭ și sub Chesarie, și că la mórtea luĭ Chesarie elŭ era la dînsulŭ, de și mórtea aceluia a fostŭ grabnică, deducemŭ că Filaretŭ, ca Archiereŭ titularŭ, trăia maĭ multŭ în Episcopia de Râmnicŭ cu Chesarie, ca unŭ vicariŭ și ajutătorŭ alŭ aceluia.

Filaretŭ, continuândŭ episcopatulŭ sĕŭ la Râmnicŭ, a continuatŭ și activitatea sa în tipărirea și publicarea cărțilorŭ bisericescĭ. După isprăvirea *Mineelorŭ*, în anulŭ 1781, a publicatŭ *Cazania*, adică cuvinte de cetitŭ în biserică, la serbătorĭ și Duminecĭ; în anulŭ 1782 *Molitvenicułŭ*, saŭ carte de rugăciunile preoțescĭ la deosebite serviciĭ religióse, publice și private; în anulŭ 1784 *Cuvintele S-tuluĭ Theodorŭ Studitulŭ*, traduse din limba simplă grecéscă; de asemenea *Catavasieriulŭ; Psaltirea; Cazania* din noŭ, și *Evangelia;* la 1785 *Penticostariulŭ*, carele cuprinde serviciele bisericescĭ ale cincĭdecimeĭ, de la Pascĭ până la Dumineca tuturorŭ Sfinților. La 1786, o nouă ediție de *Minee*; *Triodulŭ*, saŭ serviciulŭ bisericescŭ alŭ postuluĭ mare; la 1787, *Liturgia*, *Slujba S-tuluĭ Stilianŭ*, tradusă din grecesce, etc. (Vedĭ Catalogulŭ Iarca, edit. 1873 p. 15—17).

Filaretŭ, pentru învĕțătura luĭ, pentru darulŭ cuvîntuluĭ, pentru zelulŭ sĕŭ păstoralŭ și pentru ostenelele sale la cultivarea și îmbogățirea limbeĭ romăne, se bucura de o stimă obștéscă între contimpuraniĭ sĕĭ. Ca dovadă la acésta, voiŭ cita pasage din scrisórea Mareluĭ Visternicŭ alŭ Țereĭ și Dikeofilax alŭ Patrirchieĭ Ianachi Văcărescu, carele în anulŭ 1787, isprăvindŭ cea d'intâiŭ gramatică a limbeĭ românescĭ, o trimite maĭ întâiŭ spre observare și criticare Episcopuluĭ Filaretŭ. Văcărescu începe așa scrisórea sa :

«Pré cinstituluĭ, sfințituluĭ, iubitoruluĭ de Dumnedeŭ Episcopŭ a

sfinteĭ Episcopiĭ Râmniculuĭ și Craioveĭ, Exarchŭ Nouluĭ Severinŭ, Kyr Filaretŭ.

«Și la cine altŭ se cuvine, scrie Văcărescu, a se arăta meșteșugulŭ cuvîntuluĭ, decât la îndreptătoriulŭ de cuvîntulŭ adevěruluĭ? Și la ce altŭ se póte cerca metalulŭ auruluĭ și argintuluĭ, decât la pétra cea cercătóre? Dumnedeéscа provedinţă, carea te-aŭ povăţuitŭ spre râvna aceștiĭ învredniciri, de a fi adică îndreptătoriŭ de cuvîntulŭ adevěruluĭ sěŭ, te-aŭ gătitŭ maĭ înainte, ca pre unŭ vasŭ primitoriŭ de acestŭ maĭ pre susŭ de totŭ cuvîntulŭ firescŭ, darŭ, împodobindu-te și cu sciinţa cuvîntuluĭ firescŭ; și saŭ pentru căcĭ eraĭ împodobitŭ cu sciinţa cuvîntăreĭ firescĭ, te-aŭ făcutŭ îndreptătoriŭ și cuvîntăreĭ ceĭ preste fire, saŭ pentru că te-aŭ alesŭ a fi îndreptătoriŭ cuvîntăriĭ ceĭ preste fire, te-aŭ împodobitŭ și cu sciinţa cuvîntuluĭ firescŭ; acum eștĭ îndreptătoriŭ și alŭ unuĭ cuvîntŭ și alŭ altuia». Apoĭ, vorbindŭ de întreprinderea sa de a compune o gramatică română de carea până acum era lipsită limba nóstră, închee: «Când urméză ca și acéstă gramatică să-șĭ ia începutulŭ sěŭ din Mehedinţĭ și Romanaţĭ (1), iarășĭ din eparchia sfinţenieĭ tale, de unde aŭ începutŭ a se zemisli, aŭ a nu firea, aŭ perdania eĭ (2), ce maĭ remâne să facŭ altŭ, decât la iubitoriulŭ de cuvîntŭ și fericitulŭ těŭ sufletŭ să o hărăzescŭ». Văcărescu face o privire istorică asupra istorieĭ Românilorŭ din Dacia, și a limbeĭ lorŭ, carea prin amesteculŭ cu popórele streine, maĭ alesŭ slave, s'a prostitŭ și a remasŭ necultivată în curgere de 1583 de anĭ; apoĭ iarășĭ a începutŭ a se cultiva de la anulŭ 1688, când s'a tradusŭ și tipăritŭ Biblia de către Șerbanŭ Cantacuzino. Dar totușĭ cele-alalte cărţĭ bisericescĭ eraŭ totŭ în limba slavonă până în dilele fericiţilorŭ Ierarchĭ aĭ Râmniculuĭ Damaschinŭ, Chesarie și Filaretŭ. Adresându-se iarășĭ la Filaretŭ dice: «Înţelepte Părinte! Amŭ ostenitŭ și amŭ obositŭ

(1) Loculŭ natalŭ alŭ Văcărescului.

(2) Văcărescu spune, în privirea sa istorică, că coloniile romane aŭ fostŭ așezate de Traianŭ în Oltenia și în Transilvania; că în Oltenia s'a începutŭ limba română, că acolo s'a coruptŭ și amestecatŭ cu elemente streine; totŭ de acolo trebuia să iasă maĭ întâiŭ și cartea românéscă și gramatica.

străduindu-mĕ, nu ca să facŭ Gramatică, ci numaĭ băgărĭ de sémă asupra Gramaticiĭ a limbeĭ nóstre. Unŭ dumnedeescŭ părinte ș dascălŭ bisericescŭ m'aŭ supusŭ întru acéstă trudă, cu a mĕ face vinovatŭ când nu voiŭ face unŭ bine ce aș putea........ Întîmplarea; și noroculŭ de multe orĭ face aceea ce nu póte face timpulŭ și vremea. Unde puteamŭ găsi duhovnicŭ ierarchŭ, ca să judece în taînă și nu de față? Și acela plinŭ de învĕțătură să pótă judeca Gramatica, și acela Episcopŭ Râmniculuĭ, Eparchieĭ de unde s'aŭ pierdutŭ a fi Gramatică, care să voéscă să-ĭ dea începerea de acolo, acela destoĭnicŭ a-mĭ îndreptá greșalele? Acela îndreptătoriŭ la câte amŭ trecutŭ cu vederea? Unde puteam găsi vréme a unuĭ Mitropolitŭ și Archiepiscopŭ alŭ țereĭ, iubitoriŭ de a vedea lucrurĭ de folosŭ patrieĭ? Unde puteamŭ găsi prințipŭ sirguitoriŭ de cele de folosŭ patrieĭ? Unde puteam găsi frațĭ boerĭ, cariĭ să nu-mĭ judece îndrăsnéla, ci să-mĭ laude râvna? De aceea și fericescŭ momenturile, ce aducŭ atâtea îndestulărĭ nenădăjduite în vréme. Și de aceea aducêndŭ acéstă ostenélă a mea în mâĭnele sfințenieĭ tale, a unuĭ judecătoriŭ, întocmaĭ următoriŭ numeluĭ propriŭ (1), și împodobitŭ și cu tóte cele ce sîntŭ trebuinciόse spre înfățoșarea acesteĭ cărțĭ, mĕ rogŭ întru Christosŭ, fiĭ sirguitoriŭ, a fi acéstă începere de învĕțătură, iară nu priveliște de trecere de vreme». Văcărescu spune, că se ocupă cu facerea unuĭ *Lexicon* românescŭ, pre carele, dacă elŭ nu se va învrednici a-lŭ isprăvi și da la lumină, va lăsa acéstă sarcină fiilorŭ seĭ trupescĭ și gramaticescĭ, ca o clironomie a dragosteĭ, râvneĭ și silințeĭ sale pentru binele, cinstea și folosulŭ simbatrioțilorŭ și a patrieĭ. «1787 Ian. Al sfințenieĭ tale întru Christosŭ fiiŭ smeritŭ și gata slugă, Ianake Văcărescul Dikeofilax alŭ Bisericeĭ ceĭ marĭ a Rĕsărituluĭ și marele vistieriŭ alŭ prințipatuluĭ Valachieĭ. Cu mâna mea».

(Copie de pe acéstă scrisóre s'a găsitŭ între chârtiile reposatuluĭ Archimandritŭ Isaia Giușcă, egumenulŭ mănăstireĭ Socola).

Gramatica luĭ Văcărescu s'a și tipăritŭ la Râmnicŭ în acelașĭ

(1) *Filaretŭ* însémnă *iubitorŭ de virtute.*

anŭ 1787. De unde se înţelege, că Filaretŭ şĭ-a făcutŭ observările sale, le-a comunicatŭ luĭ Văcărescu, şi a fostŭ gata de a o da în tipariŭ, precum s'a şi realisatŭ.

Noţiunile ce le-am adunatŭ până acum privescŭ partea cea bună a Episcopuluĭ Filaretŭ. Adăogimŭ la urmă şi unŭ documentŭ, carele ne descrie fórte rĕŭ pre acestŭ Episcopŭ, ca pre unŭ omŭ neonestŭ, intrigantŭ politicŭ finŭ, carele îşĭ trimitea spioniĭ seĭ în tóte părţile nu numaĭ în ţéră ci şi în alte ţerĭ, precum în Austria, în Rusia, în Turcia, spre a urmări acolo planurile politice privitóre la România, şi a profita de ele în interesulŭ seŭ de a se face Episcopŭ şi apoĭ Mitropolitŭ; şi că elŭ totŭ din asemenea motive arŭ fi otrăvitŭ pre amiculŭ seŭ Chesarie, pentru care tótă ţéra şi cu deosebire Olteniĭ arŭ fi declaratŭ Domnitoriuluĭ, că, de-lŭ va pune Episcopŭ la Râmnicŭ, va fi ucisŭ cu petre.

Documentulŭ acesta, atât de negru pentru memoria luĭ Filaretŭ, şi carele are trebuinţă a fi cernutŭ prin o critică sănătósă pentru esagerările sale asupra luĭ Filaretŭ, este publicatŭ în tomulŭ alŭ XIII-lea alŭ *Analelorŭ Societăţiĭ istorice şi archeologice de la Odessa*, edatŭ în anulŭ 1883. Documentulŭ este o scrisóre în limba latină cu traducere ruséscă, trimisă prin Grafulŭ Rumianţov Kniazuluĭ Potemkin în anulŭ 1783 de unŭ călugărŭ ungurénŭ, carele fusese primitŭ în clerulŭ Muntenieĭ, şi pentru învĕţătura luĭ fusese ridicatŭ la demnitatea de Exarchŭ alŭ Mitropolieĭ de Bucurescĭ şi dascălŭ de teologie. Elŭ se pusese în relaţiunĭ intime cu Filaretŭ; acesta îĭ încredinţase diferite misiunĭ politice prin Rusia, prin Austria, şi la Constantinopole, dar în fine Filaretŭ îlŭ disgraţiă, şi acela acum fu silitŭ a părăsì Ţéra-românéscă, a trece în Rusia şi acolo a-şĭ căuta protecţia şi existenţa, propuindu-se ca aducĕtoriŭ de coloniştĭ pentru Guvernia Chersonuluĭ, din deosebite ţĕrĭ limitrofe. In scrisórea sa, acestŭ călugărŭ îşĭ varsă totŭ veninulŭ asupra Episcopuluĭ Filaretŭ. Noĭ o reproducemŭ aicĭ întrégă:

«Pré strălucite Principe! Cădêndŭ la piciórele strălucireĭ vóstre, năzuescŭ la protecţia vóstră, ca să-mĭ fie Strălucirea Vóstră ajutoriŭ, scutŭ şi acoperemîntŭ. Eŭ m'am născutŭ în Ungaria, suntŭ de némŭ ungurénŭ; acolo m'am educatŭ.

Am învěțatŭ în Ungaria, în Germania filosofia și teologia. În Valachia, la Mitropolia din Bucurescĭ, m'am tunsŭ monachŭ, m'am făcutŭ egumenŭ și ierokirix, adică dascalŭ de teologie, exarchŭ, adică inspectorŭ principalŭ. În anulŭ 1781, Noembriŭ 2, am fostŭ trimisŭ de Episcopulŭ Filaret alŭ Râmniculuĭ in Germania (Austria), spre a mě informa : óre cu adevěratŭ are să fie răsboiŭ, și în timpulŭ răsboiuluĭ Valachia va remâné în stăpânirea Cesariuluĭ saŭ va fi republică ? Câtă óste este înarmată, câte cetățĭ întărite, câtŭ proviantŭ, și în ce locŭ are casa Austrieĭ? (Spuindu-mĭ, că dacă Valachia va remâné în stăpânirea Austrieĭ, dacă are îndeajunsŭ numěrŭ de óste și provisiunĭ, atuncĭ noĭ de timpuriŭ să năzuimŭ la protecțiunea Austrieĭ), și cu acestŭ scopŭ m'am dusŭ și am parcursŭ tótă țéra Cesariuluĭ; întorcêndu-mě în Bucurescĭ, tóte le-am arătatŭ Episcopuluĭ Filaret, și i-am datŭ scrisorile de respunsŭ de la toțĭ aceia cărora Episcopulŭ le scrisese. De acea Episcopulŭ Filaret m'a ascunsŭ de Caragia și de Consululŭ rusescŭ Lascarev. Eŭ socotiamŭ că cu călătoria mea am adusŭ folosŭ Valachieĭ, și că ea fără frică trebuia să se alipéscă la stăpânirea Cesariuluĭ. Dar s'a întîmplatŭ luĭ Filaret să aibă (?) cu princesa Brâncoveanu, faptă pre carea publicŭ o scie tótă Valachia, și în astfelŭ de încurcătură fiindŭ Filaret, totŭ planulŭ seŭ mi l'a comunicatŭ, adică ca eŭ cu acéstă scrisóre saŭ cu cartea de milostenie (care carte este falsă și născocită, ca cum eŭ așŭ avé frațĭ și surorĭ în robie la Turcĭ, căcĭ eŭ din mila luĭ Dumnedeŭ nu am frațĭ și surorĭ în robie, precum știe Archimandritulŭ Damaschin) (1), să mě ducŭ în Rusia prin Rusia-albă la Petersburg, din Petersburg prin granițele ruséscă și tătărască în Polonia, iară din Polonia în Valachia, și în acéstă călătorie, cerêndŭ milostenie, să mě informezŭ unde vorŭ fi trimișĭ aceĭ treĭ generalĭ rusescĭ, și câte corpurĭ de óste are fie-care generalŭ, și în ce numěrŭ, și ca să mě informezŭ cu subtilitate și de tóte cele-lalte arětărĭ; să mě întorcŭ la Episcopulŭ Filaret, pentru care elŭ mě va trimite la Pórta Otomană, ca să primescŭ de la Sultanulŭ o resplătire estra-ordinară pentru ostenéla mea. Din partea sa, Filaret a făgăduitŭ că va stărui a mi se da din baniĭ principatuluĭ Valachŭ (Voloscago) o sută de pungĭ, adică treĭ-decĭ și patru miĭ de ruble, precum aŭ datŭ în aniĭ trecuțĭ la doĭ Archimandrițĭ Dositheiŭ și Dorotheiŭ (2), (cariĭ amândoĭ acum sunt egumenĭ în Bucurescĭ, unulŭ din eĭ în mănăstirea Sărindariŭ, altulŭ în mănăstirea S-tuluĭ Ioanŭ Botezătoriulŭ,

(1) Acestŭ Archimandritŭ se vede, că și elŭ era unŭ pribégŭ din Ardélŭ; elŭ petrecea în o mănăstire rusécă Magar-Liubensk, și cu învoirea guvernuluĭ rusescŭ se dusese în Transilvania. Acestŭ Damaschinŭ, precum se vede maĭ departe, era cunoscutŭ în Valachia și era amicŭ cu autorulŭ scrisoreĭ. Prin elŭ s'a datŭ și acéstă scrisóre Kniazuluĭ Potemkin; totŭ elŭ a tradus'o din latinesce în rusesce.

(2) Dositheiŭ în anulŭ 1787 din Egumenŭ alŭ mănăstiriĭ Sf. Ioanŭ fu redicatŭ la trépta de Episcopŭ alŭ Buzeuluĭ de Mitropolitulŭ Cosma sub domnia luĭ Nicolae Mavrogheni. Acesta

și aceĭ archimandrițĭ aŭ fostŭ spionĭ în Rusia); unulŭ din eĭ mĭ-a spusŭ, că ar fi căpĕtatŭ în Rusia cruce! Și tu, mĭ-a ḑis elŭ, pentru ce nu te ducĭ în Rusia? Între altele mĭ-a ḑis Filaret : când am ajunsŭ în loculŭ Episcopuluĭ Chesarie (pre carele Filaret l'a otrăvitŭ) nu te voiŭ uita; pre acelŭ Episcopŭ Chesarie Domnitoriulŭ și Mitropolitulŭ voiaŭ să-lŭ facă Mitropolitŭ de Bucurescĭ; tótă Valachia s'a rĕdicatŭ contra luĭ Filaret și voiaŭ să-lŭ ucidă cu petre din causă că Episcopulŭ Chesarie murise pe neașteptate, și că Filaret l'a ucisŭ, ca să ocupę loculŭ reposatuluĭ Chesarie. Totŭ Banatulŭ Craioveĭ a strigatŭ și a dechiaratŭ Domnitoriuluĭ Alexandru Vodă în scrisŭ : dacă Filaret se va face Episcopŭ de Râmnicŭ, noĭ ìlŭ vomŭ ucide cu petre. În acéstă turburare îmĭ ḑisese Filaret : o să te trimitŭ în Constantinopole cu scrisorĭ la prieteniĭ meĭ Turcĭ, și ca prieteniĭ luĭ Filaret Turciĭ să-ĭ solicite luĭ de la Sultanulŭ firmanŭ, adică ucazŭ, în carele să se ḑică : Filaret pentru serviciele făcute până acum Porțiĭ să fie Episcopŭ alŭ Râmniculuĭ. Și când eŭ am adusŭ din Țarigradŭ acelŭ firmanŭ al Sultanuluĭ și l'am datŭ în mânile luĭ Filaret, câtŭ de bine mĭ-a plătitŭ elŭ ostenéla mea; și recunoscŭ, că am rĕmasŭ mulțămitŭ de rĕsplătirea luĭ. De acestŭ firmanŭ tótă Valachia s'a miratŭ, căcĭ nicĭ o-dată nu sę făcuse Episcopŭ cu firmanŭ saŭ ucazŭ de la Sultanulŭ, afară de Domnitorŭ și de Patriarchŭ; iară pre Episcopĭ ìĭ face Mitropolitulŭ și încunosciințéză pre Domnitorŭ; ci singurŭ Filaret s'a făcutŭ Episcopŭ prin firmanŭ saŭ ucazŭ de la Sultanulŭ pentru serviciile luĭ Turcilorŭ. Eŭ în sfârșitŭ din tóte acestea am cunoscutŭ, că Episcopulŭ Filaret nu voesce a se afierosi Austrieĭ saŭ Rusieĭ saŭ a năzui la ajutorulŭ acestorŭ staturĭ, ci voesce numaĭ a preda sângele creștinescŭ Turcilorŭ prin mine. Lasŭ cele-alalte ce mi s'aŭ ḑisŭ (de elŭ) la solia mea în Rusia, cum mĕ învĕța să mĕ conducŭ aicĭ, Filaret și amintițiĭ maĭ susŭ ceĭ doĭ Archimandrițĭ, cariĭ, precum s'a scrisŭ maĭ susŭ, fusese spionĭ în Rusia (adică Dositheiŭ Archimandritulŭ din Bucurescĭ de la mănăstirea S-tuluĭ Ioanŭ Botezătorulŭ și Archimandritulŭ Dorotheiŭ de la mănastirea Sărindariulŭ), ci voiŭ dechiara numaĭ aceea, că se jura înaintea mea Filaret și amintițiĭ Archimandrițĭ că nicĭ-o-dată nu trebue a crede pe Rusia, fiind-că însășĭ Împărătésa Rusieĭ a făgăduitŭ Mitropolituluĭ Grigorie și Principilorŭ românĭ, că până la sfârșitulŭ imperiuluĭ rusescŭ va apĕra Valachia. Ar fi trebuitŭ să se crédă, că cuvîntulŭ împĕrătescŭ este neschimbatŭ, dar fiind-că acum Valachia iarășĭ s'a datŭ Turcilorŭ, iară acum dă Valachia Cesariuluĭ, contra făgăduințeĭ sale, și alte ponosluirĭ, despre care nu voescŭ a maĭ vorbi și scrie. La acéstă solie a mea în Rusia a participatŭ și însușĭ Mitropolitulŭ Grigorie, și a

este Dositheiŭ Filitis, carele la 1793 fu ridicatŭ la Mitropolia țereĭ. Dorotheiŭ, din egumenŭ alŭ Sărindaruluĭ, la anulŭ 1791, fu ridicatŭ de Mitropolitulŭ Cosma la trépta de Archiereŭ titularŭ cu rangulŭ de Mitropolitŭ alŭ Traianupoleĭ.

afirmatŭ tóte, şi toţĭ aŭ conchisŭ, că este maĭ bine a trăi sub Turcĭ, decât sub Rusia saŭ sub Cesariulŭ. Şi în adevĕrŭ, Domnitoruluĭ, Mitropolituluĭ, luĭ Filaret, Archimandriţilorŭ Dositheiŭ şi Dorotheiŭ şi unora dintre boiarĭ, maĭ bine le este a trăi sub Turcĭ, dar ceialalţĭ de la mare până la micŭ, cu deosebire aceia, cariĭ aŭ servitŭ Rusieĭ cu credinţă în resbelulŭ trecutŭ, suspină, plângŭ şi orĭ încătro se uĭtă pretutindenea este mórtea şi aşteptă isbăvire prin Rusia, precum aştepta Israilŭ isbăvire din Egipetŭ.

La acéstă solie eŭ am fostŭ isbitŭ ca de trăsnetŭ şi abia am rĕmasŭ cu viéţă, dar Filaret s'a miratŭ şi mĭ-a ḑisŭ : Ce ţi s'a întîmplatŭ aşa de năprasnicŭ? eŭ ĭ-am rĕspunsŭ, că nu sciŭ ce mi s'a întîmplatŭ. In adevĕrŭ eŭ am primitŭ acéstă solie contra Rusieĭ şi am eşitŭ din Valachia, dar cu intenţiunea, ca să nu facŭ Rusieĭ nicĭ unŭ rĕŭ, ci ca să scapŭ din mânile luĭ Filaretŭ, dar ajungêndŭ la graniţele Moldoveĭ şi Polonieĭ, am mulţumitŭ luĭ Dumneḑeŭ, că m'a isbăvitŭ de Filaret vînḑĕtorulŭ sângeluĭ creştinescŭ şi de-o-dată am trimisŭ îndărăptŭ pre diferiţĭ servitorĭ credincioşĭ aĭ meĭ, pe taĭnă în Valachia şi să-mĭ adune pre aceĭ ómenĭ, cariĭ aŭ urmatŭ sfatuluĭ meŭ, şi pre cariĭ eŭ i-am ajutatŭ, până la şése sute de familiĭ, şi când servitoriĭ meĭ aŭ găsitŭ pre aceĭ ómenĭ şi ĭ-aŭ adusŭ la jurămîntŭ că vorŭ merge cu mine în Rusia, uniĭ dintre eĭ eraŭ din Valachia veniţĭ pe cheltuĭala mea la graniţele Moldavieĭ şi Polonieĭ, pentru care eŭ am trăitŭ pe acele graniţe maĭ multŭ de unŭ anŭ, adunândŭ ómenĭ prin servitoriĭ meĭ, ca cu dînşiĭ să vinŭ în Rusia şi să servescŭ Rusieĭ, la ce voiŭ fi destinatŭ; şi de aceea am părăsitŭ eŭ poveţele luĭ Filaretŭ, adică nu m'am dusŭ prin Belorusia (Rusia-albă) şi n'am voitŭ să mĕ depărtezŭ de Damaschin Archimandritulŭ de Liubensk şi de egumenulŭ Teodosie de la Sihăstria Sofronieva, şi ca să nu mĕ vĕḑŭ şi să vorbescŭ cu dînşiĭ, ci m'am dusŭ în Rusia prin Novŭ-Mirgorod, de acolo in Kremenciug. Aicĭ eŭ m'am presentatŭ la gubernatorulŭ Iazikov şi ĭ-am datŭ suplică despre următórele :

1. Ca să-mĭ dea pămîntŭ lângă rîulŭ Dnipru pentru şése sute de familiĭ.

2. Să-mĭ dea unŭ convoiŭ, cu carele pe ascunsŭ să aducŭ câte câţĭ-va ómenĭ de la graniţa Moldoveĭ la graniţele Rusieĭ, prin Polonia, cu servitoriĭ meĭ, care convoiŭ să apere pe ómeniĭ meĭ de Leşĭ, pentru că eŭ am vĕḑutŭ mulţĭ ómenĭ la graniţele turcescĭ şi moldovenescĭ, cariĭ aŭ eşitŭ din Rusia după cele întîmplate cu generalulŭ Chorvat (1), şi mulţĭ din aceĭ fugarĭ, vĕḑêndŭ că eŭ nu voescŭ să primescŭ nicĭ pre unulŭ dintre dînşiĭ până nu mĕ voiŭ învrednici să vĕḑŭ pre Strălucirea Vóstră şi să vorbescŭ pentru aceştĭ ómenĭ, şi despre altele ce nu amintescŭ aicĭ.

3. Ca să scrie gubernatorulŭ de Kremenciug la residentulŭ rusescŭ, carele

(1) Veḑĭ «Analele» Tom. VIII.

se află în Varşava, dacă nu póte însuşi să dea convoiŭ pentru aducerea maĭ susŭ scrişilorŭ ómenĭ în Rusia, adică ca residentulŭ să stăruiască a se da scrisóre în Ucrania pentru libera trecere a amintiţilorŭ ómenĭ în Rusia din Valachia şi Turcia, saŭ ca gubernatorulŭ să mĕ recomânde luĭ Xaverie de la Liubomirsk Brigadirulŭ regimentuluĭ ungurescŭ, prin carele s'ar aduce în Rusia amintiţiĭ ómenĭ, pentru că de la graniţele moldovenescĭ şi turcescĭ, pînă la graniţele rusescĭ este teritoriulŭ Liubomirescilorŭ, prin carele trebue să trécă aceĭ ómenĭ.

4. Ca să-mĭ dea ucazŭ deschisŭ, câţĭ anĭ va fi liberŭ de datoriĭ cătră statŭ acelŭ pămîntŭ, pr carele ilŭ vorŭ da mie şi ómenilorŭ maĭ susŭ scrişĭ, şi după trecerea anilorŭ liberĭ, ce dare către statŭ se va impune aceluĭ pămîntŭ, saŭ serviciŭ, saŭ vorŭ fi ómenĭ împĕrătescĭ. Şi acestŭ ucazŭ deschisŭ să se dea în mânile mele, ca prin servitoriĭ meĭ să-lŭ trimitŭ a se ceti celorŭ şése sute de ómenĭ, ca să crédă că eŭ nu-ĭ amăgescŭ.

5. Până ce servitoriĭ meĭ vorŭ ajunge la graniţa moldovenéscă în taĭnă, până ce li se va ceti ucazulŭ şi se vorŭ aduce ómeniĭ în Rusia, guvernatorulŭ să-mĭ dea pasportŭ ca să vinŭ la Petersburg la Strălucirea Vóstră, ca să vĕ esplicŭ cele scrise şi multe altele care aicĭ nu s'aŭ scrisŭ. Aceste secrete eŭ nu le-am descoperitŭ domnuluĭ gubernatorŭ Iazicov, afară de cele cincĭ punte; ci ĭ-am spusŭ numaĭ, cum a scrisŭ minciună episcopulŭ Filaret, că am nevoe să cerŭ milostenie în Rusia, dar din luna luĭ Februariŭ până acum n'am primitŭ nicĭ o resoluţie de la domnulŭ gubernatorŭ Iazicov, şi informându-mĕ că Archimandritulŭ Damaschin se află în mănăstirea Liubensk, am luatŭ pasportŭ de la domnulŭ gubernatorŭ şi am venitŭ în mănăstirea Liubensk, unde contra povăţuireĭ luĭ Filaret (ca să nu mĕ ducŭ şi să nu vorbescŭ cu Damaschin) eŭ tóte aceste secrete le-am descoperitŭ duhovnicesce la mărturisirea Archimandrituluĭ Damaschin în timpulŭ mareluĭ postŭ, fără nicĭ o silă şi frică, şi am rugatŭ pre Archimandritulŭ Damaschin să traducă în limba ruséscă tóte cele scrise de mine în limba latină.

Spre maĭ bună încredinţare că eŭ voescŭ a servi Rusieĭ cu credinţă, dovedescŭ prin aceea, că eŭ înainte de acésta am servitŭ Rusieĭ în curgere de optŭ anĭ, când cu pericolulŭ de a-mĭ perde cinstea, postulŭ, viéţa şi cu cheltuială am isbăvitŭ nisce ómenĭ ruşĭ din mânile Turcilorŭ, pentru care am fostŭ ţinutŭ în arestŭ şépte lunĭ; cum pre aceĭ ómenĭ ruşĭ Filaret făgăduise a-ĭ preda Turcilorŭ, şi eŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ ĭ-am liberatŭ. Pre unŭ diaconŭ grecŭ anume Sofronie din Mitrofania, Filaret nóptea l'a datŭ Turcilorŭ prin ómenĭ înarmaţĭ de aĭ spătărieĭ, şi l'a trimisŭ la graniţa turcéscă, scriindŭ că şi acestŭ diaconŭ, deşi este Grecŭ, este din numĕrulŭ spionilorŭ rusescĭ carĭ aŭ fugitŭ, şi că acestŭ diaconŭ arŭ fi descoperitŭ Ruşilorŭ baniĭ ascunşĭ de Turcĭ, pre carĭ Ruşiĭ ĭ-aŭ luatŭ din mănăstirea Geisek. Acestŭ serviciŭ alŭ

meŭ este cunoscutŭ și se va adeveri de marturĭ viĭ, de aceĭ pre cariĭ eŭ ĭ-am liberatŭ. La urmă cu lacrămĭ cădêndŭ la picióréle Strălucireĭ Vóstre, te rogŭ ca pre norocululŭ celorŭ nenorocițĭ! ca pre limanulŭ celorŭ nevoeșĭ! ca pre mângăerea celorŭ întristațĭ! ca pre scăparea și ajutorulŭ streinilorŭ! a nu mĕ invinovăți, că eŭ ostenescŭ pre Strălucirea Vostră cu acéstă scrisóre a mea. Cu tótă supunerea vĕ rogŭ a mĕ recomanda Maiestățeĭ Sale Împĕrăteseĭ, ca sub protecția Maiestățiĭ Sale să potŭ a-mĭ împlini serviciulŭ la care voiŭ fi destinatŭ și pre carele ilŭ voiŭ puté purta cu aceĭ ómenĭ, pre carĭ am să-ĭ aducŭ în Rusia, dupre starea și rangulŭ meŭ. Rogŭ să scrieţĭ Domnuluĭ Gubernatorŭ de Kremenciug ca să-mĭ dea pasportŭ pentru venireamea la Strălucirea Vóstră.

Alŭ Strălucireĭ Vóstre milostivuluĭ meŭ Domnŭ

prea supusŭ robŭ

Subiectus perpetuusque fidelis servus Alexius Exarcha Walachiae Icgumenus et Theologiae professor Mitropoliae Bucurestensi.

1783 Maiŭ 2».

Lăsândŭ la o parte nemulțumirile personale ale călugăruluĭ ungurénŭ Alexie asupra Episcopuluĭ Filaret, care aŭ pututŭ proveni din neîmplinirea dorințelorŭ sale pentru serviciele ce spune că a făcutŭ luĭ Filaret în misiunea sa de spionŭ în Austria și la Constantinopole, pentru a-lŭ ajuta să se facă Episcopŭ la Râmnicŭ, constatămŭ unŭ lucru din tóte spusele călugăruluĭ Alexie, că Episcopulŭ Filaret era și unŭ abilŭ politicŭ și rafinatŭ diplomatŭ; că politica luĭ era aceeașĭ ca și a Mitropolituluĭ Grigorie, și negreșitŭ și a altorŭ patrioțĭ însemnațĭ, anume de a păstra și a întări legăturile politice ale țĕreĭ cu imperiulŭ turcescŭ. Fusese o vreme când Româniĭ, și din Moldova și din Valachia, ar fi preferatŭ a se anexa la una din puterile vecine, la Austria saŭ Rusia; dar, vĕdêndŭ eĭ în curgere de maĭ multŭ timpŭ, că făgăduințele ce li se da și de Austria și de Rusia nu sunt sincere, eĭ s'aŭ strînsŭ maĭ tare de Turcia, și apĕraŭ interesele politice ale Turcieĭ, ca pe ale lorŭ propriĭ. De aceea vedemŭ pe Episcopulŭ Filaret, carele era organŭ activŭ alŭ politiceĭ Mitropolituluĭ, negreșitŭ a Domnitoruluĭ, trimițêndŭ spionĭ prin Austria și Rusia, ca să scie cum maĭ bine să se pótă păzi și pe sine și țéra, și pe Turcia de subminările politice ale marilorŭ staturĭ vecine. Filaret a pututŭ să se servéscă, con-

tra dușmanilorŭ personalĭ, de întrevenirea Sultanuluĭ la suirea sa pe scaunulŭ Episcopieĭ Râmniculuĭ, postŭ la care, precum amŭ vĕḑutŭ, elŭ avea marĭ dușmanĭ, carĭ născocise asupra-ĭ grave calomniĭ.

Esemple de felulŭ acesta s'aŭ maĭ întîmplatŭ în ţĕrile române. Voiŭ amintì unŭ esemplu din Moldova, întîmplatŭ cu doĭ-spre-ḑece anĭ maĭ în urmă decât alŭ luĭ Filaret, anume : In anulŭ 1792 Episcopulŭ de Hușĭ Iacovŭ fu rădicatŭ la Mitropolia Moldoveĭ prin firmanŭ venitŭ de la Sultanulŭ către Domnitorulŭ de atuncĭ Alexandru Moruz, pentru motivulŭ că Iacovŭ, ca Episcopŭ de Hușĭ, rescumpĕrase unŭ numĕrŭ de Turcĭ din captivitatea Rușilorŭ.

La acusările de immoralitate aduse de autorulŭ scrisoriĭ către Kniazulŭ Potemkin, voiŭ observa numaĭ atâta, că în tóte timpurile la ocasiunea vacanţelorŭ la Mitropolie și Episcopiĭ, aŭ fostŭ maĭ mulţĭ aspiranţĭ. Ceĭ maĭ cu puţine merite se temeaŭ fórte de ceĭ meritoșĭ, și spre a-ĭ împedeca de a nu le eși înainte, născoceaŭ cele maĭ scârbóse calomniĭ, pe care maĭ alesŭ ceĭ simpli le credeaŭ deabinele. Meritele luĭ Filaret aŭ deșteptatŭ invidia multora din aspiranţĭ și ĭ-aŭ îndemnatŭ a născoci calomniĭ asupră-ĭ. Călugărulŭ Alexie, carele îșĭ dă atâtea titlurĭ și de sciinţă și de serviciĭ aduse ţĕreĭ, încă póte să fi fostŭ unulŭ din aspiranţĭ, saŭ celŭ puţinŭ unulŭ din ceĭ simpli și lesne creḑĕtorĭ. In totŭ casulŭ elŭ era fórte desgustatŭ, și de aceea a părăsitŭ ţéra și s'a pusŭ în serviciulŭ Rusieĭ, de a aduna coloniștĭ pentru provinciile sudice ale Rusieĭ, numaĭ să-șĭ pótă acolo asigura esistenţa și o posiţiune onorabilă.

Ceea ce este sigurŭ, sunt faptele patriotice ale Episcopuluĭ Filaret, pre care le-amŭ vĕḑutŭ în urmă, cât a fostŭ elŭ pe scaunulŭ episcopalŭ alŭ Râmniculuĭ : muncă pentru îmbogăţirea literatureĭ nóstre bisericescĭ, ca biserica nóstră să nu fie în acéstă privinţă maĭ josŭ decât alte bisericĭ ortodoxe, grécă și slavonă, și ca Româniĭ în cultulŭ lorŭ divinŭ să nu maĭ aĭbă nevoie de alte limbĭ necunoscute. Acésta a fostŭ ţinta și direcţia dată cleruluĭ învĕţatŭ alŭ Românieĭ de Mitropoliţiĭ ceĭ marĭ, ca Teodosie, Antim, Grigorie, și urmată de episcopiĭ ceĭ demnĭ, ca Damaschinŭ, Grigorie, Partenie și Chesarie; așa a urmatŭ și de acelașĭ spiritŭ ro-

mânescŭ a fostŭ însufleţitŭ şi Filaret. Meritele luĭ Filaret aŭ fostŭ apreţiate şi în sferele înalte ale ţěreĭ; căcĭ în anulŭ 1792, murindŭ Mitropolitulŭ Cosma, Domnitorulŭ de atuncĭ Constantinŭ Suţu, împreună cu sfatulŭ ţěreĭ, aŭ rědicatŭ pre Filaret la trépta de Mitropolitŭ alŭ Ungro-Vlachieĭ.

Dămŭ aicĭ unŭ resumatŭ de actele publice ce s'aŭ săvârşitŭ la strămutarea Episcopuluĭ Filaretŭ de la Râmnicŭ la Mitropolia Ungro-Vlachieĭ, dupre cum ele se află în *Condica sfântă* a Mitropolieĭ din Bucurescĭ, spre a se vedé totŭ-odată ce forme se păziaŭ atuncĭ la alegerea Mitropoliţilorŭ în Muntenia.

După mórtea Mitropolituluĭ ţěreĭ Cosma, întîmplată la 2 Septembrie anulŭ 1792, Domnitorulŭ Michailŭ Suţu, adunândŭ Divanŭ din clerulŭ înaltŭ şi boeriĭ ţěreĭ, aŭ alesŭ în unanimitate pre Episcopulŭ Filaret, apoĭ prin scrisórea domnéscă de la 6 Septembre către Patriarchulŭ ecumenicŭ Neofit, Domnitorulŭ cere *ecdosis* patriarchicescŭ către Mitropolitulŭ Stavrupolieĭ Grigorie, carele să proclame şi să instaleze pre Filaret la scaunulŭ Mitropolieĭ. Domnulŭ ḑice în scrisórea sa către Patriarchulŭ despre alegerea luĭ Filaret şi despre calităţile luĭ : «Fiindŭ că pré sfânta Mitropolie de sub domnesculŭ şi stăpânesculŭ nostru tronŭ a remasŭ věduvă de duhovnicesculŭ eĭ păstoriŭ, sfârşindu-şĭ acum viéţa fericitulŭ Mitropolitŭ alŭ Ungro-Vlachieĭ D. Cosma, la 2 ale curenteĭ diminéţa, şi toţĭ ceĭ de aicĭ, ca dintr'o gură, atât ceĭ din sfinţitulŭ clerŭ, cât şi ceĭ din ordinea politică, ne-aŭ propusŭ, că iubitorulŭ de Dumneḑeŭ sfinţitulŭ Episcopŭ alŭ Râmniculuĭ, D. Filaret, este vrednicŭ de succesiunea acesteĭ pré sfinte Mitropoliĭ, mărturisindŭ toţĭ cu unŭ glasŭ şi rugându-ne cu o socotinţă nestrămutată pentru aşezarea teofilieĭ sale la păstorirea cea de căpetenie locală; de altă parte cunoscêndŭ şi noĭ demnitatea persóneĭ respectabile a teofilieĭ sale precum şi calităţile sufletescĭ şi spirituale ale luĭ . . . . . . şi că este celŭ maĭ bětrânŭ dintre Episcopĭ . . . etc., amŭ admisŭ pre teofilia sa la tronulŭ Mitropolieĭ Ungro-Vlahieĭ». Apoĭ cere la Patriarchie recunóscerea luĭ Filaret, şi însărcinarea Mitropolituluĭ Stavrupolieĭ de a-lŭ instala.

Patriachulŭ respunde Domnuluĭ prin scrisórea de la 13 Septembre, prin carea împuternicesce, cu sinodulŭ patriarchicescŭ, pre Mitropolitulŭ Stavrupolieĭ a instala pre Filaret la Mitropolie. Pre Filaret îlŭ numesce «confrate pré iubitŭ, vrednicŭ, probatŭ, cuviosŭ întru tóte». Patriarchulŭ totŭ atuncĭ a scrisŭ Mitropolituluĭ Grigorie alŭ Stavrupolieĭ, carele trăia în Bucurescĭ, ca să proclame pre Filaret Mitropolitŭ, şi împreună cu ceia-lalţĭ Episcopĭ din ţéră adunându-se în biserica Mitropolieĭ, să facă forma de alegere bisericéscă, carea represintă unŭ felŭ de votare saŭ balotagiŭ între câţĭ-va candidaţĭ puşĭ de formă şi care în limba bisericéscă se chiamă *psifiare* şi *ipopsifiare* saŭ aruncare de sorţĭ, din care totŭ-d'a-una ese candidatulŭ hotărîtŭ de maĭ înainte. La acéstă ocasiune candidaţiĭ puşĭ de formă aŭ fostŭ : Mitropolitulŭ Lidieĭ Grigorie şi Dositheiŭ Filitis Episcopulŭ de Buzĕŭ. Acéstă operaţie se face prin unŭ prescriptŭ verbalŭ trecutŭ în *Condica sfântă*, subscrisŭ de Archiereiĭ carĭ aŭ luatŭ parte la ipopsifiare, sub preşedinţa Archiereuluĭ delegatŭ înadinsŭ de Patriarchŭ la instalarea nouluĭ Mitropolitŭ (1).

Reproducemŭ aicĭ prescriptulŭ verbalŭ încheiatŭ la ipopsifiarea Mitropolituluĭ Filaret :

«Remâindŭ vĕduvă Mitropolia Ungro-Vlachieĭ, fiindŭ-că celŭ ce a fostŭ până acum Archiereŭ, D. Cosma, şĭ-a sfârşitŭ viéţa, din ordinulŭ Inaltŭ pré sfinţituluĭ Patriarchŭ ecumenicŭ, D. D. Neofit, cu consimţemîntulŭ pré cucernicul̦uĭ şi pré înălţatuluĭ nostru Domnitorŭ Ioanŭ Mihailŭ Suţu Voevodŭ, amŭ intratŭ în templulŭ sfinteĭ Mitropoliĭ a Bucurescilorŭ, însemnatŭ cu amintirea sfinţilorŭ slăviţilorŭ şi întocma cu Apostoliĭ Impĕraţĭ Constantinŭ şi Elena, spre a face sorţĭ pentru celŭ ce are să priméscă acestŭ tronŭ vĕduvŭ. Şi în adevĕrŭ întâiŭ amŭ pusŭ pre Înaltŭ pré sfinţitulŭ Mitropolitŭ alŭ Lideĭ, D. Grigorie, alŭ doilea pre iubitorulŭ de Dumneḑeŭ Episcopulŭ Bu-

(1) Acéstă ipopsifiare se păstréză la noĭ şi astăḑĭ, dar constă numaĭ întru aceea, că în séra dinaintea ḑileĭ destinate pentru chirotonia unuĭ noŭ Archireŭ, câţĭ-va Archiereĭ, convocaţĭ de Mitropolitulŭ, se adună în biserica Mitropolieĭ, şi la finele Vecernieĭ, după o mică ceremonie specială bisericéscă, se închee unŭ prescriptŭ verbalŭ în *Condica sfântă*, în carele se trece numele candidatuluĭ alesŭ de Sinodŭ şi recunoscutŭ de Rege, şi i se face cunoscutŭ că a doua ḑi are să fie chirotonitŭ Archiereŭ.

zěuluĭ, D. Dositheiŭ, şi alŭ treilea pre iubitorulŭ de Dumneḑeŭ Episcopulŭ Râmniculuĭ, D. Filaret, carele a fostŭ preferitŭ celorŭ-alţĭ pentru păstorirea acesteĭ Mitropoliĭ. De aceea s'aŭ trecutŭ şi numele lorŭ în presenta *Condica sfântă*. 1792 Sept. 23». Subscrişĭ : Grigorie alŭ Stavrupolieĭ, Antim alŭ Pogonianeĭ, Meletie alŭ Thebaideĭ, Dositheiŭ alŭ Buzěuluĭ, Nicodimŭ alŭ Iliopoleĭ, şi Ioanŭ Văcărescul Dikeofilaxulŭ Bisericeĭ ceĭ marĭ şi Mare Spătariŭ. Prescriptulŭ verbalŭ şi subscrierile sunt în limba grécă. După acésta Archiereiĭ aicĭ menţionaţĭ şi cu Marele Spătariŭ domnescŭ Văcărescu aŭ datŭ luĭ Filaret următorulŭ actŭ pentru recunóscerea luĭ în demnitatea de Mitropolitŭ, totŭ în limba grecéscă :

«Fiindŭ-că şi după alegerea comună a întregeĭ obştiĭ, sfinţite şi politicescĭ, şi cu consimţemîntulŭ pré înălţatuluĭ, pré cucerniculuĭ şi pré încuviinţatuluĭ Domnitoriŭ şi cârmuitoriŭ alŭ tóteĭ Ungro-Vlachieĭ D. D. Ioanŭ Michailŭ Constantinŭ Suţu Voevodŭ, Inaltŭ pré sfinţia Vóstră aţĭ fostŭ alesŭ şi proclamatŭ pentru totŭ-dea-una (pe viéţă) Mitropolitŭ acesteĭ Mitropoliĭ věduve a Ungro-Vlachieĭ, fiindŭ-că fostulŭ D. Cosma s'a mutatŭ către Domnulŭ; Inaltŭ pré sfinţitulŭ nostru Domnŭ şi stăpânŭ şi Patriarchŭ ecumenicŭ D. D. Neofitŭ, cu sfântulŭ de pe lângă dînsulŭ Sinodŭ, conformându-se cu vechiulŭ obiceiŭ alŭ loculuĭ, a primitŭ acéstă alegere comună, şi cu *ecdos* patriarchicescŭ şi epistolă sinodală îmĭ poruncesce mie celuĭ maĭ micŭ, ca, împreună cu fraţiĭ sfinţiţĭ Archiereĭ, aflătorĭ aicĭ, să facemŭ obicĭnuiţiĭ, sfinţiţiĭ şi bisericesciĭ sorţĭ (psifĭ), şi să rědicŭ pre Inaltŭ pré sfinţia Vóstră la Scaunulŭ celŭ věduvŭ alŭ Ungro-Vlachieĭ ; şi decĭ, supuindu-mě porunciĭ chiriachicescĭ, ceĭ date mie, împlinescŭ acestŭ ordinŭ sfântŭ, dorindŭ înaltŭ pré sfinţieĭ Vóstre din adânculŭ sufletuluĭ : mulţĭ anĭ Stăpâne. 1792, Sept. 24.» Urméză aceleaşĭ subscrierĭ ca şi la psifiare. (Revist. *Biser. ort. rom.* an. IX luna Octombr. p. 757—767).

Aceste recunóscerĭ şi psifierĭ saŭ votărĭ bisericescĭ eraŭ numaĭ símple formalităţĭ de a doua mână. Filaret era deja Mitropolitŭ îndată după mórtea predecesoruluĭ seŭ, căcĭ în *Condica sfântă* găsimŭ, că elŭ ca Mitropolitŭ alŭ Ungro-Vlachieĭ, la 8 Septembrie, con-

firmă psifiarea saŭ votarea bisericéscă a Archimandritului Nectarie, carele se alesese ca succesorŭ alŭ sĕŭ la Episcopia Râmniculuĭ. (*Condica sfântă*, în aceeașĭ revistă, luna Noemb. p. 841).

Din activitatea cărturăréscă a Mitropolituluĭ Filaret cunóscemŭ, că elŭ în anulŭ 1792 a retipăritŭ la Râmnicŭ încă o carte, *Cazania*. Pré sfințitulŭ Ghenadie în notițele biografice despre Episcopulŭ și Mitropolitulŭ Filaret, publicate în revista *Bis. Ort. rom.* pe anulŭ 1881, lunile Februariŭ și Aprilie, ne spune între altele că a găsitŭ în Archiva Mitropolieĭ din Bucurescĭ un manuscrisŭ grecescŭ intitulatŭ : Συλλογη διαφόρων ἐπιστολῶν πολιτικῶν (Adunare de diferite epistole politice). În acea colecțiune se află unŭ numĕrŭ însemnatŭ de scrisorĭ ale Mitropolituluĭ Filaret către Patriarchiĭ Bisericeĭ Ortodoxe, cătră membriĭ Sinoduluĭ Patriarchieĭ de Constantinopole, cătră diferite persóne, scrisorĭ prin care Filaret anunță suirea sa pe Scaunulŭ Mitropolieĭ Ungro-Vlachieĭ; deaseminea, că în acea colecțiune se află o sumă de felicitărĭ adresate de acele persóne luĭ Filaret cu ocasiunea rĕdicăriĭ luĭ la Mitropolie. Dupre documentele Mitropolieĭ, pré sfințitulŭ Ghenadie ne maĭ spune despre Mitropolitulŭ Filaret :

1. că a întăritŭ unŭ actŭ de împrumutare alŭ luĭ Nichifor egumenulŭ de la mănăstirea Déluluĭ, datŭ unuĭ păharnicŭ Grigorie.

2. Mitropolitulŭ Filaretŭ, în anulŭ 1792, primindŭ tânguirea starețuluĭ Gheorghie, că frațiĭ adunațĭ în mănăstirea Cernica trăiaŭ în mare sărăcie și strîmtóre, și cererea luĭ de a i se da sub administrație și mănăstirea Căldărușaniĭ, carea era avută, Mitropolitulŭ i-a aprobatŭ cererea, și de atuncĭ starețulŭ Gheorghie deveni superiorŭ amândurorŭ acestorŭ mănăstirĭ, petrecêndŭ când la o mănăstire, când la alta.

3. Patriarchulŭ de Ierusalimŭ, la 15 Oct. 1792, adică îndată după instalarea luĭ Filaret, felicitându-lŭ cu Mitropolia Ungro-Vlachieĭ, ilŭ rógă ca să aibă interesŭ pentru averile din țéră ale sfântuluĭ Mormîntŭ; iară Mitropolitulŭ iĭ rĕspunde în acéstă cestiune : «Însciințezŭ pe Fericirea Vóstră prin umila mea scrisóre, că din copilărie nutrescŭ unŭ respectŭ fórte mare și datoritŭ în modŭ inevitabilŭ către pré sfântulŭ și dătătoriulŭ de viéță Mormîntŭ alŭ Domnuluĭ, pentru care nicĭ în viitoriŭ nu voiŭ înceta de a conlucra ceea ce pen-

tru mine este o datorie, și a lupta, câtŭ îmĭ va sta prin putință pentru trebuințele cele impunătóre ale mănăstirilorŭ S-tuluĭ Mormîntŭ de aicĭ.

4. Patriarchulŭ ecumenicŭ Neofitŭ, arĕtândŭ Domnuluĭ A. Moruzŭ lipsa și sărăcia scóleĭ patriarchale din Constantinopole, Domnitorulŭ pe de-o parte vine în ajutorulŭ scóleĭ din Constantinopole, hotărîndŭ a i se da anualŭ din *carvasaraua* domnéscă câte 250 leĭ, iară pe de altă parte pune în vedere și Mitropolituluĭ Filaret de a ajuta acea școlă. Mitropolitulŭ trimite aceleĭ scolĭ unŭ ajutorŭ de 1600 leĭ.

Regretămŭ însă din sufletŭ, că Pré sfințitulŭ Ghenadie Enăceanu, carele celŭ dintâiŭ din clerulŭ românŭ șĭ-a datŭ ostenélă a scrie biografia Mitropolituluĭ Filaret, prevenitŭ prin ideile cele ușóre ce sunt astădĭ la noĭ de modă asupra cleruluĭ grecescŭ maĭ alesŭ și a Domnilorŭ Fanarioțĭ, deși recunósce meritele literarie și sciința luĭ Filaret ca Episcopŭ la Râmnicŭ, în folosulŭ românismuluĭ, totușĭ făcêndu-șĭ idee, că elŭ a fostŭ Grecŭ de origine, afiirmă că rĕdicarea luĭ la Mitropolie a fostŭ o nenorocire pentru biserica țĕreĭ; că alegerea luĭ atâtŭ la Episcopatŭ câtŭ și la Mitropolie arŭ fi fostŭ impusă țĕreĭ de Domniĭ Fanarioțĭ; că elŭ, Mitropolitŭ fanariotŭ, arŭ fi ajutatŭ esploatarea de către Grecĭ a mănăstirilorŭ închinate; că arŭ fi spoliatŭ țéra de veniturĭ spre a ajuta școle grecescĭ din Constantinopole; că acestŭ Mitropolitŭ *fanariotŭ*, împreună cu alțĭ Episcopĭ, «eșițĭ din aluatulŭ bizantinŭ», arŭ fi «grecisatŭ biserica țĕreĭ românescĭ cu totulŭ», etc. Sperândŭ, că cu timpulŭ pré sfințitulŭ Enăcénu singurŭ va reveni asupra erorilorŭ și a pripiteĭ sale judecățĭ despre memoria și faptele unuia dintre ceĭ maĭ însemnațĭ ierarchĭ aĭ trecutuluĭ bisericeĭ nóstre naționale române, să spunemŭ noĭ acum ceea ce maĭ scimŭ despre Mitropolitulŭ Filaret.

În anulŭ 1793 Mitropolitulŭ Filaret a propusŭ Domnitoriuluĭ Alexandru Moruzŭ hirotonirea în Archiereŭ titularŭ a Archimandrituluĭ Mitropolieĭ Grigorie. Domnulŭ cere de la Patriarchie titlu nouluĭ Archiereŭ și *ecdos* către Mitropolitulŭ Filaret pentru chirotonire. Patriarchulŭ, prin scrisórea sa de la 15 Martie, respunde Domnitoriuluĭ; iară prin altă scrisóre, dată la Aprilie 27, trimite

ecdosis de chirotonire Mitropolitului Filaret. În amândouě aceste scrisorĭ Patriarchulŭ numesce pre Grigorie «bărbatŭ însemnatŭ, împodobitŭ cu bune moravurĭ și cu bună educație». Titlu Archierieĭ ce-ĭ dă Patriarchulŭ este de «Episcopŭ alŭ Chariupolieĭ, ce a fostŭ óre-când strălucită», etc. Actulŭ ipopsifiăreĭ în *Condica sfântă* are câte-va lacune, anume : nu este trecutŭ numele bisericeĭ unde s'a făcutŭ ipopsifiarea, fiindŭ lăsatŭ locŭ deșertŭ; deasemenea nu sunt arĕtate nicĭ numele Archiereilorŭ ipopsifiatorĭ. Insă, după actele solemne ce precedŭ acesteĭ chirotoniĭ, de care amŭ menționatŭ, nu suntemŭ în dreptŭ a presupune, că acéstă chirotonie nu s'arŭ fi efectuatŭ, dacă nu de Filaret, de succesorulŭ sĕŭ.

Archipăstoria Mitropolituluĭ Filaret a fostŭ scurtă, numaĭ de unŭ anŭ; căcĭ în luna Septembrie, anulŭ 1793, Filaret a depusŭ demisia în mânile Domnuluĭ Moruzŭ, cerêndŭ voie a se retrage în viéța privată și rugându-lŭ a pune în loculŭ luĭ o persónă vrednică de a conduce biserica țěreĭ. Elŭ declară în demisie, că se retrage de bună voie, și din causa deselorŭ bóle ce-lŭ supĕră. Acéstă declarațiune a luĭ este adeverită și de doĭ Archiereĭ și contra-semnată de Archimandritulŭ Grigorie.

Reproducemŭ aicĭ acéstă demisiune, precum ea se află scrisă în *Condica sfântă* :

«Vĕdêndŭ, că din ḑi în ḑi puterile mele disparŭ din causa deselorŭ bóle, ce desŭ mi se întîmplă, și cunoscêndŭ greutatea uneĭ îngrijirĭ duhovnicescĭ câtŭ este de mare și grea de purtatŭ, și apoĭ dorindŭ ca să petrecŭ restulŭ puținelorŭ mele ḑile aicĭ în liniște, mĕ retragŭ din scaunulŭ meŭ acesta alŭ Mitropolieĭ Ungro-Vlachieĭ de bună voie, nesilitŭ, și din socotința mea proprie, depunêndŭ sorțiĭ (Ψήφους) în mânile pré înălțatuluĭ, pré cucerniculuĭ și pré blânduluĭ nostru Domnitoriŭ, pentru ca să alégă pre acela, pentru carele Domnulŭ va lumina consciința domnéscă, și carele să fie vrednicŭ a relua cârmele acesteĭ corăbiĭ duhovnicescĭ. Și spre sciință am datŭ presentulŭ meŭ *paretis* (dimisiune), subscrisŭ de bună voie, precum am ḑisŭ, și nesilitŭ. 1793 Septemb.» Atâtŭ demisiunea câtŭ și subscrierea Mitropolituluĭ sunt în limba grécă.

Domnitoriulŭ Moruzŭ cedă stăruințelorŭ luĭ Filarėt, și primindu-ĭ în fine demisia, pe de o parte a convocatŭ divanulŭ țĕreĭ, ca să alégă altŭ Mitropolitŭ, și acela la 25 Septembriŭ a alesŭ la scaunulŭ Mitropolieĭ pe Dositheiŭ Episcopulŭ Buzĕuluĭ (Filitis), pre carele Domnitoriulŭ în aceiașĭ ḑi l'a confirmatŭ; iară pe de altă parte a trimisŭ demisia Mitropolituluĭ Filaret Patriarchuluĭ Neofitŭ, l'a anunțatŭ despre alegerea luĭ Dositheiŭ la Mitropolie și a cerutŭ *ecdos* patriarchicescŭ pentru strămutarea luĭ de la Episcopia de Buzĕŭ la Mitropolia țĕreĭ. Patriarchulŭ trimite ecdosulŭ sĕŭ Mitropolituluĭ Filaret prin scrisórea de la 5 Octobr. În acéstă scrisóre Patriarchulŭ, amintindŭ de scrisórea Domnitoriuluĭ, ḑice : «Domnitoriulŭ a fostŭ provocatŭ de căldurósele tale rugămințĭ a te elibera de durerile nevindecabile, care nu sunt propriĭ păstorieĭ pe viitorŭ a turmeĭ ceĭ cuvîntătóre a luĭ Christosŭ. Înălțimea sa a primitŭ demisiunea ta cea de bună voie, a scrisŭ bisericeĭ și a trimisŭ aicĭ la biserică propria ta petițiune către Înălțimea sa și demisiunea sigilată, mijlocindŭ ca să se trimită ecdosulŭ canonicŭ bisericescŭ pentru așezarea legală a celuĭ ce are a primi în modŭ demnŭ toiagulŭ păstoralŭ alŭ Mitropolieĭ de acolo». Venindŭ apoĭ la alegerea nouluĭ Mitropolitŭ Dositheiŭ, îlŭ numesce «confrate alŭ sĕŭ iubitŭ, bărbatŭ maĭ bĕtrânŭ decât alțiĭ, înfrumsețatŭ cu virtutea, educatŭ în pietate, învĕțatŭ și mărturisitŭ vrednicŭ de către toțĭ, atâtŭ ceĭ din ordinea clericală, câtŭ și de cătră sistema boerèscă și politicéscă». Apoĭ împuternicindŭ pre Filaret de a instala pre Dositheiŭ, ḑice : «permitemŭ și dămŭ ție voie bisericéscă și depunemŭ în mânile sfințieĭ tale și sorțiĭ noștri canonicĭ, și poruncimŭ ca, luândŭ pre Archiereiĭ aflătorĭ acolo, și cu voia domnéscă, să facĭ psifulŭ canonicŭ în pré sfânta Mitropolie de acolo, și cu protocolŭ sfințitŭ, pre carele îlŭ veĭ scrie în condica sfinteĭ Mitropoliĭ de acolo, și dintre ceĭ eșițĭ canonicesce la sorțĭ veĭ preferi dintre alțiĭ pre numitulŭ iubitoriulŭ de Dumneḑeŭ Episcopulŭ Buzeuluĭ, confratele nostru iubitŭ, D. Dositheiŭ, strămutându-lŭ la scaunulŭ pré sfinteĭ Mitropoliĭ a Ungro-Vlachieĭ, în câtŭ să fie și să se ḑică, și de către toțĭ să se recunóscă pré sfînțitŭ Mitropolitŭ alŭ Ungro-

Vlachieĭ, avêndŭ şi loculŭ Chesarieĭ Capadochieĭ. Deci sciindŭ acestea împuternicimŭ pre sfinţia ta, ca să facĭ strămutarea urmaşuluĭ têŭ în modŭ canonicŭ, pentru care îţĭ trimitemŭ şi canonicesculŭ nostru *ecdos* patriarchalŭ şi sinodalŭ». 1793 Octob. 5.

La 11 Octob. Mitropolitulŭ Filaret a săvârşitŭ actulŭ canonicŭ de strămutare a nouluĭ Mitropolitŭ Dositheiŭ, împreună cu 9 Archiereĭ, precum arată protocolulŭ saŭ prescriptulŭ încheiatŭ la acea ocasiune în biserica Mitropolieĭ, subscrisŭ de Filaret, în calitate de «fostŭ Mitropolitŭ alŭ Ungro-Vlachieĭ» şi de ceialalţĭ Archiereĭ, de asemenea în limba grécă. Tóte actele privitóre la demisia luĭ Filaret şi alegerea luĭ Dositheiŭ se păstréză în *Condica* Mitropolieĭ numită *sfântă*, şi sunt reproduse de pré sfinţitulŭ Enăceanu în revista *Bis. Ort. rom.* luna Noemb. a. 1885.

Pré sfinţitulŭ Ghenadie Enăceanu, în schiţa sa de biografie a Mitropolituluĭ Filaret, spre a dovedi, că Filaret în adevĕrŭ era cu sănătatea sdruncinată de bólă, citéză din colecţiunea de scrisorĭ amintită în urmă, pasage din două scrisorĭ ale luĭ Filaret, una către Patriarchulŭ Neofitŭ, şi alta către Domnitoriulŭ Moruz. În cea dintâiŭ, arĕtândŭ Patriarchuluĭ causa demisiuniĭ sale, Filaret spune, că ocupaţiunile depuse încă din tinereţe în favórea bisericeĭ şi a societăţiĭ i-aŭ nimicitŭ puterile corpuluĭ şi l'aŭ făcutŭ incapabilŭ de a maĭ purta greutatea de Atlant a păstorieĭ acesteĭ Mitropoliĭ a Ungro-Vlachieĭ, şi tot-o-dată anunţă pre Patriarchŭ, că Domnitoriulŭ Moruz, *după repeţite rugămințĭ din partea sa*, i-a primitŭ demisiunea, acordându-ĭ de a trăi în ţéră, retrasŭ, şi sub auspiciele Domnitoriuluĭ. În a doua scrisóre Filaret se scuză către noulŭ Domnitoriŭ Moruz, că din causă de bólă nu póte eşi spre întîmpinarea luĭ, la sosirea sa în ţéră, şi că de aceea a delegatŭ din partea sa pe Episcopulŭ de Buzĕŭ Dositheiŭ, carele are însărcinarea de a felicita pre Domnitoriŭ la venirea sa la tronulŭ ţĕreĭ (1). Pré sfinţitulŭ Enăceanu nu crede că sănătatea sdruncinată a luĭ Filaret a fostŭ singurulŭ şi îndeajunsŭ motivŭ alŭ demisionăriĭ luĭ, ci presupune

(1) Συλλογή διαφόρων ἐπιστολῶν πολιτικῶν N. 18. p. 32—34.

și de la sine, fără nicĭ unŭ temeiŭ istoricŭ, óre-care taĭnică reacțiune a boerilorŭ țĕreĭ contra fanariotismuluĭ, pre carele îlŭ representa în țéră Mitropolitulŭ Filaret, carele arŭ fi avutŭ de tesă a archipăstorieĭ sale : «desnaționalisarea bisericeĭ românescĭ»!! (1)

Așa dar Mitropolitulŭ Filaret s'a retrasŭ în viéța privată, și cu tóte că nu se cunoscŭ până acum date despre viéța luĭ privată, nicĭ despre timpulŭ morțiĭ luĭ, elŭ șĭ-a săvârșit viéța aicĭ în țéră, în retragerea sa, precum amŭ vĕḑutŭ maĭ susŭ esprimată dorința luĭ către Domnitoriulŭ Moruz. Pe la anulŭ 1795 trăia încă Mitropolitulŭ Filaret, căcĭ în acelŭ anŭ elŭ a retipăritŭ la Râmnicŭ cartea de *Cuvinte ale Sf. Macarie Egipténulŭ.* Despre anulŭ morțiĭ și loculŭ înmormîntăriĭ luĭ Filaret, până acum nu se scie nimica. Portretulŭ Mitropolituluĭ Filaret se păstréză la Mitropolia de Bucurescĭ.

In partea despre amédă-ḑi a Bucurescilorŭ este unŭ délŭ și sub elŭ unŭ șesŭ care pórtă numele de «Filaretŭ». Totŭ acolo până nu de multŭ era o cișmeă, care se numia «Cișméoa Mitropolituluĭ Filaret». Ea consta din o casă mare de piatră cu douĕ rândurĭ. In rândulŭ de desubt era cișméua, iară d'asupra era unŭ foișorŭ saŭ sală de petrecere. Apa cea bună a cișmeleĭ luĭ Filaret aduna acolo vara spre răcorire mulțime de lume din Bucurescĭ, maĭ alesŭ sărbătorile. Acea vestită cișmea, devenindŭ în fine nepracticabilă, fu stricată împreună cu casa de asupra eĭ. Deși între aniĭ 1754—1760 fusese încă unŭ Mitropolitŭ totŭ cu numele Filaret, totușĭ eŭ credŭ că cișméua și délulŭ cu numele Filaretŭ, amintescŭ numele luĭ Filaret alŭ II-lea cu carele noĭ ne-amŭ ocupatŭ în acéstă scriere.

Regretămŭ că la stricarea cișmeleĭ Mitropolituluĭ Filaret nu s'aŭ luatŭ mĕsurĭ a se păstra măcar inscripțiunile și sculpturile cu carĭ, după cum m'am informatŭ, cișméua era bogatŭ împodobită.

Dămŭ aci o descriere a acesteĭ cișmele, după cum mĭ-a representat-o bĕtrânulŭ colonelŭ Papazoglu, cunoscutulŭ nostru archeologŭ, în vârstă de 75 anĭ, și carele în tinerețele sale o a apucatŭ în tótă splendórea eĭ.

(1) Veḑĭ revist. *Bis. Ort. rom.* luna Apr. 1881, p. 459.

D-lŭ Papazoglu crede că localitatea ce pórtă acum numele de Filaretŭ, cu délulŭ sĕŭ, a fostŭ cumpĕrată de Mitropolitulŭ Filaret, carele avea acolo via sa, și pe urmă o a dăruitŭ Mitropolieĭ, și acésta o a stăpânitŭ până la secularisarea averilorŭ bisericescĭ, în anulŭ 1860. Iată acum descrierea ce a făcutŭ d-lŭ Papasoglu cișmeleĭ Mitropolituluĭ Filaret: «Cişméua avea douĕ etage. In etagiulŭ de susŭ era unŭ salonŭ mare, împregiuratŭ cu sofale, cu perinĭ roşi şi cu ciucurĭ albĭ de bumbacŭ; în mijloculŭ salonuluĭ, o masă mare de stejarŭ, încungiurată cu scaune. Acolo se recrea Mitropoliţiĭ în timpŭ de vară după prânḑŭ, în ḑilele de sĕrbătorĭ, unde se adunaŭ de asemenea la conversaţiĭ boeriĭ enoriaşĭ aĭ Mitropolieĭ: Golesciĭ, Cătuneniĭ, Fălcoeniĭ, Jieniĭ, Bujoreniĭ, Dudesciĭ, etc., carĭ conversaŭ şi petreceaŭ timpulŭ împreună cu Mitropolitulŭ ţĕreĭ. In ḑiua prasniculuĭ S-ţilorŭ Impĕraţĭ Constantinŭ şi Elena, hramulŭ Mitropolieĭ, Mitropolitulŭ da masă mare, la care invita pe toţĭ boeriĭ, atât ceĭ în activitate (haleà), cât şi ceĭ în retragere (paià); asemenea pe consuliĭ străinĭ, precum şi starostiĭ comercianţilorŭ şi industriaşilorŭ: lipscanĭ, cojocarĭ (blănarĭ), toptangiĭ, băcanĭ, curelarĭ, papugiĭ, işlicarĭ, etc. Salonulŭ se sprijinea pe 12 stâlpĭ de pétră cu capitele şi cu sculpturĭ de florĭ. Acoperemîntulŭ era învĕlitŭ cu olane. In salonŭ se suia pe o scară largă, pe din afară, acoperită.

«Sub salonŭ, în etagiulŭ de josŭ, era cişméua, cu 12 ţevĭ de alamă, prin carĭ curgea în abundenţă apa de sub malulŭ Filaret, în sghiaburĭ de marmură; iar d'asupra fie-căreĭ din aceste ţevĭ eraŭ reliefurĭ sculptate în marmură, representândŭ cu o artă frumósă cele 12 zodiĭ ale anuluĭ; iar d'asupra lorŭ, pe o marmură mare, se vedea marca archiepiscopală, cu inscripţiune în limba română, descriindŭ fundarea acestuĭ frumosŭ monumentŭ (1). Pavimentulŭ cişmeleĭ era aşternutŭ cu marmură şi cu sghebuleţe în zigzagurĭ

(1) D-lŭ Papazoglu nu are copiĭ de pe acea inscripţiune, dar mi-a spusŭ că crede a se fi păstrândŭ acele marmure cu inscripţiunĭ şi săpăturĭ la óre-carĭ persóne, carĭ le-arŭ fi fostŭ asiguratŭ la dărâmarea aceleĭ cişmele. Intrebândŭ pe acele persóne, m'aŭ asiguratŭ că nu aŭ nicĭ o cunoscinţă de dînsele.

pentru scurgerea apeĭ, care eşindŭ afară din cişmea, se scurgea în balta învecinată, învăscută cu stuhŭ. Din acéstă baltă, prin unŭ deosebitŭ canalŭ, apa se strecura spre strada Şerban-Vodă (Podulŭ Beilicululuĭ) şi continuândŭ pe lângă bisericuţa Manu, eşia în Cărămidarĭ, Zarzavagiĭ (legumarĭ), sub délulŭ Văcărescilorŭ, şi de acolo se strecura în Dâmboviţă.»

Din relaţia dată de Eforia Spitalelorŭ din Bucurescĭ, în anulŭ 1870, sub titlulŭ de «Note şi documente relative la Asilulŭ Elena Dómna,» se vede că Mitropolitulŭ Filaret, în anulŭ 1792, şĭ-a făcutŭ testamentulŭ sĕŭ, prin care a lăsatŭ o avere colosală pentru întreţinerea şi educaţiunea copiilorŭ orfanĭ, avere compusă din maĭ multe moşiĭ, maĭ multe hanurĭ şi locurĭ în Bucurescĭ, dar că, prin nestatornicia lucrurilorŭ de atuncĭ şi prin réua credinţă a epitropilorŭ, tóte acele averĭ s'aŭ înstrăinatŭ şi chiar testamentulŭ Mitropolitululuĭ a perîtŭ fără urmă. Din tótă acea avere lăsată orfanilorŭ a scăpatŭ din întîmplare numaĭ hanulŭ, carele s'a cumpĕratŭ în urmă de guvernŭ şi a ziditŭ în loculŭ luĭ teatrulŭ actualŭ. Reproducemŭ aicĭ întocmaĭ relaţia amintită a Epitropieĭ Spitalelorŭ despre mijlócele cu carĭ s'a fundatŭ scóla de fete orfane, numită «Asilulŭ Elena Dómna,» relaţie în care se vorbesce despre donaţia Mitropolitululuĭ Filaret alŭ II-lea:

«Ca şi alte instituţiunĭ de bine-facere în România, a esistatŭ asemenea instituţiunea pentru crescerea şi educaţiunea copiilorŭ orfanĭ, şi daca multŭ timpŭ nu s'aŭ vĕḑutŭ puse în practică dorinţele şi legaturile persónelorŭ filantropice, saŭ disposiţiunile legilorŭ de pe timpŭ, acésta a provenitŭ parte din causa feluritelorŭ fase prin care a trecutŭ România, parte din apatia guvernelorŭ ce s'aŭ succesŭ.

«Deja la finele secolululuĭ trecutŭ, Pré Sfinţia sa Mitropolitulŭ Filaret, unulŭ din ceĭ maĭ filantropĭ bărbaţĭ aĭ epoceĭ, şi a căruia viéţă a fostŭ unŭ şirŭ de fapte pióse şi de devoţiune, a lăsatŭ prin testamentulŭ sĕŭ din anulŭ 1792 o avere colosală spre întreţinerea şi educaţiunea copiilorŭ orfanĭ. Însă acéstă avere, compusă din maĭ multe moşiĭ, maĭ multe locurĭ şi hanurĭ în Bucurescĭ, s'a înstrăi-

natŭ de la destinaţiunea eĭ. După tóte cercetările făcute, testamentulŭ nu maĭ esistă în Archiva Statuluĭ, şi se ḑice că arŭ fi fostŭ chiar sustrasŭ şi ruptŭ de persónele interesate de a înstrăina averea orfanilorŭ în folosulŭ lorŭ propriŭ.

«Din tóte hârtiile atingĕtóre de bunurile lăsate de Mitropolitulŭ Filaret, esistă în ḑiua de astă-ḑĭ numaĭ unŭ procesŭ-verbalŭ alŭ sfatuluĭ administrativŭ, din întâia domnie regulamentară, carele constată că guvernulŭ a cumpĕratŭ hanulŭ luĭ Filaret, avere a orfanilorŭ, spre a construì teatrulŭ din calea Mogoşóeĭ.

«In raportulŭ d-luĭ Ministru alŭ controluluĭ din anulŭ 1860 către d-lŭ Ministru alŭ financelorŭ, inseratŭ în *Monitorulŭ oficialŭ* No. 214 acelŭ anŭ, prin carele face darea de sémă a conturilorŭ tuturorŭ caselorŭ ce se află în revisiunea controluluĭ până la 1 Ianuarie 1858, se cetesce următórea notă la reservele caseĭ de binefacerĭ: «Dimpreună cu leĭ 114,000, destinaţĭ pentru clădirea de institutŭ pentru copiĭ sĭrmanĭ;» cu acestŭ prilejŭ şi spre împăcarea cugetuluĭ, însemnéză că acéstă cassă s'a năpustitŭ (părăsitŭ) cu luarea hanuluĭ ce avea şi de la care trăgea unŭ folosŭ anualŭ peste 20,000 leĭ, pe alŭ căruia locŭ s'a clăditŭ teatrulŭ, şi pentru care, prin legiuirea obştesceĭ adunărĭ, dintâiŭ se hotăresce a se despăgubì cu suma de galbenĭ 10,000, cu care să se cumpere o moşie, în cât să dea venitulŭ ce lua de la hanŭ; însă prin o altă chibzuire a obştesciĭ adunărĭ din anulŭ 1843, se mărginesce acésta numaĭ de a i se cumpĕra unŭ altŭ locŭ pentru clădirea unuĭ institutŭ pentru copiĭ sĭrmanĭ, când va venì în stare cassa a face o asemenea zidire; prin urmare, numaĭ când i s'arŭ da venitulŭ de 17 anĭ, de când i s'a luatŭ, în sumă de 340,000, şi cu ceea ce maĭ are adunaţĭ din venitulŭ hanuluĭ, arŭ puté fi în stare a se face clădirea cuvenită, după cum era vorba, spre îndeplinirea dorinţeĭ dănuitoruluĭ, reposatulŭ Mitropolitŭ Filaret........

«In maĭ multe rĭndurĭ s'a ridicatŭ vocea în favórea copiilorŭ orfanĭ; şi chiar din sĭnulŭ adunăriĭ generale s'aŭ ivitŭ reclamaţiunĭ în contra lipseĭ de crescere a acestorŭ copiĭ, în contra stăriĭ lorŭ

deplorabile şi în contra delapidărilorŭ ce s'aŭ făcutŭ cu averea Mitropolituluĭ Filaret.» (p. 4—6).

Jelindŭ din adânculŭ sufletuluĭ că la noĭ multe testamente şi donaţiunĭ ale marilorŭ şi generoşilorŭ predecesorĭ, destinate pentru binele generalŭ alŭ Românieĭ, aŭ avutŭ sórta testamentuluĭ Mitropolituluĭ Filaret, sperămŭ că lucrurile se vorŭ îndrepta şi că inimile generóse şi devotate bineluĭ publicŭ nu vorŭ lipsì din némulŭ nostru, şi cu deosebire *sămînţa cea bună* de Ierarchĭ aleşĭ aĭ Bisericeĭ române nu se va perde nicĭ o dată de pe câmpia duhovnicéscă cea roditóre a iubiteĭ nóstre patriĭ — Românieĭ *Orthodoxe, Catolice de Răsăritŭ!*

NOTIȚĂ ISTORICA

DESPRE

ORAȘULŬ BOTOȘANĬ

DE

ALEXANDRU PAPADOPOL-CALIMACHŬ

Membru alŭ Academieĭ Române.

Ședința din 17 Martie 1887.

Botoșaniĭ (1) este și a fostŭ din vechime unulŭ din orașele de frunte ale Moldoveĭ, pentru posițiunea sa și comerciulŭ sĕŭ. După Iașĭ, Botoșaniĭ venea *alŭ doilea orașŭ mare alŭ Moldoveĭ*, și după Galațĭ *alŭ doilea orașŭ comercialŭ*. Geografulŭ Malte-Brun, care scriea pe la 1810, ḑice : «*Botochani, ville très-commerçante*» (2). Cesar Bolliac scriea la 1856, că Botoșaniĭ sunt «une ville très importante, et par sa population, qui est de 20,000 habitans, et par son commerce avec la Bucovine et la Gallicie» (3). Inginerulŭ-geografŭ francesŭ Beauplan, căpitanŭ artilerieĭ polone sub Regiĭ Sigismund III și Ladislav IV, în charta Ucraineĭ, publicată de elŭ la începutulŭ secoluluĭ XVII *(Carte de l'Ucraine)*, însémnă Botoșaniĭ ca orașŭ mare alŭ Moldoveĭ. Istoriculŭ Dionisie Fotino, la 1800, ḑice : «Botoșaniĭ este unŭ orașŭ care după însemnătatea sa este alŭ doilea după

(1) Actele și inscripțiile vechĭ scriŭ *Botăștanĭ*, Ботъшини (Archiva istor. a Românieĭ tom. I, part. II, pag. 21). Unŭ actŭ de vîndare scrisŭ slavonesce, de la vătavulŭ, șoltuzulŭ și pârgariĭ târguluĭ Siretŭ din 24 Septembre 1610, scrie *Botășan*, Ботъшан (Archiva istor. tom. III, pag. 20). In acte vechĭ se găsesce și forma *Botoșenĭ*, Ботошини. (Ureche, *Letop. mold.*)

(2) Géographie Universelle, tom. IV, pag. 361, edit. Paris 1853.

(3) César Bolliac, Topographie de la Roumanie, pag. 35. Paris, 1856.

Iașĭ, și alŭ doilea orașŭ comercialŭ după Galațĭ» (1). Așa scriea și geografulŭ Daniilŭ Filipidi la 1790 (2). Doctorulŭ Constantinŭ Vârnav scriea la 1836 : «*Botochan* in districtu ejusdem nominis *oppidum, post Iassum amplissimum*», — și că Botoșaniĭ «*magnum exercent quaestum* (3). Geografulŭ Ioanŭ Christof Wagner, scriindŭ la 1683, ḑice că *Botoșaniĭ* este o localitate renumită în Moldova : «*Botuszani ist auch ein vornehmer Ort in der Moldau*» (4). Astăḑĭ populația Botoșanilorŭ se urcă la peste 40,000 de locuitorĭ. Posițiunea sa, activitatea sa comercială și agricolă, îĭ daŭ înfățișarea uneĭ localitățĭ cu mare viitorŭ.

In vechime Botoșaniĭ se ḑicea *Târgu Botăș*, cum dovedesce vechea sa pecete municipală ce ni s'a păstratŭ pe o carte a târgovețilorŭ de Botoșanĭ, din 5 Augustŭ 1670, despre judecata vornicilorŭ de Botoșanĭ Gheorghiță logofătulŭ și Dumitrașco visterniculŭ, precurmătóre prigoniriĭ dintre Apostolŭ Traistă și Căldărușe, pentru unŭ locŭ de casă ce a fostŭ a luĭ Traistă în mijloculŭ târguluĭ, — carte care se păstréză în originalŭ în Archiva statuluĭ din Bucurescĭ. Pe acea carte pecetea târguluĭ Botoșanĭ are marcă unŭ păunŭ cu códa întinsă, și împrejurŭ, după o cruce, inscripția cu litere slavonescĭ așa : †ПЕЧѢТ ТРЪГꙐ БОТЪШ. adecă : *pecetea trăgu[luĭ] Botăș[anĭ]* (5).

Iată acéstă pecete :

(1) Φωτεινὸς, Ιστορία τῆς Δακίας, tom. III, pag. 576—580. Viena 1819.

(2) Γεωγραφικὸν τῆς Ῥουμουνίας, pag. 156. Lips. Sacson. 1816.

(3) C. a Vernav, Rudimentum physiographiae Moldaviae, pag. 10, Budae 1836.

(4) Delineatio provinciarum Pannoniae ex Imperii Turcici in Oriente, pag. 38 edit. Augspurch 1684.

(5) Acestŭ actŭ alŭ Botoșanilorŭ s'a publicatŭ în *Archiva istorică*, tom. I, part. II, pag. 21, Bucurescĭ 1865. Pecetea o reproducŭ eŭ astăḑĭ prin fotografie.

Marca județuluĭ Botoșaniĭ este o *cósă*, închipuindŭ bogăția fânețelorŭ acestuĭ județŭ; iar marca orașuluĭ Botoșaniĭ este, cum amŭ ḑisŭ maĭ susŭ, unŭ *păunŭ cu códa întinsă.*

Nu scimŭ care este epoca fondațiuniĭ orașuluĭ Botoșaniĭ; însă după letopisețele nóstre și după acte vechĭ, începuturile sale sunt fórte depărtate, de celŭ puținŭ cincĭ secolĭ. Cronicarulŭ Grigorie Ureche, referindu-se la *letopisețulŭ celŭ vechiŭ moldovenescŭ*, care cuprindea viața și faptele Domnilorŭ Moldoveĭ de la Dragoș-Vodă până la Petru Schiopulŭ (1), ḑice: «scrie letopisețulŭ nostru, că *în aniĭ 6947 Noemvrie 28*, intrat-a în țéră óstea tătarască, de a prădatŭ și a arsŭ ***până la Botoșenĭ, și a arsŭ și târgulŭ Botoșeniĭ*»** (2). Aniĭ 6947 sunt *1439*.

Alexandru celŭ bunŭ Domnulŭ Moldoveĭ, la începutulŭ domnieĭ sale (1401), a organisatŭ ierarchia bisericéscă și politicéscă a țěriĭ, cum ne încredințéză cronicarulŭ Grigorie Ureche (3). Cronicarulŭ Stefanŭ Logofătulŭ, reproducêndŭ cuvintele luĭ Ureche despre organisarea ierarchieĭ bisericescĭ moldovenescĭ sub Alexandru celŭ bunŭ, adaogă: «Dat-aŭ eparchieĭ sânteĭ Mitropoliĭ aceste ținuturĭ: Sucéva, Némțulŭ, târgulŭ Iașiĭ cu ținutulŭ și Orheiulŭ, Hârlăulŭ cu *Botoșaniĭ* și Cârligatura». . . . . (4). Iată ființa târguluĭ *Botoșaniĭ* dovedită pe la *1401*.

S'a ḑisŭ de uniĭ că Botoșaniĭ șĭ-arŭ trage numele de la Chanulŭ Tătarilorŭ *Batus-chan*, care a năvălitŭ și a prădatŭ, la 1240, Polonia, Moldova, Valachia, Transilvania, Silezia, Croația, Serbia și Bulgaria dunăréná, și care șĭ-arŭ fi stabilitŭ reședința sa aicea la Botoșanĭ (5). Dar nu se póte admite acésta. Ceea ce este positivŭ, și ceea ce se întăresce, după vechia sa pecete municipală, este că Botoșaniĭ șĭ-aŭ luatŭ numele de la unŭ *Botăș*, *Botoș* saŭ *Botășan*, care a fostŭ, de bunŭ sémă, celŭ întâiŭ proprietarŭ alŭ acesteĭ lo-

(1) D. Cantemir, Chronicon Româno-Moldo-Vlahilor, tom. II, pag. 376 Iașĭ 1836.
(2) Letopis. Moldov. Tom. I, pag. 110, ed. Iașĭ 1852.
(3) Letop. Moldov. tom. I, pag. 103.
(4) Cronica luĭ Stefanŭ Logofătulŭ este publicată în *Trompeta Carpaților* din Martie 1871, No. 899—904.
(5) Frunḑescu, Dicționarŭ topograficŭ, pag. 59, Bucurescĭ 1872.—A. Gorjan, Elemente de Geografie. pag. 34, Bucurescĭ 1880.

calităţĭ şi întemeetorulŭ acestuĭ târgŭ : *trăgu Botăş*. Istoriculŭ şi Domnulŭ Moldoveĭ Dimitrie Cantemir ḑice, vorbindŭ despre începuturile Moldoveĭ, că «nu este nicĭ unŭ nume boerescŭ în Moldova care să nu-şĭ aĭbă numele sĕŭ împrumutatŭ satuluĭ pe care l'a făcutŭ elŭ întâĭ, fiindu-ĭ dăruitŭ de Domniĭ vechĭ aĭ ţĕriĭ pentru vitejia saŭ slujbele sale» (1). În Moldova a esistatŭ vechia familie *Botăş*, **Ботъш** saŭ *Botăşan*, **Ботъшан**, de pe la Iuga Voevodŭ, şi de maĭ înainte. *Botoşaniĭ* îşĭ are numele şi începutulŭ de la acéstă familie : *târgu luĭ Botăş*. Unŭ uricŭ de la Stefanŭ celŭ mare, din 6996 (1487) Octombrie 16, care se păstréză în originalŭ în actele episcopieĭ de Roman, şi prin care Stefanŭ celŭ mare cumpĕră maĭ multe moşiĭ de la osebite persóne şi le dăruesce Mitropolieĭ de Romanŭ, ḑice: «şi aşijderea venì înaintea nóstră şi înaintea a nostri moldovenescĭ boerĭ, Niagşa fica luĭ Băila de la Racova, *nepóta luĭ Botăş* (**Ботъш**), de a sa bună-voie, de nime nevoită, şi nicĭ silită, şi vîndù a sa dréptă otcină de la alŭ sĕŭ dreptŭ uricŭ, unŭ satŭ pe Moldava, la Câmpulŭ pĕruluĭ, anume partea luĭ *Botăş*, unde fu moşulŭ eĭ *Botăş*, însuşĭ Domnieĭ mele, pentru 60 zloţĭ tătărescĭ, şi aŭ plătitŭ Domnia mea toţĭ ceĭ maĭ susŭ scrişĭ banĭ, 60 zloţĭ la mâna Neagşeĭ ficeĭ luĭ Băila de la Racova, înaintea nóstră, şi naintea a nostri boiarĭ» (2). Acestŭ uricŭ alŭ luĭ Stefanŭ celŭ mare ḑice : «Neagşa fica luĭ Băila de la Racova, *nepóta luĭ Botăş*» : **Нѩгша дочка Бъила ѡт Ракова, непоата Ботъша**. Aice cuvîntulŭ *nepoata* însemnéză fica fiuluĭ saŭ fica ficeĭ, cum se dovedesce maĭ josŭ când uriculŭ ḑice : «*unde fu moşulŭ eĭ Botăş*», slavonesce : **гдѣ бил дед еи Ботъш** ; cuvîntulŭ **дед** vrea să ḑică *bunicŭ*, moş, adecă tatălŭ tatăluĭ saŭ alŭ mameĭ. Aceste lămurirĭ din uriculŭ de la 1487, dovedescŭ vechimea familieĭ *Botăş* în Moldova.

Acéstă familie *Botăş*, *Botăşan*, care a lăsatŭ numele sĕŭ târguluĭ *Botoşanĭ*, a fostŭ o familie de frunte în Moldova. Dómna luĭ Ieremia Movilă Voevodŭ (1595) era născută *Botăşan* şi avea unŭ frate

(1) Descriptio Moldaviae, cap. XIII, pag. 107.

(2) Acestŭ importantŭ documentŭ s'a publicatŭ, în textŭ slavonescŭ şi cu traducere românéscă de Ep. Melchisedec, în *Chronica Romanuluĭ*, tom. I, pag. 133—145, Bucurescĭ 1874.

pe boerulŭ *Botăşan*, care la 1610 a fostŭ pusŭ în ţépă de Stefanŭ Vodă Tomşa, adusŭ la domnie de Turcĭ şi de Tătarĭ, în loculŭ Domnuluĭ legitimŭ alŭ ţèriĭ Constantinŭ Movilă Voevodŭ, fiulŭ luĭ Ieremia Movilă Voevodŭ (1).

La cóstele târguluĭ Botoşaniĭ este satulŭ *Botoşanca*, cătuna comuneĭ Stănceştĭ, care se dicea şi *Manoleştĭ* (2). Acestŭ nume *Botoşanca* işĭ are de sigurŭ obârşia în *Botoşanĭ* şi în familia *Botăş* saŭ *Botoşan*.

Etimologicesce numele de *Botăş* este vechiŭ moldovenescŭ: *Botăş*, **Котъш**, vrea să dică, în Moldova, *viţă de vie sădită de unŭ anŭ*.

Familia *Botăş* era, cum se vede, din Maramurăşŭ. Istoriculŭ Samoilŭ Budina Labacens, în istoria cuceririĭ cetăţiĭ Sziget, capitala Maramurăşuluĭ, (3) la marginile Moldoveĭ, de către Sultanulŭ Suleiman, la 29 Augustŭ 1566, ne spune că între vitejiĭ carĭ aŭ cădutŭ luptându-se contra păgânilorŭ era şi *Petru Botos* Voevodulŭ pedestrimeĭ maramorăşene: «Decima nona Augusti, die lunae, qui D. Bartholomaeum praecedit, Turcae magnam civitatem Szighet ceperunt suamque in potestatem redegerunt. Ibi multi ex nostris, fortes viri, qui intra in arcem aufugere, eque hostium manibus evadere nequiverunt, desiderabantur. Turcae enim ipsos velocitate antevertebant. Quapropter, qui mature se in arcem recipere non potuerunt, foris omnes trucidati sunt. Inter quos erat Martinus Bosniack, *Petrus Botos*, peditum ductor seu Vayvoda, aliique complures strenui»(4).

Târgulŭ Botoşaniĭ a fostŭ prădatŭ şi arsŭ de multe orĭ, cum la

(1) Charles de Joppecourt, Histoire sommaire de choses plus mémorables advenues aux derniers troubles de Moldavie, Paris 1620, în Papiŭ, Tesaurŭ de monumente istorice, tom. II, pag. 24. Bucurescĭ 1863.

(2) Frundescu, *Dicţionarŭ*, pag. 59.

(3) *Szigeth* ou *Sigeth*, ville de Hongrie, chef-lieu du Comitat de Marmaros (Dezobry et Bachelet, Dict. général de biographie, d'histoire, de mythologie et géographie, tom. II, pag. 2572, Paris 1866.

(4) Historia Szighethi totius Sclavoniae fortissimi propugnaculi a Solymanno Turcarum Imperatore anno MDLXVI capti christianisque erepti, per M. Samuelem Budinam Labocensem iam olim in Latinum conversa nunc vero ad novam editionem schardianam denuo recognita et emendata. Publicată în Ioannis Georgii Schwandtneri, Scriptores rerum Hungaricarum, pag. 730. Vondibona 1746.

1439 de Tătarĭ, la 1505 de Polonĭ (1), la 1509 de Polonĭ (2); la 1529 de Polonĭ (3); la 1650 de Tătarĭ și de Cazacĭ (4). La 1500 elŭ suferì multŭ, din causa bătăliei ce făcù aicea Stefanŭ celŭ mare în contra luĭ Albreht Regele Poloniei.

Târgulŭ Botoșaniĭ făcea parte în vechime *din ținutulŭ Hârlăuluĭ.* De aceea cronica cea veche a Moldoveĭ, scrisă de călugăriĭ de la mănăstirea Putna între aniĭ 1466—1552, și tradusă în limba polonă la 1556 în Iașĭ, nu numesce între cele 24 de ținuturĭ din carĭ se alcătuea atuncĭ Moldova, ținutulŭ Botoșaniĭ, ci *ținutulŭ Hârlăŭ* (5). In ḑilele Domnuluĭ Moldoveĭ Petru Schiopulŭ (1570—1581 și 1584—1591) Botoșaniĭ făcea parte totŭ din ținutulŭ *Hârlăuluĭ*, cum dovedesce preciosulŭ *Catastih de cisle de țiranĭ de la toate ținuturĭ. și Curtenĭ și vătajĭ și neamișĭ și popĭ,* scrisŭ întregŭ cu mâna acestuĭ Domnŭ, și care se păstréză în originalŭ în archiva Academieĭ Române. Catastihulŭ ḑice: *ținutulŭ Hârlăŭ cu ocolulŭ Botâșanĭ* (**окол Ботжшан**). Descrierea Moldoveĭ de Mironŭ Costinŭ, în versurĭ polone, scrisă la 1684, nu pune între cele 19 ținuturĭ din carĭ se alcătuea acum Moldova ținutulŭ Botoșaniĭ, ci ḑice: «*ținutulŭ Hârlăŭ cu târgurile Cotnar și Botoșanĭ* (6). Vodă Dimitrie Cantemir, în Descrierea Moldoveĭ, pe care a scris'o la 1710, nu așéză între cele 23 de ținuturĭ ale Moldoveĭ din ḑilele sale, ținutulŭ Botoșaniĭ, ci ḑice și elŭ: «*târgulŭ Hârlăŭ, târgulŭ Cotnarŭ și târgulŭ Botoșeniĭ, in ținutulŭ Hârlăuluĭ* (7). Chrisovulŭ luĭ Grigorie Ghica Voevodŭ, din 28 Septembre 7238 (adecă 1730) datŭ luĭ Toaderŭ Calmășulŭ Vornicului de Câmpulungŭ, pentru satulŭ Stănceștiĭ, ḑice: *satulŭ Stănceștiĭ de la ocolulŭ Botoșenilorŭ*; dar chrisovulŭ luĭ Constantinŭ Mihaiŭ Racoviță Voevodŭ din 28 Iulie 7259 (adecă 1751), datŭ luĭ Iana-

(1) Letop. Moldov. tom. I, pag. 47.
(2) Ibid., I, pag. 150.
(3) Ibid., I, pag. 160.
(4) Ibid., I, pag. 293 - 294.
(5) Archiva Istorică a Românieĭ, tom. III, pag. 14.
(6) Ibid., tom. I, part. I, pag. 172.
(7) Descrierea Moldoveĭ, cap. IV, pag. 34, edit. Iașĭ 1851 și Chronic. Româno-Moldo-Vlah. tom. I, pag. 225. Iașĭ 1835.

chie Calimah, fiulŭ celuĭ de maĭ sus care fusese terzeman mare la Constantinopole, totŭ pentru acestŭ satŭ Stăncescciĭ, ḑice : *satulŭ Stăncescĭ de la ţinutulŭ Botoşenilorŭ* (1), şi Divanulŭ Veliţilorŭ boerĭ aĭ Moldoveĭ, în rĕspunsurile date Generaluluĭ rusŭ Baron Elmpt, la 1769 despre starea Moldoveĭ şi despre cele 22 de ţinuturĭ ale eĭ, ḑice : *ţinutulŭ Botoşeniĭ din ţinutulŭ Hârlăuluĭ, are unŭ târgŭ Botoşeniĭ*(2). Ţinutulŭ Botoşaniĭ s'a înfiinţatŭ deci între aniĭ 1730 şi 1751. *Ţinutulŭ Hârlăŭ* totŭ rămăsese şi după acésta, de şi micşoratŭ. O carte domnéscă de la Grigorie Calimah Voevod, din 17 Iunie 7270, adecă 1762, pentru moşia Hilişeulŭ de susŭ, este adresată ast-felŭ : «Credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele D-ta Iordachi Canano biv vel medelnicer, *Ispravnicŭ de ţinutulŭ Hârlăŭ*»(3). Filipidi, la 1790, şi Fotino, la 1800, descriindŭ Moldova şi ţinuturile eĭ, numescŭ şi *ţinutulŭ Botoşanĭ* şi *ţinutulŭ Hârlăŭ*. Fotino ḑice : «*ţinutulŭ Botoşeniĭ* este micŭ, şi venitulŭ sĕŭ este alŭ Dómneĭ; elŭ are unŭ oraşŭ cu acelaşĭ nume (Botoşaniĭ) *care vine alŭ doilea în rangŭ după Iaşĭ* şi este reşedinţa ispravnicilorŭ, şi *este oraşŭ de comerciŭ alŭ doilea după Galaţĭ*» (4). La 1811 găsimŭ trecute *ţinuturile Hârlăŭ* şi *Botoşanĭ* în *rânduiala* Obşteşteĭ Adunărĭ a Moldoveĭ *pentru preoţiĭ de pe la sate în ce chipŭ să urmeze*, din 24 Iunie 1811 (5). Sub portretulŭ luĭ Scarlatŭ Calimahŭ Voevodŭ, din fruntea Condiceĭ sale civile (ediţiunea grecéscă tipărită la 1816 în Iaşĭ, în tipografia din mănăstirea Treĭ-sfetitele) se vede pecetea cea mare a domnieĭ Moldoveĭ în

(1) Veḑĭ aceste chrisóve în *Columna luĭ Traian* No. 10—12. Octobre Decembre 1882, pag. 630—632.

(2) Archiva Românéscă, tom. I, pag. 143 edit. II. Iaşĭ 1860.

(3) Uricarulŭ, tom. VIII, pag. 8—9. — *Canano* (Канано) familie vechie de boerĭ marĭ în Moldova, de origine italiană venită prin Ţarigradŭ. La 1762 maĭ găsimŭ şi pe *Constantinŭ Canano* mare paharnicŭ, sub Grigorie Calimah Voevodŭ (Letop. Mold. III, 327), iar maĭ înainte Mare Stolnicŭ la 1757 în Divanulŭ luĭ Constantinŭ Mihaiŭ Cehan Racoviţă Voevodŭ (Uricar. IV, 11). Acestŭ *Constantinŭ Canano* a fostŭ şi Ispravnicŭ de Sucéva, cum dovedesce cartea luĭ Grigorie Calimah Voevod din 22 Noembrie 1763 prin care-ĭ poruncesce să judece o pricină dintre Episcopia de Romanŭ, Toaderŭ Buhuş şi alţiĭ. (Indice de documentele aflate în Archiva Statuluĭ, part. II, No. 1815 pag. 52. Bucurescĭ 1876). Se scrie *Canano* şi *Canandŭ* Канано, Канандъ (Letop. Mold. III, 327); dar forma *Canandŭ* este modernă ; corectŭ este *Canano*, cum se vede în tóte actele vechĭ (Uricar. I, 128. VIII. 8—9).

(4) Φωτεινὸς Ἱστορ. τῆς Δακίας, tom. III, pag. 576—580.—Φιλιππίδης, Γεωγρ. Ῥουμουνίας, pag. 156.

(5) Uricar. tom. IV, pag. 112.

jurulŭ căreia staŭ mărcile celorŭ 16 ţinuturĭ Moldovenescĭ de atuncĭ, şi între aceste ţinuturĭ întîmpinămŭ *ţinutulŭ Botoşaniĭ* şi *ţinutulŭ Hârlăŭ*. Ţinutulŭ Hârlăŭ a avutŭ fiinţă până la *12 Februarie 1834*, ḑi în care vestitulŭ Hârlăŭ, odinióră reşedinţă domnéscă, *Sedes Principum*, cum se esprimă Mironŭ Costinŭ, şi unde sta Curţile domnescĭ zidite de Stefanŭ celŭ mare la 1487, şi rĕstaurate la 1624 de Radu Vodă, şi odinióră *cetate* (1), căḑù de totŭ din însemnătatea sa, şi Botoşaniĭ aŭ luatŭ tótă iurisdicţiunea şi totŭ ţinutulŭ Hârlăuluĭ (2). Insemnătatea posiţiuniĭ târguluĭ Botoşaniĭ şi însemnătatea negoţuluĭ sĕŭ aŭ determinatŭ acéstă reformă administrativă, şi aŭ venitŭ în partea Botoşanilorŭ. Acéstă importanţă a Botoşanilorŭ o găsimŭ din ḑilele străvechĭ ale istorieĭ nóstre : Unŭ uricŭ alŭ Domnuluĭ Moldoveĭ Petru Schiopulŭ, datŭ din Iaşĭ, la 8 Ianuarie 1579, scrisŭ leşesce şi adresatŭ *Neguţătorilorŭ marĭ şi micĭ de la Liow şi din cele-lalte părţĭ ale Crăieĭ Leşescĭ*, în privinţa iarmarócelorŭ şi a vămiĭ aşeḑate în Moldova, ḑice : «Domnia mea amŭ convocatŭ pe toţĭ neguţătoriĭ noştri Moldovenescĭ şi pe boieriĭ de ţéră, întrebându-ĭ despre starea cea dintru începutŭ a comerciuluĭ nostru internaţionalŭ, şi ni-aŭ rĕspunsŭ, cum că *celŭ maĭ vechiŭ iarmarocŭ în Moldova a fostŭ acelŭ care se ţine în Botoşanĭ*». Acestŭ uricŭ se păstréză în originalŭ în archiva orăşenéscă de la Lemberg. Polonulŭ Zubrzyski îlŭ menţionéză, sub anulŭ 1579, în a sa Chronica a Leopoleĭ (3), şi d-lŭ Hasdeŭ l'a publicatŭ la Iaşĭ, la 1862, cu traducere românéscă şi cu note, în fóia sa periodică

(1) *Curţile domnescĭ din cetatea Hârlăuluĭ* (Ion Neculce, Letop. Moldov. tom. II, pag. 202).

(2) Veḑĭ încheierea obştesceĭ adunărĭ a Moldoveĭ din 12 Februarie 1834, în Manualulŭ Administrativŭ a Principatuluĭ Moldoveĭ, tom. I, pag. 70—79. Iaşĭ 1855.

Aceĭ ce dorescŭ să vaḑă cu dea-măruntulŭ împărţirea făcută ţinuturilorŭ Moldoveĭ la 1833—1834, să consulte următórele două chărţĭ făcute atuncĭ de Guvernulŭ Moldoveĭ :

a) Charta Moldoveĭ după împărţirea făcută la 1833. Originalulŭ.

b) Tabloŭ paralelŭ pentru a sluji de alăturare la dislocarea ţinuturilorŭ şi a ocólelorŭ Principatuluĭ Moldoveĭ. 1833. Originalulŭ.

Ambele aceste chărţĭ se păstréză în archivele Academieĭ Române, dăruite de d-lŭ Dimitri A. Sturdza de la Scheia (*Analele Academieĭ Române*, Seria II, tom. I, sesiunea anuluĭ 1879, pag. 96—97. Bucurescĭ 1880).

(3) Kronika Miasta Lwowa, pag. 204. Lwow 1844.

de atuncĭ *Din Moldova*. Domnia-sa l'a maĭ publicatŭ şi în Archiva istorică a Românieĭ (1).

Aceste tóte : Chronica Logofĕtuluĭ Stefanŭ, sub anulŭ 1401, letopiseţulŭ vechiŭ Moldovenescŭ sub anulŭ 1439 şi uriculŭ luĭ Petru Şchiopulŭ Voevodŭ din 1579, — dovedescŭ, fără îndoială, că târgulŭ Botoşaniĭ şi însemnătatea comerciuluĭ sĕŭ deréză din vremile cele de demultŭ ale Moldoveĭ.

Pentru importanţa sa, administraţiunea Botoşanilorŭ era încredinţată unuĭ *Vornicŭ (Vorniculŭ de Botoşanĭ)*, iar administraţiunea municipală şi mutările de proprietăţĭ eraŭ încredinţate *Şoltuzuluĭ de Botoşenĭ şi cu 12 pârgarĭ*, cum dovedescŭ acte vechĭ.

In rĕspunsurile date de boeriĭ Moldoveĭ la 1769 generaluluĭ rusŭ baronŭ Elmpt, despre starea Moldoveĭ, se ḑice : «La târgurile Cernăuţiĭ, *Botoşeniĭ*, Romanŭ, Focşanĭ, Galaţĭ, Chişinăulŭ, la aceste sunt *neguţătorĭ aşeḑaţĭ*, uniĭ cu mărfĭ, alţiĭ facŭ neguţătorie cu miere, boĭ de zalhană, boĭ de negoţŭ, zalhenale, untŭ, seŭ, céră şi celelalte, şi plătescŭ fiesce-carele rânduitele dărĭ pe aceste, după hotărîrea din Condica Visterieĭ» (2). După vechile chrisóve, Botoşaniĭ aŭ ḑi de târgŭ Miercurea, şi *optŭ iarmaróce pe anŭ* : la 1 Ianuarie, la 2 Februarie, la 18 Maiŭ, la 15 Iulie, la 6 Augustŭ, la 18 Septembre, la 14 Octobre şi la 6 Decembre (3). Dezobry şi Bachelet scriŭ : «*Botoczany. Commerce de vins avec l'Allemagne. Foires très-importantes* (4).

Pe la 1418, în ḑilele luĭ Alexandru celŭ bunŭ, aŭ pribegitŭ în Moldova maĭ multe miĭ de familiĭ Armenescĭ, némŭ îndeletnicŭ şi comerciantŭ, fugîndŭ din patria lorŭ Armenia de rĕulŭ Perşilorŭ, carĭ o călcase şi o pustiise. O carte domnéscă, scrisă românesce la 20 Septembre 7034, adecă 1526, de la Stefanŭ Voevodŭ celŭ tînĕrŭ, Domnulŭ Moldoveĭ, ḑice : **«Арменiи прiмiцi де стрѫмошꙋл Домнiеi меле бѫтрѫнꙋл Александрꙋ Водѫ чел бꙋн тѫнд кꙋрсѫ ꙟтѫi ꙟ**

(1) *Din Moldova*, pag. 17—26, Iaşĭ 1862.— *Archiva istorică*, tom. I, part. I, pag. 172—174.
(2) Archiva Românéscă, tom. I, pag. 144.
(3) *Iarmarócele şi târgurile din Moldova*, în Calendarulŭ pentru Românĭ, pag. LVIII. Iaşĭ 1853
(4) Dictionnaire général de biographie et d'histoire, tom. I, pag 341. Paris 1866.

пѫмѫнтꙋл нострꙋ Молдовинеск».... adecă : «Armeniĭ primiţĭ de stră-moşulŭ Domnieĭ mele bătrânulŭ Alexandru Vodă celŭ bunŭ, *tând cursă întâĭ în pămîntulŭ nostru Moldovenescŭ....»* (1). Fuga Armenilorŭ a provenitŭ şi din causa turburărilorŭ lorŭ interne. Patriarchatulŭ Armenescŭ s'a desbinatŭ schimbându-se unele dogme, naţiunea se resculă din causa desbinăriĭ făcute de călugărĭ şi de preoţĭ, şi împrăştiindu-se în maĭ multe părţĭ, aŭ venitŭ în mare numĕrŭ în Galiţia cu Episcopulŭ lorŭ rĕmasŭ credinciosŭ dogmelorŭ vechĭ, şi din aceştĭ pribegĭ vr'o treĭ miĭ de familiĭ aŭ trecutŭ şi s'aŭ aşeḑatŭ în Moldova cu negoţulŭ (2). Armeniĭ aŭ fostŭ primiţĭ, cu bine, aşeḑându-se în oraşele Sucéva, Hotinŭ, *Botoşanĭ*, Dorohoĭ, Vasluĭ, Galaţĭ şi Iaşĭ; s'aŭ dedatŭ maĭ alesŭ comerciuluĭ, agricultureĭ şi prăsileĭ de vite, şi aŭ fostŭ folositorĭ patrieĭ lorŭ adoptive. Li se acordase chiar dreptulŭ, la începutŭ, de a avé administraţiunĭ municipale separate, adecă *Şoltuzĭ Armenescĭ*, după ideile pentru *sloboziĭ* (coloniĭ) carĭ precumpănea atuncĭ în politica ţeriĭ (3). Gheorghe Reichersdorff, ambasadorulŭ Impăratuluĭ Ferdinand la curtea Domnuluĭ Moldoveĭ Petru Rareş, ḑice cu uĭmire, în raportulŭ către Suveranulŭ seŭ despre Moldova, raportŭ care l'a şi publicatŭ în Viena la 1541 sub formă de *Chorografia Moldoveĭ*, următórele : «In Moldova locuescŭ împreună, sub ascultarea Domnuluĭ Moldoveĭ, popóre de osebite naţionalităţĭ şi religiĭ, precum Rutenĭ, Polonĭ, Sêrbĭ, *Armenĭ*, Bulgarĭ şi Tatarĭ, şi în fine multţĭ Saşĭ din Transilvania, *fără ca în acéstă varietate de riturĭ şi dogme să se certe între sine»* (4). Vodă Dimitrie Cantemirŭ ḑicea la

(1) Acéstă carte s'a publicatŭ întrégă de Ep. Melchisedek în a sa *Chronica Huşilorŭ* în Suplementŭ, pag. 20—28 Bucurescĭ, 1869.

(2) Φιλιππίδης Γεωγραφικὸν τῆς Ρ'ουμουνίας, pag. 56—57. Lips. 1816.—I. T. Parisot, Arménie, în *Encyclopédie moderne*, tom. IV, pag. 313. Paris 1854.

(3) Pray, Dissertationes historico-criticae, pag. 170. Vindobon. 1775. – Wolf, Beschreibung der Moldau, tom. II, pag. 60. apud Hâjdeŭ. Istoria toleranţeĭ religióse în România, pag. 62. Bucurescĭ 1868.

(4) Moldaviae quae olim Daciae pars Chorographia Georgio a Reicherstorf Transylvano autore. Excusum Viennae Pannoniae per Ioannem Singrenium M.D.XLI. — S'aŭ reeditatŭ în întregŭ cu traducere românéscă de A. Papiŭ Ilarianŭ, în *Tesaurŭ de monumente istorice*, tom. III, pag. 121—143. Bucurescĭ 1864, cu charta Moldoveĭ făcută de Reicherstorf.

1708, despre stăruința Armenilorŭ în Moldova, că: «Armeniĭ sunt supușĭ ca și ceĭ-lalțĭ neguțitorĭ și târgovețĭ, și sunt prin orașele Moldoveĭ, și plătescŭ asemenea birŭ la domnie, și bisericile lorŭ sunt ca și ale Papistașilorŭ, și nicĭ sunt maĭ micĭ nicĭ maĭ puținŭ împodobite decât ale pravoslavnicilorŭ, și sunt slobodĭ de a-șĭ păzì legea lorŭ» (1).

Armeniĭ așeḑațĭ în târgulŭ Botoșaniĭ se ḑicea *Breasla Armenilorŭ*, cum dovedesce *Condica liuḑilorŭ visterieĭ Moldoveĭ pe anulŭ 1803* (2).

S'a ḑisŭ că biserica armenéscă din Iașĭ arŭ fi zidită la 1395, iar *cea veche* (căcĭ sunt două aicea) *din Botoșanĭ la 1350*, adecă înainte de așa numită descălecare a luĭ Dragoșŭ, care a urmatŭ la 1360; și acéstă pretinsă vechime s'a ḑisŭ că se dovedesce după inscripțiile de pe acele bisericĭ (3). Dar pretinsele aceste date de 1395 și 1350 din inscripțiile de pe bisericile armenescĭ din Iașĭ și din *Botoșanĭ*, aŭ mare nevoe de adeverire.

La 7 Iulie și la 25 Septembrie 1886 visitândŭ Botoșaniĭ, am observatŭ biserica armenéscă cea veche (căcĭ maĭ este una, zidită în ḑilele luĭ Mihailŭ Sturdza Voevodŭ), și observările mele m'aŭ convinsŭ, că vechimea eĭ este cu fórte multŭ încóce de pretinsulŭ anŭ de fondațiune *1350*; acéstă biserică trebue să fie celŭ multŭ din secolulŭ alŭ XVI, cum dovedesce chiar architectura eĭ. Datele sunt scrise și la Iașĭ și la Botoșanĭ prin literele alfabetuluĭ armenescŭ, trebue a se confirma valórea lorŭ și trebue doveditŭ dacă la reparațiile urmate n'aŭ fostŭ alterate. Apoĭ Armeniĭ n'aŭ calendarulŭ nostru actualŭ. Eĭ începŭ velétulŭ, computulŭ, saŭ calendarulŭ lorŭ, de la *552 după Christos*.

Este cunoscutŭ că la 569 Patriarchulŭ saŭ Catolicosulŭ Armenilorŭ Moisi Elivart (Moisi II) a adunatŭ unŭ sinodŭ în orașulŭ Tavin saŭ Tovin pentru regularea calendaruluĭ armenescŭ și stabilirea ḑilelorŭ de sărbătorĭ, și că acelŭ sinodŭ a statornicitŭ începutulŭ velétuluĭ armenescŭ, adecă a calendaruluĭ armenescŭ, de *la*

(1) Descrierea Moldoveĭ, cap. XVI, pag. 243.
(2) Publicată de T. Codrescu în *Uricarulŭ*, VII, 242—377 și VIII, 242—368.
(3) Prince Nicolas Soutzo, Notions statistiques sur la Moldavie, pag. 52-53, Iassy 1849; Hâjdeŭ, loc. cit., întemeindu-se pe Principele Suțu.

11 Iulie 552 (1). De atuncĭ Armeniĭ socotescŭ veleatulŭ lorŭ de la acea epocă, adecă de la 11 Iulie 552 ; anulŭ lorŭ *1* este alŭ nostru *552*, maĭ micŭ prin urmare decât alŭ nostru cu 551 de anĭ,— în cât, dacă pretinsele date de *1350* de pe biserica de la *Botoșanĭ*, și *1395* de pe biserica de la Iașĭ, arŭ fi adevĕrate, atuncĭ, după calendarulŭ armenescŭ, epoca zidiriĭ bisericeĭ ceĭ vechĭ armenescĭ din Botoșanĭ ar fi anulŭ *1901* și epoca zidireĭ bisericeĭ din Iașĭ ar fi anulŭ *1946*, — anĭ la carĭ nicĭ amŭ ajunsŭ încă!.... Pe lângă acésta nu se póte crede că pe o *biserica* armenéscă, zidită în vremĭ de paza legeĭ bĕtrâne, s'arŭ fi pututŭ însemna altŭ velétŭ, decât acelŭ armenescŭ statornicitŭ de sinodulŭ de la Tovin, maĭ alesŭ că velétulŭ obicinuitŭ astăḑĭ nu era întrebuințatŭ pe atuncĭ nicĭ la noĭ, căcĭ aveamŭ velétulŭ celŭ vechiŭ bisericescŭ de la zidirea lumiĭ. Cum dar Armeniĭ arŭ fi întrebuințatŭ, în acele vremĭ, unŭ velétŭ care nu era nicĭ în usulŭ lorŭ, nicĭ într'alŭ țeriĭ, pe atuncĭ?...

Erudítulŭ preotŭ armenescŭ Neruv Kușnerev, egumenulŭ mănăstireĭ armenescĭ din Teodosia (Cafa), membru societățiĭ istorice și archeologice din Odessa, în scrierea sa scrisă armenesce sub titlu: Antichitățile armenescĭ din peninsula Tavrideĭ, — descrie tóte bisericile și mănăstirile vechĭ armenescĭ din Tavrida și reproduce tóte inscripțiile de pe ele. Pretutindenea se vede numaĭ și numaĭ velétulŭ armenescŭ (pe care părintele Neruv îlŭ esplică în parantese după velétulŭ modernŭ), și nicĭ într'unŭ singurŭ locŭ nu se găsesce velétulŭ de astă-ḑĭ. Așa elŭ pune : 1184 (adecă 1735), 1275 (adecă 1826), 961 (adecă 1512), 1135 (adecă 1686), 1036 (adecă 1587), 1198 (adecă 1749), 796 (adecă 1347) etc. etc. (1).

Cuvintele din cartea luĭ Stefanŭ Voevodŭ celŭ tînĕrŭ, din 1526, cum că *Armeniĭ aŭ venitŭ în Moldova sub Alexandru Vodă celŭ bunŭ*, (1402—1433) sunt hotărîtóre. Biserica armenéscă în Botoșanĭ n'a pututŭ fi zidită maĭ înainte de a venì și de-a esista Armenĭ în țéră. Cartea domnéscă de maĭ susŭ se păstréză în originalŭ în archiva

(1) Léon Vaïsse, Arménie, în *Encyclopédie moderne*, tom. IV, pag. 303, Paris 1854. —Ubicini, Lettres sur la Turquie, tom. II. pag. 270 în nota și pag. 273. Paris 1854.

(1) Записки Императорскаго Одесскаго Общества исторіи и древностей, tom. X, p. 441–451, Odessa 1877.

Statuluĭ, și Stefanŭ Voevodŭ cu sfatulŭ sĕŭ, la *1526*, cunoscea maĭ bine lucrurile petrecute în țéră cu *abea unŭ secolŭ și jumătate* înainte. Totușĭ acéstă biserică armenéscă din Botoșanĭ e veche: ea datéză positivŭ dinainte de 1669. In Biblioteca regală din Münich se păstréză unŭ manuscrisŭ întitulatŭ «*Breve relatione dello stato, principii e progressi della missione Apostolica agli Armeni di Polonia e Valachia sin' al 1-mo Aprile 1669, per il Padre D. Luigi Maria Pindou.*»

La pagina 7 se află o interesantă notiță *despre Armeniĭ din Moldova*. Aicea se dice: «Orașele Moldoveĭ unde se află bisericĭ armenescĭ sunt acestea: *Iașĭ*, reședința Domnuluĭ, are două bisericĭ armene; *Galațiĭ*, portŭ de mare, are o biserică armenéscă; *Siretulŭ* are o biserică arménă; *Sucéva* are două bisericĭ armene și o mănăstire; *Hotinulŭ* are o biserică arménă; *Botoșaniĭ are o biserică armenéscă*. Tóte aceste bisericĭ armene din Moldova aŭ vr'o 20 de preoțĭ, sub Episcopulŭ Isaac, omŭ de vr'o 50 de anĭ, hirotonisitŭ de către patriarchulŭ actualŭ D. Iacob» (1). Episcopulŭ Melchisedec a pusŭ, cu multă dreptate, la îndoială arătările Principeluĭ N. Suțu din 1849 despre pretinsa dată de fundațiune a bisericeĭ armenescĭ din Botoșanĭ *1350*, dată despre care distinsulŭ omŭ de statŭ și eruditŭ statisticŭ alŭ Moldoveĭ a fostŭ informatŭ de persóne necompetente în materie (2).

Din vremĭ nepomenite *târgulŭ Botoșaniĭ cu ocolulŭ sĕŭ*, adecă cu împrejurimile sale, făcea parte din *apanagiulŭ Dómneĭ Moldoveĭ*, apanagiŭ care se alcătuia 1. din veniturile Botoșanilorŭ, 2. din veniturile târguluĭ Chișinăŭ, 3. din venitulŭ dărilorŭ Țiganilorŭ domnescĭ și 4. din venitulŭ vămilorŭ. (3). Pentru acésta și pentru im-

(1) Hasdeŭ, în *Trajan* No. 72, pag. 292, Bucurescĭ 1869.

(2) Melchisedec, Chronica Romanuluĭ, tom. I, pag. 31—36, Bucurescĭ 1875.— Idem, Inscripțiunile bisericelorŭ Armenescĭ din Moldova, în *Analele Academieĭ Române*, Seria II, tom. V, sect. II, pag 64, Bucurescĭ 1882.

(3) Cantemirŭ, Descrierea Moldoveĭ. Cap. IV. — Mironŭ Costinŭ în Descrierea Moldoveĭ și a Valachieĭ, Arhiv. Istor. a Rom. tom. I, part. I, pag. 159, 171. — De Bauer, Mémoires historiques et géographiques sur la Valachie, tipărite pe lângă Carra, Histoire de la Moldavie et de la Valachie, pag. 299, 325 - 327 edit. Neuchatel 1781. Cartea Dómneĭ Casandra Cantemirŭ Voevodŭ din 6 Ianuarie 1711 către Constantinŭ judele, reprodusă în Melchisedec, Cronica Hușilorŭ, part. I, pag. 80. Bucurescĭ 1869.

portanța loculuĭ, Ispravniculŭ târguluĭ Botoșanĭ avea titlu și rangŭ de *Vornicŭ*, cum dovedescŭ acte vechĭ și Cronicarulŭ Mironŭ Costinŭ, în descrierea Moldoveĭ și a Valachieĭ în versurĭ polone, scrisă de elŭ la 1684 la Daszow, și închinată Regeluĭ Polonieĭ Ioanŭ III (1). Dimitrie Cantemirŭ, scriindŭ la 1708, ḑice: «*Târgulŭ Botoșaniĭ, ale căruia venitur̆ĭ, împreună cu ale părților̆ŭ luĭ cele din împrejurŭ, le trage la sine Dómna*, pentru a cărora strîngere este orânduitŭ de către dînsa unŭ *Camarașŭ alŭ Dómneĭ*» (2). Dómna avea unŭ Vornicŭ în capitala Țeriĭ, care administra casa și apanagiulŭ eĭ; acestŭ Vornicŭ se numea *Vornicŭ despre Dómna* saŭ *Vorniculŭ Dómneĭ* (3); așa la 1700 găsimŭ pe *Vasilie Purice Vornicŭ despre Dómna* (4) și la 1711 pe *Ilie Abaza Vornicŭ despre Dómna* (5). Era și unŭ *Căpitanŭ despre Dómna*, carele avea *stégŭ de călărașĭ*, adecă unŭ corpŭ de călărașĭ *de purta trebile Dómneĭ* (6). Cartea Obșteșteĭ Adunărĭ a Moldoveĭ din 16 Noembrie 1802, No. 56, pentru așeḑarea biruluĭ țeriĭ, ḑice: «veni«tulŭ celŭ din vechĭ obicĭnuitŭ a Măriei Sale Dómneĭ *a Botoșanilorŭ* «și a țiganilorŭ Gospod.» (7). Din veniturile *Botoșanilorŭ* și ale Chișinăuluĭ, care eraŭ ale Dómneĭ, se dase la 1799, miluire unorŭ mănăstirĭ sărace cu chrisovŭ domnescŭ, *venitulŭ cantariuluĭ*, când s'aŭ datŭ acelorŭ mânăstirĭ și venitulŭ cantariuluĭ de la târgurile Galațiĭ și Focșaniĭ (8). Până la 1819 Botoșaniĭ era totŭ *apanagiŭ alŭ Dómneĭ* (9), și era și maĭ încóce până la 1830, cum vomŭ vedé maĭ josŭ. Pentru acésta Botoșaniĭ se ḑice în actele vechĭ *târgulŭ Dómneĭ* (10).

Afară de *Vorniculŭ de Botoșanĭ*, despre care am vorbitŭ maĭ susŭ, și de *Vel Căpitanulŭ de Botoșanĭ*, care comanda peste una mie de

(1) Arhiva istorică a Românieĭ, tom. I, part. I, pag. 171.
(2) Descrierea Moldoveĭ, Cap. IV, pag. 34.
(3) Letop. Moldov. tom. III, pag. 285, 293, 304, 313.
(4) Ibid., tom. II, pag. 289.
(5) Ibid., tom. II, pag. 366.
(6) Ibid., tom. III, pag. 293.
(7) Uricarŭ, tom. I, pag. 2.
(8) Ibid., tom. I, pag. 84.
(9) Φωτεινὸς, Ἱστορία τῆς Δακίας tom. III, pag. 577. — Φιλιππίδης, Γεωγραφικὸν τῆς Ρουμουνίας, pag. 156.
(10) Cantemirŭ, Descrierea Moldoveĭ, Cap. XII, pag. 214. Veḑĭ și *Buciumulŭ Românŭ*, an. II, Aprilie, pag. 82. Iașĭ 1876.

ómenĭ, avênd sub elŭ ḑece sutașĭ (1), în Botoșanĭ eraŭ doĭ Parcalabĭ, *Parcalabĭ de Botoșanĭ*, judecătorĭ carĭ judecaŭ tóte pricinile, dar aduceaŭ la îndeplinire numaĭ pe cele micĭ, căcĭ pe cele marĭ le trimiteaŭ la cercetarea și întărirea Vorniculuĭ celuĭ mare alŭ țeriĭ de susŭ la Dorohoĭ, saŭ la Divanŭ la Iașĭ. Vodă Cantemirŭ scriea la 1708: «In fie-care orașŭ și târgŭ sunt osebițĭ judecătorĭ, ca se judece pe locuitorĭ; acestia în vre o câte-va locurĭ se chiamă *Parcalabĭ*, iar într'altele *Vornicĭ* și *Cămarașĭ; Parcalabĭ sunt câte doĭ*, la Hotinŭ, la Cernăuțĭ, la Sucéva, la Némțŭ și la Soroca, și maĭ sunt câte doĭ la Romanŭ, la *Botoșanĭ* (târgulŭ Dómneĭ), la Orheiŭ, la Chișinăŭ, la Lăpușna, la Fălciĭ, la Galațĭ, la Tecucĭ, la Tutova și la Putna; iar la celelalte târgurĭ maĭ micĭ, precum este Bacăulŭ, Târgulŭ-Frumosŭ, Hârlăulŭ și Covurluiulŭ, aŭ numaĭ câte unŭ parcalabŭ; la Bârladŭ sunt doĭ Vornicĭ judecătorĭ, în loculŭ Vorniculuĭ celuĭ mare de țéra de josŭ, și asemene sunt și la Dorohoiŭ, în loculŭ Vorni[illegible]ĭ de țéra de susŭ; doĭ la Câmpu-lungŭ, și unu la Vasluiŭ; [illegible]supra Ocnelorŭ sunt osebitŭ doĭ Cămarașĭ» (2).

Multe fapte istor[illegible]ce s'aŭ petrecutŭ în Botoșanĭ. Voiŭ cita unele din aceste.

Prin Botoșanĭ aŭ resunatŭ o dinióră buciumele biruitóre ale luĭ Stefanŭ cel Mare. Istoriciĭ Spondan, Mihovie și Cromer scriŭ că la 1498, Turciĭ ca la 70000 aŭ trecutŭ prin Valachia contra Rusieĭ, pe la sfârșitulŭ luĭ Noembrie, și aŭ prădatŭ Podolia, Galiția și alte părțĭ; dar pedépsa luĭ Dumneḑeŭ i-a ajunsŭ: cuprinșĭ de frigŭ, înghețŭ și omătŭ fără veste, maĭ bine de 40000 aŭ înghețatŭ și peritŭ, ceĭ-lalțĭ, scăpândŭ cu anevoe în Moldova, aŭ fost lovițĭ și risipițĭ așa de cumplitŭ de Stefanŭ celŭ Mare *la Botoșanĭ*, în cât abea aŭ remasŭ din tótă armata turcéscă 10,000 ca să se întórcă acasă (3).

La 7006, adecă la 1498, Stefanŭ celŭ Mare, vrêndŭ să pedepséscă pe Polonĭ, pentru călcările lorŭ, intră în țéra Leșéscă, arde și pradă totŭ până la Liov și până la Lanțut, și întorcêndu-se

(1) Cantemirŭ, Descrierea Moldoveĭ, cap. VII, pag. 178.
(2) Ibid., cap. XII, pag. 214 - 215.
(3) Apud Șincai, *Cronica*, tom. II, pag. 96. Iașĭ 1853.

rădică în robie maĭ bine de una sută miĭ de Rusneacĭ, şi-ĭ aşeză locuitorĭ în Moldova. Dar la 7008, adecă la 1500, în luna luĭ Martie, Regele Polonieĭ Albreht, spre a-şĭ resbuna la rândulŭ şeŭ, strînge o armată puternică, calcă Moldova, şi prădă şi strică totŭ până în Botoşanĭ. Stefanŭ celŭ Mare alérgă cu óstea sa, iésă înaintea ósteĭ leşescĭ şi-o bate cumplitŭ *la târgŭ la Botoşanĭ*, în ḑiua de 11 Martie 1500. Armata polonă a fostŭ aprópe desfiinţată în acéstă luptă crâncenă de la *Botoşanĭ*, mare parte a peritŭ, mare parte aŭ luat'o Moldoveniĭ în robie (1). După ce Stefanŭ celŭ Mare a învinsŭ pe Leşĭ la *bătălia de la Botoşanĭ*, a pusŭ după obiceiulŭ seŭ pe prisonierĭ la plugŭ, de aŭ făcutŭ aice *Dumbrava roşie la Botoşanĭ*, spre pomenire, ca să nu se maĭ acoliséscă Leşiĭ de Moldova, cum scrie cronicarulŭ Moldoveĭ Ioanŭ Neculcea. Astŭ-felŭ de *dumbrăvĭ roşiĭ* sădite cu prisonieriĭ polonĭ, înjugaţĭ la plugŭ, de Stefanŭ celŭ Mare, sunt maĭ multe: *dumbrava roşie de la Botoşanĭ, dumbrava roşie la Cotnarŭ, dumbravă roşie maĭ josŭ de Romanŭ* (2). Ele se numescŭ *Dumbrăvĭ roşiĭ* pentru că s'aŭ udatŭ cu sîngele Leşilorŭ (3).

Intre Bogdanŭ Voevodŭ *celŭ orbŭ şi grozavŭ*, fiulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, şi Regiĭ Polonieĭ Sigismund I şi Alexandru, se încuibase o duşmănie straşnică. La 1504 Bogdanŭ Voevodŭ trimise două soliĭ, una după alta, la Regiĭ Polonieĭ, cerândŭ de soţie pe sora lorŭ Elisaveta. Dar curtea Polonieĭ refuza acéstă căsătorie pentru că Bogdanŭ Vodă nu era de lege Catolică, şi pentru că Elisaveta nu vroea să'lŭ iea de bărbatŭ, din cause că era grozav la faţă şi orbŭ de unŭ ochiŭ. După acestŭ refuzŭ, Bogdan Vodă şi-a luatŭ dómnă Moldovéncă, şi spre a-şĭ rĕsbuna, calcă Polonia pe la Hotin, pradă şi arde totŭ şi bate pe Polonĭ cu tótă furia răsbunăreĭ (4). Dar la 1509 Regele Polonieĭ Sigismund I trimete la rândulŭ sĕŭ asupra Moldoveĭ pe vitézulŭ Nicolae Camensţki palatinulŭ Cracovieĭ cu 60,000 de călăreţĭ. Camensţki calcă Moldova prin Pocuţia, Colomea

(1) Letop. Moldov tom. I, pag. 141, 143 şi în Apendice V, pag. 23.
(2) Ibid., tom. II, pag. 200; tom. III, pag. 116.
(3) Demetrii Cantemyrii, Descriptio Moldaviae, cap. VI.
(4) Letop. Moldov. tom. I, pag. 146—147.

și Sneatin, ajunge la Cernăuțĭ, lasă aicea carăle și bagagele sale cu unŭ corpŭ de óste, și de aicea se repede cu cavaleria sa, arde, bate și risipesce târgurĭ, holde și orașe, pradă Hârlăulŭ, Cotnariĭ, Cernăuțulŭ, Sepenîculŭ, Dorohoiulŭ, *Botoșaniĭ*, Tirascăuțiĭ, Stefănesciĭ, Hotinulŭ și alte orașe și sate și curțĭ domnescĭ. Bogdanŭ aflândŭ, ese și se repede cu óstea sa din Sucéva, avêndŭ și unŭ corpŭ de Turcĭ și de Tătarĭ, și după maĭ multe lupte, Moldoveniĭ sunt bătuțĭ la 4 Octombrie. Vladislavŭ, Regele Ungarieĭ și alŭ Bohemieĭ, intervine ca împăciuitorŭ, trimete solĭ, se face încetare de arme și isbutesce să împace pe Bogdanŭ Vodă cu Regele Sigismund, ambasadoriĭ cărora subscriŭ, la 23 Ianuarie 1510, în Camenița tractatulŭ de pace (1).

La *Botoșanĭ* unŭ mare Hatmanŭ alŭ Polonieĭ, ascunsŭ într'o căpiță de fânŭ și prinsŭ, ajunse să fie pusŭ de viŭ în cârlige la Țarigrad. Acesta este Dimitrie Vișnoviețki, numitŭ de chronicariĭ noștriĭ *Dumitrașco Vișnovieţchi*. La 1560 Dimitrie Vișnovieţki, sfătuitŭ de Albert Laski Voevodulŭ Siradieĭ, nemulțămitŭ acum de Despotŭ Vodă, socotise să se facă domnŭ Moldoveĭ, folosindu-se de scularea țĕriĭ contra luĭ Despotŭ Vodă-ereticulŭ. Boeriĭ carĭ duceaŭ rescóla eraŭ maĭ alesŭ Bârnovŭ, Veveriță, Moțocŭ, Stroicĭ și Spanciocŭ; eĭ aleseră capŭ dintre eĭ, și proclamase domnŭ Moldoveĭ pe Stefanŭ Tomșa care a fostŭ Hatmanŭ, — și Stefanŭ Tomșa *tăbărâse la Botoșanĭ*. Vișnovieţki se rădică cu óste căzăcéscă și polonă și tăbăresce la Nistru, așteptândŭ pe Laski în ajutorŭ; cățĭ-va boerĭ Moldovenĭ merseră la tabăra luĭ Vișnovieţki, propuindu-ĭ domnia Moldoveĭ, și ducêndu-ĭ cărțĭ de la o parte a țĕriĭ spre încredințare. Vișnovieţki trimete, îngâmfatŭ, unŭ corpŭ din armata sa să bată pe Stefanŭ Tomșa la Botoșanĭ, și să-ĭ ducă capulŭ. Dar óstea luĭ Tomșa bate și risipesce pe Poloniĭ și pe Cazaciĭ luĭ Vișnovieţki. Ne sciindŭ despre acéstă învingere, Vișnovieţki vinea în urmă cu restulŭ ósteĭ sale, și fiindŭ bolnavŭ, mergea în caretă, iar comanda ósteĭ o încredințase cumnatuluĭ sĕŭ Peasovski saŭ Pisacenski. Stefanŭ Vodă Tomșa sta în Botoșanĭ, unde își așezase cuartirulŭ.

(1) Șincai, Chronica, II, pag. 116—124.

Armata luĭ Tomşa bate armata luĭ Vişnovieţki la *Vercicanĭ* din ţinutulŭ Botoşaniĭ, prinde pe Peasovski, şi Poloniĭ ieaŭ lumea în capŭ. Vişnovieţki, ne putêndŭ fugì departe, fiindŭ bolnavŭ, lasă careta şi se ascunde într'o căpiţă de fânŭ, la marginea târguluĭ Botoşaniĭ. Găsitŭ aicea, Vişnovieţki este prinsŭ, legatŭ şi dusŭ în târgulŭ Botoşaniĭ la Stefanŭ Tomşa, care-lŭ pornì îndată *peşcheşŭ* Sultanuluĭ, la Ţarigradŭ, împreună cu Peasovski. Dar pe drum vinea altŭ domnŭ, grózniculŭ Alexandru Lăpuşnénulŭ. Ómeniĭ luĭ Lăpuşnénu ieaŭ cu putere din mânile ómenilorŭ luĭ Tomşa Vodă, pe Vişnovieţki şi pe Peasovski, şi *peşcheşulŭ luĭ Tomşa Vodă* ajunge la Ţarigrad ca *peşcheşŭ alŭ luĭ Vodă Lăpuşnénulŭ*.... Sultanulŭ îĭ pune de viĭ în cârlige, la Galata, şi-ĭ ţine în cârlige treĭ ḑile; Turciĭ săgeta în eĭ ca într'o próşcă, de-ĭ umplură de săgeţĭ, şi aşa şi-aŭ datŭ sufletulŭ (1). Stefanŭ Vodă Tomşa plécă din Botoşanĭ bate, prinde şi omóră la Sucéva pe Despotŭ Vodă Ereticulŭ, dar domnesce abea cincĭ săptămânĭ şi fuge în Polonia, căcĭ Alexandru Lăpuşnénulŭ ajunge cu putere mare, se urcă pe tronulŭ sĕŭ pentru a doua óră, şi trimete solĭ în Polonia. Regele Lehieĭ taie capulŭ luĭ Tomşa Vodă...

Prin Botoşanĭ, la 1663, Domnulŭ Valachieĭ Grigorie Ghica, fugea în Polonia; şi în Botoşanĭ elŭ şĭ-a perdutŭ o pereche de desagĭ cu galbenĭ. Iată cum istorisesce acéstă pacoste chronicarulŭ Moldoveĭ Neculaĭ Muste: La 1662 domnea în Moldova Evstratie Dabija Voevodŭ, iar în Valachia Grigorie Ghica Voevodŭ. Turciĭ declarândŭ răsboiŭ Nemţilorŭ, Sultanulŭ poruncì Domnilorŭ Românĭ să mérgă cu oştile lorŭ asupra ţĕriĭ Nemţescĭ, să trécă Dunărea la Ruşava şi aicea să se împreuneze cu Vizirulŭ care comanda oştile turcescĭ, şi să bată cetatea Leva. Dar espediţiunea acésta a fostŭ nenorocită; Nemţiĭ aŭ bătutŭ şi pe Turcĭ şi pe Românĭ, şi Domniĭ s'aŭ retrasŭ în grabă, şi se hotărîră să-şĭ părăsécă ţĕrile şi domniile şi să fugă, prin Moldova, în Polonia. Insă Dabija-Vodă, întorsŭ în Moldova, fu sfătuitŭ de dómna sa, vestita Dómnă Dafina,

(1) Letop. Mold. tom. I, pag. 180—184 şi în Apendice pag. 71—74, şi Istoria Moldoveĭ, Manuscrise găsite la mănăstirile Cozia şi Şerbănescĭ de A. Creţescu, la 1856, tom. I, pag. 240, Bucurescĭ 1858.

şi de Stamatie postelniculŭ celŭ mare, să nu fugă. Grigorie Ghica, întorsŭ în Bucurescĭ (nesciindŭ de resgândirea luĭ Dabija Vodă), îşĭ pornesce dómna cu tótă casa luĭ în Transilvania, iar elŭ trece în Moldova, merge la Sucéva şi de aicea la *Botoşanĭ*, de unde lovesce la Prutŭ la Bogdănescĭ, şi de la Prutŭ la Nistru, şi fuge în Polonia pe la Movilăŭ. Din Botoşanĭ, Grigorie Ghica, plecase până în ḑiuă, şi fiindŭ negură, cămăraşulŭ sĕŭ anume Iştoc (**Іштok**) s'a rătăcitŭ cu o pereche de desagĭ cu galbenĭ, şi căḑêndŭ pe mâna *Jorĭĭ Vorniculŭ de Botoşanĭ*, acesta a luatŭ baniĭ şi i-a trimisŭ luĭ Dabija-Vodă, împreună cu cămăraşulŭ Iştoc, dar până a-ĭ trimete, a despecetluitŭ desagiĭ, şi a luatŭ parte din galbenĭ, dând sémă luĭ Dabija-Vodă, că aşa despecetluiţĭ i-a găsitŭ (1).

La Botoşanĭ a tăbărîtŭ cu óstea sa, în luna luĭ Decembrie 1684, Stefanŭ Petriceico-Voevodŭ, eşindŭ din Polonia, unde era refugiatŭ, viindŭ pentru a doua óră domnŭ în Moldova. Petriceico Vodă intrase în Moldova, avêndŭ óste adunată de Moldovenĭ, şi óste aliată polonă şi căzăcéscă. Hatmanulŭ Cazacilorŭ Kuniţki, cu tótă puterea căzăcéscă, ocupase Botoşaniĭ şi stabilise aicea cuartirulŭ sĕŭ generalŭ. Istoriculŭ şi geografulŭ contimpuranŭ Iohan Christoph Wagner, ḑice : «*Botuszani* ist auch ein vornehmer Ort in der Moldau welches der Cossackische Feldherr Künichi 1683 mit seinen Böllckern besezet», adică : «*Botoşaniĭ* este o localitate însemnată în Moldova pe care Hatmanulŭ Cazacilorŭ Kuniţki, la 1683, a ocupat-o cu órdele sale» (2). De la Botoşanĭ Petriceico-Vodă a mersŭ de a cuprinsŭ capitala Iaşiĭ, de unde a trimesŭ óste sprintenă, Leşĭ, Moldovenĭ şi Cazacĭ, sub comanda luĭ Demideţki reimentar Leah, a luĭ Varlam armaşulŭ sĕŭ celŭ mare, a luĭ Vasili Baenski nepotulŭ sĕŭ, a luĭ Ilie Pleşea jicnicerŭ alŭ doilea şi a luĭ Nechiţele Vorniculŭ, contra luĭ Duca Voevodŭ, domnulŭ Moldoveĭ, pe care l'a încunjuratŭ şi l'a prinsŭ, în ḑiua de 25 Decembrie, în curţile sale

(1) Letop. Moldov. tom. III, pag. 8—9, şi tom. II, pag. 214.
(2) Iohann Christoph Wagner Norimbergensis, Delineatio provinciarum Pannoniae ex imperio Turcici in Oriente, pag. 38, Augspurch 1684.

de la moşia sa Domnescii din ţinutulŭ Putneĭ, şi l'a trimesŭ în robie în Polonia, la Liov (1).

La 1691, Regele Poloniei Sobieski calcă Moldova cu o óste puternică, în alŭ şéselea anŭ alŭ domnieĭ luĭ Constantinŭ Cantemirŭ Voevodŭ. Drumulŭ sĕŭ a fostŭ *pe la Botoşanĭ* şi prin Cotnarŭ, până la Târgu-frumosŭ; dar de la Târgu-frumosŭ s'a întorsŭ grabnicŭ în ţéra sa, că era vreme rea, şi în drumŭ i-a lovitŭ o plóie cu ninsóre de i-a ţinutŭ acelŭ viscolŭ vr'o treĭ patru ḑile, de a muritŭ óstea maĭ bine de jumătate, îngheţată şi leşinată de fóme. Era pe la Noembrie (2).

La 1710 Mihaĭ Racoviţă Voevodŭ se înţelesese în taĭnă cu Impĕratulŭ Rusieĭ Petru I, în timpulŭ venirii acestuia la Kiev, că dacă Regele Suedieĭ Carolŭ XII, care se afla atuncĭ la Tighina, adecă la Bender, va intra în Iaşĭ, Ruşiĭ să trimétă unŭ corpŭ de óste sprintenă la Iaşĭ, ca să prindă pe Carolŭ XII, şi cu acéstă ocasie să tréca Mihaĭ Vodă Racoviţă, cu casa sa cu totŭ, la Ruşĭ. Pregătirile pentru acésta, Mihaĭ Vodă Racoviţă le făcea *la Botoşanĭ*; aicea se gătea în taĭnă, îşĭ făcea potcóve la caĭ şi căruţe în Botoşanĭ. Vodă scosese vorbă că va lipsì din Iaşĭ câte-va ḑile ca să mérgă la o moşie a sa anume Cândescii pe Siretŭ; totŭ-odată trimisese pe socrulŭ sĕŭ Dediulŭ Spătariulŭ la Cernăuţĭ, de-ĭ slujea de mijlocitorŭ la Muscalĭ, ca, cum va eşì din Iaşĭ, să-lŭ întîmpine óstea ruséscă. Unŭ brigadirŭ rusŭ sta cu corpulŭ sĕŭ într'adinsŭ la Cernăuţĭ; óstea rusécă sta pe Cirimuş pe Nistru. Totulŭ era gata. Unŭ lucru numaĭ făcea pe Vodă Racoviţă să zăbovéscă plecarea sa la Botoşanĭ: venise în Iaşĭ zapciŭ unŭ Capigi-başa din partea Sultanuluĭ, pentru baniĭ tributuluĭ. Mihaĭ Vodă isbutì în sfârşitŭ să depărteze pe acestŭ turcŭ la Galaţĭ, spuindu-ĭ că acolo îlŭ vorŭ întîmpina zlotaşiĭ cu baniĭ, — şi se gătea de plecare. Dar Brâncovénulŭ Domnulŭ Valachieĭ şi cu boeriĭ Moldovenĭ nemulţămiţĭ carĭ fugise în Valachia, denunţară Turcilorŭ planurile Domnuluĭ Moldoveĭ, şi Mihaĭ

(1) Letop. Moldov. tom. II, pag. 11, 34, şi tom. III. pag. 24—25. — Şincai, *Cronica*, tom. III, pag. 216, Bucurescĭ 1886.

(2) Letop. Moldov. tom. II, pag. 264.

Racoviță fu prinsŭ de Alaĭ-bei cu unŭ corpŭ de spahiĭ, tocmaĭ când îĭ sosea scire la Iașĭ de la socru-sĕŭ Dediulŭ spătarulŭ, că Rușiĭ staŭ gata să trécă Cirimușulŭ. Mihaĭ Vodă, pusŭ în fére, fu dusŭ la Bender și apoĭ la Țarigrad, în închisórea de la șépte-turnurĭ (1).

Pe întinderea *dintre Cotnarĭ și Botoșanĭ,* *«entre Cotnard et la ville de Bothocan»*, s'a desfășuratŭ la 1616, la sfârșitulŭ luĭ Augustŭ, una din dramele cele maĭ cumplite ale istorieĭ Moldoveĭ și a Polonieĭ. Aicea s'a risipitŭ pentru vecĭ casa luĭ Ieremia Movilă Voevodŭ; aicea la Dracșanĭ (2) s'a robitŭ de Turcĭ și de Tătarĭ, comandațĭ de Skinder-pașa, după maĭ multe și crâncene bătăliĭ, Alexandru saŭ Alexandrulu și Bogdanŭ Movilă Voevoḑiĭ, muma lorŭ Ilisaveta dómna luĭ Ieremia Movilă Voevodŭ, principele Samuil Korrecky, cumnatulŭ lorŭ, și soția sa domnița Caterina. Aicea s'a pusŭ capĕtŭ, prin risipirea caseĭ luĭ Ieremia Movilă Vodă, acelorŭ lupte gróznice și sângerόse dintre Moldoveniĭ partizaniĭ Movileștilorŭ unițĭ cu Poloniĭ, contra Moldovenilorŭ partizaniĭ luĭ Stefanŭ Tomșa, unițĭ cu Turciĭ, Tătariĭ, Munteniĭ și Transilvăneniĭ, în carĭ lupte lumea a peritŭ cu ḑecimele de miĭ, în cursŭ de doĭ anĭ în Moldova, și în carĭ Poloniĭ căḑură atâtŭ de mulțĭ încât Kobierzicki, scriindŭ aceste tragediĭ, ḑice că Moldova devenise mormîntulŭ Polonieĭ: *Moldavia Polonorum tumulum*, iar Montalban, scriitorŭ contimpuranŭ, plânge satele și orașele Moldoveĭ, prefăcute în cenușă și înfiorătorulŭ deșertŭ de morminte.... (3). Aceste tóte isvorîse din îndemnulŭ dómneĭ luĭ Ieremia Moghilă Voevodŭ, *Ilisaveta Dómna* (4), care revendica pen-

(1) Letop. Moldov. tom. II, pag. 321—323. — Φωτεινὸς Ἱστορ. τῆς Δακίας, tom. III, pag. 136.

(2) Letop. Mold. tom. I, pag. 234.

(3) Charles de Joppecourt, Histoire des troubles de Moldavie, Paris 1620, în Papiŭ Ilarianŭ, *Tesaurŭ*, tom. II, pag. 73—76, și pag. 137—144. — Laurianŭ, Istor. Român. tom. III, pag. 133—134. Iașĭ 1853. — Despre *Caterina Korecki, fiica Domnuluĭ Ieremia Movilă Mare Voevodŭ alŭ Moldoveĭ și iubita soție a Principeluĭ Samuil Korecki*, reposată la 1618, veḑĭ și cartea scrisă lesește de Petru Gorczyn, tipărită în Cracovia la 1618, despre care a scrisŭ o dare de sémă B. P. Hajdeŭ, în jurnalulŭ *Buciumulŭ* No. 211 pag. 855, Bucurescĭ 9 Aprilie 1864.

(4) Єремїа Могила Воевод и госпожда Єго Єлисавета. Așa este scrisŭ pe o Evanghelie dăruită de Ieremia Voevodŭ și de Dómna sa Ilisaveta mănăstiriĭ Sucevița zidită de acestŭ domnŭ (Letop. Mold. I. 227. — Melchisedec, O visită la câte-va mănăstirĭ antice în Bucovina, pag. 51, Bucurescĭ 1885).

tru copiiĭ sĕĭ, cu armele în mână, urmândŭ în persónă răsbóiele și primejdiile, tronulŭ părintescŭ alŭ tatăluĭ lorŭ. Aicea s'a înplinitŭ voința sórteĭ: s'a risipitŭ casa luĭ Ieremia Movilă Voevodŭ, a căḑutŭ Korrecki în mânile Turcilorŭ; béta Dómna Elisaveta, mândra și ambițiósa Dómnă a luĭ Ieremia Moghila Voevodŭ, a căḑutŭ în ocara luĭ Skinder-pașa, și apoĭ, dată după unŭ Agă turcŭ, a trăitŭ cu elŭ până la mórtea eĭ în Țarigrad; Bogdanŭ Vodă fiulŭ luĭ Ieremia Vodă a muritŭ în legea turcéscă, devenindŭ Capigi-bașa Sultanuluĭ.... Mironŭ Costinŭ găsesce de vină tuturorŭ acestora pe Elisaveta Dómna, ḑicêndŭ : «la acéstă ocară a sositŭ casa luĭ Ieremia Vodă, și póte hi pentru rĕutățile Dómneĭ, că era o femee răpitóre, precum spunŭ, și de vreme ce și pre cumnatu-sĕŭ pre Simionŭ Vodă ea l'a otrăvitŭ (de va fi așa), și de frica luĭ Dumneḑeŭ depărtată. De este vr'o osândă stingerea caseĭ luĭ Ieremia Vodă, totŭ din faptele Dómneĭ sale».... (1) Mironŭ Costinŭ e cam nedreptŭ cu ceĭ nenorocițĭ!...

La Botoșanĭ aŭ statŭ ḑece ḑile Grigorie Ghica Domnulŭ Moldoveĭ, la 1728, cu frumósa sa óste, aprópe 7000 de ómenĭ, așteptândŭ, din porunca Sultanuluĭ, pe Mustafa pașa de Hotinŭ, ca să plece împreună asupra luĭ Adâl-Ghereĭ, care se resculase cu o parte de Tătarĭ contra Hanuluĭ Crimeeĭ, dar schimbându-se planulŭ de operație, a pornitŭ de la Botoșanĭ la Ismailŭ și s'aŭ întrunitŭ cu Seraschierulŭ Rumelieĭ Abdula-pașa, contra Tătarilorŭ revoltațĭ, carĭ, vĕḑêndu-se încunjurațĭ de oștile moldovenescĭ și turcescĭ, s'aŭ supusŭ (2).

La 1749, în ḑilele luĭ Constantinŭ Nicolae Mavrocordatŭ Voevod, o mare nenorocire se năpustise peste Moldova, și maĭ alesŭ peste țéra de susŭ. Chronicarulŭ Moldoveĭ spătarulŭ Ioanŭ Canta ḑice: «Când aŭ fostŭ în mijloculŭ vereĭ 1749, *saŭ din păcatele noroduluĭ, saŭ din nenorocirea Domnuluĭ*, aŭ trimesŭ Dumneḑeŭ urgia sa asupra acesteĭ țĕrĭ, *lăcuste*, de aŭ umplutŭ țéra, prin tóte ținuturile, istovindŭ totŭ; pe unde se punea rămânea loculŭ negru, ca când

(1) Letop. Mold. tom. I, 234.
(2) Letop. Moldov. tom. III. pag, 156, 151; II, pag. 404.

n'ar fi fostŭ semănatŭ nimica nicĭ-o-dată, saŭ grâie de era, saŭ vie, saŭ mălaiŭ, saŭ păpușoĭ, saŭ pădure de era infrunḑită, remânea părea că-ĭ uscată. Și aŭ ținutŭ câțĭ-va anĭ..... Și în puțină vreme s'aŭ făcutŭ o mare scumpete, cât ajunsese dimerlia de orzŭ unŭ leŭ, și pe multe locurĭ, neavêndŭ ómeniĭ ce mânca, usca ómeniĭ cojĭ de copacĭ și le pisa făcêndu-le făină, și mesteca cu câte puțină făină, și le făcea malaiŭ și mânca. Pe alte locurĭ strîngea ghindă și iarășĭ asemenea făcea.... Mi s'a întîmplatŭ și mie (spătarulŭ Ioanŭ Canta) de am vêḑutŭ cu ochiĭ în câte-va sate *la ținutulŭ Botoșanilorŭ*, fiindŭ eŭ orânduitŭ cu slujba domnéscă acolo iarna. Fețele ómenilorŭ semăna a fi fierte și nu putea grăì de slabĭ, carĭ ajungêndŭ la primă-vară toțĭ aŭ muritŭ..... și aŭ ținutŭ acéstă fómete tótă domnia acestuĭ Domnŭ (1).

La 1767, Ducele de Choiseul numì Consulŭ generalŭ alŭ Franciеĭ pe lângă Chanulŭ Tătarilorŭ Macsud-Ghireĭ, pe vestitulŭ baronŭ de Tott, militarŭ și diplomatŭ francesŭ, de origine Ungurŭ. Baronulŭ de Tott a lăsatŭ o carte fórte interesantă, în patru volume, sub titlu : *Mémoires du Baron de Tott sur les Turcs et les Tartares.* La 10 Iulie 1767 baronulŭ de Tott plécă din Paris, séde optŭ ḑile la Viena, șése septămânĭ în Varșovia, apoĭ plécă la Camenița Podolieĭ, trece Nistru pe la Swanitz și, trecêndŭ prin Moldova în țéra tătăréscă, ajunge la Bakcè-Seraĭ, capitala Tătarilorŭ. Curând după acésta se turburară relațiile între Rusia și Turcia din causa Poloniеĭ. Sultanulŭ desfășură stégulŭ luĭ Mahomed (Sangeac-Șerif) și ministrulŭ Rusieĭ, Obrescof, fu închisŭ la Șapte-Turnurĭ, la 25 Septembre 1768. Chanulŭ Macsud Ghireĭ fu mazilitŭ de Sultanŭ, și fostulŭ Chanŭ Krim-Ghereĭ se suì din noŭ pe tronŭ; toțĭ consuliĭ fură invitațĭ să plece la Caușanĭ, în Basarabia, spre întîmpinarea nouluĭ Chanŭ. Unŭ trimisŭ alŭ confederațilorŭ polonĭ sosì la Caușanĭ, spre a combina cu Chanulŭ, mĕsurile pentru începerea resbeluluĭ. Krim-Ghereĭ, partisanŭ alŭ Franciеĭ și amicŭ alŭ baronuluĭ de Tott, rugă pe acesta să mérgă la satulŭ Dancovțo aprópe de Hotinŭ, ca să ajute pe solulŭ tătarŭ spre a trata în numele Chanu-

(1) Letop. Moldov. tom. III, pag. 220—221.

luĭ cu capiĭ confederațieĭ polone, comitele Crasinski și comitele Potoțki. Baronulŭ de Tott trecù deci în Moldova cu solulŭ Chanuluĭ. Elŭ descrie cu acéstă ocasie, în memoriile sale, greutățile și nevoințele călătorieĭ (Noembrie 1768). Se mângâia, ḑice, în drumulŭ sĕŭ, când gândea că vorŭ ajunge *la Botoșanĭ* spre a se odihnì aicea și a se aprovisiona de câte le lipsea, din causa grabeĭ cu care plecase de la Caușanĭ. Baronulŭ de Tott descrie ast-felŭ intrarea sa în Botoșanĭ, și împrejurările în carĭ s'aŭ aflatŭ în acelŭ anŭ Botoșaniĭ. «Les mauvais chemins que nous rencontrâmes auraient achevé de m'en dégoûter sans l'espoir d'arriver bientôt à *Botouchan.* On m'avait annoncé cette ville, *l'une des plus considérables de la Moldavie,* comme une terre de promission où je pourrais m'approvisionner pour le reste de ma route; il était encore jour quand nous y entrâmes; mais nous la trouvâmes totalement abandonnée, et les maisons ouvertes nous permirent d'entrer dans celle qui avait le plus d'apparence, et que mon conducteur me dit appartenir à un Boyard. Cette position nous offrait peu de ressources, j'obtins cependant de mon guide d'aller en demander de ma part au *Supérieur d'un Couvent voisin* (1): j'attendais son retour avec impatience, lorsque je vis paraître dans ma cour un carosse à six chevaux, c'était le maître du logis : il me dit en entrant qu'informé par mon emissaire du domicile que j'avois élu, et de mes besoins, il était venu lui-même pour ne laisser à personne la satisfaction d'y pourvoir. Un début aussi honnête ranima nos espérances, et l'arrivée des provisions ne nous fit pas languir. Quelqu' important que fut mon hôte, j'apperçus dans sa conversation qu'il n'était pas l'aigle du canton, et que, cédant par faiblesse de caractère à toutes les impulsions qu'on lui donnait, le dernier avait toujours raison auprès de lui. En conséquence il me devint facile de lui démontrer le danger où les Boyards s'exposaient, en ne s'opposant pas à l'abandon des maisons et même en l'autorisant par leur exemple. Il venait de m'apprendre que tous *les habitans de la ville, au nombre de sept à huit mille,* effrayés des mauvais traitements et du marau-

(1) Acésta era mănăstirea Popăuțiĭ.

dage de quelques Spahis, s'étaient refugiés *dans l'enceinte du Couvent* où j'avais envoyé; que *plusieurs boyards* aussi timides que la multitude, *fomentaient ce désordre* sans en prévoir les suites : j'ai été du nombre, ajouta-t-il, vous m'avez converti, venez rendre le même service à mes compagnons. Le plaisir de rapprocher tous ces malheureux de leurs foyers, qu'aucune vexation ne menaçait, m'étourdit sur le danger de tenter cette bonne œuvre, je retins mon hôte à coucher, et comme *ma route m'obligeait de passer devant la porte du Monastère*, les cris des femmes, des enfants, le tumulte d'une multitude entassée et le tableau de la misère qui l'environnait, achevèrent de me déterminer à suivre mon Boyard. Il m'aida à percer la foule, jusqu'à un perron au haut duquel ses compagnons me reçurent et m'introduisirent dans le sallon où ils tenaient leurs assises. J'avais fait un tel effet sur mon hôte, qu'encore plein de mes arguments, il voulut essayer la conversion de ses camarades; mais il fut d'abord interrompu par les injures dont on l'accabla, et qui me confirmèrent dans l'opinion que cet homme n'était pas chef de parti. Je crus devoir alors développer mon éloquence, et je vis bientôt qu'elle n'aurait pas grand succès; mon auditoire était orageux, le tumulte laissait peu d'accès au calme que je voulois établir. J'eus recours alors à des moyens plus efficaces. Une terreur panique avait occasionné ce désordre; une terreur plus réelle pourait seule y remédier. Je changeai de ton, je menaçai de porter plainte au Kan, et de lui faire faire une prompte justice. J'excusai le peuple qui se laisse toujours conduire : j'inculpai de rébellion ceux qui m'écoutaient, et je ne vis plus devant moi que des gens tremblans et soumis. Parlez donc vous-même à cette foule effrayée, me dit le plus turbulent des Boyards; vous les persuaderez mieux que nous ne les persuaderions nous mêmes, ils vous béniront, et loin de nous accuser, vous rendrez témoignage de notre bonne volonté; je me défendis longtemps, je n'aurais même jamais accepté le dangereux rôle qu'on me proposait, si en revenant sur le perron, pour m'en aller, je n'avais apperçu l'impossibilité de percer la foule que l'inquiétude agitait fortement depuis mon arrivée :

parlez à ces malheureux, me répète encore le même Boyard, en s'avançant sur le devant du perron, pour me servir sans doute de Collègue sur cette nouvelle tribune aux harangues. Trois Janissaires armés jusqu'aux dents y siégeaient avec toute la margue de l'islamisme. Leur air d'importance annonçait des protecteurs, et forcé de mettre à fin cette aventure, je crus qu'il était à propos de commencer par en imposer à ces braves pour étonner la multitude. Que faites-vous ici ? leur dis-je d'un ton ferme. Nous défendons ces infidèles, me répondit un d'eux. Vous les défendez, répliquai-je, et contre qui ? Où sont leurs ennemis ? Est-ce le Grand-Seigneur ou le Kan des Tartares ? dans ce cas vous êtes des rébelles et les seuls moteurs du désordre qui règne ici. Comptez sur moi pour vous en faire punir. Je n'avais pas fini cette courte apostrophe, que l'orgueil de mes Turcs avait fait place à la crainte, ils s'étaient levés pour m'écouter, ils descendirent les escaliers en se disculpant. Ce premier avantage sur les troupes auxiliaires avait attiré l'attention de la foule, dont le silence me parut d'un bon augure. Je m'avance alors et élevant ma voix en Grec, j'allais obtenir tous les succés de Démosthène, quand un ivrogne perçant la foule, et s'érigeant en champion adverse, me tint insolemment ce discours : Que parlez-vous de soumission, de tranquillité, de culture, tandis que nous mourons de faim ? Apportez-nous du pain, s'écria ce furieux, voilà ce qu'il nous faut; oui du pain, répéta le peuple en fureur. Voyant alors tout mon édifice renversé, et nulle ressource pour sortir du pas où je m'étais engagé si imprudemment, je prends dans mes poches deux poignées d'argent que j'avais en différente monnaie; tenez, m'écriai-je, en le jettant sur la foule, voilà du pain, mes enfants, rentrez dans vos habitations, vous y trouverez l'abondance. La scène change aussitôt, tout se culbute pour ramasser les espèces, l'ivrogne disparait sous le poids des assaillants, les bénédictions succèdent aux injures, et mon empressement à me retirer fut égal au zèle indiscret qui m'avait amené. Ma retraite eut cependant tous les honneurs de la guerre, et je parvins à ma voiture au milieu des applaudissements du peuple

qui m'avait ouvert un passage, et qui le lendemain regagna ses foyers» (1).

Povestirea baronuluĭ de Tott, cunoscutŭ pentru marea sa dragoste şi părtinire către Turcĭ şi Tătarĭ, care pare a rîde de fuga Botoşenenilorŭ prin mănăstirĭ şi băjeniĭ de frica şi de rĕulŭ invasieĭ, are totuşĭ meritulŭ că ne dă óre-care informaţiĭ istorice şi locale de pre atuncĭ. Iată cum vorbescŭ chronicariĭ ţĕriĭ despre acea vreme, sub anulŭ 1768 : «*In ţéră era fórte cu greŭ*, că angăriile şi cheltuelilê era multe, şi baniĭ ce eşea nu le ajungea, şi trăgea marĭ supărărĭ Domnulŭ şi fratele Măriеĭ Sale (2); căcĭ într'acele veştĭ se orânduise în câte-va locurĭ óste turcéscă pentru paza margineĭ, la *Hotină*, la Bender şi la Crâm, care o *samă de óste trecea prin ţéră, dândŭ mare supĕrare Domnuluĭ şi locuitorilorŭ*, căcĭ se temea Impĕrăţia de óstea ruséscă, ce era în ţéra leşéscă, ca să nu trécă fără de veste, să-ĭ vie asupră-ĭ, ne avĕndŭ nicĭ o gătire Pórta Turcéscă».... (3) «*Nu putemŭ arăta câtă frică era pe bieţiĭ creştinĭ, apucândŭ fiesce-care muerile şi copiiĭ*, şi alte ce putea apuca de din casă, de *se închidea pin mănăstirĭ, rămâindŭ casele lorŭ pe mâna Turcilorŭ, de făcea ce le era voia*».... (4). Aceste tóte, pentru îngâmfatulŭ şi iubitorulŭ de păgânĭ Ungurulŭ baronŭd e Tott, eraŭ lucrurĭ de glumitŭ şi-ĭ da prilejŭ să-şĭ oblicéscă duhulŭ şi condeiulŭ!...

La 1788 isbuenì resbelulŭ dintre Rusia şi Turcia. Austria aliată cu Rusia luă parte contra Turcilorŭ, înarmă 160,000 de ómenĭ la Sava şi la Dunăre sub comanda luĭ Lascy, şi trimise unŭ corpŭ de 20,000 în Bucovina sub comanda Principeluĭ Coburg. La 9 Februarie se deschiseră operaţiunile din maĭ multe părţĭ totŭ-de-odată. Armata principală sub comanda luĭ Lascy înaintă prin Sirmiŭ (Mitrowicz) spre Singidin; în Corvaţia opera Devins. Principele Co-

(1) Mémoires du baron de Tott, sur les Turcs et les Tartares, tom. II, pag. 7, 170, 185—192, Amsterdam 1784.

(2) Era Domnŭ Moldoveĭ Grigorie Galimahŭ Voevodŭ, în a doua domnie. Fratele Domnuluĭ despre care se pomenesce, era Alexandru Calimahŭ care la 1795 a fostŭ şi elŭ Domnŭ Moldoveĭ.

(3) Letop. Moldov. tom. III, pag. 268.

(4) Ibid., tom. III, pag. 272.

burg trecù de la Sneatin la Cernăuțĭ, de aicea intră în Moldova, *ocupă Botoșanii*, și se unì cu generalulŭ Solticov care comanda 12,000 de Rușĭ. In luna luĭ Aprilie Colonelulŭ Fabri ocupă Iașiĭ, prinde pe Alexandru Vodă Ipsilant, și-lŭ espeduesce la Cernăuțĭ. Cantacuzin strânge unŭ corpŭ de 6,000 de Românĭ și Arnăuțĭ și se unesce cu Austriaciĭ contra Turcilorŭ. Dar Nicolae Mavrogheni Domnulŭ Valachieĭ înarméză pe Muntenĭ în contra Austriacilorŭ, atacă pasurile de la Turnu-Roșu și de la Bran, și amenință să intre în Transilvania. Coburg bate Hotinulŭ din luna luĭ Maiŭ până la finele luĭ Augustŭ. Intru acestea Turciĭ trecù Dunărea și ocupă Temișana. Impĕratulŭ Iosef care venise la armată, fu încongiuratŭ de Turcĭ. și puținŭ lipsì de nu cădù în mânile lorŭ. Turburatŭ de atâtea calamitățĭ, îlŭ apucă o bólă grea. In 5 Decembrie îlŭ aduseră la Viena. Turciĭ, către apropierea ierneĭ, se retragŭ din Temișana în Serbia, Pacea se încheie la Iașĭ la 29 Decembrie (st. v.) 1790, și armatele austro-rusescĭ deșertară Moldova și Valachia (1).

In archivele Ministeriuluĭ de esterne din Paris, se păstréză o scriere, de multŭ prețŭ pentru noĭ, a Comiteluĭ de Langeron care a servitŭ mulțĭ anĭ în armata Rusieĭ și care descrie ca martorŭ ocularŭ peripețiile acestorŭ răsbóie. Manuscrisulŭ generaluluĭ Langeron are următorulŭ titlu : *Journal des campagnes faites au service de la Russie en 1790 par le Comte de Langeron Général en chef.* Până acum acéstă scriere era inedită. A. Odobescu, găsindu-lŭ la Ministeriulŭ de esterne din Paris, căpĕtă copie de pe elŭ, și Academia Română l'a publicatŭ (2). Comitele Langeron ḑice : «Le Prince de Coburg entra en Moldavie dès le mois de Mars 1788. Le Colonel Fabri, qui commandait son avant-garde, *délogea les Turcs du Bottischan*, en battit un détachement près de *Larga* et s'empara de Jassy»...(3).

O carte fórte interesantă scrisă nemțesce de unŭ contimporanŭ, pe care am împrumutat-o de la bibliofilulŭ și iubitorŭ de antici-

(1) A. Treb. Laurian, Istoria Românilorŭ, pag. 555, 556, 559, Bucurescĭ 1869.
(2) Hurmuzaki, Documente, Suplementŭ, tom. III, fasc. 1.
(3) Loc. cit., pag. 89.

tățĭ, d-lŭ maiorŭ Emilŭ Casimir descrie aceste întîmplărĭ și aceste *lupte de la Botoșanĭ* și de prin satele megieșite. Acéstă rară carte are titlulŭ următorŭ : *Vollständige Geschichte der ietzigen Krieges zwischen Oesterreich, Ruszland und der Ottomanischen Pforte von 1788, Wien 1789* (2 tomurĭ în 8⁰ micŭ, de pagine 325 și 306, cu maĭ multe chărțĭ topografice și stampe). In resumatŭ autorulŭ contimpuranŭ ḑice :

«La 10 Martie 1788 d-lŭ generalŭ de cavalerie Principele de Coburg a primitŭ la Cernăuțĭ scirea că Ibrahim-Nasir-pașa era în marșŭ cu 500 spahiĭ, 400 ienicerĭ și 3 tunurĭ *spre Botoșanĭ*, și pentru acésta Principele de Coburg se hotărî să ocupe acestŭ orașŭ la 21 Martie, cum l'a și ocupatŭ, ca să împedice pe Pașa de a-șĭ urma marșulŭ sĕŭ maĭ departe spre Hotinŭ, și totŭ-odată ca să alunge pe dușmanŭ *din Botoșanĭ*. Principele Coburg ordonă decĭ colonelulul Fabry să plece de la Dorohoiŭ ca să iea *Botoșaniĭ*. Fabry luă patru escadróne din regimentulŭ de husarĭ Erdödy ce era sub comanda sa, patru companiĭ din alŭ 2-lea regimentŭ românescŭ de infanterie de graniță, două tunurĭ și 50 de mușchetarĭ și plecă asupra *Botoșanilorŭ*». Autorulŭ relatéză apoĭ tóte mișcările și posițiile cuprinse de colonelulŭ Fabry, fórte interesante din punctulŭ de vedere topograficŭ și strategicŭ. Apropiindu-se spre Botoșanĭ, se formă din corpulŭ de óste alŭ luĭ Fabry, o avant-gardă. Marșulŭ avant-gardeĭ era condusŭ de maiorulŭ Froon, de căpitanulŭ de geniŭ Chastelaer și de căpitanulŭ Buchel din marele statŭ majorŭ. Avant-garda apucă înainte, și nu găsì nicĭ o împiedicare, pe drumulŭ mare care duce de la Botoșanĭ la Iașĭ, protejată de patrule de recunóscere așezate de amândouĕ părțile pe înălțimile dintre *Braniștea* și *mănăstirea Dómneĭ* până la defileulŭ de dincolo de Braniștea la *Móra Uriscoĭ*. Pe înălțimile din fața acestuĭ defileŭ staŭ vr'o treĭ sute de spahiĭ din ceĭ de sub comanda luĭ Ibrahim-pașa, care observa marșulŭ trupelorŭ nóstre. Căpitanulŭ Sereni s'a repeḑitŭ cu avant-garda asupra acestoră spahiĭ, și cu tóte că eĭ deschisese unŭ focŭ neîntreruptŭ asupra luĭ, totușĭ Sereni înainta în cea maĭ bună ordine, și ocupa înălțimile, respingêndŭ pe Turcĭ pasŭ cu pasŭ.

Turciĭ s'aŭ retrasŭ *prin satulŭ Popăuţiĭ* şi dincolo de satŭ la stânga spre drumulŭ Hotinuluĭ. Pe acestŭ drumŭ staŭ câţĭ-va ómenĭ detaşaţĭ din cavaleria nóstră, spre a oprì pe inamicŭ să nu pótă apuca pe la spatele trupelorŭ nóstre. Avant-garda ósteĭ împĕrătescĭ a formatŭ până aci, pe lângă numita cavalerie detaşată, aripa stângă *între satulŭ Popăuţiĭ şi oraşulŭ Botoşaniĭ*. Restulŭ trupelorŭ nóstre înainta spre *Botoşanĭ*. Turciĭ aŭ cercatŭ unŭ atacŭ asupra aripeĭ stângĭ, dar aŭ fostŭ bătuţĭ. La 21 Martie diminéţa *notabiliĭ oraşuluĭ Botoşanĭ* aŭ mersŭ la colonelulŭ Fabry, rugându-lŭ să iea sub protecţia sa oraşulŭ. Colonelulŭ a promisŭ că va intra a doua ḑi în Botoşanĭ. Dar, vĕḑêndŭ că Turciĭ ocupase oraşulŭ, elŭ a înaintatŭ cu 2 batalióne de infanterie, douĕ divisiĭ de husarĭ şi cu 2 tunurĭ, Turciĭ i-aŭ eşitŭ înainte, dar aŭ fostŭ bătuţĭ şi risipiţĭ, şi a doua ḑi, la 22 Martie, fórte de diminéţă, trupele austriace sub comanda Colonelului Fabry, intrară, cu musica şi cu stégurile desfăşurate, în Botoşanĭ (1).

Acéstă naraţiune fórte interesantă este întovărăşită de *planulŭ atacului de la Botoşanĭ, în Moldova, dintre Regimentulŭ c.c. de husarĭ, comandatŭ de d-lŭ Colonelŭ de Fabry şi Paşa turcescŭ Ibrahim-Nasir-paşa, la 22 Martie 1788*, — gravatŭ de *von Lackner*.

Maiorulŭ Casimir maĭ posede în colecţiunea sa de anticităţĭ şi o chartă saŭ planŭ a oraşuluĭ Botoşaniĭ, aşa cum se afla la 1788, cu intrarea Austriacilorŭ în Botoşanĭ. Sub planŭ se citesce : *Ansicht der Stadt Botuschan. Die k. k. Trupen unter Comando des Oberst Fabry rückten mit klingenden Spiele den 22 März 1788 in diese Stadt ein; Woraus die Turken nach Iassi flohen*, adecă : *Planulŭ oraşuluĭ Botoşanĭ. Trupele cesaro-regeştĭ sub comanda Colonelului Fabry intră cu musice şi cu stégurile desfăşurate în ḑiua de 22 Martie 1788 în acestŭ oraşŭ, din care Turciĭ fugŭ la Iaşĭ.*

Intr'unŭ colţŭ alŭ chărţeĭ, josŭ, se citesce *Anton Balzer del.*, adecă : Anton Balzer a gravatŭ (2).

(1) Op. cit. tom. II, pag. 59 - 68.

(2) *Balzer* era în secol. XVIII o familie de artiştĭ Bohemĭ, carĭ aŭ lăsatŭ multe gravurĭ iscălite cu numele lorŭ. Treĭ ceĭ maĭ celebrĭ dintre eĭ aŭ fostŭ Ioanŭ, Mathias şi *Anton*. Mathias şi *Anton* aŭ gravatŭ maĭ alesŭ peisage. (Neues Allgemeines Künstler-Lexicon, apud Hoefer. Nouvelle biographie universelle, tom. IV, pag. 331, Paris 1853).

In ḑilele anarchieĭ ce isvorîse în Moldova din întîmplările Eteriei grecescĭ, din 1821, și din părăsirea țeriĭ de Domnulŭ Moldoveĭ Mihailŭ Suțu, boeriĭ, nevrêndŭ a se asocia și a face causă comună cu eteriștiĭ, aŭ pribegitŭ parte în Rusia și în Bucovina, iar parte s'aŭ trasŭ în Botoșanĭ, unde nu se prea grămădea eteriștiĭ, pentru frica Nemțilorŭ ce se vorbea să vie ca să respingă pe eteriștĭ de la hotarele Moldoveĭ, în unire cu Turciĭ; iar alțiĭ s'aŭ trasŭ la Bârladŭ și din Bârladŭ în josŭ, adunându-se pe la Focșanĭ în préjma *Sârhaturilorŭ* (1), așteptândŭ să vie oștile turcescĭ, după jaloba ce boieriĭ trimiseră către Sultanulŭ Mahmud și către Seraskierulŭ de Silistra, spre a împrăștia pe Grecĭ. Cârmuirea Moldoveĭ remase în mâna luĭ Pendedeka, locotenentulŭ luĭ Ipsilanti, iar la Botoșanĭ se găsea ispravnicŭ, numitŭ de Pendedeka, stolniculŭ Grigorie Rizu cu doĭ comandirĭ aĭ eteriștilorŭ, Căpitanŭ Balașu și Căpitanŭ Pantazi Spiru, avêndŭ sub dînșiĭ ca una sută de Mavroforĭ cu Arnăuțĭ, pentru paza orașuluĭ.

Boeriĭ Moldoveĭ, nevoindŭ a face causă comună cu Ipsilanti și cerêndŭ de la Turcĭ ajutorŭ și reîntórcerea vechilorŭ drepturĭ ale țeriĭ, țineaŭ, în ținutulŭ Dorohoiuluĭ, taĭnice întâlnirĭ, într'unŭ cătunŭ alŭ Zvoriștеĭ, de pe hotarŭ, și puneaŭ la cale să rădice satele și să pornéscă asupra eteriștilorŭ. In acele întâlnirĭ făcea parte Vorniculŭ Teodorŭ Balș, Vorniculŭ Ioniță Sturza, Spătarulŭ Petrachi Sturza, Vorniculŭ Gheorghie Cuza și ceĭ-lalțĭ boerĭ Cuzeștĭ, Căminarulŭ Iordachi Rășcanulŭ, Hatmanulŭ Costachi Cerkez, Serdarulŭ Iancu Stavărŭ, Arhimandritulŭ Ghenadie Roset, Hatmanulŭ Răducanu Roset, Vistierniculŭ Alecu Balșŭ, Vorniculŭ Ioanŭ Tăutulŭ și alțiĭ. Căminarulŭ Stefănachi Gherghelŭ și paharniculŭ Gavrilŭ Istrati, pornindu-se de la Zvoriște, aŭ începutŭ a rădica pușcașiĭ și locuitoriĭ cu arme, propășindŭ totŭ pe malulŭ Siretuluĭ în josŭ până s'aŭ strînsŭ ca la 3000 de ómenĭ sub stégurile lorŭ ce fluturaŭ pe lăncĭ, făcute din bucățĭ de materie roșie, semnŭ de rĕsboiŭ și de mórte. Insciințându-se *Botoșănenіĭ* de apropierea luĭ Gherghelŭ și a luĭ

(1) *Sârhat*, cuvîntŭ turcescŭ, vrea să ḑică *etapă*, localitate cuprinsă de Turcĭ, d. e. *sârhatulŭ Hotinuluĭ* (Letop. Moldov, tom. III, pag. 196, 274).

Istrati cu atâta poporŭ, s'aŭ înarmatŭ și eĭ, neguțitoriĭ cu ómeniĭ boerescĭ de prin ogrădĭ, și mergêndŭ la isprăvnicie aŭ luatŭ administrația din mâna Rizuluĭ, isgonindu-lŭ din târgŭ, și rânduindŭ ispravnicŭ pe Petru Vârnavŭ, apoĭ aŭ pusŭ orașulŭ în apĕrare despre eteriștĭ, întărindu-lŭ cu străjĭ la tóte drumurile; iar eteriștiĭ, vĕḑêndŭ țéra rĕdicată, aŭ peritŭ cu fuga din orașŭ, apucândŭ drumurile părăsite, în josŭ, și nu s'aŭ opritŭ până la Țuțora, încunjurândŭ punctulŭ Sculeniĭ, pe unde nu puteaŭ trece în ceea parte, din pricina strejelorŭ luĭ Pendedeca, ce pedepsea aspru pe orĭ-care din Grecĭ ce vrea să fugă în Basarabia, vrêndŭ ca să stee cu toțiĭ față la răsboiulŭ ce era să urmeze între dînșiĭ cu Turciĭ, carĭ veneaŭ asupra eteriștilorŭ. Ștefănachi Gherghelŭ și păharniculŭ Gavrilŭ Istrati, cu urdia lorŭ de sătenĭ, ajungêndŭ către moșia *Stăncești*, aŭ tăbărîtŭ în pâlcurĭ pe câmpiile predomnitóre șesurilorŭ Siretuluĭ, și acolo aŭ rĕmasŭ treĭ ḑile, așteptândŭ hrană și povățuirĭ de mersŭ înainte, *din Botoșanĭ*, unde eraŭ strînșĭ boeriĭ din tóte satele. Dar, ne primindŭ nicĭ o înlesnire de la dînșiĭ până în sfârșitŭ, pentru că în nedumerirea lorŭ aŭ schimbatŭ planulŭ în a nu ataca, spre a nu venì în conflicte necunoscute, ómeniĭ s'aŭ împrăștiatŭ la casele lorŭ, fără să facă vre unŭ progresŭ altulŭ decât sloboḑirea Botoșanilorŭ, cum amŭ ḑisŭ, și alungarea Eteriștilorŭ din țéra de susŭ (1).

In diferite epoce, găsimŭ pe maĭ mulțĭ domnĭ aĭ Moldoveĭ residândŭ vara în orașulŭ Botoșanĭ, și espeduindŭ de aicea trebile țĕreĭ, cum se dovedesce prin chrisóve și urice vechĭ date *din Botoșanĭ*.

In orașulŭ Botoșanĭ sunt câte-va mănăstirĭ saŭ bisericĭ vechĭ, pe carĭ le-amŭ visitatŭ și despre carĭ voiŭ vorbì pe scurtŭ.

1. *Mănăstirea sf. Nicolae* ḑisă și *mănăstirea Popăuțiĭ*, după numele moșieĭ pe care se află situată, proprietatea acesteĭ mănăstirĭ, astăḑĭ a Statuluĭ, la bariera vechie a Botoșanilorŭ, de-a drépta drumuluĭ ce duce astăḑĭ la Dorohoĭ. Biserica e naltă, de pétră, cu ar-

(1) Post. Manolachi Drăghicĭ, Istoria Moldoveĭ, tom. II, pag. 117—121, Iașĭ 1857. — Vorniculŭ Alecu Beldiman, Eteria, Iașĭ 1861.

curĭ și bolțĭ, ca tóte mănăstirile zidite de Stefanŭ celŭ Mare. Biserica e zugrăvită tótă înăuntru și era zugrăvită cu sfințĭ și în afară, în partea eĭ de susŭ, cum se zăresce și astădĭ pe sub varulŭ cu care aŭ mânjit'o nu sciŭ ce mânĭ profane de ómenĭ neculțĭ. Deasupra ușeĭ bisericeĭ este zugrăvită susŭ schimbarea la față a Mântuitoruluĭ, iar maĭ josŭ sfântulŭ Neculae. Din susŭ de biserică este clopotnița, turnŭ mare cuadratŭ, massivŭ, de pétră. Acestŭ turnŭ se vede că a fostŭ zugrăvitŭ și elŭ cu sfințĭ. În partea sa de susŭ: a fostŭ împodobitŭ cu cornișe în cele patru părțĭ ale sale, cum se vede până astădĭ într'o parte: cărămida din care este zidită partea superióră a turnuluĭ era în partea eĭ dinafară smălțuită verde și roșie. Și astădĭ se vede o parte cu colorile sale viĭ și frumóse. O mână de neghiobĭ și de ómenĭ neculțĭ și profanatorĭ s'aŭ apucatŭ, nu sciŭ când, de aŭ văruitŭ acestŭ superbŭ turnŭ, despre care bătrâniĭ din Botoșanĭ mi-aŭ dișŭ, că atrăgea de departe privirile prin frumusețea sa.

Pe păretele bisericeĭ, alăturea de unde a fostŭ ușa cea vechie a bisericeĭ, este inscripția slavonéscă, pe pétră, a luĭ Stefanŭ celŭ Mare și sfântŭ, doveditóre că acéstă mănăstire a fostŭ zidită de elŭ la aniĭ 7004 adecă la 1496. Iată acéstă inscripție pe care am decalcat'o eŭ însumĭ de pe păretele bisericeĭ, și am tradus'o românesce:

† Ιѡ СТЕФАН ВОЕВОДА. Б҃ЖІЕЮ МИЛОСТІЮ Г҃ДРЬ
ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ. С҃НЬ БОГДАНА ВОЕВО
ДЫ. СЪЗДА СЪИ ХРАМЬ. ВЪ ИМѢ ИЖЕ ВЪ С҃ТЫХ
ѠЦА НАШЕГО. АРХІЕРАРХА И ЧЮДОТВО
РЦИ НИКОЛЫ * В҃ЛТО. ,З҃Д. А Г҃СВА. ЕГО
ЛѢТО. ЧЕТЫРЕДЕСѢТО. ТЕКЪЩЕЕ :
М҃СЦА. СЕПТЕВРІА. Л҃ :

Adecă :

† «Iω Stefaŭ Voevodŭ cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnŭ țěriĭ Moldoviĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevodŭ, a ziditŭ acestŭ hramŭ în numele celuĭ întru sfințĭ Părinteluĭ nostru Archierarchŭ și făcĕtorulŭ de minunĭ Nicolae la anulŭ 7004, iar alŭ domnieĭ sale în alŭ patrudecilea anŭ. Luna Septembrie 30».

In biserică, la drépta, atârnă la părete unŭ portretŭ zugrăvitŭ în oleiŭ alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, pe care este scrisŭ romănesce, în partea drépta: «Stefanŭ celŭ Mare Domnŭ și Iroŭ alŭ Moldoveĭ care a domnitŭ de la anulŭ 1458 până la 1504 Iulie 2, aŭ zidiitŭ mănăstirea acésta cum se vede la anulŭ 7004 Septembrie 30». Iar în partea stângă a portretuluĭ este scrisŭ: «Acestŭ chipŭ-s'a făcutŭ acum la anulŭ 1827 Februarie 4».

Strana egumenéscă de archiereŭ din acéstă biserică are următórea inscripție românéscă: «Primesce o Christóse Impĕrate ale tale dintru ale tale de la credinciosŭ robulŭ tĕŭ Inochentie Iliopoleos, proestosŭ mănăstiriĭ sfântuluĭ Nicolae. 1820 Augustŭ 10».

Acéstă mănăstire a avutŭ o ogradă fórte mare și a fostŭ înconjurată cu zidŭ; ograda bisericeĭ se întindea până unde este astăḑĭ gara de la Botoșanĭ, și cuprindea maĭ multe fălcĭ de locŭ, cu curțile, beciurile, felurite zidirĭ și livada, cum se vede și din istorisirea baronuluĭ de Tott, care ne spune că în ograda acesteĭ mănăstirĭ se adăpostise la 1768 aprópe Botoșaniĭ întregĭ. Aicea eraŭ și curțĭ domnescĭ zidite de Stefanŭ celŭ Mare, ruinele cărora se cunosceaŭ încă nu de multŭ (1). Vechia intrare în mănăstire și vechia ușă a bisericeĭ, alăture cu care, în zidŭ, în partea drépta, este inscripția slavonéscă a luĭ Stefanŭ celŭ Mare, era în vechime pe din susŭ, pe unde umbla și drumulŭ vechiŭ, cum se vede și din povestirea baronuluĭ de Tott; maĭ târḑiŭ însă ușa vechie a bisericeĭ s'a ziditŭ, cum se vĕdŭ urmele eĭ, și s'a deschisŭ ușa de astăḑĭ, atuncĭ când s'a mutatŭ drumulŭ mare pe unde merge astăḑĭ. Mănăstirea Popăuțiĭ n'are astăḑĭ nicĭ o îngrăditură.

La 1751 domnea pentru întâia óră în Moldova Constantinŭ Mihaĭ Cehan Racoviță Voevodŭ, care a domnitŭ astă-dată de la 20 Augustŭ 1749 până în Iulie 1753 (2). Dómna sa (Dómna Sultana) nu făcea copiĭ; ea murì la 1 Ianuarie 1753 și fù îngropată în mănăstirea Golia. La 7259 (1751) Vodă Constantinŭ Racoviță, vĕḑêndŭ

(1) Spătarulŭ Gane, în *Uricar*, VIII, 19. Beciurile se cunoscŭ încă și astăḑĭ.
(2) Letop. Moldov. III, 225, 234.

că nu face copiĭ, se hotărî să dea parte din averea sa la vre-o mănăstire, şi iată ce scrie cronicarulŭ Moldoveĭ, Spătarulŭ Ioanŭ Canta: «*Era o biserică de pétră în Popăuţĭ la Botoşanĭ, făcută de Stefanŭ Voevodŭ celŭ bătrânŭ.* Constantinŭ Vodă i-a datŭ în acestŭ anŭ (7259) tóte moşiile tătâni-sĕŭ luĭ Mihaĭ-Vodă, şi a făcut'o mănăstire cu igumenŭ şi cu soborŭ, închinând'o la Patriarchia Antiochieĭ, unde este hramulŭ sfântuluĭ Nicolae» (1). Constantinŭ Vodă Racoviţă a maĭ datŭ acesteĭ mănăstirĭ jumătate din moşia Tătăraşiĭ, luând'o în schimbŭ de la Cămăraşulŭ Stefanŭ Bosie, care o avea danie de la Ioanŭ Nicolae Mavrocordatŭ Voevodŭ, şi ast-felŭ întregindŭ totŭ satulŭ Tătăraşiĭ, din care jumătate era a târguluĭ Botoşaniĭ, care era domnescŭ, l'a datŭ sfinteĭ mănăstirĭ Popăuţiĭ împreună cu cea-laltă jumătate care era din loculŭ târguluĭ Botoşaniĭ (2). Vodă Constantinŭ Racoviţă maĭ dăruì totŭ atuncĭ mănăstiriĭ Popăuţiĭ tótă dejma de pe totŭ hotarulŭ târguluĭ Botoşaniĭ ce era domnescŭ, şi la 7261 (1753) îĭ maĭ dăruì şi unŭ iazŭ ce pomenitulŭ Domnŭ l'a cumpĕratŭ de la familia Cantacuzinéscă(3).

Noĭ amŭ ḑisŭ altă dată, în *Scrisórea despre Tecuciŭ*, cum Domniĭ Racoviţescĭ aŭ scornitŭ acéstă pacoste, de a dăruì la boerĭ şi la mănăstirĭ moşiile d'imprejurulŭ târgurilorŭ carĭ eraŭ domnescĭ, şi cât rĕŭ şi câtă dare înapoĭ a făcutŭ eĭ târgurilorŭ cu asemenea daniĭ, şi câte judecăţĭ şi câte urĭ aŭ născutŭ din acéstă urmare contrarie cu tradiţia veche şi cu obiceiurile ţĕriĭ şi a Domnilorŭ noştri ceĭ marĭ.... Bietele târgurĭ remâneaŭ aprópe numaĭ cu vatra, neavêndŭ unde trăì!.... (4).

Mănăstirea *Popăuţiĭ* saŭ a *sfântuluĭ Nicolae din Botoşanĭ*, avea pe lângă moşiĭ şi scutelnicĭ (5). O carte a obşteşceĭ adunărĭ a Moldoveĭ din 1813, întărită de Scarlatŭ Calimah Voevodŭ, dovedesce că acéstă mănăstire contribuea şi ea, ca tóte mănăstirile din ţéră, în-

(1) Letop. Moldov. III, 181.—Enachi Cogălnicénu, Letop. Moldov. III, 231.
(2) Chrisovulŭ luĭ Grigorie Ghica Voevodŭ din 7256 (1748), şi chrisovulŭ luĭ Constantinŭ Mihaĭ Cehan Racoviţi Voevodŭ din 7259 (1751).
(3) Chrisovŭ de la Constantinŭ Racoviţă Voevodŭ din 2 Septembrie 7261 (1753).
(4) Al Papadopol-Calimah, *Scrisóre despre Tecuci*; Convorbirile Literare din 1 Augustŭ 1885.
(5) Uricar. VII. 390.

chinate şi neînchinate, şi ca Mitropolia şi tóte Episcopiile şi ca toţĭ boeriĭ marĭ şi micĭ şi Visteria ţěriĭ, la întreţinerea *scólei domnescĭ* din Iaşĭ, care se ḑicea şi *Academia Domnéscă* (1).

Pe la 1819 se rânduise Igumenŭ mănăstiriĭ Popăuţiĭ Archiereulŭ *Inochentie Iliupoleos,* care a făcutŭ la 1820, spre pomenire, strana despre care amŭ vorbitŭ maĭ susŭ. Acesta, la 1826, a fostŭ întăritŭ în Egumenia sa şi de noulŭ Domnŭ Ioniţă Sturza, după anaforaoa Mitropolituluĭ şi a Episcopilorŭ Moldoveĭ din 22 Martie 1826 (2). Archiereulŭ Inochentie Iliupoleos a egumenitŭ mulţĭ anĭ aicea, până pe la 1836 (3). Elŭ este îngropatŭ aicea în biserică, unde se păstréză pe o poliţă şi portretulŭ sěŭ, cu portretele maĭ multorŭ alţĭ Egumenĭ de Popăuţĭ, aduse în biserică din casele egumenieĭ.

Egumenulŭ de Popăuţĭ, ca toţĭ egumeniĭ mănăstirilorŭ celorŭ marĭ domnescĭ, făcea parte din Obştescile adunărĭ ale Moldoveĭ. In memorabila Carte a Obşteasceĭ Adunărĭ din 9 Aprilie 1827, *pentru pronomiile Moldoveĭ,* găsimŭ iscălitŭ şi pe Egumenulŭ mănăstiriĭ Popăuţiĭ *Inochentie Iliupoleos* (4)

In altarulŭ bisericeĭ de la Popăuţĭ sunt douĕ icóne vechĭ: una a Maĭceĭ Domnuluĭ sub care este însemnatŭ grecesce Χεὶρ Ἱεροθέȣ Ἱερομονάχȣ πελοποννησίȣ. αψνβ΄; adecă: «mâna luĭ Ieroteŭ Ieromonahulŭ Peloponesianulŭ, 1752,» şi o altă icónă a sfântuluĭ Ioanŭ botezătorulŭ, cu aceeaşĭ inscripţie şi dată.

Pe turnulŭ de pe uşa bisericeĭ este scrisă cu cifre romane, data uneĭ ultime reparaţiĭ, făcută de călugăriĭ grecĭ la 1843, aşa: MDCCCXXXXIII.

In faţa bisericeĭ este casa egumenéscă, de pétră, cu douĕ rândurĭ, în care se află acum casarma de călăraşĭ.

Starea în care este acéstă mănăstire a luĭ Stefanŭ celŭ Mare este vrednică de plânsŭ; pe unele locurĭ în ea plouă, catapetésma e ţinută din năuntru, în altarŭ, cu scândurele bătute în cuie... To-

(1) Uricar. IV, 177—183.
(2) Uricar. I, 215
(3) C. Vernav, Rudimentum physiographiae Moldaviae, pag. 11, Budae 1836.
(4) Uricar, II. 206.

tulŭ dovedesce o desăvârşită nepăsare; şi însă acéstă mănăstire ne amintesce pe celŭ maĭ mare domnŭ alŭ ţeriĭ şi fapte gloriόse ale istorieĭ nόstre . . . Acéstă mănăstire a avutŭ moşiĭ, acarete şi viĭ carĭ s'aŭ secularisatŭ, dar care-ĭ daŭ celŭ puţinŭ dreptulŭ de a vrednicĭ reparaţie şi căutare!... Cu 36 de anĭ înainte, la 1851, aceste moşiĭ, acarete şi viĭ ale mănăstiriĭ Popăuţiĭ, secularisate la 1863, produceaŭ unŭ venitŭ anualŭ de peste 3000 galbenĭ. Aceste proprietăţĭ sunt: moşia Popăuţiĭ încunjurătόre mănăstiriĭ, cu cotunele, moşiile Băţoae şi Băloşesciĭ, 13 dughene în Botoşanĭ, locurĭ cu embaticŭ, şi maĭ multe viĭ (1). La câtŭ se urcă όre astăḑĭ, după 36 de anĭ, veniturile lorŭ, carĭ la 1851 produceaŭ peste 3000 de galbenĭ. Reparaţia mănăstiriĭ Popăuţiĭ n'arŭ fi decĭ o pomană, ci o datorie de împlinitŭ...

II. *Biserica sfântuluĭ Gheorghe.* Acésta se află în mijoculŭ oraşuluĭ. De-asupra uşeĭ bisericeĭ se citesce următόrea inscripţie slavonesce:

ѲЛЄНА ДЄСПОТОВНА ГОСПОЖА ПЄТРА ВОЄВОДА ПОКОННА СЪЗДА СЄИ ХРАМ В ИМѦ СВѦТАГО ВЄЛИКОМѴЧЄНИКА ГЄОРГІА В БОТЪШАНА ТЪРГЪ В Д҃НИ ГОСПОДАРѦ ІѠ СТЄФАН ВОЄВОДА И СЪВЪРШИ В ЛѢТО ,ЗМ҃Ѳ. МЄСЄЦА ОКТОМВРІѦ.

Adecă:

«Elena Despotovna, dόmna luĭ Petru Voevod, a ziditŭ acestŭ hramŭ în numele sfântuluĭ mareluĭ mucenicŭ Gheorghe în târgulŭ Botăşanilorŭ, în ḑilele domnuluĭ Iω Stefanŭ Voevod. Şi l'a săvârşitŭ la aniĭ 7049 luna Octombrie» (2).

Dόmna Elena Despotovna, ctitora acesteĭ bisericĭ, este a doua soţie a luĭ Petru Rareş Voevod domnulŭ Moldoveĭ (3). Ea era Sârbόică, fiica luĭ Despotŭ Craiuluĭ Sârbescŭ, din némulŭ Despoţilorŭ Grecescĭ (4). Legăturĭ prin căsătoriĭ între familiile domnilorŭ sârbescĭ şi românescĭ s'aŭ obicĭnuitŭ din vechĭ: aşa la 1274 Craiulŭ Sârbilorŭ Milutin a luatŭ de soţie pe fica cea maĭ mare a unuĭ domnŭ Românŭ πρώτῃ θυγατρὶ τοῦ τῆς Βλαχίας Ἄρχοντος, cum scrie istoriculŭ bi-

(1) Veḑĭ despre tόte aceste contractele şi tablourile publicate în jurnalulŭ *Zimbrulŭ*, No.93 (an. I) din 14 Iunie, No. 17 (an. II) din 27 Augustŭ şi No. 18 din 30 Augustŭ 1851, Iaşĭ.

(2) Aniĭ 7049 este *1540*.

(3) Letop. Moldov. tom. I, pag. 163.

(4) Ibit., tom. I, pag. 148 şi tom. II, pag. 201.

žantinŭ Nichiforŭ Gregoras, care se crede de Cantemir să fi fostŭ o fică a luĭ Radu Negru Voevodŭ, saŭ a luĭ Dragoşŭ Vodă (1); aşa dómna luĭ Neagoe Vodă-Basarabŭ, domnulŭ Valachieĭ (1513—1521), *Miliţa Dómna*, era şi ea Sârbóică şi *Despotovna* saŭ *Despina*, fiica luĭ Lazărŭ Gheorghievicĭ Despotulŭ Serbieĭ (2), şi de aceea ea se numesce de comunŭ *Despina* saŭ *Dospina Dómna* (3).

Dómna Moldoveĭ *Elena Despotovna*, ctitora de la *Botoşanĭ*, era o femee vrednică, îndrăsnéţă şi învĕţată. Ea cunoscea atât de bine limba slavonéscă, în cât scriea scrisorĭ slavonescĭ, cu mâna eĭ, în trebile domnieĭ, sultanuluĭ Suleiman (4), căcĭ în vremile de maĭ nainte, când cancelaria domnéscă scriea slavonesce, Sultaniĭ corespundeaŭ cu domniĭ Moldoveĭ şi aĭ Valachieĭ în limba slavonéscă, cum corespundeaŭ unguresce cu domniĭ Ungarieĭ. Elena Dómna Despotovna era fórte iscusită şi în meşteşugulŭ cusutuluĭ. La mănăstirea Putna se păstréză unŭ acoperemîntŭ *(pocroveţŭ)* de mătasă galbenă închisă, de 87 cm. în lăţime şi 75 cm. în lungime, în două cornurĭ cu canafĭ verḑĭ, iar în cele-lalte două cu canafĭ albastri şi cu următórea inscripţiune slavonesce: **СЪИ ПОКРОВЄЦЬ СЪТВОРИ ГПДЖА ЄЛІНА ПЄТРА ВОЄВОНДЪ ДЩЄР ДІСПОТА И ДАДЄ ЄГО ВЪ ЗАДШАЄ СЄБѢ ВЪ ПУТИНСКОИ МОНАСТИРИ ИЖЄ ЄСТ ХРАМ УСПЄНИЄ ПРѢСТѢИ БЦА. ВЛТО ЗМД.**

Adecă:

«Acestŭ pocroveţŭ îlŭ lucră Dómna Elena a luĭ Petru Voevoda fiica Despotuluĭ, şi îlŭ dădŭ spre desufleţie şie la mănăstirea Putna unde este hramulŭ Adormireĭ Prea-sfinteĭ Născătóreĭ de Dumneḑeŭ. In aniĭ 7044» (5). Inscripţia acésta de la Putna este cusută cu fire de aurŭ de jurŭ împrejurulŭ pocroveţuluĭ, iar la mijlocŭ se află cusute, cu firŭ de aurŭ şi de argintŭ, precum şi cu mătasă roşie şi verde, maĭ multe pajure câte cu două capete şi între capete câte cu o cruce (6).

(1) Cantemir, Cronicŭlŭ Româno-Moldo-Vlahilorŭ, tom. II, pag 390—402, Iaşĭ 1836.

(2) Φωτεινός Ἱστορία τῆς Δακίας tom II, pag. 84.—Şincai, Cronic. Român., tom. II, pag. 134.

(3) Magazin istoricŭ pentru Dacia, tom. I, pag. 158.

(4) Letop. Moldov. I, 165, şi Constantinŭ Căpitanulŭ, Istoria Domnilorŭ Ţereĭ Romănescĭ în Magazinŭ istoricŭ pentru Dacia, tom. I, pag. 173.

(5) Adecă 1536.

(6) S. Fl. Marian, Câte-va inscripţiunĭ şi documente din Bucovina, pag. 5, Bucurescĭ 1885.

Acésta evlaviósă dómnă, Elena Despotovna, a avutŭ unŭ sfârșitŭ crudŭ și nemeritatŭ. Petru Rareșŭ, soțulŭ eĭ, murindŭ la 5 Septembrie 1547, lăsă doĭ fiĭ : Iliașŭ și Stefanŭ. Iliașŭ Vodă, în locŭ să mérgă pe urmele tatăluĭ sĕŭ, a fostŭ unŭ tiranŭ și unŭ desfrânatŭ; și la 1 Maiŭ 1551, lăsândŭ domnia și țéra pe séma frăținesĕŭ Stefanŭ și a mumeĭ sale Elena Dómna, se duse la Sultanŭ Suleiman și se turcì, luândŭ numele de Mehmet, pentru care Sultanulŭ îlŭ făcù Pașă de Dorostol. Iar Stefanŭ Vodă, suindu-se pe tronulŭ Moldoveĭ, la 15 Iunie 1551, domnì până la Septemvrie 1553, când într'o nópte a fostŭ asasinatŭ de boeriĭ sĕĭ la Țuțora, dormindŭ în cortulŭ sĕŭ.... Asasiniĭ proclamară pe locŭ domnŭ pe unulŭ dintre eĭ, pe *Joldea*, și aŭ și pornitŭ cu elŭ spre Sucéva, și aŭ venitŭ până la *Șipote* pe apa Miletin, aprópe de Botoșanĭ, hotărândŭ totŭ-odată să-ĭ dea luĭ Joldea-Vodă de dómnă pe Domnița Ruxanda fata luĭ Petru Rareșŭ Voevodŭ, sora luĭ Stefăniță Vodă asasinatŭ de eĭ. Dar Joldea-Vodă și trădătoriĭ nu s'aŭ bucuratŭ multe ḑile de isbânda lorŭ, căcĭ alțĭ boerĭ pribegĭ în Polonia, aflândŭ de sfârșitulŭ luĭ Stefăniță Vodă, luândŭ ajutorŭ de la Sineavski Voevodulŭ Galițieĭ, proclamară domnŭ pe Petre Stolniculŭ de la Lăpușna, cu numele de *Alexandru* Voevodŭ (Lăpușnénulŭ) și plecară cu elŭ în grabă asupra luĭ Joldea Vodă care mergea spre Suceava, să facă nuntă cu Domnița Ruxanda. Alexandru Vodă Lăpușnénulŭ trimete înainte pe Vorniculŭ Moțocŭ cu óste leșéscă, și acesta, prinḑêndŭ calea la Șipote, împresóră pe Joldea Vodă, îlŭ bate și-lŭ prinde viŭ, îĭ spintecă nasulŭ, ca să nu maĭ pótă domnì, și-lŭ dă la călugărie. Alexandru Lăpușnénulŭ, suindu-se pe tronŭ, luă de femee pe Domnița Ruxanda, pe care trădătoriĭ o menise luĭ Joldea Vodă. Din porunca luĭ Lăpușnénu, văduva luĭ Petru Rareșŭ, Elena Dómna Despotovna, a fostŭ sugrumată! (1).

Dómna Elena Despotovna este înmormîntată cu soțulŭ eĭ Petru

(1) Chronica veche a Moldoveĭ scrisă de călugăriĭ de la Putna, în Archiva Istor. a Româniel, tom. III, pag. 12. — Vojciski, Biblioteca Starozytna, tom. VI, pag. 65, apud Hajdeu, nota în Archiv. Istor. a Român. tom. I, pag. 126. — Letop. Moldov. tom. I, pag. 173-177. — Fotino, tom. III, pag. 76—77.

Vodă Rareşŭ în mănăstirea Probota din judeţulŭ Sucéva. Dómna cea întâiŭ a luĭ Petru Rareşŭ, Maria, este îngropată în mănăstirea Putna, unde urma se fie îngropaţĭ şi Petru Rareşŭ şi a doua sa dómnă după obiceiŭ, însă din îndemnulŭ Mitropolituluĭ Moldoveĭ Grigorie, care a fostŭ 23 de anĭ egumenŭ mănăstiriĭ Probota, Petru Vodă Rareşŭ şi dómna sa Elena, cu copiiĭ lorŭ, *şi-aŭ alesŭ loculŭ înmormîntăreĭ în acea mănăstire Probota, măcar că din vechĭ se înmormînta Domniĭ în mănăstirea Putna*, cum ne încredinţéză însuşĭ Mitropolitulŭ Gavriilŭ, prin cartea sa din 9 Septembrie 7071, adecă 1562 (1).

Dómna Elena Despotovna a începutŭ, cum se vede, zidirea bisericeĭ sfântuluĭ Gheorghe din Botoşanĭ în Octombrie1 541, când trăia soţulŭ eĭ Petru Vodă Rareşŭ, carele a muritŭ la 1546 (2); dar a sfârşit-o în ḑilele luĭ Ştefanŭ Voevodŭ fiulŭ sĕŭ, care a domnitŭ de la 1551 până la 1553 (3). După obiceiulŭ doveditŭ prin multe inscripţiĭ de pe bisericĭ, şi spre a învecînicĭ data când a început-o, Elena Dómna a pusŭ velétulŭ de 7049 (1541) Octombrie.

La 1800 acéstă biserică s'a reparatŭ de *neguţătoriĭ din Botoşanĭ*, cum dovedesce inscripţia de pe uşa nartexuluĭ în partea stângă şi strana proestosuluĭ, înnoită totŭ atuncĭ, care pórtă data de 1800.

III. *Biserica Uspenieĭ* adecă a Adormireĭ Maiceĭ Domnuluĭ.

Precum Petru Rareşŭ Voevodŭ avea râvna de a zidì mănăstirĭ şi bisericĭ cât de multe (4), aşa şi soţia sa Dómna Elena Despotovna avea zelulŭ evlaviosŭ să totŭ zidéscă lăcaşe sfinte. Nu trebue să ne pară astăḑĭ, că mulţimea bisericelorŭ şi a mănăstirilorŭ din secoliĭ trecuţĭ n'a adusŭ nicĭ unŭ folosŭ pentru cultura ţĕriĭ, pentru apĕrarea eĭ contra păgânilorŭ şi pentru păstrarea limbeĭ ro-

(1) Archiva Istor. a Românieĭ, tom. I, part. II, pag. 22, No. 292.
Melchisedek, O visită la câte-va mănăstirĭ şi bisericĭ antice din Bucovina, pag. 14—15, Bucurescĭ 1885.
Melchisedek, Notiţe istorice şi archeologice adunate de pe la 48 mănăstirĭ şi bisericĭ antice, din Moldova, pag. 153—155, Bucurescĭ 1885.

(2) Letop. Moldov. tom. I, pag. 172.

(3) Ibid., tom. I, pag. 174.

(4) Ibid., tom. I. pag. 172. — Constantinŭ Căpitanulŭ, Istoriile Domnieĭ Ţĕriĭ Românescĭ, în Magazinŭ Istoricŭ pentru Dacia, tom. I, pag. 175.

mânescĭ. Cetițĭ între altele chrisóvele luĭ Petru Rareșŭ pentru mănăstirea Bistrița din 1546, și pentru mănăstirea Bisericaniĭ (1); cetițĭ mulțimea de manuscrise de prin vechile epoce, în limba românéscă, *Letopisețulŭ celŭ moldovenescŭ*, scrisŭ de călugăriĭ de la Putna pe la 1466—1552, traducerile sfinteloră scripturĭ, d. e. Codicele Voronețeanŭ, Psaltirea diaconuluĭ Coresi și câte altele, carĭ ne-aŭ păstratŭ limba și istoria, și vețĭ vedé cât patriotismŭ a presidatŭ la zidirea acelorŭ bisericĭ și mănăstirĭ, și ce înalte cugetărĭ de iubire de țéră sunt unite cu începutulŭ lorŭ!.. Poetulŭ francesŭ Auguste Barbier a ḑisŭ cu dreptate despre zidirile pióse din vécurile trecute (2):

«*La vie! elle n'est plus dans ces lieux où l'on prie,*
Mais où l'homme combat le sol avec furie,
Pour en faire couler des torrents de plaisir
Sur tous les corps mortels exhalant un soupir.
O race de nos jours, ô chercheurs pleins d'audace,
O rudes conquérants du temps et de l'espace,
Couvrez le globe entier de vos routes de fer,
Et sous la geule en feu de vos dragons de mer
Maîtrisez les assauts de la vague écumante,
Epuisez les venins de la terre fumante
Et muselez la foudre à nos regards surpris,
C'est votre œuvre, c'est bien!... *Mais soyez sans mépris*
Pour les nobles travaux du pieux moyen âge.
De loin il peut sembler perdu dans un nuage
Et tout enseveli dans des langes grossiers
De misère ignorante et de faits meurtriers;
Cependant cette époque en puissance féconde
Ne fut pas sans profit pour la grandeur du monde»...

Acele mănăstirĭ, acele case de rugăciune și de scólă, aŭ fostŭ încă unŭ adăpostŭ la desele invasiĭ și risipurĭ de prin acele vremĭ. De aceea, care de care se întrecea să clădéscă bisericĭ și mănăstirĭ. Vodă Dimitrie Cantemirŭ scriea la 1708 despre Moldova: «Numaĭ în ținutulŭ Suceveĭ sunt vr'o 60 de bisericĭ de pétră, și în tótă

(1) Uricar. IV, 421—424.—Foiletonulŭ Zimbruluĭ No. 43, Iașĭ 1855.
(2) Auguste Barbier, Silves, pag. 240. Paris 1864.

ţéra de susŭ maĭ multŭ de 200 mănăstirĭ marĭ de pétră.... In Moldova, mănăstirĭ marĭ cu Archimandriţĭ sunt numaĭ patru, iar maĭ micĭ cu Egumenĭ sunt maĭ multŭ de două sute, şi maĭ pre atâtea şi schiturĭ, pe carĭ le aŭ supt stăpânire mănăstirile acestea..... Acestea sunt unele *închinate* şi altele *slobode*... Acelea sunt închinate la Ierusalimŭ, saŭ la Sinai, saŭ la sfântulŭ Munte...» (1).

Dómna Elena decĭ, după ce la 1541 a ziditŭ în Botoşanĭ *biserica sfântuluĭ Gheorghe*, a ziditŭ în urmă, *totŭ aicĭ în Botoşanĭ*, şi acéstă biserică a *Uspenieĭ*. Inscripţia slavonéscă de pe păretele bisericeĭ, săpată în pétră, pe care am decalcat-o şi am tradus-o românesce, ne spune că acéstă biserică s'a ziditŭ la 7060, adecă la 1552, de dómna Elena Despotovna. Iată acéstă inscripţie:

«ИЗВОЛЕНІЕМ ѾЦЯ И ПОСПОШЕНІЕМ СЫНЯ И СЪВЪРШЕНІЕМ СТО ДХЯ. СЕ АЗ РОБЯ БОГЯ МОЕГО ГДЯ ГСЯ ХРИСТЯ ЕЛЕНЯ ДЕСПОТОВНЯ ГОСПОЖЯ ПЕТРЯ ВОЕВОДЯ ДЩЕРЬ ІОЯННЯ ДЕСПОТЯ ЦЯРѦ БЛЯГОВОЛНЫМЪ СВОИМ ПРОИЗВОЛЕНІЕМ И ДОБРЫМ ПРОМЫСЛОМ СЪЗДЯ ХРЯМ СЪИ ВЪ ИМѦ ОУСПЕНІЕ ПРТЫѦ ВЛЯДИЧИЦѢ НЯШЕИ БЦИ И ПРНОДѢВ МЯРІИ = І ѾСЪВРШИСѦ ВЛТѠ ,ЗѮ ЛѢТ ЕІ».

Adecă:

«Cu voia Tatăluĭ şi cu ajutorulŭ Fiuluĭ şi cu plinirea sfântuluĭ Duhŭ. Iată eŭ róba Dumneḑeuluĭ meŭ Domnulŭ Iisus Christosŭ Elena Despotovna Dómna luĭ Petru Voevodŭ fiica luĭ Ioanŭ Despotŭ Ţarulŭ, cu de bună voia mea şi cu bunŭ cugetŭ am ziditŭ acestŭ hramŭ în numele Uspenieĭ (Adormireĭ) Présfinteĭ stăpâneĭ nóstre Născĕtóreĭ de Dumneḑeŭ şi pururea Fecióreĭ Maria. Şi s'aŭ săvârşitŭ la anulŭ 7060 Augustŭ 15».

In pridvorŭ este următórea inscripţie a luĭ Mihaiŭ Racoviţă Voevodŭ, scrisă românesce la 1725:

ЯЧЕЯСТЪ СФТЪ БІСЕРИКЪ ЧЕ СЕ ПРЪЗНѸЕШТЕ ХРЯМѸЛ ѸСПЕНІЕЙ ЕСТЕ ФЪКѸТЪ ДЕ ДОЯМНЯ ЕЛЕНЯ СОЦІЯ ЛѸІ ПЕТРѸ ВОЕВОД ФІІКЯ ЛѸИ ІОЯН ДЕСПОТ ВОЕВОД, ЛЯ ЛЕТ ,ЗѮ ЯѸГѸСТ ГЕ ШИ ЕСТЕ ÎНОІТЪ ДЕ ІѠ МІХЯІЛ РЯКОВИЦЪ ВОЕВОД ЛЯ ЛЕТ ,ЗСЛГ.

Adecă:

«Acéstă sfântă biserică ce se prăznuesce hramulŭ Uspenieĭ este

(1) Descrierea Moldoveĭ, part. II, cap. XVII, pag. 261 şi part III, cap. III, pag. 301.

făcută de Dómna Elena soţia luĭ Petru Voevodŭ fica luĭ Ioanŭ Despotŭ Voevodŭ, la let 7060 (1552) Augustŭ 15, şi este înnoită de Iw Mihailŭ Racoviţă Voevodŭ la let 7233» (1725).

La 1819 clopotniţa acesteĭ bisericĭ a fostŭ reedificată. Inscripţia românéscă dice: «† Acéstă clopotniţă din temelie s'a făcutŭ din noŭ cu acoperemîntulŭ şi totŭ meremetulŭ cu cheltuiala sfinteĭ bisericĭ şi cu ajutorulŭ pravoslavnicilorŭ Creştinĭ prin silinţele epitropilorŭ şi a preoţilorŭ slujitorĭ a sfinteĭ bisericĭ la anulŭ 1819, Augustŭ 15».

Icónele cele marĭ din biserică (icónele împĕrătescĭ) aŭ fostŭ reînnoite la 1829. Ele sunt de o pictură frumósă şi viuă, după stilulŭ de la Muntele sfântŭ alŭ scóleĭ luĭ Panselinos (1). Ceea ce ne intereséză încă, este că zugravulŭ acestorŭ icóne a fostŭ moldovanŭ, ba chiar botoşenénŭ, şi anume *(paharniculŭ) Vasili Mihailŭ*, cum se vede însemnatŭ cu mâna sa sub fie-care din aceste sfinte icóne cu data *1829*. Mulţĭ botoşenenĭ mi-aŭ spusŭ că l'aŭ cunoscutŭ, căcĭ elŭ n'a muritŭ aşa de multŭ.

Biserica Uspenieĭ din Botoşanĭ se dice şi *biserica domnéscă a Uspenieĭ* (2) şi *Biserica Dómneĭ.*

Am găsitŭ între cărţile din acéstă biserică douĕ importante: una este tipărită la *1745* în tipografia vecheĭ Episcopiĭ moldovenescĭ de la Rădăuţĭ sub titlulŭ următorŭ: **ꙟнтрꙋ слава сфѫнтеі де о фіінцѣ де віацѣ фѣкѣтоаре ши недеспѣрцітѣ троіцѣ** Tatăluĭ şi fiuluĭ şi Duhuluĭ sfântŭ, tipăritu-s'aŭ acestŭ **чеасловъ** după rânduiala celorŭ grecescĭ, acum întâĭ în dilele Prea-luminatuluĭ şi Prea-înălţatuluĭ Domnŭ Ion Nicolae Voevodŭ Mavrocordatŭ, cu blagoslovenia Prea-osfinţituluĭ Kir Nichiforŭ Peloponesianulŭ Mitropolitulŭ a tótă Moldova cu osârdia reposatuluĭ Kir Varlaamŭ Episcopŭ Rădăuţuluĭ *întru a sa din*

(1) *Manuilŭ Panselinos*, aghiografŭ saŭ iconografŭ grecŭ bizantinŭ, a trăitŭ în secol. XII în dilele împĕratuluĭ Andronicŭ I Paleologulŭ. Manuilŭ Panselinos este, cum se esprimă Didron şi Paul Durand, Rafaelulŭ saŭ Giotto al scóleĭ bizantine. Doritoriĭ de a studia şcóla şi arta luĭ Panselinos potŭ consulta: *Manuel d'iconographie chrétienne grecque et latine avec une introduction et des notes par M. Didron, traduit du manuscrit byzantin, le guide de la peinture par le Docteur Paul Durand. Paris 1845 pag. I-XLVIII şi 1—483.*

(2) Vedĭ Chrisovulŭ luĭ Alexandru Moruz Voevodŭ din 1806, în Uricar, tom. II, pag. 59.

noŭ făcută tipografie din Rădăuţĭ. In aniĭ de la zidirea lumiĭ ,ЗСНД (7254), iar de la Christosŭ ЛФМЄ (1745) mėsaţa Septembrie 21». Acésta ne dovedesce că în Rădăuţĭ a esistatŭ o tipografie vechie, maĭ vechie decât de la 1745, de óre-ce, cum ḑice frontispiciulŭ Ceaslovuluĭ, tipografia care esista la 1745 în Episcopia de Rădăuţĭ, era *din noŭ făcută de Varlaamŭ Episcopulŭ Rădăuţuluĭ.*

A doua carte este unŭ ТРІОД tipăritŭ la 1731 Iulie 4 *în tipografia sfinteĭ Episcopiĭ de Râmnicŭ - în ḑilele Episcopuluĭ de Râmnicŭ Inochentie.* Acéstă carte are importanţa eĭ pentru biserica *Uspenieĭ*, pentru că pe ea, la începutŭ, în şirŭ de maĭ multe file, în josulŭ lorŭ, este scrisŭ cu mâna unuĭ vechiŭ epitropŭ alŭ bisericeĭ *(Teodorŭ Stihi)* că «acéstă sfântă carte ce se chiamă *Triodŭ* s'a cumpěratŭ din venitulŭ dughenilorŭ şi s'a datŭ la *Biserica Albă ce este hramulŭ Adormireĭ Maiceĭ Preciste*, ca să fie pomană, de Teodorŭ Stihi». Vrea să ḑică, biserica Uspenieĭ se ḑicea şi *biserica albă.* In Moldova sunt maĭ multe bisericĭ, şi chiar vechia Mitropolie din Iaşĭ, care se numea *biserica albă.* N'am pututŭ găsì încă, care a fostŭ începutulŭ şi causa acesteĭ prenumirĭ.

Maĭ sunt şi alte bisericĭ vechĭ în Botoşanĭ, dar cu multŭ maĭ moderne. Originele lorŭ sunt totuşĭ de multŭ preţŭ pentru istoria acestuĭ oraşŭ. Acelŭ care se va ocupa maĭ cu dinadisulŭ de ea, le va putea cerceta cu folosŭ, precum şi vechile chrisóve domnescĭ ce sunt în primăria de Botoşanĭ, şi carĭ se datorescŭ în mare parte păstrăreĭ şi zeluluĭ d-luĭ Teodorŭ Pisoski, nepotulŭ reposatuluĭ Tudorachi Pisoski, unulŭ din epitropiĭ saŭ vechilĭ, târguluĭ Botoşanĭ, pe la 1844.

In Botoşanĭ a fostŭ din vechime o *Scólă domnéscă* care luase o mare desvoltare. Despre acéstă scólă, eŭ cunoscŭ următórele chrisóve domnescĭ:

1. De la 7267 (1759) Decembrie 20, chrisovŭ de la Ioanŭ Teodorŭ Calimahŭ Voevodŭ, pentru înfiinţarea uneĭ scolĭ domnescĭ în târgulŭ Botoşaniĭ pentru învěţătura copiilorŭ, *cum a fostŭ şi maĭ înainte.* Se hotăresce léfa dascăluluĭ 200 leĭ pe anŭ, scutire de birŭ şi de orĭ-ce dărĭ şi angariĭ; dascălulŭ să nu plătéscă desetină şi

goştină pe 50 de stupĭ şi pe 50 de oĭ; să aibă, pentru slujba sa, unŭ *omŭ străinŭ*, care să nu plătéscă nicĭ o dare vistieriei, ci să fie numaĭ pentru slujba caseĭ dascăluluĭ. Acestŭ chrisovŭ titluesce pe ispravniculŭ de Botoşanĭ *Vornicŭ de Botoşanĭ* (1).

2. De la 1793 Septembrie 30, chrisovŭ de la Mihailŭ Constantinŭ Suţu Voevodŭ, prin care *închină biserica Uspenieĭ la scóla din Botoşanĭ*, dândŭ tóte veniturile acesteĭ bisericĭ, adecă dughene şi orĭ-ce arŭ maĭ avé, pentru întreţinerea scoleĭ şi a bisericeĭ; rânduesce epitropĭ, atâtŭ asupra aceĭ scolĭ cât şi asupra bisericeĭ, doĭ neguţitorĭ fruntaşĭ din Botoşanĭ, anume pe *Teodorŭ Musteaţă* şi pe *Gligoraşŭ Avramŭ*. Dascaliĭ, adecă *dascălulŭ elinescŭ* şi *dascălulŭ de carte bisericéscă, adecă slavonéscă*, şi *dascălulŭ de carte moldovenéscă*, să se rânduiască de *Epitropia scóleĭ ceĭ marĭ domnescĭ din Iaşĭ;* lefile dascălilorŭ să se plătéscă din cassa scólelorŭ, şi spre ajutorŭ Vodă Suţu maĭ dăruesce acesteĭ scolĭ din Botoşanĭ *12 scutelnicĭ* (2).

3. Din 1796 Februarie 15, chrisovŭ de la Alexandru Ioanŭ Calimahŭ Voevodŭ prin care, după cererea Epitropieĭ bisericeĭ Uspenieĭ şi a scóleĭ din Botoşanĭ, întăresce cele cuprinse în chrisovulŭ de maĭ sus alŭ luĭ Vodă Suţu (3).

4. Din 1797 Iulie, chrisovŭ de la Alexandru Ioanŭ Calimahŭ Voevodŭ, prin care se acordă, spre ajutorŭ, *scóleĭ pentru învĕţătura obştieĭ din Botoşanĭ în limba elinéscă şi moldovenéscă*, să aibă a scutĭ câte 300 boĭ de negoţŭ de vamă şi de cornăritŭ, pe fie-care anŭ, spre a puté ajunge veniturile eĭ pentru a se cuprinde plata dascălilorŭ şi a *se ajutora şi din ucenicii* (eleviĭ) *ceĭ străinĭ ce năzuescŭ la învĕţătură din alte ţinuturĭ* (4).

5. De la 1806 Augustŭ 17, chrisovŭ de la Alexandru Constantinŭ Muruz Voevodŭ, prin care hărăzesce scóleĭ din Botoşanĭ 870 leĭ pe anŭ, ca să se dea *dascălilorŭ elinescĭ şi moldovenescĭ* aşezaţĭ spre învĕţătură publică, peste venitulŭ *bisericeĭ domnescĭ a Uspenieĭ*,

(1) Uricar. tom. II, pag. 51.
(2) Ibid., tom. II, pag. 53-56.
(3) Ibid., tom. II, pag. 55—57.
(4) Ibid. tom. II, pag. 57—58.

care este legatŭ la scolile aceste. Și fiind-că venitulŭ Botoșanilorŭ este alŭ Dómneĭ, să se dea din acestŭ venitŭ alŭ Dómneĭ la scóla din Botoșanĭ câte 300 leĭ pe anŭ, și să aĭbă a maĭ scuti scóla acésta din Botoșanĭ încă 200 boĭ de negoțŭ, de vamă și de cornăritŭ, pe fie-care anŭ, peste aceĭ 300 acordațĭ a se scuti de Vodă Alexandru Calimahŭ (1).

6. Din 1820 Martie 5, chrisovŭ de la Mihailŭ Grigorie Suțu Voevodŭ, prin care întăresce tóte privilegiile și veniturile *Scóleĭ domnescĭ din târgulŭ Botoșaniĭ;* iĭ maĭ adaogă 10 scutelnicĭ, organiséză epitropia acesteĭ școlĭ, adecă chipulŭ alegereĭ și alŭ administrațieĭ sale, adăogândŭ și acestŭ Domnŭ, peste hărăzirea luĭ Alexandru Muruz Voevodŭ, ca *din baniĭ biruluĭ Botoșanilorŭ ce este venitŭ alŭ luminateĭ Dómne*, să se maĭ dea câte 300 leĭ pe totŭ anulŭ la acéstă școlă. In acéstă scólă din Botoșanĭ, din biserica Uspenieĭ, se vĕdŭ treĭ profesorĭ : *dascălŭ pentru limba elinéscă* (cursulŭ superiorŭ), *dascălŭ pentru limba grecéscă*, și *dascălŭ pentru limba moldoveuéscă a patrieĭ* (2). Acum dascălulŭ pentru limba slavonéscă era înlocuitŭ, și în scóla din Botoșanĭ și în cea din Iașĭ, cu dascălulŭ pentru limba grecéscă modernă.

Să observămŭ că acestŭ chrisovŭ dovedesce că pe la 1820 *venitulŭ Botoșanilorŭ* totŭ făcea încă parte din *apanagiulŭ Dómneĭ*. Și fiind-că este vorbă despre acestŭ apanagiŭ, vomŭ nota spre sciința celorŭ ce se ocupă cu istoria vechilorŭ instituțiĭ ale țĕriĭ, că se găsesce în Archiva Statuluĭ unŭ jurnalŭ No. 3 din 31 Octomvrie 1827 alŭ Obștesceĭ Adunărĭ a Moldoveĭ în care se dice : «D-lŭ Hatmanŭ Alecu Ghica, d-lŭ Vistiernicŭ Iordachi Catargiŭ, d-lŭ Hatmanŭ Răducanulŭ Roset, d-lŭ Vel-logofătŭ Teodorŭ Balșŭ, d-lŭ Vistiernicŭ Iordachi Roset s'aŭ unitŭ a nu se da Vistierieĭ *birulŭ și venitulŭ Botoșanilorŭ*, fiind-că acestŭ venitŭ și de la așezarea biruluĭ din 1804 și *din învechimea cea nepomenită, și din istorie, este cunoscutŭ ca unŭ apanagiŭ alŭ Dómneĭ, și venitulŭ Țiganilorŭ Gospod* (domnescĭ)

(1) Uricar. tom. II, pag. 59 - 60
(1) Ibid., tom. II, pag. 61 - 67

a fostŭ dintru începutŭ a Corónei. Să rămâie dar totŭ aşa, ca *nisce învechite legiuirĭ a corónei»* (1).

La 1803 târgoveţiĭ din Botoşanĭ aŭ avutŭ mare cumpănă şi judecată : Eĭ aŭ jăluitŭ Domnuluĭ Alexandru Muruz Voevodŭ, că moşia ce din vechĭ a fostŭ slobodă, împrejurulŭ acestuĭ târgŭ, pe care se hranea târgoveţiĭ şi vitele lorŭ, dându-se danie mănăstiriĭ sf. Nicolae (Popăuţiĭ) de acolo, de Constantinŭ Racoviţă Voevodŭ, maĭ înainte târgoveţiĭ n'aŭ fostŭ supĕraţĭ de către mănăstire decât numaĭ cu dijma obicĭnuită din semănăturile şi fâneţele ce făceaŭ, iar de la o vreme Egumeniĭ i-aŭ strâmtoritŭ cu totulŭ, aŭ cuprinsŭ multe case din vatra târguluĭ, şi osebitŭ aŭ strâmtatŭ imaşulŭ împrejurulŭ târguluĭ. şi alte maĭ multe asuprirĭ şi nedreptăţĭ. Decĭ Vodă Muruz a scosŭ la Divanŭ şi la totŭ sfatulŭ pe Egumenulŭ mănăstiriĭ şi pe târgoveţĭ, a cercetatŭ documentele şi chrisóvele vechĭ şi a datŭ dreptate târgoveţilorŭ, statornicindŭ, prin cartea domnéscă din 31 Iulie 1803, drepturile lorŭ şi ale mănăstiriĭ, şi rânduindŭ *Vornicilorŭ de Botoşanĭ* să aducă la îndeplinire acea carte. Domnulŭ Muruz a datŭ douĕ asemenea cărţĭ domnescĭ, una mănăstiriĭ sf. Nicolae (Popăuţiĭ) şi alta târgoveţilorŭ de Botoşanĭ (2). Insă acestŭ procesŭ şi aceste prigonirĭ s'aŭ maĭ lănţuitŭ maĭ târdiŭ, şi abea la 1844 s'aŭ curmatŭ, fiindŭ apĕrătorŭ din partea oraşuluĭ Botoşaniĭ Mihailŭ Kogălnicénu, maiorŭ şi adiutantŭ domnescŭ, cum dovedescŭ actele ce se păstrézĭ în Primăria de Botoşanĭ. Acestŭ procesŭ a rĕmasŭ vestitŭ în istoria Moldoveĭ şi neuitatŭ în viaţa luĭ Mihailŭ Kogălnicénu.

In Archiva Statuluĭ din Iaşĭ se póte vedé memoriulŭ scrisŭ şi desvoltatŭ de acestŭ eminentŭ barbatŭ alŭ ţeriĭ, în audienţa Divanuluĭ Domnescŭ din 13 Octomvrie 1844, când s'aŭ judecatŭ cu Archimandritulŭ Cirilŭ, Egumenulŭ mănăstiriĭ Popăuţiĭ. Kogălnicénu, urmatŭ de ceĭ-lalţĭ vechiliĭ aĭ obştieĭ târgoveţilorŭ de Botoşanĭ, şi anume de Serdarulŭ Costachi Mavroene (Caraieni), de Ser-

(1) Acestŭ jurnalŭ alŭ Obştesceĭ Adunărĭ din 1827, s'a publicatŭ în Uricar, tom. VII, pag. 107—108.
(2) Vedĭ acéstă carte domnéscă în Uricar, IV, 157—164.

darulŭ Tudorachi Pisoski și de Cọstachi Lazu, și de unŭ numerosŭ publicŭ, se înfățoșà la Divanulŭ Domnescŭ. Domnulŭ poruncise prin ofisŭ Mareluĭ Logofătŭ alŭ Dreptățiĭ și Iurisconsultuluĭ Statuluĭ să stee de fațā în acestŭ procesŭ, la judecata Divanuluĭ. Mare Logofătŭ alŭ Dreptățiĭ era Logofătulŭ Al. Mavrocordatŭ, Iurisconsultŭ alŭ Statuluĭ era Comisulŭ Neculaĭ Docanŭ, care studiase dreptulŭ la facultatea de Paris, iar judecătorĭ Vorniculŭ Petrachi Roset presidentŭ, și membriĭ: Vorniculŭ Iordachi Miclescu, Vorniculŭ Tudorachi Paladi, Vorniculŭ Niculaĭ Milu, Postelniculŭ Dimitrachi Branŭ, Postelniculŭ Gheorghe Hermiziŭ și Postelniculŭ Vasile Veissa. Kogălnicénu isbutì să înduplece pe Președintele Divanuluĭ, Vorniculŭ Petrachi Roset, să dee voe ca procesulŭ se fie tractatŭ în publicŭ, cu ușile deschise. Pentru întâia óră se judeca așa unŭ procesŭ în Moldova. O lume întrégă venise din tóte părțile să asiste. De și Divanulŭ Domnescŭ urma, cum se ḍice, să respingă reclamația târgovețilorŭ de Botoșanĭ, dar opinia publică învăpăiată de argumentele, de vioiciunea și de elocuența luĭ Kogălnicénu, a fostŭ atâtŭ de hotărîtóre în dreptatea târgovețilorŭ, în cât Egumenulŭ de Popăuțĭ Cirilŭ, omŭ de mare prudență, a declaratŭ la sfârșitŭ că lasă în dreptatea târgovețilorŭ 850 fălcĭ de pămîntŭ, cum se vede în hotărîrea Divanuluĭ Domnescŭ (1). Ast-felŭ târgulŭ Botoșaniĭ a isbutitŭ să scape din multŭ ce i se cuvinea, aceste 850 fălcĭ de moșie: *«dans une partie de boxe, il vaux mieux perdre un oeil que les deux yeux.»* Egumenulŭ Cirilŭ, uimitŭ de elocuența și de înfățoșarea luĭ Kogălnicénu, devenì din acelŭ momentŭ admiratorulŭ și prietenulŭ seŭ. Tóte aceste aŭ fostŭ bune; dar înalteĭ oblăduirĭ i se păruse că purtarea luĭ Mihailŭ Kogălnicénu, *maiorŭ și adiutantŭ domnescŭ*, arŭ fi fostŭ turburătóre; decĭ a doua ḍi, 14 Octomvrie 1844, unŭ oficerŭ cu unŭ detașamentŭ de lăncerĭ pusŭ la ordinele Agăĭ de orașŭ Tudorachi Ghica, urmatŭ de Comisarulŭ Urzică, încunjurândŭ casa luĭ Kogălnicénu,

(1) Hotărîrea Divanuluĭ Domnescŭ s'a publicatŭ de Primarulŭ de Botoșanĭ G. Hasnașŭ, împreună cu alte acte, într'o broșură editată de elŭ sub titlu: Colecție de Regulamente, Ordonanțe și alte disposițiunĭ priyitóre la administrația Comuneĭ Botoșanĭ, pag. 6—30, Botoșanĭ, tipografia V. Buzillă, 1884.

îi comunică ofisulŭ domnescŭ de *surgunŭ* (esiliŭ) la mănăstirea Râşca pentru timpŭ de şése lunĭ. Poporulŭ ieşanŭ umpluse uliţele, şi Kogălnicénu se opunea, ḑicêndŭ că nu se va supune ofisuluĭ de surgunire, necunoscêndu-se vinovatŭ, şi că nu se va da viŭ, dar că va pleca din ţéră spre a liniştì oblăduirea. Atuncĭ Aga Tudorachi, omŭ prudentŭ, se prefăcù că merge să céră învoirea domnéscă, dar întorcêndu-se peste o óră, şi Kogălnicénu înţimpinându-lŭ ca să cetéscă o hârtie ce i se arăta, i se luară armele de pe masă, şi redusŭ prin acestŭ chipŭ, a trebuitŭ să se supue, şi a fostŭ dusŭ séra într'o braşovéncă, cu o escortă de cavalerie, la Târgu-frumosŭ, iar a doua ḑi internatŭ în mănăstirea Râşca din judeţulŭ Suceava pe timpŭ de şése lunĭ, şub paza a şése soldaţĭ, unŭ sub-oficerŭ şi patru slujitorĭ şi sub respunderea Stareţuluĭ, nefiidu-ĭ permisŭ a comunica nicĭ a vorbì cu nimene, afară numaĭ cu unŭ călugărŭ bătrânŭ, fratele generaluluĭ Duca şi cu Egumenulŭ mănăstiriĭ care-lŭ ospeta în fie-care ḑi la masa sa. In timpŭ de şése lunĭ, cât a statŭ închisŭ la mănăstirea Râşca, Mihailŭ Kogălnicénu, numaĭ într'o singură ḑi a pututŭ fi visitatŭ: Principiĭ Cantacuzinescĭ de la Bălţătescĭ isbutiră să înşele neadormirea păzitorilorŭ, spre a vedé pe amiculŭ lorŭ. După trecerea celorŭ şése lunĭ de surgunŭ, Kogălnicénu plecă în Spania. In esilulŭ seŭ la mănăstirea Râşca elŭ a fostŭ bine tractatŭ, dar camera în care locuea fiindŭ boltită şi, prin zidirea eĭ, umedă şi frigurósă, cu totŭ foculŭ ce făcea, a căpĕtatŭ o umflătură şi o durere de picióre, de care sufere şi acum când îĭ frigŭ. In lunile surgunuluĭ seŭ la Râşca, Kogălnicénu a scrisŭ cartea sa: *Fragments tirés des Chroniques Moldaves et Valaques pour servir à l'histoire de Pierre le grand, Charles XII, Stanisvlav Leszesznski, Démètre Cantémir et Constantin Brancovano par le Major M. Kogalnicean*, pe care o tipărì în tipografia sa, la Cantora Foi Sătescĭ, în Iaşĭ: *Iassi, au bureau de la feuille communale 1845* (2 vol. în 8⁰).

Aceste le-am scrisŭ, parte după acte publice, şi parte cum mis'aŭ dictatŭ de însuşĭ M. Kogălnicénu, în tómna anuluĭ 1886, la Galaţĭ.

Multe familiĭ de boerĭ fruntaşĭ aĭ istorieĭ nóstre întimpinămŭ la Botoşanĭ. Arŭ fi o lucrare lungă a le cita pe tóte.

Aşa de esemplu, găsimŭ la 1712 pe vestitulŭ *Macsut* (Μαξούτ) postelnicŭ, *Vornicŭ de Botoşanĭ*, de origine Tătarŭ (nu grecŭ, cum crede Ioanŭ Neculce). Acesta a fostŭ pe lângă oştile turcescĭ comandate de Marele Vizirŭ, Capu-Kehaia alŭ luĭ Dumitraşco Cantemirŭ Voevodŭ, şi a fostŭ şi Caimacam Moldoveĭ la 1711 (1). Familia *Macsut* a statŭ întâĭ la Ţarigradŭ, şi de acolo a venitŭ în Moldova; din acéstă causă Ioanŭ Neculce ḑice că Macsut era *Grecŭ*. La 1671 unŭ *Macsut* era slujitorŭ saŭ oficerŭ credinciosŭ alŭ luĭ Panaiot Nicosios, mare Dragomanŭ alŭ floteĭ otomane, şi purta corespondenţa luĭ Nicosios, ca din partea Mareluĭ Vizir Ahmed-paşa Kiuprulĭ, cu Francisco Morozini, vestitulŭ generalissimŭ alŭ armatelorŭ veneţiane şi gubernatorŭ cetăţiĭ Creta, când Morozini, capitulândŭ, a predatŭ acéstă cetate Turcilorŭ, înşelatŭ prin stratagemele luĭ Nicosios (2). Totŭ la 1671 găsimŭ pe unŭ *Macsut vel uşerŭ* în Divanulŭ veliţilorŭ boerĭ, sub Constantinŭ Duca Voevodŭ, cum dovedesce unŭ chrisovŭ alŭ acestuĭ Domnŭ din 20 Septembrie 7179 (1671) pentru jumătate din satulŭ Săveniĭ la Dorohoĭ, vîndutŭ de Sandu Prodanŭ Rolceanu, pentru ca să rescumpere pe fratele sĕŭ Vasilie de la Tătarĭ (3). *Vel uşer* saŭ *mare portarŭ* se ḑicea capulŭ celorŭ-lalţĭ *uşierĭ*, care purta grijă pentru Capigi-başa şi Agalele ce se trimiteaŭ de Vizirŭ din partea Curţeĭ Otomane. Uşieriĭ duceaŭ la gazdă şi asistaŭ pe soliĭ turcescĭ şi aĭ Chanuluĭ Crimeeĭ (4). *Macsut Vorniculŭ de Botoşanĭ* de la 1712, trebue să fi fostŭ aceeaşĭ persónă care la 1671 era în slujba Mareluĭ Dragomanŭ alŭ Porţeĭ Panaioti Nicosios, iar în urmă mare uşierŭ în Divanulŭ Moldoveĭ sub Constantinŭ Duca Voevodŭ.

La 1730 şi la 1751 găsimŭ la moşia Stăncesciĭ, la cóstele Botoşenilorŭ, pe *Teodorŭ Calmăşulŭ* Vornicŭ de Câmpu-lungŭ, autorulŭ

(1) Letop. Moldov. tom. II, pag. 151, 127, 374. Despre familia *Macsut* veḑĭ Baron de Tott, Mémoires, tom. II, pag. 113.

(2) Ἀθαν. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, pag. 161—162, Constantinopoli 1870.

(3) Uricar. tom. VII, pag. 43—44.

(4) Cantemir, Descrierea Moldoveĭ, Cap. VI, pag. 162

familieĭ *Calimahŭ*, familie care a datŭ Domnĭ Moldoveĭ în maĭ multe rândurĭ, de la 1758 până la 1819, și pe *Ioanŭ* saŭ *Enachi Calimahŭ*, feciorŭ maĭ mare alŭ acestuia, care, după ce a făcutŭ studiĭ strălucite la Lemberg, a ajunsŭ, pentru întinsa sa erudițiune, Mare Drágomanŭ *(Terziman)* alŭ Imperiuluĭ Otomanŭ și apoĭ Domnŭ Moldoveĭ la 1758 (1). Familia *Călmășulŭ*, căreia la Constantinopoli i s'a ḑisŭ *Calimah* (Καλλιμάχης), pentru eufonie, este o familie străveche moldovenéscă; ea își are adânca și depărtată sa obârșie și baștină *în ținutulŭ Orheiuluĭ*, dar a câștigatŭ în urmă moșiĭ, case și viĭ prin maĭ multe ținuturĭ, așa și moșia Stăncesciĭ la Botoșanĭ. Chronicarulŭ Moldoveĭ Spătarulŭ Ioanŭ Canta, ḑice : «Acestŭ Domnŭ *(Ioanŭ Teodorŭ Calimahŭ)* a fostŭ din părințĭ feciorŭ luĭ Teodorŭ Calmășulŭ, carele a fostŭ din maziliĭ ceĭ de josŭ; *patria luĭ a fostŭ în ținutulŭ Orheiuluĭ*» (2). Dacă Teodorŭ Calmășulŭ a fostŭ Vornicŭ de Câmpu-lungŭ, acésta nu póte fi dovadă că elŭ era de obârșia sa Câmpu-lungénŭ, cum a presupusŭ redacțiunea Columneĭ luĭ Traian, la 1882. Că ținutulŭ Orheiuluĭ a fostŭ baștina familieĭ *Calimahŭ*, dovedesce nu numaĭ încredințarea Spătaruluĭ Ioanŭ Canta, dar și mormintele autorilorŭ acesteĭ familiĭ. In ținutulŭ Orheiuluĭ, la depărtare de 18 verste, aprópe 19 chilometri, de la târgulŭ Orheĭ, este satulŭ și mănăstirea de călugărițe *Ciuru*, pe apa Ciuruluĭ, de pe care și-a luatŭ numele și satulŭ și mănăstirea. Acéstă mănăstire fórte veche se vede că a fostŭ óre când restaurată de unŭ protopopŭ Dimitrie Corețki. In privdorulŭ bisericeĭ sunt două morminte vechĭ, cu vechile lorŭ inscripțiĭ. Intr'unulŭ din aceste morminte odihnesce *Monahia Pelagia Dómna luĭ Ioanŭ Teodorŭ Calimahŭ Voevodŭ*, iar în cel-alaltŭ fiica luĭ Ioanŭ Teodorŭ Calimahŭ Voevodŭ, sora Mitropolituluĭ Moldoveĭ și Suceveĭ Gavrilŭ Calimahŭ și a Domnuluĭ Moldoveĭ Grigorie Calimahŭ Voevodŭ (3).

La 1758 găsimŭ pe Andronaki de la Botoșanĭ, care ținea pe o

(1) Letop. Moldov. tom. III, pag. 184.—Și documentele din Columna luĭ Traianŭ, No. 10—12 din Octombrie - Decembrie 1882, pag. 630 - 632.

(2) Letop (Mold. tom. III, pag. 183.

(3) Veḑĭ Записки Одесскаго Общества Исторіи и древностей, tom. II, pag. 323--324, Odessa 1884.

soră a domnuluĭ Moldoveĭ Ioanŭ Teodorŭ Calimahŭ. Cronicarulŭ Contimporanŭ Enachi Cogălniceanu, care vorbesce despre elŭ, nu ne spune porecla acestuĭ boerŭ, ci numaĭ că *«pe Andronachi de la Botoşanĭ ţiindŭ pe o soră a luĭ Vodă Ioanŭ Teodorŭ Calimahŭ, l'a făcutŭ (Ioanŭ Teodorŭ Calimahŭ) banŭ mare la 1758»* (1). Aşa îlŭ găsimŭ subscrisŭ pe acestŭ boerŭ : **Андроnаkі вел бан** în chrisovulŭ domnuluĭ Ioanŭ Teodorŭ Calimahŭ Voevodŭ, *pentru organisarea scólelorŭ în Moldova* (2).

La 1662 găsimŭ *Vornicŭ de Botoşanĭ* pe *Jora*, despre care amŭ vorbitŭ şi maĭ susŭ (3).

La 1769 găsimŭ *Vornicŭ de Botoşanĭ şi Ispravnicŭ ţinuturilorŭ Botoşanĭ, Hârlăŭ şi Dorohoiŭ* pe *Stolniculŭ Constantinŭ Kogălniceanu*, care pentru marea sa vrednicie era ispravnicŭ peste tus-trele aceste ţinuturĭ totŭ o dată (4). Stolniculŭ Constantinŭ Kogălniceanu este străbunulŭ eminentuluĭ barbatŭ Mihailŭ Kogălniceanu; elŭ era unŭ omŭ fórte învĕţatŭ, sciea turcesce, grecesce şi franţuzesce: elŭ a tradusŭ în limba românéscă *Princesa de Elida* a luĭ Molière şi a scrisŭ *istoria luăreĭ Ţarigraduluĭ*. La 1749, sub Constantinŭ Nicolae Mavrocordatŭ Voevodŭ, elŭ era mare Cluceŭ, şi îlŭ găsimŭ subscrisŭ între membriĭ Mareluĭ Soborŭ alŭ Moldoveĭ care, *Joĭ la 6 Aprilie 1749*, întrunindu-se în biserica *Treĭ-sfetitele din Iaşĭ*, după convocarea domnuluĭ Constantinŭ Nicolae Mavrocordatŭ, a votatŭ desrobirea ţĕranilorŭ în Moldova (5),—actŭ mare şi generosŭ alŭ istorieĭ nóstre, glorie neperitóre a luĭ Constantinŭ Nicolae Mavrocordatŭ Voevodŭ. Stolniculŭ Constantinŭ Kogălnicénu a fostŭ şi Vornicŭ de Câmpulungŭ.

Familia *Kogălnicénu*, eşită de pe ţermurile *Kogâlniculuĭ*, apă cunoscută sub acestŭ nume de *Kogâlnicŭ* încă de geografulŭ arabŭ

(1) Letop. Moldov. tom. III, pag. 242, 244.
(2) Uricar. tom. I, pag. 71.
(3) Letop. Moldov. tom. III, pag. 8.
(4) Archiva Românéscă, tom. I, pag. 143.
(5) Archiva Românéscă, tom. I, pag. 94—99 şi nota de la pag. 98. — Letop. Moldov tom. III, pag. 219-220, Papadopol-Calimachŭ, Desrobirea ţĕranilorŭ în Moldova, în *Convorbirĭ literare* din 1 Maiŭ 1887.

Edrisi pe la anil 1099 (1), de origine tatară, ca şi familiile *Can-Temir* (Han-Timir), *Ghe-Han* (Ce-Han Racoviţă), *Macsut* şi altele, o găsimŭ de peste treĭ secolĭ cu activitatea eĭ politică, ostăşéscă şi literară în Moldova. In ţinutulŭ Fălciuluĭ familia *Cogălnicean* are moşiĭ de peste treĭ secolĭ. Moşia *Râpele* este şi astăḑĭ a sa. Unŭ uricŭ de la Despotŭ-Vodă din 1563 dăruesce luĭ *Vasili Cogălniceanu deacŭ de Visterie* moşia Râpele pentru slujba sa credinciósă domnuluĭ şi ţĕriĭ. Acestŭ uricŭ este şi astăḑĭ, ca şi moşia *Râpele*, în proprietatea luĭ Mihailŭ Cogălnicean. Scrie letopiseţulŭ Moldoveĭ Enachi Cogălniceanu, biv vătăvŭ de aproḑĭ, că la 1735 Grigorie Ghica, numitŭ Domnŭ Moldoveĭ, intrândŭ în capitala Iaşiĭ, la 13 Octombrie 1735, cu Sara-Mehmet-paşa, şi fiind-că Curtea Domnéscă era pe atuncĭ arsă, Grigorie Vodă Ghica a şeḑutŭ până la tocmirea Curţeĭ în casele Mareluĭ Logofătŭ Sturdza, iar pe Sara-Mehmet-paşa l'a găzduitŭ *în casele luĭ Vasilie Cogălniceanu pitarŭ, de lângă biserica Barnovskie* (2). In Botoşanĭ familia Cogălniceanu avea legăturĭ strînse prin de aprópe înrudirĭ şi prin moşiĭ. La 1803 găsimŭ în judeţulŭ Botoşaniĭ proprietara moşieĭ Odaia din ocolulŭ Câmpuluĭ, pe *Smaranda Cogălniceanu, cum dovedesce Condica liuḑilorŭ Visterieĭ Moldoveĭ pe anulŭ 1803* (3). Acésta Smaranda Cogălniceanu era soţia luĭ Ion Cogălniceanu, bunulŭ luĭ M. Cogălniceanu; ea era născută *Bantăşŭ*.

La Botoşanĭ găsimŭ pe *Constantinŭ Cogălniceanu, Vornicŭ de Botoşanĭ*. Acesta era fiŭ alŭ luĭ Vasilie Cogălniceanu, care a fostŭ *Vel Capitanŭ de Iaşĭ* la 1730, şi frate maĭ micŭ alŭ cronicaruluĭ Moldoveĭ Enaki Cogălniceanu. Enaki Cogălniceanu a fostŭ născutŭ la 10 Octombrie 1730 şi botezatŭ de Marele Hatmanŭ Ipsilant. Acestŭ hatmanŭ Ipsilantŭ este *Constantinŭ Ipsilantŭ* saŭ *Psiolulŭ*, pe care îlŭ găsimŭ mare hatmanŭ la 1736 în a doua domnie a luĭ Grigorie Ghica Voevodŭ (4), şi care în domnia întâiŭ a acestuĭ domnŭ a fostŭ la 1727, Vel postelnicŭ (5), cum şi în domnia a doua a luĭ Mihaiŭ

(1) Ioachim Lelewel, Géographie du moyen age, tom. III et IV, pag. 166–167.
(2) Letop. Moldov. tom. III, pag. 196.
(3) S'a publicatŭ de T. Codrescu în Uricar, tom. VIII, pag. 313.
(4) Letop. Moldov. tom. II, pag. 426.
(5) Ibid., tom. II, pag. 402.

Racoviţă Voevodŭ, la 1716(1). Hatmanulŭ Constantinŭ Psiolulŭ (Ipsilantŭ) avea case marĭ în Iaşĭ şi la Ţarigrad; elŭ avea unŭ frate anume Manoilŭ Ipsilantŭ, mare intrigantŭ. La 1727, în luna luĭ Maiŭ, Vodă Mihaiŭ Racoviţă, supĕrându-se pe Manoilŭ Ipsilantŭ l'a isgonitŭ din Iaşĭ, cum şi pe frate-seŭ postelniculŭ Constantinŭ Ipsilantŭ, şi pe fiulŭ acestuia Ioanŭ Ipsilantŭ Agă, şi pe ambiĭ gineriĭ seĭ Diamandi Razu şi Gheorghie Muruzi. Retrăgêndu-se la Constantinopole, eĭ intrigară contra luĭ Mihaiŭ Racoviţă Voevodŭ care se lepădă din domnie, şi se numì domnŭ în Octombrie, după stăruinţele Ipsilanţilorŭ, Grigorie Ghica (2). La 1746 Enachi Kogălniceanu a întratŭ în slujbă, *Copilŭ de casă*, sub Constantinŭ Nicolae Mavrocordatŭ, o dată cu alţĭ *feciorĭ de ómenĭ* (adecă feciorĭ de boerĭ, cum se esprimă elŭ) anume o dată cu Andreĭ Donicĭ, cu unŭ altŭ Donicĭ, cu Costinŭ Catargiu, cu Mihalaki Jora, cu Andreĭ Beldiman, cu Costaki Negri, şi alţiĭ, după cum însuşĭ ne spune. La 1749 Decembrie, Constantinŭ Mihaĭ Racoviţă Voevodŭ l'a făcutŭ Comisŭ alŭ treile şi a slujitŭ sub acestŭ domnŭ tótă domnia sa, şi când a fostŭ numitulŭ domnŭ strămutatŭ domnŭ în Valachia, a mersŭ cu elŭ la Bucurescĭ, la 1753, şi aice l'a făcutŭ Comisŭ alŭ doile, apoĭ l'a făcutŭ Vătavŭ de copiĭ în loculŭ luĭ Costaki, feciorulŭ luĭ Giuvaergi Manolaki, şi după doĭ şi jumătate anĭ, schimbându-se iar Racoviţă Voevod la domniea Moldoveĭ, Enachi Kogălniceanu s'a întorsŭ cu elŭ în Moldova în Martie 1756, şi atuncĭ Constantinŭ Mihaĭ Racoviţă Voevodŭ l'a făcutŭ, pe drumŭ, la Focşanĭ, Vătavŭ de aprodĭ (3).

Pe scórţa uneĭ Psaltirĭ grecescĭ, ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ, tipărită în Veneţia la 1740, care a fostŭ a luĭ Ioanŭ Kogălniceanu, bunulŭ luĭ M. Kogălniceanu, se găsesce scrisŭ cu mâna Vorniculuĭ Ilie Kogălniceanu, tatălŭ luĭ Mihailŭ Kogălniceanu, următórea însemnare:

«1811 Septembrie 15. Vinerĭ spre Sâmbătă, la 8 césurĭ de nópte, «aŭ reposatŭ unchiulŭ nostru Gheorghie Kogălniceanu şi s'a îngro-

(1) 'Αθανασίου Κομνηνοῦ Υψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, pag. 340. Constantinopoli 1870.
(2) 'Αθαν. Κομν. Υψηλάντ. Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, pag. 323—324.
(3) Letop. Moldov. tom. III, pag. 168—169 în notă.

«patŭ la biserica Talpalarilorŭ în Eşĭ, din a stânga mormântuluĭ «unde sînt îngropaţĭ şi maica sa Safta, soţia cea d'întâĭ a stolni-«culuĭ Constantinŭ Cogălniceanu, *şĭ alte némurĭ Cogălniceneştĭ»* (1).

Familia Cogălniceanu era vestită şi la Constantinopole, la familiele care-şĭ disputaŭ tronurile Moldoveĭ şi Valachieĭ. Casa Hatmanuluĭ Ipsilantŭ era marele rendez-vous unde se ţesea politica şi primejdiile. In casa luĭ Ipsilantŭ, Enaki Cogălniceanu era consideratŭ ca fiŭ alŭ caseĭ. Pe acele vremĭ legătura din botezŭ era privită maĭ pre-susŭ încă decât înrudirea naturală, şi acésta s'a păstratŭ chiar prin codicele Calimahŭ promulgatŭ la 1817 (2). Enachi Cogălniceanu botezatŭ de Hatmanulŭ Ipsilantŭ era iubitŭ de tótă acéstă familie. De aceea îlŭ vedemŭ umblândŭ desŭ la Ţarigradŭ, şi chiar Letopiseţulŭ sĕŭ l'a scrisŭ în Ţarigradŭ, cum însuşĭ ne spune în fruntea chroniculuĭ sĕŭ (3). Pe unŭ esemplarŭ alŭ cărţeĭ grecescĭ Διαταγὰι γάμων *(Legĭ* saŭ *rânduelĭ despre căsătoriĭ)*, tipărită la 1767 Februarie, de tipografulŭ Chiriakidi Bizantinulŭ, în tipografia Patriarchală din Ţarigradŭ (4), care esemplarŭ a fostŭ proprietate a luĭ Enachi Cogălnicénu, se vede scrisŭ pe scórţă, romănesce, cu mâna sa şi subscrisŭ grecesce, următórea însemnare :

«Acéstă carte mi-a dăruit-o mie Dimitrie Câvaculŭ care arată «pricina Trigamieĭ într'însa, după cum se vede. La let 1768 Apri-«lie 25 la Σταυροδρόμι.

(Subscr.) Ἰωάννος Κωγιλνιτζάνος σπαταρ (5)».

Dimitrie Câvaculŭ, despre care scrie aicea Enachi Cogălnicénu, în însemnarea sa, că i-aŭ dăruitŭ citatulŭ esemplarŭ, este *Dimitrie Ralli poreclitŭ Câvaculŭ* (Δημήτριος Ῥάλλης ὁ ἐπιλεγόμενος Κοβάκος) despre care vorbesce Sathas (6). Acestŭ *Dimitrie Ralli supranumitŭ Câva-*

(1) Acéstă Psaltire pe scórţele căreĭ sunt felurite însemnărĭ autografe de a le membrilorŭ familieĭ *Cogălniceanu*, începĕndŭ de la 1750, se găsesce astaḑĭ la d-lŭ M. Cogălniceanu.

(2) Veḑĭ Codica Calimah, cap. I, § 49 şi cap. II, § 94.

(3) Letop. Moldov. tom. III, pag. 189.

(4) După acéstă carte véḑĭ Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ, Νεοελληνικὴ φιλολογία, tom. I, pag. 87 N.o 241; Athenae 1854.

(5) *Trigamie* (Τριγαμία) va să ḑică a treia căsătorie.—Acéstă carte este în posesiunea d-luĭ profesorŭ Erbicénu din Iaşĭ.

(6) Νεοελληνικὴ φιλολογία, pag. 76.

culŭ era rudă cu familia Cogălnicenéscă. Casa luĭ *Câvacu* era lângă Biserica St. Neculaĭ celŭ săracŭ, în Iașĭ.

In biblioteca Universitățiĭ din Iașĭ se găsesce următórea carte manuscrisă : «*Viéța și pildele luĭ Ezop în 28 de capete. Chronograf în 38 «de capete. Domnia luĭ Nicolae Mavrocordatŭ. Cu porunca d-sale jupânŭ «Antonachi Ramadan, vel Armașŭ.*

«*S'a scrisŭ acéstă carte precum se vede de Petrea Logofătulŭ*».

Pe scórța acestuĭ manuscrisŭ este scrisă și subscrisă, cu mâna luĭ Enachi Cogălnicénu, următórea însemnare : «*Acéstă carte aŭ cum«păratŭ Enachi Cogălnicénu biv vatav de aprodĭ în Țarigradŭ de la Elie «loghiotat a D-sale post. Antiohi, in leat 1760 Septembrie 8.*

(Subscr). *Enachi Cogălnicén biv vatav* (1)».

Acésta ne dovedesce desele duse și venirĭ ale cronicaruluĭ Moldoveĭ Enachi Cogălnicénu la Țarigradŭ. In timpŭ de patru-spre-ḑece anĭ numaĭ elŭ a făcutŭ de treĭ orĭ (cât amŭ pututŭ afla până astăḑĭ) acestŭ drumŭ, și anume la 1760, 1768 și 1774. Când a scrisŭ Letopisețulŭ sĕŭ în Țarigradŭ, elŭ a statŭ acolo maĭ mulțĭ anĭ.

Mulțĭ din familia *Vârnavŭ* îĭ găsimŭ Vornicĭ de Botoșanĭ și Ispravnicĭ de Botoșanĭ. Pogorîtorŭ alŭ acesteĭ familiĭ este și *Doctorulŭ Vârnavŭ*, care a scrisŭ latinesce și a tipăritŭ la 1836, importanta sa carte *Rudimentum physiographiae Moldaviae*, pe care amŭ citat'o maĭ susŭ. La unulŭ din pogorîtoriĭ acesteĭ vechĭ familiĭ, anume *Nicu Vârnavŭ*, în Botoșanĭ, Mihailŭ Cogălnicénu a găsitŭ, la 1840, *Testamentulŭ vămiĭ Moldoveĭ* celŭ vechiŭ, cuprinḑĕtorŭ de tóte articolele, în ordine alfabetică, supuse vămiĭ, cu tarifulŭ vamalŭ alŭ fie-căruĭ articolŭ, și de *tocmelele Cazacliilorŭ* ce aducea în Moldova *blane de Mosc* (Moscva) și vinea în Moldova *după vinŭ* (2), de *tocmelele Lipscanilorŭ cu mărfurĭ de Lipsca*, și de *tocmelele Lehliilorŭ* ce trecea *săftiene de Erbichir*, ale *cârnărituluĭ* și ale *Murtăsâpieĭ ceĭ*

(1) Veḑĭ Serbarea scolară de la Iașĭ, pag. 269. Iașĭ 1885.

(2) Vodă Cantemirŭ scrie: «*Neguțitoriĭ Cazacliĭ* aducŭ în Moldova negoțurĭ *de prin orașele Căzăcescĭ și din Rusia*». (Descrierea Moldoveĭ, part. II, cap. VI, pag. 170); și în altŭ locŭ Cantemirŭ ḑice: «In Moldova prețulŭ celŭ micŭ alŭ vinuluĭ trage la sine *pe neguțitoriĭ Căzăcescĭ*». (Ibid. part. I, cap. VI, pag. 56).

marĭ, şi ale *mărfeĭ Braşovenescĭ*, — aşezate la 1761 de Grigorie Calimachŭ Voevodŭ Domnulŭ Moldoveĭ, — chiar originalulŭ cu pecetea domnéscă, datŭ spre povăţuirea Vornicilorŭ şi Ispravnicilorŭ de Botoşanĭ. Acestŭ documentŭ de mare interesŭ istoricŭ, statisticŭ şi economicŭ, Mihailŭ Cogălnicénu l'a publicatŭ întregŭ, la 1845, în Iaşĭ, în a sa *Archivă Românéscă* (II, p. 242—262).

Şi fiind-că amŭ pomenitŭ maĭ susŭ despre *vinŭ*,—iată o curiositate mercurială de preţurĭ, din 1695, de la Botoşanĭ. In acelŭ anŭ, 1695, *vadra de vinŭ se vindea la Botoşanĭ câte unŭ ortŭ de vadră*, cum se dovedesce dintr'o scrisóre a luĭ Dumitrache Vătavulŭ Visterniculuĭ Goe către fiulŭ seŭ Sandu, din 30 Iunie 1695, care se păstréză în originalŭ în Archiva Statuluĭ (1). *Ortŭ* era o monetă de aramă, cum ne încredinţéză cronicarulŭ Moldoveĭ Mironŭ Costinŭ, carele a fostŭ logofătŭ mare în Moldova (2), şi logofătulŭ Neculaĭ Costinŭ (3). La 1710, sub domnulŭ Nicolae Mavrocordatŭ, *merţa de grâŭ a fostŭ 12 orţĭ*, cum ḑice o carte de judecată a Vlădicăĭ de Huşĭ. Episcopulŭ Melhisedec scrie că «ḑicerea *ortŭ* este şi astăḑĭ în poporŭ, şi însémnă 10 parale; şi că judecândŭ după însemnarea ce până astăḑĭ dă poporulŭ ḑicereĭ *ortŭ* (ḑece parale), putemŭ presupune că valórea ortuluĭ era de 10 parale» (4).

Vodă Dimitrie Cantemirŭ, scriindŭ la 1708, ḑice: «Podgoriile Moldoveĭ nu slujescŭ numaĭ pentru trebuinţa locuitorilorŭ, ci încă *preţulŭ celŭ micŭ alŭ vinuluĭ* trage la sine şi pe neguţitoriĭ Rusescĭ, Leşescĭ, Căzăcescĭ şi Ardelenescĭ, ba încă şi pe ceĭ Unguresci; şi *ducŭ pe totŭ anulŭ în ţerile lorŭ mulţime de vinŭ*» (5). Botoşaniĭ era, între alte articole, o piaţă mare de depositŭ şi de negoţŭ de unde se ducea vinŭ din Moldova în Polonia, în ţéra Căzăcéscă, în Ungaria şi în ţerile Nemţescĭ (6). Articolele de căpitenie ce se negoţia

(1) Archiva Istor. a Românieĭ, tom. I, part. I, pag. 62—63.
(2) Letop. Moldov., tom. I, pag. 17.
(3) Ibid., tom. II. pag. 45.
(4) Chronic. Huşilorŭ, part. I, pag. 56, 81, 180.
(5) Descrierea Moldoveĭ, cap. VI, pag. 56.
(6) Dezobry et Bachelet, op. laud.

pe piața Botoșanilorŭ pentru strĕinătate eraŭ cereale, vinŭ, boĭ de negoțŭ, săŭ, miere, céră, lână, pieĭ, mieĭ, oĭ și caĭ.

In istoria comerciuluĭ Românieĭ, Botoșaniĭ se presintă ca una din piețele cele maĭ importante.

RAPORTURĬ

ASUPRA CÂTORŬ-VA MĂNĂSTIRĬ, SCHITURĬ ŞI BISERICĬ DIN ŢERĂ

PRESENTATE

MINISTERIULUĬ CULTELORŬ ŞI ALŬ INVĔŢĂMÎNTULUĬ PUBLICŬ

DE

GR. G. TOCILESCU,
Directorŭ alŭ Museuluĭ de Antichitățĭ.
Membru Corespondentŭ alŭ Academieĭ Române.

Şedinţa de la 1 Aprilie 1886.

I.

1. *Piteşti:* Biserica Sf. George. Biserica Greciĭ. Biserica Precista-veche din cóstă. Schitulŭ Buliga. Schitulŭ Beşteleiŭ. Schitulŭ Trivalea. — 2. *Mănăstirea Vieroşulŭ* — 3. *Curtea de Argeşŭ:* Biserica Căpreştiĭ. Biserica Olariĭ (Precista). Biserica Sf. Nicolae, ḑisă şi domnéscă. Biserica episcopală a Curţiĭ de Argeşŭ. — 4. *Râmniculŭ-Vâlcea:* Biserica Cuvióseĭ Paraschiva. Biserica cu toţĭ Sfinţiĭ. Biserica Episcopală a Râmniculuĭ. — 5. *Mănăstirea Cozia.* — 6. *Mănăstirea Horezu.* — 7. *Mănăstirea Bistriţa.* — 8. *Mănăstirea Arnota.* — 9. *Mănăstirea Tismana.* (Raportulŭ Nr. 35 din 24 Iulie 1885).

Domnule Ministru,

Împrejurărĭ diferite m'aŭ împedicatŭ pînă acum să vĕ presentŭ o relaţiune asupra escursiuneĭ ce am făcutŭ în urma însărcinăriĭ D-vóstre, pe la bisericile şi mănăstirile din judeţele Argeşŭ, Râmnicu-Vâlciĭ şi Gorjŭ de la 1—15 Augustŭ anulŭ espiratŭ.

Aveamŭ intenţiunea, ca printr'unŭ raportŭ amĕnunţitŭ să daŭ descripţiunea fie căruia din sfintele lăcaşurĭ ce am visitatŭ în partea lorŭ istorică şi arheologică, cum şi reproducerea tuturorŭ inscripţiunilorŭ de pe zidurĭ, de pe petre, de pe icóne, odóre, clo-

pote etc., reproducerea picturelorŭ murale, a vinietelorŭ de prin manuscripte, descrierea și studierea odórelorŭ și a altorŭ obiecte de artă ce am găsitŭ, precum și a manuscriptelorŭ și cărțilorŭ vechĭ aflate în fie care mănăstire. Pentru o așa lucrare am adunatŭ totŭ materialulŭ necesariŭ, am și pus'o în esecuțiune, însă pînă adĭ nicĭ timpulŭ, nicĭ mijlócele pecuniare nu mĭ-aŭ permisŭ să o ducŭ pînă la capĕtŭ. Ea trece peste cadrulŭ unuĭ raportŭ. De aceea mĕ mărginescŭ, prin relațiunea de față, a vĕ arăta numaĭ pe scurtŭ cele constatate, precum și a enumera : obiectele, manuscriptele și cărțile ce am adunatŭ și depusŭ în colecțiunile museuluĭ naționalŭ cu ocasiunea aceleĭ escursiunĭ, cum asemenea și inscripțiunile maĭ însemnate ce am copiatŭ.

I.

Piteștĭ.

Biserica sf. George.

In dilele de 2 și 3 Augustŭ, am visitatŭ bisericile vechĭ din orașulŭ Piteștĭ, începêndŭ cu biserica Sf. George saŭ biserica Domnéscă, fundată de Constantinŭ Șerbanŭ Basarabŭ și de socia sa Dómna Bălașa la anulŭ 1656, după cum se constată din pisania ce se citesce în frontispiciŭ. Din odórele ctitorescĭ nu maĭ există nicĭ unulŭ, fiindŭ arse, pierdute, saŭ topite, pentru a se face altele noĭ dintr'însele. Unŭ singurŭ potirŭ de argintŭ cu partea superióră ornată în filigrane, și care pórtă o inscripțiune din anulŭ 1795 Iuliŭ 25, merită a se menționa ca obiectŭ de artă. Clopotele sunt noĭ : celŭ mare e din anulŭ 1832, celŭ micŭ din anulŭ 1847. Pisania cu data $\frac{7164}{1656}$ s'a prefăcutŭ în anulŭ 1869.

Biserica Grecĭĭ.

La biserica Grecĭĭ nu am găsitŭ nimica interesantŭ. Pisania lipsesce. Pe peretele de din afară despre drépta, este băgată în zidŭ o inscripțiune română din anulŭ $\frac{7220}{1712}$, din care se vede că clopotnița s'a făcutŭ în acelŭ anŭ de către Hrizea Logofĕtulŭ, feciorulŭ

luĭ Alexe Logofĕtuluĭ din Piteştĭ, şi de către soţia sa Ilinca. Din inscripţiunea de pe clopotulŭ celŭ spartŭ resultă, că elŭ s'a fostŭ făcutŭ în anulŭ 1747 de Sandu Bucşănescu, şi s'a prefăcutŭ în anulŭ 1858. Pĭetre cu inscripţiunĭ mormîntale maĭ de totŭ sterse, staŭ la scară, în tindă şi în curte. Pomelniculŭ ctitorilorŭ începe cu membriĭ din familia Bucşănescu.

Biserica Precista-veche din cóstă.

La biserica Precista-veche din cóstă, nu am găsitŭ nimicŭ interesantŭ, pisania lipsesce; din odóre celŭ maĭ vechiŭ este unŭ potirŭ de argintŭ cu inscripţiunea «Mihalache Uescu, Frosina Uésca cu totŭ némulŭ 1805» şi o icónă a Maiceĭ Domnuluĭ, care pare a fi anterióră secoluluĭ alŭ XVIII. Clopote sunt douĕ, celŭ mare pórtă data 1816: celŭ micŭ 1768.

Schitulŭ Buliga.

Schitulŭ Buliga, situatŭ pe unŭ délŭ la marginea oraşuluĭ, consistă dintr'o biserică, carea prin micimea sa, prin formele sale arhitectonice şi sistemulŭ decorativŭ, amintesce Biserica Stavropoleos din Bucurescĭ; este zidită la anulŭ 1741, de către jupan Martin şi jupan Pĕtru Buliga şi cu jupanésa luĭ Nécşa în ḑilele luĭ Costantin Neculae voevod, cum se póte ceti în pisania din frontispiciŭ. Odóre vechĭ nu are. Din petrele mormîntale ce se vĕdŭ în tindă, douĕ sunt şterse, cea de a treea e din anulŭ 1853, iar cea de a patra din anulŭ 1753, sub care «odihnesce ósele robuluĭ luĭ Dumneḑeŭ jupan Martin Cupeţ, feciorul jupanuluĭ Pĕtru Buliga şi a jupaneseĭ Iliniĭ în ḑilele luĭ Ion Grigorie Ghica Voevod în luna luĭ Maiŭ în 20 de ḑile în létul 7261». Interiorulŭ bisericiĭ este întunecosŭ; portrete murale : la drépta intrăriĭ, jupan Martin Cupeţ în costumŭ boerescŭ cu dulamă, ţinêndŭ mâna pe unŭ copilŭ Vasile. Alăturea Pătru Buligă, jupanésa Elena. La stânga jupanésa Nécşa, jupanésa Irina, la o parte «Diaconul Sima care a fostŭ Ispravnic».

E singura biserică a oraşuluĭ Piteştĭ, care prin stilulŭ sĕŭ par-

ticularŭ s'ar putea clasa printre monumentele naţionale, a cărorŭ conservare şi reparaţiune trebuescŭ de aprópe priveghiate.

Clopotniţa carea era la pórtă, s'a dărîmatŭ împreună cu zidurile încunjurătóre. Clopote sunt douĕ : unulŭ din 1744, altulŭ maĭ noŭ.

Schitulŭ Beşteleiŭ.

Alăturĭ cu schitulŭ Buliga este schitulŭ Beşteleiŭ, care după pisania din frontispiciŭ cu data 1862 Noembrie 2 «S'a reparat în ḑilele luminatuluĭ nostru Domn Alexandru Ión, şi ale Prea o Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ Mitropolit Niphon de către cuviosul Arhimandrit Policarp Egumenul Mănăstireĭ Mihaiŭ Vodă». Ca maĭ tóte schiturile şi mănăstirile închinate, a rĕmasŭ şi acestŭ schitŭ lipsitŭ de tóte odórele. Portretele ctitorescĭ sunt şterse, făcêndu-se în dreptulŭ lorŭ amvonulŭ. Câte va petre cu inscripţiunĭ de totŭ stricate se vĕdŭ în tindă, iar în întru sunt douĕ din aniĭ 1811 şi 1828.

Biserica are trebuinţă de coperişŭ, căcĭ plouă în lăuntru, şi bolţile amerinţă să caḑă ; maĭ trebue o împrejmuire şi reparaţie la casele servitorilorŭ bisericiĭ.

De altmintrelea, acéstă biserică ar putea trece în sarcina comuneĭ, declarându-se biserică comunală, şi budgetulŭ Statuluĭ s'arŭ uşura cu plata personaluluĭ şi a cheltuelelorŭ de întreţinere. In acéstă categorie sunt maĭ multe schiturĭ şi mănăstirĭ rĕmase fără călugărĭ; câte va din ele s'aŭ maĭ desfiinţatŭ prin budgetulŭ eserciţiuluĭ 1884—1885, după cererea însăşĭ a Inaltŭ Prea Sfinţituluĭ Mitropolitŭ Primatŭ.

Schitulŭ Trivalea.

Afară din oraşulŭ Piteştĭ se află schitulŭ Trivalea, o biserică nouă zidită de la 1854—1856 de către Mitropolitulŭ Niphon, nu departe de vechea biserică dărĕmată la cutremurulŭ din 1827, şi din care se maĭ vĕdŭ ruine însemnate.

In interiorulŭ bisericiĭ este portretulŭ repausatuluĭ Mitropolitŭ Niphon. Clopotulŭ şi odórele, de totŭ nouĕ. Cele-lalte bisericĭ din

Piteştĭ — ḑece sunt tóte — datéză în urma foculuĭ de la 1848. Aşa e Sfîntulŭ Iónŭ, Sfîntulŭ Ilie, biserica Mavrodolu şi biserica Sfîntuluĭ Nicolae.

Despre foculŭ de care a fostŭ bîntuitŭ oraşulŭ, citescŭ următórele într'unŭ manuscriptŭ : *rînduéla hirotonicéscă*, care se află în posesiunea Protoereuluĭ din Piteştĭ:

«Leat 1848, August 18, Mercurĭ séra la 3 césurĭ din nópte aŭ luat foc oraşul Piteştĭ, şi aŭ ars tot tîrgul, treĭ mahalale şi treĭ biserică Sfîntu Nicolae, Sfîntu Gheorghie şi Maĭca Precista, zidită de Iónŭ Mavrodolu, cea maĭ frumósă biserică dintr'acest oraş; însă în Sfîntul Gheorghie, n'a intrat focul, şi nimic n'a vĕtămat, numaĭ învelişul şi clopotniţa aŭ ars, iar cele-lalte două bisericĭ aŭ ars desĕvêrşit. Cea maĭ mare parte de neguţĕtorĭ s'aŭ stins cu desĕvêrşire, arḑêndu-li-se şi prăvăliile, şi marfa şi casele, mistuind iuţela foculuĭ tot în patru césurĭ; neputênd a sta în potriva foculuĭ nicĭ un fel de ajutor». (Semnat) «Protop. Gheorghie Iconomul».

II.

Mănăstirea Vieroşulŭ.

In ḑiua de 4 Augustŭ amŭ visitatŭ Mănăstirea Vieroşulŭ, situată peste rîulŭ Dómneĭ la două ore de Piteştĭ. O maĭ vĕḑusem cu unŭ anŭ înainte, când am copiatŭ inscripţiunile.

Ea are numaĭ numele de mănăstire, căcĭ afară de biserică, care se află în bună stare, casele din prejurŭ sunt într'o desĕvîrşită ruină, — în urma cutremuruluĭ celuĭ mare şi a foculuĭ din 1862. Zidirile a trebuitŭ să fie însemnate şi frumóse, judecândŭ după ruinele în fiinţă. Casele eraŭ cu două etaje; colóne architectonice bogatŭ decorate, lespeḑĭ marĭ de piatră lucrată, carĭ zacŭ icĭ şi colo resipite, bolţile ce staŭ încă în fiinţă, indică că odată pe acea pólă de délŭ, se înălţaŭ palate vestite şi o mănăstire bine întemeiată.

Astăḑĭ Vieroşulŭ (de la Aprilie 1884 încoa) este biserică de mirŭ lăsată în grija satuluĭ; locuitoriĭ mi s'aŭ plânsŭ că : «Popa nu vine pe la biserică nicĭ măcarŭ Dumineca; că elŭ servă ca preotŭ

și la satulŭ Colibașulŭ; că la mănăstire a fostŭ școlă, și ne maĭ puțêndŭ satulŭ plăti pe învĕțătorŭ, — băețiĭ sunt silițĭ să se ducă peste délŭ la Colibașĭ, pentru ca să învețe carte.»

Biserica n'are pisanie; în interiorŭ pe păretele de la intrare în drépta se află zugrăvițĭ: Ivașco Leurdénu vel Logofĕtŭ, Grigorie IV Ghica, alŭ 8-lea Domnŭ alŭ țĕreĭ Românescĭ. La stânga Albul Leurdénul vel clucerŭ, Alexandru alŭ II Ghica, alŭ IX Domnŭ alŭ țĕreĭ Românescĭ. Atâtŭ Ivașco Logofĕtulŭ cât și Albulŭ Leurdénulŭ sunt personage istorice bine cunoscute, despre carĭ vorbescŭ atâtŭ cronicele cât și documentele din Archivele Statuluĭ. Se scie că celŭ d'întâiŭ fiindŭ în pribegie spre Transilvania, a muritŭ prin munțiĭ Moldoveĭ și a fostŭ îngropatŭ în Bistrița din Moldova, cum ne spune inscripțiunea de pe piatra funerară din acea mănăstire din anulŭ 1584. Biserica s'a zugrăvitŭ în anulŭ 1834 de către Voicu, Petre, Gheorghe zugraviĭ, cum se citesce pe firida din altarŭ.

La Vieroșŭ pe pardoséla Bisericeĭ se află 9 petre tombale cu inscripțiunĭ slavone și române. Din acestea, cea maĭ interesantă, — căcĭ e cea maĭ veche din inscripțiunile până adĭ cunoscute în România — este pétra de pe mormîntulŭ luĭ Nicolae Vodă Basarabŭ din anulŭ 1362. Din citațiile luĭ Șincaĭ, *Chronica Românilorŭ*, I, 328, acéstă pétră se căuta la mănăstirea Câmpulŭ-Lungŭ, unde în adevĕrŭ elŭ este zugrăvitŭ ca ctitorŭ, ceea ce în realitate și era, după cum resultă din maĭ multe hrisóve ale aceleĭ mănăstirĭ, aflate în archivulŭ Statuluĭ. Din ce împrejurărĭ pétra în cestiune se găsesce la Vieroșŭ, nu putemŭ sci.

Aceste pietre — afară de una, carea este de curêndŭ pusă, și carea acoperă osemintele ctitorilorŭ din cele-lalte morminte din biserică — credŭ, Domnule Ministru, că arŭ fi bine, să se transporte la Muzeŭ, pentru că, lăsate acolo, nu numaĭ că sunt expuse a li se șterge în fie care di inscripțiunile de pe ele, dar chiar de a fi luate și întrebuințate în construcțiunĭ, cum s'aŭ făcutŭ cu atâtea monumente epigrafice din mănăstirile și bisericile nóstre. Acéstă mĕsură e cu atâtŭ maĭ imperiosŭ reclamată, cu câtŭ biserica încetândŭ de a

maĭ fi a Statuluĭ, e lăsată în grija preotuluĭ satuluĭ, care nicĭ măcarŭ locuesce acolo.

Odată cu ridicarea acestorŭ 8 pietre, precum și a celorŭ dela bolniță, ar merita să se ia și două icóne vechĭ împărătescĭ : Maica Domnuluĭ și Domnulŭ Hristosŭ, înlocuindu-se cu altele noĭ, precum și tóte cărțile — cele maĭ multe grecescĭ moderne — carĭ mucezescŭ într'unŭ dulapŭ din tinda bisericeĭ.

Odóre vechĭ nu are, de și biserica poseda până în 1883 o mitră, unŭ sacosŭ arhierescŭ, o cârjă și alte objecte, pe care fostulŭ îngrijitorŭ, fiindŭ în acelașĭ timpŭ și protopopŭ în Muscelŭ, le-aŭ ridicatŭ, și nu se scie ce s'aŭ făcutŭ cu ele. In Ministerŭ trebue să se găsèscă corespondența urmată pentru acéstă cestiune.

Pomelniculŭ e din anulŭ 1825, intitulatŭ : Pomelnicu ctitorilor Boerilor Leurdenĭ; la sânta proscomidie sunt săpate pe piatră urtórele : «Pomelniculŭ ctitorilorŭ Radu, Ivașcu, Alecu, Caplea, Sofia cŭ totŭ némul lor, Samoil Arhimandritul, Roman Ieromonah, Magdalina Monahia, Pashale, Ión cu tot némul lor».

Din cărțĭ amŭ luatŭ de la acéstă mănăstire numaĭ următórele două, carĭ mi s'aŭ părutŭ maĭ interesante; ele sunt trecute în inventariulŭ manuscriptelorŭ și cărțilorŭ Muzeuluĭ sub No. 1276 și 1277 :

1. Psaltirea Proroculuĭ Dávid tipărita în Râmnicu-Vâlceĭ, 1795,
2. Apostol, tipăritŭ la Buzĕŭ, 1704.

Clopote sunt acum numaĭ două, celŭ mare pórtă o inscripție română din anulŭ $\frac{7156}{1648}$, în care se dice că l'a făcutŭ Jupânŭ Stroe vel vistiar din Leurdenĭ, în cetate în Tîrgoviște. Celŭ maĭ micŭ are o inscripție în caractere gothice. Unŭ clopotŭ maĭ mare mi s'a spusŭ că s'a luatŭ de la Vierosŭ și s'a dusŭ la biserica din satul Mărăcineștĭ de lângă Piteștĭ.

III.

Curtea de Argeșŭ.

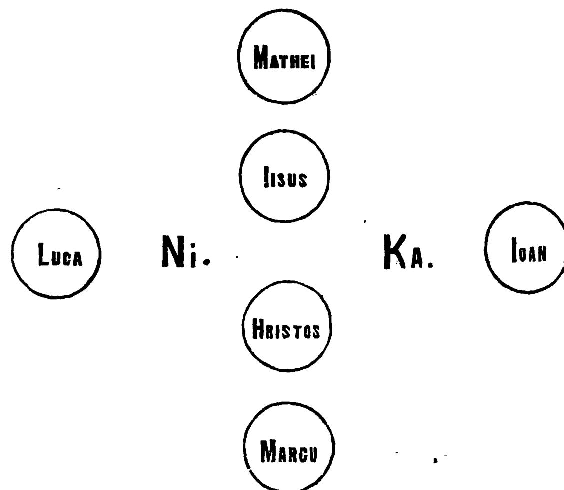
Biserica Căpreștiĭ.

In diua de 5 Augustŭ am sositŭ la Curtea de Argeșŭ. Am visitatŭ maĭ întâiŭ bisericele maĭ vechĭ din orașŭ, începêndŭ cu bi-

serica Căpreştiĭ. Ea este fórte mică, de totŭ săracă, ca cea din urmă biserică a unuĭ satŭ. Din pisanie se vede că ea «întêiŭ a fostŭ în zid făcută de milostivul Domnitor Cercel V(oe)V(od), şi după vreme s'aŭ prefăcut în ḑilele înălţatuluĭ Domn Ion Nicolae Suţu Voevod cu blagoslovenia Prea Sfinţituluĭ Episcop Iosef Argeşiul prin ostenéla a Domnuluĭ Judeţ Ioniţă Taflur, cu cheltuiala a totŭ creştiniĭ care cu ce s'a milostivit ca să fie pomenire vecĭnică, 1812 Septemvre 30.»

Biserica Olariĭ (Precista).

De acolo am trecutŭ la Biserica Olariĭ «Precista». Tradiţiunea spune, că Negru-Vodă, când a descălecatŭ la Argeşŭ, a găsitŭ în loculŭ acesteĭ bisericĭ unŭ schitŭ de maĭcĭ, a căruea superióră era monahia Salomia. Preotulŭ şi orăşaniĭ mĭ-aŭ arĕtatŭ chiar mormîntulŭ acesteĭ Salomie, d'asupra căruea este o cruce cu inscripţiune, care are data, după cum mĕ asiguraŭ, din anulŭ 1300. Am vĕḑutŭ crucea şi am cetitŭ cele pe dînsa săpate. Susŭ se vĕdŭ iniţialele luĭ Iisusŭ Hristosŭ încunjurate de unŭ cercŭ, iar de patru colţurĭ numele celorŭ patru Evanghelişţĭ.

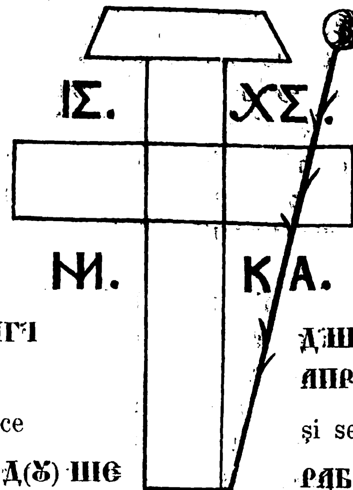
Apoĭ inscripțiunea în limba română. In față: «Acéstă sfântă cruce ridicatu-o robul luĭ Dumnedeŭ Tudor, Monahia Salomia». Pe fața din drépta: «Radul, Voica, Albul, Voina, Nécșa, Albul». Pe fața din stânga «.....Ión Costandin Voevod. Frâncu, Oprișa, Stanciŭ Ivanŭ, Rucsandra, Alba, Despa.....» restulŭ e stricatŭ. Nu póte deci fi vorbă despre vre o Salomie din anulŭ 1300, când inscripțiunea datéză din timpulŭ luĭ Costandinŭ Voevodŭ (Brâncovanu saŭ Cârnu).

Cu tóte acestea autorulŭ pisanieĭ din 1869, ce se citesce la intrare în biserică, nu găsesce nicĭ o dificultate pentru a începe astŭfelŭ: «Acéstă sfîntă Biserică ce este cu hramul Adormireĭ Precisteĭ care aŭ fost vechie de zid din leatul 1300 făcută din temelie de róba luĭ Dumnedeŭ Salomia Monahia, iar acum la leatul 1869 s'a prenoit cu zidăria precum și s'a zugravit preste tot și s'a plătit de robiĭ luĭ Dumnedeŭ Preotul Dragomir, Preotul Ion Stefănescu etc. etc., și tótă acéstă lucrare s'a făcut în dilele Episcopuluĭ Argeșuluĭ Neophit Scriban, și ale Domnitoruluĭ Carol 1-iŭ». Unŭ esemplu curiosŭ de valórea ce trebue să punemŭ pe unele date din pisanie. Crucea Monahieĭ Salomia din timpulŭ luĭ Costandinŭ Voevodŭ, și tradițiunea despre Negru Vodă, ca întemeetorulŭ tuturorŭ bisericilorŭ și curțilorŭ de la Curtea de Argeșŭ și Câmpu-Lungŭ, aŭ contribuitŭ să se nască tradițiunea despre unŭ schitŭ de maicĭ alŭ Monahieĭ Salomia din anulŭ 1300, când trăia Negru-Vodă. Crucea peste câte-va deceniĭ va dispare, cu dênsa și numele luĭ Constantinŭ Voevodŭ, ce se maĭ citesce încă. Va rĕmânea însă pisania de la intrare, și istoriculŭ viitorŭ va avea înaintea luĭ o inscripțiune în carea se vorbesce în modulŭ celŭ maĭ categoricŭ despre Salomia Monahia din anulŭ 1300!

E unŭ esemplu, care arŭ trebui ținutŭ în sémă când este în discuțiune data domnieĭ luĭ Radu-Negru Voevodŭ din pisania de la Câmpu-Lungŭ, — saŭ alte date cronologice de pe monumente posterióre multŭ evenimentelorŭ, la care se referă.

Maĭ interesantă este o altă piatră zidită în tindă; pe dênsa este săpată în adâncŭ o cruce cu monogramele luĭ Christosŭ și alătu-

rea trestia și buretele din care Mântuitorulŭ s'a adăpatŭ pe cruce; maĭ josŭ se deosebescŭ încă următórele cuvinte dintr'o inscripție Slavonă săpată în adâncŭ după maniera Greco-Latină:

ОМѢ НИИГ'І
ДОРЬ

ДШЕ РАБ БЖЇЕ
АПРІЛЕ ДІ. ЛТ ЗРЧЕ

Care se suplinesce

[П]ОМѢНИТИ Д(Ѹ)ШЕ-РЬ, АПРИЛЕ, ДІ. Л[Ѣ]Т ЗРЧЕ.

și se citesce:

РАБ БОЖІЕ [ѲЕО]ДО-

adică:

«Pomenesce sufletulŭ robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Theodor Aprilie 14, anul $\frac{7195}{1687}$.»

Clopotulŭ celŭ mare este din anul 1752, cum se citesce pe dinsulŭ: **АННО** 1752, celŭ micŭ e fără inscripțiune.

Biserica Sf. Nicolae ḑisă și Domnéscă.

Biserica Domnéscă cu hramulŭ Sfîntuluĭ Nicolae se deosibesce maĭ cu sémă prin planulŭ sĕŭ arhitectonicŭ. Edificiile religióse din România se potŭ clasa în treĭ categoriĭ: cele cu tipŭ pătratŭ, cu tipŭ mixtŭ (combinația planuluĭ pătratŭ cu planul basilicelor antice), și în fine cu tipulŭ planuluĭ în formă de cruce cu apside și altarŭ semicerculare pe din lăuntru și rotunde saŭ poligonale pe din afară. Acestŭ din urmă tipŭ este celŭ tradiționalŭ și ordinarŭ, care ne întâmpină maĭ la tóte edificiile religióse din țéră. Primulŭ tipŭ, din contra, atâtŭ de obicĭnuitŭ în totŭ orientulŭ, este fórte rarŭ în România; abia daca îlŭ găsimŭ la acéstă biserică Sfîntul Nicolae, și la Sfîntu Dumitru din Craiova.

Ea este zidită în cărămidă aparentă, și din tóte privințele arŭ

merita să fie restaurată. D-lŭ Lecomte terminândŭ anulŭ acesta biserica Curtea de Argeşŭ, ar puté să se ocupe de biserica Domnéscă, care e maĭ veche cu celŭ puţinŭ douĕ secole decât biserica Curtea de Argeşŭ.

Pisanie nu are; petre vechĭ de mormîntŭ lipsescŭ; fragmente din ele în formă de crucĭ se vĕdŭ încastrate în zidulŭ de împrejmuire; în tinda bisericeĭ la intrare spre drépta se află mormintele familieĭ Brătianu. Am salutatŭ cu respectŭ şi veneraţiune mormintele care acoperă rĕmăşiţele părinţilorŭ ilustruluĭ bărbatŭ de Statŭ şi regeneratorŭ alŭ Românieĭ d-lŭ Ioanŭ Brătianu.

La stânga, rezemată de unŭ stâlpŭ, este o statue mare de pétră, representândŭ o figură de omŭ, *en face*, de totŭ ştirbită, cu părulŭ lungŭ, cu barbă, în capŭ cu o căciulă naltă, o haină pe d'asupra cu o rondelă, în formă de manta cu ciucurĭ. Tradiţiunea spune că este Negru-Vodă; costumulŭ se asémănă cu alŭ luĭ Radu-Negru de la mănăstirea de Argeşŭ. Mi s'a spusŭ că acelŭ chipŭ de pétră s'arŭ fi găsitŭ încă de multŭ în zidulŭ bisericiĭ la vechia intrare, unde era înmormîntatŭ Radu Negru Vodă, acolo adică unde aḑĭ se află scaunele împărătescĭ.

Statua n'are nicĭ unŭ rolŭ în interiorulŭ bisericeĭ; sunt de părere că arŭ trebui să se aducă la muzeŭ. In acestŭ sensŭ Domnulŭ fostŭ ministru Chiţu deduse ordinŭ revisoreluĭ de Argeşŭ, d-lŭ Arsenescu, care pînă acum nu l'a esecutatŭ.

In biserică se păstréză şi móştele Sfinteĭ Filotea. Afluenţa dreptŭcredincioşilorŭ visitatorĭ aĭ sfinteĭ, m'a opritŭ ca să potŭ vedé şi giuvaerele Sfinteĭ, între altele şi frumoşiĭ cerceĭ descrişĭ de d-lŭ Odobescu în *Revista Română.*

Clopotniţa cea veche era la rĕsăritŭ de biserică, pe loculŭ unde se vĕdŭ încă ruinele. Clopotniţa cea nouă, de lângă pórtă are douĕ clopote. Pe celŭ mare se citesce următórea inscripţiune românéscă din 1812:

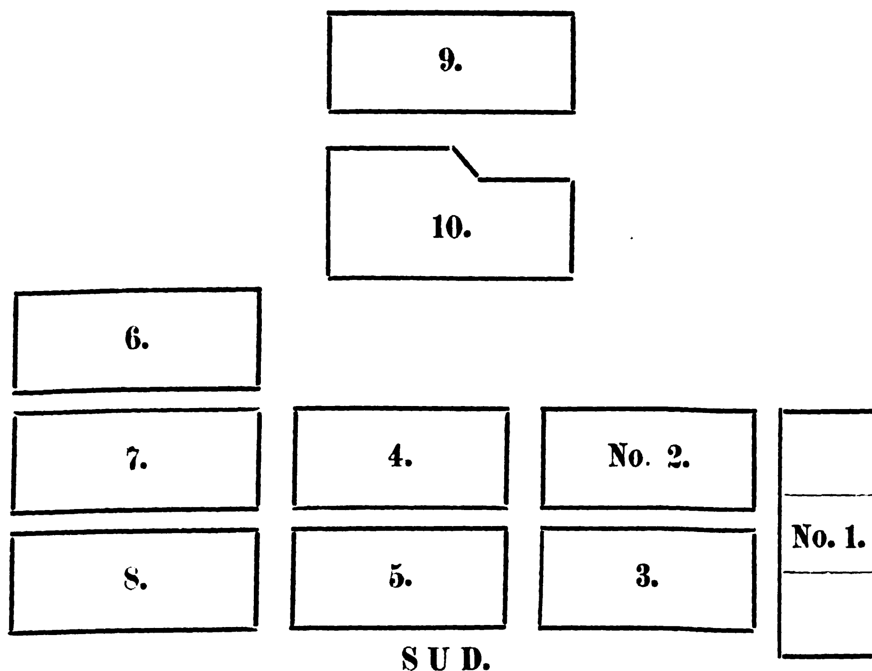
«Acest clopot este al Sfinteĭ Bisericĭ Domneşti din oraşul Argeş, hramul Sfîntuluĭ Nicolae, unde se află şi sfintele moşte ale Muceniţeĭ Filothea, şi care Biserică este zidită de reposatulŭ întru feri-

cire Iw Radu 1-iŭ Vodă Negru ânteiul Domn al țereĭ, carele aŭ stătut la leat $\frac{6798}{1290}$, și se vede că și acest clopot să fie făcut și aŭ stătut pînă la leat 1788, când aŭ avut războiŭ Porta Otomanicéscă cu cea Kesaricéscă, și i s'aŭ sfărămat urechea de ostașiĭ, precum la leatul 1812 în zilele stăpînireĭ mareluĭ Impărat a tótă Rosia Alexandru Pavlovicĭ s'aŭ prefăcut de Prea o Sfinția-Sa ânteiul Episcop al Argeșuluĭ Kyriu Iosif, maĭ adăogânduse materia prin purtătorul de grije a zmerituluĭ Arhimandrit Theodosie Nastavnic sfinteĭ monastirĭ Cozancieĭ în sfînta mănăstiré de George Volf meș. ot Sibiŭ».

Pe clopotulŭ celŭ micŭ este următórea inscripțiune maĭ scurtă: «Aceste duoĕ clopote după cum scrie pe cel mare, fiind făcute de reposatu Iw Radul Negru Voevod le-a dat la Biserica sa din orașul Argeșuluĭ; s'a prefĕcut de Prea o sfinția sa Parintele Episcopul Argeșuluĭ Chir Iosif la leat 1812».

Mănăstirea Curtea de Argeșŭ.

Ḑiua de 5 Augustŭ am consacrat-o mănăstireĭ Curțeĭ de Argeșŭ. Am estampatŭ și copiatŭ tóte inscripțiunile din afară și din lăuntrulŭ bisericeĭ, în numĕrŭ de 20. Dintre petrele mormîntale cunoscute deja din publicațiunea luĭ Reissenberger, cea sub No. VI a dobînditŭ unŭ interesŭ istoricŭ din cele maĭ însemnate prin descoperirea unuĭ fragmentŭ dintr'însa. Cu ocasiunea desgropăriĭ mormintelorŭ ctitoriceștĭ, în ḑiua de 22 Maiŭ 1883, am găsitŭ în mormîntulŭ monachieĭ Platonila o bucată din piatra mormîntală a luĭ Radu de la Afumațĭ; într'însa se enumeră 20 bătăliĭ, ce acestŭ eroŭ aŭ avutŭ atâtŭ cu Turciĭ cât și cu Vladislavŭ Voevodŭ. O pagină întrégă de istorie, ce remânea pînă acum maĭ de totŭ necunoscută! Și fiindŭ-că e vorba de aceste morminte, voiŭ indica ce am aflatŭ în fie-care din ele. Daŭ maĭ întâiŭ planulŭ situațiuniĭ lorŭ.

La No. 1. sunt treĭ morminte micĭ, coperite de câte treĭ lespeḑĭ de pétră de Câmpu-Lungŭ, în dimensiune fie-care 0,96 lungime, 0,60 lăţime şi 0,22 grosime. Din inscripţiunile de pe ele se vede că acolo aŭ fostŭ îngropaţĭ treĭ copiĭ aĭ luĭ Neagoe Voevod : Petru mortŭ în luna Marte 15, Ion mortŭ în 27 Noemvrie şi Angelina în Augustŭ 3. — fără să se arate anulŭ morţeĭ lorŭ. Dândŭ la o parte petrele şi săpândŭ ca de o palmă am datŭ peste câte-va óse marĭ de omŭ, fluere de picióre, dér n'am aflatŭ nicĭ unŭ craniŭ. Mormînturile fuseseră de multŭ umblate, şi în loculŭ óselorŭ de copiĭ s'aŭ pusŭ altele. Mormîntulŭ luĭ Neagoe Vodă, No. 2 de pe planŭ, are disposiţiunea următóre : este de tóte părţile ziditŭ lung. $1^{m.}95$, lărgime 0,80 şi adâncime $1^{m.}90$. La o înălţime de $0{,}75^{c.m.}$ d'asupra funduluĭ, se află 7 bare de ferŭ rânduite transversalŭ; $0{,}50^{c.m.}$ maĭ

susŭ, alte 7 bare; între aceste douĕ grile era pusŭ coşciugulŭ, din care n'a remasŭ decât sfărămăturĭ putrede şi o bucată maĭ mare din scândura de josŭ; pe dînsa era lipită o bucată de stofă înflorată cu firŭ, alte legăturĭ de lustre, de sigurŭ rĕmăşiţe din haĭna Principeluĭ şi din îmbrăcămintea din lăuntru a coşciuluĭ. Óse s'a aflatŭ prea puţine; câte-va fragmente de sticle de o fabricaţiune modernă, este totŭ ce s'a găsitŭ în mormîntulŭ luĭ Négoe Vodă; d'asupra grileĭ de susŭ era de sigurŭ o podélă de lemnŭ; acéstă disposiţiune avea de scopŭ să apere coşciugulŭ de contactulŭ directŭ cu pămîntulŭ, pentru a'ĭ asigura o durată maĭ lungă. Lespedea cu inscripţia e de marmură compusă din douĕ bucăţĭ legate între ele prin scóbe lipite cu plumbŭ.

Mormîntulŭ Stancheĭ, fiica luĭ Neagoe-Vodă, No. 3 de pe planŭ, e de zidŭ, lung. 1m·90, lărgime în fundŭ la est 0,68, la vest 0.55, iar adâncimea 1,05. Aci s'a găsitŭ oseminte: fragmente dintr'unŭ craniŭ, din picióre şi din şira spinăriĭ, cum şi o măsea, tóte amestecate cu sfărămăturĭ de vase de sticlă şi lutŭ; óle, candele, pahare, talere de pămîntŭ, bucăţĭ de porţelanŭ, un sfeşnicŭ, o bucată de sidef dintr'o cruce săpată cu literile Christos, şi cu braţulŭ luĭ Christos; în fine maĭ multe scóbe şi cercurĭ de ferŭ.

Momîntulŭ No. 4 este alŭ luĭ Radu de la Afumaţĭ. Lespedea cu inscripţiune este de pétră de Câmpu-Lungŭ, compusă din treĭ bucăţĭ, din care cea de la mijlocŭ am găsit'o în mormîntulŭ Dómneĭ Ruxandra, (No. 5 de pe planŭ). Literile păstréză urme de culóre albastră, ceea ce indică că inscripţiunea a fostŭ colorată mormîntulŭ are lungimea 1,90, lărgimea 0,70, şi adâncimea 1,25: fundulŭ n'a fostŭ ziditŭ; nu amŭ aflatŭ oseminte, ci numaĭ câte-va objecte: o sticlă pătrată, unŭ capacŭ, o lampă, unŭ piciorŭ de cruce de sidefŭ, fragmente de ornamentaţie şi cărbunĭ mulţĭ — ceea ce indică urmele unuĭ incendiŭ.

In mormîntulŭ de alăturea, No. 5 alŭ Dómneĭ monachia Platonila, lungimea 2 metre, lărgimea 0,60 şi adâncimea 0,90, s'a aflatŭ la şuprafaţă bucata de pétră cu inscripţia din lespedea luĭ Radu de la

Afumaţi, unŭ craniŭ, o maxilă, fragmente de sticlă şi de pétră şi cojĭ de alună.

In mormîntulŭ No. 6 lungimea 2 metre, lărgimea 0,80, adâncimea 1,05, sub lespedea fără nicĭ-o inscripţiune imediatŭ eraŭ 6 craniĭ şi óse fórte multe; mormîntulŭ e boltitŭ; cosciugulŭ se vede că a fostŭ îmbrăcatŭ cu stofă de mătase cu bandelete de firŭ, formând o cruce; s'a găsitŭ şi câte-va bucăţĭ dintr'unŭ policandru.

In mormîntulŭ No. 7 alŭ uneĭ rude a Mitropolituluĭ Anania, lungimea 1m·90, lărgimea 0,65, adâncimea 1,30, se afla două craniĭ, şi unŭ urcioruşĭ; cosciugulŭ stă pe 6 grile de fierŭ la o adâncime de unŭ metru. S'a maĭ găsitŭ duoĭ papucĭ (meşĭ) şi o lulea. In fine în mormîntulŭ No. 8, alŭ Kiajneĭ, lungimea 2m·08c.m. lărgimea 0,70, adâncimea 0,68, s'a aflatŭ două craniĭ şi multe óse de strânsură. Din objecte nimicŭ altŭ decât o bucată de cartonŭ sclivisitŭ. Objectele culese din morminte s'aŭ datŭ în păstrarea d-luĭ Arhitectŭ Lecomte, spre a le avea în vedere la scrierea monografieĭ despre Curtea de Argeşŭ. Cele-lalte morminte, fiindŭ dintr'o epocă maĭ recentă, nu le-am cercetatŭ; mi s'a spusŭ însă de d-lŭ Lecomte, că săpându-le în presenţa Prea-Sfinţieĭ Sale Episcopuluĭ Ghenadie, n'a găsitŭ în ele nimicŭ interesantŭ; numaĭ la unulŭ din mormintele despre stânga a datŭ preste multe glónţe marĭ de puşcă, şi preste ghiulele.

Am copiatŭ şi inscripţiunile de pe portretele murale — care scóse cu tencuiala lorŭ cu totŭ şi în cadre, — se păstréză într'o magazie. După ele se făcŭ picturele din noŭ pe pereţiĭ bisericiĭ.

Portretele vechĭ arŭ trebui să fie aduse şi espuse în muzĕulŭ Naţionalŭ, împreună cu petrele mormîntale, în casŭ când D-vóstră aţĭ decide înlocuirea petrilorŭ ctitoricescĭ cu reproducţiunĭ făcute după ele. Petrile vechĭ sunt unele stricate, altele în bucăţĭ. Arŭ face unŭ efectŭ uritŭ daca s'arŭ pune în starea în care se află în interiorulŭ bisericiĭ.

Clopotele mănăstireĭ s'aŭ spartŭ cu ocasiunea ardereĭ clopotniţeĭ întâmplată în nóptea de 23 spre 24 Aprile 1866. Ele staŭ josŭ în curtea Episcopieĭ. Celŭ mare a fostŭ prefăcutŭ la 1814 prin meş-

terulŭ de la Sibiŭ George Volf, fiindŭ Episcopŭ Kyr Iosif. Celŭ mijlociŭ e din anulŭ $\frac{7263}{1755}$ sub egumenia Arhimandrituluĭ Nikiforŭ, iar celŭ micŭ e din 1814 turnatŭ totŭ de meşterulŭ Volf, în loculŭ altuĭ clopotŭ ce se topise la «întâmplarea ardereĭ clopotniţeĭ» precum se cetesce în inscripţiunele de pe clopote.

Totŭ aci amŭ găsitŭ, spre marea mea mirare — cele două clopote ale luĭ Mircea celŭ bătrânŭ date mănăstireĭ Cozia. Ele aŭ fostŭ aduse, după multe întervenirĭ oficiale, de către actualulŭ Episcopŭ alŭ Argeşuluĭ, contra voinţeĭ Kyriarhuluĭ de Râmnicŭ, care în ciuda sa a dispusŭ să se ia şi singurulŭ clopotŭ ce maĭ rĕmăsese la Cozia, şi să se aducă la Episcopie. In acestŭ chipŭ mănăstirea Cozia a rĕmasŭ fără nicĭ unŭ clopotŭ. Sciŭ că Ministeriulŭ a scrisŭ Prea Sfinţiĭ sale Episcopuluĭ de Râmnicŭ ca să înapoĭeze clopotulŭ, iar celuĭ de Argeşŭ ca să lase clopotele Coziene pentru muzeulŭ Statuluĭ.

Cu acéstă ocasiune nu potŭ îndestulŭ a mĕ plânge D-vóstre pentru obiceiulŭ ce aŭ uniĭ Prea Sfinţĭ Episcopĭ de a ridica de pe la mănăstirĭ şi bisericĭ, icóne, crucĭ, stofe, manuscripte, documente şi alte obiecte de interesŭ istoricŭ şi artisticŭ, sub cuvêntŭ de a le asicura o maĭ bună conservare. In realitate însă ele devinŭ proprietatea esclusivă a celorŭ care le-aŭ luatŭ; dispunŭ de ele după cum credŭ maĭ bine; saŭ le strică prin reparaţiunĭ rĕŭ esecutate, saŭ le dăruescŭ pe la persóne influente, după împrejurărĭ. Resultatulŭ este, că numaĭ muzeulŭ Statuluĭ nu trage din aceste preocupaţiunĭ vre unŭ profitŭ. Unŭ esemplu, printre multele alte ce amŭ constatatŭ: La Schitulŭ Ostrovŭ din judeţulŭ R.-Vâlceĭ, se păstra până la 1876 treĭ icóne admirabile din timpulŭ luĭ Neagoe Vodă; una representa pe Sfinţiĭ Simeonŭ şi Sava, iar maĭ josŭ pre Despina Dómna în genuche în postură rugătóre, avêndŭ în faţă-ĭ, pe cele două fiice ale sale: Stana şi Ruxandra. Pe a doua icónă se vede crucificarea. De o parte Maica Domnuluĭ stândŭ pe unŭ tronŭ ţine pe genunchĭ pe Domnu Christosŭ; de cea-laltă parte, ceva maĭ josŭ Despina Dómna, avêndŭ în braţe pe fiulŭ sĕŭ Theodosie; două mame care plângŭ pe fiiĭ lorŭ iubiţĭ. O inscripţiune în limba slavă, conţine rugăciunea ce Despina Dómna face Fecióreĭ Marieĭ pentru fiulŭ

sĕŭ. A treia icónă represintă pe Neagoe Vodă și pe sfîntulŭ sĕŭ patronŭ. Astădĭ cele două d'ântâiŭ icóne se află în casa Prea Sfîntuluĭ Episcopŭ Ghenadie; cea de a treia am vĕḑut-o la d-lŭ Architectŭ Lecomte. Direcțiunea Museuluĭ de Antichitățĭ a rugatŭ pe Ministerŭ încă din 1875, prin raportulŭ No. 35 din 7 Octombrie acelŭ anŭ, ca să dea ordine a se trămite cele treĭ icóne museuluĭ. Ministerulŭ va fi scrisŭ de sigurŭ superióreĭ Schituluĭ Ostrovŭ, însă resultatulŭ a fostŭ, că atrăgêndu-se atențiunea asupra valóreĭ artistice a icónelorŭ — ele aŭ fostŭ rădicate și duse la Episcopie, unde staŭ și pînă astădĭ. — Museulŭ Statuluĭ este cu totulŭ săracŭ de producțiunile vechĭ ale arteĭ Bizantine; nu are măcarŭ o singură Icónă de o valóre artistică. A le lăsa să împodobéscă casele particularilorŭ, când ele sunt destinate muzeuluĭ Statuluĭ, sunt convinsŭ că nu vețĭ îngădui D-vóstră.

IV.

Râmniculŭ-Vâlceĭ.

La 6 Augustŭ amŭ plecatŭ la Râmniculŭ-Vâlceĭ. Aci amŭ visitatŭ maĭ ântâiŭ bisericile din orașŭ.

Biserica Cuvióseĭ Paraschiva.

Biserica Cuvióseĭ Paraschiva, după cum se arată în pisania din întru d'asupra ușeĭ bisericeĭ, cu data 1880, «s'a început din temelie de Ion Pătrașco Voevod, la anul 1557, iar la anul 1558, fiul seŭ Mihaiŭ Banul Craioveĭ aŭ terminat'o. La anul 1738, Banatul Craioveĭ fiind sub stăpînirea Imperiuluĭ Austriac, Imperatore fiind Carol al VI-lea și făcênduse rezbel cu Turciĭ, aŭ scos nemțiĭ din țară, au devastat tot orașul prin foc. La anul 1740 s'aŭ reparat de neguțĕtoriĭ Kiproveni. La anul 1768, cu ocasia resbeluluĭ dintre Austria și Turcia s'aŭ dĕrăpănat, iar Biserica la anul 1790, s'aŭ reparatŭ de enoriașĭ; la anul 1844, Sterie Iufca biv vel Ceauș aŭ zugrăvit'o din noŭ făcând ferestrele». Urméză apoĭ reparațiunile făcute până in 1880.

Biserica este mică; tâmpla e de zid, pictura din anulŭ 1879. Portrete la stânga despre intrare: Mihaiŭ Bravulŭ în costumŭ de Dorobanțŭ, după cum se represintă în litografiile Papazolu: alăturea portretul Dómneĭ Marița Măldărescu, carea, zidindŭ cu baniĭ seĭ turla din mijlocul bisericeĭ și zugrăvindŭ biserica, a devenitŭ ctitoră. La drépta este portretulŭ luĭ Petrașcu-Vodă totŭ în costumŭ noŭ; iar alăturea, portretulŭ luĭ Biv vel Ceaus Sterie Iufca.

Odóre vechĭ nicĭ unulŭ; am vědutŭ aci într'o magazie tâmpla de lemnŭ adusă de la monastirea Cozia cu destinațiunea a se pune la biserică. Insă fiindŭ prea mare s'a renunțatŭ la dênsa; ea s'a lucratŭ între 1840—1847 și era hotărîtă pentru biserica de la Cozia. I s'ar putea găsi o întrebuințare.

Pomelniculŭ fiindŭ interesantŭ pentru șireaoa Domnilorŭ l-am copiatŭ.

Biserica cu toțĭ Sfințiĭ.

Biserica cu toțĭ sfințiĭ s'a ziditŭ cu cheltuéla Proin Episcopuluĭ de Râmnicŭ Grigorie, a luĭ Hagi Costantinŭ Malahia și a luĭ Teodorŭ Monahulŭ, Egumenulŭ Dobrușeĭ, de la 1762—1764, cum se cetesce în pisania din tindă cu data $\frac{7274}{1765}$ Septembre 13, și în inscripțiunea din lăuntrulŭ d'asupra portretuluĭ Episcopuluĭ Grigorie. Portrete maĭ sunt: Hagi Costantinŭ Malahia, în costumŭ de neguțătorŭ cu scurteĭcă și cu anteriŭ, ținêndŭ în mână biserica; alăturea este Ioanŭ Lahovari, tatălŭ reposatuluĭ Nicu Lahovari, în costumŭ modernŭ, cu gherocŭ și pantalonĭ; apoĭ Bica Ioanŭ Lahovari, născută Socăténulŭ, cu bonetŭ în capŭ; ea a înzestratŭ biserica cu 889 leĭ noĭ pe an. La intrare lângă ușă maĭ sunt zugrăvițĭ de o parte Dómna Gheorghița soția luĭ Hristache Ioanŭ și de ceealaltă parte Hristache Ioanŭ cu bastonŭ în mână; aceștia aŭ cheltuitŭ cu zugrăvéla (în anulŭ 1878) tâmpleĭ pe unde se afla veche. La femeĭ și în advonŭ se află două tablourĭ și ctitoriĭ carĭ aŭ făcutŭ biserica. Se maĭ citesce pe părete o inscripțiune din 1872, a unuĭ Dumitrache Bizedénul, care lasă după mórtea sa și a soțieĭ sale o clădire de 5 odăițe făcută pe pămîntulŭ bisericiĭ. Cum se vede de aci buniĭ creștinĭ

și cu evlavie cătră locașurile Domnului nu lipsescŭ în Râmniculŭ-Vâlceĭ; eĭ se întrecŭ care maĭ de care să înfrumusețeze bisericile pentru a avea dreptulŭ să'șĭ zugrăvéscă portretele pe păreţĭ. Câtă mêndrie nu trebue se simță bune-óră Cocóna Marița Măldărescu, vĕḑêndu-se figurândŭ între doĭ Domnĭ, unulŭ vestitŭ prin eroismulŭ sĕŭ, iar celalaltŭ prin bunătatea caracteruluĭ; pictorulŭ s'a silitŭ cât maĭ multŭ să apropie secoliĭ, cariĭ despartŭ pe piósa donatóre de astă-ḑĭ de pioșiĭ Domnĭ de la finele secoluluĭ alŭ XVI; și este posibilŭ ca, după scurgerea câtorŭ-va generațiunĭ, să rĕmâe prin tradițiune acéstă înrudire, care va dobândi dreptulŭ în istorie. Câte erorĭ nu s'a născutŭ în chipulŭ acesta, și câte trecŭ până astă-ḑĭ dreptŭ adevĕrurĭ *de quibus nollent dubitari.*

Episcopia Râmnicŭ.

Biserica actuală a Episcopieĭ s'a ziditŭ în anulŭ 1856 sub domnia luĭ Barbu Dimitrie Știrbeiŭ. In pisania din acestŭ anŭ se ḑice că : «In acest loc și de a fost maĭ nainte biserică clădită de Arhiepiscopul Eftimie al Severinuluĭ și Michail Episcopul, dar la anul $\frac{7243}{1785}$ în vremea resboiuluĭ Turcilor cu Nemțiĭ, arḑênd s'a făcut adoa-óră de părintele Climent Episcopul, apoĭ d'atuncĭ și până la anul 1847, stricându-se de vechime, precum și focul întâmplat în anul acela prin maĭ multe orașe cum și într'acesta, mistuind atât o parte din oraș, cum și acéstă Episcopie cu tóte împrejmuirile eĭ, și bolnițe, aŭ rĕmas numaĭ nisce ziduri ruinate până la anul 1850, când Episcopul Calinic a zidit biserica din temelie și a înpodobit'o cu zugrăveala adoa-óră.»

In interiorulŭ bisericiĭ se vĕdŭ la drépta : portretulŭ Principeluĭ Barbu Știrbeiŭ, la stânga alŭ luĭ Calinicŭ Episcopŭ alŭ Eparhieĭ Râmnicu-Vâlcea. Ușile sunt frumosŭ sculptate în nucŭ; pe una se vede marca țĕreĭ cu inscripțiunea :

БАР. ЩIБ.
ПР. Ц. РОМ.

ìar pe ceealaltă, marca Episcopieĭ : Mitra, avêndŭ în drépta cârja, în stânga cruce, cu inscripţiunea :

КАЛИНИК.
ЄП. РМ.

Bolniţa din susŭ de Episcopie este maĭ veche. Pisania săpată în piatră la intrare din anulŭ $\frac{7254}{1745}$, Octombre 20, ne spune că : «Este zidită din temelia eĭ prin osteneala şi cu tótă cheltueala Prea Sfinţiĭ Sale Kyr Climent Episcop, precum şi biserica cea mare iarăşĭ de Sfinţia Sa s'a înălţat şi cu zugrăvele s'a înpodobit în zilele Măriĭ Sale Io Costandin Neculae Voevod.» Inscripţiunea de sub păretele bolţiĭ la intrare ne arată că biserica s'a zugrăvitŭ şi s'a înzestratŭ cu odóre totŭ de Episcopulŭ Climentŭ în anulŭ 1748, prin zugraviĭ Popa George, şi Badea Dinco. Icónele împărătescĭ în numĕrŭ de patru sunt totŭ din acestŭ anŭ. Clopotulŭ celŭ mare datéză numaĭ din 1848. Aci se află douĕ uşĭ vechĭ sculptate frumosŭ, carĭ ar trebui aduse la Museŭ.

Pe délŭ în via de lângă bolniţă este o cruce mare cu inscripţiune slavonă din anulŭ 1656, din care se vede că «s'a înălţat de Costandin Şerban Voevod şi de soţia sa Bălaşa cu blagoslovenia Episcopuluĭ de Râmnic Dionisie.»

Odóre vechĭ de ale Episcopieĭ nu mi s'aŭ arĕtatŭ nicĭ unulŭ. Din contra, am vĕḑutŭ maĭ multe lăḑĭ cu vestmîntărie şi odóre aduse de la Monastirea Cozia. Totŭ de aci Prea Sfinţia Sa Episcopulŭ a adusŭ multe cărţĭ şi manuscripte; din acestea cu multă dificultate am pututŭ lua pentru Muzĕŭ 226 bucăţĭ, din carĭ douĕ-ḑecĭ-şi-cincĭ manuscripte române, unŭ manuscriptŭ slavonŭ, douĕ manuscripte grecescĭ, 134 cărţĭ românescĭ tipărite, 16 slavone, 38 grece, restulŭ germane şi ungare. Ele sunt trecute fie care în parte în inventariulŭ de manuscripte şi cărţĭ ale Museuluĭ de la Nr. 797—1014.

Totŭ atuncĭ am luatŭ şi următórele chrisóve domnescĭ :

1. Chrisovulŭ pe pergamentŭ din anulŭ 1767 Octombre 23, alŭ Domnuluĭ Alexandru Scarlatŭ Ghica Voevodŭ, prin care pentru credinciósele slujbe ale boiaruluĭ Badea Ştirbeiŭ, Marele Vistiarŭ, ĭĭ confirmă darulŭ făcutŭ de alţĭ Domnĭ antecesorĭ acestuia, consistândŭ

în o pereche case, unde șade acum din mahalaoa Golescului din fața podului luĭ Haidăm, cu totŭ loculŭ și cu tóte namestiile ce sunt pe dînsulŭ, ca să le stăpânéscă din némŭ în némŭ.

2. Chrisovulŭ luĭ Alexandru Ioanŭ Ipsilantŭ Voevodŭ, prin care întăresce metohuluĭ Episcopieĭ Râmniculŭ din Bucuresci cu hramulŭ Sfinților 40 de Mucenicĭ, privilegiulŭ și alŭ altora Domnĭ de maĭ naintea acestuia, de a avé metohulŭ, numaĭ elŭ singurŭ dreptulŭ, de a ține o kerhaneà saŭ fabrică de lumînărĭ de céră albă pentru sfintele bisericĭ; plus 2 scaune de carne scutite de orĭ ce taxe, cum și 20 ómenĭ scutițĭ de tóte dările către hazná, (anulŭ 1797, Octombre 10).

3. Chrisovulŭ luĭ Costandinŭ Gheorghe Hangerli din anulŭ 1798, Iuliŭ 27, confirmândŭ aceleașĭ drepturĭ ḑisuluĭ metohŭ.

4. Chrisovulŭ luĭ Costandinŭ Alexandru Ipsilantŭ Voevodŭ din anulŭ 1803, Augustŭ în 10, cu acelașĭ cuprinsŭ.

5. Chrisovulŭ luĭ Grigorie Dimitrie Ghica Voevodŭ din anulŭ 1825 Martie 12 asemenea. Tus-patru aceste din urmă documente, sunt scrise pe hârtie; — și sunt trecute în inventariulŭ de documente alŭ Museuluĭ cu No. 6 sub țifrele 850—854 inclusive.

Prea Sfinția Sa Episcopulŭ a bine voitŭ a-mĭ da și portretulŭ luĭ Efrosinŭ Poteca, care aḑĭ se află expusŭ în secțiunea eclesiastică.

La Prea Sfinția Sa am găsitŭ și o copiă după o respetie de la schitulŭ Crasna în plaiulŭ Novacilorŭ, județulŭ Gorjŭ, care respetie, după descripțiunea zugravuluĭ ce a făcutŭ copia în 1837, «era făcută din vechime cu deosebite ștocătoriĭ și zugrăvelĭ avênd și aceste douĕ icóne: Maĭca Domnuluĭ și Sfântu Ion Bogoslov, cu asemenea ștocătorie. Inălțimea acesteĭ sfinte crucĭ este 15 palme, din capul florilor de sus până jos sub ctitorĭ; brațele cruceĭ 11 palme și o schiópă; lățimea scaunuluĭ cruceĭ drept prin numele ctitorilor este 6 palme și un pumn, iar icónele cele de lângă scaun sunt unite și la înălțime și la lățime. Inălțimea lor este 7 palme, lățimea 3 palme și un pumn.» Ctitoriĭ sunt: Matheiŭ Basarabŭ și Mitropolitulŭ Ștefanŭ. Nu am pututŭ afla daca acestŭ obiectŭ de artă maĭ esistă la schitulŭ Crasna. Vĕ rogŭ, Domnule Ministru, a dispune

să se întrebe despre acésta îngrijitorulŭ menționatuluĭ schitŭ: totŭ de o dată să se repete invitațiunea cătră Prea Sfinția Sa Episcopulŭ de Râmnicŭ ca se trămiță Museuluĭ tóte obiectele și cărțile ce a rĕdicatŭ de la Mănăstirea Cozia, de óre ce ordinulŭ Ministeruluĭ datŭ anulŭ trecutŭ, se vede că n'a avutŭ nicĭ unŭ resultatŭ.

V.

Mănăstirea Cozia.

La 8 Augustŭ am visitatŭ monastirea Cozia, care ạḑĭ e transformată în penitenciarŭ.

Biserica îșĭ păstréză forma sa primitivă din timpulŭ luĭ Mircea celŭ bătrânŭ, fondatorulŭ eĭ. Pisania din afară de d'asupra ușeĭ din anulŭ 1707, ne spune: «†In slava Sfinteĭ și de viéța făcătóreĭ Troițe «s'aŭ înălțat din temelie acéstă sfântă biserică de Creștinul Domn «al Țĕreĭ Româneștĭ Ion Mircea Voevod leatul 6809 (͵SѠѲ) și lip«sindu-se de podóba eĭ cea d'întâiŭ pentru mulțimea anilor aŭ «luat iarășĭ acéstă înfrumusețare precum se vede, de ceĭ ce s'aŭ «îndurat în ḑilele Prea luminatuluĭ Domn Io Costandin Basarab Voe«vod; Mitropolit țĕreĭ Româneștĭ Kyr Theodosie și ostenitor Kyr «Anthim Episcopul de Râmnic leatul 7215, în Egumenia Prea cu«viosuluĭ Kyr Mihail.»

Data 6809 corespunde anuluĭ de la Chr. 1301, când nu domnía Mircea celŭ bătrânŭ. Se vede că autorulŭ inscripțiuneĭ a fostŭ Radu Grecénu, care în scrierile sale pune domnia luĭ Mircea I-iŭ la 1300; și care ca mare cărturarŭ și istoriografŭ alŭ luĭ Constantinŭ Brâncovénulŭ, a trebuitŭ se fie consultatŭ la facerea acesteĭ pisaniĭ.

Inscripțiunea însă din 1705 care se citesce în interiorulŭ bisericeĭ, d'asupra ușeĭ unde sunt portretele, pune fondarea bisericeĭ la anulŭ 6894. (͵SѠЧД) de la Christosŭ 1386:

«Acéstă sfântă și Dumneḑeéscă biserică, unde se prăznuește hra«mul Prea sfinteĭ și începătóreĭ de viéță Troiță iaste zidită din te«melie de Blagocestivul rĕposatul Domn Ion Mircea Voevod cel bă«trân la cursul anilor 6894 care o aŭ înfrumusețat în lăuntru cu

«tot felul de podoabe, și afară întărindu-o cu veniturî pentru chi-«vernisirea eî, și pentru multa vreme a trecuților anî fostu-șî-aŭ per-«dut podoabele cea de a zugrăveleî. Și vĕḑêndu-o stricată, cinstitul «și de bunul neam, Dumnealuî jupan Șerban Cantacuzino biv vel «Paharnic, feciorul Spătaruluî Drăghicî, îndemnatu-s'aŭ de Dumne-«zeésca rîvnă de o aŭ zugrăvit precum se vede pentru a Dumnea-«luî, și a reposaților părinților Dumnealuî vecînică pomenire, în ḑi-«lele Prea Luminatuluî și Inălțatuluî Domn Ion Costandin B. Bas. «Voevod fiind Păstor țĕreî Prea Sfințitul Mitropolit Kyr Theodosie, «leat 7213. Nastavnic fiind Serafim Ieromonah. I. pisah Preda i snvi «ego Ianache Sima Mihaila Zugravi.»

Portretele sunt : la drépta, Mircea Voevodŭ cu inscripțiunea «Iw Mircea Voevod ctitor i jivonacealnic Sfetia Troițe» lângă elŭ fiulŭ sĕŭ Mihailŭ Voevodŭ, ambiî în costumŭ de cavalerî, cum se vede și la Curtea de Argeșŭ. — La stânga Jupanŭ Drăghicî Cantacozino Vel Spătarŭ, jupanița Păuna, jupanŭ Șerbanŭ Cantacozino Vel Paharnicŭ, jupanița Andriana, jupanița Maria.

In interiorulŭ bisericeî sunt douĕ morminte la drépta cum intri; unulŭ alŭ luî Mircea celŭ bătrânŭ, peste care se află o lespede rósă de timpŭ și ștérsă de ómenî; din inscripțiunea ce a fostŭ săpată pe dînsa, abia daca ochiulŭ ispititorŭ și încercatŭ maî póte citi unŭ ‚S, adică 6000, de sigurŭ prima țifră a anuluî când a reposatŭ marele Domnŭ Românŭ. Cincî vécurî întregî ómeniî aŭ bătutŭ și călcatŭ cu piciórele lespedea, care acoperă ósele erouluî de la Rovine, s'a ștersŭ numele luî de pe dînsa, și póte și celŭ din urmă semnŭ ce a maî rĕmasŭ se va șterge în curândŭ sub talpele ucigașilorŭ, carî vinŭ ḑilnicŭ acolo să-șî curețe corpulŭ de parasitele ce-î mănâncă. Nu însă pentru a fi călcate cu piciórele s'a pusŭ petrele peste morminte, căcî atuncî de ce s'arŭ maî fi săpatŭ numele reposaților pe ele? Ci pentru ca să se dea respectulŭ cuvenitŭ celuî căruî șî-a plătitŭ tributulŭ natureî, și pentru ca să rĕmâe posterităţiî numele luî. D-vóstră, care avețî în sufletŭ săpată iubirea pentru totŭ ce alcătuesce trecutulŭ némuluî românŭ, nu vețî îngădui, sunt sigurŭ, să se maî prelungéscă acéstă tractare vandalică a mormintelorŭ,

bine voindŭ a da ordinŭ către toțĭ îngrijitoriĭ mănăstirilorŭ și bisericilorŭ atâtŭ ale Statuluĭ cât și comunale, ca să acopere cu rogojinĭ petrele cu inscripțiĭ din interiorulŭ bisericilorŭ, iar pe cele ce staŭ aruncate pe afară să le pună la adăpostŭ, pînă ce se va zidi unŭ Museŭ lapidarŭ centralŭ, în care să se grupeze tóte după localitățĭ și epoce, așa cum se vede în statele civilisate.

Alăturea de Mircea celŭ bătrânŭ, odihnesce Tudora muma luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ. Se scie că ea făcêndu-se călugăriță sub numele de Teofana a venitŭ la Mănăstirea Cozia, în timpulŭ când fiulŭ sĕŭ se războia în Ardélŭ, și dreptŭ recunoscință pentru îngrijirile ce a primitŭ aci, lasă maĭ multe moșiĭ danie mănăstireĭ. Ca ctitoră ea se înmormîntéză alăturea de Mircea. Inscripțiunea de pe pétră este încă cĭtéță. Ea s'a publicatŭ deja de rĕposatulŭ Papiŭ Ilarianŭ în *Tesaurulŭ de monumente*, Vol. 1, împreună și cu actulŭ de danie alŭ eĭ.

Afară în tinda bisericeĭ este unŭ scaunŭ făcutŭ de gipsŭ cu marca bizantină; tradiția dice că în acelŭ locŭ arŭ fi incastrată o inscripțiune cu litere latine. La spatele altaruluĭ se vĕdŭ săpate pe o cărămidă treĭ numĭ și leatulŭ ,ЗРОГ. (7173). In curte maĭ sunt câte va fragmente de inscripțiunĭ ce am estampatŭ; pe una se cetesce : «.... fiilor sĕĭ Șerban Voevod, iar ușa de pétră s'aŭ făcut de Ghenadie Egumen.»

Pe păretele interiorŭ alŭ paraclisuluĭ din foișorŭ, se cetesce o altă inscripțiune slavonă săpată în pétră, cu data $\frac{7012}{1504}$, din care se vede că Egumenulŭ Eromonahŭ Amfilofie, a făcutŭ acelŭ paraclisŭ în dilele luĭ Mihnea Voevodŭ, și a Mitropolituluĭ Kir Serafimŭ.

Odórele și douĕ clopote aŭ fostŭ duse la Episcopia de Râmnicŭ. Din cărțile carĭ mi s'aŭ arĕtatŭ amŭ luatŭ pentru Museŭ :

1. O Evanghelie greco-română tipărită în Bucurescĭ la 1693, legată cu scórțe îmbrăcate în argintŭ suflatŭ cu aurŭ; pe scórțe se represintă pe lângă ceĭ 4 evangheliștĭ, restignirea și învierea Domnuluĭ Christosŭ, cum și alte scene din viéța Mântuitoruluĭ, și Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ. Lucrarea este de artă, de pe la finele se-

colului alŭ XVII, și de o perfectă conservare; figuréză în inventariulŭ Museului sub No. 17 din anulŭ 1885.

2. O condică de milostenie liberată în 1759 de Mitropolitulŭ Kievului, călugărilorŭ din mănăstirea Cozia ca să strîngă cu dînsa banĭ în totŭ cuprinsulŭ Rosieĭ. Pe 48 file scrise se află numele persónelorŭ ce aŭ contribuitŭ și suma ce a datŭ fie care. Trecută în inventariulŭ manuscriptelorŭ și cărților Museului la No. 1278.

3. Psaltirea luĭ David cu tîlcŭ, optŭ foĭ manuscripte, secolulŭ XVIII, in-8°, trecută în inventariŭ la No. 1279.

VI.

Mănăstirea Horezu.

De la Râmnicu-Vâlceĭ amŭ pornitŭ spre Horezu în ḑiua de 9 Augustŭ. La mică distanță de orașŭ, m'am abătutŭ din drumŭ ca să cetescŭ și să estampezŭ o inscripțiune, de care-mĭ vorbise Prea Sfinția Sa Episcopulŭ Melchisedec, că s'ar afla la o fântână părăsită în drumulŭ către Ocnele marĭ. In adevĕrŭ am găsitŭ pétra cu inscripțiune, este în limba slavă, și s'a rădicatŭ de Alexandru Iliașŭ. Cum se găsesce în locŭ părăsitŭ, și este expusă ḑilnicŭ la intemperiĭ și la stricăciunea trecĕtorilorŭ, vĕ rogŭ, d-le Ministru, a da ordinele cuvenite pentru transportarea eĭ la Bucurescĭ, spre a se depune în colecțiunea lapidară a Statuluĭ.

Mănăstirea Horezulŭ, fundațiunea luĭ Costandinŭ Brâncovénulŭ, este póte singurulŭ edificiŭ în țéră, pe care timpulŭ și restauratoriĭ, maĭ distrugĕtorĭ une orĭ decât timpulŭ, l'aŭ crușatŭ, păstrându-lŭ aprópe intactŭ, atâtŭ biserica cât și paraclisulŭ, trapeza, bolnița și casele destinate călugărilorŭ și visitatorilorŭ. Aci se póte vedé architectura hanurilorŭ și curților boerescĭ de pe la finele secolului alŭ XVII.

Cu atâtŭ maĭ mare însă trebue să fie grija pentru conservarea unorŭ asemenea monumente istorice; din nenorocire acéstă grijă lipsesce cu totulŭ. Mănăstirea până la 1862 era locuită de călugărĭ; eĭ aŭ fostŭ mutațĭ la Bistrița și în locu-le s'aŭ stabilitŭ că-

lugărițe. La 1881 maĭ multŭ de jumătate din edificiŭ s'a transformatŭ în spitalŭ ruralŭ; maĭcele în numĕrŭ de 56 aŭ fostŭ silite să se strîngă cum vorŭ puté câte douĕ, treĭ, în odăile disponibile din etagiulŭ de susŭ dintr'o aripă a edificiuluĭ și odăile de josŭ, carĭ sunt pline de umiditate. Neavêndŭ locŭ unde să ție lemnele, saŭ fie care monahie voindŭ să și le aibă la disposițiune chiar dinaintea chilielorŭ, a grămăditŭ până și în galeriile din primulŭ etagiŭ sferturĭ și jumătățĭ de stînjenĭ de lemne uscate, de așchiĭ și surcele, puse la o laltă cu sacĭ de lână, cu rogojinĭ, cu fînŭ, așa că numaĭ o scânteie arŭ fi destulŭ pentru a pune în flacără edificiulŭ întregŭ. Și pericolŭ de focŭ este și din causa hogéculuĭ celuĭ mare de la bucătărie, care e rĕŭ construitŭ, fiindŭ pré strîmtŭ, și din causa sobelorŭ stricate, și a cazanelorŭ în care se arde boiaua pentru covóre, și în fine a incurieĭ generale care domnesce acolo. Mănăstirea nu este nicĭ măcarŭ asigurată. Neajunsurĭ marĭ maĭ resultă și din stabilirea în acelașĭ edificiŭ a spitaluluĭ ruralŭ : maĭ întâiŭ călugărițele staŭ în strîmtóre; aprópe de jumătate arŭ trebui duse în altă parte, daca nu maĭ bine s'ar muta spitalulŭ; apoĭ neînțelegerĭ sunt totŭ-d'auna între personalulŭ spitaluluĭ și călugărițe. Când am visitatŭ mănăstirea, mare cértă era pentru grădina cu póme, pe care medicul, cu tóte ordinele categorice ale Ministeriilorŭ de Interne și de Instrucțiune Publică, o deținea pe séma sa, făcêndu-șĭ într'însa jocŭ de popice, bae și petrecerĭ cu lăutarĭ. Numaĭ în urma stăruințeĭ mele energice a convenitŭ să lase grădina la disposițiunea mănăstireĭ. Pedice se maĭ facŭ călugărițelorŭ la apă, oprindu-le de a lua apă din fântână; într'o ḑi maĭcele, după încredințarea ce mĭ-a datŭ maĭca superióră, aŭ fostŭ silite să gătéscă bucate cu apă de plóe. Superióra mi s'a maĭ plânsŭ că servitoriĭ spitaluluĭ aŭ îmbrâncitŭ și necinstitŭ maĭ multe călugărițe, ea însășĭ a fostŭ insultată de medicŭ; că în douĕ rândurĭ pe când se oficia serviciulŭ divinŭ, ómenĭ de aĭ spitaluluĭ aŭ trasŭ clopotele spre batjocură; că s'aŭ lăsatŭ să pască în cimitirŭ caiĭ economuluĭ de la spitalŭ, că se îngrópă în cimitirulŭ reservatŭ călugărițelorŭ ómenĭ carĭ morŭ în spitalŭ, pe când arŭ trebui să se îngrópe în cimiti-

rulŭ comuneĭ, și în fine că multe inconveniente pentru ținerea disciplineĭ și a moralitățiĭ în mănăstire, decurgŭ din acéstă conviețuire a ómenilorŭ spitaluluĭ cu călugărițele sub acelașĭ acoperișŭ.

Părerea subscrisuluĭ ar fi, d-le Ministru, ca să se mute spitalulŭ în altă parte, fie la tîrgulŭ Orezuluĭ, unde a maĭ fostŭ, fie aiurea. Mănăstirea păstrându-șĭ până acum forma primitivă a architectureĭ sale, arŭ fi de doritŭ să-șĭ păstreze și caracterulŭ sĕŭ de mănăstire. In loculŭ spitaluluĭ să se aducă călugărițele ce sunt risipite pe la diferite schiturĭ și schitulețe, și în acestŭ modŭ, să se întemeeze în mănăstirea luĭ Costandinŭ Brâncovénulŭ o cenobie de maĭcĭ, după tóte regulele și disciplina care domnea altă dată prin locașurile sfinte din țéră; căcĭ maĭ bine este să avemŭ 2, 3, mănăstirĭ bine întemeiate, bine populate și întreținute, decât sute de ruine cu treĭ, patrú călugărĭ saŭ călugărițe locuitorĭ într'însele.

Biserica, după cum se cetesce în pisania săpată pe piatră la intrare, s'a sfârșitŭ în luna Iuniŭ 1692, fiindŭ ispravnicŭ saŭ executorŭ alŭ lucrăriĭ Pârvulŭ Cantacuzino marele Stolnicŭ. Portretulŭ acestuia se vede în tinda biserićiĭ, în partea stângă despre ușă (partea Raiuluĭ); lângă elŭ se află : portretulŭ luĭ Cernica Șerbanŭ biv vel armașŭ ispravnicŭ, unŭ boiarŭ cu barbă, cu capulŭ golŭ, în antereŭ înfloratŭ, cu nasturĭ la mijlocŭ și la mânecă, încinsŭ cu unŭ brâŭ verde, și ținêndŭ unŭ bastonŭ în mână (insemnulŭ póte alŭ dregătorieĭ sale); pe d'asupra antereuluĭ, pusă pe umerĭ se vede o dulamă îmblănită încheiată la gâtŭ. Alăturea unŭ cadru divisatŭ în două; în partea de susŭ dela drépta spre stânga, sunt următórele portrete : 1. Apostolulŭ ispravnicŭ Vornicŭ za Dómna, în costumŭ simplu de antereŭ verde cu nasturĭ, încinsŭ cu brâŭ, și pe d'asupra cu dulamă roșie îmblănită, capulŭ golŭ, în mână cu unŭ bastonŭ; 2. Badea ispravnicŭ biv. Pîrc(ălab); acelașĭ costumŭ, însă antereulŭ roșu și dulama verde.

In partea de josŭ de la drépta spre stânga : 3. Manea vătafulŭ zid., unŭ bătrânŭ cu antereŭ roșu cu năstureĭ la peptŭ și mânecĭ, și pe d'asupra cu dulamă, care se închee susŭ. In mâna dréptă elŭ ține unŭ ghiulŭ cu sfóră, iar în stânga ține o linie saŭ riglă.

4. Vucașinŭ Caragea pietrarulŭ, acelașĭ costumŭ, însă și dulama roșie, ține cu mâna stângă instrumentulŭ pentru rânduiala petrelorŭ ; 5. Istratie lemnarulŭ, în acelașĭ costumŭ, cu antereulŭ însă fața nuculuĭ, ține cu mâna dréptă o bardă, și cu stânga unŭ dreptarŭ. Aceștia sunt dar meșteriĭ, carĭ aŭ lucratŭ biserica de la Horezu. Pe Manea vătafulŭ de zidarĭ, îlŭ maĭ găsimŭ și la Bistrița și la Tîrgoviște, și póte că renumele de care se bucura în vremea sa, a contribuitŭ ca imaginațiunea poporană să-lŭ mute cu două vécurĭ maĭ nainte și să-ĭ atribue biserica de la Curtea de Argeșŭ. In orĭ ce casŭ, miticulŭ meșterŭ Manole din legendă, — vătafŭ peste nouĕ alțĭ meșterĭ, — se asémănă multŭ cu realulŭ Manea vătafulŭ de zidarĭ din epoca Brâncovénuluĭ, după cum a observatŭ deja d-lŭ Odobescu într'o comunicațiune orală ce a făcutŭ Academieĭ Române.

Biserica îșĭ păstréză dispozițiunea sa interióră, cum și picturele primitive, tîmpla și chiar mobilierulŭ aprópe intacte. Portretele ctitoricescĭ ce se vĕdŭ cu inscripțiunile de d'asupra sunt:

A. d'a drépta :

1. «Preda Brâncoveanul biv vel Vornic sin David Postelnicu;
2. Jupanița ego (jupanésa luĭ) Păuna fata Papeĭ vel Logofĕt;
3. Ancuța (tînĕră) fata biv Vel Logofĕtuluĭ Papeĭ;
4. Papa Postelnicul Brâncoveanul sin Predi Dvornicul tata luĭ Costandin V.V.;
5. Matheiŭ (copil mic);
6. Jupanița ego Stanca Cantacozinésca;
7. Costandin V.V. (copil mic);
8. Barbu (copilandru);
9. David Postelnic tatal Predeĭ biv vel Vornic.

B. In stânga :

1. «Costandin Cantacuzino biv vel Postelnic al luĭ Matheiŭ Voevod. den ceputul Domnii luĭ pînă la mórte;
2. Jupanița ego Ilina fata luĭ Șerban voevod;
3. Drăghicĭ Cantacuzino biv vel Spătar;
4. Costandin Cantacuzino biv vel Stolnic;
5. Matheiŭ Cantacuzino biv vel agă;
6. Mihail Cantacuzino vel Spătar;
7. Iordache Cantacuzino biv vel Spătar;

8. Marica Cantacuzino;
9. «Ancuța Cantacuzino;
10. Ilinca Cantacuzino;
11. Stanca Cantacuzino, muma luĭ Costandin Voevod;
12. Bălașa Cantacuzino.

C. Păretele din stânga lateralŭ:

1. «Pîrvul Cantacuzino biv vel Stolnic sin Drăghicĭ Cantacuzino Vel Spătar ispravnic cel dintâiŭ al acesteĭ Mănastirĭ;
2. «Ion Șerban Cantacuzino Basarab Voevod feciorul luĭ Costandin Cantacuzino, biv vel Postelnic, din mila luĭ Dumnedeŭ aŭ luat Domnia la leatul 7187 și aŭ domnit un an;»
3. «Ion Costandin Basarab voevod, feciorul luĭ Șerban Voevod din mila luĭ Dumnedeŭ aŭ luat domnia la leatul 7163, și a domnit anĭ patru;»
4. «Ion Șerban Basarab voevod, feciorul Banuluĭ Șerban den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domnia la leatul 7110 și aŭ domnit anĭ 9.»

D. Păretele din drépta lateralŭ:

1. «Ion Arhimandrit carele aŭ fost nastavnic, când s'a făcut acéstă sfîntă Mănastire și a fost de la leatul 7200 și a egumenit anĭ 30;»
2. «Ion Laiot Basarab Voevod den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domnia la leatul 6902 și aŭ domnit anĭ 17.»
3. «Ion Neagoe Basarab Voevod den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domnia la leatul 7017 și aŭ domnit anĭ 9. e feciorul Pârvuluĭ biv vel Vornic Craiovesc.»
4. «Ion Matheiŭ Basarab Voevod, feciorul Danciuluĭ biv vel Vornic din Brâncovenĭ, den mila luĭ Dumnezeŭ a luat Domnia la leat 7141, și a domnit anĭ 22;»

E. Pe păretele din fața păreteluĭ dela drépta cum intri (despărțirea femeilorŭ):

1. «Ion Costandin Basarab Voevod sin Papeĭ Postelnicul vnuc Predeĭ biv vel Vornic Brâncoveanul»; ține biserica împreună cu «Maria Dómna fata Neaguluĭ Postelnicul sin Antonie Voevod».

Lângă Brâncovénu în față:

2. Radu Voevod (copil) ținênd o carte în mână;
3. Matheiŭ Voevod (maĭ mic);
4. Costandin Voevod;
5. Ștefan Voevod;

In fața Dómneĭ:

6. Smaranda (maĭ mică).
7. Safta (maĭ mare).
8. Ancuța;
9. Bălașa;

După Dómnă:

10. Stanca.
11. Ilinca.
12. Maria Dómna Moldoveĭ.

Odórele maĭ însemnate ce am rădicatŭ pentru Museŭ sunt:

1. Icóna cea mare a luĭ Brâncovénu, îmbrăcată în tocŭ și despre care se ḑice că o purta cu sine la drumŭ și la războiŭ.

Este o operă în adevĕrŭ de artă picturală, în formă de tripticŭ; subiectele sunt variate și esecuțiunea în miniatură aprópe perfectă. D'asupra sunt 33 bóbe marĭ de mărgăritarŭ așeḑate în argintŭ, toculŭ este bine îmbrăcatŭ cu marochinŭ și legatŭ cu fierŭ, legătura veche a epoceĭ. Lemnulŭ fiindŭ atacatŭ de carĭ, trebue să fie injectatŭ cu o substanță proprie. Am depus'o la Museŭ în secțiunea eclesiastică, trecênd'o la inventariŭ sub No. 18 din 1885.

2. O cruce mare de lemnŭ lucrată în sidefŭ pentru Sfînta masă, pe alocurea cu bucățĭ rupte; pe bază se vede în sidefŭ, marca țěreĭ: vulturulŭ cu cruce, sórele și luna, și monogramele: Iѡ. К. Б. В. Д Д Д О. ЦР. trecută în inventariŭ No. 19 din 1885.

3. O cruce mică de aurŭ cu lemnŭ sfîntŭ lucrată în zmalturĭ cu 13 smaragde, și cu 6 diamante. Pe o față se represintă răstignirea; susŭ este unŭ vulturŭ cu literile d'asupra Iѡ, josŭ unŭ animalŭ înaripatŭ cu data 1694; pe marginĭ în lungŭ se cetesce inscripțiunea săpată în adâncŭ: ІѠАНЪ КѠНСТАНТІНЪ ‖ МПАСАРАМПА ВОЄВОДА; Pe cea-laltă parte este lemnulŭ sfîntŭ cu unŭ cadru de aurŭ. Crucea se păstrézā în perfectă conservare într'unŭ tocŭ de argintŭ. Trecută în inventariulŭ Museuluĭ la No. 20 din 1885.

4. O placă de sfită, de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, care represintă pe sfințiĭ împărațĭ Costandinŭ și Elena. Inscripția săpată în adâncŭ în douĕ rândurĭ, ne spune că s'a închinatŭ Mănăstireĭ Horezu de Șerbanŭ Cantacuzino vel Paharnicŭ, fiulŭ luĭ Drăghicĭ

Cantacuzino biv vel Spăt., și alŭ Păuneĭ † ДКИНЯТꙊСѢꙊ СФНТЄИ. МЬНЬСТИРИ. ХꙊРЄЗІИ. ꙊНДЄ ИСТЄ ХРЯМꙊЛ ДЛЬРЯЦИЛОР КОСТЯНДИН. ШИ ЄЛЄНЯ. ДЄ ШЄРБЯН. КЯНТ. ВЄЛ ПЬХ. СНЪ ДРЬГИЧЮ. || .К. БІВ. ВЄЛ. СПЬТ. ШИ ЯЛ ПЬꙊНІИ. КЯ СЬ ЛЄ ФІЄ. ВѢЧНИКЬ ПОМЄНИРЄ, ШИ СОЦІИЛОР ЛꙊИ. ЯНДРІЯНЯ И МЯРІМ. 1700. Obiectulŭ s'a trecutŭ în inventariŭ sub No. 21 din 1885.

5. O cruce mică într'o corónă de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, și lucratŭ în smalturĭ, cu lanțŭ de gâtŭ; se pórtă de Archiereĭ când liturghisescŭ. Pe marginĭ e săpatŭ:

† БЖЮ МЛТЮ ЯРХІЄРЄИ ВЯРЛЯЯМ (adică: cu mila luĭ Dumnedeŭ Archiereulŭ Varlaamŭ) pe partea cea-laltă 1672; trecută în inventariŭ la No. 22.

6. O pereche paftale de argintŭ suflatŭ cu aurŭ împreună cu cordonulŭ de pĭele, pe d'asupra cu stofă lucrată cu firŭ, trecută în inventariŭ la No. 23.

Pe lângă acestea am rădicatŭ 38 manuscripte, din care 24 române, 6 slave și 8 grecescĭ; iar cărțĭ tipărite 393 volume împărțite astŭ felŭ: 228 grecescĭ, 15 slavone, 89 românescĭ, 13 latine, 43 greco-latine și 5 diverse. Ele sunt trecute în inventariulŭ Museuluĭ de la No. 470—796. Parte din aceste cărțĭ, aŭ aparținutŭ luĭ C. Brâncovénu, cum se vede atâtŭ din legătură, cât și din unele adnotațiunĭ autografe ale Principeluĭ Românŭ.

Din obiectele rĕmase merită a însemna pe cele următóre:

a) **In biserică.**

1. Cutie de argintŭ lucrată au repoussé, cu imaginea Sfîntuluĭ Procopie, ale căruia móște se păstréză în întru, fiindŭ dăruite mănăstireĭ Horezu la anulŭ 1692 de către Patriarchulŭ Țarigraduluĭ Iacovŭ. Inscripțiunea săpată în puncte sună:

† ЯЧѢСТЄ СФНТЄ МОЯЩІЄ 'ЯЛЄ МЯРЄЛꙊИ МЧНИК || ПРОКОПІЄ СЬНТꙊ ДЯТЄ ДЄ ПЬРИНТЄЛЄ ІЯКОВ, || ПЯТРІЯРХꙊЛ ЦЯРИГРЯДꙊЛꙊИ ЛЯ СФІТЯ || МЬНЬСТИРЄ ХꙊРЄЗІИ, ЛѢТ ,ЗС.

2. Altă cutie totŭ de argintŭ, frumosŭ lucrată, cu imaginea Sfinteĭ Minodora, alŭ căreĭ capŭ se păstréză într'însa. Capulŭ a fostŭ adusŭ de la Sinope, de către Constantinŭ Brâncovénulŭ și Dómna

sa Maria, şi s'a dăruitŭ mănăstireĭ la anulŭ 1701, cum resultă din următórea inscripţiune săpată pe cutie :

† ѧчѣсте сфнте мощие ѩсте капѹл сфнтїи мѹченицїи ми || нодóрии, кѩре сѧѹ ѧдѹс де ла синóп, де рóбѹл лѹи дѹмнзеѹ Їѡ Костѧндин Бѧсарѧб воевод ши де доѧмнѧ || лѹи Марїѩ ши сѧѹ дѧт ла сфнтѧ мьньстире хѹрезїи. ‚зс҃ѳ.

3. A treia cutiuţă de argintŭ lucrată în florĭ, cu móştele Sfîntuluĭ martirŭ Theodorŭ Tyronŭ, avêndŭ pe o placă bătută în ţinte următórea inscripţiune grécă scósă în reliefŭ : тѹ ѧгιоѵ ендоѯѹ мегѧло мѧртѵрос ѳеодѡроѵ тоѵ тѵрѡнос.

4. O candilă de argintŭ pusă la icóna împărătéscă a Maiciĭ Domnuluĭ, în stânga, avêndŭ următórea inscripţiune săpată în adîncŭ în circuitŭ :

† Гпждѧ Марїѧ дентрѹ ѧса осьрдїе фъкѹтѧѹ ѧчѣсте кѧндиле ши лѣѹ дѧт ла бол || ниць, дела мьньстирѣ хѹрезїи кѧ сь фїе де помени́ре. лт. ‚зсѕ҃.

Acéstă candelă a făcutŭ parte din odórele bolniţeĭ fundate de Dómna Maria a luĭ Constantinŭ Brâncovénu.

5. Altă candilă identică cu precedenta, avêndŭ aceeaşĭ inscripţiune, săpată însă în treĭ rândurĭ, se păstréză înaintea icóneĭ împĕrătescĭ a Domnuluĭ nostru Isusŭ Hristosŭ.

6. O cădelniţă de argintŭ de o formă alésă şi rară, fără inscripţiune. Ar trebuĭ înlocuită şi depusă la Museŭ.

7—10. Patru icóne împĕrătescĭ : Maĭca Domnuluĭ, Domnu Hristosŭ, Sfinţiĭ împĕraţĭ Constantinŭ şi Elena şi Sfîntulŭ Procopie, avêndŭ fie care susŭ câte o citaţiune în limba slavonă, iar josŭ inscripţiunea : Їѡ Костѧндин Бьсарѧбь вóевод 'и гсжда́ 'его Марїѧ. La icóna Domnuluĭ Hristosŭ se maĭ adaogă : въ лѣ ‚зс҃в.

Icónele sunt decĭ din anulŭ 1694 şi se păstréză destulŭ de bine.

11—12. Douĕ sfeşnice marĭ de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, avêndŭ josŭ săpată în reliefŭ inscripţiunea din 1692 :

† Юбиторю'л де Хс 'Їѡ Костѧндин. Б. воевóд кѹ доѧмни са Марїа лѧ ѧ лѡр мьньстире сфинцилор || ѫпърѧци Костѧндин ши 'Елéнѧ льнгъ 'палѧте шѝ ѧчест сфѣшник кѹ социѧ лѹи ѧѹ 'ѧдѧѡс. лт. ‚зс҃ф фе ѫ. ѧ.

13—14. Două tetrapode (iconostase) lucrate în sidefŭ și bagà, din timpulŭ luĭ Brâncovénu, cu câte o inscripțiune săpată în adâncŭ pe o tăbliță de alamă, avêndŭ susŭ marca țěreĭ, vulturulŭ, sórele și luna; iar maĭ josŭ cuvintele următóre:

† ШЙ ЯЧѢСТЄ ФРȢМОЯСЄ ТРЯТЯПОЙДЄ БȢНȢЛ || КРЄДИНЧОС ДОМНȢ ІѠ КОСТЯНДИН. Б. БЯСЯРЯБ КО || ЄВОД КȢ ДОЯМНЯ СЯ МЯРІЄ ЛЯ Я ЛѠ'Р МЪНЪСТИРЄ 'Я || ЛȢИ СТИ КОСТЯНДИН И ЄЛЄНЯ ЯȢ ЯДЯѠС. ЛТ. ,ЗСЯ.

Ambele sunt în maĭ multe locurĭ stricate, cu bucățĭ de sidefŭ și bagà lipsă. Prin uzulŭ ḑilnicŭ sunt expuse la o stricăciune imediată. Ar trebuĭ așeḑate în Museŭ și să se facă altele nouĕ în locu-le.

15. Unŭ jețŭ domnescŭ frumosŭ lucratŭ în nucŭ, avêndŭ pe dînsulŭ sculptatŭ vulturulŭ cu două capete. Judecândŭ după conservațiunea sa perfectă, nu póte fi anteriorŭ începutuluĭ acestuĭ secolŭ.

16. Pomelniculŭ ctitorilorŭ.

In biserică se maĭ află patru morminte frumosŭ lucrate, din carĭ treĭ cu inscripțiunĭ ce s'aŭ estampatŭ, iar alŭ patrulea fără inscripțiune. Tradițiunea spune că acolo se află îngropată Zmaranda, fiĭca luĭ Constantinŭ Brâncovénulŭ.

Unulŭ din morminte este alŭ Egumenuluĭ Ioanŭ Archimandritulŭ, mortŭ la $\frac{7231}{1723}$.

In tindă e o piatră cu inscripție din 1870, destinată a acoperì mormîntulŭ luĭ Ioanichie Archimandritulŭ, Egumenulŭ mănăstireĭ Horezu, românŭ, născutŭ la 1790; «și s'a lucrat acestea acum la anul 1870.»

Ioanichie însă a muritŭ pe drumŭ mergêndŭ spre Bistrița, unde s'a și înmormîntatŭ la 1875.

In fine, maĭ însemnezŭ inscripțiunea ce se cetesce pe o piatră încastrată afară pe zidulŭ despre miaḑă-ḑi într'o firidă:

«Acéstă sfîntă Biserică fiind zidită de rĕposatul Costandin voevod Brâncovénul, după vreme stricându-se învělișul, acum în zilele luminatuluĭ Vel Ban Grigorie Brâncovénul nepotul D-luĭ Domn, prin osîrdiea și îndemnarea Sfinţieĭ sale Părinteluĭ Ermonah Arhiman-

drit Trapezontie, s'a dres și s'a învělit înfrumusețându-o precum se vede. 1827 April...»

b) In Vistierie.

17—18. Douě repidiĭ de argintŭ suflate cu aurŭ, dăruite de Constantinŭ Brâncovénulŭ în anulŭ 1697, cum resultă din următórea inscripțiune,

Pe o parte:

† БꙊНꙊЛ КРЕДИНЧОС ДОМНꙊ ІѠ КОСТАНДИН Б. ВОЕВОДА КꙊ ДОАМНА СА МАРІА ЧЕЙ ЧЕ АꙊ ЮБИТ ПОДОАБА КАСІЙ ТАЛЕ ДОАМНЕ, ЛЪНГЪ АЛАЛТЕ ШИ КꙊ АЧЪСТЕ РЕПИДІЙ, 'А ЛѠР МЪНЪСТИРЕ ХꙊРЕЗІЙ АꙊ ꙖПОДОБИТ. ,ЗСЕ.

Pe cealaltă parte:

ТꙊ ДАРЪ ДОАМНЕ ПРИН РꙊГЪЧІꙊНИЛЕ ПРѢ КꙊРАТЕЙ МАИЧІЙ ТѢЛЕ ПРЕ ДЖНШІЙ САЪВЕШЕ: КꙊ ДꙊМНЕЗЕЮСКАЦЙ ПꙊТѢРЕ ПРИИМИНД А ЛОР ѠСꙖРДІЕ ШИ ОСТЕНѢЛЕЛЕ КАРЕ АДꙊК ПРЕН ДАРꙊЛ АЧЕСТА КАРЕ САꙊ [ꙖКИНА]Т КАСЕЙ СФ[ИНТЕЙ АЛЕ ТАЛ]Е.

Repidele, nefiindŭ trebuinciόse serviciuluĭ religiosŭ la mănăstire, ar puté fi depuse în Museulŭ Statuluĭ.

O anafornițā de argintŭ cu inscripțiunea următόre din 1697 săpată în dosŭ într'unŭ rândŭ circuitŭ.

† ГСПЖДА́ МАРІꙖ ДЕНТРꙊ А́ СА ѠСЪРДІЕ ФЪКꙊТАꙊ А́ЧѢСТЪ 'АНАФО́РНИЦЬ ШИ ДА́ТЬ ЛА БО́ЛНИЦА ДЕЛА СФНТА ШИ ДМНЕЗЕЮСКА МЪНЪСТИ́РЕ ꙊДЕ СЪ НꙊМАЩЕ. ХꙊРЕЗІИ. КА СЪ ФІЕ ꙖНТРꙊ ВѢЧНИКА ПОМЕНИРЕ. ЮЛІЕ Е. ЗИЛЕ. ЛТ. ,ЗСЕ.

20. Unŭ omoforŭ archierescŭ cu inscripțiunea cusută în firŭ de aurŭ.

La unŭ capětŭ: † ІѠ КОСТАНДИН Б. ВОЕВОДЬ.

La celalaltŭ: † МАРІА ДОАМНА ВЛѢТ. ,ЗСД. Nefiindŭ trebuinciosŭ, ar puté fi depusŭ la Museŭ.

21—24. Patru perdele de icónă frumosŭ lucrate, avêndŭ cusute pe fie care vulturulŭ cu douě capete, iar josŭ vulturulŭ cu crucea în gură cu inscripțiunile:

I-a susŭ: ЦРЪ КОСТАНДИН ЦРЦА ЕЛЕНА
josŭ: ІѠ КѠСТАНДИН ВО́ЕВОД.
МАРІА ДОАМНА ЛѢТ ,ЗСЕ.

II-a susŭ : СТЪ'І ПРОКО́ПІЄ
josŭ ca la No. 1.
III-a susŭ : М'Р Ѳ'Ѵ.
josŭ ca la No. 1.
IV-a susŭ : І'Є. Х'Є.
josŭ ca la No. 1.

25—28. Patru perdele de la oltarŭ cu aceleașĭ inscripțiunĭ ca la perdelele de la icónă.

29. Unŭ epitafŭ de atlasŭ cu representațiunea obicĭnuită pe mușama, și cu o inscripțiune grécă ștérsă, din care se póte descifra cuvintele următóre : ἄνετον παρα.... ευεσατου και υ.. τȣ ο ιγεμον πασις ȣγροβλαχιας Κυριου Κωνςτάνδινȣ Μπασαραμπ.

30. Unŭ epitrahirŭ de mătase cusutŭ cu firŭ de aurŭ avêndŭ inscripțiunea : † ІѠ КОСТАНДИН БАСАРАБ ВОЄВОД.
ГОСПОЖДА̀ МАРІѦ ЛѢТ ,ЗС҃.

31. Unŭ orarŭ pentru diaconŭ cusutŭ cu firŭ de mătase, cu inscripțiunea : ІѠ КОСТАНДИН ВОЄВОД
ГСПЖДА МАРІѦ ЛѢТ ,ЗС҃.

32. Maĭ multe talere de cositorŭ pentru masă, cu inscripțiunile :

Pe unele 17.	Д҃. АРХ. ХȢР. БЛ.	62. Adică : «Dionisie Arhimandritulŭ Hurezuluĭ Bălăcescu 1762.»
Pe altele 17.	РАФАИЛЬ ИГ ХȢР.	84. Adică : Rafail Egumenulŭ Hurezuluĭ 1784.

* * *

Trapeza. Trapeza unde mâncaŭ călugăriĭ servă astăḑĭ de magasie pentru provisiunĭ. Perețiĭ sunt zugrăvițĭ. In întru, la intrare, se represintă Sfințiĭ Constantinŭ și Elena, apoĭ Maĭca Domnuluĭ, Proorocĭ și Archiereĭ, etc.

Inscripțiunea scrisă cu negrélă la intrarea în trapeză sună în transcripție :

«Acéstă prea cuviósă trepezare frumósă, care iaste tuturor drăgăstoasă ca o maĭcă mînghĭiósă, când șed frațiĭ la masă, pentru

neuĭtare făcută și așa întocmită și cu zugrăvele împodobită de zmeritul Ioan Arhimandrit, nastavnic fiind acestiĭ mănăstirĭ până s'aŭ făcut leat $\frac{7214}{1706}$.»

Paraclisulŭ. In etajulŭ de susŭ, d'asupra trapezeĭ, este paraclisulŭ cu hramulŭ Adormireĭ Maĭceĭ Domnuluĭ. La intrare în tindă se cetesce următórea inscripțiune, zugrăvită peste alta maĭ veche ce a fost ștérsă :

«In anul de la Hristos 1787 Octomvrie, aŭ venit Turciĭ, Muscaliĭ și cu Nemțiĭ în țară ca să se bată și făcând stricăciunĭ, robiĭ multe, cât și sfintele Bisericĭ le-aŭ facut grajdurĭ de caĭ ce nu s'aŭ pomenit, 1867 Iunie în 27.»

In întrulŭ paraclisuluĭ la intrare se cetesce altă inscripțiune iarăși zugrăvită :

«Sfîntul și Dumnedeescul acesta paraclis, știut iaste că den temelie prea luminatul blagocestiv Domn Ioan Constantin Basarabă Voevod l'aŭ înălțat și cu zugrăveală l'aŭ înfrumusețat întru cinstea și lauda nașteriĭ Maĭciĭ Domnuluĭ Iisus Hristos, și de pururea fecióreĭ; și spre ne mórta pomenire a sa și a tot bun și prea blagorodnic neamuluĭ sĕŭ, sĕvêrșindu-se la al optulea an al Domnii sale fiind leatul 7205, și Ispravnic fiind Kyr Ioan Arhimandrit Egumen. Az ispisah siĭ paraclis ruku greșni Preda i Marin Zugrafi.»

Zugraviĭ dar aĭ acestuĭ paraclis aŭ fost Preda și Marin. Eĭ aŭ făcutŭ și portretele care se vĕdŭ în paraclis :

a) La drépta : «Bunul și înțeleptul Ioan Constantin Basaraba Voevod»; are corónă pe capŭ; e îmbrăcatŭ în dulamă înflorată și cu ceacșirĭ roșiĭ. Alăturĭ se află fiiĭ sĕĭ Constantinŭ Voevodŭ fără barbă; Radulŭ Voevodŭ maĭ micŭ.

b) In stânga : «I gospodja ego Maria» Dómna în costumulŭ timpuluĭ, și cu condurĭ în picióre, ține biserica împreună cu Constantinŭ Brâncovénulŭ. Lângă ea se represintă alțĭ douĭ fiĭ aĭ sĕĭ : Stefanŭ Voevodŭ și Matheiŭ Voevodŭ.

Tîmpla paraclisuluĭ, destulŭ de frumósă și bine păstrată, ca și ușile, sunt din timpulŭ luĭ Brâncovénulŭ.

Foișorŭ. Pe păretele de lângă trapeză, acolo unde este intrarea

la spitalŭ, se află o piatră săpată cu următórea inscripţiune încadrată în florĭ :

† «Acest foişor şi cu scara din temelie iaste || zidită şi precum se vede înpodobită cu tótă || nevoinţa şi cheltuĭala Sfinţii sale Părinteluĭ Kyr || Dionisie Arh. Bălăcescu î zilele Prea luminatuluĭ || Domn Iѡ Costandin Racoviţă voevod cu blagoslove || nia Prea Sfinţituluĭ Părinte Kyr Grigorie Episco || pul Rîmniculuĭ leat $\frac{7261}{1753}$. Iosif meşter.»

Foişorulŭ se află în bună stare; scara e împodobită cu leĭ şi vulturĭ afrontaţĭ; la unŭ colţŭ este unŭ stîlpŭ cu vulturulŭ şi capulŭ de boŭ, susŭ fiind sórele şi luna; iar la capulŭ stîlpuluĭ : marca vulturulŭ cu doue capete.

Clopotniţă. De la paraclis te suĭ în clopotniţă, unde se păstréză patru clopote.

1. Clopotulŭ celŭ mare avêndŭ marca luĭ Brâncovénu : vulturulŭ cu crucea în gură, iar d'asupra în corónă : vulturulŭ cu doue capete.

Inscripţiunea de pe lângă buză josŭ sună :

CONSTANTINVS BASARABA || BRANCOWAN :
D.G. ELECTVS || VAIVODA ET : PRINCEPS : VALACHIAE || F : F : A : C : 1698.

Maĭ susŭ se cetesce :

GOSS. MICH. FRANZ
ZECHENDER IN WIEN.
ANNO 1696.

Pe clopotŭ se represintă următórele treĭ icóne :

Maĭca Domnuluĭ cu Domnu Christos în braţe şi cu unŭ crinŭ.

Restignirea Domnuluĭ Christós; maĭ josŭ doue mironosiţe, şi

Sfînta Treime.

2. Clopotulŭ mijlociŭ are inscripţiunea următóre într'unŭ rîndŭ circuitŭ :

† ШИ ЯЧЕСТЯ ЛЯ Я СЯ МЪНЪСТИРЕ ЛЯ СТИ КОСТЯНДИН БѸН КРЕДИНЧОСѸЛ IѠ КОСТЯНДИН БЯСЯРЯБ ВОЕВОДЯ СЕП Я

ЛѢТ ,ЗГ.

Maĭ josŭ : † Θεωφηλ Ερμοναχ μψξ.

3. Clopotulŭ maĭ mijlociŭ, cu inscripţiunea într'unŭ cadru patratŭ:

IOHANNES
CKAT CORO
NENSIS. ME
FVSIT. SPES
MEA CHRISTVS
1655.

Maĭ josŭ e săpatŭ circularŭ :

O REX GLORIA IESV CHRISTE VENI CVM PACE. NICOLAVS SEBESI BONI HAI IMRE DISAGNAE BIRO ANNO DOMINI 1655.

4. Clopotulŭ celŭ micŭ cu inscripţiunea :

† ШИ ЯЧЕСТЯ ЛЯ Я СЯ МЪНЪСТИРЕ ЛЯ С҃ТИ КОСТЯНДИН КЪН КРЕДИНЧОСЪЛ IѠ КОСТЯНДИН БЯСЯРЯБ ВОЕВОДЯ.

VAŢZSA

† θεωφηλ μτρ.

Bolniţa. Lângă monastire se află bolniţa fundată de Dómna Maria, soţia luĭ Constantinŭ Brâncovénulŭ, la anulŭ 1696, cum se vede din următórea pisanie ce se cetesce la intrarea în biserică:

«† Răvnind şi urmând în tóte bunele fapte şi blagocestivie Maria luminata Doamna, Prea Inalţat sociul seŭ Iѡ Costandin Basaraba Voevoda, şi precum soţul şi Domnul eĭ biserica cea mare în cinstea marilor Inpěraţiĭ şi Sfinţiĭ Constandin şi Elena den temelie o aŭ redicat şi o aŭ înfrumuseţat, aşa şi Măria Eĭ în slava de Dumnezeŭ Născătoareĭ Fecióre şi Stăpîneĭ Nóstre aŭ zidit acéstă Sfîntă Beserecuce bolniţă, făcând'o ca în vecĭ bună pomenire stremosilor, moşilor şi părinţilor lor se remâe şi al lor nemort nume, isprăvinduo la al optulea an al Domniiĭ lor la leat dela zidirea lumeĭ 7205 Meseţa Septevrie 20 dni.»

Pe păretele din afară la drépta în tindă este portretulŭ primuluĭ Egumenŭ alŭ mănăstireĭ, Archimandritulŭ Ionŭ; alăturĭ Pahomie, egumenulŭ de maĭ târḑiŭ, ţinêndŭ unŭ ruloŭ în mâna dréptă, pe care este scrisŭ cu vopsea inscripţiunea de maĭ josŭ :

«† La leatul 1789 fiind rezmiriţă şi nevoe mare în ţară de Nemţĭ şi de Turcĭ au venit un Saraschiar cu óste Turcéscă de aŭ şezut

în mănastire un an, și multe stricăciunĭ s'aŭ făcut Sf. Bесericĭ, ajuns'a grajdurĭ de caĭ, cât sĕ dăsnădăjduise Rafail Egumen ce era atuncĭ, chiŭ vaĭ mare de a dres cât ș'aci, de tot ce era stricat, iar după mórtea aceluĭa, ajungând Egumen Pahomie fiind din Soborul S. M(ŏnăstire) luataŭ într'ajutor pre Milostivul Dumnezeŭ : și pre prea Curata sa Maĭcă, și pre Sfinții Inpĕrațĭ și s'aŭ apucat a drege, și cu ajutoriul celor maĭ sus ḑisĭ aŭ și isprăvit înpodobind cu zugrăvélă după cum se vede, în domnia Mării-Sale Iwn Alixandru Moruz voivod.»

Pe peretele interiorŭ la intrare este la drépta portretulŭ «Bunuluĭ și Creștinuluĭ Iw Costandin Basarab Voevod» ținêndŭ biserica în mână împreună cu Dómna sa : *Gospodja ego Maria.* In stânga sunt douĕ portrete : alŭ luĭ «Iw Anthonie Voevod» și alŭ «jupanuluĭ Neagu Postelnicul sin Anthonie voevod și tatăl luminateĭ Doamneĭ Marie.»

D'asupra ușeĭ este zugrăvită următórea inscripțiune, avêndŭ susŭ o corónă susținută de douĭ îngerĭ :

«† Dentru ale tale aduc Sfințieĭ Tale Stăpînă. Acéstă sfîntă și Dumnezeĭască Biserică ca o mirésă înpodobită, precum din afară așa și cu de tóte podóbele înpodobită și pe dinlăuntru. Intru cinstea și lauda adormiriĭ Sfințieĭ Tale Născătóre de Dumneḑeŭ, ca pomenire și eĭ să fie moșilor, părinților, și nouĕ în vecĭ. Si s'aŭ zugrăvit la lét $\frac{7207}{1699}$ Maiŭ 31. d͂ni.»

«Și Ispravnic fiind Kyr Ioan Arhimandrit Egŭmen. Azь ĭspisah ruca greșnago Preda i Nicola Zugrafi. Efrem.»

In interiorulŭ bisericeĭ nu este altŭ de însemnatŭ. Icónele împĕrătescĭ sunt zugrăvite de Popa Tudor Zugraf ot Costeștĭ : попа тѫдор зѫграф ѿ костещи. lucrare ordinară de pe la finele seculuĭ trecutŭ.

Revenindŭ asupra stăriĭ localuluĭ mănăstireĭ, este absolută trebuință de a se repara : 1. Salonulŭ Arhondaricului, unde a căḑutŭ tavanulŭ și plouă înăuntru, precum și camera de alăturĭ; 2. odăile de josŭ de la spatele altaruluĭ trebuescŭ acoperite și reparate; 3. Sobe trebuescŭ din noŭ maĭ pretutindenĭ; 4. La biserică e de

lipsă a se face jghiaburĭ de tinichea de jurŭ împrejurŭ, din causă că plouă înaintea bisericeĭ.

Se maĭ simte trebuinţă de : 1. treĭ rînduri de odăjdiĭ cu stiharele lorŭ, cu epetrahire şi cingătorĭ preoţescĭ;

2. Două rînduri diaconescĭ cu orariile lorŭ şi cu rucaviţe;

3. O cruce mare de Pristolŭ;

4. Două bederniţe şi

5. Castronŭ de aghiasmă.

Ar trebui încă să se atragă atenţiunea superióreĭ mănăstireĭ, ca să nu maĭ tolereze a se ţine lemne, lână şi pae prin galeriĭ, şi a se asigura totŭ-de-odată mănăstirea contra incendiuluĭ.

VII.

Mănăstirea Bistriţa.

Mănăstirea Bistriţa nu maĭ păstréză nimicŭ din arhitectura sa veche. Inscripţiunea pusă la intrarea despre bolniţă a clopotniţeĭ (scrisă în două colóne) ne spune : «Fiind-că acéstă mănăstire Bistriţa se afla în starea cea maĭ ruinoasă, aşa din causa acésta a hotărît Măria Sa Domnul Gheorghe Bibescu în anul 1845 dĕrêmarea acesteĭ ruine împreună cu Biserica şi a se reclădi precum există în fiinţă. La 26 Septemvrie anul 1846 s'aŭ pus temeliile de MM. Lor Domnu şi Doamna, în presenţa tutulor Miniştrilor şi Boerimeĭ. In anul 1850 şi 1851 din pricina evenimentelor a fost întreruptă acéstă clădire, dar la anul 1852 începânduse iarăşĭ lucrarea, în anul 1855 desăvêrşinduse sfînta Biserică la 15 August în ziua Sfinteĭ Măriĭ s'a sfinţit prin Eminenţia Sa Părintele Mitropolitu D. D. Niphon în presenţa MM. Lor Domnuluĭ şi Dómneĭ Stirbeiŭ, şi în luna luĭ Septembriŭ 1856 s'aŭ predat tóte clădirile gata. Proiectele acestor clădirĭ s'aŭ alcătuit şi esecutat prin arhitecţiĭ clădirilor mănăstireştĭ Ioan Shlater, Scarlat Beniş şi ajutorul Iuliŭ Fraivald sub igumenirea Părinteluĭ Gavriil arhim. †»

Se scie că Mănăstirea a fost fundată la începutulŭ seculuiuĭ alŭ 16-lea de către patru fraţi Băsărăbescĭ numiţi şi Craiovescĭ :

Barbu, Pîrvu, Danciŭ și Radu. Pisania veche de la biserică nu maĭ există. Este însă altă inscripțiune de piatră din anul 1683 încastrată în zidŭ sub clopotniță, care îĭ ține loculŭ. Ea are coprinsulŭ următorŭ :

«Sfîntă acésta și Dumnezeésca mănăstire pomenește a fi zidită ânteiŭ și den temelie de Barbu Banul Craiovescu, carele aicĭ și înge || rescul cin al călugăriiĭ maĭ pe urmă aŭ luat, iar dupre aceĭa reaoa vrĕjmășie a cruduluĭ Mihne || Vodă Dracea ce aŭ avut pre dînsul, den fața pămîntuluĭ a o șterge silind cu tunurĭ și cu alte cini zidurile || 'i aŭ surpat. Insă Dumnedeŭ cel-ci stricatele drége, slabele întăréște și dăsnădăjduirile omeneștĭ în bună nădéjde și ființă || le aduce, acela n'aŭ lăsat tiranica pohtă a Mihneĭ a sĕvĕrși de tot, ci iară Barbul Banul întrămare și puteare dând, iară o aŭ pre || făcut, maĭ bună încă și maĭ frumósă; și dupre aceaia iară bunătatea și adînca ințelepciune dumnedeiască ață || țând și țiind din rodul Barbuluĭ, ómenĭ marĭ și vreadnicĭ, o aŭ ținut și o aŭ păzit, precum și Preda vel || vorn. Brâncoveanul, în tótă viața luĭ aŭ făcut, și pre unde a fost câte-ceva stricat aŭ dres. Iara î(n) ai ceștĭ maĭ de pre urmă, || cu maĭ mare osîrdie, și maĭ cu mare cheltuélă nepotul sĕŭ Costandin Vel Spătar, carele dĕspre tat' trăghîndu-se dĕ vechia dun || gă a Craiovestilor, cari și Băsărăbeștĭ se chiamă, și dĕspre mumă și maĭ din bătrîna și înpărătésca casă a Canta || cuzenilor, vrênd a rĕspunde blagorodnieĭ și evlavieĭ sale, carea către Dumnedeeștile lucrurĭ avea, multe aŭ întărit || multe aŭ înfrumusețat, și den noŭ aŭ făcut la acéstă Dumnedeéscă și Sfântă casă, dând și lăsând precum i s'aŭ cădut în veac bun || pomenire bunuluĭ și luminatuluĭ neamuluĭ sĕŭ și luĭ, sĕvêrșind acésta în dilele unchiuluĭ sĕŭ lu Iwн Șerban Voevod || cel tînăr și fiind Egumen Parthenie Eromonah, vlét ot sotvoreniѧ svѣт 7192. a ot roj. hvo 1683 mesița Septemvria vĕ 12 dniĭ.»

Despre prădarea Mănăstireĭ de către Mihnea celŭ rĕŭ vorbesce pe largŭ cronica anonimă, și autorulŭ Biografieĭ luĭ Niphon Patriarhuluĭ. Costandin Vel Spătar, care reparéză mănăstirea, este viitorulŭ Domnŭ Brâncovénulŭ. In biserică se păstréză unŭ tabloŭ pe

pânză representândŭ plecarea luĭ Barbu Craiovesculŭ la mănăstire, ca să se călugărescă; se vede maĭ ântêiŭ biserica și casele cele vechĭ înconjurate de ziduri cu creneluri. Maĭ susŭ este Arnota, maĭ josŭ schitulŭ Păpușa. Barbu cu barbă albă, îmbrăcatŭ în costumulŭ timpuluĭ, ține capulŭ aplecatŭ pe mâna dréptă, iar mâna stângă o ține la ureche, în semnŭ de adio pentru tóte cele lumescĭ; după dînsulŭ vine unŭ tînĕrŭ cu dulamă înblănită în posițiune precatorie, urmatŭ de o cétă de alte 18 persóne tóte în dulame roșiĭ cu blană, — întréga familie a Craiovescilorŭ—. Pe pânză se cetesce: «Acéstă mușama s'aŭ scos după cea veche prin osîrdia Sfinţieĭ sale Părinteluĭ Chyr Gavriil Egum. Sf. m:re Bistrița 1830.»

De fratele Gheorge
Zugrav ot Cozia
1830 Octom. 25.»

Tabloulŭ originalŭ nu se maĭ păstréză.

Picturile din interiorulŭ bisericeĭ sunt tóte moderne: La stânga este portretulŭ muralŭ alŭ luĭ «Barbu Craiovescu ântêiul fundator al acesteĭ mănastirĭ 1498.» Este representatŭ în haină înblănită, cu anteriŭ și brîŭ; are o barbă albă și ține mâinile la peptŭ. Maĭ josŭ în fundŭ se represintă mănăstirea Bistrița. La drépta se află portretulŭ luĭ «Barbu Dimitrie Stirbeiŭ principele Domnitor, 1855.».

Petrele mormîntale s'aŭ scosŭ cu ocasiunea reconstruireĭ bisericeĭ In dreptulŭ Icóneĭ Domnuluĭ Christos în tindă în partea dréptă se vede o piatră cioplită cu inscripțiunea de totŭ ștérsă. Superiorulŭ îmĭ spuse că aci este mormîntulŭ luĭ Barbu Craiovesculŭ; că pétra mormîntală a fost înadins din noŭ cioplită pentru a se săpa inscripțiunea privitóre la Barbu, dar cu schimbarea vremilorŭ ea a rĕmasŭ în astă stare.

Afară în curte, rezemată de clopotniță, am găsitŭ pétra funerară a luĭ Pârvu Craiovescu în cuprinderea următóre :

+ МЦА АПРИЛІЄ
ДНЬ И ПРѢСТА
ВИСЕ РАБ БЖІИ Ж
ХПАН ПРЪВУЛЬ ВЕ
ЛИКЫИ БАНЬ КРАЛЕВЪ
СКИ ВЪ ДНИ БЛГОЧСТИ
ВАГО ІѠ МОИСИ ВОЕВО
ДА ЛѢТО
ЗЛЗ

ІС ХС
НИ КА

Ádică :

«In luna Aprilie ḑile [2]8 reposat'aŭ robulŭ luĭ Dumnezeŭ jupan Părvulŭ marele Banŭ alŭ Craioveĭ în ḑilele blagocestivuluĭ Ion Moisi Voevod, în anulŭ $\frac{7037}{1529}$.»

Se scie că acestŭ Pîrvulŭ era fratele banuluĭ Barbu Craĭovescu, fiiĭ boeruluĭ Neagoe. Pétra, fiind-că stă aruncată prin curte, ar trebuĭ adusă la Museŭ, împreună cu unŭ stîlpŭ de pétră, care a fostŭ la ușa bisericeĭ și pórtă sub decorația sculpturală inscripțiunea манє мєщєр, opera vestituluĭ meșterŭ din timpulŭ luĭ Constantinŭ Brâncovénulŭ. Ornamentele de pe acestŭ stîlpŭ de ușă de la vechea biserică se regăsescŭ la biserica mănăstireĭ Curțiĭ de Argeșŭ și facŭ a ne întărì în credința că Manole din legendă ar fi anume acestŭ meșterŭ Manole de pe stîlpulŭ de la Bistrița și de pe păretele de

la mănăstirea Horezulŭ. Stîlpulŭ este rezematŭ de zidŭ la pórta mănăstireĭ expusŭ la stricăciune.

Din odórele mănăstireĭ merită a însemna următórele :

1. Icónele împĕrătescĭ, carĭ parŭ a fi din timpulŭ luĭ Brâncovénu. Pe icóna Adormireĭ Maiceĭ Domnuluĭ se cetesce inscripţiunea:

† АЧАСТ. СФ. ИКОН. САȣ ЗȣГРЪВИТ ꙟН ИГȣМЕНІА СФТ. ПЪРИНТЕЛȣИ АРХИМ. КѴР НЕКТАРІЕ. 1794. ДЕ ІѠАН ЗȣГРАФ.

2. O cruce de lemnŭ ferecată în argintŭ cu inscripţiunea pe mânerŭ :

† СІЮ КР҇ТЬ ‖ СЪТВОРИ ЖОѴПАН ‖ Ь МАНТА ПОІЕРМОНАХ ‖ ІГОѴМЕНЬ ИЛ ‖ АРІѠНЬ Ѿ БИ. БЛѢТ ‖ ,ЗОГ Е [ЖОѴП]АНЬ МАНТА.

Adică :

«† Acéstă cruce a făcut'o jupan Manta fiindŭ Egumenŭ Iermonahulŭ Ilarion din Bistriţa în anulŭ $\frac{7072}{1564}$.»

3. Altă cruce maĭ mare de argintŭ cu inscripţiunea săpată în adâncŭ pe mânerŭ în formă şerpuită :

АЧАСТЪ КРȣЧЕ Ѡ Аȣ ФЯКȣТЬ ВЛЪДИКЯ ѲЕѠФИЛ ꙟН ЗИЛЕЛЕ Лȣ ІѠ МАТЕИ ВОЕВОДА ВА ЛЕТО ,ЗРН $\frac{7150}{1642}$.

4. Cruce maĭ mică în lemnŭ îmbrăcată în argintŭ cu inscripţiunea săpată pe mânerŭ :

† ПЪРВȣЛЬ :
КРЕЦȣЛЕСКȣЛЬ :
Аȣ ОБРЕКАТЪ :
АЧѢСТЪ СФЪНТЪ
КРȣЧЕ. 1678.

5. O cruce în filigranŭ cu inscripţiune pe buze : † А СКИТȣЛȣІ МЪНЪИЛЕЩІ 1804.

6. Altă cruce cu piedestalulŭ noŭ fără inscripţiune.

Din aceste 6 crucĭ, cele de sub No. 2 şi 3 ar merita să fie păstrate în secţiunea eclesiastică a Museuluĭ, maĭ cu sémă că la biserică nicĭ sunt trebuinciόse.

7—8. Două ripide de argintŭ suflatŭ cu aurŭ identice cu cele de la mănăstirea Horezu şi cu inscripţiunea :

Pe o parte :

† ДОЙМНЕ ІСȢСЕ ХРИСТОЙСЕ ПРИМѢЩЕ ДЕ ЛА ‖ РОБȢЛ ТЪȢ КОСТАНДИН БРЬНКОВѢНȢЛ ВЕЛ СПЬТ ‖ ДАРȢЛ АЧЕСТА КАРЕ Л'АȢ ꙟКИНАТ ‖ ВАСІИ СФИНЦИЕИ ТАЛЕ ‖ МЬН СТІРИИ БИСТРЕЦІИ ‖ ВЪ ЛѢТЪ :

(Anulŭ e acoperitŭ de mânerulŭ ripideĭ bătutŭ cu ținte). La a doua ripidă se vede în loculŭ acesta anulŭ ‚зрчг (7193).

Pe partea din față :

† ДЕ ДȢМНЕЗЕȢ НЬСКЪТОАРЕ ПРІИМѢЩЕ ДЕ ЛА РОБȢЛ ТЪȢ ‖ КОСТАНДИНЬ БРЬНКОВѢНȢЛ ВЕЛ СПЬТ. ДАРȢЛ 'АЧЕС ‖ ТА КАРО АȢ ꙟКИНАТ КАСЕИ СФИНЦИЕИ ТАЛЕ ‖ МЬНЬСТИРЕИ БИСТРИЦЕИ : ‖ ВЬ ЛѢТЬ : ‚ЗРЧГ : $\frac{7193}{1685}$.

9—10. Douĕ sfeșnice de argintŭ de pe sfînta masă, cu inscripțiune grécă săpată pe buze, din care se vede că aŭ fostŭ dăruite în 1765 «de robiĭ luĭ Dumnedeŭ : Dimitrie Despa, Zmaralgda și Sultana». Pe alŭ doilea sfeșnicŭ după inscripțiunea grécă se adaogă în romănesce : «ШИ СА ЛȢКРАТ ДЕ ГЕОРГЕ ЗЛЪТАР СИН РЪДȢКАНȢЛ ЗЛЪТАР».

11—12. Douĕ sfeșnice marĭ împĕrătescĭ de bronzŭ avêndŭ câte o placă cu inscripțiunea în limba grécă :

† ІѠАННИС КѠНСТАНТІНѠС МПАСАРАМПАС ВОЕВОНДАС ЕЛЕѠ ѲЕȢ АѴѲЕНТИС ПАС ‖ ИС ȢГГРОВЛАХІАС 1710.

Vulturulŭ cu crucea în gură și alăturĭ o stea.

Adică :

«† Ioanŭ Constantinŭ Basaraba Voevod cu mila luĭ Dumnezeŭ stăpînŭ alŭ tóteĭ țereĭ Ungro-Vlahieĭ, 1710.»

13—14. Alte douĕ sfeșnice de argintŭ suflate cu aurŭ avêndŭ inscripțiunea următóre săpată josŭ pe piciorŭ :

† АЧЕСТ. СВѢШНИК АСТЕ ФЬКȢТ ДЕН АЛТЕ СВѢ : ‖ ШНИЧЕ ШИ ДЕНТРАЛТЕ АРЏИНТȢРИ. ЧЕ АȢ ФОСТЬ ДАТЕ ДЕ КРЕЩИНИ. ПЕНТРȢ ПОМѢНИ ‖ ЛА СЕНТА МЪНЬСТИРЕ БИСТРИЦЯ. ШИ КȢ КЕЛТȢАЛА РОБȢЛȢИ ЛȢ Д'МНЗЕȢ : КОСТАНДИ ‖ Н БРЬНКОВѢНȢЛ ВЕЛ ЛОГОФЬТ МЦЯ. МАРТІЕ ДНИ А. К ЛѢТ : ‚ЗРЧЕ : $\left(\frac{7195}{1686}\right)$.

15. Anafornița de argintŭ suflată cu aurŭ. In mijlocŭ se represintă Maĭca Domnuluĭ cu sceptrulŭ într'o mână și cu Domnulŭ Christos. La marginĭ se cetesce troparulŭ : «Bucură-te ce eștĭ cu bunŭ darŭ dăruită de Dumnedeŭ Născătóre Fecióră că den tine au rĕsăritŭ sórele direptățiĭ Christos Dumnedeulŭ nostru. *v lad* : ‚а. х. п. е — (1685).

Iar în dosŭ pe fundŭ e săpată în adâncŭ inscripţiunea acésta:

† ВАС СВИНТꙋ Кꙋ МꙋЛТЪ СМЕРИРЕ ДЬРꙋИТ СВИНТІИ ТАЛЕ КАСЕ ДОАМНЕ МЬНЬСТИРІИ БИСТРИЦІИ ДЕ РОБꙋЛ ТЪꙋ КОСТ || ЯНДИН БРЬНКОВѢНꙋЛ ВЕЛ СПАТ. ꙟТРꙋ СЛАВИ ШИ ЛАꙋДА Я ПРѢ СВИНТІИ МАИЧІИ ТАЛЕ Я ФИ ПРІИ || МИТОРЮ ДЕ НАФꙋРІ. ꙟТРꙋ ВѢЧНИКЪ ПОМЕНИРЕ. МЦА МАЮ. ВІ. ДН. ВЛѢТ. ‚ЗРЧГ.

16. O cristelniţă de argintŭ făcută dintr'o tipsie dăruită de Négoe Voevodŭ, cum resultă din inscripţiunea în limba slavonă de pe buza vasuluĭ, cu litere marĭ:

† СЪТВОРИСЕ СІЯ КРЪСТѢЛНИЦЪ Ѿ ЕДНЯ ТИПСІЕ РАЗДРАНЯ. И БЫСТЬ ТИПСІЯ СЪТВОРЕНЯ ІѠН НѢГОЕ ВОЕВОДА.

Josŭ pe scaunŭ: † 'И ѠБНОВИ ѲЕѠФАНЬ БИВЬ МИТРОПОЛИТЪ СꙋЧА-ВЪС || КІИ.

Susŭ cu litere maĭ micĭ sub inscripţiunea cea mare:

Й ПРИЛОЖИ 'ЕДНЯ КꙋПЪ. 'И ДВѢ ЧАШѦ МАЛЫ. И БЫСТЬ СРЕБРО ЗА ВЪСЬ Ѕ ЛИТРЕ. ВѢЧНЯ ИМ ПАМѦТ. ВЪ ЛѢ ЛѢТО. ‚ЗРЛА $\left(\frac{7131}{1623}\right)$. Adică:

«Făcutus'a acéstă cristelniţă dintr'o tipsie topită, şi a fostŭ tipsia făcută de Ión Neagoe Voevoda, şi a reînoit'o Theofanŭ fostŭ Mitropolitŭ alŭ Suceveĭ, şi a maĭ datŭ o cupă şi douĕ pahare micĭ, şi a fostŭ argintŭ peste totŭ 6 litre, vecĭnica luĭ pomenire, în leatul $\frac{7131}{1623}$.»

Unŭ chivotŭ, lucrare ordinară, cu inscripţiunea săpată pe partea de josŭ:

† АЧЕСТЬ СФѪНТЬ АРТѠФОРІѠН ѨСТЕ ФЪКꙋТ ДЕ СФИЦІЯ СА ПЪРИНТЕЛЕ АРХ. КОСТАНДИЕ ПЕЛОПѠНИСІѠТꙋ ИЗ'М: СФН МѪНЪСТИРІ. БИСТРІЦА. Кꙋ КЕЛТꙋЯЛА МѪНЪСТИРІ: 1799.

18. In biserică, se păstréză şi móştele sfîntuluĭ Grigorie Decapolitulŭ, într'unŭ frumosŭ sicriŭ de argintŭ, lung. 1^{m}·45, făcutŭ de Constantinŭ Şerbanŭ Basarabŭ şi de soţia sa Dómna Bălaşa. Amêndouĭ se represintă în reliefŭ pe capacŭ: Dómna în genuchĭ cu coróna pe capŭ avêndŭ înaintea eĭ pe fiulŭ sĕŭ iarăşĭ îngenuchiatŭ. Inscripţiunea d'asupra: Ĭѡ ГСПЖДА БАЛАША. Lângă ea Constantinŭ Şerbanŭ cu corónă şi cu mantie, în genuchĭ; inscripţiunea: Ĭѡ КОСТАНДИН ШЬРБАН ВОД. Sicriulŭ a fostŭ lucratŭ în Ungaria şi a costatŭ peste 1500 galbenĭ. Pe păreţĭ împrejurŭ sunt lucraţĭ în reliefŭ douĕ-decĭ şi unulŭ de sfinţĭ, iar pe laturile capaculuĭ, de fie-care parte, şése

apostolĭ. Fie-care figură este între douĕ colonete. Pe o muche a sicriuluĭ este stema ţĕreĭ; vulturulŭ cu crucea, doĭ grifonĭ şi de o parte şi de alta doĭ îngerĭ. Maĭ figuréză : Sfîntulŭ Grigorie Decapolitulŭ, iar d'asupra Sfinţiĭ Constantinŭ şi Elena.

19. O candelă mare de argintŭ, făcută de boeriĭ şi neguţătoriĭ Craioveĭ cu ocasiunea aducereĭ móştelorŭ Sfîntuluĭ Grigorie Decapolitulŭ la Craiova, pentru apĕrarea oraşuluĭ de ciumă în anulŭ 1795, cum resultă din inscripţiunea grécă săpată pe buzele candeleĭ, ce o dămŭ în traducere :

«Acéstă candelă s'a făcutŭ prin contribuirile boerilorŭ şi neguţătorilorŭ Craioveĭ şi s'a închinatŭ de dînşiĭ sfîntuluĭ Grigorie Decapolitulŭ, atuncĭ când corpulŭ sĕŭ mirositorŭ şi divinŭ a fostŭ adusŭ la Craiova din causa ciumeĭ fiindŭ anulŭ 1795, cu scopŭ ca prin mijlocirea sa, să se preserve oraşulŭ şi locuitoriĭ sĕĭ.»

(Urméză numele boerilorŭ carĭ aŭ contribuitŭ).

20. Tetravangelie ferecată în argintŭ poleită cu aurŭ.

Pe placa a II^a este săpată josŭ următórea inscripţiune :

† ѦЧѦСТЪ СѢТЬ ШИ Ѧ ЛѪИ ДѪМНЄЗЄѪ ЄѴѦНГЄЛІЄ МСТЄ ФЄРЄКѦТЬ || ДЄ РОБѪЛ ЛѪИ ДѪМНЄЗЄѪ КОСТѦНДИНЬ БРЬНКОВѢНѪЛЬ ВЄЛЬ || СПЪТѦРЮ, ШЇ Ѡ ѦѪ ѪНКИНѦТЬ СѴИТІИ МЬНЬСТИРИ БСТРЦ || ѪНТРѪ Ѧ СѦ ВѢЧНИКЬ ПОМЄНИРЄ ВЪ ЛѢТЬ ,ЗРЧѦ $\left(\frac{7191}{1693}\right)$.

Din aceste odóre, cele de sub No. 7, 8, 15 şi 16 ar figura maĭ bine în colecţiunea Museuluĭ Statuluĭ, nefiindŭ absolutŭ trebuinciose şi putĕndu-se înlocuì cu altele noue. Bolniţa din délŭ nu am pututŭ afla de cine a fostŭ zidită. Pisania din tindă scrisă cu vopsea, vorbesce numaĭ despre zugrăvéla tindeĭ :

«† Acest pridvor zugravitus'au den bun gândul Dumneaeĭ jupă || néseĭ Andriianeĭ Vorniceseĭ a Dumnéluĭ Şerban Cantacuzino || vel Vornic, î(n) zilele luminatuluĭ Domn Ioan Costandin B. Basa || rab voevod, fiind Egumen Kyr Stefan Ieromonah : Maiŭ 18 $\frac{7218}{1710}$ i Zografiĭ Iosif Ieromonah Hranite.»

Totŭ în tindă se vĕdŭ zugrăviţĭ la stânga despre uşă : «Şerbanŭ Cantacuzino velŭ Vornicŭ şi Andriiana Jupănésa d-luĭ velŭ Vornicŭ.»

Ușa bisericeĭ este fórte frumosŭ săpată și poleită, se vede pe dînsa unŭ îngerŭ, iar dedesubt inscripțiunea slavonă :

«† ВРАТА́ СИѦ СЪТВОРИ ИЕРМОНАХ ИГꙋМЕН ВАСИЛИЕ ‖ ВО ДНИ Іѡ МАТЕЮ БАСАРАБА ВОЕВОДИ ВЪ ЛТ ,ЗРѮВ.»

Adică :

«Acéstă ușă a făcut'o Ieromonachulŭ Igumenŭ Vasilie în ḑilele luĭ Matheiŭ Basaraba Voevodŭ în anulŭ $\frac{7162}{1654}$.»

Tîmpla de asemenea pare a fi totŭ din timpulŭ luĭ Matheiŭ Vodă, ca și icónele.

Cum bolnița aḑĭ nu servă la nimicŭ, în bisericuță nu se maĭ face serviciŭ, maĭ cu sémă că în mănăstire nicĭ se maĭ află călugărĭ, localulŭ fiindŭ ocupatŭ de scóla de sub-oficerĭ, atât ușa cât și tîmpla și icónele ar puté fi duse și păstrate în Museulŭ Statuluĭ, ca lucrărĭ de artă din secolulŭ alŭ XVII-lea.

In clopotniță se află patru clopote, ale cărorŭ inscripțiunĭ le-am estampatŭ; doué, din anulŭ 1497, adică din anulŭ fundațiuneĭ mănăstireĭ, pórtă următórea inscripțiune :

ВЪ ИМЕ ꙋСПЕНІЯ ПРѢСТІ҃Е БЦ҃И. И В ДН҃И БЛ҃ГОЧЕСТИВАГО Іѡ РАДꙋЛА ВОЕВОДЕ СЪТВОРИ СІЕ. ЗВОНО ВЬ М҃НАСТЪРМ БИ ‖ СТРИЦА ЖꙋПАНЬ БАНЬ БАРБꙋЛ И ПРЪВꙋЛ ДАНЧꙋЛ РАДꙋЛ. Д҃. БРАТІА. ВЛѢТ. ,ЗЕ.

Adică : «In numele Adormireĭ Pré Sfinteĭ Născĕtóre de Dumneḑeŭ și în ḑilele blagocestivuluĭ Ionŭ Radulŭ Voevodŭ, aŭ făcutŭ acestŭ clopotŭ la Mănăstirea Bistrița, jupanŭ Banŭ Barbulŭ și Pîrvulŭ, Danciulŭ, Radu, 4 frațĭ, în anulŭ $\frac{7005}{1497}$.»

Iar pe clopotulŭ celŭ maĭ mare se cetesce în transcripțiune :

«† Cîntațĭ Domnuluĭ toată făptura că mare e Domnul, cu al căruĭ ajutor pre lăngă alalte și acest clopot făcutus'au den cheltuiala robuluĭ săŭ Constandin Brîncoveanul, vel logofĕt, la Sfînta Mănăstire Bistrița, fiind egumen Paisie Arhimandritul și meșter Teofil ermonah. Mța Mart. 15 v lt. $\frac{7195}{1687}$.»

Pomelniculŭ este făcutŭ pe la începutulŭ secoluluĭ alŭ XIX-lea. Pe prima pagină după prefață se cetesce : «Aicĭ se pomenesc Domniĭ ceĭ bătrînĭ de demultŭ aĭ țĕreĭ și Doamnele :

Iѡ Radul Voevod Negrul.

Iŏ Vlad V.

Iŏ Négoe V. i godja ego Despina i sinъ ego Theodosie Voevod, i Anghelina, Ioana, i Petra, Stana, Ioan, Roxanda.

Iŏ Bratul Voevod.

Iŏ Radul Voevod.

Iŏ Vlad Voevod.

Iŏ Moysiĭ Voevod.

Iŏ Vlad Voevod.

Iŏ Vintilă Voevod.

Iŏ Petru Voevod.

Iŏ Petraşco Voevod.

Iŏ Mircea Voivod i gospodja ego Anna.

Iŏ Petru Voevod i gospodja ego Stana, i dăşti ego Maria i Voĭca.

Iŏ Alexandru Voevod i gospodja ego Catherina i dăşti ego Elena, Despina.

Iŏ Mircea Voevòd i s̃nъ ego Mircea Vod.

Iŏ Vlad Voevod.

Iŏ Mircea Voevod.

Iŏ Miloş Voevod.

Iŏ Petru Voevod i Petru Voevod.

Iŏ Alexandru Voevod.

Iŏ Mihaiŭ Voevod i gospodja ego Stanca, i s̃nъ ego Nicola i dăşti ego Florica i mati ego Monahia Theofana.

Iŏ Simeon Voevod.

Iŏ Radul Voevod i gospodja ego Elena, i dăşti ego Anca, i s̃nъ ego Băsărab Voevod i gospodja ego Arghira i snă ego Alixandru Voevod.

Iŏ Iliaş Voevod, i gospojda ego Elena, i snă ego Radul Voevod.

Iŏ Alion Voevod i s̃nъ ego Radul Vod.

Iŏ Matheiŭ Voevod i gospojda ego Elena.

Iŏ Costandin Voevod i gospodja ego Bălaşa Ilina Rale Nicolache.

Iŏ Grigorie Voevod.

Iŏ Antonie Voevod i s̃nъ ego Neagoe Voevod.

Iŏ Duca Voevod i gospojda ego Anastasia.

Iŏ Şerban Voevod i gospodja ego Maria i snă ego Gheorghie voevod i dăşti ego Casandra, Maria Costandin ctitoriĭ.

Iŏ Costandin Voevod i gospojda ego Maria, i s̃na ego Costandin Voevod i brat ego Stefan Voevod i Radul Voevod, Matheiŭ Voevod, i dăştări ego Stanca, Maria, Ilinca, Safta, Anca.

Etc. etc.

(Urméză şirulŭ Domnilorŭ până la Grigorie Ghica Voevodŭ, 1822).

Aci se află şi lista Archiereilorŭ ţĕreĭ şi pomelniculŭ Egumenilorŭ, boerilorŭ şi neguţătorilorŭ, carĭ aŭ făcutŭ dăniĭ pe la mănăstire. Numaĭ pomelniculŭ boerilorŭ din Brâncovenĭ «Ctitoriĭ sfinteĭ mănăstirĭ acestia» ocupă 7 pagine pline de numĭ. Pomelniculŭ «Ctitorilor cariĭ den început aŭ zidit şi aŭ înălţat sfînta casa acésta» începe cu Banulŭ Barbulŭ Craiovesculŭ, pe călugărie Pahomie monachulŭ, Salomia monachia (soţia luĭ Barbu, care iarăşĭ s'a călugăritŭ), Pârvulŭ, Danciulŭ, Radulŭ, Musa, Neagoe, Tudorŭ, Neagoe, Bratulŭ, Danciulŭ, Radulŭ etc.

In acestŭ pomelnicŭ, ca maĭ în tóte pomelnicele de la mănăstirĭ, se află elemente preţióse chronografice şi istorice pentru restabilirea listeĭ definitive a Domnilorŭ, pentru cunóscerea familiilorŭ domnescĭ, cum şi a istorieĭ mănăstirilorŭ. De aceea credŭ că ar fi bine să se ia disposiţiunĭ a se aduna în Museulŭ Statuluĭ tóte pomelnicele vechĭ de la bisericĭ şi mănăstirĭ, pentru ca reunite să se pótă maĭ uşorŭ studia şi compara între ele.

Intr'o cămăruţă dintr'o aripă a edificiuluĭ am găsitŭ zăcêndŭ în desordine 120 manuscripte, din carĭ 72 slavone, 4 grecescĭ şi 44 române, şi 267 cărţĭ tipărite, din carĭ 131 slavone, 53 române, 30 slavo-române, 50 grecescĭ, 2 greco-române şi unulŭ germano-rusŭ.

Manuscriptele, unele fórte preţióse, sunt într'o stare de muceḑélă şi stricăciune nu se póte maĭ rea. Pe la 1861, într'unŭ studiŭ publicatŭ de d-lŭ Odobescu în Revista Română, se exprima dorinţa ca să se aducă în Museŭ saŭ la bibliotecă acele manuscripte, căcĭ sunt supuse la o stricăciune ḑilnică din partea şórecilorŭ, cârceilorŭ şi umidităţiĭ. A trebuitŭ 23 de anĭ să trécă, pentru ca în fine dorinţa învĕţatuluĭ archeologŭ să se realiseze. Astăḑĭ tóte acele manuscripte şi cărţĭ sunt depuse la Museŭ şi figuréză în inventariulŭ de manuscripte şi cărţĭ de la No. 1—372.

VIII.

Mănăstirea Arnota.

In ḑiua de 12 Augustŭ, pe la orele 7 séra, m'am dusŭ călare la mănăstirea Arnota. După unŭ suişŭ de o oră, pe muntele ce se înalţă în faţa mănăstiriĭ Bistriţa, am ajunsŭ la Arnota pe întunericŭ şi pe o plóe destulŭ de tare. Fiindŭ că nu era locŭ de dormitŭ, a trebuitŭ să începŭ îndată cercetările, ca să mĕ potŭ întórce chiar în acea nópte. Casele, ce ocolescŭ din tóte părţile curtea, sunt în desăvîrşită ruină; ele aŭ fostŭ reclădite sub domnia luĭ Barbu Dimitrie Ştirbeiŭ Voevodŭ, care alesese acea mănăstire ca locŭ de închisóre pentru boeriĭ ceĭ nesupuşĭ şi hainĭ domnieĭ.

Pe o pétră pusă în ẕidŭ la pórta mănăstireĭ se cetesce:

«Fiind că Mănăstirea Arnota sĕ afla || în starea cea maĭ ruinósă. M. S. fostul Domn B. Ştirbeiŭ. a poruncit || a sa reclădire care s'aŭ început în anul 1852 şi s'a sĕvîrşit şi predat în luna luĭ Septemvrie 1856. Proiectul s'a alcătuit şi egsecutat de arhitectul Şlachter şi Sc. Beneş. Egumen Părintele Kesarie de la Focşaniĭ Valahieĭ.»

Mănăstirea se scie că a fostŭ fundată din temelie de Matheiŭ Vodă Basarabŭ. Pisania de la biserică fiindŭ scrisă cu vopsea, s'a ştersŭ. După legenda culésă din gura superioruluĭ mănăstireĭ, Părintele Severianulŭ Marinescu, Matheiŭ Vodă ar fi căḑutŭ într'o crimă, pentru care trebuia să fie dusŭ să se judece la Constantinopole. Elŭ, aflândŭ despre sórta ce-lŭ aştepta, a fugitŭ pe sub munţĭ până ce a ajunsŭ în acestŭ locŭ; aci pe atuncĭ era unŭ lacŭ mare şi rechită multă. Matheiŭ s'a ascunsŭ după rechită, aşa că Turciĭ ce-lŭ urmăreaŭ de aprópe nu-lŭ a maĭ pututŭ găsi. După aceia elŭ şĭ-a adusŭ martorĭ şi s'a îndreptatŭ la Constantinopole de vina cu care era asupritŭ. In semnŭ de recunoscinţă, Vodă a hotărîtŭ să facă o mănăstire pe loculŭ acesta; a scursŭ laculŭ şi l'a umplutŭ cu bogşe (cărbunĭ), zidindŭ altarulŭ chiar pe loculŭ unde dînsulŭ scăpase. In pomelniculŭ mănăstireĭ «prefăcut şi înoit în aniĭ d'începutul lumeĭ 7214 şi de la Chr. 1706» se cetesce numele

ctitorilorŭ carĭ dela începutŭ aŭ ziditŭ și aŭ înălțatŭ Sfîntă casa a-céstа : «Iѡ Matheĭ Basaraba voevod i gopjda ego Elena, Danciul, Stanca, Pahomie monah, Salomia monahia, Parvul, Radul, Neaga, Preda, Catalina, Speia, Vlăsan, Marga, Ioan, Radu, Barbu, Nécșa, Pasca, Datco, Voĭca, Calea, Șerban, Harvat, Barbu, Maria, Radu, Negoit, Mateiu, Radu».

In altŭ locŭ cetimŭ : «Dintru intimplarea vremilor, din deasele și cumplitele rezmirițe, și din slăbiciunea celor ce aŭ fost maĭ nainte chivernisitorĭ la acéstă sfîntă și Dumnezeéscă monastire, aŭ remas la mare pustiire și surpare. La care înțeleghînd prea fericitul Ctitor Dum. Costandin Brancoveanul vel Spătariŭ și fiind la Dum. baniĭ ce s'aŭ rescumpărat rumîniĭ în zilele luĭ Costandin Vodă, aŭ dat talere 200 de s'aŭ lucrat cât aŭ fost banĭ, și la a-céstă înoire a Sfinteĭ mănastirĭ aŭ fost rînduit Sfinția sa Prea Cuviosul Părintele Kir Antonie Arhimandrit, și după alte ostenele aŭ ajutat și Sfinția sa cu talere 85; pentru care s'aŭ scris aicĭ ca în vecĭ să se pomenéscă.»

Se maĭ află în pomelnicŭ lista Domnilorŭ țĕreĭ, aprópe identică cu cea de la Bistrița; apoĭ pomelniculŭ familiilorŭ Brâncoveniĭ, Leurdeniĭ, Golesciĭ și a altorŭ creștinĭ, carĭ aŭ făcutŭ dăniĭ la mănăstire. In tinda bisericeĭ se află zugrăvitŭ : ІѠ МАТЄЮ БАСАРАБЬ ВОЄВОД. ținêndŭ biserica în mânĭ, împreună cu ГОСПОЖДА ЄГО ЄЛЕНА. Totŭ aci sunt portretele luĭ jupan Barbu și jupan Radu, jupanița Calea și jupan Datco, jupan Danciulŭ vel Vornicŭ, tatălŭ luĭ Mateiŭ Vodă: lângă elŭ unŭ copilŭ jupan Vălsan; jupan Preda vel Spătarŭ; lângă elŭ unŭ copilŭ micŭ și jupanița Stanca, muma luĭ Mateiŭ Vodă. Tîmpla, destulŭ de frumósă, în lemnŭ poleitŭ și coloratŭ, este bine conservată. De asemenea și icónele, carĭ sunt, ca și tîmpla, din timpulŭ luĭ Mateiŭ Vodă, cum se vede din inscripțiunile de pe dînsele. Așa pe icóna Sf. Nicolae se cetesce scrisŭ cu văpsea albă pe câmpŭ auritŭ : С҃ТЬ ИКОНА. СЪПИСАНО ЄГОМЪН ЯРИѠТІ. СТРОЄ ЗѢГРАК Ѿ ТРЪГОВИЩЬ. ВЬ ЛѢТ ‚ЗРНВ $\left(\frac{7152}{1644}\right)$. La icóna Domnuluĭ Christosŭ se maĭ distingŭ încă cuvintele : РГИСВОЄ БАТО . . . . . . ІѠН МАѲЄЄ

воевод . . . . . . iar la a Maiceĭ Domnuluĭ : † п . . . . гимание раби сое. баточ иеіе Іѡ маееі воевод и гпжда ели . . . .

Câte trele aceste icóne fiindŭ stricate pe alocurea, ar trebuì înlocuite şi depuse în secţiunea eclesiastică a Museuluĭ Naţionalŭ, maĭ cu sémă că pórtă pe dînsele şi numele zugravuluĭ şi data.

Uşa bisericeĭ, frumosŭ sculptată în lemnŭ de castanŭ, este iarăşĭ o piesă de Museŭ; a fostŭ făcută de Costandinŭ Brăncovénulŭ velŭ Logofĕtŭ; înainte deci de a se urca la tronŭ. Inscripţiunea de pe dînsa sună : врат сіѧ сътвори костяндин брънковѣнул вл. лѡг. adică : «Acéstă uşă a făcut'o Costandinŭ Brăncovénulŭ velŭ Logofĕtŭ.»

Ea a înlocuitŭ o uşă maĭ vechie din timpulŭ luĭ Mateiŭ Basarabŭ, cum se vede din inscripţiunea :

† сьи врата сътвори. иремонах игумен еефофил во дни: іѡ матею . . . . adică : «Acéstă uşă făcutu-o-aŭ Iremonahulŭ Igumenŭ Theofilŭ în dilele luĭ Ionŭ Mateiŭ . . . .»

Din odóre menţionămŭ :

1. Caţie de argintŭ cu capaculŭ lucratŭ à jour, cu inscripţiunea săpată în treĭ rîndurĭ :

»† ачастъ къціе фостуѡау фъкут ръпосатул матею воевод ку доамнъ са ку елена. ши ѡ аȣ дат ла сфнта мънъстире ла арнота кънд аȣ фость влѣт ,зр҃л. де стрикъдусе ѡ аȣ префъкут оудрѣ вл : къмъраш непотул доамніи иленіи влѣт ,зрои $\left(\frac{7178}{1670}\right)$.»

2. Unŭ discŭ de argintŭ cu inscripţiunea în dosŭ :

† ачест дискос фъкутау
михаил ӂн зилеле
пъринтелуи пахоміе
егмен ши лаȣ дат сфнтеи
мънъстири арнот де
помѣн лѣт ,зрчг $\left(\frac{7193}{1685}\right)$.

3. O cruce lucrată în filigranŭ de argintŭ cu inscripţiunea pe buze din 1780 :

† ачастъ сфънтъ
круче са фъкут
де игумен філарет
мънастири арнота.

4. Altă cruce de argintŭ frumósă cu inscripţiunea săpată pe cotorŭ în *volumen* :

СЕИ КРСТЪ КȢПИ ЕРМОНАХ ГРИГОРІЕ И ѠКОВА П || РИЛОЖИ || КЪ С ТЬ || М'НСТИРЬ || АРНȢТА || КЛѢТ ,ЗРО'З.

Adică : «Acéstă cruce a cumpĕrat'o Ermonachulŭ Grigorie şi a ferecat'o şi depus'o la sfînta mănăstire Arnota în anulŭ $\frac{7177}{1669}$.»

5. O cădelniţă de argintŭ cu capaculŭ lucratŭ à jour şi cu inscripţiunea săpată pe partea de josŭ :

† СІЮ КАДЕЛНИЦȢ СЪТВОРИХ АЗЪ ЕРМОНАХ ГРИГОРІЙ Ѿ ВРАЦА Й || ПРИЛОЖИХ КЪ С'ТЫ МЪНЬСТИРЪ АРНОТА ЛѢТ ,ЗРОЗ.

Adică : «Acéstă cădelniţă am făcut'o eŭ Ermonachulŭ Grigorie din Vraţa şi am depus'o la sfînta mănăstire Arnota, anulŭ $\frac{7177}{1669}$.»

6. O cutie mare de argintŭ făcută la 1817 de Banulŭ Radu Golescu, avêndŭ în lăuntru sfinte móşte; pe legătura a douĕ din ele se cetesce câte o inscripţiune slavonă. Pe toculŭ cutieĭ se află săpată inscripţiunea : «† Acéstă cutie de argint cu sfintele móşte || în numĕr de 27 bucăţĭ marĭ şi micĭ ale Sf. || mănastirĭ Arnota din Districtul Vâlcea de 41 de anĭ fiind dosită, acum găsindu-se de Păr. || Kesarie Egumenul, cu cuvenita orînduélă || s'aŭ şi adus la locul lor la anul 1858 Ghenarie 30.» Cutia a fostŭ găsită la biserica Dómneĭ Bălaşa în Bucurescĭ, şi între alte móşte figuréză : o mână a Sfinteĭ Muceniţe Marina şi câte-va óse din Sfinţiĭ Filipŭ şi Mihailŭ Sinadon.

7. O copie de argintŭ pentru luatŭ anafora, cu inscripţiunea :

† АЧАСТЪ КОПІЕ О АȢ ФЪКȢТ ОУДРѢ ВЕЛ КЪМЪРАШ НЕПОТȢЛ ДОМНИИ ИЛЕНИИ.:

Din aceste obiecte, cele de sub No. 1, 2, 4 şi 5 ar pute fi înlocuite cu altele, şi ele depuse în Museulŭ Statuluĭ.

Din cărţĭ am alesŭ 20 bucăţĭ carĭ se află în Museŭ, trecute la inventariŭ de la No. 372—392.

Mormintele din tinda bisericeĭ sunt douĕ :

1. Mormîntulŭ luĭ Matheiŭ Vodă Basarabŭ de marmură albă, lung. 2 m. 35, lat. 0,88, de o esecuţiune admirabilă, opera unuĭ

artistŭ grecŭ, judecândŭ după forma literelorŭ inscripţiuneĭ, ce este săpată pe câteşĭ patru marginele. Se represintă în reliefŭ marca ţěreĭ : vulturulŭ cu cruce, sórele şi luna de douě laturĭ, sub ghiarele pasereĭ unŭ coifŭ. Susŭ o corónă, avêndŭ de amândouě părţile trofee : za, stégurĭ cu cruce, tobă, trîmbiţă, buciumŭ, tolbă cu săgeţĭ, arcŭ, ciocanŭ, halebardă, tunŭ de bronzŭ şi douě butóie (probabilŭ tunurĭ de cireşĭ saŭ butóie cu prafŭ de puşcă).

Ar trebuĭ să se ia unŭ mulajiŭ după acestŭ mormîntŭ şi să se expună într'una din salele Museuluĭ.

Inscripţiunea cu litere frumóse, marĭ de 0,04 cent. sună astŭ-felŭ :

† ЗДЕ ЛЕЖИТ : МЯѲЕИ БЯСЯРЯБЯ Б҃ЖЇЕЮ Б҃ЛГОДЯТІЮ НѢКОГДЯ НЯЧЯЛ'НИКЪ И ВОЕВОДЯ ЗЕМЛѦ ȢГРОВЛЯХІИС-КІѦ МȢЖЪ МȢДРЪНІІѢ И ДРЪЗНОВЕНИІІІИ И МИЛОС-ТИВЪ. МНОГИ ЦРКВЕИ И МОНЯСТИРѠМЪ ѠСНОВЯТЕЛЪ И ѠБНОВІТЕЛЪ, НИКОГДИЖЕ ПОБѢДЕНЪ ПОБѢДНИ, МНО-ГИЖЕ ѠДОЛѢНІИ ПОБѢДОНОСЕЦ ПРЕСЛЯВȢТѢИ ВРЯГѠ-МЪ СТРЯІІІНЫИ, ДРȢГѠМЪ ЗЯСТȢІІНИКЪ : ЗЕМЛИ СВОЕИ БОГЯТИТЕЛЪ, ИЖЕ СЪ ВЕЛИКИМЪ БОГЯСТВОМЪ, И ВЪ-СѢХЪ ѠБИЛІЕ, ТИХОМИРНѠ ГОСПОДСТВОВЯ, ДВЯДЕСѦТ И ТРИ ЛѢТЪ, ȢСПЕ Ѡ ГОСПОДѢ ВЪ ГЛȢБОЦѢ И ВѢ ЛѢТО ГОСПОДНЕ ,ЯХНД. И МЯСТИТѢ СТЯРОСТИ.

Care se traduce :

«† Aci zace Mateiŭ Basaraba, prin harulŭ luĭ Dumneḑeŭ odinióră stăpânŭ şi voevodŭ alŭ Ţěriĭ Românescĭ, bărbatŭ pré înţeleptŭ, pré vitézŭ şi milostivŭ; alŭ multorŭ bisericĭ şi mănăstirĭ întemeetorŭ şi înnoitorŭ, nicĭ-odată biruitŭ în biruinţe, alŭ multorŭ încălcărĭ purtătorŭ pré vestitŭ de biruinţă, vrăjmaşilorŭ înfricoşătorŭ, prietenilorŭ ocrotitorŭ, alŭ ţěriĭ sale înavuţitorŭ, carele cu mare avuţie şi cu tótă îmbelşugarea în pace şi linişte a domnitŭ douě-ḑecĭ şi treĭ anĭ : a adormitŭ întru Domnulŭ în adâncimea anilorŭ, în anulŭ Domnuluĭ 1654 în cinstite bětrâneţe».

Se scie că Mateiŭ Vodă a fostŭ maĭ întâiŭ înmormîntatŭ la

Biserica domnéscă din Târgoviște, alăturea cu Dómna Elena care murise cu unŭ anŭ maĭ înainte; după unŭ timpŭ óre care însă, sub domnia luĭ Mihnea Radu, a fostŭ adusŭ la Arnota, cum dorea dînsulŭ fiindŭ în viéță. Superiorulŭ mănăstireĭ îmĭ spuse, că acum 20 de anĭ Episcopulŭ de Râmnicŭ Calinicŭ, fiindŭ Egumenŭ Kesarie Rădulescu, a desgropatŭ ósele luĭ Mateiŭ (capulŭ și fluerele picióreloră) și, după ce le-a făcutŭ parastasŭ, le-a pusŭ iarășĭ la locŭ.

2. Mormîntulŭ luĭ Danciulŭ Vorniculŭ, tatălŭ luĭ Mateiŭ, este maĭ simplu : o singură lespede cu inscripțiunea ce o citimŭ și o completămŭ ast-felŭ :

† ЯНЧЯ ЗЯ́К ѠЯСЕЛЕ Я К[РЕЩИНȢЛȢЙ]
ШИ БИНЕ КРЕДИНЧОС[ȢЛȢЙ ШИ Я НѠЯСТ]
РЕ РȢДЯ БОѦРЕН Я ЖȢП[ЯНȢЛȢЙ ДЯНЧЇȢЛȢЙ]
ВОРНИКȢЛȢЙ БРЬНКОВѢ[НȢЛȢ КЬРȢЯ ПРИЛЕЖ]
ИДȢИСЕ МОЯРТЕЯ [ꙞН ЦЯРЯ] ЯРДѢЛȢЛȢЙ
ЯКОЛО И СЯȢ [ШИ ꙞИГРȢ]ПЯТ ТРȢПȢЛ Ꙟ МИ
ТРОПОЛИЯ БЕЛГРЯДȢЛȢИ Ꙟ КОРСȢЛ ЯНИЛОР
,ЗРН. ІЯР ФИЮСЕȢ ПРѢ ЛОМИНЯТȢЛȢ
ІѠН МЯТЕЮ БЬСЬРЯБ ВОЕВОД [ШИ ДОМН ЦЪ]
РЬИ РȢМЬНЕЩИ ꙞТРЯЛ ЅЇ ЯН ДЕН Д(ОМН)И
Ѧ ЛȢИ ТРИМИСЯȢ ПРЕ КРЕДИНЧО(СȢ)Л МЪРЇИ СЯЛЕ
ДРЯГОМИР ВЕЛ ВОРНИК ЯДȢС ѠЯСЕЛЕ ДЕ ЛѢ
Ȣ ꙞНГРȢПЯТ ꙞТРЯЧЯСТЬ СТЬ МЬНЬСТИРЕ
ЯРНОТ КЯРѢ Е ЗИДИТ(Ь) ДИН ТЕМЕЛ(ІЕ) ДЕ МЪРИСЯ

Jupanŭ Dancĭulŭ tatălŭ luĭ Mateiŭ Basarabŭ, bolnăvindu-se în Alba-Julia, dómna Stanca a luĭ Michaiŭ Vitézulŭ, îlŭ îngrijì acolo maĭ multe lunĭ, și după ce murì în a. 1600, ea îlŭ înmormântă în biserica română din acelŭ orașŭ, cheltuindŭ 20,000 de aspre. Soția luĭ Danciu, Stana, dreptŭ recunoscință, dăruesce Dómneĭ Stanca moșia Pireia, cu care dînsa miluì pe Oprea Postelniculŭ pentru slujba luĭ cea credinciósă către Domnŭ în țéră cât și în străină-

tate (1). Dragomirŭ Vorniculŭ Creţulesculŭ este fratele dómneĭ Stanca, soţia luĭ Michaiŭ Vitézulŭ.

In tindă maĭ sunt încă două petre mormîntale cu inscripţiunĭ şterse.

Timpulŭ nu mĭ-a permisŭ să copiezŭ şi inscripţiunile de pe cele două clopote ale mănăstireĭ, date de Constantinŭ Brâncovénulŭ în anulŭ $\frac{7208}{1700}$.

La fântâna vechiă a mănăstireĭ se află o pétră cu următórea inscripţiune: «† Această f[întînă. f]iind făcută de bunul [şi luminatul] domn strămoşul Domnieĭ mele .... Iw Mat. Basarab Voevod, ce au fost oblăduitor ţěriĭ Rumăneştĭ şi cîtă va sémă de anĭ încoace stând stricată şi închisă, dintru bun gîndul inimiĭ Demnii mele Iw Costandin Basarab Voevod am voit de o am făcut de iznoavă din temelie ca să fie de mult ajutor lăcuitorilor în sfînta mănăstire şi domnii mele pomană în vécĭ fiind egumen Kir Varlaam Eromonah. Msţ. a. dni vě lét $\frac{7207}{1699}$».

Mănăstirea n'are călugărĭ, ci numaĭ unŭ îngrijitorŭ care oficiéză serviciulŭ divinŭ, unŭ paraclisierŭ şi unŭ cântăreţŭ.

Casele din mănăstire, cu o mică cheltuială de la 5—6000 leĭ, s'ar puté repara, instalându-se acolo o şcólă de meseriĭ; reparaţiunile însă n'ar trebuĭ să întârḑie, căcĭ plouă prin tóte părţile.

La ora 1 din nópte, pe o plóie care nu maĭ contenise de cu séra, şi la lumina torţelorŭ, am scoborîtŭ pe nisce potecĭ stâncóse şi pline de alunecuşŭ, şi în revărsatulŭ zorilorŭ abia m'am întorsŭ la mănăstirea Bistriţa.

IX.

Mănăstirea Tismana.

In fine, în ḑiua de 14 Augustŭ, după ce m'am opritŭ o nópte la Tîrgu-Jiu, am sositŭ la mănăstirea Tismana, punctulŭ din urmă alŭ escursiuniĭ ce întreprinsesemŭ.

(1) Chrisovulŭ luĭ Michaiŭ Vodă, doc. Ep. Râmnicŭ, leg. No. 103, doc. No. 1, în Archiva Statuluĭ din Bucurescĭ.

Nu cunoscŭ în ţéră unŭ locŭ maĭ pitorescŭ; frumuseţea natureĭ însă contrastéză cu miseria în care se află mănăstirea. In nisce derămăturĭ de case distruse prin incendiulŭ întîmplatŭ în anulŭ 1865, în scorbure umede şi fără lumină, locuiaŭ călugăriĭ. Unulŭ, Costande Iditu, de treĭ anĭ nu se ridicase de josŭ din causa ologeleĭ: unŭ altulŭ, Rafaelŭ Ungurénulŭ, bătrînŭ de 70 anĭ, îmĭ spuse că de la 1865 stă în chiliuţa în care se află, unde tavanulŭ era căḑutŭ; unŭ alŭ treilea, Ignatie Angelescu, zăcea de lîngóre pe o saltea de pae, într'o despărţitură care nu maĭ semăna a locuinţă omenéscă şi unde abea daca razele sóreluĭ puteaŭ pătrunde printr'unŭ ochiŭ de feréstră cu giamulŭ spartŭ. Şi cu tóte acestea, în faţa acelorŭ ruine locuite de călugărĭ, se afla 6 camere destulŭ de spaţióse. însă tóte góle şi sigilate de către d-lŭ Prefectŭ alŭ judeţuluĭ. Nu am pututŭ afla de ce şi cu ce scopŭ. Superiorulŭ avea o singură cămăruţă în acelŭ corpŭ de case zidite în urma incendiuluĭ şi destinate a servì visitatorilorŭ mănăstireĭ şi celorŭ carĭ obicĭnuescŭ a petrece lunile de vară la mănăstire. Am datŭ ordinŭ ca imediatŭ camerele să se deschiḑă şi să se aşeze în ele călugăriĭ.

Este absolută trebuinţă a se face o reparaţiune radicală acesteĭ mănăstirĭ, cea maĭ veche póte din câte se află în România.

Biserica a încercatŭ maĭ multe prefacerĭ, cum resultă din inscripţiunile ce se cetescŭ pe zidŭ şi carĭ sunt de dată recentă. Cea din tindă sună astŭ felŭ:

«† Acéstă Sfîntă şi Dumnezeéscă Biserică s'aŭ înpodobit cu zugrăvéla precum sĕ véde cu tótă cheltuéla Dumnéeĭ Consilierésa Stanca Glogoveanca, însă :- biserica, oltarul şi tinda şi amvonul pentru vécĭnica pomenire a Dumnéeĭ şi a tot neamuluĭ Dumnéeĭ, în zilele Prea Luminatuluĭ Domn Iω Scarlat Grigorie Ghica Voevod, în zilele Prea Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ Parthenie Episcopul al Rîmniculuĭ Nouluĭ Severin şi fiind Egumen la acéstă Sfîntă Mănăstire Părintele Gherasie Arhimandrit: Maiŭ 3. leat $\frac{7274}{1766}$ şi fiind zugrav Dimitrie Diaconul p̈s.»

La intrarea în biserică (nartex):

«† Prin numele Tatăluĭ, şi al Fiuluĭ, şi cu ajutorul Sfîntuluĭ

Duh amin. Insă eŭ robul Stăpînuluĭ Iisus Hristos Iω Radul Voevod am zidit acest sfînt şi Dumnezeesc lăcaş, Adormirea Prea Sfinteĭ Stapâneĭ nóstre de Dumnezeŭ Nascătórea şi Pururea Feciora Maria, din temelie pînă la săvârsit sfînta mănăstire Tismana, trecând spre lăcaşul cel de vecĭ. Decĭ după aceea cu voia luĭ Dumnezeŭ eŭ robul luĭ Dumnezeŭ jupan Nedelco vel Vornic fiind la bunul credincios Petru Voevod Sfetnicul Mării Sale, vĕzênd acest sfînt lăcaş nezugrăvit, şi cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ şi adormirea sfinteĭ sale Maĭcĭ, şi prin rugăciunile sfîntuluĭ Părinteluĭ nostru Nicodim Arhimandritul, am rîvnit cu tótă inima mea şi am zugrăvit, înfrumuseţat cu tótă podóba Dumnezĕuluĭ celuĭ de sus, dând rugăciune la Măria Sa bun credinciosul Iω Petru Voevod feciorul mareluĭ Mircea Voevod, mi-aŭ dat voe şi carte domnéscă de am săvârşit în zilele Egumenuluĭ Kyr Ioan la leat 7073 Octomvrie 14. Şi aŭ fost jupan Gherghe mărturie şi aŭ zugrăvit Dobromir ot Tîrgovişte.»

D'asupra acesteĭ inscripţiĭ este iarăşĭ scrisŭ cu vopsea :

«† Cu mila şi cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ vĕzênd noĭ că fiind sfînta mănăstire zugrăvită de Dumnea-luĭ jupan Nedelcu vel Vornic, în zilele luĭ Petru Voevod de la leat 7073 să fórte învechise, m'am îndemnat eŭ Ion Arhimandritu Egumen cu cheltuiala Sfinteĭ Mănăstirĭ şi cu ajutorul Dumnea-eĭ jupăneseĭ Stanca Consiliereasa Glogoveanca, după rĕposarea Boeruluĭ Dumnea-eĭ Mihail Consilier Glogoveanul, aŭ dat Dumnea-eĭ aurul şi văpselile, şi s'aŭ înfrumuseţat precum se vede, ca să am vecînică pomenire eŭ şi Dumnea-lor, şi s'aŭ zugrăvit în zilele Prea Inălţatuluĭ Impĕrat Kesar al VI. biruitor Carol al Romanilor la leat 7240 August 5.»

«† Vremea ce singură face, după vremĭ iarăşĭ preface, precum şi aicĭ vechimea şi vremĭ cu întîmplare la multe lucrurĭ aŭ adus dehulare, tîmpla Bisericeĭ, icoanele tóte şi uşile împĕrĕteştĭ, zugrăvéla cu sfinţiĭ pîn d'asupra de ferestri, pardoseala pe jos, jeţurile tóte, ferestrele fiind fórte strimte, acestea tóte s'aŭ făcut şi ferestrele s'aŭ maĭ lărgit, vuclionul înăuntrul, catihomenul afară şi alte lucrurĭ den noŭ şi zidirĭ s'aŭ făcut, în vremea Părinteluĭ Egumen Spiridon Arh. Tismeneĭ în veacul cel maĭ plăcut ce Dumnezeŭ ne-

a dăruit, fiind Domn Stăpînitor al țereĭ George Dimitrie Bibescu Voevod, care în anul acesta și la acéstă mănăstire aŭ venit privind, iar Arhipăstor și Mitropolit D-nu D-nu Neophit la aniĭ de la Hristos 1844. Alexie zugravul din Câmpulung.»

Inscripțiunĭ maĭ vechĭ nu sunt. E sigur însă, că la facerea acestora s'a avutŭ în vedere inscripțiunile anterióre scrise în limba slavonă. Documentele în adevĕrŭ ne arată pe Radu Negru, fratele luĭ Mircea celŭ Bătrînŭ, ca întemeietorŭ alŭ mănăstireĭ Tismana; iar Nedelco Vorniculŭ e cunoscutŭ în timpulŭ domnieĭ luĭ Petru Vodă. fiulŭ luĭ Mircea.

Portrete în interiorŭ (nartex) sunt:

La stânga: Radu Voevodŭ în costumulŭ obicĭnuitŭ, ținêndŭ în mână biserica împreună cu Mircea Voevodŭ; lângă acesta se vede: 1. portretulŭ jupâneseĭ Stanca Glogovénca Consilierésa; 2. alŭ jupânuluĭ Mihailŭ Glogovénulŭ Consilierŭ, și între dînșiĭ unŭ copilŭ cu numele Stefan.

La drépta: jupânŭ Nedelcu Vel Vornicŭ, ținêndŭ biserica cu jupânésa Anca; jupânŭ Theodorŭ vel Banŭ, lângă dînsulŭ soția sa; Ionŭ Archimandritŭ Egumenŭ. In tîndă, la intrare, sunt zugrăvițĭ: la drépta, jupânŭ Stefan Glogovénulŭ........ biv vel Slugear; jupănița Maria; jupânŭ Nicolae Glogovénulŭ căpitanŭ; jupănița ego Sanda. Incă vre-o patru femeĭ și patru copiĭ cu inscripțiunile de d'asupra șterse.

La stânga: «Gherasie Arhimandritul Năstavnic Sfinteĭ mănăstiriĭ Tismana, și aŭ fost Parthenie Episcop al Râmneculuĭ Nouluĭ Severin.» La drépta unŭ boerŭ, o jupănésă și douĕ copile (numĭ șterse). Stoica Bengesculŭ vel Consilierŭ.

Ușile bisericeĭ sunt frumosŭ sculptate, representândŭ susŭ: unŭ îngerŭ și Maĭca Domnuluĭ, iar maĭ josŭ sfințiĭ Petru și Paulŭ, sfințiĭ Nicodimŭ și Antonie. Pe cea din stânga se află săpată următórea inscripțiune:

«† Acéstă ușă s'a făcutŭ cu tótă cheltuiala Dumnea-eĭ Stanca Glogoveanca Consiliereasa carea aŭ ținut Dumnea-luĭ Mihaiŭ Glog. Consilier.»

Pe cealaltă ușă : «care aŭ fost fata Dumnea-luĭ Staĭcu Bengescu Consilier în zilele Sf. Părintelui Mihail Igum. și Arh. Tism. vlét 1782.»

Stîlpiĭ ușilorŭ sunt de pétră, avêndŭ pe dînșiĭ săpată d'alungulŭ de câte patru părțile o inscripțiune slavonă, ce a fostŭ poleită cu aurŭ din anulŭ 1542, din care se vede că atât ușa cât și pragulŭ s'a făcutŭ de Egumenulŭ Ermonahŭ Vasilie în ḑilele luĭ Ionŭ Petru Voevodŭ și ale fiuluĭ sĕŭ Mircea Voevodŭ.

După cele douĕ morminte din biserică, din carĭ unulŭ alŭ luĭ Brăiloiu din a. 1747, și de pe altă pétră din curtea mănăstireĭ, am luatŭ estampele cuvenite.

Din odóre voiŭ enumera maĭ întâiŭ pe cele maĭ însemnate din cele rĕmase acolo.

1. Epitafiŭ de atlasŭ lucratŭ cu firŭ de argintŭ și de aurŭ, avêndŭ inscripțiunea acésta :

ѦЧѦСТЪ СВТ҃Ъ ПОГРЕБАНІЕ
ФЪКꙋТѦꙋ ⁘ ДОАМНѦ МАРІѦ
Ѧ ПРѢ ЛꙋМИНАТꙋЛꙋИ ДОМНЬ ፧ ІѠ
ШЕРБАН ВОЕВОДѦ ДОМНЬ ЦЪРЬИ
РꙋМЬНЕЩІ ⁘ ШИ Ѡ Ѧ ДАТ СВИТІИ
МЬНЪСТИРИ ТИСМАНИ СЪ ФІЕ
МЬРІИ САЛЕ ДЕ ПОМѢНЬ ፧
ВЛѢТ ,ЗРПѲ. $\left(\frac{7189}{1681}\right)$

La o parte este representatŭ în genuchĭ : ІѠН ШЕРБАН ВОЕВОДѦ КАТА-КꙋЗИ ‖ НѴ. De cealaltă parte : ДОМНѦ МАРІѦ; înaintea luĭ Șerbanŭ : ГЕОРГІЕ ВОЕВ̀Д; iar înaintea Dómneĭ Maria : ДОМНѦ КАСАН ‖ ДРА, fiulŭ și fiica luĭ Șerbanŭ Cantacuzino.

2. Unŭ chivotŭ de argintŭ poleitŭ cu aurŭ representândŭ biserica; e lucratŭ cu multă artă.

Inscripțiunea săpată pe treĭ părțĭ sună :

ѦЧЕСТЬ КИВОТ ѦЛЬ СФІНТЕИ ‖ МЪНЪСТИРИ ТИСМЕНІИ: ФЪКꙋТꙋЛАꙋ ‖ ЕГꙋМЕНꙋЛЬ ПЕТРОНІЕ Кꙋ ѦТОТЪ ѦРЏИНТ ШИ КЕЛТꙋ ‖ АЛѦ. МЪНЪСТИРІИ Ꙟ ЗИЛЕЛЕ. ДОМНЪ. ІѠ ѦНТОНІЕ ‖ ВОІЕВОД. ШИ Ѧ. ПРѢ ѮФИНЦИТꙋЛꙋИ ‖ ВЛАДЪКИ. КѴР. ѲЕОДОСІЕ ‖ ИѮ-ПРАВНИК. ѦРХІДІАКОН ‖ НИКОДІМ (1) ВЛѢТ. ,ЗРОѲ $\left(\frac{7179}{1671}\right)$.

(1) Cuvintele sub-liniate sunt săpate cu litere maĭ marĭ și aurite.

Pe fund : ѠТ РОЖ. Х̃КЯ. ,ЯХО̃Я. (1671.)
ЯЧЄСТ СФННТЪ. КЎѠТЪ.
ДРЯ́МѴРЬЄ. ДЄ ЯРЏИНТЪ
ЦѮГ :
ꙊA. 1671.
MESCTRI ZLATARI.
IAKOV. I MARKO. OD. CHIPROVAC.

Meşterii dar carĭ aŭ lucratŭ chivotulŭ eraŭ veniţĭ din Chiprovĕţĭ.

3. Unŭ artoforionŭ de argintŭ cu inscripţia săpată curentŭ :

† ’ЯЧЄСТ ’ЯРТОФОРІОН ЮСТЄ ФЪКꙊТ ДЄ ДЯНІИЛ ЇЄРОМ. СФН. МЪН. ТИСМ. ФІИНД НИСТЯВНИК ПЯРЄЄ́НІЄ ’ЯРХИМ.

Pe capacŭ este lucrată au repoussé următórea inscripţiune grecéscă :

† ИСꙊС ХРІСТОС
ТОѴСПІС

Domnul
Hristos.

ΙΘΦΘdΤΙ
dЯХ9ОТdЯ

О ЗѠНФОРОС

† ТІПЯНТЯС

I. † 1761.

Adică :

«Iisus Hristos, pânea dătătóre de viéţă, pîndarulŭ hrănesce pe toţĭ bine credincioşiĭ. 1761.»

4. Unŭ sicriaşŭ de argintŭ cu móştele sfîntuluĭ Nicodimŭ (degetulŭ arătătorŭ) şi ale mucenicilorŭ Ignatie şi Theofilacht. Aceste móşte sunt legate cu câte o verigă purtândŭ o inscripţiune grécă cu numele sfîntuluĭ.

Sicriulŭ e lucratŭ probabilŭ de aceiaşĭ artiştĭ carĭ aŭ făcutŭ artoforionulŭ şi în acelaşĭ anŭ, cum se vede din inscripţiunea săpată pe faţa posterióră :

† ЯЧЄСТ ՏФ҃НТЪ ТРОНЪ ОѴНДЄ ՏЄ ‖ ѠДИХНЄЩЄ ДЄЏЄТОѴЛЪ ՏФН҃ТОѴЛꙊН ‖ ШИ МѴРѠТОЧИКОѴНИ НИКОДИМЪ ‖ ЯРХІМЯНДРИТЬ ТИСМЄНՏКОГѠ ‖ ФЪКОѴТОѴЛЯѴ НИКОДИМЪ ‖ ЯРХІДІЯКОНЬ ШИ КОѴ ПЄТРОНІЄ ЄГꙊМЄНЬ.

ВЛѢТ ,ЗРѲ Ꙗ : $\left(\frac{7179}{1671}\right)$.

Pe chivotŭ se represintă următórele subiecte din viéța luĭ Nicodimŭ :

1. НАЩЕРЯ ЅФНТ. НИКОДИМЪ.

2. БОТЕЗУЛЬ ЅФНТ. НИКОДИМЪ.

3. ХИРОТОНІЯ ЅФНТ. НИКОДИМЪ.

4. МИНУНѢ ЅФНТ НИКОДИМЪ. КЪНД АУ ТРЕКУТ ПРЕН ФОК. Aci se vede representatŭ МАТЕАШ КРАЛ (1). cu sceptrulŭ în mână, și lângă elŭ douĭ consiliarĭ; maĭ josŭ alțĭ slujitorĭ, iar Nicodimŭ îmbrácatŭ în odăjdiĭ, e gata să se arunce în flacărĭ împreună cu unŭ Diaconașŭ, discipolŭ alŭ sĕŭ.

5. ФЪКУТ ЅФТ'Л МИНУНѢ ЛА МАСЯ. Se vede regele la o masă, Sfîntulŭ Nicodimŭ bine-cuvintéză, și nisce pescĭ se mișcă pe talerŭ.

6. РОУГЧЮНѢ. ЅФН'ЛОУИ. НИКОДИМЬ.

7. ПРЕСТВИРѢ ЅФНТЪ НИКОДИМЬ : — (Moartea sfîntuluĭ Nicodimŭ).

8. Susŭ Maĭca Domnuluĭ cu Domnulŭ Christosŭ în brațe; josŭ mănăstirea Tismana representată în micŭ.

Figura sfîntuluĭ Nicodimŭ :

СФНЬТ'Л НИКОДИМЬ ФЪКОУ БЕСѢРИ'К ПРЕ ТИС. ШИ НУМИ ТИСМАНА.

5. Unŭ sfeșnicŭ de argintŭ cu inscripțiunea slavonă pe globulele sfeșniculuĭ, din care se vede că s'a dăruitŭ de Matheiŭ Basarabŭ și de soția sa Dómna Elena :

Iacă incripțiunea în textulŭ slavonŭ și în traducere :

† СЕИ ЅРЕБРЕННЫИ РѢЦШНИКЬ ДАРОВАСѦ В || СТѢЙ ѠБИТЕЛИ ЕЛИЦѢ И ЛАВРѢ ТИЅМАН || АГѠ СТГѠ БГОРОДИЧ || ОУЅПЕНІѦ. НАМИ ГРѢШИ || ЫМИХ ВЪ МИРЯ БИ. ІѠ МАТѲЕѠМ БАЅА || РАБОЮ ВОЕВОДОЮ И ЕЛЕНОЮ ГСЖДЕЮ || ВЪ ЧСТЕ И КРАЅОТОУ || ЦРКВЕ БЖІЯ. НАМАЖЕ ВЪ ПАМАТ В || ѢЧНОУЮ АМИН. ВЪ ЛѢТО СЛОВАЖЕ ВЪ ПЛЪЩЕНІЯ. ЯХМЅ., ЗРНД ||

Adică : «Acestŭ sfeșnicŭ de argintŭ dăruitus'a Sfîntuluĭ locașuluĭ și în acelașĭ timpŭ lavră Tismana a Prea cuviósei Adormirĭ a Maĭ-

(1) Din eróre, în locŭ de Sigismund.

ceĭ Domnuluĭ de noĭ multŭ păcătoșiĭ întru pacea Domnuluĭ Ion Matheiŭ Basarab și Elena Doamna, în cinstea și înfrumusețarea Bisericeĭ Dumnedeescĭ, iar pentru noĭ spre vecĭnică pomenire Aminŭ, în anulŭ întrupăriĭ cuvîntuluĭ 1646 – 7154.»

6. Altŭ sfeșnicŭ de argintŭ cu patru globule avêndŭ pe pedestalŭ inscripțiunea :

† ЯЧЕСТѪ СФЕШНЕКѪ ФЬКѪТѪЛЯѪ ЖѪПЯН҆ РИДѪЛ ВЕЛ КОШИЕ (adică comis) **КѪ ЖѪПЪНѢЯСЯ ДѪМНѢЛѪ СОФІЙКЯ || ДЕ СЯТѪ ДЕ ПЪТРЬЛЯЏЕ Ꙟ ЗЕЛЕ҆Л КРЕЩІЕНѪЛ МЯТЕЮ, ВЯСЯРЯБ ВОЕВОД ВЪ ,ЗРЗ҆Я. ШЙ ЛЯѪ ДЯТ МЬНСТЕРЕ ЛЯ ТЕМЯНЯ СЪ Ф || ІЕ ДЕ ПОМЯНЬ :**

7 și 8. Douĕ repidiĭ de argintŭ poleitŭ cu aurŭ, avêndŭ inscripțiunea pe o parte :

† ЯЧѢСТЕ ЯРЕПИДЕ СЬНТЬ ЯЛЕ СФИНТЕИ МЬНЬСТИРІИ || ТИСМѢНІИ КЯРЕ СЯѴ ФЪКѪТ ДЕ Ꙟ ЯРЏИНТѴЛ || МЬНЬСТИРІИ || ШИ КѴ КЕЛТѴМЛЯ ШИ СЯѪ || ФЪКѪТЬ Ꙟ ЗИЛЕЛЕ ЛѪМИНЯТѴЛѴИ || ДОМНЬ ІѠ КОСТЯНДИН Б. Б. ВОЕВОД.

Pe cea-laltă :

† КѪ Б҆ЛГОСЛОВЕНІѦ СФИНЦІЙ СЯЛЕ КѴР ѲЕѠДОСІЕ || ЯРХІЕПИСКОПЬ И МИТРОПОЛИТЬ ОѴГРОВЛЯХ. || ꙞСЕ КѪ ПОРѴНКЯ ШИ КѪ ТОЯТЬ НЕВОИ || НЦЯ ИГѪМЕНѴЛѴИ КѴРЬ ІѠСИФ ІЕРОМОНЯХ МС҆ЦИ ЯП. КД. ЛѢТЪ || ҂ЗРЧ҆З. (7197/1689).

9. O candelă de argintŭ de la Iconostasŭ, bine lucrată avêndŭ susŭ inscripțiunea :

† ЯЛ ТЪѪ ДЕ Ꙟ ТЯЛЕ ТЯЕ ДОЯМНЕ ЯДѪЧМЕ МЯЙЧЕИ ТЯЛЕ ПРѢЧ҆СТІЙ ЯЧЯСТЯ КЯНДИЛѦ НОЙ ІѠ МЯѲЕИ ВОЕВОД Ꙟ ЛЯВРЯ ТИСМЯНЯ ВЛѢТ ,ЗРН҆И (7158/1650).

10. O candelă de argintŭ cu inscripțiunea :

КѠРНѢ ВЛ БЯН КРѠВЕКИ Л҆. ,ЯХЧЅ. 1696.

11—12. Douĕ tetrapóde de stejarŭ frumosŭ sculptate și bine conservate, cu inscripțiunea în reliefŭ.

Unulŭ :

† ЯЧѢСТЕ ТРЯТИПОЯДЕ ФЪКѪТѪСЕѪ КѪ КЕЛТѪМЛИ ПЬРИНТЕЛѪИ КИР : ІѠЯНЬ ЯРЬФИМЯНДРИТЬ ЛѢТ ,ЗСМ҆Д (7244/1736).

Pe cel-laltŭ este aceĭașĭ inscripțiune cu deosebire că se dice : **ІѠЯНЬ ЕГѪМ. ТИС. ЛѢТ ,ЗСМ.** (7240/1732).

13. Maĭ notežŭ încă tóca de tuciŭ cu sgripţorulŭ Austriacŭ şi cu inscripţiunea în limba română :

† СФ : НІКОДІМ АШЪЗЪТОРЮЛ АЧЕЩИ СФ. МЪНЕСТІРИ ТІСМАНА ШИ СФ. МЪНЕСТІРИ ВДІЦА СФТУЛ АНТОНІЕ ХРАМУЛ СФТЕІ МЪНЕСТІРИ ВОДІЦА.

Maĭ josŭ :

АЧАСТЪ ТОАКЪ: СА ФЪКУТ ПЕНТРУ СФНТА МЪСНЪТИР ТИМАН. КОСЪРДИА ШИ КІЛТУАЛА ЛУ СТЕФАН ІЕРОНОН ХАЛИАНУЛ.

14. In fine, o cruce de plumbŭ carea se atribue Sfîntuluĭ Nicodimŭ, lucrare învederatŭ modernă.

Pe dînsa se află inscripţiunea următóre :

Pe o parte : МѲ М. ЛѴК
ГС
НИ † КА
Х҃С
ІѠН

Pe cea-laltă : АЧАСТЪ
КРУЧЕ
ЙСТЕ А СФНТУЛУИ
НИКОДИМ.

Din acestea, obiectele trecute la No. 1, 2, 5—12 ar puté fi aduse la Museŭ înlocuindu-se prin altele. De asemenea şi uşa de la paraclisulŭ celŭ ruinatŭ făcută în anulŭ 1782, cum se cetesce în inscripţiunea de pe dînsa : «Acéstă uşă iaste făcută cu toată cheltuéla sfinteĭ mănăstirĭ de Sf. Părintele Mihail Egumenul şi Arhimandritul Tismeneĭ. Iunie 25. 1782.» In paraclisŭ se păstréză şi două sfeşnice marĭ de argintŭ, carĭ ar puté înlocuĭ pe cele din biserică (No. 5 şi 6).

Pomelniculŭ mănăstireĭ este «prescrisŭ după cele vechĭ» în anulŭ 1840, de către Dionisie Diadoh, ierodiaconulŭ. In prefaţă se dice : «Fiind că din întîmplările rezmiriţilor ce aŭ fost cu Turciĭ în

vremea apostasieĭ într'alte jăfuirĭ de scule ale sfinteĭ Mănăstirĭ, ce s'aŭ luat de Turcĭ ce venise în ţară, s'aŭ luat şi pomelnicul cel mare, carele a fost făcut după cel vechiŭ cu tótă întocmirea de Sfinţia sa rĕposatul părintele Proin Tismăneĭ, Stefan Arhimandritul, întru carele aŭ fost aşeḑate şi daniile fieş-căruea ctitor ce s'aŭ milostivit a milui acest sfînt locas, şi făcând şi alt pomelnic mic, ce se zice Proscomisarion,.... care aflându-se în sfînta Biserică la proscomidie pentru pomenire, şi din vreme în vreme trecând s'aŭ învechit; de aceea de cuviinţă am socotit, pentru maĭ bună orânduélă, şi ca se nu vie lucru întru uĭtare, ca sa se prescrie, şi a se face pe întocmirea celuĭ mare ce aŭ fost ca să se afle în sfînta biserică.»

Pe altă pagină se cetesce :

«Pomelnicul Blagocestivilor Domnĭ la mănăstirea Tismaneĭ :

«Vladislav voevod. Acesta este frate luĭ Radu V.V. Negru. Acesta au făcut mănăstirea de la Vodiţa, înzestrand'o cu moşiĭ şi cu alte odoară.

«Radul Voevod Negru. Acesta a început din temelie mănăstirea Tismana şi aŭ înzestrat'o cu moşiĭ, dar n'a apucat să o isprăvéscă.

«Dan Voevod. Acesta este fecior luĭ Radu Vodă Negrul; acesta aŭ zugrăvit mănăstirea, şi aŭ adaogat la înzestrare în anul 6894.

«Mircea V.V. Acesta Mircea aŭ fost frate luĭ Dan V.V., acesta asemenea aŭ adăogat la ctitorie.

«Dan V.V. Acest Dan feciorul luĭ Dan V.V. sin Radu. Acesta aŭ adăogat asemenea la ctitorie, cu moşiĭ şi alte odóre.

Calinichia Doamna.
Vlad voivod.
Basarab voivod.
Radu» etc. etc.

Pomelniculŭ se finesce cu Alexandru Suţu Voevodŭ, Neculae Pavlovicĭ Impăratŭ.

Urméză pomelniculŭ Mitropoliţilorŭ ţěreĭ, alŭ Egumenilorŭ Mănăstireĭ Tismana, alŭ Boerilorŭ Glogovenĭ, Brailoĭ, Cantacuzenĭ etc., alŭ Egumenuluĭ Mănăstireĭ Kir Stefanŭ Arhimandritulŭ, care «aŭ

prefăcut mănăstirea după rezmirița Némților la leat 1798» când și Costandinŭ Brăiloiul «aflânduse Ispravnic județuluĭ, înpreună cu Domnul Clucer Enache Sâmboteanul, mult ajutor aŭ dat cu Posluşniciĭ și cu satele de prin prejur».

Clopotele sunt în numĕrŭ de cincĭ, unulŭ maĭ mare și patru maĭ micĭ, cu inscripțiunĭ din aniĭ 1835 și 1850.

* * *

Argintăriile și alte obiecte ce am adusŭ de la mănăstirea Tismana și carĭ se află trecute în inventariulŭ generalŭ alŭ Museuluĭ de la No. 26—79 din 1885, sunt cele următóre :

1. Potir mare de argintŭ, avêndŭ interiorulŭ și partea superióră din afară suflată cu aurŭ. Se represintă josŭ 6 sfințĭ în reliefŭ, iar susŭ Maĭca Domnuluĭ, Domnulŭ Christosŭ și alțĭ 4 Sfințĭ, și josŭ se cetesce următórea inscripțiune :

† ЯЧЯСТЪ ПОТИР Е҇СТЕ Я СФИНТЕЙ МЪНЪСТИ́РЙ ТИСМ: ФЪКꙊ́ТЪ ДИН ЯРЦИНТꙊЛ МЪНЪСТИРЇЙ ДЕ МИ́ХЯИЛ ЯРХ: ИГМ: ТИЗМ. ТЕТОЯ́НꙊЛ: ҂ЯѰПЯ (1781). Cântaresce 1 chilo 360 grame.

2. Paharŭ de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, cu inscripțiunea :

† СЪ СЪ ЩИЕ КЪ ЛꙊ ДЯТЪ СТОИКЯ БИСТИЯРЮЛ КꙊ ЖꙊПЪНИЯСЯ ЛꙊИ ДО́КИЯ ЯЧЪСТЪ ПЪХЯРЪ ЛЯ М҇ЪСТИРЕ ЛЯ ТИСМЯНЯ : : Cântăresce 0,600 gr.

3. Paharŭ frumosŭ de argintŭ suflatŭ cu aurŭ cu inscripțiunea slavonéscă :

† СІЮ ЧЯШІЕ СЪТВОРИ ЖꙊПЯНЪ ЯРСЕНІЕ СНЪ МИХЯЮ И ПРИЛОЖИ СТОМОѴ МОНЯСТРЪ ГЛЕМИ ТИ(СМ).

Adică : «Acestŭ paharŭ l'a făcutŭ jupan Arsenie fiul luĭ Mihaiŭ și l'aŭ datŭ sfinteĭ mănăstirĭ numite Tismana». Cântăresce 0,420 gr.

4. Unŭ potirŭ de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, cu inscripțiunea ruséscă, pe la mijloc, citație dintr'unŭ troparŭ ; cântăresce 0,520 gr.

5. O cupă de argintŭ suflată cu aurŭ; piciorulŭ desfăcutŭ; fără inscripţiune. Cântăresce 0,710 gr. Are trebuinţă de a fi lipită.

6. O cupă de argintŭ suflată cu aurŭ, fără scaunŭ. Cântăresce 0,400 gr.

7. Unŭ potirŭ de plumbŭ stricatŭ.

8. O candelă mare de argintŭ împărătéscă, cu lanţŭ (unŭ cârligŭ desfăcutŭ, e făcută în anulŭ 1781, de Archimandritu Mihailŭ Tetoianul, cum se vede din inscripţiune :

† АЧАСТЪ КАДЕЛЪ ЕСТЕ А СФИНТЕЙ МЪНЪСТИРЙ ТИСМ: ФЪКУТЪ ДИН АРЦИНТУЛ МЪНЪСТИРІЙ ДЕ МИХАЙЛ: АРХ:. ИГМ. ТИСМ: ТЕТОАНУЛ: АѰПА : —Cântăresce 1 kilo 400 gr.

9. O candelă mare de argintŭ împărătéscă desfăcută în două, stricată la fundŭ; greutate 1 k. 600 gr.

10. Candelă de argintŭ, suflată cu aurŭ, cu lanţŭ, cu 10 pietre roşiĭ (granate); inscripţiune din anulŭ $\frac{7150}{1642}$: «† АЧАСТЪ КАНДИЛЪ ДАѠ ЕРМОНАХЪ ЕГОУМЕНЪ ГѠ СФНТЕИ МЪНЪСТИРИ ТИСЬМѢНИИ ВЪ ЛѢТ ,ЗРН». Lipsescŭ două pietre, o flóre (bumb) din fundŭ; cântăresce 0,520 gr. Are trebuinţă de puţină reparaţie.

11. Candelă maĭ mică de argintŭ de forma celeĭ precedente cu lanţŭ; lipsesce o ureche şi o parte din bordura superióră; greutate 0,250 gr.

12. Candelă de argintŭ cu lanţŭ cu două petre roşiĭ; lipsescŭ patru petre şi fundulŭ; greutate 0,260 gr. Inscripţiunea :

† СИЕ КАНДИЛА ПРИЛОЖИ ЖУПЪНЪ НИКОЛА ОУ МАНАСТИРОВОМЪ ТИСМАНА ХРАМЪ ОУСПЕНІЕ ∵ ПРѢСВЕТІЕ БЦЕ ВЛТ ,ЗРНЕ.

Adică : «Acéstă candelă a depus'o jupânŭ Nicola la mănăstirea Tismana, hramulŭ Adormireĭ pré Sfinteĭ Născătóreĭ, în a. $\frac{7156}{1648}$.»

13. Candelă de argintŭ, cu lanţŭ desfăcutŭ, cu două petre roşiĭ; lipsesce flórea din fundŭ şi 4 petre. Greutate 0,300 gr. Inscripţiunea :

СИЄ КЯНДИЛО СЯТВОРИ. РЯДИВОИ КЯПЄТЯНЬ И СЯ ЖȢ-ПȢНЯС ЄЮ ЖИВЯНȢ И ПРИЛОЖИ ВЯ МОНЯСТИРЪ ГЛЄ-МИ ТОПОЛНИЦ Ȣ ХРЯМЪ Ȣ СЄКНОВЄНІЄ.

Adică : «Acéstă candelă a făcut-o Radivoĭ Căpitanulŭ și cu jupânésa luĭ Ivana şi aŭ dat-o la mănăstirea numită Topolniţa, cu hramulŭ Tăĭereĭ Capuluĭ».

14. Candelă mică de argintŭ cu lanţŭ, cu inscripţiunea : † Я БІСЄРІЧІЙ : БОЛН : Я МЪ. ТИСМ : ХРМ : С : ІЄРЯХ : НИКОЛЯЄ 1842. Greutate 0,135 gr.

15. O candelă mică puţinŭ cam turtită, cu lanţurĭ, avêndŭ inscripţiunea : «ЄȢ ЖȢПЪНѢСЯ СТЯНКЯ ѠБЄДѢНКЯ ФИКЯ РЪПЬСЯТȢЛȢИ : ДОСИѲЄȢ БРЪИЛОЮ ЯМ ДЯТ Л МОМЪНТȢ РЪПОСЯ || ТȢЛȢИ ТЪТЪНИ МІЄȢ ДОСИѲЄȢ БРЪИЛОЮ». Greutate 0,160 gr.

16. O căţie de argintŭ cu capaculŭ eĭ desfăcutŭ; suflată cu aurŭ; cu inscripţie din anulŭ $\frac{7163}{1655}$: † ЯЧЯСТЬ КЬЦЫЄ Я ФОСТЬ ФЬКȢТѠ ЯГȢМЬНȢЛ СРГІЄ. ЧЬ ЯȢ СТРЬКЯТЬ ЧЯ О ПРѢФЬКȢТѠ ЯРМѠНЯХЬ ЯГȢМЬ(Н) НИКОДИМЬ .Л̃. ЗИЛЄЛ || ЛѢ ПРѢ ЛȢМИНЯТȢЛȢИ ДѠМНЬ || КРѢЩИНЬ КѠСТЯНДИНЬ ВОИ || ВОДѢ ВЬ ЛѢТЬ. ,ЗРѮГ. Greutate 0,600 gr.

17. O căţie de argintŭ suflată cu aurŭ de forma celeĭ precedente, cu capaculŭ desfăcutŭ; lipsescŭ 8 plăcĭ și unŭ cuișorŭ; cu inscripţiune slavonă : † СІѦ КЯЦИѦ СЪТВОРИ ЖȢПЯН ПРЪВȢЛЬ ТВОРНИКЪ СИЪ НѢГОВЬ ѠТ КРЯЮВЯ. Adică : «Acéstă căţie a făcut-o jupan Pârvulŭ dvornicŭ, fiulŭ luĭ Négoe din Craiova». Iar pe piciorulŭ căţieĭ : «† ЖȢПЯНȢ БЯРБȢЛȢ И ЖȢПЯНȢ ДЯНЧȢЛȢ † СИОВЄ ЖȢПЯНȢ НѢГОИ.» Adică : «Jupan Barbulŭ și jupanŭ Dancĭulŭ, fiiĭ jupanuluĭ Négoe.» Acești sunt fraţiĭ Craiovescĭ fundatoriĭ mănăstireĭ Bistriţa». Greutate 2 k. 015 gr.

18. Unŭ ibricŭ archierescŭ de argintŭ, cu dungĭ suflate cu aurŭ, împreună cu lighianulŭ arĕtatŭ sub No. 19. Greutate totală 1 k. 870 gr.

19. Lighianŭ archierescŭ cu dungĭ suflate cu aurŭ la care aparţine ibriculŭ de maĭ susŭ.

20. Tavă mare de argintŭ pentru litie cu marca ţereĭ (Vulturulŭ) şi cu inscripţiune slavonă din care resultă că s'a făcutŭ de Négoe Basarabŭ în a. 1511 : «† МАТІЮ БЖІЮ ІѠ НѢГОЕ ВОИВОДЯ И ГНЪ СЕИ ЗЕМЛИ ѪГРОВЛЯХИСКОИ. СНЬ ВЕЛИКЯГО И ПРѢДОБРЯГО МЛЯДИ БЯСЯРЯБЯ ВОИВОДЯ. СЪТВОРИСЕ. РІИ БЛЮ(Д) ВЛѢ(Т). ‚ЗКЬ.»

Adică : «Cu mila luĭ Dumnedeŭ Ionŭ Négoe Voivoda şi domnŭ a acesteĭ ţerĭ Românescĭ, fiulŭ mareluĭ şi pré bunuluĭ Basarabŭ celŭ Tînărŭ voivodu, a făcutŭ acéstă tavă în a. $\frac{7020}{1512}$». Basarabŭ celŭ Tînărŭ a domnitŭ de la 1478—1483 şi a fostŭ tăiatŭ de Stefanŭ celŭ Mare, domnulŭ Moldoveĭ. — Greutate 1 k. 370 gr.

21. Unŭ engolpion frumosŭ de argintŭ suflatŭ cu aurŭ cu inscripţiune slavonă de pe la a. 1500 : † СЇИ ПЯНЯГЇЯРЬ СЪТВОРИШЕ СНОВЕ ЖѪПЯНЯ [НѢГОИ...] БЯРБОѴЛЬ. ПРЬВОѴЛЬ. ДЯНЧОѴЛЬ. РЯДѴЛЬ, И СЪТВОРИ ЕГОѴ МОНЯСТИРѪ ТІСМЯНЯ». Adică : «Acestŭ panaghiarŭ l'aŭ făcutŭ fiiĭ jupanuluĭ Négoe : Barbulŭ, Pârvulŭ, Dancĭulŭ, Radulŭ şi l'a făcutŭ mănastireĭ Tismana». — Greutate 1 k. 050 gr.

22. O paftă de sidefŭ căptuşită cu argintŭ suflatŭ prin mijlocŭ şi la marginĭ cu aurŭ, cu treĭ lănţişóre ; greutate 0,120 gr.

23. Unŭ discŭ de argintŭ cu scaunŭ pentru proscomidie cu inscripţie : СТЕФЯН ЕРОМОНЯХ ДХВНІК 1842. Greutate 0,220 gr.

24. Capaculŭ de la unŭ engolpion de argintŭ suflatŭ cu aurŭ representândŭ Adormirea maĭceĭ Domnuluĭ cu inscripţiune slavonă din timpulŭ luĭ Mateiŭ Basarabŭ : † СИЮ ГОЛПИѪ, СЪТВОРИ. ІѠ МЯТЕЮ ВОЕВОДЬ И ГЖЯ ЕГО ЕЛЕНЯ ИДЕЖЕ ЕСТЬ ХРЯМ ѪСПЕНІЕ БЦЕ.» Adică : «Acestŭ engolpiŭ l'a făcutŭ Ionŭ Mateiŭ Voevodŭ şi Dómna sa Elena, unde este hramulŭ Adormireĭ Născătórceĭ de Dumnedeŭ».— Greutate 0,080 gr.

25. Crăstelniţă de argintŭ suflată cu aurŭ, cu inscripţie română din anulŭ $\frac{7155}{1647}$: † ЯЧЯСТЬ КРЬСТѢЛИЦЬ ФЬКѪТѪѠѴ ЖѪ-

ПАН НЕКУЛА ПЪРКЪЛАБ И ЖУПАНИЦИ ЕГО ФЛОРИКА ‡ ЗИЛЕЛЕ IΩ МАТЕЮ БЪРАБ ВОЕВО(Д) ДАТУ ЛА СФНТА МЪНЪСТИР ТИСМАНА ВЪ ЛѢТ ‚ЗРНЕ. — Greutate 0,816 gr.

26. O cădelniţă de argintŭ; lipsesce o ureche şi belgiugele de josŭ de la lănţuşurĭ; inscripţia eĭ din anulŭ $\frac{7194}{1686}$ sună: «† АЧАСТЪ КЪДЕЛНИЦЪ ЕСТЬ А СФТЕИ МЪНСТИР ТИСМ+А ДАТЪ ДЕ АНТОНИ ЕРМОНАХ ЛѢТ ‚ЗРЧД».— Greutate 0,470 gr.

27. Discŭ de anaforă de argintŭ poleitŭ cu aurŭ cu inscripţie slavonă, pe alocurea stricată: † МОЛБА. РА || БА БЖ҃ІА. ЖУ || . . . . . || ЛОГОѲЕТА. И || ЖУПАНИЦИ Е || . . . . . ЖЕ || ПРИЛО-ЖИ || ША ВЪ С . . || О . . . . . || ПЕНА. ПРѢЕУЫЖ || БЦ҃Ж. ИЖЕ РЪ ТИС || МѢНѢ :· Adică: «Ruga robuluĭ luĭ Dumnedeŭ jupanŭ. . . . . logofĕtulŭ şi a jupaniţeĭ sale şi a dăruit-o la Sf. hram Adormireĭ Pré Cinstiteĭ Născătóre de Dumnedeŭ la Tismana». — Greutate 0,950 gr.

28. Discŭ de argintŭ cu inscripţie din anulŭ 1761; greutate 0,800 gr. Inscripţiunea: † ПАРѲЕНІЕ АРХ. ФЪКУТА. СФНТЕЙ МЪНС: ТИСМ: АЧАСТЪ АНАФОРНИЦЪ ДИН АРЦИНТ МЪ-НЪСТ. МСЦА. ОК. Д. 1761.

29. O cădelniţă de argintŭ suflată cu aurŭ; cu inscripţie din anulŭ $\frac{7191}{1683}$: «† АЧАСТЪ КАДѢЛНИЦЪ ФЪКОУТУАУ АНТОНІ ЕР-МОНАХ ШИ АУ ДАТ ЛА ТИСМАНА ВЪ Л ‚ЗРЧА. Lipsesce unŭ lanţŭ şi crucea din vĕrfŭ. Cântăresce 0,650 gr.

30. Unŭ paharŭ micŭ de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, cu inscripţiune: «† НИКОДИМ. ЕГМ. ѲС. 1717.» Adică: «Nicodim Egumen Tism.» Greutate 0,115 grame.

31. O cădelniţă de argintŭ suflată cu aurŭ, cu 8 turnurĭ; unŭ turnŭ e ruptŭ; greutatea 1 k. 700 gr. Asupra acesteĭ cădelniţe noĭ credemŭ că face alusiune *Paulŭ de Allepo* în scrierea sa «The Travels of Macarius,» II, p. 325 când dice, că «a vĕdutŭ la Tismana o cădelniţă dăruită Sfîntuluĭ Nicodimŭ la 1390, de Imperatorele Sigismund, avêndu turnurĭ în forma castelului din Buda». Obiectulŭ

însă pare a fi de o dată maĭ recentă decât secoluluĭ XIV și chiar XV și XVI.

32. Unŭ discŭ de proscomidie cu scaunŭ de argintŭ; inscripția din anulŭ 1781 a Archim. Mih. Tetoianulŭ : «† ЯЧЯСТЪ ДИСКОС ЄСТЄ Я СФИНТЄИ МЪНЪСТИРЙ ТИСМ. ФЪКЃТЪ ДИН ЯРЦИНТЃЛ МЪНЪСТИРЇИ ДЄ МИХЯЙЛ: ЯРХ: ИГМ: ТИСМ: ТЄТОЯНЃЛ: ,ЯѰПЯ:: Greutate 0,470 gr.

32 *a*. Stéoa agnițuluĭ d'asupra disculuĭ de argintŭ; greutate 0,180 gr.

33. O paftà de sideſŭ îmbrăcată cu argintŭ; greutate totală 0,300 gr.

33 *a*. Petohlebiță de argintŭ suflată cu aurŭ, desfăcută și lipsindŭ maĭ multe bucățĭ; greutate 1 k. 850 gr.

34. O căție de argintŭ ; greutatea 0,320 gr.

35. Unŭ discŭ de argintŭ auritŭ ; greutate 0,200 gr.

36. O cruce ruséscă de argintŭ, greutate 0,170 gr.

37. Discŭ de argintŭ, greutate 0,120 gr.

38. Placă de la o evangelie de argintŭ auritŭ; greutate 0,070 gr.

39. Placă de la unŭ engolpion de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, cu inscripție slavonă, din care se vede că e făcută de Mușatŭ Clucerulŭ la anulŭ $\frac{7134}{1626}$: † СІЯ ГОЛПІЯ СЪТВОРИ ЖЃПЯНЬ МЃШЯТ КЛЮ(Ч) И ПОСТЯВИ ВЬ МОНЯСТИР Ѹ ТИСМЯ(Н) ИДЄЖЄ Є(С) ХРЯ(М) ЃСПЄНЇЄ БЦЄ ВЬ ЛѢТ ,ЗРЛД. Adică : «Acéstă engolpiă a făcut-o jupanŭ Mușatŭ Clucerulŭ, și a depus-o în mănăstirea la Tismana, unde este hramulŭ Adormireĭ Născătóreĭ de Dumnedeŭ, în anulŭ $\frac{7134}{1626}$.— Greutate 0,070 gr.

40. Nouě paftale de argintŭ; greutate 0,180 gr.

41. Optŭ coróne de icóne; greutate 0,770 gr.

42. Douě păhăruțe de argintŭ; greutate 0,100 gr.

43. Unŭ potirŭ cu inscripție slavonă, din care resultă că e făcutŭ de Egumenulŭ Serghie; greutate 0,085. Inscripțiunea : «† СЇИ ПЃТИРЪ СЪТВОРИ ЄГЃМЄНЪ СЄРГЇЄ». Adică : «Acestŭ potirŭ l'a făcutŭ egumenulŭ Serghie».

44. O zarvă, unŭ vêrfŭ de candelă și o bășică de candelă; greutate totală 0,150.

45. O corónă mare de icónă la Domnulŭ Christos, de argintŭ auritŭ; greutate 1 k. 760 gr.

46. Idem la Maĭca Domnuluĭ; greutate 0,820 gr.

47. Idem din 3 bucățĭ ; greutate 0,950 gr.

48. Optŭ lingurițe de argintŭ cu inscripțiune с. г. ‚зсм҃в; greutate totală 0,450.

49. Diferite bucățĭ de argintŭ (fragmente de la objecte); greutate 0,600 gr.

50. O cârjă de osŭ sculptatŭ, făcută în bucățĭ.

51. Două perechĭ rucavițe, și treĭ bucățĭ de stofă lucrată cu firŭ de la o sfită.

Pe lângă acestea am maĭ adusŭ la Museŭ :

52. Cincĭ manuscripte slavone, patru manuscripte române și 77 volume tipărite, trecute în inventariulŭ de cărțĭ ale Museuluĭ de la No. 493—469-a.

53. O evanghelie românéscă, tipărită în Episcopia Rîmneculuĭ la 1794, cu o îmbrăcămite de argintă, care a aparținutŭ la o tetravanghelie manuscriptă. Imbrăcămintea represintă pe o față rĕstignirea: распетїе х҃во, cu ceĭ 4 Evangheliștĭ și emblemele lorŭ consacrate, cum și alțĭ Apostolĭ. Pe cea-laltă parte, Adormirea Maĭceĭ Domnuluĭ оуспенїе б҃це, cu 12 Prooroci. Sub tabloulŭ principalŭ se represintă îngenuchiațĭ cu coróne pe capŭ și în posiție rugătóre : іѡн мирчя воевод și г҃пджя кнежия, iar de jurŭ împrejurŭ pe ambele fețe se cetesce următórea inscripțiune :

† помени бл҃гоч҃тивомꙋ і хрст҃ѡлюби ‖ вомꙋ іѡн мир[чя воевод и гспджя его] кнежня и с҃но҃ы имь іѡн петрꙋ водя ‖ и радꙋль воеводя и мирчя воеводя ‖

† прїими г҃и моленїе рабы своє паня. деспо николя. пянгя. мги съ[твори] сїю тетроеѵгль. мсця. ѡк. ӑ҃і дни. въ лѣт ‚зо҃е.

Adică : «Spre memoria prea piosuluĭ și de Christos iubitoruluĭ Ion Mircea Voevodŭ și a Dómneĭ sale Knejna și a fiilorŭ lorŭ Ion Petru Vodă, și Radulŭ Voevoda și Mircea voeva. Primesce Dómne ruga robilorŭ teĭ Pană, Despa, Nicola, Panga, Iani. S'a făcutŭ acéstă tetraevaghelie în luna Octomvrie 11 ḑile în anulŭ $\frac{7075}{1566}$».

54. Tetravanghelia sfîntuluï Nicodim, scrisă pă pergamentŭ cu mâna sa propriă în anulŭ 1405 cum resultă din inscripţiunea de la fine :

сиѥ с҃тоѥ ѥѵг҃лїѥ, написа пóпь никодимь на оѵгрьсцѣи земли въ лѣто шесто тогова гоненїа ѿ начеслаже бытїа чи́слїмо, ҂ѕ҃ и девте сьтно и҃ г҃ї

Adică : «Acéstă sfîntă evanghelie a scris'o Popa Nicodimŭ în ţéra ungurésсă, în anulŭ alŭ 6-lea alŭ gonireĭ sale, în anulŭ de la facerea lumiĭ $\frac{6913}{1405}$».

Volumulŭ legatŭ cu scórţe gróse de lemnŭ îmbrăcate în placĭ de argintŭ care atîrnă 1 k. 900 gr. se păstrézǎ într'o cutie legată cu catifea şi cu maĭ multe figurĭ de sfinţĭ în smaltŭ, făcută într'adinsŭ de d-lŭ Ignatŭ Pavlovicĭ Iacovenco.

Acésta este dară Evanghelia de care vorbesce Paulŭ de Allepo ḑicêndŭ : «Am vĕḑutŭ acolo unŭ anticŭ evangeliarŭ, scrisŭ în Ungro-Vlahia de propria mînă a Sfîntuluĭ Nicodim, cu nisce caractere de o fineţe admirabile, în limba slavică pe o frumósă membrana, împodobitŭ cu argintŭ, şi la finea velumuluĭ avêndŭ datulŭ 6913».

* * *

Acestea sunt resultatele escursiuneĭ ce am făcutŭ în timpŭ de 15 ḑile. Colecţiunile Museuluĭ s'aŭ îmbogăţitŭ cu unŭ numĕrŭ insemnatŭ de obiecte de artă de manuscripte şi cărţĭ, a cărora conservare de aci înainte este asicurată.

Objectele cu însemnătate particulară pentru priceperea arteĭ şi industrieĭ artistice din trecutŭ, carĭ aŭ remasŭ pe la mănăstirile visitate le-am semnalatŭ pentru ca parte din ele să se aducă la Museŭ; parte să se privegheze în deaprópe. Inscripţiunile le-am culesŭ tóte fără deosebire, ca nisce materiale istorice de mare preţŭ.

II.

1. *Mănăstirea Codmeana.* — 2. *Mănăstirea Tutana.* (Raportulŭ No. 36 din 24 Iulie 1885).

In ḑilele de 29 și 30 Augustŭ anulŭ trecutŭ am visitatŭ mănăstirile Codmeana și Tutana din judeţulŭ Argeşŭ.

X.

Mănăstirea Codmeana.

Mănăstirea Codmeana, metochŭ alŭ mănăstireĭ Cozia, este fundată de Mircea celŭ Bĕtrânŭ, la anulŭ 1389, cum resultă din următórea inscripţiune săpată d'asupra ușeĭ bisericeĭ la anulŭ 1711:

«† Cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ întru lauda prăsnuireĭ blagoveșteniei prea Curateĭ pururea Fecióreĭ Marieĭ s'aŭ înălţat din temelie acéstă sfântă beserică de creștinul Domnul Ţĕriĭ rumâneștĭ Iw Mircea Voevod la leat $\frac{6897}{1389}$ și neavêndŭ podoabă sfănta besérică s'au nevoit smeritul Ig. Kir Partenie Eg. Cozian de o au înfrumuseţatŭ cu tîmplele cu icóne și cu ferestrile și cu uşa, și câte să vĕd înnoite dintru osteneala luĭ și a celor ce s'au îndurat în ḑilele luĭ Iw Costandin B. B. Voevod; fiind Mitropolit Kir Antim, mesiţa August 9 ḑile, veleat $\frac{7219}{1711}$».

La 1777 s'a maĭ adăogitŭ la vechea biserică tinda și clopotniţa, cum resultă din inscripţiunea de d'asupra ușeĭ, la intrare în tindă:

«† Intru slava celuĭ în Troiţă proslavit Dumneḑeu și întru cinstea prăznuireĭ Buneĭ Vestirĭ a Pré Sfinteĭ Stăpîneĭ nóstre Născătóre de Dumneḑeŭ și pururea Fecióreĭ Marieĭ, rădicatu-s'au acéstă clopotniţă din temelie și s'a și săvârșit dupre cum se véde cu îndemnarea prea cuviosuluĭ Archimandrit Kyr Sofronie de la Sf. M-re Cozia, și cu nevoinţa Cuviosuluĭ Kyr Ilarion Ermonah igumen Sf.

M-rĭ Cotménii, maĭ pe urmă s'aŭ pus igumen la Cozia, cu cheltuiala Mănăstirii în zilele pré luminatuluĭ nostru Domn Ion Alexandrŭ Ipsilante Voevod, fiind Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ Kyr Grigorie și Igumen la Cotména Kyr Climent Ermonah».

lét ЗСПЅ 1777.»

In fine la 1855 biserica s'a reparatŭ, cum ne arată inscripţiunea murală următóre :

«Cu vrerea Tatăluĭ și a Fiuluĭ și a Sf. Duh, și cu ajutorul Maĭcii luĭ Dumnedeu şĭ-aŭ luat înfrumusețare acéstă Sf. biserică după cum se vede în dilele binecredinciosuluĭ nostru Domnŭ Barbu Dim. Ştirbeĭ Voevod, fiind Mitropolit Prea o sfinția sea D. D. Nifon și Episcop al Argeșuluĭ Pré o sfinția sea D. D. Climent, în dilele Cuviosuluĭ Archimandrit Ipolit, Egumenul Sf M-ri Cozia, prin osârdia și osteneala cuviosuluĭ Ermonah Iosif Egumen Cotmeniĭ la leat 1855 Sept. 15».

In biserică nu se vede nicĭ o peatră mormîntală. — Póte că aŭ fostŭ scóse afară saŭ sunt acoperite de pardoséla de scândurĭ făcută la 1855. — Nicĭ o pictură murală de interesŭ istoricŭ.

Pe feréstra de la spatele altaruluĭ este săpată în reliefŭ inscripţiunea : ПЯРѲЄ || ЄГМЄН
НІЄ || Л ЗСІ (7210)

Din odóre, afară de o candelă de argintŭ de la hramulŭ Buna-Vestire, cu inscripţiune din 290/1782, şi o cruce în filigranŭ cu inscripţiune СМЄРИТ ЯРХІМ. ШИ ІГѸМ. КОДМЄН. СІЛВЄСТРѸ. 1813, cele-lalte sunt maĭ noue, după 1842.

Pentru Museŭ am luatŭ treĭ cingătorĭ, din carĭ una de argintŭ și douĕ de sidefŭ, trecute în inventariulŭ generalŭ alŭ Museuluĭ sub No. 80—82 (din anulŭ 1885); 23 cărţĭ vechĭ inventoriate în catalogŭ la No. 1087—1097, o icónă de lemnŭ simplu, inventoriată la No. 83 alŭ Museuluĭ și pomelniculŭ scrisŭ la 1781 de Ioanŭ Râmnicénulŭ, trecutŭ în catalogulŭ Museuluĭ sub No. 1097-a.

Iacă șirulŭ Domnilorŭ după acestŭ pomelnicŭ :

Iŵ Vladislav Voevod
» Radul »
» Dan »
» Mircea »
» Dan »
» Radul »
» Vladislav »
» Vladul »
» Neagoe »
» Theodosie »
» Vladislav »
Radul
Moise
i gospodja ego Anka
Iŵ Vintila Voevod
i gospodja ego Rada
Iŵ Petru Voevod
» Draghicĭ » (sic)
» Pătrașco »
» Marco »
Mircea
i gospodja ego Knéka (sic)
Iŵ Petru Voevoda
» Radul »
» Alixandru »
i gospodja ego Ecaterina

Iŵ Radul Voevod
i gospodja ego Evod (sic)
Iŵ Mircea Despa
» Miloșĭ Voevod
» Petru »
» Mircea »
» Vladul »
» Mihail »
i gospodja ego Stanca
Iŵ Patrașco Voevod
» Simeon »
» Șărban »
i gospodja ego Elena
Iŵ Radul Voevod
» Alixandru »
» Gavriil »
» Iliĕ »
» Mateĭ »
» Luca » (sic)
» Șărban »
» Costandin »
» Ștefan »
» Nicolae »
» Costandin »
» Grigorie »

Urméză lista mitropoliților, care începe cu Macarie și se finesce cu Filaret.

Din alte însemnărĭ cuprinse în pomelnicŭ estragŭ una privitóre la Sofronie Archimandritulŭ «carele aŭ încungiuratŭ mănăstirea cu zidŭ și cu chiliĭ și aŭ făcutŭ doao candele de argintŭ avg. 12. 1781»; și alta la Ilarionŭ Ieromonahŭ «care aŭ făcutŭ clopotnița din temelie și aŭ datŭ și unŭ rândŭ de vase de argintŭ».

Clopotnița de la pórta mănăstireĭ este făcută în 1857 de Igumenulŭ Iosifŭ, cum se citesce în inscripțiunea :

«S'a făcutŭ din temelie acéstă clopotniță, precum se vede prin

osărdia şi tótă cheltuiala Cuviosuluĭ Ieromonah Iosif egumenulŭ Sfinteĭ Mănăstirĭ Cotména, la anulŭ 1857».

Casele mănăstireĭ sunt ruinate. — Cu o mică cheltuială de la 4 până la 5 miĭ leĭ arŭ puté fi puse în stare ca să serve la o scólă de meseriĭ. -- Astădĭ se află în ele scóla rurală, unde funcţionéză unŭ învĕţătorŭ vrednicŭ de tótă lauda, d-lŭ Ion Tomescu. — Dînsulŭ a reuşitŭ să formeze o mică colecţiune de cărţĭ, de minerale şi speciĭ de arborĭ carĭ se găsescŭ în localitate, precum şi alfabetulŭ întregŭ compusŭ din crăcĭ naturale tăiete de scolarĭ de prin arborĭ.

In colecţiune se afla unŭ toporŭ de pétră ordinară şi douĕ ciocane micĭ.—Toporulŭ de colóre négră, maĭ mare, a fostŭ găsitŭ într'o râpă de lângă Drăguţeştĭ (comună de care face parte mănăstirea Cotmeana), de către unŭ copilŭ care umbla cu vacile maĭ acum 3 anĭ; ciocanele, aflate totŭ în apropiere, presentă interesulŭ că d'asupra găureĭ destinate pentru códă, se află o scobitură cu scopŭ probabilŭ de a întări maĭ multŭ împănarea códeĭ de lemnŭ. — D-lŭ Tomescu le-a dăruitŭ Museuluĭ; ele sunt trecute în inventariulŭ generalŭ sub No. 84—86.

Totŭ cu ocasiunea acésta, învĕţătorulŭ Grigorie Stoenescu din Lunca Corbuluĭ, Jud. Argeş, mĭ-a datŭ unŭ toporŭ de pétră ordinară, care se păstra în casa părintéscă servindŭ la spartulŭ zaharuluĭ şi nucilorŭ.—E trecutŭ în inventariŭ la No. 87.

Poporulŭ nu dă nicĭ o atenţiune acestorŭ obiecte preistorice; le consideră a fi petre găurite de curcubeŭ, când îĭ e sete şi bea apă din rîŭ.

XI.

Mănăstirea Tutana.

După unŭ drumŭ greŭ făcutŭ prin pădurea Codmeneĭ, şi apoi pe albia rîuleţuluĭ Tutana, am ajunsŭ la mănăstirea cu acelaşĭ nume în ďiua de 31 Augustŭ. Am găsitŭ o ruină completă. Biserica, construită în cărămidă aparentă, avea pînă la 1839 treĭ turnurĭ de zidŭ, carĭ atuncĭ s'aŭ datŭ josŭ şi s'aŭ făcutŭ altele de lemnŭ. Tîmpla de asemenea de zidŭ a fostŭ înlocuită cu alta de lemnŭ, destulŭ de simplă; coperişulŭ vechiŭ de plumbŭ, mi se spune că a fostŭ luatŭ de

arendaşulŭ de pe vremĭ alŭ moşieĭ, şi în semnŭ de evlavie pentru cele sfinte, dînsulŭ a învelitŭ biserica cu ziglă; adĭ învelişulŭ este de şindrilă.

Biserica era tocmaĭ în reparaţiune, nezugrăvită, şi preoţiĭ se plângeaŭ că nu aŭ destuĭ banĭ ca să o finéscă. Aveaŭ lipsă şi de clopote, căcĭ cele vechĭ sunt sparte. In curte, unŭ rândŭ de case ruinate, carĭ adăposteaŭ scóla şi primăria.

Odóre de preţŭ, nicĭ unulŭ; tóte aŭ fostŭ răpite de călugăriĭ grecĭ; numaĭ 4 icónè împărătescĭ atragŭ atenţiunea.

Nicĭ o pétră mormîntală, ci numaĭ la intrare în biserică, următórea pisanie în limba slavonă, din care se vede că fundatorulŭ mănăstireĭ a fostŭ Mihnea-Vodă, în anulŭ 1583, iar esecutorulŭ lucrăriĭ : Mihaĭ banulŭ, adică viitorulŭ eroŭ de la Călugărenĭ.

Iacă textulŭ inscriptiuneĭ cu traducerea :

† ПРѠ ИЗВОЛЕНІЕМ ѾЦА И СЪ ПОСПѢШЕНІЕМ СНА И СЪВРЪШЕНІЕМ СТГО ДХА АМИН. СЕ АЗ ѸБО РАБ ВЛАДЫМО ЕГО ІѴС ХА : || ІѠ МИХНѢ ВОЕВОДА БЖІЮ МЛСТІЮ ГСПДНЬ ВЪСѠЙ ВЛАШКѠИ ЗЕМЛЕ СНЬ ВЕЛИКОМѸ И ПРѢДѠБРАГ АЛЕѮАНДРѸ ВОЕВОДА ПРО ИЗВОЛІХ ГСДВОМИ НАСЕ || БЛАГОСЪЗДАТИ СІЮ ЧСТНЫИ МОНАСТИР ГЛЕМІИ ТѸТАНА ИДЕЖ ЕС ХРАМ ПРИДБНАГ И БГОНОСИАГ ѾЦА НІШЕГ АѲАНАСІЕ АѲѠС || И ПОЧЕС ѾТ МСЦА ЮЛІЕ. Ѳ ДНИ ВЪ ПОНЕДЛ И СЪВРЪШИС МЦА. СЕП. І ДЬНІ ВЪ ЛѢТ. ,ЗЧА. || КРѸГ СЛНЦѸ З. МСЦ. ЕП. Д. ЗОѴТ ЧИСЛѸ. Ѕ. ЕНДИКТІѠН. ЗІ. || И АЗ РАБ И ИСПРАВНК ЖѸПАН МИХАИ БАН :

«Cu voia Tatăluĭ şi cu ajutorulŭ Fiuluĭ şi cu săvârşirea S-tuluĭ Duhŭ Amin. — Iată eŭ robulŭ Stăpânuluĭ meŭ Isusŭ Hristosŭ, Iônŭ Mihnea Voevodŭ cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnŭ alŭ întregeĭ Ţĕrĭ românescĭ, fiulŭ mareluĭ şi pré bunuluĭ Alexandru Voevodŭ, bine am voitŭ domnia mea ca să zidescŭ acéstă sfîntă mănăstire numită Tutana, unde este hramulŭ pré cuviosuluĭ păfinteluĭ nostru Atanasie de la Aton; şi s'a începutŭ a se zidì în luna Iulie 9 dile Lunĭ şi s'a săvârşitŭ în luna Septembre 10 dile în anulŭ 7091, crugulŭ sóreluĭ 7, luna epactă 4, numĕrulŭ de aurŭ 6, endiction 17, şi eŭ robulŭ şi ispravnicŭ jupanŭ Mihaĭ banŭ.»

Cum resultă din acéstă inscripţiune mănăstirea cea mare şi frumósă de la Tutana, a căreia conservaţiune se impune de la sine, a fostŭ începută la 9 Iulie 1583, şi s'a finitŭ la 10 Septembre acelaşĭ anŭ, adică numaĭ în 60 de dile, prin îngrijirea luĭ Mihaĭ Vitézulŭ.

III.

Mănăstirea Brâncovenii (jud. Romanaţĭ). (Raportulŭ No. 37 din 24 Iulie 1885).

XII.

Mănăstirea Brâncovenii.

La 22 Augustŭ anulŭ trecutŭ am visitatŭ mănăstirea Brâncovenii din judeţulŭ Romanaţĭ, şi dintre odórele ce se păstréză acolo am ridicatŭ cu dare de chitanţă, pentru Museulŭ Statuluĭ, următórele :

1. Unŭ potirŭ de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, lucratŭ fórte frumosŭ cu figurĭ pe smalţŭ şi dăruitŭ de Mateiŭ Vodă şi soţia sa Elena mănăstireĭ Brâncovenĭ, în anulŭ 1636, cum resultă din inscripţiunea slavonă săpată pe buze. Greutate 1 kilo.

2. Unŭ potirŭ de argintŭ fără scaunŭ, cu inscripţiune română, că s'a făcutŭ de Const. Brâncovénulŭ vel spătarŭ la anulŭ 1686. Greutate 0,130 grame.

3. O candelă mare de argintŭ de la icónele împărătescĭ, stricată pe alocurea; greutate 2 kilo 220 grame.

4. Patru candele de argintŭ maĭ micĭ, aceeaşĭ lucrătură ca cea de susŭ; greutate 1 k. 500 gr.

5. O cădelniţă de argintŭ completă; greutate 0,750 gr.

6. Unŭ discŭ de anaforă de argintŭ suflatŭ cu aurŭ cu inscripţiune în limba grécă pe buze : ΙΟΑΝΗΣ ΜΑΤΕΓΑ ΠΑΣΑΡΑΠΑ ΒΟΗΒΟΤΑ. Greutate de 0,270 grame.

7. O cruce de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, cu dóuĕ turnurĭ, cu inscripţiune săpată pe mânerŭ :

† ИСКОВЯСЕ СИЯ КРЪСТЪ || ДЯНИЛЪ ЕРМОНЯХЪ ЕГѸ || МЯНЪ СЯДОВСКИ ВЯ ЛЕ || ТО ЯХОД ВЪ МСЦЯ ЯВГѸСТЯ.

Adică : «A ferecatŭ acéstă cruce Danilŭ ermonahŭ egumenulŭ Sadoveĭ în anulŭ 1674, în luna luĭ Augustŭ».

8. Altă cruce de argintŭ suflatŭ cu aurŭ, lucrată în smalţurĭ.

9. O cruce frumósă de argintŭ, lucrată în smalţurĭ şi care se purta atârnată.

10. Altă cruce de argintŭ fără piciorŭ.

11. Cruce de argintŭ suflată cu aurŭ, care se atârnă de gâtŭ, greutate 0,035 grame.

12. Unŭ engolpion de argintŭ auritŭ cu lanţŭ; greutate 0,095 gr.

13. Unŭ teasŭ de argintŭ auritŭ; greutate 0,115 gr.

14. O cingătóre de pele îmbrăcată în plăcĭ gróse de argintŭ auritŭ, décorate: lipsescŭ şése plăcĭ.

15. Cingătóre maĭ lată cu plăcile maĭ marĭ bătute în ţinte; lipsesce numaĭ o placă.

16. O cingătóre de stofă cu o pereche paftale de argintŭ.

17. Cingătóre de stofă cu o pereche paftale marĭ de argintŭ; greutate 0,200 grame.

18. O pereche paftale micĭ de argintŭ; greutate 0,50 grame.

Pe lângă aceste argintăriĭ, am maĭ depusŭ la Museŭ, încă:

19. O Tetraevanghelie manuscrisŭ, pe hârtie, scrisă din porunca luĭ Ion Alexandru Voevodŭ de către Iermonahulŭ Onufrie în anulŭ $\frac{7081}{1573}$, Aprilie 15, în mănăstirea Săratov, cum se citesce la postfaţa Evangheliei. Este ferecată în argintŭ suflatŭ cu aurŭ, representândŭ pe o parte: Invierea, pe cea-altă: Răstignirea.

Inscripţiunea săpată în reliefŭ pe marginĭ sună:

† СІЮ С҃ТЯ ІЄѴ҃ЛІЄ СЪТВОРИ Іѡ МАТЄЮ БЬСЬРАБЬ ‖ ВОЄВОДЬ Й Г҃ЖА ЄГО Є-ЛЄНА И ПОСТАВЛѢЄТЬ ВЬ С҃ТОЄ МОНАСТИРЄ Ѿ ‖ БРЬКОВѢНИ ИДЄЖЄ ЄСТЬ ХРАМ. ꙋСПЄНІЄ ПРѢ ‖ С҃ТІИ ВЛ҃ЧЦЬ НАШЄ Б҃ЦЄ ПРИСНОДВѢ МАРІѪ ВЬ ЛѢТ ,З. Р. М. Д.

Adică:

«Acéstă sfântă Evangheiie a făcut'o Ion Mateiŭ Băsărabŭ Voevod şi Dómna sa Elena şi a dat'o sfinteĭ mănăstirĭ din Brâncovenĭ, unde este hramulŭ Adormireĭ pré sfinteĭ Dómne născĕtóre de Dumnedeŭ şi pururea Fecióreĭ Maria, în anulŭ $\frac{7144}{1636}$.»

20. Tetraevanghelia slavonă tipărită în timpulŭ luĭ Négoe Basarabŭ, la anulŭ $\frac{7020}{1512}$; exemplarŭ completŭ bine conservatŭ, legatŭ în stofă cu plăcĭ de argintŭ, carĭ represintă Răstignirea luĭ Christosŭ cu ceĭ patru Evangheliştĭ.

21. Evanghelie cu comentariĭ, slavonă, tipărită la Lemberg în anulŭ 1636; legată în catifea cu plăcĭ de argintŭ auritŭ representândŭ Răstignirea cu ceĭ 4 Evangheliștĭ, și cu 4 bumbĭ marĭ de argintŭ auritŭ; și

22. Șése manuscripte române și 134 cărțĭ tipărite, din carĭ 41 române și 81 greceștĭ, etc., trecute în catalogulŭ biblioteceĭ Museuluĭ la No. 1015—1086.

Tóte aceste obiecte și cărțĭ inventoriate sunt așezate în Museŭ la secțiunile respective.

Am estampatŭ și copiatŭ în același timpŭ tóte inscripțiunile mormîntale și parietale din biserică.

IV.

1. *Mănăstirea Bistriţa* (jud. Némţu). 2. *Mănăstirea Bisericanii.* — 3. *Mănăstirea Pângăraţii.*
(Raportulŭ No. 39 din 24 Iulie 1885).

La 15 Martie 1885, am visitatŭ mănăstirile Bistriţa, Bisericanii şi Pângăraţii; am culesŭ şi copiatŭ tóte inscripţiunile de pe petre, păreţĭ, odóre şi clopote, carĭ vorŭ fi utilisate în monografia, ce cugetŭ a publica asupra mănăstirilorŭ din ţéră.

Voiŭ enumera aci pe cele maĭ însemnate, precum şi cărţile şi manuscriptele ce am ridicatŭ pentru Museulŭ Statuluĭ.

XIII.

Mănăstirea Bistriţa.

Impresiunea ce face călătoruluĭ acéstă mănăstire este dintre cele maĭ bune. Reparată în 1875, este bine întreţinută şi îngrijită de către superiorulŭ eĭ, Archimandritulŭ Nichita Darie.

La intrarea în biserică despre pórtă se află incastrată pisania bisericeĭ privitóre la Alexandru Lăpuşnénulŭ.

Lângă dânsa, altă pétră care represintă în reliefŭ forte, armele Moldoveĭ. Ambele petre eraŭ zidite maĭ sus. Superiorulŭ Darie, cu ocasiunea reparaţiuneĭ din 1875, le-a scosŭ şi le-a aşezatŭ maĭ jos, poleindu-le.

Disposiţiunea interióră a bisericeĭ este din patru despărţiturĭ saŭ pridvóre, cum era odată la mănăstirea Seculŭ.

In pridvorulŭ 1-iŭ cu douĕ uşĭ laterale se află la stânga mormîntulŭ Episcopuluĭ Metodie, cu inscripţiunea slavonă încă citéţă din anulŭ 1504.

In alŭ doilea, la drépta: se află mormîntulŭ luĭ Ivaşcu Golescu, la stânga unŭ altŭ mormîntŭ.

In alŭ treilea pridvorŭ la stânga se află mormîntulŭ Dómneĭ Ana a luĭ Alexandru celŭ Bunŭ cu o lespede de marmură, avêndŭ

pe dînsa o inscripţiune slavonă. Pe perete, se vede zugrăvitŭ unŭ chipŭ de femee, cu corónă pe capŭ, d'asupra se citesce:

Ӑнна домна каре ѡдихнéще ꙟтрꙋ ачест мормꙟнт соціна лꙋи Алеѯандрꙋ вв҃дл.

La drépta este altŭ mormîntŭ ctitoricescŭ, cu inscripţiune slavonă. Josŭ pe pardosélă, o lespede săpată în românesce.

Zugrăvéla păreţilorŭ este din anulŭ 1814, în timpulŭ egumenuluĭ Zaharie, cum se citesce scrisŭ în altarŭ pe catapitésmă.

Portretele ce se vĕdŭ în privdorulŭ ctitorilorŭ sunt:

1. «Alexandru Vodă ctitorŭ celŭ întâiŭ ce să ḑice bunŭ şi sfântŭ»; 2. «Anna Dómna»; 3. Romanŭ Voevodŭ, tata ctitorilorŭ: 4. «Stefanŭ V.V. fiulŭ luĭ Alexandru Vodă»; 5. Iliaşŭ Voevodŭ: 6. Petru V.V.; 7. Bogdanŭ Voevodŭ; 8. «Stefanŭ V.V. celŭ bunŭ şi vitézŭ»; 9. «Alexandru voevodŭ fiulŭ luĭ Stefanŭ V.V., care a muritŭ în óste»; 10. Maria Dómna.

Din odóre merită a se cita: icóna S-teĭ Anna, care după tradiţiune s'arŭ fi trimisŭ de Impĕratulŭ bizantinŭ Paleologu luĭ Alexandru celŭ Bunŭ împreună cu icóna Maiceĭ Domnuluĭ de la mănăstirea Némţu. Din causa timpuluĭ lemnulŭ de ciparosŭ pŭtreḑindŭ, icóna a fostŭ restaurată, pusă pe o tablă de ferŭ, şi apoĭ îmbrăcată în argintŭ de Nicolae Albu în 1868.

Cele-lalte odóre sunt de totŭ moderne, fiindcă cele vechĭ aŭ fostŭ luate de călugăriĭ grecĭ la 1863.

Afară de biserică, maĭ sunt douĕ paraclise: *Sf. Nicolae* d'asupra porţiĭ celeĭ vechĭ şi *Sf. Ion Nori*.

Primulŭ n'are nimicŭ de observatŭ; celŭ d'alŭ doilea are pe din afară zugrăvitŭ unŭ tabloŭ, care representă pe ctitoriĭ Stefanŭ Voevodŭ şi Maria Dómna, Petru Rareşŭ şi Elena, cum se citesce în inscripţiunea zugrăvită într'unŭ singurŭ rândŭ cu văpsea albă:

Петрꙋ : Рарешꙋ : в. в. Щефан : в҃в : чел маре : тикторꙋ : Єлена : доамна : Марія доамна : 1849.

De desuptŭ este pisania paraclisuluĭ în slavonesce săpată în piatră, din anulŭ 1498.

In paraclisŭ se păstréză o icónă stricată din causa vechimeĭ, a

S-tuluĭ Ion Novi, şi o evanghelie română tipărită în $\frac{7270}{1762}$, şi legată în argintŭ cu inscripţiunea grécă săpată :

ΔЄ НЄ НС * ТȢ ΔȢΛȢ * ТȢ ΘЄȢ * ΔΑΝΗΛ || ΗΓȢΜЄΝȢ * ΤΗΣ ΜΠΙ * ΣΤΡΙΤΑ * ΑΨΠS * (1786).

In clopotniţă, care e d'asupra paraclisuluĭ, se păstréză 3 clopote marĭ, din carĭ celŭ maĭ mare este din anulŭ 1494, şi 3 micĭ cu inscripţiunĭ, carĭ s'aŭ estampatŭ odată cu alte 12 estampage făcute la acéstă mănăstire.

Am ridicatŭ de aci şi depusŭ la Museŭ 21 manuscripte slavone, 3 manuscripte grecescĭ şi 52 volume tipărite, din carĭ 3 române şi 49 greceştĭ, trecute în inventariulŭ de cărţĭ şi manuscripte ale Museuluĭ sub No. 1098—1161.

Am vĕḑutŭ la Părintele superiorŭ maĭ multe crucĭ şi giuvele dăruite de pioşĭ la S-ta icónă, între altele şi diferite monede de aurŭ şi de argintŭ, turcescĭ, austriace, olandeze, belgiene. Se află şi o monedă mare de argintŭ a luĭ Constantinŭ Brâncovénulŭ.

Acestea şi-ar găsì póte loculŭ maĭ bine în colecţiunea Museuluĭ Statuluĭ.

Părintele Darie a voitŭ chiar să mi-le dee, înse neavêndŭ autorisaţiunea, a rĕmasŭ să dispună Ministeriulŭ cum va găsì de cuviinţă.

XIV.

Mănăstirea Bisericaniĭ.

Asupra istoriculuĭ mănăstireĭ, aḑĭ transformată în penitenciarŭ, s'a publicatŭ în 1863 o monografie a Archimandrituluĭ Partenie, plină de greşelĭ. Maĭ cu folosŭ se póte consulta pomelniculŭ mănăstireĭ, în care se află o «Arătare pentru mănăstirea Bisericaniĭ de cine a începutŭ a se zidì, şi pe ce vréme, şi de cine s'a isprăvitŭ de ziditŭ şi pe ce vréme».

Biserica are o intrare îngustă, d'asupra căreia se citesce pisania săpată în piatră pe la finele secoluluĭ trecutŭ. Maĭ sus lângă tabloulŭ hramuluĭ Buna-vestire este scrisŭ . ВЪ ЛѢТЪ 1784 ѲЄОДОСІЄ ЗȢГРАВ.

Interiorulŭ nu presintă nimicŭ interesantŭ : Pardoséla este de

scândurĭ. Cu ocasiunea prefacereĭ caselorŭ în penitenciarŭ, s'a reparatŭ și biserica. Atuncĭ s'aŭ scosŭ tóte petrele cu inscripţiunĭ, și după cum mi se spuse, parte s'aŭ întrebuinţatŭ în nouĕle construcţiunĭ, parte s'aŭ vîndutŭ de antreprenoriĭ evreĭ în Piatra. Una singură se maĭ vede lângă ușa bisericeĭ, servă de laviţă condemnaţilorŭ și de pétră pentru ascuţitulŭ topórelorŭ. Din inscripţiunea slavonă de pe dînsa abia se maĭ zărescŭ câteva litere, carĭ totușĭ ne spunŭ că pétra a acoperitŭ rĕmășiţele mortuare ale uneĭ cucóne Eftimia. Pétra arŭ trebuì pusă la adăpostŭ spre păstrare.

Altă pétră cu inscripţie din anulŭ 1637 se află bătută în zidulŭ exteriorŭ alŭ trapezeĭ, o sală mare susţinută de unŭ stâlpŭ grosŭ împleticitŭ ca șérpele; singura remășiţă din sculpturele vechĭ de la acestă mănăstire.

Din odórele, carĭ se păstréză în paraclisŭ, notezŭ :

1. O cruce de lemnŭ ferecată în argintŭ, cu inscripţiune slavonă săpată pe mânerŭ din anulŭ $\frac{7185}{1677}$, din care se vede c'a fostŭ dăruită de Alexandru Ramandi, vel postelnicŭ, și de soţia sa Maria.

2. O cruce de lemnŭ ferecată în argintŭ poleitŭ, cu petre colorate și cu inscripţiune din anulŭ $\frac{7159}{1651}$, când a fostŭ cumpĕrată și dăruită mănăstireĭ de către Bitv Șold și cu nepotulŭ sĕŭ Buhușŭ Mironŭ.

3. Idem, idem, frumosŭ lucrată și cu inscripţiune din anulŭ $\frac{7176}{1678}$, când a fostŭ dăruită de Pan Ion și soţia luĭ Maria.

4. Unŭ panaghiarŭ de lemnŭ sculptatŭ artisticŭ, representândŭ pe o parte Proorociĭ, iar pe cea-altă Apostoliĭ, cu axionulŭ : «*Cuvine-se cu adevĕrată*» în grecesce. E încadratŭ în argintŭ, ferecătura fiindŭ vechiă.

5. Sf. George lucratŭ în fildeșŭ și încadratŭ în argintŭ auritŭ.

Aceste cincĭ bucăţĭ arŭ trebuì să se conserve în Museulŭ Statuluĭ.

Maĭ însemnezŭ încă :

1. Ușa de fierŭ de la biserică; lucrătură vechiă de artă, cu desenurĭ de gustŭ.

2. O mușama-icónă, avêndŭ pe dînsa maĭ multe representaţiunĭ cu inscripţiunĭ lungĭ în slavonesce și latinesce, între altele și treĭ chrisóve scrise pe dînsa. Ea merită a se aduce la Museŭ, însă cu

mare îngrijire, pentru că din causa umedelei, văpséua a înce să cadă de pe dinsa și compromite totŭ restulŭ.

Clopotnița este d'asupra bisericii și are două clopote mai mari și două mai mici. Celŭ mai mare este spartŭ și nu mai servă la nimicŭ; are o inscripțiune română din anulŭ $\frac{7205}{1757}$, în care se dice că s'a *prefăcutŭ* în dilele Arhimandritului Misailŭ de Gheorghie Meșterŭ. Alŭ doilea clopotŭ este din anulŭ 1784.

In bașca din stânga a bisericei am găsitŭ : 59 manuscripte slavone, trei manuscripte române și 22 cărți tipărite, din cari 16 slavone și române, cari s'aŭ depusŭ în colecțiunea Museului sub No. 1165—1249.

V.

Mănăstirea Păngărații.

Aci n'am aflatŭ odóre saŭ inscripțiuni.

Părintele Stratonicos Costandin Ieromonah, unŭ octogenar, unchiulŭ P. S. Sale Episcopului Melchisedec, îmi spuse că singura pétră care a fostŭ, la reparațiunea din 1874 s'a întrebuințatŭ în zidărie.

Numai trei manuscripte slavone am găsitŭ, cari le-am depusŭ în Museŭ sub No. 1162-1164.

Din pomelnicul făcutŭ la 1793 Septembre 13 sub domnia lui Constantinŭ Suțu Voevodŭ se vĕdŭ ca ctitori : Alexandru Lăpușneanu, Dómna Roxanda și fii lorŭ : Bogdanŭ, Petru, Costandinŭ și ficele : Knéjna, Mariica, Theofana, Anghilina, Theodora, Theofana. Despre fundarea acestei mănăstiri de către Lăpușnénu vorbesce și Letopisețulŭ Moldovei.

Urméză apoi : «Ieremia Movilă, Elisafta Dómna și Maica lui, Maria și fii lorŭ, Constantinŭ Voevodŭ, Alexandru V.V., Bogdanŭ V.V., Myron V.V. și maica lui Elisafta și părintele lui». Apoi, Nădăbaico și socia lui și fii lorŭ. Vartic vel Dvornicŭ.

CUPRINSULŬ

DARE DE SEMA

DESPRE

COLECȚIUNEA DE DOCUMENTE ISTORICE ROMÂNE

AFLATE LA WIESBADEN.

CUVÎNTARE

PENTRU ANIVERSAREA ḐILEĬ DE 10 MAIŬ

ȚINUTA DE

DIMITRIE A. STURDZA

Membru alŭ Academieĭ Române.

Ședința din 7 Maiŭ 1882.

Ḑilele, carĭ reamintescŭ fapte marĭ și însemnate, sunt pentru popóre cu dreptŭ cuvîntŭ ḑile de sĕrbătóre. Dămŭ tributulŭ nostru de recunoscință evenimentelorŭ trecute și aflămŭ în amintirea lorŭ unŭ îndemnŭ puternicŭ pentru desvoltarea viitóre.

O ast-felŭ de ḑi este pentru România *Ḑece Maiŭ :* ḑi mare între tóte, în care aspirațiunĭ seculare aŭ devenitŭ o realitate.

Se cuvine decĭ să o serbămŭ! Și avemŭ dreptate să ne bucurămŭ de dînsa, căcĭ puține ḑile senine aŭ strălucitŭ în viéța poporuluĭ nostru.

Originea poporuluĭ românŭ e ilustră și puternică ; însă luptele ce elŭ a avutŭ a susține pentru însășĭ esistența sa aŭ fostŭ din cele maĭ crâncene. Domnia Romanilorŭ, în colonia fundată la Dunărea de josŭ, nu a duratŭ maĭ multŭ de unŭ secolŭ și jumătate. Dar

stindardulŭ Romeĭ a fostŭ atâtŭ de adâncŭ înfiptŭ, încât furtunele cele maĭ înfricoşate nu aŭ fostŭ în stare a-lŭ sfâşia.

Colonia Romană, stabilită la începutulŭ secoluluĭ alŭ doilea alŭ ereĭ nóstre, fu curândŭ isbită, pe la finele secoluluĭ alŭ treilea, de invasiunea cumplită a popórelorŭ, carĭ se revărsaŭ din Asia în Europa ca nisce valurĭ uriaşe şi turbate, schimbândŭ faţa lumeĭ europene.

Situaţĭ maĭ la răsăritŭ decât tóte cele-lalte coloniĭ ale Romeĭ eterne, noĭ amŭ avutŭ a suferì maĭ multŭ şi timpŭ maĭ îndelungatŭ de acestŭ potopŭ. S'aŭ strecuratŭ secolĭ întregĭ, în carĭ se părea că amŭ fostŭ distruşĭ şi nimicіţĭ cu desăvârşire. De abia se zăresce ca o lumină trecătóre împĕrăţia luĭ Assanŭ. De abia descopere ochiulŭ scrutatorŭ alŭ istoriculuĭ esistenţa poporuluĭ românŭ pe acele timpurĭ. Veciniĭ îĭ schimbase chiar numele, pe care elŭ l'a păstratŭ totdeauna fără încetare. Nu putemŭ uita, că numaĭ de câţĭ-va anĭ acelŭ nume ne-a fostŭ în fine redatŭ şi recunoscutŭ pretutindenea. Nu putemŭ uita, că pînă maĭ deunădĭ eramŭ confundaţĭ cu popórele slavone ce ne încunjóră.

Poporulŭ românŭ însă a resistatŭ miraculosŭ la tóte aceste grele încercărĭ. In timpulŭ când Bulgariĭ îşĭ perdeaŭ cu desăvârşire consciinţa origineĭ lorŭ, Romanŭ, Ducele Românilorŭ, strălucea printre toţĭ principiĭ de la curtea luĭ Atila. Vijeliĭ seculare aŭ trecutŭ peste noĭ, lăsândŭ adâncile lorŭ vestigiĭ, fără a fi putută atinge nicĭ limba românéscă, nicĭ datinele străvechĭ, nicĭ simţemîntulŭ latinităţiĭ.

Când furtuna se potolì, eşiră iarăşĭ Româniĭ la ivélă. Eĭ aparŭ atuncĭ în tóte părţile locuite de dînşiĭ, grupaţĭ în micĭ principate, carĭ pe la mijloculŭ secoluluĭ alŭ treĭ-spre-decelea — după dece secolĭ de lupte — se cristaliséză spre Dunăre în doue state maĭ marĭ.

Nu se stabilise bine acestea, nu se organisase desăvârşitŭ Moldova şi Valachia, şi numeroşĭ şi puternicĭ inimicĭ începură a nelinişti aceste ţĕrĭ. Unguriĭ şi Poloniĭ, Turciĭ şi Ruşiĭ îşĭ făcură din amândouĕ Principatele câmpulŭ lorŭ de bătălie, şi care de care se silea să şi le apropriеze ca o pradă bine-venită.

Lupte eroice aŭ susținutŭ atuncĭ din noŭ strămoșiĭ nostri secolĭ întregĭ în fața lumiĭ. În acelŭ timpŭ istoria nóstră nu este decât o lungă tragedie, în care principiĭ nostri ceĭ maĭ marĭ și ceĭ maĭ vitejĭ nu s'aŭ pututŭ bucurà pe deplinŭ de o singură ḑi senină.

În fine tótă puterea și virtutea se părea stinsă. Pe la finele secoluluĭ trecutŭ îngenuchiasemŭ. Ajunsesemŭ a fi guvernațĭ de satrapiĭ uneĭ marĭ împĕrățiĭ vecine, și ne adresamŭ alteia cu cuvinte umilite ca să ne taie grumazulŭ.

Atuncĭ începù a bate, pe la începutulŭ secoluluĭ alŭ nouĕ-spre-ḑecelea, unŭ vîntŭ noŭ și mântuitorŭ, și după cincĭ-spre-ḑece secole astăḑĭ pentru întâiașĭ dată putemŭ striga — Virtus romana rediviva. — Precum amŭ reînviatŭ odată, după ce a trecutŭ peste noĭ migrațiunea gințilorŭ; asemenea și astăḑĭ serbămŭ, după o lungă aservire, a doua a nóstră înviere. Semne sunt că ea nu va fi trecĕtóre, ci de-a pururea fiitóre.

Acestŭ faptŭ de mare însemnătate și-a luatŭ unŭ corpŭ în ḑioa de 10 Maiŭ, căcĭ de treĭ orĭ în acéstașĭ ḑi se repețescŭ evenimente, prin carĭ România s'a înălțatŭ cu putere totŭ maĭ susŭ -- aclamândŭ pe unŭ Domnŭ înțeleptŭ și vitézŭ, — proclamândŭ cu desăvârșire independența reală — și așezându-se cu onóre în concertulŭ statelorŭ europene.

Cum să nu ne bucurămŭ de o asemenea ḑi? Cum să nu dămŭ laudă A-totŭ-Puterniculuĭ Dumneḑeŭ, că amŭ pututŭ lucra cu mânile nóstre însele la reînvierea țĕreĭ și a națiuneĭ, — că amŭ pututŭ reușì a vedé singurĭ lumina cea mare a sóreluĭ, a căreĭa răsăritŭ generațiunea, care ne-a precesŭ, de abia l'a zăritŭ.

În acéstă ḑi de serbătóre cuvine-se să ne amintimŭ cu gratitudine câtă labóre consciințiósă, ce inimă devotată, și ce înțelepciune pătrunḑĕtóre a adusŭ prea iubitulŭ nostru Rege la rădicarea edificiuluĭ naționalŭ. Ḑioa de 10 Maiŭ este ḑioa de serbătóre a națiuneĭ, precum este a luĭ însușĭ. «Animus Regis regna nobilitat et obscurat,» — a fostŭ devisa mareluĭ Mateiŭ Corvinŭ. Trebue să fimŭ fericițĭ și mândri, că acéstă devisă se personifică astăḑĭ în mijloculŭ nostru prin ilustri nostri membri — *Carol I și Elisabeta*. Când virtuțile ce-

tățenescĭ strălucescŭ de susŭ, ele se desvoltă din ce în ce maĭ tare în întregulŭ poporŭ. Atuncĭ națiunea privesce cu încredere în viitorulŭ eĭ.

*

Fie-mĭ permisŭ a serba în Academie acéstă ḑi de 10 Maiŭ, depuindŭ din parte-mĭ în colecțiunile eĭ nouĕ-spre-ḑece documente, dintre carĭ unele de o mare însemnătate.

Dintre acestea, douĕ-spre-ḑece sunt documente domnescĭ și anume :

1-iulŭ de la Vladŭ alŭ II Dracu, fără dată,
Alŭ 2-lea și 3-lea de la Alexandru II, fiulŭ luĭ Mircea I, fără dată,
Alŭ 4-lea de la Vladŭ III Țepeșŭ, fără dată,
Alŭ 5-lea de la Neagoe Basarabŭ, fără dată,
Alŭ 6-lea de la Mateiŭ Basarabŭ, din 9 Maiŭ 1651,
Alŭ 7-lea de la Vasilie Lupulŭ, din 13 Octombrie 1652,
Alŭ 8-lea de la Gheorghe Ștefanŭ, din 16 Maiŭ 1658,
Alŭ 9-lea de la Constantinŭ Brâncovanu, din 8 Aprilie 1701,
Alŭ 10-lea de la Constantinŭ Mavrocordatŭ, din 3 Martie 1749,
Alŭ 11-lea și 12-lea de la Grigorie Ghica, din 11 Martie 1749 și 14 August 1752.

Celealalte 7 documente sunt scrisorĭ de la boeriĭ însemnațĭ aĭ țĕriĭ, începêndŭ cu 1708.

Tóte aceste scrisorĭ, domnescĭ și particulare, sunt adresate Pârgarilorŭ din Brașovŭ.

Unŭ interesŭ capitalŭ se légă maĭ alesŭ de documentele de la Vladŭ II Draculŭ, de la Alexandru II, de la Vladŭ III Țepeșŭ și de la Neagoe Basarabŭ. Aceste documente sunt monumente precióse ale luptelorŭ nóstre pentru existență, și doveḑĭ plastice ale dificultățilorŭ celorŭ marĭ și de totŭ felulŭ prin carĭ amŭ trecutŭ. Conținutulŭ lorŭ merită a fi menționatŭ la serbarea de astăḑĭ, căcĭ ele ne arată în modŭ palpabilŭ deosebirea dintre timpurile trecute și cele actuale.

Aceste epistole ale Domnilorŭ muntenescĭ către pârgariĭ din Brașovŭ sunt tóte scrise în timpurĭ grele. Turciĭ se înfipsese în pămîntulŭ de dincolo de Dunăre și căutaŭ a-șĭ întinde dominațiunea

până peste Carpaţi. Turcii se pregăteaŭ a lua Constantinopole. Transilvania şi Ungaria tremuraŭ ca nu cumva Turcii să-şi întindă dominaţiunea până peste Carpaţi.

Scrisórea luĭ Vladŭ II şi una din scrisorile luĭ Alexandru II sunt scrise fără îndoială înaintea bătăliei de la Varna (1444), atâtŭ de fatală pentru creştinătate. Scrisoreĭ din urmă i se póte însemna chiar data cu precisiune. Ea trebue să fie din anulŭ 1431, căcĭ relatézĕ unŭ faptŭ istoricŭ însemnatŭ — adunarea armateĭ luĭ Sultanŭ Amurat II dincolo de Dunăre sub Feriz Beg, Azbuga, Caracĭă Beg şi Balaban Beg. Amândóuĕ scrisorile sunt testimoniĭ neperitóre că Româniĭ aŭ fostŭ totdeauna o sentinelă trézĕ şi neadormită a civilisaţiuneĭ.

Scrisórea luĭ Vladŭ II Draculŭ are următórea cuprindere, în traducerea pe care o datorescŭ amiculuĭ şi colegului meŭ B. P. Hasdeŭ :

1. — « † Ioanŭ Vladŭ Voevodŭ şi Domnŭ. Scrie Domnia mea bunilorŭ prietenĭ, pârgarilorŭ de Braşovŭ. Şi iată am trimisŭ la voĭ pe sluga Domnieĭ mele Radu, şi ce vĕ va spune, aceea să credeţĭ, acele sunt adevĕratele mele cuvinte şi să vĕ veseléscă Dumneḑeŭ.

Ioanŭ Vladŭ Voevoda Milostie Bojiĭ Gospodin».

Fără îndoială solulŭ luĭ Vladŭ avea să comunice secrete marĭ pârgarilorŭ de Braşovŭ, iar Radu trebuia să fie unŭ omŭ de mare încredere, avêndŭ a expune pericolele ce se rădicaŭ pentru popórele creştine megiaşe Dunăreĭ din partea Turcilorŭ.

Scrisórea este scrisă pe hârtie bună a timpuluĭ, fără semnŭ de fabrică. Ea are o lungime de 21.5 centimetri şi o lăţime de 7 centimetri (1). Semnătura domnéscă în modulŭ usitatŭ, cu cernélă roşie, se află la finele textuluĭ. Sigiliulŭ e în céră roşie.

Acestŭ sigiliŭ este fórte importantŭ. Elŭ e rotundŭ şi bine păstratŭ. In mijloculŭ luĭ se vede unŭ scutŭ, în lăuntrulŭ căruia se află dóuĕ capete de profilŭ, întórse unulŭ spre altulŭ; capetele sunt împodobite cu coróne, compuse dintr'unŭ cĕrcŭ, din care se rădică treĭ

(1) A se vedé originalulŭ slavonŭ facsimilatŭ în anexata Stampă II jos.

florĭ de crinŭ, a patra fiindŭ ascunsă în dosulŭ uneia din ele. Intre aceste dóuĕ capete se vede unŭ crinŭ cu cincĭ părechĭ de frundi-şóre şi la vîrfŭ cu flórea luĭ. Flórea de crinŭ este cea obicinuită în eraldică, compusă din treĭ frunḑe, şi ast-felŭ cum o vedemŭ pe monetele moldovenescĭ ale luĭ Petru Muşatŭ. Nu se póte distinge ce se află deasupra scutuluĭ, căcĭ sigiliulŭ e aci puţinŭ deterioratŭ. Este probabilŭ însă, că aci era unŭ coifŭ, precum acésta se vede pe scutulŭ de pe monetele luĭ Vladŭ I Basarabŭ. Scutulŭ e împrejuratŭ cu o panglică, ornată la capĕtulŭ de deasupra scutuluĭ. Pe panglică se află inscripţiunea următóre, cu litere monacale fórte frumóse şi fórte distincte : — S ⁑ IOHN ⁑ WLAD ⁑ WAIVODA ⁑ — .

Acestŭ sigilŭ este uniculŭ cunoscutŭ de felulŭ sĕŭ.

Sigiliĭ de la Domniĭ din Muntenia cu inscripţiunĭ latinescĭ în litere monacale nu sunt cunoscute decât şése : treĭ de la Mircea celŭ bĕtrânŭ în archiva Ossolinski din Leopol, douĕ de la Vladŭ II Draculŭ, dintre carĭ unulŭ în archiva statuluĭ din Bucurescĭ şi unulŭ în archiva Ossolinski din Leopol, şi acesta alŭ nostru.

Inscripţiunea unuia din sigiliile luĭ Mircea e următórea : — I DOMINVS : MERCE : TRANSALPINIS : VAIVODA : AC : DOMINVS..........– .

Inscripţiunile sigiliilorŭ luĭ Vladŭ Dracu din Bucurescĭ şi Leopol se completéză una prin alta : — + S : WLAD : FILIVS : MERCE : TRANSALPINIS : VAIVODA : ET DOMINVS........ DE : FOGARAS :

Ne reservămŭ a descrie altă dată aceste sigiliĭ. Acum va fi de ajunsŭ a atrage atenţiunea publiculuĭ asupra importanţeĭ particulare a sigiliilorŭ de pe documentulŭ luĭ Vladŭ şi de pe documentele luĭ Alexandru II. Ele aŭ o legătură intimă unele cu altele.

Din scrisorile de la Alexandru II una maĭ alesŭ este, precum am amintitŭ maĭ sus, de o importanţă mare. Ea este unŭ ordinŭ domnescŭ.

Sigiliile amândororŭ documentelorŭ sunt oblonge, în cêră roşie acoperită cu o hârtie albă pătrată, dispărută pe unulŭ din documente, şi anume pe celŭ maĭ puţinŭ importantŭ. In mijloculŭ sigiliuluĭ se vĕdŭ douĕ capete de profilŭ, întórse unulŭ spre altulŭ. Capetele pórtă

câte o corónă, compusă dintr'unŭ cercŭ cu treĭ ascuţiturĭ, alŭ patrulea fiindŭ ascunsŭ din dosulŭ uneia din ele. Intre capete este unŭ crinŭ. Imprejurŭ se citesce inscripţiunea — † ІѠАН АЛЄЗАНДРА ВОЄВОДА—. Lucrarea artistică a acestorŭ sigiliĭ, carĭ sunt evidentŭ unulŭ şi acelaşĭ, e cu multŭ inferióră artisticeĭ lucrărĭ de pe sigiliulŭ luĭ Vladŭ II Dracu.

Amândóuĕ documentele pórtă semnătura domnéscă cu cernélă roşie la sfîrşitulŭ lorŭ şi sunt scrise pe hârtie grósă fără semnŭ de fabrică.

Unulŭ are o lungime de 20 centimetri, şi o lăţime de 7.5 cm. Sigiliulŭ este pe faţă.

Textulŭ e următorulŭ (1) :

2. — « † Ioanŭ Alexandru Voevoda şi Domnŭ a toată Ţéra-românéscă, fiulŭ luĭ Mircea Voevod. Scrie Domnia mea luĭ Bratulŭ Sumarinov. Şi aşa iţĭ poruncesce Domnia mea : pe acelŭ calŭ pe care l'aĭ luatŭ de la Lalu, iute să i-lŭ înapoiescĭ şi altfelŭ să nu cutezĭ a face după porunca Domnieĭ mele.»

Alŭ doilea documentŭ are o lungime de 22 centimetri, şi o lăţime de 12.5 centimetri. Sigiliulŭ este pe dosŭ, unde se află şi adresa următóre : «Braşovenilorŭ şi tóteĭ Ţereĭ Barseĭ,» — căcĭ acestŭ documentŭ era îndoitŭ ca o scrisóre în patru.

Textulŭ este următorulŭ (2) :

3. — « † Către toţĭ Braşoveniĭ şi ţara Bârseĭ.

« † Ioanŭ Alexandru Voevoda şi Domnŭ a tótă Ţéra-Românéscă fiulŭ luĭ Mircea Mareluĭ Voevod. Scrie Domnia mea Braşovenilorŭ tuturora, pârgarilorŭ şi săracilorŭ şi Ţereĭ Bărseĭ multă sănătate şi bucurie, ca prietenilorŭ meĭ şi fraţilorŭ. De aceea aŭ venitŭ aicĭ fraţiĭ vostri şi aŭ vĕdutŭ cu ochiĭ traiulŭ meŭ, cum staŭ eŭ dioa şi noaptea. Decĭ să ştie Graţia Vóstră, căcĭ staŭ patru domnĭ marĭ cu oştile gata în Drestur pe Dunăre — Feriz Beg şi Azbuga şi Caracĭa Beg şi Balaban Beg — , iar altă óste stă la Pyrgos, iar marele împĕratŭ

(1) Originalulŭ slavonŭ facsimilatŭ pe alăturata Stampă III jos.
(2) Originalulŭ stavonŭ în facsimile pe Stampa III sus.

Amurat Beg este treĭ ḑile de mersŭ de la mine. De aceea, fraţilorŭ meĭ, cu voĭ potŭ, iar fără voĭ nu potŭ să staŭ dinaintea lorŭ. Decĭ să vĕ adunaţĭ şi să staţĭ gata, ca în orĭ-ce óră, când va ḑice Domnia mea, în acea óră să sosiţĭ. Şi iarăşĭ, câte vĕ vorŭ spune fraţiĭ vostri să-ĭ credeţĭ. Şi Dumneḑeŭ să vĕ bucure.»

Sigiliile de pe aceste dóuĕ documente ale luĭ Alexandru II Vodă şi sigiliulŭ de la Vladŭ II Dracu presintă o enigmă.

Armele ţeriĭ Muntenescĭ sunt cunoscute pe monete şi pe sigiliĭ.

Cele maĭ vechĭ arme sunt acele de pe monetele luĭ Vladŭ I, Radu Negru, Danŭ I, Mircea I, mănţinute pe monetele tuturorŭ Domnilorŭ carĭ le-aŭ urmatŭ. Vulturulŭ, cu saŭ fără cruce, se vede pe tóte acestea, ca şi pe singurele dóuĕ sigiliĭ cunoscute de la Mircea I şi dela Vladŭ II Draculŭ.

Maĭ târḑiŭ numaĭ, pe sigiliile luĭ Vladŭ Ţepeşŭ (1), vedemŭ sigiliĭ cu tipurĭ diferite; în mijlocŭ dóuĕ figurĭ cu mantiĭ, între dinsele unŭ arbore (bradŭ saŭ chiparosŭ).

Tipurile descrise în sigiliile de maĭ susŭ ale luĭ Vladŭ şi Alexandru sunt unice pentru acele timpurĭ. Ele sunt singurele astăḑĭ cunoscute.

Însă ce represintă aceste tipurĭ?

Uniĭ potŭ să fie conduşĭ a crede că de pe aceste sigiliĭ s'aŭ inspiratŭ Levinus Hulsius şi alţĭ chartografĭ, când puneaŭ în armele ţerilorŭ române capete de Arapĭ.

Însă prin examinarea de aprópe a sigiliilorŭ menţionate se constată că nu avemŭ a face aci cu capete de Arapĭ. Dacă privimŭ pe de altă parte cu atenţiune sigiliile unuĭ rândŭ întregŭ de Domnĭ, observămŭ că capetele de pe sigiliile luĭ Vladŭ şi Alexandru capĕtă trupŭ, însă nu pe deplinŭ ci numaĭ pe treĭ pătrare, la sigiliile luĭ Vladŭ Ţepeşŭ, şi se desvoltă pe urmă în trupurile întregĭ ale

(1) A se vedé pecetea documentuluĭ facsimilatŭ pe Stampa II sus, şi peceţile marĭ aninate reproduse pe Stampa IV; cea dintâiŭ dintre acestea este aninată la unŭ chrisovŭ pe pergamentŭ de la Vladŭ Ţepeşŭ din anulŭ 1439 (6947) Augustŭ 2, care se păstréză în Archiva Statuluĭ din Bucurescĭ; a două pecete este de la acelaşĭ domnŭ, se află în colecţiunea Academieĭ, dar documentulŭ la care a fostŭ aninată este perdutŭ.

S-ţilorŭ Împěraţĭ Constantinŭ şi Elena pe sigiliile posteriore. Constantinŭ şi Elena sunt patroniĭ Ţereĭ Muntenescĭ.

Care explicare a armelorŭ ţereĭ de pe aceste treĭ sigiliĭ póte decĭ fi maĭ naturală decât cea următóre : Dóuě insemne purtaŭ aceste arme : una vulturulŭ, cealaltă patroniĭ ţereĭ. Aceştia maĭ întâiŭ eraŭ făcuţĭ numaĭ cu capetele lorŭ, pe urmă cu trupulŭ întregŭ. Arborele dintre amândoĭ împěraţiĭ îşĭ trage originea din crinulŭ, care a fostŭ de timpuriŭ luatŭ ca unŭ ornamentŭ eraldicŭ usitatŭ în ţěrile vecine ca şi în alte ţerĭ.

E de presupusŭ că sigiliulŭ statuluĭ era vulturulŭ şi că sigiliulŭ particularŭ alŭ Domnilorŭ era o imitaţiune a efigiilorŭ S-ţilorŭ Impěraţĭ de pe monetele bizantine.

Alŭ patrulea documentŭ este de la Vladŭ III Ţepeşŭ, şi privesce fără îndoială iar primejdiile ce ameninţaŭ România ca şi Transilvania despre Turcĭ. Elŭ glăsuesce ast-felŭ (1) :

4. — «† Către aĭ nostri bunĭ prietinĭ şi parinţĭ Judeţulŭ şi Pârgariĭ din Braşovŭ.

«† Din mila luĭ Dumneḑeŭ Ion Vladŭ Voevoda şi Domnŭ a tótă Ţéra Românéscă, fiulŭ Mareluĭ Vladŭ Voevoda. Scrie Domnia mea iubitóre sănătate la aĭ nostri dragĭ vecinĭ şi părinţĭ şi bunĭ prietenĭ, judeţuluĭ din Braşovŭ şi tuturorŭ pârgarilorŭ. Şi după aceea am trimisŭ pe alŭ nostru credinciosŭ boierŭ, anume Tudorŭ Logofětulŭ şi *vare* câte cuvinte va spune amicieĭ vóstre, iar voĭ să credeţĭ, căcĭ sunt ale nóstre adevěrate cuvinte, şi Dumneḑeŭ să vě înmulţéscă aniĭ. Iulie 18.»

Pe dosŭ este scrisă adresa următóre :

«† La aĭ nostri bunĭ prietenĭ şi părinţĭ, judeţuluĭ şi pârgarilorŭ din Braşov.»

Alŭ cincilea documentŭ este de la Neagoe Basarabŭ. Frumuseţea acestuĭ documentŭ nu are nevoe de comentariĭ. Iată textulŭ luĭ (2):

5. — «† Prietenilorŭ Domnieĭ méle Pârgarilorŭ Braşovenĭ. *(Adresă în dosŭ).*

«Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Ion Basaraba Voevoda şi Domnŭ. Scrie Domnia mea multă sănătate bunilorŭ prietenĭ aĭ Domnieĭ mele, Pârgarilorŭ din Braşov. Şi

(1) Originalulŭ slavonŭ în facsimile pe Stampa II sus.
(2) Originalulŭ slavonŭ în facsimile pe Stampa I.

după aceea vĕ daŭ în scire prieteniilorŭ vóstre, cum că în afacerea pe care am tractat'o cu Domnia Vóstră şi am vorbitŭ maĭ dinainte şi am juratŭ, eŭ mĕ ţinŭ de ea şi persistŭ în aceea de atuncĭ şi până astăḑĭ. Şi aşa ţinemŭ, ca să fie o ţéră ca şi ceialaltă; şi orĭ câtă marfă sosesce din ţéra Turcéscă în ţéra nóstră, fie piperŭ, fie mătasă, fie orĭ ce altă marfă, iar noĭ nimic nu oprimŭ şi nu reţinemŭ de la voĭ, ci totulŭ să ajungă în mânile voastre; şi apoĭ şi din ţéra nóstră, fie pesce, fie céră, orĭ-ce, nimic nu vomŭ opri de la voĭ, după cum am vorbitŭ şi după cum am juratŭ. Eŭ aşa ţinŭ şi aşa staŭ până acum. Iar voĭ nu ştiŭ de ce lucraţĭ altfelŭ, oprindŭ şi scuturile şi arcele, şi ferulŭ şi orĭ-ce armă, şi tóte mărfurile. Nu ştiŭ ce faceţĭ şi ce doriţĭ. Vreţĭ óre să faceţĭ o răzmiriţă? Ce vĕ gândiţĭ, nu ştiŭ. De aceea dar, ca să pótă fi aşa, după cum aţĭ juratŭ şi după cum aţĭ vorbitŭ, aşa să fie, dacă nu cugetaţĭ a face contra legiĭ. Voĭ rĕspundeţĭ de ceea ce facetĭ, şi să ne daţĭ de ştire, ca să ştimŭ şi noĭ ce să facemŭ. Iar dacă vĕ gândiţĭ, ca să fie între noĭ traiŭ şi lucrurile după cum am convenitŭ şi am juratŭ să le ţinemŭ, şi să trăimŭ ca buni ómenĭ şi vecinĭ, şi ómeniĭ să se hrănéscă în voie şi în libertate. Şi după aceea acelŭ omŭ alŭ nostru, Dumitru din oraşŭ, elŭ şĭ-a cumpĕratŭ nisce scuturĭ şi a datŭ arvonă, şi după aceea a trimisŭ pe omulŭ sĕŭ, anume Constantinŭ; pe acesta voĭ să-lŭ lăsaţĭ să-şĭ scótă acele scuturĭ în libertate, orĭ câte ar fi; dar dacă nu veţĭ lăsa, şi eŭ să ştiŭ, şi voĭ să ştiţĭ. Şi Dumneḑeŭ să vĕ bucure».

Alŭ şéselea documentŭ, de la Mateiŭ Basarabŭ, dela 9 Maiŭ 1651, glăsuesce în următorulŭ modŭ :

6. — «Io Mateiŭ Basarab Voevod i Gospodinŭ Bojieĭu Milostieĭu Gospodarŭ vsoi zemle Ungro-Vlahiiscomu.

«† *Prea iubitului şi bunuluĭ prietenŭ şi de apróре vecinŭ alŭ nostru domnulŭ Michailŭ Eveşi, mare judeţŭ alŭ cinstituluĭ oraşŭ Braşovŭ, dorimŭ viéţă lungă şi sănătate.* Cinstită cartea Dumni-tale ci ne-aĭ trimis venitu-ne-au şi de toate pre amăruntul [înţe]les-am, de care lucru scriindu-ne Dumné-ta pentru rândul postavuluĭ, cu[m] că n'au acum meşteriĭ postav gata de ce ĭaste tréba noastră, ci să fim îngăduitorĭŭ până la lână noao, atunce să facă postav; ci acéĭa cum am puté noĭ îngădui până la lână noao? Crez meşteriĭ bine ş'aŭ înţeles cu noĭ cum păn pre la văsznăsenie gospodine să fie postavul tot gata, că ĭaste şi vrémé să-l dăm dărăbanţilor; dar déca au ştiut eĭ atâta zăbavă, căcĭ nu ne-au spus de atunce? să ne fim căutat lucrul intraltă parte, să nu avem atâta zmentéală. Ci acum iar pohtim pre Dumné-ta, ca pre un bun prĭĭaten şi vecin de aproape, de vréme ci nu ne dau eĭ acum postav să ni să imple ce ĭaste tréba noastră, ci ne lasă de zmentéală la acĭasta vréme; numaĭ să ne vie ĭar răs-

punsu fără zăbavă; iar noi vom opri lăna și vom trimite lăna intraltă parté, de ni să va griji lucrul nostru, déca eĭ ne dau de atăta zmentéulă. *Să trăescĭ în Christosu. Amin.* Pis Maĭ 9 dni 7159.

Io Mateĭŭ Voevod».

Adresa din afară slavonesce:

«*Bunulŭ nostru prieten și de aprópe vecinŭ, Domnuluĭ Eveși Mihaiŭ, mare județu alŭ cinstituluĭ orașŭ Brașovŭ, — să se dea*».

Alŭ șéptelea documentŭ este de la Vasile Lupu și are data Iașĭ 13 Octobre 1653. Elŭ glăsuesce ast-felŭ:

7. — «† Io Vasilie Voevoda, bojiĭu milostiĭu gospodarŭ zemli Moldavscoi. Scriem Domniĭa mĭa la cinstit priĭatinul nostru Dumnĭa-luĭ Mihaĭ, județul cel mare de cetatĭa Brașeuluĭ, multă sănătati. Cătră acĭasta dăm știre Dumi-tale pentru rândul cestor meșteri grădinari, cariĭ am pohtit la Dumnĭa-ta și Dumnĭa-ta, pre pohta noastră aĭ făcut și aicĭa la noĭ ĭ-aĭ trimis, mulțămim Dumitale, și eĭ ca nește oamenĭ înțălepțĭ lucrul săŭ cu cinste l'au plinit. Acmu au venit vrémĭa de s'au cerșut a casă și ĭ-am slobozit; decĭ pohtim pre Dumnĭa-ta, căndu veni primăvara vrémĭa lucruluĭ, ĭarășĭ să-ĭ trimițĭ aicĭa la noĭ, ĭară noĭ încă sintem daturĭ a plini pohta Dumi-tali, ce va hi spre acĭastă parte de loc. *Și să fie sănătate Domnieĭ tale în Christos și pace.* *Io Vasilie Vod.*

U Ias vlto 7161, mesița Octomvr. 13.»

Adresa din afară:

«La al nostru cinstit priĭatin Dumnĭa-luĭ Mihaĭ gĭudețul cel mare de cetatĭa Brașeuluĭ, *cu multă sănătate.*»

Alŭ optulea documentŭ este de la Gheorghe Ștefanŭ, din 1658 Maiŭ 16, și glăsuesce ast-felŭ:

8. — «† Io Ghiorghiĭ Ștefan Voevoda scriĭam la al nostru cinstit priĭatin Dumnaluĭ Mihaĭ marele giodĭaț de cinstita cetaate Brașăuluĭ. Multă sănătate pohtesc pre Dumna-ta; pentru un cal, care cal l'aŭ fost lăsat Daniil cĭ au fost slugă la Constantin Vod, acmu ĭaste la noĭ; dĭacĭ tămplăndu-se a-l trimite nainte co o trabă s'au rugat să trimitem omul nostru să ĭa calul, dĭacĭ pohtĭam pre Dumna-ta să să de acel cal pre măna cestuĭ om al nostru. Acĭasta pohtim pre Dumna-ta să fi sanătos, *dela Christos.* Amin. *Io Gheorghi Ștefan Voevod.*

Pis ot Feldior let 7166. Maĭ 17.»

Adresa din afară:

«La al nostru cinstit priĭatin Dumna-luĭ Mihaĭ marele gĭodeț *cu cinste să se dea.*»

Al nóuelea documentŭ, de la Constantinŭ Brancovanu, cu data 1701 Aprilie 8, glăsuesce ast-felŭ :

9. — «† Io Costandin Basarab Voevod Bj. Mlst. Gospodin Zemle Vlahiskoe.

«† Cinstitul al nostru de binevoitor, și vecin de aproape, Dumné-luĭ jupănul Andriaș, Marele județ, și alalt tot sfatul cetățiĭ Brașovul, sănătate și tot binele poftim Dumné-voastră de la Dumnezeŭ. Carté ce ne-ațĭ trimis Dumné-voastră, cu jupănul Pavel Părgarĭul, omul Dumné-voastră, ne-au venit, den care înțelegănd de bună sănătatea Dumné-voastră, ne-au părut bine. Alalte ce ne-ațĭ scris Dumné-voastră am înțeles, pentru casele Franțescului ce ne semnațĭ Dumné-voastră, cumcă cu toată voĭa Dumné-voastră ne-ațĭ îngăduit a le ține și noĭ și în urma noastră rămășițele noastre. De acĭasta ne-au părut și noao bine, și am mulțumit Dumné-voastră, căcĭ după pofta noastră ațĭ făcut. Și cartea cea osebită, ce ne-ațĭ trimis Dumné-voastră pentru casele acélé, încă ni o au dat omul Dumné-voastră pentru vinul cel ce s'au fost oprit la Cămpina cu la Vălénĭ, buțĭ 80 și la Rucăr buțĭ 12, ĭată că dupre cum ne-ațĭ poftit Dumneavoastră, am poruncit vameșilor ca să lase în pace acéle vinurĭ de vamă, și de altele ce ne-au maĭ adus aminte omul Dumné-voastră jupănul Pavel, toate dupre pofta Dumné-voastră am plinit, și de acum înainte întru céle ce vom puté, ca să arătăm dragostea vecinătățiĭ cătră Dumné-voastră vom nevoi. Și cu acésta sfărșind ĭarășĭ mila luĭ Dumnezeŭ să fie cu Dumné-voastră. Aprilie 8 *ḑile* lt. 7209.

De bine voitor Dumné-voastră
Io Costandin Voevod.»

Adresa din afară :

«† Cinstituluĭ al nostru de bine voitor și vecin de aproape, Dumné-luĭ jupănuluĭ Andreaș Marele Județ, și la alalt tot sfatul cetățiĭ Brașovul, cu multă sănătate să se dé.»

Alŭ ḑecelea documentŭ de la Constantinŭ Mavrocordatŭ, cu data 1745 August 3, glăsuesce ast-felŭ :

10. — «† Cinstițĭ aĭ noștri priĭateoĭ și vecinĭ de aproape, Dumné-ta Herbet marele județ al cinstiteĭ cetățĭ Brașovul, împreună cu tot maistratul, de la milostivul Dumnezeŭ sănătate întreagă, și tot fericitul bine poftim să trimiță Dumné-voastră. Carté ce ne-ațĭ trimis Dumné-voastră ne-au venit, și pentru bună sănătaté Dumné-voastră ne-au părut bine. Céle ce ne scriețĭ Dumné-voastră am înțeles, și căt pentru oiritul oilor lăcuitorilor aceĭ părțĭ carĭ vor erna aicĭ în țară maĭ mult nu avem aicĭ a lungi, de vréme ce s'au dat răspunsul la trimisul Dumné-voastră și

de la dănsul vețĭ înțelége Dumné-voastră. Acĭasta și fițĭ Dumné-voastră sănătoșĭ.

Av. 3. d. lt 7253.

Al Dumné-voastră de bine voitoriŭ și vecin de aproape

Io Costandin Voevoda.»

Adresa pe pliculŭ făcutŭ dintr'o jumătate de cólă de hărtie :

«† Cinstiților aĭ nóștri priĭatenĭ și vecinĭ de aproape Dumné-luĭ Herbet marele județ al cinstiteĭ cetățĭ Brașovul, și cu tot Maistratul, cu bună sănătate să să dé.»

Textulŭ documentuluĭ alŭ unsprețecelea, de la Grigorie Ghica Vodă, cu data 1749 Martie 11, este următorulŭ :

11. — «Io Grigorie Ghica Voevod Bj. Mlst. Gospodar Zeml. Vlah.

«† Cinstituluĭ și al nostru de bine voitoriŭ, Domine Klosios, județ al cetățiĭ Brașovuluĭ, și la atot cinstitul sfat, de la milostivul Dumnezeu sănătate pohtim Dumné-voastră. Carté ce ațĭ trimis ne-au venit și céle ce scriețĭ am înțeles, pentru Bărsénĭ cariĭ vin de ernéză cu oile aicea în țară. Ce ne pohtițĭ ca să dăm poruncă să nu să supere dă către saigiĭ înpărăteștĭ ca să le ĭa oile în silă, ci să să tocméscă cu preț să cumpere numaĭ oile ce vor avé de vănzare. Dă acésta vețĭ ști că încă până a nu ne scrie Dumné-voastră carté, am poruncit la toțĭ ispravniciĭ, ca să le aibă dă grijă și să nu îngăduéscă ca să le ĭa cinevașĭ oile în silă, ci cu bună tocmélă, dar și acum de iznoavă am dat poruncă ca să aibă purtare dă grijă și să nu îngăduĭască pe saigiĭ să le ĭa oile cu sila și fără de tocmélă, iar dă le va face cinevașĭ din saigiĭ vreo supărare, să nu-ĭ îngăduĭască, ci să-ĭ trimiță aicé la noĭ la Divan ca să-șĭ afle dreptaté, scriind pentru acĭasta și vechilul Dumné-luĭ Kasab Bași Agăĭ la toțĭ saigiĭ, ca să se ferésca să nu ĭa nimănuĭ oile cu sila, ci cu preț și cu tocmélă. Dar și Dumné-voastră să dațĭ poruncă oamenilor Dumné-voastra Bărsénilor ca să nu tăinuĭască oile ce vor fi avănd dă vănzare să le vănză la alțĭ neguțĭtorĭ maĭ în urmă, pentru că din poruncă înpărătéscă toțĭ alțĭ neguțitor, sănt oprițĭ, nimenĭ să nu cumpere oĭ, până nu să va înplini suma oilor câtă ĭaste a să cumpăra pentru tréba înpărătéscă, și urmând într'acestașĭ chip niminĭ dintrănșiĭ nu vor avé nici o supărare, ĭar de va avé vre unul vreo supărare de către cinevașĭ să vie să dé jalbă la Divan și-șĭ vor afla dreptaté. Acĭasta și fițĭ Dumné-voastră sănătoșĭ. Mart. 11 7257.

Al Dumné-voastră dă bine voitoriŭ

Io Grigorie Ghica Voevod.»

Adressa din afară:

«† Cinstituluĭ și aĭ noștri dă bine voitorĭ, Dumné-luĭ Klosios Județul cetățiĭ Brașovuluĭ și a tot cinstituluĭ sfat, cu sănătate să să dea.»

Alŭ doĭsprețecelea documentŭ, totŭ dela Grigorie Ghica Vodă, de la 1752 Augustŭ 14, glăsuesce ast-felŭ :

12. — «Io Grigorie Ghica Voevod Bj. Mlst. Gospodar Zeml. Vlah.

«† Cinstituluĭ Maghistrat aĭ cetățiĭ Brașovulu, aĭ noștri bunĭ prietinĭ și vecinĭ de aproape, dela milostivul Dumnezeu sănătate întrégă și tot binele pofțim Dum. ca să vă dăruĭască, priitenéscă carté Dum. ce ne-ațĭ trimis cu acestu om al Dumné-voastră anume Bratul de la Sacéle am luat, și céle ce ne scrieți Dum. am înțeles. Ne scriețĭ întăĭ pentru oierit rugăndu-vă ca când vor pogorâ oameniĭ țăriĭ Dumné-voastră aicĭ în țara noastră, să ne arătăm cu milă asupra lor, ca să rămăe să plătéscă oeritul precum era maĭ înnainte în zilele Domnilor celor bătrânĭ, sau când nu să va puté într'acestașĭ chip, să rămăe încaĭ a plăti precum au plătit în trecutul an ; căt pentru acĭasta, după ce am luat scrisoaré Dumné-voastră, ne-am mirat de unde au eșit vorbile acesté, cum că oameniĭ Dumné-voastră să vor maĭ încărca la oierit după cum au plătit an, și cum de ațĭ putut Dum. a vă încredința la niște vorbe deșarte ca acesté, pentru că Dum : bine știțĭ că noĭ céle ce le legăm și le hotărăm pururé le păzim nestrămutat, și într'acestașĭ chip pururé se fițĭ încredințațĭ că să vor păzi ; pentru că în domniĭa céĭa-laltă a noastră pré bine stițĭ Dum : că noĭ oieritul maĭ multu de căt 15 banĭ de oae, nicĭ odată nu l'am scos, până încât milostivul Dumnezeu ne-au ținut întărițĭ în scaunul țăriĭ aceștiĭa ; acum iarășĭ, după ce milostivul Dumnezeu ne-au adus cu a doao domnie, găsind Domnia-mé un obicéĭŭ făr de cale ce să făcuse, adecă a să plăti oeritul la oae căte 10 parale, și cunoscând Domniĭa-mé că ĭaste un lucru făr de socotélă și cu mare nedreptate, atât pământenilor cestor de aicĭ, cât și oamenilor Dumné-voastră, cariĭ pogorăia cu oile aicĭ în țară, ne-am milostivit Domniĭa-mé și am hotărât maĭ bine să fie cu a noastră pagubă și să să păzéscă dreptaté, și adevărul, ca să-ș plătéscă oĭeritul de oae căte 15 banĭ vechĭ, după cum și în ceĭa-laltă domnie a noastră asemené s'au urmat, care altul nu ar fi făcut acĭasta nicĭ odată. Așijderé și pentru văcărit încă am văzut în ce chip vă rugațĭ Dumné-voastră : adică ca să nu să supere oameniĭ Dumné-voastră nicĭ de cum ; la acĭasta iarășĭ Dum. știțĭ pré bine în ce chip au fost obicéĭu și pentru văcărit, când să scoté văcăritu aicĭ în țară, cum plăté țăraniĭ asemené plăté și oameniĭ țăriĭ Dumné voastră, în căt atuncĭ fiind-că era doao văcăriturĭ într'un an, plătiĭa și eĭ ca și oameniĭ țăriĭ noastre de 2 orĭ. Iar Domniĭa-mé în ceĭa-laltă domnie, am rădicat de rămăsese numaĭ un văcărit, iar când nu a fost trebuință de a să scoate văcărit, nicĭ oameniĭ Dum. nu s'au supărat nicĭ odinioară ; estimp numaĭ fiind mare trebuință și scoțăndu-să văcăritul în țară, au plătit și eĭ văcărit, fiind că eĭ dobitoacile lor le au totdéuna aicĭ în țară, și vara și ĭarna, de le hrănesc pe pământul țăriĭ ; numaĭ de vréme ce trimisul acesta al Dum. ne-au spus cum că

ne poftițĭ și Dum. și și eĭ să roagă, la vremé văcăritulu̇ĭ să nu plătéscă și eĭ văcărit, după cum plătesc lăcuitoriĭ țăriĭ aceștiĭa ci să facem o milă, să fie cu deosebit nartŭ, maĭ jos din ciĭa ce plătesc oameniĭ țăriĭ noastre, zicănd ca să rămăe să plătéscă de vită căte talere jumătate; dar fiind-că într'acestașĭ chip nu ne-au fost prin putință a hotără, dar ca să nu rămăe cereré Dum. pentru vecinătaté și priiteșugul Dum : am socotit și am hotărăt un lucru care să fie de măsură, în căt și eĭ să rămăe mulțumițĭ, adică să plătéscă de vită căte un zlot vechiŭ, scăzănd jumătate după cum a plătit la văcăritul de astă ĭarnă, și vitele acesté ale lor să aĭbă a și le plăti la vremé oeritulu̇ĭ : verĭ să fie văcărit în țară cu nartu maĭ mare decăt acesta, verĭ să nu fie nicĭ decum, eĭ tot déuna să aĭbă a-ș plăti vitele lor, și erbăritul să lipséscă să nu-l maĭ plătéscă, precum nicĭ est-timp n'au plătit, fiind că au plătit astă ĭarnă văcărit. La care hotărăre și milă ce am arătat Domniĭa-mé cu dănșiĭ, pentru vecinătaté și priiteșugul Dum., însușĭ trimisul acesta al Dumné-voastră s'au mulțumit și ĭ-au părut bine de un bun așăzămăntu ca acesta, care să știțĭ Dum. că de acum înnainte într'acestașĭ chip nezmintit să va păzi. Ci acum după ce vețĭ lua Dum. carté acĭasta a noastră, vețĭ da în știre la aceĭa care vețĭ socoti de-aĭ Dum. a fi maĭ de ispravă, ca să facă un zapis asupra așăzămăntuluĭ acestuĭa după cum s'au hotărăt, în care zapis să scrie și acĭasta cum-că la vremé văcărituluĭ să nu ĭa niscare-va vite de-ale oamenilor cestor de țara noastră, să le bage între vitele lor ca să le plătéscă cu nartu maĭ mic, fiindcă la țăraniĭ noștriĭ poate să să întămple să ĭasă văcăritnl cu nartu maĭ mare, ca să nu ni să pricinuĭască visterieĭ vre-o pagubă, legăndu-să într'acel zapis, ca orĭ carele va face un lucru ca acesta ca să ficlenéscă visteriĭa, să-ĭ să ĭa toate dobitoacele aceluĭa pă séma Vistieriеĭ și făcănd zapisul într'acestașĭ chip, fiind întărit cu iscăliturile tuturor acelor ce vețĭ socoti Dum. a fi maĭ de ispravă, ni-l vețĭ trimite Dumné-voastră aicĭ la noĭ, ĭarășĭ cu trimisul acesta, sau și cu altul, cu cine vețĭ socoti, și atuncĭ vom da și Domniĭa-mé carte iscălită de Domniĭa-mé, ca să o aĭbă la măna lor, ca să fie pururé păzit și nestrămutat așezămăntul acesta; și ĭarășĭ la cele ce ne vețĭ pofti Dum. și ne va da îndămănă, nu vom lipsi Domniĭa-mé a vĕ păzi priiteșugul cel megieșăscu al Dumné-voastră. Acĭasta și fițĭ Dumné-voastră sănătoșĭ. Avg. 14 dn. 1752.

Al Dumné-voastră de bine voitoriŭ și bun prietin

Io Grigorie Ghica Voevod.»

Adresa din afară :

«† Cinstituluĭ Maghistrat aĭ cetății Brașovuluĭ, bunilor aĭ noștriĭ priietinĭ și vecinĭ de-aproape, cu bună sănătate să să dé.

La Brașov.»

Cele-alalte șése documente pe carĭ le presintŭ Academieĭ, sunt de o maĭ puțină însemnătate, însă nu maĭ puținŭ interesante.

Ele sunt următórele :

1. Scrisóre de la Socol Cluceriu cătră Brașovenĭ, din 2 Iulie 1651.
2. Scrisóre de la Șerbanŭ Greceanu Stolnicu cătră Brașovenĭ, din 28 Noemvrie 1708.
3. Scrisóre de la Mateiu Filipescu cătră Brașovenĭ, din 21 Iulie 1712.
4. Scrisóre a unuĭ Panaghiotis, din 20 Iulie 1760.
5. O poruncă turcéscă către Voevodulŭ Munteniеĭ, din 1 Ianuarie 1761.
6. O scrisóre a luĭ Radu vel Agă, din 30 Maiŭ 1761.

La aceste maĭ adaogŭ unŭ documentŭ străinŭ : o scrisóre dela 25 Augustŭ 1685 a Aneĭ Bornemisza, Principesa Transilvanieĭ, către Martinŭ Kérei, unŭ administratorŭ alŭ avereĭ sale.

Iată textele actelorŭ românescĭ :

Scrisórea luĭ Socolŭ Clucerulŭ cătră județulŭ Brașovuluĭ.

13. — «† Pururc am a scrie cu bucurie la al nostru cinstit și ca un părinte Dumne-luĭ pan Mihaĭ, *mare județŭ alŭ cinstiteĭ cetățĭ a Brașovuluĭ etc.* Cătră acesta să vii pohti Dumné-ta a ști di sanătate Marii sale lu Vodă, sănătos ĭasti Mărie sa și cu paci bună ; noĭ încă după voe lu Dumnezău am înblat cu sanătate ; Dumne-tale încă mulțimiscu de toată cinste cĭ-am avut în cetate Dumnelor-vostre ; să vom hi sănătoșĭ fi-voiu harnic a sluji Dumni-tale în tot vieța me. Alta cinstit carte Dumnetale cari mi-iu vinit cu sluga Dumni-tale forte cu cinste o am luat și am ințăles tootă porunca Dumne-tali, har lu Dumneziu sănătății Dumne-tale. Scrisu-mi-ĭ Dumne-ta ca cu înputăciunĭ, cum după cinste cĭ-au faptu nooa Răjnoveniĭ noĭ l'im oprit caii. Dumne-ta să fii ĭertător ; eu dă cinstilor nu le mulțimiscu, ci eu mulțimiscu Măriĭ sale craĭuluĭ și Dumne-tale, că ei săntu datori a sluji solilor cum slujăscu și aĭ nostri solilor Mariĭ sale lu craĭ ; ĭar pentru caĭ judică Dumne-ta a cuĭ ĭaste vina, că bine știi Dumne-ta, că am adus atăti cărțĭ ale craĭuluĭ la Dumne-ta ; Dumni ta ai trimis scrisorĭ Dumni tale și oamenĭ Dumni-tale la Răjnoveni ; ei ca niște oamenĭ tari în cap, nici carte Mariĭ sale lu craĭŭ n'au băgat în sémă, nicĭ a Dumni-tale ; acum ĭar aĭ trimis sluga Dumni-tale întro nimic au fost. Copii au oprit marha, ĭ-au ascunsu, dar iu ce aș hi maĭ făcut și la cine aș hi maĭ grăit daca nu treci cuvăntul Dumni-tale, acum iu am făcut pri voe Dumni-tale și am dat caii la sluga Dumni-tali, ĭar ei di nu-m vor da ficioriĭ Rumănuluĭ mieu și marha luĭ, maĭ afla-voĭŭ bucati de ale lor aicĭa în țăra nostră, numaĭ să nu zică apoi că ĭasti inceputul de la noĭ, că iu pohtescu să avem pace cu toți, ĭar ei săntu începători de vrajbă, și apoĭ iar în cap a afla pri Mărie sa craĭ, ĭar despre

Dumni-ta săntu gata a sluji Dumni-tale în toot vieța mé. Să fii Dumne-ta sănătos cu tot cinstit casa Dumni-talé *dela Christos.* Amin.

Iul. 2 *dile* vlt. 7159.

Al Dumni-talé ca un fecior și gata a sluji Dumni-talé.

Socol Cliuc.»

Adresa din afară :

«† La al nostru cinstit și ca un părinte Dumne-luĭ pan Mihaĭ *mare județ al cinstiteĭ cetățĭ a Brașovuluĭ, etc. dela Christos.* Amin.»

Scrisórea luĭ Șerbanŭ Grecénulŭ Stolniculŭ.

14. — «Cinstituluĭ și al nostru bun priĭatin Dumné-luĭ jupan Barteș Seuler județul cinstițiĭ cetățĭ Brosovuluĭ, Dumi-tale dăla Dumnezeu multă sanătate împreună cu toată cinstită familiĭa Dumi-tale rog.

«† Cu acĭastă puțină scrisoare după priitinéscă datorie a cercetariĭ pré buniĭ și fericitiĭ sănătățiĭ Dumi-tale, viŭ a mă ruga și a supăra dragosté Dumi-tale, pentru că avănd tocmélă cu un meșter carătaș dă aciĭ dăn Brașov, ca să ne facă o căruță nemțéscă, puindu-șĭ încă și soroc pănă în cătă vreme să o facă, care soroc veĭ ști Dumné-ta că au și trecut, că așa am avut între noĭ așăzămănt, adecă pănă în 2 lunĭ Septemvrie și Octomvrie, ĭar acum iată trecu și Noemvrie; pentru care lucru văzănd că să face atăta zăbavă, ĭată am trimis și cest om al nostru într'adinsu pănă aciĭ ca să vază ce maĭ face acel meșter, doară să ține dă cuvănt, doar o va fi isprăvit. Dă să va fi isprăvit să o aducă, ce pentru acĭasta priitenește mă rog Dumi-tale, dă să va fi isprăvit pren bună voința Dumi-tale și cu ajitorĭul Dumi-tale, să să aducă pănă la hotar, și de acolo o vom aduce noĭ pren oameniĭ noștri, dă care și eu gata slugă voĭ rămăné Dumi-tale și foarte voĭ mulțumi haruluĭ celuĭ prietinescu al Dumi-tale. Acĭasta și mila luĭ Dumnezeŭ să fie pururé cu Dumné-ta.

Noem. 28 *dile*, lt 7217.

Al Dumi-tale bun priĭatin și slugă

Șerban Grecénul vel Stolnic.»

Adresa din afară :

«Cinstituluĭ și al nostru adăvărat și bun priĭatin Dumné-luĭ jupan Barteș Seuler, marele județ al cinstitiĭ cetăți Brașovuluĭ, cu cinste și multă sănătate să să dé.»

Sigiliulŭ bine conservatŭ cu inițialele **Ш Г** deasupra unuĭ scutŭ.

Scrisórea luĭ Mateiŭ Filipesculŭ.

15.—«† Cinstituluĭ și alesuluĭ întru vrednicie bun priĭatin și de bine voitor, Dumné-luĭ jupan Hanoș Mancăș, marele județ a cinstiteĭ cetățĭ al Brașovuluĭ, de la atot putérnicul și mult milostivul Dumnezeŭ multă și bună sănătate și tot binele fericit

Dumi-tale pohtim, împreună cu toată cinstita familiîa Dumi-tale. Cinstita carte Dumi-tale ne-au venit și de-a Dumi-tale bună sănătate înțelegând ne-am bucurat forte; ostenind și Dumné-ta cu pohtă a ști de noĭ: har aceluĭ mult milostivnic Dumnezeu sănătoșĭ ne aflăm. De căte ne scriseșĭ Dumné-ta încă am înțeles, pentru rândul Rumănilor noștriĭ carĭ sănt pen Săcéle și pentru acel Rumăn boar cu boĭ fiind plugarĭ, pe cum și întăĭ ș'apoĭ am scris Dumi-tale, asijderé și pentru acel Iane zidari ïară pe cum am scris Dumi-tale, iar pentru Rumăni ĭ-aĭ dat Dumné-ta, însă uniĭ fiind cu slujbe bacĭ păstorĭ într'acolo pe la vite acum neputăndu-să se-au făcut vorbă ca plinindu-șĭ vrémé slujbeĭ să ni-să dé, iară pe 2 dăndu-ĭ cum ne-au spus omul nostru care am trimis la Dumné-ta scrisorile, de cari foarte am mulțumit dragosteĭ ceĭ herbinte a priiteșuluĭ Dumitale cari aĭ arătat și acum maĭ vărtos și maĭ nainte întru căte am pohtit pe Dumné-ta; numaĭ veĭ ști Dumné-ta pecum veĭ și înțelége cum-că a scăpat, de cari unul pecum ĭ-a fost scăparea cum veĭ înțelége Dumné-ta de nu să va fi petrecut ïară aciĭ va fi venit, altul încă zdravăn arătăndu-să om bun care ce va fi găndind au cine ce-ĭ va fi zis, ïară aciĭ fugind va fi venit, ci numaĭ ïară maĭ cu prilej să vor cerca și aceïa și alalțiĭ și toțĭ deca de Dumné-ta și de cinstitul sfat nu ne sănt oprițĭ, ïar acum de astă dată vom maĭ aștepta; care dar al Dumi-tale priiteșug caldu și cu mare dragoste conoscănd întâmplăndu-să șĭ Dumné-luĭ unchiul nostru Mihaĭ Cantacuzino vel Spat. și împreunăndu-ne am spus, care și Dumné-lor încă avănd căț-va ubagi Rumănĭ aĭ Dumné-lor acolo cu aĭ Dumné luĭ unchĭuluĭ nostru Costandin Cantacuzino Stolnicu, omul nostru néu spus cum nu sănt oprițĭ, spuindu Dumné-luĭ foarte bine ĭ-au părut, căcĭ de upște ïaste acéstă trébă și foarte au conoscut al Dumi-tale bun priiteșug și dragoste care noĭ am propovăduit, care și Măriĭ sale lu Vodă bine va să-ĭ pară, cum am maĭ scris Dumita-le, conoscănd dirept al Dumi-(tale) priiteșug, care de voi trăi să știĭ Dumné-ta că despre toțĭ mă voĭ sili a-l maĭ întemeïa, lăudănd a Dumi-tale bună voință și priiteșug. Pentru zidari de aicĭ care am fost pohtit pe Dumné-ta, ïară pecum Dumné-ta ne scriseș povésté am înțeles, care ïară maĭ pohtim pe Dumné-ta cum s'ar puté maĭ curănd să ni-l trimițĭ foarte trebuindu-ne și vom mulțumi Dumi-tale foarte. Și încă pohtim pe Dumné-ta pentru un meșter pietrarĭ care să știe meșteșugul bun foarte, ïar să-ne trimițĭ Dumné-ta ca să ne lucréze nișt lucru, și ïară vom fi Dumi-tale foarte mulțămitor, că măcar că și altă dată tot să aducĭ aicĭ de aceĭ meșterĭ de acéșĭ; ïară acum aicĭ sănt dăstuĭ, dar bunĭ puținĭ și cariĭ sănt ceĭ bunĭ lucréză la trebili Măriĭ sale lu Vodă, ci foarte pohtim pe Dumné-ta să ne facĭ Dumné-ta și acïastă pohtă, ïar bună plată vor avé și Dumitale foarte vom mulțumi. Rozmarinul ne-au venit bine, cari mulțămim Dumi-tale foarte și cu mare dragoste l'am priimit, care doar cu vre-un acel va vom asemna a Dumi-tale dar. Fiïorul nostru ne spuse o pohtă a Dumi-tale, care noĭ am fi socotit de alt ceva să ne fiĭ pohtit Dumné-ta, dar pré de puțin; care am fi făcut acum pohta Dumi-tale, că, cum zisem, nu ïaste ceva mare

lucru, dar acum îndată nu să putu, pentru care pricină aducătorĭul cărţiĭ, acest priĭatin al nostru, va spune Dumi-tale, ĭară peste căte-va zile vom trimite şi va face pohta Dumi-tale, care şi de acum cu ce am puté ne vom sili a face Dnmi-tale cinste şi slujbă întru ce ne-aĭ pohti, pecum şi Dumné-ta ne adeverezĭ, cum că de ce am maĭ pohti pe Dumné-ta neapărat cu drag te veĭ arăta. Care am conoscut şi cunoaştem dragosté Dumi-tale şi urmaré cé véche bătrănéscă care avé ce maĭ denainte cinstiţĭ şi răposaţĭ judeţĭ cu stremoşiĭ moşiĭ părinţiĭ noştriĭ şi cu noĭ. Care Dumnezeu cu multă viĭaţă şi fericită să te trăĭască pe Dumné-ta şi să te bucurĭ tot de bunĭ priĭatinĭ şi voitorĭ de bine. De acĭasta ĭară dar avem a maĭ scrie Dumi-tale şi acĭastă priitenéscă scrisoare să afle pe Dumné-ta întru multă şi bună sănătate. Iulie 21 *ḑile*, lét 7220.

Al Dumi-tale bun priĭatin şi de bine voitor

Mateĭ Filipescul.»

Adresa din afară :

«† Cinstituluĭ, înfrumuşăţatuluĭ cu dăstoĭnicie şi alesuluĭ întru vrednicie al nostru bun priĭatin şi de bine voitor Dumné-luĭ jupan Hanoş Mancăş marele judeţ al cinstiteĭ cetăţĭ a Braşovuluĭ cu cinste şi cu multă sănătate să să dé.»

Sigiliulŭ bine conservatŭ, cu inscripţia † **МАТЕИ † ФИЛІПЕСКꙋ**.

Scrisórea luĭ Panaghiotis.

16. — «† Cinstiţilor ş'aĭ noştri bunĭ priĭatinĭ şi de aproape vecinĭ, direptul Costromaţ i Dum. vameş Tocaĭa, cu dragoste şi cu multă sănătate ne închinăm Dumné-vostre.

«O prietinéscă carte ce nĭ-aţĭ trimis Dumné-voastră cu Simion, ne-au vinit şi céle ce scriţĭ Dumné-voastră am văzut, şi numaĭ de căt în cĭasul acel am trimis'o la Dumné-luĭ ispravnicul, şi ce răspunsu ne va veni într'acel cĭas vom trimite la Dumné-voastră; dar numaĭ ĭată că vă înştiinţăm pe Dumné-voastră că bine ar fi pentru Ioan Albuşo. . . . . . . siliţ Dumnélor-vostre să-l prindeţ şi să-l puneţĭ la mare inchisooar ca să nu scape, că scăpănd să nu mérgă la tălhari ciĭalalţi şi va face pi urmă maĭ multe răotăţĭ, că noĭ aşa am simţit de aicĭ; ci Dumnélor-voastre siliţ ca să prinză, că ḑéca să va prinde bine va fi. Alt ne rugăm Dumnélor-voastre pentru tălhariĭ şi pentru cĭal de ce aţĭ trimisu la Braşov în ce chip va curge judecata lor, ne rugăm Dumnélor-voastre să né înştiinţaţĭ ca să ştim pentru paguba nóstră a vămiĭ cine o să împlinéscă. Acĭasta şi mila luĭ Dumnezău să fi apururé cu Dumnélor-vóstre de ajutorĭŭ. Aĭ Dumné-vóstră de bine voitorĭ şi de apropi vecinĭ. Iulie 20 *ḑile* lt 7268.

Παναγιωτης

β : μ :»

Adresa din afară :

«† Cinstiţilor şi aĭ noştri de bine voitorĭ şi de aproape vecini Dumné-luĭ Dum-

ne-luĭ dreptuluĭ Costromaţ i Dumné luĭ Dumné-luĭ vameşŭ Tocaĭ cu dragoste şi cu multă fericită sănătate să să dé.

La Braşov.»

Poruncă turcéscă către Voevodulŭ Munteniei. Traducere contemporană cu originalulŭ.

«Ţ(ar)igrad.

17. — «Ţie Cad efend de la Gĭurgĭuv i ţie Voivod de la Bucureştĭ, viind acest luminatŭ ferman al înpărăţiĭ mele, având craĭul Nĭamţuluĭ sol aci la Ţarigrad cu şăzământul, şi viind aciĭ la poarta înpărăţiĭ mele cu o carte pecetluit a craĭuluĭ nemţescŭ, dănd jalbă pecum că din raĭaoa noastră care are şăzământ în Bucureştĭ, anume Costandin Ioan sinŭ Flore Pop, care este dator la un negustor din ţinutul nemţescŭ, anume Conrat Capel de la Ahna, având să ĭa cu zapisul luĭ banĭ talere 794, banĭ 90. Cu toată zăbava banilor, care aŭ zăbovitŭ maĭ mult din zi adecă de la anul 1761 şi păn acumă baniĭ nu au dat; şi văzănd înpărăţiĭa mĭa pecum că este lucru cu păcat nedănd baniĭ de atăta vreme, tu Voivod de la Bucureştĭ dinpreună cu Cad efend de la Gĭurgĭuv să le luaţĭ sama şi să-ĭ judecaţĭ cu dreptate după pravile şi să faceţĭ baniĭ taxil după cumŭ arată şi zapisul luĭ, şi făcănd vechil pe acest negustor anume Ghĭorghie Făgurelu, să-ĭ dĭa baniĭ să-ĭ ducă la cel maĭ sus numitŭ, care are să ĭa, iar făcănd vre-o pricină a nu da baniĭ, să-l trimiteţĭ după cumŭ scrie fermanul înpărăţiĭ mele, ca să vie aici la poarta înpărăţiĭ mele, ca să-ş ĭa judecata drĭaptă. Iar într'alt chip să nu faceţĭ, afară din porănca firmanuluĭ înpărăţiĭ mele, ci să căutaţĭ să-l găsiţĭ după cumŭ maĭ susŭ am numitŭ, iar nefăcănd ascultare după porănca fermanuluĭ înpărăţiĭ mele apoĭ vă veţĭ pedipsi. Ghenarie 1. 1767.»

Scrisórea luĭ Radu (Grecénu?) vel Agă.

18. — «† *La alŭ nostru pré iubitŭ şi bunŭ prietenŭ şi vecinŭ de aprópe, Domnulŭ Mihaiŭ, judeţŭ alŭ cinstituluĭ oraşŭ Braşov, dorimŭ dela Dumnedeŭ pace şi sănătate Domniĉĭ tale.* Să verĭ pohti Dumné-ta a întreba şi de bună sănătate a Măriei sale Domnu nostru, ĭaste Măriĭa sa sănătos şi vésel; aşijderé şi noĭ încă ne aflăm pre lăngă spatele Mărie sale cu bună sanătaate. Alta fac ştire Dumni-tale, că aĭ fost pohtit Dumné-ta pentru postav, ca să dăm Dumni-tale ştire să luom de la Dumné-ta; să şti Dumné-ta că preste o săptămână voiŭ mérge şi eu la Măriĭa sa la Vod ci voiŭ grăi Mărie sale maĭ bine să luom de la Dumné-ta; ci cum voiŭ grăi Măriesale aşa voiŭ trimite pre Iştfan de-ţ va duce răspunsu Dumni-tale. Iar pentru rândul rămătorilor trimite Dumné-ta oameniĭ Dumni-tale aicé la noĭ, ci-i vom trimite cu oameniĭ noştri la rămătorĭ de vor luoa căţĭ le va tribui şi ne vom tocmi ce le va fi preţul; noĭ pintru dragostea Dumni-tale şi pentru preeteniĭa vom

lăsa şi maĭ jos. De alta pohtescu pre Dumné-ta, să porunceşti Dumné-ta la meşteriĭ Dumni-tale de aciĭa cariĭ lucréză dă fac tipsiĭ să-m facă un toc dă tipsiĭ bunu dă credinţă, şi să-m scriĭ Dumné-ta cându va fi gata şi ce-ĭ fi preţul vom trimite baniĭ saŭ să va fi şi gata şi cându ver trimite oameniĭ Dumni-tale la rămătorĭ trimite Dumné-ta şi tocul de tipsiĭ, şi ce va fi chiltuĭala noĭ vom da la oameniĭ Dumni-tale; de acĭasta pohtescu pre Dumné-ta. Acĭasta a noastră puţină scrisore să afle pre Dumné-ta sănătos şi vésel inpreună cu tot cinstit casa Dumni-tale de la Hs. amin.

Pis Maiŭ 30 dni.

Bun priĭatin al Dumnii-tale
Radul vel Agă.»

Adresa din afară slavonesce:

«† *La alŭ nostru pré iubitŭ şi bunŭ prietenŭ şi vecinŭ de aprópe, Domnulŭ Mihaĭ, judeţulŭ cinstituluĭ oraşŭ Braşovŭ, dorimŭ dela Dumnedeŭ pace şi sănătate Domnieĭ tale.*»

Sfirşescŭ acéstă expunere în speranţa că, precum am vědutŭ multe lucrurĭ marĭ şi frumóse luândŭ unŭ sborŭ puternicŭ, ne va fi datŭ a vedé colecţiunile astădĭ atât de importante ale Academieĭ cercetate, studiate şi publicate, şi ast-felŭ sigilată şi prin Academie noua stare de lucrurĭ, rădicată prin dioa cea mare de 10 Maiŭ.

IV.

I. SCRISÓRE AUTOGRAFĂ DELA MICHAIŬ VITÉZULŬ.
II. STÉGULŬ LUĬ ŞERBANŬ VODĂ CANTACUZINO.
III. NÓUE DESCOPERIRĬ NUMISMATICE ROMÂNESCĬ.

CUVÎNTARE

PENTRU ANIVERSAREA ḐILEĬ DE 10 MAIŬ

ŢINUTĂ DE

DIMITRIE A. STURDZA

Membru alŭ Academieĭ Române.

Şedinţa dela 3 Maiŭ 1885.

Patria nóstră a avutŭ atâtea ḑile negre şi furtunóse, încât se cuvine să ne bucurămŭ şi să ne veselimŭ de ḑilele cele luminóse şi senine.

Într'acestea se oglindescŭ virtutea şi viitorulŭ poporuluĭ. Reamintindu-ne luptele grele ce amŭ luptatŭ, resultatele adeseorĭ neaşteptate ce amŭ dobânditŭ — ne purificămŭ simţemintele, ne înălţămŭ cugetările, ne oţelimŭ inimile.

O asemenea ḑi luminósă şi senină se apropie : cea maĭ strălucită dintre tóte — ḑioa de Ḑece Maiŭ. Ea este sërbătórea sërbătorilorŭ, căcĭ în acea ḑi s'a realisatŭ visulŭ secularŭ alŭ poporuluĭ nostru.

Sămînţa cea sănătósă a purtatŭ ródele sale, iar generaţiunile a cărora muncă a datŭ resultate atât de marĭ vorŭ fi pururea binecuvîntate cu dragoste şi recunoscinţă.

Aveamŭ, nu e multŭ timpŭ de atuncĭ, o posiţiune neînsemnată, nu eramŭ stăpânĭ nicĭ pe ţéra, nicĭ pe destinele nóstre; ne între-

bamŭ astădĭ dacă vomŭ trece ḑioa de mâne. Acum suntemŭ o ţéră respectată, a căreia viitorŭ e asiguratŭ şi care a devenitŭ unŭ factorŭ în afacerile europene.

Acéstă situaţiune s'a resfrîntŭ necesarmente asupra întregeĭ nóstre activităţĭ. Cu câmpulŭ acţiuneĭ s'a lărgitŭ şi câmpulŭ nostru de vedere, s'aŭ îmmulţitŭ şi mijlócele pentru a ajunge la ţelulŭ doritŭ.

Nu avemŭ decât să ne uitămŭ la biblioteca şi la colecţiunile nóstre, la publicaţiunile nóstre anuale, pentru a ne convinge, că nicĭ Academia nu a rĕmasŭ străină de acéstă mare desvoltare în mijloculŭ căreĭa ne aflămŭ.

Se cuvine decĭ ca şi noĭ Academicianiĭ să ne înălţămŭ inimile cu apropierea ḑileĭ de 10 Maiŭ, maĭ alesŭ că în capulŭ acesteĭ instituţiunĭ de cultură naţională staŭ Maiestăţile Lorŭ Regele şi Regina, şi că acea ḑi de 10 Maiŭ pórtă în fruntea eĭ numele luĭ Carol I, fundatorulŭ şi întemeietorulŭ Regatuluĭ românŭ.

Am creḑutŭ că nu potŭ maĭ bine să contribuescŭ la serbarea acesteĭ marĭ ḑile, decât expuindŭ Domniilorŭ Vóstre maĭ multe descoperirĭ, carĭ nu sunt de o importanţă secundară pentru istoria nóstră.

Voiŭ da o relaţiune despre unŭ documentŭ fórte importantŭ de la Michaiŭ Vodă Vitézulŭ, despre unŭ stindardŭ alŭ luĭ Şerbanŭ Vodă Cantacuzino şi despre câte-va cestiunĭ privitóre la numismatica României.

I. Scrisóre autografă dela Michaiŭ Vodă Vitézulŭ (1598).

Documentulŭ dela Michaiŭ Vitézulŭ, despre care am să vĕ întreţinŭ este o scrisóre autografă a mareluĭ Domnŭ. Ea este cu totulŭ necunoscută. In stare de perfectă conservare, ea e scrisă pe o bucată de hârtie, fără semnŭ de fabrică, lungă de 21 cm., înaltă de 14 cm., şi se compune din treĭ rîndurĭ scrise de însăşĭ mâna mareluĭ domnŭ. Sub aceste rîndurĭ se află pusŭ cu cernélă sigiliulŭ domnescŭ celŭ micŭ.

Cuprinsulŭ acesteĭ scrisorĭ este :

† рогꙋ̂-мъ мърией тале съ крезй
пре ѿмꙋл нострꙋ пре глигорие по-
стѣлникꙋ̂л де че ва гръи.

«† Rogu-mă Măriei tale să crezi pre omul nostru, pre Gligorie Postélnicul de ce va grăi.» (1)

Pe sigiliŭ se află într'unŭ scutŭ vulturulŭ tradiționalŭ cu corpulŭ spre stânga, cu capulŭ întorsŭ spre drépta și cu crucea în ciocŭ; în dreptulŭ capuluĭ se vĕdŭ în drépta sórele, în stânga luna; iar deasupra scutuluĭ încungiuratŭ de unŭ cercŭ este așezată o corónă. Între acestŭ cercŭ din lăuntru și unŭ alŭ doilea cercŭ din afară se citesce inscripțiunea următóre:

IѠ МИХАІЛ ВОЕВОДА М. Б. ГОСПОДИН.

Despre autenticitatea acesteĭ scrisorĭ nu póte fi nicĭ o îndoială. Hârtia și sigiliulŭ sunt hotărîtóre.

Comparândŭ trăsurile scrisoriĭ cu semnăturile luĭ Michaiŭ Vodă de pe chrisóve, și maĭ cu sémă cu rîndurile autografe scrise pe chrisovulŭ de la 1 Fevruarie 1596 (7104) privitorŭ la satulŭ Sularulŭ (publicatŭ în *Revista pentru istorie, archeol. și filolog.*, IV, 542—544, cu facsimile), nu rĕmâne nicĭ o îndoială că acestŭ biletŭ este autenticŭ.

Pe dosulŭ hârtieĭ se află însemnată de o mână străină, însă de prin acelașĭ timpŭ, anulŭ «1598». Din cele ce voiŭ relata va reeși clarŭ și lămuritŭ că data acésta este în adevĕrŭ data documentuluĭ nostru.

După cuprinsulŭ eĭ se vede, că acésta este o scrisóre de acreditare dată luĭ «Gligorie Postélnicul» pentru a se presenta cu ea la o persónă fórte înaltă, pe care Michaiŭ o întituléză «Măria Ta». Michaiŭ a datŭ acéstă scrisóre autografă, pentru ca să întăréscă printr'însa spusele trimisuluĭ sĕŭ înaintea aceluia la care l'a trimisŭ.

Scimŭ din documente autentice ale timpuluĭ, că Michaiŭ Vitézulŭ a trimisŭ maĭ multe misiunĭ diplomatice în Transilvania și în Austria, spre a tracta cu Batorescii și cu Impĕratulŭ Rudolf.

(1) A se vedé originalulŭ reprodusŭ în facsimile heliograficŭ pe Stampa anexată.

Despre multe din aceste misiunĭ ne vorbesce Wolffgang Bethlen *(Historia de rebus Transsylvanicis)*. Unele însă saŭ ĭ-aŭ rĕmasŭ chiar și luĭ necunoscute, saŭ le-a trecutŭ cu vederea, nesocotindu-le destulŭ de însemnate spre a le aminti în scrierea sa atâtŭ de bogată în amĕnunte.

În acéstă din urmă categorie este și misiunea luĭ Gligorie Balogh, care a fostŭ trimisŭ în anulŭ 1598 dimpreună cu Ioanŭ Marcu Dobrouniky la Impĕratulŭ Austrieĭ și la Archiduciĭ Maximilianŭ și Mateiŭ.

În colecțiunea de *Documente* a luĭ Eudoxiu Hurmuzachi (III, 311 și 427) se aflà dóuĕ documente privitóre la acéstă misiune.

Întâiulŭ documentŭ este o scrisóre de acreditare dată de Michaiŭ Vodă și scrisă în Târgoviște la 8 Novembre 1598 în limba unguréscă. În acéstă scrisóre Michaiŭ ḑice, că a trimesŭ pe omulŭ sĕŭ de încredere, pe Gligorie Balogh, și împreună cu elŭ pe Ioanŭ Marcu Dobrouniky, la Împĕratulŭ Rudolf și la Archiducele Maximilianŭ «*pentru anumite și importante cestiunĭ*» ale sale. Trimisulŭ Gligorie Balogh era însărcinatŭ să tracteze cestiunile verbalŭ, pentru care scopŭ Michaiŭ rógă în scrisórea sa de acreditare pe Principiĭ numițĭ, să crédă cuvintele ce le vorŭ spune prin viŭ graiŭ trimișiĭ sĕĭ.

Gligorie Balogh, după nume, a fostŭ Ungurŭ, și este fórte probabilŭ că scrisórea de acreditare a fostŭ scrisă ungaresce chiar de elŭ, spre a se păstra secretulŭ misiuneĭ.

Alŭ doilea documentŭ relativŭ la aceiașĭ misiune este relațiunea luĭ Ioanŭ Darah *(Documente*, III, 427—433) despre cele vĕḑute de elŭ în timpŭ de 5 lunĭ, petrecute lângă Michaiŭ Vodă, de la 10 Iulie până la 10 Decembre 1599. Ioanŭ Darah (saŭ Darahi) a fostŭ trimisŭ la Michaiŭ de unŭ membru alŭ familieĭ imperiale. În relațiunea sa elŭ nu spune de cine a fostŭ trimisŭ, dar e probabilŭ că elŭ era omulŭ Archiduceluĭ Maximilianŭ, fratele Impĕratuluĭ Rudolf. Doveḑile despre acésta sunt următórele :

a) După propria sa relațiune, Darah a plecatŭ de la Satmar la 9 Iulie și a ajunsŭ la Michaiŭ Vodă la Ploiescĭ la 10 ale aceleiașĭ lunĭ. Este însă peste putință să fie venitŭ de la Satmar până la Ploiescĭ într'o ḑi ; de aceea data plecăreĭ probabilmente e însem-

nată după calendarulŭ gregorianŭ iar a sosireĭ după celŭ iulianŭ. În acestŭ modŭ Darah arŭ fi pornitŭ în 9 Iulie s. n. (28 Iunie s. v.) și arŭ fi ajunsŭ la 21 Iulie s. n. (10 Iulie st. v.), călătoria durândŭ 13 ḑile. Darah a statŭ în relațiunĭ de aprópe cu Michaiŭ. Domnulŭ ĭlŭ însărcina să-ĭ scrie scrisorĭ către Împĕratulŭ și către alțiĭ. Elŭ urméză pe Michaiŭ în expediția luĭ în Transilvania și, vorbindŭ despre oștirea luĭ, ḑice «copiae *nostrae*», adecă : oștirile *nóstre*.

b) Adresându-se către celŭ care l'a trimesŭ, Darah iĭ ḑice : «Magnifice Domine» și «Magnifica Dominatio Vestra,» ĭar maĭ josŭ iĭ ḑice de vr'o dóuĕ orĭ «Majestas Vestra». — De aci se vede, că a fostŭ trimisŭ de unŭ membru alŭ familieĭ imperiale, căcĭ altuĭa nu i-arŭ fi ḑisŭ «Maiestate» ; și că nu a fostŭ trimisŭ de însușĭ Împĕratulŭ, căruĭa nu ĭ-arŭ fi ḑisŭ «Magnifice Domine».

c) Despre Împĕratulŭ, despre Archiducele Mateiŭ și despre Principele Transilvanieĭ, Darah vorbesce ca despre a treĭa persónă.

d) Archiducele Maximilianŭ se află în nordulŭ Ungarieĭ cu armata. Cu tóte că e greŭ de constatatŭ, unde anume se afla elŭ la 9 Iulie ; totușĭ resultă din acéstă relațiune că se afla în cetatea Satmaruluĭ, de unde a trimisŭ pe Darah în Țéra Românéscă (1).

Darah spune, în relațiunea asupra misiuneĭ sale, că «cam pe la «începutulŭ luĭ Augustŭ (1599) aŭ sositŭ de la Praga Grigorie Ba-«logh și Ioanŭ Ragusanulŭ, trimișĭ de Michaiŭ la Maiestatea sa, și «că Michaiŭ, bucurându-se de scrisorile pe carĭ i le-aŭ adusŭ de «la Maiestatea sa Sacratissimă și de la Serenissimulŭ Archiduce Ma-«teiŭ, a sărutatŭ pecețile amândorora cu capulŭ descoperitŭ.»

Amândóuĕ aceste documente se referă la aceiașĭ misiune diplomatică și deosebirea care se află între ele în privința numeluĭ tovarășuluĭ luĭ Gligorie Balogh nu póte turbura întru nimica acestŭ adevĕrŭ. Ioanŭ Marcu Dobrouniky este numitŭ în scrisórea luĭ Michaiŭ cu numele sĕŭ adevĕratŭ, ĭar Darah ĭlŭ numesce Ioanŭ Ragusanulŭ, după origina luĭ din orașulŭ Ragusa.

Totŭ la acéstă misiune se referă și scrisórea autografă a luĭ Mi-

(1) La 17 Octobre 1598 se afla în Cossovia, de unde scrie Chanuluĭ Tătarilorŭ. *Hurmuzaki, Documente,* III, 303.

chaiŭ Vodă despre care vorbescŭ astădĭ. Michaiŭ avea, ca toțĭ principiĭ din acea epocă, mulțĭ străinĭ în serviciulŭ sĕŭ. Gligorie Balogh era unulŭ din acestia, și din biletulŭ autografŭ se vede că Michaiŭ boerise pe Balogh, făcêndu-lŭ postelnicŭ.

Nu putemŭ sci cu siguranță cătră cine adreséză Michaiŭ acestŭ biletŭ, dicêndŭ : «Măria Ta».

Scrisórea ungurésca de la 8 Novembre 1598 e adresată probabilŭ archiducelui Mateiŭ, fiindŭ-că într'însa se vorbesce despre Impĕratulŭ și despre archiducele Maximilianŭ ca despre a treia persónă, și fiindŭ-că, după cum spune Darah în relațiunea sa, Michaiŭ primise prin soliĭ sĕĭ rĕspunsurĭ de la Impĕratulŭ și de la Archiducele Mateiŭ. Asupra acestuĭ punctŭ rĕmâne totușĭ o îndoială din causă că în titlu se adreséză către maĭ mulțĭ, dicêndŭ «Reverendissimi ac Magnifici Domini etc.»

Biletulŭ autografŭ românescŭ alŭ luĭ Michaiŭ a putută fi adresatŭ în specialŭ Principeluĭ Transilvanieĭ. Este însă cu putință, ca elŭ să fie fostŭ datŭ luĭ Grigorie Balogh pentru a-lŭ presinta tutulorŭ acelorŭ inalte persóne, la carĭ era trimisŭ pentru a tracta, precum dice, «anumitele și importantele cestiunĭle sale». Prin urmare maĭ probabilŭ este, că acéstă scrisóre represintă creditivele intime ale Postelniculuĭ Gligorie Balogh cătră Impĕratulŭ Rudolf II, cătră archiducele Mateiŭ și cătră Principele Transilvanieĭ.

Acestŭ documentŭ este fără îndoială unulŭ din cele maĭ prețióse din timpulŭ mareluĭ eroŭ.

II. Stégulŭ luĭ Șerbanŭ Vodă Cantacuzino (1683).

Documentulŭ alŭ doilea ce presintŭ Academieĭ în fotografie nu este de totŭ completŭ, și-mĭ reservŭ a revenĭ asupra luĭ. Cu tóte acestea chiar acestŭ fragmentŭ este de unŭ mare interesŭ.

In museulŭ regescŭ din Dresda se păstréză multe obiecte provenindŭ de la asediulŭ Vieneĭ de cătră Turcĭ la anulŭ 1683.

Intre acestea se află și unŭ stindardŭ românescŭ. Elŭ a aparținutŭ trupelorŭ luĭ Șerbanŭ Vodă Cantacuzino, carĭ eraŭ așezate sub

zidurile Vieneĭ lângă óstea turcéscă, și a fostŭ cuceritŭ cu alte lucrurĭ de ale Turcilorŭ.

Acestŭ stindardŭ, a căruĭ fotografie fragmentară o datorescŭ amiculuĭ și colegului meŭ Vasile Alecsandri, pórtă pe dînsa pe Domnulŭ Christosŭ șeḑêndŭ pe unŭ tronŭ împĕrătescŭ, ţiindŭ cu stânga pe braţe Evanghelia deschisă, în care se vĕdŭ, în 5 rîndurĭ duble cuvintele următóre : **ИРѢИ | ДѢШЄ | БЛГО | ЄЛОВЄ | НІЄ | ѠЄІЯ | ЛОЄ | ГОН | ЖЄЯ | ЛИТ** | , iar cu drépta întinsă binecuvîntândŭ. Deasupra drepteĭ pe unŭ câmpŭ cu arabescurĭ, care are și treĭ stele cu câte șése raze, stă următórea inscripţiune. Deasupra întâieĭ stele, lângă care se zăresce monograma luĭ Iisus Christosŭ pe dosŭ **Ӿ**, stă : † **ВИТЄЖІЯ ДИРѢПТЬ**, — între întâia și a doua stea : **ЄЬ БИРЪ ЯЄКЬ.**

Să dorimŭ ca acestŭ versetŭ — «Vitejia dréptă să biruiască» — să urmeze tot-deauna stindardulŭ nostru.

III. Noue descoperirĭ numismatice românescĭ.

Până ce voiŭ puté da o relaţiune completă și amăruntă despre starea actuală a numismaticeĭ românescĭ, nu mĕ potŭ opri de a vĕ face cunoscute unele descoperirĭ maĭ recente.

1\. — Cea maĭ importantă achisiţiune ce am făcutŭ în timpulŭ din urmă este unŭ «grossus» de la **Stefanŭ Răsvanŭ**, care lipsea până acum în seria Domnilorŭ representaţĭ în numismatica nóstră.

Acestŭ banŭ, de o conservaţiune îndestulŭ de bună, este de argintŭ și are cu totulŭ aspectulŭ groșilorŭ luĭ Sigismund Bathory alŭ Transilvanieĭ, carĭ sunt îndestulŭ de rarĭ când pórtă inscripţiunea de «Princeps Transilvaniae, Moldaviae, Walachiae».

Iată descrierea groșuluĭ luĭ Răsvanŭ :

Av. STEPH * BOIBOD * MOL.DOB. (Stephanus Voivoda Moldaviae). In mijlocŭ bustulŭ încoronatŭ alŭ luĭ Stefanŭ Răsvanŭ, cu părulŭ scurtŭ și cu barbă, la gâtŭ și peptŭ cu lorică.

Rev. Intre dóuĕ rosete cu cincĭ frunze unŭ scutŭ rătundŭ, deasupra capulŭ de boŭ. De desubt în șése rândurĭ | GROI(S) ARGT |

RI PRINC MO | OΣDABIA* | *1595* | **. (Grossus argenteus triplex Principatus Moldaviae. 1595). Intre cifrele 59 și cele dóuĕ steluțe unŭ scutŭ, în care o spadă cu vârfulŭ în josŭ și cu câte unŭ pătrarŭ de lună în drépta și în stânga.

Este de observatŭ că în legendele aceste literele latine alternéză cu cele slavone «*B*oi*B*od» Moldo*B* în locŭ de «*V*oi*V*od Moldo*V*» și «Mo*S*da*B*ia» în locŭ de «Mo*L*da*V*ia».

2.—A doua descoperire numismatică este doĭ bănuțĭ de la **Stefanŭ celŭ mare.**

Monetele pe carĭ le atribuescŭ luĭ Stefanŭ celŭ mare sunt cunoscute din publicațiunile mele anteriόre. Până acum eraŭ cunescute tipurĭ de aceeașĭ mărime cu câte-va variante.

Am avutŭ fericirea a spori acéstă serie prin doĭ bănuțĭ inedițĭ. și ca tipŭ și ca mărime. Aceștĭ bănuțĭ, fόrte bine conservațĭ, aŭ unulŭ jumătate și altulŭ a patra parte mărimea și greutatea celorŭ cunoscuțĭ până acum.

Dămŭ aci seria întrégă a monetelorŭ luĭ *Stefanŭ celŭ mare* cunoscute până acum :

a) Groșĭ întregĭ.

1. *Av.* † MONETA MOLDAVI între douĕ cercurĭ cordonate ; în mijlocŭ unŭ capŭ de boŭ, între cόrne o stea cu cincĭ rațe, în drépta semiluna, în stânga o rosetă cu cincĭ frunțe.

Rev. † STEFANVS VOIEVO între douĕ cercurĭ cordonate; în mijlocŭ unŭ scutŭ în care o cruce patriarcală cu șése brațe.

Ꜳ. — Col. A. R.

2. *Av.* † MONETA MOLDAVI Tipulŭ ca la No. 1, însĕ între douĕ cercurĭ de perle.

Rev. † STEFANVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 1, însĕ între douĕ cercurĭ de perle.

Ꜳ. — Col. A. R.

3. *Av.* † MONETA MOLDAV între două cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ capŭ de boŭ, între córne o stea cu cincĭ rade, în drépta semilună, în stânga o rosetă cu cincĭ frunde.
Rev. † STEFANVS VOIEVO între două cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ scutŭ, în care o cruce patriarcală cu şésebraţe.
AR. — Col. A. R.

4. Varianta a No. 3.
AR. — Col. A. R.

5. *Av.* † MONETA MOLDHV Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † STEFANVS VOIEVO Tipulŭ ca la No. 1.
AR. — Col. A, R.

6. *Av.* † MONETA MOLDAV Tipulŭ ca la No. 3.
Rev. † STEFANVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 3
AR. — Col. A. R.

7. Varianta a No. 6.
AR. — Col. A. R.

8. *Av.* † MONETH MOLDHV Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † STEFHNVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 1.
AR. — Col. A. R.

9. *Av.* † MONETA MOLDHV Tipulŭ ca la No. 3.
❀ STEFHNVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 3.
AR. — Col. A. R.

10. *Av.* ❀ MONETH MOLDHV Tipulŭ ca la No. 3.
Rev. ❀ STEFHNVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 3.
AR. — Col. A. R.

11. *Av.* ❀ MONETA MOLDHV Tipulŭ ca la No. 3.
Rev. † STEHHNVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 3.
Col. A. R.

12. *Av.* † MON(eta) MOLDH Tipulŭ ca la No. 3.
† S(tef)HNVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 3.
Col. A. R.

13. *Av.* † MONETA MOLDA Tipulŭ ca la No. 3.
† STEFA VOIE Tipulŭ ca la No. 3.
Col. A. R.

14. *Av.* † MONETA MOLEAV între dóuĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ capŭ de boŭ; între córne o stea cu cincĭ rade; în drépta o rosetă cu cincĭ frunde, în stânga semiluna.
Rev. † STEFANVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 3.
Ꭿ. — Col. A. R.

15. *Av.* † MONETA MOLDAV Tipulŭ ca la No. 14.
Rev. ❀ STEFANVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 3.
Ꭿ. — Col. A. R.

16. *Av.* ❀ MON(et)A MOLDAV Tipulŭ ca la No. 14.
Rev. ❀ STEFANVS VOIEV Tipulŭ ca la No. 3.
Ꭿ. — Col. A. R.

b) Jumătate de groși.

17. *Av.* În mijloculŭ unuĭ cercŭ de perle unŭ capŭ de boŭ; între coarne o stea cu cincĭ rade; în drépta semiluna, în stânga o rosetă cu cincĭ frunde.
Rev. În mijloculŭ unuĭ cercŭ de perle unŭ scutŭ cu o cruce patriarcală cu șése brațe; în câmpŭ sus o rosetă cu cincĭ frunde, în drépta semiluna, în stânga o rosetă cu cincĭ rade.
Ꭿ. — Col. A. R.

18. Variantă.
Ꭿ. — Col. A. R.

c) Unŭ pătrarŭ de grosŭ.

19. *Av.* Unŭ capŭ de boŭ; între córne o stea; în drépta semiluna, în stânga o rosetă cu cincĭ frunde.
Rev. Unŭ scutŭ cu o cruce patriarcală cu șése brațe.
Ꭿ. — Col. A. R.

3. — De o mare importanță pentru numismatica românéscă este seria de monete de la **Alexandru celŭ Bunŭ**, nu numaĭ prin mulțimea

și diferința de tipŭ ce presintă, ci și prin împrejurarea, că atât în argintŭ cât și în aramă posedămŭ bucățile întregĭ, jumătățile, pătrarele și optimile de valorĭ.

Colecțiunea de monete a d-luĭ Doboczky din Pesta cuprinde o serie minunată de monete de ale luĭ Alexandru celŭ Bunŭ, dar colecțiunea Academieĭ este fără îndoială maĭ importantă și prin diversitatea moduluiuĭ și a metaluluĭ, și prin mulțimea tipurilorŭ.

Iată seria monetelorŭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ :

a) Groșĭ întregĭ (1,800 grame)

1. *Av.* † MONE : ALEXANDRI între două cercurĭ de perle ; în mijlocŭ unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu cincĭ radie : în câmpŭ la drépta o rosetă cu cincĭ frunḑe, la stânga semiluna.
   Rev. † WD : MOLDAVIENSIS între două cercurĭ de perle ; în mijlocŭ unŭ scutŭ, despărțitŭ de-a lungulŭ în două părțĭ, în drépta treĭ grinḑĭ transversale, în stânga șése coróne așezate una peste alta în două rîndurĭ verticale de 3 și de 3 : de-asupra scutuluĭ unŭ capŭ de bourŭ.
   AR. — Colecțiunile Academieĭ, Museuluĭ din Berlin, Londra, Doboczky.

2. *Av.* † MONE ∴ ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
   Rev. † WD ∴ MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 1.
   AR. — Col. A. R.

3. *Av.* † MONE. ALEXANDRI ca la No. 1, însă în câmpŭ la drépta o rosetă, la stânga semiluna.
   Rev. † WD ∴ MOLDAVIENSIS ca la No. 1.
   AR. — Colect. Doboczky.

4. *Av.* † MONE ALEXANDRI ca la No. 3.
   Rev. † WD MOLDAVIENSIS ca la No. 1, însă în câmpŭ la stânga scutuluĭ M (póte «Moldavia»).
   AR. — Col. A. R.

5. *Av.* † MONE ALEXANDRI Tipulŭ ca la No 3.
Rev. † WD MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 1, însă în câmpŭ la stânga scutuluĭ «ᑫ».
Æ. — Col. A. R.

6. *Av.* † MONE. ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD MOLDAVIANSIS Tipulŭ ca la No. 1, însă în câmpŭ la drépta o cheie.
Æ. — Col. A. R., Doboczky, Petersburg.

7. *Av.* † MONE ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 1, însă în câmpŭ la stânga o cruce.
Æ. — Col. A. R.

8. *Av.* † MONE ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 3.
Rev. † WD MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 1, însă în câmpŭ la drépta o cunună cu maĭ multe frunḑe, la stânga o cruce.
Æ. — Col. A. R.

9. *Av.* † MONE ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD MOLDAVIENSIS între douĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ scutŭ, despărţitŭ de-a lungulŭ în douĕ părţĭ, în drépta 3 grinḑĭ transversale, în stânga 7 coróne aşezate una peste alta în dóuĕ rîndurĭ verticale de 4 şi 3; în câmpŭ de-asupra scutuluĭ o rosetă cu 5 frunze.
Æ. — Col. Doboczky.

10. *Av.* † MONE ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 1, însă în câmpŭ la stânga ┌
Æ. — Col. A. R.

11. *Av.* † MONE ΊLEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. WD MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 1, însă în câmpŭ la stânga ˥.
Æ. — Col. A. R.

12. *Av.* † MONЭ. ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD MOLDAVIENSI ✝ Tipulŭ ca la No. 1, însă în câmpŭ la stânga ꓶ
AR. — Col. A. R.

13. *Av.* † MONЭ ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 9, însă în câmpŭ la drépta A.
AR. — Col. A. R. şi Doboczky.

14. *Av.* ✝ MONE ALEXANDRI ¡pulŭ ca la No. 1.
Rev. ✝ WD MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 13.
AR. — Col. A. R.

15. *Av.* † MONE. ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD. MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 9, însă în câmpŭ deasupra scutuluĭ unŭ coifŭ închisŭ, spre drépta în câmpŭ în drépta T.
AR. — Col. A. R. şi Doboczky.

16. *Av.* † MONE. ALEXANDRV Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD. MOLDAVIENSS Tipulŭ ca la No. 9, însă în câmpŭ de-asupra scutuluĭ unŭ coifŭ închisŭ, spre drépta.
AR. Col. Doboczky.

17. *Av.* † MONE. ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD. MOLDAVIENSIS. Tipulŭ ca la No. 9, însă în stânga şi în drépta T. (Deasupra scutuluĭ exemplarulŭ e găuritŭ).
AR. Col. A. R.

18. *Av.* S ALEXANDER între dóuĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu cincĭ radȩ, în câmpŭ la drépta o rosetă cu cincĭ frunȩe, din gura bouruluĭ iese spre stânga o flóre de crinŭ, deasupra căreia semiluna.

Rev. S MOLDAVIENS între dóuĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ scutŭ, despărțitŭ de-a lungulŭ în douĕ părțĭ, în drépta treĭ grindĭ transversale, în stânga dóuĕ florĭ de crinŭ una sub alta; în câmpŭ la drépta și în stânga și susŭ câte o flóre de crinŭ.

Æ. — Col. Doboczky.

19. *Av.* S ALEXANDER Tipulŭ ca la No. 15.
Rev. S MOLDAVIENS Tipulŭ ca la No. 15 cu micĭ diferințe.
Æ. — Col. Doboczky.

20. *Av.* S ALEXANDER Tipulŭ ca la No. 15.
Rev. S MOLDEVIENS Tipulŭ ca la No. 15 cu micĭ diferințe.
Æ. — Col. Doboczky.

21. *Av.* S ALEXANDERV Tipulŭ ca la No. 15.
Rev. S MOLDAVIENS Tipulŭ ca la No. 15 cu micĭ diferințĭ.
Æ. — Col. Doboczky.

b) Jumătate de groșĭ (1,080 grame).

22. *Av.* † MONETA ∴ ALEXANDRI între dóuĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu 5 rađe, în câmpŭ la drépta semiluna, la stânga o rosetă cu 3 frunđe.
Rev. † WD MOLDAVIENSI între dóuĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ scutŭ, despărțitŭ de-a lungulŭ în dóuĕ părțĭ, în drépta 3 grindĭ transversale, în stânga 5 coróne așezate una peste alta în 2 rîndurĭ verticale de 3 și 2; în câmpŭ deasupra scutuluĭ N.
Æ. — Col. A. R.

23. *Av.* † MONETA ∴ ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 22.
Rev. † OWD MONAVIENSI Tipulŭ ca la No. 22, însă în câmpŭ deasupra scutuluĭ I.
Æ. — Col. A. R.

24. *Av.* † MONE. ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 22.
Rev. WD. MOLDAVIENSIS. Tipulŭ ca la No. 22, însă în câmpŭ deasupra scutuluĭ o rosetă cu 5 frunđe.
Æ. — Col. A. R.

25. Variantă a No. 24.
AR. — Col. A. R.

26. Varianta a No. 24.
AR. — Col. A. R.

27. Varianta a No. 24.
AR. — Col. A. R.

28. Varianta a No. 24.
AR. — Col. A. R.

c) A treia parte de groș (0,590 grame).

29. *Av.* Într'unŭ cercŭ de perle unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu cincĭ rade, în câmpŭ la drépta o rosetă cu 5 frunde, la stânga semiluna.
Rev. O cruce cu patru brațe egale, în câmpŭ între brațe — o corónă — o stea cu 5 rade, — semiluna — o corónă.
AR. — Col. A. R.

d) A patra parte de groș.

30. Ca No. 29.
AR. — Col. A. R.

31. *Av.* Tipulŭ ca la No. 29.
Rev. O cruce cu patru brațe egale, în câmpŭ între brațe — ? — o stea cu 5 rade — semiluna — o corónă.
AR. — Col. A. R.

32 *Av.* Într'unŭ cercŭ de perle unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu 5 rade, în câmpŭ la drépta o rosetă cu 5 frunde, la stânga semiluna.
Rev. Într'unŭ cercŭ de perle unŭ scutŭ, despărțitŭ de-a lungulŭ în 2 părțĭ în drépta treĭ grindĭ transversale, în stânga 5 coróne așezate una peste alta în 2 rîndurĭ orizontale de 2 și 2 și 1; în câmpŭ deasupra scutuluĭ unŭ capŭ de boŭ la drépta o rosetă cu 5 frunde, la stânga semiluna.
AR. — Col. A. R.

33. *Av.* Tipulŭ ca la No. 32.
Rev. Tipulŭ ca la No. 32, însă într'unŭ cercŭ răsucitŭ.
Æ. — Col. A. R.

34. *Av.* Tipulŭ ca la No. 32.
Rev. Tipulŭ ca la No. 32, însă în câmpŭ la drépta I.
Æ. — Col. Doboczky.

35. *Av.* Tipulŭ ca la No. 32.
Rev. Într'unŭ cercŭ de perle unŭ scutŭ, despărţitŭ de-a lungulŭ în 2 părţĭ, în drépta 3 grinḑĭ transversale, în stânga 5 corónе aşezate una peste alta în 2 rîndurĭ verticale de 3 şi 2: în câmpŭ deasupra scutuluĭ o rosetă cu 5 frunḑe, la drépta şi la stânga scutuluĭ ?
Æ. — Col. A. R.

36. *Av.* Tipulŭ ca la No. 32.
Rev. Într'unŭ cercŭ de perle unŭ scutŭ, despărţitŭ de-a lungulŭ în 2 părţĭ, în drépta 3 grinḑĭ transversale, în stânga 6 coróne aşezate una sub alta în 2 rîndurĭ de 3 şi 3, în câmpŭ deasupra scutuluĭ V, în stânga o rosetă cu 5 frunḑe.
Æ. — Col. A. R.

37. *Av.* Tipulŭ ca la No. 32.
Rev. Într'unŭ cercŭ de perle unŭ scutŭ, despărţitŭ de-a lungulŭ în 2 părţĭ, în drépta 3 grinḑĭ transversale, în stânga 7 coróne una sub alta în 2 rîndurĭ verticale de 4 şi 3, în câmpŭ deasupra scutuluĭ o corónă, în stânga P.
Æ. — Col. A. R.

38. *Av.* Tipulŭ ca la No. 32.
Rev. Într'unŭ cercŭ de perle unŭ scutŭ, despărţitŭ de-a lungulŭ în 2 părţĭ, în drépta 3 grinḑĭ transversale, în stânga 7 coróne una sub alta în 2 rîndurĭ verticale, de 4 şi 3, în câmpŭ în stânga L.
Æ. — Col. A. R.

39. *Av.* Într'unŭ cercŭ de perle unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu 5 raḑe, în câmpŭ la drépta o rosetă cu 6 frunḑe, la stânga semiluna, din gura bouruluĭ iese spre stânga o flóre de crinŭ cu treĭ frunḑe.
Rev. Într'unŭ cercŭ de perle unŭ scutŭ, despărţitŭ de-a lungulŭ în 2 părţĭ, în drépta 3 grinḑĭ transversale, în stânga 3 florĭ de crinŭ cu câte 3 frunḑe, în câmpŭ susŭ, la drépta şi la stânga, câte o flóre de crinŭ.
Æ. — Col. A. R.

e) Monede de aramă, modulŭ de grosŭ întregŭ.

40. *Av.* † (mone)A ALEXANDRI Tipulŭ ca la No. 1.
Rev. † WD MOLDAVIENSIS Tipulŭ ca la No. 1.
Æ. — Col. A. R.

41. Legendele și Tipurile ca la No. 7.
Æ. — Col. A. R.

42. *Av.* Legenda și Tipulŭ ca la No. 40.
Rev. Legenda și Tipulŭ ca la No. 40, însă în câmpŭ la stânga scutuluĭ o rosetă cu 5 frunḑe.
Æ. — Col. A. R.

43. *Av.* Legenda și tipulŭ ca la No. 38.
Rev. Legenda și tipulŭ ca la No. 38, însă în câmpŭ la stânga scutuluĭ T.
Æ. — Col. A. R.

44. *Av.* Legenda și Tipulŭ ca la No. 40.
Rev. Legenda ca la No. 40. Tipulŭ ca la No. 9.
Æ. — Col. A. R.

45. *Av.* Legenda și Tipulŭ ca la No. 40.
Rev. Legenda și Tipulŭ ca la No. 40, însă în câmpŭ la stânga scutuluĭ semiluna.
Æ. — Col. A. R.

46. *Av.* Legenda și Tipulŭ ca la No. 40.
Rev. Legenda și Tipulŭ ca la No. 40, însă în câmpŭ la stânga o cunună.
Æ. — Col. A. R.

f) Monede de aramă, modulŭ de jumătate de grosŭ.

47. *Av.* † MONE. ALEXANDRI între douĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu 5 raḑe, în câmpŭ la drépta o rosetă cu 5 frunḑe, la stânga semiluna.
Rev. Legenda și tipulŭ ca la No. 24.
Æ. — Col. A. R.

48. *Av.* – – – – ANDERV între dóuĕ cercurĭ cordonate; în mijlocŭ unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu cincĭ rade, în drépta semiluna.

Rev. – – – – VI – – – – între dóuĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ scutŭ, despărţitŭ de a lungulŭ în dóuĕ părţĭ, în drépta treĭ grindĭ transversale, în stânga dóuĕ florĭ de crinŭ.

Æ. — Col. A. R.

49. *Av.* – – – EXANDER – între dóuĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu cincĭ rade, în drépta o rosetă cu cincĭ frunde, în stânga semiluna.

Rev. – – S MOLDAVIEN – – între dóuĕ cercurĭ de perle; în mijlocŭ unŭ scutŭ, despărţitŭ de-a lungulŭ în dóuĕ părţĭ, în drépta treĭ grindĭ transversale, în stânga o flóre de crinŭ.

Æ. — Col. A. R.

50. *Av.* – – ALEXANDER Tipulŭ ca la No. 48.

Rev. Legenda şi Tipulŭ ca la No. 48.

Æ. — Col. A. R.

51. *Av.* – – – EXA – – Tipulŭ ca la No. 49.

Rev. Legenda şi tipulŭ ca la No. 48.

Æ. — Col. A. R.

g) Monede de aramă modulŭ micŭ.

52. *Av.* În mijloculŭ unuĭ cercŭ de perle, unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu cincĭ rade, în drépta o rosetă cu cincĭ frunde, în stânga semiluna.

Rev. În mijloculŭ unuĭ cercŭ de perle, unŭ scutŭ împărţitŭ de-a lungulŭ în dóuĕ, în drépta treĭ grindĭ transversale, în stânga şépte coróne una sub alta în dóuĕ rîndurĭ verticale de 4 şi 3, în câmpŭ; la drépta A.

Æ. — Col. A. R. şi Doboczky.

53. Tipulŭ ca la No. 52 cu micĭ diferinţe.

Æ. — Col. A. R.

54. Tipulŭ ca la No. 49 cu micĭ diferințe.
Æ. — Col. Doboczky.

55. *Av*. În mijloculŭ unuĭ cercŭ de perle, unŭ capŭ de bourŭ, între córne o stea cu cincĭ radĭe, în drépta semiluna, în stânga o rosetă cu cincĭ frundĭe.
Rev. În mijloculŭ unuĭ cercŭ de perle, unŭ scutŭ împărțitŭ de-a lungulŭ în dóuĕ, în drépta șépte coróne una sub alta în dóuĕ rîndurí verticale de 4 și 3, în stânga treĭ grindĭ transversale.
Æ. — Col. A. R.

56. Tipulŭ ca la No. 52, însă în *Rev*. fără **H**.
Æ. — Col. A. R.

57. Tipulŭ ca la No. 52, însă în *Rev*. cincĭ coróne în locŭ de șépte.
Æ. — Col. A. R.

58. Tipulŭ ca la 53, însă în *Rev*. în câmpŭ de-asupra scutuluĭ o rosetă.
Æ. — Col. A. R.

59. *Av*. Tipulŭ ca la No. 52.
Rev. Într'unŭ cercŭ simplu unŭ scutŭ, împărțitŭ de-a lungulŭ în dóuĕ, în drépta douĕ grindĭ transversale, în stânga 6 coróne una sub alta în dóuĕ rindurĭ verticale de 3 și 3, în câmpŭ de-asupra scutuluĭ o corónă.
Æ. — Col. A. R.

60. Tipulŭ ca la No. 52, însă în *Rev*. susŭ în câmpŭ **Γ**.
Æ. — Col. A. R.

61. Tipulŭ ca la No. 52, însă în *Rev*. în câmpŭ . . . . o rosetă.
Æ. — Col. A. R. și Doboczky.

62. Tipulŭ ca la No. 56. însă în *Rev*. în câmpŭ la drépta D, susŭ o rosetă.
Æ. — Col. A. R.

63. *Av*. Tipulŭ ca la No. 52.
Rev. Tipulŭ ca la No. 52, însă în câmpŭ la stânga o cruce.
Æ. — Col. A. R.

64. Tipulŭ ca la No. 56 cu diferințe.
Æ. — Col. A. R.

65. Tipulŭ ca la No. 56 însă în *Rev.* șése coróne în locŭ de șépte.
Æ. — Col. A. R.

66. Tipulŭ ca la No. 37.
Æ. — Col. A. R.

67. Tipulŭ ca la No. 57, însă treĭ coróne în locŭ de șépte.
Æ. — Col. A. R.

68. *Av.* Tipulŭ ca la No. 55.
Rev. În mijloculŭ unuĭ cercŭ de perle, unŭ scutŭ împărțitŭ de-a lungulŭ în dóuĕ, în drépta dóuĕ florĭ de crinŭ, așezate una în capulŭ alteia, în stânga treĭ grindĭ transversale, în câmpŭ are o corónă.
Æ. — Col. A. R.

69. Tipulŭ ca la No. 68 cu micĭ diferințe.
Æ. — Col. A. R

70. *Av.* Tipulŭ ca la No. 52.
Rev. În mijloculŭ unuĭ cercŭ de perle unŭ scutŭ împărțitŭ de-a lungulŭ în dóuĕ, în drépta treĭ grindĭ transversale, în stânga crucea patriarcală dublă. În câmpŭ ?.
Æ. — Col. A. R.

71. *Av.* Tipulŭ ca la No. 52.
Rev. În mijloculŭ unuĭ cercŭ simplu, unŭ scutŭ împărțitŭ de-a lungulŭ în dóuĕ, în drépta ?, în stânga 3 grindĭ transversale.
Æ. — Col. A. R.

4. — Sfîrșindŭ îmĭ vețĭ da voe să serbezŭ și eŭ ḑioa acésta minunată de 10 Maiŭ, nu numaĭ prin acéstă enumerare de monumente din timpurile cele frumóse ale istorieĭ patrieĭ, ci depunêndŭ, ca la alte asemenea împrejurărĭ, în tesaurulŭ Academieĭ documente privitóre la istoria nóstră națională, documente scăpate de vijeliile timpurilorŭ și carĭ se vorŭ păstra în totŭ-deauna de Academie ca unŭ depositŭ prețiosŭ alŭ națiuneĭ.

Vě rogŭ deci să primițĭ în onórea ḑileĭ de 10 Maiŭ :

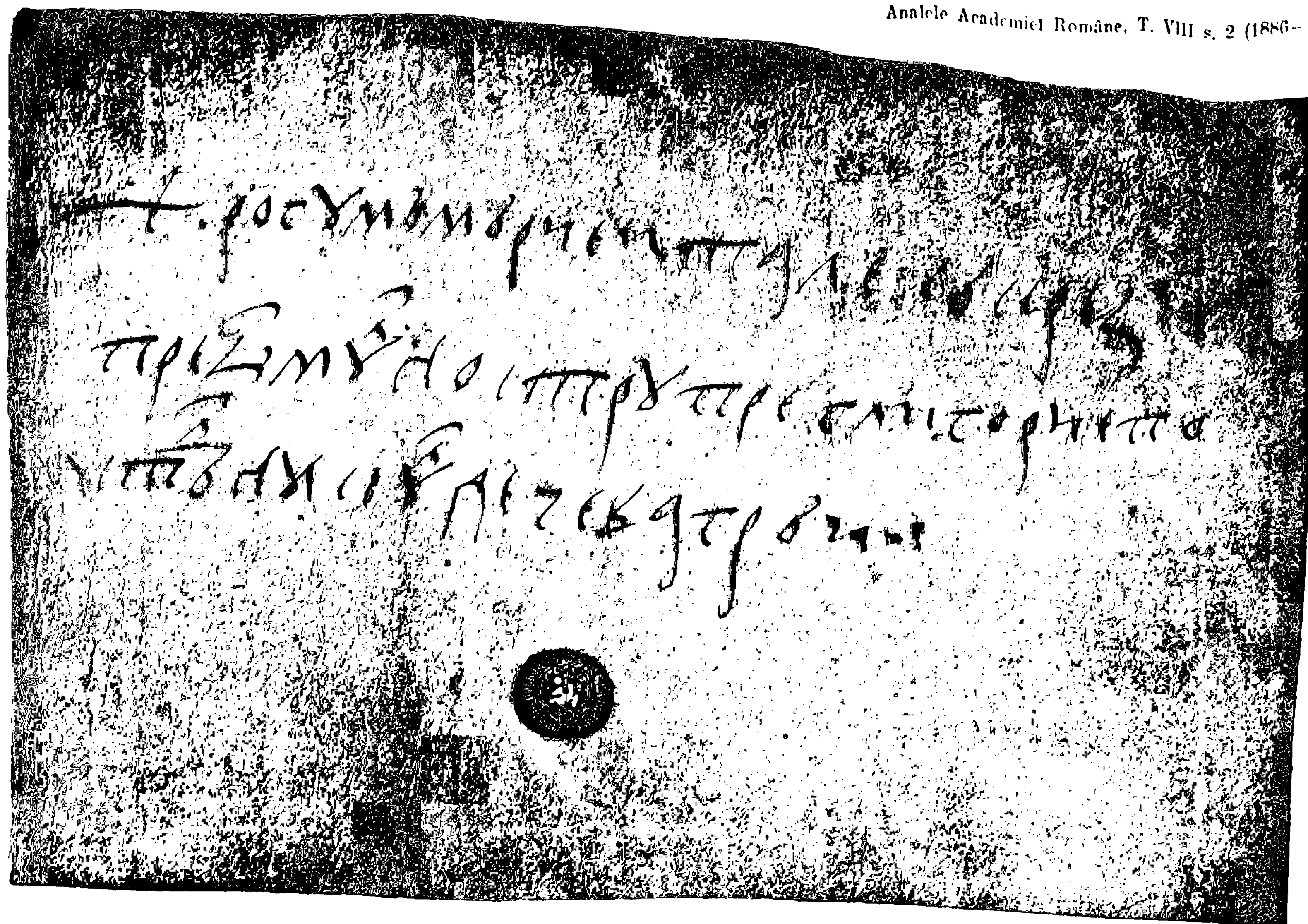
1. Scrisórea autografă a luĭ Michaiŭ Vitézu dată la mâna Postelniculuĭ Grigorie Balogh ;

2. 195 monete românescĭ și anume :

	NUMELE DOMNILORŬ	ARGINTŬ				ARAMĂ					Total
1.	Petru Mușatŭ.	29	—	—	29	5	—	—	—	5	34
2.	Alexandru celŭ Bunŭ. . .	5	4	10	19	2	66	14	12	94	113
3.	Iliașŭ Vodă	2	—	—	2	—	—	—	—	—	2
4.	Bogdanŭ tatălŭ	1	—	—	1	4	—	—	—	4	5
5.	Stefanŭ celŭ Mare . . .	—	—	5	5	—	—	—	—	—	5
6.	Stefănițĕ Vodă	—	—	8	8	—	—	—	-	—	8
7.	Stefanŭ Locustă	2	—	—	2	23	-	—	—	23	25
8.	Resvanŭ Vodă	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1
9.	Sigismund Bathory . . .	2	—	—	2	—	—	—	—	—	2
		42	4	23	69	34	66	14	12	126	195

Îmĭ pare rěŭ că nu potŭ să depunŭ în Academiă și stindardulŭ românescŭ din Dresda. Voiŭ căuta celŭ puținŭ să păstrămŭ în archivele nóstre unŭ desemnŭ exactŭ și completŭ alŭ acesteĭ venerabile relicii.

Analele Academiei Române, T. VIII s. 2 (1886–87).

Scrisóre autografă a luĭ Michaiŭ Vodă Vitézulŭ (1598).

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 083232824